Coduriile Hamangiu

Alina Barbu
Georgiana Tudor
Alexandra Mihaela Șinc

Codul de procedură penală

adnotat cu jurisprudență națională şi europeană

Editura Hamangiu
2016

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Alina BARBU este, din 1997, consilier juridic în cadrul Ministerului Justiției, la Direcția elaborare acte normative. A condus timp de 13 ani Serviciul de drept public al acestei direcții și a desfășurat, pentru 2 ani, și activitate de diplomat la Bruxelles, participând la negocierile de aderare a României la Uniunea Europeană pe sectorul justiție. Are o îndelungată experiență în elaborarea actelor normative: modificări la Codul penal și Codul de procedură penală, noi reglementări privind sistemul penitenciar și sistemul de probațiune, modificări sau noi reglementări în materia integrității în funcții și demnități publice, prevenirea conflictelor de interese în achizițiile publice, prevenirea și combaterea corupției, a criminalității organizate, a spălării banilor și finanțării terorismului etc. Are o bogată activitate în cadrul structurilor europene și internaționale, participând, de exemplu, în cadrul Comitetului Pregătitor ONU privind stabilirea Curții Penale Internaționale, Comitetului ONU pentru elaborarea Convenției privind criminalitatea organizată transnațională, respectiv la reuniuni ONU de revizuire a Normelor minime standard privind tratamentul persoanelor deținute. Este, din 2009, expert al Consiliului Europei în cadrul Moneyval (prevenirea și combaterea spălării banilor și a finanțării actelor de terorism), a fost membru și, ulterior, vicepreședinte al Comitetului de penologie (PC-CP), respectiv membru în Comitetul european privind suprapopularea penitenciară.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

DESPRE AUTORI

Alina BARBU (DOROBANT)

A absolvit în 1997 Facultatea de Drept în cadrul Universității din București, a urmat studii contemporane europene la *Sussex European Institute* – Brighton (Marea Britanie) în 2001 și un curs de pregătire privind controlul corupției organizat de JICA (*Japan International Co-operation Agency*) și UNAFEI (*United Nations Asia and Far East Institute For the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders*) în 2002. Este consilier juridic la Ministerul Justiției din 1997, activând în cadrul Direcției elaborare acte normative. A condus timp de 13 ani Serviciul de drept public al acestei direcții și a desfășurat, pentru 2 ani, activitate de diplomat la Bruxelles, participând la negocierile de aderare a României la Uniunea Europeană.

Are o îndelungată experiență în elaborarea actelor normative: modificări la Codul penal și Codul de procedură penală, noi reglementări privind sistemul penitenciar și sistemul de probațiune, modificări sau noi reglementări în materia integrității în funcții și demnități publice, prevenirea conflictelor de interese în achizițiile publice, prevenirea și combaterea corupției, a criminalității organizate, a spălării banilor și finanțării terorismului, a traficului de persoane, a traficului de droguri etc.

De asemenea, are o constantă activitate în cadrul structurilor europene și internaționale, participând, de exemplu, la Comitetul Pregătitor ONU privind stabilirea Curții Penale Internaționale (New York, sesiunile din 1997, 1998), la Comitetul Ad-hoc ONU pentru elaborarea Convenției Națiunilor Unite privind criminalitatea organizată transnațională (Viena, sesiunile din 1998, 1999) sau reuniuni ONU de revizuire a actualelor Norme minime standard ale ONU privind tratamentul persoanelor deținute (Viena, 2012). A dobândit o bogată experiență ca expert în cadrul diverselor structuri ale Consiliului Europei, oferind, în 2008, Ministerului Justiției din Republica Moldova consultanță în tehnici de elaborare a actelor normative, drept comparat și armonizarea legislației la standardele Consiliului Europei, devenind, din 2009, expert al Consiliului Europei în cadrul Moneyval (prevenirea și combaterea spălării banilor și a finanțării actelor de terorism), membru și, ulterior, vicepreședinte al Comitetului de penologie (PC-CP) al Consiliului Europei în perioada 2011-2015, respectiv membru în Comitetul european privind suprapopularea penitenciară, în perioada 2014-2016.

A publicat, singură sau în coautorat, o serie de lucrări în română sau în engleză în materie penală, procesual penală, execuțional penală: *Noul Cod penal, comentat prin raportare la Codul penal anterior*, A. Vlășceanu, A. Barbu, Ed. Hamangiu, 2014; *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri CEDO, ed. a 2-a*,

G. Antoniu (coordonator), A. Vlăşceanu, A. Barbu, Ed. Hamangiu, 2008; *Codul de procedură penală comentat. Art. 62-135. Probele şi mijloacele de probă*, N. Volonciu (coordonator), A. Barbu, Ed. Hamangiu, 2007; *Codul de procedură penală – texte, jurisprudenţă, hotărâri CEDO*, G. Antoniu (coordonator), A. Vlăşceanu, A. Barbu, Ed. Hamangiu, 2006; *European Treatment, Transition Management, and Re-Integration of High Risk Offenders. Results of the Final Conference at Rostock-Warnemünde, 3-5 September 2014, and Final Evaluation Report of the Justice Cooperation Network (JCN) Project "European treatment and transition management of high-risk offenders"*, Mönchengladbach, 2016, Forum Verlag Godesberg, March 2016; *Report on fight against corruption in Romania*, Revue international de droit pénale, 2004; *Criminal Justice Systems in Europe and North America, Romania, HEUNI – The European Institute for Crime Prevention and Control affiliated with the United Nations*, Helsinki, 2002.

Georgiana TUDOR

A absolvit Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti în anul 2002 şi Institutul Naţional al Magistraturii, ca şef de promoţie, în anul 2004.

Este judecător din anul 2005, în prezent la Curtea de Apel Bucureşti, Secţia a II-a penală, şi, din 2015, membru al Grupului de experţi privind politica UE în materie penală constituit prin Decizia Comisiei Europene din 21 februarie 2012. În perioada aprilie 2013 - martie 2014 a activat în cadrul Direcţiei afaceri europene şi drepturile omului a Ministerului Justiţiei.

Totodată, din anul 2014 este expert specializat în domeniul noului Cod de procedură penală, în cadrul proiectului *„Asistenţă pentru consolidarea capacităţii sistemului judiciar din România de a face faţă noilor provocări legislative şi instituţionale"*, finanţat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014, susţinând în această calitate seminare în cadrul programelor de formare profesională continuă derulate de Institutul Naţional al Magistraturii, şi, din 2008, formator la Şcoala Naţională de Grefieri în mai multe domenii. A activat ca expert şi în cadrul proiectului *„Asistenţă pentru consolidarea capacităţii instituţionale în domeniul formării judecătorilor şi procurorilor pentru aplicarea noilor coduri"*, finanţat în Programul de Cooperare Elveţiano-Român pentru reducerea disparităţilor economice şi sociale în cadrul Uniunii Europene extinse, şi a susţinut prezentări privind noul Cod de procedură penală în cadrul mai multor conferinţe organizate de Institutul Naţional al Magistraturii, universităţi şi alte organizaţii implicate în cercetarea ştiinţifică.

Este doctorand în cadrul Şcolii doctorale a Universităţii din Bucureşti, în domeniul drept penal, cu o temă de cercetare privind protecţia penală a intereselor financiare ale UE, şi are numeroase participări la seminarii şi alte forme de pregătire profesională

în țară și în străinătate (Luxemburg, Franța, Germania, Spania, Belgia, Lituania, Bulgaria, Israel, Statele Unite ale Americii).

Dintre lucrările publicate: *Noul Cod de procedură penală comentat* (coautor), N. Volonciu, A.S. Uzlău (coordonatori), Ed. Hamangiu, 2014 (prima ediție, premiată de Uniunea Juriștilor din România cu premiul „*Vintilă Dongoroz*"), 2015 (ed. a 2-a); *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni* (coautor), Ed. Hamangiu, 2014; *Infracțiunea de contrabandă. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, 2012; *Înșelăciunea în convenții. Practică judiciară,* Ed. Hamangiu, 2007 (prima ediție), 2011 (ed. a 2-a); *Răspunderea juridică pentru culpa și eroarea medicală*, Ed. Hamangiu, 2010; *Mandatul european de arestare. Aspecte teoretice și practică judiciară* (coautor), Ed. Hamangiu, 2009; *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, 2006 (prima ediție), 2009 (ed. a 2-a); *Jurisprudența C.J.C.E.* (coautor), 2 vol., Ed. C.H. Beck, 2006.

Alexandra Mihaela ȘINC

A absolvit Facultatea de Drept a Universității din București în anul 1995 și Institutul pentru Pregătirea și Perfecționarea Magistraților (astăzi Institutul Național al Magistraturii) în 1996.

Este procuror din noiembrie 1995, în prezent la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, și formator la Institutul Național al Magistraturii din septembrie 2014.

După o experiență de peste 15 ani în aplicarea legislației penale, ca procuror, calitate în care a ocupat diferite funcții de execuție și de conducere, mergând de la procuror stagiar la Parchetul de pe lângă Judecătoria sectorului 5 București la prim-procuror al Parchetului de pe lângă Tribunalul București, a fost implicată, din postura de secretar general al Ministerului Justiției și, ulterior, de consilier al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, în pregătirea punerii în aplicare și implementarea noilor coduri în materie penală. A avut astfel posibilitatea de a cunoaște cele mai multe dintre problemele invocate de practicieni în legătură cu aplicarea acestora și preocuparea constantă de a căuta răspunsuri la întrebările practicii. Experiența acumulată i-a permis ca, în calitate de formator în cadrul Institutului Național al Magistraturii, să susțină prelegeri și seminarii axate pe aspectele controversate ivite în aplicarea Codului de procedură penală.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Notă asupra ediției

În anul 2006, apărea la Editura Hamangiu prima ediție a ***Codului de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri CEDO***, volum realizat sub coordonarea regretatului Profesor George Antoniu. Cu acea carte se deschidea atunci o colecție nouă, intitulată ***Codurile Hamangiu***, fiind o serie concepută în stilul codurilor adnotate ale lui Constantin Hamangiu, foarte cunoscute și apreciate printre juriștii de toate vârstele și care erau inspirate, la rândul lor, din conceptul și mai celebrelor *„codes rouges"* – ***Les Codes Dalloz***.

La 10 ani după prima publicare și la doi ani după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, am considerat necesară reluarea acestui demers, cu scopul de a pune la îndemâna cititorilor un instrument de natură să asigure accesul rapid și eficient la o informație utilă, sistematizată, privind problemele de drept în materia interpretării și aplicării noilor dispoziții procesual penale.

Astfel, ne-am propus să sintetizăm și să prezentăm într-un format concis atât aspecte din jurisprudența națională obligatorie – hotărâri ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, pronunțate în recurs în interesul legii și pentru dezlegarea prealabilă a unor chestiuni de drept, cât și decizii ale Curții Constituționale –, făcând trimitere, acolo unde este cazul, și la cele anterioare intrării în vigoare a noului cod, în măsura în care acestea își păstrează valabilitatea. Am selectat, de asemenea, jurisprudență europeană – hotărâri și decizii pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (C.E.D.O.), dar și hotărâri din recent conturata jurisprudență în materie procesual penală a Curții de Justiție a Uniunii Europene (C.J.U.E.).

Lucrarea prezintă, în manieră obiectivă, în jur de 300 de probleme analizate în jurisprudența C.E.D.O., dintre care 100 de cauze împotriva României, mai puțin de jumătate fiind disponibile în integralitate în limba română. Sunt cuprinse, sub formă de adnotare, atât exemple ale modalității în care instanța europeană abordează un anumit subiect (cum ar fi conceptul de proces echitabil sau cel privind durata rezonabilă a unei proceduri), cât și spețe relevante în materie pronunțate în cauze pilot, cauze semi-pilot, respectiv cauze etalon în domenii de maxim interes pentru practică, precum cele privind: dreptul la apărare, interceptarea comunicațiilor, utilizarea investigatorilor sub acoperire, măsurile privative de libertate, măsurile asigurătorii. Cauzele redate prezintă relevanță deoarece au fost selectate astfel încât să reflecte viziunea Curții asupra diferitor sisteme de drept europene, dar și, după caz, a contextului legislativ românesc mai vechi sau mai nou, fiind prezentate nu doar spețe în care România sau alte state au fost condamnate de instanța de la Strasbourg, dar și unele în care nu s-a constatat nicio violare a prevederilor Convenției, validându-se, prin urmare, textele, instituțiile sau practicile naționale existente.

Am încercat, totodată, să aducem în atenția celor interesați referințele relevante, soluțiile cu valoare de principiu conturate de instanțele *europene* sau cu rol în unificarea practicii *naționale*, precum și de Curtea Constituțională – atât decizii de constatare a neconstituționalității unor prevederi, cât și decizii de confirmare a constituționalității reglementărilor –, pentru multe dintre problemele de drept generate de noul Cod de procedură penală, aflat încă în proces de asimilare practică și consolidare legislativă. Mai mult, lucrarea de față cuprinde scurte explicații ale modificărilor aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016 și ale consecințelor acestora (de exemplu, instituția privind renunțarea la urmărirea penală sau măsurile speciale dispuse cu ocazia audierii persoanelor vătămate).

Nu în ultimul rând, am încercat să realizăm o selecție de hotărâri semnificative, în situații de speță, ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, ale curților de apel și tribunalelor, în majoritate covârșitoare pronunțate după intrarea în vigoare a noului cod, cu reamintirea, acolo unde am considerat necesar, a soluțiilor pronunțate anterior, dar care își păstrează valabilitatea prin raportare la noile reglementări.

În intenția de a oferi soluțiile sau, cel puțin, raționamentele necesare pentru multe dintre problemele ce ar putea apărea în practică, am selectat acele hotărâri pe care le-am considerat relevante față de stadiul actual al jurisprudenței, întemeiate pe reglementarea în vigoare, semnalându-le pe cele susceptibile de critică, dar și pe cele care indică inexistența, deocamdată, a unei practici judiciare unitare și coerente în anumite materii (*e.g.* redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate).

Conceptul acestei lucrări merge însă dincolo de simpla adnotare a codului, formă deja de tradiție în seria Codurilor Hamangiu, și prezintă, acolo unde ni s-a părut necesar, o explicație a evoluției jurisprudențiale europene sau o analiză a practicii C.E.D.O. și C.J.U.E. pe domeniile comune de competență, inclusiv a raporturilor existente între cele două, astfel încât practicienii români, ținuți de ambele, să găsească reperele necesare în activitatea lor.

Sperăm ca experiența noastră practică și diversificată în materie penală și procesual penală să aducă un plus de valoare acestei lucrări, prin însumarea viziunii judecătorului de scaun, a procurorului și formatorului la Institutul Național al Magistraturii, precum și a expertului în legiferare și evaluare a legislației raportat la drepturile omului.

Demersul echipei noastre se dorește a fi unul de perspectivă, fiind asumat că, pe termen lung, o lucrare de acest gen își menține utilitatea pentru cititori numai dacă este actualizată periodic, astfel încât practicienii să poată avea mereu la îndemână, în activitatea lor curentă, jurisprudența națională și europeană relevantă la zi.

București, iunie 2016

Alina BARBU
Georgiana TUDOR
Alexandra Mihaela ȘINC

Abrevieri

alin.	–	alineatul
art.	–	articolul
C.A.	–	Curtea de apel
C. civ.	–	Codul civil (Legea nr. 287/2009, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011)
CDFUE	–	Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (J.O. C 326 din 26 octombrie 2012)
CEDO	–	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată prin Legea nr. 30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994)
C.E.D.O.	–	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
C.J.C.E./C.J.U.E.	–	Curtea de Justiție a Comunităților/Uniunii Europene
compl. RIL	–	Completul competent să judece recursul în interesul legii
compl. DCD	–	Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală
CP	–	Codul penal (Legea nr. 286/2009, publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009)
CP 1969	–	Codul penal din 1969 (Legea nr. 15/1968, republicată în M. Of. nr. 65 din 16 aprilie 1997)
CPC	–	Codul de procedură civilă (Legea nr. 134/2010, republicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015)
CPF	–	Codul de procedură fiscală (Legea nr. 227/2015, publicată în M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015)
CPP	–	Codul de procedură penală (Legea nr. 135/2010, publicată în M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010)
CPP 1968		Codul de procedură penală din 1968 (Legea nr. 29/1968, republicată în M. Of. nr. 78 din 30 aprilie 1997)
CR	–	Constituția României din 1991, revizuită (republicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003)
dec.	–	decizia
H.G.	–	hotărârea Guvernului
hot.	–	hotărârea
I.C.C.J.	–	Înalta Curte de Casație și Justiție

RCU IASI / CENTRU LIBRARY

infra	–	mai jos, mai departe; este însoțit de numărul paragrafului
înch.	–	încheierea
Jud.	–	Judecătoria
Legea nr. 255/2013	–	Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale (M. Of. nr. 515 din 15 august 2013)
lit.	–	litera
M. Of.	–	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	–	nota autorului
nr.	–	numărul
O.G.	–	ordonanța Guvernului
O.U.G.	–	ordonanța de urgență a Guvernului
§, parag.	–	paragraful
pct.	–	punctul
s. civ.	–	secția civilă
s. min. și fam.	–	secția pentru cauze cu minori și de familie
s. pen.	–	secția penală
sent.	–	sentința
S.U.	–	Secțiile Unite
supra	–	deasupra, mai sus; este însoțit de numărul paragrafului
Trib.	–	Tribunalul

La elaborarea acestei lucrări au fost avute în vedere legislația și jurisprudența până la data de **2 iunie 2016.**

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprins

LEGEA NR. 135/2010 PRIVIND CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ _____ 1

	ART.
PARTEA GENERALĂ	**1-284**
Titlul I. Principiile și limitele aplicării legii procesuale penale	**1-13**
Titlul II. Acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal	**14-28**
Capitolul I. Acțiunea penală	14-18
Capitolul II. Acțiunea civilă	19-28
Titlul III. Participanții în procesul penal	**29-96**
Capitolul I. Dispoziții generale	29-34
Capitolul II. Competența organelor judiciare	35-76
Secțiunea 1. Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești	35-40
Secțiunea a 2-a. Competența teritorială a instanțelor judecătorești	41-42
Secțiunea a 3-a. Dispoziții speciale privind competența instanțelor judecătorești	43-52
Secțiunea a 4-a. Competența judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară	53-54
Secțiunea a 5-a. Organele de urmărire penală și competența acestora	55-63
Secțiunea a 6-a. Incompatibilitatea și strămutarea	64-76
Capitolul III. Subiecții procesuali principali și drepturile acestora	77-81
Capitolul IV. Inculpatul și drepturile acestuia	82-83
Capitolul V. Partea civilă și drepturile acesteia	84-85
Capitolul VI. Partea responsabilă civilmente și drepturile acesteia	86-87
Capitolul VII. Avocatul. Asistența juridică și reprezentarea	88-96
Titlul IV. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii	**97-201**
Capitolul I. Reguli generale	97-103
Capitolul II. Audierea persoanelor	104-131
Secțiunea 1. Reguli generale în materia audierii persoanelor	104-106
Secțiunea a 2-a. Audierea suspectului sau a inculpatului	107-110
Secțiunea a 3-a. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente	111-113
Secțiunea a 4-a. Audierea martorilor	114-124
Secțiunea a 5-a. Protecția martorilor	125-130
§ 1. Protecția martorilor amenințați	125-129
§ 2. Protecția martorilor vulnerabili	130
Secțiunea a 6-a. Confruntarea	131
Capitolul III. Identificarea persoanelor și a obiectelor	132-137
Capitolul IV. Metode speciale de supraveghere sau cercetare	138-153
Capitolul V. Conservarea datelor informatice	154-155

	ART.
Capitolul VI. Percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri	156-171
Secțiunea 1. Percheziția domiciliară	157-164
Secțiunea a 2-a. Alte forme de percheziție	165-168[1]
Secțiunea a 3-a. Ridicarea de obiecte și înscrisuri	169-171
Capitolul VII. Expertiza și constatarea	172-191
Capitolul VIII. Cercetarea locului faptei și reconstituirea	192-195
Capitolul IX. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane	196
Capitolul X. Mijloace materiale de probă	197
Capitolul XI. Înscrisurile	198-201
Titlul V. Măsurile preventive și alte măsuri procesuale	**202-256**
Capitolul I. Măsurile preventive	202-244
Secțiunea 1. Dispoziții generale	202-208[1]
Secțiunea a 2-a. Reținerea	209-210
Secțiunea a 3-a. Controlul judiciar	211-215[1]
Secțiunea a 4-a. Controlul judiciar pe cauțiune	216-217
Secțiunea a 5-a. Arestul la domiciliu	218-222
Secțiunea a 6-a. Arestarea preventivă	223-240
Secțiunea a 7-a. Încetarea de drept, revocarea și înlocuirea măsurilor preventive	241-242
Secțiunea a 8-a. Dispoziții speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor	243-244
Capitolul II. Aplicarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical	245-248
Secțiunea 1. Obligarea provizorie la tratament medical	245-246
Secțiunea a 2-a. Internarea medicală provizorie	247-248
Capitolul III. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii	249-256
Titlul VI. Acte procesuale și procedurale comune	**257-284**
Capitolul I. Citarea, comunicarea actelor procedurale și mandatul de aducere	257-267
Capitolul II. Termenele	268-271
Capitolul III. Cheltuielile judiciare	272-276
Capitolul IV. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite	277-279
Capitolul V. Nulitățile	280-282
Capitolul VI. Amenda judiciară	283-284
PARTEA SPECIALĂ	**285-603**
Titlul I. Urmărirea penală	**285-341**
Capitolul I. Dispoziții generale	285-287
Capitolul II. Sesizarea organelor de urmărire penală	288-298
Secțiunea 1. Reglementări generale	288-294[1]
Secțiunea a 2-a. Plângerea prealabilă	295-298

	ART.
Capitolul III. Conducerea și supravegherea activității organelor de cercetare penală de către procuror	299-304
Capitolul IV. Efectuarea urmăririi penale	305-326
Secțiunea 1. Desfășurarea urmăririi penale	305-311
Secțiunea a 2-a. Suspendarea urmăririi penale	312-313
Secțiunea a 3-a. Clasarea și renunțarea la urmărirea penală	314-320
Secțiunea a 4-a. Terminarea urmăririi penale	321-323
Secțiunea a 5-a. Dispoziții privind efectuarea urmăririi penale de către procuror	324-326
Capitolul V. Rezolvarea cauzelor și sesizarea instanței	327-331
Capitolul VI. Reluarea urmăririi penale	332-335
Capitolul VII. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală	336-341
Titlul II. Camera preliminară	**342-348**
Titlul III. Judecata	**349-477[1]**
Capitolul I. Dispoziții generale	349-370
Capitolul II. Judecata în primă instanță	371-407
Secțiunea 1. Desfășurarea judecării cauzelor	371-390
Secțiunea a 2-a. Deliberarea și hotărârea instanței	391-407
Capitolul III. Apelul	408-425
Capitolul III[1]. Contestația	425[1]
Capitolul V. Căile extraordinare de atac	426-470
Secțiunea 1. Contestația în anulare	426-432
Secțiunea a 2-a. Recursul în casație	433-451
Secțiunea a 3-a. Revizuirea	452-465
Secțiunea a 4-a. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate	466-470
Capitolul VI. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare	471-477[1]
Secțiunea 1. Recursul în interesul legii	471-474[1]
Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept	475-477[1]
Titlul IV. Proceduri speciale	**478-549[1]**
Capitolul I. Acordul de recunoaștere a vinovăției	478-488
Capitolul I[1]. Contestația privind durata procesului penal	488[1]-488[6]
Capitolul II. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice	489-503
Capitolul III. Procedura în cauzele cu infractori minori	504-520
Capitolul IV. Procedura dării în urmărire	521-526
Capitolul V. Procedura reabilitării	527-537
Capitolul VI. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri	538-542

	ART.
Capitolul VII. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare	543-547
Capitolul VIII. Procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală	548-549
Secțiunea 1. Dispoziții generale	548
Secțiunea a 2-a. Recunoașterea unor acte judiciare străine	549
Capitolul IX. Procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării	549[1]
Titlul V. Executarea hotărârilor penale	**550-601[1]**
Capitolul I. Dispoziții generale	550-554
Capitolul II. Punerea în executare a hotărârilor	555-581
Secțiunea 1. Punerea în executare a pedepselor principale	555-561
Secțiunea a 2-a. Punerea în executare a pedepselor complementare	562-565
Secțiunea a 3-a. Punerea în executare a măsurilor de siguranță	566-574
Secțiunea a 4-a. Punerea în executare a altor dispoziții	575-576
Secțiunea a 5-a. Punerea în executare a amenzii judiciare și a cheltuielilor judiciare avansate de stat	577-578
Secțiunea a 6-a. Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărâre	579-581
Capitolul III. Alte dispoziții privind executarea	581[1]-596
Secțiunea 1. Condamnarea în cazul anulării sau revocării renunțării la aplicarea pedepsei sau a amânării aplicării pedepsei	581[1]-582
Secțiunea 1[1]. Schimbări în executarea unor hotărâri	583-588
Secțiunea a 2-a. Amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață	589-591
Secțiunea a 3-a. Întreruperea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață	592-594
Secțiunea a 4-a. Înlăturarea sau modificarea pedepsei	595-596
Capitolul IV. Dispoziții comune	597-601[1]
Titlul VI. Dispoziții finale	**602-603**

LISTA ALFABETICĂ A HOTĂRÂRILOR ȘI A DECIZIILOR CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ____ **1087**

LISTA ALFABETICĂ A HOTĂRÂRILOR CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII/COMUNITĂȚILOR EUROPENE ____ **1099**

LEGEA NR. 135/2010

privind Codul de procedură penală

publicată în
M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010

cu modificările și completările aduse prin:

- **Legea nr. 255/2013** pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013);
- **O.U.G. nr. 3/2014** pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2014), aprobată prin Legea nr. 58/2016 (M. Of. nr. 285 din 14 aprilie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 599/2014** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 38 alin. (1) lit. f) și art. 341 alin. (5)-(8) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 641/2014** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 344 alin. (4), art. 345, art. 346 alin. (1) și art. 347 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014);
- **O.U.G. nr. 82/2014** pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), aprobată, cu modificări, prin **Legea nr. 75/2016** (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 712/2014** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 211-217 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 33 din 15 ianuarie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 663/2014** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 339-348 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 76/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 374 alin. (7) teza a doua din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 174 din 13 martie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 166/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 54, art. 344 alin. (3) și (4), art. 346 alin. (3) și (7), art. 347 și art. 549^1 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 336/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 342 din 19 mai 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 235/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 484 alin. (2) și ale art. 488 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 364 din 26 mai 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 361/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 218-222 și art. 241 alin. (1^1) lit. a) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 419 din 12 iunie 2015);
- **O.U.G. nr. 24/2015** pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 473 din 30 iunie 2015), aprobată, cu modificări, prin **Legea nr. 116/2016** (M. Of. nr. 418 din 2 iunie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 423/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 488^4 alin. (5) din Codul de procedură penală și ale art. 105 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru

modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale (M. Of. nr. 538 din 20 iulie 2015);

- **Decizia Curții Constituționale nr. 506/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 542/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 431 alin. (1) din Codul de procedura penală (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 552/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 3 alin. (3) teza a doua, art. 342, art. 343, art. 344 alin. (1)-(3), art. 345 alin. (2) și (3), art. 346 alin. (2)-(7), art. 347 alin. (1) și (2) și art. 348 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 553/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 496/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 708 din 22 septembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 631/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 344 alin. (2) și (3), art. 345 alin. (3), art. 346 alin. (2) și art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 831 din 6 noiembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 591/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 440 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 861 din 19 noiembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 740/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 222 alin. (10) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 927 din 15 decembrie 2015);
- **Legea nr. 318/2015** pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 961 din 24 decembrie 2015);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 733/2015** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 341 alin. (6) lit. c) și alin. (7) pct. 2 lit. d) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 59 din 27 ianuarie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 126/2016** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 88 alin. (2) lit. d), art. 452 alin. (1), art. 453 alin. (1) lit. f), precum și ale art. 459 alin. (2) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 51/2016** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 142 alin. (1) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016);
- **O.U.G. nr. 6/2016** privind unele măsuri pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică dispuse în procesul penal (M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 23/2016** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 318 din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 240 din 31 martie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 24/2016** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 250 alin. (6) din Codul de procedură penală (M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016);
- **Decizia Curții Constituționale nr. 44/2016** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 399 alin. (3) lit. d) din Codul de procedură penală și ale art. 125 alin. (3) din Codul penal (M. Of. nr. 305 din 21 aprilie 2016);
- **O.U.G. nr. 18/2016** pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

PARTEA GENERALĂ

Titlul I. Principiile şi limitele aplicării legii procesuale penale

Art. 1. Normele de procedură penală şi scopul acestora. (1) Normele de procedură penală reglementează desfăşurarea procesului penal şi a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală.

(2)[1] Normele de procedură penală urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuţiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părţilor şi ale celorlalţi participanţi în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituţiei, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum şi ale pactelor şi tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte.

ADNOTĂRI

1. Noul Cod de procedură penală renunţă la enunţarea scopului procesului penal în primul articol al său, debutând, mai puţin doctrinar şi mai mult pragmatic şi reflectând un obiectiv de reglementare restrâns la ceea ce se înţelege *stricto sensu* prin proces penal, cu enunţarea normelor de procedură penală şi a scopului acestora.

2. Primul alineat al art. 1 permite interpretarea în sensul că sunt considerate norme de procedură penală şi cele care, fără a fi cuprinse în Codul de procedură penală şi fără a fi, în mod necesar, definite ca atare, reglementează proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală. Exemple ale acestor norme sunt: cele privind derularea de proceduri judiciare din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată, sau cele privind derularea de proceduri judiciare din legile de executare a pedepselor, privative sau neprivative de libertate – Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, respectiv Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal –, ori cele cu caracter tranzitoriu cuprinse în actele normative emise în vederea aplicării noilor coduri, cum sunt cele din Capitolul II al Legii nr. 255/2013 ori cele din art. 4 din O.U.G. nr. 116/2013 privind măsurile necesare pentru funcţionarea comisiilor de evaluare din penitenciare, din centrele de reeducare şi din centrele de reţinere şi arestare preventivă, precum şi pentru stabilirea unor măsuri în vederea bunei funcţionări a instanţelor pe durata desfăşurării activităţii acestor comisii.

[1] Alin. (2) al art. 1 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 1 din Legea nr. 255/2013.

3. Scopul normelor, cuprins în alin. (2) al art. 1, reflectă aceeași viziune pragmatică a legiuitorului și face referire la desfășurarea activității organelor judiciare. Prin urmare, spre deosebire de reglementarea anterioară, care avusese o abordare generoasă asupra scopului procesului penal în general și al normei procesual penale în special, legiuitorul noului cod s-a limitat la a face referire exclusiv la normele procesual penale ca fiind cele ce conferă cadrul de desfășurare în mod eficient a activității organelor judiciare, de aici decurgând, ca o consecință și condiționalitate în același timp, referirea la garantarea drepturilor subiecților și părților procesului penal, în context constituțional, convențional și comunitar. Astfel, noul Cod de procedură penală lasă în continuare doctrinei să stabilească aspecte importante privind procesul penal, precum momentul încetării procesului penal – cu sau fără executarea integrală a pedepsei. Pe de altă parte însă, codul confirmă și reamintește, încă din primul său articol, necesitatea analizării, în aplicarea textelor sale, a Constituției și a jurisprudenței Curții Constituționale, a Convenției europene a drepturilor omului, cu tot ce înseamnă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului atât față de România, cât și față de alte state europene, respectiv a textelor comunitare, cu jurisprudența în plină formare în materie procesual penală a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și a dispozițiilor celorlalte pacte și tratate internaționale la care România este parte.

Art. 2. Legalitatea procesului penal. Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 2 alin. (1) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textul noului cod reflectă principiul legalității fără a mai face referire expresă la cele două faze – de urmărire penală și de judecată, care erau cuprinse în art. 2 din fostul cod. De altfel, legalitatea procesului penal, inclusiv a fazei de executare, este reflectată în mod distinct în cele două legi de executare – a se vedea, în acest sens, art. 1 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, respectiv art. 4 din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit o legătură între legalitatea procesului penal – *nullum judicium sine lege* – ca principiu general de drept și egalitatea armelor, cum se va observa din prezentarea jurisprudenței instanței europene pe acest subiect.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Art. 7 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului are în vedere normele penale de drept substanțial, iar nu pe cele de drept procesual. 34. Scopul prevederilor art. 7 parag. 1 din Convenție este acela de a asigura o protecție efectivă împotriva urmăririlor și condamnărilor penale arbitrare, ce se circumscrie respectării principiului legalității. Principiul legalității nu se limitează la a interzice aplicarea retroactivă a dreptului penal în defavoarea acuzatului: acesta consacră totodată, la modul mai general, principiul legalității infracțiunilor

şi a pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) şi pe cel care dispune să nu se aplice legea penală în mod extensiv în detrimentul acuzatului, mai ales prin analogie. Rezultă că o infracţiune trebuie să fie definită clar de lege. Această condiţie este îndeplinită în cazul în care justiţiabilul poate şti, pornind de la textul dispoziţiei relevante şi, dacă este necesar, prin intermediul interpretării acesteia de către instanţe, ce acte şi omisiuni angajează răspunderea sa penală (*Kononov c. Letoniei*, 17 mai 2010).

35. Astfel, este evident că prevederea convenţională are în vedere normele penale de drept substanţial, iar nu pe cele de drept procesual. În aplicarea acestei norme, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reţinut că regulile privind prescripţia nu definesc infracţiunile şi pedepsele pe care le reprimă şi, prin urmare, pot fi interpretate ca reglementând o condiţie prealabilă pentru examinarea cauzei. În consecinţă, deoarece modificarea denunţată de reclamant a privit o lege de procedură, în absenţa arbitrariului, nimic în Convenţie nu împiedică legiuitorul de a reglementa aplicarea sa proceselor în curs la momentul intrării sale în vigoare, neexistând, în aceste circumstanţe, nicio violare a art. 7 din Convenţie, dată fiind calificarea prescripţiei ca o instituţie de drept procedural, şi nu de drept material [*Previti c. Italiei* (dec.), 12 februarie 2013].

36. Aşa fiind, Curtea apreciază că nu poate fi reţinută nici critica referitoare la încălcarea art. 7 parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului *(dec. nr. 631 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 77 din 29 ianuarie 2015).*

2. Principiul legalităţii. Cerinţe de calitate a legii. 42. Cu privire la aceleaşi cerinţe de calitate a legii, garanţie a principiului legalităţii, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin hotărârile (...) pronunţate în cauzele *Beyeler c. Italiei*, *Rotaru c. României*, *Sissanis c. României* şi *Dragotoniu şi Militaru-Pidhorni c. României*, a reţinut obligativitatea asigurării acestor standarde de calitate a legii drept garanţie a principiului legalităţii, prevăzut la art. 7 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. Astfel, prin hotărârea pronunţată în cauza *Sissanis c. României* (§ 66), instanţa europeană a reţinut că sintagma „prevăzută de lege" impune ca măsura incriminată să aibă un temei în dreptul intern, însă vizează, de asemenea, calitatea legii în cauză: aceasta trebuie, într-adevăr, să fie accesibilă justiţiabilului şi previzibilă în ceea ce priveşte efectele sale. S-a reţinut, totodată, că, pentru ca legea să satisfacă cerinţa de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea şi modalităţile de exercitare a puterii de apreciere a autorităţilor în domeniul respectiv, ţinând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi persoanei o protecţie adecvată împotriva arbitrarului. În plus, a fost statuat faptul că nu se poate considera drept „lege" decât o normă enunţată cu suficientă precizie, pentru a permite cetăţeanului să îşi controleze conduita; apelând la nevoie la consiliere de specialitate în materie, el trebuie să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, faţă de circumstanţele speţei, consecinţele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă. De asemenea, prin hotărârea pronunţată în cauza *Rotaru c. României* (§ 52), Curtea a reamintit jurisprudenţa sa constantă, conform căreia „prevăzut de lege" înseamnă nu doar o anume bază legală în dreptul intern, ci şi calitatea legii în cauză: astfel, aceasta trebuie să fie accesibilă persoanei şi previzibilă. Totodată, în hotărârea pronunţată în cauza *Dragotoniu şi Militaru-Pidhorni c. României* (§ 34), Curtea de la Strasbourg a statuat că noţiunea „drept" folosită la art. 7 din Convenţie corespunde noţiunii de „lege" ce apare în alte articole din Convenţie; ea înglobează dreptul de origine atât legislativă, cât şi jurisprudenţială şi implică condiţii calitative, printre altele, pe cele ale accesibilităţii şi previzibilităţii. (...)

46. Având în vedere aceste considerente de principiu dezvoltate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea Constituțională pune, în mod esențial, accentul pe respectarea exigențelor de calitate a legislației interne, legislație care, pentru a fi compatibilă cu principiul preeminenței dreptului, trebuie să îndeplinească cerințele de accesibilitate (normele care guvernează materia interceptării comunicațiilor trebuie reglementate la nivel de lege), claritate (normele trebuie să aibă o redactare fluentă și inteligibilă, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce, într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie), precizie și previzibilitate (*lex certa*, norma trebuie să fie redactată clar și precis, astfel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita și să fie capabilă să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat) *(dec. nr. 51 din 16 februarie 2016, M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

3. Recunoașterea unei căi de atac în alte condiții decât cele prevăzute de legea procesual penală. Încălcarea principiului legalității. Dispozițiile art. 2 din Protocolul nr. 7 adițional la Convenție consacră dreptul oricărei persoane condamnate în primă instanță de a cere reexaminarea vinovăției sale de către o jurisdicție superioară. Aceasta implică, evident, examinarea fondului acuzațiilor, lucru nepermis în cadrul contestației în anulare, prin intermediul căreia pot fi reparate doar erori de procedură, nu și cele de judecată. Potrivit dispozițiilor art. 408 alin. (1) CPP, sunt susceptibile de reformare pe calea apelului exclusiv hotărârile judecătorești nedefinitive, dacă legea nu prevede altfel.

Admisibilitatea căilor de atac este condiționată de exercitarea acestora potrivit dispozițiilor legii procesual penale, prin care au fost reglementate hotărârile susceptibile a fi supuse examinării, căile de atac și ierarhia acestora, termenele de declarare și motivele pentru care se poate cere reformarea hotărârii atacate. Contestatorul-condamnat a formulat cerere de apel împotriva unei hotărâri nesusceptibile de reformare prin promovarea acestei căi ordinare de atac [*decizia de respingere a contestației în anulare de către curtea de apel – n.a.*]. Recunoașterea unei căi de atac în alte condiții decât cele prevăzute de legea procesual penală constituie o încălcare a principiului legalității acestora și, din acest motiv, apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 273 din 23 septembrie 2014, www.scj.ro)*. **În același sens,** *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 274 din 23 septembrie 2014, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 258 din 12 septembrie 2014, www.scj.ro*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României*. Principiul legalității pedepsei. Previzibilitatea normei. 33. Curtea reamintește că art. 7 parag. 1 din Convenție consacră, la modul general, principiul legalității delictelor și a pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și interzice, în mod special, aplicarea retroactivă a dreptului penal atunci când ea se face în dezavantajul acuzatului (*Kokkinakis c. Greciei*, § 52). Dacă interzice în mod special extinderea domeniului de aplicare a infracțiunilor existente asupra faptelor care, până atunci, nu constituiau infracțiuni, el prevede, pe de altă parte, neaplicarea legii penale în mod extensiv în dezavantajul acuzatului, de exemplu, prin analogie. Rezultă

că legea trebuie să definească în mod clar infracţiunile şi sancţiunile care le pedepsesc (*Achour c. Franţei*, § 41).

34. Noţiunea „drept" („*law*") folosită la art. 7 corespunde noţiunii „lege" ce apare în alte articole din Convenţie; ea înglobează dreptul de origine atât legislativă, cât şi jurisprudenţială şi implică condiţii calitative, printre altele, pe cele ale accesibilităţii şi previzibilităţii (*Cantoni c. Franţei*, § 29, *Coëme şi alţii c. Belgiei*, § 145, *E.K. c. Turciei*, § 51).

35. Curtea reaminteşte că semnificaţia noţiunii de previzibilitate depinde într-o mare măsură de conţinutul textului despre care este vorba, de domeniul pe care îl acoperă, precum şi de numărul şi calitatea destinatarilor săi (...). Previzibilitatea legii nu se opune ideii ca persoana în cauză să fie determinată să recurgă la îndrumări clare pentru a putea evalua, într-o măsură rezonabilă în circumstanţele cauzei, consecinţele ce ar putea rezulta dintr-o anumită faptă (...). La fel se întâmplă şi cu profesioniştii, obişnuiţi să dea dovadă de o mare prudenţă în exercitarea funcţiei lor. Astfel, ne putem aştepta din partea lor să acorde o atenţie specială evaluării riscurilor pe care aceasta le prezintă.

36. Curtea a constatat deja că, tocmai în considerarea principiului generalităţii legilor, formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile-tip de reglementare constă în recurgerea la unele categorii mai degrabă generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi se folosesc prin forţa lucrurilor de formule mai mult sau mai puţin vagi, pentru a evita o rigiditate excesivă şi pentru a se putea adapta schimbărilor de situaţie. Interpretarea şi aplicarea acestor texte depind de practică.

37. Funcţia de decizie încredinţată instanţelor serveşte tocmai înlăturării îndoielilor ce ar putea rămâne în ceea ce priveşte interpretarea normelor, ţinându-se cont de evoluţia practicii cotidiene, cu condiţia ca rezultatul să fie coerent cu substanţa infracţiunii şi rezonabil de previzibil (*S.W. c. Regatului Unit*, § 36). (...)

43. Din interdicţia de aplicare extensivă a legii penale rezultă că, în lipsa cel puţin a unei interpretări jurisprudenţiale accesibile şi rezonabil previzibile, cerinţele art. 7 nu pot fi considerate ca respectate în privinţa unui acuzat. Or, lipsa de jurisprudenţă prealabilă în ceea ce priveşte asimilarea faptelor de luare de mită ale angajaţilor unei bănci cu cele ale „funcţionarilor" şi ale „altor salariaţi" ai organizaţiilor prevăzute la art. 145 CP [*din 1969 – n.a.*] rezultă, în speţă, din faptul că Guvernul nu a furnizat precedente în acest sens. Faptul că doctrina interpretează în mod liber un text de lege nu se poate substitui existenţei unei jurisprudenţe. A judeca altfel ar însemna să nu respectăm obiectul şi scopul acestei prevederi, care urmăreşte ca nimeni să nu fie condamnat în mod arbitrar. Pe de altă parte, Curtea observă că Guvernul nu a oferit niciun exemplu de interpretare din doctrină care să consacre răspunderea penală a angajaţilor băncilor pentru fapte de luare de mită.

44. În consecinţă, chiar în calitate de profesionişti ce puteau să apeleze la sfaturile juriştilor, era dificil, dacă nu chiar imposibil pentru reclamanţi, să prevadă revirimentul jurisprudenţei Curţii Supreme de Justiţie şi, aşadar, să ştie că, în momentul în care le-au comis, faptele lor puteau duce la o sancţiune penală.

45. În plus şi mai cu seamă, Curtea observă că instanţa de apel a procedat în mod expres la o aplicare extensivă a legii penale (...). Instanţa de recurs nu a înţeles să caseze această parte a deciziei. Ea doar a constatat că reclamanţii întruneau condiţiile necesare pentru a fi recunoscuţi drept autori ai infracţiunii, confirmând astfel interpretarea instanţei de apel. (...)

48. În aceste condiţii, Curtea apreciază că, în speţă, a avut loc încălcarea art. 7 parag. 1 din Convenţie *(hot. din 24 mai 2007, M. Of. nr. 420 din 23 iunie 2010)*.

2. Cauza *Coëme și alții c. Belgiei. Nullum judicium sine lege*. 102. Curtea reiterează că principiul conform căruia normele de procedură penală trebuie să fie stabilite prin lege este un principiu general de drept. El stă alături de cerința ca normele de drept penal substanțial să fie, de asemenea, stabilite prin lege și este consacrat în maxima *„nullum judicium sine lege"*. Acesta impune anumite cerințe specifice în ceea ce privește desfășurarea procedurii, în vederea garantării unui proces echitabil, care presupune respectarea egalității de arme. Principiul egalității armelor prevede ca fiecare parte să acorde o posibilitate rezonabilă de a prezenta cazul său în condiții care să nu îl pună într-un dezavantaj substanțial față de adversarul său (*De Haes și Gijsels c. Belgiei*, § 53). Curtea observă, de asemenea, că scopul principal al normelor de procedură este acela de a proteja pârâtul față de orice abuz al autorității și, prin urmare, apărarea este cea care va suferi cel mai probabil ca urmare a omisiunilor și lipsei clarității acestor norme.

103. Prin urmare, Curtea consideră că incertitudinea rezultată din absența unor norme de procedură stabilite anterior a plasat reclamantul într-un dezavantaj substanțial în comparație cu acuzarea, ceea ce a determinat lipsirea dlui Coëme de un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 22 iunie 2000, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Polednová c. Republicii Cehe*. Legalitatea sancțiunilor pentru infracțiunile comise în perioada comunistă. În ceea ce privește în special art. 7 din Convenție, acesta nu se limitează la interzicerea aplicării retroactive a dreptului penal în detrimentul acuzatului: el consacră, totodată, la modul mai general, principiul legalității infracțiunilor și pedepselor (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) și pe cel care dispune să nu se aplice legea penală în mod extensiv în detrimentul acuzatului, mai ales prin analogie. Rezultă de aici că o infracțiune trebuie să fie definită clar de lege. Totuși, oricât de clar ar putea fi textul unei dispoziții legale, în orice sistem juridic, inclusiv dreptul penal, există inevitabil un element de interpretare judiciară și va exista întotdeauna necesitatea elucidării aspectelor îndoielnice și a adaptării la schimbările de situație. În mod cert, această noțiune se aplică în principiu evoluției progresive a jurisprudenței în același stat de drept și sub un regim democratic, însă își menține integral valoarea în cazul în care a existat, de exemplu, o succesiune a două state [*Streletz, Kessler și Krenz c. Germaniei* (MC), §§ 49 și 81-82, și *K.-H.W. c. Germaniei* (MC), §§ 44 și 84-85]. (...)

Ea [*C.E.D.O. – n.a.*] consideră că practica lichidării opozanților unui regim politic prin intermediul pedepselor capitale aplicate la finalul unor procese care încălcau flagrant dreptul la un proces echitabil și mai ales dreptul la viață nu poate fi protejată prin art. 7 parag. 1 din Convenție. În speță, această practică a lipsit de fundament Constituția și legislația din acea perioadă, pe care ar fi trebuit să se bazeze, și nu poate fi definită, așadar, ca „drept" în sensul art. 7 din Convenție (*Streletz, Kessler și Krenz*, §§ 85 și 87, *K.-H.W.*, §§ 88 și 90). (...)

Apoi, întrucât a considerat deja că nici măcar un simplu soldat nu se poate conforma complet și orbește unor ordine care încalcă în mod flagrant nu numai principiile legislației naționale, ci și drepturile omului la nivel internațional, mai ales dreptul la viață (*K.-H.W.*, § 75), Curtea consideră că această constatare este complet valabilă în cazul reclamantei, care acționase în speță în funcția sa de procuror, după finalizarea studiilor pregătitoare de drept și dobândirea unei experiențe practice în materie de procese (...).

Pe de altă parte, faptul că reclamanta nu a fost anchetată în fosta Cehoslovacie comunistă și că a fost urmărită penal și condamnată de instanțele cehe abia după instaurarea regimului democratic nu înseamnă nicicum că acțiunea ei nu constituia o infracțiune conform dreptului cehoslovac în vigoare în momentul faptelor (*Streletz, Kessler și Krenz*, §§ 79 și 88).

Curtea reamintește în plus că a hotărât deja, în cadrul succesiunii a două state cu sisteme de drept diferite, că nu este contrară art. 7 parag. 1 din Convenție o condamnare – pentru complicitate la încălcarea voită a legii și la lipsire de libertate – a unui reclamant care a participat în calitate de procuror la un proces în Republica Democrată Germană împotriva unui disident căruia i s-a aplicat pedeapsa închisorii contrar principiilor proporționalității și stabilirii pedepselor formulate de legislația RDG [*Glässner c. Germaniei* (dec.)].

Deși reclamanta nu susține prescrierea faptelor în litigiu, Curtea consideră utilă observația că, dacă urmărirea penală împotriva reclamantei a început abia în 2005, adică la 55 de ani de la evenimente, este din cauză că art. 5 din Legea nr. 198/1993 privind ilegalitatea regimului comunist prevede suspendarea prescripției în perioada 25 februarie 1948 - 29 decembrie 1989 în cazul în care motivele politice incompatibile cu principiile fundamentale ale unei ordini democratice au contracarat condamnarea sau achitarea *(dec. din 21 iunie 2011, www.echr.coe.int).*

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI D R E P T

Art. 3. Separarea funcțiilor judiciare. (1) În procesul penal se exercită următoarele funcții judiciare:

a) funcția de urmărire penală;

b) funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală;

c)[1] funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată;

d) funcția de judecată.

(2) Funcțiile judiciare se exercită din oficiu, în afară de cazul când, prin lege, se dispune altfel.

(3)[2] În desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c).

(4) În exercitarea funcției de urmărire penală, procurorul și organele de cercetare penală strâng probele necesare pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată.

(5) Asupra actelor și măsurilor din cadrul urmăririi penale, care restrâng drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, dispune judecătorul desemnat cu atribuții în acest sens, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(6)[3] Asupra legalității actului de trimitere în judecată și probelor pe care se bazează acesta, precum și asupra legalității soluțiilor de netrimitere în judecată se pronunță judecătorul de cameră preliminară, în condițiile legii.

(7) Judecata se realizează de către instanță, în complete legal constituite.

---

[1] Lit. c) de la alin. (1) al art. 3 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 2 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 1 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 552/2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 3 alin. (3) teza a II-a CPP, conform căreia exercitarea funcției de verificare a legalității netrimiterii în judecată este compatibilă cu exercitarea funcției de judecată, este neconstituțională.

[3] Alin. (6) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 2 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Textul are caracter de noutate și își propune să clarifice funcțiile judiciare exercitare în cursul procesului penal, fără ca prin aceasta să reglementeze toate tipurile de funcții exercitabile într-un proces penal și raportul dintre acestea – lipsesc, de exemplu, referirile în acest articol la funcția de apărare.

Articolul anunță, cu caracter de principiu, incompatibilitățile între persoanele care exercită una dintre funcții prin raportarea la toate celelalte – aspect care este reglementat detaliat într-un capitol distinct al codului (art. 64 și urm.) – și enunță excepția de la această regulă, în sensul că o persoană poate îndeplini două funcții judiciare doar dacă este judecătorul de cameră preliminară și continuă cu exercitarea funcției de judecată – aspect detaliat în art. 346. Însă, față de această ipoteză, ca urmare a Deciziei nr. 552/2015 a Curții Constituționale, potrivit căreia este neconstituțională compatibilitatea exercitării funcției de verificare a legalității netrimiterii în judecată cu exercitarea funcției de judecată în cazul în care se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, a avut loc o intervenție expresă a legiuitorului prin O.U.G. nr. 18/2016, în sensul că, în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c).

Dacă alin. (4) și (7) reiau în formă sintetică prezentarea modalității în care se exercită funcțiile clasice de urmărire penală și de judecată, alin. (5) și (6) detaliază funcțiile mai puțin cunoscute până la intrarea în vigoare a noului cod, cea de dispoziție asupra drepturilor și libertăților persoanei în faza de urmărire penală și, mai ales, cea de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată. Trebuie subliniat faptul că intenția legiuitorului, confirmată și mai târziu cu ocazia dezbaterilor parlamentare pe marginea Legii nr. 255/2013, a fost aceea de menținere a intervenției instanței de judecată exclusiv cu privire la legalitatea procedurii, oportunitatea trimiterii sau nu în judecată menținându-se în competența procurorului ca și până acum.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Compatibilitatea exercitării funcției de judecată cu funcția de verificare a legalității netrimiterii în judecată [art. 3 alin. (3) teza a doua CPP]. Neconstituționalitate. 18. În analiza sa, Curtea reține că, potrivit prevederilor art. 3 alin. (3) teza a doua CPP, raportat la art. 3 alin. (1) lit. c) din același cod, se disting două ipoteze juridice.

19. Cea dintâi ipoteză privește judecătorul care a verificat legalitatea trimiterii în judecată, potrivit art. 342-348 CPP. Conform art. 346 alin. (7) CPP, judecătorul de cameră preliminară care, în urma verificării legalității soluției de trimitere în judecată, a dispus începerea judecății exercită funcția de judecată în cauză. Cu privire la aceasta, instanța de contencios constituțional s-a pronunțat prin Decizia nr. 663 din 11 noiembrie 2014, § 19, publicată în M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015, și Decizia nr. 353 din 7 mai 2015, § 12, publicată în M. Of. nr. 466 din 29 iunie 2015, prin care a arătat că este în interesul înfăptuirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire

penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. (...) Așa fiind, Curtea a arătat că simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de parțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere este întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată. (...)

21. Referitor la cea de-a doua ipoteză juridică, aceasta privește judecătorul care a verificat legalitatea soluției de netrimitere în judecată, conform art. 341 CPP, și este prevăzută la art. 3 alin. (3) teza a doua CPP, cu raportare la art. 3 alin. (1) lit. c) CPP. Curtea constată, referitor la una dintre soluțiile pe care le poate pronunța acesta, că art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP prevede că, în cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează, potrivit art. 280-282 din același cod, actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie. În această situație, actul de sesizare a instanței îl reprezintă, prin excepție de la principiul separației funcțiilor judiciare, încheierea judecătorului de cameră preliminară de începere a judecății (...).

(...) De aceea, spre deosebire de procedura prevăzută de art. 342 și urm. CPP, unde acuzația în materie penală a fost realizată deja, în cazul plângerilor formulate împotriva soluțiilor de netrimitere sau neurmărire penală dispuse de procuror, judecătorul de cameră preliminară astfel competent nu poate să exercite și funcția de judecată pe fond, întrucât caracterul *sui-generis* al încheierii pronunțate în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP preia în mod vădit activitatea specifică exercitării funcției de urmărire penală. Prin decizia anterior arătată, Curtea nu a constatat însă neconstituționalitatea art. 3 alin. (3) teza a doua CPP, acesta nefiind criticat în respectiva cauză. (...)

25. Tocmai de aceea, judecătorul care dispune începerea judecății, în baza art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, este incompatibil să exercite și funcția de judecată, în caz contrar încălcându-se art. 21 alin. (3) din Constituție referitor la dreptul la un proces echitabil și art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală, potrivit căruia justiția este unică, imparțială și egală pentru toți *(dec. nr. 552 din 16 iulie 2015, M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015)*.

2. Compatibilitatea exercitării funcției de verificare a legalității trimiterii în judecată cu exercitarea funcției de judecată. Constituționalitate. 26. Cu privire la posibilitatea judecătorului de cameră preliminară competent să se pronunțe asupra verificărilor, după trimiterea în judecată, de a exercita și funcția de judecată, Curtea Constituțională s-a mai pronunțat prin Decizia nr. 663 din 11 noiembrie 2014 (...), § 19, prilej cu care s-a statuat că o astfel de competență nu este de natură a afecta dispozițiile constituționale referitoare la dreptul la un proces echitabil, deoarece, dimpotrivă, este în interesul înfăptuirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. De altfel, o soluție contrară celei criticate de autorul excepției ar fi fost de natură să afecteze deplina realizare a funcției de judecată, prin

aceea că judecătorul fondului ar fi privat de posibilitatea – esențială în buna administrare a cauzei – de a aprecia el însuși asupra legalității urmăririi penale și a administrării probelor și de a decide asupra întregului material probator pe care își va întemeia soluția. Așa fiind, simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de parțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere este întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată (a se vedea *Morel c. Franței*, 6 iunie 2000, § 45) *(dec. nr. 40 din 9 februarie 2016, M. Of. nr. 214 din 23 martie 2016)*.

3. Administrarea și aprecierea probelor în cursul urmăririi penale – expresie a rolului conferit de Constituție Ministerului Public. Curtea Constituțională s-a mai pronunțat asupra constituționalității prevederilor art. 63 alin. (2) CPP [*din 1968 – n.a.*] prin Decizia nr. 343 din 21 septembrie 2004, publicată în M. Of. nr. 980 din 25 octombrie 2004, Decizia nr. 646 din 29 noiembrie 2005, publicată în M. Of. nr. 60 din 23 ianuarie 2006, și Decizia nr. 1503 din 18 noiembrie 2010, publicată în M. Of. nr. 8 din 5 ianuarie 2011, prin care a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate invocată și a constatat că prerogativele încredințate procurorului de către legiuitor privind administrarea și aprecierea probelor în cursul urmăririi penale reprezintă o expresie a rolului Ministerului Public, stabilit de prevederile art. 131 din Constituție, iar nu o încălcare a acestor dispoziții constituționale. Curtea a reținut, astfel, că, potrivit Constituției, Ministerul Public este o parte componentă a autorității judecătorești, și nu a puterii executive sau a administrației publice, și că, în calitatea sa de reprezentant al intereselor generale ale societății și de apărător al ordinii de drept, al drepturilor și libertăților cetățenilor, Ministerului Public, prin procurori, îi revine sarcina ca în faza de urmărire penală să caute, să administreze și să aprecieze probele care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea tuturor împrejurărilor pentru justa soluționare a cauzei. Curtea a statuat, totodată, că, de vreme ce instanța de judecată, iar nu procurorul, este cea care urmează să pronunțe o hotărâre în cauza dedusă judecății, atât cu prilejul soluționării fondului litigiului, cât și în cadrul recursului, nu poate fi primită nici susținerea potrivit căreia textele de lege criticate încalcă principiul separației puterilor în stat *(dec. nr. 83 din 18 februarie 2014, M. Of. nr. 271 din 14 aprilie 2014)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

II. Instanțe judecătorești

4. A se vedea *infra*, jurisprudența redată la art. 64.

Art. 4. Prezumția de nevinovăție. (1) Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

(2) După administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului.

Reglementarea anterioară: art. 5^2 CPP 1968.

Legislaţie conexă: 1. ▶ art. 23 alin. (11) CR; ▶ art. 6 parag. 2 CEDO; ▶ art. 48 alin. (1) CDFUE.

2. A se vedea şi Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European şi a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumţiei de nevinovăţie şi a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016).

✍ A se vedea şi *infra*, art. 8 privind dreptul la un proces echitabil.

ADNOTĂRI

Prezumţia de nevinovăţie reglementată în art. 4 CPP reia, pe de o parte, prevederea constituţională a art. 23 alin. (11), iar, pe de altă parte, completează norma cu reglementarea principiului *in dubio pro reo*. Din perspectiva jurisprudenţei C.E.D.O., prezumţia de nevinovăţie, discutată în contextul aprecierii caracterului echitabil al unei proceduri (art. 6 din Convenţie), comportă discuţii pe următoarele aspecte:

1. Durata aplicării prezumţiei – de la primele acte procedurale într-o cauză penală şi până la condamnarea definitivă, principiul nemaiaplicându-se în faza de executare a sancţiunii penale. De asemenea, prezumţia este aplicabilă şi în cazurile în care, fiind pronunţată achitarea sau întreruperea procedurilor penale în oricare formă, persoana respectivă face obiectul altor proceduri, de exemplu, cele privind suportarea cheltuielilor judiciare, despăgubirea victimelor, proceduri disciplinare subsecvente.

2. Sarcina probei – care incumbă organelor de urmărire penală, acestea fiind obligate să informeze corespunzător persoana acuzată cu privire la acuzaţia ce i se aduce şi să îi permită organizarea corespunzătoare a apărării. Aspectul comportă nuanţări în cazul în care, deşi neconstatată vinovăţia în cadrul procesului penal, este atrasă răspunderea civilă pentru fapta ilicită comisă, urmându-se regulile specifice procesului civil.

3. Aplicarea prezumţiilor, de fapt şi de drept – dreptul de a fi prezumat nevinovat nu este unul absolut, sistemul Convenţiei permiţând aplicarea prezumţiilor de fapt şi de drept, care trebuie aplicate în limite rezonabile prin raportare la miza procesului pentru persoana acuzată şi la drepturile apărării, fiind necesară o proporţionalitate între mijlocul folosit şi scopul urmărit.

4. Valoarea declaraţiilor publice, atât cele formulate de organele judiciare, cât şi cele formulate de alte autorităţi, în cadrul procedurilor penale şi în afara acestora – se are în vedere neafectarea caracterului echitabil prin formularea de declaraţii legate de procedurile penale aflate în curs de desfăşurare sau faţă de o soluţie de achitare. În ceea ce priveşte prezentarea unui caz în presă sau existenţa unei campanii mediatice puternice în cazuri de interes maxim, ceea ce contează, în esenţă, este modalitatea prezentării cazului şi dacă aceasta a fost de natură să afecteze imparţialitatea magistraţilor.

5. Obligarea prezentării de informaţii organelor judiciare – această componentă este strâns legată de dreptul de a nu se autoacuza.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Prezumția de nevinovăție. 2. (...) Din analiza logică a textului [*art. 5² CPP 1968 – n.a.*] rezultă fără echivoc că, în absența unei hotărâri de condamnare, persoana în cauză beneficiază de prezumția de nevinovăție. De altfel, prezumția consacrată nu are în vedere existența sau inexistența unor proceduri preliminare în funcție de care aceasta operează, ci are în vedere, pe de o parte, un termen până la care este activă, respectiv până la pronunțarea unei hotărâri penale definitive, și, pe de altă parte, vizează dreptul inculpatului de a nu fi obligat să își probeze nevinovăția. Altfel spus, până la dovedirea vinovăției de către organele judiciare, învinuitul sau inculpatul este presupus inocent. Prezumția are deci caracter procesual, așa încât, atunci când sunt indicii sau chiar probe temeinice de vinovăție, cel învinuit continuă să beneficieze de această prezumție până la stabilirea vinovăției printr-o hotărâre definitivă de condamnare.

Prin urmare, susținerea autorului excepției, potrivit căreia, în caz de scoatere de sub urmărire penală ori de încetare a procesului penal, persoana cercetată este lipsită de prezumția de nevinovăție pentru simplul motiv că nu s-a emis un act de inculpare, este neîntemeiată, deoarece în aceste situații nu mai poate fi pusă în discuție existența prezumției, câtă vreme s-a dispus în mod cert cu privire la nevinovăție *(dec. nr. 225 din 15 martie 2012, M. Of. nr. 284 din 27 aprilie 2012).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Allen c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Prezumția de nevinovăție și exigențele față de sarcina probei. Prezumții. Dreptul de a nu se autoincrimina. Publicitatea procedurilor. Protejarea persoanelor achitate sau față de care au fost întrerupte procedurile penale. 93. Art. 6 parag. 2 garantează oricărei persoane „dreptul de a fi prezumată nevinovată până ce vinovăția sa este stabilită în conformitate cu legea". Privit ca o garanție procedurală în contextul unui proces penal în sine, prezumția de nevinovăție impune exigențe în ceea ce privește, printre altele, sarcina probei (*Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei*, § 77, *Telfner c. Austriei*, § 15); prezumții legale de fapt și de drept (*Salabiaku c. Franței*, § 28, *Radio France și alții c. Franței*, § 24); dreptul de a nu se autoincrimina (*Saunders c. Regatului Unit*, § 68, *Heaney și McGuinness c. Irlandei*, § 40); publicitatea eventuală dinainte de proces [*Akay c. Turciei* (dec.), *G.C.P. c. României*, § 46] și exprimarea prematură, de către instanța de judecată sau de către alți funcționari publici, a vinovăției inculpatului (*Allenet de Ribemont*, §§ 35-36, *Nešťák c. Slovaciei*, § 88).

94. Cu toate acestea, în conformitate cu necesitatea de a asigura caracterul practic și eficient al dreptului garantat de art. 6 parag. 2, prezumția de nevinovăție are, de asemenea, un alt aspect. Scopul său general, sub acest al doilea aspect, este acela de a proteja persoanele care au fost achitate de o acuzație penală sau cu privire la care procedurile penale au fost întrerupte de a fi tratate de către funcționari și autorități publice ca și cum sunt, de fapt, vinovate de respectiva infracțiune. În aceste cazuri, prezumția de nevinovăție a operat deja, prin aplicarea la proces a diferitelor exigențe procedurale inerente, care au prevenit o condamnare nedreaptă. Fără o protecție pentru a asigura respectarea achitării

sau decizia întreruperii în orice alte proceduri ulterioare, garanţiile unui proces echitabil, prevăzute la art. 6 parag. 2, ar putea risca să devină teoretice şi iluzorii. Ce este, de asemenea, în joc, odată procedura penală încheiată, sunt reputaţia persoanei şi modul în care ea este percepută de către public. Într-o anumită măsură, protecţia asigurată în conformitate cu art. 6 parag. 2 în acest sens se poate suprapune cu protecţia oferită de art. 8 [*Zollman c. Regatului Unit* (dec.), *Taliadorou şi Stylianou c. Ciprului*, §§ 27 şi 56-59]. (...)

103. (...) Având în vedere obiectivele din art. 6 parag. 2 discutate mai sus (a se vedea §§ 92-94) şi abordarea care se desprinde din analiza jurisprudenţei sale, Curtea va formula principiul prezumţiei de nevinovăţie, în acest context, după cum urmează: prezumţia de nevinovăţie înseamnă că, în cazul în care a existat o acuzaţie penală şi procedurile penale s-au încheiat printr-o achitare, persoana care a fost subiectul procedurilor penale este nevinovată în faţa legii şi trebuie să fie tratată într-o manieră compatibilă cu această stare de nevinovăţie. Prin urmare, prezumţia de nevinovăţie va subzista după încheierea procedurilor penale, pentru a se asigura că, în ceea ce priveşte orice acuzaţie care nu a fost dovedită, nevinovăţia persoanei în cauză este respectată. Această preocupare imperativă se află la baza abordării Curţii cu privire la aplicabilitatea art. 6 parag. 2 în astfel de cazuri.

104. Ori de câte ori problema aplicabilităţii art. 6 parag. 2 apare în cadrul unei proceduri ulterioare, solicitantul trebuie să demonstreze existenţa unei legături, astfel cum se menţionează mai sus, între procedurile penale încheiate şi procedurile ulterioare. O astfel de legătură este probabil să fie prezentă, de exemplu, în cazul în care procedurile ulterioare necesită examinarea rezultatului procedurii penale anterioare şi, în special, în cazul în care acestea obligă instanţa să analizeze hotărârea penală, să se angajeze într-un comentariu sau o evaluare a probelor din dosarul penal, pentru a determina participarea reclamantului la unele sau toate evenimentele care au condus la acuzaţia penală, sau să comenteze cu privire la indicaţiile de subzistenţă a posibilei vinovăţii a reclamantului. (...)

125. Reiese din examinarea jurisprudenţei Curţii în temeiul art. 6 parag. 2 că nu există o abordare unică pentru stabilirea circumstanţelor în care acest articol va fi încălcat în cadrul unei proceduri care urmează încheierii procedurilor penale. Aşa cum este ilustrat de jurisprudenţa Curţii, va depinde de natura şi contextul procedurii în care a fost adoptată decizia atacată.

126. În toate cazurile şi indiferent de abordare, limbajul utilizat de către factorul de decizie va fi de o importanţă critică în evaluarea compatibilităţii deciziei şi raţionamentului său cu art. 6 parag. 2 (...). Astfel, într-un caz în care instanţa naţională a considerat că era „în mod clar probabil" că reclamantul a „comis infracţiunile (...) de care a fost acuzat", Curtea a constatat că aceasta a depăşit limitele civile şi a aruncat astfel îndoială asupra corectitudinii achitării. (...) În mod similar, în cazul în care instanţa naţională a indicat că dosarul penal conţinea dovezi suficiente pentru a stabili că o infracţiune a fost comisă, limbajul folosit a încălcat prezumţia de nevinovăţie (...). Există şi hotărâri ale Curţii în care a constatat că nu s-a risipit suspiciunea de vinovăţie penală, aceasta fiind o încălcare a art. 6 parag. 2 (...). Cu toate acestea, atunci când se au în vedere natura şi contextul procedurilor speciale, chiar utilizarea unui limbaj nefericit poate să nu fie decisivă (...). Jurisprudenţa Curţii oferă câteva exemple de cazuri în care nu s-a constatat o încălcare a art. 6 parag. 2, chiar dacă limbajul utilizat de către autorităţile naţionale şi de către instanţele judecătoreşti a fost criticat (...) *(hot. din 12 iulie 2013, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei* (Plen). Elementele prezumției de nevinovăție prin raportare la sarcina probei și la obligațiile care incumbă autorităților. 77. Parag. 2 al art. 6 cuprinde principiul prezumției de nevinovăție. Acesta impune, printre altele, ca, în exercitarea atribuțiilor lor, membrii unei instanțe să nu pornească de la ideea preconceptă că învinuitul a comis infracțiunea; sarcina probei revine organelor de urmărire penală și orice îndoială ar trebui să profite acuzatului. De asemenea, rezultă că organele de urmărire penală trebuie să informeze acuzatul cu privire la cazul formulat împotriva lui, astfel încât acesta să își pregătească și să își prezinte apărarea în consecință, și să aducă probe suficiente pentru a-l condamna (...).

78. Parag. 1 al art. 6, luat împreună cu parag. 3 al aceluiași articol, impune, de asemenea, statelor contractante să ia măsuri pozitive, în special pentru a-l informa prompt pe inculpat despre natura și cauza acuzației formulate împotriva lui, pentru a-i permite timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării sale, pentru a-i asigura dreptul la apărare în persoană sau cu asistență juridică și pentru a-i permite examinarea sau solicitarea audierii martorilor acuzării și obținerea citării și audierii martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării. Acest din urmă drept nu implică numai tratamentul egal al acuzării cu apărarea în această chestiune (...), dar, de asemenea, presupune ca audierea martorilor să fie, în general, contradictorie.

În plus, obiectul și scopul art. 6, precum și modul de redactare a unora dintre literele de la parag. 3 arată că o persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni „are dreptul să ia parte la ședința de judecată și dreptul de a-i fi examinată cauza de către o instanță care să judece în prezența sa" (...). Curtea deduce, așa cum a făcut și Comisia, că toate dovezile trebuie, în principiu, să fie prezentate în fața acuzatului în audiere publică, cu scopul asigurării caracterului contradictoriu *(hot. din 6 decembrie 1988, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Salabiaku c. Franței*. Prezumțiile de fapt și de drept în contextul art. 6 din Convenție. 28. (...) Fiecare sistem de drept cunoaște prezumții de fapt sau de drept; Convenția nu împiedică, în principiu, aplicarea prezumțiilor, dar în cauzele penale ea impune statelor contractante să nu depășească un anumit prag în această privință. (...)

Așadar, art. 6 parag. 2 nu se dezinteresează de prezumțiile de fapt sau de drept care se regăsesc în legile represive. El impune statelor să le insereze în limite rezonabile, care să țină seama de gravitatea mizei și de garantarea dreptului la apărare *(hot. din 7 octombrie 1988, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Krumpholz c. Austriei*. Interpretarea prezumțiilor din perspectiva dreptului la tăcere, a privilegiului împotriva autoincriminării și a prezumției de nevinovăție. Prezumții în materia infracțiunilor rutiere. 31. Deși nu se menționează în mod expres la art. 6 din Convenție, dreptul la tăcere și privilegiul împotriva autoincriminării sunt, în general, recunoscute ca standarde internaționale care se află în centrul noțiunii de proces echitabil în sensul art. 6 (...).

32. Deși Curtea a admis că formularea de concluzii negative din tăcerea unui acuzat nu încalcă în sine art. 6, problema unei posibile încălcări trebuie să fie stabilită în funcție de toate circumstanțele cauzei, având în vedere în special situațiile în care pot fi trase concluzii, ponderea atașată acestora de instanțele naționale în evaluarea lor din dovezile pe care le au și gradul de constrângere inerent situației. Hotărârea *John Murray c. Regatului Unit* viza aplicarea unei legi care a permis formularea de concluzii ca urmare a tăcerii învinuitului, când acuzarea a stabilit un caz împotriva lui ce solicita în mod clar o explicație. Având

în vedere, în situaţia de fapt din speţă, că elementele de probă prezentate la proces au constituit un caz puternic împotriva reclamantului, Curtea a constatat că formularea de astfel de concluzii, care a fost de altfel obiectul unor importante garanţii procedurale, nu a încălcat art. 6 parag. 1 şi 2, în circumstanţele cauzei.

33. În plus, Curtea a statuat că formularea de concluzii ca urmare a tăcerii acuzatului poate fi, de asemenea, admisă într-un sistem ca cel austriac, în care instanţele evaluează în mod liber probele aduse înaintea lor, cu condiţia ca proba să fie de aşa natură, încât singura concluzie de bun-simţ care poate fi trasă să fie aceea că acuzatul nu are niciun răspuns la cazul formulat împotriva sa (...).

34. În mod similar, dreptul unei persoane într-un cauză penală de a fi prezumată nevinovată şi de a solicita parchetului să suporte sarcina de a dovedi acuzaţiile împotriva sa nu este absolut, deoarece prezumţii de fapt sau de drept operează în orice sistem de drept penal şi nu sunt interzise, în principiu, prin Convenţie, atât timp cât statele rămân în limite rezonabile, ţinând seama de importanţa a ceea ce este în joc şi de menţinerea dreptului la apărare (...).

35. În plus faţă de aceste principii generale, Curtea reiterează jurisprudenţa sa cu privire la dreptul la tăcere şi prezumţia de nevinovăţie, în contextul specific al urmăririi penale a infracţiunilor rutiere.

36. În *O'Halloran şi Francis c. Regatului Unit* (MC) (§§ 55-63) şi, ulterior, în *Lückhof şi Spanner c. Austriei* (§§ 52-59), Curtea a constatat că obligaţia deţinătorului declarat al vehiculului de a divulga, sub sancţiunea unei amenzi, cine a fost conducătorul auto în momentul săvârşirii unei infracţiuni de trafic nu a încălcat dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării. Pentru a ajunge la această concluzie, a avut în vedere faptul că, deşi constrângerea directă a fost exercitată asupra reclamanţilor respectivi ca deţinători înregistraţi ai unui automobil, trebuie văzut contextul specific al regimului de reglementare pentru utilizarea autovehiculelor, în care proprietarii de automobile şi şoferii se supun anumitor responsabilităţi şi obligaţii. De asemenea, Curtea a avut în vedere natura sancţiunilor şi caracterul limitat al anchetei permise. În cele din urmă, aceasta a observat că anumite garanţii procedurale erau în vigoare, astfel încât deţinătorul înregistrat al maşinii nu era lăsat fără nicio apărare. (...)

38. (...) Din motive care rămân neclare, autorităţile au ales să îl urmărească pe reclamant pentru infracţiunea de trafic de bază, şi anume depăşirea vitezei legale. În acest context, se observă că legislaţia austriacă nu conţine nicio prezumţie în sensul că deţinătorul înregistrat al unui autovehicul trebuie să fie considerat ca fiind şoferul, dacă nu dovedeşte altfel, nici nu instituie răspunderea deţinătorului înregistrat pentru infracţiunile rutiere comise cu autovehiculul respectiv. (...)

40. (...) Curtea nu este convinsă de acest argument. Singurele dovezi pe care Completul Administrativ Independent le avea erau o înregistrare privind viteza maşinii în privinţa căreia reclamantul era înregistrat ca posesor şi declaraţia poliţistului că această înregistrare a fost făcută în mod corespunzător. Nu au existat dovezi care să dea vreo indicaţie cu privire la identitatea conducătorului auto. În plus, Completul Administrativ Independent a avut în faţa sa memoriul reclamantului în care acesta a susţinut că nu el a fost la volan, el nefiind nici în Austria la data faptelor şi nefiind în măsură să furnizeze numele şi adresa conducătorului auto al maşinii sale, care era condusă cu regularitate de către mai multe persoane. Curtea nu poate găsi că într-o astfel de situaţie singura concluzie de bun-simţ care poate fi trasă este aceea că reclamantul însuşi a fost şoferul. Solicitându-i reclamantului o explicaţie, deşi

nu a fost în măsură să stabilească *prima facie* un caz convingător împotriva lui, Completul Administrativ Independent a mutat sarcina probei de la acuzare la apărare (...).

41. Mai mult, Curtea notează că nu au existat garanții procedurale suficiente. (...) În plus, în conformitate cu secțiunea 51e din Legea cu privire la contravențiile administrative, Completul Administrativ Independent, care era prima și singura instanță de judecată ce a examinat cauza (a se vedea *Baischer c. Austriei*, §§ 25-30), nu era obligat să organizeze o audiere, cu excepția cazului în care reclamantul ar fi solicitat-o. Astfel, nu numai sarcina probei, dar responsabilitatea pentru desfășurarea procedurii a fost mutată către reclamant. Curtea consideră că, în cazul în care Completul Administrativ Independent ar fi dorit să tragă concluzii din refuzul reclamantului de a dezvălui identitatea conducătorului auto, acesta ar fi trebuit să organizeze o audiere din oficiu, pentru a-l audia pe reclamant și pentru a obține o impresie directă cu privire la credibilitatea acestuia.

42. Prin urmare, tragerea de concluzii dintr-o situație care nu impunea clar o explicație din partea reclamantului și într-o procedură fără garanții procedurale suficiente a încălcat dreptul reclamantului la tăcere și prezumția de nevinovăție.

43. A avut loc, prin urmare, o încălcare a art. 6 parag. 1 și 2 din Convenție *(hot. din 18 martie 2010, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Teodor c. României*. Prezumția de nevinovăție prin raportare la soluția de încetare a procesului penal în faza de urmărire penală. 36. Curtea reamintește că prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care o hotărâre judecătorească privind o persoană reflectă impresia că aceasta este vinovată, deși vinovăția sa nu a fost legal stabilită în prealabil. Chiar și în lipsa unei constatări formale, este suficientă o motivare care lasă de înțeles că judecătorul îl consideră pe reclamant vinovat. Deși principiul prezumției de nevinovăție, consacrat la art. 6 parag. 2, se numără printre elementele procesului penal echitabil impus la art. 6 parag. 1, acesta nu se limitează la o simplă garanție procedurală în materie penală. Sfera sa de aplicare este mai vastă și impune ca niciun reprezentant al statului sau al unei autorități publice să nu declare că o persoană este vinovată de o infracțiune, înainte ca vinovăția acesteia să fi fost stabilită de o „instanță" (...).

37. Curtea reamintește că domeniul de aplicare a art. 6 parag. 2 nu se limitează la procedurile penale pendinte, ci poate cuprinde hotărârile judecătorești adoptate ulterior încetării urmăririi penale (...) sau ulterior achitării (...), în măsura în care problemele ridicate în aceste cauze constituiau un corolar și un complement al procedurilor penale respective, în care reclamantul avea calitatea de „persoană acuzată de o infracțiune". Domeniul de aplicare a art. 6 parag. 2 din Convenție a fost astfel extins asupra diverselor proceduri administrative desfășurate concomitent cu procedurile penale declanșate împotriva unei persoane sau ulterior încheierii procedurilor respective, fără a se pronunța o decizie de constatare a vinovăției penale a persoanei în cauză, atât timp cât există o legătură între cele două proceduri (...).

38. (...) În plus, aceasta reamintește că a constatat deja că faptul că o instanță civilă se bazează pe documente obținute în cadrul unei proceduri penale nu poate ridica, în sine, o problemă în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție (...).

39. În continuare, Curtea reamintește că a considerat, în contextul unei acțiuni în despăgubire, că, deși achitarea pronunțată în materie penală nu poate fi contestată în cadrul procedurii de reparație, acest lucru nu trebuie să împiedice să se stabilească, pe baza unor cerințe mai puțin stricte privind probele, o răspundere civilă care presupune

obligaţia de a plăti o despăgubire din cauza aceloraşi fapte (*Y c. Norvegiei*, § 41). Totuşi, dacă decizia internă privind acţiunea civilă ar trebui să includă o declaraţie de imputare a răspunderii penale împotriva reclamantului, acest lucru ar ridica o problemă din perspectiva art. 6 parag. 2 din Convenţie.

40. Problema care apare în acest caz este de a stabili dacă, prin modul în care au acţionat, prin motivarea deciziilor lor sau prin limbajul folosit în raţionamentul lor, instanţele civile au ridicat un semn de întrebare cu privire la nevinovăţia reclamantului şi au adus astfel atingere principiului prezumţiei de nevinovăţie, astfel cum este garantat la art. 6 parag. 2 din Convenţie (*Puig Panella c. Spaniei*, § 54).

41. Deşi o simplă trimitere la conţinutul unei ordonanţe de încetare a urmăririi penale, pronunţată de parchet, nu poate fi suficientă în sine pentru a concluziona că persoana în cauză era responsabilă penal pentru infracţiunile de care era acuzată, o reanalizare fără nuanţe şi rezerve ar putea lăsa să planeze suspiciuni asupra nevinovăţiei sale, dacă aceasta nu este însoţită de alte argumente din partea instanţelor civile (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Tendam c. Spaniei*, § 39).

42. În speţă, Curtea observă, în primul rând, că instanţele au citat amplu ordonanţa de încetare a urmăririi penale, pronunţată de parchet la 5 mai 2005, în ceea ce priveşte săvârşirea de către reclamant a infracţiunilor de care era acuzat, fără a încerca să se abată de la aceasta. În al doilea rând, ea remarcă faptul că instanţele i-au reproşat reclamantului că nu a folosit căile de atac prevăzute la art. 13 şi art. 278[1] CPP [*din 1968 – n.a.*], pentru „a i se recunoaşte nevinovăţia" sau „pentru a elimina constatarea de vinovăţie împotriva sa" (...). Or, trebuie să se constate că aceste dispoziţii ţin de domeniul penal şi privesc în mod evident răspunderea penală a unei persoane. Procedând astfel, instanţele civile, care beneficiază de o competenţă deplină, nu şi-au folosit puterea de a stabili faptele şi eventuala răspundere disciplinară a reclamantului în termeni care corespund exclusiv acestui domeniu (...).

43. În plus, Curtea subliniază că, în procedura privind concedierea reclamantului, instanţele civile au insistat pe faptul că prescripţia „nu este echivalentă cu anularea verdictului de vinovăţie, ci doar se opune aplicării unei sancţiuni penale" (...). Or, în opinia Curţii, o astfel de afirmaţie privind vinovăţia ar putea conduce cu uşurinţă cititorul la concluzia că, în absenţa prescripţiei răspunderii penale, persoana în cauză ar fi fost considerată în mod necesar vinovată de infracţiunile imputate.

44. Ţinând seama de considerentele anterioare, Curtea consideră că, în ciuda trimiterii făcute de instanţele civile la dispoziţii din Codul muncii, este la fel de adevărat că acestea au utilizat termeni care depăşeau cadrul civil şi astfel au pus la îndoială nevinovăţia reclamantului.

45. În concluzie, Curtea consideră că utilizarea de către instanţele civile a ordonanţei de încetare a urmăririi penale pronunţate de parchet în procedura penală iniţiată împotriva reclamantului, pentru a respinge acţiunile acestuia privind raporturile sale de muncă, justifică extinderea domeniului de aplicare a art. 6 parag. 2 din Convenţie la cele două proceduri civile (...). În plus, ea consideră că faptul de a se baza în mod decisiv pe ordonanţa de încetare a urmăririi penale pronunţată în procedura penală şi termenii folosiţi de instanţele civile sunt incompatibili cu prezumţia de nevinovăţie.

46. În lumina circumstanţelor cauzei, Curtea respinge excepţia preliminară ridicată de Guvern şi concluzionează că art. 6 parag. 2 din Convenţie a fost încălcat în speţă *(hot. din 4 iunie 2013, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Catană c. României*. Prezumția de nevinovăție prin raportare la declarațiile autorităților. Dreptul de informare a publicului cu privire la proceduri judiciare în curs. 54. Curtea reamintește că, dacă principiul prezumției de nevinovăție consacrat de art. 6 parag. 2 este inclus printre elementele procesului penal echitabil cerut de art. 6 parag. 1, acesta nu se limitează la o garanție procedurală în materie penală: sfera sa de aplicare este mai vastă și impune ca niciun reprezentant al statului să nu declare că o persoană este vinovată de săvârșirea vreunei infracțiuni mai înainte ca vinovăția sa să fie stabilită de o instanță (*Allenet de Ribemont c. Franței*, §§ 35-36). O atingere adusă prezumției de nevinovăție poate fi generată nu doar de un judecător sau de o instanță, ci și de alte autorități publice (*Daktaras c. Lituaniei*, §§ 41-42).

55. Art. 6 parag. 2 nu poate, cu toate acestea, împiedica, cu privire la art. 10 din Convenție, autoritățile să informeze publicul asupra anchetelor penale în curs, dar cere ca acestea să o facă cu toată discreția și toată rezerva pe care o impune respectarea prezumției de nevinovăție (...).

56. Curtea subliniază că, în speță, comunicatul de presă incriminat a informat publicul cu privire la decizia parchetului de a începe urmărirea penală împotriva reclamantului pentru infracțiunea de luare de mită. Subliniind importanța alegerii termenilor utilizați de agenții statului, Curtea reamintește că ceea ce este important pentru aplicarea dispozițiilor citate anterior este sensul real al declarațiilor în cauză, și nu forma lor textuală (*Lavents c. Letoniei*, § 126). Or, în speță, comunicatul de presă relata că reclamantul a fost surprins în flagrant, precum și circumstanțele concrete constatate în cursul procedurii de organizare a flagrantului. Faptele relatate de comunicatul de presă pot fi înțelese ca o modalitate prin care Ministerul Public afirmă că existau suficiente probe pentru a justifica decizia sa de începere a urmăririi penale împotriva reclamantului (...).

57. În plus, Curtea observă că impactul cauzei și importanța pe care aceasta o avea în ochii opiniei publice rezultau din poziția ocupată de reclamant, judecător la Judecătoria Piatra Neamț, în contextul luptei împotriva corupției, un subiect de interes atât pentru autoritățile naționale, cât și pentru marele public.

58. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu identifică, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins, în temeiul art. 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 29 ianuarie 2013, M. Of. nr. 258 din 9 mai 2013)*.

7. Cauza *Begu c. României*. Prezumția de nevinovăție. Declarații ale autorităților. Campaniile mediatice. 127. Curtea recunoaște că art. 6 parag. 2 nu poate împiedica, în raport cu art. 10 din Convenție, ca autoritățile să informeze publicul despre anchetele penale în desfășurare, dar impune ca acestea să o facă cu toată discreția și toate rezerva pe care le implică respectarea prezumției de nevinovăție (...). Aceasta reamintește, totodată, că o campanie de presă virulentă este, în unele cazuri, susceptibilă să prejudicieze caracterul echitabil al procesului, influențând opinia publică și, în consecință, instanțele care trebuie să se pronunțe asupra vinovăției acuzatului [*Akay c. Turciei* (dec.)].

128. În ceea ce privește declarația prim-ministrului, Curtea notează pentru început că videoconferința a avut loc numai cu prefecții, într-un cadru profesional, fără să fie adresată publicului. În plus, chiar și în acest context restrâns, premierul nu a menționat numele reclamantului (*a contrario*, *Vitan c. României*, § 9). Acesta s-a limitat la a preciza că doi polițiști au fost prinși în flagrant, ceea ce corespunde mai degrabă unei informații privind

desfăşurarea unei anchete şi nu echivalează cu o afirmaţie privind vinovăţia. Ţinând seama de contextul în care au fost făcute afirmaţiile în litigiu, respectiv în cadrul unei prezentări a preocupărilor autorităţilor faţă de probitatea persoanelor care lucrează în instituţiile de poliţie, Curtea admite că afirmaţiile prim-ministrului pot fi înţelese ca o simplă modalitate de a ilustra problema identificată (...). Prin urmare, în legătură cu caracterul general al termenilor folosiţi, nu se poate admite că s-a făcut o declaraţie oficială privind vinovăţia reclamantului, care de altfel nu fusese vizat nominal.

129. În ceea ce priveşte pretinsa campanie de presă, în opinia Curţii, reclamantul nu a demonstrat că a existat împotriva sa o campanie mediatică de o virulenţă de natură să influenţeze sau în măsură să influenţeze formarea opiniei judecătorilor şi rezultatul deliberării. În această privinţă, Curtea observă că articolele incriminate de reclamant au fost publicate în zilele ulterioare declaraţiei prim-ministrului, fără ca reclamantul să invoce un comunicat de presă oficial ca stând la baza surselor jurnaliştilor. Prin urmare, nu s-a stabilit că autorităţile au contribuit la alimentarea unei campanii de presă împotriva reclamantului (...). Din moment ce articolul publicat în ziarul „Cotidianul", invocat de reclamant, nu a încercat să nuanţeze afirmaţiile referitoare la faptele reţinute împotriva reclamantului, autorităţile naţionale nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acţiuni singulare ale presei (...).

130. În plus, articolele referitoare la reclamant au apărut în iulie 2001, la data arestării sale, în vreme ce a fost condamnat de tribunalul militar la 7 iunie 2002. Prin urmare, s-a scurs un interval de timp important între apariţia articolelor incriminate şi momentul condamnării sale. De asemenea, trebuie remarcat că instanţele sesizate să judece cauza erau compuse integral din judecători de profesie, care au de regulă o experienţă şi o formare în măsură să le permită să respingă orice sugestie exterioară procesului (...). Curtea observă, de asemenea, că interesul ziarelor pentru cauză şi importanţa acesteia pentru opinia publică rezultau din poziţia ocupată de reclamant, ofiţer de poliţie, în contextul combaterii corupţiei, motiv de îngrijorare atât pentru autorităţile naţionale, cât şi pentru public (...).

131. Având în vedere cele precedente, Curtea nu poate constata, în speţă, nicio atingere adusă prezumţiei de nevinovăţie. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat şi trebuie respins, în temeiul art. 35 parag. 3 şi 4 din Convenţie *(hot. din 15 martie 2011, M. Of. nr. 278 din 26 aprilie 2012)*.

8. Cauza *Viorel Burzo c. României*. Prezumţia de nevinovăţie. Declaraţii de presă. Inculpat magistrat. 160. Curtea evidenţiază că, în speţă, interesul ziarelor pentru cauză şi importanţa pe care o avea în ochii opiniei publice erau generate de poziţia ocupată de reclamant, preşedinte al Secţiei penale a Curţii de Apel Cluj, în contextul luptei împotriva corupţiei, un subiect de interes atât pentru autorităţile naţionale, cât şi pentru publicul larg. (...) Într-o societate democratică, sunt inevitabile comentarii uneori severe din partea presei cu privire la o cauză sensibilă care, precum cea a reclamantului, contesta moralitatea persoanelor numite să facă dreptate.

161. Curtea ia act de faptul că, la 22 ianuarie 2001, a fost făcut public un comunicat de presă şi o conferinţă de presă a fost organizată de parchetul care instrumenta cauza. Conţinutul comunicatului de presă nu a fost nici furnizat de părţi, nici prezentat de cotidianele în cauză. (...) Reclamantul s-a limitat la a indica titlurile cotidianelor pe care le contestă, fără a preciza totuşi afirmaţiile procurorului care ar fi adus atingere dreptului său de a fi prezumat nevinovat.

162. Curtea observă că, făcând referire la diferite surse, cotidianele au relatat despre arestarea reclamantului, precum și despre faptele de care era acuzat. În plus, cele mai multe ediții ale cotidianelor din 22 ianuarie 2001 au făcut caz de discreția anchetatorilor în prezenta cauză.

163. În această privință, Curtea reamintește că problema dacă declarația unui agent public reprezintă o încălcare a principiului prezumției de nevinovăție trebuie soluționată în contextul circumstanțelor deosebite în care a fost formulată declarația în litigiu (...). Este adevărat că două cotidiane prezentate de reclamant, publicate la 22 și, respectiv, 23 ianuarie 2001, citau autoritățile (...). Totuși, Curtea constată că acestea sunt singurele cotidiane printre cele aproximativ douăzeci de articole apărute în cele două zile în cauză care i-au citat pe procurori, celelalte făcând rezumate ale faptelor reproșate reclamantului și ale arestării sale (...). De altfel, aceste cotidiane nu specifică în mod clar contextul în care procurorii au făcut astfel de declarații. Prin urmare, Curtea consideră că nu s-a stabilit dacă aceste declarații reprezintă declarații de vinovăție, făcute de un agent public, care să încalce art. 6 parag. 2 din Convenție. În plus, dacă declarațiile, în special referirile la vinovăția reclamantului, suscită anumite preocupări, Curtea admite că acestea pot fi înțelese ca o simplă modalitate pentru procuror de a afirma că existau suficiente probe pentru a susține un verdict de vinovăție din partea instanței și, astfel, de a justifica începerea urmăririi penale (...).

164. Curtea consideră că, astfel cum reiese din articolele de presă prezentate de reclamant, afirmațiile ministrului justiției de la 25 aprilie 2001 nu pot fi interpretate ca aducând atingere dreptului reclamantului la prezumția de nevinovăție.

165. De asemenea, începând cu 22 ianuarie 2001, cauza a fost comentată pe larg de presa locală și națională. În această privință, dacă anumite cotidiane și-au nuanțat declarațiile cu privire la faptele reținute în sarcina reclamantului, altele nu au acordat nicio atenție, prezentându-l ca autor al faptelor pretinse (...). Totuși, autoritățile naționale nu pot fi considerate responsabile de acțiunile presei (...).

166. În plus, articolele care îl vizau pe reclamant au apărut în ianuarie, februarie și aprilie 2001, la momentul arestării și trimiterii sale în judecată. La 11 iulie 2001, reclamantul a fost condamnat în primă instanță de Curtea Supremă de Justiție. Prin urmare, s-a scurs o anumită perioadă de timp între evenimentele pe care reclamantul își bazează susținerile din perspectiva art. 6 parag. 2 din Convenție și momentul condamnării sale (...). În plus, trebuie să se ia act de faptul că instanțele care trebuiau să examineze cauza erau alcătuite în totalitate din judecători profesioniști. Spre deosebire de membrii unui juriu, ei dispuneau în mod normal de o experiență și o formare care le permiteau să elimine orice sugestie externă procesului. Nimic din dosar nu conduce la concluzia că, în evaluarea argumentelor prezentate de reclamant și a elementelor acuzării, judecătorii care s-au pronunțat cu privire la fond au fost influențați de afirmațiile din presă (...).

167. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu poate identifica, în speță, nicio atingere adusă prezumției de nevinovăție. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenție *(hot. din 30 iunie 2009, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Constantin Florea c. României*. Prezumția de nevinovăție prin raportare la faza de judecată. 50. Curtea reamintește că este încălcată prezumția de nevinovăție atunci când, fără stabilirea legală prealabilă a vinovăției unui acuzat și, în special, fără ca acesta din urmă să fi avut ocazia să își exercite drepturile apărării, o decizie judiciară în

ceea ce îl privește reflectă sentimentul vinovăției sale. Acesta este cazul chiar în absența unei constatări formale; este suficientă o motivare care să lase să se întrevadă că instanța consideră persoana în cauză ca fiind vinovată.

51. De asemenea, Curtea reamintește că, astfel cum a stabilit în cauza *Didu c. României*, casarea de către instanța care a judecat în ultimă instanță hotărârile de achitare pronunțate de instanțele inferioare și constatarea vinovăției persoanei în cauză, în același timp cu încetarea procesului penal ca urmare a intervenției prescripției răspunderii penale, încălcau art. 6 parag. 2 din Convenție, în măsura în care dreptul la apărare nu a fost respectat în procedura derulată în fața sa, fiind prima instanță care l-a găsit pe reclamant vinovat. De asemenea, în cauza *Giosakis c. Greciei (nr. 3)* (§ 41), Curtea a sancționat ca fiind contrară art. 6 parag. 2 din Convenție casarea de către Curtea de Casație a hotărârii de achitare pronunțate de curtea de apel, în același timp constatând încetarea procesului penal ca urmare a intervenției prescripției, cu toate că nu a examinat deloc vinovăția celui în cauză. (...)

53. Curtea constată că judecătoria a analizat cauza în fapt și în drept și a studiat în ansamblul ei problema vinovăției în cadrul laturii penale și a răspunderii civile a reclamantului. În baza probelor administrate în prealabil în cadrul unei proceduri contradictorii și cu respectarea dreptului la apărare, judecătoria a apreciat că reclamantul a săvârșit infracțiunile de care era acuzat, constatând prescripția răspunderii penale. (...)

55. Curtea observă că judecătoria a examinat mai întâi elementele constitutive ale infracțiunilor, pentru a analiza apoi prescripția și răspunderea civilă delictuală. În această privință, Curtea nu va înlocui propria sa apreciere în fapt și în drept cu a judecătoriei în lipsa arbitrarului, cu excepția cazului și în măsura în care aceasta a adus atingere drepturilor și libertăților garantate de Convenție.

56. Desigur, procesul penal împotriva reclamantului încetând ca urmare a intervenției prescripției, examinarea acestei excepții preliminare ar fi putut face inutilă analiza fondului vinovăției reclamantului. Cu toate acestea, Curtea reamintește că este, în principiu, datoria instanțelor interne să vegheze asupra bunei derulări a propriilor proceduri, dreptul la un proces echitabil neimpunând examinarea motivelor într-o anumită ordine [*Cortina de Alcocer și de Alcocer Torra c. Spaniei* (dec.)].

57. De altfel, Curtea constată că vinovăția reclamantului a fost stabilită în cadrul unei proceduri a cărei echitate nu a fost considerată contrară Convenției și în care nu s-a evidențiat nicio încălcare a dreptului la apărare. În ceea ce privește latura civilă a cauzei, Curtea constată că judecătoria a soluționat acțiunea civilă și l-a obligat pe reclamant la plată după ce a stabilit că au fost întrunite elementele constitutive ale răspunderii civile delictuale. Curtea consideră că instanța a motivat suficient această soluție, care nu poate fi considerată arbitrară.

58. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenție *(hot. din 19 iunie 2012, www.echr.coe.int)*.

10. Cauza *G.C.P. c. României*. Prezumția de nevinovăție. Declarații ale procurorului general și ale organelor de urmărire penală. Principii. 54. Curtea reiterează faptul că art. 6 parag. 2, în aspectul său relevant, are drept scop prevenirea subminării unui proces penal echitabil prin declarații prejudiciabile făcute în strânsă legătură cu aceste proceduri. Prezumția de nevinovăție consacrată la art. 6 parag. 2 este unul dintre elementele unui proces penal echitabil care este cerut de art. 6 parag. 1 (...). Acesta nu interzice doar exprimarea prematură de către instanță a opiniei că persoana „învinuită de o infracțiune"

este vinovată înainte de a fi fost astfel dovedită conform legii (...), ci se referă deopotrivă la declarațiile făcute de către alte oficialități publice privind urmăririle penale în curs, care să încurajeze publicul să considere suspectul vinovat și să aducă atingere evaluării faptelor de către autoritatea judecătorească competentă (...). Curtea subliniază faptul că art. 6 parag. 2 nu poate împiedica autoritățile să informeze publicul despre urmăririle penale în curs, ci impune ca acestea să o facă cu toată discreția și circumspecția necesare în cazul în care prezumția de nevinovăție trebuie să fie respectată (...).

55. Abordarea constantă a Curții a fost aceea că prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care o hotărâre judecătorească sau o declarație a unei oficialități publice cu privire la o persoană învinuită de o infracțiune reflectă opinia că aceasta este vinovată înainte să fi fost dovedită a fi vinovată conform legii. Este suficient, chiar în absența unei constatări oficiale, să existe un argument care să sugereze că oficialitatea publică sau instanța îl consideră pe învinuit vinovat. Trebuie să se facă o distincție fundamentală între o declarație că cineva este doar suspectat că a comis o infracțiune și o declarație clară, în absența unei condamnări definitive, că o persoană a comis infracțiunea în cauză. Curtea a subliniat în mod constant importanța alegerii termenilor de către oficialitățile publice în declarațiile acestora înainte ca o persoană să fi fost judecată și găsită vinovată de o anumită infracțiune (...). Faptul că o declarație a unei oficialități publice încalcă principiul prezumției de nevinovăție trebuie să fie stabilit în contextul circumstanțelor speciale în care a fost făcută declarația contestată (...).

56. Curtea notează că, în cazul de față, declarațiile contestate au fost făcute de procurorul care cercetează cazul, ministrul român al internelor și procurorul general al României, într-un context independent de urmărirea penală în sine.

57. Curtea recunoaște faptul că reclamantul era un important om de afaceri din România și că activitățile sale erau de mare interes pentru publicul general. Recunoaște, de asemenea, că gravitatea actelor nelegale de care era suspectat ar fi putut impune autorităților să mențină publicul informat cu privire la orice proceduri penale instituite în legătură cu aceste evenimente. Totuși, astfel de circumstanțe nu pot justifica lipsa de prudență în alegerea cuvintelor folosite în declarațiile oficialităților referitoare la reclamant, persoana acuzată în cadrul acestor proceduri. Declarațiile în cauză au fost făcute la un moment în care urmărirea penală în privința reclamantului tocmai începuse. Era deosebit de important în această etapă inițială să nu se facă niciun fel de afirmații publice care ar fi putut fi interpretate drept o confirmare a vinovăției reclamantului în opinia autorităților statului. Un deosebit interes îl au declarațiile făcute la 19 februarie, 2 și 3 iulie 1997 de către D.I.C. și G.D. Curtea observă că aceste declarații menționau în mod deosebit, între altele, numele reclamantului și că respectivii au declarat, fără vreo calificare sau vreo rezervă, că reclamantul a comis faptele nelegale de care era suspectat (...).

58. Curtea observă că, în declarația sa din 19 decembrie 1997, S.M., procurorul general al României la acel moment, și-a exprimat convingerea că „există o șansă de 99% ca și reclamantul să fie trimis în judecată" și că reclamantul „a făcut mult mai multe". În timp ce o parte din declarație, în special referirea la vinovăția reclamantului în ceea ce privește alte posibile acte ilegale, oferă unele motive de îngrijorare, Curtea acceptă faptul că declarația considerată global poate fi interpretată ca o simplă afirmație a procurorului general că există suficiente probe pentru a susține un act de acuzare împotriva reclamantului și, prin urmare, pentru a justifica deschiderea urmăririi penale împotriva acestuia.

59. Curtea observă că declaraţiile din 19 februarie, 2 şi 3 iulie 1997 au fost făcute de un procuror şi de ministrul român al internelor în calitate oficială, nu de politicieni. În consecinţă, în ciuda argumentelor contrare ale Guvernului, acestea nu pot fi considerate parte a unei dezbateri politice legitime, care ar putea permite un anumit grad de exagerare şi utilizarea liberă a judecăţilor de valoare cu referire la rivali politici.

60. Dimpotrivă, Curtea consideră că respectivii ar fi trebuit să o aibă o atenţie deosebită în alegerea cuvintelor folosite pentru a descrie procedurile penale în curs, precum şi evenimentele care au condus la punerea sub acuzare a reclamantului. Curtea nu poate fi de acord cu Guvernul că declaraţiile contestate au fost strict şi legal axate pe desfăşurarea urmăririi penale împotriva reclamantului şi consideră că acestea au fost făcute fără calificările sau rezervele necesare şi au conţinut cuvinte care au dus la declararea expresă şi neechivocă a faptului că reclamantul comisese infracţiuni. Astfel, au prejudiciat cazul şi nu au făcut altceva decât să încurajeze publicul să îl considere pe reclamant vinovat înainte să fi fost dovedit a fi vinovat conform legii.

61. În consecinţă, Curtea constată că a fost încălcat dreptul reclamantului la prezumţia de nevinovăţie. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenţie *(hot. din 20 decembrie 2011, www.echr.coe.int)*.

11. Cauza *Calmanovici c. României*. Prezumţia de nevinovăţie prin raportare la o măsură privativă de libertate. 99. Scurta referire, în încheierea de şedinţă a Curţii de Apel Bucureşti din 31 octombrie 2002, pronunţată la sfârşitul perioadei în discuţie, la gravitatea faptelor comise, la modul în care acuzaţii se pare că le-ar fi comis şi la calitatea acestora nu poate suplini lipsa de motivare, întrucât este capabilă să ridice şi mai multe întrebări decât răspunsuri în ceea ce priveşte rolul acestor elemente în pretinsa existenţă a unui pericol pentru ordinea publică în speţă. În special, Curtea reaminteşte că a statuat deja că este de datoria instanţelor interne să ofere în mod concret, pe baza faptelor relevante, motivele pentru care ordinea publică ar fi efectiv ameninţată dacă acuzatul ar fi lăsat liber (...). Cunoscând faptul că instanţele interne trebuie să respecte prezumţia de nevinovăţie atunci când analizează necesitatea de a prelungi arestarea preventivă a unui acuzat, trebuie reamintit faptul că menţinerea în detenţie nu ar putea fi folosită pentru a anticipa aplicarea unei pedepse privative de libertate sprijinindu-se în mod esenţial şi abstract pe gravitatea faptelor comise *(hot. din 1 iulie 2008, M. Of. nr. 283 din 30 aprilie 2009)*.

12. Cauza *Spînu c. României*. Prezumţia de nevinovăţie prin raportare la căile extraordinare de atac. 50. Curtea reaminteşte că modalităţile de aplicare a art. 6 în procedurile de apel şi de „recurs" depind de caracteristicile procedurii în discuţie; trebuie ţinut cont de întreaga procedură internă şi de rolul cuvenit instanţei de apel sau de recurs în ordinea juridică naţională. Când are loc în primă instanţă o şedinţă de judecată publică, lipsa dezbaterilor publice în apel se poate justifica prin particularităţile procedurii respective, ţinând seama de natura sistemului de apel intern, de competenţa instanţei de apel, de modul în care interesele reclamantului au fost într-adevăr expuse şi protejate în faţa ei şi în special de natura problemelor pe care aceasta a trebuit să le soluţioneze (...).

51. Astfel, în faţa unei curţi de apel ce se bucură de competenţă deplină, art. 6 nu garantează în mod necesar dreptul la o audiere publică şi nici pe cel de a asista personal la dezbateri, în cazul în care are loc o astfel de audiere (...).

52. În schimb, Curtea a declarat că, atunci când o instanţă de recurs este sesizată cu soluţionarea unei cauze în fapt şi în drept şi este învestită să analizeze în ansamblul ei

problema vinovăției sau a nevinovăției, ea nu poate, din motive de echitate a procesului, să decidă asupra acestor probleme fără aprecierea directă a mărturiilor prezentate personal de inculpatul care susține că nu a comis fapta considerată infracțiune *(hot. din 29 aprilie 2008, M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008).*

13. Cauza *Vitan c. României*. Prezumția de nevinovăție prin raportare la declarațiile făcute în cadrul unui proces penal. Trecerea în rezervă a unui militar în cursul procedurilor nu afectează prezumția de nevinovăție. 96. Reclamantul consideră că prezumția de nevinovăție a fost încălcată ca urmare a declarațiilor judecătorilor și procurorilor din timpul ședințelor de judecată, precum și ca urmare a trecerii reclamantului în rezervă din oficiu la data de 18 ianuarie 2001.

97. Curtea apreciază că niciunul dintre elementele dosarului nu indică o încălcare a principiului prezumției de nevinovăție ca urmare a declarațiilor făcute în timpul procesului propriu-zis, ținând cont în special de faptul că aceste declarații nu au fost făcute într-un context independent de procedura penală, cum ar fi o conferință de presă, care impunea o mai mare prudență din partea autorităților (...). În plus, cererea de recuzare a anumitor membri ai completului de judecată a fost respinsă ca nedovedită, la data de 16 octombrie 2001, de tribunalul militar.

98. Curtea observă în continuare că trecerea în rezervă a reclamantului la data de 18 ianuarie 2001 a respectat reglementările în materie, care fac trimitere doar la cadrele militare împotriva cărora a fost începută urmărirea penală, fără a presupune dinainte vinovăția lor. Nici această lege, nici aplicarea sa în speță nu indică o încălcare a prezumției de nevinovăție a reclamantului.

99. Rezultă că acest capăt de cerere este vădit neîntemeiat și trebuie respins, conform art. 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 25 martie 2008, M. Of. nr. 114 din 19 februarie 2010).*

14. Cauza *Petre c. României*. Înscrierea în cazierul judiciar nu încalcă prezumția de nevinovăție. 37. Invocând art. 6 parag. 2 din Convenție, reclamanții consideră că prezumția de nevinovăție a fost încălcată în cazul lor, având în vedere înscrierea în cazierul judiciar a acuzațiilor ce le-au fost aduse.

38. Curtea arată că înscrierea unei acuzații în cazierul judiciar nu are legătură cu fondul acuzației, ci indică doar că o procedură judiciară este în curs împotriva persoanei în cauză (...).

39. În măsura în care aceste înscrieri sunt susceptibile de a ridica o problemă în baza art. 8 din Convenție, Curtea amintește că unele neplăceri în derularea normală a vieții private sunt inerente în timpul urmăririi penale în desfășurare. Totuși, acest aspect trebuie luat în considerare în examinarea încălcării art. 6 parag. 1 din Convenție și, dacă este cazul, în estimarea prejudiciilor morale suferite de către persoanele în cauză (...).

40. În orice caz, Curtea observă că reclamanții nu au făcut dovada vreunei incidențe oarecare asupra vieții lor private sau profesionale ca urmare a înscrierii în cazier a procedurilor penale în curs. Mai mult, ea observă că aceste înscrieri provizorii nu implică *ex lege* interdicții personale sau profesionale de natură să influențeze posibilitatea reclamanților de a dezvolta relații cu lumea exterioară (...).

41. În sfârșit, Curtea estimează că înscrierile litigioase nu pot fi asimilate situației incriminate în cauza *Rotaru c. României* (§ 44), în care autoritățile române strânseseră și păstraseră timp de mai mult de 50 de ani informații despre viața reclamantului, în particular despre studiile sale, despre activitățile sale politice și despre cazierul său judiciar.

42. Prin urmare, acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat şi trebuie respins, în conformitate cu art. 35 parag. 3 şi 4 din Convenţie *(hot. din 27 iunie 2006, M. Of. nr. 591 din 28 august 2007)*.

II. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene

15. Cauza T-320/09, *Planet AE Anonymi Etaireia Parochis Symvouleftikon Ypiresion c. Comisiei Europene*. Prezumţia de nevinovăţie. 52. Art. 10-14 din Decizia 2008/969 [*Decizia 2008/969/CE, Euratom a Comisiei din 16 decembrie 2008 privind sistemul de avertizare rapidă pentru ordonatorii de credite ai Comisiei şi ai agenţiilor executive, abrogată prin Decizia 2014/792/UE – n.a.*] definesc avertismentele. Astfel, avertismentul W1a înseamnă că există, într-un stadiu incipient al investigaţiilor OLAF, motive suficiente pentru a considera că este posibil să se înregistreze în SAR constatări de fraudă sau greşeli administrative grave. De asemenea, avertismentul W1b înseamnă că investigaţiile în curs ale OLAF şi ale serviciului de audit intern oferă motive suficiente pentru a considera că este posibil să se înregistreze în SAR constatări finale de fraudă sau greşeli administrative grave. Avertismentul W2 înseamnă că au fost constatate greşeli administrative grave sau o fraudă. Avertismentul W3 înseamnă că a fost notificată contabilului o ordonanţă de poprire în anumite condiţii sau că este în curs o acţiune în justiţie ca urmare a unor fraude sau a unor greşeli administrative grave. Avertismentul W4 înseamnă că au fost emise de către Comisie ordine de recuperare care depăşesc o anumită sumă şi pentru care s-a depăşit cu mult termenul de plată. În sfârşit, avertismentele W5 sunt înregistrate pentru persoanele care se află într-o situaţie de excludere, fie ca urmare a avertismentelor de excludere prevăzute la art. 10 alin. (1)-(3) din Regulamentul nr. 1302/2008 (avertisment W5a), fie pentru că persoanele respective fac obiectul unor restricţii financiare legate de politica externă şi de securitate comună (PESC) (avertisment W5b) [art. 14 alin. (1) şi (2) din Decizia 2008/969]. (...)

64. În plus, în timp ce legiuitorul Uniunii a creat un temei legal pentru avertismentele de excludere, nu a considerat oportun să procedeze astfel pentru celelalte avertismente care sunt prevăzute în Decizia 2008/969. Mai mult, spre deosebire de avertismentele W5 care se întemeiază pe elemente obiective şi, într-o anumită măsură, dovedite, înregistrarea avertismentului W1a sau W1b este consecinţa unei investigaţii a OLAF, deşi nu au fost încă dovedite constatări ale unor fraude sau ale unor greşeli administrative. În sfârşit, este de netăgăduit că ar putea rezulta consecinţe obligatorii, după cum s-a demonstrat în prezenta cauză. (...)

66. Prezumţia de nevinovăţie consacrată la art. 48 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care corespunde art. 6 parag. 2 şi 3 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, urmăreşte să garanteze oricărei persoane că nu va fi declarată şi nici tratată ca fiind vinovată de săvârşirea unei infracţiuni înainte ca vinovăţia sa să fie stabilită de o instanţă.

67. Or, spre deosebire de avertismentele de excludere (a se vedea §§ 43 şi 64 de mai sus), este incontestabil că avertismentele W1a şi W1b vizează o situaţie în care investigaţiile sunt încă în desfăşurare şi, în consecinţă, în care o instanţă nu a stabilit încă o astfel de vinovăţie. Prin urmare, în cazul în care Comisia consideră necesar să ia măsuri preventive, într-un stadiu incipient, ea are nevoie, cu atât mai mult pentru acest motiv, de un temei legal care să permită crearea unui astfel de sistem de alertă şi adoptarea măsurilor aferente

acestuia, sistem care să respecte dreptul la apărare, principul proporţionalităţii, precum şi principiul securităţii juridice, acesta din urmă impunând ca normele de drept să fie clare, precise şi previzibile în privinţa efectelor lor, în special în cazul în care pot avea consecinţe defavorabile asupra persoanelor fizice şi a întreprinderilor. (...)

Pentru aceste motive,

Tribunalul (Camera a opta) declară şi hotărăşte:

1) Anulează deciziile Oficiului European de Luptă Antifraudă (OLAF) prin care s-a solicitat înregistrarea Planet AE Anonymi Etaireia Parochis Symvouleftikon Ypiresion în sistemul de avertizare rapidă (SAR), precum şi pe cele ale Comisiei Europene referitoare la activarea avertismentelor W1a şi W1b care o privesc pe aceasta (...) *(hot. din 22 aprilie 2015, curia.europa.eu).*

Art. 5. Aflarea adevărului. (1) Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele şi împrejurările cauzei, precum şi cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.

(2) Organele de urmărire penală au obligația de a strânge şi de a administra probe atât în favoarea, cât şi în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea-credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod.

Reglementarea anterioară: art. 3 și art. 202 alin. (1) teza a II-a CPP 1968.

Legislație conexă: 1. Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

2. A se vedea și art. 6 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016).

ADNOTĂRI

1. Alin. (1) reia, în linii mari, principiul cuprins în codul anterior, cu precizarea că obligația asigurării aflării adevărului incumbă, la modul general, organelor judiciare. Cum se realizează aceasta rezultă din alin. (2), care precizează sarcina clară a organelor de urmărire penală de a strânge și administra probe, respectiv a judecătorului sau a instanței de judecată de a admite sau de a respinge aceste probe și, prin aceasta, de a afla adevărul în cauză prin deplina respectare și aplicare a normelor procedurale prevăzute de cod.

2. Chiar dacă noul cod nu face referire distinctă la rolul activ al instanței de judecată, ci detaliază numai obligația organelor de urmărire penală de a strânge și de a administra probe, nu se poate ignora rolul activ al instanței de judecată care, legal sesizată fiind și în limitele acestei sesizări, are obligația de a dispune măsurile procesuale și procedurale necesare aflării adevărului în respectiva cauză. Astfel, de exemplu, dacă instanța de judecată apreciază că nu poate înfăptui corespunzător actul de justiție, neputând afla adevărul fără audierea unui anumit martor, va depune toate diligențele necesare în scopul aducerii lui la instanță, chiar dacă acest lucru va însemna, după caz, demersuri administrative complexe – dacă persoana locuiește în străinătate sau dacă nu i se cunoaște domiciliul ori dacă este minor și necesită audierea în condiții speciale etc.

3. În ceea ce privește obligația organului de urmărire penală de a afla adevărul, aceasta trebuie interpretată prin raportare și la cerințele esențiale rezultate din jurisprudența C.E.D.O., și anume obligația efectuării unei anchete efective – prin raportare la constatarea încălcării art. 2 din Convenția europeană privind dreptul la viață sau a art. 3 privind interzicerea torturii. Rolul activ al procurorului în aflarea adevărului este cuprins, de altfel, și în art. 67 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Mocanu și alții c. României* (Marea Cameră). Lipsa anchetei efective cu privire la decesul unei persoane în timpul manifestațiilor din iunie 1990. 315. Curtea (...) reiterează faptul că art. 3, asemenea art. 2, trebuie să fie considerat una dintre dispozițiile primordiale ale Convenției, consacrând una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice care alcătuiesc Consiliul Europei (...). Spre deosebire de celelalte dispoziții ale Convenției, acesta este formulat în termeni absoluți, neprevăzând nici excepții, nici limitări, și, conform art. 15 din Convenție, nu admite nicio derogare (...).

316. Or, pentru ca interdicția generală a omorurilor arbitrare, precum și a torturii și a pedepselor și tratamentelor inumane sau degradante, care se adresează în special agenților publici, să se dovedească eficientă în practică, este necesar să existe o procedură care să permită fie controlarea legalității recurgerii la forța letală de către autoritățile statului, fie investigarea omorurilor arbitrare și a acuzațiilor de rele tratamente aplicate unei persoane aflate în custodia lor (...).

317. Astfel, având în vedere obligația generală care îi revine statului în temeiul art. 1 din Convenție, de a „recun[oaște] oricărei persoane aflate sub jurisdicția [sa] drepturile și libertățile definite în (...) Convenție", dispozițiile art. 2 și art. 3 necesită, implicit, desfășurarea unei forme de anchetă oficială efectivă, atât în cazul în care recurgerea la forță, în special de către agenți ai statului, a cauzat decesul unei persoane (...), cât și în cazul în care persoana în cauză susține în mod credibil că a suferit, în special din partea poliției sau a altor autorități similare ale statului, un tratament contrar art. 3 (...).

318. Scopul esențial al unei astfel de anchete este de a asigura aplicarea efectivă a legislației care protejează dreptul la viață și interzice tortura și pedepsele și tratamentele inumane sau degradante, în cauze în care sunt implicați agenți sau organe ale statului, și de a garanta angajarea răspunderii acestora pentru decesul și relele tratamente survenite sub răspunderea lor (...).

319. Curtea a hotărât deja că obligația procedurală care decurge din art. 2, precum aceea care decurge din art. 3, continuă să se aplice și atunci când condițiile de securitate sunt dificile, inclusiv într-un context de conflict armat. Chiar dacă faptele aflate la originea obligației de cercetare au loc într-un context de violențe generalizate și anchetatorii întâmpină obstacole și constrângeri care impun recurgerea la măsuri de cercetare mai puțin eficiente sau care întârzie cercetările, este la fel de adevărat că art. 2 și art. 3 impun adoptarea tuturor măsurilor rezonabile care pot asigura desfășurarea unei anchete efective și independente. (...)

321. Indiferent de modalitățile anchetei, autoritățile trebuie să acționeze din oficiu. În plus, pentru a fi efectivă, ancheta trebuie să permită identificarea și sancționarea persoanelor responsabile. De asemenea, aceasta trebuie să fie suficient de amplă pentru a permite

autorităţilor responsabile să ţină seama nu numai de actele agenţilor statului care au recurs la forţă în mod direct şi ilegal, dar şi de circumstanţele în care au fost săvârşite aceste acte (...).

322. Deşi nu este vorba despre o obligaţie de rezultat, ci de mijloace, orice deficienţă a anchetei care îi slăbeşte capacitatea de a stabili circumstanţele cauzei sau identitatea persoanelor responsabile riscă să fie considerată ca neîndeplinind standardul de eficienţă impus (...).

323. O cerinţă de celeritate şi diligenţă rezonabilă este implicită în acest context. Deşi pot exista obstacole sau dificultăţi care împiedică ancheta să progreseze într-o anumită situaţie, un răspuns rapid din partea autorităţilor, atunci când este vorba despre anchetarea folosirii ilegale a forţei sau acuzaţii de rele tratamente, poate fi considerat, în general, esenţial pentru a păstra încrederea publicului în respectarea principiului legalităţii şi pentru a evita orice aparenţă de complicitate sau de toleranţă faţă de acte ilegale (...).

324. În toate cazurile, în ceea ce priveşte obligaţiile care decurg din art. 2 din Convenţie, rudele victimei trebuie să fie asociate procedurii în măsura necesară pentru protejarea intereselor legitime ale acestora. De asemenea, în ceea ce priveşte art. 3 din Convenţie, victima trebuie să fie în măsură să participe efectiv la anchetă (...).

325. În cele din urmă, ancheta trebuie să fie temeinică, ceea ce înseamnă că autorităţile trebuie întotdeauna să facă eforturi serioase pentru a descoperi ce s-a întâmplat şi nu trebuie să se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate pentru a încheie ancheta (...).

326. Curtea a hotărât, de asemenea, că, în cauzele care privesc tortura sau relele tratamente aplicate de agenţi ai statului, acţiunea penală nu ar trebui să se încheie ca urmare a intervenţiei prescripţiei, aşa cum amnistia şi graţierea nu ar trebui să fie tolerate în acest domeniu (...). În plus, aplicarea prescripţiei ar trebui să fie compatibilă cu cerinţele Convenţiei. Prin urmare, este dificil să fie acceptate termene de prescripţie inflexibile, care să nu admită nicio excepţie. (...)

338. Deşi admite că prezenta cauză prezintă o complexitate indiscutabilă, astfel cum a subliniat însuşi Guvernul, Curtea apreciază că miza politică şi socială invocată de acesta din urmă nu poate justifica un termen atât de lung. Dimpotrivă, importanţa acestei mize pentru societatea românească ar fi trebuit să determine autorităţile interne să examineze dosarul prompt, pentru a preveni orice aparenţă de tolerare a unor acte ilegale sau de complicitate la săvârşirea lor (...).

339. Or, Curtea observă că ancheta desfăşurată în prezenta cauză a fost marcată de perioade semnificative de inactivitate, atât în prima parte a acesteia, cât şi în cursul ultimilor ani. Ea constată în special că ancheta nu a înregistrat progrese importante din 20 iunie 1994, data intrării în vigoare a Convenţiei, până la 22 octombrie 1997, dată la care a început conexarea numeroaselor dosare care fuseseră deschise separat, dar care se înscriau în acelaşi context factual ca şi cel aflat la originea prezentelor cereri. Abia după această dată parchetul a început să desfăşoare o cercetare mai amplă privind ansamblul circumstanţelor care au condus la recurgerea concertată la forţă împotriva populaţiei civile de către agenţi ai statului. (...)

342. În plus, Curtea evidenţiază că numeroase deficienţe ale anchetei au fost constatate de înseşi autorităţile naţionale. Astfel, rezoluţia adoptată la 16 septembrie 1998 de către Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiţie preciza faptul că niciuna dintre persoanele care deţineau funcţii înalte la momentul faptelor – în special şeful statului, prim-ministrul şi adjunctul acestuia, ministrul de interne şi şeful poliţiei – nu fusese audiată până atunci. (...)

348. Prin urmare, se pare că autorităţile ce răspundeau de anchetă nu au adoptat toate măsurile care ar fi permis în mod rezonabil identificarea şi sancţionarea persoanelor responsabile. (...)

352. Având în vedere considerentele precedente, Curtea apreciază că dna Anca Mocanu nu a beneficiat de o anchetă efectivă în sensul art. 2 din Convenţie şi că dl Marin Stoica a fost privat, de asemenea, de o anchetă efectivă în sensul art. 3.

353. Prin urmare, aceasta concluzionează că a fost încălcat aspectul procedural al acestor dispoziţii *(hot. din 17 septembrie 2014, M. Of. nr. 944 din 23 decembrie 2014).*

2. Cauza *Asociaţia „21 Decembrie 1989" şi alţii c. României*. Importanţa dreptului victimelor şi al celor în drept de a cunoaşte adevărul cu privire la circumstanţele evenimentelor ce implică încălcarea masivă a drepturilor fundamentale. 133. (...) Obligaţia procedurală ce decurge din art. 2 cere realizarea unei anchete efective atunci când recurgerea la forţă, în special de către agenţii statului, a dus la uciderea unei persoane. Este vorba despre o examinare imediată, completă, imparţială şi profundă a circumstanţelor în care au fost comise crimele, pentru a putea realiza identificarea şi sancţionarea persoanelor răspunzătoare. Este o obligaţie nu de rezultat, ci de mijloace. Autorităţile trebuie să fi luat măsuri rezonabile pentru a asigura obţinerea probelor cu privire la faptele respective. În acest context, o cerinţă de celeritate şi diligenţă rezonabilă este implicită. De asemenea, persoanele însărcinate cu ancheta şi cele care efectuează investigaţiile trebuie să fie independente de cele implicate în evenimente, excluzând orice legătură ierarhică sau instituţională şi solicitând o independenţă practică. (...)

136. În speţă, Curtea reţine faptul că, la scurt timp după evenimentele din 1989, a fost iniţiată o anchetă din oficiu. Începută în 1990, procedura penală privind decesul lui Nicuşor Vlase este încă pendinte, de mai bine de douăzeci de ani. Curtea reaminteşte că, în speţă, competenţa sa *ratione temporis* nu îi permite să ia în considerare decât perioada ulterioară datei de 20 iunie 1994, data intrării în vigoare a Convenţiei în România. (...)

142. Curtea nu subestimează complexitatea incontestabilă a cauzei, care vizează, de la decizia de conexare din 9 ianuarie 2006, identificarea persoanelor răspunzătoare de întreaga represiune armată care s-a derulat în ultimele zile din decembrie 1989, în mai multe oraşe din România, cu excepţia Timişoarei, Clujului şi Sibiului, care făceau obiectul unor anchete separate, dintre care primele două au fost terminate, de altfel, cu condamnarea celor vinovaţi. Curtea consideră, cu toate acestea, că miza politică şi socială invocată de către Guvern nu ar putea justifica singură nici durata anchetei, nici modul în care ea a fost condusă o perioadă prea lungă de timp, fără ca cei interesaţi şi publicul să fie informaţi despre progresele făcute. Dimpotrivă, importanţa sa pentru societatea românească, ce consta în dreptul numeroaselor victime de a şti ce s-a întâmplat, ceea ce implică dreptul la o anchetă judiciară efectivă şi eventualul drept la reparaţie, ar fi trebuit să incite autorităţile naţionale să se ocupe de dosar imediat şi fără întârzieri inutile, pentru a preveni orice aspect cum că anumite acte se bucură de impunitate (...).

143. Spre deosebire de cauza *Şandru şi alţii c. României*, în care procedura s-a terminat în final cu o hotărâre judecătorească definitivă, Curtea observă în speţă că, chiar şi după realizarea a numeroase măsuri de investigaţie între 2005 şi 2008, în decembrie 2010 cauza era tot la parchet, fără să fi fost vreodată prezentată în faţa vreunei instanţe. Or, obligaţia procedurală ce decurge din art. 2 din Convenţie poate cu greu fi considerată îndeplinită atunci când familiile victimelor sau moştenitorii lor nu au putut avea acces la o procedură în faţa unei instanţe independente chemate să cunoască faptele.

144. Curtea a subliniat deja mai sus importanța dreptului victimelor și al celor în drept de a cunoaște adevărul cu privire la circumstanțele evenimentelor ce implică încălcarea masivă a drepturilor fundamentale, cum este dreptul la viață, ce reclamă dreptul la o anchetă judiciară efectivă și eventualul drept la reparație. Din acest motiv, în cazul utilizării masive a forței letale împotriva populației civile în timpul manifestațiilor antiguvernamentale precedând tranziția de la un regim comunist la un regim democrat, cum este cazul de față, Curtea nu poate accepta ca o anchetă să fie efectivă în cazul în care se termină prin efectul prescripției răspunderii penale, în vreme ce înseși autoritățile au rămas inactive. De altfel, astfel cum Curtea a arătat deja, amnistia este în general incompatibilă cu obligația statelor de a ancheta actele de tortură (...) și de a lupta împotriva nepedepsirii crimelor internaționale. La fel și în ceea ce privește grațierea (...).

145. Având în vedere elementele de mai sus, Curtea consideră că autoritățile naționale nu au acționat cu diligența impusă în conformitate cu art. 2 din Convenție. Prin urmare, stabilește că această dispoziție a fost încălcată sub aspect procedural *(hot. din 24 mai 2011, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Drăganschi c. României*. Derularea unei anchete efective nu presupune în mod obligatoriu tragerea la răspundere penală. 23. Reclamanții se plâng că autoritățile nu au desfășurat o anchetă efectivă și diligentă pentru a clarifica circumstanțele decesului lui M.D. și a sancționa conducătorii societății F. (...).

24. Curtea amintește că obligațiile pozitive enunțate de art. 2 din Convenție implică, sub aspect procedural, obligația pentru autorități de a instaura un sistem judiciar eficace și independent care să permită stabilirea cauzei decesului unui individ și de a-i pedepsi pe cei vinovați (...).

25. Forma anchetei derulate poate varia în funcție de circumstanțe, fără a fi necesară declanșarea urmăririi penale în toate cazurile (...).

26. În această privință, când se pune problema anchetării unei neglijențe, o cale judiciară civilă sau disciplinară, singură ori paralelă cu o acțiune în fața instanțelor penale, poate fi suficientă pentru a stabili responsabilitățile în speță și, dacă se impune, pentru a obține aplicarea sancțiunii civile necesare, precum plata de despăgubiri. (...)

29. Curtea amintește apoi că art. 2 nu implică dreptul de a declanșa urmărirea sau condamnarea penală a unor terți și consideră că soluția autorităților în ceea ce privește inexistența unei responsabilități de natură penală cu privire la decesul lui M.D. nu ar putea ridica o problemă prin prisma acestui articol, având în vedere lipsa oricărei aparențe de arbitrar în aprecierea de către organele de anchetă a faptelor aflate la originea decesului. Desigur, Inspectoratul Teritorial de Muncă a concluzionat, fără a aplica și sancțiuni, că societatea F. și-a încălcat o obligație de supraveghere acceptându-l pe M.D. la muncă, în condițiile în care acesta se afla în stare de oboseală. Totuși, în ceea ce privește faptele care ar putea fi considerate o omisiune sau neglijență și care nu au fost analizate din punctul de vedere al legii penale de către autorități, statul trebuia, în virtutea obligațiilor sale pozitive, să ofere reclamanților posibilitatea exercitării unui recurs în care să fie analizată responsabilitatea societății F. și, dacă era cazul, să obțină aplicarea oricărei sancțiuni civile necesare, precum plata de despăgubiri. (...)

31. Din aceste elemente, Curtea deduce că procedura de mai sus îndeplinea condițiile impuse de jurisprudența sa în ceea ce privește obligațiile procedurale care revin statelor și relevă că reclamanții nu au exercitat această cale de recurs intern împotriva societății F. (...).

32. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că reclamanţii nu ar putea reproşa autorităţilor că nu le-au pus la dispoziţie un sistem judiciar adecvat care să permită clarificarea circumstanţelor decesului lui M.D. şi sancţionarea vinovaţilor *(dec. din 18 mai 2010, M. Of. nr. 143 din 25 februarie 2011)*.

4. Cauza *Trufin c. României*. Ancheta efectivă cerută de art. 2 din Convenţie. Principii. 41. (...) Indiferent de modalităţile de anchetă, autorităţile trebuie să acţioneze din oficiu, imediat ce situaţia le este adusă la cunoştinţă. Acestea nu pot lăsa la latitudinea apropiaţilor defunctului iniţiativa de a depune o plângere formală sau de a-şi asuma răspunderea unei proceduri de anchetă (...).

42. De asemenea, ancheta desfăşurată trebuie să fie efectivă. Aceasta presupune ca ea să fie adecvată, adică să permită să conducă la identificarea şi, eventual, pedepsirea responsabililor (...). Este vorba aici despre o obligaţie care vizează nu rezultatul, ci mijloacele. Autorităţile trebuie să fi luat măsurile rezonabile de care dispuneau pentru a obţine probe referitoare la faptele în cauză, inclusiv, printre altele, mărturii ale martorilor oculari, expertize şi, dacă este cazul, o autopsie care să ofere o prezentare completă şi precisă a rănilor şi o analiză obiectivă a constatărilor clinice, în special a cauzei decesului (...).

43. Natura şi gradul examinării care răspund criteriului minim de eficienţă a anchetei depind de circumstanţele speţei. Acestea sunt apreciate pe baza tuturor faptelor relevante şi în funcţie de realităţile practice ale anchetei. Nu este posibilă reducerea varietăţii de situaţii care se pot produce la o simplă listă de anchete sau la alte criterii simplificate (...).

44. În acest context, o cerinţă de celeritate şi diligenţă rezonabilă este implicită. Trebuie să se admită că pot exista obstacole sau dificultăţi care împiedică evoluţia anchetei într-o situaţie specială. Totuşi, un răspuns rapid din partea autorităţilor, atunci când este vorba despre anchetarea folosirii forţei letale, poate fi în general considerat drept esenţial pentru a păstra încrederea publicului în respectarea principiului legalităţii şi pentru a evita orice aparenţă de complicitate sau de toleranţă faţă de actele ilegale (...).

45. Din aceleaşi motive, publicul trebuie să aibă dreptul de a verifica în mod suficient ancheta sau concluziile sale, astfel încât să poată fi contestată răspunderea atât în practică, cât şi în teorie. Gradul impus de control public poate varia de la o situaţie la alta. Totuşi, în toate cazurile, apropiaţii victimei trebuie asociaţi procedurii, în măsura în care este necesar pentru protecţia intereselor lor legitime (...).

46. De asemenea, Curtea reaminteşte că faptul de a nu prezenta niciun motiv pentru o decizie de clasare fără răspuns în cadrul unei cauze controversate poate în sine să nu favorizeze încrederea publicului şi poate priva familia victimei de un acces la informaţii cu privire la o chestiune crucială pentru ea şi de a împiedica orice contestare a deciziei în faţa instanţei (...) *(hot. din 20 octombrie 2009, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *C.A.S. şi C.S. c. României*. Ineficienţa anchetei privind un minor. 74. Curtea observă cu îngrijorare că, în ciuda gravităţii afirmaţiilor şi a vulnerabilităţii deosebite a victimei, ancheta penală nu a fost demarată cu promptitudine. Într-adevăr, autorităţile au avut nevoie de 3 săptămâni de la data la care a fost introdusă plângerea pentru a solicita examinarea medicală a victimei şi de aproape 2 luni pentru a-l audia pe principalul suspect. Ancheta penală a durat 5 ani, iar plângerile repetate ale reclamanţilor pe tema duratei acesteia nu au avut rezultate. Tribunalul a recunoscut că s-a scurs o perioadă semnificativă de timp, dar nu a dedus nicio ingerinţă din acest aspect.

Mai mult, timp de aproape 3 ani nu a fost dispusă nicio măsură semnificativă în cadrul anchetei penale, ulterior primei decizii luate de către procuror de a nu începe urmărirea penală (16 iunie 2000), în ciuda instrucțiunilor repetate date pe linie ierarhică de a continua cercetările.

75. La finalizarea procedurii penale, respectiv după 7 ani de la data pretinselor fapte, persoana acuzată a fost achitată. În dosar nu există niciun element care să indice faptul că autoritățile au încercat să afle dacă altcineva ar putea fi vinovat pentru aceste grave infracțiuni. Acest lucru ridică îndoieli în privința efectivității procedurii, în special într-un caz atât de delicat cum este cel ce implică abuzul sexual comis cu violență asupra unui minor. (...)

78. Fără a face abstracție de rolul său subsidiar în această materie, Curtea își exprimă îngrijorarea în special față de faptul că autoritățile nu au încercat să cântărească probele contradictorii și nu au depus eforturi consecvente pentru stabilirea faptelor prin realizarea unei evaluări contextuale (...). Curtea subliniază că ancheta penală trebuie să fie riguroasă și să țină cont de copii, în cazurile care implică acte de violență împotriva unui minor.

79. Curtea nu poate să nu observe că, în timp ce autoritățile au adoptat o atitudine laxă cu privire la durata anchetei penale, instanțele naționale au acordat o importanță semnificativă faptului că familia nu a reclamat imediat la poliție pretinsele infracțiuni și că, într-o anumită măsură, victima nu a reacționat mai repede (...).

80. Guvernul a evocat, de asemenea, pretinsa neglijență a părinților în recunoașterea și reclamarea abuzului în timp util. Chiar dacă – analizând retrospectiv – părinții ar fi acționat cu promptitudine atunci când au observat primele schimbări în comportamentul primului reclamant și petele de sânge de pe lenjerie, Curtea nu vede cum acest lucru ar fi putut avea un impact major asupra diligenței poliției în răspunsul său la faptele reclamate. Curtea nu poate înțelege nici de ce instanțele naționale au acordat o importanță atât de mare acestui fapt.

81. Având în vedere, în special, importanța acordată reacției victimei, Curtea consideră că autoritățile nu au fost conștiente de vulnerabilitatea deosebită a tinerilor și de factorii psihologici speciali implicați în cazurile privind abuzul sexual comis cu violență asupra minorilor, particularități care ar fi putut explica ezitările victimei în reclamarea abuzului și în descrierile faptelor (...).

82. Curtea subliniază că obligațiile statului prevăzute la art. 3 și art. 8 din Convenție în cazuri ca acesta impun respectarea interesului superior al copilului. Dreptul la demnitate umană și integritate psihologică implică o atenție deosebită în cazul în care un copil este victima violenței (...). Curtea regretă că primului reclamant nu i-a fost acordată niciodată consiliere și nu a fost asistat de un psiholog calificat în timpul procedurii penale și ulterior. Singura mențiune a unui asemenea sprijin este cea din partea consilierului școlii, care a sugerat că ar fi mai bine dacă familia s-ar muta în altă parte. Având în vedere obligațiile pozitive pe care statul pârât și le-a asumat în conformitate cu diversele instrumente internaționale de protecție a drepturilor copilului, aceasta nu poate fi considerată ca fiind o măsură adecvată de „recuperare și reintegrare".

83. Eșecul de a răspunde în mod adecvat la acuzațiile de abuz asupra unui copil în acest caz ridică îndoieli cu privire la caracterul efectiv al sistemului pus în practică de către stat în conformitate cu obligațiile sale internaționale și golește de conținut procedura penală de față.

Considerentele precedente sunt suficiente pentru a permite Curții să concluzioneze că autoritățile nu au reușit să își îndeplinească obligațiile pozitive pentru a desfășura o anchetă penală efectivă cu privire la acuzațiile de abuz sexual comis cu violență și a asigura protecția adecvată a vieții private și de familie a primului reclamant.

În consecință, art. 3 și art. 8 din Convenție au fost încălcate în privința primului reclamant *(hot. din 20 martie 2012, M. Of. nr. 217 din 16 aprilie 2013)*.

Art. 6. ***Ne bis in idem.*** Nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică.

Reglementarea anterioară: art. 10 alin. (1) lit. j) CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 4 din Protocolul nr. 7 adițional la CEDO; ▶ art. 50 CDFUE; ▶ art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 (CAAS) (J.O. L 239 din 22 septembrie 2000, p. 19, ediție specială în limba română, capitol 19 volum 001, p. 183).

✍ A se vedea și *infra*, jurisprudența națională și cea europeană prezentate la art. 16 și art. 18.

ADNOTĂRI

1. Principiul care se regăsea anterior în reglementare indirectă este acum reglementat atât *expressis verbis*, cât și implicit în cuprinderea lui în unul dintre cazurile prevăzute de art. 16 de împiedicare a punerii în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale, dar și în reglementarea unuia dintre cazurile contestației în anulare – art. 426 CPP. De semnalat faptul că, potrivit jurisprudenței C.E.D.O., unele sintagme precum **materie penală** sau **pedeapsă** au un sens autonom și nu se raportează exclusiv la calificarea pe care o dau statele membre unei fapte sau sancțiuni, acesta fiind și motivul pentru care poate fi considerată încălcare a acestui principiu, de exemplu, atunci când două fapte, având aceleași elemente esențiale, au denumiri diferite sau atunci când strict aceeași faptă determină, din perspectiva Convenției, aplicarea unei amenzi, dar și o răspundere penală, chiar dacă în dreptul național cele două sunt calificate distinct, ca sancțiune administrativ-fiscală, respectiv penală. Din această perspectivă, este important ca, în aplicarea acestui principiu și pentru evitarea constatării ulterioare a unei încălcări a Convenției, să se efectueze o analiză atentă a identității de fapte ce determină sancțiuni distincte, pentru a se putea aprecia corect asupra aplicabilității sau nu a principiului. Pe de altă parte însă, trebuie subliniat că CEDO nu interzice concursul ideal de infracțiuni și este permisă, prin urmare, judecarea lor în cadrul unei singure jurisdicții sau chiar în cadrul unor jurisdicții diferite, una penală și una administrativă, câtă vreme fapta a putut fi descompusă corespunzător. De menționat, de asemenea, că principiul se aplică situațiilor pre-existente, el nu exclude, desigur, procedurile de revizuire în care are loc reexaminarea cauzei ca urmare a intervenirii unor noi elemente.

2. Din perspectiva **aplicării principiului în context comunitar**, există o importantă jurisprudență C.J.U.E. în această materie, din care pot rezulta elementele de principiu specifice fiecărui instrument al Uniunii Europene de cooperare judiciară în materie penală.

Este de observat și faptul că, urmare a Tratatului de la Lisabona și a includerii Cartei în corpul comunitar, au apărut și elemente de interferență între cele două jurisdicții, de la Strasbourg, respectiv Luxembourg. Astfel, dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune – consacrat prin art. 50 din Cartă – se aplică pe întreg teritoriul Uniunii Europene. Prin urmare, înțelesul și aplicarea în cadrul unui singur stat membru se vor raporta la jurisprudența C.E.D.O. în materie, în ceea ce privește însă aplicarea pe teritoriul a două sau mai multor state ale Uniunii Europene, jurisdicțiile naționale vor fi ținute de aplicarea art. 50 din Cartă combinat cu articolele relevante din diversele instrumente de drept european aplicabile: de exemplu, art. 54-58 din Convenția de Aplicare a Acordului Schengen. Astfel, potrivit textului art. 54 CAAS, „o persoană împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre definitivă într-un proces pe teritoriul unei părți contractante nu poate face obiectul urmăririi penale de către o altă parte contractantă, acesta devenind incident atunci când prima procedură a fost desfășurată într-un alt stat decât cel în care se desfășoară a doua procedură".

3. Există dificultăți **la nivelul practicii judiciare** în interpretarea și aplicarea regulilor europene relativ distincte, după cum acestea emană din jurisprudența C.E.D.O. sau C.J.U.E. Principalele discuții în materie au vizat, pe de o parte, cazurile când prima hotărâre privea o sancțiune administrativă, iar ulterior în procedura penală s-a invocat aplicarea principiului, respectiv atunci când o primă procedură penală s-a finalizat cu o soluție de netrimitere în judecată și se invocă principiul într-o a doua procedură penală cu privire la aceeași faptă.

4. Sensurile autonome ale unor noțiuni din Convenția europeană a drepturilor omului impun ca unele sancțiuni administrative să intre în cadrul materiei penale, C.E.D.O. aplicând „criteriile *Engel*" de calificare: calificarea reținută în dreptul intern, natura faptei imputate sau severitatea sancțiunii care poate fi aplicată. Prin urmare, cu privire la aceeași faptă, se poate aplica o singură sancțiune penală, indiferent de calificarea acesteia în dreptul intern (contravențională sau penală) și de tipul de autoritate care a aplicat-o – a se vedea prezentarea de speță relevante la capitolul dedicat acțiunii penale. Aceasta este cu atât mai mult aplicabilă și sporește dificultatea de analiză în plan european, cu cât unele state fie nu au ratificat Protocolul nr. 7 adițional la Convenție, fie au formulat rezerve la acesta, România numărându-se printre statele care au acceptat aplicarea protocolului în integralitatea sa.

5. C.J.U.E. a avut de analizat **problema cumulului sancțiunilor** în domeniul concurenței, de exemplu, cu cele penale, și a apreciat că acesta este posibil, impunând interpretarea și calificarea naturii administrative a sancțiunilor comunitare. De asemenea, C.J.U.E. a statuat că art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu se opune ca un stat membru să permită o combinație de sancțiuni fiscale și penale. Însă Curtea a arătat că, atunci când sancțiunea fiscală din dreptul național de această dată are un caracter penal în sensul art. 50 din Cartă, principiul va deveni opozabil.

6. În esență, se pot determina, în opinia noastră, următoarele tipuri de situații și raportări la interpretările celor două curți europene:

6.1. dacă **soluţia procurorului determină încetarea procesului penal fără efecte asupra inculpatului sau suspectului şi fără analiza fondului cauzei**, soluţia procurorului nu constituie *hotărâre definitivă* în sensul jurisprudenţei C.E.D.O. şi a C.J.U.E.;

6.2. dacă **soluţia procurorului determină încetarea procesului penal, însă statuând asupra fondului şi:**

a) soluţia nu este contestată/validată de judecător, poate fi considerată hotărâre definitivă sau nu – C.E.D.O. s-a pronunţat în sensul că nu constituie hotărâre definitivă, C.J.U.E. s-a pronunţat în sensul că poate constitui hotărâre definitivă;

b) soluţia este contestată şi, prin urmare, validată de o instanţă, este hotărâre definitivă – aspect clar stabilit de C.J.U.E., probabil în acelaşi sens urmând a se pronunţa şi C.E.D.O.;

6.3. dacă **soluţia procurorului determină încetarea procesului penal şi impunerea de obligaţii pentru suspect sau inculpat, în condiţiile în care a avut loc şi analiza fondului cauzei**, este o hotărâre definitivă – aspect clar stabilit de C.J.U.E., probabil în acelaşi sens urmând a se pronunţa şi C.E.D.O.

7. De precizat, în sfârşit, faptul că interpretarea consacrată în dreptul intern românesc asupra naturii sancţiunilor contravenţionale este că acestea sunt sancţiuni penale în sensul Convenţiei, calificare dată, de altfel, şi în hotărârile C.E.D.O. privind România.

Jurisprudenţa C.E.D.O. şi cea a C.J.U.E. vor fi prezentate detaliat pe acest aspect la capitolul dedicat **acţiunii penale**.

Art. 7. Obligativitatea punerii în mişcare şi a exercitării acţiunii penale. (1) Procurorul este obligat să pună în mişcare şi să exercite acţiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârşirea unei infracţiuni şi nu există vreo cauză legală de împiedicare, alta decât cele prevăzute la alin. (2) şi (3).

(2) În cazurile şi în condiţiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunţa la exercitarea acţiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia.

(3) În cazurile prevăzute expres de lege, procurorul pune în mişcare şi exercită acţiunea penală după introducerea plângerii prealabile a persoanei vătămate sau după obţinerea autorizării ori sesizării organului competent sau după îndeplinirea unei alte condiţii prevăzută de lege.

Reglementarea anterioară: art. 2 alin. (2) CPP 1968.

✍ Cu privire la punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale, se vedea şi *infra*, art. 14 şi urm., art. 288 şi urm., art. 309. Referitor la principiul oportunităţii, a se vedea *infra*, art. 318.

ADNOTĂRI

1. Principiul oficialităţii procesului penal, reflectat în vechiul cod în art. 2 alin. (2), cunoaşte nuanţări puternice în art. 7 din noul cod, care nu mai face referire la întregul proces penal, ci numai la acţiunea penală şi la actele procurorului. Aceasta reprezintă încă un element de îndepărtare de la sistemul puternic acuzatorial ce caracteriza vechiul cod, în favoarea unuia cu puternice influenţe adversiale. Nu înseamnă însă că instanţei nu îi

mai revine competența de a interveni din oficiu în unele situații, ci se subliniază, indirect, faptul că fostele atribuții ale instanței în ceea ce privește acțiunea penală sunt eliminate complet. Acest aspect nu este deloc de neglijat, în contextul în care, cu ocazia dezbaterilor parlamentare pe marginea Legii nr. 255/2013, au fost puternice discuții în sensul conferirii instanței de judecată a competenței de a decide nu numai legalitatea, ci și oportunitatea acțiunii penale într-un proces penal, propuneri ce au fost, într-un final, respinse.

2. Alin. (2) consacră o primă excepție de la principiul obligativității punerii în mișcare și exercitării acțiunii penale, și anume principiul oportunității urmăririi penale, relativ nou în sistemul românesc, puternic susținut, chiar și în condițiile recentei decizii de neconstituționalitate, de argumente legate de durata rezonabilă a procedurilor judiciare, de proporționalitatea intervenției față de scopul urmărit, respectiv de raționalizarea eficientă a activității organelor judiciare.

3. Alin. (3) face referire la cea de-a doua excepție de la principiul oficialității, de data această conferită nu organelor judiciare, ci persoanei vătămate ori unei persoane fizice sau juridice din afara celor implicate în mod direct în procesul penal, dar cărora alte acte normative cu valoare de lege, inclusiv de lege fundamentală, le conferă, din motive ce excedează procesului penal, însă servesc democrației și statului de drept, puterea de a se pronunța asupra unui proces: parlamentari, diplomați, judecători la instanțe europene sau internaționale etc.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Oficialitatea procesului penal. Legiuitorul român a optat pentru regula generală de urmărire, judecare și sancționare din oficiu a infracțiunilor, ca fapte antisociale. Este dreptul constituțional al legiuitorului de a stabili și anumite excepții de la această regulă generală. Astfel, s-a prevăzut ca, în anumite cazuri, datorită caracterului și conținutului concret al faptelor, statutului special al autorului faptei ori al persoanei vătămate sau relațiilor speciale dintre făptuitor și persoana lezată, punerea în mișcare a acțiunii penale să fie condiționată de existența plângerii prealabile a persoanei vătămate. Generalizarea acestei condiționări ar împiedica însă, în mod evident, protecția eficientă a societății, a intereselor generale față de faptele care prezintă pericol social, prevăzute de legea penală *(dec. nr. 158 din 14 octombrie 1999, M. Of. nr. 64 din 14 februarie 2000).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Codarcea c. României*. Obligativitatea existenței unui mecanism de represiune penală. Situații. Încălcarea dreptului la viață sau integritate fizică. 102. În hotărârea *Calvelli și Ciglio c. Italiei*, Curtea reamintește că, deși Convenția nu garantează ca atare dreptul la începerea urmăririi penale împotriva unor terți, sistemul judiciar eficient impus de art. 2 poate presupune, și în anumite situații trebuie chiar să presupună, un mecanism de represiune penală (a se vedea, de exemplu, *Kılıç c. Turciei* și *Mahmut Kaya c. Turciei*). Totuși,

dacă încălcarea dreptului la viaţă sau integritate fizică nu este cu intenţie, obligaţia pozitivă care rezultă din art. 2 privind implementarea unui sistem judiciar eficient nu impune în mod necesar în toate cazurile un mecanism de natură penală. În contextul specific al neglijenţelor medicale, o astfel de obligaţie poate fi îndeplinită şi, de exemplu, dacă sistemul juridic în cauză le oferă persoanelor posibilitatea unei cereri în faţa instanţelor civile, singure sau împreună cu o cerere în faţa instanţelor penale, în scopul de a stabili răspunderea medicilor şi, dacă este cazul, de a obţine aplicarea oricărei sancţiuni civile corespunzătoare, precum şi plata daunelor-interese şi publicarea hotărârii. De asemenea, pot fi avute în vedere măsuri disciplinare (...). În plus, statele părţi au obligaţia de a implementa un cadru de reglementare care să le impună spitalelor, publice sau private, adoptarea unor măsuri care să asigure protecţia vieţii pacienţilor lor.

103. Aceste principii se aplică, fără îndoială, şi în ceea ce priveşte, în acelaşi context, atingerile grave aduse integrităţii fizice care intră sub incidenţa art. 8 din Convenţie [a se vedea *Trocellier c. Franţei* (dec.), *Benderskiy c. Ucrainei*] *(hot. din 2 iunie 2009, www.echr.coe.int*).

Art. 8. Caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal. Organele judiciare au obligaţia de a desfăşura urmărirea penală şi judecata cu respectarea garanţiilor procesuale şi a drepturilor părţilor şi ale subiecţilor procesuali, astfel încât să fie constatate la timp şi în mod complet faptele care constituie infracţiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil.

Reglementarea anterioară: art. 1 alin. (1) CPP 1968.

Legislaţie conexă: 1. ▶ art. 21 alin. (3) CR; ▶ art. 6 parag. 1 teza I CEDO; ▶ art. 47 CDFUE; ▶ Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

2. A se vedea şi Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European şi a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumţiei de nevinovăţie şi a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016).

✍ A se vedea şi *infra*, contestaţia privind durata procesului penal (art. 488^1 şi urm.).

ADNOTĂRI

1. Mai puţin consecvent cu conceptul de proces penal echitabil, astfel cum este acesta cuprins şi, mai ales, interpretat de C.E.D.O., legiuitorul român a preferat ca, odată cu includerea lui în capitolul dedicat principiilor, să îl menţioneze alături de una dintre componentele sale – durata rezonabilă a procedurilor penale.

2. Componentele procesului echitabil fiind discutate în lucrarea de faţă în contextul procesului penal, raportarea se va face, prin urmare, la **acuzaţia în materie penală** – cu precizarea că această sintagmă este examinată în contextul analizei acuzaţiei penale (a se vedea adnotările pe marginea art. 14 şi urm. CPP din prezenta lucrare), dar şi a remediilor pe care C.E.D.O. le solicită în cazul în care constată nerespectarea acestor principii, prin constatarea încălcărilor unor articole precum art. 6, art. 5, art. 13 din Convenţie sau art. 2

din Protocolul nr. 7 la Convenție. În prezenta lucrare, aceste principii se vor reflecta și în adnotările și jurisprudența C.E.D.O. prezentate în capitolele specifice, precum cele dedicate **probelor, măsurilor preventive privative de libertate, apelului, căilor extraordinare de atac, procedurilor speciale** etc.

Consecințele sunt importante, deoarece, dacă în ceea ce privește accesul la justiție prin existența unui dublu grad de jurisdicție aspectele sunt clare, bine determinate și cu tradiție în procedura penală română, alte remedii comportă nuanțări – cum sunt cele privind accesul la justiție în materia privării de libertate prin detenție sau internare medicală –, iar alte remedii prezintă elemente de noutate absolută pentru sistemul judiciar român – de exemplu, reglementarea procedurii speciale a contestației privind durata procesului.

3. Accesul la un tribunal, în limbajul Convenției europene, la o instanță de judecată, în limbajul codului, comportă, de asemenea, discuții și nuanțări în interpretarea unor aspecte precum:

a) inexistența dreptului la justiție privată – fiind consacrat deja în jurisprudența C.E.D.O. faptul că nu există un drept expres la justiție privată acordat prin Convenție victimei, însă aceasta are garantat dreptul la a pretinde pretenții civile contra inculpatului (a se vedea adnotările formulate la capitolul dedicat **subiecților**);

b) unele aspecte privind imunitățile și efectele acestora asupra derulării procesului penal (a se vedea adnotările formulate la capitolul dedicat **acțiunii penale**, dar și **urmăririi penale**);

c) efectele încetării unei proceduri judiciare în faza de urmărire penală prin raportare la prezumția de nevinovăție (a se vedea adnotările formulate la capitolul dedicat **acțiunii penale**).

Accesul efectiv la justiție al persoanei acuzate comportă cerințe distincte în materie procesual penală, imperative, reglementate la rândul lor distinct în art. 6 din Convenție în parag. 3, ele vizând, în principal: dreptul acuzatului de a fi audiat, în persoană de principiu, dar cu unele nuanțări când acesta se sustrage sau este grav bolnav, dreptul de a se apăra, precum și dreptul de a beneficia, în anumite condiții, de asistență judiciară.

4. Tot în acest context sunt analizate și principiul securității circuitului juridic și problema căilor de atac, dar și a căilor extraordinare de atac, precum și deplina jurisdicție a unei instanțe – cu nuanțări importante ale C.E.D.O. pe aspectele privind, de exemplu, sancțiunile internaționale și obligația judecătorului de a cunoaște cauza sub toate aspectele sale (a se vedea adnotările formulate la capitolul dedicat **căilor de atac**).

5. În mod evident însă, caracterul echitabil al procedurilor penale, unul dintre cele mai importante concepte din sistemul Convenției europene a drepturilor omului, va trebui analizat, indiferent de modul în care este reglementat în Codul de procedură penală, prin raportare la toate componentele sale, astfel cum fost acestea au fost identificate de instanța de contencios convențional european și care pot fi prezentate sintetic astfel:

5.1. Din perspectiva **art. 6 parag. 1** din Convenție, sub aspect penal:

a) **dreptul de acces la un tribunal** – cerințe instituționale, care presupun dreptul la un **tribunal independent, imparțial, stabilit de lege**;

b) dreptul la desfășurarea procedurilor într-o **durată rezonabilă**;

c) dreptul la **publicitatea procedurilor**;

d) alte cerințe procedurale care nu apar reglementate expres în art. 6 din Convenție, dar au fost recunoscute și consacrate în cadrul parag. 1 al acestui articol și care presupun

egalitatea armelor, contradictorialitatea, motivarea hotărârii, dreptul acuzatului de a păstra tăcerea şi de a nu se autoincrimina.

5.2. Din perspectiva **art. 6 parag. 2** din Convenţie, dreptul de a se bucura de **prezumţia de nevinovăţie.**

5.3. Din perspectiva **art. 6 parag. 3** din Convenţie, **dreptul la apărare,** în componentele sale majore:

a) dreptul de a fi informat de natura acuzaţiei ce i se aduce, într-o limbă pe care o înţelege şi într-o formă detaliată;

b) dreptul de a dispune de timpul şi înlesnirile necesare pregătirii apărării;

c) dreptul de a se apăra în persoană sau de a fi asistat de un avocat, dacă este cazul, din oficiu;

d) dreptul de a pune întrebări martorilor acuzării sau de a obţine audierea acestora;

e) dreptul la un interpret.

5.4. În plus, deşi necuprinsă în art. 6 din Convenţie, **garanţia unui dublu grad de jurisdicţie în materie penală** constituie un element important al procesului echitabil şi este reflectată ca atare în textul art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenţia europeană şi în Codul de procedură penală prin însăşi reglementarea apelului.

6. Unele dintre componente constituie ele însele principii distincte cuprinse în acest titlu (de exemplu, prezumţia de nevinovăţie, dreptul la apărare), altele sunt reglementate separat în alte titluri ale codului (de exemplu, audierea martorilor, apelul).

7. De reţinut însă că afectarea uneia dintre aceste cerinţe, dacă atinge un anumit nivel, este de natură să aducă atingere întregului caracter echitabil al procedurii, consecinţele fiind majore cu privire la întregul proces penal analizat în speţa respectivă.

Acesta este, de altfel, şi mecanismul de analiză al C.E.D.O., dar şi al Curţii Constituţionale în materie, mecanism care trebuie aplicat, în opinia noastră, de fiecare organ judiciar în parte atunci când analizează fiecare dintre componentele menţionate mai sus.

8. Desigur, analiza caracterului echitabil al unei proceduri în ansamblul său este greu de realizat în faze incipiente ale procesului penal, fiind mai degrabă caracteristică instanţelor de control judiciar sau de analiză a constituţionalităţii, însă nu reprezintă o cerinţă necunoscută celor chemate să judece cauza în primă instanţă şi în apel. Constatarea, chiar din cadrul primelor faze ale procedurilor, a încălcării unor componente esenţiale ale caracterului echitabil poate determina schimbarea conduitei organului judiciar prin compensarea, atunci când este cazul, a procedurii cu garanţiile necesare ulterioare (cum este situaţia notificării ulterioare a persoanei ca urmare a unei interceptări a convorbirilor) sau prin sancţionarea corespunzătoare a actelor îndeplinite cu nerespectarea garanţiilor impuse de lege (de exemplu, eliminarea probelor obţinute cu nerespectarea legii).

9. Prin urmare, principalele aspecte care trebuie să fie analizate din perspectiva echităţii unei proceduri derulate în cazul unei acuzaţii în materie penală sunt:

9.1. **Independenţa, imparţialitatea instanţei stabilite prin lege.** În esenţă, independenţa judecătorilor este analizată, pe de o parte, din perspectiva modului de organizare a sistemului judiciar şi a garanţiilor aferente desfăşurării activităţii lor – aspecte care excedează obiectului prezentei lucrări şi sunt cuprinse în legile de organizare şi funcţionare a organelor judiciare –, iar, pe de altă parte, din perspectiva garanţiilor procesual penale reglementate pentru asigurarea implicării în proces a unor magistraţi independenţi şi imparţiali şi a mecanismelor

de evitare a parțialității: mecanisme de abținere sau recuzare, evitarea inclusiv a situațiilor de aparentă parțialitate, aspecte privind judecarea civililor de către magistrați militari etc. (a se vedea adnotările și jurisprudența C.E.D.O. prezentate la capitolul dedicat competenței).

9.2. **Desfășurarea procedurilor într-o durată rezonabilă, celeritatea procedurilor.** Celeritatea procedurilor în materie penală, ridicată în mod dispersat în fața C.E.D.O. acum un deceniu, se conturează acum ca o problemă sistemică, o adevărată provocare a sistemelor judiciare europene. Curtea de la Strasbourg a oferit îndrumări statelor membre în a redresa problema, continuând să sancționeze acele state care nu au oferit un remediu eficient – cum este cazul Italiei cu Legea *Pinto*. Se constată în prezent că unele state au monitorizare crescută din partea Comitetului de Miniștri pe acest subiect, având fie cauze-pilot – cum este Bulgaria sau Turcia –, fie cauze cvasi-pilot în materie (ca etapă prealabilă unei condamnări-pilot) – cum este cazul României. În acest tip de cauze, Curtea prezintă problema structurală detectată în sistemele de drept respective și sugerează eventuale soluții (a se vedea și adnotările și jurisprudența C.E.D.O. prezentate la capitolul dedicat procedurii speciale a contestației privind durata procesului penal).

9.3. **Publicitatea procedurilor.** Judecarea în mod public, precum și transparența actului de justiție contribuie la desfășurarea echitabilă a unei proceduri și are în vedere publicitatea atât a dezbaterilor, cât și a pronunțării hotărârii adoptate, desigur nu *in extenso*, ci în aspectele sale esențiale. Importante nuanțări sunt în ceea ce privește organizarea unor ședințe de judecată nepublice, în special în cazurile cu minori, asigurarea participării presei la actul de judecată, importanța organizării audierii în faza apelului, posibilitatea lipsei de publicitate când în căi de atac se dezbat exclusiv aspecte de drept, nu și de fapt, etc. (a se vedea și adnotările și jurisprudența C.E.D.O. prezentate la capitolele dedicate judecății și apelului).

9.4. **Egalitatea armelor.** Aspectele vizate sunt menite să asigure un proces în care părțile să nu fie dezavantajate unele prin raportare la celelalte, indiferent de sistemul de drept în care acesta are loc. Are în vedere, totodată, protejarea persoanei acuzate de un eventual abuz de putere în cadrul procedurilor. Sunt în discuție aici problema admisibilității probelor – probele obținute în mod ilegal, mărturia persoanelor care se bucură de anumite imunități, analiza probelor, dreptul de a audia martorii –, precum și aspecte privind autoritatea de lucru judecat și aplicarea principiului *non bis in idem* (acesta din urmă fiind reglementat distinct în Codul de procedură penală, adnotările sunt formulate pe marginea art. 6).

9.5. **Principiul contradictorialității** presupune, în esență, luarea la cunoștință de toate piesele dosarului și posibilitatea punerii lor în dezbatere și a formulării de comentarii pe marginea acestora și ridică probleme distincte în cazul folosirii martorilor anonimi sau a agenților provocatori, respectiv în cazul în care nu este asigurată prezența personală a acuzatului la proces ori în cazul în care unele probe nu sunt divulgate acuzatului în anumite momente procesuale inițiale (toate aceste aspecte sunt tratate distinct în capitolul dedicat probelor).

9.6. **Motivarea hotărârilor** are o importanță deosebită, în special când hotărârea respectivă este susceptibilă de a fi atacată; desigur, motivarea nu presupune o analiză *in extenso* pentru fiecare argument ce a fost adus de fiecare parte în proces, ci presupune, în esență, prezentarea cu claritate a motivelor care au stat la baza hotărârii organului

judiciar, examinarea efectivă a problemelor esenţiale. Aspecte de detaliu se vor regăsi la capitolul dedicat judecăţii.

9.7. **Dreptul acuzatului de a păstra tăcerea şi de a nu se autoincrimina** presupune obligaţia organelor judiciare de a obţine probe fără a recurge la constrângeri sau presiuni, însă nu este unul absolut. În anumite circumstanţe, organele judiciare pot trage concluzii din tăcerea inculpatului prin raportare la ansamblul circumstanţelor cauzei şi în contextul unei proceduri echitabile.

9.8. **Prezumţia de nevinovăţie**, consacrată de art. 6 parag. 2 din Convenţie, dar şi de Constituţie şi reluată distinct în art. 4 CPP, presupune cerinţe multiple, legate atât de aplicarea şi organizarea procedurilor penale propriu-zise, cât şi de atitudinea şi comportamentul organelor judiciare în cadrul şi în afara acestor proceduri. Fiind reglementată distinct în Codul de procedură penală, adnotările sunt formulate pe marginea art. 4.

9.9. **Dreptul la apărare** comportă garanţii specifice procesului penal, consacrate în special în art. 6 parag. 3 din Convenţie, după cum urmează:

9.10. **Dreptul de a fi informat cu privire la acuzaţia ce i se aduce.** Caracterul echitabil al unei proceduri se apreciază, conform jurisprudenţei C.E.D.O., în raport cu ansamblul acesteia, iar dispoziţiile art. 6 parag. 3 din Convenţie exprimă necesitatea acordării unei atenţii deosebite notificării „acuzaţiei" aduse persoanei în cauză. Actul sesizării joacă un rol determinant în urmărirea penală: după notificare, persoana trimisă în judecată este oficial înştiinţată în scris cu privire la temeiul de fapt şi de drept al acuzaţiilor care i se aduc, fiindu-i recunoscut nu doar dreptul de a fi informată cu privire la cauza acuzaţiei, adică la faptele materiale de care este acuzată şi pe care se bazează acuzaţia, dar şi acela de a fi informată detaliat cu privire la încadrarea juridică a faptelor. De asemenea, dacă sunt aduse schimbări în acuzaţia formulată, urmează a se acorda timpul necesar formulării apărării. În materie penală, informarea precisă şi completă cu privire la acuzaţiile aduse unui inculpat este o condiţie esenţială a echităţii procedurii.

9.11. **Dreptul la o apărare efectivă** – prin acordarea timpului şi facilităţilor necesare, prin dreptul de a se apăra în persoană sau de a fi asistat de un avocat, dacă este cazul, din oficiu, dreptul de a pune întrebări martorilor acuzării sau de a obţine audierea acestora. Jurisprudenţa C.E.D.O. abordează atât aspectele de principiu, cât şi nuanţările importante pe anumite aspecte, precum: lipsa timpului sau a mijloacelor materiale necesare asigurării dreptului la apărare, aspecte specifice apărării în cazul privării de libertate, controlul calităţii apărării asigurate, interdicţia legăturii cu apărătorul în unele situaţii, schimbări frecvente ale apărătorilor, absenţa inculpatului la proces, interogarea martorilor apărării etc. Fiind reglementat distinct în Codul de procedură penală, adnotările sunt formulate pe marginea art. 10, precum şi la capitolele destinate probelor, respectiv asistenţei juridice.

9.12. **Dreptul la interpret** comportă discuţii şi cunoaşte extinderi în context comunitar, fiindcă procedura procesual penală porneşte de la premisa participării efective la proces, a cunoaşterii şi înţelegerii procedurii ce se derulează. Or, necunoaşterea, cunoaşterea parţială sau incapacitatea fizică de cunoaştere şi exprimare constituie obstacole în participarea la proces. Fiind reglementat distinct în Codul de procedură penală, adnotările sunt formulate pe marginea art. 12.

10. De menţionat că unele componente ale caracterului echitabil se regăsesc cuprinse şi în Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, în special cele din Capitolul III al acesteia, referitoare la dispoziţiile generale privind procedura judiciară.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

a) Caracterul echitabil

1. Cauza *O'Halloran și Francis c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Caracterul echitabil al unui proces. Principii aplicabile administrării probelor. 45. În cauza *Funke c. Franței*, reclamantul a fost condamnat pentru neprezentarea de „acte și documente (...) referitoare la operațiunile de interes pentru departamentul [vamal]", despre care ei au considerat că trebuie să existe. Curtea a constatat că încercarea de a obliga însuși reclamantul să furnizeze dovezi ale infracțiunilor pe care se presupune că le-ar fi comis i-a încălcat dreptul de a păstra tăcerea și de a nu contribui la incriminarea sa (...).

46. Cauza *John Murray c. Regatului Unit* (...) a vizat, printre altele, delimitarea imixtiunii în dreptul persoanei la tăcere în timpul interogatoriului și al procesului. Curtea a constatat că nu există nicio îndoială că „dreptul la tăcere în cadrul interogărilor poliției și dreptul de a nu se autoincrimina sunt, în general, standarde internaționale recunoscute care stau la baza noțiunii de proces echitabil în conformitate cu art. 6 (...). Prin oferirea protecției împotriva constrângerii necorespunzătoare din partea autorităților unui bănuit, aceste imunități contribuie la evitarea erorilor judiciare și la asigurarea scopurilor prevăzute în art. 6" (...).

47. Cauza *Saunders c. Regatului Unit* a făcut referire la utilizarea în cadrul procesului penal al reclamatului a declarațiilor care au fost obținute în urma constrângerii legale, în conformitate cu Legea Societăților din 1985. Prevederile naționale le solicitau funcționarilor din societăți să țină registre și să emită documente, să participe în cadrul inspecțiilor și să asiste inspectorii în investigația lor, care putea să se soldeze cu aplicarea unei amenzi sau a pedepsei cu închisoarea pentru doi ani (...).

48. În cauza *Serves c. Franței*, reclamantul a fost citat în calitate de martor în cadrul unei proceduri în care el a fost inițial suspect, deși, la data citării martorilor și a desfășurării procedurilor ulterioare, fazele relevante ale urmăririi penale au fost declarate nule. El a refuzat să depună jurământul în calitate de martor conform Codului de procedură penală, pe motiv că declarațiile care ar fi putut fi solicitate în fața judecătorului de instrucție ar fi fost autoincriminatoare. Curtea a considerat că ar fi fost admisibil ca reclamantul să refuze să răspundă la întrebările unui judecător care ar fi fost de natură să îl orienteze în direcția prezentării de dovezi autoincriminatoare, dar a relevat că a fost impusă o amendă mai degrabă în vederea asigurării că declarațiile au fost veridice decât să impună martorului să furnizeze probe. În consecință, amenzile au fost aplicate înainte de apariția vreunui risc de autoincriminare (...).

49. În cauza *Heaney și McGuinness c. Irlandei*, reclamanții, care au fost arestați în legătură cu un bombardament, au refuzat să răspundă la întrebări în conformitate cu legislația specială care îi solicită unei persoane să ofere o imagine completă a deplasărilor și acțiunilor sale într-o perioadă specificată. Ei au fost achitați de infracțiunea principală și privați de libertate pentru că nu au oferit o descriere a deplasărilor lor. După schimbarea jurisprudenței și constatarea că art. 6 parag. 1 și 2 este aplicabil, Curtea a admis că dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina nu erau drepturi absolute. Apoi a constatat, după luarea în considerare a măsurilor procedurale de protecție disponibile, că „gradul de constrângere" impus reclamanților, și anume o condamnare la pedeapsa cu închisoarea

pentru că nu au oferit „o explicaţie completă a deplasărilor [lor] şi a acţiunilor pe parcursul oricărei perioade specificate şi informaţii de care [ei] dispun în ceea ce priveşte comiterea sau intenţia de a comite [infracţiunile menţionate]", „au denaturat, de fapt, însăşi esenţa privilegiului împotriva autoincriminării şi dreptul lor la tăcere". Chestiunile de securitate şi ordine publică invocate de Guvern nu ar putea justifica prevederea (...).

50. În cauza *Weh c. Austriei* (...), reclamantul a fost amendat pentru că a oferit informaţii inexacte ca răspuns la o solicitare din partea Autorităţii de District în temeiul Legii cu privire la autovehicule, pentru a dezvălui numele şi adresa conducătorului maşinii sale la o anumită dată. Acţiunea fusese deja pornită împotriva unui făptuitor necunoscut. (...) Curtea a constatat că, în această cauză, nu a existat nicio legătură între procedura penală care a fost iniţiată împotriva unor persoane necunoscute şi procedura în care reclamantul a fost amendat pentru că a oferit informaţii inexacte (...).

51. În cauza *Shannon c. Regatului Unit*, reclamantul a fost obligat să ofere informaţii unui ofiţer de urmărire penală despre un furt şi ţinerea contabilităţii false în temeiul Ordinului cu privire la veniturile obţinute de pe urma comiterii de infracţiuni (Irlanda de Nord) din 1996. El nu s-a prezentat la audiere pentru a oferi informaţii şi a fost amendat. Deşi reclamantul a fost achitat în acţiunea principală împotriva sa, pentru contabilitate falsă şi pregătirea fraudei, care rezultă din aceleaşi fapte, Curtea a concluzionat că poate să examineze pretenţia reclamantului privind ingerinţa în dreptul său de a nu se autoincrimina. În ceea ce priveşte justificarea pentru măsurile coercitive, Curtea a constatat că nu toate acestea generează o concluzie privind existenţa unei ingerinţe nejustificate în dreptul de a nu se autoincrimina. (...) Nici nivelul de securitate, nici protecţia procedurală disponibilă nu ar putea justifica măsurile luate în această cauză (...).

52. Cauza *Jalloh c. Germaniei* (...) se referă la utilizarea de probe sub formă de substanţe narcotice înghiţite de către reclamant, care au fost obţinute prin administrarea forţată de emetice. Curtea a considerat dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării după cum urmează:

„(...) 101. În examinarea dacă o procedură a încălcat esenţa privilegiului împotriva autoincriminării, Curtea va avea în vedere, în special, următoarele elemente: natura şi gradul de constrângere, existenţa unor garanţii relevante în cadrul procedurilor şi modul de utilizare a oricărui material astfel obţinut (...).

102. Cu toate acestea, Curtea a susţinut în mod constant faptul că dreptul de a nu se autoincrimina este în primul rând legat de respectarea voinţei bănuitului de a păstra tăcerea. După cum este, de obicei, înţeles în sistemele juridice ale părţilor contractante la Convenţie şi în alte sisteme, acesta nu se extinde la utilizarea în cadrul procedurilor penale a materialelor care pot fi obţinute de la bănuit prin utilizarea competenţei legale, dar care au o existenţă independentă de voinţa acestuia. (...)

113. În opinia Curţii, probele în discuţie din cauză, şi anume drogurile ascunse în corpul reclamantului care au fost obţinute prin administrarea forţată de emetice, ar putea fi considerate că se încadrează în categoria de materiale cu o existenţă independentă de voinţa bănuitului, a căror utilizare nu este, în general, interzisă în cadrul procedurilor penale. Cu toate acestea, există câteva elemente care deosebesc prezenta cauză de exemplele enumerate în cauza *Saunders*. În primul rând, ca şi în măsurile contestate în cauzele *Funke* şi *J.B. c. Elveţiei*, administrarea de emetice a fost utilizată pentru a extrage dovezi reale în pofida voinţei reclamantului. Pe de altă parte, materialul corporal enumerat în cauza

Saunders s-a obținut prin constrângere pentru examinarea medico-legală, cu scopul de a detecta, de exemplu, prezența alcoolului sau a substanțelor narcotice.

114. În al doilea rând, gradul de forță utilizată în cazul de față diferă în mod semnificativ de gradul de constrângere necesar în mod normal pentru a obține tipurile de materiale menționate în cauza *Saunders*. Pentru a obține un astfel de material, bănuitul este obligat să suporte pasiv o intervenție minoră în integritatea sa fizică (de exemplu, atunci când sunt preluate probele de sânge sau de păr ori de țesuturi corporale). Chiar dacă este necesară participarea activă a bănuitului, se poate observa din cauza *Saunders* faptul că acest material se referă la ceea ce se obține în rezultatul funcționării normale a organismului (cum ar fi probe de respirație, urină sau voce). În schimb, obligarea reclamantului în această cauză să regurgiteze dovezile căutate necesită introducerea forțată a unui tub prin nas și administrarea unei substanțe, care să provoace o reacție patologică în corpul său. După cum s-a menționat anterior, această procedură nu a fost lipsită de riscuri pentru sănătatea reclamantului.

115. În al treilea rând, probele în cazul de față au fost obținute printr-o procedură care a încălcat art. 3. Procedura utilizată în cazul reclamantului este în evidentă contradicție cu procedurile de obținere, de exemplu, a unui test de respirație sau a unei probe de sânge. Procedurile de tipul celor din urmă, cu excepția circumstanțelor excepționale, nu ating nivelul minim de severitate, astfel încât să contravină art. 3. Mai mult decât atât, deși constituie o ingerință în dreptul bănuitului la respectarea vieții private, aceste proceduri sunt, în general, justificate în temeiul art. 8 parag. 2 ca fiind necesare pentru prevenirea infracțiunilor (...)". (...)

56. Natura și gradul de constrângere folosite pentru a obține probe în cazul dlui O'Halloran sau încercarea de a obține probe în cazul dlui Francis au fost stabilite în notificarea de urmărire penală pe care a primit-o fiecare reclamant. Ei au fost informați că, în calitate de deținători înregistrați ai vehiculelor lor, li se solicită să furnizeze numele și adresa completă ale conducătorului auto, la momentul și cu ocazia specificate. Fiecare dintre ei a fost informat că nefurnizarea de informații reprezenta o infracțiune în temeiul art. 172 din Legea privind Traficul Rutier din 1988. Pedeapsa pentru nerespectarea obligației de a oferi informații era o amendă de până la 1.000 lire sterline, precum și privarea de dreptul de a conduce sau aplicarea a trei puncte de penalizare.

57. (...) Acest regim este impus nu pentru că deținerea sau dreptul de proprietate asupra unui autovehicul reprezintă un privilegiu sau indulgență acordate de stat, ci pentru că deținerea și utilizarea de autovehicule (ca și, de exemplu, a armelor de foc) se consideră că pot cauza un prejudiciu grav. Cei care aleg să dețină și să conducă autovehicule pot fi considerați că ar fi acceptat anumite responsabilități și obligații ca parte a regimului de reglementare privind autovehiculele, iar în cadrul juridic al Regatului Unit aceste responsabilități includ obligația, în cazul în care există bănuiala comiterii unei infracțiuni rutiere, de a informa autoritățile cu privire la identitatea conducătorului auto din acel moment.

58. Un alt aspect al constrângerii aplicate în cauzele de față este caracterul limitat al urmăririi penale pe care a fost autorizată poliția să îl întreprindă. Art. 172 alin. (2) lit. a) se aplică numai în cazul în care conducătorul autovehiculului este suspectat că ar fi comis o infracțiune relevantă și autorizează poliția să solicite informații doar „cu privire la identitatea conducătorului auto". (...) Cerința de a constata un fapt simplu – cine a fost conducătorul auto – nu a fost, în sine, incriminatoare (...). Mai mult, după cum a menționat Lordul Bingham în *Brown v. Stott*, art. 172 prevede sancționarea pentru un interogatoriu

prelungit cu privire la faptele care se presupune că reprezintă infracțiuni, iar sancțiunea pentru refuzul de a răspunde este „moderată și non-privativă de libertate".

59. Curtea s-a referit în cauza *Jalloh* la existența în procedură a unor garanții relevante. În cazurile în care se aplică măsurile coercitive din art. 172 din Legea din 1988, Curtea constată că, în temeiul art. 172 alin. (4), nicio infracțiune nu este comisă în temeiul art. 172 alin. (2) lit. a) dacă deținătorul vehiculului demonstrează că el nu a știut și nu a putut să știe, cu o diligență rezonabilă, cine a fost conducătorul vehiculului. Astfel, infracțiunea nu este una cu răspundere strictă și riscul de admitere a probelor neveridice este neglijabil.

60. În ceea ce privește modul în care au fost utilizate declarațiile, declarația dlui O'Halloran că el a fost conducătorul automobilului său a fost admisibilă ca dovadă a acestui fapt, în temeiul art. 12 alin. (1) din Legea privind Contravenienții Rutieri din 1988 și el a fost în mod corespunzător condamnat pentru exces de viteză (...).

61. Întrucât dl Francis a refuzat să facă o declarație, aceasta nu a putut fi utilizată în cadrul procedurilor de bază și, într-adevăr, procedurile de bază nu au fost niciodată continuate. Chestiunea utilizării declarațiilor în cadrul procedurilor penale nu a fost ridicată, deoarece refuzul său de a face o declarație nu a fost utilizat ca probă: el a constituit o infracțiune în sine (...).

62. Având în vedere toate circumstanțele cauzei, inclusiv natura particulară a reglementărilor și caracterul limitat al informațiilor solicitate printr-o notificare în temeiul art. 172 din Legea privind Traficul Rutier din 1988, Curtea consideră că esența dreptului reclamanților de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina nu a fost încălcată.

63. Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 29 iunie 2007, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Rupa c. României (nr. 1)*. Caracterul echitabil al procesului, din perspectiva dreptului la apărare și a respectării prezumției de nevinovăție. Principii. 222. Curtea reamintește că art. 6 din Convenție are ca obiectiv principal, în materie penală, asigurarea unui proces echitabil în fața unei „instanțe" competente să hotărască „asupra temeiniciei acuzați[ei]", însă din aceste dispoziții nu rezultă că fazele care se desfășoară înaintea procedurii de judecată nu ar fi avute în vedere. Cerințele art. 6 din Convenție, în special cele din parag. 3 al acestuia, pot și ele să joace un rol înainte de sesizarea judecătorului fondului, dacă și în măsura în care nerespectarea lor inițială riscă să compromită în mod grav caracterul echitabil al procesului (...).

Modalitățile de aplicare a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. c) din Convenție în timpul urmăririi penale depind de particularitățile procedurii și de circumstanțele cauzei. Pentru a se asigura că rezultatul urmărit de art. 6 din Convenție – dreptul la un proces echitabil – a fost atins, trebuie văzut în fiecare caz dacă, în lumina procedurii în ansamblul său, restricția l-a privat pe acuzat de un proces echitabil (...).

223. În ceea ce privește admisibilitatea probelor, Curtea reamintește că această chestiune intră în primul rând sub incidența regulilor dreptului intern și că, în principiu, instanțelor naționale le revine sarcina de a aprecia elementele de probă administrate de acestea. Sarcina stabilită în competența Curții prin Convenție constă în special în a cerceta dacă procedura privită în ansamblul său a îmbrăcat un caracter echitabil (...).

224. Pe de altă parte, dacă este adevărat faptul că probele trebuie în principiu să fie administrate în fața acuzatului în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii, acest principiu nu este lipsit de excepții, sub rezerva respectării drepturilor apărării. Astfel,

drepturile apărării sunt limitate într-un mod incompatibil cu garanțiile art. 6 din Convenție atunci când o condamnare se întemeiază exclusiv sau într-o măsură hotărâtoare pe depoziții ale unei persoane pe care acuzatul nu a putut să o interogheze sau să o vadă interogată nici în stadiul de urmărire penală, nici în timpul dezbaterilor.

225. Curtea reamintește și faptul că, dacă îi recunoaște oricărui acuzat dreptul „să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător (...)", art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție nu precizează condițiile de exercitare a acestui drept. Astfel, el le lasă statelor contractante dreptul să aleagă mijloacele potrivite pentru a permite sistemului lor judiciar să îl garanteze; sarcina Curții constă în a cerceta dacă metoda pe care au ales-o respectă cerințele unui proces echitabil (...). În acest sens, nu trebuie uitat faptul că Convenția are ca scop „protejarea unor drepturi nu teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective" și că doar numirea unui avocat nu asigură prin ea însăși eficiența asistenței pe care i-o poate acorda acuzatului (...).

226. Din acest motiv, statului nu i se poate imputa răspunderea pentru orice deficiență a asistenței din partea unui avocat numit din oficiu sau ales de acuzat. Din independența baroului față de stat rezultă faptul că organizarea apărării aparține, în mare parte, acuzatului și avocatului său, numit din oficiu cu titlu de asistență judiciară sau retribuit de clientul său (...). Art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție nu obligă autoritățile naționale competente să intervină decât dacă lipsurile avocatului numit din oficiu sunt vădite sau dacă sunt informate despre acest lucru într-un mod neechivoc printr-o altă modalitate. (...)

231. Curtea subliniază, în fine, importanța pe care, în analiza noțiunii de proces echitabil, trebuie să o acorde aparențelor, precum și sensibilității crescute a publicului față de garanțiile unei bune justiții (...). Ea reamintește și faptul că, în materie de echitate, statele contractante se bucură de o marjă de apreciere mai redusă în anchetele penale decât în domeniul contenciosului civil (*Dombo Beheer B.V. c. Olandei*, § 32) *(hot. din 16 decembrie 2008, M. Of. nr. 562 din 10 august 2010)*.

3. Cauza *Bobeș c. României*. Audierea martorilor. Principii. 36. Art. 6 parag. 3 lit. d) consacră principiul conform căruia, înainte ca un acuzat să poată fi declarat vinovat, toate probele acuzării trebuie prezentate în principiu în fața acestuia în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Principiul în cauză nu se aplică fără excepții, acestea putând fi acceptate doar sub rezerva dreptului la apărare; ca regulă generală, ele impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta mărturiile acuzării și de a-i interoga pe autorii acestora, la momentul depoziției lor sau ulterior (...).

37. Din acest principiu general decurg, conform jurisprudenței Curții, două cerințe: prima – absența unui martor trebuie justificată de un motiv serios; a doua – atunci când o condamnare se bazează în întregime sau într-o proporție considerabilă pe depozițiile unei persoane în cazul căreia acuzatul nu i-a putut adresa întrebări sau nu a putut solicita ascultarea ei nici în stadiul de instrumentare, nici în cursul dezbaterilor, dreptul la apărare poate fi restrâns în mod incompatibil cu garanțiile prevăzute la art. 6 (dispoziția privind proba „unică sau decisivă") (...).

38. În fiecare cauză în care problema caracterului echitabil al procedurii se pune în raport cu o depoziție a unui martor absent, este necesar să se stabilească dacă există elemente care să compenseze suficient inconvenientele legate de admiterea unei asemenea probe, pentru a permite o apreciere corectă și echitabilă a credibilității ei. Examinarea acestei chestiuni permite pronunțarea unei condamnări numai în cazul în care depoziția martorului absent este suficient de credibilă ținând seama de importanța ei în cauză. (...)

41. Curtea subliniază în continuare că instanțele naționale, pentru a stabili temeiul constatării vinovăției reclamantei, s-au bazat în mod hotărâtor pe declarațiile lui G.V. în fața organelor de anchetă, acuzând-o pe reclamantă că a falsificat mai multe ordine de plată și a sustras banii astfel obținuți (...).

42. Prin urmare, este necesar să se examineze dacă aceste depoziții au fost contrabalansate de garanții procedurale solide pentru a asigura caracterul echitabil al procedurii.

43. Curtea observă că, prin faptul că i-a respins cererile, o parte esențială a apărării reclamantei – care se baza în principal pe întrebările în contradictoriu adresate lui G.V., pentru a dovedi că i-a predat personal sumele de bani în litigiu și că a omis să îi solicite semnarea acestor ordine ca urmare a legăturilor lor de prietenie și a stării de sănătate a lui G.V. – s-a dovedit a fi compromisă (...). Faptul că reclamanta a reiterat pe parcursul întregii proceduri cererea de ascultare a lui G.V. demonstrează importanța pe care o acorda acestui element al apărării. (...)

45. În plus, realizarea a 3 expertize contabile nu poate compensa faptul că G.V. nu a fost ascultată, în măsura în care singurul obiectiv al acestora consta în a preciza numeric eventualul prejudiciu adus societății, și nu de a se pronunța cu privire la răspunderea penală a reclamantei. În plus, concluziile acestor expertize sunt contradictorii, iar reclamanta a solicitat ca G.V. să fie ascultată, explicând că mărturia acesteia din urmă este necesară pentru a clarifica mai multe aspecte privind administrarea societății și originea pretinsului prejudiciu.

46. În fine, Curtea constată că instanțele interne au acordat depozițiilor făcute de G.V. aceeași greutate ca și unei declarații date în fața instanței, fără a se referi la riscul de a se baza pe o mărturie făcută de o persoană care nu a fost interogată în condiții de contradictorialitate (...).

47. În consecință, având în vedere caracterul esențial al depozițiilor făcute de G.V. și în lipsa unor probe cu care să poată fi coroborate, Curtea consideră că autoritățile interne nu au furnizat reclamantei elemente de natură să compenseze dezavantajele asociate admiterii ca atare a declarațiilor date de G.V. Prin urmare, având în vedere caracterul echitabil al procesului în ansamblu, Curtea concluzionează că a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție, coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) *(hot. din 9 iulie 2013, M. Of. nr. 726 din 26 noiembrie 2013).*

4. Cauza *Matytsina c. Rusiei*. Principiile audierii experților. 168. Curtea reiterează că martorii și experții joacă un rol diferit în cadrul procedurilor și au un statut diferit. Aceștia din urmă nu pot fi pe deplin asociați cu „martorii", cel puțin nu pentru toate scopurile (...). În analiza dacă înfățișarea personală a unui expert la proces ar fi fost necesară, Curtea va fi, prin urmare, călăuzită în primul rând de principiile consacrate în conceptul de „proces echitabil" în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție și în special de garanțiile de „procedură contradictorie" și „egalitate a armelor". Acestea fiind spuse, unele dintre abordările Curții legate de examinarea personală a „martorilor" în temeiul art. 6 parag. 3 lit. d) sunt, fără îndoială, relevante în contextul examinării probelor experților și pot fi aplicate *mutatis mutandis*, cu respectarea diferenței în statutul și rolul lor (a se vedea *Bönisch c. Austriei*, § 29) *(hot. din 27 martie 2014, www.echr.coe.int).*

b) Durata rezonabilă

5. Cauza *Stoianova şi Nedelcu c. României*. Scopul caracterului rezonabil al duratei unei proceduri penale. 24. Caracterul rezonabil al duratei unei proceduri se apreciază în funcţie de circumstanţele cauzei şi luând în considerare criteriile consacrate de jurisprudenţa Curţii, în special complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului şi cel al autorităţilor competente (a se vedea, printre multe altele, *Pélissier şi Sassi c. Franţei*). De asemenea, Curtea reaminteşte că, în materie penală, dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil are ca obiect tocmai evitarea „ca o persoană inculpată să rămână prea mult în incertitudine cu privire la soarta sa" (*Stögmüller c. Austriei*) *(hot. din 4 august 2005, M. Of. nr. 562 din 16 august 2007)*.

6. Cauza *Vlad şi alţii c. României*. Principii ale dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Remedii eficiente. 111. (...) Art. 13 din Convenţie „garantează o cale de atac efectivă în faţa unei autorităţi naţionale pentru pretinsa încălcare a obligaţiei în temeiul art. 6 parag. 1 de a examina o cauză într-un termen rezonabil" (...). Sfera de aplicare a obligaţiilor statelor contractante în temeiul art. 13 variază în funcţie de natura plângerii reclamantului; o „cale de atac efectivă" în sensul art. 13 nu depinde de certitudinea unui rezultat favorabil reclamantului. În acelaşi timp, calea de atac impusă la art. 13 trebuie să fie „efectivă" atât în practică, dar şi în drept, în sensul fie al prevenirii încălcării pretinse sau a continuării acesteia, fie de a oferi o reparaţie adecvată pentru orice încălcare care a avut loc deja şi trebuie să ofere perspective rezonabile de succes (...).

112. Curtea a stabilit alte principii cu ocazia examinării eficacităţii, în sensul art. 13 din Convenţie, a remediilor dintr-o serie de state contractante, în ceea ce priveşte durata procedurilor [a se vedea, între alte hotărâri, *Belinger c. Sloveniei* (dec.), *Andrášik şi alţii c. Slovaciei* (dec.), *Slaviček c. Croaţiei* (dec.), *Fernández-Molina González şi alţii c. Spaniei* (dec.), *Doran c. Irlandei*, *Hartman c. Republicii Cehe*, *Paulino Tomás c. Portugaliei* (dec.), *Kormacheva c. Rusiei*, *Bako c. Slovaciei* (dec.), *Charzyński c. Poloniei* (dec.), *Lukenda c. Sloveniei*, *Sürmeli c. Germaniei*, *Finger c. Bulgariei*, *Milić c. Muntenegrului şi Serbiei*].

Astfel, în lipsa unui remediu special introdus pentru întârziere, dezvoltarea şi disponibilitatea unei proceduri existente, inclusiv scopul şi aplicarea sa, trebuie să fie stabilite şi confirmate în mod clar sau completate de practică ori jurisprudenţă (...).

O acţiune prin care se poate obţine despăgubirea trebuie ea însăşi să respecte cerinţa unui „termen rezonabil", astfel încât normele procedurale care o guvernează să nu fie aceleaşi cu cele aplicabile cererilor comune pentru repararea prejudiciilor. (...)

115. Guvernul a prezentat exemple din jurisprudenţa recentă menite să demonstreze eficacitatea unei cereri de reparaţie bazate pe directa aplicabilitate a Convenţiei şi pe fostele art. 998 şi art. 999 C. civ.

Curtea salută utilizarea mai frecventă a Convenţiei de către instanţele naţionale, dar subliniază următoarele aspecte care pun la îndoială caracterul „eficient", în sensul art. 13 din Convenţie, al remediilor respective.

116. În primul rând, Curtea observă că, deşi calea de atac există de aproape 20 de ani, adică de la ratificarea Convenţiei de către România în iunie 1994, niciuna dintre deciziile prezentate de Guvern nu a demonstrat că un justiţiabil a invocat cu succes Convenţia pentru a obţine accelerarea acţiunii sale în faţa instanţei.

117. În al doilea rând, în cele mai multe dintre cauzele prezentate de Guvern, factorul decisiv pe care s-au bazat instanţele interne pentru a acorda despăgubiri a fost fie constatarea

unei erori judiciare comise de autorităţile statului, fie o acţiune greşită sau omisiune pentru care statul a fost declarat răspunzător în sensul fostelor art. 998 şi art. 999 C. civ.

118. În plus, se pare că remediul prezentat urmează procedura civilă de drept comun pentru solicitarea de despăgubiri, care ar putea dura câţiva ani, prin parcurgerea a trei jurisdicţii (...). Un astfel de interval de timp nu îndeplineşte cerinţa ca remediul pentru întârziere să fie suficient de rapid (a se vedea, de exemplu, *Vidas c. Croaţiei*, § 37).

Curtea observă că acţiunea în reparaţie indicată de Guvern este, de asemenea, supusă dispoziţiilor obişnuite prevăzute pentru cauze în ceea ce priveşte reprezentarea juridică, taxele judiciare de timbru şi cheltuielile de judecată. Acest lucru înseamnă că impune o sarcină justiţiabililor în materia cheltuielilor de judecată, taxelor judiciare, cum ar fi taxa de timbru, care este, în astfel de cazuri, proporţională cu valoarea pretenţiei financiare, precum şi în materia costurilor legale. Mai mult, în cazul în care acţiunea reclamantului ar fi respinsă, acesta va fi obligat să suporte cheltuielile de judecată.

119. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că nu se poate fi stabili din exemplele prezentate de Guvern că o cerere bazată pe directa aplicabilitate a Convenţiei, privită separat sau împreună cu o acţiune în răspundere civilă formulată în temeiul articolelor relevante din Codul civil, ar reprezenta un remediu efectiv faţă de durata excesivă a procedurilor. (...)

131. Caracterul rezonabil al duratei procedurii trebuie evaluat în lumina circumstanţelor cauzei şi cu referire la următoarele criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului şi al autorităţilor competente şi miza pentru reclamant în cauza respectivă. (...)

1. Domnul Vlad. 134. Procedura a început la 30 ianuarie 1994, când dl Vlad a fost arestat de poliţie, şi s-a încheiat la 6 aprilie 2006, când Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a pronunţat decizia definitivă. Durata totală a procedurii a fost, aşadar, de 12 ani, 2 luni şi 6 zile, la trei niveluri de jurisdicţie.

135. Curtea consideră că procesul, în privinţa acuzaţiilor penale împotriva reclamantului, nu ridica probleme de o anumită complexitate. Curtea observă ca această cauză a fost transmisă de trei ori organelor de urmărire penală pentru cercetări suplimentare, fapt care a făcut ca împotriva reclamantului să fie formulate trei rechizitorii. Întârzieri considerabile au fost cauzate şi de modul de desfăşurare a procesului în privinţa reclamantului şi a martorilor audiaţi în cauză, precum şi prin amânarea repetată a termenelor pentru a fi întocmit un raport medico-legal sau pentru pronunţarea hotărârilor judecătoreşti. Deşi este adevărat că reclamantul a depus mai multe cereri în vederea recuzării judecătorilor pentru lipsă de imparţialitate, Curtea reţine că acestea au fost respinse ca nefondate, iar cauza a fost în cele din urmă strămutată la o altă instanţă spre examinare pe fond. În plus, cererile sale s-au suprapus cu solicitările de probe transmise de organele de urmărire penală.

136. După ce a examinat toate materialele care i-au fost prezentate şi având în vedere jurisprudenţa în materie (a se vedea, de exemplu, *Stoianova şi Nedelcu c. României*, *Georgescu c. României*, *Soare c. României*), Curtea consideră că durata procedurii a fost excesivă şi nu a respectat cerinţa unui „termen rezonabil". (...)

3. Doamna Bratu. 143. Curtea consideră că procedurile au început la 4 mai 1998, când a treia reclamantă a dat o primă declaraţie în calitate de învinuit pentru săvârşirea infracţiunii de neglijenţă în serviciu, şi s-a încheiat la 11 mai 2007. Durata totală a procedurii a fost, aşadar, de 9 ani, la trei niveluri de jurisdicţie.

144. Curtea reţine că procedurile nu au fost în mod particular complexe. Mai mult, constată că aproape 40 de termene au fost amânate în aşteptarea documentelor şi

informaţiilor care ar fi trebuit să fie prezentate de autorităţile publice, iar părţile nu fuseseră citate în mod corespunzător (...). În plus, instanţele interne au decis să separe procedura civilă de cea penală, ceea ce a condus la o creştere semnificativă a duratei totale a procesului.

145. Curtea observă că Guvernul nu a prezentat o justificare pentru aceste mari întârzieri, autorităţile fiind răspunzătoare. (...)

148. Curtea consideră oportun să examineze cauza din perspectiva art. 46 din Convenţie, redactat după cum urmează:

„1. Înaltele părţi contractante se obligă să se conformeze hotărârilor definitive ale Curţii, pronunţate în cauzele în care sunt părţi.

2. Hotărârea definitivă a Curţii este transmisă Comitetului Miniştrilor, care supraveghează executarea ei". (...)

154. Curtea observă că, de la momentul primei sale hotărâri în ceea ce priveşte durata procedurilor civile în România (*Pantea c. României*, §§ 272-283), a pronunţat decizii şi hotărâri în alte aproximativ 200 de cauze legate de acuzaţii de încălcare a cerinţei unei „durate rezonabile", prevăzută la art. 6 parag. 1, în ceea ce priveşte procesele civile şi penale.

În prezent, sunt pendinte în faţa Curţii aproximativ 500 de cauze împotriva României legate de durata procedurilor. (...)

156. Salutând noile măsuri luate pentru a preveni întârzierile suplimentare în desfăşurarea proceselor, Curtea reţine că, în rezoluţia din 26 ianuarie 2011, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a luat act „cu îngrijorare" de problema duratei excesive a procedurilor în România şi a solicitat autorităţilor să o abordeze cu prioritate. (...)

161. Curtea a stabilit în speţă că statul pârât nu şi-a respectat obligaţiile care îi revin în temeiul Convenţiei, de a se asigura că reclamanţii au parte de judecarea cauzei într-un termen rezonabil şi de a le oferi o cale de atac efectivă pentru încălcarea respectivă. (...)

163. Curtea reţine că statul respondent a adoptat anumite măsuri generale, inclusiv modificări legislative, pentru a remedia problemele structurale legate de durata excesivă a proceselor civile şi penale. În temeiul art. 46 din Convenţie, este sarcina Comitetului Miniştrilor să evalueze măsurile generale adoptate de România şi punerea lor în aplicare în ceea ce priveşte monitorizarea hotărârii Curţii.

Curtea nu poate decât să salute aceste evoluţii. Cu toate acestea, având în vedere amploarea problemei recurente în cauză şi în lumina punctelor slabe identificate şi a deficienţelor remediilor indicate de statul respondent (...), eforturile consistente şi pe termen lung, precum luarea de măsuri suplimentare, trebuie să continue, pentru a se ajunge la o deplină conformitate cu art. 6, art. 13 şi art. 46 din Convenţie.

164. Pentru a preveni noi constatări ale încălcării dreptului la judecarea cauzei într-o durată rezonabilă, Curtea încurajează statul fie să fie modifice sistemul existent al remediilor, fie să adauge noi remedii, cum ar fi o reparaţie compensatorie specifică şi clar reglementată, pentru a asigura o reparaţie efectivă şi autentică în cazul încălcărilor acestor drepturi *(hot. din 26 noiembrie 2013, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Mocanu şi alţii c. României* (Marea Cameră). Durată nerezonabilă în cauze civile alăturate celor penale. 359. Marea Cameră nu constată niciun motiv pentru a se abate de la concluzia Camerei. Asemenea Camerei, ea observă că asociaţia a depus la 26 iulie 1990 o plângere penală oficială cu constituire de parte civilă, prin care denunţa prejudiciile suferite de aceasta în cursul evenimentelor din perioada 13-15 iunie 1990. Investigaţia

acestei plângeri penale a fost efectuată în cadrul cercetării care s-a finalizat prin rezoluția de scoatere de sub urmărire penală din 17 iunie 2009. Prin urmare, procedura privind asociația reclamantă a durat aproape nouăsprezece ani.

360. Având în vedere limitarea competenței sale *ratione temporis*, Camera s-a putut pronunța cu privire la capătul de cerere întemeiat pe durata procedurii numai în ceea ce privește perioada ulterioară datei de 20 iunie 1994, data intrării în vigoare a Convenției în privința României. Durata procedurii care trebuie luată în calcul este, așadar, de cincisprezece ani.

361. Curtea reamintește că a concluzionat de mai multe ori, în cauze care privesc chestiuni similare celor din prezenta speță, că a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție (...).

362. După examinarea tuturor elementelor care i-au fost prezentate, Curtea nu identifică niciun motiv pentru a hotărî altfel în speță.

363. În lumina criteriilor stabilite de jurisprudența sa și având în vedere ansamblul circumstanțelor speței, Curtea apreciază că durata procedurii în litigiu este excesivă și nu îndeplinește criteriul privind un termen rezonabil *(hot. din 17 septembrie 2014, M. Of. nr. 944 din 23 decembrie 2014)*.

8. Cauza *Moldovan și alții c. României (nr. 2)*. Durată nerezonabilă pentru părțile civile. 123. Reclamanții susțin că, în ciuda numărului mare de inculpați și martori implicați, cauza nu a fost de o complexitate deosebită. Situația de fapt a fost relativ clară, reclamanții fiind în măsură să furnizeze organelor de poliție numele multor persoane implicate. Cauza nu a ridicat nicio problemă de drept de natură inovatoare sau complexă. Autoritățile române au întârziat arestarea inculpaților din septembrie 1993 până în ianuarie 1997, fără a furniza motive credibile pentru această pasivitate. Reclamanții contrazic susținerea Guvernului în sensul că sunt responsabili de această întârziere din cauza neplății onorariului expertului. Ei subliniază că nu posedau resurse financiare, locuiau în condiții precare și nu puteau plăti onorariul. Dacă imposibilitatea de a suporta financiar o astfel de taxă a condus la pierderea dreptului de a obține soluționarea pretențiilor lor civile, aceasta, prin ea însăși, constituie o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție.

Mai mult, pretențiile civile prezentau o miză foarte ridicată pentru reclamanți – realizarea eforturilor lor de a-și reconstrui căminele și de a-și reface viața, pentru a asigura condiții de trai decente copiilor lor și altor membri de familie. (...)

126. Durata anchetei penale trebuie să fie avută în vedere în calcularea termenului rezonabil în materie civilă, atunci când această anchetă este în măsură să afecteze rezultatul unui litigiu civil derulat în fața instanțelor competente. (...)

128. Perioada de luat în considerare a început în septembrie 1993, când reclamanții au formulat plângeri penale și s-au constituit părți civile în procesul penal, și s-a încheiat la 25 februarie 2005, după mai mult de 11 ani, dintre care 9 luni înainte de intrarea în vigoare a Convenției pentru România. Trei instanțe judecătorești s-au pronunțat în cauză.

129. Curtea reține că au trecut 5 ani până la disjungerea acțiunii civile de cea penală în data de 23 iunie 1998, pentru a evita tergiversarea cauzei. Cu toate acestea, prima sentință pe latura civilă a fost pronunțată la 12 ianuarie 2001, respectiv la 7 ani după depunerea cererii. Această sentință a fost desființată în data de 17 octombrie 2001, din cauza unui ansamblu de erori procedurale. Numai doi ani mai târziu, în mai 2003, tribunalul a pronunțat o nouă soluție asupra temeiniciei acțiunii. În data de 24 februarie 2004, curtea de apel a modificat în parte sentința instanței inferioare. Curtea Supremă de Justiție a menținut,

prin decizia sa definitivă și irevocabilă din data de 25 februarie 2005, hotărârea curții de apel. Deși Curtea conștientizează dificultatea organizării procedurii în situația existenței a mai mult de 30 de inculpați și părți civile, procedură ce reclamă necesitatea unei expertize referitoare la cuantumul prejudiciilor cauzate victimelor, ea reține că durata acesteia nu a fost determinată de timpul necesar efectuării expertizelor tehnice, de vreme ce raportul principal de expertiză a fost întocmit în cursul anului 1999. Durata îndelungată a acesteia s-a datorat mai degrabă erorilor comise de instanțele naționale.

130. Având în vedere criteriile stabilite în jurisprudența sa anterioară privind analiza termenului rezonabil, precum și circumstanțele cauzei, Curtea constată că durata procedurii civile nu satisface cerința respectării unui termen rezonabil, instituită de art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 12 iulie 2005, M. Of. nr. 317 din 10 aprilie 2006)*.

9. Cauza-pilot *Dimitrov și Hamanov c. Bulgariei*. 70. Garanția „termenului rezonabil" din art. 6 parag. 1 servește asigurării încrederii publice în administrarea justiției. Un alt scop al garanției este acela de a proteja toate părțile procedurii de întârzieri procedurale excesive; în materie penală, în special, acesta este conceput pentru a evita ca o persoană acuzată de o infracțiune să rămână prea mult timp într-o stare de incertitudine cu privire la soarta sa (...). Aceasta subliniază importanța administrării justiției fără întârzieri care ar putea pune în pericol eficacitatea și credibilitatea ei. (...)

72. Statele au datoria de a organiza sistemele lor judiciare astfel încât instanțele să poată îndeplini fiecare dintre cerințele prevăzute la art. 6 parag. 1 din Convenție, inclusiv obligația de a administra cauzele în termen rezonabil (...). Ele sunt responsabile pentru întârzierile imputabile organelor lor judiciare sau altor autorități (...). De asemenea, sunt responsabile pentru întârzierile în prezentarea opiniilor Curții de către experții desemnați (a se vedea *Capuano c. Italiei* și *Nibbio c. Italiei*). Astfel, un stat poate fi găsit responsabil nu numai pentru întârzierea în tratarea unui caz particular, dar și pentru eșuarea în a crește resursele necesare rezolvării restanțelor sau pentru deficiențele structurale în sistemul său judiciar, ceea ce cauzează întârzieri (...). Abordarea problemei întârzierilor nejustificate în cadrul procedurilor judiciare poate determina ca statul să ia o serie de măsuri legislative, organizaționale, bugetare și de altă natură.

73. În această privință, trebuie subliniat faptul că un eșec în a rezolva un caz particular într-un termen rezonabil nu este neapărat rezultatul unor omisiuni individuale din partea judecătorilor, procurorilor sau investigatorilor. De exemplu, în timp ce în unele cazuri întârzierile pot rezulta din lipsa de diligență din partea investigatorului, procurorului sau judecătorului (...), în altele întârzierile pot fi cauzate de eșecul statului în a identifica resurse suficiente la dispoziția propriului sistem judiciar (a se vedea, de exemplu, *Zimmermann și Steiner c. Elveției*) sau în nealocarea eficientă a cauzelor (a se vedea, cu titlu de exemplu, *Georgiadis c. Ciprului*).

74. Dl Dimitrov a fost supus unei „acuzații" din ziua în care a fost arestat și a recunoscut participarea la comiterea infracțiunii – 21 septembrie 1995 (în ceea ce privește arestarea ca punct de plecare, a se vedea *Ewing c. Regatului Unit*, § 145, și *Crowther c. Regatului Unit*, §§ 8 și 26; în ceea ce privește audierea la poliție și recunoașterea ca punct de plecare, a se vedea *Howarth c. Regatului Unit*, §§ 8, 9 și 20, *Martins și Garcia Alves c. Portugaliei*, §§ 9, 10 și 20, *Myashev c. Bulgariei*, § 15, *Yankov și Manchev c. Bulgariei*, §§ 18 și 24, *Stefanov și Yurukov c. Bulgariei*, §§ 4 și 14, *Rangelov și Stefanov c. Bulgariei*, §§ 5 și 14). Acțiunea s-a

încheiat la 18 mai 2006 (...). Perioada ce trebuie analizată a durat, prin urmare, aproape 10 ani şi 8 luni, pentru urmărirea penală şi un nivel de instanţă. (...)

77. Curtea a arătat că, cel puţin între 1995 şi 2002, urmărirea penală împotriva dlui Dimitrov pare să nu fi avut un impact semnificativ asupra acestuia: nu există niciun indiciu că a suferit vreo consecinţă practică sau vreun prejudiciu ca urmare a faptului că existau formulate împotriva lui acuzaţii penale. Nu rezulta, totodată, că el ar fi riscat o pedeapsă serioasă. Cu toate acestea, nu poate fi ignorat faptul că respectivul caz era foarte uşor, iar conduita dlui Dimitrov nu a fost sursă de întârzieri, autorităţile fiind responsabile – direct sau indirect – pentru toate întârzierile. Între noiembrie 1995 şi februarie 2002, cazul a rămas în nelucrare fără niciun motiv aparent (...). Perioada de inactivitate între mai 2002 şi martie 2005, în timp ce la prima vedere pare dintr-un motiv obiectiv – un martor-cheie şi posibil coacuzat fiind în străinătate –, nu poate fi considerată justificată, dat fiind că această persoană ar fi putut fi intervievată în timpul celor cinci ani scurşi între deschiderea procedurii în 1995 şi momentul în care a părăsit Bulgaria în anul 2000 (...). În cele din urmă, aproape 10 luni au trecut de la prezentarea rechizitoriului şi prima şedinţă de judecată, în care instanţa a aprobat acordul de recunoaştere a vinovăţiei între dl Dimitrov şi parchet (...). Guvernul nu a putut prezenta nicio explicaţie pentru acest decalaj.

78. A existat, prin urmare, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenţie.

79. Aceasta este a doua cerere a dlui Hamanov. Prima sa cerere viza, printre altele, durata procedurii penale împotriva sa. Aceasta a dus la o hotărâre în care Curtea a constatat, printre altele, o încălcare a dreptului dlui Hamanov la o audiere într-un termen rezonabil. Concluzia Curţii a fost bazată pe durata procedurilor începute în martie 1996 şi până la ultimele informaţii din partea părţilor implicate în aprilie 2003 (...). Perioada care urmează să fie luată în considerare în acest caz este, prin urmare, de 5 ani şi aproximativ 3 luni, pentru trei niveluri de jurisdicţie. (...)

82. Curtea începe prin a remarca faptul că miza în joc pentru reclamant, o condamnare penală gravă şi o pedeapsă cu închisoarea de lungă durată, nu este pusă la îndoială. De asemenea, se pare că acţiunea a avut un impact asupra capacităţii reclamantului de a practica profesia.

83. Pe de altă parte, Curtea observă că, în cauza *Hamanov*, a declarat că acest caz, care a implicat mai multe persoane acuzate de comiterea unor infracţiuni în legătură cu o serie de tranzacţii financiare, a fost în fapt şi în drept unul complex. Având în vedere acest fapt, o perioadă de peste cinci ani şi trei luni pentru trei grade de jurisdicţie nu pare la prima vedere nerezonabilă.

84. Totuşi, nu poate fi trecut cu vederea că această perioadă a venit după procedura penală împotriva dlui Hamanov care a durat deja mai mult de 7 ani şi care a fost găsită de Curte a fi exagerat de lungă din cauza unui număr de întârzieri nejustificate (...). Nu au existat întârzieri serioase în procedura în faţa Curţii Supreme de Casaţie (...). Totuşi, nu acelaşi lucru se poate spune despre procedura în faţa Curţii Regionale din Plovdiv şi a Curţii de Apel din Plovdiv. Curtea Regională din Plovdiv a avut unsprezece audieri. Una dintre acestea a fost amânată din motive imputabile autorităţilor, patru din motive imputabile coacuzaţilor dlui Hamanov, două motive imputabile dlui Hamanov şi două din cauza necesităţii de a aduna dovezi suplimentare, astfel că acest caz a rămas în faţa instanţei pentru mai mult de doi ani şi jumătate (...). După aceea, a existat un decalaj de aproximativ paisprezece luni între depunerea contestaţiilor împotriva hotărârii Curţii Regionale din Plovdiv şi momentul în care Curtea de Apel din Plovdiv a analizat aceste contestaţii (...). O

parte din întârziere a fost aparent din cauza predării cu întârziere a motivelor hotărârii Curții Regionale din Plovdiv (...). Curtea consideră că autoritățile ar fi putut face mai mult pentru a accelera examinarea cauzei, care a început încă din martie 1996 și cunoștea deja întârzieri considerabile (...).

85. Având în vedere cele de mai sus, Curtea conchide că acuzațiile penale împotriva dlui Hamanov nu au fost determinate într-un termen rezonabil. A avut loc, prin urmare, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

115. Nu este rolul Curții de a exprima o opinie cu privire la sistemul bulgar de justiție penală. Statele contractante se bucură de o libertate considerabilă în alegerea mijloacelor considerate a asigura că sistemele lor judiciare sunt în conformitate cu cerințele art. 6 din Convenție (...). Mai mult decât atât, durata nerezonabilă a procedurilor este o problemă cu multiple fațete, care poate fi cauza unui număr mare de factori, atât cu caracter legal, cât și logistic. Unii dintre aceștia – cum ar fi: numărul insuficient de judecători, procurori, anchetatori sau personal administrativ, sedii de instanță inadecvate, proceduri extrem de complexe, lacune procedurale care permit amânări nejustificate, management de caz defectuos – pot fi interni sistemului judiciar, în timp ce alții – cum ar fi: prezentarea tardivă a rapoartelor de expertiză și eșecuri ale autorităților pentru a oferi într-un timp util documentele necesare ca probe – pot fi extrinseci acestui sistem. Prin urmare, Curtea se va abține de la indicarea măsurilor specifice care trebuie luate de către statul pârât pentru a rezolva problema. Comitetul de Miniștri este mai bine plasat și echipat pentru a monitoriza măsurile care trebuie adoptate de Bulgaria în această privință. (...)

122. Prin urmare, există o nevoie clară de introducere a unei căi de atac sau a unei serii de remedii în ceea ce privește durata excesivă a procedurilor penale. (...) Având în vedere ceea ce s-a spus mai sus, Bulgaria poate fi considerată ca o țară în care problema duratei procedurilor există deja. Prin urmare, trebuie să pună în aplicare un remediu care poate oferi despăgubiri pentru întârzierile din trecut *(hot. din 10 mai 2011, www.echr.coe.int).*

10. Cauza *Costas Menelaou c. Ciprului*. Reducerea pedepsei nu constituie un remediu în sine, dar este relevantă. Potrivit jurisprudenței Curții, reducerea pedepsei în sine nu constituie, în principiu, un remediu pentru nerespectarea termenului rezonabil prevăzut la art. 6 parag. 1 din Convenție în ceea ce privește procedurile penale. Totuși, Curtea a admis că această regulă generală este supusă unei excepții în cazul în care autoritățile naționale au recunoscut, fie în mod explicit, fie în substanță, încălcarea Convenției, iar apoi au acordat reparații (...).

Revenind la al doilea criteriu, în ceea ce privește remediile suficiente, Curtea constată că curtea cu juri care a stabilit vinovăția reclamantului a decis o pedeapsă totală cu închisoarea de zece luni. Codul penal prevedea, la data faptelor, o pedeapsă maximă de șapte ani închisoare pentru fiecare dintre acuzațiile relevante. Instanța de condamnare a evaluat gravitatea infracțiunilor pentru care reclamantul a fost condamnat, care a inclus și o încălcare a încrederii și un comportament fraudulos, și a concluzionat apoi că o sentință corespunzătoare nu poate fi decât cu închisoarea. Durata prelungită a procedurilor a fost luată în considerare în procesul de reducere a pedepsei. Deși instanța de condamnare nu a specificat exact reducerea pedepsei din cauza duratei procedurii, Curtea acceptă că sentința reclamantului a fost, din acest motiv, redusă în mod corespunzător.

În consecință, având în vedere recunoașterea suficientă de către instanța internă a duratei excesive a procedurii și asigurarea unui remediu adecvat pentru încălcare,

reclamantul nu se poate plânge că a fost o victimă a unei încălcări a dreptului său la un proces într-un termen rezonabil, garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție *(dec. din 12 iunie 2008, www.echr.coe.int).*

11. Cauza *Voggenreiter c. Germaniei*. Procedurile constituționale intră în calculul duratei rezonabile. 31. Curtea reiterează că, în conformitate cu jurisprudența sa, procedurile pot intra în sfera de aplicare a art. 6 parag. 1, chiar dacă acestea au loc în fața unei Curți Constituționale (...).

32. În această privință, contează prea puțin faptul că respectiva Curte Constituțională a analizat cauza într-o procedură de întrebare preliminară (...) sau în cadrul unui recurs constituțional formulat împotriva hotărârilor judecătorești (...).

33. Același lucru este valabil, în teorie, și în cazul în care Curtea Constituțională examinează un recurs formulat în mod direct împotriva unei legi, dacă legislația internă prevede o astfel de cale de atac *(hot. din 8 ianuarie 2004, www.echr.coe.int).*

c) Căi extraordinare de atac prin raportare la procesul echitabil

12. Cauza *Bota c. României*. Recurs în anulare. Caracterul neechitabil al unor căi extraordinare de atac. 33. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil în fața unui tribunal, garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenției, care consacră preeminența dreptului ca element de patrimoniu comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care înseamnă, între altele, că o soluție definitivă a oricărui litigiu nu trebuie rediscutată (...). În virtutea acestui principiu, nicio parte nu este abilitată să solicite desființarea unei decizii definitive și executorii, cu singurul scop de a obține o reexaminare a cauzei și o nouă hotărâre în propriul interes. Instanțele superioare nu trebuie să utilizeze autoritatea lor de control decât pentru a îndrepta erorile de fapt sau de drept, precum și erorile judiciare, și nu pentru a proceda arbitrar la o reexaminare a cauzei. Autoritatea de control nu trebuie să devină un apel deghizat, iar simplul fapt că există două puncte de vedere asupra subiectului nu reprezintă un motiv suficient pentru a rejudeca o cauză. Nu se poate deroga de la acest principiu decât dacă argumente substanțiale și imperios necesare o impun (...).

34. Curtea reamintește, de asemenea, că exigența securității juridice nu este absolută, simpla posibilitate de a redeschide o procedură penală fiind deci, la prima vedere, compatibilă cu Convenția, inclusiv cu garanțiile decurgând din art. 6. Ar putea părea totuși, față de circumstanțele concrete ale unei cauze, că maniera concretă în care a fost utilizată această posibilitate a adus atingere însești substanței procesului echitabil. Curtea trebuie anume să cerceteze în fiecare speță dacă autoritățile s-au folosit de puterea lor de a declanșa și de a institui o procedură de control, menținând, pe cât posibil, justul echilibru între interesele individului și necesitatea de a garanta eficacitatea justiției penale (...).

35. În particular, trebuie ținut cont în acest context de consecințele pe care redeschiderea și procedura subsecventă le-au avut pentru situația reclamantului și de la cine emană cererea de redeschidere, de motivele pentru care instanțele au anulat hotărârea judecătorească definitivă, dacă procedura a respectat legislația internă, de existența în reglementarea internă și aplicarea în speță a unor garanții spre a evita ca autoritățile interne să abuzeze de această procedură și de oricare alte circumstanțe pertinente în speță (...).

36. Curtea reține mai întâi că deciziile luate de instanțele inferioare nu par a fi arbitrare, toate acuzațiile împotriva reclamantului fiind examinate prin prisma elementelor de probă administrate în cauză.

37. În mod concret, procurorul își fondase rechizitoriul de trimitere în judecată a reclamantului pe dispozițiile art. 12 și art. 13 din Legea nr. 87/1994, iar instanțele au examinat faptele în lumina acestor texte. Parchetul nu a invocat vreo eroare cu privire la încadrarea juridică a faptelor, în apelurile sale formulate în fața instanțelor ordinare. De fapt, abia în cadrul recursului în „anulare" a fost menționată pentru prima oară această neregularitate. Or, Curtea estimează că procurorul trebuia să solicite rectificarea acestor pretinse erori înainte, și nu după pronunțarea hotărârii definitive (...).

38. Mai mult, Curtea constată că parcursul ales de autorități pentru a casa hotărârea definitivă nu era deschis părților în mod direct, acest recurs fiind accesibil numai procurorului general. Or, acesta era ierarhic superior procurorilor care au participat la proces în fața instanțelor ordinare. Intervenția sa ridică astfel probleme în ceea ce privește respectarea principiului egalității armelor.

39. Contrar poziției Guvernului, Curtea consideră de altfel că limitarea la o perioadă de un an a posibilității de a introduce un recurs în anulare nu schimbă cu nimic situația în speță și nici cu privire la insuficiențele acestei căi extraordinare de atac, astfel cum au fost identificate mai sus (...).

40. De asemenea, faptul că o singură parte din hotărârea definitivă fusese desființată nu prezintă importanță în cauză, în măsura în care situația reclamantului, achitat prin hotărâre definitivă și condamnat ca urmare a recursului extraordinar, s-a înrăutățit după respectivul recurs.

41. Curtea conchide, așadar, că, în circumstanțele cauzei, casarea deciziei definitive nu este justificată, iar promovarea recursului în anulare nu reprezintă decât un apel deghizat, care nu a menținut justul echilibru între interesele aflate în joc (...). Desființarea hotărârii definitive din 25 mai 2000 a încălcat dreptul reclamantului la un proces echitabil *(hot. din 4 noiembrie 2008, M. Of. nr. 337 din 20 mai 2009)*.

d) Jurisprudența neunitară prin raportare la procesul echitabil

13. Cauza *Teodor c. României*. Proceduri divergente și caracterul echitabil. 51. Curtea reamintește că nu are competența de a se substitui instanțelor interne. Autoritățile naționale, în special curțile și tribunalele, sunt cele care au, în primul rând, competența de a interpreta legislația internă. Rolul acesteia se limitează la verificarea compatibilității cu Convenția a efectelor unei asemenea interpretări. Prin urmare, în afara cazurilor existenței unui caracter arbitrar evident, nu are competența de a contesta interpretarea legislației interne de către aceste instanțe. De asemenea, în această privință, Curtea nu are, în principiu, obligația de a compara diversele hotărâri pronunțate, chiar și în litigiile care, la prima vedere, par similare sau conexe, de către instanțe a căror independență trebuie să o respecte (...).

52. Eventualele divergențe de jurisprudență sunt inerente, în mod normal, oricărui sistem judiciar care se bazează pe un ansamblu de instanțe de fond având competență teritorială. Astfel de divergențe pot apărea, de asemenea, în cadrul aceleiași instanțe. Nu se poate considera că acest lucru în sine este contrar Convenției (...).

53. În ceea ce privește aspectul stabilirii în ce condiții contradicțiile din jurisprudență aduceau atingere cerințelor procesului echitabil prevăzut la art. 6 parag. 1 din Convenție,

Curtea a precizat care erau criteriile pe care le avea în vedere în cadrul aprecierii sale, care constau în a cerceta dacă există „divergenţe profunde şi persistente" în jurisprudenţa unei instanţe supreme, dacă legislaţia internă prevede mecanisme care permit eliminarea inconsecvenţelor, dacă aceste mecanisme au fost aplicate şi care au fost, după caz, efectele aplicării lor (...).

54. Curţii i s-a solicitat, de asemenea, să se pronunţe cu privire la divergenţele de jurisprudenţă care pot surveni în cadrul aceleiaşi curţi de apel sau între tribunale atunci când acestea se pronunţă în ultimă instanţă. În afară de caracterul „profund şi persistent" al divergenţelor în cauză, incertitudinea juridică ce decurge din inconsecvenţa practicii acestor instanţe şi absenţa unor mecanisme care permit rezolvarea divergenţelor de jurisprudenţă au fost, de asemenea, considerate ca fiind de natură să aducă atingere dreptului la un proces echitabil.

55. În speţă, Curtea constată, în primul rând, că reclamantul a beneficiat de un proces în contradictoriu şi a avut posibilitatea de a-şi prezenta elementele de probă şi de a-şi apăra în mod liber cauza. Capătul său de cerere privind caracterul tardiv al concedierii a fost examinat în mod corespunzător de instanţa internă (...). Ea consideră că atât concluziile instanţelor, cât şi interpretarea lor asupra normelor relevante nu pot fi considerate în mod evident arbitrare sau nerezonabile.

56. În plus, Curtea consideră că practica judiciară divergentă pretinsă de reclamant nu era nici profundă, nici persistentă. În această privinţă, Curtea subliniază că a prezentat doar o singură hotărâre cu o soluţie diferită. În plus, reclamantul nu a citat şi/sau prezentat alte hotărâri care ar fi urmat abordarea adoptată în hotărârea în cauză şi care ar lăsa impresia că aceasta din urmă nu este izolată (...).

57. Ţinând seama de elementele precedente, Curtea apreciază că nu se poate considera că procedura aplicată în speţă este inechitabilă în sensul art. 6 parag. 1 din Convenţie. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat şi trebuie respins, în temeiul art. 35 parag. 3 lit. a) şi parag. 4 din Convenţie *(hot. din 4 iunie 2013, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene

14. Cauza C-305/05, *Ordre des barreaux francophones et germanophone, Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, Ordre des barreaux flamands, Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles c. Consiliului de Miniştri*. Prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor. Obligaţia impusă avocaţilor de a informa autorităţile competente despre orice fapt care ar putea indica o spălare de bani. Dreptul la un proces echitabil. Secretul profesional şi independenţa avocaţilor. 28. Potrivit unei jurisprudenţe constante, atunci când un text de drept comunitar derivat poate primi mai multe interpretări, trebuie să prevaleze acea interpretare care determină conformitatea dispoziţiei cu Tratatul CE [*Tratatul de instituire a Comunităţii Europene – n.a.*], mai degrabă decât cea care conduce la constatarea incompatibilităţii sale cu tratatul (...). Într-adevăr, statele membre nu au numai obligaţia de a interpreta dreptul lor naţional într-un mod conform dreptului comunitar, ci şi pe aceea de a se asigura că nu se vor întemeia pe o interpretare a unui text de drept derivat care ar intra în conflict cu drepturile fundamentale protejate de ordinea juridică comunitară sau cu alte principii generale de drept comunitar. (...)

32. Avocatul nu ar fi în măsură să îşi îndeplinească misiunea de consiliere, de apărare şi de reprezentare a clientului său într-un mod corespunzător şi ar fi, prin urmare, lipsit

de drepturile care îi sunt conferite prin art. 6 din Convenție, dacă, în cadrul unei proceduri judiciare sau al pregătirii ei, ar fi obligat să coopereze cu autoritățile publice, transmițându-le informații obținute cu ocazia consultațiilor juridice acordate în cadrul unei asemenea proceduri.

33. În ceea ce privește Directiva 91/308 (...), rezultă de la art. 2a pct. 5 din aceasta că obligațiile de informare și de cooperare nu se aplică avocaților decât în măsura în care aceștia îi asistă pe clienții lor la planificarea sau la realizarea anumitor tranzacții de natură preponderent financiară sau imobiliară menționate în respectiva dispoziție la lit. (a) sau atunci când acționează în numele și pentru clientul lor în orice tranzacție financiară ori imobiliară. În general, aceste activități, datorită chiar naturii lor, se situează într-un context care nu are nicio legătură cu o procedură judiciară și, în consecință, în afara sferei de aplicare a dreptului la un proces echitabil. (...)

36. În schimb, trebuie admis că exigențele legate de dreptul la un proces echitabil nu se opun faptului ca, atunci când acționează în cadrul precis al activităților enumerate la art. 2a pct. 5 din Directiva 91/308, dar într-un context care nu intră sub incidența art. 6 alin. (3) al doilea paragraf din respectiva directivă, avocații să fie supuși obligațiilor de informare și de cooperare stabilite la art. 6 alin. (1) din această directivă, din moment ce asemenea obligații sunt justificate, astfel cum subliniază în special al treilea considerent al Directivei 91/308, de necesitatea de a combate în mod eficient spălarea banilor, care exercită o influență clară asupra dezvoltării crimei organizate, ce constituie ea însăși o amenințare deosebită pentru societățile din statele membre.

37. Având în vedere cele de mai sus, trebuie constatat că obligațiile de informare și de cooperare cu autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor prevăzute la art. 6 alin. (1) din Directiva 91/308 și impuse avocaților prin art. 2a pct. 5 din această directivă, ținând cont de art. 6 alin. (3) al doilea paragraf din aceasta, nu încalcă dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta este garantat prin art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului și prin art. 6 alin. (2) UE [*Tratatul privind Uniunea Europeană (1992) – n.a.*]. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Obligațiile de informare și de cooperare cu autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor prevăzute la art. 6 alin. (1) din Directiva 91/308/CEE a Consiliului din 10 iunie 1991 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2001/97/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 decembrie 2001, și impuse avocaților prin art. 2a pct. 5 din această directivă, ținând cont de art. 6 alin. (3) al doilea paragraf din aceasta, nu încalcă dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta este garantat prin art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului și prin art. 6 alin. (2) din Tratatul UE *(hot. din 26 iunie 2007, curia.europa.eu)*.

15. Cauza C-112/13, *A c. lui B și alții*. Examinarea conformității unei legi naționale atât cu dreptul Uniunii, cât și cu Constituția națională. 38. Curtea a statuat că o instanță națională sesizată cu un litigiu privind dreptul Uniunii, care consideră că o dispoziție națională este nu numai contrară dreptului Uniunii, ci și afectată de vicii de neconstituționalitate, nu este privată de facultatea sau dispensată de obligația, prevăzute la art. 267 TFUE [*Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene – n.a.*], de a sesiza Curtea de Justiție cu întrebări privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii, întrucât constatarea neconstituționalității unei norme de drept intern este supusă unei acțiuni obligatorii la instanța constituțională. Astfel, eficacitatea dreptului Uniunii ar fi amenințată dacă

existenţa unei acţiuni obligatorii la instanţa constituţională ar putea împiedica instanţa naţională, sesizată cu un litigiu guvernat de dreptul Uniunii, să exercite facultatea care îi este atribuită de art. 267 TFUE de a adresa Curţii de Justiţie întrebările privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii, pentru a îi permite să statueze dacă o normă naţională este sau nu este compatibilă cu acesta (...).

39. Având în vedere jurisprudenţa amintită la §§ 35-38 din prezenta hotărâre, funcţionarea sistemului de cooperare dintre Curtea de Justiţie şi instanţele naţionale, instituit prin art. 267 TFUE, şi principiul supremaţiei dreptului Uniunii necesită ca instanţa naţională să fie liberă să sesizeze, în orice stadiu al procedurii în care consideră necesar şi chiar la capătul unei proceduri incidentale de control al constituţionalităţii, Curtea de Justiţie cu orice întrebare preliminară pe care o apreciază ca fiind necesară. (...)

41. În sfârşit, în ceea ce priveşte aplicabilitatea în paralel a drepturilor fundamentale garantate printr-o Constituţie naţională, precum şi a celor garantate prin Cartă în cazul unei legislaţii naţionale prin care se pune în aplicare dreptul Uniunii în sensul art. 51 alin. (1) din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*], trebuie arătat că un caracter prioritar al unei proceduri incidentale de control al constituţionalităţii unei legi naţionale al cărei conţinut se limitează la transpunerea dispoziţiilor imperative ale unei directive a Uniunii nu poate aduce atingere competenţei exclusive a Curţii de Justiţie de a constata nevaliditatea unui act al Uniunii, în special a unei directive, competenţă care are ca obiect garantarea securităţii juridice prin asigurarea aplicării uniforme a dreptului Uniunii (...).

42. Astfel, în măsura în care caracterul prioritar al unei proceduri incidentale de control al constituţionalităţii conduce la abrogarea unei legi naţionale care se limitează la transpunerea dispoziţiilor imperative ale unei directive a Uniunii în considerarea contrarietăţii acestei legi cu Constituţia naţională, Curtea ar putea, în practică, să fie privată de posibilitatea de a proceda, la cererea instanţelor de fond ale statului membru respectiv, la controlul validităţii directivei menţionate în raport cu aceleaşi motive referitoare la exigenţele dreptului primar şi în special ale drepturilor recunoscute de Cartă, căreia art. 6 TUE [*Tratatul privind Uniunea Europeană – n.a.*] îi conferă aceeaşi valoare juridică precum cea recunoscută tratatelor (...).

43. Înainte ca un control incidental al constituţionalităţii unei legi al cărei conţinut se limitează la transpunerea dispoziţiilor imperative ale unei directive a Uniunii să se poată efectua în raport cu aceleaşi motive care pun în discuţie validitatea acestei directive, instanţele naţionale ale căror decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern sunt, în principiu, obligate, în temeiul art. 267 al treilea paragraf TFUE, să adreseze Curţii de Justiţie o întrebare referitoare la validitatea directivei respective şi, apoi, să tragă consecinţele care rezultă din hotărârea pronunţată de Curte cu titlu preliminar, cu excepţia situaţiei în care instanţa care declanşează controlul incidental al constituţionalităţii nu a sesizat ea însăşi Curtea de Justiţie cu această întrebare pe baza celui de-al doilea paragraf al articolului menţionat. Astfel, în ceea ce priveşte o lege naţională de transpunere cu un asemenea conţinut, întrebarea dacă directiva este validă prezintă, în considerarea obligaţiei de transpunere a acesteia, un caracter prealabil (...).

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

1) Dreptul Uniunii, în special art. 267 TFUE, trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naţionale precum cea în discuţie în litigiul principal, potrivit căreia instanţele ordinare de apel sau de ultim grad de jurisdicţie sunt ţinute, atunci când apreciază că o lege naţională este contrară art. 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, să

sesizeze, în cursul procedurii, Curtea Constituțională cu o cerere de anulare generală a legii, în loc să se limiteze să îi înlăture aplicarea în speță, în măsura în care caracterul prioritar al acestei proceduri are drept consecință, fie anterior introducerii unei astfel de cereri la instanța națională competentă să exercite controlul de constituționalitate a legilor, fie, după caz, ulterior deciziei acestei instanțe cu privire la cererea menționată, împiedicarea respectivelor instanțe ordinare să își exercite posibilitatea sau să își îndeplinească obligația de a sesiza Curtea cu întrebări preliminare. În schimb, dreptul Uniunii, în special art. 267 TFUE, trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei astfel de reglementări naționale, cu condiția ca instanțele ordinare menționate să rămână libere:

– să sesizeze Curtea, în orice stadiu al procedurii în care consideră necesar și chiar la capătul procedurii incidentale de control general al legilor, cu orice întrebare preliminară pe care o apreciază ca fiind necesară,

– să adopte orice măsură necesară pentru asigurarea protecției jurisdicționale provizorii a drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii și

– să înlăture aplicarea, la capătul unei asemenea proceduri incidentale, a respectivei dispoziții legislative naționale dacă o apreciază ca fiind contrară dreptului Uniunii.

Revine instanței de trimitere competența de a verifica dacă reglementarea națională în discuție în litigiul principal poate fi interpretată în conformitate cu aceste cerințe ale dreptului Uniunii (...) *(hot. din 11 septembrie 2014, curia.europa.eu).*

16. Cauza C-169/14, *Juan Carlos Sánchez Morcillo și María del Carmen Abril García c. Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*. Proces echitabil. 49. Dintr-o jurisprudență constantă a Curții reiese că principiul egalității armelor, ca și, în special, principiul contradictorialității nu reprezintă decât un corolar al noțiunii înseși de proces echitabil, care presupune obligația de a oferi fiecărei părți o posibilitate rezonabilă de a-și susține cauza, inclusiv probele, în condiții care nu o plasează într-o situație de dezavantaj net în raport cu adversarul său *(hot. din 17 iulie 2014, curia.europa.eu).*

Art. 9. Dreptul la libertate și siguranță. (1) În cursul procesului penal este garantat dreptul oricărei persoane la libertate și siguranță.

(2) Orice măsură privativă sau restrictivă de libertate se dispune în mod excepțional și doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

(3) Orice persoană arestată are dreptul de a fi informată în cel mai scurt timp și într-o limbă pe care o înțelege asupra motivelor arestării sale și are dreptul de a formula contestație împotriva dispunerii măsurii.

(4) Atunci când se constată că o măsură privativă sau restrictivă de libertate a fost dispusă în mod nelegal, organele judiciare competente au obligația de a dispune revocarea măsurii și, după caz, punerea în libertate a celui reținut sau arestat.

(5) Orice persoană față de care s-a dispus în mod nelegal, în cursul procesului penal, o măsură privativă de libertate are dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 5 CPP 1968.

Legislație conexă: 1. ▶ art. 23 alin. (1), (4) și (7)-(9) CR; ▶ art. 5 parag. 1 CEDO; ▶ art. 6 CDFUE.

2. A se vedea şi Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (J.O. L 142 din 1 iunie 2012).

✍ A se vedea şi *infra*, capitolul privind măsurile preventive.

ADNOTĂRI

1. Principiul cuprins în art. 9 face referire nu doar la libertatea persoanei, ci şi la siguranţa acesteia, deşi conceptul de siguranţă a persoanei nu mai apare în cod în contextul măsurilor privative ori restrictive de libertate, ci este cuprins în cadrul altor instituţii, precum măsurile de supraveghere tehnică (de exemplu, în art. 139 apare cuprins **pericolul pentru siguranţa persoanelor** sau în art. 141 apare referirea la **siguranţa persoanei vătămate**, art. 145 exceptează de la informarea persoanei supravegheate situaţia când prin aceasta se poate pune în pericol **siguranţa victimei**, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora) ori în legătură cu caracterul excepţional al dispunerii unor măsuri – apare sintagma **pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare** (de exemplu, la utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală şi a colaboratorilor, în art. 148). Chiar şi în acest context, nu putem decât deduce că intenţia legiuitorului în redactarea art. 9, prin referirea şi la siguranţa persoanei, a reflectat, pe de o parte, textul constituţional al art. 23 alin. (1) şi pe cel convenţional al art. 5, iar, pe de altă parte, a enunţat regula libertăţii şi a siguranţei persoanei supuse unui proces penal, cu alte cuvinte, a impus o procedură de tragere la răspundere penală a unei persoane în deplină legalitate şi cu respectarea drepturilor omului, conformă cu statul de drept şi democraţia, libertatea şi siguranţa persoanei acuzate constituind situaţia-premisă a acestei proceduri. Prin urmare, siguranţa persoanei aici menţionată este o cerinţă impusă organelor judiciare, precum şi organelor competente, potrivit legii, cu administrarea locurilor de deţinere a persoanelor private de libertate, fiind analizată împreună cu conceptul de libertate şi constituind o garanţie contra arbitrariului în domeniul detenţiei.

Regula libertăţii persoanei este impusă, aşadar, pentru tot cursul procesului penal, dispunerea unei măsuri restrictive sau privative de libertate având caracter excepţional.

2. În contextul diversificării alternativelor la măsura preventivă privativă de libertate a arestării preventive, se impune o delimitare clară între ceea ce înseamnă privare de libertate, fiind supusă unor reguli clare, excepţionale, fiind protejată de art. 23 din Constituţie şi art. 5 din Convenţia europeană, şi ceea ce presupune doar restrângeri ale libertăţii de mişcare, aspect ce vizează viaţa privată şi care este acoperit de Convenţia europeană în art. 2 din Protocolul nr. 4. Cu certitudine, reţinerea, arestarea preventivă şi mai recenta instituţie a arestului la domiciliu reprezintă privări de libertate şi se supun cerinţelor art. 5 din Convenţie.

3. Dreptul la informarea persoanei arestate decurge din cerinţele art. 5 din Convenţie, dar şi din cele ale Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale.

4. În ceea ce priveşte revocarea unei măsuri privative sau restrictive de libertate şi, după caz, punerea în libertate, acestea intervin nu doar atunci când măsura este dispusă nelegal, ci, aşa cum rezultă din art. 241 CPP, şi în alte cazuri şi condiţii prevăzute de lege.

Textul de principiu al art. 9 urmează a fi interpretat ca enunțând numai o parte din situațiile generatoare de revocare a măsurii.

5. Un comentariu distinct se poate face și pe marginea alin. (5) al art. 9, deoarece, potrivit textelor art. 539 și urm. CPP, repararea pagubei suferite intervine doar în caz de privare nelegală de libertate, însă, potrivit jurisprudenței C.E.D.O. pe marginea art. 5 parag. 5 din Convenție, despăgubirea ar trebui acordată și în cazul în care privarea de libertate nu a fost dispusă în mod nelegal, ci cu nerespectarea cerințelor art. 5 din Convenție, constatată ca atare de către Curte.

6. Principiile enunțate în acest articol urmează a fi avute în vedere în orice stadiu al procesului penal, inclusiv în căile extraordinare de atac sau în caz de dispunere a rejudecării. Acestora li se adaugă, totodată, o serie de alte cerințe ce decurg din jurisprudența C.E.D.O. pe marginea art. 5 și care vizează, în esență:

– legalitatea măsurii, dispunerea ei potrivit prevederilor legale și în durata cuprinsă de acestea, eliminarea arbitrariului în dispunerea măsurii;

– dispunerea măsurii de către un magistrat, necesitatea motivării corespunzătoare atât cu ocazia dispunerii, cât și în contextul fiecărei prelungiri, menținerea ei pe o durată rezonabilă;

– dispunerea unei privări de libertate în situații excepționale, când există suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracțiuni și pentru motive clar conturate legate de prevenirea săvârșirii unei noi infracțiuni, pericolul pentru ordinea publică, temerea că s-ar putea influența cursul procedurii judiciare;

– garanții față de persoana privată de libertate: informarea promptă asupra motivelor privării de libertate – informare care să aibă loc într-o manieră accesibilă și într-o limbă pe care persoana vizată să o cunoască –, dreptul persoanei de a contesta măsura dispusă și de a avea controlul judiciar efectuat într-un termen rezonabil și cu celeritatea necesară, garanții procedurale cu ocazia audierii, inclusiv prin asigurarea dreptului la asistență judiciară, dreptul la compensații;

– garanții specifice în cazul privării de libertate dispuse în cazul minorilor.

Acestea se reflectă, de altfel, în reglementarea măsurilor restrictive și privative de libertate și vor fi semnalate corespunzător în cuprinsul prezentei lucrări.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Engel și alții c. Olandei* (Plen). Dreptul la libertate din art. 5 din Convenție are în vedere libertatea fizică. 58. Proclamând „dreptul la libertate", parag. 1 al art. 5 are în vedere libertatea individuală în sensul său clasic, adică libertatea fizică a persoanei. Scopul său este acela de a asigura că nimeni nu este deposedat de această libertate în mod arbitrar. După cum a fost subliniat de către Guvern și Comisie, aceasta nu se referă la simple restricții ale libertății de mișcare (art. 2 din Protocolul nr. 4). Acest lucru este evident atât din utilizarea termenilor „private de libertate", „arestare" și „detenție", care apar, de asemenea, la parag. 2-5, cât și din comparația făcută între art. 5 și alte dispoziții normative ale Convenției și ale Protocoalelor sale *(hot. din 8 iunie 1976, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Guzzardi c. Italiei* (Plen). Diferența între privarea de libertate și restrângerea libertății. 92. (...) Pentru a stabili dacă cineva a fost „privat de libertate" în sensul art. 5,

punctul de plecare trebuie să fie situaţia sa concretă şi trebuie să se ţină seama de o serie întreagă de criterii, cum ar fi tipul, durata, efectele şi modul de punere în aplicare a măsurii în cauză (...).

93. Între privarea de libertate şi restrângerea libertăţii nu există, uneori, decât o diferenţă de grad sau intensitate, şi nu una de natură sau esenţă. Clasificarea în una sau alta dintre aceste categorii se dovedeşte a fi dificilă uneori, deoarece, în unele cazuri marginale, este o chestiune ce ţine de apreciere pură, dar Curtea nu poate evita a face această apreciere de care depinde aplicabilitatea sau inaplicabilitatea art. 5 *(hot. din 6 noiembrie 1980, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *W. c. Regatului Unit* (Plen). Noţiunea de siguranţă. Comisia reaminteşte, în acest sens, că termenii „libertate şi securitate" trebuie citiţi împreună şi se referă la libertatea fizică şi la libertatea faţă de arestarea şi detenţia arbitrară sau o ameninţare cu acestea (...). Solicitantul nu a arătat că ar fi riscat un astfel de arest sau de detenţie arbitrară, ca urmare a acţiunii sau inacţiunii guvernului pârât *(dec. Comisiei din 10 iulie 1986, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Fox, Campbell şi Hartley c. Regatului Unit*. Suspiciuni rezonabile. Înţeles.

32. „Rezonabilitatea" suspiciunilor pe care trebuie să se bazeze o arestare constituie un element esenţial al protecţiei oferite de art. 5 parag. 1 lit. c) contra privărilor arbitrare de libertate. În acord cu Guvernul şi Comisia, Curtea estimează că existenţa suspiciunilor rezonabile presupune prezenţa unor fapte sau date susceptibile să convingă un observator obiectiv că individul în cauză ar fi putut comite infracţiunea. Ceea ce poate fi considerat „rezonabil" depinde în orice caz de ansamblul circumstanţelor. (...)

34. În mod cert, nu se admite aplicarea art. 5 parag. 1 lit. c) într-un mod de natură să provoace dificultăţi excesive autorităţilor poliţieneşti ale statelor contractante în combaterea prin măsuri adecvate a terorismului organizat (...). Prin urmare, statelor nu li se poate cere stabilirea rezonabilităţii suspiciunilor care ar motiva arestarea unui prezumat terorist, dezvăluind sursele confidenţiale ale informaţiilor în suportul acesteia sau chiar faptele care ar contribui la descoperirea ori identificarea lor (...).

35. Curtea admite că arestarea şi detenţia fiecăruia dintre reclamanţi se întemeiau pe suspiciuni *bona fide*, atribuindu-li-se calitatea de terorişti, şi că toţi, afară de dl Hartley, au fost interogaţi în timpul detenţiei referitor la acte concrete de terorism de care erau suspectaţi.

Condamnările aplicate altă dată dlui Fox şi dnei Campbell ca urmare a actelor teroriste legate de I.R.A. (...) puteau consolida suspiciunile, asociindu-le cu infracţiunile teroriste, dar nu şi să constituie baza exclusivă a suspiciunilor care ar justifica arestarea lor şapte ani mai târziu, în 1986.

Faptul că toţi reclamanţii au fost interogaţi în timpul detenţiei lor cu privire la acte concrete de terorism confirmă o dată în plus că poliţia îi suspecta în mod real de implicare în asemenea acte, dar nu convinge un observator obiectiv că reclamanţii ar fi putut comite aceste acte.

În ceea ce le priveşte, elementele precitate nu sunt suficiente pentru a constata existenţa suspiciunilor rezonabile. Dat fiind faptul că Guvernul nu a furnizat alte indicii care ar întemeia suspiciunile contra reclamanţilor, explicaţiile sale nu întrunesc condiţiile minimale ale art. 5 parag. 1 lit. c) în materia rezonabilităţii suspiciunilor care ar motiva arestarea unui individ *(hot. din 30 august 1990, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Viorel Burzo c. României*. Suspiciune rezonabilă rezultată din prezentarea interceptărilor. Curtea constată că, atunci când s-au dispus arestarea și detenția reclamantului, autoritățile s-au bazat pe înregistrări ale comunicațiilor sale telefonice, potrivit cărora a încercat să influențeze martori. Or, astfel de informații au fost suficiente pentru a satisface un observator obiectiv că reclamantul ar fi putut comite o infracțiune (...). Rezultă că această critică trebuie respinsă ca vădit nefondată, în conformitate cu articolul 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 30 iunie 2009, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *James, Wells și Lee c. Regatului Unit*. Cerințe privind eliminarea arbitrariului în dispunerea privării de libertate. 191. Având în vedere obiectul și scopul art. 5 parag. 1 (...), este clar că respectarea legislației naționale nu este suficientă pentru ca o privare de libertate să fie considerată „legală". Art. 5 parag. 1 prevede, de asemenea, că orice măsură privativă de libertate trebuie să fie în concordanță cu scopul de a proteja individul față de arbitrar (...). Curtea nu a stabilit anterior o listă exhaustivă a tipurilor de comportament din partea autorităților care ar putea constitui arbitrariu în sensul art. 5 parag. 1, dar unele principii-cheie pot fi extrase din jurisprudența Curții în acest domeniu până în prezent (...). Aceste principii ar trebui aplicate într-un mod flexibil, având în vedere gradul de suprapunere între ele și având în vedere că noțiunea de arbitrar variază într-o anumită măsură, în funcție de tipul de detenție în cauză (...).

192. În primul rând, detenția va fi „arbitrară" în cazul în care, în ciuda conformității cu litera legii naționale, a existat un element de rea-credință sau înșelăciune din partea autorităților (...). Astfel, cu titlu de exemplu, Curtea a constatat încălcarea art. 5 parag. 1 în cazul în care autoritățile au apelat la lipsa de onestitate sau subterfugii pentru a plasa un reclamant în custodie pentru a efectua extrădarea lui ulterioară sau deportarea (...).

193. În al doilea rând, condiția să nu existe arbitrariu cere ca atât ordinul de reținere, cât și executarea detenției să se conformeze cu adevărat scopului restricțiilor permise de dispoziția relevantă a art. 5 parag. 1 (...). În cazul în care, de exemplu, detenția se solicită prin trimiterea la art. 5 parag. 1 lit. c), în scopul de a aduce o persoană în fața autorității judiciare competente cu privire la suspiciuni rezonabile că ar fi comis o infracțiune, Curtea a insistat asupra necesității ca autoritățile să furnizeze anumite fapte sau informații care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut comite infracțiunea (...). În contextul art. 5 parag. 1 lit. d), care permite reținerea unui minor în scopul supravegherii educaționale, Curtea a constatat că o perioadă de detenție într-o închisoare care oferă, în sine, supraveghere educațională persoanei supuse măsurii ar fi compatibilă cu acest articol numai dacă detenția a fost urmată rapid de aplicarea efectivă a unui astfel de regim de învățământ într-un cadru anume proiectat și cu resurse suficiente alocate în acest scop (...). De asemenea, în cazul reținerii unei persoane din cauza alienării în temeiul art. 5 parag. 1 lit. e), Curtea a hotărât că trebuie să existe dovezi medicale care să justifice că starea sa mentală este de natură să justifice internarea ei obligatorie (...).

194. În al treilea rând, pentru ca o privare de libertate să nu fie arbitrară, trebuie să existe o legătură între motivul invocat al privării de libertate permise și locul și condițiile de detenție (...). Astfel, așa cum s-a arătat mai sus, detenția pentru supraveghere educațională, în temeiul art. 5 parag. 1 lit. d), trebuie să aibă loc într-un cadru și cu resursele adecvate pentru a îndeplini obiectivele educaționale necesare (...), deținerea unei persoane pentru motive legate de sănătatea sa mentală ar trebui să fie efectuată într-un spital, clinică sau altă instituție corespunzătoare (...).

195. În al patrulea rând, cerința ca detenția să nu fie arbitrară implică nevoia unei relații de proporționalitate între motivul invocat al detenției și detenția în cauză. Cu toate acestea, domeniul de aplicare a testului de proporționalitate într-o anumită situație variază în funcție de tipul de detenție în cauză. (...) În condițiile în care o decizie de a nu elibera sau de a reîncarcera un prizonier s-a bazat pe motive care erau în contradicție cu obiectivele deciziei inițiale aparținând instanței de judecată care a condamnat sau pe o evaluare care a fost nerezonabilă în raport cu aceste obiective, o detenție care a fost legală la început ar putea fi transformată într-o privare de libertate arbitrară (...). În contextul detenției în temeiul art. 5 parag. 1 lit. f), Curtea a arătat că, atât timp cât o persoană este deținută în vederea deportării sau în scopul de a preveni o intrare neautorizată, nu există nicio cerință ca detenția să fie considerată în mod rezonabil necesară. Cu toate acestea, durata detenției nu trebuie să o depășească pe cea necesară în mod rezonabil prin raportare la scopul urmărit *(hot. din 18 septembrie 2012, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Kortesis c. Greciei*. Informarea promptă cu privire la motivele arestării. 61. Curtea notează că, chiar presupunând că reclamantul a fost arestat la 11 aprilie 2010, la ora 2 și 15 minute, și că a citit procesul-verbal al reținerii sale – care i-a fost înmânat –, acesta nu conține decât o simplă enumerare a unor articole din Codul penal. Deși articolele sunt corespunzătoare diverselor infracțiuni, procesul-verbal în cauză nu este explicit din perspectiva faptului de a ști dacă reclamantul a avut sau nu posibilitatea de a cunoaște conținutul acelor articole. Potrivit celor admise chiar de Guvern, reclamantul a luat cunoștință prima dată de acuzațiile care i-au fost aduse la 12 aprilie 2010, la ora 7 și 30 de minute, când a fost adus în fața unuia dintre ofițerii de poliție implicați în anchetă, înainte de a fi prezentat în aceeași zi procurorului, care i-a adus la cunoștință începerea urmăririi penale, și în fața magistratului de instrucție, care a dat citire actului de acuzare.

62. Cu toate acestea, deși data și ora exacte ale arestării au fost cele indicate în procesul-verbal, reclamantul a trebuit să aștepte 29 de ore înainte de a fi informat cu privire la motivul privării sale de libertate, o perioadă care nu poate fi considerată ca îndeplinind cerința de a informa „prompt" o persoană arestată, în conformitate cu art. 5 parag. 2 din Convenție. Prin urmare, a existat o încălcare a acestei prevederi *(hot. din 12 iunie 2012, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Nowak c. Ucrainei*. Prezentarea într-o manieră adecvată a motivelor arestării. 63. Curtea reiterează că, în temeiul art. 5 parag. 2 din Convenție, oricărei persoane arestate trebuie să i se spună, într-un limbaj simplu, non-tehnic, pe care să îl poată înțelege, motivele de drept și de fapt esențiale pentru arestarea sa, astfel încât aceasta să poată, în cazul în care crede de cuviință, să conteste în fața unei instanțe legalitatea privării, în conformitate cu art. 5 parag. 4. În timp ce această informație trebuie să fie transmisă cu promptitudine, ea nu trebuie prezentată în totalitate de către cel care efectuează arestarea chiar în momentul arestării. Dacă conținutul și promptitudinea informațiilor transmise erau suficiente, urmează să fie evaluate în fiecare caz în funcție de caracteristicile sale speciale. Mai mult decât atât, atunci când o persoană este arestată sub suspiciunea comiterii unei infracțiuni, art. 5 parag. 2 nu impune ca informațiile necesare să fie oferite într-o anumită formă și nici ca aceasta să constea în prezentarea unei liste complete a acuzațiilor formulate împotriva persoanei arestate. (...) Totuși, informațiile trebuie furnizate persoanei arestate într-un mod adecvat, astfel încât ea să știe de ce a fost privată de libertate *(hot. din 31 martie 2011, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Stanev c. Bulgariei* (Marea Cameră). Privarea de libertate în cazul sănătății mintale. 116. În contextul privării de libertate pe baza deficiențelor mintale, Curtea a statuat că o persoană poate fi considerată a fi fost „deținută" chiar și pe perioada în care se găsea într-un spital deschis, unde avea posibilitatea să meargă regulat fără însoțitor în părțile nesecurizate ale spitalului și să iasă din incintă fără escortă (...).

117. În legătură cu instituționalizarea persoanelor care suferă de tulburări mintale, Curtea a statuat că noțiunea de privare de libertate nu conține doar elementul obiectiv al internării persoanei într-un spațiu restrâns pe o perioadă de timp considerabilă. Se poate considera că o persoană a fost privată de libertate doar dacă nu a consimțit în mod valabil la internarea în cauză. (...)

118. Curtea a statuat că a avut loc o privare de libertate în circumstanțe cum ar fi: a) când reclamantul, care a fost declarat incapabil și internat într-un spital psihiatric la cererea reprezentantului său legal, a încercat fără succes să părăsească spitalul (a se vedea *Shtukaturov c. Rusiei*, § 108); b) când reclamantul consimțise inițial la internarea într-o clinică, dar a încercat ulterior să fugă (a se vedea *Storck c. Germaniei*, § 76); și c) când reclamantul, un adult declarat incapabil de a-și da consimțământul la admiterea într-o instituție psihiatrică, nu a încercat niciodată să fugă (a se vedea *H.L. c. Regatului Unit*, §§ 89-94).

119. Curtea a statuat, de asemenea, că dreptul la libertate este prea important într-o societate democratică pentru ca o persoană să piardă beneficiul de a fi protejată de Convenție pentru simplul motiv că ar fi consimțit la luarea sa în detenție (...), în special când nu se contestă faptul că persoana respectivă nu are capacitatea legală de a consimți sau nu la actul respectiv (...).

120. (...) Așadar, având în vedere circumstanțele cauzei de față, Curtea a statuat că responsabilitatea autorităților naționale este antrenată și ca urmare a detenției într-un spital psihiatric la cererea curatorului unui reclamant și a detenției într-o clinică privată. (...)

145. În ceea ce privește privarea de libertate a celor care suferă de tulburări mintale, o persoană nu poate fi lipsită de libertate pe motiv că este „alienată mintal" decât dacă sunt întrunite minim următoarele trei condiții: în primul rând, trebuie să se demonstreze că persoana respectivă este alienată mintal; în al doilea rând, tulburarea mintală trebuie să fie suficient de gravă, încât să se impună internarea forțată; în al treilea rând, validitatea internării în timp depinde de persistența bolii (a se vedea *Winterwerp c. Olandei*, § 39, *Shtukaturov*, § 114, și *Varbanov c. Bulgariei*, § 45).

146. În ceea ce privește cea de-a doua dintre condițiile enunțate mai sus, detenția unei persoane care suferă de tulburări mintale poate fi necesară nu doar atunci când persoana are nevoie de terapie, medicamente sau alte forme de tratament clinic pentru a se vindeca sau reduce efectele bolii, dar și atunci când este nevoie ca ea să fie controlată și supravegheată pentru a o împiedica să își facă rău sau să facă rău altor persoane (a se vedea *Hutchison Reid c. Regatului Unit*, § 52).

147. Curtea reamintește că trebuie să existe o legătură între motivele pentru care se poate justifica o privare de libertate și locul sau condițiile de detenție. În principiu, „detenția" unei persoane în calitate de bolnav mintal va fi „legală" în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) doar dacă are loc într-un spital, o clinică sau o altă instituție autorizată în acest scop (...). Totuși, sub rezerva a ceea ce precede, art. 5 parag. 1 lit. e) nu se aplică, în principiu, tratamentului sau regimului adecvat. (...)

170. Totuşi, art. 5 parag. 4 garantează dreptul la o cale de recurs accesibilă persoanei vizate şi care trebuie să îi dea posibilitatea de a verifica îndeplinirea condiţiilor pentru ca detenţia unei persoane alienate mintal să fie „legală", în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) (...). În cazul detenţiei pe motiv de boală psihică, pot fi avute în vedere garanţii procedurale specifice, pentru apărarea intereselor persoanelor care, din cauza dizabilităţilor lor mintale, nu sunt pe deplin capabile să acţioneze în mod autonom.

171. Printre principiile care decurg din jurisprudenţa Curţii cu privire la aplicarea art. 5 parag. 4 „persoanelor alienate mintal" se numără: a) o persoană deţinută pe o perioadă nedefinită are, în principiu, dreptul, cel puţin atunci când nu există controale judiciare periodice, să ceară instanţelor, „la intervale rezonabile", verificarea „legalităţii" internării sale; b) art. 5 parag. 4 impune ca procedura urmată să aibă un caracter judiciar şi să asigure persoanei vizate garanţiile adecvate tipului de detenţie în cauză; pentru a stabili dacă o anumită procedură prevede asemenea garanţii, trebuie avute în vedere circumstanţele cauzei; c) procedurile judiciare la care face referire art. 5 parag. 4 nu trebuie însoţite întotdeauna de aceleaşi garanţii ca cele prevăzute de art. 6 parag. 1 în ceea ce priveşte procedurile civile sau penale. Totuşi, este esenţial ca persoana vizată să aibă acces la o instanţă şi posibilitatea de a fi audiată în persoană sau, dacă este cazul, printr-o formă ori alta de reprezentare *(hot. din 17 ianuarie 2012, www.echr.coe.int)*.

10. Cauza *Cristian Teodorescu c. României*. Privarea de libertate a unei persoane cu probleme de sănătate mintală. 55. În domeniul privării de libertate a persoanelor cu tulburări psihice, noţiunea de „privare de libertate" prezintă atât un aspect obiectiv, şi anume izolarea unei persoane într-un spaţiu restrâns pentru o perioadă de timp considerabilă, cât şi un aspect subiectiv, care presupune faptul că persoana în cauză nu a consimţit în mod valabil la detenţia sa *(hot. din 19 iunie 2012, www.echr.coe.int)*.

11. Cauza *Pantea c. României*. Principii privind arestarea. Evaluarea legislaţiei naţionale anterioare. 235. În aprecierea Curţii, capătul de cerere întemeiat pe art. 5 parag. 3 din Convenţie include două aspecte distincte: primul priveşte calitatea de „magistrat", în sensul art. 5 parag. 3, a procurorului care a dispus măsura arestării preventive împotriva reclamantului; al doilea aspect poartă asupra caracterului „imediat" (prompt), în sensul aceleiaşi dispoziţii din Convenţie, al controlului judecătoresc asupra legalităţii măsurii arestării preventive.

1. Cu privire la calitatea de magistrat a procurorului care a luat măsura arestării preventive

236. Conform principiilor stabilite de jurisprudenţa Curţii, controlul judiciar al actelor executivului, prin care se aduce atingere dreptului la libertate al persoanelor, constituie un element esenţial al garanţiei oferite de art. 5 parag. 3. Pentru a se considera că un „magistrat" exercită „funcţii judiciare", în sensul acestei dispoziţii, el trebuie să îndeplinească anumite condiţii, ce reprezintă, pentru persoana arestată, garanţii împotriva arbitrarului şi a privării nejustificate de libertate. Astfel, „magistratul" trebuie să fie independent în raport de executiv şi de părţi. În această privinţă, unele circumstanţe obiective, existente la momentul luării măsurii arestării preventive, pot fi relevante: dacă magistratul poate interveni în procedura penală ulterioară momentului luării măsurii, în calitate de organ de urmărire, independenţa şi imparţialitatea sa pot fi puse la îndoială (...).

237. Curtea relevă, în primul rând, că, în cauză, procurorul D.F. de la Parchetul de pe lângă Tribunalul Bihor a intervenit iniţial în stadiul de cercetare penală, analizând dacă există indicii temeinice că reclamantul a săvârşit o infracţiune, etapă finalizată prin

dispunerea începerii urmăririi penale și prin luarea măsurii arestării preventive. Ulterior, procurorul a instrumentat cauza, în calitate de organ de urmărire penală, etapă finalizată prin punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva reclamantului și trimiterea acestuia în judecată. Procurorul nu a reprezentat, în speță, Ministerul Public în procedura în fața instanței judecătorești, deși ar fi putut să o facă, deoarece nicio dispoziție legală în materia organizării judiciare nu o interzicea în mod expres. În consecință, este necesar a se examina dacă, în circumstanțele speței, procurorul oferea garanțiile de independență și imparțialitate pe care le presupune noțiunea de „magistrat", în sensul art. 5 parag. 3 din Convenție.

238. Sub acest aspect, Curtea reamintește că, în cauza *Vasilescu c. României* (22 mai 1998, §§ 40, 41), a statuat deja, pe terenul art. 6 parag. 1 din Convenție, că în România procurorii, acționând în calitate de reprezentanți ai Ministerului Public, subordonați mai întâi procurorului general, apoi ministrului justiției, nu îndeplinesc condiția de independență în raport cu puterea executivă. Curtea nu identifică niciun motiv care ar conduce la o concluzie diferită în speță, de această dată pe terenul art. 5 parag. 3 din Convenție, din moment ce independența față de executiv este inclusă printre garanțiile pe care le presupune noțiunea de „magistrat", în sensul art. 5 parag. 3 din Convenție.

239. Având în vedere cele expuse anterior, Curtea concluzionează că procurorul care a dispus arestarea preventivă a reclamantului nu era un „magistrat", în sensul art. 5 parag. 3 din Convenție; în consecință, urmează a se verifica dacă legalitatea măsurii arestării preventive a fost supusă controlului judecătoresc și dacă acesta a intervenit „de îndată", în sensul aceleiași dispoziții din Convenție.

2. În ceea ce privește respectarea condiției de promptitudine prevăzute de art. 5 parag. 3 din Convenție

240. Curtea reamintește că art. 5 parag. 3 din Convenție impune intervenția, de îndată, a controlului judecătoresc asupra legalității măsurii arestării preventive, promptitudinea unei asemenea proceduri fiind apreciată *in concreto*, în raport de circumstanțele cauzei (...). În același timp, în interpretarea și aplicarea noțiunii de promptitudine, nu se poate aplica principiul flexibilității decât într-o foarte mică măsură (...), un control judecătoresc rapid asupra arestării preventive constituind, pentru persoana în cauză, o garanție importantă împotriva unor rele tratamente. (...)

242. Curtea reamintește că, în hotărârea *Brogan și alții c. Regatului Unit*, a statuat că o perioadă de patru zile și șase ore de la data la care mandatul de arestare a fost pus în executare până la data la care legalitatea măsurii a fost supusă controlului judecătoresc depășește limitele temporale stricte fixate de art. 5 parag. 3 din Convenție, chiar dacă arestarea era necesară în scopul protejării colectivității, în ansamblul său, împotriva terorismului. *A fortiori*, Curtea nu ar putea admite, în cauză, că era necesară arestarea preventivă a reclamantului pe o perioadă de mai mult de patru luni, fără ca el să fi fost condus în fața unui „magistrat", în sensul art. 5 parag. 3 din Convenție.

243. În consecință, art. 5 parag. 3 din Convenție a fost încălcat în cauză. (...)

249. Curtea reamintește că, prin garantarea unei căi de atac persoanelor arestate sau deținute, art. 5 parag. 4 consacră, de asemenea, dreptul acestora de a obține, în termen scurt, o hotărâre judecătorească prin care să se statueze asupra legalității măsurii arestării preventive și care să pună capăt privării de libertate, dacă aceasta este declarată ilegală. Nu este necesar ca procedura prevăzută de art. 5 parag. 4 să ofere garanții identice celor impuse de art. 6 parag. 1 pentru procesele civile sau penale, dar ea trebuie să îmbrace

un caracter judiciar şi să ofere persoanei în cauză garanţii adaptate naturii privării de libertate de care se plânge. (...)

252. Or, Curtea apreciază că, în principiu, un asemenea interval – trei luni şi douăzeci şi opt de zile – este incompatibil cu noţiunea de „în termen scurt", prevăzută de art. 5 parag. 4 din Convenţie. (...)

256. În plus, Curtea reaminteşte că un control judiciar rapid al legalităţii arestării, aşa cum prevede art. 5 parag. 4 din Convenţie, constituie pentru persoana care face obiectul măsurii în cauză o garanţie importantă împotriva relelor tratamente (...).

257. În aceste circumstanţe, Curtea estimează că garanţia de celeritate, prevăzută de art. 5 parag. 4 din Convenţie, nu a fost respectată în cauză şi deci că art. 5 a fost încălcat şi sub acest aspect *(hot. din 3 iunie 2003, M. Of. nr. 1150 din 6 decembrie 2004)*.

12. Cauza *Năstase-Silivestru c. României*. Aducerea promptă în faţa unui magistrat. 31. În privinţa arestării sale preventive printr-o ordonanţă a procurorului din 24 noiembrie 2000, Curtea constată că abia la 12 decembrie 2000 regularitatea şi temeinicia arestului preventiv au fost examinate de magistraţii titulari ai puterilor judiciare – şi anume judecătorii de la Judecătoria Bucureşti –, aşa cum prevede art. 5 parag. 3 (...). Cu acest titlu, ea relevă că niciuna dintre aceste chestiuni nu a fost examinată la şedinţa din 5 decembrie 2000 de Tribunalul Bucureşti, care doar a ordonat trimiterea cauzei la instanţa competentă.

32. Curtea reiterează că controlul judiciar cerut de art. 5 parag. 3 din Convenţie trebuie să intervină în maxim patru zile de la arestare, cu excepţia împrejurărilor absolut excepţionale. Ea nu vede niciun motiv în prezenta speţă care să justifice reţinerea reclamantei timp de 18 zile mai înainte de a fi chemată în faţa unui judecător sau a unui alt magistrat îndeplinind cerinţele de la parag. 3 al art. 5 citat anterior. Curtea ia act de modificarea ulterioară a dreptului intern pertinent prin O.U.G. nr. 109/2003, dar consideră că această evoluţie legislativă nu ar putea avea consecinţe asupra examinării în speţă a plângerii invocate de reclamantă.

33. Prin urmare, a fost încălcat art. 5 parag. 3 din Convenţie *(hot. din 4 octombrie 2007, www.echr.coe.int)*.

13. Cauza *Varga c. României*. Cerinţele controlului judiciar al detenţiei. 52. Curtea reaminteşte că s-a pronunţat deja că procurorul în dreptul român nu este un „magistrat" abilitat prin lege să exercite funcţii judiciare, în sensul art. 5 parag. 3 (...). Ea reiterează apoi nu numai că controlul judiciar al detenţiei trebuie să aibă loc rapid, ci trebuie să fie automat (...), şi observă că în dreptul român acest control nu era automat la epoca faptelor, ci depindea de introducerea de către acuzat a unei plângeri contra ordonanţei procurorului de dispunere a măsurii de arestare preventivă, ceea ce reclamanţii au făcut în speţă. (...)

54. Curtea observă că, dacă a conchis asupra încălcării art. 5 parag. 3 din Convenţie în cauzele în care, în lipsa unui control automat, reclamanţii nu au fost aduşi „de îndată" în faţa unui „magistrat", în sensul articolului sus-menţionat (...), ea nu a examinat o cauză în care, ca în speţă, deşi sistemul legal respectiv nu prevedea un control automat, caracterul regulamentar şi temeiul punerii în stare de arest preventiv au fost totuşi examinate „de îndată" de un „magistrat" abilitat să exercite funcţii judiciare, la cererea reclamanţilor. Pe de altă parte, Curtea subliniază că dispoziţiile legale pertinente din Codul de procedură penală au fost modificate în 2003, judecătorul fiind de atunci exclusiv competent pentru punerea în stare de arest preventiv a unei persoane (...).

55. Desigur, la epoca faptelor, legislația română nu prevedea controlul automat de către un „magistrat", în sensul articolului sus-menționat, al punerii în stare de arest preventiv a unui acuzat. Acestea fiind spuse, Curtea observă că, la trei zile după arestarea lor, reclamanții au fost aduși în fața unui magistrat abilitat prin lege să exercite funcții judiciare, care a examinat caracterul regulamentar și temeiul punerii lor în stare de arest preventiv.

56. Ținând seama de circumstanțele specifice ale speței, capătul de cerere al reclamanților este evident nefondat și trebuie respins, cu aplicarea art. 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 1 aprilie 2008, www.echr.coe.int)*.

14. Cauza *Creangă c. României* (Marea Cameră). Privarea de libertate, noțiune interpretată în sens autonom, și nu prin raportare exclusivă la prevederile dreptului național. 84. Curtea amintește că art. 5 din Convenție consacră un drept fundamental, protejarea oricărei persoane împotriva atingerilor de natură arbitrară ale statului aduse libertății sale. Prin proclamarea „dreptului la libertate", art. 5 parag. 1 se referă la libertatea fizică a persoanei; el are drept scop să garanteze că nimeni nu este privat de aceasta în mod arbitrar. El nu vizează simplele restrângeri ale libertății de circulație, care intră sub incidența art. 2 din Protocolul nr. 4. Curtea reamintește, totodată, că art. 5 parag. 1 precizează explicit că garanțiile pe care le consacră se aplică pentru „orice persoană". Lit. a)-f) de la parag. 1 al art. 5 conțin o listă exhaustivă a motivelor pentru care o persoană poate fi lipsită de libertate; o asemenea măsură nu este legală dacă nu corespunde unuia dintre aceste motive. Mai mult, în privința „legalității" unei arestări, inclusiv respectarea „căilor legale", Convenția face trimitere, în principal, la legislația națională și consacră obligația de a respecta normele de fond, precum și normele de procedură ale acesteia. Totuși, respectarea legislației naționale nu este suficientă: art. 5 parag. 1 cere în plus conformitatea oricărei lipsiri de libertate cu scopul de a apăra persoana împotriva arbitrariului. Există un principiu fundamental conform căruia nicio detenție arbitrară nu poate fi compatibilă cu art. 5 parag. 1, iar noțiunea „arbitrară" pe care o prevede art. 5 parag. 1 nu se limitează la lipsa conformității cu dreptul intern, astfel încât o lipsire de libertate poate fi legală potrivit legislației interne și, totodată, arbitrară, deci contrară Convenției. (...)

91. Curtea reamintește că, pentru a determina dacă un individ este „lipsit de libertate" în sensul art. 5, se pleacă de la situația concretă și se ia în considerare un ansamblu de criterii cum ar fi tipul, durata, efectele și modalitățile de executare a măsurii în cauză (...). Fără îndoială, adesea este necesar, pentru a se pronunța asupra existenței unei încălcări a drepturilor apărate de Convenție, să se identifice realitatea dincolo de aparențe și de vocabularul folosit (...).

92. Curtea adaugă că încadrarea juridică sau absența încadrării juridice de către stat a unei situații de fapt nu poate avea o influență decisivă asupra concluziei Curții privind existența unei lipsiri de libertate.

93. Curtea observă că, în cauzele soluționate de Comisie, însuși scopul prezenței persoanelor în sediile de poliție sau faptul că persoanele în cauză nu au cerut voie să iasă a fost considerat decisiv. Astfel, nu au fost considerați lipsiți de libertate copiii care au petrecut două ore la comisariat pentru interogatoriu fără să fie arestați (...), nici reclamantul adus la sediul poliției din considerente umanitare, dar care era liber să se plimbe prin sediu și nu a cerut voie să plece (...). De asemenea, faptul că reclamantul nu a avut niciodată intenția de a părăsi palatul de justiție unde asista la o ședință a fost decisiv pentru Comisie (...). Jurisprudența a evoluat în consecință, din moment ce scopul unei măsuri privative

de libertate luate de autorităţi împotriva unui reclamant nu mai pare decisiv atunci când Curtea trebuie să se pronunţe cu privire la însăşi existenţa unei lipsiri de libertate. Până în prezent, acest scop a fost luat în considerare numai într-un stadiu ulterior al analizei, în vederea examinării compatibilităţii lipsirii de libertate cu art. 5 parag. 1 din Convenţie (...). Pe de altă parte, Curtea reaminteşte jurisprudenţa sa constantă potrivit căreia art. 5 parag. 1 se aplică, de asemenea, unei lipsiri de libertate de scurtă durată (*Foka c. Turciei*, § 75). (...)

101. Chestiunea care trebuie soluţionată este aceea dacă reclamantul a fost lipsit de libertate „potrivit căilor legale" în sensul art. 5 parag. 1 din Convenţie. Termenii „potrivit căilor legale" din această dispoziţie fac trimitere, în mod esenţial, la legislaţia naţională şi consacră obligaţia de a respecta normele de fond, precum şi pe cele de procedură. (...) Mai exact, este esenţial, în materie de lipsire de libertate, ca dreptul intern să definească clar condiţiile de detenţie şi ca legea să fie previzibilă în aplicarea sa (...).

102. Curtea observă, în primul rând, că reclamantul a fost citat la P.N.A. pentru a da o declaraţie în cadrul unei proceduri penale, fără să i se ofere alte precizări cu privire la obiectul declaraţiei. Legislaţia naţională în materie impunea ca citaţia să precizeze calitatea în care o persoană este citată, precum şi obiectul cauzei. Rezultă că reclamantul nu ştia că era citat în calitate de martor sau învinuit ori poate chiar în calitate de poliţist care efectuează el însuşi cercetări. În această privinţă, Curtea reaminteşte că, deşi nu se exclude posibilitatea autorităţilor de a folosi în mod legitim anumite stratageme, de exemplu, pentru a dejuca mai eficient activităţile infracţionale, în schimb, un comportament al administraţiei care încearcă să ofere încredere unor persoane în vederea arestării lor nu este scutit de critici în raport cu principiile generale formulate explicit sau implicit de Convenţie (...).

103. În continuare, Curtea observă că Guvernul susţine că reclamantul a fost reţinut la sediul parchetului în interesul unei bune administrări a justiţiei, deoarece audierea sau confruntările cu diverse persoane prezente s-ar fi putut dovedi necesare în orice moment, ţinând seama de circumstanţele cauzei. În această privinţă, se bazează pe declaraţia procurorului V.D. din 17 ianuarie 2011, potrivit căreia reclamantul şi colegii săi au fost citaţi la parchet în calitate de „făptuitori" („presupuşi autori ai faptelor" sau „suspecţi", într-un stadiu anterior începerii urmăririi penale).

104. Curtea observă că reclamantul nu avea calitatea oficială de învinuit la momentul primei declaraţii, dată pe coală albă, pe care i se solicitase să o dea încă de la intrarea în sediul P.N.A. În plus, elementele de care dispune nu îi permit nici să constate cu certitudine că, încă de la sosirea sa la sediul parchetului, acesta a fost tratat ca un suspect sau ca un martor.

105. În orice caz, Curtea observă că, potrivit versiunii faptelor prezentate de Guvern, în jurul orei 12, când agenţii de poliţie au terminat de scris declaraţiile, procurorul a revenit în sală şi i-a informat că, în cazul respectiv, a fost începută urmărirea penală faţă de 10 dintre agenţii de poliţie prezenţi, inclusiv reclamantul, iar aceştia aveau dreptul să aleagă un avocat sau, în caz contrar, li se va repartiza unul din oficiu. Celorlalţi poliţişti li s-ar fi permis să plece, deoarece nu se formulase nicio acuzaţie împotriva lor.

106. Curtea observă că, la momentul primei sale declaraţii, reclamantul nu avea cunoştinţă de statutul său juridic şi de garanţiile subsecvente. Chiar dacă, în aceste condiţii, se îndoieşte de compatibilitatea dintre art. 5 parag. 1 din Convenţie şi situaţia reclamantului în primele 3 ore petrecute la sediul P.N.A., Curtea nu intenţionează să se pronunţe asupra acestei chestiuni, din moment ce este evident că, cel puţin începând cu ora 12, statutul

penal al reclamantului s-a clarificat, în urma începerii urmăririi penale. Începând din acel moment, reclamantul a avut incontestabil calitatea de învinuit, astfel încât legalitatea lipsirii sale de libertate trebuie examinată cu începere din acel moment, din perspectiva art. 5 parag. 1 lit. c).

107. În dreptul român există numai două măsuri preventive privative de libertate: reținerea și arestarea preventivă. Pentru a decide una sau alta, este necesar să existe probe sau indicii temeinice că fapta interzisă a fost săvârșită [art. 143 alin. (1) CPP (*din 1968 – n.a.*)], adică date din care rezultă presupunerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează urmărirea penală a săvârșit fapta imputată [art. 143 alin. (3) CPP]. Însă niciuna dintre aceste măsuri nu a fost luată împotriva reclamantului la 16 iulie 2003 înainte de ora 22.

108. Curtea este conștientă de constrângerile unei anchete penale și nu neagă complexitatea procedurii declanșate în speță, având de-a face cu necesitatea unei strategii unitare puse în aplicare de către un singur procuror și prin intermediul unor acte realizate într-o singură zi, într-o cauză de mare amploare, care implică un număr semnificativ de persoane. De asemenea, nu contestă faptul că corupția constituie un flagel endemic care subminează încrederea cetățenilor în instituții și înțelege că autoritățile naționale trebuie să dea dovadă de fermitate față de persoanele răspunzătoare. Cu toate acestea, combaterea flagelului nu poate justifica, în materie de libertate, recurgerea la acte arbitrare și existența unor zone de non-drept acolo unde există o lipsire de libertate.

109. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că, cel puțin începând cu ora 12, procurorul avea bănuieli suficient de solide, susceptibile să justifice lipsirea de libertate a reclamantului în legătură cu ancheta, și că dreptul român prevedea măsurile necesare în acest sens, și anume reținerea sau arestarea preventivă. Însă procurorul nu a luat cea de-a doua măsură în privința reclamantului decât foarte târziu, pe la ora 22.

110. În consecință, Curtea consideră că lipsirea de libertate căreia i-a căzut victimă reclamantul în data de 16 iulie 2003, cel puțin între orele 12 și 22, nu avea temei legal în dreptul intern și că, prin urmare, constituie o încălcare a art. 5 parag. 1 din Convenție *(hot. din 23 februarie 2012, M. Of. nr. 613 din 27 august 2012).*

15. Cauza *Del Río Prada c. Spaniei* (Marea Cameră). Criteriul legalității. Convenția europeană nu garantează în sine dreptul la punerea în libertate înainte de termen.

125. Jurisprudența Curții referitoare la art. 5 parag. 1 stabilește în mod constant că orice privare de libertate trebuie nu numai să fie întemeiată pe una dintre excepțiile enunțate la lit. a)-f), ci și să fie „legală". Atunci când se pune în discuție „legalitatea" detenției, inclusiv chestiunea de a ști dacă au fost urmate „căile legale", Convenția face trimitere în esență la legislația națională și consacră obligația de respectare a normelor sale de fond și de procedură. Aceasta impune în primul rând ca orice arestare sau detenție să aibă o bază legală în dreptul intern, dar privește și calitatea legislației, care trebuie să fie compatibilă cu supremația legii, noțiune inerentă ansamblului articolelor Convenției (...). „Calitatea legii" presupune ca o lege națională ce autorizează privarea de libertate să fie suficient de accesibilă, precisă și previzibilă în aplicarea sa, pentru a evita orice risc de arbitrariu (...). Criteriul „legalității" stabilit de Convenție presupune ca orice lege să fie suficient de precisă pentru a permite persoanei – în caz de necesitate, cu asistență judiciară adecvată – de a prevedea, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea orice acțiune determinată (...). Atunci când se pune în

discuție privarea de libertate, este esențial ca legislația internă să definească de o manieră clară condițiile detenției (...).

126. În sfârșit, Curtea reiterează că, deși art. 5 parag. 1 lit. a) din Convenție nu garantează în sine dreptul unui deținut de a fi eliberat înainte de termen (...), situația poate fi diferită atunci când autoritățile competente, care nu au putere discreționară, sunt obligate să aplice o astfel de măsură oricărei persoane care îndeplinește condițiile prevăzute de lege (a se vedea *Grava c. Italiei*, § 43, *Pilla c. Italiei*, § 41, și *Şahin Karataş c. Turciei*, § 37) *(hot. din 21 octombrie 2013, www.echr.coe.int)*.

16. Cauza *Čonka c. Belgiei*. Traducerea motivelor arestării. 52. Curtea a constatat deja că, din momentul arestării reclamanților la secția de poliție, un interpret de limba slovacă a fost prezent, în special pentru a informa părțile interesate cu privire la conținutul comunicărilor orale și scrise adresate lor și cu privire la documentul prin care s-a dispus arestarea lor. (...) Informațiile astfel furnizate celor interesați au îndeplinit cerințele art. 5 parag. 2 din Convenție. Prin urmare, nu a existat o încălcare a acestei prevederi *(hot. din 5 februarie 2002, www.echr.coe.int)*.

17. Cauza *McKay c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Durata rezonabilă a arestării. 31. Art. 5 parag. 3 este structural preocupat de două aspecte distincte: primele etape ce urmează arestării, atunci când o persoană este luată în custodia autorităților, și perioada din timpul procesului penal în fața unei instanțe penale, timp în care suspectul poate fi reținut sau eliberat cu sau fără condiții. Aceste două aspecte conferă drepturi distincte și nu sunt legate logic sau temporal. (...)

42. Continuarea detenției poate fi justificată într-un anumit caz numai dacă există indicii specifice privind o cerință reală de interes public care, în pofida prezumției de nevinovăție, depășește regula respectării libertății individuale prevăzută la art. 5 din Convenție (...).

43. Responsabilitatea revine în primul rând autorităților judiciare naționale, pentru a se asigura că, într-un anumit caz, arestarea preventivă a unei persoane acuzate nu depășește un termen rezonabil. În acest scop, ele trebuie, acordând atenția cuvenită principiului prezumției de nevinovăție, să examineze toate faptele în favoarea sau în defavoarea existenței interesului public care să justifice o abatere de la regula art. 5 și trebuie să le menționeze în deciziile lor cu privire la cererile de eliberare. Bazându-se, în esență, pe motivele invocate în aceste decizii și pe faptele stabilite declarate de reclamant în apelurile sale, Curtea va fi chemată să decidă dacă a avut sau nu loc o violare a art. 5 parag. 3 (...).

44. Persistența suspiciunii rezonabile că persoana arestată a comis o infracțiune este o condiție *sine qua non* pentru legalitatea continuării detenției, dar cu trecerea timpului acest lucru nu mai este suficient, iar Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte motive prezentate de autoritățile judiciare au continuat să justifice privarea de libertate. În cazul în care aceste motive au fost „relevante" și „suficiente", Curtea trebuie să fie, de asemenea, satisfăcută că autoritățile naționale au prezentat „diligență specială" în desfășurarea procedurii (...).

45. În concluzie, instanțele naționale au obligația de a revizui privarea de libertate a persoanelor aflate în curs de judecată, în vederea asigurării eliberării lor atunci când circumstanțele nu mai justifică privarea de libertate în continuare. Cel puțin pentru o perioadă inițială, existența unor suspiciuni rezonabile poate justifica detenția, dar vine un moment când aceasta nu mai este de ajuns. Cum întrebarea dacă o perioadă de detenție este sau nu rezonabilă nu poate fi evaluată în mod abstract, ci trebuie apreciată în funcție

de caracteristicile fiecărui caz în parte, nu există nici un interval de timp fix aplicabil fiecărui caz *(hot. din 3 octombrie 2006, www.echr.coe.int)*.

18. Cauza *Istratii c. Republicii Moldova*. Importanța asigurării dreptului la apărare în cadrul controlului judiciar al arestării. 85. În ceea ce privește obiecția Guvernului cu privire la examinarea cererii prin prisma art. 5 parag. 4 din Convenție, Curtea repetă că ea este prima autoritate care decide ce calificare urmează a fi dată în drept faptelor unei cauze (...). Deoarece reclamanții au pretins, în esență, că, din cauza peretelui de sticlă din camera pentru întrevederi între avocați și clienți, nu au putut discuta în mod confidențial cu avocații lor despre chestiuni cu privire la procedurile legate de dreptul lor la libertate, Curtea consideră că în această cauză cel mai potrivit articol este art. 5 parag. 4.

86. În hotărârea *Reinprecht c. Austriei*, § 31, Curtea a rezumat principiile care rezultă din jurisprudența sa cu privire la art. 5 parag. 4 după cum urmează:

„a) Art. 5 parag. 4 din Convenție dă dreptul persoanei arestate sau deținute să inițieze proceduri cu privire la condițiile procedurale și materiale care sunt esențiale pentru legalitatea, în sensul Convenției, a lipsirii ei de libertate (...).

b) Deși nu este întotdeauna necesar ca procedura în temeiul art. 5 parag. 4 să fie însoțită de aceleași garanții ca și cele cerute de art. 6 din Convenție pentru cauze penale sau civile, ea trebuie să aibă un caracter judiciar și să asigure garanții adecvate felului lipsirii de libertate în cauză (...).

c) Procedurile trebuie să fie contradictorii și trebuie să asigure întotdeauna egalitatea armelor între părți (...). În cazul unei persoane a cărei detenție cade sub incidența art. 5 parag. 1 lit. c) este necesară o audiere (...).

d) Mai mult, art. 5 parag. 4 cere ca o persoană deținută preventiv să poată iniția proceduri la intervale rezonabile pentru a contesta legalitatea detenției sale (...)".

87. S-a constatat că art. 6 se aplică uneori fazei prejudiciare (a se vedea, spre exemplu, *Imbrioscia c. Elveției*, § 36, și *John Murray c. Regatului Unit*, § 62), în timpul căreia, de obicei, are loc revizuirea legalității detenției preventive. Totuși, această aplicabilitate este limitată la anumite aspecte.

S-a constatat că garanțiile prevăzute de art. 6 cu privire la accesul la un avocat sunt aplicabile procedurilor *habeas corpus*. În cauza *Bouamar c. Belgiei* (§ 60), Curtea a constatat că este esențial nu numai ca persoana în cauză să aibă posibilitatea să fie audiată în persoană, dar și să beneficieze de asistența efectivă a avocatului său.

88. Sarcina Curții în această cauză este să decidă dacă reclamanții au putut să primească asistență efectivă de la avocații lor, astfel încât aceste cerințe să fie satisfăcute.

89. Unul dintre elementele-cheie ale unei reprezentări efective de către un avocat a intereselor clientului său este principiul conform căruia confidențialitatea informației transmise între ei trebuie să fie protejată. Acest privilegiu încurajează o comunicare deschisă și onestă între clienți și avocați. Curtea reamintește că, anterior, a constatat că comunicarea confidențială dintre o persoană și avocatul său este protejată de Convenție, reprezentând o garanție importantă a dreptului la apărare (...).

90. Într-adevăr, dacă un avocat nu poate să comunice cu clientul său și să primească de la acesta instrucțiuni confidențiale, fără a fi supravegheați, asistența sa ar pierde mult din utilitate, pe când Convenția a fost gândită pentru a garanta drepturi care sunt practice și efective (...).

91. Curtea consideră că o ingerinţă în privilegiul avocat - client şi, astfel, în dreptul deţinutului la apărare nu cere, în mod necesar, ca o interceptare sau ascultare să aibă efectiv loc. În opinia Curţii, o suspiciune veritabilă, bazată pe motive rezonabile, că discuţia lor a fost ascultată poate fi suficientă pentru a limita eficacitatea asistenţei pe care ar putea să o ofere avocatul. O astfel de suspiciune, în mod inevitabil, ar inhiba o discuţie liberă dintre avocat şi client şi ar afecta dreptul persoanei deţinute de a contesta, în mod efectiv, legalitatea detenţiei sale.

92. Prin urmare, Curtea trebuie să stabilească dacă reclamanţii şi avocaţii lor au avut o suspiciune veritabilă, bazată pe motive rezonabile, că discuţia lor în camera pentru întrevederi dintre avocaţi şi clienţi din cadrul CCCEC [*Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi a Corupţiei din Chişinău – n.a.*] nu a fost confidenţială. Din observaţiile reclamanţilor se pare că suspiciunea că discuţiile lor cu avocaţii lor ar fi fost interceptate a fost veritabilă. Curtea, de asemenea, va analiza dacă un observator obiectiv, imparţial şi bine informat ar putea să creadă că în camera pentru întrevederi din cadrul CCCEC discuţiile sunt interceptate sau ascultate.

93. Curtea notează că problema cu privire la pretinsa lipsă a confidenţialităţii discuţiilor dintre avocaţi şi clienţi din Izolatorul de Detenţie Provizorie al CCCEC a constituit o chestiune de îngrijorare serioasă din partea întregii comunităţi a avocaţilor din Republica Moldova, pentru o perioadă lungă de timp, şi că acest lucru a constituit chiar cauza unei greve organizate de Baroul Avocaţilor din Republica Moldova (...).

94. Referirea reclamanţilor la propria lor experienţă de a auzi discuţiile între alţi deţinuţi şi avocaţii lor nu dovedeşte că în camera pentru întrevederi de la CCCEC avea loc o supraveghere. Totuşi, în contextul îngrijorării generale a Baroului, o astfel de speculaţie poate fi suficientă pentru a creşte îngrijorarea observatorului obiectiv.

95. Prin urmare, concluzia Curţii este că reclamanţii şi avocaţii lor puteau, în mod rezonabil, să aibă motive să creadă că discuţiile lor din camera pentru întrevederi dintre avocaţi şi clienţi din cadrul CCCEC nu au fost confidenţiale. (...)

100. (...) Curtea consideră că imposibilitatea reclamanţilor de a discuta cu avocaţii lor chestiuni direct relevante pentru apărarea lor şi pentru contestarea detenţiei lor preventive, fără a fi separaţi de peretele de sticlă, a afectat dreptul lor la apărare.

101. Prin urmare, a avut loc o violare a art. 5 parag. 4 din Convenţie *(hot. din 27 martie 2007, www.echr.coe.int)*.

Art. 10. Dreptul la apărare. (1) Părţile şi subiecţii procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înşişi sau de a fi asistaţi de avocat.

(2) Părţile, subiecţii procesuali principali şi avocatul au dreptul să beneficieze de timpul şi înlesnirile necesare pregătirii apărării.

(3)[1] Suspectul are dreptul de a fi informat de îndată şi înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală şi încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul are dreptul de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mişcare acţiunea penală împotriva lui şi încadrarea juridică a acesteia.

(4) Înainte de a fi ascultaţi, suspectului şi inculpatului trebuie să li se pună în vedere că au dreptul de a nu face nicio declaraţie.

[1] Alin. (3) al art. 10 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 3 din Legea nr. 255/2013.

(5) Organele judiciare au obligația de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecții procesuali principali în tot cursul procesului penal.

(6) Dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege.

Reglementarea anterioară: art. 6 CPP 1968.

Legislație conexă: 1. ▶ art. 24 CR; ▶ art. 6 parag. 3 lit. b)-c) CEDO; ▶ art. 48 alin. (2) CDFUE; ▶ Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

2. A se vedea și: ▶ Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (J.O. L 142 din 1 iunie 2012); ▶ art. 7 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016).

✍ Cu privire la asistență juridică și reprezentare, a se vedea și *infra*, art. 88 și urm.

ADNOTĂRI

1. Art. 10 menționează principalele componente ale dreptului la apărare, prin referire la unele dintre cerințele Convenției europene a drepturilor omului în această materie.

Primele două alineate, alături de ultimele două, reglementează **elementele cu caracter general** privind dreptul la apărare, astfel:

– principiul apărării *in personam* sau prin intermediul unui avocat. Asistența prin apărător fiind o chestiune în principiu facultativă, ea intervine *ex officio* în considerarea unor situații deosebite, cum ar fi privarea de libertate a inculpatului, vârsta fragedă a acestuia, posibilitatea pronunțării unei pedepse grele, situații identificate ca atare de legiuitor, dar care constituie excepția de la regula apărării *in personam* sau prin apărător ales;

– dreptul de a beneficia de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării, care presupune și obligația corelativă din partea organelor judiciare de a permite exercitarea sa. O atare obligație poate fi îndeplinită prin acțiuni ale organelor judiciare de punere la dispoziție, de exemplu, a dosarului, dar și prin facilitățile necesare întrevederilor în condiții de confidențialitate cu avocatul apărării, mai ales pentru persoanele private de libertate. Nerespectarea acestei obligații din partea organelor judiciare poate avea consecințe asupra caracterului echitabil al întregii proceduri, dacă a afectat în mod substanțial însuși dreptul la apărare, existând însă diverse remedii sau sancțiuni procedurale, în funcție de faza dosarului, precum acordarea de noi termene pentru pregătirea dosarului, administrarea de noi probe ori reluarea fazei procesuale afectate, dacă aceasta mai este posibilă;

– obligația părților sau a subiecților procesuali principali de a-l exercita cu bună-credință și potrivit scopului urmărit. Spre exemplu, formularea de către apărare de cereri numeroase, repetitive, în scopul evident de a tergiversa procedura, își poate cunoaște sancțiunea procesuală în respingerea cererii prin care se solicită depășirea duratei rezonabile de soluționare a cauzei, judecătorul chemat a se pronunța luând în considerare provocarea de întârzieri semnificative în procedură de către inculpat însuși, prin apărătorul său.

2. Alin. (3) reglementează dreptul la informare, în mod distinct, după cum în cauză persoana are calitatea de suspect sau de inculpat. Dacă în cazul suspectului această informare trebuie să fie **de îndată şi înainte de a fi ascultat**, în cazul inculpatului se precizează numai informarea **de îndată**. În ambele cazuri, informarea are loc atât cu privire la faptă, cât şi cu privire la încadrarea juridică a acesteia, trebuind să fie efectuată, aşa cum rezultă şi din jurisprudenţa C.E.D.O., într-o manieră accesibilă persoanei în cauză.

3. Alin. (4) consacră într-o manieră sintetică dreptul la tăcere. Analizându-l **în corelare cu reglementarea art. 83 alin. (1) lit. a) CPP**, se constată că informarea nu se va face numai cu privire la dreptul de a tăcea, ci şi cu privire la consecinţele formulării de declaraţii – şi anume faptul că acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Dreptul învinuitului sau al inculpatului de a propune probe şi de a cere administrarea lor. Curtea nu a putut reţine încălcarea prin dispoziţiile art. 63 alin. (2) CPP 1968 a dreptului la un proces echitabil, întrucât dreptul învinuitului sau al inculpatului de a propune probe şi de a cere administrarea lor se păstrează în tot cursul urmăririi penale, precum şi în cursul judecăţii, când acesta poate să solicite respingerea probelor cerute de procuror şi de părţi, ca o consecinţă a dreptului său de a-şi susţine nevinovăţia. Mai mult, Curtea a arătat că în faza de judecată probele sunt percepute nemijlocit cu participarea activă a părţilor şi a procurorului, sunt completate şi discutate în contradictoriu şi că, cu ocazia deliberării, instanţa judecătorească este cea care face aprecierea definitivă a probelor, care, în conformitate cu dispoziţiile art. 63 alin. (2) teza întâi CPP 1968, nu au valoare mai dinainte stabilită *(dec. nr. 83 din 18 februarie 2014, M. Of. nr. 271 din 14 aprilie 2014)*. ✍ Decizia îşi păstrează valabilitatea şi în raport de dispoziţiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

2. Dreptul inculpatului de a fi reprezentat la proces. Prin Decizia nr. 145 din 14 iulie 2000, publicată în M. Of. nr. 665 din 16 decembrie 2000, Curtea a constatat că este neconstituţională dispoziţia „numai dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta supusă judecăţii este amenda sau închisoarea de cel mult un an", prevăzută la art. 174 alin. (1) lit. a) CPP.

Pentru a pronunţa această soluţie, Curtea a reţinut că în procesul penal condiţionarea reprezentării inculpatului de gravitatea pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea săvârşită constituie, pe de o parte, o restrângere nejustificată a dreptului la apărare al celor în cauză, iar, pe de altă parte, o încălcare a principiului egalităţii în drepturi, deoarece creează o discriminare între inculpaţi. De asemenea, limitarea posibilităţii inculpatului de a fi reprezentat „numai dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta supusă judecăţii este amenda sau închisoarea de cel mult un an" conduce la ideea că se creează în plus o discriminare între inculpat şi ceilalţi participanţi la proces.

Curtea a mai constatat că obstacolele impuse inculpatului prin art. 174 alin. (1) lit. a) CPP, în sensul de a putea fi reprezentat numai în funcţie de gravitatea pedepsei, nu sunt în interesul acestuia de a-şi face o apărare cât mai bună şi în modalitatea pe care o consideră ca fiind mai avantajoasă pentru el.

În considerentele Deciziei nr. 145 din 14 iulie 2000 s-a arătat, de asemenea, că, în cauza *Poitrimol c. Franței*, 1993, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că dreptul la apărare, deși nu este un drept absolut, constituie unul dintre elementele fundamentale ale unui proces echitabil. Acuzatului nu îi poate fi refuzat dreptul de a fi asistat de un apărător numai pentru faptul că absentează de la proces. Curtea Europeană a mai statuat cu acel prilej că o astfel de sancțiune ar apărea ca nejustificată *(dec. nr. 208 din 28 iunie 2001, M. Of. nr. 552 din 4 septembrie 2001)*. ✍ Curtea Constituțională a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

II. Instanțe judecătorești

3. Efectele asistării suspectului sau inculpatului în cadrul procesului penal de persoane care nu au dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995. Asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat sau învinuit de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, modificată și completată prin Legea nr. 255/2004, echivalează cu lipsa de apărare a acestuia *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXVII din 16 aprilie 2007, M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea în cazul asistării **suspectului** sau inculpatului, **învinuitul** nefiind subiect procesual în noua reglementare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Vararu c. României*. Dreptul la apărare. Garanții procedurale. 31. Pentru a stabili dacă procesul a fost echitabil, Curtea ia în considerare procedura în ansamblul său și verifică respectarea nu numai a dreptului la apărare, ci și a interesului public și al victimelor ca autorii infracțiunii să fie trimiși corespunzător în judecată și, dacă este necesar, respectarea drepturilor martorilor. Art. 6 parag. 3 lit. d) consacră, în special, regula conform căreia, până la stabilirea vinovăției, toate probele acuzării trebuie să fie prezentate în principiu în fața acuzatului în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Acest principiu nu se aplică fără excepții, ele putând fi acceptate doar sub rezerva dreptului la apărare; ca regulă generală, dispozițiile impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta mărturiile în acuzare și de a-i interoga pe autorii acestora, la momentul audierii lor sau ulterior (...).

32. Curtea a precizat, în cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* (...), criteriile de apreciere a cererilor formulate în temeiul art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție în ceea ce privește absența martorilor la ședința de judecată. S-a considerat că era necesar ca acest tip de cerere să fie supus unei examinări ținând seama de 3 criterii.

33. În primul rând, Curtea trebuie să verifice dacă imposibilitatea apărării de a interoga sau de a obține ascultarea unui martor al acuzării este justificată de un motiv serios. În continuare, în cazul în care absența ascultării martorilor este justificată de un motiv serios, depozițiile martorilor absenți nu trebuie să constituie, în principiu, unica probă a acuzării sau proba decisivă. Cu toate acestea, admiterea cu titlu de probă a depoziției unui martor pe care apărarea nu a avut ocazia să îl interogheze și care constituie unica probă sau proba decisivă a acuzării nu implică automat încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție: procedura poate fi considerată echitabilă în ansamblul său în cazul în care există elemente care

compensează suficient inconvenientele privind admiterea unei astfel de probe, pentru a permite o apreciere corectă şi echitabilă a credibilităţii acesteia. (...)

36. Curtea reaminteşte că imposibilitatea localizării unui martor poate constitui, în anumite condiţii, un fapt justificativ care autorizează admiterea depoziţiilor sale în proces, chiar dacă apărarea nu a putut să îl interogheze în niciun stadiu al procedurii (...).

Totuşi, pentru ca această justificare să fie valabilă, autorităţile trebuie să adopte măsuri pozitive pentru a-i permite acuzatului să interogheze sau să obţină interogarea martorilor acuzării; ele trebuie, în special, să caute activ aceşti martori (...).

37. În cauză, Curtea observă că, deşi judecătoria a depus eforturi, majoritatea martorilor nu s-a prezentat, în ciuda numeroaselor amânări, a mandatelor de aducere, a amenzilor aplicate sau a demersurilor pe lângă autorităţi pentru identificarea noilor adrese (...).

38. Cu toate acestea, sesizat cu apelul reclamantului, care solicita în mod expres audierea părţii vătămate şi a celorlalţi martori, tribunalul nu a iniţiat niciun demers în vederea ascultării acestor persoane. S-a limitat să observe că prima instanţă nu a reuşit să localizeze martorii respectivi. Având în vedere că tribunalul avea deplină competenţă să examineze faptele cauzei, să aprecieze probele şi să stabilească vinovăţia reclamantului, Curtea consideră că reclamantul ar fi trebuit să primească un răspuns mai adecvat şi suficient motivat la solicitările sale de administrare de probe (...).

39. În continuare, Curtea trebuie să stabilească importanţa pe care au avut-o declaraţiile martorilor în faza de urmărire penală asupra verdictului de vinovăţie în cazul reclamantului şi, în special, să examineze dacă aceste depoziţii au constituit proba unică sau decisivă (...). În această privinţă, nu este suficient să se ţină seama de ansamblul probelor examinate de instanţe, trebuie să se analizeze care sunt probele pe care se bazează efectiv condamnarea (...).

40. În cauză, cele 5 declaraţii în litigiu confirmă versiunea agentului de poliţie A.C., conform căruia reclamantul a săvârşit infracţiunea de ultraj (...). Ceilalţi 2 martori, care s-au prezentat în faţa parchetului şi în faţa instanţei, nu au susţinut această variantă (...). Curtea concluzionează că, în ciuda susţinerilor Guvernului, cele 5 declaraţii date în faza de urmărire penală au reprezentat singurele argumente care au justificat condamnarea reclamantului pentru ultraj.

41. Instanţa de apel şi cea de recurs nu au făcut altceva decât să confirme hotărârea primei instanţe.

42. În aceste condiţii, este indubitabil faptul că declaraţiile date în faza de urmărire penală au jucat un rol decisiv în condamnarea reclamantului pentru ultraj. (...)

44. Trebuie reamintit faptul că, în fiecare cauză în care se pune problema echităţii procedurii în raport cu o depoziţie a unui martor absent, trebuie să se stabilească, printr-o examinare cât mai riguroasă, dacă există elemente care pot să compenseze suficient dificultăţile cauzate apărării prin admiterea acesteia, în special garanţii procedurale solide, care permit o apreciere corectă şi echitabilă a credibilităţii unei astfel de probe. Examinarea acestei chestiuni permite să se verifice dacă depoziţia martorului absent este suficient de credibilă, ţinând seama de importanţa ei în cauză (...).

45. În prezenta cauză, martorii au fost audiaţi în faţa organelor de poliţie şi în faţa procurorului, dar nu au compărut în faţa instanţei. Aşadar, nici instanţele, nici reclamantul nu au putut să îi asculte în timpul interogatoriului pentru a le aprecia credibilitatea şi valoarea probantă a depoziţiilor lor (...). Curtea reţine că există un dubiu cu privire la modul în care aceste declaraţii au fost date, cel puţin în faţa organelor de poliţie. În special, observă

că toate cele 5 declarații au fost scrise de aceeași persoană, iar din conținutul acestora a reieșit că martorii le-au citit și semnat la final. Susținerile reclamantului, conform cărora depozițiile au fost scrise de către agentul de poliție A.C., parte implicată în cauză, nu au fost verificate de către instanțe (...).

46. În ciuda obiecțiilor reclamantului, instanțele interne l-au condamnat în baza acestor probe, fără a le verifica prin raportare la declarațiile martorilor care infirmau teza unui comportament ofensator al reclamantului față de agentul de poliție.

47. Instanțele interne nu au explicat nici modalitatea în care au evaluat credibilitatea mărturiilor contestate, în măsura în care acestea erau singurele probe ce l-ar fi încriminat pe reclamant (...).

48. Având în vedere cele de mai sus și caracterul determinant al declarațiilor date în cursul urmăririi penale, în absența din dosar a altor mijloace de probă solide cu care acestea să se coroboreze, Curtea trage concluzia că instanțele interne nu au apreciat în mod corect și echitabil credibilitatea probelor. Curtea consideră că dreptul la apărare al reclamantului a suferit astfel o limitare incompatibilă cu cerințele unui proces echitabil.

Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) *(hot. din 3 decembrie 2013, M. Of. nr. 442 din 17 iunie 2014)*.

2. Cauza *Vitan c. României*. Dreptul la apărare. Apărător ales. 57. Curtea constată că, deși se plânge de lipsa de timp necesar pentru a-și pregăti apărarea și de refuzul președintelui instanței de a-i permite accesul la dosar, reclamantul nu a solicitat o prelungire a termenelor acordate de instanțe – nici personal, nici prin intermediul avocaților săi – și nici nu s-a plâns de un pretins refuz de a i se permite accesul la dosar. În orice caz, din niciun element din dosar nu rezultă că dreptul la apărare al reclamantului a fost încălcat.

58. Curtea notează faptul că, exceptând cele două ședințe de judecată ținute la Cluj, reclamantul a fost asistat pe toată durata procedurii litigioase de către unul sau chiar 2 apărători aleși.

59. În ceea ce privește desemnarea unui avocat din oficiu pentru ședințele din 20 și 21 august 2001, Curtea reamintește că, dincolo de importanța relațiilor de încredere dintre avocat și client, nu se poate conferi un caracter absolut dreptului garantat de art. 6 parag. 3 lit. c). El este în mod necesar supus anumitor limitări atunci când, așa cum este cazul în speță, instanțele au obligația de a hotărî dacă interesele justiției impun asigurarea unui apărător numit din oficiu pentru acuzat. Desemnând un astfel de avocat, instanțele naționale trebuie, desigur, să țină cont de voința acuzatului. Totuși, ele pot să treacă dincolo de această limită, dacă există motive întemeiate și suficiente de a considera că interesele justiției o impun (...).

60. În speță, Curtea observă că reclamantul era reprezentat la data respectivă de 2 avocați aleși, care cunoșteau data ședințelor de judecată în discuție și faptul că acestea urmau să aibă loc la Cluj. Cu toate acestea, ei nu s-au prezentat în fața instanței și nu și-au asigurat substituirea, în ciuda prevederilor exprese ale legii în materie.

61. Avocații nu au cerut amânarea cauzei, nici nu au informat instanța despre absența lor. Plângerea făcută de soția reclamantului nu poate complini aceste carențe. În plus, la următorul termen de judecată din data de 18 septembrie 2001, avocatul ales al reclamantului, care a fost prezent, nu a contestat faptul că martorii au fost audiați în lipsa sa.

62. În plus, Curtea observă că tribunalul militar a hotărât să se deplaseze la Cluj pentru a-i putea audia pe martorii care refuzaseră să se prezinte în București, în ciuda avertismentelor repetate din partea instanței.

63. Prin urmare, hotărârea instanței de a continua analizarea cauzei și de a audia martorii este justificată, cu atât mai mult cu cât reclamantului i s-a acordat un avocat din oficiu, care a asigurat o apărare corespunzătoare. În acest sens, Curtea observă că reclamantul nu s-a plâns în fața instanțelor interne de o lipsă de diligență a avocatului său desemnat din oficiu.

64. Aceste elemente îi sunt suficiente Curții pentru a constata că cerințele art. 6 parag. 1 și 3 au fost respectate de instanțele interne *(hot. din 25 martie 2008, M. Of. nr. 114 din 19 februarie 2010).*

3. Cauza *Szabo și alții c. României*. Dreptul de a fi informat. Schimbarea încadrării juridice. 49. Curtea reiterează că dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. a) subliniază necesitatea de a acorda o atenție deosebită notificării „învinuirii" inculpatului. (...) Art. 6 parag. 3 lit. a) din Convenție acordă inculpatului dreptul de a fi informat nu numai cu privire la cauza acuzației, adică a actelor pe care se presupune că le-a comis și pe care se bazează acuzarea, dar, de asemenea, și cu privire la calificarea juridică a acestor acte (...).

50. Domeniul de aplicare a dispoziției menționate mai sus trebuie să fie, în special, evaluat în lumina dreptului mai general la un proces echitabil garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție. În materie penală, furnizarea de informații depline, detaliate privind acuzațiile împotriva unui inculpat și, prin urmare, privind și încadrarea juridică pe care instanța ar putea-o adopta în materie este o condiție esențială pentru a se asigura că procedurile sunt echitabile. În ceea ce privește plângerea în temeiul art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenție, Curtea reiterează că lit. a) și b) ale art. 6 parag. 3 sunt coroborate și că dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației aduse trebuie să fie considerate în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea (...).

51. Curtea observă, în cazul de față, că cererea de a schimba încadrarea juridică a faptelor comise de către reclamanți a fost depusă pentru prima dată de procuror în fața instanțelor judecătorești naționale la 23 decembrie 1998. La cererea reclamanților, instanța a amânat judecarea cauzei în scopul de a le permite să își pregătească apărarea, după care au fost audiate în public observațiile tuturor părților implicate în cursul următoarei ședințe de judecată (...). Aceeași cerere a fost reiterată și discutată în audieri publice în fața instanțelor judecătorești naționale în mai multe rânduri de-a lungul procedurii. Reclamanții au fost prezenți la toate aceste audieri și au fost reprezentați de avocați aleși. De asemenea, ei au avut și au beneficiat de posibilitatea de a prezenta observații scrise cu privire la cererea în cauză în fața tuturor instanțelor (...).

52. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că instanțele judecătorești naționale au acordat reclamanților posibilitatea de exercitare a drepturilor lor de apărare cu privire la aspectul schimbării încadrării juridice a acuzațiilor împotriva lor într-un mod practic și eficient și în timp util. Ca urmare, cazul nu dezvăluie nicio aparență de încălcare a garanțiilor prevăzute la art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. a) și b) din Convenție *(hot. din 18 martie 2014, www.echr.coe.int).*

4. Cauza *Adrian Constantin c. României*. Dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației. 18. Curtea reamintește că echitatea unei proceduri se apreciază în raport cu ansamblul acesteia. Dispozițiile art. 6 parag. 3 exprimă necesitatea acordării unei atenții deosebite notificării „acuzației" aduse persoanei în cauză. Actul sesizării joacă un rol determinant în urmărirea penală: după notificare, persoana trimisă în judecată este oficial înștiințată în scris cu privire la temeiul legal și factual al acuzațiilor care i se aduc. Art. 6

parag. 3 lit. a) îi recunoaşte acuzatului dreptul de a fi informat nu doar cu privire la cauza acuzaţiei, adică la faptele materiale de care este acuzat şi pe care se bazează acuzaţia, dar şi la încadrarea juridică a faptelor, şi aceasta în mod detaliat (...).

19. Sfera de aplicare a acestei dispoziţii trebuie apreciată, în special, în lumina celui mai general drept la un proces echitabil garantat la art. 6 parag. 1 din Convenţie. În materie penală, o informare precisă şi completă cu privire la acuzaţiile aduse unei persoane şi deci cu privire la încadrarea juridică pe care instanţa o poate reţine împotriva sa este o condiţie esenţială a echităţii procedurii. Dispoziţiile art. 6 parag. 3 lit. a) nu impun nicio formă deosebită de informare a acuzatului cu privire la natura şi cauza acuzaţiei care i se aduce. În sfârşit, există o legătură între lit. a) şi b) de la art. 6 parag. 3, iar dreptul de a fi informat cu privire la natura şi cauza acuzaţiei trebuie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-şi pregăti apărarea (*Pélissier şi Sassi c. Franţei*, §§ 52-54) *(hot. din 12 aprilie 2011, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Bykov c. Rusiei* (Marea Cameră). Dreptul la tăcere. Probe obţinute ilegal, analizate în contextul întregii proceduri. 59. Reclamantul a susţinut că interceptarea telefonului nu a fost autorizată printr-o hotărâre judecătorească şi că el nu a avut nicio ocazie reală pentru a contesta probele prezentate de acuzare. A susţinut că, urmare a refuzului instanţei de a-i furniza o copie a casetelor audio, a fost împiedicat să obţină probele criminalistice în ceea ce îl priveşte. (...)

89. Nu este rolul Curţii de a stabili, ca o chestiune de principiu, dacă anumite tipuri de probe – de exemplu, probele obţinute în mod ilegal din perspectiva legislaţiei interne – pot fi admisibile sau nu ori dacă reclamantul a fost vinovat sau nu. Întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procedura în ansamblu, inclusiv modul în care au fost obţinute probele, a fost corectă. Acest lucru implică o examinare a „nelegalităţii" în cauză şi, dacă este vorba despre o încălcare a unui alt drept din Convenţie, natura încălcării constatate. (...)

92. În ceea ce priveşte privilegiul împotriva autoincriminării sau dreptul la tăcere, Curtea reiterează că acestea sunt, în general, standarde recunoscute internaţional care stau la baza unei proceduri echitabile. Scopul lor este de a oferi unei persoane acuzate protecţie împotriva constrângerii necorespunzătoare din partea autorităţilor şi, prin urmare, pentru a evita erori judiciare şi a asigura obiectivele art. 6 (...). Dreptul de a nu se acuza este în primul rând analizat din perspectiva respectării voinţei unei persoane acuzate de a păstra tăcerea şi presupune că urmărirea penală într-o cauză penală urmăreşte să demonstreze cazul împotriva acuzatului fără a recurge la probe obţinute prin metode de constrângere sau opresiune care să înfrângă voinţa inculpatului (...).

În examinarea dacă o procedură a atins însăşi esenţa privilegiului împotriva autoincriminării, Curtea trebuie să analizeze natura şi gradul de constrângere, existenţa unor garanţii relevante în proceduri şi modul de utilizare a oricărui material astfel obţinut. (...)

96. Curtea observă în continuare că înregistrarea contestată şi dovezile fizice obţinute prin operaţiunea sub acoperire nu au fost singurele elementele invocate de instanţa naţională ca bază pentru condamnarea reclamantului. De fapt, proba determinantă pentru urmărirea penală a fost declaraţia iniţială a lui V. (...). Această declaraţie, care a dat naştere anchetei, a fost făcută de către V. înainte şi în mod independent de operaţiunea sub acoperire, în calitatea sa de persoană privată, şi nu ca informator al poliţiei. Mai mult decât atât, el a reiterat declaraţiile sale incriminatoare în timpul interogatoriilor ulterioare în mai multe rânduri şi în timpul confruntărilor între el şi reclamant în faza de urmărire penală. (...)

98. Având în vedere cele de mai sus, Curtea acceptă că probele obținute din operațiunea sub acoperire nu au fost singurul temei pentru condamnarea reclamantului, fiind coroborate cu alte probe concludente. Nimic nu a fost demonstrat pentru a susține concluzia că dreptul de apărare al reclamantului nu a fost respectat în mod corespunzător în ceea ce privește probele prezentate sau că evaluarea acestora de către instanțele judecătorești naționale ar fost arbitrară *(hot. din 10 martie 2009, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Chioc c. României*. Caracterul neechivoc al renunțării la garanțiile unui proces echitabil. 46. Curtea reamintește că nici litera, nici spiritul art. 6 din Convenție nu împiedică o persoană de a renunța din proprie voință, în mod expres sau tacit, la garanțiile unui proces echitabil. Cu toate acestea, pentru a fi efectivă în sensul Convenției, o astfel de renunțare trebuie să fie stabilită într-un mod neechivoc și să fie însoțită de un număr minim de garanții pe măsura importanței sale (...).

47. În acest caz, Curtea notează că, de la începutul urmăririi penale împotriva sa și de la arestarea sa preventivă, reclamantul a fost informat asupra dreptului său de a beneficia de asistența unui avocat. Indicând în scris în prima sa declarație că nu dorește să fie asistat, acesta s-a expus cu bună știință riscului unei condamnări bazate pe mărturiile făcute în această declarație. De altfel, Curtea reține că, la 30 aprilie 1999, în prezența unui avocat desemnat din oficiu, reclamantul a reiterat în scris mărturiile sale.

48. În ceea ce privește declarația sa de la 1 mai 1999, Curtea consideră că, chiar dacă reclamantul nu a beneficiat de asistența unui avocat, noțiunea de echitate consacrată prin art. 6 nu a fost nerespectată în esență, din moment ce în acele declarații reclamantul nu a făcut decât să aducă anumite amănunte în ceea ce privește demersurile făcute pentru înmatricularea mașinilor.

49. Cu siguranță, ulterior, reclamantul a revenit asupra afirmațiilor și a declarat în fața instanțelor naționale și a Curții că mărturiile sale au fost făcute sub influența fricii. Cu toate acestea, nu a reușit să își susțină afirmațiile *(dec. din 11 iunie 2013, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Kaste și Mathisen c. Norvegiei*. Dreptul la tăcere în cazul coacuzatului. 47. (...) Curtea consideră că înfățișarea unui martor este o condiție prealabilă pentru posibilitățile apărării de a se confrunta cu acesta. Totuși, trebuie să existe o oportunitate corectă și adecvată de a pune întrebări martorului. (...)

50. Curtea observă că, de îndată ce D. a declarat că dorește să păstreze tăcerea, procurorul a solicitat, iar Înalta Curte a acordat autorizația de a citi declarațiile sale făcute la poliție (...). În acest sens, prezenta cauză este similară cu cea din cauzele *Lucà c. Italiei* (§§ 13-15) și *Craxi c. Italiei* (§ 30), în care citirea declarațiilor trebuia făcută dacă coacuzatul a ales să tacă. În niciun moment în timpul procedurii înainte de citirea declarațiilor lui D. de către procuror reclamanților nu li s-a oferit posibilitatea de a contesta și pune întrebări lui D. prin intermediul examinării. Mai degrabă decât să permită avocatului reclamanților de a-i pune întrebări lui D. și de a susține apărarea lor în funcție de răspunsurile sau refuzurile lui D. de a răspunde, Înalta Curte a dat cuvântul procurorului, astfel încât acesta să poată citi depozițiile lui D. Astfel, opțiunea lui D. de a-și exercita dreptul de tăcere a avut ca efect scutirea lui de a răspunde oricărei întrebări pe care reclamanții ar fi dorit să i-o adreseze.

51. Aceasta pare să fi fost situația după ce au fost citite declarațiile lui D., atunci când avocatul celui de-al doilea reclamant a făcut o cerere motivată pentru a-i pune o întrebare lui D. Președintele Înaltei Curți a răspuns că, din moment ce D. a invocat dreptul său de tăcere, aceasta nu îi permite să îl întrebe direct. Este adevărat că totuși președintele l-a

întrebat pe D. dacă dorește să facă declarații în întregime sau în parte și că D. a răspuns că el nu dorește să facă declarații, chiar și în ceea ce privește problema specifică pusă de avocatul celui de-al doilea reclamant (...). Totuși, chiar și în această etapă, cu președintele Înaltei Curți acționând ca un filtru intermediar între cel de-al doilea reclamant – acuzatul – și D. – martor –, nu se poate spune că celui de-al doilea reclamant i-a fost acordată o șansă reală de a se confrunta cu D. (...)

52. În plus, Curtea nu este convinsă că, dacă reclamanților li s-ar fi oferit oportunitatea de a pune direct întrebări lui D., acest lucru nu ar fi putut fi conciliat cu dreptul acestuia de a nu răspunde la întrebările care ar fi putut să îl incrimineze.

53. Interpretarea Înaltei Curți pare să fi avut implicații pentru comportamentul său în cadrul procedurii în ceea ce privește chestiunea vizată în temeiul art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție. Curtea nu poate decât să rețină că Înalta Curte a considerat că, în calitate de coacuzat, D. nu a fost un „martor" în sensul acestor dispoziții (...). Potrivit Curții Supreme, aceasta pare să fi pornit de la interpretarea că limitările Convenției privind citirea declarațiilor făcute la poliție nu se aplică unor astfel de declarații făcute de un coacuzat (...). În opinia Curții, această interpretare a Înaltei Curți cu greu ar fi în concordanță cu sensul autonom al termenului de „martor" din jurisprudența Curții, potrivit căreia faptul că declarațiile au fost făcute de un coacuzat mai degrabă decât de un martor este lipsit de relevanță (...). Trebuie reiterat faptul că, în cazul în care o declarație poate servi într-o oarecare măsură ca bază pentru o condamnare, atunci, indiferent dacă a fost făcută de un martor în sens strict sau de un coacuzat, ea constituie o probă pentru urmărirea penală față de care se aplică garanțiile oferite de art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție. (...)

55. În acest context, Curtea nu este convinsă că reclamanții au avut posibilitatea adecvată și corectă de a contesta declarațiile pe care s-a întemeiat condamnarea lor.

56. Prin urmare, reclamanților nu li s-a asigurat un proces echitabil. Astfel, a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție *(hot. din 9 noiembrie 2006, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Panovits c. Ciprului*. Dreptul la tăcere al minorului. 73. Curtea constată că lipsa de furnizare de informații suficiente privind dreptul reclamantului de a consulta un avocat înainte de interogarea sa de către poliție, mai ales având în vedere faptul că el era minor la momentul respectiv și nu era asistat de reprezentantul său legal în timpul interogatoriului, a constituit o încălcare a dreptului la apărare al reclamantului. În plus, nici reclamantul și nici tatăl său, care a acționat în numele reclamantului, nu au renunțat la dreptul reclamantului de a primi asistență juridică înainte de interogatoriu în mod explicit și neechivoc.

74. În ceea ce privește plângerea reclamantului cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea (...), Curtea notează că, în conformitate cu dreptul intern, reclamantului i s-a spus că nu este obligat să declare nimic dacă nu voia să facă acest lucru și că ceea ce spune ar putea fi consemnat în scris și prezentat ca probe în procedurile ulterioare (...). Curtea constată, având în vedere circumstanțele din speță, în care reclamantul a fost minor și a fost interogat în lipsa reprezentantului său legal și fără a fi informat despre dreptul de a solicita și de a obține reprezentare juridică înainte de a fi interogat, că era puțin probabil ca o simplă prudență în cuvintele prevăzute în legislația internă să fie de ajuns să îi permită să înțeleagă suficient natura drepturilor sale.

75. În sfârșit, Curtea consideră că, deși reclamantul a beneficiat de o procedură contradictorie în care a fost reprezentat de avocatul ales de el, prejudiciul suferit ca

urmare a încălcării procesului echitabil în etapa urmăririi penale nu a fost remediat de procedura ulterioară, în care mărturisirea lui a fost tratată ca voluntară şi, prin urmare, a fost declarată admisibilă ca probă.

76. În această privinţă, Curtea observă că, în ciuda faptului că a fost contestat caracterul voluntar al declaraţiei reclamantului luate la scurt timp după arestarea sa şi care a format obiectul unui proces distinct în cadrul procesului principal şi, deşi nu a fost un indiciu exclusiv pe care condamnarea reclamantului s-a bazat, a fost totuşi decisiv din perspectiva apărării reclamantului şi a constituit un element important pe care s-a bazat condamnarea sa (...).

77. Având în vedere consideraţiile de mai sus, Curtea concluzionează că a existat o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. c) coroborat cu art. 6 parag. 1 din Convenţie, din cauza lipsei de asistenţă juridică a reclamantului în etapele iniţiale ale interogatoriilor efectuate de poliţie *(hot. din 11 decembrie 2008, www.echr.coe.int).*

9. Cauza *Brusco c. Franţei*. Dreptul la tăcere în cazul persoanei reţinute. 50. Curtea constată că, atunci când reclamantul a fost reţinut de poliţie şi a trebuit să jure că „va spune tot adevărul şi numai adevărul", acesta a făcut obiectul unei „acuzaţii penale" şi s-a bucurat de dreptul de a nu contribui la propria acuzare şi de a păstra tăcerea, garantat de art. 6 parag. 1 şi 3 din Convenţie.

51. Curtea notează că, în prima sa declaraţie din 8 iunie 1999, reclamantul a furnizat unele dovezi care ar fi putut proba implicarea sa în agresiunea lui B.M. (...). De asemenea, Curtea constată că aceste declaraţii au fost apoi utilizate de către instanţele penale pentru a stabili faptele şi pentru a-l condamna pe reclamant.

52. Curtea consideră că faptul de a depune un jurământ înainte de a da declaraţii a constituit pentru reclamant – care era deja din ziua precedentă obiectul unei măsuri coercitive, fiind în custodia poliţiei – o formă de presiune şi că riscul unei urmăriri penale pentru mărturie falsă cu siguranţă a făcut ca depunerea jurământului să fie şi mai constrângătoare. (...)

54. De asemenea, Curtea notează că nu rezultă nici din dosar şi nici din procesele-verbale încheiate cu ocazia depunerii declaraţiilor că reclamantul ar fi fost informat la începutul interogării lui cu privire la dreptul de a păstra tăcerea, de a nu răspunde la întrebări sau de a nu răspunde la unele întrebări, dacă doreşte acest lucru. Se constată, de asemenea, că reclamantul a fost asistat de avocat după 20 de ore de la începerea perioadei de reţinere, perioadă prevăzută în art. 63-4 CPP (...). Prin urmare, avocatul nu a fost în măsură să îi furnizeze informaţii cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea şi de a nu se autoacuza înainte de primul său interogatoriu şi nici nu a putut asista la formularea acestuia sau a celor care au urmat, în conformitate cu art. 6 din Convenţie.

55. Rezultă că, în acest caz, a fost afectat dreptul reclamantului de a nu contribui la propria acuzare şi de a tăcea, garantat de art. 6 parag. 1 şi 3 din Convenţie *(hot. din 14 octombrie 2010, www.echr.coe.int).*

10. Cauza *Yaremenko c. Ucrainei*. Dreptul la tăcere. Declaraţie dată în absenţa avocatului şi retrasă ulterior. 78. Fără a aduce atingere argumentelor Guvernului în sensul că dreptul reclamantului la tăcere este protejat în dreptul intern, Curtea constată că avocatul reclamantului a fost înlăturat din cauză de către investigator, după ce îşi sfătuise clientul să păstreze tăcerea. Acest motiv a fost indicat în mod clar în decizia investigatorului. Aceasta a fost, de asemenea, repetată de două ori în răspunsurile procurorului oferite plângerilor întocmite de avocatul O.K. În unul dintre aceste răspunsuri (...), s-a menţionat, de asemenea,

că avocatul a încălcat etica profesională prin consilierea clientului său în sensul de a-şi susţine nevinovăţia şi de a-şi retrage o parte din recunoaşterea sa anterioară.

79. Mai mult, Curtea consideră remarcabil că reclamantul şi dl S., doi ani mai târziu, au dat declaraţii foarte detaliate care, conform anchetatorilor, nu conţineau discrepanţe sau neconcordanţe. Acest grad de coerenţă între mărturiile reclamantului şi ale coacuzatului ridică suspiciuni în sensul că atitudinile lor au fost atent coordonate. Instanţele interne au considerat însă astfel de mărturii detaliate ca fiind o dovadă de netăgăduit a veridicităţii lor şi le-au folosit ca temei pentru condamnarea reclamantului, în ciuda faptului că declaraţia sa a fost dată în absenţa unui avocat, a fost retrasă imediat după ce reclamantul a avut acces la un avocat ales de el şi nu a fost susţinută de alte materiale. În aceste condiţii, există motive serioase pentru a sugera că declaraţia semnată de reclamant a fost obţinută împotriva voinţei acestuia.

80. În lumina consideraţiilor de mai sus şi ţinând cont de faptul că nu a existat nicio anchetă adecvată cu privire la acuzaţiile reclamantului în sensul că declaraţia a fost obţinută prin mijloace ilicite (...), Curtea constată că utilizarea sa la proces interferează cu dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării *(hot. din 12 iunie 2008, www.echr.coe.int).*

11. Cauza *Vamvakas c. Greciei (nr. 2)*. Principii privind asigurarea asistenţei prin avocat din oficiu. 36. Curtea reaminteşte principiile care stau la baza jurisprudenţei sale privind asistenţa juridică. După cum a afirmat în repetate rânduri, Convenţia a fost menită să garanteze nu drepturi teoretice sau iluzorii, ci concrete şi efective, iar numirea unui avocat nu asigură prin ea însăşi eficienţa asistenţei ce poate fi acordată unui acuzat. Nu putem totuşi impune statului responsabilitatea pentru orice eroare a unei apărări publice (...). Rezultă din independenţa profesiei de avocat prin raportare la stat că respectivul comportament al apărării este vital pentru acuzat şi avocatul său, fie desemnat în cadrul unei asistenţe juridice, fie plătit de clientul său. Art. 6 parag. 3 lit. c) nu obligă autorităţile naţionale competente să intervină decât în cazul în care eşecul apărătorului din oficiu este evident sau dacă sunt informate cu privire la aceasta într-o manieră suficientă prin orice alt mod (...).

37. Curtea reaminteşte, de asemenea, că există situaţii în care statul ar trebui să acţioneze şi să nu rămână pasiv atunci când problemele privind reprezentarea în justiţie sunt aduse la cunoştinţa autorităţilor competente. Dacă acesta este conştient de astfel de probleme, are obligaţia de a înlocui avocatul sau de a-l determina să îşi exercite misiunea. (...)

39. Curtea aminteşte că un avocat, mai ales un avocat din oficiu, nu este scutit de toată diligenţa necesară atunci când a hotărât să se retragă dintr-o cauză sau când este împiedicat să participe la o audiere. În astfel de cazuri, el trebuie să informeze autoritatea care l-a desemnat şi să efectueze toate actele urgente pentru păstrarea drepturilor şi intereselor clientului său.

40. Or, în speţă, avocatul reclamantului (...) pare că la niciun moment nu a justificat imposibilitatea îndeplinirii misiunii sale. (...) Prin urmare, chiar presupunând că dl F.K. ar fi telefonat la grefă pentru a declara impedimentul participării, cererea sa nu a putut fi luată în considerare, deoarece nu a fost prezentată în forma solicitată (...).

41. (...) Era de competenţa Curţii Supreme a se întreba de ce nu a fost prezent avocatul reclamantului, care a fost desemnat din oficiu, şi a se asigura că interesele reclamantului au fost protejate. (...)

43. Oricare ar fi circumstanţele – absenţa oricărui demers sau formularea unei cereri în formă necorespunzătoare –, aceasta ar fi impus instanţei competente obligaţia pozitivă de a asigura respectarea concretă şi efectivă a dreptului la apărare al reclamantului. Acest lucru nu s-a întâmplat, Curtea neputând decât să constate o încălcare a parag. 1 şi parag. 3 lit. c) ale art. 6 din Convenţie *(hot. din 9 aprilie 2015, www.echr.coe.int)*.

12. Cauza *Artico c. Italiei*. Dreptul la asistenţă juridică. Obligaţii pozitive ale statului. 33. (...) Lit. c) de la parag. 3 al art. 6 garantează dreptul la o apărare adecvată, fie în persoană, fie prin intermediul unui avocat, acest drept fiind întărit de o obligaţie din partea statului de a acorda asistenţă juridică gratuită în anumite cazuri. (...) Art. 6 parag. 3 lit. c) vorbeşte despre „asistenţă", şi nu despre „nominalizare". Din nou, simpla numire nu asigură asistenţa efectivă, având în vedere că avocatul desemnat pentru acordarea asistenţei juridice poate muri, poate cădea grav bolnav, poate să nu îşi îndeplinească sarcina pentru o perioadă îndelungată sau se poate eschiva sarcinilor sale. Dacă sunt notificate cu privire la situaţii de acest gen, autorităţile trebuie să îl înlocuiască sau să îl determine să îşi îndeplinească obligaţiile (...).

În speţă, dl Artico nu a beneficiat de servicii dlui Della Rocca în niciun moment. De la bun început, avocatul a declarat că este incapabil să acţioneze. El a invocat în primul rând existenţa unor alte angajamente şi, ulterior, starea sa de sănătate (...). Curtea nu este chemată să cerceteze relevanţa acestor explicaţii. (...) Curtea reaminteşte că, sub rezerva anumitor excepţii care nu sunt relevante pentru prezenta cauză, oricine care este într-o stare de sărăcie are dreptul, în conformitate cu legislaţia italiană, la asistenţă juridică gratuită în materie penală (...).

34. (...) În orice caz, aici interesele justiţiei au impus furnizarea de asistenţă efectivă. Acest lucru ar fi constituit, în conformitate cu cele susţinute de dl Della Rocca, o sarcină foarte solicitantă şi oneroasă (...). În orice caz, procedura scrisă, care este de primă importanţă în faţa Curţii de Casaţie italiene, nu a fost încheiată până la 8 august 1972. Un avocat calificat ar fi putut să clarifice motivele invocate de dl Artico şi, în special, ar fi pus accentul necesar pe problema crucială a prescripţiei răspunderii penale, care abia a fost atinsă în declaraţiile „voluminoase şi superflue" din 14-15 martie 1972 (...). În plus, numai un avocat ar fi contracarat memoriile procurorului, determinând Curtea de Casaţie să organizeze o audiere publică dedicată, printre altele, unei discuţii aprofundate pe această problemă (...).

35. (...) Guvernul susţine imposibilul, deoarece nu poate fi dovedit dincolo de orice îndoială că un substitut al dlui Della Rocca ar fi susţinut intervenirea prescripţiei şi ar fi convins Curtea de Casaţie acolo unde reclamantul nu a reuşit să o facă. Cu toate acestea, pare plauzibil în circumstanţele speciale ca aşa să se fi întâmplat. Mai presus de toate, nu există nimic în art. 6 parag. 3 lit. c) care să indice că această dovadă era necesară; o interpretare în sensul că o astfel de cerinţă este solicitată de acest paragraf l-ar priva în mare măsură de însăşi substanţa sa. Mai general, existenţa unei încălcări este de conceput chiar şi în absenţa prejudiciului (...); existenţa prejudiciului este relevantă doar în contextul art. 50.

36. (...) În realitate, dl Artico a încercat cu încăpăţânare să îşi schimbe situaţia: a înmulţit plângerile sale şi reprezentările atât faţă de avocatul său din oficiu – într-o manieră deranjantă şi chiar exasperantă – şi la Curtea de Casaţie (...). Desigur, un stat nu poate fi considerat responsabil pentru orice deficienţă din partea unui avocat numit a acorda asistenţă juridică, dar, în circumstanţe deosebite, revine autorităţilor competente obligaţia de a lua măsuri pentru a se asigura că solicitantul s-a bucurat în mod efectiv de dreptul ce

i-a fost recunoscut. Două modalități stăteau la îndemâna autorităților: fie să îl înlocuiască pe dl Della Rocca, fie, dacă era cazul, să îl facă să își îndeplinească obligațiile (...). Ele au ales o a treia modalitate – rămânând pasive –, în timp ce respectarea Convenției le impunea acțiuni pozitive (...).

37. Curtea concluzionează că a existat o încălcare a cerințelor art. 6 parag. 3 lit. c) *(hot. din 13 mai 1980, www.echr.coe.int)*.

13. Cauza *Salduz c. Turciei* (Marea Cameră). Dreptul la avocat din momentul primului contact cu autoritățile. 52. Legile naționale pot prevedea consecințe pentru comportamentul unui acuzat în etapa inițială a interogării de către poliție, care sunt decisive pentru perspectivele de apărare în orice procedură penală ulterioară. În aceste circumstanțe, art. 6 necesită în mod obișnuit ca unui acuzat să îi fie permis să beneficieze de asistența unui avocat deja la etapa inițială a interogării de către poliție. Totuși, până acum, acest drept a fost considerat capabil de a fi supus restricțiilor pentru motive rezonabile. Prin urmare, întrebarea în fiecare situație a fost dacă restricția a fost justificată și, în cazul unui răspuns afirmativ, având în vedere procedurile în ansamblu, dacă acuzatul nu a fost privat de un proces echitabil, chiar dacă o restricție justificată poate determina, în anumite circumstanțe, acest lucru. (...)

55. În acest context, Curtea constată că, pentru ca dreptul la un proces echitabil să rămână suficient de „practic și efectiv" (...), art. 6 parag. 1 cere, de regulă, ca accesul la un avocat să fie acordat de la prima interogare a suspectului de către poliție, cu excepția cazului când se demonstrează, în lumina circumstanțelor specifice ale fiecărui caz, că există motive întemeiate de a restricționa acest drept. Chiar și în cazul în care motive întemeiate pot justifica în mod excepțional accesul la un avocat, această restricție – indiferent de justificare – nu trebuie să prejudicieze drepturile unui acuzat în temeiul art. 6 (...). Dreptul de apărare va fi, în principiu, iremediabil prejudiciat dacă declarațiile incriminatoare date pe durata interogării de către poliție, în lipsa accesului la un avocat, sunt folosite pentru a obține o condamnare. (...)

58. Astfel, în această cauză, reclamantul a fost, fără îndoială, afectat de restricțiile privind accesul său la un avocat, prin faptul că declarația sa dată poliției a fost folosită pentru condamnarea sa. Nici asistența oferită ulterior de către un avocat, nici natura contradictorie a procedurilor ulterioare nu au putut înlătura greșelile care au apărut pe durata custodiei poliției. Cu toate acestea, Curtea nu poate să speculeze cu privire la impactul pe care accesul reclamantului la un avocat pe durata custodiei poliției l-ar fi putut avea asupra procedurilor ulterioare. (...)

62. În concluzie, chiar dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta probele aduse împotriva sa în cadrul judecății și, ulterior, în procedura de apel, absența avocatului pe durata aflării în custodia poliției a afectat iremediabil dreptul său la apărare.

63. Având în vedere cele expuse mai sus, Curtea conchide că, în această cauză, a avut loc o violare a art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție, coroborat cu art. 6 parag. 1 *(hot. din 27 noiembrie 2008, www.echr.coe.int)*.

14. Cauza *Czekalla c. Portugaliei*. Îndrumări date avocatului. 65. Curtea notează, în primul rând, că statul nu poate fi considerat responsabil pentru orice inadecvare sau greșeală în realizarea apărării reclamantului imputabile avocatului desemnat din oficiu. Totuși, în anumite circumstanțe, nerespectarea din neglijență a unei condiții pur formale nu poate fi asimilată cu o apărare nechibzuită sau o greșeală de argumentare. Aceasta, cu atât

mai mult cu cât, ca urmare a unei astfel de neglijenţe, un inculpat este lipsit de o cale de atac. Trebuie subliniat, în această privinţă, că reclamantul era un străin care nu cunoştea limba în care procedura a fost efectuată şi care fusese acuzat de infracţiuni pentru care era pasibil – şi aşa s-a şi întâmplat – de o pedeapsă cu închisoarea de lungă durată.

66. Această combinaţie de circumstanţe determină Curtea să considere că dl Czekalla nu s-a bucurat, astfel cum art. 6 parag. 3 lit. c) o impune, de o apărare practică şi eficientă în ceea ce priveşte recursul său la Curtea Supremă. Rămâne să se stabilească dacă autorităţile competente aveau obligaţia, cu respectarea principiului fundamental al independenţei profesiei de avocat, să ia măsuri pentru a se asigura că reclamantul s-a bucurat în mod efectiv de dreptul ce i-a fost acordat. (...)

68. Acestea fiind spuse, punctul decisiv este eşecul avocatului numit din oficiu de a se conforma unei norme absolut formale la depunerea recursului în interesul legii la Curtea Supremă de Justiţie. În opinia Curţii, aceasta a constituit un „eşec manifest", care impunea măsuri pozitive din partea autorităţilor competente. Curtea Supremă de Justiţie ar fi putut, de exemplu, să invite avocatul desemnat din oficiu să completeze sau să rectifice pledoaria, mai degrabă decât să declare recursul ca fiind inadmisibil.

69. Guvernul a susţinut că o astfel de invitaţie era de neconceput, având în vedere independenţa profesiei de avocat, şi că aceasta ar fi afectat chiar şi egalitatea armelor.

70. Curtea consideră că argumentul este neconvingător. În primul rând, nu vede cum independenţa profesiei de avocat ar putea fi afectată de o simplă invitaţie a instanţei de judecată pentru a rectifica o greşeală formală. În al doilea rând, consideră că nu se poate spune *a priori* că o astfel de situaţie ar încălca în mod inevitabil principiului egalităţii armelor, având în vedere că ar fi în natura exercitării competenţei judecătorului de a direcţiona procedura, exercitarea acesteia având în vederea buna administrare a justiţiei (...).

71. Prin urmare, circumstanţele cauzei impuneau instanţei competente obligaţia pozitivă de a asigura respectarea practică şi eficientă a dreptului reclamantului la un proces echitabil. Cum nu a fost cazul în speţa analizată, Curtea nu poate decât să constate nerespectarea cerinţelor de la parag. 1 şi parag. 3 lit. c) ale art. 6 din Convenţie, luate împreună *(hot. din 10 octombrie 2002, www.echr.coe.int).*

15. Cauza *Krylov c. Rusiei*. Inculpat audiat prin mijloace audio-video. Necesitatea prezenţei avocatului. 47. Curtea reiterează că exercitarea dreptului la asistenţă juridică are o semnificaţie deosebită în cazul în care reclamantul comunică cu sala de judecată prin mijloace video (...). În speţă, audierea în apel a fost realizată prin asemenea mijloace, aceasta fiind un alt factor care ar fi trebuit să determine instanţa de apel să analizeze lipsa apărării efective pentru reclamant.

48. În rezumat, având în vedere natura procedurii, puterile largi ale instanţei de apel, complexitatea problemelor juridice implicate, capacitatea limitată a reclamantului nereprezentat de a invoca argumente juridice şi, mai presus de toate, miza problemelor în cauză, ţinând seama de gravitatea pedepsei, Curtea consideră că interesele justiţiei impuneau ca reclamantului să îi fi fost acordată asistenţă juridică, la audierea sa în apel *(hot. din 14 martie 2013, www.echr.coe.int).*

Art. 11. Respectarea demnităţii umane şi a vieţii private. (1) Orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnităţii umane.

(2) Respectarea vieții private, a inviolabilității domiciliului și a secretului corespondenței sunt garantate. Restrângerea exercitării acestor drepturi nu este admisă decât în condițiile legii și dacă aceasta este necesară într-o societate democratică.

Reglementarea anterioară: art. 5[1] CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 22 alin. (2), art. 26 alin. (1), art. 27 alin. (1) și (2), art. 28 și art. 53 CR; ▶ art. 3 și art. 8 CEDO; ▶ art. 1, art. 4 și art. 7 CDFUE; ▶ art. 280, art. 281 și art. 282 CP.

ADNOTĂRI

1. Alin. (1) face referire la obligația organelor judiciare sau a altor organe de a aplica procedurile judiciare cu respectarea demnității umane, în toate momentele și fazele procesului penal. Analiza modului în care demnitatea ar fi putut fi afectată se va face în special prin raportare la jurisprudența C.E.D.O. mai ales pe marginea **art. 3** din Convenția europeană.

2. Alin. (2) face referire la necesitatea respectării vieții private a persoanei, concept larg care include, printre altele, și inviolabilitatea domiciliului, dar și aspecte legate de secretul corespondenței. Afectarea vieții private trebuie să se facă – și este consacrat aici încă o dată la nivel de principiu – conform cu prevederile legii și prin aplicarea testului de proporționalitate. Analiza modului în care demnitatea ar fi putut fi afectată se va face prin raportare la jurisprudența C.E.D.O. în special pe marginea **art. 8** din Convenția europeană (a se vedea jurisprudența invocată în cadrul capitolului dedicat probelor).

3. Neexercitarea sau exercitarea necorespunzătoare a atribuțiilor de serviciu de către organele judiciare, prin raportare la aceste principii, se sancționează în plan procesual penal, de exemplu, prin anularea actelor astfel efectuate sau excluderea probelor nelegal obținute, dar poate atrage și răspunderea disciplinară sau chiar penală – după caz, pentru infracțiuni care aduc atingere domiciliului și vieții private, contra înfăptuirii justiției ori de serviciu – a persoanelor vinovate.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Iustin Robertino Micu c. României*. Tratament necorespunzător în timpul interogării. 64. Curtea reiterează că, potrivit jurisprudenței sale consacrate, relele tratamente trebuie să atingă un nivel minim de severitate pentru a intra sub incidența art. 3 (a se vedea *Jalloh c. Germanei*, § 67). Analizând dacă tratamentul este „degradant" în sensul art. 3, unul dintre factorii pe care Curtea îi va lua în considerare este întrebarea dacă s-au urmărit umilirea și înjosirea persoanei în cauză, deși absența oricărui asemenea scop nu poate exclude în mod concludent o constatare a unei încălcări a art. 3 (a se vedea *Raninen c. Finlandei*, § 55, și *Peers c. Greciei*, §§ 68 și 74).

65. Curtea amintește că a considerat deja că utilizarea anumitor tehnici de interogare, într-un mod premeditat și pentru perioade lungi de timp, ar putea cauza persoanei care face obiectul unor astfel de tehnici prejudicii fizice sau psihologice, ducând la încălcarea art. 3 din Convenție (...). Ea a susținut, de asemenea, că a-i face pe solicitanții să aștepte

timp de zece ore pentru a fi interogaţi în calitate de martori – fără hrană şi apă, precum şi fără posibilitatea de a se odihni – a constituit un tratament inuman şi degradant. (...)

69. În aceste circumstanţe, Curtea notează că reclamantul a fost dus la biroul D.N.A. la ora 08,40 de către doi ofiţeri de poliţie, pe baza unui mandat de aducere în care era precizat că prezenţa reclamantului a fost necesară la sediul D.N.A. pentru ca el să fi ascultat în calitate de acuzat într-un caz penal, care a fost deschis în 2008. Potrivit procesului-verbal de executare a mandatului întocmit de cei doi ofiţeri de poliţie, el a fost prezentat cu mandat de aducere şi a refuzat să aibă un avocat ales. Nici procesul-verbal, nici o altă dovadă în dosar nu sugerează că reclamantul ar fi informat cei doi poliţişti despre boala lui sau despre faptul că are nevoie de tratament cu insulină.

70. La sosirea la sediul D.N.A., reclamantul pare să fi avut primul contact cu procurorul de caz de la ora 12 la prânz până la ora 12,34. După ce reclamantul a informat procurorul despre boala lui şi despre faptul că are nevoie de trusa medicală pe care o lăsase la locul său de muncă, acesta din urmă a trimis un ofiţer de poliţie să o aducă. Curtea notează că reclamantul a recunoscut că a primit trusa medicală solicitată în termen de două ore. În plus, nu există nicio dovadă în dosar care să sugereze că reclamantul nu ar fi avut acces nelimitat la trusa medicală. (...)

72. Curtea notează că durata anchetei în cazul reclamantului ar putea fi justificată, având în vedere faptul că aceasta ar putea fi considerată drept complexă – implica trei alţi coacuzaţi şi viza acuzaţii penale grave care au fost aduse împotriva sa. În plus, nu există nicio dovadă în rapoartele elaborate de către procuror în acea zi că reclamantul sau reprezentantul său legal ar fi cerut fie procurorului, fie ofiţerilor de poliţie să îi ofere alimente sau să îi suspende temporar audierile, având în vedere durata lor excesivă sau oboseala reclamantului. Cu toate acestea, Curtea observă, de asemenea, că reclamantul a introdus o acţiune penală împotriva procurorului şi a susţinut că i s-a refuzat hrana pe parcursul întregii zile pe care a petrecut-o sub controlul autorităţilor (...). În plus, instanţele naţionale au respins plângerea reclamantului fără a examina fondul cererii sale. (...)

74. Având în vedere precaritatea, precum şi caracterul contradictoriu al dovezilor disponibile, Curtea nu poate specula cu privire la cauzele exacte ale condiţiei fizice a reclamantului din seara zilei de 9 martie 2010 sau dacă propriul comportament – prin faptul că nu a informat ofiţerii de poliţie cu privire la boala sa şi nevoia de tratament medical când au părăsit locul de muncă – a contribuit decisiv la aceasta. Totuşi, având în vedere natura bolii reclamantului şi lipsa oricăror dovezi concludente prezentate de Guvern în sensul că acestuia i-au fost date alimente înainte de ora 22, Curtea consideră că acest factor pare să fi jucat un rol în ceea ce priveşte condiţia fizică a reclamantului.

75. În condiţiile existente, inclusiv boala reclamantului, Curtea constată că tratamentul la care a fost supus la 9 martie 2010, înainte de arestarea sa preventivă, a depăşit suferinţa inerentă şi inevitabilă cauzată de procedurile şi întrebările legate de cazul respectiv.

76. Rezultă că a existat o încălcare a art. 3 din Convenţie *(hot. din 13 ianuarie 2015, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Tekin c. Turciei*. Condiţii inumane şi degradante de deţinere în arestul preventiv. 53. Curtea observă constatarea Comisiei potrivit căreia reclamantul a fost ţinut într-o celulă rece şi în întuneric, legat la ochi şi tratat, în legătură cu interogatoriu său, într-un mod care i-a lăsat răni şi vânătăi pe corp (...). Apreciază că aceste fapte încalcă standardele impuse de art. 3 şi reaminteşte că, în ceea ce priveşte o persoană privată de libertate,

recurgerea la forța fizică ce nu a fost redusă la strictul necesar privind propria conduită afectează demnitatea umană și este, în principiu, o încălcare a dreptului prevăzut la art. 3 (...). Curtea consideră că condițiile în care a fost ținut reclamantul, precum și modul în care acesta trebuie să fi fost tratat, având în vedere rănile și vânătăile de pe corp, au constituit un tratament inuman și degradant în sensul acestei dispoziții *(hot. din 9 iunie 1998, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Carpen c. României*. Încătușarea în spațiul public nu determină în mod automat încălcarea Convenției. 30. Curtea reamintește că, pentru a intra sub incidența art. 3, relele tratamente trebuie să atingă un nivel minim de severitate (...). Când trebuie să stabilească dacă o pedeapsă sau un tratament a atins un caracter „degradant" în sensul art. 3, Curtea examinează dacă scopul a fost acela de a umili și înjosi persoana în cauză și dacă, luând în considerare efectele sale, măsura a atins sau nu personalitatea celui vizat într-un mod incompatibil cu art. 3. Cu toate acestea, lipsa unui asemenea scop nu poate exclude în mod concludent o constatare a unei încălcări a art. 3 (...). În acest sens, caracterul public al sancțiunii sau al tratamentului ar putea fi un element relevant și agravant (...).

31. Curtea poate accepta că măsurile de securitate, cum ar fi utilizarea de cătușe sau escorte, sunt necesare pentru a asigura transportul în siguranță al deținuților (*Raninen c. Finlandei*, § 55). Acest lucru nu exclude faptul că, în anumite circumstanțe, elemente legate de persoana deținutului sunt luate în considerare pentru a decide cu privire la necesitatea aplicării unei astfel de măsuri.

32. În ceea ce privește contextul utilizării măsurii, Curtea reiterează că utilizarea cătușelor nu este în mod normal o problemă din perspectiva art. 3 din Convenție atunci când este legată de o arestare sau de o detenție legală și nu implică folosirea forței sau a expunerii publice, dincolo de ceea ce este considerat în mod rezonabil ca necesar în condițiile cauzei. În acest sens, este important să se știe, de exemplu, dacă există motive să se creadă că persoana în cauză ar rezista arestării sau ar încerca să scape, să provoace prejudicii sau deteriorări ori să distrugă probe. (...)

34. În cauză, măsura contestată a fost aplicată reclamantului în timpul transferului de la mașină la locul de detenție și de aici la sala de judecată. Este cert că reclamantul a fost în acel moment într-un spațiu public și că judecătorul desemnat să judece cauza a decis, luând în considerare arhitectura și specificitatea acestui spațiu, că este necesară utilizarea de cătușe pentru deținuți (...).

35. Desigur, reclamantul era un procuror și nu era suspectat de săvârșirea unei infracțiuni violente. Nu a existat nicio dovadă de agresiune sau că ar fi încercat să scape în timpul procedurii.

36. Cu toate acestea, reiese din imaginile video prezentate de reclamant în fața Curții că el a fost expus publicului încătușat doar pentru o perioadă scurtă de timp, și anume de la părăsirea autovehiculului parcat la intrarea în instanță și până intrarea sa efectivă în clădire. Prin urmare, nu este clar din dosar dacă reclamantul a fost expus publicului dincolo de ceea ce era necesar. Mai mult, nu a fost ținut încătușat în timpul judecății [*Pop Blaga c. României* (dec.), § 101], ci numai în timpul călătoriei de la mașină la instanța de judecată.

37. În ceea ce privește impactul acestei măsuri asupra personalității reclamantului, Curtea notează că, în afară de afirmații, reclamantul nu a depus la Curte vreun raport medical sau alte documente care să dovedească faptul că a suferit de boli psihice dincolo de stresul și tensiunea psihică inerente oricărei măsuri de siguranță, fie aceasta aplicată chiar

şi fără violenţă şi abuz de putere (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Colesnicov c. României*, § 95, şi, în sens contrar, *Erdoğan Yagiz c. Turciei*, § 43). În cele din urmă, el nu a susţinut că utilizarea cătuşelor în timpul transportului către şedinţa de judecată l-a afectat fizic.

38. Prin urmare, Curtea nu apreciază ca fiind stabilit că tratamentul incriminat a atins nivelul minim de severitate cerut de art. 3 din Convenţie *(hot. din 14 ianuarie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 12. Limba oficială şi dreptul la interpret. (1) Limba oficială în procesul penal este limba română.

(2) Cetăţenii români aparţinând minorităţilor naţionale au dreptul să se exprime în limba maternă în faţa instanţelor de judecată, actele procedurale întocmindu-se în limba română.

(3)[1] Părţilor şi subiecţilor procesuali care nu vorbesc sau nu înţeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoştinţă de piesele dosarului, de a vorbi, precum şi de a pune concluzii în instanţă, prin interpret. În cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură în mod gratuit posibilitatea de a comunica, prin interpret, cu avocatul în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei altei cereri ce ţine de soluţionarea cauzei.

(4) În cadrul procedurilor judiciare se folosesc interpreţi autorizaţi, potrivit legii. Sunt incluşi în categoria interpreţilor şi traducătorii autorizaţi, potrivit legii.

Reglementarea anterioară: art. 7 şi art. 8 CPP 1968.

Legislaţie conexă: 1. ► art. 128 CR; ► art. 6 parag. 3 lit. e) CEDO; ► art. 14 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

2. A se vedea şi Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare şi traducere în cadrul procedurilor penale (J.O. L 280 din 26 octombrie 2010).

ADNOTĂRI

1. Textul prezintă, ca element de noutate faţă de reglementarea anterioară, detalierea şi reglementarea distinctă, în transpunerea unui act comunitar, a unor aspecte importante precum comunicarea cu avocatul în situaţiile în care asistenţa juridică este obligatorie.

Asigurarea acestui drept este o componentă esenţială a dreptului la apărare şi a caracterului echitabil al unui proces. Din această perspectivă, posibilitatea de a lua la cunoştinţă de piesele dosarului presupune, pe de o parte, că asigurarea traducerii trebuie să se facă atât în privinţa unor documente, cât şi cu ocazia derulării unor proceduri, iar, pe de altă parte, că nu este necesară traducerea tuturor actelor unui dosar, ci numai a celor care sunt relevante pentru asigurarea unei apărări efective în cauză.

2. Din raţiuni de simplificare a limbajului, codul foloseşte noţiunea de **interpret**, însă, prin raportare la legile speciale în materie, considerăm că noţiunea include atât interpretul la care face referire Legea nr. 178/1997 pentru autorizarea şi plata interpreţilor şi

[1] Alin. (3) al art. 12 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 4 din Legea nr. 255/2013.

traducătorilor folosiți de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională Anticorupție, de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești, de birourile notarilor publici, de avocați și de executori judecătorești, în sensul de persoană care asigură traducerea orală dintr-o limbă străină în limba procedurii – și anume limba română –, cât și persoana care asigură traducerea procedurii, pentru persoanele cu handicap auditiv ori cu surdocecitate, în limbaj mimico-gestual sau limbaj specific persoanelor cu surdocecitate – a se vedea, în acest sens, Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată. În plus, noțiunea de interpret o include și pe cea de traducător, în sensul legii speciale menționate mai sus, și anume acea persoană care asigură traducerea documentelor scrise.

3. De precizat că gratuitatea este una absolută, sarcina plății acestor cheltuieli incumbând întotdeauna statului, și că revine, totodată, organelor judiciare misiunea ca, din oficiu sau dacă le este semnalat corespunzător, să ia măsuri în vederea asigurării unei traduceri corespunzătoare, astfel încât persoanele în cauză să aibă un acces efectiv la procedura care le vizează.

4. De precizat că, potrivit art. 14 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, procedura judiciară se desfășoară în limba română, cum, de altfel, consemnările celor declarate, cererile și actele procedurale se întocmesc numai în limba română.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Folosirea limbii oficiale prin interpret. În ceea ce privește dispozițiile art. 7 CPP, potrivit cărora în procesul penal procedura judiciară se desfășoară în limba română, iar actele procedurale se întocmesc tot în limba română, se susține că încalcă dreptul la un proces echitabil, dreptul la apărare și că sunt discriminatorii, deoarece „întocmirea actelor procedurale în limba română, în situația în care subiectul urmăririi sau judecății este un cetățean străin, determină imposibilitatea acestuia de a-și exercita drepturile și garanțiile procedurale".

Aceste critici sunt neîntemeiate, întrucât, conform dispozițiilor art. 128 alin. (1) din Constituție, „Procedura judiciară se desfășoară în limba română". Folosirea limbii române în procedurile judiciare este o expresie a suveranității statului. Acest principiu constituțional a devenit în reglementarea Codului de procedură penală o regulă de bază a procesului penal prevăzută în art. 7. Drept urmare, întreaga activitate procesuală, scrisă și orală, trebuie să se efectueze în limba română.

De asemenea, potrivit dispozițiilor constituționale ale art. 128 alin. (4), „Cetățenii străini și apatrizii care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii, prin interpret; în procesele penale acest drept este asigurat în mod gratuit". Aceste dispoziții își găsesc reflectare în art. 8 CPP, referitor la folosirea limbii oficiale prin interpret, care constituie o garanție pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare și pentru desfășurarea unui proces echitabil pentru toate părțile din proces, indiferent de naționalitatea acestora și de limba pe care o cunosc, garanție concretizată în cuprinsul Codului de procedură penală în art. 73 alin. (3), art. 128, art. 190 și urm., în art. 291, art. 319 și în art. 394 alin. (1) lit. b)

(dec. nr. 594 din 8 noiembrie 2005, M. Of. nr. 1063 din 28 noiembrie 2005). ✍ Curtea Constituțională a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Příplata c. României*. Nu se impune traducerea tuturor documentelor; poate rezulta din circumstanțele cauzei și din asistența avocatului că inculpatul a înțeles procedura. 93. (...) Pentru ca dreptul garantat să fie unul efectiv, obligația autorităților competente nu se limitează numai la numirea unui interpret, ci, dacă acestea sunt avertizate în anumite circumstanțe, se poate extinde, de asemenea, într-un anumit grad, la monitorizarea ulterioară a caracterului adecvat al interpretării oferite (...).

94. Curtea reiterează, de asemenea, că nu este necesar totuși să fie traduse toate probele scrise sau documentele oficiale. Interpretarea furnizată trebuie însă să fie astfel realizată, încât să permită acuzatului să aibă cunoștință de procedura derulată împotriva sa și să se apere, în special prin posibilitatea de a-și susține în fața instanței propria versiune asupra evenimentelor.

95. Revenind la cazul de față, Curtea observă că doi (...) și, uneori, trei (...) avocați români, aleși de către reclamant, l-au asistat în timpul procedurii. Avocatul H.C. l-a asistat la toate cele trei niveluri. Prin urmare, nu este convinsă că reclamantul nu a fost informat în mod corespunzător cu privire la natura și încadrarea juridică a acuzațiilor împotriva sa sau că procedura nu ar fi fost echitabilă din cauza lipsei unei traduceri scrise a actului de inculpare ori a altor acte procedurale. În plus, nu este evident că probele substanțiale împotriva sa nu i-au fost explicate de către avocații săi. Nu există, în special, dovezi că asistența oferită înainte și în timpul procesului nu i-ar fi permis să ia cunoștință de cazul instrumentat împotriva sa sau să se apere prin posibilitatea de a-și susține în fața instanțelor propria versiune asupra evenimentelor.

96. Atunci când au existat dificultăți, i s-a permis să solicite clarificări suplimentare în timpul consultărilor cu avocații săi, iar un interpret a fost prezent.

97. Curtea notează că cererea reclamantului ca interpretul C.E. să fie înlocuit cu un alt interpret a fost aprobată de Tribunalul Satu Mare (...). Mai mult, după ce interpretul C.E. a fost înlocuit, reclamantul nu a solicitat reaudierea martorilor în prezența noului interpret.

98. Înalta Curte de Casație și Justiție a permis reclamantului să fi asistat de doi interpreți (...).

99. Curtea notează că Înalta Curte de Casație și Justiție a examinat în detaliu plângerea reclamantului cu privire la pretinsa încălcare a dreptului său la un interpret (...) și a concluzionat că aceasta este nefondată.

100. Curtea notează că nicio audiere nu a avut loc în absența unui interpret în privința reclamantului și că instanțele au amânat audierile de fiecare dată când un interpret nu a putut să participe (...). De asemenea, se remarcă faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție a revocat hotărârea Curții de Apel Oradea prin care se solicitase reclamantului plata cheltuielilor de interpretare (...).

101. Curtea constată că plângerea reclamantului, potrivit căreia acesta nu a beneficiat de un proces echitabil din cauza insuficienței facilităților de traducere și interpretare furnizate, este în mod vădit nefondată *(dec. din 13 mai 2014, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Ahmad c. României*. Inculpat care vorbește și înțelege limba procedurii. Caracter echitabil. 10. (...) Curtea reiterează că art. 6 se aplică și procedurilor din cursul urmăririi penale (...).

Art. 6 parag. 3 lit. e) nu indică faptul că orice persoană acuzată are dreptul de a primi asistența gratuită a unui interpret în cadrul audierii; se precizează că acest drept este acordat dacă persoana „nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere" (...). Curtea a statuat, de asemenea, că, în contextul aplicării parag. 3 lit. e), problema cunoștințelor lingvistice ale inculpatului este vitală (...). În plus, parag. 3 lit. e) nu merge atât de departe încât să solicite o traducere scrisă a tuturor elementelor de probă scrise sau a documentelor oficiale din cadrul procedurii, ceea ce sugerează că asistența lingvistică orală poate satisface cerințele Convenției [*Husain c. Italiei* (dec.)].

După cum se menționează în ceea ce privește art. 6 parag. 3 lit. a), reclamantul nu poate pretinde că nu are cunoștințe de limba română. Într-o scrisoare din 12 octombrie 2005, reclamantul a informat Curtea că cei doi coacuzați (de naționalitate turcă și, respectiv, siriană) nu vorbesc limba română și au nevoie de traducători. Mai mult, în raportul poliției privind infracțiunea flagrantă din 1 iunie 2001, care a fost semnat de către reclamant, se menționează că acesta a declarat că a vorbit și a înțeles limba română foarte bine. De asemenea, el a dat prima sa declarație, în fața Tribunalului București, în limba română. Mai mult, analizând procedura în ansamblu, Curtea observă că o înregistrare a Tribunalului București în legătură cu procedurile în primă instanță, precum și decizia de recurs a Curții de Apel București și decizia finală a Curții Supreme de Justiție menționează prezența unui interpret arab. Având în vedere cele de mai sus și faptul că reclamantul nu a menționat în apelurile sale lipsa unui interpret în timpul urmăririi penale, ca un motiv pentru se relua investigațiile, rezultă că această plângere este în mod vădit nefondată *(dec. din 29 noiembrie 2007, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Baytar c. Turciei*. Lipsa unui interpret. Persoană reținută. Consecințe. 53. Curtea a avut deja ocazia să sublinieze importanța etapei de investigare pentru pregătirea procesului, deoarece probele obținute în cursul acestei faze pot fi determinante pentru cursul procedurii respective (*Salduz c. Turciei*, § 63). Trebuie amintit faptul că persoana reținută are o serie de drepturi, cum ar fi dreptul la tăcere sau de a beneficia de asistența unui avocat. Cu toate acestea, decizia de a beneficia sau de a renunța la aceste drepturi pot fi luată numai în cazul în care titularul înțelege în mod clar faptele invocate împotriva sa, pentru a aprecia corect miza procesului și a evalua oportunitatea unei posibile renunțări.

54. Curtea consideră că, în lipsa posibilității de a-i fi traduse întrebările și de a aprecia cât mai corect faptele pretinse, reclamantul nu a fost în măsură a aprecia complet consecințele presupusei renunțări la dreptul său de a păstra tăcerea și la dreptul de a primi asistența unui avocat și, prin urmare, la întreaga gamă de intervenții specifice unui avocat. Prin urmare, poate exprima îndoieli cu privire alegerea făcută de reclamant în lipsa serviciilor unui interpret care să îi clarifice informațiile.

55. În opinia Curții, această lipsă inițială a afectat toate celelalte drepturi care, fiind în același timp diferite de cel presupus a fi încălcat, sunt strâns legate de acesta și a compromis caracterul echitabil al procedurilor în ansamblu.

56. Deşi este adevărat că reclamantul a beneficiat de asistenţa unui interpret în timpul audierii de către judecătorul care s-a pronunţat asupra privării de libertate, Curtea consideră că acest fapt nu a fost de natură să remedieze afectarea substanţială care a avut loc în procedura derulată în faza iniţială *(hot. din 14 octombrie 2014, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Luedicke, Belkacem şi Koç c. Germaniei*. Gratuitatea interpretării. 40. (...) Curtea nu poate decât să considere că termenii *„gratuitement"* şi *„free"* au, fără rezerve, în mod obişnuit, în ambele limbi oficiale ale Curţii, acelaşi înţeles: aceşti termeni nu indică nicio condiţionalitate, nicio derogare temporară, nicio suspendare, ci, o dată pentru totdeauna, o scutire sau o exonerare de plată. (...)

42. Curtea observă că, în scopul de a asigura un proces echitabil, parag. 3 al art. 6 enumeră anumite drepturi (*„minimum rights" / „notamment"*) acordate acuzatului (persoanei „acuzate de săvârşirea unei infracţiuni"). Cu toate acestea, nu rezultă, prin urmare, în măsura în care lit. e) este analizată, faptul că persoana acuzată poate fi obligată la plata cheltuielilor de interpretare, odată ce a fost condamnată. Dacă art. 6 parag. 3 lit. e) ar fi astfel interpretat, ar însemna că se permite instanţelor judecătoreşti naţionale să oblige persoana condamnată să suporte astfel de costuri, ceea ce ar determina limitarea în timp a beneficiului acestui articol şi, în practică, aşa cum s-a subliniat în mod întemeiat de către delegaţii Comisiei, negarea acestui beneficiu oricărei persoane acuzate care este în cele din urmă condamnată (...). În plus, nu se poate exclude că obligaţia pentru o persoană condamnată de a plăti cheltuielile de interpretare ar putea avea repercusiuni asupra exercitării dreptului său la un proces echitabil garantat de art. 6 (...), chiar şi în cazul în care, la fel ca în Republica Federală Germania, un interpret este numit ca o chestiune obişnuită, pentru a ajuta fiecare persoană acuzată care nu este familiarizată cu limba instanţei. (...) Prin urmare, ar fi contrar nu numai sensului obişnuit al termenilor *„free" / „gratuitement"*, dar, de asemenea, obiectului şi scopului art. 6, în special parag. 3 lit. e), în cazul în care aceste din urmă dispoziţii ar fi reduse la garantarea unui drept de scutire provizorie de la plată – şi nu ar determina împiedicarea instanţelor naţionale de la a obliga o persoană condamnată să suporte costurile de interpretare –, deoarece dreptul la un proces echitabil pe care art. 6 urmăreşte a-l garanta ar fi afectat în mod negativ *(hot. din 28 noiembrie 1978, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene

5. Cauza C-216/14, *Procedura penală împotriva lui Gavril Covaci*. Directiva 2010/64/UE. Dreptul la interpretare şi la traducere în cadrul procedurilor penale. Limba în care se desfăşoară procedura. 30. În ceea ce priveşte art. 2 din Directiva 2010/64, care reglementează dreptul la interpretare, din însuşi textul său rezultă că acesta din urmă, contrar art. 3 din aceeaşi directivă, care priveşte traducerea scrisă a anumitor documente esenţiale, se referă la interpretarea orală a unor enunţuri orale.

31. Astfel, în conformitate cu art. 2 alin. (1) şi (3) din directiva menţionată, pot beneficia de dreptul la interpretare doar persoanele suspectate sau acuzate care nu sunt în măsură să se exprime ele însele în limba în care se desfăşoară procedura, fie ca urmare a faptului că nu vorbesc sau nu înţeleg această limbă, fie pentru că prezintă deficienţe de auz şi de vorbire.

32. De altfel, pentru acest motiv, art. 2 alin. (1) şi (2) din Directiva 2010/64, enumerând împrejurările în care asistenţa unui interpret trebuie acordată persoanelor suspectate

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI D R P T

sau acuzate, nu se referă, chiar dacă o face în mod neexhaustiv, decât la situații în care apar comunicări orale, precum interogatoriile efectuate de poliție, toate audierile în fața instanței și orice audieri intermediare necesare, precum și comunicarea cu avocații, care are legătură directă cu interogatoriul și cu audierile din cadrul procedurilor sau cu introducerea unei căi de atac ori a oricărei alte cereri de natură procedurală.

33. Cu alte cuvinte, pentru a asigura caracterul echitabil al procedurii și pentru ca persoana în cauză să fie în măsură să își exercite dreptul la apărare, dispoziția menționată garantează că această persoană, atunci când este chemată să facă ea însăși declarații orale în special în cadrul unei proceduri penale, fie direct în fața autorităților judiciare competente, fie destinate avocatului său, are posibilitatea să o facă în propria limbă. (...)

38. Or, a impune statelor membre (...) nu numai să permită persoanelor în cauză să fie informate, pe deplin și în limba lor, cu privire la faptele care le sunt reproșate și să furnizeze propria versiune a acestor fapte, ci și să își asume în mod sistematic traducerea oricărei căi de atac formulate de persoanele în cauză împotriva unei decizii jurisdicționale care le este adresată, ar însemna să se meargă dincolo de obiectivele urmărite de Directiva 2010/64 însăși. (...)

40. În consecință, dreptul la interpretare prevăzut la art. 2 din Directiva 2010/64 are ca obiect traducerea de către un interpret a comunicărilor orale dintre persoanele suspectate sau acuzate și autoritățile de urmărire penală, autoritățile judiciare sau, după caz, avocat, cu excluderea traducerii scrise a oricărui înscris prezentat de aceste persoane suspectate sau acuzate. (...)

42. În aceste împrejurări, art. 2 din Directiva 2010/64 garantează unei persoane care se află într-o situație precum cea a dlui Covaci beneficiul asistenței gratuite a unui interpret dacă această persoană formulează ea însăși oral o opoziție împotriva ordonanței penale a cărei destinatară este, la grefa instanței naționale competente, pentru ca aceasta să redacteze un proces-verbal privind opoziția, sau, dacă persoana menționată formulează o opoziție în scris, beneficiul asistenței unui avocat, care își va asuma sarcina redactării documentului corespunzător, în limba în care se desfășoară procedura.

43. În ceea ce privește aspectul dacă art. 3 din Directiva 2010/64, care reglementează dreptul la traducerea anumitor documente esențiale, conferă beneficiul asistenței în materie de traducere unei persoane care se află într-o situație precum cea a dlui Covaci, care dorește să formuleze o opoziție în scris împotriva unei ordonanțe penale, fără asistența unui avocat, trebuie arătat că din textul însuși al dispoziției rezultă că acest drept este conceput în scopul de a permite persoanelor respective să își exercite dreptul la apărare și pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

44. Rezultă că (...) art. 3 nu privește, în principiu, decât traducerea scrisă în limba înțeleasă de persoana în cauză a anumitor documente redactate în limba de procedură de autoritățile competente.

45. Această interpretare este de altfel confirmată, pe de o parte, de lista documentelor pe care art. 3 alin. (2) din Directiva 2010/64 le consideră ca fiind esențiale și pentru care o traducere este, în consecință, necesară. Astfel, această listă enumeră, deși în mod neexhaustiv, orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească.

46. Pe de altă parte, interpretarea menționată se justifică, totodată, prin faptul că dreptul la traducere prevăzut la art. 3 din directivă, astfel cum rezultă din cuprinsul alin. (4)

al acestui articol, are drept obiectiv să „permit[ă] persoanelor suspectate sau acuzate să cunoască cazul instrumentat împotriva lor".

47. Rezultă că dreptul la traducere prevăzut la art. 3 alin. (1) şi (2) din Directiva 2010/64 nu include, în principiu, traducerea scrisă în limba în care se desfăşoară procedura a unui document precum opoziţia formulată împotriva unei ordonanţe penale, redactată de persoana în cauză într-o limbă pe care o stăpâneşte, însă care nu este cea în care se desfăşoară procedura.

48. În aceste condiţii, Directiva 2010/64 nu stabileşte decât norme minime, lăsând statele membre libere, astfel cum precizează considerentul (32) al acesteia, să extindă drepturile stabilite de directivă, în vederea asigurării unui nivel mai ridicat de protecţie în situaţiile care nu sunt avute în vedere în mod expres în directiva menţionată.

49. În plus, este necesar să se arate că art. 3 alin. (3) din Directiva 2010/64 permite în mod expres autorităţilor competente să decidă în fiecare caz în parte aspectul dacă orice alt document decât cele prevăzute la art. 3 alin. (1) şi (2) din directivă este esenţial, în sensul acestei dispoziţii. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) Art. 1-3 din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare şi traducere în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei legislaţii naţionale, precum cea în discuţie în litigiul principal, care, în cadrul unei proceduri penale, nu permite persoanei care face obiectul unei ordonanţe penale să formuleze o opoziţie în scris împotriva acestei ordonanţe într-o altă limbă decât cea în care se desfăşoară procedura, deşi persoana nu stăpâneşte această din urmă limbă, cu condiţia ca autorităţile competente să nu considere, conform art. 3 alin. (3) din directivă, că, având în vedere procedura în cauză şi împrejurările speţei, o asemenea opoziţie constituie un document esenţial (...) *(hot. din 15 octombrie 2015, curia.europa.eu)*.

Art. 13. Aplicarea legii procesuale penale în timp şi spaţiu. (1) Legea procesuală penală se aplică în procesul penal actelor efectuate şi măsurilor dispuse, de la intrarea ei în vigoare şi până în momentul ieşirii din vigoare, cu excepţia situaţiilor prevăzute în dispoziţiile tranzitorii.

(2) Legea procesuală penală română se aplică actelor efectuate şi măsurilor dispuse pe teritoriul României, cu excepţiile prevăzute de lege.

Legea de aplicare: ▶ art. 3: „Legea nouă se aplică de la data intrării ei în vigoare tuturor cauzelor aflate pe rolul organelor judiciare, cu excepţiile prevăzute în cuprinsul prezentei legi"; ▶ art. 4: „(1) Actele de procedură îndeplinite înainte de intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, cu respectarea dispoziţiilor legale în vigoare la data îndeplinirii lor, rămân valabile, cu excepţiile prevăzute de prezenta lege. (2) Nulitatea oricărui act sau oricărei lucrări efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi poate fi invocată numai în condiţiile Codului de procedură penală. (3) În cauzele aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, încălcarea, în cursul urmăririi penale, a dispoziţiilor legale privind prezenţa obligatorie a învinuitului sau a inculpatului ori asistarea obligatorie a acestora de către apărător poate fi invocată până la începerea dezbaterilor".

Legislaţie conexă: art. 8 CP.

ADNOTĂRI

Textul reglementează, cu valoare de principiu, aplicarea imediată a legii procesual penale, respectiv aplicarea normelor procesual penale române pe teritoriul României. Aceste reguli sunt incidente în situațiile în care nu există norme derogatorii, precum – în materia aplicării legii procesual penale în timp – dispozițiile tranzitorii din Legea nr. 255/2013 sau – în materia aplicării legii procesual penale în spațiu – dispozițiile speciale din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată.

De precizat că unele norme procesual penale au și caracter de normă substanțială, caz în care nu se vor mai supune acestor reguli privind aplicarea în timp, ci se vor supune regulilor privind aplicarea legii penale mai favorabile (de exemplu, acordul de recunoaștere a vinovăției și modalitatea de aplicare a art. 320[1] CPP 1968).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Acordul de recunoaștere a vinovăției – instituție procesuală și de drept material. Din perspectiva conținutului, acordul de recunoaștere a vinovăției are o dublă natură – pe de o parte, este o instituție procesuală, iar, pe de altă parte, este o instituție de drept material. (...) Deși judecătorul este ținut de principiul cu rang constituțional al aplicării legii penale mai favorabile, Curtea constată că norma de drept penal se regăsește în corpul unei norme de procedură și este condiționată de îndeplinirea anumitor condiții procedurale.

Cât privește criteriile de delimitare a normelor de drept penal de cele de procedură penală, Curtea constată că așezarea acestor norme în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu pentru deosebirea lor. De asemenea, dacă se ia în considerare criteriul obiectului de reglementare al normei, se constată că art. 320[1] alin. (7) CPP [*din 1968 – n.a.*] este o normă care privește cuantumul pedepsei aplicabile anumitor infracțiuni, putând fi încadrată în categoria normelor de drept substanțial, și nu în categoria celor de procedură penală. La aceeași concluzie se ajunge și dacă se ia în considerare criteriul scopului normei, care atribuie un drept, o facultate, nefiind o normă care să reglementeze proceduri. Totodată, nu poate fi înlăturat nici criteriul rezultatului la care conduce norma cu privire la răspunderea penală pe care o poate înlătura, reduce sau agrava. În măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecății, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile. Așadar, faptul că textul în discuție figurează în Codul de procedură penală nu este un impediment în considerarea lui ca fiind o normă de drept penal susceptibilă de a fi aplicată retroactiv, în cazul în care este mai blândă. (...)

Prin urmare, deși legiuitorul nu a prevăzut *in terminis* care este calea de urmat în cazul recunoașterii vinovăției de către inculpații care au fost trimiși în judecată sub imperiul legii vechi, dar care, depășind momentul procesual al începerii cercetării judecătorești și până la soluționarea definitivă a cauzei, se judecă potrivit noii legi, Curtea constată că, într-o atare situație, este incident principiul legii penale mai favorabile. În cazul acestor situații tranzitorii trebuie să se țină seama de caracterul mixt al dispozițiilor art. 320[1] CPP, care consacră un caracter mai blând prin reducerea limitelor de pedeapsă, iar instanțelor de judecată, singurele în drept să hotărască cu privire la aplicarea legii în interpretarea

constituțională astfel statuată, le revine sarcina de a stabili celelalte aspecte legate de concretul fiecărei speţe în parte.

Totodată, Curtea constată că o dispoziție legală care a comportat abordări similare se regăsește și în art. 10 alin. (1) teza întâi din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, publicată în M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005. (...) Curtea a dat o dezlegare similară problemei, statuând, prin Decizia nr. 932 din 14 decembrie 2006, publicată în M. Of. nr. 42 din 19 ianuarie 2007, că orice lege se aplică numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile, care are efecte și asupra raporturilor juridice penale sau contravenționale născute anterior intrării sale în vigoare. În speța examinată, Curtea a constatat că primul termen de judecată poate fi considerat cel imediat următor datei intrării în vigoare a Legii nr. 241/2005, indiferent de faza în care se află judecarea procesului penal.

Pe cale de consecință, aceleași rațiuni sunt valabile și în ceea ce privește procedura în cazul recunoașterii vinovăției, textul fiind constituțional în măsura în care se înțelege că până la încetarea stării de tranziție, în virtutea principiului constituțional al retroactivității legii penale mai favorabile, se aplică tuturor inculpaților care au fost trimiși în judecată înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010, dar care au depășit momentul procesual al începerii cercetării judecătorești. (...)

În concluzie, Curtea constată că dispozițiile art. 320^1 CPP sunt neconstituționale în măsura în care nu permit aplicarea legii penale mai favorabile tuturor situațiilor juridice născute sub imperiul legii vechi și care continuă să fie judecate sub legea nouă, până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare *(dec. nr. 1470 din 8 noiembrie 2011, M. Of. nr. 853 din 2 decembrie 2011)*.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Titlul II. Acţiunea penală şi acţiunea civilă în procesul penal

Capitolul I. Acțiunea penală

Art. 14. Obiectul şi exercitarea acțiunii penale. (1) Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârşit infracțiuni.

(2) Acțiunea penală se pune în mişcare prin actul de inculpare prevăzut de lege.

(3) Acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal, în condițiile legii.

Reglementarea anterioară: art. 9 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Fără a aduce elemente de noutate prin raportare la reglementarea anterioară, se arată că obiectul acțiunii penale îl constituie tragerea la răspunderea penală a persoanelor care au săvârşit infracțiuni, aceasta realizându-se prin actul de inculpare prevăzut de lege, al cărui titular este întotdeauna procurorul, potrivit noului cod. Textul se va corobora cu cel al art. 305, care precizează cele două faze ale începerii urmăririi penale, după cum sunt îndeplinite sau nu condițiile pentru ca o persoană să poată dobândi calitatea de suspect.

Art. 15. Condițiile de punere în mişcare sau de exercitare a acțiunii penale. Acțiunea penală se pune în mişcare şi se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracțiune şi nu există cazuri care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acesteia.

✍ Cu privire la punerea în mişcare sau exercitarea acțiunii penale, se vedea şi *supra*, art. 7, precum şi *infra*, art. 16, art. 309.

ADNOTĂRI

1. Mai puțin corelat cu limbajul art. 7, dar şi cu alte articole din cod, art. 15 enumeră condițiile de punere în mişcare şi de exercitare a acțiunii penale, titlul marginal prezentând cele două situații ca fiind alternative.

Astfel, dacă în art. 7 se face vorbire despre existența probelor privind săvârşirea unei infracțiuni, inexistența unei cauze de împiedicare, respectiv neaplicarea principiului oportunității, art. 15 face referire în mod mult mai riguros, în opinia noastră, la probe din care să rezulte presupunerea rezonabilă a săvârşirii unei infracțiuni. Această **presupunere rezonabilă** nu se regăseşte însă, ca sintagmă, decât în acest articol, în restul codului operând sintagme precum **suspiciune** rezonabilă, **îndoială** rezonabilă etc. În mod evident însă, intenția legiuitorului a fost aceea de a trata unitar această atitudine a organului judiciar, chiar dacă forma de exprimare nu este constantă în cuprinsul codului, criteriile suspiciunii rezonabile care determină arestarea preventivă, de exemplu, fiind cel puțin aceleaşi care justifică o acțiune penală. De altfel, şi jurisprudența C.E.D.O. este în acest sens, după cum se va prezenta în cele ce urmează.

2. Acțiunea penală se va exercita, prin urmare, în condițiile art. 7 CPP, de către procuror. Există un moment distinct marcat pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, iar cazurile atipice ale Codului de procedură penală din 1968, de exemplu, punerea în mișcare a acțiunii penale prin rechizitoriu sau în cadrul procedurii de la art. 278¹, nu se mai regăsesc în noul cod, chiar dacă, potrivit art. 14 alin. (2) și (3), acțiunea penală se pune în mișcare prin actul de inculpare și se poate exercita în tot cursul procesului penal. În fapt, din reglementările detaliate ce succed această reglementare de principiu rezultă că ea nu poate fi dispusă decât în cursul urmăririi penale, până la sesizarea instanței de judecată – persoana vizată devine inculpat de la acest moment și importante garanții procesuale care conferă caracter echitabil procedurii curg odată cu această calitate (art. 83), măsurile preventive, cu excepția reținerii, nu pot fi dispuse în lipsa punerii în mișcare a acțiunii penale (art. 202 și urm.), art. 309 stipulând clar că punerea în mișcare are loc în cursul urmăririi penale. Din cuprinsul art. 341 rezultă clar că este posibilă pronunțarea unei soluții de neurmărire sau de netrimitere în judecată fără să fi avut loc în prealabil punerea în mișcare a acțiunii penale, caz în care judecătorul de cameră preliminară, dacă apreciază necesar, trimite motivat procurorului cauza spre dispunerea acestei măsuri, întorcându-ne, practic, la etapa urmăririi penale. Chiar și în situația atipică, incidentală, a infracțiunilor de audiență, se constată că regula se confirmă, procurorul putând dispune această măsură, dacă participă la judecată (art. 360).

De precizat că, nici din perspectiva jurisprudenței C.E.D.O., nu există un drept al unui terț la acțiunea penală, fie acesta victimă sau parte responsabilă civilmente, existând însă drepturi specifice conferite acestora, drepturi civile, care trebuie exercitate în anumite condiții în procesul penal, așa cum se va arăta în capitolele specifice, însă nu există un drept la a obține urmărirea sau condamnarea penală a unei persoane, acest atribut revenind exclusiv organului judiciar.

3. Textul trebuie analizat prin raportare la jurisprudența C.E.D.O. privind art. 6 din Convenție, prezentată mai jos, deoarece calificarea din perspectiva instanței de contencios european a unei acțiuni ca fiind **acuzație în materie penală** în cadrul altor proceduri decât cele clasificate de sistemul român ca fiind penale poate atrage, în unele situații, aplicarea art. 16. Totodată, calificarea unei proceduri procesual penale ca nefiind „acuzație în materie penală" este extrem de importantă, deoarece garanțiile procesuale aferente aplicării art. 6 din Convenție nu se mai impun în procedurile respective, fapt consemnat atât de instanța europeană, cât și de Curtea Constituțională.

Art. 16. Cazurile care împiedică punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale. (1) Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă:

a) fapta nu există;

b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege;

c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea;

d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;

e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;

f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;

g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;

h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;

i) există autoritate de lucru judecat;

j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. e) și j), acțiunea penală poate fi pusă în mișcare ulterior, în condițiile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 10 CPP 1968.

✍ Cu privire la principiul *non bis in idem*, a se vedea și *supra*, art. 6.

ADNOTĂRI

1. Art. 16 conferă temeiurile împiedicării punerii în mișcare sau a exercitării acțiunii penale și se raportează, prin limbaj, dar și concepție, schimbărilor impuse de Codul penal. Temeiurile cuprinse în unele litere ale art. 16 au puternic caracter de drept substanțial, fie recunoscut ca atare prin interpretări date de organele judiciare, fie prin interpretări doctrinare. Fiecare dintre cauzele cuprinse în art. 16 presupune, prin urmare, o interpretare autonomă, ce trebuie realizată prin raportare la Codul penal – care reglementează, în această materie, nu numai aspecte substanțiale, ci și aspecte procedurale, de exemplu, instituția prescripției –, dar și prin raportare la jurisprudența C.E.D.O. pe unele aspecte, după cum se va vedea în cele ce urmează.

2. Litera a) nu aduce elemente de noutate față de vechiul cod, iar lit. b^1) de la art. 10 CPP 1968 a fost eliminată ca urmare a dispariției art. 18^1 CP 1969.

3. Litera b) are o formulare distinctă de cea anterioară și se constată că aceasta cuprinde și o parte din conținutul lit. d) de la art. 10 CPP 1968. Aceasta nu reprezintă o simplă comasare de texte sau sistematizare de norme, ci reflectă o nouă abordare a instituției dezincriminării din Codul penal. Astfel, aprecierea dezincriminării unei norme potrivit noilor coduri se va face prin aprecierea concretă a fiecărui aspect în parte, deoarece este posibilă constatarea unei dezincriminări nu doar în cazul abrogării unei norme în întregime, ci și în cazul restrângerii sferei de aplicare a unui anumit text, astfel încât fapta concretă să nu mai întrunească condițiile impuse de acesta. În cel din urmă caz intervin dispozițiile art. 16 CPP, care, eliminând distincția dintre neprevederea faptei în legea penală și lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii, determină aplicarea dispoziției lit. b), potrivit căreia „fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția cerută de lege".

Eliminarea distincției dintre neprevederea faptei de legea penală și lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii a pus capăt, totodată, controverselor doctrinare și jurisprudențiale privind alegerea temeiului achitării sau al soluției de netrimitere în judecată în situațiile în care lipsește situația-premisă a infracțiunii sau nu sunt îndeplinite alte condiții ce țin de conținutul juridic al infracțiunii, privind subiecții, obiectul, locul și timpul săvârșirii etc.

4. Litera c) se referă la probe – în sensul că probele existente nu sunt suficiente – și, astfel, face mai o eficientă aplicare a principiului *in dubio pro reo*. Desigur, cerința existenței probelor se impune și pentru celelalte cazuri ale art. 16, fiind reglementată la nivel de principiu în art. 7 necesitatea existenței probelor din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni.

5. Litera d) face referire la cauzele justificative și de neimputabilitate, care trebuie analizate prin raportare la articolele specifice din art. 18 și urm. CP.

6. Începând cu **litera e)**, are loc o schimbare a registrului cauzelor de împiedicare a acțiunii penale, urmând a fi enumerate mai degrabă cerințe de procedibilitate în sensul Codului de procedură penală, legate de obiectul acțiunii penale, decât de cerințe substanțiale – în fapt și în drept – privind acțiunea penală. Astfel, lipsa plângerii prealabile, retragerea plângerii prealabile, intervenția prescripției nu reflectă, în general, cauze substanțiale vizând aspecte de fapt și de drept ale acțiunii penale, ci aspecte de procedură, prealabile sau ulterioare, ce pot sau nu să fie acoperite prin proceduri speciale. Analiza lor distinctă este determinată de scopul diferit și de natura fiecărei instituții în parte. Astfel, dacă necesitatea plângerii prealabile cuprinsă la lit. e) a fost constituită de legiuitor ca formă de atenuare a oficialității procesului penal, există totuși o situație-excepție în Codul penal în care, deși este prevăzută plângerea prealabilă ca regulă, este reglementată și acțiunea penală din oficiu. Această excepție a oficialității intervenită la excepția care constituie plângerea prealabilă are justificare în rolul constituțional al procurorului, dar și în tendința generală, europeană cel puțin, de protejare a unor interese superioare, cum sunt interesul copilului și combaterea violenței domestice – a se observa în acest sens textul alin. (2) al art. 199 CP – „Violența în familie".

7. Autorizarea prealabilă cuprinsă la lit. e) își are rațiunea în condițiile de procedibilitate – cunoscute în sens larg sub denumirea mult prea generică de imunități și privilegii, consacrate la nivel cel puțin de lege organică, dacă nu prin lege fundamentală ori acte comunitare sau tratate la care România este parte. Justificarea constă, în esență, în protejarea rolului pe care îl îndeplinesc anumite categorii de persoane aparținând unei anumite puteri în stat de eventuale presiuni ce ar putea fi făcute din partea celorlalte puteri în stat. Caracterul lor excepțional constituie rațiunea pentru care periodic are loc o reevaluare a justificărilor lor prin raportare la scopul urmărit, tendința fiind de reducere sau chiar de eliminare a acestora. A se vedea, cu titlu de exemplu, abrogarea prin O.U.G. nr. 25/2005 a art. 31 din Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, ca urmare a Recomandării XII, cuprinsă în Raportul Grupului de State împotriva Corupției al Consiliului Europei (GRECO), adoptat la Plenara din 28 iunie - 2 iulie 2004, care solicita modificarea legislației naționale în sensul „restrângerii categoriilor de persoane care se bucură de imunitate de urmărire penală".

Reiterând faptul că există puternice argumente în favoarea restrângerii sau eliminării acestora, trebuie semnalat faptul că, dintre cele trei puteri în stat, numai față de reprezentanții puterii executive s-a mai menținut condiția autorizării prealabile a începerii urmăririi penale, pentru parlamentari neexistând decât prevederi privind privarea de libertate (art. 72 din Constituție), la fel pentru magistrați, judecători sau procurori (art. 42 din Legea nr. 317/2014 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată) sau pentru Avocatul Poporului (art. 31 din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatului Poporului, republicată), iar în cazul judecătorilor Curții Constituționale legea vorbește

despre trimiterea în judecată penală (art. 66 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată).

Prin urmare, pentru fiecare categorie de persoane în parte care beneficiază de aceste derogări procedurale, textul art. 16 trebuie analizat în corelare cu textele constituționale, cu legile speciale în materie, precum și cu interpretarea dată tuturor acestor reglementări de Curtea Constituțională.

De exemplu, răspunderea ministerială nu se regăsește înscrisă numai în Constituție, ci este reglementată și în Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată, a cărei aplicare trebuie să se facă însă prin raportare la importante decizii ale instanței de contencios constituțional, printre care amintim: Decizia nr. 665 din 5 iulie 2007, Decizia nr. 1133 din 27 decembrie 2007 și Decizia nr. 270 din 10 martie 2008. Potrivit acesteia din urmă, Curtea Constituțională a stabilit că, în cazul în care Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să sesizeze una dintre cele trei autorități – Camera Deputaților, Senatul sau Președintele României – pentru a cere urmărirea penală a unui membru al Guvernului, soluția este diferențiată, după cum acesta are sau nu și calitatea de deputat ori de senator la data solicitării. În consecință, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție trebuie să se adreseze uneia dintre cele trei autorități, după cum urmează: Camerei Deputaților sau Senatului – pentru membrii Guvernului sau foștii membri ai Guvernului (prim-ministru, ministru de stat, ministru, ministru delegat, după caz) care, la data sesizării, au și calitatea de deputat sau de senator; Președintelui României – pentru membrii Guvernului sau foștii membri ai Guvernului (prim-ministru, ministru de stat, ministru, ministru delegat) care, la data sesizării, nu au calitatea de deputat sau de senator. În acest fel, este stabilit fără echivoc un reper în funcție de care Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să sesizeze una dintre cele trei autorități publice competente pentru a cere urmărirea penală a membrilor Guvernului în funcție sau a foștilor membri ai Guvernului.

Însă interpretarea coroborată a textelor incidente într-o speță – Constituție, Codul de procedură penală, legi speciale – nu este întotdeauna ușoară, iar textul art. 294[1] CPP vine să suplinească și să clarifice accesul altor organe la dosarul de urmărire penală (a se vedea, în acest sens, adnotările formulate pe marginea acestui articol).

8. Litera f) face referire la cazurile de încetare a răspunderii ca urmare a decesului persoanei fizice, ceea ce înlătură răspunderea penală, eminamente personală, dar și radierii persoanei juridice – pentru răspunderea penală a persoanei juridice. De menționat aici o particularitate a instituției tragerii la răspundere penală a persoanei juridice, și anume faptul că există mijloace procesuale menite să împiedice desființarea persoanei juridice în scopul sustragerii de la răspunderea penală (a se vedea, în acest sens, art. 493 și urm. CPP).

Cazurile de amnistie (antecondamnatorie), respectiv prescripție (a răspunderii penale) se regăseau și în vechiul cod, trebuie însă menționată evoluția legislației române în materie spre imprescriptibilitatea mai multor infracțiuni decât cele cunoscute în mod tradițional în sistemul nostru de drept ca fiind imprescriptibile ca urmare a necesității respectării obligațiilor asumate prin documente internaționale[1]. Astfel, în urma modificărilor aduse Codului penal din 1969, dar și noului Cod penal prin Legea nr. 27/2012, a fost lărgită sfera infracțiunilor

[1] Avem în vedere în special Convenția Organizației Națiunilor Unite asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor împotriva umanității, adoptată la 26 noiembrie 1968, coroborată cu prevederile Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg din 1945.

imprescriptibile, celor de genocid, contra umanității și de război alăturându-li-se cele de omor și omor calificat, precum și cele intenționate urmate de moartea victimei (loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, tâlhăria urmată de moartea victimei, tortura urmată de moartea victimei etc.), în special ca urmare a condamnărilor României de către C.E.D.O.

9. Litera g) enumeră atât retragerea plângerii, cât și împăcarea, cu precizarea necesară a tratamentului diferit existent în Codul penal față de reglementarea anterioară a instituției retragerii. Astfel, singura situație-premisă de stingere a acțiunii penale puse în mișcare la plângere prealabilă, potrivit legii, este instituția retragerii, împăcarea nemaifiind modalitate de stingere decât pentru infracțiunile pentru care acțiunea penală s-a pus în mișcare din oficiu.

Împăcarea, pentru a avea efectele cuprinse în art. 16, trebuie să aibă loc în fața instanței de judecată și să fie totală și necondiționată.

Acordul de mediere trebuie încheiat în cazurile, condițiile și în forma prevăzute de legea-cadru în materie, și anume Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.

10. Litera h) face referire la cauzele de nepedepsire, impuse de legiuitor de regulă pentru stimularea sesizării organelor judiciare și facilitarea urmăririi și cercetării unor fenomene în care impenetrabilitatea este mare. Anterior cuprinse în legi speciale, acestea se regăsesc în prezent în majoritatea lor în Codul penal. Astfel, nu se pedepsește mituitorul dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta [art. 290 alin. (3) CP], făptuitorul care denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta [art. 292 alin. (2) CP], persoanele care au comis fapte de inițiere, constituire, aderare sau sprijinire a unui grup infracțional organizat, dacă denunță autorităților grupul infracțional organizat, înainte ca acesta să fi fost descoperit și să se fi început săvârșirea vreuneia dintre infracțiunile care intră în scopul grupului [art. 367 alin. (4) CP], etc.

11. Litera i) prevede un caz ce rezultă din obligația respectării principiului *non bis in idem*, așa cum este definit la art. 6 CPP. Trebuie să fie vorba despre o „hotărâre judecătorească definitivă", și nu despre o ordonanță a procurorului, un proces-verbal de sancționare a contravenției etc., întrucât acestea nu se bucură de autoritate de lucru judecat, chiar dacă, în anumite situații, se pune problema existenței unei „duble urmăriri", în sensul C.E.D.O. sau C.J.U.E., după cum se va putea observa analizând jurisprudența celor două instanțe europene prezentată la acest capitol. De asemenea, prin hotărârea invocată trebuie să se fi soluționat fondul cauzei, în sensul pronunțării uneia dintre soluțiile prevăzute de art. 396 CPP. Desigur, principiul *non bis in idem* este aplicabil și pentru hotărârile sau deciziile judiciare pronunțate în străinătate, numai că acestea trebuie recunoscute de instanța română pentru a putea constitui cauză de încetare a procesului penal în România. O altă condiție este aceea ca hotărârea să fie pronunțată de instanța penală, autoritatea de lucru judecat a hotărârii instanței civile în fața celei penale fiind reglementată de alte dispoziții procesual penale (a se vedea art. 28 și art. 52 CPP).

Și hotărârile penale prin care nu se soluționează acțiunea penală se bucură de autoritate de lucru judecat, numai că „sancțiunea" nerespectării acesteia nu mai este clasarea sau încetarea procesului penal, ci **inadmisibilitatea** cererilor formulate ulterior. Este situația, de pildă, a recursului în casație [art. 440 alin. (2) raportat la art. 438 alin. (3) CPP], a revizuirii

[art. 464 și art. 459 alin. (3) lit. d) și alin. (5) CPP], a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate [art. 469 alin. (1) lit. c) și alin. (4) CPP] sau a hotărârilor având ca obiect contestația la executare [art. 599 alin. (5) CPP].

Nerespectarea cazului de la art. 16 alin. (1) lit. i) atrage desființarea hotărârii judecătorești rămase definitivă, constituind caz de contestație în anulare [art. 426 lit. i) CPP].

12. Litera j) vizează transferul de proceduri, în temeiul reglementărilor naționale (art. 123-129 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată) sau internaționale.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Procedura în cameră preliminară nu presupune analiza unei acuzații în materie penală în sensul art. 6 din Convenție. 20. Consacrarea sa [*a publicității, ca principiu al ședinței de judecată – n.a.*] este asigurată de dispozițiile art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căruia orice persoană are dreptul la judecarea în mod public a cauzei sale de către o instanță care va hotărî, între altele, asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța acestui principiu procesual, statuând că publicitatea procedurilor organelor judiciare la care se referă art. 6 parag. 1 are ca scop protejarea justițiabililor împotriva unei „justiții secrete" și vizează dezbaterile propriu-zise ale procesului (...). Cu toate acestea, dreptul la o ședință publică nu este absolut, motiv pentru care nu s-ar putea susține că și în situația în care, după judecarea în fond, instanța de apel învestită cu plenitudinea de jurisdicție ar fi ținută întotdeauna de o audiență publică, independent de natura problemelor asupra cărora ea ar statua (...). Or, în prezenta cauză supusă controlului Curții Constituționale nu poate fi pusă în discuție existența acuzației în materie penală, întrucât ceea ce analizează judecătorul de cameră preliminară este legalitatea unei soluții prin care a fost stinsă acțiunea penală. În ceea ce privește faza prealabilă a procesului (ancheta, instrumentarea cazului), Curtea Europeană a considerat procedurile penale ca un întreg și, în consecință, anumite condiții impuse de art. 6, precum termenul rezonabil sau dreptul la apărare, pot fi, de asemenea, relevante la acest stadiu al procedurii, în măsura în care echitatea procesului poate fi grav încălcată prin nerespectarea inițială a acestor condiții impuse (...). Cu toate acestea, modul în care se aplică aceste garanții în cursul anchetei preliminare depinde de caracteristicile procedurii și de circumstanțele cauzei, iar dacă judecătorul de instrucție nu trebuie să se pronunțe cu privire la temeinicia unei „acuzații în materie penală", atunci este posibil ca anumite garanții procedurale prevăzute de art. 6 parag. 1, cum ar fi publicitatea ședinței, să nu se aplice (...).

21. De asemenea, faptul că verificările prevăzute de art. 341 CPP se realizează în camera de consiliu este în deplină concordanță cu prevederile art. 127 din Legea fundamentală, potrivit cărora „Ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege", și nu aduce atingere, în niciun mod, dispozițiilor constituționale invocate. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, potrivit argumentelor dezvoltate în Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, Curtea Constituțională a cenzurat absența contradictorialității și oralității procedurii instituite în fața judecătorului de cameră preliminară, în cazul competenței sale de a soluționa plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată. În concluzie, nu

pot fi identificate niciun fel de motive care să conducă la concluzia că, în măsura în care părțile, subiecții procesuali principali și procurorul beneficiază de dreptul de a fi prezenți în fața judecătorului de cameră preliminară și de a-și susține oral interesele, absența publicului din sala de judecată este de natură a afecta dreptul la un proces echitabil *(dec. nr. 702 din 27 noiembrie 2014, M. Of. nr. 38 din 16 ianuarie 2015)*.

2. Deși sechestrul asigurător nu este acuzație în materie penală în sensul art. 6 din Convenție, s-a decis ridicarea standardului național peste cel impus de Convenție. 27. Deși, prin Decizia nr. 207 din 31 martie 2015, Curtea a statuat că, în materia contestării măsurilor asigurătorii dispuse în procesul penal, garanțiile unui proces echitabil, instituite prin art. 6 din Convenție, nu sunt aplicabile, întrucât instituirea sechestrului nu este o judecată asupra unei acuzații în materie penală, se observă că standardul de protecție oferit de dispozițiile Convenției și de jurisprudența instanței europene este unul minimal, Legea fundamentală, jurisprudența Curții Constituționale sau orice altă convenție la care România este parte putând oferi, în măsura în care este afectată substanța unui drept (drept de proprietate și drept la un proces echitabil), un standard mai ridicat de protecție a drepturilor, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituție și art. 53 din Convenție. (...)

31. În concluzie, lipsa unei căi de atac separate împotriva luării măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată, fie că este instanța de fond sau de apel, contravine dreptului consacrat de art. 21 alin. (1) și (3), art. 44 și art. 129 din Constituție *(dec. nr. 24 din 20 ianuarie 2016, M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016)*.

3. Art. 6 din Convenție nu este aplicabil, sub aspectul procesului echitabil, unor proceduri de executare a pedepselor. 18. Curtea reține că persoana condamnată are dreptul de a se adresa unei instanțe de judecată, după ce plângerea sa a fost examinată de judecătorul de supraveghere a privării de libertate, putând depune memorii și concluzii scrise. Or, Curtea Constituțională a reținut în jurisprudența sa că, în aceste condiții, nu poate fi reținută pretinsa încălcare prin textul criticat a prevederilor art. 21 din Constituție, referitor la accesul liber la justiție. De altfel, în acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, prin Decizia din 23 septembrie 2004, pronunțată în cauza *Pilla c. Italiei*, că, în măsura în care cererile reclamantului se referă la executarea pedepselor, art. 6 parag. 1 din Convenție referitor la dreptul la un proces echitabil este inaplicabil unei proceduri ce privește executarea unei pedepse *(dec. nr. 598 din 21 octombrie 2014, M. Of. nr. 10 din 7 ianuarie 2015)*.

4. Imunitatea Președintelui României. 27. Analizând semnificația juridică a instituției imunității, Curtea a constatat că aceasta este o garanție constituțională, o măsură de protecție juridică a mandatului, care are menirea să asigure independența titularului mandatului față de orice presiuni exterioare sau abuzuri. Garanția prevăzută la art. 72 alin. (1) din Constituție încurajează titularul mandatului în adoptarea unui rol activ în viața politică a societății, întrucât înlătură răspunderea juridică a acestuia pentru opiniile politice exprimate în exercitarea funcției de demnitate publică. Însă titularul mandatului rămâne răspunzător, conform legii, pentru toate actele și faptele săvârșite în perioada în care a exercitat funcția publică și care nu au legătură cu voturile sau opiniile politice (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 284 din 21 mai 2014, § 44, publicată în M. Of. nr. 495 din 3 iulie 2014).

28. Prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României, publicată în M. Of. nr. 440 din 23 iunie 2011, Curtea constata că: „Reglementarea constituțională a imunității parlamentare este justificată de necesitatea protecției mandatului parlamentar, ca garanție a înfăptuirii prerogativelor constituționale și, totodată, o condiție a funcționării statului de drept. În activitatea sa, parlamentarul trebuie să se bucure de o reală libertate de gândire, expresie și acțiune, astfel încât să-și exercite mandatul în mod eficient. Instituția imunității parlamentare, sub cele două forme ale sale, protejează parlamentarul față de eventualele presiuni sau abuzuri ce s-ar comite împotriva persoanei sale, fiindu-i astfel asigurată independența, libertatea și siguranța în exercitarea drepturilor și a obligațiilor care-i revin potrivit Constituției și legilor". De asemenea, prin Decizia nr. 235 din 5 mai 2005, publicată în M. Of. nr. 462 din 31 mai 2005, Curtea a mai reținut că „stabilirea competenței exclusive a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție pentru a efectua urmărirea penală și a dispune trimiterea în judecată în cazul infracțiunilor săvârșite de deputați sau senatori, fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate de aceștia în exercitarea mandatului, nu are semnificația absolvirii de răspundere penală. Prevederea constituțională instituie măsuri de protecție față de eventuale abuzuri, șicane sau constrângeri la care ar putea fi expuși parlamentarii la niveluri inferioare de instrumentare a cauzelor penale. Pe de altă parte, s-a urmărit ca cercetarea și trimiterea în judecată a parlamentarilor să se facă de cea mai înaltă autoritate judiciară, cu atribuții de conducere și supraveghere a urmăririi penale. Or, această autoritate este Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (...)". Aceste argumente sunt aplicabile *mutatis mutandis* și în cazul imunității Președintelui. (...)

30. În concluzie, din analiza dispozițiilor legale și constituționale referitoare la imunitatea Președintelui României, precum și a jurisprudenței Curții Constituționale în materie, Curtea reține că Președintele României, în exercitarea atribuțiilor sale, se bucură de imunitate [art. 84 alin. (2) din Constituție], sub cele două aspecte ale acesteia: iresponsabilitatea pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului și inviolabilitatea, cu limita prevăzută de art. 96 din Constituție – punerea sub acuzare pentru fapte de înaltă trădare. În virtutea inviolabilității de care se bucură mandatul prezidențial, pe perioada exercitării acestuia, Președintele nu poate fi supus niciunei proceduri judiciare penale, cu excepția situației prevăzute de art. 96 din Constituție. Așa fiind, dispozițiile art. 312 alin. (2) CPP sunt incidente în cazul urmăririi penale declanșate împotriva persoanei care ocupă funcția de Președinte al României, impedimentul legal temporar care determină suspendarea urmăririi penale fiind constituit în această situație de prevederile art. 84 alin. (2) din Constituție referitor la imunitatea Președintelui României. Mai mult, acestea reprezintă transpunerea la nivelul legii procesual penale a prevederilor constituționale care circumscriu regimul juridic al mandatului prezidențial, care, în lipsa unei dispoziții legale exprese, aveau o aplicabilitate directă în practica judiciară *(dec. nr. 678 din 13 noiembrie 2014, M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014)*.

5. Imunitatea membrilor Guvernului. 5. Curtea constată existența unui conflict juridic de natură constituțională între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de o parte, și cele două Camere ale Parlamentului, pe de altă parte. Conflictul rezultă din modul diferit în care aceste autorități publice interpretează și aplică dispozițiile art. 109 alin. (2) teza întâi din Constituție în legătură cu cererile privind

urmărirea penală a membrilor și foștilor membri ai Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor și care, la data cererilor, au și calitatea de deputat sau de senator. (...)

7. Problema care a generat conflictul este rezultatul refuzului Ministerului Public de a trimite celor două Camere ale Parlamentului documentele deținute referitoare la posibila începere a urmăririi penale privind pe unii sau foști membri ai Guvernului care, la această dată, au și calitatea de deputat sau de senator. Acest conflict a fost determinat și de modul diferit în care autoritățile menționate au interpretat și au aplicat prevederile art. 109 alin. (2) teza întâi din Constituție.

În sensul acestei prevederi constituționale, înaintarea sesizării uneia dintre cele trei autorități pentru a cere urmărirea penală nu se poate face nici aleatoriu și nici preferențial de către Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, și aceasta pentru că, în conformitate cu dispozițiile art. 71 alin. (2) din Constituție, calitatea de deputat sau de senator este compatibilă cu exercitarea funcției de membru al Guvernului. Așa fiind, cumulul calității de deputat sau de senator cu cea de membru al Guvernului atrage, după sine, în mod firesc, potrivit art. 109 alin. (2), competența Camerei Deputaților sau a Senatului de a cere urmărirea penală, după caz. De aceea, în raport de cele menționate, în cazul în care Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să sesizeze una dintre cele trei autorități – Camera Deputaților, Senatul sau Președintele României – pentru a cere urmărirea penală a unui membru al Guvernului, soluția este diferențiată, după cum acesta are sau nu și calitatea de deputat sau de senator la data solicitării. În consecință, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție trebuie să se adreseze uneia dintre cele trei autorități, după cum urmează:

a) Camerei Deputaților sau Senatului – pentru membrii Guvernului sau foștii membri ai Guvernului (prim-ministru, ministru de stat, ministru, ministru delegat, după caz) care, la data sesizării, au și calitatea de deputat sau de senator;

b) Președintelui României – pentru membrii Guvernului sau foștii membri ai Guvernului (prim-ministru, ministru de stat, ministru, ministru delegat) care, la data sesizării, nu au calitatea de deputat sau de senator.

În acest fel, este stabilit, fără echivoc, un reper în funcție de care Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să sesizeze una dintre cele trei autorități publice competente pentru a cere urmărirea penală a membrilor Guvernului în funcție sau a foștilor membri ai Guvernului.

De observat că, în caz contrar, s-ar ajunge la situația ca dispozițiile art. 109 alin. (2) teza întâi din Constituție să devină inaplicabile în ceea ce privește dreptul Camerei Deputaților și Senatului de a cere urmărirea penală a membrilor și foștilor membri ai Guvernului care au și calitatea de parlamentari, lăsându-se la latitudinea Ministerului Public să decidă, cu de la sine putere, căreia dintre cele trei autorități să îi adreseze sesizarea. (...)

1. Curtea Constituțională constată existența unui conflict juridic de natură constituțională între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de o parte, și Parlament – Camera Deputaților și Senat –, pe de altă parte, în legătură cu procedura de urmat în cazul cererilor referitoare la urmărirea penală a membrilor și foștilor membri ai Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor și care, la data sesizării, au și calitatea de deputat sau de senator.

2. În aplicarea dispozițiilor art. 109 alin. (2) teza întâi din Constituție, Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție va sesiza Camera Deputaților sau Senatul, după caz, pentru a cere urmărirea penală a membrilor și a foștilor membri

ai Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor și care, la data sesizării, au și calitatea de deputat sau de senator.

3. În aplicarea dispozițiilor art. 109 alin. (2) teza întâi din Constituție, Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție va sesiza Președintele României pentru a cere urmărirea penală a membrilor Guvernului și a foștilor membri ai Guvernului, care, la data sesizării, nu au și calitatea de deputat sau de senator (...) *(dec. nr. 270 din 10 martie 2008, M. Of. nr. 290 din 15 aprilie 2008)*.

6. Interpretarea caracterului prescripției. 16. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că s-a mai pronunțat asupra constituționalității prevederilor art. 125 alin. (3) CP 1969, prin raportare la critici de neconstituționalitate similare, prin Decizia nr. 511 din 12 decembrie 2013, publicată în M. Of. nr. 75 din 30 ianuarie 2014, prin care a respins excepția de neconstituționalitate ca neîntemeiată, constatând că, în urma adoptării Legii nr. 27/2012, dispozițiile art. 125 alin. (3) CP 1969 consacră soluția legislativă potrivit căreia prescripția nu înlătură executarea pedepsei principale în cazul infracțiunilor de omor și al celor intenționate urmate de moartea victimei, pentru care la data intrării în vigoare a legii nu se împlinise termenul de prescripție. Cu alte cuvinte, Curtea a observat că noul regim al prescripției se aplică și infracțiunilor săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 27/2012, în măsura în care prescripția nu era împlinită la acest moment.

17. Prin decizia anterior referită, cu privire la premisele controlului de constituționalitate, Curtea a constatat că în dreptul penal se face distincția între prescripția răspunderii penale și prescripția executării pedepsei și că, în timp ce prescripția răspunderii penale curge de la data săvârșirii infracțiunii și are ca efect împiedicarea exercitării acțiunii penale și, pe cale de consecință, a pronunțării unei hotărâri de condamnare, prescripția executării pedepsei curge de la data rămânerii definitivă a hotărârii de condamnare și are ca efect înlăturarea executării pedepsei. Curtea a reținut că prescripția răspunderii penale este o cauză de înlăturare a răspunderii penale ca urmare a neexercitării în timp util de către stat, prin organele sale judiciare, a dreptului de a aplica infractorului o pedeapsă, având ca efect stingerea acestui drept și a obligației corelative a infractorului de a suporta aplicarea unei sancțiuni penale. S-a arătat că, justificată prin varii motive de ordin social și juridic, prescripția răspunderii penale apare ca o instituție juridică cu efecte atât pe planul dreptului penal substanțial, neîmplinirea termenului fiind o condiție de pedepsibilitate, cât și pe planul dreptului procesual penal, fiind o condiție de procedibilitate, împlinirea termenului de prescripție împiedicând exercitarea acțiunii penale.

18. Curtea a observat că, complementară instituției prescripției răspunderii penale, prescripția executării pedepsei este reglementată ca o modalitate de stingere a dreptului statului de a pune în executare pedeapsa stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă și, în mod corelativ, a obligației condamnatului de a se supune acestei măsuri și că, de aceea, se apreciază că prescripția executării pedepsei are caracterul unei renunțări anticipate la dreptul de a cere executarea pedepsei, condiționat de trecerea unui interval de timp în care condamnatul nu a mai săvârșit nicio infracțiune. (...)

29. Curtea a arătat că în doctrina românească se regăsesc toate cele trei opinii [*prescripția – instituție de drept substanțial, de drept procedural, respectiv instituție cu caracter mixt – n.a.*], însă cea majoritară este aceea care consideră prescripția ca fiind o instituție de drept penal substanțial, abordare în care legea penală privitoare la prescripție este supusă regulii aplicării legii penale mai favorabile.

30. În ceea ce privește jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea a reținut că aceasta a stabilit că, dacă legea națională a unui stat consideră o regulă în materie de prescripție penală ca fiind mai degrabă de procedură decât de fond, este posibilă modificarea acelei reguli cu scopul de a prelungi termenul de prescripție în ceea ce privește infracțiunile pentru care nu s-a împlinit deja acest termen la momentul modificării. (...)

37. Curtea a statuat că, dincolo de controversele doctrinare cu privire la natura juridică a instituției prescripției, ceea ce este cert și constituie un reper juridic important în analiza controlului de constituționalitate este faptul că legislațiile statelor semnatare ale Convenției trebuie să respecte prevederile art. 7 parag. 1 din aceasta, care reprezintă fundamentul protecției juridice sub aspectul neretroactivității legii.

38. Curtea a observat că, astfel, indiferent de modul în care legislația sau doctrina califică instituția prescripției, aceasta, prin finalitatea ei, este aceeași în toate sistemele de drept europene, în sensul că, după trecerea unui anumit interval de timp, statul renunță la dreptul de a mai aplica o pedeapsă infractorului sau de a mai dispune executarea unei pedepse. (...)

40. Prin urmare, Curtea Constituțională a reținut că dreptul la viață constituie un atribut inalienabil al persoanei și reprezintă valoarea supremă în ierarhia drepturilor omului, întrucât este un drept fără de care exercitarea celorlalte drepturi și libertăți garantate de Constituție și de instrumentele internaționale de protecție a drepturilor fundamentale ar fi iluzorie, fapt ce determină caracterul axiologic al acestui drept, care cuprinde atât un drept subiectiv, cât și o funcție obiectivă, aceea de principiu călăuzitor al activității statului, acesta din urmă având obligația de a proteja dreptul fundamental la viață al persoanei. Curtea a mai reținut că preeminența dreptului la viață este, astfel, cea care justifică posibilitatea legiuitorului de a stabili imprescriptibilitatea executării pedepselor principale în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 174-176 CP 1969 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei pentru care, la data intrării în vigoare a dispozițiilor de lege criticate, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării.

41. Curtea a constatat că, într-o atare situație, legiuitorul a avut de ales între principiul securității raporturilor juridice și echitatea juridică, ambele componente fundamentale ale statului de drept, și că, fiind sarcina legiuitorului să decidă cărui principiu îi acordă prevalență, acesta, fără a interveni arbitrar și ținând seama de valoarea primordială a dreptului la viață consacrat de art. 22 alin. (1) din Constituția României, a optat pentru aplicarea imediată a dispozițiilor din materia prescripției, mai severe, inclusiv pentru infracțiuni comise anterior, pentru care termenul de prescripție a executării pedepsei nu s-a împlinit încă.

42. Curtea a concluzionat că opțiunea legiuitorului privind reglementarea imprescriptibilității executării pedepselor principale în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 174-176 CP 1969 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei pentru care, la data intrării în vigoare a dispozițiilor de lege criticate, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării nu are drept consecință un prejudiciu constituțional relevant. Prin urmare, Curtea a statuat că reglementarea cuprinsă în art. 125 alin. (3) CP 1969 nu încalcă Constituția, fiind compatibilă cu sistemul principiilor consacrate de prevederile Legii fundamentale.

43. Întrucât nu au intervenit elemente noi, de natură să determine schimbarea acestei jurisprudențe, atât considerentele, cât și soluția deciziei invocate își păstrează valabilitatea și în prezenta cauză *(dec. nr. 341 din 17 iunie 2014, M. Of. nr. 595 din 8 august 2014)*.

7. Lipsa unui element constitutiv al infracțiunii. Temei de achitare. 37. În ceea ce privește cea de-a doua critică de neconstituționalitate, Curtea observă că aceasta vizează presupusa eliminare a temeiului de achitare prevăzut la art. 10 alin. (1) lit. d) CPP 1968. Referitor la această critică, Curtea observă că, potrivit art. 345 alin. (3) CPP 1968, achitarea se pronunța potrivit art. 11 pct. 2, adică în cazurile prevăzute de art. 10 alin. (1) lit. a)-e). Cazul de achitare prevăzut la art. 10 alin. (1) lit. d) CPP 1968 se referea la situația în care faptei îi lipsea unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii. Potrivit art. 396 alin. (5) CPP, achitarea inculpatului se pronunță în cazul prevăzut la art. 16 alin. (1) lit. a)-d). Dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP nu mai prevăd expres, ca temei pentru achitare, situația în care faptei îi lipsește unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii. Astfel, art. 16 alin. (1) lit. a)-d) se referă la situațiile în care: a) fapta nu există; b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege; c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea; d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate.

38. Din această perspectivă, având în vedere noua concepție a legiuitorului în reglementarea materiei penale, Curtea apreciază că trebuie analizat dacă situația de achitare precizată de autorul excepției de neconstituționalitate se încadrează în una dintre cele prevăzute expres de noua reglementare. Astfel, Curtea reține că prin elementele constitutive ale unei infracțiuni se înțelege atât realizarea condițiilor preexistente infracțiunii, cât și a conținutului constitutiv propriu-zis – latura obiectivă și latura subiectivă. Potrivit art. 17 alin. (1) CP 1969, „Infracțiune este fapta care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală". În ceea ce privește Codul penal actual, acesta la art. 15 definește infracțiunea ca fiind „fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o" (...).

39. (...) Cazul de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale consacrat de art. 16 alin. (1) lit. b) CPP, respectiv „fapta nu este prevăzută de legea penală", se reține atunci când nu există concordanță (tipicitate) între fapta concretă comisă și modelul legal de incriminare prevăzut de legea penală. (...)

41. Noțiunea de tipicitate se referă atât la elementele obiective, cât și la elemente subiective din structura normei de incriminare. Ambele sunt elemente prin prisma cărora se analizează concordanța între modelul descris de legiuitor în norma de incriminare și fapta concret săvârșită. Pentru a interveni răspunderea penală trebuie să existe o concordanță între trăsăturile faptei concrete și trăsăturile modelului abstract prevăzut de norma de incriminare, adică, cu alte cuvinte, când au fost realizate toate elementele constitutive ale infracțiunii. Astfel, Curtea apreciază că absența oricărui element constitutiv al infracțiunii lipsește acțiunea penală de temeiul său de drept, putându-se afirma că lipsa de corespondență între trăsăturile faptei concrete și trăsăturile modelului abstract prevăzut de norma de incriminare determină neprevederea faptei de către legea penală.

42. Așa fiind, Curtea constată că temeiul de achitare prevăzut de art. 10 alin. (1) lit. d) CPP 1968 se regăsește în actuala reglementare în dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. b) CPP *(dec. nr. 631 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 77 din 29 ianuarie 2015)*.

8. *Non bis in idem* [*adagiul este reprodus în forma sa din limba latină – n.a.*]. ***Mitior lex*. Principiul nediscriminării.** 33. Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra constituționalității dispozițiilor art. 4 din Legea nr. 187/2012 prin Decizia nr. 365 din 25 iunie 2014 (...) și Decizia nr. 385 din 26 iunie 2014 (...), prin care a reținut, în ceea ce privește pretinsa încălcare, prin textul criticat, a dispozițiilor art. 15 din Constituție, că renunțarea la aplicarea facultativă a

legii penale mai favorabile denotă un scop legitim, acela al respectării principiului autorității de lucru judecat și, implicit, cel al separației puterilor în stat. De altfel, s-a observat că principiul aplicării legii penale mai favorabile constituie un element fundamental sau primordial pe care se întemeiază o idee sau lege de bază, o axiomă, care este însă valabilă în anumite limite și, prin ea însăși, constituie cadrul și măsura aplicabilității sale. (...)

35. (...) În cazul pedepselor definitiv aplicate nu se mai pune problema alegerii legii mai favorabile, deoarece aceasta este, prin ipoteză, legea nouă, singura aplicabilă. Spre deosebire de situațiile tranzitorii propriu-zise, numărul criteriilor folosite pentru determinarea caracterului mai favorabil al legii noi este mai mic, ele reducându-se la limitele de pedeapsă prevăzute în cele două legi și la cauzele legale de modificare a acestor limite.

36. Totodată, (...) principiul respectării autorității de lucru judecat este de o importanță fundamentală atât în ordinea juridică națională și în cea a Uniunii Europene, cât și din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (...). Conform acestui principiu, niciuna dintre părți nu este abilitată să solicite reexaminarea unei hotărâri definitive și executorii cu unicul scop de a obține o reanalizare a cauzei și o nouă hotărâre în privința sa. Instanțele superioare nu trebuie să își folosească dreptul de reformare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, și nu pentru a proceda la o nouă analiză. Simplul fapt că pot exista două puncte de vedere asupra chestiunii respective nu este un motiv suficient de a rejudeca o cauză. Acestui principiu nu i se poate aduce derogare decât dacă o impun motive substanțiale și imperioase (*Stanca Popescu c. României*, 7 iulie 2009, § 99, și *Ryabykh c. Rusiei*, 24 iulie 2003, § 52).

37. În ceea ce privește Curtea de Justiție a Uniunii Europene, prin jurisprudența sa, a amintit importanța pe care o deține principiul autorității de lucru judecat atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinile juridice naționale (C-526/08, 29 iunie 2010, *Comisia Europeană c. Marelui Ducat al Luxemburgului*, § 26). Acest principiu este expresia principiului securității juridice (C-126/97, 1 iunie 1999, *Eco Swiss China Time Ltd c. Benetton International NV*, § 46). Astfel, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca deciziile judecătorești devenite definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (C-2/08, 3 septembrie 2009, *Amministrazione dell'Economia e delle Finanze și Agenzia delle entrate c. Fallimento Olimpiclub Srl*, § 22).

38. Astfel, Curtea a constatat că, având în vedere importanța principiilor autorității de lucru judecat, al securității juridice și cel al separației puterilor în stat, legiuitorul a limitat aplicarea legii penale mai favorabile în cazul hotărârilor definitive numai la acele cazuri în care sancțiunea aplicată depășește maximul special prevăzut de legea nouă pentru infracțiunea săvârșită, fără ca în acest mod să fie încălcat art. 15 alin. (2) din Constituție.

39. Referitor la încălcarea, prin dispozițiile art. 4 din Legea nr. 187/2012, a prevederilor constituționale ale art. 16 (...)

40. Curtea a reținut că, deși persoanele la care se referă autorii excepției sunt condamnați, ceea ce ar determina clasificarea situației acestora ca fiind identică, nu trebuie ignorat faptul că sancțiunile aplicate unora depășesc maximul special al noii reglementări, nemaigăsindu-și corespondent în noua legislație, pe când sancțiunile aplicate autorilor excepției se încadrează în limitele de pedeapsă pe care noua reglementare le conține.

41. Analiza realizată din această dublă perspectivă duce la concluzia că cele două categorii de persoane se află în situații diferite, astfel încât aplicarea noii reglementări

doar persoanelor a căror sancțiune aplicată depășește maximul special prevăzut de legea nouă nu poate duce la o înfrângere a principiului egalității.

42. Întrucât nu au intervenit elemente noi, de natură să determine schimbarea acestei jurisprudențe, atât considerentele, cât și soluția deciziilor invocate își păstrează valabilitatea și în prezenta cauză *(dec. nr. 587 din 21 octombrie 2014, M. Of. nr. 4 din 5 ianuarie 2015)*.

9. *Non bis in idem*. Infracțiuni și contravenții referitoare la masa lemnoasă. (...) Dispozițiile art. 108 alin. (1) lit. b) și art. 110 alin. (1) lit. b) din Codul silvic reglementează explicit condițiile în care faptele enumerate în ipotezele celor două norme juridice criticate constituie infracțiuni și pedepsele care se aplică în cazul săvârșirii lor, în timp ce aceleași fapte, săvârșite în condițiile prevăzute prin dispozițiile Legii nr. 171/2010 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor silvice, (...) constituie contravenții. Curtea constată că criteriul avut în vedere de legiuitor în stabilirea caracterului infracțional al faptelor prevăzute la art. 108 alin. (1) lit. b) și art. 110 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 46/2008 este cel valoric, coroborat cu persistența în timp a conduitei neadaptate la cerințele legii, respectiv fapta să fi fost săvârșită de cel puțin două ori în interval de un an, cu condiția ca valoarea cumulată a prejudiciilor produse să depășească valoarea-prag egală cu de 5 ori prețul mediu al unui metru cub pe picior, care, potrivit art. 123 din Codul silvic, se stabilește anual, prin ordin al conducătorului autorității publice centrale care răspunde de silvicultură și este, la data pronunțării prezentei decizii, de 85 lei, potrivit Ordinului ministrului mediului și pădurilor nr. 3283/2012 pentru aprobarea prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior (...).

Prin urmare, Curtea reține că săvârșirea faptelor arătate în textele criticate, o singură dată în decursul unui an calendaristic, cu producerea unui prejudiciu mai mic decât de 5 ori valoarea prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, la data constatării faptei, constituie contravenție, iar săvârșirea acelorași fapte, de cel puțin două ori în decursul aceluiași an, cu producerea unor prejudicii a căror valoare cumulată depășește limitele arătate în normele incriminatoare, constituie infracțiune și se pedepsește cu pedepsele prevăzute de către acestea. Astfel, Curtea constată că textele criticate nu încalcă principiul legalității incriminării, nefiind încălcate dispozițiile art. 148 din Constituție și nici cele ale art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

Totodată, Curtea reține că normele prevăzute la art. 108 alin. (1) lit. b) și art. 110 alin. (1) lit. b) din Codul silvic sunt suficient de clare, precise și previzibile, permițând persoanelor cărora li se adresează să își modeleze conduita potrivit acestor dispoziții.

Curtea constată că prevederile art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene sunt inaplicabile, întrucât nu vizează un domeniu ce intră în sfera de competență a Uniunii Europene *(dec. nr. 79 din 21 februarie 2013, M. Of. nr. 208 din 12 aprilie 2013)*.

10. *Non bis in idem*. Folosirea drumurilor naționale fără plata rovinietei. Tariful de despăgubire nu are natura unei sancțiuni contravenționale, ci a unei modalități de acoperire a unui prejudiciu material. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că prevederile de lege criticate au mai fost supuse controlului de constituționalitate. Astfel, de exemplu, prin Decizia nr. 57 din 26 ianuarie 2012, publicată în M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2012, instanța de contencios constituțional a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a art. 8 alin. (3) din O.G. nr. 15/2002. Cu acel prilej, Curtea a reținut, în esență, că obligarea la plata tarifului de despăgubire este o consecință a răspunderii civile delictuale subiective a contravenientului ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite,

respectiv utilizarea rețelei de drumuri fără plata tarifului corespunzător, care a avut ca rezultat un prejudiciu cauzat Companiei Naționale de Autostrăzi și Drumuri Naționale din România, ca urmare a uzării și degradării rețelei de drumuri naționale, și, totodată, există un raport de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu, acesta fiind rezultatul direct al acțiunii de folosire a drumurilor naționale fără plata rovinietei. Prin urmare, stabilirea tarifului de despăgubire este întemeiată pe dreptul Companiei Naționale de Autostrăzi și Drumuri Naționale din România de a beneficia de repararea prejudiciului cauzat prin fapta ilicită săvârșită de utilizator. Valoarea prejudiciului suferit este stabilită în cuantum fix, în funcție de categoria autovehiculului, pentru a se evita o *probatio diabolica* în sarcina administratorului drumului național, în caz contrar, acesta fiind pus în situația de a demonstra în instanță, potrivit principiului *onus probandi incumbit actori*, prejudiciul suferit, aspect care este imposibil de determinat în cazuri individuale, ca urmare a multitudinii de elemente variabile ce intervin în această apreciere. De aceea, pentru a echilibra poziția părților din acest raport procesual, legiuitorul a recurs la prezumarea unui prejudiciu fix, determinat, pentru acoperirea căruia este datorat tariful de despăgubire.

Curtea a conchis că este neîntemeiată critica referitoare la încălcarea dispozițiilor art. 21 alin. (1) și (3) din Legea fundamentală ca urmare a imposibilității contravenientului de a contesta modalitatea de stabilire a prejudiciului, existența și întinderea acestuia și existența legăturii de cauzalitate între faptă și prejudiciu. Aceasta, deoarece, prin plângerea împotriva procesului-verbal de constatare și sancționare a contravenției, contravenientul are posibilitatea de a contesta atât sancțiunea contravențională, cât și existența faptei cauzatoare de prejudiciu. Totodată, Curtea a constatat că nu poate reține nici critica referitoare la încălcarea dreptului la un proces echitabil motivată prin pretinsa nesocotire a principiului *non bis in idem*. Semnificația acestuia este aceea că nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal pentru săvârșirea unei infracțiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă. Curtea a arătat că nu poate reține această critică nici dacă are în vedere o altă semnificație a acestui principiu, și anume cea potrivit căreia este interzisă aplicarea a două sancțiuni principale pentru aceeași faptă. Aceasta, deoarece tariful de despăgubire nu are natura unei sancțiuni contravenționale, ci a unei modalități de acoperire a unui prejudiciu material *(dec. nr. 673 din 26 iunie 2012, M. Of. nr. 603 din 22 august 2012)*.

11. Neaplicarea principiului *non bis in idem* ► a) Infracțiunea de spălare de bani și infracțiunea predicat. Concurs de infracțiuni. Cu prilejul pronunțării Deciziei nr. 299 din 23 martie 2010 și a Deciziei nr. 889 din 16 octombrie 2007, Curtea a statuat că „nu poate fi reținută critica potrivit căreia art. 23 alin. (1) din Legea nr. 656/2002 [*art. 29 alin. (1) după republicare – n.a.*] ar aduce atingere prevederilor art. 4 parag. 1 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră principiul *non bis in idem*, întrucât, pentru ca acest principiu de drept procesual penal să își găsească aplicare, persoana în cauză trebuie să fi suferit o condamnare, să fi fost achitată sau să se fi dispus încetarea urmăririi penale pentru fapta cu privire la care este din nou urmărită sau judecată. În situația concursului de infracțiuni însă, infractorului i se aplică o pedeapsă principală, fără ca prin aceasta să fie încălcate în vreun fel dispozițiile art. 4 parag. 1 din Protocolul nr. 7 la Convenție" *(dec. nr. 73 din 27 ianuarie 2011, M. Of. nr. 108 din 10 februarie 2011)*. ► **b) Înlocuirea unei modalități de executare.** Autoritatea de lucru judecat în materie penală legitimează aspectele referitoare la existența faptei, a persoanei

care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia. Așa fiind, prin posibilitatea înlocuirii unei modalități de executare nu se aduce atingere principiului *non bis in idem*, legiuitorul fiind liber să întreprindă măsurile necesare care, pe de o parte, să justifice o individualizare a pedepsei mai eficientă și, pe de altă parte, să combată sustragerea unei persoane vinovate de la tragerea la răspunderea penală *(dec. nr. 489 din 2 aprilie 2009, M. Of. nr. 289 din 4 mai 2009)*. ► **c) Revocarea ori anularea unei modalități de executare.** Autoritatea de lucru judecat în materie penală legitimează aspectele referitoare la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia. Așa fiind, prin posibilitatea revocării ori anulării unei modalități de executare nu se aduce atingere principiului *non bis in idem*, legiuitorul fiind liber să întreprindă măsurile necesare care să justifice o individualizare a pedepsei mai eficientă. În plus, întrucât suspendarea condiționată a executării pedepsei nu reprezintă un drept al persoanei, ci doar o vocație conferită inculpatului, și revocarea sau anularea acestei măsuri de individualizare capătă același caracter. Așa fiind, nu poate fi primită susținerea potrivit căreia dispozițiile legale criticate ar contraveni liberului acces la justiție sau dreptului la un proces echitabil, deoarece aplicarea măsurii, precum și revocarea sau anularea ei se fac prin hotărâre judecătorească pronunțată ca urmare a finalizării procesului penal *(dec. nr. 194 din 28 februarie 2008, M. Of. nr. 222 din 24 martie 2008)*.

II. Instanțe judecătorești

12. Constatarea că fapta nu există poate rezulta din lipsa unei modificări în realitatea obiectivă sau din lipsa oricărei conotații penale a faptelor reclamate. Art. 16 alin. (1) lit. a) CPP – fapta nu există – constituie temei al achitării inclusiv în situațiile în care din rechizitoriu lipsește cu desăvârșire descrierea faptei reținute în sarcina inculpatului. Pe de altă parte, cazul de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale prevăzut la art. 16 alin. (1) lit. a) CPP nu presupune numai că nu trebuie să existe nicio modificare în realitatea obiectivă, ci se referă și la situațiile în care faptele reclamate nu au nicio conotație penală. În interpretarea dispozițiilor ce guvernează procesul penal nu trebuie să prevaleze formalismul *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1598/A din 22 decembrie 2014, nepublicată)*.

13. Consecințele modificării prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, în cazul infracțiunilor ce aduc atingere fondului forestier. Modificarea, în sensul majorării prețului mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior, intervenită ulterior comiterii faptei, conduce, în cazul infracțiunilor ce aduc atingere fondului forestier, la lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii, ceea ce atrage incidența dispozițiilor art. 10 lit. d) CPP *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 12 din 18 februarie 2008, M. Of. nr. 866 din 22 decembrie 2008)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolului din noul Cod de procedură penală corespondent art. 10 alin. (1) lit. d) CPP 1968.

14. Împăcarea părților. Condiții pentru a determina încetarea procesului penal ► **a)** Încetarea procesului penal în cazul infracțiunilor pentru care împăcarea părților înlătură răspunderea penală poate fi dispusă de instanță numai atunci când aceasta constată nemijlocit acordul de voință al inculpatului și al persoanei vătămate de a se împăca total, necondiționat și definitiv, exprimat în ședința de judecată de aceste părți, personal sau prin persoane cu mandat special, ori prin înscrisuri autentice *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXVII din 18 septembrie 2006, M. Of. nr. 190 din 20 martie 2007)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor din noul Cod de procedură penală

corespondente art. 11 pct. 2 lit. b), cu referire la art. 10 alin. (1) lit. h) teza a II-a CPP 1968. ► **b)** Declarațiile notariale depuse la dosarul cauzei, în care persoanele vătămate arată că s-au împăcat cu inculpatul și nu mai au „nicio pretenție penală, materială sau morală, prezentă sau viitoare" față de acesta și nu mai doresc tragerea sa la răspundere penală, precum și declarațiile în același sens date în instanță de alte două părți civile nu pot determina o soluție de încetare a procesului penal, ca urmare a împăcării părților. Aceasta, dat fiind că împăcarea este un act personal și bilateral, presupunând prezența ambelor părți în fața instanței, precum și a avocatului ales sau din oficiu, dacă asistența juridică este obligatorie. Relevante în acest sens sunt cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin Deciziile nr. 26/2007 și nr. 34/2008, în soluționarea unor recursuri în interesul legii, care își mențin valabilitatea și raportat la dispozițiile corespunzătoare din Codul penal și Codul de procedură penală în vigoare *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1598/A din 22 decembrie 2014, nepublicată)*.

15. Neincluderea perioadei suspendării în calculul prescripției ► **a)** S-a apreciat că în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal, întrucât a intervenit prescripția răspunderii penale, în raport de data comiterii faptelor (martie-aprilie 2001 – momentul încheierii actelor de urmărire penală, când inculpații aveau obligația de predare a bunurilor la camera de corpuri delicte), dar și de faptul că nu au fost aplicate corespunzător dispozițiile art. 128 alin. (2) CP [*din 1969 – n.a.*] combinat cu art. 303 alin. (6) CPP [*din 1968 – n.a.*], neluându-se în calcul perioada cât dosarul a fost trimis la Curtea Constituțională, astfel încât termenul de prescripție nu a fost împlinit la momentul soluționării recursurilor *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3473 din 6 octombrie 2010, www.scj.ro)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod penal și din noul Cod de procedură penală. ► **b)** La data la care, în mod normal, termenul de prescripție urma a se considera împlinit trebuie să fie adăugată perioada în care dosarul cauzei a fost înaintat și s-a aflat pe rolul Curții Constituționale în vederea soluționării unei excepții de neconstituționalitate. Cursul prescripției a fost suspendat, ca urmare a înaintării dosarului la Curtea Constituțională. Durata suspendării procedurilor nu a încetat în momentul în care Curtea Constituțională s-a pronunțat cu privire la excepția de neconstituționalitate. Astfel, nu se poate face confuzie între durata suspendării prescripției răspunderii penale și durata suspendării judecării cauzei [în speță, în cazul sesizării Curții Constituționale cu o excepție de neconstituționalitate, potrivit art. art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992, în forma anterioară modificării prin Legea nr. 177/2010, și art. 303 alin. (6) CPP 1968]. Chiar dacă suspendarea judecării cauzei a încetat odată cu soluționarea excepției de neconstituționalitate, suspendarea prescripției răspunderii penale încetează odată cu momentul în care este posibilă reluarea judecății propriu-zise a cauzei. Or, judecata cauzei nu putea fi reluată, în condițiile în care instanța nu avea la dispoziție dosarul cauzei. Momentul restituiri dosarului este cel de la care judecarea cauzei putea fi, în mod obiectiv, reluată, moment la care a încetat și cauza de suspendare a termenului de prescripție – specială – a răspunderii penale. De asemenea, nu trebuie confundate nici cauzele de întrerupere a prescripției cu cele de suspendare a acesteia. Atât întreruperea, cât și suspendarea sunt modificări ale cursului prescripției, dar conținutul și efectele lor sunt diferite. Astfel, potrivit art. 155 alin. (1) și (2) CP [art. 123 alin. (1) și (2) CP 1969], „Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză. După fiecare întrerupere începe să curgă un nou termen de prescripție". Pe de altă parte, art. 156

alin. (1) și (2) CP [art. 128 alin. (1) și (3) CP 1969] prevede: „Cursul termenului prescripției răspunderii penale este suspendat pe timpul cât o dispoziție legală sau o împrejurare de neprevăzut ori de neînlăturat împiedică (...) continuarea procesului penal. Prescripția își reia cursul din ziua în care a încetat cauza de suspendare". În aplicarea acestor dispoziții, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, prin decizia nr. 3473 din 6 octombrie 2010 (www.scj.ro), a statuat că, „potrivit art. 124 CP, referitor la prescripția specială, prescripția înlătură răspunderea penală oricâte întreruperi ar interveni, dacă termenul de prescripție prevăzut în art. 122 din același cod este depășit cu încă jumătate. În cazul în care judecata a fost suspendată, în temeiul vechiului art. 303 alin. (6) CPP, pe perioada soluționării unei excepții de neconstituționalitate, dispozițiile art. 124 CP sunt incidente, dacă termenul de prescripție prevăzut în art. 122 CP, la care se adaugă încă jumătate din durata acestuia și perioada suspendării judecății până la soluționarea excepției de neconstituționalitate, s-a împlinit". Jurisprudența Înaltei Curți își menține valabilitatea și în contextul reglementării actuale. Curtea reține însă că, având în vedere că „prelungirea" termenului de prescripție specială a răspunderii penale cu perioada suspendării judecății până la soluționarea excepției de neconstituționalitate se explică, în plan (procesual) penal, doar prin includerea suspendării judecății în sfera noțiunii de cauză de suspendare a cursului prescripției, aceeași rațiune justifică adăugarea la termenul de prescripție și a duratei de timp pentru care dosarul a rămas la Curtea Constituțională după soluționarea excepției de neconstituționalitate, timp în care tribunalul s-a aflat în imposibilitatea obiectivă de a repune cauza pe rol (în absența dosarului). După cum rezultă din dispozițiile art. 155 alin. (4) CP (care își au corespondent, și acestea, în reglementarea anterioară – art. 124 CP 1969), prescripția răspunderii penale intervine oricâte întreruperi – și nu suspendări – ale cursului prescripției ar interveni, prescripția specială fiind și aceasta, prin urmare, susceptibilă de suspendare *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 862/A din 8 iunie 2015, nepublicată)*.

16. Caracterul medierii. Momentul până la care se poate încheia un acord de mediere. Încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare. Încheierea unui acord de mediere în condițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 9 din 17 aprilie 2015, M. Of. nr. 406 din 9 iunie 2015)*.

17. Neaplicarea principiului *non bis in idem* ► a) Dispunerea, în mod greșit, a unei sancțiuni administrative pentru aceeași faptă. Răspunderea penală a inculpaților nu este înlăturată de aplicarea în mod greșit de către Garda Financiară a dispozițiilor legale prin sancționarea contravențională a inculpaților în temeiul art. 220 alin. (1) lit. k) din O.G. nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală [*în prezent abrogată – n.a.*], mai ales în condițiile în care inculpații cunoșteau că țigaretele găsite asupra lor provin din contrabandă. Infracțiunea asimilată contrabandei prevăzută de art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 este o infracțiune de prejudiciu, fiind datorate bugetului de stat taxele vamale și TVA ca urmare a introducerii ilegale pe teritoriul României a unor mărfuri supuse dreptului de import și, în plus, în cazul de față, accize, având în vedere că bunurile găsite în detenția inculpaților fac parte din produsele accizabile *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1318 din 14 aprilie 2014, www.scj.ro)*. ► **b) Faptele care au fost deduse judecății nu sunt aceleași, chiar dacă au aceleași încadrări juridice, actele materiale fiind diferite.** Pe fondul contestației, Înalta Curte constată că dispozițiile art. 426 lit. i) CPP sunt expresia regulii *non bis in idem*, potrivit

căreia nimeni nu poate fi judecat de două ori pentru aceeași faptă, cazul de contestație, prevăzut de textul de lege anterior menționat, fiind incident în situația în care față de o persoană „s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă". Prin urmare, acest motiv de contestație în anulare este incident numai în cazul în care există două sau mai multe hotărâri judecătorești penale definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei. Verificând actele și lucrările dosarului, se constată că activitatea infracțională a condamnatului a făcut obiectul cercetării judecătorești desfășurate de instanța de judecată în două dosare penale. Instanța constată însă că faptele care au fost deduse judecății în aceste dosare nu sunt aceleași, chiar dacă au aceleași încadrări juridice, actele materiale din primul dosar fiind comise în perioada mai-aprilie 2007, iar cele din al doilea dosar în perioada noiembrie 2009 - noiembrie 2010. În același timp, se constată că nici persoanele implicate în activitățile infracționale deduse judecății nu sunt aceleași. Așadar, contestatorul a fost condamnat pentru fapte diferite, iar activitatea infracțională s-a desfășurat pe perioade diferite ca interval de timp. În acest context, constatând că nu există identitate în ceea ce privește obiectul dosarelor și părțile implicate, nu se poate afirma că, prin cea de-a doua condamnare suferită de contestator a fost încălcat principiul autorității de lucru judecat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1479 din 29 aprilie 2014, www.scj.ro).* ► **c) Proces-verbal de aplicare a amenzii contravenționale anulat în instanță.** În drept, fapta inculpatului care, în data de 28 octombrie 2009, a fost depistat în Sibiu la volanul autoturismului în portbagajul căruia deținea, în vederea vânzării, cantitatea de 10 l alcool și 1130 pachete de țigarete (22.600 țigarete), neintroduse în sistemul legal de accizare valabil pe teritoriul României, cantități pentru care nu a putut face dovada plății accizei și pentru care nu a putut prezenta documente de proveniență, deținute clandestin, fără întocmirea documentelor legislative și fără achitarea taxelor datorate bugetului de stat, prin ascunderea sursei impozabile, cauzând astfel un prejudiciu bugetului de stat în sumă de 12.910 lei, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de evaziune fiscală, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 241/2005. (...) Apărarea inculpatului că, față de amenda contravențională aplicată prin procesul-verbal de constatare și sancționare a contravențiilor din 28 octombrie 2009, se impune achitarea sa, întrucât nu se poate realiza o dublă sancționare – și în materie contravențională, și penală –, nu este fondată. (...) Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie nu este incidentă, întrucât – raportat la considerentele hotărârii pronunțate în cauza *Tsonyo Tsonev c. Bulgariei* – în speță nu este aplicabil principiul *non bis in idem*, inculpatul neavând nicio sancțiune contravențională pentru fapte similare, dată fiind și împrejurarea că, printr-o decizie anterioară, Tribunalul Sibiu a anulat în mod irevocabil procesul-verbal de contravenție sus-indicat. Rezultă, astfel, că respectivele contravenții, mai precis cele prevăzute de art. 220 alin. (1) lit. a) și c) din O.G. nr. 92/2003 [*în prezent abrogată – n.a.*], sancționează doar faptul deținerii, pe când, indiferent de calitatea făptuitorului, infracțiunea de evaziune fiscală reținută în sarcina inculpatului incriminează ascunderea bunului sau a sursei impozabile ori taxabile, în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale. Fapta penală reținută în sarcina inculpatului A.L.M. este mai complexă, referindu-se nu doar la ascunderea bunului sau a sursei impozabile prin deținerea clandestină a produselor accizabile, ci și la scopul urmărit de către inculpat, constând în eludarea obligației de plată a accizei și a TVA datorate statului. Se impune a evidenția diferența referitoare la scopul urmărit de inculpat, care în cazul infracțiunii de evaziune fiscală este prevăzut în mod expres, cu valoarea unui element constitutiv al laturii subiective, fără a fi prevăzut în cazul contravenției. Având în vedere și natura subsidiară

a răspunderii contravenționale, se constată că, deși între cele două contravenții mai sus menționate și infracțiunea de evaziune fiscală există asemănări determinate de forma concretă a acțiunii ilicite (deținere de produse accizabile), fapta inculpatului nu poate fi reținută drept contravenție, deoarece a fost săvârșită în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, constituie infracțiune. Acuzația penală a fost formulată de o manieră clară, ce atrage aplicabilitatea dispozițiilor de incriminare a infracțiunii de evaziune fiscală, căci de la început s-a reținut în sarcina inculpatului că a acționat prin ascunderea bunurilor pentru care datora plata accizei și a TVA, în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale. Drept urmare, fapta corespunde normei de incriminare a infracțiunii de evaziune fiscală, fiind plasată în sfera ilicitului penal, și nu constituie contravenție. În speță, nu se poate constata nici încălcarea principiului *non bis in idem*, căci inculpatul nu a fost sancționat contravențional pentru aceeași faptă ce face obiectul cauzei penale de față, căci procesul-verbal de aplicare a amenzii contravenționale din 28 octombrie 2009 a fost anulat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 246 din 27 ianuarie 2014, www.scj.ro)*.

18. Principiul *non bis in idem* prin raportare la prevederile exprese ale unui tratat. Prin sentința penală nr. 45/F din 14 ianuarie 2011 a Tribunalului București, rămasă definitivă prin decizia penală nr. 1155 din 13 aprilie 2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, persoana extrădabilă B.O. a fost condamnată la pedeapsa de 12 ani închisoare pentru săvârșirea infracțiunilor de trafic ilicit de droguri de mare risc, prevăzută de art. 2 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000, complicitate la tentativă la infracțiunea de trafic ilicit internațional de droguri de mare risc, prevăzută de art. 26 CP raportat la art. 13 alin. (1) din Legea nr. 143/2000, coroborat cu art. 20 CP raportat la art. 3 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000 (fapte privind transportul de heroină depistat la data de 11 mai 2010); contrabandă în formă agravantă, prevăzută de art. 270 alin. (1) și (2) din Legea nr. 86/2006 coroborat cu art. 274 din aceeași lege, și aderare și sprijinire a unui grup infracțional organizat (aprilie-mai 2010), prevăzută de art. 7 din Legea nr. 39/2003, cu aplicarea art. 33 lit. a) CP (...). Persoana extrădabilă B.O. este urmărită internațional pentru punerea în executare a mandatului de arestare emis la data de 27 septembrie 2012 de Tribunalul Penal nr. 9 Istanbul pentru săvârșirea infracțiunilor de constituire a unui grup în scopul de a comite infracțiuni și export substanțe stupefiante sau stimulente, prevăzute de art. 220 alin. (1) și art. 188 alin. (1), (3)-(5), cu aplicarea art. 53 CP al Republicii Turcia, infracțiuni pentru care pedeapsa maximă prevăzută de lege este de 15 ani închisoare, pentru fapte săvârșite la aceeași dată, respectiv 11 mai 2010. Potrivit dispozițiilor art. 9 din Convenția europeană de extrădare încheiată la Paris la data de 13 decembrie 1957, ratificată prin Legea nr. 80/1997, „Extrădarea nu se va acorda când persoana reclamată a fost judecată definitiv de către autoritățile competente ale părții solicitate, pentru fapta sau faptele pentru care extrădarea este cerută". Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că încheierea atacată este legală și temeinică, având în vedere că faptele pentru care se solicită extrădarea de către autoritățile turce au fost cercetate și judecate definitiv în România, fiind pronunțată sentința penală nr. 45 din 14 ianuarie 2011, definitivă prin decizia penală nr. 1155 din 13 aprilie 2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, în raport de dispozițiile menționate, se constată că în mod corect s-a apreciat că nu sunt îndeplinite cerințele impuse de art. 9 din Convenția europeană de extrădare încheiată la Paris la 13 decembrie 1957. Față de aceste considerente, se constată că încheierea atacată a fost pronunțată cu respectarea dispozițiilor legale, Înalta Curte urmând a respinge, ca nefondat, recursul declarat de persoana extrădabilă B.O. *(I.C.C.J.,*

s. pen., dec. nr. 1887 din 3 iunie 2013, www.scj.ro). ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului penal din 1969, precum și pe cele ale Legii nr. 143/2000 și ale Legii nr. 39/2003 dinainte de modificarea, respectiv abrogarea acestora prin Legea nr. 187/2012.

19. Încetarea procesului penal și stingerea acțiunii civile. Împlinirea termenului de prescripție specială a răspunderii penale potrivit legii române. Aplicarea principiului *non bis in idem* în condiții exprese prevăzute într-un tratat. Nu poate fi reținută critica referitoare la încălcarea principiului *non bis in idem*, admiterea cererii de extrădare formulată de autoritățile americane cu privire la contestatorul M.C. făcându-se cu respectarea prevederilor art. 5 din Tratat [*Tratatul de extrădare dintre România și Statele Unite, semnat la București la 10 septembrie 2007 – n.a.*]. Astfel, potrivit acestor dispoziții, extrădarea nu poate fi acordată dacă persoana căutată a fost condamnată sau achitată în statul solicitat pentru infracțiunea pentru care se solicită extrădarea [alin. (1)], neputând fi însă respinsă dacă autoritățile statului solicitat au decis să înceteze orice procedură penală începută împotriva persoanei căutate pentru aceleași fapte. (...)

(...) Faptele circumscrise de instanța română infracțiunii prevăzute de art. 42 alin. (3) din Legea nr. 161/2003, cu aplicarea art. 41 alin. (2) CP (1969), și pentru care a fost pronunțată o soluție definitivă de condamnare a numitului M.C. nu sunt menționate în cererea de extrădare și nu fac obiectul urmăririi în vederea judecării de către autoritățile americane, singurele fapte care ar putea pune în discuție respectarea principiului *non bis in idem* fiind cele încadrate de Curtea de Apel București în prevederile art. 244 alin. (1) și (2) CP, cu aplicarea art. 41 alin. (2) CP (1969). Însă, cu privire la acestea, instanța română nu a pronunțat o soluție de condamnare sau de achitare, așa cum cere art. 5 alin. (1) din Tratat, ci una de încetare a procesului penal și stingere a acțiunii civile, situație în care devin incidente dispozițiile alin. (2) lit. b) al art. 5, care permit acordarea extrădării în cazul în care autoritățile statului solicitat au decis să înceteze orice procedură penală începută împotriva persoanei condamnate pentru aceleași fapte.

Împrejurarea că, potrivit legii penale române, s-a împlinit termenul de prescripție specială a răspunderii penale pentru infracțiunea prevăzută de art. 244 alin. (1) și (2) CP, cu aplicarea art. 41 alin. (2) CP (1969), nu constituie un impediment pentru acordarea extrădării, atât timp cât art. 6 din Tratat prevede în mod expres ca motiv de refuz al extrădării doar împlinirea termenului de prescripție a răspunderii penale sau a executării pedepsei potrivit legii statului solicitant, ceea ce nu este cazul în speță.

Pe de altă parte, din considerentele deciziei penale nr. 478 din 8 aprilie 2014 a Curții de Apel București, Secția I penală, nu se poate stabili o identitate între faptele circumscrise de instanță infracțiunii prevăzute de art. 244 alin. (1) și (2) CP, cu aplicarea art. 41 alin. (2) CP (1969), și cele menționate în cererea de extrădare și care fac obiectul urmăririi în vederea judecării de către autoritățile americane, având în vedere multitudinea actelor materiale săvârșite și cercetate, precum și existența mai multor plângeri formulate de compania I.M. și a mai multor anchete declanșate, în același timp cu derularea procesului în România, pe teritoriul Statelor Unite ale Americii, doar o parte din rezultatul lor fiind transmis organelor de anchetă române pentru a servi la cercetarea penală a persoanelor cetățeni români, membri a grupului infracțional coordonat de M.C. *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1279 din 10 aprilie 2014, www.scj.ro).*

20. *Non bis in idem*. Soluția de neîncepere a urmăririi penale dispusă de organele de urmărire penală române nu echivalează cu o hotărâre definitivă. Autoritățile judiciare

române s-au pronunțat cu privire la toate infracțiunile pentru care au desfășurat cercetările penale. În al doilea rând, soluțiile procurorului nu au calitatea de lucru judecat, pentru a se putea susține că persoana solicitată a mai fost judecată în România pentru aceeași faptă penală. Conform art. 8 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 302/2004, republicată, care consacră principiul *non bis in idem*, nicio persoană nu mai poate fi judecată într-un alt stat pentru aceeași faptă penală, atunci când există o hotărâre judecătorească definitivă prin care s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal. Or, soluția procurorului, care poate fi infirmată de către procurorul ierarhic superior oricând înlăuntrul termenului de prescripție specială, nu se bucură de puterea de lucru judecat, pe care o au exclusiv hotărârile judecătorești rămase definitive. Ca atare, soluția de neîncepere a urmăririi penale a procurorului nu este opozabilă judecătorilor și nu constituie un impediment la punerea în executare a mandatului european de arestare. (...)

În plus, aspectele invocate de persoana solicitată nu se încadrează nici pe prima teză a art. 98 alin. (2) lit. h) din Legea nr. 302/2004, întrucât neînceperea urmăririi penale din vechiul Cod de procedură penală nu echivalează cu renunțarea la urmărirea penală prevăzută de art. 318 CPP. Astfel, în cazul neînceperii urmăririi penale, aceasta poate fi reluată dacă apar elemente noi ce nu erau cunoscute la data adoptării soluției respective, pe când renunțarea la urmărirea penală presupune o instrumentare completă a cauzei și o închidere definitivă, reluarea nefiind posibilă decât în cazul în care persoana față de care s-a dispus soluția respectivă nu își îndeplinește, cu rea-credință, obligațiile impuse *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2329 din 1 august 2014, www.scj.ro)*.

21. Infracțiunea de spălare de bani poate fi săvârșită și de autorul infracțiunii predicat, principiul *non bis in idem* nefiind aplicabil. Infracțiunea de spălare a banilor poate fi imputată oricărei persoane, iar subiectul activ al infracțiunii nu este calificat, putând avea această calitate orice persoană fizică ce îndeplinește condițiile generale ale subiectului activ al infracțiunii și, în consecință, participantul la infracțiunea principală poate fi subiect activ al infracțiunii prevăzute de art. 23 din Legea nr. 656/2002 [*art. 29 după republicare – n.a.*].

Sintagma „cunoscând că bunurile provin din săvârșirea de infracțiuni" trebuie interpretată în legătură cu poziția psihică a autorului infracțiunii principale, însemnând că se impune ca acesta să nu se afle în eroare asupra caracterului penal al faptei săvârșite.

Lipsa intervenției exprese a legiuitorului prin care să se stabilească explicit că persoana care a săvârșit infracțiunea din care provine bunul este exceptată din cadrul sferei persoanelor ce pot avea calitatea de subiect al infracțiunii de spălare a banilor demonstrează că intenția acestuia a fost aceea ca orice persoană să poată avea această calitate (în sensul considerentelor de mai sus s-a pronunțat și Înalta Curte prin decizia penală nr. 5966/2003). În același sens, în practica judiciară franceză, la data de 14 ianuarie 2004, Curtea de Casație a apreciat că poate fi subiect activ al infracțiunii de spălare a banilor și autorul infracțiunii principale *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 836 din 13 februarie 2013, www.scj.ro)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea de Justiție a Uniunii Europene

1. Cauzele conexate C-187/01 și C-385/01, *Proceduri penale împotriva lui Hüseyin Gözütok și Klaus Brügge*. Aplicarea principiului *non bis in idem* și în procedurile prin care acțiunea penală se întrerupe ca urmare a unei decizii a Ministerul Public, fără implicarea unei instanțe. 25. Prin întrebările lor, care trebuie analizate împreună, instanțele

naționale solicită, în esență, să se stabilească dacă *non bis in idem*, prevăzut la art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*], se aplică procedurilor prin care acțiunea penală este întreruptă, cum ar fi cele în cauză în acțiunile principale.

26. Rezultă clar din modul de redactare a art. 54 CAAS că o persoană nu poate fi urmărită într-un stat membru pentru aceleași fapte ca și cele cu privire la care cazul său a fost închis într-un alt stat membru.

27. O procedură prin care acțiunea penală încetează, precum cele în cauză în acțiunile principale, este o procedură prin care organul de urmărire penală, căruia dreptul național îi conferă competențe în acest scop, decide să întrerupă procedurile penale împotriva unui acuzat dacă acesta își îndeplinește anumite obligații și, în special, plătește o anumită sumă de bani stabilită de organul de urmărire penală.

28. Prin urmare, trebuie să se constate, în primul rând, că în astfel de proceduri urmărirea penală este întreruptă prin decizia unei autorități solicitate să joace un rol în administrarea justiției penale în sistemul juridic național în cauză.

29. În al doilea rând, o procedură de acest gen, ale cărei efecte astfel cum sunt acestea prevăzute de legislația națională aplicabilă depind de îndeplinirea de către acuzat a anumitor obligații prevăzute de Ministerul Public, sancționează comportamentul nelegal pe care acuzatul este presupus că l-ar fi avut.

30. În aceste condiții, trebuie să se concluzioneze că, în cazul în care, în urma unei astfel de proceduri, urmărirea penală în continuare este interzisă definitiv, persoana în cauză trebuie să fie considerată ca o persoană al cărei caz a fost încheiat definitiv în sensul art. 54 CAAS în legătură cu actele pe care acesta se presupune că le-a comis. În plus, odată ce învinuitul a respectat obligațiile sale, pedeapsa cuprinsă de procedura prin care acțiunea penală s-a întrerupt trebuie să fie considerată ca fiind executată în sensul art. 54.

31. Faptul că nicio instanță nu este implicată într-o astfel de procedură și că decizia prin care procedura se finalizează nu ia forma unei hotărâri judecătorești nu pune în discuție această interpretare, deoarece astfel de probleme de procedură și de formă nu sunt de natură să afecteze efectele procedurii, așa cum s-a descris la §§ 28 și 29 din prezenta hotărâre, care, în lipsa unei indicații exprese în sens contrar în art. 54 CAAS, trebuie să fie considerată ca suficientă pentru a permite principiului *non bis in idem* prevăzut de această dispoziție să se aplice. (...)

33. În aceste condiții, dacă principiul *non bis in idem* consacrat de art. 54 CAAS se aplică procedurilor prin care acțiunea penală este întreruptă (indiferent dacă o instanță este implicată sau nu) ori hotărârilor judecătorești, există o cerință necesară ca statele membre să aibă încredere reciprocă în sistemele lor de justiție penală și ca fiecare dintre ele să recunoască dreptul penal în vigoare din celelalte state membre, chiar dacă rezultatul ar fi diferit dacă s-ar fi aplicat legislația națională proprie.

34. Pentru aceleași motive, aplicarea de către un stat membru a principiului *non bis in idem*, astfel cum este prevăzut în art. 54 CAAS, procedurilor prin care acțiunea penală este întreruptă, proceduri care au avut loc într-un alt stat membru fără ca o instanță să fi fost implicată, nu poate fi supusă unei condiții ca sistemul juridic al primul stat să nu conțină, de asemenea, o astfel de implicare judiciară. (...)

47. (...) Singurul efect al principiului *non bis in idem*, astfel cum este prevăzut în această dispoziție, este de a asigura ca o persoană a cărei cauză a fost finalizată într-un stat membru să nu fie urmărită penal din nou pentru aceleași fapte într-un alt stat membru. *Non bis in idem* nu se opune ca victima sau oricare altă persoană vătămată prin comportamentul acuzatului să înainteze o acțiune civilă prin care să solicite despăgubiri pentru prejudiciul suferit. (...)

Pentru aceste motive, Curtea, răspunzând întrebărilor adresate de către Oberlandesgericht Köln și Rechtbank van Eerste aanleg te Veurne prin dispozițiile din 30 martie 2001 și, respectiv, 4 mai 2001, hotărăște:

Non bis in idem, prevăzut la art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune, semnat la 19 iunie 1990 la Schengen, se aplică, de asemenea, și procedurilor prin care acțiunea penală se întrerupe, cum ar fi procedurile în cauză în acțiunile principale, prin care Ministerul Public al unui stat membru întrerupe procedurile penale în acel stat, fără implicarea unei instanțe, odată ce acuzatul și-a îndeplinit anumite obligații și, în special, a plătit o anumită sumă de bani stabilită de Ministerul Public *(hot. din 11 februarie 2003, curia.europa.eu)*.

2. Cauza C-469/03, *Procedura penală împotriva lui Filomeno Mario Miraglia*. Inaplicabilitatea principiului *non bis in idem* în situația în care urmărirea penală nu a fost începută într-un stat membru, pe motiv că a fost inițiată într-un alt stat membru. 30. O hotărâre judecătorească, precum cea în discuție în acțiunea principală, luată după ce procurorul a decis să nu inițieze urmărirea penală pentru simplul motiv că procedurile penale au fost inițiate într-un alt stat membru față de același pârât și cu privire la aceleași fapte, dar în cazul în care nu a fost luată nicio decizie cu privire la fondul cauzei, nu poate constitui decizia finală dispusă într-o procedură împotriva persoanei respective, în sensul art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*]. (...)

33. Consecința aplicării acestui articol la o decizie de a înceta procedurile penale, precum cea în cauză în acțiunea principală, ar fi că este foarte dificilă, într-adevăr imposibilă, sancționarea efectivă în statele membre în cauză a comportamentului ilicit de care inculpatul este acuzat.

34. În primul rând, decizia respectivă de a înceta procedura a fost adoptată de către autoritățile judiciare ale unui stat membru, atunci când nu a existat niciun fel de evaluare a comportamentului ilicit de care a fost acuzat inculpatul. Mai departe, deschiderea procedurii penale într-un alt stat membru cu privire la aceleași fapte ar fi periclitată chiar și atunci când însăși deschiderea acestei proceduri a justificat încetarea urmăririi penale de către procuror din primul stat membru. O astfel de consecință ar fi în mod evident contrară însuși scopului prevederilor Titlului VI din Tratatul privind Uniunea Europeană, astfel cum este prevăzut în a patra liniuță din primul paragraf al art. 2 din acesta, și anume: „să mențină și să dezvolte Uniunea ca o zonă de libertate, securitate și justiție, în care libera circulație a persoanelor este asigurată în corelare cu măsuri adecvate în ceea ce privește (...) prevenirea și combaterea criminalității". (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnat la 19 iunie 1990 la Schengen, nu se va aplica deciziei autorităților judiciare dintr-un stat membru care declară un caz închis, după ce Ministerul Public decide să nu înceapă procedurile penale pentru singurul motiv că acestea au fost inițiate într-un alt stat membru împotriva aceluiași inculpat și pentru aceleași fapte, fără nicio determinare a fondului cauzei *(hot. din 10 martie 2005, curia.europa.eu)*.

3. Cauza C-467/04, *Procedura penală împotriva lui Giuseppe Francesco Gasparini, José Mª L.A. Gasparini, Giuseppe Costa Bozzo, Juan de Lucchi Calcagno, Francesco Mario Gasparini, José A. Hormiga Marrero, Sindicatura Quiebra. Non bis in idem.* Prescripție. 22. Prin această cerere, instanța națională întreabă, în esență, dacă principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*], se aplică jurisdicției naționale a unui stat contractant potrivit căreia acuzatul este achitat definitiv, deoarece a intervenit prescripția răspunderii penale. (...)

25. Astfel, principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 CAAS, este aplicat în ceea ce privește o decizie a autorităților judiciare ale unui stat contractant prin care inculpatul este achitat din lipsă de probe (...).

26. Acțiunea principală ridică întrebarea dacă acest lucru este valabil și în ceea ce privește o achitare definitivă, deoarece răspunderea penală s-a prescris.

27. Există o jurisprudență constantă în sensul că art. 54 CAAS are ca obiectiv evitarea ca o persoană, prin faptul că își exercită dreptul la libera circulație, să fie urmărită penal pentru aceleași fapte pe teritoriul mai multor state contractante (...). Persoanele trebuie să poată circula liber, fără a se teme de o nouă procedură penală într-un alt stat contractant pentru aceleași fapte. (...)

29. Este adevărat că, în materia termenelor de prescripție, nu există o armonizare a reglementărilor statelor contractante. Cu toate acestea, nicio dispoziție a Titlului IV al Tratatului privind Uniunea Europeană, referitor la cooperarea judiciară în materie penală (...), nici Acordul Schengen și nici chiar CAAS nu subordonează aplicarea art. 54 unei condiții de armonizare a reglementărilor statelor contractante în materia procedurilor de încetare a acțiunii penale (...) sau, mai general, unei condiții de armonizare a procedurilor penale în ansamblul lor (...).

30. Trebuie adăugat că există o implicare necesară a principiului *non bis in idem*, consacrat de art. 54 CAAS, în sensul că statele contractante au încredere reciprocă în sistemele lor de justiție penală și că fiecare dintre ele recunoaște dreptul penal în vigoare în alte state contractante, chiar dacă rezultatul ar fi diferit dacă propria sa legislație națională ar fi fost aplicată (...).

31. Decizia-cadru 2002/584 [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*] nu se opune aplicării principiului *non bis in idem* în cazul unei achitări definitive pe motiv că s-a prescris răspunderea penală. Art. 4 alin. (4) din decizia-cadru (...) permite autorității

judiciare de executare să refuze executarea unui mandat de arestare european, printre altele, în cazul în care urmărirea penală a persoanei solicitate este prescrisă în conformitate cu legislația statului membru de executare, iar faptele sunt de competența acestui stat în temeiul dreptului său penal. Exercitarea unei asemenea competențe nu este subordonată existenței unei hotărâri care să constate prescripția răspunderii penale. Situația în care persoana solicitată a fost judecată definitiv de către un stat membru cu privire la aceleași fapte este reglementată de art. 3 alin. (2) din decizia-cadru, o dispoziție care prevede un motiv obligatoriu de neexecutare a mandatului european de arestare. (...)

49. În temeiul art. 24 CE [*Tratatul de instituire a Comunității Europene – n.a.*], trei condiții trebuie îndeplinite pentru ca produsele provenind dintr-o țară terță să fie considerate a fi în liberă circulație într-un stat membru. Produsele sunt considerate ca fiind astfel dacă (i) formalitățile de import au fost respectate, (ii) orice taxe vamale sau taxele cu efect echivalent care sunt datorate au fost percepute în statul membru respectiv și (iii) produsele nu au beneficiat de o restituire totală sau parțială a acestor taxe sau impuneri.

50. O constatare de către o instanță a unui stat membru că urmărirea penală față de un inculpat pentru infracțiunea de contrabandă este prescrisă nu modifică încadrarea juridică a produselor în cauză.

51. Principiul *non bis in idem* este opozabil instanțelor unui stat contractant numai în măsura în care împiedică o nouă urmărire penală a unui inculpat care a avut deja cazul soluționat definitiv într-un alt stat contractant. (...)

54. Singurul criteriu relevant pentru aplicarea conceptului de „aceleași fapte" în sensul art. 54 CAAS este acela al identității actelor materiale, înțeles prin raportare la existența unui ansamblu de circumstanțe concrete care sunt indisolubil legate între ele. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Prima Cameră) declară:

1) Principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republica Federală Germania și Republica Franceză privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele lor comune, semnat la Schengen la 19 iunie 1990, se aplică deciziei unei instanțe aparținând unui stat contractant, pronunțată ca urmare a exercitării unei acțiuni penale prin care acuzatul este definitiv achitat datorită intervenirii prescripției răspunderii penale.

2) Acest principiu nu se aplică decât acelor persoane a căror judecată a fost finalizată într-un stat contractant.

3) O instanță penală a unui stat contractant nu poate constata că anumite bunuri sunt libere a circula pe teritoriul național numai pentru că o instanță penală dintr-un alt stat contractant a constatat, în ceea ce privește aceleași bunuri, că urmărirea penală pentru infracțiunea de contrabandă este prescrisă.

4) Comercializarea mărfurilor în alt stat membru, după importarea lor în statul membru în care acuzatul a fost achitat, constituie un comportament care poate face parte din „aceleași fapte" în sensul art. 54 din Convenție *(hot. din 28 septembrie 2006, curia.europa.eu)*.

4. Cauza C-150/05, *Jean Leon Van Straaten c. Staat der Nederlanden și Republiek Italië*. *Non bis in idem*. Noțiunea de „aceleași fapte" și de „judecată definitivă". Exportul și importul de stupefiante. Soluție de achitare. 48. Singurul criteriu relevant pentru aplicarea art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii*

Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.] este acela al identității actelor materiale, înțeles ca existența unui ansamblu de circumstanțe concrete care sunt indisolubil legate între ele (*Van Esbroeck*, § 36).

49. În cazul infracțiunilor privind stupefiantele, cantitățile de droguri, care sunt în discuție în cele două state contractante în cauză, sau persoanele presupuse a fi participat la actele din cele două state nu se cere să fi fost identice.

50. Prin urmare, este posibil ca o situație în care o astfel de identitate lipsește să presupună un ansamblu de fapte care, prin natura lor, sunt indisolubil legate.

51. În plus, Curtea a statuat deja că fapte pedepsibile constând în exportul și importul acelorași substanțe narcotice și care sunt urmărite penal în diferite state contractante părți la CAAS trebuie, în principiu, să fie considerate drept „aceleași fapte" în sensul art. 54. (...)

60. Trebuie adăugat că, în cauza C-469/03, *Miraglia* (2005), la § 35, Curtea a statuat că principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 CAAS, nu se va aplica în ceea ce privește o decizie a autorităților judiciare dintr-un stat membru care declară un caz închis după ce procurorul a decis să nu inițieze urmărirea penală pe motiv că procedurile penale au fost inițiate într-un alt stat membru față de același pârât și pentru aceleași fapte, fără nicio determinare a fondului cauzei. Deși nu este necesar să se pronunțe în speță dacă o achitare care nu se bazează pe o determinare a fondului cauzei se poate încadra în acest articol, trebuie să se constate că o achitare pentru lipsă de probe este bazată pe o astfel de determinare. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) Art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnat la 19 iunie 1990 la Schengen, trebuie interpretat în sensul că:

– criteriul relevant pentru scopul aplicării acestui articol este acela al identității actelor materiale, înțeles ca existență a unui ansamblu de fapte indisolubil legate între ele, independent de încadrarea juridică a acestor fapte sau de interesul legal protejat;

– în cazul infracțiunilor privind stupefiantele, cantitățile de droguri care sunt în cauză în cele două state contractante vizate sau persoanele presupuse a fi participat la actele comise în cele două state nu se cere să fie identice;

– fapte pedepsibile formate din exportul și importul acelorași substanțe narcotice și care sunt urmărite în diferite state contractante parte la această Convenție trebuie, în principiu, să fie considerate drept „aceleași fapte" în sensul art. 54 din Convenție, evaluarea definitivă în acest sens fiind în sarcina instanțelor naționale competente.

2) Principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 din Convenție, trebuie să fie aplicat în ceea ce privește o decizie a autorităților judiciare ale unui stat contractant prin care inculpatul este achitat definitiv din lipsă de probe *(hot. din 28 septembrie 2006, curia. europa.eu)*.

5. Cauza C-297/07, *Procedura penală împotriva lui Klaus Bourquain. Non bis in idem.* Condamnare în lipsă pentru aceleași fapte. Noțiunile de „hotărâre definitivă" și „pedeapsă care nu mai poate fi executată". 30. Întrucât, astfel cum în mod întemeiat a subliniat Comisia Comunităților Europene, art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux,*

Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.] nu prevede în mod necesar ca persoana în cauză să fie judecată pe teritoriul părților contractante, această dispoziție, care are ca scop să asigure protecția persoanei împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre definitivă față de noi acte de urmărire penală pentru aceleași fapte, nu poate fi interpretată în sensul că art. 54-58 CAAS nu pot fi niciodată aplicate unor persoane care au fost judecate într-un proces de către una dintre părțile contractante care și-a exercitat autoritatea de jurisdicție în afara teritoriului pe care se aplică această Convenție. (...)

33. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă principiul *non bis in idem* consacrat la art. 54 CAAS se poate aplica în cazul unei proceduri penale declanșate într-un stat contractant pentru fapte față de care s-a pronunțat deja o hotărâre definitivă împotriva inculpatului într-un proces pe teritoriul altui stat contractant, chiar și în cazul în care pedeapsa care i-a fost aplicată nu a putut fi niciodată executată potrivit legislației statului în care a fost condamnat. (...)

37. În aceste condiții, art. 54 CAAS, aplicat fie în cazul unei hotărâri în lipsă, pronunțată în conformitate cu legislația națională a unui stat contractant, fie în cazul unei hotărâri obișnuite, implică în mod necesar existența unui sentiment de încredere reciprocă a statelor contractante în sistemele lor de justiție penală și acceptarea de către fiecare stat a aplicării dreptului penal în vigoare în celelalte state contractante, chiar și în situația în care aplicarea dreptului lor intern ar conduce la o soluție diferită. (...)

45. Întrucât, în împrejurările din speță, hotărârea pronunțată în absența persoanei interesate trebuie considerată definitivă în sensul art. 54 CAAS, trebuie stabilit dacă este îndeplinită condiția privind executarea la care se referă articolul menționat, și anume ca pedeapsa să nu mai poată fi executată, și în situația în care, în niciun moment din trecut, chiar înainte de amnistie sau de prescripție, pedeapsa aplicată prin prima condamnare nu a putut fi direct executată. (...)

47. Această condiție privind executarea nu prevede ca, în temeiul dreptului acestui stat care a pronunțat sentința, pedeapsa să poată fi direct executată, ci impune numai ca pedeapsa aplicată printr-o hotărâre definitivă „să nu mai poată fi executată". Cuvintele „nu mai" se referă la momentul la care începe noua urmărire penală, cu privire la care instanța competentă din al doilea stat contractant trebuie să verifice dacă sunt îndeplinite condițiile la care se referă art. 54 CAAS.

48. Prin urmare, condiția privind executarea la care se referă articolul menționat este îndeplinită în cazul în care se constată că, la momentul la care se declanșează a doua procedură penală împotriva aceleiași persoane pentru aceleași fapte care au condus la o condamnare în primul stat contractant, pedeapsa aplicată în acest prim stat nu mai poate fi executată conform legilor acestui stat. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Principiul *non bis in idem*, consacrat de art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, se aplică în cazul unei proceduri penale declanșate într-un stat contractant pentru fapte cu privire la care s-a pronunțat deja o hotărâre definitivă împotriva inculpatului într-un proces pe teritoriul altui stat contractant, chiar și în cazul în care, potrivit legislației statului în care a fost condamnat, pedeapsa care i-a fost aplicată nu a putut fi niciodată direct executată, din cauza unor particularități procedurale precum cele din acțiunea principală *(hot. din 11 decembrie 2008, curia.europa.eu)*.

6. Cauza C-261/09, *Gaetano Mantello*. Executarea unui mandat european de arestare. *Non bis in idem*. Noțiunea de „aceleași fapte" prevăzută la art. 3 pct. 2 din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre are un sens autonom. 33. Din prima întrebare adresată, prin intermediul căreia se urmărește să se stabilească dacă noțiunea „aceleași fapte", care figurează la art. 3 pct. 2 din Decizia-cadru 2002/584/JAI, constituie o noțiune autonomă de drept al Uniunii, rezultă că, potrivit instanței de trimitere, dacă această noțiune ar trebui analizată numai în raport cu dreptul statului membru emitent sau cu cel al statului membru de executare, această instanță ar fi obligată să îl predea pe dl Mantello. Aceasta ar fi situația în condițiile în care, pe de o parte, în dreptul german, astfel cum a fost interpretat de Bundesgerichtshof, o infracțiune de asociere ar putea, în principiu, să mai fie urmărită *a posteriori* dacă actul de acuzare și ancheta judiciară anterioare nu au avut ca obiect decât acte izolate ale membrului unei asemenea asocieri și dacă acuzatul nu a dobândit încrederea legitimă că procedura anterioară îngloba toate actele îndeplinite în cadrul asocierii. Pe de altă parte, (...) hotărârea din 30 noiembrie 2005 pronunțată de acest tribunal nu se opune, în dreptul italian, urmăririi penale pentru învinuiri precum cele cuprinse în mandatul de arestare.

34. În schimb, dacă noțiunea „aceleași fapte", care figurează la art. 3 pct. 2 din decizia-cadru, ar trebui considerată ca fiind o noțiune autonomă de drept al Uniunii, instanța de trimitere solicită, prin intermediul celei de-a doua întrebări adresate, să se stabilească dacă, contrar dreptului german și celui italian, astfel cum au fost interpretate de instanțele supreme ale acestor state membre, această dispoziție a deciziei-cadru ar impune, pentru a permite urmărirea penală a unei persoane pentru o învinuire mai largă decât cea care a făcut deja obiectul unei hotărâri definitive privind o faptă izolată, ca organele de anchetă să fi trebuit să nu cunoască, la momentul primei inculpări care a condus la această hotărâre definitivă, faptul că existau alte infracțiuni individuale și o infracțiune de asociere, ceea ce nu era exact cazul în care se aflau organele de anchetă italiene. (...)

45. În această privință, este necesar să se constate că o persoană căutată este considerată că a fost judecată definitiv pentru aceleași fapte în sensul art. 3 pct. 2 din decizia-cadru în cazul în care, în urma unei proceduri penale, acțiunea publică s-a stins în mod definitiv (...) sau în cazul în care autoritățile judiciare ale unui stat membru au adoptat o decizie prin care un inculpat este achitat definitiv pentru faptele imputate (...).

46. Caracterul „definitiv" al unei hotărâri vizate la art. 3 pct. 2 din decizia-cadru depinde de dreptul statului membru în care a fost pronunțată această hotărâre. (...)

48. În această privință, asemenea cadrului de cooperare prevăzut la art. 57 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*], art. 15 alin. (2) din decizia-cadru permite unei autorități judiciare de executare să solicite autorității judiciare a statului membru pe teritoriul căruia s-a pronunțat o decizie informații juridice cu privire la natura exactă a acestei decizii pentru a stabili dacă ea are, în temeiul dreptului național al statului menționat, un astfel de caracter încât trebuie să se considere că a stins definitiv acțiunea publică la nivel național (...).

49. Or, în acțiunea principală, instanța de trimitere a utilizat tocmai cadrul de cooperare prevăzut la art. 15 alin. (2) din decizia-cadru. În răspunsul său, autoritatea judiciară emitentă

i-a indicat în mod expres că, în temeiul dreptului italian, inculpatul făcuse obiectul unei hotărâri definitive cu privire la fapte izolate de deținere ilegală de droguri, dar că urmărirea penală la care se referea mandatul de arestare se întemeia pe fapte diferite, referitoare la infracțiunea de criminalitate organizată, precum și la alte infracțiuni de deținere ilegală de droguri în vederea revânzării, care nu făceau obiectul hotărârii sale din 30 noiembrie 2005. Astfel, deși organele de anchetă dispuneau de anumite informații faptice privind aceste infracțiuni, din răspunsul oferit de autoritatea judiciară emitentă rezultă că prima hotărâre a Tribunale di Catania nu poate fi considerată că a stins definitiv acțiunea publică la nivel național în ceea ce privește faptele menționate vizate în mandatul său de arestare.

50. În consecință, în împrejurări precum cele din acțiunea principală, în care, ca răspuns la o solicitare de informații, în sensul art. 15 alin. (2) din decizia-cadru, formulată de autoritatea judiciară de executare, autoritatea judiciară emitentă a constatat în mod expres, prezentând explicații în acest sens, că hotărârea sa precedentă nu se referea la faptele vizate în mandatul său de arestare și, prin urmare, nu se opunea urmăririi vizate în mandatul de arestare menționat, această autoritate judiciară de executare trebuia să acționeze în conformitate cu aprecierile efectuate de autoritatea judiciară emitentă în răspunsul său. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

În scopul emiterii și al executării unui mandat european de arestare, noțiunea „aceleași fapte" care figurează la art. 3 pct. 2 din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre constituie o noțiune autonomă de drept al Uniunii.

În împrejurări precum cele din acțiunea principală, în care, ca răspuns la o solicitare de informații, în sensul art. 15 alin. (2) din această decizie-cadru, formulată de autoritatea judiciară de executare, autoritatea judiciară emitentă, în temeiul dreptului său național și cu respectarea cerințelor care decurg din noțiunea „aceleași fapte", astfel cum este consacrată la același art. 3 pct. 2, a constatat în mod expres că precedenta hotărâre pronunțată în ordinea sa juridică nu constituia o hotărâre definitivă cu privire la faptele vizate în mandatul său de arestare și, prin urmare, nu se opunea urmăririi vizate în mandatul de arestare menționat, autoritatea judiciară de executare nu are niciun motiv să aplice, în legătură cu o asemenea hotărâre, motivul de neexecutare obligatorie prevăzut la art. 3 pct. 2 menționat *(hot. din 16 noiembrie 2010, curia.europa.eu)*.

7. Cauza C-288/05, *Procedura penală împotriva lui Jürgen Kretzinger. Non bis in idem.* Identitate de acte materiale. Noțiunea de „executare" în cazul suspendării executării pedepsei. 38. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă, în sensul art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*], trebuie să se considere că pedeapsa pronunțată de către o instanță a unui stat contractant „a fost executată" sau este „în curs de executare" atunci când un inculpat a fost condamnat la pedeapsa închisorii cu suspendare, în conformitate cu legislația respectivului stat contractant.

39. În primul rând, se impune a aminti că, în conformitate cu art. 54 CAAS, interzicerea urmăririlor penale pentru aceleași fapte nu se aplică, în cazul unei condamnări precum cea din acțiunea principală, decât sub condiția ca pedeapsa „să fi fost executată, să fie

în curs de executare sau să nu mai poate fi executată conform legilor părții contractante care a pronunțat sentința" (denumită în continuare „condiția executării").

40. În al doilea rând, se impune a sublinia că mecanismul care permite instanței naționale, dacă sunt întrunite condițiile legale, să pronunțe o pedeapsă cu suspendare este cunoscut în sistemele penale ale statelor contractante.

41. Dl Kretzinger, guvernele care au prezentat observații în prezenta cauză, precum și Comisia Comunităților Europene sunt de acord că trebuie să se considere că o persoană condamnată la pedeapsa închisorii cu suspendarea executării a fost urmărită, declarată vinovată și condamnată, cu toate consecințele pe care sistemul juridic respectiv le atribuie acestui fapt.

42. În acest sens, trebuie să se constate că pedeapsa închisorii cu suspendarea executării reprezintă o pedeapsă în sensul art. 54 CAAS, întrucât sancționează comportamentul ilicit al unei persoane condamnate. Respectiva pedeapsă trebuie considerată ca fiind „în curs de executare" din momentul în care condamnarea a devenit executorie și în timpul termenului de încercare. Ulterior, după expirarea termenului de încercare, pedeapsa trebuie considerată „executată" în sensul aceleiași dispoziții.

43. Această interpretare, conform căreia pedeapsa închisorii cu suspendare îndeplinește, de asemenea, condiția executării, este confirmată de faptul că ar fi ilogic, pe de o parte, să se considere orice privare de libertate efectiv suportată o executare în sensul art. 54 CAAS și, pe de altă parte, să se excludă faptul că pedepsele cu suspendare, care sunt în mod normal pronunțate pentru infracțiuni mai puțin grave, pot îndeplini condiția executării cuprinsă în respectivul articol, fiind, prin urmare, susceptibile de a constitui obiectul unor noi urmăriri. (...)

Cu privire la a doua întrebare

45. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă, în sensul art. 54 CAAS, pedeapsa pronunțată de o instanță a unui stat contractant trebuie considerată „executată" sau „în curs de executare" atunci când inculpatul a fost pentru scurt timp reținut și/sau arestat preventiv și când, potrivit legislației statului de condamnare, această privare de libertate trebuie dedusă din durata pedepsei închisorii ce va fi executată ulterior. (...)

49. În acest sens, trebuie arătat că din însăși redactarea respectivului articol reiese că acesta nu poate fi aplicat înainte ca în privința persoanei în cauză „[să se pronunțe] o hotărâre definitivă". Or, se impune a constata că, în cursul unei proceduri judiciare, reținerea, ca și arestarea preventivă, intervine înainte de rămânerea definitivă a hotărârii.

50. Din acest fapt reiese că art. 54 CAAS nu se poate aplica unor astfel de perioade de privare de libertate, chiar dacă acestea trebuie luate în calcul, în temeiul legislației naționale, în ceea ce privește executarea ulterioară a unei eventuale pedepse cu închisoarea.

51. Această interpretare este confirmată (...) de faptul că finalitatea arestării preventive este foarte diferită de cea a condiției executării, prevăzută la art. 54 CAAS. Într-adevăr, în timp ce finalitatea celei dintâi este mai degrabă preventivă, scopul celei de-a doua este de a evita ca o persoană care a fost judecată definitiv într-un prim stat contractant să nu mai poată fi urmărită pentru aceleași fapte și să rămână, prin urmare, nepedepsită atunci când primul stat de condamnare nu a pus în executare pedeapsa hotărâtă. (...)

63. Prin urmare, faptul că o pedeapsă cu închisoarea definitivă poate fi, eventual, executată în statul de condamnare ca urmare a predării de către un alt stat a unei persoane condamnate nu poate afecta interpretarea noțiunii de „executare" în sensul art. 54 CAAS. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) Art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la 19 iunie 1990 la Schengen, trebuie interpretat în sensul că:

– criteriul relevant pentru aplicarea articolului menționat este acela al identității actelor materiale, înțeles ca existența unui ansamblu de fapte indisolubil legate între ele, independent de încadrarea juridică a acestor fapte sau de interesul juridic protejat;

– fapte constând în dobândirea de tutun străin de contrabandă într-un stat contractant și în importul și deținerea aceluiași tutun în alt stat contractant, caracterizate de circumstanța că inculpatul, care a fost urmărit în cele două state contractante, avea de la început intenția de a transporta tutunul, după prima intrare în posesie, către o destinație finală, traversând mai multe state contractante, reprezintă conduite care pot intra sub incidența domeniului de aplicare a noțiunii „aceleași fapte" în sensul art. 54. Aprecierea definitivă în această privință revine instanțelor naționale competente.

2) În sensul art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, pedeapsa pronunțată de o instanță a unui stat contractant „a fost executată" sau „este în curs de executare" atunci când inculpatul a fost condamnat la pedeapsa închisorii cu suspendare, în conformitate cu legislația respectivului stat contractant.

3) În sensul art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, pedeapsa pronunțată de către o instanță a unui stat contractant nu trebuie considerată „executată" sau „în curs de executare" atunci când inculpatul a fost pentru scurt timp reținut și/sau arestat preventiv și când, în conformitate cu legislația statului de condamnare, această privare de libertate trebuie dedusă din durata pedepsei închisorii ce va fi executată ulterior.

4) Faptul că un stat membru în care o persoană a făcut obiectul unei hotărâri definitive de condamnare în dreptul intern poate emite un mandat european de arestare pentru arestarea acestei persoane în scopul executării acestei hotărâri în temeiul Deciziei-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre nu poate avea vreo consecință asupra interpretării noțiunii de „executare" în sensul art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen *(hot. din 18 iulie 2007, curia.europa.eu)*.

8. Cauza C-129/14 PPU, *Procedura penală împotriva lui Zoran Spasic. Non bis in idem.* Condiția ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta „să fi fost executată" sau să fie „în curs de executare", prevăzută de art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, este compatibilă cu art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Natura amenzii penale neexecutate în sensul art. 54 CAAS. 51. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*], care supune aplicarea principiului *non bis in idem* condiției ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta „să fi fost executată" sau să fie „în curs de executare" ori să nu mai poată fi executată (denumită în continuare „condiția privind executarea"), este compatibil cu art. 50 din Cartă, care garantează acest principiu.

52. În această privință, trebuie arătat că modul de redactare a art. 54 CAAS diferă de cel al art. 50 din Cartă prin faptul că supune aplicarea principiului *non bis in idem* condiției privind executarea.

53. Curtea a recunoscut că aplicarea principiului *non bis in idem* enunțat la art. 50 din Cartă unei urmăriri penale precum cea care face obiectul litigiului principal presupune ca măsurile care au fost deja adoptate împotriva inculpatului prin intermediul unei decizii rămase definitivă să prezinte caracter penal. (...)

58. În ceea ce privește substanța acestui principiu, trebuie arătat că, astfel cum au susținut Guvernele german și francez în observațiile lor, condiția privind executarea prevăzută la art. 54 CAAS nu repune în discuție principiul *non bis in idem* ca atare. Astfel, această condiție urmărește în special să se evite ca o persoană care a fost condamnată definitiv într-un prim stat contractant să nu mai poată fi urmărită pentru aceleași fapte într-un al doilea stat și să rămână, prin urmare, nepedepsită atunci când primul stat nu a pus în executare pedeapsa aplicată. (...)

62. Astfel cum reiese din art. 67 alin. (3) TFUE [*Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene – n.a.*], obiectivul stabilit pentru Uniune de a deveni un spațiu de libertate, securitate și justiție conduce la necesitatea ca Uniunea să acționeze pentru a asigura un înalt nivel de securitate prin măsuri de prevenire a criminalității, precum și de combatere a acesteia, prin măsuri de coordonare și de cooperare între autoritățile polițienești și judiciare și alte autorități competente, precum și prin recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare în materie penală și, după caz, prin apropierea legislațiilor penale.

63. Or, condiția privind executarea prevăzută la art. 54 CAAS se înscrie în acest context, din moment ce urmărește, astfel cum s-a amintit la § 58 din prezenta hotărâre, să se evite, în spațiul de libertate, securitate și justiție, impunitatea de care ar putea beneficia persoanele condamnate într-un stat membru al Uniunii Europene printr-o hotărâre penală definitivă.

64. Prin urmare, nu se poate contesta că condiția privind executarea prevăzută la art. 54 CAAS este aptă să atingă scopul urmărit. Astfel, prin faptul că, în cazul neexecutării pedepsei aplicate, se permite autorităților unui stat contractant să urmărească pentru aceleași fapte o persoană condamnată definitiv de un alt stat contractant, se evită riscul ca respectivul condamnat să rămână nepedepsit ca urmare a faptului că a părăsit teritoriul statului care a pronunțat sentința. (...)

72. În consecință, condiția privind executarea prevăzută la art. 54 CAAS nu depășește ceea ce este necesar pentru a se evita, într-un context transfrontalier, impunitatea persoanelor condamnate într-un stat membru al Uniunii Europene printr-o hotărâre penală definitivă.

73. Cu toate acestea, în cadrul aplicării *in concreto* a condiției privind executarea prevăzute la art. 54 CAAS într-un caz dat, nu se poate exclude ca, în temeiul art. 4 alin. (3) TUE [*Tratatul privind Uniunea Europeană – n.a.*] și al instrumentelor juridice de drept derivat al Uniunii în materie penală menționate de Comisie, instanțele naționale competente să intre în contact și să inițieze consultări pentru a verifica dacă există intenția reală a statului membru care a pronunțat prima sentință de a proceda la executarea pedepselor aplicate. (...)

75. Prin intermediul celei de-a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 54 CAAS trebuie interpretat în sensul că plata amenzii penale aplicate unei persoane condamnate prin aceeași hotărâre a unei instanțe dintr-un alt stat membru la o pedeapsă privativă de libertate care nu a fost pusă în executare este

suficientă pentru a permite să se considere că pedeapsa a fost executată sau este în curs de executare în sensul acestei dispoziții.

76. Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit, mai întâi, că dreptul penal material și cel procedural al statelor membre nu au făcut obiectul unei armonizări la nivelul Uniunii.

77. Principiul *non bis in idem* enunțat la art. 54 CAAS urmărește nu numai să se evite, în spațiul de libertate, securitate și justiție, impunitatea persoanelor condamnate în Uniune printr-o hotărâre penală definitivă, ci și să se garanteze securitatea juridică prin respectarea deciziilor organelor publice rămase definitive în absența armonizării sau a apropierii legislațiilor penale ale statelor membre. (...)

80. Chiar dacă art. 54 CAAS prevede, folosind singularul, că este necesar ca „pedeaps[a] (...) să fi fost executată", această condiție acoperă, evident, și situația în care au fost pronunțate două pedepse principale, precum cele în discuție în cauza principală, și anume, pe de o parte, o pedeapsă privativă de libertate și, pe de altă parte, condamnarea la plata unei amenzi.

81. Astfel, o interpretare diferită ar conduce la golirea de conținut a principiului *non bis in idem* enunțat la art. 54 CAAS și ar compromite aplicarea utilă a acestui articol.

82. Trebuie să se constate că, din moment ce una dintre cele două pedepse nu a fost „executată", în sensul art. 54 CAAS, această condiție nu poate fi considerată îndeplinită. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen la 19 iunie 1990 și intrată în vigoare la 26 martie 1995, care supune aplicarea principiului *non bis in idem* condiției ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta „să fi fost executată" sau să fie „în curs de executare", este compatibil cu art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care garantează acest principiu.

2) Art. 54 din Convenția menționată trebuie interpretat în sensul că plata amenzii penale aplicate unei persoane condamnate prin aceeași hotărâre a unei instanțe dintr-un alt stat membru la o pedeapsă privativă de libertate care nu a fost pusă în executare nu este suficientă pentru a permite să se considere că pedeapsa a fost executată sau este în curs de executare în sensul acestei dispoziții *(hot. din 27 mai 2014, curia.europa.eu).*

9. Cauza C-398/12, *Procedura penală împotriva lui M.* Ordonanța de netrimitere în judecată poate fi considerată, în anumite condiții, hotărâre definitivă, în sensul art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen. 28. Pentru a stabili dacă o decizie judiciară reprezintă o hotărâre definitivă în sensul art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*], trebuie să se asigure că această decizie a fost pronunțată în urma unei aprecieri asupra fondului cauzei. (...)

30. Prin urmare, trebuie constatat că o ordonanță de netrimitere în judecată pronunțată în urma unei anchete în cursul căreia au fost adunate și examinate diverse mijloace de probă trebuie să fie considerată că a făcut obiectul unei aprecieri asupra fondului, în

sensul Hotărârii *Miraglia* (...), întrucât cuprinde o decizie definitivă cu privire la caracterul insuficient al acestor probe și exclude orice posibilitate ca litigiul să fie redeschis pe baza aceleiași serii de indicii.

31. În această privință, reiese din jurisprudența constantă a Curții că, pentru a se putea considera că în privința unei persoane a fost pronunțată o „hotărâre definitivă" pentru faptele care îi sunt imputate, în sensul art. 54 CAAS, trebuie ca acțiunea penală să se fi stins în mod definitiv, astfel încât decizia în cauză să confere, în statul contractant în care a fost adoptată, protecția acordată în temeiul principiului *non bis in idem* (...).

32. Astfel, o decizie care, potrivit dreptului statului contractant în care s-a început urmărirea penală împotriva unei persoane, nu stinge definitiv acțiunea penală la nivel național nu poate constitui, în principiu, un impediment procedural în calea începerii sau a continuării urmăririi penale pentru aceleași fapte împotriva acestei persoane într-un alt stat contractant (...).

33. Or, astfel cum reiese din decizia de trimitere, ca urmare a hotărârii pronunțate de Cour de Cassation la 2 decembrie 2009, ordonanța de netrimitere în judecată a dobândit autoritate de lucru judecat. În consecință, trebuie să se considere că acțiunea penală s-a stins, împiedicând astfel, pe teritoriul Regatului Belgiei, o nouă urmărire penală împotriva lui M pentru aceleași fapte și pe baza aceleiași serii de elemente precum cele care fuseseră examinate în cadrul procedurii în care s-a adoptat această ordonanță. Astfel, art. 246-248 CIC [*Codul de procedură penală belgian – n.a.*] prevăd, în esență, că procedura nu poate fi redeschisă decât pe baza unor noi probe, și anume, în special, a unor elemente de probă care nu au fost supuse încă examinării camerei de punere sub acuzare și care sunt susceptibile să modifice decizia acesteia de netrimitere în judecată.

34. Pe de altă parte, trebuie amintit că, astfel cum a statuat Curtea la § 40 din Hotărârea *Bourquain* (...), în ceea ce privește o hotărâre pronunțată în lipsă, simplul fapt că această procedură penală ar fi implicat, în temeiul dreptului național, redeschiderea procesului nu exclude, în sine, calificarea acestei hotărâri drept „definitivă" în sensul art. 54 CAAS.

35. În plus, trebuie arătat că, întrucât dreptul de a nu fi urmărit sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune este prevăzut și la art. 50 din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*], art. 54 CAAS trebuie să fie interpretat în lumina acestuia.

36. În această privință, trebuie arătat, mai întâi, că aprecierea caracterului „definitiv" al deciziei penale în cauză trebuie efectuată pe baza dreptului statului membru în care aceasta a fost adoptată.

37. În continuare, trebuie observat că, potrivit explicațiilor referitoare la art. 50 din Cartă, care trebuie luate în considerare în vederea interpretării acesteia (...), „în ceea ce privește situațiile menționate la art. 4 din Protocolul nr. 7, și anume aplicarea principiului în cadrul aceluiași stat membru, dreptul garantat are același înțeles și domeniu de aplicare ca și dreptul corespondent din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale". Astfel, dat fiind că, potrivit art. 54 CAAS, caracterul „definitiv" al unei decizii judiciare, în vederea aplicării principiului *non bis in idem* unor eventuale anchete desfășurate de un alt stat contractant, depinde de caracterul definitiv sau nedefinitiv al deciziei respective în statul contractant în care aceasta a fost adoptată, acest punct din explicații este relevant în speță.

38. Or, din cuprinsul art. 4 parag. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană reiese că principiul *non bis in idem* consacrat la parag. 1 al acestui articol nu se opune posibilității

de redeschidere a procesului „dacă fapte noi sau recent descoperite" sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată. (...)

40. În speță, posibilitatea unei redeschideri a anchetei judiciare ca urmare a apariției unor probe noi, astfel cum este prevăzută la art. 246-248 CIC, nu poate repune în cauză caracterul definitiv al ordonanței de netrimitere în judecată în discuție în litigiul principal. Desigur, această posibilitate nu constituie o „cale de atac extraordinară", în sensul jurisprudenței menționate a Curții Europene a Drepturilor Omului, ci implică declanșarea excepțională și pe baza unor elemente de probă diferite a unei proceduri distincte, iar nu doar simpla continuare a procedurii deja închise. Pe de altă parte, având în vedere necesitatea verificării caracterului cu adevărat nou al elementelor invocate pentru justificarea unei redeschideri, orice nouă procedură, întemeiată pe o astfel de posibilitate de redeschidere, împotriva aceleiași persoane și pentru aceleași fapte nu poate fi declanșată decât în statul contractant pe teritoriul căruia a fost adoptată această ordonanță. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990, trebuie interpretat în sensul că o ordonanță de netrimitere în judecată care împiedică, în statul contractant în care a fost dată această ordonanță, o nouă urmărire penală pentru aceleași fapte împotriva persoanei care a beneficiat de ordonanța respectivă, cu excepția cazului în care intervin noi probe împotriva acestei persoane, trebuie considerată ca fiind o hotărâre definitivă, în sensul acestui articol, care împiedică desfășurarea unei noi urmăriri penale împotriva aceleiași persoane pentru aceleași fapte într-un alt stat contractant *(hot. din 5 iunie 2014, curia. europa.eu)*.

10. Cauza C-491/07, *Procedura penală împotriva lui Vladimir Turanský*. *Non bis in idem*. Decizia organului de poliție de încetare a urmăririi penale nu stinge acțiunea penală. 30. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă principiul *non bis in idem* consacrat de art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*] se aplică unei decizii precum aceea în discuție în procedura principală, prin care, după examinarea pe fond a cauzei cu care este sesizat, un organ de poliție a dispus, într-un stadiu prealabil punerii în mișcare a acțiunii penale împotriva unei persoane bănuite că ar fi comis o infracțiune, încetarea urmăririi penale declanșate în cauză. (...)

32. În ceea ce privește noțiunea de „hotărâre definitivă", Curtea a declarat deja, pe de o parte, la § 30 din Hotărârea din 11 februarie 2003, *Gözütok și Brügge*, că, în cazul în care, în urma unei proceduri penale, acțiunea publică s-a stins în mod definitiv, trebuie considerat că în privința persoanei implicate și a faptelor care îi sunt imputate a fost pronunțată o „hotărâre definitivă", în sensul art. 54 CAAS.

33. Pe de altă parte, la § 61 din Hotărârea din 28 septembrie 2006, *Van Straaten*, Curtea s-a pronunțat în sensul că art. 54 CAAS se aplică unei decizii a autorităților judiciare ale unui stat contractant prin care un inculpat este achitat definitiv din lipsă de probe. (...)

35. Pentru a aprecia dacă o decizie este „definitivă" în sensul art. 54 CAAS, trebuie să se verifice, în prealabil, (...) dacă decizia în cauză este considerată definitivă și obligatorie în sensul dreptului național al statului contractant ale cărui autorități au adoptat-o și să se asigure că decizia respectivă conferă, în acest stat, protecția acordată în temeiul principiului *non bis in idem*. (...)

40. (...) O decizie a unui organ de poliție, precum cea în discuție în procedura principală, prin care se dispune încetarea urmăririi penale, însă nu se pune definitiv capăt acțiunii penale potrivit ordinii juridice naționale în cauză, nu poate constitui o decizie care să permită să se considere că în privința persoanei implicate a fost pronunțată o „hotărâre definitivă", în sensul art. 54 CAAS.

41. Această interpretare a art. 54 CAAS este compatibilă cu obiectivul acestui articol, care constă în a evita ca o persoană în privința căreia s-a pronunțat o hotărâre definitivă să fie urmărită penal pentru aceleași fapte pe teritoriul mai multor state contractante, în urma exercitării de către aceasta a dreptului său la libera circulație (a se vedea, în acest sens, Hotărârea *Gözütok și Brügge*, § 38).

42. Or, aplicarea acestui articol în privința unei decizii de încetare a urmăririi penale, precum cea în discuție în procedura principală, ar avea ca efect împiedicarea, într-un alt stat contractant, în care ar putea fi disponibile mai multe probe, a oricăror posibilități concrete de urmărire și, eventual, de sancționare a unei persoane în considerarea comportamentului său ilicit, în timp ce asemenea posibilități nu ar fi excluse în primul stat contractant, în care nu se consideră că în privința persoanei implicate a fost pronunțată o hotărâre definitivă, în sensul dreptului național al acestui din urmă stat. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

Principiul *non bis in idem* consacrat de art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990, nu este aplicabil unei decizii prin care, după examinarea pe fond a cauzei cu care este sesizat, un organ al unui stat contractant dispune încetarea urmăririi penale, într-un stadiu prealabil punerii în mișcare a acțiunii penale împotriva unei persoane bănuite că ar fi comis o infracțiune, în cazul în care această decizie de încetare, potrivit dreptului național al acestui stat, nu stinge definitiv acțiunea penală și nu constituie, astfel, un impediment în calea unei noi urmăriri penale, pentru aceleași fapte, în acest stat *(hot. din 22 decembrie 2008, curia.europa.eu)*.

Art. 17. Stingerea acțiunii penale. (1) În cursul urmăririi penale acțiunea penală se stinge prin clasare sau prin renunțare la urmărirea penală, în condițiile prevăzute de lege.

(2)[1] În cursul judecății acțiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare sau încetare a procesului penal.

Legea de aplicare: art. 19: „Atunci când, în cursul procesului, se constată că în privința unei fapte comise anterior intrării în vigoare a Codului penal sunt aplicabile dispozițiile

[1] Alin. (2) al art. 17 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 5 din Legea nr. 255/2013.

art. 18[1] din Codul penal din 1968, ca lege penală mai favorabilă, procurorul dispune clasarea, iar instanța dispune achitarea, în condițiile Codului de procedură penală.

Reglementarea anterioară: art. 11 CPP 1968.

✍ Cu privire la modalitățile de stingere a acțiunii penale, se vedea și *infra*, art. 315, art. 318, art. 396.

ADNOTĂRI

Art. 17 cuprinde toate cazurile care determină stingerea acțiunii penale, inclusiv cele care, reflectând principiul oportunității, nu se regăsesc în art. 16. Astfel, în plus față de soluțiile clasice de achitare, încetare sau condamnare, este cuprinsă soluția renunțării la urmărirea penală, care constituie o aplicare a principiului oportunității dată în competența procurorului, și sunt menționate și cele două soluții date în competența instanței în aplicarea principiului oportunității – renunțarea la aplicarea pedepsei și amânarea aplicării pedepsei –, facultăți ce trebuie apreciate de la caz la caz, în termenii și în condițiile care reglementează aceste instituții, soluțiile nefiind, prin urmare, obligatorii, așa cum este cazul situațiilor cuprinse la art. 16.

Art. 18. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului. În caz de amnistie, de prescripție, de retragere a plângerii prealabile, de existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în cazul renunțării la urmărirea penală, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 13 alin. (1) CPP 1968.

✍ Cu privire la principiul *non bis in idem*, a se vedea și *supra*, art. 6.

ADNOTĂRI

Textul prezintă, în comparație cu reglementarea anterioară, doar actualizări de limbaj și corelări cu noile instituții ale Codului de procedură penală și ale Codului penal. De menționat că soluțiile ce pot fi pronunțate de instanță sunt enumerate în Partea specială a Codului de procedură penală – art. 319 și art. 396 alin. (7) și (8).

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Ezeh și Connors c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Acuzație în materie penală. Principii. 82. Curtea notează că rămâne de necontestat faptul că punctul de plecare, pentru evaluarea aplicabilității aspectului penal al art. 6 din Convenție în cauză, constă în criteriile prezentate în cauza *Engel și alții c. Olandei*:

„(...) Este mai întâi necesar să se stabilească dacă prevederea(ile) definind infracțiunea incriminată face/fac parte, în funcție de sistemul juridic al statului pârât, din dreptul penal, dreptul disciplinar sau din ambele simultan. Aceasta nu este decât un punct de plecare. Indicațiile astfel oferite pot avea doar o valoare formală și relativă și trebuie să fie

examinate în lumina numitorului comun al legislațiilor diferitelor state contractante. Însăși natura infracțiunii reprezintă un factor de mare importanță în analiză. (...) Cu toate acestea, analiza Curții nu se oprește aici. S-ar face o analiză în general iluzorie, dacă nu s-ar lua în considerare în același timp și gradul de severitate a sancțiunii pe care persoana în cauză riscă să o suporte. Într-o societate atașată preeminenței statului de drept, aparțin sferei «penale» privările de libertate care pot fi impuse ca o pedeapsă, cu excepția celor care, prin natura, durata sau maniera de executare, nu ar cauza un prejudiciu important.

(...) Pe baza acestor criterii, Curtea va stabili dacă unii sau toți reclamanții au făcut obiectul unei «acuzații în materie penală» în sensul art. 6 parag. 1".

83. Curtea reamintește, între altele, că în hotărârea ulterioară *Campbell și Fell c. Regatului Unit* (...) a aplicat criteriile *Engel* într-un context penitenciar. În hotărârea sa, Curtea a analizat unde este necesar să facă o linie de demarcație între domeniul penal și cel disciplinar în mediul penitenciar și a menționat după cum urmează:

„(...) 69. Curtea a avut grijă în cauza *Engel și alții* să se constate că, în ceea ce privește linia de demarcație între «penal» și «disciplinar», aceasta se aplică domeniului analizat în cauză, și anume serviciul militar. Este conștientă că în contextul penitenciar există motive practice și de politică pentru stabilirea unui regim disciplinar special, de exemplu, pentru considerente de securitate, de interes vizând ordinea publică, necesitatea combaterii cât mai prompt posibil a conduitei necorespunzătoare a deținuților, existența sancțiunilor adaptate situației de care jurisdicțiile de drept comun poate că nu dispun și dorința autorităților penitenciare de a păstra răspunderea în asigurarea disciplinei în unitățile lor.

Cu toate acestea, garanția unui proces echitabil, care este scopul art. 6, constituie unul dintre principiile fundamentale ale oricărei societăți democratice în sensul Convenției (...). După cum arată hotărârea *Golder c. Regatului Unit*, justiția nu se poate opri la poarta închisorii și nimic nu permite privarea deținuților de protecția art. 6, atunci când este cazul.

Rezultă că principiile enunțate în hotărârea *Engel și alții* sunt, de asemenea, relevante, *mutatis mutandis*, într-un cadru privativ de libertate și că motivele menționate mai sus nu pot fi surclasate de necesitatea menținerii, de asemenea, a unei linii de demarcație între «criminal» și «disciplinar», care să fie în concordanță cu obiectul și scopul art. 6 (...)". (...)

85. Marea Cameră apreciază că este legitimă aplicarea criteriilor *Engel* la situația de fapt din cauză, pentru a determina unde se plasează linia de demarcație între „penal" și „disciplinar". Curtea va face acest lucru într-un mod compatibil cu obiectul și scopul art. 6 din Convenție, „ținând seama", în același timp, de contextul penitenciar și de „motivele practice și de politică", ce militează pentru stabilirea unui regim disciplinar special în cadrul penitenciarelor.

86. În plus, în jurisprudența stabilită a Curții, al doilea și al treilea criteriu prevăzute în cauza *Engel* sunt alternative, și nu neapărat cumulative: pentru ca art. 6 să fie aplicabil, este suficient ca infracțiunea [*conduita – n.a.*] în cauză să fie prin natura sa considerată ca „penală" din punct de vedere al Convenției sau ca infracțiunea să determine o sancțiune pentru persoana respectivă, sancțiune care, prin natura și gradul de severitate, să aparțină, în general, domeniului „penal" (...). Aceasta nu exclude o abordare cumulativă acolo unde analiza separată a fiecărui criteriu nu permite să se ajungă la o concluzie clară cu privire la existența unei acuzații penale. (...)

2. Primul dintre criteriile *Engel* – calificarea internă a faptei ilicite

90. (...) Așa cum s-a menționat de către Cameră, în conformitate cu legislația națională, fapta ilicită constituie abatere disciplinară, fiind destinată menținerii ordinii

în închisoare. Faptul că concluziile guvernatorului nu se înscriu în cazierul judiciar al reclamanților este pur și simplu o consecință firească a acestei calificări.

91. Cu toate acestea, indicațiile astfel oferite de legislația națională au doar o valoare formală și relativă; „însăși natura acuzației este factorul de maximă importanță" (...).

3. Al doilea dintre criteriile *Engel* – natura acuzației (...)

100. Explicând natura autonomă a noțiunii de „penal" din art. 6 din Convenție, Curtea a subliniat că statele contractante nu pot, după propria discreție, să califice o faptă ca fiind abatere disciplinară în loc de infracțiune sau să cerceteze autorul unei infracțiuni „mixte" pe cale disciplinară mai degrabă decât penală, deoarece acest lucru ar subordona funcționarea garanțiilor fundamentale ale art. 6 voinței lor suverane (...).

101. (...) Un comportament contrar regulamentului penitenciar poate constitui infracțiune, astfel încât, teoretic cel puțin, poate face obiectul unor proceduri atât penale, cât și disciplinare.

102. Mai mult decât atât, sancțiunile penale au fost recunoscute în mod obișnuit ca având un dublu obiectiv: represiune și disuasiune. (...)

106. Prin urmare, Curtea consideră că acești factori, chiar dacă nu sunt suficienți pentru a conduce la concluzia că faptele de care reclamanții au fost acuzați trebuie să fie considerate drept „penale" în sensul Convenției, cu certitudine le imprimă un aspect care nu coincide în integralitate cu cel caracteristic unei materii disciplinare. (...)

4. Cel de-al treilea dintre criteriile *Engel* – natura și gravitatea sancțiunii (...)

128. În speță, Curtea a observat că numărul maxim de zile suplimentare de detenție care puteau fi adăugate, din dispoziția directorului, unuia sau altuia dintre reclamanți era de patruzeci și două de zile pentru fiecare abatere. Primul reclamant a fost condamnat la patruzeci de zile suplimentare și era a douăzeci și doua abatere disciplinară și a șaptea oară când era sancționat pentru amenințări cu violența. Al doilea reclamant a primit șapte zile de detenție suplimentară și era la a treizeci și șaptea abatere la regimul disciplinar (...).

129. În aceste circumstanțe, Curtea constată că privările de libertate care puteau fi impuse și care de fapt au și fost impuse reclamanților nu pot fi considerate ca suficient de neimportante sau accesorii pentru a înlătura caracterul prezumat penal al acuzațiilor împotriva lor (...).

5. Concluzia Curții

130. În astfel de circumstanțe, Curtea conchide (...) că acuzațiile aduse reclamanților au constituit acuzații penale în sensul art. 6 din Convenție *(hot. din 9 octombrie 2003, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Jussila c. Finlandei* (Marea Cameră). Analiza diferențiată a penalităților din perspectiva art. 6 din Convenție. Cauze fiscale. 29. Reclamantul, ca urmare a erorilor în declarațiile sale fiscale, a fost obligat la plata TVA și a unei penalități de 10%. Evaluarea fiscală și impunerea unei penalități intră în domeniul de aplicare a art. 6 sub aspectul său civil (a se vedea *Ferrazzini c. Italiei*, § 29). Prin urmare, problema care se pune în acest caz este dacă procedura a fost „penală", în sensul autonom al art. 6, și, astfel, a atras garanțiile art. 6 sub acest aspect.

30. Jurisprudența constantă a Curții a stabilit trei criterii care trebuie luate în considerare la evaluarea aplicabilității aspectului penal. Aceste criterii, denumite uneori „criteriile *Engel*", au fost cel mai recent afirmat de către Marea Cameră în cauza *Ezeh și Connors c. Regatului Unit* (...).

31. Al doilea și al treilea criteriu sunt alternative, și nu neapărat cumulative. Este suficient ca fapta ilicită în cauză să fie prin natura sa considerată penală sau să facă persoana pasibilă de o sancțiune care, prin natura și gradul de severitate, să aparțină domeniului penal (...). Relativa lipsă de gravitate a sancțiunii nu poate priva o faptă de caracterul său inerent penal (...). Aceasta nu exclude o abordare cumulativă acolo unde analiza separată a fiecărui criteriu nu permite să se ajungă la o concluzie clară cu privire la existența unei acuzații penale (...).

32. Curtea a examinat dacă jurisprudența sa sprijină o abordare diferită în cazurile fiscale. Se observă că, în cauza *Bendenoun c. Franței*, care se referă la aplicarea unei sancțiuni fiscale sau a unei penalități pentru evaziune fiscală (TVA și impozitul pe profit în privința companiei reclamantului și răspunderea lui privind impozitul pe venitul personal), Curtea nu a făcut referire în mod expres la cauza *Engel și alții c. Olandei* (8 iunie 1976) și a enumerat patru elemente ca fiind relevante pentru aplicabilitatea art. 6 din acest caz: legea să stabilească sancțiunile pentru toți cetățenii în calitatea lor de contribuabili; penalitatea să nu fi fost concepută ca o compensație pecuniară pentru prejudiciile produse, ci, în esență, ca o sancțiune pentru a descuraja recidiva; să fi fost impusă ca o regulă generală, al cărei scop este atât de descurajare, cât și unul punitiv; și penalitatea să fi fost substanțială (422.534 franci francezi în ceea ce îl privește pe reclamant și 570.398 franci francezi în ceea ce privește compania sa, echivalând cu 64.415 euro, respectiv 86.957 euro). Acești factori pot fi considerați relevanți în contextul evaluării aplicării celui de-al doilea și al treilea criteriu *Engel* la faptele din speță, nefiind niciun indiciu că Curtea ar fi intenționat să se abată de la jurisprudența anterioară sau să stabilească principii separate în sfera de impozitare. Trebuie subliniat în continuare că, în cauza *Bendenoun*, Curtea nu a luat în considerare niciunul dintre cele patru elemente ca fiind în sine decisiv și a avut o abordare cumulativă în concluzionarea că art. 6 se aplică sub aspectul său penal.

33. În cauza *Janosevic c. Suediei* (...), Curtea nu a făcut nicio referire la cauza *Bendenoun* și nici nu a avut o abordare specială, ci a continuat pe baza criteriilor *Engel*, identificate mai sus. În timp ce au fost făcute referiri la severitatea sancțiunii actuale și potențiale [era implicată o taxă suplimentară în valoare de 161.261 de coroane suedeze (aproximativ 17.284 euro) și nu a existat nicio limită superioară a penalității în acest caz], aceasta a fost ca un motiv separat și suplimentar pentru caracterizarea ca penală a „infracțiunii" ce fusese deja calificată pe criteriul examinării naturii sale (...).

34. În cazul ulterior – *Morel c. Franței* (dec.) –, cu toate acestea, s-a constatat că art. 6 nu se aplică în ceea ce privește o penalitate de 10% (4.450 franci francezi, corespunzători a 678 euro), care nu a fost „deosebit de mare", considerându-se, prin urmare, ca fiind „foarte departe de nivelul «extrem de ridicat»" necesar pentru a fi clasificată ca penală. Decizia, care a aplicat criteriile *Bendenoun* mai degrabă decât criteriile *Engel*, acordă o importanță primordială severității sancțiunii în detrimentul celorlalte criterii *Bendenoun*, în special celui privind natura faptei (și scopul sancțiunii), și nu face nicio referire la cazul recent *Janosevic*. (...)

36. În plus, Curtea nu este convinsă că procedurile fiscale privind recuperările sunt de o așa natură, încât să nu se încadreze în protecția art. 6 (...). Deși nu există nicio îndoială cu privire la importanța impozitării pentru funcționarea eficientă a statului, Curtea nu este convinsă că eliminarea garanțiilor procedurale în impunerea de sancțiuni punitive în acest domeniu este necesară pentru a menține eficacitatea sistemului fiscal, ca să poată

fi considerată ca fiind în consonanță cu spiritul și scopul Convenției. În acest caz, prin urmare, Curtea va aplica criteriile *Engel* identificate mai sus.

37. Revenind la primul criteriu, este evident că penalitățile impuse reclamantului în acest caz nu au fost clasificate ca fiind penale, ci ca aparținând regimului fiscal. Totuși, această abordare nu este una decisivă.

38. Al doilea criteriu, natura faptei ilicite, este și mai important. Curtea observă că, la fel ca în cazurile *Janosevic* și *Bendenoun*, se poate spune că penalitățile au fost instituite prin dispozițiile legale aplicabile contribuabililor în general. Ea nu este convinsă de argumentul Guvernului potrivit căruia TVA se aplică doar unui grup limitat cu statut special: ca în cazurile menționate anterior, reclamantul a fost răspunzător în calitate de contribuabil. Faptul că el a optat pentru înregistrarea ca plătitor de TVA în scopul afacerilor nu aduce atingere acestei poziții. Mai mult, penalitățile fiscale nu au fost concepute ca o compensație pecuniară pentru prejudiciul creat, ci ca o sancțiune pentru a descuraja recidiva. Prin urmare, se poate concluziona că penalitățile au fost impuse de o normă al cărei scop a fost de descurajare și punitiv. Curtea consideră că aceasta stabilește caracterul penal al faptei. Natura minoră a sancțiunii face acest caz diferit de *Janosevic* și *Bendenoun*, în ceea ce privește al treilea criteriu *Engel*, dar nu elimină problema din sfera de aplicare a art. 6. Prin urmare, art. 6 se aplică în latura sa penală, în pofida caracterului minor al penalității *(hot. din 23 noiembrie 2006, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Grande Stevens și alții c. Italiei*. *Non bis in idem*. Cauză fiscală. Manipularea pieței de capital. 95. În speță, Curtea observă în primul rând că manipularea pieței de capital de care reclamanții au fost acuzați nu constituie o infracțiune în dreptul italian. Pentru un astfel de comportament se prevedea o sancțiune calificată ca fiind „administrativă" în temeiul art. 187 ter parag. 1 din Decretul-lege nr. 58/1998. Totuși, acest lucru nu a fost decisiv în vederea aplicabilității art. 6 din Convenție sub aspectul său penal, având în vedere că indicațiile furnizate de legislația internă au doar o valoare relativă (...).

96. În ceea ce privește natura faptei, se pare că dispozițiile pentru care reclamanții au fost acuzați erau destinate să garanteze integritatea piețelor financiare și menținerea încrederii publicului în securitatea tranzacțiilor. (...) În plus, Curtea consideră că amenzile aplicate au fost destinate în principal să pedepsească, în scopul de a preveni recidiva. Prin urmare, acestea s-au bazat pe reguli al căror scop a fost atât de descurajare, și anume să descurajeze reclamanții în reluarea activității în cauză, cât și punitive, deoarece ei au fost pedepsiți pentru comportamentul ilegal (...). Astfel, nu au fost destinate exclusiv, așa cum a susținut Guvernul (...), pentru a repara daunele de natură financiară. În acest sens, ar trebui remarcat faptul că sancțiunile au fost impuse de către Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (CONSOB) în funcție de gravitatea comportamentului incriminat, și nu a prejudiciului cauzat investitorilor.

97. În ceea ce privește natura și gravitatea pedepsei, care „ar putea fi impusă" reclamanților (...), Curtea, la fel ca și Guvernul, constată că amenzile în cauză puteau fi înlocuite cu o pedeapsă privativă de libertate în caz de neplată (...). Cu toate acestea, amenda pe care CONSOB avea dreptul să o impună ar putea merge până la 5.000.000 euro (...), iar această sumă maximă obișnuită ar fi putut, în anumite circumstanțe, să fie de trei ori sau fixată la de zece ori veniturile sau profitul obținut prin ilegalitățile efectuate. Impunerea sancțiunilor administrative pecuniare menționate mai sus presupune pierderea temporară a onoarei față de reprezentanții societăților implicate, iar, în cazul în care acestea din urmă

ar fi fost listate la bursă, reprezentanții lor ar fi avut interdicția temporară de administrare, gestionare sau supraveghere a societăților cotate la bursă pentru perioade variind de la două luni la trei ani (...). În sfârșit, impunerea de sancțiuni administrative financiare presupunea și confiscarea produselor sau profiturilor obținute în urma comportamentelor ilicite și a activelor care au făcut posibile aceste comportamente (...).

98. (...) Mai mult, în speță, reclamanții au primit în cele din urmă amenzi cuprinse între 500.000 euro și 3.000.000 euro și dl Gabetti, dl Grande Stevens și dl Marroneau au primit interdicție de administrare, gestionare sau supraveghere a societăților cotate, pentru perioade cuprinse între două și patru luni. Această ultimă sancțiune a fost de natură să compromită integritatea persoanelor în cauză (...) și, având în vedere valoarea lor, amenzile au fost de o severitate incontestabilă și au avut implicații financiare semnificative pentru reclamanți.

99. Având în vedere cele de mai sus, precum și gravitatea amenzilor aplicate și a celor ce puteau fi aplicate reclamanților, Curtea consideră că sancțiunile în cauză, prin gravitatea lor, erau de natură penală (...).

100. În plus, Curtea reiterează, de asemenea, că, în ceea ce privește anumite autorități administrative franceze care au competență în domeniul economic și financiar și se bucură de atribuții în ceea ce privește impunerea de sancțiuni, acestea au susținut că se aplică latura penală a art. 6, în special în fața autorității de disciplină financiară și bugetară (*Guisset c. Franței*, § 59), Consiliului piețelor financiare [*Didier c. Franței* (dec.)], Consiliului Concurenței [*Lilly France S.A. c. Franței* (dec.)], Comisiei de sancționare a autorităților de supraveghere a pieței financiare [*Messier c. Franței* (dec.)] și Comisiei bancare (*Dubus S.A. c. Franței*). Aceeași constatare a fost făcută cu privire la autoritatea de reglementare italiană responsabilă pentru concurență și piață (Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – AGCM; a se vedea *A. Menarini Diagnostics S.R.L. c. Italiei*, § 44). (...)

219. Curtea reiterează că, în cauza *Sergey Zolotukhin c. Rusiei*, Marea Cameră a precizat că art. 4 din Protocolul nr. 7 trebuie să fie înțeles ca interzicând urmărirea penală sau judecarea unei a doua „infracțiuni", în măsura în care aceasta decurge din fapte care sunt în mod substanțial identice. (...)

222. Aplicând aceste principii în cazul de față, Curtea constată, în primul rând, că deja a statuat, în temeiul art. 6 din Convenție, că a existat un motiv valabil pentru a considera că procedura în fața CONSOB a presupus o „acuzație penală" împotriva reclamanților (...) și, de asemenea, observă că sentințele impuse de CONSOB și parțial reduse de instanța de apel au constituit *res iudicata* la 23 iunie 2009, când au fost pronunțate hotărârile Curții de Casație. De la această dată reclamanții ar trebui, prin urmare, să fie considerați ca fiind „deja condamnați definitiv pentru o infracțiune", în sensul art. 4 din Protocolul nr. 7.

223. Cu toate acestea, noile proceduri penale care au fost desfășurate împotriva lor în același timp (...) nu au fost închise și au dus la pronunțarea unor hotărâri în prima și a doua instanță. (...)

227. În opinia Curții, procedurile în cauză au vizat în mod clar același comportament al acelorași persoane, la aceeași dată. În plus, Curtea de Apel din Torino, în hotărârea din 23 ianuarie 2008, a recunoscut că art. 187 ter și art. 185 parag. 1 din Decretul-lege nr. 58/1998 se referă la același comportament, și anume difuzarea de informații false (...). Rezultă că noile proceduri vizau o a doua „infracțiune", provenind din acte identice cu cele care au format obiectul primei condamnări definitive.

228. Această constatare este suficientă pentru a concluziona că a existat o încălcare a art. 4 din Protocolul nr. 7 *(hot. din 4 martie 2014, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Segame SA c. Franței*. Amenda administrativă minoră nu reprezintă acuzație în materie penală. 54. Curtea amintește că un sistem de amenzi administrative, așa cum sunt penalitățile fiscale în cauză, nu este contrar art. 6 parag. 1 din Convenție, atât timp cât contribuabilul poate să sesizeze un tribunal, care oferă toate garanțiile acestui articol, cu orice decizie astfel luată împotriva sa (...).

55. Respectarea art. 6 parag. 1 din Convenție presupune, într-adevăr, ca decizia unei autorități administrative care nu îndeplinește ea însăși condițiile acestui articol să fie supusă controlului ulterior al unui organ judiciar pe deplin competent (...). Printre caracteristicile unui astfel de organ judiciar figurează puterea de a reforma în totalitate decizia pronunțată de organul inferior. El trebuie mai ales să aibă competența de a analiza toate chestiunile de fapt și de drept pertinente pentru litigiul cu care este sesizat (...).

56. Curtea subliniază că, în prezenta cauză, reclamanta a putut formula un recurs în fața tribunalului administrativ privind exonerarea de la plata taxei și a penalităților, precum și să sesizeze apoi curtea administrativă de apel și Consiliul de Stat cu un apel și cu un recurs în casație. Este vorba în speță despre un recurs în contencios, în cadrul căruia judecătorul administrativ dispune de prerogative largi: el analizează toate elementele de fapt și de drept și poate nu numai să anuleze sau să valideze un act administrativ, dar și să îl reformeze, chiar să înlocuiască cu propria hotărâre pe cea a administrației și să se pronunțe asupra drepturilor reclamantului; în materie fiscală, el poate să exonereze contribuabilul de la impozitele și penalitățile aplicate sau să le modifice cuantumul în limita prevederilor legii, iar în materie de penalități, să substituie o cotă inferioară unei cote superioare în limitele impuse de lege (...).

57. Din acestea rezultă că, în fața tribunalului administrativ și a curții administrative de apel, instanțe care satisfac exigențele art. 6 parag. 1, reclamanta a putut susține toate argumentele de fapt și de drept pe care le considera utile în sprijinul cererii sale de anulare a taxei și a penalităților (...) și mai ales să invoce neconformitatea taxei cu dreptul comunitar și să dispute în mod detailat asieta, cu privire la care a obținut de altfel o reducere la curtea administrativă de apel (...).

58. Capătul de cerere se referă la faptul că în speță instanțele administrative nu aveau competența de a modifica amenda fiscală, în absența unei dispoziții legale care să o permită.

59. Curtea observă mai întâi că legea însăși circumstanțiază într-o oarecare măsură amenda în funcție de gravitatea comportamentului contribuabilului, deoarece ea este fixată în procente din datoriile eludate, în speță reclamanta având posibilitatea de a discuta pe larg acest caz (...). Curtea admite, de altfel, așa cum subliniază Guvernul, caracterul special al contenciosului fiscal, ce implică o exigență de eficacitate necesară pentru a proteja interesele statului, și observă, totodată, că acest contencios nu face parte din nucleul dur al dreptului penal în sensul dispozițiilor Convenției (...). Ea consideră, pentru a încheia, că nivelul amenzii, fixată la 25% prin ordonanța din 7 decembrie 2005, nu apare ca fiind disproporționat (...).

60. Așadar, în absența arbitrariului, Curtea constată că în cauză nu a avut loc o încălcare a art. 6 parag. 1 *(hot. din 7 iunie 2012, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Allen c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Hotărâri judecătorești adoptate ca urmare a încheierii procedurilor penale. 98. Curtea a fost solicitată în trecut să ia în

considerare aplicarea art. 6 parag. 2 față de hotărârile judecătorești adoptate ca urmare a încheierii procedurilor penale, fie prin intermediul întreruperii procedurilor, fie după o achitare, în cadrul unor proceduri printre care:

a) obligația unui fost acuzat de a suporta cheltuielile de judecată și cheltuielile de urmărire penală (...);

b) cererea de despăgubire a unui fost acuzat pentru detenția preventivă și alte inconveniente cauzate de procedura penală (a se vedea *Englert c. Germaniei*, § 35, *Nölkenbockhoff c. Germaniei*, § 35, *Sekanina c. Austriei*, § 22, (...) și *Lorenzetti c. Italiei*, § 43);

c) cererea unui fost acuzat pentru cheltuielile de apărare (*Lutz c. Germaniei*, §§ 56-57, *Leutscher c. Olandei*, § 29, *Yassar Hussain c. Regatului Unit*, § 19, și *Ashendon și Jones c. Regatului Unit*, §§ 42 și 49);

d) cererea unui fost acuzat pentru despăgubiri pentru daunele cauzate de o anchetă sau urmărire penală nelegală ori neîntemeiată (a se vedea *Panteleyenko c. Ucrainei*, § 67, și *Grabchuk c. Ucrainei*, § 42);

e) impunerea răspunderii civile pentru plata despăgubirilor victimei [a se vedea *Ringvold c. Norvegiei*, § 36, (...) *Diacenco c. României*, § 55, *Lagardère c. Franței*, §§ 73 și 76, și *Constantin Florea c. României*, §§ 50 și 52];

f) refuzul de a acorda pretențiile civile ridicate de reclamantă împotriva asigurătorilor [a se vedea *Lundkvist c. Suediei* (dec.) și *Reeves c. Norvegiei* (dec.)];

g) menținerea în vigoare a unui ordin de îngrijire a copilului, după ce procurorul a decis să nu formuleze acuzații împotriva părintelui pentru abuz asupra copilului [a se vedea *O.L. c. Finlandei* (dec.)];

h) probleme disciplinare sau de concediere [a se vedea *Moullet c. Franței* (dec.), *Taliadorou și Stylianou c. Ciprului*, § 25, *Šikić c. Croației*, §§ 42-47, și *Çelik (Bozkurt) c. Turciei*, § 34]; și

i) revocarea dreptului reclamantului la locuință socială (a se vedea *Vassilios Stavropoulos c. Greciei*, §§ 28-32).

99. În unele dintre aceste cazuri, Curtea s-a pronunțat în favoarea aplicabilității art. 6 parag. 2. (...) În mod similar, într-o serie de cauze ulterioare, Curtea a concluzionat că legislația și practica „legau cele două chestiuni – răspunderea penală a inculpatului și dreptul la despăgubire – într-un asemenea grad, încât decizia cu privire la acest din urmă aspect ar putea fi considerată ca o consecință și, într-o oarecare măsură, concomitentă, a deciziei inițiale", rezultând în aplicabilitatea art. 6 parag. 2 în procesul de acordare de despăgubiri (...).

100. Dezvoltând acestei idei în cauze ulterioare, Curtea a constatat că cererea de despăgubiri a reclamanților „nu doar urmează acțiunii penale în timp, dar este, de asemenea, legată de această procedură în legislație și în practică, în ceea ce privește atât competența, cât și subiectul", creând o legătură între cele două seturi de proceduri, cu rezultatul că art. 6 parag. 2 se aplică (...).

101. În cauzele referitoare la dreptul victimei la despăgubire din partea solicitantului, care a fost anterior găsit nevinovat, Curtea a statuat că, în cazul în care decizia privind despăgubirea civilă conținea o declarație asupra răspunderii penale, aceasta ar crea o legătură între cele două proceduri care ar antrena aplicarea art. 6 parag. 2 în ceea ce privește hotărârea privind cererea de despăgubire (...).

102. Mai recent, Curtea și-a exprimat opinia că, după întreruperea procedurilor penale, prezumția de nevinovăție presupune ca lipsa condamnării penale a unei persoane să fie

păstrată în orice alte proceduri de orice natură (...). Aceasta a indicat, de asemenea, că dispozitivul sentinței de achitare trebuie să fie respectat de către orice autoritate care se referă, în mod direct sau indirect, la răspunderea penală a persoanei interesate (...).

103. Prezenta cauză se referă la aplicarea prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor judiciare în urma anulării de către *Court of Appeal Criminal Division* a condamnării reclamantei, dând naștere la o achitare. Având în vedere obiectivele art. 6 parag. 2 discutate mai sus (...) și abordarea care se desprinde din analiza jurisprudenței sale, Curtea va formula principiul prezumției de nevinovăție, în acest context, după cum urmează: prezumția de nevinovăție înseamnă că, în cazul în care a existat o acuzație penală și procedurile penale s-au încheiat printr-o achitare, persoana care a fost subiectul procedurilor penale este nevinovată în fața legii și trebuie să fie tratată într-o manieră compatibilă cu o astfel de stare de nevinovăție. În acest sens, prin urmare, prezumția de nevinovăție va subzista după încheierea procedurilor penale, pentru a se asigura că, în ceea ce privește orice acuzație care nu a fost dovedită, nevinovăția persoanei în cauză este respectată. Această preocupare imperativă se află la baza abordării Curții cu privire la aplicabilitatea art. 6 parag. 2 în astfel de cazuri *(hot. din 12 iulie 2013, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Diacenco c. României*. Caracterul autonom al noțiunii de „acuzație în materie penală". Soluție de achitare pe latură penală. Acțiune civilă judecată separat. Hotărâre prin care instanța civilă statuează asupra răspunderii penale. Aplicabilitatea art. 6 din Convenție. 55. Curtea reamintește că noțiunea de „învinuire" (acuzație în materie penală) de la art. 6 este una autonomă. Conform jurisprudenței consacrate, există trei criterii care trebuie luate în considerare atunci când se stabilește dacă o persoană a fost „învinuită de săvârșirea unei infracțiuni" în sensul art. 6, și anume clasificarea procedurii conform dreptului național, caracterul esențial al acesteia, precum și tipul și gravitatea sancțiunii pe care reclamantul o poate primi (...). De asemenea, sfera de aplicare a art. 6 parag. 2 nu este limitată la procese penale care sunt pendinte (...). În unele cazuri, Curtea a constatat, totodată, că dispoziția respectivă este aplicabilă hotărârilor judecătorești pronunțate în urma întreruperii procesului (...) ori ca urmare a achitării (...). Hotărârile respective priveau procese legate de chestiuni precum obligația inculpatului de a suporta cheltuielile de judecată, o cerere de rambursare a cheltuielilor obligatorii ale acestuia (sau ale moștenitorilor săi) ori despăgubirea pentru arestarea preventivă, chestiuni în privința cărora s-a constatat că reprezentau o consecință a procesului penal și că, totodată, erau inerente acestuia. În consecință, Curtea va examina dacă acțiunea în despăgubire din prezenta cauză a condus la apariția unei „învinuiri" (acuzație în materie penală) împotriva reclamantului și, în eventualitatea că nu acesta a fost cazul, dacă acțiunea în despăgubire a avut totuși legătură cu procesul penal, de așa natură încât să intre sub incidența art. 6 parag. 2.

56. Revenind la primul dintre criteriile sus-menționate, clasificarea procedurii conform dreptului național, Curtea observă că reclamantul a rămas „inculpat", din punct de vedere formal, până când achitarea a dobândit forță juridică obligatorie. Cu toate acestea, aici este vorba numai despre învinuirea (acuzația în materie penală) inițială de care reclamantul a fost achitat; aceasta nu are nicio relevanță pentru cererea de despăgubire. Curtea observă că cea din urmă cerere avea temeiul legal în principiile generale ale legislației naționale privind răspunderea civilă delictuală aplicabile în cazul vătămărilor corporale. Conform principiilor sus-menționate, răspunderea penală nu constituie o condiție pentru răspunderea civilă delictuală. Chiar și în situația în care, precum în cauză, victima a ales să exercite o

acțiune în despăgubire în cadrul procesului penal, acțiunea respectivă ar fi considerată tot „civilă". Acest fapt rezultă și din hotărârile pronunțate de instanțele naționale în cauza reclamantului, care au definit cererea respectivă ca fiind „civilă". Astfel, Curtea constată că acțiunea în despăgubire în litigiu nu a fost considerată o „învinuire" (acuzație în materie penală inițială) conform dreptului național relevant.

57. Referitor la al doilea și al treilea criteriu, caracterul procedurii și tipul și gravitatea „sancțiunii" (și anume, în prezenta cauză, stabilirea unei despăgubiri cu titlu prezumtiv punitiv), Curtea observă că, deși condițiile pentru răspunderea civilă s-ar putea suprapune în anumite privințe, în funcție de împrejurări, cu cele ale răspunderii penale, cererea civilă urma să fie totuși soluționată în baza principiilor aplicabile dreptului civil în materia răspunderii civile delictuale. Soluția pronunțată în procesul penal nu a fost decisivă pentru acțiunea în despăgubire. Victima avea dreptul să ceară despăgubirea indiferent dacă pârâtul era condamnat sau, precum în prezenta cauză, era achitat, iar chestiunea despăgubirii urma să facă obiectul unei aprecieri juridice diferite, în baza unor criterii și standarde probatorii care diferă în câteva privințe importante față de cele aplicabile răspunderii penale.

58. În opinia Curții, faptul că un act care poate da naștere unei acțiuni civile în despăgubire în temeiul legislației privind răspunderea civilă delictuală este vizat și de elementele constitutive obiective ale unei infracțiuni nu poate oferi, indiferent de gravitatea acesteia, un temei suficient pentru a considera persoana prezumtiv responsabilă de actul respectiv în contextul unei cauze în materia răspunderii civile delictuale ca fiind „învinuită de săvârșirea unei infracțiuni". O asemenea încadrare nu este justificată nici de faptul că probele din procesul penal au fost folosite pentru a stabili efectele actului respectiv în materie civilă. Altminteri, art. 6 parag. 2 ar conferi achitării din procesul penal efectul indezirabil de a o împiedica pe victimă să solicite despăgubiri în temeiul răspunderii civile delictuale, constituind astfel o limitare arbitrară și disproporționată a dreptului său de a avea acces la o instanță de judecată în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție. De asemenea, ar exista posibilitatea ca un pârât achitat, considerat responsabil conform sarcinii probei în dreptul civil, să beneficieze de avantajul necuvenit de a evita orice răspundere pentru acțiunile sale. O interpretare atât de extensivă nu ar fi susținută nici de redactarea art. 6 parag. 2, nici de vreun temei comun al sistemelor juridice naționale din comunitatea Convenției. Din contră, într-un număr considerabil de state contractante, achitarea nu împiedică stabilirea răspunderii civile în raport de aceleași fapte (...).

59. Prin urmare, Curtea consideră că, deși soluția de achitare dată pe latură penală trebuie avută în vedere la soluționarea acțiunii civile, aceasta nu ar trebui să împiedice stabilirea răspunderii civile pentru plata unei despăgubiri ca urmare a acelorași fapte în baza unei sarcini a probei mai puțin restrictive (...).

60. Cu toate acestea, dacă hotărârea națională privind despăgubirea include aprecieri cu privire la răspunderea penală a pârâtului, se ridică o problemă care intră sub incidența art. 6 parag. 2 din Convenție. (...)

62. Potrivit Curții, Curtea de Apel Suceava și-a încheiat hotărârea cu următoarea constatare:

„Pentru motivele sus-menționate, [instanța] consideră că reclamantul este vinovat de săvârșirea infracțiunii de care a fost învinuit în mod corect și trimis în judecată, faptul că instanțele [inferioare] l-au achitat în baza prevederilor art. 47 CPP [român] (care este inaplicabil) nu prezintă relevanță pentru latura civilă".

63. Hotărârea a rămas definitivă, a fost pronunțată în absența reclamantului și nu putea fi atacată cu recurs. Deși dispozitivul hotărârii confirma hotărârile instanțelor inferioare de achitare a reclamantului sub aspectul laturii penale a procesului, Curtea reamintește că motivarea unei hotărâri are același efect obligatoriu ca și dispozitivul dacă, precum în prezenta cauză, aceasta constituie fundamentul soluției (...). În consecință, dispozitivul hotărârii nu a corectat problema, care, astfel, în opinia Curții, a persistat.

64. (...) În dorința de a apăra interesele legitime ale presupusei victime, curtea de apel l-a declarat expres pe reclamant „vinovat de săvârșirea infracțiunii de care în mod corect fusese învinuit". În consecință, Curtea consideră că limbajul folosit de curtea de apel a depășit limitele instanței civile, punând astfel la îndoială corectitudinea achitării. În consecință, a existat o legătură suficientă cu procesul penal, ceea ce este incompatibil cu prezumția de nevinovăție.

65. În lumina tuturor considerentelor precedente, Curtea constată că art. 6 parag. 2 din Convenție era aplicabil procesului civil privind acțiunea în despăgubire și concluzionează că a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenție *(hot. din 7 februarie 2012, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Colceru c. României*. Nu există un drept al victimei la a obține urmărirea sau condamnarea unei persoane în procesul penal. 28. Curtea reamintește că art. 6 parag. 1 nu presupune dreptul de a obține urmărirea sau condamnarea unui terț în dreptul penal, nici obligația de rezultat care să presupună că orice urmărire trebuie să se soldeze cu o condamnare sau chiar cu stabilirea unei pedepse determinate [*mutatis mutandis*, *Perez c. Franței* (MC), § 70] *(hot. din 28 iulie 2009, M. Of. nr. 66 din 29 ianuarie 2010)*.

8. Cauza *Douet c. Franței*. Nu există un drept al părții civile de a obține urmărirea sau condamnarea unei persoane în procesul penal. 40. Reclamantul se plânge de faptul că, fiind parte civilă, nu a avut posibilitatea de a face apel față de dispozițiile penale ale hotărârii din 3 iulie 2008, cu privire la achitarea polițiștilor responsabili pentru leziunile ce i-au fost aduse.

41. Curtea notează că Convenția nu garantează dreptul de a determina urmărirea penală a unei persoane [a se vedea, de exemplu, *Romo c. Franței* (dec.), *Ribes c. Franței* (dec.), *Anagnostopoulos c. Greciei*, § 28, și *Perez c. Franței* (MC), § 70]. Prin urmare, reclamantul nu se poate plânge înaintea Curții de imposibilitatea de a formula apel față de dispozițiile penale ale hotărârii de achitare a polițiștilor responsabili pentru leziunile sale *(hot. din 3 octombrie 2013, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Fundația Dassa și alții c. Liechtenstein*. Ordinele de indisponibilizare nu reprezintă acuzație în materie penală. Curtea trebuie să stabilească mai întâi dacă art. 6 din Convenție se aplică sau nu ordinelor de confiscare în cauză. Pentru ca o persoană să aibă dreptul la garanțiile prevăzute de această dispoziție, acțiunea trebuie să vizeze fie „determinarea" drepturilor și obligațiilor sale civile, fie a unei acuzații penale împotriva sa.

Potrivit jurisprudenței Curții cu privire la aplicabilitatea art. 6 sub aspectul său civil, procedura în fața instanțelor naționale vizează o „stabilire" a drepturilor și obligațiilor civile ale solicitantul dacă există o adevărată „dispută" („contestație") asupra acestor drepturi și obligații. Astfel, rezultatul procedurii în cauză trebuie să fie decisiv în mod direct pentru respectivele drepturi sau obligații (...). Prin urmare, art. 6 nu se aplică procedurilor în care sunt luate doar măsuri provizorii înainte de decizia pe fond, deoarece aceste proceduri nu afectează, de regulă, fondul cauzei și, prin urmare, nu implică determinarea de drepturi și obligații civile (...). Numai în mod excepțional a considerat Curtea că art. 6 este aplicabil

procedurilor privind măsurile provizorii. Acest lucru vizează, în special, cazurile în care o decizie provizorie a determinat, de fapt, parțial, drepturile părților în raport cu cererea finală (...) sau în care un ordin interimar a determinat declanșarea acțiunii principale cu privire la litigiul în cauză (...). În speță, Curtea observă că respectiva indisponibilizare a activelor fundațiilor, în conformitate cu secțiunea 97a §1 CPP, a fost o măsură care viza garantarea eventualei lor confiscări la o dată ulterioară în procedura principală vizând confiscarea, cu condiția ca suspiciunea că activele provin din infracțiuni să se fi dovedit a fi adevărată. În caz contrar, ordinele de indisponibilizare s-ar fi anulat, iar fundațiile ar fi fost din nou libere să dispună de bunuri. Nici reclamanții, nici statul nu erau îndreptățiți să utilizeze sau să înstrăineze activele în cauză înainte de decizia finală în procedura de confiscare principală. Ordinele de indisponibilizare nu implică nicio determinare, nici măcar în parte, a problemei dacă activele indisponibilizate au rezultat, în fapt, din fapte pedepsite de lege și, ca o consecință, urmau a fi confiscate. Prin urmare, aceste ordine, care au avut o natură pur provizorie și nici nu au anticipat, nici nu au coincis cu decizia finală în acțiunea principală, nu pot fi considerate ca implicând „stabilirea", în sensul art. 6 parag. 1, a drepturilor și obligațiilor civile ale reclamanților.

Rămâne să se stabilească dacă procedura de indisponibilizare a vizat „determinarea" unei acuzații penale împotriva reclamanților.

Atunci când evaluează dacă o acuzație penală a fost determinată în cadrul unei proceduri în fața instanțelor judecătorești naționale, Curtea, în mod similar cu abordarea adoptată cu privire la „stabilirea" unui drept civil, a examinat în mod constant dacă procedura în cauză a implicat o constatare a vinovăției sau a avut ca scop condamnarea ori achitarea reclamantului pentru o infracțiune și dacă măsura luată are vreo consecință pentru cazierul judiciar al reclamantului (...).

Așa cum s-a arătat mai sus, ordinele de confiscare împotriva reclamanților, în prezenta cauză, au avut o natură pur preventivă, de garantare. Conform art. 97a §1 CPP, o astfel de măsură depindea de o suspiciune că activele respective proveneau dintr-o faptă prevăzută de legea penală. Nu implicau însă nicio constatare a vinovăției sau condamnarea persoanei fizice ori juridice care deținea bunurile sechestrate.

Acest lucru este ilustrat de faptul că, în ambele seturi de proceduri, instanțele judecătorești naționale menționau doar „suspiciunea" că al treilea reclamant a primit bunurile respective în contextul mituirii mai multor judecători în Italia. De asemenea, instanțele au luat în considerare condamnarea celui de-al treilea reclamant în Italia, fără nicio constatare proprie a vinovăției. În plus, nu există niciun indiciu că ordinele de confiscare s-au reflectat în oricare dintre cazierele judiciare ale reclamanților.

În aceste condiții, ordinele de confiscare nu au presupus nici „determinarea" unei acuzații penale în sensul art. 6 parag. 1. Curtea concluzionează că, independent de problema dacă ordinele de confiscare trebuie să fie calificate ca determinând „drepturi civile" ale reclamanților sau o „acuzație penală" împotriva lor, art. 6 nu este aplicabil procedurii în litigiu pentru lipsa unei „determinări" a unui astfel de drept sau a unei acuzații prin ordinele de confiscare *(dec. din 10 iulie 2007, www.echr.coe.int)*.

10. Cauza *Reinprecht c. Austriei*. Măsurile preventive nu reprezintă acuzație în materie penală. 47. Curtea a trebuit să examineze problema dacă art. 6 este aplicabil unei proceduri privind o cerere de eliberare din arest preventiv în unul dintre cazurile sale mai vechi, și anume *Neumeister c. Austriei* (§§ 23-24). În acea situație a răspuns negativ la întrebare. În

ceea ce privește latura penală a art. 6, a constatat că, în timp ce „remediile cu privire la arestarea preventivă fac parte, fără îndoială, din domeniul dreptului penal, [art. 6] a limitat în mod expres cerința unui proces echitabil pentru determinarea unei acuzații penale, ceea ce în mod evident nu are nicio legătură cu recursul în cauză". Curtea a arătat, de asemenea, că aplicarea art. 6 unei astfel de proceduri sub aspectul său civil ar da noțiunii de „drepturi și obligații civile" un domeniu de aplicare excesiv de larg.

48. În ceea ce privește latura penală a art. 6, interpretarea de mai sus nu a fost revizuită în jurisprudența ulterioară. Într-adevăr, aplicarea art. 6 în procedura de verificare a legalității detenției preventive ar fi împotriva modului său de redactare, deoarece obiectul său nu este „stabilirea unei acuzații penale". Mai mult decât atât, (...) scopurile diferite urmărite de art. 5 parag. 4 și art. 6 justifică diferențele în ceea ce privește cerințele procedurale (...). Prin urmare, nu există niciun temei pentru a concluziona că latura penală a art. 6 se aplică unei proceduri de revizuire a legalității detenției care intră în sfera de aplicare a art. 5 parag. 4. (...)

55. Rezultă că art. 5 parag. 4 conține garanții procedurale specifice pentru probleme privind privarea de libertate, care sunt diferite de garanțiile procedurale prevăzute la art. 6. Prin urmare, art. 5 parag. 4 este *lex specialis* în raport cu art. 6 *(hot. din 15 noiembrie 2005, www.echr.coe.int)*.

11. Cauza *Ieremeiov c. României (nr. 2)*. Plângere contravențională. Recurarea sentinței primei instanțe. Aplicabilitatea art. 6 din Convenție. 26. Pentru a stabili dacă o sancțiune penală a fost pronunțată împotriva unei persoane în sensul strict al Convenției, Curtea aplică așa-numitul „criteriu *Engel*", reafirmat cel mai recent în *Jussila c. Finlandei* (§§ 30-31) și *Sergey Zolotukhin c. Rusiei* (§ 53). Curtea reiterează, în special, că lipsa de gravitate a sancțiunii impuse nu poate scuti o faptă de caracterul său inerent penal.

27. Aplicând aceste principii în cauză, Curtea constată, în urma soluționării, că hotărârea pronunțată de tribunal, prin care reclamantul era obligat la plata unei amenzi administrative, este echivalentă cu o „sancțiune penală" în sensul strict al Convenției. În special, Curtea observă că fapta săvârșită de reclamant a intrat sub incidența dreptului penal intern. În ceea ce privește natura infracțiunii, Curtea observă că dispozițiile relevante din Codul penal erau îndreptate mai degrabă către toți cetățenii decât către un grup având un statut special și că fapta respectivă îl făcea pe cel care o săvârșea să fie pasibil de sancțiuni destinate să pedepsească și să descurajeze (...).

28. În circumstanțe similare celor din cauză, Curtea a stabilit că, atunci când o instanță de apel este sesizată să se pronunțe cu privire la o cauză în fapt și în drept și să facă o evaluare completă a chestiunii vinovăției ori nevinovăției reclamantului, aceasta nu poate, în vederea unui proces echitabil, să stabilească în mod corespunzător aspectele respective fără o evaluare directă a probelor aduse în persoană de către inculpat (...).

29. În speță, tribunalul a reexaminat faptele cauzei. În cursul reexaminării, acesta nu a primit probe din partea reclamantului și nici nu i-a permis să își pregătească sau să își prezinte apărarea. Faptul că a adresat instanței ultimul cuvânt al inculpatului nu poate echivala cu dreptul său de a fi ascultat de instanță în timpul procesului (...).

30. În plus, tribunalul a audiat părțile doar cu privire la admisibilitatea apelurilor și nu l-a informat pe reclamant cu privire la intenția sa de a casa hotărârea judecătoriei și de a reexamina fondul acuzației. Curtea consideră că, în vederea unui proces echitabil, o instanță

nu poate să caseze o hotărâre precedentă și să reevalueze probele fără să informeze în mod corespunzător părțile interesate și să le acorde posibilitatea de a-și prezenta cauza.

31. Lipsa audierii inculpatului în persoană este și mai dificil de împăcat cu cerințele unui proces echitabil în circumstanțele specifice ale prezentei cauze, din moment ce tribunalul a făcut o evaluare a elementului subiectiv al pretinsei infracțiuni, și anume intenția reclamantului de a denigra. (...)

33. (...) Prin casarea hotărârii judecătoriei și prin reexaminarea fondului acuzației împotriva reclamantului, fără să evalueze probele aduse de acesta și fără să îi permită să își prezinte apărarea, tribunalul nu a respectat cerințele unui proces echitabil *(hot. din 24 noiembrie 2009, M. Of. nr. 846 din 14 decembrie 2012)*.

12. Cauza *Nicoleta Gheorghe c. României*. Tulburarea ordinii publice. Aplicabilitatea art. 6 din Convenție. 25. Revenind la chestiunea aplicabilității art. 6 în cadrul procedurii în litigiu, Curtea constată în primul rând că informațiile oferite de dreptul intern, care nu dau o nuanță „penală" contravenției pentru tulburarea ordinii publice care i-a adus o amendă reclamantei, nu au decât o valoare relativă și nu sunt, așadar, decisive (...). Aceasta precizează că norma de drept încălcată de către reclamantă reglementează contravențiile pentru lipsă de civism și are ca obiect menținerea liniștii între vecini. În acest sens, norma se adresează tuturor cetățenilor, nu unui grup determinat cu statut special (a se vedea *Öztürk c. Germaniei*, § 53). De asemenea, amenda aplicată reclamantei nu avea ca obiect reparația materială a unui prejudiciu, ci, în esență, viza să împiedice repetarea unor acțiuni similare (...). Aceasta avea, așadar, caracterul punitiv prin care se deosebesc, de regulă, sancțiunile penale (...).

26. Evident, așa cum observă Guvernul în mod întemeiat, reclamanta nu mai risca o pedeapsă cu închisoarea la vremea producerii faptelor. Acest fapt nu este totuși decisiv, în sine, în sensul aplicabilității sub aspect penal a art. 6 din Convenție, deoarece, așa cum Curtea a subliniat în repetate rânduri, miza relativ redusă nu înlătură caracterul penal intrinsec al unei fapte (...). Curtea consideră că natura generală a dispoziției legale încălcate în speță de către reclamantă, precum și obiectivul disuasiv și punitiv al sancțiunii aplicate sunt suficiente pentru a demonstra că fapta în litigiu avea caracter penal în sensul art. 6 din Convenție, care este, așadar, aplicabil *(hot. din 3 aprilie 2012, www.echr.coe.int)*.

13. Cauza *Ziliberberg c. Republicii Moldova*. Contravenții la ordinea publică. Aplicabilitatea art. 6 din Convenție. 32. Cu privire la natura contravenției comise de către reclamant, Curtea notează că acesta a fost acuzat, în baza art. 174/1 alin. (4) din Codul privind contravențiile administrative (CCA), de participare la o manifestare de protest neautorizată. Această prevedere legală reglementează contravențiile comise împotriva ordinii publice și a fost adoptată pentru a reglementa modul în care manifestările de protest ar trebui să se desfășoare. Prin urmare, norma legală încălcată de către reclamant se adresează tuturor cetățenilor, și nu unui grup anume care să aibă un statut special. Caracterul general al normei de drept este în continuare confirmat de prevederile art. 1 și art. 12 CCA, care prevăd că responsabilitatea administrativă survine la vârsta de 16 ani, toți cetățenii trebuie să respecte normele de drept și drepturile altor cetățeni și persoane juridice. (...)

34. Caracterul penal al faptei este, de asemenea, dovedit și de faptul că reclamantul a fost luat de poliție, fiind reținut pentru mai multe ore și interogat de către ofițerii de urmărire penală. (...) Mai mult, dacă nu ar fi achitat amenda impusă, i s-ar fi aplicat pedeapsa sub formă de arest administrativ, în circumstanțele prevăzute de art. 26 alin. (4) CCA, pentru

o perioadă de douăzeci de zile (...). Este important de notat faptul că, în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă în vigoare la acea perioadă, omisiunea de a executa hotărârile judecătorești civile nu putea duce la detenția unei persoane (...).

35. În urma analizei aspectelor variate ale cauzei, Curtea notează preeminența celor care sugerează că acuzațiile aduse reclamantului au fost de natură penală. Deși niciuna dintre ele nu este decisivă, cumulativ ele determină caracterul penal al „acuzațiilor" aduse reclamantului, în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 1 februarie 2005, www.echr.coe.int)*.

14. Cauza *Escoubet c. Belgiei* (Marea Cameră). Proceduri administrative de ridicare a permisului de conducere. 33. În ceea ce privește încadrarea în dreptul intern a retragerii imediate a unui permis de conducere, Curtea observă că, potrivit Curții de Casație, aceasta nu este o măsură impusă de legea penală, deoarece este o „măsură preventivă concepută pentru a îndepărta un șofer periculos de pe drumuri pentru o anumită perioadă de timp" (...).

34. Curtea notează că faptul că retragerea imediată este o măsură reglementată prin forma consolidată a Legii din 16 martie 1968, care constituie o lege penală distinctă, nu este decisiv. Faptul că o măsură este prevăzută într-o lege penală a unui stat respondent înseamnă, în sine, că se încadrează în domeniul de aplicare a art. 6 din Convenție. Acest articol nu este aplicabil decât dacă există o „acuzație penală" împotriva unei anumite persoane (...), ceea ce înseamnă că o persoană a primit „notificarea oficială din partea unei autorități competente a unui acuzații în sensul că a comis o infracțiune" (...) sau a fost subiectul unor „măsuri care presupuneau implicarea unei astfel de afirmații și care, de asemenea, afectează în mod substanțial situația suspectului" (...). Garanțiile procedurale prevăzute la art. 6 nu se aplică, de regulă, diferitelor măsuri preliminare care pot fi luate ca parte a unei anchete penale înainte de a se formula o „acuzație în materie penală", cum ar fi arestarea sau audierea unui suspect (a se vedea *Fayed c. Regatului Unit*, § 61, și *Saunders c. Regatului Unit*, § 67), măsuri care pot, cu toate acestea, să facă obiectul altor dispoziții ale Convenției, în special al art. 3 și art. 5 (a se vedea, printre alte hotărâri, *Brogan și alții c. Regatului Unit*, § 53) *(hot. din 28 octombrie 1999, www.echr.coe.int)*.

15. Cauza *Boulois c. Luxemburgului* (Marea Cameră). Procedură de executare a pedepsei. Inaplicabilitatea art. 6 din Convenție. 83. Curtea a avut ocazia de a recunoaște scopul legitim al unei politici de reintegrare socială progresivă a persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii. (...)

85. Marea Cameră consideră că art. 6 parag. 1 din Convenție nu este aplicabil sub aspectul său penal, deoarece procedurile privind sistemul penitenciar nu se referă, în principiu, la stabilirea unei „acuzații în materie penală" (...).

86. Curtea trebuie să examineze, prin urmare, dacă reclamantul avea un „drept civil", în scopul de a evalua dacă garanțiile procedurale oferite de art. 6 parag. 1 din Convenție au fost aplicabile în procedura referitoare la cererile sale de învoire din penitenciar.

87. Potrivit jurisprudenței tradiționale a Curții, examinarea cererilor de eliberare provizorie sau problemele legate de modul de executare a unei pedepse privative de libertate nu se încadrează în domeniul de aplicare a art. 6 parag. 1 [a se vedea *Neumeister c. Austriei*, §§ 22 și 23, *Lorsé și alții c. Olandei* (dec.) și *Montcornet de Caumont c. Franței* (dec.)].

88. Este adevărat că s-a constatat recent de către Curte existența unui drept „civil" într-o cauză ce privește, de exemplu, dreptul la vizită din partea familiei unui deținut sau

la corespondență. În opinia Curții, această linie a jurisprudenței nu se referă însă la situația din cauză *(hot. din 3 aprilie 2012, www.echr.coe.int).*

16. Cauza *Maaouia c. Franței* (Marea Cameră). Ordine de expulzare a străinilor. Inaplicabilitatea art. 6 din Convenție. 36. Curtea amintește că dispozițiile Convenției trebuie să fie interpretate în lumina întregului sistem al Convenției, inclusiv protocoalele sale. În această privință, Curtea notează că art. 1 din Protocolul nr. 7 conține garanții procedurale aplicabile expulzării străinilor. În plus, Curtea observă că preambulul acestui instrument se referă la necesitatea de a lua „măsuri suplimentare pentru a asigura garantarea colectivă a anumitor drepturi și libertăți prin intermediul Convenției". Luate împreună, aceste dispoziții arată că statele au fost conștiente că art. 6 parag. 1 nu se aplică procedurilor de expulzare a străinilor și au dorit să ia măsuri speciale în acest domeniu (...).

37. Prin urmare, Curtea consideră că, prin adoptarea art. 1 din Protocolul nr. 7, care conține garanții specifice procedurilor pentru expulzarea străinilor, statele au sugerat în mod clar intenția lor de a nu include o astfel de procedură în domeniul de aplicare a art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

39. Curtea consideră în continuare că ordinele de expulzare a străinilor de pe teritoriul francez nu privesc stabilirea unei acuzații penale. În această privință, caracterizarea lor în ordinea juridică internă este deschisă unor interpretări diferite. În orice caz, caracterizarea din ordinea juridică internă nu poate, în sine, să fie decisivă pentru a determina dacă sancțiunea este sau nu de natură penală. Alți factori, în special natura pedepsei în cauză, trebuie să fie luați în considerare (...). La acest subiect, Curtea constată că, în general, ordinele de expulzare nu sunt calificate ca având un caracter penal în statele membre ale Consiliului Europei. Astfel de ordine, care în cele mai multe state pot fi, de asemenea, emise de autoritățile administrative, constituie o măsură specială preventivă în scopul controlului imigrației și nu privesc stabilirea unei acuzații penale în sensul art. 6 parag. 1. Faptul că sunt impuse în cadrul unei proceduri penale nu poate modifica natura lor, în esență preventivă. Rezultă că procedura de anulare a unor astfel de măsuri nu poate fi considerată ca ținând de domeniul penal (...).

40. Curtea concluzionează că deciziile privind intrarea, șederea și deportarea străinilor nu privesc stabilirea unor drepturi sau obligații civile ale solicitantului sau a unei acuzații penale împotriva sa, în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 5 octombrie 2000, www.echr.coe.int).*

17. Cauza *Lucky Dev c. Suediei*. Fapte „identice" sau „în esență identice". 55. (...) După cum Curtea a mai arătat [*Manasson c. Suediei* (dec.), §§ 22-23, *Carlberg c. Suediei*, §§ 69-70], obligația unui om de afaceri de a introduce cifre/date corecte în registre este o obligație *per se*, care nu depinde de folosirea actelor contabile pentru determinarea răspunderii fiscale (*tax liability*). (...)

59. (...) Art. 4 din Protocolul nr. 7 nu interzice ca mai multe proceduri concurente să fie instrumentate până la pronunțarea unei hotărâri definitive (...) [*Garaudy c. Franței* (dec.)]. Nu este nicio problemă din punctul de vedere al Convenției când, în situația a două proceduri paralele, a doua procedură este întreruptă când în prima s-a pronunțat o hotărâre definitivă [*Zigarella c. Italiei* (dec.)]. (...)

61. (...) Curtea a arătat în anumite situații (...) că, și dacă sancțiuni diferite (condamnare la pedeapsa închisorii cu suspendarea executării și retragerea permisului de conducere) privind aceeași problemă (conducerea sub influența băuturilor alcoolice) au fost aplicate

de autorități diferite în proceduri distincte, dacă a existat o legătură suficient de apropiată între ele, raportat la conținut și la timp, nu a fost încălcat principiul *non bis in idem (hot. din 27 noiembrie 2014, www.echr.coe.int)*.

18. Cauza *Butnaru și Bejan-Piser c. României*. Încălcarea principiului *non bis in idem*. 35. Reclamanta a fost achitată, într-o fază inițială, de acuzația de lovire sau alte violențe în raport cu incidentul din 2 iunie 2004 și, ulterior, a fost condamnată pentru tâlhărie în raport tot cu același incident.

36. (...) În raport cu principiile enunțate în cauza *Sergey Zolotukhin c. Rusiei* (...), aspectul care trebuie clarificat nu este acela dacă elementele constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art. 180 și la art. 211 CP în vigoare la momentul faptelor [*Codul penal din 1969 – n.a.*] erau sau nu identice, ci acela de a determina dacă faptele imputate reclamantei în cele două proceduri penale se refereau la același comportament (...). În acest scop, Curtea trebuie să cerceteze dacă în cauză era vorba despre același comportament din partea acelorași persoane cu aceeași ocazie (...).

37. În prezenta speță, Curtea observă că reclamanta a fost acuzată în două rânduri pentru aceleași acte de violență pe care le aplicase aceleiași persoane, D.M.M., la aceeași dată, 2 iunie 2004; observă, de asemenea, că D.M.M. a avut posibilitatea de a-și susține cauza în calitate de victimă (...). Chiar dacă alte fapte – respectiv o atingere adusă patrimoniului lui D.M.M. – au fost imputate persoanei în cauză în cadrul celei de-a doua proceduri, nu este mai puțin adevărat că cele două proceduri în cauză coincideau în privința actelor de violență.

38. Or, în cauze similare prezentei spețe, Curtea a concluzionat deja în sensul existenței, în esență, a acelorași fapte, chiar dacă cele două proceduri vizate au tratat elemente parțial diferite (a se vedea, în acest sens, *Gradinger c. Austriei*, § 55). Cel mai recent, în cauza *Asadbeyli și alții c. Azerbaidjanului* (...), în care reclamanții au făcut obiectul a două proceduri distincte privind o manifestare la care participaseră, Curtea a admis că infracțiunile de săvârșirea cărora persoanele în cauză erau acuzate erau diferite în raport cu un anumit număr de elemente, dar a concluzionat că procedurile se suprapuneau în ceea ce privește elementele esențiale ale infracțiunilor (...).

39. În ceea ce privește cauza *Muslija c. Bosniei și Herțegovinei* (...), în care reclamantul făcuse obiectul a două proceduri – administrativă și, respectiv, penală –, pentru că își lovise fosta soție, Curtea a urmat un raționament identic și a concluzionat că faptele erau esențial aceleași, întrucât actele de violență erau, între altele, un element atât al abaterii administrative, cât și un element al infracțiunii.

40. În același timp, în cauza *Ruotsalainen c. Finlandei* (...), în care reclamantul fusese condamnat în două rânduri pentru infracțiuni prevăzute de legislația fiscală, Curtea a concluzionat că faptele de care era acesta acuzat în cadrul procedurilor respective erau, în esență, aceleași, chiar dacă elementul intențional nu fusese reținut decât în cadrul primei proceduri.

41. În schimb, în cauza *Pirttimäki c. Finlandei* (...), Curtea a concluzionat că nu fusese încălcat art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție pe motiv că cele două proceduri menționate nu se refereau la fapte, în esență, identice, întrucât circumstanțele de fapt și părțile erau diferite (...).

42. Prin urmare, în speță, Curtea consideră că infracțiunea de tâlhărie de care reclamanta era acuzată îngloba în ansamblul său faptele infracțiunii de lovire sau alte violențe și

că această din urmă infracțiune nu conținea niciun element care să nu fi fost inclus în infracțiunea de tâlhărie. Actele de violență constituiau, astfel, elementul infracțional unic în cadrul procedurii pentru lovire sau alte violențe și un element esențial în cadrul procedurii pentru tâlhărie.

43. În cele din urmă, Curtea observă că, deși reclamanta a invocat autoritatea de lucru judecat în cadrul celei de-a doua proceduri, instanțele interne nu au stabilit expres în cadrul acestei proceduri că existau circumstanțe de fapt care distingeau acuzația de tâlhărie de cea de lovire sau alte violențe pentru care persoana în cauză fusese deja achitată (...). Pe de altă parte, a arătat că instanța de apel s-a pronunțat, prin decizia din 4 martie 2008, că a existat identitate de fapte între cele două proceduri în cauză (...), dar că aceste constatări nu puteau să conducă, din motive procedurale, la o redeschidere a procedurii (...).

44. Prin urmare, Curtea consideră că actele de violență de care reclamanta era acuzată în cadrul celor două proceduri au fost, în esență, aceleași. (...)

46. În plus, art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție are ca obiect să interzică repetarea procedurilor penale definitiv închise (...). Rezultă, așadar, o interdicție privind procedurile penale consecutive.

47. Totuși, în ceea ce privește procedurile penale paralele, art. 4 sus-menționat nu le interzice. Într-o astfel de situație, nu se poate afirma că reclamantul a fost trimis în judecată în mai multe rânduri pentru „o infracțiune pentru care fusese deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă" (...). Astfel, Curtea a concluzionat în sensul caracterului vădit nefondat al unei cereri într-o cauză în care instanța națională pusese capăt celei de-a doua proceduri atunci când a fost pronunțată o hotărâre definitivă în cadrul primei proceduri (...). Cu toate acestea, a constatat o încălcare atunci când instanțele interne nu au pus capăt celei de-a doua proceduri (...).

48. Aplicând aceste principii în speță, Curtea observă că prima procedură s-a finalizat cu o hotărâre definitivă pronunțată la 24 ianuarie 2006 de Tribunalul Bacău. Constată, de asemenea, că, în cadrul celei de-a doua proceduri, aceeași instanță a pronunțat, la 7 martie 2006, o hotărâre prin care condamna reclamanta în primă instanță. Rezultă că aceasta a fost condamnată în primă instanță pentru tâlhărie, deși hotărârea de achitare pentru lovire sau alte violențe rămăsese deja definitivă.

49. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că reclamanta a fost judecată în două rânduri pentru aceleași acte de violență.

50. Prin urmare, a fost încălcat art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție *(hot. din 23 iunie 2015, M. Of. nr. 139 din 23 februarie 2016)*.

19. Cauza *Niță c. României*. Decesul inculpatului. Obligația instanței de a stabili formal caracterul ilicit al faptelor. 37. Curtea nu poate admite că, prin decesul unei persoane, caracterul ilicit al acțiunilor sale rămâne nerecunoscut, ba chiar, cum s-a întâmplat în cauza de față, că au fost complet trecute sub tăcere în deciziile parchetului și ale instanțelor naționale, în ciuda probelor indubitabile depuse la dosar de către organele de anchetă.

Desigur, principiile ce guvernează răspunderea penală a unei persoane suspectate că ar fi comis fapte interzise prin legea penală și aplicarea lor de către autoritățile naționale ar împiedica, pe bună dreptate, la data la care a fost dispusă neînceperea urmăririi penale, urmărirea răspunderii polițistului R.G. după decesul său. Curtea nu ar putea repune în discuție acest principiu fundamental al dreptului penal național, și anume caracterul personal și netransmisibil al răspunderii penale. Totuși, rămâne adevărat că o recunoaștere

formală, de către autorități, a caracterului ilicit al unor astfel de acțiuni înainte de a decide să dispună neînceperea urmăririi penale determinată de decesul persoanei în cauză ar constitui, pe de o parte, un mesaj clar transmis opiniei publice că autoritățile nu sunt dispuse să tolereze astfel de acțiuni și le-ar deschide, pe de altă parte, părților interesate calea unei acțiuni în răspundere civilă îndreptate împotriva statului pentru faptele comise de prepușii săi în exercițiul funcției. Așadar, aceasta ar avea un caracter exemplar și ar putea preveni eventuale recursuri în fața Curții pentru situații de fapt similare *(hot. din 4 noiembrie 2008, M. Of. nr. 30 din 14 ianuarie 2010)*.

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

20. Cauza C-163/10, *Procedura penală împotriva lui Aldo Patriciello*. Imunitate europarlamentară. Condiții. 18. Trebuie arătat cu titlu introductiv că, astfel cum Curtea a constatat deja, imunitatea parlamentară a deputaților europeni, astfel cum este prevăzută la art. 8 și art. 9 din protocol [*Protocolul privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene, anexat la Tratatul privind Uniunea Europeană, Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene și Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice – n.a.*], cuprinde cele două forme de protecție recunoscute în mod obișnuit membrilor parlamentelor naționale din statele membre, și anume imunitatea cu privire la opiniile și la voturile exprimate în exercitarea funcțiilor parlamentare, precum și inviolabilitatea parlamentară, care comportă în principiu o protecție împotriva procedurilor judiciare. (...)

22. Într-o cauză precum litigiul principal, revine, așadar, instanței de trimitere competența de a decide dacă declarațiile în cauză se încadrează în imunitatea prevăzută la art. 8 din protocol, apreciind dacă sunt întrunite condițiile pentru aplicarea acestei imunități (...).

23. În schimb, incumbă Curții obligația de a furniza instanței naționale toate indicațiile necesare pentru a o ghida în această apreciere, reformulând, dacă este cazul, întrebarea care i-a fost adresată. (...)

25. Sub acest aspect, este necesar să se sublinieze că, spre deosebire de inviolabilitatea parlamentară prevăzută la art. 9 primul paragraf lit. (a) din protocol, care depinde de dreptul național, întinderea imunității prevăzute la art. 8 din protocol trebuie stabilită, în absența unei trimiteri la legislațiile naționale, doar în temeiul dreptului Uniunii (...).

26. Astfel după cum Curtea a statuat deja, art. 8 din protocol, care constituie o dispoziție specială aplicabilă oricărei proceduri judiciare în raport cu care deputatul european beneficiază de imunitate cu privire la opiniile și la voturile exprimate în cadrul exercitării funcțiilor parlamentare, urmărește protecția libertății de exprimare și a independenței deputaților europeni, astfel încât se opune oricărei proceduri judiciare cu privire la asemenea opinii sau voturi (...).

27. Rezultă că, oricare ar fi regimul de imunitate prevăzut de dreptul național sau limitele enunțate de acesta, atunci când condițiile de fond pentru recunoașterea imunității consacrate la art. 8 din protocol sunt întrunite, aceasta nu poate fi ridicată de Parlamentul European, iar instanța națională competentă să o aplice este obligată să respingă acțiunea introdusă împotriva deputatului european vizat (...).

28. Astfel cum au susținut toate părțile interesate care au prezentat observații în cadrul acestei cauze, declarațiile unui deputat european nu pot fi private de beneficiul acestei imunități pentru simplul fapt că au fost efectuate în afara incintei Parlamentului European. (...)

33. Reiese, de asemenea, din modul de redactare a art. 8 din protocol că, pentru a fi acoperită de imunitate, o opinie trebuie să fi fost exprimată de un deputat european „în cadrul exercitării funcțiilor [lor]", implicând astfel cerința unei legături între opinia exprimată și funcțiile parlamentare.

34. În ceea ce privește, precum în cauza principală, declarațiile unui deputat european față de care s-a declanșat urmărirea penală în statul membru de origine, este necesar să se constate că imunitatea prevăzută la art. 8 din protocol, astfel cum reiese deja de la § 27 din prezenta hotărâre, este susceptibilă să împiedice definitiv autoritățile judiciare și instanțele naționale să își exercite competențele corespunzătoare în materie de urmărire și de sancționare a infracțiunilor în scopul de a asigura respectarea ordinii publice pe teritoriul lor și, corelativ, să priveze astfel în totalitate persoanele vătămate prin aceste declarații de accesul la justiție, inclusiv, dacă este cazul, în vederea obținerii reparării prejudiciului suferit în fața instanțelor civile.

35. Ținând cont de aceste consecințe, se impune a admite că legătura dintre opinia exprimată și funcțiile parlamentare trebuie să fie directă și să se impună cu evidență.

36. De asemenea, trebuie să se considere că, ținând cont de descrierea condițiilor și a conținutului afirmațiilor deputatului european în discuție în cauza principală, acestea par relativ îndepărtate de atribuțiile unui membru al Parlamentului European și, în consecință, sunt cu dificultate susceptibile să prezinte o legătură directă cu un interes general care să preocupe cetățenii. Astfel, chiar dacă o asemenea legătură ar putea fi stabilită, ea nu se poate impune cu evidență. (...)

39. În această privință, este necesar a reaminti că, chiar dacă Parlamentul European, precum în cauza principală, la cererea deputatului european vizat, a adoptat o decizie de apărare a imunității acestuia din urmă, această decizie, adoptată în conformitate cu regulamentul său de procedură, constituie doar un aviz care nu produce niciun efect obligatoriu în privința instanțelor naționale, întrucât protocolul nu conține nicio dispoziție care să prevadă obligația acestora din urmă de a trimite Parlamentului European decizia privind existența condițiilor prevăzute la art. 8. Astfel cum Curtea a statuat deja, împrejurarea că legislația unui stat membru, precum cea din cauza principală, prevede o procedură de apărare a membrilor parlamentului național, permițându-i acestuia să intervină în situația în care instanța națională nu recunoaște această imunitate, nu implică recunoașterea acelorași puteri Parlamentului European în privința deputaților europeni care provin din acest stat, din moment ce art. 8 din protocol nu prevede în mod expres o astfel de competență și nu face trimitere la normele de drept național (...).

40. În consecință, contrar celor susținute de învinuitul din cauza principală cu ocazia ședinței, deși Parlamentul European și instanțele naționale trebuie, desigur, în temeiul obligației de cooperare loială între instituțiile europene și autoritățile naționale, astfel cum este consacrată de art. 4 alin. (3) TUE și de art. 18 din protocol, să coopereze în vederea evitării oricărui conflict privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor protocolului (...), dreptul Uniunii nu impune instanței de trimitere nicio obligație particulară în ceea ce privește motivarea deciziilor sale în cazul în care, ținând cont de interpretarea furnizată de prezenta hotărâre dată în aplicarea art. 267 TFUE, ea ar decide să se îndepărteze de avizul furnizat de Parlamentul European, despre care a fost informată, privind aplicarea art. 8 din protocol faptelor care fac obiectul cauzei principale.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Art. 8 din Protocolul privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene, anexat la Tratatele UE, FUE și CEEA, trebuie interpretat în sensul că o declarație efectuată de un deputat european în afara incintei Parlamentului European și care a condus la declanșarea urmăririi penale în statul membru de origine sub aspectul infracțiunii de denunțare calomnioasă nu constituie o opinie exprimată în cadrul exercitării funcțiilor parlamentare care să fie apărată de imunitatea prevăzută la această dispoziție decât atunci când această declarație corespunde unei aprecieri subiective care prezintă o legătură directă și evidentă cu exercitarea unor asemenea funcții. Revine instanței de trimitere competența de a stabili dacă în cauza principală sunt întrunite aceste condiții *(hot. din 6 septembrie 2011, curia.europa.eu)*.

21. Cauza C-62/06, *Fazenda Pública – Director Geral das Alfândegas c. ZF Zefeser – Importação e Exportação de Produtos Alimentares Lda.* Competența parchetului într-o procedură preliminară. Act care poate declanșa urmărirea penală. Efectele prescripției. 16. După cum a subliniat avocatul general la § 74 din concluziile prezentate, din decizia de trimitere, precum și din observațiile înaintate Curții rezultă că, în ceea ce privește cauza din acțiunea principală, Ministerul Public a început urmărirea penală împotriva asociaților din cadrul ZF Zefeser în fața Tribunal Judicial de Setúbal, astfel încât problema de a stabili care ar fi concluziile care s-ar desprinde în cazul în care nu ar fi fost începută urmărirea penală nu prezintă nicio utilitate în vederea soluționării litigiului din acțiunea principală. (...)

18. Prin intermediul primei și al celei de-a cincea întrebări preliminare, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, care este autoritatea competentă pentru a califica un act drept „act care poate declanșa urmărirea penală" în vederea aplicării art. 3 din Regulamentul nr. 1697/79 [*Regulamentul (CEE) nr. 1697/79 al Consiliului din 24 iulie 1979 privind recuperarea ulterioară a taxelor la import sau la export, abrogat prin Regulamentul (CEE) nr. 2913/92 – n.a.*]. Mai precis, aceasta solicită să se stabilească, pe de o parte, dacă este de competența autorităților vamale sau a instanțelor penale să facă o astfel de apreciere și, pe de altă parte, dacă o hotărâre de încetare a procesului penal sau de achitare pronunțată de o autoritate judiciară, ca urmare a intervenirii prescripției urmăririi penale, se opune calificării menționate. (...)

21. Pentru a răspunde acestor întrebări preliminare, trebuie amintit, în primul rând, faptul că excepția de la termenul de prescripție de trei ani este aplicabilă, în temeiul art. 3 din Regulamentul nr. 1697/79, dacă „autoritățile competente constată că incapacitatea lor de a stabili, în ceea ce privește mărfurile în cauză, valoarea exactă a taxelor la import sau a taxelor la export legal datorate este rezultatul unui act care poate declanșa urmărirea penală".

22. Prin urmare, rezultă în mod expres din textul acestei dispoziții că autoritățile competente pentru a califica actul drept „act care poate declanșa urmărirea penală" sunt aceleași autorități care, ca rezultat al acelui act, nu au putut percepe taxele vamale datorate și care, prin urmare, înțeleg să procedeze la recuperarea lor ulterioară. Or, astfel cum se prevede în special la art. 2 alin. (1) din Regulamentul nr. 1697/79, determinarea valorii unor astfel de taxe și formularea unei acțiuni de recuperare a lor sunt de competența autorităților vamale ale statelor membre. (...)

24. Într-adevăr, această dispoziție nu se referă nici la o condamnare penală, nici chiar la punerea în mișcare a unei acțiuni penale, ci, în mod clar, la comiterea unui act

care poate declanșa urmărirea penală. De altfel, acest lucru este confirmat de diferitele variante lingvistice ale dispoziției menționate, în special de versiunile portugheză („*un acto passível de procedimento judicial*"), engleză („*an act that could give rise to criminal court proceedings*"), germană („*Handlungen, die strafrechtlich verfolgbar sind*"), spaniolă („*un acto que puede dar lugar a la incoación de un proceso judicial punitivo*") și italiană („*un atto passibile di un'azione giudiziaria repressiva*").

25. Prin urmare, în scopul aplicării excepției prevăzute la art. 3 din Regulamentul nr. 1697/79 în ceea ce privește termenul de prescripție a acțiunii de recuperare a taxelor neîncasate, acest articol nu impune nici ca urmărirea penală să fie efectiv începută de autoritățile penale ale unui stat membru și să se încheie cu o condamnare a autorilor actului în cauză, nici, *a fortiori*, ca urmărirea penală să nu fie prescrisă.

26. În consecință, în temeiul art. 3 menționat, calificarea unui act drept „act care poate declanșa urmărirea penală" în sensul primului paragraf al acestui articol este de competența autorităților vamale chemate să stabilească valoarea exactă a taxelor la import sau la export în cauză. (...)

28. Într-adevăr, calificarea de către autoritățile vamale a unui act drept „act care poate declanșa urmărirea penală" nu constituie o constatare a faptului că a fost săvârșită efectiv o infracțiune (...). Astfel cum rezultă din primul și din al doilea considerent al Regulamentului nr. 1697/79, calificarea menționată nu se face decât în cadrul și în scopul unei proceduri de natură administrativă care are ca unic scop să permită autorităților respective remedierea perceperii incorecte sau insuficiente a taxelor la import sau la export. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Calificarea unui act drept „act care poate declanșa urmărirea penală" în sensul art. 3 primul paragraf din Regulamentul (CEE) nr. 1697/79 al Consiliului din 24 iulie 1979 privind recuperarea ulterioară a taxelor la import sau la export care nu au fost solicitate de la debitor pentru mărfurile plasate sub un regim vamal care implică obligația de a plăti astfel de taxe este de competența autorităților vamale chemate să stabilească valoarea exactă a taxelor la import sau la export în cauză *(hot. din 18 decembrie 2007, curia.europa.eu)*.

22. Cauza C-617/10, *Åklagaren c. lui Hans Åkerberg Fransson*. *Non bis in idem*. Impunerea, în mod succesiv, a unei sancțiuni fiscale și a unei sancțiuni penale. Raporturile dreptului Uniunii Europene cu Convenția europeană a drepturilor omului. 34. Trebuie arătat că art. 50 din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*] nu se opune ca un stat membru să impună, pentru aceleași fapte de nerespectare a obligațiilor declarative în domeniul TVA, o combinație de sancțiuni fiscale și penale. Astfel, pentru a garanta perceperea integralității încasărilor din TVA și, prin aceasta, protecția intereselor financiare ale Uniunii, statele membre dispun de libertatea de alegere a sancțiunilor aplicabile (...). Acestea pot, așadar, să îmbrace forma unor sancțiuni administrative, a unor sancțiuni penale sau o combinație a celor două. Doar atunci când sancțiunea fiscală îmbracă un caracter penal în sensul art. 50 din Cartă și este definitivă, se opune dispoziția menționată ca pentru aceleași fapte să se desfășoare o urmărire penală împotriva aceleiași persoane.

35. În continuare, trebuie amintit că, în vederea aprecierii naturii penale a sancțiunilor fiscale, sunt pertinente trei criterii. Primul este calificarea juridică a infracțiunii în dreptul intern, al doilea, natura însăși a infracțiunii, iar al treilea, natura și gradul de severitate a sancțiunii pe care persoana în cauză riscă să o suporte (...).

36. Revine instanței de trimitere competența de a aprecia, în lumina acestor criterii, dacă este necesar să se procedeze la o examinare a cumulului de sancțiuni fiscale și penale prevăzut de legislația națională în raport cu standardele naționale (...), ceea ce ar putea să o conducă, eventual, să considere acest cumul ca fiind contrar standardelor amintite, cu condiția ca sancțiunile restante să fie efective, proporționale și disuasive. (...)

44. În ceea ce privește, mai întâi, consecințele care trebuie deduse de instanța națională dintr-un conflict între dreptul național și Convenția europeană a drepturilor omului, trebuie amintit că, deși, așa cum confirmă art. 6 alin. (3) TUE [*Tratatul privind Uniunea Europeană – n.a.*], drepturile fundamentale, astfel cum sunt acestea garantate de Convenție, constituie principii generale ale dreptului Uniunii și deși art. 52 alin. (3) din Cartă impune să se dea drepturilor conținute în aceasta corespunzătoare drepturilor garantate de Convenție același înțeles și aceeași întindere precum cele pe care le conferă Convenția amintită, aceasta din urmă nu constituie, atât timp cât Uniunea nu a aderat la ea, un instrument juridic integrat formal în ordinea juridică a Uniunii. În consecință, dreptul Uniunii nu reglementează raporturile dintre Convenția europeană a drepturilor omului și ordinile juridice ale statelor membre și nu stabilește nici consecințele care trebuie deduse de instanța națională în cazul unui conflict între drepturile garantate de această Convenție și o normă de drept național (...).

45. În ceea ce privește, în continuare, consecințele care trebuie deduse de instanța națională dintr-un conflict între dispozițiile dreptului național și drepturile garantate de Cartă, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că instanța națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile dreptului Uniunii are obligația de a asigura efectul deplin al acestor norme, înlăturând, dacă este necesar, din oficiu aplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale, chiar ulterioară, fără a fi necesar să solicite sau să aștepte înlăturarea prealabilă a acesteia pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional (...).

46. Astfel, ar fi incompatibilă cu cerințele inerente însești naturii dreptului Uniunii orice dispoziție dintr-o ordine juridică națională sau orice practică legislativă, administrativă sau judiciară ce ar avea ca efect diminuarea eficienței dreptului Uniunii prin faptul de a nega instanței competente să aplice acest drept prerogativa de a face, chiar în momentul acestei aplicări, tot ceea ce este necesar pentru a înlătura dispozițiile legislative naționale care ar constitui eventual un obstacol în calea eficienței depline a normelor Uniunii (...).

47. Pe de altă parte, în temeiul art. 267 TFUE [*Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene – n.a.*], o instanță națională sesizată cu un litigiu privind dreptul Uniunii ale cărui înțeles sau întindere nu îi sunt clare poate sau, după caz, trebuie să sesizeze Curtea cu problemele de interpretare referitoare la dispoziția dreptului Uniunii în cauză. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Principiul *non bis in idem* enunțat la art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu se opune ca un stat membru să impună, pentru aceleași fapte de nerespectare a obligațiilor declarative în domeniul taxei pe valoarea adăugată, în mod succesiv, o sancțiune fiscală și o sancțiune penală, în măsura în care prima sancțiune nu îmbracă un caracter penal, aspect care trebuie verificat de instanța națională.

2) Dreptul Uniunii nu reglementează raporturile dintre Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, și ordinile juridice ale statelor membre și nu stabilește nici consecințele care trebuie

deduse de instanța națională în cazul unui conflict între drepturile garantate de această Convenție și o normă de drept național.

Dreptul Uniunii se opune unei practici judiciare care subordonează obligația instanței naționale de a lăsa neaplicată orice dispoziție contrară unui drept fundamental garantat de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene condiției ca această contrarietate să reiasă cu claritate din textul acestei Carte sau din jurisprudența aferentă, din moment ce refuză instanței naționale puterea de a aprecia pe deplin, eventual cu cooperarea Curții, compatibilitatea respectivei dispoziții cu aceeași Cartă *(hot. din 26 februarie 2013, curia.europa.eu)*.

23. Cauza C-367/05, *Procedura penală împotriva Normei Kraaijenbrink. Non bis in idem*. Noțiunea de „aceleași fapte". Urmărire penală în două state contractante. Fapte unite prin aceeași rezoluție infracțională. 25. Prin intermediul primei sale întrebări, instanța de trimitere urmărește, în esență, să afle dacă noțiunea „aceleași fapte" în sensul art. 54 CAAS [*Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze cu privire la eliminarea progresivă a controalelor la frontierele lor comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 – n.a.*] trebuie înțeleasă în sensul că se aplică unor fapte diferite constând, printre altele, pe de o parte, în deținerea într-un stat contractant a unor sume de bani provenite din traficul de substanțe narcotice și, pe de altă parte, în convertirea anumitor sume de bani cu aceeași proveniență la casele de schimb valutar situate într-un alt stat contractant, în cazul în care instanța națională sesizată cu cea de-a doua cauză penală constată că respectivele fapte sunt legate între ele prin aceeași rezoluție infracțională.

26. Pentru a răspunde acestei întrebări, trebuie amintit că, astfel cum s-a pronunțat Curtea deja, singurul criteriu relevant pentru aplicarea art. 54 CAAS este acela al identității actelor materiale, înțeles ca existența unui ansamblu de circumstanțe concrete indisolubil legate între ele (...).

27. Pentru a stabili dacă există un astfel de ansamblu de circumstanțe concrete, instanțele naționale competente trebuie să stabilească dacă actele materiale din cele două cauze reprezintă un ansamblu de fapte indisolubil legate în timp, în spațiu, precum și prin obiectul lor (...).

28. Rezultă că punctul de plecare al analizei noțiunii „aceleași fapte" în sensul art. 54 CAAS îl reprezintă aprecierea globală a conduitelor ilicite concrete care au condus la cercetarea penală în fața instanțelor din cele două state contractante. Astfel, art. 54 CAAS devine aplicabil numai când instanța sesizată cu cea de-a doua cauză penală constată că actele materiale formează un ansamblu indisolubil prin legăturile lor în timp, în spațiu și prin obiectul acestora.

29. În schimb, dacă actele materiale nu formează un astfel de ansamblu, simpla împrejurare că instanța sesizată în cea de-a doua cauză constată că autorul prezumtiv al acestor fapte a acționat în realizarea aceleiași rezoluții infracționale nu va fi suficientă pentru a asigura existența unui ansamblu de circumstanțe concrete indisolubil legate între ele care intră în sfera noțiunii „aceleași fapte" în sensul art. 54 CAAS.

30. Așa cum a subliniat în special Comisia Comunităților Europene, o legătură subiectivă între faptele care au făcut obiectul urmăririi penale în cele două state contractante diferite nu determină automat existența unei legături obiective între respectivele acte materiale,

care, prin urmare, pot fi diferite din punct de vedere temporal și spațial, precum și prin natura lor.

31. Mai specific, în ceea ce privește o situație de natura celei din acțiunea principală, în care nu s-a stabilit cu exactitate că aceleași câștiguri financiare obținute din traficul de substanțe narcotice sunt, în tot sau în parte, la originea comportamentelor ilicite din cele două state contractante interesate, trebuie constatat că, în principiu, o astfel de situație nu poate intra în sfera noțiunii „aceleași fapte" în sensul art. 54 CAAS decât dacă se stabilește o legătură obiectivă între sumele de bani din cele două cauze.

32. În această privință, instanțele naționale competente sunt cele care trebuie să aprecieze dacă gradul de identitate și conexitate între toate circumstanțele reale care au făcut obiectul respectivelor cauze penale împotriva aceleiași persoane în cele două state contractante implicate este de natură să permită constatarea că este vorba despre „aceleași fapte" în sensul art. 54 CAAS.

33. În plus, trebuie precizat, în prezenta cauză, că din art. 58 CAAS rezultă că statele contractante au dreptul să aplice dispoziții de drept intern mai largi cu privire la efectul *non bis in idem* al hotărârilor judecătorești pronunțate în străinătate.

34. Totuși, art. 58 CAAS nu conferă nicidecum unui stat contractant dreptul să se abțină de la judecarea unei infracțiuni referitoare la substanțe narcotice prin încălcarea obligațiilor sale care rezultă din art. 71 CAAS coroborat cu art. 36 din Convenția unică [*Convenția unică privind substanțele narcotice, încheiată la New York la 30 martie 1961, în cadrul Organizației Națiunilor Unite – n.a.*], pentru simplul motiv că inculpatul a fost condamnat anterior într-un alt stat contractant pentru alte infracțiuni săvârșite în realizarea aceleiași rezoluții infracționale.

35. În schimb, respectivele dispoziții nu se opun ca, în dreptul intern, instanțele competente sesizate cu o a doua cauză să aibă în vedere, la individualizarea pedepsei, eventualele sancțiuni deja pronunțate în prima cauză. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor Uniunii Economice Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la 19 iunie 1990 la Schengen (Luxemburg), trebuie interpretat în sensul că:

– criteriul relevant pentru aplicarea articolului menționat este cel al identității actelor materiale, înțeles ca existența unui ansamblu de fapte indisolubil legate între ele, independent de încadrarea juridică dată acestor fapte sau de interesul juridic protejat;

– fapte diferite constând în principal, pe de o parte, în deținerea într-un stat contractant a unor sume de bani provenite din traficul de substanțe narcotice și, pe de altă parte, în convertirea sumelor de bani obținute de asemenea dintr-un astfel de trafic la casele de schimb valutar situate într-un alt stat contractant nu trebuie considerate „aceleași fapte" în sensul art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen numai prin prisma faptului că instanța națională competentă constată că respectivele fapte sunt legate între ele prin aceeași rezoluție infracțională;

– instanța națională respectivă este cea care trebuie să aprecieze dacă gradul de identitate și conexitate dintre toate circumstanțele reale care trebuie comparate este de natură să permită constatarea că este vorba despre „aceleași fapte" în sensul art. 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, având în vedere criteriul relevant menționat mai sus *(hot. din 18 iulie 2007, curia.europa.eu)*.

24. Cauzele conexate C-483/09 și C-1/10, *Procedurile penale împotriva lui Magatte Gueye, cu participarea lui X, și a lui Valentín Salmerón Sánchez, cu participarea lui Y*. Ordinele de restricție pot fi dispuse, chiar dacă victimele nu le solicită sau chiar se opun. Medierea poate fi exclusă din procedurile aplicabile infracțiunilor de violență domestică. Statutul victimelor în cadrul procedurilor penale. 52. Astfel cum reiese din considerentele (3) și (4) ale Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, aceasta urmărește numai să elaboreze, în cadrul procedurii penale, astfel cum este definită la art. 1 lit. c) din cuprinsul său, norme minime pentru protecția victimelor infracțiunilor și să le ofere acestora un înalt grad de protecție, în special în ceea ce privește accesul lor la justiție.

53. Pe de altă parte, considerentul (9) al deciziei-cadru precizează că dispozițiile acesteia nu impun statelor membre obligația de a le garanta victimelor un tratament echivalent cu cel al părților din proces. (...)

55. Dispozițiile deciziei-cadru trebuie interpretate astfel încât să fie respectate drepturile fundamentale, printre care se impune a se evidenția dreptul la respectarea vieții private și de familie, astfel cum este prevăzut la art. 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (a se vedea în special Hotărârile *Pupino*, § 59, și *Katz*, § 48). (...)

57. În ceea ce privește art. 3 din decizia-cadru, care obligă statele membre să garanteze victimelor posibilitatea de a fi audiate în cursul procedurii, precum și de a depune elemente de probă, acesta lasă autorităților naționale o largă putere de apreciere în privința modalităților concrete de realizare a acestui obiectiv (a se vedea, în acest sens, Hotărârea *Katz*, § 46).

58. Cu toate acestea, pentru a nu lipsi art. 3 primul paragraf din decizia-cadru de cea mai mare parte a efectului util și pentru a nu încălca obligațiile prevăzute la art. 2 alin. (1) din aceasta, respectivele dispoziții presupun, în orice caz, posibilitatea victimei de a face declarații în cadrul procedurii penale și posibilitatea ca depoziția acesteia să fie luată în considerare în calitate de element de probă (Hotărârea *Katz*, § 47).

59. Astfel, pentru a asigura că victima poate efectiv participa în mod adecvat la procedura penală, dreptul acesteia de a fi audiată trebuie să îi dea, pe lângă posibilitatea de a descrie în mod obiectiv cum s-au desfășurat faptele, și ocazia de a-și exprima punctul de vedere.

60. Acest drept procedural de a fi audiate în sensul art. 3 primul paragraf din decizia-cadru nu le conferă victimelor niciun drept în ceea ce privește alegerea tipurilor de pedepse care pot fi aplicate autorilor faptelor în temeiul normelor dreptului penal național și nici în ceea ce privește nivelul acestor pedepse. (...)

69. În sfârșit, trebuie să se constate că, în sine, obligația de a dispune o măsură de păstrare a unei anumite distanțe în conformitate cu dreptul material în discuție în acțiunea principală nu se încadrează în domeniul de aplicare a deciziei-cadru și, prin urmare, nu poate fi în orice caz evaluată din perspectiva dispozițiilor Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. (...)

72. În această privință, trebuie să se observe că, pe lângă faptul că art. 34 alin. (2) UE [*Tratatul privind Uniunea Europeană (1992) – n.a.*] lasă autorităților naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele necesare pentru a obține rezultatul urmărit de deciziile-cadru, art. 10 alin. (1) din decizia-cadru se limitează la a solicita statelor membre să încerce să promoveze medierea în cazul infracțiunilor pe care „le consideră adecvate", astfel încât alegerea infracțiunilor în cazul cărora este posibilă medierea este lăsată la aprecierea statelor membre. (...)

74. Astfel, din chiar modul de redactare a art. 10 alin. (1) menționat și din larga putere de apreciere acordată de decizia-cadru autorităților naționale în ceea ce privește modalitățile concrete de realizare a obiectivelor acesteia rezultă că, prin faptul că a decis să excludă aplicarea procedurii de mediere în cazul unui anumit tip de infracțiuni, alegere care se bazează pe motive de politică penală, legiuitorul național nu a depășit limitele puterii de apreciere de care dispune (...).

75. Este necesar să se adauge că aprecierea statelor membre poate fi limitată de obligația de a utiliza criterii obiective în vederea stabilirii tipurilor de infracțiuni în privința cărora consideră că medierea nu este adecvată. Nimic nu indică însă că excluderea medierii prevăzută de Legea organică nr. 6/1985 ar fi bazată pe criterii lipsite de obiectivitate. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

1) Art. 2, art. 3 și art. 8 din Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu se opun posibilității ca o sancțiune constând în păstrarea obligatorie a unei anumite distanțe pentru o durată minimă, prevăzută de dreptul penal al unui stat membru cu titlu de pedeapsă complementară, să fie aplicată autorilor unor fapte de violență comise în cadrul familial, chiar dacă victimele acestora contestă aplicarea unei astfel de sancțiuni.

2) Art. 10 alin. (1) din Decizia-cadru 2001/220 trebuie interpretat în sensul că permite statelor membre, având în vedere caracteristicile specifice ale infracțiunilor comise în cadrul familial, să excludă folosirea medierii în toate procedurile penale referitoare la astfel de infracțiuni *(hot. din 15 septembrie 2011, curia.europa.eu)*.

Capitolul II. Acțiunea civilă

Art. 19. Obiectul şi exercitarea acțiunii civile. (1)[1] Acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

(2) Acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului şi, după caz, a părții responsabile civilmente.

(3)[2] Când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau, după caz, de către procuror, în condițiile art. 20 alin. (1) şi (2), şi are ca obiect, în funcție de interesele persoanei pentru care se exercită, tragerea la răspundere civilă delictuală.

(4) Acțiunea civilă se soluționează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depăşeşte durata rezonabilă a procesului.

(5) Repararea prejudiciului material şi moral se face potrivit dispozițiilor legii civile.

Reglementarea anterioară: art. 14, art. 17 și art. 18 CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 19 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 6 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 19 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 6 din Legea nr. 255/2013.

Legislație conexă: ► art. 63 lit. d) și g) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005); ► art. 1349-1395 C. civ.

ADNOTĂRI

1. Spre deosebire de reglementarea anterioară, obiectul acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal constă doar în tragerea la răspundere civilă delictuală (iar nu și contractuală, chiar dacă ar fi posibil). În măsura în care partea civilă sau succesorii acesteia doresc să se prevaleze de răspunderea contractuală, trebuie să se adreseze instanței civile competente, printr-o acțiune separată.

2. Potrivit art. 2537 pct. 3 teza a II-a C. civ., în cazul în care despăgubirile se acordă, potrivit legii, din oficiu, începerea urmăririi penale întrerupe cursul prescripției, chiar dacă nu a avut loc constituirea ca parte civilă. Art. 2541 alin. (6) C. civ. prevede că, în cazul menționat, întreruperea operează până la data când cel împotriva căruia a început să curgă prescripția a cunoscut sau trebuia să cunoască hotărârea definitivă a instanței penale prin care ar fi trebuit să se stabilească despăgubirea.

3. Condițiile răspunderii civile delictuale din Codul civil anterior se regăsesc și în noul Cod civil (art. 1357): existența faptei ilicite, săvârșirea cu vinovăție a acestei fapte, existența unui prejudiciu (patrimonial sau nepatrimonial, având un caracter cert și care să nu fi fost reparat încă), raportul de cauzalitate între fapta ilicită șu prejudiciu și capacitatea juridică a celui chemat să răspundă. La fel, și principiile reparării prejudiciului: repararea integrală – atât *damnum emergens* (prejudiciul efectiv), cât și *lucrum cessans* (beneficiul nerealizat) și cheltuielile făcute pentru evitarea sau limitarea prejudiciului [art. 1349 alin. (2) și art. 1385][1]; repararea în natură, prin restabilirea situației anterioare, iar dacă aceasta nu este cu putință ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură, prin plata unei despăgubiri, stabilită prin acordul părților sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească [art. 1386 alin. (1)].

De asemenea, este prevăzută **răspunderea solidară**, în general, a celor care răspund pentru o faptă prejudiciabilă (art. 1382) și, în special, a autorului faptei cu instigatorul sau complicele, precum și cu tăinuitorul ori cu cel care a tras foloase din prejudicierea altuia ori care, în orice fel, a împiedicat sau a întârziat chemarea în judecată a autorului faptei ilicite (art. 1369), precum și în situația în care prejudiciul a fost cauzat prin acțiunea simultană sau succesivă a mai multor persoane, fără să se poată stabili că a fost cauzat sau, după caz, că nu putea fi cauzat prin fapta vreuneia dintre ele (art. 1370).

La acestea se adaugă dispozițiile privind răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție (art. 1372) și răspunderea comitenților pentru prepuși (art. 1373).

Răspunderea autorului este limitată în cazul vinovăției comune sau al pluralității de cauze (art. 1371).

Dreptul la reparație se naște **din ziua cauzării prejudiciului**, chiar dacă acest drept nu poate fi valorificat imediat [art. 1381 alin. (2)].

Noul Cod civil cuprinde dispoziții exprese pentru stabilirea despăgubirii în caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății (art. 1387), privind inclusiv: stabilirea pierderii și a nerealizării câștigului din muncă (art. 1388), vătămarea minorului (art. 1389),

[1] Potrivit art. 1385 alin. (4) C. civ., dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a victimei.

persoana îndreptățită la despăgubire în caz de deces (art. 1390), repararea prejudiciului nepatrimonial (art. 1391), cheltuieli de îngrijire a sănătății ori cheltuieli de înmormântare (art. 1392), despăgubirea în raport cu ajutorul și pensia (art. 1393).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Limitele învestirii instanței penale cu judecarea acțiunii civile, alăturată celei penale prin constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, în cazul infracțiunilor cu efecte complexe, cum sunt cele de ucidere din culpă și de vătămare corporală din culpă săvârșite de un conducător auto. Instanța penală învestită cu judecarea acțiunii penale în cazul infracțiunilor cu efecte complexe, cum sunt cele de ucidere din culpă și de vătămare corporală din culpă săvârșite de un conducător auto, este învestită să judece acțiunea civilă, alăturată celei penale prin constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, atât cu privire la pretențiile formulate în legătură cu decesul victimei sau cu vătămările corporale suferite, cât și cu privire la pretențiile referitoare la bunurile distruse ori deteriorate ca urmare a aceleiași fapte *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. I din 23 februarie 2004, M. Of. nr. 404 din 6 mai 2004).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile noului Cod penal și ale noului Cod de procedură penală.

2. Infracțiune de pericol. Inadmisibilitatea acțiunii civile. Infracțiunea de mărturie mincinoasă, fiind o infracțiune de pericol, iar nu de rezultat, nu poate fi considerată producătoare de prejudicii, astfel încât acțiunea civilă exercitată în procesul penal nu este admisibilă în raport de dispozițiile art. 19 alin. (1) CPP, potrivit cărora acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul cauzei *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 844/A din 27 iunie 2014, nepublicată).*

3. Despăgubiri. Prestație periodică. Modalitate de calcul. Data de la care se datorează. Deși nici în reglementarea anterioară Legii nr. 287/2009 privind Codul civil nu se prevedea, în concret, ce venituri se iau în considerare pentru calcularea câștigului nerealizat de victima unei fapte ilicite, anterior faptei prejudiciabile, ori perioada exactă, anterioară, ce trebuie analizată, practica judiciară a statuat, constant, că se iau în considerare veniturile, retribuțiile lunare, pe care le realizau victimele, anterior vătămării. În cauză, pentru că partea civilă a beneficiat de anumite venituri ulterior accidentului, mai mici însă decât veniturile pe care le putea realiza, acesteia i se cuvine doar diferența dintre venitul pe care l-ar fi putut realiza lunar și venitul mediu lunar net pe care l-a obținut ulterior accidentului. În consecință, pentru perioada cuprinsă între data producerii accidentului și până la pronunțarea hotărârii, se cuvine părții civile o sumă globală cu titlu de venituri nerealizate sau echivalentul în lei la data plății, iar după pronunțarea hotărârii și până la încetarea stării de nevoie, o prestație periodică lunară *(C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 393/A din 16 martie 2015, ROLII).*

4. Prejudiciu. Condiții de reparare. Caracter cert. Suma reprezentând salariul pentru perioada pe care ar mai fi trăit-o victima până la pensionare reprezintă un prejudiciu incert și eventual și nu poate fi acoperit de instanța de judecată. Or, pentru a fi susceptibil de reparare, prejudiciul trebuie să fie cert și să nu fi fost reparat încă. Caracterul cert al

prejudiciului presupune că acesta este sigur, atât în privința existenței, cât și în privința posibilității de evaluare. Este întotdeauna cert prejudiciul actual, deci prejudiciul deja produs la data când se pretinde repararea lui. Este, de asemenea, cert prejudiciul viitor, care, deși nu s-a produs încă, este sigur că se va produce în viitor, el fiind, astfel, susceptibil de evaluare. În cauză nu există însă certitudinea întinderii perioadei pentru care victima ar fi fost îndreptățită la salariul lunar și nu se cunosc nici sumele cuvenite cu acest titlu. De asemenea, nu se poate cunoaște cu exactitate că sumele vor fi aceleași cu cele care au fost acordate victimei pe timpul vieții (acestea putând fi mai mari sau mai mici), cum, de asemenea, nu se poate ști cu certitudine dacă respectivele drepturi salariale ar fi fost onorate de către angajator *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 257 din 17 februarie 2015, nepublicată)*.

5. Ucidere din culpă. Daune morale ►a) Criterii de apreciere. În privința daunelor morale, definite ca obiect al obligației de dezdăunare pentru prejudiciul moral cauzat prin încălcarea, nesocotirea sau atingerea unor drepturi nepatrimoniale, instanța de judecată trebuie să recurgă, în vederea identificării și evaluării acestei categorii de daune, la criterii obiective, singurele în măsură să ofere caracterul justificat al daunelor și natura controlată a acestora. Astfel de criterii obiective trebuie să răspundă principiului reparării integrale a prejudiciului cauzat, fie acesta de natură nepatrimonială, morală. Întinderea unui astfel de prejudiciu, cu reflectarea sa în câmpul daunelor morale, nu este identică nici măcar în cauzele ce comportă consecințe identice, decesul victimei accidentului. Este adevărat că dreptul la viață aparține exclusiv titularului său. Însă de acest drept se bucură, datorită raporturilor strânse de rudenie, afecțiune și sprijin reciproc, și persoanele aflate în legătură directă cu aceste raporturi, așa cum sunt părinții față de copiii lor. Prin urmare, stingerea dreptului la viață al oricăruia dintre acești subiecți afectează negativ, iremediabil și incomensurabil dreptul la familie și la un mod de viață armonizat unui cadru de familie obișnuit al persoanelor supraviețuitoare, fie acestea părinți sau copii. În aceste împrejurări, atingerea dreptului la viață al victimei generează stingerea unor drepturi inseparabil legate de persoana supraviețuitoare, cum sunt dreptul de a avea și de a păstra o familie, dreptul de a acorda și de a primi sprijin material și/sau moral la/de la membrii familiei, dreptul de a desfășura împreună cu membrii familiei, părinți și copii, activități domestice, fie acestea organizatorice, de socializare sau de agrement familial. Dimensiunea prejudiciului moral și a *pretium doloris* se raportează, totodată, la anterioritatea raporturilor dintre subiecții raportului de familie. Astfel, în lipsa unor probe contrarii, instanța reține că între părțile civile și victime au existat, fără echivoc, raporturi strânse de afecțiune, de respect al relațiilor de familie, precum și de participare activă, reciprocă la modul lor de viață, în familie. Prin urmare, fără îndoială, părțile civile au suferit prejudicii psihice incontestabile, însă imposibil de compensat pecuniar, date fiind valorile distruse. Aceste daune au însă rolul de a ameliora, într-o anumită măsură, suferințele părților civile, pentru ca acestea să poată trece mai ușor peste trauma îndurată. Tocmai de aceea, chiar și aceste dezdăunări trebuie să fie limitate, întrucât, în caz contrar, ar conduce la o îmbogățire fără just temei a părților solicitante. Susținerea că nu se cuvin și bunicilor și fraților aceste despăgubiri, în acest sens fiind Rezoluția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei nr. 75/1965, este neîntemeiată, întrucât rezoluția trebuie interpretată în sensul că, în cazul acestor persoane, se prezumă legătura de afecțiune, ceea ce nu exclude ca și alte persoane să fie în raporturi afective puternice cu victimele și să pretindă asemenea despăgubiri, în

măsura în care se dovedesc astfel de legături *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 770/A din 13 iunie 2014, nepublicată)*. ► **b) Culpă comună. Reducerea proporțională a despăgubirilor. Asigurător. Limitele răspunderii.** Referitor la prejudiciul nepatrimonial suferit de părțile civile, existența lui este, în mod firesc, prezumată, având în vedere legăturile de rudenie existente între acestea și victimă. Față de împrejurarea că faptul prejudiciabil a fost comis din culpa comună a inculpatului și a victimei, inculpatul nu poate răspunde decât în măsura în care a contribuit la producerea pagubei, proporțional cu culpa sa, fiind incidente sub acest aspect dispozițiile art. 1371 alin. (1) C. civ. În cazul accidentelor produse de autoturisme, prin care s-a cauzat decesul victimei, asigurătorul de răspundere civilă, în baza contractului de asigurare, în temeiul art. 54 alin. (1) din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România, trebuie să răspundă direct față de terțele persoane păgubite prin accidentul de circulație produs de asigurat, despăgubirile acordându-se, astfel cum se prevede în art. 49 și art. 50 din același act normativ, pentru sumele pe care inculpatul este obligat să le plătească cu titlu de dezdăunare și cheltuieli de judecată persoanelor păgubite prin decesul victimei. Asigurătorul nu poate acorda despăgubiri pentru cheltuielile penale la care este obligat proprietarul vehiculului asigurat, răspunzător de producerea prejudiciului, în baza art. 274 alin. (1) CPP, inculpatul trebuind să fie obligat la plata cheltuielilor judiciare către stat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 352/A din 30 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

6. Ucidere din culpă. Prejudiciul cauzat furnizorului de servicii medicale. Leziunile suferite de inculpat ca urmare a propriei fapte. Excludere. Potrivit art. 313 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, persoanele care, prin faptele lor, aduc daune altor persoane au obligația de a repara prejudiciul cauzat furnizorului de servicii medicale. În ceea ce-l privește pe inculpat, acesta a adus daune vieții celor două victime, în privința cheltuielilor efectuate cu acestea acțiunea spitalului fiind admisă, însă, în ceea ce privește daunele pe care și le-a cauzat sieși, texul de lege nu este aplicabil. Ca urmare, unitatea spitalicească nu poate recupera de la inculpat în acest cadru procesual aceste cheltuieli *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 770/A din 13 iunie 2014, nepublicată)*. ✍ Ca urmare a modificării Legii nr. 95/2006 prin Legea nr. 132/2014 și a republicării, potrivit art. 320 alin. (1), „Persoanele care prin faptele lor aduc daune sănătății altei persoane, **precum și daune sănătății propriei persoane**, din culpă, răspund potrivit legii și au obligația să repare prejudiciul cauzat furnizorului de servicii medicale reprezentând cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată. Sumele reprezentând cheltuielile efective vor fi recuperate de către furnizorii de servicii medicale. Pentru litigiile având ca obiect recuperarea acestor sume, furnizorii de servicii medicale se subrogă în toate drepturile și obligațiile procesuale ale caselor de asigurări de sănătate și dobândesc calitatea procesuală a acestora în toate procesele și cererile aflate pe rolul instanțelor judecătorești, indiferent de faza de judecată" *(s.n.)*. Deși, potrivit noilor dispoziții, obligația de reparare a prejudiciului cauzat furnizorului de servicii medicale reprezentând cheltuielile efective ocazionate de asistența medicală acordată există și în cazul daunelor aduse, din culpă, sănătății **propriei persoane**, față de dispozițiile art. 19 alin. (1) CPP, aceasta nu poate fi valorificată prin exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, întrucât fapta care face obiectul acțiunii penale nu poate consta în **autolezare** (nefiind incriminată).

7. Vătămare corporală. Asigurător. Limitele răspunderii. Dreptul la despăgubiri recunoscut soțului (soției) sau persoanelor care se află în întreținerea proprietarului ori

conducătorului vehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului, privește doar vătămările lor corporale, ca victime directe ale evenimentului rutier.

Reglementarea legală care interesează în cauză [art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995] este rezultatul transpunerii în legislația națională a reglementării echivalente de la nivel european. Observarea comparativă a textelor normative în discuție (...) relevă însă că, spre deosebire de reglementarea de la nivel european [*art. 12 alin. (2) din Directiva 2009/103/CE – n.a.*], cea din legea internă nu conține nicio precizare în privința tipului de prejudiciu pentru repararea căruia a fost recunoscut un drept la despăgubire pe seama asigurătorului de răspundere civilă obligatorie în favoarea soțului/soției ori persoanei aflate în întreținerea proprietarului sau conducătorului vehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului.

Așadar, la nivel de principiu, asigurarea de răspundere civilă produsă prin accidente de vehicule reprezintă o garanție a persoanelor vătămate prin accident și care aveau deschisă o acțiune în daune împotriva vinovatului de accident ori a moștenitorilor acestuia, că prejudiciul cauzat va fi reparat.

În același timp, această formă de asigurare reprezintă o modalitate prin care titularul asigurării își conservă patrimoniul prin transferarea către societatea de asigurări a obligației de reparare a prejudiciului cauzat în urma unui accident rutier produs din culpa sa, obligație care, în lipsa contractului de asigurare, i-ar fi revenit celui vinovat de producerea accidentului.

Așadar, pentru a fi antrenată răspunderea asigurătorului față de terța persoană păgubită, este necesară existența prealabilă a unei răspunderi civile a autorului faptei (asiguratul) față de aceeași persoană. Răspunderea asigurătorului nu este una de sine stătătoare, acesta putând deveni obligat față de victimă în baza legii doar în măsura în care o atare obligație – izvorâtă, de această dată, din răspunderea civilă delictuală – există și în sarcina conducătorului.

Riscul asigurat, adică evenimentul asigurat care dă naștere obligației asigurătorului de a plăti indemnizația de asigurare – despăgubirea –, constă în accidentul cauzator de prejudicii terților persoane pentru care, potrivit legii, se angajează răspunderea asiguratului sau a conducătorului vehiculului.

Înțelegerea exactă a conținutului și sensului reglementării art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995 presupune interpretarea sistematică a acestei norme legale în contextul întregii reglementări a art. 50, în concordanță cu condițiile legale ale angajării răspunderii asigurătorului și cu natura juridică proprie (mai sus redată) a acestui tip de asigurare. (...)

Divergența vizează cazul membrilor de familie prejudiciați (material și/sau moral) ca urmare a vătămării corporale sau decesului conducătorului auto vinovat de producerea accidentului, respectiv ceea ce doctrina și jurisprudență au denumit a fi prejudiciul prin ricoșeu, înțeles ca prejudiciu cauzat în mod indirect (și care își găsește în prezent o reglementare legală prin dispozițiile art. 1390 și art. 1392 C. civ.).

Întrucât, la originea producerii lui, se regăsește una și aceeași faptă ilicită, este de neconceput repararea prejudiciului prin ricoșeu în absența întrunirii condițiilor răspunderii civile delictuale pentru repararea prejudiciului direct. Mai exact, cerința esențială pentru repararea prejudiciului prin ricoșeu este ca fapta ilicită cauzatoare să își mențină acest caracter (ilicit) și în ceea ce privește victima directă.

Or, potrivit art. 50 alin. (1) din Legea nr. 136/1995, despăgubirile se acordă pentru sumele pe care asiguratul este obligat să le plătească cu titlu de dezdăunare și cheltuieli

de judecată persoanelor păgubite prin vătămare corporală sau deces, precum și prin avarierea ori distrugerea de bunuri.

Pe de altă parte, art. 50 alin. (2) prevede că, în caz de vătămare corporală sau deces, despăgubirile se acordă atât pentru persoanele aflate în afara vehiculului care a produs accidentul, cât și pentru persoanele aflate în acel vehicul, cu excepția conducătorului vehiculului respectiv.

Excluderea conducătorului vehiculului din sfera „terților persoane păgubite", la care se referă art. 49 din lege, are drept consecință faptul că asigurătorul nu datorează despăgubiri în caz de vătămare a sănătății sau pentru moartea asiguratului în accident și nici pentru avarierea sau distrugerea bunurilor sale, inclusiv a autovehiculului condus de el și care a provocat accidentul.

Această excludere nu este însă întâmplătoare și nu se justifică doar pe legătura contractuală asigurat-asigurător din raportul de asigurare (care, în cazul asigurării casco, spre exemplu, este chiar cea care stă la baza includerii în asigurare a bunurilor asiguratului), ci tocmai pe lipsa, în acest caz, a fundamentului asigurării de răspundere civilă, respectiv pe existența unei obligații de reparare a prejudiciului în sarcina conducătorului auto, izvorâtă din răspunderea civilă delictuală. Asiguratul nu poate avea răspundere civilă față de el însuși, așa încât asigurarea de răspundere este fără obiect. Acest lucru se întâmplă atunci când persoana victimei se confundă cu cea responsabilă de producerea faptei ilicite.

În tot acest context, recunoașterea unui drept la despăgubiri soțului/soției sau persoanelor care se află în întreținerea proprietarului ori conducătorului vehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului, nu poate fi văzută decât ca menită să acopere acele prejudicii suferite de aceste subiecte decurgând din vătămările lor corporale, ca victime directe ale accidentului.

A admite că art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995 recunoaște un drept la despăgubiri membrilor familiei conducătorului auto vinovat de accident pentru repararea prejudiciilor indirecte, prin ricoșeu, provocate acestora (constând în cheltuieli cu spitalizarea și înmormântarea, acordarea întreținerii pe care acesta o presta în timpul vieții, daune morale pentru durerea pierderii unei ființe dragi) înseamnă a admite că asigurătorul trebuie să răspundă pentru repararea prejudiciilor indirecte ale faptei cauzatoare de prejudicii, atunci când nu este ținut, potrivit legii, la repararea prejudiciilor directe ale aceleiași fapte și mai ales în absența fundamentului legal dat de existența unei răspunderi civile delictuale a persoanei asigurate ori a celui ce a cauzat evenimentul rutier. (...)

Asigurătorul va fi însă ținut întotdeauna să despăgubească membrii familiei conducătorului vinovat de accident ori de câte ori aceștia sunt victime directe ale accidentului auto, așadar, pentru repararea prejudiciilor lor corporale, și acesta este sensul propriu al normei legale aflate în analiză. (...)

Totuși, ca și în cazul reglementării prezente în directiva europeană, scopul tratării distincte a acestei categorii de subiecte a fost acela de a acorda membrilor familiei asiguratului, conducătorului auto sau oricărei altei persoane care poartă răspunderea producerii accidentului o protecție comparabilă cu cea de care se bucură alte terțe victime, spre a nu fi excluse de la acest beneficiu tocmai pe considerentul relației de rudenie dintre acestea și conducătorul vinovat. (...)

Concluzia care se impune, de asemenea, în urma acestei analize este aceea că dispozițiile art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995 sunt mai degrabă rezultat al unei transpuneri imperfecte a art. 3 din Directiva 84/5/CEE, actualul art. 12 alin. (2) din Directiva 2009/103/

CE, dar că, chiar astfel fiind, interpretarea și aplicarea acestora nu pot avea loc decât în sensul normei europene de inspirație, respectiv că dreptul la despăgubiri recunoscut soțului (soției) sau persoanelor aflate în întreținerea proprietarului ori conducătorului vehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului, vizează propriile vătămări corporale cauzate lor în accident, iar nu prejudiciile prin ricoșeu, ca urmare a vătămării corporale sau decesului autorului accidentului.

O interpretare contrară, respectiv că, în lipsa oricărei limitări din norma legală, trebuie înțeles că dreptul recunoscut acestei categorii de subiecte vizează repararea oricărui tip de prejudiciu (direct, dar și cel prin ricoșeu), conduce spre o soluție inacceptabilă din punctul de vedere al dreptului intern și, implicit, la un rezultat de modificare a regulilor de funcționare a asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, incompatibilă cu natura juridică proprie acesteia (respectiv nașterea obligației asigurătorului de dezdăunare pentru prejudicii de care conducătorul auto – fie el asigurat ori terț care utilizează vehiculul persoanei asigurate – nu poate fi ținut să răspundă).

Așa cum explică avocatul general în concluziile sale prezentate în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-300/10 (...), directivele din materia asigurărilor de răspundere civilă auto nu au drept scop armonizarea regimurilor de răspundere civilă ale statelor membre, nici criteriile de stabilire a răspunderii pentru pagubele materiale rezultate în urma unui accident de circulație și nici întinderea răspunderii, acestea neintrând în domeniul de aplicare a directivelor în cauză.

Așadar, nu s-ar putea atribui legiuitorului intern voința de a se îndepărta de la soluția din norma europeană de inspirație și de a consacra drepturi mai largi categoriei de subiecte în discuție, întrucât ar însemna să se accepte că, în procesul de transpunere a unei directive de reglementare a materiei asigurărilor, legiuitorul național ar fi intervenit în vederea modificării regulilor în materie de răspundere civilă delictuală.

În sfârșit, s-ar ajunge pe această cale la alterarea naturii juridice proprii asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, care s-ar transforma într-o veritabilă asigurare de viață, întrucât s-ar ajunge ca soțul (soția) ori cel aflat în întreținerea conducătorului auto asigurat și vinovat de accident să fie despăgubit în temeiul asigurării obligatorii de răspundere civilă delictuală pentru cazul de moarte a soțului/întreținătorului, ceea ce contravine naturii proprii a acestui tip de asigurare, astfel cum este conturat actual prin normele art. 2223 alin. (1) C. civ. și art. 49 alin. (1) din Legea nr. 136/1995 *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 23 din 26 octombrie 2015, M. Of. nr. 71 din 1 februarie 2016).*

8. Asigurător de răspundere civilă. Răspundere. Natură juridică ► a) În cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, societatea de asigurare are calitate de parte responsabilă civilmente și are obligația de a repara singură prejudiciul cauzat prin infracțiune, în limitele stabilite în contractul de asigurare și prin dispozițiile legale privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă. (...) Potrivit dispozițiilor art. 32 alin. (1) CPP, părțile sunt subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară. Alineatul secund al aceluiași articol prevede că părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Dispozițiile art. 86 CPP definesc partea responsabilă civilmente ca fiind persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată

să răspundă în proces, aceste dispoziții legale consacrând, astfel, calitatea procesuală pasivă a părții responsabile civilmente pe latura civilă a procesului penal. Conform dispozițiilor art. 19 alin. (4) CPP, acțiunea civilă se soluționează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului. Dispozițiile alin. (5) al aceluiași articol prevăd că repararea prejudiciului material și moral se face potrivit legii civile. Din examinarea coroborată a dispozițiilor legale evocate se desprinde concluzia că partea responsabilă civilmente este parte în procesul penal și răspunde în acest cadru numai pe latură civilă pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune de către inculpat, însă numai în condițiile legii civile, respectiv în baza unei obligații legale sau convenționale. În ceea ce privește Decizia nr. I/2005, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, se constată că aceasta nu mai este de actualitate, întrucât prin art. 86 din Legea nr. 135/2010 legiuitorul a extins expres sfera răspunderii civile în procesul penal de la obligația legală de răspundere pentru fapta altuia la obligația de răspundere civilă contractuală. Astfel, plecând de la natura specială a contractului de asigurare de răspundere civilă obligatorie, se apreciază că asigurătorii de răspundere civilă obligatorie au calitate de părți responsabile civilmente în procesul penal pentru prejudicii produse de asigurații lor prin accidente de vehicule, atât în temeiul legii civile, cât și în temeiul contractului de asigurare. Calitatea de parte responsabilă civilmente izvorând din lege. (...) Potrivit normelor europene, statele membre ale Uniunii Europene au obligația de a asigura cadrul legal necesar pentru ca toți proprietarii și deținătorii de vehicule care se află în mod obișnuit pe teritoriul lor să încheie cu o companie de asigurări contracte care să garanteze răspunderea civilă pentru pagubele produse de vehiculele menționate. În cazul legislației române, această obligație este îndeplinită prin edictarea art. 48 din Legea nr. 136/1995, care a impus proprietarilor de vehicule supuse înmatriculării sau înregistrării obligația de a încheia contracte de asigurare de răspundere civilă pentru pagubele produse terților prin accidentele produse de aceste vehicule. Sub acest aspect se cuvine subliniată nu numai existența unei legislații primare (Legea nr. 136/1995), ci și a unei legislații terțiare, materializată în actele cu valoare obligatorie emise de autoritatea legal abilitată în materie (fosta Comisie de Supraveghere a Asigurărilor, actualmente Autoritatea de Supraveghere Financiară – numită în precedent și în continuare A.S.F.), prin care s-au adoptat Normele privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule. Analiza acestor dispoziții legale conduce la concluzia că acest tip de contract de asigurare obligatorie de răspundere civilă este un contract impus de lege, cu distincțiile aferente referitoare la asigurările prin efectul legii. Relevante în acest sens sunt dispozițiile art. 3 din Legea nr. 136/1995, care prevăd că în asigurarea obligatorie raporturile dintre asigurat și asigurător, drepturile și obligațiile fiecărei părți sunt stabilite prin lege. Acest tip de contract este impus anumitor categorii de persoane, respectiv persoanelor fizice și juridice care au în proprietate vehicule supuse înmatriculării sau înregistrării în România, așa cum reiese din dispozițiile art. 48 din Legea nr. 136/1995. De asemenea, acest tip de contract vizează o anumită obligație, respectiv pe cea de a asigura răspunderea în cazul accidentelor produse de vehicule, astfel cum reiese din interpretarea art. 4 din Legea nr. 136/1995. Nu în ultimul rând, acest tip de contract, potrivit dispozițiilor legale menționate, are prevederi obligatorii referitoare la riscurile asigurate și la tipul de daune pe care le asigură (art. 50-52 din Legea nr. 136/1995), la cazurile de excludere de la asigurare și chiar la limitele pecuniare ale asigurării (art. 53 din Legea nr. 136/1995, coroborat cu art. 24 și urm. din Norma nr. 23/2014 a A.S.F., cu modificările ulterioare), ceea ce întărește concluzia că este vorba despre un

contract impus de lege, în care principiul libertății contractuale suferă restricții și în care părțile se văd limitate în manifestarea deplină a autonomiei de voință. În raport cu dispozițiile legale menționate, contractul de asigurare obligatorie de răspundere civilă este un contract forțat, întrucât părțile sunt obligate să îl încheie sub presiunea unor sancțiuni administrative. Calitatea de parte responsabilă civilmente izvorând din contract: Potrivit dispozițiilor art. 49 din Legea nr. 136/1995, asigurătorul acordă despăgubiri în baza contractului de asigurare pentru prejudiciile de care asigurații răspund față de terțe persoane păgubite prin accidente de vehicule și de tramvaie, ca și pentru cheltuielile făcute de asigurați în procesul civil, iar potrivit dispozițiilor art. 55 din același act normativ, despăgubirile se plătesc de către asigurător persoanelor fizice sau juridice păgubite. În plus, dispozițiile art. 1270 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil instituie principiul *pacta sunt servanda* și prevăd forța obligatorie a contractului valabil încheiat între părțile contractante, iar dispozițiile art. 1280 din același act normativ prevăd că un contract produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel. Or, dispozițiile art. 49 din Legea nr. 136/1995 instituie un caz de extindere a efectelor contractului de asigurare de răspundere în beneficiul terților păgubiți prin accidente. Cum asigurătorul răspunde pentru asigurat în condițiile art. 49 din Legea nr. 136/1995 și în temeiul contractului de asigurare, se poate reține ca întrunită cerința art. 86 CPP, anume aceea ca asigurătorului de răspundere civilă obligatorie să îi incumbe o obligație legală și deopotrivă convențională de reparare a prejudiciului cauzat prin infracțiune, ca urmare, acesta trebuie să participe în procesul penal în calitate de parte responsabilă civilmente. Cu privire la limitele răspunderii, Înalta Curte de Casație și Justiție consideră că acestea reies din interpretarea dispozițiilor art. 3, coroborat cu art. 49 și cu art. 53 din Legea nr. 136/1995, texte legale care prevăd în esență că drepturile părților se stabilesc prin lege și că prin norme adoptate de Autoritatea de Supraveghere Financiară se stabilesc limitele despăgubirilor și condițiile de plată. De asemenea, din examinarea dispozițiilor art. 24 alin. (1) din Norma A.S.F. nr. 23/2014, cu modificările ulterioare, reiese că asigurătorii R.C.A. au obligația de a stabili limite de despăgubire, care nu pot fi mai mici decât cele stabilite de către A.S.F. La alineatul al doilea al aceluiași articol se prevede, pentru accidente produse începând cu anul 2012, o limită de despăgubire pentru pagubele materiale produse în unul și același accident, indiferent de numărul persoanelor păgubite, de 1.000.000 euro în echivalent în lei la cursul de schimb valutar la data producerii accidentului, comunicat de Banca Națională a României, iar cu privire la despăgubirile pentru vătămări corporale și decese, inclusiv pentru prejudicii fără caracter patrimonial, în aceleași condiții-cadru enunțate pentru daunele materiale, limita de despăgubire este de 5.000.000 euro, în echivalent în lei la cursul B.N.R. din ziua accidentului. Alineatul final al aceluiași articol prevede o revizuire a limitelor de despăgubire din 5 în 5 ani, în funcție de evoluția indicelui european al prețurilor de consum, stabilit conform Regulamentului (CE) nr. 2494/95 al Consiliului din 23 octombrie 1995 privind indicii armonizați ai prețurilor de consum. Sub aspectul limitelor despăgubirii sunt relevante și dispozițiile art. 25 din Norma A.S.F. nr. 23/2014, care prevăd că, în cazul în care în unul și același eveniment au fost prejudiciate mai multe persoane și valoarea totală a prejudiciilor depășește limitele de despăgubire specificate în polița R.C.A., despăgubirea va fi stabilită în funcție de cota-parte din valoarea prejudiciului ce revine fiecărei persoane îndreptățite la despăgubire. Limitele convenționale ale despăgubirii se deduc din interpretarea art. 49 din Legea nr. 136/1995, care prevăd *in terminis*, pe de o parte, că asigurătorul acordă despăgubiri în baza contractului de asigurare și, pe de altă parte, că nivelul despăgubirilor

se stabilește: a) în conformitate cu legislația în vigoare din statul pe teritoriul căruia s-a produs accidentul de vehicul și cu cel mai mare nivel de despăgubire dintre cel prevăzut în legislația respectivă și cel prevăzut în contractul de asigurare; b) în conformitate cu legislația românească în vigoare, în cazul în care persoanele păgubite sunt cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene, în timpul unei călătorii ce leagă direct două teritorii în care este valabil Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene, dacă nu există birou național pe teritoriul traversat în care s-a produs accidentul. Aceste limite se deduc și din dispozițiile art. 16 alin. (1) și (2) din Norma A.S.F. nr. 23/2014, care instituie obligația de emitere a poliței de asigurare la încheierea asigurării obligatorii R.C.A. și care prevăd și posibilitatea ca părțile să încheie acte adiționale la contract, prin care să includă clauze suplimentare, cu condiția ca acestea să nu reducă sau să restricționeze drepturile unei părți prejudiciate ce decurg din asigurarea obligatorie și nici să nu contravină prevederilor legale. Totodată, din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 24 alin. (1) din Norma A.S.F. nr. 23/2014 reiese că în contract părțile pot stipula limite maxime de despăgubire, care nu pot fi inferioare celor prevăzute de normă. În concluzie, față de împrejurarea că, de principiu, părțile dintr-un contract de asigurare pot stabili întinderea despăgubirii, se poate conchide că limitele în care asigurătorul de răspundere civilă obligatorie este ținut să răspundă în procesul penal ca parte responsabilă civilmente sunt cele din contractul de asigurare, cu precizarea că în respectivul contract părțile nu pot stipula limite inferioare celor stabilite de autoritatea de supraveghere în materie. În ceea ce privește răspunderea solidară sau exclusivă, Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că dispozițiile art. 49 și ale art. 55 din Legea nr. 136/1995 instituie răspunderea exclusivă a asigurătorului pentru prejudiciile cauzate de asigurat. Acest fapt este, de altfel, în acord atât cu dispozițiile legale care reglementează asigurarea de răspundere civilă obligatorie, cât, mai ales, cu cadrul contractual care fundamentează raporturile juridice dintre părți. Astfel, părțile încheie un contract aleatoriu, în care riscul producerii unei fapte prejudiciabile trece de la asigurat la asigurător, este asumat de acesta din urmă, care răspunde la producerea riscului asigurat, întrucât a încasat în acest scop o primă de asigurare stabilită în raport cu specificul riscului. Ca urmare, obligația de dezdăunare a persoanelor păgubite prin infracțiune își are cauza în contraprestația asiguratului, respectiv în plata primei de asigurare. Împrejurarea că asigurătorul răspunde în limitele prevăzute în contract și că această limitare ar putea aduce atingere principiului reparației integrale a prejudiciului nu justifică legal răspunderea solidară cu autorul faptei ilicite, întrucât solidaritatea nu rezultă din lege sau din contract, iar asigurătorul răspunde pentru asigurat în temeiul legii și al contractului, asumându-și o obligație proprie și nefiind ținut la reparație în condițiile art. 1382 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, întrucât nu răspunde pentru o faptă prejudiciabilă pe care să fi comis-o alături de asigurat. În realitate, răspunderea de care este ținut asigurătorul R.C.A. este una limitată de contractul de asigurare și de lege, așa cum s-a argumentat în precedent, dar nimic nu împiedică antrenarea răspunderii civile delictuale a asiguratului, în temeiul principiului reparației integrale a prejudiciului, pentru diferența de despăgubire nesuportată de asigurător *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 1 din 15 februarie 2016, M. Of. nr. 258 din 6 aprilie 2016)*. ► **b)** În cazul asigurărilor de răspundere civilă, societățile de asigurare au o obligație de a despăgubi persoanele păgubite prin fapta inculpatului, în cazul producerii riscului asigurat, în limitele contractului sau a legii. Plata despăgubirilor se face în temeiul contractului de asigurare și nu se întemeiază pe ideea de culpă, ce caracterizează răspunderea pentru fapta altei persoane. Odată dovedită culpa asiguratului, societatea de asigurare

despăgubește partea civilă în limitele contractului sau în limitele stabilite prin anumite norme legale incidente, pe când partea responsabilă civilmente răspunde pentru întreaga pagubă cauzată de persoana pentru care este ținută a răspunde. Mai mult decât atât, natura juridică a obligației asumate de asigurător prin încheierea contractului de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto este total diferită de răspunderea pentru fapta altei persoane stabilită în cadrul raportului de prepușenie, respectiv de subordonare între comitent și prepusul său. Astfel, solidaritatea pasivă este o excepție de la regula de drept comun a divizibilității obligației, astfel încât ea trebuie stipulată expres, fie în contract, fie în lege, întrucât nu se prezumă; or, din acest punct de vedere, Legea nr. 136/1995 nu prevede o asemenea solidaritate, aceasta nefiind prevăzută nici în contractul de asigurare. Așadar, societatea de asigurare nu poate fi obligată în solidar cu inculpatul la plata despăgubirilor civile *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 467/A din 10 aprilie 2014, nepublicată)*. ► **c)** Răspunderea asigurătorului este o răspundere contractuală, angajată în baza contractului de asigurare încheiat cu asiguratul, și nu o formă a răspunderii civile delictuale. În consecință, asigurătorul nu poate fi obligat în solidar cu asiguratul la plata despăgubirilor către victima accidentului. Ca urmare a modificării art. 55 alin. (1) din Legea nr. 136/1995 prin art. I pct. 22 din O.U.G. nr. 61/2005, s-a renunțat la condiția potrivit căreia asigurătorul plătea numai în măsura în care persoanele fizice sau juridice păgubite nu fuseseră despăgubite de asigurat. În consecință, nu se mai poate susține că răspunderea asigurătorului are un caracter subsidiar față de cea a asiguratului, cel dintâi putând fi obligat direct la repararea prejudiciului, ca urmare a producerii riscului asigurat *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1607/A din 22 decembrie 2014, nepublicată)*.

9. Vătămare corporală din culpă. Despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială. Răspundere în caz de culpă comună. Într-o cauză penală având ca obiect o infracțiune de vătămare corporală din culpă, potrivit art. 1391 alin. (1) C. civ., doar victima infracțiunii, care a suferit un prejudiciu, este îndreptățită să obțină o despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială. Autorul faptei va fi ținut să răspundă numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o în cazul în care victima prejudiciului a contribuit și ea cu vinovăție la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu l-a evitat, în tot sau în parte, deși putea să o facă [art. 1371 alin. (1) C. civ.] *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 12 din 16 mai 2016, www.scj.ro)*.

10. Bunuri ilegal introduse în țară. Confiscare. Obligarea la plata taxelor vamale. În cazul infracțiunii de contrabandă prevăzute de Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a bunurilor sau mărfurilor introduse ilegal pe teritoriul vamal al României, concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând datoria vamală, numai în ipoteza în care acestea au trecut de primul birou vamal situat pe teritoriul vamal comunitar fără a fi fost prezentate în vamă și transportate spre acest birou vamal *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 11 din 22 aprilie 2015, M. Of. nr. 381 din 2 iunie 2015)*.

11. Culpă medicală. Solidaritate. Răspunderea penală a unității sanitare. Consecințe în planul răspunderii civile delictuale. Calitatea de parte responsabilă civilmente a Ministerului Sănătății și a unității administrativ-teritoriale. Atribuții nemijlocite privind activitatea medicală a spitalului inculpat. Culpa *in eligendo*. Finanțare necorespunzătoare. Potrivit art. 168 alin. (2) și art. 644 alin. (2) [*art. 166 alin. (2) și art. 655 alin. (2) din Legea nr. 95/2006, republicată – n.a.*] din Legea nr. 95/2006, „Unitățile sanitare publice sau

private, în calitate de furnizori de servicii medicale, răspund în condițiile legii civile pentru prejudiciile produse de personalul medical angajat, în solidar cu acesta" [*Potrivit art. 166 alin. (2) din Legea nr. 95/2006, republicată: „Spitalul răspunde, în condițiile legii, pentru calitatea actului medical, pentru respectarea condițiilor de cazare, igienă, alimentație și de prevenire a infecțiilor nozocomiale, precum și pentru acoperirea prejudiciilor cauzate pacienților" – n.a.*]. Răspunderea penală a persoanei juridice în dreptul român este o răspundere directă, pentru fapta proprie. Prin urmare, atunci când are calitatea de inculpat în procesul penal, persoanei juridice i se impută o faptă proprie. Pentru aceeași faptă pot fi urmărite și condamnate și persoanele fizice care au contribuit la săvârșirea aceleiași infracțiuni. Or, partea responsabilă civilmente răspunde – civil – nu pentru fapta proprie, ci pentru fapta altuia. Astfel, deși, în principiu, în cadrul aceluiași proces penal poate fi cumulată calitatea de inculpat a unei persoane juridice cu cea de parte responsabilă civilmente, ținând seama de faptul că până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive nu este încă antrenată nicio formă de răspundere a persoanelor judecate, nu se poate susține că în raport de aceeași infracțiune o persoană juridică poate fi obligată pe latură civilă atât în calitate de inculpat, care presupune, după cum s-a arătat, o răspundere pentru fapta proprie, cât și în aceea de parte responsabilă civilmente, care implică o răspundere pentru fapta altuia (a comitentului pentru fapta prepusului).

În calitatea sa de inculpat condamnat, spitalul răspunde oricum pentru întreaga sumă cu care s-a constituit parte civilă persoana vătămată prin infracțiunea comisă, indiferent că această sumă este cerută și de la inculpații persoane fizice. Prin urmare, spitalul fiind obligat la plata despăgubirilor civile ca inculpat, nu se mai impunea obligarea sa și ca parte responsabilă civilmente.

De asemenea, Ministerul Sănătății și municipiul București au, în cauză, calitate de comitenți și răspund ca părți responsabile civilmente pentru inculpatul spital, în persoana căruia s-a constatat că sunt îndeplinite condițiile răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie. Raportul de prepușenie implică existența unui raport de subordonare între două persoane, prin acordul lor, în baza căruia una dintre ele (comitentul) încredințează celeilalte (prepus) o anumită însărcinare, din care decurge pentru comitent prerogativa de a da instrucțiuni, a îndruma și a controla activitatea prepusului, iar pentru prepus obligația de a urma îndrumările și directivele primite. (...)

Analizând dispozițiile în materie [*art. 16, art. 163 alin. (1), art. 166 alin. (2), art. 190 și art. 199 din Legea nr. 95/2006, republicată, O.U.G. nr. 162/2008, Hotărârea nr. 425 din 22 decembrie 2008 a Consiliului General al Municipiului București – n.a.*], se poate observa că, teoretic, responsabilitatea principală a Ministerului Sănătății este de a dezvolta politici naționale de sănătate, de a reglementa sectorul de sănătate, de a stabili standarde de organizare și funcționare și de a îmbunătăți sănătatea publică. Practic însă, Ministerul Sănătății a rămas responsabil de funcționarea spitalelor publice și puternic implicat în finanțarea unor activități medicale prin intermediul programelor naționale de sănătate. Pe parcursul anului 2010, Ministerul a relansat procesul de reformă prin descentralizarea responsabilității pentru managementul spitalelor publice către autoritățile locale, ceea ce a determinat creșterea implicării autorităților locale în asigurarea asistenței medicale.

(...) La data producerii incendiului, responsabilitatea administrării spitalului aparținea teoretic municipiului București și managerului spitalului, care însă era desemnat de Ministrul Sănătății, pentru că încă nu fusese reglementat cadrul practic de predare a spitalului în administrarea autorității locale. Pe de altă parte, așa cum rezultă din actele depuse la

dosar, municipiul București, prin Primarul General, putea lua decizii asupra mandatului managerului spitalului, cum ar fi încetarea mandatului acestuia, lucru care de altfel s-a realizat imediat după producerea incendiului. (...)

Sub aspectul răspunderilor, cercetarea evenimentului de către ITM nu a putut lua în considerare contribuția instituțiilor ierarhic superioare din punct de vedere al securității și sănătății în muncă, dar a reliefat în repetate rânduri modul în care asigurarea suportului financiar necesar pentru susținerea spitalului trebuie avut în vedere la producerea incendiului și faptul că instituțiile ierarhic superioare spitalului au un grad evident de culpă în modul în care instituția era finanțată și manageriată. Blocarea nediferențiată a posturilor în sistemul bugetar, fără o analiză responsabilă și competentă a situației din fiecare sector, a accentuat situația deja grea în care își desfășurau activitatea medicii și asistentele din spitalele publice, creând astfel o criză fără precedent. Realitățile sociale din România arată fără posibilitate de tăgadă că încadrarea suboptimală cu personal medical în unitățile medicale de stat a fost de natură să pună în pericol viața pacienților și a afectat în mod clar calitatea actului medical.

Cadrul legislativ valabil la data producerii evenimentelor în cauză era unul cel puțin confuz și neadaptat realității social-economice, motiv pentru care este evident că și stabilirea unui temei de drept pentru antamarea răspunderii unei anumite instituții publice este foarte greu de realizat. Însă este de neconceput ca inexistența unui cadru legislativ coerent, previzibil sau accesibil pentru fiecare cetățean să fie unicul temei al imposibilității de a trage la răspundere factorii principali de decizie în domeniul sănătății publice sau instituțiile care în realitate controlau în mod direct modul în care era finanțat și administrat un spital.

În cauză, atât Ministerul Sănătății, cât și municipiul București, prin Primarul General, ambele și prin autoritatea managerului spitalului, în desemnarea sau menținerea căruia în funcție erau direct implicate, erau în mod direct și nemijlocit responsabile de funcționarea spitalului și voința acestor entități publice era determinantă în finanțarea activităților medicale sau administrative ce aveau loc în spital. Prin urmare, ambele instituții aveau atribuții nemijlocite privind activitatea medicală a inculpatului persoană juridică, precum și prerogativa de îndrumare și direcție a activității spitalului. De asemenea, acestea au o culpă evidentă în supravegherea și direcționarea activității spitalului și a managerului său, manifestată atât printr-o culpă *in eligendo*, în ceea ce privește persoana managerului spitalului, cât și în ceea ce privește lipsa unei susțineri financiare adecvate nevoilor de funcționare ale spitalului.

În ceea ce privește situația Administrației Spitalelor și Serviciilor Medicale București, aceasta a fost înființată prin Hotărârea nr. 378 din 9 decembrie 2008 a Consiliului General al Municipiului București, ca instituție publică de interes local al municipiului București, cu personalitate juridică, finanțată din bugetul local al municipiului București (art. 1). Din actul normativ prin care a fost înființată rezultă că Administrația Spitalelor și Serviciilor Medicale este doar un serviciu de specialitate în cadrul autorității administrației publice locale, municipiul București, și nu o instituție distinctă de acesta, astfel încât nu ar putea răspunde în locul municipiului București. Pe de altă parte, ca ordonator secundar de credite, această instituție nu avea posibilitatea reală de a acorda sumele de bani necesare satisfacerii cerințelor spitalului în lipsa unui acord din partea ordonatorului principal de credite. Pentru aceste motive, soluția de respingere a acțiunii civile formulate împotriva părții responsabile civilmente Administrația Spitalelor și Serviciilor Medicale București este una corectă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 537/A din 2 aprilie 2015, nepublicată)*.

12. Inculpați judecați separat pentru infracțiunea generatoare de prejudiciu. Solidaritate. Obligarea separată la plata despăgubirilor civile. Consecințe. Obligarea în solidar a celor doi inculpați la plata despăgubirilor civile, în condițiile în care unul dintre ei a fost condamnat și obligat la acoperirea prejudiciului printr-o hotărâre definitivă anterioară, ar fi dus la existența a două sentințe penale, respectiv titluri executorii, lucru inadmisibil, întrucât aceasta ar fi însemnat încălcarea efectului negativ al principiului autorității de lucru judecat constând în imposibilitatea judecării de două ori a aceleiași persoane pentru aceeași infracțiune. La momentul punerii în executare a celor două sentințe penale de către partea civilă, ar putea exista probleme din perspectiva existenței a două titluri executorii pentru aceeași sumă, însă, în realitate, această problemă nu este insurmontabilă, din moment ce, în cazul obligațiilor solidare, potrivit principiilor care guvernează modalitatea de executare a acestor obligații, creditorul se poate îndrepta împotriva oricăruia dintre cei doi debitori (respectiv inculpatul din cauză și cealaltă persoană condamnată deja definitiv), fără însă ca vreunul dintre cei doi debitori să îi poată opune creditorului beneficiul de diviziune; prin urmare, fiecare dintre cei doi debitori poate astfel să fie obligat la plata întregii sume datorate, urmând ca, ulterior, eventual, debitorul care a efectuat plata să se îndrepte împotriva celuilalt debitor prin exercitarea unei acțiuni civile în regres *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 733/A din 5 iunie 2014, nepublicată)*.

13. Principiul reparației integrale. Evaziune fiscală. Modalitate de actualizare a prejudiciului ► a) În cauzele penale având ca obiect infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute în Legea nr. 241/2005, instanța, soluționând acțiunea civilă, dispune obligarea inculpatului condamnat pentru săvârșirea acestor infracțiuni la plata sumelor reprezentând obligația fiscală principală datorată și la plata sumelor reprezentând obligațiile fiscale accesorii datorate, în condițiile Codului de procedură fiscală. (...) În orice litigii referitoare la valorificarea creanțelor fiscale principale și accesorii de către creditor, astfel cum acesta este definit de art. 25 CPF, se aplică prevederile Codului fiscal și ale Codului de procedură fiscală. În consecință, împrejurarea că unele componente ale administrării creanțelor fiscale, precum stabilirea și verificarea contribuțiilor la bugetul general consolidat, se realizează în cadrul unei proceduri judiciare penale nu este de natură a determina, sub aspectele analizate, aplicarea altor acte normative (O.G. nr. 9/2000 și O.G. nr. 13/2011), deoarece, în considerarea naturii juridice a raporturilor deduse judecății, atât din punct de vedere formal, cât și substanțial, completarea Codului fiscal și a Codului de procedură fiscală cu aceste acte normative nu este posibilă. Pentru toate aceste considerente, având în vedere relația dintre creanțele fiscale principale (impozite, taxe și alte contribuții datorate bugetului general consolidat) și cele accesorii (dobânzi, penalități și, după caz, majorări de întârziere), dar și natura juridică a raportului dedus judecății, în soluționarea laturii civile a cauzei penale, instanțele urmează a acorda despăgubiri pentru prejudiciul cauzat reprezentând exclusiv accesoriile fiscale ale creanței fiscale principale, și nu dobânda legală caracteristică raporturilor juridice de drept privat prevăzută de O.G. nr. 9/2000, respectiv O.G. nr. 13/2011. Cu privire la momentul de la care încep să curgă dobânzile aferente sumelor constatate cu titlu de prejudiciu, potrivit dispozițiilor art. 111 alin. (1) CPF, „creanțele fiscale sunt scadente la expirarea termenelor prevăzute de Codul fiscal sau de alte legi care le reglementează", iar în conformitate cu textul art. 141 alin. (2) CPF, „titlul de creanță devine titlu executoriu la data la care creanța fiscală este scadentă prin expirarea termenului de plată prevăzut de lege sau stabilit de organul competent ori în

alt mod prevăzut de lege". (...) Astfel, în raport de aceste prevederi, se poate considera că obligația de plată a taxelor și impozitelor se naște la data realizării activității, încasării venitului supus impozitării și devine scadentă la termenul prevăzut de lege, moment de la care autoritatea fiscală are dreptul de a percepe accesoriile creanței fiscale. Ca atare, stabilirea momentului nașterii acestor obligații de plată ca fiind situat la finalul procedurii judiciare (după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare) reprezintă o soluție eronată, deoarece presupune acoperirea doar parțială a prejudiciului cauzat creditorului fiscal prin întârzierea plății obligațiilor fiscale principale, cu excluderea perioadei cuprinse între data la care acestea au devenit scadente și data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și cu consecința exonerării parțiale și nejustificate a debitorului de plata unor daune-interese moratorii și a penalităților de întârziere *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 17 din 5 octombrie 2015, M. Of. nr. 875 din 23 noiembrie 2015)*. ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură fiscală aprobat prin O.G. nr. 92/2003, în prezent abrogat și înlocuit cu Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală. ► **b)** Răspunderea civilă delictuală presupune nu numai repararea prejudiciului material efectiv (*damnum emergens*), ci și a beneficiului nerealizat (*lucrum cessans*), care, în situația infracțiunilor contra bugetului consolidat al statului, cunoaște un regim special de reglementare, prin dispozițiile Codului de procedură fiscală. În cazul infracțiunii de evaziune fiscală, răspunderea civilă delictuală constă tocmai în neexecutarea obligației fiscale, cu toate accesoriile sale, așa cum sunt reglementate de Codul de procedură fiscală, astfel că nu există nicio combinație de natură nelegală între răspunderea civilă delictuală și răspunderea fiscală. Așadar, accesoriile, respectiv dobânzile și penalitățile de întârziere, prevăzute de Codul de procedură fiscală, vor fi calculate în faza executării hotărârii judecătorești, rămasă definitivă, în baza dispozițiilor Codului de procedură fiscală, care reprezintă reguli speciale de natură fiscală, aplicabile în cazul infracțiunilor împotriva bugetului consolidat al statului *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1123 din 28 martie 2014, www.scj.ro)*. **În același sens**, *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1277 din 10 aprilie 2014, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 599 din 18 februarie 2014, www.scj.ro*. ► **c)** Referitor la accesoriile fiscale aferente prejudiciului cauzat ca urmare a săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală, potrivit dispozițiilor legale incidente în materie, acestea se calculează în raport cu creanța principală în condițiile legii speciale, respectiv Codul de procedură fiscală. Neobligarea la plata accesoriilor debitului ar putea crea o situație de neacceptat, căci inculpatul, condamnat pentru comiterea unei infracțiuni ce a avut drept consecință neplata taxelor și impozitelor datorate statului, ar avea în acest fel o poziție mai favorabilă decât persoanele care nu au săvârșit fapte penale și care sunt ținute să plătească atât debitul inițial, cât și accesoriile acestui debit, constând în majorările de întârziere prevăzute de Codul de procedură fiscală *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1278/A din 22 octombrie 2014, nepublicată)*. **În același sens**, *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 134/A din 28 ianuarie 2015, nepublicată*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Perez c. Franței* (Marea Cameră). Exercitarea acțiunii civile în procesul penal. Garanții. Aplicabilitatea art. 6 parag. 1 din Convenție. 62. Fără îndoială că o plângere dublată de constituirea de parte civilă reprezintă, în dreptul francez, o acțiune civilă de reparare a prejudiciului cauzat printr-o infracțiune. În aceste condiții și în consecință,

Curtea nu vede, *a priori*, motive să o analizeze altfel decât în lumina dispoziţiilor art. 6 parag. 1 din Convenţie.

63. (...) Orice parte civilă constituită în procesul penal este de drept, în primul rând, parte în proces, pentru apărarea intereselor sale cu caracter civil, şi, pe de altă parte, are dreptul de a pretinde repararea prejudiciului în orice moment al procedurii. (...) Constituirea de parte civilă nu este de fapt decât o formă de exercitare a acţiunii civile (...).

64. (...) Dreptul la un proces echitabil deţine un loc atât de important într-o societate democratică, încât o interpretare restrictivă a art. 6 parag. 1 din Convenţie nu se justifică (...). Mai mult, din moment ce constituirea de parte civilă echivalează cu introducerea unei cereri de despăgubire la instanţa civilă, nu prezintă relevanţă că victima nu a formulat o cerere distinctă de reparare a prejudiciului: dobândind calitatea de parte civilă în procesul penal, victima îşi manifestă interesul nu numai pentru condamnarea autorului infracţiunii, dar şi pentru repararea patrimonială a prejudiciului suferit (...).

65. Oricum ar fi, art. 6 este incident chiar în lipsa unei cereri de despăgubire; este suficient ca rezultatul procedurii să fie determinant pentru dreptul cu caracter civil în cauză (...).

66. (...) Ar fi superficial să se considere că rezultatul procedurii iniţiate în faţa instanţei penale de victima infracţiunii îşi pierde caracterul decisiv doar din cauza existenţei unei acţiuni în faţa instanţei civile, pendinte sau potenţială, astfel încât Curtea nu poate decât să constate, potrivit dreptului francez, preeminenţa penalului asupra civilului, atât în privinţa mijloacelor disponibile pentru stabilirea faptelor şi strângerea probelor, cât şi în aceea a principiului conform căruia „penalul ţine în loc civilul" sau, mai mult, a principiului autorităţii de lucru judecat a hotărârii penale în procesul civil.

67. De asemenea, Curtea aminteşte că, chiar dacă procedura în faţa instanţei penale nu poartă decât asupra temeiniciei acuzaţiei penale, pentru stabilirea incidenţei art. 6 parag. 1 este important de ştiut dacă, de la momentul constituirii ca parte civilă şi până la încheierea acestei proceduri, acţiunea civilă a rămas strâns legată de cea penală (...), altfel spus, dacă aceasta din urmă condiţionează acţiunea civilă. *A fortiori*, art. 6 trebuie să se aplice procedurilor privind atât acuzaţia în materie penală, cât şi acţiunea civilă din cauză.

68. (...) Partea civilă nu poate fi considerată drept adversara Ministerului Public, cum nici, de altfel în mod necesar, aliatul său, rolul şi obiectivele lor fiind în mod clar distincte. (...)

70. Curtea consideră că, în astfel de cazuri, aplicabilitatea art. 6 şi-a atins limitele. Se reaminteşte că Convenţia nu garantează nici dreptul, pretins de reclamant, la „răzbunare personală" şi nici la o *actio popularis*. Astfel, dreptul de a determina urmărirea penală sau condamnarea unei terţe persoane nu poate fi analizat independent: el trebuie să meargă în mod imperativ împreună cu exercitarea de către victimă a dreptului său de a introduce acţiunea, de natură civilă, oferită de dreptul intern, chiar şi în cazul în care aceasta se exercită pentru obţinerea unei reparaţii simbolice sau pentru protejarea unui drept cu caracter civil precum dreptul la „buna reputaţie" (...). În orice caz, renunţarea la acest drept trebuie să fie stabilită, atunci când este cazul, fără echivoc. (...)

72. Această abordare coincide cu necesitatea de a conserva drepturile victimelor şi locul ce le revine în cadrul procesului penal. Dacă cerinţele inerente noţiunii de „proces echitabil" nu sunt neapărat identice în cauzele privind drepturile şi obligaţiile cu caracter civil cu cele din cauzele privind acuzaţiile în materie penală, după cum o dovedeşte absenţa, pentru cele dintâi, a unor dispoziţii detaliate ca acelea de la parag. 2 şi 3 ale art. 6 (...), aceasta nu înseamnă că Curtea trebuie să ignore situaţia victimelor şi să le minimalizeze drepturile (...) *(hot. din 12 februarie 2004, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Sardón Alvira c. Spaniei*. Cerințele inerente noțiunii de „proces echitabil". Diferențe între procesul civil și procesul penal. 45. (...) Este clar din legislația penală spaniolă că, în temeiul art. 116 CP, o acțiune civilă poate fi exercitată alături de o acțiune penală împotriva celor responsabili penal pentru săvârșirea infracțiunii (...), în cazul în care aceștia ar fi în cele din urmă civilmente responsabili în conformitate cu această dispoziție. De asemenea, în temeiul art. 122 CP, o acțiune civilă poate fi introdusă în cadrul unei proceduri penale împotriva celor care, deși liberi de orice răspundere penală, au beneficiat totuși de produsele infracțiunii comise, caz în care aceștia pot fi trași la răspundere civilă în temeiul acestei dispoziții. (...)

49. Cu toate acestea, Curtea consideră că art. 122 CP dă naștere unei „obligații civile" și că acest caz se încadrează în art. 6 parag. 1 din Convenție, sub aspect civil. În consecință, Curtea va examina dacă dreptul reclamantului la un proces echitabil în stabilirea drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil a fost respectat de către instanțele naționale.

50. Curtea a precizat în acest sens că cerințele inerente noțiunii de „proces echitabil" nu sunt neapărat aceleași în cazurile privind stabilirea drepturilor și obligațiilor civile cu cele caracteristice cauzelor privind stabilirea unei acuzații penale. (...) Astfel, deși aceste dispoziții au o anumită relevanță în afara sferei stricte a dreptului penal, statele contractante au o mai mare libertate de apreciere în ceea ce privește cauzele care vizează drepturile și obligațiile civile decât în ceea ce privește cauzele penale (...).

51. Cu toate acestea, anumite principii legate de noțiunea de „proces echitabil" în cazuri care vizează drepturile și obligațiile civile rezultă din jurisprudența Curții (...). Această noțiune include dreptul părților din procedurile civile de a-și prezenta eventualele observații pe care le consideră relevante pentru cauza lor (...). Aceasta include, de asemenea, principiul egalității armelor, care necesită un „echilibru just" între părți: fiecare parte trebuie să beneficieze de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cazul în condiții care să nu o pună în dezavantaj substanțial față de adversari (...). Aceasta, la rândul său, include posibilitatea ca părțile să comenteze toate observațiile depuse, chiar și de către un membru independent al serviciului juridic național, cu scopul de a influența decizia Curții *(hot. din 24 septembrie 2013, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Tommy Lundkvist c. Suediei*. Acordarea de despăgubiri. Legătura dintre acțiunea penală și acțiunea civilă. În ceea ce privește întrebarea dacă între procedura penală și acțiunea în despăgubire subsecventă a existat o legătură care să poată justifica extinderea domeniului de aplicare a art. 6 parag. 2 la aceasta din urmă, Curtea reamintește că soluția din procesul penal nu a fost una decisivă pentru acțiunea în despăgubire. În speță, situația a fost inversă: în pofida achitării reclamantului, a fost posibil din punct de vedere legal să îi fie respinsă cererea privind acordarea indemnizației de asigurare pentru casa distrusă. Indiferent de concluzia din cadrul procesului penal împotriva reclamantului, acțiunea civilă privind acordarea indemnizației de asigurare nu a fost, prin urmare, un rezultat direct sau o consecință a procesului penal ori un eveniment concomitent *(dec. din 13 noiembrie 2003, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

4. Cauza C-79/11, *Procedura penală împotriva lui Maurizio Giovanardi și alții*. Statutul victimelor în cadrul procedurilor penale. Despăgubirea victimelor infracțiunilor în cadrul procedurii penale. Răspunderea persoanelor juridice. 36. Deși, în conformitate cu o

jurisprudență consacrată a Curții, în cadrul unei trimiteri preliminare, aceasta nu se poate pronunța nici cu privire la probleme care intră sub incidența dreptului intern al statelor membre, nici cu privire la conformitatea unor dispoziții naționale cu dreptul Uniunii, ea poate totuși să furnizeze elementele de interpretare a acestuia din urmă care sunt de natură să permită instanței naționale să soluționeze litigiul dedus judecății sale (...).

37. Trebuie stabilită de la bun început lipsa de pertinență a Directivei 2004/80 [*Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității – n.a.*]. Astfel, după cum reiese în special din art. 1 din aceasta, obiectivul său este de a facilita accesul victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite cu violență la despăgubiri în situații transfrontaliere, în condițiile în care este clar că, în cauza principală, cercetările privesc infracțiuni comise din culpă și, mai mult, într-un context pur național.

38. În ceea ce privește decizia-cadru [*Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, înlocuită cu Directiva 2012/29/UE – n.a.*], art. 9 alin. (1) din aceasta prevede că fiecare stat membru garantează că există, pentru victima unei infracțiuni, dreptul de a obține într-un termen rezonabil, în cadrul procedurii penale, o hotărâre de despăgubire de către autorul infracțiunii, cu excepția cazului în care, pentru anumite situații, dreptul intern prevede că despăgubirea va fi acordată în alt mod. (...)

42. Instanța de trimitere ridică problema dacă articolul menționat nu trebuie interpretat în sensul că victima trebuie să poată, în plus, să solicite, tot în cadrul procedurii penale, repararea acestor prejudicii de la persoanele juridice care sunt urmărite în temeiul art. 25f din Decretul legislativ nr. 231/2001.

43. O astfel de interpretare nu poate fi reținută.

44. Mai întâi, deși, astfel cum se arată în considerentul (4) al deciziei-cadru, trebuie ca victimelor infracțiunilor să li se ofere un înalt grad de protecție (...), decizia-cadru nu urmărește decât să elaboreze, în cadrul procedurii penale, astfel cum este definită la art. 1 lit. (c) din decizia-cadru, norme minime pentru protecția victimelor infracțiunilor (...).

45. În continuare, decizia-cadru, care are ca unic obiect statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, nu conține nicio indicație potrivit căreia legiuitorul Uniunii ar fi intenționat să oblige statele membre să prevadă răspunderea penală a persoanelor juridice.

46. În sfârșit, din chiar modul de redactare a art. 1 lit. (a) din decizia-cadru rezultă că aceasta garantează, în principiu, dreptul victimei de a obține repararea prejudiciilor în cadrul procedurii penale pentru „acte sau omisiuni care încalcă dreptul penal al unui stat membru" și care se află „în mod direct" la originea prejudiciilor (...).

47. Or, din decizia de trimitere reiese că o faptă ilicită „administrativă" precum cea care a stat la baza acțiunii deschise în temeiul Decretului legislativ nr. 231/2001 este o infracțiune distinctă care nu prezintă nicio legătură directă de cauzalitate cu prejudiciile provocate prin infracțiunea al cărei autor este persoana fizică și pentru care se solicită despăgubiri. Potrivit instanței de trimitere, în cadrul unui regim precum cel instituit de decretul legislativ menționat, răspunderea persoanei juridice este calificată drept „administrativă", „indirectă" și „subsidiară" și este distinctă de răspunderea penală a persoanei fizice, autoarea infracțiunii prin care au fost cauzate în mod direct prejudiciile și căreia i se pot solicita (...) despăgubiri în cadrul procedurii penale.

48. În consecință, persoanele vătămate printr-o contravenție săvârșită de o persoană juridică, precum persoana cercetată în temeiul regimului instituit de Decretul legislativ nr. 231/2001, nu pot fi considerate, în vederea aplicării art. 9 alin. (1) din decizia-cadru,

victime ale unei infracțiuni care au dreptul de a obține, în cadrul procedurii penale, o hotărâre de despăgubire de către această persoană juridică. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Art. 9 alin. (1) din Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca, în cadrul unui regim privind răspunderea persoanelor juridice precum cel în discuție în acțiunea principală, victima unei infracțiuni să nu poată solicita, în cadrul procedurii penale, repararea prejudiciilor cauzate în mod direct prin acea infracțiune de la persoana juridică autoare a unei contravenții *(hot. din 12 iulie 2012, curia.europa.eu)*.

Art. 20. Constituirea ca parte civilă. (1) Constituirea ca parte civilă se poate face până la începerea cercetării judecătorești. Organele judiciare au obligația de a aduce la cunoștința persoanei vătămate acest drept.

(2) Constituirea ca parte civilă se face în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază.

(3) În cazul în care constituirea ca parte civilă se face oral, organele judiciare au obligația de a consemna aceasta într-un proces-verbal sau, după caz, în încheiere.

(4) În cazul nerespectării vreuneia dintre condițiile prevăzute la alin. (1) și (2), persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă.

(5) Până la terminarea cercetării judecătorești, partea civilă poate:

a) îndrepta erorile materiale din cuprinsul cererii de constituire ca parte civilă;

b) mări sau micșora întinderea pretențiilor;

c) solicita repararea prejudiciului material prin plata unei despăgubiri băneşti, dacă repararea în natură nu mai este posibilă.

(6)[1] În cazul în care un număr mare de persoane care nu au interese contrarii s-au constituit parte civilă, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care părțile civile nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată părților civile, care trebuie să încunoștințeze procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate.

(7) Dacă dreptul la repararea prejudiciului a fost transmis pe cale convențională unei alte persoane, aceasta nu poate exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal. Dacă transmiterea acestui drept are loc după constituirea ca parte civilă, acțiunea civilă poate fi disjunsă.

(8) Acțiunea civilă care are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și părții responsabile civilmente, exercitată la instanța penală sau la instanța civilă, este scutită de taxă de timbru.

[1] Alin. (6) și (7) ale art. 20 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 7 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 15 și art. 174 alin. (3) și (6) CPP 1968.

Legislație conexă: art. 29 alin. (1) lit. i) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru (M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013).

✍ A se vedea și *infra*, art. 84 și art. 85 privind partea civilă și drepturile acesteia.

ADNOTĂRI

1. Dispozițiile privind modificarea cererii de constituire ca parte civilă și transmiterea pe cale convențională a dreptului la repararea prejudiciului sunt nou-introduse, pentru reglementarea unor situații neacoperite de legea veche.

2. Potrivit art. 2537 pct. 3 teza I C. civ., prescripția se întrerupe prin constituirea ca parte civilă pe parcursul urmăririi penale sau în fața instanței de judecată până la începerea cercetării judecătorești. Art. 2541 alin. (6) C. civ. prevede că, în cazul menționat, întreruperea operează până la comunicarea ordonanței de clasare, a ordonanței de suspendare a urmăririi penale ori a hotărârii de suspendare a judecății sau până la pronunțarea hotărârii definitive a instanței penale.

În toate cazurile în care despăgubirea derivă dintr-un fapt supus de legea penală unei prescripții mai lungi decât cea civilă, termenul de prescripție a răspunderii penale se aplică și dreptului la acțiunea în răspundere civilă (art. 1394 C. civ. privind prorogarea termenului prescripției). Prescripția dreptului la acțiune cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori prin decesul unei persoane este suspendată până la stabilirea pensiei sau a ajutoarelor ce s-ar cuveni, în cadrul asigurărilor sociale, celui îndreptățit la reparație (art. 1395 C. civ. referitor la suspendarea prescripției).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Transmiterea pe cale convențională a dreptului la repararea prejudiciului. Imposibilitatea exercitării acțiunii civile în cadrul procesului penal. Constituționalitate. 17. Dispozițiile art. 20 alin. (7) teza întâi CPP instituie o diferență de tratament între cesionarul dreptului la repararea prejudiciului și succesorii victimei infracțiunii, sub aspectul posibilității de a-și promova dreptul la acțiunea civilă în cadrul procesului penal (...).

18. Posibilitatea de a exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal nu poate fi privită ca reprezentând un drept fundamental, singura exigență constituțională a art. 21 fiind aceea de a se asigura persoanelor dreptul de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime. Prin urmare, odată asigurat dreptul persoanei care a suferit un prejudiciu material sau moral de a se adresa justiției pentru apărarea dreptului său, exercitarea acestui drept – în cadrul procesului penal ori separat – apare ca fiind doar o modalitate de valorificare a accesului la justiție, pe care legiuitorul este liber să o aleagă, în funcție de politica adoptată în materia penală. Astfel, Curtea constată că, odată cu adoptarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010, legiuitorul a adoptat măsuri care să contribuie la accelerarea soluționării conflictului penal, măsuri ce au vizat, între altele, limitarea situațiilor în care acțiunea civilă este soluționată în cadrul procesului penal (...).

19. Referitor la principiul egalității în drepturi a cetățenilor, Curtea Constituțională a arătat în mod constant în jurisprudența sa că acesta nu presupune uniformitate, astfel că situații diferite justifică un tratament juridic diferit. În acest sens sunt, spre exemplu, Decizia nr. 408 din 8 octombrie 2013, publicată în M. Of. nr. 657 din 25 octombrie 2013, Decizia nr. 130 din 7 martie 2013, publicată în M. Of. nr. 225 din 19 aprilie 2013, ori Decizia nr. 660 din 19 iunie 2012, publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2012. Tratamentul juridic diferit pe care legiuitorul l-a instituit pentru persoana care a dobândit dreptul la repararea prejudiciului, chiar dacă atrage o întârziere a soluționării acțiunii civile, este justificat de situația diferită a acesteia în raport cu cea a persoanei vătămate ori a succesorilor acesteia, persoane asupra cărora s-au răsfrânt în mod direct sau indirect consecințele infracțiunii. De altfel, pentru a preveni întârzierea prea mare a soluționării acțiunii civile exercitate separat, legiuitorul a prevăzut în art. 27 alin. (7) CPP că suspendarea acestei acțiuni nu poate avea loc decât „până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an". Mai mult, soluționarea separată a acțiunii civile pentru persoanele prevăzute în art. 20 alin. (7) CPP este obligatorie atât timp cât partea vătămată ori succesorii acesteia, cedenți ai dreptului litigios, nu s-a/nu s-au constituit parte civilă. În situația contrară, teza a doua a articolului amintit prevede posibilitatea continuării judecării acțiunii civile în cadrul procesului penal, dacă instanța nu dispune disjungerea acesteia.

20. Cât privește comparația pe care autorul excepției o face între cesionarul dreptului la repararea prejudiciului, la care se referă textul de lege criticat, și cesionarii altor drepturi litigioase, în sensul în care cel dintâi ar fi întârziat în realizarea dreptului său, Curtea apreciază că aceasta nu relevă o contradicție cu principiul constituțional al egalității în drepturi, de vreme ce modalitățile de apărare a fiecărui drept în fața justiției diferă în funcție de natura dreptului și de cadrul procesual în care se realizează, iar, în esența sa, dreptul de acces la justiție s-a realizat *(dec. nr. 366 din 14 mai 2015, M. Of. nr. 495 din 6 iulie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Manifestarea de voință a persoanei vătămate de a nu se constitui parte civilă în procesul penal. Revenirea asupra acestei manifestări de voință în apel. Inadmisibilitate. Revenirea persoanei vătămate asupra manifestării de voință în sensul că nu se constituie parte civilă în procesul penal în cel de-al doilea grad de jurisdicție nu poate produce efecte juridice, deoarece ar echivala cu desființarea unei hotărâri judecătorești ca urmare a simplei solicitări a părții ce se prevalează astfel, practic, de propria culpă. În schimb, persoana vătămată are la dispoziție calea unei acțiuni civile separate în care să își valorifice toate pretențiile civile, dispozițiile art. 27 alin. (1) CPP reglementând în mod expres o atare posibilitate *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 402/A din 31 martie 2014, nepublicată)*.

3. Constituire de parte civilă în apel. Tardivitate. Cererea de constituire de parte civilă formulată pentru prima dată în fața instanței de apel este tardivă. Persoana vătămată, deși legal citată, nu s-a prezentat în fața primei instanțe și nu s-a constituit parte civilă în cauză și, deși audiată în cursul urmăririi penale, nu a făcut precizări legate de eventuale pretenții materiale, apoi a arătat în scris că nu se constituie parte civilă în cauză și nu a are pretenții materiale de la inculpat *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 238/A din 5 martie 2014, nepublicată)*.

4. Daune morale solicitate după începerea cercetării judecătorești. Tardivitate. Cererea prin care persoana vătămată a arătat că înțelege să își majoreze pretențiile, solicitând

daune morale, nu constituie o majorare, ci o modificare a cererii inițiale, prin care s-a constituit parte civilă exclusiv pentru prejudiciile materiale cauzate. Din simpla lecturare a plângerii prealabile rezultă că persoana vătămată a solicitat textual și exclusiv plata sumei reprezentând „despăgubiri civile constând în spitalizare, pansamente, injecții, medicamente și transport pe perioada de convalescență", fără nicio referire la prejudiciul moral. Nici înscrisul intitulat „plângere" depus la organele de urmărire penală nu poate fi asimilat unei constituiri de parte civilă cu privire la eventuale daune morale, deoarece nu există o manifestare de voință neechivocă a persoanei vătămate în acest sens, ea menționând generic faptul că împuternicește apărătorul ales să o reprezinte și să acționeze în vederea „obținerii daunelor materiale, financiare și morale pe care le-am suferit"; or, o astfel de constituire de parte civilă în vederea acordării de despăgubiri pentru prejudiciul moral nu a fost formulată nici de apărătorul ales. În contextul în care tardivitatea constituirii de parte civilă în privința prejudiciului moral a fost invocată de apărătorul părții responsabile civilmente chiar la termenul la care a fost depusă, având în vedere dispozițiile art. 20 alin. (1), (2) și (4) CPP, prima instanță în mod eronat a acordat daune morale. Astfel, constituirea ca parte civilă cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor se poate face până la începerea cercetării judecătorești, iar în cazul nerespectării acestor condiții, persoana vătămată nu se mai poate constitui parte civilă în procesul penal, putând însă introduce acțiunea la instanța civilă. Solicitarea persoanei vătămate de a fi despăgubită și pentru daune morale nu constituie o majorare a întinderii pretențiilor, în sensul dispozițiilor prevăzute de art. 20 alin. (5) lit. b) CPP, astfel încât să poată fi introdusă până la terminarea cercetării judecătorești, ci reprezintă o modificare a cererii inițiale, solicitându-se daune de altă natură, iar nu doar un cuantum mai ridicat pentru daune de aceeași natură *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 379/A din 11 martie 2015, nepublicată)*.

5. Furt calificat. Contract de asigurare facultativă de bunuri. Acoperirea prejudiciului de către asigurător. Subrogația asigurătorului în drepturile asiguratului, proprietar al bunurilor sustrase. Exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal. Actualizarea prejudiciului. Art. 20 alin. (7) CPP acoperă exclusiv ipoteza în care persoana vătămată prin infracțiune transmite unei alte persoane, printr-o convenție cu titlu oneros sau gratuit, dreptul său de creanță, când cesionarul se subrogă astfel pe cale convențională în drepturile cedentului. Textul menționat nu include și situația în care subrogația se produce de drept, în cazurile prevăzute de art. 1596 C. civ. sau în alte cazuri stabilite de lege. Contractul de asigurare este, potrivit art. 2199 C. civ., convenția prin care o persoană fizică sau juridică, denumită asigurat, se obligă să plătească periodic asigurătorului o anumită sumă de bani, denumită primă de asigurare, în schimbul obligației acestuia din urmă de a suporta riscurile care provin din producerea în viitor a unor evenimente prejudiciabile pentru asigurat, în sensul de a-i plăti acestuia sau unei terțe persoane o sumă de bani cu titlu de indemnizație de asigurare. Obiectul contractului de asigurare nu îl reprezintă, astfel, transmiterea dreptului la repararea prejudiciului. Dacă însă s-a produs riscul asigurat, iar asigurătorul plătește integral indemnizația de asigurare, în temeiul art. 2210 C. civ., asigurătorul este subrogat în toate drepturile asiguratului, inclusiv în dreptul persoanei vătămate prin infracțiune, semnatară a contractului de asigurare, de a se constitui parte civilă în procesul penal, pentru că subrogația este în această situație una legală, și nu convențională. Din această perspectivă, nu prezintă relevanță faptul că victima infracțiunii a renunțat la calitatea ei procesuală de persoană vătămată, ca subiect procesual principal, deoarece noțiunea de

persoană vătămată la care se referă art. 19 alin. (2) CPP este mai largă decât cea tratată de art. 79 CPP și include atât subiectul pasiv al infracțiunii, cât și persoana care, în temeiul legii, se subrogă în drepturile acestuia. Inculpatul trebuie obligat să plătească părții civile (asigurătorului) suma echivalentă cu indemnizația de asigurare și dobânda legală aferentă, calculată de la data achitării acesteia către victimă și până la data plății efective, cu titlu de daune materiale *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 253/A din 14 mai 2015, nepublicată)*.

Art. 21. Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente. (1)[1] Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1).

(2) Atunci când exercită acțiunea civilă, procurorul este obligat să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, în condițiile alin. (1).

(3)[2] Partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

(4) Partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

Reglementarea anterioară: art. 16 CPP 1968.

✍ A se vedea și *infra*, art. 86 și art. 87 privind partea responsabilă civilmente și drepturile acesteia.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Obligarea unei persoane la plata despăgubirilor în solidar cu inculpatul, fără introducerea în proces ca parte responsabilă civilmente. Consecințe. În condițiile în care societățile au fost obligate, în solidar cu inculpații, la acoperirea prejudiciului, deși nu s-a cerut introducerea lor în cauză, nici instanța nu a dispus-o din oficiu și nici acestea nu au intervenit, în condițiile art. 16 alin. (1) și (2) CPP 1968 [art. 21 și art. 20 alin. (1) CPP], modalitatea de soluționare a laturii civile echivalează cu introducerea – din oficiu – a părților responsabile civilmente în procesul penal, direct prin sentința pronunțată, cu încălcarea dispozițiilor art. 21 și art. 20 alin. (1) CPP. Desființarea sentinței apelate cu trimiterea cauzei spre rejudecare, pentru acest motiv, ar însemna însă o „repunere" a părții civile în termenul de a solicita introducerea în cauză a părților responsabile civilmente, cu încălcarea acelorași dispoziții procesual penale menționate. Prin urmare, singurul remediu permis de lege într-o asemenea situație este înlăturarea dispoziției de obligare, în solidar, la plata despăgubirilor și a părților responsabile civilmente care nu au fost legal introduse în cauză *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1382/A din 19 octombrie 2015, nepublicată)*. ✍ Situația ar fi fost diferită în măsura în care partea civilă ar fi cerut introducerea în cauză a părții responsabile civilmente în termenul prevăzut de lege [a se vedea *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 202/A din 28 februarie 2014, nepublicată*, *infra*, nr. 9 ► a) de la art. 421].

[1] Alin. (1) al art. 21 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 8 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 21 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 8 din Legea nr. 255/2013.

Art. 22. Renunțarea la pretențiile civile. (1) Partea civilă poate renunța, în tot sau în parte, la pretențiile civile formulate, până la terminarea dezbaterilor în apel.

(2) Renunțarea se poate face fie prin cerere scrisă, fie oral în ședința de judecată.

(3) Partea civilă nu poate reveni asupra renunțării și nu poate introduce acțiune la instanța civilă pentru aceleași pretenții.

Art. 23. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile. (1) În cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii.

(2) Inculpatul, cu acordul părții responsabile civilmente, poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile.

(3) În cazul recunoașterii pretențiilor civile, instanța obligă la despăgubiri în măsura recunoașterii. Cu privire la pretențiile civile nerecunoscute pot fi administrate probe.

Reglementarea anterioară: art. 16^1 CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 2267-2278 C. civ.; ► art. 438-441 CPC; ► Secțiunea a 2-a – „Dispoziții speciale privind medierea în cauzele penale" a Capitolului VI din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Soluționarea acțiunii civile. Tranzacție. Principiul disponibilității acțiunii civile ► **a)** Prin art. 23 alin. (1) CPP se instituie posibilitatea părților de a stinge pe cale amiabilă acțiunea civilă exercitată în procesul penal, în condițiile prevăzute expres de art. 2267 și urm. C. civ., opțiunea lor de a tranzacționa putând fi cenzurată de către instanță doar în condițiile expres prevăzute de lege. În speță, obiectul tranzacției se circumscrie celui prevăzut de art. 2268 alin. (2) C. civ., iar încheierea acesteia s-a făcut cu respectarea cerințelor legii civile referitoare la întinderea tranzacției, la capacitatea de exercițiu a părților și la condițiile de formă ale contractului. În acest context, principiul disponibilității acțiunii civile și prevederile art. 23 alin. (1) CPP impuneau instanței să dea eficiență voinței părților de a stinge acțiunea civilă în această modalitate legală și să constate încheierea unor tranzacții. Soluția instanței de acordare a unor sume superioare celor convenite prin tranzacție contravine dispozițiilor anterior invocate și impune desființarea parțială a sentinței, precum și constatarea intervenirii celor două tranzacții. Ca efect al stingerii acțiunii civile prin tranzacție fără o înțelegere concomitentă și distinctă a părților asupra cheltuielilor judiciare, în conformitate cu dispozițiile art. 276 alin. (3) CPP, se impune înlăturarea obligării inculpatului la plata cheltuielilor judiciare către părțile civile *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 719/A din 3 iunie 2014, nepublicată).* ► **b)** Potrivit art. 23 CPP, în cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii. Față de dispozițiile legale menționate și față de acordul de voință al părților concretizat în înscrisurile depuse la dosar

intitulate „tranzacție", în virtutea principiului disponibilității care guvernează soluționarea acțiunii civile, constatând faptul că în cauză sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 2267 și urm. C. civ., instanța ia act de convenția încheiată între părți, constatând, totodată, că părțile civile nu mai au alte pretenții față de inculpat *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 557/A din 30 aprilie 2014, nepublicată).* ► **c)** În condițiile în care latura civilă a cauzei a fost soluționată în baza acordului inculpatului, fără administrarea vreunei probe, în mod greșit prima instanță, încălcând principiul disponibilității, care guvernează latura civilă a cauzei, l-a obligat pe inculpat la plata, cu titlu de daune materiale, a unei sume care o depășește pe cea pretinsă cu acest titlu de persoana vătămată, pe care inculpatul a consimțit să o achite *(C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 283/A din 4 martie 2015, ROLII).*

2. Recunoașterea pretențiilor civile în fața primei instanțe. Solicitarea reducerii cuantumului despăgubirilor în apel. Admisibilitate. Față de dispozițiile art. 23 alin. (2) și (3) teza I CPP, nu poate fi redus, în apel, cuantumul despăgubirilor la care a fost obligat inculpatul, dat fiind că acesta a fost de acord să o despăgubească pe partea civilă, astfel cum s-a consemnat în declarația inculpatului dată în fața primei instanțe și în încheierea de amânare a pronunțării *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 622/A din 22 aprilie 2015, nepublicată).*

Art. 24. Exercitarea acțiunii civile de către sau față de succesori. (1) Acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții civile, dacă moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării.

(2)[1] În caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții responsabile civilmente, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale dacă partea civilă indică moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă.

(3)[2] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 21 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Dispozițiile privind exercitarea acțiunii civile de către și față de succesori – condiționată de manifestarea opțiunii și, respectiv, de indicarea succesorilor într-un anumit interval de timp (sub sancțiunea lăsării nesoluționate a acțiunii civile) – sunt nou-introduse, pentru reglementarea unor situații neacoperite de legea veche.

Art. 25. Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal. (1)[3] Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre atât asupra acțiunii penale, cât și asupra acțiunii civile.

[1] Alin. (2) al art. 24 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 9 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 24 a fost abrogat prin art. 102 pct. 10 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (1) al art. 25 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 11 din Legea nr. 255/2013.

(2) Când acțiunea civilă are ca obiect repararea prejudiciului material prin restituirea lucrului, iar aceasta este posibilă, instanța dispune ca lucrul să fie restituit părții civile.

(3) Instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii.

(4)[1] *Abrogat.*

(5)[2] În caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi, lit. e), f), i) și j), în caz de încetare a procesului penal ca urmare a retragerii plângerii prealabile, precum și în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă.

(6)[3] Instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă și în cazul în care moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente în termenul prevăzut la art. 24 alin. (1) și (2).

Reglementarea anterioară: art. 346 alin. (4) și art. 348 CPP 1968.

✍ Referitor la soluționarea acțiunii civile, a se vedea și *infra*, art. 397, art. 486.

ADNOTĂRI

Prin modificările aduse prin art. II pct. 2 din O.U.G. nr. 18/2016, și anume înlăturarea trimiterii la cazul de la art. 16 alin. (1) lit. g) CPP, au fost corelate dispozițiile art. 25 alin. (5) CPP, potrivit cărora instanța nu mai lasă nesoluționată acțiunea civilă în cazul în care a intervenit împăcarea, cu cele de la art. 159 alin. (2) CP, conform cărora împăcarea **stinge acțiunea civilă**. Acțiunea civilă se soluționează, prin urmare, tot de către instanța penală, care ia act de stingerea acesteia ca urmare a împăcării.

De asemenea, în cazul în care se încheie un acord de mediere, părțile convin inclusiv cu privire la despăgubirile pretinse de persoana vătămată constituită parte civilă, chiar la art. 23 alin. (1) CPP prevăzându-se că, **în cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia un acord de mediere**. Acțiunea civilă trebuie soluționată și în acest caz, potrivit ultimelor modificări legislative, tot de către instanța penală, care ia act de stingerea acesteia ca urmare a încheierii acordului de mediere.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Achitarea inculpatului. Aplicarea art. 25 alin. (5) CPP. Lăsarea nesoluționată a acțiunii civile. Acțiune civilă alăturată celei penale, în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală. Constituționalitate ► a) 14. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că instanța de judecată, autoare a excepției,

[1] Alin. (4) al art. 25 a fost abrogat prin art. 102 pct. 12 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 25 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 2 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (6) al art. 25 a fost introdus prin art. 102 pct. 14 din Legea nr. 255/2013.

solicită, în realitate, completarea dispozițiilor de lege criticate, în sensul ca, în caz de achitare a inculpatului în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi CPP, să fie exceptată de la aplicarea art. 25 alin. (5) CPP acțiunea civilă alăturată celei penale, care, la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, se află în curs de judecată în primă instanță ori în apel, dacă s-a depășit momentul procedural al constituirii de parte civilă. Or, o asemenea solicitare nu intră în competența de soluționare a Curții Constituționale, care, potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului. Prin urmare, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 3 din Legea nr. 255/2013 raportat la art. 25 alin. (5) CPP este inadmisibilă *(dec. nr. 232 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 427 din 16 iunie 2015).* ► **b)** 14. (...) În caz de achitare a inculpatului, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi CPP, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, ca o consecință a caracterului accesoriu al acțiunii civile în procesul penal, partea civilă păstrând liberul acces la instanța civilă. Așadar, în ceea ce privește soluționarea sa, soarta acțiunii civile depinde de aceea a acțiunii penale, iar, în situația în care procesul penal a luat sfârșit, singura cale rămasă persoanei vătămate, care s-a constituit parte civilă în procesul penal, este acțiunea exercitată în fața instanței civile. 15. (...) În cazul în care nu există o faptă prevăzută de legea penală, instanța penală fiind incompetentă de a judeca conflictul de drept adus în fața sa, legea a considerat că acțiunea civilă nu poate fi adusă la instanța penală și deci această instanță nu poate soluționa această acțiune. În felul acesta s-a evitat stânjenirea activității instanțelor penale de sarcina de a soluționa acțiunea civilă introdusă la aceste instanțe și s-a asigurat soluționarea la timp și în mod corect a cauzelor penale aflate pe rolul lor. 16. Curtea reține tendința noului Cod de procedură penală de a acorda prioritate soluționării, în cadrul procesului penal, a acțiunii penale și de a lăsa nesoluționată acțiunea civilă ori de a trimite acțiunea civilă la instanța civilă, pentru soluționare – art. 25 alin. (5) și (6) și art. 26 CPP. Reglementând aceste dispoziții legale, care sunt de natură să contribuie la soluționarea cu celeritate a cauzelor penale, legiuitorul nu trebuie să neglijeze nici interesul legitim al părților civile de a obține repararea într-un termen cât mai scurt a prejudiciilor produse prin infracțiuni. 17. Condiția soluționării într-un termen rezonabil a procesului penal este una destul de generală, iar nesoluționarea acțiunii civile de către instanța penală, în caz de achitare a inculpatului, în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi CPP, și trimiterea ei către instanța civilă, cu reluarea procesului civil, ar putea duce la depășirea duratei rezonabile de soluționare a acțiunii civile determinate de săvârșirea infracțiunii. 18. Însă Curtea constată că, deși instanța penală care pronunță o soluție de achitare, întrucât fapta (cauzatoare de prejudicii) nu este prevăzută de legea penală, lasă nesoluționată acțiunea civilă, noul Cod de procedură penală reglementează suficiente garanții pentru partea civilă din procesul penal care să înlesnească repararea, pe calea acțiunii exercitate în fața instanței civile, în mod just și integral și într-un termen rezonabil a pagubei cauzate prin fapta ilicită a inculpatului, astfel încât dreptul la un proces echitabil al acesteia să fie respectat. 19. Astfel, Curtea reține că, potrivit normelor procesual penale ale art. 28 alin. (1) teza a doua, instanța civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite (în același sens fiind și art. 1365 C. civ.). Aceasta reprezintă o deplasare a concepției noului cod de la teoria

unității culpelor penală și civilă la teoria dualității acestor culpe. În aceste condiții, instanța civilă va putea constata existența unei culpe civile a inculpatului, chiar dacă instanța penală nu a constatat existența unei culpe penale a acestuia. 20. De asemenea, legiuitorul a prevăzut în art. 27 alin. (2) CPP că persoana vătămată sau succesorii acesteia, care s-au constituit parte civilă în procesul penal, pot introduce acțiune la instanța civilă dacă, prin hotărâre definitivă, instanța penală a lăsat nesoluționată acțiunea civilă stabilind că probele administrate în cursul procesului penal pot fi folosite în fața instanței civile. Așadar, pentru că probele administrate în cursul procesului penal sunt utile pentru aflarea adevărului cu privire la fapta civilă delictuală comisă de inculpat, ele pot fi folosite în fața instanței civile. 21. Totodată, Curtea reține, ca o altă garanție a reparării prejudiciului creat prin fapta ilicită, că, potrivit art. 397 alin. (5) teza întâi CPP, în cazul în care, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (5), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, măsurile asigurătorii [privind reparațiile civile] se mențin. 22. Și, de asemenea, Curtea reține că, potrivit dispozițiilor art. 20 alin. (8) din același cod, cheltuielile cu taxa de timbru și timbru judiciar aferente acțiunii civile exercitate la instanța civilă împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente sunt eliminate, acestea stabilind că acțiunea civilă având ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și părții responsabile civilmente, exercitată la instanța civilă, este scutită de taxă de timbru. De altfel, cu privire la acest aspect, prin Decizia nr. 387 din 27 mai 2015, publicată în M. Of. nr. 555 din 27 iulie 2015, Curtea, admițând excepția de neconstituționalitate, a constatat că dispozițiile art. 29 alin. (1) lit. i) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru sunt constituționale în măsura în care sunt scutite de la plata taxei judiciare de timbru acțiunile și cererile referitoare la despăgubirile civile pentru prejudiciile materiale și morale decurgând dintr-o cauză penală în condițiile în care fapta cauzatoare de prejudiciu, la momentul săvârșirii acesteia, era prevăzută ca infracțiune. 23. În fine, Curtea reține că repararea, pe calea acțiunii exercitate în fața instanței civile, a pagubei cauzate prin fapta ilicită a inculpatului, așadar, soluționarea de către instanța specializată în acest domeniu a litigiului de natură civilă determină o protecție sporită a dreptului la un proces echitabil al părții civile din procesul penal *(dec. nr. 690 din 20 octombrie 2015, M. Of. nr. 890 din 27 noiembrie 2015)*.

2. Împăcarea. Lăsarea nesoluționată a acțiunii civile. Constituționalitate. Curtea apreciază că, în realitate, autorul excepției tinde la o modificare a dispozițiilor de lege criticate, în sensul că, în urma împăcării, instanța de judecată ar trebui să soluționeze acțiunea civilă, respingând-o ca neîntemeiată. Or, aceste aspecte nu reprezintă o veritabilă critică de neconstituționalitate, ci mai degrabă o propunere *de lege ferenda*, asupra căreia însă Curtea nu se poate pronunța, neavând competența de a modifica dispozițiile de lege supuse controlului de constituționalitate, așa cum prevede art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 *(dec. nr. 367 din 14 mai 2015, M. Of. nr. 502 din 8 iulie 2015)*. ✍ Potrivit modificărilor aduse prin art. II pct. 2 din O.U.G. nr. 18/2016, instanța penală nu mai poate lăsa nesoluționată acțiunea civilă în cazul încetării procesului penal ca urmare a împăcării. Considerentele deciziei menționate rămân însă valabile pentru critici similare care s-ar aduce dispozițiilor art. 25 CPP.

II. Instanțe judecătorești

3. Abuz în serviciu. Trecerea unor terenuri din proprietatea statului în patrimoniul unor persoane fizice. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii. Anularea

titlurilor de proprietate și a actelor de înstrăinare subsecvente. Condiții. Din coroborarea dispozițiilor art. 25 alin. (3), art. 397 alin. (3) și art. 256 CPP rezultă că instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, când schimbarea acelei situații a rezultat din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este posibilă. În cauză, consecințele activității infracționale au constat, în esență, în trecerea unor terenuri din proprietatea statului/unității administrativ-teritoriale (privată sau publică) în patrimoniul unor persoane fizice. Astfel fiind, nu există niciun motiv pentru care imobilele în cauză să nu se întoarcă în patrimoniul statului/unității administrativ-teritoriale, cu o singură excepție: subdobânditorii de bună-credință, pentru situația în care, desigur, imobilele în cauză făceau parte din proprietatea privată a statului. În realitate, s-a urmărit „crearea" unor acte translative de proprietate care să permită dobânditorilor de rea-credință să înstrăineze terenurile mai departe, către subdobânditori de bună-credință, la valoarea lor reală. Practica judiciară a demonstrat că același mecanism este folosit, de altfel, și în cazul înșelăciunilor în materie imobiliară (prin vânzarea de imobile aparținând altor persoane, cu acte falsificate, prin folosirea, eventual, și a unor mandatari). Prin urmare, în vederea restabilirii situației anterioare, trebuie desființate titlurile de proprietate emise abuziv (inclusiv procesele-verbale de punere în posesie aferente), actele de înstrăinare subsecvente care au un caracter fictiv, pentru cauză ilicită (înțelegerea frauduloasă a părților fiind una evidentă), precum și contractele de vânzare-cumpărare vizând terenurile cu privire la care s-a reconstituit dreptul de proprietate, deși erau proprietate publică. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii este o instituție specifică procesului penal și poate consta, în funcție de faptele deduse judecății, în anularea unor contracte. Aceasta nu înseamnă însă că trebuie confundată cu restituirea prestațiilor (*restitutio in integrum*) subsecventă anulării contractului, acțiunea în anulare/constatarea nulității fiind diferită de cea în restituirea prestațiilor și pe tărâmul dreptului procesual civil. Excedează, așadar, obiectului cauzei eventuala restituire a prestațiilor ca urmare a anulării actelor de înstrăinare, dobânditorii ce invocă buna-credință putând formula, în acest sens, acțiune separată în fața instanței civile *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 760/A din 22 mai 2015, nepublicată)*. ✍ A se vedea și *dec. Curții Constituționale nr. 32 din 27 ianuarie 2016, M. Of. nr. 201 din 17 martie 2016, infra*, nr. 1 de la art. 397, pronunțată ca urmare a sesizării cu o excepție de neconstituționalitate în cauza în care s-a pronunțat decizia redată aici.

4. Dezincriminare. Lăsarea nesoluționată a acțiunii civile. Posibilitatea de a formula acțiune civilă separată la instanța civilă. Dacă exercitarea acțiunii penale este împiedicată ca urmare a dezincriminării faptei comise de inculpat, instanța a făcut o corectă aplicare a dispozițiilor imperative ale art. 25 alin. (5) CPP și a lăsat nesoluționată acțiunea civilă. În aceste condiții, părțile civile au posibilitatea de a formula acțiune în fața instanței civile în vederea tragerii la răspundere civilă delictuală a inculpatului și a reparării prejudiciului suferit ca urmare a comiterii de către acesta a unei fapte ilicite, care însă nu prezintă trăsăturile esențiale ale infracțiunii, prevăzute de art. 15 CP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 410/A din 2 aprilie 2014, nepublicată)*.

5. Decesul inculpatului. Lăsarea nesoluționată a acțiunii civile. Aplicarea imediată a dispozițiilor noului Cod de procedură penală. Dispozițiile art. 3 din Legea nr. 255/2013 consacră principiul aplicării imediate a legii procesual penale noi, cu excepțiile prevăzute în cuprinsul legii menționate. Una dintre excepțiile de la principiul aplicării imediate a legii

procesual penale noi, prevăzută în cuprinsul Legii nr. 255/2013, se regăsește în art. 12 alin. (1), care statuează că recursurile în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva hotărârilor care au fost supuse apelului potrivit legii vechi, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs. Din formularea „se judecă potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs" rezultă că sfera de aplicare a legii vechi este restrânsă la dispozițiile art. 385^{1}-385^{19} CPP 1968 – dispoziții „privitoare la recurs" în sensul art. 12 alin. (1) din Legea nr. 255/2013. În consecință, în cazul recursurilor care intră sub incidența dispozițiilor art. 12 alin. (1) din Legea nr. 255/2013, rezolvarea acțiunii civile în procesul penal este guvernată de dispozițiile legii procesual penale noi în materia acțiunii civile în procesul penal, dispoziții neexceptate de la principiul aplicării imediate a legii procesual penale noi. În cazul acestor recursuri, dacă a intervenit decesul inculpatului, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, în temeiul art. 25 alin. (5) CPP raportat la art. 16 alin. (1) lit. f) – teza privitoare la decesul inculpatului – din același cod. Apărările formulate de către partea civilă, privind împrejurarea că lăsarea nesoluționată a laturii civile, după mai mult de 1 an de la soluționarea definitivă a laturii penale a cauzei în care vinovăția inculpaților a fost stabilită, iar sancțiunile penale aplicate, ar constitui o încălcare a dreptului părții la un proces echitabil, în condițiile lipsei unei posibilități judiciare alternative a părții civile de a-și recupera prejudiciul până la acest moment, raportat și la termenul rezonabil de soluționare a cauzei, nu pot fi primite, întrucât partea civilă este deja în posesia unui titlu executoriu în baza căruia își poate recupera prejudiciul de la oricare dintre ceilalți inculpați *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1136 din 31 martie 2014, www.scj.ro)*.

6. Prescripția răspunderii penale. Lăsarea nesoluționată a acțiunii civile. Convenționalitate. Conform art. 25 alin. (5) CPP, în situația în care instanța pronunță o soluție de încetare a procesului penal întemeiată pe dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. f), latura civilă a cauzei ar trebui să fie lăsată nesoluționată. Cu toate acestea, curtea va aplica în mod direct art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, astfel cum a fost interpretat prin jurisprudența recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului, va înlătura dispozițiile art. 25 alin. (5) CPP, menținând modalitatea în care prima instanță a înțeles să soluționeze latura civilă.

Pentru a pronunța această soluție, are în vedere în primul rând faptul că, în conformitate cu art. 20 din Constituția României, „(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile".

În al doilea rând, reține că, potrivit hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele *Tonchev c. Bulgariei*, *Atanasova c. Bulgariei* și *Dinchev c. Bulgariei*, Curtea a apreciat că „nesoluționarea laturii civile în cazul prescripției răspunderii penale a încălcat dreptul de acces la justiție al reclamantului prevăzut de art. 6 din Convenție".

Referitor la durata nerezonabilă a procedurilor penale, tot Curtea Europeană a statuat ca aceasta trebuie apreciată în funcție de circumstanțele particulare ale fiecărui caz în parte și având în vedere criteriile stabilite în jurisprudență, în particular complexitatea cazului, conduita reclamantului și a autorităților (*Calvelli și Ciglio c. Italiei*).

În ceea ce privește nesoluționarea acțiunii civile în cazul prescripției răspunderii penale, reține ca principală cauză încetineala cu care instanțele naționale au soluționat cazul, ceea ce reprezintă o limitare a accesului efectiv la o instanță, indiferent de posibilitatea reclamantului de a introduce sau nu o acțiune civilă separată.

În situația în care sistemul intern permite reclamanților să introducă o acțiune civilă alăturată procesului penal, statul are obligația să se asigure că aceștia se bucură de garanțiile fundamentale prevăzute în art. 6.

Prin urmare, un reclamant nu poate aștepta prescripția răspunderii penale a făptuitorului, pentru a da curs cererilor sale civile în ceea ce privește acordarea de daune-interese într-un nou proces în civil (cauzele *Atanasova* și *Dinchev*).

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI DREPT

Mai mult, în cauza *Atanasova c. Bulgariei*, Curtea Europeană a reținut că reclamanta a utilizat posibilitatea care îi era oferită în dreptul intern de a se constitui parte civilă în cadrul procedurii penale și de a cere dezdăunarea. Ea avea deci speranța legitimă ca tribunalele să statueze asupra acestei cereri de despăgubire, în mod favorabil sau nefavorabil. Numai întârzierea cu care autoritățile bulgare au tratat dosarul a antrenat prescrierea infracțiunii și, prin consecință, imposibilitatea pentru reclamantă de a se statua asupra cererii sale de despăgubire, în cadrul procedurii penale; în astfel de împrejurări, reclamantei nu i s-ar putea cere să aștepte ca răspunderea penală a autorului infracțiunii a cărei victimă a fost să fie prescrisă prin greșeala autorităților judiciare, pentru ca apoi să introducă, după mai mulți ani de la producerea faptelor, o nouă acțiune în fața instanțelor civile, în care să solicite repararea prejudiciului său.

Aplicând principiile obligatorii stabilite jurisprudențial de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului situației din prezenta cauză, se observă că intervenția prescripției răspunderii penale nu a fost cauzată de culpa părții civile și nici măcar de culpa inculpatului. Astfel, infracțiunea reținută în sarcina inculpatului a fost săvârșită în anul 2004, organele de urmărire penală fiind sesizate începând cu anul 2006, rechizitoriul fiind emis în anul 2008, din acest moment dosarul fiind înaintat primei instanțe. Începând cu anul 2008 până în anul 2014, dosarul a rămas pe rolul primei instanțe, instanță care a apreciat că se impune administrarea unui probatoriu complex, pentru stabilirea exactă a situației de fapt, fiind administrate 4 expertize judiciare tehnice, o expertiză contabilă, cauza necesitând termene repetate atât pentru efectuarea expertizelor încuviințate, cât și pentru întocmirea răspunsurilor la obiecțiunile formulate de părți și de reprezentantul Ministerului Public.

Numai întârzierea în administrarea probatoriului încuviințat a dus la creșterea în mod nerezonabil a duratei procesului penal și la pronunțarea unei soluții în luna ianuarie 2014. Chiar și în această situație, curtea constată că, la momentul pronunțării soluției de condamnare, partea civilă avea speranța rezonabilă că, în baza dispozițiilor legale în vigoare din acel moment, în caz de intervenire a prescripției răspunderii penale pentru această infracțiune, latura civilă a cauzei putea să fie soluționată, conform art. 346 alin. (2) CPP 1968.

La momentul pronunțării sentinței penale de condamnare, pentru partea civilă nu era previzibilă o soluție de încetare a procesului penal, neputându-se aștepta în mod rezonabil că, odată cu intrarea în vigoare a noului Cod penal, pentru infracțiunea dedusă judecății ar interveni prescripția specială a răspunderii penale. În plus, principiul aplicării legii penale mai favorabile este incident doar cu privire la soluționarea laturii penale a cauzei, latura civilă urmând a fi soluționată în raport de prevederile civile incidente în materie.

În cauză, doar intervenţia prescripţiei speciale a condus la o soluţie de încetare a procesului penal, iar nu la una de condamnare. Prin urmare, lăsarea nesoluţionată a acţiunii civile ca urmare a reţinerii prescripţiei răspunderii penale nu conduce decât la o prelungire în mod nejustificat a soluţionării acţiunii civile, prin obligarea părţii civile să se adreseze instanţei civile, deşi soluţia într-un eventual proces civil ar fi una evidentă, în condiţiile în care art. 28 CPP stabileşte că hotărârea definitivă a instanţei penale are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile cu privire la existenţa faptei şi a persoanei care a săvârşit-o. Or, instanţa penală a reţinut atât existenţa faptei prevăzute de legea penală, identitatea persoanei vinovate, cât şi cuantumul prejudiciului produs.

Respectând jurisprudenţa impusă de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în situaţia în care sistemul intern permite părţii civile să introducă o acţiune civilă alăturată procesului penal, statul are obligaţia să se asigure că aceasta se bucură de garanţiile fundamentale prevăzute în art. 6 parag. 1 din Convenţie. O soluţie de lăsare nesoluţionată a acţiunii civile după ce în prima instanţă se pronunţase o soluţie de condamnare a inculpatului şi de obligare a acestuia la plata despăgubirilor civile produse prin infracţiune afectează dreptul la un proces echitabil de care ar trebui să se bucure partea civilă.

Curtea de apel apreciază că jurisprudenţa stabilită de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, anterior citată, este pe deplin aplicabilă în cauză, urmând a menţine despăgubirile civile la care inculpatul a fost obligat în favoarea părţii civile.

Nu prezintă relevanţă faptul că partea civilă care va beneficia de prevederile favorabile ale art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului este o entitate de drept public, respectiv Ministerul Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice, parte a puterii executive, deoarece în prezenta cauză Ministerul nu acţionează într-o astfel de calitate, ci acţionează în numele unei entităţi terţe, scopul fiind acela de a fi recuperate sume de bani plătite pe nedrept inculpatului din fondurile Uniunii Europene. Or, într-o astfel de situaţie, curtea apreciază că nu se invocă art. 6 parag. 1 în favoarea statului şi în defavoarea unui particular, ci acest articol este invocat pentru a rezolva un litigiu ivit între două persoane care acţionează ca particulari, ambii aflaţi pe poziţii de egalitate, în condiţiile în care raportul juridic conflictual a fost declanşat de modalitatea inadecvată prin care unul dintre particulari a înţeles să folosească fonduri nerambursabile acordate de alt „particular", aceasta fiind calitatea în care Uniunea Europeană a înţeles să acţioneze prin acordarea fondurilor de preaderare în cadrul programului PHARE *(C.A. Bucureşti, s. I pen., dec. nr. 1607/A din 22 decembrie 2014, nepublicată)*. **În acelaşi sens**, *C.A. Bucureşti, s. I pen., dec. nr. 630/A din 9 mai 2014, nepublicată*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Diacenco c. României*. Acordarea de despăgubiri civile în cazul achitării inculpatului. 58. În opinia Curţii, faptul că un act care poate da naştere unei acţiuni civile în despăgubire în temeiul legislaţiei privind răspunderea civilă delictuală poate constitui, de asemenea, şi latura obiectivă a unei infracţiuni nu poate oferi, indiferent de gravitatea acestuia, un temei suficient pentru a considera persoana prezumtiv responsabilă de actul respectiv în contextul unei cauze în materia răspunderii civile delictuale ca fiind „învinuită de săvârşirea unei infracţiuni". O asemenea încadrare nu este justificată nici de faptul că probele din procesul penal au fost folosite pentru a stabili efectele conduitei

respective în materie civilă. Altfel, art. 6 parag. 2 ar conferi achitării din procesul penal efectul indezirabil de a preveni în avans posibilitățile victimei de a solicita despăgubiri în temeiul legislației privind răspunderea civilă delictuală, constituind astfel o limitare arbitrară și disproporționată a dreptului său de a avea acces la o instanță de judecată în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție. De asemenea, aceasta ar oferi pârâtului achitat, considerat responsabil conform sarcinii probei în dreptul civil, posibilitatea de a beneficia de avantajul necuvenit de a evita orice răspundere pentru acțiunile sale. O interpretare atât de extensivă nu ar fi susținută nici de redactarea art. 6 parag. 2, nici de vreun temei comun al sistemelor juridice naționale din comunitatea Convenției. Din contră, într-un număr considerabil de state contractante, achitarea nu împiedică stabilirea răspunderii civile în raport cu aceleași fapte (...).

59. Prin urmare, Curtea consideră că, deși achitarea penală trebuie menținută în cadrul acțiunii în despăgubire, aceasta nu ar trebui să împiedice stabilirea răspunderii civile pentru plata unei despăgubiri ca urmare a acelorași fapte în baza unei sarcini a probei mai puțin restrictive (...).

60. Cu toate acestea, dacă hotărârea națională privind despăgubirea include o declarație care impută răspunderea penală pârâtului, se ridică o problemă care intră sub incidența art. 6 parag. 2 din Convenție (...).

61. Prin urmare, Curtea va examina dacă instanțele naționale au acționat în așa fel sau au folosit în motivările lor un limbaj de natură să creeze o legătură evidentă între cauza penală și acțiunea în despăgubire care i-a urmat și să justifice extinderea sferei de aplicare a art. 6 parag. 2 în legătură cu aceasta din urmă *(hot. din 7 februarie 2012, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Y c. Norvegiei*. Acordarea de despăgubiri în cazul achitării inculpatului. Motivare. Încălcarea prezumției de nevinovăție. Limbaj neadecvat acțiunii civile. 41. (...) Soluția de achitare pe latură penală nu ar trebui să împiedice stabilirea răspunderii civile pentru acoperirea prejudiciului cauzat de aceleași fapte, în condițiile unei sarcini a probei mai puțin stricte. (...)

44. Curtea notează că Înalta Curte a deschis hotărârea sa cu următoarea constatare: „Având în vedere probele administrate în cauza luată ca un întreg, Înalta Curte consideră că în mod clar este probabil ca [reclamantul] să fi comis infracțiunile împotriva dnei T. pentru care acesta a fost acuzat și că el trebuie să plătească compensații către părinții ei potrivit art. 3-5 (2) din Legea compensațiilor pentru daunele cauzate". (...)

46. Curtea este conștientă de faptul că instanțele interne au luat act de faptul că reclamantul a fost achitat de acuzațiile penale. Cu toate acestea, în încercarea de a proteja interesele legitime ale victimei, Curtea consideră că limbajul folosit a depășit limitele acțiunii civile, aruncând astfel îndoieli cu privire la corectitudinea hotărârii penale de achitare. În consecință, a existat o legătură suficientă cu procedurile penale anterioare, care a fost incompatibilă cu prezumția de nevinovăție *(hot. din 11 februarie 2003, www.echr.coe.int)*.

Art. 26. Disjungerea acțiunii civile. (1)[1] Instanța poate dispune disjungerea acțiunii civile, când soluționarea acesteia determină depășirea termenului rezonabil de soluționare a acțiunii penale. Soluționarea acțiunii civile rămâne în competența instanței penale.

[1] Alin. (1) al art. 26 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 15 din Legea nr. 255/2013.

(2) Disjungerea se dispune de către instanță din oficiu ori la cererea procurorului sau a părților.

(3)[1] Probele administrate până la disjungere vor fi folosite la soluționarea acțiunii civile disjunse.

(4)[2] *Abrogat.*

(5) Încheierea prin care se disjunge acțiunea civilă este definitivă.

Reglementarea anterioară: art. 347 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Dispozițiile art. 26 alin. (5) CPP sunt criticabile. În primul rând, hotărârea prin care se disjunge acțiunea civilă poate fi nu numai o încheiere, ci și sentința prin care prima instanță soluționează latura penală a cauzei sau decizia prin care instanța de apel desființează hotărârea primei instanțe pe latură civilă și trimite cauza spre rejudecare sub acest aspect. În al doilea rând, atribuirea unui caracter definitiv încheierilor prin care se disjunge acțiunea civilă conduce la situația absurdă în care soluția de disjungere a acțiunii civile prin sentință este supusă apelului, iar cea dată prin încheiere (fie și aceea de amânare a pronunțării) este exceptată de la controlul judiciar; aceasta mai ales în cauzele în care acțiunea civilă este indisolubil legată de cea penală, de cuantumul prejudiciului depinzând încadrarea juridică a faptei (de exemplu, infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Procedura recunoașterii învinuirii urmată de o parte dintre inculpați. Soluționarea și a laturii civile. Nelegalitate. Necesitatea administrării de probe pentru stabilirea cuantumului prejudiciului. Disjungerea laturii civile în integralitate. Este nelegală soluționarea și a laturii civile a cauzei în ceea ce îi privește pe inculpații care au solicitat să se judece potrivit procedurii recunoașterii învinuirii, în condițiile în care 22 dintre cele 23 de contracte reținute ca fiind atribuite în mod ilicit de unul dintre inculpații condamnați au fost încheiate cu persoane care figurează ca inculpați în cauza disjunsă, aflată încă pe rolul tribunalului. Or, aceștia din urmă, în ipoteza admiterii acțiunii civile, ar trebui obligați la despăgubiri în solidar cu apelantul cu privire la care soluția ar rămâne definitivă. De asemenea, un alt inculpat a contestat prejudiciul ce i se impută, solicitând administrarea de probe în acest sens. Soluția spre care s-a orientat tribunalul îi pune pe inculpații condamnați într-o situație defavorabilă față de inculpații care au refuzat să se judece potrivit procedurii recunoașterii vinovăției. Astfel, aceștia nu se mai pot apăra și, implicit, nu mai pot administra probe în ceea ce privește cuantumul prejudiciului reținut, iar dacă, în urma cercetării judecătorești, ceilalți inculpați ar fi obligați la despăgubiri mai mici decât cele care ar rezulta din rechizitoriu, aceasta nu ar putea profita și celor pentru care s-a pronunțat deja o soluție – definitivă. Buna înfăptuire a justiției presupune ca latura civilă în cauză să fie soluționată unitar, cu privire la toți inculpații trimiși în judecată, impunându-se disjungerea laturii civile a cauzei și în ceea ce îi privește pe inculpații condamnați și trimiterea cauzei la

[1] Alin. (3) al art. 26 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 15 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 26 a fost abrogat prin art. 102 pct. 16 din Legea nr. 255/2013.

prima instanță, în vederea reunirii cu dosarul format ca urmare a dispoziției de disjungere din sentința apelată. Aceasta nu este de natură a crea nici impedimente de ordin procedural, inculpații – condamnați ca urmare a rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a soluționat latura penală – urmând a avea în continuare calitatea de inculpați, până la soluționarea și a laturii civile *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 526/A din 1 aprilie 2015, nepublicată)*.

2. Evaziune fiscală. Procedura recunoașterii învinuirii. Contestarea cuantumului prejudiciului. Judecarea acțiunii penale indisolubil legată de soluționarea acțiunii civile. Greșita disjungere a acțiunii civile. Încadrarea juridică a infracțiunii de evaziune fiscală, cu reținerea incidenței agravantei prevăzute de art. 9 alin. (2) din Legea nr. 241/2005, implică determinarea concretă a prejudiciului, iar în contextul în care cuantumul acestuia este contestat, judecarea acțiunii penale apare ca fiind indisolubil legată de soluționarea acțiunii civile. Astfel, în cadrul soluționării unitare a cauzei penale, stabilirea întinderii prejudiciului produs prin fapta de evaziune fiscală constituie un element esențial ce se reflectă în încadrarea juridică a faptei, dar și în planul tragerii la răspundere penală, în procesul individualizării pedepsei, ținând seama de gravitatea consecințelor păgubitoare. Dispozițiile ce reglementează procedura în cazul recunoașterii învinuirii – art. 374 alin. (4), art. 375 și art. 377 CPP – nu au preluat dispozițiile art. 320^1 alin. (5) CPP 1968, care acordau posibilitatea instanței de a soluționa separat acțiunea civilă în cazul în care se proceda la judecată potrivit procedurii simplificate. De altfel, din dispozițiile legale în vigoare incidente reiese caracterul de excepție al unei astfel de măsuri, art. 46 alin. (1) CPP statuând în sensul că instanța poate dispune disjungerea „pentru motive temeinice", art. 25 alin. (1) CPP stabilește că „Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre atât asupra acțiunii penale, cât și asupra acțiunii civile", iar art. 26 CPP prevede expres că disjungerea acțiunii civile poate fi dispusă atunci „când soluționarea acesteia determină depășirea termenului rezonabil de soluționare a acțiunii penale". Curtea remarcă faptul că prima instanță nu a motivat care a fost rațiunea pentru care a considerat justificată măsura disjungerii, rațiune care a prevalat justei soluționări a cauzei, în contextul în care, față de complexitatea cauzei și comportamentul autorităților, durata procesului penal apare ca fiind una rezonabilă. Din rațiuni ce țin de principiul aflării adevărului și unei juste soluționări a cauzei, nu poate fi justificată disjungerea judecării laturii civile de cea penală în cauzele în care stabilirea vinovăției inculpatului, individualizarea pedepsei și încadrarea juridică se raportează la întinderea pagubei produse prin infracțiune. De altfel, această orientare constantă a jurisprudenței instanței supreme este în prezent consacrată și legislativ prin dispozițiile ce reglementează disjungerea la care s-a făcut referire în precedent, dar și specific în cazul procedurii simplificate, art. 377 alin. (5) CPP menționând expres că, „Dacă pentru stabilirea încadrării juridice, precum și dacă, după schimbarea încadrării juridice, este necesară administrarea altor probe, instanța, luând concluziile procurorului și ale părților, dispune efectuarea cercetării judecătorești, dispozițiile art. 374 alin. (5)-(10) aplicându-se în mod corespunzător". Așa fiind, curtea va admite apelurile, va desființa sentința penală apelată și va trimite cauza spre rejudecare la aceeași instanță – Tribunalul București –, în vederea reunirii la cauza disjunsă și a soluționării laturii penale concomitent cu latura civilă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1327/A din 13 octombrie 2015, nepublicată)*.

Art. 27. Cazurile de soluționare a acțiunii civile la instanța civilă. (1) Dacă nu s-au constituit parte civilă în procesul penal, persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune.

(2)[1] Persoana vătămată sau succesorii acesteia, care s-au constituit parte civilă în procesul penal, pot introduce acțiune la instanța civilă dacă, prin hotărâre definitivă, instanța penală a lăsat nesoluționată acțiunea civilă. Probele administrate în cursul procesului penal pot fi folosite în fața instanței civile.

(3) Persoana vătămată sau succesorii acesteia care s-au constituit parte civilă în procesul penal pot să introducă acțiune în fața instanței civile dacă procesul penal a fost suspendat. În caz de reluare a procesului penal, acțiunea introdusă la instanța civilă se suspendă în condițiile prevăzute la alin. (7).

(4) Persoana vătămată sau succesorii acesteia, care au pornit acțiunea în fața instanței civile, pot să părăsească această instanță și să se adreseze organului de urmărire penală, judecătorului ori instanței, dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior sau procesul penal a fost reluat după suspendare. Părăsirea instanței civile nu poate avea loc dacă aceasta a pronunțat o hotărâre, chiar nedefinitivă.

(5) În cazul în care acțiunea civilă a fost exercitată de procuror, dacă se constată din probe noi că prejudiciul nu a fost integral acoperit prin hotărârea definitivă a instanței penale, diferența poate fi cerută pe calea unei acțiuni la instanța civilă.

(6) Persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce acțiune la instanța civilă, pentru repararea prejudiciului născut ori descoperit după constituirea ca parte civilă.

(7)[2] În cazul prevăzut la alin. (1), judecata în fața instanței civile se suspendă după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an.

Reglementarea anterioară: art. 19 și art. 20 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Tonchev c. Bulgariei*. Acțiunea civilă în procesul penal. Asigurarea respectării cerințelor art. 6 parag. 1 din Convenție. 52. (...) Curtea reamintește că, în cazul în care ordinea juridică internă oferă justițiabililor o cale de atac, cum ar fi o acțiune civilă în cadrul unei proceduri penale, statul are obligația de a se asigura că aceasta se bucură de garanțiile fundamentale prevăzute la art. 6 parag. 1. Astfel, în opinia Curții, nu se poate cere reclamantului să aștepte stingerea răspunderii penale a pretinsului autor al infracțiunii căreia fiul său i-a căzut victimă, mulți ani după ce a formulat acțiunea sa civilă și chiar mai mult timp după evenimentele contestate, pentru a formula o nouă cerere în fața instanțelor civile (...). Această concluzie nu este afectată de faptul că reclamantul ar fi putut opta pentru a formula o acțiune civilă separată încă de la început (...). Preferința sa pentru solicitarea despăgubirilor în cadrul unei proceduri penale nu apare nejustificată în circumstanțele

[1] Alin. (2) al art. 27 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 17 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (7) al art. 27 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 17 din Legea nr. 255/2013.

cauzei. Alegând acest remediu, el a fost îndreptăţit să îi fie determinate pretenţiile şi nu era obligat să opteze pentru calea alternativă disponibilă în temeiul legislaţiei bulgare (a se vedea cauza *Dinchev c. Bulgariei*, § 51) *(hot. din 19 noiembrie 2009, www.echr.coe.int)*.

Art. 28. Autoritatea hotărârii penale în procesul civil şi efectele hotărârii civile în procesul penal. (1) Hotărârea definitivă a instanţei penale are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile care judecă acţiunea civilă, cu privire la existenţa faptei şi a persoanei care a săvârşit-o. Instanţa civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce priveşte existenţa prejudiciului ori a vinovăţiei autorului faptei ilicite.

(2) Hotărârea definitivă a instanţei civile prin care a fost soluţionată acţiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în faţa organelor judiciare penale cu privire la existenţa faptei penale, a persoanei care a săvârşit-o şi a vinovăţiei acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 22 CPP 1968.

Legislaţie conexă: art. 1365 C. civ.

ADNOTĂRI

Autoritatea hotărârii penale în procesul civil şi efectele hotărârii civile în procesul penal îşi găsesc reglementarea în art. 28, art. 486 alin. (2) şi art. 52 alin. (3) CPP. Au caracter de noutate dispoziţiile privind: lipsa de autoritate de lucru judecat a hotărârii instanţei penale cu privire la vinovăţia persoanei care a săvârşit-o, a hotărârii de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce priveşte existenţa prejudiciului ori a vinovăţiei autorului faptei ilicite, precum şi a hotărârii prin care instanţa admite acordul de recunoaştere a vinovăţiei şi lasă nesoluţionată acţiunea civilă asupra întinderii prejudiciului, dar şi exceptarea împrejurărilor care privesc existenţa infracţiunii de la regula potrivit căreia hotărârile definitive ale altor instanţe decât cele penale asupra unei chestiuni prealabile în procesul penal au autoritate de lucru judecat în faţa instanţei penale.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Lungu şi alţii c. României*. Proceduri paralele. Hotărâre civilă anterioară prin care se constatau caracterul legal al operaţiunilor de transformare şi revânzare a bunurilor şi inexistenţa obligaţiei de plată a taxelor. Hotărâre penală de condamnare pentru evaziune fiscală. Obligare la plata taxelor. Încălcarea principiului securităţii raporturilor juridice şi a dreptului la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenţie. 37. Curtea a concluzionat în mai multe rânduri în sensul încălcării art. 6 ca urmare a casării, printr-o cale de atac extraordinară, fără motive substanţiale şi imperative, a unor hotărâri judecătoreşti definitive (...). De asemenea, în mai multe cauze a considerat că, fie şi în absenţa casării unei hotărâri, repunerea în cauză a soluţiei adoptate într-un litigiu printr-o hotărâre judecătorească definitivă în cadrul unei alte proceduri judiciare poate aduce atingere art. 6, în măsura în care poate să facă iluzoriu dreptul de acces la o instanţă şi să încalce principiul securităţii juridice (...).

38. Conform jurisprudenței sale constante, Curtea nu are sarcina de a se substitui instanțelor interne. În special, nu îi revine sarcina de a se pronunța cu privire la erorile de fapt sau de drept pretins comise de o instanță internă sau de a substitui propria sa apreciere celei a instanțelor interne, decât dacă și în măsura în care acestea ar fi putut aduce atingere drepturilor și libertăților garantate de Convenție (...).

39. De asemenea, Curtea observă că, în toate sistemele juridice, autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești definitive implică limitări *ad personam* și *ad rem* (*Esertas c. Lituaniei*, § 22).

40. În prezenta cauză, chiar admițându-se că nu existau nici identitate de părți și nici identitate de obiect al celor două proceduri interne, Curtea constată că procedura fiscală și cea penală vizau aceeași chestiune determinantă pentru soluționarea acestora, respectiv încadrarea juridică a aceloraşi operațiuni de transformare și de revânzare a anvelopelor (...).

41. În această privință, observă că, în cadrul procedurii contencioase fiscale inițiate de reclamanți, prin hotărârea definitivă din 3 iulie 2003, Secția comercială a Curții de Apel Suceava, după examinarea elementelor de probă propuse și dezbătute de părți, a concluzionat că operațiunile de transformare și de revânzare a anvelopelor fuseseră legale și că acestea dădeau dreptul la facilități fiscale. În consecință, a admis acțiunea formulată de reclamanți împotriva procesului-verbal prin care li se imputau taxe și penalități pentru operațiunile respective (...).

42. Cu toate acestea, în cadrul procesului penal declanșat ca urmare a plângerii Direcției Generale a Finanțelor Publice formulate împotriva primului reclamant, Secția penală a aceleiași curți de apel, pe baza unei noi expertize, a revenit asupra concluziei respective, apreciind de această dată, prin hotărârea definitivă din 5 decembrie 2005, că aceste operațiuni erau ilegale și că, pe baza lor, reclamanții au beneficiat în mod necuvenit de facilități fiscale (...).

43. În această privință, Curtea a constatat că opiniile experților erau divergente (...). Curtea reamintește că, în orice caz, faptul că pot exista mai multe opinii pe marginea unui subiect nu reprezintă un motiv suficient pentru a fi adusă atingere principiului securității raporturilor juridice. Nu se poate deroga de la acest principiu decât atunci când motive substanțiale și imperioase impun acest lucru (...).

44. Or, în prezenta speță, niciun element de acest tip nu poate justifica un astfel de reviriment.

45. Chiar admițând că, în cadrul celui de-al doilea proces, Secția penală a curții de apel s-a axat mai mult pe situația reclamanților și că aceasta a urmărit să corecteze pretinsele erori comise de Secția comercială, Curtea consideră că nu ar trebui să le revină reclamanților sarcina de a suporta eventualele carențe ale autorităților judiciare (...).

46. Cu siguranță, în acest caz nu este vorba despre casarea unei hotărâri judecătorești „irevocabile" și care a dobândit autoritate de lucru judecat (a se compara cu *Brumărescu c. României*, § 62). Însă derularea simultan și în paralel a două proceduri independente având ca obiect aceleași fapte, care a determinat Secția penală a curții de apel să ajungă la o nouă apreciere a faptelor respective, radical opusă hotărârii anterioare a Secției comerciale a aceleiași curți de apel, a adus atingere principiului securității juridice (...).

47. Prin urmare, revenind asupra unei chestiuni în litigiu care fusese deja soluționată și care făcuse obiectul unei hotărâri definitive și în absența oricărui motiv valabil, curtea de apel a încălcat principiul securității raporturilor juridice. Din acest motiv, a fost încălcat

dreptul reclamanților la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 21 octombrie 2014, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

2. A se vedea *cauza C-617/10, Åklagaren c. lui Hans Åkerberg Fransson, hot. din 26 februarie 2013, curia.europa.eu, supra*, nr. 22 de la art. 18.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Titlul III. Participanţii în procesul penal

Capitolul I. Dispoziţii generale

Art. 29. Participanţii în procesul penal. Participanţii în procesul penal sunt: organele judiciare, avocatul, părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi alţi subiecţi procesuali.

ADNOTĂRI

Noul Cod de procedură penală face o trecere în revistă a tuturor participanţilor la procesul penal, enumerându-i în art. 29 şi detaliind unele categorii ale acestora în articolele următoare, fără însă a aduce clarificări cu privire la poziţionarea şi raporturile dintre aceştia în cadrul procedurii penale. Se vor aplica, în mod evident, principiile constituţionale şi, mai ales, convenţionale cu privire la egalitatea armelor în procesul penal.

Art. 30. Organele judiciare. Organele specializate ale statului care realizează activitatea judiciară sunt:

a) organele de cercetare penală;
b) procurorul;
c) judecătorul de drepturi şi libertăţi;
d) judecătorul de cameră preliminară;
e) instanţele judecătoreşti.

ADNOTĂRI

Art. 30 doar enumeră organele judiciare, ca organe specializate ale statului care realizează activitatea judiciară în cadrul procesului penal, caracteristicile acestora fiind detaliate în cod atât în Capitolul II al Titlului III – „Competenţa organelor judiciare" (art. 35 şi urm.), cât şi în cadrul dispoziţiilor din Partea specială – de exemplu, cele privind urmărirea penală prezintă în mod detaliat modul în care este condusă şi supravegheată activitatea organelor de cercetare penală de către procuror (art. 299 şi urm.).

Sunt cuprinse în enumerare, în plus faţă de reglementarea anterioară, corelativ instituţiilor noi introduse în cod, instituţia judecătorului de drepturi şi libertăţi şi cea a judecătorului de cameră preliminară.

Jurisprudenţa europeană cu privire la rolul organelor judiciare în procesul penal este prezentată, după caz, la capitolul dedicat **principiilor, competenţei, probelor,** respectiv **judecăţii.**

Art. 31.[1] **Avocatul.** Avocatul asistă sau reprezintă părţile ori subiecţii procesuali în condiţiile legii.

Legislaţie conexă: Legea nr. 51/1995 pentru organizarea şi exercitarea profesiei de avocat, republicată (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011).

[1] Art. 31 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 18 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Reglementarea distinctă a instituției avocatului în acest capitol este justificată de poziția privilegiată pe care o are acesta, element esențial în asigurarea dreptului la apărare în proces. Drepturile și obligațiile sale apar reglementate pe parcursul codului, dar și în legi speciale, atât Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată, cât și alte acte normative care pot deveni incidente, de la caz la caz. De exemplu, potrivit art. 82^1 din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, deputatul sau senatorul avocat nu poate acorda asistență juridică suspecților ori inculpaților și nici nu îi poate asista sau reprezenta în instanțe în cauzele penale privind infracțiunile de corupție, infracțiunile de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile, infracțiunea de spălare a banilor, infracțiunile contra securității naționale, infracțiunile contra înfăptuirii justiției etc.

Jurisprudența europeană cu privire la rolul apărării în procesul penal este cuprinsă la capitolul dedicat **principiilor, probelor, asistenței juridice și reprezentării**, precum și în cel care reglementează **măsurile preventive**.

Art. 32. Părțile. (1) Părțile sunt subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară.

(2) Părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Reglementarea anterioară: art. 23 și art. 24 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Față de reglementarea clasică anterioară, se constată eliminarea victimei din rândurile părților, persoana vătămată fiind considerată subiect procesual principal, cu drepturi și obligații relativ asemănătoare părților. Pentru fiecare dintre cele trei categorii de părți enumerate în art. 32 există reglementări detaliate ale poziției, rolului, drepturilor și obligațiilor în cadrul procesului penal – care vor fi prezentate în cadrul adnotărilor pe marginea art. 77 și urm.

Jurisprudența europeană cu privire la părți este reflectată în capitolul dedicat **principiilor**, pentru anumite aspecte în cel privind **măsurile preventive**, respectiv în cel care reglementează **probele**.

Art. 33. Subiecții procesuali principali. (1) Subiecții procesuali principali sunt suspectul și persoana vătămată.

(2) Subiecții procesuali principali au aceleași drepturi și obligații ca și părțile, cu excepția celor pe care legea le acordă numai acestora.

Reglementarea anterioară: art. 24 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Introducerea suspectului în rândurile subiecților procesuali principali constituie o modificare importantă în reglementarea procesual penală, care aduce, practic, în cadrul

procedurii o serie din actele efectuate anterior, cu titlu de excepție, în afara procesului penal. În acest mod, ca urmare a începerii urmăririi penale *in rem* și a acordării de drepturi și obligații suspectului, nu mai există activități procesual penale care să fie desfășurate în afara cadrului legal al procesului penal.

Plasarea victimelor în categoria subiecților procesuali principali reflectă abordarea comunitară, care tinde în a acorda acestor persoane cât mai multe drepturi procesuale și procedurale, fără a le încărca însă, decât la un minim absolut, de obligații procedurale corelative, dar și pe cea europeană reflectată prin jurisprudența Curții de la Strasbourg, potrivit căreia victima are drepturi și obligații corespunzătoare poziției procesuale pe care și-o asumă în cadrul unui proces penal, neexistând însă, indiferent de reglementare, un drept al victimei la a determina urmărirea penală sau condamnarea unei persoane.

Jurisprudența europeană cu privire la cei doi subiecți procesuali principali este reflectată în capitolul dedicat **principiilor**, în cel privind **probele**, respectiv în cel care reglementează **măsurile preventive**.

Art. 34. Alți subiecți procesuali. În afara participanților prevăzuți la art. 33, sunt subiecți procesuali: martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale.

Capitolul II. Competența organelor judiciare

Secțiunea 1. Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești

Legea de aplicare: ► art. 6: „(1) Cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță la data intrării în vigoare a legii noi în care nu s-a început cercetarea judecătorească se soluționează de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege. (2) În situația prevăzută la alin. (1), instanța pe rolul căreia se află cauza o trimite judecătorului de cameră preliminară, pentru a proceda potrivit art. 342-348 din Codul de procedură penală, ori, după caz, o declină în favoarea instanței competente"; ► art. 7: „Cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță în care s-a început cercetarea judecătorească anterior intrării în vigoare a legii noi rămân în competența aceleiași instanțe, judecata urmând a se desfășura potrivit legii noi".

ADNOTĂRI

Referirea la „instanța competentă" din finalul alin. (1) al art. 6 din Legea nr. 255/2013 trebuie înțeleasă ca fiind făcută la „instanță" în sensul larg al termenului, deci cauza se va trimite, în fapt, judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă, având în vedere momentul procesual.

Art. 35. Competența judecătoriei. (1) Judecătoria judecă în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe.

(2) Judecătoria soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 25 CPP 1968.

Art. 36. Competența tribunalului. (1) Tribunalul judecă în primă instanță:

a)[1] infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 188-191, art. 209-211, art. 254, 256[1], 263, 282, art. 289-294, art. 303, 304, 306, 307, 309, 345, 346, 354 și art. 360-367;

b)[2] infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care au avut ca urmare moartea unei persoane;

c) infracțiunile cu privire la care urmărirea penală a fost efectuată de către Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau Direcția Națională Anticorupție, dacă nu sunt date prin lege în competența altor instanțe ierarhic superioare;

c[1])[3] infracțiunile de spălare a banilor și infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare;

d) alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

(2) Tribunalul soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din circumscripția sa, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorie în cazurile prevăzute de lege.

(3) Tribunalul soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 27 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 59 alin. (2) din Legea nr. 56/1997 pentru aplicarea prevederilor Convenției privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora, republicată (M. Of. nr. 116 din 10 februarie 2004); ▶ art. 36 din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003); ▶ art. 121 din O.U.G. nr. 46/2013 privind criza financiară și insolvența unităților administrativ-teritoriale (M. Of. nr. 299 din 24 mai 2013).

ADNOTĂRI

1. Modificarea adusă textului prin O.U.G. nr. 18/2016 este introducerea infracțiunilor prevăzute de art. 256[1] CP în categoria celor pentru care competența în primă instanță revine tribunalului. Art. 256[1] CP a fost introdus prin același act normativ și se referă la infracțiunile contra patrimoniului care au produs consecințe deosebit de grave. Se poate observa că legiuitorul nu doar că revine asupra concepției potrivit căreia, în cazul acestui tip de infracțiuni, urmările produse sau care se puteau produce nu pot să constituie o circumstanță agravantă, ci, în plus, extinde sfera infracțiunilor pentru care competența revine tribunalului atunci când au produs consecințe deosebit de grave la toate cele

[1] Lit. a) de la alin. (1) al art. 36 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 3 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Lit. b) de la alin. (1) al art. 36 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 19 din Legea nr. 255/2013.
[3] Lit. c[1]) de la alin. (1) al art. 36 a fost introdusă prin art. 102 pct. 20 din Legea nr. 255/2013.

contra patrimoniului (sub imperiul codurilor anterioare, doar tâlhăria și înșelăciunea cu consecințe deosebit de grave se aflau în această situație).

2. Sunt de competența tribunalului infracțiunile constând în uciderea cu intenție a unei persoane având o calitate specială (ultrajul, ultrajul judiciar), deoarece, dincolo de aspectul formal al reglementării lor distincte de infracțiunile contra vieții, reprezintă variante ale infracțiunii de omor calificate prin calitatea subiectului pasiv. Aceeași este situația și în cazul altor infracțiuni comise cu intenție în al căror conținut intră omorul, ca element constitutiv sau ca circumstanță agravantă.

Art. 37. Competența tribunalului militar. (1) Tribunalul militar judecă în primă instanță toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe.

(2) Tribunalul militar soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Legea de aplicare: ► art. 20: „(1) La data intrării în vigoare a prezentei legi, Tribunalul Militar București și Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București se desființează. (2) Posturile ocupate și personalul din cadrul Tribunalului Militar București și Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București se transferă la Tribunalul Militar Teritorial București sau, după caz, la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București, iar posturile vacante, în funcție de necesități, se pot transfera și la alte instanțe militare sau parchete militare. Persoanele care ocupă funcții de conducere la instanța sau parchetul desființat se transferă pe posturi de execuție la Tribunalul Militar Teritorial București sau, după caz, la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București. (3) Spațiile și dotările materiale ale Tribunalului Militar București și ale Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București vor fi preluate prin redistribuire de Tribunalul Militar Teritorial București, respectiv de Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București. (4) La data desființării Tribunalului Militar București, Tribunalul Militar Teritorial București își schimbă denumirea în Tribunalul Militar București, iar Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București își schimbă denumirea în Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București. (5) Prin aplicarea dispozițiilor alin. (1)-(4), tribunalele militare București, Cluj, Iași și Timișoara devin echivalente în grad tribunalelor. (6) Personalul din cadrul tribunalelor militare București, Cluj, Iași și Timișoara care are grad profesional de judecătorie dobândește, la data intrării în vigoare a prezentei legi, gradul profesional de tribunal, precum și drepturile și obligațiile aferente. Posturile de conducere de la tribunalele militare Cluj, Iași și Timișoara se ocupă în condițiile prevăzute de art. 48 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare. (7) Personalul din cadrul parchetelor militare de pe lângă tribunalele militare București, Cluj, Iași și Timișoara care are grad profesional de parchet de pe lângă judecătorie dobândește, la data intrării în vigoare a prezentei legi, gradul profesional de parchet de pe lângă tribunal, precum și drepturile și obligațiile aferente acestuia. Posturile de conducere de la parchetele militare de pe lângă tribunalele militare Cluj, Iași și Timișoara se ocupă în condițiile prevăzute de art. 49 din Legea nr. 303/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare. (8) Noile state de funcții și de personal pentru Tribunalul Militar București și pentru Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București se aprobă prin ordin comun al ministrului justiției și al ministrului apărării naționale, cu avizul conform al

Consiliului Superior al Magistraturii"; ▶ art. 21: „(1) Cauzele aflate pe rolul Tribunalului Militar București, care se desființează, vor fi preluate pe cale administrativă, în termen de 3 zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi, de Tribunalul Militar Teritorial București, redenumit conform art. 20 alin. (4), care continuă soluționarea acestora. (2) Cauzele aflate în curs de soluționare la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București, care se desființează, vor fi preluate pe cale administrativă, în termen de 3 zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi, la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București, redenumit conform art. 20 alin. (4), care continuă soluționarea acestora".

Reglementarea anterioară: art. 26 și art. 28 CPP 1968.

Art. 38. Competența curții de apel. (1) Curtea de apel judecă în primă instanță:

a) infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, 399-412 și 438-445;

b) infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale;

c) infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii, tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe;

d)[1] infracțiunile săvârșite de avocați, notari publici, executori judecătorești, de controlorii financiari ai Curții de Conturi, precum și auditori publici externi;

e)[2] infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

f) infracțiunile săvârșite de magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe;

g) infracțiunile săvârșite de membrii Curții de Conturi, de președintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncții Avocatului Poporului și de chestori;

h) cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege.

(2) Curtea de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de judecătorii și de tribunale.

(3) Curtea de apel soluționează conflictele de competență ivite între instanțele din circumscripția sa, altele decât cele prevăzute la art. 36 alin. (2), precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în cazurile prevăzute de lege.

(4) Curtea de apel soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 28^1 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 112 din O.G. nr. 29/1997 – Codul aerian civil, republicată (M. Of. nr. 45 din 26 ianuarie 2001); ▶ art. 40 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004); ▶ Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

[1] Lit. d) de la alin. (1) al art. 38 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 21 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. e)-h) de la alin. (1) al art. 38 au fost introduse prin art. 102 pct. 22 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Competența după calitatea persoanei nu se analizează în momentul în care urmărirea penală se efectuează doar cu privire la faptă, cu excepția acelor cazuri în care, prin natura sa, o infracțiune nu putea să fie comisă decât de o persoană având o calitate specială (de exemplu, infracțiunea de represiune nedreaptă, prevăzută de art. 283 CP, comisă de un magistrat). Cu alte cuvinte, cu excepția menționată, competența curții de apel sau a Înaltei Curți de Casație și Justiție este atrasă doar atunci când față de persoana care are calitatea prevăzută de lege în acest sens [art. 38 alin. (1) lit. c)-g) CPP și, respectiv, art. 40 alin. (1) CPP] s-a dispus, cel puțin, efectuarea în continuare a urmăririi penale [*in personam*, conform art. 305 alin. (3) CPP], devenind **suspect**. Până în prezent, soluțiile de practică judiciară ilustrând această nouă concepție a Codului de procedură penală sunt însă puține și izolate (a se vedea, ca exemplu, *I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 75 din 3 februarie 2015, nepublicată, infra*, la art. 224).

Art. 39. Competența curții militare de apel. (1) Curtea militară de apel judecă în primă instanță:

a) infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, 399-412 și 438-445, săvârșite de militari;

b) infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale, săvârșite de militari;

c) infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalelor militare și de procurorii militari de la parchetele militare care funcționează pe lângă aceste instanțe;

d)[1] infracțiunile săvârșite de generali, mareșali și amirali;

e) cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege.

(2) Curtea militară de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunalele militare.

(3) Curtea militară de apel soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare din circumscripția sa, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de acestea în cazurile prevăzute de lege.

(4) Curtea militară de apel soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 28^2 CPP 1968.

Art. 40. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. (1)[2] Înalta Curte de Casație și Justiție judecă în primă instanță infracțiunile de înaltă trădare, infracțiunile săvârșite de senatori, deputați și membri din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curții Constituționale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

(2) Înalta Curte de Casație și Justiție judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de curțile militare de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

[1] Lit. d) și e) de la alin. (1) al art. 39 au fost introduse prin art. 102 pct. 23 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 40 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 24 din Legea nr. 255/2013.

(3) Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursurile în casație împotriva hotărârilor penale definitive, precum și recursurile în interesul legii.

(4)[1] Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează conflictele de competență în cazurile în care este instanța superioară comună instanțelor aflate în conflict, cazurile în care cursul justiției este întrerupt, cererile de strămutare în cazurile prevăzute de lege, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel în cazurile prevăzute de lege.

(5) Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 29 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 19 din Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată (M. Of. nr. 200 din 23 martie 2007); ▶ art. 19, art. 22, art. 23, art. 24 și art. 25 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Secțiunea a 2-a. Competența teritorială a instanțelor judecătorești

Art. 41. Competența pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul României. (1) Competența după teritoriu este determinată, în ordine, de:

a) locul săvârșirii infracțiunii;

b) locul în care a fost prins suspectul sau inculpatul;

c) locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârșit fapta;

d) locuința sau, după caz, sediul persoanei vătămate.

(2) Prin *locul săvârșirii infracțiunii* se înțelege locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia.

(3) În cazul în care, potrivit alin. (2), o infracțiune a fost săvârșită în circumscripția mai multor instanțe, oricare dintre acestea este competentă să o judece.

(4) Când niciunul dintre locurile prevăzute la alin. (1) nu este cunoscut sau când sunt sesizate succesiv două sau mai multe instanțe dintre cele prevăzute la alin. (1), competența revine instanței mai întâi sesizate.

(5) Ordinea de prioritate prevăzută la alin. (1) se aplică în cazul în care două sau mai multe instanțe sunt sesizate simultan ori urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea acestei ordini.

(6) Infracțiunea săvârșită pe o navă sub pavilion românesc este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

(7) Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă înmatriculată în România este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

[1] Alin. (4) al art. 40 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 25 din Legea nr. 255/2013.

(8) Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, iar competența nu se poate determina potrivit alin. (1), competența este cea prevăzută la alin. (4).

Reglementarea anterioară: art. 30 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 8 CP.

ADNOTĂRI

Față de dispozițiile alin. (5) teza finală, în ceea ce privește organele de urmărire penală, ordinea de prioritate din cuprinsul alin. (1) nu este obligatorie în cazul sesizării unice; se impune, în schimb, sesizarea instanței competente potrivit primului dintre aceste criterii.

Art. 42. Competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României. (1) Infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României se judecă de către instanțele în a căror circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică.

(2) Dacă inculpatul nu locuiește sau, după caz, nu are sediul în România, iar infracțiunea este de competența judecătoriei, aceasta se judecă de Judecătoria Sectorului 2 București, iar în celelalte cazuri, de instanța competentă după materie ori după calitatea persoanei din municipiul București, în afară de cazul când prin lege se dispune altfel.

(3) Infracțiunea săvârșită pe o navă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

(4) Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

(5) Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, competența este cea prevăzută la alin. (1) și (2), în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

Reglementarea anterioară: art. 31 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 9, art. 10 și art. 11 CP.

Secțiunea a 3-a. Dispoziții speciale privind competența instanțelor judecătorești

Art. 43. Reunirea cauzelor. (1) Instanța dispune reunirea cauzelor în cazul infracțiunii continuate, al concursului formal de infracțiuni sau în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracțiune.

(2) Instanța poate dispune reunirea cauzelor, dacă prin aceasta nu se întârzie judecata, în următoarele situații:

a) când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană;

b) când la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane;

c) când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiției.

(3)[1] Dispozițiile alin. (1) și (2) sunt aplicabile și în cazurile în care în fața aceleiași instanțe sunt mai multe cauze cu același obiect.

Reglementarea anterioară: art. 32, art. 33 și art. 34 CPP 1968.

Art. 44. Competența în caz de reunire a cauzelor. (1) În caz de reunire, dacă, în raport cu diferiții făptuitori ori diferitele fapte, competența aparține, potrivit legii, mai multor instanțe de grad egal, competența de a judeca toate faptele și pe toți făptuitorii revine instanței mai întâi sesizate, iar dacă, după natura faptelor sau după calitatea persoanelor, competența aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca toate cauzele reunite revine instanței superioare în grad.

(2) Competența judecării cauzelor reunite rămâne dobândită chiar dacă pentru fapta sau pentru făptuitorul care a determinat competența unei anumite instanțe s-a dispus disjungerea sau încetarea procesului penal ori s-a pronunțat achitarea.

(3) Tăinuirea, favorizarea infractorului și nedenunțarea unor infracțiuni sunt de competența instanței care judecă infracțiunea la care acestea se referă, iar în cazul în care competența după calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca toate cauzele reunite revine instanței superioare în grad.

(4) Dacă dintre instanțe una este civilă, iar alta este militară, competența revine instanței civile.

(5) Dacă instanța militară este superioară în grad, competența revine instanței civile echivalente în grad competente potrivit art. 41 și 42.

Reglementarea anterioară: art. 35 CPP 1968.

✍ Referitor la dreptul la un proces echitabil, a se vedea și *supra*, art. 8.

ADNOTĂRI

Referirea la „instanță" din cuprinsul alin. (1) și (2) trebuie înțeleasă ca având-l în vedere și pe judecătorul de cameră preliminară, față de dispozițiile art. 54 CPP, potrivit cărora acesta soluționează cauzele de competența sa „în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia".

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Maszni c. României*. Judecarea civililor de către instanțele militare. 42. Curtea reamintește că prin Convenție nu se interzice ca instanțele militare să statueze asupra acuzațiilor în materie penală împotriva membrilor personalului ce aparține armatei, cu condiția să fie respectate garanțiile de independență și imparțialitate prevăzute de art. 6 parag. 1 (...).

43. Cu toate acestea, avem de-a face cu o cu totul altă situație atunci când legislația națională abilitează acest tip de instanțe să judece civili în materie penală.

[1] Alin. (3) al art. 43 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 26 din Legea nr. 255/2013.

44. Curtea observă că nu se poate susține că Convenția exclude în mod absolut competența instanțelor militare în cauze ce implică civili. Totuși, existența unei astfel de competențe ar trebui să facă obiectul unei analize mult mai riguroase.

45. De altfel, Curtea a acordat importanță în numeroase precedente circumstanței în care un civil trebuie să apară în fața unei instanțe compuse, chiar și parțial, din cadre militare (...). Ea a considerat că o astfel de situație ridică în mod serios problema încrederii pe care instanțele trebuie să o inspire într-o societate democratică (...).

46. Această preocupare, care este cu atât mai importantă atunci când este vorba despre o instanță compusă exclusiv din magistrați militari, determină Curtea să afirme că faptul că astfel de instanțe hotărăsc asupra temeiniciei acuzațiilor în materie penală îndreptate împotriva unor civili nu poate fi considerat conform cu art. 6 decât în cazuri excepționale.

47. Curtea este susținută în abordarea sa de evoluția ce a marcat ultimul deceniu la nivel internațional (...) și care confirmă existența unei tendințe nete de a exclude competența instanțelor militare din domeniul penal atunci când este vorba despre judecarea civililor. (...)

51. Puterea justiției penale militare nu ar trebui să se extindă asupra civililor decât dacă există motive imperioase care să justifice o astfel de situație, aceasta sprijinindu-se pe o bază legală clară și previzibilă. Existența unor astfel de motive trebuie demonstrată pentru fiecare caz, *in concreto*. Atribuirea anumitor categorii de infracțiuni instanțelor militare, făcută *in abstracto* de legislația națională, nu este de ajuns.

52. Acceptarea unei astfel de atribuiri *in abstracto* i-ar putea pune pe civilii în cauză într-o poziție foarte diferită de cea a cetățenilor judecați de instanțe comune și ar putea cauza o problemă de inegalitate în fața justiției, care ar trebui evitată pe cât posibil, în special în materie penală. (...)

55. În acest sens, Curtea observă că statutul judecătorilor militari asigură anumite garanții de independență și imparțialitate. Astfel, judecătorii militari urmează aceeași formare profesională ca și omologii lor civili și se bucură de garanții constituționale identice cu cele de care beneficiază judecătorii civili, în măsura în care sunt numiți de Președintele Republicii la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, sunt inamovibili și se bucură de stabilitate.

56. În schimb, alte caracteristici ale statutului judecătorilor militari pot aduce o umbră de îndoială asupra independenței și imparțialității lor. Art. 29 și art. 30 din Legea nr. 54/1993 prevăd că judecătorii militari sunt ofițeri de carieră, că sunt remunerați de către Ministerul Apărării, că se supun disciplinei militare și că promovarea lor este guvernată de reglementările interne ale armatei. (...)

59. Având în vedere cele de mai sus și în special situația la nivel internațional expusă mai sus (§§ 27-33), Curtea apreciază că îndoielile nutrite de reclamant în ceea ce privește independența și imparțialitatea instanțelor militare pot fi considerate ca justificate obiectiv (...).

60. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 21 septembrie 2006, M. Of. nr. 585 din 24 august 2007)*.

2. Cauza *Begu c. României*. Competența instanțelor militare. Inculpat ofițer de poliție cu statut de militar. 103. Curtea reține, de la bun început, că prezenta cauză privește o procedură penală în desfășurare în fața unei instanțe militare, în care inculpatul era ofițer de poliție, cu statut de militar, pentru săvârșirea unei infracțiuni în exercițiul funcțiunii (...).

104. Curtea reamintește că în Convenție nu se interzice instanțelor militare să statueze asupra unor acuzații în materie penală împotriva unor membri ai personalului cu statut de militar, cu condiția să se respecte garanțiile de independență și imparțialitate prevăzute la art. 6 parag. 1 (...). Pentru a stabili dacă o instanță poate fi considerată „independentă" – în special în raport cu executivul și părțile –, Curtea a ținut seama de modalitatea de numire și durata mandatului membrilor, precum și de existența unor garanții împotriva unor presiuni externe (...).

105. În speță, în perioada faptelor incriminate, modalitatea de numire și durata mandatului membrilor instanțelor militare erau reglementate de dispozițiile Legii nr. 54/1993 pentru organizarea instanțelor și parchetelor militare. Astfel, judecătorii militari aveau aceeași formare profesională ca omologii lor civili și beneficiau de garanții constituționale identice cu cele de care beneficiau judecătorii civili, în măsura în care erau numiți de Președintele Republicii, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, erau inamovibili și se bucurau de stabilitate. Aceștia nu trebuiau să răspundă pentru deciziile lor în fața executivului (...). Președintele completului de judecată și procurorul care a instrumentat cazul trebuiau să aibă cel puțin același grad militar ca acuzatul, pentru a evita presiunile care ar putea fi exercitate asupra magistraților.

106. Mai mult, procedura urmată de aceste instanțe era cea prevăzută de Codul de procedură penală și prevedea dreptul acuzatului de a recuza orice membru din cadrul instanței militare, precum și confidențialitatea deliberărilor. Bănuielile reclamantului privind o eventuală participare a procurorului la deliberări în primă instanță nu sunt susținute și el nu a invocat acest aspect în fața instanțelor naționale.

107. În fine, Curtea observă că, în urma modificării legislative survenite în decursul procedurii, competența pentru soluționarea cauzei a revenit instanțelor de drept comun. Astfel, cauza reclamantului a fost soluționată în ultimă instanță de Înalta Curte de Casație și Justiție, instanță de drept comun.

108. În lumina considerentelor precedente, Curtea consideră că dreptul reclamantului de a fi judecat de o instanță independentă și imparțială a fost respectat în speță. Reiese că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins, în temeiul art. 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 15 martie 2011, M. Of. nr. 278 din 26 aprilie 2012)*.

3. Cauza *Ergin c. Turciei (nr. 6)*. Tribunal militar competent să judece un civil pentru acte împotriva forțelor armate. Încălcarea art. 6 din Convenție. 43. Curtea a acordat importanță în numeroase hotărâri anterioare aspectului că un civil trebuie să apară în fața unei instanțe compuse, chiar și numai în parte, din membri ai forțelor armate [a se vedea, cel mai recent, *Öcalan c. Turciei* (MC), § 116]. Ea a considerat că o astfel de situație a subminat serios încrederea pe care instanțele ar trebui să o inspire într-o societate democratică (...).

44. Această preocupare, care este cu atât mai valabilă atunci când o instanță este compusă numai din judecători militari, conduce Curtea să afirme că numai în circumstanțe excepționale ar putea avea loc stabilirea acuzațiilor penale împotriva civililor în astfel de instanțe într-un mod compatibil cu art. 6.

45. Curtea își găsește argumentele în abordarea și în evoluțiile în ultimul deceniu la nivel internațional (...), care confirmă existența unei tendințe de excludere a jurisdicției penale a tribunalelor militare asupra civililor (...).

46. Curtea notează poziția specială ocupată de armată în ordinea constituțională a statelor democratice, care trebuie să fie limitată la domeniul securității naționale, deoarece

puterea judecătorească este, în principiu, un atribut al societății civile. Trebuie, de asemenea, să se țină cont de existența unor reguli speciale privind organizarea internă și structura ierarhică a forțelor armate.

47. Puterea justiției penale militare nu ar trebui să se extindă asupra civililor, cu excepția cazului în care există motive întemeiate care să justifice o astfel de situație, iar în caz afirmativ doar pe un temei juridic clar și previzibil. Existența unor astfel de motive trebuie să fie justificată în fiecare caz în parte. Nu este suficient ca legislația națională să aloce anumite categorii de infracțiuni competenței instanțelor militare *in abstracto*.

48. În situația în care unele cazuri sunt pur și simplu alocate *in abstracto* într-o asemenea manieră, persoanele în cauză se pot găsi într-o situație semnificativ diferită de cea a celor judecați de către instanțele de drept comun. Cu toate că instanțele militare pot fi conforme cu standardele Convenției în aceeași măsură ca și instanțele de drept comun, diferențele de tratament legate de natura și motivele diferite pentru existența lor (...) pot conduce la o problemă de inegalitate în fața instanțelor, care ar trebui să fie evitată pe cât posibil, în special în cauzele penale.

49. În sfârșit, situațiile în care un tribunal militar are competența de a judeca un civil pentru acte împotriva forțelor armate pot conduce la îndoieli rezonabile cu privire imparțialitatea obiectivă a unor astfel de instanțe. Un sistem judiciar în care un tribunal militar este abilitat să judece o persoană care nu este membru al forțelor armate poate fi ușor perceput ca reducând la zero distanța care ar trebui să existe între instanță și părțile unei proceduri penale, chiar dacă există suficiente garanții pentru a asigura independența respectivei instanțe *(hot. din 4 mai 2006, www.echr.coe.int)*.

Art. 45. Procedura de reunire a cauzelor. (1)[1] Reunirea cauzelor se poate dispune la cererea procurorului, a părților, a persoanei vătămate și din oficiu de către instanța competentă.

(2) Cauzele se pot reuni dacă ele se află în fața primei instanțe, chiar după desființarea sau casarea hotărârii, sau în fața instanței de apel.

(3) Instanța se pronunță prin încheiere care poate fi atacată numai odată cu fondul.

Reglementarea anterioară: art. 36 și art. 37 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textul alin. (1), în redactarea inițială, nu se referea și la persoana vătămată, ci doar la procuror și la părți. Nu era singura situație în care persoana vătămată era exclusă dintre titularii unui drept procesual, acesta revenind exclusiv părților. Față de forma inițială a Codului de procedură penală, cea anterioară modificării sale prin Legea nr. 255/2013, cazurile în care această excludere era intenționată, ca expresie a voinței legiuitorului de a face diferența între drepturile părților și cele ale subiecților procesuali principali, erau dificil de distins de cele în care omisiunea se datora unei evidente erori de redactare. Legea nr. 255/2013 și, ulterior, O.U.G. nr. 18/2016 au modificat statutul persoanei vătămate, aducându-l mai aproape de acela al părții vătămate din Codul de procedură penală anterior.

[1] Alin. (1) al art. 45 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 4 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 46. Disjungerea cauzelor. (1) Pentru motive temeinice privind mai buna desfășurare a judecății, instanța poate dispune disjungerea acesteia cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni.

(2) Disjungerea cauzei se dispune de instanță, prin încheiere, din oficiu sau la cererea procurorului ori a părților.

Reglementarea anterioară: art. 38 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Dispozițiile art. 46 alin. (2) CPP sunt criticabile. Ca și în cazul acțiunii civile, hotărârea prin care se disjunge judecata cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni poate fi nu numai o **încheiere**, ci și **sentința** prin care prima instanță soluționează cauza cu privire la ceilalți inculpați sau la celelalte infracțiuni, sau **decizia** prin care instanța de apel desființează hotărârea primei instanțe și trimite cauza spre rejudecare cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni. S-ar impune, astfel, înlăturarea din text a mențiunii „prin încheiere".

Art. 47. Excepțiile de necompetență. (1) Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței inferioare celei competente potrivit legii poate fi invocată în tot cursul judecății, până la pronunțarea hotărârii definitive.

(2) Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței superioare celei competente potrivit legii poate fi invocată până la începerea cercetării judecătorești.

(3) Excepția de necompetență teritorială poate fi invocată în condițiile alin. (2).

(4) Excepțiile de necompetență pot fi invocate din oficiu, de către procuror, de către persoana vătămată sau de către părți.

Reglementarea anterioară: art. 39 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Este doar aparentă contradicția între prevederile acestui text și cele ale art. 282 alin. (3) și (4) CPP cu privire la momentul până la care se poate invoca necompetența judecătorului de cameră preliminară, în fapt fiind necesar a distinge între momentul până la care se poate invoca excepția de necompetență, cu consecința declinării, moment reglementat de art. 47, și cel până la care se poate invoca excepția nulității determinate de necompetența organului judiciar, prevăzut de art. 282.

Art. 48. Competența în caz de schimbare a calității inculpatului. (1)[1] Când competența instanței este determinată de calitatea inculpatului, instanța rămâne competentă să judece chiar dacă inculpatul, după săvârșirea infracțiunii, nu mai are acea calitate, în cazurile când:

a) fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale făptuitorului;

b) s-a dat citire actului de sesizare a instanței.

[1] Alin. (1) al art. 48 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 27 din Legea nr. 255/2013.

(2) Dobândirea calității după săvârșirea infracțiunii nu determină schimbarea competenței, cu excepția infracțiunilor săvârșite de persoanele prevăzute la art. 40 alin. (1).

Reglementarea anterioară: art. 40 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Competența după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești. Încetarea calității de avocat la momentul emiterii de către procuror a ordonanței de clasare. Declinarea de competență. Prin ordonanța din 25 iunie 2015 dată de Parchetul de pe lângă Judecătoria Toplița, s-a dispus clasarea cauzei față de petentul H.M.G. sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de fals material în înscrisuri oficiale, uz de fals și înșelăciune, prevăzute de art. 320, art. 323 și art. 244 alin. (1), (2) CP, cu aplicarea art. 38 alin. (1) CP. În motivarea ordonanței s-a reținut că, în cazul acestor infracțiuni, a intervenit termenul legal de prescripție, faptele fiind comise în cursul anilor 2000-2002. Temeiul soluției de clasare reținut a fost cel prevăzut de art. 315 alin. (1) lit. a) raportat la art. 16 alin. (1) lit. f) CPP.

Față de susținerea petentului, potrivit căreia, în baza art. 280 și art. 282 alin. (1), (2) și (4) lit. a), art. 341 alin. (6) lit. a) și art. 38 alin. (1) lit. d) CPP, calitatea sa de avocat ar atrage competența procurorului din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel, și nu a procurorului din cadrul parchetului de pe lângă judecătorie (care a emis ordonanțele atacate), judecătorul de cameră preliminară din cadrul curții de apel sesizat cu prezenta plângere a reținut că, așa cum rezultă din adeverința nr. 184 din 10 august 2015, emisă de Baroul Harghita, petentul H.M.G. „a fost pensionat pentru retragere definitivă din profesie începând cu data de 1 iulie 2011". Rezultă, așadar, că petentul nu mai avea calitatea de avocat nici la data emiterii celor două ordonanțe ale procurorului și nu o mai are nici în prezent.

Față de această situație, nu devin incidente dispozițiile art. 48 alin. (1) lit. a) CPP, potrivit cărora, atunci când competența instanței este determinată de calitatea inculpatului, instanța rămâne competentă să judece, chiar dacă inculpatul, după săvârșirea infracțiunii, nu mai are această calitate, în cazul când fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale făptuitorului. Așadar, pentru a rămâne competentă această instanță, se cer întrunite cumulativ două condiții: inculpatul să nu mai aibă calitatea de avocat și fapta să aibă legătură cu atribuțiile de serviciu. Deși prima condiție este îndeplinită, respectiv inculpatul nu mai are această calitate începând cu data de 1 iulie 2011, nu este îndeplinită cea de-a doua condiție, respectiv presupusele fapte nu ar fi fost comise în calitate de avocat, ci se reține calitatea acestuia de secretar al unei asociații. Nefiind îndeplinite cumulativ cele două condiții cerute de art. 48 alin. (1) lit. a) CPP, curtea nu poate să rămână competentă să judece prezenta plângere, ca urmare a schimbării calității inculpatului *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., înch. nr. 38/CP din 1 octombrie 2015, portal.just.ro)*.

Art. 49. Competența în caz de schimbare a încadrării juridice sau a calificării faptei. (1) Instanța sesizată cu judecarea unei infracțiuni rămâne competentă a o judeca, chiar dacă, după schimbarea încadrării juridice, infracțiunea este de competența instanței inferioare.

(2) Schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă, intervenită în cursul judecării cauzei, nu atrage necompetență instanței, în afară de cazul când prin acea lege s-ar dispune altfel.

Reglementarea anterioară: art. 41 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Legea nu prevede un mecanism procedural prin care să se realizeze schimbarea calificării faptei, astfel încât, în practica judiciară, aceasta se realizează fie similar schimbării încadrării juridice (indicându-se ca temei dispozițiile art. 386 CPP), fie doar prin menționarea în dispozitivul actului întocmit de organul judiciar a noii calificări, cu indicarea incidenței art. 5 CP.

Art. 50. Declinarea de competență. (1) Instanța care își declină competența trimite, de îndată, dosarul instanței de judecată desemnate ca fiind competentă prin hotărârea de declinare.

(2) Dacă declinarea a fost determinată de competența materială sau după calitatea persoanei, instanța căreia i s-a trimis cauza poate menține, motivat, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse de instanța care și-a declinat competența.

(3) În cazul declinării pentru necompetență teritorială, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse se mențin.

(4) Hotărârea de declinare a competenței nu este supusă căilor de atac.

Reglementarea anterioară: art. 42 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Legea prevede expres doar posibilitatea declinării competenței între instanțe, prin urmare, nu se va putea dispune pe această cale trecerea unui dosar de la un complet la altul sau de la o secție la alta, în cadrul aceleiași instanțe.

De menționat că în Codul de procedură civilă se prevede, la art. 136 alin. (1), (2) și (4), că „(1) Dispozițiile prezentei secțiuni privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de competență se aplică prin asemănare și în cazul secțiilor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, care se pronunță prin încheiere. (2) Conflictul se va soluționa de secția instanței stabilite potrivit art. 135 corespunzătoare secției înaintea căreia s-a ivit conflictul. (...) (4) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător și în cazul completelor specializate".

Aceste dispoziții devin aplicabile, în temeiul art. 2 alin. (2) CPC, în situația – puțin probabilă – a trimiterii cauzei de la un complet specializat în materie penală la altul, precum și atunci când o secție penală și o secție civilă își „declină" reciproc competența [de pildă, în cazul unei revizuiri pe latură civilă, față de noile dispoziții procesual penale – art. 453 alin. (2) CPP]; ca specializare, în mod normal, conflictul de competență ar trebui soluționat de secția cu specializarea corespunzătoare secției de la instanța inferioară care a constatat ivit conflictul.

Art. 51. Conflictul de competență. (1) Când două sau mai multe instanțe se recunosc competente a judeca aceeași cauză ori își declină competența reciproc, conflictul pozitiv sau negativ de competență se soluționează de instanța ierarhic superioară comună.

(2) Instanța ierarhic superioară comună este sesizată, în caz de conflict pozitiv, de către instanța care s-a declarat cea din urmă competentă, iar în caz de conflict negativ, de către instanța care și-a declinat cea din urmă competența.

(3) Sesizarea instanței ierarhic superioare comune se poate face și de procuror sau de părți.

(4) Până la soluționarea conflictului pozitiv de competență, judecata se suspendă.

(5) Instanța care și-a declinat competența ori care s-a declarat competentă cea din urmă ia măsurile și efectuează actele ce reclamă urgență.

(6) Instanța ierarhic superioară comună se pronunță asupra conflictului de competență, de urgență, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac.

(7) Când instanța sesizată cu soluționarea conflictului de competență constată că acea cauză este de competența altei instanțe decât cele între care a intervenit conflictul și față de care nu este instanță superioară comună, trimite dosarul instanței superioare comune.

(8) Instanța căreia i s-a trimis cauza prin hotărârea de stabilire a competenței nu se mai poate declara necompetentă, cu excepția situațiilor în care apar elemente noi care atrag competența altor instanțe.

(9) Instanța căreia i s-a trimis cauza aplică în mod corespunzător dispozițiile art. 50 alin. (2) și (3).

Reglementarea anterioară: art. 43 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 51 alin. (7) CPP rezultă că, atunci când instanța sesizată cu soluționarea conflictului de competență constată că acea cauză este de competența altei instanțe decât cele între care a intervenit conflictul și față de care **este instanță superioară comună**, trimite dosarul instanței competente (în acest sens, *C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 3 martie 2016, nepublicată*). Textul nu prevede nicio soluție pentru cazul în care mai multe instanțe trimit, succesiv, cauza de la una la alta, aceasta întorcându-se, în final, la instanța care și-a declinat cea dintâi competența, fără a fi întrunite condițiile conflictului negativ de competență (nefiind vorba despre o declinare **reciprocă**). Apreciem că acesta ar fi un caz de întrerupere a cursului justiției, de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, potrivit art. 40 alin. (4) CPP.

De menționat că, și aici, legea procesual civilă conține dispoziții aplicabile unor asemenea situații care se pot ivi în practică, prevăzând că există conflict negativ de competență și **în cazul declinărilor succesive, dacă ultima instanță învestită își declină la rândul său competența în favoarea uneia dintre instanțele care anterior s-au declarat necompetente** (art. 133 pct. 2 CPC); întrucât legea procesual penală conține dispoziții contrare, definind altfel conflictul de competență, apreciem că norma menționată nu este incidentă și în materie penală, în temeiul art. 2 alin. (2) CPC.

Relevantă pentru reținerea întreruperii cursului justiției în lipsa unor declinări reciproce de competență este *decizia nr. 5330 din 21 septembrie 2005 a Înaltei Curți de Casație și*

Justiție, Secția penală (www.scj.ro): „În speță, nu există un conflict negativ de competență, întrucât declinările de competență nu sunt reciproce. Prin urmare, cursul justiției a fost întrerupt, pentru că, în mod succesiv, niciuna dintre instanțe nu s-a considerat competentă sau corect învestită cu soluționarea cauzei".

Art. 52. Chestiunile prealabile. (1) Instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă soluționării cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe, cu excepția situațiilor în care competența de soluționare nu aparține organelor judiciare.

(2) Chestiunea prealabilă se judecă de către instanța penală, potrivit regulilor și mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune.

(3) Hotărârile definitive ale altor instanțe decât cele penale asupra unei chestiuni prealabile în procesul penal au autoritate de lucru judecat în fața instanței penale, cu excepția împrejurărilor care privesc existența infracțiunii.

Reglementarea anterioară: art. 44 CPP 1968.

Secțiunea a 4-a. Competența judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară

Art. 53. Competența judecătorului de drepturi și libertăți. Judecătorul de drepturi și libertăți este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia, soluționează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind:

a) măsurile preventive;

b) măsurile asigurătorii;

c) măsurile de siguranță cu caracter provizoriu;

d) actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;

e)[1] încuviințarea percheziților, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;

f) procedura audierii anticipate;

g) alte situații expres prevăzute de lege.

Art. 54. Competența judecătorului de cameră preliminară. Judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

a) verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;

b) verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;

c) soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată;

d) soluționează alte situații expres prevăzute de lege.

[1] Lit. e) și f) de la art. 53 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 28 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Separarea funcțiilor judiciare. Limitele competenței judecătorului de cameră preliminară. Prin dispozițiile art. 54 CPP se delimitează competența judecătorului de cameră preliminară, stabilindu-se că acesta verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală, soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, cât și alte situații expres prevăzute de lege. Se observă din dispozițiile legale precizate că misiunea judecătorului de cameră preliminară este de a efectua verificări cu caracter formal ce se referă strict la respectarea condițiilor prevăzute de lege, atât în ceea ce privește actul de inculpare, cât și administrarea probelor și orice alte acte procesuale întocmite în cursul urmăririi penale.

Art. 328 CPP precizează că rechizitoriul se limitează la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală, datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului și încadrarea juridică a acesteia, probele și mijloacele de probă, cheltuielile judiciare, dispoziții privitoare la măsurile preventive sau asigurătorii, cât și la măsurile de siguranță, dacă este cazul, dispoziția de trimitere în judecată, precum și alte mențiuni necesare pentru soluționarea cauzei.

Din conținutul contestației reiese că nemulțumirea inculpatului este determinată, în mod special, de cuantumul prejudiciului, care, în opinia sa, este mult prea mare, de infracțiunile de fals în înscrisuri sub semnătură privată, în legătură cu care ar fi trebuit să se constate intervenită prescripția, și de condițiile în care se reține în sarcina sa infracțiuni de înșelăciune, câtă vreme nu este autorul acestora, aspecte care se referă la fondul acuzațiilor și nu intră în sfera de competență a judecătorului de cameră preliminară, așa cum în mod corect s-a reținut și în hotărârea criticată. Toate celelalte probleme sesizate de contestator privind recalcularea prejudiciului printr-o nouă expertiză constituie, de asemenea, apărări de fond ce nu pot fi tratate în această etapă procesuală a camerei preliminare, unde nu se pot administra probe, ci doar, așa cum s-a arătat, se efectuează verificări sub aspectul strict al legalității procedurilor din cursul urmăririi penale.

Examinând rechizitoriul, judecătorul de cameră preliminară din cadrul instanței de control judiciar reține că acesta a fost întocmit cu respectarea tuturor cerințelor prevăzute de lege în art. 328 CPP, în cuprinsul acestuia fiind descris fiecare act material ce stă la baza acuzațiilor aduse inculpatului, se menționează probele ce susțin fiecare acuzație în parte și toate celelalte aspecte referitoare la dispoziția de trimitere în judecată, nominalizarea martorilor, a măsurilor preventive și asigurătorii care au fost dispuse în cauză, cât și încadrarea juridică a faptelor în raport cu fiecare inculpat. Inculpatul are posibilitatea, conform art. 374 alin. (4) și art. 375 CPP, să beneficieze de procedura simplificată dacă recunoaște în totalitate faptele așa cum sunt ele reținute în actul de inculpare, inclusiv cu prejudiciul stabilit în acesta, așadar, o asemenea alternativă este posibilă, potrivit legii, numai în condițiile prezentate de actul de sesizare, astfel încât, dacă acestea se contestă de către inculpat, urmează ca instanța să parcurgă procedura de drept comun a cercetării judecătorești, însă, în orice caz, aceasta nu înseamnă că dimensiunea prejudiciului cu care inculpatul nu este de acord reprezintă un obstacol în ceea ce privește beneficiul de a solicita procedura simplificată *(C.A. Pitești, s. pen., înch. nr. 85/C/CC/CP/2014, nepublicată)*.

Secțiunea a 5-a. Organele de urmărire penală și competența acestora

Legea de aplicare: art. 5: „(1) Cauzele aflate în cursul urmăririi penale la data intrării în vigoare a legii noi rămân în competența organelor de urmărire penală legal sesizate, urmând a fi soluționate potrivit acesteia, cu excepția cauzelor de competența parchetelor militare și a secțiilor militare din cadrul parchetelor competente. (2) Sesizarea instanței în cauzele prevăzute la alin. (1) se va face potrivit normelor de competență din legea nouă. (3) La judecarea cauzelor și la soluționarea propunerilor, contestațiilor, plângerilor sau a oricăror alte cereri în care cercetarea penală a fost efectuată de Direcția Națională Anticorupție potrivit legii vechi, precum și a celor care au rămas în competența acesteia în condițiile alin. (1), participă procurori din cadrul Direcției Naționale Anticorupție".

Art. 55. Organele de urmărire penală. (1) Organele de urmărire penală sunt:
a) procurorul;
b) organele de cercetare penală ale poliției judiciare;
c) organele de cercetare penală speciale.
(2) Procurorii sunt constituiți în parchete care funcționează pe lângă instanțele judecătorești și își exercită atribuțiile în cadrul Ministerului Public.
(3) În cadrul procesului penal procurorul are următoarele atribuții:
a) supraveghează sau efectuează urmărirea penală;
b) sesizează judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată;
c) exercită acțiunea penală;
d) exercită acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege;
e) încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, în condițiile legii;
f) formulează și exercită contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești;
g) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege.
(4) Atribuțiile organelor de cercetare penală ale poliției judiciare sunt îndeplinite de lucrători specializați din Ministerul Administrației și Internelor anume desemnați în condițiile legii speciale, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori avizul procurorului desemnat în acest sens.
(5) Atribuțiile organelor de cercetare penală speciale sunt îndeplinite de ofițeri anume desemnați în condițiile legii, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.
(6) Organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale își desfășoară activitatea de urmărire penală sub conducerea și supravegherea procurorului.

Reglementarea anterioară: art. 201 CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 27 alin. (1) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată (M. Of. nr. 307 din 25 aprilie 2014); ► art. 23 din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române (M. Of. nr. 351 din 29 iunie 2001).

Art. 56. Competența procurorului. (1)[1] Procurorul conduce și controlează nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale, prevăzute de lege. De asemenea, procurorul supraveghează ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale.

(2) Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le conduce și le supraveghează.

(3)[2] Urmărirea penală se efectuează, în mod obligatoriu, de către procuror:

a) în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel;

b)[3] în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 188-191, art. 257, 277, art. 279-283 și art. 289-294 din Codul penal;

c) în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție depășită, care au avut ca urmare moartea unei persoane;

d) în cazul infracțiunilor pentru care competența de a efectua urmărirea penală aparține Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau Direcției Naționale Anticorupție;

e) în alte cazuri prevăzute de lege.

(4) Urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează, în mod obligatoriu, de procurorul militar.

(5) Procurorii militari din cadrul parchetelor militare sau secțiilor militare ale parchetelor efectuează urmărirea penală potrivit competenței parchetului din care fac parte, față de toți participanții la săvârșirea infracțiunilor comise de militari, urmând a fi sesizată instanța competentă potrivit art. 44.

(6)[4] Este competent să efectueze ori, după caz, să conducă și să supravegheze urmărirea penală procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel.

Reglementarea anterioară: art. 209 alin. (1)-(4) CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 112 din O.G. nr. 29/1997 – Codul aerian civil, republicată (M. Of. nr. 45 din 26 ianuarie 2001); ▶ art. 59 din Legea nr. 56/1997 pentru aplicarea prevederilor Convenției privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora, republicată (M. Of. nr. 116 din 10 februarie 2004); ▶ art. 22 din Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000); ▶ art. 13 din O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție (M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002); ▶ art. 27 alin. (2) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată (M. Of. nr. 307 din 25 aprilie 2014); ▶ art. 12 din Legea nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (M. Of. nr. 1089 din 23 noiembrie 2004); ▶ art. 25 din O.U.G. nr. 121/2006 privind regimul juridic al precursorilor de droguri (M. Of. nr. 1039 din 28 decembrie 2006); ▶ art. 20 din Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor

[1] Alin. (1) al art. 56 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 29 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3)-(5) ale art. 56 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 29 din Legea nr. 255/2013.
[3] Lit. b) de la alin. (3) al art. 56 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 5 din O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Alin. (6) al art. 56 a fost introdus prin art. III pct. 2 din O.U.G. nr. 3/2014.

cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare, republicată (M. Of. nr. 140 din 26 februarie 2014).

ADNOTĂRI

1. Referitor la infracțiunile comise cu intenție în al căror conținut intră omorul, ca element constitutiv sau ca circumstanță agravantă, a se vedea *supra*, art. 36.

2. Modificarea adusă alin. (3) lit. b) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut în vedere eliminarea din enumerarea infracțiunilor pentru care urmărirea penală se efectuează obligatoriu de procuror a celei prevăzute de art. 276 CP, între timp abrogat.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Efectuarea urmăririi penale de către parchetele militare în cauze în care sunt cercetați și civili. Inaplicabilitatea Deciziei Curții Constituționale nr. 610/2007. 24. Curtea nu poate reține critica potrivit căreia dispozițiile art. 56 alin. (4) și (5) CPP nu respectă exigențele constituționale care privesc calitatea legii, sub aspectul clarității, preciziei și previzibilității acesteia, întrucât destinatarul normei poate identifica situațiile concrete în care urmărirea penală se efectuează de procurorii militari din cadrul parchetelor militare sau secțiilor militare ale parchetelor, apelând la definițiile legale ale noțiunilor folosite de dispozițiile de lege criticate, definiții ce se regăsesc în Codul de procedură penală, în Codul penal și în Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

25. În ceea ce privește critica potrivit căreia persoanele vizate, și anume participanții, nu se află în situații egale, unii fiind civili, iar alții militari, Curtea reține că, din perspectiva săvârșirii unei infracțiuni, toți participanții se află în aceeași situație, respectiv ei vor fi deferiți justiției în cadrul unui proces penal căruia i se vor aplica regulile de procedură obișnuite. În jurisprudența sa, de exemplu, în Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994, Curtea a statuat că principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. De aceea, el nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice. Curtea constată că dispozițiile de lege criticate se aplică tuturor persoanelor aflate în ipoteza normei juridice, fără privilegii și fără discriminări, fiind conforme cu prevederile art. 16 alin. (1) din Constituție.

26. Curtea reține, totodată, că investigarea unor categorii diferite de persoane în cadrul aceluiași dosar nu constituie, *de plano*, o egalizare nepermisă a tratamentului juridic. Codul de procedură penală prevede, de exemplu, urmărirea penală și judecarea unor persoane fără vreo calitate specială de parchete, respectiv de instanțe superioare în grad celor cărora le-ar reveni competența după materie, atunci când în aceeași cauză sunt implicate persoane a căror calitate specială atrage o anumită competență. Normele de prorogare a competenței unui organ judiciar, adică acelea care, în diferite situații, extind, în mod excepțional, competența unor organe judiciare – teritorială, materială sau personală –, au la bază rațiuni de bună administrare a justiției, care justifică, astfel,

derogarea. Instituirea art. 56 alin. (5) CPP a avut în vedere faptul că efectuarea urmăririi penale de către același parchet, cel militar, față de toți participanții, este de natură să asigure continuitate, eficiență și celeritate activității de urmărire penală, deoarece face posibilă o analiză a tuturor elementelor infracțiunilor comise, evitându-se, astfel, soluțiile contradictorii care ar putea apărea în ipoteza în care competența de urmărire ar fi împărțită între un parchet militar și unul civil, ceea ce este o premisă a realizării actului de justiție într-un termen rezonabil și în mod echitabil.

27. În ceea ce privește considerentele Deciziei nr. 610 din 20 iunie 2007, Curtea reține că acestea nu au relevanță în analizarea prezentei excepții de neconstituționalitate, întrucât, prin decizia menționată, Curtea a constatat neconstituționalitatea unor norme tranzitorii de competență în materie procesual penală, ținând cont de faptul că se instituiseră două reglementări diferite care se aplicau aceleiași situații juridice, după cum cauza se afla sau nu în curs de urmărire penală sau de judecată la parchetele, respectiv la instanțele militare, la data intrării în vigoare a modificării Codului de procedură penală anterior în sensul trecerii în competența instanțelor civile a cauzelor în care erau inculpate persoane care nu aveau calitatea de militari și care comiseseră infracțiuni împreună cu persoane având calitatea de militari (...).

28. Prin urmare, în situația analizată prin Decizia nr. 610 din 20 iunie 2007 erau aplicabile concomitent două norme de competență diferite, situație care nu se regăsește în cauza de față, întrucât dispozițiile art. 56 alin. (5) CPP stabilesc că, după finalizarea urmăririi penale de către procurorul militar, va fi sesizată instanța competentă potrivit art. 44 din același cod. Acest din urmă text de lege prevede că, în caz de reunire, dacă, în raport cu diferiții făptuitori ori diferitele fapte, competența aparține, potrivit legii, mai multor instanțe de grad egal, competența de a judeca toate faptele și pe toți făptuitorii revine instanței civile – dacă dintre instanțe una este civilă, iar alta este militară –, iar dacă instanța militară este superioară în grad, competența revine instanței civile echivalente în grad competente. Totodată, potrivit art. 5 alin. (1) din Legea nr. 255/2013, cauzele de competența parchetelor militare și a secțiilor militare ale parchetelor, aflate în cursul urmăririi penale la data intrării în vigoare a legii noi, trec în competența acestora *(dec. nr. 254 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 334 din 15 mai 2015)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Birgean c. României*. Problema independenței procurorilor militari. Anchete penale în cazul sesizărilor privind rele tratamente aplicate de către agenții statului. 72. De multe ori, în fapt, Curtea a constatat deja o încălcare a art. 3 din Convenție din cauza lipsei de independență a procurorilor militari responsabili pentru efectuarea de anchete penale în cazul sesizărilor privind rele tratamente aplicate de către agenții statului. Aceasta a constatat că respectivii procurori militari, ca și agenții vizați de obiectul anchetei, erau ofițeri militari activi, cu grade militare, făceau parte din structuri militare, fondate pe principiul subordonării ierarhice, și puteau fi trași la răspundere pentru încălcarea regulilor de disciplină militară (...).

73. Desigur, Curtea a observat că funcționarea parchetelor și a tribunalelor militare este în prezent reglementată de Legea nr. 247/2005. Cu toate acestea, se constată că

textul reia, în esență, reglementările anterioare și confirmă calitatea de ofițeri activi a magistraților militari, ca a jandarmilor din cadrul anchetei analizate, cu toate drepturile și obligațiile ce decurg din acest statut.

74. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că ancheta nu a stabilit cu suficientă precizie condițiile în care reclamantul a fost rănit.

75. A avut loc, prin urmare, o încălcare a art. 3 din Convenție în aspectul său procedural *(hot. din 14 ianuarie 2014, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Mocanu și alții c. României* (Marea Cameră). Investigații realizate de procurori militari, supuși principiului subordonării ierarhice. Îndoieli privind obiectivitatea și imparțialitatea anchetei. 333. Marea Cameră subscrie la constatarea Camerei, conform căreia ancheta a fost încredințată unor procurori militari care, asemenea inculpaților printre care se găseau doi generali, erau ofițeri supuși principiului subordonării ierarhice, constatare care a determinat deja Curtea să concluzioneze că a fost încălcat aspectul procedural al art. 2 și art. 3 din Convenție, în cauze anterioare îndreptate împotriva României (...).

334. Numărul de încălcări constatate în cauze similare prezentei spețe este deosebit de îngrijorător și ridică semne de întrebare serioase în ceea ce privește obiectivitatea și imparțialitatea anchetelor a căror realizare le este solicitată procurorilor militari (...). Guvernul nu a expus niciun fapt sau argument susceptibil să determine Curtea să ia o altă hotărâre în speță *(hot. din 17 septembrie 2014, M. Of. nr. 944 din 23 decembrie 2014)*.

3. Cauza *Marin Ștefan c. României*. Independența organului de anchetă. Stabilire în funcție de circumstanțele specifice ale fiecărui caz în parte. 48. În ceea ce privește necesitatea independenței anchetatorilor față de persoanele implicate în faptele în litigiu, Curtea acceptă că independența procurorilor militari care au efectuat ancheta față de M.S. și L.S. poate fi pusă la îndoială în ceea ce privește normele naționale în vigoare la data săvârșirii faptelor (...). Cu toate acestea, Curtea reamintește că gradul de independență a unui organ de anchetă ar trebui să fie stabilit în funcție de circumstanțele specifice ale fiecărui caz în parte. În acest sens, ea observă că ancheta în cauză nu vizat omuciderea sau relele tratamente comise de către oficialii statului în exercitarea funcțiilor lor. Sub acest aspect, Curtea constată că s-au efectuat investigații foarte ample cu privire la M.S. și L.S. de către parchetul militar, care este o instituție diferită de cele în care își desfășurau activitatea agenții. În plus, cu privire la contestația reclamantului, procurorul militar a redeschis dosarul de anchetă și revizuirea cazului a dus la confirmarea ordonanței de neîncepere a urmăririi penale din 23 noiembrie 1998. Curtea constată, în plus, că nu exista la dosar niciun element care să susțină teza potrivit căreia autoritățile au încercat să evite o condamnare penală a lui M.S. și L.S. *(dec. din 29 noiembrie 2011, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Mantog c. României*. Independența procurorilor militari. Anchetă care nu vizează fapte săvârșite de funcționarii statului în exercitarea funcțiilor lor. 69. În ceea ce privește independența necesară anchetatorilor în raport cu cei implicați în faptele în litigiu, Curtea acceptă că independența procurorilor militari care au condus ancheta în ceea ce-i privește pe I.C. și C.I. ar fi putut fi pusă la îndoială, având în vedere legislația națională în vigoare la data faptelor (...).

70. Cu toate acestea, Curtea reamintește că gradul de independență a unui organ de anchetă trebuie să fie evaluat în funcție de circumstanțele concrete ale cazului. În acest sens, se remarcă faptul că ancheta în cauză nu a vizat fapte de omor sau de rele tratamente

săvârșite de către funcționarii statului în exercitarea funcțiilor lor. Cei implicați au fost anchetați în calitățile lor de soț al victimei, respectiv de prieten al suspectului.

71. În această privință, Curtea observă că s-au efectuat investigații foarte ample în ceea ce-i privește pe I.C. și C.I. de către poliția judiciară și de către procuratura militară, structuri diferite de cele în care cei vizați își exercitaseră activitatea. În plus, cu privire la contestațiile reclamantului, parchetul militar a redeschis dosarul de anchetă și redeschiderea sa a condus la confirmarea soluției de neîncepere a urmăririi penale din 17 mai 2000. Curtea nu constată, de altfel, din dosar, nicio dovadă care să susțină afirmația că autoritățile ar fi încercat să evite o condamnare penală pentru C.I. și I.C.

72. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că autoritățile au efectuat o anchetă judiciară care a îndeplinit cerințele art. 2 din Convenție. Reamintind că Convenția nu include dreptul unui solicitant de a urmări sau condamna penal terțe persoane sau existența vreunei obligații de rezultat în sensul că toate urmăririle penale ar determina o condamnare (...), Curtea concluzionează că nu se poate constata o încălcare a art. 2 în condițiile stabilite cu privire la acest caz *(hot. din 11 octombrie 2007, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Căcescu c. României*. Anchetă efectuată de procurori militari. Sentință de condamnare neexecutată ca urmare a intervenirii amnistiei. Acordarea de despăgubiri victimei abuzului poliției. Echitatea procedurii. 28. Curtea a hotărât deja că faptul că anchetele în cazul sesizărilor cu privire la eventuale abuzuri ale poliției au fost efectuate de procurori militari și instanțe militare ar putea ridica îndoieli cu privire la independența și imparțialitatea acestor oficiali, în măsura în care atât ofițerii de poliție, pe de o parte, cât și procurorii militari și judecătorii militari, pe de altă parte, ar aparține aceleiași ierarhii militare. (...)

30. Cu privire la faptele cauzei examinate, Curtea notează că primul reclamant nu a reușit să justifice în mod concret, obiectiv sau subiectiv, afirmațiile sale cu privire la lipsa de imparțialitate și independență a judecătorilor militari. Nu a identificat, de asemenea, niciun indiciu în acest caz. Ea reamintește că procedura a fost în general favorabilă victimei. În plus, aplicarea amnistiei a fost una automată, și nu la discreția judecătorilor.

31. Astfel, autorii au fost trimiși în judecată de către autoritățile naționale și condamnați (...) și victima abuzului poliției a beneficiat de despăgubiri. Faptul că sentința nu a fost executată ca urmare a intervenirii unei amnistii nu a produs nicio consecință pentru primul reclamant, acordarea de despăgubiri victimei rămânând neafectată de această lege. (...)

33. Pentru toate aceste motive, în circumstanțele concrete ale cauzei, Curtea nu constată niciun indiciu al lipsei de echitate a procedurii *(dec. din 2 octombrie 2012, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Elena Apostol și alții c. României*. Procurorii militari români, independenți și imparțiali. 34. Curtea ia notă de declarațiile Guvernului în sensul că independența și imparțialitatea procurorilor militari sunt în prezent pe deplin garantate de legislația în domeniu, ca urmare a modificărilor succesive existente începând cu anul 2004. Aceasta observă că reglementările au pus în aplicare mecanisme transparente pentru numirea procurorilor militari, precum și pentru stabilitatea locului lor de muncă și că aceștia sunt supuși acelorași obligații profesionale și au dreptul la o protecție similară împotriva oricărui amestec extern ca și omologii lor civili. Curtea este, așadar, satisfăcută de faptul că modificările în cauză par să ofere garanții suficiente în ceea ce privește independența statutară a procurorilor militari.

35. Cu toate acestea, Curtea reiterează că problema independenței trebuie să fie, de altfel, examinată în concret prin raportare la procurorii care se ocupă efectiv de urmărirea penală, în scopul de a verifica potențialele legături ale acestora cu persoanele care ar putea fi investigate și eventualele dovezile de părtinire (...) *(hot. din 23 februarie 2016, www.echr.coe.int).*

Art. 57. Competența organelor de cercetare penală. (1) Organele de cercetare penală ale poliției judiciare efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată, prin lege, în competența organelor de cercetare penală speciale sau procurorului, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

(2)[1] Organele de cercetare penală speciale efectuează acte de urmărire penală numai în condițiile art. 55 alin. (5) și (6), corespunzător specializării structurii din care fac parte, în cazul săvârșirii infracțiunilor de către militari sau în cazul săvârșirii infracțiunilor de corupție și de serviciu prevăzute de Codul penal săvârșite de către personalul navigant al marinei civile, dacă fapta a pus sau a putut pune în pericol siguranța navei sau navigației ori a personalului. De asemenea, organele de cercetare penală speciale pot efectua, în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute în titlul X din Codul penal și infracțiunilor de terorism, din dispoziția procurorului, punerea în aplicare a mandatelor de supraveghere tehnică.

Reglementarea anterioară: art. 207 și art. 208 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 23 și art. 24 din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române (M. Of. nr. 351 din 29 iunie 2001); ▶ art. 33 alin. (1) din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003).

ADNOTĂRI

1. Modificarea art. 57 alin. (2) prin O.U.G. nr. 6/2016 reprezintă o soluție de adaptare a cadrului normativ ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 51/2016, prin care a fost declarată neconstituțională sintagma „ori de alte organe specializate ale statului" din cuprinsul art. 142 alin. (1) CPP.

2. Deși art. 57 alin. (2) se referă la competența organelor de cercetare speciale de a efectua urmărirea penală în cazul infracțiunilor comise de militari, față de prevederile art. 56 alin. (4), potrivit cărora, în cazul unor astfel de infracțiuni, competența de a efectua urmărirea penală revine în mod obligatoriu procurorului militar, în realitate, aceste organe nu au o competență proprie de efectuare a urmăririi penale. În practică, ele efectuează, prin delegare, anumite acte de urmărire penală dispuse de procurorul militar.

Art. 58. Verificarea competenței. (1) Organul de urmărire penală este dator să își verifice competența imediat după sesizare.

(2) Dacă procurorul constată că nu este competent să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, dispune de îndată, prin ordonanță, declinarea de competență și trimite cauza procurorului competent.

[1] Alin. (2) al art. 57 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 6/2016.

(3)[1] Dacă organul de cercetare penală constată că nu este competent să efectueze urmărirea penală, trimite de îndată cauza procurorului care exercită supravegherea, în vederea sesizării organului competent.

Reglementarea anterioară: art. 210 CPP 1968.

Art. 59. Extinderea competenței teritoriale. (1)[2] Când anumite acte de urmărire penală trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, procurorul sau, după caz, organul de cercetare penală poate să le efectueze ori poate dispune efectuarea lor prin comisie rogatorie sau prin delegare.

(2) În cuprinsul aceleiași localități, procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, efectuează toate actele de urmărire, chiar dacă unele dintre acestea trebuie îndeplinite în afara razei sale teritoriale.

Reglementarea anterioară: art. 211 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă textului prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a făcut cu intenția de a corecta neconcordanța dintre prevederile acestui text și cele ale 200 CPP, în ceea ce privește posibilitatea organelor de cercetare penală de a dispune efectuarea unor acte prin comisie rogatorie.

Art. 60. Cazurile urgente. Procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, este obligat să efectueze actele de urmărire penală care nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competența acestuia. Lucrările efectuate în astfel de cazuri se trimit, de îndată, procurorului competent.

Reglementarea anterioară: art. 213 CPP 1968.

Art. 61. Actele încheiate de unele organe de constatare. (1) Ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces-verbal despre împrejurările constatate:

a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii;

b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor;

c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege.

(2) Organele prevăzute la alin. (1) au obligația să ia măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale

[1] Alin. (3) al art. 58 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 30 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 59 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 6 din O.U.G. nr. 18/2016.

de probă. În cazul infracțiunilor flagrante, aceleași organe au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală.

(3) Când făptuitorul sau persoanele prezente la locul constatării au de făcut obiecții ori precizări sau au de dat explicații cu privire la cele consemnate în procesul-verbal, organul de constatare are obligația de a le consemna în procesul-verbal.

(4) Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează, de îndată, organelor de urmărire penală.

(5) Procesul-verbal încheiat în conformitate cu prevederile alin. (1) constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ.

Reglementarea anterioară: art. 214 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 11-12 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații (M. Of. nr. 33 din 3 martie 1992); ▶ art. 15^3 din Legea nr. 82/1993 privind constituirea Rezervației Biosferei „Delta Dunării" (M. Of. nr. 283 din 7 decembrie 1993); ▶ art. 106 din Legea nr. 107/1996 a apelor (M. Of. nr. 244 din 8 octombrie 1996); ▶ art. 14 lit. f) din Legea nr. 191/1998 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Protecție și Pază (M. Of. nr. 402 din 22 octombrie 1998); ▶ art. 36 din Legea nr. 139/2000 privind activitatea de meteorologie, republicată (M. Of. nr. 167 din 7 martie 2014); ▶ art. 26 din O.U.G. nr. 244/2000 privind siguranța barajelor, republicată (M. Of. nr. 96 din 4 februarie 2002); ▶ art. 82 din O.U.G. nr. 202/2002 privind gospodărirea integrată a zonei costiere (M. Of. nr. 965 din 28 decembrie 2002); ▶ art. 19 lit. r) din Legea nr. 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române (M. Of. nr. 1175 din 13 decembrie 2004); ▶ art. 99 din O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului (M. Of. nr. 1196 din 30 decembrie 2005); ▶ art. 45^1 din Legea nr. 407/2006 a vânătorii și a protecției fondului cinegetic (M. Of. nr. 944 din 22 noiembrie 2006); ▶ art. 46 din Legea nr. 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive (M. Of. nr. 24 din 11 ianuarie 2008); ▶ art. 67 din O.U.G. nr. 23/2008 privind pescuitul și acvacultura (M. Of. nr. 180 din 10 martie 2008); ▶ art. 111 din Legea nr. 46/2008 – Codul silvic, republicată (M. Of. nr. 611 din 12 august 2015); ▶ art. 27 din Legea nr. 259/2010 a siguranței digurilor, republicată (M. Of. nr. 191 din 18 martie 2014); ▶ art. 10-11 din Legea nr. 61/2011 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru lupta antifraudă – DLAF (M. Of. nr. 331 din 12 mai 2011); ▶ art. 82 din Legea nr. 104/2011 privind calitatea aerului înconjurător (M. Of. nr. 452 din 28 iunie 2011); ▶ art. 350 CPF.

ADNOTĂRI

Dispozițiile art. 61 alin. (1) lit. c) teza I trebuie interpretate corelativ cu cele ale art. 198 alin. (2) CPP, pentru a stabili în ce împrejurări procesul-verbal încheiat de organele de poliție este act de sesizare și când are valoarea unui mijloc de probă. Diferența constă în aceea că, atunci când este vorba despre organe de ordine publică, care, desfășurând activități specifice, constată săvârșirea unei infracțiuni, procesul-verbal constituie act de sesizare. Dacă însă este vorba despre organe de cercetare penală, deci despre lucrători ai poliției judiciare, aspectele constatate personal de aceștia sunt consemnate în procese-verbale care sunt mijloace de probă în sensul art. 198 CPP.

Art. 62. Actele încheiate de comandanții de nave și aeronave. (1) Comandanții de nave și aeronave sunt competenți să facă percheziții corporale sau ale vehiculelor și să verifice lucrurile pe care făptuitorii le au cu sine sau le folosesc, pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave, având totodată și obligațiile și drepturile prevăzute la art. 61.

(2) Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează organelor de urmărire penală, de îndată ce nava sau aeronava ajunge în primul port sau aeroport românesc.

(3) În cazul infracțiunilor flagrante, comandanții de nave și aeronave au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta organelor de urmărire penală.

(4) Procesul-verbal încheiat în conformitate cu prevederile alin. (1) constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ.

Reglementarea anterioară: art. 215 CPP 1968.

Art. 63. Dispoziții comune. (1) Dispozițiile prevăzute la art. 41-46 și 48 se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale.

(2) Prevederile art. 44 alin. (2) nu se aplică în faza de urmărire penală.

(3)[1] Urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite în condițiile prevăzute la art. 41 se efectuează de către organul de urmărire penală din circumscripția instanței competente să judece cauza, dacă legea nu dispune altfel.

(4) Conflictul de competență dintre 2 sau mai mulți procurori se rezolvă de către procurorul ierarhic superior comun acestora. Când conflictul se ivește între două sau mai multe organe de cercetare penală, competența se stabilește de către procurorul care exercită supravegherea activității de cercetare penală a acestor organe. În cazul în care procurorul nu exercită supravegherea activității tuturor organelor de cercetare penală între care s-a ivit conflictul, competența se stabilește de către prim-procurorul parchetului în circumscripția căruia se află organele de cercetare penală.

Reglementarea anterioară: art. 45 CPP 1968.

Secțiunea a 6-a. Incompatibilitatea și strămutarea[2]

Art. 64. Incompatibilitatea judecătorului. (1) Judecătorul este incompatibil dacă:

a) a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză;

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 63 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 31 din Legea nr. 255/2013.
[2] Secțiunea a 6-a a fost introdusă prin art. 102 pct. 32 din Legea nr. 255/2013.

b) este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 din Codul penal cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

c) a fost expert sau martor, în cauză;

d) este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal;

e) a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată;

f) există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată.

(2) Nu pot face parte din același complet de judecată judecătorii care sunt soți, rude sau afini între ei, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 din Codul penal.

(3) Judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii.

(4)[1] Judecătorul de drepturi și libertăți nu poate participa, în aceeași cauză, la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac.

(5)[2] Judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac.

(6) Judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației nu poate participa la soluționarea contestației.

Reglementarea anterioară: art. 46, art. 47 și art. 48 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 6 parag. 1 teza I CEDO; ▶ art. 47 teza a II-a prima parte CDFUE; ▶ art. 101-110 din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției (M. Of. nr. 279 din 21 aprilie 2003); ▶ art. 5-11 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată (M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005).

✍ În legătură cu separarea funcțiilor judiciare, a se vedea și *supra*, art. 3. Cu privire la dreptul la un proces echitabil, a se vedea și *supra*, art. 8.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Incompatibilitate. Judecător care a dispus schimbarea încadrării juridice. Potrivit art. 47 CPP, una dintre cauzele de incompatibilitate a judecătorului este aceea în care acesta s-a pronunțat anterior. (...). Or, niciuna dintre aceste două situații, ce se referă la cauza de incompatibilitate reglementată în art. 47 CPP, nu se regăsește în ipoteza schimbării încadrării juridice a faptei, ce face obiectul actului de sesizare a instanței, prin încheiere pronunțată anterior soluționării fondului cauzei. Sub acest aspect, este de observat că,

[1] Alin. (4) al art. 64 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 33 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) și (6) ale art. 64 au fost introduse prin art. 102 pct. 34 din Legea nr. 255/2013.

prin art. 334 CPP, în care este reglementată procedura schimbării încadrării juridice, se prevede că, „Dacă în cursul judecății se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau eventual amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea". Din această dispoziție a legii, unită cu prevederile înscrise în art. 302 alin. (1) CPP, prin care este reglementată rezolvarea de către instanță a chestiunilor incidente, rezultă neechivoc voința legiuitorului de a considera schimbarea încadrării juridice a faptei deduse judecății ca o problemă procedurală, ce nu privește soluționarea nemijlocită a cauzei. Termenii cu caracter general și imperativ în care este formulată obligativitatea punerii în discuție de către instanță a oricărei schimbări de încadrare juridică, precum și modalitatea specifică în care este reglementată desfășurarea unei atari proceduri în fața instanței constituie o garanție ca părțile să nu fie surprinse de o altă încadrare juridică a faptelor și ca ele să nu fie lipsite de posibilitatea de a pune concluzii cu privire la această nouă eventualitate. Pe de altă parte, rațiuni deduse din alte dispoziții cu caracter procedural impun să se considere că schimbarea încadrării juridice, dispusă prin încheiere anterioară soluționării pe fond a cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului care a făcut parte din completul de judecată.

În această privință este semnificativă reglementarea dată prin art. 286 alin. (2) CPP procedurii de schimbare a încadrării juridice, în fața instanței, în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Astfel, potrivit textului de lege menționat, atunci când fapta ar urma să primească o încadrare juridică pentru care este necesară plângerea prealabilă, instanța „cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere pentru infracțiunea respectivă și, după caz, continuă sau încetează procesul penal". Din această dispoziție reiese fără echivoc posibilitatea instanței de a schimba mai întâi, prin încheiere, încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, iar ulterior să cheme partea vătămată pentru a o întreba dacă înțelege să facă plângere pentru infracțiunea respectivă și, după caz, să continue sau să înceteze procesul penal. Or, ar fi de neconceput ca judecătorii care au schimbat încadrarea juridică a faptei într-o altă infracțiune, pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, să nu mai poată face parte din completul care, în raport de poziția adoptată de persoana vătămată, să procedeze la continuarea judecății ori să înceteze procesul penal. Tot astfel, a considera caz de incompatibilitate participarea la schimbarea încadrării juridice a faptei prin încheiere, anterioară judecății în fond, ar însemna să se renunțe la principiul continuității judecătorului și la garanțiile procesuale cu rol esențial în aflarea adevărului și asigurarea justei soluționări a cauzei. Așa fiind, concluzia ce se impune este aceea că schimbarea încadrării juridice a faptei ce face obiectul actului de sesizare a instanței, prin încheiere pronunțată de judecător înainte de soluționarea cauzei, nu poate presupune, prin ea însăși, exprimarea părerii sale cu privire la soluția ce ar putea fi dată în acea cauză.

În consecință, schimbarea încadrării juridice a faptei ce face obiectul actului de sesizare a instanței, prin încheiere pronunțată înainte de soluționarea cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului care a făcut parte din completul de judecată *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. I din 16 ianuarie 2006, M. Of. nr. 291 din 31 martie 2006)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

2. Judecător care a soluționat calea de atac împotriva încheierii prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale. Judecarea unei noi căi de atac. Compatibilitate. Judecătorul care a participat la judecarea recursului împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea ori prelungirea măsurii arestării preventive, în cursul urmăririi penale, nu devine incompatibil să judece un nou recurs, având ca obiect o altă încheiere, prin care s-a dispus în aceeași fază de urmărire penală cu privire la măsura arestării preventive în aceeași cauză *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. VII din 5 februarie 2007, M. Of. nr. 732 din 30 octombrie 2007).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a organului judiciar și a căii de atac corespunzătoare prevăzute de noul Cod de procedură penală: judecătorul de drepturi și libertăți și, respectiv, contestația.

3. Judecător care a soluționat propunerea de arestare preventivă. Judecarea propunerii de prelungire a arestării preventive. Compatibilitate. Judecătorul care a soluționat în cursul urmăririi penale propunerea de arestare preventivă nu devine incompatibil să soluționeze ulterior, în aceeași cauză, cereri care au ca obiect prelungirea arestării preventive *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 22 din 12 mai 2008, M. Of. nr. 311 din 12 mai 2009).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de noile dispoziții privind dispunerea și prelungirea arestării preventive, de competența judecătorului de drepturi și libertăți.

4. Incompatibilitate. Judecător de drepturi și libertăți care a soluționat contestația împotriva încheierii prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale. Judecătorul care, în calitate de judecător de drepturi și libertăți, a judecat contestația formulată de inculpat împotriva încheierii de prelungire a măsurii arestării preventive nu poate exercita, în aceeași cauză, funcția de judecată, în fond sau în căile de atac, față de dispozițiile art. 3 alin. (1) și (3) CPP, întrucât se află în cazul de incompatibilitate prevăzut de 64 alin. (4) CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 25 mai 2015, nepublicată).* ✍ Dat fiind principiul separării funcțiilor judiciare, nu își mai mențin valabilitatea cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. 8/2011, în sensul că judecătorul care a participat la judecarea căii de atac împotriva încheierii prin care s-a soluționat propunerea de luare sau prelungire a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu devine incompatibil să judece cauza în fond, apel sau recurs.

5. Incompatibilitate. Judecător care a făcut parte din completul de judecată care a soluționat apelul declarat de contestator. Judecătorul care a făcut parte din completul de judecată care a soluționat apelul declarat de contestator împotriva sentinței penale de condamnare nu mai poate participa la judecarea contestației în anulare declarate împotriva hotărârilor din cauză, întrucât se află în cazul de incompatibilitate prevăzut de 64 alin. (3) CPP, potrivit căruia „Judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii", text care nu distinge între căile de atac ordinare și extraordinare *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 2 decembrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 21 mai 2015, nepublicată, infra, nr. 3* ► *b) de la art. 431.*

6. Incompatibilitate. Suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată. Criterii de apreciere ►**a)** Judecătorul care a soluționat cauza conform procedurii prevăzute de art. 320[1] CPP cu privire la unii dintre inculpați nu devine incompatibil să judece acțiunea penală și civilă cu privire la ceilalți inculpați, în ipoteza în care trimiterea

în judecată a tuturor inculpaților s-a făcut prin același rechizitoriu, pentru infracțiuni între care există stare de conexitate sau indivizibilitate. Judecătorul devine incompatibil doar dacă în considerentele hotărârii pronunțate conform art. 320[1] CPP și-a exprimat părerea cu privire la soluția ce ar putea fi dată în cauza disjunsă *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 17 din 12 noiembrie 2012, M. Of. nr. 820 din 6 decembrie 2012)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală. ► **b)** Potrivit art. 10 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, toate persoanele au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, de către o instanță imparțială și independentă, constituită potrivit legii, iar conform art. 11 din același act normativ, activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și continuității, cu excepția situațiilor în care judecătorul nu poate participa la judecată din motive obiective. Distribuirea aleatorie a dosarelor și continuitatea completului de judecată sunt reglementate, așadar, ca și principii ale procedurii judiciare, motiv pentru care excepțiile de la acestea sunt limitativ prevăzute de lege și trebuie să fie de strictă interpretare. Altfel spus, odată repartizată cauza unui complet de judecată, modificarea componenței acestuia are un caracter excepțional și trebuie să fie pe deplin justificată. În speță, simplul fapt că judecătorii au luat parte la soluționarea, în primă instanță și, respectiv, în apel, a cauzei din care s-a disjuns prezenta, ca urmare a aplicării procedurii recunoașterii învinuirii unuia dintre inculpații trimiși în judecată, nu este de natură a crea vreo suspiciune rezonabilă că imparțialitatea le este afectată în prezenta cauză, pentru a se putea reține cazul de incompatibilitate de la art. 64 alin. (1) lit. f) CPP. Aceasta, întrucât prin hotărârile penale menționate ambele instanțe au analizat exclusiv situația juridică a inculpatului condamnat cu reținerea dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP (după cum era și firesc, întrucât analiza condițiilor răspunderii penale referitor la ceilalți inculpați, cu privire la care s-a disjuns cauza, ar fi adus atingere prezumției de nevinovăție a acestora, de care se bucură până la rămânerea definitivă a unei hotărâri de condamnare), apelul său vizând numai soluționarea laturii penale a cauzei, și anume aplicarea legii penale mai favorabile și reindividualizarea pedepsei aplicate de tribunal. Prin hotărârile pronunțate în prima cauză nu s-au analizat condițiile răspunderii penale referitor la ceilalți inculpați, nesoluționându-se acțiunea penală, și neconstatându-se, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că faptele există, constituie infracțiune și au fost săvârșite de inculpați: menționarea celorlalți inculpați, pentru a descrie activitatea inculpatului condamnat, nu este de natură a dovedi formarea convingerii judecătorului cauzei cu privire la temeinicia acuzațiilor aduse inculpaților prin rechizitoriu și afectarea imparțialității acestuia în sensul dispozițiilor art. 64 alin. (1) lit. f) CPP. Nici susținerile referitoare la soluționarea laturii civile nu pot fi avute în vedere, față de părțile care au declarat apel în cauză (inculpații) și motivele de apel (reindividualizarea pedepselor). În sensul tuturor celor menționate anterior, trebuie reținută și jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului, care a arătat că: – imparțialitatea magistratului se prezumă până la proba contrară, iar punctul de vedere al persoanei interesate sub acest aspect nu joacă un rol determinant, ci trebuie să fie justificat în mod obiectiv (cauza *Aleksandr Nikolayevich Ovcharenko c. Ucrainei*); – simplul fapt că judecătorul a judecat un coinculpat nu este, prin el însuși, suficient să trezească îndoieli cu privire la imparțialitatea judecătorului în cauza reclamantului; după cum practica a demonstrat, cauzele penale presupun frecvent ca judecătorii să soluționeze varii dosare în care figurează ca inculpați mai multe persoane; activitatea instanțelor penale ar fi blocată dacă, doar din cauza

acestei împrejurări, imparțialitatea judecătorului ar fi pusă sub semnul întrebării; este nevoie de o analiză suplimentară pentru a determina dacă hotărârile pronunțate anterior conțin constatări care în realitate anticipează vinovăția inculpatului în cauză; sub acest aspect, Curtea a acceptat anterior că, în cauzele penale complexe implicând mai multe persoane care nu pot fi judecate împreună, mențiunile instanței de judecată cu privire la participarea terților persoane, care ulterior ar putea fi judecate separat, pot fi necesare pentru stabilirea vinovăției celor ce sunt judecați. Instanțele judecătorești sunt obligate să stabilească situația de fapt relevantă pentru tragerea la răspundere penală a inculpatului cât mai exact cu putință și nu pot prezenta faptele constatate ca pe niște simple afirmații sau suspiciuni (cauza *Ahmet Bezek și Sinan Bezek c. Germaniei* și jurisprudența la care se face referire); – dacă judecătorul cauzei este magistrat de profesie, acesta este *a priori* mai pregătit să se detașeze de cauza anterioară decât magistrații-asistenți sau jurații (cauza *Miminoshvili c. Rusiei*). De asemenea, într-o altă cauză, Curtea Europeană a respins ca inadmisibilă cererea reclamantului care s-a plâns de faptul că i-a fost soluționată cauza de aceiași doi judecători care se pronunțaseră cu privire la coinculpatul său și, astfel, ar trebui *ipso iure* înlăturați de la judecată, întrucât cunoșteau deja împrejurările comiterii presupusei fapte, în condițiile în care nu s-a demonstrat că cele statuate prin prima hotărâre cu privire la implicarea sa în comiterea faptei au depășit ceea ce era necesar și/sau conțineau judecăți de valoare ce îi erau defavorabile (cauza *Afrim Spahiu v. Germaniei*) *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 11 februarie 2016, nepublicată).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Saraiva de Carvalho c. Portugaliei*. Incompatibilitate. Judecător care s-a pronunțat anterior cu privire la măsuri luate în cursul urmăririi penale. 35. (...) Curtea a hotărât că simplul fapt că un judecător a luat deja decizii înaintea procesului propriu-zis nu poate fi considerat ca justificând temerile privind imparțialitatea sa. Ceea ce contează sunt domeniul de aplicare și natura măsurilor luate de judecător înainte de proces (...).

36. În *despacho de pronúncia* analizată, dl Salvado [*judecătorul responsabil în cauză – n.a.*] a constatat, în primul rând, că nu au existat neregularități în cursul anchetei judiciare sau alte impedimente pentru derularea unui proces pe fond. El a constatat, de asemenea, că nu au fost suficiente dovezi care să susțină o analiză corespunzătoare cu privire la probabilitatea ca cei 4 coinculpați să fi fost vinovați și, pe cale de consecință, a respins acuzațiile parchetului împotriva lor. El a admis acuzațiile față de inculpați, inclusiv față de dl Saraiva de Carvalho, și a decis ca toți acuzații să rămână în arest preventiv.

37. La fel ca Guvernul, Curtea admite că această decizie intermediară nu este echivalentă cu începerea unui proces. Conform legii portugheze aplicabile la momentul respectiv, judecătorul competent, la emiterea unei *despacho*, determină dacă dosarul, inclusiv acuzațiile parchetului, constituie un caz *prima facie*, care astfel să justifice obligarea unei persoane să treacă prin dificultățile unui proces. Problema pe care un judecător trebuie să o soluționeze când ia o astfel de decizie este, prin urmare, diferită de aspectele care sunt decise într-o hotărâre definitivă (...).

38. În emiterea unei *despacho*, dl Salvado s-a pronunțat în calitatea sa de judecător al Diviziei a patra; el nu a luat măsuri în cadrul anchetei sau al urmăririi penale. Cunoștințele sale detaliate cu privire la caz nu au însemnat că nu ar mai fi fost ulterior imparțial când

cauza ar fi ajuns la el spre judecare. Funcția sa în faza inițială a procedurii a fost aceea de a se convinge că nu a existat o „anumită suspiciune confirmată" (...), dar aceasta era numai o dovadă *prima facie* (...).

39. În ceea ce privește decizia de a menține un acuzat în arest preventiv, aceasta ar putea justifica doar suspiciuni privind imparțialitatea judecătorului în circumstanțe speciale. Dl Salvado nu a formulat totuși la acel moment nicio nouă evaluare capabilă să aibă o influență decisivă asupra convingerilor sale cu privire la fondul cauzei, nu a făcut altceva decât o evaluare sumară, în urma căreia nu au fost semnalați factori care să sprijine punerea în libertate a dlui Saraiva de Carvalho.

40. În concluzie, participarea dlui Salvado în adoptarea hotărârii din 20 mai 1987 nu a afectat imparțialitatea Diviziei a patra a Curții Penale, întrucât suspiciunile reclamantului nu pot fi considerate ca fiind justificate în mod obiectiv. Nu a avut loc, prin urmare, nicio încălcare a art. 6 parag. 1 *(hot. din 22 aprilie 1994, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Perote Pellon c. Spaniei*. Incompatibilitate. Judecător care a confirmat ordonanța provizorie de inculpare și care a menținut detenția inculpatului. 46. Curtea notează că, în acest caz, suspiciunea de lipsă de imparțialitate este datorată faptului că doi dintre judecătorii care au participat în instanța de judecată, și anume președintele și raportorul, au făcut parte, de asemenea, din colegiul instanței de apel care a confirmat inculparea. Acești doi judecători au făcut, de asemenea, parte din completul care a decis prelungirea detenției reclamantului, precum și din cel care a respins recursul *de súplica* împotriva acestei decizii. (...)

50. Curtea notează că respectivul complet a avut grijă să insiste asupra caracterului temporar al ordonanței provizorii de inculpare, declarând că este de competența instanței de judecată să aprecieze probele și să decidă vinovăția inculpatului. Dar aceasta consideră că termenii utilizați de completul care s-a pronunțat în apel față de ordonanța provizorie de inculpare, complet din care a făcut parte în special judecătorul R.G., și, printre altele, și termenii utilizați în decizia din 10 noiembrie 1995, adoptată de un colegiu din care au făcut parte judecătorii R.G. și R.V. și care a apreciat necesitatea menținerii reclamantului în închisoare din cauza gravității infracțiunilor pentru care a fost acuzat și a pedepsei ce putea fi pronunțată, ar fi putut în mod facil da de gândit că existau indicii suficiente care să permită concluzia că infracțiunea a fost comisă. Curtea constată, de asemenea, că R.G. și R.V. au intervenit în mod repetat în cadrul completului și au luat decizii defavorabile intereselor reclamantului.

În plus, trebuie arătat că R.G. și R.V. au făcu parte – R.V. chiar în calitate de președinte – din completului tribunalului militar care, la 24 iunie 1996, a prelungit detenția provizorie a reclamantului în considerarea, printre altele, a existenței unor indicii de vinovăție „solide" și rezonabile privind săvârșirea unei infracțiuni grave, privind însușirea de informații referitoare la securitatea sau apărarea națională, a existenței unui risc de evadare, a riscului că punerea în libertate ar fi permis inculpatului să distrugă probe sau să împiedice desfășurarea procedurilor, a severității pedepsei ce ar fi putut fi pronunțată și a poziției ocupate anterior, și anume aceea de ofițer superior (...).

51. Prin urmare, Curtea consideră că, în circumstanțele cauzei, imparțialitatea instanței de judecată ar putea ridica îndoieli serioase, în măsura în care atât președintele, cât și judecătorul raportor au intervenit în mai multe acte de instrucție, inclusiv, în special, în respingerea apelului împotriva ordonanței provizorii de inculpare emise împotriva

reclamantului și a deciziilor de prelungire a detenției. Ea consideră că temerile reclamantului în acest sens au fost justificate în mod obiectiv (...).

52. Prin urmare, Curtea constată că a avut loc o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 25 iulie 2002, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Cardona Serrat c. Spaniei*. Incompatibilitate. Judecător care a dispus arestarea preventivă față de un inculpat și s-a pronunțat și cu privire la existența riscului de a intimida martorii pe care reclamantul l-ar prezenta. 31. Curtea a recunoscut deja că o astfel de situație poate suscita acuzatului îndoieli cu privire la imparțialitatea „tribunalului" care se pronunță în cauza sa. Cu toate acestea, ea reamintește că simplul fapt că un judecător a luat decizii înainte de proces, în special cu privire la arestarea preventivă, nu poate justifica temerile cu privire la imparțialitatea sa (...). Problema dispunerii cu privire la arestarea preventivă nu trebuie confundată cu problema privind vinovăția unei persoanei; nu se pot asimila suspiciunile cu o constatare oficială a vinovăției. Cu toate acestea, circumstanțe speciale pot, într-un anumit caz, să conducă la o concluzie diferită (...).

32. În speță, Curtea observă că o cameră a Audiencia Provincial nu s-a pronunțat în apel cu privire la deciziile adoptate de judecătorul de instrucție (...), dar a decis direct cu privire la detenția reclamantului (...). Ea constată că, spre deosebire de cauza *Perote Pellon c. Spaniei*, camera în cauză nu s-a limitat a se pronunța cu privire la prelungirea arestării preventive, ci a ordonat ea însăși arestarea preventivă. Prin această decizie ea a schimbat situația reclamantului, în detrimentul acestuia, față de care judecătorul de instrucție acordase, în cadrul acelorași proceduri penale, libertatea provizorie.

33. Curtea notează că, la 1 februarie 2002, o cameră a Audiencia Provincial, din care au făcut parte judecătorii P.C.R. și A.F.G., a dispus plasarea reclamantului în arest, în special ținând cont de „natura specială a infracțiunilor" de care era acuzat, „pericolul [social] pe care [aceste infracțiuni] sunt susceptibile a-l crea" și mai ales „dificultățile și tulburările" pe care martorii le-ar putea suferi în cazul în care ar intrat în contact cu acuzatul. (...) Curtea consideră că, prin adoptarea unei astfel de motivații din oficiu, camera nu s-a limitat la o evaluare sumară a faptelor invocate pentru a justifica măsura arestării preventive solicitată de către parchet, ci s-a pronunțat în plus cu privire la existența unui risc de a intimida martorii pe care reclamantul l-ar prezenta. (...)

35. Curtea consideră că termenii folosiți de camera Audiencia Provincial, interpretați în lumina art. 503 CPP, ar putea da impresia reclamantului că au existat, în ochii judecătorilor, suficiente dovezi pentru a concluziona că o infracțiune a fost comisă și că el este responsabil penal pentru aceasta. Astfel, reclamantul s-ar fi putut teme în mod rezonabil că judecătorii P.C.R. și A.F.G. au avut o idee preconcepută despre problema pe care au fost ulterior chemați să o decidă în calitate de membri ai completului de judecată *(hot. din 26 octombrie 2010, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Poppe c. Olandei*. Judecător care s-a pronunțat cu privire la coinculpați, fără a aborda chestiuni legate de implicarea reclamantului sau de vinovăția acestuia. 23. Curtea ia act de argumentul Guvernului că, din punct de vedere practic, activitatea instanțelor penale presupune implicarea frecventă a judecătorilor în prezidarea diferitelor procese în care sunt implicați coacuzați. Curtea consideră că activitatea instanțelor penale ar fi imposibilă dacă, urmare a acestui simplu fapt, imparțialitatea unui judecător ar putea fi pusă în discuție (...). Mai mult decât atât, Curtea reiterează că statele contractante au obligația de a organiza sistemele lor judiciare astfel încât să asigure conformitatea cu

cerințele art. 6 parag. 1, imparțialitatea fiind, fără îndoială, una dintre cele mai importante dintre aceste cerințe. (...)

26. Simplul fapt că un judecător s-a pronunțat deja cu privire la acuzații penale similare, dar care nu au legătură, sau că a judecat deja un coacuzat în cadrul procedurilor penale separate nu este, în sine, suficient pentru a pune la îndoială imparțialitatea judecătorului într-o cauză ulterioară. Alta este situația în cazul în care hotărârile anterioare conțin constatări care să prejudicieze de fapt problema vinovăției unui acuzat în astfel de proceduri ulterioare. Urmând aceeași abordare ca și în cauza *Martelli c. Italiei* (dec.), Curtea va examina hotărârile pronunțate de Tribunalul Regional pentru coacuzații reclamantului, C3 și C4. (...)

28. În ambele hotărâri, numele solicitantului și ale altora au fost menționate în trecere, numai pentru a ilustra și a clarifica rolul principal jucat în gruparea criminală de către persoanele condamnate, adică C3 și C4. Dacă implicarea reclamantului alături de C3 și D a îndeplinit toate criteriile relevante necesare pentru a constitui o infracțiune și, în caz afirmativ, dacă reclamantul a fost vinovat, dincolo de orice îndoială rezonabilă, de a fi comis o astfel de infracțiune, acestea nu au fost abordate, determinate sau evaluate în proces de către judecătorii a căror imparțialitate reclamantul dorește acum să o atace. Nu există nicio calificare specifică referitoare la implicarea reclamantului sau la acte comise de el, penale ori de altă natură. În aceste circumstanțe, cazul reclamantului diferă de cauzele *Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, respectiv *Rojas Morales c. Italiei*. Nu se poate, prin urmare, spune că suspiciunile legate de părtinire din partea Tribunalului Regional sunt justificate în mod obiectiv. (...)

30. Nu a existat o încălcare a art. 6 din Convenție *(hot. din 24 martie 2009, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusiei*. Judecător care a judecat deja un coacuzat. Insuficiența motivelor privind eventuala parțialitate a acestuia. 538. Simplul dezacord față de deciziile de procedură adoptate de un judecător nu oferă un motiv întemeiat să se îndoiască de imparțialitatea sa (...). În mod similar, simplul fapt că un judecător profesionist a judecat deja un coacuzat și cunoaște faptele cauzei nu este, în sine, suficient pentru a pune la îndoială imparțialitatea sa *(hot. din 25 iulie 2013, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Ionuț-Laurențiu Tudor c. României*. Incompatibilitate. Judecător care s-a pronunțat anterior cu privire la măsura arestării preventive. 82. În speță, Curtea a constatat că judecătorii O.C.D., M.M. și E.B. au jucat un rol important în ceea ce privește arestarea preventivă a reclamantului. Ei au dispus, pe de o parte, menținerea măsurii și, pe de altă parte, au respins cererile de revocare. Având în vedere consecințele acestor decizii cu privire la privarea de libertate a reclamantului, Curtea consideră că nu există niciun motiv valabil pentru a distinge între măsurile luate cu privire la detenție înainte și după trimiterea în judecată a reclamantului (...).

83. Curtea notează că judecătorii O.C.D., M.M. și E.B. au invocat existența unor „indicii serioase" împotriva reclamantului. Desigur, această constatare nu justifică, în sine, suspiciunile cu privire la imparțialitatea lor, dacă ar fi verificat pur și simplu, în primul rând, dacă acuzația formulată de parchet împotriva reclamantului s-a bazat pe date valabile (...). Dar nu a fost cazul aici.

84. Pentru a aplica art. 148 lit. f) CPP [*din 1968 – n.a.*], judecătorii menționați mai sus au considerat că aceste indicii susțin concluzia că reclamantul „probabil a săvârșit infracțiunea de care este acuzat". Curtea consideră că o astfel de concluzie nu ar putea fi rezultatul

unei evaluări sumare a datelor disponibile pentru privarea de libertate. Ele presupun o examinare aprofundată a probelor prezentate, pentru a stabili vinovăția reclamantului. Prin urmare, diferența dintre evaluarea oportunității detenției și stabilirea vinovăției ca urmare a unui proces a devenit minimă (...). Argumentul Guvernului, că au fost folosite formule standardizate, nu poate schimba nimic din această situație, deoarece, în orice caz, utilizarea lor demonstrează depășirea sferei unei simple suspiciuni care ar putea justifica arestarea preventivă care se bazează pe date valide. (...)

86. Prin urmare, în circumstanțele cauzei, Curtea consideră că aprecierea de către judecătorii instanței de fond și de apel a datelor disponibile pentru menținerea arestării preventive ar putea părea discutabilă și, astfel, justifică în mod obiectiv temerile reclamantului cu privire la imparțialitatea judecătorilor.

87. În consecință, a existat o violare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 24 iunie 2014, www.echr.coe.int).*

7. Cauza *Vera Fernández-Huidobro c. Spaniei*. Dovada lipsei de imparțialitate a instanței. Testul subiectiv și testul obiectiv. 115. Curtea începe prin a reaminti jurisprudența sa cu privire la imparțialitatea instanței. Ea consideră că această jurisprudență se aplică, totodată, și judecătorului de instrucție. Imparțialitatea se definește în mod normal prin absența unui prejudecăți sau a unei părtiniri. Existența sa poate fi testată în diverse moduri. Curtea distinge între o abordare subiectivă, încercând să determine ce este în forul interior al unui judecător sau dacă există un interes al său într-un caz particular, și o abordare obiectivă, menită a stabili dacă un judecător a oferit suficiente garanții pentru a exclude orice îndoială legitimă [*Piersack c. Belgiei*, § 30, și *Grieves c. Regatului Unit* (MC), § 69]. În acest sens, chiar și aparențele pot fi importante (*Castillo Algar c. Spaniei*, § 45, și *Morel c. Franței*, § 42). Pentru a determina existența, într-un anumit caz, a unui motiv întemeiat cu privire la lipsa de imparțialitate a unui organism, punctul de vedere al celui care se îndoiește de imparțialitate trebuie luat în considerare, dar nu joacă un rol decisiv. Factorul determinant este a ști dacă putem considera această teamă ca fiind justificată în mod obiectiv (*Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, § 58, și *Wettstein c. Elveției*, § 44).

116. Ca parte a testului subiectiv, Curtea a statuat în mod constant că imparțialitatea personală a unui judecător trebuie să se prezume până la proba contrară (*Hauschildt c. Danemarcei*, § 47). În ceea ce privește tipul de dovezi necesare, ea a căutat, de exemplu, să verifice validitatea acuzațiilor potrivit cărora un judecător prezintă ostilitate sau rea-voință față de un învinuit ori, din rațiuni personale, a făcut aranjamente pentru ca un dosar să îi fie repartizat (...). Principiul potrivit căruia o instanță trebuie să fie considerată ca fiind lipsită de prejudecăți sau părtiniri este deja stabilit în jurisprudența Curții (a se vedea, de exemplu, *Le Compte, Van Leuven și De Meyere c. Belgiei*, § 58). Curtea recunoaște dificultatea de a stabili existența unei încălcări a art. 6 pentru părtinire subiectivă. De aceea, în majoritatea cazurilor în care se invocă probleme de părtinire, ea a folosit abordarea obiectivă. Granița dintre cele două concepte nu este totuși una ermetică, deoarece comportamentul efectiv al unui judecător nu numai că poate, din perspectiva unui observator extern, provoca îndoieli justificate obiectiv cu privire la imparțialitatea sa (testul obiectiv), dar poate, de asemenea, ridica problema convingerii sale personale în cauza respectivă (testul subiectiv) (...).

117. O analiză a jurisprudenței Curții distinge două tipuri de situații care pot indica lipsa de imparțialitate a unui judecător. Prima, de natură funcțională, include cazurile în care comportamentul personal al judecătorului nu este legat absolut de o anumită cauză, ci

rezultă din faptul că aceeași persoană exercită diferite funcții în cadrul procesului judiciar (...) sau există linii ierarhice ori alte tipuri de legături cu un alt actor implicat în procedura respectivă (...), care suscită îndoieli justificate în mod obiectiv cu privire la imparțialitatea instanței care nu respectă standardele Convenției din perspectiva abordării obiective. Al doilea tip de situații este de ordin personal și se referă la comportamentul judecătorilor într-un anumit caz. Din punct de vedere obiectiv, un astfel de comportament poate fi suficient pentru a constitui temeri legitime și justificate în mod obiectiv, la fel ca în cauza *Buscemi c. Italiei* (§ 67), dar poate provoca, de asemenea, probleme în contextul abordării subiective (...), deoarece poate dezvălui părtiniri personale ale judecătorilor *(hot. din 6 ianuarie 2010, www.echr.coe.int).*

Art. 65. Incompatibilitatea procurorului, a organului de cercetare penală, a magistratului-asistent și a grefierului. (1) Dispozițiile art. 64 alin. (1) lit. a)-d) și f) se aplică procurorului și organului de cercetare penală.

(2) Dispozițiile art. 64 alin. (1) se aplică magistratului-asistent și grefierului.

(3) Dispozițiile art. 64 alin. (2) se aplică procurorului și magistratului-asistent sau, după caz, grefierului, când cauza de incompatibilitate există între ei sau între vreunul dintre ei și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau unul dintre membrii completului de judecată.

(4)[1] Procurorul care a participat ca judecător într-o cauză nu poate, în aceeași cauză, să exercite funcția de urmărire penală sau să pună concluzii la judecarea acelei cauze în primă instanță și în căile de atac.

Reglementarea anterioară: art. 49 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Inexistența incompatibilității persoanei care a efectuat urmărirea penală, în ipoteza trimiterii cauzei la procuror pentru a începe urmărirea penală/a pune în mișcare acțiunea penală sau/și a completa urmărirea penală. Nu există incompatibilitate a persoanei care a efectuat urmărirea penală, în ipoteza trimiterii cauzei la procuror în vederea redeschiderii urmăririi penale, prevăzută de art. 278[1] alin. (8) lit. b) cu referire la art. 273 alin. (11) CPP *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 11 din 9 februarie 2009, M. Of. nr. 691 din 14 octombrie 2009).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 66. Abținerea. (1) Persoana incompatibilă este obligată să declare, după caz, președintelui instanței, procurorului care supraveghează urmărirea penală sau procurorului ierarhic superior că se abține de a participa la procesul penal, cu arătarea cazului de incompatibilitate și a temeiurilor de fapt care constituie motivul abținerii.

(2) Declarația de abținere se face de îndată ce persoana obligată la aceasta a luat cunoștință de existența cazului de incompatibilitate.

[1] Alin. (4) al art. 65 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 35 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 50 CPP 1968.

Art. 67. Recuzarea. (1) În cazul în care persoana incompatibilă nu a făcut declarație de abținere, părțile, subiecții procesuali principali sau procurorul pot face cerere de recuzare, de îndată ce au aflat despre existența cazului de incompatibilitate.

(2) Cererea de recuzare se formulează doar împotriva persoanei din cadrul organului de cercetare penală, a procurorului sau a judecătorului care efectuează activități judiciare în cauză. Este inadmisibilă recuzarea judecătorului sau a procurorului chemat să decidă asupra recuzării.

(3) Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător în cazul recuzării magistratului-asistent și grefierului.

(4)[1] Cererea de recuzare se formulează oral sau în scris, cu arătarea, pentru fiecare persoană în parte, a cazului de incompatibilitate invocat și a temeiurilor de fapt cunoscute la momentul formulării cererii. Cererea de recuzare formulată oral se consemnează într-un proces-verbal sau, după caz, în încheierea de ședință.

(5) Nerespectarea condițiilor prevăzute la alin. (2)-(4) sau formularea unei cereri de recuzare împotriva aceleiași persoane pentru același caz de incompatibilitate cu aceleași temeiuri de fapt invocate într-o cerere anterioară de recuzare, care a fost respinsă, atrage inadmisibilitatea cererii de recuzare. Inadmisibilitatea se constată de procurorul sau de completul în fața căruia s-a formulat cererea de recuzare.

(6) Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau completul în fața căruia s-a formulat recuzarea, cu participarea judecătorului recuzat, se pronunță asupra măsurilor preventive.

Reglementarea anterioară: art. 51 CPP 1968.

Art. 68. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării. (1) Abținerea sau recuzarea judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară se soluționează de un judecător de la aceeași instanță.

(2) Abținerea sau recuzarea judecătorului care face parte din completul de judecată se soluționează de un alt complet de judecată.

(3) Abținerea sau recuzarea magistratului-asistent se soluționează de completul de judecată.

(4) Abținerea sau recuzarea grefierului se soluționează de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de completul de judecată.

(5) Soluționarea abținerii sau recuzării se face, în cel mult 24 de ore, în camera de consiliu. Dacă apreciază necesar pentru soluționarea cererii, judecătorul sau completul de judecată, după caz, poate efectua orice verificări și poate asculta procurorul, subiecții procesuali principali, părțile și persoana care se abține sau a cărei recuzare se solicită.

(6) În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.

[1] Alin. (4) al art. 67 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 36 din Legea nr. 255/2013.

(7) Încheierea prin care se soluționează abținerea ori recuzarea nu este supusă niciunei căi de atac.

(8)[1] Când pentru soluționarea abținerii sau a recuzării nu poate fi desemnat un judecător din cadrul aceleiași instanțe sau, în cazul instanțelor organizate pe secții, din cadrul aceleiași secții și nici din cadrul unei secții cu aceeași specializare, cererea se soluționează de un judecător de la instanța ierarhic superioară.

(9) La instanțele care nu sunt organizate pe secții, în cazul în care se admite abținerea sau recuzarea și nu se poate desemna un judecător de la instanța competentă pentru soluționarea cauzei, judecătorul de la instanța ierarhic superioară desemnează o altă instanță egală în grad cu instanța în fața căreia s-a formulat declarația de abținere sau cererea de recuzare, din circumscripția aceleiași curți de apel sau din circumscripția unei curți de apel învecinate.

(9^1)[2] În cazul în care se admite abținerea sau recuzarea, dacă instanța competentă pentru soluționarea cauzei este organizată pe secții și nu se poate desemna un judecător de la secția corespunzătoare a acestei instanțe, soluționarea cauzei se realizează de o altă secție a aceleiași instanțe, care are aceeași specializare. Dacă nu există o secție cu aceeași specializare, judecătorul de la instanța ierarhic superioară desemnează o altă instanță egală în grad cu instanța în fața căreia s-a formulat declarația de abținere sau cererea de recuzare, din circumscripția aceleiași curți de apel sau din circumscripția unei curți de apel învecinate.

(10)[3] Dispozițiile alin. (8)-(9^1) se aplică în mod corespunzător și în cazul soluționării abținerii sau recuzării judecătorului care face parte din completul de judecată.

Reglementarea anterioară: art. 52 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Ca urmare a modificărilor și completărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, apare pentru prima dată în legislația procesual penală ideea de respectare a specializării judecătorilor cu ocazia soluționării cererilor de abținere și recuzare. Anterior acestui moment, organizarea pe secții a unora dintre instanțe avea consecințe doar în plan administrativ, iar nu și în privința stabilirii competenței de soluționare a abținerii sau a recuzării și chiar a cauzelor, ca urmare a admiterii abținerii sau recuzării.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Compunerea completului care soluționează recuzarea. Potrivit art. 292 CPP, „Instanța judecă în complet de judecată, a cărui compunere este cea prevăzută de lege". Or, în conformitate cu art. 54 alin. (1) și (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, modificată și completată prin Legea nr. 247/2005, cauzele date potrivit legii în competența de primă instanță a judecătoriei, tribunalului și curții de apel se judecă în complet format dintr-un judecător, apelurile se judecă în complet format din 2 judecători, iar recursurile în complet format din 3 judecători, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel. Tot astfel,

[1] Alin. (8) și (9) ale art. 68 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 7 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (9^1) al art. 68 a fost introdus prin art. II pct. 8 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (10) al art. 68 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 9 din O.U.G. nr. 18/2016.

potrivit alin. (3) și (4) din același text de lege, „În cazul completului format din 2 judecători, dacă aceștia nu ajung la un acord asupra hotărârii ce urmează a se pronunța, procesul se judecă din nou în complet de divergență, în condițiile legii, complet de divergență ce se constituie prin includerea, în completul de judecată, a președintelui sau vicepreședintelui instanței, a președintelui de secție ori a judecătorului din planificarea de permanență".

Potrivit art. 52 alin. (1) CPP, „Abținerea sau recuzarea judecătorului, procurorului, magistratului-asistent sau grefierului se soluționează de un alt complet, în ședință secretă, fără participarea celui ce declară că se abține sau care este recuzat". Prin alin. (5) teza I al aceluiași text de lege se prevede că, atunci „când pentru soluționarea abținerii sau recuzării nu se poate alcătui completul potrivit alin. (1), abținerea sau recuzarea se soluționează de instanța ierarhic superioară". Într-adevăr, așa cum reiese din cele două alineate menționate ale art. 52 CPP, în compunerea completului de judecată care soluționează declarația de abținere sau cererea de recuzare nu poate intra judecătorul vizat de incidentul procedural. Pe de altă parte, în art. 52 alin. (5) teza a II-a se prevede că, „În cazul în care se găsește întemeiată abținerea sau recuzarea și, din cauza abținerii sau recuzării, nu se poate alcătui completul de judecată la instanța competentă să soluționeze cauza, instanța ierarhic superioară desemnează pentru judecarea cauzei o instanță egală în grad cu instanța în fața căreia s-a formulat abținerea sau recuzarea". În această privință, este de observat că prevederile art. 52 CPP, privind procedura de soluționare în cursul judecății a declarației de abținere sau a cererii de recuzare, nu conțin dispoziții derogatorii, ceea ce relevă fără echivoc intenția legiuitorului de constituire a unui alt complet de judecată, în compunerea prevăzută de lege pentru judecarea cauzei în care a intervenit incidentul procedural. (...)

Ca urmare, în situația admiterii declarației de abținere sau a cererii de recuzare la aceeași instanță, completul constituit pentru soluționarea acestora trebuie să păstreze pentru judecată cauza în care a intervenit incidentul procedural, iar completul trebuie să aibă compunerea prevăzută de lege pentru soluționarea respectivei cauze. În consecință, declarația de abținere sau cererea de recuzare se judecă în complete constituite în compunerea prevăzută de lege pentru soluționarea cauzei în care a intervenit incidentul procedural, respectiv în compunerea de un judecător în cauzele în primă instanță, de 2 judecători în apel și 3 judecători în recurs *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 69 din 15 octombrie 2007, M. Of. nr. 539 din 17 iulie 2008)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea în privința judecătorului care face parte din completul de judecată, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

2. A se vedea *C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 9 din 13 ianuarie 2015, nepublicată, infra*, nr. 2 ▶ b) de la art. 408.

Art. 69. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării persoanei care efectuează urmărirea penală. (1) Asupra abținerii sau recuzării persoanei care efectuează urmărirea penală se pronunță procurorul care supraveghează urmărirea penală.

(2)[1] Cererea de recuzare se adresează fie persoanei recuzate, fie procurorului. În cazul în care cererea este adresată persoanei care efectuează urmărirea penală, aceasta este obligată să o înainteze împreună cu lămuririle necesare, în termen de 24 de ore, procurorului, fără a întrerupe cursul urmăririi penale.

[1] Alin. (2) al art. 69 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 37 din Legea nr. 255/2013.

(3) Procurorul soluționează abținerea sau recuzarea în cel mult 48 de ore, prin ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.

(4) În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.

Reglementarea anterioară: art. 53 alin. (1), (2), (3) și (5) CPP 1968.

Art. 70. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării procurorului. (1) În tot cursul procesului penal, asupra abținerii sau recuzării procurorului se pronunță procurorul ierarhic superior.

(2) Declarația de abținere sau cererea de recuzare se adresează, sub sancțiunea inadmisibilității, procurorului ierarhic superior. Inadmisibilitatea se constată de procurorul, judecătorul sau de completul în fața căruia s-a formulat cererea de recuzare.

(3) Procurorul ierarhic superior soluționează cererea în 48 de ore.

(4) Procurorul ierarhic superior se pronunță prin ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.

(5) Procurorul recuzat poate participa la soluționarea cererii privitoare la măsura preventivă și poate efectua acte sau dispune orice măsuri care justifică urgența.

(6) În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.

Reglementarea anterioară: art. 53 alin. (1), (4) și (5) CPP 1968.

Art. 71.[1] **Temeiul strămutării.** Înalta Curte de Casație și Justiție strămută judecarea unei cauze de la curtea de apel competentă la o altă curte de apel, iar curtea de apel strămută judecarea unei cauze de la un tribunal sau, după caz, de la o judecătorie din circumscripția sa la o altă instanță de același grad din circumscripția sa, atunci când există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorilor instanței este afectată datorită împrejurărilor cauzei, calității părților ori atunci când există pericol de tulburare a ordinii publice. Strămutarea judecării unei cauze de la o instanță militară competentă la o altă instanță militară de același grad se dispune de curtea militară de apel, prevederile prezentei secțiuni privind strămutarea judecării cauzei de către curtea de apel competentă fiind aplicabile.

Reglementarea anterioară: art. 55 alin. (1) CPP 1968.

✍ Referitor la imparțialitatea instanței, a se vedea și *supra*, art. 64.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Temeiul strămutării. Imparțialitatea judecătorilor instanței. Criterii de apreciere. În cazul unei cereri de strămutare, imparțialitatea instanței trebuie analizată nu numai din perspectiva convingerii personale a judecătorului că este imparțial, dar și din perspectiva

[1] Art. 71 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 38 din Legea nr. 255/2013.

celui interesat. La acest control, instanța învestită cu cererea de strămutare trebuie să analizeze dacă, independent de conduita judecătorului, unele împrejurări sau fapte ce se pot verifica pot pune în discuție imparțialitatea judecătorului. Curtea Europeană a hotărât că, în privința imparțialității obiective a judecătorului, aparențele au un rol decisiv, limitele lor fiind stabilite de jurisprudența instanței europene în raport de împrejurările concrete ale cauzelor *(C.A. București, s. a II-a pen., sent. pen. nr. 242/F din 11 iulie 2014, nepublicată).*

Art. 72. Cererea de strămutare şi efectele acesteia. (1)[1] Strămutarea poate fi cerută de părți, de persoana vătămată sau de procuror.

(2) Cererea se depune la instanța de unde se solicită strămutarea şi trebuie să cuprindă indicarea temeiului de strămutare, precum şi motivarea în fapt şi în drept.

(3) La cerere se anexează înscrisurile pe care aceasta se întemeiază.

(4) În cerere se face mențiune dacă inculpatul este supus unei măsuri preventive.

(5)[2] Cererea se înaintează de îndată Înaltei Curți de Casație şi Justiție sau curții de apel competente împreună cu înscrisurile anexate.

(6) Înalta Curte de Casație şi Justiție sau curtea de apel competentă poate solicita informații de la preşedintele instanței de unde se solicită strămutarea sau de la preşedintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza a cărei strămutare se cere, comunicându-i totodată termenul fixat pentru judecarea cererii de strămutare. Când Înalta Curte de Casație şi Justiție este instanța ierarhic superioară, informațiile se cer preşedintelui curții de apel la care se află cauza a cărei strămutare se cere. Când curtea de apel competentă este instanța ierarhic superioară, informațiile se cer preşedintelui tribunalului la care se află cauza a cărei strămutare se cere.

(7) În cazul respingerii cererii de strămutare, în aceeaşi cauză nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleaşi motive.

(8) Introducerea unei cereri de strămutare nu suspendă judecarea cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 55 alin. (2), art. 56, art. 57 şi art. 61 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Modificările aduse alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 au avut ca rezultat soluționarea a două probleme controversate generate de redactarea anterioară a textului: includerea expresă a persoanei vătămate în sfera titularilor dreptului de a formula cerere de strămutare şi renunțarea la teza a II-a a acestui alineat, potrivit căreia nu se putea formula cerere de strămutare în procedura camerei preliminare şi care venea în contradicție cu prevederile art. 75 alin. (3) CPP. Trebuie subliniat faptul că ambele modificări au fost făcute în sensul interpretării date, până la intervenția legislativă expresă, de majoritatea doctrinei şi jurisprudenței.

2. În legătură cu introducerea persoanei vătămate între titularii dreptului de a formula cerere de strămutare, a se vedea şi *supra*, adnotarea de la art. 45.

[1] Alin. (1) al art. 72 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 10 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (5) şi (6) ale art. 72 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 39 din Legea nr. 255/2013.

Art. 73. Procedura de soluționare a cererii de strămutare. (1) Soluționarea cererii de strămutare se face în ședință publică, cu participarea procurorului, în cel mult 30 de zile de la data înregistrării cererii.

(2) Președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza ia măsuri pentru încunoștințarea părților despre introducerea cererii de strămutare, despre termenul fixat pentru soluționarea acesteia, cu mențiunea că părțile pot trimite memorii și se pot prezenta la termenul fixat pentru soluționarea cererii.

(3)[1] În informațiile trimise Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel se face mențiune expresă despre efectuarea încunoștințărilor, atașându-se și dovezile de comunicare a acestora.

(4) Neprezentarea părților nu împiedică soluționarea cererii. În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă poate dispune aducerea acestuia la judecarea strămutării, dacă apreciază că prezența sa este necesară pentru soluționarea cererii.

(5) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă acordă cuvântul părții care a formulat cererea de strămutare, celorlalte părți prezente, precum și procurorului. Dacă procurorul a formulat cererea, acestuia i se acordă primul cuvântul.

Reglementarea anterioară: art. 58 și art. 59 CPP 1968.

Art. 74. Soluționarea cererii. (1)[2] Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea de strămutare prin sentință.

(2) În cazul în care găsește cererea întemeiată, Înalta Curte de Casație și Justiție dispune strămutarea judecării cauzei la o curte de apel învecinată curții de la care se solicită strămutarea, iar curtea de apel dispune strămutarea judecării cauzei la una dintre instanțele de același grad cu instanța de la care se solicită strămutarea din circumscripția sa.

(3) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă hotărăște în ce măsură se mențin actele îndeplinite în fața instanței de la care s-a strămutat cauza.

(4) Instanța de la care a fost strămutată cauza, precum și instanța la care s-a strămutat cauza vor fi înștiințate de îndată despre admiterea cererii de strămutare.

(5) Dacă instanța de la care a fost strămutată cauza a procedat între timp la judecarea cauzei, hotărârea pronunțată este desființată prin efectul admiterii cererii de strămutare.

(6) Sentința prevăzută la alin. (1) nu este supusă niciunei căi de atac.

Reglementarea anterioară: art. 60 CPP 1968.

Art. 75. Alte dispoziții. (1) După strămutarea cauzei, contestațiile și celelalte căi de atac se judecă de instanțele corespunzătoare din circumscripția instanței la care s-a strămutat cauza.

[1] Alin. (3)-(5) ale art. 73 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 40 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1)-(3) ale art. 74 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 41 din Legea nr. 255/2013.

(2)[1] Prevederile art. 71-74 se aplică în mod corespunzător şi în procedura de cameră preliminară.

(3)[2] Când strămutarea se dispune în cursul procedurii de cameră preliminară, judecarea cauzei se efectuează de către instanța la care s-a strămutat cauza, iar procurorul căruia i-a fost restituit dosarul, dacă dispune din nou trimiterea în judecată, va sesiza tot instanța la care s-a strămutat cauza, cu excepția situației în care aceasta nu mai este competentă.

(4)[3] În cazul în care se dispune strămutarea judecării căii de atac a apelului, rejudecarea cauzei, în caz de desființare a sentinței cu trimitere spre rejudecare, se va efectua de către instanța corespunzătoare în grad celei care a soluționat fondul din circumscripția celei la care s-a strămutat cauza, indicată prin decizia de desființare.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (3) prin O.U.G. nr. 18/2016 are ca efect extinderea efectelor strămutării dispuse în cursul procedurii de cameră preliminară, la o eventuală nouă sesizare a instanței de către procuror, în cazul în care, în primul ciclu procesual, cauza a fost restituită acestuia de către judecătorul de cameră preliminară.

Art. 76.[4] **Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei.** (1) Procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere Înaltei Curți de Casație şi Justiție să desemneze o altă curte de apel decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul.

(2) Procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere curții de apel competente să desemneze un alt tribunal sau, după caz, o altă judecătorie decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizate în cazul în care se va emite rechizitoriul.

(3) Dispozițiile art. 71 se aplică în mod corespunzător.

(4) Înalta Curte de Casație şi Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea în camera de consiliu, în termen de 15 zile.

(5) Înalta Curte de Casație şi Justiție sau curtea de apel competentă dispune, prin încheiere motivată, fie respingerea cererii, fie admiterea cererii şi desemnarea unei instanțe egale în grad cu cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul.

(6) Încheierea prin care Înalta Curte de Casație şi Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea nu este supusă niciunei căi de atac.

(7) În cazul respingerii cererii de desemnare a altei instanțe pentru judecarea cauzei formulate, în aceeaşi cauză nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleaşi motive.

Reglementarea anterioară: art. 61¹ CPP 1968.

[1] Alin. (2) al art. 75 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 42 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 75 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 11 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (4) al art. 75 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 42 din Legea nr. 255/2013.
[4] Art. 76 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 43 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

În practica judiciară s-a pus problema în ce măsură dispoziţiile art. 76 CPP sunt aplicabile şi în cursul urmăririi penale, cu referire la judecătorul de drepturi şi libertăţi care soluţionează cererile privind măsurile preventive sau administrarea unor procedee probatorii, ori numai din momentul sesizării instanţei. În opinia noastră, având în vedere că desemnarea instanţei se face încă din cursul urmăririi penale, iar textele din Partea generală a codului (de exemplu, art. 158 şi art. 224) fac referire la „instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă", răspunsul este afirmativ. În acelaşi sens pledează şi dispoziţiile art. 53 CPP, care asociază competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi cu aceea a instanţei în cadrul căreia acesta funcţionează.

Capitolul III. Subiecţii procesuali principali şi drepturile acestora

Art. 77. Suspectul. Persoana cu privire la care, din datele şi probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală se numeşte *suspect*.

Reglementarea anterioară: art. 229 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Noua reglementare procesual penală aduce modificări importante modului în care sunt poziţionaţi participanţii în procesul penal şi rolului configurat fiecăruia dintre aceştia. Un prim element de noutate este reglementarea subiecţilor procesuali principali, şi anume suspectul şi victima – persoană vătămată. Fără a fi considerate părţi în procesul penal, acestor două categorii de persoane, în mod evident implicate în conflictul ce a generat acţiunea represivă a statului, li se conferă o serie de drepturi ce decurg din statutul lor specific.

Astfel, suspectul, care este parţial corespondentul învinuitului din reglementarea anterioară, este persoana faţă de care există o bănuială rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni. În contextul noului cod, în care urmărirea penală începe *in rem*, un prim pas este acela al identificării, fără însă a avea suficiente elemente de probă, a unei persoane ca fiind autoarea infracţiunii, necontând la acest moment definirea exactă a faptelor ce i se impută sau modalităţile concrete de săvârşire. Este însă un moment procesual important, deoarece, chiar şi în această fază incipientă a anchetei, simpla calitate de suspect poate şi trebuie să atragă garanţii procesuale. Potrivit art. 33 alin. (2), care se referă la subiecţii procesuali principali, dar şi art. 78, care detaliază drepturile suspectului, acesta se bucură de aceleaşi drepturi ca cele conferite inculpatului, cu excepţia cazului când legea nu prevede altfel, în sensul că reglementează distinct drepturi inculpatului.

Art. 78. Drepturile suspectului. Suspectul are drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, dacă legea nu prevede altfel.

✍ A se vedea şi *supra*, adnotările şi jurisprudenţa prezentate la principiile procesului penal cuprinse în art. 4, art. 6, art. 8, art. 9, art. 10, art. 11, art. 12, cu incidenţă şi în privinţa suspectului.

ADNOTĂRI

Există în Codul de procedură penală două tipuri de referiri la suspect, cele *expressis verbis* și cele care, făcând referire la subiecții procesuali principali, îl includ și pe suspect. Astfel, referirile concrete și distincte la drepturile suspectului în cuprinsul codului sunt cele precum:

– beneficierea de prezumția de nevinovăție [art. 4 alin. (2), art. 99 alin. (2)];

– obligația aflării adevărului care incumbă organelor judiciare atât față de suspect, cât și față de inculpat (art. 5);

– acordarea dreptului de a propune probe (art. 99-100);

– dreptul de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia [art. 10 alin. (3)];

– dreptul de a fi încunoștințat despre drepturile procesuale prevăzute la art. 83, încheindu-se în acest sens un proces-verbal (art. 307);

– dreptul la tăcere [art. 10 alin. (4)];

– dreptul la interpret (art. 12);

– dreptul de a cere continuarea procesului penal (art. 18);

– dreptul la asistență judiciară (art. 89 și urm.),

– dreptul de a fi audiat în aceleași condiții ca și inculpatul (art. 107 și urm.);

– dreptul de a introduce contestație privind durata procesului penal (art. 488[1] și urm.).

Totodată, față de suspect se poate dispune numai măsura preventivă a reținerii, dar acesta poate fi supus atât tratamentului medical provizoriu, cât și internării medicale (art. 245 și urm.), se supune condițiilor generale de dispunere a măsurilor asigurătorii (art. 249 și urm.), este încunoștințat cu ocazia dispunerii clasării (art. 316) și poate beneficia de renunțarea la urmărirea penală (art. 318).

De asemenea, referirile la suspect, ca persoană inclusă în categoria subiecților procesuali principali, sunt cele de genul principiilor – de exemplu, beneficiază de caracterul echitabil și termenul rezonabil al procedurii (art. 8) – ori al celor care guvernează regulile de competență – este enumerat în cazurile care pot genera incompatibilitatea magistraților (art. 64 și urm.) –, respectiv celor care reglementează audierea martorilor – poate pune întrebări martorului protejat (art. 129) – etc.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Brusco* c. *Franței*. Dreptul la un avocat la momentul reținerii. Persoană care nu a fost informată cu privire la dreptul la tăcere. 45. Curtea reamintește că persoana reținută are dreptul de a fi asistată de un avocat de la începutul acestei măsuri și în timpul interogatoriilor și cu atât mai mult atunci când nu a fost informată de către autorități cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea *(hot. din 14 octombrie 2010, www.echr.coe.int)*.

2. A se vedea și *supra*, jurisprudența prezentată la art. 10.

Art. 79. Persoana vătămată. Persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală se numește persoană vătămată.

Reglementarea anterioară: art. 24 alin. (1) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Fără a mai fi considerată parte a procesului penal, decât dacă și în măsura în care se constituie parte civilă, persoana vătămată rămâne un subiect procesual principal, teoretic cu mai multe drepturi și garanții decât în reglementarea anterioară și cu mai puține constrângeri procesual penale. Este persoana fizică ce a suferit o vătămare, fie ea fizică, morală sau materială, respectiv persoana juridică ce a suferit o vătămare, fie ea materială sau morală – aceasta din urmă rezultând din art. 257 C. civ., potrivit căruia dispozițiile titlului privind apărarea drepturilor nepatrimoniale ale persoanei fizice se aplică în mod corespunzător și persoanelor juridice.

Persoana vătămată are un rol decisiv în declanșarea acțiunii penale – pentru infracțiunile pentru care punerea în mișcare se face la plângerea acesteia – și un rol important în celelalte cazuri – când poate, înștiințată fiind de organele judiciare despre drepturile sale, să decidă în ce calitate procesuală dorește să participe la procesul penal: în calitate de persoană vătămată, constituindu-se parte civilă sau ca martor – fiecare dintre aceste trei calități comportând drepturi și responsabilități diferite și având consecințe asupra manierei în care organele judiciare desfășoară proceduri față de persoana deja afectată prin comiterea infracțiunii. În oricare dintre aceste trei calități s-ar desfășura prezența persoanei vătămate în procesul penal însă, în opinia noastră, calitatea de victimă va trebui să imprime o anumită conduită organelor judiciare, în sensul evitării revictimizării persoanei respective. Este, de altfel, și cerința expresă a Uniunii Europene reflectată în considerentul (9) al preambulului Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor, în sensul că victimele criminalității ar trebui să fie protejate împotriva victimizării secundare și repetate, precum și împotriva intimidării și a răzbunării, să primească sprijin adecvat pentru a se facilita recuperarea lor și să beneficieze de un acces suficient la justiție.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Oficialitatea procesului penal. Excepții. Curtea reține că în materie penală sesizarea instanței are loc prin rechizitoriul procurorului, care constituie „actul de sesizare a instanței de judecată" [art. 264 alin. (1) CPP]. Numai în mod excepțional instanțele de judecată pot pune în mișcare acțiunea penală, în cazul în care persoana vătămată se adresează cu plângere instanței de judecată în condițiile prevăzute la art. 279 alin. 2 lit. a) CPP, precum și în cazul extinderii procesului penal cu privire la alte fapte săvârșite de inculpat.

Cu excepția acestor situații expres și limitativ prevăzute de lege, în toate celelalte cazuri, Ministerul Public sesizează instanțele judecătorești pentru judecarea cauzelor penale. Prin urmare, faptul că o persoană fizică sau juridică nu poate pune în mișcare acțiunea penală nu contravine egalității în drepturi a cetățenilor în fața legii, drepturile acesteia exercitându-se în limitele corelării interesului subiectiv cu interesele generale ale societății.

Curtea nu poate reține ca fiind întemeiate nici susținerile autorului excepției în sensul că dispozițiile legale criticate îngrădesc accesul liber la justiție. Exercitarea dreptului la acțiune în justiție pentru apărarea unui „interes legitim" nu este echivalentă cu exercitarea funcției de acuzare, inclusiv cu extinderea acuzării în procesul penal. Astfel, numai atunci când procurorul cere extinderea procesului penal pentru fapte noi și dacă declară că pune

în mișcare acțiunea penală, instanța este obligată să procedeze la judecarea cauzei și cu privire la această infracțiune, care se include astfel în obiectul judecății (art. 317 teza a doua CPP). În același sens, în cazul extinderii procesului penal cu privire la alte persoane, dacă procurorul nu cere extinderea procesului penal, instanța este obligată să soluționeze cauza în limitele în care a fost învestită prin actul de sesizare și nu poate să dispună extinderea procesului penal din proprie inițiativă.

Acest drept al procurorului în procesul penal corespunde întru totul prevederilor art. 130 alin. (1) din Constituție [*în prezent, art. 131 alin. (1) – n.a.*], potrivit cărora, „În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor".

Curtea constată că dispozițiile procesual penale criticate nu contravin nici art. 125 din Constituție [*în prezent, art. 126 – n.a.*], deoarece, pe de o parte, înfăptuirea justiției prin instanțele judecătorești are semnificația judecării unei cauze penale în limitele prevăzute în actul de sesizare, iar, pe de altă parte, persoana nemulțumită de soluția dată de un organ judiciar are la dispoziție suficiente modalități de a contesta aceasta în căile de atac *(dec. nr. 18 din 18 ianuarie 2001, M. Of. nr. 149 din 26 martie 2001).* ✍ Curtea Constituțională a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își menține valabilitatea prin raportare la articolele corespondente din noul Cod de procedură penală privind sesizarea instanței de judecată penale exclusiv de către Ministerul Public.

Art. 80. Desemnarea unui reprezentant al persoanelor vătămate. (1)[1] În situația în care în cauză există un număr mare de persoane vătămate care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care persoanele vătămate nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată persoanelor vătămate, care trebuie să încunoștințeze, în termen de 3 zile de la primirea comunicării, procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate.

(2) Reprezentantul persoanelor vătămate exercită toate drepturile recunoscute de lege acestora.

Reglementarea anterioară: art. 174 alin. (4) și (6) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textul nu aduce elemente de noutate față de reglementarea anterioară, cu excepția precizării termenului de 3 zile de la primirea comunicării, în care organul judiciar trebuie să fie informat în cazul în care persoana vătămată refuză să fie reprezentată prin avocatul desemnat din oficiu. Problemele semnalate de practică în această materie au vizat plata onorariilor pentru avocații desemnați din oficiu atunci când, deși în mod evident apărarea era identică, solicitarea acordării onorariului a fost făcută prin multiplicarea sumelor la

[1] Alin. (1) al art. 80 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 44 din Legea nr. 255/2013.

numărul persoanelor reprezentate, situație în care unele instanțe au acordat în cuantum ridicat sumele de bani, iar altele, pe deplin exercitându-și competențele, au cenzurat sumele respective prin analiza plății la calitatea și cantitatea oficiilor efectiv acordate. Opinăm că, până la o reglementare *expressis verbis* a creșterii cuantumului onorariilor în mod diferit, eventual procentual, atunci când apărările sunt identice și doar numărul persoanelor reprezentate crește, nimic nu împiedică instanțele de judecată să aprecieze cu privire la sumele ce trebuie acordate, în marjele Protocolului privind stabilirea onorariilor cuvenite avocaților pentru furnizarea serviciilor de asistență judiciară în materie penală, pentru prestarea, în cadrul sistemului de ajutor public judiciar, a serviciilor de asistență judiciară și/sau reprezentare ori de asistență extrajudiciară, precum și pentru asigurarea serviciilor de asistență judiciară privind accesul internațional la justiție în materie civilă și cooperarea judiciară internațională în materie penală, încheiat de Ministerului Justiției și Uniunea Națională a Barourilor din România.

Art. 81. Drepturile persoanei vătămate. (1) În cadrul procesului penal, persoana vătămată are următoarele drepturi:

a) dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale;

b) dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii;

c) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei;

d) dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, cu condiția de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poştă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informații să îi fie comunicate;

e) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii;

f) dreptul de a fi ascultată;

g) dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor şi experților;

g^1)[1] dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română. În cazurile urgente se pot folosi mijloace tehnice de comunicare, dacă se apreciază că acest lucru este necesar şi că nu împiedică exercitarea drepturilor persoanei vătămate;

g^2)[2] dreptul de a i se comunica traducerea într-o limbă pe care o înțelege a oricărei soluții de netrimitere în judecată, atunci când nu înțelege limba română;

h) dreptul de a fi asistată de avocat sau reprezentată;

i) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

j) alte drepturi prevăzute de lege.

(2)[3] Persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală printr-o faptă penală pentru care acțiunea penală se pune în mişcare din oficiu şi care nu doreşte să participe la procesul penal trebuie să înştiințeze despre aceasta organul judiciar, care, dacă apreciază necesar, o va putea audia în calitate de martor.

Reglementarea anterioară: art. 82 CPP 1968.

[1] Lit. g^1) de la alin. (1) al art. 81 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 12 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Lit. g^2) de la alin. (1) al art. 81 a fost introdusă prin art. II pct. 13 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (2) al art. 81 a fost introdus prin art. 102 pct. 46 din Legea nr. 255/2013.

Legislație conexă: 1. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, semnată de România la 27 iunie 2014 și ratificată prin Legea nr. 30/2016 (M. Of. nr. 224 din 25 martie 2016).

2. A se vedea și: ▶ Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012); ▶ Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității (J.O. L 261 din 6 august 2004); ▶ Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului (J.O. L 101 din 15 aprilie 2011); ▶ Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului (J.O. L 335 din 17 decembrie 2011).

✍ A se vedea și *supra*, adnotările și jurisprudența de la art. 5, art. 7, art. 8, art. 10, art. 12 privind principiile procesului penal aplicabile și în privința persoanei vătămate.

ADNOTĂRI

Textul prezintă un sumar al principalelor drepturi de care beneficiază persoana vătămată, fiecare dintre drepturile enumerate la acest articol cunoscând reglementări detaliate în alte articole ale codului, completate, în unele cazuri, cu articole din legi speciale, după cum va fi prezentat în cele ce urmează.

1. Dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale – în mod obișnuit, de acest drept beneficiază persoana vătămată în debutul oricărei proceduri la care participă, fiind o obligație cu caracter general a organelor judiciare – atât a procurorului, în exercitarea rolului său constituțional, cât și a instanțelor de judecată – în exercitarea rolului lor activ, de a prezenta participanților la procedură drepturile și obligațiile pe care le au.

Există în cod și momente procesuale în care legiuitorul a punctat distinct obligativitatea înștiințării cu privire la drepturi și, pe cale de consecință, a menționării acestui fapt în actul care consemnează derularea respectivei proceduri, prin raportare la victimă. De exemplu, potrivit art. 111 alin. (5), persoanei vătămate i se aduce la cunoștință cu ocazia primei audieri faptul că, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, aceasta poate să fie informată cu privire la punerea lui în libertate în orice mod sau cu privire la evadarea lui, consemnarea solicitării victimei în acest sens fiind extrem de importantă, deoarece se va menține în dosarul cauzei și, mai târziu, în dosarul de executare a pedepsei privative de libertate, dacă aceasta va fi dispusă, administrația penitenciarului având obligația de a comunica persoanei vătămate punerea în libertate a deținutului la data executării în întregime a pedepsei, respectiv evadarea condamnatului, în conformitate cu dispozițiile art. 404 alin. (6) CPP, la datele de contact furnizate de persoana vătămată în cursul procesului penal și transmise distinct de instanța de executare odată cu transmiterea hotărârii de condamnare și a mandatului de executare (art. 53 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal).

Tot astfel, persoanei vătămate i se pune în vedere de către organele judiciare momentul maxim al procedurii până la care se poate constitui parte civilă în procesul penal [art. 20 alin. (1) teza a II-a, art. 111 alin. (2) lit. d), art. 374 alin. (3)], iar cu ocazia primei audieri există obligația organelor judiciare de a-i prezenta unele drepturi fundamentale de care beneficiază în cadrul procedurii [art. 111 alin. (2)].

2. Dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii apare detaliat în cod în norme precum cele de la art. 93 alin. (1), art. 99 alin. (3), art. 100 alin. (2), art. 111 alin. (2) lit. c), art. 366, art. 374 alin. (5), art. 387, art. 388.

3. Dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei apare detaliat în cod în norme precum cele de la art. 93 alin. (1), art. 351 alin. (2), art. 357 alin. (1), art. 366 alin. (2). De subliniat limita impusă de legiuitor formulării acestor cereri prin raportare exclusivă la latura penală, limită ce se va menține pe întreg parcursul procesului penal, având în vedere faptul că aspectele civile incumbă numai părților implicate în acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal.

4. Dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, cu condiția de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informații să îi fie comunicate, se regăsește enumerat și la art. 111 alin. (2) lit. d) – teza privind dreptul de a fi încunoștințată despre derularea procedurii.

5. Dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii, se regăsește în art. 93 și urm. De menționat faptul că există unele limitări în consultarea dosarului, pentru faza de urmărire penală, legale, constituționale și convenționale, care țin de buna administrare a procedurilor la acel moment și de caracterul confidențial al anchetei în anumite stadii ale procedurii penale. În plus, deși nereglementat *expressis verbis*, acestui drept îi corespunde și o obligație cu caracter general la respectarea vieții private și a datelor cu caracter personal ale altor persoane, de care fiecare persoană care consultă dosarul este ținută, putându-le dezvălui numai în măsura și în limitele permise de lege.

6. Dreptul de a fi ascultată apare detaliat în cod în norme precum cele de la art. 104, art. 111 și urm., art. 380.

7. Dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților apare detaliat în cod în norme precum cele de la art. 378, art. 380, art. 381. De precizat că numai în cursul judecății se permite adresarea de întrebări, în cursul urmăririi penale persoana vătămată sau apărătorul ori reprezentantul acesteia putând doar asista la audierea inculpatului sau a martorilor.

8. Dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română. În cazurile urgente se pot folosi mijloace tehnice de comunicare, dacă se apreciază că acest lucru este necesar și că nu împiedică exercitarea drepturilor persoanei vătămate – se regăsește reglementat și în art. 12 alin. (3), respectiv art. 105; de precizat că teza a II-a nu se regăsește reglementată în cod, însă ea vizează situațiile excepționale când se poate apela la videoconferință, telefon sau internet, dacă prin aceasta victima își poate exercita în mod corespunzător drepturile, astfel cum se precizează în actul comunitar pe care această reglementare îl transpune.

9. Dreptul de a i se comunica traducerea într-o limbă pe care o înțelege a oricărei soluții de netrimitere în judecată, atunci când nu înțelege limba română, obligație care derivă, de asemenea, dintr-un act comunitar recent.

10. Dreptul de a fi asistată de avocat sau reprezentată apare detaliat în cod în norme precum cele de la art. 93 și urm., art. 111 alin. (2) lit. a). De precizat că, în condițiile reglementate de art. 14 din Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, persoanele vătămate ori soțul, copiii și persoanele aflate în întreținerea persoanelor decedate pot beneficia de asistență juridică gratuită.

11. Dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege, este menționat în art. 111 alin. (2) lit. b) CPP, iar cazurile și condițiile în care medierea poate avea loc în procesul penal sunt cuprinse în Legea nr. 92/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.

12. Alte drepturi prevăzute de lege – acest text cuprins la lit. j) de la alin. (1) al art. 81 se referă, desigur, la alte drepturi cuprinse de cod, însă neenumerate în acest articol, precum:

– dreptul de a solicita înregistrarea audio-video a audierii sale [art. 111 alin. (4)] sau de a fi informată în cazul în care inculpatul este pus în libertate sau evadează [art. 111 alin. (5)];

– dreptul de a beneficia de o audiere adaptată unor nevoi speciale (facilități logistice – incinte special amenajate, audierea în prezența unui psiholog ori a unei persoane de același sex, evitarea reaudierii etc.) [art. 111 alin. (6)-(10), art. 113 alin. (4)-(5)];

– dreptul de a beneficia de protecție specială asemenea martorilor amenințați sau vulnerabili, conferit prin art. 113 CPP, dar și prin legea specială, deoarece, potrivit art. 2 lit. a) pct. 2 din Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor, republicată, poate beneficia de programul de protecție a martorilor nu doar martorul – în sensul noțiunii reglementat de Codul de procedură penală –, ci orice persoană care, fără a avea o calitate procesuală în cauză, prin informațiile și datele cu caracter determinant pe care le furnizează, contribuie la aflarea adevărului în cauze privind infracțiuni grave sau la prevenirea producerii unor prejudicii deosebite ce ar putea fi cauzate prin săvârșirea unor astfel de infracțiuni ori la recuperarea acestora; de precizat prezumarea ca vulnerabili a copiilor victime ale unor infracțiuni grave și instituirea unei condiții de renunțare scrisă la măsuri de protecție în cazul acestora, ceea ce presupune o informare corespunzătoare și eficientă în prealabil [art. 113 alin. (2) și (3)];

– dreptul de a beneficia de protecție în cursul judecății potrivit (art. 128);

– dreptul de a beneficia de restituirea lucrurilor (art. 255);

– dreptul de a solicita instanței declararea unei ședințe nepublice (art. 352);

– dreptul de a beneficia de o copie a minutei hotărârii într-o limbă pe care o înțelege [art. 407 alin. (1)];

– dreptul de a exercita o cale de atac [art. 409 alin. (1) lit. d)].

Tot lit. j) de la alin. (1) al art. 81 face referire și la unele drepturi specifice, conferite prin legi speciale unor anumite categorii de victime, de exemplu:

– dreptul la consiliere psihologică, la asistență juridică sau la compensații financiare, conferite prin Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor; tot prin această lege se impune și obligația primului organ judiciar la care se prezintă victima de a-i prezenta principalele sale drepturi și forme de asistență de care poate beneficia;

– dreptul la protecție și la asistență specială conferit victimelor traficului de persoane prin Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane;

– dreptul de a-i fi analizată situația în cadrul procedurii de recunoaștere a hotărârilor judecătorești și a deciziilor de probațiune care stabilesc măsuri de probațiune sau sancțiuni alternative date de către instanțele sau autoritățile altor state membre ale Uniunii Europene, în scopul executării lor în România, potrivit art. 170[19] și urm. din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată – potrivit art. 170[27] alin. (3), instanțele trebuie să țină cont, în cadrul procedurii specifice, dacă prin recunoaștere s-ar contribui semnificativ la reintegrarea socială a persoanei condamnate și nu sunt încălcate drepturile ori prejudiciate beneficiile de care se bucură victimele infracțiunii săvârșite de persoana condamnată, dacă acestea locuiesc în România.

Informarea cu privire la drepturile de care beneficiază, dreptul la interpret, precum și dreptul de a fi informată cu privire la rezultatul anchetei reprezintă transpuneri ale actelor comunitare recent adoptate la nivelul Uniunii Europene.

De menționat că prevederile se aplică indiferent dacă victimele sunt cetățeni români sau străini, locuiesc în România sau în afara țării.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Valoarea declarației date de victimă în calitate de martor. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că nu poate fi reținută critica potrivit căreia declarația dată de persoana vătămată în calitate de martor ar avea o forță probantă mai mare decât declarația dată de aceeași persoană ca parte vătămată sau ca parte civilă. Într-adevăr, în lipsa unui text special cu privire la valorificarea declarațiilor martorilor, sunt aplicabile dispozițiile art. 63 alin. (2) CPP care consacră principiul liberei aprecieri a probelor în procesul penal, potrivit căruia probele nu au valoare mai dinainte stabilită și pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză. În acest sens, prin Decizia nr. 324 din 14 septembrie 2004, publicată în M. Of. nr. 958 din 19 octombrie 2004, Curtea Constituțională a statuat că nici procurorul și nici instanța de judecată nu își pot întemeia soluția numai pe anumite probe, selectiv alese, întrucât chiar art. 63 CPP prevede că probele nu au valoare dinainte stabilită, ci trebuie să examineze și să aprecieze totalitatea probelor administrate, să le coroboreze și să le stabilească pe cele care sunt pertinente pentru soluționarea cauzei sub toate aspectele și pe care se pot întemeia o convingere corectă și o soluție justă.

Prin urmare, art. 82 CPP nu aduce nicio atingere dispozițiilor constituționale ale art. 16, respectiv ale art. 20 raportate la prevederile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale *(dec. nr. 373 din 13 aprilie 2010, M. Of. nr. 305 din 11 mai 2010)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Perez c. Franței* (Marea Cameră). Rolul victimei în cadrul procedurii. Analiza din perspectiva art. 6 din Convenție, componenta penală. Nu există un drept în sine al

victimei la a determina urmărirea penală sau condamnarea unui terț, ea este indisolubil legată de exercitarea pretențiilor civile în cauza respectivă. 60. Victima unei infracțiuni dispune, în dreptul francez, de o opțiune procedurală între, pe de o parte, calea civilă și, pe de altă parte, calea penală. În cazul în care se preferă calea civilă, având în vedere că generatorul prejudiciului este o infracțiune, procedura civilă se aplică numai sub rezerva anumitor norme: caracterul irevocabil al opțiunii (...), principiul potrivit căruia „penalul ține în loc civilul" (...) și „autoritatea de lucru judecat a penalului asupra pretențiilor civile" (...).

61. Opțiunea căii penale, care interesează Curtea în acest caz, se exercită prin constituirea ca parte civilă și se supune anumitor condiții și efecte (...). Acțiunea civilă are loc fie „pe cale de intervenție", în cazul în care acțiunea penală a fost deja pusă în mișcare, prin constituirea de parte civilă în fața judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată, fie pe calea unei „acțiuni", adică printr-o plângere cu o constituire de parte civilă sau o citare directă în fața instanței de judecată. Deși victima, constituită ca parte civilă, trebuie să facă față unor constrângeri, deoarece nu mai poate depune mărturie și se expune sancțiunilor în caz de eșec sau de abuz, în schimb are statutul de parte în procesul penal, cunoaște desfășurarea procedurilor, poate depune solicitări de acte, poate exercita căile de atac și, mai ales, poate obține din partea instanței penale repararea prejudiciului său.

62. În lumina celor de mai sus, nu este, prin urmare, nicio îndoială că o plângere cu o constituire de parte civilă reprezintă, în dreptul francez, o acțiune civilă în despăgubiri pentru daunele rezultate dintr-o infracțiune. În aceste condiții și pe cale de consecință, Curtea nu vede un motiv *a priori* a înțelege altfel decât prin prisma dispozițiilor art. 6 parag. 1 din Convenție.

63. Este adevărat că Guvernul subliniază distincția dintre constituirea ca parte civilă („*l'intervention au procès*") și acțiunea civilă („*la demande de réparation*"). În opinia Curții, această distincție nu contrazice aplicabilitatea art. 6, dimpotrivă, deoarece orice parte civilă astfel constituită este, de plin drept, pe de o parte, parte în procedură pentru a-și putea apăra interesele sale civile, iar, pe de altă parte, îndreptățită să solicite repararea prejudiciilor sale în orice moment al procedurii.

64. De asemenea, Guvernul consideră că este necesar să se determine punctul de plecare al unei „contestații" ca fiind acela al întocmirii unei „cereri de despăgubiri". În acest sens, Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil ocupă un rol atât de important într-o societate democratică, încât o interpretare restrictivă a art. 6 parag. 1 nu este justificată: spiritul Convenției impune a nu se interpreta termenul „contestație" într-o accepțiunea prea tehnică, ci a-i da o definiție mai degrabă materială decât una formală (...). Mai mult decât atât, deoarece constituirea de parte civilă echivalează cu introducerea în civil a unei acțiuni în despăgubire, nu contează că victima nu a depus o cerere oficială de reparații: prin dobândirea calității de parte civilă, victima a manifestat interesul său nu numai pentru condamnarea penală a făptuitorului, dar, de asemenea, și pentru repararea prejudiciul suferit (...).

65. Indiferent de acestea, aplicabilitatea art. 6 este de înțeles chiar și fără o cerere de compensații pecuniare; este suficient ca rezultatul procedurii să fie determinant pentru un „drept cu caracter civil" în cauză (...).

66. Având în vedere cele de mai sus, este incontestabil faptul că în dreptul francez procedura prin care o persoană pretinde a fi victima unei infracțiuni este determinantă pentru „drepturile civile" ale sale din momentul constituirii ca parte civilă. Într-adevăr, art. 6 se aplică procedurilor cu constituire ca parte civilă, chiar și în timpul fazei de urmărire

penală, luată în mod izolat (...), și chiar, dacă este necesar, în cazul procedurilor pendinte sau al procedurilor potențiale în fața instanțelor civile (...).

67. De asemenea, Curtea amintește că, chiar dacă acțiunea în fața instanțelor penale acoperă numai temeinicia acuzației penale, este decisiv pentru aplicarea art. 6 parag. 1 a ști dacă, de la momentul constituirii ca parte civilă și până la încheierea acestei proceduri, componenta civilă a rămas strâns legată de desfășurarea procedurilor penale (...), altfel spus, aceasta din urmă condiționează componenta civilă. *A fortiori*, art. 6 trebuie să se aplice atât procedurilor privind acuzația în materie penală, cât și componentei civile din cauza respectivă.

68. (...) În această privință, Curtea reamintește că, într-un caz anterior împotriva Franței, ea a admis deja, alături de Guvern, că partea civilă nu poate fi considerată drept adversara Ministerului Public, cum nici, de altfel, în mod necesar, aliatul său, rolurile și obiectivele lor fiind în mod clar distincte (...). În plus față de ceea ce s-a observat anterior, Curtea mai notează că, cu unele excepții, retragerea plângerii victimei nu determină încetarea urmăririi penale. (...)

70. Curtea consideră că, în astfel de cazuri, aplicabilitatea art. 6 și-a atins limitele. Se reamintește că Convenția nu garantează nici dreptul, pretins de reclamant, la „răzbunare personală", nici la o *actio popularis*. Astfel, dreptul de a determina urmărirea penală sau condamnarea unei terțe persoane nu poate fi analizat independent: el trebuie să meargă în mod imperativ împreună cu exercitarea de către victimă a dreptului său de a introduce acțiunea, de natură civilă, oferită de dreptul intern, chiar și în cazul în care aceasta se exercită pentru obținerea unei reparații simbolice sau pentru protejarea unui drept cu caracter civil precum dreptul la „buna reputație" (*Golder c. Regatului Unit*, § 27, *Helmers c. Suediei*, § 27, *Tolstoy Miloslavsky c. Regatului Unit*, § 58). În orice caz, renunțarea la acest drept trebuie să fie stabilită, atunci când este cazul, fără echivoc [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Colozza și Rubinat c. Italiei*, § 28, *Meftah și alții c. Franței* (MC), § 46] *(hot. din 12 februarie 2004, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Anagnostopoulos c. Greciei*. Inacțiunea organelor judiciare poate determina și încălcarea dreptului de acces la instanță pentru partea civilă. 32. Curtea consideră că, dacă legislația internă oferă un recurs justițiabilului, cum ar fi depunerea unei plângeri și constituirea de parte civilă, statul are obligația de a se asigura că acesta se bucură de garanțiile fundamentale prevăzute la art. 6. În speță, reclamantul a depus o cerere în valoare de 15.000 drahme, care constituie o sumă pe care instanțele penale o analizează în toate cazurile, fără a fi dispusă disjungerea cauzei spre instanțele civile. De aceea, reclamantul a avut o așteptare legitimă că instanțele se vor pronunța asupra acestei cereri de despăgubiri, fie în mod favorabil, fie în mod nefavorabil. Întârzierea cu care autorităților competente cu urmărirea penală au tratat dosarul a determinat prescrierea infracțiunilor și, prin urmare, împiedicarea reclamantului de a-și vedea soluționată cererea de despăgubiri, privându-l, astfel, de dreptul de acces la o instanță. În acest sens, Curtea consideră că nu se poate cere unui justițiabil să aștepte prescrierea creanței sale ca urmare a culpei autorităților judiciare și să introducă o nouă acțiune în fața instanțelor civile, pentru a solicita din nou suma simbolică pe care el o pretinsese în fața instanțelor penale *(hot. din 3 aprilie 2003, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Lacerda Gouveia și alții c. Portugaliei*. Neglijența sau inacțiunea organelor judiciare poate determina și încălcarea dreptului de acces la instanță pentru latura civilă.

71. Curtea reamintește că într-un număr de cazuri a constatat o încălcare atunci când încheierea procedurilor penale și eșecul de a examina acțiunea civilă s-au datorat unor circumstanțe imputabile autorităților judiciare, inclusiv întârzierilor excesive în cursul procedurii care au condus la prescrierea infracțiunii (...).

72. În cauza *Atanasova c. Bulgariei*, Curtea a constatat că a fost exclusiv întârzierea cu care organele parchetului au tratat dosarul motivul care a determinat prescrierea faptei și, prin urmare, imposibilitatea pentru reclamant de a-și vedea cererea privind prejudiciul examinată în cadrul procedurilor penale (...). Curtea a constatat atunci o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

75. În această privință, Curtea observă că „omisiunile" în cauză relevă mai puțin decizii ale organelor de urmărire penală sau ale autorităților judiciare și mai degrabă neglijența sau inacțiunea acestor autorități, cum a fost cazul în hotărârile în care Curtea a constatat o încălcare a dreptului de acces la o instanță pentru părțile interesate *(hot. din 1 martie 2011, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Sandra Janković c. Croației*. Drepturile victimei în proceduri penale declanșate la plângere prealabilă. Aplicarea deficientă a procedurilor poate determina și o încălcare a art. 8 din Convenție. 48. (...) Curtea observă că legea penală croată distinge între infracțiunile care urmează să fie urmărite de către parchet, fie din oficiu sau ca urmare a unei plângeri, și infracțiunile care sunt urmărite penal printr-o acuzare privată. Această ultimă categorie se referă la infracțiuni de o gravitate mai mică. De asemenea, Curtea notează că reclamanta a susținut că actele de violență comise împotriva ei au constituit, printre altele, infracțiuni de comportament violent și amenințări. Urmărirea penală în ceea ce privește aceste două infracțiuni trebuia să fie efectuată de către parchet, din oficiu în cazul primei infracțiuni și la cerere în cazul celei de-a doua infracțiuni. (...)

57. Analiza prezentată mai sus arată în primul rând că autoritățile competente au decis să nu urmărească presupușii autori ai unui act de violență împotriva reclamantei. În plus, autoritățile competente nu au permis încercările reclamantei de a formula o acuzare privată. În sfârșit, în ceea ce privește afirmația Guvernului că o protecție adecvată a fost acordată reclamantei în cadrul procedurilor privind infracțiunile minore, Curtea constată că aceste proceduri au încetat ca urmare a prescripției și au fost astfel încheiate fără o decizie finală cu privire vinovăția atacatorilor. Având în vedere aceste constatări, Curtea este de părere că deciziile autorităților naționale în acest caz relevă ineficiență și eșecul de a acționa din partea autorităților judiciare croate.

58. În opinia Curții, practicile contestate în împrejurările din speță nu au oferit o protecție adecvată reclamantei împotriva unui atac asupra integrității sale fizice și au arătat că modul în care mecanismele de drept penal au fost implementate în cauză au fost deficiente, conducând la o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului pârât în temeiul art. 8 din Convenție *(hot. din 5 martie 2009, www.echr.coe.int)*.

Capitolul IV. Inculpatul și drepturile acestuia

Art. 82. Inculpatul. Persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală devine parte în procesul penal şi se numeşte *inculpat*.

Reglementarea anterioară: art. 23 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textul nu prezintă noutate față de reglementarea anterioară, confirmă faptul că prin punerea în mișcare a acțiunii penale persoana, indiferent dacă anterior a avut sau nu calitatea de suspect, dobândește calitatea de parte și are poziția procesuală a inculpatului. Punerea în mișcare a acțiunii penale reprezintă, prin urmare, un moment procesual important, calitatea de parte a inculpatului atrăgând o sporire a drepturilor și garanților procesuale conferite acestuia.

Art. 83. Drepturile inculpatului. În cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi:

a) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

a[1])[1] dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia;

b) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii;

c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

d) dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii;

e) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei;

f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

g[1])[2] dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale;

h) alte drepturi prevăzute de lege.

Legislație conexă: A se vedea și: ▶ Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (J.O. L 294 din 6 noiembrie 2013); ▶ Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (J.O. L 142 din 1 iunie 2012).

✍ A se vedea și *supra*, adnotările și jurisprudența de la art. 4, art. 5, art. 6, art. 8, art. 9, art. 10, art. 11, art. 12 privind principiile procesului penal aplicabile și în privința inculpatului.

[1] Lit. a[1]) de la art. 83 a fost introdusă prin art. 102 pct. 47 din Legea nr. 255/2013.
[2] Lit. g[1]) de la art. 83 a fost introdusă prin art. 102 pct. 48 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Textul prezintă un sumar al principalelor drepturi de care inculpatul beneficiază, fiecare dintre drepturile enumerate la acest articol cunoscând reglementări detaliate în alte articole ale codului, completate, în unele cazuri, cu articole din legi speciale, după cum va fi prezentat în cele ce urmează.

1. Dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că, dacă refuză să dea declarații, nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa, apare menționat cu valoare de principiu în cadrul art. 10 privind dreptul la apărare, în cadrul reglementării privind audierea [art. 109 alin. (3)], în reglementarea măsurii preventive a reținerii [art. 209 alin. (6)], la soluționarea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale [art. 225 alin. (8)], la arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății (art. 238, care conține o trimitere la art. 225), respectiv cu ocazia aducerii la cunoștință a învinuirii, lămuriri și cereri [art. 374 alin. (2)].

2. Dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia apare și la principii, în reglementarea dreptului la libertate și siguranță din art. 9, dar și a dreptului la apărare din art. 10, cu ocazia audierii (art. 108), a dispunerii măsurii reținerii [art. 209 alin. (17) conținând o trimitere cu caracter general la drepturile din art. 83], aceeași trimitere regăsindu-se și în reglementarea condițiilor generale de luare a măsurii preventive a arestului la domiciliu [art. 218 alin. (4)], a arestării preventive [art. 228 alin. (2)], a aducerii la cunoștință a calității de suspect (art. 307), la punerea în mișcare a acțiunii penale [art. 309 alin. (2), prin trimiterea pe care o face la art. 108, care include, la rândul său, prezentarea drepturilor enumerate în art. 83].

3. Dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii, se regăsește în art. 92 alin. (7) în reglementarea drepturilor avocatului inculpatului, și este detaliat în art. 94, dar și dreptul de a lua la cunoștință de actele dosarului în cursul judecății (art. 352, respectiv art. 356).

4. Dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu apare și în reglementarea principiilor (de exemplu, la art. 10 privind dreptul la apărare, art. 88 și urm. dedicate asistenței juridice și reprezentării, inclusiv pentru faza de cameră preliminară, aspect recent reglementat expres), dar și menționat expres în derularea unor proceduri distincte precum ascultarea (art. 109), consemnarea declarațiilor (art. 110), implicarea în proceduri precum cea privind audierea martorului protejat (art. 129), protecția confidențialității raportului avocat-client din perspectiva supravegherii tehnice (art. 139) ori reținerii trimiterilor poștale (art. 147), precizarea expresă a permiterii prezenței la percheziția domiciliară (art. 159), participarea acestuia la expertiza medico-legală psihiatrică (art. 184), participarea la procedurile privind dispunerea sau contestarea măsurilor preventive (art. 204 și urm.), implicarea în procedura de obligare la tratament medical și internare medicală (art. 245 și urm.), participarea la procedura de judecată, inclusiv când ședința este nepublică și inclusiv prin accesarea informațiilor clasificate (art. 352), asigurarea apărării în cursul judecății (art. 356) etc. Art. 90 CPP reglementează cazurile în care asistența juridică este obligatorie.

5. Dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii este reglementat și în textul cu caracter de principiu din art. 99 alin. (3), potrivit căruia are dreptul de a propune probe organelor judiciare și

de a cere instanței de judecată administrarea lor, potrivit art. 100 alin. (2), poate formula cereri și excepții privind legalitatea probelor în procedura de cameră preliminară (art. 344 și urm.), poate cere administrarea de noi probe în cursul cercetării judecătorești (art. 374 și urm.), poate renunța la probele propuse (art. 383).

6. Dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei – astfel de alte cereri sunt cele de recuzare (art. 67), de strămutare (art. 72 și urm.), poate solicita valorificarea anticipată a bunurilor mobile sechestrate (art. 252^1 și urm.), poate întocmi plângere față de actele procurorului, potrivit procedurilor din art. 336 și urm., poate contesta durata procesului penal (art. 488^1 și urm.).

7. Dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română este reglementat la art. 12 la principii, referitor la limba oficială și dreptul la un interpret, art. 105, care detaliază audierea prin interpret, în cadrul audierii suspectului sau inculpatului (art. 107), la consemnarea declarațiilor (art. 110).

8. Dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege, medierea fiind menționată între cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale din art. 16, respectiv printre cazurile de soluționare a pretențiilor civile (art. 23), în cazul renunțării la urmărirea penală (art. 318) sau al procedurii de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 483, art. 486).

9. Dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale are în vedere obligația organelor judiciare de a-l informa pe inculpat în debutul fiecărei proceduri despre drepturile sale, chestiune reglementată, de altfel, distinct în cadrul fiecărei proceduri la care acesta ia parte. Desigur, odată ce s-a furnizat o informare cu privire la un anumit drept, organele judiciare nu sunt obligate să o repete, cu excepția situației în care circumstanțele specifice ale cauzei sau o prevedere expresă necesită aceasta. Dreptul la informare cu privire la drepturi a fost consacrat, ca atare, în art. 3 din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, a cărei transpunere o realizează codul, articol potrivit căruia persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin drepturile procedurale fundamentale, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor corelative respective: dreptul de a fi asistat de un avocat, orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri, dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, dreptul la interpretare și traducere, dreptul de a păstra tăcerea.

Drepturile menționate mai sus sunt incluse, alături de alte drepturi, într-o formă standardizată cuprinsă, de asemenea, în Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Astfel, potrivit preambulului directivei, în cazul în care persoanele suspectate sau acuzate sunt arestate ori reținute, informațiile privind drepturile procedurale aplicabile ar trebui furnizate printr-o notă scrisă privind drepturile, întocmită într-un mod ușor de înțeles, astfel încât să ajute persoanele respective la înțelegerea efectivă a drepturilor de care beneficiază. O astfel de notă privind drepturile trebuie să fie furnizată cu promptitudine fiecărei persoane arestate în momentul privării de libertate și trebuie să cuprindă informațiile de bază privind posibilitățile de contestare a legalității arestării, de obținere a unei revizuiri a reținerii sau de solicitare a eliberării provizorii. Nota („*letter of rights*") ar cuprinde informații privind: dreptul de a fi asistat de un avocat, orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de asistențe, dreptul de

a fi informat cu privire la acuzare, dreptul la interpretare și traducere, dreptul de a păstra tăcerea, dreptul de acces la materialele cauzei, dreptul de a informa autoritățile consulare, dreptul de acces la asistență medicală de urgență, numărul maxim de ore sau de zile pentru care persoana suspectată sau acuzată poate fi privată de libertate înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare, posibilitatea de a contesta legalitatea arestării sau de a obține o revizuire a detenției ori de a solicita eliberarea provizorie. O.U.G. nr. 18/2016 reglementează, de altfel, expres în art. IV că informarea se va realiza în limba română, în limba maternă sau într-o limbă pe care suspectul sau inculpatul o înțelege, modelul urmând a fi cuprins într-un formular stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

10. Alte drepturi prevăzute de lege. Există unele drepturi neprevăzute expres în acest articol, dar care se regăsesc în cod, precum dreptul de a fi ascultat – corelativ cu dreptul la tăcere –, care apare mai evident reglementat în faza de judecată, în sintagmele care consacră ascultarea inculpatului ori de câte ori este necesar (art. 378 privind audierea inculpatului, art. 379 privind audierea coinculpaților), dreptul de a fi reprezentat (art. 96), dreptul de a nu participa *in personam* la proceduri în unele cazuri și condiții [art. 364 alin. (4)], dreptul de a beneficia de o copie a minutei hotărârii într-o limbă pe care o înțelege [art. 407 alin. (1)].

Există unele drepturi reglementate de legi speciale, în egală măsură aplicabile persoanelor ce au calitatea de parte. De exemplu, dreptul de a beneficia de protecție specială asemenea martorilor amenințați sau vulnerabili, conferit prin Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor, republicată, este în egală măsură aplicabil, deoarece, potrivit art. 2 lit. a) pct. 2 din această lege, poate beneficia de programul de protecție a martorilor și persoana care, fără a avea o calitate procesuală în cauză, prin informații și date cu caracter determinant, contribuie la aflarea adevărului în cauze privind infracțiuni grave sau la prevenirea producerii unor prejudicii deosebite ce ar putea fi cauzate prin săvârșirea unor astfel de infracțiuni ori la recuperarea acestora, în această categorie fiind inclusă și persoana care are calitatea de inculpat într-o altă cauză.

De asemenea, potrivit reglementărilor specifice execuțional penale, inculpatul aflat în executarea măsurii preventive a arestului la domiciliu este consultat de către organul de supraveghere la întocmirea programului care cuprinde modul de executare a arestului la domiciliu, privind obligația de informare în situația părăsirii locuinței în cazuri urgente, precum și, după caz, condițiile de părăsire, deplasare și revenire la locuință (art. 124 și urm. din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal).

Jurisprudența europeană în această materie este extrem de bogată, spețe relevante fiind prezentate în capitolele distincte care reglementează **principiile procesului penal, probele, judecata, procedurile speciale.**

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Mattei c. Franței*. Notificarea acuzării. Importanța calificării juridice. 34. Curtea reamintește că dispozițiile parag. 3 al art. 6 arată necesitatea unei atenții sporite acordate notificării „acuzării" persoanei în cauză. Acuzarea a jucat un rol-cheie în cadrul procesului

penal, art. 6 parag. 3 lit. a) recunoscând inculpatului dreptul de a fi informat nu numai cu privire la cauza acuzației ce îi este adusă, cu alte cuvinte, cu privire la faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează urmărirea penală, dar și cu privire la calificarea juridică a acestor acte și într-o manieră detaliată (*Pélissier și Sassi c. Franței*, § 51).

35. (...) În cauzele penale, o informare corectă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui inculpat și, prin urmare, cu privire la calificarea juridică pe care organul judiciar ar putea să o rețină este esențială pentru corectitudinea procedurilor.

36. Dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. a) nu impun vreo formă specială cu privire la modul în care acuzatul trebuie să fie informat referitor la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa. Există, de altfel, o legătură între lit. a) și b) de la art. 6 parag. 3 și dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației, care trebuie luată în considerare în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea (*Pélissier și Sassi*, §§ 52-54). În cazul în care instanțele competente să judece fondul au, atunci când respectivul drept este recunoscut în temeiul dreptului intern, posibilitatea de a recalifica faptele cu care au fost legal sesizate, ele trebuie să se asigure că acuzatul a avut ocazia de a-și exercita dreptul la apărare cu privire la aceasta într-un mod practic și eficient, informându-l, în timp util, cu privire la cauza acuzației, adică actele materiale de care este acuzat și pe care se bazează urmărirea penală, precum și cu privire la încadrarea juridică dată acestor fapte, într-o manieră detaliată *(hot. din 19 decembrie 2006, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

2. Cauza C-216/14, *Procedura penală împotriva lui Gavril Covaci*. Dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Dreptul la informare cu privire la acuzare. Notificarea unei ordonanțe penale. 52. Prin intermediul celei de-a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 2, art. 3 alin. (1) lit. (c) și art. 6 alin. (1) și (3) din Directiva 2012/13 [*Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale – n.a.*] trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cadrul unei proceduri penale, impune persoanei acuzate care nu are reședința în acest stat membru să desemneze un mandatar în vederea notificării unei ordonanțe penale care o privește, termenul pentru a formula o opoziție împotriva acestei ordonanțe curgând de la notificarea ei mandatarului menționat. (...)

58. În această privință, este necesar să se arate că, potrivit formulării însești a art. 2 din Directiva 2012/13, aceasta din urmă se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac. (...)

61. În consecință, notificarea unei ordonanțe penale trebuie să fie considerată, în conformitate cu art. 6 din Directiva 2012/13, drept o formă de comunicare a acuzației aduse persoanei în cauză, astfel încât trebuie să respecte cerințele impuse în cuprinsul acestui articol. (...)

64. Or, din decizia de trimitere rezultă că legislația națională în discuție în litigiul principal prevede că ordonanța penală este notificată mandatarului persoanei acuzate și că aceasta din urmă dispune de un termen de două săptămâni pentru a formula o opoziție împotriva

ordonanței, acest termen curgând de la notificarea ei mandatarului menționat. La expirarea acestui termen, ordonanța dobândește autoritate de lucru judecat. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară: (...)

2) Art. 2, art. 3 alin. (1) lit. (c) și art. 6 alin. (1) și (3) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cadrul unei proceduri penale, impune persoanei acuzate care nu are reședința în acest stat membru să desemneze un mandatar în vederea notificării unei ordonanțe penale care o privește, cu condiția ca această persoană să beneficieze în mod efectiv de integralitatea termenului acordat pentru a formula o opoziție împotriva ordonanței menționate *(hot. din 15 octombrie 2015, curia.europa.eu)*.

Capitolul V. Partea civilă și drepturile acesteia

Art. 84. Partea civilă. (1) Persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal este parte în procesul penal şi se numeşte *parte civilă*.

(2) Au calitatea de parte civilă şi succesorii persoanei prejudiciate, dacă exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 24 alin. (2) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Infracțiuni prevăzute în Codul silvic. Calitatea de parte vătămată ori de parte civilă. În cazul infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 46/2008 – Codul silvic, prin care se aduce atingere fondului forestier proprietate privată a persoanei fizice sau juridice, calitatea de parte vătămată ori de parte civilă o pot avea atât ocolul silvic, în calitate de reprezentant al statului, cât și proprietarul fondului forestier, cu excepția situației în care aceasta din urmă este subiect activ al infracțiunii *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 2 din 15 martie 2010, M. Of. nr. 414 din 22 iunie 2010)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea prin raportare la textele corespondente ale noului Cod de procedură penală și ale legii speciale.

Art. 85. Drepturile părții civile. (1) În cursul procesului penal, partea civilă are drepturile prevăzute la art. 81.

(2)[1] Calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune nu înlătură dreptul acestei persoane de a participa în calitate de persoană vătămată în aceeași cauză.

(3) Dispozițiile art. 80 se aplică în mod corespunzător în cazul în care există un număr foarte mare de părți civile.

✍ A se vedea și *supra*, adnotările și jurisprudența de la principiile cuprinse în art. 5, art. 8, art. 10, art. 12, aplicabile și părții civile.

[1] Alin. (2) al art. 85 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 49 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Textul nu aduce completări semnificative față de reglementarea anterioară, confirmă doar în alin. (2) calitatea de parte civilă a succesorilor persoanei prejudiciate. Părțile civile pot fi persoane fizice sau juridice, calitatea dobândind-o la constituirea expresă, în cursul urmăririi penale sau cel mai târziu în cursul judecății până la începerea cercetării judecătorești, moment nemarcat distinct în noul Cod de procedură penală, dar care nu poate fi altul decât citirea actului de sesizare și aducerea la cunoștință a drepturilor părților în proces.

Regulile în materie civilă în ceea ce privește succesorii persoanei fizice ori subrogarea în drepturile unei persoane sunt pe deplin aplicabile, câtă vreme a fost exercitată acțiunea civilă în cadrul procesului penal în limitele și condițiile prevăzute de lege de către titularul acțiunii, respectiv în mod direct dacă acesta a decedat, de către succesorii săi legali.

Modalitatea de exercitare a acțiunii civile în cadrul procesului penal este cuprinsă în reglementările art. 19 și urm. privind acțiunea civilă, ale art. 99 privitor la sarcina probei – care îi incumbă acestei părți –, în cele privind audierea, inclusiv cele privind protecția persoanei în cazul în care este amenințată sau vulnerabilă (art. 113); este inclusă, de asemenea, în dispozițiile referitoare la renunțarea la urmărirea penală (art. 318), rezolvarea acțiunii civile (art. 397), dreptul la exercitarea apelului (art. 409) și a recursului în casație (art. 436), precum și la acordul de recunoaștere a vinovăției (art. 486). De remarcat că, potrivit art. 453 alin. (2), revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive, exclusiv cu privire la latura civilă, poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit Codului de procedură civilă, soluție ce pare a fi o reminiscență a primei versiuni a Codului de procedură penală, în care latura civilă se soluționa, ca regulă, disjunsă de cea penală.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Borobar și alții c. României*. Nu există un drept în sine al victimei la a determina urmărirea penală sau condamnarea unui terț. Acțiunea civilă exercitată separat poate constitui, în unele situații, o cale de atac eficientă. 67. Curtea reiterează că art. 6 parag. 1 asigură oricărei persoane dreptul de a aduce în fața unei instanțe judecătorești orice pretenție cu privire la drepturile sale civile și obligații. Dreptul de acces la tribunal în materie civilă constituie un aspect al „dreptului la o instanță" consacrat la art. 6 parag. 1 (...).

68. Curtea reiterează că Convenția nu conferă niciun drept, ca atare, la a determina urmărirea penală sau condamnarea terților pentru săvârșirea unei infracțiuni. Pentru a intra în sfera de aplicare a Convenției, un astfel de drept trebuie să fie indisolubil legat de exercitarea de către victimă a dreptului său de a inițiа proceduri civile în dreptul intern (...).

69. De asemenea, Curtea reiterează că dreptul de acces la un tribunal garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție nu este absolut, ci poate fi supus unor limitări; acestea sunt permise implicit, din moment ce dreptul la acces, prin însăși natura sa, solicită o reglementare din partea statului. În acest sens, statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere, deși decizia finală cu privire la respectarea cerințelor Convenției revine Curții. Trebuie să se asigure că limitările aplicate nu restrâng sau reduc accesul lăsat individului într-un mod sau într-o asemenea măsură încât însăși esența dreptului să fie afectată. (...)

71. În speță, Curtea constată că primul reclamant a depus o acțiune civilă separată, chiar înainte de a fi depus plângerea penală. Aceasta a fost analizată pe fond de către instanțele naționale, care au respins-o ca nefondată.

72. Curtea consideră că acțiunea civilă exercitată separat a reprezentat o cale de atac eficientă în ceea ce privește pretențiile civile ale reclamantului *(hot. din 29 ianuarie 2013, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Cobzaru c. României*. Eventualitatea unei acțiuni civile în despăgubiri în cauze împotriva agenților statului nu poate înlocui o anchetă penală efectivă și nu constituie un remediu efectiv. 83. Pe baza dovezilor aduse în cazul de față, Curtea a constatat că autoritățile de stat au fost responsabile pentru rănile suferite de reclamant la 4 iulie 1997. Plângerile reclamantului la autoritățile interne în această privință s-au bazat pe aceleași dovezi și deci au fost „discutabile" pentru scopurile art. 13 (...). Autoritățile aveau deci o obligație de a executa o cercetare eficientă a afirmațiilor sale îndreptate împotriva ofițerilor de poliție. Din motivele arătate mai sus, nu se poate considera că ar fi fost efectuată o cercetare penală eficientă conform art. 13, ale cărui cerințe sunt mai ample decât obligația de cercetare impusă de art. 3 (...). Ca urmare, orice alte căi de atac disponibile pentru reclamant, inclusiv o cerere de despăgubiri, au avut șanse de succes limitate și ar putea fi considerate teoretice și iluzorii și incapabile să ofere reparații reclamantului. Deși instanțele de judecată civile au capacitatea de a face o apreciere independentă a faptelor, în practică greutatea pe care o are ancheta penală precedentă este atât de importantă, încât chiar cele mai convingătoare dovezi contrarii prezentate de un reclamant ar fi adesea respinse și o astfel de cale de atac s-ar dovedi doar teoretică și iluzorie (...). Acest lucru este ilustrat de faptul că, printre numeroasele exemple de jurisprudență internă prezentate de Guvern, dintre care unele datau din anii 1970, niciun singur caz nu a arătat că o instanță civilă nu s-ar considera învestită de o soluție a autorităților de urmărire penală care constata că agenții statului nu comiseseră o maltratare. Curtea poate deci conchide că, în circumstanțele specifice ale cauzei, posibilitatea de a chema poliția în instanță pentru daune este doar teoretică.

84. Curtea constată deci că reclamantului i s-a refuzat o cale de atac eficientă în privința pretinsei sale maltratări de către poliție. Ca urmare, a existat o încălcare a art. 13 din Convenție *(hot. din 26 iulie 2007, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Forum Maritime S.A. c. României*. Accesul la dosar al părții civile. 128. Curtea consideră că motivul plângerii reclamantei ridică problema de a ști dacă dreptul de acces la dosarul urmăririi de care aceasta beneficia în calitate de parte civilă asistată de un avocat a fost restrâns și, în caz afirmativ, dacă restricțiile de care ea se plânge au încălcat dreptul la un proces echitabil garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție.

129. Curtea subliniază că din articolele incidente din Codul de procedură penală, așa cum erau redactate la momentul faptelor, precum și din doctrină reiese că procedura anterioară trimiterii unei cauze penale în fața unei instanțe de judecată nu era nici publică, nici contradictorie. Mai ales, diferența față de ceea ce Codul de procedură penală prevedea pentru faza de judecată, accesul părții civile sau al avocatului acesteia la dosarul urmăririi nu era garantat decât în anumite cazuri, mai ales când trebuia realizată o expertiză. De altfel, numai în mod excepțional partea civilă și avocatul acesteia puteau să asiste la efectuarea de acte de urmărire penală – cum sunt audierile de martori sau ale învinuitului – efectuate de autoritățile de urmărire și nu puteau deci lua cunoștință de elementele probatorii utilizate de parchetul care avea să pronunțe o soluție cu privire la o plângere penală cu constituire de parte civilă, soluție care nu putea fi atacată cu o plângere în fața instanței de judecată la momentul respectiv.

130. Curtea se îndoiește că posibilitatea oferită avocatului părții civile de a solicita procurorului autorizația de a asista la efectuarea unui act de urmărire altul decât cele prevăzute în art. 173 CPP [*din 1968 – n.a.*] ar fi avut un caracter eficient în practică, deoarece Codul de procedură penală nu obliga parchetul să îl informeze pe avocat asupra intenției sale de a proceda la aceasta și de a-l convoca. De altfel, Guvernul nu a citat nicio dispoziție legală și niciun exemplu extras din jurisprudența internă sau din doctrină în sprijinul susținerii sale conform căreia avocatul părții civile putea consulta dosarul de urmărire sau putea obține o copie și asista la efectuarea de acte de urmărire penală altele decât cele prevăzute în art. 173 CPP. Documentele prezentate de Guvern dovedesc într-adevăr că avocatul reclamantei nu a fost convocat de autoritățile de urmărire decât cu ocazia realizării expertizei contabile, act pentru care Codul de procedură penală prevedea în mod expres o asemenea obligație.

131. Observând că dosarul de urmărire pe baza căruia parchetul a pronunțat neurmăririle din 22 iunie și 4 decembrie 2000 cuprindea mai multe volume în care figurau mai ales documente furnizate de banca comercială, precum și depoziții ale martorilor, Curtea apreciază că reclamanta și avocatul acesteia nu au fost în măsură să aibă acces la actele de la dosarul în cauză, cu excepția raportului de expertiză contabilă și a celor pe care le depuseseră ei înșiși.

132. Curtea reamintește că principiul egalității armelor – unul dintre elementele cu conceptul cel mai amplu ale unui proces echitabil – cere că fiecăreia dintre părți să i se ofere o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o situeze într-o situație de net dezavantaj față de adversarul său. Dreptul la o procedură contradictorie, în ceea ce îl privește, implică, pe de o parte, facultatea de a lua cunoștință de observațiile sau actele prezentate de cealaltă parte, precum și de a le discuta. Cu toate acestea, modalitățile de aplicare a acestor garanții pe durata fazei de urmărire penală depind de particularitățile de procedură și de circumstanțele cauzei (*Ernst și alții c. Belgiei*, §§ 60 și 68).

133. Curtea observă că din articolele pertinente din Codul de procedură penală – mai ales din art. 294 alin. (2) citit *a contrario* – și din doctrină reiese că, în faza de urmărire penală, procedura penală nu era nici publică, nici contradictorie la momentul respectiv. De altfel, fără a explica mai mult cu privire la dispozițiile legale ce se aplică în materie, Guvernul admite că o parte a dosarului de urmărire putea fi ținută secretă.

134. Curtea reamintește faptul că a mai judecat deja două cauze în care s-a ridicat problema accesului la dosar al unei părți civile căreia i se opusese secretul fazei de urmărire penală. Apreciind că specificul secret al fazei de urmărire penală se putea justifica prin motive legate de protecția vieții private a părților din proces și interesele justiției, Curtea a decis absența încălcării art. 6 parag. 1 și a precizat că drepturile învinuitului și cele ale părții civile puteau fi diferențiate în temeiul acestei prevederi. De altfel, ea a ținut cont, în cele două cauze în speță, de opțiunea petenților de a se apăra singuri, unul hotărând să renunțe la asistența unui apărător care ar fi avut dreptul la acces la actele dosarului de instrucție, iar celălalt să concedieze avocatul numit, fără a fi solicitat în timp util accesul la dosarul penal (...).

135. Totuși, Curtea apreciază că speța de față se deosebește de cauzele sus-menționate. În speță, nici reclamanta, nici avocatul acesteia nu au fost în măsură de a avea acces la actele depuse de învinuiți la dosarul urmăririi și la cele adunate de către parchet – documente și depoziții ale martorilor și învinuiților. În aceste condiții, Curtea consideră că examinarea cauzei reclamantei de către parchet – chemat să pronunțe o soluție definitivă nesusceptibilă

de cale de atac în fața instanței cu privire la plângerea cu constituire de parte civilă înaintată de reclamantă – a putut fi afectată de limitarea accesului la dosarul urmăririi (...).

136. De altfel, se cuvine să subliniem că avocatul reclamantei era supus secretului cu privire la toate aspectele activității sale profesionale.

137. Dat fiind ansamblul circumstanțelor speței, Curtea consideră că restricțiile aduse de-a lungul procedurii în accesul reclamantei, care era asistată de un avocat, la actele depuse la dosarul urmăririi de învinuiți sau adunate de Ministerul Public au viciat cu inechitate procedura plângerii penale cu constituire de parte civilă înaintate de reclamantă.

138. Pornind de aici, a avut loc o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 4 octombrie 2007, www.echr.coe.int)*.

Capitolul VI. Partea responsabilă civilmente și drepturile acesteia

Art. 86.[1] **Partea responsabilă civilmente.** Persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces este parte în procesul penal și se numește parte responsabilă civilmente.

Reglementarea anterioară: art. 24 alin. (3) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Societate de asigurare. Calitate în procesul penal. Obligații în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule. În cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, societatea de asigurare are calitate de parte responsabilă civilmente și are obligația de a repara singură prejudiciul cauzat prin infracțiune, în limitele stabilite în contractul de asigurare și prin dispozițiile legale privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 1 din 15 februarie 2016, M. Of. nr. 258 din 6 aprilie 2016)*. ✍ Pentru considerentele deciziei, a se vedea *supra*, nr. 8 ► a) de la art. 19.

2. Fondul de protecție a victimelor străzii. Calitate în procesul penal. Obligații pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule neasigurate. În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 25^1 din Legea nr. 32/2000 privind activitatea de asigurare și supravegherea asigurărilor, cu modificările și completările ulterioare, coroborate cu cele ale art. 24 CPP [*din 1968 – n.a.*], în procesul penal, Fondul de protecție a victimelor străzii are calitatea de parte responsabilă civilmente și poate fi obligat singur, iar nu în solidar cu inculpatul, la plata despăgubirilor civile către persoanele păgubite prin accidente de vehicule neasigurate *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 3 din 15 iunie 2010, M. Of. nr. 866 din 23 decembrie 2010)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea prin raportare la textele corespondente ale noului Cod de procedură penală și ale legii speciale.

[1] Art. 86 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 50 din Legea nr. 255/2013.

Art. 87. Drepturile părții responsabile civilmente. (1) În cursul procesului penal, partea responsabilă civilmente are drepturile prevăzute la art. 81.

(2) Drepturile părții responsabile civilmente se exercită în limitele și în scopul soluționării acțiunii civile.

✍ A se vedea și *supra*, adnotările și jurisprudența pe marginea principiilor procesului penal reglementate la art. 5, art. 8, art. 10, art. 12, incidente și în privința părții responsabile civilmente.

ADNOTĂRI

Textele se completează în mod corespunzător cu cele ale Codului civil – art. 1372 și urm. referitoare la răspunderea persoanei pentru fapta altuia. Spre deosebire de constituirea ca parte civilă, intervenția în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc și după începerea cercetării judecătorești, și anume până la terminarea cercetării judecătorești în primă instanță, cu luarea procedurii din stadiul în care se află în momentul intervenției, potrivit art. 21 alin. (3). Părții responsabile civilmente i se recunoaște dreptul de a încheia tranzacție sau acord de mediere, iar codul condiționează de acordul acesteia recunoașterea de către inculpat a pretențiilor părții civile (art. 23).

Drepturile acestei părți se exercită în limitele și în scopul soluționării acțiunii civile, potrivit art. 87, ea regăsindu-se în enumerările părților din cadrul reglementării audierilor, în procedura sechestrului și a cazurilor speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate, în procedura de judecată, cu precizarea că aceasta poate fi reaudiată ori de câte ori este necesar, fiind îndreptățită a introduce contestație privind durata procedurii (art. 488^1 și urm.). În cadrul art. 409 dedicat persoanelor care pot face apel se precizează că persoana responsabilă civilmente poate face apel pe latura civilă, dar și pe latura penală, în măsura în care aceasta a influențat latura civilă, formula păstrându-se și pentru recursul în casație (art. 436).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

1. Constituționalitatea introducerii comitenților în procesul penal. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 24 alin. (3) CPP și cele ale art. 1000 alin. (3) C. civ. (...).

Astfel, textele de lege criticate, care definesc una dintre părțile din procesul penal, și anume partea responsabilă civilmente, respectiv instituie răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor, nu aduc nicio atingere egalității în fața legii și nu îngrădesc dreptul părților interesate de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor și intereselor lor legitime. Contrar susținerilor autorului excepției, prin introducerea comitenților în proces, în calitate de parte responsabilă civilmente, aceștia au posibilitatea de a se apăra și de a beneficia de toate garanțiile dreptului la un proces echitabil. Astfel, în temeiul art. 320 CPP, partea responsabilă civilmente poate formula excepții, cereri sau propune efectuarea de probe noi, așadar, își poate exercita fără nicio îngrădire dreptul la apărare. De asemenea, potrivit art. 16 alin. (3) CPP, partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru învinuit sau inculpat.

Nu se încalcă nici dreptul de proprietate, câtă vreme comitentul, în măsura în care plătește despăgubiri pentru fapta prepusului, are posibilitatea formulării acțiunii în regres împotriva acestuia și de a-și recupera astfel, integral, sumele avansate.

Curtea nu poate reține nici încălcarea art. 53 din Legea fundamentală, deoarece textele de lege criticate nu pun în discuție restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale *(dec. nr. 957 din 25 iunie 2009, M. Of. nr. 520 din 29 iulie 2009).* ✍ Curtea Constituțională a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, respectiv ale Codului civil din 1864, însă decizia își păstrează valabilitatea prin raportare la textele corespondente ale noului Cod de procedură penală și ale noului Cod civil.

2. Dreptul părții civile și al părții responsabile civilmente de a exercita apelul și în ceea ce privește latura penală a procesului. (...) În consecință, se impune să se procedeze la revizuirea practicii Curții Constituționale în această materie și să se constate că dispozițiile art. 362 alin. (1) lit. d) CPP sunt neconstituționale în măsura în care nu permit părții civile și părții civilmente responsabile să exercite calea de atac ordinară a apelului și în ceea ce privește latura penală a procesului *(dec. nr. 482 din 9 noiembrie 2004, M. Of. nr. 1200 din 15 decembrie 2004).* ✍ Curtea Constituțională a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea prin raportare la textele corespondente ale noului Cod de procedură penală.

Capitolul VII. Avocatul. Asistența juridică și reprezentarea

Legislație conexă: 1. ▶ art. 24 CR; ▶ art. 6 parag. 3 lit. c) CEDO; ▶ art. 47 teza a II-a partea finală și teza a III-a CDFUE; ▶ Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011).

2. A se vedea și Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (J.O. L 294 din 6 noiembrie 2013).

Art. 88. Avocatul. (1) Avocatul asistă sau reprezintă, în procesul penal, părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii.

(2) Nu poate fi avocat al unei părți sau al unui subiect procesual principal:

a) soțul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul;

b) martorul citat în cauză;

c) cel care a participat în aceeași cauză în calitate de judecător sau de procuror;

d) o altă parte sau un alt subiect procesual.

(3)[1] Avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistența juridică a părților ori a subiecților procesuali principali.

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 88 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 51 din Legea nr. 255/2013.

(4) Părțile sau subiecții procesuali principali cu interese contrare nu pot fi asistați sau reprezentați de același avocat.

Reglementarea anterioară: art. 172 alin. (8) CPP 1968.

Art. 89. Asistența juridică a suspectului sau a inculpatului. (1) Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent.

(2) Persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidențialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei. Probele obținute cu încălcarea prezentului alineat se exclud.

Reglementarea anterioară: art. 171 alin. (1) și art. 172 alin. (4) CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 10 privind dreptul la apărare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Magee c. Regatului Unit*. Asistența juridică în cursul urmăririi penale. 44. În opinia Curții, a refuza accesul la un avocat pentru o perioadă lungă de timp și într-o situație în care dreptul la apărare a fost iremediabil prejudiciat este – indiferent de justificarea dată unui astfel de refuz – incompatibilă cu drepturile acuzatului în conformitate cu art. 6 (...).

45. Este adevărat că instanța națională s-a bazat pe faptul că reclamantul nu a fost supus unor rele tratamente și că mărturisirea obținută de la acesta a fost voluntară. Curtea nu contestă această constatare. În același timp, trebuie să se constate că reclamantul a fost lipsit de asistență juridică mai bine de 48 de ore și că declarațiile incriminatoare pe care le-a făcut la sfârșitul primelor 24 de ore ale detenției sale au constituit temeiul acuzațiilor parchetului aduse împotriva sa și au stat la baza condamnării sale.

46. Având în vedere considerațiile de mai sus, Curtea conchide că a existat o violare a art. 6 parag. 1 din Convenție coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. c) în ceea ce privește refuzul accesului la un avocat *(hot. din 6 iunie 2000, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Boner c. Regatului Unit*. Asistența juridică în cursul căilor de atac. 43. Nu este rolul Curții acela de a indica măsurile care trebuie luate de către autoritățile naționale pentru a se asigura că sistemul căilor de atac îndeplinește cerințele art. 6. Sarcina sa este doar de a stabili dacă sistemul ales de ele în acest sens duce la rezultate care, în cazurile cu care este sesizată, sunt în concordanță cu cerințele art. 6 (...). Situația într-un caz precum cel din speță, care implică o sancțiune grea, în care reclamantul este lăsat să se apere singur în fața unei înalte instanțe de apel, nu este în conformitate cu cerințele art. 6 (...).

44. Având în vedere natura procedurii, puterile largi ale Înaltei Curți, capacitatea limitată a unui reclamant nereprezentat de a prezenta argumente juridice și, mai presus de toate, importanța problemei în cauză, având în vedere gravitatea pedepsei, Curtea consideră că interesele justiției impuneau ca reclamantului să i se fi acordat asistență juridică pentru

reprezentarea în cadrul audierii procesului său în calea de atac. În concluzie, a avut loc o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. c) *(hot. din 28 octombrie 1994, www.echr.coe.int).*

3. Cauza *Lanz c. Austriei*. Confidențialitatea comunicării cu avocatul. 50. Curtea reamintește că dreptul unui acuzat de a comunica cu avocatul său fără a fi ascultați de o terță persoană face parte din cerințele de bază ale unui proces echitabil într-o societate democratică și din art. 6 parag. 3 din Convenție. Dacă un avocat nu a putut să discute cu clientul său și să primească instrucțiuni confidențiale de la el fără supraveghere, asistența sa ar pierde mult din utilitate, întrucât Convenția are scopul de a garanta drepturi care sunt concrete și efective (...). În acest din urmă caz, Curtea a constatat că riscul unei înțelegeri merită luat în considerare, cu toate acestea, posibilitatea mai multor apărători de a colabora în vederea coordonării strategiei de apărare nu a fost suficientă pentru a restrânge drepturile acuzatului la apărare (...).

51. Curtea observă că supravegherea contactelor reclamantului cu avocatul său a durat din 25 octombrie până la 25 decembrie 1991, din cauza unui risc ca reclamantul să influențeze martorii sau să elimine documente care nu fuseseră confiscate încă.

52. Totuși, Curtea apreciază că aceste motive nu sunt suficiente pentru a justifica măsura. Supravegherea dispusă de judecătorul de instrucție a contactelor unui deținut cu avocatul său reprezintă o ingerință gravă în drepturile acuzatului la apărare și motive foarte grele ar putea justifica o astfel de măsură. Aceasta era situația în cauza *Kempers c. Austriei*, în care reclamantul a fost suspectat a fi membru al unei grupări și o foarte mare confidențialitate era necesară pentru a-i prinde pe ceilalți membri (...). În cazul de față, astfel de caracteristici nu există. Curtea constată că instanțele judecătorești naționale s-au bazat în principal pe existența unui risc de înțelegere secretă, dar acest lucru a fost însuși motivul pentru care fusese deja dispusă arestarea preventivă. Restricția privind contactele cu avocatul apărării pentru o persoană care este deja supusă arestării preventive este o măsură suplimentară care necesită argumente suplimentare. Curtea nu poate constata că instanțele austriece sau Guvernul ar fi furnizat argumente convingătoare în acest sens.

53. A fost, prin urmare, încălcat art. 6 parag. 3 lit. b) și c) din Convenție *(hot. din 31 ianuarie 2002, www.echr.coe.int).*

Art. 90. Asistența juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului. Asistența juridică este obligatorie:

a) când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege;

b) în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea;

c)[1] în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

Reglementarea anterioară: art. 171 alin. (2) și (3) CPP 1968.

[1] Lit. c) de la art. 90 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 14 din O.U.G. nr. 18/2016.

Legislație conexă: A se vedea și Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (J.O. L 132 din 21 mai 2016).

ADNOTĂRI

Art. 344 alin. (3) CPP prevede că, în cazurile prevăzute de art. 90, judecătorul de cameră preliminară ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu. Deși nu era reglementat expres la art. 90 lit. c), anterior modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, că **în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani asistența juridică este obligatorie și în camera preliminară**, o asemenea interpretare se impunea, întrucât nu se justifica o limitare în această privință a garanțiilor dreptului la apărare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Bouamar c. Belgiei*. Asistența în procedurile privind privarea de libertate. Cauză cu inculpat minor. 60. Curtea reamintește că domeniul de aplicare a obligației prevăzute la art. 5 parag. 4 nu este același în toate situațiile sau pentru orice fel de privare de libertate (...). Cu toate acestea, consideră esențial, într-un caz precum acesta, ca cel interesat să se bucure nu numai de posibilitatea de a fi ascultat *in personam*, dar, de asemenea, de a beneficia de asistența efectivă a unui avocat. Ordonanțele atacate arată că judecătorul pentru minori a audiat minorul, cu excepția unei situații în care acesta a refuzat să fie audiat. Totuși, ele nu indică în niciun fel prezența unuia dintre consilieri, prezență negată și de ceilalți, fără ca Guvernul să pună la îndoială afirmațiile lor. În circumstanțele speței, propria sa apariție în fața judecătorului nu i-a oferit dlui Bouamar, foarte tânăr la momentul petrecerii faptelor, garanțiile necesare.

61. Prin urmare, este de competența Curții să stabilească dacă modalitățile de atac care au existat față de ordonanțele mai sus menționate îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 5 parag. 4, astfel cum susține Guvernul, însă contestate de reclamant (...).

62. În cazul de față, mai multe ordonanțe de plasare provizorie în arest au fost modificate sau revocate, implicit sau explicit, prin alte ordonanțe intermediare emise fie de către instanța de apel, fie de către judecătorul pentru minori (...). Cu toate acestea, cele mai multe dintre procedurile în care s-au pronunțat pe măsura preventivă fie în fața judecătorului pentru minori, fie în fața instanței de apel au suferit de același defect ca procedurile anterioare: au avut loc în absența unui avocat pentru dl Bouamar. (...)

64. În rezumat, a existat o încălcare a art. 5 parag. 4 *(hot. din 29 februarie 1988, www.echr.coe.int)*.

Art. 91. Avocatul din oficiu. (1) În cazurile prevăzute în art. 90, dacă suspectul sau inculpatul nu și-a ales un avocat, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

(2)[1] În tot cursul procesului penal, când asistența juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipsește nejustificat, nu asigură substituirea sau refuză nejustificat să

[1] Alin. (2) și (3) ale art. 91 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 52 din Legea nr. 255/2013.

exercite apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i acestuia un termen rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective, făcându-se menţiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de şedinţă. În cursul judecăţii, când asistenţa juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipseşte nejustificat la termenul de judecată, nu asigură substituirea sau refuză să efectueze apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, instanţa ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării.

(3) Avocatul din oficiu desemnat este obligat să se prezinte ori de câte ori este solicitat de organul judiciar, asigurând o apărare concretă şi efectivă în cauză.

(4) Delegaţia apărătorului din oficiu încetează la prezentarea apărătorului ales.

(5) Dacă la judecarea cauzei avocatul lipseşte şi nu poate fi înlocuit în condiţiile alin. (2), cauza se amână.

Reglementarea anterioară: art. 171 alin. (4), (4[1]), (5) şi (6) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Pakelli c. Germaniei*. Asistenţa judiciară gratuită. Criteriile financiare. 34. Trebuie recunoscut, aşa cum a făcut şi delegatul Comisiei, că este, în practică, imposibil de dovedit astăzi că în 1977 dl Pakelli nu avea mijloacele necesare pentru a-şi plăti avocatul. Totuşi, există unele indicii că aceasta a fost situaţia. (...). Dl Pakelli furnizase Comisiei în 1979 o declaraţie privind mijloacele şi certificate emise de către autorităţile turceşti competente, acestea din urmă fiind bazate pe declaraţia activelor şi a veniturilor pe care le-a făcut în scopuri fiscale în anul precedent; a rezultat din aceste documente că el a fost angajat în afaceri la un nivel redus şi că situaţia sa financiară a fost modestă. Aceste date – care, de altfel, nu au fost contestate de către Guvern – au determinat Comisia să îi acorde asistenţă juridică gratuită (...).

Desigur, aceste informaţii nu sunt suficiente pentru a dovedi dincolo de orice îndoială că reclamantul era nevoiaş la momentul respectiv; cu toate acestea, având în vedere disponibilitatea sa exprimată Curţii Federale de a dovedi lipsa sa de mijloace materiale şi în lipsa unor indicaţii clare contrare, Curtea consideră că prima dintre cele două condiţii prevăzute la art. 6 parag. 3 lit. c) a fost îndeplinită *(hot. din 25 aprilie 1983, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Quaranta c. Elveţiei*. Asistenţa judiciară gratuită. Criteriul intereselor justiţiei. 27. Curtea notează că dreptul unui inculpat de a fi, în anumite cazuri, reprezentat de un avocat din oficiu este un element care este inclus, printre altele, în noţiunea de proces echitabil în cadrul procedurilor penale (...). Lit. c) de la parag. 3 al art. 6 menţionează două condiţii. Prima, lipsa de „mijloace pentru plata unui avocat", nu dă naştere controverselor. Cu toate acestea, este necesar să se examineze dacă „interesele justiţiei" au impus asigurarea de asistenţă unei anumite persoane. (...)

30. În mai multe rânduri, Curtea a constatat că statele contractante se bucură de o libertate considerabilă în alegerea mijloacelor pentru a permite sistemelor lor judiciare să îndeplinească cerinţele art. 6. Sarcina sa este de a verifica dacă metoda urmată de

ele în acest domeniu conduce la rezultate care, în litigiile cu care este sesizată, sunt în concordanță cu cerințele Convenției.

31. Astfel cum a arătat Guvernul, pentru a respinge cererea dlui Quaranta, autoritățile cantonale și federale s-au bazat pe probe, cum ar fi lipsa de dificultăți deosebite ale cauzei, lipsa unui procuror la dezbaterile din prima instanță, personalitatea reclamantului, durata scurtă a detenției și pedeapsa la care se expunea.

32. Pentru a stabili dacă „interesele justiției" impuneau ca reclamantul să beneficieze de serviciile unui avocat, Curtea va utiliza diverse criterii. Într-o mare măsură, acestea se potrivesc cu cele dezvoltate de Guvern (...).

33. Trebuie luate în considerare în primul rând gravitatea încălcării imputate dlui Quaranta și severitatea pedepsei de care acesta era pasibil: consum și trafic de droguri, fiind pasibil de închisoare sau amendă (...).

Potrivit Guvernului, nimic din dosar nu prefigura că instanța penală va pronunța o sentință mai mare de optsprezece luni, excluzând astfel acordarea unei suspendări a executării pedepsei. Condamnându-l pe reclamant la șase luni de închisoare, nu a fost atinsă această limită (...).

Curtea constată totuși că aceasta era o simplă previziune; în drept, nimic nu împiedica instanța penală să pronunțe o pedeapsă mai severă. În conformitate cu art. 19 alin. (1) din Legea federală privind drogurile din 1951, coroborat cu art. 36 CP elvețian, pedeapsa putea ajunge până la trei ani de închisoare (...). Prin ea însești, o astfel de miză serioasă prin consecințele sale impunea în speță să se acorde reclamantului asistența gratuită a unui avocat.

34. La aceasta se adaugă complexitatea cazului. Ca Guvernul, Curtea a constatat că acest caz nu a ridicat dificultăți deosebite în stabilirea faptelor; reclamantul și-a recunoscut imediat faptele la singurul lui interogatoriu în fața judecătorului de instrucție. Cu toate acestea, în cadrul procesului, importante aspecte au apărut pentru el: presupusele infracțiuni se situau în cursul perioadei de probă impuse anterior (...). Prin urmare, instanța penală a trebuit să se pronunțe atât asupra unei posibile revocări a suspendării pedepsei anterioare, cât și cu privire la alegerea unei noi pedepse. Intervenția unui avocat i-ar fi permis să i se asigure o mai bună apărare acuzatului, având în vedere că o gamă largă de soluții erau oferite instanței de judecată.

35. Deja complexe în sine, aceste aspecte au fost cu atât mai grele pentru dl Quaranta din cauza personalității sale: tânăr de origine străină dintr-un mediu modest, el nu beneficia de o veritabilă pregătire profesională și avea deja acuzații penale aduse în trecut; consuma droguri din anul 1975, aproape zilnic din 1983, iar la acea vreme locuia cu familia într-o locuință pusă la dispoziție de asistența socială.

36. În circumstanțele speței, propria sa apariție în fața judecătorului de instrucție și apoi în fața instanței penale, fără asistența unui avocat, nu i-a oferit mijloacele pentru a pleda cazul său în mod adecvat.

37. O astfel de încălcare nu a fost corectată nici în fața Curții de Casație a Cantonului Vaud – în ciuda prezenței unui consilier plătit de către reclamant – și nici în fața Curții Federale – în ciuda existenței asistenței gratuite a unui avocat –, din cauza limitelor în care aceste două jurisdicții și-au exercitat controlul (...).

38. În concluzie, a existat o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție *(hot. din 24 mai 1991, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Raykov c. Bulgariei*. Criteriul interesului justiției. 66. Curtea a observat că judecătoria a respins cererile reclamantului prin ordonanțe abia motivate, referindu-se în special la interesele justiției (...). Având în vedere motivele reținute, nici nu a examinat din oficiu situația financiară a reclamantului și nici nu a solicitat prezentarea de probe referitoare la veniturile sale. În ceea ce privește tribunalul regional, pur și simplu a remarcat în hotărârea sa că acuzatul nu a adus dovezi în sprijinul afirmațiilor sale potrivit cărora se află în imposibilitatea desemnării unor avocați.

67. În opinia Curții, abordarea adoptată de cele două instanțe este incompatibilă cu obligația lor de a examina cererea reclamantului în conformitate cu principiile menționate mai sus (...) și nu se conciliază cu rolul de garanți ai corectitudinii procesului pe care îl joacă autoritățile naționale (...). În special, nimic nu sugerează că reclamantul a cunoscut sau ar fi trebuit să cunoască ce fel de documente trebuiau să însoțească cererea de desemnare a unui avocat din oficiu (...). În plus, nu se poate critica persoana pentru că nu a făcut o nouă cerere de numire a unui avocat din oficiu la tribunalul regional, având în vedere că a formulat mai multe solicitări în acest sens la judecătorie și că a menționat acest aspect în apelul său.

68. Având în vedere aceste considerente, Curtea consideră că reclamantul a făcut tot ceea ce se putea aștepta de la el pentru a-și exercita dreptul de a fi asistat de un avocat din oficiu. Având în vedere gravitatea pedepsei și complexitatea legii aplicabile, Curtea consideră că interesul justiției impunea ca, pentru asigurarea caracterului echitabil al procedurii, reclamantul să fi beneficiat de asistență juridică gratuită în cadrul procedurii penale derulate împotriva sa.

69. Având în vedere aceste considerente, Curtea concluzionează că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. c) din Convenție *(hot. din 22 octombrie 2009, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Benham c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Asistența gratuită în cazul privării de libertate. 61. Curtea este de acord cu Comisia în sensul că, atunci când privarea de libertate este în joc, interesele justiției impun în principiu reprezentare juridică (...). În acest caz, dl Benham se confrunta cu o durată maximă de trei luni de închisoare. (...)

63. Curtea ia în considerare faptul că au existat două tipuri de prevederi referitoare la asistența juridică disponibilă dlui Benham. În cadrul sistemului Formularului Verde [*formă de asistență juridică înainte de proces existentă în Irlanda de Nord – n.a.*], avea dreptul la consiliere și sprijin de până la două ore din partea unui avocat înainte de audiere, însă schema nu acoperea reprezentarea juridică în instanță (...). Sub schema ABWOR [*Assistance by Way of Representation – formă de asistență juridică prin reprezentarea în fața instanței, n.a.*], magistrații puteau desemna după propria lor discreție un avocat pentru a-l reprezenta, dacă se întâmpla ca vreunul să fie în instanță (...). Totuși, dl Benham nu avea dreptul de a fi reprezentat.

64. Având în vedere gravitatea pedepsei pe care o risca dl Benham și complexitatea legii aplicabile, Curtea consideră că interesele justiției impuneau ca, în scopul asigurării unui proces echitabil, dl Benham să beneficieze de o reprezentare legală gratuită în timpul procedurii în fața magistraților. În concluzie, a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. c) din Convenție luate împreună *(hot. din 10 iunie 1996, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Lagerblom c. Suediei*. Înlocuirea avocatului public desemnat. 54. Este adevărat că art. 6 parag. 3 lit. c) îndreptățește un acuzat să fie apărat de un avocat ales. Cu toate acestea și reținând importanța unei relații de încredere între un avocat și clientul său,

acest drept nu poate fi considerat a fi unul absolut. El este supus în mod necesar unor limitări în cazul în care asistența juridică gratuită este în cauză. La numirea apărătorului, instanțele trebuie să aibă în vedere, desigur, dorințele acuzatului, însă ele pot fi depășite atunci când este necesar în interesul justiției (...).

55. De asemenea, art. 6 parag. 3 lit. c) nu poate fi interpretat ca asigurând un drept la înlocuirea apărătorului public desemnat. (...)

64. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că reclamantul era capabil să participe efectiv la procesul său și că, în consecință, procedura penală, în ansamblu, nu poate fi considerată abuzivă.

În consecință, nu a fost încălcat art. 6 parag. 1 și 3 din Convenție *(hot. din 14 ianuarie 2003, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Croissant c. Germaniei*. Rambursarea cheltuielilor judiciare. 35. (...) Curtea reamintește că, în conformitate cu legislația germană, un acuzat care este achitat nu are, indiferent de mijloacele sale materiale, nicio obligație de a plăti nici costurile de judecată, nici onorariile avocaților numiți de instanță; toate aceste cheltuieli sunt suportate de stat. Pe de altă parte, o persoană condamnată are, în principiu, întotdeauna obligația de a plăti taxele și sumele avansate pentru avocații săi numiți de instanță, aceasta fiind considerată o consecință normală a condamnării. Numai în procedura de executare care urmează judecata finală situația financiară a persoanei condamnate joacă un rol; în acest sens, este irelevant dacă a avut mijloace suficiente în timpul procesului, numai situația lui după condamnare este relevantă.

36. Un astfel de sistem nu ar fi compatibil cu art. 6 din Convenție dacă ar afecta negativ echitabilitatea procedurilor. Cu toate acestea, nu se poate spune că sistemul produce, în general, un astfel de rezultat sau așa au stat lucrurile în cazul de față. După cum s-a menționat deja, numirea a trei apărători a fost compatibilă cu cerințele art. 6 (...). Prin urmare, nu este incompatibil cu această dispoziție ca reclamantul să fie obligat să plătească onorariile lor. Instanțele naționale au fost îndreptățite să considere necesară numirea lor, iar sumele pretinse de aceștia nu sunt excesive.

37. În sfârșit, nu este necesar să se decidă problema dacă, în cadrul unui sistem precum cel german, ar fi compatibilă cu art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție continuarea de către stat a urmăririi rambursării integrale sau parțiale a cheltuielilor după ce persoana care a fost condamnată a dovedit, în cadrul procedurii de executare, că nu are suficiente mijloace pentru a suporta costurile apărării sale (...).

38. Curtea concluzionează că ordinul de rambursare nu este incompatibil cu art. 6 parag. 3 lit. c). Pe acest aspect, de asemenea, nu a existat o încălcare a art. 6 *(hot. din 25 septembrie 1992, www.echr.coe.int)*.

Art. 92. Drepturile avocatului suspectului și inculpatului[1]. (1)[2] În cursul urmăririi penale, avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, cu excepția:

a) situației în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, prevăzute în cap. IV din titlul IV;

[1] Denumirea marginală a art. 92 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 53 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 92 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 54 din Legea nr. 255/2013.

b) percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante.

(2) Avocatul suspectului sau inculpatului poate solicita să fie încunoștințat de data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(3) Lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, dacă există dovada că acesta a fost încunoștințat în condițiile alin. (2).

(4) Avocatul suspectului sau inculpatului are de asemenea dreptul să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți, să formuleze plângeri, cereri și memorii.

(5) În cazul efectuării percheziției domiciliare, încunoștințarea prevăzută la alin. (2) se poate face și după prezentarea organului de urmărire penală la domiciliul persoanei ce urmează să fie percheziționată.

(6)[1] În cazul în care avocatul suspectului sau al inculpatului este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face mențiune despre aceasta și despre eventualele obiecțiuni formulate, iar actul este semnat și de avocat.

(7) În cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății, avocatul are dreptul să consulte actele dosarului, să îl asiste pe inculpat, să exercite drepturile procesuale ale acestuia, să formuleze plângeri, cereri, memorii, excepții și obiecțiuni.

(8) Avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea și realizarea unei apărări efective.

Reglementarea anterioară: art. 172 alin. (1)-(3) și (7) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH c. Austriei*. Protejarea secretului profesional. 62. Curtea observă că au fost respectate pe deplin garanțiile în ceea ce privește confiscarea documentelor: atunci când reprezentantul Asociației Avocaților a obiectat la confiscarea unui anume document, acesta a fost sigilat. Câteva zile mai târziu, judecătorul de instrucție a hotărât, în prezența reclamantului, care dintre fișiere erau supuse secretului profesional și a restituit câteva dintre ele reclamantului în temeiul acestui argument (...).

63. Ceea ce este frapant în această cauză este că aceleași garanții nu au fost respectate în privința datelor electronice. O serie de factori demonstrează că exercitarea drepturilor reclamanților în acest sens a fost restrânsă. În primul rând, membrul Asociației Avocaților, deși a fost prezent în timpul percheziționării sistemului informatic, era în mare parte ocupat cu supravegherea confiscării documentelor și, astfel, nu a putut să își exercite în mod adecvat funcția sa de supraveghere în ceea ce privește datele electronice. În al doilea rând, raportul care relata care criterii de căutare au fost utilizate și ce fișiere au fost copiate și confiscate nu a fost finalizat până la sfârșitul percheziției, ci doar mai târziu în cursul aceleiași zile. (...)

65. În ceea ce privește primul reclamant, această modalitate de efectuare a percheziției a contribuit la apariția riscului de imixtiune în dreptul său la secretul profesional (...). Este adevărat că primul reclamant, în mod contrar afirmațiilor sale în fața Curții, nu a pretins

[1] Alin. (6) și (7) ale art. 92 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 54 din Legea nr. 255/2013.

în fața autorităților naționale că ar fi fost avocatul companiei reclamante și nici că ar fi fost avocatul altei companii. Totuși, el a pretins pe parcursul procesului că ar fi activat în calitate de avocat pentru numeroase companii ale căror acțiuni erau deținute de cel de-al doilea reclamant. Mai mult, Guvernul nu a contestat afirmația reclamanților potrivit cărora datele electronice confiscate conțineau în mare parte aceeași informație ca și documentele pe suport de hârtie care au fost confiscate, dintre care unele au fost restituite primului reclamant de către judecătorul de instrucție ca fiind supuse secretului profesional. Astfel, se poate presupune, în mod rezonabil, că datele electronice confiscate conțineau, de asemenea, astfel de informații.

66. În concluzie, Curtea constată că nerespectarea de către ofițerii de poliție a unor garanții procedurale menite să prevină un abuz sau comportament arbitrar și să protejeze angajamentul avocatului de a respecta secretul profesional a făcut ca percheziția și confiscarea datelor electronice ale primului reclamant să fie disproporționate față de scopul legitim urmărit.

67. Mai mult, Curtea observă că angajamentul de respectare a secretului profesional dat de un avocat mai servește și faptului că protejează clientul. Ținând cont de constatările de mai sus că primul reclamant a reprezentat companii ale căror acțiuni erau deținute de cel de-al doilea reclamant și datele confiscate conțineau anumite informații supuse secretului profesional, Curtea nu vede niciun motiv să adopte o concluzie diferită în ceea ce-l privește pe cel de-al doilea reclamant.

68. În consecință, se constată o încălcare a art. 8 din Convenție în privința ambilor reclamanți *(hot. din 16 octombrie 2007, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Michaud c. Franței*. Secretul profesional al avocatului. Raportarea de către avocați a tranzacțiilor suspecte, în aplicarea reglementărilor privind prevenirea și combaterea spălării banilor. 117. Curtea notează cu această ocazie că a examinat în mai multe rânduri plângerile în temeiul art. 8 din Convenție ridicate de avocați în exercitarea profesiei lor. De exemplu, s-a pronunțat cu privire la compatibilitatea cu această Convenție a prevederilor privind perchezițiile și confiscările efectuate la birourile avocaților sau la domiciliul acestora (a se vedea *Niemietz c. Germaniei*, *Roemen și Schmit c. Luxemburgului*, *Sallinen și alții c. Finlandei*, *André și alții c. Franței* și *Xavier da Silveira c. Franței*), a celor privind interceptarea corespondenței între avocat și clientul său (a se vedea *Schönenberger și Durmaz c. Elveției*), a celor privind interceptarea convorbirilor unui avocat (a se vedea *Kopp c. Elveției*) și percheziționarea și confiscarea unor date electronice dintr-o firmă de avocatură (a se vedea *Sallinen și alții c. Finlandei*, precum și *Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH c. Austriei*).

S-a subliniat, în acest context, că, în temeiul art. 8, corespondența dintre un avocat și clientul său, indiferent de scopul său (...), se bucură de un statut privilegiat în cazul în care este vorba despre confidențialitate (a se vedea *Campbell c. Regatului Unit*, §§ 46-48, și, de asemenea, printre alte hotărâri, *Ekinci și Akalın c. Turciei*, § 47); aceasta se aplică, după cum s-a menționat mai devreme, tuturor formelor de comunicare între avocați și clienții lor. S-a mai spus, de asemenea, că „acordă o importanță deosebită" riscului de afectare a dreptului avocatului la secret profesional, deoarece „aceasta poate avea repercusiuni asupra bunei administrări a justiției" (a se vedea *Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH*, §§ 65 și 66, *Niemietz*, § 37, și *André și alții*, § 41), iar secretul profesional este baza relației de încredere dintre avocat și client (a se vedea *André și alții*, § 41, și *Xavier Da Silveira*, § 36). (...)

120. Întrebarea adresată Curții este deci aceea de a ști dacă, așa cum sunt puse în aplicare în Franța și în lumina scopului legitim urmărit, obligația de raportare a unei operațiuni suspecte aduce o atingere disproporționată secretului profesional al avocaților astfel înțeles. Ea reamintește, în acest context, că noțiunea de necesitate, în sensul art. 8 din Convenție, implică existența unei nevoi sociale imperioase și, mai ales, proporționalitatea ingerinței cu scopul legitim urmărit. (...)

123. Desigur, așa cum s-a menționat mai sus, secretul profesional al avocaților are o mare importanță atât pentru avocat și clientul său, cât și pentru buna funcționare a justiției. Aceasta rezidă în faptul de a nu avea îndoieli privind vreunul dintre principiile fundamentale pe care este plasată organizarea justiției într-o societate democratică. Cu toate acesta, el nu este intangibil, iar Curtea a avut deja ocazia să constate că acesta poate fi alterat atunci când intră în conflict cu dreptul la libertatea de exprimare a avocatului (...). Importanța acestuia trebuie pusă în balanță cu cea pe care statele membre o dau luptei împotriva spălării banilor proveniți din activități ilicite, susceptibili a servi finanțării unor activități infracționale, în special în domeniul traficului de stupefiante sau al terorismului internațional (...). Curtea observă, în acest sens, că directivele europene care stau la baza obligației de raportare pe care reclamantul o contestă se înscriu într-un ansamblu de instrumente internaționale al căror obiectiv comun este prevenirea activităților constituind o gravă amenințare la adresa democrației [a se vedea, mai ales, recomandările GAFI (*Groupe d'action financière / Financial Action Task Force – n.a.*) și Convenția Consiliului Europei din 16 mai 2005 privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțării terorismului (...)]. (...)

127. Este vorba, mai întâi, despre faptul că, după cum s-a menționat mai sus și identificat de către Consiliul de Stat, avocații nu sunt constrânși obligației de raportare decât în două cazuri. Primul este atunci când, în cadrul activității lor profesionale, ei participă în numele și pe seama clientului lor la tranzacții financiare sau imobiliare ori acționează în calitate de fideiusori. Al doilea este atunci când, tot în contextul activităților lor profesionale, își asistă clientul la pregătirea sau executarea tranzacțiilor privind anumite operațiuni definite: cumpărarea și vânzarea de bunuri imobile sau fonduri de comerț; gestionarea de fonduri, titluri sau alte active aparținând clientului; deschiderea de conturi bancare, de economii sau de titluri ori contracte de asigurare; organizarea aporturilor necesare pentru crearea de societăți; constituirea, gestionarea sau conducerea societăților; constituirea, gestionarea sau conducerea de fonduri fiduciare ori orice alte structuri similare; constituirea sau gestionarea de fonduri de dotare. Prin urmare, obligația de raportare nu privește decât activități îndepărtate de misiunea de apărare încredințată avocaților, similare celor efectuate de către alți profesioniști supuși acestor obligații.

În plus, Codul monetar și financiar precizează, în mod expres, că avocații nu sunt supuși acestei obligații atunci când activitatea în cauză „se referă la o procedură jurisdicțională, informațiile de care ei dispun sunt primite sau obținute înainte, în timpul sau după această procedură, inclusiv în contextul consilierii privind inițierea sau evitarea unei astfel de proceduri, sau atunci când oferă consultanță juridică, cu excepția cazului în care aceasta este furnizată în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului ori atunci când au cunoștință că respectivul client o solicită în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului" (art. L. 561-3 din Codul monetar și financiar).

128. Prin urmare, obligația de raportare nu atinge esența însăși a misiunii de apărare, care, după cum s-a menționat mai sus, constituie baza secretului profesional al avocaților.

129. Mai departe, importanță are faptul că legea stabilește un filtru de protecție a secretului profesional: avocații nu comunică declarațiile direct la Tracfin [*organul competent în materia prevenirii spălării banilor în Franța – n.a.*], ci, după caz, președintelui Ordinului avocaților la Consiliul de Stat și Curtea de Casație sau decanului baroului în care sunt înregistrați. Se poate considera că în acest stadiu, împărtășit cu un profesionist supus nu doar aceloraşi reguli deontologice, ci chiar ales de colegii săi pentru a le asigura respectarea, secretul profesional nu este alterat. Președintele Ordinului avocaților la Consiliul de Stat și Curtea de Casație sau decanul, în măsură mai mult decât oricine altcineva să aprecieze ce este acoperit sau nu de secretul profesional, nu transmit declarațiile la Tracfin decât după ce s-au asigurat de îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. L. 561-3 din Codul monetar și financiar (art. L. 561-17 din același cod). Guvernul precizează, în acest sens, că ei nu efectuează această transmitere dacă consideră că nu există suspiciune de spălare a banilor sau în cazul în care reiese că avocatul în cauză a crezut în mod greșit că trebuia să transmită informațiile primite cu ocazia activităților excluse din domeniul de aplicare a obligației de raportare. (...)

131. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că, așa cum este pusă în aplicare în Franța și având în vedere scopul legitim urmărit și importanța deosebită a acestuia într-o societate democratică, obligația de raportare a unei operațiuni suspecte nu aduce o atingere disproporționată secretului profesional al avocaților.

132. În consecință, nu a avut loc o încălcare a art. 8 din Convenție *(hot. din 6 decembrie 2012, www.echr.coe.int)*.

Art. 93. Asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. (1)[1] În cursul urmăririi penale, avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente are dreptul să fie încunoștințat în condițiile art. 92 alin. (2), să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală în condițiile art. 92, dreptul de a consulta actele dosarului și de a formula cereri și a depune memorii. Dispozițiile art. 89 alin. (1) se aplică în mod corespunzător.

(2) Avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente are dreptul prevăzut la art. 92 alin. (8).

(3) În cursul judecății, avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente exercită drepturile persoanei asistate, cu excepția celor pe care aceasta le exercită personal, și dreptul de a consulta actele dosarului.

(4) Asistența juridică este obligatorie când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă.

(5) Când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face singură apărarea, dispune luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

Reglementarea anterioară: art. 173 CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 93 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 55 din Legea nr. 255/2013.

Art. 94. Consultarea dosarului. (1)[1] Avocatul părților și al subiecților procesuali principali are dreptul de a solicita consultarea dosarului pe tot parcursul procesului penal. Acest drept nu poate fi exercitat, nici restrâns în mod abuziv.

(2) Consultarea dosarului presupune dreptul de a studia actele acestuia, dreptul de a nota date sau informații din dosar, precum și de a obține fotocopii pe cheltuiala clientului.

(3)[2] În cursul urmăririi penale, procurorul stabilește data și durata consultării într-un termen rezonabil. Acest drept poate fi delegat organului de cercetare penală.

(4) În cursul urmăririi penale, procurorul poate restricționa motivat consultarea dosarului, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale. După punerea în mișcare a acțiunii penale, restricționarea se poate dispune pentru cel mult 10 zile.

(5) În cursul urmăririi penale, avocatul are obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului.

(6) În toate cazurile, avocatului nu îi poate fi restricționat dreptul de a consulta declarațiile părții sau ale subiectului procesual principal pe care îl asistă ori îl reprezintă.

(7) În vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participă.

(8)[3] Dispozițiile prezentului articol se aplică în mod corespunzător cu privire la dreptul părților și al subiecților procesuali principali de a consulta dosarul.

Legislație conexă: Ordinul ministrului afacerilor interne nr. 64/2015 privind stabilirea unor măsuri organizatorice în scopul asigurării exercitării dreptului de a consulta dosarul penal (M. Of. nr. 500 din 7 iulie 2015).

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauza Forum Maritime S.A. c. României, hot. din 4 octombrie 2007, www.echr.coe.int, supra*, nr. 3 de la art. 85, *cauza Garcia Alva c. Germaniei, hot. din 13 februarie 2001, www.echr.coe.int, infra*, nr. 1 de la art. 203, *cauza Dincer Gül c. Germaniei, dec. din 4 ianuarie 2012, www.echr.coe.int, infra*, nr. 4 de la art. 285.

Art. 95. Dreptul de a formula plângere. (1) Avocatul are dreptul de a formula plângere, potrivit art. 336-339.

(2) În situațiile prevăzute la art. 89 alin. (2), art. 92 alin. (2) și art. 94, procurorul ierarhic superior este obligat să rezolve plângerea și să comunice soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore.

Reglementarea anterioară: art. 172 alin. (6) CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 94 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 56 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) și (4) ale art. 94 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 56 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (8) al art. 94 a fost introdus prin art. 102 pct. 57 din Legea nr. 255/2013.

Art. 96. Reprezentarea. În cursul procesului penal, suspectul, inculpatul, celelalte părți, precum și persoana vătămată pot fi reprezentați, cu excepția cazurilor în care prezența acestora este obligatorie sau este apreciată ca fiind necesară de procuror, judecător sau instanța de judecată, după caz.

Reglementarea anterioară: art. 174 alin. (1) și (2) CPP 1968.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Titlul IV. Probele, mijloacele de probă şi procedeele probatorii

Capitolul I. Reguli generale

Art. 97. Proba şi mijloacele de probă. (1) Constituie probă orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei şi care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

(2) Proba se obţine în procesul penal prin următoarele mijloace:

a) declaraţiile suspectului sau ale inculpatului;

b) declaraţiile persoanei vătămate;

c) declaraţiile părţii civile sau ale părţii responsabile civilmente;

d) declaraţiile martorilor;

e)[1] înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;

f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

(3)[2] Procedeul probatoriu este modalitatea legală de obţinere a mijlocului de probă.

Reglementarea anterioară: art. 63 alin. (1) şi art. 64 alin. (1) CPP 1968.

ADNOTĂRI

În ceea ce priveşte caracterul de mijloc de probă al raportului de constatare tehnico-ştiinţifică întocmit de specialiştii din cadrul D.N.A./D.I.I.C.O.T., se aplică regulile generale prevăzute de Codul de procedură penală. Ca atare, concluziile acestuia pot fi avute în vedere la soluţionarea cauzei, în condiţiile art. 103 CPP, în contextul tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului. Relevantă este şi practica instanţei de contencios constituţional, în sensul respingerii excepţiilor de neconstituţionalitate a art. 11 din O.U.G. nr. 43/2002, în forma anterioară abrogării alin. (3) şi (4) prin Legea nr. 255/2013 [„(3) Constatarea tehnico-ştiinţifică efectuată din dispoziţia scrisă a procurorului de specialiştii prevăzuţi la alin. (1) constituie mijloc de probă, în condiţiile legii. (4) Constatările tehnico-ştiinţifice şi expertizele pot fi efectuate şi de alţi specialişti sau experţi din instituţii publice sau private române sau străine, organizate potrivit legii, precum şi de specialişti sau experţi individuali autorizaţi sau recunoscuţi, potrivit legii"], Curtea precizând, printre altele:

„(...) O componentă a garanţiilor unui proces echitabil este principiul egalităţii armelor, ce semnifică tratarea egală a părţilor pe toată durata desfăşurării procedurii în faţa unei instanţe de judecată, fără ca una să fie dezavantajată în raport cu cealaltă. Aşa fiind, nu se

[1] Lit. e) de la alin. (2) al art. 97 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 58 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 97 a fost introdus prin art. 102 pct. 59 din Legea nr. 255/2013.

poate aprecia că se încalcă principiul egalității armelor atunci când procedura contestată, în ansamblul ei, nu a respectat exigențele dreptului la un proces echitabil.

Totodată, principiul contradictorialității, o altă componentă a dreptului la un proces echitabil, presupune, în esență, posibilitatea pentru părțile unui proces de a lua cunoștință de toate probele și observațiile prezentate judecătorului, de natură să îi influențeze decizia, și de a le discuta.

Or, Curtea reține că în cauza de față partea putea să ia cunoștință de existența constatării tehnico-științifice – mijloc de probă efectuat de specialiștii din cadrul Direcției Naționale Anticorupție – odată cu prezentarea materialului de urmărire penală, în condițiile art. 250-254 CPP [*din 1968 – n.a.*]. Așadar, **partea poate formula obiecții la raportul de constatare sau poate contesta în fața instanței de judecată, în condiții de contradictorialitate, mijlocul de probă respectiv** (*s.n.*).

De asemenea, Curtea a constatat că o reglementare similară cu cea criticată este cuprinsă în art. 112 CPP, potrivit căruia, în anumite cazuri, organul de urmărire penală poate folosi cunoștințele unui specialist sau tehnician, dispunând, din oficiu sau la cerere, efectuarea unei constatări tehnico-științifice, care se efectuează, de regulă, de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul ori pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală, dar care poate fi efectuată și de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul altor organe.

Pe de altă parte, Curtea a observat că «în procesul deliberării judecătorul verifică și evaluează materialul probator și își fundamentează soluția pe întregul probatoriu administrat în cauză, prin coroborarea și aprecierea probelor, iar nu prin raportarea exclusivă la constatările tehnico-științifice întocmite de specialiștii prevăzuți de textele de lege criticate. Așadar, judecata se desfășoară de către o instanță independentă și imparțială, în condiții de publicitate, oralitate și contradictorialitate, iar **judecătorul își fundamentează soluția pe întregul probatoriu administrat, verificând, evaluând și coroborând probele, astfel că informațiile conținute în constatările tehnico-științifice nu pot crea în mod concret riscul unui abuz de procedură** (*s.n.*). În acest sens, s-a pronunțat Curtea Constituțională prin Decizia nr. 524/2006 (...)» *(dec. nr. 1456 din 4 noiembrie 2010, M. Of. nr. 6 din 4 ianuarie 2011).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Probă, mijloc de probă și procedeu probatoriu. 20. Legea procesual penală delimitează conceptual cele trei noțiuni: probă, mijloc de probă și procedeu probatoriu. Cu toate că, deseori, în limbajul juridic curent noțiunea de probă, în sens larg, include atât proba propriu-zisă, cât și mijlocul de probă, sub aspect tehnic procesual, cele două noțiuni au conținuturi și sensuri distincte. Astfel, probele sunt elemente de fapt, în timp ce mijlocele de probă sunt modalități legale folosite pentru dovedirea elementelor de fapt. De asemenea, trebuie subliniată diferența între mijloacele de probă și procedeele probatorii, noțiuni aflate într-o relație etiologică. Spre exemplu, declarațiile suspectului sau ale inculpatului, declarațiile persoanei vătămate, ale părții civile sau ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor și declarațiile experților sunt mijloace de probă obținute prin audierea acestor persoane sau prin procedee probatorii auxiliare, cum sunt confruntarea sau videoconferința; înscrisurile și mijloacele materiale de probă, ca mijloace de probă, pot fi obținute prin

procedee probatorii ca percheziţia, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, cercetarea locului faptei, reconstituirea sau reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale; rapoartele de expertiză, ca mijloace de probă, sunt obţinute prin expertize, ca procedee probatorii; iar procesele-verbale, ca mijloace de probă, sunt obţinute prin procedee probatorii precum identificarea persoanelor şi a obiectelor, metode speciale de supraveghere sau cercetare, amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane sau utilizarea investigatorilor sub acoperire, a celor cu identitate reală sau a colaboratorilor; iar fotografia, ca mijloc de probă, se obţine prin procedeul probatoriu al fotografierii *(dec. nr. 383 din 27 mai 2015, M. Of. nr. 535 din 17 iulie 2015)*.

II. Instanţe judecătoreşti

2. Procese-verbale întocmite de Agenţia Naţională de Administrare Fiscală. Natură juridică. Procesele-verbale întocmite de A.N.A.F. constituie acte de sesizare a organelor de urmărire penală, faţă de dispoziţiile art. 198 alin. (2) raportat la art. 61 alin. (1) lit. a) CPP, şi sunt, totodată, înscrisuri care pot servi ca mijloace de probă în procesul penal, în condiţiile art. 97 alin. (2) lit. e) coroborat cu art. 198 alin. (1) CPP. Contrar susţinerilor apărării, instanţa învederează că legea procesual penală prevede o sferă mai largă a mijloacelor de probă, spre deosebire de alte materii (cum este şi cea fiscală), având în vedere necesitatea aflării adevărului, consacrată ca principiu la art. 5 CPP *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., înch. F din 29 decembrie 2014, nepublicată)*.

3. Comportament simulat. Testarea sincerităţii cu ajutorul tehnicilor de tip poligraf. Valoare probatorie. La pronunţarea unei hotărâri de condamnare, instanţa trebuie să îşi formeze convingerea cu privire la vinovăţia inculpatului pe bază de probe sigure, certe şi decisive, orice îndoială fiind în favoarea inculpatului, conform principiului *in dubio pro reo*. Potrivit art. 99 alin. (2) CPP, suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumţia de nevinovăţie, nefiind obligat să îşi dovedească nevinovăţia, şi are dreptul de a nu contribui la propria acuzare. Probele indirecte pot conduce la anumite concluzii în cauza penală numai în măsura în care se coroborează cu conţinutul altor probe, directe sau indirecte.

Rezultatul testului poligraf, fără a putea fi ignorat de organele de urmărire penală şi de instanţă, nu constituie probă în sensul art. 97 alin. (2) CPP, ci poate constitui numai un indiciu care trebuie coroborat însă cu alte probe certe, chiar dacă nu obligatoriu directe, de natură să întemeieze, dincolo de orice îndoială rezonabilă, o soluţie de condamnare. Referitor la valoarea probatorie a rezultatului testării comportamentului simulat, după cum s-a arătat în literatura de specialitate, din punct de vedere psihologic, se apreciază că actualele înregistrări poligrafice sunt relativ imperfecte, indicatorii utilizaţi în detecţia nesincerităţii fiind dependenţi de manifestările emotive, de forma în care se manifestă simularea şi de calea periferică a evidenţierii ei. Există, de pildă, factori frenatori de natură să influenţeze negativ detecţia simulării, principalii fiind: nervozitatea excesivă, determinată de frica de a fi bănuit pe nedrept, stările fiziologice proaste, cum sunt cele specifice bolilor cardiovasculare, dereglărilor respiratorii, infecţiilor, deficienţe psihice, în special debilitatea mintală, precum şi nevrozele şi psihozele, insensibilitatea emotivă.

Din perspectivă procesual penală, testarea sincerităţii cu ajutorul tehnicilor de tip poligraf nu face parte din mijloacele de probă prevăzute de lege, după cum nu se înscrie nici printre modalităţile de ascultare a inculpatului. Cu atât mai puţin poate fi concludent refuzul unei persoane de a se supune unei asemenea testări, în sensul caracterizării acesteia

sau a declarațiilor sale ca fiind nesincere *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 689/A din 7 mai 2015, în R.R.D.J. nr. 6/2015, p. 135-148).*

4. A se vedea *I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, nepublicată, infra*, nr. 2 de la art. 172.

Art. 98. Obiectul probațiunii. Constituie obiect al probei:
a) existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat;
b) faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă;
c) faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;
d) orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.

Art. 99. Sarcina probei. (1) În acțiunea penală sarcina probei aparține în principal procurorului, iar în acțiunea civilă, părții civile ori, după caz, procurorului care exercită acțiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă.

(2) Suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție, nefiind obligat să își dovedească nevinovăția, și are dreptul de a nu contribui la propria acuzare.

(3) În procesul penal, persoana vătămată, suspectul și părțile au dreptul de a propune organelor judiciare administrarea de probe.

Reglementarea anterioară: art. 66 și art. 67 alin. (1) CPP 1968.

Legislație conexă: 1. Art. 6 parag. 3 lit. d) CEDO.

2. A se vedea și Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L nr. 65 din 11 martie 2016).

✍ Referitor la prezumția de nevinovăție și aflarea adevărului, a se vedea și *supra*, art. 4 și art. 5.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *O'Halloran și Francis c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Obligarea unei persoane să furnizeze documente sau informații care servesc la inculparea sa. 45. În cauza *Funke c. Franței*, reclamantul a fost condamnat pentru neprezentarea de „acte și documente (...) referitoare la operațiunile de interes pentru departamentul [vamal]", despre care ei au considerat că trebuie să existe (art. 65 din Codul vamal). Curtea a constatat că încercarea de a obliga însuși reclamantul să furnizeze dovezi ale infracțiunilor pe care se presupune că el le-ar fi comis i-a încălcat dreptul de a păstra tăcerea și de a nu contribui la propria incriminare. (...)

47. Cauza *Saunders c. Regatului Unit* a făcut referire la utilizarea în cadrul procesului penal al reclamatului a declarațiilor care au fost obținute în urma constrângerii legale, în conformitate cu Legea Societăților din 1985. Prevederile naționale solicitau funcționarilor

din societăţi să ţină registre şi să emită documente, să participe în cadrul inspecţiilor şi să asiste inspectorii în investigaţia lor, care putea să se soldeze cu aplicarea unei amenzi sau a pedepsei cu închisoarea pentru doi ani. Curtea a făcut referire la cauzele *John Murray c. Regatului Unit* şi *Funke c. Franţei* şi a constatat că dreptul de a nu se autoincrimina ţinea în primul rând de respectarea voinţei suspectului de a păstra tăcerea. Aceasta nu se extindea la utilizarea în cadrul procedurilor penale de materiale care pot fi obţinute de la suspect prin utilizarea autorităţii, dar care aveau o existenţă independentă de voinţa suspectului, cum ar fi probe de respiraţie, sânge şi urină. Curtea a considerat că întrebarea referitoare la utilizarea de către acuzare a declaraţiilor obţinute de la reclamant de către inspectori în urma constrângerii a constituit o încălcare nejustificată a dreptului „de a examina în lumina tuturor circumstanţelor cauzei": în special, a trebuit să se stabilească dacă reclamantul a fost constrâns să dea probe şi dacă utilizarea mărturiei a denaturat principiile de bază ale unui proces echitabil în temeiul art. 6 parag. 1. (...)

50. În cauza *Weh c. Austriei* (...), reclamantul a fost amendat pentru că a oferit informaţii inexacte ca răspuns la o solicitare din partea Autorităţii de District în temeiul Legii cu privire la Autovehicule, pentru a dezvălui numele şi adresa conducătorului maşinii sale la o anumită dată. Acţiunea fusese deja pornită împotriva unui făptuitor necunoscut. Curtea a refuzat să se bazeze pe cazurile anterioare *P., R.* şi *H. c. Austriei* şi a constatat că reclamantul nu a fost obligat să facă mai mult decât să statueze un simplu fapt – cine era conducătorul autovehiculului său –, fapt ce nu a fost, în sine, incriminator. Curtea a constatat că, în această cauză, nu a existat nicio legătură între procedura penală care a fost iniţiată împotriva unor persoane necunoscute şi procedura în care reclamantul a fost amendat pentru că a oferit informaţii inexacte (a se vedea *Weh*, §§ 32-56).

51. În *Shannon c. Regatului Unit* (...), reclamantul a fost obligat să ofere informaţii unui ofiţer de urmărire penală despre un furt şi ţinerea contabilităţii false în temeiul Ordinului cu privire la veniturile obţinute de pe urma comiterii de infracţiuni (Irlanda de Nord) din 1996. El nu a participat la un interviu pentru a oferi informaţii şi a fost amendat. Deşi reclamantul a fost achitat în acţiunea de bază împotriva sa pentru contabilitate falsă şi pregătirea fraudei care rezultă din aceleaşi fapte, Curtea a concluzionat că poate examina pretenţia reclamantului privind ingerinţa în dreptul său de a nu se autoincrimina. În ceea ce priveşte justificarea pentru măsurile coercitive, Curtea a constatat că nu toate măsurile coercitive generează o concluzie privind existenţa unei ingerinţe nejustificate în dreptul de a nu se autoincrimina. Curtea a constatat că nici cadrul de securitate, nici protecţia procedurală disponibilă nu ar putea justifica măsurile luate în această cauză (a se vedea *Shannon*, §§ 26-40). (...)

53. (...) Este adevărat, după cum au indicat reclamanţii, că, în toate cazurile de până la momentul în care a fost aplicată „constrângerea directă" pentru a solicita unui suspect real sau potenţial să furnizeze informaţii care au contribuit sau care ar fi putut contribui la condamnarea sa, Curtea a constatat o încălcare a privilegiului reclamantului împotriva autoincriminării, deşi aceasta nu presupune că orice constrângere directă va conduce automat la o încălcare. În timp ce dreptul la un proces echitabil în temeiul art. 6 este un drept necondiţionat, un proces echitabil nu poate fi obiectul unei singure reguli invariabile, ci trebuie să depindă de circumstanţele fiecărei cauze în parte. (...)

56. Natura şi gradul de constrângere folosite pentru a obţine probe în cazul dlui O'Halloran sau încercarea de a obţine probe în cazul dlui Francis au fost stabilite în notificarea de urmărire penală pe care a primit-o fiecare reclamant. Ei au fost informaţi că, în calitate de

deținători înregistrați ai vehiculelor lor, li se solicită să furnizeze numele și adresa completă ale conducătorului auto, la timpul și data specificate. Fiecare dintre ei a fost informat că nefurnizarea de informații reprezenta o infracțiune în temeiul art. 172 din Legea privind Traficul Rutier din 1988. Pedeapsa pentru nerespectarea obligației de a oferi informații era o amendă de până la 1.000 lire sterline, precum și privarea de dreptul de a conduce sau aplicarea a trei puncte de penalizare. (...)

62. Având în vedere toate circumstanțele cauzei, inclusiv natura particulară a reglementărilor și caracterul limitat al informațiilor solicitate printr-o notificare în temeiul art. 172 din Legea privind Traficul Rutier din 1988, Curtea consideră că esența dreptului reclamanților de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina nu a fost încălcată.

63. Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 29 iunie 2007, www.echr.coe.int)*.

2. A se vedea *cauza Jalloh c. Germaniei (Marea Cameră), hot. din 11 iulie 2006, www.echr.coe.int, infra*, nr. 4 de la art. 102.

Art. 100. Administrarea probelor. (1) În cursul urmăririi penale, organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu ori la cerere.

(2) În cursul judecății, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale.

(3)[1] Cererea privitoare la administrarea unor probe formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății se admite ori se respinge, motivat, de către organele judiciare.

(4) Organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când:

a) proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză;

b) se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă;

c) proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu;

d) proba este imposibil de obținut;

e) cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;

f) administrarea probei este contrară legii.

Reglementarea anterioară: art. 65 și art. 67 alin. (2) și (3) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Băcanu și SC „R" SA c. României*. Dreptul inculpatului de a solicita audierea unor martori. 75. Curtea reamintește că art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție lasă în sarcina instanțelor interne, tot ca principiu, să judece utilitatea unei probe cu martori propuse. cest articol nu impune convocarea și interogarea oricărui martor al apărării: după cum arată și sintagma „în aceleași condiții", obiectivul său esențial este egalitatea deplină a

[1] Alin. (3) al art. 100 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 60 din Legea nr. 255/2013.

armelor. Totuşi, noţiunea de „egalitate a armelor" nu epuizează conţinutul parag. 3 lit. d) al art. 6 şi nici al parag. 1 al aceluiaşi articol, acesta reprezentând una dintre multele sale aplicaţii. Într-adevăr, nu este suficient să se demonstreze că „acuzatul" nu a putut să interogheze un anumit martor al apărării; trebuie ca partea interesată să arate că audierea martorului respectiv era necesară pentru aflarea adevărului şi că refuzul de a-l interoga a cauzat un prejudiciu dreptului la apărare.

76. În speţă, Curtea observă că a avut loc o confruntare directă, în şedinţă publică, între partea vătămată şi reclamanţi. Ea arată că, dacă anumite întrebări au fost respinse de judecători, altele au fost permise. Or, din încheierea de şedinţă nu reiese că respingerea întrebărilor a fost arbitrară sau că ar fi limitat interogatoriul în aşa măsură încât dreptul la apărare să fi fost încălcat.

77. Cu toate că acest aspect al capătului de cerere, luat izolat, nu este susceptibil să constituie o încălcare a Convenţiei, în aprecierea Curţii, analiza ansamblului actelor îndeplinite în cadrul procedurii dezvăluie, în speţă, un dezechilibru ce a adus atingere exercitării dreptului la apărare al reclamanţilor.

78. Într-adevăr, Curtea observă că reclamanţii nu au putut în niciun stadiu al procedurii să interogheze sau să obţină interogarea anumitor martori, în ciuda complexităţii cauzei ce ţinea de circumstanţele controversate ale înfiinţării şi funcţionării unei bănci conduse de un important om politic. Curtea mai observă că toate celelalte cereri în probaţiune ale reclamanţilor au fost respinse de instanţe.

79. În acest sens, Curtea este surprinsă nu numai de numărul cererilor în probaţiune respinse, ci mai ales de argumentele lapidare şi stereotipe pe care instanţele le-au oferit pentru a motiva acest refuz, deşi de fiecare dată reclamanţii au avut grijă să detalieze motivele cererilor şi utilitatea acestor probe.

80. Având în vedere cele de mai sus, trebuie constatat că întreg ansamblul probatoriu avut în vedere de reclamanţi, care se baza în principal pe audierea martorilor în contradictoriu şi în şedinţă publică, a fost compromis .

81. În aceste condiţii, Curtea consideră că nu ar trebui să speculeze cu privire la caracterul fundamental sau nu al audierilor ori al celorlalte cereri în probaţiune formulate de reclamanţi, din moment ce apreciază că, în orice caz, ele ar fi putut contribui, în circumstanţele speţei, la echilibrul şi la egalitatea ce trebuie să existe pe toată durata procesului între acuzare şi apărare. Astfel, economia generală a procesului impunea să le fie acordat reclamanţilor dreptul de a interoga sau de a obţine interogarea unuia sau a mai multor martori, la alegerea lor.

82. În concluzie, având în vedere importanţa respectării drepturilor la apărare în procesul penal, Curtea apreciază, ţinând cont de circumstanţele deosebite ale speţei, că aceste drepturi au suferit asemenea limitări, încât reclamanţii nu au avut parte de un proces echitabil. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţie *(hot. din 3 martie 2009, M. Of. nr. 484 din 13 iulie 2009).*

2. A se vedea *cauza V.D. c. României, hot. din 16 februarie 2010, www.echr.coe.int, infra,* nr. 1 de la art. 111.

Art. 101. Principiul loialităţii administrării probelor. (1) Este oprit a se întrebuinţa violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obţine probe.

(2) Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-şi aminti şi de a relata în mod conştient şi voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicţia se aplică chiar dacă persoana ascultată îşi dă consimţământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare.

(3) Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acţionează pentru acestea să provoace o persoană să săvârşească ori să continue săvârşirea unei fapte penale, în scopul obţinerii unei probe.

Reglementarea anterioară: art. 68 CPP 1968.

✍ A se vedea şi *infra*, art. 148 referitor la utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală şi a colaboratorilor, precum şi art. 150 privind participarea autorizată la anumite activităţi.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţele judecătoreşti

Principiul loialităţii administrării probelor. Condiţii pentru existenţa provocării. Principala critică a inculpatului susţinută de către ambii apărători aleşi este motivată pe existenţa provocării în cauză şi pe solicitarea ca în acest temei să se dispună achitarea, în baza art. 16 alin. (1) lit. a) CPP, pe motiv că fapta nu există, sau art. 16 alin. (1) lit. b) CPP, pe motiv că fapta nu a fost săvârşită cu vinovăţia prevăzută de lege, aspecte neconfirmate de probatoriul administrat.

Potrivit art. 101 alin. (1) şi (3) CPP, „este oprit a se întrebuinţa violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obţine probe. (...) Instanţa de control judiciar apreciază că nu îşi găsesc aplicabilitate în speţă dispoziţiile art. 101 CPP, activitatea desfăşurată de denunţătoare neputând fi subsumată noţiunii de „determinare" a inculpatului să săvârşească sau să continue comiterea faptei penale de care este acuzat, în scopul obţinerii de probe, aşa cum prevede textul de lege invocat de apărare. Sub acest aspect, curtea arată că, în conformitate cu jurisprudenţa instanţei de contencios european referitoare la art. 6 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, precum şi cu dispoziţiile art. 101 CPP, activitatea investigatorului sub acoperire, a colaboratorului acestuia şi a altor persoane care acţionează pentru organul judiciar, aşa cum este martorul denunţător, respectă garanţiile conferite de art. 6 din Convenţie şi norma internă menţionată, neexistând o provocare dacă se limitează la examinarea, de o manieră pasivă, a activităţii infracţionale şi punerea la dispoziţia organelor judiciare a datelor necesare pentru dovedirea faptelor şi tragerea la răspunderea penală a făptuitorului, fără a exercita asupra persoanei o influenţă de natură a instiga la comiterea unei infracţiuni care, altfel, nu ar fi fost săvârşită, în scopul de a face posibilă constatarea infracţiunii (cauzele *Ramanauskas c. Lituaniei*, *Lüdi c. Elveţiei*, *Teixeira de Castro c. Portugaliei* şi *Constantin şi Stoian c. României*). În jurisprudenţa sa recentă, C.E.D.O. a dezvoltat conceptul de „provocare" distinct de folosirea legitimă a operaţiunilor sub acoperire, subliniind încă o dată obligaţia instanţelor naţionale de a proceda la o examinare atentă a materialului din dosar, în cazul în care inculpatul invocă instigarea din partea poliţiei. De asemenea, Curtea a mai stabilit că nu se poate reţine provocarea acuzatului de către organele judiciare, în măsura în care intenţia infracţională

era deja luată, existând predispoziția făptuitorului de a comite infracțiunea (și nu creată prin acțiunea organului judiciar), iar autoritățile judiciare aveau motive întemeiate să suspecteze activitățile ilicite ale persoanei respective.

În ceea ce privește prima condiție în raport cu care instanțele naționale apreciază asupra existenței provocării în lumina jurisprudenței C.E.D.O., referitoare la probarea situației infracționale prin solicitarea investigatorului ori colaboratorului sau la existența unei invitații exprese la comiterea faptei din partea unui denunțător ori a unui martor anonim, se constată, din probele administrate în cauză în ambele faze procesuale, că, dimpotrivă, inculpatul cunoștea discuțiile pe care martora F.I. le avusese cu coinculpata B.R.M. cu privire la solicitarea sumei de 2.000 euro pentru ca fiul denunțătoarei să fie scos la muncă, așa cum rezultă din declarația martorei denunțătoare dată inclusiv în fața primei instanțe, precum și din denunțul formulat. (...) Faptul că martora denunțătoare a discutat cu organele de urmărire penală despre prezența acesteia în domiciliul inculpaților în vederea înregistrării discuțiilor ambientale se încadrează în operațiunile specifice de investigare a acestor infracțiuni de corupție în condițiile prevăzute de lege, întrucât denunțătoarea a purtat asupra sa tehnică de înregistrate audio-video, activitate autorizată prin încheierea judecătoriului de drepturi și libertăți de la Tribunalul Timiș nr. 172/ST din 22 iulie 2014, iar prin declarația dată în fața primei instanțe, martora denunțătoare a arătat că, anterior discuției pe care a avut-o cu organele de urmărire penală, a discutat cu inculpata B.R.M. în vederea unei întâlniri cu privire la rezolvarea situației fiului său, discuții pe care le-a avut și în anii 2012-2013, când inculpata B.R.M. i-a cerut suma de 2.000 euro, chiar și în tranșe, pentru a-i da soțului său în vederea scoaterii la muncă a fiului denunțătoarei. După formularea denunțului, organele judiciare, având indicii ale comiterii unei fapte de corupție și cu privire la posibila implicare a inculpaților, au efectuat activitățile specifice pentru stabilirea adevărului și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate, constatând că aspectele relevate de martora denunțătoare sunt confirmate de probatoriul administrat.

Pe de altă parte, folosirea înregistrărilor în mediu ambiental realizată de către martora denunțătoare nu constituie o încălcare a normei penale, având în vedere faptul că inculpatul a comis infracțiunea de luare de mită fără vreo intervenție a denunțătorului. Faptul că inculpatul B.D.M. nu a fost provocat de denunțătoare în data de 23 iulie 2014 rezultă și din neîndeplinirea celei de-a doua condiții a provocării, respectiv existența unor indicii că fapta nu a fost săvârșită fără intervenția martorului denunțător *(C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 741/A din 22 iulie 2015, nepublicată)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Lagutin și alții c. Rusiei*. Utilizarea investigatorilor sub acoperire. Asigurarea echității procedurii. Condiții. Obligația instanței de a verifica existența provocării.
89. Principiile generale referitoare la garanțiile unui proces echitabil în contextul tehnicilor de investigare sub acoperire folosite pentru a combate traficul de droguri și corupția sunt stabilite în jurisprudența extinsă a Curții, rezumată în cauza *Bannikova c. Rusiei* și *Veselov și alții c. Rusiei* (§§ 88-94).

90. În timp ce Curtea acceptă utilizarea agenților sub acoperire ca o tehnică de investigație legitimă de combatere a infracțiunilor grave, aceasta impune existența garanțiilor adecvate

B.C.U. „I. EMINESCU" IAȘI D R E P T.

împotriva abuzurilor, pentru că interesul public nu poate justifica folosirea probelor obținute ca rezultat al provocării poliției. Mai precis, Convenția nu se opune întemeierii, în etapa preliminară de investigare și atunci când natura infracțiunii o poate justifica, pe surse precum informatorii anonimi. Cu toate acestea, utilizarea ulterioară a acestor surse de către instanța de judecată pentru a dispune o condamnare este o chestiune diferită și este acceptabilă numai dacă există garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, în special o procedură clară și previzibilă de autorizare, punere în aplicare și supraveghere a măsurilor investigative în cauză.

91. Atunci când dovezile principale provin dintr-o operațiune sub acoperire, cum ar fi o cumpărare autorizată de droguri, autoritățile trebuie să fie în măsură să demonstreze că au avut motive întemeiate pentru organizarea operațiunii sub acoperire. În special, acestea ar trebui să fie în posesia unor probe concrete și obiective care să demonstreze că fuseseră făcuți deja pașii inițiali pentru comiterea faptelor care constituie infracțiunea pentru care reclamantul este ulterior urmărit penal. Curtea a precizat că orice informație pe care autoritățile se bazează trebuie să poată fi verificată.

92. În plus, orice operațiune sub acoperire trebuie să respecte cerința ca ancheta să se desfășoare într-un mod esențialmente pasiv. Prin urmare, este esențial în fiecare caz a se stabili dacă fapta penală era deja în curs de desfășurare în momentul în care poliția a intervenit. (...)

94. Curtea a subliniat rolul instanțelor judecătorești naționale învestite cu soluționarea dosarelor penale în care acuzații susțin că au fost provocați la comiterea unei infracțiuni. Orice motiv discutabil privind provocarea impune instanțelor obligația de a-l examina într-un mod compatibil cu dreptul la un proces echitabil. Procedura care trebuie urmată trebuie să fie contradictorie, aprofundată, cuprinzătoare și concludentă cu privire la problema provocării, impunând procurorului sarcina demonstrării că nu a existat nicio provocare. Domeniul de aplicare a controlului jurisdicțional trebuie să includă motivele pentru care a fost organizată operațiunea sub acoperire, gradul de implicare a poliției în comiterea infracțiunii și natura oricărei incitări sau presiuni la care reclamantul a fost supus (...).

95. Mai mult decât atât, în cazul în care lipsa divulgării dosarului sau interpretările divergente ale părților cu privire la evenimentele petrecute împiedică Curtea să stabilească cu un grad suficient de certitudine dacă reclamantul a fost supus sau nu unei provocări din partea poliției, aspectul procedural devine decisiv.

96. În plus, Curtea a constatat că o recunoaștere a vinovăției în ceea ce privește acuzațiile penale nu eliberează instanța de judecată de obligația de a examina acuzațiile de provocare.

97. În cele din urmă, Curtea reiterează că este o caracteristică comună multor cazuri privind agenții provocatori ca reclamantul să fie exclus de la ridicarea de excepții cu privire la provocare, deoarece dovezile relevante nu au fost prezentate apărării, de multe ori printr-o decizie oficială în care se invocă un motiv de interes public acordat anumitor categorii de probe.

98. Curtea, recunoscând în același timp că dreptul la un proces penal echitabil include dreptul de a fi puse la dispoziție toate probele materiale aflate în posesia acuzării, atât în favoarea, cât și împotriva acuzatului, a acceptat totuși că pot exista restricții privind dreptul la o procedură complet contradictorie în cazul în care este strict necesar, în funcție de un interes public compensatoriu puternic, cum ar fi securitatea națională, necesitatea de a păstra anumite metode secrete de investigare polițienească sau de protecție a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane. Cu toate acestea, nu va fi un proces echitabil decât

dacă toate dificultăţile cauzate reclamantului prin limitarea drepturilor sale sunt suficient contrabalansate de procedurile urmate de autorităţile judiciare.

99. În consecinţă, în cazurile în care se invocă necesitatea unui interes public, Curtea a considerat că este esenţial să se examineze procedura prin care excepţia provocării a fost examinată, în scopul de a se asigura că drepturile la apărare au fost protejate în mod adecvat, în special dreptul la o procedură contradictorie şi la egalitatea de arme. Procedura în cauzele respective a fost după cum urmează: materialul apreciat ca având imunitate de interes public a fost pus la dispoziţia judecătorului în procedura *ex parte*, iar judecătorul urma a decide dacă oricare dintre materialele confidenţiale ar putea ajuta apărarea, în special pentru a argumenta provocarea, caz în care ar fi fost obligat la a dispune dezvăluirea lor. Curtea a constatat, în special, că problema provocării, dacă este decisă de judecătorul care se pronunţă, de asemenea, asupra vinovăţiei sau nevinovăţiei acuzatului, este prea strâns legată de esenţa acuzaţiei penale pentru a exclude apărarea de la un deplin acces la toate materialele la care procurorul a avut acces. Ulterior, Curtea a examinat posibilitatea de a utiliza avocaţi speciali pentru a contrabalansa procedura neechitabilă cauzată de lipsa dezvăluirii complete în cazuri privind securitatea naţională, dar a considerat, de asemenea, că o astfel de abordare trebuie analizată din perspectiva egalităţii armelor, în funcţie de importanţa materialului nedivulgat apărării faţă de rezultatul procesului.

100. Deşi cauzele de mai sus vizează situaţia specifică a nedivulgării de informaţii admise ca probe, Curtea a adoptat o aplicare mai largă a principiilor prevăzute în acestea, extinzându-le la întreaga procedură prin care excepţia provocării a fost determinată. Chiar dacă informaţiile în cauză nu au făcut parte din dosarul de urmărire penală şi nu au fost admise ca probe, datoria instanţei de a examina excepţia provocării şi de a asigura corectitudinea generală a procesului impune ca toate informaţiile relevante, în special cele cu privire la suspiciunile cu privire la comportamentul anterior al reclamantului, să poată fi puse în discuţie în mod deschis în faţa instanţei de judecată sau analizate într-o manieră contradictorie.

101. Pentru aceleaşi motive, Curtea va solicita în general ca agenţii sub acoperire şi alţi martori care ar putea depune mărturie cu privire la problema provocării să poată fi audiaţi în instanţă şi să fie examinaţi de apărare sau cel puţin să fie prezentate motive detaliate ale imposibilităţii folosirii unei asemenea proceduri. (...)

118. În speţă, instanţele de judecată, atunci când s-au confruntat cu o plauzibilă – şi chiar discutabilă – afirmaţie că ofiţerii de poliţie sub acoperire şi informatorii nu au acţionat într-un mod pasiv, ar fi trebuit să analizeze dacă rezultatele cumpărărilor autorizate erau admisibile ca dovadă, în special verificând faptul că acestea nu au fost afectate de provocare. Interpretată în lumina jurisprudenţei Curţii, această cerinţă determină obligaţia de a stabili în cadrul unei proceduri contradictorii motivele pentru care operaţiunea a fost organizată, gradul de implicare a poliţiei în infracţiune şi natura provocării sau presiunea la care reclamantul a fost supus.

119. Curtea subliniază că importanţa rolului de supraveghere al instanţelor şi responsabilitatea lor cresc într-un sistem în care operaţiunile poliţiei au loc fără un cadru legal suficient sau fără măsuri de siguranţă adecvate, cum este în general cazul Rusiei. Într-un astfel de sistem, examinarea judiciară a excepţiei provocării oferă singurul mijloc eficient de verificare a valabilităţii motivelor operaţiunilor sub acoperire şi dacă agenţii au rămas „în esenţă pasivi" în timpul acestor operaţiuni.

120. Curtea reiterează că, pentru a examina eficient o excepție privind provocarea, este de datoria instanței de judecată să ia măsurile necesare pentru a descoperi adevărul, ținând seama de faptul că revine acuzării sarcina de a demonstra că nu există provocare. Aceasta include sarcina de a stabili ce materiale trebuie să facă parte din dosar pentru a examina excepția provocării.

121. În toate aceste cauze penale, atunci când poliția antidrog se bazează pe informații clasificate din surse nedezvăluite care îi implicau pe reclamanți în traficul de droguri, revine instanțelor judecătorești naționale să verifice existența unei astfel de informații înainte de primul contact dintre agentul sub acoperire și suspect, pentru a evalua conținutul acestor informații și pentru a decide dacă pot sau nu fi cunoscute de apărare. În împrejurările din speță, provocarea nu putea fi examinată fără a solicita toate materialele relevante cu privire la pretinsele pre-existente „informații operaționale" incriminatorii față de reclamanți înainte de efectuarea operațiunilor sub acoperire și chestionarea agenților acoperiți despre primele etape ale infiltrării lor. Cu toate acestea, instanțele judecătorești nu au făcut nicio încercare pentru a verifica susținerile poliției antidrog și au acceptat declarațiile lor necoroborate potrivit cărora au avut motive întemeiate pentru a-i suspecta pe reclamanți. Ele au respins excepția provocării prin încălcarea obligațiilor procedurale prevăzute în jurisprudența Curții. Acest eșec a avut consecințe deosebite, având în vedere importanța unei examinări judiciare a excepției provocării, care este singura garanție împotriva provocării prevăzută în sistemul rusesc.

122. În cazuri precum cele prezente, stabilirea provocării este inseparabilă de problema vinovăției inculpatului, iar nesoluționarea ei a compromis rezultatul procesului reclamanților într-o manieră care nu mai poate fi redresată. Acesta a fost, de asemenea, în contradicție cu garanțiile fundamentale ale unui proces echitabil, în special cu principiile procedurii contradictorii și egalității armelor. Instanțele nu au asigurat că acuzarea este descărcată de sarcina probei prin stabilirea faptului că nu a existat nicio provocare și, prin urmare, în mod nejustificat au plasat sarcina probei existenței provocării în sarcina reclamanților. Cu toate acestea, din moment ce „informațiile operaționale" nu au fost dezvăluite, a fost imposibil pentru reclamanți să conteste conținutul și relevanța lor, iar această sarcină a fost imposibil de executat. Prin urmare, reclamanții au fost puși în dezavantaj față de acuzare și nimic nu a fost oferit pentru a contrabalansa în sensul restabilirii egalității armelor și atingerii corectitudinii generale a procedurilor penale *(hot. din 24 aprilie 2014, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Ramanauskas c. Lituaniei* (Marea Cameră). Principii. Noțiunea de provocare. Folosirea agenților și a informatorilor. 50. Corupția – inclusiv cea din domeniul judiciar – a devenit o problemă majoră în multe țări, așa cum este statuat de către Consiliul Europei prin Convenția penală pe această temă (...). Acest instrument permite utilizarea de tehnici speciale de investigare, cum ar fi agenți sub acoperire, care pot fi necesari pentru strângerea de probe în domeniu, cu condiția ca drepturile și angajamentele care decurg din convențiile internaționale multilaterale privind „probleme speciale", de exemplu, drepturile omului, să nu fie afectate.

51. În aceste condiții, utilizarea unor metode speciale de investigație – în special tehnici sub acoperire – nu poate, în sine, încălca dreptul la un proces echitabil. Cu toate acestea, din cauza riscului de provocare din partea poliției, determinat de astfel de tehnici, utilizarea lor trebuie să fie menținută în limite clare. (...)

53. Mai precis, Convenția nu împiedică, în faza preliminară de investigare și atunci când natura infracțiunii o poate justifica, utilizarea de surse, cum ar fi informatori anonimi. Totuși, utilizarea ulterioară a acestor surse de către instanța de judecată pentru a dispune o condamnare este o chestiune diferită și este acceptabilă numai dacă sunt aduse garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, în special o procedură clară și previzibilă de autorizare, punere în aplicare și supraveghere a măsurilor investigative în cauză (...).

54. Mai mult, în timp ce utilizarea agenților sub acoperire poate fi tolerată cu condiția ca aceasta să fie supusă unor restricții clare și unor garanții, interesul public nu poate justifica folosirea probelor obținute ca rezultat al provocării poliției, deoarece un astfel de lucru ar expune acuzatul riscului de a fi lipsit definitiv de un proces echitabil încă de la început. (...)

56. În cauza *Teixeira de Castro c. Portugaliei*, Curtea a constatat că cei doi ofițeri de poliție în cauză nu s-au limitat „la investigarea activității infracționale a dlui Teixeira de Castro într-un mod esențial pasiv, ci au exercitat o influență, cum ar fi instigarea la săvârșirea infracțiunii". El a susținut că acțiunile lor au trecut dincolo de cele ale agenților sub acoperire, deoarece ei au instigat la săvârșirea infracțiunii și nu exista nimic care să sugereze că fără intervenția lor aceasta ar mai fi fost comisă. Pentru a ajunge la o astfel de concluzie, Curtea a pus accentul pe o serie de factori, în special pe faptul că intervenția celor doi ofițeri nu ar fi avut loc ca parte a unei operațiuni împotriva traficului de droguri, comandată și supravegheată de către un judecător, și că autoritățile naționale nu păreau să fi avut niciun motiv pentru a suspecta reclamantul că este un traficant de droguri: el nu avea antecedente penale și nu exista nimic care să sugereze că ar fi avut o predispoziție în implicarea în traficul de droguri, până când a fost abordat de către poliție.

57. Utilizând aceleași criterii, în hotărârea *Vanyan c. Rusiei*, Curtea a constatat o violare a art. 6 parag. 1 în legătură cu o vânzare supravegheată de droguri pe care a constatat-o ca fiind o provocare. Deși operațiunea în cauză a fost efectuată de către o persoană care a acționat privat ca un agent sub acoperire, aceasta a fost de fapt organizată și supravegheată de poliție.

58. În decizia *Eurofinacom c. Franței*, Curtea, în timp ce a reafirmat principiile enunțate mai sus, a considerat că instigarea de către ofițerii de poliție prin oferte de servicii legate de prostituție făcute pentru ei personal nu a incitat în adevăratul sens comiterea de către compania reclamantă a infracțiunii de obținere de venituri imorale, deoarece, în momentul în care astfel de oferte au fost făcute, poliția era deja în posesia unor informații care sugerau că serviciul de comunicații de date al companiei reclamante a fost folosit de prostituate pentru a-i contacta pe potențialii clienți.

59. În cauza *Sequeira c. Portugaliei*, Curtea a concluzionat că nu a existat nicio provocare din partea poliției, bazându-se pe următoarele considerente: „În cazul de față, a fost stabilit de către instanțele judecătorești naționale că A. și C. au început să colaboreze cu departamentul de investigări penale, la un moment în care reclamantul îl contactase deja pe A. cu scopul de a organiza transportul de cocaină în Portugalia. Mai mult, din acel moment, activitățile lui A. și C. au fost supravegheate de către departamentul de investigări, parchetul fiind informat cu privire la operațiune. În sfârșit, autoritățile au avut motive întemeiate pentru a suspecta reclamantul că dorește să organizeze o operațiune de trafic de droguri. Acești factori stabilesc o distincție clară între cazul de față și *Teixeira de Castro* și arată că A. și C. nu pot fi descriși ca agenți provocatori. Cum, de altfel, și instanțele

judecătorești naționale au subliniat în cauze *Lüdi c. Elveției*, activitățile lor nu le-au depășit pe cele ale unor agenți sub acoperire" *(hot. din 5 februarie 2008, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Pareniuc c. Republicii Moldova*. Analiza provocării în oferirea mitei. 39. În plângerea depusă la poliție, Z. a susținut că reclamanta i-ar fi cerut o sumă de bani. Cu toate acestea, procesul-verbal al discuțiilor între el și reclamantă, în timpul operațiunii sub acoperire, indică contrariul. Z. a întrebat-o pe reclamantă cât de mulți bani să îi dea și, după ce a primit mai multe refuzuri clare, a insistat să îi ofere bani până când aceasta a cedat (...). Acest lucru, în opinia Curții, demonstrează în mod clar că reclamanta a fost supusă unei determinări și provocări la a se angaja în activitatea infracțională de care a fost condamnată, în lipsa oricărui indiciu că infracțiunea ar fi fost comisă fără o astfel de intervenție *(hot. din 1 iulie 2014, www.echr.coe.int)*.

4. A se vedea *cauza Ali c. României, hot. din 9 noiembrie 2010, www.echr.coe.int* și *cauza Constantin și Stoian c. României, hot. din 29 septembrie 2009, M. Of. nr. 169 din 16 martie 2010*, *infra*, nr. 1 și nr. 2 de la art. 103.

Art. 102. Excluderea probelor obținute în mod nelegal. (1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

(2) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal.

(3)[1] Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei.

(4) Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod.

(5)[2] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 64 alin. (2) CPP 1968.

✍ Referitor la dreptul la un proces echitabil și la respectarea demnității persoanelor aflate în curs de urmărire penală sau de judecată, a se vedea și *supra*, art. 8 și art. 11. Cu privire la aprecierea probelor, a se vedea și *infra*, art. 103.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Interzicerea folosirii în procesul penal a probelor obținute în mod nelegal. Aplicarea regimului nulităților în materia probațiunii. 21. Curtea constată că o probă nu poate fi obținută nelegal decât dacă mijlocul de probă și/sau procedeul probatoriu prin care este obținută este nelegal, aceasta presupunând nelegalitatea dispunerii, autorizării sau administrării probei. Or, nelegalitatea acestora este sancționată de prevederile art. 102 alin. (3) CPP, prin aplicarea regimului nulității absolute sau relative. Aceasta, deoarece nulitățile, așa cum sunt ele reglementate la art. 280-282 CPP, privesc doar actele procedurale și procesuale, adică mijloacele de probă și procedeele probatorii, și nicidecum probele în sine, care nu sunt decât elemente de fapt. Prin urmare, este firească aplicarea regimului

[1] Alin. (3) al art. 102 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 61 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 102 a fost abrogat prin art. 102 pct. 62 din Legea nr. 255/2013.

nulităților, conform art. 102 alin. (3) CPP, doar actelor prin care s-a dispus sau s-a autorizat proba sau actelor prin care s-a administrat aceasta. Doar aceste acte pot fi lovite de nulitate absolută sau relativă, aceasta din urmă presupunând o încălcare a drepturilor unui participant la procesul penal, ce nu poate fi înlăturată altfel decât prin excluderea probei astfel obținute din procesul penal.

22. Așadar, Curtea apreciază că art. 102 alin. (2) CPP trebuie coroborat cu alin. (3) al acestui text legal, ceea ce înseamnă că probele obținute prin actele prevăzute la art. 102 alin. (3) CPP nu pot fi folosite în procesul penal în condițiile în care aceste acte sunt lovite de nulitate absolută sau relativă. Cele două alineate nu reglementează instituții diferite, ci presupun întotdeauna aplicarea regimului nulităților în materia probațiunii, așa cum este acesta reglementat la art. 280-282 CPP, iar rezultatul nulității actelor, respectiv a mijloacelor de probă și a procedeelor probatorii, determină imposibilitatea folosirii probelor în proces *(dec. nr. 383 din 27 mai 2015, M. Of. nr. 535 din 17 iulie 2015)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Gäfgen c. Germaniei* (Marea Cameră). Probe obținute prin tortură sau alte rele tratamente interzise. Admisibilitatea mijloacelor de probă materiale obținute în urma unui tratament inuman contrar art. 3. Doctrina numită a fructului copacului otrăvit.

73. Interdicția de a utiliza în detrimentul acuzatului informații ce decurg din faptele de care s-a luat cunoștință în urma actelor ilicite ale funcționarilor de stat (doctrina numită a fructului copacului otrăvit) este solid ancorată în tradiția judiciară a Statelor Unite ale Americii (a se vedea, de exemplu, Curtea Supremă a SUA, *Nix v. Williams*, decizia din 11 iunie 1984; *Segura v. Statele Unite*, decizia din 5 iulie 1984, și *Herring v. Statele Unite*). Interdicția se aplică informațiilor strânse datorită mărturiilor obținute sub constrângere (...), ceea ce înseamnă că, dacă mărturiile permit obținerea unor probe suplimentare, acestea, pe lângă mărturiile inițiale, sunt, de asemenea, inadmisibile în justiție (...). Probele nu trebuie totuși să fie excluse decât dacă actul ilegal este cauza imediată care a permis descoperirea probelor. Cu alte cuvinte, probele vor fi inadmisibile dacă se poate demonstra că „fără" actul ilegal nu ar fi fost descoperite. Norma de excludere nu se aplică dacă legătura dintre comportamentul ilegal al poliției și descoperirea probelor este atât de fragilă, încât viciul dispare. Acesta este cazul, de exemplu, atunci când poliția s-a bazat pe o sursă independentă pentru aflarea probelor (...) sau când probele ar fi fost inevitabil aflate, chiar dacă nu a existat nicio încălcare a vreunei dispoziții constituționale. (...)

87. Curtea reamintește că art. 3 din Convenție consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice. Acesta nu prevede restricții, spre deosebire de majoritatea clauzelor normative ale Convenției, și, în temeiul art. 15 parag. 2, nu este supus niciunei derogări, chiar și în caz de pericol public care amenință viața națiunii (...). Curtea confirmă că, până și în circumstanțele cele mai dificile, cum sunt lupta împotriva terorismului și crima organizată, Convenția interzice în termeni absoluți tortura și pedepsele și tratamentele inumane sau degradante, indiferent de comportamentul persoanei în cauză (...). Natura infracțiunii reproșate reclamantului este, așadar, lipsită de relevanță pentru examinarea din perspectiva art. 3 (...).

88. Pentru a se afla sub incidența art. 3, relele tratamente trebuie să atingă un minim de gravitate. Aprecierea acestui grad minim depinde de datele cauzei, în special de durata

tratamentului și de efectele sale fizice sau mentale, precum și, uneori, de sex, vârstă și starea de sănătate a victimei etc. (...). Printre alți factori de luat în considerare figurează scopul în care tratamentul i-a fost aplicat, precum și intenția sau motivația care l-au inspirat (...), precum și contextul, cum ar fi o atmosferă de mare tensiune și cu mare încărcătură emoțională. (...)

90. Pentru a stabili dacă o formă de rele tratamente trebuie calificată ca tortură, trebuie avută în vedere distincția, pe care o face art. 3, între această noțiune și cea de tratament inuman sau degradant. După cum arăta Curtea anterior, această distincție pare să fi fost consacrată de Convenție pentru a marca o josnicie deosebită a tratamentelor inumane deliberate ce au provocat puternice suferințe grave și crude (...). Pe lângă un element de gravitate, tortura implică o voință deliberată, după cum recunoaște Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante: în art. 1, aceasta definește tortura ca orice act prin care o durere sau unele suferințe acute sunt aplicate cu intenție unei persoane, în special pentru a se obține de la aceasta informații, pentru a o pedepsi sau intimida (...).

91. Curtea reamintește, de asemenea, că riscul unor acțiuni interzise de art. 3 se poate lovi de acest text dacă este suficient de real și imediat. Astfel, amenințarea unei persoane cu tortura ar putea constitui, în circumstanțele date, cel puțin un tratament inuman (...).

92. Pentru aprecierea elementelor care îi permit să spună dacă a existat încălcarea art. 3, Curtea adoptă principiul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă", dar adaugă că o asemenea probă poate rezulta dintr-un „grup de indicii sau de presupuneri incontestabile, suficient de grave, precise și concordante" (...). Curtea declară, de asemenea, în special că, dacă un individ este reținut sănătos, dar se constată că este rănit la momentul eliberării sale, este datoria statului să ofere o explicație plauzibilă pentru aceste răni, în caz contrar apare în mod evident o întrebare în temeiul art. 3 din Convenție. (...)

102. În speță, în ceea ce privește durata conduitei contestate, interogatoriul sub amenințarea cu rele tratamente a durat aproximativ zece minute.

103. Fiind vorba despre efecte fizice și mintale ale acestui tratament, Curtea observă că reclamantul, care a refuzat mai întâi să arate unde se afla J., a mărturisit sub amenințare locul unde i-a ascuns trupul și a continuat pe parcursul procedurii de anchetă să furnizeze detalii cu privire la decesul lui J. Prin urmare, Curtea consideră că amenințările reale și imediate cu rele tratamente deliberate și iminente ce i-au fost aplicate reclamantului în cursul interogatoriului i-au provocat teamă, neliniște și suferințe mintale considerabile. Persoana în cauză nu a prezentat totuși certificate medicale care să ateste drept consecințe sechele psihologice pe termen lung.

104. De altfel, amenințările nu au fost un act spontan, ci au fost premeditate și concepute în mod deliberat și intenționat.

105. Fiind vorba despre scopul amenințărilor, Curtea consideră că reclamantului i-a fost aplicat cu intenție acest tratament pentru a se obține de la el informații cu privire la locul în care se afla J.

106. Curtea arată, de asemenea, că amenințările cu rele tratamente deliberate și iminente au fost făcute atunci când reclamantul se afla în custodia reprezentanților legii și că era aparent încătușat și, prin urmare, vulnerabil. (...) Amenințările au fost făcute într-o atmosferă de tensiune acută și cu puternică încărcătură emoțională, polițiștii fiind supuși unei presiuni extreme, deoarece credeau că viața lui J. era în mare pericol.

107. În această privinţă, Curtea admite motivaţia care a influenţat comportamentul poliţiştilor şi ideea că au acţionat pentru salvarea vieţii unui copil. Cu toate acestea, trebuie să sublinieze că, având în vedere art. 3 şi jurisprudenţa sa constantă (...), interdicţia relelor tratamente este independentă de acţiunile persoanei respective sau de motivaţia autorităţilor. Tortura sau un tratament inuman sau degradant nu pot fi aplicate, chiar dacă viaţa unui individ se află în pericol. (...) Art. 3, redactat în termeni clari, recunoaşte că orice fiinţă umană are un drept absolut şi inalienabil de a nu fi supus torturii sau unui tratament inuman sau degradant, indiferent de circumstanţe, chiar şi cele mai dificile. Principiul filozofic care stă la baza caracterului absolut al dreptului consacrat la art. 3 nu suferă nicio excepţie, niciun factor justificativ şi nicio echilibrare a intereselor, indiferent de acţiunile persoanei respective şi de natura infracţiunii ce i-ar putea fi reproşată.

108. Ţinând seama de factorii relevanţi de luat în considerare pentru încadrarea tratamentului aplicat reclamantului, Curtea consideră că ameninţările reale şi imediate făcute la adresa acestuia pentru a obţine de la el informaţii au atins gradul minim de gravitate dorit astfel încât comportamentul contestat să intre sub incidenţa art. 3. (...) O ameninţare cu tortura poate fi analizată ca tortură, aceasta acoperind prin natura sa atât suferinţele fizice, cât şi pe cele mintale. În special, teama de tortura fizică poate constitui în sine o tortură mintală. Se pare totuşi că se consideră în general – şi Curtea procedează în acelaşi mod – că întrebarea dacă o ameninţare cu tortura fizică reprezintă o tortură psihologică ori un tratament inuman sau degradant depinde de ansamblul circumstanţelor cauzei examinate, în special de forţa presiunii exercitate şi de intensitatea suferinţei morale astfel cauzate. Spre deosebire de cazurile în care constată în jurisprudenţa sa că a existat tortură, Curtea consideră că metoda de interogare la care reclamantul a fost supus în circumstanţele acestei cauze a fost suficient de gravă pentru a fi considerată tratament inuman interzis de art. 3, dar nu a avut nivelul de cruzime cerut pentru a atinge pragul torturii. (...)

164. Pentru a stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, trebuie să se cerceteze, totodată, dacă dreptul la apărare a fost respectat. Se impune în special întrebarea dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor şi de a se opune folosirii acestora. Trebuie, de asemenea, să se ia în considerare calitatea probelor, în special să se verifice dacă circumstanţele în care au fost obţinute generează îndoiala cu privire la credibilitatea sau exactitatea lor. Dacă nu se pune neapărat o problemă de echitate atunci când proba obţinută nu este susţinută de alte elemente, trebuie notat că, dacă este foarte solidă şi nu conduce la nicio îndoială, necesitatea altor elemente de susţinere se diminuează (...). În această privinţă, Curtea acordă importanţă problemei de a şti dacă elementul de probă respectiv a exercitat vreo influenţă decisivă asupra soluţiei dispuse în acţiunea penală (...).

165. (...) Totuşi, merită unele consideraţii speciale utilizarea într-o procedură penală a unor elemente de probă obţinute printr-o măsură considerată contrară art. 3. Utilizarea unor asemenea elemente, adunate prin încălcarea unuia dintre drepturile absolute ce constituie nucleul dur al Convenţiei, ridică întotdeauna îndoieli serioase cu privire la echitatea procedurii, chiar dacă faptul că au fost admise ca probe nu a fost decisiv pentru condamnarea suspectului (...).

166. În consecinţă, Curtea a concluzionat în privinţa mărturiilor ca atare că admiterea ca probe a faptelor relevante în procedura penală, a declaraţiilor obţinute prin acte de tortură (...) sau alte rele tratamente contrare art. 3 (...) face ca întreaga procedură să

fie viciată de inechitate. Ea a adăugat că acest lucru era astfel independent de valoarea probatorie a declarațiilor și că admiterea acestor elemente a fost sau nu determinantă pentru verdictul de vinovăție care a fost dat în privința reclamantului (...).

167. În ceea ce privește utilizarea în proces a unor mijloace de probă materiale care au fost strânse ca urmare a relelor tratamente contrare art. 3, Curtea a considerat că unele elemente materiale adunate prin acte de violență, cel puțin dacă aceste acte puteau fi calificate ca tortură, nu trebuiau niciodată invocate, indiferent de valoarea probatorie, pentru dovedirea vinovăției persoanei care fusese victimă a acestora. Orice altă concluzie nu ar face decât să legitimeze indirect tipul de conduită condamnabilă din punct de vedere moral pe care autorii art. 3 din Convenție au căutat să o interzică sau, cu alte cuvinte, nu ar face decât „să confere o aparență de legalitate violenței" (...).

168. În ceea ce privește utilizarea mijloacelor de probă obținute cu încălcarea dreptului de a păstra tăcerea și a dreptului de a nu contribui la propria incriminare, Curtea reamintește că acestea sunt norme internaționale recunoscute în general, care sunt în centrul noțiunii de proces echitabil astfel cum este garantat de art. 6. Aceste norme sunt inspirate în special de grija de a proteja un acuzat de o constrângere abuzivă din partea autorităților, pentru a evita unele erori judiciare și pentru a atinge scopurile art. 6. Dreptul de a nu contribui la propria incriminare presupune în special că acuzarea caută să își întemeieze argumentația fără să recurgă la elemente de probă obținute prin constrângere sau presiuni, în pofida voinței acuzatului. (...)

171. (...) În scopul aprecierii sale din perspectiva art. 6, Curtea consideră ca fiind determinantă legătura de cauzalitate existentă între interogatoriul reclamantului realizat cu încălcarea art. 3 și probele materiale adunate de autorități datorită indicațiilor reclamantului (...). Cu alte cuvinte, descoperirea probelor materiale contestate a fost rezultatul direct al interogatoriului reclamantului, pe care poliția l-a realizat cu încălcarea art. 3. (...)

173. Prin urmare, Curtea este chemată să examineze consecințele pe care le are asupra echității unui proces utilizarea unor mijloace de probă materiale obținute în urma unui tratament calificat ca inuman, contrar art. 3, dar care se situează sub pragul torturii. (...) Curtea nu s-a pronunțat încă în jurisprudența sa asupra problemei de a ști dacă utilizarea unor asemenea probe va priva un proces de caracterul echitabil, indiferent de celelalte circumstanțe ale cauzei. Ea consideră totuși că folosirea în acțiunea penală a unor declarații obținute printr-o încălcare a art. 3 – fie că este calificată drept tortură, fie tratament inuman sau degradant –, ca și utilizarea unor mijloace de probă materiale adunate în urma unor acte de tortură privează în mod automat procedura de echitate în ansamblul său și încalcă art. 6 (...).

174. (...) În special, factori cum sunt problema de a ști dacă elementele de probă contestate ar fi fost oricum descoperite ulterior, indiferent de metoda de anchetă interzisă, pot avea o incidență asupra admisibilității acestor probe.

175. De altfel, Curtea cunoaște diferitele drepturi și interese concurente aflate în joc. Pe de o parte, excluderea unor probe materiale – adesea fiabile și decisive – dintr-un proces penal va împiedica urmărirea eficientă a infracțiunilor. Victimele unei infracțiuni, familia și publicul au, fără îndoială, toți un interes în urmărirea și pedepsirea autorilor, iar în cauză acest interes avea o importanță considerabilă. În plus, cazul de față prezintă și particularitatea că mijloacele de probă materiale contestate au fost adunate printr-o metodă ilegală de interogare care nu viza, ca atare, permiterea unei urmăriri penale, dar care a fost aplicată cu scopul prevenirii, adică pentru salvarea vieții unui copil și, prin

urmare, pentru protejarea unui alt drept fundamental garantat de Convenţie, mai precis prin art. 2. Pe de altă parte, un acuzat într-o procedură penală are dreptul la un proces echitabil, drept ce poate fi contestat dacă instanţele interne utilizează probe strânse în urma unei încălcări a interdicţiei relelor tratamente prevăzute de art. 3, unul dintre drepturile fundamentale şi absolute garantate de Convenţie. De fapt, există, de asemenea, un interes public esenţial de protejare a integrităţii procesului judiciar şi, prin urmare, a valorilor societăţilor civilizate bazate pe supremaţia dreptului.

176. Având în vedere interesele menţionate anterior aflate în joc în contextul art. 6, Curtea trebuie să ia notă de faptul că art. 3 din Convenţie consacră un drept absolut. Acest drept fiind absolut, nu ar putea fi pus în balanţă cu alte interese, cum ar fi gravitatea infracţiunii ce face obiectul anchetei sau interesul general de a se efectua urmăriri penale efective. În caz contrar, acest caracter absolut ar fi afectat (...). Pentru Curte, nici protecţia vieţii umane, nici o condamnare penală nu pot fi asigurate cu preţul unei puneri în pericol a protecţiei dreptului absolut de a nu se aplica rele tratamente interzise de art. 3; în caz contrar, am sacrifica aceste valori şi am discredita administrarea justiţiei.

177. (...) Convenţia cere, într-adevăr, statelor contractate să apere dreptul la viaţă (...). Ea nu le obligă totuşi să o facă prin acte care încalcă interdicţia absolută a tratamentelor inumane enunţate la art. 3 sau într-un mod care să aducă atingere dreptului oricărui acuzat la un proces echitabil în temeiul art. 6 (...). Curtea recunoaşte că în speţă agenţii statului a trebuit să acţioneze într-o situaţie dificilă şi tensionată şi au vrut să salveze o viaţă. Aceasta nu schimbă totuşi nimic din faptul că ei au obţinut probe materiale printr-o încălcare a art. 3. În plus, în faţa celor mai grele pedepse, trebuie asigurat, la cel mai înalt grad posibil, dreptul la un proces echitabil de către societăţile democratice (...).

178. Mai rămâne faptul că, spre deosebire de art. 3, art. 6 nu consacră un drept absolut. Curtea trebuie să cerceteze ce măsuri se cuvine să fie considerate în acelaşi timp necesare şi suficiente într-o procedură penală, în ceea ce priveşte unele elemente de probă obţinute în urma unei încălcări a art. 3, pentru a asigura o protecţie eficientă drepturilor garantate de art. 6. După cum stabileşte în jurisprudenţa sa (...), folosirea unor asemenea probe ridică serioase probleme cu privire la echitatea procedurii. Desigur, în contextul art. 6, admiterea unor probe obţinute printr-o conduită absolut interzisă de art. 3 ar putea incita reprezentanţii legii să recurgă la asemenea metode în ciuda acestei interdicţii absolute. Combaterea folosirii unor metode de anchetă încălcând art. 3 şi protecţia eficientă a indivizilor împotriva unor asemenea metode, de asemenea, pot cere în principiu excluderea utilizării în proces a unor probe materiale adunate printr-o încălcare a art. 3, chiar dacă aceste probe au o legătură mai strânsă cu încălcarea art. 3 decât cele obţinute direct printr-o încălcare a acestui articol. În caz contrar, întregul proces este inechitabil. Curtea consideră totuşi că echitatea unui proces penal şi apărarea efectivă a interdicţiei absolute prevăzute de art. 3 în acest context nu sunt în joc decât dacă se demonstrează că încălcarea art. 3 a influenţat soluţia dispusă în procedura iniţiată împotriva acuzatului, altfel spus, a avut un impact asupra verdictului de vinovăţie sau asupra pedepsei.

179. Curtea arată că, în speţă, tribunalul regional şi-a bazat în mod expres constatările cu privire la săvârşirea infracţiunii comise de reclamant – şi, prin urmare, constatările care duc la condamnarea celui în cauză – exclusiv pe noile mărturii complete pe care reclamantul le-a depus la proces (...). Acesta a considerat, de asemenea, noile mărturii ca fiind baza esenţială, dacă nu chiar baza unică, a constatărilor sale privind planificarea infracţiunii, care a jucat, de asemenea, un rol în verdictul de vinovăţie şi pedeapsă (...). Elementele de

probă suplimentare admise la proces nu au servit instanței interne la dovedirea vinovăției reclamantului, ci numai la verificarea autenticității mărturiilor sale. (...) Instanța internă s-a bazat, de asemenea, pe probe cu caracter coroborant care au fost strânse indiferent de primele mărturii obținute de la reclamant sub amenințare, poliția filându-l pe acesta după ce și-a luat răscumpărarea și cercetându-i apartamentul imediat după arestare (...).

180. (...) Probele materiale contestate nu erau necesare și nu au servit la dovedirea vinovăției sau la stabilirea pedepsei. Prin urmare, putem spune că legătura de cauzalitate dintre, pe de o parte, metodele de anchetă interzise și, pe de altă parte, verdictul de vinovăție și pedeapsa aplicată reclamantului a fost ruptă în ceea ce privește mijloacele de probă materiale contestate. (...)

182. Curtea observă în primul rând că, înainte de mărturiile pe care le-a făcut în a doua zi de proces, reclamantul fusese informat cu privire la dreptul său de a păstra tăcerea și cu privire la faptul că niciuna dintre declarațiile pe care le făcuse înainte despre acuzații nu ar putea fi adusă ca probă împotriva lui (...). Ea consideră, așadar, că legislația și practica interne generau efectiv consecințe mărturiilor obținute prin rele tratamente interzise (...) și că a existat în această privință revenirea la *statu quo ante*, adică la situația în care reclamantul se afla înainte să se producă încălcarea art. 3. (...)

185. Cât despre dreptul la apărare, Curtea arată, în plus, că reclamantul a avut posibilitatea, de care a profitat, de a contesta utilizarea probelor materiale și că tribunalul regional avea latitudinea de a le exclude. Dreptul la apărare nu a mai fost, prin urmare, nerespectat în această privință. (...)

187. Curtea consideră că, în circumstanțele cauzei reclamantului, neexcluderea probelor materiale contestate, obținute în urma unei declarații determinate de aplicarea unor rele tratamente, nu a avut niciun rol în verdictul de vinovăție și în pedeapsa pronunțată împotriva reclamantului. Dreptul la apărare și dreptul de a nu contribui la propria sa incriminare au fost și ele respectate, astfel încât se cuvine să se considere echitabil întregul proces al reclamantului *(hot. din 1 iunie 2010, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Alony Kate c. Spaniei*. Excluderea unei probe obținute în mod nelegal nu afectează caracterul celorlalte probe legal administrate. 66. Curtea reamintește că, pentru a stabili dacă utilizarea ca probe a informațiilor obținute prin încălcarea art. 8 ar fi lipsit întregul proces de caracterul echitabil impus în conformitate cu art. 6, trebuie să ia în considerare toate circumstanțele cazului și să se analizeze în mod special dacă a fost respectat dreptul la apărare și care sunt calitatea și importanța probelor în cauză. În această privință, Curtea acordă importanță faptului de a ști dacă elementele de probă în cauză au avut o influență decisivă asupra rezultatului acțiunii penale.

67. Curtea constată că, în cele trei cazuri menționate mai sus, probele obținute cu încălcarea dreptului intern au fost, de asemenea, dobândite cu încălcarea art. 8 din Convenție. Cu toate acestea, admiterea ca probă a informațiilor nu este împiedicată de circumstanțele acestor cazuri raportate la cerințele procesului echitabil din art. 6 parag. 1. Totodată, a constatat că, atunci când neregula a afectat drepturi considerate fundamentale potrivit Convenției – inclusiv art. 3 –, excluderea unei probe obținute în mod ilegal a fost necesară pentru a păstra echitatea procesului. În cauzele *Jalloh c. Germaniei* și *Göçmen c. Turciei*, Curtea a considerat că utilizarea probelor dobândite prin actele de tortură sau tratamente inumane și degradante compromite caracterul echitabil al procesului. (...)

69. Curtea notează că, pentru reclamant, înregistrarea convorbirilor telefonice în cauză, deşi declarată nulă şi neavenită şi exclusă din procedură, a contaminat restul probelor utilizate pentru a stabili condamnarea sa şi, în special, propriile declaraţii, ca şi pe cele ale unora dintre coinculpaţi. Curtea ţine cont de jurisprudenţa constituţională la care se referă hotărârea Curţii Supreme de Justiţie. În conformitate cu această jurisprudenţă, admiterea vinovăţiei de către un acuzat nu este viciată din cauza faptului că alte probe, cum ar fi interceptările telefonice, au fost obţinute în mod ilegal şi, din acest motiv, ar fi fost afectate şi garanţiile alăturate acestei declaraţii. Curtea constată în acest sens că reclamantul a fost audiat de judecătorul de instrucţie, unde a fost interogat despre declaraţia lui dată în timpul anchetei. De asemenea, Curtea Supremă a observat – şi reclamantul nu contestă – că declaraţiile respective, precum şi cele ale celorlalţi inculpaţi care au fost audiaţi de judecătorul de instrucţie au fost efectuate în conformitate cu toate garanţiile constituţionale, cum ar fi dreptul de a nu se autoincrimina şi dreptul de a fi asistat de un avocat. Având în vedere aceste circumstanţe, Curtea Supremă de Justiţie a considerat că declaraţia reclamantului a întrerupt orice legătură de cauzalitate cu interceptarea convorbirilor telefonice declarată ilegală şi că aceasta ar putea fi, prin urmare, folosită ca probă pentru a răsturna în mod valid prezumţia de nevinovăţie.

70. Având în vedere cele de mai sus, Curtea, ţinând cont de faptul că celelalte dovezi lăsate la latitudinea judecătorilor au fost suficiente pentru a crea convingerea intimă fermă a instanţei, poate concluziona doar că respectiva condamnare a reclamantului a intervenit în urma unei proceduri care nu a încălcat dreptul persoanei la un proces echitabil *(hot. din 17 ianuarie 2012, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Russell Knaggs şi Ramzy Khachik c. Regatului Unit*. Posibilitatea de a contesta probele obţinute în mod nelegal. Importanţă. 138. Reclamanţii s-au plâns că admiterea probelor rezultate din datele şi apelurile telefonice, precum şi restricţiile privind posibilitatea lor de a le contesta ca urmare a aplicării secţiunii 17 RIPA [*Legea engleză din 2000 privind reglementarea competenţelor de investigare – n.a.*] şi eşecul poliţiei de a înregistra mişcările dlui Knaggs au încălcat dreptul la un proces echitabil, prevăzut la art. 6 parag. 1 din Convenţie. (...)

176. De la bun început, Curtea subliniază că plângerea reclamanţilor nu se referă la o lipsă de prezentare a probelor, ci la admiterea probelor incriminatorii în condiţiile în care posibilitatea reclamanţilor de a contesta aceste elemente ar fi fost limitată de comportamentul poliţiei. În timp ce art. 6 garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu prevede nicio dispoziţie privind admisibilitatea probelor ca atare, care este în primul rând o chestiune supusă reglementărilor din legislaţia naţională. Întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procedura în ansamblu a fost corectă şi, în acest context, trebuie să se analizeze dacă dreptul la apărare a fost respectat. Trebuie să se analizeze în special dacă reclamanţii au avut posibilitatea de a contesta autenticitatea dovezilor şi de a se opune utilizării acestora. În plus, calitatea probelor trebuie să fie luată în considerare, inclusiv dacă împrejurările în care au fost obţinute prezintă îndoială cu privire la autenticitatea şi acurateţea lor.

177. Curtea observă că eşecul poliţiei de a înregistra mişcările dlui Knaggs în timpul supravegherii directe şi consecinţele acestui eşec au fost analizate de către judecător în cadrul procedurii de admisibilitate. El a admis că acest comportament al poliţiştilor era susceptibil de o cenzură severă, dar nu a considerat că a afectat admisibilitatea materialului

obținut ca probă. Curtea de apel a fost de acord că, în absența oricărei contestări a fiabilității sau integrității benzilor, nu a fost neechitabil ca probele să fie aduse în fața juriului, din moment ce reclamanții au putut explica faptul că ceea ce a fost audiat de pe casete era ceva nevinovat. (...)

179. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că reclamanții au avut ample posibilități de a contesta probele și că absența observațiilor din operațiunea de supraveghere nu a determinat inadmisibilitatea probelor ca fiind neechitabile, în special în lumina faptului că reclamanții nu au încercat să conteste autenticitatea și acuratețea materialului obținut *(dec. din 30 august 2011, www.echr.coe.int).*

4. Cauza *Jalloh c. Germaniei* (Marea Cameră). Tratament inuman și degradant. Utilizarea tratează și problema de vomitive pentru obținerea probelor. Dreptul de a nu contribui la propria acuzare. 70. Chiar și în cazul în care nu se justifică din motive de necesitate medicală, art. 3 și art. 8 din Convenție nu interzic, ca atare, recurgerea la o procedură medicală ce înfrânge voința suspectului, în scopul de a obține o dovadă a implicării sale în comiterea unei infracțiuni. Astfel, instituțiile Convenției au apreciat în mai multe rânduri că prelevarea de probe de sânge sau de salivă împotriva voinței unui suspect, în scopul de a investiga o infracțiune, nu a încălcat aceste articole, în împrejurările din cazurile examinate de acestea. (...)

76. Această constatare, în sine, nu justifică concluzia că intervenția contestată încalcă art. 3. După cum s-a menționat mai sus (...), Curtea a constatat în mai multe rânduri că Convenția nu interzice, în principiu, recurgerea la o intervenție medicală în forță, care să ajute la investigarea unei infracțiuni. Cu toate acestea, orice interferență cu integritatea fizică a unei persoane, efectuată cu scopul de a obține probe, trebuie să facă obiectul unui control riguros, următorii factori fiind de o importanță deosebită: în ce măsură a fost necesară o intervenție medicală în forță pentru a se obține probele, riscurile pentru sănătatea suspectului, modul în care procedura a fost efectuată și durerea fizică și suferința psihică ce au fost cauzate, gradul de supraveghere medicală disponibilă, precum și efectele asupra sănătății suspectului (a se compara, prin contrast, de asemenea, cu criteriile stabilite de către instanțele de judecată din Statele Unite ale Americii în cazuri similare). Având în vedere toate circumstanțele fiecărui caz în parte, intervenția nu trebuie să atingă nivelul minim de severitate, care ar aduce-o în sfera de aplicare a art. 3 (...).

77. În ceea ce privește măsura în care intervenția medicală forțată a fost necesară pentru a obține probele, Curtea notează că traficul de droguri este o infracțiune gravă. Ea este pe deplin conștientă de problema cu care se confruntă statele contractante în eforturile lor de combatere a efectelor nocive cauzate societății prin furnizarea de droguri (...). Cu toate acestea, în cazul de față a fost clar că, înainte ca măsura contestată să fi fost comandată și executată, dealerul asupra căruia a fost impusă depozita drogurile în gură și nu ar fi putut, prin urmare, oferi droguri spre vânzare la o scară largă. Acest lucru se reflectă în condamnare (șase luni de închisoare cu suspendare și probațiune), care este la limita inferioară a intervalului posibilei pedepse. Curtea admite că a fost vital pentru anchetatori să poată să determine valoarea exactă și calitatea drogurilor care au fost oferite spre vânzare. Cu toate acestea, ea nu este convinsă că administrarea forțată de vomitive a fost indispensabilă în cazul de față pentru a obține dovezile. Autoritățile de urmărire penală ar fi putut pur și simplu să aștepte pentru ca drogurile să fi trecut prin sistemul său în

mod natural. Este semnificativ, în acest sens, că multe alte state membre ale Consiliului Europei folosesc o asemenea metodă pentru a investiga infracțiuni privind drogurile. (...)

82. Având în vedere toate circumstanțele cauzei, Curtea constată că măsura contestată a atins nivelul minim de severitate necesar pentru a se încadra în domeniul de aplicare a art. 3. Autoritățile au supus reclamantul la o ingerință gravă a integrității sale fizice și mentale, împotriva voinței sale. Ele l-au forțat să regurgiteze nu din motive terapeutice, ci în scopul de a prelua probe pe care le-ar fi putut obține prin metode mai puțin invazive. Modul în care măsura contestată a fost realizată a fost de natură să stârnească reclamantului sentimentele de frică, angoasă și inferioritate, care l-au determinat să se simtă umilit și înjosit. Mai mult decât atât, procedura a implicat riscuri pentru sănătatea reclamantului, nu în ultimul rând din cauza eșecului de a obține o anamneză corectă în prealabil. Deși nu aceasta a fost intenția, măsura a fost pusă în aplicare într-un mod care a cauzat reclamantului atât durere fizică, dar și suferință psihică. Prin urmare, el a fost supus unui tratament inuman și degradant, contrar art. 3.

83. În consecință, Curtea concluzionează că a existat o încălcare a art. 3 din Convenție. (...)

121. În ceea ce privește utilizarea dovezilor astfel obținute, Curtea reiterează că drogurile obținute după administrarea de vomitive au fost probele decisive în condamnarea reclamantului pentru trafic de droguri. Este adevărat că acestuia i s-a oferit ocazia și a profitat de ea pentru a se opune utilizării în procesul său a acestor dovezi. Cu toate acestea și după cum s-a menționat mai sus, nicio marjă de apreciere pe care ar fi putut-o avea instanțele naționale de excludere a elementele de probă nu ar putea fi luată în considerare, din moment ce tratamentul contestat a fost considerat ca fiind permis de către legislația națională.

122. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată, de asemenea, că permiterea utilizării în procesul reclamantului a probelor obținute prin administrarea forțată de vomitive a încălcat dreptul său la a nu se autoincrimina și, prin urmare, a determinat ca întregul proces să nu fi fost unul echitabil *(hot. din 11 iulie 2006, www.echr.coe.int)*.

Art. 103. Aprecierea probelor. (1) Probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege şi sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză.

(2) În luarea deciziei asupra existenței infracțiunii şi a vinovăției inculpatului instanța hotărăşte motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă.

(3)[1] Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați.

Reglementarea anterioară: art. 63 alin. (2) CPP 1968.

✍ Cu privire la evaluarea declarațiilor martorilor cu identitate protejată și a investigatorilor sub acoperire, a se vedea și *infra*, jurisprudența de la art. 125-130 și art. 149.

[1] Alin. (3) al art. 103 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 63 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Probele nu au o valoare prestabilită. Hotărârea primei instanțe a respectat exigențele dispozițiilor art. 356 CPP și art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. Astfel, soluția de condamnare a inculpaților a fost argumentată în fapt și în drept, fiind indicate și amplu dezbătute probatoriile ce au stat la baza acesteia, neexistând aspecte care să atragă o eventuală nelegalitate. Conform art. 63 alin. (1) CPP, constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei, iar potrivit art. 63 alin. (2) CPP, probele nu au valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe s-a făcut de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în urma examinării tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului. (...) Hotărârea judecătorească s-a întemeiat pe acele probatorii care s-au coroborat între ele și sunt în măsură să confirme o situație clară, de necombătut, indiferent de faza procesuală în care acestea au fost administrate. Nu au existat prevederi legale care să confere o valoare probatorie mai ridicată probelor administrate în faza cercetării judecătorești în detrimentul probelor administrate în faza urmăririi penale. Important pentru justa soluționare a cauzei este faptul ca mijloacele de probă să asigure aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, iar prin coroborarea lor să se confirme o situație exactă, neafectată de vreun dubiu. Astfel, susținerile inculpaților în sensul că prima instanță a dat valoare probatorie unor mijloace de probă (din faza urmăririi penale) pe care nu le-a administrat nemijlocit în faza cercetării judecătorești nu pot fi primite *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2479 din 8 septembrie 2014, www.scj.ro).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea și în raport de articolele corespondente din noul Cod de procedură penală.

2. Analiza probelor contradictorii. Atribut exclusiv al instanței. În ceea ce privește neconcordanța dintre concluziile exprimate în raportul de constatare, întocmit de specialistul din cadrul D.N.A., și cele cuprinse în raportul de expertiză contabilă, întocmit de către expertul contabil judiciar, aceasta nu impune înlăturarea din ansamblul probator a actului contestat, o altfel de interpretare ar fi lipsită de fundament juridic, întrucât ar contraveni dispozițiilor potrivit cărora probele nu au valoare mai dinainte stabilită, iar aprecierea fiecărei probe se face de organul judiciar în urma examinării tuturor probelor administrate. Ca atare, împrejurarea că, în cauză, au fost administrate două mijloace de probă în urma cărora au fost formulate concluzii contradictorii nu determină, în mod aprioric, înlăturarea din ansamblul probator a celui de-al doilea act, ci ambele rapoarte contabile trebuie analizate și interpretate prin coroborare cu celelalte mijloace de probă existente la dosarul cauzei *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2891 din 28 octombrie 2014, www.scj.ro).*

3. Martori reaudiați în cursul cercetării judecătorești. Modificarea declarațiilor. Aprecierea probelor. La aprecierea valorii probatorii a declarațiilor martorilor din faza de cercetare judecătorească nu se poate face abstracție de trecerea unui interval de timp considerabil de la data săvârșirii infracțiunilor și nici de tendința normală de denaturare, de contrafacere a faptelor de către martori, izvorâtă din raporturile de amiciție dintre aceștia și inculpat, precum și de aspecte ce țin de psihologia martorului în general, respectiv faptul că mărturia acestuia, ca și poziția sa față de fapta săvârșită pot suferi anumite modificări, în sensul

că se pot ivi sentimente de compasiune faţă de inculpat, care va fi tras la răspundere pe baza depoziţiei sale. Or, după cum a statuat şi fostul Tribunal Suprem, în cazul în care, fiind reaudiaţi în cursul cercetării judecătoreşti, martorii au revenit asupra declaraţiilor date în faza de urmărire penală, instanţa de judecată urmează a reţine numai acele declaraţii care, în raport cu toate elementele cauzei, pot fi considerate că exprimă adevărul, indiferent în ce stadiu al procesului au fost făcute; ea îşi va putea fundamenta, aşadar, concluzia pe declaraţiile date în faţa sa, dacă revenirea asupra relatărilor anterioare este temeinic şi convingător justificată *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 322/A din 25 februarie 2015, nepublicată)*.

4. Imposibilitatea pronunţării unei condamnări exclusiv pe baza declaraţiilor colaboratorului, ale investigatorului sau ale martorului protejat. Potrivit dispoziţiilor art. 103 alin. (3) CPP, „Hotărârea de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia, în măsură determinantă, pe declaraţiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejaţi". Din analiza hotărârilor supuse controlului judiciar, Înalta Curte reţine că vinovăţia inculpaţilor nu a fost stabilită doar pe baza mijloacelor de probă la care face referire textul de lege invocat de apărare, ci s-au avut în vedere şi celelalte probe administrate, respectiv: procesul-verbal de cercetare la faţa locului şi schiţa locului faptei; planşele fotografice privind urmele ridicate cu ocazia cercetării la faţa locului; procesul-verbal de reconstituire a faptei; raportul medico-legal privind necrologia victimei şi planşele fotografice efectuate la necropsie; procesul-verbal de ridicare a obiectelor vestimentare şi de încălţăminte ale inculpatului; raportul de constatare tehnico-ştiinţifică criminalistică; raportul de expertiză serologică; declaraţiile martorilor; alte înscrisuri. Ca atare, instanţa de fond a aplicat în mod corect dispoziţiile legii, astfel încât critica invocată este nefondată. În aceleaşi coordonate se plasează şi aplicarea dispoziţiilor care permit instanţei să valorifice, în ansamblul probator, şi declaraţiile date de martorii ce nu mai pot fi audiaţi, direct şi nemijlocit, de către instanţa de judecată *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2479 din 8 septembrie 2014, www.scj.ro)*.

5. A se vedea *C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 689/A din 7 mai 2015, în R.R.D.J. nr. 6/2015, p. 135-148, supra*, nr. 3 de la art. 97.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Ali c. României*. Agenţi sub acoperire. Analiza sistemului de drept românesc. 102. Condamnând reclamantul şi coinculpaţii, instanţele de judecată s-au bazat exclusiv pe probele obţinute în cursul investigaţiilor, şi anume pe raportul scris al agenţilor sub acoperire şi declaraţia făcută de K.M., dar retrasă ulterior în cadrul procedurii, şi „declaraţiile martorilor, precum şi rapoartele percheziţiilor efectuate în casele inculpaţilor" (...).

Instanţele nu au prezentat înregistrarea evenimentelor şi nici nu au audiat agenţii sub acoperire, chiar şi după ce a fost formulată o cerere expresă a solicitantului în cadrul procedurii de recurs şi la care nu a primit niciun răspuns. Apărarea nu a avut, astfel, nicio ocazie de a-i examina pe ofiţerii de poliţie.

Mai mult decât atât, instanţele de judecată au decis să dea prioritate declaraţiilor obţinute de anchetatori de la K.M. şi le-au respins în mod constant pe cele oferite de ceilalţi inculpaţi şi de K.M. mai târziu, în cadrul procedurii, inclusiv în faţa instanţelor.

103. (...) Cu toate acestea, în cazul de față, Curtea consideră că motivarea dată de tribunal pare a încredința sarcina probei reclamantului și nu dă nicio explicație de ce celelalte declarațiile erau de preferat în fața dovezii consistente ulterioare date în fața instanțelor.

104. În plus, având în vedere acuzațiile inculpaților cu privire la implicarea poliției, instanțele judecătorești naționale nu ar fi putut asigura respectarea principiului echității și în special a principiului egalității armelor fără audierea ofițerilor de poliție sub acoperire și fără a permite inculpaților să le adreseze întrebări, chiar și în scris. Mai mult, instanța ar fi trebuit să examineze sau cel puțin să dea o explicație mai detaliată cu privire la motivul pentru care a respins celelalte cereri de probe (audierea martorilor suplimentari și caseta video).

105. În concluzie, în timp ce este conștientă de importanța și dificultățile sarcinii investigatorilor, Curtea consideră, având în vedere cele de mai sus, că instanțele interne nu au investigat suficient acuzațiile de provocare. Din aceste motive, procesul reclamantului a fost privat de caracterul echitabil impus de art. 6 din Convenție. A existat, prin urmare, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție cu privire la acest aspect *(hot. din 9 noiembrie 2010, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Constantin și Stoian c. României*. Rolul instanței în evaluarea probatoriului.

58. Tribunalul a hotărât că probele obținute de la reclamanți, investigatorul sub acoperire și martori au confirmat că a existat provocare din partea poliției și, prin urmare, i-a achitat pe reclamanți pentru acest motiv.

59. Cu toate acestea, pe baza acelorași probe, curtea de apel a anulat sentința și i-a condamnat pe reclamanți pentru trafic de droguri. Procedând astfel, curtea de apel nu a audiat persoanele cărora li s-au luat declarații în fața procurorului și a tribunalului. Aceasta a acordat mai multă importanță declarațiilor obținute de procuror și a considerat că declarațiile date în fața instanței nu au fost conforme cu realitatea.

60. Curtea reiterează că, atunci când i se solicită unei curți de apel să examineze cauza în fapt și în drept și să se pronunțe cu privire la aspectul vinovăției sau nevinovăției reclamantului, precum în cazul de față, ea nu poate, în ceea ce privește procesul echitabil, să stabilească faptele în mod corespunzător fără o examinare directă a probelor prezentate în persoană de către reclamant, în cazul în care acesta susține că nu a săvârșit fapta presupusă a constitui infracțiune. În prezenta cauză, curtea de apel nu a examinat nicio probă și nici nu a audiat în mod direct reclamanții cu privire la fondul acuzațiilor; faptul că reclamanții nu au solicitat în mod expres examinarea unor probe suplimentare de către curtea de apel, după cum a subliniat Guvernul, nu împiedică instanța respectivă să ia măsuri pozitive în acest sens. De asemenea, ultimul cuvânt al reclamanților în fața instanței nu poate fi echivalat cu dreptul lor de a fi audiați de instanță în timpul procesului.

61. Mai mult, chiar dacă nu poate reține *in abstracto* prioritatea ce ar trebui acordată declarațiilor date de un martor în ședință publică și sub jurământ în raport cu declarațiile aceluiași martor date în cursul urmăririi penale, fie ele și contradictorii, Curtea nu este convinsă de motivarea sumară dată de curtea de apel în justificarea preferinței pe care a atribuit-o declarațiilor date în fața procurorului. Curtea reține, în special, faptul că simplele bănuieli ale curții de apel cu privire la caracterul nesincer al declarațiilor martorilor nu au fost confirmate de constatările anchetatorilor în această privință. Faptul că reclamanții au fost audiați în primă instanță și că au avut posibilitatea de a adresa întrebări martorilor în această fază procesuală nu schimbă convingerea Curții cu privire la acest aspect. (...)

63. Curtea consideră că curtea de apel nu a examinat în mod corespunzător schimbarea de poziție a primului reclamant, considerând, fără explicații suplimentare, că a refuzat, în fața instanțelor, să admită implicarea sa în traficul de droguri.

64. În concluzie, având în vedere importanța și dificultățile sarcinii investigatorilor, Curtea consideră, ținând seama de considerațiile precedente, că acțiunile ofițerului de poliție sub acoperire și ale colaboratorului acestuia au avut drept consecință determinarea reclamanților să săvârșească fapta penală pentru care au fost condamnați, depășind simpla investigație pasivă a activității infracționale existente, și că instanțele interne nu au investigat suficient acuzațiile de provocare. Pentru aceste motive, procesul reclamanților a fost privat de caracterul echitabil impus de art. 6 din Convenție. În consecință, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție în această privință.

65. În afară de aceasta, Curtea consideră că, în urma concluziei de mai sus, nu este necesar să se mai examineze celelalte capete de cerere *(hot. din 29 septembrie 2009, M. Of. nr. 169 din 16 martie 2010)*.

3. Cauza *Mika c. Suediei*. Victimă decedată ulterior audierii de către poliție. Posibilitatea valorificării declarației. 36. În ceea ce privește noțiunea de „martor", Curtea observă că, deși K. nu a depus mărturie în timpul procesului, ea ar trebui, în sensul art. 6 parag. 3 lit. d), să fie considerată martor – un termen care trebuie înțeles în sensul său autonom –, pentru că declarația ei, înregistrată de poliție, a fost folosită ca probă de către instanțele judecătorești naționale.

37. În speță, Curtea observă de la început că K. a murit la doar câteva zile după viol, motiv pentru care autoritățile suedeze nu pot fi acuzate că nu au asigurat prezența ei la proces. Mai mult decât atât, din moment ce ea a murit înainte ca reclamantul să fi fost informat cu privire la orice suspiciune împotriva sa ori să fi fost formal acuzat, el nu a avut posibilitatea de a-i pune întrebări – un fapt pentru care autoritățile nu pot fi considerate responsabile. În aceste circumstanțe, Curtea constată că decizia instanțelor naționale de a accepta ca dovadă declarația lui K., așa cum a fost aceasta cuprinsă în raportul poliției, nu a constituit, în sine, o încălcare a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție.

38. Cu toate acestea, Curtea trebuie să stabilească dacă condamnarea reclamantului s-a bazat exclusiv sau în mod decisiv pe declarația lui K., în așa fel încât dreptul său la un proces echitabil să fi fost încălcat. Curtea notează în primul rând că declarația lui K. nu a fost un indiciu exclusiv în proces, deoarece mai mulți martori au fost audiați în timpul procesului și au fost depuse probe scrise. (...)

40. Mai mult, un test ADN a fost efectuat, iar acesta a demonstrat că a existat spermă de la reclamant în vaginul lui K. și pe lenjeria ei și un certificat medical de la spital a arătat că K. a avut vânătăi pe brațe care corespund declarației ei cu privire la modulul în care agresorul a apucat-o și a ținut-o (...). În plus, reclamantul a avut posibilitatea de a pune în discuție declarația lui K. și de a prezenta propria versiune asupra evenimentelor, în primul rând în timpul anchetei preliminare și mai târziu în fața judecătoriei și a curții de apel (...).

41. De asemenea, Curtea observă că reclamantul nu pare să fi solicitat ofițerului de poliție care a intervievat-o pe K. să fie audiat în fața instanțelor naționale, în scopul de a pune întrebări despre raportul său scris și de a obține impresia și opinia sa cu privire la K. și la ceea ce aceasta a declarat (...).

42. În lumina considerațiilor de mai sus și având în vedere faptul că tribunalul districtual a efectuat o analiză detaliată a tuturor dovezilor, scrise și orale, prezentate în cauză,

Curtea constată că declarația lui K. a fost confirmată de alte elemente de probă și, prin urmare, nu a fost decisivă pentru condamnarea reclamantului. Astfel, este de părere că reclamantul a avut un proces echitabil, în conformitate cu art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție *(dec. din 27 ianuarie 2009, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Gani c. Spaniei*. Martori protejați (amenințați sau vulnerabili), martori „absenți" (care nu se prezintă în fața instanței). 40. În jurisprudența Curții, întrebarea dacă a existat conformitate cu art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d), astfel cum a fost interpretat de Curte în cazul *Lucà c. Italiei*, a apărut în principal în trei contexte diferite. Primul context se referă la cazul așa-numiților „martori anonimi", în care identitatea unui martor este ascunsă, de exemplu, pentru a-l proteja de intimidare, amenințări sau represalii. Al doilea context se referă la cazurile de „martori absenți", când se utilizează ca probă declarația unui martor care nu se prezintă în fața instanței pentru a depune mărturie în persoană, pentru că fie a murit, fie nu poate fi găsit sau refuză să apară de teamă sau din alte motive. Aceste categorii nu se exclud reciproc, deoarece martorii pot fi și anonimi, și absenți. Al treilea context se referă la cazurile de martori care invocă privilegiul împotriva autoincriminării.

41. În aceste trei contexte, Curtea a considerat întotdeauna că este necesar să efectueze o examinare de ansamblu a caracterului echitabil al procedurilor, pentru a stabili dacă drepturile inculpatului au fost restricționate într-un mod inacceptabil. Aceasta a inclus în mod tradițional o examinare atât a semnificației elementelor de probă care nu pot fi analizate în cauza inculpatului, și anume dacă elementele neanalizate au constituit singura probă sau proba decisivă formulată împotriva reclamantului, precum și a măsurilor de contracarare luate de autoritățile judiciare pentru a compensa dezavantajele în care apărarea trebuie să se prezinte. (...)

47. Curtea este conștientă de dificultățile cu care se confruntă instanțele naționale atunci când analizează infracțiuni sexuale care sunt în mod normal înconjurate de secret și care sunt în mod frecvent, fie de teamă sau din alte motive, raportate prea târziu pentru realizarea unui examen medical complet corespunzător. Astfel, în multe asemenea cazuri, proba unică sau decisivă pentru condamnarea inculpatului este declarația victimei, iar veridicitatea și credibilitatea acesteia pot fi puse în discuție de apărare în timpul audierii prin intermediul formulării de întrebări. În cazul de față, interogatoriul victimei s-a dovedit imposibil din cauza simptomelor de stres post-traumatic, care au fost confirmate medical (...).

48. Curtea notează totuși că reclamantului i-a fost oferită posibilitatea de a-i pune întrebări lui N. în etapa de investigație a procedurii, dar avocatul lui nu a reușit să participe la interviu (...). În aceste condiții, interesul justiției a fost în mod evident în favoarea admiterii ca probe a declarațiilor lui N. Curtea observă că aceste declarații au fost citite în fața instanței de judecată și că reclamantului i s-a permis să conteste veridicitatea lor, oferind propria sa viziune asupra faptelor. Curtea observă în continuare că instanțele judecătorești naționale au comparat cu atenție ambele versiuni ale faptelor, care parțial au coincis, în special acele aspecte care nu implicau comiterea unei infracțiuni sau care au avut implicații penale minore. Ele au considerat versiunea reclamantului slabă și inconsecventă, iar cea a lui N. logică și suficient de detaliată pentru a elimina orice suspiciune de simulare sau răzbunare. Curtea constată în acest sens că instanțele judecătorești naționale au luat în considerare declarația dată de N. în cadrul audierii și că aceasta, deși incompletă, a putut fi coroborată cu declarațiile sale date înainte de proces (...). Fiabilitatea declarațiilor lui N. a fost susținută în continuare de dovezi indirecte, cum ar fi faptul că a fost răpită din

apartamentul ei de reclamant şi că, atunci când a fost eliberată, era îmbrăcată în haine diferite care aparţineau acestuia din urmă, precum şi prin opiniile şi rapoartele medicale care confirmă leziunile corporale şi starea ei psihică în concordanţă cu prezentarea ei asupra stării de fapt (...).

49. În acest context şi analizând echitabilitatea procedurilor în ansamblul lor, Curtea consideră că existau suficienţi factori de contracarare care să determine concluzia că admiterea ca probă a declaraţiilor lui N. nu a dus la o încălcare a art. 6 parag. 1 coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţie *(hot. din 19 februarie 2013, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Al-Khawaja şi Tahery c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Martori absenţi. Condamnare bazată „exclusiv sau determinant" pe declaraţiile acestora. 126. Curtea observă că prezentele cauze privesc numai martorii care nu s-au înfăţişat în instanţă şi ale căror declaraţii au fost citite în cadrul procesului. (...) Aşa cum a reamintit Curtea (...), art. 6 nu stabileşte nicio regulă privind admisibilitatea probelor ca atare, acest domeniu aparţinând în primul rând dreptului intern.

127. Curtea observă, totodată, că, în prezentele cauze, nu este vorba despre mărturii depuse în cadrul procesului de martori a căror identitate a fost păstrată secretă faţă de acuzaţi [*anonymous testimony – mărturii depuse în mod anonim, n.a.*]. Cât timp problemele pe care le generează martorii anonimi (*anonymous witnesses*) şi martorii care nu se înfăţişează (*absent witnesses*) nu sunt identice, cele două situaţii nu diferă în principiu, din moment ce, aşa cum a confirmat Curtea Supremă, fiecare riscă să creeze un dezavantaj acuzatului. Principiul de bază este acela că, într-un proces penal, acuzatul trebuie să aibă posibilitatea reală de a contesta probele în acuzare. Acest principiu impune nu numai ca acuzatul să cunoască identitatea acuzatorilor săi, pentru a putea contesta probitatea şi credibilitatea acestora, ci şi ca el să poată verifica sinceritatea şi fiabilitatea mărturiilor, supunându-i unei examinări orale în prezenţa lui, fie la momentul la care este dată declaraţia, fie într-o etapă ulterioară a procedurii.

128. Izvoarele regulii „exclusiv sau determinant" (*sole or decisive rule*) au originea în hotărârea *Unterpertinger c. Austriei* (24 noiembrie 1986, § 33), care furnizează, totodată, argumentaţia pentru care această regulă trebuie aplicată: dacă o condamnare a acuzatului se bazează exclusiv sau în proporţie decisivă pe mărturiile unor martori cărora nu le-a putut adresa întrebări în nicio etapă a procedurii, dreptul său la apărare este restricţionat în mod nejustificat. (...)

133. Curtea admite că ar putea fi dificil pentru judecătorul cauzei să stabilească înainte de proces care anume mijloace de probă vor fi cele determinante, fără a fi examinat şi cântărit toate mijloacele de probă depuse la dosar.

134. Cu toate acestea, odată ce acuzarea a pus concluziile sale în cauză (*the prosecution concluded its case*), importanţa şi ponderea mărturiilor neverificate (*untested evidence*) pot fi apreciate de judecătorul cauzei în lumina celorlalte mijloace de probă în acuzare. În sistemele de *common law*, se întâmplă frecvent ca judecătorilor cauzelor să li se solicite, la momentul punerii concluziilor de către acuzare, să stabilească dacă este necesar un proces împotriva acuzatului. În cadrul procesului, aceştia trebuie adesea să aprecieze forţa probatorie şi fiabilitatea probelor în acuzare. Curtea observă, de altfel, că art. 125 din Legea din 2003 obligă expres judecătorul cauzei să pună capăt procesului (*stop the case*) dacă, având în vedere importanţa acesteia pentru acuzare, proba testimonială mijlocită (*hearsay evidence*) este atât de puţin convingătoare, încât condamnarea nu ar prezenta garanţii.

135. Pe de altă parte, Curtea nu este convinsă că o instanță de apel (*appellate court*) dintr-un sistem de *common law*, în cadrul căruia juriul nu își motivează verdictul, nu este în măsură să stabilească dacă o mărturie neverificată a constituit mijlocul de probă exclusiv sau determinant (*sole or decisive evidence*) pentru condamnarea acuzatului. Se întâmplă adesea ca instanțelor de apel să li se solicite să stabilească dacă probele au fost admise în mod nelegal în proces și, în această situație, dacă respectiva condamnare poate fi considerată totuși ca prezentând garanții. Astfel, acestea trebuie să examineze în special importanța probelor în litigiu pentru acuzare și măsura în care ele au adus atingere dreptului la apărare. Instanțele de apel sunt, așadar, în măsură să stabilească dacă o mărturie neverificată poate fi considerată proba exclusivă sau determinantă (*sole or decisive evidence*) împotriva acuzatului și dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă. (...)

138. În continuare, Curtea subliniază că, în ceea ce privește cazurile în care acuzatul alege să păstreze tăcerea, aceasta a aplicat regula potrivit căreia ar fi incompatibil cu dreptul la tăcere (*right to silence*) a fundamenta o condamnare în mod exclusiv sau principal pe tăcerea acuzatului sau pe refuzul lui de a răspunde la întrebări ori de a depune mărturie în persoană.

139. În mod similar, Curtea nu poate admite nici cel de-al treilea argument al Guvernului, conform căruia regula „exclusiv sau determinant" (*sole or decisive rule*) se bazează pe supoziția că orice probă testimonială mijlocită (*hearsay evidence*), crucială pentru o cauză, trebuie considerată fie ca nefiind fiabilă, fie ca imposibil de evaluat în mod corect dacă nu a fost verificată prin examinare încrucișată (*cross-examination*). În realitate, regula se bazează mai degrabă pe principiul conform căruia cu cât este mai mare importanța mijlocului de probă, cu atât este mai mare nedreptatea pentru acuzat dacă se încuviințează păstrarea anonimatului martorului sau se încuviințează ca martorul să nu se înfățișeze la proces și cu atât mai mare este necesitatea de a exista garanții care să asigure că fiabilitatea mărturiei este demonstrabilă sau că poate fi verificată și evaluată potrivit legii.

140. În cauza *Kostovski c. Olandei*, când s-a admis că, într-o măsură determinantă, condamnarea reclamantului s-a realizat pe baza mărturiilor a doi martori, unul a cărui anonimitate a fost păstrată, iar celălalt care nu s-a înfățișat în instanță, Curtea a întărit (...) că „o mărturie sau alte declarații împotriva unui acuzat pot fi foarte bine o minciună sau rezultatul unei simple erori, iar apărarea va putea cu mare greutate să demonstreze aceasta dacă nu deține informațiile care i-ar permite să verifice credibilitatea autorului sau să înlăture îndoiala în privința lui. Pericolele inerente unei astfel de situații sunt evidente".

În continuare, Curtea a constatat că, atât timp cât judecătorii cauzelor au dovedit prudență în aprecierea declarațiilor în litigiu, acest demers nu putea fi considerat nicicum drept un substitut corespunzător al observației directe. În consecință, ea a concluzionat că folosirea declarațiilor determinase restrângerea dreptului la apărare într-un mod incompatibil cu garanțiile conținute de art. 6.

141. În cauza ulterioară *Doorson c. Olandei* (...), Curtea a observat că anonimitatea celor doi martori din cauză a creat apărării „dificultăți pe care o procedură penală nu ar trebui să le genereze", dar că nu se putea constata nicio încălcare dacă minusurile sub imperiul cărora apărarea a acționat erau contrabalansate în mod suficient de procedurile urmate (...).

Experiența arată că fiabilitatea probelor, inclusiv cele care par certe și convingătoare, poate fi complet diferită în urma unei examinări atente. Riscurile inerente admiterii unei probe testimoniale mijlocite neverificate (*untested hearsay evidence*) sunt cu atât mai

mari dacă această probă constituie proba exclusivă sau determinantă (*sole or decisive evidence*) împotriva acuzatului. (...) Acuzatul nu trebuie pus într-o poziție în care este privat efectiv de o posibilitate reală de a se apăra, deoarece nu poate contesta probele în acuzare. Procedurile de judecată trebuie să garanteze că dreptul la apărare al acuzatului, drept protejat prin art. 6, nu este restrâns în mod inacceptabil și să permită acuzatului să participe efectiv la procedură. Motivarea Curții cu privire la faptul dacă un proces penal a fost echitabil nu poate depinde exclusiv de circumstanța dacă probele în acuzare par *prima facie* a fi fiabile, dacă nu există posibilități de contestare a acestor probe după admiterea lor. (...)

143. Pentru aceste motive, Curtea a evaluat în mod consecvent impactul pe care imposibilitatea acuzatului de a examina un martor l-a avut asupra caracterului echitabil al procesului în mod global. Curtea a considerat totuși necesară examinarea importanței mărturiei neverificate (*untested evidence*), pentru a stabili dacă drepturile acuzatului au făcut sau nu obiectul unei restrângeri inacceptabile (...).

Cu toate acestea, pentru a aprecia respectarea art. 6 parag. 3, Curtea examinează caracterul echitabil al procedurii în ansamblu.

144. De regulă, atunci când examinează cereri formulate în temeiul art. 6 parag. 1, Curtea apreciază caracterul global al procedurii, ținând seama de factori precum modul de aplicare a garanțiilor legale, sfera posibilităților procedurale oferite apărării pentru a contrabalansa neajunsurile cu care s-a confruntat și modul în care judecătorul cauzei a administrat procedura în ansamblu.

145. De asemenea, în cazurile referitoare la nedivulgarea probelor (*withholding of evidence*) către apărare, pentru a proteja sursele poliției, Curtea a lăsat în sarcina instanțelor interne să stabilească dacă dreptul la apărare ar trebui să cedeze în fața interesului public și s-a limitat la a verifica dacă procedurile desfășurate de autoritățile judiciare au contrabalansat suficient restrângerile respective, prin garanții corespunzătoare. Faptul că anumite probe nu au fost puse la dispoziția apărării nu a fost apreciat a conduce în mod automat la o încălcare a art. 6 parag. 1. (...)

147. Curtea concluzionează că, atunci când o declarație relatată (*hearsay statement*) reprezintă proba exclusivă sau determinantă (*sole or decisive evidence*) împotriva acuzatului, admiterea sa ca mijloc de probă nu implică automat încălcarea art. 6 parag. 1. În același timp, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau în mod determinant pe mărturiile martorilor care nu se înfățișează în instanță (*absent witnesses*), Curtea trebuie să supună procedura celei mai riguroase examinări. (...)

160. Curtea observă că, atunci când persoanele prezente la fața locului agresiunii asupra lui S. au fost interogate pentru prima dată, niciuna nu a afirmat că l-a văzut pe dl Tahery aplicându-i loviturile de cuțit lui S., iar S. însuși a declarat că nu știe cine l-a înjunghiat, adăugând că a presupus la început că fusese dl Tahery. T. a dat declarația prin care îl acuza pe reclamant la două zile după producerea faptelor. A fost singurul martor care a afirmat că a văzut momentul înjunghierii. Mărturia sa necoroborată dată în calitate de martor ocular era, așadar, dacă nu proba exclusivă, cel puțin proba determinantă împotriva reclamantului. Era, evident, vorba despre o probă importantă, fără de care probabilitatea unei condamnări ar fi fost redusă. Oricât de coerentă și convingătoare ar fi putut părea la început, această mărturie nu poate fi inclusă în categoria probelor care ar putea fi considerate „vădit fiabile", cum ar putea fi, de exemplu, declarația unui muribund care

identifică asasinul său, ca să nu citățm decât unul dintre exemplele date de curtea de apel și de către Curtea Supremă în hotărârile lor în cauza *Horncastle și alții* (...).

161. Caracterul exclusiv sau determinant al unei asemenea probe neverificate are o pondere mare și necesită elemente de contrabalansare (*counterbalancing factors*) suficiente pentru a compensa problemele pe care admiterea ei le-ar cauza apărării. În acest sens, Guvernul se bazează, în esență, pe două elemente de contrabalansare (*counterbalancing factors*): concluzia judecătorului cauzei (*trial judge*) că nu ar fi echitabilă admiterea declarației lui T., având în vedere că reclamantul putea să o conteste sau să o infirme depunând personal mărturie sau citând alți martori care fuseseră prezenți, dintre care unul fiind unchiul său, și atenționarea adresată de judecătorul cauzei (*trial judge*) juraților – conform căreia mărturia depusă de martorul care nu s-a înfățișat trebuia tratată cu prudență.

162. Curtea consideră că niciunul dintre aceste elemente și nici combinația acestora nu erau în măsură să contrabalanseze suficient neajunsurile cu care s-a confruntat apărarea. Chiar dacă martorul a depus personal mărturie și a negat faptele, în mod inevitabil acesta nu a putut contesta sinceritatea și fiabilitatea lui T. prin intermediul unei examinări încrucișate (*cross-examination*). Cert este că T. era singurul martor aparent dispus sau capabil să declare ce văzuse. Apărarea nu a putut cita alți martori pentru a contrazice declarația relatată (*hearsay statement*) a acestuia.

163. Cealaltă mărturie prezentată în proces este cea a victimei S., care nu știa cine a înjunghiat-o, dar presupunea că fusese reclamantul. Mărturia sa nu putea da naștere, așadar, decât unei prezumții și, în esență, reclamantul nu a contestat-o. S. a depus mărturie cu privire la altercație, precum și la faptele și gesturile reclamantului după agresiune (...). Deși această mărturie se corobora în anumite detalii cu mărturia lui T., ea nu putea, decât în mod indirect, să sprijine susținerile acestuia din urmă, cum că reclamantul fusese autorul loviturilor de cuțit. (...)

165. În consecință, Curtea consideră că natura determinantă a declarației lui T., în lipsa în cauză a unor probe solide coroborante, conduce la concluzia că jurații nu au putut aprecia în mod corect și echitabil fiabilitatea mărturiei lui T. Având în vedere caracterul echitabil al procedurii în ansamblu, Curtea concluzionează că nu au fost suficiente elementele de contrabalansare pentru a compensa dificultățile cu care s-a confruntat apărarea ca urmare a admiterii declarației lui T. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție, coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) în privința dlui Tahery *(hot. din 15 decembrie 2011, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Sică c. României*. Declarațiile martorilor absenți. Criterii de apreciere a echitabilității procedurii. 57. Pentru a stabili dacă procedura a fost echitabilă, Curtea ia în considerare procedura în ansamblul său și verifică respectarea nu numai a dreptului la apărare, ci și a interesului public și al victimelor ca autorii infracțiunii să fie cercetați corespunzător și, dacă este necesar, respectarea drepturilor martorilor. În special art. 6 parag. 3 lit. d) consacră principiul conform căruia, înainte ca un acuzat să poată fi declarat vinovat, toate probele acuzării trebuie să fie prezentate în principiu în fața acestuia în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Principiul în cauză nu se aplică fără excepții, acestea putând fi acceptate doar sub rezerva dreptului la apărare; ca regulă generală, ele impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta mărturiile acuzării și de a-i interoga pe autorii acestora, la momentul depoziției sau ulterior.

58. Curtea a precizat, în cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*, criteriile de apreciere a capetelor de cerere formulate în temeiul art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție în ceea ce privește absența martorilor la ședință. Ea a considerat că era necesar ca acest tip de capete de cerere să fie supuse unei examinări ținând seama de trei criterii.

59. În primul rând, Curtea trebuie să verifice dacă imposibilitatea apărării de a interoga sau de a obține interogarea unui martor al acuzării este justificată de un motiv serios. În continuare, în cazul în care absența interogării martorilor este justificată de un motiv serios, depozițiile martorilor absenți nu trebuie să constituie, în principiu, unica probă a acuzării sau proba decisivă. Cu toate acestea, admiterea cu titlu de probă a depoziției unui martor pe care apărarea nu a avut ocazia să îl interogheze și care constituie unica probă sau proba decisivă a acuzării nu implică automat încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție: procedura poate fi considerată echitabilă în ansamblul său în cazul în care există elemente care compensează suficient inconvenientele privind admiterea unei astfel de probe, pentru a permite o apreciere corectă și echitabilă a fiabilității acesteia. (...)

61. Curtea observă, în primul rând, că declarațiile în litigiu au fost obținute de parchet în ziua următoare faptelor în litigiu. La momentul procesului, curtea de apel a menționat că era posibil ca declarațiile reclamantului să aibă ca scop intimidarea martorilor (...). Cu toate acestea, având în vedere că instanțele naționale nu s-au bazat pe temerile pe care le-ar fi putut avea G.S. și S.D. pentru a-i scuti de prezentarea la ședință, Curtea nu consideră necesar să examineze dacă absența lor se datora efectiv fricii. În speță, justificarea prezentată de instanțele naționale și de Guvern constă în imposibilitatea de a localiza acești martori.

62. Curtea reamintește că imposibilitatea localizării unui martor poate constitui, în anumite condiții, un fapt justificativ care autorizează admiterea depozițiilor sale în proces, chiar dacă apărarea nu a putut să îl interogheze în niciun stadiu al procedurii. Totuși, pentru ca această justificare să fie valabilă, autoritățile trebuie să adopte măsuri pozitive pentru a-i permite acuzatului să interogheze sau să obțină interogarea martorilor acuzării; ele trebuie în special să caute activ acești martori.

63. În prezenta cauză, Curtea observă că tribunalul s-a implicat activ, cu ajutorul poliției, în aducerea în instanță a martorilor (...). I-a convocat să participe la ședință de mai multe ori și la adrese diferite, prin emiterea de mandate de aducere împotriva lor; a formulat cereri la Serviciul de evidență a populației și Direcția Generală a Penitenciarelor și, în cele din urmă, i-a citat prin afișare la consiliul municipal. Abia după ce aceste tentative au eșuat, tribunalul a autorizat citirea depozițiilor martorilor G.S. și S.D., obținute în cursul urmăririi penale. De altfel, curtea de apel și Înalta Curte au remarcat în hotărârile lor că tribunalul a apelat la toate mijloacele prevăzute la nivel intern pentru a asigura prezența acestor martori la ședință.

64. Curtea apreciază că, în speță, autoritățile interne nu și-au încălcat obligația pozitivă de a face tot ce se putea aștepta în mod rezonabil de la acestea pentru a garanta apărării posibilitatea de a-i interoga pe G.S. și S.D., în consecință, absența martorilor G.S. și S.D. de la ședință și, prin urmare, citirea depozițiilor acestora obținute înainte de proces erau justificate de un motiv serios.

65. În continuare, Curtea trebuie să stabilească importanța pe care au avut-o depozițiile în litigiu în verdictul cu privire la vinovăția reclamantului și, în special, să examineze dacă aceste depoziții constituiau proba unică sau decisivă. În această privință, nu este suficient să se țină seama de ansamblul probelor examinate de instanțe, trebuie să se analizeze care sunt probele pe care se bazează efectiv condamnarea și, prin urmare, care sunt

diversele elemente constitutive ale infracțiunii pentru care a fost condamnat acuzatul și ale răspunderii sale penale.

(...) Curtea apreciază că depozițiile făcute de G.S. constituiau probe decisive și că procesul-verbal privind interpelarea și declarația dată de S.D. nu făceau decât să sprijine declarațiile martorului pe care persoana în cauză nu l-a putut interoga. (...)

67. Așadar, Curtea trebuie să verifice dacă autoritățile interne au adoptat măsuri suficiente pentru a contrabalansa dificultățile cauzate apărării.

68. Trebuie reamintit faptul că, în fiecare cauză în care se pune problema echității procedurii în raport cu o depoziție a unui martor absent, trebuie să se stabilească, printr-o examinare cât mai riguroasă, dacă există elemente care pot să compenseze suficient dificultățile cauzate apărării prin admiterea acestei depoziții, în special garanții procedurale solide, care permit o apreciere corectă și echitabilă a fiabilității unei astfel de probe. Examinarea acestei chestiuni permite să se verifice dacă depoziția martorului absent este suficient de fiabilă, ținând seama de importanța ei în cauză.

69. Curtea observă, în acest context, că dreptul de a interoga sau de a solicita interogarea martorilor acuzării constituie o garanție a dreptului la echitatea procedurii, în măsura în care acesta nu numai că vizează egalitatea armelor între acuzare și apărare, ci oferă apărării și sistemului judiciar un instrument esențial de verificare a credibilității și a fiabilității depozițiilor acuzatoare și, astfel, a temeiniciei acuzațiilor.

70. În prezenta cauză, G.S. a fost audiată de poliție și ulterior de parchet în cursul urmăririi penale, dar nu s-a prezentat niciodată în fața instanței. Așadar, nici tribunalul, nici reclamantul nu au putut să o observe în timpul interogatoriului pentru a aprecia credibilitatea și fiabilitatea depoziției sale.

71. Curtea a hotărât deja că posibilitatea oferită reclamantului de a contesta depoziția acuzării, prin prezentarea de probe sau solicitarea citării unor martori, nu putea compensa obstacolele cu care s-a confruntat apărarea, deoarece reclamantul nu a fost în măsură să conteste onestitatea și fiabilitatea martorului, prin intermediul unui contra-interogatoriu; în această privință, absența altor probe care să coroboreze pe deplin depoziția în litigiu are o anumită importanță.

74. Curtea constată că, în conformitate cu declarația lui G.S., aceasta îl denunțase pe reclamant la poliție și încercase să ajute autoritățile să organizeze un flagrant în ceea ce îl privește, dar operațiunea nu a reușit (...). Chiar din declarația lui G.S. reiese că, în ziua interpelării reclamatului, aceasta i-a cerut să îi procure droguri și ulterior s-a hotărât să îl denunțe. Aceste afirmații sugerează că G.S. dorea să provoace infracțiunea. De altfel, nu este exclus ca arestarea persoanei în cauză să nu fi avut loc în momentul respectiv, dacă G.S. nu ar fi sesizat poliția. Or, Curtea observă că instanțele naționale care l-au condamnat pe reclamant nu au examinat deloc incidența acțiunilor lui G.S. în cauză și nici nu au clarificat cadrul legal în care aceasta a acționat.

(...) Având în vedere că reclamantul contesta însuși conținutul procesului-verbal privind interpelarea, instanțele interne ar fi putut să îi audieze pe cei șapte agenți de poliție care au semnat procesul-verbal, ținând cont că declarațiile lor ar fi putut să clarifice faptele și să susțină credibilitatea declarațiilor date de G.S. și S.D. (...)

77. Ținând seama de elementele anterioare, Curtea apreciază că, în absența altor probe solide în dosar, care să poată corobora depoziția lui G.S., caracterul ei decisiv conduce la concluzia că instanțele nu au putut aprecia corect și echitabil fiabilitatea acestei probe. Curtea consideră că dreptul la apărare al reclamantului a suferit astfel o limitare incompatibilă cu

cerinţele unui proces echitabil. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenţie coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) *(hot. din 9 iulie 2013, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Vaquero Hernández şi alţii c. Spaniei*. **Imposibilitatea fundamentării unei condamnări exclusiv sau în mod decisiv pe declaraţia unui martor la audierea căruia inculpatul nu a participat.** 126. În special, dreptul la apărare este limitat într-un mod incompatibil cu garanţiile art. 6, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau într-o măsură decisivă pe dovezile unui martor pe care nici în timpul urmăririi penale şi nici în timpul procesului acuzatul nu a avut ocazia să îl examineze sau faţă de care să determine examinarea sa (...). În acest context, faptul că respectivele declaraţii provin de la un coinculpat, ca în cazul de faţă, nu de la un martor, nu este relevant. În acest sens, Curtea a subliniat că termenul „martor" are în sistemul Convenţiei un sens „autonom". Astfel, în cazul în care o declaraţie, fie făcută de un martor în sens strict sau de un coacuzat, este de natură să fundamenteze substanţial condamnarea inculpatului, aceasta este o mărturie a acuzării şi garanţiile oferite de art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţie se aplică *(hot. din 2 noiembrie 2010, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Kelly c. Irlandei*. **Martori anonimi sau care nu se pot prezenta. Valoarea probatorie a declaraţiilor acestora.** 58. Curtea a examinat compatibilitatea cu art. 6 a recurgerii la proba cu martorii anonimi care solicită protecţie, precum şi la martori care au fost indisponibili pentru examinare în cadrul procedurii penale din diverse motive.

În astfel de cazuri, Curtea a constatat că nu există o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenţie dacă dificultăţile sub care se organizează apărarea sunt suficient contrabalansate de procedurile urmate de autorităţile judiciare. Cu toate acestea, chiar şi atunci când proceduri de compensare sunt considerate a fi suficiente faţă de neajunsurile în care se desfăşoară apărarea, o condamnare nu ar trebui să se bazeze în mod exclusiv sau într-o măsură decisivă pe o astfel de dovadă. Decizând astfel, Curtea recunoaşte importantul interes public în combaterea crimei organizate şi protejarea drepturilor martorilor.

59. Cu toate acestea, Curtea a constatat, de asemenea, că elementele de probă adverse relevante au reprezentat o mică parte a elementelor de probă pe baza cărora s-a fundamentat condamnarea, astfel încât admiterea lor a fost considerată insuficientă, în sine, pentru a constata că procedura în întregime ar fi fost neechitabilă *(dec. din 14 decembrie 2010, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Ellis şi Simms c. Regatului Unit* şi *Martin c. Regatului Unit*. **Diferenţe între martorii anonimi şi martorii absenţi. Declaraţiile acestora ca dovadă „unică sau decisivă" a condamnării.** 4. Aşa cum Marea Cameră a indicat în cauza *Al-Khawaja şi Tahery c. Regatului Unit*, problemele ridicate de martorii absenţi, în discuţie în acel caz, şi martorii anonimi, ca în cazul de faţă, nu au fost diferite, în principiu. Principiul de bază este că acuzatul într-un proces penal ar trebui să aibă posibilitatea efectivă de a contesta probele împotriva lui. Acest principiu impune nu numai ca un inculpat să ştie identitatea acuzatorilor săi, astfel încât să fie în măsură să conteste probitatea şi credibilitatea lor, dar şi ca acesta să poată testa veridicitatea şi credibilitatea declaraţiilor lor, prin examinarea lor orală în prezenţa sa (§ 127). Cu toate acestea, limitările clare asupra capacităţii apărării de a contesta o mărturie în cadrul procedurii diferă în cele două cazuri. Astfel, martorii absenţi prezintă problema specială a faptului că cele declarate nu mai pot fi supuse unei examinări de către apărare. Totuşi, identitatea lor este cunoscută de apărare, care este, prin urmare, în măsură să identifice sau să investigheze eventualele lor motive de a minţi. Martorii

anonimi, pe de altă parte, sunt confruntați în persoană de către apărare, care este capabilă să facă presiuni asupra lor, uneori viguroase, cu privire la orice inconsecvențe existente în declarațiile lor. Judecătorul, juriul și avocatul pot observa comportamentul martorilor sub interogatoriu și, prin aceasta, să își formeze o imagine cu privire la veridicitatea și fiabilitatea mărturiilor lor. În cazul unui martor complet anonim, când nu există detalii de niciun fel cu privire la identitatea sau trecutul acestuia, apărarea se confruntă cu dificultatea de a fi în imposibilitatea de indica vreun motiv pentru care martorul să fi mințit.

75. (...) Curtea a avut în mod constant o abordare similară în contextul martorilor anonimi cu cea urmată în cazurile care implică martori absenți. Astfel, ea a insistat asupra unor motive suficiente pentru acordarea anonimatului și a făcut referire la nevoia generală de a exista factori de contrabalansare, precum și la testul „unic și decisiv". În ceea ce privește modul în care trebuie aplicat testul unic și decisiv pentru martorii anonimi, Curtea consideră că îndrumarea oferită de către Marea Cameră în *Al-Khawaja și Tahery* este în egală măsură aplicabilă și aici.

76. În consecință, în evaluarea caracterului abuziv al unui proces care implică martori anonimi chemați să depună mărturie orală în fața instanței, Curtea trebuie să examineze, în primul rând, dacă există motive întemeiate de a păstra secretul identității martorului. În practică, în cazurile care implică martori anonimi, motivul pentru care se dorește anonimatul este cel mai probabil teama de răzbunare, pe care Curtea a acceptat-o ca un motiv bun în cauza *Al-Khawaja și Tahery*. Cu toate acestea, o teamă subiectivă nu este suficientă și investigații necesare trebuie să fie efectuate de către instanța de judecată pentru a stabili dacă există motive obiective pentru frica în cauză.

77. În al doilea rând, Curtea trebuie să ia în considerare dacă declarația martorului anonim a constituit dovada unică sau decisivă a condamnării. În ceea ce privește semnificația „unic" și „decisiv", în context, Curtea face trimitere la analiza din *Al-Khawaja și Tahery*, § 131. Astfel, cuvântul „unic" înseamnă singura dovadă împotriva unui acuzat și cuvântul „decisiv" ar trebui să fie strict înțeles ca indicând o dovadă atât de semnificativă sau importantă, încât este probabil să fie determinantă cu privire la rezultatul cazului. În acest sens, cu cât sunt mai puternice probele coroborative, cu atât este mai puțin probabil ca proba martorului anonim să fie considerată ca decisivă. Astfel cum Curtea a constatat în *Al-Khawaja și Tahery*, o curte de apel din Regatul Unit este mai bine plasată pentru a examina dacă probele netestate ar putea fi considerate a fi exclusive sau decisive împotriva acuzatului și dacă procedura în ansamblu a fost corectă .

78. În al treilea rând, în cazul în care o condamnare este bazată exclusiv sau în mod decisiv pe probele martorilor anonimi, Curtea trebuie să supună procedura unei analize extrem de atente. Trebuie să se asigure că există suficienți factori de contracarare, inclusiv existența unor garanții procedurale puternice, pentru a permite o evaluare corectă și adecvată a fiabilității acestor probe. (...)

80. În ceea ce privește motivele pentru admiterea probelor anonime, Curtea observă de la început că urmărirea penală a reclamanților a fost declanșată în contextul, încă în curs, al violențelor și răzbunărilor între bande de crimă organizată (...). Cei care participă la astfel de violențe de multe ori se bazează pe faptul că martorii vor fi reticenți în a depune mărturie împotriva lor, de frica repercusiunilor asupra propriilor lor securități și a celei a familiilor lor, iar tăcerea martorilor permite autorilor să acționeze fără a fi trași la răspundere. Interesul publicului și al victimelor în asigurarea că o astfel de infracțiune este urmărită penal este dincolo de orice îndoială. Tot astfel sunt și interesele acestor

martori suficienți de curajoși să depună mărturie în a fi protejați. Posibilitatea martorilor de a depune mărturie sub anonimat este un instrument important pentru a permite desfășurarea urmăririi penale față de bandele de infractori. Curtea observă în continuare că s-a acceptat în cadrul procedurii în fața judecătorului că Mark Brown, ca și ceilalți martori anonimi, se temea de represalii atât față de el, cât și față de familia sa, dacă identitatea lui ar fi fost cunoscută (...). Curtea nu vede niciun motiv pentru a aprecia într-un alt mod. În consecință, concluzionează că există motive întemeiate pentru a permite lui Mark Brown să depună mărturie anonim în speță.

81. În ceea ce privește examinarea dacă mărturia lui Mark Brown a fost dovada unică sau decisivă împotriva reclamanților, Curtea observă că urmărirea penală nu a încercat să se bazeze exclusiv pe acest element de probă pentru a convinge juriul de vina oricăruia dintre reclamanți (...).

82. Prin urmare, este necesar să se examineze dacă au existat factori de contracarare, astfel încât să se permită o evaluare corectă și adecvată a credibilității mărturiei lui Mark Brown. În această privință, Curtea observă, în primul rând, faptul că judecătorul, juriul și avocații au putut vedea și auzi când Mark Brown a depus mărturie în instanță (...). Prin urmare, aceștia au fost în măsură să observe comportamentul său, în scopul de a-și formula propria evaluare a veridicității mărturiei date de el.

83. În al doilea rând, judecătorul a pronunțat nu mai puțin de trei hotărâri cu privire la problema anonimatului lui Mark Brown și admiterea declarației sale (...), una dintre acestea făcând și obiectul unui recurs interlocutoriu la curtea de apel (...). În contextul hotărârilor sale, judecătorul a apreciat cu atenție sprijinul pentru mărturia lui Mark Brown, gradul de divulgare în cauză și necesitatea de a proteja dreptul reclamanților la un proces echitabil (...).

84. În al treilea rând, judecătorul a urmărit necesitatea de a aborda cu prudență elementele de probă anonime (...). El a subliniat că probele independente ar trebui să poată fi coroborate și a fost de părere că există dovezi convingătoare în cazurile celor trei reclamanți (...). Aplicarea strictă a acestui test de către judecător a dus la conducerea juriului către achitarea lui B., cu privire la care a considerat că astfel de dovezi independente nu există (...). Puterea judecătorului de a determina o achitare în această etapă a fost în sine o garanție importantă.

85. În al patrulea rând, indicații atente s-au dat juriului cu privire la modul în care ar trebui să aprecieze proba dată de Mark Brown (...).

86. În al cincilea rând, au existat multe aspecte divulgate în cazul de față care au permis existența unui material amplu pentru interogatoriu din partea apărării (...).

87. În cele din urmă, există dovezi clare în speță în sensul că apărarea a putut să conteste în mod eficient credibilitatea probelor date de Mark Brown. Materialul dezvăluit a fost utilizat de apărare pentru a submina versiunea evenimentelor dată de Mark Brown și pentru a prezenta juriului situația în sensul că martorul mințea din motive personale (...).

88. În consecință, Curtea este satisfăcută, având în vedere abordarea impecabilă a judecătorului cu privire la problematica anonimatului, admiterea probelor și îndrumarea juriului, precum și cu privire la divulgarea anumitor aspecte care a avut loc în cauză și care a permis o analiză extinsă și o contraanaliză efectivă a lui Mark Brown, astfel încât juriul a putut să facă o evaluare corectă și adecvată a credibilității probei lui Mark Brown în judecata împotriva reclamanților.

89. Având în vedere modul în care a fost administrată dovada în procedura în ansamblu, Curtea concluzionează că au existat suficienți factori de contracarare, astfel încât să se asigure că dreptul la apărare nu a fost limitat într-o măsură incompatibilă cu garanțiile art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție *(dec. din 10 aprilie 2012, www.echr.coe.int)*.

10. A se vedea *cauza Văduva c. României, hot. din 25 februarie 2014, M. Of. nr. 648 din 3 septembrie 2014, infra*, nr. 2 de la art. 107, precum și *cauza Șandru c. României, hot. din 15 octombrie 2013, www.echr.coe.int, infra*, nr. 2 de la art. 111.

Capitolul II. Audierea persoanelor

Secțiunea 1. Reguli generale în materia audierii persoanelor

Art. 104. Persoanele audiate în cursul procesului penal. În cursul procesului penal, în condițiile prevăzute de lege, pot fi audiate următoarele persoane: suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, martorii și experții.

Art. 105. Audierea prin interpret. (1) Ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii.

(2) În mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.

(3) Dacă persoana audiată este surdă, mută sau surdo-mută, audierea se face cu participarea unei persoane care are capacitatea de a comunica prin limbajul special. În această situație comunicarea se poate face și în scris.

(4)[1] În cazuri excepționale, dacă nu este prezentă o persoană autorizată care poate comunica prin limbajul special, iar comunicarea nu se poate realiza în scris, audierea persoanelor prevăzute la alin. (3) se va face cu ajutorul oricărei persoane care are aptitudini de comunicare, dispozițiile alin. (2) aplicându-se în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 128 alin. (1) CPP 1968.

Legislație conexă: 1. ▶ art. 128 CR; ▶ art. 6 parag. 3 lit. e) CEDO; ▶ Legea nr. 178/1997 pentru autorizarea și plata interpreților și traducătorilor folosiți de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională Anticorupție, de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești, de birourile notarilor publici, de avocați și de executori judecătorești (M. Of. nr. 305 din 10

[1] Alin. (4) al art. 105 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 64 din Legea nr. 255/2013.

noiembrie 1997); ▶ art. 14 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

2. A se vedea şi Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare şi traducere în cadrul procedurilor penale (J.O. L 280 din 26 octombrie 2010).

✍ A se vedea şi *supra*, art. 12 privind dreptul la interpret.

Art. 106.[1] **Reguli speciale privind ascultarea.** (1) Dacă, în timpul audierii unei persoane, aceasta prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare, organul judiciar dispune întreruperea ascultării şi, dacă este cazul, ia măsuri pentru ca persoana să fie consultată de un medic.

(2) Persoana aflată în detenţie poate fi audiată la locul de deţinere prin videoconferinţă, în cazuri excepţionale şi dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor.

(3) În cazul prevăzut la alin. (2), dacă persoana audiată se află în vreuna dintre situaţiile prevăzute la art. 90, ascultarea nu poate avea loc decât în prezenţa avocatului la locul de deţinere.

Reglementarea anterioară: art. 71¹ CPP 1968.

Secţiunea a 2-a. Audierea suspectului sau a inculpatului

Art. 107. Întrebările privind persoana suspectului sau a inculpatului. (1)[2] La începutul primei audieri, organul judiciar adresează întrebări suspectului sau inculpatului cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, codul numeric personal, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenia, starea civilă, situaţia militară, studiile, profesia ori ocupaţia, locul de muncă, domiciliul şi adresa unde locuieşte efectiv şi adresa la care doreşte să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfăşoară un alt proces penal, dacă solicită un interpret în cazul în care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română ori nu se poate exprima, precum şi cu privire la orice alte date pentru stabilirea situaţiei sale personale.

(2) Întrebările prevăzute la alin. (1) se repetă la audierile ulterioare doar atunci când organul judiciar consideră necesar.

Reglementarea anterioară: art. 70 alin. (1) CPP 1968.

[1] Art. 106 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 65 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 107 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 66 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Popa și Tănăsescu c. României*. Achitare în primă instanță și în apel. Condamnare în recurs. Obligația de audiere nemijlocită a inculpatului de către instanța care l-a condamnat. 44. Curtea reiterează că modul de aplicare a art. 6 la procedurile în fața instanțelor de recurs depinde de trăsăturile speciale ale procedurilor implicate; trebuie să se țină seama de totalitatea procedurilor din ordinea juridică internă și de rolul instanței de recurs în cadrul acesteia.

45. Cu toate acestea, Curtea a susținut că, atunci când unei instanțe de recurs i se solicită să examineze o cauză în ceea ce privește faptele și dreptul și să facă o evaluare completă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției reclamantului, ea nu poate, din perspectiva unui proces echitabil, să stabilească în mod corespunzător aceste probleme fără o evaluare directă a probelor prezentate în persoană de către un inculpat care susține că nu a comis fapta pretinsă a fi o infracțiune.

46. În plus, Curtea consideră că, în stabilirea acuzațiilor în materie penală, ascultarea inculpatului în persoană ar trebui, oricum, să fie regula generală. Orice derogare de la acest principiu ar trebui să fie excepțională și supusă unei interpretări restrictive. Curtea adoptă această opinie în special pentru că reclamanții riscau închisoarea și chiar au fost condamnați la o pedeapsă de 7 ani închisoare, ceea ce, evident, atrăgea un grad semnificativ de stigmatizare.

47. Prin urmare, pentru a stabili dacă a avut loc o încălcare a art. 6 în prezenta cauză, trebuie examinate rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție și natura problemelor pe care a fost solicitată să le judece.

48. (...) Procedurile de la Înalta Curte de Casație și Justiție au fost proceduri complete guvernate de aceleași norme ca în cazul unui proces pe fond, instanței cerându-i-se să examineze atât faptele, cât și problemele de drept. Înalta Curte de Casație și Justiție putea să decidă fie să mențină achitarea reclamanților, fie să îi condamne după o evaluare minuțioasă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției lor.

49. Curtea reține că, prin casarea hotărârilor de achitare pronunțate de primele două instanțe, Tribunalul București și, respectiv, Curtea de Apel București, Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit două acuzații în materie penală împotriva fiecărui reclamant, condamnându-i fără să îi asculte. (...)

51. (...) Curtea consideră că, în vederea unui proces echitabil, o instanță nu poate să caseze o hotărâre precedentă și să reevalueze probe fără să informeze în mod corespunzător părțile interesate și să le acorde posibilitatea de a-și prezenta cauza.

52. Lipsa ascultării inculpatului în persoană este și mai dificil de conciliat cu cerințele unui proces echitabil în circumstanțele specifice ale acestei cauze, unde instanța de recurs a efectuat o evaluare a laturii subiective a pretinsei infracțiuni, respectiv intenția reclamanților de a comite infracțiunile, și a fost prima instanță care i-a condamnat în acțiunea introdusă pentru a stabili o acuzație în materie penală împotriva lor.

53. Curtea recunoaște modificările în legislația internă care par să aducă procedurile penale mai aproape de cerințele Convenției cu privire la acest aspect (...). Cu toate acestea, aceste modificări au avut loc în 2006 și, astfel, nu sunt relevante pentru prezenta cauză.

54. Considerentele precedente sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că, în prezenta cauză, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a respectat cerințele unui proces echitabil *(hot. din 10 aprilie 2012, M. Of. nr. 659 din 18 septembrie 2012)*.

2. Cauza *Văduva c. României*. Inculpat condamnat în căile de atac, fără a fi audiat. Condamnare bazată în mod decisiv pe declarația investigatorului sub acoperire din faza urmăririi penale. 37. Curtea reamintește că, atunci când o instanță de recurs trebuie să analizeze o cauză în fapt și în drept, precum și să evalueze în ansamblu problema vinovăției sau nevinovăției, respectiva instanță nu poate, din motive ce țin de echitatea procesului, să soluționeze corespunzător chestiunile respective fără o evaluare directă a declarațiilor date personal de către un inculpat care susține că nu a comis fapta pretinsă a fi infracțiune (...). În plus, Curtea consideră că, în aprecierea temeiniciei acuzațiilor în materie penală, audierea nemijlocită a inculpatului ar trebui să fie totuși regula generală. Orice derogare de la acest principiu ar trebui să fie cu titlu de excepție și supusă unei interpretări restrictive.

38. De asemenea, deși este sarcina instanței naționale să hotărască cu privire la necesitatea ascultării martorilor, în anumite circumstanțe, încălcarea art. 6 poate fi determinată de refuzul de a audia martorii (...). Un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în faptul că urmărirea penală, inclusiv elementele urmăririi care au legătură cu procedura, trebuie să aibă un caracter contradictoriu și trebuie să existe o egalitate a armelor între acuzare și apărare (...). Înainte de a putea dispune o soluție de condamnare, toate probele împotriva unui inculpat trebuie prezentate, în mod obișnuit, în ședință publică, în prezența acestuia, în scopul dezbaterii contradictorii. Există excepții de la acest principiu, dar acestea nu trebuie să încalce dreptul la apărare; de regulă, acest drept impune ca inculpatului să i se acorde o ocazie adecvată și corespunzătoare de a contesta o declarație a unui martor al acuzării și de a-l interoga pe acesta, fie în momentul audierii, fie într-o etapă ulterioară a procesului. (...)

41. Curtea reține că reclamantul a fost achitat de tribunal pe motiv că probele împotriva acestuia nu erau concludente (...). Cu toate acestea, în baza acelorași probe aflate la dosar, reclamantul a fost apoi condamnat de curtea de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție (...). Nici curtea de apel, nici Înalta Curte de Casație și Justiție nu au procedat la audierea nemijlocită a reclamantului sau a martorilor. (...)

44. În prezenta cauză, reclamantul a prezentat ca motive de recurs erorile grave de fapt survenite în hotărârile instanțelor de grad inferior (...). Înalta Curte de Casație și Justiție a examinat recursul în acest cadru legal. Instanța trebuia să decidă ce importanță acordă declarațiilor inițiale ale lui T.T. și schimbării ulterioare a poziției acestuia, precum și celorlalte probe contestate de reclamant. Astfel, instanța trebuia să facă o evaluare completă a vinovăției sau nevinovăției reclamantului în raport cu învinuirile aduse acestuia, din moment ce aceleași probe au condus atât la achitarea, cât și la condamnarea acestuia (...). Mai mult, atât curtea de apel, cât și Înalta Curte de Casație și Justiție au făcut o evaluare privind presupusa lipsă de onestitate a reclamantului în timpul procesului. Deși reclamantul a contestat modul în care curtea de apel a determinat presupusa sa lipsă de onestitate, această critică nu a primit un răspuns de la Înalta Curte de Casație și Justiție (...).

45. Problemele ridicate pot fi considerate, în mod rezonabil, ca prezentând o oarecare complexitate și nu puteau fi evaluate corespunzător fără audierea nemijlocită, de către instanță, a reclamantului și a martorilor (...).

46. De asemenea, pentru a-l condamna pe reclamant, curtea de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție s-au bazat pe declarația inițială a lui T.T. și pe transcrierile convorbirilor. Reclamantul a contestat însă în mod repetat legalitatea acestor mijloace de probă.

47. Legalitatea declarației inițiale a lui T.T. a fost măcar verificată și confirmată de tribunal (...), însă instanțele nu au examinat legalitatea transcrierilor. Curtea reține că, deși relevanța și importanța acelei probe nu au fost contestate în timpul procesului, instanțele nu au putut obține o expertiză asupra conținutului ei, deoarece procurorul a refuzat să permită experților desemnați de instanță să examineze materialul necesar (...). De asemenea, nu s-a dat curs cererilor reclamantului ca procurorul să prezinte o copie a autorizației de interceptare și ca toate transcrierile să fie puse la dispoziție, deși reclamantul a prezentat argumente privind relevanța lor pentru apărare. (...)

49. În ultimul rând, Înalta Curte de Casație și Justiție s-a bazat pe procesele-verbale întocmite de investigatorii sub acoperire (...). Reclamantul a contestat folosirea acestor procese-verbale în toate gradele de jurisdicție și a cerut audierea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului acestora (...). Autoritățile interne nu au prezentat motive întemeiate pentru neascultarea acestor martori (...). Condamnarea reclamantului s-a bazat într-o măsură importantă, dacă nu chiar în cea mai mare măsură, pe declarațiile date de martori în faza de urmărire penală. Cu toate acestea, apărării nu i s-a acordat niciodată posibilitatea de a le adresa întrebări, nici măcar într-o ședință secretă în care li s-ar fi putut garanta confidențialitatea, posibilitate care era prevăzută de legea internă (...).

Aceeași concluzie este valabilă în ceea ce privește omisiunea instanței interne de a proceda la ascultarea nemijlocită a martorului D.C., presupus informator al poliției, a cărui declarație dată în prezența procurorului constituia, în opinia Guvernului, una dintre cele mai incriminatoare probe împotriva reclamantului (...).

50. Considerentele de mai sus îi sunt suficiente Curții pentru a concluziona că, prin condamnarea reclamantului în lipsa audierii nemijlocite a acestuia sau a martorilor și în lipsa unei examinări corespunzătoare a cererilor acestuia pentru expertizarea înregistrărilor convorbirilor telefonice și pentru audierea corespunzătoare a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului, autoritățile interne nu au oferit practic garanțiile corespunzătoare pentru a contrabalansa dificultățile cauzate apărării prin limitarea drepturilor acesteia.

Procesul declanșat împotriva reclamantului nu a fost echitabil și, în consecință, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 25 februarie 2014, M. Of. nr. 648 din 3 septembrie 2014)*.

Art. 108. Comunicarea drepturilor şi a obligaţiilor. (1) Organul judiciar comunică suspectului sau inculpatului calitatea în care este audiat, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârşirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi încadrarea juridică a acesteia.

(2) Suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoştinţă drepturile prevăzute la art. 83, precum şi următoarele obligaţii:

a) obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă;

b) obligaţia de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, citaţiile şi orice

alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile şi se consideră că le-a luat la cunoştinţă.

(3)[1] În cursul urmăririi penale, înainte de prima audiere a suspectului sau inculpatului, i se aduc la cunoştinţă drepturile şi obligaţiile prevăzute la alin. (2). Aceste drepturi şi obligaţii i se comunică şi în scris, sub semnătură, iar în cazul în care nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

(4)[2] Organul judiciar trebuie să aducă la cunoştinţa inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord, ca urmare a recunoaşterii vinovăţiei, iar în cursul judecăţii posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoaşterii învinuirii.

Reglementarea anterioară: art. 70 alin. (2)-(4) CPP 1968.

Art. 109. Modul de ascultare. (1) După îndeplinirea dispoziţiilor art. 107 şi 108, suspectul sau inculpatul este lăsat să declare tot ceea ce doreşte referitor la fapta prevăzută de legea penală care i-a fost comunicată, după care i se pot pune întrebări.

(2) Suspectul sau inculpatul are dreptul să se consulte cu avocatul atât înainte, cât şi în cursul audierii, iar organul judiciar, când consideră necesar, poate permite acestuia să utilizeze însemnări şi notiţe proprii.

(3)[3] În cursul audierii, suspectul sau inculpatul îşi poate exercita dreptul la tăcere cu privire la oricare dintre faptele ori împrejurările despre care este întrebat.

Reglementarea anterioară: art. 71 şi art. 72 CPP 1968.

Art. 110. Consemnarea declaraţiilor. (1)[4] Declaraţiile suspectului sau inculpatului se consemnează în scris. În declaraţie se consemnează întrebările adresate pe parcursul ascultării, menţionându-se cine le-a formulat, şi se menţionează de fiecare dată ora începerii şi ora încheierii ascultării.

(2) Dacă este de acord cu conţinutul declaraţiei scrise, suspectul sau inculpatul o semnează. Dacă suspectul sau inculpatul are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea sunt indicate în finalul declaraţiei, fiind urmate de semnătura suspectului sau a inculpatului.

(3) Când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să semneze, organul judiciar consemnează acest lucru în declaraţia scrisă.

(4)[5] Declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la audierea suspectului sau a inculpatului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, de avocatul suspectului, inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile sau părţii responsabile civilmente, dacă aceştia au fost prezenţi, precum şi de interpret când declaraţia a fost luată printr-un interpret.

[1] Alin. (3) al art. 108 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 67 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (4) al art. 108 a fost introdus prin art. 102 pct. 68 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (3) al art. 109 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 69 din Legea nr. 255/2013.
[4] Alin. (1) al art. 110 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 70 din Legea nr. 255/2013.
[5] Alin. (4) al art. 110 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 70 din Legea nr. 255/2013.

(5) În cursul urmăririi penale, audierea suspectului sau inculpatului se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audiovideo. Atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declarația suspectului sau inculpatului, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă.

Reglementarea anterioară: art. 73 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Declarații ale făptuitorilor. Lipsa valorii probatorii. Procesele-verbale în care au fost consemnate declarațiile făptuitorilor, față de care nu era începută urmărirea penală, trebuie excluse din materialul probator administrat în cursul urmăririi penale, pentru următoarele considerente:

Potrivit prevederilor art. 305 alin. (1) CPP, organul de urmărire penală legal sesizat dispune mai întâi urmărirea penală cu privire la faptă (*in rem*), iar dacă din datele și probele existente în cauză rezultă indicii rezonabile că o anumită persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală, procurorul dispune, potrivit alin. (3) al aceluiași articol, ca urmărirea penală să se efectueze în continuare față de aceasta (*in personam*). În momentul începerii față de ea a urmăririi penale, persoana cu privire la care există bănuiala legitimă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală dobândește calitatea de suspect – subiect procesual principal care, potrivit prevederilor art. 78 CPP, are drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, dacă legea nu prevede altfel. Drepturile procesuale ale inculpatului, de care trebuie să beneficieze și suspectul, dacă legea nu prevede altfel, sunt cele prevăzute de art. 83 CPP (...).

Dispozițiile noului Cod de procedură penală nu mai conțin instituția „actelor premergătoare", prevăzută de vechiul Cod de procedură penală, și nu conferă calitatea de mijloc de probă declarației făptuitorului, această calitate având-o, potrivit prevederilor art. 97 alin. (2) lit. a) CPP, numai declarațiile suspectului sau ale inculpatului.

În cauza de față, se observă că organele de urmărire penală au procedat la audierea persoanelor cu privire la care exista bănuiala că au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, mai înainte de a dispune continuarea față de acestea a urmăririi penale, așa cum prevăd dispozițiile art. 305 alin. (3) CPP, mai înainte de a li se aduce la cunoștință persoanelor în cauză că au dobândit calitatea de suspect, de a le informa cu privire la faptele pentru care sunt cercetate, încadrarea juridică a acestora, precum și cu privire la drepturile prevăzute de art. 83 CPP.

Împrejurarea că relatările celor în cauză cu privire la propriile fapte prevăzute de legea penală nu au fost consemnate pe formulare de declarații pentru suspect (calitate procesuală pe care încă nu o dobândiseră), ci în procese-verbale întocmite de organele de urmărire penală, nu este de natură să confere acestor înscrisuri vreo forță probantă cu privire la cele declarate de făptuitori, pentru următoarele considerente: potrivit prevederilor art. 198 CPP, procesul-verbal constituie mijloc de probă numai cu privire la constatările personale ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată, referitoare la fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului. Atunci când în procesul-verbal nu sunt consemnate constatări personale ale organului judiciar, ci declarații ale unor persoane care au cunoștință despre o faptă prevăzută de legea penală, aceste declarații

pot constitui mijloace de probă numai dacă au fost obținute în cadrul procesului penal, provin de la persoanele prevăzute de art. 97 alin. (2) lit. a)-d) CPP (respectiv de la suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente sau martor) și dacă au fost obținute cu respectarea dispozițiilor legale privind audierea acestora.

Cu alte cuvinte, în cauza de față, procesele-verbale întocmite de organele de urmărire penală, în care au fost consemnate declarațiile făptuitorilor, puteau constitui mijloace legale de probă numai dacă, înainte de a fi audiați, li se aducea la cunoștință celor în cauză că au calitatea de suspecți, erau informați cu privire la faptele pentru care sunt suspectați, încadrarea juridică a acestora și drepturile prevăzute de art. 83 CPP. Dacă s-ar interpreta altfel, ar însemna să se accepte că este posibil ca, prin consemnarea declarației într-un proces-verbal, organul judiciar să obțină un mijloc de probă cu eludarea dispozițiilor legale imperative care reglementează audierea suspectului sau a inculpatului și care garantează dreptul acestora la apărare și la un proces echitabil, ceea ce nu putea fi în intenția legiuitorului.

Prin urmare, reținând că, în cauza de față, organele de urmărire penală au nesocotit dispozițiile legale menite să asigure respectarea dreptului la apărare și la un proces echitabil, în mod corect prima instanță a constatat că este incident cazul de nulitate relativă prevăzută de art. 282 alin. (1) CPP, ceea ce atrage desființarea proceselor-verbale, deoarece vătămarea adusă inculpaților nu poate fi înlăturată altfel *(C.A. Galați, s. pen. și min., înch. din 22 decembrie 2015, nepublicată)*.

Secțiunea a 3-a. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente

Art. 111. Modul de audiere a persoanei vătămate. (1) La începutul primei audieri, organul judiciar adresează persoanei vătămate întrebările prevăzute la art. 107, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Persoanei vătămate i se aduc la cunoștință următoarele drepturi și obligații:

a) dreptul de a fi asistată de avocat, iar în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții și de a pune concluzii, în condițiile prevăzute de lege;

d) dreptul de a fi încunoștințată cu privire la desfășurarea procedurii, dreptul de a formula plângere prealabilă, precum și dreptul de a se constitui parte civilă;

e) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare;

f) obligația de a comunica orice schimbare de adresă;

g)[1] *abrogată.*

(3) Dispozițiile art. 109 alin. (1) și (2) și ale art. 110 se aplică în mod corespunzător.

(4) În cursul urmăririi penale, audierea persoanei vătămate se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, atunci când organul de urmărire penală consideră necesar sau atunci când persoana vătămată a solicitat aceasta în mod expres, iar înregistrarea este posibilă.

[1] Lit. g) de la alin. (2) al art. 111 a fost abrogată prin art. 102 pct. 71 din Legea nr. 255/2013.

(5)[1] Persoanei vătămate i se aduce la cunoştinţă cu ocazia primei audieri faptul că, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, poate să fie informată cu privire la punerea în libertate în orice mod sau evadarea acestuia.

(6)[2] În cazul persoanelor vătămate pentru care a fost stabilită în condiţiile legii existenţa unor nevoi specifice de protecţie, organul judiciar poate dispune una sau mai multe dintre următoarele măsuri, atunci când este posibil şi când acesta apreciază că nu se aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor:

a) audierea acestora în incinte concepute sau adaptate acestui scop;

b) audierea acestora prin intermediul sau în prezenţa unui psiholog sau a altui specialist în consilierea victimelor;

c) audierea acestora, cât şi eventuala lor reaudiere se realizează de aceeaşi persoană, dacă acest lucru este posibil şi dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor.

(7) Audierea de către organele de cercetare penală a persoanelor vătămate care au fost victime ale infracţiunii de violenţă în familie, prevăzută de art. 199 din Codul penal, ale infracţiunilor de viol, agresiune sexuală, act sexual cu un minor şi corupere sexuală a minorilor, prevăzute la art. 218-221 din Codul penal, ale infracţiunii de rele tratamente aplicate minorului, prevăzută la art. 197 din Codul penal, hărţuire, prevăzută de art. 208 din Codul penal, şi hărţuire sexuală, prevăzută de art. 223 din Codul penal, precum şi în alte cazuri în care, din cauza împrejurărilor comiterii faptei, acest lucru se apreciază ca fiind necesar, se efectuează numai de către o persoană de acelaşi sex cu persoana vătămată, la cererea acesteia, cu excepţia cazului când organul judiciar apreciază că aceasta aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor.

(8) Dacă persoana vătămată este minor, înregistrarea audierii acesteia prin mijloace tehnice audio sau audiovideo este obligatorie în toate cazurile. Atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declaraţia persoanei vătămate, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă.

(9) Audierea persoanei vătămate de către organul judiciar care a înregistrat o plângere cu privire la săvârşirea unei infracţiuni se desfăşoară de îndată, iar, dacă acest lucru nu este posibil, se va realiza ulterior depunerii plângerii, fără întârzieri nejustificate.

(10) Declaraţia dată de persoana vătămată în condiţiile alin. (9) constituie mijloc de probă chiar dacă a fost administrată înainte de începerea urmăririi penale.

Reglementarea anterioară: art. 76 şi art. 77 CPP 1968.

Legislaţie conexă: 1. Capitolul II – „Informarea victimelor infracţiunilor" din Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecţiei victimelor infracţiunii (M. Of. nr. 505 din 4 iunie 2004).

[1] Alin. (5) al art. 111 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 15 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (6)-(10) ale art. 111 au fost introduse prin art. II pct. 16 din O.U.G. nr. 18/2016.

2. A se vedea şi Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea şi protecţia victimelor criminalităţii şi de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012).

✍ A se vedea şi *supra*, art. 81 privind drepturile persoanei vătămate.

ADNOTĂRI

Textul reglementează modul în care organele judiciare aduc la cunoştinţa persoanei vătămate drepturile şi obligaţiile pe care le are. Acestei reglementări i s-au adăugat, prin O.U.G. nr. 18/2016, aspecte impuse de necesitatea transpunerii în legislaţia românească a Directivei 2012/29/UE de stabilire a unor norme minime de privind drepturile, sprijinirea şi protecţia victimelor criminalităţii şi de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului.

Astfel, la alin. (5) a fost adăugată ipoteza evadării, care trebuie, de asemenea, adusă la cunoştinţa persoanei vătămate în cazul în care aceasta va dori să ştie.

Totodată, noile reglementări impun ca, în cazul persoanelor vătămate, să aibă loc o evaluare individuală din partea organelor judiciare, astfel încât, dacă se va constata că acestea au o nevoie specială de protecţie, alta decât cea care ar determina protecţia aplicabilă potrivit art. 125 şi urm. CPP, să poată dispune măsuri speciale – de exemplu, audierea minorului într-o incintă separată, într-un spaţiu amenajat prietenos, astfel încât acesta să poată parcurge procedurile judiciare fără a mai fi supus tensiunilor inerente provocate de mediul sobru al unei săli de judecată, sau audierea prin intermediul unui psiholog – pentru situaţiile în care cunoaşte vulnerabilitatea persoanei şi posibilitatea ca procedurile judiciare la care urmează a fi supusă să o afecteze, împrejurare în care prezenţa unui psiholog poate ajuta organul judiciar atât în formularea declaraţiilor, cât şi în conducerea şi chiar stoparea procedurilor judiciare faţă de persoana vulnerabilă, dacă este cazul. Se consolidează ideea evitării reaudierii persoanelor, a audierii de îndată a victimelor (cerinţa comunitară fiind în sensul audierii victimelor fără întârzieri nejustificate, de îndată ce autoritatea competentă a înregistrat o plângere cu privire la săvârşirea unei infracţiuni), a înregistrării audierii victimelor minori – tocmai pentru a se putea folosi consemnarea respectivei mărturii de câte ori este nevoie, fără dispunerea în mod nenecesar a unor noi audieri ale acestora.

Cu aceeaşi ocazie, a evaluării individuale a victimei, se va acorda o atenţie deosebită celor care au căpătat o vulnerabilitate sporită ca urmare a săvârşirii unor anumite tipuri de infracţiune (cazul victimelor violenţei sexuale, ale violenţei bazate pe gen sau ale violenţei în cadrul unor relaţii apropiate), ceea ce determină, pentru un confort sporit şi eliminarea tensiunii în derularea procedurilor judiciare, ca audierea acestora în cursul cercetării penale să se efectueze de către o persoană de acelaşi sex. Este de reţinut faţă de această reglementare a alin. (7) că nu vizează audierile efectuate de un procuror sau un judecător, ci numai pe cele efectuate în cursul cercetării penale, că se efectuează de către o persoană de acelaşi sex dacă victima doreşte acest lucru şi numai dacă derularea procedurilor penale nu este afectată – de exemplu, este necesară audierea imediată şi nu există nicio persoană de acelaşi sex competentă legal să deruleze procedura judiciară respectivă la acel moment.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *V.D. c. României*. Valoarea declarației victimei, necoroborată cu alte probe.
109. Rămâne să se stabilească dacă drepturile apărării au fost încălcate prin imposibilitatea reclamantului de a interoga sau cere interogarea victimei în cursul dezbaterilor și prin refuzul de a dispune efectuarea unui test ADN.

110. Curtea reamintește că elementele de probă trebuie, în general, să fie prezentate în fața acuzatului în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii, dar folosirea declarațiilor din etapa anchetei preliminare și a instrumentării nu este contrară art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d), sub rezerva respectării drepturilor apărării; ca regulă generală, trebuie să i se acorde acuzatului o ocazie adecvată și suficientă de a contesta o mărturie a apărării și de a-l interoga pe autorul acesteia, la momentul declarației sau ulterior.

Deși art. 6 nu îi recunoaște acuzatului un drept absolut de a obține citarea martorilor în fața unei instanțe, totuși drepturile apărării sunt restrânse în mod incompatibil cu garanțiile art. 6 atunci când condamnarea se bazează, în întregime sau doar într-o proporție considerabilă, pe declarațiile unei persoane pe care acuzatul nu a putut-o interoga sau a cărei interogare nu a putut-o solicita nici la stadiul de investigare, nici în cursul dezbaterilor.

În plus, Curtea reamintește că trebuie tratate cu o prudență extremă declarațiile obținute de la martori în condiții în care drepturile apărării nu puteau fi garantate în măsura solicitată normal de Convenție.

111. În cauză, Curtea ia act de faptul că instanțele au motivat condamnarea reclamantului pentru infracțiunea de viol bazându-se în special pe declarațiile victimei în fața poliției. Celelalte elemente luate în considerare, și anume certificatul medico-legal, precum și cele cinci depoziții ale martorilor indirecți care au declarat că au auzit victima plângându-se de cele suferite din partea reclamantului (...) nu pot fi considerate ca determinante, ținând seama de faptul că niciunul dintre elementele de probă nu atestă în mod direct faptul că violul a fost comis de reclamant. Rezultă că, deși declarațiile în litigiu ale victimei nu reprezentau singurul element de probă pe care instanța și-a bazat condamnarea, acestea erau totuși elementul determinant.

112. În această privință, Curtea a admis ca, în cadrul procedurilor care se referă la abuzuri sexuale și în special asupra unor persoane vulnerabile, să fie luate măsuri pentru protejarea victimei, cu condiția ca astfel de măsuri să fie conciliate cu o exercitare adecvată și efectivă a drepturilor apărării. Caracterul solicitant al acestui tip de procedură a fost subliniat în special atunci când victima se confruntă cu agresorul său împotriva voinței sale.

În cauză, faptul că victima este foarte în vârstă și senilă, astfel cum a demonstrat certificatul medico-legal, implică fără îndoială necesitatea acordării unei protecții sporite. Totuși, imposibilitatea interogării victimei în ședința de judecată, înainte de decesul său, trebuia să fie însoțită de garanții suficiente care să îi prezerve drepturile la apărare.

113. Reiese din documentele de la dosar că singura declarație a victimei prezentată în fața parchetului a fost făcută în fața unui agent de poliție de la postul de poliție din comună (...), înainte ca reclamantul să fie acuzat, fără ca acesta să aibă, astfel, posibilitatea de a transmite întrebări de clarificare. Această declarație a fost consemnată în scris și nu a fost înregistrată. (...) Declarația nu a fost niciodată citită în fața acuzatului în cursul procedurii penale și nicio altă măsură care să îi permită reclamantului contestarea declarațiilor și a credibilității victimei nu a fost dispusă.

114. În aceste condiţii, efectuarea unui test ADN ar fi putut fie să confirme versiunea victimei, fie să îi furnizeze reclamantului elemente substanţiale care să afecteze credibilitatea acestei versiuni. În această privinţă, Curtea observă că reclamantul sau avocaţii săi au solicitat în mod efectiv, în mod repetat, efectuarea unei expertize întemeiate pe examenul ADN şi au prezentat această cerere în faţa unei instanţe care avea competenţa să solicite prezentarea de noi probe. Instanţele au refuzat să dea curs acestei cereri în mod implicit, şi anume prin nepronunţarea în mod explicit cu privire la relevanţa cererii de probe prin decizii care să fi fost suficient de motivate şi raţionale. (...)

116. Prin urmare, Curtea consideră că, în circumstanţele cauzei, instanţele române nu şi-au îndeplinit obligaţia de a dispune măsuri de investigaţie pentru a-i da reclamantului posibilitatea de a-şi apăra cauza.

Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţie *(hot. din 16 februarie 2010, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Şandru c. României*. Posibilitatea inculpatului de a formula, în şedinţă publică, întrebări pentru persoana vătămată. Valoarea probatorie a declaraţiilor coinculpaţilor.

58. Curtea subliniază că principiile aplicabile în materie au fost rezumate recent în cauza *Gani c. Spaniei*.

59. În special, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau în mare parte pe declaraţii făcute de o persoană pe care acuzatul nu a avut ocazia să o interogheze sau să obţină audierea acesteia, fie în cursul anchetei, fie în cursul procesului, dreptul la apărare este restrâns într-o măsură incompatibilă cu garanţiile prevăzute la art. 6. „Dispoziţia unică sau decisivă" ar trebui să fie aplicată în urma unei analize temeinice, dar care permite o anumită flexibilitate. Curtea a hotărât că admiterea probelor indirecte nu încalcă *per se* art. 6 din Convenţie, dar aceasta ar necesita suficienţi factori de contrabalansare, inclusiv măsuri care permit o apreciere corectă şi corespunzătoare a credibilităţii probelor în cauză. Acest lucru ar permite ca o condamnare să se bazeze pe astfel de probe numai în cazul în care au fost suficient de credibile, având în vedere importanţa lor pentru cauză. (...)

61. În cazuri care privesc infracţiuni de natură sexuală, în care victima este vulnerabilă, Curtea a permis adoptarea de măsuri speciale de protejare a acesteia, cu condiţia ca astfel de măsuri să poată fi conciliate cu exercitarea adecvată şi efectivă a dreptului la apărare. Ea a luat în considerare caracterul dificil al unei asemenea proceduri, în special atunci când victima este confruntată împotriva voinţei sale cu presupusul agresor.

62. (...) Curtea subliniază că, atunci când l-au condamnat pe reclamant, instanţele s-au bazat în special pe declaraţia victimei şi pe cele ale unor coînvinuiţi ai acestuia. Totuşi, nu a existat o unanimitate în rândul coinculpaţilor reclamantului şi instanţele interne nu au explicat de ce au acordat întâietate declaraţiilor unora dintre ei în detrimentul celorlalţi. Prin urmare, Curtea constată că declaraţia victimei a fost elementul principal pe care s-au bazat instanţele interne la condamnarea reclamantului.

63. Curtea observă, de asemenea, că, în ceea ce priveşte plângerea sa penală, victima nu a fost audiată personal de către instanţele naţionale în cursul unei şedinţe publice. Ea a fost prezentată în faţa tribunalului în cursul a două şedinţe publice, dar la niciuna dintre ele nu a depus mărturie în legătură cu acuzaţiile făcute împotriva reclamantului şi a coinculpaţilor acestuia. De fapt, în cursul primei şedinţe, aceasta a depus mărturie cu privire la aspectele civile ale cauzei, iar în timpul celei de-a doua şedinţe nu a putut fi audiată din cauza unui impediment procedural (...).

64. Curtea este conștientă că victima este minoră și că vârsta sa fragedă și natura infracțiunilor pretinse ar fi justificat adoptarea de măsuri speciale de protecție. Curtea ia act și de faptul că dreptul intern oferea protecție specială persoanei vătămate, permițându-i să depună mărturie fie într-o cameră separată, fără ca pretinsul agresor să fie prezent, sau în cursul unei ședințe desfășurate fără accesul publicului (...). Ținând seama de impactul emoțional și psihologic pe care îl poate avea o ședință publică asupra victimelor unor infracțiuni de natură sexuală, Curtea consideră că astfel de dispoziții legale pot fi utile, împiedicând presupusul agresor și familia acestuia sau mass-media și publicul în general să fie prezenți la ședințele în cursul cărora persoana vătămată este chemată să depună mărturie.

65. Totuși, spre deosebire de cauza *Gani* (...), în care victima unui viol a fost interogată în cursul unei ședințe publice, dar nu a putut continua să dea declarații din cauza unor simptome de stres post-traumatic, care au fost documentate medical, și în ciuda eforturilor instanței de a-i oferi sprijin psihologic, în prezenta cauză, instanțele naționale nu au examinat și nici nu au explicat motivele absenței părții vătămate și nu au fost prezentate rapoarte medicale sau psihologice care să sugereze că nu a fost capabilă să depună mărturie într-o ședință publică. Din dosar nu reiese nici faptul că instanțele au luat în calcul adoptarea unor măsuri speciale de protejare a persoanei vătămate, pe care le prevedea dreptul intern.

66. Tribunalul Vâlcea a dispus de două ori ca D.A. să fie prezentă la proces în temeiul unei citații (...). Totuși, nu rezultă clar din dosar dacă, la 15 martie 2006, atunci când a participat la ședință, persoana vătămată a făcut acest lucru în temeiul unei citații sau de bunăvoie. În orice caz, Curtea remarcă faptul că, după ședința din 15 martie 2006, atunci când persoana vătămată nu a fost ascultată din cauza unui impediment procedural, tribunalul nu a luat nicio măsură pentru a garanta prezența ei la următoarea ședință, astfel încât să o audieze și să îi ofere reclamantului posibilitatea de a-i adresa întrebări, ci, la scurt timp după acea ședință, a pronunțat o hotărâre împotriva reclamantului (...).

67. În consecință, Curtea trebuie să examineze dacă folosirea declarațiilor date de D.A. în fața procurorului era însoțită de factori suficienți de contrabalansare, inclusiv măsuri care să permită evaluarea corectă și adecvată a credibilității declarațiilor victimei. În această privință, Curtea reiterează faptul că, în cauza *Gani*, reprezentantului reclamantului i s-a oferit ocazia de a-i adresa persoanei vătămate întrebări în etapa de cercetare a procedurii și că declarațiile acesteia au fost citite cu voce tare la o ședință publică, în cursul căreia reclamantului i s-a permis să conteste veridicitatea lor. Spre deosebire de această cauză, în prezenta cauză, reclamantul nu a beneficiat de nicio astfel de garanție procedurală, având în vedere că nici el și nici avocatul său nu au fost prezenți atunci când persoana vătămată a fost interogată de procuror. Reclamantului nu i s-a permis nici să adreseze întrebări sau să obțină interogarea persoanei vătămate la o ședință publică în fața instanțelor interne.

68. În plus, Curtea subliniază că reclamantul a formulat apel împotriva condamnării sale, susținând în special că nu i s-a acordat o ocazie adecvată de a confrunta persoana vătămată la o ședință publică (...). Totuși, instanțele interne nu au examinat argumentele acestuia și i-au respins apelul (...).

69. După examinarea caracterului echitabil al procedurii în ansamblu, Curtea consideră că imposibilitatea reclamantului de a interoga persoana vătămată în cursul unei ședințe publice și contradictorii constituie o încălcare a art. 6 parag. 1, coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție *(hot. din 15 octombrie 2013, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene

3. Cauza C-404/07, *Győrgy Katz c. lui István Roland Sós*. Audierea ca martor a victimei.
44. Art. 3 alin. (1) din decizia-cadru [*Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, înlocuită cu Directiva 2012/29/UE – n.a.*] dispune, în termeni generali, că statele membre garantează victimelor posibilitatea de a fi audiate în cursul procedurii, precum şi de a depune elemente de probă.

45. (...) Nici art. 3 alin. (1), nici o altă dispoziţie din decizia-cadru nu aduc precizări cu privire la regimul probelor aplicabil în ceea ce priveşte victimele în cadrul procedurilor penale.

46. Este necesar, prin urmare, să se constate că decizia-cadru, care impune statelor membre, pe de o parte, să asigure victimelor un înalt grad de protecţie, precum şi un rol real şi corespunzător în sistemele lor judiciare penale şi, pe de altă parte, să recunoască drepturile şi interesele legitime ale acestora din urmă şi să procedeze astfel încât ele să poată fi audiate şi să poată depune elemente de probă, lasă autorităţilor naţionale o largă putere de apreciere în privinţa modalităţilor concrete de realizare a acestor obiective.

47. Cu toate acestea (...), aceste dispoziţii presupun, în orice caz, posibilitatea victimei de a face declaraţii în cadrul procedurii penale şi posibilitatea ca depoziţia ei să fie luată în considerare în calitate de element de probă. (...)

49. Prin urmare, instanţa de trimitere este cea care trebuie să se asigure în special că administrarea probelor în cadrul procedurii penale, privită în ansamblul său, nu aduce atingere caracterului echitabil al procedurii în sensul art. 6 din Convenţia europeană, astfel cum este interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Art. 2 şi art. 3 din Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu obligă o instanţă naţională să încuviinţeze ca victima unei infracţiuni să fie audiată în calitate de martor în cadrul unei proceduri de acuzare privată substitutivă precum cauza principală. Cu toate acestea, în absenţa unei asemenea posibilităţi, victimei trebuie să i se poată încuviinţa să facă o declaraţie care să poată fi luată în considerare ca element de probă *(hot. din 9 octombrie 2008, curia.europa.eu)*.

Art. 112. Modul de audiere a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente. (1) Audierea părţii civile şi a părţii responsabile civilmente se face potrivit dispoziţiilor art. 111 alin. (1), (3) şi (4), care se aplică în mod corespunzător.

(2) Părţii civile, precum şi părţii responsabile civilmente li se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi:

a) dreptul de a fi asistate de avocat, iar în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a li se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii în legătură cu soluţionarea laturii civile a cauzei, în condiţiile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 76 alin. (1) şi art. 77 CPP 1968.

Art. 113.[1] **Protecția persoanei vătămate și a părții civile.** (1) Atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege referitoare la statutul de martor amenințat sau vulnerabil ori pentru protecția vieții private sau a demnității, organul de urmărire penală poate dispune față de persoana vătămată ori față de partea civilă măsurile de protecție prevăzute la art. 124-130, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Sunt prezumate vulnerabile victimele copii, victimele care sunt în relație de dependență față de autorul infracțiunii, victimele terorismului, ale criminalității organizate, ale traficului de persoane, ale violenței în cadrul relațiilor apropiate, ale violenței sexuale sau ale exploatării, victimele infracțiunilor săvârșite din ură și victimele afectate de o infracțiune din cauza prejudecăților sau din motive de discriminare care ar putea avea legătură în special cu caracteristicile lor personale, victimele cu dizabilități, precum și victimele care au suferit un prejudiciu considerabil ca urmare a gravității infracțiunii.

(3) Dacă persoana vătămată sau partea civilă se află în vreuna dintre situațiile prevăzute la alin. (2), organul de urmărire penală îi aduce la cunoștință măsurile de protecție care pot fi luate, conținutul lor și posibilitatea de a renunța la acestea. Renunțarea persoanei vătămate sau a părții civile la luarea măsurilor de protecție se consemnează în scris și se semnează de către aceasta, în prezența reprezentantului legal, dacă este cazul.

(4) Reaudierea persoanei vătămate se face numai dacă acest lucru este strict necesar pentru desfășurarea procesului penal.

(5) La audiere, persoana vătămată poate fi însoțită, la cererea sa, de către reprezentantul său legal și de către o altă persoană desemnată de către persoana vătămată, cu excepția cazului în care organul judiciar decide motivat în sens contrar.

(6) Ori de câte ori organul judiciar nu poate stabili vârsta persoanei vătămate și există motive pentru a se considera că aceasta este minor, persoana vătămată va fi prezumată a fi minor.

Reglementarea anterioară: art. 77[1] CPP 1968.

Legislație conexă: 1. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, semnată de România la 27 iunie 2014 și ratificată prin Legea nr. 30/2016 (M. Of. nr. 224 din 25 martie 2016).

2. A se vedea și: ► Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012); ► Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului (J.O. L 101 din 15 aprilie 2011); ► Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului (J.O. L 335 din 17 decembrie 2011).

[1] Art. 113 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 17 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

1. A se vedea *supra*, adnotarea de la art. 111.

2. În strânsă corelare cu modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 la art. 111, dispoziţiile privind protecţia persoanei vătămate şi a părţii civile au fost completate, de asemenea, cu noi aspecte rezultate din transpunerea Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea şi protecţia victimelor criminalităţii şi de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului. Astfel, cu ocazia evaluării individuale care urmează a se efectua faţă de fiecare persoană vătămată, organul judiciar va acorda o atenţie deosebită copiilor, precum şi victimelor anumitor infracţiuni [cuprinse generic în alin. (2)] şi care vizează fie fapte de o gravitate deosebită (terorismul, criminalitatea organizată, traficul de persoane), fie infracţiuni cauzate de prejudecăţi (săvârşite din ură sau cele săvârşite asupra persoanelor cu dizabilităţi) ori din motive de discriminare sau în contextul preexistenţei unor relaţii apropiate faţă de victime, ceea ce sporeşte vulnerabilitatea acestora în relaţia cu autorii infracţiunilor.

Evaluarea individuală se va efectua în colaborare cu persoanele vătămate şi în considerarea cerinţelor acestora, motiv pentru care s-a reglementat, în alin. (3), inclusiv posibilitatea lor de a refuza, în scris, luarea unor măsuri de protecţie.

Prezumarea că persoana vătămată este copil, atunci când vârsta victimei nu este cunoscută şi există motive pentru a se considera că aceasta este copil, este, de asemenea, o cerinţă impusă prin actul comunitar menţionat, ca şi reluarea necesităţii reducerii cât mai mult cu putinţă a audierilor la strictul necesar pentru desfăşurarea cercetării penale.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Vronchenko c. Estoniei*. Victimă minoră, audiată doar în cursul urmăririi penale. Imposibilitatea inculpatului de a-i adresa întrebări. 61. Deşi autorităţile de investigare erau deja dintr-un stadiu incipient al anchetei pregătite ca E. să nu fie examinat în cursul judecăţii, nu au fost luate măsuri pentru a da apărării posibilitatea de a formula întrebări care să îi fie adresate lui E. în acest stadiu. Curtea observă, în acest context, că la 31 ianuarie 2008, adică înainte ca interviul înregistrat video cu E. să fi avut loc, reclamantul a solicitat o confruntare între el şi E. El a reiterat această cerere la 20 februarie 2008 (...). Deşi este adevărat că revenea autorităţilor de investigare decizia cu privire la utilizarea măsurilor investigative, este de remarcat că acestea nu au dat curs cererilor reclamantului, nici pentru a oferi alternative mai puţin deranjante pentru victimă, cum ar fi să permită avocatului reclamantului să ia parte la interviu, nici pentru a oferi apărării oportunitatea de a pune întrebări în mod indirect lui E. (...)

63. Curtea consideră că instanţelor naţionale nu li se poate reproşa refuzul convocării lui E. pentru o audiere, ca urmare a opiniei unui expert în acest sens. Decizia a fost luată în mod clar în interesul superior al copilului. Mai mult decât atât, nu este rolul Curţii de a pune în discuţie opinia experţilor care au constatat că participarea lui E. la o şedinţă de judecată ar provoca traume psihologice considerabile şi că, într-o situaţie stresantă, consistenţa declaraţiilor sale nu ar putea fi garantată. Curtea consideră totuşi că, pentru aceste motive, ar fi fost esenţială oferirea oportunităţii apărării de a adresa întrebări

victimei în timpul anchetei preliminare. Mai mult decât atât, în ceea ce privește eventuala lipsă de coerență în declarațiile unui martor, Curtea consideră că unul dintre scopurile formulării de întrebări unui martor este de a-i testa mărturia, pentru a descoperi eventualele neconcordanțe – ceea ce apărarea a fost împiedicată să facă în cazul de față.

64. Curtea consideră că, deși mai mulți alți martori au fost examinați la ședința de judecată (prietenul lui E., cadrele didactice și psihologul școlar) și reclamantul le-a putut pune întrebări, aceste declarații furnizau numai sprijin indirect pentru mărturia lui E. În ceea ce privește experții, Curtea observă că, spre deosebire de cazul *D.T. c. Olandei*, în speță, experții psihologi și psihiatri care au examinat copilul nu au formulat o opinie cu privire la veridicitatea mărturiei înregistrate video, iar opiniile lor au fost prezentate în scris, fără a fi audiați în ședința de judecată. De asemenea, Curtea constată că celelalte expertize medico-legale nu au adus nicio dovadă concludentă împotriva reclamantului.

65. În concluzie, Curtea nu are îndoieli că autoritățile judiciare naționale au acționat în interesul superior al copilului refuzând audierea presupusei victime în cadrul ședinței de judecată. Mai mult, redarea înregistrării video a declarațiilor victimei în cadrul ședinței de judecată a permis instanței, precum și reclamantului să observe modul în care interviul a fost realizat și să evalueze comportamentul lui E. și, de asemenea, să evalueze, cel puțin într-o anumită măsură, credibilitatea declarațiilor sale. Cu toate acestea, având în vedere importanța mărturiei lui E., Curtea consideră că cele de mai sus au fost insuficiente pentru a asigura dreptul reclamantului la apărare. Rămâne un fapt că reclamantul nu a avut niciodată posibilitatea de a adresa întrebări victimei, în ciuda faptului că autoritățile de investigare se pregăteau să continue procedurile fără ca E. să fie chemat în instanță. Curtea notează că nu există dovezi care să se coroboreze puternic cu declarațiile lui E. în speță. Se consideră, totodată, că, analizând, pe de o parte, dreptul la apărare al reclamantului – cu luarea în considerare, de asemenea, a pedepsei mari cu închisoarea pe care o risca – și, pe de altă parte, impactul limitat asupra lui E. al întrebărilor reclamantului, în plus față de întrebările pe care anchetatorii le-au pus oricum în timpul anchetei preliminare, Curtea nu poate vedea cum acordarea de către autoritățile de investigare a unei atenții cuvenite dreptului la apărare al reclamantului ar fi deteriorat suplimentar semnificativ starea copilului. Curtea subliniază încă o dată, în acest context, că cele de mai sus nu trebuie înțelese în sensul că autoritățile erau obligate să efectueze o confruntare între E. și reclamant sau să asigure interogatoriul lui E. în cadrul unei ședințe de judecată. Mai degrabă, este vorba în cazul de față despre a analiza dacă ar fi fost posibil să fie formulate întrebări martorului, de exemplu, prin avocatul apărării, prin anchetatorul de poliție sau psiholog într-un mediu aflat sub controlul autorităților de investigare și într-o manieră care nu ar trebui să difere substanțial de interviul care a fost oricum efectuat de către aceste autorități.

66. Considerațiile de mai sus sunt suficiente pentru a permite Curții să concluzioneze că nu au existat astfel de factori de contracarare prezenți care să permită o evaluare corectă și adecvată a credibilității probelor lui E. În consecință, reclamantul nu a beneficiat de un proces echitabil.

Astfel, a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție *(hot. din 18 iulie 2013, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *P.S. c. Germaniei*. Neaudierea victimei minore. Afectarea caracterului echitabil al procedurii. 18. Guvernul pârât a susținut că, în general, au fost îndeplinite cerințele unui proces echitabil. În special, instanțele de judecată au folosit declarațiile

date de mamă şi de către ofiţerul de poliţie care a efectuat urmărirea penală, cu privire la evenimentele din 29 aprilie 1993, precum şi declaraţiile mamei cu privire la starea de agitaţie a copilului. Decizia de a nu audia copilul în instanţă s-a bazat pe teama de afectare a sănătăţii acestuia ca urmare a stresului emoţional, aşa cum este indicat într-un certificat medical. Mai mult, curtea regională a ţinut cont de avizul unui expert care a efectuat examinarea psihologică a copilului. Reclamantul a avut suficiente ocazii să comenteze aceste declaraţii şi nu a solicitat, în procedura de apel, interogarea copilului în instanţa de judecată. (...)

22. În anumite situaţii, principiile unui proces echitabil impun ca interesele apărării să fie echilibrate cu cele ale martorilor sau ale victimelor chemate să depună mărturie, în special în cazul în care viaţa, libertatea sau securitatea persoanei sunt în joc ori există interese care cad, în general, sub incidenţa art. 8 din Convenţie.

23. Cu toate acestea, numai acele măsuri de restricţionare a apărării care sunt strict necesare sunt admisibile în conformitate cu art. 6. În plus, pentru a se asigura că acuzatul beneficiază de un proces echitabil, orice dificultăţi cauzate apărării printr-o limitare a drepturilor sale trebuie să fie contrabalansate suficient de procedurile urmate de autorităţile judiciare (...).

24. În cazul în care o condamnare se bazează exclusiv sau într-o măsură decisivă pe declaraţiile unei persoane pe care acuzatul nu a avut posibilitatea de a o examina sau de a determina examinarea ei, fie în cursul anchetei, fie la proces, drepturile apărării sunt limitate într-o măsură care este incompatibilă cu garanţiile prevăzute de art. 6.

În consecinţă, Curtea a hotărât într-o cauză anterioară că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1, combinat cu art. 6 parag. 3 lit. d), menţionând că „în condamnarea reclamantului în speţă [pentru o infracţiune sexuală asupra unui minor] instanţele interne s-au bazat exclusiv pe declaraţiile făcute în Statele Unite înainte de proces şi că reclamantul nu s-a confruntat cu acuzatorii săi în nicio etapă a procedurii".

25. În speţă, reclamantul a fost condamnat pentru că a abuzat sexual de S., o fetiţă de opt ani.

26. Curtea notează că, în niciun stadiu al procedurii, S. nu a fost audiată de un judecător, iar reclamantul nu a avut ocazia să observe conduita acestui martor sub interogatoriu direct şi, astfel, să testeze fiabilitatea lui. (...)

28. Organizarea procedurilor penale astfel încât să protejeze interesele martorilor minori, în special în cadrul procedurilor de judecată care implică infracţiuni sexuale, este un aspect relevant, care trebuie luat în considerare în sensul art. 6. Cu toate acestea, motivele prezentate de tribunalul districtual, în hotărârea din 10 ianuarie 1994, de a refuza audierea lui S. şi de a respinge cererea reclamantului pentru obţinerea opiniei unui expert sunt destul de vagi şi speculative şi nu apar a fi, prin urmare, relevante.

29. Curtea regională, conştientă de deficienţele existente în ceea ce priveşte administrarea acestei probe, a dispus efectuarea unei expertize psihologice cu privire la credibilitatea lui S., care în cele din urmă s-a efectuat în octombrie 1994, adică la un an şi jumătate de la evenimentele relevante. Din nou minora nu a fost audiată în instanţă din cauza refuzului părinţilor ei, care au invocat posibile riscuri pentru sănătatea acesteia. În plus faţă de elementele de probă disponibile în primă instanţă, tribunalul regional a avut la dispoziţie opinia unui expert cu privire la credibilitatea lui S. Cu toate acestea, având în vedere întârzierea de aproximativ optsprezece luni între evenimentul în cauză şi pregătirea acestei opinii, Curtea constată că, în condiţiile respective, procedura urmată de autorităţile

judiciare nu poate fi considerată ca permițând apărării contestarea probelelor depuse de S., raportate în instanță de către terțe persoane, una fiind rudă apropiată a minorei.

30. În cele din urmă, informațiile furnizate de minoră au constituit singura dovadă directă a infracțiunii în cauză și instanțele judecătorești naționale s-au bazat într-o măsură decisivă pe declarațiile lui S. în constatarea vinovăției reclamantului. În acest sens, prezenta cauză este similară cu *A.M. c. Italiei* (...) și diferă de deciziile anterioare în care Curtea a fost mulțumită că procedurile penale privind infracțiuni sexuale, luate în ansamblu, au fost corecte, deoarece convingerile au fost fie bazate în întregime pe alte dovezi decât declarațiile victimei fie nu numai pe baza declarațiilor victimelor.

31. În aceste condiții, utilizarea acestor dovezi a presupus astfel de limitări cu privire la dreptul la apărare, încât nu se poate spune că reclamantul a avut un proces echitabil.

32. Prin urmare, a avut loc o încălcare a parag. 3 lit. d), coroborat cu parag. 1, al art. 6 din Convenție *(hot. din 20 decembrie 2001, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *D.T. c. Olandei*. Protecția victimei minore. Infracțiune de natură sexuală.

47. Trebuie să se țină cont de caracteristicile speciale ale procedurilor penale privind infracțiuni de natură sexuală. Astfel de proceduri sunt adesea percepute ca un calvar de către victimă, în special atunci când aceasta din urmă se confruntă împotriva voinței sale cu acuzatul. Aceste caracteristici sunt chiar mai proeminente într-un caz care implică un minor. În analizarea întrebării dacă într-o astfel de procedură un acuzat a beneficiat sau nu de un proces echitabil, trebuie să se țină cont de dreptul victimei la respectarea vieții sale private.

48. Revenind la circumstanțele cauzei, Curtea constată că instanța de apel a evaluat cu atenție dacă R. ar putea fi examinată în timpul unui al doilea interviu *in camera*. În cadrul acestei evaluări s-a acordat o atenție deosebită caracteristicilor specifice ale procedurii penale și vârstei tinere a victimei. Mai mult, ea a dispus unui expert să raporteze cu privire la întrebarea dacă R. ar putea fi audiată. Acest expert, ulterior, a transmis instanței că terapeutul lui R. s-ar putea pronunța. Acesta din urmă a declarat că un al doilea interviu *in camera* nu ar fi de dorit, având în vedere procesul de dezvoltare prin care R. trecea la acel moment; că acesta ar pune prea multă presiune asupra lui R. și ar putea afecta procesul de vindecare a ei; iar un al doilea interviu ar perturba echilibrul lui R. Prin urmare, Curtea constată că a existat un motiv pertinent pentru respingerea cererii reclamantului de a fi audiată R.

49. În ceea ce privește a doua apreciere, și anume dacă probele respective au fost singurele sau cele decisive pentru condamnare, Curtea constată că condamnarea reclamantului s-a bazat într-o măsură decisivă pe declarațiile făcute de R.

50. În ceea ce privește a treia apreciere, și anume dacă s-au luat măsuri de contracarare suficiente pentru a proteja drepturile la apărare, Curtea constată că, deși reclamantul nu a avut posibilitatea de a determina audierea lui R. în niciun moment al procedurii interne, interviul cu R. *in camera* a fost filmat, iar înregistrarea a fost pusă la dispoziția apărării. În plus, această înregistrare video a fost prezentată parțial în timpul uneia dintre audierile curții de apel, ceea ce a permis instanței obținerea unei imagini clare cu privire la declarațiile lui R. și apărării posibilitatea de a ridica aspecte legate de credibilitatea declarației sale. Curtea de apel, de asemenea, a utilizat ca probe declarațiile mamei și ale bunicii lui R., cărora R. le-a povestit evenimentele în cauză aproape imediat după întoarcerea din week-endul petrecut cu tatăl ei. Acești martori au fost audiați la proces și reclamantul a fost în măsură

să ofere propria versiune a evenimentelor şi să sublinieze orice incoerenţă în declaraţiile lui R. sau neconcordanţe cu declaraţiile altor martori audiaţi. (...)

52. Pe fondul examinării atente a elementelor de probă de către curtea de apel şi apreciind caracterul echitabil al procedurilor în ansamblu, Curtea constată că măsurile de contracarare menţionate mai sus au fost suficiente. Prin urmare, conchide că reclamantul a beneficiat de protecţia drepturilor sale garantate de art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) *(dec. din 2 aprilie 2013, www.echr.coe.int).*

II. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene

4. Cauza C-507/10, *Procedura penală împotriva lui X*. Victime vulnerabile. Refuzul Ministerului Public de a solicita judecătorului delegat cu efectuarea anchetelor prealabile efectuarea unei audieri. 25. Art. 2 şi art. 8 alin. (4) din decizia-cadru [*Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, înlocuită cu Directiva 2012/29/UE – n.a.*] obligă fiecare stat membru să depună toate eforturile pentru a garanta tuturor victimelor în special un tratament corespunzător, care să le respecte demnitatea în cursul procedurii, să se asigure că victimele deosebit de vulnerabile beneficiază de un tratament specific care răspunde cât mai bine situaţiei acestora şi să garanteze, în cazul în care este necesar pentru protejarea victimelor, în special a celor mai vulnerabile, faţă de consecinţele depoziţiei făcute în şedinţă publică, că vor putea beneficia, prin hotărâre judecătorească, de condiţii de depunere a mărturiei care permit atingerea acestui obiectiv, prin orice mijloc adecvat, compatibil cu principiile fundamentale ale dreptului său intern.

26. Deşi decizia-cadru nu defineşte noţiunea de vulnerabilitate a victimei, în sensul art. 2 alin. (2) şi al art. 8 alin. (4) din aceasta, nu se poate contesta faptul că, atunci când, astfel cum se întâmplă în acţiunea principală, un copil de vârstă mică pretinde că a fost în mod repetat victima unor acte de natură sexuală săvârşite de tatăl său, acest copil este în mod vădit susceptibil de a face obiectul unei astfel de calificări având în vedere în special vârsta sa, precum şi natura, gravitatea şi consecinţele infracţiunilor a căror victimă consideră că a fost, pentru a beneficia de protecţia specifică impusă de dispoziţiile citate anterior ale deciziei-cadru (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 16 iunie 2005, *Pupino*, C-105/03, § 53).

27. Niciuna dintre cele trei dispoziţii din decizia-cadru menţionate de instanţa de trimitere nu prevede modalităţi concrete de punere în aplicare a obiectivelor pe care le enunţă, care constau în special în a garanta tuturor victimelor un tratament „corespunzător, care să le respecte demnitatea", posibilitatea de „a fi audiate" în cursul procedurii, precum şi de „a depune elemente de probă" şi de a fi „interogate numai în măsura necesară procedurii penale", precum şi în a asigura „victimelor deosebit de vulnerabile" un „tratament specific care răspunde cât mai bine situaţiei acestora" şi în a garanta că aceste victime vor fi, dacă este cazul, protejate „faţă de consecinţele depoziţiei făcute în şedinţă publică", beneficiind „prin hotărâre judecătorească" de „condiţii de depunere a mărturiei care permit atingerea acestui obiectiv, prin orice mijloc adecvat, compatibil cu principiile fundamentale ale dreptului său intern" (a se vedea, în acest sens, Hotărârea *Pupino*, citată anterior, § 54). (...)

29. Potrivit reglementării în cauză în acţiunea principală, depoziţia făcută în cursul anchetei prealabile trebuie în general să fie reiterată în cadrul şedinţei publice pentru a dobândi valoare probantă. Cu toate acestea, este permis ca în anumite situaţii această

depoziție să fie făcută o singură dată, în cursul anchetei prealabile, cu aceeași valoare probantă, însă potrivit altor modalități decât cele impuse în cadrul ședinței publice.

30. În legătură cu această reglementare, Curtea a statuat că realizarea obiectivelor urmărite prin dispozițiile citate anterior ale deciziei-cadru impune ca o instanță națională să aibă posibilitatea de a utiliza, în cazul victimelor deosebit de vulnerabile, o procedură specială, precum procedura incidentă de administrare anticipată a probatoriului în dreptul italian, precum și modalitățile speciale de audiere de asemenea prevăzute, dacă această procedură răspunde cel mai bine situației acestor victime și se impune pentru a preveni dispariția elementelor de probă, pentru a reduce la minimum repetarea interogatoriilor și pentru a preveni consecințele prejudiciabile, pentru victimele menționate, ale audierii lor în ședință publică. (...)

42. Desigur, art. 3 primul paragraf și art. 2 alin. (1) din decizia-cadru presupun în special posibilitatea victimei de a face declarații în cadrul procedurii penale și posibilitatea ca depoziția acesteia să fie luată în considerare în calitate de element de probă. Pentru a asigura că victima poate efectiv participa în mod adecvat la procedura penală, dreptul acesteia de a fi audiată trebuie să îi dea, pe lângă posibilitatea de a descrie în mod obiectiv cum s-au desfășurat faptele, și ocazia de a-și exprima punctul de vedere. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Art. 2 și art. 3 și art. 8 alin. (4) din Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că nu se opun unor dispoziții naționale, care, pe de o parte, nu prevăd obligația Ministerului Public de a solicita instanței sesizate să permită unei victime deosebit de vulnerabile să fie audiată și să depună mărturie potrivit modalităților incidentului probatoriu în faza urmăririi penale din cadrul procesului penal și, pe de altă parte, nu permit victimei menționate să atace în fața unei instanțe judecătorești decizia Ministerului Public de respingere a cererii sale de a fi audiată și de a depune mărturie potrivit modalităților menționate *(hot. din 21 decembrie 2011, curia.europa.eu)*.

Secțiunea a 4-a. Audierea martorilor

Art. 114. Persoanele audiate ca martor. (1) Poate fi audiată în calitate de martor orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza penală.

(2) Orice persoană citată în calitate de martor are următoarele obligații:

a) de a se prezenta în fața organului judiciar care a citat-o la locul, ziua și ora arătate în citație;

b) de a depune jurământ sau declarație solemnă în fața instanței;

c) de a spune adevărul.

(3) Calitatea de martor are întâietate față de calitatea de expert sau de avocat, de mediator ori de reprezentant al uneia dintre părți sau al unui subiect procesual principal, cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate.

(4) Pot fi audiate în calitate de martor și persoanele care au întocmit procese-verbale în temeiul art. 61 și 62.

Reglementarea anterioară: art. 78, art. 79 alin. (2) și art. 83 CPP 1968.

Art. 115. Capacitatea de a fi martor. (1) Orice persoană poate fi citată şi audiată în calitate de martor, cu excepţia părţilor şi a subiecţilor procesuali principali.

(2) Persoanele care se află într-o situaţie ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze în mod conştient fapte şi împrejurări de fapt conforme cu realitatea.

(3) Pentru a decide cu privire la capacitatea unei persoane de a fi martor, organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, orice examinare necesară, prin mijloacele prevăzute de lege.

Art. 116. Obiectul şi limitele declaraţiei martorului. (1) Martorul este audiat asupra unor fapte sau împrejurări de fapt care constituie obiectul probaţiunii în cauza în care a fost citat.

(2) Audierea martorului poate fi extinsă asupra tuturor împrejurărilor necesare pentru verificarea credibilităţii sale.

(3)[1] Nu pot face obiectul declaraţiei martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidenţialitate poate fi opusă prin lege organelor judiciare.

(4) Faptele sau împrejurările prevăzute la alin. (3) pot face obiectul declaraţiei martorului atunci când autoritatea competentă sau persoana îndreptăţită îşi exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligaţiei de a păstra secretul sau confidenţialitatea.

(5)[2] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 79 alin. (1) CPP 1968.

Legislaţie conexă: ▶ art. 227 CP; ▶ art. 11 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea şi exercitarea profesiei de avocat, republicată (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011), respectiv art. 8-10, art. 134 alin. (4) şi art. 228 din Statutul profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea Consiliului U.N.B.R. nr. 64/2011(M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011); ▶ art. 69 din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici şi a activităţii notariale, republicată (M. Of. nr. 444 din 18 iunie 2014), respectiv art. 14 lit. q) din Statutul Uniunii Naţionale a Notarilor Publici din România, aprobat prin Hotărârea Congresului Notarilor Publici din România nr. 10/2014 (M. Of. nr. 853 din 24 noiembrie 2014); ▶ art. 26 din Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000); ▶ art. 24 alin. (1) din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea şi combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, republicată (M. Of. nr. 163 din 6 martie 2014); ▶ art. 36 din Legea nr. 182/2002 privind protecţia informaţiilor clasificate (M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002); ▶ art. 16, art. 33, art. 69 din Legea nr. 487/2002 a sănătăţii mintale şi a protecţiei persoanelor cu tulburări psihice, republicată (M. Of. nr. 652 din 13 septembrie 2012); ▶ art. 7 şi art. 25 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor, precum şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării terorismului, republicată (M. Of. nr. 702 din 12 octombrie 2012); ▶ art. 21-25 din Legea nr. 46/2003 a drepturilor pacientului (M. Of. nr. 51 din 29 ianuarie 2003); ▶ art. 18-19 din Legea nr. 282/2005 privind organizarea activităţii de transfuzie sanguină, donarea de sânge şi componente

[1] Alin. (3) al art. 116 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 72 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 116 a fost abrogat prin art. 102 pct. 73 din Legea nr. 255/2013.

sanguine de origine umană, precum și asigurarea calității și securității sanitare, în vederea utilizării lor terapeutice, republicată (M. Of. nr. 188 din 17 martie 2014); ▶ art. 420 lit. h) (în privința medicilor), art. 518 lit. g) (în privința medicilor dentiști) și art. 595 lit. g) (în privința farmaciștilor) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată (M. Of. nr. 652 din 28 august 2015), respectiv art. 17-20 din Codul de deontologie medicală, adoptat prin Hotărârea Adunării generale naționale a Colegiului Medicilor din România nr. 2/2012 (M. Of. nr. 298 din 7 mai 2012); ▶ art. 111-121 din O.U.G. nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului (M. Of. nr. 1027 din 27 decembrie 2006); ▶ art. 6 din H.G. nr. 589/2007 privind stabilirea metodologiei de raportare și de colectare a datelor pentru supravegherea bolilor transmisibile (M. Of. nr. 413 din 20 iunie 2007); ▶ art. 33-38 din Codul de etică și deontologie al asistentului medical generalist, al moașei și al asistentului medical din România, adoptat prin Hotărârea Adunării generale naționale a Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România nr. 2/2009 (M. Of. nr. 560 din 12 august 2009); ▶ art. 14 din Codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, aprobat prin Hotărârea Convenției naționale a Colegiului Psihologilor din România nr. 4CN/2013 (M. Of. nr. 715 din 20 noiembrie 2013); ▶ pct. 15 din Codul deontologic unic pentru mass-media, adoptat în reuniunea Convenției Organizațiilor de Media din 23-24 octombrie 2009 (www.cij.ro); ▶ art. 29 alin. (12) și (13) din Regulamentul autorităților canonice disciplinare și al instanțelor de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2015, p. 41-42.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauzele Kopp c. Elveției, hot. din 25 martie 1998, www.echr.coe.int* și *Pruteanu c. României, hot. din 3 februarie 2015, www.echr.coe.int, infra*, nr. 2 și 3 de la art. 139.

Art. 117. Persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor. (1) Au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor următoarele persoane:

a) soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului sau inculpatului;

b) persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului.

(2) După comunicarea drepturilor și obligațiilor potrivit art. 120, organele judiciare comunică persoanelor prevăzute la alin. (1) dreptul de a nu da declarații în calitate de martor.

(3) Dacă persoanele prevăzute la alin. (1) sunt de acord să dea declarații, în privința acestora sunt aplicabile dispozițiile privitoare la drepturile și obligațiile martorilor.

(4)[1] Persoana care îndeplinește una dintre calitățile prevăzute la alin. (1) în raport cu unul dintre suspecți sau inculpați este scutită de obligația de a depune mărturie și împotriva celorlalți suspecți sau inculpați, în cazul în care declarația sa nu poate fi limitată doar la aceștia din urmă.

Reglementarea anterioară: art. 80 CPP 1968.

[1] Alin. (4) al art. 117 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 74 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Martor rudă cu inculpatul. Declaraţii date în mod legal cursul urmăririi penale. Refuzul de a depune mărturie în instanţă. În ceea ce priveşte declaraţiile martorului M.B., tribunalul a reţinut următoarele: referitor la admisibilitatea mijloacelor de probă constând în declaraţiile acestui martor făcute în cursul urmăririi penale, în condiţiile în care în cursul judecăţii martorul s-a prevalat de dispoziţiile art. 85 CPP, în sensul că nu a dat declaraţie, invocând rudenia apropiată cu inculpatul, tribunalul a reţinut că acele declaraţii au fost date în condiţii procesuale şi procedurale corecte – inclusiv martorul fiind întrebat cu privire la rudenia dintre el şi inculpat –, astfel încât o situaţie ulterioară, cum este poziţia procesuală a martorului în cursul judecăţii, nu poate retroactiva şi nu poate atrage nulitatea unor acte procesuale efectuate corect în cursul urmăririi penale *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2610 din 18 septembrie 2014, www.scj.ro)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Unterpertinger c. Austriei*. Martori care fac parte din familie. 30. Când au fost citate de Tribunalul Regional Innsbruck, dna Unterpertinger şi dra Tappeiner [*soţia, respectiv fiica vitregă ale reclamantului – n.a.*] au refuzat să depună mărturie, cum de altfel aveau dreptul să o facă în temeiul art. 152 alin. (1) (1) CPP austriac (...). În consecinţă, aceasta a împiedicat judecătorul a le audia în calitate de martori şi a împiedicat apărarea – şi acuzarea – a le examina în cursul procedurii orale. Ca atare, dispoziţia nu este vădit incompatibilă cu art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţie: aceasta are în vedere problemele speciale care ar putea fi generate de o confruntare între cineva „acuzat de o infracţiune" şi un martor din propria familie şi este destinată protejării unui astfel de martor, prin evitarea plasării sale într-o dilemă morală; în plus, există prevederi comparabile în legislaţia internă a mai multor state membre ale Consiliului Europei *(hot. din 24 noiembrie 1986, www.echr.coe.int)*.

Art. 118.[1] **Dreptul martorului de a nu se acuza.** Declaraţia de martor dată de o persoană care, în aceeaşi cauză, anterior declaraţiei a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Organele judiciare au obligaţia să menţioneze, cu ocazia consemnării declaraţiei, calitatea procesuală anterioară.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauza Gani c. Spaniei, hot. din 19 februarie 2013, www.echr.coe.int, supra*, nr. 4 de la art. 103.

[1] Art. 118 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 75 din Legea nr. 255/2013.

Art. 119. Întrebările privind persoana martorului. (1) Dispozițiile art. 107 se aplică în mod corespunzător în cazul audierii martorului.

(2) Martorului i se comunică obiectul cauzei și apoi este întrebat dacă este membru de familie sau fost soț al suspectului, inculpatului, persoanei vătămate ori al celorlalte părți din procesul penal, dacă se află în relații de prietenie sau de dușmănie cu aceste persoane, precum și dacă a suferit vreo pagubă în urma săvârșirii infracțiunii.

(3) Martorului nu i se adresează întrebările privind persoana sa atunci când față de acesta s-a dispus o măsură de protecție a datelor de identitate.

Reglementarea anterioară: art. 84 CPP 1968.

Art. 120. Comunicarea drepturilor și obligațiilor. (1) Organul judiciar comunică martorului calitatea în care este audiat și faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor.

(2) Martorului i se aduc apoi la cunoștință următoarele drepturi și obligații:

a) dreptul de a fi supus măsurilor de protecție și de a beneficia de restituirea cheltuielilor prilejuite de chemarea în fața organelor judiciare, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege;

b) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa;

c) obligația de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate dispune împotriva sa sancțiunea prevăzută de art. 283 alin. (1);

d) obligația de a da declarații conforme cu realitatea, atrăgându-i-se atenția că legea pedepsește infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Reglementarea anterioară: art. 86 alin. (1) CPP 1968.

Art. 121. Jurământul și declarația solemnă a martorului. (1) În cursul urmăririi penale și judecății, după îndeplinirea dispozițiilor art. 119 și 120, organul de urmărire penală și președintele completului solicită martorului depunerea jurământului sau a declarației solemne.

(2) Organul de urmărire penală și președintele completului îl întreabă pe martor dacă dorește să depună jurământ religios sau declarație solemnă.

(3) Textul jurământului este următorul: *„Jur că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!"*. Referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă în funcție de credința religioasă a martorului.

(4) În timpul depunerii jurământului, cu excepțiile impuse de credința religioasă, martorul ține mâna dreaptă pe cruce sau pe Biblie.

(5) În cazul în care martorul alege să facă o declarație solemnă, textul acesteia este următorul: *„Mă oblig că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu."*

(6)[1] Dispozițiile alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător în procedura audierii anticipate, în fața judecătorului de drepturi și libertăți.

[1] Alin. (6) al art. 121 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 76 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 85 CPP 1968.

Art. 122. Modul de audiere a martorului. (1) Fiecare martor este audiat separat şi fără prezenţa altor martori.

(2) Martorul este lăsat să declare tot ceea ce ştie în legătură cu faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus, apoi i se pot adresa întrebări.

(3) Martorului nu i se pot adresa întrebări privind opţiunile politice, ideologice sau religioase ori alte circumstanţe personale şi de familie, cu excepţia cazului în care acestea sunt strict necesare pentru aflarea adevărului în cauză sau pentru verificarea credibilităţii martorului.

Reglementarea anterioară: art. 86 alin. (2) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Damir Sibgatullin c. Rusiei*. Neprezentarea inculpatului la proces. Consecinţe asupra dreptului de a pune întrebări martorilor. 47. Curtea nu interpretează presupusele acţiuni ale reclamantului ca o renunţare implicită sau explicită la dreptul său de a se confrunta martorii propuşi împotriva sa. În primul rând, Curtea reiterează că însăşi participarea unei persoane acuzate în confruntările cu martorii în timpul urmăririi penale nu este suficientă în sine pentru a justifica limitarea dreptului său de a solicita examinarea acestor martori de către instanţa de judecată. Dacă nu ar fi aşa, autorităţilor de urmărire penală li s-ar încredinţa, practic, puteri nelimitate şi ar înlocui instanţele de judecată în funcţia lor de a afla adevărul în cauză, cu cerinţa fundamentală pentru un proces echitabil având o valoare redusă şi fiind foarte puţin reală. Mai mult, în opinia Curţii, nu poate fi vorba despre renunţare prin simplul fapt că o persoană ar fi putut evita, acţionând cu diligenţă, situaţia care a condus la reducerea drepturilor sale. Concluzia este mai evidentă în cazul unei persoane care nu are cunoştinţe suficiente cu privire la cazul său şi la acuzaţiile aduse împotriva sa şi care nu beneficiază de consiliere juridică şi asistenţă judiciară care să îi atragă atenţia asupra consecinţelor acţiunilor sale, inclusiv cu privire la posibilitatea interpretării comportamentului său ca fiind o renunţare implicită la drepturile sale la un proces echitabil *(hot. din 24 aprilie 2012, www.echr.coe.int)*.

Art. 123. Consemnarea declaraţiilor. (1) Consemnarea declaraţiilor se face potrivit dispoziţiilor art. 110, care se aplică în mod corespunzător.

(2) În cursul urmăririi penale, audierea martorului se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, dacă organul de urmărire penală consideră necesar sau dacă martorul solicită expres aceasta şi înregistrarea este posibilă.

Reglementarea anterioară: art. 86 alin. (3) CPP 1968.

Art. 124. Cazurile speciale de audiere a martorului. (1) Audierea martorului minor în vârstă de până la 14 ani are loc în prezenţa unuia dintre părinţi, a tutorelui

sau a persoanei ori a reprezentantului instituției căreia îi este încredințat minorul spre creştere şi educare.

(2) Dacă persoanele arătate la alin. (1) nu pot fi prezente sau au calitatea de suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente ori martor în cauză ori există suspiciunea rezonabilă că pot influența declarația minorului, audierea acestuia are loc în prezența unui reprezentant al autorității tutelare sau a unei rude cu capacitate deplină de exercițiu, stabilite de organul judiciar.

(3) Dacă se consideră necesar, la cerere sau din oficiu, organul de urmărire penală sau instanța dispune ca la audierea martorului minor să asiste un psiholog.

(4) Audierea martorului minor trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia.

(5)[1] Martorului minor care la data audierii nu a împlinit vârsta de 14 ani nu i se comunică obligațiile prevăzute la art. 120 alin. (2) lit. d) şi nu depune jurământ, dar i se atrage atenția să spună adevărul.

(6)-(7)[2] *Abrogate.*

Reglementarea anterioară: art. 81 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 24 alin. (2) din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001).

✍ A se vedea şi *supra*, art. 81, art. 111 şi urm.

ADNOTĂRI

Textul cuprinde prevederi distincte menite să protejeze minorul martor supus unor proceduri judiciare. În completare, prin O.U.G. nr. 18/2016, se arată că minorului nu i se comunică obligații şi nu depune jurământ, tocmai în considerarea vârstei sale.

Secțiunea a 5-a. Protecția martorilor

Legislație conexă: Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor, republicată (M. Of. nr. 288 din 18 aprilie 2014).

§1. Protecția martorilor amenințați

Art. 125. Martorul amenințat. În cazul în care există o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a martorului ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declarațiilor sale, organul judiciar competent acordă acestuia statutul de martor amenințat şi dispune una ori mai multe dintre măsurile de protecție prevăzute la art. 126 sau 127, după caz.

[1] Alin. (5) al art. 124 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 18 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (6) şi (7) ale art. 124 au fost abrogate prin art. 102 pct. 77 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Doorson c. Olandei*. Martori cu identitate protejată. Interdicţia ca o condamnare să se baze în mod exclusiv sau într-o măsură decisivă pe declaraţiile acestora. 70. Este adevărat că art. 6 nu impune în mod explicit luarea în considerare a intereselor martorilor, în general, precum şi pe cele ale victimelor chemate să depună mărturie, în special. Totuşi, viaţa lor, libertatea sau securitatea persoanei pot fi în joc, aceste interese putând veni în general din domeniul de aplicare a art. 8 din Convenţie. Astfel de interese ale martorilor şi victimelor sunt, în principiu, protejate de alte dispoziţii, de fond, ale Convenţiei, care implică faptul că statele contractante ar trebui să organizeze procedurile judiciare în aşa fel încât aceste interese să nu fie puse în pericol în mod nejustificat. În acest context, principiile unui proces echitabil necesită, de asemenea, ca, în cazurile corespunzătoare, interesele apărării să fie echilibrate cu cele ale martorilor sau ale victimelor chemate să depună mărturie.

71. Astfel, decizia de a nu divulga apărării identitatea lui Y.15 şi Y.16 a fost inspirată de nevoia, astfel cum aceasta a fost evaluată, de a obţine probe de la ei în timp ce, în acelaşi timp, li se asigură protecţie împotriva posibilităţii represaliilor din partea reclamantului (...). Acesta este cu siguranţă un motiv relevant pentru a le permite anonimatul. Rămâne de văzut dacă a fost suficient. Deşi, aşa cum şi reclamantul a precizat, nu a existat nicio sugestie că Y.15 şi Y.16 au fost ameninţaţi vreodată de către acesta, decizia de a menţine anonimatul lor nu poate fi considerată drept nerezonabilă în sine. Trebuie să se ţină cont de faptul că, aşa cum a fost stabilit de către instanţele naţionale şi necontestat de reclamant, traficanţii de droguri au recurs frecvent la ameninţări sau violenţă reală împotriva persoanelor care au depus mărturie împotriva lor (...). În concluzie, a fost un motiv suficient pentru menţinerea anonimatului lui Y.15 şi Y.16.

72. Menţinerea anonimatului martorilor Y.15 şi Y.16 a prezentat pentru apărare dificultăţi pe care procedurile penale nu ar trebui să le implice în mod normal. Cu toate acestea, nicio încălcare a art. 6 parag. 1 combinat cu art. 6 parag. 3 lit. d) (...) din Convenţie nu poate fi găsită în cazul în care se constată că dificultăţile în care apărarea a fost realizată au fost suficient contrabalansate de procedurile urmate de autorităţile judiciare. (...)

74. Deşi ar fi fost în mod evident de preferat ca reclamantul să fi participat la interogarea martorilor, Curtea apreciază, în schimb, că instanţa de apel a fost îndreptăţită să considere că interesele acestuia au fost surclasate de necesitatea de a asigura siguranţa martorilor.

75. În plus, deşi este în mod normal de dorit ca martorii să identifice în persoană pe cineva suspectat de infracţiuni grave, dacă există vreo îndoială cu privire la identitatea acestuia, trebuie să se constate, în speţă, că Y.15 şi Y.16 au identificat reclamantul după o fotografie pe care el însuşi a recunoscut-o ca fiind a sa (...); în plus, ambii au furnizat descrieri ale aspectului şi îmbrăcămintei acestuia (...). Rezultă din consideraţiile de mai sus că, în circumstanţele cauzei, trebuie să fie considerată suficientă procedura „de compensare" urmată de autorităţile judiciare în obţinerea probelor de la martorii Y.15 şi Y.16, care a permis apărării contestarea probelor martorilor anonimi şi încercarea de a pune la îndoială credibilitatea declaraţiilor lor pe care le-au făcut în şedinţă publică, prin prezentarea faptului că, printre altele, ambii fuseseră dependenţi de droguri (...).

76. În cele din urmă, trebuie amintit faptul că, chiar şi atunci când procedurile de „contrabalansare" se dovedesc a compensa suficient neajunsurile în care se prezintă

apărarea, o condamnare nu ar trebui să se bazeze în mod exclusiv sau într-o măsură decisivă pe declarațiile anonime. Nu a fost însă cazul aici: este suficient de clar faptul că instanța națională nu și-a întemeiat constatarea vinovăției exclusiv sau într-o măsură decisivă pe declarațiile lui Y.15 și Y.16 (...). Mai mult decât atât, probele obținute de la martori în condițiile în care dreptul la apărare nu poate fi asigurat în măsura cerută în mod normal de Convenție ar trebui tratate cu grijă extremă. Curtea este convinsă că acest lucru a fost făcut în cadrul procedurii penale care a condus la condamnarea reclamantului, așa cum se reflectă în declarația expresă a curții de apel că a tratat declarațiile lui Y.15 și Y.16 „cu prudența necesară și circumspecție" (...) *(hot. din 26 martie 1996, www.echr.coe.int).*

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

2. Cauza C-105/03, *Procedura penală împotriva Mariei Pupino*. Statutul victimelor în cadrul procedurilor penale. Protecția persoanelor vulnerabile. Audierea ca martori a minorilor. Efectele unei decizii-cadru. 54. Niciuna dintre cele trei dispoziții ale deciziei-cadru menționate de instanța națională [*art. 2, art. 3 și art. 8 din Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, înlocuită cu Directiva 2012/29/UE – n.a.*] nu cuprinde reglementări detaliate de punere în aplicare a obiectivelor pe care le afirmă și care constau, în special, în asigurarea faptului că victimele vulnerabile vor primi „tratamentul specific cel mai bine adaptat situației lor", că beneficierea de regimul special de audiere este capabil să garanteze tuturor victimelor un tratament care să asigure respectul pentru demnitatea lor individuală și să le ofere posibilitatea de a fi ascultate și de a furniza elemente de probă, precum și asigurarea faptului că aceste victime sunt audiate „doar în măsura în care este necesar în scopul procedurii penale". (...)

59. Decizia-cadru trebuie să fie interpretată astfel încât drepturile fundamentale, în special dreptul la un proces echitabil, astfel cum este prevăzut în art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și interpretat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, să fie respectate.

60. Este de competența instanței naționale să se asigure că – presupunând că utilizarea procedurii de anchetă specială și a măsurilor specifice administrării audierii în conformitate cu legislația italiană este posibilă în acest caz – aplicarea acestor măsuri nu este de natură să determine ca procedura penală împotriva dnei Pupino, analizată în ansamblul său, să fie una neechitabilă în sensul art. 6 din Convenție, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Art. 2, art. 3 și art. 8 alin. (4) din Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale trebuie interpretate în sensul că instanța națională trebuie să fie în măsură să autorizeze ca minorii care, ca în cazul de față, susțin că au fost victime ale relelor tratamente să depună mărturie în conformitate cu dispozițiile care permit ca acestora să le fie garantat un nivel adecvat de protecție, de exemplu, în afara procesului și înainte ca acesta să aibă loc. Instanța națională are obligația de a lua în considerare toate normele de drept intern și de a le interpreta, în măsura în care este posibil, în lumina textului și a finalității deciziei-cadru *(hot. din 16 iunie 2005, curia.europa.eu).*

Art. 126. Măsurile de protecție dispuse în cursul urmăririi penale. (1) În cursul urmăririi penale, odată cu acordarea statutului de martor amenințat, procurorul dispune aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri:

a) supravegherea şi paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare;

b) însoțirea şi asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) protecția datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația sa;

d) audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

(2) Procurorul dispune aplicarea unei măsuri de protecție din oficiu sau la cererea martorului, a uneia dintre părți sau a unui subiect procesual principal.

(3) În cazul aplicării măsurilor de protecție prevăzute la alin. (1) lit. c) şi d), declarația martorului nu va cuprinde adresa reală sau datele sale de identitate, acestea fiind consemnate într-un registru special la care vor avea acces doar organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța, în condiții de confidențialitate.

(4) Procurorul dispune acordarea statutului de martor amenințat şi aplicarea măsurilor de protecție prin ordonanță motivată, care se păstrează în condiții de confidențialitate.

(5) Procurorul verifică, la intervale de timp rezonabile, dacă se mențin condițiile care au determinat luarea măsurilor de protecție, iar în caz contrar dispune, prin ordonanță motivată, încetarea acestora.

(6) Măsurile prevăzute la alin. (1) se mențin pe tot parcursul procesului penal dacă starea de pericol nu a încetat.

(7) Dacă starea de pericol a apărut în cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară, din oficiu sau la sesizarea procurorului, dispune măsurile de protecție prevăzute la art. 127. Dispozițiile art. 128 se aplică în mod corespunzător.

(8) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. a) şi b) se comunică autorității desemnate cu punerea în executare a măsurii.

Art. 127. Măsurile de protecție dispuse în cursul judecății. În cursul judecății, odată cu acordarea statutului de martor amenințat, instanța dispune aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri:

a) supravegherea şi paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare;

b) însoțirea şi asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) nepublicitatea şedinței de judecată pe durata ascultării martorului;

d) ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;

e) protecția datelor de identitate ale martorului și acordarea unui pseudonim sub care acesta va depune mărturie.

Art. 128. Dispunerea măsurii protecției martorului în cursul judecății. (1) Instanța dispune aplicarea unei măsuri de protecție din oficiu, la cererea procurorului, a martorului, a părților sau a persoanei vătămate.

(2) Propunerea formulată de procuror cuprinde:

a) numele martorului care urmează a fi ascultat în faza de judecată și față de care se dorește dispunerea măsurii de protecție;

b) motivarea concretă a gravității pericolului și a necesității măsurii.

(3) Atunci când cererea este formulată de celelalte persoane prevăzute la alin. (1), instanța poate dispune ca procurorul să efectueze de urgență verificări cu privire la temeinicia cererii de protecție.

(4) Cererea se soluționează în camera de consiliu, fără participarea persoanei care a formulat cererea.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Instanța se pronunță prin încheiere motivată, care nu este supusă căilor de atac.

(7) Încheierea prin care se dispune măsura de protecție se păstrează în condiții de confidențialitate. Dacă protecția martorului este necesară și după rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile dispozițiile legii speciale.

(8) Măsurile de protecție prevăzute la art. 127 lit. a) și b) se comunică autorității desemnate de lege cu punerea în executare a măsurilor.

Reglementarea anterioară: art. 86^1 și art. 86^5 CPP 1968.

Art. 129. Audierea martorului protejat. (1)[1] În situațiile prevăzute la art. 126 alin. (1) lit. d) și art. 127 lit. d), audierea martorului se poate efectua prin intermediul mijloacelor audiovideo, fără ca martorul să fie prezent fizic în locul unde se află organul judiciar.

(2)[2] *Abrogat.*

(3)[3] Subiecții procesuali principali, părțile și avocații acestora pot adresa întrebări martorului audiat în condițiile alin. (1). Organul judiciar respinge întrebările care ar putea conduce la identificarea martorului.

(4) Declarația martorului protejat se înregistrează prin mijloace tehnice video și audio și se redă integral în formă scrisă.

(5) În cursul urmăririi penale declarația se semnează de organul de urmărire penală ori, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți și de procurorul care a fost prezent la audierea martorului și se depune la dosarul cauzei. Declarația martorului, transcrisă, va fi semnată și de acesta și va fi păstrată în dosarul depus la parchet, într-un loc special, în condiții de confidențialitate.

(6) În cursul judecății, declarația martorului se semnează de președintele completului de judecată.

[1] Alin. (1) al art. 129 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 78 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 129 a fost abrogat prin art. 102 pct. 79 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (3) al art. 129 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 80 din Legea nr. 255/2013.

(7) Suportul pe care a fost înregistrată declarația martorului, în original, sigilat cu sigiliul parchetului sau, după caz, al instanței de judecată în fața căreia s-a făcut declarația, se păstrează în condiții de confidențialitate. Suportul care conține înregistrările efectuate în cursul urmăririi penale este înaintat la terminarea urmăririi penale instanței competente, împreună cu dosarul cauzei, şi este păstrat în aceleaşi condiții privind confidențialitatea.

Reglementarea anterioară: art. 86² CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Van Mechelen şi alții c. Olandei*. Ofițeri de poliție anonimi. 59. În speță, respectivii ofițeri de poliție au fost prezenți într-o cameră separată cu judecătorul de instrucție, fiind excluşi acuzatul şi avocatul acestuia. Toată comunicarea a fost realizată prin intermediul unei legături audio. Apărarea a fost, prin urmare, nu numai lipsită de cunoaşterea identității martorilor poliției, dar a fost, de asemenea, împiedicată să observe comportamentul lor sub interogatoriu direct şi, astfel, să poată testa fiabilitatea lor. (...)

61. Curtea nu este convinsă nici că instanța de apel ar fi făcut eforturi suficiente pentru a evalua amenințarea cu represalii împotriva polițiştilor sau a familiilor lor. Nu reiese din hotărârea acestei instanțe că a căutat să abordeze problema dacă reclamanții ar fi fost în măsură să efectueze astfel de amenințări sau de a-i incita pe alții să facă acest lucru în numele lor. Decizia sa a fost bazată exclusiv pe gravitatea crimelor comise (...).

În acest sens, este de remarcat faptul că dl Engelen, un martor civil care în primele etape ale procedurii a dat declarații prin care a fost identificat unul dintre reclamanți ca fiind unul dintre autori, nu s-a bucurat de protecția anonimatului şi nu a susținut în vreun moment că ar fi amenințat.

62. Este adevărat că ofițerii de poliție anonimi au fost interogați în fața unui judecător de instrucție, care a constatat el însuşi identitatea lor şi a prezentat, într-un raport oficial foarte detaliat, concluziile sale cu privire la fiabilitatea şi credibilitatea lor, precum şi motivele pentru care au rămas anonimi. Totuşi, aceste măsuri nu pot fi considerate ca fiind un substitut adecvat pentru posibilitatea apărării de a pune întrebări martorilor în prezența sa şi de a-şi face propria impresie cu privire la comportamentul şi fiabilitatea lor. Prin urmare, nu se poate spune că neajunsurile în care apărarea a lucrat au fost contrabalansate de procedurile de mai sus. (...)

64. În opinia Curții, prezenta cauză diferă de situația din cauza *Doorson şi alții c. Olandei*; în acest din urmă caz, s-a decis, pe baza informațiilor conținute în dosar, că martorii Y.15 şi Y.16 – care erau civili şi care ştiau acuzatul personal – ar fi avut motive suficiente să creadă că el ar putea recurge la violență, iar martorii au fost audiați în prezența avocatului (...).

65. În acest context, Curtea nu poate constata că acțiunea luată în ansamblu a fost corectă *(hot. din 23 aprilie 1997, www.echr.coe.int)*.

§2. Protecția martorilor vulnerabili

Art. 130. Martorul vulnerabil. (1) Procurorul sau, după caz, instanța poate decide acordarea statutului de martor vulnerabil următoarelor categorii de persoane:

a) martorului care a suferit o traumă ca urmare a săvârşirii infracţiunii ori ca urmare a comportamentului ulterior al suspectului sau inculpatului;

b) martorului minor.

(2) Odată cu acordarea statutului de martor vulnerabil, procurorul şi instanţa pot dispune măsurile de protecţie prevăzute la art. 126 alin. (1) lit. b) şi d) sau, după caz, art. 127 lit. b)-e), care se aplică în mod corespunzător. Distorsionarea vocii şi a imaginii nu este obligatorie.

(3) Dispoziţiile art. 126 şi 128 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 86[4] CPP 1968.

Secţiunea a 6-a. Confruntarea

Art. 131. Confruntarea. (1) Când se constată că există contraziceri între declaraţiile persoanelor audiate în aceeaşi cauză, se procedează la confruntarea lor dacă aceasta este necesară pentru lămurirea cauzei.

(2) Persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile date anterior se contrazic.

(3) Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate să îşi pună reciproc întrebări.

(4)[1] Întrebările şi răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

Reglementarea anterioară: art. 87 şi art. 88 CPP 1968.

Capitolul III. Identificarea persoanelor şi a obiectelor

Art. 132. Scopul şi obiectul măsurii. (1) Identificarea persoanelor sau obiectelor se poate dispune dacă este necesară în scopul clarificării împrejurărilor cauzei.

(2) Identificarea persoanelor sau obiectelor poate fi dispusă de procuror ori de organele de cercetare penală, în cursul urmăririi penale, sau de instanţă, în cursul judecăţii.

Art. 133. Audierea prealabilă a persoanei care face identificarea. (1) După dispunerea măsurii şi înainte ca identificarea să fie realizată, persoana care face identificarea trebuie audiată cu privire la persoana sau obiectul pe care urmează să îl identifice.

(2)[2] Audierea constă în descrierea tuturor caracteristicilor persoanei sau ale obiectului, precum şi a împrejurărilor în care au fost văzute. Persoana care face identificarea este întrebată dacă a mai participat anterior la o altă procedură de identificare privind aceeaşi persoană sau acelaşi obiect ori dacă persoana sau obiectul de identificat i-au fost indicate ori descrise anterior.

[1] Alin. (4) al art. 131 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 81 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 133 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 82 din Legea nr. 255/2013.

Art. 134. Identificarea persoanelor. (1) Persoana care urmează să fie identificată este prezentată împreună cu alte 4-6 persoane necunoscute, cu trăsături asemănătoare celor descrise de persoana care face identificarea.

(2) Dispozițiile alin. (1) sunt aplicabile în mod corespunzător şi în situația identificării persoanelor după fotografii.

(3) Identificarea se desfăşoară astfel încât persoanele care urmează să fie identificate să nu o vadă pe cea care le identifică.

(4) Desfăşurarea activității de identificare a persoanelor, precum şi declarațiile persoanei care face identificarea sunt consemnate într-un proces-verbal.

(5) Procesul-verbal trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 135 alin. (2), numele, prenumele şi adresa persoanelor care au fost introduse în grupul de identificare sau ale căror fotografii au fost prezentate persoanei care face identificarea, numele şi prenumele persoanei identificate, precum şi ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus efectuarea identificării de persoane.

(6) În cursul urmăririi penale, în situația în care organul de urmărire penală consideră necesar, activitatea de identificare este înregistrată audiovideo. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal ca parte integrantă a acestuia şi poate fi folosită ca mijloc de probă.

Art. 135. Identificarea obiectelor. (1) Obiectele despre care se presupune că pot contribui la aflarea adevărului în legătură cu săvârşirea unei infracțiuni sunt prezentate în vederea identificării, după ce persoana care face identificarea le-a descris în prealabil. Dacă aceste obiecte nu pot fi aduse pentru a fi prezentate, persoana care face identificarea poate fi condusă la locul unde se află obiectele.

(2) Desfăşurarea activității de identificare a obiectelor, precum şi declarațiile persoanei care face identificarea sunt consemnate într-un proces-verbal ce trebuie să cuprindă mențiuni cu privire la: ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, cu menționarea oricărui moment de întrerupere, numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, numele şi prenumele persoanei care face identificarea, descrierea amănunțită a obiectelor identificate.

(3) În cursul urmăririi penale, în situația în care organul de urmărire consideră necesar, activitatea de identificare şi declarația persoanei care face identificarea sunt înregistrate audiovideo. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal ca parte integrantă a acestuia şi poate fi folosită ca mijloc de probă.

Art. 136. Alte identificări. Identificarea vocilor, sunetelor sau a altor elemente ce fac obiectul percepției senzoriale se dispune şi se efectuează cu respectarea procedurii prevăzute la art. 134.

Art. 137. Pluralitatea de identificări. (1) În cazul în care mai multe persoane sunt chemate să identifice aceeaşi persoană sau acelaşi obiect, organele judiciare competente iau măsuri prin care să fie evitată comunicarea între cei care au făcut identificarea şi cei care urmează să o efectueze.

(2) Dacă aceeaşi persoană urmează să participe la mai multe proceduri de identificare a unor persoane sau a unor obiecte, organele judiciare competente iau măsuri ca persoana supusă identificării să fie situată între persoane diferite de cele ce au participat la procedurile anterioare, respectiv obiectul supus identificării să fie plasat printre obiecte diferite de cele utilizate anterior.

Capitolul IV. Metode speciale de supraveghere sau cercetare[1]

Legislaţie conexă: ► art. 26 alin. (1) şi art. 28 CR; ► art. 8 CEDO; ► art. 7 CDFUE.

Art. 138. Dispoziţii generale. (1)[2] Constituie metode speciale de supraveghere sau cercetare următoarele:

a) interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă;

b) accesul la un sistem informatic;

c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere;

d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;

e) obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane;

f) reţinerea, predarea sau percheziţionarea trimiterilor poştale;

g) utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor;

h) participarea autorizată la anumite activităţi;

i) livrarea supravegheată;

j)[3] obţinerea datelor de trafic şi de localizare prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului.

(2) Prin *interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare* se înţelege interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau înregistrarea comunicărilor efectuate prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare.

(3) Prin *acces la un sistem informatic* se înţelege pătrunderea într-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanţă, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei reţele, în scopul de a identifica probe.

(4) Prin *sistem informatic* se înţelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relaţie funcţională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic.

(5) Prin *date informatice* se înţelege orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic.

[1] Denumirea Capitolului IV este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 83 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) şi (2) ale art. 138 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 84 din Legea nr. 255/2013.
[3] Lit. j) de la alin. (1) al art. 138 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

(6) Prin *supraveghere video, audio sau prin fotografiere* se înţelege fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversaţiilor, mişcărilor ori a altor activităţi ale acestora.

(7) Prin *localizare sau urmărire prin mijloace tehnice* se înţelege folosirea unor dispozitive care determină locul unde se află persoana sau obiectul la care sunt ataşate.

(8) Prin *percheziţionarea trimiterilor poştale* se înţelege verificarea, prin mijloace fizice sau tehnice, a scrisorilor, a altor trimiteri poştale sau a obiectelor transmise prin orice alt mijloc.

(9)[1] Prin *obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane* se înţelege operaţiunile prin care se asigură cunoaşterea conţinutului tranzacţiilor financiare şi al altor operaţiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate prin intermediul unei instituţii de credit ori al altei entităţi financiare, precum şi obţinerea de la o instituţie de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informaţii aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacţiile sau operaţiunile unei persoane.

(10) Prin *utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor* se înţelege folosirea unei persoane cu o altă identitate decât cea reală în scopul obţinerii de date şi informaţii cu privire la săvârşirea unei infracţiuni.

(11) Prin *participarea autorizată la anumite activităţi* se înţelege comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracţiuni de corupţie, efectuarea de tranzacţii, operaţiuni sau orice fel de înţelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuieşte că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri, efectuarea de operaţiuni privind droguri, precum şi prestarea unui serviciu, desfăşurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obţinerii de mijloace de probă.

(12)[2] Prin *livrare supravegheată* se înţelege tehnica de supraveghere şi cercetare prin care se permit intrarea, circulaţia sau ieşirea de pe teritoriul ţării a unor bunuri în privinţa cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deţinerii sau obţinerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităţilor competente, în scopul investigării unei infracţiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârşirea acesteia.

(13) Prin *supraveghere tehnică* se înţelege utilizarea uneia dintre metodele prevăzute la alin. (1) lit. a)-d).

ADNOTĂRI

1. Înlocuirea termenului „tranzitarea" cu termenul „circulaţia" în cuprinsul alin. (12) remediază o deficienţă a reglementării, care a ridicat, în practica judiciară anterioară modificării codului prin O.U.G. nr. 18/2016, problema dacă nu cumva legiuitorul a intenţionat să restrângă sfera de aplicare acestei metode la infracţionalitatea transfrontalieră.

2. Modificarea adusă alin. (13) prin O.U.G. nr. 18/2016 scoate din sfera supravegherii tehnice obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane, pentru care, prin acelaşi act normativ, este introdusă o reglementare separată – art. 146[1] CPP.

[1] Alin. (9)-(11) ale art. 138 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 84 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (12) şi (13) ale art. 138 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 19 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 139. Supravegherea tehnică. (1) Supravegherea tehnică se dispune de judecătorul de drepturi şi libertăţi atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la alin. (2);

b) măsura să fie proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor ori a probelor ce urmează a fi obţinute sau gravitatea infracţiunii;

c) probele nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2)[1] Supravegherea tehnică se poate dispune în cazul infracţiunilor contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracţiunilor privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate în mod ilegal, de evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie şi al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare.

(3) Înregistrările prevăzute în prezentul capitol, efectuate de părţi sau de alte persoane, constituie mijloace de probă când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terţii. Orice alte înregistrări pot constitui mijloace de probă dacă nu sunt interzise de lege.

(4)[2] Raportul dintre avocat şi persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârşeşte ori pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la alin. (2). Dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activităţile de supraveghere tehnică au vizat şi raporturile dintre avocat şi suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obţinute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror. Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Atunci când apreciază necesar, judecătorul dispune informarea avocatului.

Reglementarea anterioară: art. 91^1 alin. (1), (2) şi (6), art. 91^4, art. 91^5 şi art. 91^6 alin. (2) CPP 1968.

Legislaţie conexă: ▶ art. 13-22 din Legea nr. 51/1991 privind securitatea naţională a României, republicată (M. Of. nr. 190 din 18 martie 2014); ▶ art. 10 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului Român de Informaţii (M. Of. nr. 33 din 3 martie

[1] Alin. (2) al art. 139 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 20 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (4) al art. 139 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 85 din Legea nr. 255/2013.

1992); ► art. 14 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 191/1998 privind organizarea şi funcţionarea Serviciului de Protecţie şi Pază (M. Of. nr. 402 din 22 octombrie 1998); ► art. 184 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011); ► art. 20 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004).

ADNOTĂRI

Prin Decizia Curţii Constituţionale nr. 553/2015 s-a constatat că este neconstituţională sintagma „trafic de stupefiante" din cuprinsul art. 223 alin. (2) CPP, motivat de lipsa de claritate, precizie şi previzibilitate a acesteia. Ca urmare, pentru a se evita o discuţie similară cu privire la această sintagmă, în cazul art. 139 alin. (2), prin O.U.G. nr. 18/2016, au fost operate modificări în sensul folosirii denumirilor infracţiunilor la care acesta se referă, astfel cum sunt ele reglementate în Codul penal şi în legile speciale, intervenindu-se, totodată, şi cu privire la denumirile infracţiunilor privind nerespectarea regimului armelor şi muniţiilor, respectiv ale celor de falsificare de monede, timbre sau alte valori.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Înregistrări în mediul ambiental efectuate de alte părţi în proces. Valoare probatorie. Problema provocării în săvârşirea unei infracţiuni. Cu privire la înregistrările în mediul ambiental realizate de martorul G.M., depuse şi transcrise la dosarul cauzei, Înalta Curte opinează în sensul că acestea constituie mijloace de probă, fiind îndeplinite în privinţa lor toate cerinţele impuse de art. 91^6 alin. (2) CPP (1968). Astfel, în primul rând, se constată că textul de lege nu condiţionează folosirea respectivelor înregistrări de efectuarea lor exclusiv de către una dintre părţile din proces, constituind mijloace de probă şi în situaţia în care sunt realizate de alte persoane, cum este cazul în speţă. Pe de altă parte, înregistrările efectuate de martor privesc propriile sale convorbiri purtate cu inculpatul şi nu sunt interzise de lege, realitatea şi conţinutul lor nefiind contestate nici de apelant. Nu îşi găsesc aplicabilitate în speţă nici dispoziţiile art. 68 alin. (2) CPP (1968), activitatea desfăşurată de cei doi denunţători şi de martor neputând fi subsumată noţiunii de „determinare" a inculpatului să săvârşească sau să continue comiterea faptelor penale de care este acuzat, în scopul obţinerii de probe, aşa cum prevede textul de lege invocat de apărare. Sub acest aspect, Înalta Curte arată că, în conformitate cu jurisprudenţa instanţei de contencios european referitoare la art. 6 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, precum şi cu dispoziţiile art. 68 alin. (2) CPP (1968), activitatea investigatorului sub acoperire, a colaboratorului acestuia şi a altor persoane care acţionează pentru organul judiciar, aşa cum este martorul denunţător, respectă garanţiile conferite de art. 6 din Convenţie şi norma internă menţionată, neexistând o provocare dacă se limitează la examinarea, de o manieră pasivă, a activităţii infracţionale şi punerea la dispoziţia organelor judiciare a datelor necesare pentru dovedirea faptelor şi tragerea la răspunderea penală a făptuitorului, fără a exercita asupra persoanei o influenţă de natură a instiga la comiterea unei infracţiuni care, altfel, nu ar fi fost săvârşită, în scopul de a face posibilă constatarea infracţiunii (cauzele *Ramanauskas c. Lituaniei*, *Lüdi c. Elveţiei*, *Teixeira de Castro c. Portugaliei* şi *Constantin şi Stoian c. României*).

În jurisprudența sa recentă, C.E.D.O. a dezvoltat conceptul de „provocare" distinct de folosirea legitimă a operațiunilor sub acoperire, subliniind încă o dată obligația instanțelor naționale de a proceda la o examinare atentă a materialului din dosar, în cazul în care inculpatul invocă instigarea din partea poliției. De asemenea, Curtea a mai stabilit că nu se poate reține provocarea acuzatului de către organele judiciare, în măsura în care intenția infracțională era deja luată, existând predispoziția făptuitorului de a comite infracțiunea (și nu creată prin acțiunea organului judiciar), iar autoritățile judiciare aveau motive întemeiate să suspecteze activitățile ilicite ale persoanei respective. În ceea ce privește prima condiție în raport cu care instanțele naționale apreciază asupra existenței provocării în lumina jurisprudenței C.E.D.O., referitoare la probarea situației infracționale prin solicitarea investigatorului ori colaboratorului sau la existența unei invitații exprese la comiterea faptei din partea unui denunțător ori a unui martor anonim, se constată din probele administrate în cauză în ambele faze procesuale că, dimpotrivă, inculpatului i-a aparținut inițiativa comiterii faptelor constând în înstrăinarea către martor a terenului agricol pe care îl deținea, anterior sesizării organelor judiciare de către denunțători și a efectuării cu mijloace tehnice proprii a înregistrărilor de către martor, a conceput întregul angrenaj infracțional, iar, ulterior, a condus discuțiile între participanți și a stabilit întâlnirile cu aceștia, sumele de bani ce urmau a fi primite/date/traficate, dar și modul în care ele urmau a fi împărțite și disimulate în prețul contractului de vânzare-cumpărare a terenului, fără ca cei trei martori să aibă vreo contribuție în luarea și punerea în executare a rezoluției infracționale de către inculpat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 404/A din 27 noiembrie 2014, www.scj.ro)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Kennedy c. Regatului Unit*. Măsuri de supraveghere. Principii generale. 118. Nu se contestă faptul că comunicațiile prin poștă, telefon și e-mail, inclusiv cele realizate în cadrul tranzacțiilor comerciale, sunt acoperite de noțiunile de „viață privată" și „corespondență" de la art. 8 parag. 1. (...)

120. Abordarea Curții pentru a stabili dacă a existat o ingerință în cauzele în care există o plângere generală cu privire la măsurile de supraveghere secretă a fost stabilită în hotărârea sa *Klass și alții c. Germaniei*:

„(...) 36. Instanța subliniază că, atunci când un stat instituie o supraveghere secretă a cărei existență rămâne necunoscută persoanelor supuse controlului, având ca efect faptul că supravegherea rămâne de necontestat, art. 8 (...) ar putea într-o mare măsură să fie anulat. Este posibil într-o astfel de situație ca o persoană să fie tratată într-un mod contrar art. 8 (...) sau chiar să fie privată de dreptul conferit de acest articol (...), fără a fi în cunoștință de cauză și, prin urmare, fără a fi avut posibilitatea de a obține un remediu, fie la nivel național sau în fața instituțiilor Convenției.

(...) Curtea consideră inacceptabil că asigurarea exercitării unui drept garantat de Convenție ar putea fi, astfel, eliminată prin simplul fapt că persoana în cauză nu este conștientă de încălcarea ce are loc. Un drept de recurs în fața Comisiei pentru persoanele potențial afectate de o supraveghere secretă trebuie să rezulte din art. 25 (...), deoarece, în caz contrar, art. 8 (...) este supus riscului de a fi anulat (...)".

121. Ulterior, în cauza *Malone c. Regatului Unit*, Curtea a constatat:

„În ciuda afirmaţiilor reclamantului, Guvernul a refuzat în mod constant să dezvăluie în ce măsură, dacă nu cumva cu privire la toate, apelurile sale telefonice şi e-mailurile au fost interceptate altfel în numele poliţiei (...). Cu toate acestea, a recunoscut că, suspectat a fi tăinuitor al unor bunuri furate, el era membru al unei categorii de persoane împotriva cărora măsurile de interceptare poştale şi de telefonie au fost susceptibile de a fi dispuse. După cum a subliniat şi Comisia în raportul său (...), existenţa în Anglia şi Ţara Galilor a legilor şi practicilor care permit şi stabilesc un sistem pentru efectuarea supravegherii secrete a comunicaţiilor constituie în sine o «ingerinţă (...) în exercitarea» drepturilor reclamantului garantate de art. 8 (...), dincolo de orice măsuri care în fapt ar fi fost dispuse împotriva lui (...)". (...)

124. (...) În scopul de a evalua, într-un caz particular, dacă o persoană poate pretinde o ingerinţă în drepturile sale ca urmare a simplei existenţe a legislaţiei care permite măsuri de supraveghere secretă, Curtea trebuie să ţină seama de disponibilitatea unor căi de atac la nivel naţional şi a riscului ca măsurile de supraveghere secrete să fi fost aplicate persoanei. În cazul în care nu există posibilitatea de a contesta pretinsa aplicare a unor măsuri de supraveghere secretă la nivel intern, suspiciunea şi îngrijorarea în rândul publicului larg că puterile secrete de supraveghere sunt folosit în mod abuziv nu se poate spune că este nejustificată. În astfel de cazuri, chiar şi când riscul real de supraveghere secretă este scăzut, există o nevoie mai mare de control din partea Curţii. (...)

151. Cerinţa ca orice interferenţă să fie „în conformitate cu legea", potrivit art. 8 parag. 2, va fi satisfăcută numai în cazul în care sunt îndeplinite trei condiţii. În primul rând, măsura contestată trebuie să aibă o bază în dreptul intern. În al doilea rând, dreptul intern trebuie să fie compatibil cu statul de drept şi accesibil pentru persoana în cauză. În al treilea rând, persoana afectată trebuie să aibă posibilitatea de a prevedea consecinţele dreptului intern în privinţa sa.

152. Curtea a statuat în mai multe rânduri că referirea la „previzibilitate", în contextul interceptării comunicaţiilor, nu poate fi aceeaşi ca în multe alte domenii (...). În decizia sa de admisibilitate în cauza *Weber şi Saravia c. Germaniei*, Curtea a rezumat jurisprudenţa sa cu privire la cerinţa „previzibilităţii" legale în acest domeniu:

„93. (...) Previzibilitate în contextul special al măsurilor secrete de supraveghere, cum ar fi interceptarea comunicaţiilor, nu poate însemna că o persoană ar trebui să fie în măsură să prevadă atunci când autorităţile probabil i-au interceptat comunicaţiile, astfel încât să îşi poată adapta comportamentul său în consecinţă. Cu toate acestea, mai ales în cazul în care o putere învestită de executiv este exercitată în secret, riscurile arbitrarului sunt evidente. Prin urmare, este esenţial să existe norme clare, detaliate privind interceptarea convorbirilor telefonice, mai ales că tehnologia disponibilă pentru utilizare este în mod constant din ce în ce mai sofisticată. (...)

95. În jurisprudenţa sa cu privire la măsurile secrete de supraveghere, Curtea a dezvoltat garanţiile minime care ar trebui să fie prevăzute în lege, în scopul de a evita abuzurile de putere: natura infracţiunilor care pot determina o dispoziţie de interceptare; o definiţie a categoriilor de persoane susceptibile de a le fi interceptate convorbirile telefonice; o limită a duratei de interceptare a convorbirilor telefonice; procedura care trebuie urmată pentru examinarea, utilizarea şi stocarea datelor obţinute; precauţiile care trebuie luate în cazul în care se comunică datele către alte părţi; şi împrejurările în care înregistrările pot sau trebuie să fie şterse sau casete distruse".

153. În ceea ce privește întrebarea dacă o ingerință a fost „necesară într-o societate democratică", în urmărirea unui scop legitim, Curtea reamintește că puteri de a efectua supravegheri secrete față de cetățeni sunt tolerate doar în conformitate cu art. 8, în măsura în care acestea sunt strict necesare pentru apărarea instituțiilor democratice. În practică, acest lucru înseamnă că trebuie să existe garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor. Evaluarea depinde de toate circumstanțele cauzei, cum ar fi natura, domeniul de aplicare și durata măsurilor respective, motivele necesare pentru dispunerea lor, autoritățile competente să le autorizeze, să le efectueze și să le supravegheze, precum și de tipul de căi de atac prevăzute de legislația națională. (...)

157. În speță, Curtea notează, în primul rând, că respectivul Cod [*Codul englez de practică privind interceptarea comunicațiilor din 2002 – n.a.*] este un document public și este disponibil pe internet. (...)

159. În ceea ce privește natura infracțiunilor, Curtea subliniază că starea de previzibilitate nu obligă statele să stabilească în mod exhaustiv infracțiunile specifice care pot da naștere interceptărilor. Cu toate acestea, suficiente detalii ar trebui să fie furnizate în legătură cu natura infracțiunilor în cauză. În cazul RIPA [*Legea engleză din 2000 privind reglementarea competențelor de investigare – n.a.*], secțiunea 5 prevede că interceptarea poate avea loc numai în cazul în care Secretarul de Stat consideră că este necesar în interesul securității naționale, în scopul prevenirii sau detectării infracțiunilor grave ori în scopul protejării bunăstării economice a Regatului Unit (...). Reclamantul critică termenii „securitate națională" și „infracțiune gravă", ca fiind insuficient de clari. Curtea nu este de acord. Se observă că termenul „securitate națională" este folosit frecvent atât în legislația națională, cât și în cea internațională și constituie unul dintre obiectivele legitime la care se referă art. 8 parag. 2. Curtea a subliniat deja că cerința de „previzibilitate" a legii nu merge atât de departe încât să oblige statele să adopte dispoziții legale de prezentare în detaliu a tuturor comportamentelor care ar putea determina o decizie de a deporta o persoană pe motive de „securitate națională". Prin natura lucrurilor, amenințările la adresa securității naționale pot varia și pot fi neprevăzute sau greu de definit în avans. Considerații similare se aplică la utilizarea termenului în contextul supravegherii secrete. În plus, clarificări suplimentare privind modul în care termenul urmează a fi aplicat în practică în Marea Britanie au fost furnizate de către Comisar, care a indicat că acesta permite supravegherea activităților care amenință siguranța sau bunăstarea statului și a activităților care sunt destinate subminării ori răsturnării democrației parlamentare prin mijloace politice, industriale sau violente (...). În ceea ce privește „infracțiune gravă", aceasta este definită în dispozițiile interpretative ale legii în sine și ceea ce se înțelege prin „depistarea" infracțiunii grave este, de asemenea, explicat în lege (...). Curtea este de părere că referirea la infracțiuni grave, împreună cu clarificările interpretative din lege, oferă cetățenilor un indiciu adecvat cu privire la împrejurările și condițiile în care autoritățile publice sunt împuternicite să recurgă la măsuri de supraveghere secretă. Prin urmare, Curtea consideră că, având în vedere dispozițiile RIPA, natura infracțiunilor care ar putea da naștere unei dispoziții de interceptare este suficient de clară (...).

160. (...) Mai mult, legislația trebuie să descrie categoriile de persoane cărora, în practică, li se pot intercepta comunicările. În acest sens, Curtea observă că există o suprapunere între condiția ca respectivele categorii de persoane să fie stabilite și condiția ca natura infracțiunilor să fie clar definită. În sfârșit, Curtea notează că, în cazul comunicărilor interne, mandatul în sine trebuie să specifice în mod clar, fie prin nume sau prin descriere, o persoană

ca fiind subiectul interceptării ori un singur set de premise ca fiind temeiul pentru care mandatul este dispus (...). Nume, adrese, numere de telefon şi alte informaţii relevante trebuie să fie specificate în mandat (...).

161. În ceea ce priveşte durata oricărei interceptări a convorbirilor telefonice, RIPA stipulează în mod clar, în primul rând, perioada după care un mandat de interceptare va expira şi, în al doilea rând, condiţiile în care un mandat poate fi reînnoit (...). Deşi un mandat poate fi reînnoit pe termen nelimitat, Secretarul de Stat însuşi trebuie să autorizeze orice reînnoire şi, după o astfel de autorizaţie, trebuie să se asigure din nou că mandatul rămâne necesar, pentru motivele prevăzute în secţiunea 5 (3) din RIPA (...). În contextul securităţii naţionale şi al infracţiunilor grave, Curtea observă că amploarea activităţilor infracţionale implicate este de aşa natură, încât planificarea lor de multe ori presupune timp îndelungat. Investigaţiile ulterioare pot fi, de asemenea, de durată, având în vedere complexitatea generală a unor astfel de cazuri şi numărul de persoane implicate. Prin urmare, Curtea este de părere că durata totală a oricăror măsuri de interceptare va depinde de complexitatea şi durata anchetei în cauză şi, cu condiţia să existe garanţii adecvate, nu este nerezonabil să lase această chestiune la discreţia autorităţilor relevante din dreptul intern. (...) Există, de asemenea, prevederi în lege referitoare la factori specifici în programarea mandatelor, astfel încât acestea să fie şterse în cazul în care Secretarul de Stat consideră că nu mai sunt relevante pentru identificarea comunicaţiilor de la sau către subiectul interceptărilor (...).

162. (...) Spre deosebire de practica privind interceptarea comunicaţiilor externe potrivit Legii din 1985 privind interceptarea comunicaţiilor, mandatele de interceptare pentru comunicaţiile interne potrivit RIPA se referă numai la o persoană sau un set de premise (...), limitând astfel sfera de apreciere a autorităţilor cu privire la interceptarea şi ascultarea comunicaţiilor private. Mai mult, orice date capturate care nu sunt necesare pentru oricare dintre scopurile autorizate trebuie să fie distruse.

163. (...) În special, Codul limitează strict numărul de persoane faţă de care materialul de interceptare poate fi dezvăluit, impune o cerinţă privind nivelul adecvat de autorizare de securitate, precum şi o cerinţă de a comunica informaţiile doar în cazul în care se respectă principiul nevoii de a cunoaşte. În continuare se precizează că doar acele părţi relevante pentru necesităţile individuale vor fi dezvăluite din materialul interceptat şi că, atunci când un rezumat al materialului ar fi suficient, doar acel rezumat va fi dezvăluit.

164. În ceea ce priveşte distrugerea materialelor interceptate, secţiunea 15 (3) din RIPA prevede că materialul interceptat şi orice date de transmitere a informaţiilor, precum şi orice copii făcute după material sau respectivele date trebuie să fie distruse imediat ce nu mai există motive pentru reţinerea lor potrivit motivelor cuprinse în secţiunea 5 (3). (...)

170. Nu a existat, prin urmare, nicio încălcare a art. 8 din Convenţie *(hot. din 18 mai 2010, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Kopp c. Elveţiei*. Principii. Relaţia cu avocatul. 50. În viziunea Curţii, din jurisprudenţa ei este clar că apelurile telefonice care provin sau care sunt destinate localurilor profesionale, cum ar fi birourile de avocaţi, sunt incluse în noţiunile de „viaţă privată" şi „corespondenţă" în sensul art. 8 parag. 1. De fapt, acest punct nu a fost contestat. (...)

73. Cu toate acestea, Curtea descoperă o contradicţie între textul clar al legislaţiei care protejează secretul profesional atunci când un avocat este supravegheat ca terţă parte şi practica utilizată în speţă. Chiar dacă jurisprudenţa a stabilit principiul, de altfel general

admis, secretul profesional legal acoperă doar relația între un avocat și clienții săi. Legea nu stabilește clar cum, în ce condiții și cine trebuie să facă diferența între problemele de serviciu ale unui avocat conform instrucțiunilor unei părți la proceduri și cele care se referă la altă activitate.

74. În practică mai ales este cel puțin uimitor a încredința această sarcină unui funcționar al serviciului juridic al oficiului poștal, care este membru al executivului, fără controlul din partea unui judecător independent, mai ales în domeniul delicat al relațiilor confidențiale între un avocat și clienții săi, care afectează direct drepturile apărării.

75. Pe scurt, dreptul elvețian, scris sau nescris, nu indică cu suficientă claritate domeniul și modul de exercitare a capacității de apreciere a autorităților în problema dată. În consecință, dl Kopp, în calitatea sa de avocat, nu s-a bucurat de gradul minim de protecție prevăzut de supremația dreptului într-o societate democratică. Astfel, a fost încălcat art. 8 *(hot. din 25 martie 1998, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Pruteanu c. României*. Interceptarea convorbirilor unui terț. Relația cu avocatul. 41. Curtea notează că comunicațiile telefonice sunt acoperite de noțiunile de „viață privată" și „corespondență" în sensul art. 8 parag. 1 din Convenție și că interceptarea lor constituie, prin urmare, o „ingerință a autorității publice" în exercitarea dreptului garantat de art. 8 din Convenție. Nu contează, din această perspectivă, faptul că interceptările au fost efectuate pe o linie care vizează un terț.

42. Curtea reiterează că ingerința mai sus menționată încalcă art. 8 dacă nu este „prevăzută de lege", nu urmărește unul sau mai multe dintre scopuri legitime în conformitate cu parag. 2 al acestui articol și, în plus, nu este „necesară într-o societate democratică" pentru a o justifica. (...)

44. În speță, Curtea notează că instanța de judecată a dispus interceptarea convorbirilor pe baza art. 91^1 și urm. CPP [*din 1968 – n.a.*]. Fără a se apleca asupra „calității" acestei legi (...), Curtea constată că articolele menționate reglementează interceptarea convorbirilor telefonice în anumite condiții, fără a specifica situația persoanelor ascultate, dar care nu sunt vizate de autorizația de interceptare. (...)

46. Curtea a considerat că ingerința a fost în acest caz justificată de necesitatea stabilirii adevărului în cadrul unei proceduri penale și, prin urmare, viza apărarea ordinii publice. (...)

49. În acest caz, Curtea observă că reclamantul s-a plâns de interceptarea convorbirilor sale telefonice și că a subliniat în primul rând calitatea sa de avocat și relația sa profesională cu C.I. Din această perspectivă, Curtea reamintește că interceptarea convorbirilor unui avocat cu clientul său afectează, fără îndoială, secretul profesional, care constituie baza relației de încredere care trebuie să existe între cele două persoane. Astfel, în contextul cazului respectiv, C.I. poate denunța, dacă este cazul, orice încălcare a drepturilor sale din cauza interceptării convorbirilor cu avocatul său. Acestea fiind spuse, și reclamantul poate adresa o plângere, la rândul său, cu privire la încălcarea dreptului său la respectarea vieții private și a corespondenței din cauza interceptării convorbirilor sale, indiferent de calitatea pe care o are în justiție clientul său. Desigur, reclamantul nu a făcut el însuși obiectul unei autorizații de interceptare datorită calității sale de avocat sau relației sale cu C.I. Nu este mai puțin adevărat că, atunci când convorbirile unei persoane sunt înregistrate și atunci când sunt utilizate în cadrul unui dosar penal, persoana trebuie să aibă „un control efectiv", în scopul de a contesta respectivele interceptări.

50. În această privinţă, Curtea a constatat că permisiunea de a înregistra conversaţiile lui C.I. a fost emisă de o instanţă. Cu toate acestea, autorizarea îl viza pe I.C. şi în niciun moment pe reclamant, astfel încât nu se poate concluziona că instanţa a considerat *a priori* nevoia acestei măsuri în ceea ce îl pe reclamant. (...)

52. Curtea notează în această privinţă că, în conformitate cu dreptul intern în vigoare la momentul respectiv, înregistrările trebuiau să fie certificate de către instanţa de judecată, ca parte a unei proceduri în cursul căreia persoana vizată a fost prezentă. În acest context, instanţa de judecată a fost solicitată să verifice exactitatea înregistrărilor menţionate anterior şi să decidă dacă acestea sunt necesare dosarului penal sau trebuie să dispună distrugerea lor. În orice caz, indiferent de interpretarea termenului „persoană", Curtea constată că reclamantul, ale cărui conversaţii – considerate utile – au fost cuprinse într-un caz penal, nu a avut, prin lege, dreptul de a interveni în nume propriu în procesul de certificare: reclamantul nu ar fi putut, prin urmare, nici verifica, pe baza propriilor argumente, legalitatea şi necesitatea înregistrărilor şi nici cere echilibrarea intereselor justiţiei cu dreptul la respectarea vieţii sale private şi a corespondenţei sale. (...)

54. Curtea nu neagă dreptul acuzatului de a prezenta argumente legate de legalitatea înregistrărilor în cauză în cadrul unei proceduri penale împotriva sa. Nu mai puţin adevărat este însă că reclamantul nu avea acest drept în mod direct, fiind condiţionat de trimiterea în judecată a clienţilor săi şi de interesele acestora în cadrul procedurii. Prin urmare, având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că accesibilitatea la acest remediu pentru reclamant a fost în mod evident incertă. (...)

56. În consecinţă, în lumina celor de mai sus, Curtea constată că ingerinţa a fost, în circumstanţele cauzei, disproporţionată în raport cu scopul urmărit şi că, prin urmare, persoana nu a beneficiat de un „control efectiv", cerut de statul de drept, apt să limiteze ingerinţa la ceea ce este „necesar într-o societate democratică" *(hot. din 3 februarie 2015, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Dumitru Popescu c. României (nr. 2)*. Interceptarea comunicaţiilor. Ingerinţa în viaţa privată a unei persoane. Principii. Administrarea probelor în sistemul de drept românesc. 66. Din probele administrate la dosar nu reiese în mod clar dacă procurorul a emis o autorizaţie pentru a permite explicit ascultarea convorbirilor reclamantului, aşa cum prevede în mod expres art. 13 din Legea nr. 51/1991, sau dacă interceptările în litigiu au fost efectuate din întâmplare în cadrul interceptărilor ce au fost autorizate pentru convorbirile unei persoane de origine arabă (...).

67. În orice caz, existenţa sau inexistenţa unei astfel de autorizaţii nu constituie un element decisiv, deoarece, presupunând chiar că aceasta ar fi existat şi că cerinţele dreptului intern în materie de interceptare a convorbirilor telefonice ar fi fost respectate, rămâne de analizat dacă legea însăşi – în redactarea de la data faptelor – era susceptibilă să îl protejeze pe reclamant împotriva arbitrarului autorităţilor, prevăzând garanţii suficiente într-un domeniu atât de sensibil cum este dreptul la respectarea vieţii private. (...)

70. Pentru început, trebuie constatat că, în caz de ameninţare la adresa siguranţei naţionale, convorbirile telefonice puteau fi interceptate, în temeiul art. 13 din Legea nr. 51/1991, de către serviciile speciale ale Serviciului Român de Informaţii pentru o durată de 6 luni, cu simpla autorizare a procurorului. Acesta avea dreptul, la cererea serviciilor speciale, să prelungească ulterior durata interceptărilor pentru termene de câte 3 luni consecutiv, fără ca legea să prevadă vreo limită temporală.

71. În acest caz era vorba, în mod cert, despre măsuri ce încalcă grav dreptul la respectarea vieții private a particularilor, lăsate la discreția procurorului. Or, Curtea a statuat deja că procurorii români, acționând în calitate de magistrați ai Ministerului Public, nu îndeplineau cerința de a fi independenți față de puterea executivă. (...)

73. Autorizația procurorului de a proceda la interceptarea convorbirilor nu era, așadar, susceptibilă, la data faptelor, de vreun control *a priori* din partea unui judecător sau a unei autorități independente, fie că era vorba despre un control din oficiu sau la cererea părții în cauză; din lectura dispozițiilor naționale în vigoare reiese că persoanele ce făceau obiectul interceptărilor propriilor convorbiri nu erau, de altfel, informate în niciun moment cu privire la acest aspect, iar legea nu prevedea nicio posibilitate de a introduce un recurs în fața unei instanțe (...).

74. O persoană ale cărei convorbiri au fost puse sub ascultare și care a fost trimisă în judecată ca urmare a faptelor dezvăluite prin acest mijloc nu putea să beneficieze nici de un control *a posteriori* al temeiniciei interceptării convorbirilor sale din partea unei autorități judiciare independente și imparțiale.

75. Art. 91^1-91^5 CPP [*din 1968 – n.a.*] nu obligau nici serviciile secrete, nici procurorul să depună la dosarul instanței sesizate cu o acuzație penală documentația pe care acestea s-au bazat atunci când au solicitat și, respectiv, au autorizat interceptarea convorbirilor, așa cum a arătat în mod expres reclamantul în excepția sa de neconstituționalitate a art. 91^1-91^5 CPP.

76. Or, aceste lacune ale legii par să fi condus, în speță, la o imposibilitate pentru instanțele sesizate cu acuzația penală îndreptată împotriva reclamantului de a verifica temeinicia autorizației emise de parchet; astfel, aceste instanțe s-au limitat la a controla respectarea condițiilor de formă în ceea ce privește interceptările propriu-zise, procesele-verbale și transcrierile convorbirilor interceptate. (...)

78. Legea nu obliga procurorul să precizeze în autorizație numerele de telefon puse sub ascultare, nici nu prevedea garanții pentru a păstra caracterul intact și complet al înregistrărilor. În speță, este de necontestat faptul că parchetul a depus la dosarul instanței unele transcrieri fragmentare ale conversațiilor telefonice ale reclamantului puse sub ascultare. Acest aspect nu este, prin el însuși, incompatibil cu cerințele art. 8. Curtea poate admite că în anumite cazuri ar fi excesiv, fie chiar și numai din punct de vedere practic, să se transcrie și să se depună la dosarul unei cauze toate conversațiile interceptate de la un post telefonic. Desigur, acest lucru ar putea încălca alte drepturi, cum ar fi dreptul la respectarea vieții private al altor persoane care au efectuat apeluri de la postul pus sub ascultare. În acest caz, persoanei interesate trebuie să i se ofere posibilitatea de a asculta înregistrările sau de a le contesta veridicitatea, de unde rezultă necesitatea de a le păstra intacte până la sfârșitul procesului penal și, de o manieră mai generală, de a depune la dosarul de urmărire penală probe pe care le apreciază pertinente pentru apărarea intereselor sale (...).

79. Legea nu cuprindea nici precizări referitoare la circumstanțele în care informațiile obținute prin intermediul ascultărilor telefonice puteau fi distruse. (...)

82. Curtea constată că în prezent Codul de procedură penală cuprinde numeroase garanții în materie de interceptare și transcriere a convorbirilor, de arhivare a datelor pertinente și de distrugere a celor nerelevante. (...)

85. În lumina circumstanțelor speței, Curtea consideră că reclamantul nu s-a bucurat de gradul minim de protecție împotriva arbitrarului, impus de art. 8 din Convenție.

86. Prin urmare, a avut loc încălcarea acestei prevederi. (...)

108. Sesizate cu privire la temeinicia acuzaţiei penale îndreptate împotriva reclamantului, instanţele naţionale au admis înregistrarea convorbirilor telefonice ale reclamantului ca mijloc de probă în acuzare, în temeiul art. 91 CPP, care reglementa la momentul respectiv utilizarea ascultărilor convorbirilor telefonice ca mijloc de probă în procesul penal. În acest sens, Curtea observă că reclamantului şi avocatului său le-a fost permis să consulte notele parchetului ce conţineau transcrierile conversaţiilor reclamantului, depuse la dosarul de urmărire penală al cauzei de către preşedintele tribunalului (...).

109. Curtea reliefează că nelegalitatea ascultărilor convorbirilor telefonice invocată de reclamant în faţa judecătorilor naţionali se raportează exclusiv la încălcarea prevederilor naţionale legale, ca urmare a lipsei autorizaţiei parchetului care să îl vizeze personal pe reclamant şi a transcrierii integrale a convorbirilor interceptate de serviciile speciale. Reclamantul nu a negat niciodată conţinutul înregistrărilor în litigiu şi nici nu le-a contestat autenticitatea (...).

110. În cele din urmă, Curtea constată că, în materie de probaţiune, dreptul procesual român prevede că probele nu au valoare prestabilită şi nu sunt ierarhizate, forţa lor probantă depinzând de intima convingere a judecătorilor în ceea ce priveşte ansamblul probelor administrate, fără să existe, aşadar, prezumţia de preeminenţă a unei probe faţă de alta. Ea consideră că în cauza de faţă trebuie acordată importanţă faptului că înregistrările în litigiu nu au constituit singurul mijloc de probă supus aprecierii suverane a judecătorilor (...).

111. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că utilizarea înregistrărilor în litigiu ca probă în procesul de convingere intimă a judecătorilor naţionali nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil şi, aşadar, nu a încălcat art. 6 parag. 1 din Convenţie *(hot. din 26 aprilie 2007, M. Of. nr. 830 din 5 decembrie 2007)*.

5. Cauza *Copland c. Regatului Unit*. Includerea mesajelor internet în noţiunea de viaţă privată. 41. În conformitate cu jurisprudenţa Curţii, convorbirile telefonice de la birourile de lucru sunt *prima facie* acoperite de noţiunile de „viaţă privată" şi „corespondenţă" în sensul art. 8 parag. 1. Rezultă în mod logic faptul că e-mailurile trimise de la serviciu trebuie protejate în mod similar conform art. 8, la fel cum trebuie protejată şi informaţia ce derivă din monitorizarea utilizării personale a internetului.

42. Reclamanta din prezentul caz nu a fost în niciun mod avertizată că apelurile ei vor fi supuse monitorizării, astfel că ea avea o aşteptare rezonabilă privind confidenţialitatea apelurilor pe care le-a efectuat de la telefonul de serviciu. Aceeaşi aşteptare trebuie aplicată şi utilizării e-mailului şi a internetului de către reclamantă. (...)

48. Prin urmare, deoarece la momentul respectiv nu exista vreo lege naţională care să reglementeze monitorizarea, imixtiunea în acest caz nu a fost „prevăzută de lege", după cum se cere în art. 8 parag. 2 din Convenţie. Curtea nu ar exclude că monitorizarea telefonului, a e-mailului sau utilizarea internetului unui angajat la locul de muncă poate fi considerată „necesară într-o societate democratică", în anumite situaţii, în urmărirea unui scop legitim. Totuşi, nu este necesar să se pronunţe asupra unui astfel de subiect în cauză.

49. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 8 din Convenţie *(hot. din 3 aprilie 2007, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Volkert Van Der Graaf c. Olandei*. Supraveghere video permanentă a unui deţinut. Curtea subliniază că, deşi consideraţii de ordine publică pot determina statele să introducă diferite regimuri de detenţie pentru anumite categorii de deţinuţi, art. 3

solicită totuși acestor state să se asigure că persoana este deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității sale umane, că modul și metoda de executare a pedepsei nu cauzează persoanei suferințe sau dureri de o intensitate care să depășească nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, având în vedere cerințele practice ale detenției, sănătatea și bunăstarea sa sunt asigurate în mod adecvat.

În acest context, Curtea a statuat deja, pe de o parte, că izolarea senzorială completă împreună cu totala izolare socială pot distruge personalitatea și constituie o formă de tratament inuman care nu poate fi justificată de cerințele de securitate sau de orice alt motiv. Pe de altă parte, separarea de ceilalți deținuți din motive de securitate, disciplinare sau de protecție nu reprezintă în sine un tratament inuman ori degradant.

Deși Curtea apreciază că observarea permanentă prin intermediul unei camere video pentru o perioadă de aproximativ patru luni și jumătate ar fi cauzat sentimente neplăcute reclamantului, care era astfel lipsit de orice formă de intimitate, nu consideră a se fi stabilit suficient pe baza elementelor obiective și concrete că punerea în aplicare a acestei măsuri ar fi supus, de fapt, reclamantul unei suferințe psihice de un nivel care ar putea fi considerat ca atingând nivelul minim de gravitate care să determine existența unui tratament inuman sau degradant în sensul art. 3 din Convenție *(dec. din 1 iunie 2004, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Uzun c. Germaniei*. Supraveghere prin GPS. 44 Există o serie de elemente relevante pentru a analiza dacă viața privată a unei persoane este vizată de măsurile efectuate în afara casei sau a locațiilor private ale acesteia. Din moment ce există situații când oamenii, cu bună știință sau intenționat, se implică în activități care sunt sau pot fi înregistrate ori raportate în mod public, așteptările rezonabile cu privire la viața lor privată ar putea fi un factor important, deși nu în mod necesar și unul concludent (...). O persoană mergând pe jos de-a lungul străzii va fi în mod inevitabil vizibilă oricărei persoane din publicul prezent. Monitorizarea prin mijloace tehnologice ale aceleiași scene publice (de exemplu, un agent de pază vizualizează prin intermediul televiziunii cu circuit închis) are un caracter similar. Considerente de viață privată ar putea apărea însă odată ce orice înregistrare sistematică sau permanentă rezultă din astfel de materiale obținute din domeniul public. (...)

46. Astfel, Curtea a considerat că o colectare sistematică și o stocare a datelor de către serviciile de informații cu privire la anumite persoane, chiar și fără utilizarea unor metode de supraveghere sub acoperire, a constituit o ingerință în viața privată a acestor persoane. (...)

49. Pentru a stabili dacă operațiunile de supraveghere prin GPS efectuate de autoritățile de investigare au interferat cu dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private, Curtea, având în vedere principiile de mai sus, va stabili mai întâi dacă această măsură constituie o compilație de date referitoare la solicitant. Ea notează argumentul Guvernului că receptorul GPS a fost inclus într-un obiect (o mașină) aparținând unei terțe persoane (complice al reclamantului). Totuși, în acest sens, autoritățile de investigare au intenționat în mod clar să obțină informații cu privire la mișcările atât ale reclamantului, cât și ale complicelui, știind din investigațiile lor anterioare că ambii suspecți foloseau mașina lui S. în weekend-urile care au precedat atacurilor cu bombă. (...)

51. Curtea notează în continuare că, prin supravegherea reclamantului prin GPS, organele de cercetare, pentru aproximativ trei luni de zile, au colectat în mod sistematic și au stocat date, determinând, în aceste condiții, unele mișcări în sfera publică ale reclamantului. Ei au

înregistrat în continuare datele cu caracter personal şi le-au folosit în scopul de a elabora o schemă a mişcărilor reclamantului, pentru a face investigaţii suplimentare şi pentru a colecta probe suplimentare de la locurile unde acesta a călătorit şi care mai târziu au fost folosite în procesul penal împotriva sa (...).

52. În opinia Curţii, supravegherea prin GPS este, prin natura sa, diferită de alte metode de supraveghere vizuală sau acustică, care sunt, de regulă, mult mai susceptibile de a interfera cu dreptul unei persoane la respectarea vieţii private, pentru că dezvăluie mai multe informaţii cu privire la conduita, opiniile sau sentimentele unei persoane. Având în vedere principiile stabilite în jurisprudenţa sa, se constată totuşi că factorii menţionaţi mai sus sunt suficienţi pentru a concluziona că observarea reclamantului prin GPS, în aceste condiţii, precum şi prelucrarea şi utilizarea datelor obţinute în modul descris mai sus au constituit o ingerinţă în viaţa sa privată, astfel cum este aceasta protejată de art. 8 parag. 1. (...)

72. Curtea consideră că un control jurisdicţional şi posibilitatea de a exclude probele obţinute în urma unei supravegheri ilegale prin GPS constituie o garanţie importantă, deoarece descurajează autorităţile de anchetă de la a strânge probe prin mijloace ilegale. Având în vedere faptul că supravegherea prin GPS trebuie să fie considerată ca afectând mai puţin viaţa privată a unei persoane decât, de exemplu, interceptarea convorbirilor telefonice (pentru care trebuie să existe o dispoziţie a unui organism independent, atât în temeiul dreptului intern, cât şi în conformitate cu art. 8 din Convenţie), Curtea constată ca un control jurisdicţional ulterior faţă de o persoană supravegheată prin GPS oferă o protecţie suficientă împotriva arbitrarului. Mai mult decât atât, art. 101 § 1 CPP conţine o măsură de protecţie suplimentară împotriva abuzului, deoarece prevede ca persoana în cauză să fie informată, în anumite condiţii, cu privire la măsura de supraveghere faţă de care a fost supusă *(hot. din 2 septembrie 2010, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *P.G. şi J.H. c. Regatului Unit*. Probe de voce. 79. Reclamanţii au susţinut că proba care a identificat în înregistrare în special vocea primului reclamant a fost slabă, deoarece a dovedit doar că este „probabil" să fi fost vocea lui. Curtea consideră că nu a existat o procedură neechitabilă în a lăsa juriul să decidă, pe baza unei temeinice sinteze a judecătorului, care este greutatea dovezilor aduse.

80. În măsura în care reclamanţii s-au plâns de modul ascuns în care au fost obţinute probele de voce pentru comparaţie şi că aceasta a încălcat privilegiul împotriva autoincriminării, Curtea consideră că probele de voce, care nu includ declaraţii incriminatoare, pot fi considerate ca fiind înrudite cu probele de sânge, păr sau alte specimene fizice ori specimene obiective utilizate în analiza medico-legală şi faţă de care privilegiul împotriva autoincriminării nu se aplică.

81. În aceste condiţii, Curtea constată că utilizarea la judecata reclamanţilor a materialului secret înregistrat nu a intrat în conflict cu cerinţele de echitate garantate de art. 6 parag. 1 din Convenţiei *(hot. din 25 septembrie 2001, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Vetter c. Franţei*. Ascultarea în mediul ambiental. 26. (...) Curtea apreciază că, asemenea interceptărilor telefonice, ascultările conversaţiilor prin intermediul microfoanelor reprezintă un atentat grav la respectarea vieţii private. Acestea trebuie, prin urmare, să se bazeze pe o „lege", de o precizie deosebită: în acest domeniu, existenţa unor reguli clare şi detaliate pare esenţială, mai ales că procedeele tehnice disponibile nu încetează a se perfecţiona. Potrivit Curţii, „legea" trebuie să ofere justiţiabililor „garanţii adecvate"

împotriva eventualelor abuzuri, de aceeași natură ca în cazul interceptărilor convorbirilor telefonice.

27. Pe scurt, referindu-se la argumentația sa din cauzele *Kruslin c. Franței* (...) și *Huvig c. Franței* (...), Curtea nu poate decât să constate că, în materie de ascultare, dreptul francez nu a indicat cu suficientă claritate scopul și modul de exercitare a puterii de apreciere a autorităților. Constatând, de asemenea, că Guvernul admite că „această jurisprudență pare a fi aplicabilă, *mutatis mutandis*, și în acest caz" și, prin urmare, afirmă că „se bazează [pe] înțelepciunea Curții în ceea ce privește plângerea în temeiul art. 8 în materie de sonorizare", Curtea a concluzionat că reclamantul nu s-a bucurat de un grad minim de protecție impus de statul de drept într-o societate democratică și că a existat o încălcare a art. 8 din Convenție *(hot. din 31 mai 2005, www.echr.coe.int)*.

Art. 140. Procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică. (1) Supravegherea tehnică poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, pe o durată de cel mult 30 de zile, la cererea procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea.

(2) Cererea formulată de procuror trebuie să cuprindă: indicarea măsurilor de supraveghere tehnică care se solicită a fi dispuse, numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei și a încadrării juridice, iar, în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere, dacă se solicită și încuviințarea ca organele de urmărire penală să pătrundă în spații private indicate pentru a activa sau a dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice, motivarea caracterului proporțional și subsidiar al măsurii. Procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi și libertăți.

(3) Cererea prin care se solicită încuviințarea supravegherii tehnice se soluționează în aceeași zi, în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului este obligatorie.

(4) În cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți dispune, prin încheiere, admiterea cererii procurorului și emite de îndată mandatul de supraveghere tehnică. Întocmirea minutei este obligatorie.

(5) Încheierea judecătorului de drepturi și libertăți și mandatul trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a dat încheierea și a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviințate;

e) perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar faţă de natura măsurii încuviinţate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare sau a numărului de cont;

h) în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spaţii private, menţiunea privind încuviinţarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice;

i) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

(6) În cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 139 şi prevederile alin. (1) din prezentul articol, dispune, prin încheiere, respingerea cererii de încuviinţare a măsurii supravegherii tehnice.

(7) Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra măsurilor de supraveghere tehnică nu este supusă căilor de atac.

(8) O nouă cerere de încuviinţare a aceleiaşi măsuri poate fi formulată numai dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi.

(9)[1] La cererea motivată a persoanei vătămate, procurorul poate solicita judecătorului autorizarea interceptării comunicaţiilor ori înregistrării acestora, precum şi a oricăror tipuri de comunicări efectuate de aceasta prin orice mijloc de comunicare, indiferent de natura infracţiunii ce formează obiectul cercetării. Dispoziţiile alin. (1)-(8) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 91^1 alin. (3), (8) şi (9), art. 91^4 şi art. 91^5 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Interceptarea convorbirilor telefonice. Lipsa de la dosar a mandatului. Consecinţe. Percheziţia la un birou de avocatură. Competenţa autorizării. Criticile referitoare la nelegalitatea probelor administrate – constând în interceptarea convorbirilor telefonice, invocându-se că nu a existat autorizaţie de interceptare şi procesul-verbal de transcriere nu a fost certificat de procuror, precum şi nelegalitatea percheziţiei domiciliare în locuinţa folosită de inculpat şi de avocat, invocându-se că autorizaţia de percheziţie a fost emisă de instanţa necompetentă, faţă de calitatea profesională de avocat a proprietarului imobilului – au fost examinate după cum urmează:

a) criticile referitoare la interceptarea convorbirilor telefonice aparţinând inculpatului sunt nefondate, deoarece tribunalul s-a pronunţat prin încheiere, autorizând interceptarea convorbirilor telefonice şi a comunicărilor purtate de inculpat; împrejurarea că această încheiere nu se regăseşte în dosarul de urmărire penală, dar a fost înaintată de Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism la solicitarea instanţei, în copie conformă, nu poate fi interpretată în sensul absenţei autorizării, cât timp această încheiere există arhivată la instanţa care a pronunţat-o;

[1] Alin. (9) al art. 140 a fost introdus prin art. 102 pct. 86 din Legea nr. 255/2013.

c) cu privire la percheziția domiciliară a locuinței comune a inculpatului și a concubinei sale, care are calitatea de avocat, inculpatul a susținut că percheziția a fost efectuată cu încălcarea competenței după calitatea persoanei, în baza unei autorizații emise de instanță, deoarece imobilul este proprietatea unui avocat; în argumentarea criticii, a fost invocată cauza *Niemietz c. Germaniei*. Examinând aceste susțineri, instanța de apel a reținut caracterul nefondat, pentru următoarele argumente: pe de o parte, competența curții de apel prevăzută de art. 28^1 pct. 1 lit. b) CPP [*din 1968 – n.a.*] este o competență funcțională aplicabilă numai dacă subiectul activ al infracțiunii are calitatea profesională de avocat, așadar, dispozițiile fiind incidente numai dacă inculpatul din cauză, față de care s-au efectuat actele de urmărire penală, inclusiv privitor la efectuarea percheziției, are acest statut, premisă care nu se regăsește în cauză. De asemenea, în cauza *Niemietz c. Germaniei*, C.E.D.O. a statuat că protecția instituită de art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului (inviolabilitatea domiciliului) trebuie extinsă și asupra sediului profesional, ori de câte ori ingerința organelor judiciare (prin ordonarea și efectuarea percheziției) se materializează într-o compromitere a bunei reputații profesionale, încălcând confidențialitatea datelor deținute de avocat în raporturile profesionale cu persoanele cărora le acordă asistență juridică *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2794 din 10 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Karin Köpke c. Germaniei*. Utilizarea în proceduri judiciare a supravegherii sub acoperire efectuate exclusiv de un particular (angajator). Curtea notează de la început că, la momentul săvârșirii faptelor, condițiile în care un angajator ar fi putut recurge la supravegherea video a unui angajat pentru a investiga o infracțiune pe care angajatul ar fi fost suspectat că ar fi comis-o în cursul activității sale nu erau încă prevăzute în legislație.

În aceste circumstanțe, Curtea este convinsă că, cel puțin la momentul respectiv, respectarea vieții private în relațiile reclamantei cu angajatorul ei, în contextul unei supravegheri video sub acoperire, ar putea totuși să fie suficient protejată prin jurisprudența instanțelor naționale, fără ca statul să fi fost obligat să reglementeze un cadru legislativ pentru a se conforma cu obligația pozitivă potrivit art. 8.

În examinarea modului în care instanțele naționale au aplicat această jurisprudență în circumstanțele concrete ale cauzei reclamantei și au cântărit interesele concurente în cauză, Curtea observă, pe de o parte, că supravegherea video sub acoperire a unui angajat la locul de muncă trebuie să fie considerată, ca atare, o intruziune considerabilă în viața privată a angajatului. Aceasta presupune o documentare înregistrată și reproductibilă a conduitei unei persoane la locul de muncă, față de care salariatul, fiind obligat în temeiul contractului de muncă la a efectua activitatea în acel loc, nu se poate sustrage. Cu toate acestea, după cum s-a menționat de către instanțele germane, supravegherea video a reclamantei a fost efectuată numai după ce au fost detectate pierderi cu ocazia efectuării inventarului și au fost descoperite nereguli în conturile departamentului băuturi în care ea lucra, ridicând o suspiciune discutabilă de furt comis de către reclamantă și un alt angajat, și doar aceasta a fost vizată de măsura de supraveghere.

Curtea notează în continuare că instanțele judecătorești naționale au fost conștiente de faptul că măsura de supraveghere a fost limitată în timp – a fost efectuată timp de două săptămâni. Acestea au luat, de asemenea, act de faptul că măsura a fost limitată în ceea

ce privește suprafața acoperită, în sensul că nu s-a extins la locul de muncă al reclamantei în supermarket și la departamentul de băuturi în integralitate, ci a acoperit numai zona casei de marcat și din spatele casei, casierul și în zona imediat înconjurătoare acestuia, care, de altfel, nu ar putea fi considerat un loc deosebit de retras, având în vedere că departamentul de băuturi, ca atare, era accesibil publicului.

Instanțele judecătorești naționale au subliniat, de asemenea, că datele vizuale obținute au fost prelucrate de către un număr limitat de persoane care lucrau pentru agenția de detectivi și de către membri ai personalului angajatorului reclamantei. Acestea au fost utilizate doar în scopul încetării raportului de muncă cu reclamanta, incluzând procedurile declanșate de reclamantă în fața instanțelor de muncă. Interferențele cu viața privată a reclamantei au fost astfel limitate la ceea ce a fost necesar pentru atingerea obiectivelor urmărite de supravegherea video. (...)

Curtea este de acord cu constatarea instanțelor de muncă în sensul că interesul angajatorului în protejarea drepturilor sale de proprietate ar putea fi în mod efectiv garantat dacă s-ar putea colecta probe pentru a dovedi comportamentul infracțional al reclamantei în cadrul unei proceduri în fața instanțelor interne și dacă ar putea păstra datele colectate până la soluționarea definitivă a procedurilor judiciare inițiate de reclamantă. Acest lucru a servit, de asemenea, interesului public al unei bune administrări a justiției de către instanțele naționale, care trebuie să fie în măsură să stabilească adevărul cât mai mult posibil, respectând în același timp drepturile garantate de Convenție tuturor persoanelor implicate. Mai mult decât atât, supravegherea video sub acoperire a reclamantei a servit la eliminarea suspiciunilor față de alți angajați care nu erau vinovați de săvârșirea vreunei infracțiuni. (...)

Având în vedere cele de mai sus, Curtea conchide, în speță, că nu există nimic care să indice că autoritățile naționale nu au reușit să găsească un echilibru echitabil, în marja lor de apreciere, între dreptul reclamantei la respectarea vieții sale private în conformitate cu art. 8 și interesul angajatorului său în protecția dreptului de proprietate, respectiv interesul public al unei bune administrări a justiției *(dec. din 5 octombrie 2010, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Teresa Fernández Saavedra și Antonio Reyes Cortes c. Spaniei*. Convorbire telefonică pe numele unui terț. 44. Curtea a notat că dispunerea de interceptări telefonice a fost unul dintre principalele mijloace de investigație care a contribuit la demonstrarea implicării diferitelor persoane, inclusiv a reclamanților, într-un trafic de droguri de mari dimensiuni. Mai mult decât atât, reclamanții au beneficiat de un „control efectiv" pentru a contesta interceptările telefonice ai căror subiecți au fost și au putut sesiza cu recurs Curtea Supremă, care a cuprins, printre altele, și acest subiect, ca de altfel și recursul în fața Curții Constituționale naționale.

45. În ceea ce privește identitatea titularului liniei telefonice mobile supuse interceptării, Curtea notează în primul rând că numărul de telefon a fost obținut din lista de apeluri efectuate de pe telefoane deja supuse interceptării în cadrul anchetei judiciare pentru trafic de droguri, așa cum a semnalat și Curtea Constituțională. Când poliția a informat judecătorul de instrucție cu privire la rezultatele anchetei, ea a atribuit în mod eronat ca fiind titular al acestui nou număr de telefon o persoană anchetată deja și identificată și a solicitat autorizația judecătorului pentru a pune sub ascultare linia în cauză. Odată ce măsura a fost autorizată, poliția a descoperit că linia telefonică aparținea celui de-al doilea reclamant. Conversațiile înregistrate au relevat, de asemenea, faptul că primul reclamant,

soția celui de-al doilea reclamant, a folosit telefonul, aspect menționat și de către Curtea Supremă în hotărârea de condamnare.

46. Cum au statuat și instanțele naționale, Curtea consideră că eroarea inițială în atribuirea dreptului de proprietate asupra liniei telefonice nu este una determinantă, în măsura în care aceasta nu a modificat motivele pentru care a fost dispusă autorizația de ascultare. Într-adevăr, decizia de autorizare a interceptărilor a luat în considerare prezența numărului de telefon în cauză printre cele cuprinse în lista apelurilor efectuate de la alte telefoane deja puse sub ascultare, ceea ce a evidențiat existența unei legături între utilizatorii telefoanelor interceptate și activitățile infracționale care constituiau obiectul anchetei judiciare. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că ingerința analizată a fost justificată suficient și nu poate fi considerată ca fiind disproporționată. În orice caz, Curtea observă că eroarea inițială a fost mai târziu îndreptată, atunci când poliția a informat judecătorul cu privire la rezultatele anchetei și a solicitat prelungirea interceptării, precizând că telefonul era în principal folosit de cel de-al doilea reclamant. (...)

49. Prin urmare, această plângere este în mod vădit nefondată *(dec. din 7 septembrie 2010, www.echr.coe.int)*.

Art. 141. Autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror.
(1) Procurorul poate autoriza, pe o durată de maximum 48 de ore, măsurile de supraveghere tehnică atunci când:

a) există urgență, iar obținerea mandatului de supraveghere tehnică în condițiile art. 140 ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța persoanei vătămate, a martorului sau membrilor familiilor acestora; și

b) sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 139 alin. (1) și (2).

(2) Ordonanța procurorului prin care se autorizează măsura de supraveghere tehnică trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute la art. 140 alin. (5).

(3) Procurorul are obligația de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii, judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța, în vederea confirmării măsurii, înaintând totodată un proces-verbal de redare rezumativă a activităților de supraveghere tehnică efectuate și dosarul cauzei.

(4) În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că au fost îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunțată în camera de consiliu, fără citarea părților.

(5) Cu privire la datele informatice identificate prin accesul la un sistem informatic, procurorul poate dispune, prin ordonanță:

a) realizarea și conservarea unei copii a acestor date informatice;

b) suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic.

Copiile se realizează cu mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

(6) În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu au fost respectate condițiile prevăzute la alin. (1), infirmă măsura luată de către procuror

și dispune distrugerea probelor obținute în temeiul acesteia. Procurorul distruge probele astfel obținute și întocmește un proces-verbal în acest sens.

(7) Odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți luarea măsurii supravegherii tehnice în condițiile art. 140.

(8) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac.

Reglementarea anterioară: art. 91^2 alin. (2) și (3), art. 91^4 și art. 91^5 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Blaj c. României*. Condiții conforme de realizare a interceptărilor. Ordonanța motivată a procurorului. 136. În conformitate cu noua formulare a art. 91^1 CPP [*din 1968 – n.a.*], autoritatea competentă să autorizeze interceptarea comunicațiilor este președintele instanței, care ar avea competența de a decide în primă instanță, prin urmare, este o autoritate independentă. Doar într-o situație de urgență, ca și în acest caz, art. 91^2 alin. (2) CPP prevede posibilitatea procurorului de a autoriza interceptarea convorbirilor. Cu toate acestea, Curtea observă că procurorul trebuie să emită în acest scop o ordonanță motivată și, în plus, să solicite în 24 de ore confirmarea judecătorului competent. De asemenea, a menționat că judecătorul ar trebui să confirme rapid decizia procurorului și că, în caz de infirmare, se poate dispune distrugerea înregistrărilor făcute deja. Prin urmare, în conformitate cu art. 91^1 CPP, astfel cum a fost modificat, permisiunea este dată sau controlată de către o autoritate independentă. (...)

138. Curtea constată în continuare că legislația națională aplicabilă oferă în egală măsură garanții împotriva arbitrarului. Astfel, art. 91^1 alin. (2) CPP enumeră exact condițiile privind infracțiunile pentru prevenirea cărora se poate dispune interceptarea telecomunicațiilor. (...)

141. Având în vedere cele de mai sus, Curtea conchide că dispozițiile art. 91^1 și urm. CPP conțin suficiente garanții împotriva ingerințelor arbitrare, așa cum le-a definit în jurisprudența sa. Prin urmare, ingerința în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private în conformitate cu prevederile în litigiu a fost „prevăzută de lege". (...)

144. În această privință, Curtea notează în primul rând că, în acest caz, a fost inițiat mecanismul de interceptare pe baza faptului că reclamantul a fost suspectat de luare de mită. Societățile democratice sunt amenințate în prezent de forme extrem de sofisticate de corupție, astfel că statele trebuie să fie în măsură, pentru a combate în mod eficient aceste infracțiuni, să supravegheze secret persoanele susceptibile a comite acest tip de infracțiuni. Prin urmare, Curtea trebuie să accepte că existența unei legislații care acordă puteri de supraveghere secretă a comunicațiilor este, într-o astfel de situație, necesară într-o societate democratică pentru prevenirea criminalității. (...)

146. În plus, în cursul urmăririi penale, Înalta Curte și reclamantul au avut acces la dosare și au putut să asculte pentru a verifica conținutul stenogramelor. El a avut astfel posibilitatea de a contesta conținutul stenogramelor și Înalta Curte a răspuns acuzațiilor privind inexactitatea conținutului. (...)

148. În lumina acestor considerente, Curtea concluzionează că nu a existat nicio încălcare a art. 8 din Convenție *(hot. din 8 aprilie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 142. Punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică. (1)[1] Procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției.

(1¹)[2] Pentru realizarea activităților prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d), procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției folosesc nemijlocit sistemele tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor colectate.

(2)[3] Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare sunt obligați să colaboreze cu procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției, în limitele competențelor acestora, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică.

(3) Persoanele care sunt chemate să dea concurs tehnic la executarea măsurilor de supraveghere au obligația să păstreze secretul operațiunii efectuate, sub sancțiunea legii penale.

(4) Procurorul are obligația de a înceta imediat supravegherea tehnică înainte de expirarea duratei mandatului dacă nu mai există temeiurile care au justificat măsura, informând de îndată despre aceasta judecătorul care a emis mandatul.

(5) Datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică pot fi folosite și în altă cauză penală dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea ori săvârșirea unei alte infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(6) Datele rezultate din măsurile de supraveghere care nu privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau care nu contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, dacă nu sunt folosite în alte cauze penale potrivit alin. (5), se arhivează la sediul parchetului, în locuri speciale, cu asigurarea confidențialității. Din oficiu sau la solicitarea părților, judecătorul ori completul învestit poate solicita datele sigilate dacă există noi probe din care rezultă că totuși o parte dintre acestea privesc fapta ce formează obiectul cercetării. După un an de la soluționarea definitivă a cauzei, acestea sunt distruse de către procuror, care întocmește un proces-verbal în acest sens.

Reglementarea anterioară: art. 91¹ alin. (7), art. 91² alin. (1), (4) și (5), art. 91⁴ și art. 91⁵ CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 142 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 6/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 51/2016 (M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 142 alin. (1) CPP, constatând faptul că textul criticat contravine prevederilor constituționale cuprinse în art. 1 alin. (3), conform cărora România este stat de drept, în care drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor sunt garantate, și că sintagma „ori de alte organe specializate ale statului" supusă controlului nu respectă condițiile de calitate inerente unei norme legale, sub aspectul clarității, preciziei și previzibilității.

[2] Alin. (1¹) al art. 142 a fost introdus prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 6/2016.

[3] Alin. (2) al art. 142 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 21 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

1. Modificarea adusă art. 142 alin. (2) prin O.U.G. nr. 16/2016 este determinată de necesitatea corelării acestui text cu prevederile privind activitățile de supraveghere tehnică, între care nu se mai regăsesc cele de natură a presupune colaborarea cu instituțiile financiare.

2. În legătură cu competența de punere în aplicare a mandatului de supraveghere tehnică, a se vedea *supra*, adnotarea nr. 1 formulată la art. 57.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Sintagma „ori de alte organe specializate ale statului" din cuprinsul dispozițiilor art. 142 alin. (1) CPP. Neconstituționalitate. 32. (...) Prin urmare, având în vedere cele reținute de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 383 din 27 mai 2015, § 21, Curtea constată că nelegalitatea dispunerii, autorizării, consemnării sau administrării actului atrage sancțiunea nulității absolute sau relative, potrivit distincțiilor prevăzute la art. 281 și art. 282 CPP. Așa fiind, realizarea supravegherii tehnice, ca procedeu probator, cu încălcarea condițiilor legale prevăzute la art. 138-146 CPP, inclusiv a celor referitoare la organele abilitate să pună în executare mandatul de supraveghere, are ca efect nulitatea probelor astfel obținute și, în consecință, imposibilitatea folosirii lor în procesul penal, conform art. 102 alin. (3) CPP.

33. În acest sens, Curtea reține că activitatea de punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică prevăzută la art. 142 alin. (1) CPP este realizată prin acte procesuale/procedurale. Cu alte cuvinte, art. 142 alin. (1) CPP nu vizează activitățile tehnice, acestea fiind prevăzute la art. 142 alin. (2) CPP, care face referire la persoanele obligate să colaboreze cu organele de urmărire penală pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică (...).

34. Așa fiind, Curtea conchide că actele îndeplinite de organele prevăzute la art. 142 alin. (1) teza a doua CPP reprezintă procedee probatorii care stau la baza procesului-verbal de consemnare a activității de supraveghere tehnică, ce constituie un mijloc de probă. Pentru aceste motive, organele care pot participa la realizarea acestora sunt numai organele de urmărire penală. Acestea din urmă sunt cele enumerate la art. 55 alin. (1) CPP, respectiv procurorul, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale. (...)

37. În continuarea analizei sale, Curtea constată că legiuitorul a inclus, în cuprinsul art. 142 alin. (1) CPP, pe lângă procuror, organul de cercetare penală și lucrătorii specializați din cadrul poliției și al altor organe specializate ale statului. Aceste organe specializate ale statului nu sunt definite nici în mod expres, nici în mod indirect în cuprinsul Codului de procedură penală. De asemenea, norma criticată nu prevede nici domeniul de activitate specific acestora, în condițiile în care, în România, activează, potrivit unor reglementări speciale, numeroase organe specializate în diverse domenii. Astfel, în afara Serviciului Român de Informații (...) care (...) are atribuții exclusiv în domeniul siguranței naționale, neavând atribuții de cercetare penală, conform art. 13 din Legea nr. 14/1992, există și alte servicii cu atribuții în domeniul securității naționale, precum și o multitudine de organe specializate ale statului cu atribuții în varii domenii, cum sunt, cu titlu exemplificativ, Garda Națională de Mediu, Gărzile Forestiere, Autoritatea Națională pentru Protecția

Consumatorilor, Inspectoratul de Stat în Construcții, Consiliul Concurenței sau Autoritatea de Supraveghere Financiară, niciuna dintre acestea neavând atribuții de cercetare penală.

38. Având în vedere aceste argumente, Curtea reține că sintagma „ori de alte organe specializate ale statului" apare ca fiind lipsită de claritate, precizie și previzibilitate, nepermițând subiecților să înțeleagă care sunt aceste organe abilitate să realizeze măsuri cu un grad ridicat de intruziune în viața privată a persoanelor. (...)

47. În examinarea criticilor de neconstituționalitate, Curtea constată că nicio reglementare din legislația națională în vigoare, cu excepția dispozițiilor art. 142 alin. (1) CPP, nu conține vreo normă care să consacre expres competența unui alt organ al statului, în afara organelor de urmărire penală, de a efectua interceptări, respectiv de a pune în executare un mandat de supraveghere tehnică. Or, pornind de la datele concrete din speța dedusă controlului de constituționalitate, Curtea apreciază că reglementarea în acest domeniu nu poate fi realizată decât printr-un act normativ cu putere de lege, iar nu printr-o legislație infralegală, respectiv acte normative cu caracter administrativ, adoptate de alte organe decât autoritatea legiuitoare, caracterizate printr-un grad sporit de instabilitate sau inaccesibilitate (a se vedea, în acest sens, și Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, §§ 67 și 94).

48. (...) Standardul constituțional de protecție a vieții intime, familiale și private și a secretului corespondenței impune ca limitarea acestora să se realizeze într-un cadru normativ care să stabilească expres, într-un mod clar, precis și previzibil care sunt organele abilitate să efectueze operațiunile care constituie ingerințe în sfera protejată a drepturilor.

49. Prin urmare, Curtea reține că este justificată opțiunea legiuitorului ca mandatul de supraveghere tehnică să fie pus în executare de procuror și de organele de cercetare penală, care sunt organe judiciare, conform art. 30 CPP, precum și de către lucrătorii specializați din cadrul poliției, în condițiile în care aceștia pot deține avizul de ofițeri de poliție judiciară, în condițiile art. 55 alin. (5) CPP. Această opțiune nu se justifică, însă, în privința includerii, în cuprinsul art. 142 alin. (1) CPP, a sintagmei „alte organe specializate ale statului", neprecizate în cuprinsul Codului de procedură penală sau în cuprinsul altor legi speciale *(dec. nr. 51 din 16 februarie 2016, M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Măsuri de supraveghere tehnică dispuse în baza unei norme declarate neconstituționale. Sancțiune. Condiții. Măsurile de supraveghere tehnică dispuse în baza prevederilor Codului de procedură penală au un regim distinct față de cele dispuse în baza Legii privind siguranța națională (sunt autorizate în mod diferit, au o întindere diferită, temeiurile ce justifică luarea lor sunt diferite, organele care le pot pune în executare sunt diferite etc.).

Decizia nr. 51 din 16 februarie 2016 a Curții Constituționale se referă la măsurile de supraveghere tehnică ce pot fi dispuse în baza prevederilor Codului de procedură penală, ca atare, doar legalitatea acestora poate fi teoretic pusă în discuție la acest moment procesual, prin invocarea unui fapt nou, și anume declararea ca neconstituționale a dispozițiilor art. 142 alin. (1) CPP.

Având în vedere că măsurile de supraveghere tehnică dispuse în baza Legii nr. 51/1991 nu fac obiectul deciziei Curții Constituționale, că prezenta cauză se află în faza de judecată și, ca atare, s-a depășit momentul când puteau fi invocate cereri și excepții, o asemenea cerere de constatare a nulității măsurilor de supraveghere întemeiată pe Legea privind siguranța națională a României nu poate fi examinată.

În ceea ce privește măsurile de supraveghere întemeiate pe dispozițiile Codului de procedură penală, Înalta Curte constată că trebuie să procedeze la examinarea cererii de înlăturare a acestor probe, având în vedere Decizia Curții Constituționale nr. 51/2016. Înlăturarea acestor probe poate fi realizată doar prin intermediul constatării unei nulități, conform dispozițiilor art. 102 alin. (3) CPP: „Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei". Acest aspect este confirmat și de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 51/2016 (§ 32). Analizând dispozițiile art. 281 CPP, Înalta Curte constată că realizarea supravegherii tehnice ca procedeu probator, cu încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la art. 138-146 CPP, nu se află printre dispozițiile a căror încălcare poate atrage nulitatea absolută. Conform dispozițiilor art. 282 alin. (1) CPP, încălcarea oricăror dispoziții legale, în afara celor prevăzute în art. 281, determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinței legale s-a adus o vătămare drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului.

Având în vedere că proba a fost administrată în faza de urmărire penală, nulitatea ei putea fi invocată până la încheierea procedurii de cameră preliminară. Deși inculpatul a arătat că apariția Deciziei Curții Constituționale nr. 51/2016 redeschide posibilitatea invocării nulității probei administrate cu încălcarea dispozițiilor 138-146 CPP, Înalta Curte apreciază că nulitatea nu mai poate fi invocată la acest moment procesual. Conform § 52 al aceleiași decizii, efectele ei se produc pentru viitor, astfel încât nu se va aplica în privința cauzelor definitiv soluționate până la data publicării deciziei, dar se va aplica „în mod corespunzător în cauzele aflate pe rolul instanțelor de judecată". Cum în cuprinsul deciziei se arată că probele pot fi înlăturate prin aplicarea dispozițiilor privind nulitățile absolute sau relative, rezultă că decizia este aplicabilă cauzelor aflate pe rolul instanței, în măsura în care se poate constata existența unei nulități absolute sau relative.

Este adevărat că au existat cazuri în care Curtea Constituțională a arătat că efectele unei decizii privind neconstituționalitatea unui text sunt aplicabile cauzelor aflate pe rol, chiar dacă, din punct de vedere procesual, se depășise momentul până la care acel text putea fi invocat [Decizia nr. 1483/2011, prin care Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 320^1 CPP 1968 sunt neconstituționale în măsura în care înlătură aplicarea legii penale mai favorabile; Decizia nr. 932 din 14 decembrie 2006, prin care s-a statuat că art. 10 alin. (1) teza I din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale se aplică conform principiilor legii penale mai favorabile și raporturilor juridice penale născute înainte de intrarea sa în vigoare, motiv pentru care primul termen de judecată poate fi considerat cel imediat următor intrării în vigoare a legii]. O asemenea interpretare nu a fost dată însă decât în cauzele în care textele analizate erau unele de drept substanțial, care permiteau aplicarea principiului constituțional al retroactivității legii penale mai favorabile. Curtea Constituțională a arătat cu acest prilej că „instituțiile contestate pot genera din cauza interpretărilor diferite consecințe de anihilare a aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, pe considerente discriminatorii ce nu țin de o anumită atitudine asumată de către inculpați ori de alte rațiuni obiective și rezonabile" (Decizia nr. 1483/2011). Trebuie precizat că nici în aceste cauze, din punct de vedere formal, nu s-a adus atingere principiului conform căruia deciziile Curții Constituționale produc efecte numai pentru viitor. Faptul că dispozițiile respective erau considerate neconstituționale în măsura în care înlăturau aplicarea legii penale mai

favorabile deschidea însă calea ca în unele situații acel text de lege să poată fi aplicat, chiar dacă se depășise momentul procesual la care putea fi invocat.

În cauză, fiind invocată neconstituționalitatea unui text procedural, o derogare de la principiul instituit de art. 147 alin. (4) din Constituție, conform căruia deciziile sunt general obligatorii de la data publicării și au putere numai pentru viitor, nu este justificată. De aceea, Decizia nr. 51/2016 a Curții Constituționale este aplicabilă cauzelor aflate pe rolul instanțelor, dar numai în măsura în care nu s-au depășit termenele procedurale pentru a putea cere înlăturarea mijloacelor de probă despre care se susține că sunt nelegale, fără ca publicarea deciziei să poată fi interpretată ca o „repunere în termen" pentru verificarea legalității administrării unor probe și a efectuării unor acte.

Deși inculpatul nu a invocat acest aspect, Înalta Curte consideră, în raport de obiectul cererii formulate, că trebuie făcută o analiză și în ceea ce privește aplicarea directă a principiilor consacrate de Convenția europeană a drepturilor omului. Astfel s-ar putea pune problema dacă neînlăturarea unor mijloace de probă efectuate de alte organe decât cele de urmărire penală, în condițiile în care Curtea Constituțională a pronunțat Decizia nr. 51/2016, nu conduce *de plano* la desfășurarea unui proces inechitabil. Altfel spus, s-ar putea pune problema, în situația în care decizia Curții Constituționale nu își poate produce efecte în unele cauze aflate pe rol, dacă probele administrate în condițiile prevăzute în decizie nu ar trebui înlăturate în baza dispozițiilor Convenției și a jurisprudenței Curții de la Strasbourg privind dreptul la un proces echitabil. Cu privire la sancțiunea ce poate interveni în cazul unor astfel de probe obținute cu nerespectarea legii sau atunci când condițiile legale sunt respectate, însă ele nu corespund exigențelor C.E.D.O., în doctrină s-a exprimat opinia că nu trebuie să se dispună excluderea automată a lor, ci este necesar să se analizeze, în continuare, dacă încălcarea are caracter substanțial și semnificativ și dacă aceasta, în împrejurările concrete ale cauzei, face ca menținerea mijlocului de probă astfel administrat să aducă atingere caracterului echitabil al procesului penal în ansamblu.

Judecătorul intern trebuie să evalueze necesitatea aplicării sancțiunii excluderii prin raportare la gravitatea încălcării drepturilor inculpaților în procesul de administrare a probatoriului, la impactul pe care caracterul nelegal al probei îl poate avea cu privire la credibilitatea mijlocului de probă, precum și la importanța pe care mijlocul de probă o prezintă în susținerea acuzării. În cauza *Dumitru Popescu c. României*, Curtea Europeană a stabilit că utilizarea de înregistrări nelegale aduce atingere dispozițiilor art. 8 din Convenție privind respectarea vieții private și de familie, însă nu reprezintă o încălcare a dispozițiilor art. 6 privind dreptul la un proces echitabil, întrucât stabilirea admisibilității unor probe este atributul instanțelor naționale. Aceeași idee, conform căreia administrarea unei probe constând în interceptarea unor convorbiri telefonice sau în mediul ambiental cu încălcarea dispozițiilor legale nu conduce, *de plano*, la încălcarea dispozițiilor art. 6 din Convenție, a fost exprimată și în cauzele *Khan c. Regatului Unit*, *P.G. și J.H. c. Regatului Unit*, *Heglas c. Republicii Cehe*, *Bykov c. Rusiei*. Ca atare, nici prin prisma jurisprudenței C.E.D.O. nu se impune la acest moment procesual o înlăturare a mijloacelor de probă constând în supravegherea tehnică, așa cum a solicitat inculpatul, deoarece, și în condițiile în care ar exista o încălcare a dispozițiilor art. 8 din Convenție privind respectarea dreptului la viață privată și familială, ea s-a produs deja și nu poate fi corijată de instanța națională prin înlăturarea acestor probe.

Dat fiind că cererea formulată de inculpat este inadmisibilă raportat la supravegherea tehnică dispusă în baza art. 20 și art. 21 din Legea nr. 535/2004 și art. 3 lit. f) din Legea

nr. 51/1991, deoarece decizia Curții Constituționale nu vizează și supravegherea tehnică dispusă în baza Legii siguranței naționale, și este inadmisibilă raportat la supravegherea tehnică dispusă în temeiul art. 140 alin. (1) și (2) raportat la art. 138 și art. 139 CPP, ca nefiind formulată în termenul prevăzut de lege, o va respinge ca atare *(I.C.C.J., s. pen., înch. din 18 martie 2016, nepublicată)*.

3. Interceptări și înregistrări audio și video efectuate de alte organe decât cele de urmărire penală. Atributul judecătorului de a stabili păstrarea în cauză sau excluderea lor, în funcție de existența sau nu a unei vătămări a intereselor legitime ale inculpaților. Textul art. 147 alin. (4) din Constituția României atribuie deciziilor Curții Constituționale, prin care s-a constatat neconstituționalitatea unui act normativ, efecte doar din momentul publicării acestora în Monitorul Oficial al României și numai pentru viitor. Aceasta înseamnă că, pe toată perioada de activitate a unui act normativ, acesta se bucură de prezumția de constituționalitate. În aceeași ordine de idei, art. 4 din Legea nr. 255/2013 exprimă o valență a principiului activității legii procesual penale și conferă în continuare efecte juridice actelor de procedură întocmite anterior intrării în vigoare a Codului de procedură penală din 2010, cu respectarea dispozițiilor legale în vigoare la momentul îndeplinirii lor. Considerentele Deciziei nr. 51/2016 a Curții Constituționale, la § 52, nu schimbă și nu pot schimba nici filozofia efectelor deciziilor de neconstituționalitate consacrate de art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală și nici consecințele pe care le imprimă într-un proces penal principiul activității legii procesual penale. La § 52 din considerentele deciziei citate, Curtea Constituțională exprimă practic o dată în plus atributul recunoscut judecătorului de a stabili de la caz la caz, implicit prin luarea în considerare a motivelor care au atras neconstituționalitatea art. 142 alin. (1) CPP, dacă interceptările și înregistrările audio sau video puse în executare, anterior publicării deciziei în Monitorul Oficial, de către alte organe decât cele de urmărire penală sunt păstrate sau trebuie excluse din cauză, după cum au fost sau nu încălcate dispozițiile legale ocrotite sub sancțiunea nulității absolute ori relative. (...)

Vătămării procesuale, pretins produse prin implicarea SRI în interceptările și înregistrările audio și video, inculpații îi atașează în abstract încălcarea dreptului la viață privată și de familie (ocrotit de art. 8 din Convenția europeană și de art. 26 din Constituția României), precum și a dispozițiilor art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție. Ei nu explică, în concret, cum li s-au cauzat aceste vătămări și cum s-ar fi schimbat situația în cazul lor dacă înregistrările și interceptările ar fi fost realizate de către organele de urmărire penală. Totodată, inculpații s-au rezumat să afirme că interceptările și înregistrările audio și video efectuate de SRI au atentat la viața lor privată și de familie și au fost contrare art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție. Ei nu au negat însă vreodată conținutul înregistrărilor în litigiu și nici nu le-au contestat autenticitatea, iar judecătorul de cameră preliminară nu a identificat vreun element de fapt care să pună sub semnul îndoielii autenticitatea acestor interceptări și înregistrări.

Din această perspectivă, principiile enunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauzele *Iordachi și alții c. Republicii Moldova* (10 februarie 2009) și *Association for European Integration and Human Rights și Ekimdzhiev c. Bulgariei* (28 iunie 2007), invocate de către inculpată, nu sunt anihilate în pricina de față, deoarece, chiar executate de către SRI, interceptările și înregistrările audio și video au fost supuse controlului *a priori* din partea judecătorului care le-a autorizat și *a posteriori* înaintea judecătorului de cameră preliminară. În consecință, interceptările și înregistrările audio și video reclamate nu au

cauzat vreo vătămare a intereselor legitime ale inculpaților și sunt valabile, astfel că nu există temeiuri pentru excluderea proceselor-verbale care le consemnează *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., înch. pen. nr. 14 din 29 martie 2016, nepublicată).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

a) Impactul măsurilor de supraveghere asupra vieții private

1. Cauza *Calmanovici c. României*. Inexistența unor garanții în materie de interceptare și de transcriere a convorbirilor, de arhivare a datelor relevante și de distrugere a celor care sunt lipsite de relevanță. 122. Curtea observă mai întâi că, la data evenimentelor, procurorul competent putea autoriza interceptarea și înregistrarea convorbirilor telefonice dacă, în prezența unor indicii convingătoare privind pregătirea sau comiterea unei infracțiuni pentru care are loc o urmărire penală *ex officio*, această măsură părea „utilă" aflării adevărului [art. 91[1] CPP (*din 1968 – n.a.*)]. Îndeosebi, Curtea observă că măsura în discuție era de competența exclusivă a procurorului și că, în speță, procurorul care autorizase interceptarea convorbirilor telefonice utilizate ulterior ca mijloace de probă a redactat și rechizitoriul de trimitere în judecată a reclamantului.

123. Curtea mai reamintește că a constatat absența, la data evenimentelor, a oricărui control *a priori* al autorizației procurorului din partea unui judecător sau a unei alte autorități independente, precum și a oricărui control *a posteriori* al temeiniciei autorizației respective. În acest sens trebuie menționat că, după ce au apreciat, într-o primă fază, că reclamantul nici măcar nu era victima unei ingerințe rezultând din interceptarea convorbirilor sale telefonice, instanțele interne nu au răspuns în niciun mod la argumentele acestuia referitoare, printre altele, la ilegalitatea ingerinței respective.

124. În continuare, Curtea constată că Codul de procedură penală nu obliga procurorul să precizeze în autorizație numerele de telefon puse sub ascultare, care nu trebuiau să figureze decât în procesele-verbale redactate după înregistrarea convorbirilor telefonice. În speță, aceasta observă că, deși făcea referire la interceptarea convorbirilor telefonice ale reclamantului, dispunea punerea sub ascultare „de asemenea" a telefoanelor mobile ale acestora, astfel încât obiectul autorizației nu era clar delimitat. În fine, Curtea observă că, la data evenimentelor, art. 91[1]-91[4] CPP nu conțineau nicio precizare referitoare la circumstanțele în care informațiile obținute prin ascultări telefonice puteau fi distruse.

125. Constatând mai sus absența, la data evenimentelor, în prevederile interne relevante a mai multor garanții minime necesare pentru a evita abuzurile autorităților într-o problemă atât de sensibilă cum este cea a ascultărilor telefonice, Curtea consideră că nu este necesar să analizeze respectarea celorlalte măsuri de protecție pentru a constata că prevederile în discuție prezentau carențe incompatibile cu gradul minim de protecție cerut de supremația dreptului într-o societate democratică. Desigur, aceste prevederi au fost modificate în special prin Legea nr. 281/2003, în scopul de a prevedea numeroase garanții în materie de interceptare și de transcriere a convorbirilor, de arhivare a datelor relevante și de distrugere a celor care sunt lipsite de relevanță, însă acest nou cadru legislativ, ulterior faptelor în speță, nu poate influența concluzia Curții în cauza de față.

126. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 8 din Convenție *(hot. din 1 iulie 2008, M. Of. nr. 283 din 30 aprilie 2009).*

2. Cauza *Căşuneanu c. României*. Scurgeri către presă a unor informaţii provenite din interceptări. 80. Curtea face referire la principiile pe care le-a stabilit în jurisprudenţa sa recentă privind protecţia conferită de art. 8 dreptului la reputaţie. În special, reaminteşte că, în virtutea obligaţiilor pozitive inerente respectării efective a vieţii private, Curtea trebuie să examineze dacă autorităţile naţionale au luat măsurile necesare pentru a asigura protecţia eficientă a acestui drept.

81. În continuare, reiterează că, în cazurile în care informaţii confidenţiale au fost scurse către presă, s-a stabilit că este în primul rând responsabilitatea statelor de a organiza serviciile şi de a pregăti personalul în aşa fel încât să se asigure că nicio informaţie confidenţială sau secretă nu este dezvăluită. (...)

83. Curtea notează de la început că extrase din dosarul de urmărire penală au devenit publice înainte de începerea fazei contradictorii a procedurii, ceea ce înseamnă înainte ca procurorul să fi înaintat rechizitoriul la instanţa de judecată. (...)

85. (...) În cazul de faţă, deşi nu fără relevanţă pentru procedura penală, conţinutul înregistrărilor a dezvăluit informaţii despre activităţi private ale reclamantului şi, prin urmare, l-au pus într-o lumină nefavorabilă, dând impresia că a comis infracţiuni, înainte ca autorităţile naţionale să fi avut chiar posibilitatea de a examina acuzaţiile (...). Prin urmare, scurgerea către presă a informaţiilor nepublice din dosarul penal poate fi considerată a fi constituit o ingerinţă în dreptul reclamantului la respectarea vieţii sale private. (...)

88. În ceea ce priveşte consecinţele pentru reclamant ale scurgerii de informaţii către presă, Curtea observă că, odată ce informaţia a fost publicată, reclamantul s-a aflat în situaţia de a nu avea niciun mijloc de a lua măsuri imediate pentru a-şi apăra reputaţia, din moment ce fondul cauzei nu era în curs de examinare de către o instanţă judecătorească, iar autenticitatea sau acurateţea convorbirilor telefonice şi interpretarea lor nu puteau fi astfel contestate. S-a stabilit, de asemenea, că reclamantul nu a avut niciun mijloc la îndemână pentru a se plânge împotriva autorităţilor de scurgerea respectivă.

89. Astfel, se poate concluziona că reclamantul a suferit un prejudiciu ca urmare a ingerinţei în dreptul la respectarea vieţii sale private prin scurgerea către presă a unor fragmente din convorbirile sale telefonice cu un coacuzat. (...)

91. Curtea notează că publicarea materialului în cauză nu a servit pentru a avansa urmărirea penală. Prin urmare, nu se poate spune că statul a reţinut informaţii relevante pentru dezbaterea publică sau că funcţionarul public care a divulgat informaţia a acţionat ca un „avertizor de integritate" („*whistleblower*"). Mai mult decât atât, informaţiile ar fi devenit accesibile cel mai târziu în momentul în care procurorul a depus dosarul la instanţă. Rezultă că scurgerea de informaţii nu a fost justificată. (...)

93. Este de remarcat faptul că accesul publicului la informaţii din dosarul penal nu este nelimitată sau discreţionară, chiar şi în cazul în care dosarul a fost depus la instanţa de judecată. În conformitate cu normele şi reglementările în vigoare, reclamantul poate cere limitarea prezenţei presei (...). Mai mult decât atât, judecătorii ar putea decide, în cazuri justificate, să nu permită accesul terţilor pentru a studia dosarele. Curtea nu poate exclude faptul că un judecător sesizat cu o astfel de cerere se va angaja în efectuarea unui exerciţiu de echilibrare a dreptului la respectarea vieţii private faţă de dreptul la libertatea de exprimare şi de informare. Astfel, accesul la informaţie este în mod legitim supus controlului judiciar.

94. Cu toate acestea, nu există o astfel de posibilitate dacă, aşa cum este în cazul de faţă, informaţiile sunt scurse către presă. În acest caz, ceea ce este extrem de important

este, în primul rând, dacă statul a organizat servicii și personal instruit pentru a evita eludarea procedurilor oficiale și, în al doilea rând, dacă solicitantul a avut vreun mijloc de a obține despăgubiri pentru încălcarea drepturilor sale.

95. În primul rând, Curtea nu poate decât să rețină că mai multe asociații de presă și asociații profesionale ale magistraților au apreciat că publicarea materialului a fost cel puțin lipsită de etică și, prin urmare, au depus o plângere la Consiliul Superior al Magistraturii, care a declanșat o anchetă internă.

Fără a aduce atingere concluziilor anchetei C.S.M. și dezaprobării generale a unei astfel de practici, Curtea observă lipsa de reacție publică oficială în acest caz. Nu a fost luată nicio măsură pentru a identifica instituția sau angajatul responsabil; nicio declarație oficială nu a fost făcută pentru a disocia autoritățile de un astfel de comportament; nicio condamnare publică a unei astfel de acțiuni nu a fost făcută. Acțiunile pe care C.S.M. a decis să le întreprindă nu au reprezentat, în opinia Curții, un răspuns suficient de puternic, având în vedere gravitatea situației. Mai mult decât atât, Curtea nu a primit nicio informație cu privire la rezultatele concrete ale acestor decizii.

Curtea nu poate constata că ar exista vreun angajament din partea statului pentru creșterea gradului de conștientizare a instituțiilor sale în această privință.

96. Curtea reiterează în sfârșit faptul că a constatat că reclamantul nu a avut niciun fel de mijloace pentru a obține despăgubiri de la autorități pentru scurgerile de informații existente.

97. Curtea constată, prin urmare, că statul pârât nu a reușit să își îndeplinească obligația de a asigura păstrarea în siguranță a informațiilor pe care le deține, în scopul de a asigura dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private, și, de asemenea, că nu a reușit să ofere mijloace de atac în care să se conteste încălcarea drepturilor sale. A avut loc, prin urmare, o încălcare a art. 8 din Convenție *(hot. din 16 aprilie 2013, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Craxi c. Italiei (nr. 2)*. Necesitatea selectării materialului interceptat. 79. Potrivit declarației reclamantului, în conformitate cu art. 268 CPP, înainte de a le prezenta în fața instanței, procurorul trebuia să fi inclus în dosar transcriptele convorbirilor înregistrate, ceea ce ar fi permis apărării să prezinte comentariile sale, iar o audiere specială trebuia să fi avut loc în privat, pentru a exclude din material ceea ce nu putea fi folosit.

80. În opinia Curții, scopul era de a oferi părților și judecătorului oportunitatea de a selecta interceptările care nu contribuiau la scopul procedurii judiciare și a căror dezvăluire ar fi determinat în mod nenecesar afectarea dreptului persoanei acuzate la respectarea vieții private și a corespondenței. Aplicarea procedurii constituia, prin urmare, o importantă garanție pentru respectarea art. 8 din Convenție *(hot. din 17 iulie 2003, www.echr.coe.int)*.

b) Jurisprudență privind serviciile de informații

4. Cauza *Roman Zakharov c. Rusiei* (Marea Cameră). Controlul serviciilor de informații. Principii. 270. Curtea consideră că modul în care sistemul de supraveghere secretă operează în Rusia oferă serviciilor de securitate și poliției mijloacele tehnice necesare pentru a eluda procedura de autorizare și de a intercepta orice comunicare fără a obține în prealabil o autorizare judiciară. Deși posibilitatea unei acțiuni necorespunzătoare din partea unui funcționar lipsit de onestitate, neglijent sau prea zelos nu poate fi complet exclusă din orice sistem (...), Curtea consideră că un sistem, cum ar fi cel rus, care permite serviciilor secrete și poliției interceptarea directă a comunicărilor fiecărui cetățean fără să li se ceară prezentarea autorizației de interceptare furnizorului de servicii de comunicații sau oricui

altcuiva, este îndeosebi predispus la abuzuri. Necesitatea unor măsuri de protecție împotriva arbitrariului și abuzului pare, prin urmare, să fie deosebit de mare. (...)

272. (...) Curtea a constatat că obligația agenților de interceptare de a ține evidența interceptărilor este deosebit de importantă pentru a asigura că organismul de supraveghere are acces efectiv la detalii cu privire la activitățile de supraveghere efectuate (...). Interdicția privind logările sau înregistrările interceptărilor face imposibil ca autoritatea de supraveghere să descopere dacă interceptările au fost sau nu efectuate fără autorizația judiciară corespunzătoare. Combinată cu capacitatea tehnică a autorităților de aplicare a legii de a intercepta în mod direct toate comunicările, această dispoziție face ca orice modalitate de supervizare să nu poată detecta interceptările ilegale și, prin urmare, să fie ineficientă. (...)

275. Curtea a constatat anterior că, deși este, în principiu, de dorit să se încredințeze controlul de supraveghere unui judecător, supravegherea de către organismele non-judiciare poate fi considerată compatibilă cu Convenția, cu condiția ca organismul de supraveghere să fie independent de autoritățile care efectuează supravegherea și să fie învestit cu puteri și competențe suficiente pentru a exercita un control efectiv și continuu. (...).

280. Mai mult decât atât, este esențial ca orice rol care este încredințat procurorilor în contextul protecției generale a drepturilor omului să nu dea naștere niciunui conflict de interese (...). Curtea observă că parchetele nu sunt specializate în supravegherea interceptărilor (...). O astfel de supraveghere reprezintă doar o parte din funcțiile lor, care sunt largi și diversificate și care includ urmărirea penală și supravegherea cercetărilor penale. În contextul exercitării funcțiilor de urmărire penală, procurorii își dau acordul pentru toate cererile de interceptare depuse de către investigatori în cadrul procedurilor penale (...). Această combinație a funcțiilor în cadrul aceluiași parchet, în care același birou aprobă cererile de interceptare și apoi supraveghează punerea în aplicare a acestora, poate ridica, de asemenea, îndoieli cu privire la independența procurorilor (...).

281. Revenind la puterile și competențele procurorilor, Curtea notează că este esențial ca organismul de supraveghere să aibă acces la toate documentele relevante, inclusiv la documentele clasificate, și ca toți cei implicați în activități de interceptare să aibă obligația de a prezenta orice material solicitat (...). Legea rusă prevede că procurorii au dreptul să studieze documentele relevante, inclusiv cele confidențiale. Este însă important de reținut faptul că informațiile cu privire la serviciile de securitate, „agenți sub acoperire, precum și despre tactici, metodele și mijloacele folosite de acestea se află în afara domeniului de supraveghere a procurorilor" (...). Domeniul de aplicare a supravegherii lor este, prin urmare, limitat. Mai mult decât atât, interceptări efectuate de FSB [*Serviciul Federal de Securitate rus – n.a.*] în sfera contrainformațiilor pot fi controlate numai ca urmare a unei plângeri individuale (...). Și cum persoanele fizice nu sunt notificate cu privire la interceptările efectuate (...), este puțin probabil ca o astfel de plângere să fie depusă vreodată. Drept urmare, măsurile de supraveghere legate de contrainformații, *de facto*, sunt excluse din sfera supravegherii de către procurori. (...)

283. Curtea trebuie, de asemenea, să examineze dacă activitățile organismului de supraveghere sunt deschise controlului public [a se vedea, de exemplu, cauza *L. c. Norvegiei*, în care supravegherea a fost realizată de către Comitetul de Control, care a raportat anual Guvernului și ale cărui rapoarte au fost publicate și discutate de către Parlament, cauza *Kennedy c. Regatului Unit*, § 166, în care supravegherea interceptărilor a fost realizată de către Comisarul privind interceptarea comunicațiilor, care a raportat anual primului-ministru, raportul său fiind un document public, prezentat și Parlamentului, și, în sens contrar,

Asociația pentru integrare europeană și drepturile omului și Ekimdzhiev c. Bulgariei, § 88, în care Curtea a constatat probleme cu sistemul potrivit căruia nici ministrul afacerilor interne și nici un alt funcționar nu erau obligați să raporteze în mod regulat unui organism independent sau publicului larg cu privire la funcționarea generală a sistemului sau cu privire la măsurile aplicate în cazuri individuale]. În Rusia, procurorii trebuie să prezinte rapoarte bi-anuale care detaliază rezultatele inspecțiilor către biroul Procurorului General. Totuși, aceste rapoarte se referă la toate tipurile de măsuri investigativ-operaționale, amestecate, fără ca interceptările să fie tratate separat de alte măsuri. În plus, rapoartele conțin doar informații statistice cu privire la numărul de inspecții ale măsurilor investigativ-operaționale efectuate și numărul de încălcări detectate, fără a preciza natura încălcărilor sau măsurile luate pentru remedierea acestora. De asemenea, este semnificativ faptul că rapoartele sunt documente confidențiale. Ele nu sunt publicate sau accesibile într-un alt mod publicului (...). Rezultă de aici că, în Rusia, supravegherea de către procurori se desfășoară într-un mod care nu este deschis controlului și cunoașterii publice.

284. În sfârșit, Curtea notează că revine Guvernului prezentarea eficienței practice a aranjamentelor de supraveghere cu exemple adecvate (...). Cu toate acestea, Guvernul rus nu a prezentat niciun raport de inspecție sau vreo decizie a procurorilor prin care să se fi dispus luarea de măsuri pentru a opri sau a remedia o încălcare detectată a legii în această materie. Rezultă de aici că Guvernul nu a demonstrat că respectivul control al procurorilor supra măsurilor de supraveghere secretă este și eficient în practică. (...)

287. Este posibil să nu fie fezabilă în practică existența unei notificări ulterioare, în toate cazurile. Activitatea sau pericolul împotriva căruia se dispune o serie specială de măsuri de supraveghere poate continua de ani de zile, chiar zeci de ani după suspendarea acestor măsuri. O notificare ulterioară fiecărei persoane afectate de o măsură de suspendare ar putea pune în pericol scopul pe termen lung care a determinat inițial măsura de supraveghere secretă. În plus, o astfel de notificare ar putea servi la dezvăluirea metodelor de lucru și a domeniilor operative ale serviciilor de informații și chiar, eventual, la identificarea agenților lor. Prin urmare, faptul că persoanele vizate de măsurile secrete de supraveghere nu sunt notificate ulterior odată ce supravegherea a încetat nu poate, în sine, justifica concluzia că ingerința nu a fost „necesară într-o societate democratică", cum însăși necunoașterea existenței supravegherii este cea care asigură eficacitatea interferenței. De îndată ce notificarea poate fi efectuată fără a pune în pericol scopul restrângerii după încetarea măsurii de supraveghere, notificarea ar trebui totuși să fie efectuată către persoanele în cauză (...).

288. În cauzele *Klass și alții c. Germaniei* și *Weber și Saravia c. Germaniei*, Curtea a examinat legislația germană care prevede notificarea supravegherii, de îndată aceasta se poate efectua după încetarea măsurii, fără a pune în pericol scopul său. Curtea a luat în considerare faptul că exista o autoritate independentă, Comisia G10, care avea competența de a decide dacă o persoană monitorizată trebuie să fi fost notificată cu privire la existența unei măsuri de supraveghere. (...) În sens contrar, în cauza *Kennedy*, absența unei cerințe de a notifica subiectul interceptării în orice moment a fost compatibilă cu Convenția, deoarece, în Regatul Unit, orice persoană care suspectează că comunicările sale au fost sau ar fi fost posibil să fi fost interceptate ar putea formula o cerere către Tribunalul Puterilor Investigative, a cărui competență nu depinde de notificarea persoanei care a făcut obiectul unei interceptări (...).

289. (...) Curtea observă că, în Rusia, persoanele ale căror comunicații au fost interceptate nu sunt notificate cu privire la acest fapt, în niciun moment și în nicio circumstanță. Rezultă

de aici că, exceptând cazul în care proceduri penale au fost deschise împotriva subiectului interceptării și datele interceptate au fost folosite ca probe sau cazul în care a existat o scurgere de informații, persoana în cauză este puțin probabil ca vreodată să afle dacă comunicările sale au fost sau nu interceptate. (...)

291. Curtea va lua în considerare aspecte de mai sus – lipsa notificării și lipsa unei posibilități efective de a solicita și obține informații cu privire la interceptările de la autorități – atunci când va evalua eficiența căilor de atac disponibile. (...)

298. Curtea concluzionează din cele de mai sus că remediile menționate de către Guvern sunt disponibile numai persoanelor care se află în posesia unor informații cu privire la interceptarea comunicațiilor lor. Prin urmare, eficacitatea lor este compromisă de lipsa unei cerințe de notificare a subiectului interceptării în orice moment sau a unei posibilități adecvate de a solicita și obține informații cu privire la interceptări din partea autorităților. (...)

302. Curtea concluzionează că prevederile legale care reglementează interceptări ale comunicațiilor nu prevăd garanții adecvate și eficiente împotriva arbitrariului și a riscului de abuz, care sunt inerente oricărui sistem de supraveghere secretă și care sunt deosebit de mari într-un sistem în care serviciile secrete și poliția au acces direct, prin mijloace tehnice, la toate comunicațiile de telefonie mobilă. În special circumstanțele în care autoritățile publice sunt abilitate să recurgă la măsuri de supraveghere secretă nu sunt definite cu suficientă claritate. Dispozițiile privind încetarea măsurilor de supraveghere secretă nu oferă garanții suficiente împotriva interferențelor arbitrare. Dreptul intern permite stocarea automată a datelor în mod clar irelevante și nu este suficient de clar în ceea ce privește împrejurările în care materialele de interceptare vor fi depozitate și distruse după terminarea unui proces. Procedurile de autorizare nu sunt capabile să asigure că măsurile de supraveghere secretă sunt dispuse numai atunci când „este necesar într-o societate democratică". Supravegherea interceptărilor, așa cum este organizată în prezent, nu respectă cerințele de independență, puteri și competențe care să fie suficiente pentru a exercita un control efectiv și continuu, un control public și o eficacitate practică. Eficacitatea remediilor este afectată de lipsa notificării în orice moment cu privire la interceptare sau a unui acces adecvat la documentele referitoare la interceptări. (...)

304. Având în vedere deficiențele identificate mai sus, Curtea constată că dreptul rus nu îndeplinește cerința de „calitate a legii" și este incapabil de a păstra „interferența" la ceea ce este „necesar într-o societate democratică" *(hot. din 4 decembrie 2015, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Szabó și Vissy c. Ungariei*. Previzibilitatea legislației privind combaterea terorismului. Convenționalitatea măsurilor urgente. 63. În speță, două situații ar putea atrage activitatea de supraveghere, și anume prevenirea, urmărirea și combaterea actelor teroriste în Ungaria, precum și colectarea de informații necesare pentru salvarea cetățenilor maghiari aflați în dificultate în străinătate. Reclamanții au criticat aceste reguli ca nefiind suficient de clare.

64. Curtea nu este convinsă în totalitate de acest argument, reamintind că modul de redactare a numeroase legi nu este absolut precis și că necesitatea de a evita o rigiditate excesivă și pentru a ține pasul cu schimbările de situație determină ca multe legi să fie inevitabil formulate în termeni care, într-o măsură mai mare sau mai mică, sunt vagi (a se vedea *Kokkinakis c. Greciei*, § 40). Este mulțumită de faptul că, chiar și în domeniul supravegherii secrete, în care cerința previzibilității este deosebit de îngrijorătoare, pericolul actelor de terorism și nevoile operațiunilor de salvare sunt ambele noțiuni suficient de clare,

astfel încât să îndeplinească cerințele de legalitate. Pentru Curte, cerința „previzibilității" legii nu merge atât de departe, încât să oblige statele să redacteze prevederi legale care să enumere în detaliu toate situațiile care ar putea determina o decizie de declanșare a unor operațiuni secrete de supraveghere. Referirea la amenințări teroriste sau operațiuni de salvare pot fi văzute, în principiu, ca oferindu-le cetățenilor suficiente indicații necesare. (...)

68. Pentru Curte, este o consecință firească a formelor terorismului din prezent faptul că guvernele recurg la tehnologii de ultimă oră în prevenirea unor astfel de atacuri, inclusiv prin monitorizarea masivă a comunicațiilor susceptibile de a conține indicații cu privire la incidente iminente. Tehnicile aplicate în astfel de operațiuni de monitorizare au demonstrat un progres remarcabil în ultimii ani și au atins un nivel de sofisticare greu de conceput pentru cetățeanul de rând (...), în special atunci când colectarea datelor în mod automatizat și sistematic este tehnic posibilă și devine aplicabilă pe scară largă. În fața acestui progres, Curtea trebuie să examineze cu atenție problema dacă dezvoltarea unor metode de supraveghere care rezultă în colectarea masivă de date a fost însoțită de o dezvoltare simultană a garanțiilor juridice care asigură respectarea drepturilor cetățenilor provenind din Convenție. (...)

73. Cu toate acestea, având în vedere caracterul particular al interferenței în cauză, precum și potențialul tehnologiilor de supraveghere de ultimă oră pentru a invada intimitatea cetățenilor, Curtea consideră că cerința „necesară într-o societate democratică" trebuie să fie interpretată, în acest context, ca fiind de „strictă necesitate" în două aspecte. O măsură de supraveghere secretă poate fi găsită ca fiind în conformitate cu prevederile Convenției numai dacă este strict necesară, ca o condiție generală, pentru protejarea instituțiilor democratice și, mai mult decât atât, în cazul în care este strict necesar, ca o condiție particulară, în obținerea de informații vitale într-o operațiune individuală. În opinia Curții, orice măsură de supraveghere secretă care nu corespunde acestor criterii va fi predispusă la abuz din partea autorităților care beneficiază de tehnologii formidabile puse la dispoziția lor. Curtea notează că atât Curtea de Justiție a Uniunii Europene, cât și raportorul special al Națiunilor Unite au solicitat ca măsurile de supraveghere secretă să răspundă strictului necesar (...) – o abordare pe care consideră necesar a o reafirma. (...)

75. O problemă centrală comună atât în etapa de autorizare a măsurilor de supraveghere, cât și în cea a aplicării lor este lipsa supravegherii judiciare. Măsurile sunt autorizate de către ministrul responsabil cu justiția, la propunerea conducerilor serviciilor de informații relevante, adică a TEK [*Grupul operativ antiterorist al poliției ungare – n.a.*], care, la rândul său, este un departament tactic dedicat în cadrul forțelor de poliție, subordonat Ministerului Afacerilor Interne, cu prerogative extinse pentru a aplica forța în domeniul combaterii terorismului (...). Pentru Curte, această supraveghere, eminamente politică (...), dar efectuată de ministrul justiției, care pare să fie în mod oficial independent atât față de TEK, cât și față ministrul afacerilor interne, este în mod inerent incapabilă să asigure evaluarea necesară a necesității stricte în ceea ce privește scopurile și mijloacele puse în joc. (...)

78. Practica guvernelor de transfer și schimb de informații provenind din activitatea serviciilor – o practică a cărei utilitate în combaterea terorismului internațional nu este, încă o dată, pusă sub nicio formă la îndoială și care se referă atât la schimbul de informații între guvernele membre ale Consiliului Europei, cât și la schimbul de informații între acestea și alte jurisdicții – este încă un factor care necesită o atenție specială atunci când vine vorba despre supravegherea externă și măsuri de remediere. (...)

80. Curtea admite că, din cauza naturii amenințărilor teroriste contemporane, pot exista situații de urgență în care aplicarea obligatorie a autorizației judiciare nu este fezabilă, ar fi contraproductivă pentru lipsa de cunoștințe speciale sau pur și simplu ar însemna pierdere de timp prețios. Acest lucru este valabil mai ales în situația de astăzi cauzată de atacuri teroriste în întreaga lume și în Europa, toate implicând prea adesea pierderi importante de vieți, producând numeroase victime și pagube materiale semnificative, care, în mod inevitabil, diseminează un sentiment de nesiguranță în rândul cetățenilor. Observațiile făcute cu privire la acest aspect de către Curte în cauza *Klass și alții* sunt la fel de valabile în împrejurările din prezenta cauză: „societățile democratice din zilele noastre sunt amenințate de forme extrem de sofisticate de spionaj și de terorism, astfel încât statul trebuie să fie în măsură, pentru a contracara eficient astfel de amenințări, să efectueze supravegherea secretă a elementelor subversive care operează în cadrul jurisdicțiilor lor. Curtea trebuie, prin urmare, să accepte faptul că existența unor legislații care acordă puteri de supraveghere secretă asupra corespondenței electronice, poștei și telecomunicațiilor este, în condiții excepționale, necesară într-o societate democratică, în interesul securității naționale și/sau pentru prevenirea dezordinii sau criminalității" (...).

81. Mai mult decât atât, în cazul în care sunt implicate situații de extremă urgență, legea conține o prevedere conform căreia directorul serviciului poate să autorizeze măsuri secrete de supraveghere pentru o perioadă maximă de 72 de ore (...). Pentru Curte, această putere excepțională ar trebui să fie suficientă pentru a aborda orice situație în care un control extern, judiciar s-ar efectua cu riscul de a pierde timp prețios. Astfel de măsuri trebuie să fie totuși supuse unei revizuiri *post factum*, care este necesară, de regulă, în cazurile în care supravegherea a fost autorizată *ex ante* de către o autoritate non-judiciară *(hot. din 12 ianuarie 2016, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Iordachi și alții c. Republicii Moldova*. Lipsa caracterului real al controlului activității serviciilor de informații. 30. Curtea subliniază că, în cauza *Klass și alții c. Germaniei* (...), s-a procedat deja la examinarea întrebării dacă un reclamant poate să adreseze o cerere instituțiilor Convenției cu privire la măsurile secrete de supraveghere, fără a avea posibilitatea de a concretiza măsurile speciale care l-au afectat. Curtea a recunoscut următoarele:

„(...) Prin urmare, Curtea acceptă că o persoană poate, în anumite condiții, să pretindă a fi victima unei violări prin existența certă a unor măsuri secrete sau a legislației care le permite, fără a presupune că astfel de măsuri i-au fost aplicate în fapt. Condițiile relevante se vor determina în fiecare speță în parte, în raport cu dreptul ori drepturile din Convenție încălcate, la fel și caracterul secret al măsurilor, și în dependență de conexiunea între reclamant și aceste măsuri. (...) Curtea subliniază că, acolo unde supravegherea secretă din partea instituțiilor statului rămâne necunoscută persoanelor supuse controlului, circumstanța conduce la ideea existenței inevitabile a unei asemenea supravegheri și aplicarea extensivă a art. 8 poate fi redusă la zero. (...) Curtea găsește inacceptabil că asigurarea beneficiului dreptului garantat de Convenție ar putea fi înlăturată prin simplul fapt că persoana în speță nu cunoaște violarea dreptului. Dreptul la recurs în fața Comisiei pentru persoanele potențial afectate de o supraveghere secretă izvorăște din art. 25 din Convenție, în caz contrar, art. 8 riscă să devină ineficace". (...)

34. Simpla existență a legislației implică, pentru toți cei care ar putea intra în domeniul de aplicare, o amenințare de supraveghere; această amenințare în mod necesar atentează la libertatea de comunicare între utilizatorii serviciilor poștale și de telecomunicații, constituind

astfel „o ingerință din partea unei autorități publice" în exercițiul dreptului de respectare a corespondenței reclamanților. (...)

36. O ingerință este justificată prin prisma parag. 2 al art. 8 numai dacă este „prevăzută de lege", urmărește unul sau mai multe dintre scopurile expuse la parag. 2 și este „necesară într-o societate democratică" pentru atingerea scopului sau obiectivelor respective (...).

37. Expresia „prevăzută de lege" conform art. 8 din Convenție, instituind o măsură de limitare a dreptului, în primul rând ar trebui să beneficieze de o bază în dreptul intern; de asemenea, se referă și la calitatea legii în litigiu, impunând ca normele să fie compatibile cu ordinea de drept și accesibile pentru persoana în speță și să fie în măsură să prevadă consecințele sale pentru aceasta. (...)

39. Curtea accentuează că, recent, în decizia cu privire la admisibilitate în cauza *Weber și Saravia c. Germaniei* (...), a generalizat jurisprudența sa privind cerința legală a „previzibilității" în acest domeniu, după cum urmează:

„93. (...) Previzibilitatea, în contextul unor măsuri speciale secrete de supraveghere, cum ar fi interceptarea comunicărilor, nu ar însemna neapărat că un individ ar trebui să beneficieze de posibilitatea să prevadă când autoritățile dispun interceptarea comunicărilor sale, astfel încât să își adapteze în consecință comportamentul său la această măsură (...). Oricum, în mod special, când competențele cu care este înzestrat executivul sunt exercitate în secret, riscurile arbitrariului sunt evidente. (...) Prin urmare, este esențial să existe norme clare, detaliate privind interceptarea convorbirilor telefonice, din momentul în care tehnologia disponibilă pentru efectuarea lor în mod continuu devine din ce în ce mai sofisticată (...). Legislația internă trebuie să fie suficient de clară în terminologia sa, pentru a oferi cetățenilor un indiciu adecvat cu privire la împrejurările, condițiile și modalitățile în care autoritățile publice sunt împuternicite să recurgă la oricare dintre aceste măsuri (...).

94. Mai mult decât atât, din momentul în care punerea în practică a măsurilor de supraveghere secretă a comunicărilor nu este deschisă verificării de către persoanele vizate ori publicului în general, discreția legală acordată executivului sau judecătorului exprimată prin competențe nelimitate ar fi contrară ordinii de drept. Prin urmare, legea trebuie să indice scopul oricărei discreții conferite autorităților competente și modul de exercitare a atribuțiilor lor cu o claritate suficientă, pentru a oferi protecție individuală adecvată împotriva ingerințelor arbitrare (...).

95. În jurisprudența sa cu privire la măsurile secrete de supraveghere, Curtea a dezvoltat garanțiile minime care ar trebui să fie prevăzute în legislația statului, pentru evitarea abuzurilor de putere: natura infracțiunilor care determină necesitatea de interceptare; stabilirea categoriilor de persoane pasibile de înregistrare a convorbirilor telefonice; o limitare a duratei de înregistrare a convorbirilor telefonice; procedura obligatorie pentru examinarea, utilizarea și stocarea datelor obținute; precauțiile care trebuie luate în cazul informării altor părți; precum și împrejurările în care înregistrările pot sau urmează să fie șterse ori distruse (...)".

40. În plus, Curtea reamintește că, în cauza *Dumitru Popescu c. României (nr. 2)* (...), a considerat că organul emitent de autorizații pentru interceptare trebuie să fie independent, supus fie controlului judiciar, fie altui control din partea unei autorități independente față de activitatea organului emitent.

41. Curtea constată că legislația până în anul 2003 a suferit de lipsa clarității și a caracterului detaliat, fiind neconformă standardelor minime cuprinse în jurisprudența Curții (...). Realmente, nu a existat niciun control jurisdicțional asupra dispunerii și aplicării

măsurilor de interceptare şi legislaţia a fost foarte discretă cu privire la persoanele vizate de prevederile sale. Condiţiile în care o autorizaţie pentru interceptare putea fi eliberată au fost lipsite de precizie. Curtea este mulţumită că unele îmbunătăţiri majore au fost efectuate după anul 2003. (...)

43. Vizând etapa iniţială a procedurii de interceptare, Curtea constată că, după anul 2003, legislaţia Republicii Moldova aparent a devenit mai clară în ceea ce priveşte interceptarea comunicărilor persoanelor suspectate de fapte penale (...).

44. Totuşi, în opinia Curţii, natura infracţiunilor pentru care poate fi autorizată măsura interceptării convorbirilor telefonice nu este suficient de clar definită în legislaţia în domeniu. În particular, Curtea notează că mai mult de jumătate din infracţiunile prevăzute de Codul penal fac parte din categoria faptelor pasibile pentru aplicarea interceptării convorbirilor (...). Mai mult, Curtea este îngrijorată de faptul că legislaţia în domeniu nu defineşte suficient de clar categoriile persoanelor pasibile de a fi subiecţii unei interceptări şi înregistrări ale convorbirilor telefonice (...).

45. În plus, Curtea notează că legislaţia în discuţie nu defineşte o limitare clară a perioadei de aplicare a măsurilor de interceptare a convorbirilor telefonice (...).

46. Mai mult, nu este clar din normele în discuţie în privinţa cui – şi în ce fel de circumstanţe – există riscul aplicării măsurii, de exemplu, în interesul protecţiei sănătăţii, moralităţii sau intereselor altora. Conform celor prevăzute de secţiunea 6 din Legea privind activitatea operativă de investigaţii din 12 aprilie 1994 şi art. 156 parag. 1 CPP, circumstanţele în care se aplică măsura interceptării nu definesc deloc noţiunile de „securitate naţională", „ordinea publică", „protecţia sănătăţii", „protecţia intereselor şi libertăţilor altora", „interesele (...) bunăstării economice a ţării" sau „menţinerea ordinii legale" ca temeiuri de dispunere şi efectuare a interceptărilor telefonice. La fel, legislaţia nu specifică circumstanţele în care unui individ să îi fie interceptate convorbirile pentru măcar unul dintre aceste temeiuri.

47. Cu privire la a doua etapă a procedurii interceptării convorbirilor telefonice, aparent, judecătorul de instrucţie joacă un rol foarte limitat. (...) Cu toate acestea, legea nu cuprinde nicio reglementare expresă care să prevadă familiarizarea judecătorului de instrucţie cu rezultatele măsurilor şi nu îl obligă să verifice dacă cerinţele legii au fost respectate. Dimpotrivă, prevederile art. 19 din Legea privind activitatea operativă de investigaţii aparent atribuie în sarcina „Procurorului General şi adjuncţilor săi, precum şi procurorilor teritoriali şi specializaţi" competenţele supravegherii efectuării acestor măsuri. În plus, în ceea ce priveşte realizarea efectivă a măsurilor de supraveghere, în a doua etapă, s-ar părea că procedura de interceptare şi garanţiile cuprinse în Codul de procedură penală, precum şi în Legea privind activitatea operativă de investigaţii sunt aplicabile numai în cadrul unei proceduri penale pendinte şi nu se extind asupra altor circumstanţe enumerate mai sus.

48. Alt aspect necesar a fi menţionat în acest sens este lipsa aparentă a reglementărilor cu un înalt grad de precizie şi care ar reglementa maniera în care se face filtrarea datelor secrete obţinute prin aceste măsuri operative de investigaţii sau procedurile prin care s-ar păstra integritatea şi confidenţialitatea acestora ori reguli de distrugere a lor (...).

49. Curtea notează în final că supravegherea sistemului secret al activităţilor operative de investigaţii este încredinţat Parlamentului, care îl exercită printr-o comisie specializată. (...) Cu toate acestea, modul în care Parlamentul efectuează controlul respectiv nu este prevăzut în lege şi Curţii nu i s-a prezentat nicio dovadă a existenţei unei proceduri în vigoare care guvernează activitatea Parlamentului în acest sens. (...)

51. Curtea subliniază în plus faptul că în anul 2007 judecătoriile moldovenești au autorizat virtual demersurile formulate de organele de urmărire penală (...). Curtea notează că legislația republicii Moldova nu definește criteriile de rezonabilitate a suspiciunilor împotriva persoanei în scopul autorizării unei interceptări. De asemenea, legea nu conține garanțiile necesare, în afară de una singură expusă în secțiunea 6 alin. (1), potrivit căreia interceptarea poate avea loc doar atunci când este imposibil să fie atinse obiectivele într-un alt mod. Aceasta, în opinia Curții, reprezintă un aspect îngrijorabil privit în contextul procentajului foarte mare al autorizațiilor dispuse de judecătorii de instrucție. Pentru Curte, aceste circumstanțe, în mod rațional, conduc la ideea că judecătorii de instrucție nu intră personal în analiza detaliată cu privire la existența unei justificări incontestabile pentru autorizarea măsurilor secrete de supraveghere *(hot. din 10 februarie 2009, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Asociația pentru integrare europeană și drepturile omului și Ekimdzhiev c. Bulgariei*. Activitate generalizată a serviciilor de informații. Lipsa controlului eficient. 85. Spre deosebire de sistemul de supraveghere secretă luat în considerare în cauza *Klass și alții c. Germaniei* (...), SSMA [*Legea bulgară din 1997 cu privire la metodele de supraveghere specială – n.a.*] nu prevede nicio revizuire a punerii în aplicare a măsurii de supraveghere secretă de către un organism sau un oficial care să fie situat în afara serviciilor care pun în aplicare mijloacele de supraveghere sau cel puțin să aibă calificările necesare de natură să îi asigure independența și aderarea la principiile statului de drept. Sub SSMA, nimeni din afara serviciilor care pun în aplicare în fapt mijloacele de supraveghere specială nu verifică dacă aceste servicii se conformează, în fapt, mandatelor care autorizează utilizarea unor astfel de mijloace sau dacă reproduc cu fidelitate datele originale în înregistrarea scrisă. În mod similar, nu există nicio evaluare independentă dacă datele inițiale sunt de fapt distruse în termenul legal de zece zile, când supravegherea s-a dovedit a fi inutilă (...). Din contră, se pare că toate aceste activități sunt efectuate exclusiv de către ofițerii din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (...). Este adevărat că în Codul de procedură penală din 1974 se prevede că judecătorul care a emis un mandat de supraveghere trebuie să fie informat atunci când utilizarea mijloacelor speciale de supraveghere s-a încheiat. (...) Este, de asemenea, adevărat că există o obligație de a informa judecătorul emitent atunci când utilizarea unor mijloace speciale de supraveghere a fost întreruptă înainte de sfârșitul perioadei autorizate (...). Cu toate acestea, textele nu prevăd informarea judecătorului cu privire la rezultatele supravegherii și nici nu îi impun să verifice dacă cerințele legii au fost respectate. Mai mult decât atât, se pare că prevederile Codurilor de procedură penală din 1974 și 2005 sunt aplicabile numai în cadrul procedurilor penale în curs și nu acoperă toate situațiile prevăzute de SSMA, cum ar fi utilizarea unor mijloace speciale de supraveghere pentru a proteja securitatea națională.

86. Un alt aspect care merită să fie menționat în acest sens este evidenta lipsă de reglementări care să specifice, cu un grad adecvat de precizie, modul de depistare a informației obținute prin activitatea de supraveghere secretă sau procedurile de menținere a integrității și a confidențialității acesteia, precum și procedurile de distrugere (...).

87. Curtea notează în continuare că controlul de ansamblu asupra sistemului de supraveghere secretă este încredințat exclusiv ministrului afacerilor interne (...) – care nu numai că este numit politic și membru al executivului, dar este și direct implicat în punerea în funcțiune a mijloacelor speciale de supraveghere, nefiind un organism independent, cum ar fi un consiliu special ales de Parlament sau o comisie independentă, așa cum a fost cazul în *Klass și alții* (...), sau comisarul competent să dețină ori calificat să dețină o

funcţie judiciară înaltă, aşa cum a fost cazul în *Christie c. Regatului Unit* (...), sau comitetul de control format din persoane cu calificări echivalente cu cele ale unui judecător al Curţii Supreme, aşa cum a fost cazul în *L. c. Norvegiei.* (...)

89. Curtea notează că, în cazul informaţiilor colectate care nu intră în domeniul de aplicare a autorizaţiei de utilizare a mijloacelor speciale de supraveghere, ministrul afacerilor interne este cel care decide, discreţionar şi fără niciun control independent, ceea ce trebuie făcut cu acestea (...). Prin contrast, în dreptul german, astfel cum a fost modificat ca urmare a deciziei Curţii Constituţionale Federale germane, transmiterea de informaţii către alte servicii se face în condiţii foarte stricte, iar responsabilitatea de a verifica existenţa acestor condiţii este încredinţată unui funcţionar calificat să deţină o funcţie judiciară. Conformitatea cu cerinţele relevante a fost, de asemenea, revizuită de către comisia independentă specială creată în temeiul dreptului german (a se vedea cauza *Weber şi Saravia c. Germaniei*, §§ 125-128).

90. În sfârşit, Curtea notează că, în conformitate cu legislaţia bulgară, persoanele supuse supravegherii secrete nu sunt notificate cu privire la acest fapt, în niciun moment şi în nicio circumstanţă.

91. (...) Dimpotrivă, secţiunea 33 din SSMA, astfel cum este indicată de Curtea Administrativă Supremă, interzice în mod expres divulgarea de informaţii cu privire la supravegherea unei persoane chiar şi în cazul în care au fost emise mandate în acest scop (...). Într-adevăr, aceste informaţii sunt considerate clasificate *(hot. din 28 iunie 2007, www.echr.coe.int).*

8. Cauza *Rotaru c. României* (Marea Cameră). Reglementarea românească privind activitatea serviciilor de informaţii. 43. Curtea reaminteşte că art. 8 parag. 1 din Convenţie este aplicabil atunci când este vorba despre stocarea într-un registru secret şi comunicarea datelor privind „viaţa privată" a unei persoane (*Leander c. Suediei*, § 48).

Respectarea vieţii private include dreptul individului de a întreţine şi de a dezvolta relaţii cu semenii săi; în plus, nicio raţiune nu permite excluderea activităţii profesionale sau comerciale din sfera noţiunii de „viaţă privată" (*Niemietz c. Germaniei*, § 29, şi *Halford c. Regatului Unit*, §§ 42-46).

Curtea a subliniat deja concordanţa dintre această interpretare extensivă şi Convenţia Consiliului Europei din 28 ianuarie 1981 privind protecţia persoanelor faţă de procesarea datelor cu caracter personal, intrată în vigoare la 1 octombrie 1985, care are drept scop „protejarea (...) oricărei persoane fizice (...), respectarea (...) în special a dreptului la viaţă privată faţă de procesarea datelor cu caracter personal" (art. 1), acestea fiind definite la art. 2 ca „orice informaţie privind o persoană fizică identificată sau identificabilă" (*Amann c. Elveţiei*, § 65).

În plus, unele date de natură publică pot ţine de viaţa privată atunci când sunt în mod sistematic adunate şi introduse în fişiere ţinute de autorităţile publice, cu atât mai mult cu cât se referă la trecutul îndepărtat al unei persoane.

44. În speţă, Curtea constată că scrisoarea S.R.I. din 19 decembrie 1990 conţinea diverse informaţii asupra vieţii reclamantului, în special asupra studiilor sale, activităţilor politice şi cazierului său judiciar, unele dintre ele fiind culese cu mai mult de 50 de ani înainte. În opinia Curţii, astfel de informaţii, sistematic culese şi introduse într-un fişier ţinut de agenţi ai statului, pot fi analizate din punctul de vedere al noţiunii de „viaţă privată", în sensul art. 8 parag. 1 din Convenţie. Şi aceasta, cu atât mai mult cu cât unele informaţii au fost declarate nereale, ca în prezenta cauză, riscând să aducă atingere reputaţiei reclamantului.

În consecință, art. 8 din Convenție este aplicabil. (...)

57. Curtea constată că art. 8 din Legea nr. 14/1992 prevede că pot fi culese, înregistrate și arhivate în dosare secrete informații vizând siguranța națională.

Totuși, nicio reglementare internă nu prevede limitele ce urmează să fie respectate în exercitarea acestei competențe. Astfel, dreptul intern nu definește genul de informație ce poate fi înregistrată, categoriile de persoane susceptibile să facă obiectul măsurilor de supraveghere, precum strângerea și arhivarea datelor, nici împrejurările în care pot fi luate aceste măsuri și nici procedura care trebuie urmată. De asemenea, legea nu stabilește limite cu privire la vechimea informațiilor deținute și la durata păstrării lor.

Art. 45 dispune că S.R.I. va prelua în păstrare și folosire arhivele care au aparținut fostelor organe de informații care au avut competențe pe teritoriul României și permite consultarea documentelor S.R.I. cu aprobarea directorului.

Curtea observă că acest articol nu include nicio dispoziție explicită și detaliată cu privire la persoanele autorizate să consulte dosarele, natura dosarelor, procedura care trebuie urmată și modul în care pot fi utilizate informațiile astfel obținute.

58. Curtea observă, de asemenea, că, deși art. 2 din Legea nr. 14/1992 împuternicește autoritățile competente să autorizeze acele măsuri necesare în vederea prevenirii și contracarării amenințărilor la siguranța națională, motivul unor astfel de ingerințe nu este suficient de precis definit.

59. Curtea trebuie, de asemenea, să verifice dacă există garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, deoarece un sistem de supraveghere secretă destinat să protejeze siguranța națională, motivat de ideea apărării democrației, creează riscul de a o submina sau chiar de a o distruge (*Klass și alții c. Germaniei*, §§ 49-50).

Pentru a fi compatibil cu exigențele art. 8, un sistem de supraveghere secretă trebuie să conțină garanții stabilite de lege, aplicabile atunci când activitatea structurilor abilitate să supravegheze este controlată. Procedurile de control trebuie să respecte cât se poate de fidel valorile unei societăți democratice, în special principiul preeminenței dreptului, la care se referă în mod expres preambulul Convenției. Aceasta înseamnă că orice ingerință a executivului în exercitarea drepturilor unei persoane va fi supusă unui control eficient, asigurat – cel puțin și în ultimă instanță – de către puterea judecătorească, ce oferă cele mai largi garanții de independență, imparțialitate și procedură (*Klass și alții c. Germaniei*, § 55).

60. În cauza de față, Curtea reține că sistemul românesc de strângere și de arhivare a informațiilor nu furnizează astfel de garanții, deoarece Legea nr. 14/1992 nu prevede nicio procedură de control în timpul aplicării măsurii sau după ce aceasta a încetat.

61. Prin urmare, Curtea constată că dreptul intern nu indică cu suficientă claritate limitele și modalitățile de exercitare a marjei de apreciere acordate autorităților.

62. Prin urmare, deținerea și folosirea de către S.R.I. a unor informații privind viața privată a reclamantului nu erau măsuri „prevăzute de lege", ceea ce este suficient pentru a se constata o încălcare a art. 8. Această încălcare dispensează Curtea de sarcina de a examina legitimitatea scopului urmărit prin măsurile dispuse și dacă acestea erau „necesare într-o societate democratică".

63. În consecință, a existat o încălcare a art. 8. (...) *(hot. din 4 mai 2000, M. Of. nr. 19 din 11 ianuarie 2001)*.

9. Cauza *Haralambie c. României*. Date cu caracter personal incluse și păstrate în dosarul întocmit de agenții Securității. 77. Curtea reamintește că datele cu caracter public

pot ține de viața privată în cazul în care sunt obținute și memorate sistematic în dosarele autorităților publice. Aceasta este cu atât mai adevărat în cazul în care respectivele date vizează trecutul îndepărtat al unei persoane (*Rotaru c. României*, § 34, și *Rad c. României*, § 34). În plus, Curtea a considerat că respectarea vieții private include dreptul individului de a înnoda și dezvolta relații cu semenii săi și că niciun motiv de principiu nu permite excluderea activităților profesionale din noțiunea de „viață privată" (*Rotaru*, § 43, și, *mutatis mutandis*, *Sidabras și Džiautas c. Lituaniei*, §§ 48-49).

În sfârșit, Curtea a subliniat deja concordanța între această interpretare extensivă și cea a Convenției elaborate în cadrul Consiliului Europei privind protecția persoanelor cu privire la procesarea automată a datelor cu caracter personal din 28 ianuarie 1981, intrată în vigoare în România la 1 iunie 2002, al cărei scop este „de a garanta (...) oricărei persoane fizice (...) respectarea (...) în special a dreptului său la viața privată, cu privire la procesarea automată a datelor cu caracter personal care o privesc" (art. 1), acestea din urmă fiind definite la art. 2 ca „orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă" (*Amann c. Elveției*, § 65, și *Rotaru*, § 43).

78. În speță, reclamantul a fost informat de CNSAS [*Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității – n.a.*], la 28 martie 2003, că a făcut obiectul unor măsuri de supraveghere ale Securității și că exista un dosar pe numele său.

Mai precis, nota clasată la pagina 20 din respectivul dosar, anexată, „în scopul folosirii", unei scrisori din 23 noiembrie 1989, indica faptul că, în discuțiile cu membrii anturajului său, reclamantul a făcut comentarii neplăcute cu privire la situația economică și politică a țării și a difuzat conținutul ostil al emisiunilor postului de radio „Europa Liberă", exprimându-și convingerile referitoare la pluralismul partidelor politice.

79. Este evident faptul că atât păstrarea, după obținere, a unor astfel de informații într-un dosar întocmit de agenții statului, cât și interesul reclamantului de a avea acces la conținutul acestui dosar țin de „viața privată" în sensul art. 8 parag. 1 din Convenție (...). În speță, era vorba despre a comunica persoanei în cauză informații care o vizau și a căror natură exactă o ignora complet, atât timp cât nu avea acces la ea. Prin urmare, trebuia ca acesta să poată lua cunoștință de aceste date, după caz, cu caracter personal, chiar intim și al căror caracter eventual inexact putea aduce atingere reputației sale (...). Aceasta, cu atât mai mult cu cât reiese din preambulul Legii nr. 187/1999 că scopul acestor dosare era să terorizeze populația, astfel încât era legitim, în aceste condiții, ca reclamantul să creadă că informațiile obținute puteau afecta cele mai intime aspecte ale vieții sale private. În aceste condiții, Curtea consideră că art. 8 este aplicabil în speță *(hot. din 27 octombrie 2009, www.echr.coe.int)*.

Art. 142¹.[1] **[Semnarea, verificarea şi certificarea datelor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică]**[2] (1) Orice persoană autorizată care realizează activități de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea de a asigura semnarea electronică a datelor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat.

[1] Art. 142¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 88 din Legea nr. 255/2013.

[2] *N.r.* În forma publicată în Monitorul Oficial, art. 142¹ nu are o denumire marginală, ceea ce este, probabil, o omisiune a legiuitorului. Precizăm că denumirea marginală, redată între paranteze drepte, este concepută pentru uzul cititorilor, însă ea nu face parte din textul oficial.

(2) Orice persoană autorizată care transmite date rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să semneze datele transmise, utilizând şi o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor transmise.

(3) Orice persoană autorizată care primeşte date rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite şi să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate.

(4) Fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru securitatea şi integritatea acestor date.

Art. 143. Consemnarea activităților de supraveghere tehnică. (1) Procurorul sau organul de cercetare penală întocmeşte un proces-verbal pentru fiecare activitate de supraveghere tehnică, în care sunt consemnate rezultatele activităților efectuate care privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, datele de identificare ale suportului care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică, numele persoanelor la care se referă, dacă sunt cunoscute, sau alte date de identificare, precum şi, după caz, data şi ora la care a început activitatea de supraveghere şi data şi ora la care s-a încheiat.

(2) La procesul-verbal se ataşează, în plic sigilat, o copie a suportului care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică. Suportul sau o copie certificată a acestuia se păstrează la sediul parchetului, în locuri speciale, în plic sigilat şi va fi pus la dispoziția instanței, la solicitarea acesteia. După sesizarea instanței, copia suportului care conține activitățile de supraveghere tehnică şi copii de pe procesele-verbale se păstrează la grefa instanței, în locuri speciale, în plic sigilat, la dispoziția exclusivă a judecătorului sau completului învestit cu soluționarea cauzei.

(2¹)[1] Orice persoană autorizată care realizează copii ale unui suport de stocare a datelor informatice care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică are posibilitatea să verifice integritatea datelor incluse în suportul original şi, după efectuarea copiei, să semneze datele incluse în aceasta, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor.

(3) Convorbirile, comunicările sau conversațiile purtate într-o altă limbă decât cea română sunt transcrise în limba română, prin intermediul unui interpret, care are obligația de a păstra confidențialitatea.

(4)[2] Convorbirile, comunicările sau conversațiile interceptate şi înregistrate, care privesc fapta ce formează obiectul cercetării ori contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, sunt redate de către procuror sau organul de

[1] Alin. (2¹) al art. 143 a fost introdus prin art. 102 pct. 89 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 143 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 90 din Legea nr. 255/2013.

cercetare penală într-un proces-verbal în care se menționează mandatul emis pentru efectuarea acestora, numerele posturilor telefonice, datele de identificare ale sistemelor informatice ori ale punctelor de acces, numele persoanelor ce au efectuat comunicările, dacă sunt cunoscute, data şi ora fiecărei convorbiri sau comunicări. Procesul-verbal este certificat pentru autenticitate de către procuror.

(5) După încetarea măsurii de supraveghere, procurorul informează judecătorul de drepturi şi libertăți despre activitățile efectuate.

Reglementarea anterioară: art. 91^3 alin. (1)-(3), art. 91^4 şi art. 91^5 CPP 1968.

Art. 144. Prelungirea măsurii supravegherii tehnice[1]. (1) Măsura supravegherii tehnice poate fi prelungită, pentru motive temeinic justificate, de către judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța competentă, la cererea motivată a procurorului, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 139, fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile.

(2) Judecătorul de drepturi şi libertăți se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac. Întocmirea minutei este obligatorie.

(3)[2] Durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică, cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă, nu poate depăşi, în aceeaşi cauză, 6 luni, cu excepția măsurii de supraveghere video, audio sau prin fotografiere în spații private, care nu poate depăşi 120 de zile.

Reglementarea anterioară: art. 91^1 alin. (4) şi (5), art. 91^4 şi art. 91^5 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă denumirii marginale a articolului şi alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 ține de acuratețea limbajului juridic, ceea ce se prelungea fiind, şi anterior modificării, măsura de supraveghere, iar nu mandatul emis în executarea acesteia.

Art. 145. Informarea persoanei supravegheate. (1) După încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul informează, în scris, în cel mult 10 zile, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa.

(2) După momentul informării, persoana supravegheată are dreptul de a lua cunoştință, la cerere, de conținutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activitățile de supraveghere tehnică efectuate. De asemenea, procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea convorbirilor, comunicărilor sau conversațiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică.

(3) Termenul de formulare a cererii este de 20 de zile de la data comunicării informării scrise prevăzute la alin. (1).

[1] Denumirea marginală şi alin. (1) ale art. 144 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 22 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (3) al art. 144 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 91 din Legea nr. 255/2013.

(4) Procurorul poate să amâne motivat efectuarea informării sau a prezentării suporturilor pe care sunt stocate activitățile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare, dacă aceasta ar putea conduce la:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfășurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranței victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăți în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

(5) Amânarea prevăzută la alin. (4) se poate dispune cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 91³ alin. (4) și alin. (5) teza I, art. 91⁴ și art. 91⁵ CPP 1968.

Art. 146. Conservarea materialelor rezultate din supravegherea tehnică. (1) Dacă în cauză s-a dispus o soluție de clasare, împotriva căreia nu a fost formulată plângere în termenul legal prevăzut la art. 340 sau plângerea a fost respinsă, procurorul înștiințează de îndată despre aceasta pe judecătorul de drepturi și libertăți.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți dispune conservarea suportului material sau a copiei certificate a acestuia, prin arhivare la sediul instanței în locuri speciale, în plic sigilat, cu asigurarea confidențialității.

(3)[1] Dacă în cauză instanța a pronunțat o hotărâre de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, de achitare ori încetare a procesului penal, rămasă definitivă, suportul material sau copia acestuia se conservă prin arhivare odată cu dosarul cauzei la sediul instanței, în locuri speciale, cu asigurarea confidențialității.

Reglementarea anterioară: art. 91³ alin. (5) teza a II-a, alin. (6) și (7), art. 91⁴ și art. 91⁵ CPP 1968.

Art. 146¹.[2] Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane. (1) Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate se poate dispune de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, cu privire la tranzacțiile financiare ale făptuitorului, suspectului, inculpatului sau ale oricărei persoane care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu făptuitorul, suspectul sau inculpatul, dacă:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

[1] Alin. (3) al art. 146 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 92 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 146¹ a fost introdus prin art. II pct. 23 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate poate fi dispusă pe o durată de cel mult 30 de zile de judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1).

(3) Dispozițiile art. 140 alin. (2)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Mandatul prin care este autorizată obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate poate fi prelungit în condițiile art. 144, durata totală a măsurii neputând depăşi, în aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană, 6 luni.

(5) În cazurile în care există urgență, iar obținerea mandatului în condițiile alin. (1) sau (2) ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei sau a altor persoane şi sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1) sau, după caz, alin. (2), procurorul poate dispune obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate sau care urmează a fi efectuate. Dispozițiile art. 141 se aplică în mod corespunzător.

(6) Este interzisă obținerea datelor privind tranzacțiile financiare dintre avocat şi suspect, inculpat sau orice altă persoană pe care acesta o apără, cu excepția situațiilor în care există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(7) Instituțiile de credit sau entitățile financiare care efectuează tranzacțiile financiare sunt obligate să predea înscrisurile sau informațiile la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizația emisă de procuror.

(8) După efectuarea activităților autorizate, procurorul îl informează, în cel mult 10 zile, în scris, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura ce a fost luată în privința sa. După momentul informării, persoana ale cărei tranzacții financiare au fost vizate de această măsură are dreptul de a lua cunoştință de activitățile efectuate.

(9) Dispozițiile art. 145 alin. (4) şi (5) se aplică în mod corespunzător.

ADNOTĂRI

1. Din cauza modalității deficitare de redactare a art. 153 CPP, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 255/2013, obținerea datelor privind tranzacțiile financiare deja efectuate de o persoană a fost una dintre instituțiile care au născut cele mai mari controverse în practica judiciară. Au existat, pe de o parte, opinia în sensul că pentru obținerea acestora este necesară emiterea unui mandat de supraveghere tehnică, fiind aplicabile prevederile art. 138 CPP, iar, pe de altă parte, punctul de vedere conform căruia sunt aplicabile dispozițiile art. 153 CPP, supravegherea neputând, prin natura sa, să vizeze operațiuni trecute. Articolul nou-introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop rezolvarea acestor controverse, reglementând procedura de obținere a datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane distinct de aceea a obținerii mandatului de supraveghere tehnică (a se vedea, în acest sens, şi *supra*, adnotarea de la art. 138), dar şi de aceea pentru obținerea datelor privind existența şi conținutul conturilor unei persoane, prevăzută de art. 153 CPP.

2. Textul distinge între tranzacțiile financiare deja efectuate şi cele ce urmează a se efectua, în acest ultim caz procedura presupunând obținerea unui mandat asemănător

celui de supraveghere tehnică şi durata măsurii fiind limitată la 30 de zile, cu posibilitatea prelungirii, durata totală neputând să fie mai mare de 6 luni. În schimb, competenţa de a lua măsura şi condiţiile pentru aceasta sunt aceleaşi în ambele cazuri.

3. Nu este necesar ca persoana cu privire la care se ia o astfel de măsură să aibă calitatea de suspect sau inculpat; poate să fie vorba şi despre presupusul autor al faptei sau despre o persoană care realizează operaţiuni financiare cu unul dintre aceştia. Câtă vreme legea nu distinge, în opinia noastră, acestea pot să fie realizate atât direct, cât şi indirect (prin intermediari). Competenţa procurorului de a solicita date referitoare la simpla existenţă şi soldul unui cont este, de altfel, firească, în condiţiile necesităţii efectuării urmăririi penale; obţinerea de date privind situaţia financiară a unei persoane contribuind la desfăşurarea cu celeritate a anchetei, deoarece poate determina eliminarea extrem de repede din rândul suspecţilor, de exemplu, a unor persoane prin simplul răspuns negativ primit.

4. În cazuri urgente, obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane se poate dispune şi de către procuror, în condiţii similare celor pentru autorizarea supravegherii tehnice.

Art. 147. Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale. (1) Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale se poate dispune de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, cu privire la scrisorile, trimiterile poştale sau obiectele trimise ori primite de făptuitor, suspect, inculpat sau de orice persoană care este bănuită că primeşte ori trimite prin orice mijloc aceste bunuri de la făptuitor, suspect sau inculpat ori bunuri destinate acestuia, dacă:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;

b) măsura este necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;

c) probele nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Este interzisă reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trimise ori primite în raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără, cu excepţia situaţiilor în care există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(3) Dispoziţiile art. 140 se aplică în mod corespunzător.

(4) În cazurile în care există urgenţă, iar obţinerea mandatului de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale în condiţiile art. 140 ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa victimei sau a altor persoane şi sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1) şi (2), procurorul poate dispune, pe o

durată de maximum 48 de ore, măsurile prevăzute la alin. (1). Dispozițiile art. 141 alin. (2)-(8) se aplică în mod corespunzător.

(5) Unitățile poştale sau de transport şi orice alte persoane fizice sau juridice care efectuează activități de transport sau transfer de informații sunt obligate să rețină şi să predea procurorului scrisorile, trimiterile poştale ori obiectele la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizația emisă de procuror.

(6) Corespondența, trimiterile poştale sau obiectele ridicate şi percheziționate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului.

(7) După efectuarea activităților autorizate, procurorul îl informează, în cel mult 10 zile, în scris, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura ce a fost luată în privința sa. După momentul informării, persoana ale cărei corespondență, trimiteri poştale sau obiecte au fost ridicate şi percheziționate are dreptul de a lua cunoştință de activitățile efectuate.

(8) Dispozițiile art. 145 alin. (4) şi (5) se aplică în mod corespunzător.

(9)[1] Măsura poate fi prelungită în condițiile art. 144, durata totală a măsurii neputând depăşi, în aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană, 6 luni.

Reglementarea anterioară: art. 98 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 28 CR; ▶ art. 8 CEDO; ▶ art. 7 CDFUE; ▶ art. 4 din O.U.G. nr. 13/2013 privind serviciile poştale (M. Of. nr. 139 din 15 martie 2013).

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (9) prin O.U.G. nr. 18/2016 are în vedere clarificarea trimiterii la prevederile art. 144, text de lege care reglementează două termene, cu durată diferită.

Art. 148.[2] **Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală şi a colaboratorilor.** (1) Autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire se poate dispune de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, pe o perioadă de maximum 60 de zile, dacă:

a)[3] există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal şi de alte legi speciale, precum şi în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiunilor privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracțiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, şantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa

[1] Alin. (9) al art. 147 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 24 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Art. 148 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 93 din Legea nr. 255/2013.
[3] Lit. a) de la alin. (1) al art. 148 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 25 din O.U.G. nr. 18/2016.

închisorii de 7 ani sau mai mare ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Măsura se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2):

a) indicarea activităților pe care investigatorul sub acoperire este autorizat să le desfășoare;

b) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

c) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire.

(3) În cazul în care procurorul apreciază că este necesar ca investigatorul sub acoperire să poată folosi dispozitive tehnice pentru a obține fotografii sau înregistrări audio și video, sesizează judecătorul de drepturi și libertăți în vederea emiterii mandatului de supraveghere tehnică. Dispozițiile art. 141 se aplică în mod corespunzător.

(4) Investigatorii sub acoperire sunt lucrători operativi din cadrul poliției judiciare. În cazul investigării infracțiunilor contra securității naționale și infracțiunilor de terorism pot fi folosiți ca investigatori sub acoperire și lucrători operativi din cadrul organelor de stat care desfășoară, potrivit legii, activități de informații în vederea asigurării securității naționale.

(5) Investigatorul sub acoperire culege date și informații în baza ordonanței emise potrivit alin. (1)-(3), pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, întocmind un proces-verbal.

(6) În cazul în care desfășurarea activității investigatorului impune participarea autorizată la anumite activități, procurorul procedează potrivit dispozițiilor art. 150.

(7) Organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziția investigatorului sub acoperire orice înscrisuri ori obiecte necesare pentru desfășurarea activității autorizate. Activitatea persoanei care pune la dispoziție sau folosește înscrisurile ori obiectele nu constituie infracțiune.

(8) Investigatorii sub acoperire pot fi audiați ca martori în cadrul procesului penal în aceleași condiții ca și martorii amenințați.

(9)[1] Durata măsurii poate fi prelungită pentru motive temeinic justificate, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile. Durata totală a măsurii, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană, nu poate depăși un an, cu excepția infracțiunilor contra vieții, securității naționale, infracțiunilor de trafic de droguri, nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea

[1] Alin. (9) al art. 148 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 26 din O.U.G. nr. 18/2016.

persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, precum şi infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene.

(10) În situații excepționale, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), iar folosirea investigatorului sub acoperire nu este suficientă pentru obținerea datelor sau informațiilor ori nu este posibilă, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate autoriza folosirea unui colaborator, căruia îi poate fi atribuită o altă identitate decât cea reală. Dispozițiile alin. (2)-(3) şi (5)-(9) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 224[1], art. 224[2] şi art. 224[3] CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 20-22 din Legea nr. 39/2003 privind prevenirea şi combaterea criminalității organizate (M. Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003); ► art. 181 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

✍ Cu privire la folosirea declarațiilor investigatorilor sub acoperire şi ale colaboratorilor, a se vedea şi *supra*, art. 103.

ADNOTĂRI

Referitor la modificarea lit. a) de la alin. (1) al art. 148, a se vedea *supra*, adnotarea de la art. 139.

Art. 149.[1] **Măsurile de protecție a investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor.** (1) Identitatea reală a investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor cu o altă identitate decât cea reală nu poate fi dezvăluită.

(2) Procurorul, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată are dreptul de a cunoaşte adevărata identitate a investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului, cu respectarea secretului profesional.

(3) Investigatorul sub acoperire, colaboratorul, informatorul, precum şi membrii de familie ai acestora sau alte persoane supuse amenințărilor, intimidărilor sau actelor de violență, în legătură cu activitatea desfăşurată de investigatorul sub acoperire, informator sau colaborator, pot beneficia de măsuri specifice de protecție a martorilor, potrivit legii.

Reglementarea anterioară: art. 224[4] CPP 1968.

✍ A se vedea şi *supra*, art. 103.

[1] Art. 149 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 94 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Mihail Sorin Sapunarescu c. Germaniei*. Audierea poliţistului care îl supraveghea pe informator. Curtea observă că, urmare a deciziei Ministerului de Interne de a nu îi acorda permisiunea lui „VP 1" de a depune mărturie în instanţă, în niciun moment reclamantul nu a putut interoga sau determina examinarea în persoană a martorului anonim, principalul martor al acuzării. Dovedind că integritatea fizică a martorului a fost pusă în pericol din cauza ameninţărilor reclamantului împotriva lui, autorităţile au prezentat, astfel, motive relevante şi suficiente pentru a menţine secretă identitatea informatorului „VP 1".

Neajunsurile în care a lucrat apărarea în cauză au fost parţial contrabalansate de tribunalul regional, care a permis ca unele întrebări să fie prezentate ofiţerului de poliţie care îl supraveghea pe „VP 1", la cererea reclamantului, iar răspunsurile date de „VP 1" au fost citite ulterior în instanţa de judecată. Este adevărat că tribunalul regional a refuzat să transmită informatorului „VP 1" o altă întrebare cu privire la identitatea lui „X" şi, în consecinţă, a făcut, de asemenea, imposibilă citarea lui „X", nu în ultimul rând pentru că, din cauza interdicţiei lui „VP 1" de a depune mărturie în instanţă, aceasta nu avea mijloace de a-l determina să dezvăluie identitatea lui „X". Curtea constată că tribunalul regional a susţinut în mod convingător că interogarea lui „X" ar conduce la divulgarea identităţii lui „VP 1", care, aşa cum a constatat mai sus, ar putea să rămână secretă, în scopul de a proteja integritatea lui fizică. (...)

Având în vedere toate dovezile disponibile instanţelor naţionale, Curtea constată că totuşi condamnarea reclamantului nu poate fi considerată ca fiind bazată într-o măsură decisivă pe depoziţiile lui „VP 1". (...) Totuşi, Curtea observă, în acest sens, că tribunalul regional nu numai că a tratat în mod distinct şi cu precauţie motivele prezentate de „VP 1", fiind conştient de posibilităţile restrânse de a verifica veridicitatea declaraţiilor martorilor care nu pot fi decât citite în instanţă, ci, pentru a evalua credibilitatea informatorului cât mai mult posibil, inclusiv declaraţia că nu el a provocat afacerea cu droguri, tribunalul regional a pus întrebări ofiţerului de poliţie care îl supravegherea în persoană. (...)

Având în vedere modul în care a fost obţinută dovada în procedura în ansamblu, Curtea, prin urmare, constată că dreptul la apărare nu a fost limitat într-o măsură incompatibilă cu garanţiile art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d). Nu se poate, prin urmare, constata că procesul reclamantului ca un întreg ar fi fost neechitabil *(dec. din 11 septembrie 2006, www.echr.coe.int)*.

Art. 150.[1] **Participarea autorizată la anumite activităţi.** (1) Participarea autorizată la anumite activităţi în condiţiile art. 138 alin. (11) se poate dispune de către procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, pe o perioadă de maximum 60 de zile, dacă:

a)[2] există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni de trafic de droguri, de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracţiuni privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau

[1] Art. 150 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 95 din Legea nr. 255/2013.
[2] Lit. a) de la alin. (1) al art. 150 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 27 din O.U.G. nr. 18/2016.

asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, unei infracțiuni care se săvârşeşte prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, şantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție şi al infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene sau în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare ori dacă există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale care au legătură, potrivit art. 43, cu infracțiunile enumerate mai sus;

b) măsura este necesară şi proporțională cu restrângerea drepturilor şi libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Măsura se dispune de către procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2):

a) indicarea activităților autorizate;

b) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

c) persoana care desfăşoară activitățile autorizate.

(3) Activitățile autorizate pot fi desfăşurate de un organ de cercetare penală, de un investigator cu identitate reală, de un investigator sub acoperire sau de un colaborator.

(4) Desfăşurarea activităților autorizate de către persoana prevăzută la alin. (2) lit. c) nu constituie contravenție sau infracțiune.

(5) Punerea în executare a acestor măsuri se consemnează într-un proces-verbal care conține: datele la care măsura a început şi s-a încheiat, date cu privire la persoanele care au desfăşurat activitățile autorizate, descrierea dispozitivelor tehnice utilizate în cazul în care s-a autorizat de către judecătorul de drepturi şi libertăți, folosirea mijloacelor tehnice de supraveghere, identitatea persoanelor cu privire la care a fost pusă în aplicare măsura.

(6) Persoana care a desfăşurat activitățile autorizate poate fi audiată ca martor în cadrul procesului penal, cu respectarea dispozițiilor privind audierea martorilor amenințați, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară.

(7) Organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziția persoanei care desfăşoară activitățile autorizate orice înscrisuri sau obiecte necesare pentru desfăşurarea activității autorizate. Persoana care pune la dispoziție sau foloseşte înscrisurile ori obiectele nu va comite o infracțiune prin desfăşurarea acestor activități, în cazul în care acestea constituie infracțiuni.

(8) Măsura dispusă poate fi prelungită de către procuror, pentru motive temeinic justificate, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), fiecare prelungire neputând depăşi 60 de zile.

(9) Durata totală a măsurii, cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă, nu poate depăşi un an.

ADNOTĂRI

Referitor la modificarea lit. a) de la alin. (1) al art. 150, a se vedea *supra*, adnotarea de la art. 139.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Provocarea din partea agenților statului. Modalități. Provocarea din partea agenților statului poate avea loc prin desfășurarea activităților investigatorilor sub acoperire sau a investigatorilor cu identitate reală, cu depășirea limitelor cadrului legal, dar și prin utilizarea unui denunțător, care acționează potrivit îndrumărilor unor agenți ai statului. Organizarea flagrantului sau procedura de simulare a comportamentului infracțional de către cel ce acționează sub îndrumarea autorităților reprezintă tehnici specifice de investigație ce nu pot fi folosite pentru a provoca sau instiga la săvârșirea unei fapte penale căreia nu îi corespunde încă o rezoluție infracțională sau a instiga o persoană care a renunțat la planul de a comite o infracțiune. Se comite o instigare ori de câte ori organele de urmărire penală nu se limitează la a cerceta în mod pasiv activitatea infracțională, ci exercită o asemenea influență asupra persoanei vizate, încât să determine săvârșirea unei fapte penale care, fără această intervenție, nu ar fi fost săvârșită, cu scopul de a constata o infracțiune, respectiv de a obține probe și de a declanșa urmărirea penală. Legislația română nu prevede o definiție a acestei provocări, dar, pe baza art. 68 alin. (2) CPP [*din 1968 – n.a.*] și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, s-a reținut existența acesteia atunci când situația presupus infracțională tinde să fie probată prin solicitarea emanând de la o persoană ce avea sarcina să descopere infracțiunea sau când există o invitație directă la comiterea unei infracțiuni din partea unui denunțător ori a unui martor anonim, constatându-se lipsa oricărui indiciu obiectiv că fapta ar fi fost săvârșită fără această intervenție *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2610 din 18 septembrie 2014, www.scj.ro)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

2. A se vedea *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 404/A din 27 noiembrie 2014, www.scj.ro, supra*, la art. 139.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cu privire la abordarea de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a chestiunilor legate de provocarea săvârșirii unei infracțiuni, a se vedea *cauzele Lagutin și alții c. Rusiei, hot. din 24 aprilie 2014, www.echr.coe.int, Ramanauskas c. Lituaniei (Marea Cameră), hot. din 5 februarie 2008, www.echr.coe.int* și *Pareniuc c. Republicii Moldova, hot. din 1 iulie 2014, www.echr.coe.int, supra*, la art. 101, precum și *cauzele Ali c. României, hot. din 9 noiembrie 2010, www.echr.coe.int* și *Constantin și Stoian c. României, hot. din 29 septembrie 2009, M. Of. nr. 169 din 16 martie 2010, supra*, nr. 1 și nr. 2 de la art. 103.

Art. 151. Livrarea supravegheată. (1)[1] Livrarea supravegheată poate fi autorizată, prin ordonanță, de către procurorul care supraveghează sau efectuează

[1] Alin. (1) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 28 din O.U.G. nr. 18/2016.

urmărirea penală, la solicitarea instituțiilor sau organelor competente, cu sau fără sustragerea ori substituirea totală sau parțială a bunurilor care fac obiectul livrării.

(2) Livrarea supravegheată poate fi autorizată numai în următoarele cazuri:

a) dacă descoperirea sau arestarea persoanelor implicate în transportul ilegal de droguri, arme, obiecte furate, materiale explozive, nucleare, alte materiale radioactive, sume de bani şi alte obiecte care rezultă din activități ilicite ori obiecte utilizate în scopul comiterii de infracțiuni nu ar putea fi făcută în alt mod sau ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

b) dacă descoperirea ori dovedirea infracțiunilor săvârşite în legătură cu livrarea de transporturi ilegale sau suspecte ar fi imposibilă ori foarte dificilă în alt mod.

(2¹)[1] Livrarea supravegheată poate fi realizată pe teritoriul țării numai dacă procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală se asigură că autoritățile care au, potrivit legii, atribuții în legătură cu verificarea sau supravegherea intrării, circulației sau ieşirii de pe teritoriul țării a bunurilor vizate:

a) păstrează confidențialitatea activităților desfăşurate;

b) garantează supravegherea permanentă a transportului ilegal sau suspect.

(3)[2] În situația în care livrarea supravegheată presupune activități transfrontaliere, aceasta poate fi realizată numai dacă procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală ia măsuri şi se asigură ca autoritățile statelor tranzitate:

a) să fie de acord cu intrarea pe teritoriul acestora a transportului ilegal sau suspect şi cu ieşirea acestuia de pe teritoriul statului;

b) să garanteze faptul că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de către autoritățile competente;

c) să garanteze faptul că procurorul, organele de poliție sau alte autorități de stat competente sunt înştiințate în ceea ce priveşte rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracțiuni care au constituit obiectul metodei speciale de cercetare la care se face referire la alin. (1).

(4) Dispozițiile alin. (3) nu se aplică în cazul în care un tratat internațional la care România este parte are dispoziții contrare.

(5)[3] Pentru fiecare livrare supravegheată procurorul emite câte o ordonanță, care trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2):

a) numele suspectului sau inculpatului, dacă sunt cunoscute;

b) motivele concrete care justifică măsura;

c) indicarea bunurilor care fac obiectul livrării supravegheate şi a dovezilor din care rezultă caracterul ilicit al acestora, a bunurilor care urmează a fi sustrase sau substituite, precum şi a bunurilor care urmează a le înlocui pe acestea, după caz;

d) timpul şi locul efectuării livrării sau, după caz, itinerarul ce urmează a fi parcurs în vederea efectuării livrării, dacă acestea sunt cunoscute;

e) modalitățile în care va fi efectuată supravegherea;

f) datele de identificare a persoanelor autorizate să supravegheze livrarea.

[1] Alin. (2¹) al art. 151 a fost introdus prin art. II pct. 29 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (3) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 30 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (5) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 30 din O.U.G. nr. 18/2016.

(6) Livrarea supravegheată este pusă în aplicare de către poliție sau de altă autoritate competentă. Procurorul stabilește, coordonează și controlează modul de punere în aplicare a livrării supravegheate.

(7) Punerea în aplicare a livrării supravegheate nu constituie infracțiune.

(8)[1] Organele prevăzute la alin. (6) au obligația de a întocmi, la finalizarea livrării supravegheate pe teritoriul României, un proces-verbal cu privire la activitățile desfășurate, pe care îl înaintează procurorului.

Legislație conexă: art. 180 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

ADNOTĂRI

Instituția livrării supravegheate, astfel cum a fost modificată prin O.U.G. nr. 18/2016, are în vedere o reașezare mai coerentă a acestei tehnici de supraveghere și cercetare, pe de o parte, prin reglementarea situației când are loc și exclusiv pe teritoriul țării, spre deosebire de textul anterior, care nu era explicit pentru această ipoteză și detalia situațiile transfrontaliere, iar, pe de altă parte, prin reglementarea explicită a posibilității sustragerii ori substituirii totale sau parțiale a bunurilor care fac obiectul livrării.

Art. 152.[2] **Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului**[3]. (1) Organele de urmărire penală, cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți, pot solicita date de trafic și localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului dacă sunt îndeplinite, cumulativ, următoarele condiții:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) sau a unei infracțiuni de concurență neloială, de evadare, de fals în înscrisuri, infracțiuni privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, a unei infracțiuni privind nerespectarea dispozițiilor privind introducerea în țară de deșeuri și reziduuri, a unei infracțiuni privind organizarea și exploatarea jocurilor de noroc ori a unei infracțiuni privind regimul juridic al precursorilor de droguri, și infracțiuni referitoare la operațiuni cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive asemănătoare celor determinate de substanțele și produsele stupefiante sau psihotrope;

b) există temeiuri justificate pentru a se crede că datele solicitate constituie probe;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

d) măsura este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii.

[1] Alin. (8) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 96 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 152 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 97 din Legea nr. 255/2013.
[3] Denumirea marginală și alin. (1) ale art. 152 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, prin încheiere motivată, în camera de consiliu.

(3) Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului care colaborează cu organele de urmărire penală au obligația de a păstra secretul operațiunii efectuate.

Legislație conexă: Legea nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice (M. Of. nr. 1101 din 25 noiembrie 2004).

ADNOTĂRI

În contextul hotărârii preliminare pronunțate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene de invalidare a Directivei 2006/24/CE privind reținerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele și servicii de comunicații electronice destinate publicului și de modificare a Directivei 2002/58/CE și în conformitate cu Decizia Curții Constituționale nr. 440/2014, s-au operat modificări la articolele privind punerea la dispoziția organelor judiciare a datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului. Textele sporesc garanțiile procesual penale ale instituției reglementate în cod, în sensul enumerării infracțiunilor pentru care se poate dispune măsura și al reluării condițiilor de proporționalitate.

Se elimină, totodată, referirea expresă la legea specială în materie – Legea nr. 82/2012 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, ale cărei dispoziții și-au încetat, de altfel, efectele ca urmare a declarării neconstituționalității lor prin decizia Curții Constituționale menționată. Astfel, legea specială în baza căreia furnizorii rețin datele cu caracter personal este Legea nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, cu modificările și completările ulterioare, inclusiv cele aduse recent prin Legea nr. 235/2015. Condițiile în care organele judiciare au acces la aceste date sunt cele cuprinse la art. 138 și urm. CPP.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Listinguri convorbiri telefonice. Excepție de neconstituționalitate admisă. 53. Procedând la efectuarea controlului de constituționalitate al Legii nr. 82/2012 [*Legea nr. 82/2012 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului – n.a.*], Curtea constată că prevederile art. 26, art. 28 și art. 30 din Constituție reglementează dreptul la viață intimă, familială și privată, secretul corespondenței, precum și libertatea de exprimare, condiții în care obiectul de reglementare al legii criticate intră în sfera de protecție a acestor texte constituționale. Legea criticată, antamând probleme ce țin de protecția drepturilor constituționale invocate, reprezintă o intervenție legislativă în sfera acestora, motivată chiar de scopul acestei legi, care coincide, la nivel național, cu cel al Directivei 2006/24/CE [*Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea*

serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice – n.a.] și constă în prevenirea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor grave de către organele de urmărire penală, instanțele de judecată și organele de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale, scop pe deplin realizat prin legea supusă controlului de constituționalitate.

54. Analizând dispozițiile Legii nr. 82/2012, precum și considerentele de principiu cuprinse în Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 8 aprilie 2014, prin care Directiva 2006/24/CE a fost declarată nevalidă, și în Decizia Curții Constituționale nr. 1258 din 8 octombrie 2009, Curtea reține că acestea sunt aplicabile, în principiu, și Legii nr. 82/2012. (...)

80. Referitor la critica de neconstituționalitate formulată cu privire la prevederile art. 152 CPP, Curtea reține că textul criticat nu reglementează procedura de reținere și stocare a datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului de a reține datele generate sau prelucrate, ci doar stabilește procedura de autorizare prealabilă, de către judecătorul de drepturi și libertăți, a solicitării adresate acestor furnizori de către organele de urmărire penală, în vederea accesării și utilizării datelor reținute. Acest text care reglementează una dintre metodele speciale de supraveghere sau cercetare prevăzute de Titlul IV, Capitolul IV din Codul de procedură penală este cel care asigură controlul judecătoresc asupra activităților reglementate de lege, constituind tocmai garanția procedurală a dreptului la viața intimă, familială și privată, prevăzut la art. 26 din Constituție, invocat în susținerea excepției de neconstituționalitate. Este evident că, în condițiile inexistenței unei legi care să reglementeze procedura reținerii și stocării datelor, art. 152 CPP rămâne fără aplicabilitate practică, dar această împrejurare nu se constituie într-un viciu de neconstituționalitate, textul urmând a deveni incident imediat ce este adoptată o nouă lege referitoare la reținerea datelor.

81. Așa fiind, Curtea apreciază că dispozițiile art. 152 CPP nu încalcă prevederile Constituției, astfel încât critica având acest obiect urmează a fi respinsă ca neîntemeiată *(dec. nr. 440 din 8 iulie 2014, M. Of. nr. 653 din 4 septembrie 2014)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Malone c. Regatului Unit* (Plen). Listarea informațiilor reținute de operatorii de telecomunicații. 83. Procesul cunoscut sub numele de „contorizare" implică utilizarea unui dispozitiv (un contor cuplat la o imprimantă) care înregistrează numerele apelate de pe un anumit telefon și ora și durata fiecărui apel (...). La efectuarea unor astfel de înregistrări, Oficiul Poștal – acum British Telecommunications – face uz numai de semnalele trimise către ea însăși ca furnizor de servicii de telefonie și nu monitorizează sau interceptează sub nicio formă convorbirilor telefonice. De aici Guvernul a ajuns la concluzia că această contorizare, spre deosebire de interceptarea comunicațiilor, nu implică o ingerință față de un drept garantat de art. 8.

84. (...) Un contor cuplat la o imprimantă înregistrează informații pe care un furnizor de servicii de telefonie ar putea, în principiu, să le obțină în mod legitim, în special pentru a se asigura că abonatul este facturat corect sau pentru a investiga plângerile ori eventualele abuzuri ale serviciului. Prin însăși natura sa, contorizarea trebuie să se distingă de interceptarea comunicațiilor, care nu este de dorit și este nelegitimă într-o

societate democratică, cu excepţia cazului în care se justifică. Curtea nu acceptă totuşi că utilizarea datelor obţinute din contorizare, indiferent de circumstanţe şi scopuri, nu poate da naştere unei analize din perspectiva art. 8. Înregistrările contorizării conţin informaţii, în special numărul apelat, care este parte integrantă a comunicărilor efectuate prin telefon. În consecinţă, transmiterea acestor informaţii la poliţie, fără consimţământul abonatului, constituie, în opinia Curţii, o ingerinţă în dreptul garantat de art. 8.

85. (...) Plângerile cu privire la contorizare sunt în strânsă legătură cu plângerile privind interceptarea comunicaţiilor. Chestiunea pe care Curtea trebuie să o tranşeze în această materie se limitează, ea însăşi, la furnizarea înregistrărilor contorizării către poliţie, „în contextul general al unei anchete penale", împreună cu cadrul legal şi administrativ relevant (...).

86. În Anglia şi Ţara Galilor, deşi poliţia nu are nicio competenţă, în absenţa unei citaţii (*subpoena*), pentru a obliga prezentarea înregistrărilor contorizării, există o practică prin care Poşta oferă ocazional astfel de înregistrări, la cererea poliţiei, în cazul în care informaţia este esenţială pentru anchetele în legătură cu infracţiunile grave, atunci când informaţiile nu pot fi obţinute din alte surse (...). Reclamantul, suspectat a fi primit bunuri furate, a fost, se poate presupune, un membru al categoriei de persoane potenţial susceptibile de a fi afectate în mod direct de această practică. Prin urmare, reclamantul poate pretinde, în sensul art. 25 din Convenţie, că este o „victimă" a unei încălcări a art. 8 din cauza existenţei acestei practici, dincolo de orice măsură concretă de punere în aplicare luată împotriva sa (...). Acest lucru este valabil, chiar dacă Guvernul a adus clarificări în sensul că, în fapt, poliţia nu a solicitat contorizarea telefonului său şi nici nu a întreprins percheziţii în baza vreunei liste de numere de telefon obţinute din contorizare (...).

87. (...) Pe de altă parte, nicio normă de drept intern nu prevede că este ilegal ca Poşta, în mod voluntar, să se conformeze unei cereri formulate de poliţie pentru a efectua şi pune la dispoziţie înregistrările contorizării (...). Totuşi, pe baza dovezilor prezentate în faţa Curţii, în afară de simpla lipsă de interdicţie, s-ar părea că nu există norme juridice cu privire la domeniul de aplicare şi modalităţile de exercitare a puterii discreţionare a autorităţilor publice. Prin urmare, deşi legală în ceea ce priveşte legislaţia internă, interferenţa rezultată din existenţa practicii în cauză nu a fost „în conformitate cu legea", în sensul parag. 2 al art. 8 *(hot. din 2 august 1984, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiţie a Uniunii Europene

2. Cauzele conexate C-293/12 şi C-594/12, *Digital Rights Ireland Ltd c. Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Commissioner of the Garda Síochána, Irlandei, The Attorney General, cu participarea Irish Human Rights Commission, Kärntner Landesregierung, Michael Seitlinger, Christof Tschohl şi alţii*. Reţinerea datelor cu caracter personal de către operatorii de telecomunicaţii. Invalidarea unei directive. 25. Obligaţia furnizorilor de servicii de comunicaţii electronice accesibile publicului sau de reţele de comunicaţii publice, prevăzută la art. 3 din Directiva 2006/24 [*Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicaţii electronice accesibile publicului sau de reţele de comunicaţii publice şi de modificare a Directivei 2002/58/CE – n.a.*], de a păstra datele enumerate la art. 5 din aceasta în scopul de a le pune, dacă este cazul, la dispoziţia autorităţilor naţionale competente ridică probleme cu privire la protecţia vieţii private şi

a comunicațiilor consacrată la art. 7 din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*], la protecția datelor cu caracter personal prevăzută la art. 8 din aceasta, precum și cu privire la respectarea libertății de exprimare garantate de art. 11 din Cartă.

26. În această privință, trebuie arătat că datele pe care trebuie să le păstreze furnizorii de servicii de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice, în temeiul art. 3 și art. 5 din Directiva 2006/24, sunt, printre altele, datele necesare pentru urmărirea și identificarea sursei unei comunicații și a destinației acesteia, pentru identificarea datei, a orei, a duratei și a tipului unei comunicații, pentru identificarea echipamentului de comunicație al utilizatorilor, precum și pentru localizarea echipamentului de comunicație mobilă, date care includ, printre altele, numele și adresa abonatului sau ale utilizatorului înregistrat, numărul de telefon al apelantului și numărul apelat, precum și o adresă IP pentru serviciile de internet. Aceste date permit în special stabilirea persoanei cu care a comunicat un abonat sau un utilizator înregistrat și prin ce mijloace, precum și stabilirea duratei comunicației și a locului de unde a fost inițiată aceasta. În plus, cu ajutorul datelor în cauză se poate cunoaște frecvența comunicațiilor abonatului sau ale utilizatorului înregistrat cu anumite persoane într-o perioadă determinată.

27. Considerate în ansamblu, datele respective pot permite deducerea unor concluzii foarte precise privind viața privată a persoanelor ale căror date au fost păstrate, precum obiceiurile din viața cotidiană, locurile de ședere permanente sau temporare, deplasările zilnice sau alte deplasări, activitățile desfășurate, relațiile sociale ale acestor persoane și mediile sociale frecventate de ele.

28. În astfel de împrejurări, chiar dacă, astfel cum decurge din art. 1 alin. (2) și din art. 5 alin. (2), Directiva 2006/24 nu autorizează păstrarea conținutului comunicației și a informațiilor consultate prin utilizarea unei rețele de comunicații electronice, nu este exclusă posibilitatea ca păstrarea datelor în cauză să aibă un efect asupra utilizării de către abonați sau de către utilizatorii înregistrați a mijloacelor de comunicare prevăzute de această directivă și, în consecință, asupra exercitării de către aceștia din urmă a libertății lor de exprimare, garantată de art. 11 din Cartă.

29. Păstrarea datelor în scopul de a asigura eventualul acces al autorităților naționale competente la acestea, astfel cum este prevăzută de Directiva 2006/24, privește în mod direct și specific viața privată și, astfel, drepturile garantate de art. 7 din Cartă. În plus, o astfel de păstrare a datelor intră, de asemenea, sub incidența art. 8 din Cartă, întrucât constituie o prelucrare a datelor cu caracter personal în sensul acestui articol și trebuie, prin urmare, să îndeplinească în mod necesar cerințele de protecție a datelor care decurg din articolul menționat. (...)

34. Rezultă de aici că obligația impusă de art. 3 și art. 6 din Directiva 2006/24 furnizorilor de servicii de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice de a păstra pentru o anumită perioadă date referitoare la viața privată a unei persoane și la comunicațiile sale, precum cele prevăzute la art. 5 din această directivă, constituie *per se* o ingerință în drepturile garantate de art. 7 din Cartă. (...)

37. Trebuie să se constate că ingerința în drepturile fundamentale consacrate la art. 7 și art. 8 din Cartă cauzată de Directiva 2006/24 este, astfel cum a arătat și avocatul general în special la §§ 77 și 80 din concluzii, de o mare amploare și trebuie considerată ca fiind deosebit de gravă. În plus, împrejurarea că păstrarea datelor și utilizarea lor ulterioară sunt efectuate fără ca abonatul sau utilizatorul înregistrat să fie informați cu privire la aceasta este susceptibilă să genereze în mintea persoanelor vizate, astfel cum a arătat

avocatul general la §§ 52 şi 72 din concluzii, sentimentul că viaţa lor privată face obiectul unei supravegheri constante. (...)

42. Reiese din jurisprudenţa Curţii că combaterea terorismului internaţional pentru menţinerea păcii şi a securităţii internaţionale constituie un obiectiv de interes general al Uniunii. Acelaşi lucru este valabil în ceea ce priveşte combaterea criminalităţii grave în scopul garantării siguranţei publice. Pe de altă parte, trebuie arătat în această privinţă că art. 6 din Cartă prevede dreptul oricărei persoane nu doar la libertate, ci şi la siguranţă. (...)

44. Trebuie să se constate, aşadar, că păstrarea datelor pentru a permite autorităţilor naţionale competente să dispună de un eventual acces la acestea, astfel cum este impusă de Directiva 2006/24, răspunde efectiv unui obiectiv de interes general. (...)

48. În speţă, ţinând seama, pe de o parte, de rolul important pe care îl are protecţia datelor cu caracter personal în lumina dreptului fundamental la respectarea vieţii private şi, pe de altă parte, de amploarea şi de gravitatea ingerinţei în acest drept cauzate de Directiva 2006/24, puterea de apreciere a legiuitorului Uniunii este redusă, astfel încât este necesară efectuarea unui control strict. (...)

54. Astfel, reglementarea Uniunii în cauză trebuie să prevadă norme clare şi precise care să reglementeze conţinutul şi aplicarea măsurii respective şi să impună o serie de cerinţe minime, astfel încât persoanele ale căror date au fost păstrate să dispună de garanţii suficiente care să permită protejarea în mod eficient a datelor lor cu caracter personal împotriva riscurilor de abuz, precum şi împotriva oricărui acces şi a oricărei utilizări ilicite a acestor date. (...)

57. În această privinţă, este necesar să se constate în primul rând că Directiva 2006/24 acoperă în mod generalizat toate persoanele şi toate mijloacele de comunicare electronică, precum şi ansamblul datelor de trafic, fără a face vreo diferenţiere, limitare sau excepţie în funcţie de obiectivul combaterii infracţiunilor grave. (...)

59. Pe de altă parte, deşi urmăreşte să contribuie la combaterea criminalităţii grave, directiva menţionată nu impune existenţa unei relaţii între datele a căror păstrare este prevăzută şi o ameninţare pentru siguranţa publică şi în special aceasta nu se limitează la păstrarea fie a unor date aferente unei perioade temporale şi/sau unei zone geografice determinate şi/sau unui cerc de persoane determinate care ar putea fi implicate, într-un mod sau altul, în săvârşirea unei infracţiuni grave, fie a unor date referitoare la persoane care ar putea contribui, pentru alte motive, prin păstrarea datelor lor, la prevenirea, la detectarea sau la urmărirea penală a infracţiunilor grave.

60. În al doilea rând, la această lipsă generală de limite se adaugă faptul că Directiva 2006/24 nu prevede niciun criteriu obiectiv care să permită delimitarea accesului autorităţilor naţionale competente la date şi utilizarea lor ulterioară în scopul prevenirii, detectării sau urmăririi penale în legătură cu infracţiuni care, având în vedere amploarea şi gravitatea ingerinţei în drepturile fundamentale consacrate la art. 7 şi art. 8 din Cartă, pot fi considerate ca fiind suficient de grave pentru a justifica o astfel de ingerinţă.

61. În plus, în ceea ce priveşte accesul autorităţilor naţionale competente la date şi utilizarea lor ulterioară, Directiva 2006/24 nu conţine condiţiile materiale şi procedurale aferente.

62. În special, Directiva 2006/24 nu prevede niciun criteriu obiectiv care să permită limitarea numărului de persoane ce dispun de autorizaţia de acces şi de utilizare ulterioară a datelor păstrate la strictul necesar în lumina obiectivului urmărit. Mai ales, accesul la datele păstrate de autorităţile naţionale competente nu este condiţionat de un control

prealabil efectuat fie de o instanță, fie de o entitate administrativă independentă prin a căror decizie se urmărește limitarea accesului la date și a utilizării lor la ceea ce este strict necesar în vederea atingerii obiectivului urmărit și care este adoptată în urma unei cereri motivate a acestor autorități formulate în cadrul procedurilor de prevenire, de detectare sau de urmărire penală. În directivă nu s-a prevăzut nicio obligație precisă a statelor membre privind stabilirea unor astfel de limitări.

63. În al treilea rând, în ceea ce privește durata de păstrare a datelor, Directiva 2006/24 impune, la art. 6, păstrarea acestora pentru o perioadă de cel puțin șase luni, fără a se face vreo distincție între categoriile de date prevăzute la art. 5 din această directivă în funcție de utilitatea lor eventuală în scopul realizării obiectivului urmărit sau în funcție de persoanele vizate.

64. În plus, durata respectivă este de minimum 6 luni și maximum 24 de luni, fără a se preciza că stabilirea duratei de păstrare trebuie să fie întemeiată pe criterii obiective pentru a garanta limitarea acesteia la strictul necesar.

65. Din cele ce precedă rezultă că Directiva 2006/24 nu prevede norme clare și precise care reglementează întinderea ingerinței în drepturile fundamentale consacrate la art. 7 și art. 8 din Cartă. Prin urmare, trebuie să se constate că această directivă conține o ingerință în aceste drepturi fundamentale, care este de o mare amploare și de o gravitate deosebită în ordinea juridică a Uniunii, fără ca o astfel de ingerință să fie încadrată în mod precis de dispoziții care să permită garantarea faptului că ea este limitată efectiv la strictul necesar. (...)

69. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se considere că, prin adoptarea Directivei 2006/24, legiuitorul Uniunii a depășit limitele impuse de respectarea principiului proporționalității în lumina art. 7 și art. 8 și a art. 52 alin. (1) din Cartă. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE este nevalidă *(hot. din 8 aprilie 2014, curia.europa.eu)*.

3. Cauza C-131/12, *Google Spain SL și Google Inc. c. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) și Mario Costeja González*. Obligațiile administratorilor de site-uri. 28. Trebuie constatat că, prin explorarea în mod automat, constant și sistematic a internetului în căutarea informațiilor publicate acolo, operatorul unui motor de căutare „colectează" astfel de date, pe care apoi le „extrage", le „înregistrează" și le „organizează" în cadrul programelor sale de indexare, le „stochează" pe serverele sale și, după caz, le „dezvăluie" și le pune la dispoziția utilizatorilor săi sub forma unor liste cu rezultatele căutărilor acestora. Întrucât aceste operațiuni sunt menționate în mod explicit și necondiționat la art. 2 lit. (b) din Directiva 95/46 [*Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date – n.a.*], ele trebuie calificate drept „prelucrare" în sensul acestei dispoziții, fiind lipsit de relevanță faptul că operatorul motorului de căutare aplică aceleași operațiuni și altor tipuri de informații și nu face distincție între acestea și datele cu caracter personal. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară: (...)

3) Art. 12 lit. (b) şi art. 14 primul paragraf lit. (a) din Directiva 95/46 trebuie interpretate în sensul că, pentru respectarea drepturilor prevăzute de aceste dispoziţii şi în măsura în care condiţiile prevăzute de acestea sunt îndeplinite efectiv, operatorul unui motor de căutare este obligat să elimine de pe lista de rezultate, afişată în urma unei căutări efectuate plecând de la numele unei persoane, linkurile către paginile web publicate de terţi şi care conţin informaţii referitoare la această persoană şi în ipoteza în care acest nume sau aceste informaţii nu sunt şterse în prealabil sau simultan de pe paginile web respective, iar aceasta, dacă este cazul, chiar dacă publicarea lor în sine pe paginile menţionate este licită.

4) Art. 12 lit. (b) şi art. 14 primul paragraf lit. (a) din Directiva 95/46 trebuie interpretate în sensul că, în cadrul aprecierii condiţiilor de aplicare a acestor dispoziţii, trebuie să se examineze în special dacă persoana vizată are dreptul ca informaţia respectivă referitoare la persoana sa să nu mai fie, în stadiul actual, asociată cu numele său de o listă de rezultate, afişată în urma unei căutări efectuate plecând de la numele său, fără însă ca constatarea unui asemenea drept să presupună ca includerea informaţiei respective pe această listă să cauzeze un prejudiciu acestei persoane. Întrucât persoana vizată poate, având în vedere drepturile sale fundamentale prevăzute la art. 7 şi art. 8 din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*], să solicite ca informaţia în cauză să nu mai fie pusă la dispoziţia marelui public prin intermediul includerii sale într-o asemenea listă de rezultate, aceste drepturi prevalează în principiu nu numai asupra interesului economic al operatorului motorului de căutare, ci şi asupra interesului acestui public de a avea acces la informaţia respectivă cu ocazia unei căutări referitoare la numele acestei persoane. Nu aceasta ar fi însă situaţia dacă ar reieşi că, din motive speciale, precum rolul jucat de persoana respectivă în viaţa publică, ingerinţa în drepturile sale fundamentale este justificată de interesul preponderent al publicului menţionat de a avea acces, prin intermediul acestei includeri, la informaţia în cauză *(hot. din 13 mai 2014, curia.europa.eu)*.

Art. 153.[1] **Obţinerea de date privind situaţia financiară a unei persoane.** (1)[2] Procurorul poate solicita unei instituţii de credit sau oricărei altei instituţii care deţine date privind situaţia financiară a unei persoane comunicarea datelor privind existenţa şi conţinutul conturilor unei persoane, în cazul în care există indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni şi există temeiuri pentru a se crede că datele solicitate constituie probe.

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) se dispune din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanţă care trebuie să cuprindă, în afara menţiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2): instituţia care este în posesia ori care are sub control datele, numele suspectului sau inculpatului, motivarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute la alin. (1), menţionarea obligaţiei instituţiei de a comunica imediat, în condiţii de confidenţialitate, datele solicitate.

(3) Instituţia prevăzută la alin. (1) este obligată să pună de îndată la dispoziţie datele solicitate.

[1] Art. 153 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 98 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 153 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 31 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut în vedere: eliminarea contradicției dintre cele două alineate ale textului, unul referindu-se la încuviințarea prealabilă a judecătorului, iar celălalt la cuprinsul ordonanței procurorului; corelarea acestor prevederi cu cele ale art. 138, astfel cum au fost modificate prin același act normativ, și cu cele ale art. 146[1], nou-introdus.

S-a ajuns astfel la situația firească în care un demers atât de puțin intruziv, încât a fost dat și în competența organelor fiscale (a se vedea, în acest sens, art. 61 CPF), se poate dispune de către procuror. Mai mult decât atât, se elimină astfel din cuprinsul reglementării ambiguitățile create de referirea la „încuviințarea prealabilă de către judecător", pentru care textul nu prevedea o procedură, precum și de sintagma imprecisă „alte situații financiare".

Capitolul V. Conservarea datelor informatice[1]

Art. 154.[2] **Conservarea datelor informatice.** (1) Dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, în scopul strângerii de probe ori identificării făptuitorului, suspectului sau a inculpatului, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate dispune conservarea imediată a anumitor date informatice, inclusiv a datelor referitoare la traficul informațional, care au fost stocate prin intermediul unui sistem informatic și care se află în posesia sau sub controlul unui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului, în cazul în care există pericolul pierderii sau modificării acestora.

(2) Conservarea se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, pe o durată de maximum 60 de zile, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2): furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului în posesia cărora se află datele informatice ori care le au sub control, numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut, descrierea datelor ce trebuie conservate, motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (1), durata pentru care a fost emisă, menționarea obligației persoanei sau furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorilor de servicii de comunicații electronice destinate publicului de a conserva imediat datele informatice indicate și de a le menține integritatea, în condiții de confidențialitate.

(3) Măsura conservării poate fi prelungită, pentru motive temeinic justificate, de procuror, o singură dată, pe o durată de maximum 30 de zile.

(4) Ordonanța procurorului se transmite, de îndată, oricărui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului în posesia căruia se află datele prevăzute la alin. (1) ori care le are sub control, acesta fiind obligat să le conserve imediat, în condiții de confidențialitate.

[1] Denumirea Capitolului V este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 99 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 154 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 100 din Legea nr. 255/2013.

(5) În cazul în care datele referitoare la traficul informațional se află în posesia mai multor furnizori de rețele publice de comunicații electronice ori furnizori de servicii de comunicații electronice destinate publicului, furnizorul în posesia sau sub controlul căruia se află datele informatice are obligația de a pune, de îndată, la dispoziția organului de urmărire penală informațiile necesare identificării celorlalți furnizori, în vederea cunoaşterii tuturor elementelor din lanțul de comunicare folosit.

(6) În termenul prevăzut la alin. (2) şi (3), procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate, cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăți, să solicite unui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului transmiterea datelor conservate potrivit legii ori poate dispune ridicarea acestei măsuri. Dispozițiile art. 170 alin. (2^1)-(2^5), alin. (4) şi (5) şi ale art. 171 se aplică în mod corespunzător.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăți se pronunță în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, prin încheiere motivată, în camera de consiliu.

(7^1)[1] Dispozițiile alin. (1)-(7) se aplică în mod corespunzător şi cu privire la datele informatice, inclusiv la datele referitoare la traficul informațional, stocate prin intermediul unui sistem informatic care se află în posesia sau sub controlul altor persoane.

(8) Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoştințeze, în scris, persoanele față de care se efectuează urmărirea penală şi ale căror date au fost conservate.

Reglementarea anterioară: art. 54 şi art. 55 din Legea nr. 161/2003, Titlul III.

Legislație conexă: Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001, ratificată prin Legea nr. 64/2004 (M. Of. nr. 343 din 20 aprilie 2004).

ADNOTĂRI

Cadrul legal privind conservarea datelor informatice se completează cu ipoteza în care aceste date ar fi în posesia unei persoane fizice, ipoteză existentă anterior în Legea nr. 161/2003, care însă nu fusese preluată în cod, deşi există o obligație internațională expresă în acest sens în Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *M.M. c. Olandei*. Interceptări realizate de particulari sub supravegherea poliției. 40. Cazul de față, similar cauzei *A. c. Franței*, se caracterizează prin faptul că poliția a pregătit o persoană particulară să strângă probe într-un dosar penal, Curtea nefiind convinsă de argumentul Guvernului că această din urmă persoană era cea care controla, în fapt, evenimentele. A accepta un astfel de argument ar echivala cu a permite autorităților de

[1] Alin. (7^1) al art. 154 a fost introdus prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

investigare să se sustragă de la responsabilităţilor lor în temeiul Convenţiei, prin utilizarea de agenţi privaţi (...).

41. Nu este necesar să se analizeze sugestia Guvernului că dna S. ar fi fost pe deplin îndreptăţită să îşi înregistreze apelurile telefonice primite de la reclamant, fără implicarea autorităţii publice, şi să folosească înregistrările aşa cum ar fi dorit, problema în acest caz fiind tocmai implicarea autorităţii publice (...).

42. (...) A avut loc, prin urmare, o „ingerinţă a autorităţii publice" în dreptul reclamantului la respectarea „corespondenţei" sale *(hot. din 8 aprilie 2003, www.echr.coe.int).*

Art. 155.[1] *Abrogat.*

Capitolul VI. Percheziţia şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri[2]

Art. 156. Dispoziţii comune. (1) Percheziţia poate fi domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul.

(2) Percheziţia se efectuează cu respectarea demnităţii, fără a constitui ingerinţă disproporţională în viaţa privată.

Reglementarea anterioară: art. 100 alin. (2) CPP 1968.

Legislaţie conexă: ► art. 23 alin. (2) şi art. 27 alin. (3) şi (4) CR; ► art. 8 CEDO; ► art. 7 CDFUE.

Secţiunea 1. Percheziţia domiciliară

Art. 157.[3] **Cazurile şi condiţiile în care se poate dispune percheziţia domiciliară.** (1) Percheziţia domiciliară ori a bunurilor aflate în domiciliu poate fi dispusă dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de către o persoană ori la deţinerea unor obiecte sau înscrisuri ce au legătură cu o infracţiune şi se presupune că percheziţia poate conduce la descoperirea şi strângerea probelor cu privire la această infracţiune, la conservarea urmelor săvârşirii infracţiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului.

(2) Prin *domiciliu* se înţelege o locuinţă sau orice spaţiu delimitat în orice mod ce aparţine ori este folosit de o persoană fizică sau juridică.

Reglementarea anterioară: art. 100 alin. (1) CPP 1968.

Art. 158. Procedura de emitere a mandatului de percheziţie domiciliară. (1) Percheziţia domiciliară poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare

[1] Art. 155 a fost abrogat prin art. 102 pct. 101 din Legea nr. 255/2013.
[2] Denumirea Capitolului VI este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 102 din Legea nr. 255/2013.
[3] Art. 157 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 103 din Legea nr. 255/2013.

în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. În cursul judecății, percheziția se dispune, din oficiu sau la cererea procurorului, de către instanța învestită cu judecarea cauzei.

(2) Cererea formulată de procuror trebuie să cuprindă:

a) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziția, iar dacă sunt suspiciuni rezonabile privind existența sau posibilitatea transferării probelor, datelor sau persoanelor căutate în locuri învecinate, descrierea acestor locuri;

b)[1] indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracțiuni sau cu privire la deținerea obiectelor ori înscrisurilor ce au legătură cu o infracțiune;

c) indicarea infracțiunii, a probelor sau a datelor din care rezultă că în locul în care se solicită efectuarea percheziției se află suspectul ori inculpatul sau pot fi descoperite probe cu privire la săvârşirea infracțiunii ori urme ale săvârşirii infracțiunii;

d)[2] numele, prenumele şi, dacă este necesar, descrierea suspectului sau inculpatului despre care se bănuieşte că se află în locul unde se efectuează percheziția, precum şi indicarea urmelor săvârşirii infracțiunii ori a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziționat.

(3) În cazul în care, în timpul efectuării percheziției, se constată că au fost transferate probe, date sau că persoanele căutate s-au ascuns în locuri învecinate, mandatul de percheziție este valabil, în condițiile legii, şi pentru aceste locuri. Continuarea efectuării percheziției în această situație se încuviințează de către procuror.

(4) Procurorul înaintează cererea împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi şi libertăți.

(5) Cererea prin care se solicită încuviințarea efectuării percheziției domiciliare se soluționează, în termen de 24 de ore, în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Judecătorul dispune, prin încheiere, admiterea cererii, atunci când este întemeiată, şi încuviințarea efectuării percheziției şi emite de îndată mandatul de percheziție. Întocmirea minutei este obligatorie.

(7) Încheierea instanței şi mandatul de percheziție trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a emis mandatul de percheziție;

d) perioada pentru care s-a emis mandatul, care nu poate depăşi 15 zile;

e) scopul pentru care a fost emis;

f) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziția sau, dacă este cazul, şi a locurilor învecinate acestuia;

g) numele sau denumirea persoanei la domiciliul, reşedința ori sediul căreia se efectuează percheziția, dacă este cunoscută;

h) numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

[1] Lit. b) de la alin. (2) al art. 158 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. d) de la alin. (2) al art. 158 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

i)[1] descrierea făptuitorului, suspectului sau inculpatului despre care se bănuieşte că se află în locul unde se efectuează percheziția, indicarea urmelor săvârşirii infracțiunii sau a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziționat;

j) mențiunea că mandatul de percheziție poate fi folosit o singură dată;

k) semnătura judecătorului şi ştampila instanței.

(8)[2] În cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăți apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 157, dispune, prin încheiere, respingerea cererii de efectuare a percheziției domiciliare.

(9) Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăți se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției domiciliare nu este supusă căilor de atac.

(10) O nouă cerere de efectuare a unei percheziții domiciliare în acelaşi loc poate fi formulată dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluționării cererii anterioare de către judecător.

(11) În cursul judecății, din oficiu sau la cererea procurorului, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei percheziții în vederea punerii în executare a mandatului de arestare preventivă a inculpatului, precum şi în cazul în care există suspiciuni rezonabile că în locul unde se solicită efectuarea percheziției există mijloace materiale de probă ce au legătură cu infracțiunea ce face obiectul cauzei. Dispozițiile alin. (2)-(8) şi ale art. 157 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 100 alin. (3), (4), (4¹), (4²) şi (6) CPP 1968.

Art. 159. Efectuarea percheziției domiciliare. (1) Mandatul de percheziție se comunică procurorului, care ia măsuri pentru executarea acestuia.

(2) Percheziția se efectuează de procuror sau de organul de cercetare penală, însoțit, după caz, de lucrători operativi.

(3) Percheziția domiciliară nu poate fi începută înainte de ora 6,00 sau după ora 20,00, cu excepția infracțiunii flagrante sau când percheziția urmează să se efectueze într-un local deschis publicului la acea oră.

(4) În cazul în care este necesar, organele judiciare pot restricționa libertatea de mişcare a persoanelor prezente sau accesul altor persoane în locul unde se efectuează percheziția, pe durata efectuării acesteia.

(5) Înainte de începerea percheziției, organul judiciar se legitimează şi înmânează o copie a mandatului emis de judecător persoanei la care se va efectua percheziția, reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar în lipsă, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exercițiu care cunoaşte persoana la care se va efectua percheziția şi, dacă este cazul, custodelui.

(6) În cazul percheziției efectuate la sediul unei persoane juridice, mandatul de percheziție se înmânează reprezentantului acesteia sau, în lipsa reprezentantului, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exercițiu care se află în sediu ori este angajat al persoanei juridice respective.

---

[1] Lit. i) de la alin. (7) al art. 158 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (8) al art. 158 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

(7) În cazul în care efectuarea percheziției este extinsă în locuințele învecinate în condițiile art. 158 alin. (3), persoanele din aceste spații vor fi înştiințate cu privire la extinderea efectuării percheziției.

(8) Persoanelor prevăzute la alin. (5) şi (6) li se solicită, înainte de începerea percheziției, predarea de bunăvoie a persoanelor sau a obiectelor căutate. Percheziția nu se mai efectuează dacă persoanele sau obiectele indicate în mandat sunt predate.

(9) Persoanelor prevăzute la alin. (5) şi (6) li se aduce la cunoştință că au dreptul ca la efectuarea percheziției să participe un avocat. Dacă se solicită prezența unui avocat, începerea percheziției este amânată până la sosirea acestuia, dar nu mai mult de două ore de la momentul la care acest drept este comunicat, luându-se măsuri de conservare a locului ce urmează a fi percheziționat. În cazuri excepționale, ce impun efectuarea percheziției de urgență, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziția poate începe şi înainte de expirarea termenului de două ore.

(10)[1] De asemenea, persoanei percheziționate i se va permite să fie asistată ori reprezentată de o persoană de încredere.

(11) Când persoana la care se face percheziția este reținută ori arestată, va fi adusă la percheziție. În cazul în care nu poate fi adusă, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, precum şi percheziția domiciliară se fac în prezența unui reprezentant ori martor asistent.

(12) Organul judiciar care efectuează percheziția are dreptul să deschidă, prin folosirea forței, încăperile, spațiile, mobilierul şi alte obiecte în care s-ar putea găsi obiectele, înscrisurile, urmele infracțiunii sau persoanele căutate, în cazul în care posesorul acestora nu este prezent sau nu doreşte să le deschidă de bunăvoie. La deschiderea acestora, organele judiciare ce efectuează percheziția trebuie să evite daunele nejustificate.

(13) Organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea numai a obiectelor şi înscrisurilor care au legătură cu fapta pentru care se efectuează urmărirea penală. Obiectele sau înscrisurile a căror circulație ori deținere este interzisă sau în privința cărora există suspiciunea că pot avea o legătură cu săvârşirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mişcare din oficiu se ridică întotdeauna.

(14) În mod excepțional, percheziția poate începe fără înmânarea copiei mandatului de percheziție, fără solicitarea prealabilă de predare a persoanei sau a obiectelor, precum şi fără informarea prealabilă privind posibilitatea solicitării prezenței unui avocat ori a unei persoane de încredere, în următoarele cazuri:

a) când este evident faptul că se fac pregătiri pentru acoperirea urmelor sau distrugerea probelor ori a elementelor ce prezintă importanță pentru cauză;

b) dacă există suspiciunea că în spațiul în care urmează a se efectua percheziția se află o persoană a cărei viață sau integritate fizică este pusă în pericol;

c)[2] dacă există suspiciunea că persoana căutată s-ar putea sustrage procedurii.

(15) În cazul în care în spațiul unde urmează a fi efectuată percheziția nu se află nicio persoană, aceasta se efectuează în prezența unui martor asistent.

[1] Alin. (10) al art. 159 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 105 din Legea nr. 255/2013.
[2] Lit. c) de la alin. (14) al art. 159 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 106 din Legea nr. 255/2013.

(16) În cazurile prevăzute la alin. (14) şi (15), copia mandatului de percheziţie se înmânează de îndată ce este posibil.

(17) Organele judiciare care efectuează percheziţia pot folosi forţa, în mod adecvat şi proporţional, pentru a pătrunde într-un domiciliu:

a) dacă există motive temeinice pentru a anticipa rezistenţă armată sau alte tipuri de violenţă ori există un pericol cu privire la distrugerea probelor;

b) în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit niciun răspuns la solicitările organelor judiciare de a pătrunde în domiciliu.

(18) Este interzisă efectuarea în acelaşi timp cu percheziţia a oricăror acte procedurale în aceeaşi cauză, care prin natura lor împiedică persoana la care se face percheziţia să participe la efectuarea acesteia, cu excepţia situaţiei în care se desfăşoară, în aceeaşi cauză, simultan mai multe percheziţii.

(19) Locul în care se desfăşoară percheziţia, precum şi persoanele sau obiectele găsite pe parcursul percheziţionării pot fi fotografiate ori înregistrate audiovideo.

(20) Înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate sunt anexate procesului-verbal de percheziţie şi fac parte integrantă din acesta.

Reglementarea anterioară: art. 101, art. 102, art. 103, art. 104 şi art. 105 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Varga c. României*. Condiţii generale privind percheziţia. 67. Curtea reaminteşte că a considerat că o percheziţie efectuată la domiciliul unei persoane fizice, care era în acelaşi timp şi sediul birourilor unei societăţi controlate de aceasta, constituie o ingerinţă în dreptul la respectarea domiciliului. (...)

70. Conform jurisprudenţei constante a Curţii, noţiunea de „necesitate" implică o ingerinţă fondată pe o nevoie socială imperioasă şi mai ales proporţională cu scopul urmărit; pentru a se pronunţa asupra „necesităţii" unei ingerinţe „într-o societate democratică", Curtea ţine seama de marja de apreciere lăsată statelor contractante (...), spre a determina dacă, *in concreto*, ingerinţa în litigiu a fost proporţională cu scopul urmărit (...).

71. În speţă, Curtea constată că percheziţia a fost efectuată de procurorul care iniţiase în aceeaşi zi o anchetă penală legată de primul reclamant. Dacă într-un domeniu cum este lupta contra traficului de influenţă autorităţile pot aprecia necesar să se recurgă la unele măsuri, cum sunt percheziţiile şi indisponibilizările, pentru a stabili probele materiale ale infracţiunilor şi a urmări, după caz, autorii, mai trebuie şi ca legislaţia şi practica în materie să ofere garanţii adecvate şi suficiente contra abuzurilor.

72. Or, în cazul de faţă, procurorii dispuneau de puteri foarte ample, având mai ales competenţa de a aprecia singuri oportunitatea, numărul, durata şi amploarea percheziţiilor şi confiscărilor. Conform dreptului intern în vigoare la acea dată, procurorul a decis să procedeze la percheziţia domiciliară şi a efectuat-o fără a beneficia de un mandat şi cu atât mai puţin de un mandat judiciar. Unicul document scris ce preciza în mod succint scopul percheziţiei şi motivele ce l-au condus pe procuror să o efectueze a fost procesul-verbal de percheziţie redactat la finalul vizitei la domiciliu. Curtea observă că a fost vorba despre o atingere gravă a dreptului primilor doi reclamanţi la respectarea domiciliului lor, lăsată la

discreţia procurorului, care, după cum a statuat deja, în calitate de magistrat din Ministerul Public, nu îndeplinea cerinţa independenţei faţă de executiv.

73. Pe de altă parte, dacă în absenţa mandatului judiciar prealabil percheziţia în cauză nu a fost supusă niciunui control *a priori*, Curtea observă că la acel moment primii doi reclamanţi nu beneficiau nici de o cale de recurs efectivă pentru a determina controlul *a posteriori*, de către un judecător, al legalităţii şi temeiului percheziţiei în cauză.

74. Ţinând seama de dispoziţiile legale lacunare care reglementau percheziţia domiciliară la acea vreme şi mai ales de puterile foarte ample ale procurorului în materie, Curtea consideră că primii doi reclamanţi nu s-au bucurat de gradul minim de protecţie contra arbitrarului avut în vedere de art. 8 din Convenţie *(hot. din 1 aprilie 2008, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Damian-Burueană şi Damian c. României*. Percheziţie domiciliară. Consimţământul proprietarului. 108. Curtea reaminteşte că s-a pronunţat în sensul că o percheziţie efectuată la domiciliul unei persoane fizice constituie o ingerinţă în dreptul la respectarea domiciliului.

109. Ca răspuns la argumentul Guvernului, legat de consimţământul reclamantului la efectuarea percheziţiei, Curtea va examina, având în vedere circumstanţele speţei, condiţiile în care persoana în cauză şi-a dat consimţământul.

110. În această privinţă, Curtea observă că reclamantul a fost condus cu forţa la sediul poliţiei, fără să îi fie prezentată o citaţie. În plus, la momentul arestării, acesta a fost supus unor tratamente pe care Curtea le-a considerat contrare art. 3 din Convenţie (...). În afară de aceasta, fratele reclamantului a fost victima unor agresiuni şi mai violente în prezenţa celui din urmă, fără să fie acuzat de vreo infracţiune.

111. Având în vedere consideraţiile precedente, Curtea consideră că a fost încălcat dreptul reclamantului la respectarea domiciliului (...) *(hot. din 26 mai 2009, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Niemietz c. Germaniei*. Percheziţie domiciliară. Corespondenţa cu apărătorul. 28. Pentru a ajunge la opinia că a existat o ingerinţă în „viaţa privată" şi faţă de „casa" dlui Niemietz, Comisia a ataşat o importanţă deosebită relaţiei confidenţiale care există între avocat şi client. Curtea împărtăşeşte îndoielile Guvernului dacă acest factor poate servi ca un criteriu viabil în delimitarea domeniului de aplicare a protecţiei acordate de art. 8. Practic, toate activităţile profesionale şi de afaceri pot implica, într-o măsură mai mare sau mai mică, aspecte care sunt confidenţiale, cu rezultatul că, în cazul în care a fost adoptat acest criteriu, litigiile vor apărea frecvent cu privire la delimitarea care trebuie făcută.

29. Curtea consideră că nu este posibilă şi nici nu este necesară definirea exhaustivă a noţiunii de „viaţă privată". Totuşi, ar fi prea restrictivă limitarea acestei noţiuni numai la cercul intim în care fiecare persoană poate să îşi conducă viaţa personală aşa cum doreşte şi din care să excludă în totalitate lumea exterioară. Respectul vieţii private trebuie să includă, de asemenea, într-o anumită măsură, şi dreptul persoanei de a stabili şi dezvolta relaţii cu semenii săi.

În plus, nu există niciun argument de principiu pentru a interpreta noţiunea de „viaţă privată" ca excluzând activităţile profesionale sau cele comerciale; când, de fapt, majoritatea oamenilor au semnificative, dacă nu maxime, oportunităţi de a dezvolta relaţii cu lumea exterioară în cursul activităţilor lor lucrative. Acest lucru este sprijinit de faptul că, aşa cum a arătat şi Comisia, nu este întotdeauna posibil să se distingă clar care dintre activităţile unei persoane fac parte din viaţa profesională sau de afaceri şi care nu. Prin urmare, în

special în cazul în care o persoană exercită o profesie liberală, munca sa face parte din viața sa la un asemenea nivel, încât este imposibil de distins în ce calitate a acționat la un moment dat.

A nega protecția art. 8 pe motiv că măsura criticată este legată numai de activitățile profesionale ar putea duce în plus la o inegalitate de tratament; o astfel de protecție va rămâne disponibilă pentru o persoană ale cărei activități profesionale și non-profesionale au fost atât de mult amestecate, astfel că nu a existat niciun mijloc de a distinge între ele. De fapt, Curtea nu a făcut până acum astfel de distincții: a concluzionat că a existat o ingerință în viața privată, chiar în cazul în care ascultarea sub acoperire a telefoanelor viza atât afacerile, cât și apelurile private (a se vedea *Huvig c. Franței*, §§ 8 și 25); și, în cazul în care o percheziție a fost îndreptată numai împotriva activităților de afaceri, nu s-a bazat pe acest fapt ca să determine excluderea aplicabilității art. 8 în ceea ce privește noțiunea de „viață privată".

30. În ceea ce privește noțiunea de „domiciliu", astfel cum apare aceasta în versiunea engleză a art. 8, Curtea observă că în anumite state membre, în special în Germania (...), s-a acceptat extinderea acesteia și la spații profesionale. O astfel de interpretare este, de altfel, în deplină consonanță cu textul în limba franceză, termenul „domiciliu" având o conotație mai largă decât cel de „acasă" și putând fi extins, de exemplu, la biroul profesional.

În acest context, nu este întotdeauna posibil să se contureze diferențe clare între activitățile legate de profesie sau de afaceri care se pot conduce de acasă și activitățile nelegate de profesie care se pot desfășura la birou.

31. La modul general, interpretarea noțiunilor de „viață privată" și „domiciliu" ca incluzând anumite activități sau locații profesionale ori de afaceri răspunde obiectivului și scopului art. 8 din Convenție, și anume protejarea persoanei împotriva ingerinței arbitrare a autorităților publice (...).

32. (...) Mandatul emis de instanța din München prin care a dispus percheziția a fost întocmit în termeni largi, dispunându-se percheziționarea și ridicarea oricăror „documente", fără niciun fel de limitare. Mai mult, cei care au efectuat percheziția au examinat patru fișiere cu datele referitoare la clienți, precum și șase dosare individuale (...). Din nou, într-un număr de cauze referitoare la corespondența cu un avocat, nici măcar nu a precizat eventuala posibilitate ca art. 8 să fie inaplicabil pe motiv că respectiva corespondență ar fi avut un caracter profesional.

33. Luate împreună, motivele de mai sus determină Curtea să constate că percheziția biroului reclamantului a constituit o ingerință în drepturile sale garantate de art. 8 *(hot. din 16 decembrie 1992, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Roemen și Schmit c. Luxemburgului*. Percheziție la domiciliul și la locul de muncă al unui jurnalist și la biroul avocatului acestuia. 46. Libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, iar protecția care trebuie acordată presei este de o importanță deosebită. Protecția surselor jurnalistice este una dintre pietrele de temelie ale libertății presei. Fără o astfel de protecție, sursele pot fi descurajate în a mai da asistență presei pentru informarea publicului cu privire la aspecte de interes public. Ca urmare, rolul vital al presei de câine de pază al societății poate fi subminat și capacitatea presei de a furniza informații precise și fiabile ar putea fi afectată în mod negativ. Având în vedere importanța protecției surselor jurnalistice pentru libertatea presei într-o societate democratică, o ingerință nu poate fi compatibilă

cu art. 10 din Convenţie, cu excepţia cazului în care este justificată de un motiv imperativ de interes public. Limitările privind confidenţialitatea surselor jurnalistice impun o foarte atentă analiză din partea Curţii (...).

47. În speţă, Curtea constată că percheziţiile la locul de muncă şi la domiciliul primului reclamant au constituit, indiscutabil, o ingerinţă în drepturile sale garantate de parag. 1 al art. 10. Măsurile au fost destinate pentru a stabili identităţile oficialilor din Departamentul Registrului proprietăţilor de stat care au lucrat la dosarul referitor la aplicarea unei amenzi fiscale unui ministru. În această privinţă, Curtea consideră că faptul că percheziţiile s-au dovedit neproductive nu le privează de scopul lor, şi anume de a stabili identitatea persoanei responsabile de încălcarea secretului profesional, aceasta fiind, cu alte cuvinte, sursa jurnalistului. (...)

52. Curtea notează de la bun început că percheziţiile în cazul de faţă nu au fost efectuate în scopul de a căuta dovezi faţă de o infracţiune comisă de către primul reclamant, alta decât în calitatea sa de jurnalist. Dimpotrivă, scopul a fost acela de a-i identifica pe cei responsabili pentru o presupusă încălcare a secretului profesional, precum şi orice faptă ilegală ulterioară de către primul reclamant aflat în exerciţiul funcţiunii sale. Prin urmare, măsurile au fost dispuse, fără îndoială, în sfera protecţiei surselor jurnalistice. (...)

54. Curtea notează că, în articolul său de ziar, reclamantul a publicat un fapt stabilit cu privire la o amendă fiscală care a fost impusă unui ministru printr-o decizie a directorului Departamentului Registrului proprietăţilor de stat. Nu există, prin urmare, nicio îndoială că el a comentat un subiect de interes general şi că o ingerinţă „nu poate fi compatibilă cu ar. 10 din Convenţie, cu excepţia cazului în care este justificată de un motiv imperativ de interes public". (...)

56. Curtea este de acord cu opinia reclamantului în sensul că măsurile, altele decât percheziţiile locuinţei şi a locului de muncă ale reclamantului (de exemplu, interogarea funcţionarilor Departamentului Registrului proprietăţilor de stat), ar fi permis judecătorului de instrucţie să identifice autorii infracţiunilor menţionate în observaţiile procurorului.

57. (...) Curtea consideră că, deşi neproductivă, o percheziţie efectuată cu scopul de a descoperi sursele unui jurnalist este o măsură mai drastică decât un ordin de a divulga identitatea sursei (...).

58. Având în vedere cele de mai sus, Curtea ajunge la concluzia că Guvernul nu a demonstrat că echilibrul între interesele concurente, şi anume protecţia surselor, pe de o parte, şi prevenirea şi sancţionarea infracţiunilor, pe de altă parte, a fost menţinut (...).

59. Curtea este, aşadar, de părere că, în timp ce motivele invocate de către autorităţile naţionale pot fi considerate „relevante", ele nu au fost „suficiente" pentru a justifica percheziţiile locuinţei şi a locului de muncă ale primului reclamant.

60. Prin urmare, consideră că măsurile contestate trebuie să fie considerate ca fiind disproporţionate şi că s-a încălcat dreptul primului reclamant la libertatea de exprimare, garantat de art. 10 din Convenţie. (...)

64. Curtea reiterează, în primul rând, că protecţia conferită de art. 8 se poate prelungi, de exemplu, la sediile unui membru al unei profesii.

65. Se acceptă susţinerile celui cel de-al doilea reclamant că percheziţia birourilor sale de avocat şi ridicarea unui document referitor la dosarul clientului său au constituit o ingerinţă în drepturile sale, astfel cum sunt garantate în conformitate cu parag. 1 al art. 8 din Convenţie. (...)

70. Pe de altă parte, Curtea este obligată să observe că mandatul de percheziție a fost redactat în termeni destul de largi. În acesta, judecătorul de instrucție a dispus anchetatorilor „să percheziționeze și să ridice toate obiectele, documentele, efectele și/sau alte elemente care ar putea ajuta la stabilirea adevărului cu privire la infracțiunile de mai sus ori a căror utilizare ar putea împiedica progresul în cadrul anchetei și, în special, documentul care conține manuscrisul notițelor șefului de departament". Prin aceasta le-au fost acordate puteri relativ largi (...).

71. Mai presus de toate, scopul final al percheziției a fost de a stabili sursa jurnalistului, prin avocatul său. Astfel, percheziționarea birourilor celui de-al doilea reclamant a avut un impact asupra drepturilor primului reclamant în conformitate cu art. 10 din Convenție. În plus, percheziționarea birourilor celui de-al doilea reclamant a fost disproporționată în raport cu scopul urmărit, mai ales că a fost realizată într-un astfel de stadiu incipient al procedurii.

72. Curtea constată că a avut loc o încălcare a drepturilor celui de-al doilea reclamant în conformitate cu art. 8 din Convenție *(hot. din 25 februarie 2003, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Société Colas Est și alții c. Franței*. Percheziția sediului unei societăți. 48. Curtea consideră că, deși amploarea operațiunilor care au fost efectuate în scopul de a preveni dispariția sau ascunderea de dovezi privind practicile anticoncurențiale justifica ingerința față de dreptul societăților reclamantului la respectarea sediului lor, legislația și practica relevante în cauză ar fi trebuit totuși să asigure garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor (...).

49. Curtea observă totuși că acest fapt nu s-a întâmplat în cazul de față. La momentul săvârșirii faptelor, autoritățile aveau puteri foarte largi, care le-au conferit o competență exclusivă pentru a determina oportunitatea, numărul, durata și amploarea inspecțiilor. Mai mult decât atât, inspecțiile în cauză au avut loc fără niciun mandat anterior emis de un judecător și fără ca un ofițer superior de poliție să fi fost prezent (...). În aceste condiții, chiar presupunând că dreptul de a interveni poate fi de o mai mare anvergură în cazul în care sunt vizate spațiile comerciale ale unei persoane juridice (...), Curtea consideră, având în vedere modul de a proceda subliniat mai sus, că operațiunile contestate derulate în domeniul concurenței nu pot fi considerate ca strict proporționale cu obiectivele legitime urmărite *(hot. din 16 aprilie 2002, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Funke c. Franței*. Inspecții fiscale. Lipsa garanțiilor procedurale. 56. Fără îndoială, în domeniul în cauză – prevenirea ieșirilor de capital și a evaziunii fiscale –, statele se confruntă cu dificultăți grave, cauzate de amploarea și complexitatea sistemelor bancare și a fluxurilor financiare și domeniul imens de aplicare a investițiilor internaționale, facilitate de o relativă permeabilitate a frontierelor naționale. Prin urmare, Curtea constată că se poate considera ca fiind necesară recurgerea la măsuri precum perchezițiile domiciliare și indisponibilizările, în scopul de a obține dovezi fizice ale infracțiunilor și, după caz, pentru a-i urmări în justiție pe cei responsabili. Cu toate acestea, legislația și practica în cauză trebuie să ofere garanții adecvate și eficiente împotriva abuzurilor (...).

57. Nu aceasta a fost situația în cazul de față. La data faptelor, autoritățile vamale au avut puteri foarte largi; în special, au avut o competență exclusivă de a evalua oportunitatea, numărul, durata și amploarea inspecțiilor. Mai presus de toate, în absența oricărei cerințe privind un mandat judiciar, restricțiile și condițiile prevăzute de lege apar prea generale

şi pline de lacune, pentru ca interferenţele cu drepturile reclamantei să fi fost strict proporţionale cu scopul legitim urmărit *(hot. din 25 februarie 1993, www.echr.coe.int).*

7. Cauza *Buck c. Germaniei*. Percheziţie şi indisponibilizare. Lipsa de proporţionalitate cu scopul urmărit. 47. În ceea ce priveşte proporţionalitatea percheziţiei şi a indisponibilizării faţă de scopul legitim urmărit, în circumstanţele specifice ale cauzei, Curtea, având în vedere criteriile relevante stabilite în jurisprudenţa sa, observă în primul rând că infracţiunea pentru care s-au dispus percheziţia şi indisponibilizarea constituia o simplă încălcare a unei norme de trafic rutier, o contravenţie. Încălcarea era de mică importanţă şi, prin urmare, a fost eliminată din categoria infracţiunilor, conform dreptului german (...). În plus, în speţă, totul a vizat condamnarea unei persoane care nu a avut antecedente privind săvârşirea de contravenţii la regulile de circulaţie rutieră.

48. De asemenea, Curtea observă că, deşi contravenţia în cauză a fost comisă cu o maşină aparţinând companiei deţinute de reclamant, procedura în cadrul căreia au fost dispuse percheziţia şi indisponibilizarea nu a fost îndreptată împotriva reclamantului însuşi, ci împotriva fiului său, care era o terţă parte. (...)

50. Având în vedere conţinutul şi sfera de aplicare a ordinului de percheziţie şi de indisponibilizare, Curtea constată că decizia a fost redactată în termeni generali. În condiţiile în care recunoaşte că domeniul de aplicare a ordinului de percheziţie ar putea fi determinat de ordinul de indisponibilizare, care precizează care sunt elementele care trebuie căutate la faţa locului, se constată că acest din urmă document nu a precizat sub nicio formă pe ce considerente documente referitoare la chestiuni de afaceri ar trebui să fi căutate în locaţiile private ale reclamantului. Astfel, domeniul de aplicare a ordinului nu a fost limitat la ceea ce era indispensabil în circumstanţele cazului.

51. În cele din urmă, având în vedere posibilele repercusiuni asupra reputaţiei persoanei afectate, Curtea observă că publicitatea care a însoţit percheziţionarea spaţiilor de afaceri şi rezidenţiale ale reclamantului într-un oraş de aproximativ 10.000 de locuitori a fost de natură să aibă un efect negativ asupra reputaţiei personale şi a societăţii deţinute şi administrate de el. În această privinţă, trebuie să se amintească faptul că reclamantul însuşi nu a fost suspectat de nicio contravenţie sau infracţiune.

52. Curtea ar dori să sublinieze că, aşa cum s-a menţionat mai sus, statele, atunci când se iau măsuri de prevenire a criminalităţii şi pentru a proteja drepturile altora, ar putea lua în considerare şi că este necesar, în scopul prevenirii speciale şi generale, să recurgă la măsuri, cum ar fi percheziţii şi indisponibilizări, în scopul de a obţine probe pentru anumite infracţiuni într-o sferă în care este altfel imposibil de a identifica persoana vinovată de infracţiunea respectivă. Cu toate acestea, având în vedere gravitatea ingerinţei în dreptul la respectarea domiciliului său al unei persoane afectate de astfel de măsuri, trebuie să se stabilească în mod clar că principiul proporţionalităţii a fost respectat. Având în vedere circumstanţele speciale ale acestui caz, mai ales faptul că percheziţia şi indisponibilizarea în cauză au fost dispuse în legătură cu o încălcare minoră a unui regulament, o contravenţie, despre care se presupunea că a fost comisă de o terţă persoană, şi au cuprins şi domiciliul privat al reclamantului, Curtea conchide că ingerinţa nu poate fi considerată proporţională cu obiectivele legitime urmărite.

53. Prin urmare, a existat o încălcare a art. 8 din Convenţie *(hot. din 28 aprilie 2005, www.echr.coe.int).*

8. Cauza *Thomas McFeeley şi alţii c. Regatului Unit* (Plen). Percheziţiile sunt justificate în penitenciare. În ceea ce priveşte plângerile privind supravegherea exercitată de către personalul penitenciarului şi procedurile de percheziţie, Comisia consideră că aceste proceduri, deşi constituie ingerinţe în dreptul la viaţă privată, pot fi justificate ca fiind efectuate „potrivit legii" (şi anume regulile penitenciare) şi „necesare într-o societate democratică" pentru prevenirea faptelor penale, în sensul art. 8 parag. 2 din Convenţie *(dec. Comisiei din 15 mai 1980, www.echr.coe.int).*

Art. 160. Identificarea şi păstrarea obiectelor. (1) După identificare, obiectele sau înscrisurile se prezintă persoanei de la care sunt ridicate şi persoanelor prezente, pentru a fi recunoscute şi a fi însemnate de către acestea spre neschimbare, după care se etichetează şi se sigilează.

(2) Obiectele care nu pot fi însemnate ori pe care nu se pot aplica etichete şi sigilii se împachetează sau se închid, pe cât posibil împreună, după care se aplică sigilii.

(3) Obiectele care nu pot fi ridicate se lasă în păstrarea celui la care se află sau a unui custode. Persoanei căreia i se lasă spre păstrare obiectele i se pune în vedere că are obligaţia de a le păstra şi conserva, precum şi de a le pune la dispoziţia organelor de urmărire penală, la cererea acestora, sub sancţiunea prevăzută la art. 275 din Codul penal.

(4) Probele pentru analiză se iau cel puţin în dublu şi se sigilează. Una dintre probe se lasă celui de la care se ridică, iar în lipsa acestuia, uneia dintre persoanele prevăzute la art. 159 alin. (11).

Reglementarea anterioară: art. 107 CPP 1968.

Art. 161. Procesul-verbal de percheziţie. (1) Activităţile desfăşurate cu ocazia efectuării percheziţiei sunt consemnate într-un proces-verbal.

(2) Procesul-verbal trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) numărul şi data mandatului de percheziţie;

c) locul unde este încheiat;

d) data şi ora la care a început şi ora la care s-a terminat efectuarea percheziţiei, cu menţionarea oricărei întreruperi intervenite;

e) numele, prenumele, ocupaţia şi adresa persoanelor ce au fost prezente la efectuarea percheziţiei, cu menţionarea calităţii acestora;

f) efectuarea informării persoanei la care se va efectua percheziţia cu privire la dreptul de a contacta un avocat care să participe la percheziţie;

g) descrierea amănunţită a locului şi condiţiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracţiunii au fost descoperite şi ridicate, enumerarea şi descrierea lor amănunţită, pentru a putea fi recunoscute; menţiuni cu privire la locul şi condiţiile în care suspectul sau inculpatul a fost prins;

h) obiecţiile şi explicaţiile persoanelor care au participat la efectuarea percheziţiei, precum şi menţiunile referitoare la înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate;

i) menţiuni despre obiectele care nu au fost ridicate, dar au fost lăsate în păstrare;

j) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

(3) Procesul-verbal se semnează pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie, de persoana la care s-a făcut percheziția, de avocatul acesteia, dacă a fost prezent, precum şi de persoanele arătate la alin. (2) lit. e). Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna.

(4) O copie de pe procesul-verbal se lasă persoanei la care s-a făcut percheziția sau de la care s-au ridicat obiectele şi înscrisurile ori uneia dintre persoanele prevăzute la art. 159 alin. (5) sau (6) care au participat la percheziție.

Reglementarea anterioară: art. 108 CPP 1968.

Art. 162. Măsurile privind obiectele ori înscrisurile ridicate. (1) Obiectele ori înscrisurile ridicate care constituie mijloace de probă sunt ataşate la dosar sau păstrate în alt mod, iar urmele săvârşirii infracţiunii se ridică şi sunt conservate.

(2) Obiectele, înscrisurile şi urmele ridicate, care nu sunt ataşate la dosar, pot fi fotografiate. Fotografiile se vizează de organul de urmărire penală şi se ataşează la dosar.

(3) Mijloacele materiale de probă se păstrează de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată la care se găseşte dosarul, până la soluționarea definitivă a cauzei.

(4)[1] Obiectele care nu au legătură cu cauza se restituie persoanei căreia îi aparţin, cu excepția celor care sunt supuse confiscării, în condițiile legii.

(5) Obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condițiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluționarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparţin, în afară de cazul când prin această restituire s-ar putea stânjeni aflarea adevărului. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluționarea definitivă a cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 109 CPP 1968.

Art. 163. Conservarea sau valorificarea obiectelor ridicate. Obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă sunt dintre acelea prevăzute la art. 252 alin. (2) şi dacă nu sunt restituite, se conservă sau se valorifică potrivit prevederilor art. 252.

Reglementarea anterioară: art. 110 CPP 1968.

Art. 164. Dispoziții speciale privind percheziţiile efectuate la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public. Percheziția la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public se efectuează potrivit prevederilor prezentei secțiuni, după cum urmează:

a) organul judiciar se legitimează şi înmânează o copie a mandatului de percheziție reprezentantului autorității, instituției sau persoanei juridice de drept public;

[1] Alin. (4) şi (5) ale art. 162 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 107 din Legea nr. 255/2013.

b) percheziția se efectuează în prezența reprezentantului autorității, instituției sau persoanei juridice de drept public ori a altei persoane cu capacitate deplină de exercițiu;

c) o copie de pe procesul-verbal de percheziție se lasă reprezentantului autorității, instituției sau persoanei juridice de drept public.

Reglementarea anterioară: art. 111 CPP 1968.

Secțiunea a 2-a. Alte forme de percheziție

Art. 165. Cazurile și condițiile în care se efectuează percheziția corporală. (1) Percheziția corporală presupune examinarea corporală externă a unei persoane, a cavității bucale, a nasului, a urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziției.

(2) În cazul în care există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziții corporale vor fi descoperite urme ale infracțiunii, corpuri delicte ori alte obiecte ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză, organele judiciare sau orice autoritate cu atribuții în asigurarea ordinii și securității publice procedează la efectuarea acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 100 alin. (5) CPP 1968.

Art. 166. Efectuarea percheziției corporale. (1) Organul judiciar trebuie să ia măsuri ca percheziția să fie efectuată cu respectarea demnității umane.

(2) Percheziția se efectuează de o persoană de același sex cu persoana percheziționată.

(3) Înainte de începerea percheziției, persoanei percheziționate i se solicită predarea de bunăvoie a obiectelor căutate. Dacă obiectele căutate sunt predate, nu se mai efectuează percheziția, cu excepția cazului când se consideră util să se procedeze la aceasta, pentru căutarea altor obiecte sau urme.

(4) Procesul-verbal de percheziție trebuie să cuprindă:

a) numele și prenumele persoanei percheziționate;

b) numele, prenumele și calitatea persoanei care a efectuat percheziția;

c) enumerarea obiectelor găsite cu ocazia percheziției;

d) locul unde este încheiat;

e) data și ora la care a început și ora la care s-a terminat efectuarea percheziției, cu menționarea oricărei întreruperi intervenite;

f) descrierea amănunțită a locului și condițiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracțiunii au fost descoperite și ridicate, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru a putea fi recunoscute; mențiuni cu privire la locul și condițiile în care suspectul sau inculpatul a fost găsit.

(5) Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie și de persoana percheziționată. Dacă persoana percheziționată nu poate

sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta, precum și despre motivele imposibilității sau refuzului de a semna.

(6) O copie a procesului-verbal se lasă persoanei percheziționate.

(7) Dispozițiile art. 162 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 106 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Frérot c. Franței*. Percheziționarea unui deținut. Procedură. 38. În ceea ce privește problema specifică a percheziției corporale, Curtea nu are nicio dificultate în a considera că o persoană obligată să se supună unui astfel tratament ar putea considera că procedura în sine îi afectează intimitatea și demnitatea, în special în cazul în care măsura implică dezbrăcarea în fața altora și cu atât mai mult în cazul în care persoana trebuie să adopte poziții jenante.

Totuși, un astfel de tratament nu este în sine unul nelegitim: perchezițiile corporale, chiar și cele corporale complete, pot fi necesare uneori pentru a asigura securitatea în închisoare – inclusiv pentru propria siguranță a deținutului – sau pentru a apăra ordinea ori pentru a preveni criminalitatea.

Cu toate acestea, în timp ce perchezițiile corporale pot fi „necesare" pentru a atinge unul dintre aceste obiective, ele trebuie să fie, de asemenea, efectuate într-un „mod corespunzător", astfel încât suferința sau umilirea deținutului să nu depășească elementul inevitabil de suferință sau umilire legat de această formă de tratament legitim. În caz contrar, acestea vor determina încălcarea art. 3 din Convenție.

39. (...) În cauzele *Van der Ven c. Olandei* și *Lorsé c. Olandei*, Curtea nu a examinat o anumită percheziție corporală ca în celelalte cazuri descrise mai sus, ci regulile generale privind percheziția corporală la care sunt supuși deținuții într-o „instituție de maximă siguranță": percheziții corporale înainte și după o vizită „deschisă", după fiecare vizită la clinică, după operația la medicul dentist sau după vizita la frizer și cu ocazia fiecărei inspecții săptămânale a celulei. Deținuții, fiind percheziționați în acest mod, au fost obligați să se dezbrace în prezența personalului închisorii și, printre altele, să permită inspectarea rectului lor, ceea ce presupunea adoptarea de către aceștia de poziții jenante. Curtea a considerat că, într-o situație în care reclamanții au fost deja supuși unui număr mare de măsuri de supraveghere și în absența unei nevoi convingătoare de securitate, practica perchezițiilor corporale săptămânale la care dl Van der Ven a fost supus timp de aproximativ trei ani și jumătate și dl Lorsé pentru mai mult de șase ani a diminuat „demnitatea lor umană" și trebuie să fi dat naștere la sentimente de angoasă și inferioritate capabile să îi umilească și să îi înjosească.

40. (...) „Procedura practică" aplicată percheziților corporale complete este reglementată în nota tehnică. Deținutul trebuie să se dezbrace complet. Ofițerul responsabil cu percheziția examinează părul deținutului, urechile și gura; deținutul trebuie să deschidă gura, să tușească, să ridice limba și, „dacă este necesar", să își îndepărteze proteza dentară. Ofițerul verifică, de asemenea, axilele deținutului, făcându-l să ridice și să coboare brațele, înainte de a inspecta mâinile, cerându-i să își țină degetele desfăcute; picioarele sunt, de asemenea, examinate, în special bolta piciorului și degetele de la picioare. Deținutul trebuie să își

îndepărteze, de asemenea, picioarele, astfel încât ofițerul să se poată asigura că nu există obiecte ascunse între picioare. În cele din urmă, „în cazuri specifice de căutare de obiecte interzise sau substanțe", deținutul poate fi obligat să se aplece și să tușească (cu fesele în dreptul ofițerului care efectuează percheziția, în mod clar, în scopul de a permite acestuia o examinare vizuală a anusului); nota adaugă că un medic poate fi, de asemenea, invitat să evalueze dacă deținutul ar trebui să facă o radiografie sau un examen medical, în scopul de a detecta orice corpuri străine.

(...) Percheziţiile corporale colective sunt complet interzise; deţinuţii intră în sala rezervată în acest scop unul câte unul, astfel încât percheziționarea să poată avea loc în afara razei vizuale a altor deținuți sau a oricărei alte persoane „neimplicate în operațiunea în sine". În cazul în care constrângerile arhitecturale nu permit dedicarea unui spațiu percheziției corporale, deținuții percheziționați trebuie să fie separați de colegii lor deținuți prin intermediul unor sisteme mobile de separare (cum ar fi un ecran sau o perdea).

41. (...) Curtea precizează că acest lucru se aplică chiar și în cazul în care deținutul este obligat să se aplece și să tușească, în scopul de a permite o examinare vizuală a anusului „în cazul specific al unei căutări de obiecte sau substanțe interzise", cu condiția ca o astfel de măsură să fie permisă numai în cazul în care este absolut necesară, în funcție de circumstanțele speciale și atunci când există motive puternice și specifice pentru a suspecta că deținutul ar putea ascunde un astfel de obiect sau substanță în acea parte a corpului său *(hot. din 12 iunie 2007, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Begu c. României*. Solicitare nefondată de asistare de către un avocat ales în timpul percheziției corporale. Reținerea obiectelor ridicate la percheziție. 139. În cauza *Salduz c. Turciei*, § 55, Curtea a subliniat importanța stadiului anchetei pentru pregătirea procesului și necesitatea de a fi asistat de un avocat încă de la primul interogatoriu efectuat de poliție, cu excepția cazului în care se demonstrează față de împrejurările fiecărui caz că este necesară restrângerea acestui drept. Sarcina avocatului constă în special în a face în așa fel încât să se respecte dreptul oricărui acuzat de a nu se autoincrimina. Acest drept presupune ca, într-o cauză penală, acuzarea să încerce să își conceapă argumentația fără să recurgă la mijloace de probă obținute prin constrângere sau presiuni contrar voinței acuzatului.

140. În speță, reclamantul s-a prezentat la sediul poliției din motive personale. Percheziția corporală a acestuia s-a efectuat în prezența martorilor, iar circumstanțele cauzei nu par să indice o limitare a libertății de acțiune a reclamantului dincolo de ceea ce impune o percheziție corporală.

141. De asemenea, Curtea acordă importanță faptului că, în timpul percheziției reclamantului, organele de cercetare au strâns numai probe „materiale", axându-se numai pe prelevarea urmelor de substanță fluorescentă găsite pe diferite obiecte aparținând reclamantului și pe întocmirea unui proces-verbal. În această privință, trebuie reamintit că dreptul de a nu se autoincrimina, în sine, nu se răsfrânge asupra informațiilor care pot fi obținute de la acuzat prin recurgerea la puteri coercitive, dar care există independent de voința suspectului, de exemplu, în prezenta speță, urme de substanță fluorescentă. Pe de altă parte, reclamantul a avut ocazia să formuleze obiecții în procesul-verbal și să ofere explicații pentru prezența sa la sediul poliției. De altfel, acesta a negat orice implicare în fapte. În plus, examinarea probelor materiale astfel strânse a fost înregistrată de autorități; aceste aspecte au fost prezentate reclamantului, au fost dezbătute de către părți și examinate de tribunalul militar în cadrul procedurii pe fond.

142. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat. (...)

159. Curtea reamintește că reținerea sau punerea sub sechestru a obiectelor de către autoritățile judecătorești în cadrul unei proceduri penale se examinează din perspectiva dreptului statului de a reglementa folosința bunurilor conform interesului general, în sensul celui de-al doilea paragraf de la art. 1 din Protocolul nr. 1. Aceasta constată că, în speță, sechestrul urmărea nu să îl priveze pe reclamant de obiectele sale, ci doar să îl împiedice temporar să facă uz de acestea, până la încheierea procedurii penale.

160. Curtea observă că ridicarea obiectelor în litigiu avea temei legal, respectiv art. 108 CPP [*din 1968 – n.a.*], care reglementează percheziția. În această privință, Curtea admite că ridicarea și confiscarea obiectelor care sunt mijloace de probă ale unei infracțiuni pot fi necesare în interesul bunei administrări a justiției, care constituie un scop legitim ce ține de „interesul general" al comunității.

161. Totuși, Curtea amintește că trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijlocul folosit și scopul urmărit prin măsurile eventual aplicate de stat, inclusiv cele destinate controlării folosirii proprietății individuale. Această cerință se exprimă în noțiunea de „echilibru just" între imperativele interesului general al comunității, pe de o parte, și, pe de altă parte, exigențele apărării drepturilor fundamentale ale omului. Pe de altă parte, în ciuda faptului că art. 1 din Protocolul nr. 1 nu menționează nimic în materie de cerințe procedurale, procedurile aplicabile în speță trebuie, de asemenea, să ofere persoanei respective o ocazie adecvată pentru a-și expune cauza în fața autorităților competente pentru a contesta în mod efectiv măsurile care aduc atingere drepturilor garantate de această dispoziție. Pentru a se asigura de respectarea acestei condiții, procedurile aplicabile trebuie analizate din punct de vedere general.

162. Curtea observă că art. 109 CPP prevedea că obiectele predate sau ridicate în urma percheziției și care, în urma examinării, se dovedesc a nu avea legătură cu cauza se restituie persoanei căreia îi aparțin. În ceea ce privește obiectele reclamantului confiscate în urma percheziției domiciliare, tribunalul militar a notat că acestea nu constituiau probe sau indicii în cauză. Deși reclamantul a solicitat în memoriile sale în apel și în recurs restituirea obiectelor respective, instanțele naționale nu au soluționat cererea sa. (...) Este suficient pentru Curte să constate că, deși legea națională a instituit un mecanism care îi permite reclamantului să solicite restituirea lor, în speță, acest mecanism nu a fost eficace.

163. Ținând seama de cele de mai sus, Curtea constată că autoritățile naționale nu au menținut un „echilibru just" între imperativele interesului general și exigențele apărării dreptului reclamantului la respectarea bunurilor sale. În consecință, a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție *(hot. din 15 martie 2011, M. Of. nr. 278 din 26 aprilie 2012).*

Art. 167. Percheziția unui vehicul. (1) Percheziția unui vehicul constă în examinarea exteriorului ori interiorului unui vehicul sau a altui mijloc de transport ori a componentelor acestora.

(2) Percheziția unui vehicul se efectuează în condițiile prevăzute la art. 165 alin. (2).

(3) Prevederile art. 162, 165 şi 166 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 100 alin. (5) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Leontin Pop c. României*. Percheziția unui camion. Infracțiune flagrantă. 70. Referitor la capătul de cerere formulat de reclamant cu privire la probele obținute în cursul percheziților care ar fi fost efectuate ilegal, Curtea subliniază că percheziția camionului care conținea droguri au fost realizate în conformitate cu dreptul intern aplicabil. Având în vedere că autoritățile vamale s-au confruntat cu o infracțiune flagrantă, s-au aplicat norme procedurale speciale. În cursul anchetării unei infracțiuni flagrante, autoritățile judiciare aveau dreptul să efectueze orice tip de activitate de cercetare necesară pentru stabilirea faptelor și identificarea autorilor. În plus, principalele atribuții ale autorităților vamale privesc verificarea tuturor vehiculelor care trec prin punctul vamal.

71. În ceea ce privește capătul de cerere al reclamantului referitor la faptul că instanța internă s-a bazat pe declarațiile lui I.P., Curtea subliniază că a constatat că declarațiile acestuia erau coerente și susținute de probe coroborate. Declarațiile mai multor martori, precum și o parte din declarațiile reclamantului au susținut declarațiile lui I.P.

72. Curtea subliniază că s-au găsit 174 kg de heroină într-un camion aparținând companiei reclamantului. În plus, reclamantul a confirmat că se afla în Turcia atunci când a fost încărcat camionul. Explicațiile oferite de acesta pentru a justifica prezența sa în Turcia atunci când a fost încărcat camionul, precum și justificările date pentru întoarcerea în România cu autocarul nu au fost considerate credibile de către instanțele interne.

73. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că mărturia lui I.P. constituia unul dintre elementele care, examinate pentru valoarea lor probatorie individuală, precum și în raport cu celelalte probe complementare disponibile, au condus instanțele românești la condamnarea reclamantului pentru trafic de droguri.

74. Curtea observă, de asemenea, că reclamantul a beneficiat de o procedură contradictorie și a avut o ocazie rezonabilă de a-și prezenta argumentele în fața instanțelor și de a contesta probele prezentate. Prima instanță a examinat toate probele prezentate în fața sa și, într-o hotărâre detaliată și lungă, a analizat evaluarea și concluziile sale în această privință. Înalta Curte de Casație a examinat motivarea primei instanțe în această privință și a subliniat că instanța a efectuat o examinare temeinică și amplă a probelor prezentate în fața sa și că raționamentul acesteia era convingător în toate privințele.

75. Curtea consideră că nu a fost prezentat niciun element care să susțină concluzia că dreptul la apărare al reclamantului nu a fost respectat în mod corespunzător în ceea ce privește probele prezentate sau că evaluarea probelor de către instanțele interne a fost arbitrară.

76. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat *(hot. din 1 octombrie 2013, www.echr.coe.int)*.

Art. 168. Percheziția informatică[1]. (1) Prin percheziție în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se înțelege procedeul de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace

[1] Denumirea marginală a art. 168 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 108 din Legea nr. 255/2013.

tehnice şi proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

(2)[1] În cursul urmăririi penale, judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate dispune efectuarea unei percheziții informatice, la cererea procurorului, atunci când pentru descoperirea şi strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice.

(3) Procurorul înaintează cererea prin care se solicită încuviințarea efectuării percheziției informatice împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi şi libertăți.

(4) Cererea se soluționează în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului este obligatorie.

(5) Judecătorul dispune prin încheiere admiterea cererii, atunci când aceasta este întemeiată, încuviințarea efectuării percheziției informatice şi emite de îndată mandatul de percheziție.

(6) Încheierea instanței trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a emis mandatul;

d) perioada pentru care s-a emis mandatul şi în cadrul căreia trebuie efectuată activitatea dispusă;

e) scopul pentru care a fost emis;

f)[2] sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor informatice care urmează a fi percheziționat, precum şi numele suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

g) semnătura judecătorului şi ştampila instanței.

(7) Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăți se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției informatice nu este supusă căilor de atac.

(8)[3] În cazul în care, cu ocazia efectuării percheziției unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic ori suport de stocare a datelor informatice şi sunt accesibile din sistemul sau suportul inițial, procurorul dispune de îndată conservarea, copierea datelor informatice identificate şi va solicita de urgență completarea mandatului, dispozițiile alin. (1)-(7) aplicându-se în mod corespunzător.

(9) În vederea executării percheziției dispuse, pentru asigurarea integrității datelor informatice stocate pe obiectele ridicate, procurorul dispune efectuarea de copii.

---

[1] Alin. (2) al art. 168 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. f) de la alin. (6) al art. 168 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (8) al art. 168 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

(10) Dacă ridicarea obiectelor care conțin datele informatice prevăzute la alin. (1) ar afecta grav desfășurarea activității persoanelor care dețin aceste obiecte, procurorul poate dispune efectuarea de copii, care servesc ca mijloc de probă. Copiile se realizează cu mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

(11)[1] Percheziția în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează în prezența suspectului ori a inculpatului, dispozițiile art. 159 alin. (10) și (11) aplicându-se în mod corespunzător.

(12) Percheziția în sistem informatic ori a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează de un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală.

(13) Procesul-verbal de percheziție informatică trebuie să cuprindă:

a)[2] numele persoanei de la care a fost ridicat sistemul informatic sau suporturile de stocare a datelor informatice ori numele persoanei al cărei sistem informatic este cercetat;

b) numele persoanei care a efectuat percheziția;

c) numele persoanelor prezente la efectuarea percheziției;

d) descrierea și enumerarea sistemelor informatice ori suporturilor de stocare a datelor informatice față de care s-a dispus percheziția;

e) descrierea și enumerarea activităților desfășurate;

f) descrierea și enumerarea datelor informatice descoperite cu ocazia percheziției;

g) semnătura sau ștampila persoanei care a efectuat percheziția;

h) semnătura persoanelor prezente la efectuarea percheziției.

(14) Organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri ca percheziția informatică să fie efectuată fără ca faptele și împrejurările din viața personală a celui la care se efectuează percheziția să devină, în mod nejustificat, publice.

(15) Datele informatice identificate cu caracter secret se păstrează în condițiile legii.

(16)[3] În cursul judecății, percheziția informatică se dispune de către instanță, din oficiu sau la cererea procurorului, a părților ori a persoanei vătămate, în cazurile prevăzute la alin. (2). Mandatul de efectuare a percheziției informatice dispuse de instanță se comunică procurorului, care procedează potrivit alin. (8)-(15).

Reglementarea anterioară: art. 56 și art. 57 din Legea nr. 161/2003, Titlul III.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH c. Austriei*. Percheziția și confiscarea datelor electronice. 45. Curtea consideră că percheziția și confiscarea datelor electronice

[1] Alin. (11) și (12) ale art. 168 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. a) de la alin. (13) al art. 168 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (16) al art. 168 a fost introdus prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

a constituit o ingerinţă în dreptul reclamanţilor la respectarea „corespondenţei" în sensul art. 8 (...). Ţinând cont de cauzele prin care noţiunea de „domiciliu" se extinde la sediul juridic al unei companii, Curtea nu vede vreun motiv pentru a distinge între primul reclamant, o persoană fizică, şi cel de-al doilea reclamant, o persoană juridică, în ceea ce priveşte noţiunea de „corespondenţă". Ea nu consideră că este necesar să examineze dacă a existat, de asemenea, o ingerinţă în „viaţa privată" a reclamanţilor. (...)

48. În ceea ce priveşte fondul cauzei, reclamanţii au afirmat că percheziţia şi confiscarea datelor electronice nu au fost proporţionale cu scopul urmărit. Aceştia au pretins că primul reclamant nu era doar managerul companiei reclamante, ci şi avocatul acesteia şi avocatul Novamed. Astfel, percheziţia a dus în mod firesc la dezvăluirea corespondenţei, de exemplu, scrisori şi notiţe pentru dosar pe care primul reclamant le-a făcut în calitatea sa de avocat. În timpul percheziţiei documentelor în format hârtie, toate aceste documente au fost fie îndepărtate imediat, fie sigilate şi returnate reclamantului de către judecătorul de instrucţie ca fiind parte a secretului profesional (...).

49. Reclamanţii au susţinut că drepturile companiei reclamante au fost, de asemenea, încălcate, deoarece aceasta nu a avut niciun control asupra tipului de date care au fost confiscate. (...)

55. Curtea observă că percheziţia şi confiscarea au fost impuse în contextul procedurilor penale împotriva terţelor persoane bănuite de comerţ ilegal cu medicamente. Astfel, aceste măsuri au servit unui scop legitim, şi anume prevenirea comiterii unei infracţiuni. (...)

58. În această cauză, percheziţia sistemelor informatice ale reclamantului s-a bazat pe un mandat emis de un judecător de instrucţie în contextul asistenţei judiciare acordate autorităţilor italiene care efectuau urmărirea penală în cazul comerţului ilegal cu medicamente împotriva unui şir de companii şi persoane. Percheziţia s-a bazat pe faptul că au fost găsite facturi adresate Novamed, companie care se afla în proprietatea deplină a companiei reclamante. În aceste circumstanţe, Curtea este satisfăcută că mandatul de percheziţie a fost bazat pe suspiciuni rezonabile.

59. De asemenea, Curtea constată că mandatul de percheziţie a restricţionat numărul de documente sau date care trebuiau percheziţionate într-un mod rezonabil, descriindu-le ca fiind orice documente de afaceri care ar dezvălui legături cu bănuiţii din urmărirea penală efectuată de autorităţile italiene. Percheziţia a fost efectuată în aceste limite, deoarece ofiţerii au căutat documente şi date care fie conţineau denumirea „Novamed" sau „Bicos" ori numele oricăruia dintre suspecţi. (...)

62. Curtea observă că garanţiile descrise mai sus au fost respectate pe deplin în ceea ce priveşte confiscarea documentelor: atunci când reprezentantul Asociaţiei Avocaţilor a obiectat la confiscarea unui anume document, acesta a fost sigilat. Câteva zile mai târziu, judecătorul de instrucţie a hotărât în prezenţa reclamantului care dintre fişiere erau supuse secretului profesional şi a restituit câteva dintre ele reclamantului în temeiul acestui argument. De fapt, reclamanţii nu se plâng în acest sens.

63. Ceea ce este frapant în această cauză este că aceleaşi garanţii nu au fost respectate în privinţa datelor electronice. Un şir de factori demonstrează că exercitarea drepturilor reclamanţilor în acest sens a fost restricţionată. În primul rând, membrul Asociaţiei Avocaţilor, deşi a fost prezent temporar în timpul percheziţionării sistemului informatic, era în mare parte ocupat cu supravegherea confiscării documentelor şi astfel nu a putut să îşi exercite în mod adecvat funcţia sa de supraveghere în ceea ce priveşte datele electronice. În al doilea rând, raportul care relata care criterii de căutare au fost utilizate şi care fişiere au

fost copiate și confiscate nu a fost perfectat la sfârșitul percheziției, ci doar mai târziu în aceeași zi. Mai mult, se pare că ofițerii au plecat odată ce au terminat lucrul, fără a-l informa pe primul reclamant sau pe reprezentantul Asociației Avocaților despre rezultatele percheziției.

64. Este adevărat că primul reclamant ar fi putut să ceară, în mod general, la începutul percheziției, să îi fie sigilate toate discurile cu date copiate și să fie depuse la judecătorul de instrucție. Totuși, deoarece Codul de procedură penală prevede că, la sfârșitul percheziției, se întocmește un raport care trebuie să enumere toate obiectele confiscate, el putea să se aștepte că procedura avea să fie respectată. Deoarece aceasta nu s-a întâmplat, el nu a avut posibilitatea să își exercite drepturile în mod efectiv. În consecință, obiecția Guvernului privind neepuizarea trebuie să fie respinsă. (...)

66. În concluzie, Curtea constată că nerespectarea de către ofițerii de poliție a unor garanții procedurale elaborate să prevină vreun abuz sau comportament arbitrar și să protejeze angajamentul avocatului de a respecta secretul profesional a făcut ca percheziția și confiscarea datelor electronice ale primului reclamant să fie disproporționate față de scopul legitim urmărit.

67. Mai mult, Curtea observă că angajamentul de respectare a secretului profesional dat de un avocat mai servește și faptului că protejează clientul. Ținând cont de constatările de mai sus că primul reclamant a reprezentat companii ale căror acțiuni erau deținute de cel de-al doilea reclamant și datele confiscate conțineau anumite informații supuse secretului profesional, Curtea nu vede niciun motiv să adopte o concluzie diferită în ceea ce-l privește pe cel de-al doilea reclamant.

68. În consecință, se constată o încălcare a art. 8 din Convenție în privința ambilor reclamanți *(hot. din 16 octombrie 2007, www.echr.coe.int)*.

Art. 168¹.[1] **Efectuarea percheziției informatice de lucrători de poliție.** Efectuarea percheziției informatice prevăzută la art. 168 alin. (12) se poate realiza și de către lucrători de poliție specializați, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală.

Secțiunea a 3-a. Ridicarea de obiecte și înscrisuri[2]

Art. 169. Ridicarea de obiecte și înscrisuri. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația să ridice obiectele și înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.

Reglementarea anterioară: art. 96 CPP 1968.

Art. 170. Predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informatice. (1)[3] În cazul în care există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și sunt temeiuri de a se crede că un obiect ori un înscris poate servi ca mijloc de probă în cauză, organul de urmărire penală sau instanța de judecată

[1] Art. 168¹ a fost introdus prin art. II pct. 32 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Secțiunea a 3-a a fost introdusă prin art. 102 pct. 110 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (1) al art. 170 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 111 din Legea nr. 255/2013.

poate dispune persoanei fizice sau juridice în posesia căreia se află să le prezinte şi să le predea, sub luare de dovadă.

(2)[1] De asemenea, în condiţiile alin. (1), organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate dispune ca:

a) orice persoană fizică sau juridică de pe teritoriul României să comunice anumite date informatice aflate în posesia sau sub controlul său, care sunt stocate într-un sistem informatic ori pe un suport de stocare a datelor informatice;

b) orice furnizor de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului să comunice anumite date referitoare la abonaţi, utilizatori şi la serviciile prestate, aflate în posesia sau sub controlul său, altele decât conţinutul comunicaţiilor şi decât cele prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. j).

(2^1)[2] Persoanele fizice sau juridice, inclusiv furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, au posibilitatea să asigure semnarea datelor solicitate în baza alin. (2), utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat.

(2^2) Orice persoană autorizată care transmite date solicitate în baza alin. (2) are posibilitatea să semneze datele transmise utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor transmise.

(2^3) Orice persoană autorizată care primeşte date solicitate în baza alin. (2) are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite şi să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate.

(2^4) Fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru integritatea şi securitatea acestor date.

(2^5) Aplicarea prevederilor alin. (2^1)-(2^4) se face cu respectarea procedurilor stabilite prin normele metodologice de aplicare a prezentei legi.

(3)[3] *Abrogat.*

(4)-(6)[4] *Abrogate.*

Reglementarea anterioară: art. 97 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textul, completat fiind în cadrul dezbaterilor parlamentare, a impus o detaliere a procedurii aplicării semnăturii electronice. Cum însă aceasta este facultativă, pe de o parte, iar, pe de altă parte, este de esenţa Codului de procedură penală nedetalierea prin acte normative subsecvente, nu au fost adoptate norme metodologice.

[1] Alin. (2) al art. 170 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 112 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2^1)-(2^5) ale art. 170 au fost introduse prin art. 102 pct. 113 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (3) al art. 170 a fost abrogat prin art. 102 pct. 114 din Legea nr. 255/2013.
[4] Alin. (4)-(6) ale art. 170 au fost abrogate prin art. II pct. 33 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 171. Ridicarea silită de obiecte şi înscrisuri. (1) Dacă obiectul sau înscrisul cerut nu este predat de bunăvoie, organul de urmărire penală, prin ordonanţă, sau instanţa de judecată, prin încheiere, dispune ridicarea silită. În cursul judecăţii dispoziţia de ridicare silită a obiectelor sau înscrisurilor se comunică procurorului, care ia măsuri de aducere la îndeplinire, prin organul de cercetare penală.

(2) Împotriva măsurii dispuse potrivit alin. (1) sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia se poate face plângere de către orice persoană interesată. Dispoziţiile art. 250 se aplică în mod corespunzător.

(3)[1] Ordonanţa organului de urmărire penală sau încheierea instanţei trebuie să cuprindă: numele şi semnătura persoanei care a dispus predarea, numele persoanei care este obligată să predea obiectul, înscrisul ori datele informatice, descrierea obiectului, înscrisului sau a datelor informatice ce trebuie predate, precum şi data şi locul unde trebuie să fie predate.

(4) Dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie a unui înscris sau a datelor informatice poate servi ca mijloc de probă, reţine numai copia.

(5) Dacă obiectul, înscrisul sau datele informatice au caracter secret ori confidenţial, prezentarea sau predarea se face în condiţii care să asigure păstrarea secretului ori a confidenţialităţii.

Reglementarea anterioară: art. 99 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. A se vedea *supra*, adnotarea de la art. 170.

2. Modificarea adusă textului prin O.U.G. nr. 18/2016 rezolvă o problemă controversată în jurisprudenţă şi în doctrină, aceea a necesităţii emiterii unei ordonanţe în cazul în care pentru ridicarea de înscrisuri există consimţământul persoanei.

Capitolul VII. Expertiza şi constatarea[2]

Legislaţie conexă: ▶ O.G. nr. 65/1994 privind organizarea activităţii de expertiză contabilă şi a contabililor autorizaţi, republicată (M. Of. nr. 13 din 8 ianuarie 2008); ▶ H.G. nr. 368/1998 privind înfiinţarea Institutului Naţional de Expertize Criminalistice – I.N.E.C. (M. Of. nr. 248 din 3 iulie 1998); ▶ O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activităţii şi funcţionarea instituţiilor de medicină legală, republicată (M. Of. nr. 996 din 10 noiembrie 2005); ▶ O.G. nr. 2/2000 privind organizarea activităţii de expertiză tehnică judiciară şi extrajudiciară (M. Of. nr. 26 din 25 ianuarie 2000); ▶ O.G. nr. 75/2000 privind organizarea activităţii de expertiză criminalistică (M. Of. nr. 407 din 29 august 2000); ▶ art. 11 din O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcţia Naţională Anticorupţie (M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002); ▶ art. 10 din Legea nr. 508/2004 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea în cadrul Ministerului Public a Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism (M. Of. nr. 1089 din 23 noiembrie 2004).

[1] Alin. (3)-(5) ale art. 171 au fost introduse prin art. II pct. 34 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Denumirea Capitolului VII este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 115 din Legea nr. 255/2013.

Art. 172.[1] **Dispunerea efectuării expertizei sau a constatării.** (1) Efectuarea unei expertize se dispune când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte ori împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză este necesară şi opinia unui expert.

(2) Expertiza se dispune, în condițiile art. 100, la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală, prin ordonanță motivată, iar în cursul judecății se dispune de către instanță, prin încheiere motivată.

(3) Cererea de efectuare a expertizei trebuie formulată în scris, cu indicarea faptelor şi împrejurărilor supuse evaluării şi a obiectivelor care trebuie lămurite de expert.

(4) Expertiza poate fi efectuată de experți oficiali din laboratoare sau instituții de specialitate ori de experți independenți autorizați din țară sau din străinătate, în condițiile legii.

(5) Expertiza şi examinarea medico-legală se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale.

(6) Ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței prin care se dispune efectuarea expertizei trebuie să indice faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le constate, să le clarifice şi să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza, precum şi instituția ori experții desemnați.

(7) În domeniile strict specializate, dacă pentru înțelegerea probelor sunt necesare anumite cunoştințe specifice sau alte asemenea cunoştințe, instanța ori organul de urmărire penală poate solicita opinia unor specialişti care funcționează în cadrul organelor judiciare sau în afara acestora. Dispozițiile relative la audierea martorului sunt aplicabile în mod corespunzător.

(8) La efectuarea expertizei pot participa experți independenți autorizați, numiți la solicitarea părților sau subiecților procesuali principali.

(9) Când există pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, organul de urmărire penală poate dispune prin ordonanță efectuarea unei constatări.

(10) Constatarea este efectuată de către un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora.

(11) Certificatul medico-legal are valoarea unui raport de constatare.

(12)[2] După finalizarea raportului de constatare, când organul judiciar apreciază că este necesară opinia unui expert sau când concluziile raportului de constatare sunt contestate, se poate dispune efectuarea unei expertize.

Reglementarea anterioară: art. 112 şi art. 116 CPP 1968.

✍ A se vedea şi *supra*, art. 97 privind probele, mijloacele de probă şi procedeele probatorii.

[1] Art. 172 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 116 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (12) al art. 172 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 35 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă dispoziţiile art. 172 alin. (12) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016 este de natură să lămurească o problemă controversată în practica judiciară, în sensul că nu se impune, automat, efectuarea unei expertize în cazul în care concluziile raportului de constatare sunt contestate. Legiuitorul a consacrat astfel soluţia majoritară în jurisprudenţă anterior modificării (în acest sens, a se vedea *infra*, nr. 2).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. A se vedea *dec. nr. 425 din 9 iunie 2015, M. Of. nr. 609 din 12 august 2015, infra*, la art. 181.

II. Instanţe judecătoreşti

2. Raport de constatare întocmit de specialiştii D.N.A. Legalitate. Condiţii. Lipsa obligativităţii efectuării unei expertize. Prin susţinerea faptului că specialiştii îşi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control nemijlocit al procurorilor din Direcţia Naţională Anticorupţie nu se invocă aspecte de nelegalitate, ci este redat chiar conţinutul art. 11 alin. (2) teza I din O.U.G. nr. 43/2002. Efectuarea constatării de către un specialist care funcţionează în cadrul organului judiciar este prevăzută de lege – art. 172 alin. (10) CPP (în acelaşi sens, I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 118 din 19 februarie 2015).

Specialiştii D.N.A. efectuează, ca urmare a dispoziţiei scrise a procurorilor, constatări tehnico-ştiinţifice, care constituie mijloace de probă, în condiţiile legii. Potrivit art. 43 alin. (1) din Ordinul nr. 1643/C/2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al Direcţiei Naţionale Anticorupţie, desemnarea specialiştilor şi a specialiştilor antifraudă în vederea efectuării constatărilor tehnico-ştiinţifice se realizează în conformitate cu procedura stabilită prin ordin al procurorului şef direcţie. De asemenea, competenţele într-o anumită materie ale acestor persoane sunt evaluate la momentul numirii lor în cadrul Direcţiei Naţionale Anticorupţie, fiind selectate din rândul specialiştilor cu înaltă calificare, cu viza obligatorie a ministerului de resort. În realitate, subordonarea specialistului în raport cu procurorul, deşi este reală, se referă doar la aspecte de ordin administrativ, iar nu la rezultatul evaluării specialistului, context în care, potrivit dispoziţiilor legale, independenţa sa există. Concluziile specialistului sunt rezultatul propriilor evaluări şi dau măsura profesionalismului său.

Se circumscriu limitei examenului ce poate fi realizat în camera preliminară doar cererile de excludere a rapoartelor de constatare tehnico-ştiinţifică întemeiate pe încălcarea dispoziţiilor art. 172 alin. (9) CPP. Art. 172 alin. (9) CPP preia reglementarea din art. 112 alin. (1) CPP 1968. Conform textului, constatarea tehnico-ştiinţifică putea fi dispusă atunci când exista pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt şi era necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. În aceste condiţii, jurisprudenţa anterioară în această materie continuă să îşi păstreze valabilitatea. Astfel, prin decizia nr. 160 din 20 iunie 2012 a Completului de 5 judecători al Înaltei Curţi, cu referire la dispoziţiile art. 112 alin. (1) CPP (1968), s-a arătat că „în cazul primei situaţii privitoare la existenţa pericolului, dacă organele de urmărire penală au posibilitatea de a înlătura acel pericol, nu vor dispune efectuarea unei cercetări

tehnico-ştiinţifice, ci vor lua măsurile necesare pentru conservarea urmelor, ridicarea obiectelor materiale, efectuare de fotografii etc. Constatarea tehnico-ştiinţifică se dispune în cea de-a doua situaţie, când apare necesitatea de a se clarifica de urgenţă unele fapte sau împrejurări ale cauzei. În acest caz, urgenţa este impusă nu de pericolul dispariţiei mijloacelor de probă sau al schimbării situaţiei de fapt, ci de necesitatea justei orientări a organelor de urmărire penală în efectuarea activităţii de cercetare, acestea fiind singurele în măsură să aprecieze deopotrivă asupra existenţei necesităţii şi relevanţei datelor furnizate de specialişti sau tehnicieni în orientarea constructivă a investigaţiilor". În acelaşi sens sunt şi decizia nr. 1687 din 20 mai 2013 a Secţiei penale a Înaltei Curţi sau, recent, după intrarea în vigoare a noului cod, încheierea nr. 118 din 19 februarie 2015.

Ca atare, definind urgenţa prin raportare la necesitatea justei orientări a procurorului în efectuarea activităţii de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară constată că se justifică dispunerea şi efectuarea acesteia, fiind îndeplinită condiţia prevăzută de art. 172 alin. (9) teza a III-a CPP. Potrivit art. 172 alin. (12) CPP, după finalizarea raportului de constatare, când concluziile raportului de constatare sunt contestate, se dispune efectuarea unei expertize. Efectuarea expertizei nu se dispune *de plano*, ci numai în contextul solicitării sale de către părţile ce contestă conţinutul constatării, după formularea de obiective şi după evaluarea utilităţii sale, conform art. 172 alin. (1) şi art. 100 CPP, texte care trebuie interpretate sistematic.

Contestarea presupune indicarea obiectivelor utile, la care specialistul nu a răspuns, ori evocarea argumentelor pentru care poate exista îndoială asupra concluziilor acestuia. Argumentului apărării legat de caracterul imperativ al normei ce impune efectuarea expertizei, ca urmare a solicitării subsecvente întocmirii unui raport de constatare fără îndeplinirea altor exigenţe, i se opune şi argumentul legat de caracterul suveran al magistratului de a constata utilitatea probei în raport cu obiectivele formulate şi a o dispune ori respinge motivat şi cel legat de poziţia acuzării care, deşi are obligaţia de aflare a adevărului, nu se subrogă în drepturile apărătorului. Apărătorul este cel ce evaluează şi stabileşte strategia apărării şi modalitatea concretă de obţinere a probelor utile rezolvării situaţiei juridice în care este implicată partea pe care o asistă. Pentru ca aceste exigenţe legate de evaluarea utilităţii să poată fi parcurse şi respectate, demersul apărării nu se poate opri la o contestare formală. Orice cerere, inclusiv de probatorii, adresată magistratului trebuie susţinută *(I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, nepublicată)*.

Art. 173. Numirea expertului. (1) Expertul este numit prin ordonanţa organului de urmărire penală sau prin încheierea instanţei.

(2)[1] Organul de urmărire penală sau instanţa desemnează, de regulă, un singur expert, cu excepţia situaţiilor în care, ca urmare a complexităţii expertizei, sunt necesare cunoştinţe specializate din discipline distincte, situaţie în care desemnează doi sau mai mulţi experţi.

(3) Când expertiza urmează să fie efectuată de o instituţie medico-legală, de un institut sau laborator de specialitate, desemnarea unuia sau a mai multor experţi se face de către acea instituţie, potrivit legii.

(4) Părţile şi subiecţii procesuali principali au dreptul să solicite ca la efectuarea expertizei să participe un expert recomandat de acestea. În cazul în care expertiza

[1] Alin. (2) al art. 173 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 117 din Legea nr. 255/2013.

este dispusă de instanță, procurorul poate solicita ca un expert recomandat de acesta să participe la efectuarea expertizei.

(5) Expertul, instituția medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate, la cererea expertului, poate solicita, atunci când consideră necesar, participarea specialiștilor de la alte instituții sau avizul acestora.

(6) Instituția medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate comunică organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei numele experților desemnați.

Reglementarea anterioară: art. 118 și art. 119 CPP 1968.

Art. 174. Incompatibilitatea expertului. (1) Persoana aflată în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de art. 64 nu poate fi desemnată ca expert, iar în cazul în care a fost desemnată, hotărârea judecătorească nu se poate întemeia pe constatările și concluziile acesteia. Motivul de incompatibilitate trebuie dovedit de cel ce îl invocă.

(2)[1] În aceeași cauză, o persoană nu poate avea atât calitatea de expert desemnat de organul judiciar, cât și pe aceea de expert recomandat de unul dintre subiecții procesuali.

(2^1)[2] Nu poate fi desemnată ca expert recomandat de părți în aceeași cauză o persoană care funcționează în cadrul aceleiași instituții medico-legale, institut sau laborator de specialitate cu expertul desemnat de conducerea instituției respective la solicitarea organului judiciar.

(3)[3] *Abrogat.*

(4) Dispozițiile art. 66-68 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 54 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textele alin. (2) și (2^2), modificat, respectiv introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, consolidează contextul desfășurării cu imparțialitate a activității de expertiză, reglementând expres raporturile dintre expertul desemnat de organul judiciar și cel recomandat de subiecții procesuali.

Art. 175. Drepturile și obligațiile expertului. (1) Expertul are dreptul de a refuza efectuarea expertizei pentru aceleași motive pentru care martorul poate refuza depunerea mărturiei.

(2) Expertul are dreptul să ia cunoștință de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei.

(3) Expertul poate cere lămuriri organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei cu privire la anumite fapte ori împrejurări ale cauzei ce trebuie evaluate.

(4) Expertul poate cere lămuriri părților și subiecților procesuali principali, cu încuviințarea și în condițiile stabilite de organele judiciare.

[1] Alin. (2) al art. 174 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 36 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (2^1) al art. 174 a fost introdus prin art. II pct. 37 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (3) al art. 174 a fost abrogat prin art. 102 pct. 118 din Legea nr. 255/2013.

(5) Expertul are dreptul la un onorariu pentru activitatea depusă în vederea efectuării expertizei, pentru cheltuielile pe care ar trebui să le suporte sau le-a suportat pentru efectuarea expertizei. Cuantumul onorariului este stabilit de către organele judiciare în funcție de natura şi complexitatea cauzei şi de cheltuielile suportate sau care urmează a fi suportate de către expert. Dacă expertiza este efectuată de instituția medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate, costul expertizei este stabilit în condițiile prevăzute de legea specială.

(6) Expertul poate beneficia şi de măsuri de protecție, în condițiile prevăzute la art. 125.

(7) Expertul are obligația de a se prezenta în fața organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată ori de câte ori este chemat şi de a-şi întocmi raportul de expertiză cu respectarea termenului-limită stabilit în ordonanța organului de urmărire penală sau în încheierea instanței. Termenul-limită din ordonanță sau încheiere poate fi prelungit, la cererea expertului, pentru motive întemeiate, fără ca prelungirea totală acordată să fie mai mare de 6 luni.

(8) Întârzierea sau refuzul nejustificat de efectuare a expertizei atrage aplicarea unei amenzi judiciare, precum şi răspunderea civilă a expertului sau a instituției desemnate să o efectueze pentru prejudiciile cauzate.

Reglementarea anterioară: art. 121 CPP 1968.

Art. 176. Înlocuirea expertului. (1) Expertul poate fi înlocuit dacă refuză sau, în mod nejustificat, nu finalizează raportul de expertiză până la termenul fixat.

(2) Înlocuirea se dispune prin ordonanță de către organul de urmărire penală sau prin încheiere de către instanță, după citarea expertului, şi se comunică asociației sau corpului profesional de care aparține acesta.

(3) Expertul este, de asemenea, înlocuit când este admisă declarația sa de abținere sau cererea de recuzare ori în cazul în care se află în imposibilitate obiectivă de a efectua sau finaliza expertiza.

(4) Expertul înlocuit trebuie, sub sancțiunea prevăzută la art. 283 alin. (4), să pună de îndată la dispoziția organului judiciar toate actele sau obiectele încredințate, precum şi observațiile cu privire la activitățile desfăşurate până la momentul înlocuirii sale.

Art. 177. Procedura efectuării expertizei. (1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, când dispune efectuarea unei expertize, fixează un termen la care sunt chemate părțile, subiecții procesuali principali, precum şi expertul, dacă acesta a fost desemnat.

(2) La termenul fixat se aduce la cunoştința procurorului, a părților, a subiecților procesuali principali şi a expertului obiectul expertizei şi întrebările la care expertul trebuie să răspundă şi li se pune în vedere că au dreptul să facă observații cu privire la aceste întrebări şi că pot cere modificarea sau completarea lor. De asemenea, după caz, sunt indicate expertului obiectele pe care urmează să le analizeze.

(3) Expertul este înştiințat cu privire la faptul că are obligația de a analiza obiectul expertizei, de a indica cu exactitate orice observație sau constatare şi de

a expune o opinie imparțială cu privire la faptele sau împrejurările evaluate, în conformitate cu regulile științei și expertizei profesionale.

(4) Părțile și subiecții procesuali principali sunt încunoștințați că au dreptul să ceară numirea câte unui expert recomandat de fiecare dintre ele, care să participe la efectuarea expertizei.

(5) După examinarea obiecțiilor și cererilor făcute de părți, de subiecții procesuali principali și expert, organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere expertului termenul în care urmează a fi efectuată expertiza, încunoștințându-l totodată dacă la efectuarea acesteia urmează să participe părțile sau subiecții procesuali principali.

(6) Atunci când expertiza urmează să fie efectuată de o instituție medico-legală, de un laborator de expertiză criminalistică sau de orice institut de specialitate, sunt aplicabile dispozițiile art. 173 alin. (3), nefiind necesară prezența expertului în fața organului judiciar.

Reglementarea anterioară: art. 120 CPP 1968.

Art. 178. Raportul de expertiză. (1) După efectuarea expertizei, constatările, clarificările, evaluările și opinia expertului sunt consemnate într-un raport.

(2) Când sunt mai mulți experți se întocmește un singur raport de expertiză. Opiniile separate se motivează în același raport.

(3) Raportul de expertiză se depune la organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei.

(4) Raportul de expertiză cuprinde:

a) partea introductivă, în care se arată organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei, data când s-a dispus efectuarea acesteia, numele și prenumele expertului, obiectivele la care expertul urmează să răspundă, data la care a fost efectuată, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată, dovada încunoștințării părților, dacă au participat la aceasta și au dat explicații în cursul expertizei, data întocmirii raportului de expertiză;

b)[1] partea expozitivă prin care sunt descrise operațiile de efectuare a expertizei, metodele, programele și echipamentele utilizate;

c) concluziile, prin care se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare, precum și orice alte precizări și constatări rezultate din efectuarea expertizei, în legătură cu obiectivele expertizei.

(5) În situația în care expertiza a fost efectuată în lipsa părților ori a subiecților procesuali principali, aceștia sau avocatul lor sunt încunoștințați cu privire la întocmirea raportului de expertiză și cu privire la dreptul la studierea raportului.

Reglementarea anterioară: art. 122 și art. 123 CPP 1968.

Art. 179. Audierea expertului. (1) În cursul urmăririi penale sau al judecății, expertul poate fi audiat de organul de urmărire penală sau de instanță, la cererea procurorului, a părților, a subiecților procesuali principali sau din oficiu, dacă

[1] Lit. b) de la alin. (4) al art. 178 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 119 din Legea nr. 255/2013.

organul judiciar apreciază că audierea este necesară pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor expertului.

(2) Dacă expertiza a fost efectuată de o instituție medico-legală, institut sau laborator de specialitate, instituția va desemna un expert, dintre persoanele care au participat la efectuarea expertizei, ce urmează a fi audiat de către organul de urmărire penală sau de instanță.

(3) Audierea expertului se efectuează potrivit dispozițiilor privitoare la audierea martorilor.

Reglementarea anterioară: art. 124 alin. (2) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Matytsina c. Rusiei*. Audierea expertului. Expertul – martor în sensul Convenției.
168. Curtea reiterează că martorii și experții joacă un rol diferit în cadrul procedurilor și au un statut diferit. Cei din urmă nu pot fi pe deplin asociați cu „martorii", cel puțin nu pentru toate scopurile. În analizarea faptului dacă audierea unui expert la proces ar fi fost necesară, Curtea va fi, prin urmare, ghidată în primul rând de principiile consacrate în conceptul de „proces echitabil" în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție și în special de garanțiile de „procedură contradictorie" și „egalitate a armelor". Acestea fiind spuse, unele dintre abordările Curții față de examinarea personală a „martorilor" în temeiul art. 6 parag. 3 lit. d) sunt, fără îndoială, relevante în contextul examinării probelor aduse de expert și pot fi aplicate *mutatis mutandis*, cu respectarea diferenței privind statutul și rolul lor.

169. Este în primul rând de competența instanțelor naționale să decidă dacă o anumită probă este formal admisibilă. De asemenea, în conformitate cu art. 6, nu este în mod normal rolul Curții să stabilească dacă un anumit raport de expertiză aflat la dispoziția judecătorului intern a fost de încredere sau nu. Sub rezerva unor excepții, regula generală este că judecătorul intern dispune de o largă putere de apreciere în a decide între opiniile contradictorii ale experților și a o alege pe cea pe care o consideră coerentă și credibilă. Cu toate acestea, normele privind admisibilitatea probelor pot fi uneori în contradicție cu principiile egalității de arme și procedurilor contradictorii ori pot afecta într-un alt mod caracterul echitabil al procedurilor. În contextul probelor aduse de expert, normele privind admisibilitatea acestora nu trebuie să priveze apărarea de posibilitatea de a le contesta în mod eficient, în special prin introducerea sau obținerea de opinii și rapoarte alternative. În anumite circumstanțe, refuzul de a permite o examinare alternativă de către un expert a unor probe materiale poate fi considerat ca o încălcare a art. 6 parag. 1. (...)

177. Curtea acceptă că apărarea a avut suficiente cunoștințe cu privire la conținutul raportului și a fost capabilă, prin urmare, de a critica concluziile sale la proces. Cu toate acestea, dreptul la apărare nu se oprește aici. Jurisprudența consacrată a Curții este în sensul că apărarea trebuie să aibă dreptul de a studia și de a contesta nu numai un raport de expertiză ca atare, ci și credibilitatea celor care l-au întocmit, prin chestionarea lor directă. (...)

187. În această privință, Curtea este de acord cu Guvernul că principiul „egalității armelor", consacrat de art. 6 parag. 1, nu cere ca apărarea să aibă exact aceleași competențe ca parchetul atunci când vine vorba despre strângerea dovezilor. Modalitățile în care apărarea

și acuzarea pot participa la strângerea de probe sunt adesea diferite. Cu toate acestea, ceea ce este important este faptul ca aceste diferențe să nu creeze apărării un dezavantaj net față de acuzare. Normele privind obținerea de probe și administrarea acestora în proces nu ar trebui să facă imposibilă apărării exercitarea drepturilor garantate de art. 6 din Convenție. În cauza *Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusiei (nr. 2)*, Curtea a subliniat după cum urmează: poate fi greu de contestat un raport întocmit de un expert fără asistența unui alt expert în domeniul respectiv. Astfel, simplul drept al apărării de a cere instanței să dispună o altă examinare de către un expert nu este suficientă. Pentru a realiza efectiv acest drept, apărarea trebuie să aibă șanse egale de a introduce propriile „probe de expert". (...)

207. Curtea este conștientă de faptul că judecătorul a audiat un număr de martori propuși de apărare, a examinat mai multe opinii ale experților și a studiat diferite documente. Cu toate acestea, întrebarea dacă apărarea s-a bucurat sau nu de „egalitatea armelor" față de acuzare și dacă procesul a fost „contradictoriu" nu poate fi abordată doar în termeni cantitativi. În cazul de față a fost foarte dificil pentru apărare să conteste în mod eficient elementele de probă produse de expert, prezentate instanței de judecată de către acuzare. Curtea subliniază că acțiunea împotriva reclamantului a fost construită pe această probă produsă de expert. În aceste condiții, modul în care a fost administrată proba a determinat ca procesul reclamantului să nu fie unul echitabil. Prin urmare, Curtea nu are nevoie să abordeze alte încălcări procedurale invocate de către reclamant.

208. Având în vedere cele de mai sus, Curtea concluzionează că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 27 martie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 180. Suplimentul de expertiză. (1) Când organul de urmărire penală sau instanța constată, la cerere sau din oficiu, că expertiza nu este completă, iar această deficiență nu poate fi suplinită prin audierea expertului, dispune efectuarea unui supliment de expertiză de către același expert. Când nu este posibilă desemnarea aceluiași expert, se dispune efectuarea unei alte expertize de către un alt expert.

(2) Când expertiza a fost efectuată în cadrul instituției medico-legale, unui institut sau laborator de specialitate, organul de urmărire penală sau instanța se adresează instituției respective în vederea efectuării suplimentului de expertiză.

Reglementarea anterioară: art. 124 alin. (1), alin. (2) teza I și alin. (3) CPP 1968.

Art. 181. Efectuarea unei noi expertize. (1) Organul de urmărire penală sau instanța dispune efectuarea unei noi expertize atunci când concluziile raportului de expertiză sunt neclare sau contradictorii ori între conținutul și concluziile raportului de expertiză există contradicții, iar aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului.

(2) Când organul de urmărire penală sau instanța de judecată dispune efectuarea unei noi expertize de către o instituție medico-legală, aceasta este efectuată de o comisie, în condițiile legii.

Reglementarea anterioară: art. 125 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituţională

Efectuarea unei noi expertize. Condiţii. Excepţie de neconstituţionalitate respinsă. 19. Curtea reţine că echivocul sau claritatea concluziilor raportului de expertiză sunt lăsate la aprecierea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată, criteriile de apreciere nefiind impuse prin dispoziţii ale legii procesual penale. În situaţia în care organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că concluziile raportului de expertiză sunt neclare sau contradictorii ori între conţinutul şi concluziile raportului de expertiză există contradicţii – ipotezele prevăzute prin textul criticat [*art. 181 alin. (1) CPP – n.a.*] –, acestea pot dispune audierea expertului, conform art. 179 CPP, pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor cuprinse în raportul de expertiză. Atunci când se apreciază că raportul de expertiză este incomplet şi această deficienţă nu poate fi acoperită prin audierea expertului, poate fi dispusă efectuarea unui supliment de expertiză, potrivit art. 180 CPP. De asemenea, dacă concluziile raportului de expertiză sunt neclare sau contradictorii ori între conţinutul şi concluziile raportului de expertiză există contradicţii, organul de urmărire penală sau instanţa poate dispune efectuarea unei noi expertize, conform art. 181 din acelaşi cod.

20. Prin urmare, dispoziţiile art. 179-181 CPP oferă organelor de urmărire penală şi instanţelor de judecată trei mijloace procesuale distincte ce pot fi folosite separat sau în mod coroborat pentru stabilirea adevărului în cauzele penale prin intermediul expertizelor, mijloace care acoperă toate situaţiile în care instanţele ar putea fi împiedicate să folosească concluziile rapoartelor de expertiză în stabilirea adevărului.

21. De asemenea, Codul de procedură penală nu prevede o anumită valoare probantă a expertizelor, ele urmând a fi analizate, la fel ca restul probelor, prin coroborare cu celelalte probe existente în dosar. În acest sens, art. 103 CPP prevede că probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege şi sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză şi că, în luarea deciziei asupra existenţei infracţiunii şi a vinovăţiei inculpatului, instanţa hotărăşte motivat, cu trimitere la toate probele evaluate.

22. Pentru aceste motive, Curtea constată că dispoziţiile art. 181 CPP trebuie analizate în coroborare cu acelea ale art. 179-180 din acest cod şi că acestea oferă garanţiile procesuale necesare asigurării dreptului la un proces echitabil prevăzut la art. 21 alin. (3) din Constituţie şi art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. b) din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

23. Pentru aceleaşi considerente nu poate fi reţinută încălcarea prin textul criticat a prevederilor art. 1 alin. (5) din Constituţie.

24. Cum prevederile art. 181 alin. (1) CPP nu încalcă dreptul fundamental invocat în susţinerea excepţiei, prevederile art. 53 din Constituţie nu sunt incidente în cauză *(dec. nr. 425 din 9 iunie 2015, M. Of. nr. 609 din 12 august 2015)*.

Art. 181¹.[1] **Obiectul constatării şi raportul de constatare.** (1) Organul de urmărire penală stabileşte prin ordonanţă obiectul constatării, întrebările la care trebuie să răspundă specialistul şi termenul în care urmează a fi efectuată lucrarea.

[1] Art. 181¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 120 din Legea nr. 255/2013.

(2) Raportul de constatare cuprinde descrierea operațiilor efectuate de specialist, a metodelor, programelor și echipamentelor utilizate și concluziile constatării.

Reglementarea anterioară: art. 113 și art. 115 CPP 1968.

Art. 182. Lămuririle cerute la institutul de emisiune. În cazurile privitoare la infracțiunea de falsificare de monedă ori de alte valori, organul de urmărire penală sau instanța poate cere lămuriri institutului de emisiune.

Reglementarea anterioară: art. 126 CPP 1968.

Art. 183. Prezentarea scriptelor de comparație. (1) În cauzele privind infracțiuni de fals în înscrisuri, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune să fie prezentate scripte de comparație.

(2) Dacă scriptele se găsesc în depozite publice, autoritățile în drept sunt obligate a le elibera.

(3) Dacă scriptele se găsesc la o persoană, organul de urmărire penală sau instanța îi pune în vedere să le prezinte.

(4) Scriptele se introduc într-un plic sigilat care se vizează de organul de urmărire penală sau de președintele completului de judecată și se semnează de acela care le prezintă.

(5) Organul de urmărire penală ori instanța poate solicita suspectului sau inculpatului să prezinte o piesă scrisă cu mâna sa ori să scrie după dictare.

(6) Dacă suspectul sau inculpatul refuză, se face mențiune în procesul-verbal. Refuzul de a se conforma solicitării organului de urmărire penală sau instanței nu poate fi interpretat în defavoarea suspectului sau inculpatului.

Reglementarea anterioară: art. 127 CPP 1968.

Art. 184. Expertiza medico-legală psihiatrică. (1)[1] În cazul infracțiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 și 16 ani, în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă, precum și atunci când organul de urmărire penală sau instanța are o îndoială asupra discernământului suspectului ori inculpatului în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul acuzației, se dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, stabilindu-se totodată termenul de prezentare în vederea examinării.

(2) Expertiza se efectuează în cadrul instituției medico-legale de către o comisie, constituită potrivit legii.

(3)[2] Expertiza medico-legală psihiatrică se efectuează după obținerea consimțământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat, în prezența unui avocat ales sau din oficiu, în fața organului judiciar, iar în cazul minorului, și în prezența ocrotitorului legal.

(4) În cazul în care suspectul sau inculpatul refuză în cursul urmăririi penale efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală

[1] Alin. (1) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.

psihiatrică, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea emiterii unui mandat de aducere în scopul prezentării la comisia medico-legală psihiatrică. Dispoziţiile art. 265 alin. (4)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(5) În cazul în care consideră că este necesară o examinare complexă, ce necesită internarea medicală a suspectului sau a inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, comisia medico-legală sesizează organul de urmărire penală sau instanţa cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare.

(6) În cursul urmăririi penale, procurorul, dacă apreciază că solicitarea comisiei medico-legale este întemeiată, poate cere judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de internare ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea luarea măsurii internării nevoluntare, pentru maximum 30 de zile, în vederea efectuării expertizei psihiatrice.

(7) Propunerea procurorului de luare a măsurii internării nevoluntare trebuie să cuprindă, după caz, menţiuni cu privire la: fapta pentru care se efectuează cercetarea penală, încadrarea juridică, denumirea infracţiunii; faptele şi împrejurările din care rezultă îndoiala asupra discernământului suspectului sau inculpatului, sesizarea comisiei medico-legale psihiatrice cu privire la refuzul suspectului sau inculpatului de a se interna, motivarea necesităţii luării măsurii internării şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit. Propunerea împreună cu dosarul cauzei se prezintă judecătorului de drepturi şi libertăţi.

(8) Judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează ziua şi ora de soluţionare a propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, în cel mult 3 zile de la data sesizării, având obligaţia de a-l cita pe suspect sau inculpat pentru termenul fixat. Termenul se comunică procurorului, precum şi avocatului suspectului sau inculpatului, căruia i se acordă, la cerere, dreptul de a studia dosarul cauzei şi propunerea formulată de procuror.

(9) Soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare se face numai în prezenţa suspectului sau inculpatului, în afară de cazul când acesta este dispărut, se sustrage sau când din cauza stării sănătăţii sau din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate nu se poate prezenta.

(10) Participarea procurorului şi a avocatului ales sau numit din oficiu al suspectului ori inculpatului este obligatorie.

(11) În cazul admiterii propunerii de internare nevoluntară, încheierea judecătorului trebuie să cuprindă:

a) datele de identitate ale suspectului sau inculpatului;

b) descrierea faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul, încadrarea juridică şi denumirea infracţiunii;

c) faptele şi împrejurările din care rezultă îndoială asupra stării psihice a suspectului sau inculpatului;

d) motivarea necesităţii luării măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit;

e) durata măsurii internării.

(12) După luarea măsurii, suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, motivele internării, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(13) După dispunerea internării, dacă suspectul sau inculpatul se află în stare de deţinere, judecătorul de drepturi şi libertăţi informează administraţia locului de deţinere despre măsura internării şi dispune transferul arestatului într-o secţie de psihiatrie a unui penitenciar-spital.

(14)[1] Împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi se poate face contestaţie la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară de către suspect, inculpat sau de procuror în termen de 24 de ore de la pronunţare. Contestaţia împotriva încheierii prin care se dispune internarea nevoluntară nu suspendă executarea.

(15) Contestaţia formulată de suspect sau inculpat împotriva încheierii prin care s-a dispus internarea nevoluntară se soluţionează în termen de 3 zile de la data înregistrării acesteia şi nu este suspensivă de executare.

(16)[2] În vederea soluţionării contestaţiei formulate de procuror, judecătorul de la instanţa ierarhic superioară dispune citarea suspectului sau inculpatului. Participarea avocatului ales sau numit din oficiu al suspectului ori inculpatului este obligatorie.

(17) În vederea soluţionării contestaţiei formulate de suspect sau de inculpat, judecătorul de la instanţa ierarhic superioară comunică acestuia şi procurorului data stabilită pentru judecarea contestaţiei şi le acordă posibilitatea de a depune observaţii scrise până la acea dată, în afară de cazul când apreciază că prezenţa suspectului sau inculpatului, participarea procurorului şi formularea de concluzii orale de către aceştia sunt necesare pentru justa soluţionare a contestaţiei.

(18) În cazul admiterii contestaţiei formulate de suspect sau inculpat, judecătorul de la instanţa ierarhic superioară dispune respingerea propunerii de internare şi externarea, dacă este cazul, de îndată, a suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este deţinut sau arestat chiar şi în altă cauză.

(19) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 24 de ore de la soluţionarea contestaţiei. Dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi nu este atacată cu contestaţie, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestaţie.

(20) În cursul judecăţii, dacă inculpatul refuză efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, instanţa, din oficiu sau la cererea procurorului, dispune emiterea unui mandat de aducere în condiţiile art. 265.

(21) Măsura internării nevoluntare poate fi luată de instanţă în cursul judecăţii la propunerea comisiei medico-legale psihiatrice. Dispoziţiile alin. (6)-(19) se aplică în mod corespunzător.

(22) Imediat după luarea măsurii internării nevoluntare sau în cazul schimbării ulterioare a locului de internare, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau, după caz, preşedintele completului de judecată care a dispus măsura încunoştinţează despre aceasta şi despre locul internării un membru al familiei suspectului sau inculpatului

[1] Alin. (14) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (16) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.

ori o altă persoană desemnată de acesta, precum şi instituţia medico-legală care efectuează expertiza, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. Instituţia de specialitate are obligaţia de a informa organele judiciare despre schimbarea locului internării.

(23) Hotărârea prin care dispune internarea nevoluntară se pune în executare de procuror prin intermediul organelor de poliţie.

(24) În cazul în care suspectul sau inculpatul se află în stare de deţinere, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa ce a dispus măsura internării într-o instituţie de specialitate în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice informează, de îndată, administraţia locului de deţinere sau arestare despre măsura dispusă.

(25) Măsura internării medicale în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice poate fi prelungită o singură dată, pe o durată de cel mult 30 de zile. Comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sesizează procurorul sau, după caz, instanţa asupra necesităţii prelungirii măsurii internării cu cel puţin 7 zile înainte de expirarea acesteia. Sesizarea trebuie să conţină descrierea activităţilor efectuate, motivele pentru care examinarea nu a fost finalizată pe parcursul internării, examinările ce urmează a fi efectuate, precizarea perioadei pentru care este necesară prelungirea. Dispoziţiile alin. (6)-(24) se aplică în mod corespunzător.

(26) În cazul în care înainte de expirarea duratei internării nevoluntare se constată că aceasta nu mai este necesară, comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sau persoana internată sesizează de îndată organul care a dispus măsura, în vederea revocării acesteia. Sesizarea se soluţionează de urgenţă, în camera de consiliu, cu participarea procurorului, după audierea avocatului ales sau din oficiu al persoanei internate. Încheierea pronunţată de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţă nu este supusă niciunei căi de atac.

(27) Dacă în cursul efectuării expertizei medico-legale psihiatrice se constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 247, comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sesizează organele judiciare în vederea luării măsurii de siguranţă a internării medicale provizorii.

(28) Perioada în care suspectul sau inculpatul a fost internat într-o instituţie de specialitate în vederea efectuării expertizei psihiatrice se deduce din durata pedepsei, în condiţiile art. 72 din Codul penal.

Reglementarea anterioară: art. 117 alin. (1) şi (2) CPP 1968.

Legislaţie conexă: ▶ Legea nr. 487/2002 a sănătăţii mintale şi a protecţiei persoanelor cu tulburări psihice, republicată (M. Of. nr. 652 din 13 septembrie 2012); ▶ Ordinul ministrului justiţiei şi al ministrului sănătăţii nr. 1976/C din 11 iulie 2003 pentru stabilirea unor măsuri privind efectuarea cu celeritate a expertizei pentru stabilirea discernământului minorului între 14 şi 16 ani care a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală (M. Of. nr. 522 din 21 iulie 2003).

✍ A se vedea şi *infra*, art. 247 privind internarea medicală provizorie.

Art. 185. Autopsia medico-legală. (1) Autopsia medico-legală se dispune de către organul de urmărire penală sau de către instanţa de judecată, în caz de moarte

violentă ori când aceasta este suspectă de a fi violentă sau când nu se cunoaşte cauza morţii ori există o suspiciune rezonabilă că decesul a fost cauzat direct sau indirect printr-o infracţiune ori în legătură cu comiterea unei infracţiuni. În cazul în care corpul victimei a fost înhumat, este dispusă exhumarea pentru examinarea cadavrului prin autopsie.

(2) Procurorul dispune de îndată efectuarea unei autopsii medico-legale dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliţiei, a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman.

(3) Pentru a constata dacă există motive pentru a efectua autopsia medico-legală, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate solicita opinia medicului legist.

(4) Autopsia se efectuează în cadrul instituţiei medico-legale, potrivit legii speciale.

(5) La efectuarea autopsiei medico-legale pot fi cooptaţi şi specialişti din alte domenii medicale, în vederea stabilirii cauzei decesului, la solicitarea medicului legist, cu excepţia medicului care a tratat persoana decedată.

(6) Cu ocazia efectuării autopsiei medico-legale pot fi utilizate orice metode legale pentru stabilirea identităţii, inclusiv prelevarea de probe biologice în vederea stabilirii profilului genetic judiciar.

(7) Organul de urmărire penală trebuie să încunoştinţeze un membru de familie despre data autopsiei şi despre dreptul de a desemna un expert independent autorizat care să asiste la efectuarea autopsiei.

(8) Medicul legist care a efectuat autopsia întocmeşte un raport de expertiză, care cuprinde constatările şi concluziile sale cu privire la:

a) identitatea persoanei decedate sau elemente de identificare, dacă identitatea nu este cunoscută;

b) felul morţii;

c) cauza medicală a morţii;

d) existenţa leziunilor traumatice, mecanismul de producere a acestora, natura agentului vulnerant şi legătura de cauzalitate dintre leziunile traumatice şi deces;

e)[1] rezultatele investigaţiilor de laborator efectuate asupra probelor biologice prelevate de la cadavru şi a substanţelor suspecte descoperite;

f) urmele biologice găsite pe corpul persoanei decedate;

g) data probabilă a morţii;

h) orice alte elemente care pot contribui la lămurirea împrejurărilor producerii morţii.

Reglementarea anterioară: art. 114 alin. (1) şi art. 115 CPP 1968.

Art. 186. Exhumarea. (1) Exhumarea poate fi dispusă de către procuror sau de către instanţa de judecată în vederea stabilirii felului şi cauzei morţii, a identificării cadavrului sau pentru stabilirea oricăror elemente necesare soluţionării cauzei.

[1] Lit. e) de la alin. (8) al art. 185 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 122 din Legea nr. 255/2013.

(2) Exhumarea se face în prezența organului de urmărire penală.
(3) Dispozițiile art. 185 alin. (4)-(8) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 114 alin. (2) CPP 1968.

Art. 187. Autopsia medico-legală a fetusului sau a nou-născutului. (1) Autopsia medico-legală a unui fetus se dispune pentru a se stabili vârsta intrauterină, capacitatea de supraviețuire extrauterină, felul şi cauza morții, precum şi pentru stabilirea filiației, când este cazul.

(2) Autopsia medico-legală a unui nou-născut se dispune pentru a se stabili dacă copilul a fost născut viu, viabilitatea, durata supraviețuirii extrauterine, felul şi cauza medicală a morții, data morții, dacă i s-au acordat îngrijiri medicale după naştere, precum şi pentru stabilirea filiației, când este cazul.

Art. 188. Expertiza toxicologică. (1)[1] În cazul în care există o suspiciune cu privire la producerea unei intoxicații, se dispune efectuarea unei expertize toxicologice.

(2) Produsele considerate suspecte că ar fi determinat intoxicația sunt trimise instituției medico-legale sau unei alte instituții specializate.

(3) Concluziile expertizei toxicologice cuprind constatări de specialitate cu privire la tipul substanței toxice, cantitatea, calea de administrare, precum şi consecințele posibile ale substanței descoperite, cât şi alte elemente care să ajute la stabilirea adevărului.

Art. 189. Examinarea medico-legală a persoanei. (1) Examinarea medico-legală a persoanei în vederea constatării urmelor şi a consecințelor unei infracțiuni se efectuează conform legii speciale.

(2) Medicul legist care a efectuat examinarea medico-legală întocmeşte un certificat medico-legal sau, după caz, un raport de expertiză.

(3)[2] Constatarea leziunilor traumatice este efectuată, de regulă, printr-o examinare fizică. În cazul în care nu este posibilă sau necesară examinarea fizică, expertiza este efectuată în baza documentației medicale puse la dispoziția expertului.

(4) Raportul de expertiză sau certificatul medico-legal trebuie să cuprindă: descrierea leziunilor traumatice, precum şi opinia expertului cu privire la natura şi gravitatea leziunilor, mecanismul şi data producerii acestora, urmările pe care acestea le-au produs.

Reglementarea anterioară: art. 114 alin. (1) şi art. 115 CPP 1968.

Art. 190. Examinarea fizică. (1)[3] Examinarea fizică a unei persoane presupune examinarea externă şi internă a corpului acesteia, precum şi prelevarea de probe biologice. Organul de urmărire penală trebuie să solicite, în prealabil, consimțământul

[1] Alin. (1) şi (2) ale art. 188 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 123 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 189 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 124 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (1) al art. 190 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 125 din Legea nr. 255/2013.

scris al persoanei care urmează a fi examinată. În cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, consimțământul la examinarea fizică este solicitat reprezentantului legal, iar în cazul celor cu capacitate restrânsă de exercițiu, consimțământul scris al acestora trebuie exprimat în prezența ocrotitorilor legali.

(2) În lipsa consimțământului scris al persoanei care urmează a fi examinată, al reprezentantului legal ori a încuviințării din partea ocrotitorului legal, judecătorul de drepturi și libertăți dispune, prin încheiere, la cererea motivată a procurorului, examinarea fizică a persoanei, dacă această măsură este necesară pentru stabilirea unor fapte sau împrejurări care să asigure buna desfășurare a urmăririi penale ori pentru a se determina dacă o anumită urmă sau consecință a infracțiunii poate fi găsită pe corpul sau în interiorul corpului acesteia.

(3) Cererea organului de urmărire penală trebuie să cuprindă: numele persoanei a cărei examinare fizică este cerută, motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (2), modalitatea în care examinarea fizică urmează a fi efectuată, infracțiunea de care este acuzat suspectul sau inculpatul.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți soluționează cererea de efectuare a examinării fizice în camera de consiliu, prin încheiere ce nu este supusă niciunei căi de atac.

(5)[1] În cazul în care persoana examinată nu își exprimă în scris consimțământul și există urgență, iar obținerea autorizării judecătorului în condițiile alin. (4) ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor, organul de urmărire penală poate dispune, prin ordonanță, efectuarea examinării fizice. Ordonanța organului de urmărire penală, precum și procesul-verbal în care sunt consemnate activitățile desfășurate cu ocazia examinării fizice sunt înaintate de îndată judecătorului de drepturi și libertăți. În cazul în care judecătorul constată că au fost respectate condițiile prevăzute la alin. (2), dispune, prin încheiere motivată, validarea examinării fizice efectuate de organele de urmărire penală. Încălcarea de către organele de urmărire penală a condițiilor prevăzute la alin. (2) atrage excluderea probelor obținute prin examinarea fizică.

(6) Validarea examinării fizice efectuate de organele de urmărire penală se efectuează potrivit alin. (4).

(7)[2] Examinarea fizică internă a corpului unei persoane sau recoltarea de probe biologice trebuie efectuată de un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, cu respectarea vieții private și a demnității umane. Examinarea fizică internă a minorului care nu a împlinit 14 ani se poate face în prezența unuia dintre părinți, la solicitarea părintelui. Recoltarea prin metode noninvazive de probe biologice în vederea efectuării expertizei genetice judiciare se poate efectua și de către personalul de specialitate al Poliției Române.

(8) În cazul conducerii unui vehicul de către o persoană aflată sub influența băuturilor alcoolice sau a altor substanțe, recoltarea de probe biologice se efectuează din dispoziția organelor de constatare și cu consimțământul celui supus examinării, de către un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de

[1] Alin. (5) al art. 190 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 38 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (7)-(10) ale art. 190 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 125 din Legea nr. 255/2013.

specialitate, în cel mai scurt timp, într-o instituție medicală, în condițiile stabilite de legile speciale.

(9) Activitățile efectuate cu ocazia examinării fizice sunt consemnate de organele de urmărire penală într-un proces-verbal ce trebuie să cuprindă: numele şi prenumele organului de urmărire penală care îl încheie, ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, numele şi prenumele persoanei examinate, natura examinării fizice, descrierea activităților desfăşurate, lista probelor recoltate în urma examinării fizice.

(10) Rezultatele obținute din analiza probelor biologice pot fi folosite şi în altă cauză penală, dacă servesc la aflarea adevărului.

(11) Probele biologice care nu au fost consumate cu ocazia analizelor efectuate sunt conservate şi păstrate în instituția unde au fost prelucrate, pe o perioadă de cel puțin 10 ani de la epuizarea căilor ordinare de atac ale hotărârii judecătoreşti.

Legislație conexă: Legea nr. 76/2008 privind organizarea şi funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare (M. Of. nr. 289 din 14 aprilie 2008).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătoreşti

1. Recoltare de probe biologice. Calculul valorii alcoolemiei. Pentru a dispune schimbarea încadrării juridice, curtea a apreciat că, pentru existența infracțiunii prevăzute de art. 87 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002 [*în prezent, art. 336 CP – n.a.*], este necesară şi suficientă recoltarea unei singure probe de sânge pe baza căreia se stabileşte valoarea alcoolemiei la momentul recoltării, care, într-adevăr, nu trebuie să fie îndepărtat în timp față de momentul surprinderii inculpatului, respectiv momentul săvârşirii infracțiunii, în cauză fiind respectat un termen rezonabil, inculpatul săvârşind infracțiunea în jurul orelor 16,00, proba biologică fiind recoltată la ora 16,45. În aceeaşi ordine de idei, curtea a subliniat că singura condiție impusă de legiuitor este ca pe baza unei probe biologice să se determine valoarea alcoolemiei într-un moment cât mai apropiat de momentul săvârşirii faptei şi, atât timp cât această împrejurare este dovedită, se poate stabili şi încadra juridic infracțiunea în cea prevăzută de art. 87 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002.

Judecătorul şi-a exprimat punctul de vedere potrivit căruia recoltarea a două probe biologice este necesară într-adevăr pentru determinarea calculului retroactiv al alcoolemiei, calcul care se impune în măsura negării consumului de alcool de către inculpat sau atestării unei alte cantități ingerate, însă această chestiune este una distinctă de cea privind condițiile de existență a infracțiunii şi în niciun caz nu se poate aprecia că încadrarea juridică se realizează în raport de elemente aleatorii, care țin de conduita procesuală a inculpatului, în sensul recunoaşterii sau negării faptei. Pe de altă parte, curtea a precizat că art. 7 alin. (1) din Ordinul ministrului sănătății nr. 376/2006 pentru aprobarea Normelor metodologice privind prelevarea probelor biologice în vederea stabilirii intoxicației etilice şi a stării de influență a produselor ori substanțelor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare acestora asupra comportamentului conducătorilor de autovehicule şi tramvaie [*abrogat prin Ordinul nr. 1512/2013 – n.a.*] arată că, în situațiile medicale speciale, în care nu poate fi efectuată cea de-a doua prelevare, precum şi în cazul refuzului de prelevare,

se menționează acest fapt în mod expres în cadrul rubricii „observații" a buletinului de examinare clinică, precizându-se motivul neprelevării, alin. (2) prevăzând că, în situațiile prevăzute la alin. (1), cu excepția refuzului de prelevare, se prelevează 10 ml urină, sub supraveghere, în flacon spălat, care ulterior va fi supus procedurii de sigilare, cu excepția refuzului de prelevare, ceea ce nu rezultă că s-ar fi îndeplinit în cauză, inculpatul nefiind informat asupra acestei situații.

Curtea a constatat că art. 8 alin. (1) din ordin are în vedere exact situația la care se referă și O.U.G. nr. 195/2002, respectiv se menționează că, în cazul refuzului de prelevare a celei de-a doua probe, de regulă nu se efectuează calculul retroactiv al alcoolemiei, consemnându-se în procesul-verbal de prelevare, așadar, consecința neprelevării este imposibilitatea de calculare retroactivă a alcoolemiei, iar aceasta nu este una dintre condițiile de existență a infracțiunii de conducere pe drumurile publice a unui autovehicul având în sânge o îmbibație alcoolică ce depășește limita legală, or, odată ce valoarea alcoolemiei a putut fi stabilită pe baza prelevării unei probe biologice, curtea a apreciat că infracțiunea a fost probată, iar o încadrare juridică în infracțiunea de refuz de recoltare a probelor biologice în acest context nu a putut fi reținută, inculpatul fiind practic sancționat *a priori* pentru o conduită culpabilă, pe care însă nu a avut-o.

S-a mai reținut că, în egală măsură, art. 194 din O.U.G. nr. 195/2002 are în vedere exact ceea ce s-a arătat anterior, respectiv necesitatea unei a doua probe doar pentru stabilirea calculului retroactiv al alcoolemiei, dar acest calcul nu se impune decât în cazul în care se contestă de către inculpat valoarea alcoolemiei sau cantitatea de alcool ingerată și nu este o condiție de existență a infracțiunii. Pe de altă parte, curtea a reamintit că și calculul retroactiv stabilește doar o valoare teoretică, ce are la bază consumul de alcool declarat de inculpat și valorile alcoolemiei ulterior rezultate în noua prelevare de probe, concluziile acestui calcul nefiind unele de certitudine referitoare la valoarea alcoolemiei la momentul săvârșirii faptei *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 299/A din 30 septembrie 2014, www.scj.ro)*.

2. Stabilirea valorii alcoolemiei. Inexistența unui dubiu care să conducă la achitare. Incriminarea se fundamentează pe o limită a concentrației alcoolice, identificabilă în sângele persoanei suspecte, care se constată pe baza unor analize de laborator. Inculpatului i-au fost prelevate două probe de sânge în vederea stabilirii alcoolemiei, prima la ora 22,55, iar cea de-a doua la 23,55, stabilindu-se, în urma analizelor de laborator, în ambele ipoteze, o concentrație alcoolică de 1,80 g‰ alcool pur în sânge, așadar, valori superioare limitei maxime prevăzute de textul incriminator, în raport cu care fapta constituie infracțiune. Principalul motiv de dubiu l-a reprezentat, așa cum rezultă din analiza primei instanțe, identitatea dintre valorile alcoolemiei, cu toate că, din punct de vedere rațional, acestea ar fi trebuit să fie diferite, având în vedere că prelevarea probelor biologice s-a realizat succesiv la un interval de o oră una față de cealaltă. Curtea constată că, de fapt, nu se pune problema existenței dubiului în acest context particular al cauzei, ce evidențiază, este adevărat mai rar, aceleași valori ale alcoolemiei constatate în sângele unei persoane. Dubiul reprezintă o controversă fără ieșire, astfel încât, într-o asemenea ipoteză, este cu neputință ca instanța de judecată să desprindă adevărul și, prin urmare, să ajungă la o concluzie juridică. INML „Mina Minovici" a explicat că o asemenea situație este posibilă și se întâlnește în ipoteza când prima valoare a alcoolemiei se situează în faza de absorbție, iar cea de-a doua valoare în faza de eliminare, ceea ce înseamnă că alcoolemia maximă se situează temporal între momentele celor două prelevări și ar fi avut o valoare evident mai mare de 1,80 g‰. Mai

mult decât atât, Comisia Superioară Medico-Legală a precizat că rezultatul unei asemenea analize de laborator este obținut pe baze obiectiv științifice și este incontestabil, de altfel, valoarea etilotestului în cazul de față este concordantă cu valoarea alcoolemiei. În cele din urmă, tot Comisia Superioară Medico-Legală, în completare la avizul anterior, arată că, dacă ar fi fost respectată metoda de lucru, analiza de laborator are valoare indubitabilă, obiectivă și nu poate fi contestată pe baze științifice.

În același aviz, fiind analizate două ipoteze de lucru, pe baza datelor consumului de alcool furnizate de inculpat, și într-un caz, și în altul, rezultatele sunt contrazise de valorile analizei de sânge, comisia sugerând instanței că diferențele provin dintr-un alt consum de alcool nerecunoscut sau nedeclarat. În opinia curții, atât timp cât instanța de fond a avut la dispoziție explicații științifice în legătură cu cele două valori identice ale alcoolemiei, nu se poate pune în discuție existența unui dubiu care să conducă la o soluție de achitare, deoarece, așa cum s-a arătat, probele administrate în cauză reflectă, fără nicio urmă de îndoială, vinovăția inculpatului și comiterea de către acesta a infracțiunii ce i se impută prin actul de sesizare și pe care, de altfel, a și recunoscut-o fără niciun fel de rezerve *(C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 15/A din 3 februarie 2014, nepublicată)*.

Art. 191. Expertiza genetică judiciară. (1)[1] Expertiza genetică judiciară se poate dispune de către organul de urmărire penală, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, sau de instanță, prin încheiere, în cursul judecății, cu privire la probele biologice recoltate de la persoane sau orice alte probe ce au fost găsite ori ridicate.

(2) Expertiza genetică judiciară se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale, al unei instituții ori unui laborator de specialitate sau al oricărei alte instituții de specialitate certificate şi acreditate în acest tip de analize.

(3)[2] Probele biologice recoltate cu ocazia examinării corporale pot fi folosite numai la identificarea profilului genetic judiciar.

(4) Profilul genetic judiciar obținut în condițiile alin. (3) poate fi folosit şi în altă cauză penală, dacă serveşte la aflarea adevărului.

(5) Datele obținute ca urmare a expertizei genetice judiciare constituie date personale şi sunt protejate conform legii.

Legislație conexă: ▶ art. 8 CDFUE; ▶ Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (M. Of. nr. 790 din 12 decembrie 2001); ▶ Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare (M. Of. nr. 289 din 14 aprilie 2008).

[1] Alin. (1) al art. 191 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 126 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) și (4) ale art. 191 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 126 din Legea nr. 255/2013.

Capitolul VIII. Cercetarea locului faptei și reconstituirea

Art. 192. Cercetarea la fața locului[1]. (1) Cercetarea la fața locului se dispune de către organul de urmărire penală, iar în cursul judecății de către instanța de judecată, atunci când este necesară constatarea directă în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru stabilirea adevărului, precum și ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane.

(2) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate interzice persoanelor care se află ori care vin la locul unde se efectuează cercetarea să comunice între ele sau cu alte persoane.

Reglementarea anterioară: art. 129 CPP 1968.

Art. 193. Reconstituirea. (1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, dacă găsește necesar pentru verificarea și precizarea unor date sau probe administrate ori pentru a stabili împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru soluționarea cauzei, poate să procedeze la reconstituirea, în întregime sau în parte, a modului și a condițiilor în care s-a comis fapta.

(2)[2] Organele judiciare procedează la reconstituirea activităților sau a situațiilor, având în vedere împrejurările în care fapta a avut loc, pe baza probelor administrate. În cazul în care declarațiile martorilor, ale părților sau ale subiecților procesuali principali cu privire la activitățile sau situațiile ce trebuie reconstituite sunt diferite, reconstituirea trebuie efectuată separat pentru fiecare variantă a desfășurării faptei descrise de aceștia.

(3) Când suspectul sau inculpatul se află în vreuna din situațiile prevăzute la art. 90, reconstituirea se face în prezența acestuia, asistat de apărător. Atunci când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să participe la reconstituire, aceasta se efectuează cu participarea altei persoane.

(4) Reconstituirea trebuie să fie efectuată astfel încât să nu fie încălcată legea sau ordinea publică, să nu fie adusă atingere moralei publice și să nu fie pusă în pericol viața sau sănătatea persoanelor.

Reglementarea anterioară: art. 130 CPP 1968.

Art. 194. Prezența altor persoane la cercetarea la fața locului și la reconstituire[3]. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune prezența medicului legist sau a oricăror persoane a căror prezență o consideră necesară.

[1] Denumirea marginală și alin. (1) ale art. 192 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 127 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) și (3) ale art. 193 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 128 din Legea nr. 255/2013.

[3] Denumirea marginală a art. 194 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 129 din Legea nr. 255/2013.

Art. 195. Procesul-verbal de cercetare la faţa locului sau de reconstituire[1]. (1) Despre efectuarea cercetării la faţa locului sau a reconstituirii se încheie un proces-verbal, care trebuie să cuprindă, pe lângă menţiunile prevăzute la art. 199, următoarele:

a) indicarea ordonanţei sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

b) numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă;

c) numele şi prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

d) descrierea amănunţită a situaţiei locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate şi a celor ridicate, a poziţiei şi stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redate cu precizie şi pe cât posibil cu dimensiunile respective. În cazul reconstituirii se consemnează amănunţit şi desfăşurarea reconstituirii.

(2) În toate cazurile se pot face schiţe, desene sau fotografii ori alte asemenea lucrări, care se anexează la procesul-verbal.

(3) Activitatea desfăşurată şi constatările expertului se consemnează în procesul-verbal.

(4) Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de către cel care îl încheie şi de către persoanele care au participat la cercetare sau reconstituire. Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze procesul-verbal, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna.

Reglementarea anterioară: art. 131 CPP 1968.

Capitolul IX. Fotografierea şi luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane

Art. 196. Fotografierea şi luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane. (1) Organele de urmărire penală pot dispune fotografierea şi luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane cu privire la care există o suspiciune că au legătură cu fapta comisă sau că au fost prezente la locul faptei, chiar şi în lipsa consimţământului acestora.

(2) Organul de urmărire penală poate autoriza să se dea publicităţii fotografia unei persoane, când această măsură este necesară pentru stabilirea identităţii persoanei sau în alte cazuri în care publicarea fotografiei prezintă importanţă pentru buna desfăşurare a urmăririi penale.

(3)[2] Dacă este necesară identificarea amprentelor ce au fost găsite pe anumite obiecte sau a persoanelor care pot fi puse în legătură cu fapta ori locul comiterii faptei, organele de urmărire penală pot dispune luarea amprentelor persoanelor despre care se presupune că au intrat în contact cu acele obiecte, respectiv fotografierea acelora despre care se presupune că au avut legătură cu fapta comisă sau au fost prezente la locul faptei.

[1] Denumirea marginală şi partea introductivă a alin. (1) ale art. 195 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 130 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 196 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 131 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *S. și Marper c. Regatului Unit* (Marea Cameră). Amprente digitale, profiluri ADN și mostre celulare. 67. Simpla păstrare a datelor cu privire la viața personală a unui individ constituie o ingerință în sensul art. 8 (...). Puțin contează dacă informațiile memorate vor fi sau nu utilizate ulterior (...). Totodată, pentru a determina dacă informațiile cu caracter personal păstrate de o autoritate implică vreunul dintre aspectele vieții private menționate mai sus, Curtea va examina minuțios contextul specific în care au fost colectate și stocate aceste informații, natura datelor înregistrate, modalitatea în care ele sunt utilizate și prelucrate și rezultatele care pot fi obținute.

68. Curtea menționează din start că cele trei categorii de informații personale în privința ambilor reclamanți, stocate de autorități, mai exact amprentele digitale, profilurile ADN și mostrele celulare, toate constituie date cu caracter personal în sensul Convenției cu privire la protecția datelor, deoarece ele se referă la persoane identificate sau identificabile. Guvernul admite, din partea sa, că în toate trei cazuri este vorba despre „date cu caracter personal", în sensul Legii din 1989 cu privire la protecția datelor, atunci când se află în mâinile persoanelor capabile să identifice indivizii vizați.

69. (...) Cât privește natura și cantitatea informațiilor conținute în fiecare dintre cele trei categorii de date, Curtea a stabilit anterior o diferență între stocarea amprentelor digitale și cea a mostrelor celulare și a profilurilor ADN, pe motiv că ar exista o probabilitate mai mare ca informațiile personale conținute în ultimele două categorii să fie utilizate ulterior. (...)

71. Curtea își menține opinia că preocupările individului privind utilizarea în viitor a informațiilor private, păstrate de autorități, sunt legitime și pertinente pentru chestiunea de a ști dacă a existat sau nu o ingerință. De fapt, având în vedere ritmul sporit al inovațiilor în domeniul geneticii și al tehnologiilor informaționale, Curtea nu poate exclude posibilitatea că aspectele vieții private legate de informațiile genetice vor constitui în viitor ținta unor atentate pe alte căi, care astăzi nu pot fi exact prevăzute. (...)

73. Având în vedere natura și cantitatea informațiilor cu caracter personal conținute în mostrele celulare, însăși stocarea lor ca atare ar trebui considerată ca o încălcare a dreptului la respectarea vieții private a persoanelor vizate. Puțin contează că în realitate doar o mică parte din aceste informații va fi extrasă sau utilizată de către autorități în scopul creării profilurilor ADN și că nu va fi provocat niciun prejudiciu imediat în vreun caz particular (...).

74. Cât privește profilurile ADN, Curtea menționează că acestea conțin mai puțină informație personalizată. Fiind extrase din mostre celulare, acestea sunt prezentate sub forma unui cod (...).

75. Curtea observă totuși că profilurile conțin o cantitate importantă de date unice cu caracter personal. Chiar dacă informațiile conținute în profiluri pot fi considerate obiective și incontestabile în sensul perceput de Guvern, prelucrarea lor automatizată permite autorităților să depășească o identificare neutră. (...) În opinia Curții, faptul că profilurile ADN oferă o modalitate de a descoperi relații genetice care ar putea exista între indivizi (...) este suficient pentru a ajunge la concluzia că stocarea lor constituie o încălcare a dreptului la viață de familie al acestor indivizi (...).

76. În continuare, Curtea menționează că Guvernul nu contestă faptul că prelucrarea profilurilor ADN permite autorităților să tragă o concluzie privind originea etnică probabilă

a donatorului și că această tehnică este utilizată în mod eficient în cadrul investigațiilor polițienești (...). Posibilitatea oferită de profilurile ADN de a face deducții referitoare la originea etnică face ca păstrarea lor să fie cu mult mai sensibilă și mai susceptibilă de a încălca dreptul la viață privată. Această concluzie corespunde cu principiile reflectate în Convenția cu privire la protecția datelor și în legea privind protecția datelor, ambele texte clasificând datele cu caracter personal referitoare la originea etnică printre categoriile particulare de date ce necesită o protecție sporită (...).

77. În aceste condiții, Curtea concluzionează că atât stocarea mostrelor celulare, cât și a profilurilor ADN ale reclamanților constituie o încălcare a dreptului acestora la respectarea vieții lor private în sensul art. 8 parag. 1 din Convenție.

78. De obicei, amprentele digitale nu conțin la fel de multe informații ca mostrele celulare sau profilurile ADN. Problema impactului păstrării lor de către autorități asupra dreptului la respectarea vieții private a fost studiată deja de către organele Convenției. (...)

85. Prin urmare, Curtea consideră că stocarea, în fișierele autorităților, a amprentelor digitale ale unui individ identificat sau identificabil poate în sine să genereze îngrijorări importante cu privire la respectarea vieții private, în pofida caracterului obiectiv și incontestabil al acestor date.

86. În prezenta speță, Curtea menționează, printre altele, că amprentele digitale ale reclamanților au fost colectate în cadrul procedurilor penale, pentru a fi ulterior înregistrate într-o bază națională de date, în vederea stocării lor permanente și a prelucrării lor sistematice prin proceduri automatizate în scopul identificării infractorilor. Curtea consideră că, dacă ar fi necesar să facă o deosebire între amprente digitale, pe de o parte, și mostre și profiluri, pe de altă parte, în ceea ce ține de prelevarea, utilizarea și stocarea lor, când este vorba despre soluționarea chestiunilor de justificare, păstrarea amprentelor digitale constituie o încălcare a dreptului la respectarea vieții private. (...)

100. Curtea este de acord că stocarea informațiilor referitoare la amprentele digitale și ADN vizează un scop legitim: detectarea și, prin urmare, prevenirea faptelor penale. Dacă prelevarea inițială este destinată să facă legătura între o persoană dată și o infracțiune concretă pe care se presupune că ar fi comis-o, atunci stocarea datelor urmărește un scop mai larg, cel de a contribui la identificarea viitorilor delincvenți. (...)

103. Protecția datelor cu caracter personal are un rol fundamental în exercitarea dreptului la respectarea vieții private și de familie, consacrat în art. 8 din Convenție. Legislația națională trebuie deci să ofere garanții adecvate pentru a preveni orice utilizare a datelor cu caracter personal care ar fi incompatibilă cu garanțiile prevăzute în prezentul articol (...). Necesitatea garanțiilor de acest fel este și mai evidentă atunci când vine vorba despre protecția datelor cu caracter personal care constituie obiectul prelucrării automate, în special atunci când aceste date sunt folosite în scopuri polițienești. (...)

105. Curtea consideră incontestabil faptul că lupta împotriva criminalității, în special împotriva criminalității organizate și a terorismului, care este una dintre provocările cu care se confruntă în prezent societățile europene, depinde într-o mare măsură de utilizarea tehnicilor moderne științifice de investigare și de identificare. Consiliul Europei a recunoscut că deja de cincisprezece ani tehnicile de analiză a ADN-ului își demonstrează avantajele pentru sistemul de justiție penală [a se vedea Recomandarea R(92)1 a Comitelui de Miniștri (...)]. Este incontestabil faptul că de atunci statele membre au realizat progrese rapide și substanțiale în utilizarea datelor ADN pentru stabilirea nevinovăției sau vinovăției. (...)

107. (...) Principiile de bază ale protecției datelor impun ca păstrarea acestora să fie proporțională în raport cu scopul colectării și insistă pe perioade limitate de stocare.

108. Cât privește în special mostrele celulare, majoritatea statelor contractante autorizează prelevarea lor în cadrul procedurilor penale doar de la persoanele bănuite de a fi comis infracțiuni de o anumită gravitate. În majoritatea statelor contractante care dispun de baze de date ADN, mostrele și profilurile genetice care sunt extrase trebuie să fie distruse sau, respectiv, șterse fie imediat, fie într-un anumit termen după achitare sau încetarea urmăririlor. Unele state contractante permit un număr limitat de excepții de la acest principiu. (...)

119. În această privință, Curtea este uimită de caracterul general și nediferențiat al puterii de păstrare în vigoare în Anglia și Țara Galilor. Datele în cauză pot fi stocate indiferent de natura și gravitatea infracțiunilor de care era bănuită inițial persoana și indiferent de vârsta sa; amprentele digitale și mostrele biologice pot fi prelevate – apoi stocate – de la orice persoană, oricare ar fi vârsta sa, arestată în legătură cu o infracțiune înregistrată în dosarele poliției, având în vedere că și infracțiuni minore sau infracțiunile care nu sunt pedepsite cu închisoarea conduc la o asemenea înregistrare. Păstrarea nu este limitată în timp, materialele sunt stocate nedefinit, indiferent de natura sau gravitatea infracțiunii de care persoana a fost suspectată. În plus, există puține posibilități pentru ca un individ achitat să obțină ștergerea datelor din baza națională sau distrugerea mostrelor (...); în special, legiuitorul nu a prevăzut exercitarea unui control independent al justificării păstrării în baza unor criterii exacte, cum ar fi gravitatea infracțiunii, arestările anterioare, puterea suspiciunii împotriva persoanei sau orice alte circumstanțe.

120. Curtea recunoaște că nivelul ingerinței în dreptul reclamanților la respectarea vieții private poate fi diferit pentru fiecare dintre cele trei categorii de date cu caracter personal stocate. Păstrarea mostrelor celulare este deosebit de deranjantă, având în vedere multitudinea de informații genetice și referitoare la sănătate pe care le conțin. (...)

122. O importanță deosebită în cazul speței o are riscul de stigmatizare, care rezultă din faptul că persoanele aflate în situația reclamanților, care nu au fost recunoscute vinovate de nicio infracțiune și au dreptul la prezumția de nevinovăție, sunt tratate în același mod ca și persoanele condamnate. În această privință, Curtea trebuie să aibă în vedere faptul că dreptul fiecărei persoane în temeiul Convenției de a fi prezumată nevinovată include regula generală potrivit căreia, după achitarea sa, nu poate fi exprimată nicio suspiciune cu privire la nevinovăția acuzatului. Desigur, stocarea datelor nu poate fi comparată cu exprimarea bănuielilor. Cu toate acestea, percepția reclamanților că nu sunt tratați ca nevinovați este accentuată de faptul că datele lor sunt păstrate pe termen nedefinit, ca și cele ale persoanelor condamnate, pe când datele relative la persoanele care niciodată nu au fost bănuite de o infracțiune trebuie să fie distruse. (...)

124. Curtea mai consideră că stocarea datelor privind persoane necondamnate poate fi deosebit de prejudiciabilă în cazul minorilor, cum este primul reclamant, din cauza situației lor speciale și a importanței dezvoltării și integrării lor în societate (...).

125. În concluzie, Curtea consideră că acest caracter general și nediferențiat al puterii de stocare a amprentelor digitale, a mostrelor biologice și a profilurilor ADN ale persoanelor bănuite de comiterea infracțiunilor, dar necondamnate, așa cum a fost aplicat față de reclamanți în speță, nu exprimă echilibrul corect între interesele publice și private concurente puse în joc și că statul pârât a depășit orice marjă de apreciere admisă în această privință. Prin urmare, stocarea litigioasă constituie un amestec neproporțional în dreptul

reclamanţilor la respectarea vieţii private şi nu poate fi considerat ca fiind necesar într-o societate democratică. Această concluzie face inutilă examinarea de către Curte a criticilor formulate de reclamanţi faţă de unele puncte concrete ale regimului de stocare a datelor litigioase, cum ar fi accesul, prea larg în opinia lor, la aceste date şi protecţia, insuficientă după părerea lor, oferită împotriva utilizării necorespunzătoare sau abuzive a acestor date.

126. În consecinţă, în prezenta cauză a existat o încălcare a art. 8 din Convenţie *(hot. din 4 decembrie 2008, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *M.K. c. Franţei*. Reţinerea amprentelor digitale. 29. Curtea notează că stocarea într-o bază de date naţională a amprentelor unei persoane fizice identificate sau identificabile constituie o ingerinţă în dreptul la respectarea vieţii private. (...)

37. În cazul de faţă, măsura analizată, care în sine nu impune nicio obligaţie reclamantului, urmează proceduri suficient de bine reglementate, care presupun în acelaşi timp şi că persoane autorizate pot consulta baza de date şi că regimul de autorizare care guvernează operaţiunile de identificare este conform cu scopul bazei de date (...).

38. Curtea observă că nu acelaşi lucru se poate spune despre sistemul de colectare şi stocare a datelor reţinute.

39. Într-adevăr, Curtea a constatat mai întâi că finalitatea bazei de date, indiferent de scopul legitim urmărit, duce în mod necesar la adăugarea şi menţinerea a cât mai multor nume posibile, ceea ce confirmă raţionamentul judecătorului de libertăţi şi de detenţie în dispoziţia sa din 25 august 2006. (...)

45. Curtea constată că, dacă reţinerea informaţiilor introduse în fişier este limitată în timp, perioada de reţinere este în fapt de douăzeci şi cinci ani. Având în vedere constatarea sa anterioară că şansele de succes al cererilor de ştergere sunt ipotetice, un astfel de termen este, în practică, echivalent cu o păstrare permanentă sau cel puţin, cum susţine şi reclamantul, o perioadă-standard mai degrabă decât una maximă.

46. În concluzie, Curtea consideră că statul pârât şi-a depăşit puterea de apreciere în această privinţă, regimul de conservare în bazele de date în litigiu a amprentelor digitale ale persoanelor suspectate de comiterea unor infracţiuni, dar care nu au fost condamnate, cum a fost aplicată reclamantului în acest caz, nu reflectă un just echilibru între interesele publice şi cele private în joc. În consecinţă, conservarea contestată a constituit o ingerinţă disproporţionată în dreptul reclamantului la respectarea vieţii sale private şi nu poate fi considerată ca necesară într-o societate democratică.

47. Prin urmare, a existat o încălcare a art. 8 din Convenţie *(hot. din 18 aprilie 2013, www.echr.coe.int)*.

Capitolul X. Mijloace materiale de probă

Art. 197. Obiectele ca mijloace de probă. (1) Obiectele care conţin sau poartă o urmă a faptei săvârşite, precum şi orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului sunt mijloace materiale de probă.

(2) Sunt corpuri delicte mijloacele materiale de probă care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârşirea unei infracţiuni, precum şi obiectele care sunt produsul infracţiunii.

Reglementarea anterioară: art. 94 şi art. 95 CPP 1968.

Capitolul XI. Înscrisurile

Art. 198. Mijloacele de probă scrise. (1)[1] Înscrisurile pot servi ca mijloace de probă, dacă, din conținutul lor, rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului.

(2) Procesul-verbal ce cuprinde constatările personale ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată este mijloc de probă. Procesele-verbale întocmite de organele prevăzute la art. 61 alin. (1) lit. a)-c) constituie acte de sesizare a organului de urmărire penală şi nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal.

Reglementarea anterioară: art. 89 și art. 90 CPP 1968.

Art. 199. Cuprinsul şi forma procesului-verbal. (1) Procesul-verbal cuprinde:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

e) numele, prenumele, codul numeric personal şi adresa persoanelor ce au fost prezente la întocmirea procesului-verbal, cu menționarea calității acestora;

f) descrierea amănunțită a celor constatate, precum şi a măsurilor luate;

g) numele, prenumele, codul numeric personal şi adresa persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiecțiile şi explicațiile acestora;

h) mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

(2) Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie, precum şi de persoanele arătate la lit. e) şi g). Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilității ori refuzului de a semna.

Reglementarea anterioară: art. 91 CPP 1968.

Art. 200. Comisia rogatorie. (1) Când un organ de urmărire penală sau instanța de judecată nu are posibilitatea să asculte un martor, să facă o cercetare la fața locului, să procedeze la ridicarea unor obiecte sau să efectueze orice alt act procedural, se poate adresa unui alt organ de urmărire penală ori unei alte instanțe, care are posibilitatea să le efectueze.

(2) Punerea în mişcare a acțiunii penale, luarea măsurilor preventive, încuviințarea de probatorii, precum şi dispunerea celorlalte acte procesuale sau măsuri procesuale nu pot forma obiectul comisiei rogatorii.

(3) Comisia rogatorie se poate adresa numai unui organ sau unei instanțe egale în grad.

[1] Alin. (1) şi (2) ale art. 198 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 132 din Legea nr. 255/2013.

(4) Ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus comisia rogatorie trebuie să conțină toate lămuririle referitoare la îndeplinirea actului care face obiectul acesteia, iar în cazul când urmează să fie ascultată o persoană, se vor arăta şi întrebările ce trebuie să i se pună.

(5) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată care efectuează comisia rogatorie poate pune şi alte întrebări, dacă necesitatea acestora rezultă în cursul ascultării.

(6) Când comisia rogatorie s-a dispus de instanța de judecată, părțile pot formula în fața acesteia întrebări, care vor fi transmise instanței ce urmează a efectua comisia rogatorie.

(7) Totodată, oricare dintre părți poate cere să fie citată la efectuarea comisiei rogatorii.

(8) Când inculpatul este arestat, instanța care urmează a efectua comisia rogatorie dispune desemnarea unui avocat din oficiu, care îl va reprezenta, în absența avocatului ales.

Reglementarea anterioară: art. 132, art. 133 şi art. 134 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 173-175 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauza Włoch c. Poloniei, hot. din 19 octombrie 2000, www.echr.coe.int, infra*, nr. 25 la art. 488[6].

Art. 201. Delegarea. (1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune, în condițiile arătate la art. 200 alin. (1) şi (2), efectuarea unui act de procedură şi prin delegare. Delegarea poate fi dată numai unui organ sau unei instanțe de judecată ierarhic inferioare.

(2) Dispozițiile privitoare la comisia rogatorie se aplică în mod corespunzător şi în caz de delegare.

Reglementarea anterioară: art. 135 CPP 1968.

BCU IAŞI / COPYRIGHT UNIVERSITY PRESS

Titlul V. Măsurile preventive şi alte măsuri procesuale

Capitolul I. Măsurile preventive

Secţiunea 1. Dispoziţii generale

Legea de aplicare: ▶ art. 16: „(1) Măsurile preventive aflate în curs de executare la data intrării în vigoare a legii noi continuă şi se menţin pe durata pentru care au fost dispuse, în condiţiile prevăzute de legea veche. La expirarea acestei durate, măsurile preventive pot fi prelungite ori, după caz, menţinute, revocate sau înlocuite cu o altă măsură preventivă, în condiţiile legii noi. (2) La expirarea duratei măsurii preventive a obligării de a nu părăsi localitatea ori a obligării de a nu părăsi ţara, aflate în curs de executare la data intrării în vigoare a legii noi, se poate lua împotriva inculpatului oricare dintre măsurile preventive prevăzute de legea nouă. (3) În cauzele aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, măsura preventivă a obligării de a nu părăsi localitatea ori cea a obligării de a nu părăsi ţara, aflată în curs de executare, se menţine până la termenul de judecată acordat în cauză, când instanţa poate lua împotriva inculpatului oricare dintre măsurile preventive prevăzute de legea nouă"; ▶ art. 17 alin. (1): „Propunerile, cererile sau orice alte cauze privind luarea, prelungirea, revocarea, înlocuirea sau încetarea măsurilor preventive, în cursul urmăririi penale, aflate în curs de soluţionare în primă instanţă la data intrării în vigoare a legii noi, se soluţionează de către judecătorul de drepturi şi libertăţi competent conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeaşi lege".

✍ A se vedea şi *supra*, art. 9 privind dreptul la libertate şi siguranţă.

Art. 202. Scopul, condiţiile generale de aplicare şi categoriile măsurilor preventive. (1) Măsurile preventive pot fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune şi dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni.

(2) Nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menţinută dacă există o cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale.

(3) Orice măsură preventivă trebuie să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse persoanei faţă de care este luată şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

(4) Măsurile preventive sunt:

a) reţinerea;

b) controlul judiciar;

c) controlul judiciar pe cauțiune;
d) arestul la domiciliu;
e) arestarea preventivă.

Reglementarea anterioară: art. 136 alin. (1), (2) și (8) CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 23 alin. (1)-(10) CR; ► art. 5 parag. 1 CEDO; ► art. 6 CDFUE.

ADNOTĂRI

1. Art. 9 alin. (2) CPP statuează, cu valoare de principiu, asupra caracterului excepțional pe care trebuie să îl aibă măsurile preventive în procesul penal, raportat la regula instituită în alin. (1) al aceluiași articol, potrivit căreia în cursul procesului penal este garantat dreptul oricărei persoane la libertate și siguranță.

2. Dintre măsurile preventive prevăzute de art. 202 alin. (4) CPP, sunt privative de libertate reținerea, arestul la domiciliu și arestarea preventivă, legea [art. 72 CP, art. 399 alin. (9), art. 404 alin. (4) lit. a) și art. 422 CPP] prevăzând computarea duratei acestora din cea a pedepsei pronunțate. Celelalte două măsuri – controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune – sunt nou-introduse în Codul de procedură penală, alături de arestul la domiciliu, suplinind obligația de a nu părăsi țara sau localitatea și liberarea provizorie (ca modalitate de individualizare a arestării preventive), reglementate de legea veche, și, deși constituie ingerințe în dreptul fundamental al libertății individuale, nu sunt privative de libertate.

3. Scopurile măsurii preventive – asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori prevenirea săvârșirii unei alte infracțiuni – sunt alternativ prevăzute de lege, ultimele două putând constitui temeiuri distincte pentru arestarea preventivă și, implicit, arestul la domiciliu [prevăzute la art. 223 alin. (1) lit. a) și d) CPP].

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Scopul și condițiile generale de aplicare a măsurilor preventive. Organele judiciare competente a le dispune. Constituționalitate. Noțiunea de „instrucție penală". Judecătorul de drepturi și libertăți. Respectarea exigențelor impuse de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în ceea ce privește noțiunea de „magistrat". 15. Cât privește susținerile autorului excepției potrivit cărora noul Cod de procedură penală confundă „instrucția penală" cu „urmărirea penală", Curtea reține că urmărirea penală, ca primă fază a procesului penal, are un obiect specific, reglementat în art. 285 CPP, de strângere a probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

16. Referitor la noțiunea de „instrucție penală", ca ipoteză ce face parte din enumerarea exhaustivă statuată în art. 53 din Legea fundamentală referitoare la motivele legitime pentru care poate fi restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale, aceasta include „urmărirea penală", astfel cum rezultă din jurisprudența Curții Constituționale (...).

17. Aşadar, Curtea reţine că înţelesul noţiunii de „instrucţie penală" este unul larg, general, ce include şi „urmărirea penală", ca primă fază a procesului penal, aşa încât dispoziţiile art. 53 din Legea fundamentală nu sunt încălcate.

18. Totodată, cât priveşte susţinerile autorului excepţiei de neconstituţionalitate potrivit cărora măsura arestării preventive în cursul urmăririi penale poate fi dispusă numai de „judecător" şi numai pentru „desfăşurarea instrucţiei penale", în consecinţă doar judecătorul de instrucţie sau judecătorul de libertăţi şi detenţie, ca urmare a sesizării acestuia de către judecătorul de instrucţie, pot dispune această măsură, Curtea apreciază că şi acestea sunt neîntemeiate. (...)

20. Competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi este reglementată în art. 53 CPP, care stabileşte faptul că judecătorul de drepturi şi libertăţi este judecătorul care, în cadrul instanţei, potrivit competenţei acesteia, soluţionează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestaţiile sau orice alte sesizări privind, printre altele, măsurile preventive. Totodată, Curtea reţine că, potrivit art. 3 CPP, funcţia de dispoziţie asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei, în faza de urmărire penală, este separată de celelalte funcţii judiciare şi, totodată, este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcţii judiciare, asupra actelor şi măsurilor din cadrul urmăririi penale, care restrâng drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei dispunând judecătorul desemnat cu atribuţii în acest sens. De asemenea, potrivit art. 203 alin. (3) din acelaşi cod, măsurile preventive prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. d) şi e) pot fi luate faţă de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, iar cât priveşte măsura arestării preventive, aceasta poate fi dispusă, în cursul urmăririi penale, doar la propunerea motivată a procurorului de caz, propunere care se înaintează spre competentă soluţionare judecătorului de drepturi şi libertăţi de la una dintre următoarele instanţe: instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă; instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de reţinere; instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii; instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea [art. 224 alin. (2) CPP].

21. De asemenea, Curtea reţine că, potrivit art. 124 alin. (3) din Constituţie, „Judecătorii sunt independenţi şi se supun numai legii", iar potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor, republicată în M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005, „Judecătorii sunt independenţi, se supun numai legii şi trebuie să fie imparţiali", alin. (4) al aceluiaşi articol stabilind că „Orice persoană, organizaţie, autoritate sau instituţie este datoare să respecte independenţa judecătorilor", iar potrivit Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005, organizarea judiciară are ca obiectiv de bază judecarea proceselor de către instanţe judecătoreşti în mod imparţial şi independent de orice influenţe extranee, art. 2 alin. (1) din această lege stabilind că „Justiţia se înfăptuieşte în numele legii, este unică, imparţială şi egală pentru toţi", acest text de lege preluând alin. (1) şi (2) ale art. 124 din Constituţie.

22. Cât priveşte cea de-a doua condiţie stabilită, de asemenea, pe cale jurisprudenţială, de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în interpretarea art. 5 parag. 3 din Convenţie, respectiv magistratul să asculte personal persoana adusă în faţa sa, Curtea observă că aceasta este reglementată în normele procesul penale ale art. 225 alin. (4), (7) şi (8), care stabilesc că soluţionarea propunerii de arestare preventivă se face numai în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se

sustrage ori din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate nu se prezintă sau nu poate fi adus în fața judecătorului. Judecătorul de drepturi și libertăți îl audiază pe inculpatul prezent despre fapta de care este acuzat și despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror, iar înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți îi aduce la cunoștință infracțiunea de care este acuzat și dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

23. În ceea ce privește a treia condiție pe care judecătorul trebuie să o îndeplinească, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv competența de a examina circumstanțele care impun sau nu detenția și pe aceea de a se pronunța, pe criterii juridice, cu privire la existența rațiunilor care justifică arestarea, iar, în absența lor, să poată ordona eliberarea persoanei arestate, Curtea reține că art. 223 CPP, care stabilește condițiile și cazurile de aplicare a măsurii arestării preventive, prevede faptul că această măsură privativă de libertate poate fi dispusă de către judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, numai dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune și există una dintre situațiile prevăzute la lit. a)-d) ale alin. (1) al art. 223 din același cod, măsura arestării preventive a inculpatului putând fi luată și dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârșit una dintre infracțiunile enumerate la alin. (2) al art. 223 CPP pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare, cumulativ cu condiția ca, pe baza evaluării gravității faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, să se constate că privarea sa de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică. Toate aceste condiții prevăzute de normele procesual penale sunt apreciate de către judecătorul de drepturi și libertăți, care, potrivit art. 226 și art. 227 CPP, poate admite propunerea procurorului și dispune arestarea preventivă a inculpatului, prin încheiere motivată, ori poate respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului reținut. În baza încheierii prin care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță sau, după caz, de la instanța ierarhic superioară emite de îndată mandatul de arestare preventivă (art. 230 CPP), de vreme ce, potrivit art. 2 alin. (4) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în M. Of. nr. 514 din 14 august 2013, arestarea preventivă se execută numai în baza mandatului de arestare preventivă, emis potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală.

24. Având în vedere cele expuse, Curtea observă că exigențele impuse de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului cât privește noțiunea de „magistrat" sunt pe deplin respectate de reglementarea din Codul de procedură penală referitoare la judecătorul de drepturi și libertăți.

25. Așa încât Curtea reține că normele procesual penale ce reglementează scopul și condițiile generale de aplicare a măsurilor preventive, organele judiciare competente a dispune, în cursul urmăririi penale, arestarea preventivă, procedura de aplicare a acestei măsuri privative de libertate în cursul urmăririi penale, respectiv condițiile și cazurile de aplicare, întocmirea/soluționarea/admiterea propunerii de arestare preventivă, mandatul de arestare preventivă sunt în deplin acord atât cu dispozițiile constituționale ale art. 23 alin. (4), potrivit cărora „Arestarea preventivă se dispune de către judecător și numai în

cursul procesului penal", cât și cu art. 5 parag. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit cărora „Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de parag. 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare (...)", de vreme ce judecătorul de drepturi și libertăți îndeplinește condițiile stabilite, pe cale jurisprudențială, de către instanța de contencios european al drepturilor omului, care constituie tot atâtea garanții pentru persoana arestată preventiv *(dec. nr. 339 din 30 aprilie 2015, M. Of. nr. 448 din 23 iunie 2015)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Mihuță c. României*. Motivare stereotipă a arestării. Lipsa analizei oportunității dispunerii măsurilor preventive alternative, neprivative de libertate. 29. Desigur, necesitatea de a păstra ordinea publică și de a asigura o bună desfășurare a anchetei a fost deja recunoscută de Curte ca motiv ce poate justifica continuarea unei privări de libertate (...). Cu toate acestea, în speță, judecătoria nu a oferit nicio explicație pentru a justifica cum ar fi putut punerea în libertate a reclamantului să aibă un impact negativ asupra societății sau cum ar fi împiedicat ancheta. Mai mult, justificarea detenției nu se raporta la situația concretă a fiecăreia dintre părțile interesate, vizând în mod general persoanele cercetate în cadrul procedurii (...).

30. Curtea mai constată că instanța a menținut arestarea prin formule identice, pentru a nu spune stereotipe, repetând de-a lungul timpului aceleași criterii, pe baza aceleiași formule. Or, o astfel de justificare nu este conformă cu cerințele art. 5 parag. 3 din Convenție (...).

31. Pe de altă parte, Curtea reamintește că art. 5 parag. 3 din Convenție le impune instanțelor naționale, atunci când sunt confruntate cu necesitatea de a prelungi o măsură de arestare preventivă, să ia în considerare măsurile alternative prevăzute de legislația națională. Într-adevăr, articolul citat mai sus garantează nu numai „dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil", ci prevede și că punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții ce asigură prezentarea părții interesate la termenul de judecată (...). Or, în cauza de față, instanțele naționale, deși sesizate cu o astfel de cerere, nu au precizat motivele pentru care o astfel de măsură alternativă nu ar fi fost pertinentă *(hot. din 31 martie 2009, M. Of. nr. 47 din 21 ianuarie 2010)*.

2. Cauza *Tarău c. României*. Circumstanțele personale ale acuzatului. Necesitatea analizei oportunității dispunerii măsurilor preventive alternative, neprivative de libertate. 51. Curtea constată că instanțele interne au refuzat să analizeze argumentele prezentate de partea interesată cu privire la profilul său personal și la situația sa familială, că de cele mai multe ori nu i-au analizat situația în mod individual și că în niciun moment nu au analizat posibilitatea de a adopta una dintre măsurile alternative prevăzute de dreptul intern, deși art. 5 parag. 3 prevede ca autoritățile să ia în considerare astfel de măsuri în cazul în care situația se pretează la acestea, iar acuzatul prezintă garanții referitoare la prezentarea sa la proces (...).

52. Aceste elemente îi sunt suficiente Curții pentru a constata că, în speță, a avut loc încălcarea art. 5 parag. 3 din Convenție (...) *(hot. din 24 februarie 2009, M. Of. nr. 37 din 18 ianuarie 2010)*.

3. Cauza *Buzadji c. Republicii Moldova*. **Finalizarea anchetei. Lipsa de motivare a riscului pe care l-ar prezenta punerea în libertate.** 39. Lipsa de motivare a riscului eliberării reclamantului este deosebit de evidentă în decizia din 16 mai 2007 (...), atunci când o instanță a constatat că cele mai multe dintre acțiunile de investigare au fost deja finalizate, și în decizia din 16 iulie 2007 (...), în care aceeași instanță a fost informată de către procuror că ancheta a fost finalizată, iar dosarul urmează să fie prezentat reclamantului în scopul de a-și pregăti apărarea. În opinia Curții, argumentul potrivit căruia reclamantul ar fi putut influența martorii ori s-ar fi putut înțelege în secret cu fiii săi a pierdut mult din valoarea sa din momentul în care ancheta a fost terminată și dovezile relevante au fost adunate și evaluate. Privarea de libertate a unei persoane atunci când ancheta este finalizată și numai pentru ca aceasta să se familiarizeze cu dosarul și să își pregătească apărarea este incompatibilă cu prezumția de libertate stabilită în temeiul art. 5 din Convenție.

40. În plus, în decizia din 22 mai 2007, Curtea a constatat că riscul de a distruge dovezi a persistat, pentru că, așa cum, de asemenea, a susținut și parchetul, nu toate documentele relevante au fost confiscate și supuse analizei expertului (...). Cu toate acestea, procurorul nu a prezentat faptul că documentele relevante nu au fost disponibile pentru anumite motive sau că a fost împiedicat în vreun fel în obținerea acestora și nici nu a precizat când intenționa să le obțină. Curtea consideră că menținerea în detenție a unei persoane din cauza inerției procurorului în obținerea probelor reprezintă o încălcare clară a prezumției de libertate menționate mai sus.

41. În sfârșit, trebuie să se constate că riscul unei înțelegeri secrete între solicitant și fiii săi a dispărut la 26 iunie 2007, când reclamantul a fost plasat în arest la domiciliu, fără nicio interdicție de a se vedea cu fiii săi care locuiau acolo (...). Dacă reclamantul și fiii săi ar fi dorit se înțeleagă, ei ar fi avut trei zile pentru a face acest lucru înainte de 29 iunie 2007, atunci când o instanță a dispus rearestarea sa (...).

42. Curtea consideră că instanțele judecătorești naționale s-au limitat la parafrazarea motivelor pentru detenție prevăzute de Codul de procedură penală al Republicii Moldova, fără a explica modul în care acestea sunt aplicabile în cazul reclamantului, cu excepția pericolului de complicitate cu fiii săi. Chiar și acest motiv, neconvingător din cauza cunoștințelor reclamantului cu privire la ancheta din iulie 2006, a devenit irelevant după ce instanțele i-au permis reclamantului să stea acasă, împreună cu fiii săi, cu toate acestea dispunând ulterior rearestarea reclamantului.

43. Prin urmare, a existat o violare a art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 16 decembrie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 203. Organul judiciar competent şi actul prin care se dispune asupra măsurilor preventive. (1) Măsura preventivă prevăzută la 202 alin. (4) lit. a) poate fi luată față de suspect sau inculpat de către organul de cercetare penală sau de către procuror, numai în cursul urmăririi penale.

(2)[1] Măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b) şi c) pot fi luate față de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către procuror şi de către judecătorul de drepturi şi libertăți, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecății, de către instanța de judecată.

[1] Alin. (2) al art. 203 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 133 din Legea nr. 255/2013.

(3) Măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. d) şi e) pot fi luate faţă de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecăţii, de către instanţa de judecată.

(4) Organul de cercetare penală şi procurorul dispun asupra măsurilor preventive prin ordonanţă motivată.

(5)[1] În cursul urmăririi penale şi al procedurii de cameră preliminară, cererile, propunerile, plângerile şi contestaţiile privitoare la măsurile preventive se soluţionează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu.

(6) În cursul judecăţii, instanţa de judecată se pronunţă asupra măsurilor preventive prin încheiere motivată.

(7) Încheierile pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare.

Reglementarea anterioară: art. 136 alin. (3), (4) (5) şi (7) şi art. 137 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Spre deosebire de reglementarea anterioară, luarea măsurilor preventive (cu excepţia reţinerii) este condiţionată de punerea în mişcare a acţiunii penale în cauză, putând fi dispuse numai faţă de **inculpat** (nu şi faţă de suspect).

2. Deşi art. 203 alin. (6) CPP prevede că în cursul judecăţii instanţa de judecată se pronunţă asupra măsurilor preventive prin **încheiere motivată**, fără a distinge în funcţie de stadiul procesual al cauzei (fond sau contestaţie), în practică soluţionarea contestaţiei împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecăţii se face prin **decizie**, dându-se eficienţă, în acest sens, dispoziţiilor generale de la art. 425[1] alin. (7) CPP.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. A se vedea *dec. nr. 339 din 30 aprilie 2015, M. Of. nr. 448 din 23 iunie 2015, supra*, la art. 202.

II. Instanţe judecătoreşti

2. Contestaţie împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi sau, după caz, a judecătorului de cameră preliminară privitoare la măsurile preventive. Publicitatea şedinţei de judecată. Felul hotărârii. În cursul urmăririi penale şi al procedurii de cameră preliminară, contestaţia împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi sau, după caz, a judecătorului de cameră preliminară privitoare la măsurile preventive se soluţionează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu.

Legiuitorul actual a încercat o sistematizare a procedurilor în materia măsurilor preventive în Titlul V – „Măsuri preventive şi alte măsuri procesuale". În Capitolul I, Secţiunea 1, art. 203

[1] Alin. (5) al art. 203 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 133 din Legea nr. 255/2013.

alin. (5) se stabilesc expres: natura cauzelor ce fac obiectul reglementării, cereri, propuneri, plângeri, contestații; natura hotărârii ce se pronunță, încheiere motivată; caracterul ședinței de judecată și al ședinței de pronunțare, cameră de consiliu (ședință nepublică).

Art. 204 și art. 205 CPP reglementează în mod expres regimul juridic al căii de atac împotriva încheierii prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale, respectiv în procedura de cameră preliminară, fiind prevăzute: titularii contestației, termenul de declarare, competența funcțională, materială și teritorială [art. 204 alin. (1), (2), art. 205 alin. (1), (2)]; caracterul nesuspensiv de executare [art. 204 alin. (3), art. 205 alin. (3)], termenul de soluționare [art. 204 alin. (4), (5), art. 205 alin. (4), (5)], garanții procesuale [prezență părți, procuror, asistență juridică – art. 204 alin. (6)-(9), art. 205 alin. (6)-(9)]; soluțiile [art. 204 alin. (10)-(12), art. 205 alin. (10)].

Ședința desfășurată în camera de consiliu nu este publică, însă instituie o serie de garanții suficiente pentru respectarea drepturilor inculpatului. Astfel, procedura, atât în fond, cât și în calea de atac, este contradictorie și se desfășoară în prezența avocatului și a inculpatului care beneficiază de toate înlesnirile necesare organizării eficiente a apărării (audiere, acces la dosar, comunicarea hotărârii ș.a.).

În materia măsurilor preventive, în faza urmăririi penale ori în cameră preliminară, lipsa de publicitate nu exclude și nu limitează garanții procesuale recunoscute pentru ședința publică, ci protejează inculpatul și cercetarea de o publicitate nocivă.

Argumentul conținut în sesizare referitor la hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza *Bocellari și Rizza c. Italiei*, respectiv la necesitatea unei judecăți publice în cererile referitoare la măsurile preventive, nu se susține nici din perspectiva faptului că o astfel de condiție este respectată pe toată perioada judecății în fond și în calea de atac [art. 208 raportat la art. 352 alin. (1) teza I și art. 206 alin. (3) CPP] și nici a faptului că soluția Curții Europene s-a referit la „măsuri preventive patrimoniale", respectiv la confiscare. (...)

În considerarea naturii derogatorii, dispozițiile art. 203 alin. (5) CPP se vor aplica prioritar în raport cu cele generale prevăzute de art. 425[1] alin. (5) și (7) din același cod, în ceea ce privește caracterul ședinței de judecată și al ședinței de pronunțare – cameră de consiliu, precum și natura actului de soluționare a cauzei – încheiere *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 29 septembrie 2014, M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Garcia Alva c. Germaniei*. Informații esențiale pentru evaluarea legalității măsurii preventive. Garantarea accesului la dosar. 42. Curtea este conștientă de faptul că Ministerul Public a refuzat accesul solicitat la documentele dosarului pe baza art. 147 § 2 CPP, susținând că, dacă ar acționa altfel, ar implica riscul de a compromite succesul investigației care era în curs și despre care a declarat că era foarte complexă și presupunea un număr mare de alți suspecți (...). Curtea recunoaște necesitatea desfășurării eficiente a urmăririi penale, ceea ce poate implica faptul că unele dintre informațiile colectate în timpul acesteia sunt ținute secrete, pentru a împiedica suspecții să afecteze probele și să submineze cursul justiției. Totuși, acest scop legitim nu poate fi urmărit în detrimentul restricțiilor substanțiale asupra dreptului la apărare. Prin urmare, informațiile care sunt

esențiale pentru evaluarea legalității unei detenții ar trebui să fie puse la dispoziție într-un mod adecvat avocatului suspectului.

43. În aceste condiții și având în vedere importanța acordată în motivarea instanțelor de la Berlin conținutului dosarului de investigație și în special declarațiilor făcute de dl K., care nu au putut fi contestate în mod corespunzător de către reclamant, deoarece nu i-au fost comunicate acestuia, procedura în fața instanțelor menționate anterior, care revizuiau legalitatea detenției reclamantului, nu a respectat garanțiile oferite de art. 5 parag. 4. Această dispoziție a fost, prin urmare, încălcată *(hot. din 13 februarie 2001, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Lăpușan c. României*. Verificarea periodică a legalității privării de libertate.

42. Curtea amintește că, garantând persoanelor arestate sau deținute un recurs pentru a contesta legalitatea privării lor de libertate, art. 5 parag. 4 din Convenție consacră, de asemenea, dreptul acestora, în urma instituirii unei asemenea proceduri, de a obține în termen scurt o hotărâre judecătorească privind legalitatea detenției lor și punând capăt privării lor de libertate dacă se dovedește ilegală (...). Respectarea dreptului oricărei persoane, potrivit art. 5 parag. 4, de a obține în termen scurt o hotărâre a unei instanțe asupra legalității stării sale de detenție trebuie apreciată în lumina circumstanțelor fiecărei cauze (...).

43. În speță, printr-o decizie din 17 martie 2003, Tribunalul Bistrița-Năsăud a prelungit arestarea preventivă a reclamantului cu 30 de zile. La 24 martie 2003, acesta din urmă a înaintat un recurs împotriva deciziei, recurs respins de Curtea de Apel Cluj la 23 aprilie 2003, adică 30 de zile mai târziu (...). Între timp, la 15 aprilie 2003, tribunalul a prelungit din nou arestarea preventivă a reclamantului cu 30 de zile.

44. Curtea relevă că, atunci când arestarea preventivă a fost dispusă de instanța competentă, această arestare trebuie, în principiu, să fie considerată ca fiind legală, și nu arbitrară, cu atât mai mult cu cât în dreptul intern se poate face recurs. Acest recurs oferă interesatului garanții suplimentare pentru a evalua necesitatea prelungirii arestării preventive (...).

45. Tribunalul Bistrița-Năsăud care a prelungit arestarea preventivă a reclamantului este o instanță în înțelesul art. 5 parag. 4 din Convenție. Atunci când a luat hotărârea de prelungire a arestării preventive, acest tribunal a examinat și reînnoit legalitatea măsurii. A făcut același lucru la 15 aprilie 2003, când a prelungit încă o dată, timp de 30 de zile, arestarea preventivă a reclamantului. Recursul reclamantului în fața curții de apel împotriva deciziei din 17 martie 2003 constituia o garanție suplimentară pentru a verifica dacă hotărârea de a prelungi arestarea preventivă era necesară. În aceste împrejurări, deși era de dorit ca procedura în fața curții de apel să fie mai scurtă, Curtea consideră că, pe ansamblu, procedura de prelungire a arestării preventive a reclamantului nu a adus atingere dreptului garantat de art. 5 parag. 4 din Convenție.

46. Reiese că acest capăt de cerere este în mod manifest neîntemeiat și trebuie respins, în aplicarea art. 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 3 iunie 2008, www.echr.coe.int)*.

Art. 204. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale. (1)[1] Împotriva încheierilor prin

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 204 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 134 din Legea nr. 255/2013.

care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra măsurilor preventive, inculpatul şi procurorul pot formula contestaţie, în termen de 48 de ore de la pronunţare sau, după caz, de la comunicare. Contestaţia se depune la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2) Contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive se soluţionează de un complet compus din judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, dispoziţiile prezentului articol aplicându-se în mod corespunzător.

(3) Contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

(4) Contestaţia formulată de inculpat se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare.

(5) Contestaţia formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive, revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

(6)[1] În vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează.

(7)[2] Soluţionarea contestaţiei se face în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului. Se consideră că este prezent şi inculpatul privat de libertate care, cu acordul său şi în prezenţa apărătorului ales sau numit din oficiu şi, după caz, şi a interpretului, participă la soluţionarea contestaţiei prin videoconferinţă, la locul de deţinere.

(8) În toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Participarea procurorului este obligatorie.

(10) În cazul admiterii contestaţiei formulate de procuror şi dispunerii arestării preventive a inculpatului, dispoziţiile art. 226 se aplică în mod corespunzător. În cazul admiterii contestaţiei formulate de procuror şi dispunerii prelungirii arestării preventive a inculpatului, dispoziţiile art. 236 alin. (1) şi (2) se aplică în mod corespunzător.

(11)[3] Dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauţiunii.

(12) În cazul admiterii contestaţiei formulate de inculpat împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive, se poate dispune, în condiţiile prevăzute de lege, respingerea propunerii de luare sau de

[1] Alin. (6) ale art. 204 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 134 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (7) al art. 204 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 39 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (11) şi (12) ale art. 204 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 134 din Legea nr. 255/2013.

prelungire a măsurii preventive ori, după caz, înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă mai uşoară şi, după caz, punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(13) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației.

(14) Dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăți de la prima instanță nu este atacată cu contestație, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestație.

Legea de aplicare: art. 17 alin. (2): „Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva încheierilor din cursul urmăririi penale privitoare la măsurile preventive, rămân în competența aceleiași instanțe şi se judecă potrivit regulilor prevăzute de legea veche. Dacă instanța admite recursul şi casează încheierea, procedează la rejudecarea cauzei conform legii noi, putând lua oricare dintre măsurile preventive prevăzute de aceasta".

Reglementarea anterioară: art. 140^1, art. 140^2, art. 140^3 şi art. 160^9 CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 23 alin. (7) CR; ► art. 5 parag. 4 CEDO.

ADNOTĂRI

1. Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăți soluționează contestația fiind definitivă, dispoziția de punere de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză, prevăzută de art. 204 alin. (12) CPP, este executorie, astfel încât inculpatul este pus în libertate, în cazul revocării sau al înlocuirii măsurii privative de libertate cu una mai uşoară, chiar dacă perioada pe care fusese anterior luată/prelungită măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu nu expirase.

2. Modificarea adusă alin. (7) prin O.U.G. nr. 18/2016 conferă temei audierii prin videoconferință. Sunt cuprinse garanțiile necesare: acordul inculpatului, respectiv prezența apărătorului său la locul de deținere, astfel încât poate avea loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Contestație împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale. Titular. Interes legitim specific. Echitatea procedurii. Constituționalitate. 17. Legiuitorul a reglementat calitatea de titular al dreptului de a exercita calea de atac, în această materie, doar pentru inculpat şi procuror, având în vedere caracterul contestației, în această materie, de cale de atac pentru proceduri urgente şi hotărâri restrictive de drepturi şi libertăți fundamentale. Astfel, Curtea constată că, în procedura soluționării contestației, reglementată de art. 204 alin. (1) CPP, nu se judecă infracțiunea care a format obiectul cercetării sau urmăririi penale, deci nu se soluționează latura penală şi nici latura civilă a cauzei, aşa încât faptul că partea civilă din procesul penal nu are calitatea de titular al dreptului de a exercita contestația în această materie este justificat de caracterul special al procedurii, legiuitorul urmărind să asigure, prin aceasta, controlul

judiciar cu privire la măsurile preventive de natură a afecta libertatea individuală ori alte drepturi şi libertăţi fundamentale ale inculpatului.

18. Totodată, Curtea reţine că legiuitorul a reglementat calitatea de titular al dreptului de a exercita calea de atac, în această materie, doar pentru inculpat şi procuror, având în vedere dispoziţiile art. 21 alin. (1) din Constituţie care fac referire la existenţa unui drept, a unei libertăţi sau a unui „interes legitim" al persoanei, ca o condiţie esenţială pentru a avea acces la justiţie. De asemenea, art. 129 din Constituţie stipulează că „părţile interesate şi Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condiţiile legii". Prin urmare, raţiunea pentru care legiuitorul nu a reglementat calitatea de titular al dreptului la contestaţie, în această materie, şi pentru partea civilă este aceea că această parte din procesul penal nu justifică un interes legitim în exercitarea căii de atac a contestaţiei prin care, astfel cum s-a arătat, se asigură controlul judiciar cu privire la măsurile preventive de natură a afecta drepturi şi libertăţi fundamentale ale inculpatului. Cât priveşte partea civilă, Curtea reţine că acesteia nu îi este străin interesul pentru soluţionarea laturii penale a procesului, în condiţiile în care de stabilirea existenţei faptei penale şi a vinovăţiei inculpatului judecat în cauză depinde şi soluţionarea laturii civile a procesului. De altfel, din analiza art. 85 alin. (1) raportat la art. 81 alin. (1) lit. b) şi c) CPP rezultă dreptul părţii civile de a propune, în cursul judecăţii, administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii atât asupra laturii penale, cât şi asupra laturii civile a procesului, precum şi dreptul de a formula orice alte cereri care contribuie la soluţionarea laturii penale şi/sau a laturii civile a cauzei, însă în limitele calităţii sale procesuale şi ale interesului său legitim, precum şi în condiţiile prescrise de lege. Totodată, partea civilă are dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea expresă, cu condiţia de a indica o adresă pe teritoriul României. Informaţiile privind stadiul urmăririi penale trebuie să se refere, în esenţă, la principalele acte procesuale dispuse, respectiv începerea urmăririi penale, punerea în mişcare a acţiunii penale, luarea unor măsuri asigurătorii, de siguranţă sau preventive, stadiul temporal al administrării mijloacelor de probă. Curtea reţine că partea civilă, care participă în calitate de persoană vătămată în aceeaşi cauză, are dreptul de a fi informată cu privire la punerea inculpatului în libertate în orice mod, în cazul în care inculpatul este privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate. De asemenea, legiuitorul, prin normele procesual penale ale art. 409 alin. (1) lit. c), a stabilit printre titularii dreptului la apel şi partea civilă care poate formula apel împotriva hotărârilor nedefinitive, atât în ceea ce priveşte latura penală, cât şi în ceea ce priveşte latura civilă a procesului, devoluând, prin apelul ei, fondul cauzei.

19. Curtea reţine că singurii care pot justifica un drept, respectiv un interes legitim în exercitarea căii de atac a contestaţiei, în această materie, sunt inculpatul, de vreme ce dispunerea unei măsuri preventive cu privire la acesta constituie o ingerinţă în exercitarea libertăţii sale individuale ori a altor drepturi şi libertăţi fundamentale, şi procurorul, în virtutea rolului său constituţional consacrat de art. 131 alin. (1), potrivit căruia, „În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societăţii şi apără ordinea de drept, precum şi drepturile şi libertăţile cetăţenilor", acesta din urmă având în cadrul procesului penal atât atribuţia de a supraveghea şi efectua urmărirea penală [potrivit art. 55 alin. (3) lit. a) CPP], cât şi de a formula şi exercita contestaţiile şi căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătoreşti [art. 55 alin. (3) lit. f) din acelaşi cod].

20. Prin urmare, de vreme ce partea civilă nu justifică un interes legitim în exercitarea căii de atac a contestației împotriva încheierii prin care se dispune în cursul urmăririi penale cu privire la măsurile preventive, Curtea nu poate reține că prevederile art. 204 alin. (1) CPP contravin dispozițiilor constituționale privind accesul liber la justiție.

21. Totodată, Curtea reține că legiuitorul a reglementat calitatea de titular al dreptului de a formula contestație în această materie atât pentru inculpat, cât și pentru procuror, în virtutea respectării echității procedurii, prevăzută de textul de lege criticat, potrivit căreia în urmărirea penală trebuie să existe o egalitate a armelor între apărare și acuzare (...).

22. De altfel, este competența exclusivă a legiuitorului de a stabili care sunt căile de atac și în ce condiții pot fi exercitate acestea, atât art. 129, cât și art. 126 alin. (2) din Constituție făcând referire la „condițiile legii" atunci când reglementează exercitarea căilor de atac, competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată urmând a fi prevăzute „numai prin lege". Așadar, stabilirea căilor de atac și a încheierilor care sunt supuse acestora este un drept ce aparține exclusiv legiuitorului și se aplică deopotrivă tuturor celor ce se adresează justiției *(dec. nr. 256 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 328 din 14 mai 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. A se vedea *I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 29 septembrie 2014, M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014, supra*, nr. 2 de la art. 203.

3. Încheiere asupra măsurilor preventive. Contestația procurorului privind modul de soluționare a cererii de încuviințare a părăsirii domiciliului. Posibilitatea înlocuirii măsurii preventive cu alta mai ușoară, în absența contestației inculpatului. Prin contestația formulată, parchetul a învestit instanța și cu privire la persoana inculpaților, care nu au contestat încheierea, principiul neagravării situației în propria cale de atac (*non reformatio in peius*) nefiind prevăzut de lege în favoarea Ministerului Public, în cazul căruia, ca reprezentant al intereselor generale ale societății, nu poate fi vorba despre o „agravare a situației" în ipoteza luării unei măsuri preventive mai ușoare față de inculpați, în condițiile legii. De asemenea, potrivit art. 242 alin. (2) CPP, măsura preventivă se înlocuiește cu o măsură preventivă mai ușoară, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, și din oficiu (nu numai la cerere), astfel încât în cauză judecătorul poate proceda la înlocuirea acesteia, în condițiile textului menționat, chiar dacă motivele de contestație ale parchetului cu privire la inculpați, care nu au formulat la rândul lor contestație, vizează modul de soluționare a cererilor de încuviințare a părăsirii domiciliului *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 769/C/DL din 15 octombrie 2014, nepublicată)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Mihuță c. României*. Cerințele controlului judecătoresc asupra măsurii privative de libertate. 38. Curtea reamintește că art. 5 parag. 4 nu garantează niciun drept, ca atare, la un recurs împotriva hotărârilor prin care se dispune sau se prelungește o măsură de detenție. Cu toate acestea, un stat care adoptă un astfel de sistem trebuie, în principiu, să le acorde deținuților aceleași garanții în apel ca și în primă instanță (...). Această cale de atac îi oferă părții interesate garanții suplimentare privind evaluarea necesității de a se prelungi

arestarea preventivă (...) şi trebuie să ducă, în scurt timp, la o hotărâre judecătorească prin care să se pună capăt arestării, dacă aceasta se dovedeşte a fi ilegală. (...)

40. Prima garanţie fundamentală care se desprinde în mod natural din art. 5 parag. 4 din Convenţie este dreptul de a-ţi fi analizată efectiv cererea de către judecătorul sesizat cu un recurs împotriva unei măsuri de detenţie. Desigur, această prevedere nu obligă magistratul să studieze în profunzime fiecare dintre argumentele avansate de recurent. Totuşi, garanţiile pe care le consacră ar fi golite de sens dacă judecătorul ar putea omite să ia în considerare fapte concrete invocate de deţinut şi susceptibile să arunce o umbră de îndoială peste „legalitatea" privării de libertate [*Nikolova c. Bulgariei* (MC), § 61] *(hot. din 31 martie 2009, M. Of. nr. 47 din 21 ianuarie 2010).*

2. Cauza *Tarău c. României*. Egalitatea armelor între părţi, procuror şi inculpat. Participarea inculpatului şi asigurarea unei apărări efective la soluţionarea căii de atac împotriva încheierii prin care se dispune asupra măsurii preventive. 58. Curtea reaminteşte în primul rând că, potrivit art. 5 parag. 4, persoanele arestate sau deţinute au dreptul la o analiză a respectării cerinţelor de procedură şi de fond necesare „legalităţii", în sensul art. 5 parag. 1, a privării lor de libertate (...). Deşi procedura ce intră sub incidenţa art. 5 parag. 4 nu trebuie să fie întotdeauna însoţită de garanţii identice cu cele prevăzute de art. 6 parag. 1, pentru persoanele deţinute în condiţiile enunţate la art. 5 parag. 1 lit. c) este necesară o audiere (...). În mod special, un proces având ca obiect un recurs formulat împotriva unei detenţii sau prelungirii sale trebuie să garanteze egalitatea armelor între părţi, procuror şi deţinut (...).

59. În speţă, Curtea observă că, după ce tribunalul municipal a dispus, la data de 26 iunie 2001, punerea în libertate a reclamantei în prezenţa acesteia şi a unui avocat care o asista, procedura de judecare a recursului formulat de parchet împotriva acestei încheieri s-a derulat în faţa tribunalului municipal în aceeaşi seară, în lipsa părţii interesate, care a fost citată să se prezinte, însă nu a fost adusă la şedinţa de judecată din cauza lipsei de personal (...). Sub acest aspect, Curtea constată că autorităţile interne însele au considerat, cel puţin în primă fază, că prezenţa părţii interesate era necesară, deşi la data respectivă prezentarea unui inculpat nu era obligatorie în dreptul intern la analizarea recursului (...).

60. Curtea reiterează că un stat care dispune de un recurs împotriva hotărârilor referitoare la arestarea preventivă trebuie să le acorde părţilor interesate aceleaşi garanţii în recurs ca şi în primă instanţă. Ea reaminteşte şi că prezenţa reclamanţilor şi a avocaţilor lor la şedinţă în primă instanţă nu poate scuti statul de obligaţia de a asigura şi prezenţa lor personală în faţa instanţei de recurs sau, dacă este nevoie, a reprezentanţilor lor, pentru a asigura egalitatea armelor cu procurorul care a cerut menţinerea arestării (...). În speţă, respectarea acestei obligaţii avea o importanţă specială, având în vedere că era vorba despre cererea de a desfiinţa o hotărâre prin care se dispunea punerea în libertate.

61. Observând delegaţia avocatului G.S. data din 27 iunie 2001, Curtea nu consideră necesar să statueze asupra faptului controversat între părţi cu privire la prezenţa acestui avocat din oficiu la analiza recursului parchetului din seara de 26 iunie 2001 în faţa tribunalului municipal. Presupunând chiar că acest avocat ar fi participat la şedinţa în discuţie, Curtea constată că el a fost desemnat pe loc şi că nu cunoştea nici dosarul, nici pe clienta sa. Astfel, trebuie subliniat că, spre deosebire de procuror, avocatul nu a avut la dispoziţie decât câteva minute pentru a-şi pregăti apărarea, deoarece dosarul fusese trimis la tribunalul municipal în jurul orei 18,25, iar acest tribunal şi-a pronunţat hotărârea spre ora 19,00.

62. Având în vedere aceste circumstanțe și fără a se pronunța asupra modalității concrete în care avocatul din oficiu și-a îndeplinit obligațiile, Curtea constată că autoritățile nu i-au asigurat reclamantei o participare adecvată și o apărare efectivă în procedura desfășurată la data de 26 iunie 2001 în fața tribunalului municipal și că egalitatea de arme cu procurorul nu a fost păstrată (...). Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 5 parag. 4 din Convenție în această privință.

63. Ținând cont de observațiile de mai sus și de constatarea încălcării art. 5 parag. 3 și 4 referitoare la arestarea preventivă a reclamantei, Curtea consideră că nu este necesar să analizeze pe fond și celelalte aspecte ale capătului de cerere întemeiat pe art. 5 parag. 4 din Convenție *(hot. din 24 februarie 2009, M. Of. nr. 37 din 18 ianuarie 2010)*.

3. Cauza *Lăpușan c. României*. Cale de atac declarată împotriva încheierii prin care s-a dispus asupra măsurii preventive. Necesitatea prezenței la judecată a inculpatului sau a reprezentantului acestuia. 52. Curtea constată că dispozițiile pertinente ale Codului de procedură penală în vigoare la vremea comiterii faptelor nu prevedea prezența obligatorie a acuzatului, asistat de un avocat, decât în caz de hotărâre privind prelungirea arestării sale preventive și că prezența sa cu ocazia examinării unui recurs împotriva unei asemenea hotărâri nu era cerută decât dacă instanța considera că era necesar (...). Or, curtea de apel l-a citat pe reclamant la ședință, deși a trimis citația la o altă închisoare decât cea unde era deținut; ea a considerat deci, cel puțin inițial, că prezența sa era „necesară".

53. Curtea reiterează că un stat care posedă un recurs împotriva hotărârilor privind arestarea preventivă trebuie să acorde interesaților aceleași garanții în apel ca și în primă instanță. Prin urmare, ea consideră că prezența reclamantului și a avocatului său la ședința în fața tribunalului nu scutea statul de obligația de a asigura și prezența personală a interesatului în fața curții de apel sau, la nevoie, pe cea a reprezentantului său, pentru a asigura egalitatea de arme cu procurorul care, prezent la audiere, a cerut menținerea stării de arest *(hot. din 3 iunie 2008, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Boloș c. României*. Prezența inculpatului la judecarea căii de atac împotriva încheierii prin care s-a dispus asupra măsurii preventive. 32. [Curtea] consideră că prezența reclamantului la aceste ședințe nu era necesară, de vreme ce a participat la majoritatea ședințelor în care s-a hotărât asupra prelungirii arestării sale și că el însuși a cerut să fie reprezentat în fața Curții Supreme de avocatul său.

33. Curtea reamintește că procedura care intră sub incidența art. 5 parag. 4 nu trebuie să fie însoțită întotdeauna de garanții identice cu cele prevăzute la art. 6 parag. 1, dar trebuie să ofere individului garanții adaptate tipului de privare de libertate de care se plânge. În special, un proces privind un recurs introdus împotriva arestării preventive trebuie să asigure egalitatea armelor între procuror și deținut. Posibilitatea de a contesta în mod util declarațiile sau considerațiile Ministerului Public presupune ca reclamantul sau avocații săi să fie prezenți la ședință și ca aceștia să poată avea acces la elementele aflate la dosar (...).

34. În speță, Curtea observă că, spre deosebire de cauza citată de Guvern, prezența reclamantului sau a avocatului său nu a fost asigurată nici în fața curții de apel, nici în fața Curții Supreme de Justiție, deși reprezentantul parchetului, prezent la aceste ședințe, a depus concluzii în care reclama prelungirea arestării.

35. În ceea ce privește argumentul Guvernului întemeiat pe urgența cu care trebuia examinată prelungirea arestării preventive, Curtea reamintește că, deși cerința celerității

autorizează uneori excepţii de la principiul prezenţei obligatorii a inculpatului la şedinţă, aceasta nu poate scuti complet statul de obligaţia de a asigura înfăţişarea personală a persoanei în cauză sau, după caz, a reprezentantului său, pentru a asigura egalitatea armelor cu procurorul *(hot. din 12 ianuarie 2010, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Catană c. României*. Controlul judecătoresc asupra arestării preventive. Garanţii. Prezenţa inculpatului arestat. 43. Curtea reaminteşte că, în conformitate cu art. 5 parag. 4 din Convenţie, persoanele arestate sau reţinute au dreptul la o examinare a respectării cerinţelor de procedură şi de fond necesare „legalităţii", în sensul art. 5 parag. 1, a privării lor de libertate (...). Pentru persoanele arestate în condiţiile enunţate la art. 5 parag. 1 lit. c), este necesară o audiere în faţa instanţei (...). În special, procedura recursului declarat împotriva arestării preventive sau a prelungirii acesteia trebuie să asigure egalitatea de arme între cele două părţi, procurorul şi persoana arestată (...).

44. În speţă, Curtea constată că, prin hotărârea pronunţată la 12 noiembrie 2004 la ora 12, în prezenţa reclamantului şi a avocatului său, Curtea de Apel Bacău a dispus punerea imediată în libertate a persoanei în cauză. Parchetul a formulat recurs împotriva acestei hotărâri şi cauza a fost judecată în aceeaşi seară în faţa Înaltei Curţi.

45. Curtea reiterează că un stat care dispune de o cale de atac împotriva deciziilor privind arestarea preventivă trebuie să acorde persoanelor în cauză aceleaşi garanţii în recurs ca şi în primă instanţă. Prezenţa reclamanţilor şi a avocaţilor lor la şedinţa în primă instanţă nu poate scuti statul de obligaţia de a asigura şi participarea personală a acestora înaintea instanţei de recurs sau a reprezentanţilor lor, în vederea asigurării egalităţii armelor cu procurorul care solicită menţinerea stării de detenţie (...). În speţă, respectarea acestei obligaţii avea o importanţă deosebită, având în vedere că se cerea instanţei să infirme o decizie prin care se dispusese punerea în libertate a persoanei în cauză.

46. Curtea subliniază că Înalta Curte a considerat necesară prezenţa la şedinţa de judecată a celui în cauză. Acesta a fost citat, în faţa Înaltei Curţi, la şedinţa de judecată prevăzută pe 12 noiembrie 2004, la ora 19. Or, citaţia nu i-a fost efectiv predată decât în aceeaşi zi, la ora 20. Curtea observă, de asemenea, că, deşi şedinţa s-a ţinut efectiv în faţa Înaltei Curţi la ora 21, reclamantul nu a fost niciodată informat că şedinţa fusese amânată de la ora 19 la ora 21. În plus, reclamantul era arestat, iar autorităţile penitenciarului informaseră Înalta Curte de imposibilitatea transferului acestuia la şedinţa de judecată, din cauza lipsei de timp (...). Prin urmare, în circumstanţele concrete ale cauzei, citarea nu a fost făcută cu diligenţă, astfel încât să poată fi asigurată prezenţa efectivă a celui în cauză la şedinţa de judecată.

47. În ceea ce priveşte posibilitatea avocatului ales de către reclamant de a asista la şedinţa de judecată în faţa Înaltei Curţi, trebuie remarcat faptul că acesta nu a fost citat şi că în dosar nu era specificată modalitatea prin care reclamantul, arestat, ar fi putut să îl informeze cu privire la desfăşurarea şedinţei. În orice caz, ţinând seama de perioada de timp foarte scurtă între notificare şi ora şedinţei de judecată, precum şi de distanţa dintre Bacău şi Bucureşti, Curtea consideră că posibilitatea ca avocatul să ajungă la şedinţă în timp util era practic nulă. În plus, ar fi excesiv să i se reproşeze unui avocat că nu a prevăzut că o decizie de punere în libertate favorabilă clientului său va fi contestată de parchet şi că nu s-a deplasat preventiv la sediul instanţei de recurs pentru a preîntâmpina o simplă eventualitate.

48. Este adevărat că Înalta Curte a numit un avocat din oficiu pentru a-l reprezenta pe reclamant în procedură. Fără a se pronunța asupra modului concret în care avocatul numit din oficiu și-a îndeplinit obligațiile, Curtea nu poate decât să constate că acesta fusese numit la fața locului, că nu își cunoștea clientul și că, spre deosebire de procuror, nu a beneficiat decât de puțin timp pentru a-și pregăti apărarea.

49. Având în vedere considerațiile precedente, Curtea concluzionează că autoritățile nu și-au îndeplinit obligațiile de a asigura reclamantului o participare adecvată și o apărare efectivă în timpul procedurii care s-a desfășurat pe 12 noiembrie 2004 în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, procedură a cărei soluționare era decisivă pentru menținerea sau încetarea detenției sale (...). Prin urmare, a fost încălcat art. 5 parag. 4 din Convenție *(hot. din 29 ianuarie 2013, M. Of. nr. 258 din 9 mai 2013)*.

6. Cauza *Çatal c. Turciei*. Calea de atac împotriva încheierii prin care se dispune asupra măsurii preventive. Garanții. Principiul egalității armelor. 34. Curtea a recunoscut că garanțiile procedurale prevăzute la art. 5 parag. 4 din Convenție sunt respectate în situația în care o persoană deținută a fost deja prezentă în fața primei instanțe, care s-a pronunțat cu privire la cererea de punere în libertate, dar apoi nu a fost prezentă în fața celei de-a doua instanțe în procedura căii de atac (...). Curtea subliniază că principiile unei proceduri contradictorii și egalitatea armelor nu au fost încălcate în aceste trei cazuri, fie deoarece niciuna dintre părți nu a participat la procedurile din calea de atac, fie pentru că prezența avocatului persoanei deținute a fost suficientă pentru a satisface aceste cerințe.

35. În schimb, în cazurile în care nici acuzatul nu a compărut în instanță, nici avocatul său nu a fost prezent în calea de atac, dar procurorul a fost prezent la audieri, situații care sunt diferite de cele menționate anterior, Curtea a concluzionat că principiul egalității armelor a fost încălcat (...). În mod similar, în cazul în care un avocat al apărării a fost obligat să părăsească sala de judecată, în timp ce procurorul a rămas și a făcut observații în sprijinul unei decizii de arestare, Curtea a statuat că principiul egalității armelor nu a fost respectat, în ciuda faptului că a fost organizată o audiere în fața instanței care s-a pronunțat în calea de atac *(hot. din 17 aprilie 2012, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Ilijkov c. Bulgariei*. Calea de atac privind măsura preventivă. Neanalizarea fiecărui argument al acuzatului. Justificare. 94. (...) În timp ce art. 5 parag. 4 din Convenție nu impune o obligație pentru judecătorul care examinează recursul asupra detenției de a aborda fiecare argument inclus în documentele prezentate de reclamant, garanțiile sale ar fi lipsite de substanță dacă judecătorul, bazându-se pe legislația și practica internă, ar putea trata ca irelevante sau nu ar lua în considerare fapte concrete invocate de deținut și capabile de a pune la îndoială existența condițiilor esențiale pentru „legalitatea", în sensul Convenției, a privării de libertate (...) *(hot. din 26 iulie 2001, www.echr.coe.int)*.

Art. 205. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în procedura camerei preliminare. (1)[1] Împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu dispune asupra măsurilor preventive, inculpatul și procurorul pot formula contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune la judecătorul de cameră preliminară

[1] Alin. (1) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 4 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

care a pronunțat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2)[1] Contestațiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație şi Justiție dispune în procedura camerei preliminare asupra măsurilor preventive se soluționează de un alt complet al aceleiaşi instanțe, în condițiile legii.

(3) Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau menținerea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

(4) Contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare.

(5) Contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

(6)[2] În vederea soluționării contestației, inculpatul se citează.

(7)[3] Dispozițiile art. 204 alin. (7) se aplică în mod corespunzător.

(8) În toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenței juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Participarea procurorului este obligatorie.

(10)[4] Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, odată cu soluționarea contestației se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauțiunii.

ADNOTĂRI

1. Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 205 alin. (1) teza I CPP rezultă că încheierile prin care judecătorul de cameră preliminară dispune, **în contestație**, asupra măsurilor preventive sunt definitive.

2. Față de modificările aduse alin. (7), a se vedea *supra*, adnotarea formulată la art. 204.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătoreşti

A se vedea *I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 29 septembrie 2014, M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014, supra*, nr. 2 de la art. 203.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *supra*, cauzele prezentate la art. 204.

[1] Alin. (2) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 135 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (6) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 135 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (7) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 40 din O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Alin. (10) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 135 din Legea nr. 255/2013.

Art. 206. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății. (1)[1] Împotriva încheierilor prin care instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive inculpatul și procurorul pot formula contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2) Încheierile prin care Înalta Curte de Casație și Justiție dispune în primă instanță asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

(3) Contestația se soluționează în ședință publică, cu participarea procurorului și cu citarea inculpatului.

(4) Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau menținerea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

(5) Contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare.

(6) Contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

(7)[2] Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, instanța poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauțiunii.

Legea de aplicare: art. 18: „Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva încheierilor prin care, în cursul judecății, s-a dispus luarea, menținerea, revocarea, înlocuirea sau încetarea măsurilor preventive, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit regulilor prevăzute de legea veche. Dacă instanța admite recursul și casează încheierea, procedează la rejudecarea cauzei conform legii noi, putând lua oricare dintre măsurile preventive prevăzute de aceasta".

Reglementarea anterioară: art. 141 și art. 160[9] CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 23 alin. (7) CR; ▶ art. 5 parag. 4 CEDO.

ADNOTĂRI

Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 206 alin. (1) teza I CPP rezultă că încheierile prin care instanța dispune, **în apel**, asupra măsurilor preventive sunt definitive.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Contestație împotriva încheierilor prin care instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive. Titulari. Egalitatea de arme în cadrul procesului penal. Garanții.

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 206 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. III pct. 3 din O.U.G. nr. 3/2014.
[2] Alin. (7) al art. 206 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 136 din Legea nr. 255/2013.

13. Textele de lege criticate [*art. 206 alin. (1) raportat la art. 208 alin. (4) CPP – n.a.*] reprezintă aplicarea şi dezvoltarea, în cadrul legislaţiei infraconstituţionale, a garanţiilor constituţionale privitoare la libertatea individuală. Astfel, potrivit art. 23 alin. (6) din Constituţie, „În faza de judecată instanţa este obligată, în condiţiile legii, să verifice periodic, şi nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea şi temeinicia arestării preventive şi să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanţa constată că nu există temeiuri noi care să justifice menţinerea privării de libertate", iar potrivit art. 23 alin. (7) din Constituţie, „Încheierile instanţei privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege". Dispoziţiile art. 23 alin. (9) din Constituţie, (...) care stabilesc că „Punerea în libertate a celui reţinut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum şi în alte situaţii prevăzute de lege", nu pot fi interpretate ca fiind de natură să împiedice dreptul procurorului de a exercita căile de atac prevăzute de lege împotriva încheierii prin care instanţa dispune asupra măsurii arestării preventive, ci ca o garanţie a libertăţii individuale care se adaugă celorlalte garanţii stabilite de legiuitorul constituant în cadrul aceluiaşi text constituţional şi care trebuie deopotrivă respectate şi aplicate.

14. Faptul că normele criticate stabilesc atât pentru inculpat, cât şi pentru procuror dreptul de a formula contestaţie împotriva încheierilor prin care instanţa dispune, în primă instanţă, asupra măsurilor preventive nu este de natură să aducă atingere dreptului la un proces echitabil, ci, dimpotrivă, reprezintă o consacrare a garanţiilor acestui drept, şi anume a egalităţii de arme în cadrul procesului penal.

15. Nu se aduce atingere în acest mod nici independenţei judecătorului, reglementarea unei căi de atac împotriva încheierilor pe care acesta le pronunţă neputând fi interpretată ca fiind o atingere a acestei independenţe. De altfel, argumentele reţinute în încheierea de sesizare, potrivit cărora „nu poate fi prezumat în mod real ca o instanţă de control judiciar, deşi compusă din mai mulţi judecători, poate face o apreciere mai bună decât judecătorul fondului care are întreaga răspundere a cauzei", respectiv potrivit cărora „majoritatea însemnată a căilor de atac formulate de parchete sunt admise", nu sunt de natură să susţină încălcarea independenţei judecătorului, ci reprezintă mai degrabă aprecieri cu caracter general referitoare la modul de soluţionare a contestaţiilor întemeiate pe normele criticate. Astfel de aprecieri excedează însă controlului de constituţionalitate *(dec. nr. 643 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 51 din 22 ianuarie 2015)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *supra*, cauzele prezentate la art. 204.

Art. 207. Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară. (1) Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului faţă de care s-a dispus o măsură preventivă, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia.

(2) În termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului, judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului.

(3) Dispozițiile art. 235 alin. (4)-(6) se aplică în mod corespunzător.

(4) Când constată că temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin sau există temeiuri noi care justifică o măsură preventivă, judecătorul de cameră preliminară dispune prin încheiere menținerea măsurii preventive față de inculpat.

(5) Când constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive și nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive, judecătorul de cameră preliminară dispune prin încheiere revocarea acesteia și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(6)[1] În tot cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară, din oficiu, verifică periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive și a măsurii arestului la domiciliu sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestor măsuri. Dispozițiile alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(7)[2] Judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, verifică, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri. Dispozițiile alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 160 și art. 300[1] CPP 1968.

✍ A se vedea și *infra*, art. 348 privind măsurile preventive în procedura de cameră preliminară.

ADNOTĂRI

1. Omisiunea judecătorului de cameră preliminară de a verifica la primirea dosarului legalitatea și temeinicia măsurii preventive atrage încetarea de drept a acestei măsuri la expirarea duratei pentru care a fost luată/prelungită ultima dată, iar nu la împlinirea termenului de 3 zile de la înregistrarea dosarului, prevăzut la art. 207 alin. (2) CPP.

2. Prelungirea măsurilor preventive din faza de urmărire penală (de la expirarea perioadei anterioare) nu trebuie confundată cu **menținerea** acestora, ca urmare a verificării legalității și temeiniciei, în etapa camerei preliminare sau în faza judecății (periodic, dar nu mai târziu de 30 sau 60 de zile, după caz, fără a stabili o anumită durată). Apare, astfel, ca fiind redundantă mențiunea din cuprinsul minutei și al dispozitivului încheierii întocmite în etapa camerei preliminare sau în cursul judecății, în sensul că măsura preventivă se menține „până la următoarea verificare, dar nu mai târziu de (...)".

În continuarea acestui raționament, în cazul **luării** măsurii controlului judiciar față de inculpat, pe o durată ce nu poate depăși 60 de zile, în condițiile art. 215[1] alin. (7) CPP, măsura trebuie **verificată** înainte de expirarea duratei pe care a fost luată, dar în caz de menținere a acesteia, următoarea verificare va avea loc tot înainte de împlinirea termenului de 60 de zile prevăzut la art. 207 alin. (7) sau art. 208 alin. (5) CPP, care se calculează de la data ultimei încheieri prin care s-a menținut măsura, și nu de la data expirării duratei pentru care a fost luată inițial (mai mică sau egală cu 60 de zile).

[1] Alin. (6) al art. 207 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 24/2015.
[2] Alin. (7) al art. 207 a fost introdus prin art. I pct. 5 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Inculpat trimis în judecată sub incidenţa unei măsuri preventive. Verificarea măsurii preventive în procedura de cameră preliminară, la sesizarea instanţei. Soluţii. În situaţia în care inculpatul este trimis în judecată aflându-se sub incidenţa unei măsuri preventive, soluţia legală este aceea a menţinerii măsurii, în camera preliminară, dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, şi nu aceea a luării, din nou, a aceleiaşi măsuri preventive, de către judecătorul de cameră preliminară *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., înch. nr. 150/CO/CP din 13 februarie 2015, nepublicată)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *infra*, cauzele prezentate la art. 208.

Art. 208. Verificarea măsurilor preventive în cursul judecăţii. (1) Judecătorul de cameră preliminară înaintează dosarul instanţei de judecată cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive.

(2) Instanţa de judecată verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului.

(3) Dispoziţiile art. 207 alin. (3)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(4)[1] În tot cursul judecăţii, instanţa, din oficiu, prin încheiere, verifică periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat menţinerea măsurii arestării preventive şi a măsurii arestului la domiciliu dispuse faţă de inculpat sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menţinerea acestor măsuri.

(5)[2] În tot cursul judecăţii, instanţa verifică, prin încheiere, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauţiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menţinerea acestei măsuri. Dispoziţiile art. 207 alin. (3)-(5) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 160[b] şi art. 300[2] CPP 1968.

Legislaţie conexă: art. 23 alin. (6) CR.

ADNOTĂRI

1. A se vedea *supra*, nota nr. 1 de la art. 207.

2. Faţă de redactarea art. 207 şi art. 208 s-a pus problema dacă, în cadrul procedurii de verificare a măsurilor preventive, în procedura camerei preliminare sau în cursul judecăţii, este posibilă doar menţinerea, revocarea măsurilor sau înlocuirea unei măsuri cu o altă măsură, ori sunt posibile şi schimbări în conţinutul aceleiaşi măsuri preventive (obligaţiile,

[1] Alin. (4) al art. 208 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 24/2015.
[2] Alin. (5) al art. 208 a fost introdus prin art. I pct. 6 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

cuantumul cauțiunii). Răspunsul este, în opinia noastră, în sensul că astfel de demersuri nu sunt excluse, câtă vreme scopul verificărilor este acela de a asigura o permanentă corespondență între situația inculpatului și măsura preventivă luată față de acesta.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Verificarea măsurilor preventive în cursul judecății. Încălcarea dispozițiilor privind compunerea completului și publicitatea ședinței de judecată. Nulitate absolută. Consecințe. În condițiile în care cauza se afla în faza de judecată, dispunându-se în mod definitiv începerea judecății prin încheierea judecătorului de cameră preliminară, în mod nelegal prima instanță a procedat la verificarea legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive a inculpaților potrivit dispozițiilor legale ce reglementează verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară, respectiv în temeiul art. 207 CPP.

Potrivit art. 208 alin. (1) CPP, judecătorul de cameră preliminară înaintează dosarul instanței de judecată cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive, iar alin. (2) al aceluiași articol prevede că instanța de judecată verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului. Astfel, în raport de aceste dispoziții, prima instanță avea obligația de a verifica măsura preventivă dispusă împotriva inculpaților potrivit dispozițiilor legale ce reglementează această procedură în cursul judecății. Din coroborarea dispozițiilor art. 203, art. 208 și art. 352 CPP rezultă că prezenta cauză trebuia soluționată de instanța de judecată, și nu de judecătorul de cameră preliminară, în ședință publică, iar pronunțarea se impunea a fi fost făcută în ședință publică. Procedând la soluționarea cauzei de către judecătorul de cameră preliminară, în camera de consiliu și pronunțând încheierea în camera de consiliu, prima instanță a soluționat cauza cu încălcarea dispozițiilor privind compunerea completului de judecată și publicitatea ședinței. Aceste încălcări determină, conform dispozițiilor art. 281 CPP, aplicarea nulității absolute. În consecință, cum încheierea atacată a fost dată cu încălcarea dispozițiilor a căror nerespectare se sancționează cu nulitatea absolută, în baza art. 280 CPP, urmează a se constata nulitatea acesteia.

Potrivit art. 280 alin. (3) CPP, atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, când este necesar și dacă este posibil, refacerea acelui act cu respectarea dispozițiilor legale. În cauză însă, dat fiind că perioada de 30 de zile de la ultima verificare și menținere a arestării preventive de către judecătorul de cameră preliminară a expirat anterior soluționării prezentei contestații, nu mai sunt posibile verificarea legalității și temeiniciei acestei măsuri și, eventual, menținerea ei în actualul cadru procesual. Pe de altă parte, având în vedere că durata măsurii arestării preventive dispuse față de inculpați de judecătorul de cameră preliminară a expirat, în condițiile art. 241 alin. (1) lit. a) CPP, va constata încetată de drept măsura arestării preventive a inculpaților și, în baza art. 241 alin. (2) CPP, va dispune punerea de îndată în libertate a acestora, dacă nu sunt reținuți ori arestați în altă cauză *(Trib. Teleorman, s. pen., dec. pen. nr. 31 din 20 noiembrie 2014, portal.just.ro).* ✍ În situația în care perioada de 30 de zile de la ultima verificare și menținere a arestării preventive de către judecătorul de cameră preliminară nu ar fi expirat anterior soluționării contestației, verificarea legalității și temeiniciei arestării preventive ar fi trebuit făcută chiar de către instanța de control judiciar, după desființarea încheierii atacate și reținerea cauzei spre soluționare, față de dispozițiile art. 425^1 alin. (7)

pct. 2 lit. b) CPP, care nu prevăd trimiterea cauzei spre rejudecare când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută [spre deosebire de dispoziţiile de la judecata în apel de la art. 421 pct. 2 lit. b) CPP].

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Konolos c. României*. Natura arestării preventive în situaţia rejudecării cauzei. Obligaţia de verificare periodică a legalităţii şi temeiniciei arestării preventive. 44. Curtea reaminteşte că durata detenţiei posterioare condamnării în primă instanţă nu poate fi considerată ca încadrându-se în art. 5 parag. 1 lit. c); totuşi, când o curte de apel desfiinţează prima sentinţă şi dispune trimiterea cauzei spre rejudecare, perioada de arest cuprinsă între desfiinţare şi noua judecată este, de asemenea, luată în calcul. Ca urmare, detenţia reclamantului între 22 martie 2002, dată la care condamnarea sa a fost anulată şi cauza trimisă la primii judecători, şi 21 noiembrie 2002, data celei de-a doua condamnări a sa, se analizează într-un arest preventiv în sensul art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţie (...).

45. Curtea reaminteşte, de asemenea, că termenii „regulamentar" şi „potrivit căilor legale" care apar în art. 5 parag. 1 din Convenţie trimit, în esenţă, la legislaţia naţională şi consacră obligaţia de a respecta normele de fond, ca şi de procedură ale acesteia (...). Totuşi, „reglementaritatea" detenţiei faţă de dreptul intern nu este întotdeauna elementul decisiv. Curtea trebuie să fie, pe de altă parte, convinsă că arestarea pe perioada în cauză este conformă scopului art. 5 parag. 1 din Convenţie, anume să protejeze individul de orice privaţiune arbitrară de libertate (...).

46. Deşi le revine în primul rând autorităţilor naţionale, în special curţilor şi tribunalelor, să interpreteze şi să aplice dreptul intern, lucrurile stau altfel dacă este vorba despre cauze în care, având în vedere art. 5 parag. 1, nerespectarea dreptului intern determină încălcarea Convenţiei. Într-un astfel de caz, Curtea poate exercita un anumit control pentru a cerceta dacă dreptul intern a fost realmente respectat (...).

47. În speţă, Curtea ia notă că, la 22 martie 2002, Curtea Supremă de Justiţie a menţinut arestul preventiv al reclamantului fără a preciza pe ce durată. Ţinând seama de dispoziţiile legale în vigoare la vremea faptelor, Curtea apreciază necesar să se analizeze dacă, pentru perioada incriminată, hotărârea citată mai sus putea constitui o bază legală suficientă în temeiul dreptului intern şi al garanţiilor impuse de art. 5 parag. 1 din Convenţie.

48. Curtea ia notă, cu titlu preliminar, că în dreptul român, la vremea faptelor, controlul de constituţionalitate, pe cale de excepţie, constituia unicul instrument prin care persoana interesată putea contesta o dispoziţie legală, în ipoteza în care drepturile sale constituţionale au fost atinse (...). Veghind la respectarea principiilor şi normelor constituţionale, inclusiv a drepturilor omului, Curtea Constituţională îşi îndeplineşte rolul de garant al bunei funcţionări a unei societăţi democratice.

49. Curtea subliniază, de asemenea, că, în virtutea Constituţiei, hotărârile Curţii Constituţionale prin care se admit excepţiile de neconstituţionalitate sunt aplicabile imediat şi obligatoriu pentru toate autorităţile publice, inclusiv puterea judiciară, şi produc efecte *erga omnes* (...). Ca urmare, o astfel de hotărâre a Curţii Constituţionale este sursă de drept, în măsura în care instanţele naţionale nu mai pot aplica un text de lege declarat neconstituţional.

50. În speță, Curtea apreciază că, deși hotărârea din 22 martie 2002 a Curții Supreme de Justiție a menținut detenția reclamantului, această hotărâre nu era conformă cu art. 149 CPP [*din 1968 – n.a.*], așa cum a fost interpretat de Curtea Constituțională, în măsura în care nu preciza durata prelungirii arestării preventive. Or, interpretând art. 23 alin. (4) din Constituție [*în prezent, art. 23 alin. (5) – n.a.*], Curtea Constituțională conchisese că, în ciuda absenței procedurii specifice, tribunalele erau obligate să verifice legalitatea detenției la fiecare 30 de zile, până la finele procedurii.

51. Ca urmare, Curtea Supremă de Justiție dispunea de o jurisprudență clară a Curții Constituționale care îi permitea să își întemeieze hotărârea. În plus, ea nu putea invoca absența unei dispoziții legale specifice pentru a prelungi arestul preventiv al reclamantului la fiecare 30 de zile, în măsura în care art. 23 alin. (4) din Constituție dispunea în acest sens (...).

52. În consecință, Curtea apreciază că arestul preventiv al reclamantului din 21 aprilie la 5 august 2002 nu a fost conform cu dreptul național. Asupra acestui punct, Curtea ia notă că, după intrarea în vigoare a Legii nr. 281/2003, Codul de procedură penală prevedea, în mod expres, obligația tribunalelor de a verifica legalitatea și oportunitatea menținerii în arest preventiv a inculpatului.

53. În plus, Curtea reiterează că unul dintre elementele necesare caracterului reglementar al arestului în sensul art. 5 parag. 1 este absența arbitrarului (...). În această privință, ea subliniază că, atunci când este vorba despre o privare de libertate, este deosebit de important să fie satisfăcut principiul general al securității juridice. Or, o practică ce permite să fie privată o persoană de libertate pe o perioadă nelimitată fără autorizație judiciară este incompatibilă cu principiile securității juridice și ale protecției contra arbitrarului, care constituie elemente fundamentale atât ale Convenției, cât și ale statului de drept (...). În speță, Curtea apreciază că hotărârea Curții Supreme de Justiție din 22 martie 2002, care a prelungit arestul preventiv al reclamantului fără a preciza pe ce perioadă și dincolo de limitele prevăzute de lege, nu putea constitui o bază legală suficientă în sensul art. 5 parag. 1 din Convenție, pentru perioada ce s-a scurs între 21 aprilie și 5 august 2002.

54. În fine, Curtea consideră că adresa trimisă administrației penitenciare, prin care tribunalul declara că reclamantul era deținut legal în virtutea hotărârii din 22 august 2002, nu ar putea constitui o bază legală suficientă pentru arestarea sa preventivă. Mai mult, Curtea constată că, așa cum reiese din faptele din speță, numai o întârziere a transmiterii dosarului reclamantului la Tribunalul Arad l-a împiedicat pe acesta din urmă să prelungească arestul preventiv al reclamantului.

55. În lumina celor precedente, Curtea apreciază că, în decursul perioadei dintre 21 aprilie - 5 august 2002, arestul preventiv al reclamantului nu se baza pe nicio hotărâre internă valabilă și nici pe o altă bază „legală", în sensul art. 5 parag. 1 din Convenție.

Pornind de aici, a avut loc o încălcare a acestei dispoziții *(hot. din 7 februarie 2008, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Abdulkhakov c. Rusiei*. Intervale rezonabile de verificare a legalității și temeiniciei arestării preventive. 213. În ceea ce privește arestarea preventivă în temeiul art. 5 parag. 1 lit. c), Curtea a precizat că natura arestului preventiv impune revizuirea la intervale scurte de timp, deoarece există o presupunere în Convenție că o astfel de detenție este menită a avea o durată strict limitată (...). Astfel, Curtea a constatat că sistemul austriac de revizuire automată periodică a arestului preventiv prin care se stabilește un interval

maxim între revizuiri de două luni este compatibil cu art. 5 parag. 4 (...). Într-un alt caz, o perioadă de trei luni şi opt zile în care reclamantul nu a putut obţine controlul jurisdicţional al detenţiei sale preventive s-a dovedit a fi „nerezonabilă" *(hot. din 2 octombrie 2012, www.echr.coe.int).*

Art. 208¹.[1] **Modificarea conţinutului unor măsuri preventive.** În cadrul procedurii de verificare a măsurilor preventive potrivit art. 207 şi 208 se poate dispune şi modificarea obligaţiilor din conţinutul acestora.

ADNOTĂRI

Dispoziţiile, nou-introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, urmăresc asigurarea unei mai bune individualizări a măsurilor preventive pe parcursul procesului penal, prevăzând expres posibilitatea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată, după caz, de a dispune şi modificarea obligaţiilor din conţinutul acestora.

Secţiunea a 2-a. Reţinerea

✍ A se vedea şi *supra*, art. 9 privind dreptul la libertate şi siguranţă.

Art. 209. Reţinerea. (1) Organul de cercetare penală sau procurorul poate dispune reţinerea, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 202.

(2) Persoanei reţinute i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele reţinerii.

(3) Reţinerea se poate dispune pentru cel mult 24 de ore. În durata reţinerii nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar, conform legii.

(4)[2] Dacă suspectul sau inculpatul a fost adus în faţa organului de cercetare penală sau a procurorului pentru a fi audiat, în baza unui mandat de aducere legal emis, în termenul prevăzut la alin. (3) nu se include perioada cât suspectul sau inculpatul s-a aflat sub puterea acelui mandat.

(5) Măsura reţinerii poate fi luată numai după audierea suspectului sau inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

(6) Înainte de audiere, organul de cercetare penală ori procurorul este obligat să aducă la cunoştinţa suspectului sau inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

(7)[3] Suspectul sau inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa personal avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta. Modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un

[1] Art. 208¹ a fost introdus prin art. II pct. 41 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (4) al art. 209 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 137 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (7) al art. 209 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 42 din O.U.G. nr. 18/2016.

proces-verbal. Exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea nu se poate refuza decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal.

(8) Avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare. În caz de neprezentare a avocatului ales, organul de cercetare penală sau procurorul numeşte un avocat din oficiu.

(9) Avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea.

(10) Reţinerea se dispune de organul de cercetare penală sau de procuror prin ordonanţă, care va cuprinde motivele care au determinat luarea măsurii, ziua şi ora la care reţinerea începe, precum şi ziua şi ora la care reţinerea se sfârşeşte.

(11) Suspectului sau inculpatului reţinut i se înmânează un exemplar al ordonanţei prevăzute la alin. (10).

(12) Pe perioada reţinerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la fotografierea şi luarea amprentelor acestuia.

(13) Dacă reţinerea a fost dispusă de organul de cercetare penală, acesta are obligaţia de a-l informa pe procuror cu privire la luarea măsurii preventive, de îndată şi prin orice mijloace.

(14) Împotriva ordonanţei organului de cercetare penală prin care s-a luat măsura reţinerii suspectul sau inculpatul poate face plângere la procurorul care supraveghează urmărirea penală, înainte de expirarea duratei acesteia. Procurorul se pronunţă de îndată, prin ordonanţă. În cazul când constată că au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a măsurii reţinerii, procurorul dispune revocarea ei şi punerea de îndată în libertate a celui reţinut.

(15) Împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat măsura reţinerii suspectul sau inculpatul poate face plângere, înainte de expirarea duratei acesteia, la prim-procurorul parchetului sau, după caz, la procurorul ierarhic superior. Prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior se pronunţă de îndată, prin ordonanţă. În cazul când constată că au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a măsurii reţinerii, prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior dispune revocarea ei şi punerea de îndată în libertate a inculpatului.

(16) Procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, în vederea luării măsurii arestării preventive faţă de inculpatul reţinut, cu cel puţin 6 ore înainte de expirarea duratei reţinerii acestuia.

(17)[1] Persoanei reţinute i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, la art. 210 alin. (1) şi (2), dreptul de acces la asistenţă medicală de urgenţă, durata maximă pentru care se poate dispune măsura reţinerii, precum şi dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse, iar în cazul în care persoana reţinută nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

Reglementarea anterioară: art. 137[1] alin. (1), art. 140[1], art. 143 şi art. 144 CPP 1968.

Legislaţie conexă: ► art. 23 alin. (3) şi (8) CR; ► art. 5 parag. 2 CEDO; ►art. 45 şi art. 100 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

[1] Alin. (17) al art. 209 a fost introdus prin art. 102 pct. 138 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Omisiunea audierii suspectului sau inculpatului înaintea luării măsurii procesuale a reținerii nu atrage nulitatea propunerii de arestare preventivă, ci afectează exclusiv ordonanța de reținere, iar nelegalitatea poate fi invocată pe calea plângerii prevăzute, după caz, de art. 209 alin. (14) sau (15) CPP. De asemenea, nu există nicio sancțiune procesuală (în absența dovedirii vreunei vătămări) dacă organul de urmărire penală nu a indicat în ordonanța de reținere temeiul legal al reținerii, însă a motivat temeiurile de fapt și de drept care au justificat luarea acestei măsuri.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Infracțiune flagrantă. Conducerea autorilor infracțiunii la sediul poliției. Ordonanță de reținere emisă ulterior. Caracterul legal al privării de libertate. Soluția instanței, în sensul de a constata că inculpații au fost privați nelegal de libertate pe parcursul urmăririi penale, este nelegală, întrucât se bazează pe o interpretare eronată a dispozițiilor art. 539 alin. (2) CPP și se contrazice cu dispoziția din hotărârea de sesizare a Parchetului de pe lângă Judecătoria sectorului 6, pentru efectuarea de cercetări cu privire la privarea nelegală de libertate efectuată de către organele de cercetare penală, precum și pretinsele rele tratamente aplicate inculpaților. Art. 539 alin. (2) CPP enumeră modurile în care se poate stabili o privare nelegală de libertate care dă dreptul la reparații materiale, și nu un temei pentru a dispune constatarea unei privări ilegale de libertate în cauze care au alt obiect, cum este și prezenta. Organele judiciare enumerate în art. 539 alin. (2) CPP au competență în raport de faza procesuală în care se află cauza în care a intervenit privarea nelegală de libertate; mai precis, în ipoteza în care discutăm despre reținere, competent să se pronunțe asupra acestei nelegalități este procurorul ori judecătorul de drepturi și libertăți învestit cu propunerea de arestare preventivă, în situația urmăririi penale/prelungirii arestării preventive discutăm despre încheierea judecătorului delegat, pentru faza de cameră preliminară competența aparține, în mod evident, judecătorului de cameră preliminară, iar pentru faza de judecată instanței de judecată.

În speță, judecătorul de drepturi și libertăți învestit cu cererea parchetului de luare a măsurii arestării preventive, având la dispoziție toate datele referitoare la momentul la care au fost introduși inculpații în secția de poliție (data faptei), momentul în care s-a început urmărirea penală și momentul în care s-a dispus reținerea, ar fi putut să facă o asemenea constatare, însă nu a procedat așa.

În ceea ce privește fondul cauzei, nu există prevăzută în lege procedura invocată de instanță, și anume ca la introducerea în secție să fie întocmit un proces-verbal în care să fie cerut consimțământul autorilor pentru a participa la urmărirea penală. Este nelegală soluția oferită în hotărâre [în scopul de a beneficia de termenul de 8 ore prevăzut de art. 265 alin. (12) CPP] ca, în ipoteza în care autorul nu consimte participarea la urmărirea penală, să îi fie acordată calitatea de martor, dar fără să fie audiat, și apoi să fie emis un mandat de aducere cu privire la acesta, deoarece inculpații din dosar au fost prinși în flagrant delict, imediat după ce au săvârșit infracțiunile reținute în sarcina lor, iar mandatul de aducere se referă (inclusiv în denumire și în definiție) la persoane care nu sunt prezente în fața organelor de urmărire penală.

Nu sunt îndeplinite nici celelalte condiții prevăzute de art. 265 alin. (1) CPP, invocat de prima instanță: inculpații din cauză nu au fost citați anterior, nu s-au sustras de la primirea citației și nu a fost imposibilă comunicarea citației către ei. De asemenea, prima instanță adaugă la lege când susține că privarea de libertate este legală doar pentru perioada cât era strict necesară în vederea efectuării unor acte, iar ce depășește această perioadă este privare nelegală de libertate. Nu există criterii clare pentru care instanța consideră legală privarea de libertate a inculpaților între orele 02,05 și 03,00, iar ulterior privarea de libertate este ilegală, deși situația inculpaților este identică în ambele perioade: cu atât mai mult inculpații nu aveau nicio calitate procesuală între orele 02,05 și 03,00. Mai mult, instanța a constatat faptul că inculpații erau privați de libertate și când erau efectuate acte procesuale necesare și care în mod evident intră în atribuțiile organelor de poliție și când aveau calitatea procesuală de suspecți (de exemplu, între orele 15,30-16,30, inculpatului i-au fost aduse la cunoștință drepturile și obligațiile în prezența apărătorului și a fost audiat, dar instanța a constatat că în această perioadă el era privat ilegal de libertate). Tocmai procedarea în sensul indicat de instanță, și anume emiterea ordonanței de reținere a inculpaților imediat după introducerea în secție, la ora 03,00 (la 55 de minute după introducerea în secție), ar fi constituit o privare nelegală de libertate, deoarece s-ar fi făcut cu nerespectarea legii care prevede că pentru reținere: este necesară dispunerea de către procuror minim a continuării urmăririi penale, iar pentru continuarea urmăririi penale sunt necesare date sau probe din care să rezulte indicii rezonabile că o anumită persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală (în cazul de față cum ar fi fost ca inculpații, fiind prinși în flagrant, să fi fost reținuți la ora 03,00 și ulterior persoana vătămată să declare că ea le-a permis să ia respectivele biciclete sau să rezulte că respectivele biciclete aparțineau inculpaților și erau depozitate în acele locuri); suspectul trebuie audiat, ceea ce presupune asistarea de către un apărător și aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor avute; dacă există avocat ales, art. 209 alin. (8) CPP prevede că acesta are obligația de a se prezenta în cel mult 2 ore. În mod evident, în cele 55 de minute indicate de instanță nu puteau fi îndeplinite condițiile cerute de lege pentru reținere, deoarece presupuneau multe activități, de exemplu, doar audierea unei persoane vătămate având loc între orele 02,40 și 03,00. S-a constatat faptul că instanța a înlăturat afirmațiile organelor de poliție, care au susținut că cei doi inculpați și-au dat acordul verbal să participe la efectuarea de cercetări, că nu au fost încătușați și aveau acces la apă și mâncare, și a reținut ca fiind reale declarațiile inculpaților (că nu și-au dat acordul, că au fost ținuți încătușați și că nu au avut acces la apă și mâncare), deși instanța înlătură ca fiind neverosimile alte susțineri din aceeași declarație dată de unul dintre inculpați, care nu a recunoscut decât parțial fapta.

Interpretarea dispozițiilor legale privind urmărirea penală și măsurile preventive din timpul urmăririi penale în modalitatea în care a făcut-o instanța ar duce la concluzia că există privare ilegală de libertate în cazul tuturor infracțiunilor flagrante, deoarece, în momentul constatării acestora (de cele mai multe ori), nici măcar nu există un dosar penal înregistrat și inevitabil va exista o perioadă în care autorii vor fi în custodia lucrătorilor de poliție fără să aibă vreo calitate procesuală, fără să li se aducă la cunoștință învinuirea și drepturile, fără să fie asistați de apărători și fără să fie emisă cu privire la ei o ordonanță de reținere. S-a considerat că această perioadă este acoperită de prevederile art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002 (Legea poliției), în care se arată că, „În realizarea atribuțiilor ce îi revin, potrivit legii, polițistul este învestit cu exercițiul autorității publice și are următoarele drepturi și obligații: (...) b) să conducă la sediul poliției (...) persoanele

suspecte de săvârşirea unor fapte ilegale" şi că „verificarea situaţiei acestor categorii de persoane şi luarea măsurilor legale, după caz, se realizează în cel mult 24 de ore, ca măsură administrativă".

De asemenea, este relevant că inculpaţii au fost introduşi în secţie pe 15 septembrie 2014, la ora 02,05, au fost reţinuţi începând cu ora 16,30, respectiv 17,30 şi au fost prezentaţi judecătorului de drepturi şi libertăţi pe data de 15 septembrie 2014, judecarea propunerii de arestare fiind făcută în jurul orei 24,00 (încheierea este din 15 septembrie 2014 şi mandatele de arestare au fost emise pe 16 septembrie 2014), deci oricum inculpaţii nu au fost în custodia organelor de urmărire penală mai mult de 24 de ore *(C.A. Bucureşti, s. I pen., dec. nr. 763 din 28 mai 2015, nepublicată)*.

Art. 210. Încunoştinţarea despre reţinere. (1) Imediat după reţinere, persoana reţinută are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita organului judiciar care a dispus măsura să încunoştinţeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de aceasta despre luarea măsurii reţinerii şi despre locul unde este reţinută.

(2)[1] Dacă persoana reţinută nu este cetăţean român, aceasta are şi dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane.

(3) Dispoziţiile alin. (1) şi (2) se aplică în mod corespunzător şi în cazul schimbării ulterioare a locului de reţinere.

(4)[2] *Abrogat.*

(5) Persoanei reţinute nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal.

(6)[3] În mod excepţional, pentru motive temeinice, încunoştinţarea poate fi întârziată cel mult 4 ore.

Reglementarea anterioară: art. 137[1] alin. (3) CPP 1968.

Legislaţie conexă: A se vedea şi Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale şi al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum şi dreptul ca o persoană terţă să fie informată în urma privării de libertate şi dreptul de a comunica cu persoane terţe şi cu autorităţi consulare în timpul privării de libertate (J.O. L 294 din 6 noiembrie 2013).

[1] Alin. (2) al art. 210 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 139 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (4) al art. 210 a fost abrogat prin art. 102 pct. 140 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (6) al art. 210 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 141 din Legea nr. 255/2013.

Secțiunea a 3-a. Controlul judiciar

✍ A se vedea și *supra*, art. 9 privind dreptul la libertate și siguranță.

Art. 211. Condiții generale. (1) În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, dacă această măsură preventivă este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1).

(2) Judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății, poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1).

Reglementarea anterioară: art. 160² CPP 1968.

Art. 212.[1] **Luarea măsurii controlului judiciar de către procuror.** (1) Procurorul dispune citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reținere.

(2) Inculpatului prezent i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele luării măsurii controlului judiciar.

(3) Măsura controlului judiciar poate fi luată numai după audierea inculpatului, în prezența avocatului ales ori numit din oficiu. Dispozițiile art. 209 alin. (6)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Procurorul dispune luarea măsurii controlului judiciar prin ordonanță motivată, care se comunică inculpatului.

Reglementarea anterioară: art. 160²ª CPP 1968.

Art. 213.[2] **Calea de atac împotriva măsurii controlului judiciar dispuse de procuror.** (1) Împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar, în termen de 48 de ore de la comunicare, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți sesizat conform alin. (1) fixează termen de soluționare în camera de consiliu și dispune citarea inculpatului.

(3) Neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi și libertăți să dispună asupra măsurii luate de procuror.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent.

(5) Asistența juridică a inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

(6)[3] Judecătorul de drepturi și libertăți poate revoca măsura, dacă au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a acesteia, sau poate modifica obligațiile din conținutul controlului judiciar.

---

[1] Art. 212 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 142 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 213 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 143 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (6) al art. 213 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 43 din O.U.G. nr. 18/2016.

(6¹)[1] Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea este definitivă.

(7) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la pronunţarea încheierii.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

1. Încheiere prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat ori s-a prelungit măsura preventivă a controlului judiciar. Caracter definitiv. Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat ori s-a prelungit măsura preventivă a controlului judiciar este definitivă.

În privinţa căilor de atac ce se pot exercita în materia măsurilor preventive (...) art. 204 CPP este norma generală, ce stabileşte calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale.

În egală măsură însă, (...) în cazul controlului judiciar există o reglementare proprie în ceea ce priveşte calea de atac, pornind de la particularitatea acestei măsuri preventive – singura care poate fi luată atât de către procuror, cât şi de către judecătorul de drepturi şi libertăţi.

Astfel, art. 213 CPP care reglementează „calea de atac împotriva măsurii controlului judiciar dispuse de procuror" este norma specială, aplicabilă doar în materia controlului judiciar şi doar în situaţia în care procurorul, prin ordonanţă, a luat măsura preventivă, urmând ca, în cazul în care aceasta este dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, în contextul respingerii unei propuneri de luare a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, să fie aplicabil art. 204 CPP, ca normă generală (...).

Denumirea marginală a art. 213 CPP – „Calea de atac împotriva măsurii controlului judiciar dispuse de procuror" – este relevantă şi corespunde conţinutului articolului, în sensul că dispoziţia este aplicabilă doar în situaţia în care măsura controlului judiciar este dispusă de procuror, iar utilizarea singularului indică faptul că în acest caz există o singură cale de atac.

Chiar dacă se poate imputa legiuitorului o lipsă de rigurozitate în ceea ce priveşte terminologia folosită, în condiţiile în care noţiunea de cale de atac este asociată în general cu instrumentul prin intermediul căruia se cenzurează o hotărâre judecătorească, şi nu un act al organului de urmărire penală, voinţa acestuia a fost aceea de a sublinia, pe de o parte, natura juridică a plângerii, iar, pe de altă parte, unicitatea acesteia drept cale de atac ce poate fi exercitată împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar.

În altă ordine de idei, recunoaşterea plângerii ca singura cale de atac ce poate fi exercitată într-o asemenea ipoteză este în consonanţă cu întreaga filozofie a noului Cod de procedură penală, care a instituit principiul unicităţii căii ordinare de atac, inclusiv în cazul judecării fondului cauzei.

Or, dacă în cazul judecării unei cauze pe fond, când se statuează asupra vinovăţiei unei persoane trimise în judecată, este recunoscută o singură cale ordinară de atac, legiuitorul nu putea avea o altă opţiune în materia măsurilor preventive.

[1] Alin. (6¹) al art. 213 a fost introdus prin art. II pct. 44 din O.U.G. nr. 18/2016.

Mergând pe linia aceluiași raționament, particularizat însă în materia măsurilor preventive, este greu de acceptat ca în cazul unor măsuri preventive mult mai intruzive dispuse de către judecătorul de drepturi și libertăți, cum sunt arestul la domiciliu sau arestarea preventivă, să existe o singură cale de atac, conform normei generale din art. 204 alin. (1) CPP, în timp ce, în cazul măsurii preventive a controlului judiciar dispuse prin ordonanță de către procuror, aceasta să poată face obiectul unei duble cenzuri – mai întâi plângerea formulată în condițiile art. 213 alin. (1) CPP, iar apoi contestația formulată în condițiile art. 204 alin. (1) CPP.

Modalitatea în care este reglementată măsura controlului judiciar în actuala legislație, în sensul existenței unei unice căi de atac împotriva luării ori prelungirii acesteia, nu contravine dispozițiilor Convenției europene a drepturilor omului.

Posibilitatea de a ataca în fața unui judecător de drepturi și libertăți luarea sau prelungirea măsurii controlului judiciar dispuse de către procuror echivalează cu materializarea dreptului la un „recurs" efectiv în fața unei instanțe (în cazul nostru, în fața judecătorului de drepturi și libertăți), drept impus de dispozițiile art. 13 din Convenție (...).

În fine, un alt argument în favoarea unicității căii de atac în cazul măsurii controlului judiciar dispuse prin ordonanță de către procuror are în vedere restituirea dosarului de urmărire penală procurorului după soluționarea plângerii formulate în condițiile art. 213 alin. (1) CPP, potrivit art. 213 alin. (7) CPP, (...) în termen de 48 de ore de la pronunțarea încheierii prin care a fost soluționată plângerea inculpatului (...).

În consecință, calea de atac ce poate fi exercitată în cazul în care măsura controlului judiciar a fost dispusă prin ordonanță de către procuror este exclusiv plângerea reglementată de art. 213 CPP, iar încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți o soluționează este definitivă. Această concluzie este valabilă și în cazul prelungirii măsurii controlului judiciar dispuse de procuror prin ordonanță, câtă vreme art. 215^1 alin. (5) CPP face trimitere la art. 213 CPP, care se aplică în mod corespunzător *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 25 din 7 decembrie 2015, M. Of. nr. 46 din 20 ianuarie 2016).* ✍ Dispozițiile alin. (6^1) al art. 213, introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, sunt în sensul celor statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție.

2. Control judiciar. Neindicarea, în cuprinsul ordonanței, a persoanelor cu care inculpatul nu are dreptul să ia legătura. Consecințe. Împrejurarea că în cuprinsul ordonanței nu au fost indicați martorii sau persoanele cu care inculpatul nu are dreptul să ia legătura nu reprezintă un motiv de revocare a măsurii, această împrejurare putând fi lămurită prin cererea adresată procurorului (...) pentru a cunoaște în concret conținutul măsurii și pentru a se supune acestei obligații *(C.A. Timișoara, s. pen., înch. nr. 64/DL din 8 august 2014, nepublicată).*

3. A se vedea *infra*, nr. 6, 7 și 8 de la art. 242.

Art. 214. Luarea măsurii controlului judiciar de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată. (1) Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată în fața căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere, luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu.

(2) Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată sesizat potrivit alin. (1) dispune citarea inculpatului. Ascultarea inculpatului este obligatorie dacă acesta se prezintă la termenul fixat.

(3) Prezența avocatului inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

Reglementarea anterioară: art. 160[2a], art. 160[6] alin. (1), (2), (4), (4[1]) şi (5), art. 160[7], art. 160[8] alin. (1) şi (3) şi art. 160[8a] CPP 1968.

Art. 215. Conţinutul controlului judiciar. (1) Pe timpul cât se află sub control judiciar, inculpatul trebuie să respecte următoarele obligaţii:

a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

c) să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat.

(2) Organul judiciar care a dispus măsura poate impune inculpatului ca, pe timpul controlului judiciar, să respecte una sau mai multe dintre următoarele obligaţii:

a) să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;

b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

c) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;

d)[1] să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;

e) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;

f) să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;

g) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;

h) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;

i) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;

j) să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;

k) să nu emită cecuri.

(3) În cuprinsul actului prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar sunt prevăzute în mod expres obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia şi i se atrage atenţia că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a obligaţiilor care îi revin, măsura controlului judiciar se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive.

(4) Supravegherea respectării de către inculpat a obligaţiilor care îi revin pe durata controlului judiciar se realizează de către instituţia, organul sau autoritatea anume desemnate de organul judiciar care a dispus măsura, în condiţiile legii.

(5)[2] Dacă s-a impus inculpatului obligaţia prevăzută la alin. (2) lit. a), câte o copie a ordonanţei procurorului ori, după caz, a minutei, se comunică, în ziua emiterii ordonanţei sau a pronunţării încheierii, inculpatului, unităţii de poliţie

[1] Lit. d) de la alin. (2) al art. 215 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 144 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 215 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 45 din O.U.G. nr. 18/2016.

în a cărei circumscripție locuiește, precum și serviciului public comunitar de evidență a persoanelor, Poliției de Frontieră Române și Inspectoratului General pentru Imigrări, în situația celui care nu este cetățean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligației care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei.

(6) Instituția, organul sau autoritatea prevăzute la alin. (4) verifică periodic respectarea obligațiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății.

(7)[1] În cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege.

(8)[2] În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, prin ordonanță, impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta, după ascultarea inculpatului. Împotriva ordonanței procurorului, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, dispozițiile art. 213 aplicându-se în mod corespunzător.

(8^1)[3] Dispozițiile alin. (8) sunt aplicabile și în cazul în care măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

(9)[4] Dispozițiile alin. (8) teza I se aplică în mod corespunzător și în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății, când judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată dispune, prin încheiere, la cererea motivată a procurorului sau a inculpatului ori din oficiu, după ascultarea inculpatului. Încheierea poate fi contestată în condițiile art. 205 și, respectiv, art. 206, care se aplică în mod corespunzător.

(10)-(15)[5] *Abrogate.*

Reglementarea anterioară: art. 160^2 alin. (3), (3^1), (3^2) și (4), art. 160^{2b}, art. 160^3 și art. 160^{10} CPP 1968.

ADNOTĂRI

Sintagma „în condițiile prevăzute de lege" din cuprinsul art. 215 alin. (7) CPP și, respectiv, art. 217 alin. (9) CPP se referă la condițiile necesar a fi întrunite pentru luarea măsurii arestării preventive, conform art. 223 alin. (2) CPP, inclusiv în ceea ce privește limitele

[1] Alin. (7) al art. 215 este reprodus astfel cum au fost modificat prin art. 102 pct. 145 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (8) al art. 215 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 45 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (8^1) al art. 215 a fost introdus prin art. II pct. 46 din O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Alin. (9) al art. 215 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 47 din O.U.G. nr. 18/2016.
[5] Alin. (10)-(15) ale art. 215 au fost abrogate prin art. 102 pct. 146 din Legea nr. 255/2013.

de pedeapsă, dacă este cazul. În situația în care conduita inculpatului de natură a atrage înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar (pe cauțiune) cu arestarea preventivă constituie, totodată, un caz distinct de aplicare a măsurii arestării preventive, dintre cele enumerate la art. 223 alin. (1) CPP, sau infracțiunea este una dintre cele enumerate în prima parte a art. 223 alin. (2) CPP, nu se pune, oricum, problema vreunei condiții privind limitele de pedeapsă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Controlul judiciar. Natură juridică. Trăsături. Condiții. Constituționalitate. 19. Referitor la măsura controlului judiciar, prin Decizia nr. 712 din 4 decembrie 2014, publicată în M. Of. nr. 33 din 15 ianuarie 2015, [Curtea] a reținut că este o măsură preventivă neprivativă de libertate, care însă pune în discuție sfera libertății persoanei. Măsura controlului judiciar, ca măsură preventivă neprivativă de libertate, poate fi luată de către procuror, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată față de inculpat, dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârșit o infracțiune și dacă măsura este necesară în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni. (...)

21. Analizând, din punct de vedere constituțional, natura măsurilor preventive, Curtea a constatat că acestea constituie ingerințe în dreptul fundamental al libertății individuale, prevăzut de art. 23 din Constituție, și că măsura controlului judiciar reprezintă, de asemenea, o măsură intruzivă ce poate afecta și alte drepturi și libertăți fundamentale, respectiv libera circulație [art. 215 alin. (2) lit. a), b) CPP], viața intimă, familială și privată [art. 215 alin. (1) lit. b) și alin. (2) lit. c), d), f), g) CPP], libertatea întrunirilor [art. 215 alin. (2) lit. h) CPP], munca și protecția socială a muncii [art. 215 alin. (2) lit. e) CPP] și libertatea economică [art. 215 alin. (2) lit. k) CPP], reglementate la art. 25, art. 26, art. 39, art. 41 și, respectiv, art. 45 din Constituție.

22. În continuare, Curtea a reținut însă că drepturile fundamentale anterior enumerate nu sunt absolute prin natura lor, ele putând fi supuse unor limitări rezonabile printr-o reglementare etatică.

23. În acest sens, Curtea reține că limitarea dreptului la muncă operată prin dispozițiile art. 215 alin. (2) lit. e) CPP reprezintă o ingerință care vizează un drept fundamental, respectiv dreptul la muncă, este reglementată prin lege, are ca scop legitim desfășurarea instrucției penale, precum și împiedicarea săvârșirii de noi infracțiuni prin practicarea profesiei, a meseriei sau prin desfășurarea activității în exercitarea căreia a fost săvârșită fapta, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul urmăririi penale și al judecății, se impune, fiind adecvată și necesară îndeplinirii scopului urmărit. De asemenea, ingerința analizată este proporțională cu cauza care a determinat-o, asigurând un just echilibru între interesul public și cel individual. Pentru aceste motive, nu poate fi reținută încălcarea prin textul criticat a dispozițiilor art. 41 alin. (1) din Constituție.

24. Curtea constată că prevederile art. 215 alin. (2) lit. e) CPP nu contravin dispozițiilor art. 21 alin. (3) teza întâi din Constituție și prevederilor art. 6 din Convenție referitoare la dreptul la un proces echitabil, întrucât acestea au fost reglementate tocmai în scopul bunei desfășurări a procesului penal.

25. De asemenea, nu poate fi reținută încălcarea prin textul criticat a prevederilor art. 23 alin. (11) din Constituție cu privire la prezumția de nevinovăție, deoarece, pe tot parcursul procesului penal, inclusiv pe durata controlului judiciar, inculpatul beneficiază de această prezumție.

26. Totodată, prevederile art. 215 alin. (2) lit. e) CPP se aplică în mod egal tuturor persoanelor aflate în situația juridică arătată prin ipoteza acestei norme, motiv pentru care nu poate fi reținută încălcarea prin textul criticat a dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Legea fundamentală.

27. În ceea ce privește pretinsa încălcare prin textul criticat a dispozițiilor art. 23 alin. (12) din Constituție referitoare la legalitatea pedepsei, Curtea reține că acestea nu sunt incidente în cauză, întrucât textul criticat reglementează măsura controlului judiciar, iar interdicția reglementată la art. 215 alin. (2) lit. e) CPP nu constituie o pedeapsă penală în sensul prevederilor art. 53 și urm. CP.

28. Având în vedere argumentele reținute la § 23, Curtea constată că dispozițiile art. 215 alin. (2) lit. e) CPP nu încalcă prevederile art. 53 din Constituție *(dec. nr. 452 din 16 iunie 2015, M. Of. nr. 601 din 10 august 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Control judiciar. Impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial în faza de urmărire penală. Competența procurorului. În cursul urmăririi penale, competența de a dispune impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial revine procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. (...)

În legătură cu faza de urmărire penală legiuitorul a reglementat explicit competența de a dispune modificarea obligațiilor impuse odată cu luarea măsurii controlului judiciar doar în ipoteza în care această măsură a fost dispusă de către procuror, omițând să menționeze organul judiciar competent pentru situația în care, prin excepție și cu referire strictă la situațiile prevăzute de lege, măsura preventivă a controlului judiciar a fost luată, în faza de urmărire penală, de către judecătorul de drepturi și libertăți.

Interpretarea dispozițiilor legale (...) trebuie realizată prin raportare la prevederile art. 215[1] alin. (2) și (3) CPP introduse prin O.U.G. nr. 82/2014, dar și la normele tranzitorii prevăzute de actul normativ ultim menționat, care reglementează în mod expres competența procurorului de a dispune prelungirea măsurii controlului judiciar, în faza de urmărire penală, chiar dacă măsura preventivă a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

Așadar, din moment ce dispozițiile art. 215 alin. (8) CPP nu prevăd expres competența judecătorului de drepturi și libertăți de a modifica controlul judiciar în faza de urmărire penală, având în vedere prevederile art. 215[1] alin. (2) și (3) CPP, dar și normele tranzitorii din O.U.G. nr. 82/2014, se poate trage concluzia că voința legiuitorului a fost aceea ca în faza de urmărire penală procurorul să aibă competența exclusivă de a modifica obligațiile aferente controlului judiciar, independent de organul judiciar care a luat inițial această măsură preventivă.

Câtă vreme în cursul urmăririi penale procurorul este cel care dispune asupra prelungirii măsurii controlului judiciar, chiar dacă măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți, este evident că, *a fortiori*, tot procurorul trebuie să fie competent să dispună asupra impunerii unor noi obligații pentru inculpat ori asupra înlocuirii sau încetării celor dispuse inițial, în aceeași ipoteză analizată.

Dacă s-ar accepta interpretarea contrară, s-ar putea ajunge la situații inechitabile din perspectiva căilor de atac, prin raportare la organul judiciar care a dispus asupra modificării controlului judiciar. Astfel, dacă într-o cauză aflată în faza de urmărire penală față de unul dintre inculpați măsura controlului judiciar a fost luată inițial de procuror, iar față de un altul măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți, iar ulterior s-ar pune în discuție modificarea controlului judiciar, împotriva ordonanței prin care procurorul a dispus cu privire la cererea de modificare a controlului judiciar formulată de primul inculpat, acesta ar putea formula plângere, în temeiul art. 336 CPP, la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura, fără posibilitatea contestării actului la judecătorul de drepturi și libertăți, în timp ce al doilea inculpat ar putea sesiza judecătorul de drepturi și libertăți, având, totodată, posibilitatea de a contesta ulterior soluția dispusă de către acesta.

Ca atare, și din această perspectivă, singura soluție ce se impune este aceea că, indiferent de organul judiciar care a dispus măsura preventivă a controlului judiciar (procuror sau judecător de drepturi și libertăți), în cursul urmăririi penale, competența de a dispune impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial revine procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 19 ianuarie 2015, M. Of. nr. 157 din 5 martie 2015).* ✍ Dispozițiile alin. (8) și (8^1) ale art. 215, modificat, respectiv introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, sunt în sensul celor statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție.

3. Control judiciar. Încălcarea de către inculpat, cu rea-credință, a obligațiilor stabilite. Săvârșirea unei noi infracțiuni. Înlocuirea cu arestarea preventivă. Condiții
► **a)** Dacă inculpatul încalcă cu rea-credință condițiile controlului judiciar și pe durata acestuia săvârșește o nouă infracțiune, sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 215 alin. (7) și art. 223 alin. (1) lit. d) CPP, pentru înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., înch. nr. 11/CU/DL din 18 martie 2015, portal.just.ro).* ► **b)** Fapta pentru care există suspiciunea rezonabilă că ar fi fost săvârșită de inculpat a fost comisă anterior dispunerii măsurii controlului judiciar de către procuror, astfel că nu se poate reține că există suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune, pe durata controlului judiciar, pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa. Nefiind întrunite cerințele impuse de art. 217 alin. (7) CPP, în cauză nu se justifică înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive, chiar dacă ar fi îndeplinite condițiile impuse de art. 223 CPP. Pe de altă parte, art. 242 alin. (3) CPP prevede posibilitatea înlocuirii unei măsuri preventive cu o măsură mai grea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia și, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) CPP. Însă nici parchetul și nici judecătorul de drepturi și libertăți nu au invocat acest temei legal pentru justificarea înlocuirii controlului judiciar cu măsura arestării preventive. Chiar și în situația în care temeiul legal al înlocuirii ar fi fost aceste dispoziții, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, măsura arestării preventive, la acest moment procesual, nu este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) CPP, avându-se în vedere că, în urma evaluării tuturor acestor împrejurări, procurorul a dispus, prin ordonanță, luarea măsurii preventive a controlului judiciar față de inculpat. Nu se poate susține că simpla descoperire a faptului că inculpatul săvârșise în urmă cu o zi o altă infracțiune de furt,

asemenea celor pentru care era cercetat, determină formarea convingerii că o măsură preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) CPP, în condițiile în care nicio altă nouă împrejurare nu a intervenit *(Trib. Teleorman, s. pen., înch. nr. 55 din 15 aprilie 2015, portal.just.ro)*.

4. Control judiciar. Cerere de ridicare a interdicției de a părăsi țara. Caracter nefondat
► **a)** Dispozițiile art. 25 alin. (1) din Constituția României și art. 2 parag. 2 din Protocolul nr. 4 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului reglementează dreptul la liberă circulație, potrivit cărora „Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa". Însă, potrivit art. 2 parag. 3 din același protocol, „Exercitarea acestui drept nu poate face obiectul unor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie o măsură necesară într-o societate democratică". De altfel, dispozițiile din Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția nr. 217 A în cadrul celei de a III-a sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, preluate în corolarul european cunoscut sub denumirea de Convenția europeană a drepturilor omului, recunosc dreptul statelor de a aduce limitări necesare, justificate și proporționale oricărora dintre drepturile fundamentale consacrate. Cum în mod justificat a reținut și tribunalul, în cauză restricțiile privind libera circulație a inculpatului sunt necesare pentru buna desfășurare a procesului penal, dreptul la liberă circulație putând fi restrâns în situații excepționale, potrivit art. 53 din Constituția României. Dispozițiile art. 215 alin. (8) și (9) CPP trebuie interpretate în sensul că, în cursul judecății, instanța poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, prin încheiere, impunerea unei noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial, dacă apar motive temeinice care justifică această modificare. Totodată, obligația impusă inculpatului de a nu depăși o anumită rază teritorială, fixată de organul judiciar, poate fi ridicată temporar, în condiții strict determinate, de organul judiciar, în cazul în care circumstanțe excepționale impun depășirea acestor limite teritoriale, dar nu pun sub semnul întrebării temeiurile măsurii preventive. Aceste prevederi legale oferă organului judiciar posibilitatea de a adapta măsura preventivă exigențelor diferitelor faze și momente ale procesului penal. La aprecierea faptului dacă se impune sau nu modificarea, înlocuirea sau încetarea obligațiilor dispuse inițial trebuie stabilit și dacă această modificare este necesară în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni. În raport de motivele invocate de inculpat, nu sunt motive temeinice de modificare a măsurii controlului judiciar, în sensul înlăturării interdicției de a părăsi teritoriul României. Măsura controlului judiciar face parte din categoria măsurilor preventive impuse unei persoane cu ocazia cercetării penale sau a judecății și care vine să restrângă drepturile inculpatului. În sistemul european de protecție a drepturilor omului, conceptul de libertate are două componente: prima este cea prevăzută în art. 5 din Convenție, care garantează libertatea și siguranța persoanei, acestea privind libertatea sa fizică, și anume dreptul oricui de a nu fi reținut sau arestat în mod abuziv; cea de-a doua privește restricțiile la libertatea de circulație, care intră în domeniul de aplicare a art. 2 din Protocolul nr. 4 adițional la Convenție. Dreptul la liberă circulație, atât în interiorul unui stat, cât și între state, nu este absolut, exercitarea acestuia putând face obiectul unor restrângeri, astfel cum sunt prevăzute în art. 2 parag. 3 din Protocolul nr. 4. Cât privește necesitatea menținerii măsurii preventive într-o societate democratică, instanța europeană a statuat că prevederile aplicabile într-un stat trebuie

să respecte pe cât posibil valorile unei societăţi democratice, în special preeminenţa dreptului. Pe de altă parte, autorităţile judiciare naţionale pot dispune restrângerea libertăţii de mişcare a unei persoane cu respectarea necesităţii proporţionalităţii măsurii şi a scopului pentru care aceasta a fost aplicată. Situaţia financiară a familiei inculpatului a fost apreciată în mod corespunzător de prima instanţă ca neconstituind un motiv temeinic, adică o împrejurarea excepţională care să justifice înlăturarea obligaţiei inculpatului de a nu părăsi România, deoarece se pune sub semnul întrebării chiar temeiul pentru care s-a luat această măsură preventivă, adică buna desfăşurare a procesului penal şi împiedicarea inculpatului de a se sustrage de la urmărire penală ori de la judecată. Totodată, se reţine şi împrejurarea că supravegherea acestuia în cadrul măsurii controlului judiciar nu ar mai fi posibilă în cazul încuviinţării de a părăsi ţara, iar, în alt doilea rând, mobilitatea inculpatului demonstrată de meseria sa, de şofer profesionist pe rute din ţări din Uniunea Europeană, se constituie într-un risc de sustragere de la cercetarea judecătorească, drept pentru care în mod întemeiat instanţa de fond a dispus respingerea cererii acestuia. Mai mult decât atât, având în vedere că aria de exercitare a libertăţii de circulaţie este suficient de largă – tot teritoriul României –, nefiind astfel limitată la o anumită zonă, oferind posibilităţi multiple şi variate de găsire a unui loc de muncă, chiar şi în domeniul de activitate invocat de inculpat (activităţi de curierat sau transport marfă se realizează şi pe teritoriul ţării, şi nu doar în afara graniţelor sale, astfel că justificarea acestuia privind efectuarea de activităţi transport internaţional este nerealistă), până la activităţi sezoniere sau în alte domenii (construcţii, agricultură etc.), solicitarea inculpatului de ridicare a acestei interdicţii este nefondată. De altfel, primirea unei atare cereri ar conduce la golirea de conţinut şi la eludarea scopului prevăzut de această măsură preventivă, lipsind practic autorităţile judiciare de posibilitatea exercitării oricărui control al inculpatului. Subliniind încă o dată că libertatea de mişcare şi de circulaţie a inculpatului nu este restrânsă de aşa manieră încât să producă consecinţe nefaste asupra lui sau asupra familiei sale, că aria teritorială în care inculpatul îşi poate exercita acest drept este suficient de largă, de variată şi de extinsă încât să ofere alternative reale de găsire a unui loc de muncă, contestaţia formulată apare ca nefondată *(C.A. Iaşi, s. pen., dec. nr. 29 din 11 martie 2015, nepublicată)*. ► **b)** În susţinerea cererii formulate de inculpată, motivată de faptul că doreşte să îşi găsească un loc de muncă în afara ţării, nu au fost depuse acte care să dovedească faptul că aceasta a efectuat minime demersuri pentru a-şi găsi un loc de muncă în România. De asemenea, instanţa este datoare să verifice dacă, prin modificarea sau încetarea obligaţiilor care intră în conţinutul controlului judiciar, scopul măsurii, respectiv buna desfăşurare a procesului penal şi împiedicarea sustragerii inculpatei de la judecată, se poate realiza în continuare. Din această perspectivă, nu se justifică la acest moment procesual încetarea obligaţiei de a nu depăşi limita teritorială a României, decât cu încuviinţarea prealabilă a instanţei, întrucât inculpata a fost trimisă în judecată pentru săvârşirea unor infracţiuni grave, ce ar fi produs prejudicii importante pentru un număr mare de părţi civile. Obligaţiile impuse inculpatei sunt necesare pentru buna desfăşurare a procesului penal, pentru asigurarea posibilităţii stabilirii adevărului în cauză, continuităţii şi celerităţii administrării probatoriului. Măsura controlului judiciar este proporţională şi în raport de persoana inculpatei, care îşi poate astfel îndeplini obligaţiile familiale, sociale şi profesionale. În ipoteza în care inculpata ar dori să se încadreze în muncă (deşi nu a făcut dovada în acest sens), trebuie să identifice o firmă şi o activitate care să nu afecteze conţinutul deciziei judecătoreşti prin care i s-a restricţionat deplasarea şi s-au fixat anumite limite teritoriale. Totodată, modificarea

conținutului controlului judiciar ar genera, în acest stadiu procesual, o stare de pericol pentru ordinea publică și ar induce o stare de temere și de neîncredere a cetățenilor, în general, și a celor implicați în cauză, în special, în înfăptuirea actului de justiție *(C.A. Constanța, s. pen., dec. nr. 118/P/C din 3 iunie 2014, ROLII)*. ► **c)** A se vedea *Trib. Maramureș, s. pen., înch. nr. 245/C din 31 octombrie 2014, ROLII, infra*, la art. 217.

5. Măsura preventivă a controlului judiciar. Înlăturarea obligației de a nu exercita profesia sau activitatea în exercitarea căreia inculpații au săvârșit faptele, prevăzută de art. 215 alin. (2) lit. e) CPP. Motivare. Orice îngrădire a drepturilor fundamentale, inclusiv a dreptului la muncă, trebuie să fie necesară instrucției penale și proporțională cu situația care a determinat-o, să se aplice în mod nediscriminatoriu și să nu aducă atingere existenței dreptului sau a libertății (art. 53 din Constituția României). În cauză nu există motive pertinente pentru a împiedica inculpații să exercite profesia în exercitarea cărora ar fi săvârșit fapta. Instanța, aliniindu-se jurisprudenței în materie și văzând că și alți inculpați cu situație juridică similară (toți cercetați pentru fapte de corupție sau asimilate acestora) sunt în stare de libertate fără îngrădiri privind prestarea muncii, apreciază că nu există niciun temei pertinent pentru ca inculpații din cauză să fie îngrădiți în continuare de libertatea de a desfășura activitatea curentă, din moment ce nu există date și indicii verosimile că aceștia încearcă să zădărnicească aflarea adevărului sau să săvârșească în continuare noi infracțiuni. Totodată, văzând că rechizitoriul se referă la o stare de fapt petrecută în anii 2003-2008, după care inculpații și-au desfășurat activitatea în continuare fără întreruperi și fără cercetări din partea organelor penale (cu excepția dosarului de față), sistarea activității inculpaților prin luarea unei măsuri preventive în acest fel ar fi disproporționată cu situația care a determinat-o și ar aduce atingere substanței dreptului la muncă. Dosarul penal prezent a devenit public în aprilie 2014 (prin apariția unui comunicat de presă), după care luarea măsurii preventive a controlului judiciar s-a realizat în iunie 2015, motiv pentru care, odată ce inculpații și-au putut desfășura nestingherit activitatea în această perioadă de timp, continuarea prestării muncii acestora nu ar putea vătăma efectiv interesele justiției *(C.A. Oradea, s. pen., înch. nr. 79/CCP din 25 iunie 2015, portal.just.ro)*. ✍ Încercarea de zădărnicire a aflării adevărului sau săvârșirea în continuare de noi infracțiuni ar putea atrage luarea unei măsuri preventive privative de libertate față de inculpat, și nu a instituirii obligației de a nu exercita profesia sau activitatea în exercitarea căreia a săvârșit faptele în cadrul controlului judiciar, astfel că lipsa indiciilor privind cele două situații menționate nu constituie un motiv pentru înlăturarea obligației prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. e) CPP.

6. Control judiciar. Cerere de încuviințare a părăsirii țării. Neaudierea inculpatului. Sancțiune. În ceea ce privește neaudierea inculpatei, se constată că art. 215 alin. (9) raportat la alin. (8) CPP se referă la modificarea obligațiilor impuse prin instituirea controlului judiciar (impunerea unora noi, înlocuirea unora cu altele, încetarea unora); or, acordarea permisiunii de a părăsi țara nu este o modificare a vreunei obligații impuse, practic ele rămânând aceleași. Acceptând totuși, în mică măsură, că acordarea permisiunii de a părăsi țara este o modificare temporară a obligației de a nu părăsi localitatea, trimiterea cauzei spre rejudecare pentru acest motiv nu are nicio finalitate practică, atât timp cât inculpata a părăsit deja țara și nu ar putea fi audiată nici cu ocazia rejudecării *(Trib. Cluj, s. pen., dec. nr. 88 din 12 mai 2014, ROLII)*. ✍ Neaudierea inculpatei nu atrage sancțiunea nulității absolute, față de prevederile art. 281 CPP; de asemenea, nu sunt întrunite nici condițiile nulității relative, care, chiar în ipoteza dovedirii vreunei vătămări a drepturilor inculpatei

(căreia i s-a admis cererea de către prima instanţă), nu a fost invocată în condiţiile art. 282 CPP. Astfel fiind, instanţa de control judiciar ar fi putut, cel mult, să desfiinţeze încheierea atacată şi să reţină cauza spre soluţionare, procedând ea însăşi la audierea inculpatei, dacă ar fi fost prezentă, întrucât art. 425¹ alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP – spre deosebire de art. 421 pct. 2 lit. b) CPP de la judecata în apel – nu prevede trimiterea cauzei spre rejudecare nici măcar când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută, ci numai atunci când se constată că nu au fost respectate dispoziţiile privind citarea.

Art. 215¹.[1] **Durata controlului judiciar.** (1) În cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar se poate dispune de către procuror sau de către judecătorul de drepturi şi libertăţi pe o durată de cel mult 60 de zile.

(2) În cursul urmăririi penale, controlul judiciar poate fi prelungit de către procuror, prin ordonanţă, dacă se menţin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi care să justifice prelungirea acestuia, fiecare prelungire neputând să depăşească 60 de zile.

(3) Dispoziţiile alin. (2) sunt aplicabile şi în cazul în care măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi şi libertăţi.

(4) Ordonanţa procurorului prin care, în condiţiile alin. (2) sau (3), s-a prelungit măsura controlului judiciar se comunică în aceeaşi zi inculpatului.

(5) Împotriva ordonanţei procurorului prin care, în condiţiile prevăzute la alin. (2) şi (3), s-a prelungit măsura controlului judiciar, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond, dispoziţiile art. 213 aplicându-se în mod corespunzător.

(6) În cursul urmăririi penale, durata măsurii controlului judiciar nu poate să depăşească un an, dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, respectiv 2 ani, dacă pedeapsa prevăzută de lege este detenţiunea pe viaţă sau închisoarea mai mare de 5 ani.

(7) Judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanţa, în cursul judecăţii, poate dispune luarea măsurii controlului judiciar faţă de inculpat pe o durată ce nu poate depăşi 60 de zile.

(8) În cursul judecăţii în primă instanţă, durata totală a controlului judiciar nu poate depăşi un termen rezonabil şi, în toate cazurile, nu poate depăşi 5 ani de la momentul trimiterii în judecată.

(9) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (8), instanţa de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condiţiile legii.

ADNOTĂRI

Referitor la **stabilirea duratei măsurii preventive a controlului judiciar, ca urmare a înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, în camera preliminară sau în cursul judecăţii**, s-au conturat două opinii.

[1] Art. 215¹ a fost introdus prin art. I pct. 7 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menţionăm că, prin Decizia nr. 712/2014 (M. Of. nr. 33 din 15 ianuarie 2015), Curtea Constituţională a admis excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că prevederile art. 211-217 CPP sunt neconstituţionale, întrucât, dând posibilitatea organelor judiciare de a dispune măsurile preventive ale controlului judiciar şi ale controlului judiciar pe cauţiune pentru perioade nelimitate, contravin exigenţelor art. 53 din Constituţie.

Într-o opinie, în cazul înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar, în camera preliminară sau în cursul judecății, **trebuie precizată durata acesteia din urmă** (de maxim 60 de zile) (în acest sens, *C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 325/CO/CP din 26 martie 2015 și înch. nr. 648/CO/CP din 18 iunie 2015, nepublicate*).

Într-o altă opinie, la care ne raliem, în camera preliminară sau în cursul judecății, măsura controlului judiciar (prin care se înlocuiește măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu) se dispune **fără a se preciza vreo durată**, legalitatea și temeinicia controlului judiciar urmând a fi verificate până la împlinirea termenului de 60 de zile prevăzut la art. 207 alin. (7) sau art. 208 alin. (5) CPP, după caz (în acest sens, *C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 25 mai 2015 și înch. din 12 februarie 2015, nepublicate*).

Alegerea celei dintâi soluții propuse este de natură a genera și probleme subsecvente, legate de menținerea ulterioară a măsurii preventive. Astfel, în cauza dată drept exemplu, judecătorul de cameră preliminară, verificând legalitatea și temeinicia măsurii preventive nou-dispuse, a menținut-o pentru un interval de încă 60 de zile, care începea să curgă însă de la expirarea duratei inițiale, iar nu de la data pronunțării încheierii de menținere (*Trib. București, s. I pen., înch. din 4 august 2015, nepublicată*). Întrucât legea obligă la verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive a controlului judiciar la cel mult 60 de zile (**de la verificarea anterioară**, iar nu de la o dată ulterioară, la care ar fi „expirat"), acest procedeu al menținerii controlului judiciar pentru o perioadă începând cu o dată ulterioară pronunțării și, pe cale de consecință, verificarea mai târziu a legalității și temeiniciei măsurii preventive (în funcție de intervalul de timp anterior stabilit) pot duce la încetarea de drept a acesteia.

Prelungirea măsurilor preventive din faza de urmărire penală se dispune însă întotdeauna anterior expirării duratei anterioare, dar începând cu aceasta, și nu cu data încheierii sau ordonanței, după caz.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 25 din 7 decembrie 2015, M. Of. nr. 46 din 20 ianuarie 2016, supra*, nr. 1 de la art. 213.

Secțiunea a 4-a. Controlul judiciar pe cauțiune

✍ A se vedea și *supra*, art. 9 privind dreptul la libertate și siguranță.

Art. 216. Condiții generale. (1) În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune față de inculpat, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute la art. 223 alin. (1) și (2), luarea acestei măsuri este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1), iar inculpatul depune o cauțiune a cărei valoare este stabilită de către organul judiciar.

(2)[1] Judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății, poate dispune luarea măsurii controlului

[1] Alin. (2) al art. 216 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 147 din Legea nr. 255/2013.

judiciar pe cauţiune faţă de inculpat, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1).

(3)[1] Dispoziţiile art. 212-215[1] se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 160[4] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituţională

Control judiciar pe cauţiune. Condiţii. Constituţionalitate. 19. Reglementarea din Codul de procedură penală din 1968 referitoare la liberarea provizorie pe cauţiune condiţiona admiterea în principiu a cererii de depunerea dovezii de consemnare a cauţiunii, după care se proceda la soluţionarea fondului cererii, prin analiza temeiniciei acesteia, cu consecinţa restituirii cauţiunii în situaţia în care cererea era apreciată ca fiind neîntemeiată. Potrivit noului Cod de procedură penală, la înlocuirea măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune se analizează mai întâi temeinicia cererii de înlocuire şi, dacă aceasta este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată admite în principiu cererea şi stabileşte, totodată, cauţiunea şi termenul pentru depunerea ei, urmând să admită propriu-zis cererea numai dacă se depune cauţiunea în termenul fixat, iar, în caz contrar, să respingă ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat. O atare reglementare sporeşte eficienţa procedurii şi respectă, totodată, condiţiile generale referitoare la luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune prevăzute de art. 216 CPP, care în alin. (2) stabileşte că această măsură poate fi dispusă faţă de inculpat în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii numai dacă sunt întrunite cerinţele prevăzute la alin. (1), printre care şi cea referitoare la depunerea cauţiunii *(dec. nr. 582 din 21 octombrie 2014, M. Of. nr. 898 din 10 decembrie 2014)*.

Art. 217.[2] **Conţinutul cauţiunii.** (1) Consemnarea cauţiunii se face pe numele inculpatului, prin depunerea unei sume de bani determinate la dispoziţia organului judiciar ori prin constituirea unei garanţii reale, mobiliare ori imobiliare, în limita unei sume de bani determinate, în favoarea aceluiaşi organ judiciar.

(2) Valoarea cauţiunii este de cel puţin 1.000 lei şi se determină în raport cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului, situaţia materială şi obligaţiile legale ale acestuia.

(3) Pe perioada măsurii, inculpatul trebuie să respecte obligaţiile prevăzute la art. 215 alin. (1) şi i se poate impune respectarea uneia ori mai multora dintre obligaţiile prevăzute la art. 215 alin. (2). Dispoziţiile art. 215 alin. (3)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Cauţiunea garantează participarea inculpatului la procesul penal şi respectarea de către acesta a obligaţiilor prevăzute la alin. (3).

[1] Alin. (3) al art. 216 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 8 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[2] Art. 217 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 148 din Legea nr. 255/2013.

(5) Instanța de judecată dispune prin hotărâre confiscarea cauțiunii, dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, pentru motivele prevăzute la alin. (9).

(6) În celelalte cazuri, instanța de judecată, prin hotărâre, dispune restituirea cauțiunii.

(7) Dispozițiile alin. (5) și (6) se aplică în măsura în care nu s-a dispus plata din cauțiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor bănești acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

(8) În cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, procurorul dispune și restituirea cauțiunii.

(9) În cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar pe cauțiune, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea motivată a procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 160[5] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Control judiciar pe cauțiune. Cerere de încuviințare a părăsirii teritoriului României. Caracter nefondat. Scopul măsurii controlului preventiv, respectiv asigurarea bunei desfășurări a procesului penal și a împiedicării sustragerii inculpatului de la judecată, nu mai este asigurat în situația în care s-ar încuviința părăsirea teritoriului statului român, existând riscul ca inculpatul să nu mai revină în România, iar procedurile judiciare să fie afectate. Astfel, inculpatul nu are legături solide cu statul român, dimpotrivă, acesta are domiciliul în Ucraina, întreaga sa familie locuind în statul vecin. Mai mult chiar, soția sa, care este coinculpată în cauză și față de care nu a fost luată o măsură preventivă, locuiește și se află pe teritoriul statului ucrainean. În aceste condiții, dat fiind stadiul actual al procedurii în România, nefiind încă demarată faza judecății și neavându-se poziția procesuală a inculpatului pentru ca judecata să se poată desfășura și în lipsa acestuia, încuviințarea părăsirii teritoriului României pentru inculpat ar aduce prejudicii bunei desfășurări a procesului penal *(Trib. Maramureș, s. pen., înch. nr. 245/C din 31 octombrie 2014, ROLII).* ✍ A se vedea și *C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 29 din 11 martie 2015, nepublicată* și *C.A. Constanța, s. pen., dec. nr. 118/P/C din 3 iunie 2014, ROLII, supra*, nr. 4 de la art. 215.

Secțiunea a 5-a. Arestul la domiciliu

Legea de aplicare: art. 22: „Ori de câte ori alte acte normative, cu excepția Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, a Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative

şi a altor măsuri dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, neprivative de libertate şi a Legii nr. 252/2013 privind organizarea şi funcţionarea sistemului de probaţiune, fac referire la măsura arestării preventive, referirea se consideră a fi făcută şi la măsura arestului la domiciliu".

✍ A se vedea şi *supra*, art. 9 privind dreptul la libertate şi siguranţă.

Art. 218. Condiţiile generale de luare a măsurii arestului la domiciliu. (1) Arestul la domiciliu se dispune de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 223 şi luarea acestei măsuri este necesară şi suficientă pentru realizarea unuia dintre scopurile prevăzute la art. 202 alin. (1).

(2) Aprecierea îndeplinirii condiţiilor prevăzute la alin. (1) se face ţinându-se seama de gradul de pericol al infracţiunii, de scopul măsurii, de sănătatea, vârsta, situaţia familială şi alte împrejurări privind persoana faţă de care se ia măsura.

(3) Măsura nu poate fi dispusă cu privire la inculpatul faţă de care există suspiciunea rezonabilă că a săvârşit o infracţiune asupra unui membru de familie şi cu privire la inculpatul care a fost anterior condamnat definitiv pentru infracţiunea de evadare.

(4)[1] Persoanei faţă de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, dreptul prevăzut la art. 210 alin. (1) şi (2), dreptul de acces la asistenţă medicală de urgenţă, dreptul de a contesta măsura şi dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea acestei măsuri cu o altă măsură preventivă, iar în cazul în care persoana nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

Legislaţie conexă: A se vedea şi Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale şi al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum şi dreptul ca o persoană terţă să fie informată în urma privării de libertate şi dreptul de a comunica cu persoane terţe şi cu autorităţi consulare în timpul privării de libertate (J.O. L 294 din 6 noiembrie 2013).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituţională

Arest la domiciliu. Natură juridică. Durată. Condiţii. 13. Curtea reţine că măsura arestului la domiciliu a fost reglementată pentru prima dată prin dispoziţiile Codului de procedură penală – Legea nr. 135/2010. (...)

15. De asemenea, în susţinerea caracterului de măsură privativă de libertate a arestului la domiciliu, Curtea reţine în continuare alte două argumente de natură normativă. Astfel, cât priveşte condiţiile de luare a măsurii arestului la domiciliu, art. 218 CPP face trimitere la art. 223 din acelaşi cod care reglementează condiţiile şi cazurile de aplicare a măsurii arestării preventive şi, totodată, reglementează expres faptul că această măsură poate fi

[1] Alin. (4) al art. 218 a fost introdus prin art. 102 pct. 149 din Legea nr. 255/2013.

dispusă de către un judecător (judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată), iar nu de către procuror, așa încât Curtea reține că, și din această perspectivă, cele două măsuri preventive au un regim juridic similar (...).

16. În continuare, cât privește durata măsurii arestului la domiciliu, Curtea reține că, potrivit art. 222 CPP, în cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile, ce poate fi prelungită numai în caz de necesitate, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi, fiecare prelungire neputând să depășească 30 de zile. De asemenea, durata maximă a măsurii arestului la domiciliu, în cursul urmăririi penale, este de 180 de zile.

17. Curtea observă că în mod identic este reglementată și durata măsurii arestului preventiv în cursul urmăririi penale. (...)

22. Curtea reține, de asemenea, că arestul la domiciliu reprezintă o măsură intruzivă ce poate afecta și alte drepturi și libertăți fundamentale, respectiv libera circulație [art. 221 alin. (1) și (2) lit. a) și b) CPP], viața intimă, familială și privată [art. 221 alin. (9) și (10) CPP], dreptul la învățătură și munca și protecția socială a muncii [art. 221 alin. (6) CPP], reglementate în art. 25, art. 26, art. 32 și, respectiv, art. 41 din Constituție. Drepturile fundamentale anterior enumerate nu sunt absolute prin natura lor, ele putând fi supuse unor limitări rezonabile, însă, în cauză, normele procesual penale se referă la o restrângere a exercitării drepturilor, situație în care Curtea constată incidența în cauză a art. 53 din Legea fundamentală (...).

23. În continuare, din analiza dispozițiilor constituționale ale art. 53, Curtea reține condițiile care trebuie îndeplinite pentru restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți, respectiv: domeniul să vizeze doar drepturile fundamentale, și nu orice drepturi subiective de natură legală sau convențională; restrângerea exercițiului acestor drepturi să poată fi înfăptuită numai prin lege; restrângerea să poată opera numai dacă se impune și doar dacă este necesară într-o societate democratică, restrângerea să poată opera numai în una dintre ipotezele limitativ enumerate de art. 53 din Constituție; restrângerea să fie proporțională cu cauza, restrângerea să fie nediscriminatorie; restrângerea să nu afecteze substanța dreptului (a se vedea Decizia nr. 872 și nr. 874 din 25 iunie 2010, publicate în M. Of. nr. 433 din 28 iunie 2010).

24. Raportând condițiile arătate la prezenta cauză, Curtea reține că ingerința generată de măsura arestului la domiciliu vizează drepturi fundamentale, respectiv dreptul la libertate individuală, libera circulație, viața intimă, familială și privată, dreptul la învățătură și munca și protecția socială a muncii, este reglementată prin lege, respectiv art. 218-222 CPP, are ca scop legitim desfășurarea instrucției penale, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății în primă instanță, se impune, fiind adecvată *in abstracto* scopului legitim urmărit, este nediscriminatorie și este necesară într-o societate democratică, pentru protejarea valorilor statului de drept *(dec. nr. 361 din 7 mai 2015, M. Of. nr. 419 din 12 iunie 2015)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Vachev c. Bulgariei*. Caracterul privativ de libertate al arestului la domiciliu. Necesitatea acordării garanțiilor prevăzute de art. 5 din Convenție. 64. Prezenta cauză nu se referă la arestarea preventivă în cursul procesului în fața instanței, ci la arestarea

la domiciliu. (...) Nu a fost contestat de către părți că arestul la domiciliu al reclamantului nu ar constitui privare de libertate în sensul art. 5 (a se vedea *N.C. c. Italiei*, § 33). Prin urmare, în conformitate cu parag. 3 al articolului respectiv, el avea dreptul de a fi adus cu promptitudine în fața unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege să exercite puterea judecătorească. (...)

70. Nu a fost contestat faptul că arestul la domiciliu al reclamantului a constituit privare de libertate în sensul art. 5 parag. 4 (a se vedea *N.C.*, citată mai sus, § 33). Prin urmare, reclamantul avea dreptul la garanțiile acestei dispoziții. (...)

79. În această privință, Curtea constată că în prezenta cauză s-a constatat dreptul reclamantului de a fi adus de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare, precum și dreptul său de a iniția procedurile prin care să conteste legalitatea arestului la domiciliu (...). Rezultă că art. 5 parag. 5 din Convenție este aplicabil (...) *(hot. din 8 iulie 2004, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Miladinov și alții c. Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*. Caracterul privativ de libertate al arestului la domiciliu. Motive suficiente pentru prelungirea măsurii.
58. Curtea consideră că, deoarece nu au analizat fapte concrete și s-au bazat în principal pe gravitatea acuzațiilor și severitatea pedepsei cu care se confruntă, autoritățile au prelungit detenția în închisoare pentru primul și al doilea reclamant și arestul la domiciliu pentru al doilea reclamant din motive care, deși „relevante", nu pot fi considerate drept „suficiente" pentru a justifica durata arestării preventive *(hot. din 24 aprilie 2014, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Lavents c. Letoniei*. Caracterul privativ de libertate al arestului la domiciliu. Condiții de reținere. Relevanță asupra caracterul privativ de libertate al măsurii preventive.
64. Curtea nu contestă argumentul Guvernului că, în timpul reținerii reclamantului la domiciliu și în timpul spitalizării sale, condițiile în care a fost plasat erau mai bune decât la penitenciar. Cu toate acestea, subliniază că art. 5 nu reglementează condițiile de privare de libertate [a se vedea *Mancini c. Italiei*, § 16, *D. c. Germaniei* (dec.) și *A.B. c. Elveției*, (dec.)]. Într-adevăr, conceptele de „grad" și „intensitate", consacrate în jurisprudența organelor Convenției drept criterii de aplicabilitate a art. 5, se referă numai la gradul restricțiilor privind libertatea de circulație, și nu la diferența de confort sau regim intern între diferitele locuri de reținere *(hot. din 28 noiembrie 2002, www.echr.coe.int)*.

Art. 219. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de drepturi și libertăți. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate dispune, la propunerea motivată a procurorului, arestul la domiciliu al inculpatului.

(2) Procurorul înaintează judecătorului de drepturi și libertăți propunerea prevăzută la alin. (1) împreună cu dosarul cauzei.

(3) Judecătorul de drepturi și libertăți, sesizat conform alin. (1), fixează termen de soluționare în camera de consiliu în termen de 24 de ore de la înregistrarea propunerii și dispune citarea inculpatului.

(4) Neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi și libertăți să soluționeze propunerea înaintată de procuror.

(5) Judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent.

(6) Asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăţi admite sau respinge propunerea procurorului prin încheiere motivată.

(8) Dosarul cauzei se restituie organului de urmărire penală, în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de formulare a contestaţiei.

(9)[1] Judecătorul de drepturi şi libertăţi care respinge propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu faţă de inculpat poate dispune, prin aceeaşi încheiere, luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b) şi c), dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege.

Art. 220. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată. (1) Judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere, arestul la domiciliu al inculpatului, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu.

(2)[2] Judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, sesizată conform alin. (1), dispune citarea inculpatului. Audierea inculpatului este obligatorie dacă acesta se prezintă la termenul fixat.

(3) Asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii.

(4)[3] Dispoziţiile art. 219 alin. (4), (7) şi (9) se aplică în mod corespunzător.

Art. 221. Conţinutul măsurii arestului la domiciliu. (1) Măsura arestului la domiciliu constă în obligaţia impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuieşte, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza şi de a se supune unor restricţii stabilite de acesta.

(2) Pe durata arestului la domiciliu, inculpatul are următoarele obligaţii:

a) să se prezinte în faţa organului de urmărire penală, a judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată ori de câte ori este chemat;

b)[4] să nu comunice cu persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alţi participanţi la comiterea infracţiunii, cu martorii ori experţii, precum şi cu alte persoane stabilite de organul judiciar.

(3) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune ca pe durata arestului la domiciliu inculpatul să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere.

(4) În cuprinsul încheierii prin care se dispune măsura sunt prevăzute în mod expres obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte şi i se atrage atenţia că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, măsura arestului la domiciliu poate fi înlocuită cu măsura arestării preventive.

[1] Alin. (9) al art. 219 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 48 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (2) al art. 220 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 150 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (4) al art. 220 a fost introdus prin art. 102 pct. 151 din Legea nr. 255/2013.

[4] Lit. b) de la alin. (2) al art. 221 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 152 din Legea nr. 255/2013.

(5) Pe durata măsurii, inculpatul poate părăsi imobilul prevăzut la alin. (1) pentru prezentarea în faţa organelor judiciare, la chemarea acestora.

(6) La cererea scrisă şi motivată a inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, prin încheiere, îi poate permite acestuia părăsirea imobilului pentru prezentarea la locul de muncă, la cursuri de învăţământ sau de pregătire profesională ori la alte activităţi similare sau pentru procurarea mijloacelor esenţiale de existenţă, precum şi în alte situaţii temeinic justificate, pentru o perioadă determinată de timp, dacă acest lucru este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale inculpatului.

(7)[1] În cazuri urgente, pentru motive întemeiate, inculpatul poate părăsi imobilul, fără permisiunea judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată, pe durata de timp strict necesară, informând imediat despre aceasta instituţia, organul sau autoritatea desemnată cu supravegherea sa şi organul judiciar care a luat măsura arestului la domiciliu ori în faţa căruia se află cauza.

(8) Copia încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată prin care s-a luat măsura arestului la domiciliu se comunică, de îndată, inculpatului şi instituţiei, organului sau autorităţii desemnate cu supravegherea sa, organului de poliţie în a cărei circumscripţie locuieşte acesta, serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor şi organelor de frontieră.

(9) Instituţia, organul sau autoritatea desemnate de organul judiciar care a dispus arestul la domiciliu verifică periodic respectarea măsurii şi a obligaţiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanţa de judecată, în cursul judecăţii.

(10) Pentru supravegherea respectării măsurii arestului la domiciliu sau a obligaţiilor impuse inculpatului pe durata acesteia, organul de poliţie poate pătrunde în imobilul unde se execută măsura, fără învoirea inculpatului sau a persoanelor care locuiesc împreună cu acesta.

(11) În cazul în care inculpatul încalcă cu rea-credinţă măsura arestului la domiciliu sau obligaţiile care îi revin ori există suspiciunea rezonabilă că a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune pentru care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară ori instanţa de judecată, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu, poate dispune înlocuirea arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive, în condiţiile prevăzute de lege.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

1. Arest la domiciliu. Necesitatea urmării tratamentelor medicale. Prezentarea la locul de muncă. Compatibilitate. Câtă vreme măsura arestului la domiciliu este necesară pentru supravegherea strictă a activităţilor cotidiene de către poliţie, în scopul asigurării

[1] Alin. (7) al art. 221 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 152 din Legea nr. 255/2013.

unei bune desfășurări a procesului penal, motivele inculpatului privind necesitatea urmării tratamentelor medicale nu pot fi reținute pentru admiterea cererii de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu, deoarece legea permite asigurarea unei asemenea posibilități, printr-o încuviințare a instanței de judecată, atunci când aceasta consideră că cererea este întemeiată. Așadar, motivul tratamentelor medicale pe care inculpatul trebuie să le urmeze nu este unul întemeiat, având în vedere importanța asigurării ordinii și liniștii publice, precum și o bună desfășurare a procesului penal, prin înlăturarea oricărei posibilități de influențare a declarațiilor persoanelor vătămate. De asemenea, nu poate fi primită nici motivarea privind înlocuirea măsurii arestului la domiciliu, pentru a putea lucra să își asigure existența, deoarece art. 221 alin. (6) CPP permite încuviințarea părăsirii domiciliului de către inculpați în acest scop. Așadar, inculpații pot solicita instanței încuviințarea părăsirii domiciliului pentru prezentarea la locul de muncă sau pentru procurarea mijloacelor de existență, nefiind necesară înlocuirea măsurii arestului la domiciliu în acest sens *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 137/C din 10 octombrie 2014, nepublicată)*.

2. Arest la domiciliu. Libertatea religioasă. Compatibilitate. Nu se justifică cererea formulată de inculpat, de încuviințare a părăsirii imobilului unde locuiește, pentru prezentarea la biserică. Măsurile preventive reprezintă acea categorie a măsurilor procesuale prevăzute de lege, cu caracter de constrângere, prin luarea cărora organele judiciare urmăresc privarea de libertate sau restrângerea libertății de mișcare a suspectului sau inculpatului, în scopul de a asigura buna desfășurare a procesului penal și pentru a împiedica sustragerea de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei. Nu se poate spune că prin luarea și menținerea măsurii preventive privative de libertate se aduce atingere libertății religioase a inculpatului, fiind vorba despre restrângerea unui drept cu respectarea dispozițiilor legale și constituționale. Astfel, potrivit art. 29 din Constituție, „Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nicio formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale". Art. 53 din Constituție prevede însă că exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns. Aceasta, numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav. Restrângerea este, de asemenea, necesară într-o societate democratică, proporțională cu situația care a determinat-o și aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății, fiind întrunite astfel toate condițiile textului constituțional menționat *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 958/CO din 30 decembrie 2014, nepublicată)*.

3. Arest la domiciliu. Încălcarea obligației de a nu comunica cu persoanele stabilite de organul judiciar. Înlocuirea cu măsura arestării preventive. Condiții. Potrivit art. 221 alin. (2) lit. b) CPP, pe durata arestului la domiciliu, inculpatul are obligația să nu comunice cu persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alți participanți la comiterea infracțiunii, cu martorii ori experții, precum și cu alte persoane stabilite de organul judiciar. Textul instituie o interdicție absolută pentru inculpat, acesta neavând voie să comunice cu persoanele menționate indiferent de conținutul comunicării și de scopul urmărit. Aceasta, întrucât, pe de o parte, legea nu distinge și, prin urmare, nici interpretul nu trebuie să o facă (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*), iar, pe de altă

parte, legiuitorul prezumă că orice comunicare dintre inculpat și persoanele enumerate este de natură a aduce atingere bunei desfășurări a procesului penal. Este și firesc să fie așa, întrucât condiționarea reținerii încălcării, cu rea-credință, a acestei obligații de probarea conținutului comunicării (pentru a vedea dacă aduce atingere sau nu bunei desfășurări a procesului penal) ar goli de conținut dispozițiile legale menționate, punând organele judiciare în imposibilitatea de a-și îndeplini atribuțiile, inculpații putând oricând oferi o justificare rezonabilă a nevoii de comunicare cu persoana vătămată, coinculpații, martorii sau experții.

Un argument în plus în sensul că legiuitorul nu condiționează înlocuirea măsurii preventive a arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive a inculpatului, în cazul încălcării cu rea-credință a obligațiilor care îi revin, de periclitarea bunei desfășurări a procesului penal este și că se prevăd ca temeiuri distincte de arestare, la art. 223 alin. (2) lit. b) și c) CPP, situațiile în care: inculpatul încearcă să influențeze un alt participant la comiterea infracțiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament; inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă cu aceasta. Mai mult, la art. 221 CPP, legiuitorul a prevăzut expres situațiile în care inculpatul poate să încalce obligațiile din conținutul măsurii preventive a arestului la domiciliu: pentru prezentarea în fața organelor judiciare sau în cazuri urgente, pentru motive întemeiate, pe durata de timp strict necesară, cu informarea imediată despre aceasta a instituției, organului sau a autorității desemnate cu supravegherea sa și a organului judiciar care a luat măsura arestului la domiciliu ori în fața căruia se află cauza. Or, dacă sunt reglementate expres asemenea situații, când în mod evident nu ar putea fi reținută reaua-credință a inculpatului, este exclus ca în alte împrejurări, cum sunt cele din cauză, respectarea sau nu a obligațiilor prevăzute de lege să rămână la libera interpretare a inculpatului. În plus, inculpatul nu poate invoca îndeplinirea unei obligații de natură civilă pentru a justifica nerespectarea interdicției stabilite de instanță în vederea bunei desfășurări a procesului penal.

Dacă ar fi fost de bună-credință, inculpatul – care a beneficiat și beneficiază de asistența juridică a mai multor avocați – ar fi trebuit să solicite judecătorului circumstanțierea obligațiilor instituite odată cu luarea măsurii preventive a arestului la domiciliu, astfel încât să își poată exercita și drepturile de acționar majoritar la SC C.A. SA. Este puțin probabil însă că ar fi obținut încuviințarea pentru acțiunile sale, date fiind împrejurările cauzei (inculpatul este trimis în judecată, în esență, pentru infracțiuni comise în strânsă legătură cu activitatea societății menționate, al cărei acționar majoritar este, societate care are și ea calitatea de inculpat) *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 23 iulie 2014, nepublicată)*.

4. Arest la domiciliu. Permisiunea de a părăsi imobilul acordată de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată. Caracterul definitiv al încheierii. Art. 221 alin. (6) CPP prevede posibilitatea inculpatului de a solicita judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată, după caz, părăsirea imobilului pentru a se prezenta la locul de muncă, la cursuri de învățământ sau de pregătire profesională, dacă este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale acestuia. Din interpretarea sistematică a dispozițiilor legale ce reglementează instituția arestului la domiciliu reiese că restricția principală a inculpatului aflat sub imperiul unei astfel de măsuri este aceea de a nu părăsi locuința sa fără aprobarea prealabilă din partea

organului judiciar. *Per a contrario*, inculpatul supus unei astfel de măsuri poate părăsi imobilul în baza unei aprobări prealabile obținute din partea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza la momentul respectiv. Această aprobare este acordată în cursul executării măsurii preventive fără a aduce modificări de substanță obligațiilor instituite, obligații a căror respectare incumbă în continuare inculpatului, și, prin urmare, permisiunea de a părăsi domiciliul nu se circumscrie noțiunii utilizate de dispozițiile art. 206 CPP, a încheierilor „prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății", deoarece judecătorul nu dispune asupra măsurii preventive propriu-zise, măsura subzistă cu toate obligațiile prevăzute de textele legale ce o reglementează, doar că se execută într-o altă modalitate, inculpatul având permisiunea de a părăsi domiciliul în intervalul orar și în scopul stabilit de organul judiciar.

Astfel, prin încheierea de soluționare a cererii de a se permite părăsirea domiciliului la care se execută măsura preventivă a arestului se dispune asupra modalității de executare a acesteia, prin încuviințarea sau nu a părăsirii temporare a locuinței, și nu a măsurii propriu-zise, în condițiile în care a dispune asupra unei măsuri preventive înseamnă în această fază procesuală luarea, menținerea, revocarea, înlocuirea, încetarea sau modificarea obligațiilor impuse. De altfel, aprecierea judecătorului se fundamentează pe criterii specifice reglementate de dispozițiile art. 221 alin. (6) CPP, independente de condițiile legale instituite pentru luarea, menținerea, revocarea, înlocuirea, încetarea măsurilor preventive sau modificarea obligațiilor ce decurg din acestea, respectiv impunerea unor noi obligații, înlocuirea sau încetarea celor inițial dispuse. Legiuitorul a delimitat situațiile în care judecătorul, în exercitarea funcției judiciare, dispune efectiv asupra măsurii de situațiile în care dispozițiile acestuia au caracter pur administrativ, fiind realizate în scopul unei bune administrări a justiției. Astfel, actul judiciar de dispoziție se deosebește net de cel administrativ prin aceea că legea stabilește expres procedura ce trebuie urmată, cât și faptul că dispoziția judecătorului îmbracă forma solemnă a unei încheieri motivate, ceea ce, în cazul actului de administrare a justiției, nu se menționează. Or, în cazul permisiunii de a părăsi domiciliul, dispoziția instanței îmbracă forma unei încheieri, însă art. 221 alin. (6) CPP nu prevede expres forma solemnă a „încheierii motivate" și nici nu stabilește o procedură predeterminată. Având în vedere că normele de procedură sunt de strictă interpretare și aplicare, noțiunea de „a dispune" utilizată de legiuitor în cadrul dispozițiilor art. 206 CPP trebuie analizată critic și teleologic.

Același sens restrictiv al noțiunii de dispunere asupra măsurii preventive este avut în vedere și de Înalta Curte de Casație și Justiție în Decizia nr. 25/2015 dată în recurs în interesul legii, prin care, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 213 și art. 215[1] alin. (5) CPP, se stabilește că „încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat ori s-a prelungit măsura preventivă a controlului judiciar este definitivă", deși și în această situație se poate considera că judecătorul dispune *lato senso* asupra măsurii preventive. Mai mult, situația este similară cu noțiunea de „încuviințare prealabilă" folosită de dispozițiile art. 215 alin. (2) lit. a) CPP privind obligația impusă inculpatului față de care s-a dispus luarea măsurii preventive a controlului judiciar și față de care s-a stabilit obligația de a nu depăși o anumită limită teritorială decât cu încuviințarea prealabilă a organului judiciar, încuviințare care în faza urmăririi penale se acordă de procuror; or, împotriva încuviințării date de procuror, deși *lato senso* acesta dispune asupra măsurii preventive, nu este prevăzută nicio cale de atac. Și în această situație, caracterul pur

administrativ al unei asemenea „încuviinţări" reiese din aceea că permisiunea în sine nu atrage modificarea obligaţiei, fiind acordată pentru o durată determinată şi într-un scop precis, fără a afecta substanţa obligaţiei ca atare, ea fiind în fapt doar suspendată în anumite limite temporale şi spaţiale.

De asemenea, permisiunea de a părăsi domiciliul poate fi comparată cu programul de supraveghere întocmit de organul de poliţie în vederea executării obligaţiei prevăzute de art. 215 alin. (1) lit. c) CPP; or, nici acest program nu poate fi contestat, tocmai în considerarea faptului că scopul său este exclusiv de a stabili modalitatea de executare a obligaţiei, fără a impieta asupra substanţei sau naturii obligaţiei în sine. Analogia cu situaţia inculpatului faţă de care s-a dispus luarea măsurii preventive a controlului judiciar fundamentează natura administrativă a actului, cu atât mai mult cu cât, în cadrul dispoziţiilor ce reglementează controlul judiciar, nu se regăseşte posibilitatea inculpatului ca, în cazuri urgente, să poată depăşi limita teritorială impusă, similar cu dispoziţiile art. 221 alin. (7) CPP, care prevăd expres această derogare în cazul inculpatului arestat la domiciliu. Or, a interpreta în sensul că încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale pentru o durată determinată constituie un act judiciar de dispoziţie asupra măsurii preventive ar goli de conţinut această instituţie în situaţiile în care deplasarea ar avea caracter urgent, iar întârzierea datorată parcurgerii procedurii în fond şi în contestaţie ar face neutilă acordarea acestei derogări, cu titlu de exemplu, solicitarea de a participa la funeraliile unei rude apropiate ar fi *ab initio* fără şanse reale de a fi aprobată în timp util, deşi scopul dispoziţiilor a fost tocmai rezolvarea unor astfel de situaţii.

Nu în ultimul rând, o situaţie similară este reglementată de dispoziţiile art. 75 alin. (7) şi art. 98 alin. (1) lit. e)-g) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, respectiv „permisiunea de ieşire din penitenciar", permisiune care se acordă de către directorul general al Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor sau de o comisie formată din directorul penitenciarului şi directorii adjuncţi, acordarea unei astfel de permisiuni fiind un act administrativ distinct de cel eminamente judiciar al întreruperii executării pedepsei, reglementat de dispoziţiile Codului de procedură penală.

Considerând că permisiunea de a părăsi imobilul pe o durată limitată în timp în scopul de a se prezenta la magazinul pe care îl administrează reprezintă o modalitate de executare a obligaţiei inculpatului faţă de care s-a dispus luarea măsurii preventive a arestului la domiciliu de a nu părăsi imobilul unde locuieşte, modalitate reglementată de art. 221 alin. (6) CPP şi stabilită de instanţa competentă, fără a se circumscrie noţiunii de „dispune asupra măsurii", curtea va respinge, ca inadmisibilă, contestaţia exercitată de parchet *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 91/CO din 17 februarie 2016, nepublicată)*.

Art. 222.[1] **Durata arestului la domiciliu.** (1) În cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile.

(2) Arestul la domiciliu poate fi prelungit în cursul urmăririi penale, numai în caz de necesitate, dacă se menţin temeiurile care au determinat luarea

[1] Art. 222 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 24/2015. Menţionăm că, prin Decizia nr. 361/2015 (M. Of. nr. 419 din 12 iunie 2015), Curtea Constituţională a admis excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că prevederile art. 222 CPP sunt neconstituţionale, deoarece nu reglementează nici termenele pentru care poate fi dispus arestul la domiciliu, nici durata maximă a acestei măsuri în procedura de cameră preliminară şi de judecată în primă instanţă.

măsurii sau au apărut temeiuri noi, fiecare prelungire neputând să depășească 30 de zile.

(3) În cazul prevăzut la alin. (2), prelungirea arestului la domiciliu poate fi dispusă de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți este sesizat în vederea prelungirii măsurii de către procuror, prin propunere motivată, însoțită de dosarul cauzei, cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia.

(5) Judecătorul de drepturi și libertăți, sesizat potrivit alin. (4), fixează termen de soluționare a propunerii procurorului, în camera de consiliu, mai înainte de expirarea duratei arestului la domiciliu și dispune citarea inculpatului.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Judecătorul de drepturi și libertăți admite sau respinge propunerea procurorului prin încheiere motivată.

(8) Dosarul cauzei se restituie organului de urmărire penală în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de formulare a contestației.

(9) Durata maximă a măsurii arestului la domiciliu, în cursul urmăririi penale, este de 180 de zile.

(10)[1] Durata privării de libertate dispusă prin măsura arestului la domiciliu se ia în considerare pentru calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale.

(11) Dispozițiile art. 219 alin. (4)-(6) se aplică în mod corespunzător.

(12) În procedura de cameră preliminară și în cursul judecății, măsura arestului la domiciliu poate fi dispusă pe o perioadă de cel mult 30 de zile. Dispozițiile art. 239 se aplică în mod corespunzător.

ADNOTĂRI

Referitor la **stabilirea duratei măsurii arestului la domiciliu dispuse în camera preliminară sau în cursul judecății**, în practică s-au conturat două opinii. Într-o opinie, în camera preliminară sau în cursul judecății, măsura arestului la domiciliu (inclusiv ca urmare a înlocuirii altei măsuri preventive) se dispune **fără a se preciza vreo durată**, legalitatea și temeinicia acesteia urmând a fi verificate până la împlinirea termenului de 30 de zile sau de 60 de zile prevăzut la art. 207 alin. (6) și, respectiv, art. 208 alin. (4) CPP (*I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 651 din 8 mai 2015, dec. nr. 552 din 23 aprilie 2015, dec. nr. 565 din 24 aprilie 2015, dec. nr. 67 din 16 ianuarie 2015, nepublicate*).

Într-o altă opinie, la care ne raliem, în cazul dispunerii măsurii arestului la domiciliu (inclusiv ca urmare a înlocuirii arestării preventive), în camera preliminară sau în cursul

[1] Alin. (10) al art. 222 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I din Legea nr. 116/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 740/2015 (M. Of. nr. 927 din 15 decembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 222 alin. (10) CPP, care nu permit luarea în considerare a duratei privării de libertate dispuse prin măsura arestului la domiciliu pentru calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale, sunt neconstituționale.

judecății, **trebuie precizată durata măsurii** (de maxim 30 de zile) (*C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 233/CO din 23 aprilie 2015, nepublicată*. În același sens, și *I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 3079 din 2 decembrie 2014, înch. nr. 277 din 25 februarie 2015, înch. nr. 1178 din 10 septembrie 2015, înch. nr. 616 din 6 mai 2015, dec. nr. 291 din 2 martie 2015, nepublicate*).

Art. 222 alin. (12) CPP prevede că, „În procedura de cameră preliminară și în cursul judecății, măsura arestului la domiciliu poate fi dispusă pe o perioadă de cel mult 30 de zile". Astfel fiind, măsura arestului la domiciliu se dispune, în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății, pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, potrivit dispozițiilor menționate anterior, iar verificarea legalității și temeiniciei trebuie să aibă loc înainte de expirarea duratei pe care a fost luată inițial (de cel mult 30 de zile). În caz de menținere a măsurii preventive, intervalul de 30 de zile și, respectiv, de 60 de zile la care trebuie verificate legalitatea și temeinicia acesteia (în funcție de faza procesuală) se calculează de la data pronunțării încheierii prin care a fost menținută măsura, și nu de la data expirării duratei inițiale pentru care a fost luată, pentru simplul motiv că la data încheierii menționate a avut loc ultima verificare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Respingerea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu. Înlocuirea cu măsura controlului judiciar. Acuzațiile aduse inculpatului sunt deosebit de grave, atât prin natura infracțiunilor pretins comise, precum și prin modul în care se susține că s-au săvârșit, durata derulării activității infracționale și valorile vehiculate. Cu toate acestea, măsura preventivă a arestului la domiciliu nu trebuie raportată doar la gravitatea acuzațiilor aduse inculpatului, ci și la nevoia ei din perspectiva scopului pentru care a fost dispusă. Instanța a avut în vedere la luarea și prelungirea acestei măsuri, în principal, nevoia protejării anchetei penale de eventuale ingerințe neconforme ale inculpatului. În prezent, cea mai mare parte a probațiunii a fost administrată, urmând a se efectua în cauză doar raportul de expertiză. Nu se poate susține cu temei că ar putea exista un risc real ca inculpatul să influențeze modul de efectuare a acestei probe dacă măsura preventivă a arestului la domiciliu nu ar mai fi prelungită. Totodată, timpul scurs sub restricțiile măsurii a fost suficient de lung, 4 luni, pentru a primite inculpatului să evalueze corect consecințele unei eventuale încercări de a nesocoti obligațiile impuse de instanță prin luarea măsurii controlului judiciar. În consecință, în acest moment procesual, măsura preventivă a controlului judiciar este suficientă pentru a asigura realizarea scopurilor prevăzute de art. 202 CPP *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 487 din 6 august 2014, ROLII)*.

Secțiunea a 6-a. Arestarea preventivă

✍ A se vedea și *supra*, art. 9 privind dreptul la libertate și siguranță.

Art. 223. Condițiile și cazurile de aplicare a măsurii arestării preventive. (1) Măsura arestării preventive poate fi luată de către judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau de către instanța de judecată în fața căreia se află

cauza, în cursul judecății, numai dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracțiune şi există una dintre următoarele situații:

a) inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte;

b) inculpatul încearcă să influențeze un alt participant la comiterea infracțiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament;

c) inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă cu aceasta;

d) există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenție o nouă infracțiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracțiuni.

(2)[1] Măsura arestării preventive a inculpatului poate fi luată şi dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârşit o infracțiune intenționată contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, şantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârşită prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică sau o altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare şi, pe baza evaluării gravității faptei, a modului şi a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului şi a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale şi a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, se constată că privarea sa de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică.

Reglementarea anterioară: art. 148 CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 23 alin. (4) CR; ► art. 5 parag. 1 CEDO; ► art. 6 CDFUE.

ADNOTĂRI

1. Cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) şi cel de la art. 223 alin. (2) CPP sunt alternativ prevăzute de lege. De asemenea, apreciem că nu trebuie îndeplinită condiția privind cuantumul pedepsei închisorii prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârşită în situația în care arestarea se dispune pentru una dintre infracțiunile enumerate expres în prima parte a textului de lege.

[1] Alin. (2) al art. 223 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 49 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 553/2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate şi a constatat că sintagma „trafic de stupefiante" din cuprinsul dispozițiilor art. 223 alin. (2) CPP este neconstituțională.

2. Limitele de pedeapsă care se iau în considerare în analiza temeiului arestării preventive prevăzut de art. 223 alin. (2) CPP, în cazul în care infracţiunea pentru care se efectuează urmărirea penală a rămas în faza de tentativă, sunt cele prevăzute de lege pentru infracţiunea consumată, în considerarea prevederilor art. 187 CP.

3. Măsura arestării preventive poate fi dispusă, chiar dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea care formează obiectul urmăririi penale este doar amenda sau închisoarea alternativ cu amenda şi chiar dacă inculpatul este minor şi riscă doar o măsură educativă neprivativă de libertate.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Infracţiunile prevăzute la art. 223 alin. (2). Lipsa unei definiţii legale pentru infracţiunea de trafic de stupefiante. Consecinţe asupra condiţiilor de claritate, precizie şi previzibilitate a normei. Neconstituţionalitate. 12. Examinând excepţia de neconstituţionalitate, Curtea constată că dispoziţiile art. 223 alin. (2) CPP [*anterior modificării prin O.U.G. nr. 18/2016 – n.a.*] prevăd că măsura arestării preventive a inculpatului poate fi luată şi dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârşit o infracţiune intenţionată contra vieţii, o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale, o infracţiune de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede ori alte valori, şantaj, viol, lipsire de libertate, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracţiune de corupţie, o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică sau o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare. (...)

14. Curtea observă, astfel, că, dintre toate infracţiunile enumerate la art. 223 alin. (2) CPP şi care pot constitui temei al luării măsurii arestării preventive, doar cele de trafic de stupefiante şi trafic de arme nu sunt definite de legea penală. Cu alte cuvinte, în legislaţia penală românească nu există infracţiunea de trafic de stupefiante, reglementată ca atare.

15. Având ca premisă această constatare, Curtea reţine că Legea nr. 339/2005 privind regimul juridic al plantelor, substanţelor şi preparatelor stupefiante şi psihotrope, publicată în M. Of. nr. 1095 din 5 decembrie 2005, cu modificările şi completările ulterioare, defineşte, la art. 2 lit. d), substanţele stupefiante ca fiind substanţele înscrise în anexele la Convenţia unică din 1961 a Naţiunilor Unite asupra substanţelor stupefiante, modificată prin Protocolul din 1972, iar anexa la legea anterior arătată conţine, la pct. I (1), o enumerare exhaustivă a stupefiantelor.

16. La rândul său, Legea nr. 143/2000 privind prevenirea şi combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, republicată în M. Of. nr. 163 din 6 martie 2014, cu modificările şi completările ulterioare, defineşte, la art. 1 lit. b), drogurile ca fiind plantele şi substanţele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conţin asemenea plante şi substanţe, înscrise în tabelele nr. I-III din aceeaşi lege, şi prevede la lit. c) şi lit. d) ale aceluiaşi art. 1 că droguri de mare risc sunt cele înscrise în tabelele nr. I şi II, iar drogurile de risc sunt cele înscrise în tabelul nr. III. (...)

18. Din interpretarea coroborată a dispoziţiilor legale mai sus analizate, Curtea reţine că prin traficul de droguri se înţelege oricare dintre faptele incriminate la art. 2-10 din Legea nr. 143/2000, mai puţin faptele de consum de astfel de substanţe, pedepsite penal prin

aceleași articole. Or, cum drogurile sunt definite, la art. 1 lit. b) din Legea nr. 143/2000, ca fiind plantele și substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante și substanțe, prevăzute în tabelele nr. I-III, iar substanțele stupefiante sunt cele prevăzute la pct. I (1) din anexa la Legea nr. 339/2005, Curtea constată că traficul de stupefiante ar putea consta în aceleași fapte, având ca obiect substanțele din anexa anterior referită.

19. De asemenea, Curtea reține că, potrivit art. 359 CP, infracțiunea de trafic de produse sau substanțe toxice constă în producerea, deținerea, precum și orice operațiune privind circulația produselor ori substanțelor toxice, cultivarea în scop de prelucrare a plantelor care conțin astfel de substanțe ori experimentarea produselor sau substanțelor toxice, fără drept.

20. În fine, în legislația românească se regăsește și Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare, republicată în M. Of. nr. 140 din 26 februarie 2014.

21. Având în vedere toate aceste considerente, Curtea conchide că infracțiunea de trafic de stupefiante, care face obiectul prezentei excepții de neconstituționalitate, nu se regăsește definită în cuprinsul Codului penal sau al unei legi speciale. Așa cum a fost arătat mai sus, sensul noțiunii de „trafic de stupefiante", folosită de legiuitor în textul criticat, ar putea fi dedus doar prin interpretarea coroborată a dispozițiilor legale analizate, respectiv art. 2 lit. d) din Legea nr. 339/2005 și pct. I (1) din anexa la legea anterior arătată, precum și art. 1 lit. b) și art. 2-10 din Legea nr. 143/2000. Or, lipsa unei definiții clare a infracțiunii de „trafic de stupefiante" este de natură a genera interpretări diferite de către instanțele de judecată, cu ocazia aplicării dispozițiilor art. 223 alin. (2) CPP, în contextul dispunerii măsurii arestării preventive. (...)

23. Curtea constată că, fiind cea mai intruzivă dintre măsurile preventive, dispunerea măsurii arestului preventiv trebuie să se realizeze într-un cadru normativ clar, precis și previzibil, atât pentru persoana supusă acestei măsuri, cât și pentru organele de urmărire penală și pentru instanțele de judecată. În caz contrar, s-ar ajunge la posibilitatea limitării într-un mod aleatoriu/subiectiv a unuia dintre drepturile fundamentale esențiale într-un stat de drept: libertatea individuală. De aceea, cerințele privind calitatea, precizia și previzibilitatea legii, în acest context normativ, influențează, în mod direct și nemijlocit, dreptul persoanei la un proces echitabil, privit ca o garanție, în acest caz, a libertății individuale. Este îndeobște admis, fiind reglementat prin dispozițiile art. 23 din Constituție, că libertatea individuală nu este absolută, însă limitarea sa trebuie să se facă cu respectarea dispozițiilor art. 1 alin. (5) și ale art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală, iar gradul de precizie a termenilor și noțiunilor folosite trebuie să fie unul ridicat, dată fiind natura dreptului fundamental limitat. Așadar, standardul constituțional de protecție a libertății individuale impune ca limitarea acesteia să se realizeze într-un cadru normativ care, pe de o parte, să stabilească expres cazurile de limitare a acestei valori constituționale, iar, pe de altă parte, să prevadă într-un mod clar, precis și previzibil aceste cazuri.

24. În concluzie, Curtea reține că lipsa de claritate, precizie și previzibilitate a normei criticate este de natură a încălca dispozițiile art. 21 alin. (3) din Constituție, având în vedere că persoana supusă măsurii arestării preventive nu poate beneficia de un proces corect și echitabil, de vreme ce norma în cauză poate fi interpretată de către instanțele de judecată cu o marjă largă de apreciere a sferei infracțiunilor pentru care poate fi dispusă această măsură. Or, aprecierile pur subiective trebuie excluse din cadrul ipotezei normative

analizate *(dec. nr. 553 din 16 iulie 2015, M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015).* ✍ Prin O.U.G. nr. 18/2016, pornind de la decizia Curții Constituționale, textul de la art. 223 alin. (2) CPP nu numai că a fost modificat prin înlocuirea sintagmei „trafic de stupefiante" cu aceea de „trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive", ci și reformulat cu privire și la alte categorii de infracțiuni dintre cele enumerate, pentru care s-au preluat denumirile din Codul penal, de exemplu, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile. A se vedea și adnotarea formulată *supra*, la art. 139.

2. Condițiile prevăzute de art. 223 alin. (2) CPP. Necesitatea înlăturării unei stări de pericol pentru ordinea publică. Constituționalitate. 12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că, prin Decizia nr. 983 din 8 iulie 2010, publicată în M. Of. nr. 551 din 5 august 2010, a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a prevederilor (...) art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968, în susținerea căreia s-a argumentat că dispozițiile de lege criticate (...) contravin dispozițiilor constituționale ale art. 131 și art. 53, procurorul apărând ordinea de drept, și nu ordinea publică prevăzută de art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968. Cu acest prilej, instanța de contencios constituțional a constatat că dispozițiile art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968, care stabileau un caz de arestare, anume situația în care lăsarea în libertate prezintă un pericol concret pentru „ordinea publică", sunt în deplină concordanță cu prevederile constituționale ale art. 131, care statuează că Ministerul Public apără „ordinea de drept". S-a arătat, în acest sens, că în procesul penal din România procurorul acționează ca apărător al intereselor generale ale societății, dar și ale părții din proces, în spiritul legalității, și că cele două noțiuni, ordinea de drept și ordinea publică, nu se exclud și nu se află în contradicție, fiind într-o relație de interdependență. Astfel, ordinea de drept se concretizează în ordinea publică prin asigurarea respectării legii penale.

13. Aceleași aspecte au fost statuate de către Curtea Constituțională și prin Decizia nr. 1447 din 3 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 902 din 20 decembrie 2011, decizie prin care a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968, precum și prin Decizia nr. 196 din 3 aprilie 2014, publicată în M. Of. nr. 492 din 2 iulie 2014.

14. Având în vedere cele reținute de Curtea Constituțională prin considerentele deciziilor mai sus referite, Curtea reține că noțiunea de „ordine publică" din cuprinsul textului criticat nu contravine celei de „ordine de drept" folosite de legiuitor în art. 131 alin. (1) din Constituție. Curtea reține că cele două noțiuni sunt interdependente, ordinea publică fiind asigurată prin respectarea legii penale în cadrul ordinii de drept, considerent pentru care prevederile art. 223 alin. (2) CPP nu contravin normei constituționale invocate de autorul excepției *(dec. nr. 558 din 16 iulie 2015, M. Of. nr. 620 din 14 august 2015).*

II. Instanțe judecătorești

3. Arestare preventivă. Sustragerea inculpatului de la desfășurarea procesului penal. În mod judicios s-a reținut atât de instanță, la momentul emiterii mandatului de arestare preventivă, dar și ulterior, la momentul confirmării mandatului de arestare preventivă, faptul că inculpatul, deși a avut cunoștință de derularea procesului penal, în fază de urmărire, împotriva sa, și-a angajat un apărător ales, dar nu s-a prezentat în fața procurorului. Apărarea invocată de către inculpat, în sensul că, după emiterea mandatului de arestare preventivă în lipsă, s-a hotărât să se prezinte în fața autorităților judiciare din România, este o împrejurare

ulterioară emiterii mandatului și nu este în măsură să înlăture aspectele reținute inițial, în sensul sustragerii acestuia de la desfășurarea procesului penal. Chiar de la momentul luării măsurii preventive s-a constatat că sunt evident îndeplinite cerințele art. 223 alin. (1) lit. a) CPP, fiind cert că inculpatul se ascunde, în scopul sustragerii de la urmărirea penală, acesta având cunoștință de proces, în condițiile în care și-a angajat apărător ales pentru a-l reprezenta în cauză *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 39/CP din 18 august 2014, nepublicată)*.

4. Arestare preventivă. Încercarea de influențare a declarațiilor persoanelor vătămate, inclusiv prin amenințarea acestora. Justificarea menținerii în continuare a măsurii preventive. Pentru a se asigura o bună desfășurare a procesului penal, este nevoie ca organele judiciare să aibă certitudinea că declarațiile persoanelor audiate corespund adevărului. Or, din moment ce inculpații sunt trimiși în judecată pentru că au încercat să determine persoanele vătămate să își schimbe declarațiile date în cauză, sunt îndeplinite condițiile pentru menținerea în continuare a măsurii arestării preventive față de aceștia. În cauză trebuie desfășurată cercetarea judecătorească, iar persoanele vătămate ale căror declarații au încercat cei doi inculpați să le influențeze nu au fost încă audiate de instanța de judecată. Având în vedere că sunt acuzați că au încercat să influențeze declarațiile persoanelor vătămate, inclusiv prin amenințarea acestora, lăsarea în libertate a celor doi inculpați ar putea conduce la intimidarea persoanelor vătămate, fapt ce ar putea prejudicia buna desfășurare a procesului penal și chiar aflarea adevărului în cauză. Măsura arestului la domiciliu, având în vedere posibilitățile largi de mișcare pe care le conferă persoanelor aflate sub această măsură, nu este suficientă pentru a preveni săvârșirea de către cei doi inculpați a unor fapte similare celor de care sunt acuzați, respectiv încercarea de a influența declarațiile persoanelor vătămate sau a martorilor din prezenta cauză *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 137/C din 10 octombrie 2014, nepublicată)*.

5. Arestare preventivă. Pericol concret pentru ordinea publică. Justificarea menținerii în continuare a măsurii preventive. Cât privește pericolul concret pentru ordinea publică, acesta rezultă din însăși natura și gravitatea deosebită a faptelor reținute în sarcina inculpatului (respectiv favorizarea făptuitorului și profanarea de cadavre sau morminte), modalitatea de comitere a faptelor (îndeosebi prin folosirea unui obiect tăietor-înțepător pentru disecarea cadavrului, în scopul accelerării procesului de putrefacție și, astfel, în scopul favorizării autorului faptei de omor prin îngreunarea cercetărilor penale în vederea tragerii la răspundere penală a autorului faptei), urmarea produsă și rezonanța socială negativă a infracțiunilor de acest gen (prin săvârșirea faptelor aducându-se atingere nu numai respectului datorat persoanelor decedate, dar și înfăptuirii justiției). Din această perspectivă, sesizarea instanței cu rechizitoriul și parcurgerea procedurii în camera preliminară și în faza de cercetare judecătorească prin audierea unora dintre inculpați, părți civile și martori nu justifică înlocuirea măsurii arestului preventiv, având în vedere stadiul relativ incipient al cercetării judecătorești (determinat inclusiv de atitudinea procesuală oscilantă adoptată de către inculpat), în cadrul căreia urmează a fi audiați și alți martori. În acest context, circumstanțele personale invocate de către inculpat – constând în aceea că nu este cunoscut cu antecedente penale, are familie și copii minori în întreținere – nu sunt de natură a determina estomparea pericolului concret pe care l-ar reprezenta punerea sa în libertate, cu atât mai mult cu cât circumstanțele personale nu pot prevala în raport de necesitatea administrării probatoriului în condiții optime, în vederea soluționării cauzei în mod just și cu celeritate, iar lipsa antecedentelor penale reprezintă starea de normalitate în societate. Prin

urmare, pe de o parte, în cauză nu se impune înlocuirea măsurii arestului preventiv dispus față de inculpat cu măsura arestului la domiciliu sau cu măsura controlului judiciar, având în vedere că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea acestor din urmă măsuri procesuale, iar, pe de altă parte, în urma evaluării tuturor împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului – aspecte de fapt prezentate pe parcursul prezentelor considerente –, se apreciază că măsura arestului la domiciliu sau măsura controlului judiciar – prin impunerea respectării obligațiilor prevăzute de art. 215 alin. (1) și/sau alin. (2) ori de art. 221 alin. (1) și/sau alin. (2) CPP – nu sunt suficiente pentru realizarea scopului prevăzut de art. 202 alin. (1) CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 295/CO din 28 mai 2015, nepublicată).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Catană c. României*. Existența unei suspiciuni rezonabile. 81. În ceea ce privește critica referitoare la existența unor motive rezonabile care să justifice privarea de libertate a reclamantului, Curtea reiterează că „suspiciunea rezonabilă" pe care se bazează o arestare este un element esențial al protecției oferite de art. 5 parag. 1 lit. c) împotriva privării arbitrare de libertate. Existența unei bănuieli rezonabile presupune că faptele sau informațiile ar satisface un observator neutru și obiectiv că persoana în cauză poate să fi comis infracțiunea. Cu toate acestea, faptele care au condus la suspiciune nu ar trebui să fie de același nivel ca și cele necesare pentru a justifica o condamnare sau chiar de a stabili o acuzare, care intervin într-o etapă ulterioară a procesului penal (...).

82. În acest caz, Curtea consideră că, în ceea ce privește plasarea reclamantului în stare de arest, suspiciunile împotriva lui au atins nivelul necesar de rezonabilitate. Într-adevăr, aceste suspiciuni s-au bazat pe o serie de fapte concrete și probe înregistrate și colectate ca urmare a procedurii flagrante, elemente care au sugerat că reclamantul ar fi putut comite infracțiunile de luare de mită. Prin urmare, parchetul și-a fondat decizia pe dovezi suficiente care ar fi putut convinge un observator neutru și obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârși infracțiunea *(dec. din 30 august 2011, www.echr.coe.int).*

2. Cauza *Tiron c. României*. Motive care justifică privarea de libertate. 36. Curtea face trimitere la principiile fundamentale care rezultă din jurisprudența sa și care determină caracterul rezonabil al unei arestări, în sensul art. 5 parag. 3 din Convenție (...).

37. În jurisprudența sa, Curtea a expus patru motive fundamentale acceptabile pentru arestarea preventivă a unui acuzat suspectat că a comis o infracțiune: pericolul ca inculpatul să fugă (*Stögmüller c. Austriei*, § 15); riscul ca inculpatul, odată pus în libertate, să împiedice administrarea justiției (*Wemhoff c. Germaniei*, § 14), să comită noi infracțiuni (*Matznetter c. Austriei*, § 9) sau să tulbure ordinea publică [*Letellier c. Franței*, § 51, și *Hendriks c. Olandei* (dec.)].

38. Curtea reamintește că nu se poate face o evaluare abstractă a caracterului rezonabil al duratei unei detenții (...) și că acesta trebuie examinat în fiecare caz, ținând seama de condițiile concrete. Astfel, continuarea detenției nu se justifică într-o anumită speță decât dacă indicii concrete demonstrează o cerință veritabilă de interes public care prevalează, în ciuda prezumției de nevinovăție, asupra regulii respectării libertății individuale. (...)

40. Curtea recunoaște că, prin gravitatea lor deosebită și prin reacția publicului la săvârșirea lor, anumite infracțiuni pot genera tulburări sociale care să justifice arestarea preventivă, cel puțin o anumită perioadă de timp. Totuși, aceasta ia act de faptul că un astfel de pericol scade în mod necesar în timp și că, prin urmare, autoritățile judiciare trebuie să prezinte motive mai specifice care să justifice persistența motivelor detenției (...).

41. Curtea constată că, în speță, instanțele naționale au justificat arestarea preventivă a reclamantului prin persistența motivelor inițiale, prin faptul că punerea sa în libertate prezenta un pericol pentru ordinea publică și prin necesitatea continuării anchetei. Bineînțeles, nevoia de a păstra ordinea publică și de a asigura o bună desfășurare a anchetei au fost deja recunoscute de Curte drept un motiv ce poate justifica prelungirea privării de libertate (...). Cu toate acestea, în speță, instanțele nu au oferit nicio explicație pentru a justifica, cu trecerea timpului, modul în care punerea în libertate a reclamantului putea avea un impact negativ asupra societății civile sau putea împiedica desfășurarea anchetei.

42. Scurta trimitere la gravitatea faptelor comise, la modul în care acuzatul le-a comis, perspectiva unei pedepse severe și valoarea prejudiciului nu ar putea completa lipsa de motivație menționată anterior, deoarece este de natură să ridice mai multe întrebări decât să ofere răspunsuri în privința rolului acestor elemente în existența invocată a unui pericol pentru ordinea publică în speță (*Calmanovici c. României*, § 99). În special, Curtea reamintește că a decis deja că instanțelor interne le revine sarcina de a motiva în mod concret, pe baza faptelor relevante, motivele pentru care ordinea publică ar fi efectiv amenințată în cazul în care inculpatul ar fi liber (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Letellier*, citată anterior, § 51). Știind că instanțele interne trebuie să respecte prezumția de nevinovăție cu ocazia examinării necesității de a prelungi arestarea preventivă a unui inculpat, trebuie reamintit că menținerea în detenție nu ar putea servi la anticiparea asupra unei pedepse privative de libertate bazându-se în principal și în mod abstract pe gravitatea faptelor comise sau pe valoarea prejudiciului (...).

43. Curtea este în special nemulțumită de refuzul instanțelor naționale de a dispune punerea în libertate a reclamantului din cauza atitudinii sale din timpul instrumentării de a nu recunoaște anumite fapte (...). Ea reamintește nu numai că acest motiv nu poate justifica o măsură privativă de libertate, dar aduce atingere drepturilor de a nu face declarații și de a nu contribui la propria incriminare, astfel cum sunt garantate de art. 6 din Convenție (...).

44. De altfel, Curtea reamintește că art. 5 parag. 3 din Convenție impune instanțelor naționale, atunci când acestea se confruntă cu necesitatea prelungirii unei măsuri de arest preventiv, să ia în considerare măsurile alternative prevăzute de legislația națională (...). În prezenta cauză, deși sesizate cu o astfel de cerere și deși o astfel de măsură a fost adoptată în primă instanță de patru ori, instanțele naționale nu au indicat motivele concrete pentru care măsura alternativă nu putea asigura prezența reclamantului în fața instanței.

45. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autoritățile nu au oferit motive „relevante și suficiente" pentru a justifica necesitatea menținerii reclamantului în arest preventiv *(hot. din 7 aprilie 2009, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Becciev c. Republicii Moldova*. Pericolul sustragerii de la desfășurarea anchetei. Modalitate de stabilire. 58. Pericolul ca un acuzat să se sustragă nu poate fi evaluat numai în baza severității sentinței pe care o riscă. El trebuie evaluat cu referire la un număr de alți factori relevanți, care pot fie să confirme existența unui pericol de sustragere, fie să determine ca acesta să pară atât de nesemnificativ, încât să nu poată

justifica detenția în cursul procedurii (...). Riscul de sustragere trebuie să fie evaluat în contextul factorilor care au legătură cu caracterul persoanei, valorile sale morale, locuința sa, ocupația sa, bunurile sale, legăturile familiale și cu toate tipurile de legături cu statul în care este urmărită. Riscul aplicării unei sancțiuni severe și temeinicia probelor pot fi relevante, dar nu sunt, prin ele însele, decisive, iar posibilitatea obținerii garanțiilor ar putea fi folosită pentru a compensa orice risc *(hot. din 4 octombrie 2005, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Ninescu c. Republicii Moldova*. Lipsa domiciliului, motiv insuficient pentru stabilirea riscului sustragerii. 68. Curtea notează că instanțele judecătorești naționale nu au răspuns la argumentele reclamantului invocate pentru eliberarea sa. Ea notează, în special, că acestea nu s-au pronunțat pe trei dintre argumente, și anume că ancheta a durat un an de când a fost reținut, că s-a prezentat în fața autorităților ori de câte ori l-au convocat și că, pentru restul procedurii, s-a angajat să se prezinte la fiecare convocare. În acest sens, Curtea observă că riscul de fugă ar trebui să fie în special evaluat în funcție de factori legați de personalitatea individului, de decența lui, de domiciliu, de profesia sa, de resursele sale, de legăturile sale familiale și de alte tipuri de legături cu țara în care este urmărit (...). În speță, Curtea consideră că instanțele de judecată nu au luat în considerare în mod adecvat legăturile reclamantului cu Republica Moldova. Dacă este adevărat că au analizat într-o primă etapă dacă reclamantul avea un domiciliu stabil, existând dovezi contradictorii în această privință, Curtea reamintește că absența unei adrese permanente nu creează, în sine, un pericol de sustragere (...). În cele din urmă, se constată că instanțele judecătorești nu au menționat nicio dovadă care să susțină concluzia potrivit căreia reclamantul ar fi putut să scape prin teritoriul Transnistriei de controlul autorităților din Republica Moldova *(hot. din 15 iulie 2014, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Ostendorf c. Germaniei*. Suspiciunea că inculpatul pregătește săvârșirea unei infracțiuni. 66. Art. 5 parag. 1 lit. c) nu permite o politică de prevenire generală îndreptată împotriva unei persoane sau a unei categorii de persoane care sunt percepute de către autorități, în mod corect sau incorect, ca fiind periculoase ori cu predispoziție la săvârșirea de acte ilegale. Acest motiv de detenție nu face altceva decât să ofere statelor contractante un mijloc de prevenire a săvârșirii unei infracțiuni concrete și specifice (a se vedea *Guzzardi c. Italiei*, § 102; *Ciulla c. Italiei*, § 40, *Shimovolos c. Rusiei*, § 54) în ceea ce privește, în special, locul și data comiterii lor și victima (a se vedea *M. c. Germaniei*, § 89). Acest lucru poate fi văzut atât din utilizarea singularului („o infracțiune"), precum și din obiectul art. 5, și anume să se asigure că nimeni nu este privat de libertate în mod arbitrar (...).

67. În conformitate cu jurisprudența bine stabilită a Curții, detenția pentru a preveni o persoană să săvârșească o infracțiune trebuie, în plus, să fie „efectuată în scopul aducerii sale în fața autorității judiciare competente", o cerință care califică fiecare dintre categoriile de detenție prevăzute la art. 5 parag. 1 lit. c) [a se vedea *Lawless c. Irlandei (nr. 3)*, § 14, și, *mutatis mutandis*, *Engel și alții*, § 69, și *Jėčius c. Lituaniei*, §§ 50-51].

68. Lit. c) permite, prin urmare, privarea de libertate numai în legătură cu procedurile penale (...). Ea reglementează arestarea preventivă în faza de urmărire penală *(hot. din 7 martie 2013, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Matznetter c. Austriei*. Riscul comiterii unei noi infracțiuni. 9. În ceea ce privește pericolul săvârșirii unei noi infracțiuni, care poate fi suficient în dreptul austriac pentru a justifica menținerea unui învinuit sau inculpat în stare de arest, Curtea este

dispusă să considere că un astfel de motiv este compatibil cu art. 5 parag. 3 din Convenție, în circumstanțele speciale ale cauzei. Un judecător ar putea lua în considerare în mod rezonabil gravitatea consecințelor infracțiunilor, atunci când analizează problema riscului ca astfel de infracțiuni să se repete, în scopul de a decide dacă o persoană poate fi pusă în libertate, cu toate că există eventualitatea unui asemenea risc. În acest caz, instanțele austriece au fost atente în deciziile lor să prezinte o serie de elemente concrete, iar Curtea constată că această abordare este una corespunzătoare, față de săvârșirea în mod continuu a activităților reprobabile, prejudiciul enorm suferit de către victime și periculozitatea inculpatului *(hot. din 10 noiembrie 1969, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Sokurenko c. Rusiei*. Riscul de a exercita presiuni asupra martorilor. 88. În special, în ceea ce privește riscul de a exercita presiuni asupra martorilor, Curtea reiterează că instanțele naționale trebuie să demonstreze că un risc substanțial de intimidare a existat și a continuat să existe în cursul perioadei detenției reclamantului; nu este suficient ca aceasta doar să se refere la un risc abstract, nesusținut de vreo probă. Instanțele trebuie să analizeze factori pertinenți, cum ar fi avansarea anchetei sau a procedurilor judiciare, personalitatea reclamantului, comportamentul său înainte și după arestarea sa, precum și orice alte indicații specifice care să justifice temerea că ar putea abuza de libertatea recâștigată prin efectuarea de acte destinate să altereze ori să distrugă probele sau să manipuleze victimele *(hot. din 10 ianuarie 2012, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Lauruc c. României*. Analiza pericolului pentru ordinea publică. 79. Riscul de tulburare a ordinii publice nu poate fi invocat în mod abstract de către autorități. În cazul în care un astfel de motiv poate fi luat în considerare în sensul art. 5 în circumstanțe excepționale și în măsura în care dreptul intern recunoaște acest concept, nu poate fi considerat relevant și suficient decât dacă se bazează pe fapte de natură să demonstreze că eliberarea ar tulbura în mod real ordinea publică (...).

80. În speță, Curtea a constatat că măsura preventivă a fost prelungită de la 6 februarie la 26 august 2003 pentru simplul motiv că o eventuală eliberare a reclamantului ar putea submina încrederea publicului în justiție.

81. Cu toate acestea, Curtea notează că instanțele nu au oferit nicio explicație pentru modul în care eliberarea reclamantului ar avea un impact negativ asupra ordinii publice. Se observă că acestea, în plus, au recunoscut că reclamantul nu prezenta niciun risc de obstrucționare a anchetei, dar au refuzat să îl elibereze pe motiv că riscă o pedeapsă cu închisoarea (...).

82. Curtea consideră că trimiterea sistematică la gravitatea faptelor și la modul în care acestea au fost comise nu poate compensa lipsa unei motivări concrete, bazată pe fapte relevante legate de persoana reclamantului, de existența unei amenințări la adresa ordinii publice sau de orice alt motiv în concordanță cu jurisprudența Curții. În ceea ce privește gradul de severitate a pedepsei, trebuie amintit faptul că detenția nu poate fi folosită pentru a anticipa o pedeapsă privativă de libertate care se bazează în mod esențial și de o manieră abstractă pe gravitatea infracțiunilor comise.

83. În cele din urmă, Curtea observă că, în toate deciziile vizate, instanțele naționale au prelungit arestarea preventivă a reclamantului fără a răspunde argumentelor invocate de acesta și fără a ține seama de situația sa specifică. Se consideră că o astfel de abordare nu este compatibilă cu garanțiile art. 5 parag. 3 din Convenție.

84. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că, prin faptul că nu s-au stabilit faptele concrete cu privire la riscurile în caz de eliberare a persoanei în cauză, prin neluarea în considerare a unor măsuri alternative şi argumentarea în principal pe gravitatea faptelor comise fără a examina cazul specific al reclamantului, autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii persoanei în custodie pentru perioada în cauză. (...)

86. Rezultă că a existat o violare a art. 5 parag. 3 din Convenţie *(hot. din 23 aprilie 2013, www.echr.coe.int).*

Art. 224. Propunerea de arestare preventivă a inculpatului în cursul urmăririi penale. (1) Procurorul, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, întocmeşte o propunere motivată de luare a măsurii arestării preventive faţă de inculpat, cu indicarea temeiului de drept.

(2) Propunerea prevăzută la alin. (1), împreună cu dosarul cauzei, se prezintă judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de reţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

Reglementarea anterioară: art. 146 alin. (1) şi (2) şi art. 149[1] alin. (1) şi (2) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Propunere de arestare preventivă a inculpatului în cursul urmăririi penale. Determinarea competenţei instanţei după calitatea persoanei. Condiţii. Persoane care nu au calitatea de suspect sau inculpat în cauză. Relevanţă. Deşi în cauză se susţine că activitatea infracţională reţinută în sarcina inculpaţilor are legătură şi este generată şi de implicarea numiţilor U. şi A., care în prezent au calitatea de parlamentari, invocându-se drept cadru legal ordonanţa de extindere a urmăririi penale şi de schimbare a încadrării juridice din 30 ianuarie 2015, Înalta Curte constată că la dosarul cauzei, la acest moment procesual, nu sunt îndeplinite exigenţele cerute de art. 305 alin. (1)-(5) CPP, în sensul că faţă de persoanele care ar atrage competenţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, foştii miniştri U. şi A., nu s-a început urmărirea penală, iar aceştia nu au dobândit calitatea de suspect, aşa cum cer dispoziţiile procedurale în materie. Or, dispoziţiile art. 305 CPP, intitulat „Începerea urmăririi penale", prevăd în mod expres condiţiile ce trebuie îndeplinite într-o atare situaţie, reglementând etapele ce trebuie parcurse: „(1) Când actul de sesizare îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege şi se constată că nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acţiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1), organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire la faptă. (2) Începerea urmăririi penale se dispune prin ordonanţă care cuprinde, după caz, menţiunile prevăzute la art. 286 alin. (2) lit. a)-c) şi g). (3) Când din datele şi probele existente în cauză rezultă indicii rezonabile că o anumită persoană a săvârşit fapta pentru care s-a început urmărirea penală, procurorul dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuare faţă de aceasta, care dobândeşte calitatea de suspect". Iar alin. (4) al aceluiaşi articol instituie obligativitatea unei condiţii suplimentare în raport de persoanele

care au o anume calitate, respectiv: „(4) Față de persoanele pentru care urmărirea penală este condiționată de obținerea unei autorizații prealabile sau de îndeplinirea unei alte condiții prealabile, efectuarea urmăririi penale se poate dispune numai după obținerea autorizației ori după îndeplinirea condiției".

Faptul că se face referire în conținutul ordonanței menționate la o pretinsă implicare și a foștilor miniștri U. și A. în activitatea infracțională ce ar avea legătură cu faptele inculpaților cu privire la care s-a formulat propunere de arestare preventivă, fără însă ca la acest moment procesual față de ei să se fi obținut autorizația prealabilă în vederea începerii urmăririi penale, nu este de natură să atragă competența Înaltei Curți, pentru că dispozițiile procedurale privind normele de competență sunt de strictă interpretare, iar instanța este obligată să le verifice în raport de persoanele și faptele cu care este învestită, și nu de o eventuală sau posibilă competență pe care ar genera-o îndeplinirea ulterioară a condițiilor prevăzute de lege. Susținerea reprezentantului parchetului, în sensul că Înalta Curte ar fi competentă prin raportare la pretinsa faptă cu care a fost învestită, de folosire a influenței, prevăzută de art. 13 din Legea nr. 78/2000, săvârșită de ministrul de la acea vreme U., iar faptele descrise la lit. b) din ordonanța de extindere, săvârșite de către fostul ministru A., și acestea atrag competența instanței supreme, este, în opinia Înaltei Curți, nefondată; singura infracțiune menționată expres în art. 40 CPP, referindu-ne strict la faptă și fără a avea legătură cu calitatea persoanei, este aceea de înaltă trădare, astfel că acest criteriu de delimitarea a competenței nu poate fi primit. De asemenea, interpretarea potrivit căreia judecătorii de drepturi și libertăți din cadrul Înaltei Curți au dispus în cauză mai multe autorizații de percheziție și mandate de supraveghere tehnică, și în acele situații criteriul de stabilire a competenței fiind același, respectiv instanța competentă să judece faptele, este, de asemenea, nefondată, pentru că, practic, vorbim despre două situații diferite, reglementate distinct de dispozițiile art. 140 CPP și care impun alte standarde și o altă etapă procesuală, ce generează, așa cum s-a arătat, rigori diferite.

Motivarea reprezentantului parchetului, că în cauză s-au demarat procedurile în vederea obținerii avizelor față de cei doi foști miniștri, respectiv U. și A., reprezintă, în opinia Înaltei Curți, tocmai o confirmare a faptului că aceasta nu este competentă material să soluționeze prezenta propunere, cu atât mai mult cu cât, pe de o parte, răspunderea penală este personală, iar, pe de altă parte, determinarea competenței sub condiția obținerii ulterioare a avizului camerei din care cei doi foști miniștri fac parte nu este permisă de lege *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 75 din 3 februarie 2015, nepublicată)*.

Art. 225. Soluționarea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți sesizat conform art. 224 alin. (2) stabilește termenul de soluționare a propunerii de arestare preventivă, fixând data și ora la care soluționarea va avea loc.

(2) În cazul inculpatului aflat în stare de reținere, termenul de soluționare a propunerii de arestare preventivă trebuie fixat înainte de expirarea duratei reținerii. Ziua și ora se comunică procurorului, care are obligația de a asigura prezența inculpatului în fața judecătorului de drepturi și libertăți. De asemenea, ziua și ora se aduc la cunoștința avocatului inculpatului, căruia, la cerere, i se pune la dispoziție dosarul cauzei pentru studiu.

(3) Inculpatul aflat în stare de libertate se citează pentru termenul fixat. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, posibilitatea de a studia dosarul cauzei.

(4) Soluţionarea propunerii de arestare preventivă se face numai în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă sau nu poate fi adus în faţa judecătorului.

(5) În toate cazurile, este obligatorie asistenţa juridică a inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpatul prezent despre fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror.

(8) Înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi îi aduce la cunoştinţă infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

Reglementarea anterioară: art. 146 alin. (3)-(8), art. 149[1] alin. (3)-(9) şi art. 150 CPP 1968.

Art. 226. Admiterea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, admite propunerea procurorului şi dispune arestarea preventivă a inculpatului, prin încheiere motivată.

(2) Arestarea preventivă a inculpatului poate fi dispusă pentru cel mult 30 de zile. Durata reţinerii nu se deduce din durata arestării preventive.

(3) După luarea măsurii, inculpatului i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, motivele pentru care s-a dispus arestarea preventivă.

Reglementarea anterioară: art. 146 alin. (9)-(11) şi (12) şi art. 149[1] alin. (10)-(14) CPP 1968.

Art. 227. Respingerea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru arestarea preventivă a inculpatului, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului reţinut.

(2) Dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune aplicarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d).

(3)[1] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 146 alin. (11[1]) şi (12) şi art. 149[1] alin. (12) şi (13) CPP 1968.

[1] Alin. (3) al art. 227 a fost abrogat prin art. II pct. 50 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

Considerăm că **punerea în libertate a inculpatului reținut, în cazul în care propunerea procurorului de arestare preventivă a fost respinsă de către judecătorul de drepturi și libertăți, operează la expirarea reținerii sau la respingerea contestației**, atunci când contestația a fost soluționată anterior expirării reținerii. Aceasta, întrucât încheierea de respingere a propunerii de arestare preventivă nu este executorie, contestația suspendând executarea, inclusiv dispoziția de punere în libertate. Mai mult, art. 227 alin. (1) CPP nu prevede punerea „de îndată" în libertate, ci doar „punerea în libertate", ceea ce întărește ideea că punerea în libertate a inculpatului operează mai târziu, la expirarea reținerii, și nu la pronunțarea încheierii judecătorului.

Art. 228.[1] **Încunoștințarea despre arestarea preventivă și locul de deținere a inculpatului arestat preventiv.** (1)[2] *Abrogat.*

(2) Persoanei față de care s-a dispus măsura arestării preventive i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, dreptul prevăzut la art. 210 alin. (1) și (2), precum și dreptul de acces la asistență medicală de urgență, dreptul de a contesta măsura și dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestării cu o altă măsură preventivă, iar în cazul în care nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

(3) Imediat după luarea măsurii arestării preventive, judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță sau de la instanța ierarhic superioară, care a dispus măsura, încunoștințează despre aceasta un membru al familiei inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta. Dispozițiile art. 210 alin. (2) se aplică în mod corespunzător. Efectuarea încunoștințării se consemnează într-un proces-verbal.

(4) Îndată după introducerea sa într-un loc de deținere, inculpatul are dreptul de a încunoștința personal sau de a solicita administrației locului respectiv să încunoștințeze persoanele prevăzute la alin. (3) despre locul unde este deținut.

(5) Dispozițiile alin. (4) se aplică în mod corespunzător și în cazul schimbării ulterioare a locului de deținere, imediat după producerea schimbării.

(6) Administrația locului de deținere are obligația de a aduce la cunoștința inculpatului arestat preventiv dispozițiile alin. (2)-(5), precum și de a consemna într-un proces-verbal modul în care s-a realizat încunoștințarea.

(7) Inculpatului arestat preventiv nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoștințarea decât pentru motive temeinice, care se consemnează în procesul-verbal întocmit potrivit alin. (6).

Reglementarea anterioară: art. 137[1] alin. (1) și (2) CPP 1968.

Legislație conexă: 1. ▶ art. 23 alin. (8) CR; ▶ art. 5 parag. 2 CEDO.

2. A se vedea și Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu

[1] Art. 228 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 155 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 228 a fost abrogat prin art. II pct. 51 din O.U.G. nr. 18/2016.

persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (J.O. L 294 din 6 noiembrie 2013).

ADNOTĂRI

Pentru dovada îndeplinirii obligației prevăzute la art. 228 alin. (2) CPP, în practică se întocmește un proces-verbal.

Art. 229. Luarea măsurilor de ocrotire în caz de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Când măsura arestării preventive a fost luată față de un inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, are nevoie de ajutor, autoritatea competentă este încunoștințată, de îndată, în vederea luării măsurilor legale de ocrotire pentru persoana respectivă.

(2) Obligația de încunoștințare revine judecătorului de drepturi și libertăți de la prima instanță sau de la instanța ierarhic superioară, care a luat măsura arestării preventive, modul de îndeplinire a acestei obligații fiind consemnat într-un proces-verbal.

Reglementarea anterioară: art. 161 CPP 1968.

Art. 230. Mandatul de arestare preventivă. (1) În baza încheierii prin care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță sau, după caz, de la instanța ierarhic superioară emite de îndată mandatul de arestare preventivă.

(2) Dacă, prin aceeași încheiere, s-a dispus arestarea preventivă a mai multor inculpați, se emite câte un mandat pentru fiecare dintre ei.

(3) În mandatul de arestare preventivă se arată:

a) instanța din care face parte judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus luarea măsurii arestării preventive;

b) data emiterii mandatului;

c) numele, prenumele și calitatea judecătorului de drepturi și libertăți care a emis mandatul;

d) datele de identitate ale inculpatului;

e) durata pentru care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, cu menționarea datei la care încetează;

f) arătarea faptei de care este acuzat inculpatul, cu indicarea datei și locului comiterii acesteia, încadrarea juridică, infracțiunea și pedeapsa prevăzută de lege;

g) temeiurile concrete care au determinat arestarea preventivă;

h) ordinul de a fi arestat inculpatul;

i) indicarea locului unde va fi deținut inculpatul arestat preventiv;

j) semnătura judecătorului de drepturi și libertăți;

k) semnătura inculpatului prezent. În cazul în care acesta refuză să semneze, se va face mențiune corespunzătoare în mandat.

(4) Când mandatul de arestare a fost emis după ascultarea inculpatului, judecătorul care a emis mandatul înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate şi organului de poliţie.

(4¹)[1] Mandatul de arestare poate fi transmis organelor de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea.

(5)[2] Dacă persoana vătămată a solicitat înştiinţarea sa cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea persoanei arestate, judecătorul care a emis mandatul consemnează aceasta într-un proces-verbal, pe care îl predă organului de poliţie.

(6) Organul de poliţie predă exemplarul original al mandatului de arestare preventivă şi procesul-verbal prevăzut la alin. (5) administraţiei locului de deţinere.

Reglementarea anterioară: art. 151 şi art. 152 alin. (1) CPP 1968.

✍ A se vedea şi *supra*, art. 111.

Art. 231.[3] **Executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului.** (1) Când măsura arestării preventive a fost dispusă în lipsa inculpatului, două exemplare originale ale mandatului emis se înaintează organului de poliţie de la domiciliul sau reşedinţa inculpatului în vederea executării. În cazul în care inculpatul nu are domiciliul sau reşedinţa în România, exemplarele se înaintează organului de poliţie în raza teritorială a căruia se află instanţa de judecată.

(2) Mandatul de arestare poate fi transmis organului de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea.

(3) În situaţia în care mandatul de arestare conţine erori materiale, dar permite identificarea persoanei şi stabilirea măsurii dispuse în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidenţele organelor de poliţie şi hotărârea instanţei de judecată, organul de poliţie execută măsura, solicitând în acelaşi timp instanţei de judecată îndreptarea erorilor materiale sesizate.

(4) Organul de poliţie procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, într-una din formele prevăzute la alin. (1) sau (2), după care o conduce în cel mult 24 de ore la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori completul la care se află spre soluţionare dosarul cauzei.

(5) În vederea executării mandatului de arestare preventivă, organul de poliţie poate pătrunde în domiciliul sau reşedinţa oricărei persoane fizice, fără învoirea acesteia, precum şi în sediul oricărei persoane juridice, fără învoirea reprezentantului legal al acesteia, dacă există indicii temeinice din care să rezulte bănuiala rezonabilă că persoana din mandat se află în domiciliul sau reşedinţa respectivă.

(6) În cazul în care arestarea preventivă a inculpatului a fost dispusă în lipsă din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate, inculpatul este prezentat, la încetarea acestor motive, judecătorului de drepturi şi libertăţi care

[1] Alin. (4¹) al art. 230 a fost introdus prin art. 102 pct. 156 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 230 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 52 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Art. 231 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 157 din Legea nr. 255/2013.

a luat măsura ori, după caz, judecătorului de cameră preliminară sau completului la care se află spre soluționare dosarul cauzei.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăți procedează la audierea inculpatului conform art. 225 alin. (7) şi (8), în prezența avocatului acestuia, şi, evaluând declarația inculpatului în contextul probelor administrate şi al motivelor avute în vedere la luarea măsurii, dispune prin încheiere, după audierea concluziilor procurorului, confirmarea arestării preventive şi a executării mandatului ori, după caz, în condițiile prevăzute de lege, revocarea arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

Reglementarea anterioară: art. 152 alin. (2)-(4) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Spre deosebire de reglementarea anterioară, judecătorul în fața căruia este adus inculpatul față de care s-a emis mandatul de arestare preventivă în lipsă poate dispune nu numai confirmarea arestării preventive şi a executării mandatului, dar şi, în condițiile prevăzute de lege, revocarea arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu una dintre celelalte măsuri preventive, evaluând declarația inculpatului în contextul probelor administrate şi al motivelor avute în vedere la luarea măsurii.

2. În cazul în care inculpatul nu se prezintă la pronunțarea încheierii de arestare, dar a fost prezent la ședința în care s-a soluționat propunerea procurorului de arestare preventivă, nu sunt incidente dispozițiile privind măsura arestării preventive în lipsa inculpatului, rămânând şi în prezent valabile cele statuate printr-o decizie pronunțată în recurs în interesul legii *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 14 din 12 noiembrie 2012, M. Of. nr. 849 din 14 decembrie 2012)*: „În toate cazurile în care mandatul de arestare a fost emis după ascultarea inculpatului (...), nu sunt incidente dispozițiile privind măsura arestării preventive în lipsa inculpatului".

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătoreşti

Confirmarea arestării preventive şi a executării mandatului emis în lipsa inculpatului. Întârziere a executării imputabilă inculpatului. Caracterul justificat al măsurii privative de libertate. Criticile exprimate de către inculpat cu privire la faptul că în prezent nu mai este oportună confirmarea mandatului din cauza faptului că a trecut o perioadă de 2 ani de la emiterea acestuia nu pot fi primite, împrejurarea că mandatul de arestare a fost pus în executare la mult timp după emiterea sa datorându-se tocmai atitudinii inculpatului, care s-a sustras de la cercetări, precum şi de la judecată, îngreunând în mod evident buna desfăşurare a procesului penal, în acest moment fiind exclusă înlocuirea măsurii arestării preventive cu o măsură alternativă, neprivativă de libertate *(C.A. Bacău, s. pen., dec. nr. 116/C din 25 iulie 2014, ROLII)*.

Art. 232. Negăsirea persoanei prevăzute în mandatul de arestare preventivă. Când persoana menționată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliție însărcinat cu executarea mandatului încheie un proces-verbal

prin care constată aceasta şi înştiinţează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive, precum şi organele competente pentru darea în urmărire şi în consemn la punctele de trecere a frontierei.

Reglementarea anterioară: art. 154 CPP 1968.

Art. 233. Durata arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale. (1) În cursul urmăririi penale, durata arestării preventive a inculpatului nu poate depăşi 30 de zile, în afară de cazul când este prelungită în condiţiile legii.

(2) Termenul prevăzut la alin. (1) curge de la data punerii în executare a măsurii faţă de inculpatul arestat preventiv.

(3) Când o cauză este trecută pentru continuarea urmăririi penale de la un organ de urmărire la altul, arestarea preventivă dispusă sau prelungită anterior rămâne valabilă. Durata arestării preventive se calculează potrivit dispoziţiilor alin. (1) şi (2).

Reglementarea anterioară: art. 149 CPP 1968.

Legislaţie conexă: art. 23 alin. (5) CR.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

A se vedea *C.A. Constanţa, s. pen., înch. nr. 98/P/CP din 4 septembrie 2014, portal.just.ro, infra*, nr. 2 de la art. 236.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Yevgeniy Bogdanov c. Rusiei*. Durata arestării preventive. Prezentarea motivelor care o pot justifica. 126. Curtea reiterează că, atunci când se stabileşte durata arestării preventive în temeiul art. 5 parag. 3 din Convenţie, perioada care trebuie luată în considerare începe în ziua în care inculpatul este arestat şi se încheie în ziua când acuzaţia este determinată, chiar dacă numai de către o instanţă de primă instanţă, sau, eventual, când reclamantul este eliberat din arest în cursul urmăririi penale desfăşurate împotriva sa (...).

127. Curtea reiterează că întrebarea dacă o perioadă de timp petrecută în arest preventiv este rezonabilă nu poate fi evaluată în mod abstract. Dacă este rezonabil ca un acuzat să rămână în detenţie trebuie să fie evaluat în funcţie de situaţia de fapt din fiecare caz şi în conformitate cu caracteristicile sale specifice. Prelungirea detenţiei poate fi justificată într-un anumit caz numai dacă există indicii concrete ale unei veritabile cerinţe a interesului public, care, în pofida prezumţiei de nevinovăţie, depăşeşte regula respectării libertăţii individuale prevăzute la art. 5 din Convenţie (...).

128. Existenţa şi persistenţa unei suspiciuni rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune este o condiţie *sine qua non* pentru legalitatea detenţiei continue. Cu toate acestea, după o anumită perioadă de timp, ea nu mai este suficientă. În astfel de cazuri, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte motive invocate de autorităţile judiciare continuă să

justifice privarea de libertate. În cazul în care astfel de motive sunt „relevante" și „suficiente", Curtea trebuie să stabilească dacă autoritățile naționale competente au demonstrat „diligență specială" în desfășurarea procedurii (...). Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent de cât de scurtă, trebuie să fie demonstrată în mod convingător de către autorități (...). Atunci când decid dacă o persoană ar trebui să fie eliberată sau reținută, autoritățile sunt obligate să ia în considerare măsuri alternative de garantare a apariției sale la proces (...).

129. Responsabilitatea revine în primul rând autorităților judiciare naționale pentru a se asigura că, într-un anumit caz, arestarea preventivă a unei persoane acuzate nu depășește o durată rezonabilă. În acest scop, ele trebuie, acordând atenția cuvenită principiului prezumției de nevinovăție, să examineze toate argumentele pro sau contra existenței unui interes public care să justifice o abatere de la regula din art. 5 și trebuie să le menționeze în deciziile lor cu privire la cererile de punere în libertate. (...)

132. Curtea acceptă că detenția reclamantului a fost justificată inițial de o suspiciune rezonabilă că el ar fi săvârșit infracțiunea de viol comis sub amenințarea cuțitului. Totuși, cu trecerea timpului, acest motiv a devenit inevitabil din ce în ce mai puțin relevant. Prin urmare, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte motive invocate de autoritățile judiciare au continuat să justifice privarea de libertate (a se vedea *Labita c. Italiei*, § 153). Prin urmare, va examina motivele invocate de instanțele rusești pe întreaga perioadă a detenției reclamantului.

133. Când au dispus prelungirea arestării preventive a reclamantului, instanțele judecătorești naționale au menționat în mod repetat gravitatea acuzațiilor care i se aduc și au menționat că el a fost acuzat de săvârșirea unei infracțiuni grave (...).

134. Curtea consideră că, deși este relevant pentru a aprecia dacă reclamantul prezenta un pericol de sustragere sau de a recidiva, necesitatea de a continua privarea de libertate nu poate fi evaluată din punct de vedere pur abstract, luând în considerare numai gravitatea infracțiunii. Deși Curtea poate accepta că gravitatea acuzațiilor aduse ar putea sta la baza detenției în etapele inițiale ale procedurii (...), nu poate fi de acord că aceasta poate fi acceptată într-un stadiu avansat al procedurii ca principalul motiv pentru privarea de libertate a unei persoane.

135. În consecință, doar condițiile de mai sus nu ar putea constitui o bază suficientă pentru privarea de libertate a reclamantului pentru o perioadă lungă de timp.

136. În ceea ce privește riscul de sustragere, acesta ar trebui să fie evaluat în raport de diverși factori, în special cei referitori la caracterul persoanei în cauză, la morala lui, la casa, ocupația, activele sale, legăturile cu familia și tot felul de legături cu țara în care este urmărită penal (...).

137. În speță, în afară de menționarea gravității acuzațiilor, instanțele de judecată nu s-au referit la nicio altă justificare pentru riscul sustragerii de la procedură. Rezultă din deciziile judecătorești că nu a avut nicio greutate și, într-adevăr, nu a existat nicio evaluare făcută în ceea ce privește argumentele reclamantului în sensul că avea un loc stabil de reședință, că fusese student și că, din cauza bolii sale, a solicitat un tratament medical cu internare (...). În probele prezentate Curții nu există niciun indiciu care să furnizeze motive în sensul existenței unui risc real de sustragere.

138. Prin urmare, Curtea consideră că invocarea motivelor de mai sus nu a fost justificată (...).

139. Curtea observă că organele de anchetă și instanțele au declarat că este necesară continuarea privării de libertate a reclamantului, deoarece alte acțiuni de investigație au fost necesare și pentru a asigura familiarizarea reclamantului cu dosarul cauzei. (...)

144. Curtea observă în continuare că instanțele judecătorești naționale au menționat unele referințe negative, cu privire la caracterul său, prezentate din partea organelor de urmărire penală (...). De asemenea, se pare că dosarul conținea, de asemenea, unele referințe contradictorii furnizate de apărare (...).

145. Curtea nu este convinsă de referințele negative despre caracterul reclamantului, pentru că acestea nu au fost analizate în mod corespunzător de către instanțe și pentru că instanțele nu au reușit să explice de ce au respins referințele pozitive oferite de apărare. (...)

149. Pentru a rezuma, Curtea concluzionează că, dacă au existat motive relevante și suficiente pentru detenția reclamantului în faza inițială a anchetei, motivele invocate de către instanțele judecătorești naționale nu au fost suficiente pentru a justifica arestarea sa pentru aproape doi ani și jumătate.

150. Prin urmare, Curtea constată că a avut loc o violare a art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 26 februarie 2015, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Rossi c. Franței*. Durată rezonabilă a detenției preventive. Criterii de apreciere. Complexitatea cauzei și comportamentul deținutului. 69. (...) Detenția a durat puțin peste 4 ani și o lună. (...)

80. În ceea ce privește necesitatea de a efectua investigații, Curtea constată că foarte multe acte trebuiau efectiv efectuate în cadrul anchetei, care viza 11 tâlhării armate pe care reclamantul și fratele său erau suspectați că le-ar fi comis. Judecătorul a audiat, de asemenea, aproximativ 30 de martori, au avut loc confruntări, au fost dispuse expertize și percheziții. Alte 4 persoane au fost, de asemenea, inculpate. În sfârșit, reclamantul a solicitat el însuși audierea martorilor, efectuarea unor acte de procedură și a prezentat documente care necesitau verificări. (...)

83. Curtea a concluzionat că, în acest caz, motive obiective justificau prelungirea arestării preventive a reclamantului. Se constată, de asemenea, că nu reiese din dosar că autoritățile competente ar fi neglijat această cauză, care a implicat 11 infracțiuni diferite și necesita o multitudine de acțiuni din partea judecătorului de instrucție și a organelor de anchetă.

84. Curtea reamintește că celeritatea particulară la care este îndreptățit un acuzat deținut în examinarea cazului său nu ar trebui să submineze eforturile magistraților de a-și desfășura activitatea cu grija cuvenită (...). În acest caz, Curtea constată că nu există nicio perioadă în care autoritățile să nu fi efectuat cercetare sau acte de investigație. Durata detenției în litigiu se datorează, în esență, complexității cauzei și, în parte, comportamentului reclamantului, care a multiplicat cererile de documente și cererile de punere în libertate. Cu siguranță nu era obligat să coopereze cu autoritățile, dar el trebuie să suporte consecințele pe care atitudinea sa le-ar putea antrena în cursul anchetei (...).

85. În circumstanțele particulare ale cauzei, Curtea consideră că durata cauzei nu poate fi considerată excesivă.

86. În consecință, Curtea nu constată o încălcare a art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 18 octombrie 2012, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Muller c. Franței*. Durată nerezonabilă a privării de libertate. Criterii de apreciere. Schimbarea magistraților. 48. (...) Curtea ia act de faptul că procedura a fost marcată de desistarea a doi judecători de instrucție și înlocuirea, de trei ori, a magistratului investigator (...). Dacă conexarea diferitelor proceduri a fost cu siguranță necesară pentru bunul mers al justiției, schimbările succesive ale judecătorilor, intervenite în primul an după începerea urmăririi penale și alte două în cursul celor doi ani de instrucție, au

contribuit la încetinirea cursului anchetei; instanţele interne au recunoscut, de altfel, acest lucru (...). Autorităţile judiciare nu au acţionat cu promptitudinea necesară, în timp ce reclamantul recunoscuse săvârşirea faptelor încă de la începerea urmăririi penale (...) şi nu a întreprins nicio măsură care să fi putut împiedica desfăşurarea anchetei penale. Durata arestării preventive a dlui Muller a depăşit termenul rezonabil prevăzut art. 5 parag. 3 *(hot. din 17 martie 1997, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Calmanovici c. României*. **Prezentarea principiilor în materia arestării preventive. Definirea pericolului public. Necesitatea justificării prelungirii arestării preventive.** 90. Există o prezumţie în favoarea punerii în libertate. Astfel cum a mai arătat Curtea în cauza *Neumeister c. Austriei* (27 iunie 1968, § 4), cea de-a doua latură a art. 5 parag. 3 nu oferă autorităţilor judiciare o opţiune între trimiterea în judecată într-un termen rezonabil şi o punere în libertate provizorie. Până la condamnarea sa, persoana acuzată trebuie considerată nevinovată, iar prevederea analizată are, în esenţă, ca obiect să impună punerea în libertate provizorie imediat ce menţinerea în arest încetează a mai fi rezonabilă. Aşadar, continuarea detenţiei nu se mai justifică într-o speţă dată decât dacă anumite indicii concrete relevă o veritabilă cerinţă de interes public care prevalează, în ciuda prezumţiei de nevinovăţie, asupra regulii de respectare a libertăţii individuale stabilite la art. 5 din Convenţie (...). În principal, în baza motivelor care figurează în hotărârile pronunţate de instanţele interne în această privinţă, precum şi a faptelor necontroversate precizate de partea interesată în recursurile sale, Curtea trebuie să stabilească dacă a avut loc sau nu încălcarea art. 5 parag. 3 din Convenţie (...).

91. Curtea reaminteşte că nu se poate supune unei evaluări abstracte caracterul rezonabil al duratei unei detenţii (...). În această privinţă, art. 5 parag. 3 din Convenţie nu poate fi interpretat în sensul că ar autoriza în mod necondiţionat o arestare preventivă, în măsura în care aceasta nu depăşeşte o anumită durată. Orice menţinere în arest preventiv a unui acuzat, chiar şi pentru o scurtă durată, trebuie justificată în mod convingător de către autorităţi (...).

92. Pe de altă parte, o hotărâre motivată a instanţelor interne în materie dovedeşte că părţile au fost ascultate în mod efectiv. Ea îi permite părţii interesate să facă apel şi îi dă instanţei de apel posibilitatea de a analiza hotărârea respectivă din perspectiva motivelor astfel invocate. Numai oferind motivele pe care se bazează o hotărâre se poate permite un control public al administrării justiţiei (...). Pe de altă parte, argumentele pro şi contra punerii în libertate nu trebuie să fie „generale şi abstracte" (...).

93. În jurisprudenţa sa, Curtea a dezvoltat patru motive fundamentale pentru a justifica arestarea preventivă a unui acuzat suspectat că ar fi comis o infracţiune: pericolul ca acuzatul să fugă (*Stögmüller c. Austriei*, § 15); riscul ca acuzatul, odată repus în libertate, să împiedice administrarea justiţiei (*Wemhoff c. Germaniei*, § 14), să comită noi infracţiuni (*Matznetter c. Austriei*, § 9) sau să tulbure ordinea publică [*Letellier c. Franţei*, § 51, şi *Hendriks c. Olandei* (dec.)].

94. Pericolul de împiedicare a bunei desfăşurări a procedurii penale nu poate fi invocat în mod abstract de autorităţi, ci trebuie să se bazeze pe probe faptice (...). La fel este şi cazul tulburării ordinii publice: dacă un astfel de motiv poate intra în discuţie din perspectiva art. 5 în aceste circumstanţe excepţionale şi în măsura în care dreptul intern recunoaşte această noţiune, el nu poate fi considerat ca relevant şi suficient decât dacă

se întemeiază pe fapte de natură să demonstreze că punerea în libertate a deținutului ar tulbura într-adevăr ordinea publică. (...)

97. Curtea observă că, chiar și în absența unei jurisprudențe naționale care să fie în mod constant coerentă în materie, instanțele interne au definit de-a lungul timpului criterii și elemente care trebuie avute în vedere în analiza existenței „pericolului pentru ordinea publică", printre care reacția publică declanșată din cauza faptelor comise, starea de nesiguranță ce ar putea fi generată prin lăsarea sau punerea în libertate a acuzatului, precum și profilul personal al acestuia (...). Or, trebuie menționat că, în speță, hotărârile instanțelor interne care l-au menținut pe reclamant în stare de detenție în perioada în discuție nu au oferit motive concrete pentru a susține acest argument al „pericolului pentru ordinea publică" și pentru a justifica, pe baza art. 148 lit. h) CPP [*din 1968 – n.a.*], necesitatea de a menține reclamantul în detenție. Aceste hotărâri s-au limitat, în esență, la a reproduce textul acestui articol într-un mod stereotip și la a adăuga, în mod abstract, și motivul care ținea de buna desfășurare a urmăririi penale (...), precizând că aceleași motive care determinaseră luarea măsurii arestării preventive față de reclamant, cele vizate la art. 148 lit. h) CPP, rămâneau valabile (...).

98. Or, Curtea observă că noțiunea de „împiedicare a bunei desfășurări a urmăririi penale" este diferită de cea de „pericol pentru ordinea publică", deoarece ea este enunțată la art. 148 lit. d) CPP, și nu la art. 148 lit. h), care a constituit temeiul legal al menținerii părții interesate în arest preventiv. Pe de altă parte, Curtea constată că instanțele interne nu au precizat niciodată modul concret în care s-ar aplica aceste prevederi în cazul reclamantului și nu au analizat motivele invocate de partea interesată imediat după punerea sa în detenție referitor la profilul său personal și la situația sa familială, în timp ce art. 136 CPP prevedea că astfel de motive trebuie luate în considerare, printre altele, în alegerea celei mai potrivite măsuri (...). În această privință, Curtea reamintește că, potrivit art. 5 parag. 3, autoritățile trebuie să ia în considerare măsuri alternative arestării preventive, în măsura în care acuzatul le oferă garanții în ceea ce privește prezentarea sa la proces. Cu toate acestea, fără a justifica în mod concret împiedicarea adusă de reclamant bunei desfășurări a urmăririi penale sau a invoca riscul ca el să nu se prezinte în instanță, instanțele interne nu au analizat niciodată în speță posibilitatea de a adopta una dintre măsurile alternative prevăzute în dreptul intern (...).

99. Scurta referire, în încheierea de ședință a Curții de Apel București din 31 octombrie 2002, pronunțată la sfârșitul perioadei în discuție, la gravitatea faptelor comise, la modul în care acuzații se pare că le-ar fi comis și la calitatea acestora nu poate suplini lipsa de motivare citată anterior, întrucât este capabilă să ridice și mai multe întrebări decât răspunsuri în ceea ce privește rolul acestor elemente în pretinsa existență a unui pericol pentru ordinea publică în speță. În special, Curtea reamintește că a statuat deja că este de datoria instanțelor interne să ofere în mod concret, pe baza faptelor relevante, motivele pentru care ordinea publică ar fi efectiv amenințată dacă acuzatul ar fi lăsat liber (...). Cunoscând faptul că instanțele interne trebuie să respecte prezumția de nevinovăție atunci când analizează necesitatea de a prelungi arestarea preventivă a unui acuzat, trebuie reamintit faptul că menținerea în detenție nu ar putea fi folosită pentru a anticipa aplicarea unei pedepse privative de libertate sprijinindu-se în mod esențial și abstract pe gravitatea faptelor comise (...).

100. În fine, Curtea observă că, în toate hotărârile în discuție, instanțele interne au prelungit arestarea preventivă a reclamantului printr-o formulă globală care îi privea în

egală măsură pe partea interesată şi pe coinculpatul său, fără a răspunde argumentelor invocate separat de fiecare dintre aceştia şi fără a ţine cont de situaţia lor deosebită. Ea consideră că o astfel de abordare este incompatibilă cu garanţiile prevăzute de art. 5 parag. 3 din Convenţie, în măsura în care permite menţinerea mai multor persoane în detenţie fără a analiza, de la caz la caz, motivele ce justifică necesitatea prelungirii detenţiei (...).

101. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea apreciază că, prin aceea că nu au prezentat fapte concrete în ceea ce priveşte riscurile antrenate în caz de punere în libertate a părţii interesate şi prin faptul că nu au ţinut cont de măsurile alternative, precum şi prin faptul că au ales să se sprijine în principal pe gravitatea faptelor comise şi să nu analizeze individual situaţia reclamantului, autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea de a-l menţine în arest preventiv în perioada în discuţie. În aceste circumstanţe, nu mai este necesar să se mai cerceteze şi dacă autorităţile naţionale competente au manifestat o „diligenţă specială" în continuarea procedurii (...).

102. Rezultă că a avut loc încălcarea art. 5 parag. 3 din Convenţie *(hot. din 1 iulie 2008, M. Of. nr. 283 din 30 aprilie 2009)*.

5. Cauza *Medinţu c. României*. Motivare corespunzătoare a prelungirii arestării preventive. Analiza oportunităţii înlocuirii cu o măsură neprivativă de libertate. Hotărâri apropiate în timp. Justificarea folosirii raţionamentelor similare. 47. Trebuie remarcat faptul că instanţele naţionale au procedat din oficiu şi la intervale regulate la verificarea legalităţii şi oportunităţii menţinerii privării de libertate faţă de reclamant. În deciziile lor, acestea au justificat necesitatea măsurii cu trimiteri la prevederile legale şi la faptele pe care le-au considerat relevante. Astfel, acestea au efectuat o analiză a situaţiei şi personalităţii reclamantului, în special din perspectiva impactului asupra ordinii publice şi a bunei administrări a justiţiei. Având în vedere timpul scurt scurs între deciziile menţionate, este rezonabil că instanţele au folosit pentru anumite perioade raţionamente asemănătoare, bazate pe aceleaşi motive, pentru a justifica menţinerea reclamantului în detenţie (...).

48. De asemenea, trebuie remarcat faptul că, odată cu trecerea timpului, instanţele au precizat motive diferite pentru menţinerea persoanei în privare de libertate, care nu pot fi considerate ca stereotipe (...). Mai mult decât atât, instanţele naţionale au luat în considerare în profunzime oportunitatea de a înlocui măsura detenţiei cu interdicţia de a nu părăsi localitatea şi au oferit o explicaţie detaliată pentru respingerea cererilor de ridicare a arestării preventive (...).

49. Curtea notează că Tribunalul Ialomiţa, în decizia sa din 21 iulie 2004, prin care a dispus încetarea arestării preventive, a evaluat din nou toate documentele din dosar şi a apreciat că măsura privativă de libertate nu se mai impune. Curtea consideră că această concluzie nu este în contradicţie cu deciziile anterioare de menţinere a arestării preventive, deoarece, la fiecare moment al procedurii, autorităţile naţionale au dreptul de a evalua în mod liber elementele care să justifice prelungirea arestării preventive şi caracterul pertinent şi suficient al motivelor de-a lungul timpului. De altfel, în acest caz, curtea de apel a examinat noţiunea de pericol pentru ordinea publică ţinând seama de trecerea timpului între săvârşirea faptelor şi data deciziei sale *(dec. din 13 noiembrie 2012, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Contoloru c. României*. Durata rezonabilă a perioadei de detenţie. Necesitatea unei diligenţe sporite în administrarea cauzei cu celeritate. 44. Curtea reiterează că o persoană acuzată de o infracţiune trebuie să fie întotdeauna eliberată în cursul procedurii,

cu excepția cazului în care statul poate dovedi că există motive „relevante și suficiente" pentru a justifica o continuare a detenției (...).

45. Jurisprudența Convenției a dezvoltat patru motive fundamentale pentru refuzul cauțiunii: riscul ca acuzatul să nu se prezinte la proces (...), riscul ca acuzatul, în cazul în care este eliberat, să ia măsuri prin care să aducă atingere administrării justiției (...) sau să comită noi infracțiuni (...) ori să cauzeze tulburări publice (...).

46. Problema privind durata rezonabilă a perioadei de detenție nu poate fi evaluată în mod abstract. Revine în primul rând autorităților judiciare naționale a se asigura că, într-un anumit caz, arestarea preventivă a unei persoane acuzate nu depășește o durată rezonabilă. În acest scop, trebuie să se examineze toate faptele în favoarea sau în defavoarea existenței unei cerințe reale care să justifice un interes public, cu o analiză corespunzătoare a principiului prezumției de nevinovăție, o analiză a regulii respectării libertății individuale, și să le prezinte în deciziile lor cu privire la cererile de eliberare (...).

47. Argumente pro și contra eliberare nu trebuie să fie „generale și abstracte" (...). Trebuie să se țină seama în special de caracterul persoanei implicate, starea sa de spirit, bunurile sale, legăturile sale cu statul în care este urmărită penal și contactele sale internaționale (...).

48. Durata detenției reclamantului nu este scurtă în termeni absoluți. Cu toate acestea, Curtea nu poate exclude posibilitatea ca aceasta să fi putut fi justificată în circumstanțele cauzei. Dar, pentru a ajunge la o astfel de concluzie, Curtea ar trebui mai întâi să evalueze motivele invocate de autoritățile naționale pentru a justifica detenția. Iar aceste motive apar ca fiind insuficiente.

49. Într-adevăr, în decizia inițială de a-l plasa pe reclamant în arest preventiv, procurorul a enumerat doar situațiile prevăzute de lege în care arestarea preventivă a fost justificată, fără nicio încercare de a raporta aceste dispoziții la situația reclamantului (...).

50. În continuare, deciziile pe care Curtea le are la dispoziție sunt extrem de concise; toate folosesc motive considerate valabile pentru toți inculpații aflați în arest preventiv și nu descriu caracteristicile situației reclamantului. Prin urmare, deciziile emise de instanțele judecătorești naționale pentru o perioadă de șapte luni au folosit același raționament stereotip, pe baza gravității acuzațiilor împotriva reclamantului și coinculpaților și a pericolului implicit privind ordinea publică pentru a justifica detenția lor. În acest sens, Curtea consideră că trimiterea sistematică la gravitatea infracțiunilor nu poate înlocui prezentarea unui raționament substanțial pentru prelungirea detenției reclamantului, un raționament bazat pe fapte legate de personalitatea acestuia, care ar justifica existența unei amenințări reale a ordinii publice, sau furnizarea de orice alte motive în condițiile prevăzute în jurisprudența Curții (...). Prin urmare, Curtea notează că instanțele judecătorești naționale nu au oferit nicio explicație cu privire la motivul pentru care eliberarea reclamantului ar avea un impact negativ asupra ordinii publice.

51. Alte decizii au prelungit arestarea preventivă a reclamantului folosind, pe lângă justificările stereotipe menționate mai sus, motive cum ar fi că alte persoane au fost arestate și alte infracțiuni au fost descoperite în aceeași sucursală a băncii de la începutul anchetei. Curtea observă că nu a fost făcută o analiză de către instanțele interne a modului în care aceste fapte noi sunt legate de persoanele supuse judecății și, în special, de reclamant.

52. Pentru mai mult de șase luni, arestarea preventivă a reclamantului a fost prelungită cu ajutorul unui raționament similar cu cel dat pentru toți inculpații aflați în detenție, că inculpații nu au fost încă audiați în instanță, iar pierderile financiare cauzate de infracțiune nu au fost încă recuperate. Curtea reiterează că pericolul împiedicării bunei desfășurări a

procedurilor nu poate fi invocat *in abstracto*; trebuie să fie susţinut de dovezi concrete, cum ar fi factorii privind caracterul persoanei, starea lui de spirit, casa, ocupaţia, bunurile, legăturile de familie (a se vedea *Trzaska c. Poloniei*, § 65, şi *Becciev c. Republicii Moldova*, § 59). În plus, posibilitatea obţinerii de garanţii ar putea fi utilizată pentru a compensa orice risc de sustragere (...). Curtea notează, pe baza documentelor disponibile în dosar, că instanţele naţionale nu au făcut nicio astfel de evaluare a circumstanţelor personale ale reclamantului şi nicio dovadă de fapt nu a fost adusă în faţa lor în sensul că acesta ar putea să încerce să evite judecata sau să evite recuperarea pierderilor financiare cauzate de infracţiuni.

53. În sfârşit, într-un singur caz, instanţa naţională s-a bazat pe un raţionament suplimentar, în sensul că inculpaţii au făcut ancheta mai dificilă prin solicitarea rapoartelor de expertiză, precum şi prin faptul că au depus documente în apărarea lor pentru prima dată în faţa instanţei, şi nu în timpul fazei de urmărire penală (...). Curtea constată că acestea sunt elemente ale dreptului la apărare într-un proces penal şi nu pot fi invocate pentru a justifica o detenţie preventivă a acuzatului (...).

54. De asemenea, Curtea notează că reclamantul a avansat în faţa instanţelor naţionale argumente substanţiale contestând motivele detenţiei sale. El s-a referit la faptul că nu au fost suficiente probe din care să rezulte o suspiciune rezonabilă că el a comis infracţiunile, că este o persoană respectată în comunitate, are o familie şi trei copii şi nu a existat nicio dovadă că, odată eliberat, ar reprezenta un pericol pentru ordinea publică. Cu toate acestea, Curtea observă că instanţele naţionale nu au luat în considerare niciunul dintre aceste argumente în deciziile lor relevante (...). Ele s-au limitat la a repeta într-un mod abstract motivele formale pentru detenţie prevăzute de lege. Aceste motive au fost citate fără nicio încercare de a arăta modul în care se aplică în cazul reclamantului. În acest sens, Curtea observă din nou că o astfel de abordare nu este compatibilă cu cerinţele art. 5 parag. 3 din Convenţie (...).

55. Consideraţiile de mai sus sunt suficiente pentru a permite Curţii să concluzioneze că prelungirile repetate ale arestării preventive a reclamantului pentru o perioadă de un an, patru luni şi două săptămâni, pe baza unor decizii insuficient motivate, reprezintă o încălcare a art. 5 parag. 3 din Convenţie *(hot. din 25 martie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 234. Prelungirea arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Arestarea preventivă a inculpatului poate fi prelungită, în cursul urmăririi penale, dacă temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate a inculpatului sau există temeiuri noi care justifică prelungirea măsurii.

(2) Prelungirea arestării preventive se poate dispune numai la propunerea motivată a procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

(3) În cazul prevăzut la alin. (1), prelungirea arestării preventive poate fi dispusă de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

(4) Dacă arestarea preventivă a fost dispusă iniţial de către un judecător de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, prelungirea acestei măsuri se poate dispune numai

de un judecător de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă în momentul soluţionării propunerii de prelungire sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

(5) Când, în aceeaşi cauză, se găsesc mai mulţi inculpaţi arestaţi pentru care durata arestării preventive expiră la date diferite, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi cu propunerea de prelungire a arestării preventive pentru toţi inculpaţii.

Reglementarea anterioară: art. 155 şi art. 156 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituţională

Caracterul rezonabil al duratei detenţiei. Evaluare. Motivare. 26. (...) Curtea reţine jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului, potrivit căreia instanţele care se pronunţă cu privire la posibilitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv trebuie să examineze toate elementele relevante concrete, care sunt în măsură să confirme existenţa necesităţii acestei măsuri (*Mansur c. Turciei*, 8 iunie 1995, §§ 55-56). Totodată, prin Hotărârea din 7 aprilie 2009, pronunţată în cauza *Tiron c. României*, § 38, şi Hotărârea din 24 iulie 2003, pronunţată în cauza *Smirnova c. Rusiei*, § 61, instanţa de la Strasbourg a statuat asupra necesităţii de a identifica indicii concrete care să justifice necesitatea menţinerii privării de libertate, indicii care fac ca interesul public să prevaleze asupra prezumţiei de nevinovăţie a inculpatului şi a dreptului fundamental la libertatea individuală a celui arestat. Astfel, Curtea Europeană a reamintit că nu se poate face o evaluare abstractă a caracterului rezonabil al duratei unei detenţii (*Patsouria c. Georgiei*, 6 noiembrie 2007, § 62) şi că acesta trebuie examinat în fiecare caz, ţinând seama de condiţiile concrete.

27. Cât priveşte prelungirea arestării preventive a inculpatului, în cursul urmăririi penale, competenţa de a aprecia cu privire la aspectele menţionate în jurisprudenţa instanţei europene, precitată, revine judecătorului de drepturi şi libertăţi, care, astfel cum s-a reţinut mai sus, îndeplineşte condiţiile de independenţă şi imparţialitate şi care va analiza dacă temeiurile ce au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate a inculpatului sau dacă există temeiuri noi care justifică prelungirea măsurii preventive *(dec. nr. 339 din 30 aprilie 2015, M. Of. nr. 448 din 23 iunie 2015)*. ✍ A se vedea şi *supra*, art. 202.

Art. 235. Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi şi libertăţi cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive.

(2) Judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează termen pentru soluţionarea propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea măsurii. Ziua şi ora stabilite se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi a inculpatului arestat preventiv. Avocatul

inculpatului este încunoştinţat şi i se acordă, la cerere, posibilitatea de a studia dosarul cauzei.

(3)[1] Inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi şi libertăţi asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive, în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu. Ascultarea inculpatului se poate face cu acordul acestuia şi în prezenţa unui apărător ales sau numit din oficiu şi, după caz, şi a unui interpret, şi prin videoconferinţă, la locul de deţinere.

(4) În cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Dispoziţiile art. 204 alin. (7) teza finală se aplică în mod corespunzător.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 159 alin. (1)-(5) şi (7) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 conferă temeiuri pentru audierea prin videoconferinţă – a se vedea *supra*, adnotarea formulată în legătură cu art. 204 alin. (7).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Termenul prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP pentru depunerea propunerii de prelungire a arestării preventive. Natură juridică. Sancţiuni. 19. (...) Reglementarea acestui termen [*de la art. 235 alin. (1) CPP – n.a.*] are drept scop acordarea unui interval de timp suficient pentru ca atât propunerea de prelungire a arestării preventive, cât şi, eventual, contestaţia formulată de procuror în temeiul art. 204 alin. (5) CPP, în caz de respingere a propunerii de prelungire a arestării preventive, să fie soluţionate cu respectarea dreptului la apărare şi garantarea libertăţii individuale a inculpatului arestat, înainte de expirarea duratei măsurii preventive.

20. Curtea observă că soluţia legislativă anterioară, cât priveşte termenul regresiv de 5 zile, reglementată în art. 159 alin. (1) CPP 1968, era identică (...).

21. În continuare, cât priveşte natura juridică a termenului reglementat de art. 235 alin. (1) CPP [art. 159 alin. (1) CPP 1968], Curtea observă că practica judiciară cvasiunanimă a calificat termenul de minim 5 zile de sesizare a instanţei pentru prelungirea arestării preventive ca fiind un termen de recomandare. (...) Totodată, Curtea reţine faptul că toate instanţele împărtăşesc punctul de vedere al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în privinţa naturii juridice a termenului de depunere a propunerii de prelungire a arestării preventive şi a consecinţelor nerespectării acestuia. De altfel, aceasta a fost şi opinia instanţei în faţa căreia a fost invocată prezenta excepţie de neconstituţionalitate, judecătorul de drepturi şi

[1] Alin. (3) şi (4) ale art. 235 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 53 din O.U.G. nr. 18/2016.

libertăți calificând termenul de depunere a propunerii de prelungire a arestării preventive ca fiind de recomandare, reținând în acest sens că nerespectarea acestuia nu atrage sancțiuni procesuale pentru actul efectuat. (...)

42. Având în vedere acestea, Curtea constată că, în cazurile în care propunerea de prelungire a arestării preventive se depune cu mai puțin de 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii, intervalul de timp rămas până la soluționarea propunerii este insuficient pentru pregătirea unei apărări efective, încălcându-se astfel art. 24 din Constituție și art. 20 din Legea fundamentală raportat la dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenție. Aceasta, întrucât dreptul la apărare în materia măsurilor preventive trebuie exercitat în mod real, prin reglementarea termenului de depunere a propunerii de prelungire a duratei arestului preventiv, intenția legiuitorului fiind aceea de a face din respectarea principiului garantării libertății persoanei și asigurarea dreptului la apărare al inculpatului arestat o regulă efectivă, iar nu una declarativă, pur teoretică.

43. În continuare, Curtea constată că încălcarea normelor constituționale și convenționale referitoare la dreptul la apărare este cu atât mai evidentă în cazurile în care s-a dispus extinderea acțiunii penale pentru alte infracțiuni față de inculpat, cum este și situația autorului excepției de neconstituționalitate (...).

44. Totodată, Curtea reține faptul că, în vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi [art. 94 alin. (7) CPP]. Aceasta este o veritabilă excepție de la posibilitatea procurorului de a restricționa motivat consultarea dosarului, dreptul de a avea un acces efectiv la documentele din dosarul de urmărire penală, în procedura de control al legalității măsurilor preventive, fiind reținut și de instanța europeană, în vederea asigurării egalității de arme, în Hotărârea din 20 februarie 2014, pronunțată în cauza *Ovsjannikov c. Estoniei*, § 72, și în Hotărârea din 1 decembrie 2009, pronunțată în cauza *Irinel Popa și alții c. României*, § 45. (...)

46. Pe de altă parte, Curtea reține că, în situația în care procurorul depune propunerea de prelungire a arestării preventive la instanță cu mai puțin de 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia, intervalul de timp astfel rămas este insuficient pentru studierea de către judecător a cauzei, pentru derularea ședinței și pentru soluționarea propunerii în raport cu dispozițiile referitoare la înfăptuirea justiției, cuprinse în art. 124 din Legea fundamentală. Or, Curtea reține că rațiunea termenului reglementat de art. 235 alin. (1) CPP este și aceea de a da posibilitatea judecătorului să cunoască dosarul cauzei pentru a putea delibera și dispune în cunoștință de cauză cu privire la cererea de prelungire a măsurii privative de libertate, astfel încât să fie înlăturat arbitrariul din soluția sa. Așa încât, în lipsa unui termen îndestulător în care să studieze propunerea de arestare preventivă, instanța ar putea pronunța o soluție ce nu s-ar baza pe cunoașterea amănunțită a cauzei, garantarea dreptului la apărare al inculpatului arestat impunând să nu existe nici măcar o aparență de arbitrar în modul în care judecătorul de drepturi și libertăți dispune cu privire la prelungirea duratei măsurii privative de libertate. (...)

48. În concluzie, având în vedere toate cele arătate, ținând cont de faptul că rațiunea termenului de depunere a propunerii de prelungire a duratei arestării preventive este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului arestat și de a elimina arbitrariul cât privește dispunerea prelungirii măsurii privative de libertate, Curtea constată că acest termen are natura juridică a unui termen peremptoriu. Aceasta

este singura interpretare care poate determina compatibilitatea normelor procesual penale criticate cu dispozițiile constituționale și convenționale referitoare la dreptul la apărare și cu dispozițiile constituționale privind înfăptuirea justiției.

49. Prin urmare, Curtea reține că nerespectarea termenului de depunere a propunerii de prelungire a arestării preventive la judecătorul de drepturi și libertăți „cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive" este de natură să cauzeze o vătămare procesuală, concretizată în încălcarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului arestat, așa încât sunt incidente normele procesual penale ale art. 268 alin. (1) CPP, sancțiunea pentru nerespectarea acestui termen fiind decăderea procurorului din exercițiul dreptului de a depune propunerea de prelungire a duratei arestului preventiv și nulitatea absolută a actului făcut peste termen *(dec. nr. 336 din 30 aprilie 2015, M. Of. nr. 342 din 19 mai 2015).*

II. Instanțe judecătorești

2. Termenul prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP pentru depunerea propunerii de prelungire a arestării preventive. Natură juridică. Modalitate de calcul. Sancțiuni. Argumentele ce au stat la baza pronunțării încheierii din data de 22 mai 2015 se raportează la o unică problemă de drept, a cărei analiză a fost devoluată curții în actuala contestație, respectiv natura juridică a termenului de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP și, implicit, sancțiunea aplicabilă în cazul nerespectării lui, din perspectiva Deciziei nr. 336 din 30 aprilie 2015 a Curții Constituționale. Judecătorul constată că ambele aspecte ale acestei probleme au fost clarificate într-o manieră lipsită de echivoc în considerentele deciziei Curții Constituționale amintite, prin care s-a statuat că termenul prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP este un termen procedural, peremptoriu, regresiv, a cărui nerespectare atrage decăderea procurorului din exercițiul dreptului de a formula propunerea de prelungire a duratei arestului preventiv și nulitatea absolută a actului făcut peste termen. În acest sens, judecătorul notează că o eventuală caracterizare a termenului analizat ca fiind un termen substanțial contravine nu doar rațiunii esențiale a intervalului de timp reglementat de art. 235 CPP (destinat formulării și soluționării într-un interval suficient de rezonabil a propunerii de prelungire a măsurii preventive, nicidecum disciplinării înseși duratei acesteia), ci și considerentelor regăsite în motivarea deciziei instanței de contencios constituțional.

În §§ 24 (partea finală) și 25 ale hotărârii Curții, natura juridică a termenului analizat a fost indicată fără echivoc ca fiind aceea a unui termen procedural, cu toate consecințele ce derivă din dispozițiile art. 269 CPP în ceea ce privește modul său de calcul. În egală măsură, în §§ 48 și 49, instanța constituțională a statuat în termeni la fel de neechivoci asupra caracterului peremptoriu al termenului analizat, dar și asupra sancțiunii aplicabile în cazul nerespectării sale (respectiv decăderea procurorului din dreptul de a solicita prelungirea arestării preventive și nulitatea absolută a actului făcut peste termen). În acest context argumentativ, eventuala calificare, în actuala procedură, a termenului prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP ca fiind un termen substanțial ar echivala cu o nesocotire a dispozițiilor art. 147 alin. (4) teza finală din Constituția României, care consacră caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, de la data publicării lor în Monitorul Oficial. În plus, judecătorul notează că, așa cum s-a statuat în cuprinsul deciziei Plenului Curții Constituționale nr. 1/1995, forța obligatorie ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Or, câtă vreme în speța de față considerentele Deciziei interpretative nr. 336/2015 clarifică, așa cum s-a detaliat anterior, toate elementele necesare pentru justa soluționare

a cauzei, nu îi este permisă judecătorului ignorarea acestora, în unicul scop al interpretării contrare a normei de lege al cărei singur înțeles compatibil cu Legea fundamentală a fost deja stabilit de instanța de contencios constituțional.

Pentru aceste considerente, constată juste considerentele de principiu ale judecătorului primei instanțe referitoare la natura termenului prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP și, prin urmare, corect punctul lui de vedere referitor la calculul acestui termen pe zile libere, începând cu data expirării duratei măsurii arestării preventive dispuse anterior actualei propuneri de prelungire. Cum, în speță, această dată era 26 mai 2015 – zi ce nu se ia în considerare –, termenul de regresiune de 5 zile (libere) a expirat la data de 20 mai 2015, astfel încât propunerea de prelungire a arestării trebuia formulată cel mai târziu la această dată. Înregistrarea referatului cu propunere de prelungire a arestării preventive s-a realizat însă la data de 21 mai 2015, după expirarea termenului procedural peremptoriu prevăzut de lege, ceea ce atrăgea decăderea procurorului din dreptul de a mai solicita prelungirea și nulitatea propunerii sale, impunând respingerea ca atare a cererii *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 538/CO/DL din 25 mai 2015, nepublicată)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Chraidi c. Germaniei*. Pericolul sustragerii de la judecată. Motiv pentru prelungirea arestării preventive. Circumstanțe relevante. 40. În ceea ce privește pericolul sustragerii reclamantului de la executarea pedepsei, Curtea observă că posibilitatea pronunțării unei pedepse severe nu este în sine suficientă după scurgerea unei anumite perioade de timp pentru a justifica menținerea detenției bazate pe acest motiv (...). În cazul de față, instanțele naționale s-au bazat, de asemenea, și pe alte circumstanțe relevante, inclusiv pe faptul că reclamantul a fost extrădat din Liban în Germania în scopul derulării unor proceduri penale în contextul terorismului internațional. El nu avea nici o locuință fixă, nici legături sociale în Germania, care să îl fi putut împiedica să dispară dacă ar fi fost eliberat. Prin urmare, Curtea este convinsă că un risc substanțial ca reclamantul să se sustragă a persistat de-a lungul detenției sale și acceptă constatarea instanțelor interne că nu există alte măsuri potrivite care să asigure prezența sa (...).

41. În consecință, Curtea concluzionează că existau motive relevante și suficiente pentru menținerea detenției reclamantului *(hot. din 26 octombrie 2006, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Neumeister c. Austriei*. Pericol de fugă. Criterii de apreciere. Durata rezonabilă a privării de libertate. 3. În termenii parag. 3 al art. 5, „orice persoană arestată sau deținută prevăzută de parag. 1 lit. c)" al aceluiași articol „are dreptul", în special, „să fie judecată într-un termen rezonabil sau să fie eliberată pe durata procedurii", punerea în libertate putând „fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea interesatului la audiere".

4. Curtea consideră că această dispoziție nu poate fi înțeleasă ca oferind autorităților judiciare o opțiune între judecarea într-un termen rezonabil și punerea în libertate provizorie, chiar dacă ea este subordonată unor garanții. Caracterul rezonabil al duratei detenției care se scurge până la judecată trebuie să fie apreciat în funcție de starea detenției în care se află o persoană acuzată. Până la comunicare, aceasta trebuie considerată ca fiind nevinovată, iar obiectul dispoziției analizate este, în esență, de a impune punerea în libertate provizorie de la momentul în care menținerea în detenție încetează de a mai fi rezonabilă. Astfel este concepția legislației austriece (art. 190 parag. 1 CPP).

5. Curtea este, de asemenea, de părere că, pentru a aprecia dacă, într-un caz determinat, detenția unei persoane acuzate nu depășește limita rezonabilă, autorităților judiciare naționale le revine a cerceta toate circumstanțele care sunt de natură să admită sau să permită eschivarea de la cerințele unei veritabile exigențe de interes public care justifică o derogare de la regula respectării libertății individuale. (...)

9. Motivul invocat de ele pentru a justifica respingerea acestor cereri a fost cel menționat în mandatul de arest din 12 iulie 1962, adică pericolul ca dl Neumeister să fugă și să nu compară în instanța care trebuia să îl judece. După părerea autorităților judiciare, acest pericol rezulta din frica pe care trebuia să i-o inspire dlui Neumeister declarațiile coinculpatului său în interogatoriile din ianuarie 1962 și confruntările sale cu dl Neumeister din 10 și 11 iulie 1962; acestea ar fi agravat învinuirea care exista împotriva acuzatului și ar fi sporit durata pedepsei la care putea să se aștepte în cazul condamnării, precum și totalul prejudiciului de reparat, generând o tentație considerabilă de a se sustrage prin fugă de la această dublă responsabilitate civilă și penală.

Primele decizii austriece aveau o confirmare a acestui pericol de fugă în faptul că dl Neumeister ar fi continuat pregătirile sale de călătorie în Finlanda după ce aflase de agravarea cazului său și după ce fusese informat de către judecătorul de instrucțiune despre refuzul de a autoriza această călătorie.

10. Curtea înțelege că autoritățile judiciare austriece au considerat că pericolul de fugă crescuse mult în iulie 1962, prin gravitatea mai mare a sancțiunilor penale și civile pe care declarațiile noi ale coinculpatului care puteau inspira frică dlui Neumeister. Pericolul de fugă nu poate fi totuși apreciat doar pe baza unor asemenea considerații. Alte circumstanțe, în special cu privire la caracterul interesatului, la moralitatea sa, domiciliul său, profesia, resursele, legăturile familiale, legăturile de orice fel cu țara în care este urmărit, pot confirma existența pericolului de fugă sau pot părea la acest moment că nu justifică o detenție provizorie. Trebuie de altfel să se țină cont, de asemenea, de faptul că pericolul de fugă descrește negreșit odată cu timpul petrecut în detenție, pentru că posibilitatea deducerii probabile a duratei detenției preventive din cea a privațiunii de libertate la care persoana se așteaptă în caz de condamnare este de natură să reducă tentația de a fugi *(hot. din 27 iunie 1968, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Frasik c. Poloniei*. Pericolul influențării martorilor sau victimelor. Motiv de prelungire a arestării preventive. 54. În deciziile lor de dispunere a privării de libertate, autoritățile, în plus față de suspiciunea rezonabilă împotriva reclamantului, s-au bazat în mod repetat pe necesitatea de a asigura buna desfășurare a procedurii. Acest lucru a fost justificat de posibilitatea încheierii unei înțelegeri secrete și de riscul ca reclamantul, în cazul în care ar fi fost eliberat, să fi exercitat presiuni asupra victimei și a altor martori și, astfel, să împiedice procesul de obținere a probelor. De asemenea, ele au invocat și alte motive, cum ar fi natura gravă a infracțiunilor de care a fost acuzat și, în consecință, probabilitatea unei sancțiuni severe care să fi fost aplicată (...).

55. Evaluând faptele cauzei în ansamblu și având în vedere durata perioadei în cauză, Curtea constată aceste motive ca fiind suficient de convingătoare. Dovezile împotriva reclamantului au fost puternice; au fost chiar susținute de propria sa mărturisire parțială (...). În circumstanțele cauzei și ținând cont de natura acuzațiilor împotriva reclamantului, nu a fost nerezonabil din partea autorităților să îl țină în arest pentru perioada de timp necesară pentru a asigura obținerea nestingherită de probelor de la martori. Este adevărat

că, odată cu trecerea timpului, atitudinea victimelor – și a principalei victime – s-a schimbat considerabil. Ea a decis să se căsătorească cu el și a cerut autorităților să îl elibereze. De asemenea, reclamantul, în mai multe rânduri, a exprimat regretul pentru ceea ce i-a făcut ei (...). Aceștia au fost factori importanți, cu siguranță, care trebuie luați în considerare în evaluarea gradului de culpabilitate a lui. Aceștia ar putea avea – și au avut, de altfel – efecte atenuante asupra pedepsei aplicate reclamantului (...). Având în vedere cele de mai sus și că autoritățile au manifestat diligență în gestionarea cazului – ancheta a fost încheiată după 4 luni și jumătate, iar procedura în primă instanță a durat doar 10 luni (...) –, nu se poate spune că durata detenției reclamantului a fost excesivă. Rezultă că această parte a cererii este vădit nefondată și trebuie respinsă, în conformitate cu art. 35 parag. 3 și 4 din Convenție *(hot. din 5 ianuarie 2010, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Ovsjannikov c. Estoniei*. Pericol de alterare a probelor și de exercitare a unor presiuni asupra martorilor și coinculpaților. Justificarea prelungirii arestării preventive. Insuficiența măsurilor preventive alternative. 47. Curtea observă că procedurile penale în ceea ce-l privește pe reclamant vizau mai multe capete de acuzare pentru infracțiuni legate de corupție, cum ar fi afectarea liberei concurențe, trafic de influență, luare de mită și spălare de bani. Curtea notează că declarația de suspiciune prezentată reclamantului și rezumată în cererea procurorului de arestare preventivă și hotărârile judecătorești au inclus descrieri detaliate ale faptelor pe care se întemeia suspiciunea. Gradul de detaliere în aceste descrieri era de natură să permită o concluzie în sensul că organele de urmărire penală au adunat dovezi substanțiale în ceea ce privește infracțiunile suspectate. Curtea este, prin urmare, satisfăcută că a existat o suspiciune rezonabilă în sensul că reclamantul ar fi săvârșit infracțiunile în cauză.

48. Curtea notează că, potrivit constatărilor autorităților naționale, reclamantul era o persoană influentă, care poseda mijloacele și contactele necesare exercitării de presiuni asupra persoanelor conectate la infracțiunile suspectate în calitate de complici sau martori. Într-adevăr, față de multe dintre infracțiuni reclamantul a fost suspectat de implicare prin utilizare de astfel de influență. Curtea consideră că autoritățile judiciare naționale au justificat suficient deciziile lor în ceea ce privește motivele prelungirii detenției reclamantului, cum ar fi pericolul ca acesta să afecteze probele și să exercite presiuni asupra martorilor și coinculpaților (pe care le-au văzut ca potențiale infracțiuni).

49. Curtea notează că reclamantul a petrecut șase luni în detenție înainte de a fi eliberat și măsura preventivă a fost schimbată cu interdicția de a părăsi locul său de reședință. (...) Instanțele au apreciat, pe baza materialelor cauzei penale, că pericolul ca reclamantul să compromită ancheta a compensat prezumția în favoarea libertății sale și că măsurile preventive alternative nu au fost suficiente pentru a preveni riscul ca reclamantul să obstrucționeze stabilirea adevărului.

Deși motivarea furnizată de instanțe în diferitele lor decizii a fost în mare parte similară, Curtea nu consideră acest lucru ca fiind criticabil. Se observă că instanțele de judecată nu au folosit o formulă standard, ci mai degrabă s-au referit la suspiciuni specifice și au expus o abordare coerentă a considerațiilor care au justificat necesitatea menținerii detenției reclamantului. Curtea nu are niciun motiv pentru a concluziona că instanțele naționale ar fi eșuat în datoria lor de apreciere a cerinței autentice de interes general de combatere a criminalității împotriva regulii respectării libertății individuale prevăzute la art. 5 din Convenție. De asemenea, notează în acest context că aspectele referitoare la

riscul unui suspect de a comite noi infracţiuni sau de a compromite ancheta implică un grad de evaluare probabilistică şi nu sunt susceptibile de probe ferme.

50. În ceea ce priveşte susţinerile reclamantului în sensul că urmărirea penală în curs a fost cunoscută de public prin informaţiile publicate în mass-media cu autorizarea procurorului şi că nicio măsură de anchetă nu a fost luată cu privire la el în timpul detenţiei sale, Curtea observă că afirmaţia cu privire la publicarea informaţiilor este nesusţinută şi, în orice caz, se consideră că aceste argumente se referă, în esenţă, la metodele de investigaţie şi astfel de fapte singure nu pot determina ca arestarea preventivă a reclamantului să rămână fără obiect.

51. Curtea este, prin urmare, satisfăcută că detenţia reclamantului a fost bazată pe motive „relevante" şi „suficiente".

52. În ceea ce priveşte întrebarea dacă autorităţile naţionale au prezentat „diligenţă specială", Curtea observă că procedura penală în cauză a fost de o complexitate considerabilă, având în vedere numărul de suspecţi şi faptul că actele criminale au fost comise pe o perioadă de câţiva ani, precum şi numărul mare de martori şi volumul de documente şi alte probe colectate şi analizate (...). Astfel, Curtea consideră că autorităţile naţionale au prezentat diligenţa necesară în desfăşurarea procedurii. Nu a rezultat că, în timpul arestării preventive a reclamantului, ar fi existat perioade de inactivitate imputabile autorităţilor de investigare. De asemenea, Curtea observă că, în timp ce o persoană acuzată aflată în stare de detenţie are dreptul să i se analizeze cazul cu prioritate şi cu deosebită celeritate, aceasta nu trebuie să stea în calea eforturilor autorităţilor de a clarifica pe deplin faptele în cauză (...).

53. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că nu a existat o încălcare a art. 5 parag. 3 din Convenţie *(hot. din 20 februarie 2014, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *M.B. c. Poloniei*. Pericolul influenţării procedurilor. Insuficienta justificare a prelungirii arestării preventive. 37. Curtea admite că suspiciunea rezonabilă că reclamanta ar fi comis infracţiunile de care a fost acuzată iniţial ar fi justificat detenţia ei. De asemenea, necesitatea de a examina probele voluminoase adunate şi necesitatea de a asigura buna desfăşurare a procedurii au constituit motive valabile pentru detenţia iniţială a reclamantei.

38. Totuşi, cu trecerea timpului, aceste motive au devenit din ce în ce mai puţin relevante. Curtea trebuie deci să stabilească dacă celelalte motive invocate de instanţele de judecată – şi anume probabilitatea dispunerii unei sentinţe severe şi necesitatea de a asigura buna desfăşurare a procedurii – au fost „suficiente" şi „relevante" (...).

39. În această privinţă, Curtea reiterează că gravitatea acuzaţiilor nu poate justifica, în sine, perioade lungi de detenţie (...). În plus, Curtea consideră că autorităţile naţionale, bazându-se în mod constant pe riscul că reclamanta ar interfera cu bunul mers al procedurilor, printre altele, influenţând mărturiile martorilor, fără a prezenta motive specifice pentru aceasta, nu au reuşit să justifice adecvat prelungirea stării de detenţie.

40. În plus, Curtea ia în considerare faptul că reclamanta nu a fost acuzată a fi membra unui grup criminal organizat şi că a fost, de fapt, acuzată de infracţiuni non-violente, şi anume abuz de putere, corupţie şi numeroase infracţiuni fiscale. (...)

42. În acest context, Curtea doreşte să sublinieze că, în temeiul art. 5 parag. 3, autorităţile, atunci când decid dacă o persoană ar trebui să fie eliberată sau reţinută, sunt obligate să ia în considerare măsuri alternative de garantare a apariţiei sale la proces. Într-adevăr, articolul prevede nu numai dreptul la un „proces într-un termen rezonabil sau eliberarea

în cursul procedurii", dar, de asemenea, prevede că „eliberarea poate fi subordonată unei garanții pentru asigurarea prezenței la judecată" (...).

43. Având în vedere cele de mai sus, Curtea conchide că motivele invocate de autoritățile naționale nu pot justifica perioada totală de detenție a reclamantei. A existat o violare a art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 26 iulie 2011, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Stoican c. României*. Insuficientă justificare a prelungirii arestării preventive. 41. Curtea ia act de faptul că reclamanta a fost reținută între 27 noiembrie 2001 și 14 mai 2002, conform primului mandat de arestare, și între 11 aprilie 2002 și 20 decembrie 2002, conform celui de-al doilea. Instanța a prelungit perioada de detenție de șase ori și, respectiv, de nouă ori, considerând că parchetul avea nevoie de prelungire pentru a obține mai multe probe (să examineze martori și să întocmească expertize) și că gravitatea infracțiunii și statutul reclamantei, de judecător, ridicau o problemă gravă de ordine publică.

42. Totuși, instanța nu a oferit motive concrete în baza faptelor din speță pentru a explica modul în care eliberarea reclamantei ar prejudicia obținerea de probe sau ar fi contrară ordinii publice. În plus, Curtea ia act de faptul că instanțele interne au stabilit în repetate rânduri că ancheta nu a avansat după arestarea reclamantei și că parchetul nu a aplicat măsurile avute în vedere în cererile sale de prelungire a detenției acesteia.

43. De asemenea, Curtea ia act de faptul că, odată cu trecerea timpului, raționamentul instanțelor interne nu a evoluat astfel încât să reflecte evoluția situației și că ele nu au verificat, în lumina circumstanțelor cauzei, dacă motivele invocate inițial erau în continuare valide la stadii mai avansate ale anchetei; din contră, raționamentul instanțelor a devenit mai eliptic odată cu trecerea timpului. Curtea reiterează faptul că doar printr-o decizie motivată poate exista un control public al administrării justiției (...).

44. Considerentele precedente sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că, având în vedere lipsa de motive concrete pentru deciziile instanțelor interne, prelungirea repetată a arestării preventive a reclamantei a încălcat art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 6 octombrie 2009, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Tase c. României*. Necesitatea motivării fiecărei prelungiri a arestării preventive. 36. Curtea reiterează că o persoană acuzată de o infracțiune trebuie să fie întotdeauna eliberată în procesul pendinte, exceptând cazul în care statul poate arăta că există motive „relevante și suficiente" pentru a justifica detenția continuă. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent cât de scurtă, trebuie să fie demonstrată în mod convingător de către autorități (...). Prelungirea aproape automată a detenției contravine garanțiilor stabilite în art. 5 parag. 3 (...).

37. În cauza de față, Curtea constată că Tribunalul Prahova a prelungit detenția reclamantului de cinci ori prin folosirea aceleiași formule și fără a oferi detalii cu privire la motivele deciziilor sale. Curtea nu poate fi de acord cu Guvernul, care susține că lipsa argumentării în cadrul sentințelor tribunalului era completată de dovezile din dosar. Aceasta reiterează că doar prin furnizarea unei decizii argumentate poate exista o cercetare atentă publică a administrării actului de justiție (...).

38. Considerentele de mai sus sunt suficiente pentru a permite Curții să conchidă că, dată fiind lipsa argumentelor concrete din hotărârile instanțelor interne, prelungirea repetată a detenției reclamantului a încălcat art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 10 iunie 2008, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Urtāns c. Letoniei*. Cerința existenței unor motive „necesare și suficiente" pentru prelungirea arestării preventive. 28. Curtea reiterează că, în contextul lit. c) de la art. 5 parag. 1, motivarea deciziei prin care se dispune privarea de libertate este un factor relevant pentru a stabili dacă detenția unei persoane este sau nu arbitrară. Curtea a considerat că absența oricăror motive invocate de autoritățile judiciare în deciziile lor de dispunere a privării de libertate pentru o perioadă mare de timp este incompatibilă cu principiul protecției față de arbitrar, prevăzută la art. 5 parag. 1. În schimb, s-a constatat că detenția unui reclamant nu se poate spune că a fost arbitrară în cazul în care instanța națională a prezentat anumite motive care să justifice continuarea detenției preventive, cu excepția cazului în care motivele invocate sunt extrem de laconic prezentate și fără nicio referire la vreo prevedere legală care să fi permis detenția reclamatului (...).

29. (...) În legătură cu art. 5 parag. 3 din Convenție, Curtea a hotărât că un aspect important al controlului judiciar este verificarea periodică a măsurii preventive, în care judecătorul decide dacă menținerea detenției se mai justifică. Acest lucru rezultă în mod necesar din faptul că circumstanțele se pot schimba și, în timp ce motive de detenție pot exista în primele etape ale unei investigații, este posibil ca acestea să nu mai fie necesare într-o etapă ulterioară. Prin urmare, este de datoria autorităților care supraveghează detenția de a supune cazul controlului judiciar la intervale scurte și regulate de timp. Verificarea continuă ar trebui să fie la fel de riguroasă ca și examinarea inițială (...).

30. În timp ce prezenta cauză nu se referă în mod explicit la art. 5 parag. 4 din Convenție, este relevant de menționat că, în conformitate cu jurisprudența cu privire la această dispoziție, instanțele de control al legalității detenției unei persoane ar trebui să examineze nu numai respectarea normelor de procedură de drept intern, ci și caracterul rezonabil al suspiciunii care stă la baza arestării și legitimitatea scopului urmărit prin decizia de arestare și detenția aferentă acesteia (...). Mai mult decât atât, după o anumită perioadă de timp, simpla existență a unei suspiciuni că o persoană a comis o infracțiune nu mai este suficientă pentru a justifica detenția; Curtea trebuie să stabilească atunci dacă alte motive invocate de către autoritățile judiciare continuă să justifice privarea de libertate *(hot. din 28 octombrie 2014, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Castravet c. Republicii Moldova*. Condiții privind arestarea preventivă. Obligația motivării prelungirii. 30. Prezumția este în favoarea eliberării. După cum a fost stabilit în cauza *Neumeister c. Austriei* (27 iunie 1968, § 4), a doua teză a art. 5 parag. 3 nu oferă instanțelor judiciare dreptul de a alege între a aduce învinuitul în fața instanței într-un termen rezonabil sau a-l elibera în cursul procedurii. Până la condamnare, el trebuie prezumat nevinovat și scopul acestei prevederi este, în esență, de a cere eliberarea lui provizorie odată ce detenția sa continuă încetează să mai fie rezonabilă (...).

31. Persistența unei suspiciuni rezonabile că persoana arestată a comis o infracțiune este o condiție *sine qua non* pentru legalitatea detenției continue, dar, după o anumită perioadă de timp, acest lucru nu mai este suficient. În asemenea cazuri, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte temeiuri invocate de autoritățile judiciare continuă să justifice lipsirea de libertate. Atunci când aceste temeiuri sunt „relevante" și „suficiente", Curtea trebuie, de asemenea, să se asigure că autoritățile naționale competente au dat dovadă de „o diligență deosebită" pe parcursul procedurilor (...).

32. O persoană învinuită de săvârșirea unei infracțiuni trebuie să fie întotdeauna eliberată pe parcursul procesului penal, cu excepția cazului când statul poate dovedi că există motive „relevante și suficiente" care să justifice detenția continuă (...).

33. Art. 5 parag. 3 din Convenție nu poate fi interpretat ca autorizând aplicarea necondiționată a detenției preventive, care să dureze nu mai mult de o anumită perioadă. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent cât este de scurtă, trebuie să fie demonstrată în mod convingător de către autorități *(hot. din 13 martie 2007, www.echr.coe.int)*.

10. Cauza *Jiga c. României*. Prelungirea arestării preventive. Neprezentarea motivelor pentru care alte măsuri nu ar fi fost suficiente. 78. Scurta trimitere la gravitatea faptelor săvârșite, la modul în care acuzatul le-a săvârșit, perspectiva unei pedepse severe și valoarea prejudiciului nu pot completa lipsa de motivare a prelungirii arestării, deoarece este de natură să ridice mai multe întrebări decât să ofere răspunsuri în privința rolului acestor elemente în existența invocată a unui pericol pentru ordinea publică în speță (...). În special, Curtea reamintește că a hotărât deja că instanțelor interne le revine sarcina de a motiva în mod concret, pe baza faptelor relevante, motivele pentru care ordinea publică ar fi efectiv amenințată în cazul în care acuzatul ar fi liber (...). În plus, după trimiterea reclamantului în judecată, justificarea arestării nu se referea la situația sa concretă, vizând în mod general cele două persoane anchetate în cadrul procedurii (...).

79. De altfel, Curtea reamintește că art. 5 parag. 3 din Convenție impune instanțelor naționale, atunci când acestea se confruntă cu necesitatea prelungirii unei măsuri de arestare preventivă, să ia în considerare măsurile alternative prevăzute de legislația națională (...). Or, în prezenta cauză, deși sesizate cu o astfel de cerere și deși o astfel de măsură a fost decisă de prima instanță (...), instanțele naționale nu au indicat motivele concrete pentru care măsura alternativă nu putea asigura prezența reclamantului în fața instanței.

80. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autoritățile nu au oferit motive „relevante și suficiente" pentru a justifica necesitatea menținerii reclamantului în arest preventiv *(hot. din 16 martie 2010, www.echr.coe.int)*.

Art. 236. Admiterea propunerii de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, admite propunerea procurorului și dispune prelungirea arestării preventive a inculpatului, prin încheiere motivată.

(2) Prelungirea arestării preventive a inculpatului se poate dispune pentru o durată de cel mult 30 de zile.

(3) Judecătorul de drepturi și libertăți poate acorda în cursul urmăririi penale și alte prelungiri, fiecare neputând depăși 30 de zile. Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător.

(4) Durata totală a arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de 180 de zile.

Reglementarea anterioară: art. 159 alin. (6) și (8)-(13) CPP 1968.

Legislație conexă: art. 23 alin. (5) CR.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

1. Prelungirea arestării preventive. Condiţii. Critici aduse încadrării juridice date faptei de procuror. Relevanţă. În conformitate cu prevederile combinate ale art. 236 alin. (1), art. 202 alin. (1) şi (3) şi art. 223 alin. (2) CPP, rezultă că, după analiza existenţei temeiurilor de fapt, pentru a putea fi prelungită măsura arestării preventive, trebuie să se analizeze dacă: măsura este cea mai potrivită pentru a asigura buna desfăşurare a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau prevenirea săvârşirii altor infracţiuni; măsura este proporţională cu gravitatea acuzaţiei şi este necesară pentru atingerea scopului urmărit prin dispunerea ei; temeiurile de fapt se referă la săvârşirea unor anumite infracţiuni sau a unor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare şi, pe baza evaluării gravităţii faptei, a modului şi a circumstanţelor de comitere a acesteia, a anturajului şi a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale şi a altor împrejurări privitoare la persoana sa, se constată că privarea de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică. În speţă, există o recomandare pe care organele de anchetă penală greu ar pute-o ignora, venită din partea Comisiei de avizare şi control din cadrul Institutului Naţional de Medicină Legală „Mina Minovici", referitoare la efectuarea unei noi expertize, în condiţiile internării inculpatei, ceea ce face ca arestul preventiv să fie cea mai potrivită măsură din acest punct de vedere. Gravitatea acuzaţiilor aduse inculpatei, atât în abstract, cât şi în concret, este una care justifică pe deplin prelungirea măsurii arestării preventive, cel puţin la acest moment procesual. Gravitatea abstractă a faptelor de care este acuzată inculpata este dată de aceea că legiuitorul a înţeles să prevadă pentru comiterea lor numai pedepse cu închisoarea şi într-un cuantum destul de însemnat, iar gravitatea concretă este dată de violenţa extremă exercitată asupra unei femei în vârstă, mult inferioară, din punct vedere fizic, inculpatei. Nu în ultimul rând, în legătură cu acest aspect se poate reţine şi scopul josnic al săvârşirii faptelor, acela de a obţine foloase materiale injuste.

Referitor la aspectele invocate, în sensul că încadrarea juridică dată faptei nu ar fi aceea corespunzătoare, pe lângă faptul că în această procedură nu poate fi cenzurată încadrarea juridică dată faptei de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi reţine că, pentru încadrarea unei fapte de violenţă în tentativă la infracţiunea de omor, nu este determinantă concluzia actului medico-legal în sensul că viaţa victimei nu a fost pusă în primejdie, existând o diferenţă esenţială şi uşor de perceput între înţelesul juridic şi înţelesul medico-legal al sintagmei „punerea în primejdie a vieţii" *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 447 din 7 iulie 2014, nepublicată).*

2. Prelungirea arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale. Depăşirea duratei maxime. Termenul de 180 de zile. Modalitate de calcul. Consecinţe. Încetarea de drept a măsurii preventive. Potrivit art. 236 alin. (4) CPP, „Durata totală a arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu poate depăşi un termen rezonabil şi nu poate fi mai mare de 180 de zile". Având în vedere că în cauză măsura arestării preventive faţă de inculpat s-a luat la data de 3 martie 2014, durata maximă de 180 de zile a arestării preventive în cursul urmăririi penale s-a împlinit la data de 29 august 2014 (ora 24,00), această durată calculându-se potrivit art. 271 CPP: „În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice alte măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe şi

cea la care se sfârșește termenul intră în durata acestuia". Împlinirea duratei maxime de 180 de zile a arestului preventiv a unui inculpat în cursul urmăririi penale atrage incidența următoarelor dispoziții legale: art. 268 alin. (2) CPP: „Când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii"; art. 241 alin. (1) lit. a) CPP: „(1) Măsurile preventive încetează de drept: (...) a) la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare".

Faptul că din eroare s-a dispus prin încheierea din 29 iulie 2014 prelungirea măsurii arestării preventive a inculpatului pe o durată de 30 de zile începând cu data de 3 august 2014 și până la 1 septembrie 2014, inclusiv, depășindu-se astfel perioada maximă de 180 de zile, prevăzută de art. 236 alin. (4) CPP, a arestării preventive din cursul urmăririi penale, nu este în măsură să înlăture aplicarea unor dispoziții legale imperative cu privire la durata maximă a arestării preventive, care au drept consecință constatarea încetării de drept a măsurii arestării preventive.

O interpretare contrară ar determina ca prin dispozițiile eronate ale instanței să nu fie respectate dispoziții legale exprese și imperative cu privire la durata maximă a arestării preventive a unui inculpat în cursul urmăririi penale, având consecințe directe și grave asupra libertății unei persoane, care ar sta în arest preventiv mai mult decât prevăd dispozițiile art. 236 alin. (4) CPP, încălcându-se astfel și dreptul constituțional al unei persoane la libertate individuală ca urmare a nerespectării dispozițiilor art. 23 alin. (5) din Constituția României: „În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile". Sunt incidente și dispozițiile art. 23 alin. (9) din Constituția României: „Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege", una dintre aceste situații fiind cea menționată în mod expres în art. 241 alin. (2) CPP, care prevede că, în cazul constatării încetării de drept a măsurii arestării preventive, se dispune, „în cazul celui reținut sau arestat preventiv, punerea de îndată în libertate, dacă nu este reținut sau arestat în altă cauză".

Prin urmare, la data de 30 august 2014, judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță nu putea să mențină măsura arestării preventive a inculpatului, atât timp cât, în data de 29 august 2014 (ora 24,00), această măsură preventivă a încetat de drept; prin urmare, nu putea fi menținută o măsură preventivă care încetase de drept și deci nu mai exista. În acest sens sunt dispozițiile art. 207 alin. (3) raportat la art. 235 alin. (6) CPP, din care reiese că judecătorul de cameră preliminară trebuie să se pronunțe asupra menținerii măsurii arestării preventive înainte de expirarea măsurii arestării preventive din cursul urmăririi penale, în speță, înainte de împlinirea perioadei de 180 de zile de arest preventiv din cursul urmăririi penale, ceea ce nu s-a întâmplat, atât timp cât cele 180 de zile de arest preventiv s-au împlinit la data de 29 august 2014 (ora 24,00), iar menținerea măsurii arestării preventive a inculpatului de către judecătorul de cameră preliminară s-a dispus la data de 30 septembrie 2014, deci după ce măsura arestării preventive încetase de drept.

Având în vedere că a intervenit încetarea de drept a măsurii arestării preventive a inculpatului, nu se mai impune a se analiza cerințele legale privind menținerea, revocarea sau înlocuirea acesteia *(C.A. Constanța, s. pen., înch. nr. 98/P/CP din 4 septembrie 2014, portal.just.ro)*.

3. Prelungirea arestării preventive după expirarea acesteia. Încetarea de drept a măsurii preventive. Prelungirea măsurii arestării preventive nu poate veni decât în continuarea duratei arestării anterioare. Orice discontinuitate între măsura preventivă în fiinţă şi aceeaşi măsură subsecventă poate implica doar o nouă dispoziţie de luare a măsurii preventive, dacă sunt îndeplinite condiţiile, şi nicidecum o dispoziţie de prelungire a măsurii preventive iniţiale. În cauză, calculul eronat al detenţiei preventive iniţiale, precum şi faptul că acest calcul nu a fost corectat în timp util, încât să nu se ajungă la expirarea faptică a măsurii preventive, nu pot duce decât la concluzia că durata arestării preventive s-a împlinit înainte de prelungirea acesteia, prelungire care este lipsită de eficienţă juridică, de vreme ce nu au intervenit motive noi care să justifice o dispoziţie de rearestare preventivă a inculpatului. Este adevărat că voinţa motivată a judecătorului a fost de prelungire a măsurii arestării preventive, însă între dispoziţia de prelungire a detenţiei – exprimată şi motivată în încheierea contestată în mod defectuos cu privire la durata avută în calcul, aşa încât două zile au rămas neacoperite de un titlu judiciar valabil de detenţie – şi principiul libertăţii persoanei primează principiul amintit. Altfel spus, o eroare de calcul este covârşitoare atunci când această eroare se repercutează asupra libertăţii individului şi, dacă nu a fost corectată la timpul ei, remediul este încetarea de drept a măsurii arestării preventive *(C.A. Târgu Mureş, s. pen., înch. nr. 19/CU/DL din 17 aprilie 2015, portal.just.ro)*.

Art. 237. Respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru prelungirea arestării preventive a inculpatului, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului la expirarea duratei acesteia, dacă nu este arestat în altă cauză.

(2) Dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune înlocuirea arestării preventive cu una dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d).

Art. 238. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară şi în cursul judecăţii. (1)[1] Arestarea preventivă a inculpatului poate fi dispusă în procedura de cameră preliminară şi în cursul judecăţii, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza, din oficiu ori la propunerea motivată a procurorului, pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, pentru aceleaşi temeiuri şi în aceleaşi condiţii ca şi arestarea preventivă dispusă de către judecătorul de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale. Dispoziţiile art. 225-232 se aplică în mod corespunzător.

(2)[2] În cursul judecăţii, măsura prevăzută la alin. (1) se poate dispune de către instanţa de judecată în compunerea prevăzută de lege. În acest caz, mandatul de arestare preventivă este emis de către preşedintele completului.

(3) Faţă de inculpatul care a mai fost anterior arestat preventiv în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii,

[1] Alin. (1) al art. 238 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 54 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (2) al art. 238 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 158 din Legea nr. 255/2013.

se poate dispune din nou această măsură numai dacă au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate.

Reglementarea anterioară: art. 147 și art. 160[a] CPP 1968.

ADNOTĂRI

La fel ca și în cazul măsurii arestului la domiciliu (a se vedea *supra*, adnotările de la art. 222), sub aspectul **stabilirii duratei măsurii arestării preventive dispuse în camera preliminară sau în cursul judecății** se conturează două opinii: într-o opinie, în camera preliminară sau în cursul judecății, măsura arestării preventive (inclusiv ca urmare a înlocuirii altei măsuri preventive) se dispune **fără a se preciza vreo durată**, legalitatea și temeinicia acesteia urmând a fi verificate până la împlinirea termenului de 30 de zile sau de 60 de zile prevăzut la art. 207 alin. (6) și, respectiv, art. 208 alin. (4) CPP.

Într-o altă opinie, la care ne raliem, în cazul dispunerii măsurii arestării preventive (inclusiv ca urmare a înlocuirii altei măsuri preventive), în camera preliminară sau în cursul judecății, **trebuie precizată durata măsurii** (de maxim 30 de zile).

Potrivit art. 238 alin. (1) CPP, „**Arestarea preventivă** a inculpatului poate fi dispusă în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății, (...), pentru o perioadă de cel mult 30 de zile (...)" (*s.n.*).

Astfel fiind, măsura arestării preventive se dispune în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, potrivit dispozițiilor menționate anterior, iar verificarea legalității și temeiniciei trebuie să aibă loc înainte de expirarea duratei pe care a fost luată inițial (de cel mult 30 de zile). În caz de menținere a măsurii preventive, intervalul de 30 de zile și, respectiv, de 60 de zile la care trebuie verificate legalitatea și temeinicia acesteia (în funcție de faza procesuală) se calculează de la data pronunțării încheierii prin care a fost menținută măsura, și nu de la data expirării duratei inițiale pentru care a fost luată, pentru simplul motiv că la data încheierii menționate a avut loc ultima verificare.

Art. 239. Durata maximă a arestării preventive a inculpatului în cursul judecății în primă instanță. (1) În cursul judecății în primă instanță, durata totală a arestării preventive a inculpatului nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată. În toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanță nu poate depăși 5 ani.

(2)[1] Termenele prevăzute la alin. (1) curg de la data sesizării instanței de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, și, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când față de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății sau în lipsă.

(3) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (1), instanța de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condițiile legii.

[1] Alin. (2) al art. 239 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 159 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Considerăm că, în ceea ce privește interpretarea sintagmei „jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată", trebuie avute în vedere dispozițiile art. 187 CP, potrivit cărora „Prin *pedeapsă prevăzută de lege* se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei".

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Judecata în primă instanță. Măsuri cu privire la starea de libertate. Încetarea de drept a arestării preventive. Încetarea de drept a arestării preventive se raportează la pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea dedusă judecății, iar nu la pedeapsa pronunțată de prima instanță prin hotărârea de condamnare *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3489 din 6 octombrie 2010, www.scj.ro).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 240. Tratamentul medical sub pază permanentă. (1)[1] În cazul în care, pe baza actelor medicale, se constată că cel arestat preventiv suferă de o boală care nu poate fi tratată în rețeaua medicală a Administrației Naționale a Penitenciarelor, administrația locului de deținere dispune efectuarea tratamentului sub pază permanentă în rețeaua medicală a Ministerului Sănătății. Motivele care au determinat luarea acestei măsuri sunt comunicate de îndată procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară, în cursul acestei proceduri, sau instanței de judecată, în cursul judecății.

(2) Timpul în care inculpatul este internat sub pază permanentă, conform alin. (1), intră în durata arestării preventive.

Reglementarea anterioară: art. 139[1] CPP 1968.

Secțiunea a 7-a. Încetarea de drept, revocarea și înlocuirea măsurilor preventive

Art. 241. Încetarea de drept a măsurilor preventive. (1) Măsurile preventive încetează de drept:

a)[2] la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății în primă instanță, la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege;

b) în cazurile în care procurorul dispune o soluție de netrimitere în judecată ori instanța de judecată pronunță o hotărâre de achitare, de încetare a procesului

[1] Alin. (1) al art. 240 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 160 din Legea nr. 255/2013.
[2] Lit. a) și b) de la alin. (1) al art. 241 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 55 din O.U.G. nr. 18/2016.

penal, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei ori o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii, chiar nedefinitivă;

c) la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului;

d)[1] în alte cazuri anume prevăzute de lege;

e)-g)[2] *abrogate.*

(1¹)[3] Arestarea preventivă şi arestul la domiciliu încetează de drept şi în următoarele situații:

a) la pronunțarea în primă instanță a unei hotărâri de condamnare cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau la o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu şi arestării preventive ori, după caz, a unei hotărâri prin care s-a aplicat o măsură educativă neprivativă de libertate;

b) în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare.

(2) Organul judiciar care a dispus această măsură sau, după caz, procurorul, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată în fața căreia se află cauza constată, prin ordonanță sau încheiere, din oficiu, la cerere sau la sesizarea administrației locului de deținere, încetarea de drept a măsurii preventive, dispunând, în cazul celui reținut sau arestat preventiv, punerea de îndată în libertate, dacă nu este reținut ori arestat în altă cauză.

(3) Judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată se pronunță, prin încheiere motivată, asupra încetării de drept a măsurii preventive chiar şi în lipsa inculpatului. Asistența juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii.

(4) Persoanei față de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituțiilor cu atribuții în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanța sau încheierea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Reglementarea anterioară: art. 140 CPP 1968.

Legislație conexă: ► art. 23 alin. (9) CR; ► art. 5 parag. 3 CEDO.

ADNOTĂRI

Modificările aduse recent textului prin O.U.G. nr. 18/2016 aduc clarificări necesare, pe de o parte, pentru a se evita posibile interpretări în sensul că încetarea de drept a măsurilor preventive ar fi avut loc numai în cazul situațiilor prevăzute la alin. (1¹), când, în fapt, ea intervine şi în situațiile prevăzute la alin. (1), iar, pe de altă parte, pentru a se clarifica situațiile în care toate sau numai unele măsuri preventive încetează de drept.

Cum măsurile preventive încetează de drept şi la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului la o pedeapsă cu executarea în regim de

[1] Lit. d) de la alin. (1) al art. 241 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 161 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. e)-g) de la alin. (1) al art. 241 au fost abrogate prin art. 102 pct. 162 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1¹) al art. 241 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 56 din O.U.G. nr. 18/2016.

detenţie, întrucât, pe lângă faptul că nu mai subzistă caracterul lor „preventiv", odată finalizat procesul penal, în ziua rămânerii definitive a hotărârii se emit mandatul de executare a pedepsei închisorii şi ordinul de interzicere a părăsirii ţării (în cazul în care cel condamnat se află în stare de libertate), în condiţiile art. 555 CPP. Prin urmare, din durata pedepsei pronunţate se deduce – în condiţiile art. 72 CP, art. 399 alin. (9), art. 404 alin. (4) lit. a) şi art. 422 CPP – durata măsurilor preventive privative de libertate până cel mult la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare (de exemplu, data deciziei instanţei de apel).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Măsura arestului la domiciliu dispusă în procedura de cameră preliminară şi de judecată în primă instanţă. Necesitatea reglementării termenelor şi a duratei maxime. 29. Dispoziţiile art. 241 alin. (1^1) CPP (...) reglementează două cazuri de încetare de drept aplicabile exclusiv măsurii arestului la domiciliu şi arestării preventive, respectiv, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecăţii în primă instanţă, la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege; în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare. Totodată, Curtea observă că art. 241 alin. (1) lit. a) CPP reglementează, ca o primă modalitate de încetare de drept a măsurilor preventive, expirarea termenelor prevăzute de lege. Astfel, din interpretarea sistematică a normelor procesual penale precitate reiese necesitatea reglementării în cuprinsul legii procesual penale a termenelor şi a duratei maxime pentru care poate fi dispusă măsura arestului la domiciliu, în procedura de cameră preliminară şi de judecată în primă instanţă, având în vedere şi faptul că, în ceea ce priveşte măsurile preventive pentru care legea prevede o durată maximă, împlinirea acesteia are ca efect încetarea de drept a măsurii, punerea în libertate a inculpatului şi ridicarea celorlalte restricţii impuse, o astfel de reglementare având caracter de ocrotire şi de garanţie împotriva unei prelungiri ilegale a măsurii preventive dispuse *(dec. nr. 361 din 7 mai 2015, M. Of. nr. 419 din 12 iunie 2015).*

II. Instanţe judecătoreşti

2. Judecata în apel. Măsuri cu privire la starea de libertate. Încetarea de drept a arestării preventive. Potrivit dispoziţiilor art. 350 alin. (6) CPP [*din 1968 – n.a.*], inculpatul condamnat de prima instanţă şi aflat în stare de deţinere este liberat de îndată ce durata reţinerii şi a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunţate, deşi hotărârea nu este definitivă. În sensul acestor dispoziţii, în cazul în care prima instanţă a dispus prin hotărârea de condamnare şi revocarea suspendării condiţionate a executării unei pedepse anterioare, prin „pedeapsă pronunţată" se înţelege pedeapsa aplicată pentru infracţiunea sau infracţiunile deduse judecăţii, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării suspendării condiţionate *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3489 din 6 octombrie 2010, www.scj.ro).*
✍ Decizia îşi păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a dispoziţiilor şi instituţiilor corespondente din noul Cod de procedură penală şi noul Cod penal.

3. A se vedea jurisprudenţa redată *supra*, la nr. 2 şi 3 de la art. 236, la art. 239, precum şi *infra*, la art. 399.

Art. 242. Revocarea măsurilor preventive şi înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă. (1) Măsura preventivă se revocă, din oficiu sau la cerere, în cazul în care au încetat temeiurile care au determinat-o ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii, dispunându-se, în cazul reţinerii şi arestării preventive, punerea în libertate a suspectului ori a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(2) Măsura preventivă se înlocuieşte, din oficiu sau la cerere, cu o măsură preventivă mai uşoară, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai uşoară este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1).

(3) Măsura preventivă se înlocuieşte, din oficiu sau la cerere, cu o măsură preventivă mai grea, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1).

(4) În cazul în care măsura preventivă a fost luată în cursul urmăririi penale de către procuror sau de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, organul de cercetare penală are obligaţia să îl informeze de îndată, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul dispune aceasta sau, după caz, sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze şi din oficiu judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta.

(4^1)[1] În cursul urmăririi penale, revocarea măsurilor preventive ale controlului judiciar şi controlului judiciar pe cauţiune, precum şi înlocuirea acestor măsuri între ele se dispun de procuror, chiar dacă măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi şi libertăţi. La înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura controlului judiciar pe cauţiune, dispoziţiile art. 216 alin. (1) şi (3) şi art. 217 se aplică în mod corespunzător.

(4^2) Împotriva ordonanţei procurorului, dispuse potrivit alin. (4^1), se poate formula plângere, în condiţiile art. 213.

(5)[2] Cererea de revocare sau înlocuire a măsurii preventive formulată de inculpat se adresează, în scris, procurorului, judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată, după caz.

(6) În cursul urmăririi penale, procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător.

(7)[3] În vederea soluţionării cererii, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată fixează data de soluţionare a acesteia şi dispune citarea inculpatului.

[1] Alin. (4^1) şi (4^2) ale art. 242 au fost introduse prin art. II pct. 57 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (5) al art. 242 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 58 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (7) şi (8) ale art. 242 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 164 din Legea nr. 255/2013.

(8) Când inculpatul este prezent, soluționarea cererii se face numai după ascultarea acestuia asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu. Cererea se soluționează şi în lipsa inculpatului, atunci când acesta nu se prezintă, deşi a fost legal citat sau când, din cauza stării de sănătate, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, nu poate fi adus, dar numai în prezența avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii.

(9) Participarea procurorului este obligatorie.

(10) Dacă cererea are ca obiect înlocuirea măsurii arestării preventive sau a măsurii arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauțiune, dacă găseşte cererea întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere, dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauțiunii, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei.

(11) Dacă se depune cauțiunea în termenul fixat, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauțiune, stabileşte obligațiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(12) Dacă nu se depune cauțiunea în termenul fixat, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat.

(13) Termenul prevăzut la alin. (10) curge de la data rămânerii definitive a încheierii prin care se stabileşte valoarea cauțiunii.

Reglementarea anterioară: art. 139 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. A se vedea *supra*, adnotările de la art. 215[1] CPP.

2. Încheierea prin care se dispune înlocuirea măsurilor preventive este executorie la momentul rămânerii definitive, fiind supusă contestației, în condițiile art. 204-206 CPP. Prin urmare, potrivit unei opinii, în cazul înlocuirii măsurii controlului judiciar cu o măsură preventivă mai grea, în sensul dispunerii arestului la domiciliu ori arestării preventive, mandatul s-ar pune în executare după rămânerea definitivă a încheierii. Într-o a doua opinie, la care ne raliem, s-a apreciat că înlocuirea altei măsuri preventive cu măsura arestării preventive se dispune pentru aceleaşi rațiuni sau chiar rațiuni mai grave decât cele pentru care se dispune arestarea preventivă, astfel că este necesar ca mandatul de arestare preventivă să fie emis înainte de rămânerea definitivă a hotărârii; aceasta, cu atât mai mult cu cât, potrivit art. 230 alin. (1) CPP, mandatul de arestare preventivă se emite de îndată, în acest sens fiind şi soluții de practică judiciară la nivelul Curții de Apel București *(a se vedea şi C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 23 iulie 2014, nepublicată).*

3. Modificările aduse recent textului prin O.U.G. nr. 18/2016 clarifică o situație semnalată în practică, și anume cine poate dispune revocarea controlului judiciar și a controlului judiciar pe cauțiune sau înlocuirea acestor măsuri între ele când nu au fost dispuse de procuror, ci de judecătorul de drepturi și libertăți.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Control judiciar pe cauțiune. Condiții. Constituționalitate. 19. Reglementarea din Codul de procedură penală din 1968 referitoare la liberarea provizorie pe cauțiune condiționa admiterea în principiu a cererii de depunerea dovezii de consemnare a cauțiunii, după care se proceda la soluționarea fondului cererii, prin analiza temeiniciei acesteia, cu consecința restituirii cauțiunii în situația în care cererea era apreciată ca fiind neîntemeiată. Potrivit noului Cod de procedură penală, la înlocuirea măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauțiune se analizează mai întâi temeinicia cererii de înlocuire și, dacă aceasta este întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată admite în principiu cererea și stabilește, totodată, cauțiunea și termenul pentru depunerea ei, urmând să admită propriu-zis cererea numai dacă se depune cauțiunea în termenul fixat, iar, în caz contrar, să respingă ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat. O atare reglementare sporește eficiența procedurii și respectă, totodată, condițiile generale referitoare la luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune prevăzute de art. 216 CPP, care în alin. (2) stabilește că această măsură poate fi dispusă față de inculpat în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății numai dacă sunt întrunite cerințele prevăzute la alin. (1), printre care și cea referitoare la depunerea cauțiunii.

20. Prin urmare, dispozițiile art. 242 alin. (11) CPP nu aduc atingere unicității, imparțialității și egalității justiției, independenței judecătorilor și dreptului la un proces echitabil, în condițiile în care judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată verifică, potrivit art. 242 alin. (10) CPP, temeinicia cererii de înlocuire a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauțiune, prilej cu care evaluează împrejurările concrete ale cauzei și conduita procesuală a inculpatului, ca garanție a respectării principiilor fundamentale invocate *(dec. nr. 582 din 21 octombrie 2014, M. Of. nr. 898 din 10 decembrie 2014)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă. Condiții. Din examinarea art. 242 alin. (2) CPP rezultă că, pentru a se dispune înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă mai ușoară, trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea măsurii preventive în executarea căreia se află inculpatul; b) în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpaților, se apreciază că măsura preventivă mai ușoară este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) CPP.

Așa cum s-a arătat, o condiție care trebuie îndeplinită pentru a se admite o cerere de înlocuire a unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă mai ușoară este aceea ca, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpaților, să se aprecieze că măsura preventivă mai ușoară este suficientă pentru realizarea scopului

prevăzut la art. 202 alin. (1). Analizând şi această condiţie, se observă că legiuitorul a prevăzut a fi întrunite două aspecte cumulativ, respectiv: a) să se impună înlocuirea cu o măsură preventivă mai uşoară în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei; şi b) conduita procesuală a inculpatului să se fi schimbat.

În condiţiile în care instanţa a examinat, în conformitate cu dispoziţiile procedurale, periodic legalitatea şi temeinicia arestului preventiv şi a apreciat că subzistă temeiurile arestării preventive şi nu se impune înlocuirea acestei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă mai uşoară şi chiar a examinat [recent] o altă cerere formulată de inculpat de înlocuire a măsurii arestului preventiv, pentru a se admite o cerere ulterioară de înlocuire, trebuie ca cele două condiţii, respectiv evaluarea împrejurărilor concrete ale cauzei şi conduita procesuală a inculpatului, să se fi schimbat, să fi survenit după ultima încheiere prin care s-a menţinut starea de arest a inculpatului. Acest raţionament se impune cu atât mai mult atunci când în cauză, pe lângă faptul că instanţa a menţinut starea de arest a inculpaţilor, a şi fost respinsă o altă cerere de înlocuire a măsurii arestului preventiv, cerere formulată în general pe aceleaşi motive, cu măsurile preventive ale arestului la domiciliu sau cea a controlului judiciar. Or, din examinarea lucrărilor dosarului, curtea constată că, din momentele în care s-a menţinut starea de arest preventiv a inculpatului şi chiar a fost respinsă o altă cerere de înlocuire a măsurii arestului preventiv cu măsura arestului la domiciliu sau cea a controlului judiciar, nu a apărut nicio împrejurare nouă care să ducă la concluzia că s-ar justifica admiterea unei asemenea cereri şi nici conduita procesuală a inculpatului nu s-a schimbat (...).

Aplicând aceste principii la speţa de faţă, durata arestării preventive a contestatorului-inculpat nu poate fi apreciată că a depăşit un termen rezonabil, aşa cum este prevăzut de art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a drepturilor omului, organele judiciare luând toate măsurile procedurale pentru soluţionare cu celeritate a cauzei, astfel că măsura menţinerii măsurii arestului preventiv este conformă şi cu aceste dispoziţii şi cu prevederile art. 6 din Convenţie privind dreptul la un proces echitabil *(C.A. Bacău, s. pen., dec. nr. 111/C din 21 iulie 2014, nepublicată)*.

3. Încheiere asupra măsurilor preventive. Posibilitatea înlocuirii arestului la domiciliu cu o altă măsură preventivă, în cazul respingerii propunerii de prelungire a arestului la domiciliu. Art. 222 CPP („Durata arestului la domiciliu"), unde este reglementată şi procedura prelungirii arestului la domiciliu, nu prevede expres posibilitatea judecătorului care respinge propunerea de prelungire a arestului la domiciliu de a o înlocui cu o altă măsură preventivă, aşa cum se prevede la art. 237 alin. (2) CPP în materia arestării preventive. Nu poate fi vorba însă de o interdicţie impusă de legiuitor în acest sens, ci de o omisiune a acestuia, dat fiind că, potrivit art. 219 alin. (9) CPP, este permisă luarea măsurii preventive a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune în ipoteza respingerii propunerii de luare a măsurii preventive a arestului la domiciliu faţă de inculpat (expresia folosită – „arestare preventivă" – fiind o vădită eroare, dat fiind că articolul menţionat şi secţiunea în care se găseşte vizează „Arestul la domiciliu"). Or, *ubi eadem est ratio, idem solutio esse debet* („unde se aplică acelaşi raţionament, se impune aceeaşi soluţie"). În plus, ar fi absurd ca legea să permită luarea unei măsuri preventive mai blânde în cazul respingerii propunerii de prelungire a arestării preventive, şi nu şi în cel al respingerii propunerii de prelungire a arestului la domiciliu, câtă vreme este aplicabil acelaşi principiu: *qui potest plus potest minus*

(„cine poate mai mult poate și mai puțin") *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 769/C/DL din 15 octombrie 2014, nepublicată).*

4. Înlocuirea controlului judiciar cu arestarea preventivă. Obligativitatea menționării duratei măsurii arestării preventive în dispozitivul încheierii. Judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță nu a menționat în dispozitivul încheierii atacate durata măsurii arestării preventive, deși dispozițiile art. 226 alin. (2) CPP prevăd că arestarea preventivă a inculpatului, în cursul urmăririi penale, poate fi dispusă pentru cel mult 30 de zile *(Trib. Teleorman, s. pen., înch. nr. 55 din 15 aprilie 2015, portal.just.ro).* ✍ Cu privire la necesitatea stabilirii duratei măsurii preventive care o înlocuiește pe alta, a se vedea și *supra*, adnotările de la art. 215[1], art. 222 și art. 238 CPP.

5. Înlocuirea arestării preventive. Egalitatea de tratament juridic. Inaplicabilitate. Împrejurarea că unii inculpați au fost lăsați în libertate nu constituie un criteriu în raport de care un alt inculpat să fie pus în libertate, întrucât se au în vedere participația fiecăruia, gravitatea faptelor comise, numărul acestora. Egalitatea de tratament juridic se aplică inculpaților aflați în aceeași situație juridică, și nicidecum celor acuzați în aceeași cauză *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 77/C din 13 iunie 2014, nepublicată).*

6. Control judiciar. Revocare. Condiții ► **a)** Criticile inculpaților privind menținerea măsurii preventive a controlului judiciar luate față de aceștia se referă la depășirea duratei rezonabile a măsurii și la împiedicarea desfășurării activităților în bune condiții. Având în vedere complexitatea cauzei determinată de numărul mare de inculpați, de modalitatea de desfășurare a presupusei activități infracționale, de atitudinea procesuală a inculpaților, celeritatea cu care s-a desfășurat procesul penal până în prezent, precum și limita maximă permisă a duratei controlului judiciar (de 5 ani), măsura preventivă a controlului judiciar nu a depășit durata rezonabilă care să impună revocarea ei. Nici criticile inculpaților referitoare la împrejurarea că menținerea acestei măsuri îi împiedică să își desfășoare normal activitățile din cadrul locului de muncă nu sunt întemeiate, deoarece ei pot să aducă la cunoștința organului de supraveghere acest aspect, astfel ca la stabilirea zilelor de prezentare să se aibă în vedere programul de muncă. Analizând circumstanțele cauzei și gravitatea faptelor de care sunt acuzați inculpații (infracțiuni de corupție și asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni) și faza procesuală în care se află cauza, măsura preventivă a controlului judiciar luată față de inculpați este proporțională cu interesul legitim urmărit și necesară în vederea realizării scopurilor prevăzute de art. 202 alin. (1) CPP, această măsură preventivă fiind cea mai puțin intruzivă și restrictivă de drepturi, libertatea de mișcare și de acțiune a inculpaților fiind afectată într-o mică măsură *(C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 30 din 11 martie 2015, nepublicată).* ► **b)** Faptul că, în contextul controlului judiciar instituit, activitatea inculpatei este îngreunată nu poate justifica revocarea măsurii preventive, care presupune, în mod inevitabil, limitări menite a asigura caracterul eficient și proporțional al măsurii. Ținând seama de circumstanțele cauzei și de gravitatea faptelor de corupție de care este acuzată inculpata în cauză, măsura preventivă a controlului judiciar este proporțională și necesară pentru realizarea scopului prevăzut de art. 202 alin. (1) CPP *(C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 4 din 23 ianuarie 2015, nepublicată).* ► **c)** Nu se încalcă sub nicio formă dreptul la muncă al inculpatului prin aceea că, pentru moment, pe parcursul cercetării judecătorești, acesta nu poate presta activitate lucrătoare în afara granițelor României, mai ales având în vedere condițiile în care această persoană a fost identificată și adusă în fața organelor judiciare române, chiar când se afla la un punct de control al

frontierei. În plus, inculpatul nu a precizat în ce mod se va prezenta la toate termenele de judecată şi unde urmează a fi citat în concret în străinătate, aspecte care oricum generează ideea unei proaste gestionări a procesului penal şi a administrării justiţiei, în condiţiile în care s-ar renunţa şi la măsura preventivă a controlului judiciar *(C.A. Ploieşti, s. pen., dec. nr. 461 din 13 octombrie 2014, nepublicată)*.

7. Control judiciar. Revocare. Motive. Nu există, în cauză, niciun element care să conducă măcar la suspiciunea că inculpaţii ar putea avea o conduită prin care să încerce influenţarea cercetărilor penale care se efectuează ori că ar încerca să se sustragă derulării procedurilor la care sunt supuşi. Probele administrate nu au evidenţiat faptul că vreunul dintre inculpaţi ar fi încercat să influenţeze declaraţiile vreunui coinculpat ori martor. Este real că nu poate fi cunoscută cu certitudine conduita ulterioară a unui acuzat şi, de aceea, uneori este necesar ca prin măsurile preventive să se anticipeze şi să se împiedece o acţiune neconformă a sa, însă existenţa acestui risc trebuie totuşi apreciată în raport de elementele concrete ale cauzei. În speţă, conduita inculpaţilor a fost monitorizată o perioadă îndelungată de timp prin interceptarea convorbirilor telefonice. Din aceste interceptări nu rezultă că inculpaţii ar fi încercat să impieteze în vreun fel buna desfăşurare a cercetărilor penale. De asemenea, inculpaţii s-au prezentat de câte ori au fost solicitaţi în faţa organelor de cercetare penală şi nu există un risc real ca aceştia să se sustragă urmăririi penale. Toţi inculpaţii au vârste înaintate, au legături familiale şi sociale stabile, astfel că nu se poate susţine cu temei că, în lipsa unor măsuri preventive care să le restrângă dreptul de circulaţie, ar dispărea, pentru a se sustrage urmăririi penale. Conduita anterioară a inculpaţilor, pregătirea profesională şi nivelul lor de educaţie întemeiază aprecierea curţii că inculpaţii pot să înţeleagă şi să evalueze corect necesitatea respectării cerinţelor legate de buna desfăşurare a procedurilor penale, fără ca faţă de ei să se ia o măsură preventivă. Faptul că inculpaţii nu au recunoscut săvârşirea infracţiunilor care li se impută nu poate constitui un unic argument pentru luarea unei măsuri preventive, chiar şi dintre cele mai puţin restrictive *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 327 din 27 mai 2014, nepublicată)*.

8. Control judiciar. Menţinere. Program strict de supraveghere. Relevanţă. Durata de 1 an a controlului judiciar, în raport de gravitatea acuzaţiilor, de derularea în concret a procedurii judiciare în faţa primei instanţe, implicând un vast probatoriu, administrat aproape în totalitate până în prezent, este una rezonabilă, sub limita maximă impusă de art. 215[1] alin. (8) CPP. Durata măsurii preventive sub puterea căreia s-a aflat anterior inculpatul este un aspect distinct, cele două măsuri având temeiuri diferite. Menţinerea măsurii controlului judiciar faţă de inculpat este în continuare proporţională şi are un caracter necesar, chiar la ultimul termen în faţa primei instanţe inculpatul dând declaraţie şi relevând aspecte noi, ce vor fi verificate de instanţa de judecată. Măsura preventivă a controlului judiciar presupune în mod necesar limitarea justificată a unor drepturi fundamentale, printre care şi dreptul la liberă circulaţie. Principalul motiv de nemulţumire al inculpatului este programul strict impus de organul de supraveghere a măsurii controlului judiciar, organ de poliţie în a cărui rază locuieşte; programul de supraveghere în sine nu poate constitui însă un temei de revocare a măsurii controlului judiciar *(C.A. Iaşi, s. pen., dec. nr. 28 din 11 martie 2015, nepublicată)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Răducu c. României*. Executarea hotărârii de punere în libertate. Obligațiile autorităților. 70. Curtea reamintește că lista excepțiilor dreptului la libertate ce figurează la art. 5 parag. 1 are un caracter exhaustiv și că numai o interpretare strictă se potrivește cu scopul acestei dispoziții: să se asigure că nimeni nu este privat în mod arbitrar de libertate (...). Prin urmare, îi revine sarcina de a examina cu o atenție deosebită capetele de cerere referitoare la întârzierile în executarea unei hotărâri de punere în libertate (...). În afară de aceasta, Curtea reafirmă că, dacă o anumită întârziere în executarea unei hotărâri de punere în libertate este adesea inevitabilă, aceasta trebuie să fie redusă la minimum (...).

71. Curtea observă că, prin hotărârea rămasă definitivă a Curții de Apel București din 19 octombrie, s-a dispus punerea imediată în libertate a reclamantului. Cu toate că părțile nu indică ora la care reclamantul a fost pus în libertate în mod efectiv, la 20 octombrie 2000, Curtea observă că, în speță, întârzierea în eliberarea reclamantului s-a datorat necesității îndeplinirii formalităților administrative referitoare la punerea în libertate a acestuia.

72. Într-adevăr, menținerea persoanei respective în arest a fost cauzată de trimiterea eronată a ordinului de punere în libertate la Penitenciarul Rahova, în timp ce reclamantul se afla în Spitalul Penitenciar Jilava. Este necesar să se constate că Guvernul nu prezintă nicio justificare pentru eroarea referitoare la trimiterea ordinului de punere în libertate. Potrivit Curții, este sarcina autorităților să arate o atenție deosebită în vederea identificării locului corect de detenție a persoanei în cauză și, astfel, a reducerii la minimum a timpului necesar punerii în libertate a acesteia. Curtea constată că, în urma acestei erori, care nu a fost rectificată de către autorități decât douăsprezece ore mai târziu, reclamantul a fost obligat să mai petreacă o noapte în închisoare (...).

73. Având în vedere considerațiile precedente, Curtea estimează că durata detenției reclamantului de la 19 la 20 octombrie 2000 nu corespunde termenului minim inevitabil în executarea unei hotărâri definitive prin care se dispunea eliberarea sa. Prin urmare, detenția în cauză nu se poate întemeia pe unul dintre paragrafele art. 5 din Convenție. Rezultă că a fost încălcat art. 5 parag. 1 din Convenție *(hot. din 21 aprilie 2009, www.echr.coe.int)*.

Secțiunea a 8-a. Dispoziții speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor

Art. 243. Condiții speciale de aplicare față de minori a măsurilor preventive. (1) Față de suspectul și inculpatul minor se pot dispune măsuri preventive potrivit dispozițiilor prevăzute în secțiunile 1-7 din prezentul capitol, cu derogările și completările prevăzute în prezentul articol.

(2)[1] Reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse față de un minor, în mod excepțional, numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii.

[1] Alin. (2) al art. 243 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 59 din O.U.G. nr. 18/2016.

(3) La stabilirea duratei pentru care se ia măsura arestării preventive se are în vedere vârsta inculpatului de la data când se dispune asupra luării, prelungirii sau menținerii acestei măsuri.

(4)[1] Când s-a dispus reținerea sau arestarea preventivă a unui minor, încunoștințarea prevăzută la art. 210 și 228 se face, în mod obligatoriu, și către reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, către persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

Reglementarea anterioară: art. 160[e], art. 160[f], art. 160[g] și art. 160[h] CPP 1968.

Legislație conexă: A se vedea și Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (J.O. L 132 din 21 mai 2016).

ADNOTĂRI

Prin modificarea adusă alin. (2) al art. 243 prin O.U.G. nr. 18/2016, prin care s-a renunțat la termenul de „inculpat", s-a pus capăt controversei cu privire la posibilitatea reținerii suspectului minor. Astfel, măsura reținerii poate fi dispusă și cu privire la **suspectul** minor, în condițiile art. 243 CPP.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Güveç c. Turciei*. Arestarea preventivă a minorilor. Caracter excepțional. 108. Curtea observă că Guvernul, dincolo de argumentul că detenția reclamantului a fost justificată de gravitatea infracțiunii de care a fost acuzat, nu susține că metodele alternative ar fi fost luate în considerare în primul rând și că detenția sa ar fi fost dispusă doar ca o măsură de ultimă instanță, în conformitate cu obligațiile care le revin în temeiul dreptului intern, cât și în temeiul convențiilor internaționale (...). Nu există, de altfel, nici documente în dosar care să sugereze că instanța de judecată, care a dispus prelungirea detenției reclamantului în mai multe rânduri, în orice moment ar fi fost preocupată de durata privării de libertate a acestuia. Într-adevăr, lipsa unei astfel de preocupări din partea autorităților naționale din Turcia în ceea ce privește detenția minorilor apare evidentă în rapoartele organizațiilor internaționale (...).

109. În cel puțin trei hotărâri privind Turcia, Curtea și-a exprimat îndoielile sale cu privire la practica de dispunere a arestării preventive față de minori (...) și a constatat încălcarea art. 5 parag. 3 din Convenție pentru perioade mult mai scurte decât cea petrecută de reclamant în cazul de față. De exemplu, în cauza *Selçuk*, reclamantul a petrecut 4 luni în arest preventiv când avea 16 ani și, în cauza *Nart*, reclamantul a petrecut 48 de zile în detenție când avea 17 ani. În speță, reclamantul a fost deținut de la vârsta de 15 ani și a fost ținut în arest preventiv pentru o perioadă mai mare de 4 ani și jumătate.

110. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că durata detenției preventive a reclamantului a fost excesivă și cu încălcarea art. 5 parag. 3 din Convenție *(hot. din 20 ianuarie 2009, www.echr.coe.int)*.

[1] Alin. (4) al art. 243 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 165 din Legea nr. 255/2013.

2. Cauza *Blokhin c. Rusiei* (Marea Cameră). Cauzele privării de libertate a minorilor. 152. În hotărârea sa, Camera a constatat că plasarea reclamantului în centrul de detenție temporară a constituit o privare de libertate, deoarece centrul avea regim închis și era păzit, deținuții erau percheziționați în mod curent la intrare, toate bunurile personale erau confiscate și deținuților li se aplica un regim disciplinar.

153. Camera a considerat în continuare că detenția nu ar fi fost destinată supravegherii educaționale în sensul art. 5 parag. 1 lit. d), întrucât, în conformitate cu dreptul intern, centrele de detenție temporară au fost concepute pentru reținerea provizorie a minorilor cât timp li se căuta o cazare mai adecvată, prin întoarcerea la familie sau plasarea într-o instituție de învățământ. Mai mult decât atât, Curtea a subliniat că dreptul intern nu prevede niciun fel de activități educaționale în centre. Astfel, Camera a ajuns la concluzia că centrele de detenție temporară nu au fost concepute pentru a oferi o supraveghere educațională și că detenția reclamantului în centru nu a fost „în scopul" supravegherii educaționale, deoarece el a fost dus acolo pentru „corecție comportamentală" și prevenirea actelor delincvente ulterioare.

154. Camera a constatat apoi că detenția reclamantului nu a putut fi „în mod rezonabil considerată necesară pentru a preveni comiterea unei infracțiuni", în sensul art. 5 parag. 1 lit. c), din moment ce nici autoritățile naționale și nici Guvernul nu au menționat ce acte specifice delincvente concrete reclamantul ar fi fost împiedicat să comită. În plus, conform art. 5 parag. 1 lit. c), este necesar ca detenția pentru a împiedica o persoană să comită o infracțiune să fie „efectuată în scopul aducerii sale în fața autorității judiciare competente", ceea ce nu a fost cazul pentru reclamant, care a fost plasat în centrul de detenție provizorie prin ordin al unei instanțe, la sfârșitul procedurii împotriva lui.

155. Camera a considerat în continuare că, întrucât reclamantul nu a fost condamnat pentru o infracțiune, pentru că nu a împlinit vârsta legală de răspundere penală, detenția sa nu ar putea fi considerată ca o „detenție legală după condamnarea de către o instanță competentă" în sensul art. 5 parag. 1 lit. a). În plus, ea a constatat că privarea de libertate a reclamantului nu a fost realizată în temeiul art. 5 parag. 1 lit. b) din Convenție și că lit. e) și f) nu sunt în mod clar relevante în speță. În consecință, Camera a concluzionat că detenția reclamantului în centrul de detenție temporară nu au avut un scop legitim în temeiul art. 5 parag. 1 și a fost, în consecință, arbitrară. (...)

166. Curtea reiterează că lista de excepții la dreptul la libertate prevăzută la art. 5 parag. 1 este una exhaustivă și numai o interpretare restrictivă a acestor excepții este în concordanță cu obiectivul respectivei dispoziții, și anume să se asigure că nimeni nu este în mod arbitrar privat de libertate (...). Mai mult, în contextul detenției minorilor, cuvintele „supravegherea educațională" nu trebuie să fie asimilate în mod rigid cu noțiunile de predare la clasă: în contextul unei persoane tinere aflate în îngrijirea autorităților locale, supravegherea educațională trebuie să cuprindă mai multe aspecte privind exercitarea, de către autoritatea locală, a drepturilor părintești în beneficiul și pentru protecția persoanei în cauză (a se vedea *P. și S. c. Poloniei*, *D.G. c. Irlandei* și *Koniarska c. Regatului Unit*) (...).

167. Mai mult, detenția pentru supravegherea educațională în temeiul art. 5 parag. 1 lit. d) trebuie să aibă loc într-o instituție corespunzătoare, cu resursele necesare îndeplinirii obiectivelor educaționale și cerințelor de securitate. Cu toate acestea, plasarea într-o astfel de instituție nu trebuie neapărat să fie una imediată. Lit. d) nu se opune utilizării cu caracter temporar a unei măsuri de custodie provizorie, utilizată preliminar pentru un regim de învățământ supravegheat, fără ca aceasta să presupună o educație supravegheată. Totuși,

în astfel de circumstanţe, măsura de custodie provizorie trebuie să fie urmată rapid de aplicarea efectivă a unui regim de supraveghere educaţională într-un cadru (deschis sau închis) proiectat – şi dotat cu resurse suficiente – în acest scop (...).

168. În speţă, rezultă din dispoziţiile relevante din Legea [*rusă – n.a.*] privind minorii că plasarea într-un astfel de centru ar trebui să aibă un caracter temporar – astfel cum chiar denumirea în sine indică –, cât şi pentru cel mai scurt timp posibil, de cel mult treizeci de zile. Astfel, de exemplu, un minor poate fi plasat acolo în timp ce identitatea şi locul reşedinţei sale sunt stabilite sau pentru timpul necesar pregătirii transferului său ori readucerii lui în urma unei evadări dintr-o instituţie de învăţământ închisă [secţiunea 22 (2) (4-6) din Legea minorilor]. Totuşi, niciunul dintre aceste motive nu este relevant în speţă, deoarece plasarea reclamantului era în scopul „corectării comportamentului său". În orice caz, diferitele motive prevăzute în Legea minorilor pentru plasarea unui minor într-un centru de detenţie provizorie indică faptul că scopul său este de cazare provizorie numai până când este găsită o soluţie permanentă, şi nu pentru „supravegherea educaţională" (...).

169. În opinia Curţii şi contrar afirmaţiilor Guvernului, plasarea reclamantului în centrul de detenţie temporară nu poate fi comparată cu o plasare într-o instituţie de învăţământ închisă, care este o măsură pe termen lung diferită şi destinată ajutării minorilor cu probleme serioase (a se compara *A. şi alţii c. Bulgariei*, §§ 66-74). După cum s-a menţionat mai sus, plasarea într-un centru de detenţie temporară este o măsură pe termen scurt, o soluţie temporară şi Curtea nu vede cum o supraveghere educaţională semnificativă, pentru a schimba comportamentul minorului şi a-i oferi un tratament adecvat şi posibilitatea de reabilitare, poate fi furnizată în timpul unei perioade maxime de treizeci de zile.

170. În ceea ce priveşte susţinerile Guvernului că reclamantul a primit şcolarizare în centrul de detenţie temporară, Curtea constată că documentele invocate de Guvern arată existenţa unui acord cu o şcoală locală pentru a oferi educaţie minorilor în centrul de detenţie temporară în perioada în care reclamantul a fost acolo. În această privinţă, Curtea consideră că şcolarizarea în conformitate cu programa şcolară normală ar trebui să fie o practică standard pentru toţi minorii privaţi de libertate şi aflaţi sub responsabilitatea statului, chiar şi atunci când aceştia sunt plasaţi într-un centru de detenţie temporară pentru o perioadă limitată de timp, pentru a se evita lacunele în educaţia lor. Acest lucru este susţinut şi de instrumentele internaţionale ce au ca obiect privarea de libertate a minorilor (...). În consecinţă, în timp ce Curtea admite că o anumită educaţie a fost furnizată în centru, consideră că acest lucru nu susţine argumentul Guvernului potrivit căruia plasarea reclamantului a fost „în scopul" supravegherii educaţionale. Dimpotrivă, centrul a fost caracterizat prin regimul său disciplinar, mai degrabă decât prin şcolarizarea acordată.

171. Curtea consideră că este important că niciuna dintre instanţele interne care au examinat legalitatea detenţiei reclamantului nu a constatat că plasamentul a fost în scopuri educaţionale. În schimb, s-au referit la „corecţia comportamentală", precum şi la necesitatea de a-l împiedica să comită acte delincvente suplimentare, niciunul neconstituind un motiv valabil care să intre sub incidenţa art. 5 parag. 1 lit. d) din Convenţie. De fapt, Curtea observă că scopul „corecţiei comportamentale" coincide cu scopurile pedepsei penale constatate la art. 43 parag. 2 CP şi la art. 87 parag. 2 din Codul pentru minori între 14 şi 18 ani (...).

172. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că plasarea reclamantului în centrul de detenţie temporară nu intră sub incidenţa art. 5 parag. 1 lit. d) din Convenţie. Din moment ce s-a stabilit deja că detenţia nu intră în domeniul de aplicare a oricăruia dintre

celelalte litere ale acestei dispoziții, rezultă că a avut loc o violare a art. 5 parag. 1 *(hot. din 23 martie 2016, www.echr.coe.int).*

Art. 244. Condiții speciale de executare a reținerii și arestării preventive dispuse față de minori. Regimul special de detenție al minorilor, în raport cu particularitățile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate față de aceștia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală, va fi stabilit prin legea privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Legislație conexă: art. 117 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 514 din 14 august 2013).

Capitolul II. Aplicarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical

Secțiunea 1. Obligarea provizorie la tratament medical

Art. 245. Condițiile de aplicare și conținutul măsurii. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, pe durata urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, sau instanța, în cursul judecății, poate dispune obligarea provizorie la tratament medical a suspectului sau inculpatului, dacă se află în situația prevăzută de art. 109 alin. (1) din Codul penal.

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) constă în obligarea suspectului sau inculpatului să urmeze în mod regulat tratamentul medical prescris de un medic de specialitate, până la însănătoșire sau până la obținerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol.

(3) Judecătorul de drepturi și libertăți și judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra măsurii prevăzute la alin. (1) în camera de consiliu, prin încheiere motivată. Instanța se pronunță asupra măsurii prin încheiere motivată.

Art. 246. Procedura de aplicare și de ridicare a măsurii. (1) În cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, procurorul înaintează judecătorului de drepturi și libertăți sau judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță o propunere motivată de luare față de inculpat a măsurii obligării provizorii la tratament medical.

(2) Propunerea prevăzută la alin. (1) va fi însoțită de expertiza medico-legală din care să rezulte necesitatea aplicării măsurii obligării la tratament medical.

(3) Judecătorul sesizat conform alin. (1) fixează termen de soluționare a propunerii în cel mult 5 zile de la data înregistrării acesteia și dispune citarea suspectului sau inculpatului.

(4) Când suspectul sau inculpatul este prezent, soluționarea propunerii se face numai după audierea acestuia, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Propunerea se soluționează şi în lipsa suspectului sau inculpatului, atunci când acesta nu se prezintă, deşi a fost legal citat, dar numai în prezența avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluționarea propunerii de luare a măsurii obligării provizorii la tratament medical să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta, care poate prezenta concluzii judecătorului de drepturi şi libertăți. Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de medicul specialist desemnat de acesta şi la alcătuirea planului terapeutic.

(7) Judecătorul se pronunță asupra propunerii printr-o încheiere, care poate fi contestată în 5 zile de la pronunțare. Contestarea nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranță.

(8) Dacă admite propunerea, judecătorul dispune obligarea provizorie la tratament medical a suspectului sau inculpatului şi efectuarea unei expertize medico-legale, în cazul în care aceasta nu a fost depusă potrivit alin. (2).

(9) În cazul când după dispunerea măsurii s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol pentru siguranța publică, judecătorul de drepturi şi libertăți sau judecătorul de cameră preliminară care a luat măsura dispune, la sesizarea procurorului ori a medicului de specialitate sau la cererea suspectului ori inculpatului sau a unui membru de familie al acestuia, ridicarea măsurii luate. Dispozițiile alin. (2)-(7) se aplică în mod corespunzător.

(10) Dacă după dispunerea măsurii a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, ridicarea acesteia, potrivit alin. (9), se dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza.

(11) În cursul judecății în primă instanță şi în apel, la propunerea procurorului ori din oficiu, inculpatul poate fi obligat provizoriu la tratament medical de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza, care solicită acte medicale concludente sau efectuarea unei expertize medico-legale. Dispozițiile alin. (4)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(12) Dacă suspectul sau inculpatul încalcă cu rea-credință măsura obligării provizorii la tratament medical, judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța care a luat măsura ori în fața căreia se află cauza dispune, la sesizarea procurorului sau a medicului de specialitate ori din oficiu, internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului, în condițiile prevăzute la art. 247.

(13)[1] În cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, procurorul sesizează judecătorul de cameră preliminară pentru confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii. Acesta, în camera de consiliu, cu participarea procurorului, ascultă, dacă este posibil, persoana supusă măsurii provizorii, în prezența avocatului său, şi, după efectuarea unei expertize medico-legale, se pronunță prin încheiere motivată. Împotriva încheierii se poate formula contestație,

[1] Alin. (13) al art. 246 a fost introdus prin art. II pct. 60 din O.U.G. nr. 18/2016.

în termen de 3 zile de la pronunțare, care se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în camera de consiliu.

Reglementarea anterioară: art. 162 alin. (1) și (1¹) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Anterior introducerii alin. (13) prin O.U.G. nr. 18/2016, Codul de procedură penală nu prevedea o procedură în baza căreia măsura luată în mod provizoriu să capete caracter definitiv. În ceea ce privește situația în care procesul penal parcurge etapa judecății și se finalizează cu pronunțarea unei hotărâri, puteam concluziona, pe cale de interpretare, că, exceptând cazurile în care a fost ridicată pentru că a intervenit însănătoșirea sau o ameliorare care să înlăture starea de pericol, măsura provizorie durează până la rămânerea definitivă a hotărârii prin care se rezolvă fondul cauzei și prin care se dispune fie ridicarea măsurii, fie luarea cu caracter definitiv a acesteia.

Problema cea mai dificilă în materie era aceea a luării măsurilor de siguranță cu caracter medical în situația în care fusese adoptată de către procuror o soluție de netrimitere în judecată. Astfel, potrivit art. 315 alin. (2) lit. e) CPP, ordonanța de clasare trebuia să cuprindă, între altele, dispoziția privind sesizarea instanței competente potrivit dispozițiilor legii speciale în materia sănătății mintale, în vederea dispunerii internării nevoluntare. Norma specială în materia sănătății mintale este Legea sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002, republicată, iar instanța competentă să dispună internarea nevoluntară potrivit acesteia este instanța civilă – mai exact judecătoria în circumscripția căreia se află unitatea medicală la care se face internarea.

Completarea operată prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut tocmai rolul de a rezolva această problemă, art. 246 alin. (13) reglementând procedura pentru confirmarea, înlocuirea sau încetarea măsurii de siguranță a obligării la tratament medical, după adoptarea unei soluții de netrimitere în judecată.

Procedura este similară în cazul măsurii de siguranță a internării medicale.

Secțiunea a 2-a. Internarea medicală provizorie

Art. 247. Condițiile de aplicare și conținutul măsurii. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, pe durata procedurii de cameră preliminară, sau instanța, în cursul judecății, poate dispune internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului care este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică.

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) constă în internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistență medicală, până la însănătoșire sau până la ameliorarea care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii.

(3) Dispozițiile art. 245 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauzele Stanev c. Bulgariei (Marea Cameră), hot. din 17 ianuarie 2012, www.echr.coe.int* şi *Cristian Teodorescu c. României, hot. din 19 iunie 2012, www.echr.coe.int, supra*, nr. 9 şi 10 de la art. 9.

Art. 248. Procedura de aplicare şi de ridicare a măsurii. (1) În cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi sau judecătorului de cameră preliminară de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă o propunere motivată de luare faţă de suspect sau inculpat a măsurii internării medicale provizorii.

(2) Propunerea prevăzută la alin. (1) va fi însoţită de acte medicale concludente sau de expertiza medico-legală psihiatrică.

(3) Judecătorul sesizat conform alin. (1) fixează de îndată termen de soluţionare a propunerii şi dispune aducerea cu mandat a suspectului sau a inculpatului.

(4) Soluţionarea propunerii se face numai după audierea suspectului sau inculpatului, dacă starea sa de sănătate o permite, în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu. Când suspectul sau inculpatul se află deja internat într-o unitate de asistenţă medicală şi deplasarea sa nu este posibilă, judecătorul de drepturi şi libertăţi procedează la audierea acestuia, în prezenţa avocatului, în locul unde se află.

(5) Când propunerea prevăzută la alin. (1) nu este însoţită de expertiza medico-legală psihiatrică, instanţa sesizată dispune efectuarea acesteia, luând, dacă este cazul, şi măsura internării necesare pentru efectuarea expertizei.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării medicale ori la alcătuirea concretă a planului terapeutic să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta, ale cărui concluzii sunt înaintate judecătorului de drepturi şi libertăţi.

(8) Judecătorul se pronunţă de îndată asupra propunerii, printr-o încheiere care poate fi contestată în 5 zile de la pronunţare. Contestarea nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranţă.

(9) Dacă admite propunerea, judecătorul dispune internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului şi ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2).

(10) Dacă judecătorul dispune internarea medicală provizorie, se iau şi măsurile prevăzute la art. 229.

(11) Dacă după dispunerea măsurii s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau judecătorul de cameră preliminară care a luat măsura dispune, prin încheiere, la sesizarea procurorului ori a medicului curant sau la cererea suspectului ori inculpatului sau a unui membru

de familie al acestuia, efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice în vederea ridicării măsurii aplicate.

(12) Dacă după dispunerea măsurii a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, ridicarea acesteia, potrivit alin. (11), se dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza.

(13) În cursul judecății în primă instanță și în apel, față de inculpat se poate dispune internarea medicală provizorie, la propunerea procurorului ori din oficiu, de către instanța în fața căreia se află cauza, pe baza expertizei medico-legale psihiatrice. Dispozițiile alin. (4)-(11) se aplică în mod corespunzător.

(14)[1] Dispozițiile art. 246 alin. (13) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 162 CPP 1968.

✍ A se vedea *supra*, art. 246.

Capitolul III. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii

Art. 249.[2] **Condițiile generale de luare a măsurilor asigurătorii.** (1) Procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, poate lua măsuri asigurătorii, prin ordonanță sau, după caz, prin încheiere motivată, pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune.

(2) Măsurile asigurătorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui sechestru asupra acestora.

(3) Măsurile asigurătorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se pot lua numai asupra bunurilor suspectului sau inculpatului.

(4) Măsurile asigurătorii în vederea confiscării speciale sau confiscării extinse se pot lua asupra bunurilor suspectului sau inculpatului ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate.

(5) Măsurile asigurătorii în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune și pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare se pot lua asupra bunurilor suspectului sau inculpatului și ale persoanei responsabile civilmente, până la concurența valorii probabile a acestora.

(6) Măsurile asigurătorii prevăzute la alin. (5) se pot lua, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, și la cererea părții civile. Măsurile asigurătorii luate din oficiu de către organele judiciare prevăzute la alin. (1) pot folosi și părții civile.

[1] Alin. (14) al art. 248 a fost introdus prin art. II pct. 61 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Art. 249 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 166 din Legea nr. 255/2013.

(7) Măsurile asigurătorii luate în condiţiile alin. (1) sunt obligatorii în cazul în care persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă.

(8) Nu pot fi sechestrate bunuri care aparţin unei autorităţi sau instituţii publice ori unei alte persoane de drept public şi nici bunurile exceptate de lege.

Reglementarea anterioară: art. 163 CPP 1968.

Legislaţie conexă: ▶ art. 353, art. 358, art. 546, art. 583, art. 627, art. 629, art. 1365, art. 1559, art. 2328-2329 C. civ.; ▶ art. 727-729, art. 774, art. 781, art. 813-818, art. 857, art. 863, art. 883, art. 963, art. 970 CPC; ▶ art. 20 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000); ▶ art. 32 şi art. 33 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor, precum şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării terorismului, republicată (M. Of. nr. 702 din 12 octombrie 2012); ▶ art. 11 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea şi combaterea evaziunii fiscale (M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005).

ADNOTĂRI

1. Spre deosebire de dreptul civil, unde sechestrul şi poprirea sunt două instituţii distincte, primul vizând bunurile mobile corporale, cea de-a doua pe cele incorporale, în dreptul penal, măsurile asigurătorii constau totdeauna în instituirea unui sechestru [art. 249 alin. (2) CPP]. Sechestrul penal este deci de două tipuri – sechestrul propriu-zis, care vizează atât bunurile mobile corporale, cât şi sumele de bani aflate în posesia suspectului, inculpatului sau persoanei responsabile civilmente, şi poprirea, care are în vedere creanţele terţilor faţă de aceştia [sumele de bani datorate cu orice titlu – art. 254 alin. (1) CPP].

2. În materia măsurilor asigurătorii, normele procesual penale se completează cu normele de drept civil, în cazul în care este vorba despre indisponibilizarea bunurilor pentru a garanta plata despăgubirilor şi a cheltuielilor judiciare datorate părţii civile, respectiv cu normele dreptului fiscal, atunci când este vorba despre garantarea plăţii amenzii, a cheltuielilor judiciare către stat sau despre confiscare. Limitele pentru urmărirea bunurilor sunt date de dispoziţiile art. 249 alin. (8) CPP, potrivit cărora nu pot fi sechestrate bunuri care aparţin unei autorităţi sau instituţii publice ori unei alte persoane de drept public şi nici **bunurile exceptate de lege.** Astfel, nu se vor putea sechestra bunurile prevăzute de art. 727 CPC (bunurile de uz strict personal, cele necesare pentru îngrijirea unei persoane cu handicap, medicamentele etc.). Se pot sechestra, în schimb, faţă de dispoziţiile art. 757 alin. (3) CPC, părţile sociale deţinute de un asociat. În cazul creanţelor sub 10.000 lei, precum şi în cazul persoanelor puse sub interdicţie, se vor executa întâi bunurile mobile şi apoi imobilele. Poprirea veniturilor lunare viitoare se va face în cotele prescrise de legea civilă (1/2 sau 1/3, după cum este vorba despre una sau mai multe popriri). Regula nu este însă aplicabilă în cazul în care este vorba despre venituri trecute, chiar salariale, pentru că se va crea inculpatului posibilitatea să îşi procure mijloacele de existenţă din sumele dobândite ilicit, economisind astfel veniturile sale licite, aflate la adăpost de indisponibilizare.

3. În cazul sechestrului aplicat asupra bunurilor comune, nu este obligatoriu partajul, deoarece este vorba doar despre indisponibilizarea bunului, iar nu despre urmărirea sa silită.

4. Sechestrul aplicat de organele judiciare nu împiedică deschiderea procedurii de executare silită în favoarea unui terț, dar aceasta se va face cu notificarea parchetului care a dispus măsura, iar la finalizarea procedurii de executare silită sechestrul va trece asupra sumei dobândite din vânzarea bunului și rămase după îndestularea creditorilor cu creanțe garantate.

5. Existența sechestrului nu este nici motiv de suspendare a executării silite ori a procedurii insolvenței.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Dispozițiile privind luarea măsurilor asigurătorii. Bunuri aflate în proprietatea comună a soților. Constituționalitate. 17. Prin Decizia nr. 629 din 8 octombrie 2015, (...), §§ 14-16, Curtea a reținut că măsurile asigurătorii sunt măsuri procesuale cu caracter real care au ca efect indisponibilizarea bunurilor mobile și imobile care aparțin suspectului, inculpatului, părții responsabile civilmente sau altor persoane, prin instituirea unui sechestru asupra acestora în vederea confiscării speciale, a confiscării extinse, executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori acoperirii despăgubirilor civile. Aceste măsuri au caracter provizoriu, având rolul de a preveni ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care ar putea să asigure repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, plata amenzii, a cheltuielilor judiciare sau realizarea confiscării, dispuse prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă. (...) Măsurile asigurătorii se dispun de procuror, în cursul urmăririi penale, din oficiu sau la cererea părții civile, prin ordonanță motivată, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată în timpul procesului penal, la sesizarea procurorului, a părții civile sau din oficiu, prin încheiere motivată, producându-și efectele de la momentul dispunerii până la momentul pronunțării hotărârii definitive în dosarul penal.

18. Curtea a reținut, de asemenea, că măsurile asigurătorii, indiferent de organul judiciar care le instituie, trebuie motivate, fiind necesar să se arate, în cuprinsul actului prin care se dispun (ordonanță sau încheiere), îndeplinirea condițiilor legale privind necesitatea dispunerii măsurilor și, de asemenea, întinderea prejudiciului sau a valorii necesare pentru care se solicită sechestrul și valoarea care urmează a fi garantată în acest fel.

19. Având în vedere toate acestea, Curtea a reținut că sechestrul este o măsură asigurătorie de drept penal, iar nu o sancțiune penală, care poate fi dispusă împotriva persoanelor care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, dar nu ca o consecință a răspunderii penale, nedepinzând de gravitatea faptei săvârșite, neavând, așadar, caracter punitiv, ci eminamente preventiv. De altfel, potrivit art. 107 alin. (3) CP, măsurile de siguranță se pot lua și în situația în care făptuitorului nu i se aplică o pedeapsă.

20. Cât privește invocarea de către autorii excepției, în prezenta cauză, a dispozițiilor art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală, referitor la dreptul la un proces echitabil, și art. 47 privind dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Curtea reține cele statuate prin Decizia nr. 629 din 8 octombrie 2015, (...), §§ 17-21. (...)

23. Având în vedere cele statuate în decizia menționată, Curtea nu poate reține încălcarea, prin dispozițiile criticate, a prevederilor constituționale privind dreptul la un

proces echitabil şi ale celor cuprinse în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, relative la dreptul la o cale de atac eficientă şi la un proces echitabil.

24. Totodată, Curtea constată că, în condiţiile în care sechestrul, ca şi poprirea asigurătorie sunt măsuri asigurătorii de drept penal, iar nu sancţiuni penale, care pot fi dispuse împotriva persoanelor care au săvârşit fapte prevăzute de legea penală, dar nu ca o consecinţă a răspunderii penale, nedepinzând de gravitatea faptei săvârşite, neavând, aşadar, caracter punitiv, ci eminamente preventiv, nu pot fi reţinute nici criticile autorilor referitoare la încălcarea prezumţiei de nevinovăţie (...). În prezenta speţă, Curtea observă faptul că, faţă de autorii excepţiei, s-a dispus efectuarea urmăririi penale pentru săvârşirea infracţiunii împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene prevăzute şi pedepsite de art. 18[1] alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, cu aplicarea art. 35 alin. (1) CP (şi în forma complicităţii), art. 20 din lege stabilind că, în cazul în care s-a săvârşit o astfel de infracţiune, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie, această dispoziţie constituind o derogare de la regula potrivit căreia luarea măsurilor asigurătorii este, în principiu, facultativă. Acest din urmă fapt însă nu are semnificaţia stabilirii vinovăţiei celor ce săvârşesc faptele penale reglementate în Legea nr. 78/2000, înainte ca vinovăţia acestora să fie stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă. De altfel, prezumţia de nevinovăţie constituie suportul dreptului la apărare şi, implicit, al drepturilor procesuale acordate suspectului sau inculpatului, iar aplicarea prezumţiei presupune că dispunerea unei măsuri asigurătorii în procesul penal nu echivalează cu existenţa vinovăţiei, care trebuie stabilită numai printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

25. Aşadar, faţă de faptul că sechestrul şi poprirea sunt măsuri asigurătorii de drept penal, iar nu sancţiuni penale, Curtea constată că atât prevederile art. 49 referitoare la principiile legalităţii şi proporţionalităţii infracţiunilor şi pedepselor din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, cât şi dispoziţiile constituţionale ale art. 23 privind libertatea individuală nu au incidenţă în cauză, neavând nicio concludenţă pentru soluţionarea excepţiei de neconstituţionalitate.

26. Totodată, Curtea reţine că motivele de neconstituţionalitate invocate de către autori privesc şi faptul că măsura asigurătorie dispusă implică indisponibilizarea fără termen rezonabil a întregii averi, de cele mai multe ori, măsurile asigurătorii asupra averii dispunându-se în legătură cu patrimoniul comun al soţilor, îndeosebi imobile şi sume de bani, înscripţia (notarea) ipotecară putând fi instituită asupra unui bun comun, pe cale de consecinţă, fiind încălcate dispoziţiile constituţionale ale art. 44.

27. Cu privire la aceste susţineri, prin Decizia nr. 629 din 8 octombrie 2015, (...), §§ 30-33, Curtea a reţinut că, prin instituirea sechestrului, proprietarul acestor bunuri pierde dreptul de a le înstrăina sau greva de sarcini, măsura afectând, aşadar, atributul dispoziţiei juridice şi materiale, pe întreaga durată a procesului penal, până la soluţionarea definitivă a cauzei. Totodată, Curtea a reţinut că sechestrul asigurător poate afecta şi atributele de *usus* şi *fructus*, atunci când bunurile sechestrate trebuie ridicate în mod obligatoriu şi predate pentru păstrare unor instituţii de specialitate [art. 252 alin. (2), (3), (4) şi (5) CPP] ori atunci când au fost puse sub sigiliu şi se desemnează un custode [art. 252 alin. (9) din acelaşi cod]. Aşadar, interzicerea până la soluţionarea definitivă a cauzei a transferului, distrugerii, transformării, înstrăinării, deplasării bunurilor asupra cărora s-a instituit sechestrul, asumarea temporară a custodiei sau controlului asupra acestor bunuri afectează dreptul de proprietate nu numai al suspectului, inculpatului ori

persoanei responsabile civilmente, dar și al terților proprietari ai acestor bunuri și care nu au calitate de parte în procesul penal.

28. Dreptul de proprietate este un drept fundamental, garantat prin Constituție, conținutul și limitele acestuia fiind stabilite prin lege. Așadar, Curtea a constatat că dreptul de proprietate nu este un drept absolut prin natura lui, putând fi supus unor limitări rezonabile, iar pentru a constata restrângerea în mod nepermis a exercițiului acestui drept este necesar să se analizeze dacă această restrângere este conformă cu prevederile art. 53 din Legea fundamentală.

29. Din analiza dispozițiilor constituționale ale art. 53, Curtea a reținut condițiile care trebuie îndeplinite pentru restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți, respectiv: domeniul să vizeze doar drepturile fundamentale, și nu orice drepturi subiective de natură legală sau convențională; restrângerea exercițiului acestor drepturi să poată fi înfăptuită numai prin lege; restrângerea să poată opera numai dacă se impune și doar dacă este necesară într-o societate democratică; restrângerea să poată opera numai în una dintre ipotezele limitativ enumerate de art. 53 din Constituție; restrângerea să fie proporțională cu cauza; restrângerea să fie nediscriminatorie; restrângerea să nu afecteze substanța dreptului.

30. (...) Ingerința generată prin dispunerea sechestrului asupra bunurilor mobile și imobile ale suspectului, inculpatului, persoanei responsabile civilmente ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile vizează drepturi fundamentale, respectiv dreptul de proprietate, este reglementată prin lege, respectiv art. 249 și urm. CPP, are ca scop legitim desfășurarea instrucției penale, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul procesului penal, se impune, fiind adecvată *in abstracto* scopului legitim urmărit, este nediscriminatorie și este necesară într-o societate democratică, pentru protejarea valorilor statului de drept. Totodată, Curtea a constatat că ingerința analizată este proporțională cu cauza care a determinat-o, de vreme ce măsurile asigurătorii au caracter provizoriu, întrucât acestea se dispun pe durata procesului penal, iar Curtea, analizând principiul proporționalității, în jurisprudența sa constantă, a reținut că acesta presupune caracterul excepțional al restrângerilor exercițiului drepturilor sau libertăților fundamentale, ceea ce implică, în mod necesar, și caracterul lor temporar.

31. Cât privește susținerea potrivit căreia măsura asigurătorie poate fi dispusă cu privire la bunuri aflate în proprietatea comună a soților, inscripția (notarea) ipotecară fiind instituită asupra acestora, pe cale de consecință fiind încălcate dispozițiile constituționale ale art. 44, Curtea reține că normele Codului de procedură penală se completează cu dispozițiile procesual civile în materia măsurilor asigurătorii înființate de organele penale, în temeiul art. 2 alin. (2) CPC, dispozițiile procesual civile constituind izvor de drept procesual penal în măsura în care Codul de procedură penală nu cuprinde dispoziții contrare. Așa încât, ori de câte ori se va analiza obiectul măsurilor asigurătorii, inclusiv cu privire la limitele legale impuse de lege sub aspectul urmăririi anumitor bunuri, dispozițiile procesual civile sau civile vor fi avute în vedere. În aceste condiții, Curtea observă că existența proprietății comune ori devălmașe este doar un impediment temporar în calea urmăririi silite, astfel cum rezultă din art. 818 CPC, care prevede că urmărirea se va putea face doar după ce creditorii personali ai unuia dintre coproprietari sau codevălmași au cerut partajul bunurilor comune, astfel cum prevede și art. 353 C. civ. Alin. (3) al art. 818 CPC dispune însă că se poate urmări cota-parte determinată a debitorului lor din dreptul de proprietate asupra imobilului, fără a mai fi necesar să se ceară partajul, dacă ea este neîndoielnic stabilită și lămurită și este înscrisă, prin arătarea unei fracțiuni, în cartea funciară.

32. Curtea reţine că aplicarea dispoziţiilor procesual civile şi civile menţionate în procedura măsurilor asigurătorii dispuse în procesul penal nu trebuie înţeleasă însă în sensul că bunurile proprietate comună nu ar putea fi sechestrate ori că sechestrul presupune în mod obligatoriu partajul, căci această problemă s-ar putea pune atunci când bunul sechestrat ar fi supus urmăririi silite, ipoteză în care dispoziţiile art. 818 CPC sunt pe deplin aplicabile. În acest context, Curtea observă că nu este vorba despre o exceptare de la urmărirea silită a bunurilor, ci numai despre instituirea obligaţiei de a se recurge la o procedură prealabilă, în cadrul căreia, pe calea împărţelii iniţiate de creditori sau în care ei ar interveni, s-ar determina partea ce trebuie să revină debitorului, în proprietate exclusivă. O interpretare contrară ar putea lipsi sechestrul de conţinut, dacă momentul dispunerii lui ar fi amânat, şi, de asemenea, ar încălca prezumţia de nevinovăţie, dacă ar presupune partajul imediat după ce s-ar institui sechestrul. Aşadar, nu există niciun impediment legal pentru ca inscripţia (notarea) ipotecară să fie instituită asupra unui bun comun, deoarece scopul acestei măsuri şi funcţionalitatea sa nu sunt reparatorii, ci asigurătorii, prin aceasta nefiind încălcat dreptul de proprietate, consacrat constituţional *(dec. nr. 894 din 17 decembrie 2015, M. Of. nr. 168 din 4 martie 2016)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Forminster Enterprises Limited c. Republicii Cehe*. Indisponibilizarea acţiunilor la o societate. Proporţionalitatea măsurii. 77. În ceea ce priveşte proporţionalitatea indisponibilizării, dreptul companiei reclamante de a dispune de acţiunile sale a fost suspendat începând cu 11 mai 1997, ceea ce înseamnă o perioadă mai mare de 11 ani. Drepturile de vot aferente acţiunilor au fost suspendate la 15 iunie 2006, în timp ce alte drepturi aferente acţiunilor, cum ar fi dreptul de a fi plătit dividende şi de a ataca deciziile adunării generale, au fost menţinute de către compania reclamantă.

Curtea recunoaşte importanţa efectuării de investigaţii ale infracţiunilor economice grave suspectate, ca în cazul de faţă, cu precauţia necesară pentru a se asigura că aceste infracţiuni sunt evaluate în mod corespunzător şi în proceduri îndeplinite corespunzător. Cu toate acestea, Curtea, ţinând cont de durata indisponibilizării acţiunilor companiei reclamante – mai mult de 12 ani – şi de valoarea considerabilă a acestor active, constată că în speţa de faţă nu a fost respectat un echilibru just între interesele generale ale societăţii şi interesele companiei reclamante, aceasta din urmă fiind obligată să suporte o sarcină excesivă ca urmare a indisponibilizării continue existente.

78. Prin urmare, a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 *(hot. din 9 octombrie 2008, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Uniya OOO şi Belcourt Trading Company c. Rusiei*. Durata indisponibilizării. Indisponibilizare dispusă de anchetator. Lipsa posibilităţii de a contesta măsura. 335. Curtea notează că procedurile în cazul dlui Golovkin [*directorul Belcourt Trading Company, al doilea reclamant în cauză – n.a.*] au durat peste şapte ani. Această situaţie a dat naştere la o constatare a unei încălcări a art. 6 parag. 1 din Convenţie în cauza *Golovkin c. Rusiei* (§§ 35 şi 44, 3 aprilie 2008). Pe întreagă această perioadă de timp, societăţilor reclamantului nu li s-a permis contestarea, în conformitate cu art. 125 CPP, legalităţii acţiunilor organului de cercetare penală cu privire la primul lot de alcool. Curtea subliniază că deciziile de indisponibilizare, respectiv de distrugere a alcoolului au fost luate de către investigator singur,

fără nicio implicare a părților interesate și fără nicio anchetă judiciară prealabilă. Aceeași autoritate responsabilă cu ancheta care a ordonat confiscarea și distrugerea alcoolului a efectuat, de asemenea, procedurile penale împotriva dlui Golovkin. Prin urmare, prin tergiversarea acestor proceduri, investigatorul a amânat examinarea legalității propriilor sale acțiuni și, astfel, a evitat o revizuire eficientă a acestora. (...)

339. Astfel, în timp ce societățile reclamantului în cele din urmă au reușit să obțină o hotărâre definitivă față de creanțelor lor către stat, Curtea nu pierde din vedere faptul că ambele societăți erau întreprinderi comerciale ale căror afaceri au fost paralizate de indisponibilizarea și distrugerea alcoolului din primul lot. În aceste condiții, a fost crucială pentru acestea obținerea unui control judiciar rapid față de acțiunile investigatorului și, în cazul în care ar fi avut succes, să depună o cerere în pretenții față de stat *(hot. din 19 iunie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 250. Contestarea măsurilor asigurătorii. (1) Împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanței de luare a măsurii sau de la data aducerii la îndeplinire a acesteia, la judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

(2) Contestația nu este suspensivă de executare.

(3) Procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăți dosarul cauzei, în termen de 24 de ore de la solicitarea dosarului de către acesta.

(4) Soluționarea contestației se face în camera de consiliu, cu citarea celui care a făcut contestația şi a persoanelor interesate, prin încheiere motivată, care este definitivă. Participarea procurorului este obligatorie.

(5) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației.

(5^1)[1] Dacă, până la soluționarea contestației formulate conform alin. (1), a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, contestația se înaintează, spre competentă soluționare, judecătorului de cameră preliminară. Dispozițiile alin. (4) se aplică în mod corespunzător.

(6) Împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată, procurorul, suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestație la acest judecător ori la această instanță, în termen de 3 zile de la data punerii în executare a măsurii.

(7) Contestația nu suspendă executarea şi se soluționează, în ședință publică, prin încheiere motivată, cu citarea părților, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia. Participarea procurorului este obligatorie.

(8) După rămânerea definitivă a hotărârii, se poate face contestație potrivit legii civile numai asupra modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii.

(9) Întocmirea minutei este obligatorie.

Reglementarea anterioară: art. 168 CPP 1968.

[1] Alin. (5^1) al art. 250 a fost introdus prin art. II pct. 62 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

Introducerea alin. (5[1]) prin O.U.G. nr. 18/2016 a clarificat o problemă controversată cu privire la competența de soluționare a contestației împotriva măsurilor asigurătorii. Soluția adoptată de legiuitor este în sensul jurisprudenței majoritare anterioare modificării.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Măsuri asigurătorii înființate de organele penale. Completarea normelor procesual penale – cu privire la cazul particular al desființării (ridicării/încetării) măsurilor asigurătorii – cu cele procesual civile. 18. Cât privește dispozițiile art. 250 alin. (1)-(5) CPP, Curtea observă că s-a mai pronunțat asupra constituționalității acestora, din perspectiva unor critici similare. Astfel, prin Decizia nr. 20 din 19 ianuarie 2016 (...), Curtea a respins excepția de neconstituționalitate având ca obiect dispozițiile precitate, reținând, în §§ 33-39 ale deciziei, că normele procesual penale în materia măsurilor asigurătorii înființate de organele penale – cu privire la cazul particular al desființării (ridicării/încetării) măsurilor asigurătorii – se completează cu dispozițiile procesual civile, în temeiul art. 2 alin. (2) CPC, dispozițiile procesual civile constituind izvor de drept procesual penal în măsura în care Codul de procedură penală nu cuprinde dispoziții contrare.

19. Astfel, Curtea a constatat că normele procesual civile, spre deosebire de normele procesual penale în materia măsurilor asigurătorii, reglementează atât desființarea de drept a sechestrului asigurător [art. 955 CPC, în caz de nedepunere a cauțiunii în ipotezele reglementate de art. 953 alin. (1) și (3) din același cod], cât și instituția ridicării sechestrului asigurător – art. 957 alin. (1) CPC. Așadar, potrivit art. 957 alin. (1) CPC, „Dacă debitorul va da, în toate cazurile, o garanție îndestulătoare, instanța va putea ridica, la cererea debitorului, sechestrul asigurător". În aceste condiții, Curtea a reținut că legea procesual civilă reglementează pentru debitor un remediu eficient pentru ridicarea măsurii sechestrului asigurător, și anume în cazul în care dă o garanție – reală sau personală – îndestulătoare. Așa încât, dacă se va constitui la dispoziția creditorului o asemenea garanție, debitorul este îndreptățit să formuleze o cerere prin care să solicite ridicarea sechestrului, astfel încât bunurile sale vor fi scoase de sub măsura indisponibilizării. Cât privește poprirea asigurătorie, potrivit art. 971 alin. (1) CPC, soluționarea cererii, executarea măsurii, desființarea și ridicarea popririi asigurătorii se vor efectua potrivit dispozițiilor art. 954-959 din același cod, care se aplică în mod corespunzător, așa încât condițiile înființării popririi asigurătorii, ca și cele privind ridicarea acesteia sunt cele prevăzute la sechestrul asigurător, anterior menționate.

20. Curtea a constatat, totodată, că normele procesual civile reglementează și un alt mijloc legal prin care debitorul sau terțul garant poate obține desființarea măsurilor asigurătorii, împiedicând valorificarea bunurilor la care acestea se referă, și anume „depunerea cu afectațiune specială". Potrivit art. 721 alin. (1) CPC, „Până la adjudecarea bunurilor scoase la vânzare silită, debitorul sau terțul garant poate obține desființarea măsurilor asigurătorii ori de executare, consemnând la unitatea prevăzută de lege, la dispoziția executorului judecătoresc, întreaga valoare a creanței, cu toate accesoriile și cheltuielile de executare, și depunând dovada de consemnare la executorul judecătoresc". Așadar, prin efectuarea depunerii cu afectațiune specială, măsurile asigurătorii instituite încetează.

21. De asemenea, Codul de procedură civilă reglementează, în cuprinsul art. 751, situațiile în care debitorul are posibilitatea fie de a opri executarea silită prin împiedicarea aplicării sechestrului, fie de a obține ridicarea sechestrului în cazul în care a fost deja instituit. Cele două cazuri de împiedicare/ridicare a sechestrului prevăzute de art. 751 CPC sunt următoarele: a) debitorul plătește creanța, inclusiv accesoriile și cheltuielile de executare, în mâinile creditorului sau reprezentantului său având procură specială; b) debitorul face depunerea cu afectațiunea specială prevăzută la art. 721 alin. (1) și predă executorului recipisa de consemnare.

22. Similar, în cazul poririi, art. 784 alin. (6) CPC reglementează situația în care măsura indisponibilizării sumelor de bani sau a bunurilor mobile incorporale poprite poate înceta, respectiv în cazul în care debitorul consemnează, cu afectațiune specială, toate sumele pentru acoperirea cărora a fost înființată poprirea, la dispoziția executorului judecătoresc, în condițiile prevăzute la art. 721. În acest caz, debitorul va înmâna recipisa de consemnare executorului judecătoresc, care îl va înștiința de îndată pe terțul poprit, care devine astfel obligat să deblocheze conturile debitorului sau bunurile mobile incorporale ale acestuia. Practic, pentru ca debitorul să evite o pagubă în patrimoniul său, legiuitorul i-a recunoscut posibilitatea de a consemna cu afectațiune specială întreaga valoare a creanței la dispoziția executorului, înmânându-i acestuia dovada consemnării.

23. Așadar, având în vedere că normele procesual civile precitate reglementează cu privire la desființarea măsurilor asigurătorii, la cerere, în ipotezele în care debitorul dă o garanție –reală sau personală – îndestulătoare, face depunerea cu afectațiune specială ori plătește creanța, inclusiv accesoriile, Curtea a constatat că, în măsura în care se face aplicarea acestora în materie penală, suspectul/inculpatul, față de care s-a dispus instituirea unei măsuri asigurătorii, poate solicita, pe parcursul procesului penal, desființarea (ridicarea/încetarea) respectivei măsuri, dreptul de acces la justiție și dreptul la apărare fiind astfel garantate.

24. De altfel, cât privește poprirea asigurătorie, Curtea a reținut că, potrivit art. 254 alin. (2) CPP, sumele de bani datorate cu orice titlu suspectului ori inculpatului sau părții responsabile civilmente de către o a treia persoană ori de către cel păgubit, poprite în mâinile acestora, în limitele prevăzute de lege, „vor fi consemnate de către debitori, după caz, la dispoziția organului judiciar care a dispus poprirea sau a organului de executare, în termen de 5 zile de la scadență, recipisele urmând a fi predate procurorului, judecătorului de cameră preliminară ori instanței de judecată în termen de 24 de ore de la consemnare". Așadar, după identificarea de către organul de executare a terțului poprit și comunicarea către acesta a unei copii după ordonanța sau încheierea prin care s-a instituit poprirea, terțul poprit are obligația de a se conforma de îndată acestei dispoziții, în sensul indisponibilizării sumelor datorate debitorului. După indisponibilizarea sumelor scadente, terțul are obligația de a consemna sumele de bani pe numele suspectului/inculpatului sau părții responsabile civilmente, dar la dispoziția organului judiciar care a dispus măsura ori a organului de executare, fiind fixat în acest sens un termen de maximum 5 zile de la scadența sumelor de bani. Organului judiciar care a dispus măsura ori care a pus-o în executare i se comunică de către terț acele recipise prin care se face dovada sumelor de bani, termenul de comunicare fiind de maximum 24 de ore. În acest mod, organul judiciar ori organul de executare poate aprecia momentul în care sumele astfel consemnate îndestulează suma a cărei garantare de plată se urmărește prin poprirea instituită, astfel încât din oficiu sau la cerere să poată ridica poprirea asupra sumelor datorate ulterior. Așadar, Curtea a reținut că, ulterior

înființării popririi, se poate ajunge la ridicarea acesteia, din oficiu – de către organul judiciar sau organul de executare – sau la cererea debitorului poprit, în ipotezele în care datoria a fost stinsă prin plată de către terțul poprit ori datoria a fost stinsă prin plată chiar de către debitor, în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură civilă, menționate anterior.

25. Întrucât nu au intervenit elemente noi, de natură a modifica jurisprudența Curții, atât soluția, cât și considerentele deciziei precitate sunt aplicabile și în prezenta cauză *(dec. nr. 28 din 20 ianuarie 2016, M. Of. nr. 155 din 1 martie 2016)*.

2. Încheierea prin care instanța soluționează contestația împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de ducere la îndeplinire a acesteia. Caracter definitiv. Constituționalitatea dispozițiilor art. 250 alin. (4) CPP. 18. Împrejurarea că împotriva încheierii instanței, prin care s-a soluționat contestația împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de ducere la îndeplinire a acesteia, nu se poate promova nicio cale de atac nu este de natură să înfrângă dispozițiile constituționale referitoare la accesul liber la justiție, deoarece legiuitorul, în virtutea prerogativelor conferite de art. 126 alin. (2) din Constituție, poate stabili reguli de procedură diferite, adecvate fiecărei situații juridice, iar, pe de altă parte, prevederile constituționale nu garantează folosirea tuturor căilor de atac.

19. În ceea ce privește invocarea prevederilor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Curtea observă că instanța europeană a stabilit că măsura sechestrului asigurător nu intră sub incidența prevederilor convenționale menționate. Aceasta vizează în principal garantarea executării unei eventuale creanțe ce va fi recunoscută în favoarea unor terți lezați prin infracțiunea ce face obiectul judecății. De asemenea, Curtea a statuat că luarea măsurii asigurătorii dispuse de sine stătător nu avea niciun impact asupra cazierului reclamantului. În aceste circumstanțe, instanța europeană a considerat că măsura nu poate fi privită ca o „acuzație în materie penală" adusă reclamantului în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție [*Dogmoch c. Germaniei* (dec.), 18 septembrie 2006].

20. În ceea ce privește invocarea prevederilor art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție, Curtea reține că acestea obligă statele membre la asigurarea unui dublu grad de jurisdicție doar în situația examinării vinovăției în materie penală. În aceste condiții, nefiind vorba despre o acuzație în materie penală, Curtea apreciază că prevederile art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție nu sunt incidente în cauză *(dec. nr. 659 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 916 din 16 decembrie 2014)*.

3. Inadmisibilitatea contestației împotriva încheierii de luare a măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată. Neconstituționalitatea dispozițiilor art. 250 alin. (6) CPP. 19. Întrucât textul constituțional nu distinge, rezultă că accesul liber la justiție consacrat de art. 21 alin. (1) din Legea fundamentală nu se referă exclusiv la acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și la sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele ulterioare ale procesului, așadar, la exercitarea căilor de atac (...). Așa fiind, în situația în care măsura asigurătorie este dispusă de instanța competentă să soluționeze apelul, atunci inculpatul, persoana responsabilă civilmente ori alte persoane interesate sunt lipsite de dreptul de acces la justiție, întrucât legea nu dispune de nicio cale de atac împotriva măsurii, hotărârea prin care a fost luată măsura asigurătorie în apel nemaiputând fi atacată.

20. În aceste condiții, Curtea reține că, în exercitarea prerogativelor sale privind reglementarea căilor de atac sau exceptarea de la exercitarea lor, legiuitorul trebuie să aibă în vedere și respectarea celorlalte principii și texte constituționale de referință. Raportat la materia luării măsurilor asigurătorii, prin eliminarea controlului judiciar separat al încheierilor pronunțate se aduce atingere dreptului accesului liber la justiție și dreptului la un proces echitabil, iar în subsidiar dreptului de proprietate privată. Or, statul are obligația de a garanta caracterul efectiv al accesului liber la justiție în acord cu exigențele referitoare la echitatea procedurilor. (...)

23. Curtea reamintește că măsurile asigurătorii sunt măsuri procesuale cu caracter real care au ca efect indisponibilizarea unor bunuri mobile și imobile prin instituirea unui sechestru. Ca efect al instituirii sechestrului, proprietarul acestor bunuri pierde dreptul de a le înstrăina sau greva de sarcini, măsura afectând, așadar, atributul dispoziției juridice și materiale, pe întreaga durată a procesului penal, până la soluționarea definitivă a cauzei. (...)

27. Deși prin Decizia nr. 207 din 31 martie 2015 Curtea a statuat că în materia contestării măsurilor asigurătorii dispuse în procesul penal garanțiile unui proces echitabil, instituite prin art. 6 din Convenție, nu sunt aplicabile, întrucât instituirea sechestrului nu este o judecată asupra unei acuzații în materie penală, se observă că standardul de protecție oferit de dispozițiile Convenției și de jurisprudența instanței europene este unul minimal, Legea fundamentală, jurisprudența Curții Constituționale sau orice altă convenție la care România este parte putând oferi, în măsura în care este afectată substanța unui drept (drept de proprietate și drept la un proces echitabil), un standard mai ridicat de protecție a drepturilor, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituție și art. 53 din Convenție (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 64 din 24 februarie 2015, publicată în M. Of. nr. 286 din 28 aprilie 2015). De altfel, Codul de procedură penală din 1968 asigura un standard mai ridicat de protecție, oferind, potrivit art. 168 alin. (1), dreptul oricărei părți/persoane interesate de a se plânge, în orice fază a procesului, nu numai în contra modului de aducere la îndeplinire a unei măsuri asigurătorii, ci și împotriva măsurii înseși.

28. Totodată, potrivit art. 24 alin. (1) din Constituție, „Dreptul la apărare este garantat". Prin redactarea sa, această garanție constituțională nu vizează doar apărarea referitoare la faza procesului penal desfășurată în fața primei instanțe de judecată (de exemplu, prin propunerea și producerea de probe în fața instanței de fond, prin concluzii puse în cadrul dezbaterilor), ci vizează, deopotrivă, și dreptul de apărare prin exercitarea căilor legale de atac împotriva unor constatări de fapt sau de drept ori unor soluții adoptate de o instanță de judecată, dar care sunt considerate greșite de către unul sau altul dintre participanții la procesul penal. Este evident că, în situația în care persoana interesată este împiedicată să exercite până la soluționarea cauzei pe fond o cale de atac împotriva legalității și temeiniciei încheierii judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată de luare a unei măsuri asigurătorii sau nu are nicio cale de atac împotriva unei astfel de încheieri dispuse de instanța de judecată cu prilejul soluționării apelului, aceasta nu își poate valorifica și apăra drepturile fundamentale în fața unei instanțe de control judiciar.

29. În ceea ce îl privește pe procuror, Curtea constată că, în virtutea rolului său constituțional statuat de art. 131 din Constituție și raportat la scopul instituirii acestor măsuri stabilite în art. 249 alin. (1) CPP, și acesta justifică interesul în a formula, în aceleași condiții ca inculpatul, partea responsabilă civilmente sau orice altă persoană interesată, contestație separată cu privire la măsura asigurătorie dispusă în procesul penal de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată competentă să

soluționeze cauza pe fond sau în apel. În plus, dreptul la un proces echitabil presupune că atât apărarea, cât și acuzarea trebuie să beneficieze nu numai de dreptul de a lua cunoștință de toate piesele, observațiile sau elementele de probă propuse judecătorului de natură să îi influențeze decizia ori de a le discuta și comenta, ci și de dreptul de a uza de aceleași căi de atac. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în jurisprudența sa că principiul contradictorialității, ca o garanție a dreptului la un proces echitabil, nu privește numai părțile între ele, ci și Ministerul Public sau chiar o altă jurisdicție independentă, participantă, potrivit normelor naționale, la o fază superioară a procesului (*Nideröst-Huber c. Elveției*, 18 februarie 1997, §§ 23, 27, 31).

30. În lipsa asigurării unui control judecătoresc eficient asupra măsurii de indisponibilizare a bunurilor în cursul unui proces penal, statul nu își îndeplinește obligația constituțională de a garanta proprietatea privată persoanei fizice/juridice (...).

31. În concluzie, lipsa unei căi de atac separate împotriva luării măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată, fie că este instanța de fond sau de apel, contravine dreptului consacrat de art. 21 alin. (1) și (3), art. 44 și art. 129 din Constituție.

32. Așa fiind, Curtea constată că soluția legislativă consacrată de art. 250 alin. (6) CPP este neconstituțională și impune, pe cale de consecință, instituirea unei căi de atac separate împotriva încheierii prin care a fost luată măsura asigurătorie de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată, fie de fond, fie de apel *(dec. nr. 24 din 20 ianuarie 2016, M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016).* ✍ **1.** Prin această decizie, Curtea Constituțională și-a schimbat jurisprudența anterioară, prin care a statuat, în mod constant, în sensul constituționalității dispozițiilor art. 250 alin. (6) CPP, relevantă în acest sens fiind *dec. nr. 543 din 14 iulie 2015, M. Of. nr. 694 din 15 septembrie 2015*. **2.** Punerea în acord a legislației cu jurisprudența instanței de control constituțional s-a realizat prin introducerea art. 250[1], prin O.U.G. nr. 18/2016.

II. Instanțe judecătorești

4. Judecarea contestației privind măsura asigurătorie la aceeași instanță. Constituționalitate. Dispozițiile art. 250 alin. (6) CPP „nu contravin art. 20, art. 21, art. 44 și art. 124 din Constituție, întrucât nu nesocotesc dreptul de proprietate privată, nu îngrădesc accesul liber la justiție și nici înfăptuirea justiției, și nu contravin reglementărilor internaționale privitoare la drepturile fundamentale ale omului, în speță art. 6 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care nu garantează judecarea căii de atac de către o instanță superioară. După cum a arătat chiar Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în cauzele *Diennet c. Franței* (26 septembrie 1995) și *Ralu Traian Filip c. României* (dec., 27 mai 2014), faptul că aceeași instanță s-a pronunțat în două căi de atac în cadrul aceleiași proceduri nu ridică, în sine, o problemă din perspectiva art. 6 din Convenție, cu atât mai mult cu cât completele de judecată au fost diferite, condiție întrunită în prezenta cauză, ca urmare a soluționării cererilor de abținere și, respectiv, de recuzare. În același sens este, de altfel, și jurisprudența constantă a Curții Constituționale a României, după cum rezultă și din Decizia nr. 370 din 26 iunie 2014 (M. Of. nr. 601 din 12 august 2014), în care Curtea a subliniat că judecarea recursului de către aceeași instanță care a soluționat apelul, dar în complete diferite, nu constituie în sine o prezumție a lipsei de imparțialitate a judecătorilor care se pronunță asupra recursului, reținând astfel că dispozițiile legale examinate nu aduc atingere principiului imparțialității

instanțelor judecătorești, în contextul dreptului la un proces echitabil prevăzut de art. 21 din Legea fundamentală și de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În același sens s-a pronunțat Curtea prin mai multe alte decizii, având același obiect, dintre acestea putând fi menționate, cu titlu de exemplu, Decizia nr. 760 din 31 octombrie 2006), Decizia nr. 447 din 15 mai 2007, Decizia nr. 920 din 18 octombrie 2007 sau Decizia nr. 709 din 25 mai 2010. Reglementarea criticată a fost adoptată de legiuitor în cadrul competenței sale constituționale, astfel cum este consacrată prin art. 126 alin. (2) și art. 129 din Constituție, potrivit cărora „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege", iar „Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii". Constituția nu consacră principiul controlului judiciar ierarhic, ci, potrivit art. 129, numai folosirea căilor de atac prevăzute de lege *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 17 septembrie 2014, nepublicată).* ✍ În cauză s-a dispus, la cererea contestatorilor, sesizarea Curții Constituționale cu soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 250 alin. (6) CPP, excepție respinsă ca neîntemeiată prin dec. nr. 543 din 14 iulie 2015 (M. Of. nr. 694 din 15 septembrie 2015).

Art. 250¹.[1] **Contestarea măsurilor asigurătorii dispuse în cursul judecății.** (1) Împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea unei măsuri asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel, inculpatul, procurorul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune, după caz, la judecătorul de cameră preliminară, instanța de judecată sau instanța de apel care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, după caz, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, respectiv instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2) Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție a luat o măsură asigurătorie se soluționează de un complet format din 2 judecători de cameră preliminară, iar contestația împotriva încheierii prin care Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în primă instanță sau în apel, a luat o măsură asigurătorie se soluționează de Completul de 5 judecători.

(3) Contestația formulată potrivit alin. (1) nu este suspensivă de executare. Contestația se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare, în ședință publică, cu participarea procurorului și cu citarea inculpatului și a părților interesate care au formulat-o. Prevederile art. 425¹ și următoarele se aplică în mod corespunzător.

[1] Art. 250¹ a fost introdus prin art. II pct. 63 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 24/2016 (M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 250 alin. (6) CPP care nu permite și contestarea luării măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată este neconstituțională.

ADNOTĂRI

Introducerea acestui text prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop punerea în acord a legislației cu jurisprudența instanței de control constituțional (a se vedea *supra*, la art. 250, *dec. nr. 24 din 20 ianuarie 2016, M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016*).

Art. 251.[1] **Organele care aduc la îndeplinire măsurile asigurătorii.** Ordonanța sau încheierea de luare a măsurii asigurătorii se aduce la îndeplinire de către organele de cercetare penală, precum şi de către organele competente potrivit legii, din dispoziția organului de urmărire penală sau a judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată, după caz.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI DREPT

ADNOTĂRI

Modificarea adusă textului prin O.U.G. nr. 18/2016 este de natură să clarifice o chestiune controversată, aceea a modalității în care organele de cercetare penală aduc la îndeplinire măsurile asigurătorii. Soluția propusă de legiuitor este în acord cu orientarea anterioară a jurisprudenței, în sensul că acestea nu pot acționa direct și nemijlocit, ci prin intermediul organelor fiscale. În plus, menționând doar „ordonanța" de luare a măsurii, textul inițial nu avea în vedere decât ipoteza urmăririi penale, nu și situația în care măsura era dispusă de judecător sau instanță.

Reglementarea anterioară: art. 164 CPP 1968.

Art. 252. Procedura sechestrului. (1) Organul care procedează la aplicarea sechestrului este obligat să identifice şi să evalueze bunurile sechestrate, putând recurge, dacă este cazul, la evaluatori sau experți.

(2) Bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre prețioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă şi de muzeu, colecțiile de valoare, precum şi sumele de bani care fac obiectul sechestrului vor fi ridicate în mod obligatoriu.

(3) Bunurile perisabile se predau autorităților competente, potrivit profilului de activitate, care sunt obligate să le primească şi să le valorifice de îndată.

(4) Metalele sau pietrele prețioase ori obiectele confecționate cu acestea şi mijloacele de plată străine se depun la cea mai apropiată instituție bancară.

(5) Titlurile de valoare interne, obiectele de artă sau de muzeu şi colecțiile de valoare se predau spre păstrare instituțiilor de specialitate.

(6) Obiectele prevăzute la alin. (4) şi (5) se predau în termen de 48 de ore de la ridicare. Dacă obiectele sunt strict necesare urmăririi penale, procedurii de cameră preliminară sau judecății, depunerea se face ulterior, dar nu mai târziu de 48 de ore de la pronunțarea în cauză a unei soluții definitive.

(7) Obiectele sechestrate se păstrează până la ridicarea sechestrului.

(8)[2] Sumele de bani rezultate din valorificarea făcută potrivit alin. (3), precum şi sumele de bani ridicate potrivit alin. (2) se depun în contul constituit potrivit legii

[1] Art. 251 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 64 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (8) al art. 252 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 47 pct. 1 din Legea nr. 318/2015.

speciale, în termen de cel mult 3 zile de la ridicarea banilor ori de la valorificarea bunurilor.

(9) Celelalte bunuri mobile sechestrate sunt puse sub sigiliu sau ridicate, putându-se numi un custode.

Reglementarea anterioară: art. 165 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 318/2015 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 961 din 24 decembrie 2015).

ADNOTĂRI

Într-o abordare riguroasă, este de preferat ca luarea măsurilor asigurătorii să se facă privitor la bunuri individualizate și evaluate. Cu toate acestea, în multe cazuri, demersurile pentru identificarea bunurilor pot întârzia instituirea sechestrului, cu consecința înstrăinării acestora. Ca urmare, instituirea unui sechestru cu privire la toate bunurile suspectului, până la concurența valorii prejudiciului, este legală. Pledează, în opinia noastră, în acest sens: caracterul obligatoriu al luării măsurilor asigurătorii în cazul unor infracțiuni, cum sunt cele prevăzute de Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale (potrivit art. 11 din lege); prevederile art. 252 alin. (1) CPP, potrivit cărora organul care procedează la aplicarea sechestrului este obligat să identifice și să evalueze bunurile sechestrate, dispozițiile art. 253 alin. (1) CPP, potrivit cărora organul care aplică sechestrul încheie un proces-verbal despre toate actele efectuate, descriind amănunțit bunurile sechestrate, cu indicarea valorii lor; mai mult decât atât, în cuprinsul aceluiași text se arată că în procesul-verbal sunt indicate și bunurile exceptate de lege de la urmărire, găsite la persoana căreia i s-a aplicat sechestrul.

Art. 252[1].[1] **Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate.** (1) În cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, procurorul sau instanța de judecată care a instituit sechestrul poate dispune de îndată valorificarea bunurilor mobile sechestrate, la cererea proprietarului bunurilor sau atunci când există acordul acestuia.

(2) În cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, atunci când nu există acordul proprietarului, bunurile mobile asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate, în mod excepțional, în următoarele situații:

a) atunci când, în termen de un an de la data instituirii sechestrului, valoarea bunurilor sechestrate s-a diminuat în mod semnificativ, respectiv cu cel puțin 40% în raport cu cea de la momentul dispunerii măsurii asigurătorii. Dispozițiile art. 252 alin. (1) se aplică în mod corespunzător și în acest caz;

b) atunci când există riscul expirării termenului de garanție sau când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor animale sau păsări vii;

c) atunci când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra produselor inflamabile sau petroliere;

[1] Art. 252[1]-252[4] au fost introduse prin art. 102 pct. 167 din Legea nr. 255/2013.

d) atunci când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor bunuri a căror depozitare sau întreţinere necesită cheltuieli disproporţionate în raport cu valoarea bunului.

(3) În cursul procesului penal, înainte de pronunţarea unei hotărâri definitive, atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii: proprietarul nu a putut fi identificat şi valorificarea nu se poate face potrivit alin. (2), autovehiculele asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate, în următoarele situaţii:

a) atunci când acestea au fost folosite, în orice mod, la săvârşirea unei infracţiuni;

b) dacă de la data instituirii măsurii asigurătorii asupra acestor bunuri a trecut o perioadă de un an sau mai mare.

(4)[1] Sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor mobile făcută potrivit alin. (1), (2) şi (3) se depun în contul prevăzut de art. 252 alin. (8).

(5)[2] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 168¹ CPP 1968.

ADNOTĂRI

Potrivit art. 91 alin. (1) din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenţei şi de insolvenţă, bunurile înstrăinate de administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar, în exerciţiul atribuţiilor sale prevăzute de lege, sunt dobândite libere de orice sarcini, precum privilegii, ipoteci, gajuri sau drepturi de retenţie, sechestre, de orice fel. Fac excepţie de la acest regim măsurile asigurătorii dispuse în procesul penal în vederea confiscării speciale şi/sau confiscării extinse. Conform art. 53 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenţei, bunurile înstrăinate de administratorul judiciar sau lichidator, în exerciţiul atribuţiilor sale prevăzute de lege, sunt dobândite libere de orice sarcini, precum ipoteci, garanţii reale mobiliare sau drepturi de retenţie, de orice fel, ori măsuri asigurătorii, cu excepţia măsurilor asigurătorii sau măsurilor preventive specifice, instituite în cursul procesului penal. Textul art. 91 din Legea nr. 85/2014 are drept situaţie premisă înstrăinarea de către administratorul sau lichidatorul judiciar a bunurilor sechestrate, deci măsurile luate în procesul penal sunt compatibile cu procedura insolvenţei, iar bunurile sechestrate nu sunt insesizabile. Legea penală instituie o interdicţie pentru suspect, inculpat sau partea responsabilă civilmente de a efectua acte de dispoziţie voluntară asupra bunurilor ce formează obiectul sechestrului. Vânzarea se poate realiza de către lichidator, inclusiv cu privire la bunurile faţă de care s-a dispus sechestrul într-un proces penal, însă acestea vor fi grevate de sarcini. Astfel, Codul de procedură penală nu face referire la entitatea care va realiza vânzarea, iar art. 29 alin. (5) din Legea nr. 318/2015 pentru înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Agenţiei Naţionale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate permite mai multe variante. În ipoteza art. 252¹ alin. (1) teza I CPP, se va cere acordul administratorului special/administratorului judiciar, sumele urmând a se depune în contul prevăzut de Legea nr. 318/2015.

[1] Alin. (4) al art. 252¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 47 pct. 2 din Legea nr. 318/2015.

[2] Alin. (5) al art. 252¹ a fost abrogat prin art. 47 pct. 3 din Legea nr. 318/2015.

Art. 252². **Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale.** (1) În cursul urmăririi penale, atunci când nu există acordul proprietarului, dacă procurorul care a instituit sechestrul apreciază că se impune valorificarea bunurilor mobile sechestrate, îl sesizează cu o propunere motivată de valorificare a bunurilor sechestrate pe judecătorul de drepturi şi libertăţi.

(2) Judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat în condiţiile alin. (1) fixează un termen, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care sunt chemate părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul. Participarea procurorului este obligatorie.

(3) La termenul fixat, în cameră de consiliu, se aduce la cunoştinţa părţilor şi a custodelui faptul că se intenţionează valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere că au dreptul de a face observaţii sau cereri legate de bunurile ce urmează a fi valorificate. După examinarea obiecţiilor şi cererilor făcute de părţi sau custode, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune prin încheiere motivată asupra valorificării bunurilor mobile prevăzute la art. 252¹ alin. (2). Lipsa părţilor legal citate nu împiedică desfăşurarea procedurii.

(4) Împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi prevăzute la alin. (2) se poate face contestaţie la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară de către părţi, custode, procuror, precum şi de către orice altă persoană interesată în termen de 10 zile.

(5) Termenul prevăzut la alin. (4) curge de la comunicare pentru procuror, părţi sau custode sau de la data când au luat la cunoştinţă de încheiere în cazul altor persoane interesate.

(6) Părţile sau custodele pot face contestaţie numai împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus valorificarea bunurilor mobile sechestrate. Procurorul poate face contestaţie numai împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi a respins propunerea de valorificare a bunurilor mobile sechestrate.

(7) Contestaţia prevăzută la alin. (4) este suspensivă de executare. Judecarea cauzei se face de urgenţă şi cu precădere, iar hotărârea prin care se soluţionează contestaţia este definitivă.

Reglementarea anterioară: art. 168² CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *BENet Praha, spol. s r.o. c. Republicii Cehe*. Durata sechestrului în cauze complexe. 104. Curtea notează că ingerinţa rezultă dintr-o măsură luată de către organele de urmărire penală în cadrul investigării unei infracţiuni grave în domeniul taxelor vamale şi al evaziunii fiscale care implică milioane de euro. Punctul crucial al interferenţei se referă la analizarea continuă a suspiciunii rezonabile că fondurile confiscate provin din activităţi infracţionale. Autorităţile naţionale sunt în mod clar într-o poziţie mai bună decât Curtea în a evalua aceste probleme, pentru că au acces direct la elementele de probă disponibile, care în cazul de faţă au inclus mii de pagini de documente justificative, sute de martori şi tranzacţii ale mai multor companii, inclusiv din străinătate şi companii offshore. Confruntate cu o

astfel de investigaţie complexă, este în primul rând în competenţa autorităţilor naţionale decizia dacă sunt necesare măsuri suplimentare de investigare, în scopul de a combate eficient acest tip de infracţiune gravă şi atent premeditată. (...)

106. Curtea constată în acest sens că acuzatul era la momentul respectiv director interimar al companiei reclamante şi că infracţiunea suspectată a avut loc în contextul activităţilor sale. Nu a fost, astfel, *prima facie*, nerezonabil pentru procuror să presupună că respectivele conturi bancare ale companiei reclamante ar conţine fonduri provenite din aceste activităţi, chiar şi în 2001. Guvernul a susţinut că ancheta până la acel moment a condus la concluzia că acuzatul a utilizat conturile bancare ale companiei reclamante pentru a-şi salva fondurile generate de activităţile sale infracţionale. Având în vedere susţinerile părţilor, Curtea nu are niciun motiv pentru a considera că suspiciunea organelor de urmărire penală cu privire la originea fondurilor indisponibilizate a fost în mod evident nerezonabilă. (...)

108. Cu toate acestea, o suspiciune rezonabilă, la începutul anchetei, nu poate justifica o ingerinţă nedeterminată faţă de drepturile companiei reclamante. Curtea este de acord cu compania reclamantă că ancheta care a urmat trebuie să fie suficient de diligentă şi rapidă, astfel încât ingerinţa să dureze o perioadă limitată de timp. Astfel, este sarcina Curţii de a evalua dacă, având în vedere comportamentul organelor de urmărire penală, durata sechestrului, şi anume patru ani şi nouă luni şi jumătate (...), a fost în mod evident nerezonabilă. (...)

112. În această privinţă, Curtea constată că dimensiunile anchetei au fost într-adevăr considerabile. După cum sugerează şi informaţiile de mai sus, organele de urmărire penală s-au confruntat cu o presupusă activitate infracţională care a fost extrem de sofisticată şi extinsă. S-a presupus că suspecţii au folosit o reţea internaţională formată din numeroase companii în mai multe ţări pentru a-şi desfăşura operaţiunile financiare şi a-şi acoperi infracţiunile. Curtea observă că, în faţa unui asemenea nivel de complexitate, organele de urmărire penală, departe de a rămâne pasive, au strâns, de fapt, dovezi extinse în probatoriu, au audiat zeci de martori şi au contactat numeroase ţări cu solicitări de asistenţă judiciară în materie. (...)

117. Consideraţiile de mai sus sunt suficiente pentru a permite Curţii să concluzioneze că nu a existat nicio încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie *(hot. din 24 februarie 2011, www.echr.coe.int)*.

Art. 252³. Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul judecăţii. (1) În cursul judecăţii, instanţa de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, a uneia dintre părţi sau a custodelui, poate dispune asupra valorificării bunurilor mobile sechestrate. În acest scop, instanţa de judecată fixează un termen, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care sunt citate în camera de consiliu părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul. Participarea procurorului este obligatorie.

(2) La termenul fixat, se pune în discuţia părţilor, în camera de consiliu, valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere că au dreptul de a face observaţii sau cereri legate de acestea. Lipsa părţilor legal citate nu împiedică desfăşurarea procedurii.

(3) Asupra valorificării bunurilor mobile sechestrate, precum și cu privire la cererile prevăzute la alin. (2), instanța de judecată dispune prin încheiere motivată. Încheierea instanței este definitivă.

Reglementarea anterioară: art. 168³ CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *East/West Alliance Limited c. Ucrainei*. Deteriorarea bunului sechestrat. 141. Compania reclamantă s-a plâns, în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1, de pretinsa încălcare de către autoritățile de stat a drepturilor sale de proprietate asupra a șase aeronave de tip AN-28 și a opt aeronave de tip L-410. (...)

187. În ceea ce privește luarea în custodie legală, dispusă la data de 10 septembrie 2001, Curtea acceptă că ingerința a fost în „interesul general" al comunității, fiind menită să asigure pretențiile în curs de examinare în cadrul procedurilor comerciale și având în vedere posibilitatea unei eventuale confiscări de bunuri (...).

188. Același lucru se poate spune despre reținerea aeronavei în cadrul unui proces penal, deoarece reținerea de dovezi fizice poate fi necesară unei bune administrări a justiției, ceea ce constituie un obiectiv legitim, în „interesul general" al comunității (...).

189. Mai mult, având în vedere caracterul comercial al cererii administrației fiscale, precum și acuzațiile penale împotriva vicepreședintelui ATI [*o companie de transport aerian de mărfuri – n.a.*], în conformitate cu care contractul de închiriere ar fi folosit ca un instrument pentru a ascunde venituri impozabile și, prin urmare, pentru a permite evaziunea fiscală prin ATI, compania căreia i-au fost închiriate aceste avioane (...), Curtea nu exclude că atât luarea în custodie legală în cadrul procedurilor comerciale și indisponibilizarea în cadrul urmăririi penale au fost, de asemenea, de relevanță pentru a asigura în cele din urmă plata impozitelor legal datorate. (...)

203. Cu toate acestea, în perioada în care a fost în custodia autorităților, aeronava a fost deteriorată și vandalizată.

204. Curtea reiterează că orice indisponibilizare sau confiscare implică daune. Dar, pentru a fi compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1, prejudiciul real suferit nu ar trebui să fie mai extins decât ceea ce este inevitabil (...).

205. Curtea notează că, în cazul de față, compania reclamantă a alertat cât mai devreme în 2004 autoritățile pentru daunele aeronavelor sale și că preocupările sale s-au dovedit corecte (...). Cu toate acestea, când companiei reclamante i s-a permis recuperarea aeronavelor, în iunie 2011, acestea au fost într-o stare proastă, astfel încât ele nu mai puteau fi considerate avioane și nu mai valorau decât ca elementele separate și părți componente (...).

206. Chiar dacă societatea a contractat o companie de securitate pentru a proteja aeronava, în plus față de paza acesteia de către de poliția fiscală (...), Curtea este convinsă că responsabilitatea pentru daunele fizice ale aeronavei revine statului. În continuare, ea observă că nu există nimic care să demonstreze că acest prejudiciu, care, de fapt, a însemnat distrugerea completă a proprietății, a fost inevitabil.

207. În consecinţă, în ceea ce priveşte reţinerea de către autorităţi a aeronavei AN-28 în cauză, Curtea nu poate decât să conchidă că, încă o dată, cerinţele prevăzute la art. 1 din Protocolul nr. 1 nu au fost respectate. (...)

213. Curtea notează că, înainte ca procedura menţionată mai sus să fi fost finalizată, în 2007, opt aeronave L-410 au fost declarate ca active ale societăţii Aeroportului Municipal Cerkasî şi transferate în proprietatea oraşului. Ulterior, în timp ce executorul judecătoresc a încercat să pună în aplicare decizia din 1 aprilie 2008 şi a fost confruntat cu o lipsă totală de cooperare din partea autorităţilor fiscale şi a administraţiei aeroportului, la 24 iulie 2008, Consiliul local Cerkasî a autorizat administraţia aeroportului să vândă aeronavele la o licitaţie publică. Ca urmare, cinci dintre avioane au fost vândute unor terţe părţi (...). În ceea ce priveşte cele trei avioane rămase, au fost avariate în aşa măsură, încât, după cum s-a stabilit de către experţi tehnici în decembrie 2010 şi august 2011, ele nu mai puteau fi considerate ca aeronave. (...)

215. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu poate decât să concluzioneze că compania reclamantă a fost privată de cele şase aeronavele AN-28 şi de cele opt aeronave L-410 într-un mod cu totul arbitrar, contrar regulii principiilor statului de drept.

216. În plus, Curtea constată că această ingerinţă nu a avut un caracter instantaneu, deoarece companiei reclamante i-a fost refuzat accesul la proprietatea sa pentru mai mult de zece ani. În timp ce a întreprins eforturi susţinute în faţa diverselor autorităţi administrative, fiscale, de urmărire penală şi judiciare pentru a-şi recupera proprietatea, care au rămas fără rezultat, indiferent de rezultatul procedurilor legal desfăşurate de către respectivele autorităţi, aeronavele au fost deteriorate şi vandalizate sau vândute către terţi ori pur şi simplu au dispărut fără ca cineva să răspundă pentru acest lucru.

217. Chiar dacă pentru perioade scurte de timp păstrarea aeronavei de către autorităţi a respectat unele dintre principiile inerente ale art. 1 din Protocolul nr. 1, acţiunile concomitente abuzive şi arbitrare ale autorităţilor au negat în practică eficienţa acestor măsuri de protecţie *(hot. din 23 ianuarie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 252⁴. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate. (1) Împotriva modului de aducere la îndeplinire a încheierii prevăzute de art. 252² alin. (3) sau a hotărârii judecătoreşti de valorificare a bunurilor mobile sechestrate, prevăzută de art. 252² alin. (7) sau art. 252³ alin. (3), suspectul sau inculpatul, partea responsabilă civilmente, custodele, orice altă persoană interesată, precum şi procurorul pot formula, în cursul procesului penal, contestaţie la instanţa competentă să soluţioneze cauza în primă instanţă.

(2) Contestaţia prevăzută la alin. (1) se face în termen de 15 zile de la îndeplinirea actului contestat.

(3) Instanţa soluţionează contestaţia de urgenţă şi cu precădere, în şedinţă publică, cu citarea părţilor, prin încheiere definitivă.

(4) După soluţionarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut contestaţie împotriva modului de aducere la îndeplinire a încheierii sau a hotărârii judecătoreşti de valorificare a bunurilor mobile sechestrate prevăzute la alin. (1), se poate face contestaţie potrivit legii civile.

Reglementarea anterioară: art. 168⁴ CPP 1968.

Art. 253.[1] **Procesul-verbal de sechestru şi notarea sau înscrierea ipotecară.** (1) Organul care aplică sechestrul încheie un proces-verbal despre toate actele efectuate potrivit art. 252, descriind în amănunt bunurile sechestrate, cu indicarea valorii lor. În procesul-verbal se arată şi bunurile exceptate de lege de la urmărire, potrivit dispoziţiilor art. 249 alin. (8), găsite la persoana căreia i s-a aplicat sechestru. De asemenea, se consemnează obiecţiile suspectului sau inculpatului ori ale părţii responsabile civilmente, precum şi cele ale altor persoane interesate.

(2) În procesul-verbal prevăzut la alin. (1) se menţionează şi faptul că părţile au fost încunoştinţate că:

a) pot solicita valorificarea bunului sau bunurilor sechestrate, în temeiul art. 252[1] alin. (1);

b) în cursul procesului penal, înainte de pronunţarea unei hotărâri definitive, bunurile mobile asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate de către organul judiciar, chiar şi fără consimţământul proprietarului, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 252[1] alin. (2).

(3) Un exemplar al procesului-verbal prevăzut la alin. (1) se lasă persoanei asupra bunurilor căreia s-a aplicat sechestrul, iar în lipsa acesteia, celor cu care locuieşte, administratorului, portarului sau celui care în mod obişnuit îl înlocuieşte ori unui vecin. În cazul când o parte din bunuri sau totalitatea lor au fost predate unui custode, se lasă acestuia o copie de pe procesul-verbal. Un exemplar se înaintează şi organului judiciar care a dispus luarea măsurii asigurătorii, în termen de 24 de ore de la încheierea procesului-verbal.

(4) Pentru bunurile imobile sechestrate, procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată care a dispus instituirea sechestrului cere organului competent notarea ipotecară asupra bunurilor sechestrate, anexând copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus sechestrul şi un exemplar al procesului-verbal de sechestru.

(5) Prevederile alin. (4) se aplică în mod corespunzător şi cu privire la dispunerea înscrierii ipotecare asupra bunurilor mobile.

Reglementarea anterioară: art. 166 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Art. 253 alin. (4) şi (5) instituie o procedură derogatorie de la cea civilă, în cazul înscrierii ipotecare a măsurilor asigurătorii dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal cu privire la bunurile mobile. Procedura nu contravine în niciun fel dispoziţiilor O.G. nr. 89/2000 privind unele măsuri pentru autorizarea operatorilor şi efectuarea înscrierilor în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare, care, în cuprinsul art. 28[2], arată că sunt trei categorii de persoane care pot cere înscrierea în Arhiva Electronică, şi anume creditorul, debitorul şi constituitorul garanţiei. Organele judiciare nu apar menţionate între aceste categorii, iar ele nu pot avea niciuna dintre calităţile la care legea face referire, pentru că sechestrul nu se aplică în interesul, ci din dispoziţia lor. Ca urmare, ele nu vor solicita înscrierea în baza ordonanţei, ci a Codului de procedură penală, care nu prevede plata vreunei taxe. Chiar ţinând seama că legea penală se completează, în această materie, cu legea civilă, trebuie

[1] Art. 253 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 168 din Legea nr. 255/2013.

observat că, potrivit art. 1559 C. civ., măsurile asigurătorii se iau conform Codului de procedură civilă. La rândul său, Codul de procedură civilă reglementează sechestrul bunurilor mobile, inclusiv sub aspectul publicității, în cadrul procedurii de executare silită (art. 731 și urm.), iar potrivit art. 92 alin. (6) CPC, cererile Ministerului Public, inclusiv în materie de executare, sunt scutite de taxe și cauțiuni.

Art. 254. Poprirea. (1) Sumele de bani datorate cu orice titlu suspectului ori inculpatului sau părții responsabile civilmente de către o a treia persoană ori de către cel păgubit sunt poprite în mâinile acestora, în limitele prevăzute de lege, de la data primirii ordonanței sau încheierii prin care se înființează sechestrul.

(2) Sumele de bani prevăzute la alin. (1) vor fi consemnate de către debitori, după caz, la dispoziția organului judiciar care a dispus poprirea sau a organului de executare, în termen de 5 zile de la scadență, recipisele urmând a fi predate procurorului, judecătorului de cameră preliminară ori instanței de judecată în termen de 24 de ore de la consemnare.

Reglementarea anterioară: art. 167 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 4 din Legea nr. 10/2016 privind stabilirea plății unor despăgubiri în sarcina persoanelor condamnate definitiv pentru săvârșirea unor fapte împotriva persoanelor persecutate din motive politice de dictatura instaurată la data de 6 martie 1945 (M. Of. nr. 41 din 19 ianuarie 2016).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Limitele indisponibilizării bunurilor ► a) Venituri din salarii. Salariile plătite debitorului sunt parțial insesizabile, în considerarea scopului prezumat de legiuitor pentru care acestea urmează a fi folosite, respectiv asigurarea mijloacelor de existență ale debitorului. Această regulă privește numai situația urmăririi silite a acestor venituri pe calea popririi, ceea ce presupune indisponibilizarea sumelor datorate și care vor fi plătite în viitor debitorului, de la data primirii actului prin care „se înființează sechestrul" (de fapt, se instituie poprirea), după cum a statuat, de altfel, și instanța supremă (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1741 din 24 mai 2012, www.scj.ro). Este vorba despre data primirii actului prin care se înființează sechestrul (în speță, a ordonanței de instituire a măsurii asigurătorii a popririi) de către bancă, și nu de către suspect sau inculpat. Regula prevăzută la art. 728 alin. (1) lit. b) CPC [*în prezent, art. 729 alin. (1) lit. b) – n.a.*] nu privește veniturile realizate anterior de debitor și care se aflau deja în patrimoniul său la momentul instituirii popririi, acestea putând fi indisponibilizate în totalitate, iar nu doar în parte, în acest sens fiind tot jurisprudența Înaltei Curți, menționată anterior. În aceste condiții, împrejurarea că în conturile inculpatului se aflau în tot sau în parte sume provenite din salariile obținute și plătite acestuia anterior instituirii măsurii asigurătorii este fără relevanță din perspectiva art. 728 CPC. A accepta soluția contrară ar echivala cu o „primă de încurajare" pentru toți infractorii care realizează (și) venituri din muncă, căci pe această cale ei s-ar bucura nestingheriți de produsul infracțiunii comise, știind că oricum veniturile realizate anterior (și economisite, datorită existenței unor surse ilicite care în mod evident sunt consumate cu prioritate) nu ar putea fi sechestrate decât în

parte. Astfel fiind, înscrisurile prezentate de inculpat pentru a proba liceitatea dobândirii veniturilor obținute și economisite în contul bancar nu au nicio relevanță, iar măsura asigurătorie trebuie menținută pentru sumele aflate deja în cont la momentul primirii ordonanței de instituire a popririi de către bancă, chiar dacă acestea provin din salarii. În ceea ce privește sumele provenind din salarii cu care, ulterior datei primirii ordonanței de instituire a popririi de către bancă, a fost și, eventual, va fi alimentat contul bancar deschis pe numele inculpatului, poprirea nu poate viza decât o treime din venitul lunar net, potrivit art. 728 alin. (1) lit. b) CPC. Prin urmare, va admite contestația formulată de inculpat și, în baza art. 250 coroborat cu art. 254 alin. (1) CPP raportat la art. 728 alin. (1) lit. b) CPC, va ridica parțial măsura asigurătorie a popririi instituită prin ordonanță asupra conturilor deschise pe numele inculpatului, cu privire la 2/3 din sumele care provin din salarii, virate în contul bancar ulterior datei primirii ordonanței de instituire a popririi de către bancă *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 12 decembrie 2014, nepublicată).*

► **b) Bunuri aflate în proprietatea codevălmașă a soților.** În ceea ce privește poprirea instituită asupra contului în care contestatorului i-ar fi virate sumele de bani ce i se cuvin în baza contractului de mandat, pentru prestația sa ca director general adjunct al băncii, suspectul-contestator nici nu a indicat contul bancar în cauză și nici nu a făcut dovada că veniturile încasate sunt destinate asigurării mijloacelor sale de existență (eventual, prin depunerea unui extras de cont și a situației tuturor veniturilor periodice de care beneficiază), pentru ca judecătorul de drepturi și libertăți să poată aprecia asupra aplicabilității dispozițiilor art. 728 alin. (1) lit. b) CPC [*în prezent, art. 729 alin. (1) lit. b) – n.a.*], deși sarcina probei îi incumba, organelor judiciare nerevenindu-le un rol activ în această privință, potrivit legii. În ceea ce privește motivul de contestație vizând indisponibilizarea sumelor de bani din două conturi de depozit ce ar constitui bunuri comune ale suspectului și ale soției sale (cu privire la care iar nu s-a depus vreo dovadă, suspectul rezumându-se la a indica, la modul general, un text de lege care poate să nu fie aplicabil, în funcție de sursa banilor constituiți în depozit, regimul matrimonial etc.), judecătorul reține că, în vederea reparării pagubei, măsura asigurătorie a sechestrului poate fi dispusă asupra bunurilor comune ale inculpatului și ale soției acestuia, până la concurența valorii probabile a pagubei, bunurile aflate în proprietatea codevălmașă a soților nefiind exceptate prin lege de la luarea măsurilor asigurătorii, după cum a statuat, de altfel, și instanța supremă (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2616 din 29 august 2012, www.scj.ro) *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 27 mai 2015, nepublicată).*

Art. 255. Restituirea lucrurilor. (1) Dacă procurorul sau judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, constată, la cerere sau din oficiu, că lucrurile ridicate de la suspect ori inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra sunt proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea acestora, dispune restituirea acestor lucruri. Dispozițiile art. 250 se aplică în mod corespunzător.

(2) Restituirea lucrurilor ridicate are loc numai dacă prin aceasta nu sunt îngreunate stabilirea situației de fapt și justa soluționare a cauzei și cu obligația pentru cel căruia îi sunt restituite să le păstreze până la pronunțarea unei soluții definitive în procesul penal.

Reglementarea anterioară: art. 169 CPP 1968.

Art. 256. Restabilirea situației anterioare. Instanța de judecată, în cursul judecății, poate lua măsuri de restabilire a situației anterioare săvârșirii infracțiunii, când schimbarea acelei situații a rezultat din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este posibilă.

Reglementarea anterioară: art. 170 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ/EUROPEANĂ

A se vedea practica judiciară redată *supra*, la art. 25, și *infra*, la art. 397.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Titlul VI. Acte procesuale şi procedurale comune

Capitolul I. Citarea, comunicarea actelor procedurale şi mandatul de aducere

Art. 257. Modul de citare. (1) Chemarea unei persoane în faţa organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată se face prin citaţie scrisă. Citarea se poate face şi prin notă telefonică sau telegrafică, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(2)[1] Comunicarea citaţiilor şi a tuturor actelor de procedură se va face, din oficiu, prin agenţii procedurali ai organelor judiciare sau prin orice alt salariat al acestora, prin intermediul poliţiei locale ori prin serviciul poştal sau de curierat.

(3) Persoanele prevăzute la alin. (2) sunt obligate să îndeplinească procedura de citare şi să comunice dovezile de îndeplinire a acesteia înainte de termenul de citare stabilit de organul judiciar.

(4) În cazul prevăzut la art. 80, persoanele vătămate şi părţile civile pot fi citate prin reprezentantul legal sau printr-o publicaţie de circulaţie naţională.

(5)[2] Citarea se poate realiza şi prin intermediul poştei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică, cu acordul persoanei citate.

(6) Minorul cu o vârstă mai mică de 16 ani va fi citat prin intermediul părinţilor sau al tutorelui, cu excepţia cazului în care acest lucru nu este posibil.

(7) Organul judiciar poate comunica şi oral persoanei prezente termenul următor, aducându-i la cunoştinţă consecinţele neprezentării. În cursul urmăririi penale, aducerea la cunoştinţă a termenului se menţionează într-un proces-verbal, care se semnează de către persoana astfel citată.

(8)[3] Citarea şi comunicarea actelor procedurale se fac în plic închis, care va purta menţiunea „Pentru justiţie. A se înmâna cu prioritate".

Reglementarea anterioară: art. 175 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *S.C. „Raisa M. Shipping" – S.R.L. c. României*. Citarea şi comunicarea actelor de procedură. Obligaţiile organelor judiciare. 29. Curtea aminteşte că a avut deja ocazia să examineze problema comunicării actelor de procedură. Astfel, aceasta a considerat că „dreptul la o instanţă" cuprinde mai multe aspecte, printre care dreptul de acces şi egalitatea armelor, care impune un echilibru just între părţi. Aceste principii se aplică în aceeaşi măsură în domeniul specific al comunicării actelor juridice către părţi (*Miholapa*

[1] Alin. (2) al art. 257 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 169 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) şi (6) ale art. 257 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 169 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (8) al art. 257 a fost introdus prin art. 102 pct. 170 din Legea nr. 255/2013.

c. Letoniei, § 23). În plus, reglementările referitoare la formalitățile pentru a introduce o acțiune nu ar trebui să împiedice justițiabilii să folosească o cale de atac disponibilă (*Tricard c. Franței*, § 29, și *Gruais și Bousquet c. Franței*, § 27).

Deși este adevărat că autorităților naționale le revine, în primul rând, sarcina de a interpreta și de a aplica normele de natură procedurală, un formalism excesiv în aplicarea acestora se poate dovedi contrar art. 6 parag. 1 din Convenție atunci când acesta se face în detrimentul uneia dintre părți (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Sovtransavto Holding c. Ucrainei*, § 81). Efectivitatea dreptului de acces impune ca un individ să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta un act ce constituie o ingerință în drepturile sale (*Bellet c. Franței*, §§ 42, 36; a se vedea, de asemenea, *Cañete de Goñi c. Spaniei*, § 34).

30. Instanțele trebuie să facă tot ce se poate aștepta în mod rezonabil de la ele pentru a cita reclamanții și să se asigure că aceștia din urmă au cunoștință de procedurile din care fac parte (*Miholapa c. Letoniei*, § 31, și *Övuş c. Turciei*, § 48).

În fine, dreptul la acțiune sau de recurs trebuie să se exercite din momentul în care părțile interesate pot cunoaște efectiv hotărârile judecătorești care le impun o obligație sau care ar putea aduce atingere drepturilor ori intereselor lor legitime; notificarea, în calitate de act de comunicare între organul jurisdicțional și părți, servește la luarea la cunoștință a deciziei instanței, precum și a notificării sale, după caz, pentru a permite părților a o recura (*Miragall Escolano și alții c. Spaniei*, § 37, și *Díaz Ochoa c. Spaniei*, § 48) *(hot. din 8 ianuarie 2013, M. Of. nr. 190 din 18 martie 2014).* ✍ În același sens, cauza *Brée c. României, dec. din 3 decembrie 2013, §§ 34, 35, www.echr.coe.int.*

2. Cauza *José Daniel Nunes Dias c. Portugaliei*. Prezența inculpatului la judecată. Citarea prin afișare. Condiții. În ceea ce privește prezența acuzatului în materie penală, acesta trebuie să poată participa la propriul proces; de asemenea, a înștiința pe cineva despre urmărirea penală pornită împotriva sa constituie un act juridic de o asemenea importanță, încât trebuie să îndeplinească anumite condiții de formă și de fond care să garanteze exercițiul efectiv al drepturilor persoanei acuzate, o cunoaștere vagă și neoficială nefiind suficientă (*T. c. Italiei*, § 28). (...)

În speță, (...) judecătorul nu a dispus citarea prin afișare decât după ce s-a asigurat, bazându-se pe informațiile obținute de la poliție, că adresa reclamantului era imposibil de găsit *(dec. din 10 aprilie 2003, www.echr.coe.int).*

Art. 258. Conținutul citației. (1) Citația este individuală şi trebuie să cuprindă următoarele:

a) denumirea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată care emite citația, sediul său, data emiterii și numărul dosarului;

b) numele şi prenumele celui citat, calitatea în care este citat şi indicarea obiectului cauzei;

c) adresa celui citat;

d) ora, ziua, luna şi anul, locul de înfățişare, precum şi invitarea celui citat să se prezinte la data şi locul indicate;

e) menţiunea că partea citată are dreptul la un avocat cu care să se prezinte la termenul fixat;

f) dacă este cazul, menţiunea că, potrivit art. 90 sau art. 93 alin. (4), apărarea este obligatorie, iar în cazul în care partea nu îşi alege un avocat, care să se prezinte la termenul fixat, i se va desemna un avocat din oficiu;

g) menţiunea că partea citată poate, în vederea exercitării dreptului la apărare, să consulte dosarul aflat la arhiva instanţei sau a parchetului;

h) consecinţele neprezentării în faţa organului judiciar.

(2) Citaţia transmisă suspectului sau inculpatului trebuie să cuprindă încadrarea juridică şi denumirea infracţiunii de care este acuzat, atenţionarea că, în caz de neprezentare, poate fi adus cu mandat de aducere.

(3) Citaţia se semnează de cel care o emite.

Reglementarea anterioară: art. 176 CPP 1968.

Art. 259. Locul de citare. (1) Suspectul, inculpatul, părţile în proces, precum şi alte persoane se citează la adresa unde locuiesc, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului lor de muncă, prin serviciul de personal al unităţii la care lucrează.

(2) Suspectul sau inculpatul are obligaţia de a comunica în termen de cel mult 3 zile organului judiciar schimbarea adresei unde locuieşte. Suspectul sau inculpatul este informat cu privire la această obligaţie în cadrul audierii şi cu privire la consecinţele nerespectării obligaţiei.

(3) Suspectul sau inculpatul care a indicat, printr-o declaraţie dată în cursul procesului penal, un alt loc pentru a fi citat este citat la locul indicat.

(4) Suspectul sau inculpatul poate fi citat la sediul avocatului ales, dacă nu s-a prezentat după prima citare legal îndeplinită.

(5)[1] Dacă nu se cunosc nici adresa unde locuieşte suspectul sau inculpatul şi nici locul său de muncă, la sediul organului judiciar se afişează o înştiinţare care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua şi ora când a fost făcută;

b) numele şi prenumele celui care a făcut afişarea şi funcţia acestuia;

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui citat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

(6) Bolnavii sau persoanele aflate, după caz, în spitale, aşezăminte medicale ori de asistenţă socială se citează prin administraţia acestora.

[1] Alin. (5) al art. 259 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 171 din Legea nr. 255/2013.

(7)[1] Persoanele private de libertate se citează la locul de deținere, prin administrația acestuia. O copie a citației se comunică și administrației locului de deținere.

(7¹)[2] Militarii se citează la unitatea din care fac parte, prin comandantul acesteia.

(8) Pentru persoanele care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale, aflate în cursă, citarea se face la căpitănia portului unde este înregistrată nava.

(9) Dacă suspectul sau inculpatul locuiește în străinătate, citarea se face, pentru primul termen, potrivit normelor de drept internațional penal aplicabile în relația cu statul solicitat, în condițiile legii. În absența unei asemenea norme sau în cazul în care instrumentul juridic internațional aplicabil o permite, citarea se face prin scrisoare recomandată. În acest caz, avizul de primire a scrisorii recomandate, semnat de destinatar, sau refuzul de primire a acesteia ține loc de dovadă a îndeplinirii procedurii de citare. Pentru primul termen de judecată, suspectul sau inculpatul va fi înștiințat prin citație că are obligația de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. În cazul în care nu se conformează, comunicările i se vor face prin scrisoare recomandată, recipisa de predare la poșta română a scrisorii, în cuprinsul căreia vor fi menționate actele care se expediază, ținând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii.

(10) Personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare și cetățenii români trimiși să lucreze în cadrul organizațiilor internaționale, membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, precum și cetățenii români aflați în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii de familie care îi însoțesc, se citează prin intermediul unităților care i-au trimis în străinătate.

(11) La stabilirea termenului pentru înfățișarea suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se ține seama de normele internaționale aplicabile în relația cu statul pe teritoriul căruia se afla suspectul sau inculpatul, iar în lipsa unor asemenea norme, de necesitatea ca citația în vederea înfățișării să fie primită cel mai târziu cu 30 de zile înainte de ziua stabilită pentru înfățișare.

(12) Instituțiile, autoritățile publice și alte persoane juridice se citează la sediul acestora, iar în cazul neidentificării sediului, se aplică în mod corespunzător dispozițiile alin. (5).

(13)[3] Citarea prin intermediul poștei electronice sau al unui sistem de mesagerie electronică se face la adresa electronică ori la coordonatele care au fost indicate în acest scop organului judiciar de către persoana citată sau de către reprezentantul ei.

Reglementarea anterioară: art. 177 CPP 1968.

✍ Cu privire la locul de citare a persoanei juridice, a se vedea *infra*, art. 492.

ADNOTĂRI

Deși art. 259 alin. (5) CPP prevede afișarea înștiințării la sediul organului judiciar dacă nu se cunosc adresa unde locuiește și locul de muncă doar pentru suspect sau inculpat,

[1] Alin. (7) al art. 259 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 65 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (7¹) al art. 259 a fost introdus prin art. 102 pct. 172 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (13) al art. 259 a fost introdus prin art. 102 pct. 173 din Legea nr. 255/2013.

apreciem că dispozițiile sunt aplicabile, în mod corespunzător, și în cazul celorlalte părți și subiecți procesuali, fiind vorba despre o omisiune a legiuitorului.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Citarea inculpatului în procesul penal. Schimbarea locului de citare. Neinformarea organului judiciar de către inculpat asupra locului în care urmează a fi citat. Soluționarea cauzei penale cu citarea inculpatului la domiciliul cunoscut și prin afișare ► **a)** În condițiile în care inculpatul cunoștea că era cercetat de organele de urmărire penală, avea obligația să încunoștințeze despre faptul plecării sale în străinătate și să indice un domiciliu la care să fie îndeplinite actele de procedură față de el. Neîndeplinirea acestei obligații de către inculpat, coroborată cu împrejurarea că instanța l-a citat în mod legal la toate domiciliile cunoscute, inclusiv prin afișare, impune concluzia că citarea inculpatului a fost îndeplinită în condițiile de legalitate, nefiindu-i încălcat dreptul la apărare din această perspectivă *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3020 din 21 noiembrie 2014, www.scj.ro).* ► **b)** În faza de urmărire penală, organele de cercetare și de urmărire penală au efectuat demersuri pentru a putea obține relații despre locul unde se află inculpatul, în vederea audierii lui, însă nu s-a reușit stabilirea acestuia, fapt rezultat din înscrisurile depuse la dosar. Astfel, a rezultat că există bănuieli că inculpatul ar fi plecat în străinătate (posibil Italia), fără însă a se ști o locație exactă. Mai mult decât atât, la dosar se află depusă o declarație olografă a inculpatului, care la data liberării sale din Penitenciarul Târgu-Jiu a arătat că nu s-a hotărât ce va face în viitor, respectiv dacă va pleca din țară sau nu. De asemenea, prima instanță a efectuat mai multe demersuri pentru a putea afla unde domiciliază inculpatul, în vederea citării acestuia, fără a se putea stabili locația unde se află, astfel că inculpatul a fost citat la mai multe termene de judecată atât la domiciliul indicat, cât și prin afișare. Afirmațiile avocatului ales al inculpatului, făcute în fața instanței de apel, referitoare la lipsa de procedură și, implicit, la lipsirea inculpatului de posibilitatea de a-și efectua apărarea în cauză, sunt fără suport real, atât timp cât, astfel cum s-a arătat, atât organele de urmărire penală, cât și instanța de judecată au depus toate diligențele necesare să afle unde locuiește inculpatul, pentru a-l cita și a-i aduce la cunoștință învinuirea și judecarea sa. Indicarea, în mod generic, a faptului că inculpatul este plecat în străinătate sau că se află într-o anume țară din spațiul comunitar, fără a se cunoaște cu exactitate locul unde poate fi citat, nu obliga instanța să facă alte demersuri decât cele efectuate, în vederea îndeplinirii procedurii de citare a inculpatului *(C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 340/A din 14 aprilie 2014, portal.just.ro).* ✍ A se vedea și *infra*, nr. 8 de la art. 421.

Art. 260. Înmânarea citației. (1) Citația se înmânează, oriunde este găsit, personal celui citat, care va semna dovada de primire.

(2)[1] Dacă persoana citată refuză să primească citația, persoana însărcinată să comunice citația va afișa pe ușa destinatarului o înștiințare, încheind un proces-verbal cu privire la împrejurările constatate. Înștiințarea trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua și ora când afișarea a fost făcută;

b) numele și prenumele celui care a făcut afișarea și funcția acestuia;

[1] Alin. (2) al art. 260 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 174 din Legea nr. 255/2013.

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui înştiinţat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

(2¹)[1] Dacă persoana citată, primind citaţia, refuză sau nu poate să semneze dovada de primire, persoana însărcinată să comunice citaţia încheie despre aceasta proces-verbal.

(3) În cazul în care scrisoarea recomandată prin care se citează un suspect sau inculpat care locuieşte în străinătate nu poate fi înmânată, precum şi în cazul în care statul destinatarului nu permite citarea prin poştă, citaţia se va afişa la sediul parchetului sau al instanţei, după caz.

(4) Citarea se poate realiza şi prin intermediul autorităţilor competente ale statului străin dacă:

a) adresa celui citat este necunoscută sau inexactă;

b) nu a fost posibilă trimiterea citaţiei prin intermediul poştei;

c) dacă citarea prin poştă a fost ineficientă sau necorespunzătoare.

(5) Când citarea se face potrivit art. 259 alin. (6)-(8), unităţile acolo arătate sunt obligate a înmâna de îndată citaţia persoanei citate sub luare de dovadă, certificându-i semnătura sau arătând motivul pentru care nu s-a putut obţine semnătura acesteia. Dovada este predată agentului procedural, iar acesta o înaintează organului de urmărire penală sau instanţei de judecată care a emis citaţia.

(6) Citaţia destinată unei instituţii sau autorităţi publice ori altei persoane juridice se predă la registratură sau funcţionarului însărcinat cu primirea corespondenţei. Dispoziţiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

(7)[2] Când citarea se realizează potrivit art. 257 alin. (5), persoana care realizează citarea întocmeşte un proces-verbal.

Reglementarea anterioară: art. 178 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Suspect sau inculpat care locuieşte în străinătate. Citare. Afişarea citaţiei. Potrivit art. 260 alin. (3) CPP, în cazul în care scrisoarea recomandată prin care se citează un suspect sau inculpat care locuieşte în străinătate nu poate fi înmânată, precum şi în cazul în care statul destinatarului nu permite citarea prin poştă, citaţia se va afişa la sediul parchetului

[1] Alin. (2¹) al art. 260 a fost introdus prin art. 102 pct. 175 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (7) al art. 260 a fost introdus prin art. 102 pct. 176 din Legea nr. 255/2013.

sau al instanței, după caz. Susținerile în sensul că la sediul instanței ar fi trebuit afișată o „înștiințare", și nu „citația", înștiințare care să cuprindă termenul stabilit de organul judiciar care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația, ea considerându-se comunicată abia la împlinirea acestui termen, în condițiile art. 259 alin. (5) lit. f) și g) CPP, nu pot fi reținute. Nu pot fi aplicate dispozițiile generale în materia înmânării citației, în condițiile în care pentru suspectul sau inculpatul care locuiește în străinătate sunt incidente norme speciale, derogatorii [art. 259 alin. (9) și, respectiv, art. 260 alin. (3) CPP] *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 862/A din 8 iunie 2015, nepublicată)*.

Art. 261. Înmânarea citației altor persoane. (1) Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmânează citația soțului, unei rude sau oricărei persoane care locuiește cu ea ori care în mod obișnuit îi primește corespondența. Citația nu poate fi înmânată unui minor sub 14 ani sau unei persoane lipsite de discernământ.

(2) Dacă persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, în lipsa persoanelor arătate la alin. (1), citația se predă administratorului, portarului ori celui care în mod obișnuit îl înlocuiește.

(3) Persoana care primește citația semnează dovada de primire, iar agentul, certificând identitatea și semnătura, încheie proces-verbal. Dacă aceasta refuză sau nu poate semna dovada de primire, agentul afișează citația pe ușa locuinței, încheind proces-verbal.

(4)[1] În lipsa persoanelor arătate la alin. (1) și (2), agentul este obligat să se intereseze când poate găsi persoana citată pentru a-i înmâna citația. Când persoana citată nu poate fi găsită, agentul afișează pe ușa locuinței persoanei citate o înștiințare care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua și ora când depunerea sau, după caz, afișarea a fost făcută;

b) numele și prenumele celui care a făcut afișarea și funcția acestuia;

c) numele, prenumele și domiciliul sau, după caz, reședința, respectiv sediul celui înștiințat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înștiințarea și denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) mențiunea că înștiințarea se referă la actul procedural al citației;

f) mențiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația;

g) mențiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afișat înștiințarea.

(5) În cazul când persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, dacă în citație nu s-a indicat apartamentul ori camera în care locuiește, agentul este obligat să facă investigații pentru a afla aceasta. Dacă investigațiile au rămas fără rezultat, agentul afișează citația pe ușa principală a

[1] Alin. (4) al art. 261 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 177 din Legea nr. 255/2013.

clădirii, încheind proces-verbal şi făcând menţiune despre împrejurările care au făcut imposibilă înmânarea citaţiei.

(6)[1] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 179 CPP 1968.

Art. 261¹.[2] **Imposibilitatea de a comunica citaţia.** Când comunicarea citaţiei nu se poate face, deoarece imobilul nu există, este nelocuit ori destinatarul nu mai locuieşte în imobilul respectiv, sau atunci când comunicarea nu poate fi făcută din alte motive asemănătoare, agentul întocmeşte un proces-verbal în care menţionează situaţiile constatate, pe care îl trimite organului judiciar care a dispus citarea.

Reglementarea anterioară: art. 180 CPP 1968.

Art. 262. Dovada de primire şi procesul-verbal de predare a citaţiei. (1) Dovada de primire a citaţiei trebuie să cuprindă numărul dosarului, denumirea organului de urmărire penală sau a instanţei care a emis citaţia, numele, prenumele şi calitatea persoanei citate, precum şi data pentru care este citată. De asemenea, trebuie să cuprindă data înmânării citaţiei, numele, prenumele, calitatea şi semnătura celui care înmânează citaţia, certificarea de către acesta a identităţii şi semnăturii persoanei căreia i s-a înmânat citaţia, precum şi arătarea calităţii acesteia.

(2)[3] Ori de câte ori, cu prilejul predării, afişării sau transmiterii electronice a unei citaţii se încheie un proces-verbal, acesta va cuprinde în mod corespunzător şi menţiunile prevăzute la alin. (1). În situaţia în care citarea se realizează prin intermediul poştei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică, la procesul-verbal se ataşează, dacă este posibil, dovada transmiterii acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 181 CPP 1968.

Art. 263.[4] **Incidente privind citarea.** (1) În cursul judecăţii, neregularitatea cu privire la citare este luată în considerare doar dacă partea lipsă la termenul la care s-a produs neregularitatea o invocă la termenul următor la care este prezentă sau legal citată, dispoziţiile privind sancţiunea nulităţii aplicându-se în mod corespunzător.

(2) Cu excepţia situaţiei în care prezenţa inculpatului este obligatorie, neregularitatea privind procedura de citare a unei părţi poate fi invocată de către procuror, de către celelalte părţi ori din oficiu numai la termenul la care ea s-a produs.

ADNOTĂRI

Constatarea nulităţii procedurii de citare nu atrage doar refacerea acesteia, ci şi refacerea actelor îndeplinite la termenul la care a fost lipsă de procedură. Fiind vorba despre o nulitate relativă, devin incidente, în acest sens, dispoziţiile art. 282 CPP (a se vedea *infra*, art. 421 CPP).

[1] Alin. (6) al art. 261 a fost abrogat prin art. 102 pct. 178 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 261¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 179 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (2) al art. 262 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 180 din Legea nr. 255/2013.
[4] Art. 263 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 181 din Legea nr. 255/2013.

Art. 264. Comunicarea altor acte procedurale. (1) Comunicarea celorlalte acte de procedură se face potrivit dispozițiilor prevăzute în prezentul capitol.

(2) În cazul persoanelor private de libertate, comunicarea celorlalte acte de procedură se face prin fax sau prin orice alt mijloc de comunicare electronică disponibil la locul de detenție.

Reglementarea anterioară: art. 182 CPP 1968.

Art. 265. Mandatul de aducere. (1) O persoană poate fi adusă în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată pe baza unui mandat de aducere, dacă, fiind anterior citată, nu s-a prezentat, în mod nejustificat, iar ascultarea ori prezența ei este necesară, sau dacă nu a fost posibilă comunicarea corespunzătoare a citației și împrejurările indică fără echivoc că persoana se sustrage de la primirea citației.

(2) Suspectul sau inculpatul poate fi adus cu mandat de aducere, chiar înainte de a fi fost chemat prin citație, dacă această măsură se impune în interesul rezolvării cauzei.

(3) În cursul urmăririi penale mandatul de aducere se emite de către organul de urmărire penală, iar în cursul judecății de către instanță.

(4) În cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimțământ într-un domiciliu sau sediu, în cursul urmăririi penale mandatul de aducere poate fi dispus, la cererea motivată a procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul.

(5) Cererea formulată de procuror, în cursul urmăririi penale, trebuie să cuprindă:

a) motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (1) și (2);

b) indicarea infracțiunii care constituie obiectul urmăririi penale și numele suspectului sau al inculpatului;

c) indicarea adresei unde se află persoana pentru care se solicită emiterea mandatului de aducere.

(6) Cererea prin care se solicită, în cursul urmăririi penale, emiterea unui mandat de aducere se soluționează în camera de consiliu, fără citarea părților.

(7) În cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți dispune motivat, prin încheiere definitivă, admiterea solicitării parchetului și încuviințarea aducerii persoanei solicitate, emițând de îndată mandatul de aducere.

(8) Mandatul de aducere emis de judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul de aducere;

d) scopul pentru care a fost emis;

e) numele persoanei care urmează a fi adusă cu mandat și adresa unde locuiește. În cazul suspectului sau inculpatului, mandatul de aducere trebuie să menționeze infracțiunea care constituie obiectul urmăririi penale;

f) indicarea temeiului și motivarea necesității emiterii mandatului de aducere;

g) menţiunea că mandatul de aducere poate fi folosit o singură dată;
h) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

(9) În cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt satisfăcute condiţiile prevăzute la alin. (1), (2) şi (4), dispune, prin încheiere definitivă, respingerea cererii, ca neîntemeiată.

(10) Mandatul de aducere emis de organul de urmărire penală, în cursul urmăririi penale, sau de instanţă, în cursul judecăţii, trebuie să cuprindă, în mod corespunzător, menţiunile prevăzute la alin. (8).

(11) Organul judiciar ascultă, de îndată, persoana adusă cu mandat de aducere sau, după caz, efectuează de îndată actul care a necesitat prezenţa acesteia.

(12) Persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziţia organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezenţa lor, dar nu mai mult de 8 ore, în afară de cazul când s-a dispus reţinerea ori arestarea preventivă a acestora.

Reglementarea anterioară: art. 183 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Popoviciu c. României*. Mandat de aducere. Necesitatea indicării motivelor în cazul emiterii fără citarea anterioară a persoanei. 67. Curtea observă că mandatul de aducere din 23 martie 2009 emis de procuror în baza art. 183 alin. (2) CPP român [*din 1968 – n.a.*] nu conţinea niciun motiv care să justifice măsura. Prin urmare, Curtea concluzionează că, nefiind indicate motivele ce l-au justificat, mandatul procurorului nu respectă dispoziţiile procesual penale interne aplicabile. (...)

72. Având în vedere cele de mai sus, Curtea apreciază că procurorul ar fi avut motive suficient de puternice pentru a justifica privarea de libertate a reclamantului în interesul anchetei şi că legea română prevedea măsurile care trebuiau luate în această privinţă, şi anume plasarea în custodia poliţiei sau arestul preventiv (...). Cu toate acestea, procurorul a decis să îl ţină pe reclamant la dispoziţia sa în vederea audierii, pe baza unui mandat de aducere. (...)

74. Prin urmare, Curtea consideră că circumstanţele de mai sus dezvăluie faptul că reclamantul nu a fost privat de libertate conform procedurii prevăzute de legea naţională, ceea ce face ca privarea de libertate a reclamantului de la ora 15,00 la ora 23,30, în data de 24 martie 2009, să fie incompatibilă cu exigenţele art. 5 parag. 1 din Convenţie *(hot. din 1 martie 2016, www.echr.coe.int)*.

Art. 266. Executarea mandatului de aducere. (1)[1] Mandatul de aducere se execută prin organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare şi organele de ordine publică. Persoana căreia i se încredinţează executarea mandatului transmite mandatul persoanei pentru care acesta a fost emis şi îi solicită să o însoţească. În cazul în care persoana indicată în mandat refuză să însoţească persoana care execută mandatul sau încearcă să fugă, aceasta va fi adusă prin constrângere.

[1] Alin. (1) al art. 266 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 182 din Legea nr. 255/2013.

(2) În vederea executării mandatului emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţa de judecată, organele prevăzute la alin. (1) pot pătrunde în locuinţa sau sediul oricărei persoane, în care există indicii că se află cel căutat, în cazul în care acesta refuză să coopereze, împiedică executarea mandatului sau pentru orice alt motiv temeinic justificat şi proporţional cu scopul urmărit.

(3) Dacă persoana arătată în mandatul de aducere nu poate fi adusă din motive de boală, cel însărcinat cu executarea mandatului constată aceasta într-un proces-verbal, care se înaintează de îndată organului de urmărire penală sau, după caz, instanţei de judecată.

(4) Dacă cel însărcinat cu executarea mandatului de aducere nu găseşte persoana prevăzută în mandat la adresa indicată, face cercetări şi, dacă acestea au rămas fără rezultat, încheie un proces-verbal care va cuprinde menţiuni despre cercetările făcute. Procesul-verbal se înaintează, de îndată, organului de urmărire penală sau, după caz, instanţei de judecată.

(5) Executarea mandatelor de aducere privind pe militari se face prin comandantul unităţii militare sau prin poliţia militară.

(6) Activităţile desfăşurate cu ocazia executării mandatului de aducere sunt consemnate într-un proces-verbal, care trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) menţiuni despre activităţile desfăşurate.

Reglementarea anterioară: art. 184 CPP 1968.

Art. 267. Accesul la bazele electronice de date[1]. (1) În vederea realizării procedurii de citare, a comunicării actelor de procedură sau a aducerii cu mandat la desfăşurarea procedurilor, procurorul sau instanţa au drept de acces direct la bazele electronice de date deţinute de organele administraţiei de stat.

(2) Organele administraţiei de stat care deţin baze electronice de date sunt obligate să colaboreze cu procurorul sau cu instanţa de judecată în vederea asigurării accesului direct al acestora la informaţiile existente în bazele electronice de date, în condiţiile legii.

Reglementarea anterioară: art. 184[1] CPP 1968.

Capitolul II. Termenele

Art. 268. Consecinţele nerespectării termenului. (1) Când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exerciţiul dreptului şi nulitatea actului făcut peste termen.

(2) Când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii.

(3) Pentru celelalte termene procedurale se aplică, în caz de nerespectare, dispoziţiile privitoare la nulităţi.

Reglementarea anterioară: art. 185 CPP 1968.

[1] Denumirea marginală a art. 267 a fost introdusă prin art. 102 pct. 183 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

1. În funcţie de scopul pentru care au fost instituite, termenele se împart în procedurale, cele stabilite pentru sistematizarea, organizarea, disciplinarea activităţilor procesuale (de exemplu, termenele pentru declararea căilor de atac), şi substanţiale, cele stabilite pentru protejarea unor interese ale participanţilor la proces, în situaţiile care presupun privarea de drepturi sau restrângerea acestora (de exemplu, durata măsurilor preventive, durata măsurilor de supraveghere tehnică).

La rândul lor, termenele procesuale se împart, în funcţie de sancţiunea nerespectării lor, în termene de recomandare şi termene de decădere.

2. În raport de modalitatea de stabilire, termenele sunt legale (termenul pentru depunerea plângerii prealabile) şi judiciare (termenul de judecată).

3. În funcţie de efectele pe care le produc, termenele sunt imperative (peremptorii) şi prohibitive (dilatorii). Sunt imperative termenele înăuntrul cărora trebuie îndeplinit un act şi prohibitive termenele până la împlinirea cărora nu este posibilă efectuarea unui act. Sancţiunea pentru nerespectarea primului tip de termene este decăderea, sancţiunea pentru nerespectarea celuilalt este nulitatea.

4. În funcţie de sensul în care sunt calculate termenele, acestea sunt de succesiune (calculate în sensul curgerii normale a timpului) şi de regresiune (calculate în sensul invers curgerii timpului).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituţională

Termene procedurale. Nerespectare. Sancţiuni. 24. (...) Cu privire la definirea „termenului" în materia procedurii penale, Curtea reţine că acesta este intervalul de timp înăuntrul căruia sau până la care se pot ori trebuie îndeplinite anumite activităţi sau acte în cadrul procesului penal, de asemenea, este data la care sau intervalul de timp înăuntrul căruia ori până la care se poate îndeplini, nu este permis a se îndeplini sau trebuie îndeplinit un act, o activitate sau o măsură procesuală ori exercitat un drept procesual, o sancţiune ori măsură de drept penal, după caz. Prin instituţia termenului, astfel cum este reglementată în art. 268-271 CPP, legea asigură îndeplinirea actelor procedurale în intervalele de timp impuse de succesiunea firească a etapelor procesuale menite să garanteze înfăptuirea actului de justiţie. Spre deosebire de termenele substanţiale, care asigură ocrotirea drepturilor şi intereselor legitime în caz de restrângere a acestora, termenele procedurale impun efectuarea în ritm rezonabil a tuturor operaţiunilor specifice fiecărei faze procesuale, în vederea realizării scopului procesului penal, fără a împiedica aflarea adevărului sau lezarea în vreun fel a drepturilor şi intereselor legitime ale părţilor.

25. În raport cu caracterul şi efectele lor, termenele procedurale au fost clasificate în termene peremptorii (imperative) – acelea înăuntrul duratei cărora trebuie să fie îndeplinit sau efectuat un act, termen ce creează o limitare, actul trebuind efectuat înainte de împlinirea termenului; dilatorii (prohibitive) – acelea care nu îngăduie îndeplinirea sau efectuarea unui act decât după expirarea duratei lor; orânduitorii (de recomandare) – acele termene care fixează o perioadă de timp pentru efectuarea unor acte procesuale sau procedurale determinate, iar în caz de nerespectare, nu atrag sancţiuni procesuale pentru actul neefectuat, dar pot atrage sancţiuni disciplinare ori amendă judiciară pentru

persoanele care aveau obligația să îl respecte. Totodată, după sancțiunea ce intervine în caz de nerespectare, termenele sunt: absolute (cominatorii), care atrag, în caz de nerespectare, consecințe referitoare la validitatea actului îndeplinit; relative (de recomandare) sunt acelea care, în caz de nerespectare, nu atrag efecte în privința actului îndeplinit.

26. Curtea reține că una dintre garanțiile cele mai puternice pentru asigurarea îndeplinirii actelor procesuale și procedurale potrivit prescripțiilor legii o constituie sancțiunea procesual penală, care constă fie în pierderea unor drepturi procesuale, fie în lipsirea de valabilitate a actelor procesuale și procedurale ori a măsurilor procesuale dispuse sau efectuate cu încălcarea condițiilor impuse de norma de procedură. Sancțiunile privind nerespectarea termenelor procedurale derivă din principiul legalității procesului penal, enunțat de art. 2 CPP și consfințit prin dispozițiile art. 23 alin. (12) din Legea fundamentală, și sunt reglementate în cuprinsul normelor procesual penale ale art. 268 alin. (1)-(3), și anume: decăderea din exercițiul unui drept, nulitatea actului făcut peste termen și încetarea unei măsuri procesuale temporare.

27. Cât privește sancțiunea decăderii din exercițiul unui drept reglementată de art. 268 alin. (1) CPP, aceasta constă în pierderea unui drept procesual care nu a fost exercitat în termenul peremptoriu prevăzut de lege și privește actul efectuat, atrăgând nulitatea acestuia, ce decurge din faptul că persoana care a îndeplinit actul pierduse exercițiul dreptului procesual privitor la acel act. Așadar, consecința efectuării unui act după ce subiectul a pierdut facultatea procesuală de a-l efectua este lipsirea lui de efecte juridice. Aceasta, de vreme ce actele procesuale și procedurale sunt instrumentele juridice care permit efectiva înfăptuire a procesului penal, iar pentru a-și produce efectele juridice cerute de lege, ele trebuie îndeplinite și efectuate de organele judiciare și de părți în conformitate cu dispozițiile legii.

28. În cazul nulității, actul este îndeplinit cu încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal, respectiv a unor norme de organizare, de competență sau de procedură propriu-zisă, unele dintre aceste norme fiind înscrise în art. 281 alin. (1) lit. a)-f) CPP drept cazuri de nulitate absolută, și, totodată, încălcarea legii trebuie să producă o vătămare bunei desfășurări a procesului penal ori intereselor legale ale participanților, prin neasigurarea exercitării drepturilor lor ori prin încălcarea altor valori procesuale, iar vătămarea produsă să nu poată fi înlăturată decât prin anularea actului *(dec. nr. 336 din 30 aprilie 2015, M. Of. nr. 342 din 19 mai 2015)*.

Art. 269. Calculul termenelor procedurale. (1) La calcularea termenelor procedurale se porneşte de la ora, ziua, luna sau anul prevăzut în actul care a provocat curgerea termenului, în afară de cazul când legea dispune altfel.

(2) La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socoteşte ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlineşte.

(3) Termenele socotite pe luni sau pe ani expiră, după caz, la sfârşitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârşitul zilei şi lunii corespunzătoare din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună care nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni.

(4) Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează.

Reglementarea anterioară: art. 186 CPP 1968.

Art. 270. Acte considerate ca făcute în termen. (1) Actul depus înăuntrul termenului prevăzut de lege la administrația locului de deținere ori la unitatea militară sau la oficiul poştal prin scrisoare recomandată este considerat ca făcut în termen. Înregistrarea sau atestarea făcută de către administrația locului de deținere pe actul depus, recipisa oficiului poştal, precum şi înregistrarea ori atestarea făcută de unitatea militară pe actul depus servesc ca dovadă a datei depunerii actului.

(2) Dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaştere ori dintr-o greşeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat.

(3) Cu excepția căilor de atac, actul efectuat de procuror este considerat ca făcut în termen dacă data la care a fost trecut în registrul de ieşire al parchetului este înăuntrul termenului cerut de lege pentru efectuarea actului.

Reglementarea anterioară: art. 187 CPP 1968.

Art. 271. Calculul termenelor în cazul măsurilor privative sau restrictive de drepturi. În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul intră în durata acestuia.

Reglementarea anterioară: art. 188 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauza Răducu c. României, hot. din 21 aprilie 2009, www.echr.coe.int, supra*, la art. 242.

Capitolul III. Cheltuielile judiciare

Art. 272. Acoperirea cheltuielilor judiciare. (1) Cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, conservarea mijloacelor materiale de probă, onorariile avocaților, precum şi orice alte cheltuieli ocazionate de desfăşurarea procesului penal se acoperă din sumele avansate de stat sau plătite de părți.

(2) Cheltuielile judiciare prevăzute la alin. (1), avansate de stat, sunt cuprinse distinct, după caz, în bugetul de venituri şi cheltuieli al Ministerului Justiției, al Ministerului Public, precum şi al altor ministere de resort.

Reglementarea anterioară: art. 189 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *cauza Croissant c. Germaniei, hot. din 25 septembrie 1992, www.echr.coe.int, supra*, nr. 6 de la art. 91.

Art. 273. Sumele cuvenite martorului, expertului şi interpretului. (1) Martorul, expertul şi interpretul chemaţi de organul de urmărire penală ori de instanţă au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreţinere, locuinţă şi a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor.

(2) Martorul, expertul şi interpretul care sunt salariaţi au dreptul la venitul de la locul de muncă, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanţă.

(3) Martorul care nu este salariat, dar are venit din muncă, este îndreptăţit să primească o compensare.

(4) Expertul şi interpretul au dreptul la o retribuţie pentru îndeplinirea însărcinării date, în cazurile şi în condiţiile prevăzute prin dispoziţii legale.

(5) Sumele acordate potrivit alin. (1), (3) şi (4) se plătesc pe baza dispoziţiilor luate de organul care a dispus chemarea şi în faţa căruia s-a prezentat martorul, expertul sau interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat.

Reglementarea anterioară: art. 190 CPP 1968.

Legislaţie conexă: Legea nr. 178/1997 pentru autorizarea şi plata interpreţilor şi traducătorilor folosiţi de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiţiei, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Direcţia Naţională Anticorupţie, de organele de urmărire penală, de instanţele judecătoreşti, de birourile notarilor publici, de avocaţi şi de executori judecătoreşti (M. Of. nr. 305 din 10 noiembrie 1997).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Cheltuieli de transport cuvenite martorului. Recuperare. În ceea ce priveşte cheltuielile de transport solicitate de martoră, conform art. 272 alin. (1) CPP, cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, conservarea mijloacelor materiale de probă, onorariile avocaţilor, precum şi orice alte cheltuieli ocazionate de desfăşurarea procesului penal se acoperă din sumele avansate de stat sau plătite de părţi. Potrivit art. 273 alin. (1) CPP, martorul, expertul şi interpretul chemaţi de organul de urmărire penală ori de instanţă au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreţinere, locuinţă şi a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor. Sumele acordate martorului în aplicarea dispoziţiilor art. 273 alin. (1) CPP:

– fie se plătesc pe baza dispoziţiilor luate de organul care a dispus chemarea şi în faţa căruia s-a prezentat martorul, expertul sau interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat, în baza art. 273 alin. (5) CPP, urmând a fi incluse în cuantumul cheltuielilor judiciare avansate de stat la care este obligat inculpatul în condiţiile art. 274 CPP, text care nu îl scuteşte pe inculpatul faţă de care s-a dispus renunţarea la urmărirea penală,

condamnarea, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei decât de cheltuielile privind avocaţii din oficiu şi interpreţii desemnaţi de organele judiciare;

– fie se recuperează de către martor direct de la inculpat, ca urmare a punerii în executare a hotărârii instanţei prin care inculpatul a fost obligat la plata acestora, cum s-a dispus în cauză.

Prevederile art. 273 alin. (5) CPP sunt un beneficiu recunoscut de lege martorului, care nu este dator să suporte astfel consecinţele unei eventuale insolvabilităţi a inculpatului, risc suportat de stat (care ulterior s-ar putea să nu îşi mai recupereze cheltuielile judiciare pe care le-a avansat), şi nu inculpatului, care oricum trebuie să plătească cheltuielile de deplasare ale martorului (fie statului, prin includerea lor în cheltuielile judiciare la care este obligat către acesta, fie direct martorului). Fiind un beneficiu recunoscut de lege martorului, care nu a declarat apel în cauză, de acesta nu se poate prevala inculpatul, care, având în vedere cele menţionate anterior, nu ar putea justifica niciun interes *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 1504/A din 3 decembrie 2014, nepublicată)*.

Art. 274. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de renunţare la urmărirea penală, condamnare, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei. (1)[1] În caz de renunţare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunţare la aplicarea pedepsei, suspectul sau, după caz, inculpatul este obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, cu excepţia cheltuielilor privind avocaţii din oficiu şi interpreţii desemnaţi de organele judiciare, care rămân în sarcina statului.

(2) Când sunt mai mulţi suspecţi sau, după caz, inculpaţi, procurorul sau, după caz, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare. La stabilirea acestei părţi se ţine seama, pentru fiecare dintre suspecţi sau, după caz, inculpaţi, de măsura în care a provocat cheltuielile judiciare.

(3) Partea responsabilă civilmente, în măsura în care este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta şi la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat.

Reglementarea anterioară: art. 191 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (1) şi (2) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop introducerea **suspectului**, alături de inculpat, în categoria persoanelor obligate la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat în cazul adoptării soluţiei de renunţare la urmărirea penală. Se poate anticipa că modificarea va pune capăt unei practici neunitare cel puţin discutabile. Astfel, anterior adoptării ordonanţei, în cazul renunţării la urmărirea penală faţă de suspect, fie cheltuielile judiciare rămâneau în sarcina statului, fie, adesea, se proceda la obligarea suspectului la plata cheltuielilor judiciare. Deşi caracterul echitabil al ultimei soluţii şi existenţa unei necorelări a prevederilor art. 274 cu cele ale art. 318 CPP, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 255/2013 (în forma anterioară modificării, acest din urmă text permitea renunţarea la urmărirea penală doar faţă de inculpat, nu şi faţă de suspect), nu

[1] Alin. (1) şi (2) ale art. 274 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 66 din O.U.G. nr. 18/2016.

puteau fi contestate, fiind vorba despre norme de procedură, de strictă aplicare, era criticabil că se ajungea, pe cale de interpretare, la o soluție contrară prevederilor exprese ale legii.

Art. 275. Plata cheltuielilor avansate de stat în celelalte cazuri. (1) Cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate după cum urmează:

1. în caz de achitare, de către:

a) persoana vătămată, în măsura în care i se reține o culpă procesuală;

b) partea civilă căreia i s-au respins în totul pretențiile civile, în măsura în care i se reține o culpă procesuală;

c) inculpatul care a fost obligat la repararea prejudiciului;

2. în caz de încetare a procesului penal, de către:

a) inculpat, dacă există o cauză de nepedepsire;

b) persoana vătămată, în caz de retragere a plângerii prealabile sau în cazul în care plângerea prealabilă a fost tardiv introdusă;

c) partea prevăzută în acordul de mediere, în cazul în care a intervenit medierea penală;

d)[1] inculpatul și persoana vătămată, în caz de împăcare;

3. dacă inculpatul cere continuarea procesului penal, cheltuielile judiciare sunt suportate de către:

a)[2] persoana vătămată, atunci când aceasta și-a retras plângerea prealabilă ori s-a dispus clasarea în temeiul dispozițiilor art. 16 alin. (1) lit. a)-c) sau achitarea inculpatului, în măsura în care i se reține o culpă procesuală;

b) inculpat, atunci când se dispune clasarea pentru alte situații decât cele prevăzute în dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. a)-c) ori încetarea procesului penal;

4. în caz de restituire a cauzei la parchet în procedura camerei preliminare, cheltuielile judiciare sunt suportate de către stat.

(2) În cazul declarării apelului, recursului în casație ori al introducerii unei contestații sau oricărei alte cereri, cheltuielile judiciare sunt suportate de către persoana căreia i s-a respins ori care și-a retras apelul, recursul în casație, contestația sau cererea.

(3) În toate celelalte cazuri, cheltuielile judiciare avansate de stat rămân în sarcina acestuia.

(4) În cazul când mai multe părți sau persoane vătămate sunt obligate la suportarea cheltuielilor judiciare, instanța hotărăște partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare.

(5) Dispozițiile alin. (1) pct. 1 și 2 și ale alin. (2)-(4) se aplică în mod corespunzător în cazul dispunerii în cursul urmăririi penale a unei soluții de clasare și în situația respingerii unei plângeri formulate împotriva actelor și măsurilor dispuse de organele de urmărire penală.

(6)[3] Cheltuielile privind avocații din oficiu și interpreții desemnați de organele judiciare, potrivit legii, rămân în sarcina statului.

---

[1] Lit. d) de la pct. 2 al alin. (1) al art. 275 a fost introdusă prin art. 102 pct. 184 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. a) de la pct. 3 al alin. (1) al art. 275 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 67 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (6) al art. 275 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 68 din O.U.G. nr. 18/2016.

(7)[1] În situaţia contestaţiilor formulate de către administraţia penitenciarului în cazurile prevăzute de Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările şi completările ulterioare, cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului.

Reglementarea anterioară: art. 192 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Dispoziţiile art. 275 alin. (5) teza I CPP trebuie înţelese în sensul că, la adoptarea de către procuror a unei soluţii de netrimitere în judecată, se va dispune obligarea suspectului sau a inculpatului la plata cheltuielilor judiciare în cazurile în care, în cursul judecăţii, instanţa îl va obliga la plată pe inculpat, în acest sens trebuind interpretată sintagma „se aplică în mod corespunzător".

2. În cazul în care urmărirea penală se efectuează *in rem* şi se dispune clasarea, pentru că persoana vătămată s-a împăcat cu presupusul autor al faptei, cheltuielile judiciare sunt suportate în parte de către aceasta şi în parte de către stat, obligarea la plată a pretinsului făptuitor, care nu are nicio calitate în cauză, nefiind posibilă.

3. Dispoziţiile art. 275 alin. (5) teza a II-a CPP trebuie înţelese în sensul că se referă şi la situaţia plângerii împotriva soluţiilor de netrimitere în judecată dispuse de procuror, rezolvată de procurorul ierarhic superior, aceasta fiind inclusă în noţiunea de „act al procurorului", în sens larg, astfel cum rezultă din modalitatea de redactare a art. 339 CPP [alin. (4) şi denumirea marginală].

4. Modificările aduse alin. (6) şi introducerea alin. (7) prin O.U.G. nr. 18/2016 sunt de natură să rezolve două probleme controversate în practica judiciară: plata onorariilor avocaţilor din oficiu şi a interpreţilor desemnaţi de organele judiciare în alte situaţii decât cele menţionate la art. 274 alin. (1) CPP şi suportarea cheltuielilor judiciare în cazul în care o sesizare formulată de administraţia penitenciarului potrivit Legii nr. 254/2013 a fost respinsă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Plata cheltuielilor judiciare de către partea vătămată minoră, prin reprezentant legal. Potrivit art. 9 din Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice şi persoanele juridice, „Minorul care a împlinit vârsta de paisprezece ani are capacitatea de exerciţiu restrânsă", iar „Actele juridice ale minorului cu capacitate restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviinţarea prealabilă a părinţilor sau a tutorelui".

Pentru minorul care a depăşit vârsta de 16 ani, prin art. 10 din acelaşi decret s-a prevăzut posibilitatea să încheie contract de muncă, să exercite singur drepturile şi să execute obligaţiile izvorând din acel contract, precum şi să dispună singur de sumele de bani dobândite prin muncă proprie.

[1] Alin. (7) al art. 275 a fost introdus prin art. II pct. 69 din O.U.G. nr. 18/2016.

Corelativ, în art. 105 alin. (1) C. fam. se prevede că „Părinții au dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului lor minor și de a-l reprezenta în actele civile până la data când el împlinește vârsta de paisprezece ani", iar în alineatul următor se subliniază că „După împlinirea vârstei de paisprezece ani minorul exercită singur drepturile și își execută tot astfel obligațiile, însă numai cu încuviințarea prealabilă a părinților, spre a-l apăra împotriva abuzurilor celui de-al treilea".

În raport cu aceste reglementări, obligarea la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat în situațiile la care se referă art. 192 alin. (1) pct. 1 lit. a) și pct. 2 lit. b) și c) CPP nu poate privi, în cazul în care partea vătămată este minor, decât pe minorul parte vătămată, prin reprezentant legal, potrivit distincțiilor făcute în cuprinsul acestor dispoziții.

În această privință, este de observat că dispozițiile menționate se referă la cazuri de obligare a părții vătămate și a altor părți, calitate pe care nu o poate avea, potrivit art. 24 CPP, decât minorul care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială, iar nu și reprezentantul său legal, cu rol de simplu participant în procesul penal.

Or, în aceste condiții, este evident că părinții, respectiv tutorii sau curatorii, ca reprezentanți ai minorului, solicitând tragerea la răspundere penală a autorului infracțiunii, doar îndeplinesc în numele minorului actele pretinse de lege pentru declanșarea și desfășurarea procesului penal, astfel că efectele reprezentării, între care și eventuala suportare a cheltuielilor judiciare avansate de stat, trebuie să se răsfrângă direct asupra minorului reprezentat sau căruia i s-a dat încuviințare să exercite acele acte, în raport cu distincțiile făcute, în art. 105 C. fam., cu privire la vârsta ce prezumă absența totală sau parțială a capacității de exercițiu.

Așa fiind, în cazul când, partea vătămată fiind minor, plângerea prealabilă a fost introdusă prin reprezentant legal sau cu încuviințarea acestuia, se impune ca cheltuielile judiciare avansate de stat să fie suportate, în situațiile la care se referă art. 192 alin. (1) pct. 1 lit. a) și pct. 2 lit. b) și c) CPP, de către minorul parte vătămată, prin reprezentantul său legal.

În consecință, (...) dispozițiile art. 192 alin. (1) pct. 1 lit. a) și pct. 2 lit. b) și c) CPP se interpretează în sensul că, în cazul când partea vătămată este minor, cheltuielile judiciare ocazionate de judecarea cauzei se suportă de minorul parte vătămată, prin reprezentant legal *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 58 din 24 septembrie 2007, M. Of. nr. 574 din 30 iulie 2008)*. ✍ Dispozițiile avute în vedere de instanță sunt în prezent abrogate, însă decizia își păstrează valabilitatea raportat la prevederile corespondente din noul Cod de procedură penală și din noul Cod civil.

Art. 276. Plata cheltuielilor judiciare făcute de părți. (1)[1] În caz de condamnare, renunțare la urmărirea penală, renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, inculpatul este obligat să plătească persoanei vătămate, precum și părții civile căreia i s-a admis acțiunea civilă cheltuielile judiciare făcute de acestea.

(2) Când acțiunea civilă este admisă numai în parte, instanța îl poate obliga pe inculpat la plata totală sau parțială a cheltuielilor judiciare.

[1] Alin. (1) al art. 276 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 185 din Legea nr. 255/2013.

(3)[1] În caz de renunțare la pretențiile civile, precum și în caz de tranzacție, mediere ori recunoaștere a pretențiilor civile, instanța dispune asupra cheltuielilor conform înțelegerii părților.

(4) În situațiile prevăzute la alin. (1) și (2), când sunt mai mulți inculpați ori dacă există și parte responsabilă civilmente, se aplică în mod corespunzător dispozițiile art. 274 alin. (2) și (3).

(5) În caz de achitare, persoana vătămată sau partea civilă este obligată să plătească inculpatului și, după caz, părții responsabile civilmente cheltuielile judiciare făcute de aceștia, în măsura în care au fost provocate de persoana vătămată sau de partea civilă.

(6) În celelalte cazuri instanța stabilește obligația de restituire potrivit legii civile.

Reglementarea anterioară: art. 193 CPP 1968.

Capitolul IV. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite

Art. 277. Modificări în acte procedurale. (1) Orice adăugare, corectură ori suprimare făcută în cuprinsul unui act procedural este luată în considerare numai dacă aceste modificări sunt confirmate în scris, în cuprinsul sau la sfârșitul actului, de către cei care l-au semnat.

(2) Modificările neconfirmate, dar care nu schimbă înțelesul frazei, rămân valabile.

(3) Locurile nescrise în cuprinsul unei declarații trebuie barate, astfel încât să nu se poată face adăugări.

Reglementarea anterioară: art. 194 CPP 1968.

Art. 278. Îndreptarea erorilor materiale. (1) Erorile materiale evidente din cuprinsul unui act procedural se îndreaptă de însuși organul de urmărire penală, de judecătorul de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară ori de instanța care a întocmit actul, la cererea celui interesat ori din oficiu.

(2) În vederea îndreptării erorii, părțile pot fi chemate spre a da lămuriri.

(3) Despre îndreptarea efectuată organul judiciar întocmește, după caz, un proces-verbal sau o încheiere, făcându-se mențiune și la sfârșitul actului corectat.

Reglementarea anterioară: art. 195 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Judecarea cererii de îndreptare a erorilor materiale sau de înlăturare a unor omisiuni vădite are loc în ședință publică, cu participarea procurorului și fără citarea părților [cu excepția situației de la art. 278 alin. (2) CPP, când părțile pot fi chemate spre a da lămuriri], potrivit dispozițiilor generale de la judecată (art. 352, art. 353 și art. 363 CPP).

[1] Alin. (3) al art. 276 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 185 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Eroare materială. Eroare de judecată. Diferențe. Conform art. 195 CPP, eroarea materială privește o greșeală evidentă din cuprinsul unui act procedural, o corectare sau o suprimare de text, o eroare asupra numelui părților, a calității acestora, asupra unor acte sau cifre ori chestiuni adiacente judecății (art. 189 și art. 190 CPP). Textul nu se referă la greșeli de judecată – or, în cauză, încheierea din 2 octombrie 2009 se referă la o greșeală de judecată, instanța omițând inițial să dispună executarea pe lângă pedeapsa de 30 de ani închisoare și a celei de 5655 zile *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 967 din 15 martie 2010, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

2. Absența din dispozitiv a soluției cu privire la plângere. Inaplicabilitatea procedurii de îndreptare a erorilor materiale. Curtea de apel, prin încheiere, în baza dispozițiilor art. 194 și art. 195 CPP, a dispus îndreptarea erorii materiale strecurate în dispozitivul sentinței, în sensul că a fost adăugat primul aliniat din minută, respectiv: „Respinge ca nefondată plângerea formulată de petentul M.T. împotriva rezoluției procurorului din 20 mai 2010, dată în dosarul nr. (...), pe care o menține". Înalta Curte constată că absența din dispozitiv a soluției cu privire la plângerea formulată în cauză, chiar dacă în considerentele sentinței sunt expuse motivele de fapt și de drept cu privire la soluția preconizată a fi dată, atrage nelegalitatea sentinței și echivalează cu nepronunțarea asupra acesteia. Calea reglementată de dispozițiile art. 194-195 CPP vizează îndreptarea unor greșeli de ordin formal, procedural, care nu sunt de natură să afecteze în vreun fel soluția. Lipsa soluției din dispozitivul hotărârii nu poate fi suplinită prin pronunțarea ulterioară a unei încheieri de îndreptare de eroare materială *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 685 din 22 februarie 2011, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

3. Încheiere de îndreptare a erorii materiale. Cale de atac. Potrivit art. 195 CPP, prin erori materiale se înțelege greșeli existente în acte procedurale întocmite de organul de urmărire penală sau instanța de judecată. Încheierile prin care se dispune cu privire la îndreptarea erorilor materiale fac parte integrantă din hotărârea penală. În consecință, aceste încheieri pot fi atacate doar dacă împotriva hotărârii judecătorești se promovează o cale de atac. Cum, în situația de față, decizia curții de apel este definitivă, nici încheierea de ședință nu poate fi desființată *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 401 din 14 februarie 2012, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

4. Cerere de îndreptare a erorii materiale. Modalitatea de actualizare a despăgubirilor. Inadmisibilitate. Pot face obiectul procedurii de la art. 278 CPP erorile materiale evidente din cuprinsul unui act procedural. După cum s-a arătat și în doctrină, erorile materiale reprezintă erorile în activitatea de consemnare, într-un act procedural document, cu rol de *instrumentum*, a constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului. Erorile evidente reprezintă acea diferență de necontestat dintre ceea ce rezultă din conținutul

materialului documentar din dosar şi ceea ce s-a consemnat în actul ce conţine eroarea, ce poate fi stabilită prin simpla comparaţie între acestea, fără a fi necesară o operaţiune de evaluare, interpretare sau judecată. Evidenţa erorii se traduce în lipsa oricărui dubiu, neimpunându-se reaprecierea, opera de deliberare sau de exprimare a unei convingeri. În această din urmă privinţă, jurisprudenţa a calificat ca greşeli de judecată, şi nu erori materiale: modificarea despăgubirilor civile prin adăugarea folosului nerealizat, a datei de la care se datorează despăgubirile civile, a cuantumului datorat de fiecare inculpat, înlocuirea obligaţiei solidare cu o obligaţie subsidiară.

În cauză, solicitările părţii civile privind modalitatea de actualizare a sumelor de bani acordate cu titlu de despăgubiri au fost avute în vedere la deliberarea asupra apelului, soluţia fiind aceea de acordare a dobânzii legale. Prin urmare, nici măcar nu este vorba despre o greşeală de judecată, ci despre pretenţii înlăturate motivat de instanţă. Acestea fiind spuse, admiterea cererii formulate de partea civilă nu ar reprezenta o îndreptare de eroare materială, ci modificarea unei hotărâri penale definitive în afara căilor permise de lege *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., înch. din 29 iunie 2015, nepublicată)*.

Art. 279. Înlăturarea unor omisiuni vădite. Dispoziţiile art. 278 se aplică şi în cazul când organul judiciar, ca urmare a unei omisiuni vădite, nu s-a pronunţat asupra sumelor pretinse de martori, experţi, interpreţi, avocaţi, potrivit art. 272 şi 273, precum şi cu privire la restituirea lucrurilor sau la ridicarea măsurilor asigurătorii.

Reglementarea anterioară: art. 196 CPP 1968.

✍ A se vedea şi *supra*, art. 278.

Capitolul V. Nulităţile

Legea de aplicare: art. 4 alin. (2) şi (3): „(2) Nulitatea oricărui act sau oricărei lucrări efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi poate fi invocată numai în condiţiile Codului de procedură penală. (3) În cauzele aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, încălcarea, în cursul urmăririi penale, a dispoziţiilor legale privind prezenţa obligatorie a învinuitului sau a inculpatului ori asistarea obligatorie a acestora de către apărător poate fi invocată până la începerea dezbaterilor".

Art. 280. Efectele nulităţii. (1) Încălcarea dispoziţiilor legale care reglementează desfăşurarea procesului penal atrage nulitatea actului în condiţiile prevăzute expres de prezentul cod.

(2) Actele îndeplinite ulterior actului care a fost declarat nul sunt la rândul lor lovite de nulitate, atunci când există o legătură directă între acestea şi actul declarat nul.

(3) Atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, când este necesar şi dacă este posibil, refacerea acelui act cu respectarea dispoziţiilor legale.

ADNOTĂRI

1. Existența unei legături directe între actul (inițial) anulat și actul subsecvent acestuia se analizează potrivit aceloraşi criterii ca și în cazul probelor derivate.

2. În opinia noastră, nulitatea actului subsecvent nu operează de drept, ea trebuie dispusă de organul judiciar, care va analiza existența legăturii directe dintre acesta și actul inițial anulat.

3. Dispozițiile art. 280 alin. (3) CPP reglementează posibilitatea organului judiciar de a dispune, atunci când consideră posibil și necesar, refacerea actului, cu respectarea dispozițiilor legale, fără ca vreuna dintre părți să poată afirma că noul act nu poate să fie folosit împotriva sa, având în vedere anularea sau constatarea nulității actului inițial.

Art. 281. Nulitățile absolute. (1) Determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind:

a) compunerea completului de judecată;

b) competența materială şi competența personală a instanțelor judecătoreşti, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;

c) publicitatea şedinței de judecată;

d) participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;

e) prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;

f) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum şi a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie.

(2) Nulitatea absolută se constată din oficiu sau la cerere.

(3) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. a)-d) poate fi invocată în orice stare a procesului.

(4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. e) şi f) trebuie invocată:

a) până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare;

b) în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății;

c) în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăției.

Reglementarea anterioară: art. 197 alin. (2) şi (3) CPP 1968.

✍ A se vedea şi *infra*, art. 421.

ADNOTĂRI

1. „Compunerea completului de judecată" are în vedere numărul judecătorilor care fac parte din acesta, precum şi respectarea principiului continuității, în sensul dispozițiilor art. 354 alin. (2) şi (3) CPP. Nu intră în cuprinsul noțiunii, în opinia noastră, desemnarea judecătorilor pentru a face parte din completele specializate, aspect de ordin administrativ, fără consecințe în plan procesual penal.

În ceea ce priveşte incompatibilitatea judecătorilor, considerăm că nici aceasta nu intră în sfera noțiunii de compunere a instanței, legiuitorul îndepărtându-se, sub acest

aspect, de concepția tradițională a gândirii juridice românești, și, pe cale de consecință, se sancționează cu nulitatea relativă. Un argument în acest sens îl constituie dispozițiile art. 426 lit. d) CPP, care instituie ca motiv de contestație în anulare situațiile când instanța nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate; or, dacă incompatibilitatea ar fi fost inclusă în „compunerea instanței", ar fi fost suficient ca legiuitorul să prevadă drept caz de contestație în anulare „când instanța nu a fost compusă potrivit legii", fără a mai adăuga „ori a existat un caz de incompatibilitate".

2. În lipsa unei distincții din partea legiuitorului, referirea la publicitatea ședinței de judecată are în vedere, în opinia noastră, nu doar ședința în care se cercetează pricina, ci și pe aceea în care se pronunță hotărârea.

3. În cazurile în care legea „tace" referitor la participarea procurorului la judecată, este aplicabilă regula generală prevăzută de art. 363 alin. (1) CPP; aceasta operează în ceea ce privește judecata în fond și în căile de atac ordinare și extraordinare. Pentru urmărirea penală, o astfel de normă lipsește, fiind reglementate situații în care legea cere expres participarea procurorului, situații în care obligația participării rezultă implicit – din modalitatea în care este reglementată derularea ședinței, cu referire la concluziile ori ascultarea procurorului –, precum și cazuri în care judecata are loc fără participarea acestuia. Deducem, din cele de mai sus, pe cale de interpretare, că, atunci când legea „tace", participarea procurorului este posibilă, dar nu obligatorie, pentru faza de urmărire penală.

4. Față de modalitatea de redactare a art. 281 și art. 282 CPP, s-ar putea aprecia că sintagmele „închiderea procedurii de cameră preliminară" și „încheierea procedurii în camera preliminară" sunt sinonime. Însă modificarea adusă art. 347 CPP prin Legea nr. 75/2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 82/2014, care face distincția între momentul până la care se pot formula cereri și invoca excepții în procedura camerei preliminare, în funcție de tipul nulității pe care acestea se întemeiază, ne obligă la o altă interpretare, și anume aceea potrivit căreia „închiderea procedurii de cameră preliminară" se referă la momentul pronunțării uneia dintre încheierile prevăzute de art. 346 CPP, iar „încheierea procedurii în camera preliminară" are în vedere momentul soluționării contestației declarate potrivit art. 347 CPP.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Nulitate absolută. Lipsa dezbaterilor după repunerea pe rol a cauzei. Prima instanță, în baza dispozițiilor art. 395 alin. (1) CPP, a repus cauza pe rol pentru reluarea dezbaterilor, în ceea ce privește încadrarea juridică a faptelor reținute prin actul de sesizare a instanței, cu citarea inculpatului. La termenul stabilit, instanța a avut în vedere strict motivul pentru care s-a repus pe rol cauza, respectiv punerea în discuție a schimbării încadrării juridice. Prima instanță nu a mai acordat cuvântul în dezbateri procurorului și nici avocatului inculpatului, deși acesta din urmă era prezent. Inculpatul a avut ultimul cuvânt.

În raport cu această situație, soluționarea cauzei, după repunerea pe rol, s-a realizat cu încălcarea dispozițiilor art. 388 CPP, deoarece lipsesc dezbaterile. Reluarea cercetării judecătorești, în raport cu dispozițiile art. 395 CPP, indiferent de motivul care a determinat o astfel de decizie a instanței, implică și dezbaterile, în concret acordarea cuvântului procurorului și părților prezente, pentru susținerea acuzării și, respectiv, a apărării. Simplul

fapt că s-a acordat ultimul cuvânt inculpatului nu este de natură să acopere acest viciu. În plus, împrejurarea că după reluarea cercetării judecătorești nu s-a acordat cuvântul procurorului echivalează cu lipsa acestuia, deoarece reglementările în materie nu au în vedere simpla prezență fizică a procurorului, ci exercitarea atribuțiilor acestuia în instanță, potrivit legii. Prin urmare, există cazul de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. d) CPP.

De asemenea, simpla prezență a avocatului inculpatului în instanță, după repunerea cauzei pe rol, nu este în măsură să satisfacă cerințele legii privind exercitarea apărării efective, atât timp cât nu i s-a acordat cuvântul în dezbateri. O astfel de situație corespunde cazului de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. f) CPP, întrucât legea are în vedere nu simpla prezență fizică a apărătorului inculpatului, ci participarea efectivă a acestuia în procesul penal, prin exercitarea atribuțiilor care îi revin potrivit mandatului și dispozițiilor legale aplicabile în materie.

Având în vedere aceste aspecte, în temeiul dispozițiilor art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, curtea va admite apelul, va desființa în totalitate sentința apelată și va trimite cauza spre rejudecare la aceeași instanță *(C.A. Pitești, s. pen., min. și fam., dec. pen. nr. 190/A din 16 martie 2015, nepublicată)*.

2. Asistență juridică obligatorie. Avocat. Suspendarea calității de avocat. Consecințe. Conform prevederilor art. 197 alin. (2) CPP, în cazul în care asistența juridică a învinuitului sau a inculpatului este obligatorie, încălcarea dispozițiilor relative la asistarea acestora de către apărător, ca persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, se sancționează cu nulitatea absolută. Prevederile art. 197 alin. (2) CPP nu sunt incidente dacă învinuitul sau inculpatul a fost asistat de persoana care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, indiferent dacă această calitate era suspendată pentru neplata taxelor și a contribuțiilor profesionale *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2054 din 18 mai 2011, www.scj.ro)*.

✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 282. Nulitățile relative. (1) Încălcarea oricăror dispoziții legale în afara celor prevăzute la art. 281 determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinței legale s-a adus o vătămare drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului.

(2) Nulitatea relativă poate fi invocată de procuror, suspect, inculpat, celelalte părți sau persoana vătămată, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate.

(3) Nulitatea relativă se invocă în cursul sau imediat după efectuarea actului ori cel mai târziu în termenele prevăzute la alin. (4).

(4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) poate fi invocată:

a) până la închiderea procedurii de cameră preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură;

b) până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției;

c) până la următorul termen de judecată cu procedura completă, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății.

(5) Nulitatea relativă se acoperă atunci când:
a) persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege;
b) persoana interesată a renunţat în mod expres la invocarea nulităţii.

Reglementarea anterioară: art. 197 alin. (1), (4) şi (5) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. În funcţie de efectele produse, nulităţile se clasifică în absolute şi relative. Nulităţile absolute pot fi invocate în orice stare a procesului penal, de către orice persoană şi din oficiu şi nu pot fi înlăturate în niciun mod. În cazul acestei categorii de nulităţi, vătămarea produsă prin încălcarea normei de drept nu trebuie dovedită, fiind prezumată în mod absolut.

Nulităţile relative pot fi invocate doar de partea interesată, până la momentul stabilit în lege, în funcţie de etapa procesuală în care s-au produs. Pentru a se reţine existenţa acestei forme a nulităţii, trebuie ca vătămarea produsă prin încălcarea normei de drept să fie dovedită şi să nu poată fi înlăturată decât prin anularea actului.

După cum sunt sau nu prevăzute de lege, nulităţile sunt exprese şi virtuale. În concepţia tradiţională a gândirii juridice româneşti, bazată pe prevederile Codului de procedură penală anterior, nulităţile absolute erau prevăzute expres, iar cele relative erau nulităţi virtuale.

Actualul Cod de procedură penală nu mai permite toate distincţiile de mai sus, în primul rând deoarece stabileşte limite în timp până la care unele dintre cauzele de nulitate absolută se pot invoca, dar şi pentru că prevede, în afara nulităţilor absolute din cuprinsul art. 281 alin. (1), şi alte nulităţi exprese, care nu au însă caracter absolut.

Putem deci concluziona că, în prezent, avem, pe de o parte, nulităţi absolute exprese, prevăzute limitativ de art. 281 alin. (1) CPP, iar, pe de altă parte, nulităţi relative, virtuale (definite de art. 282 CPP) şi exprese [de exemplu, cea prevăzută de art. 335 alin. (4) CPP].

Această distincţie pune problema în ce măsură se deosebesc efectele produse de nulităţile relative virtuale şi exprese. În opinia noastră, în timp ce, în cazul nulităţilor relative virtuale, este necesar ca prin nerespectarea cerinţei legale să se fi adus o vătămare drepturilor părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desfiinţarea actului, organul judiciar fiind obligat să analizeze fiecare condiţie în parte, în cazul nulităţilor relative exprese, faptul că vătămarea nu se poate înlătura decât prin anularea actului este prezumat de lege.

2. A se vedea şi *infra*, adnotările pe marginea art. 506.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Prelungirea momentului începerii urmăririi penale *in personam*. Administrarea de probe suplimentare. Încălcarea principiului loialităţii administrării probelor. Nulitate relativă. Momentul până la care poate fi invocată. Procurorul poate evalua momentul la care dispune începerea urmăririi penale *in personam*, moment ce se stabileşte în funcţie de un aspect calitativ al probelor, sunt indicii rezonabile că o anumită persoană a săvârşit fapta cercetată, dar şi cantitativ, indiciile sunt şi suficiente. Se constată că este la latitudinea organului judiciar să evalueze probele suficiente şi necesare începerii urmăririi penale.

Succesiunea actelor procesuale ori procedurale anterioare începerii urmăririi penale *in personam* poate susţine, în anumite condiţii, un dezechilibru între apărare şi acuzare şi

prin aceasta încălcarea principiului loialității administrării probelor. Aceasta se justifică în considerarea faptului că apărarea nu comportă aceleași facilități și garanții ca în ipoteza existenței calității de suspect ori inculpat. Încălcarea dreptului la apărare în condițiile expuse anterior pune în discuție o nulitate relativă (nulitatea este absolută atunci când asistarea de către avocat a suspectului ori inculpatului este obligatorie) ce trebuie invocată într-un anumit termen și condiții în funcție de faza în care a fost generată. Prelungirea arbitrară a momentului începerii urmăririi penale *in personam*, cu consecința administrării unor probe suplimentare celor reclamate de norma invocată, poate genera o încălcare a dreptului la apărare, în considerarea art. 92 CPP. Totuși, această eventuală încălcare a dreptului la apărare poate și trebuie să fie invocată și valorificată în faza de urmărire penală prin solicitarea reaudierii ori prin solicitarea de probe care să combată datele strânse anterior începerii urmăririi penale *in personam* [art. 282 alin. (3) CPP]. Ca urmare, încălcarea se putea invoca în faza de urmărire penală, după dobândirea calităților de suspect sau inculpat.

Termenul-limită prevăzut de art. 282 alin. (4) CPP trebuie interpretat având în vedere faptul că anumite împrejurări ce generează eventuale nulități nu au putut fi cunoscute ori valorificate în faza anterioară a urmăririi penale, legiuitorul dând posibilitatea remedierii acestora și în faza următoare a procesului penal, textul nefiind, ca urmare, util în contestarea concluziei anterioare la care a ajuns judecătorul de cameră preliminară.

În concluzie, nulitatea relativă produsă în faza cercetării *in rem* trebuia invocată în faza cercetării *in personam*, până la emiterea rechizitoriului, inculpații și apărătorii având acces la dosar și putând constata elementele utile demersului. Invocarea în camera preliminară, în raport cu dispozițiile art. 282 alin. (3) teza I CPP, apare ca fiind tardivă, cu consecința prevăzută de art. 282 alin. (5) lit. a) CPP: faptul că s-a acoperit; teza a II-a a textului ar fi fost incidentă în cazul imposibilității dovedite a invocării în faza de urmărire penală *(I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, nepublicată)*.

Capitolul VI. Amenda judiciară

Art. 283. Abateri judiciare. (1) Următoarele abateri săvârșite în cursul procesului penal se sancționează cu amendă judiciară de la 100 lei la 1.000 lei:

a) neîndeplinirea în mod nejustificat sau îndeplinirea greșită ori cu întârziere a lucrărilor de citare sau de comunicare a actelor procedurale, de transmitere a dosarelor, precum și a oricăror alte lucrări, dacă prin aceasta s-au provocat întârzieri în desfășurarea procesului penal;

b) neîndeplinirea ori îndeplinirea greșită a îndatoririlor de înmânare a citațiilor sau a celorlalte acte procedurale, precum și neexecutarea mandatelor de aducere.

(2) Lipsa nejustificată a martorului, precum și a persoanei vătămate, părții civile sau părții civilmente responsabile, chemate să dea declarații, sau părăsirea, fără permisiune ori fără un motiv întemeiat, a locului unde urmează a fi audiate se sancționează cu amendă judiciară de la 250 lei la 5.000 lei.

(3) Lipsa nejustificată a avocatului ales sau desemnat din oficiu, fără a asigura substituirea, în condițiile legii, sau refuzul nejustificat al acestuia de a asigura apărarea, în condițiile în care s-a asigurat exercitarea deplină a tuturor drepturilor procesuale, se sancționează cu amendă judiciară de la 500 lei la 5.000 lei. Baroul de avocați este informat cu privire la amendarea unui membru al baroului.

(4) Următoarele abateri săvârşite în cursul procesului penal se sancţionează cu amendă judiciară de la 500 lei la 5.000 lei:

a) împiedicarea în orice mod a exercitării, în legătură cu procesul, a atribuţiilor care revin organelor judiciare, personalului auxiliar de specialitate al instanţelor judecătoreşti şi al parchetelor, experţilor desemnaţi de organul judiciar în condiţiile legii, agenţilor procedurali, precum şi altor salariaţi ai instanţelor şi parchetelor;

b) lipsa nejustificată a expertului sau interpretului legal citat;

c) tergiversarea de către expert sau interpret a îndeplinirii însărcinărilor primite;

d) neîndeplinirea de către orice persoană a obligaţiei de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată, a obiectelor ori înscrisurilor cerute de acestea, precum şi neîndeplinirea aceleiaşi obligaţii de către reprezentantul legal al persoanei juridice sau de cel însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestei obligaţii;

e) nerespectarea obligaţiei de păstrare, prevăzută la art. 160 alin. (3);

f) neluarea de către reprezentantul legal al persoanei juridice în cadrul căreia urmează a se efectua o expertiză a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia sau pentru efectuarea la timp a expertizei, precum şi împiedicarea de către orice persoană a efectuării expertizei în condiţiile legii;

g)[1] nerespectarea de către părţi, avocaţii acestora, martori, experţi, interpreţi sau orice alte persoane a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată potrivit art. 352 alin. (9) sau art. 359;

h) nerespectarea de către avocaţii părţilor a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată potrivit art. 359, cu excepţia situaţiilor când aceştia susţin cereri, excepţii, concluzii pe fondul cauzei, precum şi atunci când procedează la audierea părţilor, martorilor şi experţilor;

i) manifestările ireverenţioase ale părţilor, martorilor, experţilor, interpreţilor sau ale oricăror alte persoane faţă de judecător sau procuror;

j)[2] *abrogată;*

k) nerespectarea de către suspect sau inculpat a obligaţiei de a încunoştinţa în scris, în termen de cel mult 3 zile, organele judiciare despre orice schimbare a locuinţei pe parcursul procesului penal;

l) neîndeplinirea de către martor a obligaţiei de a încunoştinţa organele judiciare, în termen de cel mult 5 zile, despre schimbarea locuinţei pe parcursul procesului penal, potrivit art. 120 alin. (2) lit. c);

m) neîndeplinirea în mod nejustificat de către organul de cercetare penală a dispoziţiilor scrise ale procurorului, în termenul stabilit de acesta;

n) abuzul de drept constând în exercitarea cu rea-credinţă a drepturilor procesuale şi procedurale de către părţi, reprezentanţii legali ai acestora ori consilierii juridici;

o)[3] neîndeplinirea obligaţiei prevăzute la art. 142 alin. (2) sau a obligaţiei prevăzute la art. 152 alin. (3) de către furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului;

---

[1] Lit. g) de la alin. (4) al art. 283 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 186 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. j) de la alin. (4) al art. 283 a fost abrogată prin art. 102 pct. 187 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. o) de la alin. (4) al art. 283 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 70 din O.U.G. nr. 18/2016.

o¹)[1] neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 146¹ alin. (7) de către instituțiile de credit sau entitățile financiare care efectuează tranzacțiile financiare;

p) neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 147 alin. (5) de către unitățile poștale ori de transport sau orice alte persoane fizice ori juridice care efectuează activități de transport sau transfer de informații;

q)[2] neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 153 alin. (3) de către furnizorul de servicii sau de persoana în posesia căreia sunt sau care are sub control datele prevăzute la art. 153 alin. (1).

(5) Amenzile judiciare aplicate constituie venituri la bugetul de stat, cuprinzându-se distinct în bugetul Ministerului Public sau al Ministerului Administrației și Internelor, al Ministerului Justiției, după caz, potrivit legii.

(6) Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală, în cazul în care fapta constituie infracțiune.

Reglementarea anterioară: art. 198 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Lit. o) de la alin. (4) al art. 283, în forma adoptată a Codului de procedură penală din 2010, făcea referire, prin trimiterile existente, la obligația prevăzută la art. 142 alin. (2) – și anume cea a furnizorilor de servicii de telecomunicații, informatice sau financiare de a colabora cu organele de urmărire penală pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică –, respectiv la obligația cuprinsă la art. 152 alin. (3) – care făcea referire la obligația furnizorilor de a colabora cu organele de urmărire penală pentru executarea ordonanței procurorului și de a pune de îndată la dispoziția acestora datele solicitate, referitoare la identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de telecomunicații ori a unui punct de acces la un sistem informatic.

Ulterior, prin Legea nr. 255/2013, au intervenit modificări atât la art. 142 și art. 152, cât și la cel privind abaterea judiciară, fără însă ca aceste modificări, operate în comisiile juridice de specialitate ale Parlamentului, să mai fie corelate între ele.

Pentru aceste considerente, anterior adoptării O.U.G. nr. 18/2016, lit. o) de la alin. (4) al art. 283 făcea trimitere la obligațiile furnizorilor cuprinse la art. 142 alin. (2) – obligația de colaborare a furnizorilor – și la art. 152 alin. (5) – care a fost însă abrogat prin aceeași lege, rămânând, prin urmare, fără obiect. În ceea ce privește obligația cuprinsă la lit. q), aceasta, de asemenea, rămăsese fără obiect, deoarece făcea trimitere la un alineat inexistent, și anume alin. (4) al art. 153, din considerente similare celor deja expuse.

Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 alin. (4) lit. o) și q) și introducerea lit. o¹) au avut ca scop, pe de o parte, corectarea acestor neconcordanțe și, pe de altă parte, corelarea textelor cu modificările aduse normelor privind probele prin chiar ordonanța în discuție.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Amendă judiciară. Condiții cumulative. Din cuprinsul încheierilor de ședință și din înscrisurile depuse de apelant curtea a reținut că acesta a fost prezent la cele 5 termene

[1] Lit. o¹) de la alin. (4) al art. 283 a fost introdusă prin art. II pct. 71 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Lit. q) de la alin. (4) al art. 283 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 72 din O.U.G. nr. 18/2016.

de judecată anterior trimiterii cauzei la camera preliminară conform noilor coduri, la dosar nu există dovada că ar fi fost anunţat despre noile termene de judecată după camera preliminară şi oricum cauza a suferit amânare din cauza lipsei inculpatei aflate în stare de detenţie, indiferent de prezenţa avocatului, iar acesta nu a lipsit în mod nejustificat de la cele două termene. Pentru aceste considerente, nu sunt îndeplinite cerinţele art. 284 alin. (3) CPP, în sensul că nu sunt întrunite cele două condiţii cumulative pentru aplicarea amenzii judiciare, respectiv lipsa nejustificată a avocatului şi asigurarea exercitării depline a tuturor drepturilor procesuale. Or, la termenele de judecată la care inculpata aflată în stare de deţinere nu a fost adusă în faţa instanţei, nu se poate susţine că a fost asigurată exercitarea deplină a tuturor drepturilor procesuale *(C.A. Târgu Mureş, s. pen., min. şi fam., dec. pen. nr. 18/A din 22 ianuarie 2015, portal.just.ro)*.

Art. 284.[1] **Procedura privitoare la amenda judiciară.** (1) Amenda se aplică de organul de urmărire penală prin ordonanţă, iar de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară şi de instanţa de judecată, prin încheiere.

(2) Persoana amendată poate cere anularea ori reducerea amenzii. Cererea de anulare sau de reducere se poate face în termen de 10 zile de la comunicarea ordonanţei ori a încheierii de amendare.

(3) Dacă persoana amendată justifică de ce nu şi-a putut îndeplini obligaţia, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune anularea ori reducerea amenzii.

(4) Cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin ordonanţă va fi soluţionată de judecătorul de drepturi şi libertăţi, prin încheiere.

(5) Cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin încheiere va fi soluţionată de un alt judecător de drepturi şi libertăţi, respectiv de un alt judecător de cameră preliminară ori de un alt complet, prin încheiere.

Reglementarea anterioară: art. 199 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Judecarea cererii de anulare sau de reducere a amenzii are loc în şedinţă publică, cu participarea procurorului şi citarea petentului, potrivit dispoziţiilor generale de la judecată (art. 352, art. 353 şi 363 CPP).

2. Potrivit dispoziţiilor art. 409 alin. (1) lit. e) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care amenda judiciară a fost aplicată prin **sentinţă**, calea de atac este aceea a apelului, şi nu cea prevăzută de art. 284.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

A se vedea *C.A. Galaţi, s. pen., dec. nr. 822/A din 15 iulie 2015, nepublicată, C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 872/A din 12 iunie 2015, ROLII* şi *C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 296 din 3 martie 2015, nepublicată, infra*, nr. 2 ► d) de la art. 408.

[1] Art. 284 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 189 din Legea nr. 255/2013.

PARTEA SPECIALĂ

Titlul I. Urmărirea penală

Capitolul I. Dispoziții generale

Legea de aplicare: art. 5: „(1) Cauzele aflate în cursul urmăririi penale la data intrării în vigoare a legii noi rămân în competența organelor de urmărire penală legal sesizate, urmând a fi soluționate potrivit acesteia, cu excepția cauzelor de competența parchetelor militare și a secțiilor militare din cadrul parchetelor competente. (2) Sesizarea instanței în cauzele prevăzute la alin. (1) se va face potrivit normelor de competență din legea nouă. (3) La judecarea cauzelor și la soluționarea propunerilor, contestațiilor, plângerilor sau a oricăror alte cereri în care cercetarea penală a fost efectuată de Direcția Națională Anticorupție potrivit legii vechi, precum și a celor care au rămas în competența acesteia în condițiile alin. (1), participă procurori din cadrul Direcției Naționale Anticorupție".

Art. 285. Obiectul urmăririi penale. (1) Urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

(2) Procedura din cursul urmăririi penale este nepublică.

Reglementarea anterioară: art. 200 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 94 privind dreptul la consultarea dosarului pe tot parcursul procesului penal.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki, în numele lui Ionel Garcea c. României*. Neîndeplinirea obligației de a investiga cauza. Încălcarea art. 2 din Convenție. 68. Curtea constată existența mai multor deficiențe în procedurile naționale cu privire la moartea dlui Garcea.

69. De la bun început, Curtea notează că investigațiile, care au început în iulie 2007, sunt încă în curs de desfășurare la parchet, mai mult de 7 ani mai târziu. Circumstanțele morții dlui Garcea nu au fost examinate de comisia comună de specialiști din cadrul Ministerului Justiției și Ministerului Sănătății.

70. Curtea de Apel București a considerat că ancheta nu a fost aprofundată, respectiv că întrebări esențiale au fost lăsate fără răspuns de către procuror. Deși la 10 februarie 2011 curtea de apel a trimis cauza la parchet cu instrucțiuni detaliate, nu există informații că aceste instrucțiuni au fost până în prezent pe deplin respectate de către investigatori.

71. De asemenea, Curtea constată că plângerea privind relele tratamente în detenție, depusă de APADOR-CH, în numele dlui Garcea, a fost lăsată fără răspuns de către parchet.

72. Considerațiile de mai sus sunt suficiente pentru a permite Curții să concluzioneze că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a efectua o investigație efectivă cu privire la moartea dlui Garcea. Ineficiența anchetei și, în mod deosebit, timpul necesar autorităților pentru a stabili în mod corespunzător circumstanțele decesului dlui Garcea permit, de asemenea, Curții să concluzioneze că cererea actuală nu este prematură și, astfel, să respingă obiecția Guvernului de neepuizare a căilor de atac interne. Curtea consideră, în consecință, că a avut loc o încălcare a art. 2 din Convenție sub aspectul său procedural *(hot. din 24 martie 2015, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Asociația „21 Decembrie 1989" și alții c. României*. Lipsa de diligență a autorităților. Încălcarea art. 2 din Convenție sub aspect procedural. 143. Spre deosebire de cauza *Șandru și alții c. României*, în care procedura s-a terminat în final cu o hotărâre judecătorească definitivă, Curtea observă în speță că, chiar și după realizarea a numeroase măsuri de investigație între 2005 și 2008, în decembrie 2010 cauza era tot la parchet, fără să fi fost vreodată prezentată în fața vreunei instanțe. Or, obligația procedurală ce decurge din art. 2 din Convenție poate cu greu fi considerată îndeplinită atunci când familiile victimelor sau moștenitorii lor nu au putut avea acces la o procedură în fața unei instanțe independente chemate să cunoască faptele.

144. Curtea a subliniat deja importanța dreptului victimelor și al celor în drept de a cunoaște adevărul cu privire la circumstanțele evenimentelor ce determină încălcarea masivă a drepturilor fundamentale, cum este dreptul la viață, ce implică dreptul la o anchetă judiciară efectivă și eventualul drept la reparație. Din acest motiv, în cazul utilizării masive a forței letale împotriva populației civile în timpul manifestațiilor antiguvernamentale precedând tranziția de la un regim comunist la un regim democrat, cum este cazul de față, Curtea nu poate accepta ca o anchetă să fie efectivă în cazul în care se termină prin efectul prescripției răspunderii penale, în vreme ce înseși autoritățile au rămas inactive. De altfel, astfel cum Curtea a arătat deja, amnistia este în general incompatibilă cu obligația statelor de a ancheta actele de tortură (...) și de a lupta împotriva nepedepsirii crimelor internaționale. La fel și în ceea ce privește grațierea (...).

145. Având în vedere elementele de mai sus, Curtea consideră că autoritățile naționale nu au acționat cu diligența impusă în conformitate cu art. 2 din Convenție. Prin urmare, stabilește că această dispoziție a fost încălcată sub aspect procedural *(hot. din 24 mai 2011, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Guja c. Republicii Moldova* (Marea Cameră). Caracterul nepublic al urmăririi penale. Dezvăluiri ale unui angajat al parchetului privind posibile comportamente necorespunzătoare ale unor oficiali în derularea unei anchete. 81. Curtea notează că nici legislația Republicii Moldova și nici regulamentele interne ale Procuraturii Generale nu conțin prevederi cu privire la raportarea nelegalităților de către angajați (...). Prin urmare, se pare că nu au existat o altă autoritate decât superiorii reclamantului căreia el să îi fi putut raporta îngrijorările sale și nici o procedură prescrisă pentru raportarea unor astfel de chestiuni.

82. De asemenea, se pare că dezvăluirea privea comportamentul unui vicepreședinte al Parlamentului, care era un funcționar de rang înalt, și că, deși procurorul general cunoștea situația în cauză de aproape șase luni, el nu a prezentat niciun semn în sensul că ar fi avut

vreo intenție să răspundă, ci, dimpotrivă, a dat impresia că ar fi cedat presiunii care a fost exercitată asupra instituției sale.

83. În ceea ce privește mijloacele alternative de dezvăluire sugerate de Guvern, Curtea constată că nu i s-a prezentat vreo probă satisfăcătoare care să contrazică susținerea reclamantului că niciuna dintre alternativele propuse nu ar fi fost efectivă în circumstanțele speciale ale acestei cauze.

84. În lumina celor menționate mai sus, Curtea consideră că, în circumstanțele acestei cauze, dezvăluirea externă, chiar și unui ziar, putea fi justificată. (...)

86. Curtea notează că scrisoarea polițiștilor solicita dlui Mișin [*vicepreședintele Parlamentului Republicii Moldova – n.a.*] să verifice legalitatea acuzațiilor penale aduse împotriva lor de către procuratură. Dl Mișin a reacționat prin transmiterea unei scrisori oficiale procurorului general. Guvernul a susținut că acțiunile dlui Mișin au fost în conformitate, *inter alia*, cu Legea privind Statutul membrilor Parlamentului. În acest context, Curtea consideră necesar să reitereze că, într-o societate democratică, atât instanțele judecătorești, cât și organele de urmărire penală nu trebuie să fie supuse presiunii politice. Orice interpretare a oricărei legislații care stabilește drepturile membrilor Parlamentului trebuie să fie conformă acestui principiu. Examinând nota pe care dl Mișin a scris-o procurorului general, Curtea nu poate să accepte faptul că acesta avea numai scopul de a transmite scrisoarea polițiștilor unui organ competent, după cum a sugerat Guvernul (...). Mai mult, având în vedere contextul și limbajul folosit de către dl Mișin, nu poate fi exclus faptul că efectul notei a fost acela de a exercita presiune asupra Procuraturii Generale, indiferent de includerea sintagmei potrivit căreia cauza trebuia „să fie examinată în strictă conformitate cu legea".

87. În acest context, Curtea notează că Președintele Republicii Moldova s-a poziționat împotriva practicilor de ingerință de către politicieni în sistemul justiției penale și că media din Republica Moldova a relatat pe larg subiectul respectiv. De asemenea, ea observă rapoartele organizațiilor internaționale neguvernamentale, care și-au exprimat îngrijorarea cu privire la încălcarea separației puterilor în stat și lipsa independenței sistemului judecătoresc în Republica Moldova.

88. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că dezvăluirea scrisorilor de către reclamant a avut legătură cu aspecte precum separația puterilor, comportamentul necorespunzător al unui politician de rang înalt și atitudinea Guvernului față de brutalitatea poliției. Nu există nicio îndoială că acestea sunt chestiuni foarte importante într-o societate democratică, despre care publicul are un interes legitim de a fi informat și care cad sub incidența dezbaterilor politice (...).

89. Părțile au fost de acord că scrisorile transmise de către reclamant ziarului Jurnal de Chișinău au fost adevărate.

90. Curtea observă că este în interesul public de a menține încrederea în independența și neutralitatea politică a procuraturii unui stat (...). Scrisorile trimise de către reclamant ziarului nu au fost scrise de funcționarii Procuraturii Generale, iar, potrivit Guvernului, scrisoarea dlui Mișin a fost o comunicare normală între autoritățile statale, care nu a afectat decizia procurorului general de a înceta urmărirea penală împotriva polițiștilor. Cu toate acestea, concluzia formulată de către ziar în articolele sale, în sensul că Procuratura Generală a fost subiectul unei influențe necuvenite, ar fi putut avea consecințe negative puternice asupra încrederii publice în independența acelei instituții.

91. Cu toate acestea, Curtea consideră că interesul public în a fi dezvăluite informații despre presiuni necorespunzătoare și ilegalități în cadrul procuraturii este atât de important

într-o societate democratică, încât el a prevalat asupra interesului de a menține încrederea publică în Procuratura Generală. În acest context, ea reiterează că discuțiile deschise privind tematicile de îngrijorare publică sunt esențiale pentru democrație și trebuie acordată o mare importanță faptului de a nu descuraja membrii societății în a-și exprima public opiniile lor cu privire la astfel de chestiuni (...).

92. Reclamantul a susținut că singurul său motiv pentru dezvăluirea scrisorilor a fost de a contribui la lupta împotriva corupției și a traficului de influență. Această declarație nu a fost contestată de către angajatorul său (...).

93. În baza materialelor de care dispune, Curtea nu vede niciun motiv pentru a crede că reclamantul ar fi fost motivat de dorința de a câștiga un avantaj personal sau de a se răzbuna personal pe angajatorul său sau pe dl Mișin ori că ar fi existat vreun alt motiv ulterior pentru acțiunile sale (...).

94. Prin urmare, Curtea ajunge la concluzia că motivele reclamantului au fost cele declarate și că el a acționat cu bună-credință.

95. În fine, Curtea notează că reclamantului i-a fost aplicată cea mai severă sancțiune posibilă. Deși autoritățile puteau să aplice o pedeapsă mai puțin severă, ele au decis să demită reclamantul, ceea ce este, fără îndoială, o măsură foarte aspră (...). Această sancțiune nu numai că a avut repercusiuni negative asupra carierei reclamantului, dar a putut, de asemenea, să aibă o consecință serioasă de descurajare a altor angajați de la procuratură și să îi împiedice pe aceștia să raporteze orice comportament ilegal. Mai mult, având în vedere prezentarea către media a cauzei reclamantului, sancțiunea ar fi putut avea o consecință de descurajare nu doar asupra angajaților procuraturii, dar și asupra multor altor funcționari publici și angajați. (...)

97. Fiind conștientă de importanța dreptului la libertatea de exprimare a chestiunilor de interes general, a dreptului funcționarilor publici și al altor angajați de a raporta comportamentul ilegal și infracțiunile de la locul lor de muncă, obligațiile și responsabilitățile angajaților față de angajatorii lor și dreptul angajatorilor de a administra personalul lor și analizând alte interese diferite implicate în această cauză, Curtea ajunge la concluzia că ingerința în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare, în special în dreptul său de a comunica informații, nu a fost „necesară într-o societate democratică". Prin urmare, a avut loc o violare a art. 10 din Convenție *(hot. din 12 februarie 2008, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Dincer Gül c. Germaniei*. Caracterul nepublic al urmăririi penale. Accesul la dosar al persoanei cercetate. Reclamantul a susținut că refuzul organelor de urmărire penală din Hanovra de a acorda accesul avocatului său la dosarul aflat în faza preliminară de investigare împotriva sa, astfel cum au confirmat și deciziile autorităților naționale și ale instanțelor, l-au împiedicat să își constituie o apărare efectivă și, astfel, a avut loc o încălcare a dreptului la un proces echitabil, așa cum este prevăzut la art. 6 parag. 3 lit. a) și b). Dreptul său la un proces echitabil a fost încălcat, de asemenea, prin eșecul autorităților naționale de a-l audia în cursul procedurii preliminare. (...)

Cum garanțiile cuprinse la parag. 3 al art. 6 sunt aspecte specifice ale dreptului la un proces echitabil prevăzut la parag. 1, Curtea va examina plângerile reclamantului în temeiul acestor dispoziții, luate împreună (...). O „acuzație", în sensul art. 6 din Convenție, poate fi, în general, definită ca „notificarea oficială transmisă unei persoane de către autoritatea competentă cu privire la acuzațiile potrivit cărora acea persoană ar fi comis o infracțiune". Aceasta poate avea loc la o dată anterioară trimiterii cazului în fața instanței de

judecată, cum ar fi data arestării persoanei, data la care persoana în cauză a fost notificată oficial că este urmărită penal sau data când au fost începute investigații preliminare (...). Curtea a statuat, de asemenea, că o „acuzație" nu înseamnă doar o notificare oficială a unei afirmații potrivit căreia o persoană a comis o infracțiune, ci și orice măsură care comportă implicații ale unei astfel de afirmații și care afectează substanțial situația suspectului (...). În prezenta cauză, Curtea notează că, potrivit afirmațiilor reclamantului, singura informație pe care a obținut-o vreodată despre investigațiile preliminare instituite împotriva sa privind suspiciunea de trafic de droguri rezulta din mandatul de percheziție din 28 ianuarie 2005 și ordinul de arestare din 1 februarie 2005. Nu este clar la ce dată reclamantul a luat cunoștință de conținutul documentelor respective (...).

Cu toate acestea, Curtea observă că prima cerere de acces la dosarul de investigație datează din 17 februarie 2005 și, prin urmare, reclamantul trebuie să fi avut cunoștință de investigațiile în curs și cel puțin de conținutul mandatului de percheziție, la acel moment. Prin urmare, de la această dată cel târziu reclamantul trebuie considerat ca fiind afectat direct de investigații și, în consecință, ca fiind acuzat penal în sensul art. 6 parag. 1 și 3 din Convenție.

Curtea observă că mandatul de percheziție din 28 ianuarie 2005 menționa nu numai dispozițiile relevante din Legea narcoticelor cu privire la infracțiunea de care reclamantul era bănuit, dar oferea, de asemenea, o prezentare destul de detaliată a împrejurărilor de fapt care constituiau baza acestor suspiciuni. (...)

Prin urmare, Curtea împărtășește punctul de vedere al autorităților și instanțelor naționale conform cărora acuzațiile formulate împotriva reclamantului au fost clar stabilite în mandatul de percheziție și constată că, în acest stadiu al procedurii de investigare, reclamantul a fost informat suficient de detaliat despre natura și cauza acuzațiilor formulate împotriva sa în conformitate cu art. 6 parag. 3 lit. a) din Convenție. Afirmațiile cuprinse în mandatul de percheziție au fost completate în continuare prin informațiile furnizate în ordinul de detenție din 1 februarie 2005.

În ceea ce privește respingerile repetate ale cererilor reclamantului de a avea acces la dosarul de investigație, Curtea recunoaște necesitatea ca urmărirea penală să se desfășoare eficient, ceea ce implică faptul că unele dintre informațiile colectate în timpul ei trebuie să fie ținute secrete, în scopul de a împiedica suspecții să afecteze probele și să submineze cursului justiției (*Garcia Alva c. Germaniei*, § 42). Acest lucru este valabil mai ales în cazul în care suspectul, ca în cazul de față, este pe cale să se sustragă urmăririi penale și nu poate fi audiat de către autoritățile de urmărire penală. Autoritățile naționale în cazul de față au subliniat, într-adevăr, în repetate rânduri, că, având în vedere sustragerea reclamantului și presupusele sale legături cu cercuri implicate în traficul de droguri în Turcia, divulgarea dosarului ar fi putut pune în pericol ancheta preliminară aflată în curs de desfășurare.

Curtea reiterează că a constatat totuși că acest obiectiv legitim nu poate fi urmărit în detrimentul restricțiilor substanțiale asupra dreptului la apărare. (...) În special, Curtea a statuat că informații care sunt esențiale pentru analiza legalității unei detenții trebuie să fie disponibile într-o manieră corespunzătoare avocatului suspectului (...).

Curtea nu împărtășește însă opinia reclamantului că aceleași considerații și aceleași garanții procedurale ca și în cazul unui control jurisdicțional privind arestarea preventivă se aplică în cazul în care un suspect este pe cale a se sustrage urmăririi și nu a fost încă privat de libertate. În consecință, constată că, în circumstanțele cauzei de față, refuzul de a acorda accesul la dosarele de anchetă în etapa premergătoare procesului, pentru

a permite astfel desfășurarea unei investigații penale eficiente, nu constituie o restricție substanțială a drepturilor la apărare. (...)

Curtea este în continuare de părere că nu există niciun indiciu potrivit căruia refuzul organelor de urmărire penală de a acorda reclamantului accesul la dosarele de anchetă a fost unul arbitrar. Organele de urmărire penală au subliniat că, din moment ce reclamantul era suspectat a avea contacte cu cercurile implicate în traficul organizat de droguri în Turcia și având în vedere sustragerea sa de la urmărirea penală, existau încă motive să creadă că accesul la dosar ar fi constituit un risc pentru investigațiile preliminare aflate în curs de desfășurare. Organele de urmărire penală au precizat mai departe că era esențial ca reclamantul, în cazul unei posibile pledoarii în cadrul unei acuzații penale, să poată face o descriere a circumstanțelor cauzei care să nu fi fost influențată de faptele stabilite în dosarul de anchetă.

Faptul că aceste considerații nu doar că au făcut parte din motivarea furnizată în deciziile lor de către autoritățile de urmărire penală când au respins cererile reclamantului de a avea acces la dosar, dar au constituit, de asemenea, și obiectul unor discuții pe care le-au avut cu avocatul reclamantului în mai multe rânduri, indică faptul că autoritățile naționale au luat în considerare interesele apărării și ale acuzării în deciziile lor și le-au analizat prin raportare la necesitatea de a păstra secret dosarul privind investigațiile preliminare.

În aceste circumstanțe, Curtea este satisfăcută de faptul că dreptul la apărare nu a fost limitat într-o manieră incompatibilă cu garanțiile prevăzute de art. 6 din Convenție.

În plus, nu există niciun element care să indice că, în cazul în care un proces ar fi fost început împotriva reclamantului, acesta ar fi fost prejudiciat serios pe motiv că avocatului său i-a fost refuzat accesul la dosar în cursul investigațiilor preliminare (a se vedea *Imbrioscia c. Elveției*, § 36,) sau că reclamantul nu ar fi beneficiat de o procedură contradictorie *(dec. din 4 ianuarie 2012, www.echr.coe.int)*.

Art. 286. **Actele organelor de urmărire penală.** (1) Procurorul dispune asupra actelor sau măsurilor procesuale şi soluționează cauza prin ordonanță, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Ordonanța trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluției, precum şi motivele de fapt şi de drept ale acestora;

d^1)[1] atunci când este cazul, mențiunea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată;

e) date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical şi măsurile preventive luate în cursul urmăririi;

f) alte mențiuni prevăzute de lege;

g) semnătura celui care a întocmit-o.

(3)[2] *Abrogat.*

[1] Lit. d^1) de la alin. (2) al art. 286 a fost introdusă prin art. II pct. 73 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (3) al art. 286 a fost abrogat prin art. 102 pct. 190 din Legea nr. 255/2013.

(4)[1] Organele de cercetare penală dispun, prin ordonanță, asupra actelor și măsurilor procesuale și formulează propuneri prin referat. Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 203 CPP 1968.

Art. 287. Păstrarea unor acte de urmărire penală. (1) Când legea prevede că un act sau o măsură procesuală trebuie să fie încuviințată, autorizată sau confirmată, un exemplar al actului rămâne la procuror.

(2) În cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori alte autorități prevăzute de lege, în vederea soluționării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta copii numerotate și certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale.

Reglementarea anterioară: art. 205 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Textul alin. (2) al art. 287 trebuie interpretat prin corelarea cu normele speciale ce reglementează diferite instituții. Astfel, nu se pot trimite judecătorului de drepturi și libertăți doar acele acte apreciate de procuror ca având legătură cu propunerea formulată în cazul luării măsurii arestării preventive, câtă vreme art. 224 alin. (2) CPP face referire la „dosarul cauzei".

Capitolul II. Sesizarea organelor de urmărire penală

Secțiunea 1. Reglementări generale

Art. 288. Modurile de sesizare. (1) Organul de urmărire penală este sesizat prin plângere sau denunț, prin actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege ori se sesizează din oficiu.

(2)[2] Când, potrivit legii, punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare în lipsa acestora.

(3) În cazul infracțiunilor săvârșite de militari, sesizarea comandantului este necesară numai în ceea ce privește infracțiunile prevăzute la art. 413-417 din Codul penal.

Reglementarea anterioară: art. 221, art. 225 și art. 226 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 16 privind cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale.

[1] Alin. (4) al art. 286 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 191 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 288 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 192 din Legea nr. 255/2013.

Art. 289. Plângerea. (1) *Plângerea* este încunoştinţarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare ce i s-a cauzat prin infracţiune.

(2)[1] Plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea şi domiciliul petiţionarului ori, pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerţului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice şi contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convenţional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum şi indicarea făptuitorului şi a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

(3) Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne ataşată plângerii.

(4) Dacă este făcută în scris, plângerea trebuie semnată de persoana vătămată sau de mandatar.

(5) Plângerea în formă electronică îndeplineşte condiţiile de formă numai dacă este certificată prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale.

(6) Plângerea formulată oral se consemnează într-un proces-verbal de către organul care o primeşte.

(7) Plângerea se poate face şi de către unul dintre soţi pentru celălalt soţ sau de către copilul major pentru părinţi. Persoana vătămată poate să declare că nu îşi însuşeşte plângerea.

(8) Pentru persoana lipsită de capacitatea de exerciţiu, plângerea se face de reprezentantul său legal. Persoana cu capacitate de exerciţiu restrânsă poate face plângere cu încuviinţarea persoanelor prevăzute de legea civilă. În cazul în care făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviinţează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

(9) Plângerea greşit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanţa de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent.

(10) În cazul în care plângerea este întocmită de către o persoană care locuieşte pe teritoriul României, cetăţean român, străin sau persoană fără cetăţenie, şi prin aceasta se sesizează săvârşirea unei infracţiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar este obligat să primească plângerea şi să o transmită organului competent din ţara pe teritoriul căreia a fost comisă infracţiunea. Regulile privind cooperarea judiciară în materie penală se aplică în mod corespunzător.

(11)[2] Persoana care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română poate depune plângerea în limba pe care o înţelege. Odată cu depunerea plângerii aceasta poate solicita ca, atunci când este citată, să primească şi o traducere a citaţiei.

Reglementarea anterioară: art. 222 alin. (1)-(7) şi (9) CPP 1968.

Legislaţie conexă: A se vedea şi Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea şi protecţia victimelor criminalităţii şi de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012).

[1] Alin. (2) al art. 289 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 193 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (11) al art. 289 a fost introdus prin art. II pct. 74 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI

1. Dispozițiile alin. (9) al art. 289 trebuie interpretate corelativ cu cele ale art. 58 alin. (2) CPP, în sensul că trimiterea plângerii greșit îndreptate la organul judiciar competent, pe cale administrativă, se poate dispune anterior constituirii unui dosar penal pe baza acesteia; ulterior acestui moment, este obligatorie declinarea competenței, prin ordonanța procurorului.

2. Introducerea alin. (11) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca finalitate transpunerea Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului, prin care se solicită statelor să se asigure că victimele care doresc să formuleze o plângere referitoare la o infracțiune și care nu înțeleg sau nu vorbesc limba autorității competente au posibilitatea de a formula plângerea într-o limbă pe care o înțeleg sau primesc asistența lingvistică necesară.

Art. 290. Denunțul. (1) *Denunțul* este încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau juridică despre săvârșirea unei infracțiuni.

(2) Denunțul se poate face numai personal, dispozițiile art. 289 alin. (2), (4)-(6) și (8)-(10) aplicându-se în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 223 CPP 1968.

Art. 291.[1] **Sesizările făcute de persoane cu funcții de conducere și de alte persoane.** (1) Orice persoană cu funcție de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice sau în cadrul altor autorități publice, instituții publice ori al altor persoane juridice de drept public, precum și orice persoană cu atribuții de control, care, în exercitarea atribuțiilor lor, au luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, sunt obligate să sesizeze de îndată organul de urmărire penală și să ia măsuri pentru ca urmele infracțiunii, corpurile delicte și orice alte mijloace de probă să nu dispară.

(2) Orice persoană care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost învestită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu de interes public, care în exercitarea atribuțiilor sale a luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, este obligată să sesizeze de îndată organul de urmărire penală.

Reglementarea anterioară: art. 227 CPP 1968.

Art. 292. Sesizarea din oficiu. Organul de urmărire penală se sesizează din oficiu dacă află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât cele prevăzute la art. 289-291 și încheie un proces-verbal în acest sens.

Reglementarea anterioară: art. 221 alin. (1) CPP 1968.

[1] Art. 291 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 194 din Legea nr. 255/2013.

Art. 293. Constatarea infracțiunii flagrante. (1) Este flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire.

(2) Este de asemenea considerată flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit infracțiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune.

(3)[1] În cazul infracțiunii flagrante, organele de ordine publică și siguranță națională întocmesc un proces-verbal, în care consemnează toate aspectele constatate și activitățile desfășurate, pe care îl înaintează de îndată organului de urmărire penală.

(4) Plângerile și cererile prezentate în scris, corpul delict, precum și obiectele și înscrisurile ridicate cu ocazia constatării infracțiunii sunt puse la dispoziția organului de urmărire penală.

Reglementarea anterioară: art. 465 alin. (1) și (2) și art. 467 alin. (1) și (2) CPP 1968.

Art. 294. Examinarea sesizării. (1)[2] La primirea sesizării, organul de urmărire penală procedează la verificarea competenței sale, iar în cazul prevăzut la art. 58 alin. (3) înaintează procurorului cauza, împreună cu propunerea de trimitere a sesizării organului competent.

(2) În situația în care plângerea sau denunțul nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei este incompletă ori neclară, se restituie pe cale administrativă petiționarului, cu indicarea elementelor care lipsesc.

(3) Atunci când sesizarea îndeplinește condițiile legale de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1), organele de cercetare penală înaintează procurorului actele, împreună cu propunerea de clasare.

(4) În cazul în care procurorul apreciază propunerea întemeiată, dispune, prin ordonanță, clasarea.

Reglementarea anterioară: art. 222 alin. (8) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Dispozițiile alin. (2) al art. 294 trebuie interpretate corelativ cu cele ale art. 315 alin. (1) lit. a) CPP, în sensul că restituirea plângerii informe petiționarului, pentru completare, pe cale administrativă, se poate dispune o singură dată. În cazul în care petiționarul retrimite plângerea organului de urmărire penală fără complinirea ori după insuficienta complinire a lipsurilor, se va dispune clasarea, în temeiul celui de-al doilea text menționat mai sus.

2. Restituirea plângerii pe cale administrativă nu se poate face ori de câte ori din cuprinsul acesteia lipsește unul dintre elementele prevăzute de art. 289 alin. (2) CPP, ci doar în absența datelor esențiale, de natură să împiedice stabilirea obiectului său. În

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 293 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 195 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1)-(3) ale art. 294 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 196 din Legea nr. 255/2013.

acest sens, dispozițiile art. 315 alin. (1) CPP, care se referă la „condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării", sunt mai corect formulate.

Art. 294¹.[1] **Autorizări sau alte condiții prealabile efectuării în continuare a urmăririi penale față de o persoană.** Ori de câte ori este necesară o autorizare sau îndeplinirea unei alte condiții prealabile pentru a se dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o anumită persoană, parchetul, odată cu sesizarea instituției competente, înaintează un referat întocmit de procuror, care va cuprinde date și informații cu privire la săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală de către persoana cu privire la care se solicită autorizarea.

ADNOTĂRI

Modificarea textului prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop corelarea acestuia cu prevederile art. 305 alin. (3) CPP; în situația la care se referă acest text, se va proceda la începerea urmăririi penale cu privire la faptă, se vor efectua cercetări, iar înainte de a se dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o persoană având o calitate specială, se va sesiza instituția competentă să dispună autorizarea. Soluția adoptată prin ordonanță este în sensul interpretării date de majoritatea doctrinei și jurisprudenței anterior modificării.

Secțiunea a 2-a. Plângerea prealabilă

Art. 295. Plângerea prealabilă. (1) Punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară o astfel de plângere.

(2) Plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului, potrivit legii.

(3) Dispozițiile art. 289 alin. (1)-(6) și (8) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 279 și art. 283 CPP 1968.

Art. 296. Termenul de introducere a plângerii prealabile. (1) Plângerea prealabilă trebuie să fie introdusă în termen de 3 luni din ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei.

(2)[2] Când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei.

(3) În cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al persoanelor prevăzute la alin. (2), termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal.

(4) Plângerea prealabilă greșit îndreptată se consideră valabilă, dacă a fost introdusă în termen la organul judiciar necompetent.

(5) Plângerea prealabilă greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent.

[1] Art. 294¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 75 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (2) și (3) ale art. 296 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 198 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 284 și art. 285 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 69 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006).

Art. 297. Obligațiile organului de urmărire penală în procedura plângerii prealabile. (1) La primirea plângerii prealabile, organul de urmărire penală verifică dacă aceasta îndeplinește condițiile de formă și dacă a fost depusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate împreună cu propunerea de clasare.

(2) Dacă într-o cauză în care s-au făcut acte de urmărire penală se constată că este necesară plângerea prealabilă, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere. În caz afirmativ, organul de urmărire penală continuă cercetarea. În caz contrar, înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare.

Reglementarea anterioară: art. 286 CPP 1968.

Art. 298. Procedura în cazul infracțiunii flagrante. (1) În caz de infracțiune flagrantă, organul de cercetare penală este obligat să constate săvârșirea acesteia, chiar în lipsa plângerii prealabile.

(2)[1] După constatarea infracțiunii flagrante, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și, dacă aceasta declară că face plângere prealabilă, începe urmărirea penală. În caz contrar, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare.

Reglementarea anterioară: art. 280 CPP 1968.

Capitolul III. Conducerea și supravegherea activității organelor de cercetare penală de către procuror

Art. 299. Obiectul supravegherii. (1) Procurorul supraveghează activitatea organelor de cercetare penală, astfel ca orice infracțiune să fie descoperită și orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie trasă la răspundere penală.

(2) De asemenea, procurorul exercită supravegherea activității organelor de cercetare penală astfel ca niciun suspect sau inculpat să nu fie reținut decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 216 alin. (1) și (2) CPP 1968.

Art. 300. Modalitățile de exercitare a supravegherii. (1) Procurorul, în exercitarea atribuției de a conduce și supraveghea activitatea organelor de cercetare penală, veghează ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale.

[1] Alin. (2) al art. 298 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 199 din Legea nr. 255/2013.

(2) Organele de cercetare penală sunt obligate după sesizare să îl informeze pe procuror despre activitățile pe care le efectuează sau urmează să le efectueze.

(3) În exercitarea atribuției de a conduce activitatea de urmărire penală, procurorul ia măsurile necesare sau dă dispoziții organelor de cercetare penală care iau aceste măsuri. Procurorul poate să asiste la efectuarea oricărui act de cercetare penală sau să îl efectueze personal.

(4) În exercitarea atribuției de supraveghere a activității de urmărire penală, procurorul poate să ceară spre verificare orice dosar de la organul de cercetare penală, care este obligat să îl trimită de îndată, cu toate actele, materialele și datele privitoare la fapta care formează obiectul cercetării. Procurorul poate reține orice cauză în vederea efectuării urmăririi penale.

Reglementarea anterioară: art. 216 alin. (3) și (4) și art. 218 CPP 1968.

Art. 301. Trimiterea la organul competent. (1) Când procurorul constată că urmărirea penală nu se efectuează de organul de cercetare penală prevăzut de lege, ia măsuri ca urmărirea să fie făcută de organul competent, procedând potrivit art. 63.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1), actele sau măsurile procesuale legal efectuate rămân valabile.

(3) Când procurorul constată că există vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 43, dispune reunirea cauzelor, trimițând ulterior cauza organului competent.

Reglementarea anterioară: art. 268 și art. 269 CPP 1968.

Art. 302. Trecerea cauzei de la un organ de cercetare penală la altul. (1) Procurorul poate să dispună, după necesitate, ca într-o cauză urmărirea penală să fie efectuată de un alt organ de cercetare decât cel sesizat.

(2) Preluarea unei cauze de către un organ de cercetare penală ierarhic superior se dispune de procurorul de la parchetul care exercită supravegherea urmăririi penale în acea cauză, pe baza propunerii motivate a organului de cercetare penală care preia cauza.

Reglementarea anterioară: art. 217 alin. (1) și (2) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Aplicarea art. 302 are în vedere, prin ipoteză, situația în care organul de cercetare sesizat este cel competent; în caz contrar, devin aplicabile dispozițiile art. 301 alin. (1) CPP.

Art. 303. Dispozițiile date de procuror. (1) Procurorul poate să dispună cu privire la efectuarea oricărui act de urmărire penală de organele de cercetare penală ale poliției judiciare sau de organele de cercetare penală speciale, după caz.

(2) Dispozițiile date de procuror în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală sunt obligatorii și prioritare pentru organul de cercetare, precum și pentru alte organe ce au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor. Organele ierarhic superioare ale poliției judiciare sau ale organelor de cercetare penală speciale nu pot da îndrumări sau dispoziții privind cercetarea penală.

(3) În cazul neîndeplinirii sau al îndeplinirii în mod defectuos de către organul de cercetare penală a dispozițiilor date de procuror, acesta poate sesiza conducătorul organului de cercetare penală, care are obligația ca în termen de 3 zile de la sesizare să comunice procurorului măsurile dispuse, ori poate aplica sancțiunea amenzii judiciare pentru abaterile judiciare prevăzute la art. 283 alin. (1) lit. a) sau, după caz, alin. (4) lit. m) ori poate solicita retragerea avizului prevăzut la art. 55 alin. (4) și (5).

Reglementarea anterioară: art. 219 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Dispozițiile alin. (2) și (3) ale art. 303 sunt doar în aparență contradictorii. Interdicția legală de a da îndrumări sau dispoziții se limitează la efectuarea urmăririi penale, nu exclude răspunderea conducătorului organului de cercetare penală pentru neîndeplinirea ori îndeplinirea defectuoasă de către acesta a dispozițiilor date de procuror. Altfel spus, conducătorul organului de cercetare penală nu poate face aprecieri cu privire la utilitatea administrării unei probe în cursul urmăririi penale, dar este dator să ia măsuri în situația în care lucrătorul de poliție judiciară nu efectuează ori efectuează cu întârziere actele de urmărire penală.

Art. 304. Infirmarea actelor procesuale sau procedurale. (1) Când procurorul constată că un act sau o măsură procesuală a organului de cercetare penală nu este dată cu respectarea dispozițiilor legale sau este neîntemeiată, o infirmă motivat, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și în cazul verificării efectuate de către procurorul ierarhic superior cu privire la actele procurorului ierarhic inferior.

Reglementarea anterioară: art. 220 alin. (1) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Dispozițiile acestui text au în vedere exclusiv actele efectuate și măsurile dispuse de organul de cercetare penală, iar nu propunerile formulate de acesta (pentru luarea unor măsuri sau efectuarea unor acte, în cazul cărora soluția este aceea de respingere a propunerii, ori pentru adoptarea unor soluții, caz în care procurorul va dispune restituirea cauzei pentru continuarea sau refacerea urmăririi penale ori va adopta o altă soluție decât cea propusă).

Capitolul IV. Efectuarea urmăririi penale

Secțiunea 1. Desfășurarea urmăririi penale

Art. 305. Începerea urmăririi penale. (1)[1] Când actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege, organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire la fapta săvârșită ori a cărei săvârșire se pregătește, chiar dacă autorul este indicat sau cunoscut.

[1] Alin. (1)-(3) ale art. 305 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 76 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Începerea urmăririi penale şi respectiv continuarea efectuării urmăririi penale se dispun prin ordonanţă care cuprinde, după caz, menţiunile prevăzute la art. 286 alin. (2) lit. a)-c) şi g).

(3) Atunci când există probe din care să rezulte bănuiala rezonabilă că o anumită persoană a săvârşit fapta pentru care s-a început urmărirea penală şi nu există vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1), organul de urmărire penală dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuare faţă de aceasta, care dobândeşte calitatea de suspect. Măsura dispusă de organul de cercetare penală se supune, în termen de 3 zile, confirmării procurorului care supraveghează urmărirea penală, organul de cercetare penală fiind obligat să prezinte acestuia şi dosarul cauzei.

(4)[1] Faţă de persoanele pentru care urmărirea penală este condiţionată de obţinerea unei autorizaţii prealabile sau de îndeplinirea unei alte condiţii prealabile, efectuarea urmăririi penale se poate dispune numai după obţinerea autorizaţiei ori după îndeplinirea condiţiei.

Reglementarea anterioară: art. 228 CPP 1968.

✍ A se vedea şi *supra*, art. 16 privind cazurile care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale.

ADNOTĂRI

1. Renunţând la instituţia actelor premergătoare începerii urmăririi penale – reglementate iniţial ca minime verificări privind existenţa faptei sesizate, dar devenite, în practică, un adevărat substitut al actelor urmăririi penale –, legiuitorul a structurat urmărirea penală în două faze: cercetarea faptei şi cercetarea persoanei. Prima dintre acestea, cuprinsă între momentul începerii urmăririi penale cu privire la faptă şi cel în care se dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale faţă de o persoană, este destinată strângerii de date şi administrării de probe cu privire la existenţa infracţiunii şi identificarea persoanei care a săvârşit-o, în timp ce cea de-a doua are ca obiect strângerea de probe pentru stabilirea răspunderii penale a persoanei, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

2. Modificările aduse alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 au urmărit, pe de o parte, reglementarea expresă a unei chestiuni deduse anterior pe cale de interpretare, şi anume aceea că se va dispune începerea urmăririi penale cu privire la faptă, iar nu la persoană, şi în cazurile în care presupusul autor este cunoscut sau indicat în cuprinsul actului de sesizare.

Pe de altă parte, ca urmare a acestor modificări, la momentul începerii urmăririi penale cu privire la faptă nu se va mai verifica dacă este incident vreunul dintre cazurile care împiedică punerea în mişcare a acţiunii penale. Soluţia este justificată din punct de vedere teoretic prin aceea că, fiind vorba despre cauze care împiedică punerea în mişcare a acţiunii penale, care se dispune totdeauna faţă de o persoană, este logic ca incidenţa dispoziţiilor art. 16 să fie analizată la momentul formulării acuzaţiei faţă de o persoană, deci nu mai devreme de momentul dispunerii efectuării în continuare a urmăririi penale.

3. Anterior modificării alin. (3) prin O.U.G. nr. 18/2016, în literatura de specialitate a fost apreciată ca fiind criticabilă soluţia potrivit căreia efectuarea în continuare a urmăririi

[1] Alin. (4) al art. 305 a fost introdus prin art. 102 pct. 201 din Legea nr. 255/2013.

penale față de o persoană se dispunea **numai** de către procuror, inclusiv în cazul în care urmărirea penală se efectua de către organele de cercetare penală; în condițiile în care acestea din urmă aveau dreptul de a dispune reținerea suspectului sau inculpatului, deci o măsură privativă de libertate, ele ar fi putut, prin urmare, să dispună o măsură mult mai puțin restrictivă precum efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o persoană. Modificarea adusă prin ordonanță este tocmai în acest sens, organele de cercetare penală dispunând măsura prevăzută de alin. (3) în cazul în care efectuarea urmăririi penale este de competența lor; măsura este confirmată de procuror în termen de 3 zile de când a fost dispusă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, nepublicată, supra*, la art. 282.

Art. 306. Obligațiile organelor de urmărire penală. (1)[1] Pentru realizarea obiectului urmăririi penale, organele de cercetare penală au obligația ca, după sesizare, să caute și să strângă datele ori informațiile cu privire la existența infracțiunilor și identificarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, să ia măsuri pentru limitarea consecințelor acestora, să strângă și să administreze probele cu respectarea prevederilor art. 100 și 101.

(2) Organele de cercetare penală au obligația de a efectua actele de cercetare care nu suferă amânare, chiar dacă privesc o cauză pentru care nu au competența de a efectua urmărirea penală.

(3) După începerea urmăririi penale, organele de cercetare penală strâng și administrează probele, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului ori inculpatului.

(4) Organul de urmărire penală se pronunță, prin ordonanță motivată, în condițiile art. 100 alin. (3) și (4), asupra cererilor de administrare a probelor, în limita competenței sale.

(5)[2] Când organul de cercetare penală apreciază că este necesară administrarea unor mijloace de probă sau folosirea unor metode speciale de supraveghere, care pot fi autorizate ori dispuse, în faza de urmărire penală, numai de procuror sau, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți, formulează propuneri motivate, care trebuie să cuprindă datele și informațiile care sunt obligatorii în cadrul acelei proceduri. Referatul este trimis procurorului împreună cu dosarul cauzei.

(6)[3] Secretul bancar și cel profesional, cu excepția secretului profesional al avocatului, nu sunt opozabile procurorului, după începerea urmăririi penale.

(7) Organul de urmărire penală este obligat să strângă probele necesare pentru identificarea bunurilor și valorilor supuse confiscării speciale și confiscării extinse, potrivit Codului penal.

[1] Alin. (1) al art. 306 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 202 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 306 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 202 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (6) și (7) ale art. 306 au fost introduse prin art. 102 pct. 203 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 202 alin. (1), (2) și (4) CPP 1968.

✍ Referitor la secretul profesional, a se vedea și *supra*, art. 116.

Art. 307. Aducerea la cunoștință a calității de suspect. Persoanei care a dobândit calitatea de suspect i se aduc la cunoștință, înainte de prima sa audiere, această calitate, fapta pentru care este suspectată, încadrarea juridică a acesteia, drepturile procesuale prevăzute la art. 83, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

Reglementarea anterioară: art. 202 alin. (3) CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 10 privind dreptul la apărare.

ADNOTĂRI

Dispozițiile acestui text trebuie corelate cu cele ale art. 10 alin. (3) CPP, potrivit căruia informarea suspectului cu privire la calitatea sa, la fapta pentru care este suspectat, la încadrarea juridică a acesteia și la drepturile sale procesuale nu trebuie doar să fie anterioară primei audieri a acestuia, ci și făcută „de îndată".

Art. 308.[1] **Procedura audierii anticipate.** (1) Atunci când există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecății, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți în vederea audierii anticipate a acestuia.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază cererea întemeiată, stabilește de îndată data și locul audierii, dispunându-se citarea părților și subiecților procesuali principali. Când audierea are loc la sediul instanței, aceasta se desfășoară în camera de consiliu.

(3) Participarea procurorului este obligatorie.

(4) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător cu privire la audierea minorului martor sau parte civilă, precum și cu privire la audierea persoanei vătămate dacă, în raport cu persoana acestora sau cu natura cauzei, procurorul apreciază că evitarea audierii repetate pe parcursul procesului este în interesul acestora.

ADNOTĂRI

Modificările recente aduse textului prin O.U.G. nr. 18/2016 completează, pe de o parte, lista persoanelor care pot fi audiate anticipat, deoarece aceeași situație premisă putea fi aplicată în egală măsură nu doar martorului, ci și persoanei vătămate, părții civile ori părții responsabile civilmente, iar, pe de altă parte, aduce norme procedurale suplimentare pentru protecția persoanelor audiate – audierea în camera de consiliu, respectiv evitarea audierii repetate a minorului.

[1] Art. 308 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 77 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 309. Punerea în mişcare a acţiunii penale. (1)[1] Acţiunea penală se pune în mişcare de procuror, prin ordonanţă, în cursul urmăririi penale, când acesta constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârşit o infracţiune şi nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1).

(2) Punerea în mişcare a acţiunii penale este comunicată inculpatului de către organul de urmărire penală care îl cheamă pentru a-l audia. Dispoziţiile art. 108 se aplică în mod corespunzător, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(3) La cerere, inculpatului i se eliberează o copie a ordonanţei prin care a fost dispusă măsura.

(4) Atunci când consideră necesar, procurorul poate proceda personal la audierea inculpatului şi la comunicarea prevăzute la alin. (2).

(5) Organul de urmărire penală continuă urmărirea şi fără a-l audia pe inculpat atunci când acesta lipseşte nejustificat, se sustrage sau este dispărut.

Reglementarea anterioară: art. 235 şi art. 237 alin. (2)-(4) CPP 1968.

✍ Cu privire la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale, se vedea şi *supra*, art. 7 şi art. 16.

ADNOTĂRI

Un aspect de noutate îl constituie momentul până la care se poate dispune punerea în mişcare a acţiunii penale, care trebuie să fie anterior trimiterii în judecată. Problema controversată este însă aceea dacă, pentru a se dispune punerea în mişcare a acţiunii penale faţă de o persoană, este necesar ca aceasta să fi dobândit, anterior, calitatea de suspect. Răspunsul este, în opinia noastră, pozitiv; având în vedere semnificaţia procesuală deosebită, dar şi posibilele consecinţe extraprocesuale ale punerii în mişcare a acţiunii penale faţă de o persoană, este dificil a se accepta că aceasta ar putea fi lipsită – pe calea interpretării unor texte neclare şi insuficient corelate, cum sunt cele ale art. 305 şi art. 309 alin. (1) CPP – de dreptul de a se apăra în calitate de suspect, deci după ce a cunoscut învinuirea ce i se aduce.

Art. 310. Dispoziţii privind luarea unor măsuri faţă de făptuitor. (1) În cazul infracţiunii flagrante, orice persoană are dreptul să îl prindă pe făptuitor.

(2) Dacă făptuitorul a fost prins în condiţiile alin. (1), persoana care l-a reţinut trebuie să îl predea de îndată, împreună cu corpurile delicte, precum şi cu obiectele şi înscrisurile ridicate, organelor de urmărire penală, care întocmesc un proces-verbal.

Reglementarea anterioară: art. 465 alin. (3) CPP 1968.

Art. 311. Extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice. (1)[2] În cazul în care, după începerea urmăririi penale, organul de urmărire penală constată fapte noi, date cu privire la participarea unor alte persoane sau împrejurări care pot duce la schimbarea încadrării juridice a faptei, dispune extinderea urmăririi penale ori schimbarea încadrării juridice.

[1] Alin. (1) al art. 309 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 4 din O.U.G. nr. 3/2014.
[2] Alin. (1) al art. 311 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 206 din Legea nr. 255/2013.

(2)[1] Când urmărirea penală se efectuează față de o persoană, extinderea dispusă de organul de cercetare penală se supune confirmării motivate a procurorului care supraveghează urmărirea penală, în termen de cel mult 3 zile de la data emiterii ordonanței, organul de cercetare penală fiind obligat să prezinte totodată și dosarul cauzei.

(3) Organul judiciar care a dispus extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice este obligat să îl informeze pe suspect despre faptele noi cu privire la care s-a dispus extinderea.

(4) În cazul în care extinderea urmăririi penale s-a dispus cu privire la mai multe persoane, organul de urmărire penală are obligația să procedeze față de aceste persoane potrivit art. 307.

(5) Procurorul sesizat de organul de cercetare în urma extinderii urmăririi penale sau din oficiu cu privire la ipotezele prevăzute la alin. (1) poate dispune extinderea acțiunii penale cu privire la aspectele noi.

Reglementarea anterioară: art. 238 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Încă de la intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, acesta a permis ca, spre deosebire de efectuarea în continuare a urmăririi penale, extinderea urmăririi penale să fie dispusă și de organele de cercetare penală, iar nu doar de procuror. Această necorelare legislativă a adus în discuție inechitatea generată de faptul că o persoană dobândea calitatea de suspect doar în baza ordonanței procurorului, dacă erau aplicabile dispozițiile art. 305 alin. (3) CPP, în timp ce față de o altă persoană o consecință similară putea să fie produsă prin dispoziția organului de cercetare penală. În acest context, a existat practică în sensul că extinderea urmăririi penale față de alte persoane se dispunea întotdeauna de procuror.

Modificarea adusă alin. (2) prin O.U.G. nr. 18/2016 este în sensul că, la fel ca și efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o persoană, extinderea acesteia se dispune de către organele de cercetare penală, în cazul în care urmărirea penală se efectuează de către acestea, măsura fiind supusă confirmării procurorului.

Secțiunea a 2-a. Suspendarea urmăririi penale

Art. 312. Cazurile de suspendare. (1) În cazul când se constată printr-o expertiză medico-legală că suspectul sau inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să ia parte la procesul penal, organul de cercetare penală înaintează procurorului propunerile sale împreună cu dosarul, pentru a dispune suspendarea urmăririi penale.

(2) Suspendarea urmăririi penale se dispune și în situația în care există un impediment legal temporar pentru punerea în mișcare a acțiunii penale față de o persoană.

(3) Suspendarea urmăririi penale se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii.

[1] Alin. (2) al art. 311 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 78 din O.U.G. nr. 18/2016.

Reglementarea anterioară: art. 239 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 70 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006).

Art. 313. Sarcina organului de urmărire pe timpul suspendării. (1) După suspendarea urmăririi penale, procurorul restituie dosarul cauzei organului de cercetare penală ori poate dispune preluarea sa.

(2) Ordonanța de suspendare a urmăririi penale se comunică părților și subiecților procesuali principali.

(3) În timpul cât urmărirea este suspendată, organele de cercetare penală continuă să efectueze toate actele a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația suspectului sau inculpatului, cu respectarea dreptului la apărare al părților sau subiecților procesuali. La reluarea urmăririi penale, actele efectuate în timpul suspendării pot fi refăcute, dacă este posibil, la cererea suspectului sau inculpatului.

(4) Organul de cercetare penală este obligat să verifice periodic, dar nu mai târziu de 3 luni de la data dispunerii suspendării, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea urmăririi penale.

Reglementarea anterioară: art. 240 alin. (2) și art. 241 CPP 1968.

Secțiunea a 3-a. Clasarea și renunțarea la urmărirea penală

Art. 314. Soluțiile de neurmărire și netrimitere în judecată. (1) După examinarea sesizării, când constată că au fost strânse probele necesare potrivit dispozițiilor art. 285, procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, soluționează cauza prin ordonanță, dispunând:

a) clasarea, când nu exercită acțiunea penală ori, după caz, stinge acțiunea penală exercitată, întrucât există unul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1);

b)[1] renunțarea la urmărirea penală, când nu există interes public pentru continuarea urmăririi penale.

(2) Procurorul întocmește o singură ordonanță chiar dacă lucrările dosarului privesc mai multe fapte ori mai mulți suspecți sau inculpați și chiar dacă se dau acestora rezolvări diferite conform alin. (1).

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (1) lit. b) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop corelarea acestui text cu dispozițiile art. 318 CPP, care permit renunțarea la urmărirea penală nu doar față de inculpat, ci și față de suspect ori cu privire la fapta sesizată.

[1] Lit. b) de la alin. (1) al art. 314 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 79 din O.U.G. nr. 18/2016.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *R. c. Regatului Unit*. Încetarea procedurilor în faza de urmărire penală. În ceea ce privește încetarea procesului penal, nu există niciun drept în temeiul art. 6 din Convenție la un anumit rezultat sau, prin urmare, la o condamnare formală ori achitare în urma stabilirii unei acuzații penale [*Deweer c. Belgiei*, § 49; *Withey c. Regatului Unit* (dec.)]. În general, astfel de proceduri se încheie cu o notificare oficială a acuzatului în sensul că acesta nu mai este urmărit cu privire la acuzațiile respective, ceea ce determină concluzia că situația acestei persoane nu mai poate fi considerată ca fiind afectată în mod substanțial (*X c. Regatului Unit*, §§ 64 și 65). În timp ce acest lucru este de obicei determinat de o achitare sau o condamnare (inclusiv o condamnare confirmată în apel), Curtea a recunoscut, de asemenea, în cazul *Deweer* citat mai sus cu referire la raportul Comisiei, că procedurile ar putea fi încheiate și printr-o decizie unilaterală luată în favoarea acuzatului, inclusiv în cazul în care parchetul a decis în mod oficial să nu înceapă urmărirea penală și în cazul în care judecătorul finalizează procedura fără a pronunța o soluție. Mai recent, Curtea a constatat că procedurile penale s-au încheiat atunci când parchetul a informat acuzatul că a încetat procedurile pornite împotriva sa (*Šleževičius c. Lituaniei*, § 27), precum și atunci când o instanță națională a decis că un acuzat nu poate fi judecat din cauza stării sale psihice (...), chiar dacă în ambele cazuri a rămas o posibilitate ca într-o zi acuzatul să poată face obiectul procedurilor cu privire la acuzațiile respective *(dec. din 4 ianuarie 2007, www.echr.coe.int)*.

Art. 315. Clasarea. (1)[1] Clasarea se dispune când:

a) nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării;

b) există unul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1).

(2) Ordonanța de clasare cuprinde mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), precum și dispoziții privind:

a) ridicarea sau menținerea măsurilor asigurătorii; aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile, în termen de 30 de zile de la comunicarea soluției;

b) restituirea bunurilor ridicate sau a cauțiunii;

c) sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale;

d) sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris;

e)[2] sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare ori, după caz, de confirmare, de înlocuire sau de încetare a măsurilor de siguranță prevăzute de art. 109 sau 110 din Codul penal, dispozițiile art. 246 alin. (13) aplicându-se în mod corespunzător;

f) cheltuielile judiciare.

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 315 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 207 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. e) de la alin. (2) al art. 315 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 80 din O.U.G. nr. 18/2016.

(3) Dacă în cursul urmăririi penale s-a luat una dintre măsurile de siguranță prevăzute de lege, se va face mențiune despre aceasta.

(4) În ordonanță se va face mențiune și cu privire la încetarea de drept a măsurii preventive dispuse în cauză.

(5)[1] Menționarea motivelor de fapt și de drept este obligatorie numai dacă procurorul nu își însușește argumentele cuprinse în propunerea organului de cercetare penală ori dacă a existat un suspect în cauză.

Reglementarea anterioară: art. 230, art. 242, art. 243 alin. (2) și (3), art. 244, art. 245 și art. 249 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 487/2002 a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice, republicată (M. Of. nr. 652 din 13 septembrie 2012).

✍ A se vedea și *supra*, art. 16 privind cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, art. 247-248 privind aplicarea internării medicale provizorii, art. 249 și urm. privind măsurile asigurătorii, precum și *infra*, art. 549[1] privind procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării.

ADNOTĂRI

1. Se poate observa evoluția reglementării, în sensul introducerii unei proceduri speciale pentru anularea înscrisurilor falsificate – în fața judecătorului de cameră preliminară –, fiind astfel evitată soluția sesizării instanței civile de către procuror, de natură să crească atât durata judecății, cât și complexitatea demersurilor ce trebuiau întreprinse de procuror (a se vedea *infra*, art. 549[1], jurisprudența de la nr. 2 și 3).

2. Potrivit unei proceduri similare (prevăzută de art. 549[1] CPP) se va dispune și confiscarea bunurilor, evitându-se în acest fel discuțiile generate de darea unui astfel de demers în sarcina procurorului, cum era cazul reglementării anterioare.

3. Modificarea adusă alin. (2) lit. e) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop renunțarea la soluția, nu foarte inspirată, a sesizării instanței competente potrivit legii speciale pentru internarea bolnavului psihic periculos de către procuror, după ce acesta a dispus netrimiterea în judecată. Această prevedere, asociată cu omisiunea reglementării de către legiuitor a unei proceduri de confirmare a măsurilor de siguranță de natură medicală, luate cu caracter provizoriu în cursul urmăririi penale, a generat o practică judiciară contradictorie. Ordonanța de urgență menționată a înlocuit această măsură cu aceea a sesizării judecătorului de cameră preliminară în vederea luării, confirmării, înlocuirii ori încetării măsurilor de siguranță.

4. Modificarea adusă alin. (5) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop corelarea dispozițiilor acestui text cu modalitatea în care se dobândește calitatea de suspect potrivit reglementării actuale [art. 305 alin. (3) CPP]; forma anterioară a textului avea în vedere dobândirea acestei calități la momentul primei audieri, astfel cum aceasta era reglementată de cod în forma anterioară adoptării Legii nr. 255/2013.

[1] Alin. (5) al art. 315 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 81 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 316. Înştiinţarea despre clasare. (1)[1] Ordonanţa de clasare se comunică în copie persoanei care a făcut sesizarea, suspectului, inculpatului sau, după caz, altor persoane interesate. Dacă ordonanţa nu cuprinde motivele de fapt şi de drept, se comunică şi o copie a referatului organului de cercetare penală.

(2) În cazul în care inculpatul este arestat preventiv, procurorul înştiinţează prin adresă administraţia locului de deţinere cu privire la încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în vederea punerii de îndată în libertate a inculpatului.

Reglementarea anterioară: art. 246 şi art. 249 alin. (2) CPP 1968.

Art. 317. Restituirea dosarului organului de cercetare penală. Procurorul sesizat cu propunerea de clasare de către organul de cercetare penală, atunci când constată că nu sunt îndeplinite condiţiile legale pentru a dispune clasarea sau când dispune clasarea parţial şi disjunge cauza conform art. 46, restituie dosarul organului de cercetare penală.

Reglementarea anterioară: art. 231, art. 248 şi art. 249 alin. (2) CPP 1968.

Art. 318.[2] **Renunţarea la urmărire penală.** (1) În cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, procurorul poate renunţa la urmărirea penală când constată că nu există un interes public în urmărirea faptei.

(2) Interesul public se analizează în raport cu:

a) conţinutul faptei şi împrejurările concrete de săvârşire a faptei;

b) modul şi mijloacele de săvârşire a faptei;

c) scopul urmărit;

d) urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârşirea infracţiunii;

e) eforturile organelor de urmărire penală necesare pentru desfăşurarea procesului penal prin raportare la gravitatea faptei şi la timpul scurs de la data săvârşirii acesteia;

f) atitudinea procesuală a persoanei vătămate;

g) existenţa unei disproporţii vădite între cheltuielile pe care le-ar implica desfăşurarea procesului penal şi gravitatea urmărilor produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârşirea infracţiunii.

(3) Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere şi persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârşirii infracţiunii, atitudinea suspectului sau a inculpatului după săvârşirea infracţiunii şi eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecinţelor infracţiunii.

(4) Atunci când autorul faptei nu este identificat, se poate dispune renunţarea la urmărirea penală prin raportare doar la criteriile prevăzute la alin. (2) lit. a), b), e) şi g).

[1] Alin. (1) al art. 316 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 209 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 318 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 82 din O.U.G. nr. 18/2016. Menţionăm că, prin Decizia nr. 23/2016 (M. Of. nr. 240 din 31 martie 2016), Curtea Constituţională a admis excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că dispoziţiile art. 318 CPP sunt neconstituţionale.

(5) Nu se poate dispune renunțarea la urmărirea penală pentru infracțiunile care au avut ca urmare moartea victimei.

(6) Procurorul poate dispune, după consultarea suspectului sau a inculpatului, ca acesta să îndeplinească una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a) să înlăture consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia;

b) să ceară public scuze persoanei vătămate;

c) să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile, în afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă;

d) să frecventeze un program de consiliere.

(7) În cazul în care procurorul dispune ca suspectul sau inculpatul să îndeplinească obligațiile prevăzute la alin. (6), stabilește prin ordonanță termenul până la care acestea urmează a fi îndeplinite, care nu poate fi mai mare de 6 luni sau de 9 luni pentru obligații asumate prin acord de mediere încheiat cu partea civilă și care curge de la comunicarea ordonanței.

(8) Ordonanța de renunțare la urmărire cuprinde, după caz, mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), precum și dispoziții privind măsurile dispuse conform alin. (6) din prezentul articol și art. 315 alin. (2)-(4), termenul până la care trebuie îndeplinite obligațiile prevăzute la alin. (6) din prezentul articol și sancțiunea nedepunerii dovezilor la procuror, precum și cheltuielile judiciare.

(9) În cazul neîndeplinirii cu rea-credință a obligațiilor în termenul prevăzut la alin. (7), procurorul revocă ordonanța. Sarcina de a face dovada îndeplinirii obligațiilor sau prezentarea motivelor de neîndeplinire a acestora revine suspectului ori inculpatului.

(10) Ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală este verificată sub aspectul legalității și temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmită de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmită de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ordonanța este verificată de procurorul-șef de secție, iar când a fost întocmită de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet.

(11) Dispozițiile alin. (10) se aplică în mod corespunzător atunci când ierarhia funcțiilor într-o structură a parchetului e stabilită prin lege specială.

(12) Ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală, verificată potrivit alin. (10), se comunică în copie, după caz, persoanei care a făcut sesizarea, părților, suspectului, persoanei vătămate și altor persoane interesate și se transmite, spre confirmare, în termen de 10 zile de la data la care a fost emisă, judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

(13) Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare și dispune citarea persoanelor prevăzute la alin. (12).

(14) Judecătorul de cameră preliminară hotărăște prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea persoanelor prevăzute la alin. (12), precum și cu participarea procurorului, asupra legalității și temeiniciei soluției de renunțare la

urmărirea penală. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluționarea cererii de confirmare.

(15) Judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea și temeinicia soluției de renunțare la urmărirea penală pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a înscrisurilor noi prezentate și, prin încheiere, admite sau respinge cererea de confirmare formulată de procuror. În cazul în care respinge cererea de confirmare, judecătorul de cameră preliminară:

a) desființează soluția de renunțare la urmărire penală și trimite cauza la procuror pentru a începe sau a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală;

b) desființează soluția de renunțare la urmărirea penală și dispune clasarea.

(16) Încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (15) este definitivă. În cazul în care judecătorul a respins cererea de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală, o nouă renunțare nu mai poate fi dispusă, indiferent de motivul invocat.

ADNOTĂRI

1. Potrivit art. 87 și art. 88 din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, revine persoanei față de care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală obligația de a face dovada îndeplinirii obligațiilor civile și a obligației de a cere scuze public persoanei vătămate.

2. Potrivit art. 89 din același act normativ, obligația de a presta muncă neremunerată în folosul comunității se pune în executare de către procuror, iar nu de către serviciul de probațiune, ca în situația măsurii obligației similare dispuse de instanță.

3. Modificările aduse textului prin O.U.G. nr. 18/2016 au avut ca scop punerea în acord a reglementării cu jurisprudența instanței de control constituțional (a se vedea *infra*, dec. nr. 23 din 20 ianuarie 2016).

4. În acord cu cele reținute în considerentele deciziei Curții Constituționale, au fost introduse criterii noi pentru aprecierea interesului public în urmărirea penală a unor fapte, altele decât cele avute în vedere și la individualizarea pedepselor de către instanță, s-a făcut o mai clară distincție între aspectele avute în vedere în cazul renunțării la urmărirea penală cu privire la faptă și, respectiv, la urmărirea penală a persoanei și a fost restrânsă sfera infracțiunilor pentru care această soluție se poate dispune, fiind exceptate cele care au avut ca urmare moartea victimei.

5. Cea mai importantă modificare a fost cea corelativă criticii esențiale din cuprinsul deciziei de neconstituționalitate citate anterior, respectiv reglementarea obligației de a supune, din oficiu, toate soluțiile de renunțare la urmărirea penală confirmării judecătorului de cameră preliminară. În conformitate cu practica în materie a Curții Constituționale, judecătorul de cameră preliminară se va pronunța prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea persoanei care a făcut sesizarea, a suspectului, a inculpatului și a altor persoane interesate [persoanele cărora le este comunicată ordonanța, potrivit art. 318 alin. (12) CPP] și cu participarea procurorului.

6. Probele ce se pot administra în fața judecătorului de cameră preliminară se limitează la înscrisuri.

7. Potrivit art. 318 alin. (15) lit. a), respingând cererea de confirmare, judecătorul de cameră preliminară desființează soluția de renunțare la urmărirea penală și trimite cauza la procuror pentru a începe sau a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală. Din formularea textului rezultă explicit că judecătorul poate dispune:

a) începerea urmăririi penale, în cazul în care renunțarea s-a dispus direct în baza actului de sesizare, fără a se dispune începerea urmăririi penale nici măcar cu privire la faptă;

b) completarea urmăririi penale, în cazul în care a fost începută urmărirea penală, dar, înainte de finalizarea acesteia, s-a dispus renunțarea;

c) punerea în mișcare a acțiunii penale și completarea urmăririi penale, în cazul în care din probele administrate rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune.

Față de cele de mai sus, se pot pune în discuție cel puțin trei aspecte:

– dacă, atunci când urmărirea penală a fost efectuată *in rem* anterior renunțării, dar din probele administrate în cauză rezultă presupunerea rezonabilă în sensul că o persoană a comis fapta, judecătorul poate să trimită cauza la procuror pentru a dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale față de aceasta; în opinia noastră, răspunsul este pozitiv, câtă vreme judecătorul poate dispune luarea de către procuror a unei măsuri mai importante, aceea a punerii în mișcare a acțiunii penale;

– corelarea dintre dispozițiile acestui articol și cele ale art. 314 CPP în ceea ce privește posibilitatea procurorului de a dispune renunțarea la urmărirea penală exclusiv pe baza actului de sesizare, deci fără să dispună începerea acesteia; astfel, dispozițiile art. 314 se referă la lipsa interesului pentru continuarea urmăririi penale, iar nu pentru începerea/efectuarea acesteia; acest fapt, asociat cu imposibilitatea analizei tuturor criteriilor ce trebuie avute în vedere pentru a se aprecia cu privire la oportunitatea renunțării la urmărirea penală exclusiv pe baza actului de sesizare, ne conduce la concluzia că nu se poate renunța la urmărirea penală anterior începerii acesteia;

– care este soluția adoptată de judecătorul de cameră preliminară în cauzele în care renunțarea la urmărirea penală s-a dispus după punerea în mișcare a acțiunii penale, în condițiile în care din probele administrate rezultă că fapta există, este prevăzută de legea penală și a fost comisă de inculpat, cu forma de vinovăție necesară pentru existența infracțiunii, iar soluția procurorului este urmarea gravității reduse a faptei și a circumstanțelor personale pozitive ale inculpatului; cum legea nu prevede un mecanism asemănător celui de la art. 341 CPP, prin care judecătorul de cameră preliminară să dispună începerea judecății, apreciem că singura posibilitate este aceea de a proceda la trimiterea cauzei la procuror în vederea urmăririi penale, precizând, în considerentele hotărârii, că netemeinicia soluției de renunțare este determinată de greșita apreciere a gravității faptei și a periculozității inculpatului.

8. Introducerea alin. (10) și (11) prin O.U.G. nr. 18/2016 nu este urmarea deciziei anterior menționate a Curții Constituționale, dar este semnificativă din perspectiva creșterii rolului conducătorilor parchetelor în aplicarea unitară a principiului oportunității în cauzele penale. Astfel, dacă în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției sunt reglementate două avize ale procurorului ierarhic superior, unul anterior și unul ulterior încheierii acordului, în cazul renunțării la urmărirea penală este reglementată expres verificarea ordonanței

prin care s-a dispus această soluție, sub aspectul legalității și temeiniciei, asemănător deci rechizitoriului.

9. Noua reglementare exclude soluțiile de renunțare la urmărirea penală dintre cele împotriva cărora se poate formula de către părți sau persoanele interesate plângere în condițiile art. 339-341 CPP.

10. Potrivit art. V din O.U.G. nr. 18/2016, soluțiile de renunțare la urmărire penală dispuse de procurori până la publicarea în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 23/2016 sunt și rămân valabile, urmând a fi supuse căilor de atac, termenelor și condițiilor de exercitare ale acestora prevăzute de Codul de procedură penală la momentul dispunerii soluțiilor de renunțare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Interes public. Nedefinirea în legea penală. Lipa criteriilor legale pentru a determina existența acestuia. Imposibilitatea procurorului de a pune capăt unui litigiu, în lipsa unei confirmări din partea instanței. 15. În ceea ce privește sintagma „interes public", criticată de autorul excepției, Curtea reține că enumerarea în cuprinsul prevederilor art. 318 alin. (1) CPP a elementelor referitoare la conținutul faptei, la modul și mijloacele de săvârșire, la scopul urmărit, la împrejurările concrete de săvârșire și la urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii, în completarea cărora art. 318 alin. (2) CPP arată că, atunci când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere și persoana suspectului sau a inculpatului, conduita acestuia anterioară săvârșirii infracțiunii și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii, nu este de natură a clarifica înțelesul sintagmei criticate. Astfel, Curtea constată că sintagma „interes public" nu este determinată de legiuitor prin prevederile art. 318 alin. (1) și (2) CPP, iar elementele enumerate în cuprinsul acestora, drept criterii de determinare a „interesului public", nu sunt de natură a defini noțiunea anterior referită, acestea constituind criterii de individualizare a pedepselor, în cazul constatării de către o instanță de judecată a săvârșirii unor infracțiuni (...).

16. În consecință, Curtea constată că textul criticat nu îndeplinește standardele de claritate, precizie și previzibilitate ale legii penale, încălcând principiul legalității procesului penal reglementat la art. 2 CPP și, prin urmare, prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție, care prevăd obligativitatea respectării în România a Constituției, a supremației sale și a legilor. În acest sens, Curtea constată că legiuitorul trebuie să reglementeze din punct de vedere normativ atât cadrul de desfășurare a procesului penal, cât și competența organelor judiciare și modul concret de realizare a fiecărei subdiviziuni a fiecărei etape a procesului penal (...).

17. În același sens, Curtea reține că instituția renunțării la urmărirea penală, reglementată la art. 318 CPP, este diferită de instituția reglementată la art. 18^1 CP 1969, care reglementa posibilitatea aplicării de către procuror sau de către instanța de judecată a unei sancțiuni cu caracter administrativ în situația în care, prin atingerea minimă adusă uneia dintre valorile apărate de lege și prin conținutul ei concret, fiind lipsită în mod vădit de importanță, aceasta nu prezenta gradul de pericol social al unei infracțiuni. Această distincție are la bază faptul că noțiunea de „interes public în urmărirea penală a unei infracțiuni", din

cuprinsul art. 318 CPP în vigoare, este diferită de cea de „pericol social" al faptei din cuprinsul art. 18[1] CP 1969. Sub imperiul Codului penal anterior, se proceda la o înlocuire a răspunderii penale cu răspunderea administrativă, în timp ce noua reglementare îi conferă procurorului o competență distinctă, de apreciere a „interesului public" în soluționarea cauzei. Curtea reține că, în scopul stabilirii pericolului social al faptelor săvârșite, conform art. 18[1] CP 1969, procurorul sau instanța de judecată, după caz, era obligat să verifice îndeplinirea criteriilor prevăzute la alin. (1) și (2) ale normei penale anterior referite, putând face aprecieri cu privire la existența elementelor constitutive ale infracțiunii, pe când stabilirea interesului public în urmărirea penală a faptelor comise, conform art. 318 alin. (1) CPP, poate fi făcută de procuror înaintea verificării existenței acestor elemente, cu consecința renunțării la urmărirea penală a unor fapte prevăzute de legea penală, chiar și mai înainte de dovedirea existenței trăsăturilor esențiale ale acestora.

18. În ceea ce privește actul renunțării la urmărirea penală, Curtea constată că acesta presupune hotărârea procurorului de a renunța la realizarea activităților de investigare a infracțiunilor săvârșite și la tragerea la răspundere penală a suspecților, în situația în care constată săvârșirea de către aceștia a unor fapte prevăzute de legea penală. Având în vedere acest aspect, Curtea urmează a verifica dacă exercitarea acestei atribuții de către procuror, fără încuviințarea instanței de judecată, nu este de natură a-l plasa pe acesta în situația de a înfăptui un act de justiție, intrând în sfera prerogativelor instanțelor judecătorești. (...)

31. Curtea constată că, prin stabilirea condiției pedepsei închisorii de cel mult 7 ani, infracțiunile în cazul cărora procurorul poate renunța la urmărirea penală vizează încălcarea unor relații sociale de o importanță majoră și prezintă un pericol social crescut. În acest sens, Curtea constată că, din punctul de vedere al finalității instituției, aceea a neaplicării unei pedepse, instituția renunțării la urmărirea penală este similară instituției renunțării la aplicarea pedepsei. Însă, din analiza dispozițiilor art. 80 alin. (2) lit. d) CP, potrivit căruia instanța de judecată nu poate dispune renunțarea la aplicarea pedepsei, dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea mai mare de 5 ani, Curtea reține că, deși instituția renunțării la aplicarea pedepsei este aplicabilă după parcurgerea etapelor urmăririi penale, a camerei preliminare și a judecății în fond a cauzei, legiuitorul a înțeles să restrângă sfera infracțiunilor pentru care instanța poate dispune această formă de individualizare a pedepsei, prin impunerea condiției prevederii unei pedepse cu închisoarea de cel mult 5 ani pentru infracțiunea săvârșită. Or, comparând competența dată procurorului cu cea dată judecătorului prin maniera de reglementarea a celor două instituții, Curtea constată că procurorul poate să renunțe la urmărirea penală pentru fapte mai grave (cu pedepse de până la 7 ani închisoare), spre deosebire de judecător, care poate să renunțe la aplicarea de pedepse, pentru fapte mai puțin grave (cu pedepse de până la 5 ani închisoare).

32. În același sens, Curtea constată că și acordul de recunoaștere a vinovăției, reglementat la art. 478-488 CPP, care, la fel ca și renunțarea la urmărirea penală, constituie tot o formă de justiție negociată, având la bază principiul oportunității, poate fi încheiat tot cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 7 ani, potrivit art. 480 alin. (1) CPP, însă, spre deosebire de renunțarea la urmărirea penală, acesta, pe de o parte, este supus controlului instanței de judecată căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, iar, pe de altă parte, presupune întotdeauna aplicarea unei pedepse, chiar dacă executarea acesteia este individualizată, conform prevederilor art. 80-106 CP *(dec. nr. 23 din 20 ianuarie 2016, M. Of nr. 240 din*

31 martie 2016). ✍ Legislația a fost pusă în acord cu decizia Curții Constituționale, ca urmare a modificărilor aduse art. 318 prin O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 319. Continuarea urmăririi penale la cererea suspectului sau a inculpatului. (1)[1] În caz de clasare ca urmare a constatării că a intervenit amnistia, prescripția, retragerea plângerii prealabile sau a existenței unei cauze de nepedepsire, suspectul sau inculpatul poate cere, în termen de 20 de zile de la primirea copiei de pe ordonanța de soluționare a cauzei, continuarea urmăririi penale.

(2) Dacă după introducerea cererii în termenul legal se constată un alt caz de netrimitere în judecată decât cele prevăzute la alin. (1), procurorul va dispune clasarea cauzei în raport cu acesta.

(3) Dacă nu se constată situația prevăzută la alin. (2), se va adopta prima soluție de netrimitere în judecată.

Reglementarea anterioară: art. 13 alin. (2) și (3) CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 18 privind continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 se referă la eliminarea, dintre cazurile în care se poate solicita de către suspect sau inculpat continuarea urmăririi penale, a celui în care procurorul a dispus potrivit art. 318 CPP. Din păcate, se menține necorelarea dintre acest text cu prevederile art. 18 CPP în aceeași materie, care fac în continuare referire la renunțarea la urmărirea penală și la existența unei cauze de neimputabilitate. Completarea era cu atât mai necesară, cu cât, în reglementarea dată instituției de ordonanța menționată, în cazul renunțării la urmărirea penal,ă suspectul sau inculpatul nu mai are nici posibilitatea de a critica soluția în condițiile art. 339-341 CPP.

Art. 320. Modul de sesizare a procurorului pentru soluționarea cauzei. Organul de cercetare penală care constată incidența unuia dintre cazurile care determină clasarea cauzei sau renunțarea la urmărire penală trimite dosarul la procuror cu propunere corespunzătoare.

Reglementarea anterioară: art. 243 alin. (1) și art. 249 alin. (2) CPP 1968.

Secțiunea a 4-a. Terminarea urmăririi penale

Art. 321. Înaintarea dosarului privind pe inculpat. (1) De îndată ce urmărirea penală este terminată, organul de cercetare înaintează dosarul procurorului, însoțit de un referat.

[1] Alin. (1) al art. 319 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 83 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2)[1] Referatul trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (4), precum și date suplimentare privitoare la mijloacele materiale de probă și măsurile luate cu privire la ele în cursul cercetării penale, precum și locul unde acestea se află.

(3) Când urmărirea penală privește mai multe fapte sau mai mulți inculpați, referatul trebuie să cuprindă mențiunile arătate la alin. (2) cu privire la toate faptele și la toți inculpații și, dacă este cazul, trebuie să se arate pentru care fapte ori făptuitori se propune clasarea sau renunțarea la urmărire.

Reglementarea anterioară: art. 256, art. 258, art. 259 și art. 260 CPP 1968.

Art. 322. Verificarea lucrărilor urmăririi penale. (1) În termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului trimis de organul de cercetare penală potrivit art. 320 și art. 321 alin. (1), procurorul procedează la verificarea lucrărilor urmăririi penale și se pronunță asupra acestora.

(2) Rezolvarea cauzelor în care sunt arestați se face de urgență și cu precădere.

Reglementarea anterioară: art. 261 alin. (1) și (3) CPP 1968.

Art. 323. Restituirea cauzei sau trimiterea la alt organ de urmărire penală. (1) În situația în care procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu a fost efectuată cu respectarea dispozițiilor legale, restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală în vederea completării sau refacerii urmăririi penale sau trimite cauza la alt organ de cercetare penală potrivit dispozițiilor art. 302.

(2) Atunci când completarea sau refacerea urmăririi penale este necesară numai cu privire la unele fapte sau la unii inculpați, iar disjungerea nu este posibilă, procurorul dispune restituirea sau trimiterea întregii cauze la organul de cercetare penală.

(3) Ordonanța de restituire sau de trimitere cuprinde, pe lângă mențiunile arătate la art. 286 alin. (2), indicarea actelor de urmărire penală ce trebuie efectuate ori refăcute, a faptelor sau împrejurărilor ce urmează a fi constatate și a mijloacelor de probă ce urmează a fi administrate.

Reglementarea anterioară: art. 265 și art. 266 CPP 1968.

Secțiunea a 5-a. Dispoziții privind efectuarea urmăririi penale de către procuror

Art. 324. Efectuarea urmăririi penale de către procuror. (1) Urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror în cazurile prevăzute de lege.

(2) Procurorul poate dispune preluarea oricărei cauze în care exercită supravegherea, indiferent de stadiul acesteia, pentru a efectua urmărirea penală.

(3) În cazurile în care procurorul efectuează urmărirea penală, poate delega, prin ordonanță, organelor de cercetare penală efectuarea unor acte de urmărire penală.

[1] Alin. (2) al art. 321 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 211 din Legea nr. 255/2013.

(4) Punerea în mişcare a acţiunii penale, luarea sau propunerea măsurilor restrictive de drepturi şi libertăţi, încuviinţarea de probatorii ori dispunerea celorlalte acte sau măsuri procesuale nu pot forma obiectul delegării prevăzute la alin. (3).

Reglementarea anterioară: art. 217 alin. (4) CPP 1968.

✍ Cu privire la competenţa procurorului, a se vedea şi *supra*, art. 56.

Art. 325. Preluarea cauzelor de la alte parchete. (1) Procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior pot prelua, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competenţa parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziţia motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior.

(2) Dispoziţiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător şi când legea prevede o altă subordonare ierarhică.

Reglementarea anterioară: art. 209 alin. (4^1)-(4^2) CPP 1968.

Art. 326.[1] **Trimiterea cauzei la un alt parchet.** Când există o suspiciune rezonabilă că activitatea de urmărire penală este afectată din pricina împrejurărilor cauzei sau calităţii părţilor ori a subiecţilor procesuali principali ori există pericolul de tulburare a ordinii publice, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, la cererea părţilor, a unui subiect procesual principal sau din oficiu, poate trimite cauza la un parchet egal în grad, dispoziţiile art. 73 şi 74 fiind aplicabile în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 217^1 CPP 1968.

Capitolul V. Rezolvarea cauzelor şi sesizarea instanţei

Art. 327. Rezolvarea cauzelor. Atunci când constată că au fost respectate dispoziţiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă şi există probele necesare şi legal administrate, procurorul:

a) emite rechizitoriu prin care dispune trimiterea în judecată, dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, că a fost săvârşită de inculpat şi că acesta răspunde penal;

b) emite ordonanţă prin care clasează sau renunţă la urmărire, potrivit dispoziţiilor legale.

Reglementarea anterioară: art. 262 CPP 1968.

Art. 328. Cuprinsul rechizitoriului. (1)[2] Rechizitoriul se limitează la fapta şi persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală şi cuprinde în mod corespunzător

[1] Art. 326 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 212 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 328 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 213 din Legea nr. 255/2013.

menţiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), datele privitoare la fapta reţinută în sarcina inculpatului şi încadrarea juridică a acesteia, probele şi mijloacele de probă, cheltuielile judiciare, menţiunile prevăzute la art. 330 şi 331, dispoziţia de trimitere în judecată, precum şi alte menţiuni necesare pentru soluţionarea cauzei. Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalităţii şi temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmit de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, rechizitoriul este verificat de procurorul-şef de secţie, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet. În cauzele cu arestaţi, verificarea se face de urgenţă şi înainte de expirarea duratei arestării preventive.

(2) În rechizitoriu se arată numele şi prenumele persoanelor care trebuie citate în instanţă, cu indicarea calităţii lor în proces, şi locul unde urmează a fi citate.

(3) Procurorul întocmeşte un singur rechizitoriu chiar dacă lucrările urmăririi penale privesc mai multe fapte ori mai mulţi suspecţi şi inculpaţi şi chiar dacă se dau acestora rezolvări diferite, potrivit art. 327.

Reglementarea anterioară: art. 263 şi art. 264 alin. (3) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Neconfirmarea rechizitoriului. Consecinţe. (...) Instanţa, constatând neregularitatea actului de sesizare, sub aspectul lipsei menţiunii referitoare la verificarea rechizitoriului cu privire la legalitate şi temeinicie, în condiţiile art. 300 alin. (2) CPP, trebuie să dispună înlăturarea ei, după caz, fie de îndată, fie prin acordarea unui termen. În consecinţă, (...) dispoziţiile art. 264 alin. (3) CPP se interpretează în sensul că rechizitoriul trebuie să conţină menţiunea „verificat sub aspectul legalităţii şi temeiniciei" şi că lipsa acestei menţiuni atrage neregularitatea actului de sesizare, în condiţiile art. 300 alin. (2) CPP, o atare lipsă putând fi înlăturată, după caz, fie de îndată, fie prin acordarea unui termen în acest scop *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 9 din 18 februarie 2008, M. Of. nr. 831 din 10 decembrie 2008).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispoziţiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia îşi păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 329. Actul de sesizare a instanţei. (1) Rechizitoriul constituie actul de sesizare a instanţei de judecată.

(2) Rechizitoriul însoţit de dosarul cauzei şi de un număr necesar de copii certificate ale rechizitoriului, pentru a fi comunicate inculpaţilor, se trimit instanţei competente să judece cauza în fond.

(3) În situaţia în care inculpatul nu cunoaşte limba română, se vor lua măsuri pentru traducerea autorizată a rechizitoriului, care va fi ataşată actelor menţionate la alin. (2). Când nu există traducători autorizaţi, traducerea rechizitoriului se face de o persoană care poate comunica cu inculpatul.

(4) Inculpatul, cetățean român aparținând unei minorități naționale, poate solicita să îi fie comunicată o traducere a rechizitoriului în limba maternă.

Reglementarea anterioară: art. 264 alin. (1) și (4) CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 12 privind limba oficială și dreptul la interpret.

Art. 330. Dispozițiile privitoare la măsurile preventive sau asigurătorii. Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, rechizitoriul poate să cuprindă și propunerea de luare, menținere, revocare sau de înlocuire a unei măsuri preventive ori a unei măsuri asigurătorii.

Reglementarea anterioară: art. 267 CPP 1968.

Art. 331. Dispozițiile privitoare la măsurile de siguranță. Dacă apreciază că față de inculpat este necesară luarea unei măsuri de siguranță cu caracter medical, procurorul, prin rechizitoriu, propune luarea acelei măsuri.

Reglementarea anterioară: art. 267 CPP 1968.

Capitolul VI. Reluarea urmăririi penale

Art. 332. Cazurile de reluare a urmăririi penale. (1) Urmărirea penală este reluată în caz de:

a) încetare a cauzei de suspendare;

b) restituire a cauzei de către judecătorul de cameră preliminară;

c) redeschidere a urmăririi penale.

(2) Reluarea urmăririi penale nu poate avea loc dacă a intervenit o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 270 CPP 1968.

✍ În legătură cu cauzele care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, a se vedea și *supra*, art. 16.

Art. 333. Reluarea urmăririi penale după suspendare. Reluarea urmăririi penale după suspendare are loc când se constată de procuror ori de organul de cercetare penală, după caz, că a încetat cauza care a determinat suspendarea. Organul de cercetare penală care constată că a încetat cauza de suspendare înaintează dosarul procurorului pentru a dispune asupra reluării.

Reglementarea anterioară: art. 271 CPP 1968.

Art. 334. Reluarea urmăririi penale în caz de restituire. (1) Urmărirea penală este reluată atunci când judecătorul de cameră preliminară a dispus restituirea cauzei la parchet în temeiul art. 346 alin. (3) lit. b).

(2)[1] În cazul în care hotărârea se întemeiază pe dispozițiile art. 346 alin. (3) lit. a), reluarea se dispune de către conducătorul parchetului ori procurorul ierarhic superior prevăzut de lege, numai atunci când constată că pentru remedierea neregularității este necesară efectuarea unor acte de urmărire penală. Prin ordonanța de reluare a urmăririi penale se vor menționa și actele ce urmează a fi efectuate.

(3) În cazurile de restituire prevăzute la alin. (1) și (2) procurorul efectuează urmărirea penală ori, după caz, trimite cauza la organul de cercetare, dispunând prin ordonanță actele de urmărire penală ce urmează a fi efectuate.

Reglementarea anterioară: art. 272 CPP 1968.

Art. 335. Reluarea în caz de redeschidere a urmăririi penale. (1) Dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția constată, ulterior, că nu a existat împrejurarea pe care se întemeia clasarea, infirmă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale. Dispozițiile art. 317 se aplică în mod corespunzător.

(2)[2] În cazul în care au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea, procurorul revocă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale.

(3)[3] Când constată că suspectul sau inculpatul nu și-a îndeplinit cu rea-credință obligațiile stabilite conform art. 318 alin. (6), procurorul revocă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale.

(4) Redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, sub sancțiunea nulității. Judecătorul de cameră preliminară hotărăște prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea suspectului sau, după caz, a inculpatului și cu participarea procurorului, asupra legalității și temeiniciei ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluționarea cererii de confirmare.

(4^1)[4] Judecătorul de cameră preliminară, soluționând cererea de confirmare, verifică legalitatea și temeinicia ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate. Încheierea judecătorului de cameră preliminară este definitivă.

(5)[5] În cazul în care s-a dispus clasarea, redeschiderea urmăririi penale are loc și atunci când judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva soluției și a trimis cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale. Dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală.

---

[1] Alin. (2) al art. 334 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 214 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 335 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 215 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) și (4) ale art. 335 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 84 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 496/2015 (M. Of. nr. 708 din 22 septembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă prevăzută la art. 335 alin. (4) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară hotărăște „fără participarea procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului", este neconstituțională.

[4] Alin. (4^1) al art. 335 a fost introdus prin art. II pct. 85 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Alin. (5) al art. 335 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 86 din O.U.G. nr. 18/2016.

(6)[1] Dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția infirmă soluția de netrimitere în judecată și dispune redeschiderea urmăririi penale, anterior comunicării ordonanței care cuprinde această soluție, redeschiderea urmăririi penale nu este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară.

Reglementarea anterioară: art. 273 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. S-a pus problema, în practica judiciară, în ce măsură este supusă confirmării judecătorului dispoziția procurorului ierarhic superior de redeschidere a urmăririi penale, subsecventă infirmării unei soluții de scoatere de sub urmărire penală sau încetare a urmăririi penale, adoptate sub imperiul Codului de procedură penală anterior. Având în vedere rațiunea pentru care această instituție a fost introdusă – aceea ca un judecător să analizeze dacă măsura redeschiderii este justificată și proporțională –, răspunsul este afirmativ, neexistând motive pentru a distinge în funcție de legea potrivit căreia se pusese, anterior, capăt urmăririi penale.

2. În situația în care prin ordonanța procurorului ierarhic superior se completează doar soluția dată inițial (pentru că procurorul a omis, de pildă, să se pronunțe cu privire la o faptă sau persoană), fără să fie necesară reluarea urmăririi penale, pentru administrarea de noi probe, confirmarea nu mai este necesară.

3. În egală măsură, nu este, de principiu, necesară confirmarea judecătorului, atunci când în cauză nu a fost începută urmărirea penală, deci nu se pune în discuție redeschiderea acesteia. Trebuie însă menționat că, în practica judiciară, de la această regulă au existat excepții, atunci când actele premergătoare, prin volumul mare, durata în timp și caracterul neechivoc, au avut trăsăturile unei veritabile urmăriri penale, chiar neformalizată printr-o dispoziție a organului judiciar.

4. Modificarea alin. (4) prin O.U.G. nr. 18/2016 a avut ca scop punerea în acord a textului cu jurisprudența instanței de contencios constituțional (a se vedea *infra*, dec. nr. 496 din 23 iunie 2015), în ceea ce privește caracterul oral și contradictoriu al procedurii.

5. Introducerea alin. (4^1) prin același act normativ a fost de natură să rezolve o problemă controversată în practica judiciară, aceea a limitelor în care se pot administra probe în fața judecătorului de cameră preliminară.

6. Modificarea adusă alin. (5) prin ordonanța menționată a fost determinată de necesitatea corelării textului cu noua reglementare a instituției renunțării la urmărirea penală, în cazul căreia nu se mai poate formula plângere împotriva soluției.

7. Este, în schimb, discutabilă introducerea, în același context, a alin. (6), care exceptează de la confirmarea de către judecător redeschiderea urmăririi penale corelativă infirmării unei soluții de netrimitere în judecată de către procurorul ierarhic superior, anterior comunicării ordonanței prin care a fost dispusă soluția. Astfel, dacă interpretăm textul ca referindu-se exclusiv la soluția de renunțare la urmărirea penală, acesta apare ca redundant, față de prevederile art. 318 alin. (10)-(12) CPP. Dacă însă avem în vedere și soluția de clasare, din interpretarea corelativă a dispozițiilor art. 315 și art. 316 alin. (1) CPP, rezultă că aceasta se comunică, imediat după ce a fost dispusă, cel puțin persoanei care a făcut

[1] Alin. (6) al art. 335 a fost introdus prin art. II pct. 87 din O.U.G. nr. 18/2016.

sesizarea. Ca urmare, singura situație în care, în opinia noastră, redeschiderea urmăririi penale se dispune în condițiile alin. (6) este aceea în care sesizarea s-a făcut din oficiu și nu a existat suspect sau inculpat în cauză.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Procedura confirmării redeschiderii urmăririi penale. Neparticiparea procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului. Neconstituționalitate 36. De asemenea, Curtea constată (...) că, asupra redeschiderii urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară se pronunță în urma unei proceduri necontradictorii, care nu oferă procurorului și suspectului sau, după caz, inculpatului dreptul de a participa la soluționarea cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale. Astfel, nici procurorul și nici suspectul sau, după caz, inculpatul nu au posibilitatea de a participa la procedura ce are ca efect formularea împotriva acestuia din urmă a unei acuzații în materie penală și de a-și susține în mod direct argumentele, în fața judecătorului de cameră preliminară. Pentru acest motiv, Curtea constată că aceștia nu beneficiază, potrivit textului criticat, de dreptul la un proces echitabil prevăzut la art. 21 alin. (3) din Constituție.

37. Totodată, Curtea reține că lipsa citării suspectului sau, după caz, a inculpatului la soluționarea cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale are ca efecte lipsirea acestuia de dreptul de a prezenta personal sau prin intermediul unui reprezentant legal, în fața instanței, argumentele favorabile situației sale procesuale. Or, aceasta echivalează cu încălcarea dreptului la apărare al acestui participant la procesul penal, care are interesul procesual de a dovedi neîntrunirea condițiilor privind redeschiderea urmăririi penale în privința sa.

38. De asemenea, având în vedere natura situațiilor de fapt analizate la §§ 18-25, Curtea reține că stabilirea acestora nu poate fi realizată de către instanță în mod formal și nici unilateral, printr-o procedură necontradictorie. Dimpotrivă, stabilirea existenței acestor situații presupune o prezență efectivă și activă a participanților la procesul penal la procedura de soluționare a cererii de confirmare a redeschiderii urmăririi penale. Mai mult, constatarea unor situații precum inexistența împrejurării pe care s-a întemeiat soluția de clasare, apariția unor fapte sau împrejurări noi care înlătură împrejurarea pe care s-a întemeiat clasarea sau neîndeplinirea, de către suspect sau inculpat, cu rea-credință a obligațiilor stabilite potrivit art. 318 alin. (3) CPP poate necesita audierea părților *(dec. nr. 496 din 23 iunie 2015, M. Of. nr. 538 din 20 iulie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Redeschiderea urmăririi penale, infirmată de procurorul ierarhic superior. Necesitatea confirmării în toate situațiile de către judecătorul de cameră preliminară. Redeschiderea urmăririi penale prevăzută de art. 335 CPP este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, atât în urma infirmării soluției procurorului de către procurorul ierarhic superior în procedura prevăzută de art. 336 și urm. CPP, cât și în cazul infirmării dispuse din oficiu.

Conform art. 335 alin. (4) CPP, redeschiderea urmăririi penale este supusă, *expressis verbis*, confirmării judecătorului de cameră preliminară. (...) Dezlegarea problemei depinde de modul în care se înțelege raportul dintre procedurile prevăzute de art. 336 și urm. și de art. 335 CPP. (...)

Esențială pentru o corectă interpretare a situației este analiza în sine a cazului de infirmare a ordonanței prin care un procuror a adoptat o soluție de către procurorul ierarhic superior [art. 64 alin. (3) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (...)].

Concluzia ce se desprinde este că toate soluțiile adoptate de procuror sunt supuse controlului de legalitate al procurorului ierarhic superior și acest lucru este valabil indiferent dacă există o plângere din partea vreunei persoane interesate sau din oficiu.

Apoi toate soluțiile adoptate de procuror sunt supuse controlului privind legalitatea și temeinicia în cazul în care împotriva acestora s-a formulat plângere de către orice persoană ale cărei interese au fost vătămate prin adoptarea lor.

În cazul în care găsește plângerea întemeiată, precum cazul de față, procurorul ierarhic superior admite plângerea și dispune infirmarea soluției. În situația în care a fost începută urmărirea penală, iar ulterior s-a dispus clasarea, subsecvent infirmării se va dispune redeschiderea urmăririi penale.

Se poate observa că nu există o dispoziție legală specială privind infirmarea ordonanței de clasare în acest caz, în consecință, mecanismul aplicabil pentru soluționarea plângerii nu poate fi decât cel prevăzut de art. 335 alin. (1) și (4) CPP.

În sprijinul acestei interpretări pledează și faptul că, în cazul continuării procedurii plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată și ajungerii în fața unui judecător potrivit art. 340 CPP, sunt expres reglementate regulile de procedură și soluțiile ce se pot adopta (art. 341 CPP), iar în situația sus-menționată, neexistând o normă expresă cu care prevederile privind plângerea persoanei interesate să fie completate, nu înseamnă că circuitul a fost închis, ci mecanismul final de aplicat trebuie să fie cel prevăzut de art. 335 alin. (1) și (4) CPP. (...)

Procedura de confirmare de către judecătorul de cameră preliminară a redeschiderii urmăririi penale astfel reglementată – respectiv prin ajungerea în fața unei „instanțe naționale" – constituie, prin urmare, o garanție procesuală a caracterului echitabil al actului de redeschidere a urmăririi penale acordată participanților la procesul penal, conform dispozițiilor art. 21 alin. (3) din Constituție și ale art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 27 din 29 octombrie 2015, M. Of. nr. 919 din 11 decembrie 2015)*.

3. Redeschiderea urmăririi penale. Condiții. Petenta s-a plâns în primul rând, prin plângerea penală, de faptul că intimatul, care îi fusese avocat în procesul cu Primăria municipiului Târgu Mureș, a refuzat, în urma unei notificări ce i-a fost trimisă în luna martie 2014, să îi remită suma încasată în luna aprilie 2013 de la Primărie cu titlu de cheltuieli de judecată acordate prin sentința civilă nr. 2151/2012 a Tribunalului Mureș, irevocabilă (...). Fapta mai sus descrisă ar putea constitui, în abstract, infracțiunea de abuz de încredere. Totuși, pe de o parte, din descrierea ei pare să reiasă că petenta a cunoscut fapta din luna martie 2014, așa încât plângerea formulată în data de 31 iulie același an este tardivă, iar, pe de altă parte, banii fiind prin excelență bunuri fungibile, este discutabil în ce măsură pot constitui obiect al infracțiunii de abuz de încredere într-o speță precum cea de față. Către finele plângerii, este adevărat că petenta invocă și faptul că delegația avocațială folosită în fața Primăriei Târgu Mureș cu ocazia solicitării sumei de bani este nesemnată de ea, ceea ce, prin amplificare, l-a putut determina pe procurorul general al curții de apel să susțină existența unei înșelăciuni. Totuși, în sine, depunerea unei împuterniciri avocațiale semnate numai de avocat, care atestă identitatea părților, conținutul și data contractului de asistență juridică, nu excedează modului uzual de desfășurare a

activităților reglementate prin dispozițiile art. 3 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat. Caracterul mincinos al susținerii implicite a avocatului la momentul folosirii împuternicirii, că acționa în calitate de reprezentant al petentei, nu este justificat de elementele dosarului. Amintim că intimatul a formulat cererea de punere în executare a hotărârii civile, atât cu privire la obiectul principal al cauzei, restituirea unui imobil, cât și cu privire la obiectul ei accesoriu reprezentat de cheltuielile de judecată, în luna aprilie 2013. În luna următoare, mai, petenta a semnat o procură specială prin care îl împuternicea pe intimat să se prezinte la Primărie sau la orice instituție pentru preluarea imobilului. În aceste condiții, susținerea că intimatul, care fusese avocatul în proces al petentei, a acționat fără dreptul de a o reprezenta în formularea cererii de executare silită este absurdă. Așa fiind, nu se justifică redeschiderea urmăririi penale *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., înch. nr. 31/CC din 1 octombrie 2014, portal.just.ro)*.

Capitolul VII. Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală

Art. 336. Dreptul de a face plângere. (1) Orice persoană poate face plângere împotriva măsurilor şi actelor de urmărire penală, dacă prin acestea s-a adus o vătămare intereselor sale legitime.

(2) Plângerea se adresează procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală şi se depune fie direct la acesta, fie la organul de cercetare penală.

(3) Introducerea plângerii nu suspendă aducerea la îndeplinire a măsurii sau a actului care formează obiectul plângerii.

Reglementarea anterioară: art. 275 CPP 1968.

Art. 337. Obligația de înaintare a plângerii. Când plângerea a fost depusă la organul de cercetare penală, acesta este obligat ca în termen de 48 de ore de la primirea ei să o înainteze procurorului împreună cu explicațiile sale, atunci când acestea sunt necesare.

Reglementarea anterioară: art. 276 CPP 1968.

Art. 338. Termenul de rezolvare. Procurorul este obligat să rezolve plângerea în termen de cel mult 20 de zile de la primire şi să comunice de îndată persoanei care a făcut plângerea un exemplar al ordonanței.

Reglementarea anterioară: art. 277 CPP 1968.

Art. 339. Plângerea împotriva actelor procurorului. (1)[1] Plângerea împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta se rezolvă, după caz, de prim-procurorul parchetului, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, de procurorul şef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție.

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 339 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 88 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) În cazul când măsurile şi actele sunt ale prim-procurorului, ale procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel, ale procurorului şef de secţie al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie ori au fost luate sau efectuate pe baza dispoziţiilor date de către aceştia, plângerea se rezolvă de procurorul ierarhic superior.

(3) Dispoziţiile alin. (1) şi (2) se aplică în mod corespunzător atunci când ierarhia funcţiilor într-o structură a parchetului e stabilită prin lege specială.

(4)[1] În cazul soluţiilor de clasare, plângerea se face în termen de 20 de zile de la comunicarea copiei actului prin care s-a dispus soluţia.

(5) Ordonanţele prin care se soluţionează plângerile împotriva soluţiilor, actelor sau măsurilor nu mai pot fi atacate cu plângere la procurorul ierarhic superior şi se comunică persoanei care a făcut plângerea şi celorlalte persoane interesate.

(6) Dispoziţiile art. 336-338 se aplică în mod corespunzător, dacă legea nu dispune altfel.

Reglementarea anterioară: art. 278 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Soluţia dată de procurorul ierarhic superior, de infirmare totală sau parţială a soluţiei iniţiale. Cale de atac. În situaţia particulară în care soluţia de netrimitere în judecată este infirmată de către primul procuror în procedura prevăzută de art. 278 alin. (2) şi (3) CPP [*din 1968 – n.a.*], soluţia acestuia din urmă urmează a fi supusă controlului ierarhic din raţiuni ce ţin atât de respectarea principiului controlului şi subordonării ierarhice, dar şi a dreptului părţii de a beneficia de un dublu control al soluţiilor de netrimitere în judecată (...).

Soluţia infirmată de procurorul ierarhic superior nu mai are nicio putere, astfel că prin adoptarea de către acesta din urmă a unei soluţii de netrimitere în judecată – diferită sau identică în conţinut, întemeiată pe motivele invocate în plângerea petentului sau pe alte motive – ne vom afla din nou în prima etapă a procedurii ce presupune, cu necesitate, verificarea acestei soluţii pe cale ierarhică. (...)

În consecinţă, (...) organul judiciar competent a soluţiona plângerea împotriva rezoluţiei sau ordonanţei prim-procurorului prin care s-a infirmat rezoluţia ori ordonanţa de netrimitere în judecată şi s-a dat aceeaşi sau altă soluţie de netrimitere în judecată, pentru alte motive ori pentru unele dintre motivele invocate de petent, este procurorul ierarhic superior.

Numai în situaţia în care, la rândul său, procurorul ierarhic superior, astfel sesizat, a respins plângerea şi a menţinut soluţia prim-procurorului sau nu a soluţionat plângerea, în termenul legal, prevăzut la art. 277 CPP, persoana vătămată, cât şi orice alte persoane ale căror interese legitime sunt afectate se pot adresa cu plângere direct instanţei de judecată *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 1 din 19 ianuarie 2009, M. Of. nr. 418 din 18 iunie 2009).* În procedura plângerii împotriva soluţiei, procurorul ierarhic superior poate să infirme soluţia atacată în condiţiile art. 339 CPP şi să dispună o altă soluţie (renunţare la urmărire penală în loc de clasare sau invers) ori să modifice temeiul soluţiei de clasare. În cazul în care critica formulată de persoana care a formulat plângerea viza alte aspecte decât cele avute în vedere la infirmarea soluţiei procurorului şi adoptarea unei noi soluţii, ordonanţa procurorului

[1] Alin. (4) al art. 339 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 88 din O.U.G. nr. 18/2016.

ierarhic superior trebuie să cuprindă, în opinia noastră, două dispoziții distincte: una de respingere a plângerii, în temeiul art. 339 CPP, și alta de infirmare, din oficiu, a soluției, în temeiul art. 64 alin. (3) din Legea nr. 304/2004. În acest caz, dată fiind dispoziția de respingere a plângerii, persoana interesată se va putea adresa judecătorului de cameră preliminară, potrivit art. 340 alin. (1) CPP. În cazul în care criticile formulate de petiționar nu tindeau la reluarea urmăririi penale, ci chiar la adoptarea unei soluții în sensul celei dispuse de procurorul ierarhic superior, în cauză este vorba despre admiterea plângerii și schimbarea soluției ori a temeiului acesteia, situație în care petiționarul nu are motive pentru a se adresa judecătorului de cameră preliminară. Rămâne însă neacoperită varianta în care o altă persoană decât cea care a formulat plângerea, mulțumită de soluția inițială, este în schimb nemulțumită de modul în care aceasta a fost schimbată de către procurorul ierarhic superior. În mod similar se pune problema „căii de atac" împotriva ordonanței procurorului ierarhic superior prin care, ca urmare a plângerii formulate de persoana interesată, acesta menține soluția procurorului, dar o completează, dispunând, de exemplu, clasarea față de o faptă sau o persoană care fusese inițial omisă. Dezlegarea problemelor mai sus expuse depinde, în opinia noastră, de interpretarea dată art. 339 alin. (5) CPP. Astfel, în cazul în care apreciem că prevederea sus-menționată se referă la ordonanța procurorului ierarhic superior prin care acesta se pronunță cu privire la plângerea împotriva soluției, în ansamblul său, deci și la acele dispoziții care nu au în vedere strict temeinicia criticilor formulate de petiționar, o eventuală completare a soluției procurorului, o schimbare a acesteia sau a temeiului său nu pot face obiectul controlului ierarhic, ci, cel mult, în anumite cazuri, al controlului judecătorului de cameră preliminară. Or, dacă în ceea ce privește aceste din urmă situații putem accepta că legiuitorul a înțeles să supună anumite soluții direct controlului judecătoresc, din rațiuni ce țin, probabil, de celeritatea rezolvării cauzelor, în opinia noastră, este în schimb dificil de crezut că există soluții cu privire la care s-a intenționat a nu se reglementa nicio posibilitate de contestare. Ca urmare, interpretarea dată mai sus prevederilor art. 339 alin. (5) CPP nu este cea corectă. Situația este diferită dacă apreciem că textul menționat are în vedere nu ordonanța procurorului ierarhic superior, ci dispoziția din cuprinsul acesteia, în sensul respingerii plângerii formulate de petiționar, regimul celorlalte dispoziții din cuprinsul aceluiași act fiind diferit. Pe cale de consecință, în această interpretare, clasarea sau renunțarea la urmărirea penală dispuse de procurorul ierarhic superior, în completarea ori în locul soluției inițiale, trebuie privite ca soluții autonome, împotriva cărora se poate formula plângere mai întâi potrivit art. 339 alin. (1) și (4) CPP, iar ulterior, în caz de respingere sau nesoluționare a acesteia, în condițiile art. 340 alin. (1) CPP. În opinia noastră, modificând textul din vechea reglementare [art. 278 alin. (2^1) CPP 1968], care se referea la imposibilitatea contestării ierarhice a soluției procurorului ierarhic superior de respingere a plângerii împotriva actelor și măsurilor procurorului (nu și a soluțiilor), legiuitorul a intenționat să înlăture și posibilitatea de a ataca, pe această cale, dispozițiile de admitere a plângerii, infirmare a soluției și reluare a urmăririi penale, pentru persoana mulțumită de soluția inițială. În ceea ce privește soluțiile de clasare sau renunțare la urmărirea penală dispuse de procurorul ierarhic superior, rămâne, în opinia noastră, aplicabilă Decizia nr. 1/2009 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite, care, soluționând recursul în interesul legii, a statuat că organul judiciar competent să soluționeze plângerea împotriva ordonanței prim-procurorului, prin care s-a infirmat ordonanța procurorului de netrimitere în judecată și s-a dat aceeași sau altă soluție de netrimitere în judecată, este procurorul ierarhic superior.

Art. 340. Plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată. (1)[1] Persoana a cărei plângere împotriva soluției de clasare, dispusă prin ordonanță sau rechizitoriu, a fost respinsă conform art. 339 poate face plângere, în termen de 20 de zile de la comunicare, la judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

(2) Dacă plângerea nu a fost rezolvată în termenul prevăzut la art. 338, dreptul de a face plângere poate fi exercitat oricând după împlinirea termenului de 20 de zile în care trebuia soluționată plângerea, dar nu mai târziu de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare.

(3)[2] Plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoana juridică, denumirea, sediul, indicarea reprezentantului legal ori convențional, data ordonanței sau a rechizitoriului atacat, numărul de dosar și denumirea parchetului, indicarea motivelor plângerii.

(4) Dispozițiile art. 289 alin. (3)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(5) În cazul în care nu cuprinde data ordonanței sau a rechizitoriului atacate, numărul de dosar și denumirea parchetului, plângerea se restituie pe cale administrativă, situație în care completarea plângerii poate fi efectuată nu mai târziu de 20 de zile de la data restituirii.

Legea de aplicare: art. 15: „(1) Plângerile împotriva soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată, aflate pe rolul instanțelor la data intrării în vigoare a legii noi, continuă să se judece de către instanțele competente potrivit legii vechi, conform regulilor prevăzute de aceeași lege. (2) În cazurile prevăzute la alin. (1), instanța care admite plângerea și reține cauza spre judecare conform art. 278[1] alin. (8) lit. c) din Codul de procedură penală din 1968 face în mod corespunzător aplicarea dispozițiilor art. 341 alin. (7) pct. 2 din Codul de procedură penală, cu privire la probele și actele de urmărire penală. Încheierea este supusă contestației, în condițiile legii noi. (3) Soluțiile de netrimitere în judecată cu privire la care termenul de formulare a plângerii la instanță nu a expirat la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse plângerii la judecătorul de cameră preliminară, în condițiile prevăzute de art. 340 din Codul de procedură penală. Plângerea se soluționează potrivit legii noi".

Reglementarea anterioară: art. 278[1] alin. (1) și (2) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Termenul de 20 de zile prevăzut la art. 340 alin. (1) și alin. (2) teza finală CPP, în care petentul poate formula plângere la judecătorul de cameră preliminară, este un **termen de decădere, peremptoriu și imperativ**, a cărui nerespectare atrage respingerea plângerii ca **tardivă**, în condițiile art. 341 alin. (6) lit. a) sau art. 341 alin. (7) pct. 1 CPP, după caz. Nu sunt aplicabile dispozițiile referitoare la repunerea în termen, menținându-se, astfel, cele statuate într-o decizie a Înaltei Curți (*I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1370 din 11 aprilie 2008, www.scj.ro*).

[1] Alin. (1) al art. 340 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 89 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (3)-(5) ale art. 340 au fost introduse prin art. II pct. 90 din O.U.G. nr. 18/2016.

Termenul de 20 de zile prevăzut la art. 340 alin. (2) prima teză CPP, în care procurorul ierarhic superior trebuie să soluționeze plângerea împotriva ordonanței și după care petentul poate formula plângerea, este însă un **termen dilatoriu, prohibitiv**, a cărui nerespectare atrage respingerea plângerii ca **inadmisibilă**, în condițiile art. 341 alin. (6) lit. a) sau art. 341 alin. (7) pct. 1 CPP, după caz.

2. Este inadmisibilă plângerea împotriva altor acte sau măsuri ale procurorului decât soluțiile de neurmărire sau netrimitere în judecată (de exemplu, adresa de restituire a plângerii „informe", începerea urmăririi penale, solicitarea trimiterii în judecată și a altor persoane, dispoziția de disjungere/declinare, ordonanța prin care se soluționează cererea de recuzare a procurorului); se mențin, în acest sens, cele statuate de Înalta Curte într-un recurs în interesul legii [*I.C.C.J., S.U., dec. nr. LVII (57) din 24 septembrie 2007, M. Of. nr. 283 din 11 aprilie 2008*].

3. Dintre modificările aduse recent prin O.U.G. nr. 18/2016, sunt de semnalat o rigoare mai mare a enumerării elementelor necesare plângerii [la alin. (3)], dar și reglementarea expresă a posibilității introducerii unei noi plângeri în termenul de 20 de zile, acesta nefiind considerat împlinit în cazul în care plângerea a fost restituită pe cale administrativă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Plângere împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată. Excepție de neconstituționalitate a art. 340 alin. (1) CPP respinsă. 15. Analizând criticile formulate, rezultă că textul legal contestat instituie posibilitatea formulării unei plângeri împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată dispuse de procuror, iar titular al dreptului la acțiune este numai persoana a cărei plângere a fost respinsă, potrivit art. 339 CPP, în cazul de față, de către prim-procuror. Or, așa cum rezultă din însăși denumirea marginală a textului legal criticat, plângerea ce urmează a fi adresată judecătorului vizează soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată dispusă de procuror, și nicidecum ordonanțele prin care se soluționează plângerile împotriva soluțiilor ori altor acte sau măsuri. Faptul că ordonanța prin care procurorul ierarhic superior soluționează o plângere împotriva soluției de neurmărire sau netrimitere în judecată dispuse de procuror nu poate fi atacată distinct în fața judecătorului își găsește justificare în împrejurarea că acesta, în cazul în care infirmă soluția criticată, repune persoanele interesate în situația anterioară emiterii soluției de clasare ori de renunțare la urmărirea penală. Prin urmare, dând eficiență principiului constituțional al subordonării ierarhice ce guvernează activitatea procurorilor, dosarul urmează a fi completat în sensul celor dispuse de procurorul ierarhic superior.

16. De altfel, cu privire la reglementarea anterioară din art. 278 alin. (2^1) CPP 1968, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa că posibilitatea formulării plângerii împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta la procurorul ierarhic superior constituie o garanție procesuală, iar rămânerea definitivă a soluției dispuse de procurorul ierarhic superior are ca scop asigurarea celerității soluționării cauzelor penale, nereprezentând un impediment în calea liberului acces la justiție și a dreptului la un recurs efectiv. De asemenea, Curtea a reținut că în faza de urmărire penală legiuitorul poate opta atât pentru instituirea, cât și pentru eliminarea unor garanții procesuale, precum cea din speță, cu condiția ca actele organelor de urmărire

penală să poată fi cenzurate de instanța de judecată (a se vedea Decizia nr. 913 din 1 noiembrie 2012, publicată în M. Of. nr. 16 din 9 ianuarie 2013).

17. Totodată, atât în cazul în care procurorul ierarhic superior respinge plângerea formulată împotriva soluției de neurmărire sau netrimitere în judecată, cât și în cazul în care procurorul ierarhic superior o infirmă, nu este înlăturat dreptul părții interesate de a formula plângere în condițiile art. 340 CPP, fie imediat ce plângerea a fost respinsă, fie ulterior după ce cercetările penale au fost finalizate cu o nouă soluție de neurmărire sau netrimitere în judecată, iar, în măsura în care, în urma infirmării, soluția procurorului va fi, dimpotrivă, de trimitere în judecată, persoana interesată va avea la îndemână cenzura judecătorului de cameră preliminară în condițiile art. 342 și urm. CPP.

18. Prin urmare, nu poate fi primită critica autorului referitoare la încălcarea dispozițiilor constituționale care consacră accesul liber la justiție.

19. Cât privește trimiterea la dispozițiile art. 335 alin. (4) CPP, potrivit cărora „Redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, sub sancțiunea nulității (...)", se poate constata că aceasta nu vizează teza în care se află autorul excepției în cauza de față, deoarece aceste prevederi au în vedere fie situația în care soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată a fost confirmată de judecătorul de cameră preliminară potrivit art. 340 și art. 341 CPP, fie situația în care soluția procurorului nu a fost criticată de nicio persoană. Totodată, textul este aplicabil numai după depășirea termenului prevăzut de art. 340 alin. (1) CPP, cu condiția ca, așa cum alin. (1)-(3) ale aceluiași articol reglementează, ulterior să se constate că nu a existat împrejurarea pe care se întemeia clasarea, că au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut această împrejurare ori că suspectul sau inculpatul nu și-a îndeplinit cu rea-credință obligațiile stabilite conform art. 318 alin. (3) CPP *(dec. nr. 398 din 28 mai 2015, M. Of. nr. 545 din 22 iulie 2015)*.

2. Plângere împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată. Excepție de neconstituționalitate a art. 340 alin. (1) teza finală CPP respinsă. 25. Curtea nu poate reține nici pretinsa încălcare prin dispozițiile art. 340 alin. (1) teza finală și ale art. 341 alin. (1)-(4), (6)-(9) și (11) CPP a art. 53 din Legea fundamentală, prevederile constituționale invocate fiind aplicabile numai în ipoteza în care există o restrângere a exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale ale cetățenilor, restrângere care nu a fost însă constatată în cauza de față.

26. Totodată, dispozițiile art. 340 alin. (1) teza finală și ale art. 341 alin. (1)-(4), (6)-(9) și (11) CPP nu aduc atingere nici prevederilor constituționale ale art. 11 privind dreptul internațional și dreptul intern și ale art. 20 referitor la tratatele internaționale privind drepturile omului raportate la prevederile art. 1 privind egalitatea în drepturi și ale art. 10 referitor la dreptul la un proces echitabil din Declarația Universală a Drepturilor Omului și ale art. 14 pct. 1 privind dreptul la un proces echitabil din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

27. Cu privire la prevederile invocate din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, astfel cum a statuat Curtea Constituțională prin Decizia nr. 1237 din 6 octombrie 2010, publicată în M. Of. nr. 785 din 24 noiembrie 2010, „acestea, de principiu, sunt aplicabile în controlul de constituționalitate în măsura în care asigură, garantează și dezvoltă prevederile constituționale în materia drepturilor fundamentale, cu alte cuvinte, în măsura în care nivelul lor de protecție este cel puțin la nivelul normelor constituționale în domeniul

drepturilor omului". În speță, se constată că, în ceea ce privește dispozițiile art. 20 privind egalitatea în fața legii, ale art. 21 referitor la nediscriminare și ale art. 47 privind dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, considerentele reținute mai sus abordează toate aceste aspecte, fiind, în consecință, valabile și cu privire la aceste dispoziții din Cartă. Totodată, se constată că prevederile art. 41 parag. 1 și parag. 2 lit. c) privind dreptul la bună administrare și obligația administrației de a-și motiva deciziile, ale art. 51 referitor la domeniul de aplicare a Cartei și ale art. 52 privind întinderea și interpretarea drepturilor și principiilor din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu sunt aplicabile în cauză *(dec. nr. 394 din 28 mai 2015, M. Of. nr. 561 din 28 iulie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

3. Natura juridică a termenelor de 20 de zile. Sancțiune ► **a)** Interpretând dispozițiile art. 278 alin. (3) și art. 278[1] alin. (2) CPP sub aspectul naturii juridice a termenelor, stabilesc că acestea sunt termene de decădere *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 15 din 6 aprilie 2009, M. Of. nr. 735 din 29 octombrie 2009)*. ► **b)** Rezolvarea plângerii (...) de către prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel sau procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, de către procurorul ierarhic superior constituie numai o condiție prealabilă, obligatorie, prevăzută de lege pentru exercitarea plângerii în condițiile art. 278[1] CPP. Prin urmare, în procedura reglementată în art. 278[1] CPP se verifică numai legalitatea și temeinicia soluției de netrimitere în judecată date inițial de procuror, în cadrul acestei proceduri judecătorul neputând examina dacă rezoluția procurorului ierarhic superior a fost adoptată în termenul de 20 de zile prevăzut în art. 277 CPP, termen a cărui nerespectare nu atrage nicio sancțiune procedurală *(I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 1064 din 5 iunie 2008, www.scj.ro)*. ► **c)** Plângerea în fața judecătorului împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată (...) este inadmisibilă, dacă plângerea contra rezoluției sau a ordonanței de netrimitere în judecată a fost introdusă la conducătorul parchetului ori, după caz, la procurorul ierarhic superior după expirarea termenului de 20 de zile prevăzut în art. 278 alin. (3) CPP, întrucât (...), în cazul în care pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen și, prin urmare, nerespectarea termenului prevăzut în art. 278 alin. (3) CPP atrage decăderea din exercițiul dreptului de a cere judecătorului controlul rezoluției sau ordonanței procurorului în procedura prevăzută în art. 278[1] CPP *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1186 din 26 martie 2010, www.scj.ro)*. ► **d)** Judecătorul învestit cu soluționarea plângerii împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată are obligația de a verifica rezoluția sau ordonanța atacată sub aspectul legalității și al temeiniciei, inclusiv atunci când plângerea formulată conform art. 275-278 CPP a fost respinsă în mod greșit ca tardivă de conducătorul parchetului sau de procurorul ierarhic superior, întrucât, în procedura reglementată în art. 278[1] CPP, judecătorul examinează rezoluția sau ordonanța procurorului de netrimitere în judecată, și nu rezoluția conducătorului parchetului ori a procurorului ierarhic superior prin care a fost respinsă plângerea introdusă conform art. 275-278 CPP. În consecință, dacă etapa plângerii la conducătorul parchetului ori la procurorul ierarhic superior a fost parcursă, judecătorul trebuie să supună examinării rezoluția sau ordonanța procurorului de netrimitere în judecată, chiar dacă se constată că plângerea introdusă potrivit art. 275-278 CPP a fost, în mod greșit, respinsă ca tardivă *(I.C.C.J.,*

s. pen., dec. nr. 762 din 3 martie 2008, www.scj.ro). ► **e)** Judecătorul învestit cu soluționarea plângerii împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată, întemeiată pe prevederile art. 278¹ CPP, are obligația de a verifica rezoluția sau ordonanța atacată sub aspectul legalității și al temeiniciei – ca act prin care s-a adus în mod efectiv o vătămare unei persoanei –, chiar dacă plângerea formulată conform art. 275-278 CPP a fost respinsă ca tardivă de conducătorul parchetului sau de procurorul ierarhic superior, întrucât atât din conținutul art. 278¹ CPP, cât și din denumirea marginală a acestui articol rezultă că actul pe care judecătorul îl examinează este rezoluția sau ordonanța procurorului de netrimitere în judecată, iar nu rezoluția conducătorului parchetului ori a procurorului ierarhic superior prin care a fost respinsă plângerea introdusă conform art. 275-278 CPP. Formularea „după respingerea plângerii făcute conform art. 275-278" conținută în art. 278¹ alin. (1) CPP, în care nu se face nicio distincție între respingerea plângerii ca nefondată sau ca tardivă, are numai semnificația existenței obligației judecătorului de a verifica dacă etapa premergătoare în fața conducătorului parchetului ori a procurorului ierarhic superior a fost parcursă, iar dacă se constată că această etapă a fost parcursă, judecătorul trebuie să supună examinării rezoluția sau ordonanța procurorului de netrimitere în judecată *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5658 din 27 noiembrie 2007, www.scj.ro).* ✍ Hotărârile au avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

4. Soluție de netrimitere în judecată dispusă prin rechizitoriu. Necesitatea formulării, prealabil, a plângerii la procurorul ierarhic superior. Soluțiile de netrimitere în judecată dispuse prin rechizitoriu nu pot fi atacate cu plângere direct la instanță. În cazul în care este sesizată cu o astfel de plângere, instanța o va trimite organului judiciar competent, conform art. 278¹ alin. (13) CPP, în vederea parcurgerii etapelor prevăzute la art. 278 din același cod *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 17 din 15 iunie 2009, M. Of. nr. 875 din 15 decembrie 2009).* ✍ Decizia a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, dar își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

5. Lipsa de calitate procesuală a Agenției Naționale de Integritate. În aplicarea dispozițiilor art. 278¹ alin. (1) CPP, Agenția Națională de Integritate nu are calitatea procesuală de a ataca soluțiile de neurmărire penală sau de netrimitere în judecată dispuse de procuror, plângerile astfel formulate urmând a fi respinse, ca inadmisibile, conform art. 278¹ alin. (8) lit. a) teza a II-a CPP *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 13 din 19 septembrie 2011, M. Of. nr. 794 din 9 noiembrie 2011).* ✍ Decizia a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, dar își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

6. Stabilirea competenței de soluționare a plângerii ► **a)** În cazul în care prin rechizitoriu sunt inculpați trimiși în judecată, dar în cadrul acestuia se dispune netrimiterea în judecată a altora, competența de a judeca plângerea făcută conform art. 278¹ CPP se judecă de instanța competentă în raport cu infracțiunea și calitatea persoanei față de care s-a dispus netrimiterea în judecată, iar nu de instanța competentă să îi judece pe inculpații trimiși în judecată *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2503 din 14 aprilie 2005, www.scj.ro).* ► **b)** Potrivit art. 278¹ alin. (1) CPP, plângerea împotriva rezoluției procurorului de neîncepere a urmăririi penale se soluționează de judecătorul de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță. Competența materială de soluționare a

plângerii împotriva rezoluției de neîncepere a urmăririi penale se stabilește în raport cu încadrarea juridică dată de către procuror faptelor pentru care s-a dispus neînceperea urmăririi penale, iar nu în raport cu încadrarea juridică dată acestora de către petent, prin actul de sesizare a organelor de urmărire penală *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 5251 din 13 septembrie 2006, www.scj.ro)*. ► **c)** În cazul în care plângerea întemeiată pe dispozițiile art. 278 CPP a fost soluționată de procurorul general adjunct al parchetului de pe lângă curtea de apel, pe baza delegării dreptului de semnătură, în lipsa procurorului general din motive obiective, hotărârea prin care instanța – sesizată cu plângere împotriva rezoluției sau a ordonanței procurorului de netrimitere în judecată conform art. 278¹ CPP – dispune trimiterea cauzei la parchet în vederea soluționării plângerii formulate în temeiul dispozițiilor art. 278 CPP de către procurorul general al pachetului de pe lângă curtea de apel este nelegală, întrucât lipsa procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel din motive obiective nu poate împiedica exercitarea drepturilor prevăzute în art. 278 CPP. De asemenea, pentru a putea fi formulată o plângere în baza dispozițiilor art. 278¹ CPP, nu este necesară existența unei soluții date de prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel sau procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ci numai existența unei plângeri formulate conform art. 278 CPP, așa cum rezultă din dispozițiile art. 278¹ alin. (2) din același cod *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 178 din 20 ianuarie 2010, www.scj.ro)*. ► **d)** Plângerea întemeiată pe dispozițiile art. 278¹ CPP, adresată unei alte instanțe decât cea competentă după materie sau după calitatea persoanei, se trimite instanței competente, prin sentință definitivă, în baza art. 278¹ alin. (1) CPP coroborat cu prevederile care reglementează, după caz, competența după materie sau după calitatea persoanei și competența teritorială *(I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 1986 din 23 noiembrie 2009, www.scj.ro)*. ► **e)** Potrivit prevederilor art. 60 alin. (2) CPP, în cazul în care Înalta Curte de Casație și Justiție găsește cererea de strămutare întemeiată, dispune strămutarea judecării cauzei, hotărând, totodată, în ce măsură actele îndeplinite în fața instanței de la care s-a strămutat cauza se mențin. Din aceste prevederi rezultă că strămutarea nu produce efecte asupra actelor îndeplinite în cursul urmăririi penale, întrucât art. 60 alin. (2) CPP se referă numai la actele îndeplinite în fața instanței, iar strămutarea privește numai judecarea cauzei penale. În consecință, dacă prin același rechizitoriu s-au dispus atât scoaterea de sub urmărire penală a unui învinuit, cât și trimiterea în judecată a unui inculpat, strămutarea cauzei penale privind pe inculpatul trimis în judecată nu produce efecte asupra soluției de scoatere de sub urmărire penală. Ca atare, în cazul în care împotriva soluției de scoatere de sub urmărire penală persoana vătămată formulează plângere în temeiul art. 278¹ CPP, competența de judecată a plângerii aparține instanței căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță, sesizată inițial prin rechizitoriu, iar nu instanței la care s-a strămutat judecarea cauzei privind pe inculpatul trimis în judecată *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 3592 din 5 iunie 2006, www.scj.ro)*. ► **f)** Admiterea cererii de strămutare are ca efect, pe de o parte, intrarea cauzei în circuitul de judecată la instanța sau instanțele din circumscripția acesteia unde s-a dispus strămutarea, iar, pe de altă parte, pierderea definitivă a competenței de a soluționa cauza de către instanța inițial învestită. În consecință, dispunând strămutarea judecării cauzei, Înalta Curte de Casație și Justiție nu strămută numai soluționarea unei anumite etape a procesului – cum este verificarea legalității și temeiniciei unei rezoluții sau ordonanțe a procurorului de netrimitere în judecată –, ci întreaga judecată a cauzei, inclusiv verificarea legalității și temeiniciei soluțiilor de netrimitere în judecată ulterioare

adoptate de procuror, după desființarea rezoluției sau a ordonanței de netrimitere în judecată și trimiterea cauzei la procuror. Prin urmare, în cazul în care instanța învestită ca urmare a admiterii unei cereri de strămutare, în procedura plângerii împotriva rezoluției procurorului de neîncepere a urmăririi penale, a dispus, în temeiul art. 278[1] alin. (8) lit. b) CPP, admiterea plângerii, desființarea rezoluției atacate și trimiterea cauzei la procuror în vederea începerii urmăririi penale, iar procurorul a dispus începerea urmăririi penale în cauză și ulterior scoaterea de sub urmărire penală, plângerea formulată conform art. 278[1] CPP împotriva rezoluției de scoatere de sub urmărire penală se judecă de instanța la care s-a dispus strămutarea judecării cauzei *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1936 din 17 noiembrie 2009, www.scj.ro)*. ► **g)** Dacă instanța de recurs învestită ca urmare a admiterii unei cereri de strămutare, în procedura plângerii în fața judecătorului împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată, dispune, în temeiul art. 278[1] alin. (8) lit. b) CPP, admiterea plângerii, desființarea rezoluției sau a ordonanței atacate și trimiterea cauzei la procuror în vederea începerii ori redeschiderii urmăririi penale, plângerea formulată conform art. 278[1] CPP împotriva noii rezoluții sau ordonanțe emise după trimiterea cauzei la procuror se judecă de instanța inferioară în grad instanței de recurs la care s-a dispus strămutarea judecării cauzei *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 204 din 3 februarie 2009, www.scj.ro)*. ✍ Hotărârile au avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

7. Adresă de restituire a plângerii, întrucât aceasta nu conține elementele prevăzute de art. 289 alin. (2) CPP. Inadmisibilitatea plângerii întemeiate pe dispozițiile art. 340-341 CPP. Petentul nu a indicat o soluție de clasare sau renunțare la urmărirea penală, dispusă prin ordonanță sau rechizitoriu, care să poată face obiectul acestei cauze; adresa prin care Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București îi restituie plângerea petentului [întrucât aceasta nu conține elementele prevăzute de art. 289 alin. (2) CPP] nu este supusă cenzurii judecătorului de cameră preliminară, în condițiile art. 340-341 CPP. În consecință, plângerea este inadmisibilă *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 8 mai 2015, nepublicată)*.

Art. 341.[1] **Soluționarea plângerii de către judecătorul de cameră preliminară.** (1) După înregistrarea plângerii la instanța competentă, aceasta se trimite în aceeași zi judecătorului de cameră preliminară. Plângerea greșit îndreptată se trimite pe cale administrativă organului judiciar competent.

(2)[2] Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare și dispune citarea petentului și a intimaților și încunoștințarea procurorului, cu mențiunea că pot depune note scrise cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii. Dacă în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală, petentul și intimații pot formula cereri și ridica excepții și cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale.

(3) Procurorul, în termen de cel mult 3 zile de la primirea comunicării prevăzute la alin. (2), transmite judecătorului de cameră preliminară dosarul cauzei.

(4) În situația în care plângerea a fost depusă la procuror, acesta o va înainta, împreună cu dosarul cauzei, instanței competente.

[1] Art. 341 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 218 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 341 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 91 din O.U.G. nr. 18/2016.

(5)[1] Plângerea se soluționează în camera de consiliu, cu participarea procurorului, prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu. Neprezentarea persoanelor citate conform alin. (2) nu împiedică soluționarea plângerii.

(5¹)[2] Judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea, verifică soluția atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate.

(6) În cauzele în care nu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge plângerea, ca tardivă sau inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată;

b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a începe sau pentru a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală;

c) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

(7) În cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară:

1. respinge plângerea ca tardivă sau inadmisibilă;

2. verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și:

a) respinge plângerea ca nefondată;

b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a completa urmărirea penală;

c) admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie;

d) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

(7¹)[3] În cazul în care, ulterior sesizării judecătorului de cameră preliminară, procurorul ierarhic superior admite plângerea și dispune infirmarea soluției atacate, plângerea va fi respinsă că rămasă fără obiect. Cheltuielile judiciare avansate de stat rămân în sarcina acestuia.

(8)[4] Încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6), alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a), b) și d) și alin. (7¹) este definitivă.

---

[1] Alin. (5) al art. 341 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 91 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 599/2014 (M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 341 alin. (5) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra plângerii „fără participarea petentului, a procurorului și a intimaților", este neconstituțională.

[2] Alin. (5¹) al art. 341 a fost introdus prin art. II pct. 92 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (7¹) al art. 341 a fost introdus prin art. II pct. 93 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (8)-(10) ale art. 341 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 94 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 663/2014 (M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 341 alin. (10) CPP,

(9) În cazul prevăzut la alin. (7) pct. 2 lit. c), în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii procurorul, petentul şi intimaţii pot face, motivat, contestaţie cu privire la modul de soluţionare a excepţiilor privind legalitatea administrării probelor şi a efectuării urmăririi penale. Contestaţia nemotivată este inadmisibilă.

(10) Contestaţia se depune la judecătorul care a soluţionat plângerea şi se înaintează spre soluţionare judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară ori, când instanţa sesizată cu plângere este Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, completului competent potrivit legii, care o soluţionează în camera de consiliu, cu citarea petentului şi a intimaţilor şi cu participarea procurorului, prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu, putând dispune una dintre următoarele soluţii:

a) respinge contestaţia ca tardivă, inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată, şi menţine dispoziţia de începere a judecăţii;

b) admite contestaţia, desfiinţează încheierea şi rejudecă plângerea potrivit alin. (7) pct. 2, dacă excepţiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greşit soluţionate.

(11) Probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 278[1] alin. (3)-(13) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Modificarea alin. (2), (5) şi (8)-(10) şi introducerea alin. (5[1]) prin O.U.G. nr. 18/2016 au avut ca urmare reglementarea unei proceduri în acord cu jurisprudenţa Curţii Constituţionale (a se vedea *infra*, dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014 şi dec. nr. 663 din 11 noiembrie 2014), în sensul că judecata se face în camera de consiliu, cu participarea procurorului şi citarea petentului şi a intimaţilor. Nu este obligatorie asistenţa juridică pentru petenţi sau intimaţi, menţinându-se, în acest sens, cele statuate de Înalta Curte într-un recurs în interesul legii [*I.C.C.J., S.U., dec. nr. LXIV (64) din 15 octombrie 2007, M. Of. nr. 537 din 16 iulie 2008*], iar singurele mijloace de probă ce pot fi administrate sunt înscrisurile. În egală măsură, contestaţia se va judeca în camera de consiliu, cu citarea petentului şi a intimaţilor şi cu participarea procurorului. Întrucât actuala reglementare nu prevede persoanele care pot fi citate în calitate de intimaţi, apreciem că, în ipoteza unei ordonanţe de clasare date într-o cauză în care urmărirea penală nu a fost începută sau, cel mult, a fost începută doar *in rem*, iar persoana împotriva căreia s-a formulat plângere nu a avut calitatea de suspect sau inculpat, aceasta din urmă nu trebuie citată ca intimat în procedura prevăzută la art. 341 CPP.

2. Introducerea alin. (7[1]) prin acelaşi act normativ are ca scop reglementarea unei situaţii frecvente în practica judiciară, însă neprevăzută distinct în forma anterioară a textului: aceea în care procurorul ierarhic superior admite plângerea ulterior sesizării judecătorului de cameră preliminară de către petent.

---

potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunţă „fără participarea procurorului şi a inculpatului", este neconstituţională.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Soluționarea plângerii de către judecătorul de cameră preliminară. Neparticiparea procurorului, a petentului și a intimaților. Neconstituționalitatea dispozițiilor art. 341 alin. (5) CPP. 29. Curtea constată că procedura instituită de dispozițiile art. 341 alin. (5) CPP are în vedere soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată dispusă de procuror, soluție care, în urma analizei judecătorului de cameră preliminară, poate fi confirmată sau infirmată. (...)

32. Spre deosebire de dispozițiile art. 278[1] alin. (4) și (5) CPP 1968, în prezent, soluția adoptată de legiuitor, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță, în absența petentului, procurorului și a intimaților, în condiții lipsite de contradictorialitate și oralitate, instituie un standard de protecție mai scăzut. Acest fapt nu poate fi apreciat *ab initio* neconform cu principiile statuate de Constituție ori de celelalte prevederi din tratatele internaționale privind drepturile omului, în măsura în care nu poate fi relevată producerea unui prejudiciu. De aceea, pentru a stabili dacă standardul astfel instituit de dispozițiile art. 341 alin. (5) CPP afectează dreptul la un proces echitabil, Curtea este ținută nu numai de o analiză izolată a acestora, ci și de una din perspectivă sistematică prin încadrarea lor în economia întregii proceduri referitoare la soluționarea plângerilor împotriva clasărilor și renunțărilor la urmărirea penală dispuse de procuror. Astfel, deși faza prealabilă a procesului (anchetarea, instrumentarea cazului ori verificarea legalității soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată dispuse de procuror) reprezintă o parte a tuturor procedurilor penale considerate ca un întreg, anumite condiții impuse de art. 21 alin. (3) din Constituție, cum ar fi dreptul la apărare ca o consecință a exercitării dreptului la un proces echitabil, pot fi relevante în măsura în care echitatea procesului poate fi afectată prin nerespectarea inițială a acelor condiții. De aceea, în cursul anchetei preliminare, modul de impunere a garanțiilor specifice dreptului la un proces echitabil este indisolubil legat de caracteristicile procedurii specifice, de circumstanțele cauzei, precum și de posibilitatea ca rezultatul procedurii referitoare la admisibilitatea plângerii să fie decisiv pentru temeinicia unei acuzații în materie penală. (...)

36. Curtea constată că principiul contradictorialității îngăduie părților să participe în mod egal la prezentarea, argumentarea, discutarea și combaterea susținerilor făcute de fiecare și să își exprime opinia asupra inițiativelor instanței în scopul stabilirii adevărului. Principiul este exprimat prin adagiul *audiatur et altera pars*. În materie penală, principiul contradictorialității exprimă și cerința ca funcția de învinuire să fie separată de funcția jurisdicțională, fiind pe o poziție procesuală egală cu funcția de apărare. Învinuirea și apărarea se combat în fața instanței de judecată de pe poziții contradictorii, astfel încât autoritatea care judecă să ajungă la o apreciere corectă a probelor. Așa fiind, așezarea judecății pe principiul contradictorialității implică egalitatea de arme atât în privința laturii penale, cât și în privința laturii civile.

37. Pentru ca părțile vătămate, părțile civile sau chiar părțile responsabile civilmente care au avut de suferit în urma unei fapte presupus penale să aibă plenitudinea exercitării drepturilor lor, este necesar ca acestea să uzeze nu numai de o procedură eminamente scrisă, ci și de contradictorialitate și oralitate, componente esențiale ale dreptului la un proces echitabil. Chiar dacă, în acord cu dispozițiile art. 341 alin. (2) CPP, procurorul și părțile pot depune note scrise cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii, nicio parte nu are

posibilitatea de a cunoaște conținutul acestora și de a produce contraargumente. Cu alte cuvinte, în sarcina instanței cade obligația de a efectua o examinare efectivă a motivelor invocate de petent, părți și procuror care trebuie înțeleasă ca o necesitate a examinării argumentelor decisive pentru soluționarea cauzei. Or, în cazul de față, instanța, examinând numai plângerea și notele scrise ale procurorului și ale părților, nu poate examina un eventual argument decisiv, tocmai pentru că el nu îi poate fi relevat.

38. Garanțiile referitoare la un proces echitabil implică și dreptul participanților la proces de a lua cunoștință de orice înscris sau observație prezentat/prezentată instanței și să îl/o dezbată. Acest aspect este esențial pentru încrederea justițiabililor în funcționarea justiției și se bazează pe siguranța părților că s-au putut exprima cu privire la orice înscris din dosar.

39. Așa fiind, împrejurarea că petentului i se comunică termenul de soluționare a plângerii nu poate complini lipsa unei proceduri echitabile care reclamă în această situație citarea, cu atât mai mult cu cât echitatea are în vedere nu numai procedura în ansamblu, ci și interesul public și al victimelor unor infracțiuni.

40. Totodată, așa cum rezultă din art. 341 alin. (2) CPP, un exemplar al plângerii formulate este comunicat procurorului și părților. Potrivit art. 32 CPP, părți în procesul penal sunt numai inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Din această perspectivă, Curtea constată că persoana vătămată și suspectul, în calitate de subiecți procesuali principali, nu au posibilitatea de a-și face apărarea cu privire la susținerile petentului, deoarece acestora nu li se comunică un exemplar al plângerii. Or, în situația în care nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală, subiecții procesuali principali sunt privați de dreptul la un proces echitabil prin aceea că, necunoscând conținutul plângerii, nu pot întreprinde niciun fel de demersuri în apărarea intereselor lor legitime. Așa fiind, aceste neajunsuri pot fi acoperite în măsura în care judecătorul de cameră preliminară se va pronunța asupra plângerii în cadrul unei proceduri contradictorii și orale.

41. De asemenea, Curtea constată că un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în faptul că urmărirea penală trebuie să aibă un caracter contradictoriu și să existe o egalitate a armelor între acuzare și apărare. Principiul egalității armelor – unul dintre elementele conceptului mai larg de proces echitabil – prevede ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul său. Or, din această perspectivă, Curtea constată că prin absența dezbaterilor contradictorii petentul, partea civilă, partea responsabilă civilmente, suspectul sau persoana vătămată nu numai că nu poate, asemeni persoanei care a avut calitatea de inculpat, să formuleze cereri și să ridice excepții cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale, dar nu poate contesta în niciun fel aceste cereri sau excepții, cu atât mai mult cu cât, potrivit art. 374 alin. (7) teza întâi CPP, probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de părți nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești. De aceea, în condițiile în care persoanele interesate ar fi citate, ar avea posibilitatea să se prezinte la dezbateri și, prin urmare, ar putea beneficia de dreptul de a-și exprima opiniile și de a răspunde nu numai la aspectele relevate reciproc, dar și la eventualele întrebări ale judecătorului de cameră preliminară.

42. Totodată, Curtea mai constată că interesul persoanei care a avut calitatea de inculpat de a fi citată și de a dezbate în contradictoriu plângerea formulată este evident, deoarece, potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, judecătorul de cameră preliminară poate dispune începerea judecății. De aceea, atunci când o instanță – așa cum este judecătorul de cameră

preliminară – este competentă să analizeze temeinicia unei plângeri prin analiza întregii probațiuni existente care fundamentează în ansamblu stingerea acțiunii penale, ea nu poate, din motive ce țin de echitatea procedurii, să tranșeze asupra chestiunilor respective fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis fapta considerată ca infracțiune. Prin urmare, posibilitatea prezenței persoanei care a avut calitatea de inculpat este indispensabilă în acest stadiu al procedurii în care judecătorul de cameră preliminară trebuie să decidă atât cu privire la începerea sau nu a judecății, cât și cu privire la legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale.

43. În plus, în cauzele în care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, obiectul procedurii referitoare la soluționarea plângerilor împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată îl constituie nu numai admisibilitatea și temeinicia acestora, cât și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării urmăririi penale. Potrivit art. 341 alin. (11) CPP, probele care au fost excluse de judecător în această fază nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei, dacă judecătorul de cameră preliminară a dispus și începerea judecății. Or, câtă vreme probele reprezintă chintesența oricărui proces penal, iar organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului, atunci este evident că procedura desfășurată în aceste situații are o influență directă asupra desfășurării și echității procedurii ulterioare, inclusiv asupra procesului propriu-zis. Acest aspect presupune asigurarea posibilității participării atât a inculpatului, cât și a procurorului la soluționarea plângerii de către judecătorul de cameră preliminară, așezarea drepturilor apărării deopotrivă cu cele ale acuzării fiind de esența unui proces echitabil, care implică și egalitatea de arme. (...)

46. Astfel, din perspectiva contradictorialității și oralității, ca elemente esențiale ale egalității de arme și ale dreptului la un proces echitabil, Curtea constată că legea trebuie să prevadă posibilitatea părților, subiecților procesuali principali și procurorului de a dezbate, în mod efectiv, observațiile depuse judecătorului de cameră preliminară. Așa fiind, pentru realizarea acestor garanții, este necesară citarea lor.

47. În consecință, Curtea constată că dispozițiile art. 341 alin. (5) CPP referitoare la judecarea plângerii „fără participarea petentului, a procurorului și a intimaților" contravin dreptului la un proces echitabil în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, întrucât atât plângerea petentului, cât și notele scrise ale procurorului și ale intimaților sunt susceptibile de a influența soluția privind litigiul ce face obiectul acelei proceduri, determinantă cu privire la confirmarea/infirmarea stingerii acțiunii penale *(dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014, M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014)*.

2. Contestație împotriva încheierii pronunțate potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP. Neparticiparea procurorului și a inculpatului la soluționarea acesteia. Neconstituționalitatea dispozițiilor art. 341 alin. (10) CPP. 20. Cât privește critica referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 341 alin. (10) CPP, potrivit căruia judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară soluționează contestația „fără participarea procurorului și a inculpatului", Curtea urmează să admită excepția, pentru rațiunile ce vor fi analizate în continuare.

21. În cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară, după ce înlătură inexistența aspectelor legate de tardivitate sau inadmisibilitate a plângerii formulate împotriva soluției de neurmărire sau netrimitere în judecată, verifică și legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale. În

cazul în care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea și dispune începerea judecății prin încheiere care are valențele unui rechizitoriu, deci a unei acuzații în materie penală, procurorul și inculpatul pot formula contestație cu privire la acele verificări, sens în care contestația se soluționează „fără participarea procurorului și a inculpatului". Fiind definitivă din perspectiva formulării acuzației în materie penală, este evident că aspectele consemnate în încheierea dată cu privire la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală au o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând fi decisive, în acest caz, pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului.

22. Curtea constată că această soluție legislativă este similară cu cea instituită de art. 341 alin. (5) CPP și identică cu cea instituită în art. 347 alin. (3) raportat la art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) din același cod, cu privire la care, prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014 și Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, a statuat că judecarea plângerii ori a contestației fără participarea părților, subiecților procesuali principali și procurorului contravine dreptului la un proces echitabil în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, întrucât norma legală nu permite comunicarea către aceștia a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și nu prevede posibilitatea de a discuta în mod efectiv observațiile depuse în fața instanței (...).

23. În concluzie, aceleași rațiuni sunt valabile și în ceea ce privește judecarea contestației cu privire la modul în care au fost soluționate excepțiile privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, motiv pentru care Curtea urmează a constata că soluția legislativă potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului" este neconstituțională, întrucât afectează dreptul la un proces echitabil *(dec. nr. 663 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015)*.

3. A se vedea *dec. nr. 552 din 16 iulie 2015, M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015, supra*, nr. 1 de la art. 3.

4. Împiedicarea accesului la justiție în cazul soluției de renunțare la urmărirea penală. Neconstituționalitatea art. 341 alin. (6) lit. c) și alin. (7) pct. 2 lit. d) CPP. 15. În ceea ce privește soluțiile de neurmărire și netrimitere în judecată prevăzute de noua lege procesual penală, acestea sunt clasarea și renunțarea la urmărirea penală, iar actele prin care se dispun sunt ordonanța și, în anumite cazuri, rechizitoriul. Astfel, dacă pentru unul dintre inculpați sau pentru una dintre infracțiuni se dispune trimiterea în judecată, iar pentru ceilalți inculpați ori pentru celelalte fapte procurorul dă soluție de clasare sau de renunțare la urmărirea penală, actele de dispoziție pentru ambele situații vor fi cuprinse în rechizitoriu, care se substituie ordonanței. În acest caz, faptele și persoanele care constituie obiectul dispozițiilor de netrimitere în judecată, deși cuprinse în rechizitoriu, nu vor fi obiect al judecății.

16. Soluția de clasare poate fi dată exclusiv de procuror, prin ordonanță, respectiv prin rechizitoriu, din oficiu sau la propunerea motivată a organului de cercetare penală. Noul Cod de procedură penală reglementează două situații ce determină dispunerea clasării, și anume clasarea exclusiv ca soluție de neurmărire penală – atunci când nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și de formă esențiale ale sesizării – și clasarea ca urmare a constatării incidenței unuia dintre cazurile de împiedicare a punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP.

17. Similar clasării, soluția de renunțare la urmărirea penală se poate dispune tot doar de către procuror, prin ordonanță, respectiv prin rechizitoriu, din oficiu sau la propunerea motivată a organului de cercetare penală. Renunțarea la urmărirea penală constituie o modalitate de rezolvare a cauzei atât în situația în care nu s-a început urmărirea, cât și atunci când s-a început urmărirea, dar se ajunge la concluzia că nu există un interes public în continuarea acesteia (...).

18. Potrivit doctrinei, reglementarea soluției de renunțare la urmărirea penală introduce în legislația procesual penală română principiul oportunității urmăririi penale și face trecerea de la un sistem de urmărire obligatorie, guvernat de principiul legalității acuzării, la un sistem de urmărire bazat pe principiul oportunității acuzării. (...)

29. Cu privire la textul de lege care face obiectul excepției de neconstituționalitate, Curtea constată că dispozițiile art. 341 alin. (6) lit. c) CPP încalcă principiul liberului acces la justiție consacrat de prevederile art. 21 din Constituție, prin împiedicarea unui acces efectiv la justiție în cazul plângerii formulate împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală de către persoana care a avut calitatea de suspect, în ipoteza în care probatoriul este complet și nu se impune trimiterea cauzei la procuror în vederea redeschiderii urmăririi penale. Accesul la justiție al persoanei care a avut calitatea de suspect, deși consacrat expres de art. 340 alin. (1) CPP, nu este unul efectiv, din moment ce, în ipoteza în care urmărirea penală este realizată complet, însă a avut loc o apreciere eronată a probelor, plângerea formulată împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală, prin care se invocă unul dintre temeiurile de drept care atrag pronunțarea unei soluții de clasare, nu poate fi soluționată favorabil. Astfel, interesele legitime ale suspectului față de care procurorul a dispus renunțarea la urmărirea penală nu pot fi apărate în justiție în mod efectiv, întrucât soluția prin care procurorul pune capăt conflictului de drept penal, deși este o modalitate de înfăptuire a justiției, nu poate fi cenzurată de judecător în vederea restabilirii intereselor legitime încălcate. Or, așa cum a statuat Curtea în jurisprudența sa, principiul accesului liber la justiție – consacrat de Constituție în art. 21, care la alin. (1) prevede că „Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime" – înseamnă posibilitatea juridică de a avea acces, pe de o parte, la structurile judecătorești, iar, pe de altă parte, la mijloacele procedurale prin care justiția se înfăptuiește, având în vedere că prin justiție se înțelege atât sistemul instanțelor judecătorești, cât și activitatea de soluționare a cauzelor civile, administrative, penale etc., în vederea aplicării de sancțiuni și restabilirii drepturilor și intereselor legitime încălcate. Este adevărat că regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești sunt de competența exclusivă a legiuitorului – așa cum rezultă din art. 126 alin. (2) din Constituție, potrivit căruia „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege" –, însă legiuitorul, în alegerea soluțiilor sale legislative, trebuie să țină seama de toate prevederile constituționale, neputându-le eluda în exercitarea competenței sale în materie de procedură, în caz contrar încălcându-se prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție, potrivit căruia, „În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie" (Decizia nr. 953 din 19 decembrie 2006, publicată în M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2007, și Decizia nr. 347 din 3 aprilie 2007, publicată în M. Of. nr. 307 din 9 mai 2007). Așadar, în această cheie trebuie interpretat principiul liberului acces la justiție, care presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a utiliza procedurile judiciare, în formele și în modalitățile instituite de lege. Totodată, regula stabilită de art. 21 alin. (2) din Constituție, potrivit căreia nicio lege nu poate îngrădi accesul la justiție, semnifică

faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social (Decizia nr. 60 din 14 octombrie 1993, publicată în M. Of. nr. 12 din 19 ianuarie 1994, și Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994).

30. Accesul liber la justiție, consacrat de art. 21 din Legea fundamentală, reprezintă o valorificare a prevederilor art. 6 referitor la dreptul la un proces echitabil din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (...).

31. Prin urmare, dispozițiile art. 341 alin. (6) lit. c) CPP încalcă prevederile art. 21 din Constituție, prin împiedicarea unui acces efectiv la justiție în cazul plângerii formulate împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală de către persoana care a avut calitatea de suspect, în ipoteza în care probatoriul este complet.

32. Potrivit art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, care prevede că, „În caz de admitere a excepției, Curtea se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi disociate prevederile menționate în sesizare", Curtea urmează să extindă controlul de constituționalitate asupra dispozițiilor art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. d) CPP, de care nu pot fi disociate dispozițiile de lege cu care a fost sesizată (...).

33. Curtea, având în vedere principiul procesual *non reformatio in peius*, constată că dispozițiile art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. d) CPP, care prevăd, pentru situația în care acțiunea penală a fost pusă în mișcare, o soluție legislativă identică cu cea reglementată de art. 341 alin. (6) lit. c) din același cod, încalcă, pentru motivele mai sus arătate, prevederile art. 21 din Constituție, prin împiedicarea unui acces efectiv la justiție în cazul plângerii formulate împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală de către persoana care a avut calitatea de inculpat, respectiv de parte responsabilă civilmente, în ipoteza în care probatoriul este complet *(dec. nr. 733 din 29 octombrie 2015, M. Of. nr. 59 din 27 ianuarie 2016)*.

5. Necomunicarea către petent a notelor scrise formulate de procuror și părți. Constituționalitatea dispozițiilor art. 341 alin. (2) CPP. 17. Cât privește criticile art. 341 alin. (2) CPP, acestea vizează faptul că judecătorul de cameră preliminară comunică procurorului și celorlalte părți un exemplar al plângerii formulate de petent, însă aceste note scrise nu sunt comunicate și petentului pentru ca acesta să aibă cunoștință de ele și să își poată formula o apărare eficientă (...).

18. Curtea constată că aceste critici nu pot fi reținute. Astfel, prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, Curtea a statuat că judecarea plângerii fără participarea părților, subiecților procesuali principali și a procurorului contravine dreptului la un proces echitabil în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, întrucât norma legală nu permite comunicarea către aceștia a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și nu prevede posibilitatea de a discuta în mod efectiv observațiile depuse în fața instanței. Odată citate însă, toate părțile, inclusiv petentul, au posibilitatea să ia cunoștință despre desfășurarea procedurii în fața judecătorului de cameră preliminară și au dreptul să consulte toate documentele existente în dosarul cauzei, fiindu-le asigurate în acest fel toate drepturile și garanțiile procesuale pe care dreptul la un proces echitabil le presupune în faza procesuală analizată *(dec. nr. 42 din 17 februarie 2015, M. Of. nr. 200 din 25 martie 2015)*.

6. Caracterul definitiv al încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară soluționează plângerea formulată împotriva soluției de neurmărire sau de netrimitere

în judecată (cu excepția situației referitoare la cazul în care se dispune începerea judecății). Constituționalitatea dispozițiilor art. 341 alin. (8) CPP. 18. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că dispozițiile art. 341 alin. (8) CPP au mai fost supuse controlului de constituționalitate, în raport cu critici de neconstituționalitate similare. Astfel, prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, Curtea a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate invocată, reținând că prevederile art. 341 alin. (6)-(8) CPP reglementează soluțiile pe care judecătorul de cameră preliminară le poate dispune cu privire la admisibilitatea plângerii formulate împotriva soluției de neurmărire sau de netrimitere în judecată, soluții dispuse de către procuror, după cum în cauză a fost sau nu pusă în mișcare acțiunea penală, și, totodată, dispun cu privire la împrejurarea că încheierea astfel pronunțată, cu excepția situației referitoare la cazul în care se dispune începerea judecății, este definitivă.

19. Prin aceeași decizie, Curtea a constatat că faptul că, potrivit alin. (8) al art. 341 supus analizei, încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6) și la alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a), b) și d) este definitivă, nu este de natură a afecta constituționalitatea dispozițiilor invocate, deoarece stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, s-a reținut că atât art. 129, cât și art. 126 alin. (2) din Constituție fac referire la „condițiile legii" atunci când reglementează exercitarea căilor de atac, competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată urmând a fi prevăzute „numai prin lege".

20. Prin urmare, Curtea a conchis că dispozițiile art. 341 alin. (8) CPP nu aduc atingere dreptului la apărare prevăzut de art. 24 din Legea fundamentală și nici accesului liber la justiție și dreptului la un proces echitabil, consacrate de art. 21 din Constituție și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât nu înlătură posibilitatea părților interesate de a beneficia de drepturile și garanțiile procesuale instituite prin lege, în cadrul unui proces judecat de către o instanță independentă, imparțială și stabilită prin lege, într-un termen rezonabil. S-a precizat că nicio prevedere a Legii fundamentale și a actelor normative europene invocate de autorii excepției nu reglementează dreptul la exercitarea căilor de atac în orice cauză și că, astfel, așa cum a fost arătat mai sus, art. 129 din Constituție stipulează că părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac numai în condițiile legii.

21. Totodată, având în vedere natura cauzelor reglementate prin dispozițiile art. 340 și art. 341 CPP, în care nu se judecă infracțiunea care a format obiectul cercetării sau urmăririi penale, ci soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată dispusă de procuror, Curtea a constatat că prevederile art. 2 privind dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală din Protocolul nr. 7 la Convenție nu sunt aplicabile în cauză. De asemenea, s-a reținut că prevederile art. 13 din Convenție nu au aplicabilitate în cauză, întrucât dreptul la un recurs efectiv este distinct de dreptul la exercitarea unei căi de atac împotriva unei hotărâri judecătorești. Totodată, Curtea a constatat că eliminarea căilor de atac în această materie este justificată de caracterul special al procedurii instituite de prevederile art. 340 și art. 341 CPP, legiuitorul urmărind să asigure celeritatea procedurii și obținerea în mod rapid a unei hotărâri definitive prin care să fie exercitat controlul judiciar cu privire la soluția procurorului.

22. Întrucât nu au intervenit elemente noi, de natură a modifica jurisprudența Curții, atât soluția, cât și considerentele deciziei anterior arătate sunt aplicabile și în prezenta cauză.

23. Având în vedere cele arătate, Curtea nu poate reține încălcarea prin textul criticat a prevederilor art. 16 din Constituție referitor la egalitatea în drepturi și nici că acesta contravine dispozițiilor constituționale ale art. 124 privind înfăptuirea justiției și art. 129 cu privire la folosirea căilor de atac *(dec. nr. 58 din 24 februarie 2015, M. Of. nr. 257 din 17 aprilie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

7. Plângere împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală. Posibilitatea schimbării soluției de renunțare la urmărirea penală în soluția de clasare. Judecătorul de cameră preliminară învestit cu soluționarea plângerii împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală poate dispune admiterea plângerii și schimbarea soluției de renunțare la urmărirea penală în soluția de clasare, atunci când petentul invocă unul dintre temeiurile de drept care atrag ca o consecință imediată pronunțarea unei soluții de clasare. (...)

Excluderea posibilității de a se schimba soluția de renunțare la urmărirea penală în soluția de clasare, în ipoteza unei urmăriri penale complete, atunci când constată existența vreunuia dintre cazurile prevăzute de art. 16 CPP, obligă practic judecătorul de cameră preliminară să respingă plângerea împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală conform art. 341 alin. (6) lit. a) CPP.

Procedându-se în acest mod, soluția de renunțare la urmărirea penală ar fi practic exclusă de la controlul judecătoresc, ceea ce contravine dispozițiilor art. 21 din Constituția României, Deciziei Curții Constituționale nr. 486/1997, publicată în M. Of. nr. 105 din 6 martie 1998, cât și dispozițiilor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, prin care este garantat accesul liber la justiție, în sensul că orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor sale legitime, în condițiile garantării dreptului la un proces echitabil.

De asemenea, prin Decizia nr. 486/1997 a Curții Constituționale s-a constatat că art. 278 CPP 1968 „este constituțional numai în măsura în care nu oprește persoana nemulțumită de soluționarea plângerii împotriva măsurilor sau actelor efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta și care nu ajung în fața instanțelor judecătorești să se adreseze justiției în temeiul art. 21 din Constituție, ce urmează să se aplice în mod direct" *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 33 din 11 decembrie 2015, M. Of. nr. 36 din 19 ianuarie 2016)*. ✍ Dat fiind că, prin Decizia nr. 23 din 20 ianuarie 2016, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 318 CPP sunt neconstituționale, deoarece dispozițiile criticate contravin principiului legalității, prevăzut de art. 1 alin. (5) din Constituție, precum și prevederilor art. 124 alin. (1) coroborate cu art. 126 alin. (1), potrivit cărora justiția se înfăptuiește în numele legii și se realizează prin instanțele judecătorești stabilite de lege, decizia Înaltei Curți urmează a fi avută în vedere în cazul plângerilor împotriva soluțiilor de renunțare la urmărirea penală dispuse anterior publicării deciziei Curții Constituționale.

8. Actele ce urmează a se efectua de procuror. Indicarea doar în considerentele hotărârii. Caracter(ul) explicit nu poate fi realizat pentru o hotărâre judecătorească decât prin considerente suficiente și de natură a demonstra justețea soluției, care ar fi cu greu posibil să își găsească suficient spațiu într-o exprimare specifică unui dispozitiv, care, pe lângă formularea sa restrâns imperativă, de sinteză, ar fi lipsit de dezvoltarea ulterioară, elaborată a raționamentelor ce au impus trimiterea cauzei procurorului. De aceea, în lipsa

unei reglementări cu caracter normativ prin care să fie instituită obligativitatea precizării, în dispozitivul sentinței de trimitere a cauzei la procuror, a mențiunilor la care se face referire în partea finală a art. 278[1] alin. (8) lit. b) CPP, nu se poate considera că formularea cu caracter general din acest text de lege a obligației judecătorului „să arate motivele pentru care a trimis cauza procurorului, indicând, totodată, faptele și împrejurările ce urmează a fi constatate și prin care anume mijloace de probă", nu ar fi respectată în cazul când toate acele elemente ar reieși în suficientă măsură din considerentele sentinței. În consecință, (...) în cazul soluției de admitere a plângerii împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată, întemeiată pe dispozițiile art. 278[1] alin. (8) lit. b) CPP, mențiunile privind faptele, împrejurările ce urmează a fi constatate și mijloacele de probă trebuie indicate numai în considerentele hotărârii *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 26 din 2 iunie 2008, M. Of. nr. 423 din 22 iunie 2009)*. ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

9. Retragerea plângerii. Soluția pe care o va pronunța instanța. Voința legiuitorului este aceea ca orice persoană nemulțumită de actele și măsurile efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta să se poată adresa cu plângere instanței, plângerea având natura juridică a unei căi de atac ce vizează controlul judecătoresc al (...) ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată. (...) Chiar dacă legiuitorul nu a prevăzut în mod expres în conținutul dispozițiilor art. 278[1] alin. (8) CPP, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 356/2006, printre soluțiile care se pronunță cu ocazia judecării plângerii, și pe aceea a posibilității părților de a renunța la plângerea formulată, aceasta nu înseamnă ca o asemenea situație, nereglementată în mod expres, să nu își găsească rezolvarea firească, adecvată conținutului și sensului solicitării pe care partea a înțeles să îl dea, prin exprimarea liberă a voinței sale.

De altfel, având de dezlegat aceeași chestiune de drept în cazul retragerii cererilor de revizuire, de contestație în anulare și de amânare ori întrerupere a executării pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață, Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție au statuat primordialitatea principiului disponibilității prin Decizia nr. XXXIV din 6 noiembrie 2006.

În acest sens, este de observat că, în conformitate cu art. 246 alin. (1) CPC, „Reclamantul poate să renunțe oricând la judecată, fie verbal în ședință, fie prin cerere scrisă", iar „Renunțarea la judecată se constată prin încheiere fără drept de apel".

Pe de altă parte, este evident că, datorită naturii sale juridice și efectelor pe care le are, plângerea formulată în temeiul art. 278[1] CPP are caracterul vădit al unei căi de atac similare apelului ori recursului.

Or, prin interpretarea analogică a dispozițiilor art. 368 și art. 385[4] alin. (2) CPP, care conferă părților dreptul de a renunța la calea de atac exercitată, rezultă fără echivoc că nu a mai fost necesar ca legiuitorul să insereze expres în textul art. 278[1] CPP posibilitatea de a se renunța la plângerea formulată, mai ales că prin art. 246 alin. (1) CPC, aplicabil și în materie penală potrivit art. 721 din același cod, este instituit principiul că partea care adresează instanței o cerere poate să renunțe oricând la judecarea ei.

În consecință, (...) instanța învestită cu soluționarea plângerii formulate în temeiul art. 278[1] CPP, în cazul retragerii acesteia de către persoana vătămată sau persoana ale cărei interese legitime au fost vătămate, va lua act de o atare manifestare de voință, iar

hotărârea pronunțată nu este supusă niciunei căi de atac *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 27 din 2 iunie 2008, M. Of. nr. 423 din 22 iunie 2009).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968 și pe cele ale Codului de procedură civilă din 1865, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală și din noul Cod de procedură civilă.

10. Limitele competenței judecătorului în efectuarea controlului de legalitate și temeinicie asupra actelor procurorului. Nu se poate considera că accesului liber la justiție, garantat prin art. 21 din Constituție, în sensul că „Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime", fără ca vreo lege să poată îngrădi exercitarea acestui drept, i s-ar aduce limitări în cazul riguroasei aplicări a dispozițiilor cuprinse în art. 278¹ CPP, câtă vreme, în interpretarea dată de Plenul Curții Constituționale prin Decizia nr. I/1994, un astfel de drept constă în posibilitatea de a accede la structurile judecătorești uzând de mijloacele prin care justiția se înfăptuiește, potrivit legii, adică inclusiv cu respectarea cadrului reglementat pentru exercitarea dreptului de a face plângere în fața judecătorului împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată.

În aceste condiții, din moment ce prin dispozițiile art. 278¹ CPP este instituit, limitativ, controlul judiciar numai asupra temeiniciei soluțiilor de netrimitere în judecată, în raport cu cercetările efectuate în cadrul actelor premergătoare sau al urmăririi penale, este evident că, în cazul celorlalte acte sau măsuri ale procurorului sau efectuate pe baza dispozițiilor date de el, un asemenea control din partea judecătorului nu mai poate avea loc.

Un atare mod de a se proceda se impune, deoarece, pe lângă că nu este prevăzut controlul judiciar decât asupra rezoluției de neîncepere a urmăririi penale sau a ordonanței ori, după caz, a rezoluției de clasare, de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, date de procuror, precum și cu privire la dispoziția de netrimitere în judecată cuprinsă în rechizitoriu, pentru toate celelalte acte sau măsuri ale procurorului ori efectuate din dispoziția sa, cum sunt măsurile preventive și cele asigurătorii, au fost reglementate proceduri specifice de verificare imediată de către instanță (art. 140² și art. 168 CPP) ori există posibilitatea de a fi cenzurate indirect de instanță, fie în cadrul procedurii prevăzute de art. 300 CPP, referitoare la verificarea regularității actului de sesizare, fie cu ocazia cercetării judecătorești.

Așa fiind, în măsura în care nu sunt vizate de prevederile art. 278¹ CPP, orice alte acte sau măsuri ale procurorului ori efectuate în baza dispoziției sale nu sunt supuse plângerii ce se poate adresa judecătorului în temeiul acestui text de lege *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 57 din 24 septembrie 2007, M. Of. nr. 283 din 11 aprilie 2008).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

11. Plângere formulată direct la judecătorul de cameră preliminară. Soluție. În cauză, după cum rezultă din adresa înaintată de parchet, petenții s-au adresat direct Curții de Apel București, fără a mai formula plângere împotriva ordonanței atacate la procurorul ierarhic superior, în condițiile art. 339 CPP, lucru de altfel necontestat de avocatul petenților. Potrivit art. 341 alin. (1) teza a II-a CPP, plângerea greșit îndreptată se trimite pe cale administrativă organului judiciar competent. Prin urmare, în baza art. 341 alin. (1) teza a II-a CPP, va dispune trimiterea plângerii la procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel București *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 12 februarie 2016, nepublicată).*

12. Tardivitatea plângerii formulate la procurorul ierarhic superior, invocată în cadrul soluționării plângerii potrivit art. 341 CPP. Consecințe. Dată fiind natura juridică a plângerii formulate împotriva soluției de clasare, de cale de atac, judecătorul de cameră preliminară nu mai poate avea în vedere în cauză tardivitatea plângerii formulate la procurorul ierarhic superior, ca argument pentru respingerea acesteia, întrucât ar agrava situația petentului în propria cale de atac (cu încălcarea principiului *non reformatio in peius*), câtă vreme procurorul ierarhic superior a reținut în ordonanța sa că plângerea a fost formulată în termenul legal *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 27 noiembrie 2015, nepublicată).*

13. Societate în insolvență. Ridicarea dreptului de administrare. Inadmisibilitatea plângerii formulate de administratorul statutar, în numele societății. Potrivit dispozițiilor art. 103 alin. (2) din Legea nr. 85/2006 [*abrogată prin Legea nr. 85/2014 – n.a.*], pe parcursul reorganizării, societatea debitoare va fi condusă de administratorul special, sub supravegherea administratorului judiciar. Atunci când nu i-a fost ridicat dreptul de administrare, administratorul special (statutar) are dreptul de a conduce activitatea societății și de a o reprezenta în raporturile cu terții. Administratorul statutar are dreptul de a conduce activitatea societății în insolvență și de a reprezenta societatea în raporturile cu terții atunci când nu i-a fost ridicat dreptul de administrare, în situația neridicării dreptului de administrare al debitoarei, formularea de acțiuni în justiție în numele debitoarei constituind apanajul atât al practicianului în insolvență, cât și al administratorului statutar (în acest sens, I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 427 din 2 februarie 2012, www.scj.ro).

Prin urmare, în ipoteza în care i-a fost ridicat dreptul de administrare, cum este și situația în speță, administratorul statutar nu mai are dreptul de a conduce activitatea societății în insolvență și de a o reprezenta în raporturile cu terții. Astfel fiind, în cauză, petentul nu mai poate reprezenta, în calitate de administrator special, societatea și numai poate formula, pe cale de consecință, nici plângeri împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată date de procuror cu privire la plângerile formulate de societate. Pentru aceste considerente, curtea, în baza art. 341 alin. (6) lit. a) CPP, va respinge ca inadmisibilă plângerea *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 5 iunie 2015, nepublicată).*

BCU IAȘI / CENTRU

Titlul II. Camera preliminară

Art. 342.[1] **Obiectul procedurii în camera preliminară.** Obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

Reglementarea anterioară: art. 300 alin. (1) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Dacă în urma verificărilor rezultă că instanța sesizată nu este competentă să soluționeze cauza, se va dispune declinarea, potrivit art. 346 alin. (6) CPP (a se vedea *infra*, nr. 8 de la art. 346).

2. Noțiunea de „nelegală sesizare a instanței" nu se suprapune întru totul cu cea de „neregulată întocmire a rechizitoriului". De exemplu, insuficienta descriere a situației de fapt este o situație de neregularitate a sesizării, fără să constituie o cauză de nelegalitate.

3. Nelegalitatea administrării probelor atrage sancțiunea excluderii acestora; în cazul altor acte de urmărire penală, sancțiunea este aceea a nulității.

4. În cazul în care sesizarea instanței s-a făcut de un parchet necompetent, sancțiunea este nulitatea relativă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Obiectul procedurii în camera preliminară. Limite. Constituționalitate. 12. (...) Împrejurarea că în anumite proceduri, cum ar fi procedura de cameră preliminară, apel, căi extraordinare de atac, legiuitorul a instituit anumite limite [cum ar fi obiectul procedurii în camera preliminară prevăzut de art. 342 CPP, efectul devolutiv sau extensiv al apelului în cadrul limitelor prevăzute de art. 417 alin. (1), art. 418 și art. 419 CPP și cu respectarea principiului *non reformatio in peius*, exercitarea contestației în anulare numai în situațiile prevăzute de art. 426 CPP, a recursului în casație în situațiile prevăzute de art. 434 alin. (2) CPP etc.], nu înseamnă că este afectată plenitudinea de jurisdicție a instanțelor judecătorești, deoarece, așa cum s-a arătat, aceasta se circumscrie în acord cu dispozițiile art. 126 alin. (2) numai legii, cu condiția ca, prin reglementarea la nivel legal a principiilor constituționale referitoare la procedura de judecată, legiuitorul să asigure atât dreptul părților de a avea un parcurs procedural previzibil și dreptul acestora de a-și adapta în mod rezonabil conduita procesuală în conformitate cu ipoteza normativă a legii, aspecte care se constituie în garanții indispensabile ale dreptului la un proces echitabil, cât și crearea premiselor constituționale în vederea realizării de către instanțele judecătorești a unei justiții unice, egale și imparțiale.

[1] Art. 342 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 219 din Legea nr. 255/2013.

13. Prin urmare, din această perspectivă, plenitudinea de jurisdicție a instanțelor judecătorești nu este absolută, ea putând fi structurată prin instituirea unor termene, condiții legale ori competențe limitate. În acest sens, prin Decizia nr. 1470 din 8 noiembrie 2011, Curtea a reținut că instituirea de către legiuitor a unor termene procesuale asigură ordinea de drept, indispensabilă pentru valorificarea drepturilor proprii, cu respectarea atât a intereselor generale, cât și a drepturilor și intereselor legitime ale celorlalți titulari, cărora statul este ținut, în egală măsură, să le acorde ocrotire (a se vedea, în acest sens, și Decizia nr. 766 din 15 iunie 2011) (...).

14. (...) Cu privire la legalitatea probațiunii, în camera preliminară pot fi supuse controlului judecătorului aspectele referitoare la nulitatea absolută sau relativă ori la excluderea unor probe, care, potrivit art. 102 CPP, vizează numai probele nelegale, probele obținute prin tortură și cele derivate din acestea. Așa fiind, judecătorul de cameră preliminară nu se poate pronunța asupra aspectelor legate de temeinicia acuzației, aceasta fiind atributul exclusiv al instanței competente să judece fondul cauzei. Nu în ultimul rând, Curtea constată că obiectivul acestei proceduri este de a stabili dacă urmărirea penală și rechizitoriul sunt apte să declanșeze faza de judecată ori trebuie refăcute, iar, în ipoteza începerii judecății, de a stabili care sunt actele asupra cărora aceasta va purta și pe care părțile și ceilalți participanți își vor putea întemeia susținerile ori pe care trebuie să le combată.

15. Așa fiind, legiuitorul a limitat la o fază distinctă de parcurs a procesului penal posibilitatea invocării excepțiilor referitoare la competența instanței, legalitatea sesizării, legalitatea administrării probelor sau legalitatea actelor efectuate de organul de urmărire penală, fază în care nu se stabilește vinovăția sau nevinovăția inculpatului. Consecința acestei limitări temporale este faptul că, după începerea judecății, nu mai este posibilă restituirea cauzei la procuror, scopul reglementării fiind acela al asigurării soluționării cu celeritate a cauzelor penale. (...)

19. Curtea Constituțională constată că, în repetate rânduri, a fost chemată să se pronunțe asupra unor dispoziții secvențiale ale instituției camerei preliminare, constatând că aceasta a fost concepută, în accepțiunea legiuitorului, „ca o instituție nouă și inovatoare" care are ca scop „înlăturarea duratei excesive a procedurilor în faza de judecată", fiind, în același timp, un remediu procesual menit „să răspundă exigențelor de legalitate, celeritate și echitate a procesului penal" (...).

20. Totodată, cu acele ocazii, Curtea a eliminat din conținutul normativ aspectele neconstituționale care, astfel remediate, conduc, alături de argumentele prezentei decizii, la conturarea unei instituții constituționale și funcționale *(dec. nr. 838 din 8 decembrie 2015, M. Of. nr. 158 din 1 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Obiectul procedurii în camera preliminară ► a) Conform art. 342 CPP, judecătorul de cameră preliminară examinează: a) competența instanței. Atunci când există mai mulți inculpați într-o cauză, competența personală nu presupune întrunirea condițiilor referitoare la calitatea persoanei pentru fiecare dintre aceștia, fiind suficient ca doar unul dintre cei acuzați în legătură cu săvârșirea faptei ce formează obiectul judecății să aibă calitatea cerută de lege, indiferent de forma de participație care atrage trimiterea sa în judecată. Este necesar însă ca persoanele care nu au calitatea cerută de lege pentru a atrage competența unei anumite instanțe să fi contribuit la fapta celui care atrage respectiva competență, chiar dacă nu au fost prezente în același timp la locul săvârșirii faptei. Judecătorul

de cameră preliminară nu verifică dacă acuzația cu privire la faptele respective este reală și nici dacă sunt probe suficiente pentru a conduce la stabilirea vinovăției, ci dacă instanța a fost sesizată cu o faptă care să îi atragă competența; b) legalitatea sesizării. Verificarea rechizitoriului ca act de sesizare a instanței poartă asupra actului de sesizare propriu-zis, asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege cu privire la conținutul actului de sesizare și asupra respectării dispozițiilor art. 328 CPP, iar nu asupra modului în care au fost respectate dispozițiile legale care reglementează efectuarea urmăririi penale, criteriu care este analizat subsecvent. Examinarea modului în care au fost respectate dispozițiile legale care reglementează efectuarea urmăririi penale este o activitate distinctă de examinarea regularității actului de sesizare, distincție care rezultă în prezent din modul de redactare a art. 342 CPP. Instanța verifică în cadrul acestui criteriu și claritatea acuzației (descrierea faptei cu suficiente elemente încât să rezulte concordanța cu norma penală și să facă înțeles obiectul judecății). Acuzațiile trebuie să fie formulate într-o manieră suficient de clară, încât să dea posibilitatea persoanei inculpate să înțeleagă, chiar beneficiind de sprijinul unor specialiști ai dreptului (avocați, consilieri juridici), ce anume i se reproșează de către autorități și care este semnificația penală a conduitei sale (încadrare juridică și, implicit, tratament sancționator); c) legalitatea administrării probelor de către organele de urmărire penală. În cadrul acestui criteriu, urmează a fi examinată respectarea condițiilor de contradictorialitate și a dreptului la apărare, respectiv incidența cazurilor de nulitate absolută sau relativă, astfel cum sunt reglementate de art. 281 alin. (1) lit. e) și f) și art. 282 CPP. Judecătorul de cameră preliminară nu examinează aptitudinea probelor de a conduce la pronunțarea unei hotărâri de condamnare sau lipsa de claritate a probelor ori faptul că actul de acuzare nu menționează probe administrate în cursul urmăririi penale, dar care se află în dosarul trimis instanței. Judecătorul de cameră preliminară nu evaluează pertinența, utilitatea sau concludența probelor, astfel cum este cazul în cadrul cercetării judecătorești, ci se limitează la a constata dacă probele au sau nu caracter legal, dacă au fost administrate în condițiile legii, iar atunci când constată o încălcare a dispozițiilor legate de administrarea probelor, evaluează impactul acesteia asupra probatoriului. Legiuitorul a instituit o excepție de la regula refacerii actului nul sau anulabil în materia mijloacelor de probă, în care constatarea nulității impune îndepărtarea mijlocului de probă din ansamblul probator; d) legalitatea efectuării actelor de către organele de urmărire penală. În cadrul procedurii de cameră preliminară urmează a fi stabilit dacă au fost parcurse etapele obligatorii în urmărirea penală și, în cazul în care acestea există, concordanța între actele efectuate și dispozițiile legale ce reglementează modul în care sunt efectuate actele de către organul de urmărire penală, conform art. 286, art. 281 alin. (1) lit. e), f), art. 282 CPP, și actele propriu-zise. În ceea ce privește regimul juridic al nulităților, acesta trebuie evaluat și în contextul fazelor specifice procesului penal și al împărțirii funcțiilor judiciare, astfel că o eventuală nulitate, chiar și relativă, nu ar putea fi suplinită de cercetarea judecătorească, ci de organul judiciar ce a efectuat actul cu încălcarea normelor procesuale, în faza în care încălcarea s-a produs (interpretarea rezultă inclusiv din soluțiile ce pot fi pronunțate în această procedură, de exemplu: actul se sesizare se îndreaptă de către procurorul de caz, iar nu de cel ce participă la ședința de judecată, remediu permis de codul anterior; probele sau actul nul sunt îndepărtate din materialul probator, însă procurorul poate cere restituirea cauzei la parchet). Această interpretare, deși greu de asimilat de jurisprudență, este însă rezultatul noii „filosofii" a Codului de procedură penală, care are la bază distincția clară a funcțiilor judiciare. Deși formularea textului – „legalitatea

sesizării" – ar sugera un examen mai larg decât cel referitor la actul de sesizare, efectuat inclusiv prin prisma nulităților intervenite în cursul urmăririi penale, în realitate, această cenzură se suprapune peste procedura din reglementarea anterioară prevăzută la art. 300 CPP 1968 și se mărginește la a analiza dacă rechizitoriul îndeplinește exigențele de fond și de formă, iar valorificarea altor nulități din faza urmăririi penale este subsumată tezei finale a art. 342 CPP, care se referă la legalitatea efectuării actelor de către organul de urmărire penală. Această ultimă teză se suprapune peste procedura din reglementarea anterioară (art. 332). În concluzie, verificarea „regularității actului de sesizare" impune verificarea aspectelor enumerate de art. 328 CPP referitoare la condițiile de fond și de formă ale rechizitoriului, cu accent pe descrierea detaliată, clară a bazei factuale, caracterizarea în drept a acesteia, precizarea mijloacelor de probă, pentru a se putea stabili obiectul și limitele judecății, și la existența verificărilor sub aspectul legalității și temeiniciei efectuate de către procurorul ierarhic superior. Concluzia se impune în raport cu dispozițiile art. 345 alin. (2) și (3) CPP, care se referă la „neregularități ale actului de sesizare", și art. 346 alin. (3) lit. a) CPP, care prevede sancțiunea în cazul în care rechizitoriul este neregulamentar întocmit, neregularitatea nu a fost remediată de procuror în termen, iar aceasta atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății (în același sens, înch. nr. 230 din 25 martie 2015) *(I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, nepublicată)*.

► **b)** În cadrul procedurii camerei preliminare se efectuează un control de legalitate *a posteriori* atât a actului de trimitere în judecată, cât și a probelor pe care se bazează acesta, astfel încât întreaga fază de urmărire penală să fie examinată și cercetată, iar actele procesuale, procedurale, probele sau procedeele probatorii efectuate ori obținute prin încălcarea echitabilității procedurilor să fie eliminate. Potrivit art. 342 CPP, obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor ori a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Verificarea legalității sesizării instanței presupune că judecătorul de cameră preliminară va verifica dacă rechizitoriul a fost întocmit de un procuror din cadrul parchetului competent, dacă actul de sesizare cuprinde mențiunile prevăzute de art. 328 CPP, dacă sunt descrise toate faptele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată, dacă procurorul a dispus cu privire la toate faptele și cu privire la toți inculpații menționați și dacă rechizitoriul a fost verificat sub aspectul legalității și temeiniciei. În cauză, judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță în mod corect a verificat legalitatea sesizării instanței și a constatat că acesta a fost întocmit de un procuror competent, au fost îndeplinite condițiile legale, în sensul că rechizitoriul cuprinde mențiunile prevăzute de art. 328 CPP, și a fost verificat sub aspectul legalității și temeiniciei. De asemenea, faptele pentru care a fost trimis în judecată inculpatul au fost amplu descrise în rechizitoriu, iar prin procesul-verbal privind aducerea la cunoștință a învinuirii inculpatul nu a formulat obiecțiuni în sensul că nu înțelege învinuirea. Procedura camerei preliminare presupune, de asemenea, verificarea legalității administrării probelor sub aspectul condițiilor impuse în Titlul IV din Partea generală a Codului de procedură penală, intitulat „Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii". Obiectul procedurii nu include, așadar, aspecte legate de temeinicia trimiterii în judecată sau de posibilitatea de a ordona administrarea unor noi probe de către procuror. În acest fel este ilustrat principiul separației funcțiilor judiciare în procesul penal, reglementat de art. 3 CPP, legiuitorul considerând că prerogativa strângerii mijloacelor de probă și aprecierea asupra oportunității trimiterii în judecată aparțin exclusiv Ministerului Public. Legiuitorul român a instituit un control de legalitate asupra actelor

procurorului, fără însă a acorda judecătorului posibilitatea de a interveni în desfășurarea urmăririi penale. Astfel, o probă poate fi exclusă numai dacă actul prin care a fost dispusă/autorizată/administrată este afectat fie de o nulitate absolută, fie de o nulitate relativă invocată în condițiile prevăzute de art. 282 CPP, dar în cauză inculpatul nu a indicat în concret vătămarea produsă sau cazul de nulitate absolută. În ceea ce privește percheziția informatică, aceasta a fost efectuată cu respectarea dispozițiilor legale, lucrătorii de poliție fiind delegați de către procuror prin ordonanța din 12 martie 2014, astfel încât susținerile inculpatului sunt nefondate *(C.A. Timișoara, s. pen., înch. nr. 86/CO/CP/CC din 17 septembrie 2014, nepublicată).* ► **c)** În ceea ce privește legalitatea sesizării instanței, se mențin, *mutatis mutandis*, cele statuate în materie de Înalta Curte de Casație și Justiție în jurisprudența sa anterioară (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 377 din 2 februarie 2010, www.scj.ro), astfel că: verificarea rechizitoriului, ca act de sesizare a instanței, poartă asupra actului de sesizare propriu-zis, asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege cu privire la conținutul actului de sesizare și asupra respectării dispozițiilor art. 328 alin. (1) teza a II-a și a III-a CPP, iar nu asupra modului în care au fost respectate dispozițiile legale care reglementează efectuarea urmăririi penale. Prin urmare, dacă rechizitoriul a fost întocmit cu respectarea condițiilor de formă și de conținut prevăzute în art. 327-329 CPP, instanța nu poate dispune restituirea dosarului la procuror pe acest motiv, întrucât examinarea modului în care au fost respectate dispozițiile legale care reglementează efectuarea urmăririi penale este o activitate distinctă de examinarea regularității actului de sesizare. În ceea ce privește probele administrate între momentul dispunerii de către procuror a efectuării în continuare a urmăririi penale față de suspect și aducerea la cunoștința persoanei în cauză a calității de suspect, acestea nu pot fi lovite de nulitate, câtă vreme intervalul de timp dintre cele două momente menționate, raportat la datele și împrejurările cauzei, este unul justificat, condiție îndeplinită în speță (în cauză fiind vorba despre un interval de o zi, în condițiile în care persoana care a dobândit calitatea de suspect nu se afla la dispoziția procurorului în momentul dispunerii în continuare a urmăririi penale față de aceasta). Prin urmare, în lipsa dovedirii unui abuz evident în temporizarea etapelor procesuale din cursul urmăririi penale (ceea ce nu este cazul în speță), judecătorul de cameră preliminară nu poate cenzura modul în care organul de urmărire penală își planifică începerea și continuarea urmăririi penale, la dosar neexistând date în sensul că în cauză s-ar fi urmărit împiedicarea inculpatului în exercitarea dreptului la apărare. Cu privire la declarația martorului cu identitate protejată, potrivit art. 126 alin. (3) și (4) CPP, toate documentele întocmite în condițiile prevăzute de art. 126 alin. (1) lit. c) CPP se păstrează în condiții de confidențialitate, incluzând aici și ordonanța procurorului din care ar rezulta necesitatea atribuirii identității protejate. Nici celelalte critici, vizând, în esență, modalitatea de audiere a martorilor, de soluționare a cererilor de suplimentare a probatoriului sau soluțiile de clasare dispuse cu privire la alte persoane, nu pot fi reținute. Aspectele invocate nu pot constitui cauze de nulitate a mijloacelor de probă sau a actelor efectuate de către organele de urmărire penală, probele putând fi readministrate și suplimentate în faza de cercetare judecătorească, cu respectarea principiului nemijlocirii, în condiții de publicitate, oralitate și contradictorialitate. Aprecierea probelor și interpretarea dată acestora de către procuror nu poate face obiectul cenzurii judecătorului de cameră preliminară, instanța sesizată de acesta din urmă procedând ea însăși la propria analiză a probelor, cu ocazia soluționării cauzei, în condițiile art. 103 și art. 391 și urm. CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 58/CO/CP din 12 februarie 2016, nepublicată).*

Art. 343.[1] **Durata procedurii în camera preliminară.** Durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanță.

Art. 344.[2] **Măsurile premergătoare.** (1) După sesizarea instanței prin rechizitoriu, dosarul se repartizează aleatoriu judecătorului de cameră preliminară.

(2)[3] Copia certificată a rechizitoriului și, după caz, traducerea autorizată a acestuia se comunică inculpatului la locul de deținere ori, după caz, la adresa unde locuiește sau la adresa la care a solicitat comunicarea actelor de procedură. Inculpatului, celorlalte părți și persoanei vătămate li se aduc la cunoștință obiectul procedurii în camera preliminară, dreptul de a-și angaja un apărător și termenul în care, de la data comunicării, pot formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Termenul este stabilit de către judecătorul de cameră preliminară, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, dar nu poate fi mai scurt de 20 de zile.

(3) În cazurile prevăzute la art. 90, judecătorul de cameră preliminară ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu și stabilește, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, termenul în care acesta poate formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, care nu poate fi mai scurt de 20 de zile.

(4) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (2) și (3), dacă s-au formulat cereri sau excepții ori dacă a ridicat excepții din oficiu, judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul pentru soluționarea acestora, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului.

ADNOTĂRI

1. Textul a fost modificat prin Legea nr. 75/2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 82/2014, spre a pune în acord prevederile Codului de procedură penală cu deciziile Curții Constituționale referitoare la camera preliminară, decizii de natură a reconfigura, în mare măsură, această instituție (a se vedea *infra*, dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014). În acest sens trebuie înțelese dispozițiile alin. (2) privind comunicarea către alte părți decât inculpatul și către persoana vătămată a obiectului procedurii în camera preliminară, a dreptului de a-și angaja un apărător, de a formula cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, precum și cu privire la termenul până la care pot face acest lucru; tot în același sens sunt și dispozițiile alin. (4) referitoare la fixarea unui termen pentru dezbaterea

[1] Art. 343 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 220 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 344 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 221 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2)-(4) ale art. 344 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 9 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 641/2014 (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 344 alin. (4) din CPP sunt neconstituționale, deoarece, reglementând o procedură exclusiv scrisă și lipsită de contradictorialitate, contravin art. 21 alin. (3) din Constituție privind dreptul la un proces echitabil.

cererilor și excepțiilor formulate sau ridicate din oficiu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și participarea procurorului.

2. Dispozițiile alin. (3), în schimb, rezolvă o problemă controversată în practica judiciară, aceea a aplicabilității art. 90 CPP privind asistența obligatorie a inculpatului în procedura camerei preliminare, și se corelează, ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, cu cele de la art. 90 lit. c) CPP.

3. În cazul tuturor modificărilor la care am făcut referire mai sus, soluțiile pentru care a optat de legiuitorul sunt în sensul celor adoptate de majoritatea practicii judiciare în perioada anterioară modificării.

4. Face excepție soluția potrivit căreia, doar în cazul în care au fost formulate în scris cereri și excepții de către părți sau persoana vătămată ori dacă intenționează să invoce din oficiu excepții, judecătorul va fixa termen cu citarea părților și participarea procurorului. Soluția este diferită de aceea adoptată în practica judiciară, anterior modificării, în sensul că judecătorul fixa termen și în cazul în care nu se formulaseră cereri sau excepții.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

Lipsa de oralitate și contradictorialitate în procedura camerei preliminare. Neparticiparea procurorului și a părților. Excepție de neconstituționalitate admisă. 38. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil este acela că, în materie penală, inclusiv elementele ce țin de procedură ar trebui să se desfășoare într-o manieră contradictorie, trebuind să existe egalitate de arme între acuzare și apărare. Dreptul la un proces în contradictoriu înseamnă, într-un caz penal, că atât procurorului, cât și inculpatului trebuie să li se ofere posibilitatea de a avea cunoștință și de a putea aduce observații referitoare la toate probele prezentate sau la observațiile depuse de către cealaltă parte în vederea influențării deciziei instanței (*Rowe și Davis c. Regatului Unit*, 16 februarie 2000, § 60). Legislația națională poate îndeplini această exigență în diverse maniere, dar metoda adoptată de către aceasta trebuie să garanteze ca partea adversă să fie la curent cu depunerea observațiilor și să aibă posibilitatea veritabilă de a le comenta (*Brandstetter c. Austriei*, 28 august 1991).

39. În continuare, Curtea apreciază că probele reprezintă elementul central al oricărui proces penal, iar organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Totodată, Curtea observă că obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. De asemenea, Curtea observă că, potrivit art. 346 alin. (5) CPP, probele care au fost excluse de judecător în această fază nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei. (...)

42. Având în vedere cele expuse, Curtea apreciază că inculpatul nu se bucură de posibilitatea reală de a aduce comentarii referitoare la tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către adversar și la tot ceea ce este prezentat de acesta, fiind limitat doar la a depune cereri și excepții după consultarea rechizitoriului, iar în ceea ce privește partea civilă și partea responsabilă civilmente, Curtea reține că acestea sunt excluse *ab initio* din procedura de cameră preliminară. Reglementând în acest mod, legiuitorul a restrâns în mod

absolut posibilitatea părților de a avea cunoștință și de a dezbate excepțiile ridicate din oficiu și susținerile parchetului, plasându-le într-o situație dezavantajoasă față de procuror.

43. Astfel, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, instanța constituțională apreciază că norma legală trebuie să permită comunicarea către toate părțile din procesul penal – inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente – a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței. Or, Curtea observă că normele ce reglementează procedura camerei preliminare se rezumă la a indica drept persoane participante în această fază procesuală doar pe procuror și pe inculpat.

44. Curtea observă că, potrivit art. 32 CPP, pe lângă inculpat, partea civilă și partea responsabilă civilmente sunt părți în procesul penal. (...)

49. În ceea ce privește cauza dedusă controlului de constituționalitate, Curtea observă ca fiind stabilit deja faptul că prevederile art. 6 din Convenție trebuie respectate de legiuitor și atunci când reglementează în domeniul procedurilor penale care nu țin de rezolvarea cauzei pe fond, inclusiv și în ceea ce privește procedura camerei preliminare. Astfel, Curtea apreciază că, din perspectiva principiului contradictorialității, atât părții civile, cât și părții civilmente responsabile trebuie să li se ofere aceleași drepturi ca și inculpatului.

50. În continuare, în ceea ce privește rolul procurorului în procesul penal, Curtea observă că, potrivit art. 131 din Constituție, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, exercitându-și atribuțiile prin procurori constituiți în parchete. (...)

52. În ceea ce privește rolul procurorului în procedura camerei preliminare, din dispozițiile de lege criticate Curtea observă că acesta nu are decât o participare limitată în această etapă procesuală. Plecând de la obiectul procedurii camerei preliminare, de la importanța probelor în procesul penal, precum și de la rolul pe care procurorul îl ocupă în procesul penal, Curtea constată că și acesta din urmă trebuie să se bucure în egală măsură de dreptul la o procedură orală. Curtea a statuat, prin Decizia nr. 190 din 26 februarie 2008, publicată în M. Of. nr. 213 din 20 martie 2008, că dispoziția art. 131 alin. (1) din Constituție se poate concretiza prin legi organice sau ordinare, dar această concretizare nu poate să ducă la restrângerea conținutului dispoziției constituționale.

53. Pentru aceste motive, Curtea urmează să admită excepția de neconstituționalitate și să constate că dispozițiile art. 344 alin. (4) CPP sunt neconstituționale (...) *(dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).*

Art. 345.[1] **Procedura în camera preliminară.** (1) La termenul stabilit conform art. 344 alin. (4), judecătorul de cameră preliminară soluționează cererile și excepțiile formulate ori excepțiile ridicate din oficiu, în camera de consiliu, pe baza lucrărilor și

[1] Art. 345 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 10 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 641/2014 (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 345 alin. (1) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului", este neconstituțională, fiind încălcat dreptul părților la un proces echitabil în componenta sa privind contradictorialitatea, oralitatea și egalitatea armelor, întrucât nu este permisă participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară.

a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate, ascultând concluziile părților și ale persoanei vătămate, dacă sunt prezente, precum și ale procurorului.

(2) Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, prin încheiere, care se comunică de îndată procurorului, părților și persoanei vătămate.

(3) În cazul în care judecătorul de cameră preliminară constată neregularități ale actului de sesizare sau în cazul în care sancționează potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori dacă exclude una sau mai multe probe administrate, în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii, procurorul remediază neregularitățile actului de sesizare și comunică judecătorului de cameră preliminară dacă menține dispoziția de trimitere în judecată ori solicită restituirea cauzei.

ADNOTĂRI

1. Și acest text a fost modificat prin Legea nr. 75/2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 82/2014, spre a pune în acord prevederile Codului de procedură penală cu deciziile Curții Constituționale referitoare la camera preliminară (a se vedea *infra*, dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014).

2. Judecata are loc în camera de consiliu, cu participarea procurorului. La termenul de judecată, cei prezenți își vor susține oral cererile și excepțiile formulate în scris și vor răspunde la cererile și excepțiile formulate de ceilalți participanți. Din modalitatea de redactare a textului rezultă, în opinia noastră, intenția legiuitorului de a limita la procedura scrisă prevăzută de art. 344 posibilitatea părților și persoanei vătămate de a formula cereri și excepții, fiind exclusă deci invocarea acestora direct la termenul de judecată. Soluția este diferită de cea adoptată de majoritatea practicii judiciare în intervalul dintre decizia Curții Constituționale și modificarea legii, aceea de a accepta formularea de cereri și excepții noi inclusiv la termenul de judecată la care se referă art. 345 CPP. Însă, față de prevederile art. 281-282 CPP privind momentul până la care nulitățile pot fi invocate, este dificil de anticipat o modificare a practicii judiciare.

3. În procedura camerei preliminare se va proceda la excluderea probelor sau anularea actelor de urmărire penală în măsura în care existența unei cauze de nulitate rezultă din cuprinsul dosarului de urmărire penală sau din înscrisurile depuse de părți sau persoana vătămată. În cazul în care, ulterior acestei faze, se va constata că o probă a fost nelegal administrată, remediile procesuale diferă în funcție de momentul constatării. Este vorba despre înlăturarea probei, ca nefiind credibilă, de la motivarea hotărârii, potrivit art. 403 alin. (1) lit. c) CPP, și, respectiv, despre promovarea unei cereri de revizuire, în temeiul art. 453 alin. (1) lit. b)-d) CPP.

4. Reglementând obligația judecătorului de cameră preliminară de a se pronunța pe baza materialului de urmărire penală și a înscrisurilor eventual depuse de părți sau persoana vătămată, legiuitorul a delimitat sfera probelor ce se pot administra în această fază a procesului penal, soluționând astfel o problemă controversată în practica judiciară.

5. Deși Curtea Constituțională respinsese excepția ridicată cu privire la acest aspect (a se vedea *infra*, dec. nr. 40 din 9 februarie 2016), legiuitorul a mai operat o modificare, în sensul că a prevăzut comunicarea încheierii pronunțate potrivit art. 345 și către părți și persoana vătămată, iar nu doar către procuror.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. A se vedea *dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014*, redată parțial *infra*, nr. 1 de la art. 346.

2. Comunicarea către procuror a încheierii prin care se constată neregularități ale actului de sesizare, prin care s-au sancționat, potrivit art. 280-282 CPP, actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori prin care s-au exclus probe administrate. Constituționalitate. 29. Prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, § 64, Curtea a arătat că, având în vedere prevederile art. 345 alin. (2) și (3) CPP, nu poate fi reținută critica referitoare la afectarea principiului contradictorialității și a dreptului la o procedură orală, fiind firesc ca încheierea prin care se constată neregularități ale actului de sesizare, prin care s-au sancționat, potrivit art. 280-282 CPP, actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori prin care s-au exclus probe administrate să fie comunicată procurorului, doar acesta din urmă putând fi în măsură să remedieze aceste neajunsuri *(dec. nr. 40 din 9 februarie 2016, M. Of. nr. 214 din 23 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

3. Cerere de amânare pentru pregătirea apărării, în camera preliminară. Inadmisibilitate. Potrivit art. 342 CPP, obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. De asemenea, art. 343 CPP prevede că durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanță. Procedura camerei preliminare nu poate fi transformată de inculpat într-un mijloc de tergiversare a soluționării cauzei, cu încălcarea principiului celerității care guvernează desfășurarea procesului penal, prin formularea de cereri șicanatorii de amânare tinzând la întârzierea sau împiedicarea începerii cercetării judecătorești, mai ales în cauzele în care inculpații sunt arestați. Potrivit art. 10 alin. (6) CPP, dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege.

Termenele prevăzute la art. 344 CPP pentru efectuarea procedurii de comunicare, la expirarea cărora judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra competenței și legalității sesizării instanței, precum și a legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, au fost instituite nu numai pentru respectarea dreptului la apărare al inculpatului, dar și pentru limitarea perioadei de timp pentru care poate fi întârziată cercetarea judecătorească. Posibilitatea de a formula cerere de amânare pentru pregătirea apărării este prevăzută de lege (art. 356 CPP) doar în faza judecății, distinctă de aceea a camerei preliminare. Dispozițiile legale menționate anterior și astfel interpretate nu sunt de natură a restrânge dreptul la apărare al inculpatului, câtă vreme acesta are timp să studieze actele și lucrările cauzei până la termenul stabilit de judecătorul de cameră preliminară, conform art. 344 alin. (2) teza finală CPP (dovadă că a și formulat o serie de cereri și excepții soluționate de tribunal prin încheierea atacată), și, potrivit art. 346 alin. (1) CPP, i se comunică și încheierea judecătorului de cameră preliminară, în vederea exercitării căii de atac, termenul de 3 zile pentru formularea contestației începând să curgă de la comunicarea încheierii, potrivit art. 347 alin. (1) CPP.

În speță, dacă avocatul inculpatului a înțeles să învestească judecătorul de cameră preliminară de la curtea de apel înainte de a-i fi comunicată încheierea, îi incumba obligația ca, înainte de termenul fixat pentru soluționarea contestației, să facă demersuri pentru a obține o copie de pe încheierea atacată *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 238/C/CP din 30 aprilie 2014, nepublicată)*.

4. Remedierea neregularităților actului de sesizare de către procuror. Conform încheierii din 15 iulie 2015, pronunțată de judecătorul de cameră preliminară de la Tribunalul Vâlcea, au fost admise excepțiile nelegalității sesizării instanței invocate din oficiu și de către inculpatul P.G.M. În cuprinsul încheierii sunt expuse în mod detaliat motivele pentru care judecătorul de cameră preliminară a constatat neregularitatea rechizitoriului și încheierea respectivă a fost comunicată parchetului, în vederea remedierii neregularităților constatate în actul de sesizare, în termenul prevăzut de art. 345 alin. (3) CPP, procurorul urmând a comunica judecătorului de cameră preliminară dacă menține dispoziția de trimitere în judecată ori solicită restituirea cauzei. Parchetul a comunicat instanței, în termen legal, „Act de remediere a neregularităților actului de sesizare (...)", precizându-se că se menține dispoziția de trimitere în judecată a inculpaților.

Curtea constată că în mod efectiv s-a procedat de către parchet la îndreptarea neregularităților rechizitoriului, în considerarea dispozițiilor art. 328 alin. (1) CPP, care prevăd că rechizitoriul, care fixează obiectul judecății, trebuie să cuprindă datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului și încadrarea juridică a acesteia. Prin maniera de remediere a neregularităților constatate de către judecătorul de cameră preliminară nu au fost încălcate de către procuror dreptul la apărare al inculpaților sau alte drepturi procesuale ale acestora, în condițiile în care au fost făcute clarificări cu privire la încadrarea juridică corectă a faptelor reținute în sarcina inculpaților, fără a se proceda la extinderea urmăririi penale pentru alte fapte sau persoane ori la învinuirea inculpaților și de alte fapte sau acte materiale componente ale infracțiunii continuate decât cele care fac obiectul rechizitoriului. Nu au fost extinse cercetările și cu privire la alte pretinse fapte de înșelăciune comise în dauna unor persoane vătămate, ci parchetul a evidențiat în mod clar care sunt societățile păgubite prin faptele comise de către inculpați și care sunt reprezentanții legali ai persoanelor vătămate, conform reglementărilor legale în materie.

Astfel, au fost indicate de către procuror actele materiale componente ale infracțiunii continuate, fără a se proceda la extinderea urmăririi penale față de fapte noi, altele decât actele materiale expuse în cuprinsul rechizitoriului și prin „actul de remediere a neregularităților actului de sesizare". În acest sens, art. 35 alin. (1) CP prevede că infracțiunea este continuată când o persoană săvârșește la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții și împotriva aceluiași subiect pasiv, acțiuni sau inacțiuni care prezintă fiecare în parte conținutul aceleiași infracțiuni, iar parchetul s-a limitat la enumerarea actelor materiale componente ale infracțiunii continuate și lămurirea situației de fapt ce face obiectul judecății sub acest aspect *(C.A. Pitești, s. pen., înch. nr. 103/C/CC/CP din 14 septembrie 2015, nepublicată)*.

Art. 346.[1] **Soluțiile.** (1)[2] Dacă nu s-au formulat cereri și excepții în termenele prevăzute la art. 344 alin. (2) și (3) și nici nu a ridicat din oficiu excepții, la expirarea acestor termene, judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății. Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților și a persoanei vătămate și fără participarea procurorului, prin încheiere, care se comunică de îndată acestora.

(2) Dacă respinge cererile și excepțiile invocate ori ridicate din oficiu, în condițiile art. 345 alin. (1) și (2), prin aceeași încheiere judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății.

(3) Judecătorul de cameră preliminară restituie cauza la parchet dacă:

a) rechizitoriul este neregulamentar întocmit, iar neregularitatea nu a fost remediată de procuror în termenul prevăzut la art. 345 alin. (3), dacă neregularitatea atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății;

b) a exclus toate probele administrate în cursul urmăririi penale;

c) procurorul solicită restituirea cauzei, în condițiile art. 345 alin. (3), ori nu răspunde în termenul prevăzut de aceleași dispoziții.

(4) În toate celelalte cazuri în care a constatat neregularități ale actului de sesizare, a exclus una sau mai multe probe administrate ori a sancționat potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății.

(4¹)[3] În cazurile prevăzute la alin. (3) lit. a) și c) și la alin. (4), judecătorul de cameră preliminară se pronunță prin încheiere, în camera de consiliu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului. Încheierea se comunică de îndată procurorului, părților și persoanei vătămate.

(4²) În cazul prevăzut la alin. (3) lit. b), restituirea cauzei la procuror se dispune prin încheierea prevăzută la art. 345 alin. (2).

(5) Probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

(6) Dacă apreciază că instanța sesizată nu este competentă, judecătorul de cameră preliminară procedează potrivit art. 50 și 51, care se aplică în mod corespunzător.

(7) Judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății exercită funcția de judecată în cauză.

Reglementarea anterioară: art. 300 alin. (2) și art. 332 CPP 1968.

---

[1] Art. 346 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 223 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) și (2) ale art. 346 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 11 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[3] Alin. (4¹) și (4²) ale art. 346 au fost introduse prin art. I pct. 12 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 641/2014 (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 346 alin. (1) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului", este neconstituțională, fiind încălcat dreptul părților la un proces echitabil în componenta sa privind contradictorialitatea, oralitatea și egalitatea armelor, întrucât nu este permisă participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară.

ADNOTĂRI

Textul, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 75/2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 82/2014, introduce o serie de clarificări în ceea ce privește soluțiile pe care judecătorul le poate adopta în faza camerei preliminare, momentul în care acesta o poate face și procedura pe care trebuie să o urmeze.

O primă situație este aceea în care nu s-au formulat cereri și excepții. În acest caz, la trecerea termenului fixat pentru formularea lor, judecătorul de cameră preliminară va dispune, în camera de consiliu, fără citarea părților și a persoanei vătămate și fără participarea procurorului, începerea judecății; în acest caz, judecătorul de cameră preliminară va pronunța o singură încheiere, cea prevăzută de art. 346 alin. (1), neexistând în cauză nicio încheiere pronunțată potrivit art. 345 CPP.

A doua situație este aceea în care au fost formulate cereri și excepții, acestea au fost analizate în camera de consiliu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului, fiind respinse toate. În acest caz, prin încheierea pronunțată potrivit art. 345 CPP, judecătorul va constata legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și va dispune începerea judecății; și în acest caz, vom avea o singură încheiere pronunțată în procedura camerei preliminare, cea prevăzută de art. 345 alin. (2) raportat la art. 346 alin. (2) CPP.

În fine, ultima situație în care este vorba despre o singură încheiere este aceea în care judecătorul de cameră preliminară, soluționând cererile și excepțiile potrivit art. 345 alin. (2) CPP, exclude toate probele administrate în cauză; în acest caz, neexistând posibilitatea vreunei remedieri din partea procurorului și fiind imposibil de conceput, fie și teoretic, că acesta va menține trimiterea în judecată, restituirea cauzei se dispune prin aceeași încheiere.

În toate celelalte cazuri, încheierea pronunțată potrivit art. 345 alin. (2) se comunică procurorului, părților și persoanei vătămate. În termen de 5 zile de la comunicare, procurorul va remedia neregularitățile actului de sesizare, dacă este cazul, și va face precizarea dacă menține trimiterea în judecată. În funcție de cele rezultate din această corespondență cu procurorul, judecătorul de cameră preliminară va dispune, potrivit art. 346 alin. (3) sau (4), restituirea cauzei sau începerea judecății.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Contradictorialitatea, oralitatea și egalitatea armelor în camera preliminară. 54. Curtea reține că dreptul la o procedură orală și la o audiere publică este deosebit de important în contextul penal, caz în care o persoană acuzată de o infracțiune penală trebuie, în general, să aibă posibilitatea de a participa la o audiere în primă instanță (*Tierce și alții c. San Marino*, 20 iulie 2000, § 94). În cazul în care este vorba despre un singur grad de jurisdicție și în cazul în care problemele nu sunt „extrem de tehnice" sau „pur legale", trebuie să existe o procedură orală, procedurile scrise nefiind suficiente (*Koottummel c. Austriei*, 10 decembrie 2009, §§ 18-21).

55. În schimb, folosirea procedurilor scrise în căile de atac este, în general, acceptată ca fiind compatibilă cu art. 6. O procedură orală poate să nu fie necesară în căile de atac atunci când nu există probleme cu credibilitatea martorilor, nu sunt contestate faptele, părților le sunt oferite posibilități adecvate de a-și prezenta cazurile lor în scris și de a

contesta dovezile aduse împotriva lor (*Schlumpf c. Elveției*, 8 ianuarie 2009, §§ 65-70; *Igual Coll c. Spaniei*, 10 martie 2009, §§ 28-38).

56. Astfel (...), având în vedere că standardul de protecție oferit de dispozițiile Convenției și de jurisprudența instanței europene este unul minimal, Legea fundamentală sau jurisprudența Curții Constituționale putând oferi un standard mai ridicat de protecție a drepturilor, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituție și art. 53 din Convenție, instanța de contencios constituțional a statuat că garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 1 din Convenție și de art. 21 alin. (3) din Constituție se aplică, în materie penală, nu numai procedurii de fond a litigiului, ci și în procedura camerei preliminare, oferind o protecție sporită celei regăsite la nivelul Convenției.

57. În ceea ce privește dreptul la o procedură orală, Curtea observă că numai în cadrul unor dezbateri desfășurate oral procesul poate fi urmărit efectiv, în succesiunea fazelor sale, de către părți. Totodată, dreptul la o procedură orală conține și dreptul inculpatului, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a fi prezente în fața instanței. Acest principiu asigură contactul nemijlocit între judecător și părți, făcând ca expunerea susținerilor formulate de părți să respecte o anumită ordine și facilitând astfel stabilirea corectă a faptelor.

58. Curtea reține că, potrivit art. 345, art. 346 alin. (1) și art. 347 CPP, procedura desfășurată în camera preliminară nu se realizează potrivit unei proceduri orale în care părțile din proces să își poată expune susținerile, ci pe baza celor depuse în scris de către inculpat și a răspunsului parchetului.

59. Pentru toate argumentele expuse în prealabil, din perspectiva verificării legalității administrării probelor, Curtea constată că, pe de o parte, probele, odată ce au fost excluse, nu mai pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei, iar, pe de altă parte, judecătorul de cameră preliminară este suveran asupra stabilirii legalității administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire, fiind singurul care poate aprecia asupra acestor elemente. Astfel, actele pe care acesta le îndeplinește au o influență directă asupra desfășurării și echității procesului propriu-zis. Odată începută judecata, judecătorul fondului nu mai poate aprecia asupra probelor excluse, dar nici asupra legalității administrării probelor ce au rămas câștigate procesului. După rămânerea definitivă a soluției dispuse de judecătorul de cameră preliminară, nu mai există niciun temei legal în baza căruia inculpatul să poată ridica cereri ori excepții referitoare la aspecte deja analizate în camera preliminară.

60. De asemenea, Curtea observă că din reglementarea instituției camerei preliminare se desprinde ideea imposibilității pentru judecătorul din această fază de a administra probe pentru a stabili legalitatea probelor administrate în faza de urmărire penală, nebeneficiind de contradictorialitate și oralitate, singura posibilitate pentru acesta fiind constatarea formală a legalității probelor sau necesitatea excluderii unora dintre acestea. Or, astfel cum s-a arătat anterior, organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului, astfel încât, în situația în care în cauza respectivă sunt mai mulți inculpați, proba care acționează în favoarea unuia poate acționa în defavoarea celuilalt.

61. Totodată, Curtea observă că, în anumite circumstanțe, aspectele de fapt ce au stat la baza obținerii anumitor probe au relevanță directă și implicită asupra legalității probelor; or, imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a administra noi probe ori de a solicita depunerea anumitor înscrisuri, precum și lipsa unei dezbateri orale cu privire la

aceste aspecte îl pun pe acesta în postura de a nu putea clarifica situația de fapt, aspect ce se poate răsfrânge implicit asupra analizei de drept. Din această perspectivă, Curtea apreciază că rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Or, reglementând în acest mod procedura camerei preliminare și având în vedere influența pe care această procedură o are asupra fazelor de judecată ulterioare, Curtea constată că legiuitorul a încălcat dreptul părților la un proces echitabil în componenta sa privind contradictorialitatea, oralitatea și egalitatea armelor.

62. Pentru aceste motive, Curtea urmează să admită excepția de neconstituționalitate și să constate că soluția legislativă cuprinsă în art. 345 alin. (1) și în art. 346 alin. (1) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului", este neconstituțională, întrucât nu permite participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară. Curtea reține că, din perspectiva exigențelor dreptului la un proces echitabil, este suficient să li se asigure părților posibilitatea participării în această etapă procesuală, judecătorul putând decide asupra finalizării procedurii în camera preliminară și fără participarea părților, atât timp cât acestea au fost legal citate *(dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Excluderea probelor în procedura camerei preliminare. Condiții. Curtea a constatat că proba respectivă (declarația martorului T.L.) nu poate fi înlăturată în maniera în care a procedat prima instanță, în condițiile în care nu a fost dovedită săvârșirea unei infracțiuni de către agenții de poliție, inculpatul neformulând plângere penală în acest sens, iar o declarație a unui martor care nu a observat în mod direct momentul în care ar fi fost lovit inculpatul nu poate înlocui cercetarea penală a unei asemenea acuzații aduse agenților de poliție. Reanalizând probele administrate în cursul urmăririi penale, al cercetării judecătorești în primă instanță și al cercetării judecătorești din apel, curtea a reținut că din coroborarea acestora rezultă săvârșirea de către inculpați a faptelor menționate în rechizitoriu, nefiind fondată apărarea lor conform căreia au recunoscut săvârșirea unei infracțiuni pentru care au fost deja condamnați, dar nu au săvârșit faptele menționate în rechizitoriu.

În aceste condiții, chiar dacă ulterior inculpații au adoptat o atitudine de negare privind săvârșirea faptelor prezentate în rechizitoriu, simpla negare a săvârșirii faptelor nu este suficientă pentru a dovedi nevinovăția lor, atât timp cât probele administrate dovedesc săvârșirea faptelor prezentate în rechizitoriu *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 301/RC din 5 noiembrie 2014, www.scj.ro)*.

3. Limitele competenței judecătorului de cameră preliminară. Imposibilitatea de a se pronunța cu privire la caracterul contradictoriu al unor probe. În raport de obiectul cauzei deduse judecății, a fost efectuat în faza de urmărire penală un raport de expertiză contabilă, cu respectarea procedurii de convocare a părților și care a răspuns la obiectivele stabilite, fiind evidențiate toate mențiunile prevăzute de art. 178 alin. (4) CPP. În realitate, inculpatul este nemulțumit de modalitatea efectivă de administrare a probatoriului, ceea ce

excedează verificării legalității administrării probelor și efectuării actelor de către organele de urmărire penală, conform art. 342 CPP, având posibilitatea de a solicita pe parcursul judecății completarea probatoriului, inclusiv a obiectivelor expertizei contabile, în vederea lămuririi situației de fapt sub toate aspectele. Judecătorul de cameră preliminară de la instanța de fond a apreciat, astfel, în mod judicios că respectivele critici ce vizează contradicțiile existente între probele administrate sau cele privind lipsa de temeinicie a expertizei contabile pot face, exclusiv, obiectul aprecierii de către instanța de judecată, care este singura competentă funcțional să pronunțe o hotărâre care să antameze aceste aspecte.

În consecință, întrucât aspectele învederate de către inculpat vizează fondul cauzei, iar nu procedura specifică procedurii camerei preliminare, în mod legal și temeinic s-a dispus, prin încheierea din 7 iulie 2015, constatarea legalității sesizării instanței, administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală în dosarul Parchetului de pe lângă Tribunalul Argeș, în care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului prin rechizitoriul din data de 7 mai 2015 pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 9 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 241/2005, cu aplicarea art. 41 alin. (2) CP 1969, în condițiile art. 3 CP, impunându-se, astfel, începerea judecății în cauză *(C.A. Pitești, s. pen., înch. nr. 108/C/CC/CP din 22 septembrie 2015, nepublicată)*.

4. Actul de trimitere în judecată. Temeiurile restituirii cauzei la parchet. Este nefondată cea de-a doua critică formulată de către inculpata-contestatoare, în sensul că prin actul de trimitere în judecată nu s-a dispus în vreun fel cu privire la numitul T.C.V., despre care se susține că este participant la săvârșirea faptei. Într-adevăr, în actul de trimitere în judecată, parchetul nu s-a pronunțat în legătură cu sus-numitul, dar această omisiune nu poate constitui temei al restituirii cauzei la parchet în sensul dispozițiilor art. 346 alin. (3) CPP, soluție care este admisibilă doar în următoarele situații: rechizitoriul este neregulamentar întocmit, iar neregularitatea nu poate fi remediată și dacă aceasta atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății; instanța a exclus toate probele administrate în cursul urmăririi penale; procurorul solicită el însuși restituirea cauzei. Niciuna dintre aceste situații nu se regăsește în speță, astfel că solicitarea de restituire a cauzei la parchet excedează dispozițiilor legale anterior menționate *(C.A. Pitești, s. pen., înch. nr. 1/C/CC/CP din 6 ianuarie 2015, nepublicată)*.

5. Imposibilitatea de a invoca apărări de fond în procedura camerei preliminare ► **a)** Obiectul camerei preliminare îl constituie, potrivit art. 342 CPP, verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Verificarea legalității sesizării instanței presupune a se cerceta dacă rechizitoriul a fost întocmit de un procuror din cadrul parchetului competent, dacă actul de sesizare cuprinde măsurile prevăzute de art. 328, dacă sunt descrise toate faptele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată, dacă procurorul a dispus cu privire la toate faptele și cu privire la toți inculpații menționați și dacă rechizitoriul a fost verificat sub aspectul legalității și temeiniciei. În mod evident, așa cum și judecătorul de cameră preliminară de la tribunal a menționat, toate aceste cerințe formale sunt realizate în speța de față. Critica formulată de contestatorul-inculpat, privind lipsa mențiunii din rechizitoriu cu privire la elementul constitutiv al infracțiunii de abuz în serviciu, sub aspectul laturii obiective, și anume cauzarea unei tulburări însemnate a bunului mers sau a unei pagube în patrimoniul băncii, este o apărare care privește fondul cauzei, întrucât prin aceasta se tinde la pronunțarea achitării,

pe motiv că fapta nu ar fi infracțiune. Art. 101 și art. 102 CPP consacră principiul loialității probelor și excluderea probelor obținute în mod nelegal. Aceste texte de lege dispun că este oprit a se întrebuința violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe. Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicția se aplică, chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare. Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe. De asemenea, probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal. Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal. Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei. Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod. În privința faptului că declarațiile date în cauză nu s-au înregistrat de către organele de urmărire penală, cu excepția celei date de inculpat, acesta nu constituie motiv de nelegalitate. În cursul urmăririi penale, înregistrarea audio sau audiovideo a declarațiilor martorilor nu este obligatorie, ci se efectuează doar în două situații, menționate de art. 123 alin. (2) CPP, la care se face referire în încheiere. În fine, urmărirea penală s-a desfășurat cu respectarea prevederilor art. 305 și urm. CPP, iar necesitatea citării SC C. SRL se va aprecia de către judecătorul fondului *(C.A. Pitești, s. pen., înch. nr. 17/C/CC/CP din 2 martie 2015, nepublicată)*. ► **b)** Susținerile inculpatului, în sensul că ar fi incidente unele dintre cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP, sunt apărări de fond și nu pot fi avute în vedere la acest moment procesual (în camera preliminară). Astfel, în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP, instanța, rezolvând acțiunea penală, pronunță, după caz, achitarea inculpatului sau încetarea procesului penal – conform art. 396 alin. (1), (5) și (6) CPP –, dar într-o fază procesuală distinctă, cea a judecății, prin urmare, după încheierea procedurii în camera preliminară și începerea judecății. Nici soluția de achitare și nici cea de încetare a procesului penal nu se regăsesc printre soluțiile pe care le poate pronunța judecătorul de cameră preliminară, prevăzute la art. 346 CPP. Pe de altă parte, cererea de restituire a cauzei la parchet în vederea refacerii rechizitoriului, pe acest motiv – al incidenței cazurilor prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP –, este și contradictorie: în ipoteza în care ar fi, într-adevăr, incident un caz care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, procurorul nu ar putea „reface" rechizitoriul, ci ar dispune clasarea, prin ordonanță *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 238/C/CP din 30 aprilie 2014, nepublicată)*. ► **c)** În ceea ce privește nulitatea rapoartelor de expertiză de la urmărirea penală, criticile aduse nu vizează vreo cauză de nulitate (constând în încălcarea vreunei dispoziții prevăzute de lege), ci constituie nemulțumiri ale inculpaților în legătură cu răspunsurile date obiectivelor stabilite. Or, în ipoteza în care criticile ar fi întemeiate, ar fi incidente dispozițiile privind efectuarea unei noi expertize, după cum răspunsul incomplet la obiectivele stabilite sau lipsa acestuia, ca și necesitatea lămuririi concluziilor nu atrag nulitatea raportului de expertiză, ci completarea acestuia, efectuarea unei noi expertize sau audierea expertului, în condițiile art. 179-181 CPP, chiar în faza de cercetare judecătorească, și nu ca urmare a restituirii cauzei la parchet – soluție

ce poate fi dispusă doar în cazurile strict și limitativ prevăzute de lege [art. 346 alin. (3) CPP] *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 237/CO/CP din 5 martie 2015, nepublicată).*

6. Neregularitatea rechizitoriului. Momentul până la care poate fi invocată. Primul motiv de apel, referitor la regularitatea rechizitoriului, putea fi invocat numai în procedura camerei preliminare, când are loc verificarea, după trimiterea în judecată, a legalității sesizării instanței, a legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Neprocedând astfel, inculpatul nu mai poate invoca acest aspect în apel *(C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 316/A din 6 mai 2015, nepublicată).*

7. Încheierea prevăzută de art. 346 CPP. Nepronunțare cu privire la începerea judecății. Consecințe. Obiectul procedurii în camera preliminară și soluțiile pe care le poate pronunța judecătorul în această procedură sunt reglementate în dispozițiile art. 342-348 CPP. Din reglementarea legală rezultă că soluția pronunțată prin încheierea contestată, care se limitează la respingerea cererii formulate de inculpat de restituire a cauzei la procuror pentru administrarea unui probatoriu suplimentar, nu este prevăzută de lege, neîncadrându-se în niciuna dintre soluțiile pe care le poate pronunța judecătorul de cameră preliminară. Astfel, dacă în camera preliminară au fost invocate cereri și excepții de către inculpat, care pot viza doar competența, legalitatea sesizării instanței, precum și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală, judecătorul este dator să se pronunțe asupra acestora.

Soluțiile ce pot fi pronunțate prin încheiere sunt următoarele: a) declinarea competenței; b) constatarea unor neregularități ale actului de sesizare, anularea unor acte de urmărire penală conform art. 280-282 CPP sau excluderea unor probe. În acest caz, judecătorul fixează un termen în care procurorul să remedieze neregularitățile și/sau să comunice dacă menține trimiterea în judecată ori solicită restituirea. Subsecvent, dacă procurorul nu remediază neregularitățile, dacă acesta solicită restituirea cauzei sau dacă au fost excluse toate probele, se dispune restituirea cauzei la parchet; c) respingerea cererilor și excepțiilor invocate, constatarea legalității sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispunerea începerii judecății. Începerea judecății se dispune și dacă nu au fost invocate cereri sau excepții ori dacă au fost excluse numai unele probe sau anulate numai unele acte de urmărire penală.

În speță, cum judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță a respins doar cererea inculpatului de restituire a cauzei la parchet, fără însă a se pronunța asupra legalității sesizării instanței, administrării probelor și actelor de urmărire penală și fără a dispune începerea judecății, nu a fost soluționat practic obiectul procedurii în cameră preliminară, astfel că urmează a se admite contestația, a se desființa încheierea contestată și a se trimite cauza spre rejudecare la aceeași instanță, urmând ca în rejudecare să fie soluționat obiectul camerei preliminare și să fie pronunțată una dintre soluțiile prevăzute de lege *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 292/CO/CP din 19 martie 2015, nepublicată).*

8. Soluțiile care se pot pronunța de către judecătorul de cameră preliminară. Încheieri succesive. Încheiere distinctă de stabilire a competenței instanței. Cale de atac. Soluțiile care se pot pronunța de către judecătorul de cameră preliminară pentru a finaliza această procedură sunt următoarele: declinarea competenței, începerea judecății sau restituirea cauzei la parchet. Judecătorul de cameră preliminară trebuie să se pronunțe însă printr-o singură încheiere cu privire la toate cererile și excepțiile, dispozițiile art. 346 alin. (1) CPP nedistingând în funcție de tipul excepțiilor invocate (lucru arătat, de altfel, și de judecătorul

de la tribunal, care a pronunțat însă două încheieri). Este adevărat, într-o succesiune logică, judecătorul trebuie să verifice cu prioritate competența, dar aceasta tot la finalizarea procedurii de cameră preliminară, când, dacă își declină competența – prin hotărâre definitivă –, nu se mai pronunță asupra celorlalte cereri și excepții, iar dacă respinge excepția de necompetență, se pronunță și asupra celorlalte cereri și excepții, prin aceeași încheiere, împotriva căreia se poate formula contestație.

În cauză, deși judecătorul de la tribunal a „fragmentat" procedura de cameră preliminară, pronunțându-se mai întâi cu privire la excepția necompetenței instanței și abia ulterior asupra celorlalte cereri și excepții invocate, aceasta nu înseamnă că împotriva celei dintâi încheieri se poate formula, separat, contestație. Trebuia ca părțile să se conformeze dispoziției judecătorului de cameră preliminară de la tribunal și să formuleze contestație odată cu încheierea prin care acesta s-a pronunțat asupra cererilor și excepțiilor formulate. O soluție contrară ar putea impieta asupra bunei administrării a justiției și duce la soluții contradictorii în aceeași cauză, în sensul că instanța de control judiciar ar putea să admită contestația și, desființând încheierea atacată, să decline competența în favoarea altei instanțe, în condițiile în care instanța declarată între timp necompetentă s-a pronunțat deja cu privire la celelalte cereri și excepții, aspect care nu ar putea fi îndreptat de judecătorul învestit să efectueze controlul judiciar al celei de-a doua încheieri, care – din cauza „scindării" obiectului verificărilor din camera preliminară – nu se mai poate pronunța cu privire la competență. Cu atât mai mult cu cât, în ipoteza intervenirii și a unui conflict negativ de competență, statuarea cu titlu „definitiv" asupra acestei chestiuni (a competenței) ar putea dura mai mult timp *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 16 septembrie 2015, nepublicată)*.

9. A se vedea *I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, nepublicată, supra*, la art. 282.

Art. 347.[1] **Contestația.** (1)[2] În termen de 3 zile de la comunicarea încheierilor prevăzute la art. 346 alin. (1)-(4²), procurorul, părțile și persoana vătămată pot face contestație. Contestația poate privi și modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor.

(2) Contestația se judecă de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate. Când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, contestația se judecă de către completul competent, potrivit legii.

(3)[3] Contestația se soluționează în camera de consiliu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului. Dispozițiile art. 345 și 346 se aplică în mod corespunzător.

---

[1] Art. 347 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 224 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 347 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 13 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 631/2015 (M. Of. nr. 831 din 6 noiembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 347 alin. (1) CPP, potrivit căreia numai „procurorul și inculpatul" pot face contestație, este neconstituțională, fiind încălcat dreptul de acces la justiție, consacrat de art. 21 din Constituție și de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, al părții civile, al părții responsabile civilmente și al persoanei vătămate.

[3] Alin. (3) al art. 347 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 13 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 641/2014 (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 347 alin. (3) CPP raportate la cele ale art. 344 alin. (4), art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) din același cod sunt neconstituționale.

(4)[1] În soluționarea contestației nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate sau ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară în procedura desfășurată în fața instanței sesizate cu rechizitoriu, cu excepția cazurilor de nulitate absolută.

Legea de aplicare: ► art. 9 alin. (5)-(8): „(5) Sentințele prin care s-a dispus, potrivit legii vechi, restituirea cauzei procurorului cu privire la care termenul de declarare a recursului nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse contestației, potrivit art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală. (6) Contestația prevăzută la alin. (5) se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară al instanței ierarhic superioare celei căreia îi revine, potrivit legii noi, competența să judece cauza în primă instanță ori, după caz, de către completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție. (7) Cererile de recurs împotriva sentințelor prevăzute la alin. (5), depuse anterior intrării în vigoare a legii noi, se vor considera contestații. (8) Termenul de declarare a contestației prevăzute la alin. (5) se calculează potrivit art. 332 alin. (4) din Codul de procedură penală din 1968"; ► art. 10 alin. (4): „Recursurile în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, declarate împotriva sentințelor prin care s-a restituit cauza procurorului, se soluționează conform dispozițiilor din legea nouă privitoare la contestație de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond ori, după caz, de către completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție".

ADNOTĂRI

1. Și acest text a fost modificat prin Legea nr. 75/2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 82/2014, spre a pune în acord prevederile Codului de procedură penală cu deciziile Curții Constituționale referitoare la camera preliminară (a se vedea *infra*, dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014 și dec. nr. 631 din 8 octombrie 2015) în ceea ce privește sfera persoanelor care pot exercita calea de atac a contestației și caracterul contradictoriu al judecății acesteia. Trebuie observat că în actuala reglementare nu mai există niciun caz în care încheierea prin care se dispune începerea judecății nu este supusă niciunei căi de atac.

2. Pe de altă parte, introducerea alin. (4) are ca scop rezolvarea unei probleme controversate în practica judiciară, aceea a invocării direct în calea de atac a unor excepții care nu au fost ridicate în fața judecătorului de cameră preliminară de la instanța de fond. Astfel cum se poate observa, regimul stabilit de legiuitor este diferit în funcție de tipul nulității. Soluția încearcă să armonizeze cerința constantă a Curții Constituționale privind existența dublului grad de jurisdicție chiar și atunci când nu este vorba despre analiza unei acuzații penale, în sensul Convenției europene a drepturilor omului, cu ideea unei cât mai largi posibilități de invocare a cazurilor de nulitate absolută.

[1] Alin. (4) al art. 347 a fost introdus prin art. I pct. 14 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Neconstituționalitatea dispozițiilor art. 347 alin. (3) CPP. 63. Potrivit art. 347 alin. (3) CPP, dispozițiile art. 343-346 din același cod se aplică în mod corespunzător și în ceea ce privește contestația cu privire la soluția pronunțată de judecătorul de cameră preliminară. În aceste condiții, Curtea reține că cele expuse anterior se aplică *mutatis mutandis* și în ceea ce privește procedura contestației împotriva soluției pronunțate de judecătorul de cameră preliminară. Pentru aceste motive, Curtea urmează să admită excepția de neconstituționalitate și să constatate că dispozițiile art. 347 alin. (3) raportate la cele ale art. 344 alin. (4), art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) CPP sunt neconstituționale *(dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).* ✍ A se vedea motivarea acestei decizii *supra*, la art. 344 și nr. 1 de la art. 346.

2. Restrângerea sferei titularilor contestației în camera preliminară doar la procuror și inculpat. Încălcarea dreptului de acces la justiție. Neconstituționalitate. 31. Având în vedere cele anterior expuse, Curtea constată că accesul, formularea și exercitarea căii de atac a contestației în camera preliminară reprezintă un aspect al accesului liber la justiție, drept fundamental protejat de art. 21 din Constituție.

32. Potrivit art. 21 alin. (1) din Constituție, orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime, iar potrivit alin. (2) al aceluiași articol, nicio lege nu poate îngrădi exercitarea acestui drept. În reglementarea exercitării acestui drept legiuitorul are posibilitatea să impună anumite condiții de formă, ținând de natura și de exigențele administrării justiției, fără însă ca aceste condiționări să aducă atingere substanței dreptului sau să îl lipsească de efectivitate. Totodată, Curtea a reținut, în jurisprudența sa, că accesul liber la justiție nu vizează numai acțiunea introductivă la prima instanță de judecată, ci și sesizarea oricăror altor instanțe care, potrivit legii, au competența de a soluționa fazele anterioare sau ulterioare ale procesului, deoarece apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor legitime ale persoanelor presupune, în mod logic, și posibilitatea acționării împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului părților de a exercita căile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justiție.

33. Totodată, de vreme ce, prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, Curtea a stabilit că dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sunt aplicabile și procedurii de cameră preliminară, deci unei proceduri penale care nu ține de soluționarea pe fond a cauzei, dreptul de acces la o instanță urmează a fi apreciat și din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Curtea reține că instanța europeană de contencios al drepturilor omului a stabilit, în repetate rânduri, că dreptul de acces la o instanță judecătorească constituie un element inerent dreptului la un proces echitabil prevăzut la art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*McVicar c. Regatului Unit*, 7 mai 2002, § 46). În această privință, este necesar ca unei părți să i se ofere posibilitatea de a-și susține cauza în mod util în fața instanței judecătorești (*Steel și Morris c. Regatului Unit*, 15 februarie 2005, § 59).

34. În aceste condiții, restrângerea sferei titularilor contestației în camera preliminară doar la procuror și inculpat determină încălcarea dreptului de acces la justiție – consacrat

de art. 21 din Legea fundamentală și de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale – al părții civile și părții responsabile civilmente, având în vedere faptul că, astfel cum a reținut Curtea, rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Curtea reține că partea civilă, precum și partea responsabilă civilmente trebuie să aibă posibilitatea, ca și inculpatul și procurorul, de a contesta cele statuate de către judecătorul de cameră preliminară prin încheierea pronunțată în condițiile art. 346 alin. (1) CPP referitor la modul de soluționare a cererilor și excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor de restituire a cauzei la parchet – în caz de constatare a unor neregularități ale actului de sesizare; excluderea totală a probelor administrate în cursul urmăririi penale; neremedierea, în termen, de către parchet a neregularităților actului de sesizare – ori cu privire la cazurile în care judecătorul a exclus una sau mai multe probe administrate sau a constatat nulitatea actelor de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, în condițiile în care probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

35. Totodată, având în vedere, pe de o parte, influența pe care procedura camerei preliminare o are asupra fazelor de judecată ulterioare, iar, pe de altă parte, faptul că soluțiile prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) CPP vizează toate părțile din proces, Curtea reține că și persoanei vătămate, fiind subiect pasiv special în cazul săvârșirii a numeroase fapte prevăzute de legea penală, ca subiect al conflictului de drept penal care face obiectul procesului penal, trebuie să i se dea posibilitatea de a formula contestație în camera preliminară împotriva încheierii prevăzute la art. 346 alin. (1) CPP, atât cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) din același cod. Aceasta, de vreme ce poziția procesuală a persoanei vătămate este de subiect procesual activ în latura penală, având dreptul de a efectua, în etapa fondului camerei preliminare, ca și partea civilă și partea responsabilă civilmente, acte procesuale potrivit art. 81 CPP – respectiv dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a consulta dosarul.

36. În consecință, dispozițiile art. 347 alin. (1) CPP sunt neconstituționale, fiind contrare prevederilor constituționale referitoare la liberul acces la justiție, atâta vreme cât nu dau dreptul și persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente să formuleze contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 alin. (3)-(5) *(dec. nr. 631 din 8 octombrie 2015, M. Of. nr. 831 din 6 noiembrie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

3. Constatarea neregularității rechizitoriului. Inadmisibilitatea contestației pe cale separată împotriva încheierii prevăzute de art. 345 alin. (2) CPP. Prin dispozițiile art. 345 CPP, care se referă la procedura în camera preliminară, legiuitorul a stabilit în alin. (2) că, în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară constată neregularități ale actului de sesizare, în cazul când sancționează conform art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori dacă exclude una sau mai multe probe administrate, încheierea se comunică de îndată parchetului care a emis rechizitoriul. Din textul precizat rezultă fără echivoc faptul că, în aceste situații delimitate de lege, judecătorul de cameră

preliminară se pronunță prin încheiere, pe care o comunică imediat parchetului emitent al actului de sesizare. În continuare, în alin. (3) se arată că, în termen de 5 zile de la comunicare, procurorul remediază neregularitățile actului de sesizare, având alternativa însă de a menține dispoziția de trimitere în judecată ori de a solicita restituirea cauzei.

Art. 347 CPP stabilește calea de atac împotriva încheierilor pronunțate în camera preliminară, arătând că, în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii prevăzute la art. 346 alin. (1), procurorul și inculpatul pot face contestație, această cale de atac fiind recunoscută și împotriva soluțiilor prevăzute de art. 346 alin. (3)-(5).

Ținând cont de faptul că procedura camerei preliminare are caracter special și, implicit, de dispozițiile art. 347 mai sus citat, rezultă că legiuitorul nu a înțeles să includă în sfera încheierilor contestabile și pe aceea menționată la art. 345 alin. (2) CPP, ceea ce înseamnă că atât parchetul, cât și inculpații au exercitat o cale de atac neprevăzută de lege, fiind din acest motiv inadmisibilă *(C.A. Pitești, s. pen., înch. nr. 6/C/CC/CP din 22 ianuarie 2015, nepublicată)*.

4. A se vedea *C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 16 septembrie 2015, nepublicată, supra*, nr. 8 de la art. 346.

Art. 348. Măsurile preventive în procedura de cameră preliminară. (1) Judecătorul de cameră preliminară se pronunță, la cerere sau din oficiu, cu privire la luarea, menținerea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive.

(2)[1] În cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației, verifică legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 207.

✍ A se vedea și *supra*, art. 207 privind verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară.

ADNOTĂRI

Textul alin. (2) al art. 348 a fost modificat prin Legea nr. 75/2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 82/2014, pentru a rezolva o problemă controversată în practică judiciară, aceea a judecătorului de cameră preliminară competent să verifice legalitatea și temeinicia măsurilor preventive pe durata soluționării contestației prevăzute de art. 347 CPP. Soluția adoptată este diferită de cea la care ajunsese Înalta Curte de Casație și Justiție soluționând un recurs în interesul legii *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5 din 8 decembrie 2014, M. Of. nr. 80 din 30 ianuarie 2015)*. Astfel, spre deosebire de instanța supremă, care decisese că este competent, în toate cazurile, judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță – sesizată prin rechizitoriu –, legiuitorul a stabilit regula potrivit căreia verificarea se face de către judecătorul de cameră preliminară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, după caz, dacă a fost învestit cu soluționarea contestației prevăzute la art. 347 CPP.

[1] Alin. (2) al art. 348 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 15 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

Titlul III. Judecata

Capitolul I. Dispoziții generale

Legea de aplicare: ► art. 6: „(1) Cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță la data intrării în vigoare a legii noi în care nu s-a început cercetarea judecătorească se soluționează de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege. (2) În situația prevăzută la alin. (1), instanța pe rolul căreia se află cauza o trimite judecătorului de cameră preliminară, pentru a proceda potrivit art. 342-348 din Codul de procedură penală, ori, după caz, o declină în favoarea instanței competente"; ► art. 7: „Cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță în care s-a început cercetarea judecătorească anterior intrării în vigoare a legii noi rămân în competența aceleiași instanțe, judecata urmând a se desfășura potrivit legii noi".

Art. 349.[1] **Rolul instanței de judecată.** (1) Instanța de judecată soluționează cauza dedusă judecății cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii.

(2) Instanța poate soluționa cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă inculpatul solicită aceasta și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa și dacă instanța apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, cu excepția cazului în care acțiunea penală vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață.

Reglementarea anterioară: art. 287 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 8 privind dreptul la un proces echitabil, precum și *infra*, art. 374 privind atribuțiile instanței de judecată.

Art. 350. Locul unde se desfășoară judecata. (1) Judecata se desfășoară la sediul instanței.

(2) Pentru motive temeinice, instanța poate dispune ca judecata să se desfășoare în alt loc.

Reglementarea anterioară: art. 288 CPP 1968.

Art. 351. Oralitatea, nemijlocirea și contradictorialitatea. (1) Judecata cauzei se face în fața instanței constituite potrivit legii și se desfășoară în ședință, oral, nemijlocit și în contradictoriu.

[1] Art. 349 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 225 din Legea nr. 255/2013.

(2)[1] Instanța este obligată să pună în discuție cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali și excepțiile ridicate de aceștia sau din oficiu și să se pronunțe asupra lor prin încheiere motivată.

(3) Instanța se pronunță prin încheiere motivată și asupra tuturor măsurilor luate în cursul judecății.

Reglementarea anterioară: art. 289 și art. 302 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 6 parag. 1 teza I CEDO; ▶ art. 47 teza a II-a prima parte CDFUE.

✍ A se vedea și *supra*, art. 4 privind prezumția de nevinovăție și art. 8 privind dreptul la un proces echitabil, precum și *infra*, art. 420 ce reglementează procedura de judecată a apelului.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

1. Principiul oralității. Conținut. Garanții. 54. Dreptul la o procedură orală și la o audiere publică este deosebit de important în contextul penal, caz în care o persoană acuzată de o infracțiune penală trebuie, în general, să aibă posibilitatea de a participa la o audiere în primă instanță (*Tierce și alții c. San Marino*, 20 iulie 2000, § 94). În cazul în care este vorba despre un singur grad de jurisdicție și în cazul în care problemele nu sunt „extrem de tehnice" sau „pur legale", trebuie să existe o procedură orală, procedurile scrise nefiind suficiente (*Koottummel c. Austriei*, 10 decembrie 2009, §§ 18-21).

55. În schimb, folosirea procedurilor scrise în căile de atac este, în general, acceptată ca fiind compatibilă cu art. 6. O procedură orală poate să nu fie necesară în căile de atac atunci când nu există probleme cu credibilitatea martorilor, nu sunt contestate faptele, părților le sunt oferite posibilități adecvate de a-și prezenta cazurile lor în scris și de a contesta dovezile aduse împotriva lor (*Schlumpf c. Elveției*, 8 ianuarie 2009, §§ 65-70; *Igual Coll c. Spaniei*, 10 martie 2009, §§ 28-38).

56. Astfel, (...) având în vedere că standardul de protecție oferit de dispozițiile Convenției și de jurisprudența instanței europene este unul minimal, Legea fundamentală sau jurisprudența Curții Constituționale putând oferi un standard mai ridicat de protecție a drepturilor, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituție și art. 53 din Convenție, instanța de contencios constituțional a statuat că garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 1 din Convenție și de art. 21 alin. (3) din Constituție se aplică, în materie penală, nu numai procedurii de fond a litigiului, ci și în procedura camerei preliminare, oferind o protecție sporită celei regăsite la nivelul Convenției.

57. În ceea ce privește dreptul la o procedură orală, Curtea observă că numai în cadrul unor dezbateri desfășurate oral procesul poate fi urmărit efectiv, în succesiunea fazelor sale, de către părți. Totodată, dreptul la o procedură orală conține și dreptul inculpatului, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a fi prezente în fața instanței. Acest principiu asigură contactul nemijlocit între judecător și părți, făcând ca expunerea susținerilor formulate de părți să respecte o anumită ordine și facilitând astfel stabilirea corectă a faptelor *(dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014)*.

[1] Alin. (2) al art. 351 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 226 din Legea nr. 255/2013.

2. Principiul contradictorialității. Conținut. 36. În materie penală, principiul contradictorialității exprimă și cerința ca funcția de învinuire să fie separată de funcția jurisdicțională, fiind pe o poziție procesuală egală cu funcția de apărare. Învinuirea și apărarea se combat în fața instanței de judecată de pe poziții contradictorii, astfel încât autoritatea care judecă să ajungă la o apreciere corectă a probelor *(dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014, M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Cutean c. României*. Principiul nemijlocirii. Conținut. Măsuri în caz de schimbare a completului. 61. Potrivit principiului nemijlocirii, într-un proces penal hotărârea trebuie luată de judecătorii care au fost prezenți la procedură și la procesul de administrare a probelor (...). Totuși, nu se poate considera că aceasta constituie o interdicție a schimbării compunerii completului de judecată în timpul unui proces (...). Pot apărea factori administrativi sau procedurali foarte evidenți care să facă imposibilă participarea în continuare a unui judecător într-un proces. De asemenea, pot fi luate măsuri pentru a se asigura că judecătorii care continuă să judece cauza au înțeles în mod corespunzător probele și argumentele, de pildă, prin asigurarea disponibilității în formă scrisă a declarațiilor, în cazul în care credibilitatea martorilor în chestiune nu este pusă la îndoială, sau prin noi ascultări ale argumentelor relevante ori ale martorilor importanți înaintea completului nou-format *(hot. din 2 decembrie 2014, M. Of. nr. 261 din 20 aprilie 2015).*

2. Cauza *Beraru c. României*. Principiul nemijlocirii. Conținut. 64. Un aspect important al unui proces penal echitabil este posibilitatea pe care o are inculpatul de a fi confruntat cu martorii în prezența judecătorului care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei. Principiul nemijlocirii este o garanție importantă în procesul penal, în cadrul căruia observațiile făcute de instanță cu privire la comportamentul și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru inculpat. Prin urmare, o modificare adusă compunerii instanței de judecată ulterior audierii unui martor important ar trebui să determine în mod normal o nouă audiere a martorului respectiv *(hot. din 18 martie 2014, M. Of. nr. 944 din 23 decembrie 2014).*

3. Cauza *Costin Ursu c. României*. Principiul nemijlocirii. Conținut. 40. Cu privire la caracterul echitabil al procedurii privite în integralitatea ei, Curtea observă că, pentru a-l condamna pe inculpat pentru complicitate la înșelăciune, Curtea Supremă a avut în vedere înscrisurile aflate la dosarul cauzei, pe care le-a putut evalua în mod direct în urma dezbaterilor publice și contradictorii. În plus, au fost avute în vedere și declarațiile coinculpatului, care a putut fi audiat nemijlocit (...) *(dec. din 4 iunie 2013, www.echr.coe.int).*

Art. 352. Publicitatea ședinței de judecată. (1) Ședința de judecată este publică, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Ședința desfășurată în camera de consiliu nu este publică.

(2) Nu pot asista la ședința de judecată minorii sub 18 ani, cu excepția situației în care aceștia au calitatea de părți sau martori, precum și persoanele înarmate, cu excepția personalului care asigură paza și ordinea.

(3) Dacă judecarea în şedinţă publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnităţii sau vieţii intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiţiei, instanţa, la cererea procurorului, a părţilor ori din oficiu, poate declara şedinţă nepublică pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei.

(4) Instanţa poate de asemenea să declare şedinţă nepublică la cererea unui martor, dacă prin audierea sa în şedinţă publică s-ar aduce atingere siguranţei ori demnităţii sau vieţii intime a acestuia sau a membrilor familiei sale, ori la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părţilor, în cazul în care o audiere în public ar pune în pericol confidenţialitatea unor informaţii.

(5) Declararea şedinţei nepublice se face în şedinţă publică, după ascultarea părţilor prezente, a persoanei vătămate şi a procurorului. Dispoziţia instanţei este executorie.

(6) În timpul cât şedinţa este nepublică, nu sunt admise în sala de şedinţă decât părţile, persoana vătămată, reprezentanţii acestora, avocaţii şi celelalte persoane a căror prezenţă este autorizată de instanţă.

(7)[1] Părţile, persoana vătămată, reprezentanţii acestora, avocaţii şi experţii desemnaţi în cauză au dreptul de a lua cunoştinţă de actele şi conţinutul dosarului.

(8) Preşedintele completului are îndatorirea de a aduce la cunoştinţa persoanelor ce participă la judecata desfăşurată în şedinţă nepublică obligaţia de a păstra confidenţialitatea informaţiilor obţinute pe parcursul procesului.

(9) Pe durata judecăţii, instanţa poate interzice publicarea şi difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părţii civile, a părţii responsabile civilmente sau a martorilor, în condiţiile prevăzute la alin. (3) sau (4).

(10)[2] Informaţiile de interes public din dosar se comunică în condiţiile legii.

(11) În cazul în care informaţiile clasificate sunt esenţiale pentru soluţionarea cauzei, instanţa solicită, de urgenţă, după caz, declasificarea totală, declasificarea parţială sau trecerea într-un alt grad de clasificare ori permiterea accesului la cele clasificate de către apărătorul inculpatului.

(12) Dacă autoritatea emitentă nu permite apărătorului inculpatului accesul la informaţiile clasificate, acestea nu pot servi la pronunţarea unei soluţii de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei în cauză.

Reglementarea anterioară: art. 290 CPP 1968.

Legislaţie conexă: ▶ art. 127 CR; ▶ art. 6 parag. 1 CEDO; ▶ art. 47 teza a II-a prima parte CDFUE; ▶ art. 24 şi art. 25 din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001); ▶ Legea nr. 182/2002 privind protecţia informaţiilor clasificate (M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002); ▶ H.G. nr. 781/2002 privind protecţia informaţiilor secrete de serviciu (M. Of. nr. 575 din 5 august 2002); ▶ H.G. nr. 585/2002 pentru aprobarea Standardelor naţionale de protecţie a informaţiilor clasificate

[1] Alin. (7) şi (8) ale art. 352 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 227 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (10)-(12) ale art. 352 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 227 din Legea nr. 255/2013.

în România (M. Of. nr. 485 din 5 iulie 2002); ► H.G. nr. 1349/2002 privind colectarea, transportul, distribuirea și protecția, pe teritoriul României, a corespondenței clasificate (M. Of. nr. 909 din 13 decembrie 2002); ► Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public (M. Of. nr. 663 din 23 octombrie 2001).

✍ A se vedea și *supra*, art. 4 privind prezumția de nevinovăție.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Publicitatea ședinței de judecată. Conținut. 19. Publicitatea, ca principiu al ședinței de judecată, constă în posibilitatea pe care o are orice persoană de a asista la desfășurarea judecății, constituind deopotrivă un mijloc de a prezerva încrederea opiniei publice în instanțele judecătorești.

20. Consacrarea sa este asigurată de dispozițiile art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căruia orice persoană are dreptul la judecarea în mod public a cauzei sale de către o instanță care va hotărî, între altele, asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța acestui principiu procesual, statuând că publicitatea procedurilor organelor judiciare la care se referă art. 6 parag. 1 are ca scop protejarea justițiabililor împotriva unei „justiții secrete" și vizează dezbaterile propriu-zise ale procesului (*Diennet c. Franței*, 26 septembrie 1995, § 33). Cu toate acesta, dreptul la o ședință publică nu este absolut, motiv pentru care nu s-ar putea susține că, și în situația în care, după judecarea în fond, instanța de apel învestită cu plenitudinea de jurisdicție ar fi ținută întotdeauna de o audiență publică, independent de natura problemelor asupra cărora ea ar statua (*Jan-Ake Andersson c. Suediei*, 29 octombrie 1991, § 27, și *K.D.B. c. Olandei*, 27 martie 1998, § 39) *(dec. nr. 702 din 27 noiembrie 2014, M. Of. nr. 38 din 16 ianuarie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Procedura judecării cererii de prelungire a dreptului de circulație de către instanța de judecată. În faza de judecată, cererea de prelungire a dreptului de circulație, întemeiată pe prevederile art. 111 alin. (6) din O.U.G. nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice, republicată, cu modificările și completările ulterioare, se va soluționa în condiții de publicitate, cu citarea părților, conform prevederilor art. 290 și art. 291 CPP, iar instanța de judecată se va pronunța prin încheiere motivată care poate fi atacată odată cu sentința (...), conform art. 361 alin. (2) CPP.

Din coroborarea dispozițiilor art. 111 alin. (1)-(5) din O.U.G. nr. 195/2002, republicată, reiese că instanța penală poate hotărî prelungirea dreptului de circulație numai în cazul reținerii permisului de conducere și eliberării dovezii înlocuitoare a acestuia de către poliția rutieră. În raport cu această reglementare, până la pronunțarea hotărârii definitive în cauzele ce privesc infracțiuni de încălcare a dispozițiilor legale privind circulația pe drumurile publice, titularul dovezii înlocuitoare cu drept de circulație, eliberată de organele poliției rutiere, este îndreptățit să se adreseze instanței de judecată atât timp cât procesul se află în curs de desfășurare, pentru a i se prelungi dreptul respectiv, cu câte cel mult 30 de zile, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Totodată, cât timp nici prin ordonanța menționată și nici prin vreo altă dispoziție legală nu este reglementată

o procedură distinctă pentru astfel de cereri, se impune ca acestea să fie soluționate potrivit principiilor și regulilor generale aplicabile oricărei alte cereri ce se formulează în cursul judecății. (...) Ivirea unei atare cereri, de prelungire a dreptului de circulație, trebuie considerată doar ca o chestiune incidentală, premergătoare în cadrul procesului penal, a cărei soluționare nu vizează însuși fondul cauzei *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 1 din 15 martie 2010, M. Of. nr. 771 din 18 noiembrie 2010).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală. Pornind de la argumentele Înaltei Curți, întemeiate pe caracterul incidental al cererii de prelungire a dreptului de circulație, considerăm că, în camera preliminară, aceasta se va soluționa în camera de consiliu, cu citarea inculpatului, iar judecătorul se va pronunța prin încheiere motivată, care poate fi atacată odată cu încheierea pronunțată în baza art. 346 CPP.

Art. 353. Citarea la judecată[1]. (1) Judecata poate avea loc numai dacă persoana vătămată și părțile sunt legal citate și procedura este îndeplinită. Inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente și, după caz, reprezentanții legali ai acestora se citează din oficiu de către instanță. Instanța poate dispune citarea altor subiecți procesuali atunci când prezența acestora este necesară pentru soluționarea cauzei. Înfățișarea persoanei vătămate sau a părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare.

(2) Partea sau alt subiect procesual principal prezent personal, prin reprezentant sau prin apărător ales la un termen, precum și acela căruia, personal, prin reprezentant sau apărător ales ori prin funcționarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenței, i s-a înmânat în mod legal citația pentru un termen de judecată nu mai sunt citați pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepția situațiilor în care prezența acestora este obligatorie. Militarii și deținuții sunt citați din oficiu la fiecare termen.

(3) Pentru primul termen de judecată, persoana vătămată se citează cu mențiunea că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești.

(4) Neprezentarea persoanei vătămate și a părților citate nu împiedică judecarea cauzei. Când instanța consideră că este necesară prezența uneia dintre părțile lipsă, poate lua măsuri pentru prezentarea acesteia, amânând în acest scop judecata.

(5)[2] *Abrogat.*

(6) Pe tot parcursul judecății, persoana vătămată și părțile pot solicita, oral sau în scris, ca judecata să se desfășoare în lipsă, în acest caz nemaifiind citate pentru termenele următoare.

(7)[3] Când judecata se amână, părțile și celelalte persoane care participă la proces iau cunoștință de noul termen de judecată.

[1] Denumirea marginală și alin. (1) și (2) ale art. 353 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 228 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 353 a fost abrogat prin art. 102 pct. 229 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (7) al art. 353 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 230 din Legea nr. 255/2013.

(8) La cererea persoanelor care iau termenul în cunoştinţă, instanţa le înmânează citaţii, spre a le servi drept justificare la locul de muncă, în vederea prezentării la noul termen.

(9) Participarea procurorului la judecata cauzei este obligatorie.

(10)[1] Completul învestit cu judecarea unei cauze penale poate, din oficiu sau la cererea părţilor ori a persoanei vătămate, să preschimbe primul termen sau termenul luat în cunoştinţă, cu respectarea principiului continuităţii completului, în situaţia în care din motive obiective instanţa nu îşi poate desfăşura activitatea de judecată la termenul fixat ori în vederea soluţionării cu celeritate a cauzei. Preschimbarea termenului se dispune prin rezoluţia judecătorului în camera de consiliu şi fără citarea părţilor. Părţile vor fi citate de îndată pentru noul termen fixat.

Reglementarea anterioară: art. 291 CPP 1968.

✍ A se vedea şi *infra*, art. 364-366 privind prezenţa la judecată a părţilor, a persoanei vătămate şi a altor subiecţilor procesuali.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Preschimbarea termenului de judecată. Cerere de înlocuire a măsurii preventive. Caracter urgent. Imposibilitatea asigurării continuităţii completului de judecată. Justificare. Principiul continuităţii completului de judecată nu a fost instituit de legiuitor ca o garanţie a imparţialităţii judecătorului cauzei, acest scop fiind îndeplinit de alte instituţii procesual penale, cum sunt incompatibilităţile, abţinerea sau recuzarea, strămutarea. De asemenea, pronunţarea cu privire la măsurile care reclamă urgenţă de către judecătorul din planificarea de permanenţă, în situaţiile în care, din motive obiective, judecătorul cauzei nu este prezent în instanţă, nu impietează cu nimic asupra rigorii şi coerenţei actului de justiţie. Principiul continuităţii, ca garanţie a unui proces echitabil, înseamnă, în esenţă, ca judecătorul ce a participat la administrarea probelor şi la dezbateri să pronunţe soluţia în cauză, ceea ce nu este situaţia în speţă, şi comportă şi excepţii, art. 354 CPP prevăzând că se poate schimba completul până la începerea dezbaterilor, iar Regulamentul de ordine interioară al instanţelor judecătoreşti prevăzând posibilitatea înlocuirii judecătorului cauzei cu cel din planificarea de permanenţă în caz de absenţă. Faptul că un alt judecător îl înlocuieşte pe cel învestit cu soluţionarea cauzei nu înseamnă că, în eventualitatea admiterii cererilor sau propunerilor ce se pot formula, îl cenzurează pe acesta în afara limitelor prevăzute de lege, cu încălcarea principiului independenţei judecătorului şi al repartizării aleatorii a cauzei, o cerere de înlocuire a măsurii preventive presupunând *ab initio* o schimbare a împrejurărilor avute în vedere de judecător la luarea măsurii.

În ceea ce priveşte argumentul în sensul că celeritatea ar fi fost respectată şi cu menţinerea termenului stabilit iniţial, nici acesta nu poate fi reţinut, chiar din conţinutul art. 242 CPP, care reglementează revocarea măsurilor preventive şi înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă, rezultând că un termen de aproape două săptămâni nu se justifică, în articolul menţionat făcându-se referire la termene de 24 de ore în care organele judiciare trebuie sesizate şi, respectiv, în care trebuie înaintat dosarul la instanţă

[1] Alin. (10) al art. 353 a fost introdus prin art. 102 pct. 231 din Legea nr. 255/2013.

de către procuror. Astfel fiind, este exclus că legiuitorul a consfințit ca soluționarea unei propuneri de înlocuire a măsurii preventive să aibă loc într-un termen cum este cel acordat, acesta fiind motivul pentru care el a și fost preschimbat *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 23 iulie 2014, nepublicată)*.

Art. 354. Compunerea instanței. (1) Instanța judecă în complet de judecată, a cărui compunere este cea prevăzută de lege.

(2) Completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei. Când acest lucru nu este posibil, completul se poate schimba până la începerea dezbaterilor.

(3) După începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului atrage reluarea dezbaterilor.

Reglementarea anterioară: art. 292 CPP 1968.

✍ Cu privire la respectarea principiului continuității completului în cazul preschimbării termenului de judecată, a se vedea și *supra*, art. 353.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *supra*, jurisprudența prezentată la art. 351.

Art. 355. Judecata de urgență în cauzele cu arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu. (1) Dacă în cauză sunt inculpați arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu, judecata se face de urgență și cu precădere, termenele de judecată fiind, de regulă, de 7 zile.

(2) Pentru motive temeinic justificate, instanța poate acorda termene mai scurte sau mai lungi.

Reglementarea anterioară: art. 293 CPP 1968.

Art. 356. Asigurarea apărării. (1) Persoana vătămată, inculpatul, celelalte părți și avocații acestora au dreptul să ia cunoștință de actele dosarului în tot cursul judecății.

(2) Când persoana vătămată sau una dintre părți se află în stare de deținere, președintele completului ia măsuri ca aceasta să își poată exercita dreptul prevăzut la alin. (1) și să poată lua contact cu avocatul său.

(3) În cursul judecății, persoana vătămată și părțile au dreptul la un singur termen pentru angajarea unui avocat și pentru pregătirea apărării.

(4)[1] În situația în care persoana vătămată sau una dintre părți nu mai beneficiază de asistența juridică acordată de avocatul său ales, instanța poate acorda un alt termen pentru angajarea unui alt avocat și pregătirea apărării.

[1] Alin. (4) al art. 356 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 232 din Legea nr. 255/2013.

(5) În situațiile prevăzute la alin. (1)-(4), acordarea înlesnirilor necesare pregătirii apărării efective trebuie să fie conformă respectării termenului rezonabil al procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 294 alin. (2) și (3) CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 10 privind dreptul la apărare.

Art. 357. Atribuțiile președintelui completului. (1) Președintele completului conduce ședința, îndeplinind toate îndatoririle prevăzute de lege, și decide asupra cererilor formulate de procuror, persoana vătămată și de părți, dacă rezolvarea acestora nu este dată în căderea completului.

(2) În cursul judecății, președintele, după consultarea celorlalți membri ai completului, poate respinge întrebările formulate de părți, persoana vătămată și de procuror, dacă acestea nu sunt concludente și utile soluționării cauzei.

(3) Dispozițiile președintelui completului sunt obligatorii pentru toate persoanele prezente în sala de ședință.

Reglementarea anterioară: art. 296 CPP 1968.

Art. 358. Strigarea cauzei și apelul celor citați. (1) Președintele completului anunță, potrivit ordinii de pe lista de ședință, cauza a cărei judecare este la rând, dispune a se face apelul părților și al celorlalte persoane citate și constată care dintre ele s-au prezentat. În cazul participanților care lipsesc verifică dacă le-a fost înmânată citația în condițiile art. 260 și dacă și-au justificat în vreun fel absența.

(2) Părțile și persoana vătămată se pot prezenta și participa la judecată chiar dacă nu au fost citate sau nu au primit citația, președintele având îndatorirea să stabilească identitatea acestora.

Reglementarea anterioară: art. 297 CPP 1968.

Art. 359. Asigurarea ordinii și solemnității ședinței. (1) Președintele veghează asupra menținerii ordinii și solemnității ședinței, putând lua măsurile necesare în acest scop.

(2) Președintele poate limita accesul publicului la ședința de judecată, ținând seama de mărimea sălii de ședință.

(3) Părțile și persoanele care asistă sau participă la ședința de judecată sunt obligate să păstreze disciplina ședinței.

(4) Când o parte sau oricare altă persoană tulbură ședința ori nesocotește măsurile luate, președintele îi atrage atenția să respecte disciplina, iar în caz de repetare ori de abateri grave, dispune îndepărtarea ei din sală.

(5) Partea sau persoana îndepărtată este chemată în sală înainte de începerea dezbaterilor. Președintele îi aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsă și îi citește declarațiile celor audiați. Dacă partea sau persoana continuă să tulbure ședința, președintele poate dispune din nou îndepărtarea ei din sală, dezbaterile urmând a avea loc în lipsa acesteia.

(6) Dacă partea continuă să tulbure şedinţa şi cu ocazia pronunţării hotărârii, preşedintele completului poate dispune îndepărtarea ei din sală, în acest caz hotărârea urmând a-i fi comunicată.

Reglementarea anterioară: art. 298 CPP 1968.

Art. 360. Constatarea infracţiunilor de audienţă. (1) Dacă în cursul şedinţei se săvârşeşte o faptă prevăzută de legea penală, preşedintele completului de judecată constată acea faptă şi îl identifică pe făptuitor. Încheierea de şedinţă se trimite procurorului competent.

(2)[1] În cazul în care procurorul participă la judecată, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mişcare acţiunea penală şi îl poate reţine pe suspect sau pe inculpat.

Reglementarea anterioară: art. 299 CPP 1968.

Legislaţie conexă: art. 218 CPC.

Art. 361. Pregătirea şedinţei de judecată. (1)[2] *Abrogat.*

(2) Preşedintele completului de judecată are îndatorirea să ia din timp toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu sufere amânare.

(3) În acest scop, dosarele repartizate pe complete în mod aleatoriu vor fi preluate de preşedintele completului, care va lua măsurile necesare în scopul pregătirii judecăţii, astfel încât să se asigure soluţionarea cu celeritate a cauzei.

(4) În cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie, preşedintele completului va lua măsuri pentru desemnarea avocatului din oficiu.

(5) În situaţia în care în aceeaşi cauză au calitatea de inculpat atât persoana juridică, cât şi reprezentanţii legali ai acesteia, preşedintele verifică dacă inculpatul persoană juridică şi-a desemnat un reprezentant, iar în caz contrar, procedează la desemnarea unui reprezentant, din rândul practicienilor în insolvenţă.

(6) De asemenea, preşedintele verifică îndeplinirea dispoziţiilor privind citarea şi, după caz, procedează la completarea ori refacerea acestora.

(7) Preşedintele completului se îngrijeşte ca lista cauzelor fixate pentru judecată să fie întocmită şi afişată la instanţă, cu 24 de ore înaintea termenului de judecată.

(8) La întocmirea listei se ţine seama de data intrării cauzelor la instanţă, dându-se întâietate cauzelor în care sunt deţinuţi sau arestaţi la domiciliu şi celor cu privire la care legea prevede că judecata se face de urgenţă.

Reglementarea anterioară: art. 294 alin. (1), art. 295 şi art. 313 CPP 1968.

Art. 362. Măsurile preventive în cursul judecăţii. (1) Instanţa se pronunţă, la cerere sau din oficiu, cu privire la luarea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive.

[1] Alin. (2) al art. 360 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 233 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 361 a fost abrogat prin art. 102 pct. 234 din Legea nr. 255/2013.

(2) În cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, instanța este datoare să verifice, în cursul judecății, în ședință publică, legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 208.

Reglementarea anterioară: art. 300[1] și art. 300[2] CPP 1968.

Legislație conexă: art. 23 alin. (6) CR.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *supra*, jurisprudența prezentată la art. 208.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

A se vedea *supra*, jurisprudența prezentată la art. 208.

Art. 363. Participarea procurorului la judecată. (1) Participarea procurorului la judecată este obligatorie.

(2) În cursul judecății, procurorul exercită rol activ, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale.

(3) În cursul judecății, procurorul formulează cereri, ridică excepții și pune concluzii. Cererile și concluziile procurorului trebuie să fie motivate.

(4)[1] Când apreciază că există vreuna dintre cauzele care împiedică exercitarea acțiunii penale, procurorul pune, după caz, concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 301 alin. (1), art. 315 și art. 316 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 67 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

ADNOTĂRI

A se vedea *supra*, adnotarea nr. 3 de la art. 281.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Rolul procurorului în procesul penal. 13. Art. 32 CPP definește *in terminis* părțile în procesul penal, care sunt numai inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Potrivit art. 30 din același cod, procurorul este un organ judiciar care participă în procesul penal alături de subiecții menționați în art. 29, fiecare având roluri și poziții diferite. Prin urmare, din economia textelor legale mai sus arătate, procurorul nu este parte în procesul penal (...).

[1] Alin. (4) al art. 363 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 235 din Legea nr. 255/2013.

14. Astfel, art. 131 din Legea fundamentală consacră procurorului un rol esențial în activitatea judiciară, și anume acela de reprezentant al intereselor generale ale societății, de apărător al ordinii de drept, precum și al drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. Dispozițiile constituționale instituie atribuții cu caracter de generalitate care sunt concretizate detaliat, după caz, prin legi organice sau prin legi ordinare. (...) De asemenea, potrivit art. 67 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, „procurorul participă la ședințele de judecată, în condițiile legii, și are rol activ în aflarea adevărului", iar, potrivit dispozițiilor art. 351 și art. 363 CPP, judecata se desfășoară oral, nemijlocit și contradictoriu, la ea participând, în mod obligatoriu, procurorul care exercită un rol activ, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale, putând formula motivat cereri, ridica excepții și pune concluzii în acord cu obiectivele stabilite de Constituție.

15. (...) Legiuitorul constituant a înțeles să confere procurorului un rol determinat în reprezentarea intereselor generale ale societății, din moment ce a așezat dispozițiile referitoare la Ministerul Public în capitolul referitor la „Autoritatea judecătorească" și nicio lege organică sau ordinară nu poate să deroge de la textele constituționale. Procurorul participă în proces și contribuie la aflarea adevărului, sens în care, în cursul urmăririi penale, strânge și administrează probe, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu sau la cerere. Textul constituțional, referindu-se la apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, nu are în vedere transformarea procurorului într-un avocat al uneia dintre părți, el având numai rolul de a veghea la respectarea legii în procesele care pun în discuție astfel de drepturi și libertăți. Fiind vorba despre un proces penal, este de necontestat că în acest domeniu există interese generale care trebuie apărate, iar, în activitatea judiciară, Constituția a stabilit acest rol de apărător pentru procuror, a cărui participare obligatorie în procesele penale nu poate avea caracter formal *(dec. nr. 76 din 26 februarie 2015, M. Of. nr. 174 din 13 martie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Participarea procurorului la judecată. Dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 3 din 19 ianuarie 2015, M. Of. nr. 150 din 2 martie 2015)*.

Art. 364. Participarea inculpatului la judecată și drepturile acestuia. (1)[1] Judecata cauzei are loc în prezența inculpatului. Aducerea inculpatului aflat în stare de deținere la judecată este obligatorie. Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la judecată prin videoconferință, la locul de deținere.

(2) Judecata poate avea loc în lipsa inculpatului dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă.

(3) Judecata poate de asemenea avea loc în lipsa inculpatului dacă, deși legal citat, acesta lipsește în mod nejustificat de la judecarea cauzei.

[1] Alin. (1) al art. 364 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 95 din O.U.G. nr. 18/2016.

(4)[1] Pe tot parcursul judecății, inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu. În cazul în care inculpatul aflat în stare de deținere a solicitat să fie judecat în lipsă, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, ca acesta să poată pună concluzii în cadrul dezbaterilor și să i se dea cuvântul prin intermediul videoconferinței, în prezența apărătorului ales sau din oficiu.

(5) Dacă apreciază necesară prezența inculpatului, instanța poate dispune aducerea acestuia cu mandat de aducere.

(6)[2] Inculpatul poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii, inclusiv în situația prevăzută la alin. (1) teza finală.

Reglementarea anterioară: art. 301 alin. (1) și art. 314 CPP 1968.

Legislație conexă: A se vedea și Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016).

✍ Cu privire la participarea la judecată prin videoconferință, a se vedea *supra*, art. 204.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

A se vedea jurisprudența C.E.D.O. și C.J.U.E prezentată *supra*, la art. 4 și la art. 10, precum și *infra*, la art. 466.

Art. 365. Participarea celorlalte părți la judecată și drepturile acestora. (1) Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi reprezentate de avocat.

(2) Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii.

Reglementarea anterioară: art. 301 alin. (1) și (3) CPP 1968.

Art. 366.[3] **Participarea persoanei vătămate și a altor subiecți procesuali la judecată și drepturile acestora.** (1) Persoana vătămată poate fi reprezentată de avocat.

(2) Persoana vătămată poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii în latura penală a cauzei.

(3) Persoanele ale căror bunuri sunt supuse confiscării pot fi reprezentate de avocat și pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii cu privire la măsura confiscării.

Reglementarea anterioară: art. 301 alin. (1) și (2) CPP 1968.

[1] Alin. (4) al art. 364 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 95 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (6) al art. 364 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 95 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Art. 366 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 237 din Legea nr. 255/2013.

Art. 367. Suspendarea judecății. (1) Când se constată pe baza unei expertize medico-legale că inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să participe la judecată, instanța dispune, prin încheiere, suspendarea judecății până când starea sănătății inculpatului va permite participarea acestuia la judecată.

(2) Dacă sunt mai mulți inculpați, iar temeiul suspendării privește numai pe unul dintre ei și disjungerea nu este posibilă, se dispune suspendarea întregii cauze.

(3) Suspendarea judecății se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii.

(4) Încheierea dată în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea cauzei poate fi atacată separat cu contestație la instanța ierarhic superioară în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru procuror, părțile și persoana vătămată prezente, și de la comunicare, pentru părțile sau persoana vătămată care lipsesc. Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(5) Contestația nu suspendă executarea și se judecă în termen de 3 zile de la primirea dosarului.

(6) Procesul penal se reia din oficiu de îndată ce inculpatul poate participa la judecată sau la încheierea procedurii de mediere, potrivit legii.

(7) Instanța de judecată este obligată să verifice periodic, dar nu mai târziu de 3 luni, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea judecății.

(8)[1] Dacă inculpatul se află în arest la domiciliu sau este arestat preventiv ori față de inculpat s-a dispus măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, se aplică în mod corespunzător prevederile art. 208.

(9) Ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 303 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 70 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Sesizarea Curții Constituționale. Condiții. Referitor la admisibilitatea sesizării Curții Constituționale, trebuie îndeplinite cerințele prevăzute de art. 29 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, și anume: excepția să fie ridicată în fața instanțelor de judecată, la cererea uneia dintre părți sau, din oficiu, de către instanța de judecată ori de arbitraj comercial, respectiv de procuror în fața instanței de judecată, în cauzele în care participă; excepția să vizeze neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare; excepția să nu aibă ca obiect prevederi constatate ca neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale; excepția să aibă legătură cu soluționarea cauzei, indiferent de obiectul acesteia. Din analiza dispozițiilor art. 29 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 reiese că cererea de sesizare a instanței de contencios constituțional poate fi formulată în orice fază

[1] Alin. (8) al art. 367 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 16 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

a procesului penal, indiferent dacă este vorba despre o procedură de filtru, astfel cum este cazul admisibilității recursului în casație, sau de soluționarea fondului cauzei. Legiuitorul nu impune limite referitor la cadrul procesual, ci stabilește doar condiția ca excepția să fie ridicată în fața instanțelor de judecată și să aibă legătură cu soluționarea cauzei, indiferent de obiectul acesteia. Accesul la examenul de constituționalitate a dispozițiilor legale nu poate fi îngrădit pe motivul lipsei de contradictorialitate a procedurii, căci aceasta poate fi suplinită prin comunicarea excepției invocate către partea adversă, dându-i astfel posibilitatea de a exprima un punct de vedere. De altfel, practica recentă a Curții Constituționale a statuat admisibilitatea unei asemenea sesizări invocate în situații similare, respectiv în procedura de cameră preliminară, de asemenea necontradictorie, Curtea Constituțională pronunțându-se cu privire la constituționalitatea dispozițiilor art. 341 alin. (5) CPP, prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, precum și cu privire la constituționalitatea dispozițiilor art. 344 alin. (4), art. 345, art. 346 alin. (1), art. 347 CPP, prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014.

Din perspectiva cerințelor ca excepția să vizeze neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare și ca excepția să aibă legătură cu soluționarea cauzei, se realizează o verificare sub aspectul respectării condițiilor legale în care excepția de neconstituționalitate, ca incident procedural, poate fi folosită. Astfel, excepția de neconstituționalitate constituie un mijloc procedural prin intermediul căruia se asigură, în condițiile legii, analiza conformității anumitor dispoziții legale cu Constituția României. Ca orice mijloc procedural, excepția de neconstituționalitate nu poate fi utilizată decât în scopul și cu finalitatea prevăzute de lege, respectiv pentru verificarea constituționalității unei dispoziții legale care are legătură cu soluționarea cauzei. În consecință, în cadrul examenului de admisibilitate a excepției de neconstituționalitate, instanța trebuie să analizeze, implicit, corectitudinea folosirii mijlocului procedural în scopul pentru care a fost prevăzut de lege.

Neconstituționalitatea unui text de lege este dată de contradicția dintre dispoziția legală și un principiu sau o prevedere constituțională, așa încât, pentru a admite cererea de învestire a Curții Constituționale cu soluționarea excepției, instanța în fața căreia a fost invocată nu se poate limita la constatarea unei legături formale cu soluționarea cauzei, respectiv a dispoziției legale și a textului constituțional. Partea care pretinde încălcarea Legii fundamentale are obligația să își argumenteze pertinent cererea, prin referiri la măsura în care dispoziția legală contestată corespunde sau nu cu prevederile constituționale. Simpla invocare a neconstituționalității dispozițiilor din legi sau ordonanțe nu este adecvată, atât timp cât este vorba despre o raportare formală la prevederile din Constituție, fără a se argumenta în ce constă legătura textelor în discuție cu prevederile constituționale și care este neconcordanța dintre ele și textul legii fundamentale. Neconstituționalitatea unei reglementări constituie o stare intrinsecă a acesteia și nu poate fi dedusă pe calea interpretării proprii a autorului excepției, căci în acest fel s-ar atribui reglementării un sens pe care legiuitorul nu l-a prevăzut *in terminis*. Curtea Constituțională s-a pronunțat constant în acest sens, de pildă prin Decizia nr. 122 din 16 martie 2004 și prin Decizia nr. 748 din 12 mai 2009.

Pe de altă parte, examenul legăturii cu cauza nu se face doar formal, ci în mod concret, prin raportare la interesul specific al celui ce invocă excepția și înrâurirea pe care dispoziția legală considerată neconstituțională o are în speță. Cu referire la dispozițiile art. 436 alin. (2) CPP, se constată că intenția legiuitorului a fost, pe de o parte, de a nu lăsa formularea unei căi extraordinare de atac la simpla apreciere a unei persoane fără pregătire în domeniul

dreptului, iar, pe de altă parte, de a conferi acest drept numai acelor profesioniști care ar fi în măsură să și pledeze în fața instanței competente să soluționeze calea extraordinară de atac. În speță, partea a beneficiat de asistență juridică, atât la judecata în fond, cât și în apel, fiindu-i desemnat apărător din oficiu.

Referitor la încălcarea dispozițiilor art. 2 din Protocolul nr. 7 din Convenție care privesc dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală, se constată că, în urma exercitării căii de atac a apelului, cauza a fost examinată integral de o instanță de control judiciar (cu un grad de jurisdicție superior și devolutiv), analizând soluția pronunțată de prima instanță sub toate aspectele legalității și temeiniciei. Principiul constituirii instanțelor judecătorești pe grade de jurisdicție este de ordin legal, astfel că legiuitorul poate, fără să încalce o prevedere constituțională, să stabilească o procedură în care există numai două grade de jurisdicție (Decizia Curții Constituționale nr. 80/1996).

În concluzie, în cauza de față nu există o legătură efectivă între necesitatea pronunțării unei hotărâri în contenciosul constituțional și soluționarea cauzei, deoarece aspectele invocate nu se constituie în chestiuni de ordin prejudicial care să fie date în competența jurisdicției constituționale, sub forma unei excepții de neconstituționalitate *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 113/RC din 31 martie 2015, nepublicată)*.

Art. 368. Suspendarea judecății în caz de extrădare activă. (1)[1] În cazul în care, potrivit legii, se cere extrădarea unei persoane în vederea judecării într-o cauză penală, instanța pe rolul căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere motivată, suspendarea judecății până la data la care statul solicitat va comunica hotărârea sa asupra cererii de extrădare. Încheierea instanței este supusă contestației în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru cei lipsă, la instanța ierarhic superioară.

(2) Dacă se solicită extrădarea unui inculpat judecat într-o cauză cu mai mulți inculpați, instanța poate dispune, în interesul unei bune judecăți, disjungerea cauzei.

(3) Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(4)[2] Contestația nu suspendă executarea și se judecă în ședință publică, în termen de 5 zile de la primirea dosarului, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului.

Reglementarea anterioară: art. 303[1] CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

Art. 369. Notele privind desfășurarea ședinței de judecată. (1) Desfășurarea ședinței de judecată se înregistrează cu mijloace tehnice audio.

(2) În cursul ședinței de judecată grefierul ia note cu privire la desfășurarea procesului. Procurorul și părțile pot cere citirea notelor și vizarea lor de către președinte.

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 368 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 238 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 368 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 96 din O.U.G. nr. 18/2016.

(3) După terminarea şedinţei de judecată, participanţii la proces primesc, la cerere, câte o copie de pe notele grefierului.

(4) Notele grefierului pot fi contestate cel mai târziu la termenul următor.

(5) În caz de contestare de către participanţii la proces a notelor grefierului, acestea vor fi verificate şi, eventual, completate ori rectificate pe baza înregistrărilor din şedinţa de judecată.

(6)[1] La cerere, părţile, pe cheltuiala acestora, pot obţine o copie electronică a înregistrării şedinţei de judecată în ceea ce priveşte cauza lor, cu excepţia situaţiilor în care şedinţa nu a fost publică în tot sau în parte.

Reglementarea anterioară: art. 304 CPP 1968.

Legislaţie conexă: art. 162 alin. (1)-(4) din Regulamentul de ordine interioară al instanţelor judecătoreşti, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

ADNOTĂRI

Introducerea dispoziţiilor de la art. 369 alin. (6), prin O.U.G. nr. 18/2016, respectă raţiunile edictării prevederilor similare existente în Codul de procedură civilă – la art. 231 alin. (5) –, în aplicarea principiului dreptului la un proces echitabil, privit sub aspectul egalităţii armelor şi al accesului la actele procedurale întocmite pe tot parcursul procesului. Totuşi, s-a considerat că în materie penală este important a fi prevăzută expres excluderea posibilităţii de a obţine o copie electronică a înregistrării şedinţei de judecată, atunci când aceasta nu a fost publică.

Art. 370. Felul hotărârilor. (1) Hotărârea prin care cauza este soluţionată de prima instanţă de judecată sau prin care aceasta se dezînvesteşte fără a soluţiona cauza se numeşte *sentinţă*. Instanţa se pronunţă prin sentinţă şi în alte situaţii prevăzute de lege.

(2)[2] Hotărârea prin care instanţa se pronunţă asupra apelului, recursului în casaţie şi recursului în interesul legii se numeşte decizie. Instanţa se pronunţă prin decizie şi în alte situaţii prevăzute de lege.

(3) Toate celelalte hotărâri pronunţate de instanţe în cursul judecăţii se numesc *încheieri*.

(4) Desfăşurarea procesului în şedinţa de judecată se consemnează într-o încheiere care cuprinde:

a) ziua, luna, anul şi denumirea instanţei;

b) menţiunea dacă şedinţa a fost sau nu publică;

c) numele şi prenumele judecătorilor, procurorului şi grefierului;

d) numele şi prenumele părţilor, avocaţilor şi ale celorlalte persoane care participă în proces şi care au fost prezente la judecată, precum şi ale celor care au lipsit, cu arătarea calităţii lor procesuale şi cu menţiunea privitoare la îndeplinirea procedurii;

[1] Alin. (6) al art. 369 a fost introdus prin art. II pct. 97 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (2) al art. 370 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 239 din Legea nr. 255/2013.

e)[1] fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată şi textele de lege în care a fost încadrată fapta;

f) mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii;

g) cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părţi şi de ceilalţi participanţi la proces;

h) concluziile procurorului, ale persoanei vătămate şi ale părţilor;

i) măsurile luate în cursul şedinţei.

(5) Încheierea se întocmeşte de grefier în termen de cel mult 72 de ore de la terminarea şedinţei şi se semnează de preşedintele completului de judecată şi de grefier.

(6) Când hotărârea se pronunţă în ziua în care a avut loc judecata, nu se întocmeşte încheierea.

Reglementarea anterioară: art. 305 şi art. 311 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Din terminologia folosită la art. 370 – utilizarea termenului „instanţă" – rezultă că sentinţele şi deciziile sunt hotărâri care pot fi date doar de instanţa de judecată, judecătorul de drepturi şi libertăţi şi cel de cameră preliminară pronunţându-se întotdeauna prin încheiere.

Capitolul II. Judecata în primă instanţă

Secţiunea 1. Desfăşurarea judecării cauzelor

Art. 371. Obiectul judecăţii. Judecata se mărgineşte la faptele şi la persoanele arătate în actul de sesizare a instanţei.

Reglementarea anterioară: art. 317 CPP 1968.

Art. 372. Verificările privitoare la inculpat. (1) La termenul de judecată, după strigarea cauzei şi apelul părţilor, preşedintele verifică identitatea inculpatului.

(2) În cazul inculpatului persoană juridică, preşedintele face verificări cu privire la denumire, sediul social şi sediile secundare, codul unic de identificare, identitatea şi calitatea persoanelor abilitate să îl reprezinte.

Reglementarea anterioară: art. 318 CPP 1968.

Art. 373. Măsurile premergătoare privind martorii, experţii şi interpreţii. (1) După apelul martorilor, experţilor şi interpreţilor, preşedintele cere martorilor prezenţi să părăsească sala de şedinţă şi le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviinţarea sa.

(2) Experţii rămân în sala de şedinţă, în afară de cazul în care instanţa dispune altfel.

[1] Lit. e) de la alin. (4) al art. 370 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 239 din Legea nr. 255/2013.

(3) Martorii, experții și interpreții prezenți pot fi ascultați, chiar dacă nu au fost citați sau nu au primit citație, însă numai după ce s-a stabilit identitatea lor, ținându-se seama de dispozițiile art. 122.

Reglementarea anterioară: art. 319 CPP 1968.

Art. 374.[1] **Aducerea la cunoștință a învinuirii, lămuriri și cereri.** (1) La primul termen la care procedura de citare este legal îndeplinită și cauza se află în stare de judecată, președintele dispune ca grefierul să dea citire actului prin care s-a dispus trimiterea în judecată ori, după caz, a celui prin care s-a dispus începerea judecății sau să facă o prezentare succintă a acestuia.

(2) Președintele explică inculpatului în ce constă învinuirea ce i se aduce, îl înștiințează pe inculpat cu privire la dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit și împotriva sa, precum și cu privire la dreptul de a pune întrebări coinculpaților, persoanei vătămate, celorlalte părți, martorilor, experților și de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești, când socotește că este necesar.

(3) Președintele încunoștințează partea civilă, partea responsabilă civilmente și persoana vătămată cu privire la probele administrate în faza urmăririi penale care au fost excluse și care nu vor fi avute în vedere la soluționarea cauzei și pune în vedere persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești.

(4)[2] În cazurile în care acțiunea penală nu vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, președintele pune în vedere inculpatului că poate solicita ca judecata să aibă loc numai pe baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți și de persoana vătămată, dacă recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa, aducându-i la cunoștință dispozițiile art. 396 alin. (10).

(5) Președintele întreabă procurorul, părțile și persoana vătămată dacă propun administrarea de probe.

(6) În cazul în care se propun probe, trebuie să se arate faptele și împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află aceste mijloace, iar în ceea ce privește martorii și experții, identitatea și adresa acestora.

(7)[3] Probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și sunt avute în vedere de instanță la deliberare.

(8) Probele prevăzute la alin. (7) pot fi administrate din oficiu de către instanță, dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

[1] Art. 374 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 240 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (4) al art. 374 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 98 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (7) al art. 374 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 98 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 76/2015 (M. Of. nr. 174 din 13 martie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă de excludere a procurorului de la dezbaterea contradictorie a probelor cuprinsă în art. 374 alin. (7) teza a doua CPP este neconstituțională.

(9) Procurorul, persoana vătămată şi părţile pot cere administrarea de probe noi şi în cursul cercetării judecătoreşti.

(10) Instanţa poate dispune din oficiu administrarea de probe necesare pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 320, art. 320[1] alin. (1), (2) şi alin. (7) teza a II-a şi art. 322 CPP 1968.

✍ A se vedea şi *supra*, art. 4 privind prezumţia de nevinovăţie, art. 8 privind dreptul la un proces echitabil şi art. 10 referitor la dreptul la apărare.

ADNOTĂRI

1. Ca urmare a modificărilor şi completărilor aduse art. 396 alin. (10) şi art. 375 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, rezultă că dispoziţiile art. 374 alin. (4) din acelaşi cod sunt incidente şi în cauzele cu inculpaţi minori care, la data săvârşirii infracţiunii, aveau vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani. Astfel, art. 396 alin. (10) teza finală prevede că „instanţa va avea în vedere aceste aspecte la alegerea măsurii educative", iar „în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime". De asemenea, potrivit art. 375 alin. (1[1]), dacă este minor, inculpatul poate recunoaşte faptele şi solicita judecarea cauzei în condiţiile prevăzute la art. 374 alin. (4), cu încuviinţarea reprezentantului său legal.

2. Având în vedere dispoziţiile art. 349 alin. (2) CPP, dispoziţiile art. 374 alin. (7) sunt incidente, în opinia noastră, numai atunci când inculpatul este prezent sau reprezentat de avocat ales sau din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu inculpatul, inclusiv în cauzele cu inculpaţi minori, iar nu şi atunci când inculpatul lipseşte de la judecată, instanţa desemnând, eventual, un avocat din oficiu (în funcţie de caracterul obligatoriu sau facultativ al asistenţei juridice), care nu a putut lua însă legătura cu inculpatul. Pentru ca instanţa să poată soluţiona cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale – prin excepţie de la principiul nemijlocirii (a se vedea *supra*, art. 351) –, trebuie îndeplinite, cumulativ, **patru condiţii**: inculpatul recunoaşte în totalitate faptele reţinute în sarcina sa; inculpatul solicită instanţei să soluţioneze cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale; instanţa apreciază că probele administrate în faza urmăririi penale sunt suficiente pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei; acţiunea penală nu vizează o infracţiune care se pedepseşte cu detenţiune pe viaţă.

Apreciem însă criticabilă soluţia de desfiinţare a sentinţei primei instanţe, cu trimiterea cauzei spre rejudecare, pe motiv că nu s-a efectuat cercetare judecătorească, deşi nu erau incidente dispoziţiile privind soluţionarea cauzei numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale. Aceasta, întrucât nu este un caz de desfiinţare cu trimitere spre rejudecare dintre cele expres şi limitativ prevăzute de lege [art. 421 pct. 2 lit. b) CPP] – la nerezolvarea fondului cauzei ca motiv de desfiinţare a hotărârii în calea de atac renunţându-se încă din anul 2006 (prin modificările aduse Codului de procedură penală din 1968 de Legea nr. 356/2006), tocmai pentru a se reduce durata de soluţionare a cauzelor. În virtutea efectului devolutiv al apelului, dacă, în urma propriului examen, consideră că readministrarea probelor este necesară pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei, instanţa de apel este cea care trebuie să le readministreze. Principiul dublului grad de jurisdicţie recunoscut în materie penală nu presupune readministrarea,

automată, a tuturor probelor de la urmărirea penală în ambele grade de jurisdicție. Art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prevede dreptul la a cere „examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară" și nu presupune readministrarea probelor de la urmărirea penală în două grade de jurisdicție. Dacă prima instanță a examinat cauza pe baza probelor administrate la urmărirea penală, pe care a apreciat că nu este necesar a le readministra la judecată, și a declarației inculpatului (în măsura în care acesta a fost prezent și nu s-a prevalat de dreptul al tăcere), nu înseamnă că inculpatul a fost „privat" de un grad de jurisdicție. Necesitatea asigurării dublului grad de jurisdicție în materie penală nu trebuie confundată cu publicitatea, oralitatea, nemijlocirea sau contradictorialitatea, ca garanții distincte ale dreptului la un proces echitabil al inculpatului. În sprijinul celor arătate sunt, de altfel, și cele statuate de Curtea Constituțională (a se vedea *infra*, nr. 2).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Procedura în cazul recunoașterii învinuirii. Constituționalitate ► a) 17. Prevederile art. 374 alin. (4) CPP reprezintă o preluare a dispozițiilor art. 320[1] alin. (2) CPP 1968, conform cărora „Judecata poate avea loc numai în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, doar atunci când inculpatul declară că recunoaște în totalitate faptele reținute în actul de sesizare a instanței și nu solicită administrarea de probe, cu excepția înscrisurilor în circumstanțiere pe care le poate administra la acest termen de judecată". 18. Dispozițiile art. 320[1] alin. (2) CPP 1968 au mai fost supuse controlului de constituționalitate, prin raportare la critici de neconstituționalitate identice, prilejuri cu care Curtea Constituțională a respins ca neîntemeiate excepțiile de neconstituționalitate astfel invocate. (...) În consecință, această procedură, pe lângă beneficiul celerității, este de natură a oferi inculpaților și alte rațiuni pentru a depune toate diligențele necesare apărării ori pentru lămurirea tuturor aspectelor legate de obținerea unor acte în circumstanțiere, de legitimă apărare, de scuza provocării ori altele asemenea. În măsura în care consideră că urmărirea penală a fost efectuată cu încălcarea prevederilor legale, inculpatul este liber să nu uzeze de procedura simplificată. (...) 21. Prin urmare, Curtea a constatat că nu putea fi primită susținerea referitoare la încălcarea prin textul criticat a principiului egalității în fața legii, a accesului liber la justiție și a dreptului la apărare și nici cea potrivit căreia art. 320[1] CPP 1968 afectează actul de înfăptuire a justiției, prin aceea că nu au fost lămurite aspecte importante legate de depășirea legitimei apărări, discernământ diminuat sau o altă participație decât cea stabilită prin rechizitoriu, întrucât, pe de o parte, așa cum s-a arătat mai sus, instanța poate respinge cererea de aplicare a dispozițiilor art. 320[1] CPP 1968 și, pe de altă parte, în situația în care face aplicarea procedurii simplificate, instanța poate uza de prevederile art. 334 CPP 1968 referitoare la schimbarea încadrării juridice. 22. Așa fiind, Curtea a reținut că, ori de câte ori există dubii cu privire la vinovăția inculpatului ori la existența legitimei apărări, care prin ele însele pot constitui cauze care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale ori care înlătură caracterul penal al faptei, tocmai în virtutea temeiului constituțional invocat, al art. 124 alin. (1), instanța este datoare să respingă cererea formulată, întrucât înfăptuirea justiției presupune aplicarea legii în acord cu dreptatea ca valoare supremă a statului de drept. Nici nu ar putea fi admisă o teză contrară, deoarece ar echivala cu admiterea posibilității condamnării unui inculpat nevinovat

pentru o faptă pe care, din diferite raţiuni, acesta a înţeles să o recunoască odată cu cererea de aplicare a prevederilor art. 320[1] CPP 1968. Prin urmare, aşa cum rezultă din economia sistematică a prevederilor contestate, legiuitorul, în acord cu dispoziţiile constituţionale invocate, creează cadrul procesual adecvat unei justiţii echitabile. 23. De asemenea, prin Decizia nr. 988 din 22 noiembrie 2012, Curtea a constatat că limitele înlăuntrul cărora judecătorul poate respinge cererea formulată au în vedere criterii obiective şi rezonabile, întrucât, indiferent că ne aflăm în faţa unei recunoaşteri totale sau parţiale a vinovăţiei, ceea ce prevalează constă în existenţa unui proces echitabil, despre care nu se poate vorbi în măsura în care se neagă principiul aflării adevărului. Prin urmare, nu simpla recunoaştere a vinovăţiei este determinantă pentru a se da eficienţă unui proces echitabil desfăşurat în limitele legalităţii şi imparţialităţii, aceasta constituind doar o condiţie procedurală, ci stabilirea vinovăţiei. De altfel, posibilitatea judecătorului de a respinge cererea de recunoaştere a vinovăţiei şi de judecare a cauzei potrivit procedurii simplificate constituie o garanţie a dreptului la un proces echitabil, consacrat de art. 21 alin. (3) din Constituţie şi de art. 6 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, precum şi o garantare a aplicării prezumţiei de nevinovăţie, mai ales în cazurile în care se exercită o presiune asupra inculpatului de a-şi recunoaşte vinovăţia. Aşa fiind, s-a concluzionat că judecătorul nu este obligat, în absenţa convingerii sincerităţii inculpatului ca autor al faptelor, să admită cererea formulată, chiar dacă acesta a recunoscut şi fapte pe care este posibil ca ulterior să le nege. 24. Raportând jurisprudenţa Curţii Constituţionale anterior invocată la criticile formulate în prezenta cauză, Curtea constată că susţinerea conform căreia textul criticat discriminează inculpatul în raport cu procurorul, întrucât îl obligă pe cel dintâi să recunoască întocmai faptele reţinute prin rechizitoriu pentru a putea beneficia de efectele procedurii accelerate, nu poate fi reţinută, întrucât soluţionarea cauzelor penale, chiar şi prin aplicarea dispoziţiilor ce reglementează procedura în cazul recunoaşterii învinuirii, au la bază principiul aflării adevărului, prevăzut la art. 5 CPP (...). 25. De asemenea, Curtea reţine că textul criticat nu contravine prevederilor art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală, referitoare la dreptul la un proces echitabil, şi nici celor ale art. 126 alin. (1) din Constituţie, susţinerea că vinovăţia inculpatului este stabilită pe baza rechizitoriului şi depinde de felul în care acesta este redactat, şi nu pe baza probelor, fiind neîntemeiată. În realitate, conform art. 375 CPP, dacă există dubii cu privire la vinovăţia inculpatului, conform art. 375 alin. (3) CPP, instanţa poate respinge cererea acestuia de a fi judecat în condiţiile prevăzute la art. 374 alin. (4) CPP şi poate proceda conform dispoziţiilor art. 374 alin. (5)-(10) din acelaşi cod. Totodată, art. 377 CPP referitor la cercetarea judecătorească în cazul recunoaşterii învinuirii prevede, la alin. (4), că, dacă instanţa constată, din oficiu, la cererea procurorului sau a părţilor, că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare trebuie schimbată, este obligată să pună în discuţie noua încadrare, iar, la alin. (5), că, dacă pentru stabilirea încadrării juridice, precum şi dacă, după schimbarea încadrării juridice, este necesară administrarea altor probe, instanţa, luând concluziile procurorului şi ale părţilor, dispune efectuarea cercetării judecătoreşti, dispoziţiile art. 374 alin. (5)-(10) CPP aplicându-se în mod corespunzător (...). 26. Pentru motivele anterior invocate, Curtea constată că textul criticat nu contravine prevederilor art. 24 alin. (1) din Constituţie, procedura de judecată în cazul recunoaşterii învinuirii oferind toate garanţiile necesare exercitării de către inculpat a dreptului la apărare. În exercitarea acestui drept, conform normelor procedurale mai sus invocate, inculpatul poate opta între procedura obişnuită şi cea prevăzută de lege în cazul recunoaşterii

învinuirii și poate propune probe cu înscrisuri, conform art. 375 alin. (2) CPP. În acest sens, este de precizat că dreptul de a recurge la procedura accelerată de judecare a cauzelor penale și de a beneficia de efectele aplicării acesteia nu este un drept fundamental al inculpatului, ci o opțiune pe care o poate exercita în condițiile și limitele prevăzute la art. 374 alin. (4) CPP. Dacă inculpatul apreciază că urmărirea penală a fost făcută cu încălcarea dispozițiilor legale sau că faptele reținute în sarcina sa ori probele administrate în scopul demonstrării vinovăției sale nu corespund realității, acesta poate opta pentru judecarea cauzei conform procedurii penale obișnuite, în cadrul căreia poate pune în discuție aspectele neclare, echivoce sau neconforme cu realitatea din cuprinsul rechizitoriului, exercitându-și în mod efectiv dreptul la apărare. De asemenea, Curtea reține că dispozițiile art. 374 alin. (4) CPP vizează faza de judecată, momentul aplicării lor fiind, așadar, ulterior procedurii camerei preliminare, în care inculpatul a putut invoca excepții referitoare la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală *(dec. nr. 250 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 416 din 11 iunie 2015)*. ► **b)** 13. Reducerea limitelor speciale de pedeapsă ca urmare a recunoașterii învinuirii nu poate fi convertită într-un drept fundamental, ci reprezintă un beneficiu acordat de legiuitor, potrivit politicii sale penale, în anumite condiții, printre care se numără și recunoașterea în totalitate a faptelor reținute în sarcina inculpatului, tocmai caracterul integral al recunoașterii învinuirii fiind cel care face inutilă efectuarea cercetării judecătorești, așa cum este reglementată aceasta de dispozițiile art. 374 alin. (5)-(10) CPP. Având în vedere efectele procedurii de judecată simplificate, instanța poate respinge, în baza unor criterii obiective și rezonabile, cererea formulată de inculpat, întrucât, indiferent că recunoașterea învinuirii este totală sau parțială, ceea ce prevalează este existența unui proces echitabil, despre care nu se poate vorbi în măsura în care se neagă principiul aflării adevărului. Prin urmare, nu simpla recunoaștere a învinuirii, chiar și integrală, este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil desfășurat în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției inculpatului cu privire la faptele reținute în sarcina sa. De altfel, având în vedere tocmai riscul exercitării de presiuni asupra inculpatului spre a-și recunoaște vinovăția și cu privire la fapte pe care nu le-a săvârșit, posibilitatea instanței de a respinge cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii simplificate constituie o garanție a dreptului la un proces echitabil, consacrat de art. 21 alin. (3) din Constituție și de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Judecătorul nu este obligat, în absența convingerii cu privire la sinceritatea inculpatului – chiar dacă acesta recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa –, să admită cererea formulată de inculpat, ceea ce reprezintă o materializare a principiului constituțional al înfăptuirii justiției de către instanțele judecătorești, consacrat de art. 124 din Legea fundamentată. Prin urmare, instanța are posibilitatea de a respinge cererea inculpatului, chiar și în condițiile unei recunoașteri totale a faptelor reținute în sarcina sa, atunci când nu este lămurită asupra împrejurărilor de fapt ale cauzei și consideră că judecata nu poate avea loc numai în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, ci trebuie să se facă potrivit dreptului comun. (...) 15. De asemenea, nu poate fi reținută nici critica referitoare la încălcarea prevederilor art. 16 din Constituție, întrucât, potrivit jurisprudenței Curții, principiul egalității în drepturi presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. De aceea, el nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional,

în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice (Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1 din 8 februarie 1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994). Totodată, Curtea a statuat că art. 16 din Constituție vizează egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale, nu și identitatea de tratament juridic asupra aplicării unor măsuri, indiferent de natura lor (Decizia nr. 53 din 19 februarie 2002, publicată în M. Of. nr. 224 din 3 aprilie 2002, Decizia nr. 1615 din 20 decembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 99 din 8 februarie 2012, și Decizia nr. 323 din 30 aprilie 2015, M. Of. nr. 467 din 29 iunie 2015). Or, inculpatul care nu recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa nu se află în aceeași situație cu cel care recunoaște integral învinuirea, motiv pentru care instanța – care are obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei și cu privire la persoana inculpatului – în primul caz va soluționa cauza potrivit dreptului comun, cadru procesual în care poate lămuri toate împrejurările, iar în cel de-al doilea va judeca potrivit procedurii simplificate, dacă sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute de lege. Tratamentul juridic diferențiat instituit prin dispozițiile de lege criticate este, prin urmare, justificat și nu se poate vorbi despre existența unei discriminări, cu atât mai mult cu cât reducerea limitelor speciale de pedeapsă nu reprezintă un drept fundamental, ci constituie un beneficiu acordat de legiuitor în anumite condiții, potrivit politicii sale penale *(dec. nr. 484 din 23 iunie 2015, M. Of. nr. 603 din 10 august 2015)*.

2. Nereadministrarea în cursul cercetării judecătorești a probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți. Constituționalitate. 20. Faptul că instanța de judecată, fără a readministra probele în condițiile art. 374 alin. (7) CPP, va ține seama de ele la judecarea cauzei nu poate fi apreciat ca afectând dreptul la apărare ori dreptul la un proces echitabil al inculpatului, întrucât, potrivit art. 103 alin. (1) CPP, probele nu au o valoare dinainte stabilită de lege, fiind apreciate de organele judiciare în urma evaluării întregului probatoriu administrat în cauză. (...) De aceea, utilizarea unei probe așa cum a fost administrată în faza de urmărire penală nu poate fi luată în considerare dacă acuzatul nu a avut posibilitatea, în niciun stadiu al procedurii, să o conteste. Prin urmare, nu se poate susține că prin dispozițiile legale criticate este încălcat dreptul la un proces echitabil, câtă vreme acuzatul, deși a avut posibilitatea, nu a contestat temeinicia acestor probe. A porni de la premisa administrării părtinitoare a probelor, complinită de nepăsarea acuzatului, nu atrage neconstituționalitatea unui text, deoarece obiectul acțiunii penale constă în tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în cadrul unui proces guvernat de principiul aflării adevărului. De altfel, soluționarea unei cauze penale în baza unei probe nereadministrate de instanța de judecată în fața acuzatului nu este incompatibilă în sine cu dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la dreptul la un proces echitabil, deoarece, în procesul penal, cerința ca elementele de probă să fie administrate întotdeauna în fața persoanei acuzate nu este absolută, putând exista situații particulare, de excepție, cu respectarea dreptului persoanei acuzate de a fi avut ocazia adecvată și suficientă de a contesta proba și de a solicita refacerea ei (...).

21. Totodată, Curtea constată că, întrucât legalitatea și temeinicia sunt însușiri fundamentale ale oricărei probe care, prin elementele de fapt conținute, servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care

a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei, contribuind la aflarea adevărului în procesul penal, afectarea dreptului la apărare ori a dreptului la un proces echitabil s-ar putea pune în discuție dacă, în pofida faptului că părțile sau persoana vătămată nu au avut posibilitatea contestării lor în fața unui judecător anterior cercetării judecătorești, probele nu sunt readministrate.

22. Or, dimpotrivă, din perspectiva legalității administrării probelor, Curtea constată că aceste aspecte sunt verificate de către judecătorul de cameră preliminară, potrivit art. 342 CPP, iar acesta, în baza art. 346 alin. (3) lit. b) și alin. (4) din același cod, poate exclude una, mai multe sau toate probele administrate în cursul urmăririi penale. După începerea judecății, dispusă de judecătorul de cameră preliminară, în fața instanței de judecată pot fi puse în discuție numai aspecte ce țin de temeiniciei probelor, aspecte referitoare la împrejurări de fapt ce reies din proba contestată și care, raportat la acuzația concretă pentru care a fost dispusă trimiterea în judecată, prezintă relevanță.

23. Analizând conținutul normativ al dispozițiilor legale criticate, Curtea constată că acestea dispun cu privire la nereadministrarea probelor necontestate, și nicidecum cu privire la imposibilitatea contestării lor. Așa fiind, nimic nu oprește partea căreia probele avute în vedere îi sunt defavorabile să le conteste din perspectiva temeiniciei – în faza de judecată imediat după citirea rechizitoriului, dar anterior audierii inculpatului –, cerând astfel readministrarea/refacerea lor de către instanța de judecată în condiții de publicitate, nemijlocire și contradictorialitate. Terminologia utilizată de legiuitor are în vedere probele administrate în cursul urmăririi penale care nu au fost contestate. În acest sens, Curtea reține alin. (5) al art. 374 CPP, conform căruia „Președintele întreabă procurorul, părțile și persoana vătămată dacă propun administrarea de probe", părțile și persoana vătămată având posibilitatea să conteste probele administrate și să propună administrarea de probe, indiferent dacă au fost administrate sau nu în faza de urmărire penală.

24. În sfârșit, este de observat că legiuitorul nu a exclus posibilitatea readministrării probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți, întrucât, potrivit art. 374 alin. (8) CPP, acestea pot fi administrate din oficiu de către instanță dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei. Faptul că această posibilitate este atributul exclusiv al instanței de judecată nu este de natură a afecta în vreun fel dreptul la apărare ori dreptul la un proces echitabil, pentru că, potrivit art. 349 alin. (1) CPP, „Instanța de judecată soluționează cauza dedusă judecății cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii" *(dec. nr. 245 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 473 din 30 iunie 2015)*. **În același sens,** *dec. nr. 342 din 7 mai 2015, M. Of. nr. 386 din 3 iunie 2015, §§ 13-17, dec. nr. 486 din 23 iunie 2015, M. Of. nr. 712 din 22 septembrie 2015, §§ 16-18.*

3. Imposibilitatea instanței competente să judece cauza de a se pronunța cu privire la cererile și excepțiile ridicate și soluționate în camera preliminară. Constituționalitate. 16. Împrejurarea că instanța competentă să judece cauza pe fond nu poate ea însăși să se pronunțe cu privire la cererile și excepțiile care au fost ridicate în procedura de cameră preliminară și care au fost soluționate în această procedură (atât pe fond, cât și/sau în contestație) nu afectează dreptul părților la un proces echitabil, deoarece au făcut deja obiect al controlului unui judecător. Or, potrivit dispozițiilor art. 346 alin. (7) CPP, „Judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății exercită funcția

de judecată în cauză". Prin urmare, apare ca ilogică posibilitatea ca același judecător să se pronunțe încă o dată asupra aspectelor pe care tot el le-a dezlegat deja. O astfel de posibilitate neagă esența dreptului la un proces echitabil, care presupune ca orice cauză să fie soluționată într-un termen rezonabil, cu atât mai mult cu cât partea nemulțumită de soluția dată în procedura de cameră preliminară a avut la îndemână calea de atac a contestației, consacrată de art. 347 CPP.

17. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului invocată de autor în susținerea excepției astfel formulate nu este aplicabilă, deoarece în acele cauze instanța europeană a statuat că a fost afectat dreptul la un „tribunal", întrucât era permisă interpunerea decisivă a autorității ministeriale prin emiterea unui aviz care nu a putut fi în niciun fel combătut sau comentat de reclamant (*Chevrol c. Franței*, 13 februarie 2003, § 82) sau pentru că instanțele interne au refuzat să analizeze chestiunea dreptului reclamantului care a fost lăsată la discreția unui organ administrativ (*Terra Woningen B.V. c. Olandei*, 17 decembrie 1996, §§ 51-55).

18. Dimpotrivă, în cazul de față, instanța competentă să se pronunțe asupra judecății pe fond a cauzei are plenitudinea de jurisdicție să statueze cu privire la temeinicia acuzației în materie penală, deoarece, potrivit art. 374 alin. (7)-(9) CPP, probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de părți, deși nu se readministrează, sunt puse în dezbaterea contradictorie a părților sau pot fi administrate din oficiu de către instanță dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei. *Per a contrario*, o probă contestată va fi readministrată, iar, în cazul în care readministrarea nu mai este posibilă, devin aplicabile dispozițiile art. 383 alin. (4) din același cod, care obligă instanța să o pună în discuția părților, a persoanei vătămate și a procurorului, dacă imposibilitatea de administrare se referă la o probă administrată în faza de urmărire penală și încuviințată de instanță. Faptul că instanța de judecată va ține seama la judecarea cauzei de o astfel de probă implică filtrarea ei în raport cu exigențele procedural penale referitoare la aprecierea probelor care, potrivit art. 103 CPP, nu au o valoare dinainte stabilită și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză, condamnarea putând fi dispusă numai atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă *(dec. nr. 838 din 8 decembrie 2015, M. Of. nr. 158 din 1 martie 2016)*.

4. Dreptul procurorului de a participa la dezbaterea contradictorie a probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate. Neconstituționalitatea art. 374 alin. (7) teza a doua CPP. 13. (...) Prevederile art. 374 alin. (7) teza a doua CPP nu permit procurorului să participe la dezbaterea contradictorie a probelor administrate în cursul urmăririi penale, sens în care Curtea constată că o astfel de reglementare contravine dispozițiilor constituționale ale art. 131 referitor la „Rolul Ministerului Public". (...)

15. Curtea constată că, în timp ce textul constituțional se referă la apărarea ordinii de drept, precum și la drepturile și libertățile cetățenilor, art. 374 alin. (7) teza a doua CPP restrânge posibilitatea procurorului de a participa la dezbaterea contradictorie a probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți. Contradictorialitatea, prin natura sa, este ea însăși o garanție a dreptului la un proces echitabil pentru realizarea și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale, întrucât duce la atingerea obiectivelor constituționale prin posibilitatea atât a acuzării, cât și a apărării nu numai de a lua cunoștință de toate piesele, observațiile sau elementele de probă propuse judecătorului de natură să

îi influențeze decizia, ci și de a le discuta ori comenta. Această exigență poate fi realizată în diferite moduri, cu condiția ca partea adversă să aibă posibilitatea de a combate în mod direct observațiile depuse. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în jurisprudența sa că principiul contradictorialității nu privește numai părțile între ele, ci și Ministerul Public sau chiar o altă jurisdicție independentă, participantă, potrivit normelor naționale, la o fază superioară a procesului, cum este cazul instanței de fond (*Nideröst-Huber c. Elveției*, 18 februarie 1997, §§ 23, 27, 31). Limitarea prevăzută de textul legal criticat este neconstituțională, deoarece art. 131 alin. (1) din Legea fundamentală stabilește în mod clar și categoric sfera atribuțiilor procurorului, fără a trimite la cazuri stabilite prin altă lege. Este adevărat că în alin. (2) al art. 131 se prevede că „Ministerul Public își exercită atribuțiile prin procurori constituiți în parchete, în condițiile legii", dar referirea la condițiile legii privește organizarea parchetelor, și nu exercitarea atribuțiilor stabilite în alin. (1). (...) Este fără îndoială că dezbaterea contradictorie a probelor, în condițiile textului legal criticat, afectează ordinea de drept astfel instituită de Constituție care consacră rolul Ministerului Public.

16. În concluzie, Curtea constată că soluția legislativă consacrată de dispozițiile art. 374 alin. (7) teza a doua CPP sunt neconstituționale, întrucât afectează dreptul constituțional al procurorului de a participa la dezbaterea contradictorie a probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate *(dec. nr. 76 din 26 februarie 2015, M. Of. nr. 174 din 13 martie 2015)*. ✍ A se vedea și *supra*, nr. 1 de la art. 363.

II. Instanțe judecătorești

5. Pluralitate de infracțiuni (concurs) în a cărei alcătuire intră și o infracțiune care se pedepsește cu detențiunea pe viață. Inadmisibilitatea procedurii recunoașterii învinuirii. Într-un proces penal având ca obiect o pluralitate de infracțiuni (concurs) în a cărei alcătuire intră și o infracțiune care se pedepsește cu detențiunea pe viață, iar săvârșirea tuturor infracțiunilor este recunoscută de inculpat, judecarea cauzei se face, pentru toate infracțiunile, potrivit procedurii de drept comun. Dacă voința legiuitorului ar fi fost de a acorda posibilitatea aplicării mixte, în cadrul unui unic proces, atât a procedurii simplificate, cât și a procedurii de drept comun, atunci nu s-ar fi prevăzut, printre condițiile de aplicare a judecății în cazul recunoașterii vinovăției, condiția recunoașterii tuturor faptelor reținute în actul de sesizare a instanței [art. 320[1] alin. (2) CPP]. Lipsa impunerii unei astfel de condiții ar fi însemnat ca, în același proces, să existe posibilitatea ca faptele recunoscute, ce constituiau infracțiuni și erau săvârșite de inculpat, să fie judecate potrivit procedurii accelerate [cu consecința reducerii limitelor de pedeapsă potrivit art. 320[1] alin. (7) fraza I], iar faptele nerecunoscute să fie judecate potrivit procedurii dreptului comun. (...) Contravine rațiunii de reglementare a art. 320[1] CPP opinia potrivit căreia o cauză poate fi judecată conform unei proceduri combinate/mixte, prin aplicarea procedurii simplificate bazate pe pledoaria de vinovăție în cazul infracțiunilor pentru care se prevede sancțiunea cu închisoarea, concomitent cu aplicarea procedurii de drept comun pentru infracțiunea sau infracțiunile (în formă consumată sau în forma tentativei) a căror sancțiune prevăzută de lege este detențiunea pe viață, ca pedeapsă unică sau alternativă. (...)

Prin urmare, condiția cu caracter negativ reglementată de art. 320[1] alin. (7) fraza a II-a CPP, în conformitate cu care dispozițiile alin. (1)-(6) ale aceluiași articol nu se aplică în cazul în care acțiunea penală vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, poate fi examinată numai prin prisma dreptului procesual, iar referirea la acțiunea

penală din cuprinsul art. 320[1] alin. (7) fraza a II-a CPP vizează accepțiunea procesuală a acțiunii penale (exercitarea efectivă a dreptului de a trage la răspundere, modalitatea juridică prin care conflictul de drept născut din săvârșirea unei infracțiuni este adus în fața organelor judiciare), care include și ipoteza în care mai multe fapte săvârșite de același făptuitor, dintre care una este infracțiune pedepsită cu detențiune pe viață (pluralitate de infracțiuni), sunt judecate împreună în cadrul aceluiași proces penal, existând o unică acțiune penală în sens procesual. (...)

Într-un proces penal cu o singură acțiune în sens procesual și o pluralitate de acțiuni penale în sens substanțial, având ca obiect și o infracțiune pedepsită cu detențiunea pe viață, atitudinea de recunoaștere a faptelor care ar fi fost susceptibile de aplicarea art. 320[1] CPP poate fi valorificată ca circumstanță atenuantă judiciară, potrivit art. 74 cu referire la art. 76 CP *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 16 din 18 noiembrie 2013, M. Of. nr. 12 din 9 ianuarie 2014).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968 și ale Codul penal din 1969, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală și noul Cod penal.

Art. 375.[1] **Procedura în cazul recunoașterii învinuirii.** (1) Dacă inculpatul solicită ca judecata să aibă loc în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4), instanța procedează la ascultarea acestuia, după care, luând concluziile procurorului și ale celorlalte părți, se pronunță asupra cererii.

(1[1])[2] Inculpatul poate recunoaște faptele și solicita judecarea cauzei în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4) și prin înscris autentic.

(1[2]) În cazurile prevăzute la alin. (1) și (1[1]), dacă inculpatul este minor, este necesară și încuviințarea reprezentantului său legal.

(2) Dacă admite cererea, instanța întreabă părțile și persoana vătămată dacă propun administrarea de probe cu înscrisuri.

(3) Dacă respinge cererea, instanța procedează potrivit art. 374 alin. (5)-(10).

Reglementarea anterioară: art. 320[1] alin. (3), (4), (5) și (8) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Prevederea expresă în sensul că inculpatul poate recunoaște faptele și solicita judecarea cauzei în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4) **și prin înscris autentic** a fost introdusă ca urmare a modificărilor aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016.

În opinia noastră, anterior acestei modificări, nu era vorba decât despre o simplă omisiune a legiuitorului. Astfel, și în legea veche se prevedea **audierea** inculpatului care solicita ca judecata să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, fiind evident că, în ipoteza alegerii celei de-a doua forme de recunoaștere – prin înscris autentic –, lipsa acestei audieri nu constituia un impediment la admiterea cererii. De asemenea, procedura recunoașterii învinuirii nu poate fi incompatibilă cu dreptul inculpatului de a fi reprezentat în procesul penal sau cu acela de a se prevala de dreptul la tăcere; or, a-l obliga pe inculpat să se prezinte personal pentru a solicita judecata potrivit dispozițiilor art. 374 alin. (4) și art. 375 CPP, pentru ca ulterior să învedereze instanței că nu dorește să dea nici o declarație în cauză, ar constitui un formalism excesiv.

[1] Art. 375 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 241 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1[1]) și (1[2]) ale art. 375 au fost introduse prin art. II pct. 99 din O.U.G. nr. 18/2016.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

A se vedea *supra*, soluțiile prezentate la nr. 1 de sub art. 374.

Art. 376. Ordinea cercetării judecătorești. (1) Instanța începe efectuarea cercetării judecătorești când cauza se află în stare de judecată.

(2) Ordinea de efectuare a actelor de cercetare judecătorească este cea prevăzută în dispozițiile cuprinse în prezenta secțiune.

(3) După audierea inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, se procedează la administrarea probelor încuviințate.

(4) Administrarea de probe din oficiu poate fi făcută oricând pe parcursul cercetării judecătorești.

(5) Instanța poate dispune schimbarea ordinii, când aceasta este necesară.

Reglementarea anterioară: art. 321 CPP 1968.

Art. 377.[1] **Cercetarea judecătorească în cazul recunoașterii învinuirii.** (1) Dacă a dispus ca judecata să aibă loc în condițiile prevăzute la art. 375 alin. (1), instanța administrează proba cu înscrisurile încuviințate.

(2) Înscrisurile pot fi prezentate la termenul la care instanța se pronunță asupra cererii prevăzute la art. 375 alin. (1) sau la un termen ulterior, acordat în acest scop. Pentru prezentarea de înscrisuri instanța nu poate acorda decât un singur termen.

(3) Dispozițiile art. 383 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

(4) Dacă instanța constată, din oficiu, la cererea procurorului sau a părților, că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare trebuie schimbată, este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă. Dispozițiile art. 386 alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

(5) Dacă pentru stabilirea încadrării juridice, precum și dacă, după schimbarea încadrării juridice, este necesară administrarea altor probe, instanța, luând concluziile procurorului și ale părților, dispune efectuarea cercetării judecătorești, dispozițiile art. 374 alin. (5)-(10) aplicându-se în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 320^1 alin. (6) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Contestarea încadrării juridice a faptelor. Schimbarea parțială a situației de fapt. Greșita reținere a incidenței art. 396 alin. (10) CPP. Nu se poate aprecia că inculpatul a recunoscut în totalitate faptele reținute, în contextul în care din interpretarea literală a dispozițiilor legale reiese că recunoașterea vinovăției în cadrul acestei proceduri trebuie să fie totală și

[1] Art. 377 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 242 din Legea nr. 255/2013.

necondiționată sub toate aspectele de fapt, singura contestare posibilă fiind aceea privind încadrarea juridică a faptelor, însă, dat fiind tocmai caracterul total al recunoașterii, este evident că prin contestarea încadrării juridice a faptelor nu se poate tinde la schimbarea, chiar și parțială, a situației de fapt, astfel cum aceasta este expusă în actul de sesizare. Simpla confruntare a încadrării juridice date faptei cu descrierea situației de fapt din rechizitoriu este suficientă pentru a se constata că efectuarea cercetării judecătorești nu a avut ca scop exclusiv schimbarea încadrării juridice, ci chiar stabilirea situației de fapt în altă modalitate decât cea din actul de sesizare, context în care nu putea fi reținută incidența art. 396 alin. (10) CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1084/A din 30 septembrie 2014, nepublicată)*.

Art. 378. Audierea inculpatului. (1)[1] Inculpatul este lăsat să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi i se pot pune întrebări în mod nemijlocit de către procuror, de persoana vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalți inculpați, precum și de avocații acestora și de avocatul inculpatului a cărui audiere se face. Președintele și ceilalți membri ai completului pot, de asemenea, pune întrebări, dacă apreciază necesar, pentru justa soluționare a cauzei.

(2) Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei. Întrebările respinse se consemnează în încheierea de ședință.

(3)[2] În situațiile în care legea prevede posibilitatea ca inculpatul să fie obligat la prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității, acesta va fi întrebat dacă își manifestă acordul în acest sens, în cazul în care va fi găsit vinovat.

(4) Când inculpatul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări ori când există contraziceri între declarațiile făcute de inculpat în instanță și cele date anterior, președintele îi cere acestuia explicații și poate da citire, în întregime sau în parte, declarațiilor anterioare.

(5) Când inculpatul refuză să dea declarații, instanța dispune citirea declarațiilor pe care acesta le-a dat anterior.

(6) Inculpatul poate fi reascultat ori de câte ori este necesar.

Reglementarea anterioară: art. 323 și art. 325 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 4 privind prezumția de nevinovăție, art. 8 privind dreptul la un proces echitabil și art. 10 referitor la dreptul la apărare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Audierea inculpatului. Obligația instanței de judecată ► a) Nu suntem în prezența nerespectării obligației instanței de a-l audia pe inculpat dacă acesta, întrebat fiind de instanță la începutul cercetării judecătorești, arată că nu dorește să dea o declarație la acel moment procesual, ci la un termen ulterior, pentru ca, după aceea, să nu se mai prezinte sau să nu mai solicite audierea sa pe parcursul procesului. Altfel, ar însemna ca inculpatul

[1] Alin. (1) al art. 378 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 243 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3)-(5) ale art. 378 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 243 din Legea nr. 255/2013.

să aibă posibilitatea, prin propria sa voință, fie să tergiverseze soluționarea cauzei (invocând termen de termen pretexte pentru care nu poate da o declarație, dar susținând că dorește să își exercite acest drept), fie să declanșeze un nou ciclu procesual, dacă este nemulțumit de soluție. Aceasta ar contraveni de altfel și prevederilor art. 10 alin. (6) CPP, conform căruia „Dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege". Pe de altă parte, instanței nu îi incumbă nicio obligație de a-l întreba pe inculpat, la fiecare termen, dacă nu dorește să fie audiat, ordinea cercetării judecătorești fiind cea prevăzută la art. 376 CPP și putând fi schimbată, când este necesar, doar de instanță (și nu de inculpat) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 862/A din 8 iunie 2015, nepublicată)*. ► **b)** Sunt nefondate susținerile inculpatului în sensul că nu a fost audiat legal de tribunal. Potrivit dispozițiilor art. 378 alin. (1) și (6) CPP, care le reiau în esență pe cele ale art. 323 alin. (2) și (4) CPP 1968, inculpatul este lăsat să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi i se pot pune întrebări de către președinte și în mod nemijlocit de ceilalți membri ai completului, de către procuror, de persoana vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalți inculpați, de avocații acestora și de avocatul inculpatului a cărui audiere se face, iar inculpatul poate fi reascultat ori de câte ori este necesar. Or, inculpatului i s-a luat o declarație în primă instanță, fiind lăsat să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată. Criticile ce țin de tactica audierii inculpatului (în sensul că acesta nu ar fi fost audiat cu privire la toate faptele pentru care a fost trimis în judecată) nu pot convinge curtea că tribunalul nu a respectat obligațiile prevăzute de textele legale menționate. Garanțiile procesuale oferite inculpatului pe parcursul cercetării judecătorești, atât de reglementarea anterioară, cât și de cea actuală [art. 301 alin. (1)/art. 364 alin. (6) – dreptul de a formula cereri, de a ridica excepții și de a pune concluzii; art. 322 teza finală/art. 374 alin. (2) – dreptul de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești, când socotește că este necesar; art. 323/art. 378 – ascultarea inculpatului], ca și în cadrul dezbaterilor și al ultimului cuvânt – recunoscut ca etapă procesuală distinctă – exclud încălcarea dreptului său la apărare, constând în lipsa cadrului procesual în care să poată arăta tot ce știe despre faptele pentru care a fost trimis în judecată. De altfel, inculpatul a avut această posibilitate și în apel, dând o amplă declarație în fața curții, în care nu numai că a arătat tot ce știe despre faptele pentru care a fost trimis în judecată, dar a și făcut trimitere la mijloacele de probă administrate în cauză, analizându-le (deși i s-a atras atenția că aceasta este „menirea" dezbaterilor în procesul penal), declarație pe care a completat-o cu note scrise depuse la dosar după audierea sa, aceleași aspecte pe care le-a învederat tribunalului și curții, detaliate de altfel și în motivele de apel și în cadrul dezbaterilor, fiind reluate și în ultimul cuvânt din apel. Potrivit dispozițiilor redate anterior, după audierea sa, în cadrul cercetării judecătorești, inculpatul poate fi reascultat ori de câte ori este necesar, necesitate cu privire la care poate aprecia doar instanța de judecată, nefiind suficientă doar manifestarea de voință a inculpatului în acest sens (care are la dispoziție alte instrumente procesuale pentru a lămuri suplimentar instanța, enumerate anterior). Oricum, în cauză, în condițiile în care inculpatul a dat o declarație detaliată în fața curții, a invoca în apel faptul că prima instanță nu l-a mai reaudiat, deși cererea în acest sens îi fusese admisă, solicitând trimiterea cauzei spre rejudecare, nu denotă decât intenția inculpatului de tergiversare a soluționării cauzei. Chiar dacă inculpatul nu ar fi fost audiat în primă instanță, această omisiune poate fi remediată prin audierea lui în apel, și nu prin desființarea sentinței cu trimiterea cauzei spre rejudecare, față de dispozițiile art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, neexistând vreunul dintre

cazurile de nulitate absolută prevăzute expres și limitativ de lege *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1382/A din 19 octombrie 2015, nepublicată)*.

Art. 379. Audierea coinculpaților. (1) Dacă sunt mai mulți inculpați, audierea fiecăruia dintre ei se face în prezența celorlalți inculpați.

(2) Când interesul aflării adevărului o cere, instanța poate dispune audierea vreunuia dintre inculpați fără ca ceilalți să fie de față.

(3) Declarațiile luate separat sunt citite în mod obligatoriu celorlalți inculpați, după audierea lor.

(4) Inculpatul poate fi din nou audiat în prezența celorlalți inculpați sau a unora dintre ei.

Reglementarea anterioară: art. 324 CPP 1968.

Art. 380. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. (1) Instanța procedează la audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente potrivit dispozițiilor art. 111 și 112, după ascultarea inculpatului și, după caz, a coinculpaților.

(2) Persoanele menționate sunt lăsate să arate tot ce știu despre fapta care face obiectul judecății, apoi li se pot pune în mod nemijlocit întrebări de către procuror, inculpat, avocatul inculpatului, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente și avocații acestora. Președintele și ceilalți membri ai completului pot de asemenea pune întrebări, dacă apreciază necesar, pentru justa soluționare a cauzei.

(3) Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei. Întrebările respinse se consemnează în încheierea de ședință.

(4) Persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi reascultate ori de câte ori este necesar.

Reglementarea anterioară: art. 326 CPP 1968.

Art. 381. Audierea martorului și a expertului. (1) Audierea martorului se face potrivit dispozițiilor art. 119-124, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Dacă martorul a fost propus de către procuror, acestuia i se pot pune în mod nemijlocit întrebări de către procuror, inculpat, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente. Dacă martorul sau expertul a fost propus de către una dintre părți, i se pot pune întrebări de către aceasta, de către procuror, persoana vătămată și de către celelalte părți.

(3)[1] Președintele și ceilalți membri ai completului pot adresa întrebări martorului ori de câte ori consideră necesar, pentru justa soluționare a cauzei.

(4) Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei. Întrebările respinse se consemnează în încheierea de ședință.

(5) Martorul care posedă un înscris în legătură cu depoziția făcută poate să îl citească în instanță. Procurorul și părțile au dreptul să examineze înscrisul, iar instanța poate dispune reținerea înscrisului la dosar, în original sau în copie.

[1] Alin. (3) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

(6)[1] Când martorul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări ori când există contraziceri între declarațiile făcute în instanță și cele date anterior, după ce martorul a fost lăsat să declare tot ceea ce știe, președintele poate da citire, în întregime sau în parte, declarațiilor anterioare.

(7) Dacă audierea vreunuia dintre martori nu mai este posibilă, iar în faza de urmărire penală acesta a dat declarații în fața organelor de urmărire penală sau a fost ascultat de către judecătorul de drepturi și libertăți în condițiile art. 308, instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale și ține seama de ea la judecarea cauzei.

(8)[2] Dacă unul sau mai mulți martori lipsesc, instanța poate dispune motivat fie continuarea judecății, fie amânarea cauzei. Martorul a cărui lipsă nu este justificată poate fi adus cu mandat de aducere.

(9) Martorii audiați rămân în sală, la dispoziția instanței, până la terminarea actelor de cercetare judecătorească care se efectuează în ședința respectivă. Dacă instanța găsește necesar, poate dispune retragerea lor sau a unora dintre ei din sala de ședință, în vederea reaudierii ori a confruntării lor.

(10)[3] Instanța, luând concluziile procurorului, persoanei vătămate și ale părților, poate încuviința plecarea martorilor, după audierea lor.

(11) Dispozițiile alin. (1)-(10) se aplică în mod corespunzător și în caz de audiere a expertului sau interpretului.

(12)[4] Dispozițiile art. 130-134 și art. 306 alin. (6) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 327 și art. 328 CPP 1968.

Art. 382. Consemnarea declarațiilor. Declarațiile și răspunsurile inculpaților, ale martorilor ori ale altor persoane audiate în cauză se consemnează întocmai în condițiile prevăzute la art. 110 alin. (1)-(4), întrebările respinse urmând a fi consemnate în încheierea de ședință potrivit art. 378-380.

Reglementarea anterioară: art. 327[1] CPP 1968.

Art. 383. Renunțarea la probe și imposibilitatea administrării probelor. (1) Procurorul, persoana vătămată și părțile pot renunța la probele pe care le-au propus.

(2) După punerea în discuție a renunțării, instanța poate dispune ca proba să nu mai fie administrată, dacă apreciază că nu mai este necesar.

(3) Dacă în cursul cercetării judecătorești administrarea unei probe anterior admise apare ca inutilă sau nu mai este posibilă, instanța, după ce ascultă procurorul, persoana vătămată și părțile, poate dispune ca acea probă să nu mai fie administrată.

(4) Dacă imposibilitatea de administrare se referă la o probă administrată în faza de urmărire penală și încuviințată de instanță, aceasta este pusă în discuția părților, a persoanei vătămate și a procurorului și se ține seama de ea la judecarea cauzei.

[1] Alin. (6) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (8) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (10) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.
[4] Alin. (12) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 329 CPP 1968.

Art. 384. Prezentarea mijloacelor materiale de probă. Când în cauza supusă judecății există mijloace materiale de probă, instanța, la cerere sau din oficiu, dispune aducerea și prezentarea acestora, dacă este posibil.

Reglementarea anterioară: art. 330 CPP 1968.

Art. 385. Amânarea pentru probe noi. Dacă din cercetarea judecătorească rezultă că pentru lămurirea faptelor sau împrejurărilor cauzei este necesară administrarea de probe noi, instanța dispune fie judecarea cauzei în continuare, fie amânarea ei pentru administrarea probelor.

Reglementarea anterioară: art. 331 CPP 1968.

Art. 386. Schimbarea încadrării juridice. (1)[1] Dacă în cursul judecății se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea.

(2) Dacă noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța de judecată cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă. În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, în caz contrar dispunând încetarea procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 334 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 10 privind dreptul la apărare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Schimbarea încadrării juridice. Noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Obligațiile instanței de judecată. Constituționalitate. 21. Codul de procedură penală prevede, cu titlu de noutate, în art. 386 alin. (2), că, în cazul în care, în faza de judecată, se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată și noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța de judecată – la fel cum procedează și organul de urmărire penală, potrivit art. 297 alin. (2) CPP, în faza urmăririi penale – cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă. În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, în caz contrar dispunând

[1] Alin. (1) al art. 386 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 245 din Legea nr. 255/2013.

încetarea procesului penal. Potrivit art. 420 alin. (11) CPP, textul de lege criticat este incident și în apel.

22. În ipoteza în care instanța constată că într-o cauză s-au făcut acte de urmărire penală și de judecată până la 1 februarie 2014, data intrării în vigoare a noului Cod penal, pentru o infracțiune pentru care, potrivit noilor dispoziții, este necesară plângerea prealabilă – în speță, gestiunea frauduloasă în variantele calificate prevăzute de art. 242 alin. (2) și (3) CP, alte exemple fiind violarea de domiciliu în formă calificată, prevăzută de art. 224 alin. (2) CP, și tulburarea de posesie, prevăzută de art. 256 CP –, instanța de fond sau de apel trebuie să cheme persoana vătămată și să o întrebe dacă înțelege să formuleze plângere prealabilă, dispunând încetarea procesului penal în cazul în care persoana vătămată renunță la formularea respectivei plângeri.

23. În situația în care persoana vătămată alege să facă plângere în condițiile art. 386 alin. (2) CPP, nu poate fi vorba despre o repunere în termenul de formulare a plângerii prealabile, întrucât, pe de o parte, persoana vătămată participă în procesul penal ca subiect procesual principal sau ca parte civilă, iar, pe de altă parte, problema termenului de formulare a plângerii prealabile nu se mai poate pune la momentul schimbării încadrării juridice, având în vedere că procesul penal a fost guvernat până în momentul respectiv de principiul oficialității. Totodată, această posibilitate prevăzută de lege și în cursul judecății în apel nu echivalează nici cu o repunere în situația de a exercita o cale de atac pe care persoana vătămată nu a formulat-o, având în vedere că repunerea în termenul de declarare a apelului, prevăzută de art. 411 CPP, este o instituție procesuală distinctă, cu efecte proprii.

24. Pentru motivele mai sus arătate, dispozițiile art. 386 alin. (2) CPP nu aduc nicio atingere dreptului la un proces echitabil consacrat de art. 21 alin. (3) din Constituție și de art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și nici drepturilor acuzatului de a fi informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa și de a se apăra el însuși sau de a fi asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, de a putea fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, drepturi prevăzute de art. 6 parag. 3 lit. a) și c) din Convenție. Dispozițiile de lege criticate nu numai că nu încalcă prevederile constituționale și convenționale invocate, ci, dimpotrivă, reglementează în perfectă concordanță cu acestea procedura plângerii prealabile în situația specială în care, în cursul judecării unei fapte pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, se constată că este necesară schimbarea încadrării juridice date faptei într-o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Or, dacă nu s-ar da posibilitatea persoanei vătămate să facă plângere, chiar dacă au trecut mai mult de trei luni din ziua în care aceasta a aflat despre săvârșirea faptei, s-ar încălca accesul liber la justiție consacrat de art. 21 din Constituție *(dec. nr. 187 din 31 martie 2015, M. Of. nr. 420 din 12 iunie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Schimbarea calificării faptelor printr-o lege nouă. Instrument procesual. Obligațiile instanței în caz de schimbare a încadrării juridice. Nerespectare. Consecințe. În ceea ce privește schimbarea încadrării juridice date faptelor prin actul de sesizare, în sensul reținerii legii noi ca lege penală mai favorabilă, într-adevăr, nu este vorba despre o schimbare a încadrării juridice, ci de o schimbare a calificării faptelor printr-o lege nouă. Numai că legea nu prevede un instrument procesual distinct pentru schimbarea calificării faptei, în practica

judiciară făcându-se aplicarea tot a dispozițiilor art. 386 CPP – „Schimbarea încadrării juridice" – în situația schimbării calificării faptei prin legea penală nouă, mai favorabilă. Dispozițiile art. 49 CPP reglementează competența în caz de schimbare atât a încadrării juridice, cât și a calificării faptei, neputând constitui temeiul schimbării calificării faptei.

În ceea ce privește criticile apărării în sensul că s-a dispus schimbarea calificării faptelor, reținându-se legea penală mai favorabilă, fără a fi pusă în discuție noua calificare și a li se da posibilitatea inculpaților să își pregătească apărarea sub acest aspect: pe lângă faptul că, potrivit celor arătate anterior, nu era vorba despre o schimbare a încadrării juridice, argumentele parchetului și ale inculpaților privind legea penală mai favorabilă aplicabilă în cauză, expuse cu ocazia dezbaterilor la prima instanță, au făcut, de asemenea, obiectul analizei instanței de apel, aceasta constituind un remediu suficient pentru lipsirea inculpaților de posibilitatea pregătirii apărării prin acordarea unui termen în acest sens (în condițiile în care prima instanță a amânat, oricum, succesiv, pronunțarea, cu o lună) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1382/A din 19 octombrie 2015, nepublicată)*.

Art. 387. Terminarea cercetării judecătorești. (1) Înainte de a declara terminată cercetarea judecătorească, președintele întreabă procurorul, persoana vătămată și părțile dacă mai au de dat explicații ori de formulat cereri noi pentru completarea cercetării judecătorești.

(2) Dacă nu s-au formulat cereri sau dacă cererile formulate au fost respinse ori dacă s-au efectuat completările cerute, președintele declară terminată cercetarea judecătorească.

Reglementarea anterioară: art. 339 CPP 1968.

Art. 388. Dezbaterile și ordinea în care se dă cuvântul. (1) După terminarea cercetării judecătorești se trece la dezbateri, dându-se cuvântul în următoarea ordine: procurorului, persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente și inculpatului.

(2) Președintele poate da cuvântul și în replică.

(3) Durata concluziilor procurorului, ale părților, ale persoanei vătămate și ale avocaților acestora poate fi limitată. Președintele completului poate hotărî că acestea trebuie să aibă o durată similară.

(4) Președintele are dreptul să îi întrerupă pe cei care au cuvântul, dacă în susținerile lor depășesc limitele cauzei ce se judecă.

(5)[1] *Abrogat.*

(6) Pentru motive temeinice dezbaterile pot fi întrerupte. Întreruperea nu poate fi mai mare de 3 zile.

Reglementarea anterioară: art. 340 CPP 1968.

Art. 389. Ultimul cuvânt al inculpatului. (1) Înainte de a încheia dezbaterile, președintele dă ultimul cuvânt inculpatului personal.

[1] Alin. (5) al art. 388 a fost abrogat prin art. 102 pct. 246 din Legea nr. 255/2013.

(2) În timpul în care inculpatul are ultimul cuvânt nu i se pot pune întrebări. Dacă inculpatul relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța dispune reluarea cercetării judecătorești.

Reglementarea anterioară: art. 341 CPP 1968.

Art. 390. Concluziile scrise. (1) Instanța poate cere părților, după închiderea dezbaterilor, să depună concluzii scrise.

(2) Procurorul, persoana vătămată și părțile pot depune concluzii scrise, chiar dacă nu au fost cerute de instanță.

Reglementarea anterioară: art. 342 CPP 1968.

Secțiunea a 2-a. Deliberarea și hotărârea instanței

Art. 391. Soluționarea cauzei. (1)[1] Deliberarea și pronunțarea hotărârii se fac în ziua în care au avut loc dezbaterile sau la o dată ulterioară, dar nu mai târziu de 15 zile de la închiderea dezbaterilor.

(2) În situații excepționale, când, raportat la complexitatea cauzei, deliberarea și pronunțarea nu pot avea loc în termenul prevăzut la alin. (1), instanța poate amâna pronunțarea o singură dată pentru cel mult 15 zile.

(3) Președintele completului informează părțile prezente asupra datei la care se va pronunța hotărârea.

Reglementarea anterioară: art. 306 CPP 1968.

Art. 392. Deliberarea. (1) La deliberare iau parte numai membrii completului în fața căruia a avut loc dezbaterea.

(2) Completul de judecată deliberează în secret.

Reglementarea anterioară: art. 307 CPP 1968.

Art. 393. Obiectul deliberării. (1) Completul de judecată deliberează mai întâi asupra chestiunilor de fapt și apoi asupra chestiunilor de drept.

(2) Deliberarea poartă asupra existenței faptei și vinovăției inculpatului, asupra stabilirii pedepsei, asupra stabilirii măsurii educative ori măsurii de siguranță, dacă este cazul să fie luată, precum și asupra deducerii duratei măsurilor preventive privative de libertate și a internării medicale.

(3) Completul de judecată deliberează și asupra reparării pagubei produse prin infracțiune, asupra măsurilor preventive și asigurătorii, a mijloacelor materiale de probă, a cheltuielilor judiciare, precum și asupra oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei.

[1] Alin. (1) al art. 391 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 247 din Legea nr. 255/2013.

(4) Toți membrii completului de judecată au îndatorirea să își spună părerea asupra fiecărei chestiuni.

(5) Președintele își spune părerea cel din urmă.

Reglementarea anterioară: art. 343 CPP 1968.

Art. 394. Luarea hotărârii. (1) Hotărârea trebuie să fie rezultatul acordului membrilor completului de judecată asupra soluțiilor date chestiunilor supuse deliberării.

(2) Când unanimitatea nu poate fi întrunită, hotărârea se ia cu majoritate.

(3) Dacă din deliberare rezultă mai mult decât două păreri, judecătorul care opinează pentru soluția cea mai severă trebuie să se alăture celei mai apropiate de părerea sa.

(4) Motivarea opiniei separate este obligatorie.

(5) În situația în care în cadrul completului de judecată nu se poate întruni majoritatea ori unanimitatea, judecarea cauzei se reia în complet de divergență.

Reglementarea anterioară: art. 308 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 17 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Art. 395.[1] **Reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor.** (1) Dacă în cursul deliberării instanța apreciază că o anumită împrejurare trebuie lămurită și este necesară reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor, repune cauza pe rol. Prevederile privind citarea se aplică în mod corespunzător.

(2) Dacă judecata a avut loc în condițiile art. 375 alin. (1) și (2), iar instanța constată că pentru soluționarea acțiunii penale se impune administrarea altor probe în afara înscrisurilor prevăzute la art. 377 alin. (1)-(3), repune cauza pe rol și dispune efectuarea cercetării judecătorești.

Reglementarea anterioară: art. 344 CPP 1968.

Art. 396. Rezolvarea acțiunii penale. (1) Instanța hotărăște asupra învinuirii aduse inculpatului, pronunțând, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal.

(2) Condamnarea se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat.

(3)[2] Renunțarea la aplicarea pedepsei se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, în condițiile art. 80-82 din Codul penal.

[1] Art. 395 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 248 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) și (4) ale art. 396 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 249 din Legea nr. 255/2013.

(4) Amânarea aplicării pedepsei se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, în condițiile art. 83-90 din Codul penal.

(5)[1] Achitarea inculpatului se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d).

(6) Încetarea procesului penal se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. e)-j).

(7) Dacă inculpatul a cerut continuarea procesului penal potrivit art. 18 și se constată, ca urmare a continuării procesului, că sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță achitarea.

(8)[2] Dacă inculpatul a cerut continuarea procesului penal potrivit art. 18 și se constată că nu sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță încetarea procesului penal.

(9) În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și inculpatul este condamnat la pedeapsa amenzii, instanța dispune plata acesteia din cauțiune, potrivit dispozițiilor art. 217.

(10)[3] Când judecata s-a desfășurat în condițiile art. 375 alin. (1), (1[1]) și (2), când cererea inculpatului ca judecata să aibă loc în aceste condiții a fost respinsă sau când cercetarea judecătorească a avut loc în condițiile art. 377 alin. (5) ori art. 395 alin. (2), iar instanța reține aceeași situație de fapt ca cea recunoscută de către inculpat, în caz de condamnare sau amânare a aplicării pedepsei, limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii se reduc cu o treime, iar în cazul pedepsei amenzii, cu o pătrime. Pentru inculpații minori, instanța va avea în vedere aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime.

Reglementarea anterioară: art. 13 alin. (2) și (3) și art. 345 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 374 privind atribuțiile instanței de judecată.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Soluții pronunțate în rezolvarea acțiunii penale. Renunțarea la aplicarea pedepsei și amânarea aplicării pedepsei. Constituționalitate. 12. Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, Codul de procedură penală în vigoare prevede, la art. 396 alin. (1), următoarele soluții ce pot fi pronunțate de instanța de judecată în rezolvarea acțiunii penale: condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal (...).

[1] Alin. (5) al art. 396 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (8) al art. 396 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 249 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (10) al art. 396 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016.

13. Analizând comparativ cele două reglementări, Curtea constată că actualul Cod de procedură penală reglementează, în plus față de vechiul cod, două soluții ce pot fi pronunțate de instanțe cu ocazia soluționării acțiunii penale, respectiv renunțarea la aplicarea pedepsei și amânarea aplicării pedepsei. Analizând dispozițiile Părții generale a Codului penal în vigoare, Curtea constată că renunțarea la aplicarea pedepsei și amânarea aplicării pedepsei, prevăzute la art. 396 alin. (1) CPP, ca soluții ce pot fi pronunțate cu ocazia rezolvării cauzei penale, sunt reglementate și ca modalități de individualizare a executării pedepsei, la art. 80-82 și, respectiv, art. 83-90 CP, făcând parte din Capitolul V al Titlului III al Părții generale, intitulat „Individualizarea pedepselor".

14. Curtea constată că, în aceste condiții, se susține încălcarea prin textul criticat a prevederilor art. 1 alin. (5) și art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală.

15. În ceea ce privește pretinsa încălcare prin dispozițiile art. 396 alin. (1) CPP a prevederilor art. 1 alin. (5) din Constituție, acestea din urmă reglementează obligația respectării Constituției, a supremației sale și a legilor. Această obligație revine în egală măsură tuturor subiectelor de drept, inclusiv autorităților publice. Prin urmare, Parlamentul are obligația de a legifera în acord cu dispoziția constituțională analizată, care presupune, printre altele, asigurarea standardelor de claritate și previzibilitate a normelor juridice. Or, prin raportare la exigențele constituționale anterior referite, enumerarea de către legiuitor a soluțiilor care pot fi pronunțate de instanță în rezolvarea acțiunii penale sunt clare și neechivoce, necontravenind prevederilor art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală.

16. Art. 21 alin. (3) din Constituție garantează dreptul părților la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, constituind valorificarea explicită a prevederilor art. 6 din Convenție. Dreptul la un proces echitabil, invocat în susținerea excepției, reprezintă un standard constituțional a cărui îndeplinire este apreciată în funcție de ansamblul procesului și ținând cont de specificul normelor procedurale aplicabile. Totodată, dreptul la un proces echitabil presupune asigurarea unor principii fundamentale precum contradictorialitatea și egalitatea armelor, care presupun ca fiecare dintre părți să dispună de posibilități suficiente, echivalente și adecvate de a-și susține apărările, fără ca vreuna dintre ele să fie defavorizată în raport cu cealaltă.

17. Curtea constată că enumerarea de către legiuitor a soluțiilor ce pot fi pronunțate de către instanțele de judecată în rezolvarea acțiunii penale, conform art. 396 alin. (1) CPP, respectiv soluțiile de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, nu antamează problema asigurării standardelor referitoare la contradictorialitatea procesului penal, la egalitatea armelor, la formularea apărărilor în procesul penal sau la asigurarea altor garanții procedurale specifice dreptului la un proces echitabil. Pentru acest motiv, Curtea reține că invocarea prevederilor art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală nu are relevanță în cauză.

18. Având în vedere însă cele mai sus arătate în analiza făcută cu privire la soluțiile ce pot fi dispuse cu prilejul rezolvării acțiunii penale, Curtea constată că enumerarea, printre aceste soluții, a renunțării la aplicarea pedepsei și a amânării aplicării pedepsei reprezintă opțiunea legiuitorului, exercitată în limitele atribuțiilor sale constituționale prevăzute la art. 61 alin. (1) din Legea fundamentală *(dec. nr. 462 din 16 iunie 2015, M. Of. nr. 604 din 10 august 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Amânarea aplicării pedepsei. Incompatibilitate cu soluția de condamnare. Instituția amânării aplicării pedepsei este incompatibilă cu pronunțarea unei soluții de condamnare și, în consecință, în cazul în care reține incidența dispozițiilor art. 83 CP, instanța nu pronunță o soluție de condamnare, ci stabilește pedeapsa și dispune amânarea aplicării acesteia *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 17/A din 19 ianuarie 2015, www.scj.ro)*.

3. Reținerea unei singure fapte. Trimiterea în judecată pentru două infracțiuni de furt. Achitare. Inaplicabilitatea dispozițiilor privind schimbarea încadrării juridice. Deși inculpatul, folosind fără drept o cheie potrivită, a pătruns în același birou de unde a sustras mai multe bunuri aparținând aceleiași persoane vătămate, în sarcina sa au fost reținute două infracțiuni de furt calificat. Într-o atare situație nu poate fi vorba despre schimbarea încadrării juridice, întrucât una dintre fapte nu există, motiv pentru care se impune soluția achitării inculpatului pentru aceasta, operațiune subsecventă descontopirii pedepsei rezultante *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 649/A din 20 mai 2014, nepublicată)*.

4. Infracțiuni concurente săvârșite în timpul minorității, judecate separat. Executarea măsurii educative neprivative de libertate pentru una dintre infracțiuni. Consecințe. În ipoteza infracțiunilor concurente săvârșite în timpul minorității, judecate separat, durata măsurii educative neprivative de libertate, dispusă pentru o infracțiune concurentă și executată, nu se scade din durata măsurii educative neprivative sau privative de libertate, dar va fi avută în vedere la alegerea și stabilirea sancțiunii conform art. 129 alin. (1) CP.

Diversitatea obligațiilor și a restricțiilor ce caracterizează diferitele măsuri educative neprivative de libertate nu permite echivalarea acestora și, implicit, posibilitatea de a scădea durata unei măsuri educative neprivative de libertate executate din durata unei măsuri educative neprivative de libertate care implică o altă obligație sau restricție. Valorificarea măsurii educative deja executate se realizează în procesul de individualizare a măsurii aplicabile pentru întregul concurs de infracțiuni, în sensul că la alegerea acestei din urmă măsuri și la stabilirea duratei ei se va ține seama de faptul că pentru una dintre infracțiunile concurente s-a luat și s-a executat deja o altă măsură educativă. În procesul de individualizare a măsurii, instanța urmează să stabilească mental măsura educativă pe care ar lua-o pentru întregul concurs de infracțiuni dacă nu s-ar fi executat nimic anterior pentru o faptă concurentă, iar apoi să analizeze în ce măsură sancțiunea deja executată ar influența măsura rezultantă. În mod evident, nu există un algoritm matematic pentru derularea acestor operațiuni, dar ele trebuie menționate în considerentele hotărârii *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 2 din 26 ianuarie 2016, M. Of. nr. 192 din 15 martie 2016)*.

5. Inculpat minor. Inadmisibilitatea dispunerii prelevării probelor biologice. În cazul inculpaților minori sancționați prin aplicarea unor măsuri educative conform noului Cod penal, instanța de judecată nu poate dispune, potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, prelevarea probelor biologice pentru obținerea și stocarea în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare a profilului genetic *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5 din 16 mai 2016, www.scj.ro)*.

6. A se vedea și *supra*, practica judiciară redată la art. 14 și urm.

Art. 397. Rezolvarea acțiunii civile. (1) Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre și asupra acțiunii civile.

(2) În cazul când admite acțiunea civilă, instanța examinează, potrivit art. 249-254, necesitatea luării măsurilor asigurătorii privind reparațiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.

(3) De asemenea, instanța se pronunță prin hotărâre și asupra restituirii lucrurilor și restabilirii situației anterioare, potrivit dispozițiilor art. 255 și 256.

(4) Dispozițiile din hotărâre privind luarea măsurilor asigurătorii și restituirea lucrurilor sunt executorii.

(5) În cazul în care, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (5), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, măsurile asigurătorii se mențin. Aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

(6) În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și este admisă acțiunea civilă, instanța dispune plata din cauțiune a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, potrivit dispozițiilor art. 217.

Reglementarea anterioară: art. 346 alin. (1)-(3) și art. 353 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Restabilirea situației anterioare în apel. Constituționalitate. 11. (...) Curtea constată că, deși dispozițiile legale criticate nu au mai format obiectul controlului de constituționalitate, soluția legislativă cuprinsă în acestea, care se regăsește la art. 14 și art. 348 CPP 1968, au fost supuse controlului de constituționalitate, prin raportare la critici asemănătoare, prin Decizia nr. 614 din 26 iunie 2007, publicată în M. Of. nr. 572 din 21 august 2007, și Decizia nr. 743 din 26 octombrie 2006, publicată în M. Of. nr. 954 din 27 noiembrie 2006, decizii prin care a respins excepțiile astfel invocate.

12. Cu aceste prilejuri, Curtea a constatat că dispozițiile legale criticate nu încalcă drepturile fundamentale invocate, ci, dimpotrivă, dau expresie dreptului părților la un proces echitabil, prin asigurarea posibilității persoanei vătămate prin săvârșirea unei infracțiuni de a obține, în cadrul aceluiași proces, repararea pagubei suferite. De asemenea, Curtea a reținut că obligația de despăgubire, instituită de lege în sarcina persoanei care a cauzat prejudiciul, este o garanție legală a dreptului de proprietate, în lipsa căreia averea unei persoane, ce constituie obiectul acestui drept, ar fi la discreția oricui, ceea ce înseamnă însăși negarea dreptului respectiv. În plus, Curtea a constatat că partea vătămată are posibilitatea de a opta, în vederea valorificării pretențiilor sale civile, între exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal și exercitarea acesteia în afara procesului penal, la instanța civilă, astfel încât nu se poate susține încălcarea, prin textele de lege criticate, a dreptului acesteia la un proces echitabil. Așa fiind, Curtea a constatat că restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, de către instanța de judecată, în cursul judecății, când schimbarea acelei situații a rezultat din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este

posibilă, desființarea totală sau parțială a unui înscris sau prin restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare nu este de natură a încălca prevederile constituționale ale art. 21 alin. (1) și (2), art. 24 alin. (1) și art. 44 alin. (1) și (2), invocate de autorii excepției.

13. Având în vedere similitudinea prevederilor art. 25 alin. (3), art. 256, art. 397 alin. (3) și art. 422 CPP cu dispozițiile legale analizate prin deciziile anterior referite, Curtea constată că atât considerentele, cât și soluțiile acestora sunt valabile și în prezenta cauză.

14. Referitor la pretinsa încălcare, prin textele criticate, a prevederilor art. 21 alin. (1)-(3), art. 24 și art. 129 din Constituție, sub aspectul lipsei unei căi de atac pe care persoana introdusă în cauză în faza apelului să o poată formula împotriva hotărârii pronunțate în apel și prin care instanța se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restituirea bunurilor și la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, Curtea reține că asigurarea dublului grad de jurisdicție în materie penală este obligatorie, conform art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, doar în procedurile ce au ca obiect stabilirea vinovăției inculpatului. Or, prevederile art. 25 alin. (3), art. 256, art. 397 alin. (3) și art. 422 CPP reglementează aspecte ce vizează modul de rezolvare a laturii civile a cauzei, respectiv restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii. Cu privire la astfel de norme procesual penale, Curtea Constituțională a statuat, în jurisprudența sa, că dispozițiile constituționale ale art. 21 nu presupun accesul la toate căile de atac și la toate categoriile de instanțe, indiferent de obiectul cauzei ce se cere a fi soluționată, reținând, totodată, că acesta este și sensul prevederilor art. 129 din Constituție care fac referire la condițiile legii atunci când reglementează cu privire la folosirea căilor de atac (a se vedea Decizia nr. 82 din 18 februarie 2014, publicată în M. Of. nr. 260 din 9 aprilie 2014). Mai mult, autoarele excepției au dreptul de a-și apăra interesele procesuale, prin solicitarea plății despăgubirilor cuvenite ca urmare a desființării contractelor încheiate, conform art. 1254 C. civ.

15. Cu privire la pretinsa încălcare, prin textele criticate, a prevederilor art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală, Curtea constată că acestea, reglementând cu privire la caracterul unic, imparțial și egal al justiției, nu sunt aplicabile în prezenta cauză, de vreme ce criticile nu vizează afectarea garanțiilor specifice de care instanțele judecătorești se bucură în temeiul textului constituțional antereferit.

16. În ceea ce privește încălcarea, prin textele criticate, a prevederilor art. 16 alin. (1) din Constituție, Curtea Constituțională a statuat, în jurisprudența sa, că discriminarea semnifică reglementarea unui regim juridic diferit pentru persoane aflate în situații similare. Însă, din perspectiva prezentei excepții de neconstituționalitate, Curtea reține că persoanele introduse în cauzele penale în faza judecății în fond se află într-o situație juridică diferită de cea a persoanelor introduse în procesul penal în faza apelului, aspect ce justifică instituirea *eo ipso* de către legiuitor a unui regim juridic diferit cu privire la posibilitatea valorificării de către acestea a pretențiilor civile.

17. În acest sens, Curtea constată că textele criticate reprezintă opțiunea legiuitorului, exprimată în marja de apreciere prevăzută la art. 61 alin. (1) din Constituție *(dec. nr. 32 din 27 ianuarie 2016, M. Of. nr. 201 din 17 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

2. A se vedea *supra*, practica judiciară redată la art. 19 și urm.

3. A se vedea *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 760/A din 22 mai 2015, nepublicată*, *supra*, nr. 3 de la art. 25.

Art. 398. Cheltuielile judiciare. Instanța se pronunță prin hotărâre și asupra cheltuielilor judiciare, potrivit dispozițiilor art. 272-276.

Reglementarea anterioară: art. 349 CPP 1968.

Art. 399. Dispozițiile cu privire la măsurile preventive. (1) Instanța are obligația ca, prin hotărâre, să se pronunțe asupra menținerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat.

(2) În caz de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv.

(3) De asemenea, instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv atunci când pronunță:

a)[1] o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive;

b) o pedeapsă cu închisoare, cu suspendarea executării sub supraveghere;

c) o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii;

d)[2] o măsură educativă neprivativă de libertate.

(4)[3] Hotărârea pronunțată în condițiile alin. (1)-(3) cu privire la măsurile preventive este executorie.

(5) Când, potrivit dispozițiilor prevăzute la alin. (1)-(3), inculpatul este pus în libertate, instanța comunică aceasta administrației locului de deținere.

(6) Inculpatul condamnat de prima instanță și aflat în stare de arest preventiv este liberat de îndată ce durata reținerii și cea a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunțate, deși hotărârea nu este definitivă. Liberarea se dispune de administrația locului de deținere, căreia i se comunică, îndată după pronunțarea hotărârii, o copie de pe dispozitiv sau extras.

(7) În caz de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecății față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune, instanța va dispune restituirea sumei depuse drept cauțiune, dacă nu s-a dispus plata din aceasta a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor și dacă nu s-a dispus plata din cauțiune prevăzută la art. 217 alin. (7).

(8)[4] Instanța dispune confiscarea cauțiunii dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, pentru motivele arătate la art. 217 alin. (9), și nu s-a dispus plata din cauțiune a sumelor prevăzute la art. 217.

---

[1] Lit. a) de la alin. (3) al art. 399 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 101 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Lit. d) de la alin. (3) al art. 399 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 101 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 44/2016 (M. Of. nr. 305 din 21 aprilie 2016), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP sunt constituționale în măsura în care se referă numai la măsurile educative neprivative de libertate.

[3] Alin. (4) al art. 399 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 102 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (8) al art. 399 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 251 din Legea nr. 255/2013.

(9)[1] Durata măsurii arestului la domiciliu se deduce din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest la domiciliu cu o zi din pedeapsă.

(10) După pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea, revocarea, înlocuirea sau menținerea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, în condițiile legii.

Reglementarea anterioară: art. 350 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 239 privind durata maximă a arestării preventive a inculpatului în cursul judecății în primă instanță și art. 241 referitor la încetarea de drept a măsurilor preventive.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Deducerea duratei arestului la domiciliu din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest preventiv la domiciliu cu o zi din pedeapsă. Constituționalitate. 13. Măsura arestului la domiciliu a fost reglementată pentru prima dată prin dispozițiile Codului de procedură penală – Legea nr. 135/2010 (...).

14. În ceea ce privește deducerea duratei măsurii arestului la domiciliu din pedeapsa aplicată, Curtea observă că inițial durata măsurii arestului la domiciliu se deducea din pedeapsa aplicată prin echivalarea a 3 zile de arest preventiv la domiciliu cu o zi din pedeapsă. Această reglementare a fost modificată prin Titlul III, art. 102 pct. 251 din Legea nr. 255/2013, iar, în prezent, potrivit art. 399 alin. (9) CPP, durata măsurii arestului la domiciliu se deduce din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest preventiv la domiciliu cu o zi din pedeapsă. (...)

16. Curtea apreciază că trebuie stabilit dacă măsura arestului la domiciliu reprezintă o privare de libertate sau o măsură ce restrânge dreptul la liberă circulație. Din această perspectivă, Curtea constată că dispozițiile art. 25 din Constituție garantează dreptul la liberă circulație, stipulând, în același timp, că prin lege se stabilesc condițiile exercitării acestui drept. În materie penală, pentru a fi posibilă desfășurarea instrucției penale, exercițiul dreptului la liberă circulație poate fi restrâns, cu respectarea și a celorlalte condiții prevăzute de prevederile constituționale ale art. 53.

17. De asemenea, Curtea reține că inviolabilitatea libertății individuale este reglementată de art. 23 din Constituție. Alin. (2) al aceluiași articol dispune în sensul că percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege, iar alin. (4) prevede că arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal. De asemenea, din ansamblul prevederilor constituționale rezultă că restrângerea libertății individuale are un cadru mult mai strict reglementat decât cel al restrângerii dreptului la liberă circulație.

18. Totodată, dreptul la liberă circulație și libertatea individuală sunt avute în vedere de prevederile art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție, respectiv prevederile art. 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

[1] Alin. (9) și (10) ale art. 399 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 102 din O.U.G. nr. 18/2016.

19. Curtea observă că nici prevederile constituționale ale art. 23, nici cele convenționale ale art. 5 nu se referă la măsura arestului la domiciliu (...).

20. Din perspectiva naturii/substanței măsurii, Curtea reține că, potrivit art. 221 alin. (1) CPP, arestul la domiciliu constă în obligația impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuiește fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza și de a se supune unor restricții stabilite de acesta. Astfel, spre deosebire de controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune, unde se poate impune interdicția de a părăsi țara sau o anumită localitate, ce reprezintă o restrângere a exercițiului la liberă circulație, atât în cazul arestului la domiciliu, cât și în cazul arestului preventiv, inculpatul este obligat, pe durata luării măsurilor, să se afle într-un loc anume desemnat. Astfel, Curtea constată că, din perspectiva naturii/substanței, măsura preventivă a arestului la domiciliu este similară cu cea a arestului preventiv.

21. În ceea ce privește durata măsurii, Curtea reține că, potrivit art. 222 CPP, în cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile, ce poate fi prelungită, în cursul urmăririi penale, numai în caz de necesitate, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi, fiecare prelungire neputând să depășească 30 de zile. De asemenea, durata maximă a măsurii arestului la domiciliu, în cursul urmăririi penale, este de 180 de zile. Astfel, și din perspectiva duratei, măsura preventivă a arestului la domiciliu este similară cu cea a arestului preventiv.

22. În continuare, Curtea reține că ceea ce diferențiază în mod esențial o privare de libertate de o restrângere a exercițiului la liberă circulație este intensitatea măsurii dispuse și modul în care aceasta este dusă la îndeplinire. Spre deosebire de măsura arestului preventiv, care determină plasarea persoanei în cauză într-un centru de arestare preventivă, fiind izolată și supusă unei supravegheri permanente, măsura arestului la domiciliu are ca efect rămânerea persoanei în cauză la domiciliul personal, în prezența propriei familii. Cu toate acestea, părăsirea incintei propriului domiciliu nu poate fi realizată decât pentru prezentarea în fața organelor judiciare, la chemarea acestora, iar pentru alte motive doar dacă judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere, i-a permis acest lucru. Din această perspectivă, Curtea apreciază că, din modul de reglementare a măsurii arestului la domiciliu, aceasta reprezintă o afectare a drepturilor persoanei care, prin intensitate și modul de aplicare/de punere în executare, afectează libertatea persoanei, având caracteristicile unei privări de libertate. (...)

25. De altfel, chiar legiuitorul român, în art. 222 alin. (10) CPP, se referă la măsura arestului la domiciliu ca fiind o măsură privativă de libertate.

26. Constatând că arestul la domiciliu este o măsură preventivă privativă de libertate, în analiza criticii potrivit căreia se creează o egalitate între persoanele aflate în arest preventiv și cele aflate în arest la domiciliu, discriminând pozitiv pe cei din urmă, Curtea apreciază că aceasta nu este întemeiată. Deși până la un anumit punct măsura preventivă a arestului la domiciliu este diferită de cea a arestului preventiv, astfel cum s-a arătat anterior, din perspectiva naturii/substanței, duratei, efectelor, manierii de executare și a intensității, cele două măsuri privesc o interferență majoră în dreptul la libertate individuală a persoanei. Așa fiind, atât persoanele aflate în arest preventiv, cât și cele aflate în arest la domiciliu se află într-o formă de privare de libertate, care nu poate determina o discriminare pozitivă a celor din urmă, ambele categorii de persoane fiind în aceeași situație, aceea a privării de libertate.

27. În ceea ce privește critica potrivit căreia se creează o discriminare între diferitele persoane aflate în arest la domiciliu în funcție de criteriul averii, condițiile de trai de la domiciliul fiecărei persoane fiind direct proporționale cu averea sa și implicit diferite de la o persoană la alta, Curtea apreciază că nici aceasta nu poate fi reținută. (...)

30. Având în vedere cele expuse, Curtea constată că reglementarea în sensul că durata măsurii arestului la domiciliu se deduce din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest preventiv la domiciliu cu o zi din pedeapsă, în același mod cu deducerea zilelor de arest preventiv, reprezintă opțiunea pe care legiuitorul român o are în cadrul politicii penale, nefiind în dezacord cu prevederile art. 16 din Constituție *(dec. nr. 650 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 30 din 14 ianuarie 2015)*.

2. Obligația de punere în libertate a inculpatului arestat în caz de pronunțare a unei măsuri educative. Constituționalitate condiționată a dispozițiilor art. 399 alin. (3) lit. d) CPP. 13. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că, prin Decizia nr. 7 din 16 martie 2015, publicată în M. Of. nr. 234 din 6 aprilie 2015, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii a stabilit, cu privire la interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 399 alin. (3) lit. d) și alin. (4) CPP, că, la momentul soluționării, în primă instanță, a acțiunii penale, prin pronunțarea unei măsuri educative, indiferent de natura acesteia, măsura arestării preventive luată anterior față de inculpatul minor încetează de drept, iar instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului minor arestat preventiv. (...)

15. Din perspectiva controlului de constituționalitate, au însă relevanță cele menționate la § 5 din Decizia nr. 7 din 16 martie 2015, citată anterior, unde se arată că, „deși soluția legislativă adoptată în art. 399 alin. (3) lit. d) CPP trebuie revizuită, în sensul limitării dispozițiilor acestui text de lege la măsurile educative neprivative de libertate (...), până la modificarea art. 399 alin. (3) lit. d) CPP, distincția între măsurile educative neprivative de libertate și măsurile educative privative de libertate nu are bază legală".

16. Curtea Constituțională, procedând la verificarea constituționalității dispozițiilor de lege criticate în prezenta cauză, observă că textul art. 399 alin. (3) lit. d) CPP este identic, ca formulare, cu cel al art. 350 alin. (3) lit. d) CPP 1968 (...). În schimb, sub aspectul întinderii efectelor, cele două reglementări succesive sunt net diferite, întrucât consecințele răspunderii penale a minorului reglementate de noul Cod penal diferă substanțial de cele prevăzute în Codul penal din 1969. (...) Modificarea de substanță adusă, în această materie, de noul Cod penal vizează, așadar, renunțarea în totalitate la pedepsele aplicabile minorilor care răspund penal în favoarea măsurilor educative – neprivative sau privative de libertate. Regula este aceea a luării în cazul minorilor a măsurilor educative neprivative de libertate [art. 114 alin. (1) CP], în timp ce măsurile privative de libertate constituie excepția, acestea putând interveni în cazul săvârșirii unor infracțiuni deosebit de grave, determinate prin maximul special prevăzut de norma de incriminare, sau în cazul reținerii în sarcina minorului a unei pluralități infracționale [art. 114 alin. (2) CP].

17. Din compararea efectelor celor două reglementări penale succesive, Curtea reține că, în baza art. 350 alin. (3) lit. d) CPP 1968, instanța de fond era obligată să dispună punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv atunci când pronunța una dintre măsurile educative prevăzute de art. 101 CP 1969 (mustrarea, libertatea supravegheată, internarea într-un centru de reeducare sau internarea într-un institut medical-educativ), consecință care putea fi însă evitată de instanță prin aplicarea unei pedepse, în condițiile

art. 100 CP 1969, dacă aprecia că luarea unei măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului (...). În plus, în situația în care ar fi luat față de minor măsura educativă a internării într-un centru de reeducare, prima instanță avea posibilitatea, potrivit art. 490 alin. (1) CPP 1968, să dispună, prin aceeași hotărâre, punerea în executare de îndată a măsurii educative luate, caz în care, deși, în temeiul art. 350 alin. (3) lit. d) CPP 1968, arestarea preventivă înceta de drept, inculpatul minor continua să fie privat de libertate în baza măsurii educative luate de instanță. În schimb, din dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP – având în vedere că măsurile educative reprezintă singurele sancțiuni de drept penal aplicabile inculpatului minor –, reiese că, la momentul soluționării acțiunii penale în fond, instanța este obligată să dispună în toate cauzele cu inculpat minor arestat preventiv punerea de îndată în libertate a acestuia (...).

18. Astfel, Curtea constată că dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP lipsesc instanța de posibilitatea de a aprecia – la momentul soluționării, în fond, a acțiunii penale prin pronunțarea unei măsuri educative privative de libertate – dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive sau au intervenit temeiuri noi care justifică această măsură preventivă și de a dispune menținerea arestării preventive a inculpatului minor, în condițiile în care acesta a săvârșit o infracțiune deosebit de gravă sau s-a reținut în sarcina minorului existența unei pluralități infracționale. (...) Potrivit însă dispozițiilor de lege criticate, odată cu pronunțarea măsurii educative privative de libertate, instanța de fond este obligată să dispună punerea de îndată în libertate a inculpatului minor arestat preventiv, chiar dacă observă că temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive se mențin sau că există temeiuri noi care justifică o atare măsură și, prin urmare, s-ar impune menținerea măsurii arestării preventive.

19. În aceste condiții, Curtea observă că inculpatul minor arestat preventiv, față de care prima instanță pronunță o măsură educativă privativă de libertate și – prin efectul dispozițiilor art. 399 alin. (3) lit. d) CPP – este pus de îndată în libertate, poate să fugă sau să se ascundă, în scopul de a se sustrage de la judecarea apelului, respectiv de la executarea măsurii educative privative de libertate.

20. Cu toate că regimul sancționator al infractorului minor trebuie să fie diferit față de cel aplicabil infractorului major – minorul beneficiind de o anumită clemență din partea legiuitorului, care derivă din starea de minoritate, respectiv din discernământul aflat în formare la momentul săvârșirii infracțiunii –, în ceea ce privește însă posibilitatea menținerii măsurii arestării preventive după pronunțarea, în primă instanță, a unei măsuri educative privative de libertate și până la rămânerea definitivă a hotărârii, interesul particular al minorului trebuie pus în balanță cu interesul general al statului de a-i ocroti pe cetățenii săi, având în vedere că nu este exclus ca un inculpat minor să prezinte un grad de pericol social concret la fel de ridicat ca și un inculpat major care a săvârșit aceeași infracțiune și este arestat preventiv la momentul soluționării acțiunii penale în primă instanță. Mai mult, prin inculpat minor se înțelege, așa cum reiese din art. 134 alin. (1) CP, inculpatul care la data săvârșirii infracțiunii avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, chiar dacă el împlinește vârsta de 18 ani anterior soluționării, în primă instanță, a acțiunii penale. Așadar, dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP se aplică și inculpatului – arestat preventiv pentru o infracțiune săvârșită în timpul minorității –, care devine major anterior momentului pronunțării hotărârii prin care se dispune luarea unei măsuri educative privative de libertate.

21. În același timp, Curtea observă că măsura arestării preventive poate fi dispusă față de un inculpat minor numai în mod excepțional, și anume cu verificarea condiției instituite

de art. 243 alin. (2) CPP, aceea ca efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării inculpatului minor să nu fie disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii. Totodată, luarea unei noi măsuri de arestare preventivă față de inculpatul minor care a mai fost arestat preventiv în aceeași cauză se poate dispune, potrivit art. 243 alin. (1) coroborat cu art. 238 alin. (3) CPP, numai dacă au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate.

22. Având în vedere, pe de o parte, garanțiile instituite de Codul de procedură penală în materia arestării preventive a inculpatului minor, iar, pe de altă parte, faptul că punerea de îndată în libertate a inculpatului minor arestat preventiv, ca urmare a pronunțării, în primă instanță, a unei hotărâri prin care s-a luat o măsură educativă privativă de libertate, poate crea o stare de pericol pentru ordinea și siguranța publică, Curtea reține că prevederile art. 1 alin. (3) din Constituție privind statul de drept, în componentele sale referitoare la apărarea ordinii publice și a siguranței publice, reclamă ca instanța să poată aprecia – la momentul soluționării, în fond, a acțiunii penale prin pronunțarea unei măsuri educative privative de libertate – dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive sau au intervenit temeiuri noi care justifică această măsură preventivă și să poată dispune menținerea arestării preventive a inculpatului minor, în condițiile alin. (1) al art. 399 CPP (...).

23. Astfel, Curtea constată că soluția legislativă prevăzută de dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP – constând în încetarea de drept a măsurii arestării preventive și în punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv atunci când instanța de fond pronunță o măsură educativă – se justifică doar atunci când măsura educativă luată este neprivativă de libertate. În schimb, în cazul soluționării, în primă instanță, a acțiunii penale prin pronunțarea unei măsuri educative privative de libertate, soluția legislativă referitoare la încetarea de drept a măsurii arestării preventive și la punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv încalcă prevederile constituționale ale art. 1 alin. (3) privind statul de drept – în componentele sale referitoare la apărarea ordinii publice și a siguranței publice –, prin crearea unei stări de pericol pentru o serie de valori constituționale, între care se regăsesc viața și integritatea fizică și psihică, proprietatea privată și inviolabilitatea domiciliului. În concluzie. Curtea constată că dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP sunt constituționale în măsura în care se referă numai la măsurile educative neprivative de libertate *(dec. nr. 44 din 16 februarie 2016, M. Of. nr. 305 din 21 aprilie 2016).* ✍ Ca urmare a modificării art. 399 alin. (3) lit. d) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, dispozițiile procesual penale au fost puse în acord cu cele statuate de Curtea Constituțională.

II. Instanțe judecătorești

3. Inculpat minor arestat preventiv. Pronunțarea unei măsuri educative. Încetarea de drept a măsurii arestării preventive. La momentul soluționării, în primă instanță, a acțiunii penale, prin pronunțarea unei măsuri educative, indiferent de natura acesteia, măsura arestării preventive, luată anterior față de inculpatul minor, încetează de drept, iar instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului minor arestat preventiv.

Dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP, privitoare la judecata în primă instanță, prevăd explicit că „Instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv atunci când pronunță: (...) d) o măsură educativă".

Or, utilizarea sintagmei „de îndată" în contextul pronunțării hotărârii în primă instanță, în cadrul prevederilor care reglementează dispozițiile primei instanțe în materia măsurilor

preventive, conduce la concluzia că momentul punerii în libertate a inculpatului minor arestat preventiv este momentul soluționării cauzei în primă instanță, iar nu momentul rămânerii definitive a hotărârii primei instanțe. Dacă intenția legiuitorului ar fi fost aceea de a nu conferi caracter executoriu dispoziției de punere în libertate a inculpatului minor arestat preventiv, nu ar fi utilizat sintagma „de îndată" în cuprinsul prevederilor art. 399 alin. (3) CPP.

Pe de altă parte, este adevărat că dispozițiile art. 399 alin. (4) CPP nu prevăd explicit caracterul executoriu al dispoziției de punere în libertate a inculpatului minor arestat preventiv, cu privire la care prima instanță a pronunțat o măsură educativă, însă caracterul executoriu al acestei dispoziții rezultă, pe de o parte, așa cum s-a arătat, din utilizarea sintagmelor „de îndată" și „de asemenea", iar, pe de altă parte, din efectele pe care le-ar produce o interpretare contrară.

Astfel, a admite că dispoziția de punere în libertate a inculpatului minor arestat preventiv cu privire la care prima instanță a pronunțat o măsură educativă nu are caracter executoriu înseamnă a admite că inculpatul minor cu privire la care prima instanță a pronunțat o măsură educativă neprivativă de libertate ar putea fi privat de libertate până la rămânerea definitivă a hotărârii și a admite că inculpatul condamnat la pedeapsa amenzii ar putea fi privat de libertate până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare.

De altfel, nici dispozițiile art. 399 alin. (4) CPP nu prevăd caracterul executoriu al dispoziției de punere în libertate a inculpatului condamnat la pedeapsa amenzii, care nu însoțește pedeapsa închisorii, la care se face referire în art. 399 alin. (3) lit. c) din același cod. Or, pronunțarea unei măsuri educative neprivative de libertate sau a unei pedepse cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii, este incompatibilă cu menținerea privării de libertate a inculpatului.

Dispozițiile legale menționate trebuie corelate cu cele ale art. 241 CPP, care reglementează cazurile generale de încetare de drept a măsurilor preventive, fără ca legiuitorul să facă o enumerare limitativă a acestora, ci doar stabilind existența unor cazuri speciale în alin. (1) lit. d) al aceluiași text de lege, respectiv că măsurile preventive încetează de drept „în alte cazuri anume prevăzute de lege".

Un astfel de caz anume prevăzut de lege, care privește exclusiv măsura arestării preventive și care se încadrează în dispoziția art. 241 alin. (1) lit. d), este cazul prevăzut în art. 399 alin. (3) lit. d) CPP, referitor la pronunțarea unei măsuri educative față de inculpatul minor arestat preventiv.

Astfel, întrucât în dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP legiuitorul se referă la „o măsură educativă", fără a face vreo distincție între măsurile educative neprivative de libertate și măsurile educative privative de libertate, rezultă că dispozițiile art. 399 alin. (3) lit. d) CPP privesc atât măsurile educative neprivative de libertate, cât și măsurile educative privative de libertate *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 7 din 16 martie 2015, M. Of. nr. 234 din 6 aprilie 2015)*. ✍ Față de Decizia Curții Constituționale nr. 44 din 16 februarie 2016 (*supra*, nr. 2), cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție rămân valabile doar sub aspectul măsurilor educative neprivative de libertate.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Jendrowiak c. Germaniei*. Arestare după condamnare. 31. Curtea reiterează principiile stabilite în jurisprudența sa cu privire la art. 5 parag. 1 din Convenție, rezumate în Hotărârea sa din 17 decembrie 2009, în cauza *M. c. Germaniei*:

„86. Art. 5 parag. 1 lit. a)-f) cuprinde o listă exhaustivă a motivelor admise pentru privarea de libertate și nicio privare de libertate nu va fi legală dacă nu se încadrează în unul dintre aceste motive (...).

87. În sensul lit. a) de la art. 5 parag. 1, cuvântul «condamnare», având în vedere textul în limba franceză («*condamnation*»), trebuie să fie înțeles ca însemnând atât o constatare a vinovăției după ce s-a stabilit în conformitate cu legea că a existat o infracțiune, cât și impunerea unei pedepse sau a unei alte măsuri privative de libertate (...).

88. În plus, cuvântul «după» de la lit. a) nu înseamnă pur și simplu că «detenția» trebuie să urmeze «condamnarea» ca plasare în timp; în plus, «reținerea» trebuie să rezulte, să urmeze și să depindă or să fie dispusă ca urmare unei «condamnări». (...) Pe scurt, trebuie să existe o legătură suficientă de cauzalitate între condamnare și privarea de libertate în cauză" *(hot. din 14 aprilie 2011, www.echr.coe.int)*.

Art. 400. Minuta. (1) Rezultatul deliberării se consemnează într-o minută, care trebuie să aibă conținutul prevăzut pentru dispozitivul hotărârii. Minuta se semnează de membrii completului de judecată.

(2) Întocmirea minutei este obligatorie în cazurile în care judecătorul sau instanța dispune asupra măsurilor preventive și în alte cazuri expres prevăzute de lege.

(3) Minuta se întocmește în două exemplare originale, dintre care unul se atașează la dosarul cauzei, iar celălalt se depune, spre conservare, la dosarul de minute al instanței.

Reglementarea anterioară: art. 309 CPP 1968.

Art. 401. Cuprinsul hotărârii. Hotărârea prin care instanța penală soluționează fondul cauzei trebuie să conțină o parte introductivă, o expunere și dispozitivul.

Reglementarea anterioară: art. 354 CPP 1968.

Art. 402. Conținutul părții introductive. (1) Partea introductivă cuprinde mențiunile prevăzute la art. 370 alin. (4).

(2) Când s-a redactat o încheiere de ședință, potrivit dispozițiilor art. 370, partea introductivă se limitează numai la următoarele mențiuni: denumirea instanței care a judecat cauza, data pronunțării hotărârii, locul unde a fost judecată cauza, precum și numele și prenumele membrilor completului de judecată, ale procurorului și ale grefierului, făcându-se mențiune că celelalte date au fost trecute în încheierea de ședință.

(3) În hotărârile instanțelor militare trebuie să se indice și gradul militar al membrilor completului de judecată și al procurorului. Când inculpatul este militar, se menționează și gradul acestuia.

Reglementarea anterioară: art. 355 CPP 1968.

Art. 403. Conținutul expunerii. (1) Expunerea trebuie să cuprindă:

a) datele privind identitatea părților;

b) descrierea faptei ce face obiectul trimiterii în judecată, cu arătarea timpului și locului unde a fost săvârșită, precum și încadrarea juridică dată acesteia prin actul de sesizare;

c) motivarea soluției cu privire la latura penală, prin analiza probelor care au servit ca temei pentru soluționarea laturii penale a cauzei și a celor care au fost înlăturate, și motivarea soluției cu privire la latura civilă a cauzei, precum și analiza oricăror elemente de fapt pe care se sprijină soluția dată în cauză;

d) arătarea temeiurilor de drept care justifică soluțiile date în cauză.

(2)[1] În caz de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, expunerea trebuie să cuprindă fiecare faptă reținută de instanță în sarcina inculpatului, forma și gradul de vinovăție, circumstanțele agravante sau atenuante, starea de recidivă, timpul ce se deduce din pedeapsa pronunțată, respectiv timpul care se va deduce din pedeapsa stabilită în caz de anulare sau revocare a renunțării la aplicarea pedepsei ori a amânării aplicării pedepsei, precum și actele din care rezultă perioada ce urmează a fi dedusă.

(3) Dacă instanța reține în sarcina inculpatului numai o parte dintre faptele ce formează obiectul trimiterii în judecată, se va arăta în hotărâre pentru care anume fapte s-a pronunțat condamnarea ori, după caz, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei și pentru care anume fapte, încetarea procesului penal sau achitarea.

(4)[2] În cazul renunțării la aplicarea pedepsei și al amânării aplicării pedepsei, precum și în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere, se vor prezenta în hotărâre motivele care au determinat renunțarea sau amânarea ori, după caz, suspendarea și se vor arăta consecințele la care persoana față de care s-au dispus aceste soluții se expune dacă va mai comite infracțiuni sau, după caz, dacă nu va respecta măsurile de supraveghere ori nu va executa obligațiile ce îi revin pe durata termenului de supraveghere.

Reglementarea anterioară: art. 356 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Motivarea hotărârii. Exigențe. Motivarea unei hotărâri nu echivalează cu redarea conținutului actului de sesizare a instanței, ci impune și o analiză efectivă a probelor ce au fost administrate, în așa fel încât să fundamenteze soluția pronunțată în cauză, respectându-se astfel exigențele impuse de art. 403 CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 230/A din 4 martie 2014, nepublicată).*

[1] Alin. (2) și (3) ale art. 403 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 253 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 403 a fost introdus prin art. 102 pct. 254 din Legea nr. 255/2013.

Art. 404. Conținutul dispozitivului. (1)[1] Dispozitivul trebuie să cuprindă datele prevăzute la art. 107 privitoare la persoana inculpatului, soluția dată de instanță cu privire la infracțiune, indicându-se denumirea acesteia și textul de lege în care se încadrează, iar în caz de achitare sau de încetare a procesului penal, și cauza pe care se întemeiază potrivit art. 16, precum și soluția dată cu privire la soluționarea acțiunii civile.

(2) Când instanța dispune condamnarea, în dispozitiv se menționează pedeapsa principală aplicată. În cazul în care dispune suspendarea executării acesteia, în dispozitiv se menționează și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 93 alin. (1)-(3) din Codul penal, pe care trebuie să le respecte condamnatul, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni și se indică două entități din comunitate unde urmează a se executa obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, prevăzută la art. 93 alin. (3) din Codul penal, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate. Când instanța dispune măsura educativă a supravegherii, în dispozitiv se menționează persoana care realizează supravegherea și îndrumarea minorului.

(3) Când instanța dispune renunțarea la aplicarea pedepsei, în dispozitiv se face mențiune despre aplicarea avertismentului, potrivit art. 81 din Codul penal, iar când dispune amânarea aplicării pedepsei, în dispozitiv se menționează pedeapsa stabilită a cărei aplicare se amână, precum și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 85 alin. (1) și (2) din Codul penal, pe care trebuie să le respecte inculpatul, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni, iar dacă a impus obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, se menționează două entități din comunitate unde urmează a se executa această obligație, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate și îndrumarea minorului.

(4) Dispozitivul trebuie să mai cuprindă, după caz, cele hotărâte de instanță cu privire la:

a) deducerea duratei măsurii preventive privative de libertate și a internării medicale, indicându-se partea din pedeapsă executată în acest mod;

b) măsurile preventive;

c) măsurile asigurătorii;

d) măsurile de siguranță;

e) cheltuielile judiciare;

f) restituirea lucrurilor;

g) restabilirea situației anterioare;

h) cauțiune;

i) rezolvarea oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei.

[1] Alin. (1)-(3) ale art. 404 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 255 din Legea nr. 255/2013.

(5) Când instanța pronunță pedeapsa închisorii, în dispozitiv se face mențiune că persoana condamnată este lipsită de drepturile sau, după caz, unele dintre drepturile prevăzute la art. 65 din Codul penal, pe durata prevăzută în același articol.

(6)[1] Când instanța a pronunțat pedeapsa închisorii, iar persoana vătămată a solicitat înștiințarea cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea condamnatului, instanța face o mențiune în acest sens în dispozitivul hotărârii.

(7)[2] Dispozitivul trebuie să cuprindă mențiunea că hotărârea este supusă apelului, cu arătarea termenului în care acesta poate fi exercitat, indicarea datei în care hotărârea a fost pronunțată și a faptului că pronunțarea s-a făcut în ședință publică.

Reglementarea anterioară: art. 357 și art. 359 CPP 1968.

Legislație conexă: A se vedea și Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012).

✍ A se vedea și *supra*, art. 111.

ADNOTĂRI

1. Potrivit art. 7 din Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, republicată: „(1) Instanțele judecătorești sunt obligate să trimită oficiului registrului comerțului, în termen de 15 zile de la data când au rămas irevocabile [*definitive, potrivit art. 8 din Legea nr. 76/2012 – n.a.*], copii legalizate de pe hotărârile irevocabile ce se referă la acte, fapte și mențiuni a căror înregistrare în registrul comerțului o dispun, conform legii. (2) În aceste încheieri și hotărâri instanțele judecătorești vor dispune și efectuarea înregistrărilor în registrul comerțului". Art. 6 alin. (1) din aceeași lege prevede că înregistrările în registrul comerțului se fac pe baza unei încheieri a judecătorului delegat sau, după caz, a unei hotărâri judecătorești irevocabile (definitive), în afară de cazurile în care legea prevede altfel. Potrivit art. 21 lit. g) din Legea nr. 26/1990, republicată, în registrul comerțului se vor înregistra mențiuni referitoare la: hotărârea de condamnare a comerciantului, administratorului sau cenzorului pentru fapte penale care îl fac nedemn sau incompatibil să exercite această activitate. Prin urmare, în dispozitivul hotărârii de condamnare a comerciantului, administratorului sau cenzorului pentru fapte penale care îl fac nedemn sau incompatibil să exercite această activitate trebuie trecută și dispoziția instanței de comunicare către registrul comerțului, pentru înregistrare.

2. Dispozitivul hotărârii de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei trebuie să mai cuprindă și mențiuni privind prelevarea probelor biologice de la persoanele care au săvârșit infracțiuni prevăzute în anexa Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare.

Astfel, potrivit art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008, prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) [persoane condamnate definitiv pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexă la pedeapsa închisorii, precum și persoanele pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea

[1] Alin. (6) al art. 404 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 103 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (7) al art. 404 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 255 din Legea nr. 255/2013.

pedepsei] este dispusă de instanța de judecată, prin hotărârea de condamnare ori prin hotărârea de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei.

Prin Decizia nr. 5/2016 (www.scj.ro), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii promovat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, a stabilit că, în cazul inculpaților minori sancționați prin aplicarea unor măsuri educative conform noului Cod penal, instanța de judecată nu poate dispune prelevarea probelor biologice pentru obținerea și stocarea în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare a profilului genetic.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Aplicarea pedepselor complementare și accesorii. Obligativitatea menționării în dispozitiv. Constituționalitate. 12. Textul de lege criticat [*art. 404 alin. (5) CPP – n.a.*], care stabilește elementele pe care trebuie să le cuprindă dispozitivul hotărârii prin care instanța penală soluționează fondul cauzei, nu instituie o obligație pentru instanțele de judecată de a interzice unul sau mai multe drepturi prevăzute de art. 65 CP. Cu privire la aplicarea pedepselor complementare și accesorii decide instanța învestită în cauză, făcând aplicarea prevederilor art. 65-67 CP, obligația instituită de legiuitor fiind de consemnare a celor decise în dispozitivul hotărârii pronunțate.

13. Așadar, textul de lege criticat trebuie interpretat prin coroborare cu prevederile art. 65-67 CP referitoare la pedeapsa accesorie și pedepsele complementare, aspect care nu este de natură să aducă atingere clarității și predictibilității acestuia sau dreptului la un proces echitabil. Astfel cum Curtea Constituțională a statuat în mai multe rânduri, interpretarea legilor este o operațiune rațională, utilizată de orice subiect de drept, în vederea aplicării și respectării legii, având ca scop clarificarea înțelesului unei norme juridice sau a câmpului său de aplicare. Instanțele judecătorești interpretează legea, în mod necesar, în procesul soluționării cauzelor cu care au fost învestite, interpretarea fiind faza indispensabilă procesului de aplicare a legii *(dec. nr. 642 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 22 din 12 ianuarie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Deducerea duratei măsurii preventive privative de libertate. Luarea în custodie publică. Inaplicabilitate. Art. 72 alin. (1) teza I CP prevede că „Perioada în care o persoană a fost supusă unei măsuri preventive privative de libertate se scade din durata pedepsei închisorii pronunțate". Măsurile preventive (privative și neprivative) de libertate sunt indicate la art. 202 și urm. CPP, printre acestea nefigurând și luarea în custodie publică. Aceasta din urmă este o „măsură de restrângere temporară a libertății de mișcare pe teritoriul României, dispusă de magistrat împotriva străinului care nu a putut fi îndepărtat sub escortă în termenul prevăzut de lege (...)", în situațiile prevăzute de art. 97 din O.U.G. nr. 194/2002 *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 509/A din 22 aprilie 2014, nepublicată)*. ✍ În urma modificărilor aduse prin O.G. nr. 25/2014, potrivit art. 101 alin. (1) din O.U.G. nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată, „Luarea în custodie publică este măsura

de restrângere temporară a libertății de mișcare pe teritoriul României, dispusă împotriva străinilor în scopul îndeplinirii tuturor demersurilor necesare îndepărtării sub escortă".

3. Încetarea procesului penal ca urmare a prescripției răspunderii penale pentru infracțiunea de fals. Consecințe privind desființarea înscrisurilor falsificate. Referitor la omisiunea desființării înscrisurilor falsificate, față de soluția dispusă sub aspectul faptei de fals, de încetare a procesului penal, ca urmare a intervenirii prescripției speciale a răspunderii penale, și de dispozițiile art. 25 alin. (5) CPP, curtea nu se va pronunța asupra acestui aspect *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 683/A din 27 mai 2014, nepublicată)*.

Art. 405. Pronunțarea hotărârii. (1) Hotărârea se pronunță în ședință publică de către președintele completului de judecată, asistat de grefier.

(2) La pronunțarea hotărârii părțile nu se citează.

(3) Președintele completului pronunță minuta hotărârii.

Reglementarea anterioară: art. 310 alin. (1) și alin. (2) teza I și art. 358 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 6 parag. 1 teza a II-a CEDO.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Lipsa din dispozitiv a mențiunii că pronunțarea acesteia s-a făcut în ședință publică. Sancțiune. Dispozitivul hotărârii trebuie să cuprindă mențiunea că pronunțarea acesteia s-a făcut în ședință publică. Nerespectarea acestei cerințe atrage nulitatea hotărârii, în condițiile reglementate prin art. 197 alin. (1) și (4) CPP, numai atunci când se dovedește că s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea acelui act, iar anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXIV din 18 septembrie 2006, M. Of. nr. 188 din 19 martie 2007)*. ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, dar decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 406. Redactarea și semnarea hotărârii. (1) Hotărârea se redactează în cel mult 30 de zile de la pronunțare.

(2) Hotărârea se redactează de unul dintre judecătorii care au participat la soluționarea cauzei, în cel mult 30 de zile de la pronunțare, și se semnează de toți membrii completului și de grefier.

(3) Dispozitivul hotărârii trebuie să fie conform cu minuta.

(4) În caz de împiedicare a vreunuia dintre membrii completului de judecată de a semna, hotărârea se semnează în locul acestuia de președintele completului. Dacă și președintele completului este împiedicat a semna, hotărârea se semnează de președintele instanței. Când împiedicarea îl privește pe grefier, hotărârea se semnează de grefierul-șef. În toate cazurile se face mențiune pe hotărâre despre cauza care a determinat împiedicarea.

Reglementarea anterioară: art. 310 alin. (2) teza a II-a și art. 312 CPP 1968.

Art. 407.[1] **Comunicarea hotărârii.** (1)[2] După pronunțare, o copie a minutei hotărârii se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și, în cazul în care inculpatul este arestat, administrației locului de deținere, în vederea exercitării căii de atac. În cazul în care inculpatul, partea civilă sau persoana vătămată nu înțelege limba română, o copie a minutei hotărârii i se comunică acesteia într-o limbă pe care o înțelege. După redactarea hotărârii, acestora li se comunică hotărârea în întregul său.

(2) În cazul în care instanța a dispus amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, hotărârea se comunică serviciului de probațiune și, după caz, organului sau autorității competente să verifice respectarea obligațiilor dispuse de instanță.

Reglementarea anterioară: art. 360 CPP 1968.

Legislație conexă: A se vedea și Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului (J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012).

Capitolul III. Apelul

Legea de aplicare: ▶ art. 8: „Hotărârile pronunțate în primă instanță după intrarea în vigoare a legii noi sunt supuse căilor de atac, termenelor și condițiilor de exercitare ale acestora, prevăzute de legea nouă"; ▶ art. 9 alin. (1)-(4): „(1) Sentințele supuse căilor de atac ordinare potrivit legii vechi, cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi, sunt supuse apelului. Apelul se judecă de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege. (2) Cererile de recurs împotriva sentințelor prevăzute la alin. (1) depuse anterior intrării în vigoare a legii noi se vor considera cereri de apel. (3) În cazul prevăzut la alin. (1), termenul de declarare a apelului se calculează potrivit art. 363 din Codul de procedură penală din 1968. (4) Deciziile pronunțate în apelurile soluționate potrivit alin. (1) sunt definitive, în condițiile art. 552 din Codul de procedură penală"; ▶ art. 10 alin. (1)-(3): „(1) Apelurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală se soluționează de către aceeași instanță, potrivit dispozițiilor din legea nouă privitoare la apel. (2) Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, declarate împotriva hotărârilor pentru care legea veche nu prevede calea de atac a apelului, se soluționează de către aceeași instanță, conform dispozițiilor din legea nouă privitoare la apel. (3) Deciziile pronunțate în apelurile soluționate potrivit alin. (1) și (2) sunt definitive, în condițiile art. 552 alin. (1) din Codul de procedură penală".

Legislație conexă: ▶ art. 129 CR; ▶ art. 2 din Protocolul nr. 7 adițional la CEDO.

Art. 408. Hotărârile supuse apelului. (1) Sentințele pot fi atacate cu apel, dacă legea nu prevede altfel.

[1] Art. 407 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 256 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 407 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 104 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu apel.

(3) Apelul declarat împotriva sentinței se socotește făcut și împotriva încheierilor.

Reglementarea anterioară: art. 361 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Principiul dublului grad de jurisdicție în materie penală. Prevederea unei singure căi ordinare de atac. Garanții. Constituționalitate. 14. În scopul asigurării celerității procesului penal, prin noul Cod de procedură penală, legiuitorul a sporit garanțiile procesuale asigurate în faza urmăririi penale și a judecății în primă instanță și a prevăzut o singură cale ordinară de atac, respectiv apelul. În acest fel, Codul de procedură penală în vigoare a redus durata soluționării cauzelor penale, dând, totodată, eficiență principiului dublului grad de jurisdicție în materie penală, prevăzut la art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

15. Conform art. 408 alin. (1) CPP, ce reglementează hotărârile supuse apelului, sentințele pot fi atacate cu apel, dacă legea nu prevede altfel. Potrivit art. 417 alin. (1) CPP, instanța judecă apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces. Conform alin. (2) al aceluiași articol, instanța de apel este obligată ca, în limitele anterior arătate, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept. Potrivit art. 412 alin. (4) CPP, apelul se motivează în scris, arătându-se motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază. Aceste motive sunt însă aplicabile prin prisma prevederilor art. 409 alin. (1) CPP, conform cărora pot face apel: procurorul, referitor la latura penală și latura civilă; inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă; partea civilă, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă; persoana vătămată, în ceea ce privește latura penală; martorul, expertul, interpretul și avocatul, în ceea ce privește cheltuielile judiciare, indemnizațiile cuvenite acestora și amenzile judiciare aplicate; sau orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat o asemenea vătămare.

16. Din interpretarea coroborată a textelor legale anterior referite, Curtea reține că hotărârile judecătorești pronunțate în primă instanță, cu excepția celor expres exceptate prin lege, sunt supuse căii de atac a apelului care este integral devolutiv, cale de atac ce poate fi invocată pentru orice motive de fapt și de drept. Prin urmare, faptul pronunțării unei hotărâri penale în primă instanță, când judecata a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, poate fi invocat ca motiv de apel, instanța de apel fiind obligată să analizeze incidentul procedural anterior arătat. În acest fel, dreptul de acces liber la justiție, dreptul la un proces echitabil și dreptul la apărare al participanților la procesele penale desfășurate conform acestor proceduri sunt asigurate *(dec. nr. 515 din 7 iulie 2015, M. Of. nr. 608 din 11 august 2015)*. **În același sens,** *dec. nr. 667 din 15 octombrie 2015, M. Of. nr. 870 din 20 noiembrie 2015, §§ 17-18.*

II. Instanțe judecătorești

2. Hotărâri care nu sunt supuse apelului ► a) Cauză având ca obiect plângere împotriva soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată. În materie penală, căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești pot fi exercitate în condițiile strict prevăzute de normele de procedură. Ca regulă generală, la data pronunțării sentinței atacate, legea statua asupra posibilității atacării sentințelor fie cu recurs, fie cu apel și recurs, instituind, totodată, și o serie de excepții, când hotărârea era definitivă la data pronunțării ei, conform art. 416 pct. 1 CPP 1968. Una dintre aceste excepții era cea a hotărârilor pronunțate în procedura reglementată de art. 278[1] CPP 1968, având ca obiect plângere împotriva soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată. În această materie, dispozițiile art. 278[1] alin. (10) CPP 1968 prevedeau că hotărârea prin care judecătorul soluționează plângerea conform alin. (8) al aceluiași text de lege este definitivă. Prin urmare, petenta nu avea legitimarea procesuală de a formula cale de atac împotriva hotărârii date în procedura prevăzută de art. 278[1] CPP 1968, astfel încât apelul său apare ca inadmisibil *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 404/A din 31 martie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 450/A din 8 aprilie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 511/A din 22 aprilie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 556/A din 30 aprilie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 568/A din 5 mai 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 670/A din 23 mai 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 743/A din 10 iunie 2014, nepublicată; C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 159/A din 4 martie 2015, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 173/A din 12 februarie 2015, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 575/Ap din 17 septembrie 2015, nepublicată; C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 196 din 2 martie 2015, nepublicată; C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 110 din 30 ianuarie 2015, nepublicată.* ► **b) Încheiere de respingere a cererii de recuzare.** În dispozițiile art. 68 alin. (7) CPP se prevede că „Încheierea prin care se soluționează abținerea ori recuzarea nu este supusă niciunei căi de atac", astfel că apelul formulat de inculpat împotriva încheierii prin care i s-a respins cererea de recuzare este inadmisibil *(C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 9 din 13 ianuarie 2015, nepublicată).* ► **c) Încheiere prin care se soluționează contestația privind durata procesului.** Prin încheierea apelată s-a soluționat o contestație privind durata procesului. Conform art. 488[6] alin. (7) CPP, „Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța soluționează contestația nu este supusă niciunei căi de atac". Raportând dispozițiile legale anterior enunțate la situația din speță, curtea constată că petenta nu are deschisă calea de atac a apelului, de altfel, nu are deschisă nicio cale de atac împotriva unor astfel de hotărâri, motiv pentru care apelul promovat de aceasta apare ca fiind inadmisibil *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 756/A din 26 mai 2015, nepublicată).* ► **d) Încheiere prin care se soluționează cererea de anulare sau de reducere a amenzii.** Conform art. 284 CPP, încheierea prin care se soluționează cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate printr-o încheiere nu este prevăzută cu o cale de atac separată, apelul exercitat împotriva unei asemenea încheieri fiind inadmisibil, în lipsa unei dispoziții legale exprese *(C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 822/A din 15 iulie 2015, nepublicată).* ► Având în vedere procedura privitoare la amenda judiciară reglementată în dispozițiile art. 284 CPP, din care rezultă că, în cursul judecății, împotriva hotărârii prin care se aplică o amendă judiciară pentru abaterile prevăzute de art. 283 CPP se poate formula cerere de anulare sau reducere a amenzii aplicate, iar aceasta este soluționată de un alt complet de judecată prin încheiere,

curtea concluzionează că aceasta are caracterul unei căi de atac, deși nu a fost definită ca atare. În cazul încheierii prin care se soluționează o cerere de anulare sau scutire a amenzii judiciare, ne aflăm în cadrul unei proceduri distincte, în care se aplică prevederi speciale, care derogă de la norma generală *(C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 872/A din 12 iunie 2015, ROLII)*. ► Conform art. 409 alin. (1) lit. e) CPP, pot face apel „martorul, expertul, interpretul și avocatul în ceea ce privește cheltuielile judiciare, indemnizațiile cuvenite acestora și amenzile judiciare aplicate", însă petentul nu are niciuna dintre calitățile menționate în acest text de lege, posibilitatea formulării apelului putând fi eventual analizată în raport de dispozițiile art. 409 alin. (1) lit. f) CPP: „orice persoană fizică sau juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat o asemenea vătămare". În orice caz, indiferent de textul de lege care se analizează, respectiv art. 409 alin. (1) lit. e) sau f) CPP, acesta trebuie interpretat doar coroborat cu art. 410 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) CPP, care prevăd că „În cazul prevăzut la art. 409 alin. (1) lit. e) apelul poate fi exercitat de îndată după pronunțarea încheierii prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare, indemnizațiilor sau amenzilor judiciare și cel mai târziu la zece zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza. Pentru persoanele prevăzute la art. 409 alin. (1) lit. f), termenul de apel este de 10 zile și curge de la data când acestea au aflat despre actul sau măsura care a provocat vătămarea". Așadar, calea de atac a apelului poate fi exercitată în anumite condiții doar împotriva încheierii prin care s-a dispus amendarea, iar nu împotriva încheierii prin care s-a soluționat cererea de reexaminare formulată de persoana căreia i s-a aplicat amenda judiciară. În același sens s-a apreciat și în doctrina de specialitate, arătându-se că dispozițiile art. 409 alin. (1) lit. e) și f) CPP se aplică pentru amenzile judiciare aplicate direct prin sentință, fără a avea la dispoziție calea reexaminării. Dacă nu ar fi astfel interpretate dispozițiile art. 284 și art. 409 alin. (1) lit. e) și f) CPP, s-ar lipsi de eficiență amenzile judiciare în situația în care acestea nu ar deveni definitive în condițiile art. 284 CPP. Împrejurarea că în încheierea atacată s-a menționat în mod eronat că la rândul ei este supusă căii de atac a apelului este lipsită de relevanță juridică, întrucât calea de atac este numai aceea prevăzută de lege, iar în această situație Codul de procedură penală nu prevede posibilitatea formulării unei căi de atac *(C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 296 din 3 martie 2015, nepublicată)*. ► În ceea ce privește categoria încheierilor atacabile separat cu apel, acestea trebuie să fie pronunțate tot de către o instanță de judecată, iar nu de către judecătorul de drepturi și libertăți sau de către judecătorul de cameră preliminară, ale cărui hotărâri nu sunt supuse apelului, ci, atunci când legea prevede, căii ordinare de atac a contestației. În considerarea acestor idei și prin prisma dispozițiilor art. 409 alin. (1) lit. e) CPP, sunt atacabile separat cu apel încheierile prin care prima instanță se pronunță asupra cererilor de anulare ori de reducere a amenzii judiciare aplicate martorului, expertului, interpretului sau avocatului, însă nu sunt supuse apelului încheierile prin care judecătorul de drepturi și libertăți ori judecătorul de cameră preliminară soluționează cererile formulate potrivit art. 284 alin. (2) CPP. În cauză, avocatul a atacat cu apel o încheiere a judecătorului de drepturi și libertăți, care nu intră în categoria hotărârilor susceptibile de apel. În plus, calea de atac formulată nu poate să fie recalificată drept contestație, tocmai pentru că dispozițiile procesual penale nu prevăd expres, după exigențele art. 425^1 alin. (1) CPP, calea de atac a contestației împotriva încheierilor pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți potrivit art. 284 alin. (4) CPP *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 257/A din 14 mai 2015, nepublicată)*. ✍ Din interpretarea dispozițiilor art. 409 alin. (1) lit. e) CPP, astfel

cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, rezultă că, doar în cazul în care amenda judiciară a fost aplicată prin **sentință**, calea de atac este aceea a apelului. ► **e) Încheiere de admitere a cererii de sesizare a Curții Constituționale.** Potrivit alin. (4) și (5) ale art. 29 din Legea nr. 47/1992, sesizarea Curții Constituționale se dispune de către instanța în fața căreia s-a ridicat excepția de neconstituționalitate, printr-o încheiere care va cuprinde punctele de vedere ale părților, opinia instanței asupra excepției și care va fi însoțită de dovezile depuse de părți. Dacă excepția este inadmisibilă, fiind contrară prevederilor alin. (1), (2) sau (3), instanța respinge printr-o încheiere motivată cererea de sesizare a Curții Constituționale. Încheierea poate fi atacată numai cu recurs la instanța imediat superioară, în termen de 48 de ore de la pronunțare. Recursul se judecă în termen de 3 zile. Potrivit art. 408 alin. (2) CPP, încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separate cu apel. În speță, precum se poate observa, excepția în materia atacării încheierii pronunțate potrivit art. 29 din Legea nr. 47/1992 o constituie doar încheierile de respingere a sesizării Curții Constituționale. Or, în cazul de față, prima instanță a admis cererea de sesizare a Curții Constituționale privind soluționarea unei excepții de neconstituționalitate. Astfel, văzând soluția pronunțată de instanța de fond prin încheierea atacată, de admitere a sesizării Curții Constituționale, curtea constată că excepția inadmisibilității este întemeiată, urmând a respinge ca inadmisibil apelul declarat de inculpat *(C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 698 din 6 octombrie 2015, nepublicată)*.

3. Căi de atac împotriva încheierilor de ședință. Încheiere de amânare a cauzei. Apel exercitat numai odată cu fondul. Potrivit art. 408 alin. (1) CPP, sentințele pot fi atacate cu apel, dacă legea nu prevede altfel, iar conform art. 408 alin. (2) din același cod, încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu apel. Ca urmare, cum în cauză nu s-a pronunțat o soluție pe fond, iar încheierea apelată poate fi atacată numai odată cu sentința ce se va pronunța în cauză, potrivit art. 421 pct. 1 lit. a) CPP, curtea va respinge apelul ca inadmisibil *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 209/A din 28 februarie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 191/A din 18 februarie 2015, nepublicată; C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 3/A din 7 ianuarie 2015, nepublicată*.

Art. 409. Persoanele care pot face apel. (1) Pot face apel:

a) procurorul, referitor la latura penală și latura civilă;

b) inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă;

c)[1] partea civilă, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă;

d) persoana vătămată, în ceea ce privește latura penală;

e)[2] martorul, expertul, interpretul și avocatul, în ceea ce privește amenzile judiciare aplicate prin sentință, precum și în ceea ce privește cheltuielile judiciare și indemnizațiile cuvenite acestora;

[1] Lit. c) de la alin. (1) al art. 409 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 257 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. e) de la alin. (1) al art. 409 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 105 din O.U.G. nr. 18/2016.

f) orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat asemenea vătămare.

(2) Pentru persoanele prevăzute la alin. (1) lit. b)-f), apelul poate fi declarat și de către reprezentantul legal ori de către avocat, iar pentru inculpat, și de către soțul acestuia.

Reglementarea anterioară: art. 362 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Dreptul procurorului de a apela hotărârea în ceea ce privește latura civilă. Lipsa apelului părții civile. Consecințe. În condițiile în care părțile civile cărora li s-a respins acțiunea civilă de către prima instanță nu au înțeles să formuleze apel în cauză, apelul procurorului sub acest aspect echivalează cu exercitarea acțiunii civile, de către procuror, din oficiu, în calea de atac. Or, dacă la judecata în primă instanță procurorul nu putea exercita acțiunea civilă din oficiu, în numele părților civile, cu atât mai puțin acesta poate declara apel sub acest aspect. Incidența dispozițiilor art. 409 alin. (1) lit. a) CPP, potrivit cărora procurorul poate face apel referitor și la latura civilă, este condiționată de respectarea principiului disponibilității, iar în speță singura concluzie la care se poate ajunge este că, prin neexercitarea apelului împotriva hotărârii prin care i-a fost respinsă acțiunea civilă, partea civilă a renunțat la pretențiile sale. Astfel fiind, deși apreciază că toate părțile civile erau îndreptățite la daune morale, nu va acorda aceste despăgubiri decât părții civile care a declarat apel în cauză *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 876/A din 10 iunie 2015, nepublicată)*.

2. Neacordarea onorariului avocatului din oficiu. Obligativitatea preexistenței unei dispoziții exprese a instanței cu privire la sumele cuvenite avocatului. Inadmisibilitatea apelului declarat de avocat. Legea prevede expres că delegația apărătorului „încetează doar la prezentarea apărătorului ales", ceea ce înseamnă că, în ipoteza în care inculpatul nu și-a angajat apărător, va beneficia de asistența unui avocat din oficiu până la soluționarea în fond a cauzei, doar la acel moment urmând a se dispune și asupra onorariului legal cuvenit. Prin urmare, în contextul disjungerii dispuse în speță, tribunalul urmează a aprecia asupra onorariului cuvenit apărătorului din oficiu desemnat pentru inculpat la momentul pronunțării unei soluții pe fond ori, după caz, al încetării delegației apărătorului din oficiu în condițiile legii. Neacordarea onorariului avocatului din oficiu pentru asistența anterioară disjungerii nu are, prin ea însăși, semnificația unei dispoziții a instanței de natură a fi cenzurată în apel, conform art. 409 alin. (1) lit. e) CPP. Norma consacră dreptul la apel al avocatului în ceea ce privește indemnizația cuvenită acestuia, însă numai în măsura în care prima instanță s-a pronunțat expres asupra acestei chestiuni, în una dintre modalitățile permise de lege, respectiv: a) prin hotărârea asupra fondului, b) printr-o încheiere premergătoare hotărârii ori c) printr-o încheiere dată în procedura înlăturării omisiunilor vădite, reglementată de art. 279 CPP. Obligativitatea preexistenței unei dispoziții exprese a instanței cu privire la sumele cuvenite avocatului rezultă și din interpretarea literală a dispozițiilor art. 410 alin. (2) CPP, care, reglementând termenul de declarare a apelului în ipoteza analizată, prevăd că această cale de atac poate fi exercitată „de îndată după pronunțarea încheierii

prin care s-a dispus asupra (...) indemnizațiilor și cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza".

Din perspectiva analizei coroborate a acestor dispoziții legale, curtea concluzionează că, în măsura în care instanța nu a dispus asupra indemnizațiilor cuvenite apărătorilor, nici printr-o încheiere și nici prin sentință, legea nu recunoaște avocatului dreptul de a apela sentința în condițiile art. 409 alin. (1) lit. e) CPP, iar calea de atac astfel exercitată este inadmisibilă. Considerente similare sunt valabile și în privința coinculpaților cărora avocatul a pretins că le-a acordat asistență pe parcursul judecății, până la prezentarea apărătorilor aleși. Apelanta a precizat că, sub acest aspect, a înțeles să atace cu apel „avizele" ori „rezoluțiile" judecătorului din cadrul primei instanțe, mențiuni care, așa cum rezultă din înscrisurile atașate, au fost făcute pe referatele tipizate prezentate de către apelantă. Or, aceste rezoluții au caracter administrativ și nu se subsumează noțiunii de încheiere ori hotărâre în sensul art. 370 CPP, singurele susceptibile de a fi atacate cu apel *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 681/A din 26 mai 2014, nepublicată)*.

3. Plângere împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală. Inculpați judecați ca urmare a admiterii plângerii și achitați. Inadmisibilitatea apelului declarat de denunțători. Curtea constată că, într-adevăr, apelanții nu au calitatea de persoane vătămate și nu justifică vătămarea vreunui drept legitim, care să le confere calitatea procesuală de a ataca sentința primei instanțe, cu efectul inadmisibilității apelurilor declarate. Astfel, judecata împotriva inculpaților a început în cauză ca urmare a desființării de către instanță, potrivit art. 278[1] alin. (8) lit. c) CPP 1968, a rezoluției de scoatere de sub urmărire penală a acestora, în procedura plângerii împotriva rezoluției procurorului formulate de apelanți. Aceștia din urmă au avut, în dosarul penal aflat pe rolul parchetului, calitatea de denunțători, fiind persoanele care au formulat plângerea penală împotriva inculpaților pentru infracțiunile de abuz în serviciu contra intereselor publice în formă calificată și de delapidare.

Apelanții nu se încadrează în niciuna dintre categoriile de persoane care pot declara apel, expres și limitativ prevăzute de dispozițiile art. 409 alin. (1) lit. a)-e) CPP, după cum nu întrunesc nici condițiile cerute pentru categoria generală de persoane care pot declara această cale de atac, conform prevederilor art. 409 alin. (1) lit. f) CPP. Acest ultim text legal prevede că poate declara apel orice persoană fizică sau juridică, ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat asemenea vătămare.

Așadar, sfera persoanelor care pot ataca cu apel sentința se limitează numai la acele persoane care dovedesc că le-a fost încălcat un drept legitim. Textul legal nu are în vedere situația încălcării drepturilor ori intereselor unor instituții publice sau interesul general al societății, care, de altfel, în cadrul procesului penal, este apărat de către Ministerul Public. Interesul trebuie să fie personal, particular, care are la bază un drept ce se susține că ar fi fost încălcat, în acord și cu jurisprudența C.E.D.O., conform căreia dispozițiile Convenției nu garantează dreptul la o *„actio popularis"*, iar această condiție nu este îndeplinită în cauză *(C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 646/A din 19 octombrie 2015, nepublicată)*.

Art. 410. Termenul de declarare a apelului. (1) Pentru procuror, persoana vătămată și părți, termenul de apel este de 10 zile, dacă legea nu dispune altfel, și curge de la comunicarea copiei minutei.

(2)[1] În cazul prevăzut la art. 409 alin. (1) lit. e), apelul poate fi exercitat de îndată după pronunțarea încheierii prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare și indemnizațiilor și cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza sau, după caz, în termen de 10 zile de la comunicarea sentinței prin care a fost aplicată amenda judiciară sau prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare sau indemnizațiilor.

(3) Pentru persoanele prevăzute la art. 409 alin. (1) lit. f), termenul de apel este de 10 zile și curge de la data la care acestea au aflat despre actul sau măsura care a provocat vătămarea.

Reglementarea anterioară: art. 363 CPP 1968.

ADNOTĂRI

În cazul în care copia minutei nu poate fi înmânată, iar agentul afișează o înștiințare, în condițiile art. 264 alin. (1) raportat la art. 261 alin. (4) CPP, copia minutei se consideră comunicată la împlinirea termenului stabilit de instanță, în care destinatarul era în drept să se prezinte pentru a i se comunica hotărârea, dar nu a făcut-o [față de dispozițiile art. 261 alin. (4) lit. f și g) CPP], aceasta fiind data de la care se calculează termenul de apel, și nu data afișării înștiințării.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Termenul de declarare a apelului. Data de când începe să curgă. Comunicarea copiei minutei. Comunicarea ulterioară a hotărârii motivate. Semnificație. Dispozițiile art. 410 alin. (1) CPP prevăd că, pentru procuror, persoana vătămată și părți, termenul de apel este de 10 zile, dacă legea nu dispune altfel, și curge de la comunicarea copiei minutei. Împrejurarea că a fost comunicată revizuentului și sentința penală motivată (deci conținând considerentele pentru care s-a pronunțat soluția) reprezintă doar îndeplinirea obligației instanței de judecată de a comunica hotărârea, după redactare, procurorului și părților din procesul penal, conform art. 407 alin. (1) teza ultimă CPP. Acest aspect nu determină însă ca momentul de la care curge termenul de apel să fie data comunicării hotărârii redactate, față de dispozițiile imperative ale art. 410 alin. (1) CPP, potrivit cărora termenul de apel curge de la data comunicării copiei minutei *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 601/A din 13 mai 2014, nepublicată).*

Art. 411. Repunerea în termen. (1) Apelul declarat după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen dacă instanța de apel constată că întârzierea a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de apel a fost făcută în cel mult 10 zile de la încetarea acesteia.

(2) Hotărârea este definitivă până la momentul în care instanța de apel admite cererea de repunere în termen.

(3) Până la soluționarea repunerii în termen, instanța de apel poate suspenda executarea hotărârii atacate.

[1] Alin. (2) al art. 410 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 106 din O.U.G. nr. 18/2016.

(4) Dispozițiile alin. (1) și (3) nu se aplică în situația redeschiderii procesului penal cerute de persoana condamnată în lipsă.

Reglementarea anterioară: art. 364 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Cerere de repunere în termen. Condiții. Repunerea în termen este un remediu procesual care operează când instanța constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege și, ca urmare, se consideră ca fiind făcut în termen apelul introdus după expirarea termenului de apel. Prima condiție de fond care poate face admisibilă cererea de repunere în termen – existența unei cauze temeinice de împiedicare – nu este îndeplinită în speță, întrucât aspectele reliefate de inculpat că nu a fost în țară nu pot fi apreciate, potrivit practicii judiciare și doctrinei, ca fiind cauze temeinice de împiedicare a declarării apelului în termen, atât timp cât inculpatul nu a făcut dovada că există o împrejurare obiectivă care l-a împiedicat să se întoarcă în țară în vederea utilizării căii de atac legale a apelului, acesta fiind arestat în Grecia abia la aproape 3 luni de la data comunicării hotărârii.

Chiar dacă am admite că faptul că inculpatul nu s-a aflat în România în toată această perioadă echivalează cu o cauză temeinică de împiedicare care să justifice întârzierea formulării cererii de apel, nu este îndeplinită cea de-a doua condiție referitoare la data până la care trebuie făcută cererea de apel, în legătură cu care solicită repunerea în termen. Astfel, art. 411 alin. (1) CPP stabilește un termen maxim de 10 zile pentru declararea apelului pentru care se cere repunerea în termen, care a expirat în cauză, având în vedere că de la data arestării în vederea predării în baza mandatului european de arestare emis pentru executarea pedepsei dispuse prin sentința penală apelată nu a existat niciun impediment pentru ca inculpatul să declare apelul. De la această dată instanța de control judiciar are obligația de a calcula cele 10 zile și acestea s-au împlinit la 29 iulie 2013; cu toate acestea, inculpatul nu a declarat apelul în prezenta cauză decât la 26 septembrie 2013.

Culpa inculpatului în exercitarea apelului cu nerespectarea dispozițiilor art. 410 CPP îndrituiește instanța de apel să constate că cele două condiții de fond nu sunt îndeplinite și, prin urmare, cererea de repunere în termen se va respinge ca neîntemeiată. În această situație, apelul declarat de inculpat este tardiv *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 842/A din 27 iunie 2014, nepublicată)*.

Art. 412.[1] **Declararea și motivarea apelului.** (1) Apelul se declară prin cerere scrisă, care trebuie să conțină următoarele:

a) numărul dosarului, data și numărul sentinței sau încheierii atacate;

b) denumirea instanței care a pronunțat hotărârea atacată;

c) numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul, reședința sau locuința, precum și semnătura persoanei care declară apelul.

(2) Pentru persoana care nu poate să semneze, cererea va fi atestată de un grefier de la instanța a cărei hotărâre se atacă sau de avocat.

[1] Art. 412 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 258 din Legea nr. 255/2013.

(3) Cererea de apel nesemnată ori neatestată poate fi confirmată în instanță de parte ori de reprezentantul ei la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită.

(4) Apelul se motivează în scris, arătându-se motivele de fapt şi de drept pe care se întemeiază.

Reglementarea anterioară: art. 366 şi art. 374 CPP 1968.

Art. 413. Instanța la care se depune apelul. (1) Cererea de apel întocmită în condițiile prevăzute la art. 412 se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă.

(2) Persoana care se află în stare de deținere poate depune cererea de apel şi la administrația locului de deținere.

(3) Cererea de apel înregistrată sau atestată în condițiile alin. (2) ori procesul-verbal întocmit de administrația locului de deținere se înaintează de îndată instanței a cărei hotărâre este atacată.

Reglementarea anterioară: art. 367 CPP 1968.

Art. 414. Renunțarea la apel. (1) După pronunțarea hotărârii şi până la expirarea termenului de declarare a apelului, părțile şi persoana vătămată pot renunța în mod expres la această cale de atac.

(2) Asupra renunțării, cu excepția apelului care priveşte latura civilă a cauzei, se poate reveni înăuntrul termenului pentru declararea apelului.

(3) Renunțarea sau revenirea asupra renunțării poate să fie făcută personal sau prin mandatar special.

Reglementarea anterioară: art. 368 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătoreşti

Revenire asupra renunțării la apel. Condiții. Revenirea asupra renunțării era posibilă în condițiile expres prevăzute de art. 414 alin. (2) CPP, respectiv înăuntrul termenului de 10 zile pentru declararea apelului, termen care, raportat la data comunicării minutei, s-a împlinit la data de 5 aprilie 2014 (zi nelucrătoare) şi a expirat la data de 7 aprilie 2014 [conform art. 269 alin. (4) CPP]. Or, cererea de apel a inculpatului a fost depusă la oficiul poştal la data de 8 aprilie 2014, după expirarea termenului legal de 10 zile, ceea ce atrage decăderea sa din dreptul de a mai formula apel şi nulitatea căii de atac declarate cu depăşirea acestui termen *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 594/A din 12 mai 2014, nepublicată)*.

Art. 415. Retragerea apelului. (1) Până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel, persoana vătămată şi oricare dintre părți îşi pot retrage apelul declarat. Retragerea trebuie să fie făcută personal de parte sau prin mandatar special, iar dacă partea se află în stare de deținere, printr-o declarație atestată sau consemnată într-un proces-verbal de către administrația locului de deținere. Declarația de retragere se poate face fie la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanța de apel.

(2) Reprezentanții legali pot retrage apelul, cu respectarea, în ceea ce privește latura civilă, a condițiilor prevăzute de legea civilă. Inculpatul minor nu poate retrage apelul declarat personal sau de reprezentantul său legal.

(3) Apelul declarat de procuror poate fi retras de procurorul ierarhic superior.

(4) Apelul declarat de procuror și retras poate fi însușit de partea în favoarea căreia a fost declarat.

Reglementarea anterioară: art. 369 CPP 1968.

Art. 416. Efectul suspensiv al apelului. Apelul declarat în termen este suspensiv de executare, atât în ceea ce privește latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă, în afară de cazul când legea dispune altfel.

Reglementarea anterioară: art. 370 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Inculpat aflat în stare de arest. Nelegala citare. Nelegala comunicare a hotărârii. Sancțiuni. Efectul suspensiv al apelului. Începând cu data de 28 octombrie 2014, inculpatul se află în stare de arest, astfel cum rezultă din adresa înaintată instanței de apel. La data soluționării cauzei de către prima instanță (21 ianuarie 2015), inculpatul nu a fost prezent, nu a fost citat la unitatea de deținere, nu a fost adus la instanță, deși prezența sa era obligatorie în baza art. 364 alin. (1) teza a II-a CPP [caz de nulitate absolută, conform art. 281 alin. (1) lit. e) CPP], și nici nu i s-a asigurat asistență juridică, deși era obligatorie [conform art. 90 lit. a) CPP], având în vedere că inculpatul se afla în stare de deținere [un al doilea caz de nulitate absolută, conform art. 281 alin. (1) lit. f) CPP]. Totodată, minuta soluției pronunțate de prima instanță nu i-a fost comunicată inculpatului la locul de deținere, astfel încât termenul de declarare a căii de atac nu a început să curgă decât la data de 17 februarie 2015, dată la care i s-a comunicat (de către administrația locului de deținere) mandatul de executare a pedepsei închisorii emis în baza sentinței pronunțate de prima instanță. Având în vedere data înregistrării, apelul a fost declarat în termenul legal, astfel încât declarația de apel a produs efectul suspensiv de executare prevăzut de art. 416 CPP. În raport de această situație de fapt, sunt incidente dispozițiile art. 421 pct. 2 lit. b) teza I (nelegala citare a inculpatului, invocată de acesta) și teza a II-a CPP (cazuri de nulitate absolută), care atrag trimiterea cauzei spre rejudecare *(C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 605/A din 8 iunie 2015, nepublicată)*.

Art. 417. Efectul devolutiv al apelului și limitele sale. (1) Instanța judecă apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces.

(2) În cadrul limitelor prevăzute la alin. (1), instanța este obligată ca, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept.

Reglementarea anterioară: art. 371 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Apelul procurorului vizând omisiunea aplicării pedepsei accesorii și a impunerii uneia dintre obligațiile prevăzute de art. 93 alin. (2) CP. Solicitare de reindividualizare a pedepsei aplicate, formulată de inculpatul care nu a declarat apel. Admisibilitate. Intimatul-inculpat, deși nu a formulat apel, a solicitat reindividualizarea pedepsei aplicate de către instanța de fond, invocând în acest sens caracterul devolutiv al căii de atac a apelului, consacrat de dispozițiile art. 417 alin. (2) CPP. Curtea constată că declararea apelului presupune o continuare a judecării cauzei de către instanța ierarhic superioară. În vederea atingerii scopului pe care îl are apelul, legea precizează care sunt efectele pe care le poate produce această cale de atac, printre ele fiind și efectul devolutiv. Prin efectul devolutiv al unei căi de atac se înțelege transmiterea, în întregime (*ex integro*) sau în parte (*in partibus*) a unei cauze de la instanța care a pronunțat hotărârea atacată (*iudex a quo*) la instanța competentă să soluționeze acea cale de atac (*iudex ad quem*).

În conformitate cu dispozițiile art. 417 alin. (2) CPP, instanța de apel este obligată să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept. O corectă aplicare a acestei dispoziții legale obligă instanța să țină seama de calitatea procesuală a apelantului, pentru că, în raport cu această calitate și cu prevederile art. 409 CPP, apelantul poate supune instanței de apel ambele laturi – penală și civilă – ale cauzei sau numai una dintre ele. A ține seama de măsura în care apelantul a atacat hotărârea este, de asemenea, necesar, pentru că unele vor fi limitele efectului devolutiv dacă declarația de apel are caracter global, fiind făcută fără rezerve și vizând deci toate interesele legitime ale apelantului, și altele vor fi limitele devoluării atunci când declarația de apel privește, în mod expres, doar anumite dispoziții ale sentinței atacate. Această ultimă ipoteză este incidentă în prezenta cauză, în care nu s-a declarat apel de către inculpat, iar declarația de apel a Ministerului Public a vizat aspecte punctuale, de nelegalitate, ale sentinței apelate, așa încât realizarea unei reindividualizări a pedepsei aplicate inculpatului în apelul declarat astfel de Ministerul Public ar echivala cu încălcarea limitelor impuse de legiuitor în ceea ce privește efectul devolutiv al căii de atac a apelului *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1314/A din 8 octombrie 2015, nepublicată).*

Art. 418. Neagravarea situației în propriul apel. (1) Instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a declarat apel.

(2) De asemenea, în apelul declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța de apel nu poate agrava situația acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 372 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Aplicarea legii penale mai favorabile. Înlăturarea circumstanțelor atenuante. Sancțiune mai puțin severă. Neagravarea situației în propria cale de atac. În aplicarea art. 5 CP, circumstanțele atenuante se apreciază global în funcție de incriminare și sancțiune. În situația intrării în vigoare a unei noi legi, ce aduce modificări atât cu privire la pedepse, cât

și cu privire la circumstanțele atenuante, circumstanțele ca parte din instituția sancțiunii unei infracțiuni nu pot fi privite și analizate distinct față de instituția pedepsei. Înlăturarea circumstanțelor atenuante nu aduce atingere principiului neagravării situației în propria cale de atac prevăzut în art. 418 CPP, atunci când în concret, pentru aceeași faptă, se stabilește o sancțiune mai puțin severă.

Stabilirea legii penale mai favorabile în condițiile în care limitele pedepselor în noul Cod penal sunt mai mici decât cele din vechiul cod, iar circumstanțele atenuante reținute de instanță la individualizarea judiciară a pedepsei nu se mai regăsesc în reglementările în vigoare, implică examinarea limitelor pedepsei din vechea lege, inclusiv cu reținerea circumstanțelor atenuante și a efectelor acestora, corespunzător incriminării faptei din aceeași lege, și compararea doar cu limitele pedepsei prevăzute de noua incriminare atunci când circumstanțele atenuante din legea abrogată nu se mai regăsesc în legea nouă.

În materia căilor de atac exercitate de părți operează principiul procesual prevăzut de art. 418 CPP, corespondent al art. 372 din reglementarea anterioară; astfel, instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel ce a declarat apel.

Rațiunea acestui principiu pornește de la dreptul părților de a supune hotărârea atacată unui control jurisdicțional fără a i se crea titularului căii de atac o situație mai grea, pentru că astfel s-ar putea determina abținerea părții de la exercitarea drepturilor sale procesuale de teama asumării acestui risc.

Este recunoscut în doctrină faptul că, în cazul în care instanța este învestită numai cu soluționarea apelului inculpatului, nu îi poate agrava situația prin înlăturarea incidenței unor împrejurări favorabile acestuia, spre exemplu, prin înlăturarea circumstanțelor acordate prin hotărârea atacată. În același timp însă, neagravarea situației în propria cale de atac nu poate aduce atingere legalității sancțiunii și incriminării. Pedeapsa decurge din norma care incriminează fapta. Unitatea dintre incriminare și pedeapsă exclude posibilitatea, în cazul legilor succesive, să se combine incriminarea dintr-o lege cu pedeapsa dintr-o altă lege. Aceeași unitate împiedică și combinarea dispozițiilor de favoare privitoare la circumstanțe agravante și atenuate, acestea participând în egală măsură la configurarea cadrului legal unitar pe baza căruia se stabilește incriminarea și se individualizează sancțiunea penală.

În același sens s-a pronunțat și Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin Decizia nr. 8/2008: „În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea cea mai favorabilă, adică în ansamblul ei, iar nu doar anumite dispoziții mai favorabile rezultate din combinarea prevederilor mai multor legi succesive".

În consecință, în măsura în care circumstanțele atenuante reținute de prima instanță nu au corespondent în prevederile art. 75 alin. (2) CP [fiind vorba doar despre cele prevăzute de art. 74 alin. (1) lit. a) și c) CP 1969, întrucât circumstanța atenuantă prevăzută de art. 74 alin. (1) lit. b) CP 1969 este preluată în art. 75 alin. (2) CP], acestea pot fi înlăturate dacă instanța de control judiciar apreciază că în cauză, pentru fapta analizată, legea penală mai favorabilă o reprezintă Codul penal actual, iar pedeapsa potrivit acestor dispoziții este mai mică decât cea aplicată de prima instanță, fără ca în acest fel să fie încălcat principiul *non reformatio in peius* prevăzut de art. 418 CPP *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 10 din 2 iunie 2014, M. Of. nr. 502 din 7 iulie 2014)*.

2. Legea nouă – lege penală mai favorabilă. Nerespectarea criteriului aprecierii globale a legii penale mai favorabile. *Non reformatio in peius* ► a) În cazul apelului declarat

exclusiv de inculpat, dacă prima instanță a încadrat fapta în dispozițiile noului Cod penal și, în mod greșit, a aplicat normele privind efectele circumstanțelor atenuante din Codul penal anterior, rezultând o pedeapsă inferioară limitei minime a pedepsei care poate fi aplicată conform normelor privind efectele circumstanțelor atenuante din noul Cod penal, instanța de apel nu poate majora pedeapsa, întrucât ar încălca principiul *non reformatio in peius (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 17/A din 19 ianuarie 2015, www.scj.ro).* ▶ **b)** Stabilind pedeapsa principală potrivit legii noi și reținând dispozițiile referitoare la recidivă potrivit legii vechi, prima instanță a aplicat legea penală mai favorabilă pe instituții. Curtea nu poate îndrepta însă soluția primei instanțe sub acest aspect, referitor la inculpatul cu privire la care parchetul nu a formulat apel, întrucât aceasta – ca urmare a aplicării dispozițiilor art. 43 alin. (5) CP – ar echivala cu agravarea situației inculpatului fie în propriul apel, fie ca urmare a efectului extensiv al apelului parchetului, cu încălcarea dispozițiilor art. 418 alin. (1) și (2) CPP (a principiului *non reformatio in peius*) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1379/A din 12 noiembrie 2014, nepublicată).* ▶ **c)** Stabilind pedeapsa principală și modalitatea de individualizare a executării potrivit legii noi și reținând dispozițiile referitoare la circumstanțele atenuante și concursul de infracțiuni potrivit legii vechi, prima instanță a aplicat legea penală mai favorabilă pe instituții. Curtea nu poate da însă eficiență dispozițiilor art. 5 CP privind aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei, îndreptând soluția primei instanțe sub acest aspect, dat fiind că nu pot fi reținute circumstanțe atenuante potrivit legii noi (astfel că ar trebui înlăturate cele reținute de tribunal potrivit legii vechi), iar la efectuarea concursului de infracțiuni potrivit legii noi ar însemna aplicarea unui spor de pedeapsă obligatoriu inculpaților, ceea ce ar echivala cu agravarea situației acestora în propriul apel, cu încălcarea dispozițiilor art. 418 alin. (1) CPP (a principiului *non reformatio in peius*). Cu atât mai puțin ar putea da curs solicitării inculpaților de reținere a dispozițiilor legii vechi privind circumstanțele atenuante sau suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei; principiul *non reformatio in peius* împiedică instanța de control judiciar să restabilească legalitatea, dar nici nu o obligă să reformeze soluția în favoarea apelanților, cu încălcarea dispozițiilor legale *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1430/A din 19 noiembrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 960/A din 9 septembrie 2014, nepublicată.*

3. Legea penală nouă – lege penală mai favorabilă. Obligativitatea sporului de pedeapsă în caz de concurs de infracțiuni. *Non reformatio in peius*. Consecințe. În aplicarea art. 5 CP, adăugarea sporului prevăzut în art. 39 din același cod este obligatorie, iar pentru a nu aduce atingere principiului neagravării situației în propria cale de atac prevăzut în art. 418 CPP, instanța trebuia să individualizeze pedepsele astfel încât să nu se ajungă la o pedeapsă mai mare decât cea aplicată de instanța de fond *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 115/RC din 1 aprilie 2015, www.scj.ro).*

4. Omiterea revocării suspendării condiționate. *Non reformatio in peius*. Deși revocarea suspendării condiționate este obligatorie la săvârșirea unei noi infracțiuni în termenul de încercare, prima instanță nu a procedat în acest mod, însă, față de principiul *non reformatio in peius*, nu se poate îndrepta acest motiv de nelegalitate în calea de atac declarată doar de către inculpat *(C.A. Bacău, s. pen., dec. nr. 389 din 21 aprilie 2015, nepublicată).*

5. Apelul procurorului declarat strict în favoarea inculpatului. Critici formulate de partea civilă, direct în apel. Inadmisibilitate. Întrucât persoana vătămată nu a declarat apel, achiesând astfel la hotărârea primei instanțe, iar apelul parchetului a fost declarat strict

în favoarea inculpatului, nu pot fi analizate și nu pot fi primite favorabil criticile formulate de persoana vătămată în fața instanței de apel, în sensul că în mod greșit prima instanță i-a respins pretențiile pentru plata unor daune morale *(C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 283/A din 4 martie 2015, nepublicată)*.

6. Inadmisibilitatea înlăturării, în apelul părții civile, a dispoziției de obligare a părții responsabile civilmente la plata despăgubirilor. Calea de atac a apelului a fost exercitată doar de partea civilă și, prin înlăturarea unui debitor, s-ar aduce atingere principiului *non reformatio in peius*, principiu de drept procesual consacrat prin dispoziție expresă, potrivit căruia folosirea unei căi de atac nu poate crea, pentru partea care a exercitat-o, o situație mai grea decât aceea din hotărârea atacată. Hotărârea atacată, dacă este cazul, poate fi reformată numai în favoarea (*in melius*), și nicidecum în defavoarea (*in peius*) acelei părți *(C.A. Constanța, s. pen., dec. nr. 430 din 15 mai 2015, ROLII)*.

7. Admiterea apelului declarat exclusiv de inculpat. Rejudecarea cauzei de către prima instanță. *Non reformatio in peius*. Inadmisibilitatea majorării daunelor sau a înlăturării solidarității răspunderii civile. Efectul neagravării situației în propriul apel prevăzut de art. 418 CPP este consecința juridică pe care o produce exercitarea apelului, constând în faptul că instanța de apel, judecând cauza, nu poate crea celui care a declarat calea de atac o situație mai grea decât cea care rezultă din hotărârea atacată (*non reformatio in peius*). Neagravarea situației părții care a declarat calea de atac operează și în fața instanței de trimitere în urma admiterii apelului și a desființării cu trimitere spre rejudecare. Astfel, dacă în primul ciclu procesual instanța de control judiciar a admis calea de atac declarată numai de inculpat, după trimiterea cauzei pentru rejudecare, instanța de rejudecare nu poate crea inculpatului o situație mai grea decât cea stabilită prin hotărârea desființată. Având în vedere că partea civilă nu a atacat sentința penală, curtea apreciază că respectarea principiului neagravării situației în propria cale de atac nu putea conduce la obligarea inculpatului sau a părții responsabile civilmente Fondul de Protecție a Victimelor Străzii la plata unor daune materiale sau morale în favoarea părții civile mai mari decât cele stabilite prin sentința sus-menționată. Deopotrivă efectul *non reformatio in peius* se opune înlăturării solidarității răspunderii civile a inculpatului și a părții responsabile civilmente Fondul de Protecție a Victimelor Străzii *(C.A. Oradea, s. pen., dec. nr. 426/A din 25 iunie 2015, nepublicată)*.

8. Inadmisibilitatea aplicării pedepsei accesorii în apelul declarat exclusiv de inculpat. Judecătoria a specificat, în cazul fiecărui inculpat, că suspendă pe durata termenului de încercare executarea pedepselor accesorii. Nu a fixat însă nicio pedeapsă accesorie pe seama inculpaților, iar în propriile apeluri, datorită principiului *non reformatio in peius*, instanța de al doilea grad este împiedicată să aplice ea însăși pedepse accesorii. În această situație, dispozițiile primei instanțe referitoare la suspendarea executării pedepselor accesorii sunt inutile și vor fi înlăturate *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 55/A din 5 februarie 2015, nepublicată)*.

9. Procedura recunoașterii învinuirii. Apel declarat exclusiv de inculpat. Solicitarea unei soluții de achitare. *Non reformatio in peius*. Consecințe. Odată constatate îndeplinite condițiile prevăzute la art. 320^1 alin. (1)-(4) CPP 1968 [actualul art. 374 alin. (4) CPP] și aplicate dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP, inculpatul nu mai poate reveni în apel de la cererea sa și să se procedeze la o cercetare judecătorească. A admite contrariul ar însemna ca, de fiecare dată când un inculpat nu este mulțumit de pedeapsa stabilită de

prima instanță, să ceară în apel administrarea de probe și în faza cercetării judecătorești, în scopul obținerii unei eventuale achitări, așa cum a urmărit inculpatul în cauză. Acest lucru este inadmisibil, întrucât, în eventualitatea reținerii din nou a vinovăției sale, s-ar pune problema respectării principiului *non reformatio in peius*, în sensul menținerii noilor limite de pedeapsă rezultate prin reducerea cu 1/3 a celor inițiale, deși inculpatul nu a mai recunoscut fapta/faptele reținută/reținute în actul de sesizare a instanței *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 101/A din 3 februarie 2015, nepublicată).*

10. Reținerea greșită a dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP. Neînlăturarea acestora în apelul inculpatului. În mod greșit instanța de fond a reținut dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP, având în vedere faptul că inculpatul nu a recunoscut comiterea faptei, dar, în vederea respectării principiului *non reformatio in peius*, curtea nu va dispune înlăturarea acestui text de lege *(C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 418/A din 19 martie 2015, ROLII).*

11. Omiterea pronunțării unei soluții cu privire la toate infracțiunile din actul de sesizare. *Non reformatio in peius*. Deși constată existența unui motiv de nelegalitate prin prisma pronunțării unei soluții vizând două infracțiuni, deși sesizarea a vizat trei infracțiuni, curtea nu poate desființa hotărârea primei instanțe pentru acest motiv. Eroarea primei instanțe nu poate fi îndreptată de instanța de apel, ținând cont că s-ar ajunge la o agravare a situației celor doi inculpați în propria cale de atac, fiind deci încălcat principiul *non reformatio in peius (C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1023/A din 21 august 2015, nepublicată).*

12. Acordarea de daune într-un cuantum mai mare decât cel solicitat. Apelul părților civile. Prima instanță, deși a reținut scuza provocării, cu o culpă a victimei de 50%, la acordarea despăgubirilor civile cu titlu de daune morale în privința părților civile, inculpatul a fost obligat la plata contravalorii în lei a sumei de câte 1.500 euro cu titlu de daune morale, dând astfel mai mult decât s-a cerut. Cum însă în cauză au declarat apel doar părțile civile, este aplicabil principiul *non reformatio in peius* – neagravarea situației în propria cale de atac *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 369/Ap din 13 mai 2015, nepublicată).*

13. Reținerea complicității în loc de autorat. Apelul inculpatului. Raportat la faptul că procurorul sau persoanele vătămate/părțile civile nu au formulat cale de atac, în apelul inculpatului nu se poate proceda la schimbarea încadrării juridice a faptelor din complicitate la infracțiunea de înșelăciune în autorat la aceeași infracțiune, aceasta contravenind principiului *non reformatio in peius (C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 294/A din 17 martie 2015, nepublicată).*

14. Apel. Înlocuirea măsurii preventive neprivative de libertate cu măsura arestării preventive. Neagravarea situației în propriul apel. În lipsa apelului declarat în defavoarea inculpatului de către procuror sau de alte părți care pot face apel în ceea ce privește latura penală, în cursul judecării apelului declarat numai de inculpat, instanța nu poate dispune arestarea sa preventivă, deoarece ar încălca prevederile art. 418 CPP, creându-i o situație mai grea în propriul apel. Această regulă esențială a căilor de atac vizează nu numai aplicarea de către instanțele de control a normelor de drept material, ci și pe acelea de procedură și se referă nu numai la soluția adusă căii de atac, ci și la rezolvarea altor aspecte anterioare adiacente, cum este luarea sau înlocuirea în detrimentul celui vizat a măsurilor preventive care, prin consecințele lor, înrăutățesc situația acestuia. În cauză, împotriva sentinței penale nr. 256 din 18 octombrie 2013 a Judecătoriei Reghin, doar inculpații au declarat apel. Astfel, regula neagravării situației în propria cale de atac

se opunea ca instanța de control să dispună înlocuirea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea luată în prim grad de jurisdicție față de inculpat cu măsura arestării preventive *(M. Vasiescu, notă la C.A. Târgu Mureș, s. pen., înch. din 5 februarie 2014, portal.just.ro).*

Art. 419. Efectul extensiv al apelului. Instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea.

Reglementarea anterioară: art. 373 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Apel declarat de asigurător exclusiv cu privire la latura civilă. Efect extensiv. Limite. Apelul declarat de asigurător privește numai latura civilă a cauzei, astfel că, contrar solicitării inculpatei, efectul extensiv al acestuia poate opera numai față de părțile care nu au declarat apel, însă numai în limitele învestirii, respectiv numai sub aspectul laturii civile. Regulile devoluțiunii (*tantum devolutum quantum apellatum*) impun instanței de apel să procedeze la o nouă judecată, în limitele învestirii sale și a dispozițiilor art. 419 CPP. Dreptul de apel aparține fiecărui subiect procesual ale cărui drepturi au făcut obiectul judecății în primă instanță, întrucât fiecare dintre asemenea subiecți are dreptul să își găsească o justă soluționare, iar interesul reprezintă justificarea fiecărei acțiuni în justiție, însă el nu poate fi folosit decât în sfera rolului pe care îl are în raportul procesual penal și numai referitor la acel conținut al hotărârii atacate care privește interesele pe care le reprezintă procesul penal. Altfel spus, efectul extensiv al apelului este instituit de lege pentru a da posibilitatea ca această cale de atac să folosească părților ce aparțin aceluiași grup procesual, iar soluția dată cauzei să fie concordantă pentru toate persoanele aflate în situație identică ori asemănătoare cu cea a apelantului. Or, în cauză, apelul a fost declarat de asigurător numai sub aspectul laurii civile, astfel că numai sub acest aspect a înțeles să își justifice interesul procesual în exercitarea căii de atac. Și din această perspectivă, în temeiul efectului extensiv al apelului, efectele acestuia nu pot fi extinse și față de latura penală a cauzei, în condițiile în care niciun participant procesual nu a înțeles să o atace, astfel că solicitarea inculpatei de extindere a efectelor apelului declarat de apelant și asupra sa, atât în ceea ce privește latura civilă, cât și în ceea ce privește latura penală a cauzei, nu poate fi primită.

Prin urmare, analizând apelul declarat de asigurător prin extinderea efectelor acestuia și față de inculpată, se constată că acesta este fondat, întrucât, deși prima instanță a reținut culpa comună a inculpatei și a victimei la producerea accidentului rutier care a cauzat victimei leziuni ce au provocat decesul acesteia, în procent egal de 50% în sarcina ambelor părți, nu a avut în vedere acest procent la acordarea despăgubirilor solicitate de partea civilă cu titlu de cheltuieli de spitalizare *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 189/A din 18 februarie 2015, nepublicată).*

2. Împăcarea. Apel declarat de un singur inculpat. Efect extensiv. Încetarea procesului penal și față de celălalt inculpat. Noul Cod de procedură penală, consacrând efectul extensiv al apelului, reglementat ca primă cale de atac ordinară, stabilește în art. 419

că „Instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea". Rezultă, așadar, că instanța de apel examinează cauza sub toate aspectele de fapt și de drept, putând examina cauza și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, cu condiția de a nu crea acestor părți o situație mai grea.

Noul Cod penal prevede, în cazul infracțiunii de furt calificat, prevăzută de art. 228, art. 229 alin. (1), alin. (2) lit. b) și c) și art. 230 CP, că împăcarea constituie o cauză de înlăturare a răspunderii penale [art. 231 alin. (2) CP]. Astfel, sub aspectul efectelor juridice, împăcarea duce la înlăturarea răspunderii penale, cu consecința încetării procesului penal atât în ceea ce privește latura penală, cât și latura civilă a cauzei, astfel cum se prevede în art. 396 alin. (6) raportat la art. 16 alin. (1) lit. g) teza a II-a CPP și art. 159 CP.

Inculpatul-apelant a depus la dosar înscrisul autentificat sub nr. 1104 din 9 iulie 2014, din care rezultă că persona vătămată, prin reprezentant legal (administrator judiciar provizoriu), s-a împăcat cu inculpații și nu mai are nicio pretenție de la aceștia și că părțile s-au împăcat total, necondiționat și definitiv. Față de această împrejurare și raportat la considerentele expuse anterior, curtea, în baza art. 421 pct. 2 lit. a) CPP, va admite apelul formulat de inculpat și, în baza art. 419 CPP, va extinde efectele acestuia și asupra celuilalt inculpat, desființând sentința penală atacată, și, în baza art. 396 alin. (6), art. 17 alin. (2) raportat la art. 16 alin. (1) lit. g) CPP și art. 159 CP, va dispune încetarea procesului penal față de ambii inculpați *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 675/A din 24 iunie 2015, nepublicată)*.

3. Efectul extensiv al apelului. Condiții. Prin modul cum este reglementat efectul extensiv al apelului s-a urmărit posibilitatea extinderii lui față de părțile care au aceeași calitate în proces sau care au interes comun cu apelantul. Apelul nu poate fi extins asupra părților cu interese contrare, deoarece acestora li s-ar crea o situație mai grea, ceea ce legea nu îngăduie. În proces, inculpatul și partea civilă fiind părți cu interese contrare, apelul declarat de partea civilă nu poate fi extins asupra inculpatului *(C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 662/A din 22 iunie 2015, nepublicată)*.

4. Efectul extensiv al apelului. Condiții. Respingerea apelului declarat de partea responsabilă civilmente. Nejustificarea extinderii efectelor apelului asupra inculpatului care nu a atacat hotărârea. Efectul extensiv, lărgind devoluarea cauzei peste limitele permise de lege, în favoarea celor care nu au declarat apel sau la care nu se referă apelul declarat, implică existența unei cauze cu mai multe părți, dintre care numai unele au declarat apel sau apelul declarat se referă numai la unele dintre ele. Justificarea efectului extensiv nu este fundamentată, în principal, pe „apartenența la același grup procesual" ori pe „indivizibilitatea de situație", ci mai ales pe necesitatea efectuării de către instanța de apel a unui control integral al legalității și temeiniciei întregii activități de judecată și de a restabili legalitatea în sensul aplicării corecte a legii substanțiale. Trecând peste aspectul că partea responsabilă civilmente în apelul declarat nu contestă vinovăția inculpatului, că nici inculpatul însuși nu contestă propria vinovăție, curtea reține că vinovăția acestuia a fost stabilită corect de către prima instanță, în urma examinării judicioase a probelor administrate. Prin urmare, nu se justifică reținerea unei culpe mai mici în sarcina inculpatului și, pe cale de consecință, nici reducerea despăgubirilor la care acesta a fost obligat, nefiind deci cazul să extindă efectele apelului, declarat de partea responsabilă civilmente, în favoarea inculpatului, conform art. 419 CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 119/A din 27 ianuarie 2015, nepublicată)*.

Art. 420. Judecarea apelului. (1) Judecarea apelului se face cu citarea părților și a persoanei vătămate.

(2) Judecarea apelului nu poate avea loc decât în prezența inculpatului, când acesta se află în stare de deținere.

(3) Participarea procurorului la judecarea apelului este obligatorie.

(4) Instanța de apel procedează la ascultarea inculpatului, când aceasta este posibilă, potrivit regulilor de la judecata în fond.

(5) Instanța de apel poate readministra probele administrate la prima instanță și poate administra probe noi, în condițiile art. 100.

(6) Când apelul este în stare de judecată, președintele completului dă cuvântul apelantului, apoi intimatului și pe urmă procurorului. Dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvânt îl are acesta.

(7) Procurorul și părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi ivite cu ocazia dezbaterilor. Inculpatului i se acordă ultimul cuvânt.

(8) Instanța verifică hotărârea atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei, precum și a oricăror probe administrate în fața instanței de apel.

(9) În vederea soluționării apelului, instanța, motivat, poate da o nouă apreciere probelor.

(10) Instanța se pronunță asupra tuturor motivelor de apel invocate.

(11) La judecarea apelului se aplică regulile de la judecata în fond, în măsura în care în prezentul titlu nu există dispoziții contrare.

(12)[1] Apelul împotriva încheierilor care, potrivit legii, pot fi atacate separat se judecă în camera de consiliu fără prezența părților, care pot depune concluzii scrise, cu excepția cazurilor în care legea dispune altfel ori a celor în care instanța apreciază că este necesară judecata în ședință publică.

Reglementarea anterioară: art. 375, art. 376, art. 377 și art. 378 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 351 referitor la principiile oralității, nemijlocirii și contradictorialității. Cu privire la dreptul la un proces echitabil, a se vedea și *supra*, art. 8.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Abuz în serviciu. Trecerea unor terenuri din proprietatea statului în patrimoniul unor persoane fizice. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii. Anularea titlurilor de proprietate și a actelor de înstrăinare subsecvente. Introducerea subdobânditorilor ca părți direct în apel. Din coroborarea dispozițiilor art. 25 alin. (3), art. 397 alin. (3) și art. 256 CPP rezultă că instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, când schimbarea acelei situații a rezultat din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este posibilă. În cauză, consecințele activității infracționale au constat, în esență, în trecerea unor terenuri din proprietatea statului/unității administrativ-teritoriale (privată sau publică) în patrimoniul unor persoane fizice. Astfel fiind, nu există niciun motiv pentru care imobilele în cauză să nu se întoarcă în patrimoniul statului/unității administrativ-teritoriale, cu o singură

[1] Alin. (12) al art. 420 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 259 din Legea nr. 255/2013.

excepție: subdobânditorii de bună-credință, pentru situația în care, desigur, imobilele în cauză făceau parte din proprietatea privată a statului. Prin urmare, în vederea restabilirii situației anterioare, trebuie desființate titlurile de proprietate emise abuziv și actele de înstrăinare subsecvente.

Sub aspect procesual, subdobânditorii terenurilor cu privire la care s-a reconstituit dreptul de proprietate în cauză, ca urmare a săvârșirii infracțiunilor reținute în sarcina inculpaților, pot fi introduși, în calitate de intimați, direct în apelul parchetului, care a solicitat restabilirea situației anterioare. Principiul dublului grad de jurisdicție prevăzut de art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție se referă la dreptul de a cere examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară, și nu a măsurilor de siguranță sau asigurătorii luate în procesul penal. Cu atât mai puțin poate fi susținut că acest principiu împiedică restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii direct în apel, în condițiile în care prima instanță nu a procedat la introducerea terților persoane în cauză. Atitudinea primei instanțe este, de altfel, pe deplin explicabilă, dat fiind că a dat o soluție de achitare în cauză.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI DREPT

Pe de altă parte, instanța de apel, considerând că se impune o soluție de condamnare, pe cale de consecință, trebuie să dispună restabilirea situației anterioare, dacă este posibilă, în acest sens desființând soluția primei instanțe și pronunțând o nouă hotărâre, procedând potrivit regulilor referitoare la soluționarea acțiunii penale și a acțiunii civile la judecata în fond, potrivit art. 421 pct. 2 lit. a) CPP. Soluția de la art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, privind desființarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate, se referă la situația în care persoana nelegal citată a avut calitatea de „parte" la prima instanță, ceea ce nu este cazul în speță *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 760/A din 22 mai 2015, nepublicată)*. ✍ A se vedea și *dec. Curții Constituționale nr. 32 din 27 ianuarie 2016, M. Of. nr. 201 din 17 martie 2016, supra*, nr. 1 de la art. 397.

2. Administrarea nemijlocită a probelor. Cerințe. Un aspect important al unui proces penal echitabil este acela ca probele în cauză să fie administrate nemijlocit în prezența judecătorului care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei (C.E.D.O., *Beraru c. României*, 18 martie 2014).

În cauză, martorii ascultați la urmărirea penală și a căror audiere a fost realizată și pe parcursul cercetării judecătorești, fără excepție, și-au menținut declarațiile date anterior, nerelatând aspecte contestate de părți, pentru stabilirea veridicității cărora să fie nevoie ca judecătorul să îi asculte nemijlocit. Or, în cauza *Beraru c. României*, Curtea Europeană a arătat că reaudierea se impune atunci când observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Curtea constată că mijloacele de probă esențiale în cauză nu sunt declarațiile martorilor, ci înscrisurile aflate la dosarul cauzei, sesizările și rapoartele organelor de urmărire penală sau ale altor instituții abilitate, rapoartele de constatare sau de expertiză. Or, aceste probe au fost tot timpul la dispoziția judecătorilor de la prima instanță și din apel. Potrivit art. 354 alin. (2) teza a II-a CPP, modificarea componenței completului de judecată poate fi făcută până la începerea dezbaterilor, dacă menținerea ei nu este posibilă. Or, în cauză, înlocuirea unuia dintre membrii completului de judecată în apel s-a făcut prin hotărâre a Colegiului de

conducere, din motive obiective, cu respectarea dispozițiilor Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești.

Acestea fiind spuse, limitele unui proces echitabil, astfel cum rezultă ele din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, reflectată în cauzele *Beraru c. României* (precitată) sau *Cutean c. României* (2 decembrie 2014), au fost pe deplin respectate în cauză. De altfel, Curtea Europeană, în cauza *Costin Ursu c. României* [4 iunie 2013 (dec.)], a statuat expres că, în măsura în care instanța de judecată a dispus condamnarea inculpatului bazându-se în mod determinant pe cuprinsul actelor aflate la dosarul cauzei, acte ce au putut fi cunoscute și contestate de inculpat, rigorile art. 6 din Convenție sunt pe deplin respectate, nefiind necesară readministrarea unor probe testimoniale. Nu în ultimul rând, important de menționat este și faptul că, întrebate fiind de curte dacă doresc readministrarea probei testimoniale ca urmare a modificării componenței completului de judecată, părțile au arătat că nu solicită acest lucru *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 760/A din 22 mai 2015, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 862/A din 8 iunie 2015, nepublicată.*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Popa și Tănăsescu c. României*. Condamnare direct în recurs. Stabilirea existenței laturii subiective a infracțiunii. Necesitatea evaluării directe a probelor și a audierii nemijlocite a inculpatului *(hot. din 10 aprilie 2012, M. Of. nr. 659 din 18 septembrie 2012).* ✍ A se vedea motivarea hotărârii *supra*, nr. 1 de la art. 107.

2. Cauza *Spînu c. României*. Condamnare direct în recurs. Necesitatea audierii nemijlocite a inculpatului. 52. Curtea a declarat că, atunci când o instanță de recurs este sesizată cu soluționarea unei cauze în fapt și în drept și este învestită să analizeze în ansamblul ei problema vinovăției sau a nevinovăției, ea nu poate, din motive de echitate a procesului, să decidă asupra acestor probleme fără aprecierea directă a mărturiilor prezentate personal de inculpatul care susține că nu a comis fapta considerată infracțiune (...).

53. Totuși, pentru a stabili dacă în speță a avut loc sau nu încălcarea art. 6, trebuie analizate *in concreto* rolul Curții Supreme de Justiție și natura chestiunilor de care a trebuit să ia cunoștință. (...)

55. (...) Cu toate acestea, trebuie observat că, în speță, deși Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat în cadrul unei proceduri de recurs împotriva unei hotărâri pronunțate în apel, nu este mai puțin adevărat faptul că ea nu s-a limitat la a exercita un rol de instanță supremă, acordând atenție numai erorilor de drept, ci a procedat la propria apreciere a faptelor, spre a cerceta dacă au fost suficiente pentru a permite condamnarea reclamantei. Prin urmare, instanța de recurs a fost într-adevăr sesizată cu analiza cauzei în fapt și în drept și a fost chemată să analizeze în ansamblul ei problema vinovăției sau a nevinovăției.

56. Curtea constată că, în cazul de față, pentru a confirma una dintre cele două hotărâri pronunțate de instanțele inferioare, Curtea Supremă de Justiție a dat o nouă interpretare probelor și, în special, depozițiilor reclamantei și celor ale coinculpatului M.M. În concluzie, aspectele pe care Curtea Supremă de Justiție a trebuit să le analizeze pentru a se pronunța asupra recursului se refereau la vinovăția reclamantei și aveau, așadar, un caracter esențialmente faptic. Trebuia apreciat dacă reclamanta participase la tâlhăria urmată de moartea lui N.A.

57. Or, potrivit opiniei Curții, pentru a duce la bun sfârșit această sarcină, audierea reclamantei părea cu atât mai necesară, cu cât ea fusese condamnată și achitată succesiv de către instanțele inferioare și cu cât ea contesta participarea sa la faptele imputate, precum și condițiile în care făcuse mărturiile. (...)

59. Mai mult decât atât, Curtea constată că, în speță, Curtea Supremă de Justiție și-a întemeiat judecata pe o nouă interpretare a declarațiilor reclamantei și ale lui M.M., fără să îi fi audiat ea însăși.

60. În această privință, Curtea subliniază că termenul „martor" are, în sistemul Convenției, un sens „autonom" (...). Astfel, din moment ce o depoziție, indiferent că a fost făcută de un martor *stricto sensu* sau de un coinculpat, este susceptibilă să întemeieze, într-un mod substanțial, condamnarea învinuitului, constituie o mărturie acuzatorie, iar garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 1 din Convenție îi sunt aplicabile (...).

61. După ce a constatat o contradicție între mărturiile făcute de reclamantă și de coinculpatul său M.M. în timpul urmăririi penale și declarațiile ulterioare în fața instanței, Curtea Supremă de Justiție a concluzionat că primele corespundeau realității, deoarece se coroborau cu alte probe, fără a preciza care anume. Or, acest martor al acuzării nu a fost audiat. Pe de altă parte, Curtea observă că Curtea Supremă de Justiție a făcut trimitere la petele de sânge găsite pe vesta lui M.M., cu toate că instanțele inferioare au constatat că aceste pete nu puteau fi analizate științific și că nu se putea identifica persoana căreia îi aparțineau. Fără îndoială, era de datoria instanței de recurs să aprecieze datele culese; nu este mai puțin adevărat că vinovăția reclamantei a fost stabilită pe baza acelorași probe care i-au determinat pe judecătorii curții de apel să se îndoiască suficient de temeinicia acuzației pentru a motiva soluția sa de achitare.

62. Prin urmare, putem considera că Curtea Supremă de Justiție și-a încălcat obligația de a dispune măsuri pozitive pentru a clarifica declarațiile martorului (...) și de a-i da reclamantei posibilitatea să își apere cauza. (...)

64. Prin urmare, Curtea apreciază că hotărârea de condamnare a reclamantei de către Curtea Supremă de Justiție, fără să fi fost audiată personal, fără să fi fost audiat nici măcar martorul acuzării și în condițiile în care fuseseră pronunțate hotărâri contradictorii împotriva ei de două instanțe inferioare, este contrară cerințelor unui proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 29 aprilie 2008, M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008)*.

3. Cauza *Dănilă c. României*. Condamnare direct în recurs. Necesitatea audierii nemijlocite a inculpatului și a principalilor martori în acuzare. 33. Curtea reamintește că modurile de aplicare a art. 6 în procedurile de apel depind de caracteristicile procedurii în speță; este indicat să se țină seama de ansamblul procedurii interne și de rolul care revine jurisdicției de apel în ordinea juridică națională. Când o ședință publică a avut loc în primă instanță, absența dezbaterilor publice în apel se poate justifica prin particularitățile procedurii în cauză, ținând seama de natura căii de atac interne, de competența instanței de control judiciar, de modul în care au fost realmente prezentate și protejate interesele reclamantului în fața acesteia și mai ales de natura chestiunilor pe care trebuia să le tranșeze (...).

34. În fața unei curți de apel care se bucură de plenitudinea jurisdicției, art. 6 nu garantează în mod necesar dreptul la o audiere publică și nici, dacă are loc o astfel de audiere, cel de a asista personal la dezbateri (...).

35. Pe de altă parte, curtea a declarat că, atunci când o instanță de apel este sesizată cu o cauză în fapt și în drept și studiază în ansamblu problema vinovăției sau nevinovăției,

ea nu poate, din motive de echitate a procesului, să se pronunțe asupra acestor chestiuni fără aprecierea directă a mărturiilor prezentate personal de acuzatul care susține că nu a comis fapta considerată ca infracțiune (...).

36. În speță, curtea observă de la bun început că nu se contestă faptul că reclamantul a fost condamnat de Curtea Supremă de Justiție fără a fi fost audiat în persoană. (...)

39. În speță, aspectele pe care Curtea Supremă de Justiție a trebuit să le analizeze spre a se pronunța asupra vinovăției reclamantului aveau un caracter predominant de fapt. Era vorba despre a aprecia dacă reclamantul primise o sumă de bani și dacă primise mai multe bunuri din partea lui D.C. (...).

40. (...) Totuși, este indicat să se observe că, deși Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat în cadrul unei proceduri de recurs împotriva unei sentințe care făcuse obiectul unui apel, rezultă că trebuia să procedeze la propria sa apreciere asupra faptelor, pentru a cerceta dacă erau suficiente spre a permite condamnarea reclamantului. Ca urmare, jurisdicția de recurs trebuia să aibă cunoștință de cauză în fapt și în drept și să studieze în ansamblul ei chestiunea vinovăției sau nevinovăției, conform jurisprudenței constante a Curții.

41. În sfârșit, deși Guvernul subliniază faptul că reclamantul nu a cerut să fie audiat de Curtea Supremă de Justiție, Curtea apreciază că instanța de recurs era obligată să ia măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu solicitase în mod expres o autorizație în acest sens (...).

42. Ca urmare, (...) condamnarea reclamantului, pronunțată fără ca acesta din urmă să fie audiat în persoană și mai ales după achitarea sa de cele două jurisdicții inferioare, este contrară cerințelor unui proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

B. Lipsa interogării unui martor al acuzării (...)

54. Curtea reamintește că admisibilitatea probelor ține în primul rând de regulile de drept intern, că în principiu revine jurisdicțiilor naționale aprecierea elementelor reunite de acestea și că misiunea încredințată Curții de Convenție constă în a cerceta dacă procedura considerată în ansamblul ei, inclusiv modul de prezentare a mijloacelor probatorii, a avut un caracter echitabil (...).

55. Mai mult, elementele probatorii trebuie în principiu să fie prezentate în fața acuzatului în ședință publică, în vederea unei dezbateri în contradictoriu. Acest principiu nu este lipsit de excepții, dar acestea din urmă nu ar putea fi acceptate decât sub rezerva drepturilor la apărare; ca regulă generală, parag. 1 și parag. 3 lit. d) ale art. 6 impun să se acorde acuzatului o ocazie adecvată și suficientă de a contesta o mărturie a acuzării și de a interoga martorul, în momentul depoziției sau ulterior (...). În special, drepturile la apărare sunt restrânse într-un mod incompatibil cu garanțiile art. 6 atunci când o condamnare se întemeiază, exclusiv sau într-o măsură decisivă, pe depozițiile unui martor pe care acuzatul nu a avut posibilitatea de a-l interoga sau de a pune să fie interogat nici în timpul instrucției, nici în timpul dezbaterilor (...).

56. De asemenea, în absența posibilității de a obține prezența unui martor în sala de judecată, instanța poate, sub rezerva drepturilor la apărare, să țină seama de depozițiile luate de poliție și de magistratul instructor, cu atât mai mult cu cât acestea îi pot apărea ca fiind coroborate de alte date aflate în posesia sa (...).

57. Ca urmare, în speță, Curtea este chemată să se pronunțe dacă depozițiile lui D.C., persoana care a depus plângerea penală contra sa, erau decisive și, în caz afirmativ, dacă acestea erau coroborate de alte probe administrate în fața instanțelor.

58. Curtea observă că condamnarea reclamantului s-a întemeiat într-o măsură decisivă pe depozițiile lui D.C., care datau din faza de instrucție, persoană care, conform concubinului acesteia, plecase în Germania înainte de începerea procesului în primă instanță.

59. Curtea subliniază că, în baza documentelor prezentate de Guvern, numai judecătoria a ordonat citarea cu mandat de aducere a lui D.C. pentru a fi audiată ca martor, curtea de apel și Curtea Supremă mulțumindu-se să o citeze în calitate de reclamant. Nu reiese din dosar dacă autoritățile interne au încercat să găsească noua adresă a lui D.C. din Germania, nici dacă au verificat dacă D.C. părăsise cu adevărat țara. Conform spuselor reclamantului, în baza propriilor sale cercetări pe care le-a efectuat după eliberarea sa condiționată, D.C. nici măcar nu avea pașaport.

60. Chiar presupunând că ar fi fost imposibil să se asigure prezentarea lui D.C. în fața instanțelor și că autoritățile naționale ar fi depus eforturile necesare spre a asigura prezentarea martorilor în fața instanței, (...) Curtea Supremă de Justiție a fost prima instanță care l-a condamnat pe reclamant, după achitarea sa de către cele două instanțe inferioare, fără aprecierea directă a mărturiilor personale ale reclamantului și ale celorlalți martori ai acuzării și apărării.

61. Este adevărat că reclamantul a fost confruntat cu D.C. la parchet și că declarațiile lui D.C. nu au constituit unicul element probatoriu în baza căruia Curtea Supremă de Justiție să își fi întemeiat condamnarea reclamantului. Într-adevăr, s-au adăugat declarațiile lui P.I., concubinul lui D.C., și ale lui L.A., contabil șef al agenției băncii, precum și procesul-verbal redactat de procurorul care examinase apartamentul reclamantului, de unde reieșea că descrierea holului de intrare al apartamentului reclamantului făcută de P.I. era corectă, chiar dacă reclamantul a afirmat că nu a primit niciodată vizita lui P.I.

62. Fapt este însă că Curtea Supremă de Justiție a statuat întemeindu-se exclusiv pe dosarul din primă instanță, care conținea depozițiile martorilor și declarația reclamantului, același dosar în baza căruia fusese achitat în primă instanță și în apel.

63. În aceste condiții, în opinia Curții, Curtea Supremă de Justiție trebuia să procedeze la administrarea directă a probelor în speță și să audieze din nou atât reclamantul, cât și anumiți martori, ținând seama mai ales de chestiunile pe care trebuia să le soluționeze și de importanța lor pentru reclamant (...). Ca urmare, ea ar fi trebuit să o citeze pe D.C. să se prezinte în calitate de martor și, dacă era necesar, să ceară audierea sa prin intermediul unei comisii rogatorii.

64. Curtea apreciază, așadar, că condamnarea reclamantului de către Curtea Supremă de Justiție, fără ca acesta să fi avut posibilitatea de a o interoga pe D.C., persoana care îl denunțase și, ca urmare, principalul martor al acuzării, încalcă parag. 3 lit. d) al art. 6 din Convenție *(hot. din 8 martie 2007, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Hogea c. României*. Condamnare direct în recurs. Necesitatea audierii nemijlocite a principalilor martori în acuzare. 49. Curtea observă în primul rând că, după redeschiderea procedurii în 2007, reclamantul a fost ascultat de către Curtea de Apel Alba Iulia. Pe de altă parte, reclamantul a fost condamnat de curtea de apel fără o nouă audiere a martorilor. Prin urmare, pentru a stabili dacă a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție, este necesar să se examineze rolul Curții de Apel Alba Iulia și natura problemelor asupra cărora aceasta trebuia să se pronunțe. (...)

51. Conform dispozițiilor legale (...), rezultă că procedura în fața instanței de recurs era o procedură completă, care urma aceleași reguli ca o procedură pe fond, curtea de

apel fiind obligată să se pronunțe atât cu privire la faptele cauzei, cât și în drept. Instanța de recurs putea fie să decidă confirmarea achitării reclamantului, fie să îl declare vinovat, după ce a realizat o apreciere completă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției persoanei în cauză, administrând, după caz, mijloace de probă. În plus, aspectele pe care curtea de apel a trebuit să le analizeze pentru a se pronunța cu privire la vinovăția reclamantului aveau un caracter faptic în esență. Era în discuție să se stabilească dacă reclamantul îi determinase pe ceilalți participanți la licitație să colaboreze pentru a determina împreună scăderea prețului de vânzare în detrimentul statului (...).

52. Curtea reține că achitarea inițială a reclamantului de către Judecătoria Alba Iulia, menținută în apel de către Tribunalul Alba, a avut loc după audierea mai multor martori. Aceste instanțe au considerat că mărturiile și înscrisurile aflate la dosar nu erau suficiente pentru a stabili vinovăția reclamantului. Pentru a pronunța hotărârile, instanțele au ținut seama în principal de declarațiile lui P.C., T.I. și S.S., precum și de declarațiile luate în timpul confruntării dintre M.M. și reclamant. Pentru condamnarea reclamantului, instanțele de recurs nu dispuneau de nicio informație nouă și s-au bazat exclusiv pe probele aflate la dosar. Prin urmare, Curtea de Apel Alba Iulia și-a motivat hotărârea de condamnare doar în temeiul declarațiilor scrise obținute de parchet și al notelor de ședință ale judecătoriei, care relatau declarațiile martorilor. Astfel, curtea de apel a adoptat o poziție opusă celei din hotărârile instanțelor inferioare, care îl achitaseră pe reclamant în special pe baza declarațiilor făcute de acești martori în cursul ședințelor desfășurate în fața lor. Deși este de competența instanței de recurs să aprecieze diversele informații obținute, precum și pertinența celor pe care reclamantul dorește să le prezinte, este la fel de adevărat că reclamantul a fost găsit vinovat pe baza acelorași mărturii care au determinat primele instanțe să îl achite. În aceste condiții, omisiunea audierii martorilor de către Curtea de Apel Alba Iulia înainte de a-l declara vinovat pe reclamant a limitat semnificativ dreptul la apărare (...).

53. În cele din urmă, în măsura în care Guvernul subliniază faptul că reclamantul nu a solicitat curții de apel readministrarea probelor, Curtea consideră că instanța de recurs era obligată să adopte din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu a solicitat acest lucru în mod expres (...). De asemenea, Curtea consideră că, în circumstanțele cauzei, faptul că reclamantul nu a informat-o prompt despre redeschiderea procedurii nu dovedește intenția acestuia de a induce Curtea în eroare pentru a o împiedica să se pronunțe, în speță, în deplină cunoștință de cauză (...).

54. Curtea consideră că hotărârea de condamnare a reclamantului, pronunțată fără audierea martorilor, deși acesta fusese achitat de două instanțe inferioare, contravine cerințelor unui proces echitabil. Prin urmare, în speță, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 29 octombrie 2013, M. Of. nr. 284 din 17 aprilie 2014)*.

5. Cauza *Moinescu c. României*. Procedura în calea de atac. Administrarea probelor.

33. Curtea reamintește că modalitățile de aplicare a art. 6 din Convenție în cadrul procedurilor dintr-o cale de atac depind de caracteristicile procedurii despre care este vorba: este necesar să se țină cont de ansamblul procedurii interne și de rolul atribuit instanței care soluționează calea de atac în cadrul ordinii juridice naționale. Atunci când o ședință publică a avut loc în primă instanță, absența dezbaterilor publice în calea de atac se poate justifica prin particularitățile procedurii în cauză, ținând seama de natura sistemului căii de atac interne, de întinderea competențelor instanței care soluționează calea de atac,

de modul în care au fost realmente prezentate și protejate interesele reclamantului în fața acesteia și, mai ales, de natura chestiunilor pe care trebuia să le soluționeze (...).

34. În plus, Curtea a declarat că, atunci când o instanță dintr-o cale de atac este sesizată cu o cauză în fapt și în drept și examinează în ansamblu problema vinovăției sau a nevinovăției, aceasta nu poate, din motive de echitate a procesului, să se pronunțe asupra acestor chestiuni fără aprecierea directă a mărturiilor prezentate personal, fie de inculpatul care susține că nu a săvârșit fapta considerată ca infracțiune (...), fie de martorii ascultați pe parcursul procedurii (...).

35. Curtea reamintește în plus că admisibilitatea probelor intră, în primul rând, sub incidența normelor de drept intern: în principiu, instanțele naționale sunt cele care trebuie să evalueze probele administrate în fața acestora. Sarcina încredințată Curții prin Convenție constă exclusiv în a cerceta dacă procedura considerată în ansamblul său, inclusiv modul de prezentare a mijloacelor de probă, a avut un caracter echitabil (...). Astfel, Curtea a menționat că, deși este de competența instanței naționale, în principiu, să se pronunțe cu privire la necesitatea sau la oportunitatea de a cita un martor, circumstanțe excepționale ar putea determina Curtea să concluzioneze că neascultarea unei persoane ca martor nu este compatibilă cu art. 6 *(hot. din 15 septembrie 2015, M. Of. nr. 262 din 7 aprilie 2016).*

6. Cauza *Ieremeiov c. României (nr. 2)*. Necesitatea audierii nemijlocite a inculpatului în calea de atac. Dreptul inculpatului la ultimul cuvânt nu echivalează cu o audiere *(hot. din 24 noiembrie 2009, M. Of. nr. 846 din 14 decembrie 2012).* ✍ A se vedea motivarea hotărârii *supra*, nr. 11 de la art. 18.

Art. 421. Soluțiile la judecata în apel. Instanța, judecând apelul, pronunță una dintre următoarele soluții:

1. respinge apelul, menținând hotărârea atacată:

a) dacă apelul este tardiv sau inadmisibil;

b) dacă apelul este nefondat;

2. admite apelul și:

a)[1] desființează sentința primei instanțe și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit regulilor referitoare la soluționarea acțiunii penale și a acțiunii civile la judecata în fond. Instanța de apel readministrează declarațiile pe care prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare, dispozițiile art. 374 alin. (7)-(10) și ale art. 383 alin. (3) și (4) aplicându-se în mod corespunzător;

b) desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, invocată de acea parte. Rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată se dispune și atunci când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau asupra acțiunii civile ori când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută, cu excepția cazului de necompetență, când se dispune rejudecarea de către instanța competentă.

[1] Lit. a) și b) de la pct. 2 al art. 421 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 107 din O.U.G. nr. 18/2016.

Legea de aplicare: art. 14: „(1) Rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată ori de către instanța competentă, dispusă după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, se desfășoară conform legii noi. (2) În cauzele în care rejudecarea s-a dispus anterior intrării în vigoare a Codului de procedură penală, dispozițiile art. 5-10 se aplică în mod corespunzător".

Reglementarea anterioară: art. 379 și art. 380 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 374 privind atribuțiile instanței.

ADNOTĂRI

1. Introducerea, prin O.U.G. nr. 18/2016, a tezei finale de la art. 421 pct. 2 lit. a) CPP, potrivit căreia „instanța de apel readministrează declarațiile pe care prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare, dispozițiile art. 374 alin. (7)-(10) și ale art. 383 alin. (3) și (4) aplicându-se în mod corespunzător", a avut în vedere punerea în acord a jurisprudenței naționale cu exigențele Curții Europene a Drepturilor Omului (a se vedea *supra*, art. 420). Ne exprimăm rezerva în ceea ce privește atingerea scopului urmărit. Astfel, legiuitorul impune obligația readministrării în apel a declarațiilor pe care prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare. Din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie se desprinde însă necesitatea reaudierii principalilor martori **în acuzare**, pentru ca instanța de control judiciar să îl poată condamna pe inculpat, după ce acesta fusese achitat în primă instanță; or, este puțin probabil că prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare pe declarațiile principalilor martori **în acuzare**.

2. Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost introduse două noi cazuri de desființare, în apel, a hotărârii primei instanțe, cu trimitere spre rejudecare: (i) când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau (ii) când instanța nu s-a pronunțat asupra acțiunii civile, soluționarea acțiunii penale sau a celei civile alăturate acesteia direct în apel ducând, în mod nejustificat, la încălcarea dublului grad de jurisdicție recunoscut de legea procesual penală în ambele cazuri.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Inculpat față de care s-a dispus disjungerea cauzei. Lipsa interesului procesual. Inadmisibilitatea apelului. În condițiile în care inculpata nu a justificat vreun interes în promovarea căii de atac împotriva aceleiași sentințe penale prin care s-a dispus condamnarea inculpatului, constatând că prin încheierea din 9 ianuarie 2015 judecătoria a dispus disjungerea laturii penale față de inculpată și formarea unui nou dosar, în baza art. 421 pct. 1 lit. a) teza a II-a CPP, se va respinge, ca inadmisibil, apelul declarat de inculpată *(C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 335 din 30 martie 2015, nepublicată)*.

2. Desființarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării. Cazuri. Referitor la solicitarea inculpatului de a se trimite cauza spre rejudecare, întrucât nu ar fi fost audiat de către instanța de fond sau că ar dori să fie audiat doar de către instanța de fond, curtea constată că, potrivit art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, desființarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată poate avea loc

pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, invocată de acea parte. Rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată se dispune și atunci când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută, cu excepția cazului de necompetență, când se dispune rejudecarea de către instanța competentă. Prin urmare, ipoteza invocată de către inculpat în cauză nu se circumscrie motivelor avute în vedere de legiuitor prin art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, așa încât nu se impune dispunerea rejudecării cauzei de către instanța de fond. Totodată, inculpatul a dat declarații în fața instanței de fond, iar dacă ar fi dorit să dea explicații suplimentare, putea să o facă pe tot parcursul cercetării judecătorești. În plus, inculpatul nu a dorit să dea declarații nici în fața instanței de apel, deși a fost întrebat expres cu privire la acest aspect *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 625/A din 15 mai 2014, nepublicată)*.

3. Lipsa asistenței juridice obligatorii a inculpatului la două dintre termenele de judecată. Sancțiune. La două dintre termenele de judecată, inculpatului nu i-a fost asigurată asistența juridică, obligatorie în cauză. Aceasta nu ar putea duce însă la admiterea apelului, desființarea hotărârii atacate și trimiterea cauzei spre rejudecare pe acest motiv, nulitatea afectând cel mult doar cele două încheieri în discuție, nejustificându-se un efect extensiv al acesteia. Curtea observă însă că, prin încheiere, tribunalul a admis obiecțiunile formulate de D.N.A. și de inculpat la expertiza contabilă; de asemenea, tribunalul, prin încheiere, a admis obiecțiunile formulate de D.N.A. și de inculpat la expertiza contabilă și obiecțiunile formulate de D.N.A. la expertiza tehnică. La ambele termene, inculpatul, având studii economice superioare, a formulat, detaliat, propriile obiecțiuni la răspunsul dat de expertul contabil și a pus concluzii și cu privire la obiecțiunile formulate de parchet și de celelalte părți, neinvocând că îi lipsesc cunoștințele necesare, în absența avocatului. În aceste condiții, desființarea celor două încheieri ar duce la aplicarea în detrimentul inculpatului a unor dispoziții prevăzute de lege în beneficiul acestuia, ceea ce ar fi absurd; astfel fiind, solicitarea inculpatului în acest sens nu urmărește de fapt obținerea unui remediu pentru încălcarea dispozițiilor invocate, ci provocarea unui nou ciclu procesual și tergiversarea soluționării cauzei, motiv pentru care curtea nu o poate admite, întrucât ar echivala cu pronunțarea unei soluții de un formalism excesiv, cu încălcarea dreptului la un proces echitabil (care implică soluționarea cauzei într-un termen rezonabil) al celorlalți inculpați din dosar și chiar al inculpatului (cu privire la drepturile căruia organele judiciare sunt obligate să vegheze indiferent de manifestarea sa de voință, determinată de interese procesuale de moment) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1382/A din 19 octombrie 2015, nepublicată)*.

4. Condamnare pronunțată pentru o altă infracțiune decât cea pentru care s-a dispus trimiterea în judecată. Soluția instanței de apel. În dispozitiv, soluția de condamnare este pronunțată pentru o altă infracțiune decât cea pentru care s-a dispus trimiterea în judecată, fără a se fi procedat la o schimbare a încadrării juridice a acesteia, după punerea în discuția contradictorie a părților a unei astfel de schimbări a încadrării juridice a faptei. Astfel, rezultă că infracțiunea reținută în sarcina inculpatului prin actul de sesizare nu a făcut obiectul deliberării, așa încât rezultatul deliberării cu privire la această infracțiune nu se regăsește concretizat în minuta, respectiv dispozitivul sentinței apelate. Într-o atare situație, instanța de apel este pusă în imposibilitatea de a exercita un control judiciar real cu privire la hotărârea apelată; instanța de apel nu ar putea pronunța, după admiterea apelului,

o soluție în fond cu privire la cea de-a doua faptă reținută în sarcina inculpatului prin actul de sesizare, întrucât s-ar substitui instanței de fond în ceea ce privește soluționarea aspectelor ce țin de fondul cauzei și care nu au fost soluționate în mod efectiv de către prima instanță, echivalând cu soluționarea cauzei în fond direct în apel, ceea ce determină în mod implicit răpirea unui grad de jurisdicție și, astfel, încălcarea drepturilor inculpatului și a caracterului echitabil al procesului penal consacrat de art. 8 CPP. În baza art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, va admite apelul declarat de parchet, va desființa în totalitate sentința penală atacată și va dispune rejudecarea cauzei de către aceeași instanță, procesul urmând a-și relua cursul începând cu dezbaterile asupra fondului cauzei *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 230/A din 4 martie 2014, nepublicată)*.

5. Neregularitatea procedurii de citare a unei părți, invocată de către celelalte părți în cadrul motivelor de apel. Admisibilitate. Potrivit art. 263 alin. (2) CPP, neregularitatea procedurii de citare a unei părți poate fi invocată de către celelalte părți numai la termenul la care ea s-a produs. Prin urmare, invocarea neregularității în cadrul motivelor de apel nu a fost făcută cu respectarea acestui termen-limită *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 843/A din 27 iunie 2014, nepublicată)*.

6. Desființarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării pentru nelegala îndeplinire a procedurii de citare. Condiții. Potrivit art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, unul dintre cazurile în care instanța de apel desființează sentința atacată și dispune rejudecarea este acela în care „judecarea cauzei la prima instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate", dacă neregula a fost invocată „de acea parte". Nu sunt incidente însă dispozițiile menționate dacă procedura de citare nu este legal îndeplinită la unul dintre termenele de judecată (așa cum sunt formulate motivele de apel), dacă la ultimul termen de judecată (la care au loc dezbaterile) procedura este legal îndeplinită, la acest din urmă termen putând fi invocată și eventuala nerespectare a dispozițiilor legale privind citarea de la termenele anterioare de pe parcursul judecății [potrivit art. 282 alin. (4) lit. c) CPP, întrucât ne aflăm în prezența unei cauze de nulitate relativă]. Art. 282 alin. (5) lit. a) CPP prevede că nulitatea relativă se acoperă atunci când persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege. În același sens sunt dispozițiile speciale de la art. 263 CPP – „Incidente privind citarea": „(1) În cursul judecății, neregularitatea cu privire la citare este luată în considerare doar dacă partea lipsă la termenul la care s-a produs neregularitatea o invocă la termenul următor la care este prezentă sau legal citată, dispozițiile privind sancțiunea nulității aplicându-se în mod corespunzător. (2) Cu excepția situației în care prezența inculpatului este obligatorie, neregularitatea privind procedura de citare a unei părți poate fi invocată de către procuror, de către celelalte părți ori din oficiu numai la termenul la care ea s-a produs". Concluzionând, nelegala îndeplinire a procedurii de citare poate fi invocată ca motiv de apel doar de partea nelegal citată și doar dacă procedura nu a fost legal îndeplinită la ultimul termen de judecată sau dacă la acest din urmă termen de judecată partea legal citată a invocat lipsa de procedură la termenele anterioare, dovedind și o vătămare a drepturilor sale care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actelor efectuate, iar instanța i-a respins cererea de amânare a judecății (pentru completarea sau reluarea cercetării judecătorești – după caz – și în ceea ce o privește). Potrivit art. 353 alin. (2) CPP, „Partea sau alt subiect procesual principal prezent personal, prin reprezentant sau prin apărător ales la un termen, (...) nu mai sunt citați pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepția situațiilor în care prezența acestora

este obligatorie". Chiar dacă procedura cu inculpatul nu ar fi fost legal îndeplinită, ceea ce nu s-a întâmplat în speță, prezentarea avocatului ales ar fi acoperit această nelegalitate, după cum prevede art. 353 alin. (1) teza finală CPP: „Înfățișarea persoanei vătămate sau a părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant ori avocat ales (...), acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare" *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 862/A din 8 iunie 2015, nepublicată).*

7. Părți nelegal citate în faza de cameră preliminară și la judecata în primă instanță. Soluția instanței de apel. Potrivit art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, una dintre soluțiile pe care le poate adopta instanța de control judiciar este aceea de a desființa sentința primei instanțe și de a dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate (în prezenta cauză, toate părțile au fost nelegal citate). Prin urmare, într-o asemenea situație, Codul de procedură penală instituie o sancțiune specifică, respectiv rejudecarea cauzei de către instanța ce a pronunțat hotărârea, fiind încălcat dreptul părții de a lua cunoștință de desfășurarea procesului. Cum în cauză au fost încălcate și dispozițiile vizând procedura de comunicare a rechizitoriului în faza de cameră preliminară, curtea apreciază că sancțiunea se întinde până la acest moment procesual, procesul penal urmând să fie reluat de la acest moment, pentru respectarea dispozițiilor menite să asigure ocrotirea drepturilor procesuale ale inculpatului *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 744/A din 10 iunie 2014, nepublicată).*

8. Schimbarea locuinței inculpatului. Neinformarea organelor judiciare. Consecințe ► **a)** Este cert că inculpatul s-a sustras actului de justiție, iar această atitudine nu îi poate profita pentru a invoca lipsa de procedură. Inculpatul știa despre dosar, iar dacă și-ar fi schimbat adresa, avea obligația să informeze despre aceasta organele judiciare *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 624/A din 15 mai 2014, nepublicată).* ► **b)** O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată, cuprinde următoarele dispoziții: art. 13 alin. (1): „Actul de identitate face dovada identității, a cetățeniei române, a adresei de domiciliu și, după caz, a adresei de reședință"; art. 27 alin. (1): „Domiciliul persoanei fizice este acolo unde aceasta declară că are locuința principală"; art. 30: „Reședința este acolo unde persoana fizică declară că are locuința secundară, alta decât cea de domiciliu"; art. 39 alin. (1): „Persoanele care își schimbă domiciliul sau își stabilesc reședința sunt obligate să ceară înscrierea în cartea de imobil la noua locuință în termen de 15 zile de la mutare". Prin urmare, organul judiciar are obligația de a cita inculpatul fie la adresa indicată ca fiind domiciliu legal (prezumată a fi și cea efectivă, câtă vreme nu există dovezi cu privire la o altă locuință) sau la reședință, ambele indicate în actul de identitate, fie la locuința efectivă (alta decât cea indicată ca fiind domiciliu legal), în măsura în care este indicată de către inculpat sau rezultă din cercetările efectuate de persoana desemnată să înmâneze citația ori din verificările efectuate în baza de date privind evidența populației. Totodată, din interpretarea dispozițiilor legale menționate rezultă că cetățenii români au obligația de a face toate demersurile necesare ca locuința efectivă să fie înregistrată în baza de date privind evidența populației, nerespectarea acestei obligații constituind contravenție. În cauză, inculpata a indicat în declarația de apel o altă adresă la care ar fi locuit efectiv, însă nu a depus nicio dovadă din care să rezulte că a locuit la această adresă pe durata judecății în primă instanță. Prima instanță a citat inculpata la adresele de care avea cunoștință și a făcut toate verificările necesare

în toate bazele de date disponibile (evidența populației, persoane arestate preventiv, reținute, deținute) și a emis mandat de aducere pe numele acesteia. Prin urmare, prima instanță a realizat procedura de citare cu respectarea tuturor dispozițiilor legale, astfel încât în cauză nu este incident cazul de desființare referitor la nelegala citare a părții. De altfel, inculpata nici nu a dovedit adresa la care a locuit efectiv pe parcursul procesului, alta decât cea indicată de ea în declarația dată și pe care avea obligația de a o aduce la cunoștința organelor judiciare. Imposibilitatea instanței de a audia efectiv inculpata, ca și neprezentarea acesteia la desfășurarea procesului penal sunt consecința exclusivă a atitudinii culpabile a inculpatei. De altfel, aceasta nu s-a prezentat nici în fața instanței de apel, dovedind un dezinteres total față de soarta procesului *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 790/A din 19 iunie 2014, nepublicată)*. ✍ A se vedea și *supra*, art. 259 CPP.

9. Neintroducerea și necitarea în cauză a asigurătorului, în calitate de parte responsabilă civilmente. Desființarea sentinței și dispunerea rejudecării de către prima instanță, în apelul părții civile ► **a)** Înainte de citirea actului de sesizare a instanței de fond, partea civilă, în termenul legal prevăzut de art. 16 CPP [*din 1968 – n.a.*], a solicitat introducerea în cauză a asigurătorului, în calitate de parte responsabilă civilmente, cerere respinsă în mod nefondat de prima instanță. Soluționând cauza penală fără a dispune introducerea în cauză a asigurătorului și citarea legală a acestuia, prima instanță a pronunțat o hotărâre nelegală, considerente față de care se vor admite apelurile declarate în cauză, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, se va desființa sentința penală apelată și se va trimite cauza spre rejudecare la aceeași instanță *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 202/A din 28 februarie 2014, nepublicată)*. ✍ Situația ar fi fost diferită în măsura în care partea civilă nu ar fi cerut introducerea în cauză a părții responsabile civilmente în termenul prevăzut de lege (a se vedea *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1382/A din 19 octombrie 2015, nepublicată*, *supra*, la art. 21). ► **b)** Omisiunea instanței de fond nu poate fi suplinită în apel prin introducerea asigurătorului direct în cel de-al doilea grad de jurisdicție, deoarece s-ar nesocoti astfel cadrul procesual fixat în primă instanță și, implicit, limitele efectului devolutiv al apelului, astfel cum sunt prevăzute de art. 417 alin. (1) CPP. Drept urmare, se impune rejudecarea cauzei de către aceeași instanță, în vederea legalei citări a tuturor părților și asigurării respectării depline a drepturilor lor procesuale, inclusiv a dreptului la un dublu grad de jurisdicție garantat de lege. Faptul că societatea de asigurare nu a invocat ea însăși nesocotirea dispozițiilor relative la citare nu exclude aplicarea dispozițiilor art. 421 alin. (2) lit. b) CPP, deoarece textul are în vedere doar situația citării neregulate a unei părți deja identificate în fond, nu și pe cea a inexistenței citării ca urmare a necunoașterii identității ori denumirii părții *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 720/A din 3 iunie 2014, nepublicată)*. **În sens contrar**, *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1277/A din 22 octombrie 2014, nepublicată*, *infra*, nr. 10.

10. Asigurător din străinătate. Neintroducerea în cauză a reprezentanței de despăgubiri din România. Consecințe. Potrivit art. 54 alin. (2) din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România, drepturile persoanelor păgubite prin accidente produse pe teritoriul României de vehicule aflate în proprietatea persoanelor asigurate în străinătate se exercită împotriva asigurătorului prin reprezentanțele de despăgubiri sau prin Biroul Asigurătorilor de Autovehicule din România, după caz. Curtea nu poate da însă curs solicitării de desființare a hotărârii apelate, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță, pentru nelegala citare, în lipsa apelului asigurătorului din străinătate pentru acest motiv,

date fiind dispozițiile art. 421 pct. 2 lit. b) teza I CPP, potrivit cărora instanța, judecând apelul, desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate, invocată de acea parte. Or, în cauză, deși legal citat în primă instanță și în apel, asigurătorul a solicitat abia în apel citarea reprezentanței din România, în calea de atac declarată exclusiv de părțile civile *(C.A. București, s. a II-a penală, dec. nr. 1277/A din 22 octombrie 2014, nepublicată)*.

Art. 422. Chestiunile complementare. Instanța, deliberând asupra apelului, face, atunci când este cazul, aplicarea dispozițiilor privitoare la reluarea dezbaterilor și a celor privind rezolvarea acțiunii civile, măsurile asigurătorii, cheltuielile judiciare și orice alte aspecte de care depinde soluționarea completă a apelului. De asemenea, instanța de apel verifică dacă s-a făcut o justă aplicare de către prima instanță a dispozițiilor privitoare la deducerea duratei reținerii, arestării preventive, arestului la domiciliu sau internării medicale și adaugă, dacă este cazul, timpul de arestare scurs după pronunțarea hotărârii atacate cu apel.

Reglementarea anterioară: art. 381 CPP 1968.

Art. 423. Desființarea hotărârii. (1) În caz de admitere a apelului, hotărârea atacată se desființează, în limitele dispozițiilor privind efectul devolutiv și extensiv al apelului.

(2) Hotărârea poate fi desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă, dacă aceasta nu împiedică justa soluționare a cauzei.

(3) În caz de desființare a hotărârii, instanța de apel poate menține măsura arestării preventive.

Reglementarea anterioară: art. 382 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Konolos c. României*. Natura arestării preventive în situația rejudecării cauzei. 44. Curtea reamintește că durata detenției posterioare condamnării în primă instanță nu poate fi considerată ca încadrându-se în art. 5 parag. 1 lit. c); totuși, când o curte de apel desființează prima sentință și dispune trimiterea cauzei spre rejudecare, perioada de arest cuprinsă între desființare și noua judecată este, de asemenea, luată în calcul. Ca urmare, detenția reclamantului între data la care condamnarea a fost anulată și cauza trimisă spre rejudecare și data celei de-a doua condamnări se analizează ca arest preventiv în sensul art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenție *(hot. din 7 februarie 2008, www.echr.coe.int)*.

Art. 424. Conținutul deciziei instanței de apel și comunicarea acesteia. (1) Decizia instanței de apel trebuie să cuprindă în partea introductivă mențiunile prevăzute la art. 402, iar în expunere temeiurile de fapt și de drept care au dus, după caz, la respingerea sau admiterea apelului, precum și temeiurile care au dus

la adoptarea oricăreia dintre soluțiile prevăzute la art. 421. Dispozitivul cuprinde soluția dată de instanța de apel, data pronunțării deciziei și mențiunea că pronunțarea s-a făcut în ședință publică.

(2)[1] Instanța de apel se pronunță asupra măsurilor preventive potrivit dispozițiilor referitoare la conținutul sentinței; când s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare primei instanțe sau instanței competente, instanța de apel poate face aplicarea corespunzătoare a art. 399 alin. (10).

(3) În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau de arest la domiciliu, în expunere și dispozitiv se arată timpul care se deduce din pedeapsă.

(4) Când s-a dispus rejudecarea, decizia trebuie să indice care este ultimul act procedural rămas valabil de la care procesul penal trebuie să își reia cursul, în caz contrar toate actele procedurale fiind desființate de drept.

(5) Decizia instanței de apel se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și administrației locului de deținere.

Reglementarea anterioară: art. 383 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 sunt justificate de necesitatea unei reglementări cu privire la instanța competentă să se pronunțe cu privire la măsurile preventive în intervalul dintre admiterea apelului și sesizarea instanței de rejudecare; pentru identitate de rațiune, soluția legislativă trebuie să fie aceeași ca în cazul prevăzut la art. 399 CPP: competentă este instanța care a pronunțat decizia.

Art. 425. Limitele rejudecării. (1) Instanța de rejudecare trebuie să se conformeze hotărârii instanței de apel, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea apelului.

(2) Dacă hotărârea a fost desființată în apelul procurorului, declarat în defavoarea inculpatului sau în apelul persoanei vătămate, instanța care rejudecă poate agrava soluția dată de prima instanță.

(3) Când hotărârea este desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă, instanța de rejudecare se pronunță în limitele în care hotărârea a fost desființată.

Reglementarea anterioară: art. 385 CPP 1968.

Capitolul III¹. Contestația[2]

Art. 425¹. Declararea și soluționarea contestației. (1) Calea de atac a contestației se poate exercita numai atunci când legea o prevede expres, prevederile prezentului articol fiind aplicabile când legea nu prevede altfel.

(2) Pot face contestație procurorul și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, precum și persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate prin

[1] Alin. (2) al art. 424 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 108 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Capitolul III¹ (art. 425¹) a fost introdus prin art. III pct. 5 din O.U.G. nr. 3/2014.

aceasta, în termen de 3 zile, care curge de la pronunțare pentru procuror și de la comunicare pentru celelalte persoane, dispozițiile art. 411 alin. (1) aplicându-se în mod corespunzător.

(3) Contestația se depune la judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și se motivează până la termenul stabilit pentru soluționare, dispozițiile art. 415 aplicându-se în mod corespunzător.

(4) La soluționarea contestației, dispozițiile art. 416 și art. 418 se aplică în mod corespunzător; în cadrul acestor limite, la soluționarea contestației împotriva încheierii privind o măsură preventivă se poate dispune o măsură mai puțin gravă decât cea solicitată sau decât cea dispusă prin încheierea contestată ori se pot modifica obligațiile din conținutul măsurii contestate.

(5) Contestația se soluționează de către judecătorul de drepturi și libertăți, respectiv de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară celei sesizate sau, după caz, de către instanța superioară celei sesizate, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție, în ședință publică, cu participarea procurorului.

(6) La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, dispozițiile art. 90 și art. 91 aplicându-se în mod corespunzător.

(7) Contestația se soluționează prin decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

1. respingerea contestației, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

2. admiterea contestației și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

ADNOTĂRI

În noul Cod de procedură penală se prevede că **se poate formula contestație împotriva următoarelor hotărâri:**

a) încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța dispune luarea măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, precum și prelungirea acestei măsuri;

b) încheierii prin care, în cursul urmăririi penale, judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive;

c) încheierii prin care, în procedura camerei preliminare, judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive (inclusiv prin impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial);

d) încheierii prin care, în cursul judecății, instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive (inclusiv prin impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial);

e) încheierii prin care se dispune luarea sau ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical a suspectului sau inculpatului;

f) încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii obligării provizorii la tratament medical;

g) încheierii prin care se dispune luarea măsurii internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului;

h) încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale provizorii;

i) încheierii prin care s-a dispus luarea unei măsuri asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel;

j) încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează propunerea procurorului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale;

k) încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 CPP actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

l) încheierii judecătorului de cameră preliminară, în condițiile art. 345-347 CPP;

m) încheierii date în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea cauzei;

n) încheierii prin care s-a dispus suspendarea judecății în caz de extrădare activă;

o) încheierii prin care s-a dispus suspendarea hotărârii supuse revizuirii, odată cu admiterea în principiu a cererii de revizuire sau ulterior acesteia;

p) încheierii prin care se dispun sau se revocă măsurile preventive față de persoana juridică;

q) sentinței prin care instanța rezolvă cererea de reabilitare;

r) încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii procurorului de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris, în cazul în care s-a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală;

s) hotărârii prin care judecătoria soluționează cererea/propunerea de liberare condiționată;

ș) hotărârii prin care instanța se pronunță asupra cererii de amânare a executării pedepsei;

t) hotărârii prin care instanța se pronunță asupra cererii de întrerupere a executării pedepsei;

ț) încheierii prin care judecătorul se pronunță cu privire la aplicarea amnistiei și a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii;

u) hotărârilor pronunțate în primă instanță în materia executării potrivit Titlului V al Părții speciale („Executarea hotărârilor penale")[1].

[1] A se vedea, pe larg, *G. Tudor*, în *N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.)*, Noul Cod de procedură penală comentat, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 1108-1135.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Caracterul general al dispozițiilor art. 425[1] CPP. Consecințe. Art. 425[1] alin. (1) CPP, potrivit căruia calea de atac a contestației se poate exercita numai atunci când legea o prevede expres, prevederile prezentului articol fiind aplicabile când legea nu prevede altfel, instituie o normă cu caracter general. Natura de normă cu caracter general se desprinde din conținutul său, legiuitorul însuși făcând aceste precizări în teza finală a textului.

O normă generală ulterioară uneia speciale nu abrogă norma specială decât în cazul în care se prevede în mod expres.

Ca urmare, regula fiind *specialia generalibus derogant*, în toate situațiile în care există o normă specială ce conține dispoziții derogatorii, acestea se vor aplica cu prioritate.

În considerarea naturii derogatorii, dispozițiile art. 203 alin. (5) CPP se vor aplica prioritar în raport cu cele generale prevăzute de art. 425[1] alin. (5) și (7) din același cod, în ceea ce privește caracterul ședinței de judecată și al ședinței de pronunțare – cameră de consiliu, precum și natura actului de soluționare a cauzei – încheiere *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 29 septembrie 2014, M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014)*.

Capitolul V[1]. Căile extraordinare de atac

Secțiunea 1. Contestația în anulare[2]

Art. 426.[3] **Cazurile de contestație în anulare.** Împotriva hotărârilor penale definitive se poate face contestație în anulare în următoarele cazuri:

a) când judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate;

b) când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal;

c)[4] când hotărârea din apel a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului;

d) când instanța de apel nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate;

e) când judecata în apel a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii;

f) când judecata în apel a avut loc în lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie, potrivit legii;

---

[1] *N.r.* Probabil dintr-o eroare, deși Capitolul IV privind contestația în anulare a fost transformat în Secțiunea 1 a capitolului următor (capitolul privind căile extraordinare de atac), acesta din urmă nu a mai fost renumerotat, astfel că este în continuare „Capitolul V", deși un „Capitol IV" nu mai există.

[2] Prin art. 102 pct. 260 din Legea nr. 255/2013, Capitolul IV din Titlul III al Părții speciale ce reglementează contestația în anulare (art. 426-432) a fost transformat în Secțiunea 1 din Capitolul V privitor la căile extraordinare de atac.

[3] Art. 426 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 262 din Legea nr. 255/2013.

[4] Lit. c)-h) de la art. 426 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 109 din O.U.G. nr. 18/2016.

g) când ședința de judecată în apel nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel;

h) când instanța de apel nu a procedat la audierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă;

i) când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

Reglementarea anterioară: art. 386 CPP 1968.

✍ A se vedea și *supra*, art. 8 privind dreptul la un proces echitabil. Referitor la principiul *non bis in idem*, a se vedea și *supra*, art. 6, precum și jurisprudența națională și cea europeană prezentate la art. 16 și art. 18.

ADNOTĂRI

Adăugarea, prin O.U.G. nr. 18/2016, la lit. c)-h) ale art. 426, a unei condiții specifice, referitoare la **faza apelului**, exclude din domeniul de aplicare al contestației în anulare hotărârile rămase definitive prin neapelare [cu excepția situației în care sunt invocate cazurile de la lit. b) și i)] și pune capăt controversei din doctrina și practica judiciară vizând admisibilitatea acestei căi extraordinare de atac și în privința unor hotărâri pentru care legea nu prevedea nicio cale de atac sau prevedea calea de atac a contestației.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

a) Domeniu de aplicare

1. Hotărâre care, potrivit legii, nu poate fi atacată cu apel. Contestație în anulare. Admisibilitate ► a) Contestația în anulare este inadmisibilă dacă este declarată împotriva hotărârilor care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu apel, fiind fără cale de atac sau supuse celeilalte căi de atac ordinare – contestația. Aceasta, întrucât, potrivit art. 432 alin. (1) CPP, „instanța (...), dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin decizie hotărârea a cărei anulare se cere și procedează fie de îndată, fie acordând un termen, după caz, la rejudecarea apelului [și nu a contestației – n.n.] sau la rejudecarea cauzei după desființare", iar conform art. 432 alin. (4) CPP, „Sentința dată în contestația în anulare este supusă apelului, iar decizia dată în apel este definitivă". Astfel fiind, dacă am considera admisibilă contestația în anulare declarată împotriva hotărârilor pentru care legea prevede calea de atac a contestației, ar însemna ca împotriva hotărârii date ulterior admiterii căii extraordinare de atac și rejudecării cauzei să poată fi declarat apelul, deși este o cauză pentru care legea nu prevede nicio cale de atac – situația din speță – sau prevede contestația drept cale de atac. Prin urmare, potrivit Codului de procedură penală în vigoare, contestația în anulare, indiferent de motivul invocat, poate fi exercitată numai împotriva hotărârilor penale definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei, pentru că numai aceste hotărâri sunt susceptibile de a fi atacate cu apel. În consecință, este inadmisibilă contestația în anulare declarată împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară respinge plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, în condițiile art. 340-341 CPP, întrucât art. 341 alin. (8) prevede că aceasta este definitivă, pe de

o parte, iar, pe de altă parte, nu este vorba despre o hotărâre prin care instanța să fi soluționat fondul cauzei (pronunțându-se potrivit art. 396 și/sau art. 397 CPP privind rezolvarea acțiunii penale și/sau civile) *(C.A. București, s. a II-a pen., sent. nr. 46/F din 13 martie 2015, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., sent. nr. 70/F din 10 aprilie 2015, nepublicată; C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 505 din 25 septembrie 2014, nepublicată*. ► **b)** Este inadmisibilă contestația în anulare declarată împotriva sentinței prin care instanța s-a pronunțat asupra contestației la executare, în baza art. 598 CPP, dat fiind că aceasta poate fi atacată cu contestație, potrivit art. 597 alin. (7) CPP, pe de o parte, iar, pe de altă parte, nu este vorba despre o hotărâre prin care instanța să fi soluționat fondul cauzei (pronunțându-se potrivit art. 396 și/sau art. 397 CPP privind rezolvarea acțiunii penale și/sau civile) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 182/CO din 26 martie 2015, nepublicată)*.

2. Contestație în anulare declarată împotriva deciziei prin care s-a soluționat o altă contestație în anulare. Admisibilitate ► **a)** Este inadmisibilă contestația în anulare declarată împotriva deciziei prin care s-a soluționat o altă contestație în anulare, întrucât pot fi formulate contestații în anulare numai împotriva deciziilor definitive, prin care cauza a fost soluționată în fond; or, decizia a cărei anulare se cere nu reprezintă o soluție pe fondul cauzei *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 567/A din 5 mai 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 606/Ap din 7 noiembrie 2014, nepublicată*. ► **b)** Stabilitatea raporturilor juridice consfințite printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată împiedică promovarea a două sau mai multor căi de atac de aceeași natură și pentru aceleași motive împotriva aceleiași hotărâri, precum și exercitarea unei noi căi extraordinare de atac împotriva hotărârii prin care aceeași cale extraordinară de atac a fost odată respinsă, cum este cazul în speță. În aceste circumstanțe, noua contestație în anulare declarată împotriva hotărârii prin care i s-a respins anterior o contestație în anulare este inadmisibilă *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 385/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată)*.

b) Cazurile de contestație în anulare

3. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) CPP ► **a)** Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) CPP privește situația când judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate. Acest caz corespunde celor de la art. 386 lit. a) și b) CPP 1968, în reglementarea anterioară constituind și motiv de recurs/casare, prevăzut la art. 385[9] alin. (1) pct. 21 CPP 1968. În primul rând, o contestație în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. a) CPP poate fi introdusă de către persoana care a avut, în apel, calitatea de parte apelantă sau intimată și față de care procedura de citare pentru termenul când s-a judecat apelul nu a fost îndeplinită conform legii sau care, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate. Curtea consideră că această condiție – ca procedura de citare să nu fi fost legal îndeplinită față de partea care o invocă pe calea contestației în anulare – este cerută și de noua reglementare, chiar dacă nu se mai vorbește despre „procedura de citare a părții", ci de „citarea legală a unei părți", legea fiind schimbată doar în litera, nu și în spiritul ei. Astfel, fiind vorba despre o cale extraordinară de atac, prin care se tinde la desființarea unor hotărâri care au dobândit deja autoritate de lucru judecat, cazurile în care poate fi declarată trebuie strict interpretate. În aceste condiții, prin dispozițiile de

la art. 426 lit. a) CPP, scopul legiuitorului a fost cu siguranță acela de a oferi un remediu procesual părții care nu a fost legal citată și cu privire la care s-a pronunțat o hotărâre rămasă definitivă. Celelalte părți din proces, legal citate, puteau invoca lipsa de procedură cu o altă parte chiar la termenul la care s-a judecat cauza în apel, nerespectarea dispozițiilor referitoare la citare fiind sancționate cu nulitatea relativă, ce poate fi invocată în condițiile art. 282 CPP. Reformarea unei hotărâri penale definitive din motive ce țin de nelegala citare a unei părți se justifică numai atunci când este cerută de partea care s-a aflat în imposibilitatea de a invoca această neregulă, adică numai de partea nelegal citată. Această interpretare se impune cu atât mai mult, cu cât, potrivit noii reglementări, fostele cazuri de contestație în anulare prevăzute la art. 386 lit. a) și b) CPP 1968 au fost reunite într-unul singur – cel de la art. 426 lit. a) CPP –, care se referă și la situația în care o parte, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate. Or, în aceste condiții, dacă termenul „parte" din cuprinsul textului supus analizei ar desemna pe oricare dintre părțile din apel, ar însemna să admitem că legiuitorul a dorit să reglementeze acest motiv de contestație în anulare pentru ca o parte să poată invoca și faptul că cealaltă parte, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, ceea ce ar fi absurd. În al doilea rând, prevederile art. 426 lit. a) CPP sunt incidente în situațiile în care neîndeplinirea procedurii de citare conform legii a avut drept consecință lipsa părții apelante sau intimate la termenul când s-a judecat cauza de către instanța de apel. Dacă partea, deși nu a fost citată sau nu a fost legal citată, a fost prezentă la judecata apelului, nu există temei pentru desființarea hotărârii instanței de apel pe calea contestației în anulare, neexistând o vătămare. Aceeași este situația în cazul în care partea a avut termen în cunoștință, în condițiile art. 353 alin. (7) CPP, inclusiv dacă a fost reprezentată printr-un avocat, când legea prevede expres că este acoperită orice nelegalitate survenită în procedura de citare, iar partea nu mai trebuie citată [art. 353 alin. (1) și (2) CPP], cum s-a întâmplat și în cazul inculpatului. În al treilea rând, după cum Înalta Curte de Casație și Justiție a arătat într-o decizie anterioară (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1331 din 9 aprilie 2009), contestația în anulare este inadmisibilă dacă se invocă dispozițiile menționate cu privire la decizii pronunțate de instanța de apel după amânarea pronunțării – așa cum s-a procedat în dosarul în care a fost condamnat inculpatul; aceasta, întrucât încheierea de amânare a pronunțării este un act procedural care nu poate fi supus examinării pe calea contestației în anulare, al cărei obiect îl constituie numai hotărâri penale definitive *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 537/A din 25 aprilie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 548/A din 29 aprilie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicată; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1059/A din 7 septembrie 2015, nepublicată; C.A. Oradea, s. pen., dec. nr. 397/A din 2 iunie 2015, nepublicată.* ► **b)** Pe calea contestației în anulare poate fi invocat motivul prevăzut de art. 426 lit. a) CPP, vizând nelegala citare a unei părți sau imposibilitatea de prezentare și de înștiințare despre această imposibilitate, numai de către persoana care a fost în situația de a fi lezată prin necitare sau neprezentare. Ca atare, contestația în anulare poate fi introdusă pentru acest motiv de către persoana care a avut în apel calitatea de parte apelantă sau intimată și față de care procedura de citare pentru termenul când s-a judecat apelul nu a fost îndeplinită conform legii sau care, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate. Această interpretare este subsumată ideii că, fiind vorba despre o cale

extraordinară de atac, prin care se tinde la desființarea unei hotărâri care beneficiază de autoritate de lucru judecat, cazurile în care poate fi declarată trebuie interpretate strict. Prin dispozițiile art. 426 lit. a) CPP, scopul urmărit de legiuitor a fost acela de a oferi un remediu procesual părții care nu a fost legal citată și cu privire la care s-a pronunțat o hotărâre rămasă definitivă. Celelalte părți din proces, legal citate (cum este și situația contestatorului), puteau invoca lipsa de procedură cu o altă parte chiar la termenul la care s-a judecat cauza în apel, nerespectarea dispozițiilor referitoare la citare fiind sancționată cu nulitatea relativă, ce poate fi invocată în condițiile art. 282 CPP. Sintetizând, rațiunea reglementării acestui caz de contestație în anulare este aceeași cu cea din Codul de procedură penală din 1968, și anume respectarea principiului contradictorialității și a dreptului la apărare al contestatorului care a lipsit fără voia lui la judecarea căii de atac în urma căreia hotărârea a rămas definitivă *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 940/A din 17 noiembrie 2014, nepublicată).* ► **c)** Potrivit art. 420 alin. (1) CPP, judecarea apelului se face cu citarea părților și a persoanei vătămate, iar potrivit dispozițiilor art. 353 alin. (1) teza finală din același cod, înfățișarea părții în instanță prin avocat din oficiu acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare numai dacă avocatul din oficiu a luat legătura cu persoana reprezentată, ceea ce nu este cazul în speță, avocatul din oficiu desemnat pentru inculpat în primă instanță și care a declarat apel pentru acesta neluând legătura cu inculpatul. Întrucât din informațiile obținute de parchet și de tribunal cu ocazia punerii în executare a mandatelor de aducere dispuse cu privire la inculpat rezultă că acesta nu locuiește la adresa cu care figura în evidențele autorităților, inculpatul trebuia citat „prin afișare" – în conformitate cu dispozițiile art. 259 alin. (5) CPP –, inclusiv în faza de judecată a apelului, pentru a fi în prezența unei proceduri legal îndeplinite față de el, această lipsă generând admiterea căii de atac extraordinare a contestației în anulare. În ceea ce privește susținerile reprezentantului Ministerului Public, în sensul că remediul potrivit pentru cazul invocat de inculpat constă în redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, și nu contestația în anulare, acestea nu sunt întemeiate, din următoarele considerente: nu poate fi respinsă o cale de atac admisibilă, potrivit legii, pe motiv că aceleași aspecte ar putea fi invocate prin intermediul unei alte căi de atac; având în vedere consecințele admiterii cererii de redeschidere a procesului penal, respectiv faptul că, potrivit art. 155 alin. (5) CP, curge un nou termen de prescripție a răspunderii penale, respingerea unei contestații în anulare întemeiate, potrivit legii, pe motivul că persoana condamnată poate recurge la o altă cale de atac echivalează cu obligarea acesteia la exercitarea unei căi de atac care îi este defavorabilă din cele două permise, cu interpretarea legii în defavoarea sa; admiterea contestației în anulare provoacă o nouă judecată a apelului, pentru ca, prin intermediul acestei căi ordinare de atac, să poată fi suplinită judecata în lipsă de la prima instanță (desigur, în absența unor motive care ar duce la desființarea sentinței apelate, cu trimiterea cauzei spre rejudecare), pe când admiterea cererii de redeschidere a procesului penal ar conduce la reluarea judecății de la prima instanță, afectând astfel nejustificat celeritatea procesului penal *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1234/A din 30 septembrie 2015, nepublicată).* ► **d)** Art. 32 CPP prevede că părțile sunt subiecții procesuali ce exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară, respectiv inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. În condițiile în care, în cauză, instanța de apel a respins motivat cererile de citare a unuia dintre inculpați în calitate de intimat și de audiere a acestuia, inculpat care nu și-a exercitat dreptul de a formula o cale de atac și cu privire la care nu a fost formulată o cale de atac împotriva hotărârii de condamnare – anterioare – și

care, astfel, nu a dobândit calitatea de parte în procesul penal în care s-a pronunțat hotărârea contestată, motivul de contestație este formal invocat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată)*. ✍ A se vedea și *infra*, nr. 2 de la art. 427. ► **e)** Contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. a) CPP poate fi introdusă exclusiv de persoana care a avut în apel calitatea de parte apelantă sau intimată și față de care procedura de citare pentru termenul când s-a judecat apelul nu a fost îndeplinită conform legii, fiind inadmisibilă contestația în anulare întemeiată pe acest caz și exercitată de o parte în raport de care procedura de citare a fost legal îndeplinită, scopul urmărit prin instituirea acestui caz fiind de a oferi un remediu procesual părții care nu a fost legal citată și cu privire la care s-a pronunțat o hotărâre rămasă definitivă *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 17 noiembrie 2014, nepublicată)*.

4. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. b) CPP. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. b) CPP este incident atunci când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal. Contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. b) CPP poate fi introdusă atunci când instanța a pronunțat o soluție de condamnare, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal, cu excepția celei referitoare la existența autorității de lucru judecat prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. i), care constituie motiv distinct de contestație în anulare. Potrivit practicii instanțelor judecătorești întemeiate pe reglementarea anterioară, împrejurarea că instanța de recurs a omis să constate că a intervenit prescripția, deși din actele dosarului rezultă că termenul de prescripție specială a răspunderii penale s-a împlinit, constituie caz de contestație în anulare. Tot astfel, în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, împrejurarea că instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra cauzei de încetare a procesului penal prevăzute în art. 10 alin. (1) lit. f) CPP 1968, deși plângerea prealabilă fusese tardiv introdusă, constituie cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 386 lit. c) din același cod. Cele statuate rămân valabile, *mutatis mutandis*, și în condițiile actualului Cod de procedură penală.

Observăm că, spre deosebire de reglementarea anterioară, textul nu mai prevede condiția ca instanța să fi omis să se pronunțe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal, cu privire la care existau probe în dosar. Aceasta nu poate conduce însă la o interpretare substanțial diferită a domeniului de aplicare a cazului de contestație în anulare supus analizei, în sensul că acesta poate fi invocat în condiții mai puțin restrictive decât cele prevăzute de Codul de procedură penală din 1968. Astfel, nu prezintă nicio relevanță faptul că nu se mai menționează expres că probele cu privire la cauza de încetare a procesului penal trebuie să fi existat „în dosar", câtă vreme nu putem vorbi despre „probe" în afara procesului penal, potrivit art. 97 alin. (1) CPP. În plus, legiuitorul prevede în continuare necesitatea existenței acestor probe anterior momentului pronunțării hotărârii de condamnare (care a fost dată, „deși existau probe" cu privire la o cauză de încetare a procesului penal). Prin urmare, și în continuare, dovada existenței cauzei de încetare a procesului penal trebuie să fie la dosar până la momentul pronunțării hotărârii, depunerea ulterioară, după rămânerea definitivă a hotărârii, fiind ineficientă. Dincolo de interpretarea literală și gramaticală a textului, deși nu se mai prevede ca instanța să fi omis să se pronunțe cu privire la cauza de încetare a procesului penal, ci doar necesitatea existenței unei hotărâri de condamnare, aceasta nu înseamnă că, dacă instanța s-a pronunțat cu privire la cauza de încetare a procesului

penal, în sensul că a apreciat că ea nu există, condamnându-l pe inculpat – astfel cum este situația în speță, sub aspectul intervenirii prescripției răspunderii penale –, contestația în anulare poate fi admisă. Odată ce instanța a analizat cauza de încetare a procesului penal, la cerere sau din oficiu, și a apreciat că aceasta nu este incidentă, pronunțând o hotărâre de condamnare care beneficiază de autoritate de lucru judecat, contestația în anulare întemeiată pe art. 426 lit. b) CPP nu mai poate fi admisă.

Unul dintre elementele principiului preeminenței dreptului este dat de securitatea raporturilor juridice, aceasta impunând ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi rediscutată. Natura juridică a contestației în anulare, de cale extraordinară de atac, nu justifică nesocotirea acestui principiu. Și în reglementarea actuală, contestația în anulare vizează repararea unor erori de procedură, și nu de judecată, și, prin urmare, nu poate fi repus în discuție fondul cauzei. Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin care s-a dispus că, „în aplicarea art. 5 CP, stabilește că prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei", nu poate duce la o altă soluție. Astfel, hotărârea a fost pronunțată – în scopul dezlegării unei chestiuni de drept – ulterior celei atacate și, mai mult, are efecte pentru viitor, fiind obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I [art. 477 alin. (3) CPP]. Or, dacă intenția legiuitorului ar fi fost aceea de a crea posibilitatea reformării hotărârilor judecătorești anterioare pronunțării deciziilor Înaltei Curți – în recursul în interesul legii sau pentru dezlegarea unor chestiuni de drept –, ar fi prevăzut expres acest lucru, astfel cum a procedat în cazul deciziilor Curții Constituționale și al hotărârilor C.E.D.O. Numai că, în cazul sesizării Înaltei Curți în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, legea nu prevede nici măcar obligația instanțelor de a suspenda cauzele similare până la soluționarea sesizării [potrivit art. 476 alin. (4) CPP, suspendarea fiind facultativă]; cu atât mai puțin este de conceput desființarea unei hotărâri penale definitive din acest motiv. Trebuie subliniat și că, în cazul deciziilor Curții Constituționale și al hotărârilor C.E.D.O., legea prevede două cazuri distincte de revizuire, aceasta fiind calea extraordinară de atac prin care se pot îndrepta erorile de judecată.

Relevante în acest sens sunt și cele statuate de C.E.D.O. în Hotărârea din 29 iulie 2008, în cauza *Mitrea c. României*, §§ 23-24, și în Hotărârea din 23 septembrie 2008, în cauza *Urbanovici c. României*, §§ 29 și 33: unul dintre aspectele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității juridice, care impune, *inter alia*, ca, atunci când instanțele au pronunțat o soluție definitivă, soluția lor să nu poată fi repusă în discuție. Securitatea juridică implică respectul pentru principiul *res iudicata*, care constituie principiul caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești. Acest principiu subliniază că nicio parte nu poate solicita revizuirea unei hotărâri definitive și obligatorii doar pentru a obține o nouă rejudecare a cauzei. Puterea de revizuire a instanțelor superioare ar trebui utilizată pentru a corecta erorile judiciare, și nu pentru a se ajunge la o nouă examinare a cauzei. Revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar simpla posibilitate de a exista două puncte de vedere asupra unei probleme nu este un temei pentru reexaminare. O îndepărtare de la acest principiu este justificată doar când devine necesară ca urmare a unor circumstanțe având un caracter substanțial și obligatoriu. Curtea a mai subliniat că statul ar trebui să organizeze un sistem judiciar astfel încât să identifice procedurile înrudite și, acolo unde este necesar, să le conexeze sau să interzică instituirea unor noi proceduri cu privire la aceeași chestiune, pentru a evita reexaminarea unor cauze definitiv

soluționate pe calea unui apel deghizat, în sfera unor proceduri paralele *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 537/A din 25 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 746/A din 11 iunie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 887/A din 8 august 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 987/A din 15 septembrie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 993/A din 15 septembrie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicată; C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 666/A din 29 iulie 2014, ROLII.*

5. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. d) teza I CPP. Există o încălcare a principiului continuității în sensul în care este de dorit ca aceasta să fie neschimbată de-a lungul întregii faze procesual penale, dacă în cauză compunerea inițială nu a fost păstrată pe toată perioada soluționării apelului. Totuși, în compunerea stabilită în ianuarie 2014 s-au administrat toate probele în faza de apel, toți cei trei membri ai completului stabilit în ianuarie 2014 asigurând constanța în evaluarea și administrarea probatoriului. În aceste condiții, deși s-a modificat componența completului, nu se impune anularea deciziei din apel *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată)*.

6. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. d) teza a II-a CPP ► a) În ceea ce privește cazul vizând incompatibilitatea judecătorilor ce au făcut parte din completul de primă instanță și de apel, dacă aceste aspecte fie au fost analizate de instanța de apel, fie de completul care a soluționat cererea de recuzare, problema a fost tranșată cu autoritate de lucru judecat. Reiterarea acelorași argumente pe calea contestației în anulare nu poate fundamenta admisibilitatea acestei căi de atac, contestația în anulare vizând repararea unor erori de procedură, și nu de judecată, cererea constituind în acest caz un „apel deghizat", ce tinde la reexaminarea unor chestiuni definitiv soluționate *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 17 noiembrie 2014, nepublicată)*. ► **b)** Cazul de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. d) teza a II-a CPP se referă la situația în care cel îndreptățit află despre existența cazului de incompatibilitate după soluționarea definitivă a cauzei și, eventual, la situația în care, deși cererea de recuzare a fost formulată în cursul procesului, din diverse motive, nu a existat o pronunțare pe fondul acesteia *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 222/A din 12 februarie 2015, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 220/A din 12 februarie 2015, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 237/A din 12 februarie 2015 nepublicată*. ► **c)** În cadrul unei contestații în anulare nu se poate analiza modul în care a fost soluționată în cursul judecății din apel o cerere de recuzare a unuia dintre membrii completului de judecată. Contestația în anulare nu reprezintă o cale de atac în cadrul căreia să fie verificată corectitudinea soluțiilor dispuse de instanța care a pronunțat o hotărâre definitivă, ci o cale de atac care permite corectarea unor erori procedurale flagrante, datorate neobservării de către instanța care a pronunțat o hotărâre definitivă a unor norme de procedură esențiale pentru existența unui proces echitabil *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 219/A din 12 februarie 2015, nepublicată)*. ► **d)** Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat în mai multe rânduri că imparțialitatea personală a unui magistrat se prezumă până la proba contrară (cauza *Hauschildt c. Danemarcei*). Faptul că magistrații completului de judecată învestit cu soluționarea apelului s-au pronunțat în sensul respingerii cererii de citare a unuia dintre inculpați nu conduce la concluzia că imparțialitatea acestora a fost afectată, deoarece evaluarea calității de parte sau citarea nu conduce la o antepronunțare pe aspecte privind vinovăția niciunuia dintre cei împotriva cărora s-a exercitat acțiunea penală *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată)*.

7. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. e) teza a II-a CPP. Contestația în anulare pentru motivul prevăzut în art. 426 lit. e) teza a II-a CPP poate fi exercitată de către inculpatul fără participarea căruia a avut loc judecata, când participarea sa era obligatorie, potrivit legii. Aceasta, întrucât încălcarea dispozițiilor legale ce atrage incidența cazului de contestație în anulare de la art. 426 lit. e) teza a II-a, deși sancționată cu nulitatea absolută, necesită justificarea unui interes procesual pentru a constitui motiv de desființare a unei hotărâri ce a dobândit autoritate de lucru judecat. De altfel, prin art. 281 alin. (4) CPP, însuși legiuitorul a stabilit anumite condiții de invocare a nulității absolute generate de încălcarea dispozițiilor privind prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicată)*.

8. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. f) CPP ► a) Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. f) CPP nu este incident în ipoteza în care inculpatul a fost asistat în cursul judecății de către o persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, indiferent dacă această calitate era suspendată conform art. 28 din Legea nr. 51/1995, suspendarea calității de avocat neechivalând cu încetarea calității de avocat reglementată în art. 27 din Legea nr. 51/1995 *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1347 din 5 octombrie 2015, www.scj.ro)*. ► **b)** Contestația în anulare pentru motivul prevăzut în art. 426 lit. f) CPP poate fi exercitată de către inculpatul care nu a beneficiat de asistență juridică obligatorie. Aceasta, întrucât încălcarea dispozițiilor legale ce atrage incidența cazului de contestație în anulare de la art. 426 lit. f) CPP, deși sancționate cu nulitatea absolută, necesită justificarea unui interes procesual pentru a constitui motiv de desființare a unei hotărâri ce a dobândit autoritate de lucru judecat. De altfel, prin art. 281 alin. (4) CPP, însuși legiuitorul a stabilit anumite condiții de invocare a nulității absolute generate de încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicată)*. ► **c)** Cazul de contestație în anulare de la art. 426 lit. f) CPP se referă la efectuarea judecății în lipsa avocatului, în cazul în care asistența juridică a inculpatului este obligatorie. Aceasta nu înseamnă însă că, în cazul în care inculpatul are mai mulți avocați aleși, ar trebui ca toți să fie prezenți în instanță, pentru a asigura asistența judiciară. Prezența în instanță a unuia dintre aceștia este suficientă pentru a se considera asistența juridică acordată *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 444/Ap din 2 octombrie 2014, nepublicată)*.

9. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. h) CPP ► a) Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. h) CPP este incident în situația în care instanța nu a procedat la audierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă, și corespunde celui de la art. 386 lit. e) CPP 1968. Potrivit textului anterior, acesta era condiționat însă de existența caracterului obligatoriu al ascultării la instanța de recurs. Noua reglementare prevede că „Instanța de apel procedează la ascultarea inculpatului, când aceasta este posibilă (...)" [art. 420 alin. (4) CPP], motiv pentru care și conținutul cazului de contestație în anulare incident a fost modificat în mod corespunzător. Condiția ca audierea să fi fost „legal posibilă" presupune însă nu numai prezența inculpatului în instanță, ci și ca acesta să fie de acord să dea o declarație. Astfel, contestația în anulare pentru motivul prevăzut de art. 426 lit. h) CPP nu poate fi admisă dacă inculpatul înțelege să se prevaleze de dreptul la tăcere – ca o componentă a dreptului la apărare –, prevăzut la art. 10 alin. (4), art. 83

lit. a) CPP, sau, întrebat fiind de instanță, la începutul cercetării judecătorești, arată că nu dorește să dea o declarație la acel moment procesual, ci la un termen ulterior, pentru ca după aceea să nu se mai prezinte sau să nu mai solicite audierea sa pe parcursul procesului. Altfel, ar însemna ca inculpatul să aibă posibilitatea, prin propria sa voință, fie să tergiverseze soluționarea cauzei (invocând termen de termen pretexte pentru care nu poate da o declarație, dar susținând că dorește să își exercite acest drept), fie să declanșeze un nou ciclu procesual, dacă este nemulțumit de soluție. Aceasta ar contraveni de altfel și prevederilor art. 10 alin. (6) CPP, conform căruia „Dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege". Pe de altă parte, instanței nu îi incumbă nicio obligație de a-l întreba pe inculpat, la fiecare termen, dacă nu dorește să fie audiat, ordinea cercetării judecătorești fiind cea prevăzută la art. 376 CPP și putând fi schimbată, când este necesar, doar de instanță (și nu de inculpat). În cauză, atitudinea inculpatului de a spune că dorește să dea declarații, dar la un termen ulterior, pentru că la cel la care a fost întrebat de instanță nu se simte bine, fără a proba această stare, echivalează, în sens procesual penal, cu refuzul de a da declarații. Din înscrisurile medicale depuse la dosar rezultă, într-adevăr, că inculpatul suferise un traumatism cranio-cerebral, dar s-a externat ameliorat, iar recomandările erau să evite consumul de alcool, cafea, băuturi răcoritoare cu conținut de cafeină și expunerea la frig și intemperiile, iar nu în sensul că nu poate să compară în proces. În cazul în care, din cauza bolii de care suferă, inculpatul nu poate participa la judecată, atrage, oricum, incidența altor instituții procesual penale (art. 367 CPP privind „suspendarea judecății") *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 548/A din 29 aprilie 2014, nepublicată)*. ► **b)** Cazul de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. h) CPP are rolul de a garanta în mod efectiv respectarea prevederilor art. 378 și art. 420 alin. (4) CPP referitoare la audierea inculpatului și, implicit, de a asigura respectarea dreptului la un proces echitabil. Instanței nu îi incumbă nicio obligație de a-l întreba pe inculpat dacă dorește să fie reaudiat, odată realizată ascultarea acestuia, ordinea cercetării judecătorești fiind cea prevăzută de art. 376 CPP; obligația de a solicita reaudierea, în cazul în care ar fi apreciat că aceasta este necesară, revenea inculpatei; altfel, ar însemna ca aceasta să aibă posibilitatea, prin propria voință, să declanșeze un nou ciclu procesual prin exercitarea contestației în anulare, deși au fost respectate drepturile și garanțiile procesuale în legătură cu audierea sa *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 17 noiembrie 2014, nepublicată)*. ► **c)** Nu sunt îndeplinite în cauză condițiile prevăzute de lege pentru a fi în prezența cazului de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. h) CPP, dacă la termenul când au avut loc dezbaterile în fața instanței de apel inculpații au precizat în mod expres că nu înțeleg să dea declarații în instanța de apel și își mențin declarațiile date anterior în cauză *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 566/A din 5 mai 2014, nepublicată)*. ► **d)** Este fondată contestația în anulare formulată de inculpatul care, prezent în fața instanței când s-a judecat cauza în apel, nu a fost întrebat dacă dorește să dea declarații și nici nu a dat o declarație, încălcându-se dispozițiile art. 420 alin. (4) CPP, cu toate că nu exista niciun impediment legal pentru audierea inculpatului, împrejurare ce rezultă atât din partea introductivă a deciziei penale atacate, din înregistrarea audio a ședinței, cât și din transcrierea înregistrării audio a ședinței de judecată *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 603/A din 13 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 574 din 14 octombrie 2014, nepublicată.*

10. Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) CPP ► a) Cazul prevăzut în art. 426 lit. i) CPP se referă la situația în care împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă, prin cea de-a doua hotărâre încălcându-se autoritatea de lucru judecat. Textul vorbește despre două hotărâri definitive (putând fi vorba, evident, și despre mai multe), nefiind aplicabil atunci când o persoană este condamnată, prin aceeași hotărâre, pentru un concurs de infracțiuni – real sau formal. Și art. 6 CPP – *non bis in idem* – prevede că nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicată)*. ► **b)** Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) CPP presupune existența unei duble identități, o identitate de persoană, în sensul că hotărârile penale definitive au fost pronunțate împotriva aceleiași persoane, și o identitate de faptă (identitate de obiect), în sensul că hotărârile au fost pronunțate pentru aceeași faptă. O condiție esențială pentru a se putea reține acest caz de contestație în anulare o reprezintă împrejurarea că prin hotărârile penale definitive la care se referă prevederile art. 426 lit. i) CPP trebuie să se fi soluționat fondul cauzei. Luând în considerare aspectele invocate de către petent, respectiv faptul că sentințele penale indicate ar fi ireconciliabile, curtea constantă că prin cele două hotărâri nu a fost dezlegată aceeași situație juridică a condamnatului, prin prima dispunându-se condamnarea lui pentru comiterea unei infracțiuni de tâlhărie, iar prin a doua admițându-se o cerere de contopire privind unele pedepse aplicate în mod definitiv. În aceste condiții, este evident că în cauză nu poate fi reținut cazul de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. i) CPP *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 348/Ap din 6 mai 2015, nepublicată)*.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Radchikov c. Rusiei*. Redeschiderea unei proceduri. Principii. 42. Curtea reiterează importanța unuia dintre aspectele fundamentale ale statului de drept, și anume principiul securității juridice, care impune, printre altele, ca, „în cazul în care instanțele au determinat în mod definitiv un anumit aspect, judecata lor să nu mai fie pusă la îndoială" [a se vedea, ca hotărâre conducătoare, *Brumărescu c. României* (MC), § 61, și *Ryabykh c. Rusiei*, § 51]. În contextul specific al unei analize de control și reformare în cauzele penale, Curtea a statuat anterior că această cerință nu este absolută și că orice decizie care se abate de la acest principiu trebuie să fie apreciată în lumina art. 4 parag. 2 din Protocolul nr. 7, care permite în mod expres unui stat să redeschidă un caz ca urmare a apariției unor noi fapte sau când un viciu fundamental este detectat în cadrul procedurii precedente, astfel încât acesta a fost capabil să afecteze rezultatul cauzei (a se vedea, de exemplu, *Nikitin c. Rusiei*, §§ 54-57, și *Savinskiy c. Ucrainei*, § 23).

43. Astfel, simpla posibilitate de a modifica o hotărâre definitivă într-o cauză penală nu este în sine incompatibilă cu art. 6 din Convenție, cu condiția ca modalitatea efectivă în care redeschiderea are loc să nu afecteze însăși esența dreptului reclamantului la un proces echitabil. În special, Curtea trebuie să evalueze dacă, într-un anumit caz, puterea de a lansa și conduce o analiză de control și reformare a fost exercitată de autorități astfel încât să afecteze, la maximum posibil, un echilibru corect între interesele individuale și necesitatea asigurării eficienței sistemului de justiție penală. Cu alte cuvinte, o revizuire a

unei hotărâri definitive și obligatorii nu ar trebui să fie decisă doar cu scopul de a obține o reexaminare și o nouă determinare a cauzei, ci ar trebui să îndrepte mai degrabă erorile judiciare și scăpările justiției.

44. Considerațiile relevante care trebuie luate în considerare în acest sens includ, în special, efectul redeschiderii și orice proceduri ulterioare asupra situației personale a reclamantului și dacă redeschiderea a rezultat din însăși cererea acestuia; motivele pentru care autoritățile interne au revocat finalitatea hotărârii în cazul reclamantului; respectarea procedurii în cauză prin raportare la cerințele de drept intern; existența și funcționarea garanțiilor procedurale în sistemul juridic intern, capabile să prevină abuzurile acestei proceduri din partea autorităților interne; alte circumstanțele relevante în cauza respectivă [a se vedea *Nikitin*, § 60; *Bratyakin c. Rusiei* (dec.), *Fadin c. Rusiei*, § 34, și *Savinskiy*, §§ 24-26]. În plus, procedurile în fața instanței care exercită analiza în control ar trebui să permită toate garanțiile procedurale prevăzute la art. 6 parag. 1 la modul general privind caracterul echitabil al întregii proceduri (*Vanyan c. Rusiei*, §§ 63-68). (...)

48. În opinia Curții, simpla considerare că ancheta în cazul reclamantului era „incompletă și unilaterală" sau a condus la o achitare „eronată" nu poate, în sine, în absența unor erori jurisdicționale sau încălcări grave ale procedurii de judecată, abuzuri de putere sau erori vădite în aplicarea dreptului material ori orice alte motive serioase care decurg din interesul justiției (...), indica prezența unui defect fundamental în cadrul procedurii precedente. În caz contrar, greutatea consecințelor lipsei autorităților de anchetă „de diligență în timpul anchetei premergătoare procesului" ar fi mutată cu totul în privința reclamantului și, mai important, simpla afirmație a existenței unei deficiențe sau a unui eșec în cadrul anchetei, oricât de minore și nesemnificative ar fi, ar crea posibilitatea neîngrădită a acuzării de a abuza procedural prin solicitarea redeschiderii procedurilor finalizate. Teama de un abuz este și mai gravă în situațiile în care, precum în cazul de față, organele de urmărire penală, după ce au fost pe deplin conștiente de pretinsele deficiențe în cadrul anchetei (...) și libere să solicite primei instanțe și curții de apel să restituie cazul pentru investigații suplimentare în etapele inițiale ale procedurii înainte de adoptarea unei hotărâri definitive în cauză (...), au ales să nu să se folosească de această oportunitate și au recurs, în schimb, la o cale extraordinară de atac *(hot. din 24 mai 2007, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Mitrea c. României*. Redeschiderea procedurii în cazul contestației în anulare.

24. Securitatea juridică implică respectul pentru principiul *res iudicata* (...), care constituie principiul caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești. Acest principiu subliniază că nicio parte nu poate solicita revizuirea unei hotărâri definitive și obligatorii doar pentru a obține o nouă rejudecare a cauzei. Puterea de revizuire a instanțelor superioare ar trebui utilizată pentru a corecta erorile judiciare, și nu pentru a se ajunge la o nouă examinare a cauzei. Revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar simpla posibilitate de a exista două puncte de vedere asupra unei probleme nu este un temei pentru reexaminare. O îndepărtare de la acest principiu este justificată doar când devine necesară ca urmare a unor circumstanțe având un caracter substanțial și obligatoriu (a se vedea *Ryabykh c. Rusiei*, § 52).

25. Totuși, cerințele principiului securității juridice nu sunt absolute. Curtea însăși recomandă uneori redeschiderea unor proceduri drept cea mai potrivită măsură reparatorie atunci când procedurile interne nu au corespuns cerințelor art. 6 (a se vedea, printre altele, *Lungoci c. României*, § 56). În orice caz, puterea de a iniția și de a derula o procedură

de revizuire ar trebui exercitată de către autorități în așa fel încât să asigure, în cel mai înalt grad posibil, un echilibru între interesele aflate în joc (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Nikitin c. Rusiei*, § 57).

26. În cele din urmă, Curtea observă că, în cazul procedurilor de revizuire rusești, Comitetul Miniștrilor și-a exprimat îngrijorarea față de faptul că aceeași instanță a acționat succesiv ca instanță de casare și apoi ca instanță într-o cale extraordinară de atac în aceeași cauză și a subliniat că instanța ar trebui să fie capabilă să corecteze toate erorile din hotărârile instanțelor inferioare într-un singur set de proceduri, astfel încât recurgerea ulterioară la calea extraordinară de atac să fie într-adevăr excepțională, în cazul în care s-ar mai impune [Rezoluția interimară ResDH (2006), citată în *Nelyubin c. Rusiei*, § 17].

27. Revenind la faptele cauzei prezente, Curtea observă că decizia definitivă din 17 iunie 2002 a fost favorabilă reclamantului și a considerat că argumentele invocate de debitor și acceptate de prima instanță pentru a justifica neîndeplinirea obligației erau irelevante. Totuși, aceeași instanță a admis contestația în anulare cu motivarea că ultima instanță nu analizase acele mijloace de probă.

28. În lumina întregului material avut la dispoziție și în măsura în care Curtea este competentă să examineze procedurile interne, ea consideră că acestea nu au dezvăluit nicio aparență de arbitrar cu privire la modul în care instanțele au examinat cauza, astfel încât să se justifice redeschiderea procedurii [a se vedea *García Ruiz c. Spaniei* (MC), § 28, și *Brualla Gómez de la Torre c. Spaniei*, § 31]. În ciuda argumentelor Guvernului în sens contrar, Curtea consideră că acest caz este unul tipic în care există puncte de vedere diferite ale instanțelor cu privire la admisibilitatea și la relevanța mijloacelor de probă prezentate, ceea ce, în actuala cauză, nu justifică desființarea unei hotărâri definitive și obligatorii.

29. Mai mult, având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea nu consideră că prezintă o relevanță deosebită faptul că cererea de contestație în anulare a fost introdusă chiar de către una dintre părți, de vreme ce, în opinia sa, instanța internă a utilizat oportunitatea creată prin această cerere pentru a reexamina mijloacele de probă și pentru a desființa hotărâri definitive și obligatorii (a se vedea, de asemenea, *mutatis mutandis*, *Androne c. României*, §§ 17 și 19). Pentru aceleași motive, Curtea nu va mai analiza argumentul reclamantului potrivit căruia societatea nu avea *locus standi* pentru a introduce contestația în anulare.

30. Considerațiile anterioare sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că, prin posibilitatea desființării deciziei definitive din data de 17 iunie 2002 (astfel cum a fost modificată la data de 12 septembrie 2002), autoritățile nu au respectat un echilibru între interesele aflate în joc și, astfel, dreptul reclamantului la un proces echitabil a fost încălcat. În consecință, a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 29 iulie 2008, M. Of. nr. 855 din 21 decembrie 2010)*.

3. Cauza *Marian Niță c. României*. Redeschiderea procedurii nu trebuie să se facă în scopul obținerii unui nou apel. 30. Curtea reamintește, în primul rând, că respectarea dreptului la un proces echitabil și a principiului securității raporturilor juridice presupune ca nicio parte să nu fie autorizată să solicite reexaminarea unei hotărâri definitive și executorii numai în scopul obținerii unei noi decizii în această privință. În special această supervizare nu trebuie să devină un apel mascat și simplul fapt că pot exista două puncte de vedere cu privire la acest subiect nu este un motiv suficient pentru rejudecarea unei cauze. Nu se pot face derogări de la acest principiu decât atunci când motive temeinice și imperative impun acest lucru (*Ryabykh c. Rusiei*, § 52).

31. În continuare, Curtea reamintește că cerința securității juridice nu este totuși absolută: simpla posibilitate de a redeschide o procedură penală este compatibilă la prima vedere cu Convenția. Totuși, faptul de a ști dacă exercitarea acestei căi de atac extraordinare de către autorități a adus atingere esenței în sine a procesului echitabil depinde de circumstanțele cauzei. În special trebuie să se țină seama, în acest context, de consecințele pe care redeschiderea și procedura ulterioară le-au avut asupra situației persoanei în cauză și dacă aceasta din urmă a fost cea care a solicitat cererea de reexaminare, de motivele pentru care instanțele au anulat hotărârea judecătorească definitivă, de conformitatea procedurii cu legislația internă, de existența în legislația internă a unor mecanisme de protecție pentru a se evita ca autoritățile naționale să abuzeze de această procedură, de aplicabilitatea care i-a fost conferită și de orice altă împrejurare relevantă din cauză (*Savinskiy c. Ucrainei*, §§ 24-26, și *Radchikov c. Rusiei*, § 44) *(hot. din 7 decembrie 2010, M. Of. nr. 399 din 7 iunie 2011)*.

Art. 427. Cererea de contestație în anulare. (1) Contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, de persoana vătămată sau de către procuror.

(2) În cererea de contestație în anulare contestatorul trebuie să arate cazurile de contestație pe care le invocă, precum și motivele aduse în sprijinul acestora.

Reglementarea anterioară: art. 387 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Persoană care nu are calitatea de parte în cauza penală dedusă judecății. Proprietar al bunurilor asupra cărora a fost extinsă măsura sechestrului asigurător. Inadmisibilitatea contestației în anulare. Constituționalitate. 23. Prin Decizia nr. 623 din 8 octombrie 2015 (...), Curtea Constituțională a constatat: (...) contestația în anulare este o cale de atac extraordinară, de retractare, având drept scop îndreptarea unor vicii de ordin procedural ce atrag nulitatea. Această cale extraordinară de atac vizează hotărâri judecătorești definitive și se promovează în condiții procedurale mult mai stricte decât căile ordinare de atac (cât privește titularii, termenul de introducere, cazurile de contestație în anulare, motivele aduse în sprijinul acestora, dovezile în susținerea lor), tocmai în considerarea caracterului aparte indus de legiuitor pentru această instituție juridică, datorat aspectului că, prin aceasta, se tinde la înlăturarea autorității de lucru judecat pentru o hotărâre penală definitivă și care își produce efecte.

24. În ceea ce privește principiul respectării autorității de lucru judecat, (...) acesta este de o importanță fundamentală atât în ordinea juridică națională, cât și la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul de acces la justiție și dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe fiind necesar a fi interpretat în lumina preambulului la Convenție, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care prevede, printre altele, ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi supusă rejudecării (*Brumărescu c. României*, 28 octombrie 1999, § 61). Conform acestui principiu, niciuna dintre părți nu este abilitată să solicite reexaminarea unei hotărâri definitive și executorii cu unicul scop de a obține o

reanalizare a cauzei și o nouă hotărâre în privința sa. Instanțele superioare nu trebuie să își folosească dreptul de reformare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, și nu pentru a proceda la o nouă analiză. Totodată, acestui principiu nu i se poate aduce derogare decât dacă o impun motive substanțiale și imperioase (*Stanca Popescu c. României*, 7 iulie 2009, § 99, și *Ryabykh c. Rusiei*, 24 iulie 2003, § 52).

25. Având în vedere cele arătate, Curtea a constatat că intenția legiuitorului a fost aceea de a nu permite reformarea, pe calea contestației în anulare, a unor hotărâri care sunt în puterea lucrului judecat decât în situațiile excepționale în care se remarcă erori de procedură care nu au putut fi înlăturate pe calea apelului și doar în condițiile reglementate expres în art. 426-432 CPP.

26. În această împrejurare, Curtea a reținut că, potrivit prevederilor art. 129 din Constituție, „Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii". Această normă constituțională cuprinde două teze: prima teză consacră dreptul subiectiv al oricărei părți a unui proces, indiferent de obiectul procesului, precum și dreptul Ministerului Public de a exercita căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești considerate ca fiind nelegale sau neîntemeiate; cea de-a doua teză prevede că exercitarea căilor de atac se poate realiza în condițiile legii. Prima teză exprimă, în alți termeni, dreptul fundamental înscris în art. 21 din Constituție privind liberul acces la justiție, conținând, așadar, o reglementare substanțială. Cea de-a doua teză se referă la reguli de procedură, care nu pot însă aduce atingere substanței dreptului conferit prin cea dintâi teză. Așa fiind, în privința condițiilor de exercitare a căilor de atac, legiuitorul poate să reglementeze categoria persoanelor care pot exercita căile de atac, termenele de declarare a acestora, forma în care trebuie făcută declarația, conținutul său, instanța la care se depune, competența și modul de judecare, soluțiile ce pot fi adoptate și altele de același gen, astfel cum prevede art. 126 alin. (2) din Constituție, potrivit căruia „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege".

27. În aceste condiții, având în vedere caracterul contestației în anulare de cale de atac extraordinară ce poate fi exercitată în condiții procedurale stricte și ținând cont că legiuitorul, în virtutea rolului său constituțional consacrat de art. 126 alin. (2) și art. 129 din Legea fundamentală, poate stabili, prin lege, procedura de judecată și modalitatea de exercitare a căilor de atac, cu condiția respectării drepturilor și libertăților fundamentale, precum și a celorlalte principii consacrate prin Legea fundamentală, Curtea Constituțională este competentă a cenzura norma legală numai în măsura în care se aduce atingere acestora din urmă, excepția de neconstituționalitate urmând a fi respinsă ca neîntemeiată. (...)

34. (...) Prevederile art. 427 alin. (1) raportate la cele ale art. 426 lit. a) CPP nu contravin dispozițiilor art. 21 alin. (3), art. 24 alin. (2) și art. 129 din Constituție și nici prevederilor art. 6 parag. 1 și art. 13 din Convenție.

35. Cele stabilite de către Curtea Constituțională prin Decizia nr. 623 din 8 octombrie 2015 sunt aplicabile și în prezenta cauză.

36. Curtea constată, de asemenea, că autoarea excepției de neconstituționalitate invocă lipsa citării legale în situația în care aceasta nu are calitate de parte în cauza penală dedusă judecății, ci de proprietară a unor bunuri asupra cărora a fost extinsă măsura sechestrului asigurător. Or, contestarea măsurii sechestrului asigurător reprezintă o cale de atac diferită de cea a apelului, care presupune reguli procedurale specifice, iar imposibilitatea formulării unei cereri de contestație în anulare pentru motivul anterior arătat este un aspect ce ține

de politica penală a statului. În acest context, Curtea reține că autoarea excepției se află într-o situație juridică diferită de cea a părților și a celorlalți participanți în procesul penal enumerați la art. 427 alin. (1) CPP, aspect care justifică tratamentul juridic diferențiat instituit de legiuitor în privința posibilității de a formula cerere de contestație în anulare, fără ca, prin aceasta, textul criticat să contravină dispozițiilor art. 16 din Constituție.

37. Curtea constată, în acest sens, că textul criticat reprezintă opțiunea legiuitorului, exprimată în marja de apreciere prevăzută la art. 61 alin. (1) din Constituție. De asemenea, Curtea reține că prevederile art. 426 lit. a) CPP reprezintă o aplicație în domeniul legii procesual penale a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (2), conform cărora „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege", coroborate cu cele ale art. 129, care, așa cum am arătat mai sus, fac referire la „condițiile legii" în reglementarea constituțională a căilor de atac *(dec. nr. 667 din 15 octombrie 2015, M. Of. nr. 870 din 20 noiembrie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Persoană care nu are calitate de parte în cauza penală dedusă judecății. Inadmisibilitatea contestației în anulare ► a) Cu privire la problema a cărei dezlegare se solicită, respectiv persoanele care pot să formuleze contestație în anulare, nu se constată existența vreunui element de noutate care să facă necesară interpretarea acestor dispoziții, situația fiind rezolvată în mod identic, atât în noile dispoziții procesual penale, cât și în reglementările procesuale anterioare. Astfel, conform art. 387 alin. (1) CPP 1968, părțile și procurorul aveau posibilitatea legală de a ataca o hotărâre penală definitivă având la dispoziție această cale de atac, iar potrivit noilor dispoziții procesual penale, respectiv art. 427 alin. (1) CPP, „contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, de persoana vătămată sau de procuror". Art. 32 CPP stabilește că părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente, iar potrivit dispozițiilor art. 23 și art. 24 CPP 1968, părțile din procesul penal erau inculpatul, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Analizând sesizarea formulată de Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, Înalta Curte constată că dispozițiile legale incidente, respectiv art. 427 alin. (1) raportat la art. 426 lit. a) CPP, și care ar trebui interpretate sunt clare, inteligibile și lipsite de ambiguități. Cu alte cuvinte, instanța de trimitere nu tinde la o rezolvare a unei „chestiuni de drept", ci, în realitate, se tinde la rezolvarea conflictului de drept procesual penal dedus judecății. De altfel, prin Decizia nr. 623 din 8 octombrie 2015, Curtea Constituțională, pronunțându-se asupra constituționalității dispozițiilor art. 427 alin. (1) raportat la art. 426 lit. a) CPP, a constatat că intenția legiuitorului a fost aceea de a nu permite reformarea, pe calea contestației în anulare, a unor hotărâri care sunt în puterea lucrului judecat decât în situațiile excepționale în care se remarcă erori de procedură care nu au putut fi înlăturate pe calea apelului și doar în condițiile reglementate expres în art. 426-432 CPP. Prin urmare, având în vedere prevederile art. 427 alin. (1) CPP, care arată în mod expres și limitativ categoria persoanelor care pot să formuleze contestație în anulare, se constată că sesizarea instanței de trimitere nu vizează o reală problemă de drept care să reclame o rezolvare de principiu prin pronunțarea unei hotărâri prealabile de către Înalta Curte de Casație și Justiție *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 3 din 10 februarie 2016, M. Of. nr. 195 din 16 martie 2016)*. ► **b)** Potrivit dispozițiilor art. 427 alin. (1) CPP, contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, de persoana vătămată sau de către procuror. Conform art. 32 alin. (2) CPP, părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea

civilă și partea responsabilă civilmente. Având în vedere dispozițiile legale menționate, este exclusă folosirea acestei căi extraordinare de atac de către alte persoane *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 279/A din 18 februarie 2015, nepublicată)*. ► **c)** Noțiunea de parte interesată, pe care o folosește contestatoarea, nu are acoperire în dispozițiile procesual penale, care sunt de strictă interpretare și aplicare, astfel încât este evident faptul că prezenta contestație a fost formulată de o persoană care nu avea calitatea cerută de lege pentru a exercita o astfel de cale extraordinară de atac *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 173/A din 4 februarie 2015, nepublicată)*.

Art. 428.[1] **Termenul de introducere a contestației în anulare.** (1) Contestația în anulare pentru motivele prevăzute la art. 426 lit. a) și c)-h) poate fi introdusă în termen de 30 de zile de la data comunicării deciziei instanței de apel.

(2) Contestația în anulare pentru motivele prevăzute la art. 426 lit. b) și i) poate fi introdusă oricând.

Reglementarea anterioară: art. 388 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Prin O.U.G. nr. 18/2016 se modifică atât termenul de declarare a contestației în anulare, mărit de la 10 la 30 de zile, cât și momentul de la care acesta începe să curgă – **de la data comunicării deciziei instanței de apel** (*in extenso*, în opinia noastră), și nu de la data când persoana împotriva căreia se face executarea a luat cunoștință de hotărârea a cărei anulare se cere. Considerăm că reglementarea, similară celei de la termenul de declarare a recursului în casație, este de natură a consolida autoritatea de lucru judecat a hotărârilor penale definitive, garanție a securității raporturilor juridice. De asemenea, pune capăt controverselor legate de persoanele care pot declara contestație în anulare (a se vedea *supra*, art. 427), acestea neputând fi decât persoana vătămată sau părțile din proces, întrucât numai lor li se comunică decizia instanței de apel.

2. Prin modificarea adusă alin. (2) de O.U.G. nr. 18/2016 [introducerea cazului de la lit. i) a art. 426 în categoria celor pentru care se poate formula contestație în anulare **oricând**], s-a înlăturat o eroare de reglementare: *non bis in idem* este, potrivit art. 6 CPP, unul dintre principiile legii procesual penale române, principiu prevăzut și de art. 4 din Protocolul nr. 7 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului și art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, iar încălcarea acestuia trebuie să poată fi îndreptată oricând, iar nu limitată de un termen. Este motivul pentru care am mai arătat că, și în condițiile reglementării anterioare ultimei modificări, contestația în anulare întemeiată pe dispozițiile art. 426 lit. i) CPP nu putea fi respinsă ca inadmisibilă pentru că nu a fost formulată în termenul prevăzut de lege [*G. Tudor*, în *N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.)*, op. cit., p. 1155].

[1] Art. 428 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 110 din O.U.G. nr. 18/2016.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Data de la care începe să curgă termenul de formulare a contestației în anulare. Comunicarea minutei deciziei penale a cărei anulare se solicită. La dosar sunt atașate dovezile de comunicare ale minutei deciziei penale a cărei anulare se solicită, de unde rezultă că inculpatelor, respectiv contestatoarelor, li s-a comunicat dispozitivul deciziei penale la data de 5 februarie 2015, cererea de contestație fiind înaintată prin poștă la data de 6 martie 2015, potrivit datei menționate pe plicul de înaintare. Așa fiind, rezultă că cererea de contestație nu a fost introdusă în termenul legal de 10 zile de la data când persoana împotriva căreia se face executarea a luat cunoștință de hotărârea a cărei anulare se cere, care este, astfel cum s-a menționat, data de 5 februarie 2015. În aceste condiții, cererea de contestație trebuia introdusă, pentru a fi respectat termenul legal de 10 zile, cel mai târziu la data de 16 februarie 2015. Pentru toate aceste considerente, nu sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate a contestației în anulare *(C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 308 din 9 aprilie 2015, nepublicată)*. **În sens contrar,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1771/A din 18 decembrie 2015, nepublicată*: Cu privire la termenul de 10 zile în care trebuie formulată cererea, acesta curge de la momentul comunicării oficiale a hotărârii atacate sau de la momentul la care persoana împotriva căreia se face executarea ia cunoștință în orice alt fel de această hotărâre. Textul art. 428 CPP se referă la comunicarea hotărârii după redactarea acesteia, și nu la comunicarea minutei, ca urmare a unei interpretări sistematice, gramaticale și teleologice a textului. Astfel: atunci când a dorit ca un termen să curgă de la comunicarea minutei, legiuitorul a prevăzut expres acest lucru [art. 410 alin. (1) CPP pentru termenul de declarare a apelului]; art. 401-404 CPP stabilesc părțile hotărârii: parte introductivă, considerente, dispozitiv, iar art. 400 CPP reglementează separat conținutul minutei; art. 407 alin. (1) CPP stabilește obligația instanței de judecată de a comunica hotărârea în întregul său după redactarea acesteia, iar art. 424 alin. (5) CPP obligația de comunicare a deciziei instanței de apel; unele dintre motivele contestației în anulare nu pot fi invocate decât după verificarea considerentelor hotărârii [art. 426 lit. b), c), i) CPP, cererea fiind admisibilă atunci când motivul a fost invocat în fața instanței de apel care a omis să îl analizeze], astfel încât, în mod firesc, legiuitorul a avut în vedere acordarea unui termen care începe să curgă de la momentul în care partea ia cunoștință de motivele avute în vedere de instanța de apel.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Viard c. Franței*. Procedurile și termenele de recurs nu trebuie să împiedice însăși utilizarea căii de atac. 36. Curtea reiterează că reglementarea procedurilor și a termenelor de recurs urmărește să asigure buna administrare a justiției și respectarea, în special, a principiului securității juridice. Părțile interesate ar trebui să se poată aștepta ca aceste reguli să fie respectate. Cu toate acestea, normele în cauză sau aplicarea lor nu ar trebui să împiedice justițiabilii să utilizeze o cale de atac disponibilă (*Pérez de Rada Cavanilles c. Spaniei*, §§ 44-45, *Tricard c. Franței*, § 29, precum și *Gruais și Bousquet c. Franței*, § 27) *(hot. din 9 ianuarie 2014, www.echr.coe.int)*.

Art. 429. Instanța competentă. (1)[1] Contestația în anulare se introduce la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere.

(2) Contestația în anulare pentru cazul în care se invocă autoritatea de lucru judecat se introduce la instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre.

Reglementarea anterioară: art. 389 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Contestație în anulare întemeiată pe dispozițiile art. 426 alin. (1) lit. a) CPP. Instanța competentă. Din analiza dispozițiilor art. 426 lit. a) CPP rezultă indubitabil că instanța de apel este competentă material să soluționeze contestația în anulare întemeiată pe acest caz *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 519/A din 23 aprilie 2014, nepublicată).* ✍ Pentru identitate de rațiune, ca urmare a modificărilor aduse art. 426 prin O.U.G. nr. 18/2016, instanța de apel este competentă material să soluționeze contestația în anulare întemeiată și pe cazurile de la lit. c)-h) de la art. 426.

Art. 430. Suspendarea executării. Până la soluționarea contestației în anulare, instanța sesizată, luând concluziile procurorului, poate suspenda executarea hotărârii a cărei anulare se cere.

Reglementarea anterioară: art. 390 CPP 1968.

Art. 431. Admiterea în principiu. (1)[2] Instanța examinează admisibilitatea în principiu, în camera de consiliu, cu citarea părților și cu participarea procurorului. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică examinarea admisibilității în principiu.

(2) Instanța, constatând că cererea de contestație în anulare este făcută în termenul prevăzut de lege, că motivul pe care se sprijină contestația este dintre cele prevăzute la art. 426 și că în sprijinul contestației se depun ori se invocă dovezi care sunt la dosar, admite în principiu contestația și dispune citarea părților interesate.

Reglementarea anterioară: art. 391 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Contestație în anulare. Admiterea în principiu. Procedura de judecată. Neconstituționalitate. 16. Procedura de judecată a contestației în anulare presupune, ca și în reglementarea anterioară, două etape, și anume admiterea în principiu și judecata după

[1] Alin. (1) al art. 429 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 263 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) al art. 431 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 111 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 542/2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 431 alin. (1) CPP, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează de către instanță „fără citarea părților", este neconstituțională.

admiterea în principiu a contestației, dispozițiile în materie fiind asemănătoare cu cele din Codul de procedură penală din 1968. Potrivit actualei reglementări însă, parcurgerea etapei admisibilității în principiu este obligatorie indiferent de cazul de contestație în anulare invocat. În cadrul acestei prime etape procesuale, instanța examinează îndeplinirea condițiilor de admitere în principiu a contestației în anulare, condiții ce rezultă din prevederile art. 426-428 și ale art. 431 alin. (2) CPP. Astfel, instanța verifică dacă cererea de contestație în anulare privește hotărâri penale definitive, dacă este formulată de o persoană care are calitatea cerută de lege pentru a exercita calea extraordinară de atac, dacă este introdusă în termenul prevăzut de lege, dacă motivele concrete invocate în susținerea căii extraordinare de atac se încadrează în cazurile expres și limitativ prevăzute în art. 426 CPP și, în fine, dacă în sprijinul contestației sunt depuse dovezi ori sunt invocate dovezi care există în dosar. Reglementarea actuală a cazurilor de contestație în anulare diferă de cea din Codul de procedură penală din 1968 prin preluarea unora dintre cazurile de casare regăsite anterior în materia recursului. Referitor la activitatea procesuală desfășurată de instanță în etapa admiterii în principiu a contestației în anulare, Curtea constată că instanța examinează cererea sub aspectul îndeplinirii condițiilor de folosire a acestei căi extraordinare de atac, realizând o activitate procesuală de statuare în ceea ce privește exercitarea unui drept procesual și, implicit, soluționarea unei situații procesuale, ceea ce înseamnă că este vorba despre o judecată și că sunt incidente prevederile art. 21 alin. (3) din Constituție, potrivit cărora „Părțile au dreptul la un proces echitabil (...)".

17. Așa cum a statuat Curtea în jurisprudența sa, un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în egalitatea armelor între acuzare și apărare și în caracterul contradictoriu al procedurii (Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, §§ 36 și 41, Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, §§ 35, 36 și 38, și Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, §§ 26-28 și 32). Cu privire la principiul egalității armelor, Curtea a reținut că acesta presupune ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul sau adversarii săi. În același timp, contradictorialitatea reprezintă dreptul fiecărei părți de a participa la prezentarea, argumentarea și dovedirea pretențiilor sau apărărilor sale, precum și dreptul de a discuta și combate susținerile și probele adversarului sau adversarilor săi. Contradictorialitatea se traduce în aducerea la cunoștința adversarului a argumentelor de fapt și de drept, pe de o parte, și în posibilitatea acestuia de a răspunde, pe de altă parte. Astfel, contradictorialitatea constă în posibilitatea reală de a cunoaște și de a dezbate în fața judecătorului tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către adversar și tot ceea ce este prezentat de acesta cu titlu de probe, în vederea influențării deciziei instanței. Or, din această perspectivă, Curtea constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 431 alin. (1) CPP – potrivit căreia admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează de către instanță „fără citarea părților" –, în condițiile participării procurorului, înfrânge exigențele unui proces echitabil, de vreme ce nu respectă egalitatea armelor între acuzare și apărare, sub aspectul contradictorialității procedurii. Potrivit art. 427 alin. (1) CPP, contestația în anulare poate fi făcută de „oricare dintre părți, de persoana vătămată sau de către procuror". Excluderea inculpatului, a părții civile, a părții responsabile civilmente și a persoanei vătămate de la această primă etapă a procedurii de judecată a contestației în anulare și soluționarea admisibilității în principiu a cererii doar cu participarea procurorului plasează părțile și persoana vătămată într-o poziție procesuală dezavantajoasă față de reprezentantul Ministerului Public, deoarece nu au posibilitatea să ia cunoștință și să

facă observații referitor la ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către acesta din urmă, inclusiv cu privire la excluderea unor probe și la eventuala suspendare a executării hotărârii supuse contestației în anulare.

18. Curtea reține că, din perspectiva exigențelor dreptului la un proces echitabil, este suficient să li se asigure părților și persoanei vătămate posibilitatea participării în etapa admiterii în principiu a contestației în anulare, ceea ce înseamnă că instanța poate decide asupra admisibilității în principiu a cererii și în lipsa părților, respectiv a persoanei vătămate, atât timp cât acestea au fost legal citate *(dec. nr. 542 din 14 iulie 2015, M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015)*. ✍ Modificările aduse alin. (1) al art. 431 prin O.U.G. nr. 18/2016 pun în acord dispozițiile legii procesual penale cu decizia Curții Constituționale.

II. Instanțe judecătorești

2. Admiterea în principiu a contestației în anulare. Procedura de judecată. Admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează în cameră de consiliu, fără citarea părților, cu participarea procurorului. Dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 3 din 19 ianuarie 2015, M. Of. nr. 150 din 2 martie 2015)*. ✍ **1.** A se vedea și *supra*, art. 363. **2.** Ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, la art. 431 alin. (1) se prevede expres participarea procurorului la examinarea admisibilității în principiu a contestației în anulare.

3. Contestație în anulare. Admiterea în principiu. Judecători care au pronunțat, în apel, decizia atacată. Incompatibilitate ► **a)** Contestația în anulare este o cale extraordinară de atac și este reglementată de legiuitor în Partea specială, Titlul III, Capitolul V, Secțiunea 1, art. 426-432 CPP. Astfel că, atât timp cât legiuitorul face referire în textul art. 64 alin. (3) CPP la incompatibilitatea judecătorului care a participat la judecarea unei cauze, indiferent de faza procesuală, de a participa, în aceeași cauză, și la judecata într-o cale de atac și atât timp cât contestația în anulare este o cale de atac (chiar și extraordinară), declarațiile de abținere formulate de judecătorii care au participat la judecarea cauzei în complet de apel sunt întemeiate, acestea fiind în concordanță și cu practica Curții Europene a Drepturilor Omului, care a statuat că, ori de câte ori părțile au motive să se teamă că membrii unei instanțe s-ar simți legați de soluția dată anterior, acestea nu beneficiază de un proces echitabil, fiind încălcate exigențele art. 6 din Convenție (*Procola c. Luxemburgului*, 28 septembrie 1995, și *Piersack c. Belgiei*, 1 octombrie 1982) *(C.A. Alba Iulia, s. pen., înch. din 29 iunie 2015, nepublicată)*. ► **b)** Potrivit art. 64 alin. (3) CPP, „Judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii". În măsura în care intenția legiuitorului ar fi fost aceea ca judecătorii care au pronunțat în primă instanță hotărârea contestată să poată participa în continuare la judecarea contestației în anulare, ar fi păstrat redactarea cazului de incompatibilitate de dinainte de modificarea art. 47 alin. (1) CPP 1968 prin art. 1 pct. 21 din Legea nr. 356/2006 – „Judecătorul care a luat parte la soluționarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o instanță superioară (...)" –, avându-se în vedere, evident, soluționarea apelului sau recursului; or, începând cu art. 47 alin. (1) CPP 1968, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 356/2006, și continuând

cu art. 64 alin. (3) CPP, legea prevede că judecătorul care a luat parte la soluționarea/judecarea unei cauze „nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac (...)", nedistingând între căile de atac ordinare și cele extraordinare *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 21 mai 2015, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 2 decembrie 2014, nepublicată, supra*, nr. 5 de la art. 64.

4. Contestație în anulare soluționată prin hotărâre definitivă. Invocarea acelorași motive. Admisibilitate ► a) Dacă motivele invocate de contestatoare au mai fost analizate anterior în cadrul unei alte contestații în anulare formulate de aceeași persoană pentru aceleași rațiuni, contestație în anulare respinsă ca inadmisibilă printr-o decizie definitivă, aflată sub protecția autorității de lucru judecat, contestația în anulare formulată ulterior este inadmisibilă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 938/A din 5 septembrie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1279/A din 22 octombrie 2014, nepublicată*. ► **b)** Este inadmisibilă contestația în anulare având un conținut identic cu cel al contestației în anulare respinse deja ca inadmisibilă printr-o decizie anterioară, definitivă, prin care s-a statuat, cu autoritate de lucru judecat, că „nu se invocă propriu-zis existența unui caz de încetare a procesului penal și nici curtea nu identifică incidența vreunuia". Nu are relevanță faptul că, în fața curții de apel – învestită pentru a doua oară cu judecarea unei contestații în anulare identice, ca formă și conținut –, avocatul condamnatului a arătat că modifică parțial temeiul de drept, invocând dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. h) CPP drept cauză de încetare a procesului penal – existența unei cauze de nepedepsire prevăzute de lege –, câtă vreme motivează tot în sensul că probatoriul pe baza căruia a fost condamnat inculpatul a fost apreciat eronat, fapta nefiind prevăzută de legea penală *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1576/A din 17 decembrie 2014, nepublicată)*.

5. Admisibilitatea contestației în anulare. Obiectul verificării. Condiții ► a) Conform dispozițiilor art. 431 CPP, contestația în anulare este supusă unei verificări prealabile judecării în fond a acesteia, instanța fiind obligată să examineze admisibilitatea în principiu a cererii, înainte de a se pronunța pe fondul contestației. În această etapă procesuală, instanța examinează dacă respectiva contestație în anulare privește o hotărâre definitivă, dacă este introdusă în termenul prevăzut de art. 428 alin. (1) CPP, dacă motivul pe care se întemeiază contestația este unul dintre cele limitativ prevăzute de art. 426 din același cod și dacă în sprijinul contestației se depun ori se invocă dovezi care sunt la dosar *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată)*. ► **b)** După cum prevede art. 431 alin. (2) CPP, în această etapă procesuală, instanța verifică dacă cererea de contestație în anulare este făcută în termenul prevăzut de lege, motivul pe care se sprijină contestația este dintre cele prevăzute la art. 426 și în sprijinul contestației se depun ori se invocă dovezi care sunt la dosar. Sub acest aspect, nu este suficientă menționarea, formală, a unuia dintre cazurile de la art. 426 CPP, ci este necesară și depunerea de dovezi sau invocarea unor dovezi care există în dosar, condițiile prevăzute de lege pentru admisibilitatea contestației în anulare trebuind îndeplinite cumulativ *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 537/A din 25 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 987/A din 15 septembrie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 746/A din 11 iunie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 964/A din 10 septembrie 2014, nepublicată*.

6. Contestație în anulare. Admisibilitate. Invocarea, formală, a cazurilor de contestație în anulare prevăzute de lege ► a) Contestația în anulare este inadmisibilă în cazul în care

contestatorul invocă, formal, unul dintre cazurile de contestație în anulare prevăzute la art. 426 CPP – când a existat un caz de incompatibilitate [art. 426 lit. d) teza a II-a CPP] –, fără însă a depune nicio dovadă și fără să invoce dovezi care să existe în dosar cu privire la situația de incompatibilitate în care s-ar fi aflat judecătorul din apel, deși această obligație îi revenea, potrivit legii. Nu revine instanței învestite cu soluționarea contestației în anulare sarcina de a verifica existența relației de rudenie dintre judecătorii care au luat parte la judecarea cauzei în primă instanță și în apel, în afara unui minimum de probatoriu în acest sens, depus sau invocat de contestator *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 964/A din 10 septembrie 2014, nepublicată)*. ► **b)** În situația în care cazul de contestație în anulare invocat se încadrează formal în prevederile art. 426 lit. b) CPP, însă în concret nu s-a făcut referire la o asemenea cauză de încetare a procesului penal, temeiul de drept nefiind susținut de o expunere a unei situații cu acest conținut, contestația în anulare este inadmisibilă. În practica C.E.D.O. s-a apreciat, de asemenea, în sensul că un capăt de cerere se caracterizează prin faptele pe care le denunță, și nu doar prin simplele motive sau argumente de drept invocate (*Guerra și alții c. Italiei*, 19 februarie 1998, § 44, *Berktay c. Turciei*, 1 martie 2001, § 167) *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 160/A din 16 februarie 2015, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. I pen., dec. nr. 941 din 30 iunie 2015, nepublicată; C.A. Oradea, s. pen., dec. nr. 131/A din 17 februarie 2015, nepublicată.*

7. Contestație în anulare. Admisibilitate. Invocarea altor motive decât cele prevăzute de lege ► **a)** Contestația în anulare este o cale extraordinară de atac în cadrul căreia sunt remediate erori ce nu pot fi înlăturate pe alte căi, fiind deci o cale de anulare pentru vicii și nulități relativ la actele de procedură, ce trebuie folosită numai în cazurile strict și limitativ prevăzute de lege, cu respectarea termenelor în care titularii o pot formula. Limitarea exercitării căii de atac la anumite cazuri și condiții este expresia și consecința principiului stabilității hotărârilor judecătorești definitive *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, nepublicată)*. ► **b)** Motivul invocat de către contestator – reaprecierea asupra mijloacelor de probă administrate în cauză și asupra nevinovăției celui condamnat – nu se încadrează în niciunul dintre cazurile de contestație în anulare prevăzute de art. 426 CPP. În această cale extraordinară de atac nu se poate proceda la reaprecierea sau prelungirea probatoriului, asupra cărora deja s-au pronunțat instanțele, în fond, apel și recurs. În lipsa existenței vreuneia dintre condițiile de admisibilitate a contestației în anulare, nu se poate obține, prin intermediul acestei căi extraordinare de atac, o nouă judecare a cauzei, soluția (în speță, de condamnare) dată pe fondul cauzei beneficiind de autoritate de lucru judecat *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 463/A din 10 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 886/A din 8 august 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 716/A din 2 iunie 2014, nepublicată; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 778 din 17 iunie 2014, nepublicată; C.A. Bacău, s. pen., dec. nr. 488 din 24 iunie 2014, nepublicată; C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 422 din 25 mai 2015, nepublicată.* ► **c)** Motivul invocat în conținutul contestației în anulare, vizând solicitarea administrării unei probe cu audierea unui martor, excedează cadrului procedural al acestei căi extraordinare de atac *(C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 160/A din 16 februarie 2015, nepublicată)*. ► **d)** Motivele invocate de contestator se referă la modul de soluționare a cauzei, respectiv greșita interpretare a probelor și cuantumul prea mare al pedepsei aplicate, motive ce nu se încadrează în prevederile art. 426 CPP, așa încât, în conformitate cu art. 431 din același cod, se va respinge, ca inadmisibilă, contestația în anulare *(C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 497 din 7*

aprilie 2015, ROLII). ► **e)** Modul de aplicare a legii penale mai favorabile nu poate constitui motiv de contestație în anulare *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 444/Ap din 2 octombrie 2014, nepublicată).* ► **f)** Omisiunea instanței de a reține cauza de reducere a pedepsei de la art. 19 din Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor și greșita aplicare a legii penale mai favorabile nu pot fi analizate pe calea contestației în anulare (și nici prin intermediul vreunei alte căi de atac extraordinare, de altfel) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicată).* ► **g)** Solicitările de schimbare a încadrării juridice și de reindividualizare a pedepselor aplicate nu pot fi valorificate pe calea contestației în anulare, ele tinzând la repunerea în discuție a unor chestiuni asupra cărora s-a statuat cu caracter definitiv printr-o hotărâre judecătorească ce se bucură de autoritate de lucru judecat *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 998/A din 16 septembrie 2014, nepublicată).* ► **h)** Împrejurarea invocată de contestator, cum că a fost condamnat pentru o faptă care nu constituia infracțiune la momentul săvârșirii, nu se încadrează în niciunul dintre cazurile de contestație în anulare prevăzute de lege *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 284/A din 11 martie 2014, nepublicată).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Cauza *Melnyk c. Ucrainei*. Condiții de admisibilitate a unei căi de atac. 22. Curtea reiterează că dreptul la o instanță, din care dreptul de acces reprezintă un aspect (a se vedea *Golder c. Regatului Unit*, § 36), nu este unul absolut; acesta poate fi supus unor limitări permise, în special în ceea ce privește condițiile de admisibilitate. Totuși, aceste limitări nu trebuie să restricționeze exercitarea dreptului într-un fel sau într-o asemenea măsură încât însăși esența sa să fie afectată. Ele trebuie să urmărească un scop legitim și trebuie să existe un grad rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit a fi atins (a se vedea *Guérin c. Franței*, § 37).

23. Normele privind termenele de declarare a căilor de atac, fără îndoială, sunt concepute pentru a asigura buna administrare a justiției și securității juridice. Cei în cauză trebuie să se aștepte ca aceste reguli să fie aplicate. Cu toate acestea, normele în cauză sau aplicarea lor nu ar trebui să împiedice justițiabilii de a face uz de o cale de atac disponibilă (a se vedea *Pérez de Rada Cavanilles c. Spaniei*, § 45) (...).

24. Mai mult decât atât, modul în care art. 6 se aplică curților de apel sau de recurs trebuie să depindă de caracteristicile speciale ale procedurii în cauză și va trebui să fie luate în considerare totalitatea procedurilor desfășurate în ordinea juridică internă și rolul instanței de apel sau de recurs în cadrul acestora (a se vedea, de exemplu, *Monnell și Morris c. Regatului Unit*, § 56, și *Helmers c. Suediei*, § 31), condițiile de admisibilitate a unei căi de atac pentru motive de drept putând fi mai stricte decât pentru cele caracteristice unei căi ordinare de atac (*Levages Prestations Services c. Franței*, § 45) *(hot. din 28 martie 2006, www.echr.coe.int).*

Art. 432. Procedura de judecare. (1) La termenul fixat pentru judecarea contestației în anulare, instanța, ascultând părțile și concluziile procurorului, dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin decizie hotărârea a cărei anulare se cere și procedează fie de îndată, fie acordând un termen, după caz, la rejudecarea apelului sau la rejudecarea cauzei după desființare.

(2) În cazul în care prin contestația în anulare se invocă autoritatea de lucru judecat, judecarea contestației se face cu citarea părților interesate în cauza în care s-a pronunțat ultima hotărâre. Instanța, ascultând părțile și concluziile procurorului, dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin decizie sau, după caz, prin sentință ultima hotărâre sau acea parte din ultima hotărâre cu privire la care există autoritate de lucru judecat.

(3) Judecarea contestației în anulare nu poate avea loc decât în prezența inculpatului, când acesta se află în stare de deținere.

(4) Sentința dată în contestația în anulare este supusă apelului, iar decizia dată în apel este definitivă.

Reglementarea anterioară: art. 392 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Sentință definitivă. Contestație în anulare. Cale de atac. Hotărârea pronunțată în procedura examinării admisibilității în principiu a contestației în anulare, împotriva unei sentințe pentru care nu este prevăzută o cale de atac, nu poate fi supusă apelului.

În concepția Codului de procedură penală, atât încheierea prin care se dispune admiterea în principiu a contestației în anulare, cât și sentința sau decizia prin care se dispune respingerea, ca inadmisibilă, a contestației în anulare, în cadrul procedurii de examinare a admisibilității în principiu, prevăzută în art. 431 CPP, sunt hotărâri definitive, nesupuse căii de atac a apelului.

Această concluzie se desprinde din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 431 și ale art. 432 CPP:

a) dispozițiile art. 431 CPP reglementează o etapă distinctă, a admiterii în principiu a contestației în anulare, și, în cadrul acestor dispoziții cu caracter special, legiuitorul nu a prevăzut posibilitatea atacării pe calea apelului a hotărârilor pronunțate în cadrul procedurii de examinare a admisibilității în principiu, indiferent de tipul hotărârii pronunțate;

b) spre deosebire de dispozițiile legale menționate, prin art. 432 CPP a fost reglementată procedura de judecare a contestației în anulare, ulterioară etapei admiterii în principiu, iar dispozițiile alin. (4), potrivit cărora „Sentința dată în contestația în anulare este supusă apelului, iar decizia dată în apel este definitivă", sunt integrate în economia acestui text de lege.

Prin urmare, aplicabilitatea dispozițiilor art. 432 alin. (4) CPP, referitoare la căile de atac în materia contestației în anulare, privește exclusiv hotărârile judecătorești pronunțate în procedura de judecare a contestațiilor în anulare care au fost admise în principiu. (...)

În practica Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție (I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 599/2014, precum și I.C.C.J., s. pen., minuta sent. nr. 817/2014, I.C.C.J., s. pen., minuta sent. nr. 892/2014), contestația în anulare exercitată împotriva unei sentințe definitive a fost respinsă, ca inadmisibilă, în procedura reglementată în art. 431 CPP, prin sentință definitivă. De asemenea, în practica Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 273/2014), s-a reținut că este adevărat că dispozițiile art. 432 alin. (4) CPP stabilesc faptul că sentința dată în contestația în anulare este supusă apelului, iar decizia dată în apel este definitivă, dar aceste dispoziții reglementează procedura de judecare

a contestației în anulare după parcurgerea procedurii prealabile, și anume admiterea în principiu, reglementată în art. 431 CPP. „Așadar, dispozițiile art. 432 CPP nu sunt aplicabile speței, nefiind depășit momentul procedural al admisibilității în principiu". Chiar dacă speța invocată privește o decizie prin care s-a respins, ca inadmisibilă, contestația în anulare, în etapa reglementată în art. 431 CPP, considerentele privesc sfera de aplicare a dispozițiilor art. 432 din același cod, indiferent dacă instanța se pronunță prin sentință sau decizie în etapa admiterii în principiu.

Se mai impune precizarea că, în ipoteza analizată, nu sunt incidente dispozițiile art. 408 alin. (1) CPP, potrivit cărora „Sentințele pot fi atacate cu apel, dacă legea nu prevede altfel".

Art. 408 alin. (1) CPP se referă la sentințele nedefinitive, pronunțate în procedura principală, iar nu în procedura specifică unei căi extraordinare de atac. În măsura în care sentința atacată pe calea contestației în anulare nu este susceptibilă de apel, fiind definitivă, sentința pronunțată în procedura admiterii în principiu cu privire la o astfel de hotărâre nu ar putea avea un regim juridic diferit din punctul de vedere al caracterului definitiv, al posibilității exercitării căii de atac ordinare a apelului.

Pentru considerentele arătate, hotărârile judecătorești pronunțate în etapa admiterii în principiu a contestației în anulare, etapă reglementată distinct în dispozițiile art. 431 CPP, sunt definitive *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 5 din 4 martie 2015, M. Of. nr. 248 din 10 aprilie 2015)*.

2. Inadmisibilitatea apelului împotriva sentinței pronunțate în contestația în anulare împotriva unei decizii definitive. De vreme ce contestația în anulare a fost promovată împotriva unei hotărâri definitive, sentința penală prin care a fost soluționată această cale extraordinară de atac este la rândul său definitivă, astfel încât apelul exercitat împotriva ei se înfățișează ca fiind inadmisibil, urmând a fi respins ca atare, în conformitate cu prevederile art. 421 pct. 1 lit. a) CPP *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 230/A din 12 februarie 2015, nepublicată)*.

Secțiunea a 2-a[1]. Recursul în casație

Art. 433. Scopul recursului în casație și instanța competentă. Recursul în casație urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

Art. 434. Hotărârile supuse recursului în casație. (1) Pot fi atacate cu recurs în casație deciziile pronunțate de curțile de apel, ca instanțe de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor.

(2)[2] Nu pot fi atacate cu recurs în casație:

a)[3] hotărârile de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire;

b) hotărârile de respingere a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă;

[1] *N.r.* Secțiunea privind recursul în casație a fost renumerotată prin art. 102 pct. 261 din Legea nr. 255/2013, ca urmare a introducerii printre căile extraordinare de atac a Secțiunii 1 privind contestația în anulare, care, anterior acestei modificări, era reglementată într-un capitol separat în cadrul Titlului III al Părții speciale privind judecata.

[2] Alin. (2) al art. 434 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 264 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. a) de la alin. (2) al art. 434 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 112 din O.U.G. nr. 18/2016.

c)[1] hotărârile pronunțate în materia executării pedepselor;
d) hotărârile pronunțate în materia reabilitării;
e) soluțiile pronunțate cu privire la infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate;
f) soluțiile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii;
g) hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției.
(3) Recursul în casație exercitat de procuror împotriva hotărârilor prin care s-a dispus achitarea inculpatului nu poate avea ca scop obținerea condamnării acestuia de către instanța de recurs în casație.

Legea de aplicare: ► art. 11: „(1) Deciziile pronunțate în apel înainte de intrarea în vigoare a Codului de procedură penală cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac prevăzute de legea anterioară nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse recursului în casație. (2) În cazurile prevăzute la alin. (1), termenul de 30 de zile de declarare a recursului în casație curge după cum urmează: a) de la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, pentru procuror și pentru părțile cu privire la care legea anterioară nu prevedea obligația comunicării deciziei de apel, precum și pentru părțile cărora decizia le-a fost comunicată anterior intrării în vigoare a Codului de procedură penală; b) de la data comunicării, pentru părțile cărora decizia le-a fost comunicată după data intrării în vigoare a Codului de procedură penală. (3) Cererile de recurs împotriva deciziilor prevăzute la alin. (1), depuse anterior intrării în vigoare a legii noi, se vor considera cereri de recurs în casație. (4) Soluționarea recursului în casație este supusă dispozițiilor Codului de procedură penală. (5) Deciziile prevăzute la alin. (1) devin definitive la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală"; ► art. 12: „(1) Recursurile în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva hotărârilor care au fost supuse apelului potrivit legii vechi, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs. (2) În cazul prevăzut la alin. (1), prin derogare de la dispozițiile art. 552 alin. (1) din Codul de procedură penală, hotărârea instanței de apel rămâne definitivă la data soluționării recursului, dacă acesta a fost respins ori dacă a fost admis și procesul a luat sfârșit în fața instanței de recurs. (3) Hotărârile pronunțate în recursul soluționat potrivit alin. (1) nu pot fi atacate cu recurs în casație"; ► art. 13: „Hotărârile rămase definitive anterior intrării în vigoare a legii noi nu pot fi atacate cu recurs în casație în condițiile legii noi".

Reglementarea anterioară: art. 385[1] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Hotărâri care pot fi atacate cu recurs în casație. Excluderea soluțiilor pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii. Constituționalitate. 14. Conform art. 433-451 CPP, recursul a devenit o cale extraordinară de atac, denumită recurs în casație, ce are ca scop controlul legalității hotărârilor judecătorești definitive. Soluționarea

[1] Lit. c) de la alin. (2) al art. 434 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 112 din O.U.G. nr. 18/2016.

recursului în casație este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. Spre deosebire de contestația în anulare, care vizează îndreptarea erorilor de judecată, finalitatea recursului în casație este aceea de a înlătura erorile de drept comise de curțile de apel, ca instanțe de apel, prin raportare la cazuri de casare expres și limitativ prevăzute de lege.

15. Pentru aceste considerente, conform art. 438 alin. (1) CPP, motivele de recurs în casație sunt limitate la următoarele: în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente; inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală; în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal; nu s-a constatat grațierea sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată; s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege. În completare, alin. (2) al art. 438 prevede că situațiile prevăzute la alin. (1) pot constitui temei al casării hotărârii doar dacă nu au fost invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori dacă, deși au fost invocate, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor. Prin urmare, toate celelalte motive de netemeinicie sau nelegalitate a unei hotărâri judecătorești pot fi invocate doar prin intermediul apelului sau al contestației.

16. Hotărârile ce pot fi atacate cu recurs în casație sunt, potrivit art. 434 alin. (1) CPP, deciziile pronunțate de curțile de apel, ca instanțe de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor. Nu pot fi atacate cu recurs în casație, conform alin. (2) al art. 434 CPP, hotărârile pronunțate după rejudecarea cauzei ca urmare a admiterii cererii de revizuire; hotărârile de respingere a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă; hotărârile pronunțate în materia executării pedepselor și a reabilitării; hotărârile pronunțate în materia reabilitării; soluțiile pronunțate cu privire la infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate; soluțiile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii; și hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției.

17. Curtea constată că legiuitorul a exclus dintre hotărârile judecătorești ce pot fi atacate cu recurs în casație pe cele pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii.

18. Hotărârile judecătorești pronunțate în primă instanță, ca urmare a aplicării acestei proceduri, sunt supuse căii de atac ordinare a apelului, potrivit art. 408 și urm. CPP. Aceasta este o cale de atac integral devolutivă, conform art. 417 CPP, care, împreună cu judecata în fond a cauzei, asigură, așa cum s-a arătat mai sus, exigența dublului grad de jurisdicție în materie penală, prevăzută la art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

19. Așa fiind, prevederile art. 434 alin. (2) lit. f) CPP reprezintă opțiunea legiuitorului, în acord cu politica penală a statului, necontravenind dispozițiilor constituționale și celor europene invocate de autorul excepției de neconstituționalitate. În acest sens, Curtea constată că textul criticat reprezintă o aplicație în domeniul legii procesual penale a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (2), conform cărora „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege", coroborate cu cele ale art. 129, care fac referire la „condițiile legii" în reglementarea constituțională a căilor de atac. În aceste condiții, nu poate fi reținută încălcarea prin prevederile art. 434 alin. (2) lit. f) CPP a dispozițiilor art. 124 alin. (2) teza a doua din Constituție, conform cărora justiția este egală pentru toți, întrucât restrângerea cazurilor în care pot fi promovate căile

extraordinare de atac, respectiv cea a recursului în casație, nu afectează caracterul egal pentru toți cetățenii al justiției, reglementat prin norma constituțională anterior referită.

20. Curtea reține, totodată, că dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea fundamentală prevăd interdicția îngrădirii prin lege a exercitării dreptului de acces liber la justiție. Această interdicție nu presupune însă posibilitatea juridică de a avea acces la toate structurile judecătorești și dreptul de a exercita toate căile de atac în toate categoriile de cauze, pentru că, așa cum am arătat mai sus, atât competența instanțelor judecătorești, cât și procedura de judecată sunt stabilite în mod exclusiv de legiuitor, care poate stabili reguli de procedură deosebite, în considerarea unor situații deosebite. Pentru acest motiv, nu se poate constata că dispozițiile art. 434 alin. (2) lit. f) CPP contravin prevederilor art. 21 alin. (2) din Constituție.

21. În ceea ce privește pretinsa încălcare prin textul criticat a dispozițiilor art. 6 parag. 1 din Convenție, referitor la dreptul la un proces echitabil, acestea obligă la asigurarea prin legislația națională a unor garanții procesuale precum egalitatea armelor, contradictorialitatea, motivarea hotărârilor pronunțate, publicitatea procesului, soluționarea acestuia într-un termen rezonabil, prezumția de nevinovăție și asigurarea dreptului la apărare. Având în vedere că participanții la procesul penal soluționat prin aplicarea procedurii privind recunoașterea învinuirii beneficiază de aceste garanții pe tot parcursul soluționării cauzelor penale, atât în cursul judecății în primă instanță, cât și în faza apelului, nu poate fi reținută încălcarea prin prevederile art. 434 alin. (2) lit. f) CPP a normei europene invocate.

22. De asemenea, Curtea reține că reglementarea de către legiuitor, alături de cele două căi ordinare de atac (judecata în primă instanță și apelul), a căilor extraordinare de atac echivalează cu asigurarea unor garanții procesuale suplimentare în scopul aflării adevărului, principiu al aplicării legii procesual penale prevăzut la art. 5 CPP *(dec. nr. 525 din 7 iulie 2015, M. Of. nr. 600 din 10 august 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Hotărâri care nu pot fi atacate cu recurs în casație. Încheiere prin care judecătorul de cameră preliminară a respins plângerea împotriva ordonanței de clasare ► a) Potrivit art. 434 alin. (1) CPP, pot fi atacate cu recurs în casație deciziile pronunțate de curțile de apel, ca instanțe de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor. Or, din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor anterior menționate reiese că nu pot fi atacate cu recurs în casație sentințele cu caracter definitiv pronunțate de judecătorii. Totodată, nu pot fi atacate cu recurs în casație nici deciziile prin care se respinge de către curtea de apel o cale de atac ca inadmisibilă. Deciziile care nu sunt pronunțate de curtea de apel ca instanță de apel nu pot face obiectul recursului în casație, deoarece respectiva cale de atac (în cauză, calea de atac inadmisibilă) nu cade, conform legii, în competența instanței de apel, care, în consecință, nu poate examina un apel în domeniul respectiv *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 282/RC din 22 septembrie 2015, nepublicată)*. ► **b)** Decizia penală atacată este o hotărâre pronunțată într-o cale de atac inadmisibilă, exercitată împotriva unei încheieri prin care judecătorul de cameră preliminară a respins plângerea recurentului împotriva ordonanței prin care s-a dispus clasarea cauzei cu privire la plângerea formulată de acesta sub aspectul săvârșirii de către intimată a infracțiunii de inducere în eroare a organelor judiciare, prevăzută de art. 268 CP, cu aplicarea art. 5 CP, ce nu poate fi atacată cu recurs în casație. În actuala reglementare, recursul în casație este o cale extraordinară de atac, de anulare, ce poate fi exercitată numai împotriva deciziilor penale definitive pronunțate

de curțile de apel, ca instanțe de apel, prin care se rezolvă acțiunea penală, precum și acțiunea civilă alăturată acțiunii penale, dacă este cazul, printr-o soluție de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal, aspect ce reiese din interpretarea sistematică a normelor ce reglementează această cale de atac, respectiv din indicarea părților care pot declara recurs în casație [art. 436 alin. (1) CPP], din faptul că recursul în casație poate privi doar latura penală și latura civilă a cauzei [art. 436 alin. (1) CPP], din economia cazurilor în care se poate face recurs în casație – ce vizează exclusiv soluționarea acțiunii penale [art. 438 alin. (1) CPP] –, din soluțiile ce pot fi pronunțate după admiterea în principiu [art. 448 alin. (1) și art. 449 CPP], precum și din enumerarea hotărârilor ce nu pot fi supuse recursului în casație [art. 434 alin. (2) CPP] *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 360/RC din 27 octombrie 2015, nepublicată)*.

3. Hotărâri care nu pot fi atacate cu recurs în casație. Soluție de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire. Prin decizia atacată a fost respins apelul declarat de către revizuent, menținându-se astfel soluția de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire. Revizuirea este calea de atac tipică de retractare a propriei soluții, înlocuind-o cu o soluție corespunzătoare noilor împrejurări constatate, după admiterea în principiu a cererii de revizuire. Se constată că cererea de revizuire a fost respinsă ca inadmisibilă în principiu, adică prin hotărârile pronunțate nu s-a statuat asupra fondului cauzei. Chiar dacă decizia atacată a fost pronunțată de Curtea de Apel Târgu Mureș ca instanță de apel, hotărârea pronunțată nu evocă fondul cauzei, astfel că împotriva acesteia nu se poate promova calea extraordinară a recursului în casație. Evocarea fondului de către instanța de control judiciar presupune ca, în cadrul soluționării căii de atac, să facă fie o proprie analiză a probelor administrate în cauză, de natură să conducă la stabilirea unei alte situații de fapt decât cea reținută de instanța de fond, fie aplicarea altor dispoziții legale la împrejurările de fapt ce fuseseră stabilite, urmând să dea o altă dezlegare raportului juridic dedus judecății *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 226/RC din 23 iunie 2015, nepublicată)*.

4. Hotărâri care nu pot fi atacate cu recurs în casație. Soluție de respingere ca inadmisibilă a contestației la executare. Soluție de respingere a cererii de sesizare a Curții Constituționale. Decizia împotriva căreia s-a formulat recurs în casație, deși este pronunțată de curtea de apel, ca instanță de apel, nu face parte din categoria celor prin care s-a soluționat fondul cauzei, pentru a fi susceptibilă de a fi atacată cu recurs în casație. În cauză, recursul în casație este formulat împotriva unei decizii prin care a fost respins apelul declarat împotriva unei hotărâri penale prin care a fost respinsă, ca inadmisibilă, o contestație în anulare. Dispoziția prevăzută de art. 431 alin. (1) CPP se coroborează cu prevederile art. 436 alin. (1) lit. a)-c) din același cod, care fac referire la latura penală și latura civilă a cauzei, precum și la hotărâri prin care acțiunea penală a fost rezolvată prin soluții de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal. Or, în esență, critica susținută de recurentă vizează, în realitate, procedura prin care s-a soluționat o contestație la executare având ca obiect lămurirea dispozitivului unei hotărâri judecătorești în baza art. 598 alin. (1) lit. c) CPP. Totodată, în raport de prevederile art. 434 CPP, care reglementează hotărârile ce pot fi supuse recursului în casație, se constată că, în mod evident, nu poate forma obiectul recursului în casație soluția de respingere a cererii de sesizare a Curții Constituționale dispusă prin decizia penală atacată. Calea de atac într-o astfel de situație este prevăzută de dispozițiile art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale,

republicată, potrivit cărora încheierea prin care s-a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale poate fi atacată la instanța imediat superioară, în termen de 48 de ore de la pronunțare *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 357/RC din 23 octombrie 2015, nepublicată).*

Art. 435. Termenul de declarare a recursului în casație. Recursul în casație poate fi introdus de către părți sau procuror în termen de 30 de zile de la data comunicării deciziei instanței de apel.

Reglementarea anterioară: art. 385[3] alin. (1) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Recurs în casație declarat peste termen. Inadmisibilitate. În cauză, inculpaților le-a fost comunicată decizia instanței de apel la data de 24 aprilie 2015, iar aceștia au formulat cererea de recurs în casație la data de 16 iunie 2015, după expirarea termenului de 30 de zile de la comunicarea deciziei menționate (respectiv data de 25 mai 2015), încălcând astfel dispozițiile art. 435 CPP. Chiar dacă s-ar aprecia că, în cazul inculpatului S.I. (absent de la domiciliu la data de 24 aprilie 2015), procedura de comunicare – efectuată potrivit art. 264 alin. (1) coroborat cu art. 261 alin. (4) CPP – ar fi fost finalizată la data de 4 mai 2015 (respectiv după expirarea termenului de 7 zile de la data afișării înștiințării privitoare la decizia instanței de apel), termenul de declarare a căii extraordinare de atac expira la data de 4 iunie 2015. Prin urmare, și într-o atare situație, cererea sa de recurs în casație înregistrată la curtea de apel la data de 16 iunie 2015 apare ca fiind formulată după împlinirea termenului legal de 30 de zile. Potrivit dispozițiilor art. 268 alin. (1) CPP, „Când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen". Neexercitarea în termen a dreptului procesual de a formula recursul în casație conduce la pierderea exercițiului acestui drept și impune, în planul soluțiilor ce pot fi dispuse, respingerea ca inadmisibilă a cererii, pentru neîndeplinirea condiției prevăzute de art. 435 CPP *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 313/RC din 1 octombrie 2015, nepublicată).*

Art. 436. Declararea recursului în casație. (1) Pot formula cerere de recurs în casație:

a) procurorul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă;

b)[1] inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, împotriva hotărârilor prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal;

c) partea civilă și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

[1] Lit. b) de la alin. (1) al art. 436 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 265 din Legea nr. 255/2013.

(2) Inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente pot formula cerere de recurs în casaţie numai prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în faţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

(3) Până la închiderea dezbaterilor la instanţa de recurs, părţile şi procurorul îşi pot retrage recursul în casaţie declarat. Retragerea trebuie să fie făcută personal de parte sau prin mandatar special, iar dacă partea se află în stare de deţinere, printr-o declaraţie atestată sau consemnată într-un proces-verbal de către conducerea locului de deţinere. Declaraţia de retragere se poate face fie la instanţa a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanţa de recurs.

(4) Reprezentanţii legali pot retrage recursul în casaţie cu respectarea, în ceea ce priveşte latura civilă, a condiţiilor prevăzute de legea civilă. Inculpatul minor nu poate retrage recursul în casaţie declarat personal sau de reprezentantul său legal.

(5) Recursul în casaţie declarat de procuror poate fi retras de procurorul ierarhic superior.

(6) Decizia instanţei de apel prin care a fost respins apelul nu poate fi atacată cu recurs în casaţie de persoanele care nu au exercitat calea de atac a apelului ori când apelul acestora a fost retras.

Reglementarea anterioară: art. 385^2 şi art. 385^4 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Restrângerea de către legiuitor a titularilor dreptului de a formula cerere de recurs în casaţie. Constituţionalitate. 16. Restrângerea de către legiuitor a titularilor dreptului de a formula cerere de recurs în casaţie la cei prevăzuţi la art. 436 alin. (1) CPP şi a hotărârilor ce pot fi supuse casării la cele prevăzute la art. 438 alin. (1) CPP, aşa cum acesta a fost modificat prin dispoziţiile art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013, este justificată de finalitatea instituţiei analizate, aceea de verificare a conformităţii hotărârilor atacate cu regulile de drept aplicabile, şi de natura acesteia, cea de cale extraordinară de atac.

17. Pentru acest motiv, textele criticate nu creează discriminare între titularii dreptului de a promova recurs în casaţie şi ceilalţi participanţi la procesul penal, întrucât aceştia din urmă se află, din această perspectivă, într-o situaţie juridică diferită, eventualele lor interese procesuale putând fi valorificate doar în condiţiile permise de lege. Prin urmare, nu poate fi reţinută încălcarea prin textul criticat a dispoziţiilor art. 16 din Legea fundamentală.

18. Pentru aceste considerente şi având în vedere că recursul în casaţie reprezintă o cale extraordinară de atac prin care se realizează un control de legalitate, Curtea nu poate reţine încălcarea prin textele criticate a dreptului de acces liber la justiţie al celorlalţi participanţi la procesul penal, care nu se regăsesc printre titularii dreptului de a promova recurs în casaţie, prevăzuţi la art. 436 alin. (1) CPP *(dec. nr. 424 din 9 iunie 2015, M. Of. nr. 636 din 21 august 2015)*.

II. Instanţe judecătoreşti

2. Recurs în casaţie. Titulari. Persoană care a contestat în apel măsura asigurătorie dispusă asupra unui bun imobil intrat în proprietatea sa exclusivă. Inadmisibilitate. Având în vedere dispoziţiile art. 436 alin. (1) CPP, precum şi Decizia nr. 424 din 9 iunie 2015 a Curţii

Constituționale, se constată că cererea de recurs în casație este formulată de o persoană căreia legiuitorul nu i-a conferit o asemenea legitimitate procesuală. Dispozițiile art. 436 alin. (1) CPP stabilesc persoanele care au dreptul să formuleze recurs în casație, respectiv: a) procurorul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă; b) inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, împotriva hotărârilor prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal; c) partea civilă și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă. Recurenta nu a deținut niciuna dintre calitățile enumerate de textul de lege, aceasta intervenind în procesul penal în calea ordinară de atac a apelului, contestând măsura asigurătorie dispusă asupra unui bun imobil intrat în proprietatea sa exclusivă în urma soluționării definitive a acțiunii de partaj. Potrivit legislației procesual penale, instanța învestită cu soluționarea unei căi de atac o examinează raportat la persoana care o declară și numai în limitele calității procesuale pe care o are. Or, în speța de față, recurentei-contestatoare legiuitorul nu îi recunoaște nicio calitate procesuală care să îi permită declanșarea căii extraordinare de atac, motiv pentru care recursul în casație va fi respins ca inadmisibil în principiu *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 225/RC din 23 iunie 2015, nepublicată)*.

3. Retragerea recursului în casație. Admisibilitate. Exercitarea oricărei căi de atac este guvernată de principiul disponibilității, astfel încât partea care a exercitat o cale de atac, fie ordinară, fie extraordinară, poate să și-o retragă până la închiderea dezbaterilor *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 253/RC din 15 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

Art. 437. Motivarea recursului în casație. (1) Cererea de recurs în casație se formulează în scris și va cuprinde:

a) numele și prenumele, domiciliul sau reședința părții, numele, prenumele și domiciliul profesional al avocatului sau, după caz, numele și prenumele procurorului care exercită recursul în casație, precum și organul judiciar din care acesta face parte;

b) indicarea hotărârii care se atacă;

c) indicarea cazurilor de recurs în casație pe care se întemeiază cererea și motivarea acestora;

d) semnătura persoanei care exercită recursul în casație și/sau semnătura avocatului.

(2) La cerere se anexează toate înscrisurile invocate în motivarea acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 385[10] CPP 1968.

Art. 438. Cazurile în care se poate face recurs în casație. (1) Hotărârile sunt supuse casării în următoarele cazuri:

1.[1] în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;

[1] Pct. 1 de la alin. (1) al art. 438 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 266 din Legea nr. 255/2013.

2-6.[1] *abrogate;*

7. inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;

8. în mod greşit s-a dispus încetarea procesului penal;

9-10.[2] *abrogate;*

11. nu s-a constatat grațierea sau în mod greşit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată;

12. s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege;

13-14.[3] *abrogate.*

(2) Cazurile prevăzute la alin. (1) pot constitui temei al casării hotărârii doar dacă nu au fost invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori dacă, deşi au fost invocate, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor.

(3) În cazul în care cererea de recurs în casație a fost respinsă, partea sau procurorul care a declarat recursul în casație nu mai poate formula o nouă cerere împotriva aceleiaşi hotărâri, indiferent de motivul invocat.

Reglementarea anterioară: art. 385[9] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătoreşti

1. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP. Condiții. Faptă care nu este prevăzută de legea penală. Înțeles. Cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP este corespondentul celui prevăzut de art. 385[9] pct. 13 CPP 1968, potrivit căruia hotărârile sunt supuse casării în situația în care inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală. Ipoteza circumscrisă acestui caz de casare în vechea legislație procesual penală viza lipsa de prevedere a faptei de legea penală, ca trăsătură esențială a infracțiunii. Conform art. 17 CP 1969, „Infracțiunea este fapta care prezintă pericol social, săvârşită cu vinovăție şi prevăzută de lege", spre deosebire de dispozițiile art. 15 CP, potrivit cărora „(1) Infracțiunea este fapta prevăzută de legea penală, săvârşită cu vinovăție, nejustificată şi imputabilă persoanei care a săvârşit-o. (2) Infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale". Noile reglementări, respectiv Codul penal şi Codul de procedură penală intrate în vigoare la 1 februarie 2014, stabilesc astfel un nou concept de ilicit penal, deoarece nu se mai face deosebire între lipsa de prevedere în legea penală şi situația în care nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii, raportat la soluția reglementată de art. 396 alin. (5) raportat la art. 16 alin. (1) lit. b) CPP, respectiv de achitare pe motiv că fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârşită cu vinovăția prevăzută de lege. Rezultă, aşadar, că, față de soluția reglementată prin dispozițiile art. 396 alin. (5) raportat la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I CPP, sintagma „fapta nu este prevăzută de legea penală" vizează atât lipsa incriminării (neprevederea faptei ca infracțiune sau lipsa de tipicitate a faptei, în sensul că nu corespunde modelului abstract de incriminare, fiind incident alt tip de răspundere, după caz, civilă, contravențională, materială sau disciplinară), cât şi situația în care lipsesc elementele constitutive ale infracțiunii, altele

[1] Pct. 2-6 de la alin. (1) al art. 438 au fost abrogate prin art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013.

[2] Pct. 9-10 de la alin. (1) al art. 438 au fost abrogate prin art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013.

[3] Pct. 13-14 de la alin. (1) al art. 438 au fost abrogate prin art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013.

decât cele referitoare la „vinovăția prevăzută de lege" *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 323/RC din 18 noiembrie 2014, www.scj.ro).*

2. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP. Condiții. Faptă care nu a fost dezincriminată. Inaplicabilitate ► a) În esență, cazul de casare prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP – hotărârile sunt supuse casării, dacă inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală – se circumscrie situațiilor în care fapta concretă pentru care s-a pronunțat soluția definitivă de condamnare nu întrunește elementele de tipicitate obiectivă sau subiectivă prevăzută de norma de incriminare, când instanța a ignorat o normă care conține dispoziții de dezincriminare a faptei, indiferent dacă vizează vechea reglementare, în ansamblul său, sau modificarea unor elemente ale conținutului constitutiv, astfel încât nu se mai realizează o corespondență deplină între fapta săvârșită și noua configurare legală a tipului respectiv de infracțiune. Acest caz de casare nu poate fi invocat pentru a se obține schimbarea încadrării juridice a faptei sau pentru a se constata incidența unei cauze justificative ori de neimputabilitate, acesta fiind atributul exclusiv al instanțelor de fond și de apel. Fapta persoanei care, în public, prin violențe comise împotriva bunurilor, precum și prin amenințări și injurii, tulbură ordinea și liniștea publică este incriminată în dispozițiile art. 371 CP referitoare la tulburarea ordinii și liniștii publice, nefiind dezincriminată, și, în consecință, recursul în casație întemeiat pe cazul reglementat în art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP, cu motivarea că fapta menționată nu este prevăzută de legea penală, este nefondat. Încadrarea juridică a faptei de violare de domiciliu în dispozițiile art. 224 alin. (1) CP referitoare la forma de bază a infracțiunii sau în dispozițiile art. 224 alin. (2) CP referitoare la varianta agravată a acestei infracțiuni nu se include în sfera cazului de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP, întrucât, în cadrul acestui caz de recurs în casație, instanța stabilește dacă fapta este sau nu este incriminată, neputându-se dispune schimbarea încadrării juridice a faptei pe calea recursului în casație *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro).* ► **b)** Traficul de persoane sau traficul de minori, comis în scopul exploatării victimei prin supunerea la executarea unei munci în mod forțat, este prevăzut de legea penală în dispozițiile art. 210 ori, după caz, în dispozițiile art. 211 CP, nefiind dezincriminat, și, în consecință, recursul în casație întemeiat pe cazul reglementat în art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP, cu motivarea că fapta nu este prevăzută de legea penală, este nefondat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 76/RC din 26 februarie 2015, www.scj.ro).* ► **c)** Nu există dezincriminare atunci când, deși norma de incriminare din legea veche nu se mai regăsește în legea nouă, conținutul ei a fost preluat de o altă normă din Codul penal sau din legislația specială ori este acoperit de o incriminare generală existentă *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 291/RC din 31 octombrie 2014, www.scj.ro).* ► **d)** Cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP este incident doar în acele situații în care condamnarea inculpatului s-a realizat strict pentru o faptă care, la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de apel, nu mai era prevăzută ca infracțiune. În speță, deși dispozițiile art. 42 alin. (3) din Legea nr. 161/2003 au fost abrogate, faptele nu au fost dezincriminate, regăsindu-se în art. 360 alin. (3) CP *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 262 din 17 octombrie 2014, www.scj.ro).* ► **e)** Simpla abrogare a unor texte de lege [în speță, art. 42 alin. (1) și art. 44 din Legea nr. 161/2003] nu echivalează cu dezincriminarea faptelor, întrucât această operațiune presupune doar ieșirea din vigoare a unei dispoziții legale. Dezincriminarea intervine însă atunci când, după abrogarea unui text de lege ce sancționează penal o faptă, aceasta nu își mai găsește

corespondent în legea nouă sau nu mai este incriminată printr-o altă dispoziție legală în vigoare *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 89/RC din 12 martie 2015, nepublicată)*. ► **f)** Modificările din noul Cod penal referitoare la infracțiunea de trafic de influență au venit cu clarificări în ceea ce privește conținutul constitutiv al acestei infracțiuni, pentru a evita pe viitor eventualele interpretări. Astfel, condiția promisiunii de către traficantul de influență a exercitării influenței anterior afirmate asupra funcționarului public, prin determinarea acestuia să îndeplinească, să nu îndeplinească, să urgenteze ori să întârzie îndeplinirea un act ce intră în îndatoririle sale de serviciu, reprezintă o cerință esențială a infracțiunii prevăzute de art. 291 CP, care însă nu modifică substanțial vechea incriminare a art. 257 CP 1969. Nu ne aflăm în prezența cazului de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP, care presupune că fapta pentru care a fost condamnat inculpatul nu ar mai fi prevăzută de legea penală, în condițiile în care fapta reținută există în materialitatea ei, suntem în prezența trăsăturilor esențiale ale infracțiunii și există o corespondență între fapta concretă și elementele de natură obiectivă și subiectivă stabilite de legiuitor în norma de incriminare, inculpatul asumându-și o obligație de determinare, conform legii vechi, care în mod practic depășește promisiunea de a face ceva, condiție prevăzută în legea penală în vigoare *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 46/RC din 30 mai 2014, www.scj.ro)*.

3. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP. Inaplicabilitate. Încetarea procesului penal în primă instanță, ca urmare a prescripției răspunderii penale. Dispoziție menținută în apel, pe baza principiului *non reformatio in peius*. Aplicarea legii penale mai favorabile numai în privința infracțiunilor pentru care prima instanță a dispus condamnarea. Dacă prima instanță, prin sentința pronunțată înainte de 1 februarie 2014, a constatat intervenția prescripției răspunderii penale cu privire la unele dintre infracțiunile concurente săvârșite de inculpat, iar instanța de apel, prin decizia pronunțată după 1 februarie 2014, a aplicat dispozițiile noului Cod penal, ca lege penală mai favorabilă, numai cu privire la infracțiunile pentru care prima instanță a dispus condamnarea, pe baza principiului *non reformatio in peius*, întrucât în cauză au formulat apel numai inculpatul și partea civilă exclusiv sub aspectul laturii civile, nu este incident cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP referitor la greșita încetare a procesului penal, chiar dacă, în raport cu dispozițiilor noului Cod penal, termenele de prescripție a răspunderii penale nu erau împlinite la data judecării apelului, deoarece pe calea recursului în casație întemeiat pe dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP nu pot fi cenzurate aplicarea principiului *non reformatio in peius* și nici modul în care instanța de apel a dat eficiență dispozițiilor art. 5 CP. Regula aplicării legii penale mai favorabile în mod global, stabilită prin Decizia nr. 265/2014 a Curții Constituționale, nu poate aduce atingere principiului neagravării situației în propria cale de atac, principiu care ar fi fost afectat dacă soluția de încetare a procesului penal dispusă față de inculpați ar fi fost schimbată cu soluția de condamnare pentru infracțiunile de fals *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 32/RC din 23 ianuarie 2015, www.scj.ro)*.

4. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP. Omisiunea încetării procesului penal. Inadmisibilitate. Omisiunea încetării procesului penal nu se circumscrie niciunuia dintre cazurile de recurs în casație prevăzute de art. 438 CPP și, de altfel, soluția de achitare pronunțată față de recurentă îi este favorabilă, astfel că, din această perspectivă, nici nu are interes a invoca acest motiv de recurs *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 31/RC din 23 ianuarie 2015, nepublicată)*.

5. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Domeniu de aplicare ► a) Cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP este corespondentul fostului art. 385[9] alin. (1) pct. 14 CPP 1968, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 2/2013. Drept urmare, jurisprudența referitoare la acest caz de casare poate fi valorificată pentru a stabili incidența cazului de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Din această perspectivă, se constată că pot fi încadrate în dispozițiile legale menționate erorile care se produc în legătură cu aplicarea pedepsei de către instanța de fond prin stabilirea unei pedepse neprevăzute de lege sau prin depășirea limitelor legale. Astfel, orice critici sau constatări care ar viza greșita aplicare a dispozițiilor tranzitorii din noua lege, respectiv a legii penale mai favorabile, care nu se raportează la pedepsele aplicate în alte limite decât cele prevăzute de lege, nu pot fi analizate, recursul în casație fiind o cale de atac extraordinară ce poate fi exercitată doar în cazuri excepționale și numai pentru anumite motive de nelegalitate *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 55/RC din 10 februarie 2015, www.scj.ro).* ► **b)** Cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP este incident atunci când s-au produs erori de drept referitoare la aplicarea pedepsei prin aplicarea unei pedepse neprevăzute de legea penală sau prin depășirea limitelor legale, sub minimul legal sau peste maximul general al pedepsei. Aprecierea legalității limitelor de pedeapsă în calea de atac a recursului în casație se face în funcție de încadrarea juridică reținută sau menținută prin hotărârea atacată, instanța de recurs nefiind abilitată să dispună schimbarea încadrării juridice. Or, instanța de apel a făcut o comparare a legilor penale succesive, apreciind că legea penală mai favorabilă aplicabilă inculpatului este legea nouă și faptul că se impune aplicarea măsurii complementare a interzicerii exercitării dreptului de a conduce un autovehicul pe durata termenului de supraveghere. În acest context, nu se mai poate face o nouă apreciere cu privire la legea penală mai favorabilă și măsurile complementare aplicate de către instanța de apel. În ceea ce privește noțiunea de pedeapsă nelegală, aceasta include atât pedeapsa principală, pedeapsa rezultantă, cât și pedepsele accesorii ori complementare. Interpretarea rezultă din faptul că legea prevede noțiunea de pedeapsă nelegală fără a distinge după categoria acesteia (Capitolul I din Titlul III al Codului penal) *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 248/RC din 2 septembrie 2015, nepublicată).*

6. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Concurs de infracțiuni. Spor ► a) Pedeapsa este aplicată în alte limite decât cele prevăzute de lege nu numai atunci când s-au aplicat pedepse în alte limite pentru infracțiunile săvârșite, dar și atunci când nu s-a dat eficiență efectelor obligatorii ale cauzelor de agravare (recidivă, concurs de infracțiuni, circumstanțe agravante) sau de atenuare. În cazul unui concurs de infracțiuni, dacă instanța de apel a stabilit că noul Cod penal constituie legea penală mai favorabilă – după Decizia Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014 – și a reținut dispozițiile art. 39 alin. (1) lit. b) CP, dar a aplicat pedeapsa cea mai grea, fără a adăuga sporul de o treime din totalul celorlalte pedepse prevăzut în art. 39 alin. (1) lit. b) CP, cu motivarea că prin adăugarea sporului s-ar încălca prevederile art. 418 CPP, deși pedeapsa rezultantă calculată conform noului Cod penal este inferioară pedepsei rezultante aplicate de prima instanță pe baza Codului penal anterior, este incident cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 115/RC din 1 aprilie 2015, www.scj.ro).* ► **b)** În ipoteza concursului de infracțiuni, dacă instanța de apel a adăugat la pedeapsa cea mai grea un spor inferior fracției de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite – fracție prevăzută în art. 39

alin. (1) lit. b) CP – și, în consecință, a aplicat o pedeapsă rezultantă inferioară pedepsei determinate conform art. 39 alin. (1) lit. b) CP, este incident cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege. Dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, care prevăd că hotărârile sunt supuse casării când s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege, nu fac distincție între cauzele care au condus la stabilirea unei pedepse nelegale (nefiind reglementat, în mod distinct, calculul aritmetic greșit), iar cum pedeapsa aplicată constituie una dintre dispozițiile esențiale, în caz de condamnare, ale unei hotărâri penale, conform art. 404 CPP, este nejustificat a se considera că se poate stabili cuantumul pedepsei ce se execută de către un inculpat pe calea unei îndreptări de eroare materială *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 32/RC din 23 ianuarie 2015, www.scj.ro)*. **În același sens,** *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 27/RC din 22 ianuarie 2015, www.scj.ro.* ► **c)** În cazul unui concurs de infracțiuni, dacă instanța de apel a constatat că noul Cod penal constituie legea penală mai favorabilă, stabilirea unei pedepse inferioare minimului special prevăzut în norma de incriminare pentru una dintre infracțiunile concurente, în condițiile în care instanța nu a reținut circumstanțe atenuante, și aplicarea pedepsei rezultante conform art. 39 alin. (1) lit. b) CP, prin adăugarea sporului de o treime din pedeapsa inferioară minimului special, se încadrează în cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege. Într-un astfel de caz, admițând recursul în casație, în temeiul art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție modifică atât pedeapsa inferioară minimului special prevăzut în norma de incriminare pentru una dintre infracțiunile concurente, cât și pedeapsa rezultantă, potrivit art. 39 alin. (1) lit. b) CP *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 367/RC din 11 decembrie 2014, www.scj.ro)*.

7. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Concurs de infracțiuni. Măsură educativă. În cazul săvârșirii unei noi infracțiuni de către un major, în termenul de încercare al suspendării executării unei pedepse cu închisoarea aplicate pentru o infracțiune comisă în timpul minorității, dacă noua infracțiune comisă după majorat nu era definitiv judecată la data de 1 februarie 2014, sunt incidente dispozițiile art. 22 alin. (4) lit. b) din Legea nr. 187/2012, iar instanța revocă suspendarea, înlocuiește pedeapsa închisorii cu măsura internării într-un centru educativ pe o perioadă egală cu durata pedepsei închisorii a cărei executare a fost suspendată și aplică o sancțiune rezultantă stabilită potrivit art. 129 alin. (2) CP. Dacă instanța aplică pedeapsa închisorii pentru infracțiunea comisă după majorat, conform art. 129 alin. (2) lit. b) CP, revocă suspendarea, înlocuiește pedeapsa închisorii cu măsura internării într-un centru educativ pe o perioadă egală cu durata pedepsei închisorii a cărei executare a fost suspendată și aplică pedeapsa închisorii, care se majorează cu o durată egală cu cel mult o pătrime din durata măsurii internării într-un centru educativ. Într-o astfel de ipoteză, aplicarea dispozițiilor art. 15 din Legea nr. 187/2012, care presupune stabilirea pedepsei rezultante prin cumul aritmetic, iar nu a dispozițiilor art. 22 alin. (4) lit. b) din Legea nr. 187/2012 și a dispozițiilor art. 129 alin. (2) lit. b) CP, conduce la aplicarea unei pedepse rezultante în alte limite decât cele prevăzute de lege și se încadrează în cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 267/RC din 21 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

8. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Măsură educativă privativă de libertate. Aplicabilitate. Internare într-un centru de detenție. Pedeapsă prevăzută de

lege. Raportând soluția la cazul de casare invocat – art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, „s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege" –, instanța constată că măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o perioadă de 7 ani nu este aplicată în alte limite decât cele prevăzute de lege. În conformitate cu dispozițiile art. 114 alin. (2) lit. b) CP, față de minorul care, la data săvârșirii infracțiunii, avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, se poate lua o măsură educativă privativă de libertate – internarea într-un centru educativ sau internarea într-un centru de detenție –, în cazul în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață. Potrivit art. 125 alin. (2) CP, internarea într-un centru de detenție se dispune pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani, în cazul în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea sub 20 de ani, și pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani, în cazul în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață. În accepțiunea dispozițiilor art. 187 CP, prin „pedeapsă prevăzută de lege" se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei. În raport cu dispozițiile art. 114 alin. (2) lit. b), ale art. 125 alin. (2) și ale art. 187 CP, în cazul tentativei la infracțiunea de omor, prevăzută în art. 32 raportat la art. 188 CP, săvârșită în timpul minorității, instanța poate lua măsura educativă privativă de libertate a internării într-un centru de detenție pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani, întrucât tentativa constituie o cauză de reducere a pedepsei care nu se ia în considerare la stabilirea „pedepsei prevăzute de lege", în sensul dispozițiilor art. 114 alin. (2) lit. b) și art. 125 alin. (2) CP *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 55/RC din 10 februarie 2015, www.scj.ro)*.

9. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Circumstanțe atenuante. Concurs de infracțiuni ► a) În cazul unui concurs de infracțiuni, dacă instanța de apel a reținut circumstanțe atenuante, stabilirea unei pedepse inferioare minimului special rezultat prin aplicarea dispozițiilor art. 76 alin. (1) CP privind efectele circumstanțelor atenuante pentru una dintre infracțiunile concurente și aplicarea pedepsei rezultante conform art. 39 alin. (1) lit. b) CP, prin adăugarea sporului de o treime din pedeapsa inferioară minimului special rezultat prin aplicarea dispozițiilor art. 76 alin. (1) CP, se încadrează în cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege. În această ipoteză, în temeiul art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție admite recursul în casație și modifică atât pedeapsa inferioară minimului special rezultat prin aplicarea dispozițiilor art. 76 alin. (1) CP pentru una dintre infracțiunile concurente, cât și pedeapsa rezultantă, potrivit art. 39 alin. (1) lit. b) CP *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 75/RC din 26 februarie 2015, www.scj.ro)*. ► **b)** Efectele circumstanțelor atenuante sunt reglementate prin dispozițiile art. 76 CP 1969, consecința obligatorie a reținerii acestora fiind reducerea sau schimbarea pedepsei principale. Limitele între care se poate face reducerea sau schimbarea pedepsei închisorii au fost stabilite în raport cu minimul special, acest element fiind cel care reflectă gradul de pericol social al faptei, astfel cum a fost evaluat în abstract de către legiuitor. Regula generală în cazul reținerii circumstanțelor atenuante este aceea că, oricare ar fi minimul special al pedepsei, dacă există o circumstanță atenuantă, pedeapsa principală trebuie coborâtă, în mod obligatoriu, sub acest minim, cu excepția cazului în care circumstanțele atenuante vin în concurs cu circumstanțele agravante, caz în care coborârea pedepsei sub minimul special nu mai este

obligatorie [art. 80 alin. (2) CP]. Dispozițiile art. 76 alin. (1) CP, care reglementează efectele circumstanțelor atenuante, sunt de generală aplicație, în sensul că ele funcționează oricare ar fi infracțiunile cu privire la care se constată existenta circumstanțelor atenuante. În fine, în ipoteza concursului de infracțiuni, reținerea circumstanțelor atenuante este obligatorie pentru toate infracțiunile aflate în concurs, și nu doar pentru o parte din acestea. Instanța de fond identificând ca lege penală mai favorabilă legea veche – și, ca atare, reținând circumstanțe judiciare atenuante –, era obligatoriu, conform art. 76 lit. d) CP, ca pedeapsa să fie coborâtă sub minimul special. Este adevărat faptul că, în speță, instanțele au reținut și o cauză de agravare a pedepsei, respectiv recidiva, astfel încât coborârea pedepsei sub minimul special nu ar mai fi obligatorie, dar cum pentru prima infracțiune pedeapsa a fost coborâtă sub minimul special, aceleași tratament sancționator trebuie urmat și pentru cea de-a doua infracțiune reținută în concurs. Pe de altă parte, cum recursul în casație poate fi promovat doar atunci când se constată aspecte de nelegalitate a unei hotărâri definitive, instanța nu mai poate repune în discuția părților netemeinicia unei hotărâri, cum ar fi, în speță, greșita reținere a circumstanțelor atenuante *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 266/RC din 20 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

10. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Greșita reținere a stării de recidivă. Modificarea tratamentului sancționator ► a) Potrivit dispozițiilor art. 40 CP, dacă infractorul condamnat definitiv este judecat ulterior pentru o infracțiune concurentă, se aplică dispozițiile art. 39, acestea aplicându-se și în cazul în care, după ce o hotărâre de condamnare a rămas definitivă, se constată că cel condamnat mai suferise o condamnare definitivă pentru o infracțiune concurentă. Prin urmare, în mod greșit instanța de apel a reținut starea de recidivă, cu consecința adăugării la pedeapsa de 4 ani și 10 luni închisoare a pedepsei de 3 ani și 6 luni închisoare aplicate prin sentința penală nr. 308 din 26 iunie 2012, întrucât toate infracțiunile sunt în concurs real, în cauză fiind aplicabile dispozițiile art. 39 alin. (1) lit. b) CP. În consecință, Înalta Curte constată incidența cazului de casare prevăzut de dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, întrucât în cauză s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege, ca urmare a reținerii greșite a stării de recidivă, astfel că va dispune înlăturarea greșitei aplicări a legii, în sensul înlăturării aplicării art. 43 alin. (1) CP, respectiv reținerea stării de recidivă, și va aplica art. 39 alin. (1) CP privind pedeapsa în caz de concurs de infracțiuni *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 184/RC din 27 mai 2015, www.scj.ro)*. ► **b)** Aplicarea greșită a dispozițiilor art. 43 CP privitoare la pedeapsa în caz de recidivă, prin cumulul aritmetic al pedepsei stabilite pentru noua infracțiune cu un rest din pedeapsa anterioară conform regulii aplicabile în materia recidivei postcondamnatorii, în ipoteza în care în cauză sunt aplicabile dispozițiile art. 43 alin. (5) CP referitoare la recidiva postexecutorie, pedeapsa anterioară fiind considerată ca executată, se încadrează în cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege. Dacă sunt incidente atât dispozițiile privitoare la concursul de infracțiuni, cât și dispozițiile privitoare la recidiva postcondamnatorie, conform ordinii stabilite în art. 43 alin. (2) CP, instanța aplică mai întâi regulile referitoare la concursul de infracțiuni și apoi regula referitoare la recidiva postcondamnatorie, cumulând aritmetic pedeapsa rezultantă aplicată pentru concursul de infracțiuni cu pedeapsa anterioară neexecutată sau cu restul neexecutat din aceasta *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 124/RC din 8 aprilie 2015, www.scj.ro)*.

11. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Schimbarea încadrării juridice date faptei prin rechizitoriu într-o infracțiune pentru care este admisibilă procedura recunoașterii învinuirii. Nereținerea dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP pentru inculpatul care a recunoscut faptele astfel cum au fost reținute în actul de inculpare. Aplicabilitate. Procedând la schimbarea încadrării juridice prin sentința penală, Înalta Curte apreciază că instanța de fond trebuia să rețină incidența dispozițiilor art. 320[1] CPP 1968 și să aplice inculpatului o pedeapsă în limitele prevăzute de acest text de lege. Argumentele avute în vedere de cele două instanțe, în sensul că inculpatul nu a uzat de procedura simplificată în termenul legal prevăzut de art. 320[1] CPP 1968, nu sunt pertinente. Efectuarea cercetării judecătorești nu s-a datorat poziției procesuale a inculpatului, ci a fost impusă de încadrarea juridică dată faptei prin actul de inculpare, împrejurare ce excludea *de plano* procedura de judecată în cazul recunoașterii vinovăției. Inculpatul a avut o poziție procesuală pozitivă pe parcursul procesului penal, recunoscând faptele astfel cum au fost reținute în actul de inculpare, toate aceste argumente pledând în sensul reținerii dispozițiilor art. 320[1] CPP 1968. Este adevărat că pct. 12 de la alin. (1) al art. 438 CPP se referă la pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege, însă acest motiv de casare nu trebuie analizat în mod abstract, ci coroborat și cu alte texte de lege, în raport de care Înalta Curte apreciază că nereținerea dispozițiilor art. 320[1] CPP 1968 constituie un caz de nelegalitate ce trebuie înlăturat prin desființarea hotărârilor penale pronunțate cu încălcarea legii *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 26/RC din 9 mai 2014, www.scj.ro)*.

✍ După cum se observă, în cauzele menționate anterior s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege ca urmare a reținerii greșite a stării de recidivă sau a neadăugării sporului obligatoriu în caz de concurs de infracțiuni ori a calculării greșite a acestuia, precum și a nereținerii dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP (art. 320[1] CPP 1968), deci ca o consecință a greșitei aplicări a legii, care se dorește de fapt a fi înlăturată în cauză; or, **greșita aplicare a legii** constituia un caz distinct de recurs, potrivit reglementării anterioare [prevăzut la art. 385[9] alin. (1) pct. 17[1] și 17[2] CPP 1968, spre deosebire de **aplicarea de pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege**, prevăzut la art. 385[9] alin. (1) pct. 14 CPP 1968]. Aceasta este însă practica dezvoltată de Înalta Curte potrivit cazului de recurs în casație de la art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, pentru a putea înlătura nelegalitățile privind aplicarea dispozițiilor obligatorii referitoare la **cauzele de agravare** (recidivă, concurs de infracțiuni, circumstanțe agravante) **sau de atenuare** a pedepsei, după cum rezultă din cele statuate prin decizia nr. 115/RC din 1 aprilie 2015.

12. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Greșita individualizare a pedepsei. Inaplicabilitate ► a) Conform pct. 12 de la alin. (1) al art. 438 CPP, hotărârile sunt supuse casării „dacă s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege", respectiv în situația în care pedeapsa stabilită și aplicată este nelegală, fiind excluse criticile privind greșita individualizare a pedepsei *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 27/RC din 22 ianuarie 2015, www.scj.ro)*. ► **b)** Aspectele privind greșita individualizare a pedepsei excedează cazurilor de casare prevăzute de lege, circumscrise numai la chestiuni de legalitate *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro)*. ► **c)** Dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP prevăd că hotărârile sunt supuse casării în cazul în care „s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege", cazul de casare fiind incident în situația în care pedeapsa stabilită și aplicată este nelegală, excluzându-se criticile privind greșita individualizare a pedepsei *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 75/RC din 26 februarie 2015, www.scj.ro)*.

13. Cazul prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Verificarea legalității limitelor de pedeapsă în funcție de încadrarea juridică stabilită sau menținută prin hotărârea atacată. Verificarea legalității limitelor de pedeapsă, în cadrul cazului de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, se realizează în funcție de încadrarea juridică stabilită sau menținută prin hotărârea atacată, instanța care judecă recursul în casație nefiind abilitată prin dispozițiile noului Cod de procedură penală să dispună schimbarea încadrării juridice a faptei *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

14. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Furt în scop de folosință. Aplicarea pedepsei în limitele prevăzute pentru infracțiunea de furt (calificat). Potrivit dispozițiilor art. 230 alin. (1) CP referitoare la furtul în scop de folosință, furtul care are ca obiect un vehicul, săvârșit în scopul de a-l folosi pe nedrept, se sancționează cu pedeapsa prevăzută în art. 228 privind infracțiunea de furt sau art. 229 privind infracțiunea de furt calificat, după caz, ale cărei limite speciale se reduc cu o treime. În cazul furtului în scop de folosință, aplicarea unei pedepse care depășește maximul special rezultat prin aplicarea dispozițiilor art. 230 alin. (1) CP – maximul special prevăzut în art. 228 sau art. 229 CP, redus cu o treime –, în condițiile în care instanța nu a reținut incidența niciunei cauze de majorare a pedepsei, se încadrează în cazul de recurs în casație reglementat în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 249/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

15. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Aplicarea pedepsei accesorii independent de pedeapsa complementară. Inaplicabilitate. Aplicarea pedepsei accesorii independent de pedeapsa complementară nu poate fi cenzurată pe calea recursului în casație, întrucât excedează cazurilor de recurs în casație prevăzute de lege *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 249/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

16. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Aplicarea pedepsei în alte limite decât cele care rezultă în urma aplicării dispozițiilor legale privitoare la efectele circumstanțelor atenuante. Stabilirea unei pedepse în alte limite decât cele care rezultă în urma aplicării dispozițiilor legale privitoare la efectele circumstanțelor atenuante, reținute de instanță, se încadrează în cazul de recurs în casație reglementat în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 66/RC din 16 iunie 2014, www.scj.ro)*.

17. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Aplicarea unor pedepse inferioare minimului special. Lipsa reținerii de circumstanțe atenuante/cauze de reducere a pedepsei
► a) Aplicarea unei pedepse inferioare minimului special prevăzut în norma de incriminare, în condițiile în care instanța nu a reținut circumstanțe atenuante sau incidența unei cauze de reducere a pedepsei, se încadrează în cazul de recurs în casație reglementat în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP referitor la aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de lege. Chiar dacă s-ar aprecia că pot fi reținute circumstanțe judiciare atenuante care să permită coborârea pedepsei sub minimul special, acest aspect nu mai poate fi examinat în recurs în casație, scopul acestei căi de atac fiind, astfel cum rezultă din art. 433 CPP, judecarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Altfel spus, orice chestiune de fapt analizată de instanța de fond, respectiv de apel dobândește autoritate de lucru judecat și excedează cenzurii instanței învestite cu judecarea recursului în casație. Această concluzie rezidă din întreaga reglementare a recursului în casație prevăzută în Secțiunea a 2-a, Capitolul V al Titlului III din Partea specială a Codului de procedură

penală. Recursul în casație este o cale extraordinară de atac în anulare, care poate fi exercitată în cazurile limitativ prevăzute de lege, al cărei scop este, astfel cum s-a arătat anterior, de a supune Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 246/RC din 13 octombrie 2014, www.scj.ro)*. **În același sens**, *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 204/RC din 17 iunie 2015, www.scj.ro.* ► **b)** Este incident cazul de recurs în casație prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, dacă instanța de apel a stabilit pentru infracțiuni concurente pedepse situate sub limita minimă specială prevăzută în Codul penal anterior, aplicabil în cauză ca lege penală mai favorabilă, în condițiile în care nu a reținut circumstanțe atenuante. În această ipoteză, dacă instanța de apel a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei rezultante, iar noua pedeapsă rezultantă, aplicată în recurs în casație pe baza pedepselor stabilite la nivelul limitei minime speciale prevăzute în Codul penal anterior, nu întrunește condiția prevăzută în art. 81 alin. (2) CP 1969, dar întrunește condiția prevăzută în art. 86^1 alin. (2) CP 1969, Înalta Curte de Casație și Justiție poate dispune suspendarea executării pedepsei rezultante sub supraveghere *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 404/RC din 15 decembrie 2015, www.scj.ro)*.

18. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei. Caz de contestație la executare. În temeiul dispozițiilor art. 11 alin. (1) și (5) din Legea nr. 255/2013, deciziile pronunțate în apel înainte de intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac prevăzute de Codul de procedură penală anterior nu expirase la data intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală devin definitive la data intrării în vigoare a acestuia și sunt supuse recursului în casație. În cazul acestor decizii, aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei, conform art. 6 CP, nu se realizează pe calea recursului în casație, în temeiul cazului de casare prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, ci pe calea contestației la executare, recursul în casație cenzurând, pentru această categorie de decizii, aplicarea pedepsei în alte limite decât cele prevăzute de Codul penal anterior *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 66/RC din 16 iunie 2014, www.scj.ro)*.

19. Cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP. Aplicarea legii penale mai favorabile. Inaplicabilitate. Nu se circumscriu acestui caz de casare situațiile de apreciere asupra legii penale mai favorabile și asupra cuantumului pedepsei în raport de legea astfel stabilită. Înalta Curte nu neagă principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile, însă constatată că această problemă nu este susceptibilă de a fi analizată prin motivele de recurs în casație invocate *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 262 din 17 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

Art. 439. Procedura de comunicare. (1)[1] Cererea de recurs în casație împreună cu înscrisurile anexate se depun, însoțite de copii pentru procuror și părți, la instanța a cărei hotărâre se atacă.

(2) Președintele instanței a cărei hotărâre se atacă ori judecătorul delegat de către acesta va comunica procurorului și părților copii de pe cererea de recurs în casație și celelalte înscrisuri doveditoare, cu mențiunea că se pot depune concluziile scrise în termen de 10 zile de la primirea comunicărilor, la aceeași instanță.

(3) Nedepunerea de către părți și procuror de concluzii scrise nu împiedică judecarea recursului în casație.

[1] Alin. (1) al art. 439 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 268 din Legea nr. 255/2013.

(4) În termen de 5 zile de la depunerea concluziilor scrise sau de la expirarea termenului de depunere a acestora, președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta va înainta Înaltei Curți de Casație și Justiție dosarul cauzei, cererea de recurs în casație, înscrisurile anexate, dovezile de comunicare efectuate, precum și, după caz, concluziile scrise.

(4[1])[1] În cazul în care cererea de recurs în casație nu este formulată prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție sau este formulată împotriva unei hotărâri prevăzute la art. 434 alin. (2), președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta restituie părții, pe cale administrativă, cererea de recurs în casație.

(5) În cazul în care nu este îndeplinită procedura de comunicare prevăzută la alin. (2) și (4) ori dacă aceasta nu este completă, magistratul-asistent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, desemnat cu verificarea îndeplinirii procedurii de comunicare și de întocmire a raportului referitor la cererea de recurs în casație, va îndeplini sau va completa, după caz, procedura.

Art. 440. Admiterea în principiu. (1)[2] Admisibilitatea cererii de recurs în casație se examinează în camera de consiliu de un complet format din un judecător, după depunerea raportului magistratului-asistent și atunci când procedura de comunicare este legal îndeplinită, fără citarea părților și fără participarea procurorului.

(2) Dacă cererea de recurs în casație nu este făcută în termenul prevăzut de lege sau dacă nu s-au respectat dispozițiile art. 434, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și 438, instanța respinge, prin încheiere definitivă, cererea de recurs în casație.

(3) Dacă cererea de recurs în casație a fost retrasă, instanța ia act de retragere, prin încheiere.

(4) În cazul în care instanța constată că cererea îndeplinește condițiile prevăzute la art. 434-438, dispune prin încheiere admiterea în principiu a cererii de recurs în casație și trimite cauza în vederea judecării recursului în casație.

Reglementarea anterioară: art. 385[10a] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Recurs în casație. Admiterea în principiu. Respingerea cererii care este vădit nefondată. Neconstituționalitate. 23. (...) Lipsa aplicării dispozițiilor art. 353 alin. (1) și art. 363 alin. (1) CPP de către Înalta Curte de Casație și Justiție și, prin urmare, examinarea admisibilității în principiu a recursului în casație fără citarea părților și fără participarea procurorului ridică doar o problemă de interpretare și aplicare a legii, și nu una de constituționalitate a textului criticat, conform dispozițiilor art. 2 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, din moment ce este asigurată

[1] Alin. (4[1]) al art. 439 a fost introdus prin art. 102 pct. 269 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) și (2) ale art. 440 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 17 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 591/2015 (M. Of. nr. 861 din 19 noiembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „dacă cererea este vădit nefondată" din cuprinsul dispozițiilor art. 440 alin. (2) CPP este neconstituțională.

egalitatea procesuală între părți, pe de o parte, și procuror, pe de altă parte. Și cum, conform prevederilor art. 2 alin. (3) teza întâi din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, „Curtea Constituțională se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată", excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 440 alin. (1) CPP este inadmisibilă.

24. În ceea ce privește însă dispozițiile art. 440 alin. (2) CPP, Curtea urmează să examineze dacă textul analizat nu are valențe neconstituționale, încălcând dispozițiile art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală și pe cele ale art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la dreptul la un proces echitabil.

25. Referitor la procedura de examinare a admisibilității recursului în casație, prevăzută la art. 440 CPP, Curtea constată că soluțiile ce pot fi pronunțate în urma judecății sunt admiterea în principiu și respingerea. Admiterea în principiu are loc, conform art. 440 alin. (4) CPP, atunci când se constată că cererea îndeplinește condițiile prevăzute la art. 434-438 CPP, situație în care cauza este trimisă în vederea judecării în fond a recursului în casație. În aceste condiții, examinarea fondului cererii de recurs în casație se va face cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale specifice accesului liber la justiție, dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare, incluzând citarea părților și participarea procurorului, conform art. 445 CPP. Cererea de recurs în casație poate fi respinsă, potrivit art. 440 alin. (2) CPP, atunci când nu este formulată în termenul prevăzut de lege, conform art. 435 CPP, nu au fost respectate prevederile art. 434, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și art. 438 referitoare la categoriile de hotărâri supuse recursului în casație, condițiile declarării recursului în casație, motivarea recursului în casație și cazurile în care se poate face recurs în casație din Codul de procedură penală sau dacă cererea este vădit nefondată.

26. Analizând motivele pentru care poate fi dispusă soluția de respingere a cererii de recurs în casație cu ocazia examinării admisibilității acesteia, Curtea constată că primele două motive anterior enumerate, respectiv când cererea nu este făcută în termenul prevăzut de lege și când aceasta este făcută cu nerespectarea prevederilor art. 434, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și art. 438 CPP, vizează verificarea unor aspecte strict formale, care nu pun în discuție chestiuni ce țin de soluționarea fondului recursului în casație. Spre deosebire de acestea, cel din urmă motiv de respingere a cererii de recurs în casație, acela că cererea analizată este vădit nefondată, nu poate fi făcută decât cu verificarea unor elemente ce vizează fondul cauzei. Or, verificarea fondului cauzei, în scopul aprecierii caracterului vădit nefondat al cererii, presupune verificarea legalității hotărârii atacate, instanța judecătorească fiind obligată să se pronunțe asupra cazurilor de recurs în casație invocate (art. 447). Acest aspect impune cu necesitate evaluarea unor situații intrinseci cazurilor de recurs în casație, cu alte cuvinte, examinarea concordanței hotărârii contestate cu cadrul normativ aplicabil. În consecință, distincția realizată prin folosirea noțiunilor de „vădit nefondată" și „nefondată" nu schimbă cu nimic cele anterior expuse, sub aspectul a ceea ce interesează analiza Curții Constituționale, întrucât ambele noțiuni au în vedere o evaluare a legalității hotărârilor judecătorești, eventuale diferențe între acestea referindu-se la caracterul mai mult sau mai puțin evident al soluției de respingere pe fond, și nu la problema dihotomiei formă-fond. Prin urmare, criteriul pe care se întemeiază diferența între cele două proceduri, respectiv examinarea în principiu și judecata recursului în casație, este distincția fond-formă, și nu criterii care clasifică la rândul lor fondul.

27. Or, prin Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, § 13, Curtea Constituțională a reținut că procedura reglementată de normele procesual penale ale art. 459 alin. (2) CPP privește

examinarea admisibilității exercitării unui drept, iar nu o judecată asupra temeiniciei solicitării ce face obiectul exercitării acelui drept, deci nu vizează însăși soluționarea căii extraordinare de atac a revizuirii, instanța neimplicându-se în niciun fel în judecata pe fond a unei acuzații în materie penală, aceasta verificând cererea de revizuire doar sub aspectul regularității sale, respectiv al îndeplinirii condițiilor în care poate fi exercitată referitor la hotărârile ce pot fi atacate, cazurile ce o justifică, titularii cererii și termenul de introducere. Așa fiind, instanța pronunțându-se doar asupra unor aspecte de ordin pur legal, a căror examinare nu face cu nimic necesară o dezbatere cu citarea părților, și, constatându-se absența oricăror repercusiuni importante asupra situației revizuentului, Curtea a reținut că prevederile de lege criticate nu înfrâng accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil. Prin aceeași decizie, § 24, Curtea Constituțională a constatat că admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire este o judecată de ordin procesual, privind regularitatea și seriozitatea cererii de revizuire, pentru a se decide dacă este sau nu cazul să fie efectuat un control judecătoresc prin rejudecarea cauzei care face obiectul cererii de revizuire.

28. Curtea reține că, la fel ca și în cazul procedurilor referitoare la examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, verificarea respectării dispozițiilor art. 434, art. 435, art. 436 alin. (1), (2) și (6), art. 437 și art. 438 CPP presupune analiza unor aspecte de ordin pur legal, a căror examinare nu face cu nimic necesară o dezbatere, cu citarea părților, caracterizată prin oralitate și contradictorialitate. Prin urmare, Curtea constată că doar soluția de respingere ca vădit nefondată a cererii de recurs în casație cu ocazia examinării admisibilității în principiu a acesteia presupune antamarea fondului căii de atac, implicând examinarea unor aspecte care vizează temeinicia solicitării care face obiectul recursului în casație. Or, procedura examinării admisibilității cererii de recurs în casație trebuie să vizeze doar aspecte pur formale și, tocmai de aceea, se poate desfășura în lipsa Ministerului Public și a părților. În schimb, indiferent de caracterul vădit nefondat sau nefondat al recursului în casație, Curtea reține că această soluție vizează fondul recursului în casație, situație în care este necesar ca părțile și Ministerul Public să își poată susține propriile argumente referitoare la acuzațiile ce le sunt aduse și la probele administrate.

29. Astfel, Curtea conchide că respectarea dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare, prevăzute la art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție, impune ca examinarea admisibilității cererii de recurs în casație în situația analizată, adică prin pronunțarea asupra caracterului vădit nefondat al cererii, să fie făcută într-o etapă procesuală distinctă de cea reglementată prin prevederile art. 440 alin. (2) CPP, aceasta fiind etapa soluționării în fond a acestei căi de atac. Așadar, indiferent de participarea părților și a Ministerului Public la procedura admiterii în principiu a cererii de recurs în casație, acest motiv de respingere nu poate face obiectul admiterii în principiu, acesta fiind un element specific fondului căii extraordinare de atac. Caracterul „vădit nefondat" al cererii de recurs în casație nu îndrituiește legiuitorul să plaseze un aspect ce ține de fondul căii de atac într-o etapă procesuală anterioară în care nu se analizează și nu se soluționează fondul cauzei. Includerea soluției de respingere a cererii ca vădit nefondată, în etapa admisibilității în principiu a recursului în casație, eludează finalitatea și rațiunea acestei etape *(dec. nr. 591 din 1 octombrie 2015, M. Of. nr. 861 din 19 noiembrie 2015).* ✍ Ca urmare a modificărilor aduse prin Legea nr. 75/2016, au fost puse în acord dispozițiile procesual penale cu decizia Curții Constituționale.

II. Instanțe judecătorești

2. Recurs în casație. Îndeplinirea formală a condițiilor prevăzute de lege. Inadmisibilitate ► **a)** Îndeplinirea formală a unei condiții, de exemplu, indicarea unui caz de casare prevăzut de lege, deși necesară, nu este suficientă pentru declararea ca admisibil a recursului în casație *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 113/RC din 31 martie 2015, nepublicată).* ► **b)** Deși motivele de casare invocate în cererile de recurs în casație se circumscriu aparent cazurilor prevăzute de art. 438 CPP, acestea sunt inadmisibile *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 343/RC din 14 octombrie 2015, nepublicată).*

3. Recurs în casație. Admisibilitate în principiu. Cerere de acordare a cheltuielilor judiciare formulată de partea civilă ► **a)** În această etapă, strict tehnic/procesuală, în care instanța nu antamează fondul procesului, nici procurorul și nici părțile nu pot avea vreun aport cât privește constatarea admisibilității în principiu sau respingerea – încă din această etapă – a cererii de recurs în casație, astfel explicându-se caracterul permisiv al prevederilor art. 439 alin. (2) (partea finală) și alin. (3) CPP. În aceste circumstanțe, dacă partea civilă a ales – deși nu era obligată – să apeleze la serviciile unui avocat pentru a formula și promova concluziile scrise la care se referă art. 439 alin. (2) (partea finală) CPP, cheltuielile ce i-au fost ocazionate de acest demers – pur opțional – nu pot fi puse în sarcina inculpatului. Ca atare, cererea părții civile de acordare a cheltuielilor judiciare nu poate fi primită *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 256/RC din 9 septembrie 2015, nepublicată).* ► **b)** Sub aspectul cheltuielilor judiciare efectuate de intimata-parte civilă, se constată că cererile de recurs în casație formulate de doar doi dintre inculpați o privesc pe aceasta și au determinat calitatea sa de intimată în cauză, în condițiile în care, pe de o parte, doar aceștia au comis infracțiunea de tâlhărie față de ea și, pe de altă parte, aceștia au fost obligați la plata de despăgubiri civile față de partea civilă. Totodată, intimata-parte civilă a achitat un onorariu avocațial pentru redactarea concluziilor referitoare la cererile de recurs în casație declarate de inculpați. Față de aceste aspecte și având în vedere culpa procesuală a recurenților-inculpați, în baza art. 276 alin. (6) CPP raportat la art. 453 alin. (1) CPC, îi va obliga pe aceștia la plata de cheltuieli judiciare către intimata-parte civilă *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 340/RC din 13 octombrie 2015, nepublicată).*

Art. 441. Suspendarea executării. (1)[1] Instanța care admite în principiu cererea de recurs în casație sau completul care judecă recursul în casație poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii, putând impune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2).

(2) În cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile impuse prin încheiere, completul care va judeca recursul în casație, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune revocarea măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei.

(3) Aducerea la îndeplinire a dispozițiilor de suspendare a executării hotărârii și supravegherea respectării obligațiilor impuse se fac prin instanța de executare.

Reglementarea anterioară: art. 385[5] CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 441 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 271 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Recurs în casație respins ca inadmisibil. Consecințe privind cererea de suspendare a executării. Referitor la solicitarea inculpatului de suspendare a executării hotărârii recurate, aceasta are caracter subsecvent admiterii în principiu a cererii de recurs în casație, putând fi luată în discuție în etapa ulterioară admiterii în principiu. Pe cale de consecință, prin respingerea cererii de recurs în casație, solicitarea rămâne fără obiect *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 187/RC din 29 mai 2015, nepublicată).*

Art. 442. Efectul devolutiv şi limitele sale. (1) Instanța judecă recursul în casație numai cu privire la persoana care l-a declarat şi la persoana la care se referă declarația de recurs în casație şi numai în raport cu calitatea pe care recurentul o are în proces.

(2) Instanța de recurs în casație examinează cauza numai în limitele motivelor de casare prevăzute la art. 438, invocate în cererea de recurs în casație.

Reglementarea anterioară: art. 385[6] CPP 1968.

Art. 443. Efectul extensiv şi limitele sale. (1) Instanța examinează cauza prin extindere şi cu privire la părțile care nu au declarat recurs în casație sau la care acesta nu se referă, putând hotărî şi în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea.

(2) Procurorul, chiar după expirarea termenului de recurs în casație, poate cere extinderea recursului în casație declarat de el în termen şi față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, fără a se putea crea acestora o situație mai grea.

Reglementarea anterioară: art. 385[7] CPP 1968.

Art. 444. Neagravarea situației în propriul recurs în casație. (1) Instanța, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a declarat recursul în casație.

(2) În recursul în casație declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța de recurs în casație nu poate agrava situația acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 385[8] CPP 1968.

Art. 445. Prezența părților şi a procurorului. (1) Judecarea recursului în casație admis în principiu se face cu citarea părților. Dispozițiile art. 90 şi art. 93 alin. (5) se aplică în mod corespunzător.

(2) Participarea procurorului la judecarea recursului în casație este obligatorie.

Reglementarea anterioară: art. 385[11] CPP 1968.

Art. 446. Judecarea recursului în casație. (1) Preşedintele completului dă cuvântul recurentului, apoi intimatului şi procurorului. Dacă între recursurile în casație declarate se află şi recursul procurorului, primul cuvânt îl are acesta.

(2) Procurorul și părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi ivite cu ocazia dezbaterilor.

Reglementarea anterioară: art. 385[13] CPP 1968.

Art. 447. Verificarea legalității hotărârii. Instanța este obligată să se pronunțe asupra tuturor cazurilor de recurs în casație invocate prin cerere de procuror sau de părți, verificând exclusiv legalitatea hotărârii atacate.

Reglementarea anterioară: art. 385[14] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Recurs în casație. Obiectul verificării. Inadmisibilitatea modificării situației de fapt ► a) Potrivit art. 447 CPP, pe calea recursului în casație instanța verifică exclusiv legalitatea hotărârii atacate, textul de lege excluzând total din sfera de cenzură a Înaltei Curți de Casație și Justiție modificarea situației de fapt *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 76/RC din 26 februarie 2015, www.scj.ro).* ► **b)** Recursul în casație este o cale extraordinară de atac de reformare numai sub aspect legal, de drept, și nu faptic, excluzând rejudecarea pentru a treia oară a unei cauze în parametrii în care a avut loc judecata în fond și în apel. În consecință, starea de fapt reținută în cauză și concordanța acesteia cu probele administrate nu mai pot constitui motive de cenzură din partea instanței supreme *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 33 din 23 ianuarie 2015, www.scj.ro).* **În același sens,** *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 332/RC din 21 noiembrie 2014, www.scj.ro.* ► **c)** Scopul recursului în casație este de a îndrepta erorile de drept comise de curțile de apel, ca instanțe de apel, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege. Această cale extraordinară de atac nu are ca finalitate remedierea unei greșite aprecieri a faptelor și a unei inexacte sau insuficiente stabiliri a adevărului printr-o urmărire penală incompletă sau o cercetare judecătorească nesatisfăcătoare. Instanța de casare nu judecă procesul propriu-zis, respectiv litigiul care are ca temei juridic cauza penală, ci judecă exclusiv dacă, din punct de vedere al dreptului, hotărârea atacată este corespunzătoare *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 187/RC din 29 mai 2015, nepublicată).* ► **d)** Recursul în casație reprezintă calea extraordinară de atac prin intermediul căreia părțile interesate sau procurorul pot solicita Înaltei Curți, în condițiile și pentru motivele expres și limitativ prevăzute de lege, reformarea hotărârilor rămase definitive în anumite cazuri prevăzute de lege. Practic, recursul în casație este conceput ca o cale extraordinară de atac sau, altfel spus, ca un ultim nivel de jurisdicție în care părțile își pot apăra drepturile lor, înlăturând efectele hotărârilor definitive pronunțate în condițiile celor 5 cazuri de nelegalitate prevăzute de art. 438 CPP, și nu presupune examinarea cauzei sub toate aspectele, ci numai controlul legalității hotărârii atacate, respectiv al concordanței acesteia cu dispozițiile legii materiale și procesuale aplicabile. În cadrul acestei căi de atac nu se poate înfăptui o nouă judecată bazată pe o nouă readministrare a probelor sau pe reaprecierea lor *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 177/RC din 19 septembrie 2014, www.scj.ro).* ► **e)** Deși s-a invocat cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP, respectiv inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală, susținerile inculpatului, în sensul că situația de fapt reținută și care a constituit

baza condamnării nu a fost fundamentată pe o expertiză de specialitate care să descrie și să confirme existența faptei prevăzute de legea penală, cu toate elementele conținutului său constitutiv, ci, folosind un raționament logico-juridic, judecătorii au prezumat o stare de fapt care să se suprapună în abstract cu norma incriminatoare, manieră de apreciere interzisă de lege, nu pot fi circumscrise acestui caz de casare, întrucât, în realitate, asemenea aspecte vizează temeinicia hotărârii, și nu legalitatea ei, recurentul tinzând, de altfel, la modificarea situației de fapt așa cum a fost stabilită în mod definitiv de către instanța de fond și de apel. Prin motivele de recurs formulate inculpatul critică însuși raționamentul logico-juridic care a condus judecătorii la interpretarea faptelor, a probelor și a dispozițiilor legale aplicabile în speță, adică tocmai operațiunea prin intermediul căreia magistratul își formează opinia într-o cauză. Or, în calea extraordinară a recursului în casație, Înalta Curte este obligată să verifice, în condițiile legii, conformitatea hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, așa încât nu va putea proceda la analizarea temeiniciei hotărârii *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 89/RC din 12 martie 2015, nepublicată)*.

2. Recurs în casație. Extinderea sau completarea probatoriului. Inadmisibilitate. Nu este admisibil ca, pe calea recursului în casație, să se tindă la extinderea sau completarea probatoriului, aceasta fiind o cale de atac exclusiv în legalitate *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 262 din 17 octombrie 2014, www.scj.ro)*.

3. Recurs în casație. Cuantumul daunelor morale. Inadmisibilitate. Motivele invocate sub aspectul laturii civile privind cuantumul exagerat al daunelor morale nu se încadrează în niciunul dintre cazurile de recurs în casație prevăzute de art. 438 CPP *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 31/RC din 23 ianuarie 2015, nepublicată)*.

Art. 448. Soluțiile la judecata recursului în casație. (1) Instanța, judecând recursul în casație, pronunță una dintre următoarele soluții:

1. respinge recursul în casație, menținând hotărârea atacată, dacă recursul în casație este nefondat;

2. admite recursul în casație, casând hotărârea atacată, și:

a) îl achită pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal ori înlătură greșita aplicare a legii;

b) dispune rejudecarea de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei, dacă sunt incidente celelalte cazuri de casare prevăzute la art. 438.

(2) Dacă recursul în casație vizează greșita soluționare a laturii civile, instanța, după admiterea recursului, înlătură nelegalitatea constatată sau dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost casată, în condițiile alin. (1) pct. 2 lit. b).

(3) În cazul prevăzut la alin. (1) pct. 2 lit. a) instanța de recurs în casație desființează și hotărârea primei instanțe, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată.

(4) În cazul în care condamnatul se găsește în cursul executării pedepsei, instanța, admițând recursul în casație și pronunțând casarea cu trimitere, dispune asupra stării de libertate a acestuia, putând lua o măsură preventivă.

Legea de aplicare: art. 14: „(1) Rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată ori de către instanța competentă, dispusă după intrarea în vigoare a Codului

de procedură penală, se desfăşoară conform legii noi. (2) În cauzele în care rejudecarea s-a dispus anterior intrării în vigoare a Codului de procedură penală, dispoziţiile art. 5-10 se aplică în mod corespunzător".

Reglementarea anterioară: art. 385[15] şi art. 385[16] CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Recurs în casaţie admis în principiu. Soluţii la judecata acestuia. În această fază procesuală [*după admiterea în principiu – n.a.*], legea nu permite respingerea ca inadmisibil a recursului în casaţie, admisibilitatea în principiu fiind o etapă premergătoare judecării recursului în casaţie, care a fost parcursă, iar potrivit art. 448 CPP, soluţiile care pot fi dispuse la judecata recursului în casaţie sunt, exclusiv, fie de admitere, fie de respingere a căii extraordinare de atac *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 32/RC din 23 ianuarie 2015, www.scj.ro)*.

Art. 449. Desfiinţarea hotărârii şi conţinutul deciziei. (1) În caz de admitere a recursului în casaţie, hotărârea atacată se casează în limitele prevăzute la art. 442 şi 443.

(2) Hotărârea poate fi desfiinţată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce priveşte latura penală sau civilă, dacă aceasta nu împiedică justa soluţionare a cauzei.

(3) Decizia instanţei de recurs în casaţie trebuie să cuprindă, în partea introductivă, menţiunile prevăzute la art. 402, iar în expunere, temeiurile de drept care au dus la respingerea sau admiterea recursului în casaţie. Dispozitivul trebuie să cuprindă soluţia pronunţată de instanţa de recurs în casaţie, data pronunţării deciziei şi menţiunea că pronunţarea s-a făcut în şedinţă publică.

(4) Când s-a dispus rejudecarea, decizia trebuie să indice care este ultimul act procedural rămas valabil de la care procesul penal trebuie să îşi reia cursul.

Reglementarea anterioară: art. 385[17] CPP 1968.

Art. 450. Limitele judecării. (1) Instanţa de rejudecare trebuie să se conformeze hotărârii instanţei de recurs în casaţie, în măsura în care situaţia de fapt rămâne cea avută în vedere la admiterea recursului în casaţie.

(2) Când hotărârea este desfiinţată numai cu privire la unele fapte sau persoane, instanţa se pronunţă în limitele în care hotărârea a fost casată.

Reglementarea anterioară: art. 385[18] CPP 1968.

Art. 451. Procedura de rejudecare. Rejudecarea cauzei după casarea hotărârii atacate se desfăşoară potrivit dispoziţiilor cap. II sau III din titlul III al părţii speciale, care se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 385[19] CPP 1968.

Secțiunea a 3-a[1]*. Revizuirea*

Art. 452. Hotărârile supuse revizuirii. (1) Hotărârile judecătorești definitive pot fi supuse revizuirii atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă.

(2) Când o hotărâre privește mai multe infracțiuni sau mai multe persoane, revizuirea se poate cere pentru oricare dintre fapte sau dintre făptuitori.

Reglementarea anterioară: art. 393 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Hotărârile supuse revizuirii. Hotărâri care rezolvă fondul cauzei penale. Constituționalitate. 43. Curtea reține că revizuirea privește numai hotărârile judecătorești definitive care conțin o rezolvare a fondului cauzei, deoarece prin revizuire se urmărește înlăturarea erorilor de fapt pe care le conțin hotărârile judecătorești, or, asemenea erori pot fi întâlnite numai în hotărârile care rezolvă fondul cauzei penale. Sunt hotărâri prin care se rezolvă fondul cauzei acelea prin care instanța se pronunță asupra raportului juridic de drept penal substanțial și asupra raportului juridic procesual penal principal. Cu alte cuvinte, prin rezolvarea fondului cauzei, instanța penală rezolvă acțiunea penală și pronunță, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal. Practica judiciară a stabilit că pot fi atacate pe calea revizuirii numai hotărârile definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei prin condamnare, achitare sau încetarea procesului penal, aceste considerente de principiu regăsindu-se și în Decizia nr. XVII din 19 martie 2007, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii. La acestea se adaugă și soluțiile de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, întrucât și în aceste ipoteze instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, potrivit art. 396 alin. (3) și (4) CPP. Prin urmare, Curtea reține că cererea de revizuire a unei hotărâri definitive prin care nu s-a soluționat fondul cauzei este inadmisibilă. Astfel, în practica judiciară anterioară actualului Cod de procedură penală, s-a stabilit că cererea de revizuire îndreptată împotriva unei hotărâri judecătorești definitive, prin care a fost soluționată plângerea împotriva actelor procurorului de netrimitere în judecată, este inadmisibilă. Curtea reține, de asemenea, că sunt hotărâri care nu rezolvă fondul cauzei toate încheierile date pe parcursul judecății, sentințele de dezînvestire, hotărârile prin care se admite sau se respinge o cerere de recuzare.

44. Având în vedere cele arătate, față de critica autorului excepției, Curtea reține că, potrivit prevederilor art. 129 din Constituție, „Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii". Așa fiind, în privința condițiilor de exercitare a căilor de atac, legiuitorul poate să reglementeze categoria persoanelor care pot exercita căile de atac, hotărârile supuse acestora, termenele de declarare, forma în care trebuie făcută declarația, conținutul său, instanța la care se depune, competența și modul de judecare, soluțiile ce pot fi adoptate și altele de același

[1] *N.r.* Secțiunea privind revizuirea a fost renumerotată prin art. 102 pct. 261 din Legea nr. 255/2013, ca urmare a introducerii printre căile extraordinare de atac a Secțiunii 1 privind contestația în anulare, care, anterior acestei modificări, era reglementată într-un capitol separat în cadrul Titlului III al Părții speciale privind judecata.

gen, astfel cum prevede art. 126 alin. (2) din Constituție, potrivit căruia „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege".

45. În aceste condiții, având în vedere caracterul revizuirii de cale de atac extraordinară ce poate fi exercitată în condiții procedurale stricte și ținând cont că legiuitorul, în virtutea rolului său constituțional consacrat de art. 126 alin. (2) și art. 129 din Legea fundamentală, poate stabili, prin lege, procedura de judecată și modalitatea de exercitare a căilor de atac, cu condiția respectării normelor și principiilor privind drepturile și libertățile fundamentale și a celorlalte principii consacrate prin Legea fundamentală, Curtea Constituțională fiind competentă a cenzura norma legală numai în măsura în care se aduce atingere acestora din urmă, excepția de neconstituționalitate având ca obiect dispozițiile art. 452 alin. (1) CPP urmează a fi respinsă ca neîntemeiată *(dec. nr. 126 din 3 martie 2016, M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Hotărâri care nu pot fi atacate pe calea revizuirii ► a) Prin Decizia în interesul legii nr. XVII/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, s-a stabilit că „cererea de revizuire îndreptată împotriva unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în temeiul art. 278[1] alin. (8) lit. a) și b) CPP (1968) este inadmisibilă". Potrivit dispozițiilor art. 414[2] alin. (3) CPP 1968, „Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe", interpretarea dată unui text de lege printr-o decizie în interesul legii fiind obligatorie pentru instanțele judecătorești de pe întreg teritoriul țării. Decizia anterior menționată își păstrează valabilitatea și după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, în condițiile în care procedura plângerii împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată adoptate de procuror este reglementată, în mod similar celei anterioare, prin dispozițiile art. 340-341 CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 553/A din 29 aprilie 2014, nepublicată)*. ► **b)** Având caracterul unei căi de atac de fapt, prin care sunt constatate și înlăturate erorile judiciare în rezolvarea cauzelor penale, revizuirea privește numai hotărârile definitive prin care a fost soluționat fondul cauzei. În acest sens, în practica instanțelor judecătorești s-a stabilit că pot fi atacate pe calea revizuirii numai hotărârile definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei prin condamnare, achitare sau încetarea procesului penal (I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 42 din 14 februarie 2005). La acestea se adaugă soluțiile de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, întrucât, și în cazul acestora, instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, conform art. 396 alin. (3) și (4) CPP. Prin urmare, cererea de revizuire a unei hotărâri definitive prin care nu s-a soluționat fondul cauzei este inadmisibilă. Astfel, de exemplu, s-a decis că sunt inadmisibile: cererea de revizuire a unei hotărâri prin care s-a soluționat o cerere de contopire a pedepselor pentru infracțiuni concurente, cererea de revizuire a hotărârii prin care a fost respinsă ca nefondată plângerea formulată în temeiul art. 278[1] CPP 1968 (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1943 din 27 martie 2006), cererea de revizuire a hotărârii prin care a fost respins recursul declarat împotriva sentinței de respingere, ca inadmisibilă, a plângerii formulate în temeiul art. 278[1] CPP 1968 (I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 21 din 23 ianuarie 2006) ori cererea de revizuire împotriva hotărârii prin care instanța română a dispus recunoașterea unei hotărâri penale străine de condamnare și transferarea persoanei condamnate într-un penitenciar din România, în vederea continuării executării

pedepsei (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4079 din 7 decembrie 2009). La acestea se adaugă, pentru identitate de raţiune, şi hotărârile pronunţate în materia executării hotărârilor penale *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 329/CO din 17 iunie 2015, nepublicată).*

Art. 453. Cazurile de revizuire. (1) Revizuirea hotărârilor judecătoreşti definitive, cu privire la latura penală, poate fi cerută când:

a) s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluţionarea cauzei şi care dovedesc netemeinicia hotărârii pronunţate în cauză;

b) hotărârea a cărei revizuire se cere s-a întemeiat pe declaraţia unui martor, opinia unui expert sau pe situaţiile învederate de un interpret, care a săvârşit infracţiunea de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere, influenţând astfel soluţia pronunţată;

c) un înscris care a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere a fost declarat fals în cursul judecăţii sau după pronunţarea hotărârii, împrejurare care a influenţat soluţia pronunţată în cauză;

d) un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana care a efectuat acte de urmărire penală a comis o infracţiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, împrejurare care a influenţat soluţia pronunţată în cauză;

e) când două sau mai multe hotărâri judecătoreşti definitive nu se pot concilia;

f)[1] hotărârea s-a întemeiat pe o prevedere legală care, după ce hotărârea a devenit definitivă, a fost declarată neconstituţională ca urmare a admiterii unei excepţii de neconstituţionalitate ridicate în acea cauză, în situaţia în care consecinţele încălcării dispoziţiei constituţionale continuă să se producă şi nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunţate.

(2) Revizuirea hotărârilor judecătoreşti penale definitive, exclusiv cu privire la latura civilă, poate fi cerută numai în faţa instanţei civile, potrivit Codului de procedură civilă.

(3)[2] Cazurile prevăzute la alin. (1) lit. a) şi f) pot fi invocate ca motive de revizuire numai în favoarea persoanei condamnate sau a celei faţă de care s-a dispus renunţarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei.

(4) Cazul prevăzut la alin. (1) lit. a) constituie motiv de revizuire dacă pe baza faptelor sau împrejurărilor noi se poate dovedi netemeinicia hotărârii de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de încetare a procesului penal, iar cazurile prevăzute la alin. (1) lit. b)-d) şi f) constituie motive de revizuire dacă au dus la pronunţarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice.

(5) În cazul prevăzut la alin. (1) lit. e), toate hotărârile care nu se pot concilia sunt supuse revizuirii.

Reglementarea anterioară: art. 394, art. 408 şi art. 408² alin. (1) CPP 1968.

[1] Lit. f) de la alin. (1) al art. 453 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 113 din O.U.G. nr. 18/2016. Menţionăm că, prin Decizia nr. 126/2016 (M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016), Curtea Constituţională a admis excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că soluţia legislativă cuprinsă în art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, care nu limitează cazul de revizuire la cauza în care a fost invocată excepţia de neconstituţionalitate, este neconstituţională.

[2] Alin. (3) şi (4) ale art. 453 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 272 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate. Efecte. Cauze soluționate definitiv. Limite. Neconstituționalitatea dispozițiilor art. 453 alin. (1) lit. f) CPP. 22. (...) Pe cale jurisprudențială, instanța de contencios constituțional a statuat în sensul că o decizie prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate profită, în exercitarea căii de atac a revizuirii, persoanelor care au invocat excepția de neconstituționalitate în cauze soluționate definitiv până la publicarea în Monitorul Oficial a deciziei prin care se constată neconstituționalitatea și autorilor aceleiași excepții, invocate anterior publicării deciziei Curții, în alte cauze, soluționate definitiv. Prin aceasta Curtea a interpretat în mod extensiv dispozițiile Codului de procedură civilă din 1865 și ale Codului de procedură penală din 1968, astfel cum acestea au fost modificate și completate prin Legea nr. 177/2010, lărgindu-le practic sfera de aplicare sub aspectul hotărârilor supuse revizuirii, ținând cont de faptul că legiuitorul a reglementat calea de atac a revizuirii unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în cauzele în care a fost invocată și ulterior admisă o excepție de neconstituționalitate, în scopul acordării mijloacelor de apărare în vederea realizării drepturilor și intereselor părților în fața justiției.

23. Curtea constată că jurisprudența anterior menționată este o reflectare a dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, potrivit cărora „Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor". Aceste prevederi constituționale, reluate, la nivel legal, prin art. 11 alin. (3) și art. 31 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, consacră efectele deciziilor Curții Constituționale, respectiv aplicarea pentru viitor și caracterul general obligatoriu al acestora.

24. În ceea ce privește efectele unei decizii de admitere a excepției de neconstituționalitate, Curtea a reținut că „decizia de constatare a neconstituționalității face parte din ordinea juridică normativă, prin efectul acesteia prevederea neconstituțională încetându-și aplicarea pentru viitor" (Decizia nr. 847 din 8 iulie 2008). În aceste condiții, decizia de constatare a neconstituționalității se va aplica în privința raporturilor juridice ce urmează a se naște după publicarea sa în Monitorul Oficial – *facta futura* –, însă, având în vedere faptul că excepția de neconstituționalitate este, de principiu, o chestiune prejudicială, o problemă juridică a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este conexă (potrivit Deciziei nr. 660 din 4 iulie 2007) și un mijloc de apărare care nu pune în discuție fondul pretenției deduse judecății (în acest sens, Decizia nr. 5 din 9 ianuarie 2007), Curtea reține că aceasta nu poate constitui doar un instrument de drept abstract, prin aplicarea deciziilor de constatare a neconstituționalității numai raporturilor juridice care urmează a se naște, deci unor situații viitoare ipotetice, întrucât și-ar pierde esențialmente caracterul concret. Așadar, Curtea reține că aplicarea pentru viitor a deciziilor sale vizează atât situațiile juridice ce urmează a se naște – *facta futura* –, cât și situațiile juridice pendinte și, în mod excepțional, astfel cum vom arăta, acele situații care au devenit *facta praeterita*.

25. În aceste condiții, Curtea reține că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică în cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării acesteia – cauze pendinte, în care respectivele dispoziții sunt aplicabile –, indiferent de invocarea excepției până la publicarea deciziei de admitere, întrucât ceea ce are relevanță în privința aplicării deciziei Curții este ca raportul juridic guvernat de

dispozițiile legii declarate neconstituțională să nu fie definitiv consolidat. În acest mod, efectele deciziei de admitere a instanței de contencios constituțional se produc *erga omnes*. În privința cauzelor care nu se află pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării deciziei de admitere a Curții, fiind vorba despre un raport juridic epuizat – *facta praeterita* –, Curtea reține că partea nu mai poate solicita aplicarea deciziei de admitere, întrucât decizia de admitere a Curții nu poate constitui temei legal pentru o acțiune în justiție, în caz contrar consecința fiind extinderea efectelor deciziei Curții pentru trecut.

26. Curtea reține însă că, în mod excepțional, aplicarea pentru viitor a deciziilor sale vizează și cauzele în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate, indiferent dacă până la momentul publicării în Monitorul Oficial a deciziei prin care se constată neconstituționalitatea acestea au fost soluționate definitiv și irevocabil, de vreme ce, prin exercitarea căii extraordinare de atac a revizuirii, decizia Curții Constituționale se va aplica acestor cauze. Cererea de revizuire urmează a fi soluționată în acord cu decizia Curții care modifică sau înlătură, după caz, pentru viitor toate efectele juridice pe care norma neconstituțională le produce cu privire la acel raport juridic. Astfel cum a statuat Curtea în jurisprudența sa, „soluția legislativă care consacră dreptul persoanelor prevăzute de lege de a exercita calea de atac a revizuirii nu intră în coliziune cu prevederile constituționale privind efectele *ex nunc* ale deciziei de admitere a Curții, revizuirea putând fi exercitată numai după publicarea în Monitorul Oficial al României a actului Curții. Efectele unei decizii de admitere pronunțate de instanța de contencios constituțional se întind *inter partes* numai *ex nunc*, deoarece revizuirea este cea care în mod direct produce efecte pentru trecut, și nu decizia de admitere a Curții Constituționale, aceasta din urmă fiind numai un instrument, un motiv legal pentru reformarea viitoare a hotărârilor judecătorești care s-au întemeiat pe dispoziția declarată neconstituțională. Prin urmare, decizia de admitere a Curții Constituționale mediază revizuirea, și nu invers, iar efectele pentru trecut de remediere a aspectelor dintr-o hotărâre judecătorească definitivă ce nu au putut fi prevenite sunt o consecință a căii de atac extraordinare, și nicidecum a actului emis de instanța de contencios constituțional" (în acest sens, Decizia nr. 1106 din 22 septembrie 2010, Decizia nr. 998 din 22 noiembrie 2012, Decizia nr. 130 din 7 martie 2013 și Decizia nr. 474 din 21 noiembrie 2013). Totodată, astfel cum s-a arătat anterior în § 22, Curtea a stabilit că o decizie de admitere a excepției de neconstituționalitate se aplică și în cauzele în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate până la data publicării, altele decât cea în care a fost pronunțată decizia Curții Constituționale, soluționate definitiv prin hotărâre judecătorească, ipoteză ultimă în care decizia de admitere constituie motiv de revizuire.

27. În schimb, Curtea reține că, în ceea ce privește cauzele soluționate până la publicarea deciziei Curții Constituționale și în care nu a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale cu o excepție având ca obiect o dispoziție dintr-o lege sau ordonanță declarată neconstituțională, acestea reprezintă o *facta praeterita*, de vreme ce cauza a fost definitiv și irevocabil soluționată. Curtea reține că, din momentul introducerii cererii în instanță și până la soluționarea definitivă a cauzei, norma incidentă a beneficiat de o prezumție de constituționalitate, care nu a fost răsturnată decât ulterior pronunțării hotărârii prin care s-a tranșat în mod definitiv litigiul. Așa încât Curtea constată că incidența deciziei de admitere a instanței de contencios constituțional într-o atare cauză ar echivala cu atribuirea de efecte *ex tunc* actului jurisdicțional al Curții, cu încălcarea dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală, și ar nega, în mod nepermis, autoritatea de lucru judecat care este atașată hotărârilor judecătorești definitive.

28. Curtea observă că, în dezacord cu jurisprudența instanței de contencios constituțional precitată și cu considerentele reținute în paragraful anterior, potrivit noilor norme procesual penale, respectiv art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, decizia Curții prin care s-a constatat neconstituționalitatea unui text de lege constituie motiv de revizuire indiferent dacă s-a invocat sau nu excepția de neconstituționalitate în cauza în care s-a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere.

29. Pentru început, Curtea reține că, fără a face un control de constituționalitate expres cu privire la dispozițiile art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, instanța de contencios constituțional a statuat, incidental, în exercitarea controlului *a posteriori*, cu privire la efectele deciziilor sale de admitere pronunțate în materie penală, în considerentele Deciziei nr. 508 din 7 octombrie 2014, § 26, stabilind că, „potrivit prevederilor art. 147 alin. (4) din Constituție, coroborate cu cele ale art. 11 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, deciziile instanței de contencios constituțional au putere numai pentru viitor, iar dreptul de a formula cerere de revizuire, potrivit art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, îl au doar părțile din cauza în care a fost invocată prezenta excepție de neconstituționalitate". Aceste considerente au fost reținute ulterior și în Decizia nr. 585 din 21 octombrie 2014, § 14, și Decizia nr. 740 din 16 decembrie 2014, § 14 (...).

30. În continuare, Curtea reține că activitatea desfășurată în ciclul ordinar al procesului penal, în măsura în care a fost legală și temeinică, se finalizează cu pronunțarea unei hotărâri penale definitive în care faptele reținute exprimă adevărul, iar legea penală și legea civilă au fost aplicate corect. Practica învederează însă și cazuri de hotărâri definitive, având autoritate de lucru judecat, care cuprind grave erori de fapt și de drept ce pot să persiste și în căile ordinare de atac și, cu atât mai mult, dacă nu au fost exercitate căile de atac ordinare. Într-o astfel de ipoteză rezidă rațiunea pentru care legiuitorul a instituit căile de atac extraordinare, ca mijloace procesual penale de desființare a hotărârilor cu autoritate de lucru judecat, dar care nu corespund legii și adevărului. Instituirea unor astfel de mijloace procesuale aduce atingere autorității de lucru judecat, așadar, stabilității hotărârilor judecătorești definitive, menite a da încredere în activitatea justiției, însă numai în cazurile și în condițiile strict reglementate de legiuitor, în vederea restabilirii ordinii juridice. Așa încât, având în vedere efectele exercitării căilor extraordinare de atac asupra hotărârilor judecătorești care reprezintă actul final și de dispoziție al instanței prin care se soluționează cu autoritate de lucru judecat cauza, Curtea reține că opțiunea legiuitorului în reglementarea unei căi de atac ce urmărește reformarea unei hotărâri judecătorești trebuie să se realizeze în limite constituționale.

31. Referitor la principiul autorității de lucru judecat, Curtea reamintește cele statuate prin Decizia nr. 1470 din 8 noiembrie 2011 și Decizia nr. 365 din 25 iunie 2014, § 38, astfel: „rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești produce un efect pozitiv care constituie temeiul juridic al executării dispozitivului hotărârii și poartă denumirea de puterea lucrului judecat. De asemenea, tot ca urmare a pronunțării unei hotărâri definitive, se produce un efect negativ în sensul că se împiedică o nouă urmărire și judecată pentru faptele și pretențiile astfel soluționate, fapt care a consacrat regula *non bis in idem*, cunoscută sub denumirea de autoritatea lucrului judecat". Așadar, instanțele superioare nu trebuie să își folosească dreptul de reformare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, și nu pentru a proceda la o nouă analiză a cauzei.

32. Având în vedere cele arătate, Curtea reține că hotărârea întemeiată pe o eroare judiciară nu trebuie să își prelungească existența, chiar dacă este învestită cu puterea lucrului

judecat, revizuirea – cale de atac extraordinară – având tocmai rolul de a atrage anularea hotărârilor în care judecata s-a bazat pe o eroare de fapt și de a reabilita judecătorește persoanele condamnate pe nedrept. În mod similar, autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale este înfrântă și în ipoteza reglementată în art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, deoarece stabilitatea hotărârii judecătorești nu poate să primeze în raport cu prevederile cu valoare de principiu cuprinse în Constituție.

33. Curtea constată însă că, în reglementarea cazului de revizuire examinat – art. 453 alin. (1) lit. f) CPP –, deși intenția legiuitorului actual a fost de a da în continuare eficiență controlului de constituționalitate, posibilitatea de a beneficia de efectele deciziei de admitere a Curții este necesar a fi circumscrisă sferei persoanelor care au declanșat acest control, anterior momentului publicării deciziei, în condițiile prevăzute de lege. În acest sens este și jurisprudența recentă a Curții, respectiv Decizia nr. 866 din 10 decembrie 2015, § 30, potrivit căreia, „în cadrul procesului judiciar, excepția de neconstituționalitate se înscrie în rândul excepțiilor de procedură prin care se urmărește împiedicarea unei judecăți care s-ar întemeia pe o dispoziție legală neconstituțională. Constatarea neconstituționalității unui text de lege ca urmare a invocării unei excepții de neconstituționalitate trebuie să profite autorilor acesteia și nu poate constitui doar un instrument de drept abstract, întrucât și-ar pierde caracterul concret". În aceste condiții, având în vedere importanța principiului autorității de lucru judecat, Curtea constată că, pentru a garanta atât stabilitatea raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca ceea ce a stabilit instanța de contencios constituțional, pe cale jurisprudențială, cu privire la condițiile în care se poate formula revizuire, în temeiul unei decizii de admitere a excepției de neconstituționalitate, să se transpună în cuprinsul normelor procesual penale examinate în prezenta cauză. Așadar, Curtea reține că o decizie de constatare a neconstituționalității unei prevederi legale trebuie să profite, în formularea căii de atac a revizuirii, numai acelei categorii de justițiabili care a invocat excepția de neconstituționalitate în cauze soluționate definitiv până la publicarea în Monitorul Oficial a deciziei prin care se constată neconstituționalitatea, precum și autorilor aceleiași excepții, invocate anterior publicării deciziei Curții, în alte cauze, soluționate definitiv, acest lucru impunându-se din nevoia de ordine și stabilitate juridică.

34. (...) Nereglementarea condiției ca excepția de neconstituționalitate să fi fost invocată în cauza în care s-a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere atribuie efecte *ex tunc* actului jurisdicțional al Curții, cu încălcarea dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, determină o încălcare nepermisă a autorității de lucru judecat, o atingere adusă principiului securității raporturilor juridice – element fundamental al supremației dreptului, care prevede, printre altele, ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi supusă rejudecării (*Brumărescu c. României*, 28 octombrie 1999, § 61).

35. Având în vedere toate cele arătate, Curtea constată că soluția legislativă cuprinsă în art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, care nu circumstanțiază cazul de revizuire la cauza în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate, este neconstituțională *(dec. nr. 126 din 3 martie 2016, M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016)*. ✍ Prin modificările aduse lit. f) a art. 453 alin. (1) de O.U.G. nr. 18/2016, dispozițiile procesual penale au fost puse în acord cu decizia Curții Constituționale.

II. Instanțe judecătorești

2. Cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. a) CPP. Condiții. Fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei ► **a)** Hotărârile definitive în care persoana condamnată nu este autorul infracțiunii, o altă persoană utilizând în mod fraudulos identitatea celui condamnat, sunt supuse cazului de revizuire prevăzut de art. 394 alin. (1) lit. a) CPP *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 9 din 6 iunie 2011, M. Of. nr. 717 din 12 octombrie 2011).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, dar decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală. ► **b)** Retractările, în cursul cercetării judecătorești, de către partea vătămată și martor a depozițiilor date în faza de urmărire penală nu pot reprezenta împrejurări necunoscute de către instanțe la momentul pronunțării hotărârii de condamnare, din moment ce instanțele, atât cea de fond, cât și cea de recurs, au analizat în mod expres această situație și, în consecință, au pronunțat sentința de condamnare și decizia din recurs fără a avea în vedere depozițiile date de partea vătămată și martor în faza de cercetare judecătorească, declarații în raport de care s-au pronunțat o încheiere de arestare preventivă a persoanei vătămate pentru infracțiunea de favorizare a infractorului și o sentință de condamnare a martorului pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 526/A din 24 aprilie 2014, nepublicată).* ► **c)** Modul în care a fost efectuată cercetarea judecătorească de către instanța care a pronunțat hotărârea de condamnare, modalitatea de interpretare și coroborare a probelor nu se încadrează în dispozițiile art. 453 alin. (1) lit. a) CPP; aceste împrejurări, chiar dacă îl nemulțumesc pe condamnat, nu reprezintă „fapte sau împrejurări noi, ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dovedesc netemeinicia hotărârii pronunțate în cauză" și nu constituie motiv de revizuire a unei hotărâri judecătorești *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 134/Ap din 23 februarie 2015, nepublicată).*

3. Cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. b) CPP. Condiții. Mărturie mincinoasă ► **a)** Motivele invocate de revizuent se referă la reaprecierea materialului probator, aspecte care țin de fondul cauzei și care au fost deja avute în vedere de instanța de fond și de cea de recurs, fiind inadmisibil ca pe calea revizuirii să se obțină prelungirea probațiunii pentru fapte deja cunoscute de instanțele care au soluționat cauza. Deși revizuentul a susținut, cu prilejul judecării apelului, că a formulat plângere penală împotriva martorului pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă, nu s-a făcut dovada, printr-o hotărâre judecătorească, că această persoană a comis o astfel de infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, așa cum prevede art. 454 alin. (1) CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 517/A din 23 aprilie 2014, nepublicată).* ► **b)** Dacă au existat contradicții între declarațiile date în cursul urmăririi penale față de cele date în cursul cercetării judecătorești, aceste împrejurări nu dovedesc prin ele însele că martorii audiați în cauză de către instanța de fond au mințit. Instanța a reținut ca fundament pentru condamnarea revizuentului doar acele declarații ale martorilor care se coroborau cu celelalte mijloace de probă administrate în cauză, împrejurare față de care aspectele contradictorii din declarațiile martorilor nu au servit ca temei pentru hotărârea de condamnare. Pe de altă parte, potrivit art. 454 CPP, acest caz de revizuire se dovedește prin hotărâre judecătorească definitivă prin care instanța s-a pronunțat asupra fondului cauzei, constatând existența faptelor și săvârșirea lor de către respectivele persoane; or, condamnatul nu a făcut dovada în cadrul acestui proces că ar fi sesizat măcar organele de poliție sau parchetul referitor la comiterea de către

martori a infracțiunilor de mărturie mincinoasă; nu s-a invocat nici existența unei cauze care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale față de aceste persoane, pentru ca dovedirea cazului de revizuire să se realizeze în procedura de revizuire, prin orice mijloc de probă *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 134/Ap din 23 februarie 2015, nepublicată).* ► **c)** Declarația martorului față de care s-a pronunțat hotărârea de condamnare pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă nu a influențat absolut deloc sentința penală de condamnare. Instanțele au pronunțat sentința de condamnare și decizia din recurs fără a avea în vedere depozițiile date de martor în faza de cercetare judecătorească, declarații în raport de care s-a pronunțat o sentință de condamnare a martorului pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă. Nu este îndeplinită, astfel, condiția impusă de art. 453 alin. (1) lit. b) teza a II-a CPP. Revizuentul, cu rea-credință, a denaturat condamnarea martorului pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă, în propriul folos, în scopul obținerii revizuirii sentinței penale *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 526/A din 24 aprilie 2014, nepublicată).* ► **d)** Se poate proceda la revizuirea unei hotărâri judecătorești în baza acestui caz de revizuire numai dacă nelegalitatea sau netemeinicia ei este consecința directă a declarațiilor mincinoase, ceea ce nu este cazul în speță. Declarațiile mincinoase (cele prin care martorii au încercat să îl absolve pe revizuent de răspundere penală) pentru care cei șase martori au fost condamnați nu au fost luate în seamă de către instanțe, așa încât revizuentul nu se poate prevala de faptul că martorii au declarat mincinos *(C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 223/A din 18 februarie 2015, nepublicată).*

4. Cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. c) CPP. Condiții. Înscris declarat fals. Curtea constată că desființarea unei sentințe penale prin care se reținuse starea de recidivă postexecutorie nu echivalează cu declararea ca fals a unui înscris care a stat la baza hotărârii a cărei revizuire se cere, în sensul că a servit ca mijloc de probă în cadrul procesului penal și a fundamentat hotărârea de condamnare. În plus, desființarea unei hotărâri de condamnare din antecedența penală a inculpatului nu probează netemeinicia hotărârii a cărei revizuire se cere, în înțelesul art. 453 alin. (1) lit. c) CPP *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 713/A din 2 iunie 2014, nepublicată).*

5. Cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. d) CPP. Condiții. Incidența cazului de revizuire prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. d) CPP nu poate fi reținută în cauză, atât timp cât condamnatul a precizat doar în fața instanței de apel că infracțiunea presupus a fi comisă de procuror constă în aceea că „i-a promis că o să stea la pușcărie". Și acest caz de revizuire se dovedește, potrivit art. 454 CPP, prin hotărâre judecătorească definitivă prin care instanța s-a pronunțat asupra fondului cauzei, constatând existența faptelor și săvârșirea lor de către respectivele persoane; or, condamnatul nu a făcut dovada în cadrul acestui proces, nici în acest caz, că ar fi sesizat măcar organele de poliție sau parchetul referitor la comiterea de către procuror a vreunei infracțiuni care a influențat soluția pronunțată în cauză; nu s-a invocat nici existența unei cauze care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale față de procuror, pentru ca dovedirea acestui caz de revizuire să se realizeze în procedura de revizuire, prin orice mijloc de probă *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 134/Ap din 23 februarie 2015, nepublicată).*

6. Cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. e) CPP. Condiții. Hotărâri judecătorești definitive care nu se pot concilia ► a) În contextul în care hotărârile prin care petentul a fost condamnat succesiv vizează infracțiuni concurente, apare evident faptul că invocarea cazului de revizuire este pur formală, atât timp cât în cauză nu regăsim ipoteza

vizată de textul de lege *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 678/A din 26 mai 2014, nepublicată).* ► **b)** Deși una dintre cele două contestații în anulare a fost declarată admisibilă în principiu prin încheiere, ulterior, motivele invocate în decizia prin care s-a procedat la respingerea sa pe fond sunt în esență identice cu cele care au stat la baza respingerii ca inadmisibilă a celeilalte contestații în anulare, prin cea de-a doua decizie penală. Rezultă, așadar, că soluțiile pronunțate de cele două instanțe sunt diferite doar din punct de vedere formal – una dintre instanțe considerând prima contestație în anulare admisibilă, dar neîntemeiată pe fond, iar cealaltă instanță considerând contestația în anulare ca inadmisibilă –, efectul final fiind același, anume respingerea ambelor contestații în anulare cu o motivare asemănătoare. Presupusa inconciliabilitate invocată de petent se datorează în fapt doar unor controverse foarte vechi din practica judiciară și doctrina penală privind condițiile de admisibilitate a contestației în anulare. Aceste controverse au vizat întotdeauna doar situația contestațiilor în anulare care urmau a fi respinse, unele instanțe apreciind că, în situația din speță (când prin contestația în anulare s-au invocat motive care, formal, se află printre cele prevăzute de lege, dar care au fost deja analizate în cuprinsul hotărârii atacate prin intermediul acestei căi extraordinare de atac, cum este în cazul de față problema prescripției), se impune respingerea ca inadmisibilă a contestației în anulare, iar alte instanțe au considerat că se impune declararea ca inadmisibilă a contestației în anulare, urmată de respingerea sa ca nefondată. În niciuna dintre cele două opinii nu s-a considerat că s-ar putea admite pe fond contestația în anulare formulată, astfel că, în esență, nu există diferențe fundamentale între cele două opinii expuse *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 401/A din 13 martie 2015, nepublicată).* ► **c)** Din modalitatea în care este formulat textul art. 453 alin. (1), coroborat cu art. 453 alin. (3)-(5) CPP, rezultă că situațiile prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. a)-b), f) CPP vizează într-adevăr numai hotărâri pronunțate în fondul cauzei, ca urmare a sesizării instanței privind o infracțiune, în timp ce toate celelalte cazuri de revizuire pot privi nu numai situații în care instanța este sesizată cu judecarea unei infracțiuni, ci și alte situații – cereri de reabilitare, cereri în materia executării hotărârilor penale etc. Spre exemplu, este posibil ca soluționarea unei cereri de reabilitare să aibă loc pe baza unui înscris care ulterior este declarat fals – în acest caz sunt întru totul îndeplinite cerințele promovării unei cereri de revizuire conform art. 453 alin. (1) lit. c) CPP. De asemenea, din modalitatea în care sunt reglementate dispozițiile art. 453 alin. (3)-(4) și (5) CPP rezultă cu evidență că situația prevăzută la art. 453 alin. (1) lit. e) CPP privește orice tip de hotărâre, din moment ce legiuitorul a arătat în mod expres și distinct față de soluțiile prevăzute la alin. (3)-(4) că toate hotărârile ce nu se pot concilia sunt supuse revizuirii. Mai mult, legiuitorul a stabilit că instanța, judecând cererea de revizuire, anulează hotărârile ce nu se pot concilia și pronunță o nouă hotărâre potrivit art. 395-399 CPP. Or, dispozițiile privind judecata în primă instanță sunt incidente și în faza de executare a hotărârilor penale, conform art. 597 alin. (5) CPP. În plus, o asemenea soluție este indicată față de obiectul cauzei – contestație la executare privind legea penală mai favorabilă –, întrucât permite rejudecarea contestației și stabilirea soluției legale, în timp ce, în cazul contestației în anulare, nu se poate desființa decât ultima hotărâre, prima beneficiind de autoritate de lucru judecat, indiferent dacă este legală sau nelegală. Se observă că prima instanță nu a verificat, la momentul înregistrării sesizării comisiei de evaluare, dacă pe rolul instanței se află alte cauze având același obiect, ceea ce ar fi condus nu la respingerea contestației ca inadmisibilă, neexistând nicio autoritate de lucru judecat, cum greșit a apreciat tribunalul, ci la reunirea cauzelor, cu consecința pronunțării unei singure hotărâri pentru aceeași

situație juridică dedusă judecății, ceea ce urmează a se dispune și în procedura revizuirii. De asemenea, se observă că textul art. 426 lit. i) CPP face referire, în mod expres, la hotărâri pronunțate în fondul cauzei: „când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă", în timp ce textul art. 453 alin. (5) raportat la art. 453 alin. (1) lit. e) CPP se referă la toate hotărârile ce nu se pot concilia. În aplicarea legii penale mai favorabile, potrivit art. 6 CP, au fost pronunțate două hotărâri de către aceeași instanță, și anume Tribunalul București, Secția I penală. Constatând că legea penală mai favorabilă a fost aplicată cu privire la aceeași condamnare, iar instanțele au ajuns la două soluții diferite, fiind emise două mandate de executare a pedepsei închisorii ca urmare a pronunțării a două sentințe definitive nu pentru aceeași faptă, cum prevede art. 426 CPP, ci în soluționarea aceleiași situații juridice, iar cele două mandate de executare a pedepsei închisorii nu pot coexista, curtea apreciază că obiectul prezentei cereri îl reprezintă o solicitare de revizuire întemeiată pe prevederile art. 453 alin. (1) lit. e) CPP. Ca atare, în conformitate cu prevederile art. 458 CPP, curtea reține că, pentru a soluționa această cerere, competentă este instanța ce a pronunțat în primă instanță cele două hotărâri ce nu se pot concilia, fiind incidente dispozițiile art. 44 CPP; cum ambele sentințe sunt pronunțate de aceeași instanță – Tribunalul București –, acesta este și instanța competentă să remedieze situația juridică creată ca urmare a pronunțării a două hotărâri ce nu se pot concilia *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 800/C din 31 octombrie 2014, nepublicată, confirmată prin înch. nr. 990 din 14 noiembrie 2014 a I.C.C.J., s. pen., nepublicată, care a soluționat conflictul de competență și a stabilit competența de soluționare a cauzei în favoarea Tribunalului București).* ✍ Într-o cauză similară, privindu-l pe același condamnat, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală (*înch. nr. 1074 din 11 decembrie 2014, nepublicată*), a stabilit competența de soluționare a contestației în anulare în favoarea Curții de Apel București, reținând că, „deși a fost învestită cu o contestație în anulare, Curtea de Apel București a recalificat cererea formulată de condamnat ca fiind revizuire în etapa examinării admisibilității în principiu, fără să îl citeze pe petent și în lipsa reprezentării sale de un avocat, nedându-i astfel posibilitatea exercitării dreptului său de dispoziție asupra obiectului cererii formulate. Procedând în acest mod, Curtea de Apel București a încălcat reglementările cuprinse în art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. c) din Convenția europeană a drepturilor omului privind dreptul la un proces echitabil, întrucât nu a pus în discuția celui care promovase contestația în anulare recalificarea cererii sale, fiind lipsit de relevanță faptul că judecarea cererii de revizuire ar fi revenit spre competență tribunalului, ca instanță care a judecat cauza în fond". Întrucât motivele încheierii au vizat, în esență, faptul că recalificarea cererii nu a fost pusă în discuția părților (deși legea nu obliga la aceasta, soluția curții de apel fiind anterioară Deciziei Curții Constituționale nr. 542/2015), apreciem că rămân valabile considerentele *dec. nr. 840/C din 20 noiembrie 2014 a C.A. București, s. I pen. (nepublicată),* în ceea ce privește calificarea cererii formulate de condamnat cu privire la cele două soluții definitive diferite pronunțate în aplicarea legii penale mai favorabile: „Față de modul de reglementare a celor două căi extraordinare de atac, nu se poate aprecia că existența celor 2 hotărâri în ceea ce îl privește pe petent s-ar putea încadra în dispozițiile art. 426 lit. i) CPP, care se referă la cazul de contestație în anulare când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă. Curtea are în vedere, pe de o parte, chiar conținutul explicit al acestui caz de contestație, respectiv pronunțarea a două hotărâri de condamnare împotriva aceleiași persoane pentru aceeași faptă, situație care se referă la pronunțarea unor hotărâri pe

fondul cauzei, prin care s-a stabilit, aşadar, vinovăţia persoanei, iar nu hotărâri prin care nu se soluţionează raportul principal de drept şi prin care nu se analizează vinovăţia. Analizând şi cazul de revizuire prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. e) CPP, curtea constată că acesta este prevăzut exact în considerarea situaţiilor care se pot ivi referitoare la hotărâri care nu se pot pune în executare în acelaşi timp faţă de dispoziţiile contradictorii pe care le cuprind şi care dispoziţii nu se referă la soluţionarea pe fond a cauzei sub aspectul esenţial al stabilirii vinovăţiei unei persoane trimise în judecată şi condamnate sau achitate ori faţă de care s-a încetat procesul penal, ci orice chestiune care poate viza alte aspecte care împiedică punerea în executare a hotărârii, incluzând aici hotărâri care vizează contopirea unor pedepse, contestaţii la executare etc. Concluzionând, (...) acel caz de contestaţie în anulare referitor la existenţa a două hotărâri de condamnare pentru aceeaşi faptă este unul extrem de clar, care nu se poate extinde la alte situaţii, iar pentru rezolvarea unor orice alte chestiuni care se regăsesc în hotărâri definitive care nu se pot executa faţă de dispoziţiile care se exclud reciproc, calea extraordinară de atac este revizuirea, prevăzută de art. 453 alin. (1) lit. i) CPP. (...) În susţinerea acestei teze este, dincolo de interpretarea literală a articolelor, şi alin. (5) al art. 453 CPP, care prevede că, în cazul prevăzut la alin. (1) lit. e), toate hotărârile care nu se pot concilia sunt supuse revizuirii".

Art. 454. Dovedirea unor cazuri de revizuire. (1) Situaţiile care constituie cazurile de revizuire prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d) se dovedesc prin hotărâre judecătorească definitivă prin care instanţa s-a pronunţat asupra fondului cauzei constatând existenţa falsului sau existenţa faptelor şi săvârşirea lor de respectivele persoane.

(2) În cazurile în care dovada nu poate fi făcută potrivit alin. (1) datorită existenţei unei cauze care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale, proba cazurilor de revizuire prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d) se poate face în procedura de revizuire, prin orice mijloc de probă.

Reglementarea anterioară: art. 395 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

A se vedea *supra*, jurisprudenţa redată la nr. 3 şi nr. 5 de la art. 453.

Art. 455. Persoanele care pot cere revizuirea. (1) Pot cere revizuirea:

a) părţile din proces, în limitele calităţii lor procesuale;

b) un membru de familie al condamnatului, chiar şi după moartea acestuia, numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului.

(2) Procurorul poate cere din oficiu revizuirea laturii penale a hotărârii.

Reglementarea anterioară: art. 396 şi art. 408^2 alin. (2) CPP 1968.

Art. 456. Cererea de revizuire. (1) Cererea de revizuire se adresează instanţei care a judecat cauza în prima instanţă.

(2) Cererea se formulează în scris şi trebuie motivată, cu arătarea cazului de revizuire pe care se întemeiază şi a mijloacelor de probă în dovedirea acestuia.

(3) La cerere se vor alătura copii de pe înscrisurile de care cel ce a formulat cererea de revizuire înţelege a se folosi în proces, certificate pentru conformitate cu originalul. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele se vor alătura în traducere efectuată de un traducător autorizat.

(4) În cazul în care cererea nu îndeplineşte condiţiile prevăzute la alin. (2) şi (3), instanţa pune în vedere celui ce a formulat cererea să o completeze, într-un termen stabilit de instanţă, sub sancţiunea prevăzută la art. 459 alin. (5).

Reglementarea anterioară: art. 397 şi art. 408² alin. (3) CPP 1968.

Art. 457. Termenul de introducere a cererii. (1) Cererea de revizuire în favoarea condamnatului se poate face oricând, chiar după ce pedeapsa a fost executată sau considerată executată ori după moartea condamnatului, cu excepţia cazului prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. f), când cererea de revizuire poate fi formulată în termen de un an de la data publicării deciziei Curţii Constituţionale în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(2) Cererea de revizuire în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui faţă de care s-a încetat procesul penal se poate face în termen de 3 luni, care curge:

a) în cazurile prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d), când nu sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când faptele sau împrejurările au fost cunoscute de persoana care face cererea sau de la data când aceasta a luat cunoştinţă de împrejurările pentru care constatarea infracţiunii nu se poate face printr-o hotărâre penală, dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii acestora;

b) în cazurile prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d), dacă sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când hotărârea a fost cunoscută de persoana care face cererea, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii penale;

c) în cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. e), de la data când hotărârile ce nu se conciliază au fost cunoscute de persoana care face cererea.

(3) Dispoziţiile alin. (2) se aplică şi în cazul când procurorul se sesizează din oficiu.

(4) Revizuirea în defavoarea inculpatului nu se poate face când a intervenit o cauză care împiedică punerea în mişcare a acţiunii penale sau continuarea procesului penal.

Reglementarea anterioară: art. 398 şi art. 408² alin. (4) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. f) CPP. Termen de introducere a cererii de revizuire. Dispoziţiile art. 74¹ CP 1969, invocate de revizuent în cererea formulată, au fost declarate neconstituţionale prin Decizia nr. 573 din 3 mai 2011 a Curţii Constituţionale, publicată în M. Of. nr. 363 din 25 mai 2011, iar cererea de revizuire a fost formulată la data de 10 martie 2014, data înregistrării la instanţa competentă, fiind depăşit, aşadar,

termenul de decădere a părții din dreptul de a mai formula o astfel de cerere, termen de un an de la data publicării deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I, prevăzut de art. 457 alin. (1) teza finală CPP. În consecință, cererea de revizuire nu a fost formulată în termenul prevăzut de lege și, prin urmare, este inadmisibilă în principiu, în conformitate cu dispozițiile art. 459 alin. (2) și alin. (3) lit. a) CPP. Mai mult, sentința penală a cărei revizuire se solicită a rămas definitivă – dobândind, așadar, autoritate de lucru judecat – după publicarea în Monitorul Oficial a deciziei de neconstituționalitate *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 646/A din 19 mai 2014, nepublicată)*.

Art. 458. Instanța competentă. Competentă să judece cererea de revizuire este instanța care a judecat cauza în prima instanță. Când temeiul cererii de revizuire constă în existența unor hotărâri ce nu se pot concilia, competența se determină potrivit dispozițiilor art. 44.

Reglementarea anterioară: art. 401 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Modificarea dispozițiilor privind competența. Instanța competentă să judece cererea de revizuire. Conform dispozițiilor art. 458 CPP, competentă să judece cererea de revizuire este instanța care a judecat cauza în primă instanță. Prin Decizia nr. 30/2006, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea unui recurs în interesul legii, s-a stabilit că este competentă să soluționeze cererea de revizuire instanța care a judecat cauza în primă instanță, chiar dacă la momentul introducerii cererii, datorită modificărilor dispozițiilor legii procesual penale, aceasta nu mai avea competența de a judeca fondul cauzei în primă instanță. Această interpretare se impune și în raport de natura juridică a căii de atac a revizuirii, care este o cale de atac de retractare, aparținând, din punct de vedere al competenței, aceleiași instanțe care a judecat fondul cauzei. O altă interpretare a dispozițiilor legale referitoare la competența de soluționare a cererii de revizuire ar contraveni principiului activității legii procedurale în vigoare la momentul efectuării actului, respectiv a celei aplicabile la data pronunțării hotărârii împotriva căreia este îndreptată calea extraordinară de atac a revizuirii, precum și caracterului revizuirii, de a fi o cale de atac de retractare *(C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 513 din 10 aprilie 2015, nepublicată)*.

Art. 459. Admiterea în principiu. (1)[1] La primirea cererii de revizuire, se fixează termen pentru examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, președintele dispunând atașarea dosarului cauzei.

(2)[2] Admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, cu citarea părților și cu participarea procurorului. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică examinarea admisibilității în principiu.

[1] Alin. (1) al art. 459 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 273 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 459 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 114 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 506/2015 (M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 459 alin. (2) CPP, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților", este neconstituțională.

(3) Instanța examinează dacă:

a) cererea a fost formulată în termen și de o persoană dintre cele prevăzute la art. 455;

b) cererea a fost întocmită cu respectarea prevederilor art. 456 alin. (2) și (3);

c) au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procedurilor penale;

d) faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv;

e) faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea conduc, în mod evident, la stabilirea existenței unor temeiuri legale ce permit revizuirea;

f) persoana care a formulat cererea s-a conformat cerințelor instanței dispuse potrivit art. 456 alin. (4).

(4) În cazul în care instanța constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (3), dispune prin încheiere admiterea în principiu a cererii de revizuire.

(5) În cazul în care instanța constată neîndeplinirea condițiilor prevăzute la alin. (3), dispune prin sentință respingerea cererii de revizuire, ca inadmisibilă.

(6) Când cererea de revizuire a fost făcută pentru un condamnat decedat sau când condamnatul care a făcut cererea ori în favoarea căruia s-a făcut revizuirea a decedat după introducerea cererii, prin excepție de la dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. f), procedura de revizuire își va urma cursul, iar în cazul rejudecării cauzei, după admiterea în principiu, instanța va hotărî potrivit dispozițiilor art. 16, care se aplică în mod corespunzător.

(7) Încheierea prin care este admisă în principiu cererea de revizuire este definitivă. Sentința prin care este respinsă cererea de revizuire, după analiza admisibilității în principiu, este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea.

Reglementarea anterioară: art. 402 și art. 403 alin. (1), (3) și (4) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire. Lipsa citării părților. Neconstituționalitate. 18. Omisiunea noului Cod de procedură penală de a reglementa, în mod expres, faptul că procurorul nu participă la admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire a dat naștere, în practică și doctrină, interpretării potrivit căreia participarea procurorului într-o astfel de procedură este obligatorie. (...)

21. Cât privește desfășurarea activității procesuale de judecată în admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, Curtea reține că instanța de judecată verifică cererea de revizuire sub aspectul regularității sale și îndeplinirii condițiilor de folosire a acestei căi de atac extraordinare, realizându-se în fapt o judecată (*iudicium rescindes*). Astfel, potrivit dispozițiilor art. 459 CPP, instanța examinează dacă cererea de revizuire este făcută în condițiile legii, respectiv cu privire la o hotărâre definitivă, în termen, de către o persoană îndreptățită a folosi calea de atac a revizuirii, pentru temeiuri care corespund cazurilor de revizuire, reglementate expres de lege. (...)

24. Curtea reține că admisibilitatea în principiu este o judecată de ordin procesual, privind regularitatea și seriozitatea cererii de revizuire, pentru a se decide dacă este sau

nu cazul să fie efectuat un control judecătoresc prin rejudecarea cauzei care face obiectul cererii de revizuire. Doctrina în materie arată că admisibilitatea în principiu este o activitate procesuală de statuare, privind exercitarea unui drept procesual și, implicit, soluționarea unei situații procesuale, deci o judecată. (...)

29. Curtea constată că, potrivit normelor procesual penale referitoare la admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire, în redactarea de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, instanța soluționa admisibilitatea în principiu ascultând concluziile procurorului și ale părților, în condiții de publicitate, contradictorialitate și oralitate, cu respectarea dreptului la apărare, ulterior, prin modificarea intervenită asupra acestor norme prevăzându-se că admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, fără citarea părților și fără participarea procurorului, procedura pierzând caracterul contradictoriu și oral, legiuitorul păstrând însă echitatea acesteia prin reglementarea, în mod expres, a excluderii atât a părților, cât și a procurorului deopotrivă. Prin urmare, Curtea constată că precedentele soluții legislative satisfac pe deplin exigențele unui proces echitabil, din perspectiva egalității de arme între acuzare și apărare.

30. Dispozițiile actualului Cod de procedură însă, prin excluderea numai a părților de la soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, fără a dispune expres cu privire la neparticiparea procurorului, acesta fiind prezent în temeiul normelor de generală aplicare ale art. 363 alin. (1) CPP, determină ruperea echilibrului procesual. Așa încât Curtea constată că, în condițiile în care participarea procurorului în procedura de admisibilitate în principiu a cererii de revizuire este obligatorie, exigențele unui proces echitabil sunt înfrânte, de vreme ce nu se respectă egalitatea de arme între acuzare și apărare.

31. În aceste condiții, Curtea reține că excluderea *ab initio* a revizuentului din această primă fază a căii de atac extraordinare a revizuirii și soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire doar cu participarea procurorului plasează revizuentul într-o poziție dezavantajoasă față de reprezentantul Ministerului Public. Astfel, revizuentul nu se bucură de posibilitatea reală de a aduce comentarii referitoare la tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către procuror și la tot ceea ce este prezentat de acesta cu privire la eventuala excludere a unor probe, la suspendarea executării hotărârii supuse revizuirii ori cu privire la instituirea în sarcina sa a obligațiilor ce rezultă din dispunerea măsurii controlului judiciar. Așadar, prin excluderea revizuentului din această procedură este restrânsă în mod absolut posibilitatea acestuia de a avea cunoștință și de a dezbate susținerile parchetului, revizuentul plasându-se astfel într-o situație dezavantajoasă față de procuror.

32. În concluzie, atâta vreme cât admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se soluționează cu participarea procurorului, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, Curtea reține că norma legală trebuie să permită citarea părților, fiind suficient să li se asigure părților posibilitatea participării în această etapă procesuală, judecătorul putând decide asupra admisibilității în principiu a cererii de revizuire și fără participarea părților, atât timp cât acestea au fost legal citate, de vreme ce, astfel cum a reținut Curtea în jurisprudența sa, dreptul la un proces în contradictoriu înseamnă, într-un proces penal, că atât procurorului, cât și părții trebuie să li se ofere posibilitatea de a avea cunoștință și de a putea aduce observații referitoare la toate probele prezentate sau la observațiile depuse de către cealaltă parte în vederea influențării deciziei instanței.

33. În consecință, soluția legislativă cuprinsă în art. 459 alin. (2) CPP, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților", este neconstituțională, întrucât încalcă art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală, și, prin urmare, în această procedură, la care participă procurorul, trebuie citate părțile, în scopul asigurării posibilității acestora de a participa la această etapă procesuală *(dec. nr. 506 din 30 iunie 2015, M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015)*. ✍ Prin modificările aduse art. 459 alin. (2) de O.U.G. nr. 18/2016, dispozițiile procesual penale au fost puse în acord cu decizia Curții Constituționale.

2. Examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire în camera de consiliu. Constituționalitate. 47. Critica de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 459 alin. (2) CPP referitoare la caracterul nepublic al ședințelor de judecată în procedura examinării admisibilității în principiu a cererii de revizuire urmează a fi respinsă ca neîntemeiată. În acest sens, Curtea reține că publicitatea, ca principiu al ședinței de judecată, constituie o garanție a dreptului la un proces echitabil. Consacrarea sa este asigurată de dispozițiile art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căruia orice persoană are dreptul la judecarea în mod public a cauzei sale de către o instanță care va hotărî, între altele, asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța acestui principiu procesual, statuând că publicitatea procedurilor organelor judiciare la care se referă art. 6 parag. 1 are ca scop protejarea justițiabililor împotriva unei „justiții secrete" și vizează dezbaterile propriu-zise ale procesului (*Diennet c. Franței*, 26 septembrie 1995, § 33), însă, cu toate acestea, dreptul la o ședință publică nu este absolut (*Jan-Ake Andersson c. Suediei*, 29 octombrie 1991, § 27, și *K.D.B. c. Olandei*, 27 martie 1998, § 39). Pe de altă parte, publicitatea constă în posibilitatea pe care o are orice persoană de a asista la desfășurarea judecății, constituind deopotrivă un mijloc de a prezerva încrederea opiniei publice în instanțele judecătorești.

48. Față de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului precitată, Curtea reamintește că, prin Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, §§ 13-14 (...), a statuat că procedura reglementată de normele procesual penale ale art. 459 alin. (2) privește examinarea admisibilității exercitării unui drept, iar nu o judecată asupra temeiniciei solicitării ce face obiectul exercitării acelui drept, deci nu vizează însăși soluționarea căii extraordinare de atac a revizuirii, instanța neimplicându-se în niciun fel în judecata pe fond a unei acuzații în materie penală. Totodată, în aceeași decizie, Curtea a făcut referire la jurisprudența instanței de la Strasbourg, amintind, printre altele, Decizia din 6 mai 2003, pronunțată în cauza *Franz Fischer c. Austriei*, potrivit căreia art. 6 din Convenție nu se aplică unei proceduri care urmărește redeschiderea unei proceduri penale, întrucât persoana a cărei condamnare a intrat în puterea lucrului judecat și care solicită o asemenea redeschidere nu este „acuzată de o infracțiune", în sensul art. 6 din Convenție, ceea ce înseamnă că nu face obiectul unei „acuzații în materie penală". Așadar, astfel cum a reținut Curtea Constituțională în decizia precitată, în examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire nu poate fi pusă în discuție existența unei acuzații în materie penală, întrucât instanța verifică cererea de revizuire doar sub aspectul regularității sale, respectiv al îndeplinirii condițiilor în care poate fi exercitată referitor la hotărârile ce pot fi atacate, cazurile ce o justifică, titularii cererii și termenul de introducere.

49. Așa încât Curtea constată că, deși toate aceste verificări, prevăzute de art. 459 alin. (3) CPP, se realizează în camera de consiliu, acest fapt este însă în deplină concordanță cu prevederile art. 127 din Legea fundamentală, potrivit cărora „Ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege". Aceasta, cu atât mai mult cu cât, în considerentele dezvoltate în Decizia nr. 506 din 30 iunie 2015, Curtea Constituțională a cenzurat absența contradictorialității și oralității procedurii de examinare a admisibilității în principiu a cererii de revizuire. În aceste condiții, Curtea constată că, în măsura în care părțile și procurorul beneficiază de dreptul de a fi prezenți în fața instanței și de a-și susține oral interesele, absența publicului din sala de judecată nu este de natură a afecta dreptul la un proces echitabil *(dec. nr. 126 din 3 martie 2016, M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016)*.

II. Instanțe judecătorești

3. Admisibilitate în principiu. Neparticiparea procurorului. Sancțiune. Conform reglementărilor procesual penale actuale, respectiv art. 459 alin. (2) CPP, admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță, în camera de consiliu, fără citarea părților. În textul de lege menționat nu se face nicio mențiune referitoare la neparticiparea procurorului în etapa admisibilității în principiu, iar conform art. 32 CPP, organele judiciare – deci și procurorul – nu sunt incluse în categoria părților din procesul penal. Totodată, conform art. 363 alin. (1) CPP, participarea procurorului la judecată este obligatorie. Acest text de lege face parte din Capitolul I – „Dispoziții generale" al Titlului III, care se intitulează „Judecata", iar din acest titlu face parte și Capitolul V – „Căile extraordinare de atac" (la Secțiunea a 3-a fiind reglementată revizuirea). Prin urmare, dispozițiile generale care reglementează judecata sunt pe deplin aplicabile întregului Titlu III referitor la judecată, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel. Pe cale de consecință, se constată că participarea procurorului este obligatorie la procedura de judecată a revizuirii, fie că este vorba despre etapa admisibilității în principiu, fie că este vorba despre rejudecarea cauzei după admiterea în principiu a cererii de revizuire. De altfel, în reglementarea anterioară, la art. 403 alin. (1) CPP 1968, se preciza expres că admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează în camera de consiliu, fără citarea părților și fără participarea procurorului. O astfel de mențiune expresă nu există în actuala reglementare procesual penală, așa încât art. 363 alin. (1) CPP este incident în cauză, iar participarea procurorului este obligatorie, cu atât mai mult cu cât în legea nouă nu mai este prevăzută etapa cercetărilor prealabile efectuate de procuror ca urmare a formulării unei cereri de revizuire și finalizată prin întocmirea unui referat conținând propunerea procurorului cu privire la admisibilitatea în principiu a cererii, ci o astfel de cale de atac se introduce direct la instanță.

Întrucât la etapa analizei admisibilității în principiu a cererii de revizuire nu a participat procurorul, deși participarea sa era obligatorie conform art. 363 alin. (1) CPP, curtea constată incidența prevederilor art. 281 alin. (1) lit. d) din același cod, respectiv neparticiparea procurorului la judecarea cauzei, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii, este sancționată cu nulitatea absolută, care nu poate fi înlăturată în niciun mod. În baza art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, curtea va admite apelul declarat de revizuent, va desființa în totalitate sentința penală atacată și va dispune rejudecarea cauzei de către aceeași instanță *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 551/A din 29 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens**, *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 650/A din 20 mai 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 665/A din 22 mai 2014, nepublicată.*

4. Revizuire. Reiterarea criticilor din calea ordinară de atac. Inadmisibilitate ▶ **a)** Revizuirea este o cale extraordinară de atac, a cărei admisibilitate este strict condiționată de existența vreunuia dintre cazurile expres și limitativ prevăzute de dispozițiile art. 453 CPP. Acest remediu procesual este destinat, în mod esențial, înlăturării unor grave erori de fapt pe care le-ar putea conține o hotărâre penală definitivă și este admisibil doar în condițiile restrictiv prevăzute de lege. Caracterul extraordinar al procedurii exclude posibilitatea repunerii în discuție a unor chestiuni ce țin exclusiv de maniera în care a fost aplicată în speță legea substanțială, deoarece s-ar nesocoti astfel dispozițiile art. 452 și urm. CPP, ce sunt de strictă interpretare și aplicare. În plus, o reexaminare a temeiniciei hotărârii definitive ca efect al simplei cereri a condamnatului, în alte condiții decât cele prevăzute de lege, ar deturna calea extraordinară de atac de la finalitatea sa, transformând-o într-o simplă cale ordinară de atac, cu încălcarea normelor legale pertinente, dar și a autorității de lucru judecat a hotărârii. Toate aspectele invocate de apelantul-revizuent, privitoare la necunoașterea caracterului fals al înscrisurilor reținute în sentință (respectiv contractul de concesiune și certificatul de urbanism) ori la posibilitatea, nevalorificată de instanțele ordinare, de a aplica o pedeapsă mai redusă pentru înșelăciune, cu suspendarea condiționată/sub supraveghere a executării, reprezintă critici eminamente de fond, ce puteau fi invocate în ciclul ordinar parcurs. Reiterarea unor susțineri identice, dar în calea extraordinară de atac, nu este admisibilă, având în vedere particularitățile acestei din urmă proceduri și autoritatea de lucru judecat de care se bucură hotărârea definitivă de condamnare. De altfel, toate chestiunile menționate au și fost invocate de condamnat în recursul ordinar, fiind analizate punctual în considerentele deciziei penale. Ele au fost, prin urmare, cunoscute de către instanțe, iar ascultarea unor noi martori în considerarea acelorași aspecte tinde doar la prelungirea probațiunii pentru împrejurări definitiv tranșate, ce nu mai pot fi repuse în discuție *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 211/A din 3 martie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 239/A din 5 martie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 542/A din 28 aprilie 2014, nepublicată*. ▶ **b)** Revizuirea nu poate fi apreciată ca fiind o a treia cale ordinară de atac, pentru a permite reanalizarea acelorași chestiuni deja dezbătute și tranșate într-o manieră definitivă odată cu soluționarea în fond a cauzei *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 245/A din 6 martie 2014, nepublicată)*. ▶ **c)** Revizuirea nu este o cale ordinară de atac prin intermediul căreia instanța de control să poată reforma hotărârea atacată sub toate aspectele de netemeinicie și nelegalitate sesizate de părți sau din oficiu, ci reprezintă o cale extraordinară de atac, de retractare, care intervine în cazurile expres prevăzute de art. 453 alin. (1) lit. a)-f) CPP. Așadar, nu orice neajunsuri ale unei hotărâri judecătorești – chiar dacă acestea ar fi evidente – și nu orice încălcări ale normelor penale sau procesual penale pot fi îndreptate de către instanța de revizuire, ci admisibilitatea acestei căi de atac este condiționată de încadrarea motivelor de revizuire în unul dintre cele 6 cazuri de revizuire menționate expres de art. 453 CPP, cu precizările inserate de legiuitor în dispozițiile art. 454 din același cod *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 134/Ap din 23 februarie 2015, nepublicată)*.

5. Revizuire formulată de tatăl condamnatului. Prelungirea probațiunii asupra unor fapte sau împrejurări cunoscute de prima instanță. Inadmisibilitate. Obligarea condamnatului la plata cheltuielilor judiciare către stat. Nelegalitate. Pe calea revizuirii nu se poate solicita prelungirea probațiunii asupra unor fapte sau împrejurări ce au fost

cunoscute de prima instanță, revenirea asupra probatoriului încuviințat sau respins de instanțele care au judecat cauza, analiza pertinenței, concludenței și utilității unei probe solicitate în cursul judecății fiind de competența exclusivă a instanței care a judecat fondul sau a instanțelor ce au judecat căile ordinare de atac declarate, altfel, s-ar încălca principiul autorității de lucru judecat a unei hotărâri definitive într-un mod nepermis de lege. În mod greșit prima instanță a dispus însă obligarea condamnatului la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, în contextul în care nu acesta este titularul cererii de revizuire, context în care nu are nicio culpă procesuală. Este adevărat că cererea introductivă a fost formulată în favoarea sa, dar titularul ei este tatăl condamnatului, acesta exercitând calea extraordinară de atac, astfel încât cheltuielile judiciare ar fi trebuit să fie suportate de acesta în calitate de titular al cererii, aspect ce nu poate fi remediat în propria sa cale de atac decât parțial, prin înlăturarea obligării condamnatului la plata cheltuielilor judiciare *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 401/A din 31 martie 2014, nepublicată)*.

6. Motive care nu sunt prevăzute de art. 453 CPP. Inadmisibilitate. Cererea de revizuire care se întemeiază pe alte motive decât cazurile prevăzute de art. 394 CPP este inadmisibilă *[I.C.C.J., S.U., dec. nr. LX (60) din 24 septembrie 2007, M. Of. nr. 574 din 30 iulie 2008]*. ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

7. Motive care nu sunt prevăzute de art. 453 CPP. Prelungirea probațiunii. Reaprecierea probelor administrate. Inadmisibilitate. Convenționalitate. Prin formularea unei cereri de revizuire nu se poate ajunge, în fapt, la judecarea unui al doilea apel, fie prin prelungirea probațiunii administrate în fața instanțelor de fond, fie printr-o reapreciere a probelor deja administrate, în baza art. 459 CPP, nefiind incident niciunul dintre cazurile prevăzute de art. 453 din același cod. Respingerea revizuirii ca inadmisibilă în cazul în care nu se regăsesc motivele prevăzute expres de art. 453 CPP nu constituie o ingerință nejustificată cu privire la liberul acces la justiție. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (obligatorie pentru instanțele interne odată cu ratificarea Convenției de către România) cu privire la art. 6 din Convenție, dreptul de acces la o instanță (parte esențială a dreptului la un proces echitabil) are două trăsături fundamentale: el trebuie să fie un drept efectiv, fără a fi însă un drept absolut. În cauza *Golder c. Regatului Unit*, Curtea a arătat că „pot fi aduse restricții exercițiului acestui drept, întrucât dreptul de acces, chiar prin natura sa, cere o reglementare din partea statului, reglementare care poate varia în timp și în spațiu în funcție de resursele comunității și de nevoile indivizilor". Limitările astfel aduse trebuie să respecte câteva principii. Ele trebuie să urmărească un scop legitim și să nu afecteze substanța însăși a dreptului. De asemenea, este necesară asigurarea unui raport rezonabil de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele alese (cauza *Guérin c. Franței*). Liberul acces la justiție nu se opune existenței procedurilor extraordinare, însă necesitatea respectării principiului siguranței raporturilor juridice cere ca folosirea acestora să îmbrace un caracter excepțional atât în ceea ce privește termenul în care pot fi promovate, cât și motivele de admisibilitate. Prin limitarea cazurilor în care pot fi desființate hotărâri definitive și obligatorii ale instanțelor judecătorești se urmărește un scop legitim: necesitatea siguranței raporturilor juridice și dreptul de punere în executare a acestor hotărâri, fără a fi afectată substanța însăși a dreptului (nu este interzis de principiu accesul la instanță, ci doar cu respectarea anumitor condiții), și se respectă raportul rezonabil

de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele alese (cauzele *Hornsby c. Greciei, Lunari c. Italiei, Ouzounis și alții c. Greciei*) *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 481/A din 15 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 1/Ap din 8 ianuarie 2015, nepublicată.*

8. Motive care nu sunt prevăzute de art. 453 CPP. Reindividualizarea pedepsei. Inadmisibilitate. Solicitarea condamnatului de a se revizui sentința pentru o pretinsă individualizare judiciară greșită a pedepsei este inadmisibilă, fiind în afara prevederilor art. 452 și urm. CPP, care au caracter limitativ *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 572/A din 7 mai 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 105/Ap din 12 februarie 2015, nepublicată.*

9. Motive care nu sunt prevăzute de art. 453 CPP. Aplicarea dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002. Inadmisibilitate. Aplicarea prevederilor art. 19 din Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor, potrivit cărora limitele speciale ale pedepsei (cea minimă și cea maximă) se reduc la jumătate, se poate face numai în cazul ciclului procesual ordinar (fond - apel - recurs), în cadrul căruia instanțele de judecată, legal învestite, pot dispune asupra individualizării judiciare a pedepsei, și nu pe calea revizuirii *(C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 509 din 21 aprilie 2015, nepublicată)*.

10. Motive care nu sunt prevăzute de art. 453 CPP. Reținerea dispozițiilor privind procedura judecății în cazul recunoașterii învinuirii. Inadmisibilitate. Faptul că în cauză trebuiau reținute prevederile art. 320^1 CPP 1968 referitoare la procedura judecății în cazul recunoașterii învinuirii nu reprezintă unul dintre motivele expres și limitativ prevăzute de art. 453 alin. (1) CPP, pentru modificarea pe calea revizuirii a unei hotărâri judecătorești definitive *(C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 137/A din 2 februarie 2015, nepublicată)*. ✍ Pentru identitate de rațiune, soluția este aceeași în ceea ce privește dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP.

11. Nemotivarea cererii de revizuire. Neindicarea vreunuia dintre cazurile prevăzute la art. 453 CPP. Inadmisibilitate ► **a)** Potrivit art. 456 alin. (2) CPP, cererea de revizuire se formulează în scris și trebuie motivată, cu indicarea cazului de revizuire pe care se întemeiază și a mijloacelor de probă în dovedirea acestuia. Conform art. 456 alin. (4) CPP, în cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile anterior expuse, instanța pune în vedere celui ce a formulat-o să o completeze, într-un termen stabilit de instanță, sub sancțiunea prevăzută de art. 459 alin. (5) CPP, obligație pe care instanța și-a îndeplinit-o. Potrivit art. 459 alin. (4) și (5) raportat la art. 459 alin. (3) lit. b) CPP, examenul asupra admisibilității cererii de revizuire vizează și respectarea dispozițiilor art. 456 alin. (2) CPP, nerespectarea acestor exigențe atrăgând, conform art. 459 alin. (5) din același cod, inadmisibilitatea cererii. Întrucât revizuentul nu a comunicat motivele pe care se întemeiază cererea de revizuire, deși i-au fost emise două adrese în acest sens, conform art. 456 alin. (4) CPP, față de exigențele art. 459 alin. (5) raportat la art. 459 alin. (3) lit. b) din același cod, cererea formulată este inadmisibilă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 536/A din 25 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 634 din 5 mai 2015, nepublicată.* ► **b)** Revizuentul nu a invocat temeiuri legale pentru redeschiderea procedurilor penale, pretinsa sa judecare în lipsă ca urmare a „amenințărilor unei alte persoane" nefiind de natură a conduce, de o manieră evidentă, la stabilirea existenței vreunuia dintre cazurile legale de revizuire prevăzute de art. 453 alin. (1) lit. a)-f) CPP. Or, revizuirea este o cale extraordinară de atac, a cărei admisibilitate este strict condiționată de existența vreuneia dintre situațiile expres și limitativ prevăzute de dispozițiile art. 453 CPP. Acest

remediu procesual este destinat, în mod esențial, înlăturării unor grave erori de fapt pe care le-ar putea conține o hotărâre penală definitivă și nu poate fi inițiat în scopul de a supune cenzurii instanței pretinse încălcări ale unor norme de procedură *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 543/A din 28 aprilie 2014, nepublicată)*. ► **c)** Din conținutul prevederilor art. 453 CPP rezultă caracterul de cale extraordinară de atac al revizuirii, prin folosirea căreia se pot înlătura erorile judiciare comise cu privire la faptele reținute printr-o hotărâre judecătorească definitivă, din cauza necunoașterii de către instanță a unor împrejurări de care depindea adoptarea unei hotărâri conforme cu legea și adevărul. Cererea de revizuire se soluționează în mai multe etape, prima dintre acestea fiind, conform art. 459 CPP, admiterea în principiu, etapă în care instanța verifică cererea de revizuire sub aspectul regularității sale, respectiv al îndeplinirii condițiilor în care poate fi exercitată referitor la hotărârile ce pot fi atacate, cazurile ce o justifică, titularii cererii, termenul de introducere. Această fază a admiterii în principiu privește examinarea admisibilității exercitării unui drept, iar nu o judecată asupra temeiniciei solicitării ce face obiectul exercitării acelui drept. Cum în etapa admiterii în principiu instanța nu se implică în niciun fel în verificarea fondului cauzei deduse judecății, soluția dată de aceasta nu poate fi decât de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire în cazul în care ea nu se întemeiază pe vreunul dintre cazurile prevăzute în art. 453 CPP. Din reglementările de ansamblu cuprinse în art. 452-464 CPP rezultă că soluționarea cererii de revizuire parcurge două etape, respectiv cea a admiterii în principiu, atunci când aceasta îndeplinește condițiile cerute de lege, și aceea a rejudecării cauzei după admiterea în principiu. De aceea, a considera că în procedura admiterii în principiu, prevăzută în art. 459 CPP, în ipoteza absenței cazurilor prevăzute de art. 453 din același cod, ar trebui pronunțată o soluție de respingere a cererii ca nefondată ar echivala cu crearea unui paralelism nepermis cu soluțiile ce se pot pronunța după rejudecare potrivit art. 462 alin. (4) CPP. Prin urmare, în etapa admiterii în principiu ca judecată de admisibilitate, soluțiile ce pot fi pronunțate sunt fie admiterea în principiu a cererii de revizuire, prin încheiere, conform art. 459 alin. (4) CPP, fie respingerea cererii ca inadmisibilă, prin sentință, conform art. 459 alin. (5) CPP *(C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 251/Ap din 7 aprilie 2015, nepublicată)*.

12. Hotărâre prin care se respinge ca inadmisibilă cererea de revizuire. Caracter definitiv. Potrivit art. 459 alin. (7) CPP, încheierea prin care este admisă în principiu cererea de revizuire este definitivă. Sentința prin care este respinsă cererea de revizuire după analiza admisibilității în principiu este supusă acelorași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea. Art. 463 CPP stabilește că sentința prin care instanța se pronunță asupra cererii de revizuire, după rejudecarea cauzei, este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea. Din economia textelor de lege anterior menționate rezultă clar intenția legiuitorului de a supune controlului judiciar numai hotărârile prin care se rejudecă fondul cauzei ca urmare a admiterii în principiu a cererii de revizuire. Or, faza admiterii în principiu este o judecată de ordin procesual privind regularitatea și seriozitatea cererii de revizuire, pentru a se stabili dacă cele sesizate pot fi supuse unui control judecătoresc în fața instanței competente să le analizeze în fond. Admisibilitatea căilor de atac este condiționată de exercitarea acestora potrivit dispozițiilor legii procesual penale, prin care au fost reglementate hotărârile susceptibile a fi supuse examinării, căile de atac și ierarhia acestora, termenele de declarare și motivele pentru care se poate cere reformarea hotărârii atacate. Se constată, așadar, că revizuentul a formulat cerere de apel împotriva unei hotărâri nesusceptibile de reformare prin promovarea acestei căi ordinare de atac. Recunoașterea unei căi de atac în alte condiții decât cele prevăzute de

legea procesual penală constituie o încălcare a principiului legalității acestora și, din acest motiv, apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 35/A din 3 februarie 2015, www.scj.ro)*. **În același sens,** *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 398/A din 26 noiembrie 2014, www.scj.ro.*

13. Retragerea cererii de revizuire. Soluție. Instanța învestită cu soluționarea cererilor de (...) revizuire (...), în cazul retragerii acestora, urmează să ia act de această manifestare de voință *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXXIV din 6 noiembrie 2006, M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007)*.
✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile noului Cod de procedură penală.

Art. 460. Măsurile care pot fi luate odată cu sau ulterior admiterii în principiu. (1)[1] Odată cu admiterea în principiu a cererii de revizuire sau ulterior acesteia, instanța poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii supuse revizuirii și poate dispune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2).

(2) Împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea hotărârii supuse revizuirii, prevăzută la alin. (1), procurorul sau persoana interesată poate formula contestație în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei lipsă. Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare. Dispozițiile art. 597 alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(3) În cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile stabilite prin încheiere, instanța, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune revocarea măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei.

(4) În cazul admiterii în principiu a cererii de revizuire pentru existența unor hotărâri ce nu se pot concilia, cauzele în care aceste hotărâri au fost pronunțate se reunesc în vederea rejudecării.

Reglementarea anterioară: art. 404 CPP 1968.

Art. 461. Rejudecarea. (1) Rejudecarea cauzei după admiterea în principiu a cererii de revizuire se face potrivit regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță.

(2) Instanța, dacă găsește necesar, administrează din nou probele din cursul primei judecăți.

(3) În cazul în care instanța constată că situația de fapt nu poate fi stabilită în mod nemijlocit sau aceasta nu s-ar putea face decât cu mare întârziere, dispune efectuarea cercetărilor necesare de către procurorul de la parchetul de pe lângă această instanță, într-un interval ce nu poate depăși 3 luni.

(4) După efectuarea cercetărilor, procurorul înaintează întregul material instanței competente.

(5) Persoanele prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b) și d) nu pot fi audiate ca martori în cauza supusă revizuirii, dacă dovada acestor cazuri de revizuire s-a făcut prin hotărâre judecătorească.

Reglementarea anterioară: art. 399 alin. (4) și (5) și art. 405 CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 460 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 274 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Competența procurorului din cadrul Direcției Naționale Anticorupție sau Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism de a efectua actele de cercetare în cazul anumitor cereri de revizuire. Procurorul din cadrul structurii specializate, Direcția Națională Anticorupție, respectiv Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, este competent în condițiile art. 397 alin. (1) CPP să efectueze actele de cercetare și să înainteze materialul împreună cu concluziile referitoare la cererile de revizuire formulate împotriva hotărârilor care au avut ca obiect infracțiuni a căror urmărire penală este de competența exclusivă a uneia sau alteia dintre cele două structuri. *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 4 din 20 septembrie 2010, M. Of. nr. 866 din 23 decembrie 2010).* ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 462. Soluțiile după rejudecare. (1) Dacă se constată că cererea de revizuire este întemeiată, instanța anulează hotărârea, în măsura în care a fost admisă revizuirea, sau hotărârile care nu se pot concilia și pronunță o nouă hotărâre potrivit dispozițiilor art. 395-399, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Instanța rejudecă cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au formulat cerere de revizuire, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea acestora o situație mai grea.

(3) Instanța ia măsuri pentru restabilirea situației anterioare, dispunând, dacă este cazul, restituirea amenzii plătite și a bunurilor confiscate, a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era ținut să le suporte sau alte asemenea măsuri.

(4) Dacă instanța constată că cererea de revizuire este neîntemeiată, o respinge și dispune obligarea revizuientului la plata cheltuielilor judiciare către stat, precum și reluarea executării pedepsei, în cazul în care aceasta a fost suspendată.

Reglementarea anterioară: art. 406 CPP 1968.

Art. 463. Calea de atac. Sentința prin care instanța se pronunță asupra cererii de revizuire, după rejudecarea cauzei, este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea.

Reglementarea anterioară: art. 407 și art. 408² alin. (6) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 35/A din 3 februarie 2015, www.scj.ro* și *I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 398/A din 26 noiembrie 2014, www.scj.ro, supra*, nr. 12 de la art. 459.

Art. 464. Efectele respingerii cererii de revizuire. În cazul respingerii cererii de revizuire ca inadmisibilă sau ca neîntemeiată, nu va putea fi formulată o nouă cerere pentru aceleaşi motive.

Reglementarea anterioară: art. 403 alin. (3^1) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Inadmisibilitatea formulării unei noi cereri de revizuire pentru aceleaşi motive. Constituţionalitate. 15. În ceea ce priveşte dispoziţiile art. 464 CPP, cu denumirea marginală „Efectele respingerii cererii de revizuire", Curtea constată că, potrivit textului de lege criticat, în cazul respingerii cererii de revizuire ca inadmisibilă sau ca neîntemeiată, nu va putea fi formulată o nouă cerere pentru aceleaşi motive. Având în vedere caracterul revizuirii de cale extraordinară de atac – prin folosirea căreia se pot înlătura erorile judiciare comise cu privire la faptele reţinute printr-o hotărâre judecătorească definitivă, din cauza necunoaşterii de către instanţă a unor împrejurări de care depindea adoptarea unei hotărâri conforme cu legea şi adevărul –, cererea de revizuire se soluţionează în mai multe etape, prima dintre acestea fiind admiterea în principiu. În această etapă, potrivit art. 459 alin. (3) CPP, instanţa verifică cererea de revizuire din punct de vedere al regularităţii sale, respectiv al îndeplinirii condiţiilor în care poate fi exercitată referitoare la hotărârile ce pot fi atacate, titularul cererii, cazul de revizuire pe care se întemeiază, mijloacele de probă în dovedirea acestuia şi la termenul de introducere, precum şi la aspectul dacă faptele şi mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea conduc, în mod evident, la stabilirea existenţei unor temeiuri legale ce permit revizuirea. Totodată, art. 459 alin. (3) CPP prevede la lit. d) că instanţa examinează dacă faptele şi mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv. În cazul în care instanţa constată neîndeplinirea oricăreia dintre condiţiile enumerate mai sus, cererea de revizuire este respinsă ca inadmisibilă, potrivit art. 459 alin. (5) CPP.

16. Prin urmare, regula instituită de art. 464 CPP – potrivit căreia, în cazul respingerii cererii de revizuire ca inadmisibilă sau ca neîntemeiată, nu va putea fi formulată o nouă cerere pentru aceleaşi motive – rezultă şi din interpretarea dispoziţiilor art. 459 alin. (3) lit. d) şi alin. (5) CPP, fiind un efect al autorităţii de lucru judecat. Prin respingerea ca inadmisibilă a cererii de revizuire cu privire la care există identitate de fapte şi mijloace de probă cu cele prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv este asigurată eliminarea cererilor de revizuire repetitive, formulate pentru aceleaşi motive, fără ca dispoziţiile de lege criticate să aducă vreo atingere accesului liber la justiţie şi dreptului la un proces echitabil, principii consacrate de art. 21 din Constituţie.

17. Referitor la principiul autorităţii de lucru judecat, prin Decizia nr. 1470 din 8 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 853 din 2 decembrie 2011, Curtea a statuat că rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătoreşti produce un efect pozitiv, care constituie temeiul juridic al executării dispozitivului hotărârii şi poartă denumirea de puterea lucrului judecat. De asemenea, tot ca urmare a pronunţării unei hotărâri definitive, se produce un efect negativ, în sensul că împiedică o nouă urmărire şi judecată pentru faptele şi pretenţiile astfel soluţionate, fapt care a consacrat regula *non bis in idem*, cunoscută sub denumirea de autoritatea lucrului judecat. De principiu, hotărârile penale definitive sunt susceptibile de

modificări și schimbări în cursul executării numai ca urmare a descoperirii unor împrejurări care, dacă erau cunoscute în momentul pronunțării hotărârii, ar fi condus la luarea altor măsuri împotriva făptuitorului ori ca urmare a unor împrejurări intervenite după ce hotărârea a rămas definitivă. În aceste situații apare necesitatea de a se pune de acord conținutul hotărârii puse în executare cu situația obiectivă și a se aduce modificările corespunzătoare în desfășurarea executării. Dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe, garantat de art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, trebuie să fie interpretat în lumina preambulului la Convenție, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care prevede, printre altele, ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi supusă rejudecării (*Brumărescu c. României*, 28 octombrie 1999, § 61). Conform acestui principiu, niciuna dintre părți nu este abilitată să solicite reexaminarea unei hotărâri definitive și executorii cu unicul scop de a obține o reanalizare a cauzei și o nouă hotărâre în privința sa. Instanțele superioare nu trebuie să își folosească dreptul de reformare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, și nu pentru a proceda la o nouă analiză. Simplul fapt că pot exista două puncte de vedere asupra chestiunii respective nu este un motiv suficient de a rejudeca o cauză. Acestui principiu nu i se poate aduce derogare decât dacă o impun motive substanțiale și imperioase (*Stanca Popescu c. României*, 7 iulie 2009, § 99, și *Ryabykh c. Rusiei*, 24 iulie 2003, § 52) *(dec. nr. 188 din 31 martie 2015, M. Of. nr. 420 din 12 iunie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Revizuire pentru aceleași motive invocate într-o cerere anterioară. Inadmisibilitate. Dacă motivele invocate de revizuent au mai fost invocate anterior, într-un dosar finalizat, sunt incidente dispozițiile art. 459 alin. (3) lit. d) CPP, cererea fiind inadmisibilă *(C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 148 din 6 februarie 2015, nepublicată)*.

Art. 465. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. (1) Hotărârile definitive pronunțate în cauzele în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale ori a dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamanți, pot fi supuse revizuirii, dacă vreuna dintre consecințele grave ale încălcării Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta continuă să se producă și nu poate fi remediată decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

(2) Pot cere revizuirea:

a) persoana al cărei drept a fost încălcat;

b) membrii de familie ai condamnatului, chiar și după moartea acestuia, numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului;

c) procurorul.

(3)[1] Cererea de revizuire se introduce la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere.

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 465 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 275 din Legea nr. 255/2013.

(4) Cererea de revizuire se poate face cel mai târziu în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a hotărârii definitive pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

(5) După sesizare, instanța poate dispune, din oficiu, la propunerea procurorului sau la cererea părții, suspendarea executării hotărârii atacate. Dispozițiile art. 460 alin. (1) și (3) se aplică în mod corespunzător.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) La judecarea cererii de revizuire, părțile se citează. Partea aflată în stare de deținere este adusă la judecată.

(8) Atunci când părțile sunt prezente la judecarea cererii de revizuire, instanța ascultă și concluziile acestora.

(9) Instanța examinează cererea în baza actelor dosarului și se pronunță prin decizie.

(10) Instanța respinge cererea în cazul în care constată că este tardivă, inadmisibilă sau nefondată.

(11) Atunci când instanța constată că cererea este fondată:

a) desființează, în parte, hotărârea atacată sub aspectul dreptului încălcat și, rejudecând cauza, cu aplicarea dispozițiilor secțiunii 1 a cap. V din titlul III al părții speciale, înlătură consecințele încălcării dreptului;

b) desființează hotărârea și, când este necesară administrarea de probe, dispune rejudecarea de către instanța în fața căreia s-a produs încălcarea dreptului, aplicându-se dispozițiile secțiunii 1 a cap. V din titlul III al părții speciale.

(12)[1] Hotărârea pronunțată este supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită.

Reglementarea anterioară: art. 408[1] CPP 1968.

Legislație conexă: art. 46 CEDO.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Persoană al cărei drept a fost încălcat. Inadmisibilitate. Cererea de revizuire, întemeiată pe dispozițiile art. 465 CPP, formulată de o persoană cu privire la care Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu s-a pronunțat, neexistând o hotărâre prin care instanța europeană să constate încălcarea unui drept al persoanei care solicită revizuirea, este inadmisibilă. Persoana al cărei drept a fost încălcat, la care se referă dispozițiile art. 465 alin. (2) lit. a) CPP, este persoana care a avut calitatea de parte atât în cauza împotriva statului român soluționată prin hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, cât și în cauza soluționată prin hotărârea definitivă a instanței naționale *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3076 din 2 decembrie 2014, www.scj.ro)*.

2. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Cauză care a parcurs trei grade de jurisdicție. Desființarea deciziei date în recurs. Procedură de judecare. În urma desființării deciziei date în recurs, în calea de atac a revizuirii reglementată în procedura prevăzută de art. 465 CPP, în condițiile în care cauza a parcurs trei grade

[1] Alin. (12) al art. 465 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 275 din Legea nr. 255/2013.

de jurisdicție (primă instanță, apel și recurs), în ultimă instanță soluționându-se recursul procurorului, calea de atac este recursul în forma și reglementarea prevăzută de lege la data judecării recursului inițial.

Analiza dispozițiilor art. 465 CPP, referitoare la revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, relevă că această cale extraordinară de atac are o natură juridică tipică, aparte, determinată de fundamentul, obiectul, funcționalitatea și funcția sa procesuală, care o deosebește de celelalte căi extraordinare de atac, mai ales prin aceea că determină examinarea din nou a cauzei pe fond, prin retractarea de către instanță a propriei soluții, soluție care este înlocuită cu una corespunzătoare noilor fapte și împrejurări constatate și de care instanța nu a avut anterior cunoștință. (...) Toate aceste argumente relevă indubitabil că, atunci când Curtea Europeană constată încălcarea unui drept, impune instanțelor obligația de a relua procesul din stadiul în care s-a aflat partea sau mai exact reclamantul în momentul încălcării dreptului, recunoscându-i acestuia posibilitatea de a relua judecarea unei căi de atac ce a fost valabil exercitată la un anumit moment procesual și care, prin raportare la modul în care a fost soluționată, a generat o vătămare ce continuă să își producă efectele și nu poate fi înlăturată decât prin rejudecarea cauzei de către instanța în fața căreia s-a produs încălcarea dreptului.

Este vorba, în mod real, despre o repunere a părții în situația juridică sau, mai exact, în dreptul conferit de calea de atac exercitată la momentul declarării și judecării ei, astfel că în cauză nu pot fi aplicabile dispozițiile art. 14 alin. (1) din Legea nr. 255/2013 și care prevăd că „Rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată ori de către instanța competentă, dispusă după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, se desfășoară conform legii noi", întrucât nu ne aflăm în prezența unei situații clasice de desființare cu rejudecare și care practic obligă instanțele să aplice legea nouă, ci în prezența dispozițiilor tranzitorii inserate în conținutul art. 12 alin. (1) din Legea nr. 255/2013, care arată că „Recursurile în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva hotărârilor care au fost supuse apelului potrivit legii vechi, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs".

Astfel, în situația în care nu s-ar da valoare dispozițiilor tranzitorii prevăzute în acest text de lege, nu numai că s-ar înfrânge principiul loialității convenționale, care impune statelor să repare încălcarea produsă părții prin rejudecarea cauzei de către instanța în fața căreia i s-a încălcat dreptul, în speță instanța de recurs, ba, mai mult decât atât, s-ar ajunge în situația ca o persoană să fie judecată de două ori în cadrul aceleiași căi de atac, doar pe motiv că legea nouă nu mai prevede în competența instanțelor calea de atac a recursului.

Or, scopul legii penale prin reglementarea dată în conținutul dispozițiilor art. 12 alin. (1) din Legea nr. 255/2013 a fost acela de a acoperi și astfel de situații care au o reglementare mai specială și care au menirea să răspundă exigențelor referitoare la executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, în sensul de a se lua măsuri suficiente pentru a se evita pe viitor repetarea încălcării drepturilor ori înlăturarea celor care continuă să își producă efectele.

În plus, în caz de conflict între normele juridice internaționale privind drepturile omului și dreptul român, instanța de contencios european a statuat că nu se vor aplica principiul ierarhiei juridice și nici principiul succesiunii în timp, ci se va aplica norma cea mai favorabilă pentru drepturile omului.

Or, o măsură suficientă și de natură să prevină pe viitor o astfel de vătămare este tocmai aceea de a recunoaște și de a da părții dreptul de a fi judecată în calea de atac ce

a generat încălcarea dreptului său, și nu de a supune normele de drept europene clare și neechivoce și care se bucură de preeminență unor interpretări novatorii în raport cu dreptul intern în cauză, pentru că esența acestei proceduri o reprezintă garanția ce i se oferă acuzatului, în sensul că exigențele referitoare la executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului sunt respectate, iar acest lucru se va putea realiza doar prin repunerea părții în situația în care se afla la data încălcării dreptului, indiferent că este vorba despre prima instanță, instanța de apel sau de recurs, cu mențiunea expresă că, pentru hotărârile rămase definitive potrivit legii vechi, competentă va fi instanța de recurs așa cum era aceasta stabilită sub imperiul legii vechi, iar compunerea completului va fi cea de la recurs, așa cum era reglementată de legea anterioară.

Pentru că dincolo de dreptul recunoscut părții, judecătorul național este unul dintre destinatarii unei astfel de hotărâri, interesul acestuia trebuie să fie acela de a evita repetarea faptului ilicit, în așteptarea intervenirii unei modificări a dreptului intern și chiar în ipoteza în care hotărârile Curții necesită o reformă complexă și amplă a sistemului legislativ intern, judecătorul național poate și trebuie, pe cât este posibil, să pună în aplicare aceste hotărâri, până să intervină o lege internă în concordanță cu Convenția, pentru că „judecătorul național rămâne deplin responsabil în aplicarea uniformă a Convenției în sistemul intern judiciar, realizând eficient și constituționalist o sinteză între exigențele acesteia și constrângerile, în unele privințe și perioade, inhibitoare, date de calitatea legii, de regulile procedurale naționale și chiar de jurisprudența dominantă" (*Tahsin Acar c. Turciei*, 8 aprilie 2004).

Mai mult decât atât, judecătorul național – ca organ al statului independent de puterea legiuitoare – poate aplica în mod direct Recomandarea (2004)5 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind verificarea compatibilității proiectelor de lege, a legilor în vigoare și a practicilor administrative cu standardele impuse de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (adoptată la 12 mai 2004, la cea de-a 114-a sesiune), iar modalitatea concretă în care se poate ajunge la acest obiectiv este indicată în pct. 12 din anexa la Recomandarea mai sus menționată, care prevede că, „pentru asigurarea compatibilității, este suficient să se procedeze la schimbări de jurisprudență și de practică. În conformitate cu sistemul juridic al unor state membre, compatibilitatea ar putea fi asigurată prin simpla neaplicare a măsurilor legislative respective" *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 2 din 2 februarie 2015, M. Of. nr. 159 din 6 martie 2015).*

Secțiunea a 4-a[1]. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate

Art. 466. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate. (1)[2] Persoana condamnată definitiv care a fost judecată în lipsă poate solicita redeschiderea procesului penal în termen de o lună din ziua în care a luat cunoștință, prin orice notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa.

[1] *N.r.* Secțiunea privind redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate a fost renumerotată prin art. 102 pct. 261 din Legea nr. 255/2013, ca urmare a introducerii printre căile extraordinare de atac a Secțiunii 1 privind contestația în anulare, care, anterior acestei modificări, era reglementată într-un capitol separat în cadrul Titlului III al Părții speciale privind judecata.

[2] Alin. (1)-(3) ale art. 466 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 276 din Legea nr. 255/2013.

(2) Este considerată judecată în lipsă persoana condamnată care nu a fost citată la proces şi nu a luat cunoştinţă în niciun alt mod oficial despre acesta, respectiv, deşi a avut cunoştinţă de proces, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei şi nu a putut încunoştinţa instanţa. Nu se consideră judecată în lipsă persoana condamnată care şi-a desemnat un apărător ales ori un mandatar, dacă aceştia s-au prezentat oricând în cursul procesului, şi nici persoana care, după comunicarea, potrivit legii, a sentinţei de condamnare, nu a declarat apel, a renunţat la declararea lui ori şi-a retras apelul.

(3) Pentru persoana condamnată definitiv judecată în lipsă faţă de care un stat străin a dispus extrădarea sau predarea în baza mandatului european de arestare, termenul prevăzut la alin. (1) curge de la data la care, după aducerea în ţară, i-a fost comunicată hotărârea de condamnare.

(4) Procesul penal nu poate fi redeschis în cazul în care persoana condamnată a solicitat să fie judecată în lipsă.

(5)[1] Dispoziţiile alineatelor precedente se aplică în mod corespunzător persoanei faţă de care s-a pronunţat o hotărâre de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

Legislaţie conexă: 1. ▶ art. 6 parag. 1 şi 3 CEDO; ▶ art. 47, art. 48 alin. (2) şi art. 53 CDFUE; ▶ art. 92 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

2. A se vedea şi: ▶ Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 de modificare a Deciziilor-cadru 2002/584/JAI, 2005/214/JAI, 2006/783/JAI, 2008/909/JAI şi 2008/947/JAI, de consolidare a drepturilor procedurale ale persoanelor şi de încurajare a aplicării principiului recunoaşterii reciproce cu privire la deciziile pronunţate în absenţa persoanei în cauză de la proces (J.O. L 81 din 27 martie 2009); ▶ Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare şi procedurile de predare între statele membre (J.O. L 190 din 18 iulie 2002); ▶ Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European şi a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumţiei de nevinovăţie şi a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016).

ADNOTĂRI

1. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate reprezintă o **cale extraordinară de atac de retractare**, nou-introdusă de actuala reglementare, care nu mai prevede posibilitatea declarării apelului peste termen de către partea care a lipsit atât la toate termenele de judecată, cât şi la pronunţare, şi urmăreşte să înlăture carenţele dispoziţiilor art. 522[1] CPP 1968, care erau aplicabile, la cerere, doar persoanelor judecate şi condamnate în lipsă care au fost extrădate sau predate ca urmare a punerii în executare a unui mandat european de arestare şi făceau trimitere la procedura revizuirii, drept cale extraordinară de atac.

2. Pentru **hotărârile rămase definitive anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală**, unele decizii au fost în sensul că termenul de o lună pentru exercitarea

[1] Alin. (5) al art. 466 a fost introdus prin art. 102 pct. 277 din Legea nr. 255/2013.

noii căi de atac curge cel mai devreme de la data de 1 februarie 2014, dată de la care a intrat în vigoare noul cod și au devenit aplicabile dispozițiile art. 466 CPP.

3. Considerăm că este admisibilă cererea de redeschidere a procesului penal vizând rejudecarea cauzei în primă instanță sau apel, după caz, dacă inculpatul, legal citat sau declarând personal calea de atac, a lipsit **justificat** de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța, având în vedere dispozițiile art. 466 alin. (2) teza I CPP.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

a) Domeniu de aplicare

1. Cerere de rejudecare întemeiată pe dispozițiile art. 522[1] CPP 1968, nesoluționată până la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală. Procedură. Aplicarea noii reglementări. Prin noile dispoziții procesual penale, legiuitorul român s-a îndepărtat de vechea reglementare, prin prevederea expresă în textul legii a condițiilor în care se poate aprecia că o persoană a fost judecată în lipsă. Aplicarea noilor dispoziții se impune, de vreme ce, potrivit art. 3 din Legea nr. 255/2013, legea nouă se aplică de la data intrării ei în vigoare tuturor cauzelor aflate pe rolul organelor judiciare, cu excepțiile prevăzute în cuprinsul legii. Or, în ceea ce privește procedura de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate nu există nicio excepție prevăzută în cuprinsul Legii nr. 255/2013 *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 284/A din 16 aprilie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 621/A din 15 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 268/Ap din 16 mai 2014, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 523/Ap din 22 octombrie 2014, nepublicată; Trib. Ialomița, sent. pen. nr. 251 din 21 mai 2014, definitivă prin dec. nr. 1060 din 25 septembrie 2014 a C.A. București, s. I pen., nepublicate; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1192 din 9 octombrie 2014, nepublicată; Jud. Tecuci, sent. pen. nr. 178 din 6 iunie 2014, definitivă prin dec. nr. 652/A din 24 iulie 2014 a C.A. Galați, s. pen. și min., nepublicate; C.A. Pitești, s. pen., min. și fam., dec. nr. 389/A din 30 iunie 2014, nepublicată.* **În sens contrar,** *C.A. Suceava, s. pen. și min., dec. nr. 267 din 16 mai 2014, nepublicată.*

2. Hotărâre judecătorească rămasă definitivă anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală. Cerere de redeschidere a procesului penal. Admisibilitate. În sensul adnotării nr. 2 privind cererile de redeschidere a procesului penal, a se vedea: *C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 478/A din 18 iunie 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 487/A din 23 iunie 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 555/A din 26 august 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 579/A din 8 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 726/A din 2 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 754/A din 9 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 528/A din 7 august 2014, nepublicată; C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 531/A din 7 august 2014, nepublicată; C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 637/A din 17 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 329/Ap din 19 iunie 2014, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 384/Ap din 17 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 562/Ap din 31 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 804 din 12 iunie 2014, nepublicată; C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1260 din*

17 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1538 din 9 decembrie 2014, nepublicată.

3. Inculpat care a lipsit atât la termenele de judecată, cât și la pronunțarea soluției. Apel peste termen în curs de soluționare. Recalificare. Noua reglementare a Codului de procedură penală nu mai prevede apelul peste termen, această instituție regăsindu-se în dispozițiile art. 466 CPP, ce au preluat atât situația prevăzută de fostul art. 365 CPP 1968, cât și pe cea prevăzută de art. 522[1] CPP 1968. Având în vedere prevederile art. 10 din Legea nr. 255/2013, potrivit dispozițiilor de procedură penală în vigoare, cererea [*de apel peste termen – n.a.*] formulată de inculpat, care a lipsit atât la termenele de judecată, cât și la pronunțarea soluției, nu mai poate fi analizată decât potrivit dispozițiilor art. 466 CPP privind redeschiderea procesului penal în cazul judecării persoanei condamnate în lipsă, fiind de competența primei instanțe de judecată *(C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1249 din 15 octombrie 2014, nepublicată).*

4. Hotărâre de revocare a suspendării sub supraveghere a executării pedepsei. Inadmisibilitatea cererii de redeschidere a procesului penal ► a) Procedura reglementată de art. 466-470 CPP vizează redeschiderea procesului penal care a avut ca obiect condamnarea definitivă a persoanei care a fost judecată în lipsă, iar nu o cauză în care s-a procedat la revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, conform dispozițiilor art. 447 CPP 1968, deoarece această procedură este ulterioară condamnării definitive a persoanei și este reglementată în capitolul referitor la executarea hotărârilor judecătorești ce au dobândit autoritate de lucru judecat. În aceste condiții, cererea de redeschidere a procesului penal care vizează exclusiv sentința care a avut ca obiect revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei pentru nerespectarea obligațiilor de supraveghere stabilite prin hotărârea de condamnare este inadmisibilă în raport de dispozițiile art. 466 CPP *(C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1023 din 17 iulie 2014, nepublicată).* ► **b)** Procedura redeschiderii procesului penal este posibilă numai în cazul în care se pronunță o soluție de condamnare, de renunțare la sau de amânare a aplicării pedepsei, fiind excluse cazurile în care se dispune achitarea sau încetarea procesului penal, ca și cele în care se soluționează aspecte accesorii stabilirii răspunderii penale cu privire la săvârșirea unei infracțiuni (de exemplu, revizuirea, contestația la executare). Aceste din urmă cauze pot fi soluționate în lipsa persoanei pe care o privesc, dacă procedura de citare este legal îndeplinită, fără a fi posibilă redeschiderea procedurii. Această interpretare este în concordanță cu jurisprudența C.E.D.O. cu privire la art. 6 din Convenție și care impune doar rejudecarea cauzelor în care acuzații sunt condamnați în lipsă, întrucât garanțiile procesuale oferite de acest articol se aplică exclusiv situațiilor în care instanța se pronunță asupra „temeiniciei unei acuzații în materie penală". Cererea de redeschidere a procedurii prin care s-a dispus suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei este inadmisibilă, întrucât nu este o procedură prin care instanța a statuat asupra temeiniciei acuzației în materie penală (aceasta privea procesul inițial, prin care inculpatul a fost condamnat la pedeapsa închisorii cu suspendarea sub supraveghere a executării acesteia), prin care să fi pronunțat o soluție de condamnare, de renunțare la sau de amânare a aplicării pedepsei *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1459/A din 25 noiembrie 2014, nepublicată).* **În sens contrar,** *C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 257/A din 27 mai 2014, nepublicată.*

5. Hotărâre având ca obiect plângerea împotriva soluțiilor procurorului. Inadmisibilitatea cererii de redeschidere a procesului penal. Este inadmisibilă cererea de redeschidere a

procesului penal în cauzele privind plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată a procurorului, petentul neavând calitatea de „persoană condamnată", pentru a fi îndeplinite condițiile art. 466 CPP *(C.A. Galați, s. pen. și min., sent. nr. 202/F din 27 octombrie 2014, nepublicată)*.

6. Hotărâre prin care a fost respinsă ca inadmisibilă o cerere de revizuire. Inadmisibilitatea cererii de redeschidere a procesului penal. Titular al unei cereri de redeschidere a procesului penal poate fi persoana condamnată definitiv care a fost judecată în lipsă, iar potrivit art. 466 alin. (5) CPP, o astfel de cerere poate fi formulată și de către persoana față de care s-a pronunțat o hotărâre de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei. Nu este îndeplinită condiția prevăzută de art. 469 alin. (1) lit. a) teza finală CPP, în sensul că cererea nu este formulată de către o persoană dintre cele prevăzute la art. 466 CPP, dacă se solicită redeschiderea procesului penal cu privire la sentința penală prin care a fost respinsă ca inadmisibilă o cerere de revizuire formulată împotriva altei sentințe prin care, la rândul ei, a fost respinsă plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată date de procuror, în baza art. 278[1] CPP 1968 *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., sent. nr. 29 din 21 iulie 2014, nepublicată)*.

7. Rejudecarea cauzei ca urmare a admiterii contestației în anulare ori revizuirii. Hotărâre penală definitivă de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei ori de amânare a aplicării pedepsei. Admisibilitatea cererii de redeschidere a procesului penal. Obiectul cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate îl reprezintă numai hotărârile penale definitive prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei, indiferent dacă judecata în primă instanță sau în calea ordinară de atac este consecința rejudecării cauzei ca urmare a admiterii contestației în anulare ori revizuirii *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 22 din 9 iunie 2015, M. Of. nr. 486 din 2 iulie 2015)*.

b) Persoană judecată în lipsă. Noțiune

8. Persoană reprezentată de avocat. Avocat ales de o rudă a inculpatului ► a) Nu pot fi considerate ca fiind judecate în lipsă persoanele condamnate care și-au desemnat un apărător ales în faza apelului și a recursului, chiar dacă acest apărător a fost desemnat prin intermediul mamei lor *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 284/A din 16 aprilie 2014, nepublicată)*. **► b)** Nu prezintă relevanță juridică modalitatea în care a fost încheiat contractul de asistență juridică cu apărătorul ales, atât timp cât textul art. 466 alin. (2) CPP reglementează în mod clar și strict situațiile în care nu se consideră judecată în lipsă persoana condamnată *(C.A. Galați, s. pen. și min., dec. nr. 915/A din 27 octombrie 2014, nepublicată)*.

9. Inculpat prezent la judecata în primă instanța. Neprezentarea în fața instanței de apel. Accesul la o nouă procedură de judecată nu se justifică în situația în care inculpatul a participat la judecarea cauzei în primă instanță și a avut posibilitatea exercitării dreptului la apărare, după care, condamnat fiind, a declarat apel împotriva hotărârii de condamnare, însă nu s-a mai prezentat în fața instanței de apel pentru a-și susține apelul *(C.A. Alba Iulia, s pen. și min., dec. nr. 478/A din 18 iunie 2014, nepublicată)*.

10. Inculpat lipsă la judecata în primă instanța. Prezentarea în fața instanței de control judiciar. Stabilirea prin hotărâre definitivă a legalității procedurii de citare ► a) Nu se consideră judecată în lipsă persoana care, deși lipsă la judecata în fond, după comunicarea

hotărârii în primă instanță, a exercitat calea de atac a apelului (sau recursului) și a fost prezentă personal la judecarea acestuia, un atare demers fiind incompatibil, prin definiție, cu noțiunea de „judecată în lipsă". Curtea de apel învestită cu soluționarea recursului peste termen declarat de condamnat a statuat neechivoc asupra legalei sale citări la judecata în fond, astfel încât această chestiune nu mai poate fi repusă în discuție *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 812/A din 23 iunie 2014, nepublicată)*. ► **b)** Legala citare a condamnatului la judecata în primă instanță și cunoașterea de către acesta a desfășurării acelei judecăți în privința sa, în calitate de inculpat, au făcut obiectul controlului judiciar ordinar, declanșat chiar la cererea sa, statuându-se asupra lor în mod definitiv, astfel că, în lipsa invocării unor împrejurări noi, apte să determine o altă apreciere, ele trebuie reținute, ca atare, în cadrul procedurii de redeschidere a procesului penal, cu consecința constatării neîndeplinirii condiției de admisibilitate prevăzute de art. 469 alin. (1) lit. a) teza a II-a CPP și, implicit, a aceleia reglementate de art. 469 alin. (1) lit. b) din același cod, întrucât nu există temei legal pentru reluarea judecății, câtă vreme persoana la care se referă hotărârea definitivă de condamnare nu poate fi considerată judecată în lipsă, în sensul dispozițiilor procedurale interne anterior citate. În speță, instanța de control judiciar ordinar a constatat, în mod explicit, în ultimul grad de jurisdicție pe fondul cauzei, că inculpatul, fiind legal citat, s-a sustras de la judecata în primă instanță, având astfel o culpă proprie în ceea ce privește absența lui de la acea judecată *(C.A. București, s. I pen., sent. nr. 333/F din 24 septembrie 2014, nepublicată; sentința a fost desființată prin dec. nr. 421/A din 11 decembrie 2014 a I.C.C.J., s. pen., nepublicată, prin care s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel București, pentru motive ce țin însă de legalitatea compunerii completului de judecată)*.

11. Inculpat care a lipsit de la judecată. Neexercitarea apelului. Consecințe ► **a)** Este inadmisibilă cererea de redeschidere a procesului penal formulată, conform art. 466 alin. (2) CPP, de petentul care nu a declarat apel împotriva sentinței prin care a fost condamnat în lipsă; petentul putea formula apel peste termen (nu mai târziu decât 10 zile de la data începerii executării pedepsei), în temeiul art. 365 CPP 1968, astfel cum a fost în vigoare la data când a fost arestat *(Jud. Hunedoara, sent. pen. nr. 100 din 3 iunie 2014, definitivă prin dec. nr. 609/A din 11 septembrie 2014 a C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., prin care s-a luat act de retragerea apelului inculpatului, nepublicată)*. ► **b)** Dacă petentul avea deschisă, la momentul încarcerării, calea apelului (sau recursului) peste termen, cale ordinară de atac de care nu a înțeles să se folosească, acesta nu mai poate apela la o cale extraordinară de atac, care prevede aceleași motive și vizează aceleași soluții în fond, atâta vreme cât nu a utilizat calea ordinară de atac *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 753 din 11 iunie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. București, s. I pen., dec. nr. 755 din 11 iunie 2014, nepublicată; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 954 din 10 septembrie 2014, nepublicată*. ► **c)** În condițiile în care comunicarea hotărârii de condamnare s-a făcut cu respectarea dispozițiilor legale incidente în materie la data comunicării, dar persoana condamnată nu a declarat apel împotriva acesteia (nici după momentul comunicării sentinței de condamnare, potrivit dispozițiilor art. 363 CPP 1968, în vigoare la data comunicării dispozitivului sentinței de condamnare, și nici măcar după momentul aducerii sale în țară și încarcerării în vederea executării pedepsei, cu respectarea dispozițiilor art. 411 CPP, în vigoare la acest ultim moment), persoana condamnată, chiar lipsind de la toate termenele de judecată, nu poate fi considerată o „persoană judecată în lipsă", în accepțiunea pe care o dă acestei

sintagme textul art. 466 alin. (2) CPP *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 726/A din 2 octombrie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Suceava, s. pen. și min., dec. nr. 311 din 4 iunie 2014, nepublicată.*

12. Persoană legal citată. Lipsa nejustificată de la judecarea cauzei ► a) Nu poate fi admisă cererea de redeschidere a procesului penal formulată de persoana care, deși i-a fost înmânată personal citația prin care era chemată în fața instanței de judecată și deci a avut cunoștință de proces, a lipsit în mod nejustificat de la judecarea cauzei *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 754/A din 9 octombrie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 528/A din 7 august 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 607/A din 9 iulie 2014, nepublicată.* ► **b)** Nu poate fi considerată „judecată în lipsă" persoana care a avut cunoștință de procesul penal finalizat cu pronunțarea sentinței de condamnare, întrucât a fost legal citată, semnând personal citațiile emise de către instanță, și a declarat personal recurs împotriva sentinței pronunțate de prima instanță *(C.A. Bacău, s. pen., și min. și fam., dec. nr. 637/A din 17 septembrie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Pitești, s. pen., min. și fam., dec. nr. 389/A din 30 iunie 2014, nepublicată.* ► **c)** Nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 466 CPP, pentru a se dispune rejudecarea cauzei, în cazul în care condamnatul a fost citat în mod legal la proces, la singura adresă pe care o aveau la dispoziție autoritățile și la care figurează și în continuare în evidența informatizată a persoanei, precum și prin afișare la consiliul local de la locul comiterii faptei, conform dispozițiilor procedurale de la acel moment; împrejurarea invocată de condamnat, în sensul că ar fi fost plecat o perioadă de timp din țară, confirmată de altfel de ancheta socială depusă la dosar, nu este de natură a conduce la concluzia unei nelegale citări a condamnatului pe parcursul judecării cauzei *(C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 329/Ap din 19 iunie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 804 din 12 iunie 2014, nepublicată.* Pentru o abordare mai nuanțată, a se vedea *C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 384/Ap din 17 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 562/Ap din 31 octombrie 2014, infra,* nr. 13 ► c).

13. Persoană legal citată. Persoană care a luat cunoștință de proces. Distincții ► a) Nu poate fi acceptat accesul unei persoane condamnate la rejudecarea cauzei după extrădare, în condițiile în care, pentru a obține această rejudecare, s-ar folosi de propria culpă procesuală; în speță, petentul nu era străin de procedurile penale care se desfășurau împotriva sa în cauză, întrucât a fost găsit de organele de cercetare penală în faza de urmărire penală și ascultat de către acestea în calitate de învinuit, declarație în care a arătat că are cunoștință de obligația de a anunța orice schimbare de domiciliu *(C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 268/Ap din 16 mai 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1249 din 15 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1260 din 17 octombrie 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 952/A din 9 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Galați, s. pen. și min., dec. nr. 618/A din 27 iunie 2014, nepublicată; C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 770 din 26 noiembrie 2014, nepublicată; C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 371/A din 9 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 372/A din 9 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. nr. 351/A din 10 noiembrie 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 617/A din 23 iulie 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 625/A din 30 iulie 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 973/A din 20 noiembrie*

2014, nepublicată. ► **b)** Nu se poate reține că petentul a fost judecat în lipsă în înțelesul dispozițiilor art. 466 CPP, având în vedere că, prin declarația sa olografă dată în fața unui agent de poliție, a luat cunoștință în mod oficial de procesul penal în care a fost condamnat prin sentința penală atacată, indicând în mod expres și domiciliul său, care figurează și în prezent în baza de date a evidenței populației și unde petentul a și fost citat pe parcursul procesului penal. În aceste condiții, nu poate fi admis că petentul nu ar fi avut cunoștință de procesul penal demarat împotriva sa, pasivitatea sa neputând constitui temei al redeschiderii procesului penal, în condițiile în care condamnatul nu a indicat existența vreunui caz de natură a justifica rezonabil lipsa sa de la judecarea cauzei *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 954 din 10 septembrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1192 din 9 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 592 din 15 octombrie 2014, nepublicată.* ► **c)** Dispozițiile art. 466 alin. (2) CPP le transpun în legea română pe cele ale art. 5 pct. 1 din Decizia-cadru nr. 584/2002/JAI (cunoscută sub denumirea de „Directiva de la Tampere" și transpusă în dreptul național prin Legea nr. 302/2004, republicată, cu modificările ulterioare), ce instituie garanții suplimentare pentru persoanele arestate și predate în baza unui mandat european de arestare, având în vedere că acest text oferă o protecție suplimentară persoanei judecate în lipsă („Garanțiile acordate de statul membru emitent în cazuri speciale. Executarea mandatului de arest european de către autoritatea judiciară executoare poate fi supusă, conform legii statului membru executor, următoarelor condiții: 1. dacă mandatul de arestare european a fost emis în scopul executării unei sentințe sau a unei dispoziții de deținere impuse printr-o hotărâre pronunțată în lipsă sau dacă persoana în cauză nu a fost citată personal sau informată în alt fel cu privire la data și locul audierii care a condus la hotărârea pronunțată în lipsă, cedarea poate fi supusă condiției ca autoritatea judecătorească emitentă să dea o asigurare considerată adecvată care să garanteze persoanei care face obiectul mandatului de arestare european că va avea posibilitatea să facă apel pentru rejudecarea cauzei în statul membru emitent și să fie prezentă la judecată"). Garanția are ca scop asigurarea că persoana a cunoscut că în lipsa sa se derulează o procedură penală și fie nu îi pasă, fie se sustrage de la această procedură, garanție ce se regăsește în textul art. 32 din Legea nr. 302/2004, republicată, cu modificările ulterioare. A considera că simpla citare echivalează cu împrejurarea că persoana are cunoștință de proces înseamnă a goli de conținut însăși noțiunea de citare, deoarece scopul citării este acela ca organul judiciar să se asigure că persoana citată are cunoștință de proces, cu atât mai mult cu cât această persoană are calitatea de suspect sau inculpat în cauză, adică o persoană împotriva căreia s-a pornit un proces penal. Mai mult, textul legal impune, pentru întregirea conținutului acestei instituții, ca persoana să fi luat cunoștință de procesul penal pornit împotriva sa într-un mod oficial, astfel că alegația primei instanțe, în sensul că procedura de citare cu persoana condamnată în lipsă valorează citare, nu corespunde înțelesului acestei noțiuni. Afirmația ar fi adevărată dacă în cauză persoana condamnată ar fi avut cunoștință de derularea procesului penal pornit împotriva sa și s-ar fi sustras de la acesta, pentru că, în caz contrar, s-ar putea aprecia că, în toate situațiile de acest tip, citarea îndeplinită fie și prin afișare la ușa instanței echivalează cu o legală citare ce exclude posibilitatea aplicării instituției redeschiderii procesului. Afirmația este corectă numai în ceea ce privește formalitatea îndeplinită de prima instanță de condamnare, în sensul că procedura a fost legal îndeplinită în sens formal și se poate păși la judecarea cauzei, nu că persoana chiar a avut cunoștință

de proces sau a fost notificată de existența acestuia în mod oficial în sensul impus de Convenția europeană a drepturilor omului. Persoana condamnată a fost audiată în faza actelor premergătoare corespunzător Codului de procedură penală anterior și a părăsit țara înainte de începerea urmăririi penale și numai în momentul în care procurorul întocmește ordonanța de începere a urmăririi penale se putea vorbi despre începerea procesului penal, astfel că nici nu se poate pune problema sustragerii persoanei condamnate de la judecarea cauzei. În acest sens este și practica instanței supreme, care a statuat că „rejudecarea nu este o facultate a instanței, ci este un drept al persoanei judecate și condamnate în lipsă, exercitabil după derularea procedurii de extrădare. Dreptul persoanei extrădate de a beneficia de rejudecarea unei cauze poate fi restricționat numai în situația în care persoana condamnată a fost prezentă la unul dintre termenele de judecată sau la pronunțarea hotărârilor ori a avut cunoștință de desfășurarea judecății. Numai în aceste cazuri se poate vorbi despre o conduită procesuală culpabilă a persoanei extrădate, care nu poate fi invocată în susținerea cererii de rejudecare, conduită neprotejată de prevederile art. 34 (actual art. 32) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală și Convenția pentru extrădare. Nu interesează dacă persoana extrădată a cunoscut sau a participat la desfășurarea urmăririi penale și, cu atât mai mult, dacă avea cunoștință de derularea unor acte premergătoare începerii urmăririi penale în cauza în care s-a pronunțat condamnarea sa definitivă, pentru că aceste împrejurări nu înlătură obligația instanțelor de judecată de a cita părțile și de a se asigura că acestea au cunoștință de judecată. În cauză, se constată că întreaga procedură judiciară, respectiv atât urmărirea penală, cât și judecata, s-a desfășurat în absența inculpatului, acesta părăsind țara anterior începerii urmăririi penale, fiind apoi extrădat după rămânerea definitivă a condamnării. Citarea condamnatului pe durata judecății s-a efectuat la adresa din țară și s-a îndeplinit prin afișare sau prin semnarea citației de alte persoane găsite la aceeași adresă, împrejurări care nu oferă certitudinea că a avut cunoștință de derularea procedurii în fața instanțelor. La data părăsirii României, față de persoana extrădată nu se începuse urmărirea penală, astfel că, în aprecierea conduitei sale procesuale, nu se poate face referire la neîndeplinirea obligației prevăzute în (fostul) art. 177 alin. (3) CPP 1968 privind comunicarea schimbării domiciliului. Plecarea din țară pe timpul efectuării unor acte premergătoare nu poate fi interpretată ca sustragere de la judecată, atât timp cât în această etapă nu poate fi vorba despre raporturi juridice de drept procesual penal și deci nici despre obligații procesuale, în funcție de care să se aprecieze asupra bunei sau relei credințe. Cum în cauză au fost emise mandate de aducere și din procesele-verbale întocmite cu prilejul executării acestora se constată că nici rudele persoanei condamnate nu știau unde se află aceasta, se constată că nu a existat nici posibilitatea ca ele să îl încunoștințeze despre derularea unei proceduri penale împotriva sa, astfel că în prezenta cauză se poate considera că persoana condamnată a fost judecată în lipsă și nu a cunoscut în vreun mod prevăzut de lege existența acestui proces penal pornit împotriva sa, astfel că trebuie să se bucure de protecția oferită de art. 466 CPP, ce garantează protecția oferită de art. 5 pct. 1 din Decizia-cadru nr. 584/2002/JAI *(C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 384/Ap din 17 septembrie 2014, nepublicată)*. **În același sens,** *C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 562/Ap din 31 octombrie 2014, nepublicată.*

► **d)** Dreptul persoanei extrădate de a beneficia de rejudecarea unei cauze poate fi restricționat nu numai în situația în care persoana condamnată a fost prezentă la unul dintre termenele de judecată sau la pronunțarea hotărârilor, ci și când rezultă că a avut

cunoștință, în alt mod, de desfășurarea judecății. Aceeași interpretare rezultă și din jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, potrivit căreia, în ipoteza în care o persoană a avut cunoștință de desfășurarea judecății și, cu toate acestea, nu s-a prezentat în fața instanțelor, este vorba despre o conduită procesuală culpabilă a persoanei extrădate care nu poate fi invocată în susținerea cererii de rejudecare, conduită neprotejată de prevederile art. 32 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată. În cauză, condamnatul avea cunoștință de existența procedurilor penale care îl priveau, iar lipsa de la judecată îi este imputabilă, în condițiile în care din actele dosarului rezultă indubitabil faptul că avea cunoștință de derularea procedurilor judiciare împotriva sa, dar, cu toate acestea, a părăsit teritoriul țării. Pe de altă parte, autoritatea judiciară română a procedat la citarea sa la singura adresă de domiciliu cunoscută. Faptul părăsirii ulterioare a teritoriului țării de către condamnat nu reprezintă un temei justificativ suficient care să impună rejudecarea cauzei, în condițiile în care acesta știa că este supus unei proceduri penale în fața autorităților române. Noțiunea de „proces", astfel după cum este prevăzut de art. 466 alin. (2) CPP, nu trebuie interpretată restrictiv și limitativ, în sensul că se are în vedere doar faza de judecată a cauzei, ci trebuie analizată în ansamblul ei, prin includerea tuturor etapelor pe care un dosar îl poate parcurge, deci inclusiv perioada urmăririi penale, cât și cea de executare a celor dispuse de către instanță alături de perioada cercetării judecătorești. De altfel, în același sens s-a pronunțat și Înalta Curte de Casație și Justiție prin decizia penală nr. 624 din 29 februarie 2012 a Secției penale, când a analizat condițiile admisibilității unei cereri de rejudecare întemeiate pe prevederile art. 522^1 CPP 1968, fiind analizate cu această ocazie și prevederile procedurale ce urmau a intra în vigoare la data de 1 februarie 2014 *(C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 523/Ap din 22 octombrie 2014, nepublicată).*

14. Lipsa nejustificată de la proces, imputabilă persoanei condamnate. Sustragerea de la urmărire penală sau de la judecată ► **a)** Persoana condamnată care a fost judecată în lipsă are dreptul la redeschiderea procesului penal conform procedurii de la art. 466 și urm. CPP, numai că redeschiderea nu operează automat, ci instanța trebuie să verifice care este cauza contumaciei; lipsa condamnatului nu trebuie să îi fie imputabilă acestuia *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1183 din 9 octombrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Galați, s. pen. și min., dec. nr. 645/A din 16 iulie 2014, nepublicată.* ► **b)** În cazul în care cel condamnat a avut o culpă proprie în ceea ce privește absența lui de la proces, întrucât, imediat după debutul cercetărilor ce au făcut obiectul anchetei în dosarul de urmărire penală, a dispărut de la domiciliu cu scopul evident de a se sustrage de la urmărirea penală, a admite posibilitatea rejudecării cauzei ar însemna a recompensa sustragerea acestuia de la judecată și a-i da posibilitatea să se prevaleze de propria culpă, legitimând astfel un abuz de drept procesual. Pe de altă parte, nici reglementările internaționale nu pot servi ca temei al rejudecării cauzei, întrucât în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (*Colozza c. Italiei*, 12 februarie 1985, și *Poitrimol c. Franței*, 23 noiembrie 1993), judecata desfășurată în lipsa *de facto* a inculpatului a fost constatată a fi conformă cu exigențele unui proces echitabil, potrivit art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în situația în care acesta are o culpă proprie în absența sa de la proces *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1457 din 20 noiembrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 617/A din 23 iulie 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 619/A din 23 iulie 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 625/A*

din 30 iulie 2014, nepublicată; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 1015/A din 27 noiembrie 2014, nepublicată. ► **c)** În condițiile în care inculpatul a fost informat pe cale oficială asupra procesului său (prin îndeplinirea procedurii de citare conform dispozițiilor legale incidente) și apoi i-a fost comunicată, cu respectarea legii, o copie de pe hotărârea de condamnare care îl privea, prin conduita manifestată (de a nu se prezenta în fața instanței și de a nu declara apel), în mod neechivoc, a ales să renunțe la dreptul său de a compărea în persoană în fața instanței, situație în care nu sunt aplicabile normele judiciare care reglementează instituția de drept procesual penal a redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate. Instituția redeschiderii procesului nu trebuie înțeleasă și aplicată ca un mijloc procesual prin intermediul căruia cel care se sustrage de la procedura jurisdicțională, prin aceea că, de exemplu, fuge din țară imediat ce comite infracțiunea, având reprezentarea eventualelor repercusiuni, atunci când este prins și adus în țară să beneficieze de o nouă judecată a cauzei sale. Interpretarea inversă ar echivala cu o acceptare a încălcării autorității de lucru judecat de care se bucură hotărârea definitivă de condamnare, lucru pe care legiuitorul l-a permis doar în mod excepțional, respectiv atunci când cel condamnat nu a fost informat asupra procesului sau, deși informat, nu s-a putut prezenta în fața instanței și, totodată, s-a aflat în imposibilitatea de a o informa despre situația sa *(C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 592 din 15 octombrie 2014, nepublicată).* ► **d)** Plecarea inculpatului din proprie inițiativă în străinătate, după săvârșirea faptei, și lipsa la termenele de judecată nu au nicio relevanță, atâta vreme cât condamnatul era conștient de desfășurarea unor proceduri penale împotriva sa, și nu pot forma decât convingerea că a înțeles să se sustragă de la executarea pedepsei *(C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 323/A din 24 iunie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 466/A din 7 octombrie 2014, nepublicată.* ► **e)** Prin neprezentarea inculpatului la termenul de judecată în apel, acordat la cererea sa, acesta a acceptat ca judecarea apelului să se desfășoare în baza probelor aflate la dosarul cauzei, astfel că susținerea conform căreia nu a beneficiat de un proces echitabil este neîntemeiată *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 712/A din 2 iunie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 407/A din 16 septembrie 2014, nepublicată.*

c) Termen de exercitare

15. ***Dies a quo.*** **Regula.** Odată cu intrarea în vigoare a actualului Cod de procedură penală, legiuitorul român, pentru a evita situațiile de incertitudine, a instituit în cuprinsul art. 466 alin. (1) un termen de o lună în care persoana condamnată definitiv și care a fost judecată în lipsă poate formula o cerere de redeschidere a procesului penal. Termenul de o lună se calculează de la data la care persoana condamnată a luat cunoștință, prin orice notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 478/A din 18 iunie 2014, nepublicată).*

16. ***Dies a quo.*** **Hotărâre rămasă definitivă anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală.** În sensul adnotării nr. 3, a se vedea *C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 478/A din 18 iunie 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 487/A din 23 iunie 2014, nepublicată.* **În sens contrar,** *C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 268/Ap din 16 mai 2014, nepublicată; C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 302 din 29 mai 2014, nepublicată; C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 460 din 29 iulie 2014, nepublicată; C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 467/A din 7 octombrie 2014, nepublicată; C.A. Suceava, s. pen. și*

min., dec. nr. 311 din 4 iunie 2014, nepublicată; C.A. Suceava, s. pen. și min., dec. nr. 421 din 21 iulie 2014, nepublicată; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 753 din 11 iunie 2014, nepublicată; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 755 din 11 iunie 2014, nepublicată.

17. Luarea la cunoștință de desfășurarea procesului penal. Notificare oficială ► **a)** Persoana condamnată definitiv care a fost judecată în lipsă a luat cunoștință, printr-o notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa, prin înmânarea unui exemplar din mandatul de executare a pedepsei închisorii, în condițiile art. 557 alin. (1) CPP *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1271/A din 20 octombrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 487/A din 23 iunie 2014, nepublicată.* ► **b)** Faptul că sentința a fost comunicată integral sau doar dispozitivul acesteia nu are relevanță, deoarece, potrivit art. 466 alin. (1) CPP, persoana condamnată definitiv poate solicita redeschiderea procesului penal în termen de o lună din ziua în care a luat cunoștință, prin orice notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa. Comunicarea mandatului de executare a pedepsei și un exemplar al sentinței, chiar și în extras, reprezintă, în orice caz, o notificare oficială despre condamnarea suferită, cerința textului de lege fiind îndeplinită *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1047/A din 23 septembrie 2014, nepublicată).* ► **c)** Reținerea inculpatului în procedura de punere în executare a mandatului european de arestare și aducerea la cunoștință a motivului care a determinat această reținere reprezintă, fără echivoc, o notificare oficială în sensul solicitat de art. 466 alin. (1) CPP, legea neprevăzând îndeplinirea unei anumite formalități care să ateste și să consacre reguli speciale privind această notificare. La momentul privării de libertate, oricărui inculpat i se aduc la cunoștință, într-o limbă pe care acesta o înțelege, motivele reținerii, care, în cauză, se refereau exact la situația respectivului dosar *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 979 din 11 septembrie 2014, nepublicată).*

18. *Dies a quo*. Condamnat extrădat sau predat în baza mandatului european de arestare. Dispozițiile art. 466 alin. (3) CPP, potrivit cărora termenul de o lună se calculează de la data comunicării hotărârii de condamnare, sunt incidente doar în situația condamnaților față de care un stat străin a dispus extrădarea sau predarea în baza mandatului european de arestare *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 487/A din 23 iunie 2014, nepublicată).*

19. Condamnat extrădat sau predat în baza mandatului european de arestare. Lipsa dovezii de comunicare a hotărârii de condamnare. Dacă, după momentul aducerii în țară, condamnatului [*extrădat sau predat în baza mandatului european de arestare – n.a.*] nu i-a fost comunicată hotărârea de condamnare (neexistând dovezi în acest sens), termenul de o lună [*prevăzut pentru solicitarea redeschiderii procesului penal – n.a.*] nu a început să curgă *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 726/A din 2 octombrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Galați, s. pen. și min., dec. nr. 692/A din 12 septembrie 2014, nepublicată.*

20. Persoană solicitată. Procedură de punere în executare a mandatului european de arestare în curs. Nu sunt incidente dispozițiile art. 466 alin. (3) CPP dacă nu sunt îndeplinite condițiile cerute de acest text legal, respectiv dacă inculpatul nu a fost predat în baza mandatului european de arestare emis, astfel încât, după predare, să îi fi fost comunicată hotărârea de condamnare care a determinat predarea, întrucât procedura este încă în desfășurare în Germania; inculpatul poate, eventual, să se prevaleze de aceste dispoziții după predare, în măsura în care prin hotărârea statutului german nu se dispune altfel și sunt îndeplinite condițiile prevăzute de legea română *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 979 din 11 septembrie 2014, nepublicată).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Idalov c. Rusiei* (Marea Cameră). Proceduri derulate în absența acuzatului. Condiții. Renunțarea la dreptul la garanțiile unui proces echitabil. 169. Având în vedere că cerințele parag. 3 al art. 6 din Convenție constituie aspecte specifice ale dreptului la un proces echitabil garantat de parag. 1, Curtea va examina plângerile reclamantului în conformitate cu aceste prevederi analizate împreună (...).

170. Deși este de o importanță capitală ca un inculpat în cadrul procedurilor penale să fie prezent în timpul procesului său, procedurile derulate în absența acuzatului nu sunt întotdeauna incompatibile cu Convenția dacă persoana în cauză poate obține ulterior, de la instanța care l-a judecat, o nouă analiză a fondului cauzei, atât în drept, cât și în fapt (...).

171. Procedura în ansamblu său poate fi considerată echitabilă în cazul în care inculpatului i-a fost permis să facă apel împotriva condamnării în lipsă și să participe la audierea în fața instanței de apel, care presupune și o nouă determinare în fapt și în drept a acuzației în materie penală (...).

172. Nici litera și nici spiritul art. 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe de bunăvoie, fie în mod expres, fie tacit, la dreptul la garanțiile unui proces echitabil. Cu toate acestea, pentru ca o procedură de renunțare la un asemenea drept să fie efectivă în sensul Convenției, aceasta trebuie să fie stabilită într-un mod neechivoc și urmată de minime garanții proporționale cu importanța sa (...).

173. Curtea a considerat, de asemenea, că, înainte de a se putea spune că un acuzat, prin comportamentul său, a renunțat implicit la un drept important potrivit art. 6 din Convenție, trebuie să se demonstreze că el ar fi putut prevedea în mod rezonabil consecințele comportamentului său în această privință. (...)

175. Revenind la circumstanțele prezentei cauze, Curtea notează că în timpul procesului reclamantul a fost exclus din sala de judecată pentru comportament necorespunzător. Judecătorul a dispus ca reclamantul să fie adus înapoi în sala de judecată la sfârșitul procesului, pentru a prezenta concluziile finale. Ca urmare, toate dovezile, inclusiv, dar nu numai, declarațiile martorilor, au fost examinate în lipsa lui (...).

176. Curtea consideră de la bun început că este esențial pentru buna administrare a justiției ca demnitatea, ordinea și decența să fie respectate în sala de judecată ca semne distinctive ale procedurilor judiciare. Nerespectarea flagrantă de către un inculpat a standardelor elementare de conduită nu poate și nici nu trebuie să fie tolerată (...).

177. Curtea poate accepta că natura comportamentului reclamantului ar fi justificat îndepărtarea lui și continuarea procesului în absența sa. Cu toate acestea, a rămas în sarcina președintelui completului de judecată stabilirea faptului că reclamantul ar fi putut prevedea în mod rezonabil care sunt consecințele comportamentului său, înainte de decizia instanței de a dispune îndepărtarea lui din sala de judecată (...).

178. Curtea nu a identificat din materialele aflate în posesia sa elemente care să sugereze că judecătorul ar fi emis un avertisment sau că ar fi dispus o scurtă amânare pentru a-l face pe reclamant conștient de potențialele consecințe ale comportamentului său în scopul de a permite acestuia să și-l schimbe. În astfel de circumstanțe, Curtea nu poate să conchidă că, în ciuda comportamentului său perturbator, reclamantul ar fi renunțat în mod neechivoc la dreptul său de a fi prezent în cadrul propriului proces.

179. În consecință, Curtea trebuie să stabilească dacă instanța de apel a reparat încălcarea dreptului reclamantului de a participa la ședința de judecată în primă instanță *(hot. din 22 mai 2012, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Poitrimol c. Franței*. Procedura de judecată în lipsa acuzatului. Condiții. 32. În acest caz, reclamantul a manifestat clar dorința de a nu se prezenta la audierile în recurs din 10 septembrie 1986 și 4 februarie 1987 și, în consecință, de a nu se apăra el însuși. În schimb, din dosar reiese că intenționa să fie apărat de către un avocat, împuternicit în acest scop și prezent la audierile în cauză.

Problema care se pune este de a cunoaște dacă acuzatul care a evitat în mod deliberat să se prezinte rămâne în drept de „a avea asistența unui apărător la alegere", în sensul art. 6 parag. 3 lit. c). (...)

34. Curtea nu poate adopta interpretarea îngustă pe care o dă Guvernul cuvântului „asistență". Cu toate că nu este absolut, dreptul fiecărui acuzat de a fi apărat în mod efectiv de către un avocat, dacă este cazul numit din oficiu, figurează printre elementele fundamentale ale unui proces echitabil. Un acuzat nu pierde beneficiul acestui drept din simplul fapt că lipsește la judecarea cauzei sale (...). În cauza de față, trebuie determinat dacă curtea de apel putea, în virtutea art. 411 CPP, să îl priveze pe dl Poitrimol de dreptul său, luând în considerare faptul că a fost citat în persoană și nu a prezentat nicio scuză valabilă pentru a nu se prezenta la audiere.

35. Prezența acuzatului are o importanță capitală, atât datorită dreptului său la o audiere, cât și a necesității de a controla exactitatea afirmațiilor sale și pentru a le confrunta cu cele ale victimei, ale cărei interese trebuie protejate, precum și cele ale martorilor.

În consecință, legiuitorul trebuie să poată descuraja absențele nejustificate. Cu toate acestea, în speță, nu este necesar a decide dacă în principiu este admisibilă pedepsirea acestor absențe prin ignorarea dreptului la asistența unui apărător, deoarece, în orice caz, înlăturarea acestui drept este disproporționată în circumstanțele cauzei: această înlăturare îl priva pe dl Poitrimol, căruia nu i se permitea să ceară anularea hotărârii curții de apel și să ceară judecarea din nou a cauzei, de unica șansă de a putea pleda în a doua instanță cu privire la temeiul acuzațiilor împotriva lui. (...)

38. Curtea a considerat că inadmisibilitatea recursului, din motivul că reclamantul a fugit, a fost examinat ca o sancțiune disproporționată, luând în considerare locul primordial pe care îl ocupă drepturile apărării și principiul preeminenței dreptului într-o societate democratică. Desigur, era vorba despre un recurs extraordinar legat de aplicarea legii, și nu de esența litigiului. Cu toate acestea, în sistemul francez al procedurii penale, posibilitatea, pentru acuzatul care nu se prezintă, de a pleda în a doua instanță cu privire la temeiul acuzațiilor împotriva lui depinde într-o mare măsură de faptul dacă a prezentat motive valabile care să justifice absența sa. În consecință, este indispensabil un control judiciar al considerentelor prin care o curte de apel a respins asemenea motive.

39. În baza tuturor acestor considerente, Curtea constată o încălcare a art. 6 atât la curtea de apel, cât și la Curtea de Casație *(hot. din 23 noiembrie 1993, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Petrina c. Croației*. Absență din motive medicale. Asigurarea prezenței medicului la audiere. Lipsa informării acuzatului. 53. (...) Curtea constată că experții medicali au indicat că reclamantul ar fi putut să apară la proces, fără a-și pune în pericol viața, doar în cazul în care instanța de judecată ar fi asigurat la audiere prezența corespunzătoare a unei echipe medicale. Prin urmare, Curtea consideră, menționând că statele contractante

trebuie să depună toate eforturile pentru a se asigura că drepturile prevăzute de art. 6 sunt garantate de o manieră eficace (...), că simpla citare a unui medic la proces nu a îndeplinit această cerință, necesară pentru asigurarea participării efective a reclamantului la proces.

Chiar lăsând la o parte faptul că nu a fost constituită o echipă medicală, așa cum s-a indicat în raportul de expertiză, medicul care a fost chemat la audiere nu a participat de fapt la aceasta și nici nu a prezentat vreo scuză pentru absența sa.

54. Mai mult decât atât, așa cum reclamantul a arătat în recursul său (...), el nu a fost niciodată informat că un medic a fost chemat la proces și, astfel, împrejurarea că el s-a bazat pe raportul de expertiză medicală care indica faptul că apariția sa în instanța de judecată ar putea fi posibilă numai în prezența unei echipe medicale nu semnifică în niciun fel că ar fi renunțat la dreptul său de a se apăra și de a apărea în fața instanței de judecată *(hot. din 13 februarie 2014, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza ***Stoyanov-Kobuladze c. Bulgariei*. Notificare oficială a acuzatului cu privire la procedurile penale derulate împotriva sa. Condiții. Persoană care a luat cunoștință de existența procesului.** 38. Curtea observă că, în cazul de față, instanța națională a refuzat o rejudecare bazându-se pe două motive principale. Primul motiv a fost distrugerea dosarului. În această privință, Curtea a statuat deja că distrugerea dosarului nu este un motiv suficient pentru a nu dispune o rejudecare (...). Curtea nu vede un motiv să se îndepărteze de această abordare în cazul de față. În plus, trebuie remarcat că dosarul a fost distrus prin încălcarea dispozițiilor interne relevante (...).

39. Curtea constată că al doilea motiv, invocat de Curtea Supremă de Casație cu scopul de a refuza redeschiderea procesului penal împotriva reclamantului, a fost constatarea instanței că reclamantul a fugit sau cel puțin a renunțat la dreptul său de a participa la procedură (...).

40. Curtea observă, în acest sens, că prima problemă este dacă reclamantul a fost notificat în mod oficial cu privire la procedurile penale derulate împotriva sa. Curtea a statuat deja că informarea unei persoane cu privire la începerea urmăririi penale față de ea este un act juridic de o asemenea importanță, încât trebuie să fie efectuat în conformitate cu cerințele procedurale și substanțiale capabile a garanta exercitarea efectivă a drepturilor acuzatului; informații vagi și informale nu pot fi suficiente (...). Curtea notează că nu se contestă de către părți faptul că reclamantul a părăsit țara înainte de începerea urmăririi penale împotriva lui și că nu a primit nicio notificare oficială a urmăririi penale începute împotriva sa ori privind data procesului său. De asemenea, Curtea constată că Guvernul nu a furnizat nicio informație din care să rezulte că autoritățile au acționat cu diligență și au făcut suficiente și adecvate eforturi de a urmări reclamantul și pentru a stabili unde poate fi găsit, în scopul de a-l informa cu privire la acțiunea penală începută împotriva sa.

41. Mai mult, în lipsa unei notificări oficiale, Curtea nu a exclus posibilitatea ca anumite fapte stabilite să poată oferi un indiciu fără echivoc că un acuzat este conștient de existența unor proceduri penale împotriva sa, precum și de natura și cauza acuzației și că nu intenționează să ia parte la proces sau dorește să evite urmărirea penală (...). În acest sens, Curtea trebuie să stabilească dacă astfel de fapte au fost stabilite în cazul de față. Având în vedere acest lucru, Curtea ia în considerare argumentul Guvernului și al Curții Supreme de Casație, constatarea că reclamantul a părăsit Bulgaria, s-a căsătorit cu o persoană de cetățenie georgiană și a luat numele de familie al soției. În continuare, observă că, într-adevăr, studiile cu privire la „scheme piramidale" au atras atenția mass-media și

reclamantul a devenit notoriu în țară la momentul respectiv (...). Cu toate acestea, Curtea (...) subliniază că simpla lipsă a reclamantului de la locul său obișnuit de reședință și faptul că a fost de negăsit nu înseamnă neapărat că a avut cunoștință de procesul împotriva sa.

De asemenea, Curtea nu este convinsă că celelalte circumstanțe indicate, și anume că reclamantul s-a căsătorit și a luat numele soției sale sau că procesele menționate anterior au fost acoperite larg de către mass-media din Bulgaria, sunt suficiente pentru a stabili că reclamantul a avut cunoștință de procesul intentat împotriva sa. (...) Prin urmare, Curtea nu le poate lua ca pe un fapt care confirmă o concluzie că reclamantul a avut cunoștință de procesul său. (...)

43. În această situație, pentru ca procedurile care conduc la o condamnare să nu reprezinte o „denegare de dreptate", solicitantul trebuie să fi avut posibilitatea de a le redeschide, iar elementele acuzării, ca și eventuala pedeapsă să fi fost determinate în prezența sa (...).

44. Luând în considerare toate cele de mai sus, Curtea conchide că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 25 martie 2014, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Neziraj c. Germaniei*. Acuzat legal citat. Lipsă justificată. Importanța prezenței inculpatului la judecată. Exercitarea dreptului la apărare. Dreptul la redeschiderea procesului. 47. În jurisprudența sa, Curtea a arătat că, în interesul unui proces penal echitabil, este de o importanță capitală ca un inculpat să apară în instanță nu numai pentru că există dreptul la a fi audiat, ci și pentru că sunt necesare verificarea acurateței declarațiilor și compararea acestora cu cele ale victimei, ale cărei interese trebuie protejate, precum și cu declarațiile martorilor (...). Legiuitorul trebuie, în consecință, să poată fi în măsură să descurajeze absența nemotivată (...).

48. Curtea a subliniat că este, de asemenea, de o importanță crucială pentru corectitudinea sistemului de justiție penală ca o persoană care este acuzată să fie în mod adecvat apărată, atât în primă instanță, cât și în apel (...).

49. Curtea a constatat în mod constant că acest din urmă interes prevalează și că, prin urmare, faptul că un inculpat, chiar dacă a fost citat în mod corespunzător, nu a fost prezent nu poate – chiar și în absența unei scuze – justifica privarea lui, în temeiul art. 6 parag. 3 din Convenție, de dreptul de a fi apărat de un avocat. (...)

59. Curtea observă că, în cazurile menționate de Guvern, reclamanții au fost într-adevăr judecați, din diferite motive, în lipsa acestora în fața primei instanțe. Totuși, în alte cazuri citate mai sus, reclamanții au fost judecați și condamnați în primă instanță în prezența lor (...). Această diferență cu privire la fapte nu a fost, prin urmare, decisivă pentru concluzia Curții în respectivele cauze. (...)

63. Curtea observă că există anumite diferențe în aceste privințe în sistemele juridice ale statelor implicate în cazurile de mai sus. Totuși, cel puțin în unele dintre aceste state, legea prevedea un drept la redeschiderea procesului în cazul în care inculpatul a avut o justificare valabilă pentru a nu participa la audiere și pe care nu a putut-o prezenta din timp (...) sau un recurs cu privire la motive de drept în anumite circumstanțe (...). Prin urmare, Curtea consideră că anumite diferențe în aceste privințe nu au jucat un rol decisiv pentru constatarea unei încălcări a art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. c) în jurisprudența sa anterioară. (...)

65. În cele din urmă, concluziile Curții din jurisprudența de mai sus nu depind de întrebarea dacă inadmisibilitatea recursului reclamantului în conformitate cu legislația

internă ar trebui să fie considerată ca o sancțiune aplicată inculpatului pentru că s-a ascuns. Se observă totuși că, într-un număr de cereri examinate de aceasta – la fel ca în cazul de față –, un mandat de arestare a fost emis împotriva reclamanților înainte de ședința la care nu au reușit să participe (...). Nici acest fapt nu a fost decisiv în motivarea Curții. Este, de asemenea, de reamintit, în acest context, că un acuzat nu este obligat să se predea pentru a se asigura dreptul de a fi (re)judecat în condiții care să fie conforme cu art. 6 din Convenție (...) *(hot. din 8 noiembrie 2012, www.echr.coe.int).*

6. Cauza *Boroancă c. României*. Lipsa persoanei condamnate de la judecata în primă instanță. Prezența la judecarea căilor de atac. Consecințe. 66. Curtea reamintește că o procedură desfășurată în absența acuzatului nu este în sine incompatibilă cu art. 6 din Convenție. Totuși, este adevărat că are loc o denegare de justiție atunci când un individ condamnat *in absentia* nu poate obține ulterior o nouă pronunțare din partea unei instanțe, după ce l-a audiat, cu privire la temeinicia acuzației în fapt și în drept, atunci când nu este stabilit că acesta a renunțat la dreptul de a se prezenta și de a se apăra sau că a avut intenția de a se sustrage justiției. (...)

68. Curtea constată că reclamantul fusese informat cu privire la derularea urmăririi penale împotriva sa, că acesta luase parte la ancheta desfășurată de poliție și că a fost citat în mod legal la adresa pe care o indicase ca fiind a lui. Ca urmare a returnării citațiilor din cauza schimbării adresei, el a fost citat și la alte două adrese.

69. Curtea constată că, deși nu a fost prezent la condamnarea sa în primă instanță, reclamantul a fost prezent în apel și că era asistat de un avocat numit din oficiu. A avut posibilitatea de a solicita curții de apel să se pronunțe din nou cu privire la cauza sa, eventual după administrarea de noi probe pe care a avut ocazia să le prezinte. Cu toate acestea, reclamantul s-a limitat să precizeze că procesul său în primă instanță fusese inechitabil din cauza absenței sale, fără să indice exact în ce consta această inechitate și omițând să propună martori sau audieri care ar fi putut conduce la răsturnarea sentinței pronunțate. La judecarea recursului său, reclamantul a fost, de asemenea, prezent, asistat de un avocat ales de el, care a reînnoit plângerea privind condamnarea în lipsă în primă instanță, dar nu s-a plâns de faptul că instanțele anterioare nu administraseră probe noi.

70. În aceste circumstanțe și luând în considerare faptul că, deși a fost condamnat în absență de instanță, reclamantul a avut ulterior posibilitatea de a obține examinarea cauzei sub toate aspectele, Curtea consideră că nu a fost încălcat, în cauză, art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 22 iunie 2010, www.echr.coe.int).*

7. Cauza *Mihai-Bogdan Antonescu c. României*. Lipsa persoanei condamnate de la judecata în primă instanță. Prezența la judecarea căilor de atac. Consecințe. Pretinsa apărare necorespunzătoare oferită de avocat. 23. Curtea observă de la început că, în plângerea sa, reclamantul invocă mai multe aspecte ale lipsei de echitate decât în recursul intern, în care invocă numai două motive, și anume pretinsa nelegalitate a citației și reprezentarea necorespunzătoare de către avocatul său. Aceasta observă, de asemenea, că în Codul de procedură penală [*din 1968 – n.a.*] se prevede că, atunci când instanța de recurs examinează recursul împotriva unei hotărâri care nu poate fi atacată cu apel, precum în prezenta cauză, ea nu își limitează analiza la chestiunile de drept, ci are obligația de a reexamina întreaga cauză. Prin urmare, Curtea consideră că reclamantul ar fi putut să citeze în fața instanței toate aspectele lipsei de echitate de care se plânge în prezent. De asemenea, acesta ar fi putut solicita prezentarea de probe în apărare sau ar fi putut

încerca să obțină o amânare a judecății pentru a da o declarație în favoarea sa. Totuși, deși fusese reprezentat de un avocat pe care l-a ales el însuși și aflase data pentru judecarea recursului, acesta a invocat doar două motive de recurs și nici el, nici avocatul său nu au solicitat prezentarea mai multor probe în apărare ori să i se ofere oportunitatea de a adresa întrebări sau de a fi audiat în persoană.

24. Curtea reiterează că scopul art. 35 parag. 1 din Convenție este de a acorda statelor contractante posibilitatea de a preveni sau de a repara pretinsele încălcări de care sunt acuzate înainte ca acestea să fie prezentate în fața Curții. În consecință, statele sunt scutite să răspundă pentru actele lor în fața unui organism internațional înainte să fi avut ocazia de a repara neregulile din propriile sisteme juridice (...). În temeiul art. 35 parag. 1 din Convenție, un reclamant ar trebui să poată recurge la căi de atac care sunt disponibile și suficiente pentru a permite reparația încălcărilor pretinse.

25. Ținând seama de elementele de mai sus, instanța consideră că reclamantul ar fi trebuit să prezinte toate criticile sale în privința procedurii în primă instanță în recursul formulat. Rezultă că acest capăt de cerere, în măsura în care se referă la aspecte ale lipsei de echitate pe care reclamantul nu le-a invocat în fața instanței de recurs, trebuie respins, în conformitate cu art. 35 parag. 1 și 4 din Convenție, pentru neepuizarea căilor de atac interne.

26. Curtea trebuie să analizeze în continuare dacă procedura a fost inechitabilă în lumina aspectelor invocate de reclamant în fața instanței de recurs. (...)

29. În ceea ce privește primul motiv de recurs, și anume pretinsele erori privind citarea reclamantului, Curtea ia notă de faptul că instanța de recurs a oferit un raționament detaliat privind motivele pentru care procedura de citare respectase legea. Raționamentul oferit de Tribunalul Cluj nu dezvăluie existența unui caracter arbitrar, în lumina dreptului procedural existent (...). Curtea observă, de asemenea, că judecătoria a luat măsuri pentru a încerca să identifice adresa actuală a reclamantului și că a recurs la procedura de citare prin notificare publică la sediul consiliului local abia după ce a primit, în acest scop, răspunsurile de la autoritățile de poliție și fostul angajator al reclamantului că nu era disponibilă nicio informație cu privire la noua adresă a acestuia.

30. Curtea reiterează faptul că a reținut anterior că se poate considera că o procedură în ansamblu a fost echitabilă dacă unei persoane i s-a permis să formuleze recurs împotriva unei condamnări *in absentia* și i s-a acordat dreptul de a participa la orice audiere a instanței de recurs care oferă posibilitatea unei noi stabiliri a faptelor și a acuzației în materie penală (...).

31. În prezenta cauză, Curtea observă că doar procedura în primă instanță s-a desfășurat în absența reclamantului. Reclamantul a aflat de procedură la timp pentru a formula recurs, recurs care, în conformitate cu normele de procedură, nu se limita la probleme de drept, ci presupunea și o examinare a întregii cauze pe probleme de fapt și de drept. Reclamantul a compărut de două ori în fața instanței de recurs, dar, deși cunoștea data stabilită pentru următoarea audiere și deși a fost reprezentat de un avocat ales, acesta nu s-a prezentat la judecata pe fond. El nu a depus nicio cerere pentru o nouă amânare a audierii și nici avocatul său, care a fost prezent la ședința de judecată. În lumina acestor elemente, Curtea consideră că reclamantului i-a fost acordat dreptul la recurs împotriva condamnării sale de către judecătorie și, de asemenea, i s-a dat dreptul de a participa la ședințele de judecată ale instanței de recurs, care oferea posibilitatea unei noi stabiliri a faptelor și a

acuzației în materie penală. Prin urmare, se poate considera că procedura în ansamblu este echitabilă din acest punct de vedere. (...)

34. În cauză, ar trebui să se stabilească (și) dacă argumentul reclamantului privind pretinsa apărare necorespunzătoare oferită de avocatul care l-a reprezentat în cursul procedurii în primă instanță ar fi putut fi decisiv pentru rezultatul procedurii de recurs. În această privință, trebuia să se observe că, având în vedere că, în conformitate cu dreptul intern, reprezentarea reclamantului de către un avocat nu era obligatorie în prezenta cauză, realizarea unei astfel de reprezentări nu ar fi putut constitui un motiv pentru casarea hotărârii primei instanțe. În plus, casarea hotărârii primei instanțe nu reprezenta singura cale de atac în fața judecătoriei pentru pretinsa eroare procedurală, ținând seama de faptul că recursul i-a oferit reclamantului posibilitatea de a beneficia de o examinare completă a cauzei sale de către instanța de recurs. Prin urmare, Curtea consideră că, în circumstanțele speciale ale cauzei, omisiunea instanței de recurs de a oferi un răspuns specific plângerii reclamantului privind pretinsa reprezentare necorespunzătoare de către avocatul acestuia în cursul procedurii la prima instanță nu era decisivă pentru rezultatul cauzei. În plus, Curtea ia în considerare faptul că, în procedura de recurs, reclamantul a fost reprezentat de un avocat ales și că el a avut posibilitatea, în această etapă a procedurii, să prezinte probe în apărarea sa și să dea declarații verbale și scrise. Conform legii, deși nu a abordat acest motiv specific de recurs, instanța de recurs a efectuat o examinare completă a aspectelor factuale și legale ale cauzei și a confirmat hotărârea primei instanțe.

35. În continuare, Curtea reiterează faptul că, astfel cum a hotărât în numeroase rânduri, din independența profesiei de avocat rezultă că comportamentul apărării este, în esență, o problemă între inculpat și avocatul acestuia, indiferent dacă avocatul este numit în cadrul unui sistem de asistență juridică gratuită sau finanțat privat (...). De asemenea, dreptul intern prevede dreptul de a depune o plângere împotriva unui avocat membru al baroului, care poate avea ca rezultat sancțiuni disciplinare.

36. În lumina elementelor menționate anterior, Curtea concluzionează că procedura din prezenta cauză, considerată în ansamblu, nu a fost inechitabilă și, prin urmare, respinge acest capăt de cerere ca fiind în mod vădit nefondat *(dec. din 8 februarie 2011, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Mohamed Majdi Kattan c. României*. Legala citare a inculpatului. Lipsă nejustificată. Consecințe. 30. În ceea ce privește argumentul Guvernului că reclamantul a refuzat să participe la audieri în fața instanțelor naționale, în general, și în fața instanței de ultim grad, în special, cu toate că a fost citat în mod legal în acest scop, Curtea reiterează că autoritățile naționale au o obligație pozitivă de a lua măsuri în acest sens (...).

31. În acest context, Curtea constată că plângerea reclamantului a fost examinată de către Curtea Supremă. Această instanță a efectuat o examinare aprofundată a argumentelor reclamantului și a respins cererea sa, oferind motive ample, care nu par a fi arbitrare sau discutabile.

32. Ca și instanțele naționale, Curtea notează că, în cursul procedurii penale împotriva lui, reclamantul a fost în mod repetat citat la adresa de corespondență indicată de el și a fost asistat de către același reprezentant legal ales de el. Deși a participat la audieri în primă instanță, reclamantul nu a fost prezent în fața instanței de control judiciar și a transmis acesteia declarațiile exclusiv prin avocatul său ales. În plus, instanța de ultim grad l-a citat în mod legal de trei ori și a indicat, înainte de ședința din 14 septembrie 2010 (când a audiat părțile cu privire la fondul cauzei), că reclamantul trebuie să fie prezent în fața ei cu scopul de a fi audiat.

Chiar dacă, diferit de susținerile sale, se pare că reclamantul a fost conștient de modul în care cazul său progresează și a avut contact continuu cu reprezentantul său legal ales, el nu a participat la nicio audiere în fața instanței de ultim grad. Mai mult decât atât, nici el, nici reprezentantul său legal nu au informat instanțele de judecată naționale, în special instanța de ultim grad, cu privire la vreo schimbare de adresă de corespondență și nici nu au invocat vreun motiv care să îl împiedice să compară. În aceste condiții, în ciuda argumentelor reclamantului, Curtea consideră că instanța de ultim grad și-a îndeplinit obligația pozitivă de a lua măsuri pentru a asigura participarea acestuia în fața sa.

33. În consecință, Curtea consideră că reclamantul a contribuit în mare măsură la crearea unei situații ce l-a împiedicat să se prezinte în fața instanței de ultim grad (...) și că ar fi putut să prevadă în mod rezonabil consecințele comportamentului său (...).

34. Rezultă că cererea este în mod vădit nefondată și trebuie respinsă *(dec. din 21 ianuarie 2014, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Velichko c. Rusiei*. Redeschiderea procesului penal. Justul echilibru între interesele individului și necesitatea de a asigura eficiența sistemului de justiție penală. 69. În ceea ce privește procedurile penale, Curtea a considerat că simpla posibilitate de a redeschide un dosar penal este *prima facie* compatibilă cu Convenția, inclusiv cu garanțiile art. 6. Totuși, modul efectiv în care este utilizată această posibilitate nu trebuie să afecteze însăși esența unui proces echitabil. Cu alte cuvinte, puterea de a redeschide procedurile penale trebuie să fie exercitată de către autorități în așa fel încât să se respecte, în cea mai mare măsură posibilă, un just echilibru între interesele individului și necesitatea de a asigura eficiența sistemului de justiție penală (...). Convenția impune autorităților respectarea caracterului obligatoriu al unei hotărâri judecătorești definitive și permite reluarea urmăririi penale numai în cazul în care considerații legitime grave prevalează asupra principiului securității juridice (...) *(hot. din 15 ianuarie 2013, www.echr.coe.int)*.

10. Cauza *Giuran c. României*. Redeschiderea procesului penal. Respectarea principiului securității juridice. 28. Curtea reiterează că dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe, astfel cum este garantat la art. 6 parag. 1 din Convenție, trebuie interpretat în cadrul preambulului la Convenție, ale cărui dispoziții relevante afirmă că ordinea de drept face parte din patrimoniul comun al statelor contractante. Unul dintre aspectele fundamentale ale ordinii de drept este principiul securității juridice, care impune, printre altele, ca, atunci când instanțele pronunță o hotărâre definitivă, aceasta să nu fie contestată (...).

29. Acest principiu subliniază faptul că niciuna dintre părți nu are dreptul de a solicita redeschiderea procesului doar pentru a obține o reaudiere și o nouă decizie în cauză. Simpla posibilitate a existenței a două puncte de vedere asupra subiectului nu este un motiv pentru reexaminare.

30. Îndepărtarea de la principiul respectiv este justificată doar când este impusă de circumstanțe cu caracter substanțial și convingător (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ryabykh c. Rusiei*, § 52, și *Pravednaya c. Rusiei*, § 25). Competența instanțelor superioare de a casa și de a modifica hotărâri judecătorești obligatorii și executorii ar trebui exercitată pentru corectarea erorilor judiciare. Această competență trebuie exercitată astfel încât să garanteze, atât cât este posibil, un echilibru între interesele unui individ și nevoia de a asigura eficiența sistemului judiciar (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Nikitin c. Rusiei*, §§ 54-61).

31. Argumentele relevante care trebuie luate în considerare în acest sens includ, în special, efectul redeschiderii și orice proceduri ulterioare aplicate situației individuale a reclamantului și dacă redeschiderea a rezultat din cererea reclamantului însuși, motivele

pentru care autoritățile locale au revocat hotărârea în cazul reclamantului, respectarea procedurii respective în conformitate cu cerințele dreptului intern relevant, existența și operarea garanțiilor procedurale în sistemul legal intern, capabile să prevină încălcarea acestei proceduri de către autoritățile locale, și alte circumstanțe relevante ale cauzei (...). În plus, examinarea trebuie să permită toate garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 1 și trebuie să asigure echitatea acțiunii (...).

32. În mai multe cauze, Curtea a subliniat, referindu-se la noțiunea de „eroare judiciară", că simpla considerare a faptului că investigația în cazul reclamantului era „incompletă și părtinitoare" sau a dus la achitarea „eronată" nu poate prin ea însăși, în absența erorilor judiciare sau a unor încălcări serioase a procedurilor judecătorești, a unor abuzuri de putere ori erori evidente în aplicarea dreptului material sau a oricărui alt motiv important ce rezultă din interesul justiției, să indice prezența unei erori judiciare în procedura anterioară (...).

33. Curtea reiterează în continuare concluzia din cauza *Lenskaya c. Rusiei* (§ 18). În acea cauză, hotărârea definitivă pronunțată în favoarea reclamantului a fost casată printr-o metodă de control și reformare, în baza faptului că primele instanțe „nu au stabilit ce a reprezentat fapta prevăzută de legea penală în cadrul specific al principalei acuzații în materie penală, indiferent dacă a avut într-adevăr loc sau dacă a fost comisă" de inculpat în acea cauză. Decizia de a casa acea hotărâre definitivă se baza, totodată, pe motivul că instanțele inferioare au presupus, în lipsa probelor concludente, că rănile reclamantului au fost cauzate de inculpatul din cauză, fără să îi dovedească vinovăția și încălcând, astfel, principiul prezumției de nevinovăție. Concluzionând că nu a avut loc o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea a declarat (§§ 36 și urm.) că procesul a fost redeschis cu scopul corectării unei erori judiciare fundamentale, care nu putea fi neutralizată sau corectată în niciun alt fel decât prin casarea hotărârii definitive care îi aducea un prejudiciu major persoanei condamnate. Curtea a decis, de asemenea, că toate garanțiile procedurale cuprinse în art. 6 i-au fost disponibile reclamantului în decursul procedurii de control și reformare *(hot. din 21 iunie 2011, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

11. Cauza C-399/11, *Stefano Melloni c. Ministerio Fiscal*. Cooperare polițienească și judiciară în materie penală. Mandat european de arestare. Proceduri de predare între statele membre. Decizii pronunțate în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă în persoană. Executarea unei pedepse pronunțate în lipsă. Posibilitatea de revizuire a hotărârii. 9. Decizia cadru 2009/299 [*Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 de modificare a Deciziilor-cadru 2002/584/JAI, 2005/214/JAI, 2006/783/JAI, 2008/909/JAI și 2008/947/JAI, de consolidare a drepturilor procedurale ale persoanelor și de încurajare a aplicării principiului recunoașterii reciproce cu privire la deciziile pronunțate în absența persoanei în cauză de la proces – n.a.*] precizează motivele refuzului de executare a mandatului european de arestare în cazul în care persoana în cauză nu a fost prezentă la proces. (...)

11. La art. 2, Decizia cadru 2009/299 a eliminat art. 5 pct. 1 din Decizia-cadru 2002/584 [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*] și a introdus, în cadrul acesteia, art. 4a, referitor la deciziile pronunțate în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă în persoană. (...)

31. În ceea ce privește aplicarea *ratione temporis* a art. 4a din decizia-cadru menționată [*Decizia-cadru 2002/584 – n.a.*], trebuie arătat, în primul rând, că însuși textul art. 8 alin. (2) din Decizia-cadru 2009/299 prevede că, începând de la 28 martie 2011, aceasta „se aplică recunoașterii și executării deciziilor pronunțate în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă în persoană", fără a se face vreo distincție după cum deciziile respective sunt anterioare sau posterioare acestei date.

32. Interpretarea literală este susținută de faptul că, întrucât dispozițiile art. 4a din Decizia-cadru 2002/584 trebuie să fie considerate norme de procedură (...), acestea au vocația de a se aplica procedurii de predare a reclamantului în discuție în litigiul principal, care este încă pendinte. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, normele de procedură sunt considerate în general aplicabile tuturor litigiilor în curs la momentul intrării lor în vigoare, spre deosebire de normele de drept material, care sunt în mod obișnuit interpretate ca nefiind aplicabile unor situații existente anterior intrării lor în vigoare. (...)

35. Prin intermediul primei întrebări, Tribunalul Constitucional solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584 trebuie interpretat în sensul că nu permite ca autoritatea judiciară de executare, în cazurile menționate în această dispoziție, să supună executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse condiției ca respectiva hotărâre de condamnare pronunțată în lipsă să poată fi revizuită în statul membru emitent.

36. Trebuie amintit că decizia-cadru menționată, astfel cum reiese mai ales din art. 1 alin. (1) și (2), precum și din considerentele (5) și (7) ale acesteia, are ca obiect înlocuirea sistemului multilateral de extrădare între statele membre cu un sistem de predare între autoritățile judiciare a persoanelor condamnate sau bănuite, în scopul executării sentințelor de condamnare sau a urmăririlor, acest din urmă sistem fiind bazat pe principiul recunoașterii reciproce. (...)

38. În temeiul art. 1 alin. (2) din Decizia-cadru 2002/584 menționată, statele membre sunt, în principiu, obligate să dea curs unui mandat european de arestare. Astfel, potrivit dispozițiilor deciziei-cadru respective, statele membre nu pot să refuze executarea unui astfel de mandat decât în cazurile de neexecutare obligatorie prevăzute la art. 3 din aceasta și în cazurile de neexecutare facultativă enumerate la art. 4 și art. 4a ale sale. În plus, autoritatea judiciară de executare nu poate supune executarea unui mandat european de arestare decât condițiilor definite la art. 5 din decizia-cadru menționată (...).

39. Pentru a determina domeniul de aplicare a art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584, care face obiectul prezentei întrebări, trebuie analizate modul de redactare, economia și finalitatea acestei dispoziții.

40. Reiese din modul de redactare a art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584 că această dispoziție prevede un motiv facultativ de neexecutare a unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri privative de libertate, în cazul în care persoana interesată nu a fost prezentă în persoană la procesul în urma căruia a fost pronunțată condamnarea. Această facultate este însoțită totuși de patru excepții care privează autoritatea judiciară de executare de posibilitatea de a refuza executarea mandatului european de arestare în cauză. Rezultă că art. 4a alin. (1) se opune, în aceste patru situații, ca autoritatea judiciară de executare să condiționeze predarea unei persoane condamnate în lipsă de posibilitatea unei revizuiri în prezența sa a hotărârii de condamnare. (...)

42. În special, art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584 prevede, în esență, la lit. (a) și (b), că, din moment ce persoana condamnată în lipsă a avut cunoștință, în timp util, de

procesul stabilit și a fost informată că poate fi pronunțată o decizie în cazul în care nu se prezintă la proces sau, având cunoștință de procesul stabilit, a mandatat un avocat pentru a o apăra, autoritatea judiciară de executare este obligată să predea această persoană, astfel încât ea nu poate condiționa predarea menționată de posibilitatea unei noi proceduri de judecată în prezența persoanei respective în statul membru emitent. (...)

49. În ceea ce privește conținutul dreptului la o cale de atac efectivă și la un proces echitabil prevăzut la art. 47 din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*], precum și al dreptului la apărare garantat de art. 48 alin. (2) din aceasta, trebuie precizat că, deși dreptul persoanei acuzate de a fi prezentă în persoană la proces constituie un element esențial al dreptului la un proces echitabil, acest drept nu este absolut (...). Persoana acuzată poate să renunțe la acesta, de bunăvoie, în mod expres sau tacit, cu condiția ca renunțarea să fie stabilită în mod neechivoc, să fie însoțită de un minim de garanții corespunzătoare gravității sale și să nu intre în conflict cu niciun interes public important. În special, încălcarea dreptului la un proces echitabil nu este stabilită, chiar dacă persoana acuzată nu s-ar fi prezentat în persoană la proces, din moment ce aceasta a fost informată cu privire la data și la locul procesului sau a fost apărată de un avocat, pe care l-a mandatat în acest scop.

50. Această interpretare a art. 47 și a art. 48 alin. (2) din Cartă corespunde conținutului pe care jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului îl recunoaște drepturilor garantate de art. 6 parag. 1 și 3 din Convenția europeană a drepturilor omului (...).

51. Trebuie arătat, în plus, că armonizarea condițiilor de executare a mandatelor europene de arestare emise în scopul executării deciziilor pronunțate în urma unui proces la care persoana în cauză nu a fost prezentă în persoană, efectuată prin Decizia-cadru 2009/299, urmărește, astfel cum se menționează la art. 1 din aceasta, să consolideze drepturile procedurale ale persoanelor care fac obiectul unor proceduri penale și să îmbunătățească recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare între statele membre. (...)

53. Având în vedere cele ce precedă, este necesar să se constate că art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584 nu încalcă nici dreptul la o cale de atac efectivă și la un proces echitabil, nici dreptul la apărare garantate de art. 47 și, respectiv, de art. 48 alin. (2) din Cartă. (...)

55. Prin intermediul celei de-a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 53 din Cartă trebuie interpretat în sensul că permite statului membru de executare să condiționeze predarea unei persoane condamnate în lipsă de posibilitatea ca hotărârea de condamnare să fie supusă revizuirii în statul membru emitent, cu scopul de a evita să se aducă atingere dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare garantate de constituția acestuia.

56. În această privință, instanța de trimitere are în vedere de la bun început interpretarea potrivit căreia art. 53 din Cartă ar permite în mod general unui stat membru să aplice standardul de protecție a drepturilor fundamentale garantat de constituția sa în cazul în care acesta este mai ridicat decât cel care rezultă din Cartă și să îl opună, dacă este cazul, aplicării unor dispoziții din dreptul Uniunii. O asemenea interpretare ar permite unui stat membru în special să supună executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei hotărâri pronunțate în lipsă unor condiții având ca obiect evitarea unei interpretări care restrânge sau aduce atingere drepturilor fundamentale recunoscute de constituția acestuia, cu toate că aplicarea unor astfel de condiții nu ar fi permisă de art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584.

57. O asemenea interpretare a art. 53 din Cartă nu poate fi reținută.

58. Astfel, această interpretare a art. 53 din Cartă ar aduce atingere principiului supremației dreptului Uniunii, în măsura în care ar permite unui stat membru să împiedice aplicarea unor acte de drept al Uniunii pe deplin conforme cu Carta, din moment ce acestea nu ar respecta drepturile fundamentale garantate de constituția statului respectiv.

59. Astfel, potrivit unei jurisprudențe consacrate, în temeiul principiului supremației dreptului Uniunii, care reprezintă o caracteristică esențială a ordinii juridice a Uniunii (...), invocarea de către un stat membru a unor dispoziții de drept național, fie ele de natură constituțională, nu poate afecta efectul dreptului Uniunii pe teritoriul acestui stat (...).

60. Este adevărat că art. 53 din Cartă confirmă că, în cazul în care un act de drept al Uniunii implică măsuri naționale de punere în aplicare, autoritățile și instanțele naționale sunt libere să aplice standarde naționale de protecție a drepturilor fundamentale, cu condiția ca această aplicare să nu compromită nivelul de protecție prevăzut de Cartă, astfel cum a fost interpretată de Curte, și nici supremația, unitatea și caracterul efectiv ale dreptului Uniunii.

61. Cu toate acestea, astfel cum reiese din cuprinsul § 40 din prezenta hotărâre, art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584 nu acordă statelor membre facultatea de a refuza executarea unui mandat european de arestare în cazul în care persoana în cauză se găsește în una dintre cele patru situații prevăzute la această dispoziție. (...)

63. În consecință, a permite unui stat membru să se prevaleze de art. 53 din Cartă pentru a supune predarea unei persoane condamnate în lipsă condiției, care nu este prevăzută de Decizia-cadru 2009/299, ca hotărârea de condamnare să poată fi revizuită în statul membru emitent, cu scopul de a evita să se aducă atingere dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare garantate de constituția statului membru de executare, ar conduce, prin faptul că ar repune în discuție uniformitatea standardului de protecție a drepturilor fundamentale definit prin această decizie-cadru, la o încălcare a principiilor încrederii și recunoașterii reciproce pe care aceasta urmărește să le consolideze și, prin urmare, la o compromitere a caracterului efectiv al deciziei-cadru menționate. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009, trebuie interpretat în sensul că se opune ca autoritatea judiciară de executare, în cazurile menționate în această dispoziție, să supună executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse condiției ca respectiva hotărâre de condamnare pronunțată în lipsă să poată fi revizuită în statul membru emitent.

2) Art. 4a alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299, este compatibil cu cerințele care decurg din art. 47 și din art. 48 alin. (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

3) Art. 53 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie interpretat în sensul că nu permite unui stat membru să condiționeze predarea unei persoane condamnate în lipsă de posibilitatea ca hotărârea de condamnare să fie supusă revizuirii în statul membru emitent, cu scopul de a evita să se aducă atingere dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare garantate de constituția acestuia *(hot. din 26 februarie 2013, curia.europa.eu)*.

12. Cauza C-396/11, *Proceduri de executare a unor mandate europene de arestare emise împotriva lui Ciprian Vasile Radu*. Cooperare polițienească și judiciară în materie penală. Mandat european de arestare emis în scopul urmăririi penale. Motive de refuz al executării. 8. Art. 5 din această decizie-cadru [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*] privește garanțiile pe care trebuie să le ofere statul membru emitent în cazuri speciale. (...)

26. În plus, în ceea ce privește pretinsa încălcare a drepturilor fundamentale ale dlui Radu, se constată că, în cadrul procedurii penale din litigiul principal, acesta susține, pentru a se opune predării sale, că dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584 privează autoritățile române de executare de posibilitatea de a verifica dacă drepturile la un proces echitabil, la prezumția de nevinovăție și la libertate de care acesta se bucură în temeiul Cartei [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*] și al Convenției europene a drepturilor omului au fost respectate, în condițiile în care mandatele europene de arestare în litigiu au fost emise fără citarea sa și fără să fi avut posibilitatea de a angaja un avocat sau de a se apăra. Dl Radu a reiterat, în esență, aceleași afirmații cu ocazia ședinței în fața Curții în cadrul prezentei proceduri. (...)

28. (...) Cererea de decizie preliminară privește executarea unor mandate europene de arestare care nu au fost emise în scopul executării unei pedepse privative de libertate, ci în scopul efectuării urmăririi penale.

29. Din elementele furnizate Curții (...) reiese că, în litigiul principal, persoana căutată, dl Radu, invocă, pentru a se opune predării sale, faptul că mandatele europene de arestare au fost emise fără ca ea să fie audiată anterior emiterii acestor mandate de arestare de către autoritățile judiciare emitente, cu încălcarea art. 47 și art. 48 din Cartă, precum și a art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. (...)

32. În această privință, trebuie să se constate de la bun început că dreptul de a fi audiat, garantat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului și pe care instanța de trimitere îl menționează în întrebările sale, este în prezent consacrat la art. 47 și art. 48 din Cartă. Se impune, prin urmare, să se facă trimitere la aceste dispoziții ale Cartei (...).

33. În plus, trebuie amintit că Decizia-cadru 2002/584, astfel cum reiese mai ales din art. 1 alin. (1) și (2), precum și din considerentele (5) și (7) ale acesteia, are ca obiect înlocuirea sistemului multilateral de extrădare între statele membre cu un sistem de predare între autoritățile judiciare a persoanelor condamnate sau bănuite, în scopul executării sentințelor de condamnare sau a urmăririlor, acest din urmă sistem fiind bazat pe principiul recunoașterii reciproce (...).

34. Decizia-cadru 2002/584 vizează astfel, prin introducerea unui nou sistem simplificat și mai eficient de predare a persoanelor condamnate sau bănuite că au încălcat legea penală, să faciliteze și să accelereze cooperarea judiciară, în scopul de a contribui la realizarea obiectivului atribuit Uniunii de a deveni un spațiu de libertate, securitate și justiție, întemeindu-se pe gradul ridicat de încredere care trebuie să existe între statele membre. (...)

37. Desigur, în temeiul art. 4a din Decizia-cadru 2002/584, încălcarea dreptului la apărare în cursul procesului care a condus la o condamnare penală în lipsă poate, în anumite condiții, să constituie un motiv de neexecutare facultativă a unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse privative de libertate.

38. În schimb, împrejurarea că mandatul european de arestare ar fi fost emis în scopul efectuării urmăririi penale fără ca persoana căutată să fi fost audiată de autoritățile judiciare emitente nu se numără printre motivele de neexecutare a unui asemenea mandat, astfel cum sunt acestea prevăzute de dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584.

39. Contrar celor susținute de dl Radu, respectarea art. 47 și art. 48 din Cartă nu impune ca o autoritate judiciară a unui stat membru să poată refuza executarea unui mandat european de arestare emis în scopul efectuării urmăririi penale pentru motivul că persoana căutată nu a fost audiată de autoritățile judiciare emitente înaintea emiterii acestui mandat de arestare.

40. Trebuie să se constate că obligarea autorităților judiciare emitente de a audia persoana căutată înainte de a emite un astfel de mandat european de arestare ar zădărnici în mod inevitabil însuși sistemul de predare prevăzut de Decizia-cadru 2002/584 și, prin urmare, realizarea spațiului de libertate, securitate și justiție, din moment ce, în special pentru a evita fuga persoanei vizate, un astfel de mandat de arestare trebuie să beneficieze de un anumit efect de surpriză.

41. În orice caz, legiuitorul european a asigurat respectarea dreptului de a fi audiat în statul membru de executare într-un mod care să nu compromită eficacitatea mecanismului mandatului european de arestare. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009, trebuie interpretată în sensul că autoritățile judiciare de executare nu pot refuza executarea unui mandat european de arestare emis în scopul efectuării urmăririi penale pentru motivul că persoana căutată nu a fost audiată în statul membru emitent anterior emiterii acestui mandat de arestare *(hot. din 29 ianuarie 2013, curia.europa.eu)*.

Art. 467. Cererea de redeschidere a procesului penal. (1)[1] Cererea de redeschidere a procesului penal poate fi formulată de către persoana judecată în lipsă și se adresează instanței care a judecat cauza în primă instanță.

(2) Când persoana judecată în lipsă este privată de libertate, cererea poate fi depusă la administrația locului de deținere, care o va trimite de îndată instanței competente.

(3) Cererea se formulează în scris și trebuie motivată cu privire la îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 466.

(4) Cererea poate fi însoțită de copii de pe înscrisurile de care persoana judecată în lipsă înțelege a se folosi în proces, certificate pentru conformitate cu originalul. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele vor fi însoțite de traducere.

(5) În cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile prevăzute la alin. (3) și (4), instanța pune în vedere celui ce a formulat cererea să o completeze până la primul termen de judecată sau, după caz, într-un termen scurt, stabilit de instanță.

Reglementarea anterioară: art. 522[1] CPP 1968.

[1] Alin. (1) al art. 467 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 115 din O.U.G. nr. 18/2016.

ADNOTĂRI[1]

1. Deși legea nu prevede expres, cererea poate fi introdusă personal, prin apărător, prin reprezentant legal sau prin reprezentat convențional cu împuternicire specială.

2. Sancțiunea nerespectării dispozițiilor prevăzute de lege în legătură cu formularea cererii de redeschidere a procesului penal este aceea a respingerii ei ca inadmisibilă.

3. Modificarea adusă prin O.U.G. nr. 18/2016, privind adresarea cererii de redeschidere a procesului penal **instanței care a judecat cauza în primă instanță** (cu excluderea instanței de apel), era firească, întrucât nu putea fi concepută o situație în care o persoană care a lipsit doar de la judecata apelului să fie considerată „judecată în lipsă", potrivit dispozițiilor art. 466 alin. (2) CPP; aceasta, întrucât, prin ipoteză, a fost citată, prezentă sau reprezentată în primă instanță, având cunoștință de proces.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

a) Titulari

1. Persoană judecată și condamnată în lipsă. Procedura redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate este deschisă doar la cererea persoanei judecate și condamnate în lipsă, indiferent dacă judecata în lipsă a avut loc în fața instanței de fond sau numai în fața instanțelor de apel ori de recurs, în cazul în care aceste căi de atac au fost exercitate de procuror *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 478/A din 18 iunie 2014, nepublicată)*.

2. Caracterul personal al cererii de redeschidere a procesului. Cerere formulată de o altă persoană în numele condamnatului. Inadmisibilitate. Potrivit art. 466 alin. (1), art. 467 alin. (1) CPP, cererea de redeschidere a procesului penal este personală, putând fi formulată numai de persoana condamnată definitiv, care a fost condamnată în lipsă, și nu de substituții procesuali, iar potrivit art. 469 CPP, verificarea îndeplinirii condițiilor de admisibilitate a cererii poartă cu prioritate asupra termenului și persoanei care a formulat-o. În concluzie, cererea de redeschidere formulată de o altă persoană în numele condamnatei este inadmisibilă *(C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1012 din 16 iulie 2014, nepublicată)*.

3. Caracterul personal al cererii de redeschidere a procesului. Cerere formulată de avocat. Persoană condamnată cu reședința în străinătate. În raport cu reglementările cuprinse în art. 466 cu referire la art. 469 CPP, întrucât rațiunea acestei noi instituții este aceea de a da posibilitatea titularului cererii de redeschidere a procesului penal să facă declarații în fața instanței, să discute și să comenteze probele în acuzare, să propună probe în apărare, cererea trebuie făcută personal. Or, în cauză, petentul a formulat cererea prin avocatul său ales, motivând că nu se află în țară, ci are reședința în Ungaria *(Trib. București, s. I pen., sent. nr. 1946 din 9 iulie 2014, definitivă prin dec. nr. 1183 din 9 octombrie 2014 a C.A. București, s. I pen., nepublicate)*.

[1] Pentru detalii, a se vedea *G. Tudor*, în *N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.)*, op. cit., p. 1237-1238.

b) Instanța competentă

4. Persoană care a lipsit de la judecata în primă instanță și în apel. Cerere de redeschidere a procesului penal. Instanța competentă. Dacă judecata în lipsă a condamnatului s-a făcut atât în primă instanță, cât și în apel, instanța competentă să judece cererea este instanța de fond. Pentru ca cererea să poate fi adresată direct instanței de apel, trebuie ca judecata în lipsă să se fi desfășurat numai în fața acestei instanțe, nu și în fața instanței de fond *(C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 239 din 6 mai 2014, nepublicată).*

Art. 468. Măsurile premergătoare. (1)[1] La primirea cererii de redeschidere a procesului penal, se fixează termen pentru examinarea admisibilității în principiu, președintele dispunând atașarea dosarului cauzei, precum și citarea părților și a subiecților procesuali principali interesați.

(2) Când persoana care a solicitat redeschiderea procesului penal este privată de libertate, chiar într-o altă cauză, președintele dispune încunoștințarea acesteia despre termen și ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

(3) Persoana privată de libertate este adusă la judecată.

Art. 469.[2] **Judecarea cererii de redeschidere a procesului.** (1) Instanța, ascultând concluziile procurorului, ale părților și ale subiecților procesuali principali, examinează dacă:

a) cererea a fost formulată în termen și de către o persoană dintre cele prevăzute la art. 466;

b) au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procesului penal;

c) motivele în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv.

(2) Cererea se examinează de urgență, iar în cazul în care persoana condamnată se află în executarea pedepsei cu închisoarea aplicate în cauza a cărei rejudecare se cere, instanța poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii și poate dispune respectarea de către condamnat a uneia dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2). Dacă executarea pedepsei cu închisoarea nu a început, instanța poate dispune respectarea de către condamnat a uneia dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2).

(3) Dacă instanța constată îndeplinirea condițiilor prevăzute la alin. (1), dispune prin încheiere admiterea cererii de redeschidere a procesului penal.

(4) Dacă instanța constată neîndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 466, dispune prin sentință respingerea cererii de redeschidere a procesului penal.

(5) Încheierea prin care este admisă cererea de redeschidere a procesului penal poate fi atacată odată cu fondul.

(6) Hotărârea prin care este respinsă cererea de redeschidere a procesului penal este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea pronunțată în lipsa persoanei condamnate.

---

[1] Alin. (1) al art. 468 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 278 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 469 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 279 din Legea nr. 255/2013.

(7) Admiterea cererii de redeschidere a procesului penal atrage desființarea de drept a hotărârii pronunțate în lipsa persoanei condamnate.

(8) Instanța redeschide procesul penal prin extindere și cu privire la părțile care nu au formulat cerere, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea acestora o situație mai grea.

(9) Odată cu admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, instanța, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune luarea față de inculpat a uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4), lit. b)-e). Dispozițiile titlului V al părții generale se aplică în mod corespunzător.

ADNOTĂRI[1]

1. În situația în care sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru reluarea procesului penal de la judecata în primă instanță, nu are relevanță, sub aspectul stabilirii instanței competente, că hotărârea definitivă de condamnare a fost pronunțată de instanța de control judiciar.

2. Dispoziția referitoare la posibilitatea suspendării hotărârii este inutilă. Astfel, din așezarea textelor ar rezulta că necesitatea suspendării executării hotărârii se analizează de către instanță odată cu examinarea admisibilității cererii. Or, în măsura în care cererea este inadmisibilă, nu mai trebuie suspendată executarea hotărârii, iar dacă cererea este admisibilă, hotărârea este desființată de drept, ca efect al admiterii cererii, astfel că executarea nu mai poate continua, fiind lipsită de temei. În acest ultim caz, instanța poate dispune luarea unei măsuri preventive, odată cu admiterea cererii de redeschidere a procesului penal.

3. Deși legea nu prevede expres, instanța **poate lua act de retragerea cererii de redeschidere a procesului penal**, dacă cel care a formulat-o își manifestă voința în acest sens [a se vedea, *mutatis mutandis*, *I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXXIV din 6 noiembrie 2006, M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007*].

4. Prevederile referitoare la calea de atac în materie de redeschidere a procesului penal trebuie raportate la noile dispoziții privind căile de atac cuprinse în Codul de procedură penală.

5. Potrivit art. 155 alin. (5) CP, **admiterea în principiu a cererii de redeschidere a procesului penal face să curgă un nou termen de prescripție a răspunderii penale.** La calculul termenului prevăzut la art. 155 alin. (4) CP – al prescripției „speciale" a răspunderii penale – se va avea însă în vedere întreaga perioadă de la data comiterii faptei, iar nu doar intervalul ulterior redeschiderii (în acest sens, a se vedea nota Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție nr. 745/C din 30 iunie 2014[2]).

6. Ulterior redeschiderii procesului penal, inculpatul poate solicita ca judecata să aibă loc numai în baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți, în condițiile art. 375 și art. 374 alin. (4) CPP, beneficiind de dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP.

---

[1] Pentru detalii, a se vedea *G. Tudor*, în *N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.)*, op. cit., p. 1166-1169 și jurisprudența acolo citată.

[2] http://www.mpublic.ro/note_studiu_noile_coduri/art_155.pdf.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Judecarea cererii de redeschidere a procesului. Etape. Procedura de judecată a unei cereri de redeschidere a procesului penal presupune, asemenea revizuirii, parcurgerea a două etape: prima etapă este cea a admisibilității în principiu și a doua etapă este cea a rejudecării cauzei (evident, existentă doar dacă a fost admisă în principiu cererea de redeschidere a procesului penal). În prima etapă, a admisibilității în principiu, instanța este datoare a verifica dacă cererea a fost formulată în termen și de către o persoană dintre cele prevăzute la art. 466 CPP, dacă au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procesului penal și dacă motivele în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv. Dacă instanța constată îndeplinirea condițiilor mai sus enunțate, dispune prin încheiere admiterea cererii de redeschidere a procesului penal și se trece la cea de-a doua etapă, și anume la rejudecarea cauzei *(C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 478/A/ din 18 iunie 2014, nepublicată).* ✍ Este criticabilă împărțirea procedurii de judecată a cererii de redeschidere a procesului penal în două etape, dat fiind că, potrivit art. 469 alin. (7) CPP, admiterea cererii de redeschidere a procesului penal atrage **desființarea de drept a hotărârii** pronunțate în lipsa persoanei condamnate, ulterior procedându-se la **rejudecarea cauzei**, iar nu la judecarea – pe fond – a căii extraordinare de atac (cum se întâmplă în cazul revizuirii și al contestației în anulare).

2. Cerere de rejudecare după extrădare în baza art. 522[1] CPP 1968, soluționată definitiv. Cerere ulterioară de redeschidere a procesului penal. Admisibilitate. Cererea de redeschidere a procesului penal este inadmisibilă în condițiile în care a existat o cerere de rejudecare după extrădare în baza art. 522[1] CPP 1968, care a fost judecată definitiv, instanța de apel examinând și incidența dispozițiilor art. 466 CPP, intrate între timp în vigoare *(C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1377 din 5 noiembrie 2014, nepublicată).* **În același sens,** *C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 716/A din 15 septembrie 2014, nepublicată.*

3. Căi de atac ► a) În raport cu dispozițiile art. 469 alin. (6) CPP – potrivit cărora hotărârea prin care este respinsă cererea de redeschidere a procesului penal este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea pronunțată în lipsa persoanei condamnate –, apelul declarat împotriva deciziei prin care instanța a respins cererea de redeschidere a procesului penal în apel, formulată cu privire la o decizie a instanței de apel, este inadmisibil *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3/A din 5 ianuarie 2016, www.scj.ro).* ► **b)** Hotărârea prin care s-a respins cererea de redeschidere a procesului penal având ca obiect o hotărâre pronunțată în primă instanță în materia executării (cum sunt cele privind revocarea sau anularea suspendării sub supraveghere) poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare, având în vedere dispozițiile art. 469 alin. (6) și art. 597 alin. (7) CPP *(C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 999 din 14 iulie 2014, nepublicată).* ✍ Cererea de redeschidere a procesului penal este, oricum, inadmisibilă. A se vedea *C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1023 din 17 iulie 2014, nepublicată, supra,* nr. 4 ► a) de la art. 466.

4. Completarea motivelor cererii de redeschidere a procesului penal în calea de atac. Admisibilitate. Instanța de apel are în vedere, la soluționarea cauzei, motivul expres menționat de către condamnat în cuprinsul cererii de redeschidere a procesului penal, unic motiv avut în vedere și de către prima instanță, cadrul procesual fiind determinat în

aceste limite, stabilit la momentul învestirii instanței de judecată. Faptul că ulterior, pe parcursul soluționării apelului, condamnatul a înțeles să își completeze cererea inițială de redeschidere a procesului penal, prin invocarea și a unui alt temei, justificat pe imposibilitatea de prezentare și la data soluționării apelului, nu prezintă relevanță în cauză *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 421/A din 11 decembrie 2014, nepublicată)*.

5. Admiterea cererii de redeschidere a procesului penal. Rejudecarea cauzei. Soluționarea acțiunii civile. Ca urmare a admiterii cererii de redeschidere a procesului penal, sentința penală pronunțată în lipsa persoanei condamnate, prin care s-a dispus, alături de condamnare, și obligarea inculpatului la plata de despăgubiri către partea civilă, a fost desființată. În acest context, ca urmare a redeschiderii procesului penal, în mod corect instanța s-a pronunțat și asupra acțiunii civile *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 733/A din 5 iunie 2014, nepublicată)*.

6. Cerere de redeschidere a procesului penal admisă. Rejudecarea cauzei. Procedura în cazul recunoașterii învinuirii. Admisibilitate. În sensul adnotării nr. 6, a se vedea *C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 555/A din 26 august 2014, nepublicată; C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 579/A din 8 septembrie 2014, nepublicată; C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 531/A din 7 august 2014, nepublicată; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 733/A din 5 iunie 2014, nepublicată*.

Art. 470.[1] *Abrogat.*

Capitolul VI. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare

Secțiunea 1. Recursul în interesul legii

Legislație conexă: art. 126 alin. (3) CR.

✍ Referitor la dreptul la un proces echitabil, a se vedea și *supra*, art. 8.

Art. 471. Cererea de recurs în interesul legii. (1)[2] Pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție sau colegiile de conducere ale curților de apel, precum și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești.

(2) Cererea trebuie să cuprindă soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau, după caz, a Curții de Justiție

[1] Art. 470 a fost abrogat prin art. II pct. 116 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (1) al art. 471 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 280 din Legea nr. 255/2013.

a Uniunii Europene, opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu, precum şi soluţia ce se propune a fi pronunţată în recursul în interesul legii.

(3) Cererea de recurs în interesul legii trebuie să fie însoţită, sub sancţiunea respingerii ca inadmisibilă, de copii ale hotărârilor judecătoreşti definitive din care rezultă că problemele de drept care formează obiectul judecăţii au fost soluţionate în mod diferit de instanţele judecătoreşti.

Reglementarea anterioară: art. 414² CPP 1968.

Art. 472. Condiţiile de admisibilitate. Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecăţii au fost soluţionate în mod diferit prin hotărâri judecătoreşti definitive, care se anexează la cerere.

Reglementarea anterioară: art. 414³ CPP 1968.

Art. 473. Judecarea recursului în interesul legii. (1)[1] Recursul în interesul legii se judecă de un complet format din preşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau, în lipsa acestuia, din vicepreşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, preşedinţii de secţii din cadrul acesteia, un număr de 14 judecători din secţia în a cărei competenţă intră chestiunea de drept care a fost soluţionată diferit de instanţele judecătoreşti, precum şi câte 2 judecători din cadrul celorlalte secţii. Preşedintele completului este preşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau, în lipsa acestuia, vicepreşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

(2) În cazul în care chestiunea de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secţii, preşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie stabileşte secţiile din care provin judecătorii ce vor alcătui completul de judecată.

(3) După sesizarea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, preşedintele acesteia va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor din cadrul secţiei în a cărei competenţă intră chestiunea de drept care a fost soluţionată diferit de instanţele judecătoreşti, precum şi a judecătorilor din celelalte secţii ce intră în alcătuirea completului prevăzut la alin. (1).

(4) La primirea cererii, preşedintele completului va desemna un judecător din cadrul secţiei în a cărei competenţă intră chestiunea de drept care a fost soluţionată diferit de instanţele judecătoreşti, pentru a întocmi un raport asupra recursului în interesul legii. În cazul în care chestiunea de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secţii, preşedintele completului va desemna 3 judecători din cadrul acestor secţii pentru întocmirea raportului. Raportorii nu sunt incompatibili.

(5) În vederea întocmirii raportului, preşedintele completului poate solicita unor specialişti recunoscuţi opinia scrisă asupra chestiunilor de drept soluţionate diferit.

(6) Raportul va cuprinde soluţiile diferite date problemei de drept şi argumentele pe care se fundamentează, jurisprudenţa relevantă a Curţii Constituţionale, a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, a Curţii Europene a Drepturilor Omului, a Curţii de

[1] Alin. (1) şi (2) ale art. 473 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 281 din Legea nr. 255/2013.

Justiție a Uniunii Europene și opinia specialiștilor consultați, dacă este cazul, precum și doctrina în materie. Totodată, judecătorul sau, după caz, judecătorii raportori vor întocmi și vor motiva proiectul soluției ce se propune a fi dată recursului în interesul legii.

(7) Ședința completului se convoacă de președintele acestuia, cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea acesteia. Odată cu convocarea, fiecare judecător va primi o copie a raportului și a soluției propuse.

(8) La ședință participă toți judecătorii completului. Dacă există motive obiective, aceștia vor fi înlocuiți, cu respectarea regulilor prevăzute la alin. (3).

(9)[1] Recursul în interesul legii se susține în fața completului, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de procurorul desemnat de acesta, de judecătorul desemnat de colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv al curții de apel, ori de Avocatul Poporului sau de un reprezentant al acestuia.

(10) Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.

Reglementarea anterioară: art. 414⁴ CPP 1968.

Art. 474. Conținutul hotărârii și efectele ei. (1) Asupra cererii de recurs în interesul legii completul Înaltei Curți de Casație și Justiție se pronunță prin decizie.

(2) Decizia se pronunță numai în interesul legii și nu are efecte asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese.

(3) Decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare și se publică în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(4) Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Reglementarea anterioară: art. 414⁵ CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 21 din 6 octombrie 2014, M. Of. nr. 829 din 13 noiembrie 2014, infra*, la art. 477.

Art. 474¹.[2] **Încetarea sau modificarea efectelor deciziei.** Efectele deciziei încetează în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

[1] Alin. (9) al art. 473 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 281 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 474¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 282 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 6 din O.U.G. nr. 3/2014.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *infra*, jurisprudența Curții Constituționale și cea a Înaltei Curți de Casație și Justiție prezentate la art. 477[1].

Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept[1]

✍ Referitor la dreptul la un proces echitabil, a se vedea și *supra*, art. 8.

Art. 475.[2] **Obiectul sesizării.** Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Sesizarea Înaltei Curți în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. Condiții privind obiectul sesizării ► a) Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a statuat asupra înțelesului care trebuie atribuit sintagmei „chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei", regăsită în cuprinsul art. 475 CPP. S-a arătat, în primul rând, că între problema de drept a cărei lămurire se solicită (indiferent dacă ea vizează o normă de drept material sau o dispoziție de drept procesual) și soluția ce urmează a fi dată de către instanță trebuie să existe o relație de dependență, în sensul ca decizia instanței supreme să fie de natură a produce un efect concret asupra conținutului hotărârii (I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 11 din 2 iunie 2014 și dec. nr. 19 din 15 septembrie 2014). În al doilea rând, este necesar ca sesizarea să tindă la interpretarea *in abstracto* a unor dispoziții legale determinate, iar nu la rezolvarea implicită a unor chestiuni ce țin de particularitățile fondului speței (I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 14 din 12 mai 2015). În ipoteza aprecierii ca admisibile a unor sesizări prin care se tinde, dimpotrivă, la dezlegarea unor probleme pur teoretice ori la rezolvarea directă a unor chestiuni ce țin de situația în cauză, există riscul transformării mecanismului hotărârii prealabile fie într-o „procedură dilatorie pentru litigii caracterizate, prin natura

[1] Denumirea Secțiunii a 2-a este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 283 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 475 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 284 din Legea nr. 255/2013.

lor, ca fiind urgente, fie într-o procedură care va substitui mecanismul recursului în interesul legii". Un alt aspect reținut de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală este acela că dispozițiile art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului și prevederile art. 129 din Constituția României nu sunt incidente în cauză, prin solicitarea Curții de Apel Cluj urmărindu-se, în esență, o extindere a domeniului de aplicare a acestor norme și o modificare a lor, nu o interpretare, conținutul normelor vizate de problema supusă dezlegării fiind clar, previzibil și nesusceptibil de interpretare. De asemenea, se observă că scopul reglementării din Codul de procedură penală este preîntâmpinarea apariției practicii neunitare, titulari ai cererii de sesizare fiind doar instanțele, acestea având un drept suveran de a aprecia asupra sesizării, atunci când completul sesizat constată că, la procesul deliberării, interpretarea normelor de drept constituie o dificultate. Or, din lecturarea încheierii prin care a fost sesizată Înalta Curte cu întrebarea supusă dezbaterii se observă că aceasta nu ridică probleme de interpretare a textului legal din partea completului Curții de Apel Cluj, acesta explicitând problema de drept și apreciind, totodată, că este competent și în măsură să acorde interpretarea în acord cu practica constantă și doctrina în această materie, aspecte de natură a înlătura caracterul imprevizibil al interpretării și de a satisface exigențele art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului. Se mai observă că problema de drept a cărei rezolvare a fost înaintată Înaltei Curți nu a fost însușită de completul învestit cu soluționarea apelurilor declarate de către inculpatul R.A. și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, D.I.I.C.O.T., Serviciul Teritorial Cluj, împotriva sentinței penale nr. 158 din 23 aprilie 2013 a Tribunalului Cluj din cadrul Curții de Apel Cluj, acesta neconsiderând dezlegarea problemei ca fiind necesară *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 28 din 29 octombrie 2015, M. Of. nr. 912 din 9 decembrie 2015).* ► **b)** În conținutul dispozițiilor art. 475 CPP sunt statuate condiții cumulative de sesizare a instanței supreme, și anume referitoare la faza procesuală a cauzei în care se ivește chestiunea de drept, felul instanței care poate sesiza și stadiul procesual al cauzei, natura juridică a chestiunii de drept, precum și să nu fi făcut obiectul vreunuia dintre instrumentele juridice de rezolvare a problemei respective. Altfel spus, este necesar ca: acea cauză în care există o chestiune de drept ce urmează să fie supusă dezlegării să se afle „în cursul judecății", respectiv instanța să fi fost sesizată, iar procesul se află în curs de desfășurare; instanțele pe rolul cărora se află o asemenea cauză să fie dintre cele expres și limitativ prevăzute de legiuitor, iar cauza respectivă să se găsească în ultima cale de atac – Înalta Curte de Casație și Justiție, curte de apel sau tribunal, învestite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță; chestiunea de drept supusă dezlegării să conducă la soluționarea pe fond a cauzei respective; condiția negativă, în sensul că instanța supremă nu s-a pronunțat asupra problemei de drept, printr-o hotărâre prealabilă sau prin recurs în interesul legii *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 26 din 3 decembrie 2014, M. Of. nr. 24 din 13 ianuarie 2015).* ► **c)** Admisibilitatea unei sesizări formulate în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată de îndeplinirea cumulativă a următoarelor exigențe: instanța care a formulat întrebarea să fie învestită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță; soluționarea pe fond a cauzei să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul sesizării; chestiunea de drept supusă analizei să nu fi primit o rezolvare anterioară printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și să nu facă obiectul unui asemenea recurs în curs de soluționare. (...) Problema conținutului constitutiv al infracțiunii prevăzute de art. 336 alin. (1) CP (astfel cum a fost ridicată concret în încheierea de sesizare) se caracterizează printr-o doză mult prea mare de generalitate,

ce împiedică identificarea exactă a chestiunii de drept a cărei dezlegare se solicită. În principiu, decelarea conținutului constitutiv al unei infracțiuni implică, întotdeauna, o examinare esențialmente teoretică a normei de incriminare, examinare plasată însă, mai degrabă, în sfera unei dezbateri doctrinare, ce nu se confundă, în mod evident, cu activitatea de interpretare efectivă a legii. Or, identificarea conținutului constitutiv al infracțiunii deduse judecății nu comportă o veritabilă dificultate, dacă este rezultatul unei interpretări a dispozițiilor art. 336 alin. (1) CP în lumina cunoștințelor de specialitate juridică și a experienței profesionale a magistratului, dar și în contextul considerentelor Deciziei nr. 732 din 16 decembrie 2014 a Curții Constituționale. Aceasta, deoarece, la §§ 25-27 ale deciziei menționate, elementele de conținut constitutiv ale infracțiunii analizate sunt descrise cu o claritate ce nu lasă loc unui minim echivoc. În plus, în considerentele încheierii de sesizare, curtea de apel a reținut ea însăși, cu exactitate, forma actuală a normei de incriminare, cu toate elementele relevante de conținut. În al doilea rând, pornind de la premisa că, în pofida formulării ambigue a problemei de drept, neclaritatea instanței de trimitere poartă, în mod esențial, doar asupra momentului consumării infracțiunii prevăzute de art. 336 alin. (1) CP, se constată că o atare chestiune de drept a cunoscut o interpretare coerentă în practica instanțelor și, cu excepții izolate, nu a generat divergențe jurisprudențiale veritabile. (...) În speță, sesizarea formulată de Curtea de Apel Ploiești s-a grefat, în mod evident, doar pe dubiile instanței cu privire la efectele Deciziei de neconstituționalitate nr. 732 din 16 decembrie 2014 asupra incriminării faptei analizate, precum și cu privire la raportul dintre această decizie și Decizia nr. 3/2014 a instanței supreme. Or, efectele unei decizii prin care Curtea Constituțională declară neconstituționalitatea unei dispoziții legale sunt expres prevăzute de art. 147 alin. (4) din Constituția României, respectiv ele „sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor". În plus, forța obligatorie ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, dar și considerentelor pe care se sprijină acesta (Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1 din 17 ianuarie 1995, publicată în M. Of. nr. 16 din 26 ianuarie 1995, Decizia nr. 223 din 13 martie 2012, publicată în M. Of. nr. 256 din 18 aprilie 2012, Decizia nr. 3 din 15 ianuarie 2014, publicată în M. Of. nr. 71 din 29 ianuarie 2014), nefiind necesare din această perspectivă alte clarificări. (...) A solicita instanței supreme clarificări suplimentare cu privire la momentul săvârșirii infracțiunii de conducere a unui vehicul cu o îmbibație alcoolică superioară limitei legale echivalează, pe de o parte, cu o nesocotire a plenitudinii de jurisdicție a Curții Constituționale în domeniul controlului de neconstituționalitate. Efectele deciziilor Curții Constituționale nu pot fi interpretate, în procesul de aplicare a legii, de către alte instituții ale statului, întrucât un atare demers ar genera o știrbire a competenței sale exclusive în materie. (...) În exercitarea competenței sale constituționale, Înalta Curte poate asigura doar interpretarea și aplicarea unitară a unei norme juridice de către instanțele judecătorești, nicidecum modificarea sau completarea acelei norme juridice, cele din urmă constituind atribute exclusive ale legiuitorului – primar ori delegat *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 24 din 8 octombrie 2015, M. Of. nr. 869 din 20 noiembrie 2015)*. ► **d)** Față de modul în care a fost formulată întrebarea de către instanța de trimitere, se constată că nu sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate a sesizării, chestiunea ridicată nefiind una de drept, ci de aplicare a legii la situația de fapt, ca urmare a stabilirii patrimoniului sau patrimoniilor în care se localizează prejudiciul/prejudiciile rezultat/rezultate din activitatea infracțională. Astfel, problema pe care și-o pune Curtea de Apel Iași, astfel cum rezultă din situația de fapt expusă în încheierea de sesizare, nu este aceea a conflictului dintre o

calificare generală (art. 215 CP 1969) și una specială (art. 18[1] din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție), ci aceea a stabilirii încadrării juridice a faptei în ipoteza în care folosirea sau prezentarea de documente ori declarații false, inexacte sau incomplete a avut ca urmare obținerea pe nedrept de fonduri atât din bugetul general al Uniunii Europene, cât și din bugetul de stat. Instanța de trimitere introduce însă în întrebarea formulată propriul punct de vedere (expus și în încheierea din 11 mai 2015), respectiv acela că, prin folosirea sau prezentarea de documente ori declarații false, inexacte sau incomplete, faptă ce a avut ca rezultat obținerea pe nedrept de fonduri din bugetul general al Uniunii Europene, cât și fonduri de la bugetul de stat, s-a produs un singur prejudiciu, cauzat autorității contractante, limitând în acest fel sesizarea adresată Înaltei Curți de Casație și Justiție la această situație. În aceste circumstanțe, se constată că ceea ce se cere în procedura prevăzută de art. 475 și urm. CPP nu este interpretarea unor dispoziții legale *in abstracto*, ci, transformând propria opinie în ipoteză a întrebării, Curtea de Apel Iași solicită stabilirea încadrării juridice a faptelor cu care a fost sesizată. Problema nu poate primi o rezolvare de principiu printr-o hotărâre prealabilă, în condițiile în care chiar ipoteza cu care Înalta Curte de Casație și Justiție a fost învestită este una ce ar trebui verificată în fapt, pentru a stabili dacă varianta avansată prin întrebare (prejudiciul este cauzat autorității contractante, și nu bugetului general al Uniunii Europene și bugetului de stat) este una corectă, incidentă în toate situațiile și care să conducă la o dezlegare în drept aplicabilă în toate cauzele. Or, pentru a constitui o problemă de drept, premisa de la care se pornește în întrebarea ce formează obiectul sesizării trebuie să își găsească izvorul în dispozițiile legale, și nu într-o stare de fapt, aplicarea legii la situația de fapt, astfel cum aceasta a fost stabilită prin probatoriul administrat, fiind atributul exclusiv al instanței învestite cu soluționarea cauzei *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 23 din 16 septembrie 2015, M. Of. nr. 824 din 4 noiembrie 2015).* ► **e)** În legătură cu admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, în jurisprudență s-au stabilit reguli referitoare la noutatea problemei de drept, respectiv la existența unei practici judiciare divergente: „caracterul de noutate se pierde, pe măsură ce chestiunea de drept a primit o dezlegare din partea instanțelor, în urma unei interpretări adecvate, concretizată într-o practică judiciară consacrată, iar opiniile jurisprudențiale izolate sau cele pur subiective nu pot constitui temei declanșator al mecanismului pronunțării unei hotărâri prealabile. Aceasta, deoarece condiția noutății trebuie privită, în contextul legiferării sale, ca unul dintre elementele de diferențiere între cele două mecanisme de unificare a practicii: dacă recursul în interesul legii are menirea de a înlătura o practică neunitară deja intervenită în rândul instanțelor judecătorești (control *a posteriori*), hotărârea preliminară are ca scop preîntâmpinarea apariției unei astfel de practici (control *a priori*). Prin urmare, existența unei practici neunitare relevă nu numai necesitatea de a se recurge la mecanismul recursului în interesul legii, ci și împrejurarea că nu mai poate fi sesizată instanța supremă pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, întrucât scopul preîntâmpinării practicii neunitare nu mai poate fi atins, chestiunea de drept care a suscitat-o nemaifiind, prin urmare, una nouă, ci una care a creat deja divergență în jurisprudență" (I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 6/2014, publicată în M. Of. nr. 691 din 22 septembrie 2014; în același sens, și dec. nr. 7/2014, publicată în M. Of. nr. 584 din 5 august 2014) *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 10 din 22 aprilie 2015, M. Of. nr. 389 din 4 iunie 2015).* ► **f)** Admisibilitatea sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile este condiționată, atât în cazul în care vizează o normă

de drept material, cât și atunci când privește o dispoziție de drept procesual, de împrejurarea ca interpretarea dată de instanța supremă să aibă consecințe juridice asupra modului de rezolvare a fondului cauzei. Cu alte cuvinte, între problema de drept a cărei lămurire se solicită și soluția dată asupra acțiunii penale și/sau civile de către instanța pe rolul căreia se află cauza în ultimul grad de jurisdicție trebuie să existe o relație de dependență, în sensul ca decizia Înaltei Curți pronunțată în procedura prevăzută de art. 476 și art. 477 CPP să fie de natură a produce un efect concret asupra conținutului hotărârii din procesul principal, cerința pertinenței fiind expresia utilității pe care rezolvarea de principiu a chestiunii de drept invocate o are în cadrul soluționării pe fond a litigiului. Prin sintagma „soluționarea pe fond a cauzei" folosită de legiuitor în cuprinsul art. 475 CPP pentru a desemna legătura obiectivă dintre chestiunea de drept supusă interpretării și procesul penal în curs trebuie să se înțeleagă dezlegarea raportului juridic penal născut ca urmare a încălcării relațiilor sociale proteguite prin norma de incriminare, inclusiv sub aspectul consecințelor de natură civilă, și nu rezolvarea unei cereri incidentale invocate pe parcursul judecării cauzei în ultimă instanță. De altfel, aceasta a fost și rațiunea avută în vedere de legiuitor care, prin art. 102 pct. 284 din Legea nr. 255/2013, a modificat conținutul art. 475 ce reglementează condițiile de admisibilitate a sesizării formulate în vederea pronunțării de către instanța supremă a unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, introducând expresia „pe fond", care lipsea din prima formă adoptată a codului, prin reformularea textului de lege menționat urmărindu-se tocmai excluderea de la această procedură ce vizează asigurarea unei practici judiciare unitare a problemelor de drept de care nu depinde soluționarea pe fond a litigiilor penale, chestiuni ce urmează a fi supuse interpretării numai pe calea recursului în interesul legii, în situația în care sunt îndeplinite și celelalte condiții de admisibilitate reglementate de Codul de procedură penală. În prezenta cauză, chiar dacă obiectul sesizării îl reprezintă o problemă de drept ce se circumscrie sferei normelor procesual penale, de dezlegarea chestiunii de drept depinde „soluționarea pe fond a cauzei", având în vedere diferențele majore între căile de atac prevăzute atât în legislația în vigoare de la 1 februarie 2014, cât și în cea anterioară acestei date. Astfel, în situația în care calea de atac legală este cea a apelului, acesta are efect integral devolutiv, constând într-o nouă judecare a cauzei sub toate aspectele de fapt și de drept, care au format obiectul judecății în fața instanței inferioare, spre deosebire de situația în care calea de atac legală ar fi cea a recursului, în forma și reglementarea anterioară, în care recursul are un efect devolutiv parțial, cauza fiind rejudecată numai în limita cazurilor de casare prevăzute de lege *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 2 din 2 februarie 2015, M. Of. nr. 159 din 6 martie 2015)*.

Art. 476.[1] **Procedura de judecată.** (1) Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție se face de către completul de judecată după dezbateri contradictorii, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 475, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac. Dacă prin încheiere se dispune sesizarea, aceasta va cuprinde motivele care susțin admisibilitatea sesizării potrivit dispozițiilor art. 475, punctul de vedere al completului de judecată și al părților.

[1] Art. 476 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 285 din Legea nr. 255/2013.

(2)[1] Prin încheierea prevăzută la alin. (1), cauza poate fi suspendată până la pronunțarea hotărârii prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept. În cazul în care nu s-a dispus suspendarea odată cu sesizarea, iar cercetarea judecătorească este finalizată înainte ca Înalta Curte de Casație și Justiție să se pronunțe asupra sesizării, instanța suspendă dezbaterile până la pronunțarea deciziei prevăzute la art. 477 alin. (1). În cazul în care inculpatul se află în arest la domiciliu sau este arestat preventiv ori dacă față de acesta s-a dispus măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, se aplică în mod corespunzător prevederile art. 208 pe toată durata suspendării.

(3) După înregistrarea cauzei la Înalta Curte de Casație și Justiție, încheierea de sesizare se publică pe pagina de internet a acestei instanțe.

(4) Cauzele similare, aflate pe rolul instanțelor judecătorești, pot fi suspendate până la soluționarea sesizării.

(5) Repartizarea sesizării este făcută de președintele sau, în lipsa acestuia, de unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție ori de persoana desemnată de aceștia.

(6) Sesizarea se judecă de un complet format din președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție sau de un judecător desemnat de acesta și 8 judecători din cadrul secției respective. Președintele secției sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este președintele de complet și va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor.

(7) După alcătuirea completului potrivit alin. (6), președintele acestuia va desemna un judecător pentru a întocmi un raport asupra chestiunii de drept supuse judecății. Judecătorul desemnat raportor nu devine incompatibil.

(8) Atunci când chestiunea de drept privește activitatea mai multor secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va transmite sesizarea președinților secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept. În acest caz, completul va fi alcătuit din președintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, care va prezida completul, din președinții secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept, precum și câte 5 judecători din cadrul secțiilor respective, desemnați aleatoriu de președintele completului. După alcătuirea completului, pentru întocmirea raportului, președintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secții. Raportorii nu sunt incompatibili.

(9) Raportul va fi comunicat părților, care, în termen de cel mult 15 zile de la comunicare, pot depune, în scris, prin avocat sau, după caz, prin consilier juridic, punctele lor de vedere privind chestiunea de drept supusă judecății.

(10) Dispozițiile art. 473 alin. (5)-(8) se aplică în mod corespunzător.

(11) Sesizarea se judecă fără citarea părților, în cel mult 3 luni de la data învestirii, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.

[1] Alin. (2) al art. 476 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 18 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

Art. 477.[1] **Conținutul și efectele hotărârii.** (1) Asupra sesizării, completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se pronunță prin decizie, numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării.

(2) Dispozițiile art. 474 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

(3) Dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(4)[2] *Abrogat.*

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Hotărâri date de Înalta Curte de Casație și Justiție în interpretarea și aplicarea unitară a legii. Lipsa caracterului de acte cu putere de lege. Raportul cu deciziile Curții Constituționale. Dispozițiile art. 173 CP (...) definesc noțiunea de lege penală, prin care se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice și ordonanțe de urgență sau alte acte normative care, la data adoptării lor, aveau putere de lege. În sfera noțiunii de lege penală nu au fost incluse orice acte cu putere de lege, ci doar actele normative care prezintă această caracteristică, adică au putere de lege, fiind adoptate cu respectarea principiilor generale de legiferare proprii sistemului dreptului românesc, astfel cum sunt reglementate în Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

(...) Legea nr. 24/2000, republicată, (...) în art. 11 face o enumerare limitativă a emitenților unor asemenea acte, printre care nu se regăsește Înalta Curte de Casație și Justiție prin hotărârile date în interpretarea și aplicarea unitară a legii.

(...) Hotărârile Înaltei Curți date în recurs în interesul legii sau pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nu pot fi considerate acte normative cu putere de lege, în înțelesul dispozițiilor art. 173 teza finală CP, și, din perspectiva faptului că nu reglementează relații de apărare socială, nu instituie reguli de conduită și norme de incriminare sau care se referă la răspunderea penală, la temeiurile și limitele acesteia, ci reflectă doar o interpretare a unor asemenea prevederi cuprinse în acte normative elaborate și adoptate conform procedurii de tehnică legislativă aplicabilă în materie.

În același context, a accepta ideea că soluțiile interpretative pronunțate de instanța supremă prin hotărârile prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept și deciziile date în recurs în interesul legii se includ în sfera legii penale ar echivala cu o încălcare a principiului separării puterilor în stat prin preluarea de către autoritatea judecătorească a competențelor puterii legislative, cu consecința verificării constituționalității respectivelor hotărâri de către instanța de contencios constituțional. (...)

Efectul obligatoriu pentru instanțe al dezlegării date problemelor de drept ce au format obiectul recursului în interesul legii și al întrebării prealabile, consacrat de norma procesual penală în art. 474 alin. (4) și art. 477 alin. (3), nu conferă hotărârilor interpretative ale instanței supreme caracter de acte cu putere de lege, ci reprezintă o transpunere a dispozițiilor art. 126 alin. (3) din Constituția României referitoare la poziția Înaltei Curți de Casație și Justiție în ierarhia sistemului judiciar și la rolul său de a asigura interpretarea și aplicarea

[1] Art. 477 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 286 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 477 a fost abrogat prin art. II pct. 117 din O.U.G. nr. 18/2016.

unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești. Dacă s-ar considera că aceste hotărâri au caracter de act cu putere de lege, nu ar mai fi fost necesară reglementarea expresă a efectului lor obligatoriu, care s-ar fi produs automat ca în cazul legilor organice, ordonanțelor de urgență și altor acte normative cu putere de lege și, inclusiv, pentru legiuitor, nu doar pentru celelalte instanțe judecătorești. (...)

Spre deosebire de hotărârile date de Înalta Curte de Casație și Justiție în interpretarea și aplicarea unitară a legii în materie penală care, potrivit art. 474 alin. (4) și art. 477 alin. (3) CPP, sunt obligatorii doar pentru instanțe, deciziile instanței de contencios constituțional sunt general obligatorii și produc efecte numai pentru viitor, de la momentul publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, conform art. 147 alin. (4) din Constituție, impunându-se a fi respectate nu numai de către instanțele judecătorești, ci de toate subiectele de drept, atât de Parlament, cât și de Guvern, respectiv de autoritățile și instituțiile publice.

(...) Hotărârile date de instanța supremă în interpretarea și aplicarea unitară a legii își încetează efectele nu numai în cazul declarării ca neconstituțională a dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, ci și situația în care Curtea Constituțională a stabilit că respectiva prevedere a dobândit valențe de neconformitate cu Constituția în interpretarea dată în recurs în interesul legii sau într-o întrebare prealabilă, din moment ce legiuitorul se referă la „constatarea neconstituționalității", și nu la declararea neconstituționalității *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 21 din 6 octombrie 2014, M. Of. nr. 829 din 13 noiembrie 2014).*

Art. 477[1].[1] **Încetarea sau modificarea efectelor deciziei.** Efectele deciziei încetează în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Decizie dată în procedura hotărârii prealabile. Constatarea neconstituționalității normei interpretate în sensul hotărârii prealabile. Încetarea efectelor deciziei Înaltei Curți. 50. Potrivit jurisprudenței sale, Curtea a consacrat posibilitatea și obligația sa de a interveni, ori de câte ori este sesizată, în cazul în care un text legal poate genera interpretări de natură a aduce atingere prevederilor constituționale. În practica sa recentă, Curtea a statuat că, „fără a nega rolul constituțional al instanței supreme, a cărei competență este circumscrisă situațiilor de practică neunitară, Curtea Constituțională reține că, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, este obligată să intervină ori de câte ori acele interpretări generează încălcări ale prevederilor Legii fundamentale. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel, și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie" (Decizia nr. 1092 din 18 decembrie 2012, publicată în M. Of. nr. 67 din 31 ianuarie 2013).

[1] Art. 477[1] a fost introdus prin art. 102 pct. 287 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 7 din O.U.G. nr. 3/2014.

51. Acest lucru este valabil și în ipoteza în care Înalta Curte de Casație și Justiție, în realizarea atribuțiilor constituționale prevăzute de art. 126 alin. (3), a pronunțat o decizie pentru interpretarea și aplicarea unitară a legii cu ocazia soluționării unui recurs în interesul legii. Prin aceasta, instanța de contencios constituțional nu intră în sfera de competență a Înaltei Curți de Casație și Justiție, deoarece „Înalta Curte de Casație și Justiție, în acord cu dispozițiile constituționale ale art. 126 alin. (3), are competența exclusivă de a se pronunța asupra problemelor ce țin de interpretarea și aplicarea unitară a legii ori de câte ori practica judiciară impune acest lucru. Așa fiind, o decizie pronunțată într-o astfel de procedură nu poate constitui *eo ipso* obiect al cenzurii instanței de contencios constituțional (a se vedea Decizia nr. 409 din 4 noiembrie 2003, publicată în M. Of. nr. 848 din 27 noiembrie 2003). Cu toate acestea, împrejurarea că printr-o decizie pronunțată într-un recurs în interesul legii se dă unui text legal o anumită interpretare nu este de natură a fi convertită într-un fine de neprimire care să oblige Curtea ca, în pofida rolului său de garant al supremației Constituției, să nu mai analizeze textul în cauză în interpretarea dată de instanța supremă (a se vedea Decizia nr. 8 din 18 ianuarie 2011, publicată în M. Of. nr. 186 din 17 martie 2011)" (a se vedea Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 672 din 21 septembrie 2011).

52. De altfel, Curtea Constituțională a stabilit că, „indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare" (Decizia nr. 536 din 28 aprilie 2011, publicată în M. Of. nr. 482 din 7 iulie 2011). De asemenea, „în interpretarea legii, instanțele judecătorești, între care și Înalta Curte de Casație și Justiție, trebuie să respecte cadrul constituțional, iar sancționarea depășirii/încălcării acestuia revine în exclusivitate Curții Constituționale" (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011, precitată).

53. Aceleași rațiuni subzistă și în ceea ce privește consacrarea unei anumite interpretări legale prin hotărâri prealabile pronunțate în temeiul art. 475 și urm. CPP, deoarece și aceste din urmă norme sunt, în concepția legiuitorului, o reflexie a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (3), potrivit cărora „Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale". Or, Capitolul VI al Titlului III din Codul de procedură penală instituie „Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare", care se poate realiza fie prin recursuri în interesul legii, fie prin hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. De aceea, conținutul normei juridice, în interpretarea dată prin aceste din urmă hotărâri, este supus controlului de constituționalitate, asemenea interpretărilor date prin deciziile care soluționează recursurile în interesul legii, așa cum s-a stabilit prin jurisprudența Curții Constituționale arătată mai sus. În măsura în care prin dezlegarea dată unor probleme de drept se atribuie unui text de lege un anumit înțeles, instanța de judecată, din oficiu, procurorul sau partea dintr-un proces care se consideră prejudiciată constituțional de dispoziția legală respectivă în interpretarea statuată prin hotărârea prealabilă pot uza de invocarea excepției de neconstituționalitate.

54. Curtea Constituțională reafirmă faptul că, potrivit dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală, „De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor". În jurisprudența sa, Curtea a statuat, cu valoare de principiu, că forța obligatorie ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se

atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Astfel, Curtea a reținut că atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor sale sunt general obligatorii și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept (a se vedea, în acest sens, Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1/1995 privind obligativitatea deciziilor sale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate, publicată în M. Of. nr. 16 din 26 ianuarie 1995, Decizia nr. 1415 din 4 noiembrie 2009, publicată în M. Of. nr. 796 din 23 noiembrie 2009, și Decizia nr. 414 din 14 aprilie 2010, publicată în M. Of. nr. 291 din 4 mai 2010).

55. Astfel, indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, instanțele judecătorești trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare. De altfel, Curtea Constituțională a statuat că, în ceea ce privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, „aceasta vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze" (Decizia nr. 1470 din 8 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 853 din 2 decembrie 2011). Prin urmare, orice altă interpretare pe care practica judecătorească o atribuie textului conferă acestuia vicii de neconstituționalitate.

56. Totodată, Curtea observă că, prin Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a decis că, în aplicarea art. 5 CP, prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei, conferind astfel art. 5 CP, în interpretarea dată, valențe neconstituționale. Curtea constată că, odată cu publicarea prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, efectele Deciziei nr. 2 din 14 aprilie 2014 a instanței supreme încetează, în conformitate cu prevederile art. 147 alin. (4) din Constituție și cu cele ale art. 477[1] CPP *(dec. nr. 265 din 6 mai 2014, M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Decizie dată în procedura hotărârii prealabile. Constatarea neconstituționalității normei interpretate. Efecte. Formularea actuală a art. 336 alin. (1) CP are, în lumina considerentelor Deciziei Curții Constituționale nr. 732/2014, un conținut cvasiidentic celui regăsit în art. 87 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, fiind, prin urmare, suficient de clară pentru a exclude veritabile probleme de interpretare.

Totodată, chiar în contextul publicării deciziei de neconstituționalitate, dezlegarea prealabilă regăsită în Decizia nr. 3/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție nu dă naștere, în prezent, unor dificultăți de interpretare a art. 336 alin. (1) CP, de natură a legitima o nouă hotărâre prealabilă, prin care să se clarifice, implicit, și raportul dintre aceste două hotărâri. Un atare raport este reglementat legislativ în mod expres, prin dispozițiile art. 477[1] CPP, potrivit cărora efectele deciziei date în procedura hotărârii prealabile încetează de drept, printre altele, în cazul constatării neconstituționalității dispoziției care a generat problema de drept dezlegată.

Or, în condițiile în care, prin Decizia nr. 732 din 16 decembrie 2014 a Curții Constituționale, sintagma „la momentul prelevării mostrelor biologice" a fost declarată neconstituțională, Decizia nr. 3/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, și-a încetat efectele la data de 27 ianuarie 2015, dată

ulterior căreia, până la viitoare modificări legislative, interpretarea normei penale analizate urmează a se realiza în lumina considerentelor deciziei de constatare a neconstituționalității *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 24 din 8 octombrie 2015, M. Of. nr. 869 din 20 noiembrie 2015).*

3. Decizie dată în procedura hotărârii prealabile. Constatarea neconstituționalității normei interpretate în sensul hotărârii prealabile. Consecințe. Art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală nu distinge nici în funcție de tipurile de hotărâri pe care Curtea Constituțională le pronunță, nici în funcție de conținutul lor, astfel că, indiferent de interpretările aduse unui text de instanțele judecătorești, inclusiv de către instanța supremă într-un recurs în interesul legii sau o întrebare prealabilă, „atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare" (Deciziile Curții Constituționale nr. 536 din 28 aprilie 2011, publicată în M. Of. nr. 482 din 7 iulie 2011, și nr. 265 din 6 mai 2014, publicată în M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014).

Reglementarea cuprinsă în norma procesual penală la art. 474[1] și art. 477[1] confirmă forța general obligatorie a deciziilor date de instanța de contencios constituțional, în condițiile în care stabilește că efectele hotărârilor interpretative pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție încetează în cazul constatării neconstituționalității dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată.

Din tehnica de redactare a acestor texte rezultă că hotărârile date de instanța supremă în interpretarea și aplicarea unitară a legii își încetează efectele nu numai în cazul declarării ca neconstituțională a dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, ci și în situația în care Curtea Constituțională a stabilit că respectiva prevedere a dobândit valențe de neconformitate cu Constituția în interpretarea dată în recurs în interesul legii sau într-o întrebare prealabilă, din moment ce legiuitorul se referă la „constatarea neconstituționalității", și nu la declararea neconstituționalității.

În aceste condiții, Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, și-a încetat efectele, începând cu data de 20 mai 2014, când a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Decizia Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014, și, astfel, nu mai poate fi aplicată raporturilor juridice născute anterior datei de 1 februarie 2014, dar nesoluționate definitiv până la data publicării hotărârii instanței de contencios constituțional, întrucât, pentru considerentele dezvoltate în prezenta, nu reprezintă lege penală mai favorabilă *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 21 din 6 octombrie 2014, M. Of. nr. 829 din 13 noiembrie 2014).*

BCU IAȘI

Titlul IV. Proceduri speciale

Capitolul I. Acordul de recunoaştere a vinovăţiei

Art. 478. Titularii acordului de recunoaştere a vinovăţiei şi limitele acestuia. (1) În cursul urmăririi penale, după punerea în mişcare a acţiunii penale, inculpatul şi procurorul pot încheia un acord, ca urmare a recunoaşterii vinovăţiei de către inculpat.

(2) Efectele acordului de recunoaştere a vinovăţiei sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior.

(3) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei poate fi iniţiat atât de către procuror, cât şi de către inculpat.

(4) Limitele încheierii acordului de recunoaştere a vinovăţiei se stabilesc prin avizul prealabil şi scris al procurorului ierarhic superior.

(5) Dacă acţiunea penală s-a pus în mişcare faţă de mai mulţi inculpaţi, se poate încheia un acord de recunoaştere a vinovăţiei distinct cu fiecare dintre aceştia, fără a fi adusă atingere prezumţiei de nevinovăţie a inculpaţilor pentru care nu s-a încheiat acord.

(6)[1] Inculpaţii minori pot încheia acorduri de recunoaştere a vinovăţiei, cu încuviinţarea reprezentantului lor legal, în condiţiile prezentului capitol.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (6) prin O.U.G. nr. 18/2016 este una dintre puţinele schimbări operate prin acest act normativ care nu au în vedere corelarea unor prevederi, punerea acestora în acord cu normele europene ori cu deciziile Curţii Constituţionale sau rezolvarea unor probleme controversate din practica judiciară. În acest caz, se are în vedere lărgirea sferei persoanelor care pot încheia un acord de recunoaştere a vinovăţiei, prin includerea în aceasta a minorilor, soluţia adoptată fiind diferită de cea avută în vedere iniţial de legiuitor.

Art. 479.[2] **Obiectul acordului de recunoaştere a vinovăţiei.** Acordul de recunoaştere a vinovăţiei are ca obiect recunoaşterea comiterii faptei şi acceptarea încadrării juridice pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi priveşte felul şi cuantumul pedepsei, precum şi forma de executare a acesteia, respectiv felul măsurii educative ori, după caz, soluţia de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

ADNOTĂRI

Instituţie relativ nouă în sistemul de drept procesual penal român, acordul de recunoaştere a vinovăţiei este în continuare în plină reconturare, atât ca urmare a cenzurării efectuate

[1] Alin. (6) al art. 478 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 118 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Art. 479 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 119 din O.U.G. nr. 18/2016.

deja de Curtea Constituțională, cât și ca urmare a detectării în practică a unor elemente care se impun a fi reglementate *expressis verbis*.

Astfel, prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost completat obiectul acordului de recunoaștere și cu soluțiile de renunțare la aplicarea pedepsei, respectiv de amânare a aplicării pedepsei, a căror lipsă din cuprinsul reglementării a fost semnalată de doctrină și a constituit motiv de controversă în jurisprudență, anterior modificării.

Totodată, au fost avute în vedere măsurile educative aplicabile minorilor, ca urmare a reglementării posibilității acestei categorii de infractori de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Imposibilitatea inculpatului de a reveni asupra opțiunii pentru procedura acordului de recunoaștere a vinovăției ► a) Prima instanță a realizat o evaluare judicioasă și obiectivă a probelor administrate în cursul urmăririi penale, stabilind că în mod corect s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției, în raport de exigențele art. 478 și urm. CPP. Astfel, din probele administrate în cauză au rezultat suficiente date cu privire la existența faptelor pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului, confirmându-se situația de fapt. Cât privește cuantumul pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat, acesta este suficient pentru atingerea scopului și îndeplinirea funcțiilor de constrângere, de reeducare și de exemplaritate ale pedepsei. Împrejurarea că inculpatul și-a reconsiderat poziția cu privire la procedura simplificată nu este de natură să îndreptățească altă concluzie, câtă vreme acesta a fost rezultatul manifestării de voință a inculpatului, manifestare liber consimțită, în prezența apărătorului său ales, manifestare de voință irevocabilă, câtă vreme inculpatul nu a produs dovezi pentru a dovedi că încheierea acordului este rezultatul unei induceri în eroare sau rezultatul exercitării unor violențe. Mai mult decât atât, inițiativa încheierii acordului i-a aparținut chiar inculpatului, iar solicitarea sa de a nu se ține cont de el, raportat la exigențele principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, este nefondată *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 800/A din 28 mai 2015, ROLII).* ► **b)** Instanța de judecată poate să respingă acordul de recunoaștere a vinovăției (...) dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 480-482 CPP cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului. Cercetarea îndeplinirii acestor condiții implică inevitabil și verificarea *ab initio* din partea instanței a existenței vreunui viciu de consimțământ în privința inculpatului la momentul încheierii acordului. În acest context, în acord cu judecătoria, curtea subliniază că obligația ascultării inculpatului în prim grad în procedura prevăzută de art. 484 CPP nu este una pur formală și lipsită de orice finalitate, ci are rolul de a garanta echitatea procedurilor și de a da posibilitatea instanței să analizeze în mod complet dacă manifestarea de voință a inculpatului a fost sau nu afectată de eroare, dol, violență sau leziune. Dacă însă manifestarea de voință a inculpatului a fost una valabil exprimată la data încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției și sunt îndeplinite și celelalte condiții, instanța nu poate să respingă acordul pentru simplul motiv că inculpatul s-a răzgândit după semnarea lui și l-a denunțat unilateral. A admite caracterul retractabil al consimțământului inculpatului care a încheiat cu procurorul un acord valabil de recunoaștere a vinovăției ar însemna să se accepte întârzieri nejustificate în soluționarea pricinilor și prin aceasta ineficiența unei proceduri legale menite să scurteze durata proceselor, ceea

ce vine în contradicție cu termenul rezonabil de soluționare a cauzelor. (...) La încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, inculpatul a fost asistat de un avocat desemnat din oficiu, iar manifestarea sa de voință a fost exprimată în cunoștință de cauză și nu a fost afectată de vreun viciu de consimțământ. Împrejurarea invocată de inculpat și reținută de prima instanță, potrivit căreia inculpatul ar fi fost în necunoștință de cauză la exprimarea consimțământului în fața procurorului, neștiind și nefiind informat asupra posibilității pe care o avea de a se împăca cu partea civilă, nu îndeplinește cerințele erorii ca viciu de consimțământ. Odată cu aducerea la cunoștință a calității de suspect, apoi a calității de inculpat, a fost informat în mod complet și în prezența unui avocat asupra cauzei și naturii acuzației. Cu acest prilej, el a luat cunoștință de încadrarea juridică dată faptei, știind astfel că a fost reținută ca fiind mai favorabilă noua lege penală, care prevede că împăcarea în cazul infracțiunii de înșelăciune înlătură răspunderea penală. Textul art. 244 alin. (3) CP este unul accesibil și previzibil, astfel încât inculpatul nu poate să opună că la data încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției nu a cunoscut conținutul acestui text, cu atât mai mult cu cât pe durata urmăririi penale a fost asistat de către un avocat, beneficiind astfel de sprijin în înțelegerea legii din partea unui profesionist al dreptului *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. pen. nr. 285/A/2015, nepublicată)*.

Art. 480. Condițiile încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției. (1)[1] Acordul de recunoaștere a vinovăției se poate încheia numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani.

(2) Acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie atunci când, din probele administrate, rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului. La încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, asistența juridică este obligatorie.

(3)[2] *Abrogat.*

(4)[3] Inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii. Pentru inculpații minori se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime.

ADNOTĂRI

1. Modificarea adusă alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 a urmărit corelarea reglementărilor din materia acordului de recunoaștere a vinovăției cu normele penale din legile speciale. Astfel, dacă în noul Cod penal, ca urmare a intenției explicite a legiuitorului în acest sens, limitele de pedeapsă pentru infracțiunile susceptibile de a fi comise în modalități mai puțin grave au fost reduse față de cele prevăzute de Codul penal din 1969, cu privire la limitele de pedeapsă pentru infracțiunile prevăzute în legi speciale nu s-a operat o modificare similară. Ca urmare, se ajunsese în situația în care, pentru infracțiuni de gravitate similară, se putea sau nu încheia un acord de recunoaștere a vinovăției după

[1] Alin. (1) al art. 480 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 120 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (3) al art. 480 a fost abrogat prin art. 102 pct. 288 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (4) al art. 480 a fost introdus prin art. II pct. 121 din O.U.G. nr. 18/2016.

cum erau prevăzute în Codul penal sau în legi speciale. Creșterea la 15 ani a limitei de pedeapsă ce permite încheierea acordului rezolvă această problemă.

2. Introducerea alin. (4), operată prin același act normativ, rezolvă o problemă controversată în practica judiciară, aceea a aplicării concomitente a prevederilor privind acordul de recunoaștere a vinovăției și a celor ale art. 396 alin. (10) CPP, privind reducerea pedepsei. Trebuie menționat faptul că soluția adoptată de legiuitor este contrară interpretării date textelor de Înalta Curte de Casație și Justiție anterior modificării (a se vedea *infra*, la art. 482, I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 25 din 17 noiembrie 2014), dar este de natură să crească interesul inculpaților de a recurge la acest tip de justiție negociată, cu consecința reducerii duratei procesului și a degrevării rolului instanțelor.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei*. Necesitatea validării de către instanță a acordurilor încheiate de procuror. 65. În majoritatea statelor membre ale Consiliului Europei, acordurile de recunoaștere a vinovăției iau forma unei negocieri a pedepsei, acesta fiind cazul în Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Republica Cehă, Estonia, Franța, Germania, Ungaria, Italia, Malta, Moldova, Muntenegru, România, Rusia, Serbia, Slovacia, Slovenia, Spania, Elveția, Ucraina și Marea Britanie. Negocierea cu privire la acuzație poate fi regăsită în Ungaria, Serbia, Slovenia, Spania, Elveția și Marea Britanie. Studiul arată că negocierea pedepsei reprezintă o practică mai des întâlnită în statele Consiliului Europei decât negocierea acuzării. Acest aspect este strâns legat de principiul legalității, care oferă mai puțin spațiu de manevră parchetului în a modifica sau a renunța la acuzațiile în materie penală.

66. Acordurile de recunoaștere a vinovăției care conduc la o condamnare sunt, fără excepție, revizuite de către instanța competentă. În acest sens, instanțele au obligația de a verifica dacă acordul respectiv a fost încheiat în conformitate cu normele substanțiale și procedurale aplicabile și dacă inculpatul l-a încheiat în mod voluntar și în deplină cunoștință de cauză, dacă există dovezi care susțin vinovăția recunoscută și dacă termenii acordului sunt adecvați. (...)

70. Pe baza studiului se poate confirma că procedura de recunoaștere a vinovăției determină derularea de proceduri rapide în fiecare dintre țările care au reglementat această procedură. Garanțiile procedurale și judiciare sunt, prin urmare, afectate în cazul încheierii unui astfel de acord. Pentru a contracara aceste efecte, o serie de garanții sunt prevăzute. (...)

90. (...) Curtea notează în continuare că aceasta poate fi considerată ca o trăsătură comună a sistemelor de justiție penală din Europa, ca un acuzat să obțină o reducere a acuzațiilor sau să primească o reducere a pedepsei în schimbul unei recunoașteri a vinovăției ori a unei pledoarii *nolo contendere* înainte de proces sau pentru realizarea unei cooperări substanțiale cu autoritățile investigative (...). Nu poate fi considerat nimic impropriu în negocierea în sine în cadrul procedurii de acuzare sau de condamnare. (...)

92. Curtea observă, astfel, că, prin încheierea unui acord cu organul de urmărire penală în ceea ce privește condamnarea și necontestând acuzațiile, primul reclamant a renunțat la dreptul său de a-i fi examinată pe fond cauza. Cu toate acestea, prin analogie cu principiile de mai sus referitoare la validitatea unor astfel de derogări, Curtea consideră că decizia primului reclamant de a accepta acordul de recunoaștere a vinovăției ar fi trebuit să

fie însoțită de următoarele condiții: a) înțelegerea să fi fost acceptată de către primul reclamant în deplină cunoștință a faptelor cauzei și a consecințelor ei juridice și încheiată într-un mod cu adevărat voluntar; și b) conținutul înțelegerii și corectitudinea modului în care aceasta a fost încheiată între părți să fi fost supuse unui control judiciar suficient.

93. În această privință, Curtea notează mai întâi că primul reclamant însuși a fost cel care a cerut organului de urmărire penală încheierea acordului. Cu alte cuvinte, inițiativa a pornit de la acesta personal și, așa cum rezultă din dosar, nu se poate spune că negocierea a fost impusă de către procuratură; primul reclamant și-a exprimat fără echivoc dorința de a repara prejudiciul cauzat statului (...). Curtea observă, de asemenea, că primul reclamant a fost reprezentat în mod corespunzător de către doi avocați calificați, aleși de acesta (...). Cei doi avocați au asigurat primului reclamant sfaturi de-a lungul negocierilor pe marginea acordului, iar unul dintre ei l-a reprezentat, de asemenea, în timpul examinării judiciare a acordului. Important este, de asemenea, faptul că judecătorul care a fost chemat să examineze legalitatea recunoașterii vinovăției i-a întrebat pe primul reclamant și pe avocatul său dacă au fost supuși oricăror forme de presiune necorespunzătoare în timpul negocierilor cu procurorul. Curtea notează că primul reclamant a confirmat în mod explicit în mai multe rânduri, atât în fața organului de urmărire penală, cât și a judecătorului, că a înțeles pe deplin conținutul acordului, că i-au fost explicate drepturile procedurale și consecințele juridice ale acordului și că decizia sa de a accepta nu a fost rezultatul unei violențe sau promisiuni false. (...)

95. Ca o garanție suplimentară a gradului de adecvare a controlului jurisdicțional al caracterului echitabil al recunoașterii vinovăției, Curtea acordă importanță faptului că instanța municipiului Kutaisi nu a fost, în conformitate cu legislația națională aplicabilă, legată de acordul încheiat între primul reclamant și procuror. Dimpotrivă, instanța era competentă să respingă acest acord, în funcție de propria evaluare a caracterului echitabil al condițiilor conținute în el, precum și a procesului prin care acordul a fost încheiat. Nu numai că instanța de judecată a avut dreptul de a evalua caracterul adecvat al pedepsei recomandate de către procuror în legătură cu infracțiunile cuprinse în acuzare, dar a avut puterea de a o reduce (...). Curtea este conștientă, de asemenea, de faptul că instanța a examinat (...) dacă acuzațiile aduse primului reclamant au fost bine fundamentate și susținute de elemente de probă *prima facie* (...). Faptul că instanța a examinat și aprobat acordul de recunoaștere a vinovăției ca urmare a unei audieri publice (...) a contribuit, în opinia Curții, la calitatea generală a controlului judiciar efectuat.

96. În sfârșit, în ceea ce privește plângerea primului reclamant în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 7, Curtea consideră că este normal ca domeniul de aplicare a exercitării dreptului la o cale de atac să fie mai limitat în ceea ce privește o condamnare bazată pe acordul de recunoaștere a vinovăției, care reprezintă o renunțare la dreptul de a fi examinat pe fond dosarul penal împotriva acuzatului, spre deosebire de o condamnare bazată pe un proces penal obișnuit. (...) Curtea este de părere că, prin acceptarea acordului de recunoaștere a vinovăției, primul reclamant, renunțând la dreptul său la un proces obișnuit, a renunțat și la dreptul la un apel obișnuit. Această consecință legală specială a acordului de recunoaștere a vinovăției, care rezultă din prevederea legală internă clar formulată (...), a fost sau ar fi trebuit să fie explicată de către avocații săi. Prin analogie cu constatările sale anterioare cu privire la compatibilitatea acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat de primul reclamant cu principiul echității consacrat de art. 6 parag. 1 din Convenție (...), Curtea consideră că renunțarea la dreptul la un apel obișnuit nu a

reprezentat o restricție arbitrară prin raportare la cerința analoagă de rezonabilitate prevăzută la art. 2 din Protocolul nr. 7 (...).

97. Având în vedere cele de mai sus, Curtea conchide că acceptarea de către primul reclamant a acordului de recunoaștere a vinovăției, care a determinat renunțarea la drepturile sale la o examinare obișnuită a cauzei pe fond și la un apel obișnuit, a fost, fără îndoială, o decizie conștientă și voluntară (...).

98. Prin urmare, nu a avut loc o încălcare nici a art. 6 parag. 1 din Convenție și nici a art. 2 din Protocolul nr. 7 *(hot. din 29 aprilie 2014, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Babar Ahmad, Haroon Rashid Aswat, Syed Tahla Ahsan și Mustafa Kamal Mustafa (Abu Hamza) c. Regatului Unit*. Menționarea pedepsei în faza incipientă a procesului penal. Consecințe. 168. (...) De multe ori, acordurile de recunoaștere a vinovăției încheiate în faze incipiente impun ca acuzarea și inculpatul să fie de acord cu bazele acestui acord. Din acest motiv, faptul că procurorul sau judecătorul indică în faza incipientă a procedurii pedeapsa pe care inculpatul ar primi-o dacă ar fi condamnat în cadrul unui proces nu poate fi considerată în sine un comportament opresiv. Prin urmare, nu este nimic ilegal sau nepotrivit în cadrul acestei proceduri care să ridice probleme în temeiul art. 6 din Convenție. În opinia Curții, o astfel de problemă ar putea apărea doar în cazul în care diferența dintre cele două pedepse ar fi atât de mare, încât să determine o presiune necorespunzătoare asupra inculpatului, astfel încât acesta să pledeze vinovat atunci când era de fapt nevinovat, când acordul de recunoaștere a vinovăției a fost atât de coercitiv, încât a viciat în întregime dreptul inculpatului de a nu se incrimina sau atunci când acordul pare a fi singurul mod posibil de a evita o condamnare a cărei severitate să încalce art. 3 *(dec. din 6 iulie 2010, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Mihova c. Italiei*. Neprejudicierea persoanei vătămate care nu intervine în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. În speță, reclamanta s-a plâns că a fost în imposibilitatea de a contesta sentința pronunțată, pe care ea a considerat-o a fi prea indulgentă. În aceste condiții, Curtea a fost de părere că scopul principal al reclamantei în cadrul procedurii penale a fost acela de a lua măsuri punitive sau de a exercita un drept la „răzbunare privată", care nu este, ca atare, garantat prin Convenție.

Chiar presupunând că art. 6 parag. 1 era aplicabil în astfel de împrejurări, faptul că dreptul intern nu permite persoanei vătămate să intervină în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat între inculpat și organul de urmărire penală pentru a solicita o condamnare mai grea nu poate, în sine, să fie considerat contrar Convenției.

Mai mult decât atât, reclamanta a fost în măsură să introducă o acțiune civilă pentru daune împotriva inculpatului în cauză, în urma căreia i-au fost asigurate măsuri interimare cu privire la bunurile acestuia. Prin urmare, ea a avut acces la o instanță competentă să îi examineze drepturile civile la despăgubiri.

În consecință, nu a existat nicio aparență de încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(dec. din 30 martie 2010, www.echr.coe.int)*.

Art. 481. Forma acordului de recunoaștere a vinovăției. (1) Acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie în formă scrisă.

(2) În situația în care se încheie acord de recunoaștere a vinovăției, procurorul nu mai întocmește rechizitoriu cu privire la inculpații cu care a încheiat acord.

Art. 482. Conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției. Acordul de recunoaștere a vinovăției cuprinde:

a) data și locul încheierii;

b) numele, prenumele și calitatea celor între care se încheie;

c) date privitoare la persoana inculpatului, prevăzute la art. 107 alin. (1);

d) descrierea faptei ce formează obiectul acordului;

e) încadrarea juridică a faptei și pedeapsa prevăzută de lege;

f) probele și mijloacele de probă;

g) declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

h)[1] felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat;

i) semnăturile procurorului, ale inculpatului și ale avocatului.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Imposibilitatea procurorului de a reține, la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, pedeapsa în limite reduse potrivit art. 396 alin. (10) CPP. Analizând argumentele care susțin opinia că în faza de urmărire penală, în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul poate reține dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP, cu consecința diminuării corespunzătoare a limitelor de pedeapsă aplicabile pentru infracțiunea săvârșită, Înalta Curte constată că acestea pot fi avute în vedere doar din perspectiva unei abordări teoretice *de lege ferenda*, fără să influențeze însă soluția *de lege lata*, care nu poate fi decât în sensul că nu este permisă aplicarea dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. (...)

În concluzie, *de lege ferenda*, se apreciază că este necesară și utilă existența în procedura acordului de vinovăție a unei dispoziții similare celei din art. 396 alin. (10) CPP, de tipul celei conținute de art. 480 alin. (3) – abrogată prin Legea nr. 255/2013 –, sau a unei norme de trimitere la dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP, pentru a da eficiență acestei proceduri speciale și pentru a îndeplini scopurile noului Cod de procedură penală (accelerarea procedurilor, diminuarea cheltuielilor, degrevarea instanțelor de cauzele simple). (...)

Acordul de recunoaștere a vinovăției este reglementat printr-o procedură specială, de strictă interpretare, și nu prevede o cauză de reducere a pedepsei ca cea reglementată de art. 396 alin. (10) CPP.

Dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP prevăd – expres și limitativ – patru situații în care pot fi reduse limitele de pedeapsă, toate acestea referindu-se la judecarea cauzei conform procedurii simplificate.

Înalta Curte constată că aplicarea cauzei de reducere a pedepsei prevăzute de art. 396 alin. (10) CPP în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției nu se poate întemeia nici pe considerente ce țin de egalitatea de tratament juridic a inculpaților, nici pe aplicarea prin analogie a acestor dispoziții prevăzute la judecata în primă instanță. (...) Dispozițiile Codului de procedură penală adoptat prin Legea nr. 135/2010 prevedeau în mod expres

[1] Lit. h) de la art. 482 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 289 din Legea nr. 255/2013.

în art. 480 alin. (3) că „Inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii".

De asemenea, în forma anterioară, art. 485 alin. (1) lit. a) CPP prevedea că instanța, în urma admiterii acordului încheiat, „dispune condamnarea inculpatului la o pedeapsă ale cărei limite au fost reduse conform art. 480 alin. (3)".

Prin Legea nr. 255/2013, art. 480 alin. (3) a fost abrogat (prin art. 102 pct. 283), iar art. 485 alin. (1) lit. a) CPP a fost modificat corespunzător (prin art. 102 pct. 290).

În consecință, în actuala reglementare, prin voința legiuitorului, nu este posibilă reducerea limitelor de pedeapsă nici cu ocazia încheierii acordului între procuror și inculpat, dar nici cu ocazia verificării acordului de către instanță (...) *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 25 din 17 noiembrie 2014, M. Of. nr. 935 din 22 decembrie 2014).*

2. Posibilitatea reținerii de către procuror a circumstanțelor atenuante judiciare la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției. Acordul de recunoaștere a vinovăției constituie o procedură specială, în cadrul căreia se disting două etape: prima implică manifestarea de voință a inculpatului și a procurorului, care trebuie să intervină în faza de urmărire penală, în urma căreia se încheie un acord între procuror și inculpat, ce constituie o veritabilă „convenție de drept penal". Cea de-a doua etapă se desfășoară în fața instanței de judecată, fără întocmirea rechizitoriului și fără parcurgerea camerei preliminare. Acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat în cursul urmăririi penale este un „element de justiție negociată", căci felul, cuantumul și modul de executare a pedepsei se stabilesc prin negociere între procuror și inculpat, instanța neputând, cu ocazia verificării acordului, să aplice o sancțiune mai grea. În ceea ce privește competența instanței sesizate cu acordul de recunoaștere a vinovăției, aceasta se limitează la verificarea îndeplinirii condițiilor de legalitate și dacă soluția propusă prin acord nu este prea blândă, iar, dacă constată că aceste condiții sunt îndeplinite, admite acordul și pronunță o soluție de condamnare, fără să poată crea o situație mai grea decât cea asupra căreia s-a ajuns la acord. În caz contrar, respinge acordul și trimite cauza în vederea continuării urmăririi penale. În acest fel, inculpatul are oportunitatea de a negocia cu procurorul condițiile acordului său, participând astfel la procesul decizional de stabilire a pedepsei, beneficiu ce nu mai este prevăzut la soluționarea cauzei după sesizarea prin rechizitoriu.

Față de aceste considerente, curtea reține că instanța de fond în mod greșit a apreciat că procurorul nu avea dreptul ca la individualizarea pedepsei negociate să aplice circumstanțe judiciare atenuante, întrucât, așa cum susține în mod întemeiat apelantul, nu există niciun temei legal care să interzică procurorului aplicarea în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a circumstanțelor atenuante. Instanța de apel arată că procurorul, în procesul de negociere a pedepsei, trebuie să poată uza de toate criteriile de individualizare judiciară prevăzute de lege, inclusiv circumstanțele atenuante. În caz contrar, s-ar încălca principiul egalității de tratament, ca element al dreptului la un proces echitabil reglementat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, întrucât, dacă s-ar accepta interpretarea instanței de fond, ar însemna ca inculpații care recurg la procedura simplificată, în ciuda conduitei acestora de cooperare cu organele judiciare și a recunoașterii vinovăției, să nu poată beneficia de circumstanțe judiciare atenuante, spre deosebire de inculpații care nu recurg la această procedură și cărora le pot fi aplicate astfel de circumstanțe *(C.A. Alba Iulia, s. pen., min. și fam., dec. pen. nr. 453/A din 29 aprilie 2015, ROLII).*

Art. 483. Sesizarea instanței cu acordul de recunoaștere a vinovăției. (1) După încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond și trimite acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală.

(2) În situația în care se încheie acordul numai cu privire la unele dintre fapte sau numai cu privire la unii dintre inculpați, iar pentru celelalte fapte sau inculpați se dispune trimiterea în judecată, sesizarea instanței se face separat. Procurorul înaintează instanței numai actele de urmărire penală care se referă la faptele și persoanele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției.

(3) În cazul în care sunt incidente dispozițiile art. 23 alin. (1), procurorul înaintează instanței acordul de recunoaștere a vinovăției însoțit de tranzacție sau de acordul de mediere.

Art. 484.[1] **Procedura în fața instanței.** (1) Dacă acordului de recunoaștere a vinovăției îi lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 482 sau dacă nu au fost respectate condițiile prevăzute la art. 483, instanța dispune acoperirea omisiunilor în cel mult 5 zile și sesizează în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul.

(2) La termenul fixat se citează inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată. Instanța se pronunță asupra acordului de recunoaștere a vinovăției prin sentință, în ședință publică, după ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și, dacă sunt prezente, a celorlalte părți și a persoanei vătămate.

ADNOTĂRI

Modificarea adusă alin. (2) prin O.U.G. nr. 18/2016 extinde sfera persoanelor la citarea și ascultarea cărora va proceda instanța – anterior limitată la procuror, inculpat, avocatul acestuia și partea civilă –, având în vedere, în plus, celelalte părți și persoana vătămată, pentru punerea în acord a normelor procesuale cu jurisprudența instanței de control constituțional.

În plus, textul, astfel cum a fost modificat, nu mai face referire directă la caracterul necontradictoriu al procedurii, în legătură cu care existaseră o serie de discuții ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 235/2015. În opinia noastră, atât decizia, cât și ordonanța de urgență anterior menționate au avut ca rezultat limitarea caracterului necontradictoriu al procedurii la chestiunile privind tratamentul sancționator aplicat inculpatului.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituțională

A se vedea *dec. nr. 235 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 364 din 26 mai 2015, infra*, nr. 1 de la art. 488.

[1] Art. 484 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 122 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 235/2015 (M. Of. nr. 364 din 26 mai 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 484 alin. (2) CPP, care exclude persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente de la audierea în fața instanței de fond, este neconstituțională.

Art. 485. Soluțiile instanței. (1)[1] Instanța, analizând acordul, pronunță una dintre următoarele soluții:

a) admite acordul de recunoaștere a vinovăției și pronunță soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului;

b) respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale, dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului, sau dacă apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nelegală sau nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau periculozitatea infractorului.

(2) Instanța poate admite acordul de recunoaștere a vinovăției numai cu privire la unii dintre inculpați.

(3) În situația prevăzută la alin. (1) lit. b), instanța se pronunță din oficiu cu privire la starea de arest a inculpaților.

(4) Dispozițiile art. 396 alin. (9), art. 398 și art. 399 se aplică în mod corespunzător.

ADNOTĂRI

Modificările aduse alin. (1) prin O.U.G. nr. 18/2016 limitează sfera soluțiilor pe care instanța le poate da în cazul admiterii acordului la cea care a format obiectul înțelegerii dintre inculpat și procuror, judecătorul nemaiputând să creeze, atunci când apreciază ca necesar, o situație mai favorabilă inculpatului.

Pe de altă parte, este lărgită sfera cazurilor în care acordul poate să fie respins, prin includerea situației în care soluția convenită în acord este nelegală. Această ultimă modificare este deosebit de semnificativă, acoperind o serie de situații din practica judiciară ce au constituit, anterior adoptării ordonanței, motiv de controversă (de exemplu, soluția ce se va adopta de către instanță atunci când constată existența unui caz care atrage încetarea procesului penal).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Acord de recunoaștere a vinovăției. Condiții. Proporționalitatea pedepsei cu gravitatea faptei săvârșite. În legătură cu cel de-al doilea motiv care impune respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției, curtea reamintește că infracțiunea prevăzută de art. 87 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002 [*în prezent, art. 336 CP – n.a.*] este o infracțiune de pericol, care periclitează viața tuturor participanților la traficul rutier. Concentrația de alcool din sângele inculpatului (1,80 g/1000 ml), conducerea autoturismului pe drumurile publice în interiorul unui oraș, respectiv municipiul Pitești, pe timp de zi, în locuri intens circulate și la momente de timp (în jurul orei 21,40) în care se desfășoară traficul rutier și pietonal, precum și implicarea acestuia într-un accident de circulație soldat cu pagube materiale sunt argumente care relevă gradul ridicat de periculozitate socială a faptei comise de către inculpat. Față de aceasta, curtea a apreciat că pedeapsa în cuantumul

[1] Alin. (1) al art. 485 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 123 din O.U.G. nr. 18/2016.

stabilit de către procuror (1 an și 4 luni închisoare) nu este suficientă pentru reeducarea inculpatului și nici proporțională cu gravitatea faptei săvârșite.

În altă ordine de idei, interzicerea numai a drepturilor prevăzute de art. 86^3 alin. (1) lit. a)-d) CP 1969 nu este suficientă pentru reeducarea inculpatului și nici proporțională cu gravitatea faptei săvârșite. În aceste condiții și în raport de natura și periculozitatea infracțiunii săvârșite, s-ar impune și interzicerea drepturilor prevăzute de art. 86^3 alin. (3) lit. e) CP 1969, aspect care nu face obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției.

În aceste condiții, se impune ca, în baza art. 485 alin. (1) lit. b) CPP, să se respingă acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat de parchet cu inculpatul (...) și, în consecință, se va trimite dosarul procurorului, în vederea continuării urmăririi penale *(C.A. Pitești, s. pen., sent. nr. 21/F/2015, nepublicată)*.

2. Posibilitatea instanței de a aplica inculpatului pedepse complementare și pedepse accesorii și de a impune obligații neprevăzute în acord ► a) În mod greșit prima instanță a aplicat inculpatului o pedeapsă complementară și pedepse accesorii, încălcând dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) CPP, potrivit cărora, în cazul admiterii acordului de recunoaștere, nu se poate crea inculpatului o situație mai grea decât cea asupra căreia s-a ajuns la un acord. În mod justificat instanța a impus inculpatului să execute o obligație dintre cele prevăzute de art. 93 alin. (2) CP, această dispoziție având un caracter imperativ *(C.A. Alba Iulia, s. pen., min. și fam., dec. pen. nr. 563/A din 28 mai 2015, ROLII)*. ► **b)** Cât privește pedeapsa complementară, în sensul interzicerii exercițiului drepturilor prevăzute de art. 64 alin. (1) lit. a) și b) CP pe durata executării pedepsei principale, deci fără menționarea expresă a cuantumului de 2 ani, evident că nu poate constitui un motiv ce ar atrage respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat la 3 iulie 2015, atât timp cât la primul grad de jurisdicție judecătorul fondului avea posibilitatea legală a eliminării eventualei omisiuni, prin dispunerea acoperirii ei în cel mult 5 zile și sesizarea în acest sens a parchetului care a emis rechizitoriul. Nici dispoziția vizând neaplicarea pedepsei accesorii în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției nu se poate reține drept motiv pentru respingerea acestuia de către instanța de judecată învestită conform art. 483 și urm. CPP. Argumentele menționate în cuprinsul sentinței apelate, vizând obligativitatea convenirii procurorului și inculpatului în cadrul acestei proceduri, inclusiv asupra felului acestui gen de pedeapsă, contravin dispozițiilor legale ce reglementează individualizarea pedepsei, având în vedere că, potrivit art. 68 alin. (1) lit. b) CP, pedeapsa complementară a interzicerii exercițiului unor drepturi se execută de la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare prin care s-a dispus suspendarea executării pedepsei principale sub supraveghere, ceea ce justifică jurisprudența internă majoritară, în sensul că o astfel de pedeapsă accesorie se aplică numai în cazul executării pedepsei principale, deci conform art. 65 alin. (3) din același cod *(C.A. Ploiești, s. pen., min. și fam., dec. nr. 252/A din 25 februarie 2016, ROLII)*.

3. Posibilitatea instanței de a dispune respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției atunci când nu sunt probe suficiente pentru condamnarea inculpatului. În mod corect prima instanță a respins acordul de recunoaștere a vinovăției, deoarece în cauză nu sunt îndeplinite prevederile art. 480 alin. (2) CPP, întrucât din probele administrate nu rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului raportat la infracțiunea de conducere pe drumurile publice a unui autovehicul neînmatriculat, prevăzută de art. 85 alin. (1)

teza a II-a din O.U.G. nr. 195/2002 [*în prezent, art. 334 CP – n.a.*], care ar fi fost săvârșită de către inculpat la data de 4 februarie 2012 *(C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 996 din 8 octombrie 2015, ROLII).*

Art. 486.[1] **Soluționarea acțiunii civile.** (1) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință.

(2) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile.

Art. 487. Cuprinsul sentinței. Sentința cuprinde în mod obligatoriu:

a) mențiunile prevăzute la art. 370 alin. (4), art. 403 și 404;

b) fapta pentru care s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și încadrarea juridică a acesteia.

Art. 488.[2] **Calea de atac.** (1)[3] Împotriva sentinței pronunțate potrivit art. 485 și 486, procurorul, inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată pot declara apel, în termen de 10 zile de la comunicare.

(2) Apelul poate fi declarat în condițiile art. 409, care se aplică în mod corespunzător.

(3) La soluționarea apelului se citează părțile și persoana vătămată.

(4) Instanța de apel pronunță una dintre următoarele soluții:

a) respinge apelul, menținând hotărârea atacată, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat;

b)[4] admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost admis și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit art. 485 și 486, care se aplică în mod corespunzător;

c) admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost respins, admite acordul de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) și art. 486 aplicându-se în mod corespunzător.

ADNOTĂRI

Modificările aduse art. 488 prin O.U.G. nr. 18/2016 au urmărit să dea efect Deciziei Curții Constituționale nr. 235/2015, lărgind sfera persoanelor care pot declara apel și trimițând la procedura de drept comun.

[1] Art. 486 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 291 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 488 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 292 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1)-(3) ale art. 488 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 124 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 235/2015 (M. Of. nr. 364 din 26 mai 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 488 CPP sunt neconstituționale.

[4] Lit. b) de la alin. (4) al art. 488 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 125 din O.U.G. nr. 18/2016.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Excluderea unor participanți în procesul penal de la dreptul de a fi citați și audiați în fața primei instanțe, de a declara apel și de a participa la judecarea acestuia. Restrângerea competenței instanței la pronunțarea soluțiilor în apel. Neconstituționalitate. 41. Spre deosebire de procedura comună, în cadrul procedurii speciale a acordului de recunoaștere a vinovăției, reglementată de art. 478-488 CPP, Curtea constată că, potrivit normei supuse controlului de constituționalitate [art. 488 alin. (1) CPP], partea civilă, partea responsabilă civilmente și persoana vătămată sunt excluse total de la dreptul de a face apel, indiferent că este vorba despre latura penală sau civilă a cauzei. Prin urmare, examinând critica de neconstituționalitate a art. 488 alin. (1) CPP, se impune a se analiza în ce măsură considerentele de principiu rezultate din Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004 sunt aplicabile și în cazul acestei proceduri speciale și dacă textul art. 488 alin. (1) CPP încalcă exigențele constituționale ale art. 16, art. 21 și art. 24. (...)

43. De asemenea, în ceea ce privește modul de soluționare a laturii civile, conform art. 486 alin. (1) CPP, în cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință. Iar potrivit alin. (2) al art. 486, în cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărârea prin care a fost admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile, înțelegând prin aceasta că hotărârea în cauză are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile în ceea ce privește existența faptei și a vinovăției. Prin urmare, în cazul în care între părțile cauzei penale s-a încheiat un acord de recunoaștere a vinovăției, dar nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța civilă, în soluționarea laturii civile a cauzei, nu poate pune în discuție și nu poate să se pronunțe prin hotărârea pe care o dă asupra acestor aspecte ale laturii penale (existența faptei și a vinovăției), ele fiind stabilite deja prin sentința care admite acordul de recunoaștere a vinovăției. (...)

45. Prin urmare, dispozițiile art. 488 alin. (1) CPP creează o inegalitate de tratament între persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, pe de o parte, și inculpat, pe de altă parte, sub aspectul dreptului de a formula apel împotriva sentinței prin care instanța de fond admite sau respinge acordul de recunoaștere a vinovăției, în ceea ce privește latura penală a cauzei. Această inegalitate de tratament juridic nu este justificată în mod obiectiv și rezonabil, motiv pentru care textul criticat contravine dispozițiilor art. 16 din Constituție privind egalitatea în drepturi.

46. Curtea constată, de asemenea, că accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil nu presupun garantarea acestor drepturi doar la nivelul instanței de fond, ci și în privința sesizării instanțelor competente să soluționeze următoarele faze ale procesului penal, întrucât garantarea drepturilor și a libertăților participanților în procesul penal presupune și asigurarea posibilității legale a acestora de a ataca hotărârile judecătorești prin care drepturile și libertățile lor sunt lezate. În acest sens, este de subliniat că de stabilirea existenței faptei și a vinovăției făptuitorului depinde soluționarea laturii civile a cauzei și că, potrivit art. 486 alin. (2) CPP, hotărârea instanței penale competente să se pronunțe referitor la acordul de recunoaștere a vinovăției are autoritate de lucru judecat

în fața instanței civile cu privire la aceste două aspecte ale cauzei, atunci când admite acordul și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, așa cum s-a arătat la § 43. Din acest punct de vedere, nereglementarea dreptului persoanei vătămate, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a ataca cu apel, sub aspectul laturii penale a cauzei, hotărârea pronunțată potrivit art. 485 CPP încalcă prevederile art. 21 alin. (1) și (3) din Legea fundamentală, precum și dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

47. Curtea reține, totodată, că dreptul la apărare, prevăzut la art. 24 din Constituție, presupune și posibilitatea de exercitare a căilor de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești în cuprinsul cărora se regăsesc aspecte de fapt sau de drept ori soluții pe care titularul dreptului la apărare, care are calitatea de participant în procesul penal, le consideră greșite, în cazul în care acestea îi afectează drepturile sau interesele legitime. Or, în condițiile în care persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente nu pot declara apel cu privire la aspectele penale ale cauzei împotriva hotărârii de admitere sau de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției, acestea nu își pot apăra drepturile și interesele în fața instanței de apel. Pentru acest motiv, prevederile art. 488 alin. (1) CPP încalcă dreptul la apărare al participanților în procesul penal, contravenind normei constituționale de la art. 24 alin. (1). (...)

51. Pentru argumentele expuse anterior, prin care a fost constatat dreptul părții civile și al părții responsabile civilmente de a ataca cu apel sentința instanței de fond, inclusiv cu privire la modul de soluționare a laturii civile, Curtea reține că, din cauza restrângerii motivelor de apel numai la cele cu privire la felul și cuantumul pedepsei ori la forma de executare a acesteia, dispozițiile art. 488 alin. (2) CPP sunt neconstituționale, contravenind prevederilor art. 16, art. 21 și art. 24 din Constituție, întrucât exclud formularea apelului împotriva modului de soluționare a laturii civile.

52. În ceea ce privește critica expresă de neconstituționalitate a prevederilor art. 488 alin. (2) CPP, din coroborarea acestor dispoziții cu cele ale art. 488 alin. (4) CPP, Curtea constată că legiuitorul nu a reglementat posibilitatea participanților la procesul penal de a ataca hotărârea instanței de fond pentru alte motive decât felul și cuantumul pedepsei și forma de executare a acesteia. (...)

56. O astfel de limitare este de natură a prejudicia interesele părților interesate să solicite, pe calea apelului, desființarea sentinței instanței de fond de soluționare a acordului de recunoaștere a vinovăției, încheiat cu nerespectarea altor condiții decât cele privind felul, cuantumul și forma de executare a pedepsei, cu consecința încălcării drepturilor fundamentale ale acestora, prevăzute la art. 21 și art. 24 din Constituție. Mai mult, încălcarea principiului legalității procesului penal, astfel cum a fost dezvoltat la §§ 51 și 52, este de natură a contraveni și dispozițiilor art. 1 alin. (5) din Constituție, conform căruia, „În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie". (...)

59. Recunoașterea de către instanța de contencios constituțional a drepturilor procesuale mai sus arătate implică constatarea neconstituționalității dispozițiilor art. 488 alin. (4) CPP, care prevede soluțiile ce pot fi dispuse de către instanța de apel în urma examinării sentinței de admitere sau de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției. Potrivit dispozițiilor art. 488 alin. (4) CPP, instanța poate: să respingă apelul și să mențină hotărârea atacată, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat; să admită apelul și să desființeze sentința prin care acordul de recunoaștere a fost admis numai cu privire la felul și cuantumul pedepsei sau la forma de executare a acesteia și pronunță o nouă hotărâre, procedând

potrivit art. 485 alin. (1) lit. a), care se aplică în mod corespunzător; să admită apelul și să desființeze sentința prin care acordul de recunoaștere a fost respins și, pe cale de consecință, să admită acordul de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) și art. 486 aplicându-se în mod corespunzător.

60. Curtea reține că, printre soluțiile acceptate de art. 488 alin. (4) CPP, nu se regăsesc nici soluția admiterii apelului privind modul de soluționare a laturii civile și nici soluția admiterii apelului și a desființării sentinței prin care acordul de recunoaștere a vinovăției a fost admis pentru aspecte precum nelegalitatea încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, nelegalitatea sentinței de admitere a acordului de recunoaștere a vinovăției, lipsa competenței materiale a instanței de fond care a admis acordul sau vicierea consimțământului persoanei care a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției.

61. Prin urmare, se poate constata că, în pofida normelor procedurale cuprinse în Partea generală a Codului de procedură penală referitoare la dispozițiile speciale privind competența instanțelor și la regimul nulităților, care constituie fundamentul interpretării și aplicării normelor din Partea specială a codului, instanța de apel competentă să se pronunțe asupra sentinței prin care s-a dispus cu privire la acordul de recunoaștere a vinovăției poate pronunța doar soluțiile prevăzute la art. 488 alin. (4) CPP, deși, potrivit art. 124 din Constituție, trebuie să înfăptuiască justiția, în numele legii.

62. În concluzie, așa cum rezultă din economia art. 488 alin. (4) CPP, indiferent că se pronunță asupra unei sentințe nedefinitive prin care a fost admis sau a fost respins acordul de recunoaștere a vinovăției, instanța de apel nu va putea să remedieze necompetența instanței inferioare prin trimiterea cauzei la instanța competentă, potrivit dispozițiilor din Partea generală a codului care prevăd posibilitatea invocării de către instanță, din oficiu, a nulității absolute, întrucât aceasta este ținută să pronunțe exclusiv soluțiile prevăzute la art. 488 alin. (4) CPP, care, reglementând procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției, derogă de la dispozițiile din normele procesual penale generale.

63. Totodată, Curtea mai constată că, potrivit dispozițiilor art. 488 alin. (2) CPP, sentința prin care a fost admis acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi atacată cu apel numai cu privire la felul, cuantumul și forma de executare a pedepsei. S-ar putea deduce, printr-o interpretare *per a contrario*, având în vedere și art. 488 alin. (1) CPP, că sentința prin care a fost respins acordul ar putea fi apelată pentru orice motiv. Cu toate acestea, raportându-se la soluțiile pe care instanța de apel le poate pronunța, Curtea observă că într-o astfel de situație instanța are doar două posibilități, fie să respingă apelul ca nefondat (în măsura în care nu ar fi incidente motive de tardivitate ori de inadmisibilitate) – potrivit art. 488 alin. (4) lit. a) –, fie să admită apelul și, în consecință, să admită acordul de recunoaștere a vinovăției – potrivit art. 488 alin. (4) lit. c). Așa fiind, nici în această situație instanța de apel nu va putea cenzura hotărârea instanței de fond dată cu încălcarea dispozițiilor privind nulitatea absolută și relativă. (...)

66. De asemenea, pentru asigurarea constituționalității instituției reglementate la art. 478-488 CPP, trebuie recunoscută posibilitatea instanței de a admite apelul și de a respinge acordul de recunoaștere a vinovăției dacă constată că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 485 alin. (1) lit. b) CPP. În acest context, Curtea observă că, din perspectiva dispozițiilor constituționale invocate mai sus și a prevederilor art. 126 alin. (1) din Constituție, conform căruia „Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege", este criticabilă soluția legislativă reglementată de dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) și b) CPP, prin raportare la

art. 480-482 din același cod, care nu permite instanței de judecată să verifice corectitudinea încadrării juridice a faptelor săvârșite, întrucât, în funcție de încadrarea juridică, este stabilit și maximul special al pedepsei, iar situarea acestui maxim în limita de cel mult 7 ani reprezintă una dintre condițiile de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției, conform art. 480 alin. (1) CPP.

67. Curtea constată că dispozițiile art. 488 alin. (1), (2) și (4) CPP, ce reglementează dreptul procurorului și al inculpatului de a declara apel împotriva sentinței referitoare la admiterea sau respingerea de către instanța de judecată a acordului de recunoaștere a vinovăției, în mod necesar și evident, nu pot fi disociate de prevederile art. 488 alin. (3) și art. 484 alin. (2) CPP. Având în vedere art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, (...) Curtea își va extinde controlul de constituționalitate și asupra prevederilor art. 488 alin. (3) CPP, precum și asupra soluției legislative consacrate de art. 484 alin. (2) CPP.

68. Având în vedere observațiile de mai sus, potrivit cărora (...) este necesar ca nu doar inculpatul și procurorul, ci și persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente să aibă dreptul de a face apel împotriva soluției instanței de fond cu privire la acordul de recunoaștere a vinovăției, în măsura în care acestea au interesul să promoveze o astfel de acțiune, Curtea constată că, pentru restabilirea stării de constituționalitate, se impune ca dispozițiile art. 488 alin. (3) CPP să reglementeze în mod corelativ dreptul participanților anterior enumerați de a fi citați în procedura de soluționare a acestei căi de atac (...).

69. (...) Având în vedere argumentele arătate mai sus, Curtea constată că se impune ca instanța de fond să se pronunțe asupra acordului de recunoaștere a vinovăției în urma citării și ascultării și a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, dacă, legal citate, acestea sunt prezente *(dec. nr. 235 din 7 aprilie 2015, M. Of. nr. 364 din 26 mai 2015).* ✍ Prin modificările aduse art. 488 de O.U.G. nr. 18/2016, dispozițiile procesual penale au fost puse în acord cu decizia Curții Constituționale.

II. Instanțe judecătorești

2. Acord de recunoaștere a vinovăției. Apel. Amânarea aplicării pedepsei. În cazul în care instanța a admis acordul de recunoaștere a vinovăției, conform art. 485 alin. (1) lit. a) CPP, și a dispus amânarea aplicării pedepsei, inculpatul poate formula apel prin care să solicite renunțarea la aplicarea pedepsei sau înlăturarea obligațiilor prevăzute în art. 85 alin. (2) CP, dispuse de prima instanță în cadrul amânării aplicării pedepsei *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 343/A din 7 octombrie 2015, www.scj.ro).*

3. Apel. Soluțiile care se pot pronunța. Soluțiile ce pot fi pronunțate de către instanță în cazul prezentării acordului de recunoaștere a vinovăției sunt strict și limitativ prevăzute de lege, respectiv art. 485 alin. (1) lit. a) CPP permite pronunțarea unei soluții de admitere a acordului de recunoaștere a vinovăției (dacă sunt îndeplinite cerințele art. 480-482 CPP), iar art. 485 alin. (2) CPP permite pronunțarea unei soluții de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției (pentru cele două cazuri, respectiv neîndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 480-482 CPP sau pedeapsă nejustificat de blândă). Observăm, pe de o parte, că instanța nu poate pronunța o altă soluție decât admiterea sau respingerea acordului. Pe de altă parte, trebuie observat că art. 485 alin. (4) CPP nu face trimitere la dispozițiile art. 386 din același cod, astfel încât instanța sesizată cu acordul de recunoaștere a vinovăției nu poate dispune schimbarea încadrării juridice a faptelor.

Analizând motivul de apel ce a fost precizat oral, respectiv majorarea pedepsei cuprinse în acord, de la 6 luni închisoare (minimul special prevăzut de legea veche) la 1 an închisoare prevăzut de legea nouă, urmează să pornim de la interpretarea dispozițiilor art. 488 CPP. Este adevărat că art. 488 alin. (2) CPP arată că „Împotriva sentinței prin care acordul de recunoaștere a fost admis, se poate declara apel numai cu privire la felul și cuantumul pedepsei ori la forma de executare a acesteia", însă soluția de admitere a apelului, întemeiată pe dispozițiile art. 488 alin. (4) lit. a) CPP [„(...) desființează sentința (...) numai cu privire la felul și cuantumul pedepsei (...)"], poate fi dispusă doar „(...) procedând potrivit art. 485 alin. (1) lit. a), care se aplică în mod corespunzător".

Potrivit art. 485 alin. (1) lit. a) CPP, instanța „(...) admite acordul de recunoaștere a vinovăției și dispune una dintre soluțiile prevăzute de art. 396 alin. (2)-(4), care nu poate crea pentru inculpat o situație mai grea decât cea asupra căreia s-a ajuns la un acord, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 480-482 (...)". Iar din conținutul art. 482 lit. h) CPP rezultă că acordul de recunoaștere a vinovăției cuprinde „felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei (...) cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat". Din interpretarea acestor dispoziții rezultă că pedeapsa de 6 luni închisoare, pentru care s-a dispus amânarea aplicării, stabilită între procuror și inculpată în baza art. 482 lit. h) CPP, nu putea fi majorată nici de prima instanță, care era ținută să pronunțe una dintre soluțiile prevăzute de art. 485 alin. (1) lit. a) sau b) CPP, și nici de către instanța de apel, care este ținută să pronunțe una dintre soluțiile prevăzute de art. 488 alin. (4) lit. a), b) sau c) CPP *(C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. nr. 334/A din 30 octombrie 2014, portal.just.ro)*.

4. Posibilitatea instanței de apel de a soluționa cererea inculpatului de contopire a unor pedepse. Posibilitatea aplicării pedepselor accesorii și a pedepselor complementare necuprinse în acord. Referitor la cererea de contopire a pedepselor, se constată că această măsură nu poate fi dispusă direct în calea de atac a apelului, nu a fost menționată în acordul de vinovăție, inculpatul având posibilitatea de a uza de dispozițiile art. 585 CPP. Pe de altă parte, instanța de apel constată că în acordul de recunoaștere a vinovăției nu s-a convenit și asupra aplicării unor pedepse accesorii și a unor pedepse complementare, iar potrivit art. 485 alin. (1) lit. a) CPP, prin admiterea acordului de recunoaștere a vinovăției nu se poate crea pentru inculpat o situație mai grea decât cea menționată în acord *(C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 237/A din 26 februarie 2015, ROLII)*.

Capitolul I¹. Contestația privind durata procesului penal[1]

Legea de aplicare: art. 105: „Dispozițiile art. 488¹-488⁶ din Legea nr. 135/2010, cu modificările și completările aduse prin prezenta lege, referitoare la contestația privind durata rezonabilă a procesului penal, se aplică numai proceselor penale începute după intrarea în vigoare a Legii nr. 135/2010".

✍ A se vedea și *supra*, art. 8 privind caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal.

[1] Capitolul I¹ (art. 488¹-488⁶) a fost introdus prin art. 102 pct. 293 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Aplicarea dispozițiilor privind contestația privind durata rezonabilă a procesului penal proceselor penale începute după intrarea în vigoare a Legii nr. 135/2010. Constituționalitate. 34. Cu privire la pretinsa neconstituționalitate a prevederilor art. 105 din Legea nr. 255/2013, Curtea constată că, prin Decizia nr. 589 din 21 octombrie 2014, publicată în M. Of. nr. 39 din 16 ianuarie 2015, și Decizia nr. 154 din 17 martie 2015, publicată în M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015, a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor legale anterior referite, prin raportare la critici de neconstituționalitate similare.

35. Prin deciziile mai sus arătate, §§ 15-16, și, respectiv, § 21, în ceea ce privește pretinsa încălcare prin prevederile art. 105 din Legea nr. 255/2013 a dispozițiilor art. 15 alin. (2) din Constituție ce reglementează aplicarea legii penale mai favorabile, Curtea a statuat că acest principiu este aplicabil doar cu referire la normele penale de drept material, iar nu și la cele de drept procesual; or, fiind vorba despre norme penale ce aparțin domeniului procedural, acestea sunt guvernate de principiul activității, ceea ce înseamnă că legea se aplică din momentul intrării în vigoare și până la momentul ieșirii sale din vigoare. Totodată, Curtea a reținut că stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, Curtea a reținut, cu mai multe prilejuri, că acesta este sensul art. 126 alin. (2) din Constituție, care, referindu-se la competența instanțelor judecătorești și la procedura de judecată, stabilește că acestea „sunt prevăzute numai de lege" (...).

36. De asemenea, prin Decizia nr. 154 din 17 martie 2015, §§ 22-23, Curtea a reținut că susținerea potrivit căreia dispozițiile contestate afectează dreptul la un proces echitabil nu poate fi primită. În acest sens, Curtea a constatat că principiul liberului acces la justiție are ca semnificație faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social. Cu toate acestea, el poate institui, în considerarea unor situații deosebite, reguli speciale de procedură, ca și modalitățile de exercitare a drepturilor procedurale, astfel încât accesul liber la justiție nu înseamnă accesul, în toate cazurile, la toate structurile judecătorești și la toate căile de atac, deoarece competența și procedura sunt stabilite de lege. Este îndeobște admis că procesul penal se desfășoară sub autoritatea ordinii normative de drept care capătă caracter efectiv prin constrângere și conformare, sens în care, dimpotrivă, tocmai în realizarea dreptului la un proces echitabil, situația nou-reglementată dacă s-ar aplica retroactiv, adică proceselor începute sub imperiul legii vechi, ar duce la afectarea previzibilității legii ce guvernează procesul. Mai mult, împrejurarea că procesele începute sub imperiul legii vechi nu sunt susceptibile de cenzura ce poate fi exercitată pe calea contestației privind durata rezonabilă a procesului nu echivalează cu afectarea principiului constituțional consacrat de art. 21, deoarece, în acord cu art. 8 referitor la caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal din Codul de procedură penală, „Organele judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și ale subiecților procesuali, astfel încât (...) orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil". Prin urmare, indiferent de regimul juridic sub autoritatea căruia au fost începute procesele, organele judiciare, în deplin acord cu principiul legalității procesului penal consacrat de art. 2 CPP, sunt obligate să

respecte un termen rezonabil de soluționare a cauzelor *(dec. nr. 423 din 9 iunie 2015, M. Of. nr. 538 din 20 iulie 2015)*.

II. Instanțe judecătorești

2. Proces penal început înainte de intrarea în vigoare a noului Cod pe procedură penală. Contestație privind durata procesului penal. Admisibilitate ► **a)** Potrivit art. 105 din Legea nr. 255/2013, dispozițiile art. 488¹-488⁶ CPP referitoare la contestația privind durata rezonabilă a procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală. Din examinarea contestației de față rezultă că dosarul nr. 2017/P/2013 al Parchetului de pe lângă Judecătoria Pitești a fost înregistrat pe rolul parchetului în cursul anului 2013, deci înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 135/2010 la 1 februarie 2014. În raport de dispozițiile legale menționate mai sus și față de faptul că dosarul penal la care se face referire în contestația de față a fost început înainte de intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, contestația formulată de petenți apare ca inadmisibilă, în cauză nefiind aplicabile dispozițiile art. 488¹-488⁶ CPP *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 233 din 26 martie 2015, nepublicată)*. **În același sens,** *I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 419 din 11 iunie 2015, nepublicată.* ► **b)** Prin prevederile art. 105 din Legea nr. 255/2013 s-a arătat că dispozițiile art. 488¹-488⁶ CPP referitoare la contestația privind durata rezonabilă a procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală. Astfel, acest remediu procesual nu este aplicabil în situația cauzelor în care procesul penal a început înainte de 1 februarie 2014, cauza dedusă judecății fiind înregistrată pe rolul tribunalului la data de 13 septembrie 2011. Așa fiind, curtea va respinge contestația, nefiind întrunite condițiile de admisibilitate *(C.A. București, s. I pen., înch. din 6 mai 2014, nepublicată)*. ► **c)** În conformitate cu art. 105 din Legea nr. 255/2013, dispozițiile art. 488¹-488⁶ CPP referitoare la contestația privind durata rezonabilă a procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală. Pentru procesele penale începute anterior datei de 1 februarie 2014, orice parte dintr-un dosar care este nemulțumită de durata procedurii penale poate formula contestația prevăzută de art. 522 CPC *(Trib. Brașov, s. pen., înch. nr. 1/UP din 5 martie 2014, nepublicată)*.

Art. 488¹. Introducerea contestației. (1) Dacă activitatea de urmărire penală sau de judecată nu se îndeplinește într-o durată rezonabilă, se poate face contestație, solicitându-se accelerarea procedurii.

(2) Contestația poate fi introdusă de către suspect, inculpat, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente. În cursul judecății, contestația poate fi introdusă și de către procuror.

(3) Contestația poate fi formulată după cum urmează:

a) după cel puțin un an de la începerea urmăririi penale, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale;

b) după cel puțin un an de la trimiterea în judecată, pentru cauzele aflate în cursul judecății în primă instanță;

c) după cel puțin 6 luni de la sesizarea instanței cu o cale de atac, pentru cauzele aflate în căile de atac ordinare sau extraordinare.

(4) Contestația poate fi retrasă oricând până la soluționarea acesteia. Contestația nu mai poate fi reiterată în cadrul aceleiași faze procesuale în care a fost retrasă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Cauză în care nu s-a dispus începerea urmăririi penale. Contestație privind durata procesului penal. Admisibilitate. În raport de dispozițiile art. 488¹ CPP, contestația formulată este inadmisibilă, în condițiile în care plângerea penală i-a fost restituită petentului pentru completare, conform dispozițiilor legale, fără a se forma dosar penal *(C.A. București, s. I pen., înch. din 7 mai 2014, nepublicată).*

2. Contestație privind durata procesului penal formulată la mai puțin de un an de la data începerii urmăririi penale. Prematuritate. În conformitate cu dispozițiile art. 105 din Legea nr. 225/2013, dispozițiile art. 488¹-488⁶ CPP referitoare la contestația privind durata procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după data intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, respectiv după data de 1 februarie 2014. În cauză, urmărirea penală a fost începută la data de 26 mai 2014 și, dacă ne raportăm la data formulării contestației, respectiv 2 iunie 2014, observăm că de la data începerii urmăririi penale nu a trecut un termen de cel puțin un an, cerință menționată expres în economia art. 488¹ alin. (3) lit. a) CPP. În aceste condiții, contestația formulată privind durata procesului penal a fost introdusă înainte de expirarea termenului prevăzut de normele anterior menționate, astfel că va fi respinsă, ca prematur introdusă *(Trib. Mureș, s. pen., înch. nr. 70/DL din 16 iunie 2014, nepublicată).*

Art. 488². Competența de soluționare. (1) Competența de soluționare a contestației aparține după cum urmează:

a) în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță;

b) în cauzele penale aflate în cursul judecății sau în căile de atac, ordinare ori extraordinare, instanței ierarhic superioare celei pe rolul căreia se află cauza.

(2) Când procedura judiciară cu privire la care se formulează contestația se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, competența de soluționare a contestației aparține unui alt complet din cadrul aceleiași secții.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Proces penal aflat în faza de urmărire penală. Modificarea normelor privind competența. Contestație privind durata procesului penal. Instanța competentă ▶ a) Conform art. 488² alin. (1) lit. a) CPP, competența de soluționare a contestației privind durata procesului aparține, în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță. Or, în speță, instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță este judecătoria, dat fiind că, în conformitate cu dispozițiile art. 52 pct. 3 și art. 104 din

Legea nr. 255/2013, începând cu data de 1 februarie 2014, data intrării în vigoare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, art. 27 alin. (3) din Legea nr. 218/2002 (conform căruia infracțiunile săvârșite de polițiștii care au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare se judecă în primă instanță de către tribunal) s-a abrogat. Având în vedere că fapta pentru care este cercetat contestatorul este infracțiunea prevăzută de art. 87 alin. (5) din O.U.G. nr. 195/2002 [*în prezent, art. 337 CP – n.a.*], judecătoria are o competență generală, conform art. 35 CPP, iar locul săvârșirii faptei este comuna Snagov, tribunalul constată că Judecătoria Buftea este competentă teritorial și material să soluționeze contestația *(Trib. Ilfov, s. pen., sent. nr. 257 din 27 martie 2014, nepublicată).* ► **b)** Conform art. 488² alin. (1) lit. a) CPP, competența materială de soluționare a contestației pendinte aparține, raportat la cauzele aflate în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza pe fond, or, aceasta nu este Tribunalul Mureș, ci Judecătoria Târgu Mureș, conform art. 35 alin. (1) CPP raportat la art. 36 alin. (1) lit. a) din același cod, având în vedere încadrarea juridică a faptelor pentru care se efectuează cercetări penale [art. 215 alin. (1), (3), (5) CP 1969] *(Trib. Mureș, s. pen., înch. nr. 66/DL din 28 mai 2014, nepublicată).*

2. Începerea urmăririi penale cu privire la infracțiuni contra umanității în ceea ce privește acțiunile represive și sistematice desfășurate de regimul comunist, prin organele de miliție, securitate și cele din cadrul sistemului penitenciar. Contestație privind durata procesului penal. Instanța competentă. În art. 488² alin. (1) CPP se prevede că, în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, competența de soluționare a contestației aparține judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță. După cum se observă, prin ordonanța din data de 19 ianuarie 2015 s-a dispus începerea urmăririi penale în dosarul nr. 48/P/2014 al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Parchetelor Militare, cu privire la infracțiunea contra umanității prevăzută de art. 439 alin. (1) lit. a), b), e), g) și k) CP în ceea ce privește acțiunile represive și sistematice desfășurate de regimul comunist, prin organele de miliție, securitate și cele din cadrul sistemului penitenciar, în perioada martie 1945 - decembrie 1989, împotriva celor care au desfășurat acte sau fapte considerate ostile orânduirii statului comunist. Conform prevederilor art. 39 alin. (1) lit. a) CPP, curtea militară de apel judecă în primă instanță infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, art. 399-412 și art. 438-445, săvârșite de militari. Prin urmare, potrivit dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. a) CPP, competența de soluționare a contestației privind durata procesului penal formulată de petent aparține Curții Militare de Apel București *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 573 din 16 iulie 2015, nepublicată).*

Art. 488³. Conținutul contestației. Contestația se formulează în scris și va cuprinde:

a) numele, prenumele, domiciliul sau reședința persoanei fizice, respectiv denumirea și sediul persoanei juridice, precum și calitatea în cauză a persoanei fizice sau juridice care întocmește cererea;

b) numele și calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele acestuia și sediul profesional;

c) adresa de corespondență;

d) denumirea parchetului sau a instanței și numărul dosarului;

e) motivele de fapt şi de drept pe care se întemeiază contestaţia;
f) data şi semnătura.

Art. 488⁴. Procedura de soluţionare a contestaţiei. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa, în vederea soluţionării contestaţiei, dispune următoarele măsuri:

a) informarea procurorului, respectiv instanţei pe rolul căreia se află cauza, cu privire la contestaţia formulată, cu menţiunea posibilităţii de a formula un punct de vedere cu privire la aceasta;

b) transmiterea în cel mult 5 zile a dosarului sau a unei copii certificate a dosarului cauzei de către procuror, respectiv de către instanţa pe rolul căreia se află cauza;

c) informarea celorlalte părţi din proces şi, după caz, a celorlalte persoane prevăzute la art. 488¹ alin. (2) cu privire la contestaţia formulată şi la dreptul de a-şi exprima punctul de vedere în termenul acordat în acest scop de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţă.

(2) În cazul în care suspectul sau inculpatul este privat de libertate, în cauza respectivă sau în altă cauză, informarea prevăzută la alin. (1) lit. c) se va face atât către acesta, cât şi către avocatul, ales sau numit din oficiu, al acestuia.

(3) Netransmiterea punctului de vedere prevăzut la alin. (1) lit. a) şi c) în termenul stabilit de instanţă nu împiedică soluţionarea contestaţiei.

(4) Judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa soluţionează contestaţia în cel mult 20 zile de la înregistrarea acesteia.

(5)[1] Contestaţia se soluţionează prin încheiere, în camera de consiliu, cu citarea părţilor, a subiecţilor procesuali principali şi cu participarea procurorului. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluţionarea contestaţiei.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Curtea Constituţională

Soluţionarea contestaţiei privind durata procesului penal fără participarea părţilor şi a procurorului. Neconstituţionalitate. 22. Curtea reţine că procedura reglementată la art. 488⁴-488⁶ CPP nu vizează fondul cauzei penale, prin procedura analizată nefiind judecată o acuzaţie în materie penală, în sensul prevederilor art. 6 din Convenţie, şi nici faptul că, prin încheierea pronunţată, potrivit textului criticat, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa de judecată nu dispune cu privire la vinovăţia inculpatului sau la pedeapsa aplicată acestuia, ci apreciază asupra duratei rezonabile a activităţii de urmărire penală sau de judecată, conform dispoziţiilor art. 488¹ alin. (1) CPP. Cu toate acestea, având în vedere aspectele ce trebuie analizate de către instanţa de judecată în vederea soluţionării plângerii, Curtea apreciază că, în cadrul acestei proceduri, participanţii la procesul penal trebuie să beneficieze de dreptul de a participa la şedinţa de judecată pentru a-şi susţine, în faţa instanţei, argumentele referitoare la caracterul excesiv sau rezonabil al duratei procesului

[1] Alin. (5) al art. 488⁴ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 126 din O.U.G. nr. 18/2016. Menţionăm că, prin Decizia nr. 423/2015 (M. Of. nr. 538 din 20 iulie 2015), Curtea Constituţională a admis excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că soluţia legislativă cuprinsă în art. 488⁴ alin. (5) CPP, potrivit căreia contestaţia privind durata procesului penal se soluţionează „fără participarea părţilor şi a procurorului", este neconstituţională.

penal, într-o procedură caracterizată prin contradictorialitate și oralitate, în caz contrar procedura analizată încălcând prevederile art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție. (...)

28. Curtea constată că atât soluția, cât și considerentele Deciziei nr. 599 din 21 octombrie 2014 sunt aplicabile *mutatis mutandis* și în prezenta cauză.

29. Astfel, procedura de soluționare a contestației privind durata procesului penal, reglementată la art. 488⁴ alin. (5) CPP, respectiv în camera de consiliu, fără participarea părților și a procurorului, este o procedură necontradictorie, ce nu oferă garanțiile procesuale specifice dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare. În acest sens, Curtea reține că fiecare dintre drepturile fundamentale anterior referite presupune dreptul participanților la procesul penal de a fi prezenți efectiv la soluționarea cauzelor penale, chiar și cu ocazia soluționării unor cereri precum contestația privind durata procesului penal, pentru a-și susține, în mod direct, argumentele în fața instanței de judecată. (...) Curtea constată că, pentru ca suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente care a avut de suferit din cauza duratei nerezonabile a procesului penal să aibă plenitudinea exercitării drepturilor lor, este necesar ca acestea să beneficieze nu doar de o procedură exclusiv scrisă, ci și de contradictorialitate și oralitate, componente ce sunt de esența dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare. De asemenea, garanțiile drepturilor anterior invocate presupun dreptul participanților la procesul penal de a lua cunoștință de toate argumentele prezentate instanței și de a le dezbate.

30. Curtea constată că aceste probleme pot fi soluționate prin reglementarea unei proceduri contradictorii și orale de soluționare a contestației privind durata procesului penal.

31. Curtea reține, în acest sens, că principiul egalității armelor și dreptul la apărare prevăd ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul său. Or, din această perspectivă, Curtea constată că, prin absența dezbaterilor contradictorii, suspectul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente nu pot contesta, în niciun fel, susținerile contrare argumentelor lor.

32. De aceea, în condițiile în care persoanele interesate ar fi citate, ar avea posibilitatea să se prezinte la dezbateri și, prin urmare, ar putea beneficia de dreptul de a-și exprima opiniile și de a răspunde nu numai la aspectele relevate reciproc, dar și la eventualele întrebări ale judecătorului de drepturi și libertăți sau ale instanței de judecată. Astfel, din perspectiva contradictorialității și oralității, ca elemente esențiale ale egalității armelor și ale dreptului la un proces echitabil, Curtea constată că legea procesual penală trebuie să prevadă posibilitatea părților, subiecților procesuali principali și procurorului de a dezbate, în mod efectiv, argumentele susținute cu privire la caracterul rezonabil sau nerezonabil al duratei procesului penal și că, așa fiind, pentru realizarea acestor garanții este necesară citarea lor *(dec. nr. 423 din 9 iunie 2015, M. Of. nr. 538 din 20 iulie 2015).* ✍ Prin modificările aduse art. 488⁴ alin. (5) de O.U.G. nr. 18/2016, dispozițiile procesual penale au fost puse în acord cu decizia Curții Constituționale.

Art. 488⁵. Soluționarea contestației. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța, soluționând contestația, verifică durata procedurilor pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei și a punctelor de vedere prezentate și se pronunță prin încheiere.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța, în aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurii judiciare, va lua în considerare următoarele elemente:

a) natura și obiectul cauzei;

b) complexitatea cauzei, inclusiv prin luarea în considerare a numărului de participanți și a dificultăților de administrare a probelor;

c) elementele de extraneitate ale cauzei;

d) faza procesuală în care se află cauza și durata fazelor procesuale anterioare;

e) comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată, inclusiv din perspectiva exercitării drepturilor sale procesuale și procedurale și din perspectiva îndeplinirii obligațiilor sale în cadrul procesului;

f) comportamentul celorlalți participanți în cauză, inclusiv al autorităților implicate;

g) intervenția unor modificări legislative aplicabile cauzei;

h) alte elemente de natură să influențeze durata procedurii.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Contestație formulată în cursul camerei preliminare. Admisibilitate. Caracter nerezonabil al duratei procedurii. Întrucât cererea petenților este admisibilă, pe fondul contestației acestora, judecătorul de cameră preliminară va reține că dosarul penal nr. 854/33/2014 se află în procedură de cameră preliminară la Curtea de Apel Cluj din data de 8 iulie 2014, ca urmare a rechizitoriului întocmit de procuror la 30 iunie 2014, într-un dosar înregistrat la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională Anticorupție, Serviciul Teritorial Oradea, la 19 aprilie 2012. Petiționarii, ca de altfel toate celelalte părți, și-au îndeplinit obligațiile ce le reveneau în cadrul procesului și au exercitat, prin intermediul apărătorilor aleși, drepturile procesuale corespunzătoare și apreciază că este vorba despre o cauză complexă. În raport de toate acestea, judecătorul de cameră preliminară consideră că nu poate exista niciun argument obiectiv pentru a putea justifica faptul ca o procedură judiciară aflată în camera preliminară, cu 6 (șase) termene, dintre care 3 (trei) sunt amânări de pronunțare a soluției prealabile, să dureze din 8 iulie 2014 și să nu fie finalizată nici în prezent, întrucât este previzibil că părțile sau procurorul vor formula contestație. Așadar, derularea unor proceduri judiciare în camera preliminară pe timpul a 3 (trei) termene ce au durat peste 15 luni de zile este apreciată că a depășit o durată rezonabilă și, de aceea, este necesară accelerarea procedurii.

În considerarea acestor argumente, de drept și de fapt, în temeiul art. 6 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului, precum și al art. 488⁶ CPP, va admite contestația formulată de petenți privind durata procesului penal în dosarul nr. 854/33/2014 al Curții de Apel Cluj. Cu privire la termenul de finalizare a procedurii de cameră preliminară, va stabili termen pentru data de 20 noiembrie 2015, până la care să se finalizeze procedura de camera preliminară în dosarul nr. 854/33/2014 al Curții de Apel Cluj, precum și data de 20 februarie 2016, termen până la care, în prezenta cauză, nu se va putea formula o nouă contestație cu privire la durata procesului. Cu privire la termenul indicat pentru data de 20 noiembrie 2015, judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casației și Justiție subliniază că acesta este data la care soluția judecătorului de cameră preliminară de la Curtea de Apel Cluj trebuie să fie motivată și redactată, deoarece termenul până la care

nu se va putea formula o nouă contestație cu privire la durata procesului – 20 februarie 2016 – a fost stabilit în eventualitatea parcurgerii procedurii contestației *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 821 din 28 octombrie 2015, nepublicată)*.

Art. 488⁶. Soluții. (1) Când apreciază contestația ca fiind întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța admite contestația și stabilește termenul în care procurorul să rezolve cauza potrivit art. 327, respectiv instanța de judecată să soluționeze cauza, precum și termenul în care o nouă contestație nu poate fi formulată.

(2) În toate cazurile, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța care soluționează contestația nu va putea da îndrumări și nici nu va putea oferi dezlegări asupra unor probleme de fapt sau de drept care să anticipeze modul de soluționare a procesului ori care să aducă atingere libertății judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluția ce trebuie dată procesului, ori, după caz, libertății procurorului de a pronunța soluția pe care o consideră legală și temeinică.

(3) Dacă s-a constatat depășirea duratei rezonabile, o nouă contestație în aceeași cauză se va soluționa cu luarea în considerare exclusiv a motivelor ivite ulterior contestației anterioare.

(4) Abuzul de drept constând în formularea cu rea-credință a contestației se sancționează cu amendă judiciară de la 1.000 lei la 7.000 lei și la plata cheltuielilor judiciare ocazionate.

(5) Încheierea se motivează în termen de 5 zile de la pronunțare. Dosarul se restituie în ziua motivării.

(6) Hotărârea se comunică contestatorului și se transmite spre informare tuturor părților sau persoanelor dintre cele enumerate la art. 488⁴ alin. (1) lit. c), din dosarul cauzei, care sunt ținute să respecte termenele cuprinse în aceasta.

(7) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța soluționează contestația nu este supusă niciunei căi de atac.

(8) Contestația formulată cu nerespectarea termenelor prevăzute de prezentul capitol se restituie administrativ.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Contestație privind durata procesului penal. Cauză în care nu s-a dispus începerea urmăririi penale. Soluții. În raport de dispozițiile art. 488¹ alin. (3) lit. a) CPP, contestația formulată este prematură, întrucât nu s-a împlinit termenul de 1 an de la data eventualei începeri a urmăririi penale. Pentru acest motiv, contestația va fi restituită petiționarului, conform art. 488⁶ alin. (8) CPP, pe cale administrativă *(C.A. București, s. I pen., înch. din 11 februarie 2014, nepublicată)*. ✍ În speță, soluția a fost de respingere ca prematură a contestației formulate, cu obligarea contestatorului la cheltuieli judiciare către stat. Apreciem că soluția este nelegală. În primul rând, restituirea pe cale administrativă a contestației, prevăzută la art. 488⁶ alin. (8) CPP, presupune o contestație formulată cu nerespectarea termenelor prevăzute de capitolul unde este reglementată, dar care întrunește celelalte condiții impuse de lege, inclusiv cele privind cauzele care pot face obiectul acestei proceduri (aflate în curs de urmărire penală sau de judecată, în afara cărora, de altfel,

nici nu poate fi vorba despre un **proces penal**). Or, în cauză nefiind îndeplinită această din urmă cerință, fiind vorba despre un dosar în care nu se dispusese începerea urmăririi penale, contestația trebuia respinsă ca **inadmisibilă**. În al doilea rând, chiar dacă am admite incidența dispozițiilor art. 488⁶ alin. (8) CPP, la care se și face trimitere în considerente, opinăm că **soluția restituirii pe cale administrativă o exclude pe aceea a respingerii** – fie și ca „prematură" – **a contestației**.

2. A se vedea *C.A. București, s. I pen., dec. nr. 756/A din 26 mai 2015, nepublicată, supra*, nr. 2 ▶ c) de la art. 408.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Pantea c. României*. Durată nerezonabilă. Termen rezonabil. *Dies a quo*. Criterii de apreciere. Comportament imputabil al autorităților competente. 275. Curtea reamintește că, în materie penală, „termenul rezonabil" prevăzut de art. 6 parag. 1 începe să curgă de la data la care o persoană este „acuzată". Aceasta poate fi o dată anterioară trimiterii în judecată a persoanei, putând constitui punct de plecare data arestării, data punerii în mișcare a acțiunii penale sau a începerii cercetării penale. „Acuzația", în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție, poate fi definită ca „notificarea oficială, provenind de la autoritatea competentă, cu privire la reproșul ce i se aduce unei persoane de a fi săvârșit o infracțiune", idee care corespunde noțiunii de „repercusiune importantă asupra situației persoanei" (...).

276. Curtea constată că au existat repercusiuni importante asupra situației reclamantului începând de la data la care parchetul a dispus, prin rezoluția din 7 iunie 1994, începerea urmăririi penale împotriva sa (...). Totuși, nu de la această dată Curtea era competentă să se pronunțe asupra cauzei, ci la 24 iunie 1994, dată la care România a ratificat Convenția (...). Curtea menționează că procedura în cauză este actualmente pendinte pe rolul Judecătoriei Craiova. Până în prezent, procedura a durat mai mult de opt ani și opt luni. (...)

279. Curtea subscrie argumentelor Guvernului potrivit cărora cauza prezintă o anumită complexitate și că nu au existat perioade semnificative de inactivitate din partea autorităților pe parcursul procedurii în considerare. Curtea relevă că actele de procedură s-au derulat la intervale rezonabile și regulate, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată. Curtea admite, de asemenea, că reclamantul a contribuit, într-o anumită măsură, la prelungirea procedurii, mai ales prin cererea sa de strămutare a cauzei la o altă instanță judecătorească, la care nu s-a prezentat la mai multe termene fixate.

280. Totuși, Curtea estimează că prelungirea procedurii în mod nerezonabil se datorează deficiențelor autorităților. Sub acest aspect, trebuie amintit faptul că la 6 aprilie 1995, după un prim ciclu procesual complet, Curtea de Apel Oradea a anulat toate actele de procedură efectuate de parchet, după ce a pus în evidență viciile de procedură înregistrate în etapa de urmărire penală și a restituit dosarul pentru reluarea urmăririi penale. Curtea observă că, după un al doilea ciclu procesual complet, când cauza se afla din nou în faza de recurs, Curtea de Apel Craiova a desființat în totalitate, la 13 septembrie 2000, hotărârile instanțelor inferioare, cu motivarea că acestea au omis să stabilească legătura de cauzalitate între acțiunile reclamantului și leziunile suferite de partea vătămată, trimițând cauza spre rejudecare primei instanțe.

281. În aceste circumstanțe, Curtea estimează că autoritățile române pot fi făcute răspunzătoare pentru întârzierea generală înregistrată în modul de tratare a acestei cauze, pentru care nicio explicație pertinentă nu a fost avansată de Guvern.

282. Ținând cont de comportamentul autorităților competente, Curtea estimează că nu s-ar putea aprecia ca „rezonabilă" o durată totală a procedurii de mai mult de opt ani și opt luni care, în plus, este încă pendinte pe rolul instanței de fond.

283. În consecință, a existat în cauză o încălcare a art. 6 din Convenție *(hot. din 3 iunie 2003, M. Of. nr. 1150 din 6 decembrie 2004)*.

2. Cauza *Stoianova și Nedelcu c. României*. Durata procedurilor. Calcul. Includerea urmăririi penale, inclusiv când se dispun soluții de netrimitere în judecată. 19. Curtea constată că urmărirea penală îndreptată împotriva reclamanților cuprinde două etape distincte. Prima a început la 14 aprilie 1993 cu arestarea și plasarea în detenție a reclamanților și s-a terminat la data de 11 noiembrie 1997, data la care procurorul N.O. a dat o ordonanță de scoatere de sub urmărire penală. Cea de-a doua a început la 12 mai 1999, data la care parchetul a dispus redeschiderea urmăririi penale, și s-a terminat la data de 21 aprilie 2005 cu încetarea urmăririi penale dispusă de parchet.

20. Curtea nu poate accepta argumentele Guvernului conform cărora prima etapă nu poate fi luată în considerare în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție. Aceasta consideră că ordonanța de scoatere de sub urmărire penală dată de procurorul N.O. la data de 11 noiembrie 1997 nu poate fi considerată ca punând capăt urmăririi penale împotriva reclamanților, din moment ce nu constituia o decizie internă definitivă (...). În această privință, trebuie constatat că parchetul avea, în baza art. 270 CPP [*din 1968 – n.a.*], competența de a anula o ordonanță de scoatere de sub urmărire penală și de a redeschide urmărirea penală, fără să fie ținut de vreun termen.

Or, pentru procuror nu era vorba despre o simplă posibilitate teoretică de a redeschide procedura (...). Parchetului îi era îngăduit să redeschidă urmărirea penală fără a fi obligat să solicite autorizația vreunei instanțe naționale, care să fie obligată să analizeze temeinicia cererii pentru a verifica, de exemplu, dacă redeschiderea cauzei nu era inechitabilă și dacă timpul scurs de la decizia de încetare a anchetei nu era excesiv (...). Curtea nu poate ignora, în acest sens, faptul că procurorii români, acționând în calitate de magistrați ai Ministerului Public, nu îndeplinesc condiția de independență față de executiv (...).

În plus, redeschiderea urmăririi penale a fost dispusă pe motiv că ancheta inițială nu fusese completă (...). Or, aceste carențe ale autorităților nu erau imputabile reclamanților și nu trebuie, așadar, să îi pună într-o situație defavorabilă.

În sfârșit, Guvernul nu a demonstrat că reluarea urmăririi penale încheiate printr-o ordonanță a procurorului are un caracter excepțional (...).

21. Perioada pe care Curtea va trebui să o ia în considerare pentru a-i analiza compatibilitatea cu cerințele art. 6 parag. 1 din Convenție se întinde, așadar, de la 20 iunie 1994, data la care recunoașterea dreptului de recurs individual de către România a început să producă efecte, până la 11 noiembrie 1997, precum și de la 12 mai 1999 până la 21 aprilie 2005. Așadar, această perioadă a durat în total 9 ani și 4 luni. (...)

23. Curtea reamintește că rezonabilitatea duratei unei proceduri se apreciază în funcție de circumstanțele cauzei și luând în considerare criteriile consacrate de jurisprudența Curții, în special complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente (...). De asemenea, Curtea reamintește că, în materie penală, dreptul de a fi

judecat într-un termen rezonabil are ca obiect tocmai evitarea „ca o persoană inculpată să rămână prea mult în incertitudine cu privire la soarta sa" *(hot. din 4 august 2005, M. Of. nr. 562 din 16 august 2007)*. ✍ În prezent, potrivit art. 335 alin. (4) teza I CPP, redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară.

3. Cauza *Kudła c. Poloniei* (Marea Cameră). Includerea apelului și a recursului în calculul duratei rezonabile. 22. (...) În timp ce modul în care art. 6 se aplică în ceea ce privește curțile de apel sau de recurs depinde de caracteristicile speciale ale procedurii în cauză, nu poate exista nicio îndoială că procedura de apel sau de recurs intră în sfera de aplicare a art. 6 (...). Prin urmare, durata unor astfel de proceduri ar trebui să fie luată în considerare pentru a stabili dacă durata totală a procedurii a fost rezonabilă. (...)

130. Curtea consideră că, deși cazul a prezentat o anumită complexitate, nu se poate spune că acest lucru în sine a justificat întreaga durată a procedurii.

Este adevărat că în februarie și martie 1993 reclamantul nu s-a prezentat în fața instanței și că, în consecință, procesul a fost amânat până în octombrie 1993 (...). Cu toate acestea, Curtea constată că nu există nicio dovadă care să demonstreze că în orice stadiu ulterior al procedurii reclamantul ar fi avut un comportament dilatoriu sau ar fi împiedicat în alt mod buna desfășurare a procedurii. Având în vedere acestea, Curtea consideră că comportamentul său nu a contribuit în mod substanțial la durata procedurilor.

Guvernul a susținut că instanțele de judecată, deși responsabile pentru unele întârzieri, nu au eșuat în întregime în a soluționa litigiul într-un termen rezonabil. Curtea observă totuși că obligația de a administra justiția cu celeritate revine în primul rând acestora, mai ales în prima parte, substanțială, a procesului, în care reclamantul a fost în arest și a suferit de depresie gravă. Aceasta ar fi necesitat o diligență specială în a gestiona cazul său.

În această privință, Curtea observă că, după ce condamnarea în primă instanță a fost casată la 22 februarie 1996, rejudecarea a fost programată pentru 10 octombrie 1996, dar a început abia la 18 martie 1997, adică după un interval de mai mult de un an. A fost apoi amânată până în octombrie 1997 (...). Desigur, amânarea a fost – cel puțin în anumite aspecte – cauzată de evenimente care pot fi atribuite coinculpaților reclamantului (...). Cu toate acestea, lipsa progresului în derularea procedurilor a dus la o întârziere totală de aproape un an și opt luni, o întârziere pe care Curtea nu o consideră justificată suficient și care este incompatibilă cu diligența cerută în temeiul art. 6 parag. 1.

131. Prin urmare, Curtea nu poate considera perioada de timp care a trecut în speță ca fiind rezonabilă. A avut loc, astfel, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 26 octombrie 2000, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Riccardi c. României*. Durată rezonabilă. Criterii de apreciere. Caracterul neimputabil inculpatului al prelungirii duratei prin solicitări repetate de amânare. 84. Guvernul a susținut că acest caz a fost destul de complex din cauza naturii sale juridice, numărului mare de părți implicate și cantității mari de dovezi luate și examinate de către instanțele de judecată. În același timp, s-a susținut că nu au existat perioade semnificative de inactivitate imputabile autorităților și că autoritățile au separat cazul reclamantului de cel al celorlalți inculpați, în scopul de a asigura rapiditatea procesului. Mai mult decât atât, s-a susținut că reclamantul a provocat întârzieri în procedură prin solicitarea de amânări repetate ale audierilor, în scopul de a recurge la serviciile unui avocat, pentru a studia cazul, prin contestarea judecătorilor și prin utilizarea deplină a procedurilor de care acesta dispune în conformitate cu dreptul intern, inclusiv excepții de neconstituționalitate. Mai

mult decât atât, după arestarea sa în Italia, reclamantul a trebuit să fie transferat temporar în România, pentru că a refuzat, în februarie 2009, să participe la o videoconferință cu autoritățile române.

85. Curtea notează că procedurile împotriva reclamantului au început la 19 octombrie 2001 și sunt încă pendinte în fața primei instanțe de judecată. Prin urmare, perioada care trebuie luată în considerare este de peste nouă ani.

86. Curtea consideră că au existat întârzieri procedurale repetate pe toată durata procedurii. Se poate accepta că acest caz împotriva reclamantului și a altor inculpați ar putea fi considerat complex și că reclamantul a fost, de asemenea, responsabil pentru unele dintre întârzieri. Acestea fiind spuse, trebuie observat totuși că procedura a durat peste nouă ani și este încă pendinte în fața primei instanțe. Durata acestei perioade este excesivă și nu poate fi justificată prin complexitatea cauzei și prin amânările solicitate de reclamant. În opinia Curții, durata procedurii poate fi explicată doar prin eșecul instanțelor judecătorești naționale de a gestiona diligent dosarul (...). 87. Având în vedere toate elementele în fața sa, Curtea constată că durata procedurii în cauză nu îndeplinește cerința „termenului rezonabil" *(hot. din 3 aprilie 2012, www.echr.coe.int).*

5. Cauza *Ertürk c. Turciei*. Cauză complexă. 723 de inculpați. 24. Guvernul a susținut că acest caz a fost unul complex, având în vedere acuzațiile aduse reclamantului și necesitatea de a organiza un proces pe scară largă, ce implică 723 de inculpați. El a declarat că acești factori explică durata procedurii și, prin urmare, nici neglijența și nici întârzierea nu ar putea fi imputate autorităților judiciare.

25. Reclamantul a susținut că acțiunea penală declanșată împotriva lui a durat deja 21 de ani și încă nu a fost finalizată.

26. Curtea consideră că au existat întârzieri semnificative, atât în primă instanță, cât și în procedura de recurs. Se poate accepta faptul că dosarul formulat împotriva reclamantului și numărul mare al celorlalți inculpați determină o anumită complexitate. Acestea fiind spuse, trebuie notat că acțiunea a durat mai bine de 21 de ani, dintre care 18 ani intră în competența Curții. Durata acestei perioade este excesivă și nu poate fi justificată numai prin referire la complexitatea cauzei. În opinia Curții, durata procedurii poate fi explicată doar prin eșecul instanței naționale de a se ocupa diligent de caz (...).

27. Având în vedere toate probele și jurisprudența sa pe această temă (...), Curtea constată că durata procedurii în cauză nu îndeplinește cerința „termenului rezonabil" *(hot. din 12 aprilie 2005, www.echr.coe.int).*

6. Cauza *Nikolajs Larionovs și Nikolay Tess c. Letoniei*. Cauză complexă. Peste 100 de victime. Înlocuirea procurorului. Familiarizarea cu dosarul cauzei. 184. Curtea consideră că acest caz a fost incontestabil unul complex, care a presupus aspecte sensibile și complicate istorice și de drept (intern și internațional). A fost necesară multă cercetare de arhivă pentru a obține documente care să dovedească acuzațiile și, deoarece cazul a implicat deportarea a 150 de familii, a fost nevoie de un volum considerabil de documente și mărturii (inclusiv peste 130 de declarații ale victimelor). Dosarul a cuprins 15 volume. Amploarea evidentă și complexitatea cauzei ar putea justifica, în principiu, o procedură mai lungă (...) și acest lucru trebuie avut în vedere la evaluarea diferitelor elemente ale procedurii.

185. În termen de două luni de la acuzarea primului reclamant, ancheta s-a încheiat (...) și a fost emis rechizitoriul. Deși cazul nu a avansat între ianuarie 2000 și noiembrie 2001, diferitele instanțe naționale au căutat în mod activ un mijloc de accelerare a cauzei,

ceea ce în sine s-a dovedit a fi un exercițiu complex din cauza limitărilor impuse de gravele probleme de sănătate ale primului reclamant, locația numeroaselor victime, complexitatea cauzei și perioada ulterioară de timp de care instanța ar avea nevoie pentru a analiza un astfel de caz. În timp ce procesul a durat un an (din septembrie 2002 până în septembrie 2003), au fost 50 de audieri, 132 de victime au prezentat dovezi și numeroase amânări au avut loc, deoarece fie primul reclamant, fie victimele nu au putut participa (de 10 și, respectiv, de 6 ori).

186. În timp ce recursul a durat doi ani și două luni, perioadă în care reclamantul a murit, nu a fost o perioadă de inactivitate. În special, a fost formulată și soluționată plângerea primului reclamant la Curtea Constituțională. Deteriorarea semnificativă a sănătății lui, în sine, a dus la luni de întârziere și la investigațiile necesare cu autoritățile penitenciarului cu privire la capacitatea lor de a avea grijă de primul reclamant în cursul unei perioade viitoare de închisoare (...). În timp ce unele perioade de timp au fost apoi pierdute ca urmare a bolii procurorului atribuit cauzei (aprilie-decembrie 2005), durata nu poate fi considerată excesivă, având în vedere complexitatea și dificultățile de procedură, un nou procuror trebuind să se familiarizeze cu dosarul cauzei *(dec. din 25 noiembrie 2014, www.echr.coe.int)*.

7. Cauza *Eckle c. Germaniei*. Conduite neimputabile acuzaților. Lipsa caracterului justificativ al supraîncărcării organelor judiciare pentru prelungirea duratei procesului.

79. Durata de timp ce trebuie examinată în temeiul art. 6 parag. 1 vizează 17 ani și 3 săptămâni (...) în ceea ce privește procedura din Trier și 10 ani, 4 luni și 10 zile în ceea ce privește acțiunea din Köln (...).

80. Caracterul rezonabil al duratei procedurii trebuie să fie evaluat în fiecare caz în funcție de circumstanțele particulare. În acest sens, Curtea analizează, printre altele, complexitatea cauzei, comportamentul reclamanților și comportamentul autorităților judiciare. Prezenta cauză privește seturi de proceduri care au durat 17 ani și, respectiv, 10 ani. O astfel de întârziere este, fără îndoială, excesivă și, ca regulă generală, trebuie să fie considerată ca depășind „termenul rezonabil" prevăzut la art. 6 parag. 1 (...). În astfel de circumstanțe, îi revine statului pârât obligația de a veni cu explicații. (...)

82. Departe de a sprijini celeritatea procedurii, dl și dna Eckle au apelat la diverse acțiuni – inclusiv recurgerea sistematică la contestarea judecătorilor – de natură să întârzie procedurile; unele dintre aceste acțiuni ar putea fi chiar interpretate ca ilustrând o politică de obstrucție deliberată (...). Cu toate acestea, astfel cum Comisia a subliniat în mod întemeiat, art. 6 nu impune reclamanților o cooperare activă cu autoritățile judiciare. Și nici nu li se poate reproșa acestora că au făcut uz pe deplin de căile de atac disponibile în temeiul dreptului intern. Cu toate acestea, comportamentul lor menționat mai sus constituie un fapt obiectiv care nu poate fi atribuit statului pârât și care urmează să fie luat în considerare atunci când se stabilește dacă procedura a durat mai mult decât durata rezonabilă prevăzută la art. 6 parag. 1. (...)

84. Curtea, ca și Comisia, a ajuns la concluzia că autoritățile competente nu au acționat cu diligența și celeritatea necesare. Astfel, numărul enorm de cazuri supuse investigației nu a fost fără efect în prelungirea anchetei preliminare (...). În opinia Guvernului, principiul „legalității urmăririi" (principiul urmăririi penale obligatorii a tuturor infracțiunilor), astfel cum este cuprins în lege, obligă autoritățile să procedeze în modul în care au făcut-o. Curtea nu este totuși convinsă de acest argument (...).

Nu există nicio explicație adecvată cu privire la motivul pentru care hotărârea din 17 martie 1972 nu a fost prezentată reclamanților până la 12 februarie 1973 (...). Fără îndoială, așa cum a subliniat Guvernul, redactarea hotărârii necesita o analiză a unui volum enorm de documente, dar numai acest fapt nu poate justifica o perioadă de aproape 11 luni după pronunțarea hotărârii. În sfârșit, procedura de reexaminare cu privire la aspectele de legalitate a durat aproape 3 ani (...).

85. (...) Curtea își dă seama că, inițial, formele specifice de criminalitate economică au cauzat autorităților judiciare o varietate de probleme, în special în ceea ce privește derularea rapidă și fără probleme a procedurilor penale. Aceasta recunoaște, de asemenea, eforturile depuse de Republica Federală Germania în domeniul legislativ și administrativ, în scopul de a face față acestei probleme cu celeritatea necesară. Cu toate acestea, Curtea nu poate atașa o pondere decisivă a acestor factori pentru hotărârea privind cazul de față, deoarece starea de lucruri cu care se confruntau autoritățile competente nu era deloc excepțională. (...)

89. Cazul investigat și judecat la Köln viza în cauză inițial 15 persoane și a avut ramificații în afara țării; cuprindea acuzații nu numai de fraudă, ci și de bancrută frauduloasă și evaziune fiscală (...). Ca și Comisia, Curtea consideră că acesta a fost deosebit de dificil și complex.

90. La Trier, dl și dna Eckle au încetinit progresul procedurii prin depunerea a numeroase cereri și contestații, de multe ori însoțite de cereri de prelungire a termenului pentru depunerea de memorii. (...)

92. Curtea, ca și Comisia, a ajuns la concluzia că autoritățile competente nu au acționat cu diligența și celeritatea necesare. Ea notează, în special, faptul că aproape 3 ani s-au scurs între emiterea „rechizitoriului" (...) și începerea procesului (...).

În această din urmă privință, Guvernul a arătat încărcătura foarte mare existentă la acel moment pentru camerele tribunalului regional specializat în combaterea criminalității economice, Guvernul enumerând diferite măsuri luate pentru remedierea situației.

Curtea recunoaște că autoritățile s-au străduit să reducă procesele restante existente pe rolul tribunalului regional, prin creșterea numărului de camere specializate de la două (în 1973) la șase (în 1977). Curtea consideră totuși că, având în vedere durata mare de timp ce s-a scurs, volumul de muncă al tribunalului regional, care nu era cu nimic excepțional în sine, nu poate fi invocat de Guvern (...). Din același motiv și la fel ca în legătură cu cazul investigat și judecat la Trier (...), Curtea nu se simte îndreptățită a atașa o greutate decisivă eforturilor, deși meritorii, realizate în Republica Federală Germania pentru combaterea criminalității economice cu o mai mare viteză și eficacitate.

93. Pe baza tuturor diferiților factori luați în considerare, Curtea ajunge la concluzia că dificultățile de investigație și comportamentul reclamanților nu pot fi luate în considerare în ceea ce privește durata procedurii: una dintre principalele cauze se regăsește în modul în care autoritățile judiciare au acționat în acest caz.

94. Întreruperea urmăririlor penale, dispusă de tribunalul regional la 21 septembrie 1977, cu acordul reclamanților, a fost, în principiu, de natură să afecteze dreptul lor de a se pretinde „victime", în sensul art. 25, dar durata întârzierilor imputabile autorităților a fost de așa natură, încât reclamanții nu au pierdut statutul de „victime"; în plus, decizia de întrerupere, analizată sau nu în lumina prezentărilor formale efectuate de procuror, nu prezintă niciun indiciu în sensul că ar fi fost luată având în vedere întârzierile menționate mai sus (...).

95. Prin urmare, Curtea respinge obiecția preliminară a Guvernului în ceea ce privește această parte a cazului și concluzionează că procedura din Köln a depășit un termen rezonabil, cu încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 15 iulie 1982, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Dumont c. Belgiei*. Durată rezonabilă. Criterii de apreciere. Supraîncărcarea instanței. Lipsa de relevanță. 14. Guvernul a explicat că, în ceea ce privește restanțele existente la nivelul instanțelor de primă instanță din raza Curții de Apel Bruxelles, faptul că schemele de personal sunt incomplete este singura cauză a acestei acumulări de dosare. Ar fi imposibil să se găsească suficient de mulți candidați care să îndeplinească cerințele legale pentru numirea în posturile vacante. Acest blocaj în recrutarea judecătorilor se datorează unor norme coercitive ale Legii din 15 iunie 1935 privind utilizarea limbilor în materie judiciară. Au fost luate mai multe măsuri importante pentru a reduce numărul de cauze aflate pe rol, pentru a evita întârzierile suplimentare create în procesarea cazurilor și, astfel, a îmbunătăți eficiența în justiție.

15. (...) Durata procedurii se explică, în primul rând, prin așteptarea unui raport al medicului legist bazat pe recuperarea sau stabilizarea leziunilor și, în al doilea rând, prin necesitățile procedurii și de stabilire a acesteia între cele trei părți existente în cauză: condamnatul, persoana vătămată și societatea de asigurări. Atât curtea penală, cât și curtea de apel ar fi luat decizia într-un timp relativ scurt, pe baza dovezilor pe care părțile le-au furnizat. (...)

18. Curtea consideră că acest caz nu a fost deosebit de complex. Mai mult decât atât, nu reiese din dosar că reclamantul ar fi cauzat întârzieri semnificative.

19. În ceea ce privește comportamentul autorităților competente, Curtea constată că au trecut cinci ani între 26 martie 1991, data la care s-a dispus expertiza, și 14 iunie 1996, ziua depunerii raportului de expertiză. Guvernul nu a furnizat o explicație satisfăcătoare pentru această întârziere, mai ales că instanța îi stabilise expertului un termen de șase luni. Deși părțile la procedură au mijloace legale pentru a determina un control din partea judecătorului cu privire la derularea expertizei, acesta din urmă rămâne totuși responsabil cu desfășurarea rapidă a procesului (...). În plus, mai mult de un an și nouă luni s-au scurs între depunerea cererii comune de stabilire a ședinței, 4 mai 1998, și data ședinței din 22 februarie 2000.

20. În acest sens, având în vedere hotărârile recente în domeniu împotriva statului belgian (...), Curtea este de părere că nicio explicație valabilă a acestor perioade în care acțiunea a stagnat nu a fost furnizată de Guvernul belgian.

Există o jurisprudență constantă în sensul că supraîncărcarea cronică a unei instanțe nu este o explicație validă *(hot. din 28 aprilie 2005, www.echr.coe.int)*.

9. Cauza *Soto Sanchez c. Spaniei*. Cauză complexă. Excepții de neconstituționalitate. 39. Guvernul a subliniat că reclamantul era unul dintre cei 54 de inculpați din procesul-fluviu cunoscut în Spania ca „Operațiunea Nécora", cu dosar de urmărire penală care cuprindea 22.000 de pagini. Acest proces prezentat multiple recursuri *amparo*, care trebuiau analizate de către Curtea Constituțională, demonstrând prin aceasta complexitatea extremă a cazului.

40. Curtea notează că, pentru a explica durata procedurii în fața Curții Constituționale, Guvernul se limitează a invoca doar complexitatea acțiunii principale, fără a face nicio dovadă concretă care să justifice termenul în cauză. În special, nu furnizează informații despre orice acte efectuate pentru o perioadă semnificativă de timp de la 9 decembrie 1997, data respingerii unei cereri de suspendare a executării hotărârii Curții Supreme prezentate

de solicitant, până la 9 martie 2000, când cea mai înaltă instanță a trimis o comunicare la Audiencia Nacional pentru a afla dacă o cerere de reexaminare în ceea ce privește infracțiunea de export ilegal de valută a fost introdusă de către reclamant. Prin urmare, nu se poate reproșa reclamantului întârzierea procedurii din cauza comportamentului său.

41. De asemenea, miza cauzei pentru reclamant era una importantă, având în vedere în special faptul că sentința de patru ani și două luni de închisoare impusă inițial de Audiencia Nacional a fost crescută la nouă ani de Curtea Supremă, o sentință ce era în executare la momentul introducerii recursului *amparo*.

42. În concluzie, având în vedere criteriile stabilite de jurisprudență și ținând seama de toate circumstanțele cazului, Curtea consideră că durata procedurii a fost excesivă și nu a îndeplinit cerința de timp rezonabil. Prin urmare, a existat o violare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 25 noiembrie 2003, www.echr.coe.int)*.

10. Cauza *Šubinski c. Sloveniei*. Durată rezonabilă. Criterii de apreciere. Includerea procedurii din fața Curții Constituționale. Comportamentul reclamantului. Abuz de drepturi procesuale. Relevanță. 65. Curtea constată că, în cadrul procedurii preliminare, poliția trebuie să strângă suficiente probe pentru a permite procurorului să dovedească toate elementele necesare anchetei (...). În speță, Curtea observă că una dintre măsurile luate în acest scop a fost audierea unuia dintre profesorii școlii (...). Având în vedere conținutul declarației sale și că o sesizare de anchetă preliminară cu privire la infracțiunea de abuz sexual asupra unui minor a fost în cele din urmă formulată împotriva reclamantului, Curtea presupune că poliția trebuie să fi luat, de asemenea, alte măsuri în vederea strângerii de dovezi în sprijinul suspiciunii rezonabile împotriva lui. În mod evident, orice astfel de măsuri au determinat o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private, acesta fiind tocmai acel aspect al vieții sale pe care organele de urmărire penală trebuiau să îl analizeze. Curtea concluzionează astfel că activitățile poliției din procedurile preliminare trebuie să fi afectat situația reclamantului la data faptelor (...).

66. Cu toate acestea, Curtea amintește că, în opinia reclamantului, perioada relevantă a început să curgă de la momentul „cererii de anchetă" (...). În această privință, Curtea observă că, în cazuri precum cel din speță, „cererea de investigație" este un act oficial al urmăririi penale efectuate de procuror, și anume de o autoritate a statului responsabilă pentru urmărirea penală a infracțiunilor, ca urmare a suspiciunii rezonabile că o persoană a comis o infracțiune. Acest standard de probă pare să corespundă, în teorie, cu cel impus de art. 5 parag. 1 din Convenție (...). Curtea nu este convinsă de opinia Guvernului că o astfel de cerere nu reprezintă o „acuzație", ci doar decizia judecătorului de instrucție de admitere a cererii reprezintă acest lucru. Se constată că, în momentul în care cererea de anchetă a fost făcută, reclamantul a fost în mod clar suspectat de comiterea unei infracțiuni (...). Mai mult decât atât, cererea de anchetă nu reflecta doar poziția procurorului cu privire la existența unor suspiciuni rezonabile că reclamantul ar fi săvârșit o infracțiune, dar, de asemenea, a determinat punerea în mișcare a acțiunii penale în fața judecătorului de instrucție și, ca atare, a reprezentat un pas procedural împotriva reclamantului, ce era direct relevant pentru ancheta penală și pentru determinarea „acuzației". (...)

68. Prin urmare, având în vedere circumstanțele speței, în special măsurile întreprinse de poliție în cadrul procedurii preliminare și stigmatul social atașat presupusei infracțiuni comise, Curtea consideră că situația reclamantului trebuie să fi fost deja în mod substanțial afectată în procedura preliminară. Cu toate acestea, având în vedere argumentul reclamantului

(...) și dată fiind imposibilitatea de a stabili punctul exact în care a început să fie afectat de proceduri, Curtea conchide că el a fost „acuzat", în sensul art. 6, cel târziu la 31 august 1998, când cererea de anchetă a fost depusă împotriva sa de către procuror.

69. Curtea notează că primul set de proceduri este încă pendinte în fața Curții Constituționale. Aceasta subliniază că, în conformitate cu jurisprudența sa stabilită, procedura în fața Curții Constituționale, care ar putea influența rezultatul procedurii în fața instanțelor inferioare, ar trebui inclusă în perioada în cauză (...). Guvernul nu a prezentat nimic care să determine Curtea să ajungă la o concluzie diferită în prezenta cauză (...).

70. Prin urmare, perioada relevantă în ceea ce privește primul set de proceduri a durat mai mult de opt ani și trei luni pentru patru niveluri de jurisdicție. (...)

72. Curtea admite că autoritățile naționale s-au confruntat cu unele dificultăți în obținerea de probe, având în vedere statutul presupuselor victime. Cu toate acestea, nu poate face abstracție de faptul că primul set de proceduri a fost în așteptare pentru mai mult de patru ani și șapte luni de la primul nivel de competență.

Curtea acordă importanță pentru două perioade de inactivitate pentru care statul era, în esență, responsabil, între cererea de anchetă și decizia judecătorului de instrucție (...) și, în special, întârzierea de doi ani și șapte luni între rechizitoriu și prima ședință de judecată (...). Curtea constată, în acest context, că autoritățile naționale nu au respectat termenele prevăzute de legislația internă (...) și că nu există nicio informație în dosar care să explice măsurile luate în acest sens. (...)

83. Curtea nu poate decât să rețină că reclamantul a luat o serie de măsuri care au complicat și prelungit procedura. Deși este adevărat că un acuzat nu poate fi obligat să coopereze activ cu autoritățile judiciare și nici nu poate fi criticat pentru că a făcut uz pe deplin de căile de atac disponibile în temeiul dreptului intern (...), apare în speță că reclamantul s-a folosit excesiv, dacă nu în mod abuziv, de unele remedii în timpul procesului (...). El a depus mai multe cereri de recuzare a judecătorilor și a solicitat strămutarea, care au fost în cele din urmă considerate de instanțele naționale ca fiind un abuz de drepturi procedurale și o tactică de întârziere (...).

În orice caz, comportamentul reclamantului, în ciuda intenției sale, reprezintă cel puțin un fapt obiectiv care nu poate fi atribuit statului pârât, iar acest lucru trebuie luat în considerare atunci când se stabilește dacă procedura a durat sau nu mai mult decât timpul rezonabil menționat la art. 6 parag. 1 *(hot. din 18 ianuarie 2007, www.echr.coe.int)*.

11. Cauza *Caloc c. Franței*. Durata rezonabilă pentru partea civilă. 117. Curtea notează că procedurile în cauză au început la 3 martie 1989, când reclamantul a depus o plângere și o cerere de constituire de parte civilă, și s-au încheiat la 6 martie 1996, când Curtea de Casație a pronunțat hotărârea. Prin urmare, acestea au durat șapte ani și trei zile. (...)

119. În speță, Curtea constată, așa cum a făcut Comisia, că procedura a durat mai mult de șapte ani numai în ceea ce privește investigarea plângerii formulate și a constituirii de parte civilă din partea reclamantului. De asemenea, constată că a fost nevoie de aproape doi ani înainte ca președintele Camerei de acuzare din cadrul Curții de Apel Basse-Terre să fie sesizat cu investigarea plângerii, deoarece autoritățile judiciare au apreciat anterior – în mod eronat – că faptele cauzei nu permiteau constituirea de parte civilă.

120. În sfârșit, Curtea consideră că o diligență deosebită se impunea autorităților judiciare competente în investigarea unei plângeri depuse de o persoană care pretinde că a fost supusă violenței de către ofițeri de poliție (...). Deși Camera de acuzare a Curții

de Apel Basse-Terre, în special, a efectuat o investigație aprofundată și meticuloasă, nu a fost demonstrată diligența necesară procedurii în ansamblul său.

121. Curtea este, prin urmare, de părere că o astfel de perioadă lungă nu poate fi considerată ca fiind rezonabilă, în sensul art. 6 parag. 1 *(hot. din 20 iulie 2000, www.echr.coe.int)*.

12. Cauza *Maini c. Franței*. Inacțiuni imputabile organului de urmărire penală. 34. Curtea notează în primul rând că acest caz nu a fost unul complex și că Guvernul invocă faptul că reclamantul ar fi întârziat procedura prin comportamentul său. În ceea ce privește comportamentul autorităților competente, Curtea observă două întârzieri în desfășurarea urmăririi penale, cea din 28 noiembrie 1991 (data dispoziției de informare) până la 26 ianuarie 1994 (comisia rogatorie a judecătorului de instrucție) și de la 2 decembrie 1994 (hotărârea camerei de acuzare de casare a soluției de neîncepere) până la 13 septembrie 1995 (audierea reclamantului). Se observă că aceste întârzieri au încetinit progresul anchetei timp de doi ani și unsprezece luni, determinând în ansamblu o procedură de patru ani și șase luni. Or, aceasta consideră că Guvernul, care recunoaște aceste intervale ca inactive din cauza autorităților judiciare, nu a furnizat nicio explicație convingătoare pentru acestea *(hot. din 26 octombrie 1999, www.echr.coe.int)*.

13. Cauza *Moucheron și alții c. Franței*. Inacțiuni imputabile organelor judiciare. 29. În ceea ce privește comportamentul autorităților competente, Curtea notează de la bun început că perioada de timp avută în vedere este cuprinsă între încheierea investigației la 24 iunie 1991 și hotărârea curții cu juri emisă la data de 31 ianuarie 1997. În cadrul acestei perioade, ea a luat act de următoarele întârzieri: 17 martie 1993 (depunerea procedurilor la grefa curții de apel) până la 23 februarie 1994 (depunerea suplimentului de informații), începutul anului 1995 și până la 21 iunie 1995 și între această din urmă dată (formularea recursului în fața curții cu juri) și până la 1 februarie 1997 (hotărârea respectivei curți). Se observă că aceste întârzieri au încetinit progresul procedurii și consideră că Guvernul nu a furnizat nicio explicație convingătoare pentru acestea *(hot. din 17 octombrie 2000, www.echr.coe.int)*.

14. Cauza *Pena c. Portugaliei*. Întârzieri imputabile expertului. 19. Perioada ce trebuie luată în considerare a început la 16 iunie 1994, data de sesizare a Tribunalului din Lisabona, și s-a încheiat la 26 septembrie 2002, prin hotărârea aceleiași instanțe de aprobare a acordului amiabil încheiat între părți. Perioada în cauză este de opt ani și trei luni.

20. Pentru a examina dacă a existat un termen rezonabil, este necesar să se aibă în vedere circumstanțele cauzei și criteriile stabilite în jurisprudența Curții, în special complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și al autorităților competente și miza pentru reclamant. (...)

22. Guvernul este de acord că desfășurarea procedurii după pronunțarea deciziei preliminare a suferit întârzieri imputabile LPC [*Laboratorul de criminalistică al poliției judiciare – n.a.*], care era supraîncărcat de un număr extrem de mare de cereri de expertiză.

23. Curtea notează poziția Guvernului, precum și explicațiile acestuia. Nu poate însă să accepte o perioadă ca cea necesară LPC pentru a depune la dosar raportul său de expertiză. Ea reamintește, în acest sens, că expertul în cauză era în cadrul unei proceduri judiciare supravegheate de către un judecător, care a rămas responsabil pentru asigurarea desfășurării rapide a procesului. Mai mult decât atât, este obligația statului portughez de

a oferi LPC, un organ de stat, mijloacele adecvate adaptate obiectivelor sale, astfel încât să îi permită să îndeplinească cerințele prevăzute la art. 6 parag. 1 (...).

24. În circumstanțele speței, nu a existat o durată rezonabilă și, prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 18 decembrie 2003, www.echr.coe.int)*.

15. Cauza *Rawa c. Poloniei*. Întârzieri cauzate de expert. 51. Curtea observă că întârzierile grave au rezultat din eșecul prezentării activității expertului, care a fost desemnat în primul rând pentru a pregăti raportul. Între 1996 și 1998, acel expert, dl J.P., nu a reușit în zece ocazii a se conforma citațiilor primite, în sensul prezentării la audieri. Ca urmare, toate audierile au fost amânate, neexistând niciun progres în cadrul procedurilor în toată această perioadă (...).

52. Curtea observă în plus că, în conformitate cu dispozițiile aplicabile din legislația poloneză, instanța era împuternicită să aplice amenzi experților care nu își îndeplinesc obligația de a participa la audieri, dar a ales sa nu facă acest lucru în cazul de față. De asemenea, nimic nu indică faptul că instanța a luat toate măsurile necesare stabilirii motivelor absenței expertului sau îndemnării acestuia să respecte citațiile și să participe la audieri. Curtea consideră că eșecul expertului în pregătirea opiniei sale în conformitate cu cererea instanței a fost unul dintre motivele principale pentru prelungirea procedurii. Mai mult decât atât, instanța a acceptat comportamentul neglijent al expertului prin faptul că nu a luat nicio măsură să îl disciplineze. Nicio explicație pentru acestea nu a fost avansată de către Guvern.

53. Curtea notează că, între lunile august și decembrie 1998, patru experți, cărora tribunalul le-a solicitat să pregătească un aviz suplimentar în cazul reclamantului, au refuzat să facă acest lucru. Ulterior, profesorul universitar A.K.S. a fost solicitat să pregătească opinia sa și a pregătit-o într-un timp scurt. Cu toate acestea, după ce profesorul A.K.S. a murit în septembrie 2000, alți trei experți au refuzat să pregătească o nouă opinie Acest lucru a prelungit și mai mult procedura (...).

54. Având în vedere toate probele aduse în fața sa, Curtea concluzionează că „termenul rezonabil" în sensul art. 6 din Convenție a fost depășit. A existat, prin urmare, o încălcare a art. 6 din Convenție *(hot. din 14 ianuarie 2003, www.echr.coe.int)*.

16. Cauza *Foti și alții c. Italiei*. Întârzieri cauzate de procedurile parlamentare. 63. Curtea reamintește că între suspendarea anchetei preliminare (mai 1972) și trimiterea în judecată a dlui Foti (martie 1976) s-au scurs aproximativ trei ani și zece luni, inclusiv ceva mai mult de doi ani și șapte luni după 31 iulie 1973. Curtea nu consideră că trebuie să analizeze comportamentul judecătorului de instrucție, cu alte cuvinte, să analizeze dacă acesta ar fi trebuit să separe procedurile împotriva dlui Foti și cea a dlui Aloi [*inculpat alături de reclamant – n.a.*]. De asemenea, Curtea nu poate spune că este în competența sa a analiza dacă ar fi trebuit să ridice imunitatea parlamentară dlui Aloi de către Camera Deputaților, la o dată anterioară. În toate cazurile în fața Curții, ceea ce este în discuție este responsabilitatea internațională a statului (...). Având în vedere lipsa de complexitate a cauzei (...), Curtea se limitează să constate că întârzierea în cauză nu a fost rezonabilă *(hot. din 10 decembrie 1982, www.echr.coe.int)*.

17. Cauza *Corigliano c. Italiei*. Termen rezonabil. *Dies a quo*. *Dies ad quem*. 35. Începerea procedurii în cauză a avut loc în aprilie 1973. La 21 aprilie, procurorul din Regiunea Calabria, sesizat cu plângerile formulate de reclamant împotriva celor doi magistrați, a solicitat Curții de Casație trimiterea cauzei într-o altă jurisdicție, fără să îl fi informat pe dl Corigliano. Curtea

de Casație a emis un ordin în acest sens la 2 iulie, fără ascultarea organelor de urmărire penală sau a apărării, limitându-se la a decide orașul în cauză (...).

„Notificarea judiciară" emisă de procurorul de pe lângă Curtea Regională Messina a fost transmisă reclamantului la 7 decembrie 1973 (...). „Notificarea judiciară" este un act procedural introdus recent în conformitate cu legislația italiană, care era destinat să ofere persoanei afectate un aviz oficial al începerii urmăririi penale împotriva sa și să îi permită desemnarea în termen de trei zile a unui avocat. La rândul său, dl Corigliano nu a contestat că a aflat abia la 7 decembrie 1973 despre începerea unei urmăriri împotriva sa. Curtea ia această din urmă dată ca data de la care a existat o „acuzație", în sensul art. 6 parag. 1.

36. Sfârșitul perioadei de „timp" ce trebuie luat în considerare a avut loc în ziua în care Curtea de Apel Messina a pronunțat hotărârea definitivă de achitare, care este la 19 februarie 1980 *(hot. din 10 decembrie 1982, www.echr.coe.int)*.

18. Cauza *Petukhov c. Ucrainei*. Diligență sporită în cazul persoanelor deținute. 138. Reclamantul a considerat că patru ani nu a fost un termen rezonabil în termeni absoluți. Cazul său nu a fost unul complicat și aproape jumătate din durata totală a procedurilor a fost cauzată de retrimiterea cazului pentru investigații suplimentare la 9 decembrie 2002. Mai mult decât atât, el a studiat opt volume din dosarul său penal pe parcursul a 11 luni, deoarece materialele dosarului erau adăugate unul câte unul și noul anchetator trebuia, de asemenea, să studieze dosarul în același timp.

139. Curtea notează că perioada în cauză a început pe 5 sau 6 iunie 2001 și a durat până la 24 mai 2005 și este, prin urmare, de trei ani și unsprezece luni.

140. Curtea reiterează că rezonabilitatea duratei procedurilor trebuie evaluată în lumina circumstanțelor cauzei și cu referire la următoarele criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente (...). Ce este în joc pentru reclamant trebuie, de asemenea, luat în considerare. În această privință, Curtea observă că reclamantul a fost ținut în arest din iunie 2001 până în 3 decembrie 2004 – un fapt care necesita specială diligență din partea autorităților și instanțelor care se ocupau de caz în ceea ce privește administrarea promptă a justiției (...).

141. Cu toate acestea, Curtea constată că dosarul reclamantului a fost unul complicat. Acesta a inclus cinci infracțiuni distincte de tâlhărie, omoruri, tentative de omor și alte infracțiuni comise între 1998 și 2001. Procedurile au avut loc la trei niveluri de jurisdicție, inclusiv urmărirea penală. În absența oricăror perioade semnificative de inactivitate din partea autorităților, Curtea consideră că durata procedurilor în cazul reclamantului nu poate fi considerată ca nerezonabilă. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a art. 6 parag. 1 și art. 13 din Convenție în ceea ce privește durata procedurilor *(hot. din 21 octombrie 2010, www.echr.coe.int)*.

19. Cauza *Vayiç c. Turciei*. Sustragerea de la judecată: motiv imputabil acuzatului. 44. În ceea ce privește perioada care trebuie luată în considerare, Curtea constată că procedurile au început la 9 septembrie 1996, în ziua arestării reclamantului, și sunt încă în curs. Prin urmare, acestea au durat deja mai mult de 9 ani și 8 luni pentru trei grade de jurisdicție. Cu toate acestea, Curtea consideră că reclamantul nu poate invoca perioada în care el s-a sustras procedurilor judiciare încercând să evite a fi prezentat în fața justiției din țara sa. Curtea este de părere că sustragerea unei persoane acuzate are, în sine, anumite repercusiuni asupra domeniului de aplicare a garanției oferite de art. 6 parag. 1 din Convenție în ceea ce privește durata procedurilor. Atunci când o persoană acuzată fuge dintr-un stat care

respectă principiul statului de drept, se poate presupune că nu are dreptul să se plângă de durata nerezonabilă a procedurilor care urmează acelei sustrageri, cu excepția cazului în care motive suficiente pot demonstra că o asemenea ipoteză poate fi respinsă (...). Deoarece nu există nimic pentru a respinge ipoteza în speța de față, perioada relevantă trebuie să fie considerată ca fiind încheiată la 19 octombrie 2001, ziua de eliberare a reclamantului în cursul procesului (...). Perioada relevantă care trebuie luată în considerare este, prin urmare, de mai mult de 5 ani și o lună pentru un nivel de competență.

45. Curtea observă că procedura în cauză a vizat mai mulți inculpați și acuzațiile vizau apartenența la o organizație teroristă. Cu toate acestea, se consideră că procedura nu este suficient de complexă pentru a justifica durata ei considerabilă.

46. În ceea ce privește comportamentul reclamantului, Curtea observă că, prin sustragerea ce a avut loc după eliberarea sa în cursul judecății la 19 octombrie 2001, el a contribuit, de asemenea, la durata procedurilor. Cu toate acestea, se observă că, la momentul eliberării sale, procedura durase deja mai mult de 5 ani în fața primului nivel de competență. (...)

48. Prin urmare, apreciază că procedurile efectuate față de reclamant nu au fost derulate într-un „termen rezonabil". A existat, prin urmare, o încălcare a art. 6 din Convenție *(hot. din 20 iunie 2006, www.echr.coe.int)*.

20. Cauza *Punzelt c. Republicii Cehe*. Întârzieri imputabile inculpatului. 95. În ceea ce privește comportamentul reclamantului, el a contribuit la durata procedurii, printre altele, formulând numeroase propuneri de obținere a probelor în continuare între trimiterea în judecată și primul termen de judecată în fața instanței municipale, în pofida faptului că, la sfârșitul anchetei, a declarat în mod expres că nu are alte propuneri de formulat. În plus, între 23 noiembrie și 19 decembrie 1994, instanțele a două grade de jurisdicție au examinat cererea reclamantului de recuzare a judecătorilor instanței municipale.

96. În ceea ce privește comportamentul autorităților naționale, Curtea nu găsește nicio perioadă substanțială de inactivitate pentru care autoritățile ar putea fi considerate responsabile. (...)

98. Curtea reiterează că cerința „termenului rezonabil", prevăzută la art. 6 parag. 1, și cele cuprinse în art. 5 parag. 3 se disting una de alta (...). Având în vedere circumstanțele cauzei în ansamblu, Curtea constată că procedura nu a durat o perioadă de timp nerezonabilă.

99. Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 25 aprilie 2000, www.echr.coe.int)*.

21. Cauza *Kalashnikov c. Rusiei*. Durata rezonabilă. Formularea unei noi învinuiri în baza aceloraşi fapte. Includere. 124. (...) Perioada care urmează a fi luată în considerare, adică de la 8 februarie 1995 până la 31 martie 2000, constituie, astfel, 5 ani, 1 lună și 23 de zile pentru, de fapt, un nivel de jurisdicție, în pofida mai multor proceduri auxiliare. Cu toate că jurisdicția sa acoperă *ratione temporis* doar perioada de după intrarea în vigoare a Convenției pentru Rusia la 5 mai 1998, Curtea poate ține cont de starea procedurilor la acea dată. (...)

131. După cum s-a menționat deja, au existat tergiversări semnificative în cadrul procedurilor interne, care nu se explică nici prin gradul de complexitate a cazului, nici prin comportamentul reclamantului. În special, cazul a fost practic inactiv în fața instanței de judecată pe parcursul a aproape doi ani, adică de la 7 mai 1997 până la 15 aprilie 1999.

132. Curtea observă că, pe parcursul procedurilor, reclamantul s-a aflat sub arest – un fapt ce necesita o vigilență deosebită din partea instanței de judecată ce gestionează dosarul, în vederea aplicării justiției într-un mod cât mai prompt.

133. În continuare, Curtea menționează că, în urma hotărârii Judecătoriei Orășenești Magadan din 3 august 1999 și a deciziei de a stopa capetele de acuzație rămase din 29 septembrie 1999, autoritățile au înaintat reclamantului o nouă învinuire în baza acelorași fapte, contribuind astfel și mai mult la o tărăgănare a procedurilor, care deja aveau o durată de peste patru ani și jumătate în primă instanță.

134. Curtea consideră că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a manifesta diligență sporită, în special după intrarea în vigoare a Convenției la 5 mai 1998 *(hot. din 15 iulie 2002, www.echr.coe.int).*

22. Cauza *B. c. Austriei*. Inactivitatea judecătorului. 53. Guvernul însuși consideră o astfel de situație ca fiind regretabilă. Cu toate acestea, a subliniat volumul excesiv de muncă al dlui judecător M. la momentul respectiv. De asemenea, a atras atenția asupra măsurilor luate de către autoritatea competentă: a redus volumul de muncă al judecătorului de la începutul anului 1983 și apoi au fost instituite proceduri disciplinare împotriva lui (...). Ei au susținut că nu s-ar fi putut lua măsuri mai severe datorită principiilor independenței justiției (art. 87 din Constituție) și a repartizării fixe a cauzelor în instanțe.

54. Asemenea Comisiei, Curtea nu poate accepta acest punct de vedere. Abia în iunie 1985 s-a decis să se oprească atribuirea de noi cauze judecătorului M., astfel încât să i se permită să își rezolve restanțele (...).

În ciuda avertismentului adresat la 4 martie 1984, el nu a redactat textul hotărârii decât 17 luni mai târziu. Mai departe, măsura disciplinară mai severă nu i-a fost impusă decât în 1986, după încheierea procedurii în cauză (...). Având în vedere jurisprudența sa constantă cu privire la problemele ridicate de volumul de muncă excesiv al instanțelor (...), Curtea consideră că măsurile în cauză au fost insuficiente și prea tardive pentru a se asigura că procedurile împotriva reclamantului au fost încheiate într-un termen rezonabil (...).

55. A avut loc, prin urmare, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 28 martie 1990, www.echr.coe.int).*

23. Cauza *Iwańczuk c. Poloniei*. Reluarea audierilor din cauza schimbării competenței instanței. 72. (...) Perioada care trebuie examinată în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție a început să curgă nu de la 12 septembrie 1991, data la care reclamantul a fost acuzat, ci de la 1 mai 1993, când declarația Poloniei de recunoaștere a dreptului individual de recurs în sensul fostului art. 25 a intrat în vigoare. Procedurile sunt încă în curs. Perioada care urmează să fie luată în considerare este, prin urmare, de aproximativ opt ani și jumătate. (...)

78. În ceea ce privește comportamentul autorităților, Curtea notează că la 17 noiembrie 1999 a fost schimbată componența instanței și că, prin urmare, audierile a trebuit să fie reluate, după 71 de audieri care fuseseră deja organizate în acest caz.

79. Având în vedere toate elementele de probă ce i-au fost prezentate, Curtea apreciază că durata totală a procedurii privind cazul reclamantului (...) nu poate fi considerată ca rezonabilă, în ciuda complexității inerente unei astfel de proceduri. Prin urmare, Curtea constată că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 15 noiembrie 2001, www.echr.coe.int).*

24. Cauza *Sari c. Turciei și Danemarcei*. Durată rezonabilă. Criterii de apreciere. Proceduri de cooperare judiciară internațională. Diligența autorităților. Atitudinea inculpatului.

Sustragere de la judecată. Relevanță. 86. Curtea a avut deja ocazia să precizeze că prezența acuzatului este de o importanță capitală din perspectiva dreptului de a fi ascultat, cât și din necesitatea de a verifica corectitudinea declarațiilor sale și de a le confrunta cu cele ale victimei, ale cărei interese trebuie, de asemenea, protejate, ca și cele ale martorilor, de altfel (...).

87. Curtea notează că reclamantul nu justifică sub nicio formă motivele de neprezentare, care au determinat emiterea mandatului internațional de arestare împotriva lui. Prin urmare, Curtea consideră că este de neconceput ca decizia sa de a se sustrage justiției să profite reclamantului (...).

88. Prin urmare, Curtea consideră că atitudinea reclamantului a contribuit substanțial la prelungirea procedurii. (...)

91. Curtea observă că nu pot fi reproșate perioade de inactivitate în Danemarca, chiar dacă se constată că procedura de cooperare internațională nu a fost rapidă în toate etapele, aceasta fiind responsabilitatea comună a Danemarcei și a Turciei.

92. Prin urmare, Curtea constată că aceste întârzieri nu pot fi imputate acțiunilor sau omisiunilor autorităților daneze și că ele provin din sistemul de cooperare judiciară, astfel cum funcționează acesta în multe țări și în care fiecare guvern depinde de cooperarea celuilalt. Prin urmare, întârzierile trebuie să fie considerate ca făcând parte dintr-un sistem clasic care, din păcate, presupune timp și, prin urmare, acest lucru trebuie considerat ca fiind inevitabil, cel puțin dacă ar fi să credem faptele astfel cum au fost ele prezentate de părți. (...)

99. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că autoritățile au demonstrat, în general, diligență în desfășurarea cazului reclamantului.

100. Prin urmare, nu a existat nici în acest caz o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 8 noiembrie 2001, www.echr.coe.int)*.

25. Cauza *Włoch c. Poloniei*. Întârzieri cauzate de comisiile rogatorii. 149. În ceea ce privește comportamentul autorităților, Curtea observă că procedurile au fost prelungite în mare parte ca urmare a faptului că probele trebuiau să fie luate prin comisii rogatorii transmise autorităților judiciare italiene, franceze și din Statele Unite ale Americii. Procesul de obținere a probelor din primele două țări a fost finalizat până la sfârșitul anului 1995. Cu toate acestea, au existat întârzieri semnificative în obținerea probelor solicitate prin comisie rogatorie din partea autorităților americane.

150. Curtea notează în această privință că parchetul a luat măsuri pentru a accelera procedura, prin solicitarea în mod repetat autorităților poloneze competente să ia măsurile necesare pentru a îndemna autoritățile americane să accelereze procesul de strângere a probelor. Cu toate acestea, eforturile lor au fost în zadar.

151. Curtea consideră, în consecință, că responsabilitatea pentru caracterul prelungit al procedurii nu poate fi atribuită autorităților poloneze. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție *(hot. din 19 octombrie 2000, www.echr.coe.int)*.

26. A se vedea și jurisprudența prezentată *supra*, la art. 8.

Capitolul II. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice

Legislație conexă: art. 135-151 CP.

Art. 489. Dispoziții generale. (1) În cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice prevăzute la art. 135 alin. (1) din Codul penal în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dispozițiile prezentului cod se aplică în mod corespunzător, cu derogările și completările prevăzute în prezentul capitol.

(2) Sunt aplicabile în procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice și dispozițiile procedurii de cameră preliminară, care se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 479[1] CPP 1968.

Legislație conexă: art. 1372-1373, art. 1382, art. 1384, art. 1443 C. civ.

ADNOTĂRI

1. Potrivit art. 135 alin. (1) CP, persoana juridică răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, iar conform alin. (3) al aceluiași articol, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte. Astfel cum se poate observa din textul citat, legiuitorul român a optat pentru reglementarea unei răspunderi generale și extensive a persoanei juridice, ceea ce face mai ușor de argumentat faptul că aceasta poate să aibă calitatea de suspect sau inculpat în procesul penal. Caracterul general al răspunderii penale a persoanei juridice se referă la faptul că aceasta poate comite orice infracțiune, nu doar anumite categorii, prevăzute expres de lege. Caracterul extensiv are în vedere împrejurarea că persoana juridică nu va răspunde doar pentru faptele organelor sale de conducere și ale reprezentanților săi, ci și pentru faptele unor prepuși care au acționat în numele, în beneficiul ori în realizarea obiectului de activitate al acesteia. Doctrina juridică a inclus în mod constant în categoria acestora și persoana care controlează în fapt persoana juridică. Altfel spus, se va verifica în fiecare caz concret în ce măsură raportul de drept sau de fapt care leagă persoana fizică autor material al faptei de persoana juridică poate să justifice concluzia că fapta a fost comisă în realizarea obiectului de activitate, în numele sau în interesul acesteia. În acest sens, sfera criteriilor este mai cuprinzătoare decât cea a criteriilor ce definesc raportul de prepușenie. Semnificativ este ca, de fiecare dată, situația de fapt să permită a se constata că infracțiunile au fost comise în realizarea obiectului de activitate, în interesul ori în numele persoanei juridice. Pe de altă parte, consacrarea unei răspunderi directe, pentru fapta proprie, a persoanei juridice de către legiuitorul român face mai dificilă proba comiterii infracțiunii de către aceasta, deoarece presupune analiza elementelor de vinovăție distinct pentru aceasta, dovada vinovăției prepusului nefiind suficientă.

2. Distincția dintre cazurile în care persoana juridică răspunde penal în calitate de inculpat și cele în care este doar parte responsabilă civilmente trebuie făcută în concret, în funcție de o serie de elemente de fapt. Are calitatea de inculpat, iar nu pe aceea de parte responsabilă civilmente, persoana juridică înființată în scopul comiterii de infracțiuni sau al cărei obiect său de activitate a fost deturnat în acest scop, concluzia în acest sens fiind îndreptățită de prevederile art. 139 CP. Altfel spus, este vorba despre cazurile în care persoana juridică nu are sau are în foarte mică măsură și activități licite. În ceea ce privește situațiile în care raportul dintre activitățile licite și cele ilicite derulate în cadrul persoanei juridice nu este la fel de clar în favoarea celor din a doua categorie, aprecierea în concret se va face după cum implicarea autorului material al infracțiunii – persoană fizică – în activitățile infracțională a fost permisă de „politica generală" de organizare a persoanei juridice. Altfel spus, nu sunt întrunite condițiile privind răspunderea penală a persoanei juridice atunci când aceasta nu reprezintă decât cadrul juridic sau material în care persoana fizică săvârșește infracțiuni în interes propriu.

3. Persoana juridică nu poate cumula, cu privire la aceeași infracțiune, calitatea de suspect sau inculpat pentru fapta proprie cu aceea de parte responsabilă civilmente pentru fapta inculpatului persoană fizică, aceasta din urmă având caracter subsidiar, în cazul în care nu sunt întrunite condițiile angajării răspunderii pentru fapta proprie.

4. Analiza îndeplinirii condițiilor pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției cu inculpatul persoană juridică se vor analiza ținând seama de limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru autorul persoană fizică; interpretarea contrară este inechitabilă, deoarece ar permite încheierea acordului cu persoana juridică pentru orice tip de infracțiune, spre deosebire de persoana fizică, pentru care există limita maximă de 15 ani.

Art. 490. Obiectul acțiunii penale. Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspunderea penală a persoanelor juridice care au săvârșit infracțiuni.

Reglementarea anterioară: art. 479[2] alin. (1) CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

I. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Fortum Oil și Gas Oy c. Finlandei*. Aplicarea art. 6 în cauzele privind inculpați persoane juridice. Curtea și-a asumat deja opinia că art. 6 se aplică persoanelor juridice în același mod în care se aplică pentru persoanele fizice și că o companie poate fi considerată ca fiind „acuzată de săvârșirea unei infracțiuni", în sensul autonom al acestei expresii dat de art. 6 *(dec. din 12 noiembrie 2002, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *Paykar Yev Haghtanak LTD c. Armeniei*. Căi de atac. Garanții de care beneficiază persoanele juridice. 45. Curtea reiterează că, în cazul în care sunt reglementate căi de atac, statele contractante au obligația de a se asigura că persoanele fizice și juridice din cadrul jurisdicțiilor lor continuă să se bucure de aceleași garanții fundamentale ale art. 6 în fața curților de apel în egală măsură ca în fața instanțelor de primă instanță *(hot. din 20 decembrie 2007, www.echr.coe.int)*.

II. Curtea de Justiție a Uniunii Europene

3. Cauza C-243/12 P, *FLS Plast A/S c. Comisiei Europene*. Raporturile societate-mamă - filială. Prezumția exercitării efective a unei influențe decisive. 27. În ceea ce privește, mai întâi, pretinsa nelegalitate a prezumției, aplicată în dreptul Uniunii în materie de concurență, atunci când o societate deține în mod direct sau indirect întregul capital al unei alte societăți, astfel încât exercită o influență decisivă asupra acesteia, este suficient să amintim că temeinicia acestei prezumții rezultă dintr-o jurisprudență constantă a Curții (...). Pe de altă parte, astfel cum și Curtea a statuat deja, aplicarea unei astfel de prezumții nu constituie nicidecum o încălcare a prezumției de nevinovăție, consacrată la art. 48 din Cartă [*Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – n.a.*] și la art. 6 parag. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului, având în vedere în special caracterul refragabil al acesteia. (...)

29. În consecință, în temeiul acestei jurisprudențe, Tribunalul a considerat, de asemenea în mod întemeiat, că Comisia putea să prezume că FLS Plast a exercitat, în perioada 1992-1998, o influență decisivă asupra comportamentului Trioplast Wittenheim, dată fiind participația de 100% deținută de FLS Plast, în perioada menționată, în capitalul societății în cauză.

30. În continuare, în ceea ce privește în special critica potrivit căreia aplicarea concretă a acestei prezumții de către Comisie și astfel cum a fost confirmată de Tribunal ar fi transformat-o într-o prezumție irefragabilă, trebuie arătat că (...) Tribunalul a examinat dacă FLS Plast a reușit să răstoarne această prezumție, demonstrând că filiala sa se comporta pe piață în mod autonom, și a concluzionat că situația nu se prezenta astfel. În aceste condiții, simplul fapt că este dificil să se facă proba contrară necesară pentru a răsturna o prezumție nu înseamnă, în sine, că această prezumție este de fapt irefragabilă *(hot. din 19 iunie 2014, curia.europa.eu)*.

4. Cauza C-521/09 P, *Elf Aquitaine SA c. Comisiei Europene*. Prezumția exercitării efective a unei influențe decisive a societății-mamă asupra filialei. 53. Este necesar să fie amintit de la bun început că, potrivit jurisprudenței constante, noțiunea de întreprindere desemnează orice entitate care exercită o activitate economică, independent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare. Cu privire la acest aspect, Curtea a precizat, pe de o parte, că noțiunea de întreprindere, plasată în acest context, trebuie să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică, chiar dacă din punct de vedere juridic această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice, și, pe de altă parte, că, în cazul în care o astfel de entitate economică încalcă normele de concurență, răspunderea pentru această încălcare revine entității respective, potrivit principiului caracterului individual al răspunderii (...).

54. Dintr-o jurisprudență constantă rezultă că un comportament al unei filiale poate fi imputat societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își decide în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică în esență instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere mai ales legăturile organizatorice, economice și juridice care unesc cele două entități juridice (...).

55. Astfel, într-un asemenea caz, întrucât societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere în sensul art. 81 CE [*Tratatul de instituire a Comunității Europene – n.a.*], Comisia poate să adreseze o decizie prin care să impună amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia din urmă în cadrul încălcării (...).

56. În această privință, Curtea a precizat că, în cazul particular în care o societate-mamă deține 100% din capitalul filialei sale care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii, pe de o parte, această societate-mamă poate exercita o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și, pe de altă parte, există o prezumție relativă potrivit căreia societatea-mamă respectivă exercită în mod efectiv o astfel de influență (denumită în continuare „prezumția exercitării efective a unei influențe decisive"). (...)

58. Reiese, de asemenea, din jurisprudență că, pentru a determina dacă o filială își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, trebuie să se ia în considerare ansamblul elementelor relevante referitoare la legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc această filială de societatea-mamă, legături care pot varia în funcție de fiecare caz în parte și, în consecință, nu pot face obiectul unei enumerări exhaustive (...).

59. Prezumția exercitării efective a unei influențe decisive urmărește în special să asigure un echilibru între, pe de o parte, importanța obiectivului de a sancționa comportamentele contrare normelor de concurență, în special art. 101 TFUE [*Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene – n.a.*], și de a preveni repetarea acestora și, pe de altă parte, importanța cerințelor anumitor principii generale ale dreptului Uniunii precum, printre altele, principiul prezumției de nevinovăție, principiul caracterului personal al pedepselor și principiul securității juridice, precum și dreptul la apărare, inclusiv principiul egalității armelor. Acesta este motivul principal pentru care, astfel cum rezultă din jurisprudența constantă (...), prezumția în cauză este relativă.

60. Trebuie, pe de o parte, amintit că această prezumție se bazează pe constatarea că, exceptând împrejurările cu totul excepționale, o societate care deține în totalitate capitalul unei filiale poate, având în vedere numai această participație la capital, să exercite o influență decisivă asupra comportamentului acestei filiale și, pe de altă parte, că dovada faptului că această capacitate de influențare nu este exercitată efectiv poate în mod normal să fie căutată cel mai eficient în sfera entităților împotriva cărora operează prezumția.

61. În aceste condiții, dacă ar fi suficient ca o parte interesată să răstoarne prezumția respectivă prin simple afirmații nedovedite, aceasta și-ar pierde în mare parte utilitatea.

62. Pe de altă parte, reiese din jurisprudență că o prezumție, chiar dacă este greu de răsturnat, rămâne în limite acceptabile atât timp cât este proporțională cu scopul legitim urmărit, cât timp există posibilitatea de a face proba contrară și cât timp este asigurat dreptul la apărare (...) *(hot. din 29 septembrie 2011, curia.europa.eu)*.

Art. 491.[1] **Reprezentarea persoanei juridice.** (1) Persoana juridică este reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale şi procedurale de reprezentantul său legal.

(2) Dacă pentru aceeaşi faptă sau pentru fapte conexe s-a pus în mişcare acţiunea penală şi împotriva reprezentantului legal al persoanei juridice, aceasta îşi numeşte un mandatar pentru a o reprezenta.

(3) În cazul prevăzut la alin. (2), dacă persoana juridică nu şi-a numit un mandatar, acesta este desemnat, după caz, de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţă, din rândul practicienilor în insolvenţă, autorizaţi potrivit legii. Practicienilor în insolvenţă astfel desemnaţi li se aplică, în mod corespunzător, dispoziţiile art. 273 alin. (1), (2), (4) şi (5).

[1] Art. 491 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 294 din Legea nr. 255/2013.

Reglementarea anterioară: art. 479[2] alin. (2)-(5) CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 209 C. civ.; ▶ art. 58, art. 64 din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență (M. Of. nr. 466 din 25 iunie 2014).

ADNOTĂRI

Persoana juridică urmărită penal, față de care s-a deschis procedura insolvenței, poate să fie reprezentată în procesul penal de administratorul judiciar sau lichidatorul numit de judecătorul-sindic, câtă vreme acesta ia, practic, locul reprezentantului legal al societății, ocupându-se de conducerea integrală a activității acesteia.

Art. 492.[1] **Locul de citare a persoanei juridice.** (1) Persoana juridică se citează la sediul acesteia. Dacă sediul este fictiv ori persoana juridică nu mai funcționează la sediul declarat, iar noul sediu nu este cunoscut, la sediul organului judiciar se afișează o înștiințare, dispozițiile art. 259 alin. (5) aplicându-se în mod corespunzător.

(2) Dacă persoana juridică este reprezentată prin mandatar, numit în condițiile art. 491 alin. (2) și (3), citarea se face la locuința mandatarului ori la sediul practicianului în insolvență desemnat în calitatea de mandatar.

Reglementarea anterioară: art. 479[4] CPP 1968.

Art. 493.[2] **Măsurile preventive.** (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, la propunerea procurorului, sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară ori instanța poate dispune, dacă există motive temeinice care justifică suspiciunea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și numai pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal, una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

a) interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice;

b) interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale;

c) interzicerea unor operațiuni patrimoniale, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice;

d) interzicerea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar;

e) interzicerea desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea.

(2) Pentru a asigura respectarea măsurilor prevăzute la alin. (1), persoana juridică poate fi obligată la depunerea unei cauțiuni constând într-o sumă de bani care nu poate fi mai mică de 10.000 lei. Cauțiunea se restituie la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de încetare a procesului penal, pronunțate în cauză, dacă persoana juridică a respectat măsura sau măsurile preventive, precum și în cazul în care, prin hotărâre definitivă, s-a dispus achitarea persoanei juridice.

[1] Art. 492 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 295 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 493 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 296 din Legea nr. 255/2013.

(3) Cauțiunea nu se restituie în cazul nerespectării de către persoana juridică a măsurii sau a măsurilor preventive luate, făcându-se venit la bugetul de stat la data rămânerii definitive a hotărârii pronunțate în cauză, precum și dacă s-a dispus plata din cauțiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

(4) Măsurile preventive prevăzute la alin. (1) pot fi dispuse pe o perioadă de cel mult 60 de zile, cu posibilitatea prelungirii în cursul urmăririi penale și a menținerii în cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea acestora, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile.

(5) În cursul urmăririi penale, măsurile preventive se dispun de judecătorul de drepturi și libertăți prin încheiere motivată dată în camera de consiliu, cu citarea persoanei juridice.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Împotriva încheierii se poate face contestație la judecătorul de drepturi și libertăți sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori instanța ierarhic superioară, de către persoana juridică și procuror, în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru persoana juridică lipsă.

(8) Măsurile preventive se revocă de către judecătorul de drepturi și libertăți la cererea procurorului sau a persoanei juridice, iar de către judecătorul de cameră preliminară și de către instanță și din oficiu, numai când se constată că nu mai există temeiurile care au justificat luarea sau menținerea acestora. Dispozițiile alin. (5)-(7) se aplică în mod corespunzător.

(9) Împotriva reprezentantului persoanei juridice sau a mandatarului acesteia pot fi luate măsurile prevăzute la art. 265 și art. 283 alin. (2), iar față de practicianul în insolvență, măsura prevăzută la art. 283 alin. (2).

(10) Luarea măsurilor preventive nu împiedică luarea măsurilor asigurătorii conform art. 249-256.

Reglementarea anterioară: art. 479[5] CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Spre deosebire de situația persoanei fizice, în cazul persoanei juridice, pentru luarea oricăreia dintre măsurile preventive, nu este necesară punerea în mișcare a acțiunii penale.

2. În lipsa unei prevederi speciale privind încetarea de drept a măsurilor preventive luate față de persoana juridică, este aplicabilă norma generală în materie – art. 241 CPP.

3. Față de prevederile art. 493 alin. (1) lit. a), se poate suspenda lichidarea sau dizolvarea persoanei juridice, iar nu procedura insolvenței în ansamblul său.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Luarea măsurilor preventive. Măsuri asigurătorii preexistente. Măsurile asigurătorii se iau în vederea reparării pagubei sau pentru garantarea executării pedepsei amenzii (art. 163 CPP). Măsurile preventive se iau pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului

penal (art. 479[5] CPP). Existența unor măsuri asigurătorii anterioare nu împiedică, având în vedere diferențele referitoare la scopul prevăzut de lege, luarea unei măsuri preventive.

De asemenea, între măsurile asigurătorii și măsurile preventive există o diferență de conținut, măsurile preventive constând în: a) suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice; b) suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice; c) interzicerea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice; d) interzicerea de a încheia anumite acte juridice, stabilite de organul judiciar; e) interzicerea de a desfășura activități de natura celor în exercițiu sau cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2550 din 13 august 2012, www.scj.ro).*

✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 494.[1] **Măsurile asigurătorii.** Față de persoana juridică se pot lua măsuri asigurătorii, dispozițiile art. 249-256 și ale art. 549[1] aplicându-se în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 479[6] CPP 1968.

Art. 495. Procedura de informare. (1) Procurorul, în cursul urmăririi penale, comunică organului care a autorizat înființarea persoanei juridice și organului care a înregistrat persoana juridică punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată a persoanei juridice, la data dispunerii acestor măsuri, în vederea efectuării mențiunilor corespunzătoare.

(2) În cazul instituțiilor care nu sunt supuse condiției înregistrării sau autorizării pentru a dobândi personalitate juridică, informarea prevăzută la alin. (1) se face către organul care a înființat acea instituție.

(3) Organele prevăzute la alin. (1) și (2) sunt obligate să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore de la data înregistrării, în copie certificată, orice mențiune înregistrată de acestea cu privire la persoana juridică.

(4) Persoana juridică este obligată să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenția de fuziune, divizare, dizolvare, reorganizare, lichidare sau reducere a capitalului social.

(5) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător și în cazul luării măsurilor preventive față de persoana juridică.

(6) După rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii, instanța de executare comunică o copie de pe dispozitivul hotărârii organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, în vederea efectuării mențiunilor corespunzătoare.

[1] Art. 494 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 297 din Legea nr. 255/2013.

(7) Neîndeplinirea, de îndată sau până la împlinirea termenelor prevăzute, a obligațiilor prevăzute la alin. (3)-(5) constituie abatere judiciară și se sancționează cu amenda judiciară prevăzută la art. 283 alin. (4).

Reglementarea anterioară: art. 479[7] CPP 1968.

Legislație conexă: art. 11 din Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar, republicată (M. Of. nr. 777 din 13 noiembrie 2009).

Art. 496.[1] **Efectele fuziunii, absorbției, divizării, reducerii capitalului social, ale dizolvării sau lichidării persoanei juridice condamnate.** (1) Dacă, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare a persoanei juridice și până la executarea pedepselor aplicate, intervine un caz de fuziune, absorbție, divizare, dizolvare, lichidare sau reducere a capitalului social al acesteia, autoritatea ori instituția căreia îi revine competența de a autoriza sau înregistra această operațiune este obligată să sesizeze instanța de executare cu privire la acesta și să informeze cu privire la persoana juridică creată prin fuziune, absorbție sau care a dobândit fracțiuni din patrimoniul persoanei divizate.

(2) Persoana juridică rezultată prin fuziune, absorbție sau care a dobândit fracțiuni din patrimoniul persoanei divizate preia obligațiile și interdicțiile persoanei juridice condamnate, dispozițiile art. 151 din Codul penal aplicându-se în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 479[8] CPP 1968.

Art. 497. Punerea în executare a pedepsei amenzii. (1)[2] Persoana juridică condamnată la pedeapsa amenzii este obligată să depună recipisa de plată integrală a amenzii la judecătorul delegat cu executarea, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare.

(2) Când persoana juridică condamnată se găsește în imposibilitatea de a achita integral amenda în termenul prevăzut la alin. (1), judecătorul delegat cu executarea, la cererea persoanei juridice, poate dispune eșalonarea plății amenzii pe cel mult 2 ani, în rate lunare.

(3) În cazul neîndeplinirii obligației de plată a amenzii în termenul arătat la alin. (1) sau de neplată a unei rate potrivit eșalonării, instanța de executare comunică un extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea sau eșalonarea amenzii organelor competente, în vederea executării acesteia potrivit procedurii de executare silită a creanțelor fiscale.

Reglementarea anterioară: art. 479[9] CPP 1968.

Art. 498.[3] **Punerea în executare a pedepsei complementare a dizolvării persoanei juridice.** (1) Copia dispozitivului hotărârii de condamnare se comunică,

[1] Art. 496 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 298 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1) și (2) ale art. 497 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 299 din Legea nr. 255/2013.
[3] Art. 498 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 300 din Legea nr. 255/2013.

la data rămânerii definitive, de către judecătorul delegat cu executarea persoanei juridice respective, precum şi organului care a autorizat înfiinţarea persoanei juridice, respectiv organului care a înregistrat persoana juridică, solicitându-se totodată informarea cu privire la modul de ducere la îndeplinire a măsurii.

(2) La data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare la pedeapsa complementară a dizolvării, persoana juridică intră în lichidare.

Reglementarea anterioară: art. 479[10] CPP 1968.

Art. 499. Punerea în executare a pedepsei complementare a suspendării activităţii persoanei juridice. O copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat pedeapsa suspendării activităţii sau a uneia dintre activităţile persoanei juridice se comunică, la data rămânerii definitive, organului care a autorizat înfiinţarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înfiinţat instituţia nesupusă autorizării sau înregistrării, precum şi organelor cu atribuţii de control şi supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

Reglementarea anterioară: art. 479[11] CPP 1968.

Art. 500. Punerea în executare a pedepsei complementare a închiderii unor puncte de lucru ale persoanei juridice. O copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat persoanei juridice pedeapsa închiderii unor puncte de lucru se comunică, la data rămânerii definitive, organului care a autorizat înfiinţarea persoanei juridice şi organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înfiinţat instituţia nesupusă autorizării sau înregistrării, precum şi organelor cu atribuţii de control şi supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

Reglementarea anterioară: art. 479[13] CPP 1968.

Art. 501. Punerea în executare a pedepsei complementare a interzicerii persoanei juridice de a participa la procedurile de achiziţii publice. (1) O copie de pe dispozitivul hotărârii prin care s-a aplicat persoanei juridice pedeapsa interzicerii de a participa la procedurile de achiziţii publice se comunică, la data rămânerii definitive:

a) oficiului registrului comerţului, în vederea efectuării formalităţilor de publicitate în registrul comerţului;

b) Ministerului Justiţiei, în vederea efectuării formalităţilor de publicitate în Registrul naţional al persoanelor juridice fără scop patrimonial;

c) oricărei autorităţi care ţine evidenţa persoanelor juridice, în vederea efectuării formalităţilor de publicitate;

d)[1] administratorului sistemului electronic de achiziţii publice.

(2) O copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat persoanei juridice pedeapsa interzicerii de a participa la procedurile de achiziţii

[1] Lit. d) de la alin. (1) al art. 501 a fost introdusă prin art. 102 pct. 301 din Legea nr. 255/2013.

publice se comunică, la data rămânerii definitive, organului care a autorizat înființarea persoanei juridice și organului care a înregistrat persoana juridică, pentru a lua măsurile necesare.

Reglementarea anterioară: art. 479¹² CPP 1968.

Art. 501¹.[1] **Punerea în executare a pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară.** (1) Atribuțiile mandatarului judiciar privind supravegherea activității persoanei juridice sunt cuprinse în dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat pedeapsa plasării sub supraveghere judiciară.

(2) Mandatarul judiciar nu se poate substitui organelor statutare în gestionarea activităților persoanei juridice.

Art. 502. Punerea în executare a pedepsei complementare a afișării sau publicării hotărârii de condamnare. (1)[2] Un extras al hotărârii de condamnare care privește aplicarea pedepsei complementare a afișării hotărârii de condamnare se comunică, la data rămânerii definitive, persoanei juridice condamnate, pentru a-l afișa în forma, locul și pentru perioada stabilite de instanța de judecată.

(2) Un extras al hotărârii de condamnare care privește aplicarea pedepsei complementare a publicării hotărârii de condamnare se comunică, la data rămânerii definitive, persoanei juridice condamnate, pentru a publica hotărârea în forma stabilită de instanță, pe cheltuială proprie, prin intermediul presei scrise sau audiovizuale ori prin alte mijloace de comunicare audiovizuale, desemnate de instanță.

(3) Persoana juridică condamnată înaintează instanței de executare dovada începerii executării afișării sau, după caz, dovada executării publicării hotărârii de condamnare, în termen de 30 de zile de la comunicarea hotărârii, dar nu mai târziu de 10 zile de la începerea executării ori, după caz, de la executarea pedepsei principale.

(4) O copie de pe hotărârea de condamnare, în întregime sau în extras al acesteia, se comunică la data rămânerii definitive organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

Reglementarea anterioară: art. 479¹⁴ CPP 1968.

Art. 503. Supravegherea executării pedepselor complementare aplicate persoanelor juridice. (1) În caz de neexecutare cu rea-credință a pedepselor complementare aplicate persoanei juridice, instanța de executare aplică dispozițiile art. 139 alin. (2) sau, după caz, art. 140 alin. (2) ori (3) din Codul penal.

---

[1] Art. 501¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 302 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) și (2) ale art. 502 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 303 din Legea nr. 255/2013.

(2)[1] Sesizarea instanței se face din oficiu de către judecătorul delegat al instanței de executare, potrivit art. 499-502.

(3) Persoana juridică este citată la judecată.

(4) Participarea procurorului este obligatorie.

(5) După concluziile procurorului și ascultarea persoanei juridice condamnate, instanța se pronunță prin sentință.

Reglementarea anterioară: art. 479[15] CPP 1968.

Capitolul III. Procedura în cauzele cu infractori minori

Legislație conexă: 1. ► art. 113-134 CP; ► Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată (M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014);

2. A se vedea și Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (J.O. L 132 din 21 mai 2016).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

A se vedea *I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5 din 16 mai 2016, www.scj.ro, supra*, nr. 5 de la art. 396.

Art. 504. Dispoziții generale. Urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de minori, precum și punerea în executare a hotărârilor privitoare la aceștia se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute în prezentul capitol și în secțiunea a 8-a a cap. I din titlul V al părții generale.

Reglementarea anterioară: art. 480 CPP 1968.

ADNOTĂRI

În cazul copilului care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal sunt incidente dispozițiile art. 84 și urm. din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, procurorul urmând a dispune, odată cu soluția de clasare pe acest motiv, și sesizarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei unitate administrativ-teritorială se află copilul, pentru a lua măsurile prevăzute în actul normativ menționat.

Art. 505. Persoanele chemate la organul de urmărire penală. (1) Când suspectul ori inculpatul este un minor care nu a împlinit 16 ani, la orice ascultare sau confruntare a minorului, organul de urmărire penală citează părinții acestuia ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia

[1] Alin. (2) al art. 503 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 304 din Legea nr. 255/2013.

se află temporar minorul, precum şi direcţia generală de asistenţă socială şi protecţie a copilului din localitatea unde se desfăşoară audierea.

(2) Când suspectul sau inculpatul este un minor care a împlinit 16 ani, citarea persoanelor prevăzute la alin. (1) se dispune numai dacă organul de urmărire penală consideră necesar.

(3) Neprezentarea persoanelor legal citate la ascultarea sau confruntarea minorului nu împiedică efectuarea acestor acte.

Reglementarea anterioară: art. 481 CPP 1968.

Art. 506. Referatul de evaluare a minorului. (1) În cauzele cu inculpaţi minori, organele de urmărire penală pot să solicite, atunci când consideră necesar, efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probaţiune de pe lângă tribunalul[1] în a cărui circumscripţie teritorială îşi are locuinţa minorul, potrivit legii.

(2) În cauzele cu inculpaţi minori, instanţa de judecată are obligaţia să dispună efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probaţiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripţie îşi are locuinţa minorul, potrivit legii. În situaţia în care efectuarea referatului de evaluare a fost solicitată în cursul urmăririi penale, potrivit dispoziţiilor alin. (1), dispunerea referatului de către instanţă este facultativă.

(3)[2] *Abrogat.*

(4)[3] Prin referatul de evaluare, serviciul de probaţiune solicitat poate face propuneri motivate cu privire la măsurile educative ce pot fi luate faţă de minor.

(5)[4] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 482 CPP 1968.

Legislaţie conexă: Legea nr. 252/2013 privind organizarea şi funcţionarea sistemului de probaţiune (M. Of. nr. 512 din 14 august 2013).

ADNOTĂRI

Lipsa referatului de evaluare a minorului nu se sancţionează cu nulitatea absolută, date fiind prevederile art. 281 CPP, astfel că, în cazul în care prima instanţă nu şi-a îndeplinit obligaţia prevăzută la art. 506 alin. (2) teza I CPP, curtea de apel nu va putea dispune trimiterea cauzei spre rejudecare [faţă de dispoziţiile art. 421 pct. 2 lit. b) CPP], ci, având în vedere şi dispoziţiile art. 417 (privind efectul devolutiv al apelului), va dispune efectuarea referatului chiar în apel.

[1] *N.r.* Potrivit art. 26 din Legea nr. 252/2013 privind organizarea şi funcţionarea sistemului de probaţiune (M. Of. nr. 512 din 14 august 2013), serviciile de probaţiune funcţionează în fiecare municipiu reşedinţă de judeţ şi în Bucureşti, *prin reorganizarea serviciilor de probaţiune de pe lângă tribunale*, iar potrivit art. 124 alin. (1) din aceeaşi lege, la data intrării în vigoare a acesteia, denumirea „serviciul de probaţiune de pe lângă tribunal" se schimbă în „serviciul de probaţiune".

[2] Alin. (3) al art. 506 a fost abrogat prin art. 102 pct. 305 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (4) al art. 506 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 306 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (5) al art. 506 a fost abrogat prin art. 102 pct. 307 din Legea nr. 255/2013.

Art. 507. Compunerea instanței. (1) Cauzele în care inculpatul este minor se judecă potrivit regulilor de competență obișnuite de către judecători anume desemnați potrivit legii.

(2) Instanța compusă potrivit dispozițiilor alin. (1) rămâne competentă să judece potrivit dispozițiilor procedurale speciale privitoare la minori, chiar dacă între timp inculpatul a împlinit vârsta de 18 ani.

(3) Inculpatul care a săvârșit infracțiunea în timpul când era minor este judecat potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori minori, dacă la data sesizării instanței nu a împlinit 18 ani.

Reglementarea anterioară: art. 483 CPP 1968.

Art. 508. Persoanele chemate la judecarea minorilor. (1) La judecarea cauzei se citează serviciul de probațiune, părinții minorului sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

(2) Persoanele arătate la alin. (1) au dreptul și îndatorirea să dea lămuriri, să formuleze cereri și să prezinte propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate.

(3) Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică judecarea cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 484 alin. (2)-(4) CPP 1968.

Art. 509. Desfășurarea judecății. (1) Cauzele cu inculpați minori se judecă de urgență și cu precădere.

(2) Ședința de judecată este nepublică. Cu începerea instanței, la desfășurarea judecății pot asista, în afară de persoanele arătate la art. 508, și alte persoane.

(3)[1] Când inculpatul este minor cu vârsta mai mică de 16 ani, instanța, dacă apreciază că administrarea anumitor probe poate avea o influență negativă asupra sa, poate dispune îndepărtarea lui din ședință. În aceleași condiții pot fi îndepărtați temporar din sala de judecată și părinții ori tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

(4) La rechemarea în sală a persoanelor prevăzute la alin. (3) președintele completului le aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsa lor.

(5) Ascultarea minorului va avea loc o singură dată, iar reascultarea sa va fi admisă de judecător doar în cazuri temeinic justificate.

Reglementarea anterioară: art. 485 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ art. 6 parag. 1 teza a II-a CEDO; ▶ art. 24 din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001).

Art. 510. Inculpații minori cu majori. (1) Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc potrivit dispozițiilor art. 507 alin. (1) și după procedura obișnuită.

[1] Alin. (3) al art. 509 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 308 din Legea nr. 255/2013.

(2) Cu privire la inculpații minori din aceste cauze se aplică dispozițiile referitoare la procedura în cauzele cu infractori minori.

Reglementarea anterioară: art. 486 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 40 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Art. 511.[1] **Punerea în executare a măsurilor educative neprivative de libertate.** În cazul în care s-a luat față de minor vreuna dintre măsurile educative neprivative de libertate, după rămânerea definitivă a hotărârii se fixează un termen pentru când se dispune aducerea minorului, chemarea reprezentantului legal al acestuia, a reprezentantului serviciului de probațiune pentru punerea în executare a măsurii luate și a persoanelor desemnate cu supravegherea acesteia.

Reglementarea anterioară: art. 487 și art. 488 CPP 1968.

Art. 512.[2] *Abrogat.*

Art. 513. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate. (1) Prelungirea măsurii educative neprivative de libertate în cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare și obligațiile impuse se dispune de instanța care a pronunțat această măsură.

(2) Înlocuirea măsurii luate inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă ori înlocuirea măsurii luate inițial cu o măsură educativă privativă de libertate pentru vreuna dintre cauzele prevăzute la art. 123 din Codul penal se dispune de instanța care a pronunțat această măsură.

Reglementarea anterioară: art. 489 CPP 1968.

Art. 514. Punerea în executare a internării într-un centru educativ. (1) În cazul în care s-a luat față de minor măsura educativă a internării într-un centru educativ, punerea în executare se face prin trimiterea unei copii de pe hotărâre organului de poliție de la locul unde se află minorul, după rămânerea definitivă a hotărârii.

(2) Organul de poliție ia măsuri pentru internarea minorului.

(3) Cu ocazia punerii în executare a măsurii educative a internării într-un centru educativ, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(4) Dacă minorul față de care s-a luat măsura educativă a internării într-un centru educativ nu este găsit, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și sesizează de îndată organele competente pentru darea în urmărire, precum

[1] Art. 511 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 309 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 512 a fost abrogat prin art. 102 pct. 310 din Legea nr. 255/2013.

şi pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al procesului-verbal se înaintează centrului educativ în care se va face internarea.

(5) Copia de pe hotărâre se predă cu ocazia executării măsurii centrului educativ în care minorul este internat.

(6) Conducătorul centrului educativ comunică de îndată instanței care a dispus măsura despre efectuarea internării.

Reglementarea anterioară: art. 490 CPP 1968.

Art. 515. Punerea în executare a internării într-un centru de detenție. (1) Măsura educativă a internării minorului într-un centru de detenție se pune în executare prin trimiterea unei copii a hotărârii definitive prin care s-a luat această măsură organului de poliție de la locul unde se află minorul, când acesta este liber, ori comandantului locului de deținere, când acesta este arestat preventiv.

(2) Odată cu punerea în executare a măsurii educative a internării minorului într-un centru de detenție, judecătorul delegat va emite şi ordinul prin care interzice minorului să părăsească țara. Dispozițiile privind întocmirea şi conținutul ordinului în cazul punerii în executare a pedepsei închisorii se aplică în mod corespunzător.

(3) Dacă executarea măsurii revine organului de poliție, dispozițiile art. 514 alin. (2)-(4) se aplică în mod corespunzător.

(4) Copia de pe hotărâre se predă cu ocazia executării măsurii centrului de detenție în care minorul este internat.

(5) Conducătorul centrului de detenție comunică de îndată instanței care a dispus măsura despre efectuarea internării.

Art. 516. Schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru educativ. (1) Menținerea măsurii internării minorului într-un centru educativ, prelungirea ori înlocuirea acesteia cu internarea într-un centru de detenție în cazurile prevăzute la art. 125 alin. (3) din Codul penal se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârşită anterior.

(2)[1] Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice şi liberarea din centrul educativ la împlinirea vârstei de 18 ani se dispun, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ, corespunzătoare în grad instanței de executare. Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat cauza în primă instanță.

(3) În cazul prevăzut la art. 125 alin. (7) din Codul penal, revenirea asupra înlocuirii se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune săvârşită de minor.

Reglementarea anterioară: art. 491 şi art. 492 CPP 1968.

[1] Alin. (2) al art. 516 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 311 din Legea nr. 255/2013.

Art. 517. Schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru de detenție. (1) Prelungirea măsurii internării minorului în centrul de detenție în cazurile prevăzute la art. 125 alin. (3) din Codul penal se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior.

(2) Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice, liberarea din centrul de detenție la împlinirea vârstei de 18 ani se dispun, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare. Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă cu rea-credință condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat în primă instanță pe minor.

(3) În cazul prevăzut la art. 125 alin. (7) din Codul penal, revenirea asupra înlocuirii și prelungirea duratei internării se dispun de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune săvârșită de minor.

Art. 518. Schimbarea regimului de executare. În cazurile prevăzute la art. 126 din Codul penal, continuarea executării măsurii educative privative de libertate într-un penitenciar de către persoana internată care a împlinit vârsta de 18 ani se poate dispune potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ sau centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare.

Art. 519. Amânarea sau întreruperea executării măsurilor privative de libertate. Executarea măsurii educative a internării într-un centru educativ sau a măsurii educative a internării într-un centru de detenție poate fi amânată sau întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Reglementarea anterioară: art. 491[1] CPP 1968.

Art. 520. Dispoziții privind apelul. Dispozițiile referitoare la judecata în primă instanță în cauzele privitoare la infracțiuni săvârșite de minori se aplică în mod corespunzător și la judecata în apel.

Reglementarea anterioară: art. 493 CPP 1968.

Capitolul IV. Procedura dării în urmărire

Art. 521. Darea în urmărire. (1) Darea în urmărire se solicită și se dispune pentru identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane în scopul aducerii acesteia în fața organelor judiciare ori punerii în executare a anumitor hotărâri judecătorești.

(2) Darea în urmărire se solicită și se dispune în următoarele cazuri:

a) nu s-a putut executa un mandat de arestare preventivă, un mandat de executare a unei pedepse privative de libertate, o măsură educativă privativă de libertate,

măsura internării medicale sau măsura expulzării, întrucât persoana față de care s-a luat una dintre aceste măsuri nu a fost găsită;

b) persoana a evadat din starea legală de reținere sau deținere ori a fugit dintr-un centru educativ, centru de detenție sau din unitatea în care executa măsura internării medicale;

c) în vederea depistării unei persoane urmărite internațional despre care există date că se află în România.

(3) Darea în urmărire se solicită de:

a) organul de poliție care a constatat imposibilitatea executării măsurii prevăzute la alin. (2) lit. a);

b) administrația locului de deținere, centrul educativ sau unitatea medicală prevăzută la alin. (2) lit. b);

c) organul judiciar competent potrivit legii speciale, în cazul prevăzut la alin. (2) lit. c).

(4) Darea în urmărire se dispune prin ordin de Inspectoratul General al Poliției Române.

(5) Ordinul de dare în urmărire se comunică în cel mai scurt timp organelor competente să elibereze pașaportul, care au obligația să refuze eliberarea pașaportului sau, după caz, să ridice provizoriu pașaportul pe durata măsurii, precum și organelor de frontieră pentru darea în consemn.

(6) De asemenea, ordinul de dare în urmărire se comunică în copie:

a) celui în fața căruia urmează să fie adusă persoana urmărită în momentul prinderii;

b) organului judiciar competent care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire.

Reglementarea anterioară: art. 493[1] CPP 1968.

ADNOTĂRI

Procedura are în vedere urmărirea persoanelor pe teritoriul României, în cazul în care există date în sensul că acestea se află în străinătate urmând a se dispune darea în urmărire internațională, potrivit art. 65 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată.

Art. 522. Urmărirea. (1) Ordinul de dare în urmărire se pune în executare de îndată de către structurile competente ale Ministerului Administrației și Internelor care vor desfășura, la nivel național, activități de identificare, căutare, localizare și prindere a persoanei urmărite.

(2) Instituțiile publice sunt obligate să sprijine, în condițiile legii și conform competențelor legale, organele de poliție care efectuează urmărirea unei persoane date în urmărire.

(3) Activitatea de urmărire a unei persoane arestate preventiv, desfășurată de organele de poliție, este supravegheată de procurori anume desemnați din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărui circumscripție se află sediul instanței competente care a soluționat în fond propunerea de arestare preventivă. Când mandatul de arestare preventivă a fost emis într-o cauză de competența Parchetului

de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, supravegherea activității de urmărire revine procurorului care efectuează sau a efectuat urmărirea penală în cauză.

(4) În celelalte cazuri, activitatea de urmărire a persoanelor date în urmărire este supravegheată de procurori anume desemnați din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărui circumscripție se află sediul instanței de executare ori al altei instanțe competente potrivit legii speciale.

Reglementarea anterioară: art. 493² CPP 1968.

Art. 523. Activitățile ce pot fi efectuate în procedura urmăririi. (1) În vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în urmărire pot fi efectuate, în condițiile prevăzute de lege, următoarele activități:

a) supravegherea tehnică;

b) reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor;

b¹)[1] obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului;

c) percheziția;

d) ridicarea de obiecte sau înscrisuri;

e)[2] *abrogată.*

(2)[3] Activitățile prevăzute la alin. (1) lit. a)-c) pot fi efectuate numai în baza mandatului emis de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la instanța de executare ori de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă potrivit legii speciale în cazul prevăzut la art. 521 alin. (2) lit. c).

(3) Activitățile prevăzute la alin. (1) lit. d) pot fi efectuate numai cu autorizarea procurorului care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire.

Reglementarea anterioară: art. 493³ CPP 1968.

ADNOTĂRI

Nu există reguli derogatorii în ceea ce privește modalitatea de realizare a activităților prevăzute de acest text. Diferit este doar scopul, care nu mai este cel al strângerii de probe, ci acela al căutării, localizării și prinderii unei persoane.

Art. 524.[4] Supravegherea tehnică, reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor, percheziția și obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului în procedura dării în urmărire. (1) Supravegherea tehnică, reținerea, predarea și

[1] Lit. b¹) de la alin. (1) al art. 523 a fost introdusă prin art. I pct. 19 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[2] Lit. e) de la alin. (1) al art. 523 a fost abrogată prin art. 102 pct. 312 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) al art. 523 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 313 din Legea nr. 255/2013.

[4] Art. 524 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 20 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

percheziționarea corespondenței și a obiectelor, percheziția și obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului pot fi dispuse, la cererea procurorului care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, dacă acesta apreciază că identificarea, căutarea, localizarea și prinderea persoanelor date în urmărire nu pot fi făcute prin alte mijloace ori ar fi mult întârziate.

(2) Dispozițiile art. 138-144, respectiv art. 147, art. 152 și art. 157-160 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 493[4] și art. 493[5] CPP 1968.

Art. 525.[1] **Ridicarea de obiecte sau înscrisuri în procedura dării în urmărire.** (1) Ridicarea de obiecte sau înscrisuri în vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în urmărire poate fi dispusă de procurorul care supraveghează activitatea organelor de poliție ce efectuează urmărirea persoanei date în urmărire.

(2) Dispozițiile art. 169 și 171 se aplică în mod corespunzător.

Art. 526. Revocarea urmăririi. (1) Urmărirea se revocă în momentul prinderii persoanei urmărite sau atunci când au dispărut temeiurile care au justificat darea în urmărire.

(2) Revocarea se dispune prin ordin de Inspectoratul General al Poliției Române, care se transmite în copie, de îndată:

a) parchetului competent care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire;

b) organelor competente să elibereze pașaportul și organelor de frontieră.

(3)[2] Procurorul care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire dispune de îndată încetarea activităților de supraveghere luate conform art. 524, informând despre aceasta judecătorul de drepturi și libertăți.

Reglementarea anterioară: art. 493[7] CPP 1968.

Capitolul V. Procedura reabilitării

Legislație conexă: art. 165-171 CP.

Art. 527. Reabilitarea. Reabilitarea are loc fie de drept, în cazurile prevăzute la art. 150 sau 165 din Codul penal, fie la cerere, acordată de instanța de judecată, în condițiile prevăzute în prezentul capitol.

[1] Art. 525 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 315 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 526 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 316 din Legea nr. 255/2013.

Art. 528. Reabilitarea de drept. (1) La împlinirea termenului de 3 ani prevăzut la art. 165 din Codul penal, dacă persoana condamnată nu a mai săvârşit o altă infracţiune, autoritatea care ţine evidenţa cazierului judiciar va şterge din oficiu menţiunile privind pedeapsa aplicată condamnatului.

(2)[1] La împlinirea termenului de 3 ani prevăzut la art. 150 din Codul penal, dacă persoana condamnată nu a mai săvârşit o altă infracţiune, organul care a autorizat înfiinţarea persoanei juridice şi organul care a înregistrat persoana juridică vor şterge din oficiu menţiunile privind pedeapsa aplicată persoanei juridice.

Legislaţie conexă: Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar, republicată (M. Of. nr. 777 din 13 noiembrie 2009).

Art. 529. Reabilitarea judecătorească. Competentă să se pronunţe asupra reabilitării judecătoreşti este fie instanţa care a judecat în primă instanţă cauza în care s-a pronunţat condamnarea pentru care se cere reabilitarea, fie instanţa corespunzătoare în a cărei circumscripţie domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliu, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate.

Reglementarea anterioară: art. 494 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanţe judecătoreşti

Reabilitare judecătorească. Instanţa competentă. Conform dispoziţiilor art. 529 CPP, competentă să se pronunţe asupra reabilitării judecătoreşti este fie instanţa care a judecat în primă instanţă cauza în care s-a pronunţat condamnarea pentru care se cere reabilitarea, fie instanţa corespunzătoare în a cărei circumscripţie domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliul, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate. Conform Deciziei nr. 83 din 10 decembrie 2007, pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, publicată în M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008, obligatorie pentru instanţe, în conformitate cu art. 474 alin. (4) CPP, dispoziţiile art. 494 teza I CPP 1968 (dispoziţii preluate prin art. 529 teza I CPP) se interpretează în sensul că, „În caz de modificare a normelor de competenţă, cererea de reabilitare va fi soluţionată de instanţa competentă să judece cauza în primă instanţă, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii". Potrivit art. 474[1] CPP, efectele deciziei de recurs în interesul legii încetează în cazul abrogării, constatării neconstituţionalităţii ori modificării dispoziţiei legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepţia cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

Prin urmare, având în vedere dispoziţiile legale sus-invocate, efectele Deciziei de recurs în interesul legii nr. 83/2007 sunt pe deplin aplicabile. Or, instanţa competentă să judece cauza în primă instanţă, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii, este judecătoria – instanţa corespunzătoare, din punct de vedere material – în a cărei circumscripţie domiciliază condamnatul *(C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., dec. nr. 282/C din 19 mai 2014, nepublicată)*.

[1] Alin. (2) al art. 528 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 317 din Legea nr. 255/2013.

Art. 530. Cererea de reabilitare. (1) Cererea de reabilitare judecătorească se formulează de către condamnat, iar după moartea acestuia, de soț sau de rudele apropiate. Soțul sau rudele apropiate pot continua procedura de reabilitare pornită anterior decesului.

(2) Reabilitarea judecătorească se dispune în cazurile și condițiile prevăzute la art. 166 și 168 din Codul penal.

(3) În cerere trebuie să se menționeze:

a) adresa condamnatului, iar când cererea este făcută de altă persoană, adresa acesteia;

b) condamnarea pentru care se cere reabilitarea și fapta pentru care a fost pronunțată acea condamnare;

c) localitățile unde condamnatul a locuit și locurile de muncă din tot intervalul de timp de la executarea pedepsei și până la introducerea cererii, iar în cazul când executarea pedepsei a fost prescrisă, de la data rămânerii definitive a hotărârii și până la introducerea cererii;

d) temeiurile cererii;

e) indicații utile pentru identificarea dosarului și orice alte date pentru soluționarea cererii.

(4) La cerere se anexează actele din care reiese că sunt îndeplinite condițiile reabilitării.

Reglementarea anterioară: art. 495 CPP 1968.

Art. 531. Măsurile premergătoare. După fixarea termenului de soluționare a cererii de reabilitare se dispune citarea persoanei care a solicitat reabilitarea și a persoanelor a căror ascultare instanța o consideră necesară, se iau măsuri pentru aducerea dosarului în care s-a pronunțat condamnarea și se solicită copia fișei cazierului judiciar al condamnatului.

Reglementarea anterioară: art. 496 CPP 1968.

Art. 532. Respingerea cererii pentru neîndeplinirea condițiilor de formă și fond. (1) Cererea de reabilitare se respinge pentru neîndeplinirea condițiilor de formă și fond în următoarele cazuri:

a) a fost introdusă înainte de termenul legal;

b) lipsește mențiunea prevăzută la art. 530 alin. (3) lit. a) și petiționarul nu s-a prezentat la termenul de înfățișare;

c) lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 530 alin. (3) lit. b)-e) și petiționarul nu a completat cererea la termenul de înfățișare și nici la termenul ce i s-a acordat în vederea completării.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1) lit. a), cererea poate fi repetată după împlinirea termenului legal, iar în cazurile prevăzute la alin. (1) lit. b) și c), oricând.

(3) În cazul prescripției executării pedepsei, nu poate depune cerere de reabilitare persoana prevăzută la art. 530 alin. (1), dacă lipsa executării este imputabilă persoanei condamnate.

(4)[1] Cererea de reabilitare în privința căreia rezultă că nu privește o persoană condamnată determinată, precum și cererea formulată în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condițiile legii, sunt inadmisibile.

Reglementarea anterioară: art. 497 CPP 1968.

Art. 533. Soluționarea cererii. (1) La termenul fixat, în ședință nepublică, instanța ascultă persoanele citate prezente, concluziile procurorului și ale petiționarului și verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru admiterea reabilitării.

(2) Dacă înainte de soluționarea cererii de reabilitare față de condamnat a fost pusă în mișcare acțiunea penală pentru altă infracțiune, examinarea cererii se suspendă până la soluționarea definitivă a acelei cauze.

Reglementarea anterioară: art. 498 și art. 500 CPP 1968.

Art. 534. Situațiile privind despăgubirile civile. (1) Când condamnatul sau persoana care a făcut cererea de reabilitare dovedește că nu i-a fost cu putință să achite despăgubirile civile și cheltuielile judiciare, instanța, apreciind împrejurările, poate dispune reabilitarea sau poate să acorde un termen pentru achitarea în întregime sau în parte a sumei datorate.

(2) Termenul prevăzut la alin. (1) nu poate depăși 6 luni.

(3) În caz de obligație solidară, instanța fixează suma ce trebuie achitată, în vederea reabilitării, de condamnat sau de urmașii săi.

(4) Drepturile acordate părții civile prin hotărârea de condamnare nu se modifică prin hotărârea dată asupra reabilitării.

Reglementarea anterioară: art. 499 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Reabilitare. Obligația de achitare a despăgubirilor civile ► **a)** Apărările formulate de contestatoare în fața primei instanțe – în sensul că este vârstnică, în ultimii 10 ani și-a schimbat domiciliul și nu se află în posesia înscrisurilor în vederea dovedirii achitării despăgubirilor civile – nu sunt de natură a o exonera pe aceasta de obligația depunerii la dosar a mijloacelor de probă prin care să dovedească achitarea despăgubirilor civile și a cheltuielilor judiciare *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 297/CO din 22 mai 2014, nepublicată)*. ► **b)** În condițiile în care petentul nu a făcut dovada unor boli grave de care să fi suferit în perioada 2004-2014 și care să îl împiedice să realizeze venituri din activități la îndemâna oamenilor fără studii și fără calificare personală și nici nu s-au dovedit motivele pentru care în anul 2007, când figurează cu venituri, nu a achitat sume minime în contul datoriilor față de stat, este evident că este vorba despre rea-credință, iar nu despre imposibilitatea de a realiza venituri *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 700/CO din 9 septembrie 2014, nepublicată)*. ► **c)** Neachitarea de către condamnată a sumelor

[1] Alin. (4) al art. 532 a fost introdus prin art. II pct. 127 din O.U.G. nr. 18/2016.

de bani datorate denunțătorilor nu s-a datorat relei sale credințe, ci unei imposibilități reale cauzate de lipsa resurselor financiare și materiale necesare, din moment ce, de la momentul liberării sale condiționate și până în prezent, rezultă că petenta a obținut venituri modeste. Așadar, este îndeplinită și condiția prevăzută de art. 168 lit. b) teza a II-a CP, întrucât condamnata a dovedit că nu a avut posibilitatea să îndeplinească obligațiile civile la plata cărora a fost obligată către denunțători. În același timp, curtea constată că, prin pasivitatea lor, concretizată în lipsa solicitării punerii în executare a celor două sentințe penale de condamnare, se poate presupune, în mod rezonabil, că denunțătorii au renunțat, cel puțin tacit, la despăgubiri. Astfel, curtea reține că renunțarea tacită la despăgubiri reprezintă o modalitate de apreciere a instanței cu privire la îndeplinirea de către un condamnat a uneia dintre condițiile necesare în vederea dispunerii reabilitării sale judecătorești. Neachitarea despăgubirilor civile de către condamnată nu s-a datorat relei sale credințe, ci unei imposibilități obiective insurmontabile, condamnata dovedind împrejurarea că nu a dispus și nu dispune nici în prezent de resursele financiare și materiale necesare achitării despăgubirilor civile *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 442/CO din 26 iunie 2014, nepublicată)*.

Art. 535. Contestația. Sentința prin care instanța rezolvă cererea de reabilitare este supusă contestației în termen de 10 zile de la comunicare, care se soluționează de instanța ierarhic superioară. Judecarea contestației la hotărârea primei instanțe se face în ședință nepublică, cu citarea petentului. Participarea procurorului este obligatorie. Decizia instanței prin care se soluționează contestația este definitivă.

Reglementarea anterioară: art. 501 CPP 1968.

Art. 536. Anularea reabilitării. (1) În cazul prevăzut la art. 171 din Codul penal, instanța prevăzută la art. 529 dispune anularea reabilitării, din oficiu sau la cererea procurorului.

(2) Dispozițiile art. 533 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 503 CPP 1968.

Art. 537. Mențiunile despre reabilitare. După rămânerea definitivă a hotărârii de reabilitare sau de anulare a acesteia, instanța dispune să se facă mențiune despre aceasta pe hotărârea prin care s-a pronunțat condamnarea.

Reglementarea anterioară: art. 502 CPP 1968.

Capitolul VI. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri

Legislație conexă: ▶ art. 52 alin. (3) CR; ▶ art. 5 parag. 5 CEDO; ▶ art. 3 din Protocolul nr. 7 adițional la CEDO.

Art. 538. **Dreptul la repararea pagubei în caz de eroare judiciară.** (1) Persoana care a fost condamnată definitiv, indiferent dacă pedeapsa aplicată sau măsura educativă privativă de libertate a fost sau nu pusă în executare, are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite în cazul în care, în urma rejudecării cauzei, după anularea sau desființarea hotărârii de condamnare pentru un fapt nou sau recent descoperit care dovedește că s-a produs o eroare judiciară, s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și în cazul redeschiderii procesului penal cu privire la condamnatul judecat în lipsă, dacă după rejudecare s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare.

(3) Persoana prevăzută la alin. (1) și persoana prevăzută la alin. (2) nu vor fi îndreptățite să ceară repararea de către stat a pagubei suferite dacă, prin declarații mincinoase ori în orice alt fel, au determinat condamnarea, în afara cazurilor în care au fost obligate să procedeze astfel.

(4) Nu este îndreptățită la repararea pagubei nici persoana condamnată căreia îi este imputabilă în tot sau în parte nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut sau recent descoperit.

Reglementarea anterioară: art. 504 alin. (1) CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Deși noțiunea esențială pentru acest capitol este aceea de „eroare judiciară", se poate observa că nu există o definiție legală a acesteia, revenind doctrinei și practicii judiciare rolul de a stabili sfera noțiunii.

2. Răspunderea statului este una obiectivă, independentă de existența unei culpe, deci de constatarea unei încălcări a dreptului la un proces echitabil.

3. Nu este necesar ca soluția să fie una de condamnare la o pedeapsă privativă de libertate, cu executarea în regim de detenție, poate fi vorba despre orice soluție a instanței prin care se constată dincolo de orice îndoială rezonabilă că fapta există, este infracțiune și a fost săvârșită de inculpat. Privarea de libertate mărește doar prejudiciul suferit, nu este o condiție pentru antrenarea răspunderii statului.

4. Legislația noastră permite expres aplicarea prevederilor privind eroarea judiciară și în cazul redeschiderii procesului penal potrivit art. 466 CPP, deși standardul convențional nu o impune.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. A se vedea *cauza Benham c. Regatului Unit (Marea Cameră), hot. din 10 iunie 1996, www.echr.coe.int, supra*, nr. 4 de la art. 91.

2. A se vedea *cauza Allen c. Regatului Unit (Marea Cameră), hot. din 12 iulie 2013, www.echr.coe.int, supra*, nr. 1 de la art. 4.

Art. 539. Dreptul la repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate. (1) Are dreptul la repararea pagubei şi persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată nelegal de libertate.

(2) Privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanţă a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi şi libertăţi sau a judecătorului de cameră preliminară, precum şi prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanţei de judecată învestită cu judecarea cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 504 alin. (2)-(4) CPP 1968.

ADNOTĂRI

Reglementarea actuală le exclude din sfera persoanelor care au dreptul la repararea pagubei pe cele care au suferit, în mod nelegal, o restrângere a libertăţii (control judiciar).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituţională

1. Cazurile în care se poate dispune repararea pagubei. Curtea Constituţională a statuat că, în conformitate cu prevederile art. 48 alin. (3) din Constituţie [*în prezent, art. 52 alin. (3) – n.a.*] (şi, în mod corespunzător, conform prevederilor art. 5 parag. 5 din Convenţie), au dreptul la repararea de către stat a pagubei nu numai persoana condamnată definitiv cu privire la care s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârşit fapta imputată ori că acea faptă nu există, ci şi persoana care, în urma rejudecării cauzei, a fost achitată pentru oricare dintre motivele prevăzute în Codul de procedură penală.

Dispoziţiile art. 504 alin. (1) CPP [*din 1968 – n.a.*] au fost considerate ca fiind parţial neconstituţionale numai sub raportul sferei lor de aplicare (temeiurile achitării), nu şi sub acela al condiţiilor reparării pagubelor pricinuite prin erori judiciare în procesele penale.

Examinând excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 504 alin. (2) CPP, Curtea constată că acestea nu au mai fost supuse controlului de constituţionalitate, dar, din aceleaşi raţiuni care au motivat Decizia nr. 45 din 10 martie 1998, excepţia urmează să fie admisă în parte, cu precizarea că textul este neconstituţional în măsura în care este înţeles – contrar prevederilor art. 48 alin. (3) din Constituţie – că nu are dreptul la repararea pagubei persoana împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire sau a fost achitată în temeiul oricăruia dintre cazurile de achitare prevăzute de Codul de procedură penală *(dec. nr. 255 din 20 septembrie 2001, M. Of. nr. 37 din 27 decembrie 2001)*.

II. Instanţe judecătoreşti

2. Condiţii pentru a se dispune repararea pagubei. Stabilirea cuantumului despăgubirilor pentru daunele morale. Având în vedere prevederile art. 504 alin. (3) CPP, astfel cum a fost interpretat de instanţa de recurs, curtea de apel a pornit de la premisa că achitarea reclamantului dispusă în procesul penal nu echivalează automat cu nelegalitatea măsurii restrângerii libertăţii reclamantului prin măsura arestării preventive, întrucât textul invocat prevede că privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită prin hotărâre definitivă de achitare sau prin hotărâre definitivă de încetare a procesului ori de revocare a măsurii arestării preventive. În absenţa unei asemenea statuări a instanţei penale

cu privire la legalitatea sau nelegalitatea măsurii arestării preventive, această dezlegare cade în sarcina instanței civile învestite cu soluționarea unei cereri întemeiate pe prevederile art. 504 alin. (2) și (3) CPP. Pentru o atare finalitate, curtea de apel în mod legal a constatat că aprecierea asupra legalității măsurii arestării preventive trebuie raportată nu numai la dispozițiile art. 143 și, respectiv, art. 148 din același cod, când are loc revocarea măsurii preventive conform art. 139 alin. (2) teza I, ci și la finalizarea procesului penal prin una dintre soluțiile enumerate: scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale pentru cauza prevăzută de art. 10 alin. (1) lit. j), respectiv achitarea sau încetarea procesului penal pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j). Or, prin hotărârea penală de achitare a reclamantului nu s-a constatat caracterul nelegal al măsurii arestării preventive, dispusă în cursul aceluiași proces penal împotriva acestuia, dar prin această hotărâre (care se impune cu autoritate de lucru judecat instanței civile) s-a stabilit că nu există probe certe din care să rezulte că reclamantul a săvârșit fapta penală pentru care a fost arestat preventiv, trimis în judecată și condamnat (nedefinitiv în primul ciclu procesual), în situația acestuia fiind aplicat principiul *in dubio pro reo*. De aici s-a concluzionat că prezumția de nevinovăție a inculpatului a fost încălcată, având în vedere că acesta a fost arestat aproximativ 1 an și 10 luni, pentru o faptă pentru care nu a fost găsit vinovat.

Cu respectarea dispozițiilor art. 315 CPP, instanța de apel a evaluat cererea și în baza dispozițiilor art. 52 alin. (3) din Constituție și art. 5 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului, în vigoare la data adoptării măsurilor preventive împotriva reclamantului. S-a avut în vedere accepțiunea dreptului la libertate în jurisprudența Curții Europene, în aplicarea dispozițiilor art. 5 parag. 1 din Convenție, anume libertatea individuală în accepțiunea ei clasică – libertatea fizică a persoanei –, sens în care nimeni nu poate fi privat libertate în mod arbitrar. Pentru a se constata că o măsură privativă de libertate este lipsită de arbitrar, Curtea Europeană a dezvoltat în jurisprudența sa mai multe criterii, astfel: organul care a dispus-o să fi analizat în prealabil posibilitatea luării altor măsuri, nu atât de severe precum restrângerea de libertate, iar acestea să fi fost găsite insuficiente în persoana inculpatului/învinuitului; pe de altă parte, trebuie arătat de ce măsura arestării este absolut necesară și care sunt motivele concrete de luare a acestei măsuri, motive care nu se pot rezuma la o redare generică a prevederilor art. 148 CPP, astfel încât motivele de drept reținute în justificarea măsurii arestării trebuie circumstanțiate la persoana în cauză și conduita acesteia. Asemenea principii au fost reținute de instanța europeană în cauza *Tase c. României*, în care a sancționat practica, pe care a constatat-o ca fiind obișnuită, a procurorilor români de a nu menționa motivele concrete ale măsurii arestării, în special atunci când este vorba despre invocarea pericolului pentru ordinea publică, practică pe care a calificat-o ca fiind contrară art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenție.

Pe de altă parte, instanța de apel a constatat că, în cauză, arestarea reclamantului a fost dispusă de către procuror și s-a derulat în condițiile vechilor reglementări ale Codului de procedură penală privind măsura arestării preventive, care au fost apreciate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului ca nefiind conforme exigențelor art. 5 din Convenție, aspect ce a determinat și o primă condamnare a României la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Pantea c. României* (Hotărârea din 3 iunie 2003). Înalta Curte constată că instanța de apel, prin aplicarea riguroasă a criteriilor desprinse din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, a conchis în sensul nelegalității măsurii arestării preventive a reclamantului, ceea ce se constituia în premisa necesară a stabilirii vocației recurentului-reclamant la obținerea reparării prejudiciului moral și material ce i-a fost

produs prin măsura restrictivă de libertate, prin antrenarea răspunderii statului, în condițiile art. 504 alin. (2) și (3) CPP. (...)

În ceea ce privește cuantumul daunelor morale și materiale, ambii recurenți au formulat critici, astfel încât acestea vor fi analizate împreună. Dispozițiile art. 505 CPP reprezintă norma juridică ce consacră criteriile legale pentru cuantificarea daunelor morale și materiale acordate celor îndreptățiți, în temeiul art. 504 alin. (1) sau (2) CPP, indiferent de ipoteza legală incidentă. În ceea ce privește daunele morale, acestea, pe de o parte, trebuie temeinic justificate de reclamant, iar, pe de altă parte, temeinic argumentate de instanță. În măsura în care recurenții nu indică vreun criteriu legal [dintre cele enumerate exemplificativ în dispozițiile art. 505 alin. (1) CPP] omis de la aplicare de instanța de apel ori reținerea unui criteriu inadecvat pentru a se argumenta lezarea unor valori morale sau ale personalității umane a căror reparare se urmărește prin acordarea daunelor morale, Înalta Curte constată că acestea nu se constituie în critici de nelegalitate, ci privesc aprecierea instanței de apel în aplicarea lor, astfel încât nu pot fi cenzurate de instanța de recurs, dată fiind actuala reglementare a motivelor de recurs cuprinsă în art. 304 pct. 1-9 CPP, care nu permite reaprecierea asupra temeiniciei hotărârii recurate. Pe de altă parte, se constată că suma stabilită cu titlu de daune morale de instanța de apel respectă cerința justului raport de proporționalitate între prejudiciu și reparația acordată, suma acordată de instanță fiind una rezonabilă, echilibrată și îndestulătoare în raport de circumstanțele cauzei și în concordanță cu evaluările în echitate pe care Curtea Europeană însăși le aplică pentru determinarea întinderii reparației ca urmare a unei încălcări a art. 5 din Convenție *(I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 2666 din 6 aprilie 2012, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

3. Dreptul la repararea pagubei. Reclamant arestat față de care s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală. Stabilirea cuantumului daunelor morale. Potrivit art. 504 alin. (2) și (3) CPP, are dreptul la repararea pagubei persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal. Privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin ordonanță a procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută de art. 10 alin. (1) lit. j) ori prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin hotărâre definitivă de achitare sau prin hotărâre definitivă de încetare a procesului penal pentru cauza prevăzută de art. 10 alin. (1) lit. j).

Din momentul în care România a devenit parte contractantă a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, textele de lege care vizează drepturi și garanții care fac obiectul de reglementare al acestei Convenții se interpretează în conformitate cu dispozițiile acesteia, potrivit principiului preeminenței tratatelor internaționale în materia drepturilor omului, consacrat de dispozițiile art. 11 și ale art. 20 din Constituția României. Or, dreptul la libertate și siguranță este garantat de art. 5 din Convenție, care în parag. 1 lit. c) prevede că nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția cazului în care a fost arestat sau reținut în vederea aducerii în fața autorității judiciare competente sau când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune ori când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească

o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia, iar dreptul la despăgubiri în situația lipsirii nelegale de libertate este garantat de parag. 5 al aceluiași articol.

În concordanță cu prevederile art. 5 parag. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului, scopul art. 504 CPP este acela de a materializa principiul constituțional potrivit căruia statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare săvârșite în procesele penale și de a permite repararea prejudiciilor cauzate atât prin condamnarea pe nedrept, cât și prin nelegala privare sau restrângere de libertate în cursul procesului penal. Conform textului legal anterior citat, privarea sau restrângerea de libertate trebuie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin ordonanță a procurorului de scoatere de sub urmărire penală ori de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută de art. 10 alin. (1) lit. j) ori prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin hotărâre definitivă de achitare ori de încetare a procesului penal. Dreptul la repararea pagubei revine și persoanei care a fost privată de libertate după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei.

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 45/1998 au fost declarate neconstituționale dispozițiile conținute în art. 504 CPP care limitau la numai două cazuri posibile angajarea răspunderii statului pentru erorile judiciare din procesele penale, și anume când persoana condamnată nu a săvârșit fapta ori fapta imputată nu există, urmând ca dispozițiile art. 504 alin. (1) CPP să fie constituționale numai în măsura în care nu limitează, la ipotezele prevăzute în text, cazurile de angajare a răspunderii patrimoniale a statului pentru erorile judiciare intervenite în cursul proceselor penale. De asemenea, prin Decizia Curții Constituționale nr. 255/2011 s-a statuat că dispozițiile art. 504 alin. (2) CPP sunt constituționale numai în măsura în care nu limitează la ipotezele prevăzute în alin. (1) al aceluiași articol dreptul la repararea pagubei al persoanei împotriva căreia s-a luat o măsură preventivă, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire penală sau achitată.

Din această perspectivă, prin privarea de libertate a reclamantului pe o perioadă de 6 zile, urmată de emiterea unei ordonanțe de scoatere de sub urmărire penală, acestuia i s-a adus atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, iar traumele psihice și suferințele fizice provocate de o asemenea măsură, astfel cum au fost reținute și analizate de instanțele anterioare, pot și trebuie să fie reparate prin acordarea unor despăgubiri. De aceea, reclamantul, împotriva căruia s-a luat măsura arestării preventive, iar ulterior a fost scos de sub urmărire penală, este îndreptățit la acordarea de despăgubiri pentru repararea daunelor morale, așa cum corect au reținut atât instanța de fond, cât și cea de apel, sub acest aspect urmând a fi înlăturate criticile formulate de pârâtul statul român cu privire la admisibilitatea acțiunii.

Astfel, în cadrul acțiunii întemeiate pe dispozițiile art. 504 CPP nu se pot repune în discuție legalitatea arestării preventive, a deciziei definitive de achitare ori alte aspecte privind atitudinea culpabilă a reclamantului, întrucât simpla existență a hotărârii de achitare ori a ordonanței de scoatere de sub urmărire penală, indiferent în ce temei, așa cum au statuat Deciziile nr. 45/1998 și nr. 255/2011 ale Curții Constituționale, conduce la concluzia că lipsirea de libertate a fost ilegală și face admisibilă o astfel de acțiune.

Dispozițiile art. 96 alin. (5) din Legea nr. 303/2004, potrivit cărora „Nu este îndreptățită la repararea pagubei persoana care, în cursul procesului, a contribuit în orice mod la săvârșirea erorii judiciare de către judecător sau procuror", nu sunt incidente în cauză, întrucât, pe de o parte, nu au fost probate ca atare, iar, pe de altă parte, atitudinea de

nerecunoaștere a faptei imputate, de către reclamant, reprezintă o modalitate în care acesta a înțeles să își formuleze apărarea și nu poate fi asimilată unei contribuții la producerea erorii judiciare. De altfel, nelegalitatea măsurii arestării preventive a fost constatată chiar de către instanța de judecată, întrucât, prin încheierea penală nr. 28/IR/2007, pronunțată de Curtea de Apel Oradea, s-a admis recursul reclamantului împotriva încheierii nr. 8 din 7 aprilie 2007 a Tribunalului Bihor (prin care s-a dispus arestarea preventivă pe o durată de 15 zile) și s-a dispus punerea de îndată în libertate a inculpatului, astfel încât atitudinea procesuală a acestuia a fost confirmată prin chiar soluțiile adoptate în cauză.

Referitor la critica privind dovedirea daunelor materiale din perspectiva modalității de administrare a probelor, respectiv de interpretare a declarațiilor martorilor audiați în cauză ori de interpretare și analizare a înscrisurilor doveditoare, acesta reprezintă un aspect de apreciere și evaluare a probatoriilor ce nu poate fi analizat în calea de atac a recursului. (...) Cuantumul despăgubirii pentru prejudiciul moral nu se stabilește doar în funcție de aprecierile subiective ale persoanei supuse procedurii judiciare penale, relative la implicațiile pe care măsurile restrictive penale le-ar fi avut asupra evoluției stării de sănătate și asupra capacității ori posibilității de a presta activități generatoare de venituri materiale. De aceea, atât instanțele naționale, cât și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, atunci când acordă despăgubiri morale, nu operează cu criterii de evaluare prestabilite, ci judecă în echitate, adică procedează la o apreciere a circumstanțelor particulare ale cauzei relative la tratamentul la care persoana a fost supusă de autoritățile penale și a consecințelor nefaste pe care acesta l-a avut cu privire la cel în cauză, astfel cum sunt ele evidențiate prin probatoriile administrate. Ca atare, în materia daunelor morale, atât jurisprudența națională, cât și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului pot furniza judecătorului cauzei doar criterii de estimare a unor astfel de despăgubiri și, respectiv, pot evidenția limitele de apreciere a cuantumului acestora. Or, judecând în echitate, se constată că suma acordată de instanța de apel reclamantului cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit este suficientă pentru a oferi o reparație pentru atingerea adusă onoarei, sănătății și reputației sale prin declanșarea procedurii penale în cadrul căreia s-au dispus măsura restrictivă și, în final, scoaterea de sub urmărire penală *(I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 7887 din 4 noiembrie 2011, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

4. Sarcina probei în cazul acordării daunelor morale. În speța supusă analizei s-a constatat că reclamantul a avut calitatea de inculpat într-un proces penal finalizat printr-o hotărâre de achitare ce a statuat că fapta nu a fost săvârșită de acesta și pe parcursul căruia a fost supus unor măsuri restrictive ale căror existență și întindere au fost dovedite prin probatoriile administrate în cauză, astfel încât este evident că situația sa se circumscrie sferei de reglementare a dispozițiilor art. 504-506 CPP (...). Dispozițiile art. 504 alin. (1) CPP enumeră criteriile în funcție de care se stabilește întinderea reparației pentru prejudiciul suferit, și anume: durata privării de libertate suportate, precum și consecințele produse asupra persoanei ori asupra familiei celui privat de libertate, consecințe care se analizează în concret, în fiecare speță dedusă judecății. Cu alte cuvinte, cuantumul despăgubirii pentru prejudiciul moral nu se stabilește doar în funcție de aprecierile subiective ale persoanei supuse procedurii judiciare penale, relative la implicațiile pe care măsurile restrictive penale le-ar fi avut asupra evoluției stării de sănătate și asupra capacității ori posibilității

de a presta activități generatoare de venituri materiale. De aceea, atât instanțele naționale, cât și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, atunci când acordă despăgubiri morale, nu operează cu criterii de evaluare prestabilite, ci judecă în echitate, adică procedează la o apreciere subiectivă a circumstanțelor particulare ale cauzei relative la tratamentul la care persoana a fost supusă de autoritățile penale și a consecințelor nefaste pe care acesta l-a avut cu privire la viața sa particulară, astfel cum sunt ele evidențiate prin probatoriile administrate. Ca atare, în materia daunelor morale, atât jurisprudența națională, cât și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului pot furniza judecătorului cauzei doar criterii de estimare a unor astfel de despăgubiri și, respectiv, pot evidenția limitele de apreciere a cuantumului acestora.

Or, judecând în echitate, se constată că suma acordată de instanța de apel reclamantului cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit este suficientă pentru a oferi o reparație pentru atingerea adusă onoarei, sănătății și reputației sale prin declanșarea procedurii penale în cadrul căreia s-au dispus măsurile restrictive și, în final, achitarea sa. (...) Susținerea conform căreia „cel care pretinde daunele morale trebuie să producă un minim de argumente și indicii din care să rezulte în ce măsură drepturile personale i-au fost afectate prin arestarea ilegală" este eronată, deoarece prejudiciul moral cauzat prin arestarea nelegală (rezultată din hotărârea de achitare) nu trebuie dovedit, întrucât prin măsura respectivă se încalcă unul dintre cele mai importante atribute ale personalității umane, dreptul la libertate, ca drept inalienabil al ființei umane și ca valoare primordială într-o societate democratică *(I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 457 din 27 ianuarie 2012, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

5. Dreptul la repararea pagubei. Condiția de a se stabili că arestarea preventivă a fost nelegală. Potrivit art. 504 alin. (1) CPP: „Persoana care a fost condamnată definitiv are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite, dacă în urma rejudecării cauzei s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare". Sunt întemeiate criticile formulate prin recursurile declarate de pârâtul statul român, prin Ministerul Finanțelor Publice, și de Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București, prin care se susține că în cauză nu sunt îndeplinite condițiile rezultate din cuprinsul normelor legale menționate pentru angajarea răspunderii statului și repararea prejudiciului produs, în condițiile art. 504 alin. (1) CPP. Reclamantul nu a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă, pentru ca ulterior, în urma rejudecării cauzei, să beneficieze de o hotărâre definitivă de achitare.

Astfel, prin sentința penală nr. 575/F din 28 aprilie 2005 a Tribunalului București, Secția I penală, inculpatul V.A. a fost achitat, în baza art. 10 alin. (1) lit. c) CPP, pentru infracțiunea prevăzută de art. 9 din Legea nr. 143/2000. Prin decizia penală nr. 954 din 7 decembrie 2005, Curtea de Apel București a admis apelul Parchetului de pe lângă Tribunalul București și a desființat în parte sentința, condamnându-l pe inculpat la 3 ani închisoare și 2 ani interzicerea drepturilor prevăzute de art. 64 alin. (1) lit. d) și e) CP, pentru infracțiunea prevăzută de art. 9 din Legea nr. 143/2000. Însă această ultimă hotărâre nu este o hotărâre definitivă în sensul art. 416^1 CPP, iar condamnarea dispusă nu este una definitivă, deoarece, prin decizia nr. 5826 din 12 octombrie 2006, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul declarat de inculpatul V.A. împotriva deciziei penale nr. 954 din 7 decembrie 2005 a Curții de Apel București, a casat în parte decizia și, rejudecând, în baza art. 11 pct. 2

lit. a) CPP, l-a achitat pe inculpat pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 9 din Legea nr. 143/2000, cu aplicarea art. 41 alin. (2) CP. Prin urmare, nepronunțându-se împotriva inculpatului o hotărâre definitivă de condamnare, urmată, după rejudecare, de o hotărâre definitivă de achitare, nu sunt îndeplinite condițiile pentru angajarea răspunderii statului în condițiile art. 504 alin. (1) CPP.

Însă, așa cum rezultă din cuprinsul cererii de chemare în judecată, reclamantul a solicitat, în temeiul art. 504 alin. (2) CPP, și repararea prejudiciului produs prin arestarea sa nelegală pe parcursul judecării litigiului penal. Din înscrisurile existente la dosar a rezultat că, prin încheierea din data de 8 noiembrie 2003, Tribunalul București, Secția I penală, a dispus arestarea preventivă a inculpatului V.A. pe o perioadă de 29 de zile, de la 8 noiembrie 2003 la 6 decembrie 2003 inclusiv. Prin încheierea din data de 23 decembrie 2003, rămasă definitivă prin decizia penală nr. 24 din 8 ianuarie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, și prin încheierea din data de 26 ianuarie 2004, definitivă prin decizia penală nr. 152 din 30 ianuarie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, Tribunalul București, Secția I penală, a menținut starea de arest a inculpatului V.A. Prin încheierea din data de 16 februarie 2004, Tribunalul București, Secția I penală, a respins ca nefondată cererea de liberare provizorie pe cauțiune formulată de inculpatul V.A., încheierea rămânând definitivă prin decizia penală nr. 359 din 20 februarie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală. Prin încheierea din data de 22 martie 2004, Tribunalul București, Secția I penală, a menținut măsura arestării preventive a inculpatului V.A. Această încheiere a fost casată parțial prin decizia penală nr. 570 din 6 aprilie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, instanța de recurs dispunând revocarea măsurii arestării preventive a inculpatului.

Potrivit art. 504 alin. (2) CPP, are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal. Conform alin. (3) al acestui articol, privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin ordonanță a procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j) ori prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin hotărâre definitivă de achitare sau prin hotărâre definitivă de încetare a procesului penal pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j).

În cauză, există o hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative de libertate – decizia penală nr. 570 din 6 aprilie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, astfel cum impune art. 504 alin. (3) CPP. Însă, pentru constatarea dreptului reclamantului la repararea de către stat a pagubei pretinse, în condițiile art. 504 alin. (2) CPP, urmează a se verifica dacă, prin hotărârea de revocare a măsurii privative de libertate, instanța a stabilit că această măsură a fost dispusă în mod nelegal, așa cum în mod expres prevede textul de lege menționat. Sub acest aspect, în considerentele deciziei penale nr. 570 din 6 aprilie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, se constată că, inițial, măsura arestării inculpatului V.A. a fost legal dispusă, existând presupunerea că acesta ar fi săvârșit o faptă penală, însă, „pe parcursul soluționării cauzei, respectiv până la încheierea urmăririi penale, nu s-a mai administrat nicio probă care să creeze convingerea că inculpatul ar fi săvârșit fapta care i se reține în sarcină". Prin urmare, prin hotărârea definitivă de revocare a măsurii arestării preventive se reține că, numai după terminarea urmăririi penale și trimiterea în judecată a inculpatului, măsura arestării preventive a fost menținută în mod nelegal.

Cum, potrivit art. 505 alin. (2) CPP, la stabilirea întinderii reparației urmează a se ține seama de durata pentru care arestarea preventivă a fost dispusă în mod nelegal, este necesar ca în cauză să fie determinată data la care a fost încheiată urmărirea penală și s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului V.A., deoarece, prin decizia penală nr. 570 din 6 aprilie 2004 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, s-a stabilit că, începând cu această dată, măsura arestării preventive a fost menținută în mod nelegal. Stabilirea acestei date presupune verificări de fapt care nu au fost efectuate în fazele procesuale anterioare și care, față de prevederile art. 314 CPC, nu pot fi efectuate în faza de judecată a recursului. Nefiind determinată perioada de timp în care arestarea preventivă a reclamantului a fost menținută în mod nelegal, instanța de recurs nu poate analiza acele critici care vizează întinderea prejudiciului încercat de reclamant, durata arestării nelegale fiind unul dintre criteriile expres prevăzute de legiuitor, prin dispozițiile art. 505 alin. (3) CPP, pentru stabilirea întinderii reparației.

De aceea, în temeiul art. 312 alin. (3) CPC, Înalta Curte va admite recursurile declarate de reclamantul V.A., de pârâtul statul român, prin Ministerul Finanțelor Publice, și de Ministerul Public, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București, va casa decizia recurată și va trimite cauza spre rejudecare la aceeași instanță de apel. Cu ocazia rejudecării, instanța de apel va administra probatorii pentru stabilirea duratei arestării nelegale a reclamantului și pentru determinarea întinderii prejudiciului pretins, în raport de pagubele materiale pretinse și de drepturile și valorile nepatrimoniale pretins lezate *(I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 3697 din 24 mai 2012, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968 și pe cele ale Codului de procedură civilă din 1865, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală, respectiv din noul Cod de procedură civilă.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. A se vedea *cauza Guzzardi c. Italiei (Plen), hot. din 6 noiembrie 1980, www.echr.coe.int, supra*, nr. 2 de la art. 9.

2. A se vedea *cauza Creangă c. României (Marea Cameră), hot. din 23 februarie 2012, M. Of. nr. 613 din 27 august 2012, supra*, nr. 14 de la art. 9.

Art. 540. Felul și întinderea reparației. (1) La stabilirea întinderii reparației se ține seama de durata privării nelegale de libertate, precum și de consecințele produse asupra persoanei, asupra familiei celui privat de libertate ori asupra celui aflat în situația prevăzută la art. 538.

(2) Reparația constă în plata unei sume de bani sau în constituirea unei rente viagere ori în obligația ca, pe cheltuiala statului, cel reținut sau arestat nelegal să fie încredințat unui institut de asistență socială și medicală.

(3) La alegerea felului reparației și la întinderea acesteia se va ține seama de situația celui îndreptățit la repararea pagubei și de natura daunei produse.

(4) Persoanelor îndreptățite la repararea pagubei, care înainte de privarea de libertate ori de încarcerare ca urmare a punerii în executare a unei pedepse ori măsuri educative privative de libertate erau încadrate în muncă, li se calculează, la vechimea în muncă stabilită potrivit legii, și timpul cât au fost private de libertate.

(5) Reparația este în toate cazurile suportată de stat, prin Ministerul Finanțelor Publice.

Reglementarea anterioară: art. 505 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Stabilirea întinderii reparației. Pornind de la situația de fapt stabilită în mod corect de instanțele anterioare și care nu ar mai putea fi reanalizată (în temeiul probatoriului deja administrat) în cadrul controlului de nelegalitate exercitat de către instanța de recurs, în limitele presupuse de art. 304 CPC, Înalta Curte a constatat că problema de drept supusă analizei de față este cea legată de corecta aplicare la cazul de speță a dispozițiilor art. 998-999 C. civ. privind răspunderea civilă delictuală. În speță, intimata-reclamantă, care era magistrat în funcție la 12 decembrie 2002, data punerii în mișcare a acțiunii penale și a trimiterii în judecată pentru infracțiunile de fals intelectual și infracțiunea asimilată infracțiunilor de corupție prevăzută de art. 289 CP și art. 11 din Legea nr. 78/2000, cu aplicarea art. 33 lit. a) CP, a fost suspendată din funcție, începând cu această dată, conform prevederilor Legii nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească, ulterior fiind achitată – în baza art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. d) CPP, respectiv la data de 28 martie 2003, decizia penală rămânând definitivă la data de 27 februarie 2004. În cauză s-a declarat și un recurs în anulare, soluționat prin respingerea lui ca nefondat, prin decizia civilă nr. 100 din 11 aprilie 2005.

Prin urmare, asupra intimatei-reclamante nu a fost luată nicio măsură procesuală preventivă privativă sau restrictivă de libertate, așa cum sunt acestea reglementate, în mod strict, în cuprinsul articolului 136 CPP, ci numai măsura suspendării de drept din funcție, conform prevederilor legii pentru organizarea judecătorească, motiv pentru care atât prima instanță, cât și instanța de apel au analizat acțiunea reclamantei, găsind-o întemeiată doar din perspectiva dispozițiilor art. 998-999 C. civ. și art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană, stabilind, în mod expres, că nu sunt incidente în speță dispozițiile art. 504 și urm. CPP.

Reținând aceste considerente, în opinia instanței de apel, măsura suspendării din dreptul de a-și exercita profesia, ținând cont și de incompatibilitatea profesiei de judecător de a exercita alte profesii sau meserii, face dovada că reclamantei i s-a creat un prejudiciu de necontestat. S-a reținut, de asemenea, că, în condițiile în care persoana, în cazul de față judecător, a fost supusă în mod nejustificat unei anchete penale, suspendării din funcție, iar în final s-a stabilit că fapta nu există în ceea ce privește falsul sau că lipsește unul dintre elementele constitutive ale infracțiunii în ceea ce privește infracțiunea asimilată infracțiunilor de corupție prevăzută de art. 11 din Legea nr. 78/2000, aceasta are dreptul la repararea integrală a prejudiciului cauzat, prin antrenarea răspunderii juridice a statului român, parte pârâtă care de altfel nu a formulat apel împotriva sentinței tribunalului.

Înalta Curte a constatat, pe de o parte, că, pentru antrenarea răspunderii civile delictuale în condițiile art. 998-999 C. civ., este necesară întrunirea cumulativă a condițiilor legale, și anume: existența unui prejudiciu; existența unei fapte ilicite; existența unui raport de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu; existența vinovăției celui care a cauzat prejudiciul, constând în intenția, neglijența sau imprudența cu care a acționat. În speță, s-a reținut greșit

ca fiind întrunite cumulativ condițiile necesare pentru antrenarea răspunderii civile delictuale, în contextul în care s-a reținut și analizat doar prejudiciul cauzat intimatei-reclamante, nu și celelalte condiții amintite mai sus. În ceea ce privește fapta ilicită, ca element al răspunderii civile delictuale, aceasta este definită ca orice faptă prin care, încălcându-se normele dreptului obiectiv, sunt cauzate prejudicii dreptului subiectiv aparținând unei persoane. Deși de natură a aduce prejudicii unui drept subiectiv, fapta cauzatoare nu are caracter ilicit, prin urmare, nu se pune problema angajării răspunderii civile atunci când ea a fost săvârșită în îndeplinirea unei prevederi legale ori cu permisiunea legii. De asemenea, fapta ilicită se obiectivează în anumite activități ale autorului său, ce reprezintă manifestarea exterioară a conștiinței și voinței autorului, astfel încât răspunderea nu poate fi angajată dacă, sub aspectul laturii subiective, fapta a fost săvârșită fără vinovăție, sub toate aspectele sale, reținute în art. 998-999 C. civ. Prin urmare, este necesar ca această faptă să fie imputabilă autorului ei, adică autorul să fi avut o vină atunci când a săvârșit-o, acționând deci cu vinovăție.

Or, în cazul de speță, cercetarea prealabilă și trimiterea în judecată a intimatei reclamante nu pot constitui în sine o faptă ilicită, atât timp cât s-a circumscris cadrului legal, nereprezentând un caz o abatere de la normele procedural penale săvârșită cu vinovăție în una dintre formele sale. În acest sens, are relevanță că intimata-reclamantă nu a formulat nicio sesizare disciplinară către Consiliul Superior al Magistraturii ori vreo plângere împotriva procurorului care a efectuat urmărirea penală, prin care să fi reclamat aspecte care să atragă sancționarea disciplinară ori răspunderea penală a acestuia, de natura neglijenței sau imprudenței cu care ar fi acționat în cursul urmăririi penale sau a abuzurilor de orice fel. Față de aceste considerente, respectiv față de faptul că nu au fost evidențiate fapte care să determine că ar fi fost încălcate dispozițiile legale care reglementează activitatea de urmărire penală, în speță nu poate fi reținută comiterea cu vinovăție a vreunei fapte cauzatoare de prejudicii, lipsa oricărei sesizări făcute de reclamantă împotriva procurorului constituind implicit o recunoaștere tacită a faptului că, în cauza penală, procurorul a acționat cu respectarea și în limitele normelor procedural penale, nefiind vorba despre săvârșirea unei fapte ilicite cu vinovăție.

Pe de altă parte, legiuitorul a prevăzut posibilitatea existenței unor atare situații (...) în care persoana vătămată are dreptul la repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare săvârșite în procese penale și care sunt stabilite de Codul de procedură penală, fiind vorba explicit despre art. 504 CPP, prin această dispoziție excluzându-se implicit orice altă posibilitate a persoanei vătămate de a solicita în orice mod și sub orice alt temei legal acoperirea unui prejudiciu de această natură. În consecință, statul român nu răspunde patrimonial decât pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare. Reglementarea legală ce stabilește în ce constau erorile judiciare pentru care poate fi angajată răspunderea statului este art. 504 CPP raportat la art. 52 alin. (3) din Constituția României, care statuează că statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Dispozițiile art. 504 CPP nu constituie o aplicare a principiilor consacrate de art. 998-999 C. civ., această interpretare putând conduce la ideea că statul, prin Ministerul Finanțelor Publice, ar avea o răspundere nelimitată și necondiționată, situație în care normele legale care reglementează răspunderea statului în alte domenii nu s-ar mai justifica, din moment ce principiile consacrate de art. 998-999 C. civ. ar fi general aplicabile. Prin urmare, nu pot fi reținute considerentele privind incidența prevederilor dreptului comun din materia răspunderii civile delictuale, respectiv art. 998-999 C. civ., în condițiile în care există

dispoziții legale exprese, aplicabile reparării pagubei materiale sau a daunei morale în cazul condamnării pe nedrept sau al privării ori restrângerii de libertate în mod nelegal, respectiv art. 504-507 CPP.

De asemenea, s-a statuat în jurisprudența constantă că actele procedurale săvârșite de organele de urmărire penală nu pot fi incluse în categoria „erorilor judiciare", pe toată perioada cercetării penale individul beneficiind de prezumția de nevinovăție, care, în speță, s-a și concretizat prin dispozițiile hotărârii definitive care a vizat achitarea intimatei-reclamante pentru fapta în legătură cu care s-a dispus trimiterea în judecată.

Înalta Curte nu a mai examinat criticile formulate cu privire la antrenarea răspunderii statului român în temeiul art. 504 CPP, deoarece, așa cum s-a reținut în considerentele ce preced, instanțele anterioare au stabilit în mod corect că nu sunt incidente în speța de față aceste dispoziții procedural penale *(I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 3371 din 13 iunie 2013, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, pe cele ale Codului civil din 1864 și pe cele ale Codului de procedură civilă din 1865, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală, din noul Cod civil, respectiv din noul Cod de procedură civilă.

2. Dreptul la repararea pagubei. Pretins prejudiciu patrimonial. În drept, potrivit dispozițiilor art. 504 alin. (2) și (3) CPP, are dreptul la repararea pagubei persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal. Pe de altă parte, din momentul în care România a devenit parte contractantă a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, normele de drept intern care vizează drepturi și libertăți care fac obiectul de reglementare al acestei Convenții se interpretează în conformitate cu dispozițiile acesteia, potrivit principiului preeminenței dreptului internațional, consacrat de dispozițiile art. 11 și ale art. 20 din Constituția României. În acest sens, au fost avute în vedere prevederile art. 5 parag. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului, conform cărora orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații, respectiv dispozițiile art. 52 alin. (3) teza I din Constituția României, care stipulează în termeni expreși că statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare și că despăgubirile ce pot fi acordate pentru prejudiciile cauzate de erori judiciare pot fi materiale și morale.

În raport de dispozițiile legale sus-menționate, în mod corect instanțele fondului au apreciat că, atât timp cât reclamanții nu au fost condamnați penal, propunându-se cu caracter definitiv scoaterea lor de sub urmărire penală, arestarea lor timp de 4 luni și 15 zile pe timpul procesului penal apare ca fiind nelegală, aceștia fiind în drept să pretindă reparații civile. Cât timp pretenția reclamanților s-a întemeiat pe ipoteza alin. (2) și (3) ale art. 504 CPP, respectiv dreptul la repararea pagubei a persoanei care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal, nu poate fi primită critica recurentului-pârât conform căreia reclamanții nu au purtat stigmatul unei condamnări definitive, singura situație, în opinia acestora, avută în vedere de prevederile art. 504 CPP. Instanța de apel a reținut și faptul că, prin decizia civilă nr. 35/A din 25 ianuarie 2008 a Curții de Apel Cluj (pronunțată în apel în primul ciclu procesual), s-a stabilit în mod definitiv că arestarea reclamantului B.Ș. timp de 4 luni și 15 zile a fost nelegală. Instanța a statuat, totodată, cu putere de lucru judecat, că, în rejudecare, se va ține seama, la

soluționarea cererii în despăgubire, de întinderea perioadei în care reclamanții au fost arestați nelegal, în conformitate cu dispozițiile art. 505 alin. (1) CPP. S-a stabilit, așadar, cu prioritate, că ceea ce s-a impus a fi analizat în rejudecare a fost întinderea efectivă a despăgubirilor morale, respectiv materiale pentru fiecare dintre cei doi reclamanți.

Din perspectivă strict normativă, dispozițiile art. 505 alin. (1) CPP – care enumeră criteriile în funcție de care se stabilește întinderea reparației pentru prejudiciul suferit, anume durata privării de libertate suportate, precum și consecințele produse asupra persoanei ori asupra familiei celui privat de libertate, consecințe care se analizează în circumstanțele particulare ale fiecărei cauze civile în parte – instituie regimul juridic aplicabil întinderii despăgubirilor morale și/sau patrimoniale la care sunt îndreptățiți inclusiv cei care au fost privați în mod nelegal de libertate. Din perspectivă jurisprudențială, trebuie reținut că atât instanțele naționale, cât și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, atunci când au avut de soluționat cauze similare celei de față, s-au raportat nu numai la criteriile de evaluare prestabilite de legislația națională, ci au avut în vedere și o judecată în echitate – aprecierea circumstanțelor particulare ale fiecărei cauze, în esență, prin raportare la tratamentul la care persoana în cauză a fost supusă de autoritățile penale și a consecințelor nefaste pe care privarea de libertate le-a avut cu privire la viața sa particulară, socială, astfel cum acestea au fost relevate de materialul probator administrat. În cauza de față, în contextul normativ corect stabilit de instanțele fondului, s-a apreciat judicios că, prin privarea de libertate în mod nelegal – condițiile de fapt fiind evidențiate cu pregnanță în expunerea de motive a hotărârilor fondului –, au fost lezate drepturi fundamentale ale omului, a existat o atingere a valorilor care definesc personalitatea umană, ceea ce înseamnă că dreptul reclamanților la repararea prejudiciului astfel produs este incontestabil.

În materia daunelor morale, dată fiind natura prejudiciului care le generează, practica judiciară și literatura de specialitate au evidențiat că nu există criterii precise pentru cuantificarea lor, respectiv că problema stabilirii despăgubirilor morale nu trebuie privită ca o cuantificare economică a unor drepturi și valori nepatrimoniale (cum ar fi demnitatea, onoarea ori suferința psihică încercată de cel ce le pretinde), ci ca o evaluare complexă a aspectelor în care vătămările produse se exteriorizează, supusă puterii de apreciere a instanțelor de judecată. Prin urmare, chiar dacă valorile morale nu pot fi evaluate în bani, atingerile aduse acestora îmbracă forme concrete de manifestare, iar instanța de judecată are astfel posibilitatea să aprecieze intensitatea și gravitatea lor și să dispună repararea prejudiciului moral produs. În acest sens și cu o atare semnificație, instanța de apel a reținut corect că nu se poate tăgădui că lipsirea de libertate cauzată de arestarea sa îi provoacă celui în contra căruia măsura a fost luată o suferință psihică semnificativă, el trebuind să suporte nu doar restrângerea severă a libertății de mișcare, ci și tensiunea și disconfortul continuu pe care situația de persoană încarcerată le presupun. Nu mai puțin, buna reputație a celui arestat este atinsă, percepția publică privitoare la persoana sa modificându-se în sens defavorabil. Tot astfel, suferința psihică produsă de lipsirea de libertate ajunge să fie amplificată de conștientizarea faptului că imaginea publică și reputația au de suferit. În ceea ce-l privește pe reclamantul B.Ș., s-a avut în vedere și faptul că apartenența sa la mediul de afaceri local și poziția sa în societatea comercială menționată implicau, pe de o parte, o mai mare notorietate locală în raport cu reclamantul B.V., dar, pe de altă parte, și o suferință psihică sporită, între altele, de constatarea că poziția sa socială și credibilitatea sa personală, precum și cea a societății comerciale pe care o conducea sunt lezate de arestarea preventivă pe o durată de timp relativ lungă.

Fiind astfel preocupate să circumstanțieze situația fiecărui reclamant, prin raportare la probatoriul administrat în cauză, dar și la dispoziția de principiu a art. 1169 C. civ. – „cel ce face o propunere înaintea judecății trebuie să o dovedească" –, nu poate fi primită critica recurentului-pârât relativă la imposibilitatea cuantificării daunelor morale. În ceea ce privește cuantumul efectiv al despăgubirilor acordate, sub acest aspect recurenții având puncte de vedere diferite – de mărire, respectiv de scădere a cuantumului despăgubirilor acordate –, întrucât acesta se raportează în mod explicit la modul de interpretare a dovezilor administrate, s-a arătat anterior că această critică excedează competențelor instanței de recurs. Nu poate fi primită nici critica recurenților-reclamanți conform căreia daunele morale acordate de către instanță ar fi cu mult sub limita acceptată chiar de către pârât, dat fiind înscrisurile depuse la dosarul cauzei – adresa nr. 14.975 din 27 aprilie 2007 emisă de Direcția Generală a Finanțelor Publice Maramureș și adresa nr. 11.469 din 30 martie 2007 –, întrucât vizează cu evidență un aspect de netemeinicie, și nu de nelegalitate. Nici faptul că criteriul studiilor reclamanților a fost avut în vedere de instanțele fondului în circumstanțierea situației particulare a acestora nu reprezintă un element de nelegalitate ce poate fi imputat hotărârii pronunțate, cât timp instanțele și-au motivat în mod corespunzător semnificația drepturilor și valorilor nepatrimoniale, respectiv posibilitatea reală de evaluare a acestora, prin puterea de apreciere a instanțelor de judecată, dar prin raportare la toate aspectele relevate.

Sub aspectul despăgubirilor materiale, nu pot fi primite criticile formulate, întrucât, în privința reclamantului B.Ș., s-a avut în vedere, cum era și corect, că îndreptățirea la obținerea acestor despăgubiri implică în mod riguros existența unui prejudiciu, precum și legătura de cauzalitate dintre prejudiciu și măsura privativă de libertate declarată nelegală, fiind de principiu că doar în limitele acestei legături de cauzalitate se poate dispune repararea prejudiciului. Mai mult, legătura de cauzalitate dintre măsura privativă de libertate și prejudiciu trebuie să fie certă și dovedită, în caz contrar neputându-se considera că sunt întrunite cerințele legale pentru obținerea despăgubirii. Aprecierea probatoriului este din această perspectivă legală, specifică răspunderii civile delictuale, concluzia firească ce se impunea a fi făcută fiind aceea că, doar în situația în care utilajele ar fi fost în stare de funcționare după producerea accidentului și, totodată, ar fi fost sechestrate, în sensul legii, de către organele de urmărire penală sau de către instanțele de judecată, iar reclamantul, ca asociat unic și administrator al SC R.B. SRL Vișeu de Sus, ar fi fost lipsit, împotriva voinței sale, de dreptul de dispoziție asupra lor, cu consecința imposibilității utilizării în activitatea comercială a firmei, s-ar fi putut considera că existența procesului penal i-ar fi cauzat reclamantului B.Ș. un prejudiciu susceptibil de reparație patrimonială. Susținerea referitoare la faptul că sunt necesare unele măsuri menite să reducă volumul cheltuielilor bugetare la un nivel care să permită respectarea angajamentelor interne și internaționale asumate de Guvernul României nu reprezintă un argument legal pertinent în acord cu regulile materiei răspunderii civile delictuale *(I.C.C.J, s. civ. și de propr. int., dec. nr. 1534 din 21 februarie 2011, www.scj.ro)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968 și pe cele ale Codului civil din 1864, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală, respectiv din noul Cod civil.

Art. 541. Acțiunea pentru repararea pagubei. (1) Acțiunea pentru repararea pagubei poate fi pornită de persoana îndreptățită, potrivit art. 538 și 539, iar după moartea acesteia poate fi continuată sau pornită de către persoanele care se aflau în întreținerea sa la data decesului.

(2) Acțiunea poate fi introdusă în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, precum și a ordonanței sau încheierilor organelor judiciare, prin care s-a constatat eroarea judiciară, respectiv privarea nelegală de libertate.

(3) Pentru obținerea reparării pagubei, persoana îndreptățită se poate adresa tribunalului în a cărei circumscripție domiciliază, chemând în judecată civilă statul, care este citat prin Ministerul Finanțelor Publice.

(4) Acțiunea este scutită de taxa judiciară de timbru.

Reglementarea anterioară: art. 506 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Momentul de la care începe să curgă termenul pentru introducerea acțiunii. Potrivit dispozițiilor art. 506 alin. (2) CPP, în caz de eroare judiciară, acțiunea în despăgubire „poate fi introdusă în termen de 18 luni de la data rămânerii definitive, după caz, a hotărârilor instanței de judecată sau a ordonanțelor procurorului, prevăzute în art. 504". Potrivit dispozițiilor art. 504 alin. (3) CPP, are dreptul la repararea pagubei persoana a cărei privare sau restrângere de libertate în mod nelegal a fost stabilită prin următoarele acte procesual penale: prin ordonanță a procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate; prin ordonanță a procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j); prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate; prin hotărâre definitivă de achitare ori prin hotărâre definitivă de încetare a procesului penal pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j).

În speța supusă analizei, se constată că privarea de libertate în mod nelegal a reclamantului a fost stabilită, în mod definitiv, prin încheierea nr. 1069 din 18 februarie 2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiției, prin care a fost casată încheierea nr. 2/F din 17 februarie 2006 a Curții de Apel București, Secția a II-a penală, și a fost respinsă propunerea de arestare formulată de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Prin aceeași încheiere, instanța supremă a revocat măsura arestării preventive, a anulat mandatul de arestare nr. 4/UP din 17 februarie 2006 emis de judecătorul Curții de Apel București și a dispus punerea de îndată în libertate a reclamantului de sub puterea acestui mandat. Potrivit considerentelor încheierii menționate, instanța a constatat că măsura arestării preventive a reclamantului solicitată de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție nu este o măsură necesară și în interesul urmăririi penale.

Așa fiind, rezultă că termenul de prescripție a dreptului la acțiunea în despăgubire formulată de reclamant a început să curgă de la data pronunțării hotărârii de revocare a măsurii privative de libertate mai sus arătate, anume de la data de 18 februarie 2006, și nu de la data rămânerii definitive a ordonanței nr. 51/DE/P/2007 de scoatere de sub urmărire penală a reclamantului, cum greșit au reținut instanțele de fond. Aceasta, întrucât, prin

ordonanța de scoatere de sub urmărire, nici procurorul și, ulterior, în cadrul controlului judiciar, nici instanța penală nu s-au pronunțat cu privire la revocarea vreunei măsuri privative ori restrictive de libertate, în înțelesul art. 504 alin. (3) CPP, reclamantul fiind cercetat în stare de libertate.

Așa fiind, în baza dispozițiilor art. 304 pct. 9 CPC, Înalta Curte a admis recursul declarat de pârâtul statul român, prin Ministerul Finanțelor Publice, și a modificat în parte decizia atacată, în sensul că a admis apelul declarat de pârât și a schimbat în tot sentința primei instanțe, păstrând soluția dată asupra apelului declarat de reclamant. Rejudecând excepția, pentru considerentele mai sus arătate, Înalta Curte a constatat că dreptul reclamantului la acțiunea în despăgubire s-a prescris la data de 18 august 2007, caz în care cererea de chemare în judecată înregistrată la data de 23 august 2010 a fost respinsă ca tardiv formulată *(I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 737 din 8 februarie 2012, www.scj.ro).* ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968 și pe cele ale Codului de procedură civilă din 1865, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală, respectiv din noul Cod de procedură civilă.

Art. 542. Acțiunea în regres. (1) În cazul în care repararea pagubei a fost acordată potrivit art. 541, precum și în situația în care statul român a fost condamnat de către o instanță internațională pentru vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 538 și 539, acțiunea în regres pentru recuperarea sumei achitate poate fi îndreptată împotriva persoanei care, cu rea-credință sau din culpă gravă, a provocat situația generatoare de daune sau împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiunii.

(2) Statul trebuie să dovedească în cadrul acțiunii în regres, prin ordonanța procurorului sau hotărâre penală definitivă, că cel asigurat în condițiile alin. (1) a produs cu rea-credință sau din culpă gravă profesională eroarea judiciară sau privarea nelegală de libertate cauzatoare de prejudicii.

Reglementarea anterioară: art. 507 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 99[1] din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată (M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005).

ADNOTĂRI

Victima nu are acțiune directă pentru repararea prejudiciului față de persoana căreia îi este imputabilă eroarea judiciară, răspunderea revenind direct și nemijlocit statului, care are, în condițiile legii, drept de regres împotriva persoanei vinovate.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Condiția răspunderii statului pentru pagubele cauzate persoanei care a fost condamnată definitiv, dacă în urma rejudecării cauzei s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare. Potrivit dispozițiilor art. 504 alin. (2) CPP, are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns

libertatea în mod nelegal. În alin. (3) se prevede că privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită, după caz, prin ordonanța procurorului de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin ordonanța procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j) CPP ori prin hotărâre a instanței de revocare a măsurii privative sau restrictive de libertate, prin hotărâre definitivă de achitare sau prin hotărâre definitivă de încetare a procesului penal pentru cauza prevăzută de art. 10 alin. (1) lit. j) CPP.

Din momentul în care România a devenit parte contractantă a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, textele de lege ce vizează drepturi și garanții care fac obiectul de reglementare al acestei Convenții se interpretează în conformitate cu dispozițiile acesteia, potrivit principiului preeminenței dreptului internațional, consacrat de dispozițiile art. 11 și art. 20 din Constituția României. Or, dreptul la libertate și siguranță este garantat de art. 5 din Convenție, care în parag. 1 lit. c) prevede că nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția cazului în care a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune ori să fugă după săvârșirea acesteia. Dreptul la despăgubiri în situația lipsirii nelegale de libertate este garantat, de asemenea, de art. 5 parag. 5 din Convenție, care condiționează acordarea de despăgubiri doar de existența unei arestări nelegale, fără a fi necesară o hotărâre judecătorească anterioară prin care să se constate nelegalitatea reținerii sau arestării.

Instanța de fond a apreciat că măsura arestării preventive luată de organul competent nu a fost revocată, deși a făcut obiectul unor contestații, astfel că, în lipsa constatării caracterului nelegal al măsurii arestului preventiv în formele prevăzute de lege, nu sunt îndeplinite cerințele reparării pagubei pretinse se reclamant. Legiuitorul, prin norma cuprinsă în art. 504 alin. (3) CPP, nu a avut în vedere confirmarea dată de instanța de judecată învestită să judece luarea, prelungirea sau menținerea arestării preventive. Este greșită statuarea instanței de fond în sensul că art. 504 alin. (3) CPP condiționează dreptul la despăgubire de constatarea nelegalității măsurii arestării preventive în hotărârea definitivă de achitare. Din normele procedurale evocate rezultă că legiuitorul face distincție între cele două ipoteze care dau dreptul la reparație, și anume condamnarea definitivă, urmată de achitare în rejudecare, și privarea de libertate, respectiv restrângerea de libertate în mod nelegal. Pentru cea de-a doua ipoteză, legiuitorul a prevăzut cerințe speciale, în sensul ca restrângerea de libertate în mod nelegal să fie stabilită, după caz, fie prin ordonanța procurorului, fie prin hotărârea definitivă de achitare, respectiv încetare a procesului penal în ipoteza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j) CPP.

În speță, recurentul-reclamant a fost achitat în baza art. 10 alin. (1) lit. d) CPP, reținându-se că fapta sa nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunilor pentru care a fost trimis în judecată. Analizarea de către instanța civilă a legalității măsurii de arestare preventivă aplicate reclamantului excedează cadrului instituit prin dispozițiile alin. (3) al art. 504 CPP, această atribuție revenind doar procurorului sau instanței penale; în speță, instanța penală a pronunțat o hotărâre de achitare ale cărei efecte se extind și asupra măsurilor preventive dispuse anterior, în sensul că acestea nu pot fi altfel calificate decât nelegale. Pentru plata despăgubirilor, legiuitorul nu a prevăzut în mod expres constatarea caracterului nelegal al măsurii privative de libertate, ci a apreciat că simpla soluție de achitare este suficientă pentru a se angaja răspunderea civilă a statului. Instanța de fond a interpretat dispoziția

art. 504 alin. (3) CPP contrar voinței legiuitorului, atunci când a reținut că se impune constatarea caracterului nelegal al măsurii privative de libertate, aprecierea fiind de natură să conducă la neevocarea fondului cauzei.

În altă ordine de idei, chiar dacă s-ar analiza măsura luând în considerare jurisprudența C.E.D.O., s-ar ajunge la concluzia nelegalității acesteia. Astfel, în jurisprudența C.E.D.O. s-a apreciat că autoritatea care a luat o măsură preventivă trebuie să arate motivele concrete care au justificat-o, nefiind suficientă doar redarea generică a textelor de lege din Codul de procedură penală. Pe de altă parte, C.E.D.O. a considerat întotdeauna că privarea de libertate este o măsură atât de gravă, încât ea nu se justifică decât atunci când alte măsuri, mai puțin severe, au apărut ca insuficiente pentru apărarea intereselor personale ori publice care au impus detenția persoanei în cauză. În același timp, pentru situațiile în care aplicarea măsurii detenției apare ca îndeplinirea unei obligații prevăzute de legea națională, jurisdicția europeană a decis în sensul că principiul proporționalității impune respectarea unui just echilibru între necesitatea respectării acestei obligații într-o societate democratică și importanța deosebită a dreptului la libertatea persoanei (*Vasileva c. Danemarcei*, 25 septembrie 2003). Spre a verifica dacă acest echilibru a fost respectat, Curtea a luat întotdeauna în considerare factorul timp (*McVeigh și alții c. Regatului Unit*). Altfel spus, în aplicarea acestei dispoziții a Convenției, principiul proporționalității este respectat numai atunci când detenția pe care el o permite nu este prelungită în timp în mod nerezonabil de către autoritățile naționale, caz în care ea ar devenit arbitrară.

De altfel, nelegalitatea privării de libertate este de necontestat, ea rezultând din considerentele hotărârilor penale pronunțate de Tribunalul Sibiu, Curtea de Apel Alba Iulia și Înalta Curte de Casație și Justiție, prin care s-a dispus achitarea reclamantului în temeiul dispozițiilor art. 10 alin. (1) lit. d) CPP, astfel că în mod nejustificat instanța de fond a reținut ca nefiind incidente dispozițiile art. 504 alin. (3) din același cod și, implicit, neîndreptățirea reclamantului de a i se acorda daune materiale și morale.

În raport de cele reținute, va fi admis apelul și va fi anulată sentința, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la aceeași instanță, potrivit cererii apelantei, prilej cu care instanța de fond va ține cont de dezlegarea dată în apel, în sensul că măsura achitării este suficientă pentru a se aprecia asupra răspunderii civile a statului *(I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 327/2015, nepublicată)*. ✍ Instanța a avut în vedere dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

Capitolul VII. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare

Art. 543. Constatarea dispariției dosarului sau înscrisului. (1) În cazul dispariției unui dosar judiciar sau a unui înscris care aparține unui astfel de dosar, organul de urmărire penală sau președintele instanței la care se găsea dosarul ori înscrisul întocmește un proces-verbal prin care constată dispariția și arată măsurile care s-au luat pentru găsirea lui.

(2) În baza procesului-verbal, se procedează potrivit dispozițiilor prevăzute în prezentul capitol.

Reglementarea anterioară: art. 508 CPP 1968.

Art. 544. Obiectul procedurii speciale. (1) Când dosarul sau înscrisul dispărut este reclamat de un interes justificat şi nu poate fi refăcut potrivit procedurii obişnuite, procurorul prin ordonanță ori instanța de judecată prin încheiere dispune, după caz, înlocuirea sau reconstituirea dosarului sau înscrisului cu privire la care s-a constatat dispariția.

(2) Instanța se pronunță prin încheiere, fără citarea părților, în afară de cazul când instanța consideră necesară chemarea acestora.

(3) Încheierea nu este supusă niciunei căi de atac.

Reglementarea anterioară: art. 509 CPP 1968.

Art. 545. Competența în cazul înlocuirii sau reconstituirii. (1) Înlocuirea sau reconstituirea se efectuează de organul de urmărire penală ori de instanța de judecată înaintea căreia cauza se găseşte pendinte, iar în cauzele definitiv soluționate, de instanța la care dosarul se găseşte în conservare.

(2) Când constatarea dispariției s-a făcut de un organ de urmărire penală sau de o instanță de judecată, altele decât cele arătate la alin. (1), organul de urmărire penală ori instanța de judecată care a constatat dispariția trimite organului de urmărire penală sau instanței de judecată competente toate materialele necesare efectuării înlocuirii ori reconstituirii înscrisului dispărut.

(3) În cazul dispariției unui dosar judiciar în cursul procedurii de cameră preliminară, înlocuirea sau reconstituirea se efectuează de instanța în cadrul căreia funcționează camera preliminară.

Reglementarea anterioară: art. 510 CPP 1968.

Art. 546. Înlocuirea înscrisului. (1) Înlocuirea înscrisului dispărut are loc atunci când există copii oficiale de pe acel înscris. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată ia măsuri pentru obținerea copiei.

(2) Copia obținută ține locul înscrisului original până la găsirea acestuia.

(3) Persoanei sau autorității care a predat copia oficială i se eliberează o copie certificată de pe aceasta.

Reglementarea anterioară: art. 511 CPP 1968.

Art. 547. Reconstituirea înscrisului sau dosarului. (1) Când nu există o copie oficială de pe înscrisul dispărut, se procedează la reconstituirea acestuia.

(2) Reconstituirea unui dosar se face prin reconstituirea înscrisurilor pe care le conținea.

(3) În vederea reconstituirii pot fi folosite orice mijloace de probă prevăzute de lege.

(4) Rezultatul reconstituirii se constată, după caz, prin ordonanța procurorului sau prin hotărârea instanței dată cu citarea părților, după ascultarea acestora şi a procurorului.

(5) Neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea cauzei.

(6) Hotărârea de reconstituire este supusă apelului.

(7) Împotriva ordonanței procurorului privind rezultatul reconstituirii orice persoană care justifică un interes legitim poate face plângere, dispozițiile art. 336-339 aplicându-se în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 512 CPP 1968.

Capitolul VIII. Procedura privind cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală

Secțiunea 1. Dispoziții generale

Art. 548. Dispoziții privind asistența judiciară internațională. (1)[1] Cooperarea judiciară internațională va fi solicitată sau acordată în conformitate cu dispozițiile actelor juridice ale Uniunii Europene, tratatelor internaționale din domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală la care România este parte, precum și cu dispozițiile cuprinse în legea specială și în prezentul capitol, dacă în tratatele internaționale nu se prevede altfel.

(2) Actele membrilor străini detașați ai unei echipe comune de anchetă efectuate în baza și conform acordului încheiat și dispozițiilor conducătorului echipei au o valoare similară actelor efectuate de către organele de urmărire penală române.

Reglementarea anterioară: art. 513 CPP 1968.

Legislație conexă: ► Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011); ► Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate (M. Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003); ► Legea nr. 55/2012 privind cooperarea României cu Oficiul European de Poliție (Europol), republicată (M. Of. nr. 206 din 24 martie 2014); ► O.U.G. nr. 123/2007 privind unele măsuri pentru consolidarea cooperării judiciare cu statele membre ale Uniunii Europene (M. Of. nr. 751 din 6 noiembrie 2007).

Secțiunea a 2-a. Recunoașterea unor acte judiciare străine

Art. 549. Executarea dispozițiilor civile dintr-o hotărâre judecătorească penală străină. Executarea dispozițiilor civile dintr-o hotărâre judecătorească penală străină se face potrivit regulilor prevăzute pentru executarea hotărârilor civile străine.

Reglementarea anterioară: art. 522 CPP 1968.

Legislație conexă: art. 1103-1110 CPC.

[1] Alin. (1) al art. 548 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 318 din Legea nr. 255/2013.

ADNOTĂRI

Textul art. 548 face o referire succintă la temeiurile legale care stau la baza cooperării internaționale în materie penală, cu trimitere la aplicarea legii speciale în materie – Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată –, respectiv la aplicarea directă, atunci când este cazul, a înseși acestor acte judiciare europene sau internaționale. Alin. (2) conferă valoare juridică actelor încheiate în cadrul anchetelor comune, aspect care era reglementat anterior, de altfel, și în legi speciale – de exemplu, în Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Soluționarea unei cereri având ca obiect conversiunea condamnării. Instanța, în soluționarea unei cereri având ca obiect conversiunea condamnării, trebuie să observe dacă felul pedepsei aplicate pentru concursul de infracțiuni sau durata acesteia este incompatibilă cu legislația română, fără a putea înlocui modalitatea de stabilire a pedepsei rezultante pe calea cumulului aritmetic, dispusă prin hotărârea statului de condamnare, cu aceea a cumulului juridic prevăzut de Codul penal român *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 23 din 12 octombrie 2009, M. Of. nr. 850 din 8 decembrie 2009)*.

2. Interpretarea sintagmei „proces penal în curs". Sintagma „proces penal în curs" cuprinsă în textul art. 119 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală [*art. 134 după republicare – n.a.*] se interpretează în sensul că recunoașterea pe cale incidentală a unei hotărâri penale străine sau a unui act juridic străin se poate face și în faza privind punerea în executare a hotărârilor penale definitive *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. 9 din 15 noiembrie 2010, M. Of. nr. 382 din 1 iunie 2011)*. ✍ Deși în prezent Titlul V – „Recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești, a ordonanțelor penale și a actelor judiciare în relația cu statele terțe" – nu mai cuprinde un articol separat privind recunoașterea hotărârilor judecătorești ori a altor acte judiciare pe cale incidentală, aceasta este menționată la art. 140^1 alin. (2)-(4) din Legea nr. 302/2004, din interpretarea acestor din urmă dispoziții rezultând că este permisă în continuare în vederea producerii de efecte juridice, altele decât executarea în regim de detenție a pedepsei, dacă ea se dovedește necesară soluționării unei cauze penale sau poate contribui la îmbunătățirea situației persoanei cercetate ori a persoanei condamnate sau la reintegrarea sa.

3. Efectul transmiterii mandatului european de arestare asupra prescripției executării pedepsei. Transmiterea directă a mandatului european de arestare emis de autoritățile române către autoritățile judiciare ale altui stat membru, pe teritoriul căruia a fost localizată persoana, indiferent dacă aceasta este sau nu arestată provizoriu în vederea predării, are efect de întrerupere a prescripției executării pedepsei. Nu produce efect întreruptiv de prescripție transmiterea prin difuzare a mandatului european de arestare *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 2 din 12 martie 2012, M. Of. nr. 281 din 27 aprilie 2012)*.

4. Deducerea duratei executate în statul emitent. După transferarea persoanei condamnate de autoritățile judiciare străine, în vederea continuării executării pedepsei în România, durata de pedeapsă considerată ca executată de statul de condamnare pe baza

muncii prestate și a bunei conduite, acordată ca beneficiu în favoarea persoanei condamnate de autoritatea judiciară străină, nu trebuie scăzută din pedeapsa ce se execută în România *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 15 din 22 mai 2015, M. Of. nr. 455 din 24 iunie 2015).*

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea de Justiție a Uniunii Europene

1. Cauza C-66/08, *Procedura privind executarea unui mandat european de arestare emis împotriva lui Szymon Kozłowski*. Motiv de neexecutare facultativă a mandatului european de arestare. Interpretarea termenilor „este rezident" și „rămâne în statul membru de executare". 43. Întrucât decizia-cadru [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*] are ca obiect (...) instituirea unui sistem de predare între autoritățile judiciare a persoanelor condamnate sau bănuite, în scopul executării sentințelor de condamnare sau a urmăririlor, bazat pe principiul recunoașterii reciproce, predare căreia autoritatea judiciară de executare nu i se poate opune decât în temeiul unuia dintre motivele de refuz prevăzute în decizia-cadru, termenii „rămâne" și „este rezident", care determină domeniul de aplicare a art. 4 pct. 6 din aceasta, trebuie să facă obiectul unei definiri uniforme în măsura în care privesc noțiuni autonome din dreptul Uniunii. Prin urmare, în dreptul național care transpune art. 4 pct. 6, statele membre nu au dreptul să dea acestor termeni un înțeles mai larg decât cel care decurge dintr-o astfel de interpretare uniformă. (...)

46. Prin urmare, termenii „rămâne" și „este rezident" vizează situațiile în care persoana care face obiectul unui mandat european de arestare fie și-a stabilit reședința reală în statul membru de executare, fie, respectiv, ca urmare a unei șederi stabile de o anumită durată în acest stat membru, a stabilit cu acesta din urmă legături similare cu cele care rezultă din reședință. (...)

48. Pentru a stabili dacă, într-un caz concret, între persoana căutată și statul membru de executare există legături care să permită să se constate că această persoană intră sub incidența termenului „rămâne" în sensul art. 4 pct. 6 din decizia-cadru, trebuie să se efectueze o apreciere globală a mai multor elemente obiective care caracterizează situația acestei persoane, printre care se numără în special durata, natura și condițiile șederii persoanei căutate, precum și legăturile familiale și economice pe care aceasta le întreține cu statul membru de executare. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Art. 4 pct. 6 din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre trebuie interpretat în sensul că:

– o persoană căutată „este rezident" în statul membru de executare atunci când și-a stabilit reședința reală în acest stat și „rămâne" în acest stat atunci când, ca urmare a unei șederi stabile de o anumită durată în acest stat membru, a stabilit cu acesta din urmă legături similare cu cele care rezultă din reședință;

– pentru a stabili dacă între persoana căutată și statul membru de executare există legături care să permită să se constate că această persoană intră sub incidența termenului „rămâne" în sensul art. 4 pct. 6 menționat, este de competența autorității judiciare de executare să efectueze o apreciere globală a mai multor elemente obiective care caracterizează situația acestei persoane, printre care se numără în special durata, natura și condițiile șederii

persoanei căutate, precum și legăturile familiale și economice pe care aceasta le întreține cu statul membru de executare *(hot. din 17 iulie 2008, curia.europa.eu)*.

2. Cauza C-296/08 PPU, *Ignacio Pedro Santesteban Goicoechea*. Procedură de extrădare. Mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre. Posibilitatea de a aplica o convenție adoptată anterior datei de 1 ianuarie 2004, dar aplicabilă, în acest stat, de la o dată ulterioară. 63. Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare că art. 31 din decizia-cadru [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*] trebuie interpretat în sensul că acesta nu vizează decât ipoteza potrivit căreia regimul mandatului european de arestare este aplicabil, situație diferită de cea în care o cerere de extrădare vizează fapte săvârșite înaintea unei date indicate de un stat membru într-o declarație făcută conform art. 32 din decizia-cadru. (...)

73. Astfel cum au susținut în mod temeinic Guvernele spaniol și francez, precum și Comisia, indicarea datei de 1 ianuarie 2004 servește îndeosebi la stabilirea limitei între domeniul de aplicare a sistemului de extrădare prevăzut de convenții și cel al regimului mandatului european de arestare elaborat în decizia-cadru, acest din urmă regim fiind aplicabil, în general, tuturor cererilor introduse după 1 ianuarie 2004.

74. Aplicarea unor convenții precum cea din 1996 [*Convenția privind extrădarea între statele membre ale Uniunii Europene („Convenția de la Dublin"), elaborată, în baza art. K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, prin Actul Consiliului din 27 septembrie 1996 și semnată, la aceeași dată, de toate statele membre – n.a.*] nu aduce atingere regimului mandatului european de arestare prevăzut de decizia-cadru, întrucât, conform art. 31 alin. (1) din aceasta, o astfel de convenție nu poate fi utilizată decât în situația în care regimul mandatului european de arestare nu se aplică.

75. Aplicarea unor convenții în domeniul extrădării ulterior datei de 1 ianuarie 2004 nu poate, prin urmare, să aibă ca obiect decât ameliorarea sistemului de extrădare în situații în care regimul mandatului european de arestare nu se aplică. Or (...) convențiile în domeniul extrădării rămân relevante pentru cazurile care intră sub incidența unei declarații a unui stat membru făcute conform art. 32 din decizia-cadru, dar și în alte situații în care regimul mandatului european de arestare nu ar fi aplicabil. (...)

80. Potrivit unei jurisprudențe constante, normele de procedură sunt considerate în general aplicabile tuturor litigiilor în curs la data intrării lor în vigoare, spre deosebire de normele de drept material, care sunt în mod obișnuit interpretate ca nefiind aplicabile unor situații existente anterior intrării lor în vigoare (Hotărârea *Dell'Orto*, § 48). Art. 18 alin. (5) din Convenția din 1996 prevede că aceasta se aplică cererilor prezentate ulterior datei sale de intrare în vigoare sau de punere în aplicare în relațiile dintre statul membru solicitat și statul membru solicitant. În ceea ce privește art. 32 din decizia-cadru, acesta prevede că cererile primite după 1 ianuarie 2004 vor fi guvernate de normele privind mandatul european de arestare. Deși, în cele două cazuri, normele noi nu se aplică cererilor în curs, ci acelora introduse după o anumită dată, acestea au în comun faptul că se aplică cererilor privind fapte anterioare datei de punere în aplicare a noii reglementări. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) Art. 31 din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre trebuie interpretat în sensul că acesta nu vizează decât ipoteza potrivit căreia regimul mandatului european de

arestare este aplicabil, situație diferită de cea în care o cerere de extrădare vizează fapte săvârșite înaintea unei date indicate de un stat membru într-o declarație făcută conform art. 32 din această decizie-cadru.

2) Art. 32 din Decizia-cadru 2002/584 trebuie interpretat în sensul că acesta nu se opune aplicării de către un stat membru de executare a Convenției privind extrădarea între statele membre ale Uniunii Europene, elaborată prin Actul Consiliului din 27 septembrie 1996 și semnată la aceeași dată de toate statele membre, chiar dacă aceasta nu a devenit aplicabilă în acest stat membru decât ulterior datei de 1 ianuarie 2004 *(hot. din 12 august 2008, curia.europa.eu).*

3. Cauza C-388/08 PPU, *Procedura penală împotriva lui Artur Leymann și Aleksei Pustovarov*. Mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre. Principiul specialității. Procedura consimțământului. 42. Astfel cum reiese în special din art. 1 alin. (1) și (2) din decizia-cadru [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*], precum și din considerentele (5)-(7) și (11) ale acesteia, decizia-cadru are ca obiect înlocuirea sistemului multilateral de extrădare între statele membre cu un sistem de predare între autoritățile judiciare a persoanelor condamnate sau bănuite, în scopul executării sentințelor de condamnare sau a urmăririlor, bazat pe principiul recunoașterii reciproce. Decizia-cadru urmărește în special facilitarea și accelerarea cooperării judiciare (...).

43. Art. 27 alin. (2) din decizia-cadru enunță principiul specialității, potrivit căruia o persoană care a fost predată nu poate fi urmărită penal, condamnată sau privată de libertate pentru o infracțiune săvârșită înaintea predării sale, alta decât cea care a motivat predarea sa. (...)

53. Astfel cum a arătat Comisia în observațiile prezentate, cererea de predare se întemeiază pe informațiile care prezintă situația investigațiilor la momentul emiterii mandatului european de arestare. Este, așadar, posibil ca, pe parcursul procedurii, faptele reținute să nu mai corespundă întru totul celor care fuseseră descrise inițial. Elementele obținute pot conduce la clarificarea și chiar la modificarea elementelor constitutive ale infracțiunii care au justificat inițial emiterea mandatului european de arestare.

54. Termenii „urmărită penal", „condamnată" sau „privată de libertate" prevăzuți la art. 27 alin. (2) din decizia-cadru arată că noțiunea „infracțiune (...) alta" decât cea care a motivat predarea trebuie apreciată în raport cu diferitele faze ale procedurii și având în vedere fiecare act de procedură susceptibil să modifice încadrarea juridică a infracțiunii.

55. Pentru a aprecia, în vederea solicitării consimțământului, dacă un act de procedură conduce la o „infracțiune (...) alta" decât cea care figurează în mandatul european de arestare, este necesar să se compare descrierea infracțiunii menționate în mandatul european de arestare cu cea care figurează în actul de procedură ulterior.

56. Solicitarea consimțământului statului membru de executare pentru orice schimbare în descrierea faptelor ar depăși implicațiile principiului specialității și ar aduce atingere obiectivului urmărit, care constă în accelerarea și în simplificarea cooperării judiciare între statele membre avute în vedere în decizia-cadru.

57. Pentru a stabili dacă este sau nu este vorba despre o „infracțiune (...) alta" decât cea care a motivat predarea, este necesar să se verifice dacă elementele constitutive ale infracțiunii, potrivit descrierii legale a acesteia în statul membru emitent, sunt cele pentru care persoana a fost predată și dacă există o corespondență suficientă între datele care

figurează în mandatul de arestare și cele menționate în actul de procedură ulterior. Sunt admise schimbări în circumstanțele referitoare la timp și la loc în măsura în care acestea decurg din elementele obținute pe parcursul procedurii derulate în statul membru emitent cu privire la comportamentele descrise în mandatul de arestare, nu modifică natura infracțiunii și nu conduc la motive de neexecutare în temeiul art. 3 și art. 4 din decizia-cadru.

58. Este de competența instanței naționale competente să verifice, în lumina criteriilor menționate la punctul precedent din prezenta hotărâre, dacă infracțiunea descrisă în actul de acuzare constituie o altă infracțiune decât cea descrisă în mandatele de arestare emise împotriva dlor Leymann și Pustovarov.

59. Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare că, pentru a determina dacă infracțiunea în cauză nu este o „infracțiune (...) alta" decât cea care a motivat predarea, în sensul art. 27 alin. (2) din decizia-cadru, care necesită aplicarea procedurii consimțământului prevăzute la art. 27 alin. (3) lit. (g) și alin. (4) din decizia-cadru, este necesar să se verifice dacă elementele constitutive ale infracțiunii, potrivit descrierii legale a acesteia în statul membru emitent, sunt cele pentru care persoana a fost predată și dacă există o corespondență suficientă între datele care figurează în mandatul de arestare și cele menționate în actul de procedură ulterior. Sunt admise schimbări în circumstanțele referitoare la timp și la loc, în măsura în care acestea decurg din elementele culese pe parcursul procedurii derulate în statul membru emitent cu privire la comportamentele descrise în mandatul de arestare, nu modifică natura infracțiunii și nu conduc la motive de neexecutare în temeiul art. 3 și art. 4 din decizia-cadru. (...)

62. Cu toate acestea, este vorba tot despre o infracțiune pedepsită cu închisoarea a cărei durată maximă este de cel puțin 3 ani și care intră la rubrica „traficul ilicit de stupefiante" menționată la art. 2 alin. (2) din decizia-cadru.

63. În consecință, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că, în împrejurări precum cele din acțiunea principală, o schimbare în descrierea infracțiunii, având ca obiect categoria de stupefiante în cauză, nu este, în sine, de natură să caracterizeze o „infracțiune (...) alta" decât cea care a motivat predarea, în sensul art. 27 alin. (2) din decizia-cadru. (...)

76. Așadar, este necesar să se răspundă la a treia întrebare că excepția prevăzută la art. 27 alin. (3) lit. (c) din decizia-cadru trebuie interpretată în sensul că, în cazul unei „infracțiuni (...) alta" decât cea care a motivat predarea, consimțământul trebuie solicitat, conform art. 27 alin. (4) din decizia-cadru, și obținut dacă este necesară executarea unei pedepse sau a unei măsuri privative de libertate. Persoana predată poate fi urmărită penal și condamnată pentru o astfel de infracțiune înainte ca acest consimțământ să fie obținut, în măsura în care nu se aplică nicio măsură restrictivă de libertate pe parcursul urmăririi penale sau al judecării infracțiunii respective. Cu toate acestea, excepția prevăzută la art. 27 alin. (3) lit. (c) menționat nu se opune posibilității ca persoana predată să fie supusă unei măsuri restrictive de libertate înainte de obținerea consimțământului, în condițiile în care această restrângere este legal justificată de alte capete de acuzare menționate în mandatul european de arestare. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) Pentru a determina dacă infracțiunea în cauză nu este o „infracțiune (...) alta" decât cea care a motivat predarea, în sensul art. 27 alin. (2) din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, care necesită aplicarea procedurii consimțământului prevăzute la art. 27 alin. (3) lit. (g) și alin. (4) din această decizie-cadru, este necesar

să se verifice dacă elementele constitutive ale infracțiunii, potrivit descrierii legale a acesteia în statul membru emitent, sunt cele pentru care persoana a fost predată și dacă există o corespondență suficientă între datele care figurează în mandatul de arestare și cele menționate în actul de procedură ulterior. Sunt admise schimbări în circumstanțele referitoare la timp și la loc, în măsura în care acestea decurg din elementele culese pe parcursul procedurii derulate în statul membru emitent cu privire la comportamentele descrise în mandatul de arestare, nu modifică natura infracțiunii și nu conduc la motive de neexecutare în temeiul art. 3 și art. 4 din decizia-cadru menționată.

2) În împrejurări precum cele din acțiunea principală, o schimbare în descrierea infracțiunii, având ca obiect categoria de stupefiante în cauză, nu este, în sine, de natură să caracterizeze o „infracțiune (...) alta" decât cea care a motivat predarea, în sensul art. 27 alin. (2) din Decizia-cadru 2002/584.

3) Excepția prevăzută la art. 27 alin. (3) lit. (c) din Decizia-cadru 2002/584 trebuie interpretată în sensul că, în cazul unei „infracțiuni (...) alta" decât cea care a motivat predarea, consimțământul trebuie solicitat, conform art. 27 alin. (4) din această decizie-cadru, și obținut dacă este necesară executarea unei pedepse sau a unei măsuri privative de libertate. Persoana predată poate fi urmărită penal și condamnată pentru o astfel de infracțiune înainte ca acest consimțământ să fie obținut, în măsura în care nu se aplică nicio măsură restrictivă de libertate pe parcursul urmăririi penale sau al judecării infracțiunii respective. Cu toate acestea, excepția prevăzută la art. 27 alin. (3) lit. (c) menționat nu se opune posibilității ca persoana predată să fie supusă unei măsuri restrictive de libertate înainte de obținerea consimțământului, în condițiile în care această restrângere este legal justificată de alte capete de acuzare menționate în mandatul european de arestare *(hot. din 1 decembrie 2008, curia.europa.eu)*.

4. Cauza C-123/08, *Procedura privind executarea unui mandat european de arestare emis împotriva lui Dominic Wolzenburg*. Motiv de neexecutare facultativă a mandatului european de arestare. Persoană arestată care este resortisant al statului membru emitent.

51. În ceea ce privește cetățenii Uniunii care au avut reședința legală pe teritoriul unui alt stat membru în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani, dispozițiile respective [*art. 16 și art. 19 din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora – n.a.*] nu prevăd decât eliberarea la cerere a unui document care să ateste permanența șederii, fără a impune o astfel de formalitate. Valoarea unui asemenea document este declarativă și probatorie, însă acesta nu poate avea o valoare constitutivă (...).

52. Rezultă că o cerință administrativă suplimentară, precum o autorizație de ședere permanentă în sensul art. 21 Vw [*Legea olandeză privind străinii – n.a.*], nu poate constitui, atunci când este vorba despre un cetățean al Uniunii, o condiție prealabilă aplicării motivului de neexecutare facultativă a unui mandat european de arestare, prevăzut la art. 4 pct. 6 din Decizia-cadru 2002/584/JAI [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*].

53. Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că art. 4 pct. 6 din Decizia-cadru 2002/584/JAI trebuie interpretat în sensul că, atunci când este vorba despre un cetățean al Uniunii, statul membru de executare nu poate să condiționeze aplicarea motivului de neexecutare facultativă a unui mandat european de arestare, prevăzut de această

dispoziție, pe lângă cerința referitoare la durata șederii în acest stat, de cerințe administrative suplimentare, precum deținerea unei autorizații de ședere pe durată nedeterminată. (...)

63. În ceea ce privește, în continuare, problema dacă o condiție privind reședința pe parcursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani, precum cea prevăzută de legislația națională în discuție în acțiunea principală, este contrară principiului nediscriminării întemeiate pe cetățenie sau naționalitate, trebuie amintit că acest principiu impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv. (...)

67. Trebuie subliniat (...) că motivul de neexecutare facultativă prevăzut la art. 4 pct. 6 din Decizia-cadru 2002/584 are ca scop în special să permită acordarea unei importanțe deosebite posibilității de a crește șansele de reinserție socială a persoanei căutate după executarea pedepsei la care aceasta a fost condamnată. În consecință, este legitim ca statul membru de executare să nu urmărească un astfel de obiectiv decât în ceea ce privește persoanele care au demonstrat un grad cert de integrare în societatea din statul membru respectiv.

68. În speță, singura condiție referitoare la propriii resortisanți, cea a cetățeniei, pe de o parte, și condiția privind reședința neîntreruptă pe o durată de cinci ani pentru resortisanții altor state membre, pe de altă parte, pot fi considerate de natură să garanteze că persoana căutată este suficient de integrată în statul membru de executare. În schimb, un resortisant comunitar care nu are cetățenia statului membru de executare și nu a avut reședința în mod neîntrerupt pe teritoriul acestui stat membru pe parcursul unei perioade determinate are, în general, mai multe legături cu statul său membru de origine decât cu societatea din statul membru de executare. (...)

70. În această privință, este permis să se considere că norma potrivit căreia un mandat european de arestare nu este executat împotriva unui resortisant național nu apare ca fiind excesivă. Astfel, un asemenea resortisant are cu statul membru de origine o legătură de natură să garanteze reintegrarea sa socială după ce pedeapsa la care a fost condamnat va fi fost executată în acest stat. Pe de altă parte, nici o condiție privind reședința neîntreruptă pe o durată de cinci ani pentru resortisanții altor state membre nu poate să fie considerată excesivă, ținând seama în special de condițiile impuse pentru a respecta cerința de integrare, în statul membru de executare, a persoanelor care nu sunt resortisanți ai acestuia. (...)

73. Astfel, trebuie să se constate că o condiție privind reședința pe parcursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani, precum cea prevăzută de legislația națională în discuție în acțiunea principală, nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului care urmărește asigurarea unui grad cert de integrare, în statul membru de executare, a persoanelor căutate care sunt resortisanți ai altor state membre.

74. Având în vedere cele prezentate mai sus, este necesar să se răspundă la a cincea întrebare că art. 12 primul paragraf CE [*Tratatul de instituire a Comunității Europene – n.a.*] trebuie interpretat în sensul că nu se opune legislației statului membru de executare în temeiul căreia autoritatea judiciară competentă a acestui stat refuză să execute un mandat european de arestare emis împotriva unuia dintre resortisanții săi în scopul executării unei pedepse privative de libertate, în timp ce, atunci când este vorba despre un resortisant al unui alt stat membru cu drept de ședere întemeiat pe articolul 18 alin. (1) CE, un astfel de refuz este condiționat de cerința ca acest resortisant să fi avut reședința legală în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani pe teritoriul statului membru de executare respectiv. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Un resortisant al unui stat membru care are reședința legală într-un alt stat membru are dreptul să se prevaleze de art. 12 primul paragraf CE împotriva unei legislații naționale, precum Legea privind predarea persoanelor (*Overleveringswet*) din 29 aprilie 2004, care stabilește condițiile în care autoritățile judiciare competente pot să refuze executarea unui mandat european de arestare emis în scopul executării unei pedepse privative de libertate.

2) Art. 4 pct. 6 din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre trebuie interpretat în sensul că, atunci când este vorba despre un cetățean al Uniunii, statul membru de executare nu poate să condiționeze aplicarea motivului de neexecutare facultativă a unui mandat european de arestare, prevăzut de această dispoziție, pe lângă cerința referitoare la durata ședерii în acest stat, de cerințe administrative suplimentare, precum deținerea unei autorizații de ședere pe durată nedeterminată.

3) Art. 12 primul paragraf CE trebuie interpretat în sensul că nu se opune legislației statului membru de executare în temeiul căreia autoritatea judiciară competentă a acestui stat refuză să execute un mandat european de arestare emis împotriva unuia dintre resortisanții săi în scopul executării unei pedepse privative de libertate, în timp ce, atunci când este vorba despre un resortisant al unui alt stat membru cu drept de ședere întemeiat pe art. 18 alin. (1) CE, un astfel de refuz este condiționat de cerința ca acest resortisant să fi avut reședința legală în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani pe teritoriul statului membru de executare respectiv *(hot. din 6 octombrie 2009, curia.europa.eu)*.

5. Cauza C-303/05, *Advocaten voor de Wereld VZW c. Leden van de Ministerraad*. Decizia-cadru 2002/584/JAI. Armonizarea legislațiilor naționale. Eliminarea verificării dublei incriminări. 28. Astfel cum reiese în special de la art. 1 alin. (1) și (2) din decizia-cadru [*Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre – n.a.*] și din considerentele (5), (8) și (11) ale acesteia, decizia-cadru are ca obiect înlocuirea sistemului multilateral de extrădare între statele membre cu un sistem de predare între autoritățile judiciare a persoanelor condamnate sau bănuite, în scopul executării sentințelor de condamnare sau a urmăririlor, bazat pe principiul recunoașterii reciproce.

29. Recunoașterea reciprocă a mandatelor de arestare emise în diferitele state membre conform dreptului statului emitent respectiv necesită armonizarea actelor cu putere de lege și a normelor administrative referitoare la cooperarea judiciară în materie penală și, mai exact, a normelor privind condițiile, procedurile și efectele predării între autoritățile naționale.

30. Tocmai acesta este obiectul deciziei-cadru în ceea ce privește, printre altele, normele privind categoriile de infracțiuni enumerate pentru care nu există o verificare a dublei incriminări [art. 2 alin. (2)], motivele de neexecutare obligatorie sau facultativă a unui mandat european de arestare (art. 3 și art. 4), conținutul și forma acestuia din urmă (art. 8), transmiterea unui astfel de mandat și procedura de transmitere (art. 9 și art. 10), garanțiile minimale care trebuie acordate persoanei căutate sau arestate (art. 11-14), termenele și procedurile pentru decizia de executare a mandatului menționat (art. 17) și termenele pentru predarea persoanei căutate (art. 23). (...)

37. Art. 34 alin. (2) UE [*Tratatul privind Uniunea Europeană (1992) – n.a.*] nu stabilește nici vreo ordine de prioritate între diferitele instrumente care sunt enumerate în această

dispoziție, astfel încât nu este exclus ca, pentru reglementarea unei anumite materii, alegerea între diferitele instrumente să aparțină Consiliului, sub rezerva limitelor impuse prin natura instrumentului ales.

38. În aceste condiții, art. 34 alin. (2) UE, în măsura în care enumeră și definește, în termeni generali, diferitele tipuri de instrumente juridice care pot fi utilizate pentru „realizarea obiectivelor Uniunii" prevăzute în Titlul VI din Tratatul UE, nu ar putea fi interpretat în sensul că ar exclude ca armonizarea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre, prin adoptarea unei decizii-cadru în temeiul lit. (b) a alin. (2) menționat, să poată avea ca obiect și alte domenii decât cele menționate la art. 31 alin. (1) lit. (e) UE și, în particular, materia mandatului european de arestare.

39. Interpretarea potrivit căreia armonizarea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre prin adoptarea de decizii-cadru nu este permisă numai în domeniile prevăzute la art. 31 alin. (1) lit. (e) UE este confirmată de lit. (c) a aceluiași alineat, care prevede că acțiunea comună presupune, de asemenea, „asigurarea compatibilității normelor aplicabile în statele membre, în măsura necesară îmbunătățirii acestei cooperări [judiciare în materie penală]", fără a distinge între diferitele tipuri de acte care pot fi utilizate în scopul armonizării acestor reglementări. (...)

41. Dacă este adevărat că mandatul european de arestare ar fi putut în egală măsură să facă obiectul unei convenții, ține de puterea de apreciere a Consiliului să dea întâietate instrumentului juridic al deciziei-cadru atunci când, ca și în speța de față, sunt îndeplinite condițiile de adoptare a unui astfel de act.

42. Această concluzie nu este infirmată de împrejurarea că, potrivit art. 31 alin. (1) din decizia-cadru, aceasta înlocuiește începând de la 1 ianuarie 2004, numai în relațiile dintre statele membre, dispozițiile corespunzătoare ale convențiilor anterioare în materie de extrădare care sunt enumerate în această dispoziție. Orice altă interpretare, care nu își are temeiul nici în art. 34 alin. (2) UE și nici în vreo altă prevedere a Tratatului UE, ar risca să priveze de esența efectului său util posibilitatea recunoscută Consiliului de a adopta decizii-cadru în domenii reglementate anterior prin convenții internaționale.

43. Rezultă din aceasta că decizia-cadru nu a fost adoptată cu încălcarea art. 34 alin. (2) lit. (b) UE. (...)

48. Potrivit Advocaten voor de Wereld, lista cuprinzând peste treizeci de infracțiuni pentru care condiția tradițională a dublei incriminări este eliminată atunci când statul membru emitent le pedepsește cu o pedeapsă privativă de libertate cu o durată maximă de cel puțin trei ani este într-atât de neclară, încât încalcă sau cel puțin poate încălca principiul legalității în materie penală. Infracțiunile prevăzute în această listă nu ar fi însoțite de definiția lor legală, ci ar reprezenta categorii foarte vag definite de comportamente nedorite. Persoana privată de libertate prin executarea unui mandat european de arestare fără verificarea dublei incriminări nu ar beneficia de garanția potrivit căreia legea penală trebuie să îndeplinească cerințele de precizie, de claritate și de previzibilitate care să permită fiecărei persoane să știe, la momentul săvârșirii faptei, dacă aceasta constituie sau nu o infracțiune și aceasta spre deosebire de cei care sunt privați de libertate în lipsa unui mandat european de arestare.

49. Trebuie amintit că principiul legalității incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), care face parte din principiile generale ale dreptului aflate la baza tradițiilor constituționale comune statelor membre, a fost consacrat în egală măsură prin

diferite tratate internaționale, în special prin art. 7 parag. 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (...).

50. Acest principiu presupune ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele pentru acestea. Această condiție este îndeplinită atunci când justițiabilul poate ști, plecând de la textul dispoziției pertinente și, dacă este cazul, cu ajutorul interpretării care este dată acestui text de către instanțe, care sunt acțiunile și omisiunile care angajează răspunderea sa penală (...).

51. Conform art. 2 alin. (2) din decizia-cadru, infracțiunile enumerate în această dispoziție, „în cazul în care sunt pedepsite în statul membru emitent cu o pedeapsă sau o măsură de siguranță privative de libertate a căror durată maximă este de cel puțin trei ani, astfel cum sunt definite acestea de dreptul statului membru emitent", duc la predarea pe baza unui mandat european de arestare fără verificarea dublei incriminări a faptei.

52. Prin urmare, chiar dacă, în scopul punerii în aplicare a deciziei-cadru, statele membre preiau textual enumerarea categoriilor de infracțiuni prevăzută la art. 2 alin. (2) din aceasta, definiția propriu-zisă a acestor infracțiuni și pedepsele aplicabile sunt cele prevăzute de dreptul „statului membru emitent". Decizia-cadru nu urmărește armonizarea infracțiunilor respective în ceea ce privește elementele lor constitutive sau pedepsele prevăzute pentru acestea.

53. Prin urmare, dacă art. 2 alin. (2) din decizia-cadru elimină verificarea dublei incriminări pentru categoriile de infracțiuni prevăzute în această dispoziție, definirea acestora și a pedepselor aplicabile continuă să fie reglementată de dreptul statului membru emitent, care, cum se prevede, de altfel, la art. 1 alin. (3) din aceeași decizie-cadru, trebuie să respecte drepturile fundamentale și principiile juridice fundamentale, astfel cum sunt acestea consacrate la art. 6 UE, și, în consecință, principiul legalității incriminării și a pedepsei.

54. Rezultă din aceasta că art. 2 alin. (2) din decizia-cadru, în măsura în care elimină verificarea dublei incriminări pentru infracțiunile menționate în această dispoziție, nu este lipsit de validitate ca urmare a unei încălcări a principiului legalității incriminării și a pedepsei. (...)

58. Prin urmare, chiar presupunând că situația persoanelor bănuite de comiterea unor infracțiuni cuprinse în lista prevăzută la art. 2 alin. (2) din decizia-cadru sau condamnate pentru săvârșirea unor astfel de infracțiuni este comparabilă cu aceea a persoanelor bănuite că au comis sau condamnate pentru comiterea altor infracțiuni decât cele enumerate în această dispoziție, distincția este, în orice caz, justificată în mod obiectiv.

59. În ceea ce privește, pe de altă parte, faptul că lipsa de precizie în definirea categoriilor de infracțiuni în discuție ar risca să aibă ca rezultat o aplicare contradictorie a deciziei-cadru în diferitele ordini juridice naționale, este suficient să se arate că obiectul acesteia nu este să armonizeze dreptul penal material al statelor membre și că nicio dispoziție din Titlul VI din Tratatul UE, ale cărui art. 34 și art. 31 au fost desemnate ca fiind temeiul juridic al acestei decizii-cadru, nu condiționează aplicarea mandatului european de arestare de armonizarea legislațiilor penale ale statelor membre în materia respectivelor infracțiuni (...).

60. Rezultă din aceasta că art. 2 alin. (2) din decizia-cadru, în măsura în care elimină verificarea dublei incriminări pentru infracțiunile menționate în această dispoziție, nu este lipsit de validitate ca urmare a unei încălcări a art. 6 alin. (2) UE și, mai exact, a principiilor legalității incriminării și a pedepsei, precum și egalității și nediscriminării.

61. Având în vedere toate considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă că examinarea întrebărilor adresate nu a relevat niciun element de natură să afecteze validitatea deciziei-cadru. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Examinarea întrebărilor adresate nu a relevat niciun element de natură să afecteze validitatea Deciziei-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre *(hot. din 3 mai 2007, curia.europa.eu).*

6. Cauza C-60/12, *Procedura privind executarea unei sancțiuni financiare emise împotriva lui Marián Baláž.* Decizia-cadru 2005/214/JAI. Principiul recunoașterii reciproce a sancțiunilor financiare. Controlul exercitat de instanța din statul membru executant.

29. Ținând seama de faptul că principiul recunoașterii reciproce, care stă la baza economiei deciziei-cadru [*Decizia-cadru 2005/214/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce a sancțiunilor financiare – n.a.*], implică, în temeiul art. 6 din aceasta, că statele membre sunt în principiu obligate să recunoască o decizie de impunere a unei sancțiuni financiare care a fost transmisă conform art. 4 din decizia-cadru, fără altă formalitate, și să ia imediat toate măsurile necesare pentru executarea sa, motivele de refuz al recunoașterii sau al executării unei astfel de decizii trebuie interpretate în mod restrictiv (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 29 ianuarie 2013, *Radu*, C-396/11, § 36 și jurisprudența citată).

30. O astfel de interpretare se impune cu atât mai mult cu cât încrederea reciprocă între statele membre, piatra de temelie a cooperării judiciare în Uniune, este însoțită de garanții adecvate. Astfel, este necesar să se sublinieze că, în temeiul art. 20 alin. (8) din decizia-cadru, un stat membru care, în cursul unui an calendaristic, a aplicat art. 7 alin. (3) din decizia-cadru este obligat să informeze Consiliul și Comisia la începutul anului calendaristic următor cu privire la cazurile în care au fost aplicate temeiurile prevăzute în această dispoziție pentru nerecunoașterea sau neexecutarea unei decizii.

31. În cazul în care autoritatea competentă a statului executant are îndoieli cu privire la aspectul dacă sunt îndeplinite condițiile sus-menționate pentru recunoașterea deciziei de impunere a unei sancțiuni financiare în cauză într-un caz dat, ea poate solicita informații suplimentare autorității competente a statului emitent înainte de a deduce toate consecințele care decurg din aprecierile efectuate de această autoritate în răspunsul său [a se vedea, în acest sens, în ceea ce privește Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (...), Hotărârea *Mantello*, § 50].

32. În acest context normativ, pentru interpretarea noțiunii „instanță judecătorească", cuprinsă la art. 1 lit. (a) pct. (iii) din decizia-cadru, trebuie să se pornească de la criteriile reținute de Curte pentru a aprecia dacă un organ de trimitere are caracter de „instanță judecătorească" în sensul art. 267 TFUE [*Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene – n.a.*]. În acest sens, potrivit unei jurisprudențe constante, Curtea ia în considerare un ansamblu de elemente, precum originea legală a organului, caracterul său permanent, caracterul obligatoriu al competenței sale, natura contradictorie a procedurii, aplicarea de către organ a normelor de drept, precum și independența acestuia (...).

33. În ceea ce privește termenii „competență specială în materie penală", este adevărat că decizia-cadru a fost adoptată în temeiul art. 31 alin. (1) lit. (a) UE [*Tratatul privind*

Uniunea Europeană (1992) – n.a.] și al art. 34 alin. (2) lit. (b) UE, în cadrul cooperării judiciare în materie penală. (...)

35. În consecință, pentru a garanta efectul util al deciziei-cadru, trebuie să se recurgă la o interpretare a termenilor „cu competență specială în materie penală" în care calificarea dată de statele membre încălcărilor nu este determinantă.

36. Pentru aceasta, trebuie ca instanța competentă în sensul art. 1 lit. (a) pct. (iii) din decizia-cadru să aplice o procedură care întrunește caracteristicile esențiale ale unei proceduri penale, fără a fi totuși necesar ca această instanță judecătorească să aibă o competență exclusiv penală. (...)

39. În continuare, astfel cum rezultă din informațiile furnizate de Guvernul austriac în observațiile sale scrise și orale, chiar dacă Unabhängiger Verwaltungssenat este instituit oficial drept autoritate administrativă independentă, potrivit art. 51 alin. (1) VStG [*Legea austriacă a contravențiilor din 1991 – n.a.*], acesta este totuși competent între altele în calitate de instanță de apel în materie de contravenții, printre care, în special, contravențiile rutiere. În cadrul acestei căi de atac, care are efect suspensiv, Unabhängiger Verwaltungssenat are o competență de fond și aplică o procedură cu caracter penal care este supusă respectării garanțiilor procedurale adecvate în materie penală. (...)

46. Astfel, decizia-cadru se aplică și sancțiunilor financiare impuse de autorități administrative. În consecință, astfel cum subliniază în mod întemeiat Guvernul olandez, se poate impune, în funcție de particularitățile sistemelor jurisdicționale ale statelor membre, desfășurarea unei faze administrative prealabile. Cu toate acestea, accesul la o instanță judecătorească cu competență specială în materie penală, în sensul deciziei-cadru, nu trebuie să fie supus unor condiții care să îl facă imposibil sau excesiv de dificil. (...)

48. În al treilea rând, faptul că persoana interesată nu a formulat o cale de atac și că, prin urmare, sancțiunea financiară în cauză a devenit definitivă nu are nicio influență asupra aplicării art. 1 lit. (a) pct. (iii) din decizia-cadru, dat fiind că, potrivit acestei dispoziții, este suficient ca persoana în cauză „să fi avut posibilitatea" judecării cauzei sale de către o instanță judecătorească cu competență specială în materie penală.

49. Ținând seama de ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a treia întrebare că art. 1 lit. (a) pct. (iii) din decizia-cadru trebuie interpretat în sensul că se impune să se considere că o persoană a avut posibilitatea judecării cauzei sale de către o instanță judecătorească cu competență specială în materie penală în ipoteza în care, înainte de introducerea căii de atac, a fost ținută să respecte o procedură administrativă precontencioasă. O astfel de instanță judecătorească trebuie să aibă competență deplină pentru a examina cauza atât sub aspectul aprecierii în drept, cât și al împrejurărilor de fapt. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Noțiunea „instanță judecătorească cu competență specială în materie penală", prevăzută la art. 1 lit. (a) pct. (iii) din Decizia-cadru 2005/214/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce a sancțiunilor financiare, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009, constituie o noțiune autonomă a dreptului Uniunii și trebuie interpretată în sensul că intră în sfera acestei noțiuni orice instanță judecătorească ce aplică o procedură care întrunește caracteristicile esențiale ale unei proceduri penale. Unabhängiger Verwaltungssenat in den Ländern (Austria) îndeplinește aceste criterii și trebuie considerat, în consecință, ca încadrându-se în sfera noțiunii menționate.

2) Art. 1 lit. (a) pct. (iii) din Decizia-cadru 2005/214, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299, trebuie interpretat în sensul că se impune să se considere că o persoană a avut posibilitatea judecării cauzei sale de către o instanță judecătorească cu competență specială în materie penală în ipoteza în care, înainte de introducerea căii de atac, a fost ținută să respecte o procedură administrativă precontencioasă. O astfel de instanță judecătorească trebuie să aibă competență deplină pentru a examina cauza atât sub aspectul aprecierii în drept, cât și al împrejurărilor de fapt *(hot. din 14 noiembrie 2013, curia.europa.eu)*.

7. Cauza C-216/14, *Procedura penală împotriva lui Gavril Covaci*. Directiva 2012/13/UE. Dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Dreptul la informare cu privire la acuzare. Notificarea unei ordonanțe penale. 52. Prin intermediul celei de-a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 2, art. 3 alin. (1) lit. (c) și art. 6 alin. (1) și (3) din Directiva 2012/13 [*Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale – n.a.*] trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care, în cadrul unei proceduri penale, impune persoanei acuzate care nu are reședința în acest stat membru să desemneze un mandatar în vederea notificării unei ordonanțe penale care o privește, termenul pentru a formula o opoziție împotriva acestei ordonanțe curgând de la notificarea acesteia mandatarului menționat.

53. Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să se arate că art. 1 din Directiva 2012/13 prevede dreptul la informare al persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la drepturile lor în cadrul procedurilor penale și la acuzarea care le este adusă.

54. Astfel cum reiese din interpretarea coroborată a art. 3 și art. 6 din această directivă, dreptul menționat la art. 1 din aceasta privește cel puțin două drepturi distincte.

55. Pe de o parte, persoanele suspectate sau acuzate trebuie să fie informate, în conformitate cu art. 3 din Directiva 2012/13, cu privire la cel puțin anumite drepturi procedurale, a căror listă este conținută în această dispoziție și care cuprinde dreptul de a fi asistat de un avocat, dreptul la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri, dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, dreptul la interpretare și traducere, precum și dreptul de a păstra tăcerea.

56. Pe de altă parte, directiva menționată definește, la art. 6, norme referitoare la dreptul la informare cu privire la acuzare. (...)

58. În această privință, este necesar să se arate că, potrivit formulării însești a art. 2 din Directiva 2012/13, aceasta din urmă se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac. (...)

61. În consecință, notificarea unei ordonanțe penale trebuie să fie considerată, în conformitate cu art. 6 din Directiva 2012/13, drept o formă de comunicare a acuzației aduse persoanei în cauză, astfel încât trebuie să respecte cerințele impuse în cuprinsul acestui articol. (...)

64. Or, din decizia de trimitere rezultă că legislația națională în discuție în litigiul principal prevede că ordonanța penală este notificată mandatarului persoanei acuzate

unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești. Dacă s-ar considera că aceste hotărâri au caracter de act cu putere de lege, nu ar mai fi fost necesară reglementarea expresă a efectului lor obligatoriu, care s-ar fi produs automat ca în cazul legilor organice, ordonanțelor de urgență și altor acte normative cu putere de lege și, inclusiv, pentru legiuitor, nu doar pentru celelalte instanțe judecătorești. (...)

Spre deosebire de hotărârile date de Înalta Curte de Casație și Justiție în interpretarea și aplicarea unitară a legii în materie penală care, potrivit art. 474 alin. (4) și art. 477 alin. (3) CPP, sunt obligatorii doar pentru instanțe, deciziile instanței de contencios constituțional sunt general obligatorii și produc efecte numai pentru viitor, de la momentul publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, conform art. 147 alin. (4) din Constituție, impunându-se a fi respectate nu numai de către instanțele judecătorești, ci de toate subiectele de drept, atât de Parlament, cât și de Guvern, respectiv de autoritățile și instituțiile publice.

(...) Hotărârile date de instanța supremă în interpretarea și aplicarea unitară a legii își încetează efectele nu numai în cazul declarării ca neconstituțională a dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, ci și situația în care Curtea Constituțională a stabilit că respectiva prevedere a dobândit valențe de neconformitate cu Constituția în interpretarea dată în recurs în interesul legii sau într-o întrebare prealabilă, din moment ce legiuitorul se referă la „constatarea neconstituționalității", și nu la declararea neconstituționalității *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 21 din 6 octombrie 2014, M. Of. nr. 829 din 13 noiembrie 2014).*

Art. 477[1].[1] **Încetarea sau modificarea efectelor deciziei.** Efectele deciziei încetează în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Decizie dată în procedura hotărârii prealabile. Constatarea neconstituționalității normei interpretate în sensul hotărârii prealabile. Încetarea efectelor deciziei Înaltei Curți. 50. Potrivit jurisprudenței sale, Curtea a consacrat posibilitatea și obligația sa de a interveni, ori de câte ori este sesizată, în cazul în care un text legal poate genera interpretări de natură a aduce atingere prevederilor constituționale. În practica sa recentă, Curtea a statuat că, „fără a nega rolul constituțional al instanței supreme, a cărei competență este circumscrisă situațiilor de practică neunitară, Curtea Constituțională reține că, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, este obligată să intervină ori de câte ori acele interpretări generează încălcări ale prevederilor Legii fundamentale. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel, și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie" (Decizia nr. 1092 din 18 decembrie 2012, publicată în M. Of. nr. 67 din 31 ianuarie 2013).

[1] Art. 477[1] a fost introdus prin art. 102 pct. 287 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 7 din O.U.G. nr. 3/2014.

condițiile de detenție care prevalează în statul membru emitent și care dovedesc realitatea unor deficiențe fie sistemice sau generalizate, fie afectând anumite grupuri de persoane ori chiar anumite centre de detenție. Aceste elemente pot rezulta, printre altele, din decizii judiciare internaționale, precum hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, din decizii judiciare ale statului membru emitent, precum și din decizii, din rapoarte sau din alte documente întocmite de organele Consiliului Europei sau care fac parte din sistemul Organizației Națiunilor Unite. (...)

91. Cu toate acestea, constatarea existenței unui risc real de tratament inuman sau degradant ca urmare a condițiilor generale de detenție în statul membru emitent nu poate conduce, în sine, la refuzul executării unui mandat european de arestare.

92. Astfel, odată ce a fost constatată existența unui asemenea risc, mai trebuie apoi ca autoritatea judiciară de executare să aprecieze, în mod concret și precis, dacă există motive serioase și temeinice de a crede că persoana în cauză se va confrunta cu acest risc ca urmare a condițiilor detenției sale avute în vedere în statul membru emitent.

93. Simpla existență a unor elemente din care rezultă deficiențe fie sistemice sau generalizate, fie afectând anumite grupuri de persoane ori chiar anumite centre de detenție în ceea ce privește condițiile de detenție în statul membru emitent nu implică astfel în mod necesar că, într-un caz concret, persoana în cauză ar fi supusă unui tratament inuman sau degradant în caz de predare autorităților acestui stat membru.

94. În consecință, pentru a asigura respectarea art. 4 din Cartă în cazul individual al persoanei care face obiectul mandatului european de arestare, autoritatea judiciară de executare, care se confruntă cu elemente obiective, fiabile, precise și actualizate în mod corespunzător din care rezultă existența unor astfel de deficiențe, este ținută să verifice dacă, în împrejurările speței, există motive serioase și temeinice de a crede că, urmare a predării sale statului membru emitent, persoana respectivă se va confrunta cu un risc real de a fi supusă în acest stat membru unui tratament inuman sau degradant, în sensul articolului menționat.

95. În acest scop, autoritatea amintită trebuie să solicite autorității judiciare din statul membru emitent, în temeiul art. 15 alin. (2) din decizia-cadru, furnizarea de urgență a oricărei informații suplimentare necesare în ceea ce privește condițiile în care urmează să fie deținută persoana în cauză în respectivul stat membru.

96. Această cerere poate să privească și existența, în statul membru emitent, a unor eventuale proceduri și mecanisme naționale sau internaționale de control al condițiilor de detenție legate, de exemplu, de vizite în penitenciare, care să permită să se aprecieze starea actuală a condițiilor de detenție în aceste unități. (...)

98. În cazul în care, având în vedere informațiile furnizate în temeiul art. 15 alin. (2) din decizia-cadru, precum și orice alte informații de care dispune autoritatea judiciară de executare, această autoritate constată că există, în privința persoanei care face obiectul mandatului european de arestare, un risc real de tratament inuman sau degradant, precum cel vizat la § 94 din prezenta hotărâre, executarea mandatului respectiv trebuie să fie amânată, însă nu poate fi abandonată. (...)

100. Pe de altă parte, conform art. 6 din Cartă, autoritatea judiciară de executare nu poate să decidă menținerea în detenție a persoanei în cauză decât dacă procedura de executare a mandatului european de arestare a fost efectuată într-un mod suficient de diligent și, prin urmare, dacă durata detenției nu are un caracter excesiv (...). Această autoritate trebuie să țină seama în mod corespunzător, în ceea ce privește persoanele

care fac obiectul unui mandat european de arestare în scopul efectuării urmăririi penale, de principiul prezumției de nevinovăție garantat la art. 48 din Cartă.

101. În această privință, autoritatea judiciară de executare trebuie să respecte cerința proporționalității, prevăzută la art. 52 alin. (1) din Cartă, cu privire la restrângerea oricărui drept sau a oricărei libertăți recunoscute prin aceasta. Astfel, emiterea unui mandat european de arestare nu poate justifica menținerea în detenție a persoanei în cauză fără nicio limită temporală.

102. În orice caz, dacă autoritatea judiciară de executare constată, în urma examinării menționate la §§ 100 și 101 din prezenta hotărâre, că este obligată să pună capăt detenției persoanei căutate, atunci îi revine sarcina ca, în temeiul art. 12 și al art. 17 alin. (5) din decizia-cadru, să ia, împreună cu punerea provizorie în libertate a acestei persoane, orice măsură pe care o va considera necesară pentru a evita fuga acesteia și să se asigure că condițiile materiale necesare în vederea predării sale efective rămân întrunite, câtă vreme nu s-a adoptat nicio decizie definitivă privind executarea mandatului european de arestare (...).

103. În ipoteza în care informațiile primite de autoritatea judiciară de executare de la autoritatea judiciară emitentă conduc la înlăturarea existenței unui risc real ca persoana în cauză să facă obiectul unui tratament inuman sau degradant în statul membru emitent, autoritatea judiciară de executare trebuie să adopte, în termenele stabilite de decizia-cadru, decizia sa privind executarea mandatului european de arestare, fără a aduce atingere posibilității persoanei în cauză, odată predată, de a recurge, în ordinea juridică a statului membru emitent, la căile de atac care îi permit să conteste, dacă este cazul, legalitatea condițiilor detenției sale într-un penitenciar al acestui stat membru. (...)

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Art. 1 alin. (3), art. 5 și art. 6 alin. (1) din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009, trebuie interpretate în sensul că, în prezența unor elemente obiective, fiabile, precise și actualizate în mod corespunzător care dovedesc existența unor deficiențe fie sistemice sau generalizate, fie afectând anumite grupuri de persoane ori chiar anumite centre de detenție în ceea ce privește condițiile de detenție în statul membru emitent, autoritatea judiciară de executare trebuie să verifice, în mod concret și precis, dacă există motive serioase și temeinice de a crede că persoana vizată de un mandat european de arestare emis în scopul efectuării urmăririi penale sau al executării unei pedepse privative de libertate se va confrunta, ca urmare a condițiilor detenției sale în statul membru respectiv, cu un risc real de a fi supusă unui tratament inuman sau degradant, în sensul art. 4 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în caz de predare statului membru menționat. În acest scop, ea trebuie să solicite furnizarea unor informații suplimentare autorității judiciare emitente, care, după ce a solicitat, la nevoie, asistența autorității centrale sau a uneia dintre autoritățile centrale ale statului membru emitent, în sensul art. 7 din decizia-cadru, trebuie să comunice aceste informații în termenul stabilit într-o astfel de cerere. Autoritatea judiciară de executare trebuie să își amâne decizia privind predarea persoanei în cauză până la obținerea informațiilor suplimentare care îi permit să înlăture existența unui asemenea risc. În cazul în care acest risc nu poate fi înlăturat într-un termen rezonabil, autoritatea respectivă trebuie să decidă dacă este necesar să pună capăt procedurii de predare *(hot. din 5 aprilie 2016, curia.europa.eu)*.

Capitolul IX. Procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării[1]

Art. 549¹.[2] **Procedura de confiscare sau de desființare a unui înscris în cazul clasării.** (1) În cazul în care procurorul a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală, confirmată de judecătorul de cameră preliminară, și sesizarea judecătorului de cameră preliminară în vederea luării măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris, ordonanța de clasare sau, după caz, ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărire penală confirmată de judecătorul de cameră preliminară, însoțită de dosarul cauzei, se înaintează instanței căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță, după expirarea termenului prevăzut la art. 339 alin. (4) ori, după caz, la art. 340 sau după pronunțarea hotărârii prin care plângerea a fost respinsă ori prin care a fost confirmată ordonanța de renunțare la urmărire penală.

(2) Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, care nu poate fi mai scurt de 30 de zile.

(3) Pentru termenul fixat se dispune încunoștințarea procurorului și se citează persoanele ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, cărora li se comunică o copie a ordonanței, punându-le în vedere că în termen de 20 de zile de la primirea comunicării pot depune note scrise.

(4) Judecătorul de cameră preliminară se pronunță prin încheiere, în ședință publică, după ascultarea procurorului și a persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, dacă sunt prezente. Dispozițiile cuprinse în titlul III al părții speciale privind judecata care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului articol se aplică în mod corespunzător.

(5) Judecătorul de cameră preliminară, soluționând cererea, poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge propunerea și dispune, după caz, restituirea bunului ori ridicarea măsurii asigurătorii luate în vederea confiscării;

b) admite propunerea și dispune confiscarea bunurilor ori, după caz, desființarea înscrisului.

(6) În termen de 3 zile de la comunicarea încheierii, procurorul și persoanele prevăzute la alin. (3) pot face, motivat, contestație. Contestația nemotivată este inadmisibilă.

(7) Contestația se soluționează potrivit procedurii prevăzute la alin. (4) de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate

[1] Capitolul IX a fost introdus prin art. 102 pct. 319 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 549¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 128 din O.U.G. nr. 18/2016. Menționăm că, prin Decizia nr. 166/2015 (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 549¹ alin. (2), soluția legislativă cuprinsă în art. 549¹ alin. (3), potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „în camera de consiliu, fără participarea procurorului ori a persoanelor prevăzute la alin. (2)", și soluția legislativă cuprinsă în art. 549¹ alin. (5) CPP, potrivit căreia instanța ierarhic superioară ori completul competent se pronunță „fără participarea procurorului și a persoanelor prevăzute la alin. (2)", sunt neconstituționale.

ori, când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, de către completul competent potrivit legii, care poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge contestația ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată;

b) admite contestația, desființează încheierea și rejudecă propunerea potrivit alin. (5).

✍ A se vedea și *supra*, art. 315.

ADNOTĂRI

Modificările aduse textului prin O.U.G. nr. 18/2016 au avut ca scop corelarea prevederilor legale cu Decizia Curții Constituționale nr. 166/2015. În ceea ce privește procedura în fața judecătorului de cameră preliminară de la instanța de fond, în acest caz se face trimitere la regulile privind judecata. Ca urmare, spre deosebire de alte proceduri în fața judecătorului de cameră preliminară, este admisibil orice mijloc de probă, iar nu doar înscrisurile.

Se realizează, totodată, corelarea acestui articol cu noua structură a instituției renunțării la urmărirea penală, astfel cum a fost reglementată prin același act normativ.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Neconstituționalitate. Necesitatea unei proceduri publice, cu participarea procurorului și citarea părților. 45. Astfel, Curtea observă că, potrivit art. 549¹ CPP, procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară în această materie prevede o judecată sumară, pe baza notelor scrise depuse de către persoanele ale căror drepturi sau interese legitime au fost afectate, fără respectarea principiilor oralității și contradictorialității, potrivit cărora procurorul și părțile din proces au dreptul de a lua cunoștință de toate piesele și observațiile prezentate judecătorului și de a-și putea expune susținerile în fața acestuia. (...)

48. Pornind de la aceste premise și ținând seama că procedura de soluționare a cererilor privind desființarea unui înscris falsificat, respectiv confiscarea specială a unui bun antamează fondul cauzei, Curtea Constituțională observă lipsa unei rațiuni care să justifice absența publicității ședinței de judecată în procedura supusă controlului de constituționalitate și, prin urmare, constată că dispozițiile art. 549¹ CPP contravin prevederilor constituționale ale art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil.

49. Pe de altă parte, în procedura analizată, deși judecătorul de cameră preliminară decide cu privire la fondul cauzei, și anume cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict – faptă, persoană și vinovăție –, persoanele vătămate în interesele lor și procurorul nu au dreptul de a solicita administrarea unor mijloace de probă, de a folosi aceste mijloace de probă și de a invoca excepții pentru a-și argumenta poziția. Or, din perspectiva dreptului la apărare garantat de art. 24 din Constituție, o atare situație este inacceptabilă. Curtea consideră că dreptul la apărare conferă oricărei părți implicate într-un proces și indiferent de natura acestuia (civil, penal, comercial, administrativ, litigiu de muncă) posibilitatea de a folosi toate mijloacele prevăzute de lege prin care pot fi invocate situații sau împrejurări ce susțin și probează apărarea. Acesta include participarea la ședințele de judecată, posibilitatea de a folosi orice mijloc de probă, de a solicita administrarea unor probe și de a invoca excepții procedurale ce îi pot sprijini poziția.

50. Distinct de cele expuse în prealabil, cu privire la procedura confiscării speciale, Curtea apreciază că, pe lângă textele constituționale și convenționale constatat a fi încălcate, trebuie respectate și garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 2 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Aceasta, deoarece, potrivit Codului penal, măsura confiscării speciale este o măsură de siguranță, care se poate lua față de o persoană care a comis fapte prevăzute de legea penală, conform art. 2 alin. (1) CP. Măsurile de siguranță au, în sfera categoriilor juridice, caracterul de sancțiuni de drept penal, în conformitate cu prevederile art. 2 CP, deoarece pot fi dispuse numai față de persoanele care au săvârșit fapte penale, chiar dacă făptuitorului nu i se aplică o pedeapsă, conform art. 107 alin. (2) și (3) CP. De altfel, și Curtea Constituțională a statuat că incidența aplicării lor nu este determinată de existența stării de pericol relevate de acea faptă (Decizia nr. 78 din 11 februarie 2014, publicată în M. Of. nr. 273 din 14 aprilie 2014). (...)

52. Așa fiind, Curtea apreciază că procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară care decide cu privire la fondul cauzei, respectiv cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict – faptă, persoană și vinovăție – în ceea ce privește aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale, nu întrunește garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 2 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, așa cum acestea au fost dezvoltate în jurisprudența instanței europene *(dec. nr. 166 din 17 martie 2015, M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015).* ✍ Prin modificările aduse art. 549¹ de O.U.G. nr. 18/2016, dispozițiile procesual penale au fost puse în acord cu decizia Curții Constituționale.

II. Instanțe judecătorești

2. Contracte de vânzare-cumpărare încheiate prin folosirea unei procuri false. Desființarea tuturor actelor. Condiții. După ce a constatat că reclamanta era titulara bunurilor (în sensul Convenției) furate, în contextul art. 1 din Protocolul nr. 1, atunci când există o ingerință a unui terț în exercitarea dreptului de proprietate, se naște o obligație pozitivă a statului ca autoritățile să conducă o investigație efectivă, obligație ce este una de mijloace și nu poate fi una de rezultat. Așadar, această obligație ce revine autorităților este aceea de a asigura că are loc o anchetă penală adecvată și că autoritățile implicate au acționat într-un mod competent și eficient. Pe de altă parte însă, posibilitatea de a introduce o acțiune civilă împotriva presupușilor infractori poate furniza victimei o alternativă viabilă pentru a asigura protecția drepturilor sale, chiar dacă ancheta penală nu a condus la un rezultat favorabil, cu condiția ca acțiunea civilă să aibă șanse rezonabile de succes. Atunci când rezultatul anchetei penale are un efect semnificativ sau decisiv cu privire la șansele de succes ale unei acțiuni civile, statul nu poate fi responsabil de lipsa de șanse a unei asemenea acțiuni pentru simplul fapt că investigația nu a condus, în final, la condamnare (a se vedea C.E.D.O., *Blumberga c. Letoniei*, 14 octombrie 2008). (...)

Procurorul s-a limitat în mod nejustificat în a constata prescrierea unor fapte penale și a solicita desființarea înscrisurilor, fără a conduce ancheta în continuare, cu scopul de a asigura victimei o alternativă viabilă pentru a asigura protecția drepturilor sale, chiar dacă ancheta penală nu a condus la un rezultat favorabil, așa încât acțiunea civilă să aibă șanse rezonabile de succes. Prin raportul de constatare tehnico-științifică nr. 225.499 din 29 aprilie 2008, întocmit de Serviciul criminalistic din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, s-a stabilit că semnătura existentă la rubrica „mandant" de pe procură a fost executată, prin imitație liberă directă, de către numitul B.D. În baza acestei procuri

false, între anii 2005-2007 au fost încheiate mai multe contracte de vânzare-cumpărare pentru terenuri aparținând lui B.C. (decedat la data de 28 noiembrie 2004), contracte încheiate de către mandatarul B.D. (decedat la data de 13 septembrie 2008), în calitate de vânzător, cu diferiți cumpărători. Prin actele încheiate, numitul B.D. a dispus în mod nelegal de bunurile imobile aparținând tatălui său, B.C., fără consimțământul acestuia din urmă, privându-i pe ceilalți moștenitori de partea cuvenită. Or, în raport numai de aceste constatări de fapt ale procurorului, la dosar ar fi fost necesar să se stabilească moștenitorii defunctului B.C. și masa succesorală de care acesta dispunea înainte ca fiul său, defunctul B.D., să o înstrăineze, pentru ca mai apoi să se clarifice ce s-a întâmplat cu sumele de bani pe care defunctul B.D. le-a încasat ca urmare a actelor de vânzare-cumpărare încheiate, acestea fiind minime diligențe ce ar fi putut să ofere moștenitorilor posibilitatea să spere la recuperarea drepturilor ce li se cuvin și care sunt garantate de Constituție. De aceea, simpla constatare a prescripției faptelor și formularea cererii de anulare a înscrisurilor echivalează cu lipsa unei anchete efective în această cauză.

Pe cale de consecință, în prezenta cauză nu a avut loc o anchetă efectivă din partea autorităților cu privire la condițiile concrete de încheiere a contractelor de vânzare-cumpărare, la modalitatea de încasare a sumelor de bani, modalitatea de cheltuire ori de economisire a acestora, la neascultarea de către procuror a niciuneia dintre persoanele ale căror contracte se cer a fi anulate; în cadrul procedurii instituite de art. 549¹ CPP – așa cum este ea solicitată de către Curtea Constituțională –, nu se pot suplini aceste lipsuri, iar cererea procurorului trebuie respinsă. În speță nu se poate solicita desființarea unor contracte de vânzare-cumpărare doar pe argumentul că procura care a fost folosită este falsă, deoarece vânzătorul era fiul proprietarului, deci avea vocație succesorală, iar ceilalți moștenitori puteau exercita acțiunea pauliană. Din aceste motive, ancheta efectivă ar fi fost necesar să fie efectuată. În speță trebuie stabilit dacă a existat o răspundere civilă delictuală a cumpărătorilor, care în lipsa anchetei efective sunt prezumați de lege ca fiind de bună-credință *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 381 din 25 martie 2015, nepublicată)*.

3. Prescripția răspunderii penale. Clasare. Lipsa constatării existenței vinovăției intimaților. Respingerea cererii de desființare a înscrisurilor. Din verificarea actelor și lucrărilor dosarului se reține că prin ordonanța Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Craiova s-a dispus clasarea plângerii formulate de petent, întrucât s-a constatat intervenită prescripția răspunderii penale pentru infracțiunea de fals intelectual, fiind sesizată instanța de fond în baza art. 549¹ CPP, pentru desființarea înscrisurilor. Ordonanța a fost dată fără ca organul sesizat cu plângerea formulată să fi constatat existența vinovăției intimaților. Prima instanță, respectând procedura prevăzută de dispozițiile care reglementează camera preliminară, în sensul că a comunicat părților înscrisurile depuse la dosar, permițându-le să își exprime punctul de vedere aspra desființării actelor apreciate ca fiind false, a concluzionat că față de actele existente la dosar nu s-au produs dovezi că înscrisul ar fi fals în totalitate sau parțial, astfel că a respins cererea de desființare de înscrisuri.

Infracțiunea de fals intelectual prevăzută de art. 321 CP (fostul art. 289 CP 1969) constă în falsificarea unui înscris oficial cu prilejul întocmirii acestuia, de către un funcționar public aflat în exercițiul atribuțiilor de serviciu, prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date sau împrejurări. Petentul a reclamat faptul că notarul public a inserat în contractul de vânzare-cumpărare întocmit aspecte necorespunzătoare realității, în ceea ce privește

vecinătățile imobilului (...). Deși în titlul de proprietate este menționată ca vecină în partea de nord a parcelei 34 numita M.M., celelalte acte care întregesc documentația îl indică drept vecin la nord pe numitul B.D., astfel că în mod corect prima instanță a concluzionat că nu există nicio mențiune neconformă cu realitatea în cele consemnate de către notarul public.

De altfel, așa cum a reținut și prima instanță, propunerea procurorului, în sensul desființării totale sau parțiale a înscrisului, trebuie să fie și motivată, organul de urmărire penală fiind obligat să arate motivele pentru care consideră că înscrisul respectiv este fals și probele pe care se bazează această concluzie a sa. Or, o astfel de motivare lipsește cu desăvârșire din cuprinsul ordonanței Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Craiova *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1157 din 8 septembrie 2015, nepublicată).*

4. Menționarea greșită a locului unde s-a îndeplinit actul notarial. Validitatea contractului de împrumut autentificat. Menționarea greșită a locului unde s-a îndeplinit actul notarial nu poate să atragă desființarea contractului de împrumut autentificat, pentru următoarele considerente: potrivit art. 87 alin. (1) din Legea nr. 36/1995, republicată, încălcarea acestei cerințe, prevăzută de art. 84 lit. e) din aceeași lege, se sancționează cu anularea, dacă nu poate fi îndreptată și a produs părții o vătămare care nu poate fi înlăturată în alt mod decât prin desființarea actului. În speță, nu s-a făcut dovada existenței unei vătămări în acest sens, iar mijloacele de probă administrate nu au oferit informații care să conducă la concluzia că ar fi fost afectate condițiile esențiale pentru validitatea convenției, prevăzute de art. 1179 C. civ. Așadar, în temeiul art. 549¹ alin. (3) lit. a) CPP, va respinge propunerea Parchetului de pe lângă Curtea de Apel București de desființare parțială a acestui contract *(C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 25 aprilie 2014, nepublicată).* ✍ În prezent, în urma republicării Legii nr. 36/1995 în M. Of. nr. 444 din 18 iunie 2014, dispozițiile avute în vedere de instanță se regăsesc în art. 83 lit. e) și art. 86 alin. (1) din lege.

PRACTICĂ JUDICIARĂ EUROPEANĂ

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

1. Cauza *Günter Schmelzer c. Germaniei*. Lipsa caracterului excesiv al vânzării unui autoturism confiscat. 2. (...) Deși presupune o privare de bunuri, confiscarea proprietății nu intră în mod necesar în sfera de aplicare a celei de-a doua teze a primului paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1 (...). Cu toate acestea, în cazul de față, mașina a fost vândută în considerarea costurilor de stocare și reclamantul a fost, în consecință, lipsit de proprietatea sa în sensul celei de-a doua teze a primului paragraf al art. 1. (...)

În ceea ce privește scopul ingerinței, se reamintește faptul că noțiunea de „interes public" este în mod necesar una extinsă (...). Sechestrarea și confiscarea de obiecte care au servit la săvârșirea unei infracțiuni servesc scopului de prevenire a criminalității și, în acest context, măsurile luate pentru a evita costurile excesive de depozitare pentru obiectele confiscate în cadrul unei proceduri penale urmăresc un obiectiv legitim, care este în interes public. (...)

În acest caz, tribunalul de primă instanță, în conformitate cu normele generale procesual penale, a dispus revânzarea mașinii reclamantului. Această mașină fusese sechestrată deoarece constituia un obiect supus unei eventuale confiscări în cadrul procedurii penale desfășurate împotriva reclamantului. Instanța de primă instanță a luat decizia sa la solicitarea parchetului, pe motiv că, având în vedere consultanța de specialitate, costurile de depozitare depășeau cu mult valoarea rămasă a mașinii în cauză. Instanța a indicat motivele de

fapt și de drept, inclusiv motivele serioase pentru a suspecta solicitantul de conducere a mașinii fără un permis de conducere valabil, ceea ce constituia o infracțiune pedepsită cu închisoare sau amendă. Revânzarea a fost de două ori suspendată ca urmare a obiecțiilor reclamantului; cu toate acestea, obiecțiile sale nu au avut succes. Instanța a confirmat ordinul de revânzare, precizând că valoarea obiectivă este cea care conta (...).

Având în vedere cele de mai sus, precum și marja de apreciere de care se bucură statul în acest domeniu, Curtea consideră că revânzarea în cauză nu constituie o povară excesivă pentru reclamant. Mai mult decât atât, existând garanții judiciare efective pentru a contesta măsura luată împotriva reclamantului, Curtea constată că, în împrejurările din prezenta cauză, un echilibru corect a fost atins. Nu există, prin urmare, nicio aparență de încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Rezultă că această parte a cererii este vădit nefondată, în sensul art. 35 parag. 3 din Convenție *(dec. din 12 decembrie 2000, www.echr.coe.int)*.

2. Cauza *AGOSI c. Regatului Unit*. Confiscare. Confiscarea bunurilor unui terț nu atrage aplicabilitatea art. 6, ci pe cea a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. 65. Confiscarea monedelor Krügerrands de către instanțele de judecată și refuzul ulterior al Comisarului pentru vamă și accize de a le returna au fost măsuri subsecvente infracțiunii de contrabandă comise de către X și Y (...). Acuzații penale conform legislației interne au fost aduse împotriva contrabandiștilor, dar nu și împotriva companiei AGOSI în ceea ce privește acest act (...).

Faptul că măsurile care au constituit o consecință a unui act pentru care părțile terțe au fost judecate au afectat în mod negativ drepturile de proprietate ale companiei AGOSI nu poate în sine duce la concluzia că, în cursul procedurilor în care aceasta s-a plâns, vreo „acuzație penală", în sensul art. 6, ar putea fi considerată ca fiind introdusă împotriva companiei reclamante.

66. Compatibilitatea măsurilor cu drepturile conferite de Convenție pentru reclamantă a fost examinată în prezenta hotărâre în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1.

Niciuna dintre procedurile de care aceasta s-a plâns nu poate fi considerată ca fiind o „determinare [a] unei acuzații în materie penală" împotriva companiei reclamante; în consecință, art. 6 din Convenție nu se aplică în acest sens *(hot. din 24 octombrie 1986, www.echr.coe.int)*.

3. Cauza *Paulet c. Regatului Unit*. Confiscare. Caracterul proporțional al măsurii. 63. Art. 1 din Protocolul nr. 1, în esență, garantează dreptul de proprietate (...). Acesta cuprinde „trei reguli distincte": prima regulă, prevăzută în prima teză a primului paragraf, este de natură generală și enunță principiul respectării bunurilor; a doua regulă, conținută în a doua teză a primului paragraf, vizează privarea de posesie și o supune anumitor condiții; a treia regulă, cuprinsă în al doilea paragraf, recunoaște că statele contractante au dreptul, printre altele, de a controla folosirea bunurilor în conformitate cu interesul general (...). Cu toate acestea, cele trei reguli nu sunt „distincte", în sensul de a fi fără legătură: a doua și a treia regulă se referă la cazuri particulare de interferență cu dreptul respectării bunurilor și, prin urmare, ar trebui să fie interpretate în lumina principiului general enunțat în prima regulă (...).

64. Nu se contestă faptul că ordinul de confiscare în cazul de față constituie o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea bunurilor, astfel cum este acesta protejat de prima teză a art. 1 din Protocolul nr. 1. Mai mult decât atât, este clar încă de la cauza *Phillips c. Regatului Unit*, § 51, că ordinele de confiscare intră în domeniul de aplicare a celui de-al

doilea paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1, care, printre altele, permite statelor contractante să controleze utilizarea proprietății pentru a asigura plata unor sancțiuni. Totuși, această dispoziție trebuie interpretată în lumina principiului general prevăzut în prima propoziție a primului paragraf și trebuie, prin urmare, să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit (...).

65. O interferență cu art. 1 din Protocolul nr. 1 va fi disproporționată în cazul în care proprietarul imobilului în cauză a trebuit să suporte „o povară individuală și excesivă", astfel ca „echilibrul just care trebuie să fie asigurat între protecția dreptului de proprietate și cerințele interesului general" să nu se mai realizeze (...). Asigurarea unui echilibru corect depinde de mai mulți factori (...). Deși cel de-al doilea paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1 nu conține cerințe procedurale explicite, Curtea trebuie să examineze dacă procedura în ansamblu oferă reclamantului o posibilitate rezonabilă de supunere a cauzei sale analizei autorităților competente, cu scopul de a le permite să stabilească un echilibru corect între interesele aflate în conflict *(hot. din 13 mai 2014, www.echr.coe.int)*.

4. Cauza *Raimondo c. Italiei*. Confiscare. Necesitate și proporționalitate. 30. La fel ca Guvernul și Comisia, Curtea observă că măsura confiscării (...) vizează un obiectiv care este în interesul general, și anume încearcă să asigure că utilizarea proprietății vizate nu produce, pentru reclamant sau pentru organizația criminală din care se bănuiește că face parte, avantaje în detrimentul comunității.

Curtea este pe deplin conștientă de dificultățile întâmpinate de statul italian în lupta împotriva Mafiei. Ca urmare a activităților sale ilegale, în special a traficului de droguri, precum și a conexiunilor sale internaționale, această „organizație" are o cifră de afaceri enormă, care este ulterior investită, printre altele, în sectorul bunurilor imobiliare. Confiscarea, care este menită să blocheze aceste mișcări de capital suspect, este o armă eficientă și necesară în lupta împotriva acestui tip de „cancer". Prin urmare, pare proporțională cu scopul urmărit, cu atât mai mult cu cât, în fapt, nu presupune nicio restricție suplimentară față de măsura sechestrului. În sfârșit, scopul preventiv al confiscării justifică aplicarea imediată a acesteia, fără a aduce atingere oricărei căi de atac. În concluzie, statul pârât nu a depășit marja de apreciere pe care o are conform cu al doilea paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1 *(hot. din 22 februarie 1994, www.echr.coe.int)*.

5. Cauza *Saccoccia c. Austriei*. Executarea ordinului de confiscare. Scopul legitim al cooperării internaționale. 86. Curtea reiterează jurisprudența sa consacrată pe marginea art. 1 din Protocolul nr. 1 și modul în care cele trei norme prevăzute în această dispoziție urmează să fie aplicate (...). În conformitate cu această jurisprudență, Curtea consideră că executarea ordinului de indisponibilizare, deși lipsește reclamantul permanent de bunurile în cauză, urmează să fie analizată în cadrul așa-numitei a treia reguli, referitoare la dreptul statului „de a pune în aplicare legile pe care le consideră necesare pentru controlul utilizării bunurilor în conformitate cu interesul general", prevăzută în al doilea paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1 (...).

87. Curtea constată că executarea ordinului de confiscare a avut o bază în dreptul austriac, și anume secțiunea 64 din ELAA [*Legea austriacă privind extrădarea și asistența juridică – n.a.*] și art. 17 din Tratatul din 1998 [*Tratatul dintre Guvernul Republicii Austria și Guvernul Statelor Unite ale Americii privind asistența judiciară reciprocă în materie penală – n.a.*]. În ceea ce privește afirmația reclamantului că cerințele stabilite în aceste prevederi nu au fost respectate, trebuie să se țină cont de faptul că competența Curții

de a verifica respectarea dreptului intern este limitată (...). În cazul de față, instanțele austriece au analizat în detaliu argumentele reclamantului și au prezentat motive ample pentru concluzia lor că prevederile de mai sus reprezintă un temei juridic pentru executarea ordinului de confiscare definitivă. Nu există nimic care să indice că aplicarea legii a mers dincolo de limitele rezonabile de interpretare.

88. În plus, Curtea observă că executarea ordinului de confiscare a avut un scop legitim, și anume consolidarea cooperării internaționale pentru a se asigura că banii rezultați din traficul de droguri au fost în fapt confiscați. Curtea este pe deplin conștientă de dificultățile întâmpinate de state în lupta împotriva traficului de droguri. Ea a statuat deja că măsurile, care sunt concepute pentru a bloca circulația capitalului suspect, sunt o armă eficace și necesară în această luptă (...). Astfel, executarea ordinului de confiscare a servit interesului general de combatere a traficului de droguri. Cu toate acestea, un echilibru just trebuie să fie menținut între aceste cerințe de interes general și interesul reclamantului în protejarea dreptului său la deplina posesie asupra bunurilor sale. La efectuarea evaluării trebuie avută în vedere marja largă de apreciere de care se bucură statul în această materie (...).

89. Art. 1 din Protocolul nr. 1 nu conține cerințe procedurale explicite. Rezultă că acestea nu sunt neapărat aceleași ca acelea rezultând din art. 6. Totuși, Curtea a considerat că procedurile în cauză trebuie să permită individului o posibilitate rezonabilă de a supune cazul său analizei autorităților competente, în scopul de a contesta în mod eficient măsurile care îi afectează drepturile garantate de această dispoziție. Verificând dacă această condiție a fost îndeplinită, Curtea are o vedere de ansamblu (...).

90. În speță, două seturi de proceduri s-au desfășurat în fața instanțelor austriece. Primul s-a raportat la indisponibilizarea preliminară a bunurilor, în scopul de a asigura executarea confiscării, al doilea s-a referit la decizia de preluare a executării ordinului de confiscare emis de instanța de primă instanță din Rhode Island. Reclamantul a fost reprezentat de un avocat pe parcursul procedurilor și a avut ocazia, de care a profitat pe deplin, să își prezinte argumentele. Prin urmare, el a fost în măsură să conteste în mod eficient măsurile care îi afectau drepturile garantate în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1. Mai mult decât atât, având în vedere larga marjă de apreciere de care se bucură statul în acest domeniu, Curtea constată că executarea ordinului de confiscare nu s-a dovedit a afecta asigurarea echilibrului corect între respectarea drepturilor reclamantului în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 și interesul general al comunității.

91. Având în vedere aceste considerente, Curtea consideră că executarea ordinului de confiscare nu a constituit o ingerință disproporționată în dreptul de proprietate al reclamantului.

92. În consecință, nu a existat nicio încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 *(hot. din 18 decembrie 2008, www.echr.coe.int)*.

6. Cauza *Phillips c. Regatului Unit*. Obligația inculpatului de a demonstra proveniența licită a bunurilor. Neîncălcarea dreptului la un proces echitabil. 43. Deși la stabilirea pedepsei instanța era obligată să aplice prezumția [*că orice proprietate sau sumă dobândită de o persoană acuzată de trafic de droguri într-o anumită perioadă a provenit din traficul de droguri, prezumție cuprinsă în Legea engleză din 1994 privind traficul de droguri și care putea fi răsturnată de inculpat – n.a.*] pentru a aprecia dacă și în ce măsură reclamantul obținuse câștig din traficul de stupefiante, sistemul nu era lipsit de garanții. Astfel, aprecierea în cauză era încredințată unei instanțe în cadrul unei proceduri judiciare cu audiere publică,

cu comunicarea în avans a argumentelor acuzării și cu posibilitatea reclamantului de a prezenta mărturii documentare și verbale. Instanța avea competența de a emite un ordin de confiscare a unei sume mai mici dacă i se părea probabil că se putea executa numai o sumă mai mică. Principala garanție consta totuși în faptul că reclamantul avea posibilitatea de a combate prezumția prevăzută de Legea din 1994; era suficient ca acesta să demonstreze, conform criteriului probabilității, că dobândise bunurile în litigiu în alt mod decât prin traficul de stupefiante. De asemenea, judecătorul avea o putere discreționară care îi permitea să nu aplice prezumția dacă i se părea că aplicarea ei implica un risc grav de nedreptate.

44. (...) Totuși, în urma examinării amănunțite a demersului urmat de judecător pentru a ajunge la cifra definitivă de 91.400 lire sterline, Curtea observă că, în realitate, pentru fiecare dintre elementele luate în considerare, judecătorul s-a declarat convins, în baza fie a mărturiilor reclamantului, fie a probelor prezentate de acuzare, că reclamantul era proprietarul bunurilor în litigiu sau cheltuise sumele în cauză și că se impunea concluzia că toate proveneau dintr-o sursă ilicită (...). Reclamantul nefiind în măsură să prezinte documente pentru a verifica proveniența sumelor în litigiu, judecătorul a prezumat că acestea proveneau din traficul de stupefiante (...).

45. În plus, Curtea observă că, dacă versiunea prezentată de reclamant cu privire la tranzacțiile sale financiare ar fi fost conformă cu realitatea, respectivului nu i-ar fi fost greu să excludă prezumția legală în litigiu. Așa cum a declarat judecătorul, demersurile pe care dl Phillips le-ar fi putut întreprinde pentru a dovedi caracterul licit al proveninței fondurilor și bunurilor în cauză erau „cât se poate de obișnuite, simple și evidente" (...).

46. În fine, este important faptul că, la calcularea valorii activelor executabile aflate în posesia reclamantului, judecătorul nu a luat în considerare decât casa și partea (o treime) deținută de respectivul în întreprinderea de familie, elemente exacte despre care, în urma examinării probelor disponibile, considerase că încă aparțin reclamantului (...).

47. (...) În consecință, Curtea consideră că aplicarea prezumției legale în procedura de confiscare nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

51. Așa cum Curtea a precizat anterior, ordinul de confiscare constituia o „pedeapsă" în sensul Convenției (...).

52. Referitor la obiectivul urmărit de procedura care a condus la emiterea ordinului de confiscare, așa cum a observat Curtea în hotărârea *Welch c. Regatului Unit*, competențele în cauză au fost conferite instanțelor pentru a le permite să lupte împotriva flagelului constituit de traficul de stupefiante. Astfel, emiterea unui ordin de confiscare acționează ca o armă descurajatoare în privința celor care ar intenționa să se implice în traficul de stupefiante, dar, în plus, privează o persoană de câștigurile obținute din traficul de stupefiante și garantează că fondurile în cauză nu pot fi reinvestite în viitor în traficul respectiv.

53. Curtea a subliniat deja caracterul rezonabil al sumei – 91.400 lire sterline – executabile în temeiul ordinului de confiscare. Suma corespunde totuși câștigului pe care, în opinia Crown Court, reclamantul îl obținuse din traficul de stupefiante în decursul celor șase ani anteriori și la nivelul pe care persoana în cauză îl putea realiza pe baza bunurilor aflate în posesia sa. Curtea face trimitere la constatarea sa anterioară, conform căreia procedura care a condus la emiterea ordinului a fost echitabilă și a respectat dreptul la apărare.

54. În aceste condiții și ținând seama de importanța obiectivului urmărit, Curtea consideră că atingerea adusă respectării bunurilor sale, suferită de reclamant, nu era

disproporționată. Astfel, rezultă că nu a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 *(hot. din 5 iulie 2001, www.echr.coe.int).*

7. Cauza *Silickienė c. Lituaniei*. Garanții procesuale în cazul confiscării. 48. Argumentul principal al reclamantei constă în faptul că ea nu beneficiat de un proces echitabil, având în vedere că nu a fost parte în procesul penal. Luând act de faptul că reclamanta, într-adevăr, nu a fost parte la procedura penală împotriva organizației criminale, Curtea consideră că sistemul în cauză nu a fost lipsit de garanții. Curtea observă, în primul rând, că respectiva confiscare a bunurilor reclamantei a avut originea într-o măsură luată de către organele de anchetă, și anume indisponibilizarea bunurilor sale, în 2000. Curtea consideră că i-a fost deschisă reclamantei posibilitatea instituirii de proceduri judiciare de contestare a motivelor indisponibilizării și prezentării de dovezi că respectivele bunuri au fost dobândite în mod legal. Deși recunoaște că sechestrul a fost doar o măsură temporară, care nu are influență determinantă asupra confiscării ulterioare, Curtea este de părere că, la acea dată, reclamanta ar fi putut prevedea în mod rezonabil că indisponibilizarea ar putea duce la confiscare într-o etapă ulterioară a procedurii. (...) În consecință, aceasta a fost o ocazie pentru ca reclamanta să prezinte argumentele sale și, prin urmare, să obțină ridicarea sechestrului. În acest ultim punct, Curtea observă că, așa cum rezultă din situația de fapt din speță, mama inculpatului M.S. a avut succes în susținerea sa că unele dintre bunurile indisponibilizate au fost dobândite în mod legal, având în vedere că ulterior au fost confiscate doar unele dintre acestea. (...)

50. Având în vedere cele de mai sus, în timp ce Curtea consideră că, de principiu, persoanelor ale căror bunuri sunt confiscate ar trebui să le fie acordată în mod formal calitatea de parte la procedura în care confiscarea este dispusă, acceptă că, în circumstanțele particulare din prezenta cauză, autoritățile lituaniene au oferit *de facto* reclamantei posibilitatea rezonabilă și suficientă pentru a-și proteja în mod adecvat interesele. În consecință, se constată că nu a existat o încălcare a drepturilor reclamantei în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

61. În situația de fapt din cauză, Curtea reamintește că „bunuri" în cauză au fost acțiunile unei companii de telecomunicații și un apartament, care au fost confiscate printr-o hotărâre judecătorească. Nu este disputat între părți că ordinul de confiscare constituie o ingerință în dreptul reclamantei la respectarea bunurilor sale și că art. 1 din Protocolul nr. 1 este, prin urmare, aplicabil. Rămâne să se stabilească dacă măsura a fost acoperită de primul sau al doilea paragraf al acestei dispoziții din Convenție. (...)

67. Analizând faptele în speță, Curtea reamintește constatarea curții de apel că reclamanta a participat direct la efectuarea plăților pentru bunurile de contrabandă și că ea trebuie să fi știut că bunurile confiscate puteau fi achiziționate numai din încasările rezultate din activitățile ilegale ale organizație criminale (...).

68. În ceea ce privește modul în care au avut loc procedurile care au determinat confiscarea bunurilor înregistrate pe numele reclamantei, Curtea observă că a fost efectuat un control jurisdicțional de către trei instanțe succesive – Curtea Regională din Kaunas, Curtea de Apel și Curtea Supremă –, atât asupra legalității, cât și asupra justificării confiscării. (...) Privind în detaliu la măsurile luate de către instanțele de judecată pentru a ajunge la concluzia finală față de ce bunuri să se dispună confiscarea, Curtea observă că, în ceea ce privește fiecare element supus analizei în vederea confiscării, instanțele au fost convinse, fie pe baza concluziilor depuse de avocatul inculpatului, fie în baza probelor prezentate de

acuzare, că bunurile respective au fost achiziționate ca urmare a reinvestirii profiturilor ilegale ale organizației criminale (...). În acest context, Curtea notează, de asemenea, că doar două bunuri ale reclamantei au fost confiscate, față de mult mai multe care fuseseră anterior supuse indisponibilizării. (...)

70. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție *(hot. din 10 aprilie 2012, www.echr.coe.int)*.

8. Cauza *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei*. Confiscarea în cazul justiției negociate.

110. Curtea reiterează că dispunerea confiscării bunurilor reclamanților și a altor plăți în conformitate cu acordul de recunoaștere a vinovăției a fost intrinsec legată și a rezultat din stabilirea răspunderii penale a primului reclamant (...). Legalitatea și oportunitatea acestor sancțiuni penale de natură financiară nu pot fi astfel disociate de problema echitabilității procedurii înseși de recunoaștere a vinovăției. Cu toate acestea, având în vedere concluziile sale complete din perspectiva art. 6 parag. 1 din Convenție și a art. 2 din Protocolul nr. 7 (...), Curtea constată, din aceleași motive, că nu a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 *(hot. din 29 aprilie 2014, www.echr.coe.int)*.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITARĂ

Titlul V. Executarea hotărârilor penale

Capitolul I. Dispoziții generale

Art. 550. Hotărârile executorii. (1) Hotărârile instanțelor penale devin executorii la data când au rămas definitive.

(2) Hotărârile nedefinitive sunt executorii atunci când legea dispune aceasta.

Reglementarea anterioară: art. 415 CPP 1968.

Art. 551. Rămânerea definitivă a hotărârii primei instanțe. Hotărârile primei instanțe rămân definitive:

1. la data pronunțării, când hotărârea nu este supusă contestației sau apelului;

2. la data expirării termenului de apel sau de introducere a contestației:

a) când nu s-a declarat apel sau contestație în termen;

b) când apelul sau, după caz, contestația declarată a fost retrasă înăuntrul termenului;

3. la data retragerii apelului sau, după caz, a contestației, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel sau de introducere a contestației;

4. la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins apelul sau, după caz, contestația.

Reglementarea anterioară: art. 416 CPP 1968.

ADNOTĂRI

1. Dacă cererea de repunere în termen este respinsă, data rămânerii definitive a hotărârii penale este, potrivit art. 551 pct. 2 lit. a) CPP, data expirării termenului de apel, întrucât nu s-a declarat un apel în termen.

2. Hotărârea primei instanțe rămâne definitivă la data retragerii apelului, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel, și nu la data pronunțării hotărârii prin care instanța ia act de această manifestare de voință a apelantului, care poate fi ulterioară (în situația în care, de pildă, alte apeluri din cauză, care nu îl privesc pe cel care și-a retras apelul, nu pot fi soluționate la același termen sau când declarația de retragere a apelului, făcută în condițiile art. 415 CPP, este trimisă prin poștă).

3. În cazul în care copia minutei nu poate fi înmânată, iar agentul afișează o înștiințare, în condițiile art. 264 alin. (1) raportat la art. 261 alin. (4) CPP, copia minutei se consideră comunicată la împlinirea termenului stabilit de instanță, în care destinatarul era în drept să se prezinte pentru a i se comunica hotărârea, dar nu a făcut-o [față de dispozițiile art. 261 alin. (4) lit. f) și g) CPP], aceasta fiind data de la care se calculează termenul de apel, și nu data afișării înștiințării.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Data rămânerii definitive a hotărârii primei instanțe. Apel declarat după împlinirea termenului prevăzut de lege. Consecințe. Sentința penală împotriva căreia condamnatul a formulat apel a fost comunicată acestuia la domiciliul cunoscut, precum și prin afișare la sediul instanței. Hotărârea menționată a rămas definitivă prin neapelare, în condițiile art. 551 pct. 2 lit. a) CPP, fiind emis mandatul de executare a pedepsei închisorii. În cererea de apel formulată, condamnatul nu a invocat împrejurări de natură a duce la repunerea sa în termenul de apel, potrivit art. 411 alin. (1) CPP; susținerea sa că a lipsit de la domiciliul pe care îl declarase organelor judiciare nu constituie o cauză temeinică de împiedicare care să justifice întârzierea declarării apelului. Astfel fiind, având în vedere că persoana condamnată a lipsit de la judecată, văzând și dispozițiile art. 466 CPP, curtea va recalifica apelul formulat de condamnat ca cerere de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate și, în baza art. 467 alin. (1) CPP, va declina competența de soluționare a cauzei în favoarea judecătoriei care a judecat cauza în primă instanță, în lipsa acestuia *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 243/A din 15 februarie 2016, nepublicată)*.

Art. 552. Rămânerea definitivă a hotărârii instanței de apel și a hotărârii pronunțate în calea de atac a contestației. (1) Hotărârea instanței de apel rămâne definitivă la data pronunțării acesteia, atunci când apelul a fost admis și procesul a luat sfârșit în fața instanței de apel.

(2) Hotărârea pronunțată în calea de atac a contestației rămâne definitivă la data pronunțării acesteia, atunci când contestația a fost admisă și procesul a luat sfârșit în fața instanței care o judecă.

Reglementarea anterioară: art. 416[1] CPP 1968.

Art. 553. Instanța de executare. (1) Hotărârea instanței penale, rămasă definitivă la prima instanță de judecată sau la instanța ierarhic superioară ori la instanța de apel, se pune în executare de către prima instanță de judecată.

(2) Hotărârile pronunțate în primă instanță de către Înalta Curte de Casație și Justiție se pun în executare, după caz, de Tribunalul București sau de tribunalul militar.

(3) Când hotărârea rămâne definitivă în fața instanței de apel sau în fața instanței ierarhic superioare, aceasta trimite instanței de executare un extras din acea hotărâre, cu datele necesare punerii în executare, în ziua pronunțării hotărârii de către instanța de apel sau, după caz, de către instanța ierarhic superioară.

(4) Dispozițiile alin. (1)-(3) sunt aplicabile și în cazul hotărârilor nedefinitive, dar executorii, cu excepția celor privind măsurile de siguranță, măsurile asigurătorii și măsurile preventive, care se pun în executare, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța care le-a dispus.

(5) Când hotărârea instanței de apel a fost modificată prin hotărârea Înaltei Curți de Casație și Justiție, pronunțată în recurs în casație, Înalta Curte de Casație și Justiție procedează potrivit alin. (3).

(6)[1] În cazul pedepselor şi măsurilor neprivative de libertate, judecătorul delegat cu executarea din cadrul instanţei de executare poate delega unele atribuţii judecătorului delegat cu executarea de la instanţa corespunzătoare în grad instanţei de executare în circumscripţia căreia locuieşte persoana aflată în executare.

Reglementarea anterioară: art. 418 CPP 1968.

Art. 554. Judecătorul delegat cu executarea. (1) Instanţa de executare deleagă unul sau mai mulţi dintre judecătorii săi pentru efectuarea punerii în executare.

(2)[2] Dacă la punerea în executare a hotărârii sau în cursul executării se iveşte vreo nelămurire sau împiedicare la executare, judecătorul delegat cu executarea poate sesiza instanţa de executare, care va proceda potrivit dispoziţiilor art. 597 şi 598.

Reglementarea anterioară: art. 419 CPP 1968.

Legislaţie conexă: ► Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 514 din 14 august 2013); ► Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013); ► art. 148 şi urm. din Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanţelor judecătoreşti (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

Capitolul II. Punerea în executare a hotărârilor

Legislaţie conexă: ► Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar, republicată (M. Of. nr. 777 din 13 noiembrie 2009); ► H.G. nr. 345/2010 pentru aprobarea modelelor formularelor-tip folosite în activitatea de cazier judiciar (M. Of. nr. 314 din 13 mai 2010); ► O.G. nr. 39/2015 privind cazierul fiscal (M. Of. nr. 655 din 31 august 2015).

Secţiunea 1. Punerea în executare a pedepselor principale

Art. 555. Punerea în executare a pedepsei închisorii sau a detenţiunii pe viaţă şi a pedepsei accesorii. (1)[3] Pedeapsa închisorii şi pedeapsa detenţiunii pe viaţă se pun în executare prin emiterea mandatului de executare. Mandatul de executare se emite de judecătorul delegat cu executarea în ziua rămânerii definitive a hotărârii la instanţa de fond sau, după caz, în ziua primirii extrasului prevăzut la art. 553 alin. (3), se întocmeşte în 3 exemplare şi cuprinde: denumirea instanţei de executare, data emiterii, datele privitoare la persoana condamnatului, numărul şi data hotărârii care se execută şi denumirea instanţei care a pronunţat-o,

[1] Alin. (6) al art. 553 a fost introdus prin art. 102 pct. 320 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 554 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 321 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (1) al art. 555 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 322 din Legea nr. 255/2013.

pedeapsa pronunțată şi textul de lege aplicat, pedeapsa accesorie aplicată, timpul reținerii şi arestării preventive ori al arestului la domiciliu, care s-a dedus din durata pedepsei, mențiunea dacă cel condamnat este recidivist, precum şi, după caz, mențiunea prevăzută la art. 404 alin. (6), ordinul de arestare şi de deținere, semnătura judecătorului delegat, precum şi ştampila instanței de executare.

(2) În cazul în care cel condamnat se află în stare de libertate, odată cu emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii sau a pedepsei detențiunii pe viață, judecătorul delegat cu executarea emite şi un ordin prin care interzice condamnatului să părăsească țara. Ordinul se întocmeşte în 3 exemplare şi cuprinde: denumirea instanței de executare, data emiterii, datele privitoare la persoana condamnatului, pedeapsa pronunțată împotriva acestuia, numărul şi data hotărârii de condamnare, denumirea instanței care a pronunțat-o, numărul mandatului de executare a pedepsei emis pe numele condamnatului, dispoziția de interzicere a părăsirii țării, semnătura judecătorului delegat, precum şi ştampila instanței de executare.

Reglementarea anterioară: art. 420 CPP 1968.

Legislație conexă: ► Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 514 din 14 august 2013); ► art. 148 şi urm. din Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

ADNOTĂRI

Când hotărârea rămâne definitivă potrivit art. 551 pct. 2 CPP – la data expirării termenului de apel –, mandatul de executare trebuie emis în ziua imediat următoare ultimei zile în care în cauză părțile sau persoana vătămată mai puteau declara apel, indiferent dacă este sau nu lucrătoare, întrucât prorogarea legală operează exclusiv cu privire la termenul de apel [de exemplu, dacă ultima zi de declarare a apelului în cauză este vineri, mandatul de executare trebuie emis sâmbătă, şi nu luni; dacă, dimpotrivă, ultima zi de declarare a apelului era sâmbătă, potrivit art. 269 alin. (4) CPP, termenul de apel expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează – luni –, astfel încât mandatul de executare trebuie emis abia marți].

Art. 556. Trimiterea spre executare a mandatului. (1)[1] Pentru ducerea la îndeplinire a mandatului de executare se trimit două exemplare organului de poliție de la domiciliul sau reşedința condamnatului, iar în cazul în care acesta nu are domiciliul sau reşedința în România, organului de poliție în raza teritorială a căruia se află instanța de executare, când condamnatul este liber, sau, după caz, când condamnatul este arestat, comandantului la locul de deținere.

(1¹)[2] În situația în care mandatul de executare conține erori materiale, însă permite identificarea persoanei în vederea punerii în executare, în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidențele organelor de poliție şi hotărârea

[1] Alin. (1) al art. 556 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 323 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (1¹) al art. 556 a fost introdus prin art. 102 pct. 324 din Legea nr. 255/2013.

instanței de judecată, organul de poliție execută hotărârea, solicitând, în același timp, instanței de judecată îndreptarea erorilor materiale sesizate.

(2) Pentru aducerea la îndeplinire a ordinului de interzicere a părăsirii țării se trimite de îndată câte un exemplar organului competent să elibereze pașaportul și Inspectoratului General al Poliției de Frontieră.

(2¹)[1] Mandatul de executare sau ordinul de interzicere a părăsirii țării poate fi transmis organelor competente și prin fax, poștă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiții care să permită autorităților destinatare să îi stabilească autenticitatea.

(3) În cazul în care cel condamnat se află în stare de libertate, organele de executare prevăzute la alin. (1) și (2) au obligația de a lua măsurile prevăzute de lege în vederea punerii în executare a mandatului de executare a pedepsei și a ordinului de interzicere a părăsirii țării, în ziua primirii acestora.

Reglementarea anterioară: art. 421 CPP 1968.

Art. 557. Executarea mandatului de executare a pedepsei și a ordinului de interzicere a părăsirii țării. Acordul instanței de părăsire a țării[2]. (1) Pe baza mandatului de executare, organul de poliție procedează la arestarea condamnatului. Celui arestat i se înmânează un exemplar al mandatului și este dus la locul de deținere cel mai apropiat, unde organul de poliție predă celălalt exemplar al mandatului de executare.

(2) În vederea punerii în executare a mandatului emis în executarea unei hotărâri definitive de condamnare, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(3) Dispozițiile art. 229 privind luarea măsurilor de ocrotire sunt aplicabile în mod corespunzător, obligația de încunoștințare revenind organului de poliție.

(4) Dacă persoana împotriva căreia s-a emis mandatul nu este găsită, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și ia măsuri pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar de pe procesul-verbal împreună cu un exemplar al mandatului de executare se trimit instanței care a emis mandatul.

(5) Dacă persoana condamnată refuză să se supună mandatului sau încearcă să fugă, va fi constrânsă la aceasta.

(6) Când condamnatul se află în stare de deținere, un exemplar al mandatului de executare i se înmânează de către comandantul locului de deținere.

(7) Comandantul locului de deținere consemnează într-un proces-verbal data de la care condamnatul a început executarea pedepsei.

(8) O copie de pe procesul-verbal se trimite de îndată instanței de executare.

(9) Pe baza ordinului de interzicere a părăsirii țării, organele în drept refuză celui condamnat eliberarea pașaportului sau, după caz, procedează la ridicarea

[1] Alin. (2¹) al art. 556 a fost introdus prin art. 102 pct. 325 din Legea nr. 255/2013.

[2] Denumirea marginală a art. 557 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 326 din Legea nr. 255/2013.

acestuia şi iau măsuri pentru darea condamnatului în consemn la punctele de trecere a frontierei.

(10)[1] Pe durata termenului de supraveghere, persoana supravegheată poate solicita motivat instanței de executare să încuviințeze părăsirea teritoriului României potrivit art. 85 alin. (2) lit. i) sau art. 93 alin. (2) lit. d) din Codul penal. Instanța de executare soluționează cererea în camera de consiliu, după ascultarea persoanei supravegheate şi a consilierului de probațiune, prin încheiere definitivă. În cazul în care admite cererea, instanța stabileşte perioada pentru care persoana supravegheată poate părăsi teritoriul României.

Reglementarea anterioară: art. 422 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 514 din 14 august 2013); ▶ art. 148 şi urm. din Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătoreşti (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

Art. 558. Încunoştințarea despre arestare în vederea executării mandatului. (1) Imediat după arestarea în vederea executării mandatului, condamnatul are dreptul de a încunoştința personal sau de a solicita administrației locului de deținere să încunoştințeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de acesta despre arestare şi despre locul unde este deținut.

(2) Dacă persoana condamnată nu este cetățean român, aceasta are şi dreptul de a încunoştința sau de a solicita încunoştințarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetățean este sau, după caz, a unei organizații internaționale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistența autorităților din țara sa de origine, ori a reprezentanței organizației internaționale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecția unei astfel de organizații.

Art. 559.[2] **Punerea în executare a amenzii penale.** (1) Persoana condamnată la pedeapsa amenzii este obligată să depună recipisa de plată integrală a amenzii la judecătorul delegat cu executarea, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii.

(2) Când cel condamnat se află în imposibilitate de a achita integral amenda în termenul prevăzut la alin. (1), judecătorul delegat cu executarea, la cererea condamnatului, poate dispune eşalonarea plății amenzii pe o perioadă de cel mult 2 ani, în rate lunare.

Reglementarea anterioară: art. 425 CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013); ▶ art. 148 şi urm. din Hotărârea

[1] Alin. (10) al art. 557 a fost introdus prin art. 102 pct. 327 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 559 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 328 din Legea nr. 255/2013.

Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

Art. 560. Înlocuirea pedepsei amenzii cu prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității. (1) Instanța competentă să dispună înlocuirea obligației de plată a amenzii neexecutate cu obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, potrivit art. 64 alin. (1) din Codul penal, este instanța de executare.

(2)[1] Sesizarea instanței se face din oficiu sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda ori de către persoana condamnată. Când dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității, instanța va menționa în dispozitiv două entități din comunitate unde urmează a se executa munca neremunerată în folosul comunității. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate.

(3) Obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității se pune în executare prin trimiterea unei copii de pe hotărâre serviciului de probațiune.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 561. Înlocuirea muncii neremunerate în folosul comunității cu închisoarea. (1) Instanța competentă să dispună, potrivit art. 64 alin. (5) lit. a) din Codul penal, înlocuirea muncii în folosul comunității cu închisoarea este instanța de executare, iar în cazul prevăzut la art. 64 alin. (5) lit. b) din Codul penal, instanța care judecă în primă instanță infracțiunea săvârșită înainte de executarea integrală a muncii în folosul comunității.

(2) Sesizarea instanței se face din oficiu sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda ori la sesizarea serviciului de probațiune.

(3) Punerea în executare a hotărârii se face potrivit art. 555-557.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Secțiunea a 2-a. Punerea în executare a pedepselor complementare

Art. 562.[2] **Interzicerea exercitării unor drepturi.** Pedeapsa interzicerii exercitării unor drepturi se pune în executare prin trimiterea de către judecătorul delegat al instanței de executare a unei copii de pe dispozitivul hotărârii, în funcție

[1] Alin. (2) al art. 560 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 329 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 562 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 330 din Legea nr. 255/2013.

de drepturile a căror exercitare a fost interzisă, persoanei juridice de drept public sau de drept privat autorizate să supravegheze exercitarea dreptului respectiv.

Reglementarea anterioară: art. 426 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 563. Interzicerea străinului de a se afla pe teritoriul României. (1) Când prin hotărârea de condamnare la pedeapsa închisorii s-a aplicat pedeapsa complementară a interzicerii dreptului străinului de a se afla pe teritoriul României, se face mențiune în mandatul de executare a pedepsei închisorii ca la data liberării condamnatul să fie predat organului de poliție, care va proceda la îndepărtarea sa de pe teritoriul României.

(2) Dacă pedeapsa complementară nu însoțește pedeapsa închisorii, comunicarea se face organului de poliție, imediat ce hotărârea a rămas definitivă.

(3) În vederea punerii în executare a pedepsei interzicerii străinului de a se afla pe teritoriul României, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(4) Dacă persoana față de care s-a luat pedeapsa complementară a interzicerii de a se afla pe teritoriul României nu este găsită, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și ia măsuri pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al procesului-verbal se trimite instanței de executare.

Reglementarea anterioară: art. 438 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 564.[1] **Degradarea militară.** Pedeapsa degradării militare se pune în executare prin trimiterea de către judecătorul delegat cu executarea a unei copii de pe dispozitivul hotărârii comandantului unității militare în a cărei evidență este luată persoana condamnată, respectiv centrului militar județean sau zonal de la domiciliul condamnatului.

Reglementarea anterioară: art. 427 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

[1] Art. 564 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 331 din Legea nr. 255/2013.

Art. 565. Publicarea hotărârii de condamnare. Pedeapsa publicării hotărârii de condamnare se pune în executare prin trimiterea extrasului, în forma stabilită de instanță, unui cotidian local ce apare în circumscripția instanței care a pronunțat hotărârea de condamnare sau unui cotidian național, în vederea publicării, pe cheltuiala persoanei condamnate.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Secțiunea a 3-a. Punerea în executare a măsurilor de siguranță

Art. 566. Obligarea la tratament medical. (1) Măsura de siguranță a obligării la tratament medical luată printr-o hotărâre definitivă se pune în executare prin comunicarea copiei de pe dispozitiv și a copiei de pe raportul de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat această măsură. Autoritatea de sănătate publică va comunica de îndată persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical unitatea sanitară la care urmează să efectueze tratamentul.

(2) Instanța de executare comunică persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical că este obligată să se prezinte de îndată la unitatea sanitară la care urmează să i se efectueze tratamentul, atrăgându-i-se atenția că în caz de nerespectare a măsurii luate se va dispune internarea medicală.

(3) În cazul în care obligarea la tratament medical însoțește pedeapsa închisorii ori a detențiunii pe viață sau privește o persoană aflată în stare de deținere, comunicarea prevăzută la alin. (1) se face administrației locului de deținere.

Reglementarea anterioară: art. 429 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 567. Obligațiile în legătură cu tratamentul medical. (1) Unitatea sanitară la care făptuitorul a fost repartizat pentru efectuarea tratamentului medical este obligată să comunice instanței:

a) dacă persoana obligată la tratament s-a prezentat pentru a urma tratamentul;

b) dacă persoana obligată la tratament se sustrage de la efectuarea tratamentului după prezentare;

c) dacă, din cauza înrăutățirii stării de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical, este necesară internarea medicală;

d) dacă, datorită ameliorării stării de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura de siguranță a obligării la tratament medical, efectuarea tratamentului medical nu se mai impune.

(2) În cazul când unitatea sanitară nu se află în circumscripția instanței care a dispus executarea, comunicarea prevăzută la alin. (1) lit. b)-d) se face judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară.

(3) Dispozițiile alin. (1) lit. b)-d) și ale alin. (2) se aplică în mod corespunzător și în cazul prevăzut la art. 566 alin. (3).

Reglementarea anterioară: art. 430 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 568. Înlocuirea sau încetarea obligării la tratament medical. (1) Primind comunicarea, instanța de executare sau instanța prevăzută la art. 567 alin. (2) dispune internarea medicală, în situațiile prevăzute la art. 567 alin. (1) lit. a) și b), iar în situațiile prevăzute la art. 567 alin. (1) lit. c) și d) efectuarea unei expertize medico-legale cu privire la starea de sănătate a persoanei față de care este luată măsura de siguranță.

(2) În cazurile prevăzute la art. 567 alin. (1) lit. c) și d), persoana obligată la tratament medical are dreptul de a cere să fie examinată și de un medic de specialitate desemnat de aceasta, ale cărui concluzii sunt înaintate instanței prevăzute la alin. (1).

(3) Dacă persoana obligată la tratament medical refuză să se prezinte la examinare în vederea efectuării expertizei, se vor aplica dispozițiile art. 184 alin. (4).

(4) După primirea raportului de expertiză medico-legală și a concluziilor medicului de specialitate prevăzut la alin. (2), instanța, în ședință publică, ascultă concluziile procurorului, ale persoanei față de care este luată măsura de siguranță și ale avocatului acesteia, precum și ale expertului și medicului desemnat de aceasta, atunci când consideră necesar, și dispune fie încetarea măsurii obligării la tratament medical, fie internarea medicală.

(5) Dacă persoana față de care s-a luat măsura de siguranță nu are avocat, i se asigură un avocat din oficiu.

(6) O copie de pe hotărârea definitivă a instanței prevăzute la art. 567 alin. (2) se comunică instanței de executare.

Reglementarea anterioară: art. 431 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 569. Internarea medicală. (1) Măsura de siguranță a internării medicale luată printr-o hotărâre definitivă se pune în executare prin comunicarea copiei de pe dispozitiv și a unei copii de pe raportul de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat această măsură.

(2) Judecătorul delegat cu executarea care funcționează la instanța de executare comunică judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară la care s-a făcut internarea data la care aceasta s-a efectuat, în vederea luării în supraveghere.

(3) După primirea comunicării, judecătorul delegat cu executarea de la judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară verifică periodic, dar nu mai târziu de 12 luni, dacă internarea medicală mai este necesară. În acest scop, judecătorul delegat cu executarea dispune efectuarea unei expertize medico-legale cu privire la starea de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura internării medicale și, după primirea acesteia, sesizează judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară pentru a dispune asupra menținerii, înlocuirii sau încetării măsurii.

Reglementarea anterioară: art. 432 CPP 1968.

Art. 570. Obligațiile în legătură cu internarea medicală. (1) Autoritatea de sănătate publică este obligată să asigure internarea, încunoștințând despre aceasta instanța de executare.

(2) În cazul în care persoana față de care s-a luat măsura internării medicale refuză să se supună internării, executarea acestei măsuri se va face cu sprijinul organelor de poliție. În vederea executării măsurii internării medicale, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(3) Dacă persoana față de care s-a luat măsura internării medicale nu este găsită, autoritatea de sănătate publică sesizează organele de poliție pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al sesizării adresate organelor de poliție se trimite instanței de executare.

(4) Unitatea sanitară la care s-a făcut internarea are obligația, în cazul în care consideră că internarea nu mai este necesară, să încunoștințeze judecătoria în a cărei circumscripție se găsește unitatea sanitară.

Reglementarea anterioară: art. 433 CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 571. Menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale. (1) Judecătoria, după primirea încunoștințării prevăzute la art. 570 alin. (4), dispune efectuarea unei expertize medico-legale.

(2) Instanța se pronunță asupra sesizării prevăzute la art. 569 alin. (3) sau a încunoștințării prevăzute la art. 570 alin. (4), după ascultarea concluziilor procurorului, ale persoanei față de care este luată măsura internării, atunci când aducerea acesteia în fața instanței este posibilă, ale avocatului său, precum și ale expertului care a întocmit expertiza medico-legală, atunci când consideră necesar, și dispune, după caz, menținerea internării medicale, încetarea acesteia sau înlocuirea cu măsura obligării la tratament medical.

(3) Încetarea sau înlocuirea măsurii internării poate fi cerută şi de persoana internată sau de procuror. În acest caz, judecătoria dispune efectuarea expertizei medico-legale. Dispoziţiile art. 568 alin. (4) se aplică în mod corespunzător.

(4) Dacă persoana internată nu are avocat, i se asigură un avocat din oficiu.

(5) O copie de pe hotărârea definitivă prin care s-a dispus menţinerea, înlocuirea sau încetarea internării medicale se comunică instanţei de executare.

Reglementarea anterioară: art. 434 CPP 1968.

Legislaţie conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

✍ A se vedea şi *supra*, art. 247 privind internarea medicală provizorie.

Art. 572. Măsurile de siguranţă provizorii. (1) În cazul în care măsura obligării la tratament medical sau a internării medicale a fost luată în mod provizoriu în cursul urmăririi penale sau al judecăţii, punerea în executare se face de către judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţa de judecată care a luat această măsură.

(2) Dispoziţiile prevăzute la art. 566-571 se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 435 CPP 1968.

Legislaţie conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

✍ A se vedea şi *supra*, art. 245-246 şi art. 247-248 privind obligarea provizorie la tratament medical şi internarea medicală provizorie.

Art. 573. Interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcţie sau de a exercita o profesie ori o altă activitate. (1) Măsura de siguranţă a interzicerii unei funcţii, profesii sau activităţi se pune în executare prin comunicarea unei copii de pe dispozitiv organului în drept să aducă la îndeplinire aceste măsuri şi să supravegheze respectarea lor.

(2) Acest organ are îndatorirea să asigure executarea măsurii luate şi să sesizeze organul de urmărire penală în caz de sustragere de la executarea măsurii de siguranţă.

(3) Persoana cu privire la care s-a luat măsura prevăzută la art. 111 alin. (1) din Codul penal poate cere instanţei de executare revocarea măsurii, în condiţiile art. 111 alin. (2) din Codul penal.

(4) Soluţionarea cererii se face cu citarea persoanei faţă de care este luată măsura, după ascultarea concluziilor avocatului acesteia şi ale procurorului.

Reglementarea anterioară: art. 436 alin. (1) şi (2) şi art. 437 CPP 1968.

Legislaţie conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 574.[1] **Executarea confiscării speciale şi a confiscării extinse.** Măsura de siguranţă a confiscării speciale sau a confiscării extinse, luată prin hotărârea instanţei de judecată, se execută după cum urmează:

a) lucrurile confiscate se predau organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit legii;

b) dacă lucrurile confiscate se află în păstrarea organelor de poliţie sau a altor instituţii, judecătorul delegat cu executarea trimite o copie de pe dispozitivul hotărârii organului la care se află. După primirea copiei de pe dispozitiv, lucrurile confiscate se predau organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispoziţiilor legii;

c) atunci când confiscarea priveşte sume de bani ce nu au fost consemnate la unităţi bancare, judecătorul delegat cu executarea trimite o copie de pe dispozitivul hotărârii organelor fiscale, în vederea executării confiscării potrivit dispoziţiilor privind creanţele bugetare;

d) când s-a dispus distrugerea lucrurilor confiscate, aceasta se face în prezenţa judecătorului delegat cu executarea, întocmindu-se proces-verbal care se depune la dosarul cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 439 CPP 1968.

Legislaţie conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Secţiunea a 4-a. Punerea în executare a altor dispoziţii

Art. 575. Avertismentul. (1) Executarea avertismentului are loc de îndată, în şedinţa în care s-a pronunţat hotărârea.

(2) Dacă avertismentul nu poate fi executat îndată după pronunţare, punerea în executare a acestuia se face la rămânerea definitivă a hotărârii, prin comunicarea unei copii de pe aceasta persoanei căreia i se aplică.

Art. 576. Măsurile şi obligaţiile impuse de instanţă. (1) Punerea în executare a măsurilor şi obligaţiilor prevăzute la art. 85 alin. (1) şi (2) din Codul penal, a dispoziţiilor art. 87, 93, 95, art. 101 alin. (1) şi (2) şi ale art. 103 din Codul penal se face prin trimiterea unei copii de pe hotărâre serviciului de probaţiune competent.

(2)[2] În cazul obligaţiilor prevăzute la art. 85 alin. (2) lit. e)-j), la art. 93 alin. (2) lit. d) şi la art. 101 alin. (2) lit. c)-g) din Codul penal, un extras de pe dispozitivul hotărârii se trimite organului sau autorităţii competente să verifice respectarea acestora.

Legislaţie conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative şi a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

[1] Art. 574 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 332 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 576 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 333 din Legea nr. 255/2013.

Secțiunea a 5-a. Punerea în executare a amenzii judiciare și a cheltuielilor judiciare avansate de stat

Art. 577. Amenzile judiciare. (1) Amenda judiciară se pune în executare de către organul judiciar care a aplicat-o.

(2) Punerea în executare se face prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea amenzii judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

(3) Executarea amenzilor judiciare se face de organul arătat la alin. (2).

Reglementarea anterioară: art. 442 CPP 1968.

Art. 578. Cheltuielile judiciare avansate de stat. (1) Dispoziția din hotărârea penală sau din ordonanța procurorului privind obligarea la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat se pune în executare prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea cheltuielilor judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

(2) În situația în care persoana obligată la plata cheltuielilor judiciare către stat nu depune recipisa de plată integrală a acestora la instanța de executare sau la unitatea de parchet, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii sau a ordonanței procurorului, executarea cheltuielilor judiciare se face de organul arătat la alin. (1).

Reglementarea anterioară: art. 443 CPP 1968.

Secțiunea a 6-a. Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărâre

Art. 579. Restituirea lucrurilor și valorificarea celor neridicate. (1) Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea sau la dispoziția instanței de executare, restituirea se face de către judecătorul delegat cu executarea, prin remiterea acelor lucruri persoanelor în drept. În acest scop, sunt încunoștințate persoanele cărora urmează să li se restituie lucrurile.

(2) Dacă în termen de 6 luni de la primirea încunoștințării persoanele chemate nu se prezintă pentru a le primi, lucrurile trec în proprietatea statului. Judecătorul delegat cu executarea constată aceasta prin încheiere și dispune predarea lucrurilor organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispozițiilor legii.

(3) Dacă restituirea lucrurilor nu s-a putut efectua, deoarece nu se cunosc persoanele cărora ar trebui să le fie restituite și nimeni nu le-a reclamat în termen de 6 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile în mod corespunzător dispozițiile alin. (2).

(4) Când restituirea lucrurilor a fost dispusă de către procuror sau de către organul de cercetare penală, acesta procedează potrivit prevederilor alin. (1)-(3).

(5) Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea organelor de cercetare penală, restituirea se face de către acestea, după primirea extrasului de pe hotărârea penală prin care s-a dispus restituirea lucrurilor, procedând potrivit alin. (1).

(6) Dacă în termen de 6 luni de la primirea încunoştinţării persoanele chemate nu se prezintă pentru a le primi, lucrurile trec în proprietatea statului. Organul de cercetare constată aceasta prin proces-verbal şi procedează potrivit alin. (2). Dispoziţiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 444 CPP 1968.

Art. 580. Înscrisurile declarate false. (1) Dispoziţia hotărârii penale care declară un înscris ca fiind fals în totul sau în parte se execută sau se pune în executare de către judecătorul delegat cu executarea.

(2) Când înscrisul declarat fals a fost anulat în totalitatea lui, se face menţiune despre aceasta pe fiecare pagină, iar în caz de anulare parţială, numai pe paginile care conţin falsul.

(3) Înscrisul declarat fals rămâne la dosarul cauzei.

(4) În cazul în care este necesar ca despre înscrisul declarat fals să se facă menţiune în scriptele unei instituţii publice, i se trimite acesteia o copie de pe hotărâre.

(5) În situaţia în care, din orice motive, înscrisul falsificat nu se află, în original, la dosar, instanţa va trimite o copie de pe hotărâre instituţiilor publice care deţin o copie a acestuia sau care deţin înregistrarea unor menţiuni cu privire la acesta.

(6) Instanţa poate dispune, când constată existenţa unui interes legitim, eliberarea unei copii, cu menţiunile arătate la alin. (2), de pe înscrisul sub semnătură privată falsificat. În aceleaşi condiţii, instanţa poate dispune restituirea înscrisului oficial parţial falsificat.

Reglementarea anterioară: art. 445 CPP 1968.

Art. 581. Despăgubirile civile şi cheltuielile judiciare. Dispoziţiile din hotărârea penală privitoare la despăgubirile civile şi la cheltuielile judiciare cuvenite părţilor se execută potrivit legii civile.

Reglementarea anterioară: art. 446 CPP 1968.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul III. Alte dispoziții privind executarea

Secțiunea 1. Condamnarea în cazul anulării sau revocării renunțării la aplicarea pedepsei sau a amânării aplicării pedepsei[1]

Art. 581¹.[2] **Anularea renunțării la aplicarea pedepsei.** (1) Anularea renunțării la aplicarea pedepsei se dispune, din oficiu sau la sesizarea procurorului, de instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea ce atrage anularea.

(2)[3] Dacă constată că sunt îndeplinite condițiile art. 82 alin. (3) din Codul penal, instanța, anulând renunțarea la aplicarea pedepsei, dispune condamnarea inculpatului pentru infracțiunea cu privire la care se renunțase la aplicarea pedepsei, stabilește pedeapsa pentru aceasta, aplicând apoi, după caz, dispozițiile cu privire la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară.

(3) La stabilirea pedepsei pentru infracțiunea cu privire la care se anulează renunțarea la aplicarea pedepsei, instanța va avea în vedere exclusiv criteriile de individualizare și circumstanțele din cauza în care s-a pronunțat inițial soluția de renunțare la aplicarea pedepsei. Dispozițiile art. 396 alin. (10) se aplică în mod corespunzător.

Art. 582.[4] **Revocarea sau anularea amânării aplicării pedepsei.** (1) Asupra revocării sau anulării amânării aplicării pedepsei se pronunță, din oficiu sau la sesizarea procurorului sau a consilierului de probațiune, instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea.

(2) Dacă până la expirarea termenului prevăzut la art. 86 alin. (4) lit. c) din Codul penal persoana cu privire la care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei nu a respectat obligațiile civile stabilite prin hotărârea prin care s-a dispus amânarea, serviciul de probațiune competent sesizează instanța care a pronunțat în primă instanță amânarea, în vederea revocării acesteia. Sesizarea poate fi făcută și de procuror sau de partea interesată, până la expirarea termenului de supraveghere.

(3) Dacă constată că sunt îndeplinite condițiile art. 88 sau 89 din Codul penal, instanța, anulând sau, după caz, revocând amânarea aplicării pedepsei, dispune condamnarea inculpatului și executarea pedepsei stabilite prin hotărârea de amânare, aplicând apoi, după caz, dispozițiile cu privire la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară.

ADNOTĂRI

Art. 582 alin. (3) CPP prevede că instanța, anulând sau, după caz, revocând amânarea aplicării pedepsei, dispune condamnarea inculpatului și **executarea** pedepsei stabilite prin hotărârea de amânare, aplicând apoi, după caz, dispozițiile cu privire la concursul de

[1] Denumirea Secțiunii 1 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 129 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Art. 581¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 335 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (2) al art. 581¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 130 din O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Art. 582 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 336 din Legea nr. 255/2013.

infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară. Prin urmare, nu este posibilă suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei rezultante în ipoteza aplicării dispozițiilor cu privire la concursul de infracțiuni, chiar dacă ar fi îndeplinite condițiile privind cuantumul acesteia.

Secțiunea 1¹. Schimbări în executarea unor hotărâri[1]

Art. 583.[2] **Revocarea sau anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere.** (1) Asupra revocării sau anulării suspendării executării pedepsei sub supraveghere prevăzute la art. 96 sau 97 din Codul penal se pronunță, din oficiu, la sesizarea procurorului sau a consilierului de probațiune, instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea.

(2) Dacă, până la expirarea termenului prevăzut la art. 93 alin. (5) din Codul penal, condamnatul nu a respectat obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, serviciul de probațiune competent sesizează instanța care a pronunțat în primă instanță suspendarea, în vederea revocării acesteia. Sesizarea poate fi făcută şi de procuror, de consilierul de probațiune sau de partea interesată, până la expirarea termenului de supraveghere.

Reglementarea anterioară: art. 447 CPP 1968.

Art. 584. Înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață. (1) Înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață cu pedeapsa închisorii se dispune, la cererea procurorului ori a persoanei condamnate, de către instanța de executare, iar dacă persoana condamnată se află în stare de deținere, de către instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(2) Hotărârea de înlocuire, rămasă definitivă, se pune în executare potrivit dispozițiilor art. 555-557.

Reglementarea anterioară: art. 448 CPP 1968.

Art. 585. Alte modificări de pedepse. (1)[3] Pedeapsa pronunțată poate fi modificată, dacă la punerea în executare a hotărârii sau în cursul executării pedepsei se constată, pe baza unei alte hotărâri definitive, existența vreuneia dintre următoarele situații:

a) concursul de infracțiuni;

b) recidiva;

c) pluralitatea intermediară;

d) acte care intră în conținutul aceleiaşi infracțiuni.

(2) Instanța competentă să dispună asupra modificării pedepsei este instanța de executare a ultimei hotărâri sau, în cazul în care persoana condamnată se află în stare de deținere, instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

---

[1] Secțiunea 1¹ a fost introdusă prin art. 102 pct. 337 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 583 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 338 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 585 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 339 din Legea nr. 255/2013.

(3) Sesizarea instanței se face din oficiu, la cererea procurorului ori a celui condamnat.

(4) La primirea cererii, președintele completului de judecată dispune atașarea la dosar a înscrisurilor și luarea tuturor măsurilor necesare soluționării cauzei.

Reglementarea anterioară: art. 449 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Prevederile art. 585 CPP se corelează cu cele de drept material. Astfel, potrivit art. 40 alin. (2) CP, dispozițiile art. 39 [*pedeapsa principală în caz de concurs de infracțiuni – n.a.*] se aplică și în cazul în care, după ce o hotărâre de condamnare a rămas definitivă, se constată că cel condamnat mai suferise o condamnare definitivă pentru o infracțiune concurentă. De asemenea, art. 37 CP prevede că, **dacă cel condamnat definitiv pentru o infracțiune continuată sau complexă este judecat ulterior și pentru alte acțiuni sau inacțiuni care intră în conținutul aceleiași infracțiuni**, ținându-se seama de infracțiunea săvârșită în întregul ei, **se stabilește o pedeapsă corespunzătoare, care nu poate fi mai ușoară decât cea pronunțată anterior.** În absența însă a unui mecanism de aplicare a tratamentului sancționator prevăzut de lege pentru infracțiunea continuată sau complexă în timpul judecății, care să prevadă posibilitatea extinderii acțiunii penale pentru alte acte materiale, cu desființarea, în mod corespunzător, a hotărârii definitive deja pronunțate, după cum prevedea reglementarea anterioară (art. 335 CPP 1968), considerăm că aplicarea dispozițiilor art. 37 CP se poate face doar în faza de executare, în temeiul art. 585 alin. (1) lit. d) CPP.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Concurs de infracțiuni. Pedepse aplicate sub imperiul a două legi. Modificarea pedepsei. Aplicarea legii penale mai favorabile. În procedura de modificare a pedepsei prevăzută de art. 585 alin. (1) lit. a) CPP, în cadrul operațiunii de contopire a unei pedepse cu închisoarea aplicate în temeiul Codului penal anterior pentru o infracțiune săvârșită sub imperiul acestei legi cu o pedeapsă cu închisoarea aplicată în temeiul noului Cod penal pentru o infracțiune săvârșită sub Codul penal anterior, se impune determinarea legii penale mai favorabile condamnatului conform art. 5 CP.

Conform dispozițiilor art. 10 din Legea nr. 187/2012, tratamentul sancționator al pluralității de infracțiuni se aplică potrivit legii noi, atunci când cel puțin una dintre infracțiunile din structura pluralității a fost comisă sub legea nouă, chiar dacă pentru celelalte infracțiuni pedeapsa a fost stabilită potrivit legii vechi, mai favorabilă.

Dispozițiile legale enunțate, prin conținutul lor și locul unde au fost poziționate de legiuitor, în Titlul I „Dispoziții privind aplicarea în timp a legii penale", Capitolul III „Dispoziții privind aplicarea și executarea sancțiunilor penale", au caracter de norme tranzitorii, reprezentând o reglementare cu un caracter special în raport cu prevederile art. 39-40 CP.

Dispozițiile art. 10 din Legea nr. 187/2012 sunt aplicabile numai în situația în care cel puțin una dintre infracțiunile concurente a fost comisă după intrarea în vigoare a noului Cod penal, când tratamentul sancționator al concursului de infracțiuni va fi obligatoriu

cel prevăzut de noul Cod penal – art. 39-40, mai sever, deoarece sub imperiul acestuia s-a desăvârșit, finalizat pluralitatea infracțională.

Per a contrario, în situația în care niciuna dintre infracțiunile concurente pentru care s-au aplicat pedepse individuale prin hotărâri definitive nu a fost comisă după intrarea în vigoare a noului Cod penal, tratamentul sancționator al pluralității de infracțiuni va fi cel prevăzut de Codul penal anterior – care, în acest caz, este legea penală mai favorabilă condamnatului căruia i se stabilește în procedura reglementată de art. 585 alin. (1) lit. a) CPP pentru prima dată pedeapsa rezultantă.

În această situație tranzitorie, nu există temei legal pentru a aplica tratamentul sancționator al concursului de infracțiuni prevăzut de noul Cod penal.

Sub un alt aspect, se reține că, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat, cu valoare de principiu, că forța obligatorie ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Astfel, Curtea a reținut că atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor sale sunt general obligatorii și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept (...).

Prin Decizia nr. 214 din 16 iunie 1997, publicată în M. Of. nr. 234 din 8 septembrie 1997, Curtea Constituțională a statuat în considerentele hotărârii că „situația tranzitorie în succesiunea legilor penale se ivește dacă de la data săvârșirii infracțiunii, când ia naștere raportul juridic penal de conflict, și până la încetarea sau stingerea acestui raport prin executarea sau considerarea ca executată a pedepsei aplicate, iar uneori până la înlăturarea consecințelor condamnării prin reabilitare, au intervenit una sau mai multe legi penale. Legea aplicabilă este întotdeauna legea cea mai favorabilă".

Prin raportare la decizia Curții Constituționale anterior menționată, ale cărei considerente sunt obligatorii, se apreciază că, în cazul modificării pedepsei, situația tranzitorie se creează de la data săvârșirii infracțiunilor din structura pluralității și durează până la executarea pedepsei rezultante stabilite pentru prima dată într-o procedură distinctă.

Întrucât în acest interval a intervenit o lege penală – art. 38-40 CP – care a schimbat modalitatea de stabilire a pedepsei rezultante în situația concursului de infracțiuni, determinarea legii aplicabile se face potrivit regulilor înscrise în art. 15 alin. (2) din Constituția României și art. 5 CP – în sensul aplicării legii penale mai favorabile, independent de data la care cele două sentințe de condamnare au rămas definitive.

Sub un ultim aspect, se reține că dispozițiile legale privitoare la pedeapsă în cazul concursului de infracțiuni constituie norme de drept penal substanțial potrivit legislației penale, precum și jurisprudenței Curții Constituționale (...).

În cauză, aplicarea concretă a dispozițiilor legale referitoare la concursul de infracțiuni aduce o schimbare cu privire la pedeapsa rezultantă, astfel că, având caracterul de norme de drept penal substanțial, potrivit criteriilor enunțate, devine incident principiul aplicării legii penale mai favorabile (*mitior lex*).

Procedura de modificare a pedepsei prevăzută în art. 585 alin. (1) lit. a) CPP privește exclusiv stabilirea pedepsei rezultante pe baza dispozițiilor referitoare la pedeapsă în situația concursului de infracțiuni.

În cadrul acestei proceduri distincte de judecarea fiecăreia dintre infracțiunile din structura pluralității, instanța aplică pentru prima dată normele de drept penal substanțial în materia concursului de infracțiuni.

Aplicând pentru prima dată normele de drept penal substanțial în cadrul unei judecăți distincte, nu există temei legal pentru a înlătura incidența principiului aplicării legii penale

mai favorabile în condițiile art. 5 CP și nici pentru a înlocui acest principiu specific normelor de drept substanțial cu principiul imediatei aplicabilități ce caracterizează normele de drept procesual penal.

Prin determinarea legii penale mai favorabile în procedura de modificare a pedepsei prevăzute în art. 585 alin. (1) lit. a) CPP nu se nesocotește Decizia Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014, publicată în M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014, potrivit căreia dispozițiile art. 5 CP sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile.

În cadrul judecății distincte pe care o presupune aplicarea pedepsei rezultante, instanța nu poate combina prevederile din Codul penal anterior cu prevederile din noul Cod penal, ci aplică global dispozițiile uneia dintre legile succesive care sunt mai favorabile *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 29 din 19 noiembrie 2015, M. Of. nr. 29 din 15 ianuarie 2016)*.

2. Modificări de pedepse. Contopirea pedepselor. Hotărâre de condamnare pronunțată în străinătate pentru una dintre infracțiunile concurente. Instanța competentă. Instanța competentă să dispună asupra modificării pedepsei, dacă în cursul executării pedepsei se constată pe baza unei alte hotărâri definitive existența concursului de infracțiuni, este instanța de executare a ultimei hotărâri sau, în cazul când cel condamnat se află în stare de deținere, instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere. Dacă ultima hotărâre definitivă a fost pronunțată de o instanță străină, care a dispus condamnarea pentru infracțiuni ce se judecă în primă instanță, potrivit legii române, de tribunal, competența de a judeca cererea de modificare a pedepsei revine tribunalului în a cărui circumscripție se află locul de deținere a condamnatului, chiar dacă recunoașterea hotărârii de condamnare pronunțate în străinătate a fost dispusă, conform legii, de curtea de apel *(I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 4942 din 30 august 2006, www.scj.ro)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile corespondente din noul Cod de procedură penală.

Art. 586. Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii. (1) Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii, în cazul prevăzut la art. 63 din Codul penal, se dispune de instanța de executare.

(2) Sesizarea instanței se face din oficiu sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda.

(3) Condamnatul este citat la judecarea sesizării, iar dacă nu are avocat instanța numește unul din oficiu.

(4) Condamnatul privat de libertate va fi adus la judecată.

(5) Hotărârea de înlocuire, rămasă definitivă, se pune în executare potrivit dispozițiilor art. 555-557. În situația în care amenda a însoțit pedeapsa închisorii, se va emite un nou mandat de executare pentru pedeapsa rezultată potrivit art. 63 alin. (2) din Codul penal.

(6) Dacă persoana condamnată achită amenda pe parcursul soluționării cauzei, sesizarea va fi respinsă ca neîntemeiată.

Reglementarea anterioară: art. 449[1] CPP 1968.

Legislație conexă: Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Art. 587. Liberarea condiționată. (1) Liberarea condiționată se dispune, la cererea sau la propunerea făcută potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către judecătoria în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(2) Când instanța constată că nu sunt îndeplinite condițiile pentru acordarea liberării condiționate, prin hotărârea de respingere fixează termenul după expirarea căruia propunerea sau cererea va putea fi reînnoită. Termenul nu poate fi mai mare de un an și curge de la rămânerea definitivă a hotărârii.

(3) Hotărârea judecătoriei poate fi atacată cu contestație la tribunalul în a cărei circumscripție se află locul de deținere, în termen de 3 zile de la comunicare. Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare.

(4)[1] O copie de pe hotărârea rămasă definitivă se comunică serviciului de probațiune competent, precum și unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește cel eliberat.

Reglementarea anterioară: art. 450 alin. (1), (2), (4) și (5) CPP 1968.

Legislație conexă: ▶ Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 514 din 14 august 2013); ▶ Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Fixarea termenului după expirarea căruia poate fi reînnoită cererea sau propunerea de acordare a liberării condiționate. Fixarea termenului de reînnoire în cazul respingerii cererii sau a propunerii de liberare condiționată se impune în toate cazurile în care soluția se întemeiază pe neîndeplinirea cumulativă a condițiilor cerute de textele art. 59 și urm. CP, inclusiv în situația în care perioada rămasă de executat până la împlinirea fracțiunii legale este mai mică sau egală cu un an. În cazul în care cererea sau propunerea de liberare condiționată se respinge pentru neîndeplinirea condiției privitoare la fracțiunea prevăzută de art. 59 și urm. CP, iar perioada rămasă de executat până la împlinirea acestei fracțiuni este mai mare de un an, instanța va stabili ca cererea sau propunerea să fie reînnoită potrivit art. 450 alin. (2) CPP, în termen de un an de la data împlinirii fracțiunii prevăzute de art. 59 și urm. CP *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. VIII din 20 martie 2006, M. Of. nr. 475 din 1 iunie 2006)*. ✍ Înalta Curte a avut în vedere dispozițiile Codului penal din 1969 și pe cele ale Codului de procedură penală din 1968, însă decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod penal și din noul Cod de procedură penală.

2. Stabilirea momentului examinării îndeplinirii cumulative a tuturor condițiilor prevăzute de lege pentru admiterea cererii de liberare condiționată. Cererea de liberare condiționată va fi examinată de instanță, sub aspectul îndeplinirii tuturor condițiilor legale, la momentul judecării acesteia, și nu la momentul introducerii ei *[I.C.C.J., S.U., dec. nr. LXVII (67) din*

[1] Alin. (4) al art. 587 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 340 din Legea nr. 255/2013.

15 octombrie 2007, M. Of. nr. 537 din 16 iulie 2008]. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile noului Cod penal și ale noului Cod de procedură penală.

3. Transferarea persoanei condamnate de autoritățile judiciare străine. Inadmisibilitatea scăderii duratei de pedeapsă considerate ca executată de statul de condamnare pe baza muncii prestate și a bunei conduite. În aplicarea art. 17 din Decizia-cadru 2008/909/JAI a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală și art. 144 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, cu modificările și completările ulterioare, după transferarea persoanei condamnate de autoritățile judiciare străine, în vederea continuării executării pedepsei în România, durata de pedeapsă considerată ca executată de statul de condamnare pe baza muncii prestate și a bunei conduite, acordată ca beneficiu în favoarea persoanei condamnate, de autoritatea judiciară străină, nu trebuie scăzută din pedeapsa ce se execută în România *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 15 din 22 mai 2015, M. Of. nr. 455 din 24 iunie 2015).*

Art. 588. Anularea și revocarea liberării condiționate. (1)[1] Asupra anulării liberării condiționate prevăzute la art. 105 alin. (1) din Codul penal se pronunță, din oficiu sau la sesizarea procurorului sau a consilierului de probațiune, instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea care atrage anularea.

(2) Instanța prevăzută la alin. (1) se pronunță și asupra revocării liberării condiționate, în situația prevăzută la art. 104 alin. (2) din Codul penal.

(3)[2] Instanța prevăzută la art. 587 alin. (1) se pronunță și asupra revocării liberării condiționate, în situația prevăzută la art. 104 alin. (1) din Codul penal, la sesizarea serviciului de probațiune, precum și în cazul când instanța care l-a judecat pe condamnat pentru o altă infracțiune nu s-a pronunțat în această privință.

(4) Instanța în fața căreia hotărârea a rămas definitivă este obligată să comunice locului de deținere și serviciului de probațiune, atunci când este cazul, o copie de pe dispozitivul prin care s-a dispus revocarea liberării condiționate.

Reglementarea anterioară: art. 450 alin. (3) CPP 1968.

Secțiunea a 2-a. Amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață

Art. 589. Cazurile de amânare. (1) Executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi amânată în următoarele cazuri:

a)[3] când se constată, pe baza unei expertize medico-legale, că persoana condamnată suferă de o boală care nu poate fi tratată în rețeaua sanitară a Administrației Naționale a Penitenciarelor și care face imposibilă executarea

[1] Alin. (1) al art. 588 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 341 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) și (4) al art. 588 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 341 din Legea nr. 255/2013.
[3] Lit. a) de la alin. (1) al art. 589 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 342 din Legea nr. 255/2013.

imediată a pedepsei, dacă specificul bolii nu permite tratarea acesteia cu asigurarea pazei permanente în rețeaua sanitară a Ministerului Sănătății și dacă instanța apreciază că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol pentru ordinea publică. În această situație, executarea pedepsei se amână pentru o durată determinată;

b) când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de un an. În aceste cazuri, executarea pedepsei se amână până la încetarea cauzei care a determinat amânarea.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1) lit. a), amânarea executării pedepsei nu poate fi dispusă dacă cel condamnat și-a provocat singur starea de boală, prin refuzul tratamentului medical, al intervenției chirurgicale, prin acțiuni de autoagresiune sau prin alte acțiuni vătămătoare, sau în situația în care se sustrage efectuării expertizei medico-legale.

(3) Cererea de amânare a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi făcută de procuror și de condamnat.

(4) Cererea poate fi retrasă de persoana care a formulat-o.

(5) Hotărârile prin care se dispune amânarea executării pedepsei sunt executorii de la data pronunțării.

(6) În cazul în care în timpul amânării executării pedepsei pe numele condamnatului este emis un alt mandat de executare a pedepsei închisorii, acesta nu poate fi executat până la expirarea termenului de amânare stabilit de instanță sau, după caz, până la încetarea cauzei care a determinat amânarea.

(7) Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de amânare a executării pedepsei poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare.

Reglementarea anterioară: art. 453 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Retragerea cererii de amânare a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață. Instanța învestită cu soluționarea cererilor de amânare a executării pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață, în cazul retragerii acestora, urmează să ia act de această manifestare de voință *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXXIV din 6 noiembrie 2006, M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007).* ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile noului Cod de procedură penală.

Art. 590. Obligațiile condamnatului în cazul amânării executării. (1) Pe durata amânării executării pedepsei, condamnatul trebuie să respecte următoarele obligații:

a) să nu depășească limita teritorială fixată decât în condițiile stabilite de instanță;

b) să ia legătura, în termenul stabilit de instanță, cu organul de poliție desemnat de aceasta în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii pentru a fi luat în evidență și a stabili mijlocul de comunicare permanentă cu organul de supraveghere, precum și să se prezinte la instanță ori de câte ori este chemat;

c) să nu își schimbe locuința fără informarea prealabilă a instanței care a dispus amânarea;

d) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte nicio categorie de arme;

e) pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), să se prezinte de îndată la unitatea sanitară la care urmează să facă tratamentul, iar pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. b), să îngrijească copilul mai mic de un an.

(2) Pe durata amânării executării pedepsei, instanța poate impune condamnatului să respecte una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a) să nu se afle în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță;

b) să nu comunice cu persoana vătămată sau cu membri de familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori să nu se apropie de acestea;

c) să nu conducă niciun vehicul sau anumite vehicule stabilite.

(3)[1] *Abrogat.*

Reglementarea anterioară: art. 453[1] CPP 1968.

Art. 591. Instanța competentă. (1) Instanța competentă să se pronunțe asupra acordării amânării executării pedepsei este instanța de executare.

(2) În cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), cererea de amânare a executării pedepsei se depune la judecătorul delegat cu executarea, însoțită de înscrisuri medicale. Judecătorul delegat cu executarea verifică competența instanței și dispune, după caz, prin încheiere, declinarea competenței de soluționare a cauzei sau efectuarea expertizei medico-legale. După primirea raportului de expertiză medico-legală cauza se soluționează de instanța de executare, potrivit dispozițiilor prezentului capitol.

(3)[2] Instanța de executare comunică hotărârea prin care s-a dispus amânarea executării pedepsei, în ziua pronunțării, organului de poliție desemnat în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii pentru a lua în evidență persoana, jandarmeriei, unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește condamnatul, organelor competente să elibereze pașaportul, organelor de frontieră, precum și altor instituții, în vederea asigurării respectării obligațiilor impuse. Organele în drept refuză eliberarea pașaportului sau, după caz, ridică provizoriu pașaportul pe durata amânării.

(4) În caz de încălcare cu rea-credință a obligațiilor stabilite potrivit art. 590, instanța de executare revocă amânarea și dispune punerea în executare a pedepsei privative de libertate. Organul de poliție desemnat de instanță în cuprinsul hotărârii cu supravegherea celui față de care s-a dispus amânarea executării pedepsei verifică periodic respectarea obligațiilor de către condamnat și întocmește lunar un raport în acest sens către instanța de executare.

(5) În cazul în care constată încălcări ale obligațiilor stabilite potrivit art. 590, organul de poliție sesizează, de îndată, instanța de executare.

[1] Alin. (3) al art. 590 a fost abrogat prin art. 102 pct. 343 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 591 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 344 din Legea nr. 255/2013.

(6) Instanța de executare ține evidența amânărilor acordate și, la expirarea termenului, ia măsuri pentru emiterea mandatului de executare, iar dacă mandatul a fost emis, ia măsuri pentru aducerea lui la îndeplinire. Dacă nu s-a stabilit un termen de amânare, judecătorul delegat cu executarea al instanței de executare este obligat să sesizeze instanța de executare în vederea verificării subzistenței temeiurilor amânării, iar când se constată că acestea au încetat, să ia măsuri pentru emiterea mandatului de executare ori pentru aducerea lui la îndeplinire.

Reglementarea anterioară: art. 454 CPP 1968.

Secțiunea a 3-a. Întreruperea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață

Art. 592. Cazurile de întrerupere. (1)[1] Executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute la art. 589, la cererea persoanelor arătate la alin. (3) al aceluiași articol, iar în cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), și la cererea administrației penitenciarului.

(2) Dispozițiile art. 590 și art. 591 alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(3) Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare.

Reglementarea anterioară: art. 455 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Retragerea cererii de întrerupere a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață. Instanța învestită cu soluționarea cererilor de întrerupere a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, în cazul retragerii acestora, urmează să ia act de această manifestare de voință *(I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXXIV din 6 noiembrie 2006, M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007)*. ✍ Decizia își păstrează valabilitatea și în raport de dispozițiile noului Cod de procedură penală.

2. Cerere de întrerupere a executării pedepsei. Imposibilitatea întreruperii executării pentru motive sociale, ca efect al aplicării legii penale mai favorabile. Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, instituția întreruperii executării pedepsei pe motive sociale, reglementată în vechiul Cod de procedură penală de art. 455 raportat la art. 453 alin. (1) lit. c), a încetat să se mai aplice, întrucât această instituție nu mai este reglementată ca atare în noul cod. Or, potrivit art. 3 din Legea nr. 255/2013, „Legea nouă se aplică de la data intrării ei în vigoare tuturor cauzelor aflate pe rolul organelor judiciare, cu excepțiile prevăzute în cuprinsul prezentei legi". Cum în cuprinsul Legii nr. 255/2013 nu există nicio dispoziție derogatorie, referitoare la întreruperea executării pedepsei pe motive sociale, s-a constatat că, de la data de 1 februarie 2014, această instituție nu se mai aplică, deoarece nu mai este reglementată în noul Cod de procedură penală.

[1] Alin. (1) al art. 592 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 345 din Legea nr. 255/2013.

Fiind vorba despre o normă procedurală care, potrivit textului de lege citat, dar și a unui principiu de drept, este de imediată aplicabilitate, instanța de fond a apreciat că în speță nu se pune problema legii mai favorabile. Legea mai favorabilă se aplică strict în domeniul normelor de drept substanțial, nu și în domeniul normelor de procedură, care sunt de imediată aplicabilitate. Prin urmare, în prezent, întreruperea executării pedepsei se dispune potrivit noului cod, care nu mai prevede posibilitatea întreruperii pe motive sociale. Legea aplicabilă este, în atare situație, legea în vigoare, și anume Codul actual de procedură penală, în care sunt prevăzute doar două cazuri de întrerupere, primul din motive medicale și cel de-al doilea când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de 1 an [art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. a) și b) CPP].

Temeiul pentru care se solicită întreruperea în cauza pendinte (situația familială a condamnatului și starea de degradare a locuinței acestuia) excedează cazurilor expres și limitativ prevăzute de lege, astfel încât cererea nu poate fi primită. Nu este întemeiată susținerea privitoare la aplicarea vechii proceduri, întrucât principiul *mitior lex*, reglementat de art. 5 CP, se referă la condițiile în care este atrasă răspunderea penală și la regimul sancționator, iar nu la normele de procedură incidente în timpul executării sancțiunilor privative de libertate *(C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 106 din 20 noiembrie 2015, nepublicată)*.

Art. 593. Instanța competentă. (1) Instanța competentă să dispună asupra întreruperii executării pedepsei este instanța în a cărei circumscripție se află locul de deținere, corespunzătoare în grad instanței de executare.

(2) Cererea de prelungire a întreruperii anterior acordate se soluționează de instanța care a dispus întreruperea executării pedepsei.

(3) Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de întrerupere a executării pedepsei poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare.

Reglementarea anterioară: art. 456 CPP 1968.

Art. 594. Evidența întreruperii executării pedepsei. (1) Instanța care a dispus întreruperea executării pedepsei comunică de îndată această măsură instanței de executare, locului de deținere și organului de poliție.

(2) Instanța de executare și administrația locului de deținere țin evidența întreruperilor acordate. Dacă la expirarea termenului de întrerupere persoana condamnată la pedeapsa închisorii nu se prezintă la locul de deținere, administrația trimite de îndată o copie de pe mandatul de executare organului de poliție, în vederea executării. Pe copia mandatului de executare se menționează și cât a mai rămas de executat din durata pedepsei.

(3) Administrația locului de deținere comunică instanței de executare data la care a reînceput executarea pedepsei.

(4) Timpul cât executarea a fost întreruptă nu se socotește în executarea pedepsei.

(5) Pedeapsa accesorie se execută și pe durata întreruperii executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață.

Reglementarea anterioară: art. 457 CPP 1968.

Secțiunea a 4-a. Înlăturarea sau modificarea pedepsei

Art. 595. Intervenirea unei legi penale noi. (1) Când după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare sau a hotărârii prin care s-a aplicat o măsură educativă intervine o lege ce nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea ori o lege care prevede o pedeapsă sau o măsură educativă mai ușoară decât cea care se execută ori urmează a se executa, instanța ia măsuri pentru aducerea la îndeplinire, după caz, a dispozițiilor art. 4 și 6 din Codul penal.

(2) Aplicarea dispozițiilor alin. (1) se face din oficiu sau la cererea procurorului ori a persoanei condamnate de către instanța de executare, iar dacă persoana condamnată se află în executarea pedepsei sau a unei măsuri educative, de către instanța corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție se află locul de deținere sau, după caz, centrul educativ ori centrul de detenție.

Legea de aplicare: art. 23: „(1) Cererile, contestațiile și sesizările introduse în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a Legii nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare, având ca obiect aplicarea art. 4 și 6 din această lege în cazul hotărârilor rămase definitive anterior intrării ei în vigoare, se soluționează după procedura prevăzută în prezentul articol, care se completează cu dispozițiile Codului de procedură penală. (2) Cererile, contestațiile și sesizările privind persoanele aflate în executarea pedepselor și a măsurilor educative privative de libertate se soluționează de urgență și cu precădere de către instanța corespunzătoare în grad instanței de executare în a cărei circumscripție se află locul de deținere sau, după caz, centrul educativ ori centrul de reeducare. Dispozițiile prezentului alineat se aplică și cererilor, contestațiilor și sesizărilor privind persoanele aflate în amânarea sau întreruperea executării pedepselor sau a măsurilor educative. (3) În cazurile prevăzute la alin. (2), dacă, potrivit Codului de procedură penală, competența ar reveni mai multor instanțe de grad diferit, competența de a soluționa cauza cu privire la toate incidentele la executare privind aceeași persoană revine instanței superioare în grad. (4) Instanța sesizată cu privire la situațiile prevăzute la alin. (2) va examina și rezolva, din oficiu, referitor la aceeași persoană, orice aspecte necesare soluționării cauzei. (5) Comisiile constituite în baza Hotărârii Guvernului nr. 836/2013 privind constituirea și atribuțiile comisiilor de evaluare a incidenței aplicării legii penale mai favorabile în cazul persoanelor aflate în executarea pedepselor și măsurilor educative privative de libertate din perspectiva noilor reglementări penale și procesual penale sesizează instanța competentă în situațiile în care cel puțin unul dintre membrii lor apreciază că sunt aplicabile dispozițiile art. 4 sau ale art. 6 din Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare. (6) În cazurile în care apreciază că executarea pedepsei urmează să înceteze în cursul lunii februarie 2014, comisiile sesizează instanța competentă potrivit prezentului articol cu cel puțin 15 zile înainte de data intrării în vigoare a Codului de procedură penală. (7) Cererile, contestațiile și sesizările privind persoane aflate în stare de libertate se soluționează de către instanța de executare. (8) În toate cazurile prevăzute la alin. (1), procedura se desfășoară fără participarea procurorului, a condamnatului, căruia i se comunică termenul de soluționare și posibilitatea de a formula concluzii scrise, și fără participarea avocatului condamnatului. Dispozitivul hotărârii se comunică procurorului și condamnatului în ziua pronunțării. (9) Hotărârea poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în

termen de 3 zile de la comunicare. (10) Contestația se soluționează de un complet format dintr-un judecător, cu participarea procurorului și cu citarea condamnatului, în ședință publică. (11) Hotărârea prin care se constată aplicabilitatea art. 4 sau a art. 6 din Codul penal și se dispune punerea în libertate a condamnatului este executorie. Contestația nu suspendă executarea și se soluționează în termen de 3 zile".

Reglementarea anterioară: art. 458 CPP 1968.

Legislație conexă: ► O.U.G. nr. 116/2013 privind măsurile necesare pentru funcționarea comisiilor de evaluare din penitenciare, din centrele de reeducare și din centrele de reținere și arestare preventivă, precum și pentru stabilirea unor măsuri în vederea bunei funcționări a instanțelor pe durata desfășurării activității acestor comisii (M. Of. nr. 837 din 24 decembrie 2013); ► H.G. nr. 836/2013 privind constituirea și atribuțiile comisiilor de evaluare a incidenței aplicării legii penale mai favorabile în cazul persoanelor aflate în executarea pedepselor și măsurilor educative privative de libertate din perspectiva noilor reglementări penale și procesual penale (M. Of. nr. 669 din 31 octombrie 2013).

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

I. Curtea Constituțională

1. Normă de incriminare declarată neconstituțională. Inadmisibilitatea aplicării dispozițiilor art. 595 alin. (1) CPP. (...) Decizia Curții Constituționale nu poate fi asimilată cu o lege penală mai favorabilă. (...) Chiar făcând abstracție de emitentul actului (Curtea Constituțională – Parlamentul/Guvernul, după caz), de terminologia folosită cu privire la aplicarea actului (decizia Curții produce efecte juridice – legea intră în vigoare), de conținutul actului (act jurisdicțional ce face parte din ordinea normativă – act normativ de reglementare primară) și de motivarea care a stat la baza adoptării/emiterii sale (neconstituționalitatea constatată prin decizia Curții Constituționale este o sancțiune de drept constituțional – adoptarea unei legi penale mai favorabile ține de politica penală promovată de legiuitor) – aspecte care, în mod intrinsec, demonstrează diferența evidentă dintre cele două tipuri de acte, tot nu se poate realiza o echivalență, prin analogie sau prin asimilare, cu privire la momentul și consecințele juridice ale aplicării actului. (...) În această privință regula este comună (pentru viitor), însă excepția apare numai în privința legii penale (sau contravenționale) mai favorabile, nu și în privința deciziei Curții Constituționale. În consecință, din moment ce legiuitorul constituant nu a dorit să reglementeze un asemenea efect deciziei Curții Constituționale, nici legiuitorului organic/ordinar nu îi este permis ca, în mod indirect, să atașeze un efect *ex tunc* deciziei instanței constituționale. (...)

Mai mult, se reține că revizuirea unei hotărâri judecătorești nu are drept rațiune relaxarea represiunii penale a statului, ci înlăturarea erorilor judiciare comise cu privire la faptele reținute printr-o hotărâre judecătorească definitivă, datorită necunoașterii de către instanță a unor împrejurări de care depindea adoptarea unei hotărâri conforme cu legea și adevărul (...). De aceea, legiuitorul a avut în vedere, din punct de vedere procedural, aplicarea retroactivă a legii penale mai favorabile la art. 595 CPP, și nu la art. 453 din același cod. Așadar, nici asimilarea deciziei Curții Constituționale cu o lege penală mai favorabilă sub aspectul consecințelor juridice pe care le-ar produce asupra condamnatului și al momentului aplicării actului nu ar putea intra sub incidența revizuirii,

revizuirea prin natura sa neputându-se constitui într-un remediu procesual care să vizeze aplicarea retroactivă a unui tratament penal mai favorabil rezultând dintr-un act parte a ansamblului normativ. (...)

De asemenea, trebuie subliniat că în cauzele judecate definitiv până la data publicării deciziei de admitere a Curții Constituționale numai revizuirea este singurul și unicul remediu pe care părțile îl au la dispoziție. Chiar dacă norma de incriminare a fost constatată ca fiind neconstituțională, hotărârile judecătorești definitive la data deciziei Curții nu pot fi repuse în discuție sub aspectul înlăturării/modificării/stingerii pedepsei în temeiul art. 595 sau art. 598 alin. (1) lit. d) CPP. Este rolul legiuitorului ca, în urma deciziei Curții, să adopte o lege de punere de acord cu aceasta, în conformitate cu art. 147 alin. (1) din Constituție, care să cuprindă soluția legislativă de dezincriminare, pentru ca subiectele de drept aflate în executarea unei pedepse să beneficieze de dispozițiile art. 4 sau art. 6 CP, după caz, coroborate cu art. 595 CPP. (...)

Având în vedere cele expuse, se constată că prezenta opinie concurentă nu se îndepărtează de la logica și argumentele Deciziei Curții Constituționale nr. 126 din 3 martie 2016, ci, din contră, demonstrează justețea soluției pronunțate și dezvoltă într-un mod echilibrat considerentele cuprinse în cadrul acesteia *(M.M. Pivniceru, opinie concurentă la dec. nr. 126 din 3 martie 2016, M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016).* ✍ Art. 595 alin. (1) CPP se referă, printre altele, la cazul în care, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, intervine o **lege** care nu mai prevede ca infracțiune fapta, dispozițiile art. 5 CP vizând situația în care actele normative sau prevederile din acestea declarate neconstituționale, în timpul cât s-au aflat în vigoare, au cuprins dispoziții penale mai favorabile și care trebuie aplicate ca atare **până** la judecarea definitivă a cauzei, ceea ce nu este cazul normelor de incriminare.

II. Instanțe judecătorești

2. Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei. Inaplicabilitatea extinderii efectelor recursului. În cazul în care unul dintre inculpați a declarat calea de atac a recursului, guvernată de dispozițiile Codului de procedură penală anterior, situația juridică a coinculpatului care nu a declarat recurs poate fi examinată de instanțele competente prin prisma dispozițiilor legale referitoare la aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei, neimpunându-se extinderea efectelor recursului cu privire la acesta *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 420 din 3 februarie 2014, www.scj.ro).*

3. Hotărâre de condamnare pronunțată de o instanță străină. Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei ► a) Dispozițiile art. 6 alin. (1) CP, privitoare la legea mai favorabilă după judecarea definitivă a cauzei, sunt aplicabile și cu privire la hotărârea de condamnare pronunțată de un alt stat față de cetățenii români, dacă aceasta a fost recunoscută în procedura reglementată de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, cu modificările și completările ulterioare *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 13 din 5 iunie 2014, M. Of. nr. 505 din 8 iulie 2014).* ► **b)** În aplicarea art. 6 CP, a Deciziei nr. 1/2014 și a Deciziei nr. 13/2014, pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, instanța română nu poate reduce în baza dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. b) CP pedeapsa rezultantă aplicată, prin cumul aritmetic, în cazul unui concurs de infracțiuni, prin hotărârea de condamnare pronunțată de instanța străină, întrucât, în conformitate cu dispozițiile art. 135 alin. (7) lit. b) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară

internațională în materie penală, republicată, adaptarea pedepsei rezultante aplicate în cazul unui concurs de infracțiuni este permisă numai în ipoteza în care aceasta depășește totalul pedepselor stabilite pentru infracțiuni concurente sau limita maximă generală a pedepsei închisorii. Prin urmare, în ipoteza în care instanța străină a aplicat pedeapsa rezultantă prin cumul aritmetic, dacă instanța română a redus pedepsele stabilite prin hotărârea de condamnare pronunțată de instanța străină pentru infracțiuni concurente în temeiul Deciziei nr. 13/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, noua pedeapsă rezultantă nu se aplică potrivit art. 39 alin. (1) lit. b) CP, ci prin menținerea cumulului aritmetic aplicat de instanța străină cu autoritate de lucru judecat *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2508 din 9 septembrie 2014, www.scj.ro)*.

4. Infracțiuni care au produs consecințe deosebit de grave potrivit Codului penal anterior. Valoare a prejudiciului inferioară pragului valoric prevăzut de legea nouă. Determinarea maximului special prevăzut de legea nouă. În interpretarea dispozițiilor art. 6 alin. (1) CP, în cazul pedepselor definitive pentru infracțiuni care au produs consecințe deosebit de grave potrivit Codului penal anterior, determinarea maximului special prevăzut de legea nouă se realizează, chiar dacă valoarea prejudiciului este inferioară pragului valoric prevăzut de art. 183 CP, prin raportare la varianta agravată a infracțiunilor limitativ enumerate în art. 309 CP.

Fiind vorba despre o excepție de la principiul securității raporturilor juridice, care, printre altele, presupune ca dezlegarea dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanță să nu mai poată fi supusă rejudecării, prin aplicarea legii penale mai favorabile în cazul condamnărilor definitive nu se poate ajunge la o reanalizare a cauzei, inclusiv sub aspectul împrejurărilor faptice reținute, al încadrării juridice date acestora și al criteriilor de stabilire și individualizare a sancțiunii, legiuitorul înțelegând să înlăture de la executare doar acea parte din pedeapsă care depășește maximul special prevăzut de legea nouă. (...)

În aplicarea art. 6 CP, comparația dintre pedepse și cauzele legale de modificare a acestora nu se poate raporta decât la aceeași încadrare juridică dată faptei prin hotărârea de condamnare definitivă, fiind inadmisibilă o schimbare a respectivei încadrări juridice în cursul executării pedepsei.

O interpretare contrară ar conduce la încălcarea autorității de lucru judecat a hotărârii definitive, în condițiile în care instituția schimbării încadrării juridice operează doar în cursul judecății, așa cum prevede art. 386 CPP, și ar fi în contradicție cu prevederile art. 595 alin. (1) CPP, ce reglementează doar modificarea pedepsei definitive.

Imposibilitatea schimbării încadrării juridice în faza executării pedepselor definitive a fost stabilită cu efect obligatoriu de Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție prin Decizia nr. VIII din 5 februarie 2007, care și în prezent își păstrează, sub acest aspect, pe deplin, valabilitatea în materia contestației la executare prevăzute de art. 598 alin. (1) lit. d) CPP, art. 595 alin. (1) CPP raportat la art. 6 CP. (...)

Este exclus ca, în acest mecanism, să se opereze cu limite de pedeapsă stabilite pentru încadrări juridice diferite, respectiv forma calificată a infracțiunii dată de producerea consecințelor deosebit de grave potrivit art. 146 CP (1969) și forma-tip a infracțiunii din noua reglementare pe considerentul modificării pragului valoric al noțiunii de consecințe deosebit de grave (art. 183 CP), dar numai în cazul în care legea în vigoare incriminează în continuare varianta agravată a infracțiunii, și anume în art. 309 CP.

O interpretare contrară ar implica schimbarea de încadrare juridică în faza executării hotărârii definitive de condamnare, ceea ce este inadmisibil a se realiza, întrucât o asemenea instituție poate opera doar în cursul judecății, deci până la momentul dobândirii autorității de lucru judecat. (...)

Ca atare, succesiunea de legi penale ar produce efecte sub aspectul încadrării juridice doar dacă ar conține reglementări mai blânde și dacă ar intra în vigoare până la soluționarea definitivă a cauzei.

Cu alte cuvinte, o majorare a plafonului la care se raportează consecințele deosebit de grave poate fi valorificată sub aspectul încadrării juridice doar din perspectiva art. 5 CP *(I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 12 din 6 mai 2015, M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2015).*

Art. 596. Amnistia şi grațierea. (1) Aplicarea amnistiei şi a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii, se face de către judecătorul delegat cu executarea de la instanța de executare, iar dacă cel condamnat se află în executarea pedepsei, de către judecătorul delegat cu executarea de la instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(2) Judecătorul se pronunță prin încheiere executorie, dată în camera de consiliu, cu participarea procurorului.

(3) Împotriva încheierii pronunțate potrivit alin. (2) se poate declara contestație de către procuror, în termen de 3 zile de la pronunțare. Contestația este suspensivă de executare.

Reglementarea anterioară: art. 459 CPP 1968.

ADNOTĂRI

În contextul existenței unor soluții contradictorii în cuprinsul aceluiași articol și până la intervenția expresă a legiuitorului, nu rămâne decât interpretarea în sensul aplicării textelor, și anume soluția suspendării executării cuprinsă în alin. (3) și ignorarea mențiunii „executorie" din cuprinsul alin. (2). Aceasta este, de altfel, soluția adoptată de legiuitor și în alte cazuri în care se dispune punerea în libertate a unei persoane, de sub puterea unui mandat de executare a pedepsei, înainte de executarea în întregime a acestuia [a se vedea, în acest sens, art. 587 alin. (3) teza finală referitor la liberarea condiționată și art. 592 alin. (3) referitor la întreruperea executării pedepsei].

Capitolul IV. Dispoziții comune

Art. 597. Procedura la instanța de executare. (1) Când rezolvarea situațiilor reglementate în prezentul titlu este dată în competența instanței de executare, președintele completului de judecată dispune citarea părților interesate şi, în cazurile prevăzute la art. 90, ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu. La judecarea cazurilor de întrerupere a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață se citează şi administrația penitenciarului în care execută pedeapsa condamnatul.

(2) Condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ este adus la judecată.

(2¹)[1] Condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ poate participa la judecată în vederea rezolvării situațiilor reglementate în prezentul titlu și prin intermediul videoconferinței, la locul de deținere, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului.

(3) Participarea procurorului este obligatorie.

(4) După ascultarea concluziilor procurorului și a părților, instanța se pronunță prin sentință.

(5) Dispozițiile cuprinse în titlul III al părții speciale privind judecata care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului capitol se aplică în mod corespunzător.

(6) Dispozițiile alin. (1)-(5) se aplică și în cazul în care rezolvarea uneia dintre situațiile reglementate în prezentul titlu este dată în competența instanței în a cărei circumscripție se află locul de deținere. În acest caz, soluția se comunică instanței de executare.

(7) Hotărârile pronunțate în primă instanță în materia executării potrivit prezentului titlu pot fi atacate cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare.

(8) Judecarea contestației la hotărârea primei instanțe se face în ședință publică, cu citarea persoanei condamnate. Condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ este adus la judecată. Participarea procurorului este obligatorie. Decizia instanței prin care se soluționează contestația este definitivă. Prevederile alin. (5) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 460 CPP 1968.

✍ În ceea ce privește participarea la judecată prin intermediul videoconferinței, a se vedea *supra*, art. 204.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Contestație la executare. Calea de atac a contestației. Admisibilitate ▶ a) Hotărârea prin care curtea de apel a soluționat contestația la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, exercitată împotriva deciziei pronunțate de această instanță în apel anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală – decizie supusă căii de atac a recursului conform Codului de procedură penală anterior –, poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în temeiul art. 597 alin. (7) CPP, contestația declarată împotriva unei astfel de hotărâri fiind admisibilă *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 83 din 20 ianuarie 2015, www.scj.ro).* ✍ **1.** După cum se arată în decizia menționată, contestația declarată împotriva hotărârii de „lămurire" a deciziei instanței de apel este admisibilă **în condițiile în care dispozițiile Codului de procedură penală anterior prevedeau posibilitatea atacării cu recurs la Înalta Curte de Casație și Justiție a hotărârii cu privire la care s-a ivit nelămurirea.** În prezent, dat fiind că legea procesual penală în vigoare nu mai permite exercitarea unei căi de atac ordinare împotriva deciziei instanței de apel, nu se mai justifică admisibilitatea contestației împotriva hotărârii prin care curtea de apel a soluționat contestația la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP. Contestația

[1] Alin. (2¹) al art. 597 a fost introdus prin art. II pct. 131 din O.U.G. nr. 18/2016.

la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, privind decizia instanței de apel, se judecă de completul de apel, care pronunță o decizie definitivă. Dispozițiile art. 597 alin. (7) CPP nu pot fi interpretate decât că se referă la hotărârile pronunțate în condițiile art. 598 alin. (2) teza I din același cod, hotărârile pronunțate în apel sau în recurs în casație fiind menționate distinct la teza a II-a a textului menționat. A admite contrariul înseamnă a considera admisibilă contestația întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP cu privire la hotărârile pronunțate în apel de Înalta Curte de Casație și Justiție, ceea ce ar fi absurd. În acest sens este, de altfel, o altă decizie a Înaltei Curți, redată în cele ce urmează. **2.** Potrivit art. 111 alin. (6) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Plenului C.S.M. nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 20 decembrie 2015): „Cererile (...) de completare sau lămurire a hotărârii se soluționează de completul care a pronunțat hotărârea a cărei (...) lămurire se solicită. Aceeași rezolvare se va da și contestațiilor la executare prevăzute de art. 598 alin. (1) lit. c) teza I din Codul de procedură penală (...). În cazul completelor colegiale, judecătorii care au pronunțat hotărârea se vor reuni chiar dacă nu mai fac parte, împreună, din același complet (...)". ► **b)** Contestația la executare nu reprezintă o cale de atac, ci o procedură jurisdicțională de rezolvare a situațiilor relative la executarea hotărârii, după rămânerea definitivă a acesteia. În cauză, titlul împotriva căruia contestatorul a formulat contestația la executare în temeiul art. 598 alin. (1) lit. c) CPP este reprezentat de decizia penală nr. 222/A din 4 martie 2014, pronunțată de Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, în dosarul nr. 3134/3/2009, care constituie hotărârea pronunțată, în cauza de fond, de către instanța de apel, ca ultim grad de jurisdicție ordinară. Potrivit art. 370 alin. (2) CPP, hotărârea prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului în casație și recursului în interesul legii se numește decizie. În mod adiacent, se subliniază că, în practica constantă a instanțelor, s-a statuat că, în condițiile în care hotărârea primei instanțe a fost modificată în căile de atac, în speță în apel, ceea ce se execută este hotărârea instanței de apel, care a desființat sentința sub aspectul la care se face referire prin contestația la executare, astfel că instanța care a pronunțat hotărârea care se execută este instanța de apel, competentă să soluționeze contestația le executare întemeiată pe dispozițiile art. 461 alin. (1) lit. c) CPP 1968 [art. 598 alin. (1) lit. c) CPP]. Titlul reprezentat de o decizie pronunțată în calea de atac ordinară a apelului nu poate fi lămurit decât printr-o hotărâre judecătorească de același tip, cu aceeași forță juridică, pronunțată de instanța ce a pronunțat și hotărârea a cărei lămurire se solicită, sens în care sunt dispozițiile art. 598 alin. (2) CPP, potrivit cărora contestația la executare se face la instanța care a pronunțat hotărârea care se execută, iar în cazul în care nelămurirea privește o dispoziție dintr-o hotărâre pronunțată în apel sau în recurs în casație, competența revine, după caz, instanței de apel sau Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, cum hotărârea judecătorească a cărei lămurire se solicită nu este supusă vreunei căi de atac, și hotărârea pronunțată în contestația la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP este definitivă. De altfel, la art. 597 alin. (8) CPP, legiuitorul a prevăzut că judecarea contestației (ca o cale de atac) la hotărârea primei instanțe se face în ședință publică, cu citarea persoanei condamnate, dar și că alin. (5) al aceluiași articol, care face trimitere la dispozițiile cuprinse în Titlul III al Părții speciale privind judecata, se aplică în mod corespunzător. Or, hotărârea ce face obiectul acestei contestații nu este o hotărâre a primei instanțe, ci a instanței de apel, iar conform Titlului III al Părții speciale privind judecata, hotărârile pronunțate în apel sunt definitive. Pe cale de consecință, dispozițiile art. 597 alin. (7) CPP, în raport cu care hotărârile pronunțate în

primă instanță în materia executării potrivit prezentului titlu pot fi atacate cu contestație la instanța ierarhic superioară, nu au incidență în cauză *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 949 din 26 iunie 2015, www.scj.ro)*.

Art. 598. Contestația la executare. (1) Contestația împotriva executării hotărârii penale se poate face în următoarele cazuri:

a) când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă;

b) când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare;

c) când se ivește vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare;

d) când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei.

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. a), b) și d), contestația se face, după caz, la instanța prevăzută la art. 597 alin. (1) sau (6), iar în cazul prevăzut la alin. (1) lit. c), la instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută. În cazul în care nelămurirea privește o dispoziție dintr-o hotărâre pronunțată în apel sau în recurs în casație, competența revine, după caz, instanței de apel sau Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Reglementarea anterioară: art. 461 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

1. Transferarea persoanelor condamnate. Retragerea certificatului de către statul emitent după emiterea mandatului de executare a pedepsei. Contestație la executare. În cazul transferării persoanelor condamnate deținute în state membre ale Uniunii Europene, în vederea executării pedepsei închisorii într-un penitenciar din România, dacă după emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii de către instanța română statul emitent își retrage certificatul conform art. 13 din Decizia-cadru 2008/909/JAI a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală, instanța română dispune anularea mandatului de executare a pedepsei închisorii, în baza art. 154 alin. (13) lit. a) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, pe calea contestației la executare întemeiate pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP *(I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1106 din 2 septembrie 2015, www.scj.ro)*.

2. Stabilirea remediului procesual al hotărârilor definitive de condamnare a unor persoane sub o identitate nereală. Hotărârile definitive prin care o persoană care a săvârșit o infracțiune și uzând în mod fraudulos de identitatea altei persoane sau a unei persoane inexistente a fost condamnată sub o identitate nereală sunt supuse cazului de contestație la executare prevăzut de art. 461 lit. d) teza a II-a CPP, ce vizează orice alt incident ivit în cursul executării.

În situația expusă nu poate fi invocată contestația la executare pe temeiul prevăzut de art. 461 lit. b) CPP, potrivit căruia executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare, întrucât executarea privește efectiv

persoana prevăzută în hotărârea de condamnare, însă aceasta a uzat în mod fraudulos de o altă identitate, pe care instanța nu a cunoscut-o.

În acest caz, eroarea (datorată unei asemănări sau insuficiente precizii în legătură cu datele de identitate privitoare la persoana condamnatului, nume foarte comun, domicilii identice) aparține organului de executare care execută mandatul, iar nu instanței, așa cum este cazul condamnării definitive a unei persoane sub o identitate nereală.

În egală măsură, descoperirea adevăratei identități a condamnatului nu constituie o împiedicare la executare în sensul dispozițiilor art. 461 lit. c) teza a II-a CPP, întrucât în situația nominalizată împiedicarea la executare nu intervine datorită unor cauze legale care opresc executarea [de pildă, o suspendare a executării în cazul unui recurs peste termenul prevăzut de art. 385^3 alin. (2) cu referire la art. 365 alin. (2) CPP].

Cu toate acestea, prin efectul produs, situația analizată, intervenită în cursul executării, constituie un incident dintre cele prevăzute de art. 461 lit. d) CPP, respectiv când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, precum și orice alt incident ivit în cursul executării.

În această situație, condamnatul, deși sub alt nume decât cel real, a fost judecat într-un proces în cadrul căruia a beneficiat de toate garanțiile procesuale specifice unui proces echitabil.

Prin urmare, sub aspectul existenței infracțiunii, al stabilirii faptului că infracțiunea a fost comisă de condamnat și al existenței vinovăției acestuia, hotărârea de condamnare nu este rezultatul unei erori judiciare, astfel încât o eventuală posibilitate acordată condamnatului de a exercita calea extraordinară de atac a revizuirii ar însemna o încălcare a prevederilor art. 394 alin. (2) CPP, întrucât s-ar ajunge în situația de a fi parcurs un nou ciclu procesual, ceea ce, desigur, constituie un abuz de drept *(I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 9 din 6 iunie 2011, M. Of. nr. 717 din 12 octombrie 2011)*. ✍ Întrucât noul Cod de procedură penală nu mai cuprinde, ca un caz de contestație la executare, **orice alt incident ivit în cursul executării**, considerăm că singurul caz de contestație la executare unde ar putea fi încadrată situația dată este cel de la art. 598 alin. (1) lit. c) teza a II-a CPP – **când se ivește vreo împiedicare la executare** –, chiar dacă acestea au fost înlăturate de Înalta Curte în motivarea deciziei redate.

Art. 599. Rezolvarea contestației la executare. (1) Procedura de rezolvare a contestației la executare este cea prevăzută la art. 597.

(2) În cazul arătat la art. 598 alin. (1) lit. d), dacă din hotărârea pusă în executare nu rezultă datele și situațiile de existența cărora depinde soluționarea contestației, constatarea acestora se face de către instanța competentă să judece contestația.

(3) Cererea poate fi retrasă de condamnat sau de procuror, când este formulată de acesta.

(4) După pronunțarea soluției definitive ca urmare a admiterii contestației la executare, se face o nouă punere în executare conform procedurii prevăzute de prezentul titlu.

(5)[1] Cererile ulterioare de contestație la executare sunt inadmisibile dacă există identitate de persoană, de temei legal, de motive și de apărări.

Reglementarea anterioară: art. 462 CPP 1968.

[1] Alin. (5) al art. 599 a fost introdus prin art. 102 pct. 346 din Legea nr. 255/2013.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Motiv care nu se încadrează în niciunul dintre cazurile de contestație la executare. Inadmisibilitate ► **a)** În contextul în care condamnatul a formulat contestație la executare pe considerentul că, în esență, hotărârea de condamnare este nelegală, în mod corect prima instanță a constatat că motivul învederat de contestator nu se încadrează în niciunul dintre cazurile prevăzute expres și limitativ de lege, iar în raport de această situație contestația este inadmisibilă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 474/A din 14 aprilie 2014, nepublicată).* ► **b)** În cauză, motivele invocate de contestator – modalitatea de efectuare a cumulului pedepselor aplicate pentru infracțiuni concurente și, respectiv, necompetența curții de apel cu privire la cauza având ca obiect efectuarea operațiunii de contopire a pedepselor – nu pot fi valorificate pe calea contestației la executare, ci ar fi trebuit să fie invocate ca motive de recurs împotriva sentințelor penale criticate, ambele rămase însă definitive prin nerecurare. Astfel fiind, odată ce au dobândit autoritate de lucru judecat, hotărârile menționate nu mai pot fi modificate pe calea contestației la executare, nefiind incident niciunul dintre cazurile prevăzute de lege în acest sens *(C.A. București, s. a II-a pen., sent. nr. 221/C din 30 mai 2014, nepublicată, definitivă prin necontestare).*

Art. 600. Contestația privind executarea dispozițiilor civile. (1) Contestația privind executarea dispozițiilor civile ale hotărârii se face, în cazurile prevăzute la art. 598 alin. (1) lit. a) și b), la instanța de executare prevăzută la art. 597, iar în cazul prevăzut la art. 598 alin. (1) lit. c), la instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută. Dispozițiile art. 598 alin. (2) teza a II-a se aplică în mod corespunzător.

(2) Dispozițiile art. 597 alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(3) Contestația împotriva actelor de executare se soluționează de către instanța civilă potrivit legii civile.

Reglementarea anterioară: art. 463 CPP 1968.

PRACTICĂ JUDICIARĂ ROMÂNĂ

Instanțe judecătorești

Contestație privind executarea dispozițiilor civile. Persoană căreia legea nu îi recunoaște un atare drept procesual. În considerarea dispozițiilor art. 600 CPP, contestația la executarea dispozițiilor civile cuprinse în decizia instanței de recurs ar fi putut fi promovată de una dintre părțile sau participanții implicați în latura civilă a cauzei tranșată definitiv, respectiv inculpatul, partea civilă sau asigurătorul de răspundere civilă. Or, autorul prezentei cereri nu a avut vreo calitate procesuală în cauza soluționată prin decizia contestată și nu își justifică, prin urmare, dreptul de a iniția actuala procedură jurisdicțională. Repunerea în discuție a unei hotărâri penale definitive, orientată spre lămurirea înțelesului dispozițiilor civile pe care le cuprinde, poate avea consecințe directe asupra situației părților ce au fost implicate în acțiunea civilă. Prin urmare, o atare procedură poate fi inițiată doar de către părțile interesate, singurele cărora soluția dispusă pe latura civilă le este opozabilă și care au legitimitatea de a solicita eventuala lămurire a acestei soluții. În condițiile în care actele cauzei nu relevă identitatea dintre contestator și vreuna dintre părțile implicate

în dosar, curtea concluzionează că prezenta contestație a fost exercitată de o persoană căreia legea nu îi recunoaște un atare drept procesual, motiv pentru care, în conformitate cu dispozițiile art. 600 alin. (1) și art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, se impune respingerea ei ca inadmisibilă *(C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 545/A din 28 aprilie 2014, nepublicată).*

Art. 601. Contestația privitoare la amenzile judiciare. (1) Contestația împotriva executării amenzilor judiciare se soluționează de către instanța care le-a pus în executare.

(2) Dispozițiile art. 597 alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător.

Reglementarea anterioară: art. 464 CPP 1968.

ADNOTĂRI

Contestația privitoare la amenzile judiciare prevăzută la art. 601 CPP nu constituie o cale de atac suplimentară împotriva încheierii de amendare, pe lângă cea reglementată de dispozițiile art. 284 CPP.

Art. 601[1].[1] **Soluționarea cererilor fictive.** Cererile prevăzute de prezentul titlu în privința cărora rezultă că nu privesc o persoană condamnată determinată ori formulate împotriva unei persoane care nu poate fi determinată, precum și cererile formulate în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condițiile legii, sunt inadmisibile.

ADNOTĂRI

Soluția legislativă introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016 este în sensul opiniei majoritare exprimate de practicieni. A se vedea, în acest sens, minuta întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale curților de apel, care a avut loc la Sibiu în perioada 24-25 septembrie 2015, cu aceeași ocazie stabilindu-se că, într-o asemenea situație, în privința cheltuielilor judiciare, urmează a se face aplicarea dispozițiilor art. 275 alin. (3) CPP[2].

[1] Art. 601[1] a fost introdus prin art. II pct. 132 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1164/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale,%20Sibiu,%2024-25%20septembrie%202015.pdf.

Titlul VI. Dispoziţii finale

Art. 602. Termenii explicați în Codul penal. Termenii sau expresiile al căror înțeles este anume explicat în Codul penal au acelaşi înțeles şi în Codul de procedură penală.

Reglementarea anterioară: art. 523 CPP 1968.

Art. 603. Intrarea în vigoare. (1) Prezentul cod intră în vigoare la data care va fi stabilită prin legea de punere în aplicare a acestuia[1].

(2) În termen de 12 luni de la data publicării prezentului cod în Monitorul Oficial al României, Partea I, Guvernul va supune Parlamentului spre adoptare proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală.

[1] Potrivit art. 103 din Legea nr. 255/2013, noul Cod de procedură penală a intrat în vigoare la 1 februarie 2014.

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dispoziţii tranzitorii cuprinse în actele de modificare a noului Cod de procedură penală

1. O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală

Art. II. (1) Măsura preventivă a controlului judiciar şi cea a controlului judiciar pe cauţiune, aflate în curs de executare la data intrării în vigoare a prezentei ordonanţe de urgenţă, continuă şi se menţin până la efectuarea verificării prevăzute la alin. (2).

(2) În termen de cel mult 60 de zile de la intrarea în vigoare a prezentei ordonanţe de urgenţă, procurorul, în cauzele aflate în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, şi instanţa, în cursul judecăţii, verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune ori dacă există temeiuri noi care justifică una dintre aceste măsuri preventive, dispunând, după caz, prelungirea, menţinerea sau revocarea măsurii preventive, dispoziţiile art. 207, 208, 215[1] şi 216 din Codul de procedură penală aplicându-se în mod corespunzător.

2. O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum şi pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară

Art. IV. (1) În aplicarea art. 209 alin. (17), art. 218 alin. (4), respectiv art. 228 alin. (2) din Codul de procedură penală, precum şi a titlului III „Dispoziţii privind cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene în aplicarea Deciziei-cadru 2002/584/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare şi procedurile de predare între statele membre" din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, organele judiciare prezintă suspectului, inculpatului sau persoanei condamnate o informare scrisă cu privire la drepturile acesteia pe parcursul procesului penal sau al procedurii de executare a mandatului european de arestare. Informarea se va face în limba română, în limba maternă sau într-o limbă pe care acesta o înţelege, după caz.

(2) Modelul în limba română al formularului care va cuprinde informarea prevăzută la alin. (1) va fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiţiei, ministrului afacerilor interne, preşedintelui Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

Art. V. Soluţiile de renunţare la urmărire penală, dispuse de procurori până la publicarea Deciziei Curţii Constituţionale nr. 23/2016 în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 240 din 31 martie 2016, sunt şi rămân valabile, urmând a fi supuse căilor de atac, termenelor şi condiţiilor de exercitare ale acestora prevăzute de Codul de procedură penală la momentul dispunerii soluţiilor de renunţare.

Lista alfabetică a hotărârilor şi a deciziilor Curţii Europene a Drepturilor Omului[1]

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Abdulkhakov c. Rusiei	14743/11	2 octombrie 2012	www.echr.coe.int	208
*Adrian Constantin c. României**	21175/03	12 aprilie 2011	www.echr.coe.int	10
AGOSI c. Regatului Unit	9118/80	24 octombrie 1986	www.echr.coe.int	549[1]
Ahmad c. României	20307/02	29 noiembrie 2007	www.echr.coe.int	12
*Ali c. României**	20307/02	9 noiembrie 2010	www.echr.coe.int	101, 103, 150
*Al-Khawaja şi Tahery c. Regatului Unit**	26766/05, 22228/06	15 decembrie 2011 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	103
*Allen c. Regatului Unit**	25424/09	12 iulie 2013 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	4, 18, 538
Alony Kate c. Spaniei	5612/08	17 ianuarie 2012	www.echr.coe.int	102
Anagnostopoulos c. Greciei	54589/00	3 aprilie 2003	www.echr.coe.int	81
Artico c. Italiei	6694/74	13 mai 1980	www.echr.coe.int	10
*Asociaţia „21 Decembrie 1989" şi alţii c. României**	33810/07, 18817/08	24 mai 2011	www.echr.coe.int	5, 285
Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki, în numele lui Ionel Garcea c. României	2959/11	24 martie 2015	www.echr.coe.int	285
Asociaţia pentru integrare europeană şi drepturile omului şi Ekimdzhiev c. Bulgariei	62540/00	28 iunie 2007	www.echr.coe.int	142
B. c. Austriei	11968/86	28 martie 1990	www.echr.coe.int	488[6]
Babar Ahmad, Haroon Rashid Aswat, Syed Tahla Ahsan şi Mustafa Kamal Mustafa (Abu Hamza) c. Regatului Unit	24027/07, 11949/08, 36742/08	6 iulie 2010	www.echr.coe.int	480

[1] Cauzele marcate cu * sunt disponibile în limba română şi pe www.echr.coe.int (baza de date HUDOC), www.csm1909.ro, www.ier.ro, www.agent.gov.md. Documentele sunt puse la dispoziţie cu sprijinul, după caz, al Consiliului Superior al Magistraturii din România, Institutului European din România, Regiei Autonome „Monitorul Oficial", Fondului fiduciar pentru drepturile omului al Consiliului Europei, Direcţiei Generale Agent Guvernamental din cadrul Ministerului Justiţiei al Republicii Moldova, Asociaţiei „Juriştii pentru drepturile omului" din Republica Moldova.

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei	10590/83	6 decembrie 1988 (Plen)	www.echr.coe.int	4
Baytar c. Turciei	45440/04	4 octombrie 2014	www.echr.coe.int	12
*Băcanu și SC „R" SA c. României**	4411/04	3 martie 2009	M. Of. nr. 484 din 13 iulie 2009	100
*Becciev c. Republicii Moldova**	9190/03	4 octombrie 2005	www.echr.coe.int	223
*Begu c. României**	20448/02	15 martie 2011	M. Of. nr. 278 din 26 aprilie 2012	4, 44, 166
BENet Praha, spol. s r.o. c. Republicii Cehe	33908/04, 7937/05, 25249/05, 29402/05, 33571/06	24 februarie 2011	www.echr.coe.int	252^2
Benham c. Regatului Unit	19380/92	10 iunie 1996 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	91, 538
*Beraru c. României**	40107/04	18 martie 2014	M. Of. nr. 944 din 23 decembrie 2014	351
Birgean c. României	3626/10	14 ianuarie 2014	www.echr.coe.int	56
Blaj c. României	36259/04	8 aprilie 2014	www.echr.coe.int	141
Blokhin c. Rusiei	47152/06	23 martie 2016 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	243
*Bobeș c. României**	29752/05	9 iulie 2013	M. Of. nr. 726 din 26 noiembrie 2013	8
*Boloș c. României**	33078/03	12 ianuarie 2010	www.echr.coe.int	204
Boner c. Regatului Unit	18711/91	28 octombrie 1994	www.echr.coe.int	89
*Boroancă c. României**	38511/03	22 iunie 2010	www.echr.coe.int	466
Borobar și alții c. României	5663/04	29 ianuarie 2013	www.echr.coe.int	85
*Bota c. României**	16382/03	4 noiembrie 2008	M. Of. nr. 337 din 20 mai 2009	8
Bouamar c. Belgiei	9106/80	29 februarie 1988	www.echr.coe.int	90
*Boulois c. Luxemburgului**	37575/04	3 aprilie 2012 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	18
Brée c. României	43515/12	3 decembrie 2013	www.echr.coe.int	257
Brusco c. Franței	1466/07	14 octombrie 2010	www.echr.coe.int	10, 78
Buck c. Germaniei	41604/98	28 aprilie 2005	www.echr.coe.int	159
*Butnaru și Bejan-Piser c. României**	8516/07	23 iunie 2015	M. Of. nr. 139 din 23 februarie 2016	18
*Buzadji c. Republicii Moldova**	23755/07	16 decembrie 2014	www.echr.coe.int	202
Bykov c. Rusiei	4378/02	10 martie 2009 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	10

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
*C.A.S. şi C.S. c. României**	26692/05	20 martie 2012	M. Of. nr. 217 din 16 aprilie 2013	5
*Calmanovici c. României**	42250/02	1 iulie 2008	M. Of. nr. 283 din 30 aprilie 2009	4, 142, 233
Caloc c. Franţei	33951/96	20 iulie 2000	www.echr.coe.int	488[6]
Cardona Serrat c. Spaniei	38715/06	26 octombrie 2010	www.echr.coe.int	64
Carpen c. României	61258/10	14 ianuarie 2014	www.echr.coe.int	11
*Castravet c. Republicii Moldova**	23393/05	13 martie 2007	www.echr.coe.int	235
Çatal c. Turciei	26808/08	17 aprilie 2012	www.echr.coe.int	204
*Catană c. României**	10473/05	29 ianuarie 2013	M. Of. nr. 258 din 9 mai 2013	4, 204
Catană c. României (dec.)	10473/05	30 august 2011	www.echr.coe.int	223
Căcescu c. României	10762/04	2 octombrie 2012	www.echr.coe.int	56
*Căşuneanu c. României**	22018/10	16 aprilie 2013	www.echr.coe.int	142
*Chioc c. României**	2589/02	11 iunie 2013	www.echr.coe.int	10
Chraidi c. Germaniei	65655/01	26 octombrie 2006	www.echr.coe.int	235
*Cobzaru c. României**	48254/99	26 iulie 2007	www.echr.coe.int	85
*Codarcea c. României**	31675/04	2 iunie 2009	www.echr.coe.int	7
Coëme şi alţii c. Belgiei	32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96, 33210/96	22 iunie 2000	www.echr.coe.int	2
*Colceru c. României**	4321/03	28 iulie 2009	M. Of. nr. 66 din 29 ianuarie 2010	18
Čonka c. Belgiei	51564/99	5 februarie 2002	www.echr.coe.int	9
*Constantin Florea c. României**	21534/05	19 iunie 2012	www.echr.coe.int	4
*Constantin şi Stoian c. României**	23782/06, 46629/06	29 septembrie 2009	M. Of. nr. 169 din 16 martie 2010	101, 103, 150
Contoloru c. României	22386/04	25 martie 2014	www.echr.coe.int	233
*Copland c. Regatului Unit**	62617/00	3 aprilie 2007	www.echr.coe.int	139
Corigliano c. Italiei	8304/78	10 decembrie 1982	www.echr.coe.int	488[6]
Costas Menelaou c. Ciprului	32071/04	12 iunie 2008	www.echr.coe.int	8
Costin Ursu c. României	21949/04	4 iunie 2013	www.echr.coe.int	351
*Craxi c. Italiei (nr. 2)**	25337/94	17 iulie 2003	www.echr.coe.int	142
*Creangă c. României**	29226/03	23 februarie 2012 (Marea Cameră)	M. Of. nr. 613 din 27 august 2012	9, 539
*Cristian Teodorescu c. României**	22883/05	19 iunie 2012	www.echr.coe.int	9, 247
Croissant c. Germaniei	13611/88	25 septembrie 1992	www.echr.coe.int	91, 272

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
*Cutean c. României**	53150/12	2 decembrie 2014	M. Of. nr. 261 din 20 aprilie 2015	351
Czekalla c. Portugaliei	38830/97	10 octombrie 2002	www.echr.coe.int	10
D.T. c. Olandei	25307/10	2 aprilie 2013	www.echr.coe.int	113
*Damian-Burueană și Damian c. României**	6773/02	26 mai 2009	www.echr.coe.int	159
Damir Sibgatullin c. Rusiei	1413/05	24 aprilie 2012	www.echr.coe.int	122
*Dănilă c. României**	53897/00	8 martie 2007	www.echr.coe.int	420
*Del Río Prada c. Spaniei**	42750/09	21 octombrie 2013 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	9
*Diacenco c. României**	124/04	7 februarie 2012	www.echr.coe.int	18, 25
Dimitrov și Hamanov c. Bulgariei	48059/06, 2708/09	10 mai 2011	www.echr.coe.int	8
Dincer Gül c. Germaniei	57249/09	4 ianuarie 2012	www.echr.coe.int	94, 285
Doorson c. Olandei	20524/92	26 martie 1996	www.echr.coe.int	125
Douet c. Franței	16705/10	3 octombrie 2013	www.echr.coe.int	18
*Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României**	77193/01, 77196/01	24 mai 2007	M. Of. nr. 420 din 23 iunie 2010	2
*Drăganschi c. României**	40890/04	18 mai 2010	M. Of. nr. 143 din 25 februarie 2011	5
*Dumitru Popescu c. României (nr. 2)**	71525/01	26 aprilie 2007	M. Of. nr. 830 din 5 decembrie 2007	139
Dumont c. Belgiei	49525/99	28 aprilie 2005	www.echr.coe.int	488^{6}
East/West Alliance Limited c. Ucrainei	19336/04	23 ianuarie 2014	www.echr.coe.int	252^{3}
Eckle c. Germaniei	8130/78	15 iulie 1982	www.echr.coe.int	488^{6}
Elena Apostol și alții c. României	24093/14, 24104/14, 24106/14, 24108/14, 24113/14, 24119/14, 24121/14, 24124/14, 24127/14, 24149/14, 24159/14, 24160/14, 24170/14, 24185/14, 24214/14, 45779/14, 45780/14	hot. din 23 februarie 2016	www.echr.coe.int	56

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Ellis şi Simms c. Regatului Unit şi Martin c. Regatului Unit	46099/06, 46699/06	10 aprilie 2012	www.echr.coe.int	103
Engel şi alţii c. Olandei	5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72	8 iunie 1976 (Plen)	www.echr.coe.int	9
Ergin c. Turciei (nr. 6)	47533/99	4 mai 2006	www.echr.coe.int	44
Ertürk c. Turciei	15259/02	12 aprilie 2005	www.echr.coe.int	488[6]
Escoubet c. Belgiei	26780/95	28 octombrie 1999 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	18
Ezeh şi Connors c. Regatului Unit	39665/98, 40086/98	9 octombrie 2003 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	18
Forminster Enterprises Limited c. Republicii Cehe	38238/04	9 octombrie 2008	www.echr.coe.int	249
Fortum Oil şi Gas Oy c. Finlandei	32559/96	12 noiembrie 2002	www.echr.coe.int	490
*Forum Maritime S.A. c. României**	63610/00, 38692/05	4 octombrie 2007	www.echr.coe.int	85, 94
Foti şi alţii c. Italiei	7604/76, 7719/76, 7781/77, 7913/77	10 decembrie 1982	www.echr.coe.int	488[6]
*Fox, Campbell şi Hartley c. Regatului Unit**	12244/86, 12245/86, 12383/86	30 august 1990	www.echr.coe.int	9
*Frasik c. Poloniei**	22933/02	5 ianuarie 2010	www.echr.coe.int	235
Frérot c. Franţei	70204/01	12 iunie 2007	www.echr.coe.int	166
Fundaţia Dassa şi alţii c. Liechtenstein	696/05	10 iulie 2007	www.echr.coe.int	18
Funke c. Franţei	10828/84	25 februarie 1993	www.echr.coe.int	159
*G.C.P. c. României**	20899/03	20 decembrie 2011	www.echr.coe.int	4
*Gäfgen c. Germaniei**	22978/05	1 iunie 2010 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	102
Gani c. Spaniei	61800/08	19 februarie 2013	www.echr.coe.int	103, 118
Garcia Alva c. Germaniei	23541/94	13 februarie 2001	www.echr.coe.int	94, 203
*Giuran c. României**	24360/04	21 iunie 2011	www.echr.coe.int	466
Grande Stevens şi alţii c. Italiei	18640/10, 18647/10, 18663/10, 18668/10, 18698/10	4 martie 2014	www.echr.coe.int	18
*Guja c. Republicii Moldova**	14277/04	12 februarie 2008 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	285

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Günter Schmelzer c. Germaniei	45176/99	12 decembrie 2000	www.echr.coe.int	549[1]
*Güveç c. Turciei**	70337/01	20 ianuarie 2009	www.echr.coe.int	243
Guzzardi c. Italiei	7367/76	6 noiembrie 1980 (Plen)	www.echr.coe.int	9, 539
*Haralambie c. României**	21737/03	27 octombrie 2009	www.echr.coe.int	142
*Hogea c. României**	31912/04	29 octombrie 2013	M. Of. nr. 284 din 17 aprilie 2014	420
*Idalov c. Rusiei**	5826/03	22 mai 2012 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	466
*Ieremeiov c. României (nr. 2)**	4637/02	24 noiembrie 2009	M. Of. nr. 846 din 14 decembrie 2012	18, 420
Ilijkov c. Bulgariei	33977/96	26 iulie 2001	www.echr.coe.int	204
Ionuț-Laurențiu Tudor c. României	34013/05	24 iunie 2014	www.echr.coe.int	64
*Iordachi și alții c. Republicii Moldova**	25198/02	10 februarie 2009	www.echr.coe.int	142
*Istratii c. Republicii Moldova**	8721/05, 8705/05, 8742/05	27 martie 2007	www.echr.coe.int	9
Iustin Robertino Micu c. României	41040/11	13 ianuarie 2015	www.echr.coe.int	11
Iwańczuk c. Poloniei	25196/94	15 noiembrie 2001	www.echr.coe.int	488[6]
Jalloh c. Germaniei	54810/00	11 iulie 2006 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	99, 102
James, Wells și Lee c. Regatului Unit	25119/09, 57715/09, 57877/09	18 septembrie 2012	www.echr.coe.int	9
Jendrowiak c. Germaniei	30060/04	14 aprilie 2011	www.echr.coe.int	399
*Jiga c. României**	14352/04	16 martie 2010	www.echr.coe.int	235
José Daniel Nunes Dias c. Portugaliei	69829/01, 2672/03	10 aprilie 2003	www.echr.coe.int	257
Jussila c. Finlandei	73053/01	23 noiembrie 2006 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	18
*Kalashnikov c. Rusiei**	47095/99	15 iulie 2002	www.echr.coe.int	488[6]
Karin Köpke c. Germaniei	420/07	5 octombrie 2010	www.echr.coe.int	140
Kaste și Mathisen c. Norvegiei	18885/04, 21166/04	9 noiembrie 2006	www.echr.coe.int	10
Kelly c. Irlandei	41130/06	14 decembrie 2010	www.echr.coe.int	103
Kennedy c. Regatului Unit	26839/05	18 mai 2010	www.echr.coe.int	139
Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusiei	11082/06, 13772/05	25 iulie 2013	www.echr.coe.int	64
*Konolos c. României**	26600/02	7 februarie 2008	www.echr.coe.int	208, 423

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
*Kopp c. Elveției**	23224/94	25 martie 1998	www.echr.coe.int	116, 139
Kortesis c. Greciei	60593/10	12 iunie 2012	www.echr.coe.int	9
Krumpholz c. Austriei	13201/05	18 martie 2010	www.echr.coe.int	4
Krylov c. Rusiei	36697/03	14 martie 2013	www.echr.coe.int	10
Kudła c. Poloniei	30210/96	26 octombrie 2000 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	488[6]
Lacerda Gouveia și alții c. Portugaliei	11868/07	1 martie 2011	www.echr.coe.int	81
Lagerblom c. Suediei	26891/95	14 ianuarie 2003	www.echr.coe.int	91
Lagutin și alții c. Rusiei	6228/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09, 19123/09	24 aprilie 2014	www.echr.coe.int	101, 150
Lanz c. Austriei	24430/94	31 ianuarie 2002	www.echr.coe.int	89
Lauruc c. României	34236/03	23 aprilie 2013	www.echr.coe.int	223
Lavents c. Letoniei	58442/00	28 noiembrie 2002	www.echr.coe.int	218
*Lăpușan c. României**	29723/03	3 iunie 2008	www.echr.coe.int	203, 204
*Leontin Pop c. României**	1956/06	1 octombrie 2013	www.echr.coe.int	167
Lucky Dev c. Suediei	7356/10	27 noiembrie 2014	www.echr.coe.int	18
Luedicke, Belkacem și Koç c. Germaniei	6210/73, 6877/75, 7132/75	28 noiembrie 1978	www.echr.coe.int	12
*Lungu și alții c. României**	25129/06	21 octombrie 2014	www.echr.coe.int	28
M.B. c. Poloniei	11887/07	26 iulie 2011	www.echr.coe.int	235
M.K. c. Franței	19522/09	18 aprilie 2013	www.echr.coe.int	196
M.M. c. Olandei	39339/98	8 aprilie 2003	www.echr.coe.int	154
Maaouia c. Franței	39652/98	5 octombrie 2000 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	18
Magee c. Regatului Unit	28135/95	6 iunie 2000	www.echr.coe.int	89
Maini c. Franței	31801/96	26 octombrie 1999	www.echr.coe.int	488[6]
Malone c. Regatului Unit	8691/79	2 august 1984 (Plen)	www.echr.coe.int	152
Mantog c. României	2893/02	11 octombrie 2007	www.echr.coe.int	56
*Marian Niță c. României**	28162/05	7 decembrie 2010	M. Of. nr. 399 din 7 iunie 2011	426
Marin Ștefan c. României	5650/04	29 noiembrie 2011	www.echr.coe.int	56
*Maszni c. României**	59892/00	21 septembrie 2006	M. Of. nr. 585 din 24 august 2007	44
Mattei c. Franței	34043/02	19 decembrie 2006	www.echr.coe.int	83
Matytsina c. Rusiei	58428/10	27 martie 2014	www.echr.coe.int	8, 179
Matznetter c. Austriei	2178/64	10 noiembrie 1969	www.echr.coe.int	223
McKay c. Regatului Unit	543/03	3 octombrie 2006 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	9

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Medinţu c. României	5623/04	13 noiembrie 2012	www.echr.coe.int	233
Melnyk c. Ucrainei	23436/03	28 martie 2006	www.echr.coe.int	431
*Michaud c. Franţei**	12323/11	6 decembrie 2012	www.echr.coe.int	92
*Mihai-Bogdan Antonescu c. României**	5450/02	8 februarie 2011	www.echr.coe.int	466
Mihail Sorin Sapunarescu c. Germaniei	22007/03	11 septembrie 2006	www.echr.coe.int	149
Mihova c. Italiei	25000/07	30 martie 2010	www.echr.coe.int	480
*Mihuţă c. României**	13275/03	31 martie 2009	M. Of. nr. 47 din 21 ianuarie 2010	202, 204
Mika c. Suediei	31243/06	27 ianuarie 2009	www.echr.coe.int	103
Miladinov şi alţii c. Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei	46398/09, 50570/09, 50576/09	24 aprilie 2014	www.echr.coe.int	218
*Mitrea c. României**	26105/03	29 iulie 2008	M. Of. nr. 855 din 21 decembrie 2010	426
*Mocanu şi alţii c. României**	10865/09, 45886/07, 32431/08	17 septembrie 2014 (Marea Cameră)	M. Of. nr. 944 din 23 decembrie 2014	5, 8, 56
*Mohamed Majdi Kattan c. României**	26850/11	21 ianuarie 2014	www.echr.coe.int	466
*Moinescu c. României**	16903/12	15 septembrie 2015	M. Of. nr. 262 din 7 aprilie 2016	420
*Moldovan şi alţii c. României (nr. 2)**	41138/98, 64320/01	12 iulie 2005	M. Of. nr. 317 din 10 aprilie 2006	8
Moucheron şi alţii c. Franţei	37051/97	17 octombrie 2000	www.echr.coe.int	488[6]
Muller c. Franţei	21802/93	17 martie 1997	www.echr.coe.int	233
*Natsvlishvili şi Togonidze c. Georgiei**	9043/05	29 aprilie 2014	www.echr.coe.int	480, 549[1]
*Năstase-Silivestru c. României**	74785/01	4 octombrie 2007	www.echr.coe.int	9
*Neumeister c. Austriei**	1936/63	27 iunie 1968	www.echr.coe.int	235
Neziraj c. Germaniei	30804/07	8 noiembrie 2012	www.echr.coe.int	466
*Nicoleta Gheorghe c. României**	23470/05	3 aprilie 2012	www.echr.coe.int	18
Niemietz c. Germaniei	13710/88	16 decembrie 1992	www.echr.coe.int	159
Nikolajs Larionovs şi Nikolay Tess c. Letoniei	45520/04, 19363/05	25 noiembrie 2014	www.echr.coe.int	488[6]
*Ninescu c. Republicii Moldova**	47306/07	15 iulie 2014	www.echr.coe.int	223
*Niţă c. României**	10778/02	4 noiembrie 2008	M. Of. nr. 30 din 14 ianuarie 2010	18
Nowak c. Ucrainei	60846/10	31 martie 2011	www.echr.coe.int	9

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
*O'Halloran și Francis c. Regatului Unit**	15809/02, 25624/02	29 iunie 2007 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	8, 99
Ostendorf c. Germaniei	15598/08	7 martie 2013	www.echr.coe.int	223
Ovsjannikov c. Estoniei	1346/12	20 februarie 2014	www.echr.coe.int	235
P.G. și J.H. c. Regatului Unit	44787/98	25 septembrie 2001	www.echr.coe.int	139
P.S. c. Germaniei	33900/96	20 decembrie 2001	www.echr.coe.int	113
Pakelli c. Germaniei	8398/78	25 aprilie 1983	www.echr.coe.int	91
Panovits c. Ciprului	4268/04	11 decembrie 2008	www.echr.coe.int	10
*Pantea c. României**	33343/96	3 iunie 2003	M. Of. nr. 1150 din 6 decembrie 2004	9, 488[6]
*Pareniuc c. Republicii Moldova**	17953/08	1 iulie 2014	www.echr.coe.int	101, 150
Paulet c. Regatului Unit	6219/08	13 mai 2014	www.echr.coe.int	549[1]
Paykar Yev Haghtanak LTD c. Armeniei	21638/03	20 decembrie 2007	www.echr.coe.int	490
Pena c. Portugaliei	57323/00	18 decembrie 2003	www.echr.coe.int	488[6]
Perez c. Franței	47287/99	12 februarie 2004 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	19, 81
Perote Pellon c. Spaniei	45238/99	25 iulie 2002	www.echr.coe.int	64
*Petre c. României**	71649/01	27 iunie 2006	M. Of. nr. 591 din 28 august 2007	4
Petrina c. Croației	31379/10	13 februarie 2014	www.echr.coe.int	466
Petukhov c. Ucrainei	43374/02	21 octombrie 2010	www.echr.coe.int	488[6]
*Phillips c. Regatului Unit**	41087/98	5 iulie 2001	www.echr.coe.int	549[1]
*Poitrimol c. Franței**	14032/88	23 noiembrie 1993	www.echr.coe.int	466
*Polednová c. Republicii Cehe**	2615/10	21 iunie 2011	www.echr.coe.int	2
*Popa și Tănăsescu c. României**	19946/04	10 aprilie 2012	M. Of. nr. 659 din 18 septembrie 2012	107, 420
Popoviciu c. României	52942/09	1 martie 2016	www.echr.coe.int	265
Poppe c. Olandei	32271/04	24 martie 2009	www.echr.coe.int	64
Příplata c. României	42941/05	13 mai 2014	www.echr.coe.int	12
*Pruteanu c. României**	30181/05	3 februarie 2015	www.echr.coe.int	116, 139
Punzelt c. Republicii Cehe	31315/96	25 aprilie 2000	www.echr.coe.int	488[6]
Quaranta c. Elveției	12744/87	24 mai 1991	www.echr.coe.int	91
R. c. Regatului Unit	33506/05	4 ianuarie 2007	www.echr.coe.int	314
Radchikov c. Rusiei	65582/01	24 mai 2007	www.echr.coe.int	426
Raimondo c. Italiei	12954/87	22 februarie 1994	www.echr.coe.int	549[1]
*Ramanauskas c. Lituaniei**	74420/01	5 februarie 2008 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	101, 150
Rawa c. Poloniei	38804/97	14 ianuarie 2003	www.echr.coe.int	488[6]
Raykov c. Bulgariei	35185/03	22 octombrie 2009	www.echr.coe.int	91
*Răducu c. României**	70787/01	21 aprilie 2009	www.echr.coe.int	242, 271

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Reinprecht c. Austriei	67175/01	15 noiembrie 2005	www.echr.coe.int	18
Riccardi c. României	3048/04	3 aprilie 2012	www.echr.coe.int	488[6]
Roemen și Schmit c. Luxemburgului	51772/99	25 februarie 2003	www.echr.coe.int	159
Roman Zakharov c. Rusiei	47143/06	4 decembrie 2015 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	142
Rossi c. Franței	60468/08	18 octombrie 2012	www.echr.coe.int	233
*Rotaru c. României**	28341/95	4 mai 2000 (Marea Cameră)	M. Of. nr. 19 din 11 ianuarie 2001	142
*Rupa c. României (nr. 1)**	58478/00	16 decembrie 2008	M. Of. nr. 562 din 10 august 2010	8
Russell Knaggs și Ramzy Khachik c. Regatului Unit	46559/06, 22921/06	30 august 2011	www.echr.coe.int	102
*S. și Marper c. Regatului Unit**	30562/04, 30566/04	4 decembrie 2008 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	196
*S.C. „Raisa M. Shipping" – S.R.L. c. României**	37576/05	8 ianuarie 2013	M. Of. nr. 190 din 18 martie 2014	257
Saccoccia c. Austriei	69917/01	18 decembrie 2008	www.echr.coe.int	549[1]
Salabiaku c. Franței	10519/83	7 octombrie 1988	www.echr.coe.int	4
*Salduz c. Turciei**	36391/02	27 noiembrie 2008 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	10
Sandra Janković c. Croației	38478/05	5 martie 2009	www.echr.coe.int	81
Saraiva de Carvalho c. Portugaliei	15651/89	22 aprilie 1994	www.echr.coe.int	64
Sardón Alvira c. Spaniei	46090/10	24 septembrie 2013	www.echr.coe.int	19
Sari c. Turciei și Danemarcei	21889/93	8 noiembrie 2001	www.echr.coe.int	488[6]
*Segame SA c. Franței**	4837/06	7 iunie 2012	www.echr.coe.int	18
*Sică c. României**	12036/05	9 iulie 2013	www.echr.coe.int	103
Silickienė c. Lituaniei	20496/02	10 aprilie 2012	www.echr.coe.int	549[1]
Société Colas Est și alții c. Franței	37971/97	16 aprilie 2002	www.echr.coe.int	159
Sokurenko c. Rusiei	33619/04	10 ianuarie 2012	www.echr.coe.int	223
Soto Sanchez c. Spaniei	66990/01	25 noiembrie 2003	www.echr.coe.int	488[6]
*Spînu c. României**	32030/02	29 aprilie 2008	M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008	4, 420
*Stanev c. Bulgariei**	36760/06	17 ianuarie 2012 (Marea Cameră)	www.echr.coe.int	9, 247
*Stoianova și Nedelcu c. României**	77517/01, 77722/01	4 august 2005	M. Of. nr. 562 din 16 august 2007	8, 488[6]
*Stoican c. României**	3097/02	6 octombrie 2009	www.echr.coe.int	235
Stoyanov-Kobuladze c. Bulgariei	25714/05	25 martie 2014	www.echr.coe.int	466
Šubinski c. Sloveniei	19611/04	18 ianuarie 2007	www.echr.coe.int	488[6]
Szabo și alții c. României	8193/06	18 martie 2014	www.echr.coe.int	10

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
Szabó şi Vissy c. Ungariei	37138/14	12 ianuarie 2016	www.echr.coe.int	142
*Şandru c. României**	33882/05	15 octombrie 2013	www.echr.coe.int	103, 111
*Tarău c. României**	3584/02	24 februarie 2009	M. Of. nr. 37 din 18 ianuarie 2010	202, 204
*Tase c. României**	29761/02	10 iunie 2008	www.echr.coe.int	235
Tekin c. Turciei	22496/93	9 iunie 1998	www.echr.coe.int	11
*Teodor c. României**	46878/06	4 iunie 2013	www.echr.coe.int	4, 8
Teresa Fernández Saavedra şi Antonio Reyes Cortes c. Spaniei	47646/06	7 septembrie 2010	www.echr.coe.int	140
Thomas McFeeley şi alţii c. Regatului Unit	8317/78	15 mai 1980 (Plenul Comisiei)	www.echr.coe.int	159
*Tiron c. României**	17689/03	7 aprilie 2009	www.echr.coe.int	223
Tommy Lundkvist c. Suediei	48518/99	13 noiembrie 2003	www.echr.coe.int	19
Tonchev c. Bulgariei	18527/02	19 noiembrie 2009	www.echr.coe.int	27
*Trufin c. României**	3990/04	20 octombrie 2009	www.echr.coe.int	5
Uniya OOO şi Belcourt Trading Company c. Rusiei	4437/03, 13290/03	19 iunie 2014	www.echr.coe.int	249
Unterpertinger c. Austriei	9120/80	24 noiembrie 1986	www.echr.coe.int	117
Urtāns c. Letoniei	16858/11	28 octombrie 2014	www.echr.coe.int	235
*Uzun c. Germaniei**	35623/05	2 septembrie 2010	www.echr.coe.int	139
*V.D. c. României**	7078/02	16 februarie 2010	www.echr.coe.int	100, 111
Vachev c. Bulgariei	42987/98	8 iulie 2004	www.echr.coe.int	218
Vamvakas c. Greciei (nr. 2)	2870/11	9 aprilie 2015	www.echr.coe.int	10
Van Mechelen şi alţii c. Olandei	21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93	23 aprilie 1997	www.echr.coe.int	129
Vaquero Hernández şi alţii c. Spaniei	1883/03, 2723/03, 4058/03	2 noiembrie 2010	www.echr.coe.int	103
*Vararu c. României**	35842/05	3 decembrie 2013	M. Of. nr. 442 din 17 iunie 2014	10
*Varga c. României**	73957/01	1 aprilie 2008	www.echr.coe.int	9, 159
Vayiç c. Turciei	18078/02	20 iunie 2006	www.echr.coe.int	488[6]
*Văduva c. României**	27781/06	25 februarie 2014	M. Of. nr. 648 din 3 septembrie 2014	103, 107
Velichko c. Rusiei	19664/07	15 ianuarie 2013	www.echr.coe.int	466
Vera Fernández-Huidobro c. Spaniei	74181/01	6 ianuarie 2010	www.echr.coe.int	64
Vetter c. Franţei	59842/00	31 mai 2005	www.echr.coe.int	139
Viard c. Franţei	71658/10	9 ianuarie 2014	www.echr.coe.int	428
*Viorel Burzo c. României**	75109/01, 12639/02	30 iunie 2009	www.echr.coe.int	4, 9

Cauza	Nr. cerere	Data hotărârii/deciziei	Sursa	Art.
*Vitan c. României**	42084/02	25 martie 2008	M. Of. nr. 114 din 19 februarie 2010	4, 10
*Vlad și alții c. României**	40756/06, 41508/07, 50806/07	26 noiembrie 2013	www.echr.coe.int	8
Voggenreiter c. Germaniei	47169/99	8 ianuarie 2004	www.echr.coe.int	8
Volkert Van Der Graaf c. Olandei	8704/03	1 iunie 2004	www.echr.coe.int	139
Vronchenko c. Estoniei	59632/09	18 iulie 2013	www.echr.coe.int	113
W. c. Regatului Unit	10871/84	10 iulie 1986 (Plenul Comisiei)	www.echr.coe.int	9
*Wieser și Bicos Beteiligungen GmbH c. Austriei**	74336/01	16 octombrie 2007	www.echr.coe.int	92, 168
Włoch c. Poloniei	27785/95	19 octombrie 2000	www.echr.coe.int	200, 488[6]
Y c. Norvegiei	56568/00	11 februarie 2003	www.echr.coe.int	25
Yaremenko c. Ucrainei	32092/02	12 iunie 2008	www.echr.coe.int	10
Yevgeniy Bogdanov c. Rusiei	22405/04	26 februarie 2015	www.echr.coe.int	233
*Ziliberberg c. Republicii Moldova**	61821/00	1 februarie 2005	www.echr.coe.int	18

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITARĂ

Lista alfabetică a hotărârilor Curţii de Justiţie a Uniunii/Comunităţilor Europene[1]

Cauza	Nr. cauză	Data hotărârii	Sursa	Art.
*A**	C-112/13	11 septembrie 2014	curia.europa.eu	8
*Advocaten voor de Wereld**	C-303/05	3 mai 2007 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	549
*Åkerberg Fransson**	C-617/10	26 februarie 2013 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	18, 28
*Aranyosi şi Căldăraru**	C-404/15, C-659/15 PPU	5 aprilie 2016 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	549
*Baláž**	C-60/12	14 noiembrie 2013 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	549
*Bourquain**	C-297/07	11 decembrie 2008	curia.europa.eu	16
*Covaci**	C-216/14	15 octombrie 2015	curia.europa.eu	12, 83, 549
*Digital Rights Ireland şi Seitlinger şi alţii**	C-293/12, C-594/12	8 aprilie 2014 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	152
*Dominic Wolzenburg**	C-123/08	6 octombrie 2009 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	549
*Elf Aquitaine c. Comisiei**	C-521/09 P	29 septembrie 2011	curia.europa.eu	490
*FLS Plast c. Comisiei**	C-243/12 P	19 iunie 2014	curia.europa.eu	490
Gasparini şi alţii	C-467/04	28 septembrie 2006	curia.europa.eu	16
*Giovanardi şi alţii**	C-79/11	12 iulie 2012	curia.europa.eu	19
*Google Spain şi Google**	C-131/12	13 mai 2014 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	152
Gözütok şi Brügge	C-187/01 şi C-385/01	11 februarie 2003	curia.europa.eu	16
*Gueye şi Salmerón Sánchez**	C-483/09, C-1/10	15 septembrie 2011	curia.europa.eu	18
*Katz**	C-404/07	9 octombrie 2008	curia.europa.eu	111
*Kozłowski**	C-66/08	17 iulie 2008 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	549
*Kraaijenbrink**	C-367/05	18 iulie 2007	curia.europa.eu	18
*Kretzinger**	C-288/05	18 iulie 2007	curia.europa.eu	16
*Leymann şi Pustovarov**	C-388/08 PPU	1 decembrie 2008	curia.europa.eu	549
*M**	C-398/12	5 iunie 2014	curia.europa.eu	16
*Mantello**	C-261/09	16 noiembrie 2010 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	16
*Melloni**	C-399/11	26 februarie 2013 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	466
Miraglia	C-469/03	10 martie 2005	curia.europa.eu	16

[1] Cauzele marcate cu * sunt disponibile în limba română pe curia.europa.eu.

Cauza	Nr. cauză	Data hotărârii	Sursa	Art.
*Ordre des barreaux francophones et germanophone și alții**	C-305/05	26 iunie 2007 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	8
*Patriciello**	C-163/10	6 septembrie 2011 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	18
*Planet c. Comisiei**	T-320/09	22 aprilie 2015	curia.europa.eu	4
Pupino	C-105/03	16 iunie 2005 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	125
*Radu**	C-396/11	29 ianuarie 2013 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	466
*Sánchez Morcillo și Abril García**	C-169/14	17 iulie 2014	curia.europa.eu	8
*Santesteban Goicoechea**	C-296/08 PPU	12 august 2008	curia.europa.eu	549
*Spasic**	C-129/14 PPU	27 mai 2014 (Marea Cameră)	curia.europa.eu	16
*Turanský**	C-491/07	22 decembrie 2008	curia.europa.eu	16
Van Straaten	C-150/05	28 septembrie 2006	curia.europa.eu	16
*X**	C-507/10	21 decembrie 2011	curia.europa.eu	113
*ZF Zefeser**	C-62/06	18 decembrie 2007	curia.europa.eu	18

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ghidul Directivelor europene privind TVA

Vol. 1. Introducere în sistemul european de TVA

Ben Terra, Julie Kajus

Prof. univ. dr. Radu BUFAN, Coordonatorul volumului
Control ştiinţific şi revizie traducere: Radu Bufan, Florin Dobre, Natalia Şvidchi

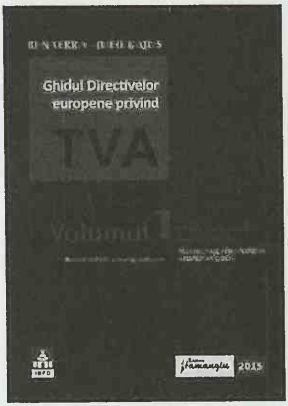

ISBN general – 978-606-27-0136-9
ISBN Vol. 1. – 978-606-27-0137-6
250 lei, 1376 p.

Într-o ţară în care recent legiuitorul a fost nevoit să înscrie explicit în Codul fiscal **obligativitatea deciziilor Curţii de Justiţie a Uniunii Europene**, cunoaşterea, recunoaşterea şi aplicarea principiilor enunţate de către aceasta constituie una dintre cele mai necesare şi promiţătoare direcţii de unificare a practicii în spiritul dreptului Uniunii Europene. În aplicarea dreptului armonizat, Curtea recunoaşte anumite principii, iar dintre acestea, îndeosebi cel al **proporţionalităţii,** cel al **securităţii juridice** şi cel al **protecţiei încrederii legitime** pot rezolva în viitor multe speţe aduse în faţa instanţelor române, nu doar în materia TVA, ci şi în cea a impozitelor directe.

Popularizarea acestor principii constituie unul dintre ţelurile cu care am pornit la drum când ne-am asumat sarcina de a traduce şi publica în limba română *Ghidul directivelor europene privind TVA*. Monumentala lucrare a profesorilor Ben Terra şi Julie Kajus constituie un reper obligatoriu în acest domeniu, o adevărată *biblie* a TVA europene, ce oferă o imagine detaliată asupra celor mai importante aspecte ale directivelor TVA, expunând analiza autorilor asupra reglementărilor europene şi a jurisprudenţei în materie de TVA.

Avem speranţa că atât **judecătorii din secţiile de contencios fiscal,** cât şi ceilalţi **profesionişti ai fiscalităţii,** de specialitate atât economică, cât şi juridică, aflaţi în căutare de argumente, de soluţii jurisprudenţiale solid argumentate, pentru a-şi motiva hotărârile sau a-i asista pe contribuabilii confruntaţi cu efectele devastatoare ale inspecţiilor fiscale, vor deveni utilizatori de referinţă ai acestei lucrări.

Prof. univ. dr. Radu BUFAN

Drept procesual civil

Ediția a 3-a, revizuită și adăugită

Gabriel Boroi
Mirela Stancu

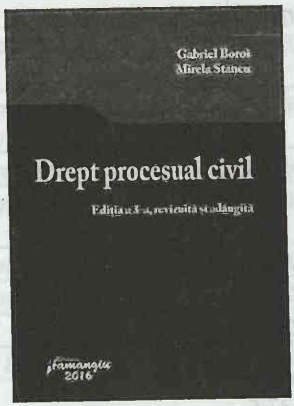

iunie 2016
ISBN 978-606-27-0598-5
200 lei, 1264 p.

Cartea *Drept procesual civil* cuprinde o analiză de ansamblu a instituțiilor procesuale civile, conform noului Cod de procedură civilă, reglementare cu implicații majore asupra activității întregului sistem judiciar. Proiectată inițial de Profesorul Gabriel Boroi ca un manual sintetic, pentru uzul studenților, în prezent lucrarea depășește cu mult întinderea și nivelul de tratare a materiei specifice cursurilor universitare, datorită interpretărilor și soluțiilor pe care autorii s-au văzut nevoiți să le ofere numeroaselor probleme generate de intrarea în vigoare a noului Cod.

Dacă publicarea celei de a doua ediții a lucrării la mai puțin de un an după prima apariție a fost determinată, la vremea respectivă, de modificările aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 138/2014, precum și de republicarea oficială a Codului, iată că recenta modificare prin O.U.G. nr. 1/2016 ne pune, din nou, în imposibilitatea de a retipări pur și simplu un nou tiraj din ediția a doua. Deși nu și-au propus inițial publicarea unei ediții noi, ci doar aducerea la zi a lucrării, prin integrarea modificărilor cu efect obligatoriu – cele aduse de O.U.G. nr. 1/2016, deciziile Curții Constituționale, precum și hotărârile Înaltei Curți de Casație și Justiție date în recursurile în interesul legii sau în dezlegarea unor chestiuni de drept cu incidență în procedura civilă, între timp autorii au tot adăugat interpretări și idei noi, generate de dezbaterile din practică, dezvoltând sau schimbând chiar anumite soluții față de ediția precedentă. Iată-ne, așadar, în fața unei a treia ediții, revizuite și adăugite.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Lucrarea cuprinde într-un format concis aspecte din jurisprudența națională relevantă – hotărâri ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, ale curților de apel și tribunalelor și ale Curții Constituționale (peste 600 de speţe) –, făcând trimitere, acolo unde este cazul, şi la cele anterioare intrării în vigoare a noului cod, în măsura în care acestea își păstrează valabilitatea. A fost selectată, de asemenea, jurisprudență europeană – hotărâri pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, dar și din recent conturata jurisprudență în materie procesual penală a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Astfel, sunt prezentate în manieră obiectivă în jur de 300 de soluţii din jurisprudența C.E.D.O., dintre care 100 de cauze împotriva României, mai puţin de jumătate fiind disponibile în integralitate în limba română. Sunt cuprinse, sub formă de adnotare, atât exemple ale modalității în care instanța europeană abordează un anumit subiect (cum ar fi conceptul de proces echitabil sau cel privind durata rezonabilă a unei proceduri), cât și speţe relevante în materie pronunțate în cauze pilot, cauze semi-pilot, respectiv cauze etalon în domenii de maxim interes pentru practică, precum cele privind dreptul la apărare, interceptarea comunicaţiilor, utilizarea investigatorilor sub acoperire, măsurile privative de libertate, măsurile asigurătorii.

Autorii au încercat, în acest mod, să aducă în atenția celor interesați referințele relevante, soluțiile cu valoare de principiu conturate de instanţele *europene* sau cu rol în unificarea practicii *naționale,* precum şi de Curtea Constituțională a României, pentru multe dintre problemele de drept generate de noul Cod de procedură penală, aflat încă în proces de asimilare practică și consolidare legislativă.

Conceptul acestei lucrări merge însă dincolo de simpla adnotare a codului şi prezintă, acolo unde s-a considerat necesar, o explicaţie a evoluţiei jurisprudenţiale europene sau o analiză a practicii C.E.D.O. și C.J.U.E. pe domeniile comune de competenţă, inclusiv a raporturilor existente între cele două, astfel încât practicienii români, ţinuţi de ambele, să găsească reperele necesare în activitatea lor. De asemenea, au fost incluse scurte explicații ale modificărilor aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016 și ale consecințelor acestora (de exemplu, instituția privind renunțarea la urmărirea penală sau măsurile speciale dispuse cu ocazia audierii persoanelor vătămate).

ISBN 978-606-27-0578-7

Preț: 160 lei